JOHANNIS GERHARDI
S. S. THEOL. D.
ET
IN ACADEMIA JENENSI QVONDAM PROFESSORIS LONGE CELEBERRIMI,

Locorum Theologicorum

Cum pro adſtruenda Veritate, tum pro deſtruenda quorumvis contradicentium Falſitate, per theſes nervosè, ſolidè & copiosè explicatorum,

TOMUS QUINTUS:

In quo continentur hæc Capita:

24. De Sacra Cœna.
25. De Eccleſia.

EDITIO NOVISSIMA,
ac quàm plurimis hinc inde augmentis ditata, & illuſtrata.

In fine quadruplici Indice, Generali, Dictorum S. Scripturæ, Authorum, Verborum & Rerum, adjecto.

Cum Gratia & Privilegio S. Cæſareæ Maj.
&
S. Reg. Maj. Svecicæ.

FRANCOFVRTI & HAMBVRGI,
Sumptibus ZACHARIÆ HERTELII, Bibliopolæ Hamburgenſis.

ANNO DOMINI M. DC. LVII.

Digitized by Google

MAGNIFICIS, NOBILISSIMIS, AMPLISSIMIS, SPLENDORE GENERIS, PIETATE, AVTORITATE,

Prudentia & rerum uſu eminentiſſimis Viris,

DNN. CONSVLIBVS ac SENATORIBVS

inclytarum ac præpotentium Rerumpublicarum

LUBECENSIS, MAGDEBURGENSIS, HAMBURGENSIS, BRVNSVICENSIS ac LVNÆBVRGENSIS,

Dominis, Mecœnatibus ac fautoribus ſuis ſingulariter honorandis,

Salutem & gratiam à DEO Patre per Chriſtum in Spiritu Sancto.

*SI quis, Viri Magnifici, Nobiliſſimi, Ampliſſimi, ſplendore gen[illegible]is, pietate, autoritate,
prudentiâ & magnis in Rempubl. meritis eminentiſſimi, Domini Mecœnates & fautores ſin-
gulariter honorandi, controverſias illas, quæ cum Pontificiis & Calvinianis vera Chriſti Eccle-
ſia Auguſtanam confeſſionem invariatam amplexa intercedunt, intentioribus oculis contueri
voluerit, animadvertet, inter omnes illas ferè primas ac præcipuas eſſe, quæ in capitibus de Eccleſia
& Euchariſtia magno conatu invicem agitantur. Quod Pontificios attinet, illis locus de Eccleſia
eſt quaſi pyxis Pandoræ & communis quædam Topica, ex qua varia argumentorum genera de-
promunt, quinimò ultimum refugium ac diverticulum, in quod poſt varias digreſſiones ſeſe tandem recipiunt. Poſt-
quam enim in reliquis controverſiis ex Scripturis ſacris, ad quas ægrè deducuntur, multa utrinq; allata, tandem eò
confugiunt, quòd penes Eccleſiam ſit jus interpretandi Scripturas, quod Eccleſia non poſſit errare, quòd cum hæreticis
ab Eccleſiæ unitate ſeparatis in certamen ex Scripturis non ſit deſcendendum &c. cumq; forti, licet vana, imaginatio-
ne ſibi perſuaſerint, ſolam Romanam Eccleſiam eſſe veram Chriſti in his terris Eccleſiam, inde ad gremium illius non
ſolùm πιθανολογίαις variis nos invitare, ſed etiam terroribus ac minis perſecutionum compellere laborant. Rectius
agitur ac ſi Pontificia doctrina ſyſtema ſpectes μεθοδικωτέρως Eccius, Stapletonus & alii ex Pontificiis inſtitutis diſpu-
tandi cum illis qui à Romana Synagoga ſeceſſionem fecerunt, à loco de Eccleſia fieri voluerunt, quàm Bellarminus,
Coſterus, Piſtorius &c. qui à loco de Scriptura noſtram ſecuti methodum diſputationum ſuarum primordia capiunt,
niſi fortè ſuſpicari malimus, poſteriores hoſce methodo prudentia uſos ſimplicioribus hoc modo fucum facere voluiſſe,
quaſi ipſi quoq; fundamentum religionis ſuæ in Scriptura ſacra quærant, quàm tamen juxta Eccleſiæ dictamen, h.e. ut
ultima docet analyſis, juxta Romani Pontificis voluntatem intelligendam & explicandam eſſe, adeoq; majorem Ec-
cleſiæ quam Scripturæ autoritatem eſſe, in corde ſuo unicè arbitrantur. Solent autem gloriationes illæ de Eccleſiæ anti-
quitate, infallibilitate & perpetuitate ſpecioſè urgeri conquiſitis undiq; Scripturarum ſacrarum teſtimoniis, inter quas
familiam ducunt præcipuè ſequentia. Eſa. 59. v. 21. Spiritus meus, qui eſt in te, & verba mea, quæ poſui in ore tuo, non
recedent de ore tuo & ore ſeminis tui, & de ore ſeminis ſeminis tui, dicit Dominus à modo & uſq; in ſempiternum.
Mal. 2. v. 7. Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam & legem requirent ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum.
Matth. 16. v. 18. Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam & portæ inferorum non prævalebunt adverſus eam.
Matth. 18. v. 17. dic Eccleſiæ: Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi velut Ethnicus & Publicanus Luc. 10. v. 16. Qui vos
audit, me audit, qui vos ſpernit, me ſpernit. Joh. 16. v. 13. promittitur Eccleſiæ Spiritus veritatis, qui ducat eam in o-
mnem veritatem. 1. Tim. 3. v. 16. Eccleſia eſt columna & firmamentum veritatis. Addunt hiſce dictis Papalis ſedis Pa-
troni, Romani Rhetores varios colores ut obtineant, ad ſolam Romanam ſuam Eccleſiam has promiſſiones & hæc enco-
mia unicè pertinere, eam enim ſolam eſſe Catholicam, antiquiſſimam; eam ſolam gaudere perpetuâ duratione, eam ſo-
lam gloriari poſſe de amplitudine & perpetua Epiſcoporum ſucceſſione; eam ſolam conſpirare in doctrina cum Eccle-
ſia antiqua, in ſola illa vigere unionem membrorum inter ſe & cum capite; eam ſolam fulgere ſanctitate doctrinæ & vi-
tæ: in ea animadverti doctrinæ efficaciam, miraculorum gloriam, luminis Prophetici gratiam; perfrui eam atteſtanta
adverſariorum confeſſione & honorem ejus luculenter vindicatum infelici oppugnatorum exitu, quin & temporalis
felicitatis ac proſperitatis fulgore eam ferme perpetuò eſſe illuſtrem: Contra verò in Eccleſiis Evangelicis Auguſtanam
Confeſſionem amplexis nihil horum inveniri poſſe, eſſe eas hæreticas, quippe ab homine Luthero denominatas; vix dum
ætatem centum annorum numerare poſſe, nullum earum in ſuperioribus ſeculis extare veſtigium, ſed ex libero aere
haud ita pridem extitiſſe; includi eas anguſtis Germaniæ limitibus nec fuiſſe hactenus ultra mare propagatas; deſtitui
Epiſcoporum ſibi invicem in una ſede ſuccedentium regimine; foveri in eis exploratas & jam olim publico veteris
Eccleſiæ judicio damnatas hæreſes; deſtitui eas viſibili quodam capite ac proinde variis contentionibus & diſſidiis
membra earum invicem diſtrahi; nec doctrinæ nec vitæ ſanctitatem in illis eſſe conſpicuam; nullos vel certè paucos
gentilium, Turcarum, Judæorum ad eas fuiſſe converſos, nulla conſpici in illis miracula, nulla audiri vaticinia; nul-
los Catholicos veritatis teſtimonium illis dediſſe, nulla extare divinorum judiciorum in hoſtes & oppugnatores earum
teſtimonia, quinimmò cruce, perſecutionibus & adverſitatibus earum gloriam ita obſcurari, ut nunquam & nuſpiam
alias compareat. Hæc omnia variis rhetoricationibus exornant, ut ſimpliciorum animos præſtigiis ſuis faſcinare & o-
culis eorum glaucoma objicere poſſint: ac teſtatur, proh dolor, experientia, per thraſonicas illas gloriationes, χρηστολο-
γίας ac εὐλογίας, ut Apoſtolus vocat Roman. 16. v. 18. multos in admirationem pompatica ac phantaſtica illius Eccleſiæ
(ut in carmine quodam Sibyllino vocatur) abduci, quoſdam etiam in ſinum ejus roſis honorum, divitiarum ac deli-
tiarum affluentem ſuaviter ſe pati collocari, quinimmò illi ipſi, qui cordatiores ſunt, in verbo Dei magis fundati & in*

fide

fide confirmati quandoq́, cogitationibus illis carnalibus externum Eccleſiæ Rom. ſplendorem reſpicientibus oppugnantur ac perturbantur. Refert B. Lutherus in præfatione propoſitionibus ſuis de Indulgentiis præfixa, quod cùm argumenta omnia ſibi objecta per Scripturas refutaſſet, unicum illud, videl. Eccleſiam audiendam eſſe, magno tandem cum labore & difficultate per Chriſti gratiam ſuperârit, ſiquidem præconcepta illa opinio, quòd Papa, Cardinales, Epiſcopi, Sacrificuli, Monachi &c. ſint Eccleſia illa, cui perpetua Spiritus Sancti aſſiſtentia ſit promiſſa, in corde ſuo diu dominium obtinuerit. Poſſent in hanc ſententiam adduci longè plura, ex quibus liquidò conſpicuum, in loco de Eccleſia vel unicam vel potiſſimam victoriæ ſpem à Pontificiis collocari. Quod Calvinianos attinet, illerum infelix à noſtris Eccleſiis diſſidium à controverſia Sacramentaria initium cœpit. Cùm enim Anno 1522. Lutherus in Pathmo propè Iſennacum Thuringiæ latitaret, Andreas Bodenſtein Caroloſtadius Wittebergæ res novas moliri & inter cætera etiam de verbis Chriſti, Hoc eſt corpus meum, Hoc eſt ſanguis meus, contendere cœpit, ea ſe intelligenda eſſe hoc modo. Hîc ſedet corpus meum, quam concortam interpretationem faſſus ipſe eſt, ſe non ex Scripturis ſacris neq́, ex inſtitutionis verbis, neq́, ex fidei analogia accepiſſe, ſed ſibi in viſione virum quendam apparuiſſe, quem fuiſſe cœleſtem Patrem exiſtimavit, à quo ſuam illam de cœna opinionem didicerit. Hiſt. Auguſt. in. Confeſſ. contra Ambroſ. Wolffium p. 29. Quis verò ac qualis fuerit Caroloſtadius infelicis illius diſſidii autor, ex profitione Philippi Melanchthonis præfixa libello complectenti veterum de Euchariſtia ſententias intelligi poteſt, locum adducimus in hoc ipſo de Euchar. tract. §. 82. Caroloſtadium ſecuti ſunt Zvvinglius, Oecolampadius, Calvinus, Beza & alii, qui nervos erroris Caroloſtadiani de ἀπουσίᾳ corporis & ſanguinis Chriſti in ſacra cœna retinentes novis coloribus eum palliarunt & occaſione illius erroris in alios complures ſunt prolapſi, ut oſtenſum fuit in præfat. tom. 4. Illorum veſtigiis adhuc firmiter inſiſtunt non iſti ſolùm Sacramentarii, qui in dogmatibus omnibus Calvino aſſentiuntur & aſſurgunt, ſed etiam qui Belgio abſolutæ reprobationis dogmati ab ipſo fortiter aſſerto repudium miſerunt. Pareus Heidelbergenſ. in Irenice ſui cap. 13. extenuant controverſias, quæ cum ipſis noſtris Eccleſiis intercedunt, non tamen negare audet in hoc articulo adhuc diſſenſum eſſe, quamvis contra publicam Hiſtoriæ fidem ſcribat, veriſſimè jam inde à ſchiſmatis hujus exortu non fuiſſe controverſiam Evangelicis niſi de ſacra cœna, & hoc ipſum quoq́, de re Sacramentaria diſſidium eo modo extenuet, quòd ſit de palea & ſtipula quadam, in qua nullum granum fidei, nullus ſuccus conſolationis inſit.

Quare cùm controverſia de Euchariſtia, inter eas quæ cum Calvinianis nobis intercedunt, ac controverſia de Eccleſia, inter eas quæ cum Pontificiis agitantur, ſint primæ ac præcipuæ, ideo exigente Locorum Theologicorum ordine ad eas delatus paulò uberiùs eaſdem explicare & confeſſionem noſtrarum Eccleſiarum de his doctrinæ cœleſtis capitibus contra adverſariorum oppugnationes ſolidius confirmare & volui & debui, prætermiſſa tamen de Miſſæ Sacrificio tractatione, quippe quam à D. Chemnicio in Concilii Tridentini examine, D. Menzero contra Piſtorium, D. Huttero contra Bellarminum atq́, aliis eo modo explicatam noveram, ut nihil in ea deſiderari queat. Vobis autem viri Magnifici, Nobiliſſimi, Ampliſſimi, Conſultiſſimi, Mecœnates & fautores plurimùm honorandi hanc meam qualemcunq́, opellam conſecratam volui, ut publicum extaret teſtimonium non meæ ſolùm erga V. Magnif. Nobil. & Amplit. obſervantiæ, ſed etiam pii eſtius zeli, quo illa doctrinam in hoc ſcripto comprehenſam repudiatis Pontificiis & Calvinianis erroribus complectuntur, eandemq́, in Rebuſpublicis fidei ſuæ commiſſis inviolatam conſervare, & ad poſteros ſinceram propagare modis viisq́, omnibus ſtrenuè annituntur. Qui me honoraverit, eum honorabo, dicit Dominus 1. Sam. 2. v. 30. Honorant V. Magnif. Nobil. & Amplit. Dominum, confeſſionem veræ doctrinæ amplectendo, ſinceritatem cultus divini promovendo, veræ Eccleſiæ halcyonia concedendo, pios Eccleſiarum & Scholarum Miniſtros honeſtè alendo, vulpeculas hæreticas & apros perſecutores à vinea Domini arcendo; viciſſim igitur V. Magnif. Nobil. & Ampl. honorat Dominus pacatum veſtrarum regionum ſtatum conſervando, largiſſimam rerum ad hanc vitam neceſſariarum affluentiam civibus veſtris donando, prudentiâ, autoritate, aliisvé eximiis Spiritus ſancti dotibus V. Magnif. Nobil. & Amplit. exornando ac roborando, quin & gloriam nominis Veſtri ad utramq́, Solis orbitam & fines terrarum extendendo. Longè verò magis in vita æterna vos honorabit in participationem gaudii ſui recipiendo, ſanctorum Angelorum, piorum Regum ac Principum, adeoq́, omnium electorum cœtui vos inſerendo & beatam nunquam finiendorum ſeculorum felicitatem vobis concedendo, id quod ſeriis gemitibus ac votis V. Magnif. Nobil. & Ampl. quin & omnibus Rerumpubl. Veſtrarum civibus ex animo precor, favori veſtro me meaq́, ſtudia ſedulò commendans. Dab. Jenæ Calend. Aprilis An. 1617.

V. Magnif. Nobil. & Ampl.

humiliter colens

JOHAN. GERHARD D.

DE SACRA COENA.

I.

Connexio cum loco præcedente.

TRACTATUM de Baptiſmo, priore N. T. Sacramento, ordine indivulſo & immediato, ſequitur articul⁹ de Sacra Cœna, Sacramento N. T. altero. Ut enim illud eſt Sacramentũ initiationis, ita hoc eſt Sacramentum confirmationis; unde in primitiva Eccleſia uſitatum fuit, Catechumenis adultis, poſt ſacri Baptiſmi Sacramentum, mox Euchariſtiam participandam dare. Juſtinus Apol. 2. pro Chriſt. p. 73. *Quicunque perſuaſi fuerint & crediderint, vera eſſe quæ à nobis traduntur & dicuntur, ac vivere ſe ita poſſe receperint, orare jejunantes & petere à Deo priorum peccatorum remiſſionem docentur, nobis cum illis unà & jejunantibus & orantibus: deinde eò adducuntur à nobis, ubi aqua eſt, atque eo regenerationis modo, quo ipſi regenerati ſumus, regenerantur: nam in nomine rerum cunctarum Parentis & Domini Dei, & Servatoris noſtri Ieſu Chriſti, & Spiritus ſancti in aqua tùm lavantur.* Et p. 76. *Poſt hujuſmodi lavationem, credentem jam & nobis aſcitum, ad fratres, qui dicuntur, eò adducimur, ubi illi congregati ſunt ad communes preces & ſupplicationes. A precib. finitis, mutuis nos invicem oſculis ſalutamus. Deinde ei qui fratribus præeſt, offertur panis & poculum aquæ & vini, &c.* Ambroſ. lib. de iis qui initiant. myſt. poſtquam de Baptiſmi Sacramento egerat c. 8. in princ. ſubjungit: *His abluta plebs dives inſignibus, ad Chriſti contendit altaria dicens: & introibo ad altare Dei & ad Deum, qui lætificat juventatem meam. Depoſitis enim inveterati erroris exuviis, renovata in aquilæ juventutē, cœleſte illud feſtinat adire convivium.* Theodoretus quæſt. 27. in Exod. *Quemadmodum Hebræi, ubi mare rubrũ tranſierant, cibo peregrino & aquâ inopinatâ fruebantur: ita nos poſt ſalutarem Baptiſmum, participes ſumus divinorum myſteriorum.* Chemnit. part. 2. Exam. cap. de aſſerv. ſacræ Cœnæ p. 166. *uſitatum fuit in tota Antiquitate, quando adulti baptizabantur, quod ſtatim à Baptiſmo ducebantur ad Synaxin, ut myſteriis Euchariſtiæ communicarent.*

Diſcrimen Baptiſmi & ſacræ cœnæ.

2. Quamvis autem cauſâ efficiente principali, genere proximo, materiâ & formâ genericâ, cauſâ finali itidem genericâ, hæc duo Sacramenta conveniant, differunt tamen. 1. *Cauſâ efficiente immediatâ.* Baptiſmus mediante Johannis miniſterio divinitùs inſtitutus eſt: Sacra verò Cœna immediatè ab ipſo Chriſto inſtituta eſt. 2. *Cauſâ adminiſtrâ inſtrumentali.* Sacram Cœnam Chriſtus non ſolùm inſtituit, ſed etiam ipſe primus in perſona propria adminiſtravit: Baptiſmum verò non niſi per Johannem & Apoſtolos. Quò pertinet, quod in caſu neceſſitatis Baptiſmus à privato adminiſtrari poſſit: Sacra autem Cœna, non niſi ab Eccleſiæ miniſtris. 3. *Materiâ proximâ.* Materia exterior ſive externum elementum ac res terrena Baptiſmi, eſt aqua: Cœnæ verò panis & vinum. Res cœleſtis Baptiſmi eſt Spiritus ſanctus, ſive tota ſacroſancta Trinitas: Sacræ verò Cœnæ, corpus & ſanguis Chriſti. 4. *Formâ ſpecificâ.* In Baptiſmo aquâ aſpergimur, vel aquæ immergimur in nomine Patris, Filii & Spiritus ſancti: In ſacra Cœna verum corpus Chriſti, mediante benedicto pane manducamus & verum ejus ſanguinem, mediante benedicto vino bibimus. 5. *Cauſâ finali proximâ & ſpecificâ.* Per Baptiſmum regeneramur ac renovamur: per Sacramentum cœnæ alimur ac nutrimur ad vitam æternam. In Baptiſmo præſertim infantum, per Spiritum Sanct. fides accenditur: in uſu ſacræ cœnæ augetur, confirmatur & obſignatur. Per Baptiſmum Chriſto inſerimur, in quo ſpirituale incrementum ſalutari cœnæ uſu accipimus. Per Baptiſmum in fœdus divinum recipimur: per uſum ſacræ cœnæ, vel in eodem conſervamur, vel ex eo per peccata contra conſcientiam prolapſi, ad idem verâ pœnitentiâ revertimur. 6. *Objectis.* Baptiſmus non ſolùm adultis in vera religione inſtitutis, ſed etiam infantibus in Eccleſia natis: Sacra autem cœna non niſi adultis, & quidem ſolis illis, qui baptizati ſunt, ſeque ipſos probare poſſunt: competit. Quò etiam pertinet, quòd Chriſtus baptizatus quidem, non autem ſacrâ cœnâ uſus fuerit. 7. *Adjunctis.* Iteratio convenit ſacræ cœnæ, non autem Baptiſmo: aliæ etiam Ceremoniæ in adminiſtratione Baptiſmi, aliæ verò in adminiſtratione ſacræ Cœnæ, uſurpantur.

CAP. I.

De appellationibus ſacræ Cœnæ.

Appellationes ſacræ cœnæ.

3. Ordiemur explicationem hujus Sacramenti à nomine, ſiquidem authore Feſto nomen dicitur *quaſi novimen*, quòd in ipſius rei notitiam perducat, & ὀνόματα Græcis ſunt *ὡς τῶν ὄντων νοήματα.* Appellationes occurrunt vel in Sacris Literis, vel in Scriptoribus Eccleſiaſticis veteribus, quos Patres reverentiæ ergò dicimus. Illas vocare poſſumus divinas & ſacras; has Eccleſiaſticas.

1. Ex Scripturis in quibus dicitur 1. Cœna Dominica.

In ſacris Literis hoc Sacramentum appellatur 1. *Cœna Dominica δεῖπνον κυριακὸν*, 1. Cor. 11. v. 20. *Convenientibus vobis in unum, jam non eſt Cœnam Do-*

minicam manducare. ** Maldonatus in comm. Joh.13. v.2. *Euchariſtiam nemo Apoſtolorum aut Evangeliſtarum cœnam vocat.* Et poſtea. *Euchariſtia nunquam niſi à novis hæreticis cœna vocata eſt.* ** Jeſuitæ Dillingenſes appellationem Cœnæ Dominicæ, *ad profanas vocum novitates* referunt in aſſer. in 1. Tim. ac ſtatuunt, *Apoſtolum loqui de vulgaribus epulis, quas Chriſtiani in primitiva Eccleſia Apoſtolica, caritatis conteſtandæ ergò in conventibus publicis ſimul inſtituebant*, Act. 2. v.46 Sed circumſtantiæ textus, præſertim verò connexio v.23. cum præcedentibus oſtendunt contrariũ, videlicet non ſolùm de vulgaribus illis epulis in publico acceptis, ſed etiam de ſanctiſſimo myſterio Euchariſtico Apoſtolum loqui, cujus abuſus, qui in Eccleſiam Corinthiacam irrepſerant, reperit à Chriſti inſtitutione taxat. Unde veteres interpretes unanimi conſenſu de Euchariſtiâ hunc locum accipiunt. Vide Auguſt. Epiſt. 118. ad Jan. Ambroſ. Hieronym. Theodoret. Bedam. Oecumen. Aoshelm. Lyran. Thom. Gloſſ. ordin. Hugon. Cardin. Dionyſ. Carthuſ. in illum locum. Ac Cœnæ appellatio ex prima Eccleſia ad noſtram uſque continuâ conſuetudine propagata eſt. Ignat. Epiſt. 7. ἀγὴν ἐπιτελεῖν *convivium* ſcilic. Domini *celebrare*. Tertullian. libr. 2. ad uxor. cap. 4. *Quis ad convivium illud Dominicum quod infamant, ſine ſuſpitione dimittet?* Pammelius explicat *Miſſa Chriſtianorum* in Apocal. cap. 39. *Cœna noſtra de nomine rationem ſui oſtendit, vocatur enim ἀγάπη, quod dilectio penes Græcos eſt.* Cypriano tribuitur ſermo *de cœna Domini.* Auguſt. de verbis Dom. ſerm. 33. *O qui ad cœnam Domini venitis, nolite diligere mundum* Heſych. lib. 7. in Levit. c.24. *Quemadmodum Apoſtolis Dominus, ſic & ipſi nobis divina cœna communionem tradiderunt, &c.* plura teſtimonia in Scriptis veterum paſſim occurrunt. *Cœna* autem vocatur ab Apoſtolo, quia divinum hoc epulum, nocte eâ, quâ traditus Chriſtus eſt, poſt cœnam vulgarem & Agni Paſchalis eſum, ab ipſo fuit inſtitutum. *Dominica* cœna vocatur. primò quia à Chriſto Domino noſtro inſtituta eſt. Secundò, quia verum corpus & verus ſanguis Domini noſtri Jeſu Chriſti in ea diſtribuitur, quo ipſo à reliquis cœnis vulgaribus, longiſſimo intervallo diſtinguitur. Tertiò, quia in memoriam mortis Dominicæ celebratur, 1. Cor. 11. v. 26. Quartò, quia diebus utplurimùm Dominicis in Eccleſia Apoſtolica celebrari conſuevit, Actor. 20. v.7.

Appellationis hujus ratio.

2. *Menſa & Calix Domini*, τραπέζης καὶ ποτηρίου Κυρίου, 1. Cor. 10. v.21. *Non poteſtis calicem Domini bibere & calicem Dæmoniorum: non poteſtis Menſæ Domini participes eſſe & menſæ Dæmoniorum.* Ratio appellationis eſt eadem cum præcedente, quia ſcilicet in hac ſacratiſſima cœna corpore & ſanguine Chriſti cibamur ac potamur, ac proinde ipſius Chriſti in hoc cœleſti convivio hoſpites ſumus. Ex qua appellatione apparet Chriſtianos tempore Apoſtolorum non altaribus propriè ſic dictis, ſed menſis in adminiſtratione Sacræ cœnæ fuiſſe uſos.

2. Menſa & Calix Domini.

3. *Communicatio corporis & ſanguinis Chriſti.* Κοινωνία τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, 1. Corinth. 10. v.16. *Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? Panis quem frangimus, nonne communicatio corporis Chriſti eſt?* Ubi tamen potius definitio rei quàm nominis propoſita dici poſſet. Ex hoc fonte profluxit appellatio communicationis, quæ adhuc hodie uſitata eſt. Iſidor. Peluſiota lib. 1. Epiſt. 228. *Divinorum Sacramentorum appellatio idcirco communicatio appellata eſt, quia nobis conjunctionem cum Deo conciliat, nosque regni ipſius conſortes ac participes reddit.* ** Dionyſius Areopagita initio 3. de Eccleſ. Hierarch. τὸ κοινὸν καὶ ταῖς ἄλλαις ἱεραρχικαῖς τελεταῖς ἐκκρίτως αὐτῇ παρὰ τὰς λοιπὰς ἀνατίθεται καὶ ἰδικῶς ἀναγορεύεται κοινωνία τε καὶ σύναξις. *Id quod commune eſt omnibus Hierarchicis Ceremoniis, huic diſtinctè à reliquis aſſignatur & peculiariter appellatur Communio & Congregatio.* Rationem ſtatim ſubjicit. *Vix enim poteſt quiſquam conſecrari conſecratione Hierarchica, niſi divina Euchariſtia accedẽs ad ſummã omnium ſigillatim celebratorum, ejus qui initiatus ſit congregationem ad unitatem conſecret & conſecrantium ſignorum dono divinitus inſtituto perficiat ejus communionem cum Deo.* Pachymer. ταύτην καὶ κοινωνίαν λέγει, διὰ τὸ τότε κοινωνεῖν τοὺς ἀξίους πάντας τῶν μυστηρίων. *Hanc etiam communionem vocat, quia omnes digni participes fiunt Sacramentorum.* **

3. Communicatio corporis & ſanguinis Chriſti.

4. Tribuitur etiam Sacræ cœnæ appellatio novi Teſtamenti, Luc. 22. verſ. 20. 1. Cor. 11. v. 25. *Hic calix eſt novum Teſtamentum in meo ſanguine.* Teſtamentum definit Modeſtinus l. 1. ff. Qui Teſtam. facere poſſunt, quod ſit *voluntatis noſtræ juſta ſententia de eo, quod quis poſt mortem ſuam fieri velit.* Cum quo conſentit definitio Ulpiani in fragmentis tit. 20. *Teſtamentum eſt mentis noſtræ juſta conteſtatio in id ſolenniter facta, ut poſt mortem noſtram valeat.* ** Embdenſes im Bericht p.92. dubitant, *an S. Cœna ſit Teſtamentum.* Beza in Colloq. Mempelg. p.38. planè negat. Sed disertè ſic vocatur à Chriſto, & adſunt omnia Teſtamenti requiſita. 1. Teſtator eſt Chriſtus. 2. Heredes à Chriſto denominati ſunt omnes credentes. 3. Legata ſunt remiſſio peccatorum. 4. Sigilla, panis & vinum, corpus & ſanguis ipſius. 5. Teſtes ſunt duodecim Apoſtoli. 6. Notarius eſt Matthæus. Requiſita Teſtamenti Cotmann. in Comp. Inſt. Juſtin. tit. 10. hæc enumerat. 1. Teſtator. 2. Heredes. 3. Bona. 4. Teſtes. 5. Sigilla. Durandus Mimatenſis lib. 4. cap. 42. *Chriſtus poſt Cœnam corpus & ſanguinem ſuum dedit Apoſtolis, ut hoc Sacramentum velut ultimum Teſtatoris mandatũ arctius memoriæ commendaretur.* Thomas p.3. q. 73. art. 5. *inſtitutum hoc Sacramentum decet, quia ea, quæ ultimò dicuntur, maximè ab amicis recedentibus, magis memoriæ commendantur, præſertim quia tunc magis inflammatur affectus ad amicos. Ea verò ad quæ magis afficimur, profundiùs animo imprimuntur.* ** Sacramentum igitur Euchariſticum vocatur Teſtamentum, quia Chriſtus illud paulò ante mortem inſtituit, & precioſiſſima dona heredibus ſuis Chriſtianis in eo legavit. Cauſa efficiens Teſtamenti eſt *voluntas Teſtatoris*, Weſenbec. in paratit. ff. qui teſt. facere poſſ. num. 8. ita quoque in hoc ſacratiſſimo myſterio Teſtator eſt Chriſtus Jeſus, qui voluntatem ſuam paulò ante mortem verbis claris & perſpicuis expoſuit. *Heredis inſtitutio* Teſtamenti caput eſt, l. 1. ff. de hær. inſtit. ita quoque Chriſtus diſcipulis ſuis & omnibus credentibus velut heredibus ſuis in hoc Teſtamento legavit præcioſiſſima bona remiſſionem ſcilic. peccatorum, gratiam DEI, donationem Spiritus ſancti, & vitam æternam. In Teſtamento perfecto præter heredis inſtitutionem, inſpicitur *teſtium adhibitio.* Treutl.

4. Novum Teſtamentum.

Appellationis hujus ratio.

diſputat.

diſputat. volum. 2. diſp. 10. th. 4. lit. C. ita quoque Chriſtus in hac Teſtamenti factione, adhibuit teſtes duodecim Apoſtolos, quin & *ſigilla* appendit, videlicet corpus & ſanguinem ſuum cum pane & vino benedictis, tanquàm viſibilibus ſignis Sacramentaliter unita.

Dubia circa hanc appellationem.

α Quomodo ſacra cœna dicatur & novum Teſt. & N. T. Sacramentum.

5. Circa hanc appellationem quæritur. 1. *Quomodo Sacra Cœna dicatur & novum Teſtamentum & N. Teſtamenti Sacramentum?* Reſp. Fit illud diverſo reſpectu, quem D. Hunnius in tractat. de Cœna q. 5. his verbis exponit: Quatenus N. T. dicitur novum pactum ſeu fœdus novum, quod antiquato veteri in regno Chriſti ſuccedere debuit, hoc ſignificatu Sacra Cœna eſt N. T. pars, ſeu novi fœderis ſignaculum, quo Chriſtus univerſa pacti novi beneficia applicat, obſignat & confirmat, non eſt autem integrum illud pactum, quod plures in ſe partes continet. Quatenus verò Teſtamenti nomine venit diſpoſitio, quâ moriturus aliquis ſub teſtificatione ultimæ voluntatis, certa quædam bona ſuis legat heredibus, rectè ac verè dicitur Cœna Dominica Teſtamentum Filii Dei.

β Quomodo corpus & ſanguis Chriſti poſſint ſtatui ſigilla hujus Teſtamenti, cùm Chriſtus ſit Teſtator.

2. *Quomodo corpus & ſanguis Chriſti poſſint ſtatui ſigilla hujus Teſtamenti, cùm Chriſtus ſit Teſtator?* Reſp. Id verò abſurdum non eſt, cùm Chriſtus ſit Teſtator ratione perſonæ, quatenus eſt θεάνθρωπος, ſiquidem inſtitutio Sacramentorum pertinet ad officium Chriſti, quod competit ei ſecundum utramque naturam: corpus autem & ſanguis Chriſti ſigilla hujus Teſtamenti, ſunt alterius Naturæ, videlicet humanæ, partes. Simile quid obſervatur in Sacerdotio Chriſti, ipſe enim eſt Sacerdos qui offert Sacrificium; ipſe ara; ipſe victima, quæ offertur; ipſe is cui offertur; diverſis ſc. ac diſtinctis reſpectibus. Chriſtus eſt Sacerdos, à quo ſumus reconciliati; DEUS, cum quo ſumus reconciliati. *Ipſe eſt, qui omnia conſecrat & expiat, cùm ſit ipſe donum, ipſe Pontifex, ipſe altare, ipſe propitiatorium, ipſe qui offert, ipſe qui pro mundo offertur, cùm ipſe ſit ignis, ipſe holocauſtum, ipſe lignum vitæ, ipſe agnus, ipſe gladius ſpiritualis, ipſe paſtor, ipſe immolatio, ipſe qui immolatur, & ipſe qui hoſtiam accipit.* Cyrill. Hieroſolym. orat. de Simeon.

γ. An corpus & ſanguis Chriſti rectius dicantur Legata, quàm ſigilla.

3. *Annon corpus & ſanguis Chriſti rectius dicantur Legata quàm ſigilla in hoc Teſtamento?* Reſp. cùm manducationem corporis ſui mediante benedicto pane, & bibitionem ſanguinis ſui mediante benedicto vino, hoc fine in ſacra cœna Chriſtus inſtituerit, ut precioſiſſimo iſthoc pignore verè credentibus obſignetur & confirmetur promiſſio de gratuita peccatorum remiſſione, atque aliis beneficiis immediatè eidem conjunctis, ideò corpus & ſanguis Chriſti rectiùs ad ſigilla quàm ad Legata hujus teſtamenti referuntur. Accedit, quòd manducatio corporis Chriſti, & bibitio ſanguinis Chriſti Sacramentalis, non ſolùm verè credentibus, ſed etiam impœnitentibus & indignis, quibus tamen Chriſtus non inſtituit cœnam, eſt communis: remiſſio autem peccatorum, Solis credentibus confertur, & uſu Sacramentali corporis & ſanguinis Chriſti obſignatur. E. corpus & ſanguis Chriſti, propriè loquendo ſunt ſigilla, non autem Legata hujus Teſtamenti. Neque tamen repugnamus, quò minus corpus & ſanguis Chriſti, ratione ſubſtantiæ, quatenus ſcil. Chriſtus mediantibus externis ſymbolis ea diſtribuere promiſit, dicuntur Legata; Sigilla verò ratione officii & finis, quatenus fide ſumpta & hauſta gratiam Dei, remiſſionem peccatorum, & promiſſionem ſalutis obſignant, modò Sacramentali manducationi & bibitioni corporis & ſanguinis Chriſti omnibus ad cœnam accedentibus, communi id non opponitur.

δ. Quomodo corpus & ſanguis Chriſti dicantur ſigilla hujus Teſtamenti, cùm non incurrant in ſenſus.

4. *Quomodo corpus & ſanguis Chriſti poſſint ſtatui ſigilla hujus Teſtamenti, cùm ſint inviſibilia, nec in ſenſus externos incurrunt?* Reſp. inviſibilia ſunt per ſe & immediatè, videntur autem κατ' ἄλλο & mediatè, quatenus ſcil. Symbolis externis Sacramentaliter ſunt unita, ut ex verbis Chriſti veracis & omnipotentis fides Chriſtiana intelligit. Quæ fide ex verbo intelligimus, longè certiora ſunt, quàm quæ oculis & ſenſibus externis percipimus, cùm verbum Dei nunquam fallat, noſtri autem ſenſus ſæpiùs fallantur, Chryſ. hom. 83. in Matth. p. 703. ὁ λόγος αὐτοῦ ἀπαραλόγιστος, ἡ δὲ αἴσθησις ἡμῶν εὐεξαπάτητος· οὗτος οὐδέποτε διέπεσεν, αὕτη δὲ τὰ πλείονα σφάλλεται, ἐπεὶ οὖν ὁ λόγος φησί: τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου καὶ πειθώμεθα καὶ πιστεύωμεν καὶ νοητοῖς ἀναβλέπωμεν ὀφθαλμοῖς, &c.

ε. Quare ſacra cœna potius quàm Baptiſmati tribuatur appellatio Teſtamenti.

5. *Quare Sacra cœna potiùs quàm Baptiſmati tribuatur Teſtamenti appellatio?* Reſp. Dicimur quidem *in mortem Chriſti baptizari*, Rom. 6. v. 3. & cum ipſo per Baptiſmum *in mortem ſepeliri*, v. 4. interim tamen non Baptiſmo, ſed ſacræ cœnæ appellatio Teſtamenti tribuitur, quia inſtante mortis agone à Chriſto inſtituta eſt, & quidē in memoriā mortis. Teſtatoris, 1. Cor. 11. v. 26. & quia promiſſio novi fœderis ſanguinis Chriſti diſtributione & bibitione in ea cōfirmatur, applicatur & obſignatur, quemadmodū vetus Teſtamentum ſive fœdus ſanguine juvencorum, quo populus aſpergebatur, confirmatum fuit. Exod. 24. v. 8. *tulit Moſes ſanguinem* (juvencorum) *& ſparsit ſuper populum, & dixit, En ſanguis fœderis, quod pepigit Iehovah vobiſcum.*

ζ. Fractio panis.

6. Tandem ſacra cœna juxta quorundam ſententiam. 5. dicitur, *fractio panis* κλάσις τοῦ ἄρτου. Actor. 2. v. 42. *erant perſeverantes in doctrina Apoſtolorum & communicatione & fractione panis & precibus.* Act. 20. v. 7. *Unâ Sabbathi cùm conveniſſemus ad frangendum panem.* Appellatio eſt Synecdochica, quia ex ritu fractionis, per quem panis Euchariſticus ad diſtributionem præparatur, tota Sacramentalis actio intelligitur. Pontificii communionem ſub una ſpecie: Calviniani neceſſitatem fractionis in ipſo ſacræ cœnæ uſu ex his locis deducere conantur, utriſque quid reſpondendum ſit, ſuo loco apparebit. Sed quia evidenter & apodicticè demonſtrari nequit, oportere in illis locis per fractionem panis intelligi adminiſtrationem cœnæ, ideò quidam de vulgaribus epulis phraſin accipiunt, quo ſenſu uſurpatur Luc. 24. v. 35. Act. 27. verſ. 35. atque alibi paſſim, quâ de re inferiùs plura.

2. Ex Scriptoribus Eccleſiaſticis.

1. Græcis, à quibus dicitur.

1. εὐχαριστία.

7. In Scriptoribus Eccleſiaſticis Græcis hæ occurrunt appellationes. 1. εὐχαριστία, *Gratiarum actio.* Juſt. Apol. 2. pro Chriſt. p. 76. ὁ προεστὼς λαβὼν (ἄρτον καὶ ποτήριον) αἶνον καὶ δόξαν τῷ πατρὶ τῶν ὅλων διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ πνεύματος ἁγίου ἀναπέμπει καὶ εὐχαριστίαν ὑπὲρ τοῦ κατηξιῶσθαι τούτων παρ' αὐτοῦ ἐπὶ πολὺ ποιεῖται *gratiarum actionem, pro eo quod non donis hiſce ſuis dignatus ſit, prolixè exequitur.* Et poſtea, καὶ ἡ τροφὴ αὕτη καλεῖται παρ' ἡμῖν εὐχαριστία. Iren. lib. 4. c. 34. p. 263. *Panis percipiens vocationem Dei, jam non communis panis eſt, ſed* εὐχαριστία, *ex duabus rebus conſtans terrena & cœleſti.*

Appellationis hujus ratio.

Dicitur autem ſacra cœna Euchariſtia; quia in ejus adminiſtratione & uſu ſolennes Chriſto agendæ ſunt gratiæ pro opere redemptionis, 1. Cor. 11. v. 26. *Quotieſcunque manduca-*

veritis panem hunc &c. *mortem Domini annunciabitis*, Quemadmodum ipſe Chriſtus non ſolùm hoc Sacramentum inſtituit εὐχαριστήσας, Matt. 26. v. 27. Marc. 14. v. 23. unde appellatio Euchariſtiæ deducta, ſed etiam poſt illius inſtitutionem & adminiſtrationem, hymnum cum diſcipulis cecinit & Patri cœleſti gratias egit, Matth. 26. v. 27. Gelaſius in annot. lib. 4. Iren. c. 32. *Quia in conventibus publicis Chriſtianorum potiſſimum celebrabatur DEI gratia, quâ Filium ſuum nobis donavit, nec illi pepercit, ut per ipſum nos ſibi reconciliaret, eoque nomine gratiæ agerentur, idque fieret ſolenniùs, cùm Sacramentum corporis & ſanguinis adminiſtrabatur, ideo actio illa à Græcis εὐχαριστία, h. e. bona gratia ſeu gratiarum actio, aut bona Dei gratia celebratio, vocata eſt.* Lombard. 4. ſentent. diſt. 8. lit. A. *Euchariſtia eſt bona gratia, quia in hoc Sacramento non ſolùm eſt augmentum virtutis & gratiæ, ſed ille totus ſumitur, qui eſt fons & origo totius gratiæ.* Quò pertinet, quod Clemens Alexand. l. 2. pædag. c. 2. in princ. vocat χάριν gratiam. *Amborum*, inquit, *temperatura, potus ſc. & verbi dicitur Euchariſtia, quæ & laudatur & bona eſt gratia.*

2. σύναξις.

2. Σύναξις, quia in publicis Eccleſiæ conventibus ordinariè hoc Sacramentum adminiſtratur, cùm inter alios fines, ſit etiam nervus publicorum congreſſuum, & unitatis Chriſtianæ vinculum, Dionyſ. in Hierar. Eccleſ. c. 3. Epiphan. contra hæreſ. p. 466. In Græc. σύναξιν & συνάξεις μυστηρίων vocant. Appellatio deducta eſt ex 1. Cor. 10. v. 20. *Convenientibus vobis in unum* συνερχομένων ὑμῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, *jam non eſt manducare Dominicam cœnam.*

3. ἀγάπη.

3. Ἀγάπη, *dilectio.* Chriſtianus populus olim ad menſam Domini accedens, præſertim locupletiores, panem & vinum aliaque ἰδιώματα ad menſam Domini ſecum afferebant, ex quibus pars à Sacerdote conſecrata, populo in Euchariſtia diſtribuebatur, reliquum verò miniſtris Eccleſiæ & pauperibus alendis ac reficiendis cedebat. Munera illa vocabantur ἀγάπαι, quia erant caritatis Chriſtianæ exercitium & inditium. Sed & in quibuſdam locis cum adminiſtratione cœnæ publica convivia ab opulentioribus inſtitui conſueverunt, ut apparet ex 1. Cor. 11. v. 21. ac talia convivia itidem τῶν ἀγαπῶν titulo fuerunt inſignita, ut videre eſt ex epiſt. Judæ v. 12. οὗτοί εἰσιν ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν σπιλάδες. *Hi ſunt in Agapis veſtris maculæ.* Iren. lib. 4. c. 32. Tertull. in Apol. cap. 39. Cùm verò hæc convivandi ratio, progreſſu temporis in luxum degeneraret, improbata eſt ab Auguſt. Epiſt. 64. quin & canonibus conciliorum prohibita. Concil. Laodic. c. 28. & Conc. Carthag. III. can. 50. Ab hac munerum oblatione, & conviviorum publicorum celebratione συνεκδοχικῶς ſacra cœna dicta fuit ἀγάπη, cùm ipſa quoque ſit Symbolum mutuæ inter Chriſtianos caritatis. 1. Cor. 10. v. 17. *unus panis, unum corpus multi ſumus, quia de uno pane participamus.*

4. λειτουργία.
5. θυσία προσφορά.

4. λειτουργία & ἱερουργία *actio ſacra*, quia Miniſterii Eccleſiaſtici publici pars eſt non poſtrema. 5. θυσία *Sacrificium*, & cum abjectione θυσία ἀναίμακτος *Sacrificium incruentum.* Item προσφορὰ, προσκομιδὴ oblatio, tùm propter munerum illam oblationem adminiſtrationi ſacræ cœnæ progreſſam, tùm propter preces, gratiarum actionem, confeſſionem & alia ſpiritualia ſacrificia eidem conjuncta, tùm denique propter commemorationem unici illius propitiatorii beneficii in ara crucis à Chriſto oblati, quâ de re alibi plura dicuntur, ubi fulcrum illius robur, quod ex appellationibus λειτουργίας & θυσίας ſacrificio Miſſatico ſubſternitur, conſideraretur.

6. μυστήριον.

6. μυστήριον & cum adjectione, φρικτὸν, φρικῶδες, φρικωδέστατον μυστήριον, *etiam tremendum myſterium.* Juſtin. Apol. 2. pro Chriſt. Chry. Homil. 38. in Matth. Hom. 23. in 1. Cor. Hom. 5. ad Coloſſ. &c. ** Andr. quidem Radeccius in notis ad librum Smiglecii quem refutationem diſſolutionis nodi ſui Gordii appellat p. 48 *Myſterii nomine Cœna Domini, non poteſt appellari. Nam nihil in ea, quod omnes ſi ſemel moneantur, non intelligant, ineſt.* ** Beza quoque p. 2. reſp. ad Hoffm. f. 184. *modum ejus facilem, planum & naturali etiam intelligentia noſtra perſpicuum eſſe dictitat*, quâ ratione myſterii appellatio ſacræ cœnæ non adeò conveniret, ſed procedit hoc ex falſa hypotheſi de analogia χετιοῦ & ſignificativa tantùm inter panem Euchariſticum & corpus Chriſti. Nos contrà, pios veteres ſecuti ſtatuimus, myſterii appellationem tùm omnibus Sacramentis, tùm inprimis ſacræ cœnæ rectiſſimè tribui, cùm myſtica illa corporis & ſanguinis Chriſti in cœna participatio, ſuprà captum & conſpectum rationis humanæ poſita ſit. Quò pertinet, quod quidam ex veteribus hujus Sacramenti doctrinam vocant μυσταγωγίαν, inſtitutionem ſacram, &c. Genebrardus in Liturg. Apoſt. c. 3. quatuor nominib. à Dionyſ. Areop. hoc myſterium inſignitum ſcribit, quæ ſunt ἱερουργία, μύησις, κοινωνία, σύναξις.

2. Latinis, qui vocant Sacramentum altaris

8. Scriptores Latini Græcas haſce appellationes paſſim repetunt, dum ſacram cœnam vocant Euchariſtiam, Agapen, Synaxin, Myſterium, Sacrificium, &c. Vocant & *Sacramentum altaris*, quia in altaribus lapideis, quæ menſis in primitiva Eccleſia uſitatis, tempore Conſtantini ſucceſſerunt, fuit adminiſtrata, quam appellationem unà cum menſis illis lapideis, pro jure Chriſtianæ libertatis, ſine ulla ſuperſtitione in Eccleſiis noſtris retinemus. Utuntur inſuper nomine Miſſæ.

& Miſſam.

Ambroſ. lib. 5. Epiſt. 33. Leo Epiſt. ad Dioſc. Caſſian. l. 2. de modo Pſalm. c. 13. &c. de cujus vocabuli etymologia & origine diverſæ ſunt ſententiæ, quas recenſet D. Meiſnerus amicus noſter honorandus part. 2. Sobr. Philoſ. lect. 1. cap. 1. q. 16. Quidam volunt eſſe nomen Hebraicum, quidam verò Latinum. Eorum qui Hebraicam hujus vocabuli originem quærunt.

Etymologia vocis Miſſa Hebraica.

1. quidam deducunt ab עָשָׂה facere, interdum etiam ſacrificare, unde מַעֲשֶׂה opus ſeu ſacrificiũ. 2. quidam derivant à מִזְבֵּחַ altare. 3. quidam à מַס tributum, unde מִסַּת oblatio voluntaria, Deut. 16. v. 10. ** Baron. annal. Eccleſ. A. C. 34. n. 59. *Nomen Miſſæ ex Hebræa vel Chaldaica nomẽclatura acceptũ eſſe videtur Quod u. in noſtra vulgata legitur Deut. 16. Spontanea oblatio, Hebraicè ac Chaldaicè dicitur Miſſah, quam offerebant Domino in gratiarũ actionem de fructib. terræ, quâ & veſcebantur in templo cum recordatione præteritæ ſervitutis & ab eadem liberationis, quæ quidẽ omnia cùm optimè conveniant prædicto à Chriſto inſtituto ſacrificio eo potius majores noſtri uſi ſunt nomine, quàm cujusvis alterius ſacrificii.* (Nomen ego Miſſæ potius ad Euchariſticum quam propitiatorium alludit ſacrificium) ** monet tamẽ Sanctes Pagninus vocem Miſſam ibi non ſignificare *oblationem*, ſed *ſufficientiam*, h. e. prout ferunt cujusq; facultates, id quod confirmant verba ſequentia. 4. Alluſiva etymologia eſt, quòd quidam deducunt à נָשָׂא portare, ut ſit miſſa quaſi מַשָּׂא onus, nullum enim gravius unquam Eccleſiæ onus fuit impoſitum, ad obruendam fidem, & fructũ mortis Chriſti ſepeliendum,

Digitized by Google

dum, quàm Miſſarum nundinatio. Sed etiam non eſt probabile, nomen Miſſæ eſſe Hebraicum 1. quia eo tempore quo nomẽ Miſſę in uſum venit, rara fuit etiam inter doctos Hebrææ linguæ cognitio, ut ex Scriptis illorũ temporum facilè deprehenditur. 2. quia Origenes, Hieronym. & alii Hebrææ linguę periti Miſſę nomine in Scriptis ſuis nõ utuntur. 3. Si vox illa Hebraica fuiſſet Apoſtolis in uſu, utiq; retinuiſſent eam & Gręci & Syri, quemadmodum retinuerunt aliâs v. g. alleluja, amen, Sebaoth. &c. at verò apud Græcos nulla fit mentio Miſſæ, ſed pro ea dicunt λειτουργίαν. Syri itidẽ non habent Miſſam, ſed pro ea dicunt קודש Sanctum. 4. adde quod etymologiæ illæ ſint duræ & inconvenientes. Interim tamen haud quaquam improbamus D. Lutheri ſententiam, quod Angelus Dan. 11. v. 38. nomine מעזים quo idolum Antichriſti notat, ad Miſſam Papiſticam, quæ eſt robur & anima regni Antichriſtiani alludat, quâ de re alibi plura.

9. Qui Miſſæ nomen Latinum eſſe cenſent, iterum in diverſas abeunt ſententias. 1. quidã dici volunt Miſſam, *quòd oblatio & preces ad Deum mittantur, & viciſſim Angelus à Deo mittatur, qui Sacrificio aſſiſtat & illud ad Deum deferat.* Hugo lib. 2. de Sacram. p. 8. c. ult. Thom. p. 3. q. 83. art. 4. *Miſſa nominatur, quia per Angelum Sacerdos preces ad Deũ mittit, ſicut populus per Sacerdotem: vel nominatur Miſſa, quia Chriſtus eſt hoſtia nobis miſſa à Deo, unde & in fine Miſſæ Diaconus in feſtivis diebus populũ licentiat, dicens: Ite, Miſſa eſt ſeu hoſtia ad Deum per Angelum, ut ſit Deo accepta.* Alcuin⁹ lib. de div. offic. tit. de celebrat. Miſſæ. *Miſſa dicitur q. transmiſſa, vel quaſi transmiſſio, eò quòd populus fidelis de ſuis meritis non præſumens preces & oblationes, quas Deo omnipotenti afferre deſiderat, per miniſteriũ & orationem Sacerdotis ad Deum tranſmittat.* Angelus de Claviſio in ſumma Angelica de caſibus conſcientiæ in voce Miſſa, eandem etymologiam probat. *Miſſa*, (inquit) *ſecundum Hugonem de S. Victore, dicitur q. tranſmiſſa, eò quòd populus per miniſterium Sacerdotis, qui Mediatoris vice fungitur inter Deum & homines, preces, vota & oblationes trãſmittat Deo.* Sed hæ etymologiæ ſunt tantùm alluſivæ, & nituntur illâ hypotheſi, quòd ſacra cœna ſit ſacrificiũ propriè ſic dictum. 2. Cuidam Miſſã numero multitudinis à mittendis & conferendis in medium muneribus, quæ in uſum Eucbariſtię & ſuſtentationem pauperum ac miniſtrorum Eccleſiæ cedebant, dicta eſſe putant, ea n. non ſolùm à præſentibus offerebantur, ſed etiam ab illis, qui aberãt, mittebantur in illa vaſa, quæ à Diaconis portabantur. Ut igitur tota illa actio ἀγάπη Græcis, ita Latinis Miſſa συνεκδοχικῶς dicta fuit. Sed cùm Miſſæ nomen non in genere neutro, ſed fœminino à veteribus uſurpetur ideò probabili⁹ eſt, quod 3. quidam ſtatuunt, Miſſam à dimiſſione eſſe dictam. Veteres n. *remiſſam* dixerunt pro remiſſione, ut patet ex Iren. verſione Latina lib. 4. c. 45. Cypr. ſerm. de bono patientiæ & lib. 3. Epiſt. 14. &c. ergò etiã Miſſa pro remiſſione uſurpata rectè judicatur. D. Rhenanus in Epiſt. ad Hoffmeiſterum (quam recitat Flacius in refut. invect. Bruni p. 155.) illud probat ex Tertulliano, Cypriano, Ambroſio, Chryſoſtomo & aliis veterib. ac docet duplicem olim dimiſſionem in Euchariſtiæ celebratione fuiſſe uſitatam, primùm Catechumenorũ ante celebrationem. Deinde omniũ fidelium ſive toti⁹ populi, poſt celebrationem, Adducit etiã locum Iſidori l. 6. Chym. c. 19 *Miſſa tempore ſacrificii eſt, quando Catechumeni foràs mittuntur, clamante Levita, Si quis Catechumenus remanſit, foràs exeat: & inde Miſſa, quia Sacramentis altaris intereſſe non poſſunt, qui nondum regenerati noſcuntur.* Neq; v. Catechumeni ſolùm ſed etiam pœnitentes, deſertores ac energumeni ante adminiſtrationem cœnæ diſcedere jubebantur per Diaconum alta voce clamantem: *Exeunto Catechumeni, exeunto pœnitentes, &c.* quorũ cùm facta eſſet emiſſio ſive dimiſſio, tùm demùm ad Euchariſtiæ celebrationẽ accedebatur, quâ finitâ iterum clamabat Diaconus, *ite, Miſſa, eſt*, quod Alcuinus ſic explicat; *jam dimiſſio eſt congregationis, abire omnibus licet.* Hûc pertinet locus Polydori Virgilii l. 5. de rer. inventor. cap. 12. ubi diſputat, vocabulum Miſſę ex Ethnicorum ceremoniis ortũ ducere, quia Sacerdotes Ethnici, finitis ſacris clamabant τοῖς λαοῖς ἄφεσις *populis miſſio*, quod probat ex Apulejo l. 11. de aſino aureo & addit; *Idem igitur mos à noſtris etiam ſervatur, ut peractis ſacris per Diaconum pronuncietur, ite, Miſſa eſt, quod idẽ eſt ac ilicet, h. e. ire licet.* Quod de duplici Miſſa ſeu miſſione diximus, confirmat etiã Durandus in rat. div. offic. l. 4. c. 1. *Miſſa* (inquit) *Catechumenorum eſt ab introitu uſq; poſt offertorium, quæ Miſſa ab emittendo dicitur, quoniam quando Sacerdos incipit conſecrare Euchariſtiã, Catechumeni foris de Eccleſia mittuntur. Miſſa fidelium eſt ab offertorio uſque ad poſt communionem & dicitur Miſſa illa à dimittendo, quia eâ expletâ ad propria, quiſq; fidelium dimittitur.* 4. Alluſiones judicandæ ſunt, quòd quidam Miſſam Chriſtianam & legitimam (id eſt ſacrę cœnæ, juxta Chriſti inſtitutionem celebrationem, quo ſenſu Apol. Aug. Confeſs. hoc nomine utitur) putant dictã à remiſſione peccatorum, quæ annunciatur credentibus communicantib. Miſſam v. Papiſticã à divinæ inſtitutionis omiſſione, atq; à nundinatione ſacrificulorum & populi multitudine, qualis eſſe ſolet in nundinis, quas Germanicè vocant Meſſen.

Periphraſes & encomia ſacræ cœnæ.

10. Atq; hæc ſunt potiores ſacræ cœnæ appellationes, quas Græci & Latini ſcriptores Eccleſiaſtici eidem tribuũt, quò referendæ etiam periphraſes & encomia, quibus hoc myſterium exornant. Ignat. Epiſt. Epheſ. quæ eſt. 11. vocat, φάρμακον ἀθανασίας, ἀντίδοτον τοῦ μὴ ἀποθανεῖν ἀλλὰ ζῆν ἐν Θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθαρτήριον ἀλεξίκακον, *medicamentum purgans vitam & omnia pellens mala.* Epiſt. 14 vocat *panem Dei.* Epiſt. 15. *panem cœleſtem.* Dionyſ. Eccleſiaſt. Hierarch. c. 3. τελέτων τελετῶν *perfectionẽ perfectionum.* Can. Nicen. ἐφόδιον Damaſc. lib. 4. orth. fid. c. 14. βλάβος παντὸς ἁπάσης ἀμυντήριον, ῥύπου παντὸς καθαρτήριον, *omnis noxa amuletum, maculaq; univerſa purgatoriũ.* ** Sacra enim cœna eſt redemtionis monomentum & redemti munimentum.** ibid. ex Juſtino vocat μετάληψιν, quia *per hoc filii Deitatem aſſumamus.* D. Chemn. part. 2. Locorũ cap. de Juſtif. p. 699. recitat orationem Baſilii ante cœnæ ſumptionem dicendam ex Horologio Eccleſiaſtico, *da ut non accipiam ad judicium, ſed* εἰς ἐφόδιον ζωῆς αἰωνίου καὶ εἰς εὐπρόσδεκτον ἀπολογίαν τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματός σου. Ac Damaſceni, *dignare ut accipiam* εἰς ἀῤῥαβῶνα τῆς μελλούσης ζωῆς καὶ βασιλείας. Chryſ. in 1. Cor. αὐτὸ ἡ [illegible] τῆς ψυχῆς ἡμῶν τὰ νεῦρα, τῆς διανοίας ὁ σύνδεσμος, τῆς παῤῥησίας ἡ ὑπόθεσις, ἡ ἐλπίς, ἡ σωτηρία, τὸ φῶς, ἡ ζωή. Niceph. lib. 1. Hiſt. Eccleſ. c. 30. vocat ἄρτον ζωοποιόν, panem vivificum, ſive vitalem, ut Interpres vertit. Coſter. lib. 1. Inſtit. Chriſt. c. 6. ex Bernhardo & aliis Veteribus recitat hæc: *Eucha-*

viſtia medicina eſt ægrotis, peregrinantibus via, debiles confortat, valentes delectat, languorem ſanat, ſanitatem ſervat: fit homo manſuetior ad correptionẽ, patientior ad laborẽ, ardentior ad amorem, ſagacior ad cautelam, ad obœdientiam promptior, ad gratiarum actiones devotior: hic dimittuntur quotidiana peccata, expelluntur poteſtates Satanæ, dantur vires ad ipſum etiam Martyrium ſubeundum, minuitur in minimis peccatis ſenſus, in gravioribus autem tollitur omninò conſenſus, denique afferuntur omnia bona, quia homo communicãs in id tranſit, quod ſumit.

CAP. II.

De vaticiniis ac typis, in quibus V. T. hoc Sacramentum prænunciatum ac præfiguratum.

Vaticinia V.T. de ſacra Cœna.

11. Porrò cùm ſacra Cœna ſit alterum N.T. Sacramentũ, ea eo intelligitur, quòd divinitùs ſit inſtituta, ſiquidem ſoli Deo inſtitutio Sacramentorũ competit, ut in tract. de Sacramentis §. 26. oſtendimus. Cùm verò Deus *non faciat verbum, niſi revelaverit ſecretum ſuum ad ſervos ſuos Prophetas.* Amos 3. v. 7. Ideò ut de Sacramento Baptiſtico, ita quoque Euchariſtico dictis & typis V. T. prophetavit. Dicta potiora hæc ſunt. ** Pſ. 22. v. 27. *Edent pauperes & ſaturabuntur & lætabunt Dominum.* Hunc locum de Euchariſtia explicat Euſeb. Cæſarienſ. lib. 10. demonſtr. Evang. cap. 8.** Pſ. 23. v. 1. *Dominus eſt paſtor meus, & nihil mihi deerit, in paſcuis herboſis cubare me facit. v. 2. ad quas refectionis ducit me. v. 5. paraſti in conſpectu meo, menſam adverſus eos qui tribulant me.* [Chriſtus *bonus ille paſtor*, Joh. 10. v. 12. nõ ſolùm verbo Evangelii, ſed etiam cibo Sacramentali nos paſcit ad vitam æternam. Ambroſ. lib. 5. de Sacram. c. 3. tom. 4. p. 441. *Audi dicentem Sanctũ David, & ille in Spiritu hæc myſteria prævidebat & lætabatur, & nihil ſibi deeſſe dicebat. Quare? quia qui accepit corpus Chriſti, non eſuriet in æternũ. Quoties audiſti vigeſimum ſecundum Pſalmum & non intellexiſti? vide quemadmodũ aptus ſit cœleſtibus Sacramentis. Dominus paſcit me &c. Virga imperium, baculus paſſio eſt, h. e. æterna Deitas Chriſti, ſed etiam paſſio corporalis: illa creavit, hæc redemit.*] ** Locum hunc itidem de Euchariſtia intelligunt Cyprian. Epiſt. 63. ad Cæcilium. Ambroſ. lib. de Helia & jejunio cap. 1. Theodor. in comm. illius Pſalmi, Paſchaſius in lib. de corp. & ſang. Domini cap. 10. Chryſ. in eund. loc.** Pſ. 111. v. 1. *Confitebor tibi Domine in toto corde meo, in concilio juſtorum & congregatione.* (Quoties *manducamus hunc panem, & ex hoc calice bibimus mortẽ Domini annunciare*. h. e. in publico Eccleſiæ conventu gratias agere ipſi *debemus*. 1. Cor. 11. v. 16.) v. 2. *Magna opera Domini, inveſtigata in omne beneplacitum eorum.* v. 3. *laus & magnificentiâ opus ejus, & juſtitia ejus manet in ſeculũ ſeculi.* (Sacra cœna itidem eſt talis inſtitutio & ordinatio Dei, in qua bonitatem ſuam nobis guſtandam præbet.) v. 4. *memoriam fecit mirabilium ſuorum, miſericors & miſerator Dominus.* (Sacra cœna hoc fine à Chriſto inſtituta eſt, ut eſſet memoriale ſummi operis redemtionis. *Hoc facite in mei commemorationẽ* dicit ipſe Luc. 22. v. 19. 1. Cor. 11. v. 24) (v. 5. *eſcam dedit timentib. ſe* (qui divinam & vivificam eſcam in ſacra cœna nobis propoſitã ſalutariter vult participare, cũ oportet in vero timore Domini accedere.) *memor erit in ſeculũ teſtamenti ſui* (Per Baptiſmum quidem recipimur in fœdus Dei, ſed cùm per peccata ſæpius ex eo excidamus, ideò Chriſtus inſtituit ſacram cœnam, in qua de remiſſione peccatorum certi reddimur, & in fœdus illud gratiæ, verâ pœnitentiâ & fide recipimur. Hujus loci eſt obſervatio illa, quod Burgenſis & alii referunt, in Eccleſia Iſraelitica hunc & aliquot ſequentes Pſalmos ad eſum agni paſchalis, qui fuit figura Euchariſtiæ, decantari fuiſſe ſolitos, id quod vocârunt Alleluja magnum.)

Prov. 9. v. 1.

Prov. 9. v. 1. *Sapientia ædificavit ſibi domum, excidit columnas ſeptem* (Chriſtus eſt *Dei ſapientia*, 1. Cor. 1. v. 24. *domus* Chriſti eſt Eccleſia. 1. Tim. 3. v. 15. ſeptem columnæ ſunt beneficia Chriſti, quibus hæc domus Dei, velut baſi ſuæ innititur, utpote Nativitas, Circumciſio, Sancta vita, Paſſio, Mors, Reſurrectio, & Aſcenſio Apoc. 5. v. 5.) v. 2. *mactavit victimas ſuas, miſcuit vinũ & propoſuit menſam ſuam* (Chriſtus agnus Dei in ara crucis propter nos mactatus, in ſacra cœna hanc menſam nobis paravit, in qua corpore & ſanguine ſuo mediante benedicto pane nos reficit) v. 3. *miſit ancillas ſuas, ut vocarent ad altas arces civitatis, v. 4. ſi quis eſt inſipiens, veniat ad me. v. 5. & inſipientib. locuta eſt, venite, comedite panem meum & bibite vinum, quod miſcui vobis. v. 6. relinquite inſipientiam & vivetis.* (agit quidem in genere hic locus de ſalutaribus Evangelii beneficiis, interim non injuria ad ſacram cœnam accommodatur, quæ eſt epitome atque nucleus conſolationis Evangelicæ. ** Inde & Cyprian. Epiſt. 3. & Aug. 17. de Civ. Dei c. 20. ad Euchariſtiam accommodant.)

Eſa. 25. v. 6.

** Eſa. 25. v. 6. *Faciet Dominus exercituum omnib. populis in monte hoc convivium pinguium convivium vindemiæ, cõvivium pinguium medullatorum, vindemiæ defecatæ.* (loquitur Propheta de ſpirituali illa cœna, in qua Evangelicæ conſolationis ſuavitate, animæ contritæ reficiuntur. Luc. 14. v. 17. quia verò ſacra cœna eſt ſigillum promiſſioni Evangelicæ additum, ideò ad illam quoque hoc vaticinium Propheticum accommodari poteſt.) ** Eſa. 65. v. 14. *Ecce ſervientes mihi comedent, vos autem eſurietis: ecce ſervientes mihi bibent, vos autem ſitietis.* Hunc locum de Euchariſtiæ Sacramento acceperunt Cyrillus Alexandrinus in comm. Ambroſ. lib. de Paradiſo cap. 9. lib. de Helia & jejunio cap. 10. Hier. in Eſa. Oſ. 14. v. 6. *roborabuntur frumento*. Cyrill. Alex. in Oſeam. Zach. 9. v. 17. *Quod bonum ejus eſt & quod pulcrum ejus niſi frumentum electorum & vinum germinans virgines?* Hieron. & Lyran. in comment. Paſchaſ. de corp. & ſang. Dom. c. 21.**

Typi V.T. ad ſacram cœnam ſpectantes. Arbor vitæ.

12. Typi V. T. enumerari poſſunt complures, inter quos eminet figura *Agni paſchalis, & Manna* Geneſ. 2. v. 9. *poſuit Deus lignum vitæ in medio Paradiſi. v. 11. & fluvius egrediebatur ex Eden ad irrigandum Paradiſum* (beneficio fructuum hujus arboris potuiſſent primi Parentes in vegeto ætatis flore & concreata immortalitate conſervari, quia verò per peccatum unà cum omnibus poſteris in mortem temporalem & æternam inciderunt, unde via ad Paradiſum & arborem vitæ ipſis occluſa, Geneſ. 3. v. 24. ideò Deus ex immenſa miſericordia in Paradiſo Eccleſiæ aliam vitæ arborem plantavit. Chriſtus enim eſt benedictum illud *lignum vitæ, cujus folia faciunt ad ſanitatem gentium*, Apoc. 22. v. 15. in Sacra cœna ſuo corpore & ſanguine nos paſcit ad vitam æternam, Johan. 6. v. 53. 54. 55.)

Panis & vinum Melchiſedeci.

Gen. 14. v. 18. *Melchiſedech Rex Salem protulit panem & vinum. Et ipſe erat Sacerdos Dei altiſſimi.* verſ. 19. *& benedixit Abraha*

(Veteres

(Veteres unanimi conſenſu ad Sacram cœnam hoc referunt. Melchiſedech fuit typus Chriſti Sacerdotis æterni, docente Epiſt. ad Hebr. c. 7. & ſeqq. ut ergò Melchiſedech Abrahamum, ipſiusque exercitum pane & vino reficit, eidemque benedicit: ſic Chriſtus in Sacra Cœna ſpiritualem noſtrâ eſuriem & ſitim communicatione corporis & ſanguinis ſui, mediante benedicto pane & vino nobis oblati, tollit ac veræ beatitudinis participes nos efficit. Cyprianus ſerm. de cœna non longè ab initio. *Significata olim à Melchiſedech prodeant Sacramenta & filiis Abrahæ facientibus opera ejus, ſummus Sacerdos panem profert & vinum. Hoc eſt*, inquit, *corpus meum*. Vide etiam Damaſc. lib. 4. cap. 14.) Exod. 12. Sacramentum *agni Paſchalis* deſcribitur, quod fuit Euchariſtiæ figura.

Agnus paſchalis.

(Quemadmodum Iſraelitæ carnes agni paſchalis manducabant & ſanguine ejus poſtes & liminaria domus illinebant. v. 4. 7. ita Chriſtus eſt *Paſcha noſtrum pro nobis immolatus*. 1. Cor. 5. v. 7. cujus verum corpus in cœna manducamus & ſanguinem ejus bibimus. Quemadmodum Sacramentũ agni paſchalis fuit memoriale liberationis ex Ægypto. v. 27. Sic in uſu ſacræ Cœnæ mortem Domini annunciare, id eſt, pro opere redemptionis ipſi grati eſſe debemus. 1. Cor. 11. v. 26. Quemadmodum ſolis circumciſis ad eſum agni paſchalis patebat aditus v. 48. ita ſolis baptizatis Euchariſtia danda. Quemadmodum Iſraëlitæ comedebant agnum paſchalem cum azymis & herbis amaris verſ. 8. ita quoque in verâ pœnitentia, quæ eſt *ſal* veteris noſtri Adami, Marc. 9. v. 49. *& in azymis ſinceritatis ac veritatis* veteri fermento expurgato, ad ſacræ Cœnæ convivium accedendum. 1 Cor. 5. v. 7. & 8. Cypr. ſerm. de Cœn. Domini ſtatim in princ. *Non oportet eſſe fermentarios N. T. miniſtros, puras ſynceraſque mentes ſanctum quæris convivium, in vero crucis boni odoris afflatio, omnem excoquat carnaliũ ſenſuum cruditatem, & induret ſolidetque mentis affectus, nec in Eccleſia ſancta ſacrificio ullus ſit macula, ſed pura ſimplicitas & innocentia vitæ, in una Eccleſiæ Catholica domo a fidelibus de Ægypto egredientibus, tranſito mari rubro lotis Chriſti ſanguine affectibus offeratur.*) Exod. 16. v. 15. *manna* cœlitus depluit ad cibum, & aqua mirabiliter profluit ad potum Iſraëlitarum in deſerto. (Id Chriſtus Joh. 6. v. 49. & ſeqq. ac Paulus 1. Cor. 10. v. 3. 4. ad Sacramentum Euchariſticum haud obſcurè accommodant. ** Andr. Radeccius Photinianus in notis ad librum Smiglecii, quem refutationem vanæ diſſolutionis nodi ſui Gordii appellat p. 17. *Sæpiſſimè manna cum Cœna Domini confertur. Manna enim beneficium Dei erat terrenum. At Cœnam Domini beneficium eſſe magnus error eſt. Eſt enim beneficii commemoratio. Manna autem reſpondet hodie non Cœna Domini, ſed vel ipſa mors Chriſti vel Spiritus illius, hæc enim ita paſcunt animas noſtras, ut olim corpora Iſraelitarum paſcebat manna.* Sed fuit omninò manna S. Euch. typus. ** Quemadmodum enim Iſraelitæ pane cœlitus depluto & aquâ ex petra mirabiliter productâ in deſerto ſuſtentabantur, ne fame & ſiti perirent: ſic in ſacra Cœna *pane illo, qui de cœlo deſcendit*, h. e. Chriſti corpore cibamur, & ſanguine, qui ex latere ipſius profluxit, potamur, ne in deſerto hujus mundi æternâ fame pereamus. Cyrill. lib. 4. in Joh. c. 16. *Manna alimentum non æternam vitam, ſed breve famis remedium afferebat, non erat ergo cibus vivus hoc eſt panis de cœlo: Sanctum verò corpus Chriſti ad immortalitatem & vitam æternam nutriens cibus eſt.* Quemadmodum mannæ datio & aqua ex petra eruptio, erat teſtimonium divinæ gratiæ: ita quoque Chriſtus in inſtitutione ſacræ Cœnæ, gratiam ſuam teſtatam nobis reddere voluit. Quemadmodum manna ſaporis erat ſuaviſſimi, Exod. 16. v. 31. ſic Spiritualis manducatio & bibitio corporis & ſanguinis Chriſti eſt ſuaviſſimus animæ noſtræ cibus. Quemadmodum omnes Iſraelitæ *eandem cibum ſpiritualem manducabant, & omnes eandem potũ ſpiritualem bibebant*. 1. Corinth. 10. v. 3. ſic omnes Chriſtiani ad hoc cœleſte epulum accedentes, Sacramentalem manducationem corporis & bibitionem ſanguinis Chriſti, habent communem. Quemadmodum manna vermibus ſcatebat & computreſcebat illis, qui contra mandatum Dei illud in craſtinum diem reſervabant, Exod. 16. v. 20. Sic corpus Chriſti in ſe ac per ſe eſt quidem immortale, incorruptibile, imò vivificus cibus, interim tamen qui indignè illud manducant, *judicium ſibi ipſis manducant*, 1. Cor. 11. v. 29. Quemadmodum Iſraëlitæ in terram promiſſionis producti non amplius colligebant manna, Joſ. 5. quin & die Sabbati non colligebant manna in deſerto, Exod. 16. v. 3. ita quoq; quando in promiſſam cœleſtis regni hæreditatem introducti erimus, ac *ſabbatum ex ſabbato celebrabimus*, Eſa. 66. v. 23. non amplius per verbum & Sacramenta nobiſcum aget, *ſed videbimus eum à facie ad faciem*. 1. Cor. 13. v. 12. Lombard. 4. ſent. diſt. 8. lit. A. *Euchariſtiæ figura præceſſit, quando manna pluit Deus Patribus in deſerto, qui quotidiano cœli paſcebantur alimento, unde panem Angelorum manducavit homo, ſed tunc qui panem illum manducaverunt, mortui ſunt: iſte verò panis vivus, qui de cœlo deſcendit, vitam mundo tribuit. Manna illud de cœlo, hoc ſuper cœlum. Illud ſcatebat vermibus in diem alterum reſervatum, hoc ab omni corruptione alienum. Quicunque religioſè guſtaverit, corruptionem non videbit. Illud datum fuit antiquis poſt tranſitum maris rubri, ubi ſubmerſis Ægyptiis liberati ſunt Hebræi: ita hoc cœleſte manna non niſi renatis præſtari debet. Panis ille corporalis populum antiquum ad terram promiſſionis per deſertum duxit: hæc eſca cœleſtis fideles hujus ſeculi per deſertum tranſeuntes in cœlum ſubvehit.*)

Manna & aqua deſerti.

Exod. 24. v. 3. *ubi Moſes dimidiam partem ſanguinis victimarum & miſit in crateras, partem autem reſiduam fudit ſuper altare.* verſ. 7. *aſſumensq; volumen fœderis, legit audiente populo, qui dixerunt omnia quæ locutus eſt Dominus, faciemus & erimus obedientes.* verſ. 8. *ille vero ſumtum ſanguinem reſperſit in populum & ait: Hic eſt ſanguis fœderis, quod pepigit Jehovah vobiſcum ſuper cunctis ſermonibus his.* (Quemadmodum Iſraëlitæ per aſperſionem ſanguinis ſacrificiorum in fœdus Dei recipiebantur: ita quoque Chriſtus communicatione ſanguinis ſui, novum fœdus in uſu ſacræ Cœnæ nobis confirmat atque obſignat. Vide Rupert. l. 3. de Trinit. & ejus operib. cap. 43.)

Sanguis fœderis.

Exod. 25. verſ. 30. proponitur ſtatutum de *panibus facierum* ſive *propoſitionis*, qui in menſa tabernaculi quotidiè coram Domino proponebantur. (Hi panes ſunt figura Euchariſtiæ, in qua panis vitæ CHRISTUS non videndus, ſed comedendus nobis proponitur, ut *guſtemus quam ſuavis ſit Dominus*, Pſal. 34. verſ. 9. Unde Iſidorus Peluſiota l. 1. Epiſt. 123. CHRISTI corpus in altari vocat τὸν ἄρτον τῆς προθέσεως.

Panes propoſitionis.

Digitized by Google

In V.T. ſolis Sacerdotibus licitum erat panes illos manducare, Matt.12.v.4.Marc.2.v.26. ſed in N.T. Chriſtus nos *fecit Reges & Sacerdotes coram Deo*, Apoc.1.v.6. ut omnib. ad hoc epulum cœleſte pateat aditus. Quemadmodum Abimelecb Sacerdos ſervis Davidis tùm demum panea illos ſacros dabat, cùm intelligeret ipſos eſſe ſanctos. 1. Sam. 21. v.5. ita quoque profani & impii non ſant ad ſacram Cœnam admittendi, ſed ſancta ſanctis reſervanda.. Vide Damaſc. lib. 4. c.14. Rupert. lib. 4. de Trin. & ejus operib. c. 6. &c.) Levit.8.v.31. tale præce-

Carnes ſacrificiorũ.

ptum filiis Aaron dabatur per Moſen: *Coquite carnes ante fores tabernaculi & ibi comedite eas, panes quoq; conſecrationis edite, qui poſiti ſunt in procanistro* (Id Heſychius lib. 20. in Levit. cap. 8. ad ſacrã Cœnam accommodat, in qua mediante pane benedicto carnem Chriſti manducamus.) 2. Sam. 6.

Panis & vinum Davidu.

v.19. de Davide commemoratur, quòd completis ſacrificiis *partitus ſit univerſa multitudini Iſraël, tam viro quam mulieri ſingulis collyridam panis unam, & aſſaturam carnis unam & unam lagenam vini.* (Chriſtus cœleſtis David Rex & Propbeta noſter completo in ara crocis ſacrificio, Eccleſiæ ſuæ non ſolùm panem & vinum, ſed & mediantibus illis, corpus & ſanguinem ſuum diſtribuit.) 2. Sam. 9.v.13. magni beneficii loco cōmemoratur, quod

Menſa Regia.

Mephiboſeth Saulis filius de menſa Regis Davidis quotidiè veſcebatur. (At longè majoris beneficii loco habendum, quòd cœleſtis David Chriſtus Jeſus ſuæ menſæ nos adbibens corpore & ſanguine

Panis ſubcinericius Eliæ.

ſuo nos paſcit.) 1. Reg. 19. v. 6. Angelus Domini Prophetæ Eliæ io deſertum affert *panem ſubcinericium & vas aquæ.* v. 8. *in cujus cibi fortitudine ambulat uſque ad montem Dei Horeb*, (Chriſtus Augelus novi fœderis io ſacra Cœna corpore & ſanguine ſuo oos paſcit, ut in hujus cibi fortitudioe per deſertum muodi ad cœleſtem Hieroſolymam, cujos typus ſuit moos iſte, pervenire poſſimos.)

Pallium Eliſæ.

2. Reg.2.v.13. Elias curru igneo io cœlum ſubvectus, Eliſæo diſcipulo ſuo pallium relioquit. (Humana Chriſti natura vocatur ipſius *palliũ*, Geo.49. v.11. ſiquidem *beatus autor ſeculi, ſervile corpus induit*: iode Chryſ.hom.2. ad pop. Antioch. *Quemadmodum Elias cùm corpore aſcenderet in cœlum, melotem dimiſit Eliſæo diſcipulo: ita Chriſtus cum a-*

Convivii Ahaſveri.

ſcenderet, carnem ſuam nobis dimiſit.) Eſth.1.verſ.3. commemoratur de Rege Ahaſvero, quòd *grande convivium inſtituerit, primùm quidem Principibus, Præfectis & ſervis ſuis, poſtea verò toti populo.* (Sic Chriſtus Rex gloriæ inſtituit ſacrum hoc conviviũ ac cœleſte epulum, ad quod primum quidem diſcipulos ſuos, poſtea verò omnes Chriſtianos vocavit.) Damaſc. lib. 4. orth. fid. cap. 14. refert buc

Carbo ignitus Eſa.6.

figuram *carbonis igniti*, Eſa.6.v.6. Quemadmodũ carbo nō eſt ſimplex, ſed igni unitus, ſic panis communionis, non panis ſimplex eſt, ſed unitus corpori, in quo divinitas. Quemadmodum etiam carbone iſto labia vatis purgata ſunt, ita corpore Chriſti, etiam animæ ooſtræ purgantur & oiundantur.

CAP. III.

De cauſa efficiente principali, ſive autore hujus Sacramenti.

Autor ſacra Cœna Chriſtus Ieſus.

13. Cæterùm quod vaticiniis & typis in V. T. ſuit prænunciatũ, id in N.T. fuit impletũ, cùm Dominus noſter Jeſus Chriſtus, Anno mundi 4004. Anno poſt inſtitutionem agni paſchalis 1550. Aono ætatis 34. currente, die 3. Aprilis, circa horam 7. veſpertinam, velut D. Paulus loquitur, *nocte eâ, qua traditus eſt*, Hieroſolymis io privatis civis cujuſdam ædibus, poſt agni paſchalis eſum, ſacrã Cœoam ejuſdem ἀντίτυπον inſtituit, ac primus diſcipulis ſuis admioiſtravit, ut ex verbis inſtitutionis, à tribus Evangeliſtis & Apoſtolo Paulo uniformiter deſcriptis, manifeſtè apparet. Matth.26.v.26. *Cœnantibus autem illis, accepit Ieſus panem & benedixit, ac fregit, deditq; diſcipulis ſuis ac dixit: Accipite, comedite, hoc eſt corpus meum* v.27. *& accipiens Calicem gratias egit ac dedit illis, dicens: Bibite ex boc omnes.* v. 28. *Hoc eſt enim ſanguis meus N.T. qui pro multis effunditur in remiſſionem peccatorũ.* Marc.14.v.22. *Et manducantibus illis accepit Ieſus panem & benedicens fregit & dedit eis ac ait: Accipite, comedite: hoc eſt corpus meum.* v. 23. *Et accepto calice gratias agens dedit eis, & biberunt ex eo omnes.* v.24. *& ait illis: Hoc eſt ſanguis meus N.T. qui pro multis effunditur.* Luc.22.v.19. *Et accepto pane gratias egit & fregit & dedit illis, dicens: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur, hoc facite in mei commemorationem.* v.20. *Similiter & calicē poſtquàm cœnavit, dicens: Hic eſt calix N.T. in meo ſanguine, qui pro vobis funditur*, 1.Cor.11.v.23. *Ego enim accepi a Domino, quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Ieſus in eâ nocte, quâ tradebatur accepit panem.* v. 24. *& gratias agens fregit & dixit: Accipite, comedite: hoc eſt corpus meum, quod pro vobis frangitur, hoc facite in meam commemorationem.* v.25. *Similiter & calicem poſtquàm cœnavit, dicens: Hic calix eſt N. T. in meo ſanguine, hoc facite, quotieſcunque biberitis in meam commemorationem.*

Qui eſt 1. Θεάνθρωπος.

14. Conſtat autem omnibus verè piis, quod hic Sacræ Cœnæ autor ſit. 1. Θεάνθρωπος, verus Deus ac verus homo, in uoitate perſonæ. Col.2. v.9. *in Chriſto habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter.*

2. Novi T. Mediator.

2. Mediator N. T. ſum̃us Sacerdos, Rex, Salvator & Redemptor ooſter. Heb.8.v.1. *Talem habemus Pontificem, qui conſedit in dextra throni magnitudinis in cœlis.*

3. Ejuſdem cum Patre & S. S. eſſentia.

3. Ejuſdem cum Patre & Spiritu ſancto ut eſſentiæ, ita & potentiæ. 1. Cor. 1. v.24. *Chriſtus eſt Dei virtus*: cui ſecundùm hum. Naturã *data eſt omnis poteſtas in cœlo & in terra.* Matth.28. v.18.

4. Fidelis teſtis.

4. *fidelis teſtis*, Apoc.1.v.5. imò ipſa *veritas*, Joh.14.v.6.

5. Sapiens & omniſcium.

5. Sapiens & omniſcius, imò ipſa *ſapientia* 1.Cor.2.v.3. Cùm ergò Chriſtus, qui ſacram hanc cœnã inſtituit, ſit verus Deus, æquũ eſt, ut divinam huj' Sacramenti inſtitutionē miremur, oon rimemur; veneremur, non ſcrutemur. Cùm ſit noſter Mediator, Salvator, Redemptor, Rex & Sacerdos, æquũ eſt, ut Teſtamentariam ipſius diſpoſitionem ſum̃o loco habeamus, nihil quicquã ei vel addentes vel detrahentes Gal. 3. v.15. Cùm ſit ejuſdē cum Patre & S.S. potentiæ & eſſentiæ, æquũ eſt, ut certò ſtatuam', quicquid ordinavit, inſtituit & promiſit, id præſtare ipſum poſſe, ſiquidē *cumulato poteſt facere ultra omnia, quæ petimus aut cogitamus*, Eph.3.v. 20. oeq; quicquam eſt ei *difficile*. Gen.18. v.14. Zach.8.v.36. nedum *impoſſibile*, Luc.1.v.37. Cum ſit fidelis & verax teſtis, æquũ eſt, ut verbis ejus fidem habeamus, *captivantes intellectum noſtrũ in obſequiũ illius*. 2. Cor.10.v.5. Cùm ſit omniſcius & omniſapiens, æquũ eſt, ut ſtatuamus ipſum ſcire ratiooē ac modũ, quo poſſit ſuas promiſſiones implere, oec cōvenit, ut *ſapiētia à filiis ſuis juſtificetur*, Luc.7.v.35. Cumprimis v. obverſentur oculis & animis ooſtris illa duo pronunciata, quorũ alterum eſt ipſius Chriſti, alterũ v. Apoſt. Pauli, quotieſcũq; de hoc myſterio cogitam' aut loquimur. Joh.12,48.

Sermo

Sermo quem locutus ſum, ille judicabit vos in noviſſimo die, 1. Tim. 6. v. 3. *Si quis aliter docet ἑτεροδιδασκαλεῖ, & non quieſcit ſanis ſermonibus Domini noſtri Ieſu Chriſti, ei, quæ ſecundum pietatem eſt, doctrinæ.* v. 4. *inflatus eſt, nihil ſciens.*

Idem adhuc hodiè in adminiſtratione Cœnæ præſens eſt.

15. Neque ſolùm primæ inſtitutionis tempore, ſacram Cœnam diſcipulis ſuis Chriſtus adminiſtravit, ſed adhuc hodiè ſecundùm utramque naturam præſens eſt, quoties juxta ipſius inſtitutionem & ordinationem ſacra Cœna in Eccleſia adminiſtratur, atque ipſemet corpus & ſanguinem ſuum communicantibus diſtribuit. Chryſoſt. homil. 7. de paſſ. *ipſe Chriſtus præſto eſt, & qui illam ornavit menſam, hanc quoque conſecrat. Non enim homo eſt, qui propoſita panem & vinum, corpus & ſanguinem Chriſti facit, ſed ipſe Chriſtus qui pro nobis crucifixus eſt. Sacerdotis ore verba proferuntur, & Dei virtute ea, quæ proponuntur, conſecrantur, intervemente verbo quo dicit: Hoc eſt corpus meum.* Quemadmodum enim in nullius hominis poteſtate fuit, Sacramentalem corporis & ſanguinis Chriſti manducationem in Cœna inſtituere: ita quoq; in nullius hominis poteſtate eſt, corpus & ſanguinem Chriſti in Cœna diſtribuere, ſed Chriſtus eſt qui manducationem corporis & bibitionem ſanguinis ſui non ſolùm primitùs inſtituit, ſed etiam corpus ſuum manducandum ac ſanguinem bibendum convivis hujus cœleſtis convivii exhibuit, atque adhuc hodiè exhibet. Chryſ. homil. de prod. Judæ. *Sicut illa vox creſcite & multiplicamini, &c. ſemel quidem dicta eſt, ſed omni tempore ſentit effectum, ad generationem operante Natura: ita & vox illa, Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus, ſemel quidem dicta eſt, ſed per omnes menſas Eccleſiæ uſque in hodiernum diem Sacramento præſtat firmitatem.* Nequaquam igitur ſtatuendum, quòd miniſter virtute propriâ hîc agat atque externa Symbola in corpus & ſanguinem Chriſti tranſmutet, vel quod verbis illis, *Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus*, Magica quædam vis inſit, quâ panis & vinum in corpus & ſanguinem Chriſti convertantur, ſed inſolidùm hoc inſtitutioni, voluntati & potentiæ Chriſti tribuendum, quòd in ſacra cœna mediante benedicto pane corpus Chriſti, & mediante benedicto vino ſanguinem ipſius accipimus. Is enim eſt, qui per miniſtrum in hoc myſterio agit & quod ipſemet olim inſtituit, ordinavit ac promiſit, reipſa adhuc hodiè præſtat: interim tamen neceſſarium eſt in adminiſtratione ſacræ cœnæ verba primævæ inſtitutionis repeti, & externa elementa ad uſum ſacramentalem iiſdem deſtinari & ſanctificari, ob cauſas in quæſtione de conſecratione exponendas.

CAP. IV.

De Miniſtro ſeu Diſpenſatore hujus Sacramenti.

Diſpenſatio ſacræ cœnæ ſpectat ad Miniſtros Eccleſiæ.

16. Quamvis verò ipſi Chriſto tribuenda ſit corporis & ſanguinis ſui in ſacra cœna diſtributio, eam tamen non ampliùs immediatè, ut in primæ cœnæ adminiſtratione, ſed mediatè per miniſtros Eccleſiæ exequitur, per quorum miniſterium, vi promiſſionis ſuæ eſt efficax, & quando illi panem benedictum & vinum benedictum diſtribuunt, tunc ipſemet ſimul in, cum & ſub benedicto pane & vino corpus & ſanguinem ſuum communicantibus diſtribuit. Viciſſim, quia Chriſti & miniſtri actio ſeparari nec poteſt nec debet, ac quia cum benedicto pane corpus Chriſti; cum benedicto vino ſanguis Chriſti in vero & legitimo uſu ſacramentaliter unita ſunt, ideò immotè ſtatuendum, quòd miniſter Eccleſiæ non ſolùm panem & vinum, ſed etiam corpus & ſanguinem Chriſti in cœna diſtribuat, id quod Calvini ſectatoribus opponendum, qui corporis & ſanguinis Dominici diſtributionem ita tribuunt Chriſto, ut miniſtri actionem ab ea penitùs ſeparent. Joh. Jacob. Grynæus in Soliloq. de cœna: *Panis & vinum nobis foris porriguntur, veruntamen intùs quoque tuo, ô Domine Ieſu, pro nobis tradito corpore, tuoque ſanguine atque toto merito tuo ac beneficiis alimur & ſuſtinemur. Sacramenta foris percipimus, ut intus Spir. S. gratiâ repleamur.* Hæc quidem de ſpirituali participatione corporis & ſanguinis Chriſti rectè dicuntur, interim tamen ſacramentali manducationi & bibitioni non ſunt opponenda quâ de re inferiùs plura. ** Polan. partit. Theol. p. 283. *Panis confertur à miniſtro, corpus Chriſti ab ipſo Chriſto.* Atque ſi Chriſtus per Eccleſiæ miniſtros exhibet communicantibus rem terrenâ non poteſt non per eoſdem mediante terrenâ exhibere rem cœleſtem. Sed verum prius eſt ſecundùm Calvin. Ergò & poſterius. Connexio probatur ex verbis Inſtitutionis, in quibus Chriſtus dicit. *Accipite, comedite hoc eſt corpus meum*, non verò accipite ſolum panem, ego dabo vobis ore fidei corpus manducandum. Sic ergo inferimus. Quicquid à communicantibus accipitur, manducatur & bibitur, id prius à miniſtro Eccleſiæ porrigitur. Atque non ſolum panis ſed etiam corpus Chriſti à communicantibus accipitur &c. Ergò. Argumentamur porrò: Quæ opinio diſtrahit ea quæ Deus vult arctiſſimè conjuncta, illa improbanda. Calviniana opinio id facit, diſtrahit enim non ſolùm cauſam efficientem principalem & inſtrumentalem, ſed etiam panem & corpus, vinum & ſanguinem Chriſti. Ergò. Quod Chriſtus in cœna jubet manducare & bibere, id ê manu Miniſtri accipitur. Atque Chriſtus ſuum corpus jubet manducare & ſanguinem ſuum bibere. Ergo. Si miniſtri in Cœnæ adminiſtratione tantùm panem & vinum exhiberent, non poſſent dici œconomi myſteriorum divinorum 1. Cor. 4. v. 1. Quo verò modo panis Euchariſticus & corpus Chriſti, vinum Euchariſticum & ſanguis Chriſti veraci & omnipotente verbo Chriſti ſunt unita, eo etiam modo ſimul diſtribuuntur & accipiuntur. Jam verò panis Euchariſticus & corpus Chriſti &c. ſic ſunt unita, ut panis non ſit ſolus, nec corpus Chriſti ſolùm, ſed Sacramentaliter invicem unita. Ergo etiam eo modo diſtribuuntur. Quicquid pertinet ad eſſentiam Cœnæ, illud in adminiſtratione Cœnæ à Miniſtris diſtribuitur. Atque corpus & ſanguis Chriſti, ut pote res cœleſtis pertinet ad eſſentiam Cœnæ. Ergo. Qui Chriſti loco Cœnam adminiſtrant, illi diſtribuunt id quod Chriſtus in adminiſtratione primæ Cœnæ diſtribuit. Sed CHRISTUS non diſtribuit nudum panem nec nudum vinum. Ergo. **

17. ** Joh. Volkelius in reſolut. nodi Gordii quæ Smigl. pag. 10. *Ne hoc quidem ex divinis literis diſcere poſſumus, omnino neceſſe eſſe, ut certus quidam homo eligatur, qui Chriſti quaſi perſonam ſuſtinens reliquis cœnam Domini diſpenſet.* Andr. Radeccius Photinianus in notis ad libellũ Smiglecii, quẽ vocat refutationẽ vanę diſſolutionis nodi ſui Gordii edit. Rac. 614. p. 19. *Paulus ets, apud quos nullo vel Apoſtolo vel Apoſtoli vicarius nullus*

nullus denique doctor ordinarius erat, præcipit, ut cœnam Domini celebrent, unde apparet poſſe ſolos fideles abſque ullo miniſtro verbi divini, ſi ita accidat eos ſine illo eſſe, cœnam Domini celebrare & nullum ejus adminiſtratorem peculiarem requiri: Verùm enim Socin' Epiſt. 2. ad Matth. Radeccium p. 126. *Nihil eſt cur ſuſpicari poſſimus, Cœnam Dominicam à quolibet Chriſti nomen profitentium cœtu celebrari non poſſe. Neque enim parabiliſſima hæc & ſimpliciſſima Ceremonia Apoſtolis, ut Apoſtolis à Chriſto præſcripta fuit, ſed ſimpliciter ut ipſius diſcipulis ſeu mavis Chriſtianis, id quod & Pauli verba 1. Cor. 11. manifeſtum faciunt & ſatis oſtendunt ipſa Chriſti verba à Paulo uberius expoſita, quibus ipſius Ceremoniæ finis continetur qui eſt commemoratio Dominicæ mortis & annunciatio, donec Chriſtus veniat &c. Iam & Chriſti mortem commemorare atq; annunciare & pro ea gratias publicè agere, ad omnes Chriſtianos peræquè pertinere, nemo eſt qui non fateri cogatur. Nec vero eſt in hoc ritu alicujus divinæ rei ulla datio ſeu miniſtratio & propterea nullus certus homo requiritur, qui quaſi Chriſti vicem gerens panem & vinum cæteris diſtribuat aut porrigat.*** Quòd adminiſtratio ſacræ cœnæ Miniſtris Eccleſiæ propriè competat, patet ex ſequentibus fundamentis. 1. quia conjuncta ſunt prædicatio Evangelii & adminiſtratio Sacramentorum, quæ ſunt externa ſigilla & teſtimonia promiſſionis Evangelicæ. 2. quia miniſtri Eccleſiæ ſunt οἰκόνομοι μυϛηρίων τῦ Θεῦ 1. Cor. 4. v. 1. Tit. 1. v. 7. inter quæ myſteria eminet Sacramentum cœnæ Dominicæ. 3. quia Baptiſmi adminiſtratio ordinariè competit Eccleſiæ miniſtris, quibus dictum: *Docete omnes gentes & baptizate*, Matth. 28. verſ. 19. E. etiam Euchariſtiæ diſpenſatio. Vide tract. de Sacram. in genere §. 28. & 29. & tract. de Bapt. §. 39. ubi oſtendimus, ne quidem in caſu neceſſitatis privato S. cœnæ adminiſtrationem committendam, cùm hac in parte diſcrimen ſit inter Baptiſmum, qui eſt Sacramentum initiationis, & S. cœnam, quæ eſt Sacramentum confirmationis. De Baptiſmi neceſſitate Chriſtus teſtatur Johan. 3. v. 5. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non introibit regnum Dei.* Ubicunque igitur aqua haberi poteſt, Baptiſmus etiam à privato adminiſtrari poteſt ac debet, ſed S. cœnæ uſus non eſt in pari neceſſitatis gradu conſtitutus, ideoque quando non eſt copia ordinarii Eccleſiæ miniſtri, tunc locum habet illud Auguſtini: *Crede & manducaſti.* Joh. Corvinus Prof. quondam Erphordianus in methodo doctr. de cœn. ed. Erf. Anno 78. q. 9. affirmat, licere Laico in caſu neceſſitatis cœnam Domini adminiſtrare. 1. cùm Chriſtus non ſolis diſcipulis poteſtatem remittendi & retinendi peccata dederit, ſed omnibus piis, & commune mandatum ſit, ut fratribus petentibus annuntiemus Evangelium. 2. cùm Laicis in caſu neceſſitatis baptizare liceat. Sed oſtendimus ſuo loco diſcrimen eſſe hâc in parte inter Sacramentum initiationis & confirmationis.

An miniſter Eccleſiæ ſibi Euchariſtiã diſpenſare poſſit?

18. Quæritur hoc loco: An miniſter Eccleſiæ ſibiipſi Euchariſtiam diſpenſare debeat? Negat D. Pelargus in Schola fidei art. 10. A. C. hiſce uſus fundamentis. 1. cùm requiratur ad ſacram cœnam utraque perſona exhibens & ſumens, rectiùs quibus & inſtitutioni Chriſti convenienius feciſſe videbitur, ſi ab altero potiùs, quàm à ſeipſo Sacramentum accipiat. 2. Si eſt analogia Sacramentorum Baptiſmi & Cœnæ, ac Chriſtus non baptizavit ſeipſum, ſed uſus eſt miniſterio Baptiſtæ, à quo & diſcipuli Chriſti putantur baptizati, quid prohibet in ſacra cœna etiam ab aliis petere, ut nobis offerant ac præbeant ſalutarem cibum & potum? 3. cùm nemo ſeipſum abſolvere poſſit, nec enim dictum, ubi tibi remiſeris peccata, ſed quibuscunque remiſeritis, Matth. 16. v. 19. Joh. 20. v. 21. cur non ut abſolutio à miniſtro fideli petenda, obtinente totius Eccleſiæ conſuetudine, ita & ſacra cœna? 4. ob conſenſum in religione veraq; fide declarandum neceſſaria videtur alterius parochi aut miniſtri præſentia, ut ſumens certæ Eccleſiæ membrum hoc τῆς ἀγάπης & φιλαδελφίας mutuæ ſymbolo ab alio ſibi communicato ſe eſſe profiteatur, & fidei ſuæ veræ teſtem in Eccleſia ſymmiſtam quempiam adhibeat vicinum. 5. ob reverentiam Miniſterio debitam, ut cùm Chriſtus ſacrum hunc ordinem ipſe inſtituerit, ſumens quiſpiam à Sacerdotibus, lubens etiam ſe colere & venerari miniſtros alios conteſtetur. 6. ob pleniorem fidei confirmationem. Fieri namque poteſt, ut fluctues & dubites, & alterius voce erigendus & confirmandus ſis interdum de vitâ & moribus, tùm maximè ubi emendatio & vitæ novitas promittenda, commonefaciendus, ideoque & Paulus adire Ananiam, Act. 9. v. 6. & Cornelius ad Petrum mittere jubetur. Actor. 10. v. 5. 7. Nec in veteri Apoſtolica Eccleſia legimus uſitatum fuiſſe, ut in ſacra Liturgia ſibiipſi quis offerret panem & vinum. Ac propterea D. Luther' in art. Schmalc. part. 2. art. 2. & in Coll. f. 165. ſtatuit, quòd ſeipſum communicare ſit perſuaſio humana, deſtituta verbo Dei, incerta & non neceſſaria. Rectè autem ibid. addit Pelargus, excipiendum eſſe caſum neceſſitatis. Quod ſi ergò Paſtor aliquis paganus propter loci intercapedinem, vicinum ſuum accerſere vel adire nequeat, ſeipſum probans prius & examinans, atque à Deo veniam peccatorum precatus, ſumat corpus & ſanguinem Filii Dei, non tanquam ex ſua, ſed Chriſti exhibentis manu. Lutheri locum quod attinet, is propriè oppoſitus eſt Miſſis privatis pontificiis, in quibus ſolus Sacerdos ſacrificans communicat, & ex illa communione, fructus aliquis ad populum ſpectantem redire ſtatuitur. **Frantzius diſp. in Aug. Conf. de Miſſa th. 89. *Nihil obſtat, quò minus Eccleſiæ miniſter ſibiipſi dare poſſit Sacramentum Cœnæ, primò enim fungitur vice Chriſti, quando conſecrat externa Eccleſiæ in uſum ſacræ Cœnæ, mox poſt conſecrationem ſymbolorum ſe gerit vice auditoris.***

CAP. V.

De externis Symbolis, ſive re terrenâ in hoc Sacramento.

Externa hujus Sacramenti ſymbola ſunt panis & vinum.

19. Ut autem in reliquis Sacramentis omnibus, ita quoque in hoc ſanctiſſimo myſterio per externa Symbola ſive res terrenas, res cœleſtes Chriſtus nobis communicare voluit. Externa illa Symbola ſunt panis & vinum, ut apparet 1. ex deſcriptione Evangeliſtarum, qui unanimi conſenſu teſtantur Chriſtum accepiſſe panem, eundem fregiſſe ac diſcipulis dediſſe, Matth. 26. v. 26. Marc. 14. verſ. 22. Luc. 22. verſ. 19. In deſcriptione partis poſterioris, mentionem faciunt calicis τῦ ποτηρίυ, Matth. 26. verſ. 27. Marc. 14.

v. 23.

v.23. Luc.22.v.20. fuiſſe autem in calice vinum, teſtes ſunt, quando referunt Chriſti verba ad diſcipulos poſt S. cœnæ adminiſtrationem, vel ut ex Luca quidam colligunt, immediatè ante inſtitutionem cœnæ prolata: *Dico vobis, non bibam amodò de hoc genimine vitis* ἐκ τούτου τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου *uſque in diem, quo illud bibam novum in regno Patris mei.* 2. ex repetitione D. Apoſtoli Pauli, qui in tertio cœlo edoctus, 2. Cor.12. v.13. iiſdem omninò verbis Chriſti inſtitutionem recenſens, panem & vinum à Chriſto adhibita eſſe teſtatur, 1.Cor.11.v.23.24.25. 3. ex collatione aliorum Scripturæ locorum, in quibus de S. cœna agitur, nec tamen alterius cujuſdam elementi externi, quàm panis & vini mentio fit, 1.Corinth.10. v.16.17.1.Cor.11.v.26.27.28.&c.

Q.1. Quare Chriſtus hiſce & non aliis Elementis uti voluerit.

20. Quæritur hoc loco. 1. Quare Chriſtus hiſce & non aliis elementis externis uti voluerit? Reſp. Simplicitas Chriſtiana veriſſimè & rectiſſimè reſpondet, quia Deo ſic placuit, *ſenſum Domini quis cognovit? viæ ejus ſunt imperveſtigabiles & opera ejus mirabilia nimis*, Pſ.139.v.13. Eſa.40.v.13. Rom.11.v.33.34. Interim non abſurdè dicitur, panem & vinum adhibita fuiſſe. 1. propter typos V. T. ſuperiùs enumeratos. 2. propter arctiſſimam communionem Chriſti, cujus ſigillum & teſtimonium in ſacra cœna inſtitutum. Chriſto nihil magis unitum neq; propinquius quicquam eſt quàm ipſius caro & ſanguis, quippè quæ ipſi perſonaliter ſunt unita. Viciſſim nobis nihil propinquius, neq; quicquam magis unitũ, quàm cibus & potus, quippè quem intrò aſſumimus quiq; ſubſtantiæ corporis noſtri agglutinatur. Jã v. inter cibos eminet panis, *quæ confortat cor hominis*, & inter potũ eminet vinum, quod *lætificat cor hominis*, Pſal.104. v. 15. Quare cùm Chriſtus arctiſſimam ſui communionem in hoc myſterio inſtituere & obſignare voluerit, ideò placuit ei hic modus, ut mediante benedicto pane & vino, corpus & ſanguinem ſuum nobis daret, quæ eſt ratio Tauleri ſerm. de cœna. Conſideranda eſt hoc loco emphaſis dictorum Johan. 6.v.51. *qui manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum.* Johan.15.v.5. *Ego vitis, vos palmites. Qui manet in me & ego in ipſo fructus multos feret.* Gal. 2.v.20. *Chriſtus in me vivit.* Epheſ.3.v.17. *per fidem Chriſtus habitat in cordibus noſtris.* 3. Propter convenientiam horum externorum Elementorum cum rebus cœleſtibus, quæ mediantibus illis in ſacra cœna diſtribuuntur. Quamvis enim non propter ſignificationem, ſed communicationem corporis & ſanguinis Chriſti, panis & vinum in ſacra cœna uſurpentur teſte Apoſtolo 1. Cor. 10. v.16. non tamen contemnendæ ſunt concinnæ analogiæ, modò totum Sacramentale officium illorum ſymbolorum non judicetur in ſignificando conſiſtere. Ut panis paratur ex granis triticeis: ita Chriſti corpus eſt granum illud frumenti, quod mortuum, copioſum attulit fructum. Joh.12. v.24. Ut panis in clibano fervore ignis coquitur, & ad cibum paratur: ita Chriſtus in ara crucis fervore caritatis veluti aſſatus eſt. Exod.12. v.9. Ut panis nutrit & confortat cor hominis: ſic Chriſti corpus paſcit nos ad vitam æternam, Joh.6.v.50.51. Cypr. ſerm. de Cœna p.451. *Sicut panis communis, quem quotidiè edimus, eſt cibus corporis: ita panis iſte ſuperſubſtantialis eſt vita animæ & ſanitas mentis.* Ut panis nullam quotidiano uſu affert nauſeam aut ſatietatem: ſic corpus Chriſti famelicis cordibus ſine omni nauſea cibus eſt ſuaviſſimus. Ut vinum eſt ſuccus nobiliſſimus, ex rore cœli, & pinguedine terræ natus, Gen. 27. v. 28. Sic Chriſtus eſt vitis vera. Joh. 15.v.1. ex cujus latere promanavit ſanguis, quem ex poculo Euchariſtico bibimus. Ut vinum ſitim tollit, & cor hominis lætificat. Pſ.104. v.15. Sic Chriſti ſanguis æternam ſitim tollit, & animas reficit, Johan.6. v. 55. Petrus Cluniacenſis lib.1. Epiſt. f. 29. *Ut vita æterna ſpiritualiter & inviſibiliter mundo in præſente collocata corporaliter & viſibiliter in futuro conferenda ſignaretur, data eſt caro Chriſti ſub ſpecie panis ad comedendum, datus eſt ſanguis Chriſti ſub vini forma hominibus ad bibendum, ut ſicut pane & vino ad vitam mortalem principaliter homines utuntur, ſic ad vitam immortalem quod eſt ipſe Chriſtus, corpore Chriſti & ſanguine hic ſpiritualiter, poſtmodum verò tam ſpiritualiter quàm corporaliter in æternum paſcantur.* 4. Propter commonefactionem, quam præbent hæc ſymbola externa ad myſticum convivium accedentibus. Quemadmodum ex granis multis unus panis, & ex multis uvis unus potus paratur: ſic in ſacra cœna in unum corpus cibamur ac potamur, ut velut membra unius corporis dilectioni & concordiæ ſtudeamus. 1. Cor.10.v.17. *Unus panis, unum corpus multi ſumus, quia de uno pane participamus.* 1. Cor.12. v.13. *omnes in unum ſpiritum potati ſumus.* Quemadmodum panis & vinum illis, qui jam ſatiati ſunt, parùm proſunt: ſic cœleſtis cibus & potus illis, qui ſine ſpirituali fame & ſiti accedunt, parùm proficit. Apoc.21.v.6. *Sitienti dabo aquam vitæ gratis.* cap. 22. v. 17. *qui ſitit, veniat.* 5. Propter umbrarum, figurarum & ſignorum excluſionem. Si enim Chriſto animus fuiſſet, corpus & ſanguinem ſuum non exhibere, ſed ſaltem adumbrare; non ipſum corpus & ſanguinem ſuum, ſed ejus ſolummodò figuram & ſignum inſtituere, utique agnum paſchalem non abrogaſſet, nec ejus loco panem & vinum in hoc N. T. Sacramento adhibuiſſet, ſiquidem agni paſchalis mactatio, ac ſanguinis ejus effuſio; ut & carnis ejus manducatio & ſanguinis in poſtib' & ſuper liminari domus aſperſio multis modis clariorem & evidentiorem cum paſſione Chriſti & ejus ſpirituali fruitione analogiam ſignificativam habent, quàm panis & vinum.

Q.2. An elementa illa externa mutare liceat.

21. Quæritur. 2. An elementa illa externa ſive res terrenas mutare, atq; aliud quippiam analogon in eorum locum ſubſtituere liceat? Negamus. 1. quia deſcriptio & repetitio inſtitutionis tantummodò panem & vinum, nequaquàm verò aliud quoddam elementum exprimunt, ideò ab hoc divinæ inſtitutionis tramite diſcedere, Chriſti fidelibus non eſt integrum. Joh. 8. v. 31. *Si manſeritis in ſermone meo, verè diſcipuli mei eritis.* 2. quia Chriſtus in prima inſtitutione nullis aliis ſymbolis externis, quàm pane & vino uſus eſt, ab hoc Chriſti exemplo neutiquam temerè abeundum. 3. In Sacramento Baptiſmi loco aquæ non permittitur alterius cujuſdam liquoris uſus. Ergò nec in hoc Sacramento ſymbola externa analogo quodam permutanda ſunt. 4. In omnib. Scripturæ dictis, quæ de ſac. cœna agunt panis & vini, non alterius cujuſdã elementi fit mentio. 5. Promiſſio Chriſti de Sacramẽtali manducatione corporis & bibitione ſanguinis ſui, ad panis & vini Euchariſtici uſũ reſtricta eſt. Quisquis igitur aliis ſymbolis externis in ſacræ cœnæ adminiſtratione utitur, nõ agit ex fide, cujus perpetuum correlatum eſt verbum promiſſionis. 6. Panis & vinum ſunt materia ſeu res terrena hujus Sacramenti. Ergo ad eſſentialia ejus pertinent:

Jam

Admonet etiam panis azymi uſus, quòd acceſſuri ad Cœnam Dominicam, *vetus fermentum nequitia & malitiæ expurgare, inque azymis veritatis & ſynceritatis epulari debeamus.* 1. Corinth. 5. v. 7. 8. Innocent. lib. 4. myſt. c. 4. *Ut nihil corruptum ſive corrumpens, ſed totum ſyncerum atque ſyncerans in hoc eſſe Sacramento monſtretur, non fermentatum ſed azymum panem conſecramus.* 3. Propter typum agni paſchalis, qui cum azymo pane comedi fuit ſolitus. Exod. 12. v. 8. Jam verò in Cœna ὄντως nobis proponitur agnus ille Dei, qui tollit peccatum mundi, agni paſchalis ἀντίτυπον. 4. propter conſuetudinem Eccleſiæ, à qua temerè non eſt recedendum. ** Græci urgent nomen ἄρτος *ab Evangeliſtis & Paulo in 1. Corinth. uſurpatum, illud enim cùm ab ἄιρω attollo dictum ſit, ad fermentum reſpectum habere*, exiſtimant. Reſp. eſt hoc nomen commune, quod omnes panum, aut placentarum ideas complectitur, ut vel unus Athenæus luculenti probat. Luc. 24. v. 30. ἄρτος manifeſtiſſimè eſt panis azymus, nullus enim tunc panis alius fuit in uſu Judæis. ** Injuriam igitur nobis facit Bellarmin. qui libr. 4. de Euchar. cap. 7. §. 3. cum Zvinglianis nos conjungens, fermentatum panem ad Sacramentum Euchariſtiæ aptiorem à nobis cenſeri, ſcribit. Liberè tamen pane azymo utimur, cùm in ſe ac per ſe extra caſum ſcandali ſit ἀδιάφορον azymo vel fermentato pane uti. 1. cùm fermentum non ipſam panis eſſentiam, ſed qualitates ſolummodò mutet, ideoque panis eſſentiæ nihil decedit, ſive azymus ſit ſive fermentatus. 2. cùm de uſu panis azymi nullum extet expreſſum mandatum. 3. cùm tàm fermentatus quàm azymus panis uſum illum præſtare poſſit, propter quem in ſacra Cœna adhibetur, videlicet ut ſit communicatio corporis Chriſti, 1. Corinth. 10. v. 16. 4. Cùm veriſimile ſit Apoſtolos vulgari fermentato pane in adminiſtratione ſacræ Cœnæ fuiſſe uſus. Act. 2. v. 42. cap. 20. v. 7. ** Act. 20. *poſt dies azymos Lucas & Paulus* navigant à Philippis & in quinq; diebus veniunt Troadem, ac Troade manent dies ſeptem, tuncque intra illos ſeptem dies Troade conveniunt *ad frangendum panem*, vel ut Syriaca verſio habet, *ad frangendam Euchariſtiam*, ubi ſine dubio uſi fuerunt panibus fermentatis. * Cùm fermentatus panis itidem poſſit utilem commonefactionem præſtare, videlicet quòd corpus Chriſti, ſpiritualiter nos transmutet, ſicut fermentum totam maſſam alterat. Ex quibus colligimus. 1. fuiſſe inutilem & otioſam, imò pernicioſam ἀζυμομαχίαν illam inter Græcas & Latinas Eccleſias olim tantâ contentione agitatam, ut Latini Græcos nominarent Fermentarios, & Græci Latinos vocarent Azymitas, ut ex Algero Monacho Corbejenſi refert Hiſtor. Mag. cent. 11. cap. 5. de hæreſ. Græcæ Eccleſiæ jam inde à tempore Apoſtolorum panis azymi uſum obſervarunt, ac quamvis Michaël Epiſcopus Conſtantinopolitanus uſum panis azymi anno Chriſti 1054. abrogaret: tamen cum Humbertus Monachus Lotharingus Româ à Pontifice Conſtantinopol. hoc fine ablegatus, Nicetam Monachum Conſtantinopolitanum abrogationis iſtius propugnatorem vinceret, uſus panis azymi in Eccleſia fuit retentus, ut ex Rup. Tuicenſi l. 3. de div. offic. c. 22. & Petro Cluniac. lib. 5. Epiſt. 16. refert Hiſt. Mag. cent. 11. c. 9. Latinæ Eccleſiæ aliquandiu fermentato pane fuerunt uſæ, uſque ad Alexandrum I. qui inſtituit, ut oblatio fieret ex azymo, non ex fermentato, ut antea conſueverat. Plat. in vita Alex. 1. Polydor. Virg. l. 5. c. 10. Bergomenſ. in Chron. lib. 8. f. 184. Rectè igitur reſpondit, Epiſcop. quidam Græcus in concilio Florentino Anno 1439. celebrata, *de pane ſive azymus ſive fermentatus ſit, Græci non curant, dummodo ex tritico conſtet.* tom. 4. Concil. fol. 464. ** Vetus Eccleſia Romana conſuetudinem ſuam utendi azymo ſic defendit, ut Græcos contrarium morem obſervantes non damnarit, ſicut legitur in Conc. Florentino & ſæpè repetit Gennadius. Innocentius 3. libr. 4. myſteriorum Miſſæ cap. 33. *Adhuc multi ſacrificant de fermentato, quibus tanquam verè Catholicis Eccleſia Romana communicat.* Barlaam Epiſcopus Gyracenſis ſive Hieràcenſis in Epiſtola ad Græcos: *Quoniam Apoſtoli eadem nobis tradentes myſteria non diſtinguunt ſive fermentatum ſive azymum, eò quod gerit imaginem puritatis & ſinceritatis, utraque ego quidem ſimiliter adoro & colo. Latinos verò in tantum prudentiores æſtimo, quod illi quidem minimè hoſtiam de fermentatā vituperant, ſed ſimiliter venerantur, horum autem multi non timent in ſancta blaſphemare.* 2. Pro neceſſario panis vulgaris fermentati uſu, fruſtra quoſdam Calvinianos depugnare, quibus præter fundamenta ſuperiùs adducta opponimus, quod Beza Epiſt. 12. ad quoſdam Anglic. Eccl. fratres pag. 100. ſcribit: *Panis azymus nè ſit an fermentatus, non magnoperè putamus laborandum.* Idem ſtatuunt Muſcul. in loc. com. fol. 348. Baumler. contra Syn. fol. 299. quò referendum illud Bullingeri decad. 5. ſerm. 9. fol. 132. *odioſa excitata eſt contentio ſuper materia cœnæ Dominicæ, contendentibus his pane azymo, aliis verò fermentato eſſe utendum. Atqui apud veteres quondam de his nulla movebantur rixa. Nam Eccleſia pro libertate ſua utebantur utroque. Videtur quidem Dominus in prima illa cœna uſus eſſe pane azymo, in menſa ex veteri more celebrandi paſchatis relicto, unde non paucæ Eccleſiæ in fermentato pane uſæ ſunt, quæ tamen fermentato pane utentes, non damnabant hæreſeos.* ** Caſaubonus exercit. 16. cap. 12. contra Bellarm. (qui lib. 4. de Euch. c. 7. Calvinianos accuſaverat, quod in uſu Euchariſtiæ omnes utantur fermentato) notat, *quod Eccleſia Genevenſis doctrinæ Calvini tenaciſſima etiamnum in azymis Euchariſtiam celebret. Nam cùm initio reformationis alia conſuetudo eſſet introducta, anno 1540. reditum fuiſſe ad morem antiquum.* ** 3. Græcos hodiè pro neceſſitate panis fermentati in uſu Euchariſtiæ minùs rectè pugnare. Sic cùm Jer. Patriarcha Conſtantinop. in reſp. ad Confeſſ. Auguſtan. cap. 10. aſſerit, *Chriſtum conſecraſſe panem fermentatum, nec poſſe in azymo hoc Sacramentum confici, quod azymus non ſit verus panis, quodq; azyma ad figuras Judaiſmi pertineant.* ** Moſcovitæ in adminiſtratione Cœnæ pane utuntur fermentato, dicit n. Metropolita eorum Johannes in Epiſt. ad Epiſcopum Romanum. *Chriſtus tali pane utebatur, nam tum non ſtabat* (quod neceſſarium erat in agno Paſchali comedendo, ubi azymi panis uſus erat) *ſed accumbebat cum duodecim ad menſam. Itaque certum eſt, eum cum pane fermentato fuiſſe uſum.* In opere de variis rerum Muſcov. autorib. p. 23. ** 4. Pontificios panem azymum cum opinione neceſſitatis non debere Eccleſiæ obtrudere. Cùm enim neceſſitas panis azymi nec ex Scripturis, nec ex praxi primitivæ Eccleſiæ evinci poſſit, ſed ſit res adiaphora & indifferens, ut ſuperiùs oſtendimus, ideò pugnat cum libertate Chriſtiana, in ſe per ſe & ſuâ naturà

veritis panem hunc &c. *mortem Domini annunciabitis*, Quemadmodum ipſe Chriſtus non ſolùm hoc Sacramentum inſtituit εὐχαριστήσας, Matt.26. v.27. Marc. 14. v. 23. unde appellatio Euchariſtiæ deducta, ſed etiam poſt illius inſtitutionem & adminiſtrationem, hymnum cum diſcipulis cecinit & Patri cœleſti gratias egit, Matth.26.v.27. Gelaſius in annot. lib. 4. Iren.c.32. *Quia in conventibus publicis Chriſtianorum potiſſimum celebrabatur DEI gratia, quâ Filium ſuum nobis donavit, nec illi pepercit, ut per ipſum nos ſibi reconciliaret, eoque nomine gratiæ agerentur, idque fieret ſolenniùs, cùm Sacramentum corporis & ſanguinis adminiſtrabatur, ideo actio illa à Græcis* εὐχαριστία. h. e. *bona gratia ſeu gratiarum actio, aut bona Dei gratiæ celebratio, vocata eſt.* Lombard. 4. ſentent. diſt. 8. lit. A. *Euchariſtia eſt bona gratia, quia in hoc Sacramento non ſolùm eſt augmentum virtutis & gratiæ, ſed ille totus ſumitur, qui eſt fons & origo totius gratiæ.* Quò pertinet, quod Clemens Alexand. l. 2. pædag. c. 2. in princ. vocat χάριν gratiam. *Amborum*, inquit, *temperatura, potûs ſc. & verbi dicitur Euchariſtia, quæ & laudatur & bona eſt gratia.*

2. σύναξις. 2. Σύναξις, quia in publicis Eccleſiæ conventibus ordinariè hoc Sacramentum adminiſtratur, cùm inter alios fines, ſit etiam nervus publicorum congreſſuum, & unitatis Chriſtianæ vinculum, Dionyſ. in Hierar. Eccleſ. c. 3. Epiphan. contra hæreſ. p. 466. In Græc. σύναξιν & συνάξεως μυστήριον vocant. Appellatio deducta eſt ex 1. Cor. 10. v. 20. *Convenientibus vobis in unum* συνερχομένων ὑμῶν ἐπὶ τὸ αὐτό, *jam non eſt manducare Dominicam cœnam.*

3. ἀγάπη. 3. Ἀγάπη, *dilectio.* Chriſtianus populus olim ad menſam Domini accedens, præſertim locupletiores, panem & vinum aliaque ἰδιώματα ad menſam Domini ſecum afferebant, ex quibus pars à Sacerdote conſecrata, populo in Euchariſtia diſtribuebatur, reliquum verò miniſtris Eccleſiæ & pauperibus alendis ac reficiendis cedebat. Munera illa vocabantur ἀγάπαι, quia erant caritatis Chriſtianæ exercitium & inditium. Sed & in quibuſdam locis cum adminiſtratione cœnæ publica convivia ab opulentioribus inſtitui conſueverunt, ut apparet ex 1. Cor. 11. v. 21. ac talia convivia itidem τῶν ἀγαπῶν titulo fuerunt inſignita, ut videre eſt ex epiſt. Judæ v. 12. οὗτοί εἰσιν ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν σπιλάδες. *Hi ſunt in Agapis veſtris maculæ.* Iren. lib. 4. c. 32. Tertull. in Apol. cap. 39. Cùm verò hæc convivandi ratio, progreſſu temporis in luxum degeneraret, improbata eſt ab Auguſt. Epiſt. 64. quin & canonibus conciliorum prohibita. Concil. Laodic. c.28. & Conc. Carthag. III. can. 50. Ab hac munerum oblatione, & conviviorum publicorum celebratione συνεκδοχικῶς ſacra cœna dicta fuit ἀγάπη, cùm ipſa quoque ſit Symbolum mutuæ inter Chriſtianos caritatis. 2.Cor.10.v.17. *unus panis, unum corpus multi ſumus, quia de uno pane participamus.*

4. λειτουργία. 4. λειτουργία & ἱερουργία *actio ſacra*, quia Miniſterii Eccleſiaſtici publici pars eſt non poſtrema.

5. θυσία. προσφορά. 5. Θυσία *Sacrificium*, & cum adjectione θυσία ἀναίμακτος *Sacrificium incruentum*. Item προσφορά, προσκομιδή oblatio, tùm propter munerum illam oblationem adminiſtrationi ſacræ cœnæ progreſſam, tùm propter preces, gratiarum actionem, confeſſionem & alia ſpiritualia ſacrificia eidem conjuncta, tùm denique propter commemorationem unici illius propitiatorii beneficii in ara crucis à Chriſto oblati, quâ de re alibi plura dicuntur. ubi fulcrum illius robur, quod ex appellationibus λειτουργίας & θυσίας ſacrificio Miſſatico ſubſternitur, conſideraretur.

6. μυστήριον. 6. μυστήριον & cum adjectione, φρικτὸν; φρικῶδες, φρικωδέστατον μυστήριον, etiam *tremendum myſterium.* Juſtin. Apol.2. pro Chriſt. Chry. Homil. 38. in Matth. Hom. 23. in 1. Cor. Hom. 5. ad Coloſſ. &c. ** Andr. quidem Radeccius in notis ad librum Smiglecii quem refutationem diſſolutionis nodi ſui Gordii appellat p. 48 *Myſterii nomine Cœna Domini, non poteſt appellari. Nam nihil in ea, quod omnes ſi ſemel moneantur, non intelligant, ineſt.* ** Beza quoque p. 2. reſp. ad Heſſh. f. 184. *modum ejus facilem, planum & naturali etiam intelligentiæ noſtræ perſpicuum eſſe dictitat*, quâ ratione myſterii appellatio ſacræ cœnæ non adeò conveniret, ſed procedit hoc ex falſa hypotheſi de analogia σχετικῇ & ſignificativa tantùm inter panem Euchariſticum & corpus Chriſti. Nos contrà, pios veteres ſecuti ſtatuimus, myſterii appellationem tùm omnibus Sacramentis, tùm inprimis ſacræ cœnæ rectiſſimè tribui, cùm myſtica illa corporis & ſanguinis Chriſti in cœna participatio, ſuprà captum & conſpectum rationis humanæ poſita ſit. Quò pertinet, quod quidam ex veteribus hujus Sacramenti doctrinam vocant μυσταγωγίαν, inſtitutionem ſacram, &c. Genebrardus in Liturg. Apoſt. c. 3. quatuor nominib. à Dionyſ. Areop. hoc myſterium inſignitum ſcribit, quæ ſunt ἱερουργία, μύησις, κοινωνία, σύναξις.

2. *Latinis, qui vocant Sacramentum altaris & Miſſam.* 8. Scriptores Latini Græcas haſce appellationes paſſim repetunt, dum ſacram cœnam vocant Euchariſtiam, Agapen, Synaxin, Myſterium, Sacrificium, &c. Vocant & *Sacramentum altaris*, quia in altaribus lapideis, quæ menſis in primitiva Eccleſia uſitatis, tempore Conſtantini ſucceſſerunt, fuit adminiſtrata, quam appellationem unà cum menſis illis lapideis, pro jure Chriſtianæ libertatis, ſine ulla ſuperſtitione in Eccleſiis noſtris retinemus. Utuntur inſuper nomine Miſſæ. Ambroſ. lib. 5. Epiſt. 33. Leo Epiſt. ad Dioſc. Caſſian. l. 2. de modo Pſalm. c. 13. &c. de cujus vocabuli etymologia & origine diverſæ ſunt ſententiæ, quas recenſet D. Meiſnerus amicus noſter honorandus part. 2. Sobr. Philoſ. lect. 1. cap. 1. q. 16. Quidam volunt eſſe nomen Hebraicum, quidam verò Latinum.

Etymologia vocis Miſſa Hebraica. Eorum qui Hebraicam hujus vocabuli originem quærunt. 1. quidam deducunt ab עָשָׂה facere, interdum etiam ſacrificare, unde מַעֲשֶׂה opus ſeu ſacrificiũ. 2. quidam derivant à מִזְבֵּחַ altare. 3. quidam à מַס tributum. unde מִסַּת oblatio voluntaria, Deut. 16. v. 10. ** Baron. annal. Eccleſ. A.C. 34. n. 59. *Nomen Miſſæ ex Hebraica vel Chaldaica nomẽclatura acceptũ eſſe videtur. Quod n. in noſtra vulgata legitur Deut. 16. Spontanea oblatio, Hebraicè ac Chaldaicè dicitur Miſſah, quam offerebant Domino in gratiarũ actionem de fructib. terræ, quâ & veſcebantur in templo cum recordatione præteritæ ſervitutis & ab eadem liberationis, quæ quidẽ omnia cùm optimè conveniant prædicto à Chriſto inſtituto ſacrificio eo potius majores noſtri uſi ſunt nomine, quàm cujusvis alterius ſacrificii.* (Nomen ego Miſſæ potius ad Euchariſticum quam propitiatorium alludit ſacrificium)** monet tamẽ Sanctes Pagninus vocem Miſſam ibi non ſignificare *oblationem*, ſed *ſufficientiam*, h. e. prout ferunt cujusq; facultates, id quod confirmant verba ſequentia. 4. Alluſiva etymologia eſt, quòd quidam deducunt à נָשָׂא portare, ut ſit miſſa quaſi מַשָּׂא onus, nullum enim gravius unquam Eccleſiæ onus fuit impoſitum, ad obruendam fidem, & fructũ mortis Chriſti ſepeliendum,

Digitized by Google

dum, quàm Miſſarum nundinatio. Sed etiam non eſt probabile, nomen Miſſæ eſſe Hebraicum 1. quia eo tempore quo nomē Miſſę in uſum venit, rara fuit etiam inter doctos Hebrææ linguæ cognitio, ut ex Scriptis illorū temporum facilè deprehenditur. 2. quia Origenes, Hieronym. & alii Hebrææ linguę periti Miſſę nomine in Scriptis ſuis nō utuntur. 3. Si vox illa Hebraica fuiſſet Apoſtolis in uſu, utiq; retinuiſſent eam & Gręci & Syri, quemadmodum retinuerunt aliâs v. g. alleluja, amen, Sebaoth. &c. at verò apud Græcos nulla fit mentio Miſſæ, ſed pro ea dicunt λειτουργίαν. Syri itidē non habent Miſſam, ſed pro ea dicunt קודשׁם Sanctum. 4. adde quod etymologiæ illæ ſunt duræ & inconvenientes. Interim tamen haudquaquam improbamus D. Lutheri ſententiam, quod Angelus Dan. 11. v. 38. nomine מָעֻזִּים quo idolum Antichriſti notat, ad Miſſam Papiſticam, quæ eſt robur & anima regni Antichriſtiani alludat, quâ de re alibi plura.

9. Qui Miſſæ nomen Latinum eſſe cenſent, iterum in diverſas abeunt ſententias. 1. quidā dici volunt Miſſam, *quòd oblatio & preces ad Deum mittantur, & viciſſim Angelus à Deo mittatur, qui Sacrificio aſſiſtat & illud ad Deum deferat*. Hugo lib. 2. de Sacram. p. 8. c. ult. Thom. p. 3. q. 83. art. 4. *Miſſa nominatur, quia per Angelum Sacerdos preces ad Deū mittit, ſicut populus per Sacerdotem: vel nominatur Miſſa, quia Chriſtus eſt hoſtia nobis miſſa à Deo, unde & in fine Miſſa Diaconus in feſtivis diebus populū licentiat, dicens: Ite, Miſſa eſt ſeu hoſtia ad Deum per Angelum, ut ſit Deo accepta.* Alcuin⁹ lib. de div. offic. tit. de celebrat. Miſſæ. *Miſſa dicitur q. transmiſſa, vel quaſi transmiſſio, eò quòd populus fidelis de ſuis meritis non praſumens preces & oblationes, quas Deo omnipotenti afferre deſiderat, per miniſteriū & orationem Sacerdotis ad Deum tranſmittat.* Angelus de Clavisſin in ſumma Angelica de caſibus conſcientiæ in voce Miſſa, eandem etymologiam probat. *Miſſa,* (inquit) *ſecundum Hugonem de S. Victore, dicitur q. transmiſſa, eò quòd populus per miniſterium Sacerdotis, qui Mediatoris vice fungitur inter Deum & homines, preces, vota & oblationes trāſmittat Deo.* Sed hæ etymologiæ ſunt tantùm alluſivæ, & nituntur illâ hypotheſi, quòd ſacra cœna ſit ſacrificiū propriè ſic dictum. 2. Cuidam Miſſa numero multitudinis à mittendis & conferendis in medium muneribus, quæ in uſum Eucharistię & ſuſtentationem pauperum ac miniſtrorum Eccleſiæ cedebant, dicta eſſe putant, ea n. non ſolùm à præſentibus offerebantur, ſed etiam ab illis, qui aberāt, mittebantur in illa vaſa, quæ à Diaconis portabantur. Ut igitur tota illa actio ἀγάπη Græcis, ita Latinis Miſſa συνεκδοχικῶς dicta fuit. Sed cùm Miſſæ nomen non in genere neutro, ſed fœminino à veteribus uſurpetur ideò probabili⁹ eſt, quod 3. quidam ſtatuunt, Miſſam à dimiſſione eſſe dictam. Veteres n. *remiſſam* dixerunt pro remiſſione, ut patet ex Iren. verſione Latina lib. 4. c. 45. Cypr. ſerm. de bono patientiæ & lib. 3. Epiſt. 14. &c. ergò etiā Miſſa pro remiſſione uſurpata rectè judicatur. D. Rhenanus in Epiſt. ad Hoffmeiſterum (quam recitat Flacius in refut. invect. Bruni p. 155.) illud probat ex Tertulliano, Cypriano, Ambroſio, Chryſoſtomo & aliis veterib. ac docet duplicem olim dimiſſionem in Eucharistiæ celebratione fuiſſe uſitatam, primùm Catechumenorū ante celebrationem. Deinde omniū fidelium ſive toti⁹ populi, poſt celebrationem. Adducit etiā locum Iſidori l. 6. Chym. c. 19 *Miſſa tempore ſacrificii eſt, quando Catechumeni foràs mittuntur, clamante Levita, Si quis Catechumenus remanſit, foràs exeat: & inde Miſſa, quia Sacramentis altaris intereſſe non poſſunt, qui nondum regenerati noſcuntur.* Neq; v. Catechumeni ſolùm ſed etiam pœnitentes, deſertores ac energumeni ante adminiſtrationem cœnæ diſcedere jubebantur per Diaconum alta voce clamantem: *Exeunto Catechumeni, exeunto pœnitentes, &c.* quorū cùm facta eſſet emiſſio ſive dimiſſio, tùm demùm ad Eucharistiæ celebrationē accedebatur, quâ finitâ iterum clamabat Diaconus, *ite, Miſſa, eſt,* quod Alcuinus ſic explicat; *jam dimiſſio eſt congregationis, abire omnibus licet.* Hùc pertinet locus Polydori Virgilii l. 5. de rer. inventor. cap. 12. ubi diſputat, vocabulum Miſſę ex Ethnicorum ceremoniis ortū ducere, quia Sacerdotes Ethnici, finitis ſacris clamabant τοῖς λαοῖς ἄφεσις *populis miſſio,* quod probat ex Apulejo l. 11. de aſino aureo & addit; *Idem igitur mos a noſtris etiam ſervatur, ut peractis ſacris per Diaconum pronunccietur, ite, Miſſa eſt, quod idē eſt ac ilicet, h. e. ire licet.* Quod de duplici Miſſa ſeu miſſione diximus, confirmat etiā Durandus in rat. div. offic. l. 4. c. 1. *Miſſa* (inquit) *Catechumenorum eſt ab introitu uſq; poſt offertorium, qua Miſſa ab emittendo dicitur, quoniam quando Sacerdos incipit conſecrare Euchariſtiā, Catechumeni foris de Eccleſia mittuntur. Miſſa fidelium eſt ab offertorio uſque ad poſt communionem & dicitur Miſſa illa à dimittendo, quia eâ expletâ ad propria, quiſq; fidelium dimittitur.* 4. Alluſiones judicandæ ſunt, quòd quidam Miſſam Chriſtianam & legitimam (id eſt ſacrę cœnæ, juxta Chriſti inſtitutionem celebrationem, quo ſenſu Apol. Aug. Confeſs. hoc nomine utitur) putant dictā à remiſſione peccatorum, quæ annunciatur credentibus communicantib. Miſſam v. Papiſticā à divinæ inſtitutionis omiſſione, atq; à nundinatione ſacrificulorum & populi multitudine, qualis eſſe ſolet in nundinis, quas Germanicè vocant Meſſen.

10. Atq; hæc ſunt potiores ſacræ cœnæ appellationes, quas Græci & Latini ſcriptores Eccleſiaſtici eidem tribuūt, quò referendæ etiam periphraſes & encomia, quibus hoc myſterium exornant. *Periphraſes & encomia ſacra cœnæ.* Ignat. Epiſt. Epheſ. quæ eſt. 11. vocat, φάρμακον ἀθανασίας, ἀντίδοτον τοῦ μὴ ἀποθανεῖν ἀλλὰ ζῆν ἐν Θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθαρτήριον ἀλεξίκακον, *medicamentum purgans vitam & omnia pellens mala.* Epiſt. 14 vocat *panem Dei*. Epiſt. 15. *panem cœleſtem.* Dionyſ. Eccleſiaſt. Hierarch. c. 3. τελετῶν τελετὴν *perfectionē perfectionum.* Can. Nicen. ἐφόδιον Damaſc. lib. 4. orth. fid. c. 14. βλάβης παντοδαποῦς ἀμυντήριον, ῥύπου παντὸς καθαρτήριον, *omnis noxa amuletum, maculaq; univerſa purgatoriū.* ** Sacra enim cœna eſt redemtionis monumentum & redemti munimentum.** ibid. ex Juſtino vocat μετάληψιν, quia *per hoc filii Deitatem aſſumamus.* D. Chemn. part. 2. Locorū cap. de Juſtif. p. 699. recitat orationem Baſilii ante cœnæ ſumptionem dicendam ex Horologio Eccleſiaſtico, *da ne non accipiam ad judicium, ſed* εἰς ἐφόδιον ζωῆς αἰωνίου καὶ εἰς εὐπρόσδεκτον ἀπολογίαν τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματός σου. Ac Damaſceni, *dignare ut accipiam* εἰς ἀῤῥαβῶνα τῆς μελλούσης ζωῆς καὶ βασιλείας. Chryſ. in 1. Cor. αὐτὸ ἡ τράπεζα τῆς ψυχῆς ἡμῶν τὰ νεῦρα, τῆς διανοίας ὁ σύνδεσμος, τῆς παῤῥησίας ἡ ὑπόθεσις, ἡ ἐλπίς, ἡ σωτηρία, τὸ φῶς, ἡ ζωή. Niceph. lib. 1. Hiſt. Eccleſ. c. 30. vocat ἄρτον ζωτικόν, panem vivificum, ſive vitalem, ut Interpres vertit. Coſter. lib. 1. Inſtit. Chriſt. c. 6. ex Bernhardo & aliis Veteribus recitat hæc: *Eucha-*

riſtia medicina eſt ægrotis, peregrinantibus via, debiles confortat, valentes delectat, languorem ſanat, ſanitatem ſervat: fit homo manſuetior ad correptionē, patientior ad laborē, ardentior ad amorem, ſagacior ad cautelam, ad obœdientiam promptior, ad gratiarum actiones devotior: hic dimittuntur quotidiana peccata, expelluntur poteſtates Satanæ, dantur vires ad ipſum etiam Martyrium ſubeundum, minuitur in minimis peccatis ſenſus, in gravioribus autem tollitur omninò conſenſus, deniq; afferuntur omnia bona, quia homo communicāt in id tranſit, quod ſumit.

CAP. II.

De vaticiniis ac typis, in quibus V. T. hoc Sacramentum prænunciatum ac præfiguratum.

Vaticinia V.T. de ſacra Cœna. 11. Porrò cùm ſacra Cœna ſit alterum N.T. Sacramentū, ex eo intelligitur, quòd divinitùs ſit inſtituta, ſiquidem ſoli Deo inſtitutio Sacramentorū competit, ut in tract. de Sacramentis §. 26. oſtendimus. Cùm verò Deus *non faciat verbum, niſi revelaverit ſecretum ſuum ad ſervos ſuos Prophetas.* Amos 3. v. 7. Ideò ut de Sacramento Baptiſtico, ita quoq; Euchariſtico dictis & typis V. T. prophetavit. Dicta potiora hæc ſunt. ** Pſ. 22. v. 27. *Edent pauperes & ſaturabuntur & latabunt Dominum.* Hunc locum de Euchariſtia explicat Euſeb. Cæſarienſ. lib. 10. demonſtr. Evang. cap. 8. **

Pſ 23. v. 1. Pſ. 23. v. 1. *Dominus eſt paſtor meus, & nihil mihi deerit, in paſcuis herboſis cubare me facit.* v. 2. *ad quas refectionis ducit me.* v. 5. *paraſti in conſpectu meo, menſam adverſus eos qui tribulant me.* [Chriſtus *bonus ille paſtor*, Joh. 10. v. 12. nō ſolùm verbo Evangelii, ſed etiam cibo Sacramentali nos paſcit ad vitam æternam. Ambroſ. lib. 5. de Sacram. c. 3. tom. 4. p. 441. *Audi dicentem Sanctū David, & ille in Spiritu hæc myſteria prævidebat & lætabatur, & nihil ſibi deeſſe dicebat. Quare? quia qui accepit corpus Chriſti, non eſuriet in æternū. Quoties audiſti vigeſimum ſecundum Pſalmum & non intellexiſti? vide quemadmodū aptus ſit cœleſtibus Sacramentis. Dominus paſcit me &c. Virga imperium, baculus paſſio eſt, h. e. æterna Deitas Chriſti, ſed etiam paſſio corporalis: illa creavit, hæc redemit.*] ** Locum hunc itidem de Euchariſtia intelligunt Cyprian. Epiſt. 63. ad Cœcilium. Ambroſ. lib. de Helia & jejunio cap. 1. Theodor. in comm. illius Pſalmi, Paſchaſius in lib. de corp. & ſang. Domini cap. 10. Chryſ. in eund. loc. **

Pſ. 111. v. 1. Pſ. 111. v. 1. *Confitebor tibi Domine in toto corde meo, in concilio juſtorum & congregatione.* (Quoties *manducamus hunc panem, & ex hoc calice bibimus mortē Domini annunciare* h. e. in publico Eccleſiæ conventu gratias agere ipſi *debemus.* 1. Cor. 11. v. 26.) v. 2. *Magna opera Domini, investigata in omne beneplacitum eorum.* v. 3. *laus & magnificentiâ opus ejus, & juſtitia ejus manet in ſeculū ſeculi.* (Sacra cœna itidem eſt talis inſtitutio & ordinatio Dei, in qua bonitatem ſuam nobis guſtandam præbet.) v. 4. *memoriam fecit mirabilium ſuorum, miſericors & miſerator Dominus.* (Sacra cœna hoc fine à Chriſto inſtituta eſt, ut eſſet memoriale ſumi operis redemtionis. *Hoc facite in meā commemorationē* dicit ipſe Luc. 22. v. 19. 1. Cor. 11. v. 24) v. 5. *eſcam dedit timentib. ſe* (qui divinam & vivificam eſcam in ſacra cœna nobis propoſitā ſalutariter vult participare, eū oportet in vero timore Domini accedere.) *memor erit in ſeculū teſtamenti ſui* (Per Baptiſmum quidem recipimur in fœdus Dei, ſed cùm per peccata ſæpiùs ex eo excidamus, ideò Chriſtus inſtituit ſacram cœnam, in qua de remiſſione peccatorum certi reddimur, & in fœdus illud gratiæ, verâ pœnitentiâ & fide recipimur. Hujus loci eſt obſervatio illa, quod Burgenſis & alii referunt, in Eccleſia Iſraelitica hunc & aliquot ſequentes Pſalmos ad eſum agni paſchalis, qui fuit figura Euchariſtiæ, decantari fuiſſe ſolitos, id quod vocārunt Allelujam magnum.)

Prov. 9. v. 1. *Sapientia ædificavit ſibi domum, excidit columnas ſeptem* (Chri- *Prov. 9. v. 1.*
ſtus eſt *Dei ſapientia*, 1. Cor. 1. v. 24. *domus* Chriſti eſt Eccleſia. 1. Tim. 3. v. 15. ſeptem columnæ ſunt beneficia Chriſti, quibus hæc domus Dei, velut baſi ſuæ innititur, utpote Nativitas, Circumciſio, Sancta vita, Paſſio, Mors, Reſurrectio, & Aſcenſio Apoc. 5. v. 5.) v. 2. *mactavit victimas ſuas, miſcuit vinū & propoſuit menſam ſuam* (Chriſtus agnus Dei in ara crucis propter nos mactatus, in ſacra cœna hanc menſam nobis paravit, in qua corpore & ſanguine ſuo mediante benedicto pane nos reficit) v. 3. *miſit ancillas ſuas, ut vocarent ad altas arces civitatis*, v. 4. *ſi quis eſt inſipiens, veniat ad me.* v. 5. *& inſipientib. locuta eſt, venite, comedite panem meum & bibite vinum, quod miſcui vobis.* v. 6. *relinquite inſipientiam & vivetis.* (agit quidem in genere hic locus de ſalutaribus Evangelii beneficiis, interim non injuria ad ſacram cœnam accommodatur, quæ eſt epitome atq; nucleus conſolationis Evangelicæ. ** Inde & Cyprian. Epiſt. 3. & Aug. 17. de Civ. Dei c. 20. ad Euchariſtiam accommodant.) ** Eſa. 25. *Eſa. 25.*
v. 6. *Faciet Dominus exercituum omnib. populis in* *v. 6.*
monte hoc convivium pinguium convivium vindemiæ, cōvivium pinguium medullatorum, vindemia defecata. (loquitur Propheta de ſpirituali illa cœna, in qua Evangelicæ conſolationis ſuavitate, animæ contritæ reficiuntur. Luc. 14. v. 17. quia verò ſacra cœna eſt ſigillum promiſſioni Evangelicæ additum, ideò ad illam quoque hoc vaticinium Propheticum accommodari poteſt.) ** Eſa. 65. v. 14. *Ecce ſervientes mihi comedent, vos autem eſurietis: ecce ſervientes mihi bibent, vos autem ſitietis.* Hunc locum de Euchariſtiæ Sacramento acceperunt Cyrillus Alexandrinus in comm. Ambroſ. lib. de Paradiſo cap. 9. lib. de Helia & jejunio cap. 10. Hier. in Eſa. Oſ. 14. v. 6. *roborabuntur frumento.* Cyrill. Alex. in Oſeam. Zach. 9. v. 17. *Quid bonum ejus eſt & quod pulcrum ejus niſi frumentum electorum, & vinum germinans virgines?* Hieron. & Lyran. in comment. Paſchaſ. de corp. & ſang. Dom. c. 21. **

12. Typi V. T. enumerari poſſunt complures, *Typi V.T.*
inter quos eminet figura *Agni paſchalis, & Man-* *ad ſacram*
na Geneſ. 2. v. 9. *poſuit Deus lignum vitæ in medio* *cœnam*
Paradiſi. v. 11. *& fluvius egrediebatur ex Eden ad* *ſpectantes.*
irrigandum Paradiſum (beneficio fructuum hu- *Arbor vitæ.*
jus arboris potuiſſent primi Parentes in vegeto ætatis flore & concreata immortalitate conſervari; quia verò per peccatum unà cum omnibus poſteris in mortem temporalem & æternam inciderunt, unde via ad Paradiſum & arborem vitæ ipſis occluſa, Geneſ. 3. v. 24. ideò Deus ex immenſa miſericordia in Paradiſo Eccleſiæ aliam vitæ arborem plantavit. Chriſtus enim eſt benedictum illud *lignum vitæ, cujus folia faciunt ad ſanitatem gentium*, Apoc. 22. v. 15. in Sacra cœna ſuo corpore & ſanguine nos paſcit ad vitam æternam, Johan. 6.
v. 53. 54. 55.) Gen. 14. v. 18. *Melchiſedech Rex* *Panis &*
Salem protulit panem & vinum. Et ipſe erat Sa- *vinum*
cerdos Dei altiſſimi. verſ. 19. *& benedixit Abraha* *Melchiſedeci.*

(Veteres

(Veteres unanimi conſenſu ad Sacram cœnam hoc referunt. Melchiſedech fuit typus Chriſti Sacerdotis æterni, docente Epiſt. ad Hebr. c. 7. & ſeqq. ut ergò Melchiſedech Abrahamum, ipſiusque exercitum pane & vino reficit, eidemque benedixit: ſic Chriſtus in Sacra Cœna ſpiritualem noſtrâ eſuriem & ſitim communicatione corporis & ſanguinis ſui, mediante benedicto pane & vino nobis oblati, tollit ac vetæ beatitudinis participes nos efficit. Cyprianus ſerm. de cœna non longè ab initio. *Significata olim à Melchiſedech prodeunt Sacramenta & filiis Abrahæ facientibus opera ejus, ſummus Sacerdos panem profert & vinum. Hoc eſt*, inquit, *corpus meum*. Vide etiam Damaſc. lib. 4. cap. 14.) Exod. 12. Sacramentum *agni Paſchalis* deſcribitur, quod fuit Euchariſtiæ figura.

Agnus paſchalis.

(Quemadmodum Iſraëlitæ carnes agni paſchalis manducabant & ſanguine ejus poſtes & liminaria domus illinebant. v. 4. 7. ita Chriſtus eſt *Paſcha noſtrum pro nobis immolatus*. 1. Cor. 5. v. 7. cujus verum corpus in cœna manducamus & ſanguinem ejus bibimus. Quemadmodum Sacramentũ agni paſchalis fuit memoriale liberationis ex Ægypto. v. 27. Sic in uſu ſacræ Cœnæ mortem Domini annunciare, id eſt, pro opere redemptionis ipſi grati eſſe debemus. 1. Cor. 11. v. 26. Quemadmodum ſolis circumciſis ad eſum agni paſchalis patebat aditus. v. 48. ita ſolis baptizatis Euchariſtia danda. Quemadmodum Iſraëlitæ comedebant agnum paſchalem cum azymis & herbis amaris verſ. 8. ita quoque in verâ pœnitentia, quæ eſt *ſal* veteris noſtri Adami, Marc. 9. v. 49. *& in azymis ſinceritatis ac veritatis* veteri fermento expurgato, ad ſacræ Cœnæ convivium accedendum. 1 Cor. 5. v. 7. & 8. Cypr. ſerm. de Cœn. Domini ſtatim in princ. *Non oportet eſſe fermentarios N. T. miniſtros, puras ſynceraſque mentes ſanctum quæris convivium, in veru crucis boni odoris aſſatio, omnem excoquat carnaliũ ſenſuum cruditatem, & induret ſolidetque mentis affectus, nec in Eccleſiæ ſanctæ ſacrificio ulla ſit macula, ſed puræ ſimplicitas & innocentia vitæ, in una Eccleſiæ Catholica domo à fidelibus de Ægypto egredientibus, tranſito mari rubro lotis Chriſti ſanguine affectibus efferatur.*) Exod. 16. v. 15. *manna* cœlitus depluit ad cibum, & aqua mirabiliter profluit ad potum Iſraëlitarum in deſerto.

Manna & aqua deſerti.

(Id Chriſtus Joh. 6. v. 49. & ſeqq. ac Paulus 1. Cor. 10. v. 3. 4. ad Sacramentum Euchariſticum haud obſcurè accommodant. ** Andr. Radeccius Photinianus in notis ad librum Smiglecii, quem refutationem vanæ diſſolutionis nodi ſui Gordii appellat p. 17. *Ineptiſſimè manna cum Cœna Domini confertur. Manna enim beneficium Dei erat terrenum. At Cœnam Domini beneficium eſſe magnus error eſt. Eſt enim beneficii commemoratio. Manna autem reſpondet hodie non Cœna Domini, ſed vel ipſa mors Chriſti vel Spiritus illius, hæc enim ita paſcunt animas noſtras, ut olim corpora Iſraëlitarum paſcebat manna.* Sed fuit omninò manna S. Euch. typus. ** Quemadmodum enim Iſraëlitæ pane cœlitus depluto & aquâ ex petra mirabiliter productâ in deſerto ſuſtentabantur, ne fame & ſiti perirent: ſic in ſacra Cœna *pane illo, qui de cœlo deſcendit*, h. e. Chriſti corpore cibamur, & ſanguine, qui ex latere ipſius profluxit, potamur, ne in deſerto hujus mundi æternâ fame pereamus. Cyrill. lib. 4. in Joh. c. 16. *Manna alimentum non æternam vitam, ſed breve famis remedium afferebat, non erat ergo cibus vivus hoc eſt panis de cœlo: Sanctum verò corpus Chriſti ad immortalitatem & vitam æternam nutriens cibus eſt.* Quemadmodum mannæ datio & aqua ex petra eruptio, erat teſtimonium divinæ gratiæ: ita quoque Chriſtus in inſtitutione ſacræ Cœnæ, gratiam ſuam teſtatam nobis reddere voluit. Quemadmodum manna ſaporis erat ſuaviſſimi, Exod. 16. v. 31. ſic Spiritualis manducatio & bibitio corporis & ſanguinis Chriſti eſt ſuaviſſimus animæ noſtræ cibus. Quemadmodum omnes Iſraëlitæ *eundem cibum ſpiritualem manducabant, & omnes eundem potũ ſpiritualem bibebant*. 1. Corinth. 10. v. 3. ſic omnes Chriſtiani ad hoc cœleſte epulum accedentes, Sacramentalem manducationem corporis & bibitionem ſanguinis Chriſti, habent communem. Quemadmodum manna vermibus ſcatebat & computreſcebat illis, qui contra mandatum Dei illud in craſtinum diem reſervabant, Exod. 16. v. 20. Sic corpus Chriſti in ſe ac per ſe eſt quidem immortale, incorruptibile, unò vivificus cibus, interim tamen qui indignè illud manducant, *judicium ſibi ipſis manducant*, 1. Cor. 11. v. 29. Quemadmodum Iſraëlitæ in terram promiſſionis producti non amplius colligebant manna, Joſ. 5. quin & die Sabbati non colligebant manna in deſerto, Exod. 16. v. 3. ita quoq; quando in promiſſam cœleſtis regni hæreditatem introducti erimus, ac *ſabbatum ex ſabbato celebrabimus*, Eſa. 66. v. 23. non amplius per verbum & Sacramenta nobiſcum aget, *ſed videbimus eum à facie ad faciem*. 1. Cor. 13. v. 12. Lombard. 4. ſent. diſt. 8. lit. A. *Euchariſtiæ figura præceſſit, quando manna pluit Deus Patribus in deſerto, qui quotidiano cœli paſcebantur alimento, unde panem Angelorum manducavit homo, ſed tunc qui panem illum manducaverunt, mortui ſunt: iſte verò panis vivus, qui de cœlo deſcendit, vitam mundo tribuit. Manna illud de cœlo, hoc ſuper cœlum. Illud ſcatebat vermibus in diem alterum reſervatum, hoc ab omni corruptione alienum. Quicunque religiosè guſtaverit, corruptionem non videbit. Illud datum fuit antiquis poſt tranſitum maris rubri, ubi ſubmerſis Ægyptiis liberati ſunt Hebræi: ita hoc cœleſte manna non niſi renatis præſtari debet. Panis ille corporalis populum antiquum ad terram promiſſionis per deſertum eduxit: hæc eſca cœleſtis fideles hujus ſeculi per deſertum tranſeuntes in cœlum ſubvehit.*) Exod. 24. v. 3. *tulit Moſes dimidiam partem ſanguinis victimarum & miſit in crateras, partem autem reſiduam fudit ſuper altare.* verſ. 7. *aſſumenſq́ volumen fœderis, legit audiente populo, qui dixerunt omnia quæ locutus eſt Dominus, faciemus & erimus obedientes.* verſ. 8. *ille verò ſumtum ſanguinem reſperſit in populum & ait: Hic eſt ſanguis fœderis, quod pepigit Jehovah vobiſcum ſuper cunctis ſermonibus his.*

Sanguis fœderis.

(Quemadmodum Iſraëlitæ per aſperſionem ſanguinis ſacrificiorum in fœdus Dei recipiebantur: ita quoque Chriſtus communicatione ſanguinis ſui, novum fœdus in uſu ſacræ Cœnæ nobis confirmat atque obſignat. Vide Rupert. l. 3. de Trinit. & ejus operib. cap. 43.) Exod. 25. verſ. 30. proponitur ſtatutum de *panibus facierum* ſive *propoſitionis*, qui in menſa tabernaculi quotidiè coram Domino proponebantur.

Panes propoſitionis.

(Hi panes ſunt figura Euchariſtiæ, in qua panis vitæ CHRISTUS non videndus, ſed comedendus nobis proponitur, ut *guſtemus quam ſuavis ſit Dominus*, Pſal. 34. verſ. 9. Unde Iſidorus Peluſiota l. 1. Epiſt. 123. CHRISTI corpus in altari vocat τὸν ἄρτον τῆς προθέσεως.

In V.T. ſolis Sacerdotibus licitum erat panes illos manducare, Matt.12.v.4. Marc.2.v.26. ſed in N.T. Chriſtus nos *fecit Reges & Sacerdotes coram Deo*, Apoc.1.v.6. ut omnib. ad hoc epulum cœleſte pateat aditus. Quemadmodum Abimelech Sacerdos ſervis Davidis tùm demum panes illos ſacros dabat, cùm intelligeret ipſos eſſe ſanctos. 1. Sam.21. v.5. ita quoque profani & impii non ſunt ad ſacram Cœnam admittendi, ſed ſancta ſanctis reſervanda.. Vide Damaſc. lib. 4. c.14. Rupert. lib. 4. de Trin. & ejus operib. c. 6. &c.) Levit.8.v.31. tale præceptum filiis Aaron dabatur per Moſen: *Coquito carnes ante fores tabernaculi & ibi comeditote eas, panes quoq; conſecrationis edite, qui poſiti ſunt in procaniſtro* (Id Heſychius lib. 20. in Levit. cap.8. ad ſacrã Cœnam accommodat, in qua mediante pane benedicto carnem Chriſti manducamus.)

Carnes ſacrificiorũ.

2. Sam. 6. v.19. de Davide commemoratur, quòd completis ſacrificiis *partitus ſit univerſæ multitudini Iſrael, tam viro quam mulieri ſingulis collyridam panis unam, & aſſaturam carnis unam & unam lagenam vini*. (Chriſtus cœleſtis David Rex & Propheta noſter completo in ara crucis ſacrificio, Eccleſiæ ſuæ non ſolùm panem & vinum, ſed & mediantibus illis, corpus & ſanguinem ſuum diſtribuit.)

Panis & vinum Davidis.

2. Sam. 9. v.13. magni beneficii loco cōmemoratur, quod Mephiboſeth Saulis filius de menſa Regis Davidis quotidiè veſcebatur. (At longè majoris beneficii loco habendum, quòd cœleſtis David Chriſtus Jeſus ſuæ menſæ nos adhibens corpore & ſanguine ſuo nos paſcit.)

Menſa Regia.

1. Reg. 19. v. 6. Angelus Domini Prophetæ Eliæ in deſertum affert *panem ſubcinericium & vas aquæ*. v. 8. *in cujus cibi fortitudine ambulat uſque ad montem Dei Horeb*, (Chriſtus Angelus novi fœderis in ſacra Cœna corpore & ſanguine ſuo nos paſcit, ut in hujus cibi fortitudine per deſertum mundi ad cœleſtem Hieroſolymam, cujus typus fuit mons iſte, pervenire poſſimus.)

Panis ſubcinericius Eliæ.

2. Reg.2. v. 13. Elias curru igneo in cœlum ſubvectus, Eliſæo diſcipulo ſuo pallium relinquit. (Humana Chriſti natura vocatur ipſius *palliũ*, Gen.49. v.11. ſiquidem *beatus autor ſeculi, ſervile corpus induit*: inde Chryſ. hom.2. ad pop. Antioch. *Quemadmodum Elias cùm corpore aſcenderet in cœlum, melotem dimiſit Eliſæo diſcipulo: ita Chriſtus cum aſcenderet, carnem ſuam nobis dimiſit.*)

Pallium Eliſæi.

Eſth.1. verſ.3. commemoratur de Rege Ahaſvero, quòd *grande convivium inſtituerit, primùm quidem Principib9, Præfectis & ſervis ſuis, poſtea verò toti populo*. (Sic Chriſtus Rex gloriæ inſtituit ſacrum hoc conviviũ ac cœleſte epulum, ad quod primum quidem diſcipulos ſuos, poſtea verò omnes Chriſtianos vocavit.)

Convivium Ahaſveri.

Damaſc. lib. 4. orth. fid. cap. 14. refert huc figuram *carbonis igniti*, Eſa.6.v.6. Quemadmodũ carbo nō eſt ſimplex, ſed igni unitus, ſic panis communionis, non panis ſimplex eſt, ſed unitus corpori, in quo divinitas. Quemadmodum etiam carbone iſto labia vatis purgata ſunt, ita corpore Chriſti, etiam animæ noſtræ purgantur & mundantur.

Carbo ignitus Eſa.6.

CAP. III.

De cauſa efficiente principali, ſive autore hujus Sacramenti.

Autor ſacra Cœna Chriſtus Ieſus.

13. Cæterùm quod vaticiniis & typis in V. T. fuit prænunciatũ, id in N.T. fuit impletũ, cùm Dominus noſter Jeſus Chriſtus, Anno mundi 4004. Anno poſt inſtitutionem agni paſchalis 1550. Anno ætatis 34. currente, die 3. Aprilis, circa horam 7. veſpertinam, velut D. Paulus loquitur, *nocte eâ, qua traditus eſt*, Hieroſolymis in privatis civis cujuſdam ædibus, poſt agni paſchalis eſum, ſacrã Cœnam ejuſdem ἀντίτυπος inſtituit, ac primus diſcipulis ſuis adminiſtravit, ut ex verbis inſtitutionis, à tribus Evangeliſtis & Apoſtolo Paulo uniformiter deſcriptis, manifeſtè apparet. Matth.26.v.26. *Cœnantibus autem illis, accepit Ieſus panem & benedixit, ac fregit, deditq; diſcipulis ſuis ac dixit: Accipite, comedite, hoc eſt corpus meum* v.27. *& accipiens Calicem gratias egit ac dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes.* v.28. *Hoc eſt enim ſanguis meus N.T. qui pro multis effunditur in remiſſionem peccatorũ.* Marc.14.v.22. *Et manducantibus illis accepit Ieſus panem & benedicens fregit & dedit eis ac ait: Accipite, comedite: hoc eſt corpus meum.* v.23. *Et accepto calice gratias agens dedit eis, & biberunt ex eo omnes.* v.24. *& ait illis: Hoc eſt ſanguis meus N.T. qui pro multis effunditur.* Luc.22.v.19. *Et accepto pane gratias egit & fregit & dedit illis, dicens: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur, hoc facite in mei commemorationem.* v.20. *Similiter & calicẽ poſtquàm cœnavit, dicens: Hic eſt calix N.T. in meo ſanguine, qui pro vobis funditur*, 1. Cor.11.v.23. *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Ieſus in eâ nocte, quâ tradebatur accepit panem.* v. 24. *& gratias agens fregit & dixit: Accipite, comedite: hoc eſt corpus meum, quod pro vobis frangitur, hoc facite in meam commemorationem.* v.25. *Similiter & calicem poſtquàm cœnavit, dicens: Hic calix eſt N. T. in meo ſanguine, hoc facite, quotieſcunque biberitis in meam commemorationem.*

14. Conſtat autem omnibus verè piis, quod hic Sacræ Cœnæ autor ſit, 1. θεάνθρωπος, verus Deus ac verus homo, in unitate perſonæ. Col.2. v.9. *in Chriſto habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter*. 2. Mediator N. T. ſum̃us Sacerdos, Rex, Salvator & Redemptor noſter. Heb.8.v.1. *Talem habemus Pontificem, qui conſedit in dextra throni magnitudinis in cœlis.* 3. Ejuſdem cum Patre & Spiritu ſancto ut eſſentiæ, ita & potentiæ. 1. Cor. 1. v. 24. *Chriſtus eſt Dei virtus*: cui ſecundùm hum. Naturã *data eſt omnis poteſtas in cœlo & in terra*. Matth.28. v.18. 4. *fidelis teſtis*, Apoc.1.v.5. imò ipſa *veritas*, Joh.14.v.6. 5. Sapiens & omniſcius, imò ipſa *ſapientia* 1.Cor.2.v.3. Cùm ergò Chriſtus, qui ſacram hanc cœnã inſtituit, ſit verus Deus, æquũ eſt, ut divinam huj9 Sacramenti inſtitutionẽ miremur, non rimemur; veneremur, non ſcrutemur. Cùm ſit noſter Mediator, Salvator, Redemptor, Rex & Sacerdos, æquũ eſt, ut Teſtamentariam ipſius diſpoſitionem ſum̃o loco habeamus, nihil quicquã ei vel addentes vel detrahentes Gal. 3. v.15. Cùm ſit ejuſdẽ cum Patre & S.S. potentiæ & eſſentiæ, æquũ eſt, ut certò ſtatuam9, quicquid ordinavit, inſtituit & promiſit, id præſtare ipſum poſſe, ſiquidẽ *cumulatè poteſt facere ultra omnia, quæ petimus aut cogitamus*, Eph.3.v.20. neq; quicquam eſt ei *difficile*. Gen.18. v.14. Zach.8.v.36. nedum *impoſſibile*, Luc.1.v.37. Cum ſit fidelis & verax teſtis, æquũ eſt, ut verbis ejus fidem habeamus, *captivantes intellectum noſtrũ in obſequiũ illius*. 2. Cor.10.v.5. Cùm ſit omniſcius & omniſapiens, æquũ eſt, ut ſtatuamus ipſum ſcire rationẽ ac modũ, quo poſſit ſuas promiſſiones implere, nec cōvenit, ut *ſapiẽtia à filiis ſuis juſtificetur*. Luc.7.v.35. Cumprimis v. obverſentur oculis & animis noſtris illa duo pronunciata, quorũ alterum eſt ipſius Chriſti, alterũ v. Apoſt. Pauli, quotieſcũq; de hoc myſterio cogitam9 aut loquimur. Joh.12.48

Qui eſt 1. θεάνθρωπος.
2. Novi T. Mediator.
3. Ejuſdem cum Patre & S.S. eſſentiæ.
4. Fidelis teſtis.
5. Sapiens & omniſcius.

Sermo quem locutus ſum, ille judicabit vos in noviſſimo die, 1. Tim. 6. v. 3. *Si quis aliter docet ἑτεροδιδασκαλεῖ, & non quieſcit ſanis ſermonibus Domini noſtri Ieſu Chriſti, ei, quæ ſecundum pietatem eſt, doctrinæ. v. 4. inflatus eſt, nihil ſciens.*

Idem adhuc hodiè in adminiſtratione Cœnæ præſens eſt.

15. Neque ſolùm primæ inſtitutionis tempore, ſacram Cœnam diſcipulis ſuis Chriſtus adminiſtravit, ſed adhuc hodiè ſecundùm utramque naturam præſens eſt, quoties juxta ipſius inſtitutionem & ordinationem ſacra Cœna in Eccleſia adminiſtratur, atque ipſemet corpus & ſanguinem ſuum communicantibus diſtribuit. Chryſoſt. homil. 7. de paſſ. *ipſe Chriſtus præſto eſt, & qui illam ornavit menſam, hanc quoque conſecrat. Non enim homo eſt, qui propoſita panem & vinum, corpus & ſanguinem Chriſti facit, ſed ipſe Chriſtus qui pro nobis crucifixus eſt. Sacerdotis ore verba proferuntur, & Dei virtute ea, quæ proponuntur, conſecrantur, interveniente verbo quo dicit: Hoc eſt corpus meum.* Quemadmodum enim in nullius hominis poteſtate fuit, Sacramentalem corporis & ſanguinis Chriſti manducationem in Cœna inſtituere: ita quoq; in nullius hominis poteſtate eſt, corpus & ſanguinem Chriſti in Cœna diſtribuere, ſed Chriſtus eſt qui manducationem corporis & bibitionem ſanguinis ſui non ſolùm primitùs inſtituit, ſed etiam corpus ſuum manducandum ac ſanguinem bibendum convivis hujus cœleſtis convivii exhibuit, atque adhuc hodiè exhibet. Chryſ. homil. de prod. Judæ. *Sicut illa vox creſcite & multiplicamini. &c. ſemel quidem dicta eſt, ſed omni tempore ſentit effectum, ad generationem operante Natura: ita & vox illa, Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus, ſemel quidem dicta eſt, ſed per omnes menſas Eccleſiæ uſque in hodiernum diem Sacramento præſtat firmitatem.* Nequaquam igitur ſtatuendum, quòd miniſter virtute propriâ hîc agat atque externa Symbola in corpus & ſanguinem Chriſti tranſmutet, vel quod verbis illis, *Hoc eſt corpus meum, Hoc eſt ſanguis meus*, Magica quædam vis inſit, quâ panis & vinum in corpus & ſanguinem Chriſti convertantur, ſed in ſolidùm hoc inſtitutioni, voluntati & potentiæ Chriſti tribuendum, quòd in ſacra cœna mediante benedicto pane corpus Chriſti, & mediante benedicto vino ſanguinem ipſius accipimus. Is enim eſt, qui per miniſtrum in hoc myſterio agit & quod ipſemet olim inſtituit, ordinavit ac promiſit, reipſa adhuc hodiè præſtat: interim tamen neceſſarium eſt in adminiſtratione ſacræ cœnæ verba primævæ inſtitutionis repeti, & externa elementa ad uſum ſacramentalem iiſdem deſtinari & ſanctificari, ob cauſas in quæſtione de conſecratione exponendas.

CAP. IV.

De Miniſtro ſeu Diſpenſatore hujus Sacramenti.

Diſpenſatio ſacræ cœnæ ſpectat ad Miniſtros Eccleſiæ.

16. Quamvis verò ipſi Chriſto tribuenda ſit corporis & ſanguinis ſui in ſacra cœna diſtributio, eam tamen non amplius immediatè, ut in primæ cœnæ adminiſtratione, ſed mediatè per miniſtros Eccleſiæ exequitur, per quorum miniſterium, vi promiſſionis ſuæ eſt efficax, & quando illi panem benedictum & vinum benedictum diſtribuunt, tunc ipſemet ſimul in, cum & ſub benedicto pane & vino corpus & ſanguinem ſuum communicantibus diſtribuit. Viciſſim, quia Chriſti & miniſtri actio ſeparari nec poteſt nec debet, ac quia cum benedicto pane corpus Chriſti; cum benedicto vino ſanguis Chriſti in vero & legitimo uſu ſacramentaliter unita ſunt, ideò immotè ſtatuendum, quòd miniſter Eccleſiæ non ſolùm panem & vinum, ſed etiam corpus & ſanguinem Chriſti in cœna diſtribuat, id quod Calvini ſectatoribus opponendum, qui corporis & ſanguinis Dominici diſtributionem ita tribuunt Chriſto, ut miniſtri actionem ab ea penitùs ſeparent. Joh. Jacob. Grynæus in Soliloq. de cœna: *Panis & vinum nobis foris porriguntur, veruntamen intus quoque tuo, ô Domine Ieſu, pro nobis tradito corpore, tuoque ſanguine atque toto merito tuo ac beneficiis alimur & ſuſtinimur. Sacramenta foris percipimus, ut intus Spir. S. gratiâ repleamur.* Hæc quidem de ſpirituali participatione corporis & ſanguinis Chriſti rectè dicuntur, interim tamen ſacramentali manducationi & bibitioni non ſunt opponenda quâ de re inferiùs plura. ** Polan. partit. Theol. p. 283. *Panis confertur à miniſtro, corpus Chriſti ab ipſo Chriſto.* Atque ſi Chriſtus per Eccleſiæ miniſtros exhibet communicantibus rem terrenâ non poteſt non per eoſdem mediante terrenâ exhibere rem cœleſtem. Sed verum prius eſt ſecundùm Calvin. Ergò & poſterius. Connexio probatur ex verbis Inſtitutionis, in quibus Chriſtus dicit. *Accipite, comedite hoc eſt corpus meum*, non verò accipite ſolum panem, ego dabo vobis ore fidei corpus manducandum. Sic ergo inferimus. Quicquid à communicantibus accipitur, manducatur & bibitur, id prius à miniſtro Eccleſiæ porrigitur. Atque non ſolum panis ſed etiam corpus Chriſti à communicantibus accipitur &c. Ergò. Argumentamur porrò: Quæ opinio diſtrahit ea quæ Deus vult arctiſſimè conjuncta, illa improbanda. Calviniana opinio id facit, diſtrahit enim non ſolùm cauſam efficientem principalem & inſtrumentalem, ſed etiam panem & corpus, vinum & ſanguinem Chriſti. Ergò. Quod Chriſtus in cœna jubet manducare & bibere, id è manu Miniſtri accipitur. Atque Chriſtus ſuum corpus jubet manducare & ſanguinem ſuum bibere. Ergo. Si miniſtri in Cœnæ adminiſtratione tantùm panem & vinum exhiberent, non poſſent dici œconomi myſteriorum divinorum 1. Cor. 4. v. 1. Quo verò modo panis Euchariſticus & corpus Chriſti, vinum Euchariſticum & ſanguis Chriſti veraci & omnipotente verbo Chriſti ſunt unita, eo etiam modo ſimul diſtribuuntur & accipiuntur. Jam verò panis Euchariſticus & corpus Chriſti &c. ſic ſunt unita, ut panis non ſit ſolus, nec corpus Chriſti ſolùm, ſed Sacramentaliter invicem unita. Ergo etiam eo modo diſtribuuntur. Quicquid pertinet ad eſſentiam Cœnæ, illud in adminiſtratione Cœnæ à Miniſtris diſtribuitur. Atque corpus & ſanguis Chriſti, ut pote res cœleſtis pertinet ad eſſentiam Cœnæ. Ergo. Qui Chriſti loco Cœnam adminiſtrant, illi diſtribuunt id quod Chriſtus in adminiſtratione primæ Cœnæ diſtribuit. Sed CHRISTUS non diſtribuit nudum panem nec nudum vinum. Ergo. **

17. ** Joh. Volkelius in reſolut. nodi Gordii quæ Smigl. pag. 10. *Ne hoc quidem ex divinis literis diſcere poſſumus, omnino neceſſe eſſe, ut certus quidam homo eligatur, qui Chriſti quaſi perſonam ſuſtinens reliquis cœnam Domini diſpenſet.* Andr. Radeccius Photinianus in notis ad libellū Smiglecii, quē vocat refutationē vanę diſſolutionis nodi ſui Gordii edit. Rac. 614. p. 19. *Paulus eis, apud quos nullo vel Apoſtolo vel Apoſtoli vicario*

nullus

nullus denique doctor ordinarius erat, præcipit, ut cœnam Domini celebrent, unde apparet poſſe ſolos fideles abſque ullo miniſtro verbi divini, ſi ita accidat eos ſine illo eſſe, cœnam Domini celebrare & nullum ejus adminiſtratorem peculiarem requiri: Verùm enim Socin' Epiſt. 2. ad Matth. Radeccium p. 126. *Nihil eſt cur ſuſpicari poſſimus, Cœnam Dominicam à quolibet Chriſti nomen profitentium cœtu celebrari non poſſe. Neque enim parabiliſſima hac & ſimpliciſſima Ceremonia Apoſtolis, ut Apoſtolis à Chriſto præſcripto fuit, ſed ſimpliciter ut ipſius diſcipulis ſeu magis Chriſtianis, id quod & Pauli verba 1. Cor. 11. manifeſtum faciunt & ſatis oſtendunt ipſa Chriſti verba à Paulo uberius expoſita, quibus ipſius Ceremoniæ finis continetur qui eſt commemoratio Dominicæ mortis & annunciatio, donec Chriſtus veniat &c. Iam & Chriſti mortem commemorare atq; annunciare & pro ea gratias publicè agere, ad omnes Chriſtianos peræquè pertinere, nemo eſt quin fateri cogatur. Nec verò eſt in hoc ritu alicujus divinæ rei ulla datio ſeu miniſtratio & propterea nullus certus homo requiritur, qui quaſi Chriſti vicem gerens panem & vinum cæteris diſtribuat aut porrigat.*** Quòd adminiſtratio ſacræ cœnæ Miniſtris Eccleſiæ propriè competat, patet ex ſequentibus fundamentis. 1. quia conjuncta ſunt prædicatio Evangelii & adminiſtratio Sacramentorum, quæ ſunt externa ſigilla & teſtimonia promiſſionis Evangelicæ. 2. quia miniſtri Eccleſiæ ſunt οἰκόνομοι μυςηρίων τ̃ Θεῦ 1. Cor. 4. v. 1. Tit. 1. v. 7. inter quæ myſteria eminet Sacramentum cœnæ Dominicæ. 3. quia Bapriſmi adminiſtratio ordinariè competit Eccleſiæ miniſtris, quibus dictum: *Docete omnes gentes & baptizate*, Matth. 28. verſ. 19. E. etiam Euchariſtiæ diſpenſatio. Vide tract. de Sacram. in genere §. 28. & 29. & tract. de Bapt. §. 39. ubi oſtendimus, ne quidem in caſu neceſſitatis privato S. cœnæ adminiſtrationem committendam, cùm hac in parte diſcrimen ſit inter Baptiſmum, qui eſt Sacramentum initiationis, & S. cœnam, quæ eſt Sacramentum confirmationis. De Baptiſmi neceſſitate Chriſtus teſtatur Johan. 3. v. 5. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non introibit regnum Dei.* Ubicunque igitur aqua haberi poteſt, Baptiſmus etiam à privato adminiſtrari poteſt ac debet, ſed S. cœnæ uſus non eſt in pari neceſſitatis gradu conſtitutus, ideoque quando non eſt copia ordinarii Eccleſiæ miniſtri, tunc locum habet illud Auguſtini: *Crede & manducaſti.* Joh. Corvinus Prof. quondam Erphordianus in methodo doctr. de cœn. ed. Erf. Anno 78. q. 9. affirmat, licere Laico in caſu neceſſitatis cœnam Domini adminiſtrare. 1. cùm Chriſtus non ſolis diſcipulis poteſtatem remittendi & retinendi peccata dederit, ſed omnibus piis, & commune mandatum ſit, ut fratribus petentibus annuntiemus Evangelium. 2. cùm Laicis in caſu neceſſitatis baptizare liceat. Sed oſtendimus ſuo loco diſcrimen eſſe hâc in parte inter Sacramentum initiationis & confirmationis.

An miniſter Eccleſiæ ſibi Euchariſtiâ diſpenſare poſſit? 18. Quæritur hoc loco: An miniſter Eccleſiæ ſibiipſi Euchariſtiam diſpenſare debeat? Negat D. Pelargus in Schola fidei art. 10. A. C. hiſce uſus fundamentis. 1. cùm requiratur ad ſacram cœnam utraque perſona exhibens & ſumens, rectiùs quibus & inſtitutioni Chriſti convenientiùs feciſſe videbitur, ſi ab altero potiùs, quàm à ſeipſo Sacramentum accipiat. 2. Si eſt analogia Sacramentorum Baptiſmi & Cœnæ, ac Chriſtus non baptizavit ſeipſum, ſed uſus eſt miniſterio Baptiſtæ, à quo & diſcipuli Chriſti putantur baptizati, quid prohibet in ſacra cœna etiam ab aliis petere, ut nobis offerant ac præbeant ſalutarem cibum & potum? 3. cùm nemo ſeipſum abſolvere poſſit, nec enim dictum, ubi tibi remiſeris peccata, ſed quibuscunque remiſeritis, Matth. 16. v. 19. Joh. 20. v. 21. cur non ut abſolutio à miniſtro fideli petenda, obtinente totius Eccleſiæ conſuetudine, ita & ſacra cœna? 4. ob conſenſum in religione vera q; fide declarandum neceſſaria videtur alterius parochi aut miniſtri præſentia, ut ſumens certæ Eccleſiæ membrum hoc τῆς ἀγάπης & φιλαδελφίας mutuæ ſymbolo ab alio ſibi communicato ſe eſſe profiteatur, & fidei ſuæ veræ teſtem in Eccleſia ſymmiſtam quempiam adhibeat vicinum. 5. ob reverentiam Miniſterio debitam, ut cùm Chriſtus ſacrum hunc ordinem ipſe inſtituerit, ſumens quispiam à Sacerdotibus, lubens etiam ſe colere & venerari miniſtros alios conteſtetur. 6. ob pleniorem fidei confirmationem. Fieri namque poteſt, ut fluctues & dubites, & alterius voce erigendus & confirmandus ſis interdum de vitâ & moribus, tùm maximè ubi emendatio & vitæ novitas promittenda, commonefaciendus, ideoque & Paulus adire Ananiam, Act. 9. v. 6. & Cornelius ad Petrum mittere jubetur. Actor. 10. v. 5. 7. Nec in veteri Apoſtolica Eccleſia legimus uſitatum fuiſſe, ut in ſacra Liturgia ſibiipſi quis offerret panem & vinum. Ac propterea D. Luther' in art Schmalc. part. 2. art. 2. & in Coll. f. 165. ſtatuit, quòd ſeipſum communicare ſit perſuaſio humana, deſtituta verbo Dei, incerta & non neceſſaria. Rectè autem ibid. addit Pelargus, excipiendum eſſe caſum neceſſitatis. Quod ſi ergò Paſtor aliquis paganus propter loci intercapedinem, vicinum ſuum accerſere vel adire nequeat, ſeipſum probans prius & examinans, atque à Deo veniam peccatorum precatus, ſumat corpus & ſanguinem Filii Dei, non tanquam ea ſua, ſed Chriſti ea hibentis manu. Lutheri locum quod attinet, is propriè oppoſitus eſt Miſſis privatis pontificiis, in quibus ſolus Sacerdos ſacrificans communicat, & ea illa communione, fructus aliquis ad populum ſpectantem redire ſtatuitur. ** Frantzius diſp. in Aug. Conf. de Miſſa th. 89. *Nihil obſtat, quò minus Eccleſiæ miniſter ſibiipſi dare poſſit Sacramentum Cœnæ, primò enim fungitur vice Chriſti, quando conſecrat externa Eccleſiæ in uſum ſacræ Cœnæ, mox poſt conſecrationem ſymbolorum ſe gerit vice auditoris.***

CAP. V.

De externis Symbolis, ſive re terrenâ in hoc Sacramento.

Externa hujus Sacramenti ſymbola ſunt panis & vinum. 19. Ut autem in reliquis Sacramentis omnibus, ita quoque in hoc ſanctiſſimo myſterio per externa Symbola ſive res terrenas, res cœleſtes Chriſtus nobis communicare voluit. Externa illa Symbola ſunt panis & vinum, ut appareat 1. ex deſcriptione Evangeliſtarum, qui unanimi conſenſu teſtantur Chriſtum accepiſſe panem, eundem fregiſſe ac diſcipulis dediſſe, Matth. 26. v. 26. Marc. 14. verſ. 22. Luc. 22. verſ. 19. In deſcriptione partis poſterioris, mentionem faciunt calicis τ̃ ποτηρίυ, Matth. 26. verſ. 27. Marc. 14.

v. 23.

v.23. Luc. 22. v. 20. fuiſſe autem in calice vinum, teſtes ſunt, quando referunt Chriſti verba ad diſcipulos poſt S. cœnæ adminiſtrationem, vel ut ea Luca quidam colligunt, immediatè ante inſtitutionem cœnæ epiolata: *Dico vobis, non bibam amodo de hoc genimine vitis* ἐκ τούτου τ̃ γεννήματ☉ τῆς ἀμπέλου *uſque in diem, quo illud bibam novum in regno Patris mei.* 2. ea repetitione D. Apoſtoli Pauli, qui in tertio cœlo edoctus, 2. Cor. 12. v. 13. iiſdem omninò verbis Chriſti inſtitutionem recenſens, panem & vinum à Chriſto adhibita eſſe teſtatur, 1. Cor. 11. v. 23. 24. 25. 3. ex collatione aliorum Scripturæ locorum, in quibus de S. cœna agitur, nec tamen alterius cujuſdam elementi externi, quàm panis & vini mentio ſit, 1. Corinth. 10. v. 16. 17. 1. Cor. 11. v. 26. 27. 28. &c.

Q. 1. Quare Chriſtus hiſce & non aliis Elementis uti voluerit.

20. Quæritur hoc loco. 1. Quare Chriſtus hiſce & non aliis elementis externis uti voluerit? Reſp. Simplicitas Chriſtiana veriſſimè & rectiſſimè reſpondet, quia Deo ſic placuit, *ſenſum Domini quis cognovit? viæ ejus ſunt imperveſtigabiles & opera ejus mirabilia nimis*, Pſ. 139. v. 13. Eſa. 40. v. 13. Rom. 11. v. 33. 34. Interim non abſurdè dicitur, panem & vinum adhibita fuiſſe. 1. propter typos V. T. ſuperiùs enumeratos. 2. propter arctiſſimam communionem Chriſti, cujus ſigillum & teſtimonium in ſacra cœna inſtitutum. Chriſto nihil magis unitum neq; propinquius quicquam eſt quàm ipſius caro & ſanguis, quippè quæ ipſi perſonaliter ſunt unita. Viciſſim nobis nihil propinquius, neq; quicquam magis unitũ, quàm cibus & potus, quippè quem intrò aſſumimus quiq; ſubſtantiæ corporis noſtri agglutinatur. Jãv. inter cibos eminet panis, *qui confortat cor hominis*, & inter potũ eminet vinum, quod *lætificat cor hominis*, Pſal. 104. v. 15. Quare cùm Chriſtus arctiſſimam ſui communionem in hoc myſterio inſtituere & obſignare voluerit, ideò placuit ei hic modus, ut mediante benedicto pane & vino, corpus & ſanguinem ſuum nobis daret, quæ eſt ratio Tauleri ſerm. de cœna. Conſideranda eſt hoc loco emphaſis dictorum Johan. 6. v. 51. *qui manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum.* Johan. 15. v. 5. *Ego vitis, vos palmites. Qui manet in me & ego in ipſo fructus multos feret.* Gal. 2. v. 20. *Chriſtus in me vivit.* Epheſ. 3. v. 17. *per fidem Chriſtus habitat in cordibus noſtris.* 3. Propter convenientiam horum externorum Elementorum cum rebus cœleſtibus, quæ mediantibus illis in ſacra cœna diſtribuuntur. Quamvis enim non propter ſignificationem, ſed communicationem corporis & ſanguinis Chriſti, panis & vinum in ſacra cœna uſurpentur teſte Apoſtolo 1. Cor. 10. v. 16. non tamen contemnendæ ſunt concinnæ analogiæ, modò totum Sacramentale officium iſtorum ſymbolorum non judicetur in ſignificando conſiſtere. Ut panis paratur ex granis triticeis: ita Chriſti corpus eſt granum illud frumenti, quod mortuum, copioſum attulit fructum. Joh. 12. v. 24. Ut panis in clibano fervore ignis coquitur, & ad cibum paratur: ita Chriſtus in ara crucis fervore caritatis veluti aſſatus eſt. Exod. 12. v. 9. Ut panis nutrit & confortat cor hominis: ſic Chriſti corpus paſcit nos ad vitam æternam, Joh. 6. v. 50. 51. Cypr. ſerm. de Cœna p. 451. *Sicut panis communis, quem quotidiè edimus, eſt cibus corporis: ita panis iſte ſuperſubſtantialis eſt vita animæ & ſanitas mentis.* Ut panis nullam quotidiano uſu affert nauſeam aut ſatietatem: ſic corpus Chriſti famelicis cordibus ſine omni nauſea cibus eſt ſuaviſſimus. Ut vinum eſt ſuccus nobiliſſimus, ex rore cœli, & pinguedine terræ natus, Gen. 27. v. 28. Sic Chriſtus eſt vitis vera. Joh. 15. v. 1. ex cujus latere promanavit ſanguis, quem ex poculo Euchariſtico bibimus. Ut vinum ſitim tollit, & cor hominis lætificat. Pſ. 104. v. 15. Sic Chriſti ſanguis æternam ſitim tollit, & animas reficit, Johan. 6. v. 55. Petrus Cluniacenſis lib. 1. Epiſt. f. 29. *Ut vita æterna ſpiritualiter & inviſibiliter mundo in præſenti collocata corporaliter & viſibiliter in futuro conferenda ſignaretur, data eſt caro Chriſti ſub ſpecie panis ad comedendum, datus eſt ſanguis Chriſti ſub vini forma hominibus ad bibendum, ut ſicut pane & vino ad vitam mortalem principaliter homines aluntur, ſic ad vitam immortalem quod eſt ipſe Chriſtus, corpore Chriſti & ſanguine hic ſpiritualiter, poſtmodum verò tàm ſpiritualiter quàm corporaliter in æternum paſcantur.* 4. Propter commonefactionem, quam præbent hæc ſymbola externa ad myſticum convivium accedentibus. Quemadmodum ex granis multis unus panis, & ex multis uvis unus potus paratur: ſic in ſacra cœna in unum corpus cibamur ac potamur, ut velut membra unius corporis dilectioni & concordiæ ſtudeamus. 1. Cor. 10. v. 17. *Unus panis, unum corpus multi ſumus, quia de uno pane participamus.* 1. Cor. 12. v. 13. *omnes in unum ſpiritum potati ſumus.* Quemadmodum panis & vinum illis, qui jam ſatiati ſunt, parùm proſunt: ſic cœleſtis cibus & potus illis, qui ſine ſpirituali fame & ſiti accedunt, parùm proficit. Apoc. 21. v. 6. *Sitienti dabo aquam vitæ gratis.* cap. 22. v. 17. *qui ſitit, veniat.* 5. Propter umbrarum, figurarum & ſignorum excluſionem. Si enim Chriſto animus fuiſſet, corpus & ſanguinem ſuum non exhibere, ſed ſaltem adumbrare; non ipſum corpus & ſanguinem ſuum, ſed ejus ſolummodò figuram & ſignum inſtituere, utique agnum paſchalem non abrogaſſet, nec ejus loco panem & vinum in hoc N. T. Sacramento adhibuiſſet, ſiquidem agni paſchalis mactatio, ac ſanguinis ejus effuſio; ut & carnis ejus manducatio & ſanguinis in poſtib⁹ & ſuper liminari domus aſperſio multis modis clariorem & evidentiorem cum paſſione Chriſti & ejus ſpirituali fruitione analogiam ſignificativam habent, quàm panis & vinum.

Q. 2. An elementa illa externa mutare liceat.

21. Quæritur. 2. An elementa illa externa ſive res terrenas mutare, atq; aliud quippiam analogon in eorum locum ſubſtituere liceat? Negamus. 1. quia deſcriptio & repetitio inſtitutionis tantummodò panem & vinum, nequaquàm verò aliud quoddam elementum exprimunt, ideò ab hoc divinæ inſtitutionis tramite diſcedere, Chriſti fidelibus non eſt integrum. Joh. 8. v. 31. *Si manſeritis in ſermone meo, verè diſcipuli mei eritis.* 2. quia Chriſtus in prima inſtitutione nullis aliis ſymbolis externis, quàm pane & vino uſus eſt, ab hoc Chriſti exemplo neutiquam temerè abeundum. 3. In Sacramento Baptiſmi loco aquæ non permittitur alterius cujuſdam liquoris uſus. Ergò nec in hoc Sacramento ſymbola externa analogo quodam permutanda ſunt. 4. In omnib. Scripturæ dictis, quæ de ſac. cœna agunt panis & vini, non alterius cujuſdã elementi ſit mentio. 5. Promiſſio Chriſti de Sacramẽtali manducatione corporis & bibitione ſanguinis ſui, ad panis & vini Euchariſtici uſũ reſtricta eſt. Quiſquis igitur aliis ſymbolis externis in ſacræ cœnæ adminiſtratione utitur, nõ agit ea fide, cujus perpetuum correlatum eſt verbum promiſſionis. 6. Panis & vinum ſunt materia ſeu res terrena hujus Sacramenti, Ergo ad eſſentialia ejus pertinent:

Jam

Admonet etiam panis azymi uſus, quòd acceſſuri ad Cœnam Dominicam, *vetus fermentum nequitia & malitia expurgare, inque azymis veritatis & ſynceritatis epulari debeamus.* 1. Corinth.5.v.7.8. Innocent.lib.4 myſt.c.4. *Ut nihil corruptum ſive corrumpens, ſed totum ſyncerum atque ſyncerans in hoc eſſe Sacramento monſtretur, non fermentatum ſed azymum panem conſecramus.* 3. Propter typum agni paſchalis, qui cum azymo pane comedi fuit ſolitus. Exod.12.v.8. Jam verò in Cœna ὄντως nobis proponitur agnus ille Dei, qui tollit peccatum mundi, agni paſchalis ἀντίτυπον. 4. propter conſuetudinem Eccleſiæ, à qua temerè non eſt recedendum. ** Græci urgent nomen ἄρτος *ab Evangeliſtis & Paulo in 1. Corinth. uſurpatum, illud enim cùm ab* αἴρω *attollo dictum ſit, ad fermentum reſpectum habere*, exiſtimant. Reſp. eſt hoc nomen commune, quod omnes panum, aut placentarum ideas complectitur, ut vel unus Athenæus luculenti probat. Luc. 24. v.30. ἄρτος manifeſtiſſimè eſt panis azymus, nullus enim tunc panis alius fuit in uſu Judæis. ** Injuriam igitur nobis facit Bellarmin. qui libr.4. de Euchar. cap. 7. §.3. cum Zwinglianis nos conjungens, fermentatum panem ad Sacramentum Euchariſtiæ aptiorem à nobis cenſeri, ſcribit. Liberè tamen pane azymo utimur, cùm in ſe ac per ſe extra caſum ſcandali ſit ἀδιάφορον azymo vel fermentato pane uti. 1. cùm fermentum non ipſam panis eſſentiam, ſed qualitates ſolummodò mutet, ideoque panis eſſentiæ nihil decedit, ſive azymus ſit ſive fermentatus. 2. cùm de uſu panis azymi nullum extet expreſſum mandatum. 3. cùm tàm fermentatus quàm azymus panis uſum illum præſtare poſſit, propter quem in ſacra Cœna adhibetur, videlicet ut ſit communicatio corporis Chriſti, 1. Corinth.10. v.16. 4. Cùm veriſimile ſit Apoſtolos vulgari fermentato pane in adminiſtratione ſacræ Cœnæ fuiſſe uſos. Act. 2. v.42. cap.20.v.7. ** Act. 20. *poſt dies azymos Lucas & Paulus* navigant à Philippis & in quinq; diebus veniunt Troadem, ac Troade manent dies ſeptem, tuncque intra illos ſeptem dies Troade conveniunt *ad frangendum panem*, vel ut Syriaca verſio habet, *ad frangendam Euchariſtiam*, ubi ſine dubio uſi fuerunt panibus fermentatis. * Cùm fermentatus panis itidem poſſit utilem commonefactionem præſtare, videlicet quòd corpus Chriſti, ſpiritualiter nos transmutet, ſicut fermentum totam maſſam alterat. Ex quibus colligimus. 1. fuiſſe inutilem & otioſam, imò pernicioſam ἀζυμομαχίαν illam inter Græcas & Latinas Eccleſias olim tantâ contentione agitatam, ut Latini Græcos nominarent Fermentarios, & Græci Latinos vocarent Azymitas, ut ex Algero Monacho Corbejenſi refert Hiſtor. Mag. cent. 11. cap.5. de hæreſ. Græcæ Eccleſiæ jam inde à tempore Apoſtolorum panis azymi uſum obſervarunt, ac quamvis Michaël Epiſcopus Conſtantinopolitanus uſum panis azymi anno Chriſti 1054. abrogaret: tamen cum Humbertus Monachus Lotharingus Româ à Pontifice Conſtantinopol. hoc fine ablegatus, Nicetam Monachum Conſtantinopolitanum abrogationis iſtius propugnatorem vinceret, uſus panis azymi in Eccleſia fuit retentus, ut ex Rup. Tuicenſi l.3. de div. offic. c. 22. & Petro Cluniac. lib. 5. Epiſt.16. refert Hiſt.Mag.cent.11.c.9. Latinæ Eccleſiæ aliquandiu fermentato pane fuerunt uſæ, uſque ad Alexandrum I. qui inſtituit, ut oblatio fieret ex azymo, non ex fermentato, ut antea conſueverat. Plat. in vita Alex. 1. Polydor. Virg. l. 5. c.10. Bergomenſ. in Chron. lib.8. f.184. Rectè igitur reſpondit Epiſcop. quidam Græcus in concilio Florentino Anno 1439. celebrato, *de pane ſive azymus ſive fermentatus ſit, Græci non curant, dummodò ex tritico conſtet.* tom. 4. Concil. fol. 464. ** Vetus Eccleſia Romana conſuetudinem ſuam utendi azymo ſic defendit, ut Græcos contrarium morem obſervantes non damnarit, ſicut legitur in Conc. Florentino & ſæpè repetit Gennadius. Innocentius 3. libr. 4. myſteriorum Miſſæ cap. 33. *Adhuc multi ſacrificant de fermentato, quibus tanquam verè Catholicis Eccleſia Romana communicat.* Barlaam Epiſcopus Gyracenſis ſive Hieracenſis in Epiſtola ad Græcos: *Quoniam Apoſtoli eadem nobis tradentes myſteria non diſtinguunt ſive fermentatum ſive azymum, eò quod gerit imaginem puritatis & ſinceritatis, utraque ego quidem ſimiliter adoro & colo. Latinos verò in tantum prudentiores æſtimo, quod illi quidem minimè hoſtiam de fermentatā vituperant, ſed ſimiliter venerantur, horum autem multi non timent in ſancta blaſphemare.* 2. Pro neceſſario panis vulgaris fermentati uſu, fruſtra quoſdam Calvinianos depugnare, quibus præter fundamenta ſuperiùs adducta opponimus, quod Beza Epiſt. 12. ad quoſdam Anglic. Eccl. fratres pag. 100. ſcribit: *Panis azymus nè ſit an fermentatus, non magnoperè putamus laborandum.* Idem ſtatuunt Muſcul. in loc. com. fol.348. Baumler. contra Syn. fol.299. quò referendum illud Bullingeri decad.5. ſerm.9. fol.132. *odioſa excitata eſt contentio ſuper materia cœnæ Dominicæ, contendentibus his pane azymo, aliis verò fermentato eſſe utendum. Atqui apud veteres quondam de his nulla movebantur rixa. Nam Eccleſia pro libertate ſua utebantur utroque. Videtur quidem Dominus in prima illa cœna uſus eſſe pane azymo, in menſa ex veteri more celebrandi paſchatis relicto, unde non paucæ Eccleſiæ in fermentato pane uſæ ſunt, quæ tamen fermentato pane utentes, non damnabant hæreſcos.* ** Caſaubonus exercit.16. cap.12. contra Bellarm. (qui lib. 4. de Euch. c.7. Calvinianos accuſaverat, quod in uſu Euchariſtiæ omnes utantur fermentato) notat, *quod Eccleſia Genevenſis doctrinæ Calvini tenaciſſima etiamnum in azymis Euchariſtiam celebret. Nam cùm initio reformationis alia conſuetudo eſſet introducta, anno 1540. reditum fuiſſe ad morem antiquum.* ** 3. Græcos hodiè pro neceſſitate panis fermentati in uſu Euchariſtiæ minùs rectè pugnare. Sic cùm Jer. Patriarcha Conſtantinop. in reſp. ad Confeſſ. Auguſtan. cap.10. aſſerit, *Chriſtum conſecraſſe panem fermentatum, nec poſſe in azymo hoc Sacramentum confici, quod azymus non ſit verus panis, quodq; azyma ad figuras Judaiſmi pertineant.* ** Moſcovitæ in adminiſtratione Cœnæ pane utuntur fermentato, dicit n. Metropolita eorum Johannes in Epiſt. ad Epiſcopum Romanum. *Chriſtus tali pane utebatur, nam tum non ſtabat* (quod neceſſarium erat in agno Paſchali comedendo, ubi azymi panis uſus erat) *ſed accumbebat cum duodecim ad menſam. Itaque certum eſt, ait cum pane fermentato fuiſſe uſum.* In opere de variis rerum Muſcov. autorib. p.23. ** 4. Pontificios panem azymum cum opinione neceſſitatis non debere Eccleſiæ obtrudere. Cùm enim neceſſitas panis azymi nec ex Scripturis, nec ex praxi primitivæ Eccleſiæ evinci poſſit, ſed ſit res adiaphora & indifferens, ut ſuperiùs oſtendimus, ideò pugnat cum libertate Chriſtiana, in ſe per ſe & ſuâ naturâ

turâ liberâ conſcientias opinione neceſſitatis prægravare. Bellarm. lib. 4. de Euch. c. 7. *ex inſtituto Chriſti in Euchariſtia azymo utimur*, &c. Tolletus l. 2. de inſt. Sacerd. c. 25. §. 5. p. 158. *Panis azymus debet eſſe in Eccleſia Latina, in Græca verò cum fermento, adeo ut peccet Latinus mortaliter, non conſecrans in azymo.*

CAPUT VII.

De placentulis orbicularibus, quas Hoſtias vocant.

Q. 4. An liceat uti panibus rotundis minoribus

24. Quæritur 4. An liceat uti panibus illis rotundis minorib. quorum uſus in noſtris Eccleſiis? Reſp. Conſiderat Common. f. c. 4. n. 78. pag. 488. vocat *cruſtulum farraceum, quod è Cœna ejiciendum veniat, cùm velut ſpuma inutilis ſit ad nutriendum*. Scholaſt. pſeudo Witteb. in diſput. contr. D. Sebachtium vocant *hoſtias nummularias*, eaſq; negant uſurpari poſſe. Alii vocant *lentorem viſcoſum, nebulas & ſpumam panis* &c. ** Sigelplätzlein/ Schaumbrod/ Kleyſterlein vide Berliniſche zeitung D iij F ij deuſter Nebelküchlein/ erdichtete Eiſenküchlein/ Witzküchlein/ Meßpfäffiſche Hoſtien/ dünne vnſchmackhaffte Plätzlein/ zehe ablebhaffte blädlein/ Meßküchlein/ brodloſe Pfaffenkuchlein/ Papierküchlein. Vide Anatom. Marpurg.** Atqui 1. verum naturalem panem ex farina & aqua coctum in Euchariſtia adhiberi, vi inſtitutionis divinæ neceſſarium eſt, an verò panis ſit major vel minor, triticeus vel ſiligineus, rotundus vel oblongus &c. nihil refert, cùm externa accidentia rei eſſentiam non mutent. Panis noſter eſſentialem panis Naturam habet, cùm ſit ex aqua & farina triticea piſtus, de forma accidentali & externa non ſumus ſolliciti. 2. nullum adeſt divinum mandatum de quantitate vel qualitate panis Euchariſtici. 3. Quemadmodum Baptiſmi efficaciæ vel integritati nihil decedit, ſive aqua ad eam adhibita ſit fluvialis, ſive fontana, ſive marina; itemque ſive ſit calida, ſive frigida: ita quoque Sacræ cœnæ reſpectu perinde eſt, ſive panis ſit major, vel minor; oblongus, vel rotundus; itemque ſive vinum ſit rubrum, ſive candidum. 4. Panis Euchariſticus non uſurpatur ad corporis nutritionem præſtandam vel alitionem animæ ſignificandam: ſed propter corporis Chriſti eidem Sacramentaliter uniti communicationem, 1. Cor. 10. v. 16. quò pertinet Canon. Nicenus: *Non multum ſumimus ſed parum, quia non ad ſatietatē, ſed propter ſanctificationem hæc ſumimus.* 5. Panes illi rotundi antè uſum ſacræ Cœnæ fracti ac præparati, ad diſtributionem ſatis apti & idonei ſunt. Ergò uſum illorum panum temerè rejicere ac contendere, quod neceſſarium ſit, ut uſualis panis major in ipſa ſacræ cœnæ actione frangatur, libertatem Chriſtianam non mediocriter impugnat. 6. Si placentulæ illæ orbiculares, non eſſent verus panis, tot ſeculis Eccleſia in uſu Cœnæ nō habuiſſet verū panē.** Quidā n. originē horum panū minorum referunt ad tempora Alexandri I. circa ann. Chriſti 119. quidam ad ann. Chriſti 607. & quidem ad tempora Phocæ Imp. Epiphan. qui vixit circa ann. Chriſti 380. vocat panem στρογγυλοειδῆ. Greg. l. 4. Dial. c. 55 à forma vocat *coronas oblationum*. Imo ejuſmodi uſitatæ ſunt Baſil. Item Bernæ Helvet. referente D. Hubero. in ſeiner Antwort auff der fünff Eydgenoſſiſchē Theologen Gegenbericht p. 139. 163. 164. uti etiā in Angl. referente Zanch. l. 1. Epiſt. p. 233. Conf. Affelman. in μελέτῃ Theolog. de μιαθλιμμένῳ Apoſtoli dicto 1. Cor. 10. v. 16. th. 12.** Epiph. in ancorato. f. 492. mentionē facit panum στρογγυλοειδῶν ſuo tempore uſitatorum.** Probamus v. Hoſtias eſſe revera panē. 1. *à definitione*. Cui competit definitio panis, illud eſt verus panis placentulis illis orbicularib. cōpetit, definitio panis, ſunt n. ex farina & aqua ſubactis virtute ignis piſtæ. Definitur panis, quod ſit alimētum ex farina & aqua ſic in ſe commixtis & ab igne percoctis conſtans, ut craſſiore humore per calorem externum abſumto ad unam maſticabilem ex nutritiam conſiſtentiam redigatur, ut è Plin. l. 18. vel ſecundū alios 15. c. 15. N. H. & aliis colligitur. 2. *à cauſis externis*. Quicquid ex frumenti granis debito modo à paniſicis calore intermedio fit & ipſum comeſtum actu nutrit, id verè eſt panis. Placentæ illæ orbiculares, quæ in cœna adhibentur ex frumēti granis debito modo à paniſicis calore intermedio fiūt & comeſtæ actu nutriunt. De priore membro teſtatur experientia. De poſteriore, an ſc. nutriāt, nec ipſa defutura eſt. Si eſurienti in magno numero ejuſmodi placentæ dentur deprehendetur illas famem ſedare ac proinde etiam nutrire, & ſic quod multæ conjunctim faciunt, id & ſingulæ ſeorſim faciunt, quamvis non tam ſenſibiliter, quia vis multarum & hîc fortior eſt ſingularū diſperſâ. 3. *à cauſis internis*. Quicquid conſtat partib. panis eſſentialib. & ſic materia & forma panis, id eſt verus panis, quia poſitis partib. eſſentialib. totum ponitur. At placentulæ illæ orbiculares conſtant partib. eſſentialibus & ſic materia & forma. De materia dubium nullum, quia adeſt frumentum contuſum & aqua. Forma panis eſt maſſæ debito modo mixtæ & ſubactæ certa cōſiſtētia, *ugæcis* & velut quædam proportio.** Ex his facilè judicari poteſt de objectis adverſariorum. 1. *Chriſtus communi eodemq; majori pane uſus in adminiſtratione Cœnæ*. ℞. Exemplum Chriſti probat, licitum eſſe pane communi, eodemq; majori in ſacra cœna uti, nequaquam v. neceſſitatem aliquam importat, cum de qualitate & quantitate panis non adſit expreſſum mandatum. Chriſtus pane azymo in prima Cœna uſus eſt, ut in priorib. oſtendimus. Adverſarii cōtra hoc exemplum Chriſti agunt, panis communis & fermentati neceſſitatem propugnantes. 2. *Placentulæ illæ non ſunt verus panis*. ℞. imò v. eſſentia, definitio, partes & proprietates eſſentiales panis eiſdem conveniunt, quia partes panis ſunt farina & aqua ſic inter ſe commixtæ, ut craſſiore humore per calorem externum abſumto conſiſtant, atq; maſticari & in corporis nutritionem cedere queant, ut docet Plin. lib. 15. N. H. c. 15. Atqui hæc omnia placentulis illis conveniunt. 3. *Non habent vim nutriendi*. ℞. imò v. habent, quod v. actu, fortè non nutriunt, ideò fit, quia in parva quantitate aſſumuntur. Monemus a. denuò, panis Euchariſtici finem non eſſe corporis nutritionem vel quandam ſpiritualis alimoniæ repræſentationem, ſed ut ſit medium atq; ὄχημα per quod corpus Chriſti nobis manducandum exhibeatur. 4. *Hoſtiæ illæ ſcandalum præbent, doctrinam Evangelii obſcurant, ſuperſtitiones ſtabiliunt, & conjunctam habent cultus & neceſſitatis opinionem*. ℞. hæc faciliùs dicuntur quam probantur. Quod adverſariis uſū illarum placētularum abrogantib. nos opponimus, id non fit ideò, q. uſum earum abſolutè & ſimpliciter neceſſarium ſtatueremus, ſed quia præter ullam urgentem cauſam cum ſcandalo Eccleſiæ rem ex ſe & ſua Natura adiaphoram eliminantes Chriſtianam libertatem captivant. 5. *Ex papatu ortum ducunt*. ℞. quo primū tempore in Eccleſia uſurpari cœperint, non ſatis liquidò conſtat. In Papatu ad Miſſaticum ſacrificium adhibentur, in noſtris v. Eccleſiis diſtributioni corporis Dominici inſerviūt, qui fines ſunt

Argumenta contraria.

longè

longè diſpares.** Quidã Calvin. in Sileſia cupit ꝓbare placentulas noſtras orbiculares non eſſe verũ panem, quia *accedit aliquid butyri vel alterius pinguedinis, quâ inſtrumenta, quib. placenta illæ conficiuntur, ſuperficietenus illinuntur.* ℞. 1. etiam in aliis panib. quandoq; accedit butyrum vel quævis grata pinguedo, inprimis ſuilla, ita ut quandoq; ut pars cõſtituens panem adhibeatur, quandoq; coctionem, quoad extra tantũ ꝓmoveat, inde hic concludim⁹. Quicquid ad eſſentiam rei conſtituendam poteſt concurrere, eandẽ non mutat. At butyrũ & alia pinguia poſſunt ad eſſentiã panis cõcurrere, ut ꝓbat experientia. Ergo 2. Nullũ extraneũ & acceſſoriũ mutat rei eſſentiam. Zab. de Nat. cœli c. 5. f. 191. at butyrum & pinguedo, quæ in conficiendis placentulis noſtratibus ad melius promovendam confectionẽ & amovendam aduſtionem quandoq; adhibentur, ſunt extranea & acceſſoria, unde nec horum in illis ullum nec tactu nec guſtu nec viſu etiam deprehenditur veſtigium. Ergo illa non mutant rei eſſentiam. 3. falſum eſt panem tantum ex frumento & aqua conſtare, multa n. alia poſſunt accedere, quæ pani vel eſſentiam cum ceteris conferunt cauſis, vel ſuavem tamen ſaporem concedunt, vel alias etiã qualitates largiuntur, quo fine etiam Sal & fermentum adhibentur. nõ rarò etiam ſemina aniſi, cumini &c. maſſæ induntur vel cum ea commiſcentur. 2. *non coquuntur in clibano.* ℞. 1. ſubjectum non mutat ipſã rei eſſentiã. 2. locus in quo fit panis, nõ tantũ eſt furnus vel clibanus, ſed etiã in aliis locis poteſt ille confici. Joſ. Quercet. diætet. polyhiſt. c. 5. p. 189. panes partim in clibano, partim in aqua, partim inter pruinas etiã fieri docet. Ac panes nõ tantũ furnaceos ſed & focarios & veruarios dari conſtat ex comparatione Hippocrat. quæ habetur l. 2. de diæt. n. 7. f. 46. & Taubman. in Aulul. Plauti act. 2. ſcen. 9. fol. 166. v. Artoptam. *Triplex panis erat*, inquit, *ex coquendi ratione. Furnaceus, teſtuaceus & artopticius.* Conſenſum adverſariorum pete ex Bucero in Cenſura l. Angl. p. 459. edit. Baſ. ſcriptorum Buceri Anglicanorum, Zanch. in Epiſt. ad Ottonem à Grũorad. Quando placentulæ illæ orbiculares in Euchariſtia cœperint uſurpari, præciſè & liquidò ſatis definiri non poteſt fatentib. Pileno part. 2. Synt. p. 753. & Nauin aſſert. p. 21. Hiſpin. l. 4. Hiſt. c. 6. fol. 370. p. Martin. tract. 5. c. 6. p. 228. ad quæſtionem *an hoſtia poſſit dici panis*, reſpondetur panis dici poteſt, quia è farina vi ignis eſt cocta.**

CAPUT VIII.
De cramate Euchariſtico.

Q. 5. An vino Euchariſtico aquam miſcere neceſſarium ſit.

25. Quæritur. 5. An vino Euchariſtico aquam miſcere neceſſarium ſit? Reſp. in regionibus Orientalib. ubi fortia vina ſunt, uſitatum fuit non merum ſed vinum aquâ temperatũ bibere, unde Dn. Chemnit. part. 2. exam. c. de aqua miſcenda in calice p. 308 veriſimile judicat, Chriſtum vinum non merum, ſed temperatum bibiſſe. Et quia in primitiva Eccleſia poſt communionem convivia, quæ ἀγάπας appellabant, magnâ ſobrietate de pane & vino, quæ ad menſam Domini oblata fuerant, celebrabantur, nõ merum ſed mixtum vinum obtulerunt, ne gentes calumniarẽtur, Chriſtianos celebrare cœnam Dominicam crapulæ aut ebrietatis gratiâ. Inde Juſtin. Apolog. 2. pro Chriſtianis p. 76. in deſcriptione rituum Euchariſtiæ meminit vini aqua miſti: ἔπειτα προσφέρεται τῷ προεστῶτι τῶν ἀδελφῶν ἄρτος καὶ ποτήριον ὕδατος καὶ κράματος. Iren. l. 1. c. 9. itidem meminit πετηρίων οἴνῳ κεκραμένων, in deſcriptione Euchariſtiæ à Marco Gnoſtico adminiſtratæ (recenſente Græca verba Epiph. l. 1. tom. 3. hæreſ. 34.) & l. 5. cap. 1. *quando miſtus calix & panis fractus percipit verbum Dei, fit Euchariſtia.* ** *In Eccleſiis Muſcoviticis Presbyteri calici Euchariſtico paululum aquæ tepidæ admiſcent quia dicunt ex latere Domini ſanguis profluxiſſe & aqua, quam calidam fuiſſe credere fas eſt.* In opere de variis rerum Muſcov. autorib. p. 136.** Ergo non ſimpliciter damnamus, ut pugnãtes contra Chriſti inſtitutionem, qui vinum aqua temperatum in adminiſtratione Euchariſtiæ uſurpant, nec judicamus Euchariſtiæ integritati vel efficaciæ quicq̃ decedere, ſi vinum aquâ ſit mixtum, qđ ab οἰνοκαπήλοις ſæpiùs fieri conſtat. Si ergo Pontificii mixtionem illam ut conſuetudinem adiaphorã, quæ verbo Dei nec mandata, nec prohibita ſit: ſed rationem habeat vero non diſſimilem, ſervarent & proponerent, nulla, ut de re indifferente, eſſet controverſia. Quæſtio n. eſt: an hæc mixtio aquæ cum vino. 1. in ipſa cœnæ Dominicæ adminiſtratione neceſſaria ſit. 2. & quidem hoc fine, ut unio fideliũ cum Chriſto non ſolùm repræſentetur, ſed etiam 3. efficiatur? Pontificii affirmant, ſic n. Alexand. 1. c. In Sacramentorum diſt. 2. de conſecrat. *Non debet in calice Domini aut vinum ſolum, aut aqua ſola offerri, ſed utrumque permixtum offeratur.* Julius c. cum omne. diſt. ead. *Calix Dominicus juxta Canonum præcepta vino & aquâ permixtus debet offerri, quia videmus in aqua populum intelligi, in vino v. oſtendi ſanguinem Chriſti, ergo cum in calice vino aqua miſcetur, Chriſto populus adunatur & credentium plebs ei in quem credit, copulatur & jungitur, quæ copulatio aquæ & vini ſic miſcetur in calice Domini, ut mixtio illa non poſſit ſeparari. Nam ſi vinum tantum quis offerat, ſanguis Chriſti incipit eſſe ſine nobis. Si verò ſit aqua ſola, plebs incipit eſſe ſine Chriſto.* Concilium Trident. ſeſs. 22. c. 8. *Monet S. Synodus, præceptum eſſe ab Eccleſia Sacerdotibus, ut aquam vino in calice offerendo miſcerent, tùm quòd Chriſtũ Dominum ita feciſſe credatur, tum etiam quia è latere ejus aqua cum ſanguine exierit, q. Sacramentum hâc mixtione recolitur, & cum aquæ in Apocalypſi B. Johannis, populi dicantur, ipſius populi fidelis cum capite Chriſto unio repræſentatur.* Bell. l. 4. de ſacr. Euch. c. 10. §. porrò. *Eccleſia Catholica ſemper credidit ita neceſſarium eſſe aquâ vinum miſceri in calice, ut non poſſit id ſine gravi peccato omitti.* Greg. de Valent. tom. 4. diſp. 6. q. 2. p. 920. *Licet in Concilio illud tantum dicatur, q. eſt certiſſimum, ſcilic. hâc de re eſſe præceptum Eccleſiaſticum, probabiliſſimum tamen eſt, eſſe item ejuſdem rei præceptum Chriſti & traditionem Apoſtolicam.* (vocat probabiliſſimum, novit n. reliquos Pontificios hic non agnoſcere aliq. præceptum Chriſti.) Azorius in Inſtit. moral. l. 10. c. 30 §. altera quæſtio: *ſi roges, an ſit aqua vino miſcenda ex præcepto Chriſti, aut Eccleſiæ inſtitutione, quidam noſtrûm opinantur primum, ſed alij probabilius ſecundum.* Confer Thom. p. 3. q. 74. art. 6.

Argumenta pro parte quæſtionis negante.

26. Nos in negativam concedimus, hiſce uſi argumentis. 1. In ſacræ cœnæ adminiſtratione nihil quicquam ut neceſſarium obtrudendum eſt, cujus neceſſitas ex verbis inſtitutionis evinci non poſſit. Jam v. ex verbis inſtitutionis non poteſt probari mixtionis illius neceſſitas. Ergo &c. Bell. aſſumtum non poteſt omninò negare, ſic n. ſcribit l. d. §. Ceterum. *An vinum aqua miſtum in calice fuerit ante conſecrationem, ex Scriptura expreſſè nõ habetur.* Nullæ circumſtantiæ inſtitutionis (inquit Chemn. d. l.) ſpe-

d.l.) ſpeciem aliquam præbent, q in ipſa actione cœnæ Dominicæ Chriſtus tunc cùm calicem benedicendum acciperet, aq̃ in ipſo calice vino miſcuerit. Ineptum n. eſt, q ex hoſpitis hydria quidam illud probare voluerunt, cùm ex pelvi, unde Chriſtus pedes diſcipulorum lavit, propior fuiſſet ꝓbatio. Vinum igitur ſive genimen vitis, eſt de ſubſtantia Dominici calicis, q ad externum Elementum attinet, an v. debeat eſſe vel merum vel mixtũ, rubrum vel album, non eſt de neceſſitate.** Luth. in lib. de formul. Miſſæ tom. 2. Lat. f. 557. Ann. 23. *Nondum conſtitui mecum, miſcenda ne ſit aqua vino quanq̃ huc inclino, ut merum potius vinum paretur abſq; aqua mixtura, q ſignificatio me male habeat, q̃ Eſa. 1. ponit. Vinum tuum, inquit mixtum eſt aquâ. Merum vinum n. pulchrè figurat puritatem doctrinæ Evangelicæ. Deinde q ꝓ nobis non eſt fuſus niſi ſolus ſanguis Chriſti impermixtus noſtro cujus ibi memoriam facimus. Ut non ſtet illorum ſomnium, qui dicunt ibi figurari unionem noſtri cum Chriſto, hujus unionis memoriam hic non facimus. Nec ſumus uniti ante ejus fuſionẽ, alioqui ſimul noſter quoq; ſanguis cũ ſanguine Chriſti ꝓ nobis fuſus celebrabitur. Tamen contra libertatem non introducam legem ſuperſtitioſam. Chriſtus hæc non magnopere curabit, nec res digna eſt contentione. Pugnavit ſatis hanc pugnam ſtultam Romana & Græca Eccleſia, ut & alias multas.* Eadẽ repetit tõ. 3. Jen. Germ. f. 334.** 2. Mixtio aquæ potiꝰ aliquid addit inſtitutioni, quia Evangeliſtæ ſolius, meriq; vini mentionem faciunt, Mat. 26. v. 29. Marci 14. v. 25. Luc. 22. v. 18. *Non bibam de hoc genimine vitis uſque in diem illum, quo illud bibam vobiſcum novum in regno Patris mei.* Chryſoſt. homil. 83. in Mat. *ex germine, ait, vitis quæ certè vinum non aquã ꝓducit.* Bellarm. excipit, *Verba illa non pertinere ad calicem Euchariſticum, ſed ad calicem, qui datus fuit poſt agni paſchalis manducationem, idq; ex Luca expreſſè colligi*, de quo etiã latiùs tractat. l. 1. de Euch. c. 11, circa finem. R. demus, verba hæc inſtitutionem Euchariſtiæ à Chriſto prolata, ut Lucas obſervator ordinis manifeſtè indicat, interim tamen ex verbis illis inſtitutionem cœnæ immediatè præcedentib. apertè colligitur, genimen vitis in calice illo fuiſſe, quem Chriſtus poſteà accepit, eidem benedixit, ac diſcipulis dedit, dicens: *Bibite ex hoc omnes, hic calix eſt N. T. in meo ſanguine. Si ex Evangelio & Paulo expreſſè non habetur, niſi calicem ſanguinis Apoſtolis propinatum & vini nulla mentio ſit, cùm de calice Euchariſtico agitur* (ut hoc loco Bell. ſcribit) conſequens fuerit, eſſentialem aliq̃ cœnæ partem in deſcriptione Evangeliſtarum omiſſam eſſe. Cornelius Janſen. comm. in con. Evang. c. 131. p. 906. *Vinum fuiſſe in calice, quem ſuis Dominus in cœna porrexit, oſtendit Cyprianus ad Cæcilium ſcribens ex eo, q Evangeliſtæ ſubjiciunt dictum à Domino: Non bibam amodo de hoc genimine vitis. Fuit ergò genimen vitis in calice, quem Dominus accepit & ſuis dedit. Vinum a. fuiſſe mixtum aqua, non ꝓbat apertis aliquib. Evangelij verbis, ut nec illis ꝓbari poteſt, ſed intelligendum relinquit ex eo, q certum eſt in calice fuiſſe vinũ, eò q vinum in illis calidis regionibus, non ſolitum fuerit bibi, niſi miſtum aquâ.* Hæc Janſenius, Vinum in calice ex verbis Chriſti probari poſſe aſſerens, mixtionem a. aquæ ex verbis Evangelii probari poſſe negans. 3. Mixtio illa nititur ſolâ traditione & conſuetudine. Jam v. conſuetudo libera & traditio incerta, non poſſunt neceſſarium quendam fidei articulum cõſtituere. Bell. l. d. §. Ceterum. *Quid fuerit in calice ante conſecrationem, an vinum purum, an vinum aqua mixtum, an ſicera, an aqua ſola, ex ſola Scriptura expreſſè non habetur, ſed neceſſariò recurrendum eſt ad traditionem eorum, qui ab Apoſtolis & eorum diſcipulis hæc myſteria acceperunt. Traditio a. habet fuiſſe vinum mixtum aqua, Ergo ita credendum eſt, aut nihil certi de materia calicis habemꝰ.* Platina in vita Alex. I. Polyd. Virg. l. 5. c. 10. Concil. Triburienſe Can. 19. ab Alexand. I. præceptum de aqua vino affundenda promanaſſe ſtatuunt. Et conſuetudinem hanc non fuiſſe univerſalem, apparet ex Durando l. 4. c. 42. ubi dicit, *in Græca Eccleſia univerſaliter hoc non fieri.* Lombard. libr. 4. ſent. diſt. 11. lit. H. *Græcorum Eccleſia non apponere aq̃ dicitur.* Armenii in Concil. Florent. primùm aquam vino temperare juſſi ſunt. Cornel. Janſ. l. d. *Lutherꝰ poſt Græcos docuit, ſolùm vinum in calice apponendũ.* 4. Mixtio illa non reſpondet typo Melchiſedeci, q panẽ & vinum, non a. vitem vinum aquâ mixtum Abrahæ & ejus militibus obtulit. 5. Qualis ſit mixtionis neceſſitas, adhuc apud ipſos Pontificios incertum eſt. Bell. l. 4. de Euch. c. 10. §. porrò: *Utrùm ſine aqua Sacramentum conſiſtere poſſit, non eſt certum: communis tamen opinio in partem affirmativam ꝓpendet.* Atqui Julius Pontifex expreſſè dicit, c. cum omne. diſt. 2. de conſecr. *Non poteſt calix Domini eſſe aqua ſola, aut vinum ſolum, niſi utrũq; miſceatur;* ubi non ſolùm neceſſitate præcepti, ſed etiam neceſſitate Sacramenti, hanc mixtionem ſtatuit neceſſariam. Contra v. Lombard. l. 4. ſent. diſt. 11. lit. H. *Si quis non intendens introducere hæreſin oblivione vel ignorantiâ aq̃ prætermiſerit, non videtur irritum eſſe Sacramentum, ſed ille graviter eſt corripiendus.* Et Janſ. l. d. p. 907. *Sicut ex eo, q Evangeliſta abſolutè dicunt, Chriſtum accepiſſe panẽ, creditur quemvis panem ꝓpriè dictum, poſſe eſſe materiã conſecrandi corporis Dominici, nec eſſe abſolutè neceſſarium azymũ panem q̃vis ex Apoſtolica traditione, conformi facto Chriſti, veteriq; figuræ & convenienti myſteriis ſignificandis, in tali pane conſecratio facienda eſt: ita ex eo q vini tantùm mentionem faciunt Evangeliſtæ, creditur q vis vinum ꝓpriè dictum q ſc. eſt vinum vitis, poſſe eſſe materiam conſecrãdi ſanguinis Domini, nec eſſe abſolutè neceſſariam miſtionem aquæ cum vino, q̃vis ob traditionem Apoſtolicam, conformem facto Chriſti, veteribusq; figuris & convenientem ſignificãdis myſteriis, illa temerè non ſine gravi peccato poſſit prætermitti.* Tollet. l. 2. de Inſtruct. Sacerd. c. 25. §. Rurſus. *Conſecratio valida eſt cum ſolo vino.* 6. Mixtio hæc labyrinthum diſputat. parit. Innocent. III. c. cum Marthæ. §. Quæſiviſti. extr. de celebr. Miſs. & Thom. part. 3. q. 74. art. 8. recenſent quæſtionem, in quâ Doctores ita perplexos fuiſſe tradunt, ut ex ejus ambagib. vix potuerint ſeſe extricare, nimirum: *an aqua q̃ Presbyter Miſſam celebrans infundit & calici vinoq; immiſcet, in ſanguinem cum vino tranſſubſtantietur nec no?* Sunt a. tres opiniones. Quidam ſtatuunt, *quòd ſicut vinum convertitur in ſanguinẽ, qui fluxit è latere Domini, ita & aqua convertatur in aquam, quæ cum ſanguine fluxit ex eodem latere.* Alii tenent, *quod aqua vino mixta tranſiens in vinũ, ſimul cum vino tranſſubſtantietur in ſanguinem Chriſti.* Alii rurſum, *eò q Phyſici aſſeverent, aquam non tranſire in vinum, ſed eam jam vino mixtam poſſe per artificium ſeparari à vino, putant aquam nec in ſanguinem tranſire nec in alteram aquam; ſed per ſe manere vino converſo in ſanguinem, & circumfuſam prioris vini accidentibus conſiſtere.*

27. Bellarm. pro neceſſitate mixtionis hæc ꝓducit argumenta. 1. *Chriſtus vinum aquâ mixtum conſecravit.* Argumenta pro neceſſitate

mixtionis.

1. Exemplum Christi.

ſecravit. Ergo & nos ita facere debemꝰ. ℞. 1. ex hiſtoria Evangelica non poteſt certò & infallibiliter oſtendi, ꝙ Chriſtus vino aquâ mixto uſus fuerit, vel ꝙ in ipſa Euchariſtiæ adminiſtratione aq̃ vino infuderit. 2. Bellar. regerit, *non poſſe ex eadem oſtendi, q. vino fuerit uſus, ad traditionem igitur recurrendũ eſſe, quæ vinum illud aquâ fuiſſe mixtum docet.* ℞. imò v. ex verbis illis Chriſti: *Non bibam amodò de genimine vitis, &c.* ſatis evidenter cõſtat, genimen vitis in poculo Euchariſtico fuiſſe, ut ex cohærentia textus, atq; aliis fundamentis paulò ſuperiùs oſtendimus. 3. demus ex hypotheſi, Chriſtum conſecraſſe vinum aquâ mixtum, illud tamen utpotè pro more regionis factum, eſſet indifferens. Quemadmodum n. panis eſt de ſubſtantia cœnæ Dominicæ: an v. panis eſſe debeat triticeus an ſiligineus, an fermẽtatus, an azymus, &c. liberum eſt, & non de neceſſitate Sacramenti: ita quoq; vinum eſt de ſubſtantia cœnæ Dominicæ, an v. vinum ſit rubrum vel album merum, an mixtum, ad ſubſtantiam & integritatem Euchariſtiæ nihil quicquam intereſt. 4. Regerit Bellarm. *Si pro more regionis, vino aquâ temperato Chriſtus fuiſſet uſus, Patres variorum locorum, nunq̃ tanto conſenſu & abſolutè dixiſſent, vino aquam in calice miſcendam eſſe.* ℞. Rationem illam miſtionis non excogitavimus ipſi, ſed ponitur diſertis verbis à Lyrano in c. 11. prioris ad Cor. ubi ſic ſcribit: *Probabile eſt* (nota: non certum) *q. Dominus aquam appoſuerit. In terra n. illa ꝓpter vini fortitudinẽ conſuetum eſt ſemper bibere vinum cum aqua.* Patres ꝙ attinet, quidam factum Chriſti referunt, nullam v. neceſſitatis legem ex eo deducunt: quidam conſuetudinem Eccleſiæ recẽſent, jam v. Eccleſiæ conſuetudo Chriſtianæ libertati non pjudicat: qui neceſſitatem mixtionis ex facto Chriſti propugnant, ad traditionem confugiunt, jam v. incertæ traditiones (quales ſunt omnes, quæ extra Scripturam proponuntur) non poſſunt neceſſarium fidei articulum conſtituere, ut de Liturgiæ Jacobi, Clementinarum conſtitutionum & Epiſtolarum Decretalium certitudine nihil dicamus. 5 Utimur a. hoc argumento: Si Chriſtus vinum aquâ miſcuit, factum id vel propter Sacramentum, vel propter morem regionis. Si prius, ſequitur mixtionem ad Sacramenti integritatem pertinere, illa n. eſt neceſſaria cujusque Sacramenti materia, q̃ Chriſtus ad eam ordinavit: Conſequens negat Bellarm. §. porrò, ſic ſcribens: *Utrùm ſine aqua Sacramentum conſiſtere poſſit, non eſt adeo certum, communis tamen opinio in partem affirmativam ꝓpendet.* Idem ſtatuit Lyranus loco proximè citato: *Si non animo introducendi hæreſin, ſed oblivione prætermittatur aqua, non minùs conficitur, nec Græci aquam addunt.* Relinquitur igitur poſterius, videl. pro more regionis mixtionem illã, ſi qua præceſſit, à Chriſto factam. 6. Id declarari poteſt ritu fractionis. Conſtat ex Hiſtoriâ Evangelica panem Euchariſticum à Chriſto eſſe fractum: Hæc fractio aut propter diſtributionem uſurpata fuit ꝓ more regionis, aut ꝓpter repræſentationẽ paſſionis. Sed poſterius locum non habet, ut ſuo loco demonſtrabitur: relinquitur igitur prius & per conſequens ut ritus fractionis, ita quoq; mixtura aquæ ἀδιάφορος eſt & indifferens, cũ utraq; actio ꝓ more regionis ſuſcepta fuerit. 7. Adde quòd Platina, Polydorus, & alii originem hujus mixtionis ad decretum Alexandri I. non a. ad Chriſti factum referant.

2. Patrum autoritas.

18. II. *Patres alias hujus mixtionis cauſas reddũt, non a. illam, q. in Oriente ſint vina fortia?* Reſp. non damnamus pios veteres, qui olim ſuo quodam conſilio & ſine ſuperſtitione vinum aquâ temperatum in calice cœnæ Dominicæ uſurparunt, vel ꝙ Chriſtum ita feciſſe perſuaſi erant, ut Cypr. l. 2. Epiſt. 3. vel ꝙ olim coenam Domini peragentes, quidam largius biberẽt, adeò ut nonnulli in agapis inebriarentur, ut colligitur ex 1. Cor. 11. v. 21. ideoq; ut vinum per ſe fortè minùs noceret, aq̃ vino miſcuerunt; vel quia ex petra ſitientibus Iſraëlitis aqua exundavit, quæ petra Chriſti typum geſſit. Num. 20. v. 10. 1. Cor. 10. v. 4. Euſeb. Emiſſ. ſerm. 5. de Paſcha, vel quòd aqua & ſanguis ex latere Domini effluxerit. Joh. 19. v. 14. Ambr. l. 5. de Sacram. c. 1. vel ad denotandam unionem Chriſti cum Eccleſia, q. aquæ populos ſignificent, Cypr. l. d. vel ad ſignificandam duarum Naturarum in Chriſto unionem. Niceph. l. 18. c. 53. vel quia corporalis potus maximè conveniens Naturæ humanæ eſt vinum aqua mixtum, Clem. Alexand. l. 2. pædag. c. 2. propter has cauſas pii veteres cramate loco meri in Euchariſtiæ celebratione uſi ſunt; quos uti non damnamus, ita cùm liberè illud fecerint, & v. mixtio talis Eccleſię hodiè à Pontificiis obtrudatur tanquam abſolutè & ſimpliciter neceſſaria, & quidem hoc fine, ut populus Chriſto adunetur, quando vinum aquæ miſcetur, ideò noſtræ Eccleſiæ exemplo & facto oſtenderũt, Chriſtianam libertatem in iis, quæ non ſunt juris ac præcepti divini, non debere jugo ſervitutis ſubjectam eſſe, cùm præſertim erroneæ opiniones huic obſervationi affinguntur.

29. Porrò nullam ex enumeratis cauſis adhibiti olim cramatis cogentem eſſe oſtendit earum examen. 1. *Chriſtus uſus eſt vino aquâ temperato.* Reſp. Thom. p. 3. q. 74. art. 6. fatetur, *probabiliter tantùm credi, q. Dominus Sacramentum inſtituerit in vino aquâ permixto.* Adde ꝙ non omnia, quæ Chriſtus in adminiſtratione primæ coenæ feciſſe legitur, abſolutè & ſimpliciter in Euchariſtiæ celebratione, neceſſaria ſint. 2. *In agapis nonnulli inebriabantur.* ℞. agapæ illæ non ampliùs ſunt in uſu, hæc ergò ratio hodiè ceſſat. 3. *Ex petra Iſraelitis ꝓfluxit aqua.* ℞. argumentum typicum nõ concludit de ipſa ſubſtantia in antitypo, alioqui quia agnus paſchalis fuit typus ſacræ coenæ, etiam carnes agni in ea adhiberi deberent. Urgemus typum Melchiſedechi, qui ſolum vinum obtulit, jam v. ex hypotheſi Pontificiorum, Chriſtus illud ipſum obtulit quod Melchiſedech, cùm fuerit Sacerdos ſecundùm ordinẽ Melchiſedech. 4. *Ex latere Chriſti profluxit ſanguis & aqua.* ℞. non in cruce, ſed in prima cœna modus adminiſtrationis expoſitus eſt. Scriptura hunc typum nuſpiam ad Euchariſtiæ negotium applicat. Ergo non poteſt certum & immotum ex eo deduci argumentum. Pleriq; Patres, non ſeorſim ad ſacram cœnam, ſed ad utrumq; N. T. Sacramentum, ad Baptiſmum & coenam hunc typum referunt. Adde quod mixtio illa non conveniat huic typo, quia ex latere Chriſti non fluxit aqua & vinum, ſed mera aqua: nec fluxus aquæ & ſanguinis fuit mixtus, ſed contiguus & diſtinctus: pari ratione aqua non vinum eſſet ſymbolum coenæ; ſequeretur inſuper, in calice non merum Chriſti ſanguinem & vini accidentia ſed etiam aq̃ eſſe, id quod cum hypotheſi tranſſubſtantiationis pugnat. Suarez in Thom. part. 3. q. 51. art. 31. diſp. 41. §. 2. *Dicendum ſine dubio eſt, in paſſione Chriſti ſanguinem & aquam exiviſſe impermixta & loco ſeparata, tùm quia hoc ſignificant verba Johannis, fluxit ſanguis & aqua, tùm etiam quia non aliàs potuiſſet aqua à ſanguine diſcerni.* Si dicatur aq̃ vel in vinum, vel in Chriſti ſangui-

nem converti, principium petitur. Nec ꝓcedit argutia Bellarmin. *Chryſoſt. & alij Patres docent, id bibi in calice, ꝙ effluxit ex Chriſti latere. Ergò etiam aqua eſt in calice*, Dicitur n. id à Patribus, reſpectu habito non ad aquam, ſed ad ſanguinem Chriſti; alias conſequens foret, non aquam illam, q̃ Sacerdos infundit, ſed quæ ex Chriſti latere ꝓfluit, bibi: vel dicendum foret, ſicut vinum convertitur in Chriſti ſanguinem, ita aq̃ à Sacerdote appoſitam converti in aq̃, quæ ex Chriſti latere profluxit, unde v. nova illa transſubſtantiatio probabitur? Bell. regerit, *in calice ꝑmixtionem repſentari id totũ, ꝙ è latere fluxerit*: at ubi à Chriſto inſtituta illa repſentatio? nõ repſentationẽ ſed bibitionẽ & communicationẽ ſanguinis ſui in ſacra cœna inſtituit. *5. Significatur hac mixtione unio Chriſti cum Eccleſia, aqua n. populos, vinum Chriſtum ſignificat.* ℞. fundamentum unionis Chriſti cum Eccleſia, non quærendum eſt in mixtione illa aquæ & vini, ſed in manducatione benedicti panis, qui eſt communicatio corporis Chriſti & in bibitione benedicti vini, ꝙ eſt communicatio ſanguinis Chriſti, docente Apoſtolo 1. Cor. 10. v. 16. qui ex eo porrò infert v. 17. *Unus panis, unum corpus multi ſumus, nam omnes de uno pane participamus*. Et 1. Cor. 12. v. 13. *Omnes in unum Spiritum potati ſumus*. Rectè igitur ſcribit Chemnit. d. l. *Vide præpoſteram iſtorum hominum religionem, &c. de mixtione calicis ideò dicunt ſe pugnare, ut unio fidelis populi cum capite Chriſto repræſentetur. Nova hæc religio eſt, ꝙ de unione populi cum Chriſto ſint ſolliciti: ſed quomodo? Chriſtus uſum integrè Sacramenti ideò inſtituit, ut hac accepta & hauſta faciãt, ut nos in Chriſto & Chriſtus in nobis ſit. De calice Paulus dicit omnes in unum Spiritum potati ſumus. Et Chriſtus inquit, Hic calix eſt N. T. in meo ſanguine, qui pro multis effunditur in remiſſionem peccatorum. Quare igitur uſum integri Sacramenti non concedunt populo? quare calicẽ N. T. cujus Mediator Chriſtus eſt, fideli populo denegant? quare ꝓhibent ne in unũ Spiritum potentur, ſi de unione fidelis populi cum Chriſto ſunt ſolliciti?* Et poſtea; *Si allegoria illa urgeatur, quia aqua multa ſunt populi multi, plus ſumendum eſſet de aqua q̃ de vino. Vinum n. eſt caput, membra v. multa, & parùm aquæ valdè parũ de populo adunaret Chriſto. 6. Significatur unio duarum Naturarum in Chriſto.* ℞. Diſtinguendum eſt inter unionem perſonalem & Sacramentalem. In ſacra cœna ſpectatur unio Sacramentalis corporis & ſanguinis Chriſti cũ externis ſymbolis, nequaq̃ v. unio perſonalis, h. e. ſacra cœna non inſtituta eſt hoc fine, ut repræſentet unionem perſonalem divinæ & humanæ Naturæ in Chriſto, ſed ut corpus & ſanguis Chriſti mediantibus externis ſymbolis, quibus Sacramentaliter unita ſunt, nobis communicarentur. Pii veteres, ut Gelaſius, Theodoretus & alii conferunt unionem Sacramentalem & perſonalem, ſed modo diverſo ab hac repræſentativa aquæ & vini mixtione. *7. Potus maximè conveniens humanæ Naturæ eſt vinum aqua temperatum.* ℞. in locis Septentrionalibus frigidiorib. potus magis conveniens eſt vinum merum: concedi ergò poteſt mixtionis illius utilitas reſpectu calidiorum regionum, in quibus naſcuntur vina fortia. Sed conſequens videl. univerſalis neceſſitas mixtionis ex illo minus rectè infertur. Adde ꝙ non propter corporis, ſed animæ ſalutem vinum Euchariſticum adhibetur, ut interim nihil dicamus de eo, quòd teſtibus Medicis vina quædam per mixtionem aquæ redduntur inſalubria.

30. Dixerat Chem. ex Luthero, *ſi allegoriis liberet ludere, mixtionem aquæ cum vino de adulteratione cœnæ Dominicæ exponi poſſe, cùm notum ſit, quid Eſaias intelligat, cùm inquit: vinum tuum mixtum eſt aqua.* Bell. reſpondet, *in Scripturis unam & eandem rem alio atq; alio modo conſideratam, nunc bonã, nunc malam habere ſignificationem, & ꝓinde etiam mixtionem aquæ cum vino diverſo reſpectu laudari & vituperari.* Atqui non opus erat operosâ illthac reſponſione, cùm Chemnitius hanc ſimilitudinem non protulerat, ut argumentum aliquod, noſtram ſententiam probans, ſed ut inſtantiam, quâ Pontificiorum argumenta à ſignificationib. hujus mixturæ deducta, invalida eſſe probet: cùm n. mixtionis hujus ſignificatio poſſit eſſe mala, ideò bonas illas ſignificationes concinnè excogitatas, neceſſitatem mixtionis, haudquaquam probare docet. Dixerat Chemnit. *mixtionem aquæ eſſe rem indifferentem.* Bellar. regerit, poſteaquam *expreſſè imperatum, vel à Deo immediatè. vel ꝑ Concilia & Eccleſiam, ut id fiat, non amplius eſſe rem indifferentem ſed neceſſariã.* Atqui probandum erat. mixtionem illam immediatè à Deo imperatam. Decreta Conciliorum & ſtatuta Eccleſiæ non poſſunt articulum aliquem fidei, contra verbum Dei erigere, aut ritum per ſe ἀδιάφορον & indifferentem, in ſe & ſimpliciter neceſſariũ facere, aliàs decreta Conciliorum & conſuetudo Eccleſiæ parem cum verbo Dei obtinerent autoritatem. Dixerat Chemnic. *non eſſe tribuendum mixtioni aquæ cum vino id, ꝙ erat tribuendum communioni, videl. unioni fidelis cum Chriſto.* Bellar. regerit *id intelligendum eſſe, non ꝙ per miſtionem illam aquæ cum vino reipſa fiat unio populi cum Chriſto, ſed tãtum quoad ſignificationem.* ℞. cur ergò Julius Pontifex c. cùm omne crimen. diſt. 2. ſic loquitur? *quando in calice aqua vino miſcetur, tunc populum Chriſto adunari, & credentium plebem ei, in quem credit, copulari & jungi*, item *ſi ſolum vinum offeratur & conſecratur, ſanguinem Chriſti eſſe ſine nobis &c.* Hæc certè non de nuda ſignificatione: ſed de ipſa efficientiâ diſertè loquuutur, adde ꝙ Sacramenta id efficiant, quòd ſignificant, cùm non tantùm ſint ſignificativa ſigna, ſed etiam effectiva, ut rectè alibi diſputat Bellarminus.

CAPUT IX.

De communione ſub una ſpecie.

> *Q. 6. An vinum benedictum diſtribuendum ſit omnibus communicantibus*

31. Quæritur 6. An vinum benedictum diſtribuendum ſit omnib., qui in ſacra cœna de benedicto pane participant? Sententia noſtrarum Eccleſiarum hæc eſt, legitimam cœnæ Dominicæ adminiſtrationem non conſiſtere in ſola manducatione benedicti panis, nec in ſola bibitione benedicti vini, ſed utrumq; ad Sacramenti integritatem requiri, tùm benedicti panis manducationem, tùm benedicti vini bibitionem, ideoque non eſſe talem ſeparationem faciendam, quâ quibuſdam tantùm benedictus panis & benedictum vinum ſimul, quibuſdam v. tantùm benedictus panis ſine poculo benedicto detur, id ꝙ ſequentibus confirmatum damus argumentis, quorum prima claſſis ex Scripturis S. altera ex teſtimonio primitivæ Eccleſiæ; tertia ex ipſorum adverſariorum confeſſione deprometur. Inter argumenta ex Scripturis petita familiam ducit. 1. Chriſti inſtitutio. Quod Chriſtus verus Deus & homo in ſacræ cœnæ inſtitutione conjunxit, id nulli hominum

> *Affirmatur.*
> *1. Chriſti inſtitutio id requirit*

minum ſep irare licet, Mat. 19. v. 6. Jam v. Chriſtus ſactam C. eo modo inſtituit, ut non ſolùm in ea benedictus panis & mediante eo corpus ipſius manducetur, ſed etiam benedictum vinum & mediante eo ſanguis ipſius bibatur, Matt. 26. v. 26. 28. Marc. 14. v. 22. 23. 24. Luc. 22. v. 19. 20. ſicq; manducationem benedicti panis & bibitionem benedicti calicis conjunxit. Ergò nulli hominum hæc ſeparare licet. Circa quam inſtitutionem Chriſti probè notandum. 1. quòd in manducatione Sacramentali connectuntur panis & corpus Chriſti, non autem panis & ſanguis Chriſti; in bibitione Sacramentali connectuntur vinum & ſanguis, non autem vinum & corpus Chriſti, unde D. Apoſt. 1. Cor. 10. v. 16. *panem* vocat *κοινωνίαν corporis, calicem* vocat *κοινωνίαν ſanguinis*. Quisquis igitur ſanguinis Chriſti Sacramentalem *κοινωνίαν* deſiderat, illum vi inſtitutionis hujus non ſolùm panem benedictum manducare, ſed & ex benedicto calice oportet bibere. 2. Quod Lucas in deſcriptione partis alterius addat vocem *ὡσαύτως ſimiliter*, manifeſtè oſtendens, q́ Chriſtus pari modo juſſerit benedictum vinum bibere, quomodo juſſerat benedictum panem manducare.** Argumentamur igitur: Quæcunq; requiruntur ad actus alicujus continentiam non poſſunt ab ea ſeparari etiam humanis ll. applaudentib. l. 21. & 28. C. de Teſtament. l. heredes §. fin. ff. qui Teſt. fac. poſſunt. Bibere Chriſti ſanguinem requiritur ad S. Cœnæ continentiam. Ergo. Neq; n. Chriſtus dixit disjunctivè. *Edite aut bibite*, ſed conjunxit actū bibendi cum actu manducandi per particulam *καὶ* & adverbium *ὡσαύτως*.** 3. Quòd Matthæus in deſcriptione partis alterius addat particulam univerſalem: *bibite ex hoc OMNES*, quo ipſo mandato Chriſtus occurrere voluit diſputationibus de concomitantia & libero calicis uſu, q. nullo præcepto divino ad participationem ſacri calicis acceſſuri ad cœnam Dominicam aſtringamur. 4. q́ Chriſtus ſacræ cœnæ inſtitutionem verbis hiſce *προςακτικοῖς* concludit: *Hoc facite*, quibus in utraq; parte revocat nos ad ſuam voluntatem, diſpoſitionem ac ordinationem in verbis inſtitutionis expreſſam, ut in verâ fidei obœdientiâ non ſolùm benedictum panem manducemus, ſed etiam benedictum vinum bibamus, cùm ſit *unus Magiſter & doctor noſter*, Mat. 23. v. 8. voce cœlitùs delatâ, audiendus nobis commendatus, Mat. 3. v. 17. cumq; proprium ſit ovium Chriſti vocem hujus paſtoris ſui audire. Joh. 10. v. 27.** Ambr. in 1. Cor. 11. *Indignus eſt Domino, qui aliter celebrat hoc myſterium, quàm ab eo traditum eſt. Non n. poteſt devotus eſſe, qui aliter ſumit, quàm datum eſt ab autore.* Claud. de Sainctes Repetit. 10. de Euchar. c. 1. *Concedamus adverſariis quod poſtulant, de myſteriis & Sacramentis ex eorum inſtitutione optimè decerni ac definiri.***

Exceptio Bellarmini, hæc verba dici ſolis Apoſtolis.

32. Hoc argumentum cùm jugulum cauſæ petat, ideò varias comminiſcuntur exceptiones. Bellar. l. 4. de Euchar c. 24. reſp. ad locum ſecundum excipit. *hæc verba dici ſolis Apoſtolis, qui tùm ad menſam cum Chriſto ſedebant, nec poſſe referri ad omnes omninò homines, aut ad omnes Chriſtianos, aut ad omnes fideles adultos.* Reſp. 1. Roſinus in vita Joh. Friderici Elect. Saxon. refert, quòd pientiſſimus ille Elector in Comitiis Auguſtanis Anno 30. in Colloquium cum Pontificiis nonnullis de cœna Domini venerit, utrùm altera tantùm pars, an utraq; Laicis eſſet exhibenda? Pontificii pro defenſione ſuæ opinionis, quâ unam ſolùm partem Laicis porrigendam, utramque verò ſolis Sacerdotibus inſtitutam eſſe, multa afferebant, atq; inter alia etiam verba iſta inſtitutionis, *Bibite ex hoc omnes*, in ſuam trahere volebant ſententiam, contendentes vocem *omnes* notare Sacerdotes, non Laicos: reſpondebat Illuſtriſſimus Princeps, ſiquidem vera ſit ſententia, neceſſe eſt ut & alibi & in iſta etiam Chriſti ſententia; *Mundi eſtis, ſed non omnes*, per vocem *omnes* ſoli Sacrificuli intelligantur, & inde ſequi, eoſdem impuros & omnis generis vitiis pollutos eſſe. De alio quodam Principe conſtat, quòd locum Hebr. 13. v. 4. præpoſteris illis diſputatoribus objecerit: *Honorabile conjugium in omnibus & torus immaculatus*, ubi particulam univerſalem ad ſolos Laicos reſtringunt, hic verò in verbis cœnæ ad ſolos Sacerdotes. 2. Sed miſſis hiſce inſtantiis ad rem ipſam reſpondemus. Solis Apoſtolis eſſe dictum: *Bibite ex hoc omnes*, dupliciter intelligi poteſt, vel id quod dicitur, ad ſolos Apoſtolos pertinere, vel Apoſtolos tunc præſentes moneri, ut faciant id, quod ipſis cum reliquis fidelibus ad ſacram cœnam accedentibus eſt commune. Bellarminus priore modo intelligit, *ſolis Apoſtolis id eſſe dictum*, ſed hac ratione nulla manet reliqua ſacræ cœnæ inſtitutio, nullum de ejuſdem uſu mandatum. Dicimus ergò Apoſtolis in prima illa cœna vicem geſſiſſe omnium eorū, quibus cœna inſtituta eſt, ideò mandatum Chriſti neceſſariò accipiendum eſſe de omnibus illis, qui ex Chriſti mandato benedictum panem in ſacra cœna manducant. Ut ergò mandatum Chriſti, *Paſce oves meas*, ſoli Petro quidem datur, id interim tamen ad omnes Apoſtolos & Eccleſiæ miniſtros (juxta noſtram ſententiam: ex Bellarmini autem hypotheſi ad omnes Petri in cathedra Romana ſucceſſores) pertinet: ita ſolis Apoſtolis in ſacra cœna dicitur, *Bibite ex hoc omnes*, interim tamen ad omnes fideles cœleſtis hujus convivii futuros hoſpites reverâ pertinet. Sic ergò habet noſtrum argumentum: Quoſcunque Chriſtus in ſacra
„ cœna jubet edere benedictum panem, eos ipſos
„ omnes pariter, nemine excepto, jubet etiam be-
„ nedictum vinum bibere. Atqui Chriſtus jubet
„ edere Apoſtolos, qui tum temporis omnes hujus
„ cœleſtis convivii hoſpites futuros repræſentabant.
„ Ergò Apoſtolos & per Apoſtolos omnes hujus
„ cœleſtis convivii hoſpites futuros jubet etiam bi-
„ bere. 3. Concidunt igitur argumenta illa omnia,
„ quibus Bellarminus ex circumſtantiis textus probare conatur, ſolis Apoſtolis à Chriſto eſſe dictum: *Bibite ex hoc omnes*. Demus enim ex hypotheſi, ſolos Apoſtolos cum Chriſto ſacrum hoc convivium celebraſſe. (quamvis fortè non improbabile ſit, patremfamilias & quoſdam domeſticos in illis ædibus, in quibus Chriſtus primùm ſacram cœnam celebravit, eidem admotos fuiſſe) demus, ſolis Apoſtolis tunc præſentibus & ſacram cœnam participantibus dictum eſſe, *bibite ex hoc omnes*, interim manet hoc, quòd Apoſtoli vicem geſſerint totius Eccleſiæ, cùm inſtitutio ſacræ cœnæ non ſolos Apoſtolos, ſed totam Eccleſiam ſpectet, neque enim aliam cœnam Apoſtolis, aliam reliquis fidelibus Chriſtus inſtituit, ſed hæc ipſa inſtitutio ad omnia Eccleſiæ membra pertinet, quæ juxta regulam Apoſtolicam probare ſe poſſunt. Sic ergò argumentamur: Quam latè patet in-
„ ſtitutio ſacræ coenæ, tàm latè etiam patet mandatū
„ Chriſti, *bibite ex hoc omnes*, jam verò inſtitutio ſa-
„

cræ cocnæ tàm latè patet, ut non ad ſolos Apôſtolos, ſed ad totam Eccleſiam, h. e. ad omnes fideles, qui probare ſe poſſint, pertineat. Ergo etiam mandatũ Chriſti in hac inſtitutione, *bibite ex hoc omnes*, ad totam Eccleſiam pertinet. 4. Idipſum evidentiſſimè colligitur ex D. Paulo 1. Cor. 11. v. 23. 24. &c. ubi abuſus, qui in Corinthiaca Eccleſia circa adminiſtrationem ſacræ cœnæ irrepſerant, eâ ratione corrigit, ut ad primam inſtitutionem Corinthios revocet, & ex ea judicium de legitima ſacræ cœnæ adminiſtratione fieri velit. Unde ſic concludimus: Ad q; norma & regula quædam divino Spiritu applicatur, ad illud omninò pertinet, aliàs vitioſa eſſet applicatio. Atqui inſtitutio ſacræ cœnæ tanq; norma & regula ad ſacram cœnam in Corinthiaca Eccleſia celebratam divino Spiritu ab Apoſtolo applicatur. Ergò ad eandem etiam pertinet, & per conſequens ad omnes quæ in omnib. Eccleſiis adminiſtrantur, cùm omnium ſit eadem ratio. 5. Idem Apoſtolus ad totam Corinthiacam Eccleſiã ſcribens, integram Chriſti inſtitutionem repetit 1. Cor. 11. v. 23. ſicq; reipſa oſtendit, hanc Chriſti inſtitutionem etiam ad Laicos ſpectare. Quoſcunq; Apoſtolus ad Chriſti inſtitutionẽ revocat, ad eos omninò Chriſti inſtitutio pertinet. Jam v. Apoſtolus totam Eccleſiam Corinthiacam ad Chriſti inſtitutionem revocat: neq; n. ſolis Presbyteris ſcribit, *ſed Eccleſia Dei quæ eſt Corinthi, ſanctificatis in Chriſto Ieſu, vocatis ſanctis, cum omnibus qui invocant nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti in omni loco*, 1. Cor. 1. v. 2. Ergò Chriſti inſtitutio ad totam Eccleſiam Corinthiacam, imò ex conſequenti ad omnes Eccleſias pertinet. 6. Si obvertere velint, *Apoſtolos in prima inſtitutione deſignaſſe ſolos Sacerdotes*, urgemus hoc argumentum: Illos deſignabant Apoſtoli in prima cœna, quorum officium & munus repræſentabant. Atqui non Sacerdotum quatenus talium, ſed accedentium ad ſacram cœnam officium & munus repræſentabant. Ergo non Sacerdotes ſed in genere omnes ad ſacram cœnam accedentes deſignabant. Aſſumtum pbatur, quia Sacerdotum quatenus talium (ex hypotheſi Papiſtica) officium & munus eſt ſacrificare: Sacerdotum (Miniſtrorum Eccleſiæ, ſecundùm phraſin Evangelicam) quatenus talium officium ac munus eſt, benedictum panem & benedictum vinum diſtribuere, quas partes tunc Chriſtus adminiſtrabat, non a. Apoſtoli. Si Apoſtoli repræſentaſſent Sacerdotes, conſequens fuerit, etiam clericos non conficientes debere ex calice bibere. Conſequens non concedunt Pontificii. Sic ergò concludimus: Quomodo Apoſtoli participarunt ſacram cœnam, quando non fuerunt conficientes, eodem etiã modo Laici ſacram cœnam participare debent. Ratio eſt quia inter Sacerdotes non conficientes & Laicos reſpectu communionis (ex hypotheſi etiam Pontificiorum) nullum eſt diſcrimen, cùm utriſq; unam ſolummodò ſpeciem exhibeant & exhibendam cenſeant. Jam v. Apoſtoli in prima cœna, quando non fuerunt conficientes, eo modo hoc Sacramentum participarunt, ut non ſolùm benedictum panem ederent, ſed etiam ex benedicto calice biberent, ut conſtat ex verbis Marc. c. 14, 23. *Biberunt ex eo omnes*. Ergò etiam Laici eodem modo ſacram cœnam participare debent, ut non ſolũ benedictum panem edant, ſed etiam ex benedicto calice bibant. Si dicere velint, hanc Apoſtolorum bibitionem eſſe ἀδιάφορον & liberam, obſtant illis verba Chriſti, *Hoc facite*, quæ Iohannes à Lovanio & ex illo Beilar. ad actionem manducandi & bibendi referunt: obſtat etiam paritas præcepti in verbis *manducate & bibite*. 7. Si Apoſtoli in prima cœna ſolos Sacerdotes deſignarunt, ita ut quę ad ipſos dicta, non pertineant ad reliquos fideles, conſequens fuerit inſtitutionem coenæ ad ſolos Sacerdotes ptinere, Laicos a. non habere inſtitutionem nec mãdatum de ſacra coena participandi, quâ ratione nõ ſolùm benedictus calix, ſed tota ſacra coena ipſis eripietur. Si obvertere velint, *in diverſorio Emmauntico ſacram cœnam p Laicis inſtitutam eſſe*, urgemus, ut ſubſtantialia coenæ in deſcriptione illius convivii nobis oſtendant, q; nunquam poterunt: ut nihil dicamus de eo, q; omnium ferè conſenſu, duo illi comites fuerint ex numero ſeptuaginta diſcipulorum Chriſti, ideoq; Sacerdotes potiùs quàm Laicos repræſentaſſe ex hypotheſi pontificia eſſent dicendi. Et quæ hæc protervia eſt, negare Euchariſtiæ uſum etiam Laicis in verbis inſtitutionis præceptũ eſſe, & ex locis peregrinis Laicorum communionẽ accerſere? Chriſtus ibi non de munere quodam Apoſtolis proprio, ſed de Sacramento toti Eccleſiæ communi egit, quæq; ibi Apoſtolis locutus eſt, ea non ut Apoſtolis, ſed ut Chriſtianis locutus eſt, ut ex declaratione Apoſtolica, 1. Cor. 11. v. 23. & ſeqq. Sole clarius conſtat. Staplet. in prompt. fer. 3. hebd. Sanctæ § ad prius. *Evangeliſta modum fœdus & N. T. ineundi & perficiendi deſcribunt, Mat. 26. Bibite ex hoc omnes. Marcus addit, & biberunt ex eo omnes. Iam n. hâc actione bibendi adimpletum fuit ex parte Apoſtolorum N. T. cum Deo, ſicut aſperſione ſanguinis in populum, quam Moſes fecit, dicens: Hic eſt ſanguis Teſtamenti q; pepigit vobiſcum Deus. Propterea in Matthæo cùm dixit Chriſtus, Bibite ex hoc omnes, ſubjunxit ut cauſam bibendi, hic eſt ſanguis meus N. T. i. e. ideò bibite, quia bibendo perficietis ex parte veſtra N. T. eritis populus Dei hac teſſera fœderali accepta, &c.* Ex his Stapletoni verbis ſic inferimus: Aut populus Dei in N. T. populo V. T. in jure cõmunionis Sacramentalis poſtponendus, aut concedendum erit populum Dei, ut olim externa foederis teſſera, ſanguinis aſperſione, ita nunc quoque calicis communione participare. Prius Staplet. dicere nequit, quia confert invicem populum V. & N. T. Caſſander in Conſult. art. 22. *Diſcipulos Chriſti in prima cœna fidelium communicantium perſonam repræſentaſſe agnoſcit.* 8. Dn. Luther. l. de capt. Babyl. c. de Euch. monet, non ſine myſterio Chriſtum dixiſſe, *Bibite ex hoc omnes*, cùm non dixerit prius, Manducate ex hoc omnes, nimirum prævidit futuros, qui dicerent, panem omnibus dandum, calicem non item. Bellarm. confugit ad traditionem, ex qua probare conatur, Chriſtum etiam dixiſſe: *Manducate ex hoc omnes*. Sed novit quæ de traditionibus extra Scripturam noſtra ſit ſententia, aliter igitur excipit. Videl. *panem non integrum, ſed in particulas fractum, calicem v. unum & eundem Apoſtolis eſſe datum, ideò ergo Chriſtum dixiſſe, Bibite ex hoc omnes, ut intelligeret primus, non totum ſibi exhauriendum, ſed tantum relinquendum, q; omnib. ſufficeret.* Rx. hoc gratis dicitur, nùm n. adeò vinoſos judicabimus Apoſtolos, ut peculiari mandato cavendum fuerit, ne unus calicem exhauriret, qui duodecim perſonis ſufficere potuit? Chriſtus jam antè de calice poſt eſũ agni paſchalis diſtributo dixerat, Luc. 22. v. 17. *Accipite & dividite inter vos*, idẽ in calice Euchariſtico faciendũ eſſe intelligere poterant. Quicquid ſit, ex verbis Chriſti evidenter colligitur, omnib. illis ex calice benedicto bibendum eſſe, qui de pane benedicto in ſacra coena participant

ticipant, id quod inſtituto noſtro ſufficit. 9. Eſt & hoc Lutheri argumentum. Iiſdem dictum eſt manducate, quib. dictum bibite. Vel igitur totum Sacramentum dandum eſt ſolis Presbyteris, vel ſimul etiam Laicis. Si Laicis etiã, ergò omnib. dictũ eſt. Manducate & bibite. Si ſolis Presbyteris. Ergò non licet Laicis dare ullam partem Sacramenti, nec eis dictum erit Manducate, non n. temerè dandum eſt, cui Christus primâ inſtitutione non dedit. Excipit Bellarm. *etſi Chriſtus non dederit panem Laicis, tamen à nobis poſſe dari, cùm nuſpiam ſit prohibitum.* ℞. firmæ & immotæ ſunt hæ conſequentiæ. Si ſolis Apoſtolis & ſub illorum perſona ſolis Sacerdotib. dictum eſt, *Bibite*, ſolis etiã Apoſtolis & in illorum perſona ſolis Sacerdotib. dictum erit, *Manducate*, quia per vocem *ὡσαύτως* hæc duo indivulſo nexu conjunguntur. Item ſi Apoſtoli ſolos Sacerdotes repræſentarunt, ergò illis ſolis dictum manducate & per conſequens illis ſolis, non a. Laicis ſacra cœna erit inſtituta. Nec impedit, q Christus nuſpiam prohibuerit, Laicis panem benedictum dare, quæramus n. ex Pontificiis, quis licentiam eam ipſis cõceſſerit, ut Laicis ſolùm dent benedictum panem & non etiam benedictum vinum: cùm Chriſtus utrũque in inſtitutione conjunxerit? cur ſejungunt ac ſeparant, ea quæ Chriſtus conjunxit? ſi ideò dant Laicis benedictum panem, quia Chriſtus nuſpiam id prohibuit. debebant etiam benedictum vinum illis dare; quia Chriſtus itidem nuſpiam id prohibuit. Ubi par ratio ibi idem omninò jus. In adminiſtratione ac diſpenſatione Sacramentorum nihil quicquam inſcipiendum, de quo non habetur expreſſa voluntas inſtituentis. Quod ſi non conſtat, cœnam etiam pro Laicis eſſe inſtitutam, utiq; non erit eis danda. Bellarm. addit, *Chriſtum alibi juſſiſſe Sacramentum Laicis dare, quando dixit: Hoc facite.* Sed hæc reſponſio tollit priorem, q Chriſtus non dederit Laicis Sacramentum, ſed tantùm non prohibuerit dari. Si propter verba, *Hoc facite*, Laicis dãda ꝑcipitur cœna, utraq; ſpecies eis erit danda, quia ad utramq; partem videl. tàm manducationem q̃ bibitionẽ hæc verba referuntur, ut ex deſcriptione Evangeliſtarum eſt manifeſtiſſimum. 10. Confirmat hoc tertia Lutheri ratio. Chriſtus dixit, *Hic eſt ſanguis meus, qui ꝓ vobis & pro multis effunditur.* Hic clariſſimè vides, ſanguinem dandum eſſe omnibus, pro quorum peccatis fuſus eſt. Quis a. audeat dicere, pro Laicis non eſſe fuſum? ergò omnib. datur & omnibus dicitur *Bibite*. Excipit Bellarm. *ſi ſanguis Domini omnibus dandus eſſet, pro quibus eſſet fuſus, dandus omninò eſſet omnibus hominibus etiam Turcis, Judæis, Ethnicis & quibuscunq; impiis, cùm pro illis etiam fuſus ſit.* ℞. argumentum Lutheri hoc eſt. Pro quibus ſanguis Chriſti effuſus eſt, illis in ſacra cœna non eſt denegandus. Atqui non pro ſolis Sacerdotibus, ſed etiam pro Laicis effuſus eſt. E. in ſacra cœna illis non eſt denegandus. Ex quo apparet, propoſitionem hujus argumenti non eſſe ſimpliciter & abſolutè univerſalem, ſed loqui de omnibus cœleſtis hujus convivii hoſpitibus, q nemini eorũ ſanguis Chriſti denegandus ſit, cùm pro omnium peccatis in ara crucis ſit effuſus. Confirmatur hoc ex fine inſtitutionis. Ideò n. Chriſtus illud ipſum corpus, q in mortem pro nobis tradidit manducãdum, & illum ipſum ſanguinem, quem pro peccatis noſtris effudit bibendum in ſacra cœna offert, ut hoc precioſiſſimo pignore de beneficiis, traditione corporis & effuſione ſanguinis nobis partis confirmemur. Turcæ, Judæi, gentiles & impii, quamdiu ſunt ac manent tales, non ſunt hujus convivii hoſpites, nec ſi tales ſe eſſe profiteantur, ad hoc cœleſte epulum admittendi ſunt: quia Sacramenta ſunt bona Eccleſiæ propria, neq; objiciendæ ſunt margaritæ porcis, Matt. 7. v. 6. alia v. ratio eſt fidelium Laicorum, qui in vera pœnitentia & fide ad hoc cœleſte convivium accedunt, & juxta Chriſti inſtitutionem cœnam ſibi diſpenſari petunt, in quibus locum habet illud aureolum Cypr. ſerm. 1. de lapſis. *Non denegandus populo Chriſtiano Domini ſui ſanguis, pro cujus confeſſione ſanguinem effundere ſuum jubetur.* Cogitent piæ mentes, quantæ ſit arrogantiæ & audaciæ, quòd Sacrificuli papiſtici non majus q dam jus fidelibus Laicis ad participandum Chriſti in cœna ſanguinem concedant, q̃ competit Judæis, Turcis, gentilibus & impiis. 11. Philippus ex 1. Cor. 11 probat, præceptum Domini etiam ad Laicos ſpectare, ſiquidem toti Eccleſiæ Corinthiorum Apoſtolus verba cœnæ præſcribit. Excipit Bellar. *Eccleſiam Corinthiorum utraque ſpecie uſam fuiſſe, quia Paulus vel Domini exemplo vel aliunde oſtenderit ac tradiderit licitam eſſe communionem ſub utraq; ſpecie: ſed nec Paulum citaſſe illud mandatum, Bibite ex hoc omnes, nec ullo verbo docuiſſe, eſſe neceſſariam omnibus communionem ſub utraq; ſpecie.* ℞. de tota hac re inferiùs latè diſputabitur, an ſc. neceſſitas utriuſque ſpeciei ex loco Apoſtolico evinci queat, hoc loco monemus, ne ſic quidẽ Pontificios Apoſtolicæ traditioni ſatisfacere, cùm minimè liberam ſub utraq; ſpecie communionem Laicis relinquant, ſed poculum benedictum iiſdem planè denegent, ut ex Concil. Conſtantienſ. ſeſs. 13. Trident. ſeſs. 21. canon. 21. Greg. de Valent. tract. de Miſſa p. 65. ſuo loco pleniùs docebitur. Quod ergò fatente Bellarmino ex Chriſti inſtitutione olim erat liberum, id per tyrannidem Papæ hodiè non ampliùs liberum eſt, ſed contrarium factum eſt neceſſarium. Certè Apoſtolus in controverſiis de cœna apud Corinthios excitatis, ad Chriſti inſtitutionem eos revocat, oſtendit igitur omnium de cœna controverſiarum deciſionem, ex verbis inſtitutionis petendam; oſtendit ad Laicos etiam pertinere inſtitutionem cœnæ, & per conſequens ad Laicos communicantes etiam pertinere q à Chriſto dictum eſt, *Accipite, bibite*, Mandatum Chriſti *Bibite ex hoc omnes*, aut pertinet ad ſolos Sacerdotes, aut ad omnes omninò Communicantes. Si priùs conſequens fuerit, nefas eſſe ullum hominem bibere, qui non ſit Eccleſiæ miniſter, ſive ut Pontificii loquuntur, Sacerdos. Falſum ergò erit, quod h. l. Bellar. aſſerit communionem Laicorum ſub utraq; ſpecie fuiſſe olim licitam. Si poſterius, conſequens fuerit, bibitionem, benedicti poculi ſine tranſgreſſione divini præcepti non poſſe ab ullo communicantium omitti. Eligat ex his alterutrum. 12. Dn. Chemn. urget hoc argumentum: jubet Chriſtus, ut Apoſtoli faciãt hoc, quod ipſe fecit. Atqui ipſe tria fecit, accepit, benedixit & diſtribuit omnibus communicantib. utramq; ſpeciem. Idem ergò Apoſtolos & fideles ſucceſſores facere convenit. Priora duo edite, bibite, Synodus Trident. vult ad Laicos etiam pertinere; ergò & tertium illud ad Laicos pertinet. Bellarminus excipit *Chemnitium falsò hoc tribuere Concilio Tridentino.* Atqui ſi Concilium concedit, etiam Laicis dictum eſſe bibite, diſpoſitio Concilii erit contra inſtitutionem & præceptum Chriſti. Viciſſim, ſi Concilium ſtatuit, non eſſe neceſſarium calicis uſum in communione Laicorum, utiq; reipſa ſtatuit, præceptum de bibẽdo non

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

do non pertinere ad Laicos. 13. Hamelmannus in l. de utraq; ſpecie profert hoc argumentum. Si ſolis Apoſtolis dictum eſſet, Bibite ex hoc omnes, ergò ſoli Epiſcopi, non omnes in genere Sacerdotes communicare deberent ſub utraq; ſpecie. Illi n. ſoli ſunt Apoſtolorum ſucceſſores ex hypotheſi Pontificiorum. Bell. excipit, *etiam Sacerdotes ſuccedere Apoſtolis, quatenus ad illos pertinet præceptum conficiendæ Euchariſtiæ, quod datum fuit Apoſtolis per illa verba, Hoc facite in mei commemorationem.* Reſp. Abſurda illa expoſitio, quòd Apoſtoli & ipſorum ſucceſſores, per hæc verba conſtituti ſint Miſſifices & ſacrificuli, ſuo loco refutabitur. Vera illorum verborum ſententia hæc eſt, quòd totā ſacræ cœnæ actionem recipiant tàm *δόσιν* ſc. quàm *λῆψιν*, hoc ſenſu, quòd Apoſtoli & eorum ſucceſſores, debeant panem & vinum accipere, benedicere & communicantibus diſtribuere: quòdque communicantes utramq; ſpeciem accipere debeant. Hæc verborum ſententia, ne ab ipſo quidem Bellarm. improbari potuit. Sic n. ſcribit ſub finem hujus 25. c. *Videtur ſententia Iohannis à Lovanio valdè probabilis, quæ docet verba, Domine apud Lucam ad omnia referri, i. e. ad id quòd fecit Chriſtus, & id quòd egerunt Apoſtoli, ut ſenſus ſit, id quod nūc agimus, ego dùm conſecro & porrigo, & vos dum accipitis & comeditis, frequentate deinceps uſq; ad mūdi conſummationem. Profert n. prædictus autor veteres Patres, qui illa verba modò referunt ad Chriſti actionem, ut Cypr. Epiſt. 3. l. 2. Damaſc. l. 4. de fide c. 14. modò ad actionem diſcipulorum, ut Baſil. l. reg. moral. regul. 21. & Cyrill. Alexand. l. 12. in Ioh. c. 58. Paulum a. idem autor docet referre potiſſimum ad actionem diſcipulorum, idq; ex inſtituto & propoſito Pauli manifeſtum fieri poteſt.* & l. 4. de Euch. c. 16. *Lucas illud, hoc facite, retulit ad actionem benedicendi & diſtribuendi, quas expreſſerat, & ſimul etiā ad actionē manducandi.* Poſtea: *dicat aliquis videtur Paulus 1. Cor. 11. reſtringere illud facite ad actionem manducandi & bibendi, ait n.: hoc facite, quotieſcunq; biberitis in meam commemorationem, ac ſi dicat, quotieſcunq; biberitis, bibite in memoriam paſſionis meæ. Reſpondeo a. non reſtringit Apoſtolus ſed exemplum ponit in una actione quòd facere potuiſſet de aliis duabus quare vera ſunt verba Pauli, ſed non pugnant cum*
„ *verbis Lucæ magis univerſalibus.* Hæc omnia Bel-
„ larminus, ex quib. hoc modo argumentamur: qui-
„ bus dictum eſt, *Bibite*, iis etiam dictum eſt, *Hoc fa-*
„ *cite.* Sed ſub perſona Apoſtolorum non ſolis Sacerdotibus, ſed omnibus Chriſtianis dictum eſt, *Bibite*, ut ſuperius demonſtratum fuit. Ergo omnib. Chriſtianis dictum, *Hoc facite.* Si verba, *Hoc facite*, tùm de conſecratione, non a. de uſu cœnæ accipiuntur, nullum erit mandatum de uſu cœnæ, quod abſurdum. Connexio probatur: uſus ſacræ cœnæ mandatus eſt aut verbo *edite* tantum aut verbo *bibite* tantùm, aut verbis *Hoc facite*, i. e. utroque conjunctim. Atqui non tantùm verbo *edite*, (repugnat n. inſtitutio, repugnat exemplum Apoſtolorum in prima cœna, repugnat praxis Eccleſiæ primitivæ, repugnat vocabulū *ὡσαύτως* apud Lucā, repugnat paritatis ratio inter utrumq; verbū edite & bibite) neque tantùm verbo *bibite* (quod iiſdem rationibus confirmatur.) Ergo uſus ſacræ cœnæ mandatus eſt verbis *hoc facite*, id eſt, utroq; conjunctim *edite, bibite*, ex quo immediatè ſequitur, illos qui ſacra cœna uti volunt, juxta Chriſti inſtitutionem non ſolùm edere, ſed etiam bibere oportere. 14. Eſt & hoc Hamelmanni argumentum. Chriſtus dicit Marc. 13. v. 37. *Quod vobis dico, omnibus dico.* E. illud *bibite ex hoc omnes*, Apoſtolis dictum, omnibus dictum cenſendum eſt. Bellarm. excipit, *in ſpecie de vigilantia omnibus præcepta verbum Chriſti intelligendum, alioqui ſi omnia quæ dicta ſunt Apoſtolis, ad omnes pertinerent, oporteret omnes ire in mundum univerſum.* &c. Reſp. quæ Apoſtolis dicta, in triplici ſunt differentia, quædam ſunt mandata perſonalia, quæ ad ſolos Apoſtolos pertinent, utpote Matt. 10. v. 5. *in viam gentium ne abieritis.* v. 9. *nolite poſſidere aurum, nec argentum, nec pecuniam in Zonis veſtris* v. 20. *non peram in via, neq; duas tunicas, neque calceamenta, neq; virgam &c.* quædam ſub per- „
ſona Apoſtolorum omnibus Eccleſiæ miniſtris i- „
pſorum ſucceſſoribus dicta ſunt, utpote Mat. 28. v. „
9. *prædicate Evangelium, baptizate.* Luc. 24. v. 47. „
prædicate pœnitentiam & remiſſionem peccatorū, &c. „
quædam v. ſub perſona Apoſtolorum omnibus fidelibus dicta ſunt, utpote Matth. 5. v. 16. *luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant bona operā veſtra.* Marc. 13. v. 37. *quòd vobis dico, omnibus dico vigelate.* Mandatum a. illud in ſacra cœna, *Bibite ex hoc omnes* in perſona Apoſtolorum ad omnes Chriſtianos dictum eſſe, ſuperiùs demonſtratum fuit ex eo, quia inſtitutio ſacræ cœnæ totam Eccleſiam ſpectat, & ex aliis fundamentis compluribus Theod. in 1. Cor. 11. *Menſa Dominica omnibus ex æquo eſt propoſita.* Non ergò ad primam, nec ad ſecundam, ſed ad tertiam dictorum Chriſti claſſem pertinet. 15. Dn. Chemn. etiam hæc eſt obſervatio, Chriſtus *ὡσαύτως: ſimiliter* jubet calicem diſtribuere, ſicut ipſe fecerat, oſtendit igitur eandem eſſe rationem panis & vini. Ut ergò Chriſtus utramque ſpeciem Apoſtolis diſtribuit, ita ſucceſſores Apoſtolorum, non tantùm debent conſecrare & ſumere, ſed etiā omnibus ſacrâ cœnâ utentibus, utramque ſpeciem dare Bell. excipit. *Mirabilis eſt providentia in ſacris Literis, nam ut non haberent hæretici juſtam excuſationem, ſuſtulit eis omnem tergiverſandi rationem. Nam Lucas illud hoc facite, poſuit poſt datum Sacramentum ſub ſpecie panis, poſt datum a. calicem non repetivit, ut intelligamus juſſiſſe Dominum, ut ſub ſpecie panis omnibus diſtribueretur Sacramentum, ſub ſpecie a. vini non item.* Reſp. imò verò mirabilis eſt Bellarmini in pervertendis Scripturis impudentia & intelligendis cœcitas. 1. Cor. 11. v. 25. ipſi calici mandatum, *Hoc facite*, diſertè ſubjungitur. Sic n. habent verba: *Similiter & calicem poſtquam cœnavit, dicens: Hic calix N. T. eſt in meo ſanguine. Hoc facite, quotieſcunq; biberitis.* Si ergò panis diſtribuendus eſt omnibus propterea, quia Chriſtus referente Luca poſt datum Sacramentum ſub ſpecie panis dixit, *Hoc facite*: utiq; etiam calix omnibus diſtribuendus erit, propterea quia Chriſtus referente Paulo pòſt datum calicem repetivit. *Hoc facite.* Nec valet Piſtorii argutia, qui ſecutus Bell. in h. c. §. jam v. illud, ex *περιορισμὸς quotieſcunq; biberitis*, colligit, *Chriſtianos nō ſemper calicem, ſicut panem uſurpaturos, ſed tantum quotieſcunque biberent, debere eos id facere in Chriſti commemorationem.* Idem enim *προσδιορισμὸς* additur manducationi. v. 26. *Quotieſcunq; manducabitis panem hunc mortem Domini annunciabitis.* Adde quod Apoſtolis dictum ſit: *Hoc facite quotieſcunque biberitis*, illis ergò liberum fuiſſet bibere vel non bibere ex benedicto calice, quod abſurdum. Ut interim nihil dicatur de eo, quòd Piſtorius ſibi contradicens verba, *Hoc facite*, alibi exponat per ſacrificate & ad Apoſtolos tantùm referat, ac quod Bellarminus ea generaliter exponat de omnibus actio-

actionibus Apoſtolorum, ac notanter ſcribat, Apoſtolum non reſtringere hæc verba ad actionem manducandi & bibendi, ſed exemplum ponere in una actione, quod etiam facere potuiſſet de aliis duabus (benedicendi ac diſtribuendi) Ergò ex hypotheſi Piſtoriana conſequens foret, non ſemꝑ benedictionē ac diſtributionem in ſacra cœna requiri, cùm de illis etiam actionibus verba Chriſti, *Hoc facite*, fatente Bellar. ſint intelligenda. Magis adhuc frivola eſt Bell. argutia, *ꝙ verbum ὡσαύτως acceptionem, non a. diſtributionem calicis notet, cùm Chriſtus non fregerit calicem (ſicut panem) nec diviſerit ipſe diſcumbentibus, ſed dederit integrum, ut unus alteri porrigeret*: at hac ratione δόσις cum modo δόσεως confunditur. Sufficit nobis, Chriſtū ſimiliter ὡσαύτως dediſſe calicem, ſicut panem dederat, licet modū δόσεως utrobiq; variet. Perſtat ergo immotū argumentum. Chriſtus juſſit hoc facere in cœnæ adminiſtratione, ꝙ fecit ipſe. Atqui ipſe non ſolùm benedictum panē, ſed etiam benedictum calicem diſtribuit. Ergo nobis etiam hoc faciendum eſt. Particula ὡσαύτως bibitionē cum manducatione tanꝗ alteram hujus Sacramenti partem connectit, poſtea utriq; ſubjungitur, *Hoc facite*. Quodcunq; ergo eſt pars Sacramenti, illud miniſtri Eccleſiæ diſtribuere & communicātes ſuſcipere tenentur vi ꝓcepti, *Hoc facite*. Jam v. bibitio vini Euchariſtici eſt pars Sacramenti, quia per particulam ὡσαύτως manducationi annectitur. Ergo vinum Euchariſticū miniſtri Eccleſiæ diſtribuere & communicantes ſuſcipere tenentur. Nugarurium planè eſt, ꝙ Bell. addit, *Paulū cum 1. Cor. 11. habeat eandem particulam ſimiliter, nō tamen habet dedit, ſed ſolùm accepit. Ergo illud ſimiliter non poteſt referri ad verbum dedit.* Atqui hac ratione ex ſubordinatis fiunt pugnantia, Chriſtus *ſimiliter* accepit calicem, ut panem acceperat: *ſimiliter* dedit calicem, ut panem dederat, ideo in deſcriptione poſterioris partis apud Lucam ex priore parte repetenda ſunt verba, λαβὼν ἔδωκεν, ꝙ qui negatum it, is negat Solem in meridie lucere. Atq; hęc ſunt Bell. effugia, quib. impetum Achillis noſtri (ita n. appellat hoc argumentum ex verbis inſtitutionis deductum) ſuſtinere atq; ab eo ſe tutum præſtare conatur. Solis Apoſtolis dictum putat, *Bibite ex hoc omnes*, ideo de communicatione Laicorum ſub utraq; ſpecie ex verbis illis nihil concludi poſſe, perinde ut Theologi Pontificii ad hanc rem delecti in ſcripto German. de uſu unius ſpeciei in ſacra cœna juſſu Epiſcop. & Principum Romano-Catholicor. Monach. ann. 65. edito f. 205. 206. ſcribont. *Officiū Miſſa tantùm à Chriſto inſtitutum, de communione v. Laicorum, nullam inſtitutionem à Chriſto factam* Item f. 200. *Quod attinet communionem Laicorum, de ea Chriſtum in cœna nihil inſtituiſſe, nec ordinaſſe, quâ ratione Laicis ſacra cœna ſit adminiſtrāda, &c.*

Alia Bellarmini exceptio, Cœnam Domini, non conſtare niſi una duntaxat ſpecie.

33. Cap. 27. Bell. aliâ ratione infringere conatur argumentum ab inſtitutione Chriſti petitum. Cùm n. formaſſet hoc enthymema: Chriſtus inſtituit cœnam ſub duplici ſpecie. Ergò ſub duplici ſumenda eſt, alioqui non erit cœna, ſed pars cœnæ; tale ſubjungit reſponſum: *Si propriè & ſecundùm Evangelium loqui volimus, cœna Domini non conſtat niſi ex una ſpecie. Nam Luc. 22. ſic legimus: Cœnantibus illis accepit Ieſus panem. Et poſtmodùm multis interjectis Similiter & calicem poſtquam cœnavit. Et 1. Cor. 11. Similiter & calicem poſtꝗ cœnavit. Itaq; in cœna nō dedit niſi Euchariſtiā ſub ſpecie panis, ꝗ ꝓpriè reſpondet cœna Iudaica & agno Paſchali, poſt cœnam a. dedit calicem. Unde etiam Cypr. ſerm. 5. de lapſis dicit, calicem offerri debere ꝓſentibus poſt expleta ſolennia. h. e. finitâ jam Miſſâ.* &c. nihil poterat abſurdiùs, à Bell. dici. Primo n. contradicit ſibiipſi, ſiquidem c. 22. hujus lib. §. utraq;, concedit *duo illa ſigna, videli. ſpeciem panis & ſpeciem vini eſſe partes integrales hujus Sacramēti*. c. 23. reſp. ad 4. arg. diſertè ſcribit, *Sacramentum ſub duplici ſpecie inſtitutum*: quomodo igitur Euchariſtia non niſi ex una ſpecie conſtabit? 2. Contradicit Concilio Conſtantienſi, cujus hæc ſunt verba Seſs. 13 *Licet Chriſtus inſtituerit & dederit Sacramentum poſt cœnam ſub utraq; ſpecie diſcipulis, hoc tamen non obſtante, &c.* Idem repetit Cōc. Trid. ſeſs. 21. c. 1. & 3. 3. Contradicit maniſeſtiſſimæ veritati. Teſtantur n. Evangeliſtæ, Chriſtum nō ſolùm corpus ſuum in ſacra cœna mediante benedicto pane manducandum inſtituiſſe & diſcipulis tradidiſſe; ſed etiam ſanguinem ſuum mediante benedicto vino bibendum & inſtituiſſe & tradidiſſe. Atque hæc duo, manducatio ſc. & bibitio per particulam ὡσαύτως ita connectuntur, ut unius ejuſdēq; Sacramenti partes integrales 4. Inde Apoſt. 1. Cor. 10. & 11. manducationem & bibitionem perpetuo conjungit. 5. Quod Chriſtus multis interjectis calicem Euchariſticum diſcipulis dederit, apertè falſum eſt; quia inter diſtributionem benedicti panis & diſtributionem benedicti calicis, nihilquicquam ne ab uno quidem Evangeliſta medio loco interjicitur, ſed tota ſacræ cœna ſub utraque ſpecie inſtitutio & adminiſtratio, velut unus & continuus actus deſcribitur. Sic n. habet deſcriptio inſtitutionis apud Mat. c. 26. v. 26. *Cœnantibus illis accepit Ieſus panem, & benedixit ac fregit, deditq; diſcipulis ſuis dicens, Accipite, comedite, hoc eſt corpus meum. v. 27. & accipiens calicē, gratias egit & dedit illis, dicens, Bibite ex hoc omnes. v. 28. Hoc n. eſt ſanguis meus N. T. qui ꝓ multis effunditur in remiſſionem peccatorum.* Eodem modo Marcus inſtitutionem deſcribit, niſi ꝙ addit, Apoſtolos *ex calice bibiſſe omnes*, c. 14. v. 23. 6. Quod Lucas & Paulus addunt, Chriſtum μετὰ τὸ δειπνῆσαι calicem diſtribuiſſe, nequaꝗ ꝓbat Euchariſtiam non niſi ex unâ ſpecie conſtare, ac Chriſtum multis interjectis calicē non ut Sacramenti alteram partem, ſed ut ἐπείσαγμα ꝙdam diſcipulis diſtribuiſſe, id n. reliquorum Evangeliſtarum deſcriptioni evidēter repugnaret, ſed reſpectum habent ad agnum Paſchalem, poſt cujus eſum atq; uſum hoc ſacratiſſimum myſterium illius ἀντίτυπον à Chriſto fuerit inſtitutum. 7. Eſt ergo ambiguitas in vocabulo δειπνῆσαι. Bell. illud de δείπνῳ κυριακῷ videtur intelligere, q. integra ſacra C. fuerit abſoluta, cùm Chriſtus calicem Euchariſticum diſcipulis exhiberet. Evangeliſtę v. hoc intelligunt de agni Paſchalis eſu & vulgari cœna, poſt cujus uſum ſacra cœna à Chriſto fuit inſtituta & adminiſtrata. 8. Opponimus igitur Bellar. hanc ἀπόδειξιν: calix quē Chriſtus diſcipulis μετὰ τὸ δειπνῆσαι dedit, aut fuit vulgaris aut ſacramentalis. Priùs dici nequit, quia Chriſtus de hoc calice pronunciat, quòd ſit Nov. Teſtam. in ſuo ſanguine. Ergo fuit calix ſacramentalis ſive myſticus. Si fuit calix ſacramentalis, aut novum ac peculiare, aut unà cum benedicto pane unum atque idem Sacramentum conſtituit. Prius dici nequit, aliàs Apoſtoli duo diſtincta Sacramenta percepiſſent, manet igitur poſterius, quod calix Euchariſticus unà cum benedicto pane Sacramentum unum conſtituat, id eſt, quod unius ejuſdemq; Sacramenti duæ ſint integrales partes, manducatio ſc. benedicti panis & bibitionis, benedicti calicis. 9. Quòd Bell. addit,

addit, *etiamſi cœna Domini utraque ſpecie conſtaret, tamen quia qualibet ſpecies continet rem utriusq́, ſpeci, ideò tàm eſſe integram cœnam ex una ſpecie, quàm ex duabus*, id ex hypotheſi concomitantię petitum, de qua ſuus erit diſſerendi locus. Arguit hæc additio ſulgorem veritatis clauſos Bellarmini oculos penetraſſe, ut agnoverit Chriſtum ſub utraque ſpecie ſacram cœnam inſtituiſſe.

Valentiani & Becani exceptio: Diſtinguẽdum eſſe inter inſtitutionem & præceptum.

34. Greg. de Valent. tom. 4. diſp. 6. q. 8. punct. 5. & ex eo Martin. Becanus diſput. de communione ſub utraque ſpecie c. 1. agnoſcere videntur, nimis audacter negari, quòd inſtitutio ſacræ cœnæ etiam ad Laicos pertineat & utramque ſpeciem complectatur, aliud ergo excogitant effugium, diſtinguendum enim cenſent *inter inſtitutionem & præceptũ, communionem ſub utraq́, ſpecie à Chriſto quidem inſtitutam, non tamen præceptam. Multa à Deo inſtituta ſunt*, ſcribit Becanus, *quæ tamen omnibus præcepta non ſunt, ut matrimonium, ordo Eccleſiaſticus, prædicatio Evangelij, officium baptiZandi & plura alia. Non enim tenentur omnes ex præcepto divino inire matrimonium, ſuſcipere ordines Eccleſiaſticos, prædicare Evangelium, baptiZare Catechumenos. Unde ſicut hæc conſequentia non valet: Matrimonium eſt à Deo inſtitutum, Ergo omnibus præceptum eſt. Ita ſimiliter hæc non valet, communio ſub utraque ſpecie à Chriſto inſtituta eſt. E. omnibus præcepta.* Reſp. 1. Bellarminus hanc diſtinctionem inter inſtitutionem & præceptum non concederet, ſed ad ἱςορίαν de matrimonio & ordine Eccleſiaſtico l. 4. de Euch. c. 25. §. Sed etiamſi. ex Auguſt. libr. 3. de doctr. Chriſt. c. 17. aliter reſponderet, *multa ſcilic. in Scripturis præcepta dari univerſæ Eccleſiæ, quæ ſint implenda per aliquos, non autem per ſingulos, quale illud creſcite & multiplicamini, quod generi humano dicitur, ſic tamen ut ſatis ſit, ſi per aliquos ſpecies humana propagetur, & non cogantur omnes liberis procreandis operam dare.* 2. Nos ſimpliciùs reſpondemus, diſtinguendum eſſe inter inſtitutionem ſtatus, & inter inſtitutionem ritus. Inſtitutio ſtatus eſt ordinatio alicujus officii vel vitæ generis: ſic Deus inſtituit ordinem Eccleſtiaſticum, Politicum & Oeconomicum, & hi ſtatus Deum autorem habent. Inſtitutio ritus eſt ordinatio alicujus certæ rei ab hominibus obſervandæ ac faciendæ: ſic Deus inſtituit Baptiſmum, & vult hunc ritum in Eccleſia obſervari. Quamvis ergò inſtitutio ſtatus ſimpliciter & abſolutè loquendo ſine relatione ad perſonas non ſit Univerſaliter obligatoria, tamen inſtitutio ritus & alicujus faciendi ſemper eſt obligatoria. Rationem petimus ex fine, ideò enim Deus inſtituit ritum aliquem, ut ad eum obſervandum homines obliget, ergò finis inſtitutionis non eſt nuda γνῶσις ſed πρᾶξις, unde tale naſcitur argumentum? Quicquid hoc fine proponitur, ut fiat, illud ad faciendum obligat, & per conſequens eſt præceptum. Inſtitutio divina hoc fine proponitur ut fiat. Ergò ad faciendum obligat, & per conſequens eſt præceptum. Voluntas Dei eſt regula & norma actionum humanarum. Unde ſic colligimus: Quicquid proponit voluntatem Dei de aliquo faciendo, per illud ad obœdientiam obligamur. Inſtitutio ritus proponit voluntatem Dei de aliquo faciendo. Ergo per inſtitutionem ritus ad obœdientiá obligamur; & p. c. eſt præceptum, quia præceptum nihil aliud eſt, quàm obligatio ad obœdiendum in re præſcripta. 3. Idipſum probamus à minori ad majus. Conſtitutiones Magiſtratus ſunt præcepta obligatoria, quibus ſubditi tenentur obſtricti. Ergò multò magis divina inſtitutio eſt obligatoria. Connexio eſt evidens. *Deo enim magis obedire oportet quàm hominibus*, Actor. 5. v. 29. Nec de antecedente dubitare poteſt, qui ferendarum legum poteſtatem Magiſtratui competere agnoſcit. 4. Deducimus adverſarios ad abſurdum. Inſtituta Pontificis Romani, ex hypotheſi illorum, obligant etiam in conſcientia, ita enim diſputat Bellarm. l. 4. de Pontific. Rom. cap. 16. *quòd Papa habeat poteſtatem ferendi leges per univerſam Eccleſiam, quæ conſcientias obligent*, imò c. Nulli. & c. Violatores. 25. q. 1. aſſeritur, quòd Papæ leges & decreta violare ſit blaſphemia in Spiritum ſanctum & peccatum irremiſſibile. Quâ igitur veritatis ſpecie, quâ fronte ſtatuitur, non omnem inſtitutionem divinam eſſe obligatioriam, nec eſſe præceptum? an non hac ratione inſtituta Pontificis ſupra divinas inſtitutiones evehuntur? 5. Nimirum qualis eſt diſtinctio Stapletoni in antid. ad c. 7. Rom. & Bellarm. l. 5. de amiſs. grat. & ſtatu peccati c. 10. quod *lex divina quædam prohibeat per modum obligationis, quædam verò per modum doctrinæ*, talis etiam eſt hæc Valent. & Becani inter inſtitutionem ac præceptum diſtinctio, utraque ſcilicet nugatoria. Quemadmodum enim omne illud quod lex prohibet, non ſolùm per modum doctrinæ, ſed etiam per modum obligationis prohibet, ut oſtendimus in Tract. de peccat. actual. §. 43. ita etiam omnis inſtitutio facti ſive ritus (de ea enim hic loquimur) eſt præceptum obligans homines ad illud, quod Deus inſtituit & ordinavit. 6. Relinquitur ergo firmum, fixum, quòd omnis inſtitutio ritus ſit præceptum ac proinde obligatoria. Quòd verò dictum fuit inſtitutionem officii ſimpliciter & abſolutè loquendo non eſſe obligatoriam, id hoc modo intelligendum. Inſtitutio ſtatus ſive officii, abſolutè & ſimpliciter conſideretur, non obligat indiſcretè omnes omninò homines, proinde hoc modo conſiderata non eſt obligatoria. Sed ſi reſpectus habeatur ad illos, quibus ſtatus eſt inſtitutus, tunc invenitur quædam obligatio. Sic matrimonium ſuâ naturâ liberum eſt, illi vero qui continere nequeunt, vi divinæ inſtitutionis ad illud obligantur. 1. Corinth. 7. v. 2. *propter fornicationem habeat unusquisque uxorem ſuam.* Miniſterium eſt officium ſuâ naturâ liberum, qui vero donis ſufficientibus inſtructi ſunt, & legitimè ad illud vocantur, illi Deo hac in parte obœdire tenentur. 7. Porro quod inſtitutio ſacræ cœnæ non ſit inſtitutio ſtatus & officii, ſed ritus & facti, id evidenter apparet ex reipſa, ſiquidem inſtitutio ſacræ cœnæ continet Teſtamentariam Chriſti diſpoſitionem de manducando ſuo corpore mediante benedicto pane, & bibendo ſuo ſanguine mediante benedicto vino: in qua ſanctiſſima ordinatione Chriſtus expreſſis & conceptis verbis declarat, non ſolùm quid nobis offerat, ſed etiam quid à nobis fieri velit. *Accipite edite. Hoc facite*, inquit. Non ergo ſimplicem utriusque ſpeciei inſtitutionem, ſed & diſertum Chriſti mandatum ei adjunctum habemus, ut abſurdum planè ſit, ſi quis inſtitutionem à præcepto in hoc negotio velit ſeparare. Quicquid enim Chriſtus inſtituit hoc fine ut fiat, & quicquid faciendum præcipit, illud omnino eſt præceptum & à nobis faciendum. Jam vero utramque ſpeciem Chriſtus inſtituit hoc fine ut accipiatur, & eam accipiendam præcepit. Ergo omnino præceptum eſt utramq; ſpeciem accipere.

Vi ergo

Vi ergò hujus divinæ inſtitutionis omnes, quibus ſacra Cœna inſtituta eſt, & ad quos bæc inſtitutio pertinet, tenentur non ſolùm manducare, ſed & bibere. Jam verò non ſolis Apoſtolis, uec ſolis Clericis, ſed omnibus Chriſtianis, qui juxta regulam Apoſtolicam probarc ſe poſſunt, ſacra Cœna eſt ioſtituta, & ad omnes hæc inſtitutio pertinet, ut ſuperiùs demonſtravimus. Ergò non ſoli Apoſtoli, nec ſoli Clerici, ſed omnes omninò Chriſtiani, qui probare ſe poſſunt, tenentur non ſolùm manducare, ſed etiam bibere. Hæc enim vis eſt divinæ inſtitutionis, ut ooo partem aliquam, ſed totam obſervare teoeaotur, quib⁹ illa præſcripta eſt. Jam verò duæ ſunt inſtitutionis partes, manducatio benedicti panis, & bibitio beocdicti vini. Ergo non alicujus partis obſervatione, videlicet maoducatione, ſed totius obſervatione, videlicet & manducatione & bibitione ioſtitutiooi divinæ ſatisfieri debet. 8. Si Becanus excipiat, *communionem ſub utraque ſpecie non ad eſſentialia, ſed ad accidentalia*, ſeu ut ipſe loquitur, *circumſtantialia cœna pertinere*, repetimus & urgemus noſtrum argumentum. Quicquid eſt pars divinæ inſtitutionis, ad illam vi ejuſdem inſtitutionis obligamur. Jam verò ex calice benedicto vinum & mediante illo ſanguinem Chriſti bibere eſt pars divinæ inſtitutionis. Ergò ad bibitionem ex calice obligamur. Aſſumtum ex verbis inſtitutionis evideos eſt. Chriſtus enim non ſolùm manducationem corporis ſui mediante pane, ſed etiam bibitionem ſanguinis ſui mediante vino inſtituit: cùm dixiſſet, *Accipite, edite, Hoc eſt corpus meum ὡσαύτως* de calice dixit: *Bibite ex hoc omnes, Hic calix eſt N. T. in meo ſanguine.* Elemeotum ſive ſymbolum exteroum in Sacramentis non eſt accidentaria quædam circumſtantia, ſed pars eſſentialis, pertinet enim ad materiam Sacramenti. Jam verò calix Euchariſticus, eſt ſymbolum eaternum ſive Elementum in Sacramento Cœnæ. Ergò non eſt accidentaria quædam circumſtantia, ſed pars eſſentialis. Quicquid autem Sacramento eſt eſſentiale, ad illius uſurpationem vi inſtitutioois divinæ omnes Sacramento uteotes obligantur. Calix Euchariſticus eſt Sacramento cœnæ eſſentialis. E. ad calicis Euchariſtici oſurpationem vi inſtitutionis divinæ omnes utentes obligaotur. Verba cœnæ manifeſtè oſtendunt, diſtinctè exprimi ſymbola caterna gemina, panem & vinum, ac rem cœleſtem corpus & ſanguioem Domini. Diſtinctè etiam otramque actionem ſacramentalem, manducandi & bibendi exprimi, quæ omnia per particulam ὡσαύτως ita connectuntur, ut manifeſtum ſit ad unius Sacramenti eſſentiam, ea ut partes eſſentiales pertinere. Vide D. Balduinum in notis ad diſp. Becani de commuoione ſub utraque ſpecie, & D. Meiſnerum p. 2. Sobr. Phil. ſ. 2. c. 3. q. 4.

2. Quia Chriſtus utramque ſpeciem diſtribuit.

35. Alterum argumentum nobis ſuppeditat exemplum Chriſti, quamvis enim uno eodemque tempore, quin etiam uno eodemque actu Chriſtus ſacram cœnam inſtituerit & primitùs adminiſtrârit, tameo diſcrimen quoddam formale conſtitui poteſt inter inſtitutionem & primævam illam adminiſtrationem. Inſtitutio totam Eccleſiam ſpectat; adminiſtratio verò ſolos Apoſtolos tunc præſentes. Inſtitutio adhuc hodiè durat & efficax eſt: adminiſtratio fuit actus tranſitorius. Vi ioſtitutionis Chriſtus adhuc præſens eſt in ſacra cœna, & corpus & ſanguinem ſuum in ea diſpenſat, ſed noo ampliùs immediatè in propria perſooa eam adminiſtrat. Inde Concil. Conſtant. Seſs. 13. bæc duo diſtinguit, quòd Chriſtus venerabile Sacramentum ſub utraque ſpecie & inſtituerit & adminiſtrârit. Sic igitur argumentamur: Quomodo Chriſtus adminiſtravit primam cœnam, eo etiam modo adhuc hodiè in Eccleſia eſt adminiſtranda. Atqui Chriſtus eo modo adminiſtravit primam cœnam, ut oon ſolùm benedictum panem manducandum; ſed etiam benedictum vinum bibendum Apoſtolis diſtribuerit. E. etiam eo modò adhuc in Eccleſia cœoa eſt adminiſtranda. Circa propoſitionem majorem notanda eſt diſtinctio ioter eſſenrialia & accidentalia, de illis propoſitio major intelligenda eſt, noo autem de hiſce. Jam verò diſtributio benedicti calicis noo pertinet ad accideotalia ſive circumſtantias exteroas, ſed ad eſſentialia. Non eſt ergo quòd Bellarminus & Becanus nobis obvertant, ex boc argumento ſequi; quòd veſperi ſit communicandum, poſt lotionem pedum, in ædibus privatis, more diſcumbentiū, &c. hæc enim omnia non ſunt eſſentiales partes, ſed circumſtantiæ tantummodò primævæ adminiſtrationis. Quòd autem diſtributio benedicti calicis ſit pars eſſentialis, patet ex eo. 1. quia calix, ſive, quod idem eſt, vinum in calice eſt ſymbolum hujus Sacramenti externum. 2. quia bibitio eſt peculiaris actus ſacramentalis à manducatione diſtinctus, eidem tamen per particulam ὡσαύτως cooocxus. 3. quia quæcunque probant manducationem eſſe partem eſſentialem ſacræ cœnæ, ea omnia etiam probant, bibitionem eſſe partem eſſentialem. 1. idem Chriſtus otrumque dixit; *Edite, bibite.* 2. ad eoſdem. 3. io modo imperativo. 4. in oumero plurali. 5. utrique ſubjungitur præceptum, *Hoc facite.* 6. utrumque exprimit actionem ſacramentalem. 7. nec ulla poteſt oſtendi diverſitatis ratio. Ergò ut manducatio eſt pars eſſentialis, ita quoque bibitio. Confirmatur argumentum ea manifeſto præcepto primævæ adminiſtrationi addito, *Hoc facite.* Tiletanus in reſut. Confeſſ. Antverp. c. de cœna diſputat, *verba Chriſti Bibite, Hoc facite, adhortativè accipi poſſe.* Sed Chriſtus Sacramenta ſua non inſtituit, ut liberum reliquerit nobis homuncionibus eis utendi vel non utendi. Si verba iſthæc *Bibite, hoc facite*, ſunt tantùm adbortatoria, conſequens fuerit, verbom *manducate* itidem eſſe tantùm adhortativum, ſicque uſus cœnæ erit arbitrarius: Item verbum *baptizate*, itidem erit adhortativum. Rectè igitur Tiletano hoc obvertit Flacius io reſponſ. ad hanc reſutationem, quòd Albert. Magnus in tract. de officio Miſſæ & Reinetus agnoſcant, *Chriſtum præcepiſſe de calice bibere*, quodque Theodoric. Maleotus Aooo 67. Lavonii Brabaoticum libellum de Miſſa ediderit, in quo diſertè ſcribit, *illis verbis, Bibite, Hoc facite, præceptum contineri.* ** Corn. Jaoſ. cap. 131. Conc. Evang. p. 903. *Mandavit Chriſtus, ut poculum ſimiliter omnib. porrigeretur.* ** Tiletano audacior eſt Becanus, qui diſputat c. 10. diſput. de comm. *Evangeliſtarum narrationem eſſe tantùm Hiſtoricam commemorationem, quid Chriſtus egerit cum Apoſtolis, non autem quid porrò alios facere velit.* Quando autem quæritur de præcepto cœnæ, reſpondet, *de utraq; ſpecie nuſquam datum à Chriſto præceptum: de Euchariſtia abſtrahendo ab una vel utraq; ſpecie datum eſſe Ioh. 6. v. 53. niſi manducaveritis, &c.* Atqui 1. Evangeliſtæ non ſolùm adminiſtrationem, ſed etiam inſtitutionem ſacræ cœnæ deſcribuot. Chriſtus eoim non ſolùm cum

d.l.) ſpeciem aliquam præbent, ꝙ in ipſa actione cœnæ Dominicæ Chriſtus tunc cùm calicem benedicendum acciperet, aq̃ in ipſo calice vino miſcuerit. Ineptum n. eſt, ꝙ ex hoſpitis hydria quidam illud probare voluerunt, cùm ex pelvi, unde Chriſtus pedes diſcipulorum lavit, propior fuiſſet ꝓbatio. Vinum igitur ſive genimen vitis, eſt de ſubſtantia Dominici calicis, ꝙ ad externum Elementum attinet, an v. debeat eſſe vel merum vel mixtũ, rubrum vel album, non eſt de neceſſitate.** Luth. in lib. de formul. Miſſæ tom. 2. Lat. f. 557. Ann. 23. *Nondum conſtitui mecum, miſcenda ne ſit aqua vino quanq̃ huc inclino, ut merum potius vinum paretur abſq; aqua mixtura, ꝙ ſignificatio me male habeat, q̃ Eſa. 1. ponit. Vinum tuum, inquit mixtum eſt aquâ. Merum vinum n. pulchrè figurat puritatem doctrinæ Evangelicæ. Deinde ꝙ ꝓ nobis non eſt fuſus niſi ſolus ſanguis Chriſti impermixtus noſtro cujus ibi memoriam facimus. Ut non ſtet illorum ſomnium, qui dicunt ibi figurari unionem noſtri cum Chriſto, hujus unionis memoriam hic non facimus. Nec ſumus uniti ante ejus fuſionẽ, alioqui ſimul noſter quoq; ſanguis cũ ſanguine Chriſti ꝓ nobis fuſus celebraretur. Tamen contra libertatem non introducam legem ſuperſtitioſam. Chriſtus hæc non magnopere curabit, nec res digna eſt contentione. Pugnavit ſatis hanc pugnam ſtultam Romana & Græca Eccleſia, ut & alias multas.* Eadẽ repetit tõ. 3. Jen. Germ. f. 334.** 2. Mixtio aquæ potiꝰ aliquid addit inſtitutioni, quia Evangeliſtæ ſolius, meriq; vini mentionem faciunt, Mat. 26. v. 29. Marci 14. v. 25. Luc. 22. v. 18. *Non bibam de hoc genimine vitis usque in diem illum, quo illud bibam vobiſcum novum in regno Patris mei.* Chryſoſt. homil. 83. in Mat. *ex germine, ait, vitis quæ certè vinum non aquã ꝓducit.* Bellarm. excipit, *Verba illa non pertinere ad calicem Euchariſticum, ſed ad calicem, qui datus fuit poſt agni paſchalis manducationem, idq; ex Luca expreſſè colligi,* de quo etiã latiùs tractat. l. 1. de Euch. c. 11. circa finem. ℞. demus, verba hæc inſtitutionem Euchariſtiæ à Chriſto prolata, ut Lucas obſervator ordinis manifeſtè indicat, interim tamen ex verbis illis inſtitutionem cœnæ immediatè præcedentib. apertè colligitur, genimen vitis in calice illo fuiſſe, quem Chriſtus poſteà accepit, eidem benedixit, ac diſcipulis dedit, dicens: *Bibite ex hoc omnes, hic calix eſt N. T. in meo ſanguine. Si ex Evangelio & Paulo expreſſè non habetur, niſi calicem ſanguinis Apoſtolis propinatum & vini nulla mentio fit, cùm de calice Euchariſtico agitur* (ut hoc loco Bell. ſcribit) conſequens fuerit, eſſentialem aliq̃ cœnæ partem in deſcriptione Evangeliſtarum omiſſam eſſe. Cornelius Janſen. comm. in con. Evang. c. 131. p. 906. *Vinum fuiſſe in calice, quem ſuis Dominus in cœna porrexit, oſtendit Cyprianus ad Cæcilium ſcribens ex eo, ꝙ Evangeliſtæ ſubjiciunt dictum à Domino: Non bibam amodò de hoc genimine vitis. Fuit ergò genimen vitis in calice, quem Dominus accepit & ſuis dedit. Vinum a. fuiſſe mixtum aqua, non ꝓbat apertis aliquib. Evangelij verbis, ut nec illis ꝓbari poteſt, ſed intelligendum relinquit ex eo, ꝙ certum eſt in calice fuiſſe vinũ, eò ꝙ vinum in illis calidior regionibus, non ſolitum fuerit bibi, niſi miſtum aquâ.* Hæc Janſenius, Vinum in calice ex verbis Chriſti probari poſſe aſſerens, mixtionem a. aquæ ex verbis Evangelii probari poſſe negans. 3. Mixtio illa nititur ſolâ traditione & conſuetudine. Jam v. conſuetudo libera & traditio incerta, non poſſunt neceſſarium quendam fidei articulum cõſtituere. Bell. l. d. §. Ceterum. *Quid fuerit in calice ante conſecrationem, an vinum purum, an vinum aqua mixtum, an ſicera, an aqua ſola, ex ſola Scriptura expreſſè non habetur, ſed neceſſariò recurrendum eſt ad traditionem eorum, qui ab Apoſtolis & eorum diſcipulis hæc myſteria acceperunt. Traditio a. habet fuiſſe vinum mixtum aqua, Ergo ita credendum eſt, aut nihil certi de materia calicis habemꝰ.* Platina in vita Alex. I. Polyd. Virg. l. 5. c. 10. Concil. Triburienſe Can. 19. ab Alexand. I. præceptum de aqua vino affundenda promanaſſe ſtatuunt. Et conſuetudinem hanc non fuiſſe univerſalem, apparet ex Durando l. 4. c. 42. ubi dicit, *in Græca Eccleſia univerſaliter hoc non fieri.* Lombard. libr. 4. ſent. diſt. 11. lit. H. *Græcorum Eccleſia non apponere aq̃ dicitur.* Armenii in Concil. Florent. primùm aquam vino temperare juſſi ſunt. Cornel. Janſ. l. d. *Lutherꝰ poſt Græcos docuit, ſolùm vinum in calice apponendũ.* 4. Mixtio illa non reſpondet typo Melchiſedeci, ꝙ panẽ & vinum, non a. vitem vinum aquâ mixtum Abrahæ & ejus militibus obtulit. 5. Qualis ſit mixtionis neceſſitas, adhuc apud ipſos Pontificios incertum eſt. Bell. l. 4. de Euch. c. 10. §. porrò: *Utrùm ſine aqua Sacramentum conſiſtere poſſit, non eſt certum: communis tamen opinio in partem affirmativam ꝓpendet.* Atqui Julius Pontifex expreſſè dicit, c. cum omne. diſt. 2. de conſecr. *Non poteſt calix Dominicus eſſe aqua ſola, aut vinum ſolum, niſi utrũq; miſceatur;* ubi non ſolùm neceſſitate præcepti, ſed etiam neceſſitate Sacramenti, hanc mixtionem ſtatuit neceſſariam. Contra v. Lombard. l. 4. ſent. diſt. 11. lit. H. *Si quis non intendens introducere hæreſin oblivione vel ignorantiâ aq̃ prætermiſerit, non videtur irritum eſſe Sacramentum, ſed ille graviter eſt corripiendus.* Et Janſ. l. d. p. 907. *Sicut ex eo, ꝙ Evangeliſta abſolutè dicunt, Chriſtum accepiſſe panẽ, creditur quemvis panem ꝓpriè dictum, poſſe eſſe materiã conſecrandi corporis Dominici, nec eſſe abſolutè neceſſarium azymũ panem q̃vis ex Apoſtolica traditione, conformi facto Chriſti, veteriq; figura & convenienti myſteriis ſignificandis, in tali pane conſecratio facienda eſt: ita ex eo ꝙ vini tantum mentionem faciunt Evangeliſtæ, creditur ꝙ vis vinum ꝓpriè dictum q. ſc. eſt vinum vitis, poſſe eſſe materiam conſecrãdi ſanguinis Domini, nec eſſe abſolutè neceſſariam miſtionem aquæ cum vino, q̃vis ob traditionem Apoſtolicam, conformem facto Chriſti, veteribusq; figuris & convenientem ſignificãdis myſteriis, illa temerè non ſine gravi peccato poſſit prætermitti.* Tollet. l. 2. de Inſtruct. Sacerd. c. 25. §. Rurſus. *Conſecratio valida eſt cum ſolo vino.* 6. Mixtio hæc labyrinthum diſputat. parit. Innocent. III. c. cum Marthæ. §. Quæſiviſti. extr. de celebr. Miſſ. & Thom. part. 3. q. 74. art. 8. recenſent quæſtionem, in quâ Doctores ita perplexos fuiſſe tradunt, ut ex ejus ambagib. vix potuerint ſeſe extricare, nimirum: *an aqua q̃ Presbyter Miſſam celebrans infundit & calici vinoq; immiſcet, in ſanguinem cum vino transſubſtantietur nec ne?* Sunt a. tres opiniones. Quidam ſtatuunt, *quòd ſicut vinum convertitur in ſanguinẽ, qui fluxit de latere Domini, ita & aqua convertatur in aquam, quæ cum ſanguine fluxit ex eodem latere.* Alii tenent, *quod aqua vino mixta tranſiens in vinũ, ſimul cum vino transſubſtantietur in ſanguinem Chriſti.* Alii rurſum, *eò ꝙ Phyſici aſſeverent, aquam non tranſire in vinum, ſed eam jam vino mixtam poſſe per artificium ſeparari à vino, putant aquam nec in ſanguinem tranſire nec in alteram aquam; ſed per ſe manere vino converſo in ſanguinem, & circumfuſam prioris vini accidentibus conſiſtere.*

27. Bellarm. pro neceſſitate mixtionis hæc ꝓducit argumenta. 1. *Chriſtus vinum aquâ mixtum conſecravit.* *Argumenta pro neceſſitate*

mixtionis. *ſecravit. Ergo & nos ita facere debemꝰ.* ℞. 1. ex hiſtoria Evangelica non poteſt certò & infallibiliter oſtendi, ꝙ Chriſtus vino aquâ mixto uſus fuerit, vel ꝙ in ipſa Euchariſtiæ adminiſtratione aq̃ vino infuderit. 2. Bellar. regerit, *non poſſe ex eadem oſtendi, ꝙ vino fuerit uſus, ad traditionem igitur recurrendũ eſſe, quæ vinum illud aquâ fuiſſe mixtum docet.* ℞. imò v. ex verbis illis Chriſti: *Non bibam amodò de genimine vitis, &c.* ſatis evidenter cõſtat, genimen vitis in poculo Euchariſtico fuiſſe, ut ex cohærentia textus, atq; aliis fundamentis paulò ſuperiùs oſtendimus. 3. demus ex hypotheſi, Chriſtum conſecraſſe vinum aquâ mixtum, illud tamen utpotè pro more regionis factum, eſſet indifferens. Quemadmodum n. panis eſt de ſubſtantia cœnæ Dominicæ: an v. panis eſſe debeat triticeus an ſiligineus, an fermẽtatus, an azymus, &c. liberum eſt, & non de neceſſitate Sacramenti: ita quoq; vinum eſt de ſubſtantia cœnæ Dominicæ, an v. vinum ſit rubrum vel album merum, an mixtum, ad ſubſtantiam & integritatem Euchariſtiæ nihil quicquam intereſt. 4. Regerit Bellarm. *Si pro more regionis, vino aquâ temperato Chriſtus fuiſſet uſus, Patres variorum locorum, nunq̃ tanto conſenſu & abſolutè dixiſſent, vino aquam in calice miſcendam eſſe.* ℞. Rationem illam miſtionis non excogitavimus ipſi, ſed ponitur diſertis verbis à Lyrano in c. 11. prioris ad Cor. ubi ſic ſcribit: *Probabile eſt* (nota: non certum) *ꝙ Dominus aquam appoſuerit. In terra n. illa ꝑpter vini fortitudinẽ conſuetum eſt ſemper bibere vinum cum aqua.* Patres ꝙ attinet, quidam factum Chriſti referunt, nullam v. neceſſitatis legem ex eo deducunt: quidam conſuetudinem Eccleſiæ recẽſent, jam v. Eccleſiæ conſuetudo Chriſtianæ libertati non ꝑjudicat: qui neceſſitatem mixtionis ex facto Chriſti propugnant, ad traditionem confugiunt, jam v. incertæ traditiones (quales ſunt omnes, quæ extra Scripturam proponuntur) non poſſunt neceſſarium fidei articulum conſtituere, ut de Liturgiæ Jacobi, Clementinarum conſtitutionum & Epiſtolarum Decretalium certitudine nihil dicamus. 5. Utimur a. hoc argumento: Si Chriſtus vinum aquâ miſcuit, factum id vel propter Sacramentum, vel propter morem regionis. Si prius, ſequitur mixtionem ad Sacramenti integritatem pertinere, illa n. eſt neceſſaria cujusque Sacramenti materia, q̃ Chriſtus ad eam ordinavit: Conſequens negat Bellarm. §. porrò, ſic ſcribens: *Utrùm ſine aqua Sacramentum conſiſtere poſſit, non eſt adeo certum, communis tamen opinio in partem affirmativam ꝑpendet.* Idem ſtatuit Lyranus loco proximè citato: *Si non animo introducendi hereſin, ſed oblivione prætermittatur aqua, non minùs conficitur, nec Græci aquam addunt.* Relinquitur igitur poſterius, videl. pro more regionis mixtionem illã, ſi qua præceſſit, à Chriſto factam. 6. Id declarari poteſt ritu fractionis. Conſtat ex Hiſtoriâ Evangelica panem Euchariſticum à Chriſto eſſe fractum: Hæc fractio aut propter diſtributionem uſurpata fuit ꝓ more regionis, aut ꝑpter repræſentationẽ paſſionis. Sed poſterius locum non habet, ut ſuo loco demonſtrabitur: relinquitur igitur prius & per conſequens ut ritus fractionis, ita quoq; mixtura aquæ ἀδιάφορον eſt & indifferens, cũ utraq; actio ꝓ more regionis ſuſcepta fuerit. 7. Adde quòd Platina, Polydorus, & alii originem hujus mixtionis ad decretum Alexandri I. non a. ad Chriſti factum referant.

1. Exemplum Chriſti.

2. Patrum autoritas.

28. II. *Patres alias hujus mixtionis cauſas reddũt, non a. illam, ꝙ in Oriente ſint vina fortia?* Reſp. non damnamus pios veteres, qui olim ſuo quodam conſilio & ſine ſuperſtitione vinum aquâ temperatum in calice cœnæ Dominicæ uſurparunt, vel ꝙ Chriſtum ita feciſſe perſuaſi erant, ut Cypr. l. 2. Epiſt. 3. vel ꝙ olim cœnam Domini peragentes, quidam largius biberẽt, adeò ut nonnulli in agapis inebriarentur, ut colligitur ex 1. Cor. 11. v. 21. ideoq; ut vinum per ſe fortè minùs noceret, aq̃ vino miſcuerunt; vel quia ex petra ſitientibus Iſraëlitis aqua exundavit, quæ petra Chriſti typum geſſit, Num. 20. v. 10. 1. Cor. 10. v. 4. Euſeb. Emiſs. ſerm. 5. de Paſcha, vel quòd aqua & ſanguis ex latere Domini effluxerit, Joh. 19. v. 14. Ambr. l. 5. de Sacram. c. 1. vel ad denotandam unionem Chriſti cum Eccleſia, q. aquæ populos ſignificent, Cypr. l. d. vel ad ſignificandam duarum Naturarum in Chriſto unionem. Niceph. l. 18. c. 53. vel quia corporalis potus maximè conveniens Naturæ humanæ eſt vinum aqua mixtum, Clem. Alexand. l. 2. pædag. c. 2. propter has cauſas pii veteres cramate loco meri in Euchariſtiæ celebratione uſi ſunt; quos uti non damnamus, ita cùm liberè illud fecerint, & v. mixtio talis Eccleſię hodiè à Pontificiis obtrudatur tanquam abſolutè & ſimpliciter neceſſaria, & quidem hoc fine, ut populus Chriſto adunetur, quando vinum aquæ miſcetur, ideò noſtræ Eccleſiæ exemplo & facto oſtenderũt, Chriſtianam libertatem in iis, quæ non ſunt juris ac præcepti divini, non debere jugo ſervitutis ſubjectam eſſe, cùm præſertim erroneæ opiniones huic obſervationi affinguntur.

29. Porrò nullam ex enumeratis cauſis adhibiti olim cramatis cogentem eſſe oſtendit earum examen. 1. *Chriſtus uſus eſt vino aquâ temperato.* Reſp. Thom. p. 3. q. 74. art. 6. fatetur, *probabiliter tantùm credi, ꝙ Dominus Sacramentum inſtituerit in vino aquâ permixto.* Adde ꝙ non omnia, quæ Chriſtus in adminiſtratione primæ cœnæ feciſſe legitur, abſolutè & ſimpliciter in Euchariſtiæ celebratione, neceſſaria ſint. 2. *In agapis nonnulli inebriabantur.* ℞. agapæ illæ non ampliùs ſunt in uſu, hæc ergò ratio hodiè ceſſat. 3. *Ex petra Iſraelitis ꝓfluxit aqua.* ℞. argumentum typicum nõ concludit de ipſa ſubſtantia in antitypo, alioqui quia agnus paſchalis fuit typus ſacræ cœnæ, etiam carnes agni in ea adhiberi deberent. Urgemus typum Melchiſedechi, qui ſolum vinum obtulit, jam v. ex hypotheſi Pontificiorum, Chriſtus illud ipſum obtulit quod Melchiſedech, cùm fuerit Sacerdos ſecundùm ordinẽ Melchiſedech. 4. *Ex latere Chriſti profluxit ſanguis & aqua.* ℞. non in cruce, ſed in prima cœna modus adminiſtrationis expoſitus eſt. Scriptura hunc typum nuſpiam ad Euchariſtiæ negotium applicat. Ergo non poteſt certum & immotum ex eo deduci argumentum. Pleriq; Patres, non ſeorſim ad ſacram cœnam, ſed ad utrumq; N. T. Sacramentum, ad Baptiſmum & cœnam hunc typum referunt. Adde quod mixtio illa non conveniat huic typo, quia ex latere Chriſti non fluxit aqua & vinum, ſed mera aqua: nec fluxus aquæ & ſanguinis fuit mixtus, ſed contiguus & diſtinctus: pari ratione aqua non vinum eſſet ſymbolum cœnæ; ſequeretur inſuper, in calice non merum Chriſti ſanguinem & vini accidentia ſed etiam aq̃ eſſe, id quod cum hypotheſi transſubſtantiationis pugnat. Suaretz in Thom. part. 3. q. 51. art. 31. diſp. 41. §. 2. *Dicendum ſine dubio eſt, in paſſione Chriſti ſanguinem & aquam exiviſſe impermixta & loco ſeparata, tùm quia hoc ſignificant verba Johannis, fluxit ſanguis & aqua, tùm etiam quia non aliàs potuiſſet aqua à ſanguine diſcerni.* Si dicatur aq̃ vel in vinum, vel in Chriſti ſangui-

nem converti, principium petitur. Nec ꝓcedit argutia Bellarmin. *Chryſoſt. & alij Patres docent, id bibi in calice, ꝙ effluxit ex Chriſti latere. Ergò etiam aqua eſt in calice*, Dicitur n. id à Patribus, reſpectu habito non ad aquam, ſed ad ſanguinem Chriſti; alias conſequens foret, non aquam illam, q̃ Sacerdos infundit, ſed quæ ex Chriſti latere ꝓfluit, bibi: vel dicendum foret, ſicut vinum convertitur in Chriſti ſanguinem, ita aq̃ à Sacerdote appoſitam converti in aq̃, quæ ex Chriſti latere profluxit, unde v. nova illa transſubſtantiatio probabitur? Bell. regerit, *in calice ꝑmixtionem repſentari id totũ, ꝙ è latere fluxerit*: at ubi à Chriſto inſtituta illa repſentatio? nõ repſentationẽ ſed bibitionẽ & communicationẽ ſanguinis ſui in ſacra cœna inſtituit. *5. Significatur hac mixtione unio Chriſti cum Eccleſia, aqua n. populos, vinum Chriſtum ſignificat.* ℞. fundamentum unionis Chriſti cum Eccleſia, non quærendum eſt in mixtione illa aquæ & vini, ſed in manducatione benedicti panis, qui eſt communicatio corporis Chriſti & in bibitione benedicti vini, ꝙ eſt communicatio ſanguinis Chriſti, docente Apoſtolo 1. Cor. 10. v. 16. qui ex eo porrò infert v. 17. *Unus panis, unum corpus multi ſumus, nam omnes de uno pane participamus*. Et 1. Cor. 12. v. 13. *Omnes in unum Spiritum potati ſumus*. Rectè igitur ſcribit Chemnir. d. l. *Vide præpoſteram iſtorum hominum religionem, &c. de mixtione calicis ideò dicunt ſe pugnare, ut unio fidelis populi cum capite Chriſto repræſentetur. Nova hac religio eſt, ꝙ de unione populi cum Chriſto ſiat ſolliciti: ſed quomodo? Chriſtus uſum integri Sacramenti ideò inſtituit, ut hac accepta & hauſta faciãt, ut nos in Chriſto & Chriſtus in nobis ſit. De calice Paulus dicit omnes in unum Spiritum potati ſumus. Et Chriſtus inquit, Hic calix eſt N. T. in meo ſanguine, qui pro multis effunditur in remiſſionem peccatorum. Quare igitur uſum integri Sacramenti non concedunt populo? quare calicẽ N. T. cujus Mediator Chriſtus eſt, fideli populo denegant? quare ꝓhibent ne in unũ Spiritum potentur, ſi de unione fidelis populi cum Chriſto ſunt ſolliciti?* Et poſtea; *Si allegoria illa urgeatur, ꝗa aquæ multæ ſunt populi multi, plùs ſumendum eſſet de aqua q̃ de vino. Unum a. eſt caput, membra v. multa, & parùm aqua valdè parũ de populo adunaret Chriſto. 6. Significatur unio duarum Naturarum in Chriſto.* ℞. Diſtinguendum eſt inter unionem perſonalem & Sacramentalem. In ſacra cœna ſpectatur unio Sacramentalis corporis & ſanguinis Chriſti cũ externis ſymbolis, nequaq̃ v. unio perſonalis, h. e. ſacra cœna non inſtituta eſt hoc fine, ut repræſentaret unionem perſonalem divinæ & humanæ Naturæ in Chriſto, ſed ut corpus & ſanguis Chriſti mediantibus externis ſymbolis, quibus Sacramentaliter unita ſunt, nobis communicarentur. Pii veteres, ut Gelaſius, Theodoretus & alii conferunt unionem Sacramentalem & perſonalem, ſed modo diverſo ab hac repræſentativa aquæ & vini mixtione. 7. *Potus maximè conveniens humanæ Naturæ eſt vinum aqua temperatum.* ℞. in locis Septentrionalibus frigidiorib. potus magis conveniens eſt vinum merum: concedi ergò poteſt mixtionis illius utilitas reſpectu calidiorum regionum, in quibus naſcuntur vina fortia. Sed conſequens videl. univerſalis neceſſitas mixtionis ex illo minus rectè infertur. Adde ꝙ non propter corporis, ſed animæ ſalutem vinum Euchariſticum adhibetur, ut interim nihil dicamus de eo, quòd teſtibus Medicis vina quædam per mixtionem aquæ redduntur inſalubria.

30. Dixerat Chem. ex Luthero, *ſi allegoriis liberet ludere, mixtionem aquæ cum vino de adulteratione cœnæ Dominicæ exponi poſſe, cùm notum ſit, quid Eſaias intelligat, cùm inquit: vinum tuum mixtum eſt aqua.* Bell. reſpondet, *in Scripturis unam & eandem rem alio atq; alio modo conſideratam, nunc bonã, nunc malam habere ſignificationem, & ꝓinde etiam mixtionem aquæ cum vino diverſo reſpectu laudari & vituperari.* Atqui non opus erat operosâ illâ hac reſponſione, cùm Chemnitius hanc ſimilitudinem non proferat, ut argumentum aliquod, noſtram ſententiam probans, ſed ut inſtantiam, quâ Pontificiorum argumenta à ſignificationib. hujus mixturæ deducta, invalida eſſe probet: cùm n. mixtionis hujus ſignificatio poſſit eſſe mala, ideò bonas illas ſignificationes concinnè excogitatas, neceſſitatem mixtionis, haudquaquam probare docet. Dixerat Chemnit. *mixtionem aquæ eſſe rem indifferentem.* Bellar. regerit, poſteaquam *expreſſè imperatum, vel à Deo immediatè, vel ꝑ Concilia & Eccleſiam, ut id fiat, non ampliùs eſſe rem indifferentem ſed neceſſariã.* Atqui probandum erat, mixtionem illam immediatè à Deo imperatam. Decreta Conciliorum & ſtatuta Eccleſiæ non poſſunt articulum aliquem fidei, contra verbum Dei erigere, aut ritum per ſe ἀδιάφορον & indifferentem, in ſe & ſimpliciter neceſſariũ facere, aliàs decreta Conciliorum & conſuetudo Eccleſiæ parem cum verbo Dei obtinerent autoritatem. Dixerat Chemnit. *non eſſe tribuendum mixtioni aquæ cum vino id, ꝙ erat tribuendum communioni, videl. unire fideles cum Chriſto.* Bellar. regerit *id intelligendum eſſe, non ꝙ per miſtionem illam aquæ cum vino reipsa fiat unio populi cum Chriſto, ſed tãtum quoad ſignificationem.* ℞. cur ergò Julius Pontifex c. cùm omne crimen. diſt. 2. ſic loquitur? *quando in calice aqua vino miſcetur, tunc populum Chriſto aduniri, & credentium plebem ei, in quem credit, copulari & jungi*, item *ſi ſolum vinum offeratur & conſecratur, ſanguinem Chriſti eſſe ſine nobis &c.* Hæc certè non de nuda ſignificatione: ſed de ipſa efficientiâ disertè loquuntur, adde ꝙ Sacramenta id efficiant, quòd ſignificant, cùm non tantùm ſint ſignificativa ſigna, ſed etiam effectiva, ut rectè alibi diſputat Bellarminus.

CAPUT IX.

De communione ſub una ſpecie.

31. Quæritur 6. An vinum benedictum diſtribuendum ſit omnib., qui in ſacra cœna de benedicto pane participant? Sententia noſtrarum Eccleſiarum hæc eſt, legitimam cœnæ Dominicæ adminiſtrationem non conſiſtere in ſola manducatione benedicti panis, nec in ſola bibitione benedicti vini, ſed utrumq; ad Sacramenti integritatem requiri, tùm benedicti panis manducationem, tùm benedicti vini bibitionem, ideoque non eſſe talem ſeparationem faciendam, quâ quibuſdam tantùm benedictus panis & benedictum vinum ſimul, quibuſdam v. tantùm benedictus panis ſine poculo benedicto detur, id ꝙ ſequentibus confirmatum damus argumentis, quorum prima claſſis ex Scripturis S. altera ex teſtimonio primitivæ Eccleſiæ; tertia ex ipſorum adverſariorum confeſſione deprometur. Inter argumenta ex Scripturis petita familiam ducit. 1. Chriſti inſtitutio. Quod Chriſtus verus Deus & homo in ſacræ cœnæ inſtitutione conjunxit, id nulli hominum

Q. 6. An vinum benedictum diſtribuendum ſit omnibus communicantibus?

Affirmatur.

1. Chriſti inſtitutio id requirit.

minum ſeparare licet, Mat. 19. v. 6. Jam v. Chriſtus ſacram C. eo modo inſtituit, ut non ſolùm in ea benedictus panis & mediante eo corpus ipſius manducetur, ſed etiam benedictum vinum & mediante eo ſanguis ipſius bibatur, Matt. 26. v. 26. 28. Marc. 14. v. 22. 23. 24. Luc. 22. v. 19. 20. ſicq; manducationem benedicti panis & bibitionem benedicti caliciſ conjunxit. Ergò nulli hominum hæc ſeparare licet. Circa quam inſtitutionem Chriſti probè notandum. 1. quòd in manducatione Sacramentali connectuntur panis & corpus Chriſti, non autem panis & ſanguis Chriſti; in bibitione Sacramentali connectuntur vinum & ſanguis, non autem vinum & corpus Chriſti, unde D. Apoſt. 1. Cor. 10. v. 16. *panem* vocat *κοινωνίαν corporis*, *calicem* vocat *κοινωνίαν ſanguinis*. Quisquis igitur ſanguinis Chriſti Sacramentalem *κοινωνίαν* deſiderat, illum vi inſtitutionis hujus non ſolùm panem benedictum manducare, ſed & ex benedicto calice oportet bibere. 2. Quod Lucas in deſcriptione partis alterius addat vocem *ὡσαύτως ſimiliter*, manifeſtè oſtendens, quod Chriſtus pari modo juſſerit benedictum vinum bibere, quomodo juſſerat benedictum panem manducare.** Argumentamur igitur: Quæcunq; requiruntur ad actus alicujus continentiam non poſſunt ab ea ſeparari etiam humanis ll. applaudentib. l. 21. & 28. C. de Teſtament. l. heredes §. ſin. ff. qui Teſt. fac. poſſunt. Bibere Chriſti ſanguinem requiritur ad S. Cœnæ continentiam. Ergo. Neq; n. Chriſtus dixit disjunctivè. *Edite aut bibite*, ſed conjunxit actū bibendi cum actu manducandi per particulam *καὶ* & adverbium *ὡσαύτως*.** 3. Quòd Matthæus in deſcriptione partis alterius addat particulam univerſalem: *bibite ex hoc OMNES*, quo ipſo mandato Chriſtus occurrere voluit diſputationibus de concomitantia & libero calicis uſu, q. nullo præcepto divino ad participationem ſacri calicis acceſſuri ad cœnam Dominicam aſtringamur. 4. quod Chriſtus ſacræ cœnæ inſtitutionem verbis hiſce *προςακτικοῖς* concludit: *Hoc facite*, quibus in utraq; parte revocat nos ad ſuam voluntatem, diſpoſitionem ac ordinationem in verbis inſtitutionis expreſſam, ut in verâ fidei obœdientiâ non ſolùm benedictum panem manducemus, ſed etiam benedictum vinum bibamus, cùm ſit *unus Magiſter & doctor noſter*, Mat. 23. v. 8. voce cœlitùs delatâ, audiendus nobis commendatus, Mat. 3. v. 17. cumq; proprium ſit ovium Chriſti vocem hujus paſtoris ſui audire. Joh. 10. v. 27.** Ambr. in 1. Cor. 11. *Indignus eſt Domino, qui aliter celebrat hoc myſterium, quàm ab eo traditum eſt. Non n. poteſt devotus eſſe, qui aliter ſumit, quam datum eſt ab autore.* Claud. de Sainctes Repetit. 10. de Euchar. c. 1. *Concedamus adverſariis quod poſtulant, de myſteriis & Sacramentis ex eorum inſtitutione optimè decerni ac definiri.***

Exceptio Bellarmini, hæc verba dici ſolis Apoſtolis.

32. Hoc argumentum cùm jugulum cauſæ petat, ideò varias comminiſcuntur exceptiones. Bellar. l. 4. de Euchar c. 24. reſp. ad locum ſecundum excipit. *hæc verba dici ſolis Apoſtolis, qui tùm ad menſam cum Chriſto ſedebant, nec poſſe referri ad omnes omninò homines, aut ad omnes Chriſtianos, aut ad omnes fideles adultos.* Reſp. 1. Roſinus in vita Joh. Friderici Elect. Saxon. refert, quòd pientiſſimus ille Elector in Comitiis Auguſtanis Anno 30. in Colloquium cum Pontificiis nonnullis de cœna Domini venerit, utrùm altera tantùm pars, an utraq; Laicis eſſet exhibenda? Pontificii pro defenſione ſuæ opinionis, quâ unam ſolùm partem Laicis porrigendam, utramque verò ſolis Sacerdotibus inſtitutam eſſe, multa afferebant, atq; inter alia etiam verba iſta inſtitutionis, *Bibite ex hoc omnes*, in ſuam trahere volebant ſententiam, contendentes vocem *omnes* notare Sacerdotes, non Laicos: reſpondebat Illuſtriſſimus Princeps, ſiquidem vera ſit ſententia, neceſſe eſt ut & ſibi & in iſta etiam Chriſti ſententia; *Mundi eſtis, ſed non omnes*, per vocem *omnes* ſoli Sacrificuli intelligantur, & inde ſequi, eoſdem impuros & omnis generis vitiis pollutos eſſe. De alio quodam Principe conſtat, quòd locum Hebr. 13. v. 4. præpoſteris illis diſputatoribus objecerit: *Honorabile conjugium in omnibus & torus immaculatus*, ubi particulam univerſalem ad ſolos Laicos reſtringunt, hic verò in verbis cœnæ ad ſolos Sacerdotes. 2. Sed miſſis hiſce inſtantiis ad rem ipſam reſpondemus. Solis Apoſtolis eſſe dictum: *Bibite ex hoc omnes*, dupliciter intelligi poteſt, vel id quod dicitur, ad ſolos Apoſtolos pertinere, vel Apoſtolos tunc præſentes moneri, ut ſciant id, quod ipſis cum reliquis fidelibus ad ſacram cœnam accedentibus eſt commune. Bellarminus priore modo intelligit, *ſolis Apoſtolis id eſſe dictum*, ſed hac ratione nulla manet reliqua ſacræ cœnæ inſtitutio, nullum de ejuſdem uſu mandatum. Dicimus ergò Apoſtolis in prima illa cœna vicem geſſiſſe omnium eorū, quibus cœna inſtituta eſt, ideò mandatum Chriſti neceſſariò accipiendum eſſe de omnibus illis, qui ex Chriſti mandato benedictum panem in ſacra cœna manducant. Ut ergò mandatum Chriſti, *Paſce oves meas*, ſoli Petro quidem datur, id interim tamen ad omnes Apoſtolos & Eccleſiæ miniſtros (juxta noſtram ſententiam: ex Bellarmini autem hypotheſi ad omnes Petri in cathedra Romana ſucceſſores) pertinet: ita ſolis Apoſtolis in ſacra cœna dicitur, *Bibite ex hoc omnes*, interim tamen ad omnes fideles cœleſtis hujus convivii futuros hoſpites reverâ pertinet. Sic ergò habet noſtrum argumentum: Quoſcunque Chriſtus in ſacra „
cœna jubet edere benedictum panem, eos ipſos „
omnes pariter, nemine excepto, jubet etiam be- „
nedictum vinum bibere. Atqui Chriſtus jubet „
edere Apoſtolos, qui tum temporis omnes hujus „
cœleſtis convivii hoſpites futuros repræſentabant. „
Ergò Apoſtolos & per Apoſtolos omnes hujus „
cœleſtis convivii hoſpites futuros jubet etiam bi- „
bere. 3. Concidunt igitur argumenta illa omnia, „
quibus Bellarminus ex circumſtantiis textus probare conatur, ſolis Apoſtolis à Chriſto eſſe dictum: *Bibite ex hoc omnes.* Demus enim ex hypotheſi, ſolos Apoſtolos cum Chriſto ſacrum hoc convivium celebraſſe. (quamvis fortè non improbabile ſit, patremfamilias & quoſdam domeſticos in illis ædibus, in quibus Chriſtus primùm ſacram cœnam celebravit, eidem admotos fuiſſe) demus, ſolis Apoſtolis tunc præſentibus & ſacram cœnam participantibus dictum eſſe, *bibite ex hoc omnes*, interim manet hoc, quòd Apoſtuli vicem geſſerint totius Eccleſiæ, cùm inſtitutio ſacræ cœnæ non ſolos Apoſtolos, ſed totam Eccleſiam ſpectet, neque enim aliam cœnam Apoſtolis, aliam reliquis fidelibus Chriſtus inſtituit, ſed hæc ipſa inſtitutio ad omnia Eccleſiæ membra pertinet, quæ juxta regulam Apoſtolicam probare ſe poſſunt. Sic ergò argumentamur: Quam latè patet in- „
ſtitutio ſacræ cœnæ, tam latè etiam patet mandatū „
Chriſti, *bibite ex hoc omnes*, jam verò inſtitutio ſa- „

cræ coenæ tàm latè patet, ut non ad ſolos Apôſtolos, ſed ad totam Eccleſiam, h.e. ad omnes fideles, qui probare ſe poſſunt, pertineat. Ergo etiam mandatū Chriſti in hac inſtitutione, *bibite ex hoc omnes*, ad totam Eccleſiam pertinet. 4. Idipſum evidentiſſimè colligitur ex D. Paulo 1. Cor. 11. v. 23. 24. &c. ubi abuſus, qui in Corinthiaca Eccleſia circa adminiſtrationem ſacræ cœnæ irrepſerant, eâ ratione corrigit, ut ad primam inſtitutionem Corinthios revocet, & ex ea judicium de legitima ſacræ cœnæ adminiſtratione fieri velit. Unde ſic concludimus: Ad quod norma & regula quædam divino Spiritu applicatur, ad illud omninò pertinet, aliàs vitioſa eſſet applicatio. Atqui inſtitutio ſacræ cœnæ tanquam norma & regula ad ſacram cœnam in Corinthiaca Eccleſia celebratam divino Spiritu ab Apoſtolo applicatur. Ergò ad eandem etiam pertinet, & per conſequens ad omnes quæ in omnib. Eccleſiis adminiſtrantur, cùm omnium ſit eadem ratio. 5. Idem Apoſtolus ad totam Corinthiacam Eccleſiā ſcribens, integram Chriſti inſtitutionem repetit 1. Cor. 11. v. 23. ſicq; reipſa oſtendit, hanc Chriſti inſtitutionem etiam ad Laicos ſpectare. Quoſcunq; Apoſtolus ad Chriſti inſtitutionē revocat, ad eos omninò Chriſti inſtitutiu pertinet. Jam v. Apoſtolus totam Eccleſiam Corinthiacam ad Chriſti inſtitutionem revocat: neq; n. ſolis Presbyteris ſcribit, *ſed Eccleſiæ Dei quæ eſt Corinthi, ſanctificatis in Chriſto Ieſu, vocatis ſanctis, cum omnibus qui invocant nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti in omni loco*, 1. Cor. 1. v. 2. Ergò Chriſti inſtitutio ad totam Eccleſiam Corinthiacam, imò ex conſequenti ad omnes Eccleſias pertinet. 6. Si obvertere velint, *Apoſtolos in prima inſtitutione deſignaſſe ſolos Sacerdotes*, urgemus hoc argumentum: Illos deſignabant Apoſtoli in prima cœna, quorum officium & munus repræſentabant. Atqui non Sacerdotum quatenus talium, ſed accedentium ad ſacram cœnam officium & munus repræſentabant. Ergo non Sacerdotes ſed in genere omnes ad ſacram cœnam accedentes deſignabant. Aſſumtum probatur, quia Sacerdotum quatenus talium (ex hypotheſi Papiſtica) officium & munus eſt ſacrificare: Sacerdotum (Miniſtrorum Eccleſiæ, ſecundùm phraſin Evangelicam) quatenus talium officium ac munus eſt, benedictum panem & benedictum vinum diſtribuere, quas partes tunc Chriſtus adminiſtrabat, non a. Apoſtoli. Si Apoſtoli repræſentaſſent Sacerdotes, conſequens fuerit, etiam clericos non conficientes debere ex calice bibere. Conſequens non concedunt Pontificii. Sic ergò concludimus: Quomodo Apoſtoli participarunt ſacram cœnam, quando non fuerunt conficientes, eodem etiā modo Laici ſacram cœnam participare debent. Ratio eſt quia inter Sacerdotes non conficientes & Laicos reſpectu communionis (ex hypotheſi etiam Pontificiorum) nullum eſt diſcrimen, cùm utrisq; unam ſolummodò ſpeciem exhibeant & exhibendam cenſeant. Jam v. Apoſtoli in prima cœna, quando non fuerunt conficientes, eo modo hoc Sacramentum participarunt, ut non ſolùm benedictum panem ederent, ſed etiam ex benedicto calice biberent, ut conſtat ex verbis Marc. c. 14, 23. *Biberunt ex eo omnes*. Ergò etiam Laici eodem modo ſacram cœnam participare debent, ut non ſolū benedictum panem edant, ſed etiam ex benedicto calice bibant. Si dicere velint, hanc Apoſtolorum bibitionem eſſe ἀδιάφορον & liberam, obſtant illis verba Chriſti, *Hoc facite*, quæ Iohannes à Lovanio & ex illo Bellar. ad actionem manducandi & bibendi referunt: obſtat etiam paritas præcepti in verbis *manducate & bibite*. 7. Si Apoſtoli in prima coena ſolos Sacerdotes deſignarunt, ita ut quæ ad ipſos dicta, non pertineant ad reliquos fideles, conſequens fuerit inſtitutionem coenæ ad ſolos Sacerdotes pertinere, Laicos a. non habere inſtitutionem nec mādatum de ſacra coena participandi, quâ ratione nō ſolùm benedictus calix, ſed tota ſacra coena ipſis eripietur. Si obvertere velint, *in diverſorio Emaunti co ſacram cœnam pro Laicis inſtitutam eſſe*, urgemus, ut ſubſtantialia coenæ in deſcriptione illius convivii nobis oſtendant, quod nunquam poterunt: ut nihil dicamus de eo, quod omnium ferè conſenſu, duo illi comites fuerint ex numero ſeptuaginta diſcipulorum Chriſti, ideoq; Sacerdotes potiùs quàm Laicos repræſentaſſe ex hypotheſi pontificia eſſent dicendi. Et quæ hæc protervia eſt, negare Euchariſtiæ uſum etiam Laicis in verbis inſtitutionis præceptū eſſe, & ex locis peregrinis Laicorum communionē accerſere? Chriſtus ibi non de munere quodam Apoſtolis proprio, ſed de Sacramento toti Eccleſiæ communi egit, quæq; ibi Apoſtolis locutus eſt, ea non ut Apoſtolis, ſed ut Chriſtianis locutus eſt, ut ex declaratione Apoſtolica, 1. Cor. 11. v. 23. & ſeqq. Sole clarius conſtat. Staplet. in prompt. fer. 3. hebd. Sanctæ § ad priùs. *Evangeliſta modum fœdus & N. T. ineundi & perficiendi deſcribunt, Mat. 26. Bibite ex hoc omnes. Marcus addit, & biberunt ex eo omnes. Iam n. hâc actione bibendi adimpletum fuit ex parte Apoſtolorum N. T. cum Deo, ſicut aſperſione ſanguinis in populum, quam Moſes fecit, dicens: Hic eſt ſanguis Teſtamenti quod pepigit vobiſcum Deus. Propterea in Matthæo cùm dixit Chriſtus, Bibite ex hoc omnes, ſubjunxit ut cauſam bibendi, hic eſt ſanguis meus N. T. i.e. ideò bibite, quia bibendo perficietis ex parte veſtra N. T. eritis populus Dei hac teſſera fœderalis accepta, &c.* Ex his Stapletoni verbis ſic inferimus: Aut populus Dei in N. T. populo V. T. in jure cōmunionis Sacramentalis poſtponendus, aut concedendum erit populum Dei, ut olim externa foederis teſſera, ſanguinis aſperſione, ita nunc quoque calicis communione participare. Prius Staplet. dicere nequit, quia confert invicem populum V. & N. T. Caſſander in Conſult. art. 22. *Diſcipulos Chriſti in prima cœna fidelium communicantium perſonam repræſentaſſe agnoſcit*. 8. Dn. Luther. l. de capt. Babyl. c. de Euch. monet, non ſine myſterio Chriſtum dixiſſe, *Bibite ex hoc omnes*, cùm non dixerit prius, Manducate ex hoc omnes, nimirum prævidit futuros, qui dicerent, panem omnibus dandum, calicem non item. Bellarm. confugit ad traditionem, ex qua probare conatur, Chriſtum etiam dixiſſe: *Manducate ex hoc omnes*. Sed novit quæ de traditionibus extra Scripturam noſtra ſit ſententia, aliter igitur excipit. Videl. *panem non integrum, ſed in particulas fractam, calicem v. unum & eundem Apoſtolis eſſe datum, ideò ergo Chriſtum dixiſſe, Bibite ex hoc omnes, ut intelligeret primus, non totum ſibi exhauriendum, ſed tantum relinquendum, quod omnib. ſufficeret*. R. hoc gratis dicitur, nùm n. adeò vinoſos judicabimus Apoſtolos, ut peculiari mandato cavendum fuerit, ne unus calicem exhauriret, qui duodecim perſonis ſufficere potuit? Chriſtus jam antè de calice poſt eſū agni paſchalis diſtributo dixerat, Luc. 22. v. 17. *Accipite & dividite inter vos*, idē in calice Euchariſtico faciendū eſſe intelligere poterant. Quicquid ſit, ex verbis Chriſti evidenter colligitur, omnib. illis ex calice benedicto bibendum eſſe, qui de pane benedicto in ſacra coena participant

ticipant, id quod inſtituto noſtro ſufficit. 9. Eſt & hoc Lutheri argumentum. Iiſdem dictum eſt manducate, quib. dictum bibite. Vel igitur totum Sacramentum dandum eſt ſolis Presbyteris, vel ſimul etiam Laicis. Si Laicis etiã, ergò omnib. dictũ eſt, Manducate & bibite. Si ſolis Presbyteris. Ergò non licet Laicis dare ullam partem Sacramenti, nec eis dictum erit Manducate, non n. temerè dandum eſt, cui Chriſtus primâ inſtitutione non dedit. Excipit Bellarm. *etſi Chriſtus non dederit panem Laicis, tamen à nobis poſſe dari, cùm nuſpiam ſit prohibitum.* ℞. firmæ & immotæ ſunt hæ conſequentiæ. Si ſolis Apoſtolis & ſub illorum perſona ſolis Sacerdotib. dictum eſt, *Bibite*, ſolis etiã Apoſtolis & in illorum perſona ſolis Sacerdotib. dictum erit, *Manducate*, quia per vocem *ὡσαύτως* hæc duo indivulſo nexu conjunguntur. Item ſi Apoſtoli ſolos Sacerdotes repræſentarunt, ergò illis ſolis dictum manducate & per conſequens illis ſolis, non a. Laicis ſacra cœna erit inſtituta. Nec impedit, ꝙ Chriſtus nuſpiam prohibuerit, Laicis panem benedictum dare. quæramus n. ex Pontificiis, quis licentiam eam ipſis cõceſſerit, ut Laicis ſolùm dent benedictum panem & non etiam benedictum vinum: cùm Chriſtus utrũque in inſtitutione conjunxerit? cur ſejungunt ac ſeparant, ea quæ Chriſtus conjunxit? ſi ideò dant Laicis benedictum panem, quia Chriſtus nuſpiam id prohibuit, debebant etiam benedictum vinum illis dare; quia Chriſtus itidem nuſpiam id prohibuit. Ubi par ratio ibi idem omninò jus. In adminiſtratione ac diſpenſatione Sacramentorum nihil quicquam ſuſcipiendum, de quo non habetur expreſſa voluntas inſtituentis. Quod ſi non conſtat, cœnam etiam pro Laicis eſſe inſtitutam, utiq; non erit eis danda. Bellarm. addit, *Chriſtum alibi juſſiſſe Sacramentum Laicis dare, quando dixit: Hoc facite.* Sed hæc reſponſio tollit priorem, ꝙ Chriſtus non dederit Laicis Sacramentum, ſed tantùm non prohibuerit dari. Si propter verba, *Hoc facite*, Laicis dãda pcipitur cœna, utraq; ſpecies eis erit danda, quia ad utramq; partem videl. tàm manducationem q̃ bibitionẽ hæc verba referuntur, ut ex deſcriptione Evangeliſtarum eſt manifeſtiſſimum. 10. Confirmat hoc tertia Lutheri ratio. Chriſtus dixit, *Hic eſt ſanguis meus, qui ꝓ vobis & pro multis effunditur.* Hic clariſſimè vides, ſanguinem dandum eſſe omnibus, pro quorum peccatis fuſus eſt. Quis a. audeat dicere, pro Laicis non eſſe fuſum? ergò omnib. datur & omnibus dicitur *Bibite.* Excipit Bellarm. *ſi ſanguis Domini omnibus dandus eſſet, pro quibus eſſet fuſus, dandus omninò eſſet omnibus hominibus etiam Turcis, Judæis, Ethnicis & quibuscunq́; impiis, cùm pro illis etiam fuſus ſit.* ℞. argumentum Lutheri hoc eſt. Pro quibus ſanguis Chriſti effuſus eſt, illis in ſacra cœna non eſt denegandus. Atqui non pro ſolis Sacerdotibus, ſed etiam pro Laicis effuſus eſt. E. in ſacra cœna illis non eſt denegandus. Ex quo apparet, propoſitionem hujus argumenti non eſſe ſimpliciter & abſolutè univerſalem, ſed loqui de omnibus cœleſtis hujus convivii hoſpitibus, ꝙ nemini eorũ ſanguis Chriſti denegandus ſit, cùm pro omnium peccatis in ara crucis ſit effuſus. Confirmatur hoc ex fine inſtitutionis. Ideò n. Chriſtus illud ipſum corpus, ꝙ in mortem pro nobis tradidit manducãdum, & illum ipſum ſanguinem, quem pro peccatis noſtris effudit bibendum in ſacra cœna offert, ut hoc precioſiſſimo pignore de beneficiis, traditione corporis & effuſione ſanguinis nobis partis confirmemur. Turcæ, Judæi, gentiles & impii, quamdiu ſunt ac manent tales, non ſunt hujus convivii hoſpites, nec ſi tales ſe eſſe profiteantur, ad hoc cœleſte epulum admittendi ſunt: quia Sacramenta ſunt bona Eccleſiæ propria, neq; objiciendæ ſunt margaritæ porcis, Matt. 7. v. 6. alia v. ratio eſt fidelium Laicorum, qui in vera pœnitentia & fide ad hoc cœleſte convivium accedunt, & juxta Chriſti inſtitutionem cœnam ſibi diſpenſari petunt, in quibus locum habet illud aureolum Cypr. ſerm. 1. de lapſis. *Non denegandus populo Chriſtiano Domini ſui ſanguis, pro cujus confeſſione ſanguinem effundere ſuum jubetur.* Cogitent piæ mentes, quantæ ſit arrogantiæ & audaciæ, quòd Sacrificuli papiſtici non majus ꝙdam jus fidelibus Laicis ad participandum Chriſti in cœna ſanguinem concedant, q̃ competit Judæis, Turcis, gentilibus & impiis. 11. Philippus ex 1. Cor. 11 probat, præceptum Domini etiam ad Laicos ſpectare, ſiquidem toti Eccleſiæ Corinthiorum Apoſtolus verba cœnæ præſcribit. Excipit Bellar. *Eccleſiam Corinthiorum utraque ſpecie uſam fuiſſe, quia Paulus vel Domini exemplo vel aliunde oſtenderit ac tradiderit licitam eſſe communionem ſub utraq; ſpecie: ſed nec Paulum citaſſe illud mandatum, Bibite ex hoc omnes, nec ullo verbo docuiſſe, eſſe neceſſariam omnibus communionem ſub utraq; ſpecie.* ℞. de tota hac re inferiùs latè diſputabitur, an ic. neceſſitas utriuſque ſpeciei ex loco Apoſtolico evinci queat, hoc loco monemus, ne ſic quidẽ Pontificios Apoſtolicæ traditioni ſatisfacere, cùm minimè liberam ſub utraq; ſpecie communionem Laicis relinquant, ſed poculum benedictum iiſdem planè denegent, ut ea Concil. Conſtantienſ. ſeſſ. 13. Trident. ſeſſ. 21. canon. 21. Greg. de Valent. tract. de Miſſa p. 65. ſuo loco pleniùs docebitur. Quod ergò fatente Bellarmino ea Chriſti inſtitutione olim erat liberum, id per tyrannidem Papæ hodiè non ampliùs liberum eſt, ſed contrarium factum eſt neceſſarium. Certè Apoſtolus in controverſiis de cœna apud Corinthios excitatis, ad Chriſti inſtitutionem eos revocat, oſtendit igitur omnium de cœna controverſiarum deciſionem, ea verbis inſtitutionis petendam; oſtendit ad Laicos etiam pertinere inſtitutionem cœnæ, & per conſequens ad Laicos communicantes etiam pertinere ꝙ à Chriſto dictum eſt, *Accipite, bibite*, Mandatum Chriſti *Bibite ex hoc omnes*, aut pertinet ad ſolos Sacerdotes, aut ad omnes omninò Communicantes. Si priùs conſequens fuerit, nefas eſſe ullum hominem bibere, qui non ſit Eccleſiæ miniſter, ſive ut Pontificii loquuntur, Sacerdos. Falſum ergò erit, quod h. l. Bellar. aſſerit communionem Laicorum ſub utraq; ſpecie fuiſſe olim licitam. Si poſterius, conſequens fuerit, bibitionem, benedicti poculi ſine transgreſſione divini præcepti non poſſe ab ullo communicantium omitti. Eligat ex his alterutrum. 12. Dn. Chemn. urget hoc argumentum: jubet Chriſtus, ut Apoſtoli faciãt hoc, quod ipſe fecit. Atqui ipſe tria fecit, accepit, benedixit & diſtribuit omnibus communicantib. utramq; ſpeciem. Idem ergò Apoſtolos & fideles ſucceſſores facere convenit. Priora duo edite, bibite, Synodus Trident. vult ad Laicos etiam pertinere; ergò & tertium illud ad Laicos pertinet. Bellarminus excipit *Chemnitium falsò hoc tribuere Concilio Tridentino.* Atqui ſi Concilium concedit, etiam Laicis dictum eſſe bibite, diſpoſitio Concilii erit contra inſtitutionem & præceptum Chriſti. Viciſſim, ſi Concilium ſtatuit, non eſſe neceſſarium calicis uſum in communione Laicorum, utiq; reipſa ſtatuit, præceptum de bibẽdo non

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

do non pertinere ad Laicos. 13. Hamelmannus in l. de utraq; ſpecie profert hoc argumentum. Si ſolis Apoſtolis dictum eſſet, Bibite ex hoc omnes, ergò ſoli Epiſcopi, non omnes in genere Sacerdotes communicare deberent ſub utraq; ſpecie. Illi n. ſoli ſunt Apoſtolorum ſucceſſores ex hypotheſi Pontificiorum. Bell. excipit, *etiam Sacerdotes ſuccedere Apoſtolis, quatenus ad illos pertinet præceptum conficiendæ Euchariſtiæ, quod datum fuit Apoſtolis per illa verba, Hoc facite in meî commemorationem.* Reſp. Abſurda illa expoſitio, quòd Apoſtoli & ipſorum ſucceſſores, per hæc verba conſtituti ſint Miſſifices & ſacrificuli, ſuo loco refutabitur. Vera illorum verborum ſententia hæc eſt, quòd totā ſacræ cœnæ actionem recipiant tàm *δρᾶν* ſc. quàm *λαβεῖν*, hoc ſenſu, quòd Apoſtoli & eorum ſucceſſores, debeant panem & vinum accipere, benedicere & communicantibus diſtribuere: quòdque communicantes utramq; ſpeciem accipere debeant. Hæc verborum ſententia, ne ab ipſo quidem Bellarm. improbari potuit. Sic n. ſcribit ſub finem hujus 25. c. *Videtur ſententia Iohannis à Lovanio valdè probabilis, qui docet verba, Domini apud Lucam ad omnia referri, i. e. ad id quod fecit Chriſtus, & id quod egerunt Apoſtoli, ut ſenſus ſit, id quod nūc agimus, ego dum conſecro & porrigo, & vos dum accipitis & comeditis, frequentate deinceps uſq; ad mūdi conſummationem. Profert n. prædictus autor veteres Patres, qui illa verba modò referunt ad Chriſti actionem, ut Cypr. Epiſt. 3. l. 2. Damaſc. l. 4. de fide c. 14. modò ad actionem diſcipulorum, ut Baſil. l. reg. moral. regul. 21. & Cyrill. Alexand. l. 12. in Ioh. c. 58. Paulum a. idem autor docet referre potiſſimum ad actionem diſcipulorum, id quod ex inſtituto & propoſito Pauli manifeſtum fieri poteſt.* & l. 4. de Euch. c. 16. *Lucas illud, hoc facite, retulit ad actionem benedicendi & diſtribuendi, quas expreſſerat, & ſimul etiā ad actionē manducandi.* Poſtea: *dicat aliquis videtur Paulus 1. Cor. 11. reſtringere illud facite ad actionem manducandi & bibendi, ait n: hoc facite, quotieſcunq; biberitis in meam commemorationem, ac ſi dicat, quotieſcunq; biberitis, bibite in memoriam paſſionis meæ. Reſpondeo a. non reſtringit Apoſtolus ſed exemplum ponit in una actione quod facere potuiſſet de aliis duabus quare vera ſunt verba Pauli, ſed non pugnant cum verbis Lucæ magis univerſalibus.* Hæc omnia Bellarminus, ex quib. hoc modo argumentamur: quibus dictum eſt, *Bibite*, iis etiam dictum eſt, *Hoc facite*. Sed ſub perſona Apoſtolorum non ſolis Sacerdotibus, ſed omnibus Chriſtianis dictum eſt, *Bibite*, ut ſuperius demonſtratum fuit. Ergo omnib. Chriſtianis dictum, *Hoc facite*. Si verba, *Hoc facite*, tantùm de conſecratione, non a. de uſu cœnæ accipiuntur, nullum erit mandatum de uſu cœnæ, quod abſurdum. Connexio probatur: uſus ſacræ cœnæ mandatus eſt aut verbo *edite* tantum aut verbo *bibite* tantùm, aut verbis *Hoc facite*, i. e. utroque conjunctim. Atqui non tantùm verbo *edite*, (repugnat n. inſtitutio, repugnat exemplum Apoſtolorum in prima cœna, repugnat praxis Eccleſiæ primitivæ, repugnat vocabulū *ὡσαύτως* apud Lucā, repugnat paritatis ratio inter utrumq; verbū edite & bibite) neque tantùm verbo *bibite* (quod iiſdem rationibus confirmatur.) Ergo uſus ſacræ cœnæ mandatus eſt verbis *hoc facite*, id eſt, utroq; conjunctim *edite, bibite*, ex quo immediatè ſequitur, illos qui ſacra cœna uti volunt, juxta Chriſti inſtitutionem non ſolùm edere, ſed etiam bibere oportere. 14. Eſt & hoc Hamelmanni argumentum. Chriſtus dicit Marc. 13. v. 37. *Quod vobis dico, omnibus dico.* E. illud *bibite ex hoc omnes*, Apoſtolis dictum, omnibus dictum cenſendum eſt. Bellarm. excipit, *in ſpecie de vigilantia omnibus præcepta verbum Chriſti intelligendum, alioqui ſi omnia quæ dicta ſunt Apoſtolis, ad omnes pertinerent, oporteret omnes ire in mundum univerſum.* &c. Reſp. quæ Apoſtolis dicta, in triplici ſunt differentia, quædam ſunt mandata perſonalia, quæ ad ſolos Apoſtolos pertinent, utpote Matt. 10. v. 5. *in viam gentium ne abieritis.* v. 9. *nolite poſſidere aurum, nec argentum, nec pecuniam in Zonis veſtris* v. 20. *non peram in via, neq; duas tunicas, neque calceamenta, neq; virgam &c.* quædam ſub perſona Apoſtolorum omnibus Eccleſiæ miniſtris ipſorum ſucceſſoribus dicta ſunt, utpote Mat. 28. v. 9. *prædicate Evangelium, baptizate.* Luc. 24. v. 47. *prædicate pœnitentiam & remiſſionem peccatorū*, &c. quædam v. ſub perſona Apoſtolorum omnibus fidelibus dicta ſunt, utpote Matth. 5. v. 16. *luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant bona opera veſtra.* Marc. 13. v. 37. *quod vobis dico, omnibus dico vigilate.* Mandatum a. illud in ſacra cœna, *Bibite ex hoc omnes* in perſona Apoſtolorum ad omnes Chriſtianos dictum eſſe, ſuperiùs demonſtratum fuit ex eo, quia inſtitutio ſacræ cœnæ totam Eccleſiam ſpectat, & ex aliis fundamentis compluribus Theod. in 1. Cor. 11. *Menſa Dominica omnibus ex æquo eſt propoſita.* Non ergò ad primam, nec ad ſecundam, ſed ad tertiam dictorum Chriſti claſſem pertinet. 15. Dn. Chemn. etiam hæc eſt obſervatio, Chriſtus *ὡσαύτως ſimiliter* jubet calicem diſtribuere, ſicut ipſe fecerat, oſtendit igitur eandem eſſe rationem panis & vini. Ut ergò Chriſtus utramque ſpeciem Apoſtolis diſtribuit, ita ſucceſſores Apoſtolorum, non tantùm debent conſecrare & ſumere, ſed etiā omnibus ſacrâ cœnâ utentibus, utramque ſpeciem dare Bell. excipit. *Mirabilis eſt providentia in ſacris Literis, nam ut non haberent hæretici juſtam excuſationem, ſuſtulit eis omnem tergiverſandi rationem. Nam Lucas illud hoc facite, poſuit poſt datum Sacramentum ſub ſpecie panis, poſt datum a. calicem non repetivit, ut intelligamus juſſiſſe Dominum, ut ſub ſpecie panis omnibus diſtribueretur Sacramentum, ſub ſpecie a. vini non item.* Reſp. imò verò mirabilis eſt Bellarmini in pervertendis Scripturis impudentia & intelligendis coecitas. 1. Cor. 11. v. 25. ipſi calici mandatum, *Hoc facite*, disertè ſubjungitur. Sic n. habent verba: *Similiter & calicem poſtquam cœnavit, dicens: Hic calix N. T. eſt in meo ſanguine. Hoc facite, quotieſcunq; biberitis.* Si ergò panis diſtribuendus eſt omnibus propterea, quia Chriſtus referente Luca poſt datum Sacramentum ſub ſpecie panis dixit, *Hoc facite*: utiq; etiam calix omnibus diſtribuendus erit, propterea quia Chriſtus referente Paulo pòſt datum calicem repetivit. *Hoc facite*. Nec valet Piſtorii argutia, qui ſecutus Bell. in h. c. §. jam v. illud, ex *προσδιορισμῷ quotieſcunq; biberitis*, colligit, *Chriſtianos nō ſemper calicem, ſicut panem uſurpaturos, ſed tantum quotieſcunque biberent, debere eos id facere in Chriſti commemorationem.* Idem enim *προσδιορισμὸς* additur manducationi. v. 26. *Quotieſcunq; manducabitis panem hunc mortem Domini annunciabitis.* Adde quod Apoſtolis dictum ſit: *Hoc facite quotieſcunque biberitis*, illis ergò liberum fuiſſet bibere vel non bibere ex benedicto calice, quod abſurdum. Ut interim nihil dicatur de eo, quòd Piſtorius ſibi contradicens verba, *Hoc facite*, alibi exponat per ſacrificate & ad Apoſtolos tantùm referat, ac quod Bellarminus ea generaliter exponat de omnibus actin-

actionibus Apoſtolorum, ac notanter ſcribat, Apoſtolum non reſtringere hæc verba ad actionem manducandi & bibendi, ſed exemplum ponere in una actione, quod etiam facere potuiſſet de aliis duabus (benedicendi ac diſtribuendi) Ergò ex hypotheſi Piſtoriana conſequens foret, non ſemp benedictionẽ ac diſtributionem in ſacra cœna requiri, cùm de illis etiam actionibus verba Chriſti, *Hoc facite*, fatente Bellar. ſint intelligenda. Magis adhuc frivola eſt Bell. argutia, *ꝙ verbum ὡσαύτως acceptionem, non a. diſtributionem calicis notet, cùm Chriſtus non fregerit calicem (ſicut panem) nec diviſerit ipſe diſcumbentibus, ſed dederit integrum, ut unus alteri porrigeret*: at hac ratione δόσις cum modo δόσεως confunditur. Sufficit nobis, Chriſtũ ſimiliter ὡσαύτως dediſſe calicem, ſicut panem dederat, licet mod᷑ δόσεως utrobiq; variet. Perſtat ergo immotũ argumentum. Chriſtus juſſit hoc facere in cœnæ adminiſtratione, ꝙ fecit ipſe. Atqui ipſe non ſolùm benedictum panẽ, ſed etiam benedictum calicem diſtribuit. Ergo nobis etiam hoc faciendum eſt. Particula ὡσαύτως bibitionẽ cum manducatione tanq̃ alteram hujus Sacramenti partem connectit, poſtea utriq; ſubjungitur, *Hoc facite*. Quodcunq; ergo eſt pars Sacramenti, illud miniſtri Eccleſiæ diſtribuere & communicãtes ſuſcipere tenentur vi p̃cepti, *Hoc facite*. Jam v. bibitio vini Euchariſtici eſt pars Sacramenti, quia per particulam ὡσαύτως manducationi annectitur. Ergo vinum Euchariſticũ miniſtri Eccleſiæ diſtribuere & communicantes ſuſcipere tenentur. Nugatorium planè eſt, ꝙ Bell. addit, *Paulũ cum 1. Cor. 11. habeat eandem particulam ſimiliter, nõ tamen habet dedit, ſed ſolùm accepit. Ergo illud ſimiliter non poteſt referri ad verbum dedit.* Atqui hac ratione ex ſubordinatis fiunt pugnantia, Chriſtus *ſimiliter* accepit calicem, ut panem acceperat: *ſimiliter* dedit calicem, ut panem dederat, ideo in deſcriptione poſterioris partis apud Lucam ex priore parte repetenda ſunt verba, λαβὼν ἔδωκεν, ꝙ qui negatum it, is negat Solem in meridie lucere. Atq; hęc ſunt Bell. effugia, quib. impetum Achillis noſtri (ita n. appellat hoc argumentum ex verbis inſtitutionis deductum) ſuſtinere atq; ab eo ſe tutum præſtare conatur. Solis Apoſtolis dictum putat, *Bibite ex hoc omnes*, ideo de communicatione Laicorum ſub utraq; ſpecie ex verbis illis nihil concludi poſſe, perinde ut Theologi Pontificii ad hanc rem delecti in ſcripto German. de uſu unius ſpeciei in ſacra cœna juſſu Epiſcop. & Principum Romano-Catholicor. Monach. ann. 65. edito f. 205. 206. ſcribunt. *Officiũ Miſſæ tantùm à Chriſto inſtitutum, de communione v. Laicorum, nullam inſtitutionem a Chriſto factam* Item f. 200. *Quod attinet communionem Laicorum, de ea Chriſtum in cœna nihil inſtituiſſe, nec ordinaſſe, quâ ratione Laicis ſacra cœna ſit adminiſtrãda, &c.*

Alia Bellarmini exceptio, Cœnam Domini, non conſtare niſi una duntaxat ſpecie.

33. Cap. 27. Bell. aliâ ratione infringere conatur argumentum ab inſtitutione Chriſti petitum. Cùm n. formaſſet hoc enthymema: Chriſtus inſtituit cœnam ſub duplici ſpecie. Ergò ſub duplici ſumenda eſt, alioqui non erit cœna, ſed pars cœnæ; tale ſubjungit reſponſum: *Si propriè & ſecundùm Evangelium loqui velimus, cœna Domini non conſtat niſi ex una ſpecie. Nam Luc. 22. ſic legimus: Cœnantibus illis accepit Ieſus panem. Et poſtmodùm multis interjectis Similiter & calicem poſtquam cœnavit. Et 1. Cor. 11. Similiter & calicem poſtq̃ cœnavit. Itaq; in cœna nõ dedit niſi Euchariſtiã ſub ſpecie panis, q̃ ꝓpriè reſpondet cœna Iudaica & agno Paſchali, poſt cœnam a. dedit calicem. Unde etiam Cypr. ſerm. 5. de lapſis dicit, calicem offerri debere p̃ſentibus poſt expleta ſolennia. h. e. finitâ jam Miſſâ.* &c. nihil poterat abſurdiùs, à Bell. dici. Primo n. contradicit ſibiipſi, ſiquidem c. 22. hujus lib. §. utraq;, concedit *duo illa ſigna, videlicet ſpeciem panis & ſpeciem vini eſſe partes integrales hujus Sacramẽti*. c. 23. reſp. ad 4. arg. disertè ſcribit, *Sacramentum ſub duplici ſpecie inſtitutum*: quomodo igitur Euchariſtia non niſi ex una ſpecie conſtabit? 2. Contradicit Concilio Conſtantienſi, cujus hæc ſunt verba Seſs. 13 *Licet Chriſtus inſtituerit & dederit Sacramentum poſt cœnam ſub utraq; ſpecie diſcipulis, hoc tamen non obſtante, &c.* Idem repetit Cõc. Trid. ſeſs. 21. c. 1. & 3. 3. Contradicit manifeſtiſſimæ veritati. Teſtantur n. Evangeliſtæ, Chriſtum nõ ſolùm corpus ſuum in ſacra cœna mediante benedicto pane manducandum inſtituiſſe & diſcipulis tradidiſſe; ſed etiam ſanguinem ſuum mediante benedicto vino bibendum & inſtituiſſe & tradidiſſe. Atque hæc duo, manducatio ſc. & bibitio per particulam ὡσαύτως ita connectuntur, ut unius ejuſdẽq; Sacramenti partes integrales 4. Inde Apoſt. 1. Cor. 10. & 11. manducationem & bibitionem perpetuò conjungit. 5. Quod Chriſtus multis interjectis calicem Euchariſticum diſcipulis dederit, apertè falſum eſt; quia inter diſtributionem benedicti panis & diſtributionem benedicti calicis, nihilquicquam ne ab uno quidem Evangeliſta medio loco interjicitur, ſed tota ſacræ cœnæ ſub utraque ſpecie inſtitutio & adminiſtratio, velut unus & continuus actus deſcribitur. Sic n. habet deſcriptio inſtitutionis apud Mat. c. 26. v. 26. *Cœnantibus illis accepit Ieſus panem, & benedixit ac fregit, deditq; diſcipulis ſuis dicens, Accipite, comedite, hoc eſt corpus meum.* v. 27. *& accipiens calicẽ, gratias egit & dedit illis, dicens, Bibite ex hoc omnes.* v. 28. *Hoc n. eſt ſanguis meus N. T. qui ꝓ multis effunditur in remiſſionem peccatorum.* Eodem modo Marcus inſtitutionem deſcribit, niſi ꝙ addit, Apoſtolos *ex calice bibiſſe omnes*, c. 14. v. 23. 6. Quod Lucas & Paulus adducunt, Chriſtum μετὰ τὸ δειπνῆσαι calicem diſtribuiſſe, nequaq̃ ꝓbat Euchariſtiam non niſi ex unâ ſpecie conſtare, ac Chriſtum multis interjectis calicẽ non ut Sacramenti alteram partem, ſed ut ἐπείσαγμα ꝗdam diſcipulis diſtribuiſſe, id n. reliquorum Evangeliſtarum deſcriptioni evidẽter repugnaret, ſed reſpectum habent ad agnum Paſchalem, poſt cujus eſum atq; uſum hoc ſacratiſſimum myſterium illius ἀντίτυπον à Chriſto fuerit inſtitutum. 7. Eſt ergo ambiguitas in vocabulo δειπνῆσαι. Bell. illud de δείπνῳ κυριακῷ videtur intelligere, q. integra ſacra C. fuerit abſoluta, cùm Chriſtus calicem Euchariſticum diſcipulis exhiberet. Evangeliſtę v. hoc intelligunt de agni Paſchalis eſu & vulgari cœna, poſt cujus uſum ſacra cœna à Chriſto fuit inſtituta & adminiſtrata. 8. Opponimus igitur Bellar. hanc ἀπόδειξιν: calix quẽ Chriſtus diſcipulis μετὰ τὸ δειπνῆσαι dedit, aut fuit vulgaris aut ſacramentalis. Priùs dici nequit, quia Chriſtus de hoc calice pronunciat, quòd ſit Nov. Teſtam. in ſuo ſanguine. Ergo fuit calix ſacramentalis ſive myſticus. Si fuit calix ſacramentalis, aut novum ac peculiare, aut unà cum benedicto pane unum atque idem Sacramentum conſtituit. Prius dici nequit, aliàs Apoſtoli duo diſtincta Sacramenta percepiſſent, manet igitur poſterius, quod calix Euchariſticus unà cum benedicto pane Sacramentum unum conſtituat, id eſt, quod unius ejuſdemq; Sacramenti duæ ſint integrales partes, manducatio ſc. benedicti panis & bibitionis, benedicti calicis. 9. Quòd Bell. addit,

Vi ergò hujus divinæ inſtitutionis omnes, quibus ſacra Cœna inſtituta eſt, & ad quos hæc inſtitutio pertinet, tenentur non ſolùm manducare, ſed & bibere. Jam verò non ſolis Apoſtolis, nec ſolis Clericis, ſed omnibus Chriſtianis, qui juxta regulam Apoſtolicam probare ſe poſſunt, ſacra Cœna eſt inſtituta, & ad omnes hæc inſtitutio pertinet, ut ſuperiùs demonſtravimus. Ergò non ſoli Apoſtoli, nec ſoli Clerici, ſed omnes omninò Chriſtiani, qui probare ſe poſſunt, tenentur non ſolùm manducare, ſed etiam bibere. Hæc enim vis eſt divinæ inſtitutionis, ut non partem aliquam, ſed totam obſervare teneantur, quib᷒ illa præſcripta eſt. Jam verò duæ ſunt inſtitutionis partes, manducatio benedicti panis, & bibitio benedicti vini. Ergo non alicujus partis obſervatione, videlicet manducatione, ſed totius obſervatione, videlicet & manducatione & bibitione inſtitutioni divinæ ſatisfieri debet. 8. Si Becanus excipiat, *communionem ſub utraque ſpecie non ad eſſentialia, ſed ad accidentalia*, ſeu ut ipſe loquitur, *circumſtantialia cœnæ pertinere*, repetimus & urgemus noſtrum argumentum. Quicquid eſt pars divinæ inſtitutinnis, ad illam vi ejuſdem inſtitutionis obligamur. Jam verò ex calice benedicto vinum & mediante illo ſanguinem Chriſti bibere eſt pars divinæ inſtitutionis. Ergò ad bibitionem ex calice obligamur. Aſſumtum ex verbis inſtitutionis evidens eſt. Chriſtus enim non ſolùm manducationem corporis ſui mediante pane, ſed etiam bibitionem ſanguinis ſui mediante vino inſtituit: cùm dixiſſet, *Accipite, edite, Hoc eſt corpus meum ὡσαύτως* de calice dixit: *Bibite ex hoc omnes, Hic calix eſt N. T. in meo ſanguine.* Elementum ſive ſymbolum externum in Sacramentis non eſt accidentaria quædam circumſtantia, ſed pars eſſentialis, pertinet enim ad materiam Sacramenti. Jam verò calix Euchariſticus, eſt ſymbolum externum ſive Elementum in Sacramento Cœnæ. Ergò non eſt accidentaria quædam circumſtantia, ſed pars eſſentialis. Quicquid autem Sacramento eſt eſſentiale, ad illius uſurpationem vi inſtitutionis divinæ omnes Sacramento utentes obligantur. Calix Euchariſticus eſt Sacramento cœnæ eſſentialis. E. ad calicis Euchariſtici uſurpationem vi inſtitutionis divinæ omnes utentes obligantur. Verba cœnæ manifeſtè oſtendunt, diſtinctè exprimi ſymbola externa gemina, panem & vinum, ac rem cœleſtem corpus & ſanguinem Domini. Diſtinctè etiam utramque actionem ſacramentalem, manducandi & bibendi exprimi, quæ omnia per particulam ὡσαύτως ita connectuntur, ut manifeſtum ſit ad unius Sacramenti eſſentiam, eau partes eſſeotiales pertinere. Vide D. Balduinum in notis ad diſp. Becani de communione ſub utraque ſpecie, & D. Meiſnerum p. 2. Sobr. Phil. ſ. 2. c. 3. q. 4.

2. Quia Chriſtus utramque ſpeciem diſtribuit.

35. Alterum argumentum nobis ſuppeditat exemplum Chriſti, quamvis enim uno eodemque tempore, quin etiam uno eodemque actu Chriſtus ſacram cœnam inſtituerit & primitùs adminiſtrârit, tamen diſcrimen quoddam formale conſtitui poteſt inter inſtitutionem & primævam illam adminiſtrationem. Inſtitutio totam Eccleſiam ſpectat; adminiſtratio verò ſolos Apoſtolos tunc præſentes. Inſtitutio adhuc hodiè durat & efficax eſt: adminiſtratio fuit actus tranſitorius. Vi inſtitutionis Chriſtus adhuc præſens eſt in ſacra cœna, & corpus & ſanguinem ſuum in ea diſpenſat, ſed non ampliùs immediatè in propria perſona eam adminiſtrat. Inde Concil. Conſtant. Seſs. 13. hæc duo diſtinguit, quòd Chriſtus venerabile Sacramentum ſub utraque ſpecie & inſtituerit & adminiſtrârit. Sic igitur argumentamur: Quomodo Chriſtus adminiſtravit primam cœnam, eo etiam modo adhuc hodiè in Eccleſia eſt adminiſtranda. Atqui Chriſtus eo modo adminiſtravit primam cœnam, ut non ſolùm benedictum panem manducandum; ſed etiam benedictum vinum bibendum Apoſtolis diſtribuerit. E. etiam eo modo adhuc in Eccleſia cœna eſt adminiſtranda. Circa propoſitionem majorem notanda eſt diſtinctio inter eſſennalia & accidentalia, de illis propoſitio major intelligenda eſt, non autem de hiſce. Jam verò diſtributio benedicti calicis non pertinet ad accidentalia ſive circumſtantias externas, ſed ad eſſentialia. Non eſt ergo quòd Bellarminus & Becanus nobis obvertant, ex hoc argumento ſequi, quòd veſperi ſit communicandum, poſt lotionem pedum, in ædibus privatis, more diſcumbentiũ, &c. hæc enim omnia non ſunt eſſentiales partes, ſed circumſtantiæ tantummodò primævæ adminiſtrationis. Quòd autem diſtributio benedicti calicis ſit pars eſſentialis, patet ex eo. 1. quia calix, ſive, quod idem eſt, vinum in calice eſt ſymbolum hujus Sacramenti externum. 2. quia bibitio eſt peculiaris actus ſacramentalis à manducatione diſtinctus, eidem tamen per particulam ὡσαύτως connexus. 3. quia quæcunque probant manducationem eſſe partem eſſentialem ſacræ cœnæ, ea omnia etiam probant, bibitionem eſſe partem eſſentialem. 1. idem Chriſtus utrumque dixit; *Edite, bibite.* 2. ad eoſdem. 3. in modo imperativo. 4. in numero plurali. 5. utrique ſubjungitur præceptum, *Hoc facite.* 6. utrumque exprimit actionem ſacramentalem. 7. nec ulla poteſt oſtendi diverſitatis ratio. Ergò ut manducatio eſt pars eſſentialis, ita quoque bibitio. Confirmatur argumentum ex manifeſto præcepto primævæ adminiſtrationi addito, *Hoc facite.* Tiletanus in refut. Confeſſ. Antverp. c. de cœna diſputat, *verba Chriſti Bibite, Hoc facite, adhortativè accipi poſſe.* Sed Chriſtus Sacramenta ſua non inſtituit, ut liberum reliquerit nobis homuncionibus cis utendi vel non utendi. Si verba iſthæc *Bibite, hoc facite*, ſunt tantùm adhortatoria, conſequens fuerit, verbum *manducate* itidem eſſe tantùm adhortativum, ſicque uſus cœnæ erit arbitrarius: Item verbum *baptizate*, itidem erit adhortativum. Rectè igitur Tiletano hoc obvertit Flacius in reſponſ. ad hanc refutationem, quòd Albert. Magnus in tract. de officio Miſſæ & Reinerus agnoſcant, *Chriſtum præcepiſſe de calice bibere*, quodque Theodoric. Maleotus Anno 67. Lavonii Brabanticum libellum de Miſſa ediderit, in quo dilertè ſcribit, *illis verbis, Bibite, Hoc facite, præceptum contineri.* ** Corn. Janſ. cap. 131. Conc. Evang. p. 903. *Mandavit Chriſtus, ut poculum ſimiliter omnib. porrigeretur.*** Tiletano audacior eſt Becanus, qui diſputat c. 10. diſput. de comm. *Evangeliſtarum narrationem eſſe tantùm Hiſtoricam commemorationem, quid Chriſtus egerit cum Apoſtolis, non autem quid porrò alios facere velit.* Quando autem quæritur de præcepto cœnæ, reſpondet, *de utraq; ſpecie nuſquam datum a Chriſto præceptum: de Euchariſtia abſtrahendo ab una vel utraq; ſpecie datum eſſe Ioh. 6. v. 53. niſi manducaveritis, &c.* Atqui 1. Evangeliſtæ non ſolùm adminiſtrationem, ſed etiam inſtitutionem ſacræ cœnæ deſcribunt. Chriſtus enim non ſolùm cum

Apoſtolis ibi egit, cœnam illis adminiſtrans, ſed peculiare N. T. Sacramentum inſtituit ad tutam Eccleſiam pertinens, & ad finem uſque mundi duraturum. 2. Verba Chriſti, *Hoc facite*, quocunque modo exponantur, ſive ad illud, quod Dominus egit, h. e. conſecrationem & diſtributionem, ſive ad id quod egerunt diſcipuli, h. e. manducationem & bibitionem, ſive ad utrumque ſimul, quod eſt veriſſimũ. referantur, manifeſtè oſtendunt, non tantùm Hiſtoricam tranſitorii actus commemorationem ab Evangeliſtis deſcribi, ſed inſtitutionem ſacratiſſimi Sacramenti, poſtmodum etiam in Eccleſia repetendi, 1. Cor. 11. v. 25. *Hoc facite, quotieſcunque biberitis.* 3. Si nullum mandatum de Euchariſtia in his verbis habetur, conſequens eſt, nullum prorſus Sacramentum eâ nocte, quâ traditus eſt, à Chriſto fuiſſe inſtitutum. 4. Sacramenta ſunt bona communia totius Eccleſiæ, proinde non aliud Sacramentum Chriſtus dedit Apoſtolis, aliud verò reliquis fidelibus inſtituit, ſed ut Apoſtolos in ſacra cœna juſſit manducare & bibere, ita quoque reliquos fideles in uſu ſacræ cœnæ hoc vult facere, agit enim non de munere quodam Apoſtolis peculiari & proprio, ſed de Sacramento toti Eccleſiæ communi. 5. Verbum illud, *edite, bibite*, dictum eſt Apoſtolis, aut ut erant Apoſtoli, aut ut Sacerdotes, aut ut fideles, h. e. Chriſtiani. Si ſtatuitur primum, conſequens erit, neminem debere ſacram cœnam participare, niſi qui ſit Apoſtolus. Si ſtatuitur ſecundum, conſequens erit, ſolis Sacerdotibus inſtitutam eſſe ſacram cœnam. Utrumque conſequens repugnat textui Paulino 1. Cor. 11. v. 26. *Quotieſcunque manducaveritis panem hunc, &c.* Relinquitur igitur Apoſtolis hoc eſſe dictum, ut erant fideles, id eſt, Chriſtiani, ac proinde inſtitutionem etiam pertinere ad Laicos. 6. In concione Chriſti Joh. 6. non poteſt quæri mandatum de Euchariſtia, quia ibi agitur non de manducatione ſacramentali ſed ſpirituali, ut ſuo loco pleniùs demonſtrabitur. Adde, quòd ibidem diſtinctè fiat mentio carnis & ſanguinis, manducationis & bibitionis, ſic enim habent verba, *Niſi manducaveritis carnem filii hominis & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Si ergo Euchariſtia ibidem mandata, utique ſpecies utraque mandata erit. Si prius membrum continet præceptum, cur non & poſterius? Bellarm. lib. 4. de Euchar. c. 25. regerit. 1. *Vim hujus præcepti in re qua ſumitur, non in modo ſumendi conſiſtere.* 2. *In Scripturis ſæpenumerò conjunctionem & accipi pro disjunctiva*, aut 3. *multa eſſe in Scripturis præcepta, quæ dantur univerſæ Eccleſiæ, ſed implenda ſunt per aliquos, non per ſingulos:* Reſp. nequaquam directè ex cap. 6. Johannis pro communione ſub utraque ſpecie concludimus, cùm in eo non de Sacramentali, ſed ſpirituali corporis & ſanguinis CHRISTI communione agatur, ſed κατ᾽ ἄνθρωπον ex hypotheſi Pontificiorum hoc argumentum urgemus. Si enim nullum aliud de Euchariſtia mandatum extat, quàm quod in c. 6. Joh. v. 53. proponitur, utique ſpecies utraque mandata erit, cùm diſtinctè manducationis & bibitionis fiat mentio. Quod igitur Bellarminus reſpondet, non rem ſed modum rei ibidem præcipi, item conjunctionem *&* pro disjunctivâ *aut* accipi eodem, id tùm demum habet locum, ſi hæc concio Chriſti de ſpirituali carnis & ſanguinis participatione accipiatur, ut reverâ accipienda eſt, nequaquam verò ſi de Sacramentali intelligatur, ut Bellarminus eam intelligit. Conſtat enim ex verbis inſtitutionis, non ſolùm rem, id eſt, manducationem carnis & bibitionem ſanguinis, ſed etiam modum rei, id eſt, manducationem carnis ſub ſpecie panis & bibitionem ſanguinis ſub ſpecie vini à Chriſto in Euchariſtia præſcriptam; nec ſeparatim ſed conjunctim manducationem & bibitionem inſtitutam eſſe. Quod denique additur, multa in Scripturis præcepta Eccleſiæ univerſæ dari, quæ non ſint implenda per ſingulos, ſed aliquos ex omnibus, id nec in ſpirituali, nec in Sacramentali carnis & ſanguinis Chriſti participatione locum habet, prior enim abſolutè ab omnibus Chriſtianis, poſterior à fidelibus adultis, qui probare ſe poſſunt citra caſum privationis, neceſſariò requiritur.

36. Tertium ex Scripturis argumentum ſuppeditat repetitio inſtitutionis Apoſtolica. 1. Cor. 11. v. 20. *Convenientibus vobis in unum jam non eſt Dominicam Cœnam manducare.* v. 21. *Unusquisque enim ſuam Cœnam præſumit ad manducandum &c.* verſ. 23. *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Ieſus in qua nocte tradebatur, accepit panem* v. 24. *Et gratias agens fregit & dixit: Accipite, manducate: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis frangitur, Hoc facite in meam commemorationem.* v. 25. *Similiter & calicem poſtquam cœnavit dicens, Hoc poculum eſt N. T. in meo ſanguine. Hoc facite, quotieſcunque biberitis in meam commemorationem.* v. 26. *Quotieſcunq; enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat.* v. 27. *itaq; qui manducaverit panem hunc vel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini.* v. 28. *probet autem ſeipſum homo & ſic de pane illo edat & de calice bibat.* v. 29. *qui enim manducat & bibit indignè, judicium ſibi manducat, &c.*

3. Quia D. Paulus utrimque ſpeciei uſum requirit.

Circa hunc locum notandum. 1. quòd Apoſtolus ad totam Eccleſiam Corinthiacam ſcribat 1. Cor. 1. v. 2. ſicque reipſâ oſtendat, hanc Chriſti inſtitutionem etiam ad Laicos ſpectare. 2. quòd abuſus, qui in Corinthiaca Eccleſia circa adminiſtrationem cœnæ irrepſerant, eâ ratione corrigat, ut ad primam inſtitutionem Corinthios revocet, atque ex ea judicium de legitima ſacræ cœnæ adminiſtratione fieri velit. 3. quòd manducationem & bibitionem velut duas diſtinctas eſſentiales partes unius myſterii per particulam ὡσαύτως conjungat. Quomodo autem ex his tribus membris neceſſitas communionis ſub utraque ſpecie probetur, demonſtratum eſt ſuperius. 4. quòd manducationem & bibitionem in ſacra cœna appellet παράδοσιν traditionem, unde ſic concludimus: Traditio Apoſtolica omnes obligat. Atqui uſus utriuſque ſpeciei in ſacra cœna eſt traditio Apoſtolica. Ergò omnes obligat. 5. quòd in doctrinis & conſectariis ex verbis inſtitutionis Dominicæ deductis, manducationem & bibitionem perpetuò conjungat, ut patet ex verſu 26. 27. 28. 29. ex quo evidenter apparet, ipſum verba cœnæ ſic intellexiſſe, quòd manducatio & bibitio in ſacra cœna nec poſſint, nec debeant ſeparari. 6. quòd circumſtantiæ textus evidenter oſtendant, non poſſe ad ſolos Sacerdotes referri, quæ de uſu utriuſque ſpeciei Apoſtolus ſcribit. Quos enim à calice Dæmoniorum prohibet, illos vult calicem Domini bibere, 1. Cor. 10. v. 21. jam verò omnes Chriſtianos à calice Dæmoniorum arcet. Ergò etiam omnes vult calicem Domini bibere. Quos mortem Domini in uſu ſacræ cœnæ annunciare jubet, illos etiam vult calicem

Domini-

Domini bibere, 1.Cor.11. v. 26. Jam verò omnes Chriſtianos in uſu ſacræ cœnæ mortem Domini annunciare jubet. Ergò etiam vult omnes calicem Domini bibere. Quoſcunque vult ſcipſos probare, eos vult de calice Euchatiſtico bibere. v. 28. Jam verò omnes Chriſtianos ad ſacram cœnam accedentes vult ſeipſos probare. Ergò etiam omnes ad ſacram cœnam accedentes vult de calice bibere. Probet ſeipſum *Homo*, inquit, non Saeerdos, non Clericus, ſed quilibet Chriſtianus. 6. quòd ex verbis cœnæ colligat, panem Euchariſticum eſſe communicationem corporis, calicem Euchariſticum communicationem ſanguinis Chriſti, 1.Cor. 10.v.16. unde ſic concludimus: Quicquid evertit unionem Sactamentalem, illud utpote repugnans verbis inſtitutionis, nō eſt approbandum. Comūnio Laicorum ſub una ſpecie evertit unionem Sacramentalem, quæ eſt panis cum corpore & vini cum ſanguine myſtica & diſtincta conjunctio. Pontificiis verò eſt unio panis cum corpore & ſanguine ſimul. Ergò communio Laicorum ſub una ſpecie, utpote repugnans verbis inſtitutionis non eſt approbanda. Apoſtolus diſtinctè aſſerit, panem Euchariſticum eſſe communicationem corporis, & vinum Euchariſticum eſſe communicationem ſanguinis Chriſti. Pontificii contrà aſſerunt, panem Euchariſticum eſſe communicationem Sacramentalem & corporis & ſanguinis Chriſti.

Exceptiones Bellarmini. 1. Alicitam eſſe rationem Eccleſiæ Corinthiaco,

37. Excipit Bellarminus 1. *Eccleſiam Corinthiorum utraque ſpecie uſam, quia Paulus vel Domini exempla vel aliunde oſtendit & tradidit licitam eſſe communionem ſub utraque ſpecie. Sed nec Paulum citaſſe illud mandatum, Bibite ex hoc omnes, nec ullo verbo docuiſſe eſſe neceſſariam omnibus communionem ſub utraque ſpecie.* Reſp. 1. non unum, ſed aliquot argumenta, quibus neceſſitas communionis ſub utraque ſpecie, ex verbis Apoſtoli demonſtretur, modò expoſuimus. 2. ſi licita eſt communio ſub utraque ſpecie, utique perperam agunt Romanenſes, quòd eam non ampliùs liberam relinquūt, ſed contrariam, id eſt, communionem Laicorum ſub una neceſſariam ſtatuunt. Agnoſcant vel tandem Papę tyrannidem, per quam non ampliùs liberum eſt, quod per Chriſti inſtitutionem liberum erat. Gregor. de Valent. tract. de Miſſa pag. 95. negat Laicis dari poſſe calicem juxta Chriſti inſtitutionem, *propter contrariam Eccleſiæ diſpoſitionem.* ** Matthias Mayle Jeſuita in diſput. de una ſpecie Laicis danda in Acad. Dillingana Ann. 608. inſtitura theſ. 48. *Ex quo textu ſacra pagina demonſtrant Novatores, S. Paulum non fuiſſe hac in re reprehenſibilem, quod Laicis calicem in Eccleſia Corinthiaca dederit? Fuit (inquiunt) Apoſtolus raptus ad tertium cœlum. At D. Petrus non minùs fuit Apoſtolus cum ipſo Domino multo tempore converſatus eo Magiſtro ac doctore uſus, & nihilominus Neo Evangelici perpetuò inculcant illud Gal. 2. v. 11. Cùm veniſſet Antiochiam, in faciem ei reſtiti, quia reprehenſibilis erat.* ** De tota hac re plura dicentur inferiùs. 3. an verò æquè liberum eſt, vel ſervare inſtitutionem Chriſti, vel ab ea recedere? Si in una parte ſubſtantiali ab inſtitutione Chriſti recedere licitum ac integrum eſt, idem licebit in reliquis, cùm omnium eſſentialium ſit eadem ratio. 4. Quod in Eccleſia Corinthiaca uſitatum, & inſtitutioni Chriſti conforme fuit, idem meritò in noſtris Eccleſiis obſervatur, propter conſanguinitatem doctrinæ & rituum, quæ Apoſtolicis, & noſtris Eccleſiis intercedere debet. 5. Unde demonſtrari poteſt, Apoſtolum aliundè potius quàm ex Chriſti exemplo (& inſtitutione) communionem ſub utraque ſpecie Corinthiis tradidiſſe? certè contextus evidenter oſtendit, quòd ad primam inſtitutionem eos revocet, abuſus ex ea corrigat & velut normam & regulam omnium controverſiarum, quæ de cœna excitatæ erant, eandē ipſis præſcribat. 6. Paulum non citaſſe illud mandatum Chriſti, *Bibite ex hoc omnes*, manifeſtè falſum eſt, repetit enim totam & integram inſtitutionem, cujus pars continetur in illo mandato, *Bibite*, ideò addit, *Hoc facite, quotieſcunque biberitis in meam commemorationem.*

2. Apoſtolum præſcribere modum ſalutaris communionis.

38. 2. *Apoſtolum non jubere, ut fideles edant panem vel calicem abſolutè bibant, ſed modum præſcribere, quo uti debeant, ſi edere & bibere velint utiliter.* Reſp. 1. Imò verò Apoſtolus non ſolùm pręſcribit modum, quo utiliter in ſacra cœna edere & bibere poſſimus, ſed vi Dominicæ inſtitutionis ab omnibus ad ſacram Cœnam acceſſuris, ut edant & bibant, requirit, id quod paulò antè comprobatum dedimus. 2. Uſus ergò calicis ab utili communione, id eſt, à ſalutari Cœnæ uſu non eſt ſeparandus. Quod enim Dominica inſtitutio & Apoſtolica repetitio disertè requirunt, illud non eſt in libertate humana poſitum. 3. Si Apoſtolus his verbis non jubet, ut fideles edant panem vel calicem, bibant abſolutè, ſed ſaltem præſcribit modum, quo uti debeant, ſi edere & bibere velint utiliter, conſequens erit, licitam eſſe communionem ſub una ſpecie vini. Ratio conſequentiæ eſt manifeſta, quia eodem modo de manducatione & bibitione loquitur. Si ergò neceſſitas bibitionis in uſu ſacræ Cœnæ non poteſt ex verbis Apoſtolicis demonſtrari, utique nec manducationis neceſſitas ex iiſdem probari poteſt. Ut ergò liberum eſt, per Apoſtolum in cœna manducare & non bibere, ita quoq; liberum erit, per eundem bibere & non manducare. Si ſalutariter manducare poſſum' in ſacra cœna nos ipſos probando & mortem Domini annunciando, ſi vel maximè non accedat bibitio, pari ratione ſalutariter bibere poſſumus in ſacra cœna nos ipſos probando & in Chriſti commemorationem bibendo, ſi vel maximè non accedat manducatio. At hoc conſequens, quòd ſcilicet licita ſit communicatio ſub ſpecie vini non probatur omnibus Pontificiis. (Bellarminus tamen exiſtimat Laicis poſſe tolli panem, ſi detur calix) Ergo nec antecedens ſtatuere debent.

3. Diſtinguendum inter traditionem & præceptionem.

39. 3. *Paulum ſolummodo tradidiſſe communionem ſub utraque ſpecie, non autem præcepiſſe, cùm in nullo autore tradere ſit præcipere.* Reſp. 1. Apoſtolus tradidit Corinthiis illud, quod à Domino acceperat, 1.Cor. 11. v. 23. Eſt ergò traditio divina, à qua Chriſtianis vel latum unguem diſcedere non eſt integrum, Gerſon de vita ſpirituali animæ lect. 2. Coroll. 7. tom. 3. n. 61. *Non eſt in poteſtate Papæ aut Concilii, aut Eccleſiæ, immutare traditiones datas ab Evangeliſtis & à Paulo, ſicut quidam delirant.* 2. Et quæ hæc eſt audacia, quòd Bellarminus ſecutus autoritatem Concilii Tridentini traditiones extra Scripturam pari pietatis affectu cum ſcripto Dei verbo ſuſcipiendas eſſe ſtatuit, interim de hac divina certiſſimæ veritatis traditione, quæ in Scripturis expreſſè continetur, tam leviter ſentiat? 3. At, inquit Bellarminus, *verba Apoſtoli. 1. Corinth. 15. tradidi vobis, quoniam Chriſtus mortuus eſt, non poſſunt ſic exponi, præcepi vobis, quòd Chriſtus mortuus eſt. Ergò nec hæc traditio Apoſtolica præ-*

ceptum continet. Reſp. Diſtinguendum inter traditionem doctrinæ & ritus Sacramentalis. Traditio de Chriſti morte pertinet ad traditionem doctrinæ ſive alicujus articuli fidei : ſed traditio de inſtitutione ſacræ cœnæ pertinet ad traditionem ritus : prioris generis traditiones requirunt fidem, poſterioris generis traditiones obſervationem requirunt, ideoque reverâ præceptum continent. 4. at, inquit Bellarminus, *traditur ab Apoſtolo Hiſtoria de inſtitutione Sacramenti, non autem præceptum de utraque ſpecie ſumenda.* Reſp. Illa ipſa Hiſtorica repetitio inſtitutionis oſtendit, Chriſtum eâ formâ ac modo Cœnam inſtituiſſe, ut vi illius inſtitutionis ad Cœnæ integritatem & manducatio & bibitio requiratur. Ergo plus eſt, quando Paulus dicit, *Tradidi*, quàm ſi diceret, præcepi, ut rectè colligit Chemnicius : ſiquidem hoc oſtendit communiooem ſub utraque ſpecie non ab inſtituto quodam Apoſtolico, ſed ipſius Chriſti mandato procedere. Adde quòd Apoſtolus, ut aliquoties monuimus, *ſcribat toti Eccleſiæ Dei, quæ eſt Corinthi, ſanctificatis in Chriſto Ieſu, vocatis Sanctis cum omnibus, qui invocant nomen Domini Ieſu Chriſti in omni loco*, 1. Cor. 1. v. 2. oſtendit igitur ad totam Eccleſiam inſtitutionem Chriſti pertinere ac proinde omnes eo modo cœnam participare debere, quomodo Chriſtus eam adminiſtravit & Apoſtoli participarunt. 5. Regerit Bellarminus, *falſum eſſe, quòd Epiſtola ad Corinthios ſcripta ſit ad omnes fideles, ita ut omnia quæ ibi habentur, ad omnes pertineant. Num enim* (inquit) *ad omnes pertinet, auditur fornicatio inter vos, qualis nec inter gentes? Et alius dicit : Ego ſum Pauli, ego Apollo, ego Cephæ? Porrò illud in inſcriptione, cum omnibus qui invocant nomen Domini, non ſignificat ſcribi Epiſtolam ad omnes, ſed ſignificat ſcribi ad Corinthios, quibus Apoſtolus precatur gratiam & pacem cum omnibus, qui invocant nomen Domini. Nec tamen negamus, quin Epiſtola illa aliquo modo ad omnes pertineat, doctrina enim quæ ibi traditur, omnibus communis eſt, ſed non ideo omnia quæ ibi dicuntur, ad omnes pertinent, ac ſi ad omnes ſcripta eſſet.* Reſp. Traditio de inſtitutione cœnæ non ad ſolos Corinthios, multò minus ad ſolos Sacerdotes inter Cotinthios, ſed ad totam Eccleſiam pertinet, id quod inſtituto noſtro ſufficit. Frivola igitur eſt exceptio, cùm non pertineat ad omnes Corinthios, quod in eadem Epiſtola dicitur, *Auditur inter vos fornicatio.* Item, *alius dicit, Ego ſum Pauli, ego Apollo, &c.* Ergo nec inſtitutionis verba ad omnes pertinere. Ratio ſiquidem diverſitatis eſt manifeſtiſſima. Apoſtolus non in genere omnes Corinthios ſcortationis arguit, *ſed inter eos* ſcortationem audiri dicit, ac quibuſdam tantùm illa partium ſtudia & diſſenſiones tribuit, quæ enunciationes particularitatem manifeſtè præ ſe ferunt, contra verò totus contextus cap. 11. oſtendit, ad Laicos etiam, nequaquam verò ad ſolos Sacerdotes pertinere, quæ de inſtitutiooe & legitima adminiſtratione ſacræ cœnæ ibidem traduntur. Si Sacerdotes Corinthii fuiſſent ſimiles pleriſque Pontificiis Sacerdotibus, fortè non adeò abſurdè ad illos referri poſſet Apoſtolicum illud, *auditur inter vos fornicatio, &c.* Si fuiſſent ſimiles Pontificiis Monachis, videri poſſent autores illarum diſſenſionū, *Ego ſum Auguſtini, ego Benedicti, ego Bernhardi.* Quid quòd Bellarm. ſub finem hujus cap. verba Chriſti, *Hoc facite*, docet à Paulo potiſſimum referri ad actionem diſcipulorum, quod ex inſtituto Apoſtoli probat, qui *hoc loco emendat errorem Corinthiorum. Corinthii autem non errabant in conſecratione, ſed in ſumtione, quia non debitâ reverentiâ ſumebant.* Hæc ſi vera ſunt, ut ſunt veriſſima, cur diſputat non pertinere ad Laicos inter Corinthios, quæ de inſtitutione & legitima adminiſtratione cœnæ ab Apoſtolo h. l. traduntur? Atque hæ ſunt Bellarmini exceptiones contra argumentum ex repetitione inſtitutionis Apoſtolicæ 1. Cor. 11. depromptum. Alii Scriptores Pontificii utuntur hac exceptione, quòd Paulus ibidē dicat. *Quicunque manducaverit panem hunc aut biberit calicem hunc indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini*, oſtendens partem unam cœnæ ab altera ſeparari poſſe. Reſp. 1. hæc argutia ſcopo & textui Apoſtolico manifeſtè repugnat, ſiquidem Apoſtolus primam Chriſti inſtitutionem recitans, manducationem & bibitionē perpetuò conjungit. 2. poſſet eodem modo inferri. Paulus utitur particulâ disjunctivâ *aut*. Ergò Laicis ſolus calix ſufficit, quâ ratione ſacrificuli pro libitu modò panem ſolum, modò ſolum calicem Laicis exhibere poſſent. ** At Smiglecius in refut. diſſolutionis nodi ſui Gordii cap. 16. agnoſcit, *ſolum calicis uſum non efficere ſacram Cœnam. Verbis enim Chriſti, quotieſcunque bibetis, indicari dicit, uſum calicis non perpetuo futurum in Eccleſia, cùm panis uſus conſtans & perpetuus eſſet futurus.*** 3. Particula ergo *aut* non ſeparandi ſed diſtinguendi tantùm vim habet. Quamvis enim manducatio & bibitio ſint eſſentiales & inſeparabiles ſacræ cœnæ partes, interim cùm manducatio à bibitione diſtincta ſit, ideo Apoſtolus particulâ illâ diſtinctivâ uti voluit. Matth. 5. v. 17. dicit Chriſtus : *Non veni ſolvere legem aut Prophetas*, ex eo autem nemo colligere debet, legem à Prophetis vel Prophetas à lege ſeparandos. Invertimus igitur argumentum. Apoſtolus manducationem à bibitione per particulam *AVT* diſtinguit, ergo figmentū concomitantiæ per quam ſtatuitur Chriſti ſanguis mediante benedicti panis manducatione accipi, manifeſtè rejicit. ** Syrus Interpres ſimpliciter pro *vel* habet *Et*. Particulæ *aut* apud JCtos non ſemper disjungit l. 53. de U. S. & l. pen. C. eod. Förſter in tract. de pactis cap. 8. p. 24. Sic l. Si quis 38. §. qui abortionis. 5. verſ. *quod ſi eo mulier aut homo*, ubi per particulam *aut* mulier & homo ſeparantur, nec tamen mulier homo eſſe negatur. Particula ἢ teſte Suida triplicem vim habet 1. διαζευκτικὸν in rebus oppoſitis & pugnantibus 2. ὑποδιαζευκτικὸν in diſparatis & diverſis. 3. διασαφητικὸν in comparationibus aut aliis. Sic 1. Cor. 7. v. 13. *reconcilietur aut maneat innupta.* Vide Budæum in comment. de ling. Græc. pag. 171. Tarnov. 3. de matr. cap. 9. **

[*4. Quia Teſtamenti integritas communionem ſub utraque ſpecie poſtulat.*] 40. Argumentum 4. Nulla pars Teſtamenti, morte teſtatoris Chriſti confirmata, ſine ſacrilegio abrogari poteſt. Galat. 3, v. 15. *Hominis teſtamentum confirmatum nemo ſpernit aut ſuperordinat* ἐπιδιατάσσεται. Atqui uſurpatio calicis eſt Teſtamenti morte Chriſti confirmati certa & definita pars. Ergo ſine ſacrilegio abrogari nequit. Aſſumtum conſtat ex verbis inſtitutionis. Chriſtus enim eodem tempore, iiſdem verbis, ac pari omninò ratione uſurpationem panis & calicis Euchariſtici inſtituit. Excipit Bellarminus lib. 4. de Euchar. cap. 27. *Hæreditatem nobis relictam non eſſe panem nec vinum, ſed corpus & ſanguinem Domini, quæ duo dantur tàm ſub una quàm ſub duplici ſpecie, hoc ergò ſolum intereſt, quòd qui bibunt ex calice,*

accipi-

accipiunt hæreditatem in duabus tabulis, qui non bibunt, accipiunt in una tabula. Reſp. Hæc exceptio petit principium, quia ex hypotheſi concomitantiæ deducitur, nec ſatisfacit noſtro argumento, quod ſic oſtendimus. Quicunque diſcedit à voluntate Teſtatoris, & tabulas Teſtamenti corrompit, ille non fit particeps legatorum in Teſtamento. At mutilatio calicis in ſacra cœna diſcedit à voluntate Teſtatoris in verbis inſtitutionis expreſſa, & corrumpit Teſtamenti tabulas. Ergò obſtat, quo minùs quis fiat particeps legatorum in hoc Teſtamento. Ad Majoris declarationem facit l. Papinianus. 8. §. 14. meminiſſe. ff. de inofficioſo teſtamẽto, l. quæſitum. 40. de acquir. hæred. ubi is, qui *Teſtamentũ inofficioſum improbè dixit & non obtinuit, id quod in Teſtamento accepit, perdit: neq; enim debet fructum ex eo conſequi, quod niſus eſt impugnare* c. ex eo. 38. de R. J. in 6. Pertinet etiam huc, quod *Teſtamentum, quia individuum eſt, pro parte agnoſci, & pro parte repudiari non poſſit.* l. 7. jus noſtrũ. ff. de reg. juris l. 20. quidam. C. de jure delib. Hotom. Conſ. 9. n. 7. quodque *Teſtamenti formæ nihil detrahi nec addi poſſit,* ſecundùm Tiraq. de utroque Retr. part. 1. §. 1. Gl. 21. n. 11. & part. 2. §. 4. Gl. 6. n. 31.

5. Quia communio ſub una ſpecie adimit fidelib. conſolationem ex uſu S. Cœnæ petendam.

41. Quintum Argumentum. Quicquid adimit fidelibus firmam conſolationem, quam petere debent ex uſu Sacramenti Euchariſtici, meritò eſt improbandum. Mutilatio illa Cœnæ adimit fidelibus Laicis conſolationem, quam petere poſſunt ac debent ex verbis Chriſti calici adjunctis: *Bibite ex hoc omnes, hic calix eſt novum Teſtamentum in meo ſanguine, qui pro vobis effunditur in remiſſionem peccatorum,* quibus verbis Filius Dei oſtendit, fieri exhibitionem ſanguinis ſui in cõmunione calicis, & hac exhibitione fieri obſignationem bonorum Novi Teſtamenti, unde D. Lutherus pulcherrimâ gradatione utitur. Mandatum Chriſti in ſacra cœna complectitur calicem: calix continet vinum: vinum exhibet Chriſti ſanguinem: Sanguis Chriſti complectitur N. T. quia eſt N. T. ſanguis: N. T. continet remiſſionem peccatorum: remiſſio peccatorum conjuncta eſt cum gratia Dei. Hanc ſummam conſolationem mutilatio calicis adimit fidelibus. Ergò meritò eſt improbanda. Eò reſpicit D. Chemnicius, quando ſcribit, *dulciſſimam conſolationem ſumi ex calice, quâ neceſſe ſit privari eos, qui ſub una tantùm ſpecie communicant.* Excipit Bellarminus, *Non dubium eſſe, quin in potu vini optimi valdè dulciter palatum & gula oblectentur, ſed Catholicos non quærere in Sacramentis iſtam corporalem palati & gulæ conſolationẽ.* Reſp. Calumnioſa hæc eſt detorſio, Bellarmini ingenio indigna. Nec Chemnicius nec quiſquã noſtrûm de corporali gulæ conſolatione in bibitione vini Euchariſtici cogitat, ſed loquimur de communione Sacramentali ſanguinis Chriſti, quæ fit mediante vino benedicto in ſacra cœna. Ejuſmodi ferè calumnia eſt, quã delecti ad hanc rem Theologi Pontificii in lib. de com. ſub una ſpecie Monachii Anno 65. edito ſcribunt: *Germanos jamdum apud exteras nationes, ut bibendi avidos malè audire, meritò igitur à cõtentione de uſu calicis in ſacra Cœna deſiſtere debere.* Scurriles iſtæ in re ſacratiſſima facetiæ animũ profanum arguunt. Aliam igitur ſolutionem Bellarminus quærit, reſpondens, *Chriſti ſanguinem totum in ſpecie panis contineri & ideo non privari Laicos conſolatione ſpiritus, quæ ex Domini ſanguine percipitur,* de quâ concomitantiæ hypotheſi ſuus erit dicendi locus.

Argumenta pro communione ſub utraque ſpecie ſecundaria.

42. Atque hæc ſunt præcipua ſententiæ noſtræ argumenta ex Scripturis deducta, reliqua quæ Bellarminus adducit eademq; infringere conatur, ſunt ſecundaria. Videamus tamen quid præſtet.

1. Bibitio aquæ ex petra profluentis.

1. Hebræi omnes in deſerto biberunt aquam de petra, 1. Cor. 10. Ergò in deſerto hujus vitæ omnes debent bibere ſanguinem Domini. Illa enim in figura contigerunt illis. Bellarminus excipit, *non bibiſſe illos aquam de petra ſimul cum cibo ſpirituali, ſed diverſo loco & tempore, quare tàm cibus ille quàm potus ſignum fuit Euchariſtiæ ſub una ſpecie ſumenda.* Reſp. novimus ipſi, Theologiam ſymbolicam ſive allegoricam non eſſe argumentativam, ut Scholaſtici loquuntur, id eſt, non præbere firma & efficacia argumenta. Quia verò adverſarii communionem ſub una ſpecie ex figuris V. T. probare nituntur, meritò illis obvertimus, quòd Paulus utraſque figuras cibi & potus conjungat, quando ad Euchariſtiam eas applicat, & ſic ſuo exemplo oſtendat, non diviſim ſed conjunctim V. T. figuras ſumendas eſſe. Breviter, non ex figuris de inſtitutione Chriſti, ſed ex inſtitutione de figuris judicandum, quâ de re in reſp. ad argumenta adverſariorum plura erunt dicenda.

2. Mors Chriſti nõ ſignificatur integrè per unam ſpeciem.

2. Finis hujus Sacramenti eſt, ut commemoremus mortem Chriſti. Sed non ſignificatur mors Chriſti integrè per unam ſpeciem. Ergo debent utramque ſumere qui volunt Chriſti mortem per hoc Sacramentum commemorare. Bellarminus excipit, *Chriſti mortem dupliciter in hoc Sacramento commemorari, uno modo per repræſentationem & ſignificationem, altero modo per memoriam & narrationem. Priore modo commemorationem mortis Domini fieri non manducando & bibendo, ſed conſecrando & offerendo Deo Euchariſtiã, ad quam repræſentationẽ requiratur utraq; ſpecies: poſteriore modo commemorationem fieri poſſe manducando & bibendo, interim non requiri ut ſpecies utraque ſumatur, cùm per conſecrationem & oblationem corpus repræſentetur ut mortuum.* Reſp. hæc procedunt ex falſa hypotheſi, quòd ſacra cœna ſit ſacrificium propitiatorium verè & propriè ſic dictum. Mortis Dominicæ annunciatio, quam D. Apoſtolus requirit, conſiſtit in fideli ἀναμνήσει & gratiarum actione pro ſummo illo beneficio, quòd Chriſtus corpus ſuum in mortem pro nobis tradiderit & ſanguinem ſuum pro peccatis noſtris in ara crucis effuderit. Hæc commemoratio, ut ſit plena & perfecta, requirit, ut omnes qui ſacrâ cœnâ utuntur, non ſolũ panem benedictum edant, ſed & calicem Euchariſticum bibant, ut de traditione corporis & effuſione ſanguinis admoneantur, inque fide confirmentur.

3. Si poteſt tolli pars Euchariſtiæ, ergo & Baptiſmi.

3. Si poteſt tolli Laicis pars Euchariſtiæ. E. & pars Baptiſmi vel pœnitentiæ. Excipit Bellarm. *Si agatur de partibus eſſentialib. nulla pars Sacramenti ullius tolli poteſt: non eſt autẽ pars eſſentialis ſpecies vini, ſed tantùm materialis & integralis Euchariſtiæ. Si agatur de integralib. planè tolli poteſt pars aliqua, etiam in aliis Sacramentis. Nam Baptiſmus olim fiebat per immerſionẽ, nunc plerumq; per aſperſionẽ, & certè multò minùs abluit aſperſio quam immerſio, imò trinâ immerſione aliquãdo utebantur fideles, aliquando unâ duntaxat.* Reſp. materia & forma ſunt partes eſſentiales, teſtib. omnib. Logicis. Ad materiam ſac. cœnæ pertinet res terrena & cœleſtis. Res terrenæ in ſacra cœna ſunt Symbola externa panis & vinũ. Res cœleſtes, corpus & ſanguis

guis Chriſti. Forma ſacræ cœnæ conſiſtit in actione, quæ complectitur externorum Symbolorum benedictionem, benedictorum diſtributionem, diſtributorum acceptionem h. e. manducationem & bibitionem. Hæc ergò omnia ſacræ cœnæ ſunt eſſentialia. Proinde magna differentia eſt inter bibitionem calicis benedicti in ſacra cœna & inter immerſionem in Baptiſmo. Bibitio benedicti calicis eſt ipſa λῆψις, ſed immerſio pertinet ad modum λήψεως. Jam verò λῆψις in Sacramentis eſt pars eſſentialis, modus autem λήψεως non eſt eſſentialis pars, ſed pertinet ad externas circumſtantias. Sic in ſacra cœna vi inſtitutionis divinę neceſſarium eſt benedictum panem manducare, & benedictum vinū bibere, liberum verò eſt, an benedictus panis in manus detur communicantibus, ut ipſimet illum ori admoveant, an v. à miniſtro Eccleſiæ ori ipſorum inſeratur, idem judicium eſt de calice Euchariſtico. In Sacramento Baptiſmi vi inſtitutionis divinæ neceſſarium eſt aquam in nomine Patris & Filii, & Spiritus ſancti affundi, liberum verò eſt, an id aſperſione vel immerſione fiat. Invertimus igitur Bellarmini reſponſionem, λῆψις in Baptiſmo eſt pars eſſentialis. E. etiam in ſacra cœna. Jam verò λῆψις in ſacra cœna & manducationem & bibitionem complectitur. E. utraque actio eſt pars eſſentialis & neceſſaria. Demus verò bibitionem eſſe partem integralem Euchariſtiæ, conſequens erit, ſublatâ bibitione partem quandam integralem abeſſe, ac proinde Euchariſtiæ ſuam integritatem nō amplius conſtare.

4. Si poteſt tolli calix, ergo & panis.

4. Si poteſt tolli calix. Ergo & panis & ita poterunt Laici privari penitùs Sacramento. Bellarminus excipit, *poteſt tolli panis, ſi detur calix, utrumq; autem ſimul tolli nequit, quia tenemur Sacramentum Euchariſtiæ percipere.* Reſp. quare verò tenemur Sacramentū Euchariſtiæ percipere, annon propter inſtitutionē Chriſti & propter expreſſum mandatum inſtitutioni additum. *Hoc facite?* Jam verò inſtitutio Chriſti tàm manducationem quàm bibitionem requirit, & mandatum *Hoc facite*, totam actionem ſacramentalem reſpicit, quam negare in manducatione & bibitione ſimul conſiſtere eſt negare Solem in meridie lucere. Quod Bellarminus addit, *poſſe* tolli Laicis *panē, ſi calix detur*, in eo veritati & aliis Pontificiis & ſibi ipſi repugnat. In hoc n. ipſo cap. in reſp. ad ſecund. rat. ſtatuit, *cœnam conſtare non niſi ex una ſpecie panis.* Id ſi verum eſt, diverſa erit ratio inter manducationem panis & bibitionem vini in ſacra cœna: illa erit eo modo neceſſaria omnib. communicantibus, ut tolli omninò nequeat, hæc v. non item. Vide autem hominum audaciam. Si Pontifici Rom. Deo ſuo terreſtri placuerit tollere Laicis panem & concedere tantum calicem, parati ſunt etiam hanc mutationem propugnare. Sed quid fiet de inſtitutione Chriſti? nimirum *mutato ſenſu Eccleſiæ, mutatur etiam ſenſus Scripturæ*, ut Cuſanus de hoc ipſo negotio tractans, apertè ſcribit.

5. Quibus datur remiſſio peccatorum, illis ſignum remiſſionis non debet negari.

5. Datur Laicis remiſſio peccatorum. Ergo non poteſt eis negari ſignum illius remiſſionis, ſignum autem calix eſt. Excipit Bellarminus, *argumentū contrario modo valeret. Datur ſignum remiſſionis. Ergo remiſſio negare non poteſt, quia alioqui ſignum eſſet falſum. At remiſſio cur non poteſt ſine ſigno dari? præterea ſignū remiſſionis propriè non eſt calix, ſed Baptiſmus & abſolutio, calix enim ſignum eſt precii, quo peccata remiſſa ſunt & Spiritus, quo animæ noſtræ reficiuntur.* Reſp. argumentum noſtrum integrum ſic habet. Quodcunque ad confirmandam fidem de remiſſione peccatorum inſtitutum eſt, illud Laicis fidelibus denegari non debet. Jam verò bibitio ſanguinis Chriſti in ſacra Cœna mediante benedicto vino ad confirmandam fidem de remiſſione peccatorum inſtituta eſt. Ergo bibitio ſanguinis Chriſti in ſacra Cœna non debet Laicis fidelibus denegari. Bellarminus negat calicem eſſe ſignum remiſſionis peccatorum & tamen addit, eſſe ſignum precii, quo peccata remiſſa ſunt. At hoc eſt oppoſitum in adjecto. Si enim calix eſt ſignum (ſignum non solùm ſignificans, ſed & exhibens, ſeu ut Apoſtolus loquitur *κοινωνία*, ita enim vocabulum *ſigni* hoc loco accipiendum eſt, niſi velimus nudum ſignū ſtatuere) ſi inquam, calix eſt ſignum precii, quo remiſſa ſunt peccata, utiq; bibitio calicis confirmat nos in fide gratuitæ remiſſionis propter Chriſtum, qui in ara crucis ſanguinem ſuum pro peccatis noſtris effudit. Nec valet argumentum: Baptiſmus & abſolutio ſunt ſignum remiſſionis. Ergo non calix Euchariſticus: imò verò hic eſt generalis omnium Sacramentorum finis, quòd ſint ſigilla gratię & remiſſionis peccatorum, ut ſuo loco oſtendimus. Ergò non Baptiſmo tantùm & abſolutioni, ſed etiam Euchariſtiæ hic finis competit.

6. Quibus datur ſanguis Chriſti, illis ſymbolum ſanguinis non eſt denegandum.

6. Datur Laicis ſanguis Domini. Ergo negari non debet, ſymbolum illius ſanguinis. Bellarminus excipit. *Si habent ipſū ſanguinem, cur tantoperè litigant pro ſigno? certè qui pecunias per ſchedulam miſſas jam accepit, non multùm laborat de ſchedula.* Reſp. Compendiaria hæc eſt via integrum Sacramentum tollendi Laicis. Si enim per *fidem habent Chriſtum in cordibus habitātem*, Eph. 3. v. 17. cur tantopere litigant pro ſignis ſive ſymbolis externis? Confunditur ergò bibitio ſanguinis Chriſti ſpiritualis & Sacramentalis. Spiritualis bibitio etiam extra myſterium cœnæ locū habet, Sacramentalis autem non habet locum niſi mediante vini benedicti bibitione. Si Bellarminus obvertat, manducando benedictum panem Laicos etiam Sacramentaliter bibere Chriſti ſanguinem, principium maniſeſtè petit & repugnat aphoriſmo Apoſtolico: *Panis quem frangimus, eſt κοινωνία corporis Chriſti. Calix, cui benedicimus eſt κοινωνία ſanguinis Chriſti.* Simile de ſchedula inverti poteſt. Quemadmodum pecunia per ſchedulam obligationis promiſſa, non niſi per ipſam ſchedulam accipitur; ita de Sacramentali acceptione ſanguinis Chriſti non poſſemus eſſe certi, niſi bibamus vinum Euchariſticum, quo mediante ſanguinis ſui Sacramentalem participationem Chriſtus promiſit. Quod Bellarminus addit, ideò negari Symbolum, quia tutiùs datur res illa precioſiſſima ſub uno quàm ſub duobus ſymbolis, de eo paulò pòſt videbimus.

Teſtimonia Patrū pro aſtruenda communicatione ſub utraque ſpecie. Ignatius.

43. Progredimur ad alteram & quidem ſecundariam claſſem argumentorum ex Patrum teſtimoniis petitam. Ignati' Epiſt. ad Philadel. 6. tom. 1. Orthodoxogr. pag. 33. *Obſecro vos, ut unâ fide, unâ prædicatione, unâ Euchariſticâ utamini, una enim eſt caro Domini noſtri Ieſu Chriſti, & unus eſt ipſius ſanguis, qui pro nobis effuſus eſt, & unus calix, qui pro omnibus nobis diſtributus; unus panis, qui pro omnib. fractus eſt; unum altare omni Eccleſiæ.* (Bellarm. lib. 4. de Euch. c. 26. excipit. 1. *In Latinis Codd. legi, quod unus calix ſit totius Eccleſiæ, non autem quod unus calix omnib. diſtributus.* Reſp. hoc eſt deſerto fonte conſectari rivulos. Verba Ignatii ſunt manifeſta in Græco: εἷς ἄρτος τοῖς πᾶσιν ἐθρύφθη καὶ ἓν ποτήριον τοῖς ὅλοις διενεμήθη. Etſi Laici removentur ab uſu benedicti vini, quomodo unus

totius Eccleſiæ calix? 2. *Ignatium vim facere in unitate calicis, non in univerſalitate bibentium hoc ſenſu, cùm aliqui ſumunt ſub ſpecie vini, unus calix omnibus illis diſtribuitur, non multi.* Reſp. Imò verò ut omnibus unum panem frangi, ita quoque unum calicem omnibus diſtribui aſſerit, jam verò prius membrum non ſolùm unitatem panis, ſed etiam univerſalitatem manducantium exprimit. Ergo & poſterius non ſolùm de unitate calicis, ſed etiam univerſalitate bibentiũ eſt accipiendum. 3. *Nihil aliud ex eo elici poſſe, quàm fuiſſe uſum illo tempore, cum pauci eſſent Chriſti, ut omnibus daretur potus calicis.* Reſp. Sufficit nobis quòd Patres inſtitutionem Chriſti hoc modo intellexerint, populo Chriſtiano non ſolùm panem benedictum, ſed etiam benedictum calicem in Euchariſtia eſſe dandum: quodque in flore illo Eccleſiæ utraque ſpecies uſitata fuerit. (Quod enim Latomus adverſus Bucerum ſcribit, *cum Eccleſia adhuc rudis eſſet, ritum a Chriſto traditum religioſè tenuiſſe, donec docta à Patribus intellexerint, utramque ſpeciem ſolis Sacerdotibꝰ convenire, Laicos autem ſolo pane, contentos eſſe poſſe*, referente Oſiandro in analyſi Valentiniana p. 28. illud meritò à cordatis Chriſtianis exploditur.)

Dionyſii Areopagitæ.

Dionyſius, quem Areopagitam eſſe volunt lib. Eccleſ. Hierarch. c. 3. *pane, qui opertus erat & integer, apertè & in multas partes fracto & unico calice diviſo inter omnes, quod unum eſt, ſignis multiplicat* (Pontifex.)

Clementis Romani.

Clemens l. 8. Conſtit. c. 61. *poſtquam oblatum fuerit, accipiant ſinguli per ſe ordine Dominicum corpus & pretioſum ſanguinem gradatim cum pudore ac timore.*

Iuſtini.

Juſtinus Apol. 2. pro Chriſtian. circa finem p. 76. *Ubi præſidens* (ὁ προεστὼς) *preces & gratiarum actionem abſolvit, populus qui adeſt omnis, fauſtâ approbatione exclamat, dicens, Amen. Præſidens verò poſtquam gratiarum actionem perfecit, & populus univerſus approbatione lætâ eam comprobavit, qui apud nos vocantur Diaconi, atque Miniſtri, diſtribuunt unicuiq; præſentium, ut participet eum, in quo gratiæ actæ ſunt, panem, vinum & aquam, & ad abſentes perferunt. Porro alimentum hoc apud nos appellatur Euchariſtia.* Poſteà ſubjungit p. 77. *Nam Apoſtoli in commentariis à ſe ſcriptis, quæ Evangelia nuncupantur, ita tradiderunt præcepiſſe ſibi Jeſum. Eum enim pane accepto cum gratias egiſſet, dixiſſe: Hoc facite in mei recordationem, Hoc eſt corpus meum, Et poculo ſimiliter accepto & gratiis actis dixiſſe, Hoc eſt ſanguis meus, ac ſolis ipſis ea tradidiſſe.* Et paulò pòſt: *Diſtributio communicatioque fit eorum, in quibus gratiæ actæ ſunt, cuique præſenti* ἡ διάδοσις καὶ ἡ μετάληψις ἀπὸ τῶν εὐχαριστηθέντων ἑκάστῳ γίνεται. (Bellarm. excipit, *verba illa Iuſtini, ubi commemoratur Chriſti præceptum non pertinere ad communionem, ſed ad conſecrationem.* R. Imò verò ad totam actionem Sacramentalem à Chriſto præſcriptam pertinent, ut contextus evidenter oſtendit. Deſcribit enim totum ritum in primitiva Eccleſia uſitatum, qui non ſolùm conſecrationem, ſed etiam communionem requirit.) Idem in Dial. cum Triphone exponens locum Eſaiæ: *Dabitur illi panis, & ejus aqua erunt fideles. In hoc.* (inquit) *Vaticinio de pane agitur, quem Chriſtus nobis tradidit in commemorationem corporationis ſuæ propter credentes in eum, quorum cauſâ patibilis eſt factus: & de poculo, quod in recordationem ſanguinis ſui tradidit gratias agẽtibus: quæ verba ut & textus Propheticus non niſi de fideli populo exponi poſſunt.*

Irenæi.

Irenæus panis & calicis uſum in deſcriptione Euchariſtiæ conjungit ubiq; l. 4. c. 34. *Quomodo dicunt carnem in corruptionem venire, & non percipere vitam, quæ à corpore Domini & ſanguine alitur?* lib. 5. c. 4. *Vani omnimodo, qui reſurrectionẽ carnis ſpernunt, ſecundũ hæc n. nec Dominus ſuo ſanguine redemit, neq; calix Euchariſtiæ communicatio ſanguinis ejus, neq; panis quem frangimus communicatio corporis ejus eſt &c.*

Tertulliani.

Tertull. l. 2. ad uxorem p. 616. loquens de muliere fideli nupta marito infideli. *De cujus manu deſiderabit* (panem Sacramentalem) *de cujus poculo participabit?* (vinum Sacramentale) Lib. de reſur. p. 52. *caro corpore & ſanguine Chriſti veſcitur, ut anima de Deo ſaginetur.* (Bellarm. repetit communem ſolutionem, ſanguinem verè ſumere, qui ſub una ſpecie communicant, & notat *Tertullianum dixiſſe, nos ſanguine veſci, non autẽ bibere ſanguinem, veſcimur a. ſanguine, cùm eum ſumimus per modũ cibi ſub una ſpecie panis.* Reſp. ſanguine Chriſtianos veſci Tertull. pronunciat, nõ quòd ſub ſpecie panis ſanguinem Chriſti ſacramentaliter nobis diſtribui ſtatuat, hoc n. concomitantiæ ſomniũ ipſi ignotũ fuit; qui ſemper panem & calicem in Euchariſtia conjungit, ſed vocabulũ *veſcendi* generaliter ponit pro accipere, ſumere, participare. Lib. de Jejuniis. c. 5. activè dicit veſcere: ἀκυρολογίας & ἀρχαϊσμοὺς cõplures in ſcriptis Tertull. occurrere notiſſimũ eſt.)

Origenis.

Orig. Homil. 16. in Num. c. 23. circa finem tom. 1. p. 236. *Dicant nobis, quis eſt iſte populus, qui in uſu habet ſanguinem bibere? Hæc erant, quæ & in Evangelio audientes ii, qui ex Iudæis Dominum ſequebantur, ſcandalizati ſunt & dixerunt, quis poteſt manducare carnem & bibere ſanguinem; ſed populus Chriſtianus, populus fidelis audit hæc & amplectitur & ſequitur eum, qui dicit: niſi manducaveritis carnem meam & biberitis ſanguinem meum, nõ habebitis vitã in vobis. Bibere a. dicimur ſanguinem Chriſti non ſolùm Sacramentorũ ritu, ſed etiam cùm ſermones ejus recipimus.* Et poſteà: *tu ergò verus es populus Iſrael* (alloquitur auditores) *qui ſcis ſanguinem bibere, & noſti carnem verbi comedere & ſanguinem bibere, & uvæ ſanguinẽ illius, quæ eſt ex verâ vite.* (Bellar. excipit. 1. *eſſe hoc in uſu, non in præcepto.* Reſp. Imò v. in uſu & in præcepto: quia uſus ille nititur Chriſti inſtitutione, de quo evidens Cypriani dictum paulò pòſt in medium adferemus. 2. *Ad hunc uſum ſatis eſſe, ſi aliqui in populo id faciant.* Reſp. Origenes de toto populo Chriſtiano loquitur non de ſolis Sacerdotib. quibus in uſu eis ſit ſanguinem bibere. Explicat ibidẽ vaticinium, *Non dormiet, donec comedat prædam & ſanguinem vulneratorum bibat*, id v. ad totũ populum Chriſtianum & fidelem accommodat, quòd Chriſti ſanguinem in Sacramento bibat, ac doctrinam Chriſti & Apoſtolorum, in qua eſt vita, ſicut anima in ſanguine, fideli corde recipiat.) Idem Homil. 5. in diverſ. tom. 2. p. 441. *Quando ſanctum cibum illudque incorruptũ accipis epulum, quando vitæ pane & poculo frueris, manducas & bibis corpus & ſanguinem Domini: tunc Dominus ſub tectum tuum ingreditur.*

Cypriani.

Cypr. l. 1. Epiſt. 2. in princ. *Nunc non infirmis ſed fortibus pax neceſſaria eſt, nec morientib. ſed viventibꝰ communicatio à nobis danda eſt, ut quos excitamus & hortamur ad prælium nõ inermes & nudos relinquamus, ſed protectione corporis & ſanguinis Chriſti muniamus, & cùm ad hoc fiat Euchariſtia, ut poſſit accipientibus eſſe tutela, quos tutos eſſe contra adverſariũ volumus, munimẽto Dominicæ ſaturitatis armemꝰ. Nam quomodo docemus aut provocamus eos in confeſſione nominis ſanguinem ſuum fundere, ſi eis mili-*

taturis ſanguinem Chriſti denegamus? aut quomodo ad Martyrii poculum idoneos facimus, ſi non eos ad bibendum prius in Eccleſia poculum Domini jure communicationis admittimus? Ubi probè notandum, quòd jure cōmunicationis populo Chriſtiano poculum Domini debeatur. [Bellarmin. excipit. 1. *Colligi ex hac Epiſtola quod jus Laicorum ad communicandum à Sacerdotibus detur & a Sacerdotibus tollatur, cùm Cyprianus Cornelium Epiſcopum Rom. hortetur, ut lapſis imminente novâ perſecutione reſtituatur jus communicandi, ſi ad pœnitētiam redierint.* Ex eo colligit ulteriùs, *ſicut poſſunt Prælati ob crimina tollere jus communicādi, ita poſſūt ob alias juſtas cauſas diſponere & ordinare de modo communicandi ſub una ſpecie vel altera.* Reſp. Sacerdotes non ſolùm poſſunt, ſed etiam debent impœnitentes à ſacra cōmunione prohibere propter mandatum Chriſti, Matth. 7. v. 6. *Nolite Sanctum dare canibus, nec margaritas projicere porcis.* Sed pœnitentibus & fidelibus Chriſtianis nec totum Sacramentum, nec partem Sacramenti auferre poſſunt vel debent. ſiquidem non Domini ſed *diſpenſatores* ſunt *myſteriorum divinorum*, 1. Cor. 4. v. 1. Invertimus igitur argumentum. Sicut non licet Sacerdotib⁹ auferre Laicis integrum Sacramentum, niſi ob crimina, ita quoq; non licebit partem Sacramenti auferre Laicis niſi ob crimina: ſiquidē cui competit totum & integrum Sacramentum, ei etiam partes ejuſdem competunt. c. comperimus. diſt. 2. de conſec. *diviſio unius ejuſdemq; myſterii ſine grandi ſacrilegio non poteſt provenire.* Quæ verò crimina populus Chriſtianus cōmiſit, propter quæ uſus calicis Euchariſtici ipſi denegatus? 2. *Si tempore Cypriani habuiſſent Laici jus petendi calicē, certè habuiſſent ex conſuetudine illius temporis. Ergo cùm ſit hoc tempore contraria conſuetudo introducta, & lex præterea in generalibus Conciliis promulgata, non habent ampliùs jus illud Laici.* Reſp. jus illud non habent ex conſuetudine, ſed ex Chriſti inſtitutione. Notum eſt quid Cyprianus de cōſuetudine ſtatuat. lib. 2. Epiſt. 3. p. 56. *Si ſolus Chriſtus audiendus eſt, non debemus attendere quid aliquis ante nos faciendum putaverit, ſed quid qui ante omnes eſt Chriſtus, prior fecerit. Neq; enim hominis conſuetudinem ſequi oportet, ſed Dei veritatem.* Lib. de bapt. hæret. ad Jubajanum p. 326. *Fruſtra quidā qui ratione vincuntur, conſuetudinem nobis opponunt, quaſi conſuetudo major ſit veritate, aut non fuerit in ſpiritualibus ſequendum, ſi meliùs à Spir. Sancto revelatum.* Epiſt. ad Pompejum non longè à principio p. 333. *Quæ eſt iſta obſtinatio, quare præſumptio humanam traditionem divinæ diſpoſitioni anteponere, nec animadvertere indignari & iraſci Deum, quoties divina præcepta ſolvit & præterit humana traditio* p. 335. *Conſuetudo ſine veritate vetuſtas erroris eſt.* Qui conſuetudini tantùm derogat, quomodo jus communicationis ex conſuetudine, nō autem ex Chriſti inſtitutione potiùs arceſſeret? patebit hoc manifeſtius ex ſequentibus.) Idem l. 2. Epiſt. 3. in princ. p. 51. *Quanquā ſciam, frater chariſſime, Epiſcopos plurimos Eccleſiis Dominicis in toto mūdo divina dignatione præpoſitos, Evangelicæ veritatis ac dominicæ traditionis tenere rationem, nec ab eo, quod Chriſtus Magiſter & præcepit & geſſit, humanâ & novellâ inſtitutione decedere, tamē quoniam quidam vel ignoranter, vel ſimpliciter in calice Dominico ſanctificando & plebi miniſtrando non hoc faciūt, quod Ieſus Chriſtus Dominus & Deus noſter ſacrificii hujus autor & doctor fecit & docuit, religioſum pariter ac neceſſarium duxi, de hoc ad te litteras facere, ut ſi quis in iſto errore adhuc teneatur, veritatis luce perſpectâ ad radicem & originem traditionis Dominicæ revertatur.* p. 54. *Si & à Domino præcipitur & ab Apoſtolo hoc idē confirmatur & traditur, ut quotieſcunq; biberimus, in commemorationem Domini hoc faciamus, quod fecit & Dominus, invenimur non obſervari à nobis quod mandatū eſt, niſi eadē quæ Dominus fecit, nos quoq; faciamus, &c.* p. 56. *Si nec minima de mandatis Dei licet ſolvere, quātò magis tam magna, tàm grandia ad ipſum Dominicæ paſſionis & noſtræ redemptionis Sacramentum pertinentia fas nō eſt infringere, aut in aliud quam quod divinitus inſtitutum ſit, humanâ traditione mutare.* [Bellar. excipit, *Cyprianum non agere hoc loco, an oporteat calicem Domini populo præbere, an non, ſed tantùm ut ſi miniſtretur ex vino miſto non ex aqua ſola conſtet.* Reſp. bene eſt, diſputat ſanctus Martyr contra Aquarios, quib. opponit inſtitutionem divinam. Argumentum illud tertiū ſive medium terminum etiam nos opponimus Pontificiis uſum calicis planè denegantibus populo Chriſtiano. Regerit Bellarminus: *illos qui dant ſolam aquam corrumpere Sacramentum Chriſti, quia mutant materiam & populum decipiunt, cui pro ſanguine Domini meram aquam tribuunt & pugnant cum Domini præcepto, Hoc facite. At præbere populo Euchariſtiam ſub una ſpecie, nullum Sacrilegiū, nullam fraudē, nullius præcepti prævaricationem continet.* Reſp. imò verò qui calicis uſum denegant Laicis, 1. partem materialē planè tollunt, quod mutatione gravius. 2. poculum ablutionis h. e. vinum non conſecratum loco calicis Euchariſtici populo præbent, ſicque eum deludunt. 3. agunt contra Chriſti præceptum, *Bibite, Hoc facite*, ut ſuperiùs demonſtratum fuit.] Idē l. 4. Epiſt. 6. in num. eſt epiſt. 56. non longè a princ. *Gravior nunc & ferocior pugna imminet, ad quā fide incorruptâ & virtute robuſtâ parare ſe debent milites Chriſti, conſiderantes idcirco ſe quotidie calicem ſāguinis Chriſti bibere, ut poſſint & ipſi propter Chriſtum ſanguinem fundere.* Idem vel quicunq; ali⁹ autor ſerm. de cœna p. 451. *Nova eſt hujus Sacramēti doctrina & Schola Evangelicæ hoc primum magiſterium protulerunt & Doctore Chriſto primùm hæc mūdo innotuit diſciplina, ut biberent ſanguinem Chriſtiani, cujus uſum legis antiqua autoritas diſtrictiſſimè interdicit. Lex quippe uſum ſanguinis prohibet, Evangelium præcipit ut bibatur, &c. Bibimus autē de ſanguine Chriſti ipſo jubente vitæ æternæ cum ipſo & per ipſum participes.* [Bellar. excipit, *Cyprianū non hoc dicere quòd Evangelium præcipiat, ut ab omnib. bibatur, ſed tantùm ut bibatur: neq; ipſum vim facere in bibēdo ſanguinem ſed tantùm in ſumendo, cum v. ſumi ſub ſpecie panis.* Reſp. p. 453. ſubjungitur: *Nec ſolos Sacerdotes ad panes hujus dignitatis Levitica prærogativa admittit, univerſa Eccleſia ad has epulas invitatur, æqua omnibus portio datur, integer erogatur, diſtributus nō dimembratur.* Loquitur ergò de cōmunione totius Eccleſiæ, ad quā etiam Laici pertinent, p. 452. *Bibimus de Chriſti ſanguine ipſo jubente*, quòd probè notandum.] Idem ſerm. 5. de lapſis p. 226. refert Hiſtoriā de puella cibis idololatricis adhibita: *Hæc, inquit, mixta cū ſanctis precis noſtræ & orationis impatiens nunc plorati concuti, nūc mentis æſtu fluctuabūda jactari veluti tortore cogente, quib. poterat indiciis conſcientiā facti in ſimplicib. adhuc annis rudis anima fatebatur. Ubi v. ſolennitatib. impletis calicē Diaconus offerre præſētib. cœpit & accipientib. ceteris locus ejus advenit faciē ſuam*

am parvula inſtinctu divina majeſtatis avertere, os labiis obdurantibus premere, calicem recuſare. Perſtitit tamē Diaconus & reluctanti licet de Sacramento calicis infudit, &c. Rectè ergò Biel lect. 84. in Can. lit. R. agnoſcit, communionem ſub utraque tempore Cypriani in Eccleſia fuiſſe uſitatam. *Loquitur ille ſanctus* (inquit) *juxta morem ſuæ Eccleſiæ, in qua ipſe præſedit, in qua fortè tempore ſuo particulariter viguit communio ſub utraque ſpecie, quā ſub nomine calicis & ſanguinis expreſſit, quia ſub illa ſpecie ſit manifeſtior repræſentatio effuſionis ſanguinis Chriſti, ex cujus memoria animatur homo ad martyrium.* Idem agnoſcit Eccius homil. 33. de

Athanaſii. ſumtione Euchariſtiæ. Athanaſ. Apol. 2. cont. Arianos tom. 1. p. 569. *Myſticum poculum, quod impium eum reddit, quod ultrò frangit, nuſquam niſi apud legitimos Eccleſiæ Præſules invenias. Hic enim unus uſus eſt calicis & præter eum alius nullus, eoq; ſolo vos legitimo ritu propinatis populo, eumq; vos à canone Eccleſiaſtico accepiſtis, idemq; duntaxat penes eos habetur, qui Eccleſiis præſunt.*

Cyrilli Hieroſolymitani. Cyrill. Hieroſ. catech. myſt. 4. ad Catechum. *Cum omni certitudine ſanguinem Chriſti bibamus. Nam ſub ſpecie panis datur tibi corpus & ſub ſpecie vini datur ſanguis.* Idem myſt. 5. *poſt communionē corporis Chriſti, accede ad calicem illius.*

Baſilii. Baſilius lib. 1. de Bapt. cap. 3. *Si is, qui fratrem propter cibum offendit, à caritate excidit, quidnā dixerit quis de eo, qui otioſè & inutiliter audet edere & corpus & bibere ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti?* Idem in moralibus ſub finem, *Quid eſt proprium Chriſtiani? ut mundetur ab omni inquinamento carnis & Spiritus, &c. atque ita edat & bibat corpus & ſanguinem Chriſti.*

Nazianzeni. Nazianz. orat. 2. de Paſch. *Submoto omni pudore ac dubitatione, corpus ede, ac ſanguinem bibe, ſi modo vitæ deſiderio teneris.* Idem orat. in S. Bapt. *Reverere myſticam menſam, ad quam acceſſiſti, panem quem participaſti, poculum cui communicaſti, &c.*

Ambroſii. Ambroſ. lib. de init. myſt. c. 9. *Illis aqua fluxit ex petra, tibi ſanguis è Chriſto* Lib. 5. de Sacram. c. 3. ad populum de cœna loquens. *Manducavi panem meum cum melle meo. Vides quod in hoc pane nulla ſit amaritudo, ſed omnis ſuavitas ſit. Bibi vinum meum cum lacte meo. Vide hujusmodi eſſe lætitiam, quæ nullis peccati ſordibus polluatur. Quotieſcunque enim bibis, remiſſionem peccatorum accipis & inebriaris in Spiritu.* In 1. Cor. 11. *Teſtamentum ſanguine conſtitutum eſt, quia beneficii divini ſanguis teſtis eſt, in cujus typum nos calicē myſticum ſanguinis ad tuitionem corporis & animæ noſtræ percipimus.* Ibidem, *Quia morte Domini liberati ſumus, hujus rei memores in edendo & potando carnem & ſanguinem, quæ pro nobis oblata ſunt, ſignificamus N. T. in his conſecuti, quod eſt nova lex.* Idē ad Theodoſ. Imper. teſte Theodor. lib. 5. Hiſt. Eccl. c. 18. dixit. *Quâ audaciâ poculū ſanguinis precioſi ore tuo participabis?* (Bellarm. excipit, *hæc nihil ad rem faciunt, fatemur n. datam, aliquando utrāq; ſpeciem Laicis, ſed negamus id jure divino mandatū.* Reſp. ſufficit nobis tot ſeculorū decurſu utramq; ſpeciem uſitatam, ac Chriſti inſtitutionem tam religioſè obſervatam fuiſſe.)

Hieronymi. Hieronymus in c. 3. Sophon. tom. 6. p. 221. *Sacerdotes, qui Euchariſtiam conficiunt & ſanguinem Domini populo dividunt.* In 1. Cor. 11. *Dominica cœna omnibus debet eſſe communis, quia ille omnib. diſcipulis ſuis, qui aderant, æqualiter tradidit Sacramenta.* Chryſ. hom. 18. in 2. Cor. *Eſt autē ubi nihil differt Sacerdos ab iis, quib. præeſt, veluti cùm tremēda myſteria percipiēda ſunt, æquè n. omnes ad ea admittuntur, non quemadmodū in lege veteri alia Sacerdos, alia ſubditus edebat, nec plebi fas erat iis veſci, quib. Sacerdos veſcebatur. Nūc n. ſecus ſe res habet, omnib. ſiquidem unum corpus, unū poculum proponitur.*

Chryſoſtomi. (Bellar. excipit, *Chryſoſt. vim facere in re, non in ſpecieb. vel modo ſumendi.* Reſp. quomodo omnib. unum poculum proponitur, ſi Laicis poculū Euchariſticū denegatur? quomodo in myſteriis participandis nulla eſt inter Sacerdotē & eos quib' præeſt, differentia, ſi Sacerdos ſolus habet poteſtatem ex calice benedicto bibendi? Gerſon inter cauſas recuſati populi calicis hanc ipſam ponit, *ne quis in falſam credulitatem inducatur, quòd tanta ſit dignitas Laicorū circa ſumptionem corporis Chriſti, ſicut & Sacerdotum*, in tract. de com Laic.) Idem Hom. 23. in 1. Cor. *Quomodo tu comedis corpus Domini, ſic illi manna; & quomodo tu bibis ſanguinem, ſic illi aquam ex petra. Qui n. illis illa præbuit, is hanc menſam conſtruxit, & idem illos quoque per mare, & te duxit per Baptiſmum. & illis manna & aquam, & tibi corpus præbuit & ſanguinem.* Homil. de Euchar. tom. 5. p. 919. *Reputate ſalutarem ſanguinem quaſi è divino & impolluto latere effluere, & ita approximantes labiis puris accipite.*

Gelaſii Cyziceni. Gelaſius Cyzicenus in Actis Conc. Nic. *iterum etiam hic in divina menſa ne humiliter intenti ſimus ad propoſitū poculum & panem, ſed attollentes mentes fide intelligamus, ſitum in Sacra illa menſa Agnum illum DEI tollentem peccata mundi ſine ſacrificio* (ἀθύτως) *à Sacerdotibus immolatum & precioſum ipſius corpus & ſanguinem verè ſumentes credere hæc eſſe noſtræ reſurrectionis ſymbola &c.*

Auguſtini. Auguſt. l. 3. qq. in Levit. q. 57. *A ſacrificii ſanguine in alimentum ſumendo non ſolùm nemo prohibetur, ſed ad bibendum potius omnes exhortantur, qui volunt habere vitam* (Bellarm. excipit, Auguſtinum vim facere non in modo bibendi, ſed in ipſa ſanguinis ſumptione. Reſp. Benè eſt, addimus autem ſanguinem Chriſti Sacramentaliter nō ſumi, niſi mediante benedicto vino) Lib. 20. contra Fauſtum c. 18. *Unde jam Chriſtiani peracti hujus Sacrificii memoriam celebrant Sacroſanctâ oblatione, & participatione corporis & ſanguinis Chriſti.* In Dial. ad Oroſ. q. 65. *Sanguis Abel ſignificat ſanguinē Chriſti, quo univerſa Eccleſia accepto dicit Amen. Nam qualem clamorem facit univerſa Eccleſia, dùm potatur ſanguine Chriſti & dicit Amen. Ipſe, ſi potes, conſidera.* Serm. fer. 2. paſch. ad Neoph. *Vos poſt illa jejunia, poſt labores, poſt humilitatē & contritionem in nomine Chriſti, jam tanquā ad Chriſti calicē veniſtis, & ibi vos eſtis in menſa & in calice nobiſcum vos eſtis. Simul n. hoc ſumimus, hoc bibimus quia ſimul vivimus.* (Bellar. excipit, *non ſequi negativā Non bibimus ſimul. Ergo non ſimul vivimus, poſſumus n. ſimul vivere comedendo.* Reſp. nititur hęc exceptio hypotheſi concomitantiæ, de quo ſuo loco.) In lib. Sent. Proſper. & habetur c. cum frangitur. diſt. 2. dę conſecr. *Dum frangitur hoſtia, dum calice in ora fidelium funditur, quid aliud quam Dominici corporis in cruce immolatio, ejusq; ſanguinis de latere effuſio deſignatur?*

Gelaſius Romanus. Gelaſius cujus verba citantur c. comperimus. diſt. 2. de conſecr. *Comperimus, quòd quidē ſumtâ tantummodò corporis portione, à calice ſacri cruoris abſtineant, qui proculdubio (quoniā neſcio quā ſuperſtitione docentur obſtringi) aut Sacramēta integra percipiant, aut ab integris arceātur, quia diviſio unius & ejuſdē myſterii non poteſt ſine grandi ſacrilegio provenire.* (Bell. 2. affert ſolutiones. 1. *quòd loquatur Gelaſius de ſolis Sacerdotib. ſacrificantib. qui nullo modo debent*

unam

unam ſpeciem ſine altera ſumere. Reſp. nullo teſte probari poteſt, Sacerdotes tum temporis utramq; ſpeciem quidem conſecraſſe, alteram tamen tantummodò ſumſiſſe. Si enim utramque conſecrabant, quid ſiebat de altera? ubi inventi ſunt conſecrantes, qui non ſumant utramque ſpeciem? Præterea verba illa *aut ab integris arceantur*, evidenter reſpiciunt ſumentes, non autem diſtribuentes, ſic enim in hoc ipſo c. 26. reſp. ad dicta Cypriani Bellarmin. loquitur. *Ius Laicorum ad communicandum à Sacerdotibus datur & a Sacerdotibus tollitur.* Adde quòd canon transgreſſoribus pœnam excommunicationis imponit. At Clerici peccantes ſolent ab ordine deponi. Rectè ergò Lindanus l. 4. panopl. Evang. c. 56. p. 340. fatetur, *etiam ad Laicos hunc canonem pertinere.* Idem ſtatuit Petrus à Soto Inſtit. Dillingæ prælecta & impreſſa. *Donemus illis*, inquit, *fuiſſe uſum utriusq; ſpeciei, quod teſtimonium illud Gelaſii Papa confirmat.* Idem agnoſcit Caſſander de comm. ſub utraque ſpecie, fol. 15. *Quanquam antiquiſſima, quas manuſcriptas vidi in eundem canonem Gloſſa eum de conficientibus intelligunt, tamen eum ſui adhuc temporis morem fuiſſe manifeſtè declarant, ut extra neceſſitatem Laici aud ſecus atque Sacerdotes integra Sacramenta perciperent. Ita enim gloſſa habet ad illud, aut integra, id eſt, integrè, ſub utraque enim ſpecie Chriſtus integer ſumitur, & hoc intelligo de conficiente, nam infirmus vel ſanus ſine vino in neceſſitate corpus ſumere poteſt.* Poſtea Caſſander errorem iſtum Gloſſatorum corrigit. *Qui ad ſolos conficientes Gratianum vel ejus ſimulatores & Gloſſatores ſecuti hunc canonem referebant, ab aliis eruditione præſtantibus qui temporum circumſtantias & dictorum cauſas diligentius obſervarunt, apertè refelluntur.* Hier. Schurffius J[ctus] celebris Cent. 1. Conſ. 51. aliquot rationibus contra Gloſſatorem probat, canonem illum de Laicis accipiendum eſſe. 1. quia tunc durabat conſuetudo utendi integro Sacramento. 2. Cùm textus dicat, arceantur, loquitur de Laicis, ut arcerentur per miniſtros porrigentes. 3. Communis eſt theoria Dd. quòd rubricæ non ſint authenticæ, cùm non ſint factæ ab habente poteſtatem condendæ legis. 4. iſtud rubrum eſt expreſſè contra rationem aſſignatam in nigro quæ dicit, quòd diviſio unius ejuſdemque myſterii ſine grandi ſacrilegio non poſſit provenire. Quæ ratio non minùs in Laico dividente quàm Sacerdote militat, ſi ergò una & eadem ratio expreſſè in dicta conſtitutione militat in utroque. Ergo idem utrobique jus ſtatuendum juribus vulgatis. 5. dictum rubrum eſt contra textum Matthæi, Marci, Lucæ &c. Aliam ſolutionem quærit Bellarminus dicens. 2. *Gelaſium reprehendere illos duntaxat, qui ex errore Manichæorum à calice abſtinebant, quales erant tùm Manichæi, tùm Priſcillianiſtæ.* Reſp. Hæc ſolutio evertit priorem. Si enim canon loquitur de Manichæis: Ergo non de ſolis Sacerdotibus. Superſtitio dicitur, non hæreſis cui hic canon oppoſitus eſt. Ergò non de Manichæis hæreticis ſed de ſuperſtitioſis Chriſtianis loquitur. Præterea verba canonis generalia ſunt, eum nō recipere integrum Sacramentum, qui unam tantùm ſpeciem ſumit, aut Sacramenta integra percipienda, aut ab integris abſtinendum, quia diviſio unius ejuſdemque myſterii, ſine grandi ſacrilegio non poſſit provenire.) Greg. l. 4. Dial. c. 58. *ejus ibi corpus ſumitur, ejus caro in populi ſalutem partitur, ejus ſanguis non jam manib. infidelium,*

Gregorii Magni.

ſed in ora fidelium funditur. Homil. de Paſch. *Quid ſit ſanguis agni, non jam audiendo, ſed bibendo didiciſtis, qui ſanguis ſuper utrumque poſtem ponitur, quando non ſolùm ore corporis, ſed etiam ore cordis hauritur.* In Pſal. pœnit. *Precioſi ſanguinis effuſione genus humanum redemit, & ſacroſanctum vivifici ſui corporis & ſanguinis myſteriū membris ſuis tribuit, cujus participatione corpus ſuum, quod eſt Eccleſia, paſcitur & potatur, abluitur & ſanctificatur.* Liber Sacramentorum Gregorii. *Dum Dominicum corpus Sacerdos dat, dicat: Corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti cuſtodiat te ad vitam æternam, Amen. Accipiens dicat, panem cæleſtem accipiam & nomen Domini invocabo. Item Sacerdos calicē dando dicat; ſanguis Domini noſtri I. C. cuſtodiat te ad vitam æternam, Amen. Accipiens dicat, Calicem ſalutaris accipiam &c.* Iſidorus l. 1. de div. offic. c. 15. *Quarta poſt hac* (oratio) *infertur pro oſculo pacis, ut caritate omnes reconciliati, invicē dignè Sacramēto corporis & ſanguinis Chriſti conſocientur.* Beda in hom. hyem. de ſanct. p. 446. *Lavat nos Chriſtus à peccatis noſtris quotidiè in ſanguine ſuo, cùm ejuſdē beatæ paſſionis ad altare memoria replicatur, cùm panis & vini creatura in Sacramentū carnis & ſanguinis ejus ineffabilis Spiritus ſanctificatione transfertur, ſicq; corpus & ſanguis illius non infideliū manib. ad perniciem ipſorū funditur, ſed fideliū ore ſuā ſumitur ad ſalutem.* (Bell. excipit, *Sanctos illos Patres dicere quod ſumatur Chriſti ſanguis ore corporis, nequaquā verò dicere quòd bibi debebat ore corporis aut ſub ſpecie vini ſumi.* Reſp. recurrit concomitātiæ hypotheſis, quæ Bellar. in hoc doctrinæ capite prora & puppis. Sanguinē Chriſti in ora fideliū *fundi* dicunt, id quod nō poteſt de manducatione ſanguinis ſub ſpecie panis intelligi.) Idem in Joh. c. 22. *Si in octavi diei circumciſione Baptiſma, quod in myſteriū divinæ reſurrectionis à peccatorū nos morte redemit intelligi &c. fideles quoq; de Baptiſterio ad Altare ſanctum ingredi ac Dominici corporis & ſanguinis victima ſingulari debere conſecrare.* Homil. de muliere forti. *panem quoq; otioſa non comedit, cùm ſacrificium Dominici corporis percipiens ſtudet imitari actu, quod myſterio celebrat, multùm ſollicita, ne indignè panem Domini comedendo & calicem bibendo, judicium ſibi manducet & bibat.* Carol. Magn. l. 3. de imag c. 6. *Fit per S.S. per quē remittūtur peccata, ſive ſanguinē Chriſti, qui à nobis in Sacramento ſumitur, & pro nobis effuſus eſt in remiſſionē peccatorum.* Lib. 4. c. 14. *Corporis & ſanguinis myſterium quotidiè à fidelibus ſumitur in Sacramento.* Haymo in 1. Cor. 10. *Appellatur & ipſe calix communicatio, quaſi participatio, quia omnes communicant ex illo, partemq; ſumunt ex ſanguine Domini quē continet in ſe.* Idem in Apoc. *In Eccleſia quotidiè fideles comedunt Chriſti corpus & ſanguinē bibunt* Theophyl. in 1. Cor. 11. *Tremendus calix Domini cunctis pari cōditione traditus eſt.* [Bellar. excipit, *Theophylactū loqui de eo tempore, quo ſcripta eſt epiſtola ad Corinthios.* R. demus hoc, ſed ſi calix Domini cunctis pari conditione à Chriſto traditus, cur denegant cum Laicis contra Chriſti inſtitutionē.] Id. in c. 19. Joh. *Quādo accedes ad poculum communionis ſanguinis Chriſti, ſic te compara quaſi ex latere ipſius bibiturus,* Paſchaſius l. de corp. & ſang. Dom. c. 15. *Ideò hic ſolus eſt, qui frangit hunc panem & per manus miniſtrorum diſtribuit credentibus, dicens, Accipite & bibite ex hoc omnes tàm miniſtri, quam & reliqui credentes. Hic eſt enim calix ſanguinis mei novi & æterni Teſtamenti.* (Bellarminus primò ſuſpicatur,

Iſidori. Beda. Caroli Magni. Haymonis. Theophylactus. Paſchaſii.

locum

lecum eſſe corruptum, deinde monet *Paſchaſium nō exponere verba Domini, ut ſunt apud Matthæum, Bibite ex hoc omnes, ſed ut videntur dici à Chriſto, dum in Eccleſia diſtribuitur Sacramentum.* Tandem addit, *verba Paſchaſii ſignificare, quòd bibendus ſit Domini ſanguis, ſed in ſpecie panis, non in ſpecie vini.* At quid tàm perſpicuè dictum eſt vel dici poteſt, quod his artificiis non poſſit eludi? verba Paſchaſii ſunt manifeſta, quòd non ad miniſtros ſolos, ſed ad omnes credentes uſus calicis pertineat, id quod ætiologia addita, manifeſtè comprobat.)

Remigii. Remigii calici inſcripti erant hi verſiculi:

Hauriat hinc populus vitam de ſanguine ſacro,
Injecto æternus quem fudit vulnere Chriſtus,
Remigius reddit Domino ſua vota Sacerdos.

Ruperti Bernhardi. Rupertus lib. 2. de div. offic. c. 9. *panem & vinum Sacerdos in ora fidelium diſtribuit.* Bernh. ſerm. de Cœna Dom. *Chriſtus pridiè quam pateretur, diſcipulis hujus Sacramenti formam præſcripſit, efficaciam exhibuit, id eſt, fieri præcepit, forma præſcriptio in pane & vino* &c. Serm. 3. in ram. palm. *alimoniam corporis & ſanguinis Domini in prima cœna Domini exhibitam & deinceps frequentari mandatam dicit.* (Bellarm. excipit, *ſub ſpecie panis integrā eſſe alimoniam corporis & ſanguinis Domini.* Reſp. Apoſtolus panem benedictum vocat *κοινωνίαν* ſanguinis Chriſti 1. Cor. 10. v. 16. Qui ergo Sacramentalē ſanguinis Chriſti cōmunicationem deſiderat, eū è calice benedicto juxta Chriſti inſtitutionē bibere, neceſſe eſt.

Eccleſiarū Græcarum Eccleſiæ Græcæ, Ruſſæ, Syriacæ, Armaniæ, Abyſſinæ &c. uſum utriuſque ſpeciei adhuc hodiè retinent, ut teſtantur Liturgiæ à Caſſandro editæ. Jerem. Patriarch. Conſtantinop. reſp. 1. ad Theolog. Würtenberg. *φᾶτε οὖν, ὅτι μεταλαμβάνειν δεῖ καὶ ἀμφοτέρων τῶν εἰδῶν, καὶ καλῶς λέγετε, οὕτω γὰρ καὶ ἡμεῖς ἐκτελοῦμεν τὴν φρικτὴν μεταλαμβάνοντες μυστηρίαν.* ** Ritus, quos Græci in adminiſtratione Euchariſtiæ adhibent, ſic deſcribit Budowicius Conſiliarius Cæſareus in Circulo Lunari ac Solari p. 202. *Accepto pane hordeaceo mediū panis excindunt & accepto calice comminutum panem in eum injiciunt ſuper infuſo vino & ita poſt cōſecrationē & multiplices Ceremonias cochleari communicantibus diſtribuunt. Illud panis, quod remanſit, dividitur in fruſta parvula & datur loco ſocietatis velut res non conſecrata quibusvis Chriſtianis. In Eccleſiis Muſcoviticis Presbyteri Sacramentum Cœnæ ſub utraque ſpecie populo dant univerſo.* In opere de variis rerum Muſcovitic. autoribus p. 29. 126. 136. & 257. *Panem diviſum in particulas calici addunt, easque cochleari communicantibus cum vino exhibent.* p. 29. ** Liturgia Armenorum ſecundùm Andream à Lubelzyck. *Communicans dicit, fide manduco ſanctum, vivificans & ſalvificans corpus tuum Domine Ieſu Chriſte. Calicem bibens: Fide bibo ſanctum impermixtum ſanguinem tuum peccata delentem Ieſu Chriſte.* Vide plura veterum teſtim. apud Mornæum l. 1. de Miſſa c. 11. p. 267. & ſeqq. Caſſandr. lib. de commun. ſub utraque ſpecie.

Teſtimonia ex jure Canonico. 44. Reſtat ut tertio loco ex ipſis adverſariis teſtimonia colligamus. Ea verò in tres ordines redigi poſſunt. 1. Quædam enim ex jure Canonico: 2. Quædam ex Scholaſticis: 3. Quædam ex recentioribus Scriptoribus Pontificiis ſunt petita. Juri Canonico inſertum eſt reſcriptum Gelaſii c. Comperimus diſtinct. 2. de Conſecr. quod paulò ſuperiùs expendimus. Huc referantur etiam c. cum omne crimen diſtinct. eadem ex decreto Julii Papæ. *Audivimus quoſdam ſchiſmaticâ ambitione detentos contra divinos ordines & Apoſtolicas inſtitutiones lac pro vino in divinis ſacrificiis dedicare, alios quoque intinctam Euchariſtiam populis pro complemento communionis porrigere, quoſdam etiam expreſſum vinum in Sacramento Dominici calicis offerre, &c. quod quàm ſit Evangelicæ & Apoſtolicæ doctrinæ contrarium & conſuetudini Eccleſiaſticæ adverſum, non difficile ab ipſo fonte veritatis probabitur, à quo ordinata ipſa Sacramentorum myſteria proceſſerunt. Legitur enim in Evangelica veritate, Accepit Ieſus panem & calicem & benedicens dedit diſcipulis ſuis, &c. Illud verò quod pro complemento communionis intinctam tradunt Euchariſtiam populis, nec hoc prolatum ex Evangelio teſtimonium receperunt, ubi Apoſtolis corpus ſuum commendavit & ſanguinem, ſeorſim enim panis & ſeorſim calicis commendatio memoratur.* (Collige. Si repugnat inſtitutioni Chriſti, panem calici intinctum populo dare, multò magis ei repugnat, populum à communione calicis planè removere. ** Si Julius tam ſtrictè diſtinctum utriuſque ſpeciei uſum in Eccleſia ſervari voluit, ut ne quidem panem benedictum vino conſecrato tingi permiſerit, licet per intinctionem utraque ſpecies & eſſentialia Sacramenti conjunctivè exhiberi videantur, multò magis vetuit panem benedictum populo dari abſque intinctione, cùm hoc modo utraque ſpecies & eſſentialia Sacramenti ex mente loci Paulini 1. Cor. 10. exhiberi non poſſint) ** c. quia paſſus. diſt. ead. *panis iſte indicat unitatem, ſic & vinum in multis racemis fuit & modò unum eſt, unum eſt in ſua nativitate, calix poſt preſſuram torcularis: & vos* (neophyti ſeu Catechumeni, quia canon deſumptus eſt ex Aug. ſerm. fer. 2. paſch. ad neoph.) *poſt illa jejunia, poſt labores, poſt humilitatem & contritionem jam tanquam ad Chriſti calicem veniſtis & ibi vos eſtis in menſa & in calice nobiſcum eſtis, ſimul enim hoc ſumimus, ſimul bibimus, quia ſimul vivimus.* c. frangitur diſt. ead. *Sanguis de calice in ora fidelium funditur.* c. quid ſit ſanguis. diſt. ead. *Quid ſit ſanguis Agni, non audiendo, ſed bibendo didiciſtis, &c. ejus corpus ubique ſumitur, ejus caro in populi ſalutem partitur, ejus ſanguis in fidelium ora funditur.* Gloſſa in c. peracta. diſtinct. ead. *corpus & ſanguinem miniſtrant.* In c. qui manducant. diſt. ead. *Qui manducant & bibunt Chriſtum, vitam manducant & bibunt. Illum manducare eſt refici, illum bibere eſt vivere, quod in Sacramento viſibiliter ſumitur,* ibi gloſſa. *In Sacramento i. e. in ſpecie panis & vini.* Panormitanus in c. cùm Martha. de celebrat. Miſſ. *Communicantibus tantùm datur Euchariſtia, i. e. hoſtia ſola, quia recipiendo panem, recipiunt corpus & ſanguinem, Sacerdos utitur duobus ad repræſentandam paſſionem, dicunt tamen Doctores & ſentiunt, quòd non malum eſſet, ſi communicans etiam ſumeret de ſanguine.*

45. Scholaſtici quamvis concomitantiæ Helenā ſpecioſè pingunt, agnoſcere tamen coguntur ſpeciem vini ad integritatem Sacramenti Cœnæ pertinere. *Teſtimonia ex Scholaſticis.* Lombard. 4. ſent. diſt. 11. lit. F. *Quare ſub duplici ſpecie ſumitur, cùm ſub alterutra totus ſit Chriſtus? ut oſtenderetur totā humanā Naturā aſſumſiſſe, ut totam redimeret, valet n. ad tuitionem corporis & animæ, quod percipimus, quia caro Chriſti pro ſalute corporis, ſangis vero pro anima noſtra offertur.* ** Bādinus Lombardo antiquior lib. 4. diſt. 11. ad quæſtionem. *Cur ſub duplici ſpecie ſumatur Chriſtus.*

Sub

Sub duplici quoque ſpecie totus Chriſtus ſumitur, ut oſtendatur totam humanam Naturam Chriſtum aſſumſiſſe, totamque redemiſſe. Panis enim ad carnem, vinum refertur ad ſanguinem, ut Moſes ait. Caro pro corpore veſtro offeratur, ſãguis verò pro anima. ** Durandus lib. 4. ration. div. offic. cap. 54. n. 13. p. 124. *Solùm hoſtiam recipiens, non plenam Sacramentaliter recipit Sacramentum. Etſi enim in hoſtia conſecrata Chriſti ſanguis ſit, non tamen eſt ibi Sacramentaliter, eò quòd panis corpus, non ſanguinẽ; & vinum ſanguinem ſignificat & non corpus. Qui ergò ſub altera tantùm ſpecie non eſt completam Sacramentum, quoad Sacramentum vel ſignum debet Sacramentum compleri, priusquam Presbyter communicetur.* (Atqui eadem eſt ratio de Laico) Idem c. 42. ejuſdem libri num. 1. p. 104. *In quibuſdam locis poſt ſumtionem corporis & ſanguinis Chriſti aliquid de ipſo ſanguine reſervatur in calice & ſuper infunditur vinum purum, at ipſi communicantes inde ſumant, non enim eſſet decens in ſanguinem conficere, nec calix capax inveniretur. Vinum autem per contactum ſanguinis vinum appoſitum efficiatur Sacramentum, dicitur ſuper verbo calix.* Alex. Alenſis 4. ſent. q. 53. membr. 1. *Licet illa ſumtio quæ eſt in accipiendo, ſub una ſpecie ſufficiat, illa tamen quæ eſt ſub duabus, eſt majoris meriti, tùm ratione augmentationis & devotionis, tùm ratione dilationis actualis, tùm ratione ſumtionis & completionis.* q. 40. membr. 3. art. 2. *Totus Chriſtus non continetur ſub utraque ſpecie ſacramentaliter, ſed caro tantùm ſub ſpecie panis ſanguis tantùm ſub ſpecie vini.* Et poſtea: *ſumtio ſub utraque ſpecie, quem modum ſumendi tradidit Dominus, eſt majoris efficaciæ & complementi.* q. 31. membr. 1. art. 2. *Sumto hoc Sacramento dignè in utraq; ſpecie major eſt effectus unius corporis myſtici cum capite quàm ſumto ſub altera.* Albertus Magnus 4. ſent. diſt. 8. art. 13. *Duplex eſt in hoc Sacramento perfectio. Chriſti videlicet & ipſius Sacramenti, ſecundùm quod venit in uſum fidelium:* priore modo dicit *verum eſſe, Chriſtum eſſe ſub utraque ſpecie perfectum:* ſecundo modo *ſibi videri falſum: quia non perfectè ſignetur & cauſetur uſus fidelium & unitas corporis myſtici, niſi ſub duplici ſigno, adeoque virtute Sacramenti utrumque debere haberi.* Thom. p. 3. q. 80. art. 12. *Ex parte ipſius Sacramenti convenit, quòd utrumq; ſumatur ſcilicet panis & vinum, quia in utroque conſiſtit perfectio Sacramenti.* In Caten. aur. ſuper. 26. cap. Matthæi. *Sicut corporalis refectio fit per cibum & potum; ita ſub ſpecie cibi & potus nobis ſpiritualem refectionem Dominus præparavit. Conveniens etiam fuit ad ſignandam Dominicam paſſionem, ut ſub duplici ſpecie hoc Sacramentum inſtitueretur. In paſſione enim ſanguinem ſuum effudit.* In 1. Cor. 11. *Traditur hoc Sacramentum ſub ſpecie duplici propter tria: primò quidem propter ejus perfectionem, qui cùm ſit ſpiritualis refectio, debet habere ſpiritualem cibum & ſpiritualem potum, nam & corporalis refectio non perficitur ſine cibo & potu. Secundò propter ejus ſignificationem. Eſt enim memoriale Dominicæ paſſionis, per quam ſanguis Chriſti fuit ſeparatus à corpore, & ideo in hoc Sacramento ſeorſim offertur ſanguis à corpore. Tertiò propter hujus Sacramenti effectum ſalutarem, valet enim ad ſalutem corporis & ideò offertur corpus, valet ad ſalutem animæ, & ideò offertur ſanguis.* Richardus de media villa & Petrus de Tarantaſia 4. Sent. diſt. 11. *ſuo tempore ſub utraque ſpecie Cœnam diſtributam atteſtātur in inſigniorib. parœciis.* Petrus de Palude 4. ſent. diſt. 21. q. 2. refert, *in quibuſdam monaſteriis fuiſſe conſuetum ſub utraque ſpecie communicare.* Guilielmus de Montelanduno 4. ſent. diſt. 11. q. 2. referente Caſſandro in Liturg. p. 89. *Qui recipit corpus, totam veritatem ejus recipit, licet non totum Sacramentum: & ideò in multis locis communicatur cum pane & vino, id eſt, cum toto Sacramento.* Bonavent. 4. ſent. diſt. 8. q. 2. *Ex duobus ſignis unum perfectum reſultat Sacramentum, cujus integritatis ratio diſpoſitivè venit à Natura, quia nec panis eſt per ſe plenè reficiens, nec vinum, ſed utrumque: & una plena refectio in Natura venit ex utroq; & ita diſpoſita ſunt ad unam refectionem ſignandam, ſed completivè venit ab inſtitutione divina. quia una inſtitutione hæc duo ſigna ordinavit ad ſignificandã unam perfectam refectionem & ideò unũ Sacramentum ratione Naturæ & inſtitutionis divinæ* Lyra in c. 10. prioris ad Cor. *Euchariſtia Sacramentum eſt quoddam ſpirituale nutrimentum, & ideò fit ſub duplici ſpecie ſcil. panis & vini, quia utrumque requiritur ad rationem nutrimenti perfecti.* Ib. c. 11. ejuſdem Epiſt. *Sicut Chriſtus convertit panem in corpus ſuum, ita & vinum in ſanguinem, utramque enim eſt de perfectione hujus Sacramenti, tùm quia per utrumque perfectè ſimul exprimitur paſſio Chriſti, cujus eſt memoriale tàm quia utramque ſignificat perfectè refectionem* Biel. 4. ſent. diſt. 12. q. 2. art. 3. *olim in quibuſdam Eccleſiis id fuiſſe uſitatum refert, ut Laici ſub utraque ſpecie communicarent.* lect. 84 in Canon. Miſſ. dicit, *quæſtione de una ſpecie fuiſſe dubiam uſque ad definitionem Concilii Conſtantienſis.*

46. Antequam ad recentiorum ſcriptorum teſtimonia accedamus, monenda quædam de Conſtantienſis, Baſilienſis & Tridentini Concilii decretis in hac quæſt. Concil. Conſtantienſe fatetur, *Chriſtum ſub utraque ſpecie venerabile hoc Sacramentum inſtituiſſe & adminiſtraſſe, ac in primitiva Eccleſia communionem ſub utraque ſpecie uſitatum fuiſſe,* hoc tamen non obſtante uſum utriuſq; ſpeciei prohibet. Sic enim habent verba ſeſſ. 3. *Licet Chriſtus poſt cœnam inſtituerit & ſuis diſcipulis adminiſtraverit ſub utraque ſpecie panis & vini venerabile Sacramentum, ac licet in primitiva Eccleſia hujuſmodi Sacramentum reciperetur à fidelibus ſub utraque ſpecie panis & vini, tamen hoc non obſtante ſacrorum Canonum autoritas ſervavit &c.* Bellarminus fruſtra conatur effugere, *quòd de tempore communicandi tantùm, non autem de utraque ſpecie ibi agatur,* quia Patres illi ex uno alterum inferre volunt hoc pacto. Chriſtus poſt cœnam Euchariſtię Sacramentum inſtituit, quod tamen vetus Eccleſia à jejunis celebrandum ſanxit. Ergo licet Chriſtus ſub utraque ſpecie ſacram cœnam inſtituerit & diſcipulis tradiderit, tamen Eccleſia Laicos unâ ſpecie contentos eſſe jubere poteſt. Concilium Baſilienſe conceſſit Bohemis facultatem communicandi ſub utraque ſpecie, teſte Ænea Sylvio in Hiſtoria Bohemica c. 52. agnovit igitur Bohemos juſtas habere cauſas petendi jus calicis poſtliminiò ſibi reſtitui. Bellarminus regerit, *datam eſſe hanc facultatem cum ea conditione, ut crederent communionẽ ſub una eſſe licitam.* Sed hoc eſt manu alterâ eripere, quod una fuerat datum. Uſus calicis benedicti non fundatur in Papæ conceſſione, ſed in Chriſti inſtitutione. Inter poſtulata Regum & Principum Concilio Tridentino propoſita fuit etiam hæc petitio, *ut uſus Dominici calicis juxta inſtitutionem Chriſti & morem primitivæ Eccleſiæ, ſublata*

De conſtāt. Baſilienſis & Tridentini Conciliorū decretis.

injuſta

injuſta ejus prohibitione, Laicis reſtitueretur. Sed Patres illius Concilii petitionem illam ex una ſeſſione in aliam rejecerunt, donec tandem prorſus à Synodo ad Romanum Pontificem fuerit rejecta. Edita eſt autem Coloniæ Anno 64. conſultatio de communione Chriſtiani populi ſub utraq; ſpecie, in cujus præfatione narratur, Tridentinam Synodum per totam æſtatem anni 62. occupatam fuiſſe diſputationibus ſuper petitione conceſſionis calicis, dum major eruditorum Epiſcoporum, eaque potior pars in eam ſententiam concors pedibus iret, ut Laicis calicem eſſe concedendum judicaret: alii verò magnâ contentione reſiſterent, ne verò incommodi quippiam tantus diſſertationum ardor afferret, eam controverſiam Pii IV. Pontificis arbitrio dirimendam relictam eſſe.

Teſtimonia ex Scriptoribus Pontificiis recentioribus.

47. In Scriptis recentiorum multa occurrunt, quæ communioni ſub utraque ſpecie favent. D. Rhenan. in Tertull. de coron. militis pag. 41. *Idem nuper repertis in primis Carinſiorum conſtitutionibus Conradus Pellicanus homo miræ ſanctitatis ac eruditionis, ubi prohibetur, ne quicquam precioſorum vaſorum poſſideant præter calicem argenteum & fiſtulam, quâ Laici Dominicum exorbeant ſanguinem.* Nicol. Cuſan. Epiſt. 2. ad Bohem. concedit, ꝙ *olim ſanctiſſimi viri utriuſq; ſpeciei Sacramentum neceſſarium eſſe vi præcepti Chriſti & verbo & opere aſtruxerint.* Roſſenſ. Epiſc. cont. capt. Babyl. Luth. c. 3. part. 1. f. 2. *In primitiva Eccleſia in utraq; forma communicabant.* Cajet. in p. 3. ſum. Aquin. *Hujuſmodi conſuetudo non ſolum perſeveravit tempore Martyrum (quos Cyprianus Dominico populo præconfortandos cenſuit) ſed etiam tempore pacis Eccleſiæ, cum legamus non ſolum factas patinas, ſed etiam calices miniſtrales quare enim miniſtrales dicti ſunt, niſi quia non ad offerendum, ſed ad miniſtrandum populo Chriſti ſanguinem deſerviebant.* Caſſand. in Conſult. de comm. ſub utraque ſpecie. *Neque ſatis mirari poſſum Iohannem Eccium, virum alioqui inſigni memoria præditum in Apolog. Principum Catholic. ſcribere, ſe non meminiſſe legere in Eccleſia Rom. Euchariſtiam ſub utraq; ſpecie communicatam Laicis, niſi quod argumentum ſumi poſſit ex vita D. Laurentij. Mirum, ſi non meminerit calicum miniſterialium in Eccleſiis urbis Romanæ, quorum in libro Pontificali ſubinde fit mentio, quod ita vocatos fuiſſe, ꝙ ex iis populo ſanguis Dominicus miniſtraretur, vel ex ſuo Cajetano potuiſſet cognoſcere. An ignotum illi eſſe potuit, quod in decretis quoque legitur de Sotero Papa, in Cœna Domini pœnitentes ad percipienda corporis & ſanguinis Domini Sacramenta reconciliari? quid, an non meminerat Gregorij P. R. ut ejus anteceſſores taceamus, qui in 4. Dialog. ſcribit, Chriſti ſanguinem non jam in manus infidelium, ſed in ora fidelium fundi. Quem morem ſanguinis Dominici porrigendi & antiqua Sacramenta D. Gregorij & libellus Ordinis Romani apertè teſtantur. Et Romani Pontifices in ſolenni officio conſtanter ſemper retinuerunt, usque adeò ut Martinus V. etiam poſt tempora Concilij Conſtantienſis in ſolenni Paſcha officio juxta præſcriptum ordinis Romani univerſum populum corpore & ſanguine Domini communicaſſe legatur.* Idem *ſatis compertum eſt, univerſalem Chriſti Eccleſiam in hunc uſque diem, Occidentalem verò ſeu Romanam mille amplius annis à Chriſto in ſolenni præſertim & ordinaria hujus Sacramenti diſpenſatione utramq; panis & vini ſpeciem, omnibus hujus Eccleſiæ membris exhibuiſſe, id quod ex innumeris veterum Scriptorum tam Græcorum quàm Latinorum teſtimoniis manifeſtum eſt, atque eos ità facerent, inductos fuiſſe exemplo Chriſti, atque hic mos etiam adhuc per Græciam & Armeniam obtinet, quare haud temerè eſt, ꝙ optimi quiq; Catholici & in Eccleſiaſticorum ſcriptorũ lectione verſati, ſummo deſiderio potiundi calicis incenduntur, ut Sacramentum Domini ad conſuetudinem veterem multis ſeculis perpetuatam univerſalis Eccleſiæ reducatur.* Oratores Cæſarei, Gallici & Bavarici in Synodo Tridentina reſtitutionem calicis petierunt. Orator Bavaricus inter cætera ſic loquitur: *Non parùm id movet homines, præſertim in hac provincia quod Paulus III. editâ Bullâ ſuâ conceſſit Germaniæ Epiſcopis poteſtatem communicandi populum ſub utraq; ſpecie, quod quidem ſummi Pontificis decretum urgent ſummi & infimi.* Eò autem reſpicit Orator; ꝙ Paulus III. anno 1548. pridie Calend. Septemb. tres in Germaniam Legatos miſerat, quibus mandatum *de conſilio & aſſenſu omnium Cardinalium* (ſic enim habetur in Bulla) dederat, ut petentibus ſibi permitti calicem aut uſum utriuſq; ſpeciei non denegarent. Ea Bulla extat impreſſa Baſileæ curante Vergerio apud Oporinum. Aloyſius Lippomanus Veronæ Epiſcopus fuit unus ex tribus illis Legatis, qui Bullam per Germaniam circumferebant. Dudithius Cæſareæ Majeſtatis Legatus orat. 2. ſic loquitur ad Patres Tridentinos. *Videtis quantis diſcordiis, quantis diſſenſionibus, quantis odiis res agatur &c. Huic vos rei tum demum obviam ire poteritis, ſi imbecillitatis filiorum veſtrorum miſerti ad eorum vos infirmitatem dimiſeritis & incredibilem illam eorum ſitim, quâ dies noctesq; cruciantur, quam primùm reſtrinxeritis: Quod quidem non antè fiet, quàm vos tantopere ab illis expetitum Chriſti ſanguinem hianti ore, ſiccis faucibus, ſummo cum deſiderio expectantibus, non gravatè præbueritis. Ne committatis Patres, ut tot populorum, tot nationum, tot inſignium provinciarum, tot nobiliſſimorum regnorum, quæ nunc eodem incendio abſumuntur, inanem eſſe jacturam exiſtimetis &c. Ne cogitetis, eos qui tanto ſtudio, tantâ contentione, tàm ardenter Chriſti ſanguinem expetunt & efflagitant tàm negligentes, tam impios futuros, ut quod tanto ardore ſibi dari poſtulant & obſecrant, id non omni veneratione ſint proſecuturi, non omnem ab eo profanationem longiſſimè amoturi.* Idem orat. 2. *Quoniam Cæſarea Majeſtas longo rerum uſu edocta animadvertit, nullas alias graviores eſſe contentiones & querelas, quàm eas, quæ ob ſacri calicis uſum interdictum ortæ ſunt, idcircò, ne officio ſuo aliquâ ex parte defuiſſe videretur, de hac potiſſimùm permiſſione ad ſacram Synodum referri voluit &c. Ne quis dubitare poſſit, quid de hac noſtra poſtulatione ſanctiſſimus Dominus noſter ſentiat, illud verè affirmo, me ex urbe* (Roma) *literas accepiſſe quibus nunciatum fuerit, cauſam à Sanctitate ſua non ſolùm honeſtam & juſtam, ſed usq; adeò neceſſariam judicatam, ut in longius tempus ſine maximo Chriſtianæ religionis incommodo, differri non poſſe exiſtimaret.* Et paulò antè. *Sunt qui mirentur, cur hoc à Sanctiſſimo Domino noſtro* (Papa) *non poſtulatum aut non impetratum fuerit. Quibus facilè eſt reſpondere prudentiſſimè ſanctitatem ſuam hujus cauſæ cognitionem ad ſacræ Synodi judicium rejeciſſe.* Poſtea Patres hanc poſtulationem viciſſim retulerunt ad judicium Pontificis ita eluſi fuerunt Reges & Principes calicis permiſſionem poſtulantes. Ferdinandus Imperator in literis ad Pium IV. Pontific. ſic ſcribit. *Zelo pietatis & honeſtâ intentione moti fuimus, cùm proximè celebraretur, Tridenti ſacrum*

Oecumenicum Concilium, ut ageremus & laboraremus pro conceſſione calicis, non certè temporalis alicujus commodi aucupandi gratiâ &c. ſed quia prorſus perſuaſum habuimus, ſicut etiam nunc habemus, hujusmodi conceſſionem futuram eſſe utiliſſimam in genere, plurimùm momenti allaturam in ſpecie ad reductionem lapſorum & errantium, nec non ad faciendum jam tandem utile principium reſtaurandæ unitatis & pacis Eccleſiæ tamdiu fruſtra expectatæ & deſideratæ. Verùm quoniam eo tempore nobis relatum fuerat, non deeſſe qui de hac materia & conceſſione nonnihil dubitarent, & varia impedimenta injicerent, facile tulimus rem aliquamdiu differri, ut poſſimus interim pro exoneratione conſcientiæ noſtræ, de hoc negotio conferre cum nonnullis præcipuis atq; potiſſimùm S. R. Imp. Prælatis ac Principibus exiſtimantes, quod præhabito eorum conſilio rectiùs ac liberalius poſſemus deinde omnibus modis inſtare & elaborare, ut petitioni noſtræ ſatisfieret. Inſtitutâ igitur matura ac diligentiſſima deliberatione de hoc negotio, utrum ſcil. expediat hanc conceſſionem ulterius exquirere & urgere, nec ne cum dictis prælatis atq; Principibus Eccleſiaſticis &c. & dato eis cogitandi ſpacio, quo & ipſi poſſent rem cum ſuis Theologis & Doctoribus pietate & eruditione præſtantibus conferre, prout contuliſſe non ambigimus. iidem Prælati & Principes Eccleſiaſtici, cum intellexiſſent, nos ad hujusmodi petitionem tam neceſſariam, tùm regnis & Dominiis noſtris, tùm univerſæ nationi Germanicæ inclinatos eſſe, & ſtatuiſſe Sanct. veſtr. hoc nomine reverenter interpellare, magnopere collaudato propoſito noſtro promiſerunt, quod & ipſi in hac parte non eſſent defuturi officio ſuo &c. Planè nobis perſuaſimus Sanct. Veſtr. non permiſſuram, ut fruſtra ab ea auxilium petiiſſe videamur in re tàm neceſſaria & ad ſalutem Chriſtiani populi pertinente, quæ in Concilio tàm diligenter ventilata & diſcuſſa fuit, præſertim cùm jam omnibus conſtet & manifeſta ſit ingens utilitas, quæ ex hujusmodi conceſſione expectanda eſt. Hæc orationes 2. Andreæ Dudithii in Conc. Trid. habitæ, unà cum literis Ferdinandi Imperatoris ad Pium IV. de calice permittendo, & Alberti Bavariæ Ducis ad eundem Papam de eodem negotio ſcriptæ, editæ ſunt Ofenbachii anno 1610. quæ de multis monere poſſunt. Schleid. l. 9. refert, de cœna Domini integra (vel ut loquuntur ſub utraque ſpecie) ſumenda, ſermonem fuiſſe Regi Galliæ cum Clemente VII. ſperare ſe ab hoc impetrari poſſe Pontifice, ut facto decreto liberum permittat ejus rei uſum pro cujusq; conſcientia. Regem præterea hoc dicere, Patrum memoria diſtributum fuiſſe per Galliam quibuslibet integram cœnam, non quidem in medio templo, ſed in ſacellis, hoc illum à nonnullis accepiſſe grandi ætate, qui iſtum ritum in Galliis fuiſſe confirmant ante centum & viginti annos, deinde Galliæ Regibus adminiſtrari totam & cum inter diſputandum hoc ipſum Rex objecit, illos reſpondere, unctos eſſe Reges æquè ac Sacerdotes & Scripturam loqui de Sacerdotio Regali, quod autem Regibus liceat, non item eſſe permittendum aliis. Petrus à Soto in Inſt. Dillingæ prælect. & impreſſa. Etſi verum eſt utriusque ſpeciei perceptionem longo tempore fuiſſe in uſu Eccleſiæ, maximè cùm peractis myſteriis populus accederet ad communicandũ, non tamen hoc q. neceſſarium fuit ſervatum, cum tũc etiam nonnulli ſub una ſpecie ſumerent, & ita fortè infirmis omnibus traderetur. Quare non eſt conſultum conari ut probemus, vel in primitiva illa Apoſtolorum Eccleſia, vel in antiquioribus aliis tantum fuiſſe unius ſpeciei uſum, quod quidam volunt oſtendere ex illo verbo Act. 2. erant perſeverantes in communicatione fractione panis, nam id hoc non probat. Et Paulus ad Corinth. de cibo & potu mentionem facit. Dovemus igitur illis, fuiſſe uſum utriusq; ſpeciei, quod teſtimonium illud Gelaſii Papæ confirmat & aliud Leonis in ſerm. 4. Quadrageſima, ubi Manichæos dicit, ſpeciem vini non ſumere, oſtendens apertè, id contrarium fuiſſe conſuetudini Catholicorum. Wilhelm. Lindan. l. 4. panopl. Evan. c. 26. Quod per Occidentem fuerit populo utraq; adminiſtrata ſpecies, in proximum ferè usque Conſtantienſis Synodi ſeculum, haud perplexa opus habet demonſtratione. Andr. Fric. l. 4 de emend. Reip. Chriſt. c. 19. Separatim comeſtio nominatur, ſeparatim bibitio ab illa ſapientia, cui ſapientia omnis humana de inſeparabilitate ſanguinis vivi a carne viva cedere debet, nõ n. hic diſputandũ eſt ex rationib. humanis, ſed voluntas Chriſti intuenda, q̃ convivium non mancum inſtituit, ſed cibo addidit potum. Gerard. Lorich. de Miſſa. Sunt Pſeudocatholici, qui reformationẽ Eccleſiæ quoquo modo remorari non verentur. Hi, ne Laicis altera ſpecies reſtituatur, nullis parcunt blaſphemiis, dicunt n. Chriſtum ſolis Apoſtolis dixiſſe, Bibite ex hoc omnes. Atqui verba canonis habent: Accipite & manducate ex hoc omnes. Hic dicant, oro, num & hoc ad ſolos dictum ſit Apoſtolos? Ergo Laicis & a ſpecie panis abſtinendum, quod dicere eſt hæreſis & blaſphemia peſtilens & execrabilis, conſequitur ergo utrumq; verbum dictũ eſſe ad omnem Eccleſiam. In lib. Interim uſus calicis Laicis permittitur. Dominus. D. Rungius in ſcripto Germanico de perſecutione Romano-Papiſtica Evangelicorum in Styria, Carinthia, &c. p. 24. allegat mandatum Caroli Archiducis Auſtriæ de communione ſub utraque ſpecie Matthiæ Marcinæ Paſtori Görcenſi datum.

48. Communio ſub una ſpecie decreta primum in Concilio Conſtantienſi ſeſs. 13. anno 145. & confirmata in Concilio Trid. ſeſs. 21. & 22. anno 1562. Decretum Concilii Conſtantienſis ſic habet: Generale Concilium declarat, decernit & definit, contra hunc errorem (de communione Laicorum ſub utraque ſpecie) quòd licet Chriſtus poſt cœnam inſtituerit & ſuis diſcipulis adminiſtraverit ſub utraque ſpecie panis & vini hoc venerabile Sacramentum; tamen hoc non obſtante, ſacrorum Canonum autoritas & approbata conſuetudo Eccleſiæ ſervavit & ſervat, quod hujusmodi Sacramentum nec conficiatur poſt cœnam, nec ſumatur niſi a jejunis, niſi in caſu infirmitatis aut alterius neceſſitatis, à jure vel Eccleſia conceſſo vel admiſſo, &c. Et ſimiliter, quòd in primitiva Eccleſia hujusmodi Sacramentum reciperetur à fidelibus ſub utraque ſpecie, & à Laicis tantummodo ſub ſpecie panis ſuſcipiatur, cùm firmiſſime credendum ſit & nullatenus dubitandum, integrum Chriſti corpus & ſanguinem, tàm ſub ſpecie panis quàm ſub ſpecie vini veraciter contineri. De hoc Concilio pronunciat Gerſon in Dialogo Apologetico, quod numeroſitate convenientium, agendorũ arduitate & ſui præſertim duratione maximum ſuper cætera fuerit, quoniam per triennium cum ſex ferè menſibus protenſum eſt. Concil. Trid. decret. hæc ſunt c. 1. Sancta Synodus à Spiritu ſancto edocta atq; ipſius Eccleſiæ judicium & conſuetudinem ſecuta declarat & docet, nullo divino præcepto Laicos & Clericos non conficientes obligari ad Euchariſtiæ Sacramentum ſub utraque ſpecie ſumendum, neque ullo pacto ſalva fide dubitari poſſe, quin illis alterius ſpeciei communio ad ſalutem ſufficiat. Nam etſi Chriſtus Dominus in ultima cœna venerabile hoc Sacramentum

Communio ſub una ſpecie quando ſit decreta.

tum

Digitized by Google

tum in panis & vini ſpeciebus inſtituit & Apoſtolis tradidit, non tamen illa inſtitutio & traditio eò tendunt, ut omnes Chriſti fideles ſtatuto Domini ad utrāque ſpeciem accipiendum aſtringantur, &c. Cap. 2. *Sancta mater Eccleſia agnoſcens ſuam in adminiſtratione Sacramentorum autoritatem, licet ab initio Chriſtianæ religionis non infrequens utriusq; ſpeciei uſus fuiſſet, tamen progreſſu temporis latiſſime jam mutatâ illâ conſuetudine gravibus & juſtis cauſis adducta, hanc conſuetudinem ſub altera ſpecie communicandi approbavit, pro lege habendum decrevit, quam reprobare aut ſine ipſius Eccleſiæ autoritate pro libero mutare non licet.* Can. 1. *Si quis dixerit ex Dei præcepto vel neceſſitate ſalutis omnes & ſingulos Chriſti fideles utramque ſpeciem ſanctiſſimi Sacramenti Euchariſtiæ ſumere debere, anathema ſit.* Can. 2. *Si quis dixerit ſanctam Eccleſiam Catholicam non juſtis de cauſis & rationibus adductam fuiſſe, ut Laicos atq; etiam Clericos non conficientes ſub panis tantummodò ſpecie communicaret, aut in eo erraſſe, anathema ſit.*

Diſſenſio eorum, qui communionem ſub una ſpecie propugnant.

49. Tridentini Concilii ſtrenuos propugnatores agunt Jeſuitæ & alii ſcriptores Pontificii, ita tamen ut non tueantur conſenſum toties deprædicatum. 1. Communio ſub una ſpecie nititur potiſſimùm Conſtantienſis & Baſilienſis Concilii autoritate. Sic n. ſcribit Bellarm. l. 4. de Euch. c. 26. reſp. ad primum Cypriani dictum. *Si tempore Cypriani habuiſſent Laici jus petendi calicem, certè habuiſſent ex conſuetudine illius temporis, ergò cum ſit hoc tempore contraria conſuetudo introducta, & lex præterea in generalibus Conciliis promulgata, non habent amplius jus illud Laici.* Sed Albertus Piggius in Hierarch. dicit, *quòd hæc Concilia in quibusdam contra legem Naturæ, contra manifeſtas ſcripturas, contra vetuſtatis autoritatem & contra Catholicæ Eccleſiæ fidem decreverint.* 2. Bellarm. ſtatuit in Eccleſia Apoſtolica licitam fuiſſe communionem ſub utraque ſpecie. Sic n. ſcribit cap. 25. reſp. ad arg. tert. *Eccleſia Corinthiorum utebatur utraque ſpecie, quia Paulus vel Dominus exemplo vel aliunde oſtendit & tradidit, licitam eſſe communionem ſub utraq; ſpecie*: quin imò io eodem c. §. Videndum. ſtatuit, *mandatum fuiſſe Apoſtolis, ut è calice biberent.* Sed Vitus Miletus in ſcripto quodam Germanico cauſam & culpam abnegationis Petri & fugæ diſcipulorum, quâ deſeruerunt Dominum, manifeſtè confert in uſum utriusq; partia cœnæ. Vide D. Hunn. tom. 1. operum p. 1243. 3. Bellarm. ſtatuit, *nihil ſpiritualis fructus capi ex duabus ſpeciebus, quod non capiatur ex una.* c. 23. propoſ. ultimâ, ſed Alexander Alenſis in 4. parte ſum. q. 53. membr. 1. Caſparus Caſſalius l. 2. de cœna & calice c. 25. Caſſander in Conſult. de com. ſub utraq; ſtatuunt contrarium. 4. Bellarm. aliquot argumentis probare conatur, ſolis Apoſtolis dictum fuiſſe, Bibite ex hoc omnes c. 25. reſp. ad locum ſecundum. Sed Gerardus Lorich. de Miſſa vocat hoc blaſphemiam. Locus paulò ſuperiùs eſt citatus. 5. Reges & Principea in Concilio Trident. conceſſionē calicis per Oratores ſive Legatos ſuos & à Pontifice per literas flagitarunt. Sed Bellarm. c. 24. aliquot incommoda numerat, quæ ſequerētur ex neceſſitate utriusque ſpeciei. Mirum v. prudentiſſimos iſtos Dynaſtas incommoda illa non agnoſcere. 6. in Concilio Tridentino major eruditorum Epiſcoporum, eaq; potior para in eam ſententiam concors pedibus ivit, ut Laicis calicem eſſe concedendum judicaret, referente Caſſaod. in præfat. lib. de com. ſub utraq; editi Coloniæ anno 64. hoc tamen non obſtante editum eſt decretum de communione ſub una. 7. Paulus III. Pont. Rom. per Legatos in Germaniam miſſos de conſilio & aſſenſu omnium Cardinalium mandatum dedit. ut permittentibus ſibi calicem noo denegarent. Eadem conceſſio facta eſt per librum Interim. Sed Cardin. Hoſiua in Dial. de com. ſub utraq; ſpecie referente Chemn. in Exam. Concil. Trid. part. 2. tit. de com. ſub utraque ſpecie p. 199. ſcribit, *Si Laicis calix & Sacerdotibus uxores permittantur, papatum univerſum everſum iri.* 8. Bellarm. c. 21. §. ceterum, & plerique omnes Pontificii agnoſcunt communionem ſub una ſpecie in Concilio Conſtantienſi primùm decretam, ſed Hoſius in libro prædicto ſcribit, fortaſſis Epheſini Concilii autoritate uſum utriusque ſpeciei fuiſſe abrogatum, acta a. illius Concilii non extare integra, quibus hoc poſſit clarè evincere, ſed tantùm fragmentum: affert a. non rejiciendas (ut ipſe dicit) conjecturas, quibus doceat Epheſinum Concilium hoc ſtatuiſſe. 9. Bellarm. cap. 24. rat. 4. probare conatur, etiam in veteri Eccleſia ante Concil. Conſtant. communionem ſub una ſpecie fuiſſe uſitatam. c. 25. reſp. ad ſecundum poſtulatum ſcribit, *in ipſo etiam publico cœtu in templis ſub una ſpecie fuiſſe communicatum in antiquiſſima Eccleſia.* Sed Petrus à Soto & Caſſander ſtatuunt cuotrarium. Verba eorum expoſita ſunt ſuperiùs. Latomus adverſus Bucerum in hæc prorupit verba. *Cum adhuc rudis eſſet prima Eccleſia, ritum à Chriſto traditum religioſè tenuit, donec docta a Patribus intellexit, utramq; ſpeciem convenire Sacerdotibus, Laicos a. ſolo pane contentos eſſe poſſe.* 10. Theologi Gallici cùm à Rege ipſis objectum fuiſſet, Galliæ Regibus Euchariſtiam adminiſtrari totam, reſponderunt, Reges æqoè unctoa eſſe ac Sacerdotes & Scripturam loqui de Sacerdotio Regali. At ſi exterior unctio chriſmatia tantùm dignitatis confert Regibus, ut Euchariſtiam integram meritò accipiant, quantò magis interior unctio Spiritus reliquis fidelibus uſum integræ Euchariſtiæ impetrarè debet? Quando Petrus 1. Epiſt. c. 2. regalis Sacerdotii mentionem facit, non de ſolis Regibus, ſed de omnibua fidelibus loquitur, vi ergò hujus argumenti etiam Laicis calix eſſet dandus. 11. Bellar. c. comperimus. diſt. 2. de conſecr. intelligit de ſolis Sacerdotibus conficientibus, qui non debent unam ſpeciem ſine altera ſumere. c. 26. reſp. ad 11. Sed in illo canone aſſeritur, quoſdam ſumtâ tantummodò corporis ſacri portione, à calice ſacri cruoris abſtinuiſſe. Conſequens igitur fuerit, Sacerdotea illoa vel calicem non conſecraſſe, vel calicem conſecratum repoſuiſſe. Prius dici nequit, quia ex hypotheſi Pontificiorum non poteſt, nec debet fieri conſecratio ſine vino; ſic ergò Sacerdotes illi ne quidem corporia ſacri portionem ſumſiſſent. Poſteriùs repugnat argumento Bellarm. quo communionem ſub ſpecie panis in primitiva Eccleſia uſitatam fuiſſe demonſtrare conatur, ſic n. ſcribit c. 24. §. ac primùm: *aſſervari ſolitum fuiſſe Euchariſtiæ Sacramentum ſuprà probavimus, quòd a. ſolùm ſub una ſpecie aſſervarent, & proinde ſub una ſpecie ſumerent, patet, quia aliquando ad longiſſimum tempus aſſervabant, non a. poſſet vinum in parva quantitate tam diu conſervari, quin acèſceret.* 12. Inter cauſas [illegible] Gerſon in tractat. de comm. Laicorum etiam haſce refert. *Quintum periculum* (inquit) *eſt in conſervatione pro infirmis, cùm poſſit in vaſe acetum generari, & cea deſineret ibi eſſe ſanguis Chriſti, nec ſuſcipiendum eſſet, nec noviter conſecrandum*

ſine Miſſa. Et fieri poſſet, ꝙ daretur acetum purum pro ſanguine Chriſti. Addito, quòd in æſtate bibiones aut muſca generarentur, quantumcunque eſſet vas clauſum, cumq; etiam putreſceret aut fieret velut abominabile ad bibendum, &c. Atqui ſi vinum tranſſubſtantiatur in ſanguinem Chriſti, ita ut nihil niſi ſpecies & accidentia vini maneant, quomodo periculum erit acoris, putredinis, corruptionis, generationis muſcarum, &c. quæ non niſi præſuppoſitâ vini ſubſtantiâ locum habent? 13. Bellarm. c. 25. reſp. ad arg. ſecundum ſtatuit, ideò dari Laicis Euchariſtiam, quia Chriſtus non ſolùm non prohibuerit, ſed etiam juſſerit dari, cùm ait: Hoc facite. Becanus a. in diſp. de Euchariſt. c. 10. contrarium ſtatuit. Si quæritur præceptum de utraque ſpecie, dedit illis verbis, Joh. 6. v. 53. Niſi manducaveritis, &c. Bellar. præceptum de communicatione Laicorum in verbis inſtitutionis haberi concedit, Becan. negat. Ex ejus dicit, Laicos ideò debere contentos eſſe unâ ſpecie, quia dentes equi donati non ſint inſpiciendi. 14. Bellarm. graviſſimè reprehendit Lutherum & Chemnitium, quòd Conſtantienſi Concilio injuriam fecerint, tribuentes ei, ꝙ agnoverit Chriſtum inſtituiſſe Euchariſtiam ſub utraque ſpecie & vocantes clauſulam flagitioſam, *Hoc non obſtante*, ſic enim ſcribit cap. 26. reſp. ad 20. *Lutherus in diſputatione contra Concilium Conſtantienſe, dicit Concilium in hæc verba locutum in ſuo decreto. Licet Chriſtus inſtituerit, ut omnes communicent ſub utraq. tamen hoc non obſtante, nos volumus ut omnes communicent ſub una. Ex quib. verbis habemus Concilium agnoviſſe & docuiſſe veritatem, quod ſit de jure divino communio ſub utraq; licet idem Concilium contrarium ſtatuerit. Sed hoc* (inquit Bellarm.) *eſt mendacium intolerabile, Conciliũ n. non loquitur de utraq; ſpecie cùm ait: hoc non obſtante, ſed tantum de tempore communicandi, &c. Quamvis a. hoc mendacium jamdudum in Luthero à Catholicis detectum & confutatum fuerit: tamen diſcipuli ejus ſemper illud urgent. Idem n. mendacium repetivit Illyric. in Apolog. pro Confeſſ. Antuerp. c. 14 ubi expreſſè dicit, Conſilium agnoviſſe, Chriſtum inſtituiſſe, ut daretur Sacramentum in utraq;. Chemnitius part. 2. exam. pag. 570. temperat nonnihil hoc mendacium, tamen ipſe quoq; mentitur, illud non obſtante, referri ad communionem ſub utraque ſpecie.* Hæc omnia Bellarm. cujus tragicos clamores non ſolùm ipſa verba Concilii Conſtantienſis compeſcere poterant, ſed cumprimis illud, ꝙ in Concilio Tridentino totidem verbis repetitur, *Chriſtum Dominum in ultima cœna venerabile hoc Sacramentum in panis & vini ſpeciebus inſtituiſſe & Apoſtolis tradidiſſe* ſeſſ. 21. c. 1. v. 3. Ubi notandum, ꝙ Latinum vocabulum *tradidit*, in Germanica verſione decretorum Conc. Trid. edita Coloniæ apud Maternum Cholinum, Ann. 70. redditum ſit per *præcepit* pag. 205. Greg. de Valent. tract. de Miſſ. fol. 95. ſcribit, *Laicis non poſſe dari calicem juxta Chriſti inſtitutionem ꝓpter contrariam Eccleſiæ diſpoſitionem.* Agnoſcit igitur diſpoſitionem Eccleſiæ contrariam eſſe inſtitutioni Chriſti. 15. Bellarm. c. 24. rat. 2. ex c. 6. Joh. communionem ſub una ſpecie ꝓbat, ſed Biel. lect. 84. in Can. Cuſanus Epiſt. 7. ad Bohem. Cajet. in part. 3. Thom. q. 80. art. ult. Ruard. Tapperus in explicat. art. 15. Lovan. Heſſel. l. de comm. ſub una ſpecie, Corn. Janſ. c. 59. Concord. agnoſcunt, non de ſacramentali, ſed ſpirituali carnis & ſanguinis Chriſti participatione in illo capite tractari. 16. Bellarm. cap. 22. propoſ. 3. c. 23. reſp. ad rat. 7. concedit ſpeciem vini eſſe materialem & integralem Sacramenti partem. Atqui negari nec poteſt nec debet, partem materialem & integralem Sacramenti ad integritatem Sacramenti omninò pertinere, quomodo igitur Laicis ſine ſpecie vini integrum dabitur Sacramentum? 17. Concilium Conſtantienſe & Tridentinum diſertis verbis dicunt, *Chriſtum ſub utraque ſpecie panis & vini venerabile hoc Sacramentum inſtituiſſe & Apoſtolis tradidiſſe.* Agnoſcit hoc ipſum Bellar. c. 23. §. Neque ideo: ſic ſcribens. *Quia Sacramentum ſub duplici ſpecie inſtitutum eſt, utraq; ſpecies neceſſario ab aliquibus ſumenda eſt.* Sed hiſce e diametro adverſatur, quando idem Bell. pondere argumentorum noſtrorum preſſus ſcribit c. 27. reſp. ad ſecundam rationem. *Si propriè & ſecundum Evangelium loqui velimus, cœna Domini non conſtat niſi ex una ſpecie. Nam Luc. 22. ſic legimus. Cœnantibus illis accepit Ieſus panem. Et poſtmodum multis interjectis, Similiter & calicem poſtquam cœnavit. Et 1. Cor. 11. Similiter & calicem poſtquam cœnavit. Itaque in cœna non dedit niſi Euchariſtiam ſub ſpecie panis, quæ propriè reſpondet cœnæ Iudaicæ & Agno paſchali, poſt cœnam a. addit calicem.* Item c. 22. §. Huc accedit, quod nullo modo, ut Sacramentum ſit, una ſpecies pendet ab alia. *Nam Dominus prius ſub ſpecie panis Sacramentum confecit ac manducandum dedit. & deinde manducatione abſolutâ ſub ſpecie vini Sacramentum confecit & bibendum tradidit.* 18. Bell. inſtitutionem Chriſti ad ſolos Apoſtolos tunc præſentes refert. Becanus diſtinguit inter inſtitutionem & præceptum; de utraque ſpecie Laicis danda inſtitutionem Chriſti extare concedit, præceptum verò negat. 19. Coſterus in Enchiridio à Moguntinenſibus, Trevirenſibus & Colonienſibus Jeſuitis approbato ſcribit, Omnibus Chriſtianis liberè à Chriſto permiſſum eſſe ſub una, vel ſub utraque ſpecie communicare. Sed Bellar. c. 25. reſp. ad primum arg. ex Concilio Tridentino probat, excipi Clericos conficientes, qui teneantur ad utramque ſpeciem, ſive ſint Laici, ſive Sacerdotes. Optarim v. oſtendi jus divinum, quo teneantur Sacerdotes conficientes ad utramq; ſpeciem, reliqui verò non teneantur. Si confugere velint ad inſtitutionem Chriſti, opponimus eis, quod Apoſtoli tunc non fuerint conficientes. ** Coſterus in Enchir. c. 11. *Diligenter notandum, hanc conſuetudinem non tam Epiſcoporum mandata quã populi juſſu & facto conniventib. tamen præſulib. irrepſiſſe quam abſtinentiam Epiſcopi ꝓpter quædam pericula comprobabant.* Sed reliqui Pontificii ex verbo Dei & veteris Eccleſiæ conſuetudine communionem ſub una ſpecie probare ſatagunt. Communionem ſub utraque ſpecie quidam faciunt peccatum contra primum præceptum, ut videre eſt in libro qui inſcribitur, *Exercitium pietatis, ingratiam ſtudioſorum autoritate Card. Radzivily* ſcriptum & editum Colon. ann. 1592. in c. de Methodo rectè confitendi. *Circa primum præceptum inquiratur an fecerit aliquem exteriorem actum infidelitatis &c. ut ſub utraque ſpecie communicando.* ** 20. Bellar. judicat ſatis ſe obtinuiſſe, modò id probet & obtineat, *nihil ſpiritualis fructus capi ex duabus ſpeciebus, quod non capiatur ex una.* c. 23. prop. ult. Sed Cenſ. Colon. p. 289. utriuſq; ſpeciei uſui omnem omninò fructum ſpiritualem derogat. *Quicunq; ſub utraq; ſpecie communicant, non ſolùm non fructum aliquem ſalutis aut gloriam, ſed ꝑditionem æternam ac perpetuam reportant ignominiam.* Hæc omnia dextrè concilient, ſi viri ſint.

50. Videa-

Bellarmini ἐγκλήματα Luthero in hac quæſtione intentata.

50. Videamus, quæ fulcra Bell. communioni ſub una ſubſternat, pollicetur n. diligentem hujus quæſtionis explicationem, cùm nihil ſæpius nec magis invidioſum Rom. Eccleſiæ objiciatur, quàm quod contra expreſſum Dei mandatum privaverit populum uſu calicis, c. 20. inconſtantiæ Lutherum accuſat in hac quæſtione, quòd utramque ſpeciem modò liberam, modò neceſſariam eſſe ſcripſerit, ac remittit lectorem ad ſepticipitem Joh. Cochlæi. c. 23. & ad tabulam Caſparis Querhameri, in qua notentur 36. contradictiones de hoc articulo. Eandem calumniam repetunt Piſtorius, Vetterus, Ungersdorffius atque alii Luthero maſtiges. ℞. 1. fides noſtra non nititur Lutheri aſſertione, ſed Chriſti Inſtitutione. 2. Luther. cum Auguſt. ſe in eorum numero profeſſus eſt, qui proficiendo ſcribunt & ſcribendo proficiunt, in præfat. tom. 1. ſcripta ſua priora cum commiſeratione legi poſtulat. *Ante omnia* (inquit) *oro pium lectorem & oro propter ipſum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ut iſta legat cum judicio, imo cum multa miſeratione, & ſciat me fuiſſe aliquando Monachum & Papiſtam inſaniſſimum, cùm iſtam cauſam aggreſſus ſum, ita ebrium, imò ſubmerſum in dogmatibus Papæ, ut paratiſſimus fuerim, omnes ſi potuiſſem occidere, aut occidentibus cooperari & conſentire, qui vel unâ ſyllabâ obœdientiam detrectarent, &c. Ita invenies in iſtis meis ſcriptis prioribus, quam multa & magna humilime conceſſerim Papæ, quæ poſterioribus & iſtis temporib. pro ſumma blaſphemia & abominatione habeo & execror, dabis ergo hunc errorem pie lector, vel ut ipſi calumniantur antilogiam tempori & imperitiæ meæ.* 3. Cumprimis v. in præfat. articulorum Schmalc. tom. 6. Jenenſi f. 544. contra illos Antilogiſtas graviter intonat. Was ſoll ich ſagen? Wie ſoll ich klagen? Ich bin im Leben / ſchreibe / predige / vnd leſe täglich / noch finden ſich ſolche giffige Leute / die ſich vnterſtehen / meine Schrifft vnd Lehre ſtracks wider mich zu führen / laſſen mich zuſehen vnd zuhören / ob ſie wol wiſſen / daß ich anders lehre / vnd wollen ihr Gifft mit meiner Arbeit ſchmücken / vnd die armen Leute vnter meinem Namen verführen / Was will doch immer nach meinem Tode werden? Ja ich ſolte alles billich verantworten / weil ich lebe / Ja wiederumb / wie kan ich allein alle Mäuler des Teuffels ſtopffen / ꝛc. Tom. 7. Jenenſ. f. 247. Es ſind viel Sprüche in der Schrifft die nach den Buchſtaben wider einander ſind / aber wo die Vrſachen angezeiget werden / iſt alles recht. Hälte auch wol dafür / daß alle Juriſten vnd Medici ſolches in ihren Büchern auch vberaus viel finden werden / Vnd was iſt alles Weſen der Menſchen / denn eitel Antilogiæ oder widerwertiges ding / biß man die Sachen höret? Darumb ſind meine Antilogiſten treffliche feine fromme Säwe vnd Eſel / die meine Antilogien zuſammen klauben / vnd laſſen die Vrſachen anſtehen / ja vertunckeln ſie mit fleis / gerade als köndte ich nicht aus ihren Büchern Antilogias fürtragen / da ſie auch nicht mit einiger Vrſach zu vergleichen ſind. Vid. plura de confictis hiſce D. Lutheri antilogiis apud D. Zeæmann. Theologum Lavinganum in refut. ſcripti Ungersdorff. part. 2. c. 17. 4. Bellarm. vehementer exagitat, quòd Luth. in formula Miſſæ ſcribit. *Si quod Concilium ſtatueret aut permitteret utramq; ſpeciem, nos nequaquam utraq; uti vellemus, ſed in deſpectum Concilij ejusque ſtatuti aut unâ aut neutrâ, & minimè utraq; uti vellemus, maledicti uti univerſi, qui ex poteſtate aut ſtatuto Concilij utraq; uterentur.* Sed legatur integer contextus tom. 2. Lat. f. 559. tom. 3. Jen. Germ. fol. 338. & ſententia erit manifeſta. *Poſtquam* (inquit) *Evangelium nunc biennio toto apud nos inculcatum eſt, ſatis ſimul indultũ & donatũ eſt infirmitati, deinceps agẽdũ eſt juxta illud Pauli, Qui ignorat, ignoret; &c. quare ſimpliciter juxta Chriſti inſtitutionem utraq; ſpecies & petatur & miniſtretur, qui hoc noluerint, ſinantur ſibi & nihil miniſtretur ipſis. Nec quẽquam id morari debet, q. Concilium jactant, in quo id rurſum licere ſanciatur. Nos Chriſti jus habemus & Concilia nec morari, nec audire volumus, in his, quæ manifeſtè ſunt Evangelij. Quin amplius dicimus, ſi quo caſu Concilium propria autoritate id ſtatueret aut permitteret, tunc minimè omnium nos velle utraq; ſpecie potiri &c. Miraris & cauſam quæris? audi, ſi tu noſti panem & vinum à Chriſto inſtitutum, utrumq; ſc. ſumendum eſſe ab omnibus, ut clariſſimè teſtantur Evangelia & Paulus, ita ut & ipſi adverſarij cogantur id confiteri, nec tamen audet illi credere & fidere, ut ita ſumas, audes v. ut ſumas. ſi homines in Concilio illud ſtatuant, nonne tu præfers homines Chriſto? nonne extollis homines peccati ſupra Deum qui dicitur & colitur? nonne plus confidis in hominum verba, quàm in Dei verba, imò verbis Dei prorſus diffidis & ſolis hominum verbis credis? At quanta eſt iſta abominatio & negatio Dei altiſſimi? quæ idololatria tum par eſſe poteſt tuæ tam religioſæ obœdientiæ erga Concilium hominum? nonne potius millies mori? nonne potius unam aut nullam ſpeciem accipere deberes, quàm in tali obœdientia tam ſacrilega & apoſtaſia fidei accipere? &c.* Loquitur ergo. Lutherus ex hypotheſi adverſariorum, ſi communio ſub utraq; ſpecie eſſet res adiaphora, à Concilio a. obtruderetur ut ſimpliciter neceſſaria, tunc malle ſe ex libertate Chriſtiana unâ vel neutrâ uti, quam talem abſolutam poteſtatem obœdientiâ ſuâ Concilio tribuere. Loquitur comparatè. Si quis Concilii autoritatem præferret inſtitutioni Chriſti, præſtaret unam aut nullam ſpeciem accipere, quàm in tali obœdiẽtia ſacrilega & apoſtaſia fidei accipere.

Argumentum primum pro communione ſub una ex concomitantia petitum.

51. Cap. 21. probare inſtituit concomitantiam ſanguinis cum corpore in pane & concomitantiam corporis cum ſanguine in calice, h. e. ut habet ἐπιγραφὴ capitis, *totum Chriſtum eſſe ſub utraque ſpecie*, ut obtineat ſanguinem etiam in pane accipi & proinde non eſſe neceſſarium, ut ſpecies utraque in Euchariſtia accipiatur. ℞. 1. Bellarminus in antecedente probando totus eſt, cùm conſequentiam probare deberet. Nemo noſtrûm negat, Chriſtum ubicunq; adeſt, totum adeſſe, ſiquidem unio perſonalis duarum Naturarum eſt indiſſolubilis, ſed ex hoc principio communionem ſub una ſpecie probari poſſe negamus. Heſhuſio, Hamelmanno & Illyrico tribuit quidem Bellarminus, quòd concomitantiam apertè negaverint, ſed facit ipſis injuriam, nequaquam n. ſimpliciter negant totum Chriſtum eſſe ſub utraq; ſpecie, ſed ſacramentali præſentiâ ſanguinem Chriſti ſub pane eſſe negant, hoc eſt, negant mediante pane ſacramentaliter bibi Chriſti ſanguinem. 2. Dicimus ergo, confundi in argumento à concomitantia ducto unionem naturalem, perſonalem & ſacramentalem. Quòd corpus Chriſti non eſt ſine ſanguine, id pertinet ad unionem naturalem corporis & animæ. Quòd Chriſtus ubicunque præſens eſt, ut ἀδιαίρετος ſecundùm utramq; Naturam præſens eſt, id pertinet ad unionem perſonalem. Quòd corpus Chriſti mediante benedicto pane in ſacra cœna manducatur, & ſanguis ejus mediante benedicto vino bibitur, id pertinet ad unionem ſacramentalem. Quisquis hæc con-

ſundit, non docet ſed ſeducit. 3. Agnoſcit hoc ipſum Andr. Fricius ſcriptor Pontificus libr. 4. de emend. Reip. Chriſt. cap. 19. *Separatim commiſſio nominatur, ſeparatim bibitio ab illa Sapientia, cui ſapientia omnis humana de inſeparabilitate ſanguinis vivi à carne viva cedere debet, non n. hic diſputandum eſt ex rationibus humanis, ſed voluntas Chriſti intuenda, qua convivium non manentm inſtituit, ſed cibo addidit potum.* 4. Contra expreſſum Dei verbum nullæ ratiocinationes humanæ audiri debent, ſed de communione ſub utraq; ſpecie extat diſertum Chriſti mandatum, *Edite, hoc eſt corpus meum, Bibite, hoc eſt ſanguis meus, Hoc facite in mei commemorationem.* Contra illam Chriſti inſtitutionem non debet audiri ratiocinatio humana de concomitantia. 5. Si dicas, concomitantia extat in Dei verbo, proinde nun eſt principium rationis, Reſp. ad argumentum Theologicum non ſolùm requiritur veritas principii, ſed etiam legitima ejuſdem applicatio, ut exemplis quamplurimis demonſtrari poteſt. Verum eſt principium, quod Chriſtus habeat verum & naturale corpus humanum, ſed vitiosè ex eo infertur, quòd corpus Chriſti non ſit præſens in ſacra cœna; ideò talis applicatio illius principii ad ratiocinationes humanas ſeductrices rejicitur, quamvis principium ipſum ſit Theologicum & immotæ veritatis. Idipſum de concomitantia dicimus. Verum eſt principium, quòd Chriſti corpus non ſit ſine ſanguine, ſed vitiosè ex eo infertur, quod communio ſub utraque ſpecie non ſit neceſſaria, quia hoc conſequens repugnat inſtitutioni Chriſti, ideò talis applicatio illius principii itidem ad ratiocinationes humanas ſeductrices meritò rejicitur. 6. Si enim liceret eo modo pro noſtro arbitrio contra Chriſti inſtitutionem argumentari, poſſet totum Euchariſtiæ Sacramentum uno impetu everti. *Quotquot baptizati ſunt, Chriſtum induerunt*, Gal. 3. v. 23. *& Chriſtus per fidem habitat in cordibus noſtris*, Eph. 3. v. 7. illud habitare reſpicit præſentiam gratiæ; Jam verò ubicunque Chriſtus præſens eſt, totus ut θεάνθρωπος præſens eſt: hinc juxta medium terminum Bellarmini promtè inferri poſſet, quorſum igitur opus erit Euchariſtia? ſed modeſtia & ſimplicitas Chriſtiana inſtitutionem, ordinationem & voluntatem Chriſti omnib. humanæ rationis argutiis longiſſimè præfert. 7. Si propterea, quia Chriſtus ſub utraque ſpecie totus eſt, judicandum inſtitutioni ſatisfieri ſolâ benedicti panis manducatione, cur Sacerdotes utramque ſpeciem ſumunt? Reſpondent, id requiri propter ſacrificium, ſed hoc eſt τὸ ἐν ἀρχῇ λαμβάνειν. 8. Res ergò eò redit, quòd de legitima ſacræ cœnæ adminiſtratione & participatione non ex rationis acumine, ſed ex authoris dictamine ſit judicandum. Quod enim in cœna mediante benedicto pane corpus Chriſti edatur & mediante benedicto vino ipſius ſanguis bibatur, id ex ſola Chriſti inſtitutione dependet ac diſcitur, unde ſic concludimus. Quæ eſt ratio benedictionis ſacramentalis, ea etiam eſt ratio præſentiæ ſacramentalis: At benedictio ſacramentalis efficit, ut panis ſit κοινωνία corporis, & vinum ſanguinis Chriſti, 1. Cor. 10. v. 16. non contrà, diſtinctè enim Apoſtolus loquitur. Ergo etiam ſacramentalis præſentiæ ea eſt ratio, ut cum pane corpus manducandum detur, cum vino ſanguis Chriſti bibendus exhibeatur, non contra. Propoſitionis veritas manifeſta eſt, quia præſentiæ ſacramentalis fundamentum unicum & cauſa ſolitaria eſt Chriſti inſtitutio, quam cum noſtrâ benedictione repetimus, juxta Chriſti inſtitutionem ad uſum ſacramentalem externa ſymbola deſtinamus. Huc reſpiciunt noſtrates, quando diſtinguunt inter præſentiam & ſumtionem: ſanguinem eſſe in corpore Chriſti præſentem concedunt, ſed ſacramentaliter cum pane ſumi negant, quia Chriſtus voluit ſub pane manducari corpus, ſub vino bibi ſanguinem. Diſtinguunt etiam inter cauſam naturalem & voluntariam. Bibitio ſanguinis Chriſti in ſacra cœna non pendet ex cauſa naturali ſed voluntaria, Teſtamentaria ſcilicet Chriſti diſpoſitione. 9. Quæcunque præſentia corporis & ſanguinis non eſt ſacramentalis, ea hoc loco nec poteſt nec debet attendi. Præſentia quæ oritur ex concomitantia & ex unione perſonali, non eſt ſacramentalis. Ergo hoc loco non eſt attendenda. 10. Quod Chriſtus dicit in cœna bibi, illud non editur. Atqui dicit ſanguinem ſuum mediante benedicto poculo bibi. Ergo is non editur & per conſeq. qui non accipiunt benedictum poculum, illi etiam non bibunt ſanguinem Chriſti ſacramentaliter. 11. Si ſanguis Chriſti ideo ſacramentaliter bibitur ſub pane, quia eſt corpori Chriſti unitus, ſequetur, omne id quod corpori Chriſti eſt unitum, ſub pane ſacramentaliter manducari ac bibi. Ratio connexionis eſt manifeſta, quia unitorum eadem utrobique ratio. Sicut ſanguis Chriſti corpori eſt unitus naturaliter, ita quoque anima naturaliter illi eſt unita & divinitas perſonaliter. Sequetur ergo etiam animam ac divinitatem Chriſti ſub pane ſacramentaliter manducari ac bibi. 12. Neceſſariò igitur diſtinguendum, uti diximus, inter præſentiam naturalem, perſonalem & ſacramentalem, id quod ipſi adverſarii coguntur agnoſcere. Sic enim Bellarminus in hoc ipſo capite §. ſed antequam. ſcribit. *Sunt, qui exiſtimant ex verbis cœnæ Domini, Hoc eſt corpus meum, colligi ſub ſpecie panis eſſe integrum Chriſtum. Dicunt enim voce corporis eo loco ſignificari corpus vivum & proinde corpus cum anima & ſanguine Significari autem corpus vivum probant, quia Dominus loquitur de corpore quod habebat, cùm ille diceret, tunc autem vivum corpus habebat, non mortuum.* Poſtea addit Bellarminus ἐπιχειρῶν *Hæc ſententia repugnat Concilio Tridentino & myſterio Euchariſtiæ, nec concludit argumentum pro ea adductum. Nam etiamſi Dominus vivus eſſet, cùm dicebat: Hoc eſt corpus meum & proinde loqueretur de corpore, quod tunc vivum erat, tamen per vocem corpus non ſignificabat niſi corpus, id eſt, partem illam Naturæ humanæ, quæ cum anima componit hominem.* Hæc Bellarminus, ex quibus ſic infero. Si ex verbis cœnæ propterea non poteſt probari concomitantia, quia Chriſtus per vocem corpus non ſignificabat niſi corpus, multo minùs bibitio ſacramentalis ſanguinis Chriſti ſub ſpecie panis ex illis colligi poteſt. Si enim Chriſtus dicens, *Accipite, hoc eſt corpus meum*, non ſanguinem vel animam vel divinitatem, ſed tantùm corpus ſuum deſignat, utique mediante benedicto pane non ſanguis, non anima, non divinitas, ſed tantùm corpus Chriſti ſacramentaliter manducatur. Greg. de Valent. Diſp. 6. q. 3. de præſ. Chriſti in Euchariſt. puncto 1. *Corpus Chriſti eſt in Euchariſtia modo ſacramentali & per accidens nempe ratione Euchariſtiæ. In cœlo autem eſt modo naturali & per ſe. Præſentia enim ſacramentalis ejuſdem Chriſti corporis & præſentia naturalis in alio atque alio loco minimè inter ſe opponuntur contradictoriè, cùm utraq; præſentia*

ſentia per affirmationem aſſeratur. Hæc Valentinianus ex quibus ſic infero. Si ex præſentia naturali inferri poſſet præſentia ſacramentalis, ſequeretur corpus Chriſti etiam in cœlo ſacramentaliter eſſe præſens. 13. Nec valet argumentum. Si corpus Chriſti editur & non ſimul accipitur ſangnis Chriſti, ergo corpus exangue & mortuum editur. *Communis eſt Chriſtianorum ſenſus* (ſcribit hoc loco Bellar. §. deniq;) *ut in Euchariſtia ſub ſpecie panis ſe accipere credant non aliquod cadaver, ſed ipſum vivum atq; integrum Chriſtum. Apud hæreticos autem, qui concomitantiam negant, non ſolum ſumitur cadaver ipſorum opinione, ſed etiam ipſi eorum miniſtri, quoties cœnam faciunt, toties Chriſtum reipsà occidunt, vel certè ſe credunt occidere.* ℞. ſomnia rationis non ſunt opponenda expreſſo Dei verbo. Non ſtatuimus ſeparationem ſive diſſolutionem Naturarum, vel ſanguinis vel animæ à Chriſti corpore, nec divulſionem λόγου à ſua carne introducimus, ſed diſtinctam corporis Chriſti mediante pane manducationem & ſanguinis Chriſti mediante vino bibitionem Sacramentalem à Chriſto inſtitutam eſſe urgemus, rationem ſub obſequium fidei captivamus & in Chriſti inſtitutione humili obœdientiâ fidei acquieſcimus, ſcientes quòd Chriſtus ſit *Dei ſapientia.* 1.Cor.1.v.24. 14. Si eo modo in rebus divinis liceret argutari, poſſemus ex hypotheſi adverſariorum ita procedere. Panis convertitur aut in corpus vivum aut in mortuum. Non in mortuum, nam ut ſcribit Bellarminus hoc loco §. ſecundum: *Deus non fecit, nec facturus eſt in æternum, ut Chriſti corpus alicubi reperiatur mortuum.* Ergò in vivum. Atqui corpus vivum non eſt ſine ſanguine. Ergò panis etiam convertitur in ſanguinem, quod tamen negant Pontificii, ſic enim ſcribit Bellarminus h. l. §. ſed hæc ſententia: *quod eſt ſub ſpecie panis vi Sacramentalium verborum, non eſt niſi ſanguis.* 15. Ex dictis Durandi, Bonaventuræ & aliorum Scholaſticorum ſuperiùs citatis apparet, ne ipſos quidem Scholaſticos concedere, Bellarminianam argumentationem. Diſtinguunt enim inter integritatem totius Chriſti ſub utraque ſpecie præſentis & inter integritatem Sacramenti, ex illa hanc legitimè inferri negant, ſed ad integritatem Sacramenti utramque ſpeciem requiri aſtruunt. De concomitantia vide plura apud D. Lutherum in ſcripto de utraque ſpecie Sacramenti, anno 28. edito Tom. 3. Germ. p. 574. ubi ſic ſcribit: Hierzu ſchlegt die concomitantia, das iſt/ die Folge/ weil Chriſtus Leib nicht ohne Blut iſt/ ſo folget daraus/ daß ſein Blut nicht ohne Seele iſt/ daraus folget/ daß ſeine Seele nicht ohne die Gottheit iſt/ Daraus folget/ daß ſeine Gottheit nicht ohne den Vatter vnd heiligen Geiſt iſt/ daraus folget/ daß im Sacrament auch vnter einer Geſtalt die Seele Chriſti/ die heilige Dreyfaltigkeit geſſen vnd getruncken wird ſampt ſeinem Leib vnd Blute/ Daraus folget/ daß ein Meßpfaff in einer jeglichen Meß die H. Dreyfaltigkeit zweymal opffert vnd verkeuffet/ Daraus folget/ weil die Gottheit nicht ohne die Creatur iſt/ ſo muß Himmel vnd Erden auch im Sacrament ſeyn/ daraus folget/ daß der Teuffel vnd die Hölle auch im Sacrament ſeyn/ Daraus folget/ daß wer das Sacrament auff einerley Geſtalt iſſet/ der friſſet den Biſchoff zu Meiſſen mit ſeinem Mandat vnd Zeddel/ Daraus folget/ daß ein Meißniſcher Prieſter ſeinen Biſchoff in einer jeglichen Meſſe zweymal friſſet vnd ſeuffet/ daraus folget/ daß der Biſchoff zu Meiſſen muß einen gröſſern Leib haben/ denn Himmel vnd Erden. Vnd wer will alle Folge immermehr erzehlen? Aber zuletzt folget auch daraus/ daß alle ſolche Folger Eſel/ Narren/ blind/ toll/ vnſinnig/ raſend/ thöricht vnd tobend ſind/ dieſe Folge iſt gewiß/ ꝛc.

52. Cap. 22. Bellarminus conatur probare totam Sacramenti rationem in una ſpecie inveniri, ex quo rurſus infert, communionem ſub una ſpecie eſſe legitimam. *2. Totam Sacramenti rationem in una ſpecie inveniri.* Reſp. 1. Scholaſtici ipſi non concedunt ad integritatem Sacramenti unam ſpeciem ſufficere, ut vidimus ſuperiùs. 2. Inſtitutio Chriſti oſtendit non ſolùm panẽ, ſed & vinum ad Sacramenti integritatem pertinere, nec manducationem ſolùm, ſed etiam bibitionem à communicantibus requiri, contra hanc inſtitutionem Chriſti nullæ rationis argutiæ ſunt audiendæ. 3. Panis & vini uſus vel conſtituunt unum Sacramentum, vel duo. Poſterius dici nequit. Sic n. Bellarm. in hoc c. prop. 4. ſcribit. *Duæ ſpecies Sacramenti cùm ſimul ſumuntur, non ſunt duo Sacramenta, ſed unum.* Ergò prius, & per conſeq. uſus calicis ad integritatem Sacramenti pertinet. 4. Si una ſpecies integrum conſtituit Sacramentum, Sacerdotes ſument geminatum Sacramentum, ſemel ſub ſpecie panis & iterum ſub ſpecie vini. Bellarm. reſpondet, *duas ſpecies a Sacerdotibus ſumi non ꝓpter Sacramenti ſed ſacrificij integritatem,* ſed hæc eſt petitio principii. Chriſtus non ſacrificium ſed Sacramentum ac cœleſte epulum inſtituit. Sed demus, cœnam eſſe ſacrificium, unde probabitur propter integritatem ſacrificii utramq; ſpeciem neceſſariò à Sacerdote ſumi? Bell. affert tres rationes: Primò *q̃a Euchariſtia, ut ſacrificium, ſignificat Chriſti paſſionem, eſt n. quædam imitatio ſacrificij in cruce peracti, ſola autem ſpecies non repræſentat exactè Chriſtum ut mortuum, niſi ab altera parte conſpiciatur ſanguis ut effuſus: & ſimiliter ſola ſpecies vini non repræſentat ſufficienter Chriſtum ut immolatum, non n. ſolus ſanguis eſt victima. Præterea in ſacrificio Miſſæ debet eſſe reipſa, q̃ fuit in typo in ſacrificio Melchiſedech, cùm Chriſtus ſit Sacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech, Pſ. 109. Melchiſedech a. obtulit panem & vinum, Gen. 14. Deniq; ſacrificium propriè ordinatur ad remiſſionem peccatorum, unde dicitur ꝓpitiatorium, ſine ſanguinis a. effuſione non fit remiſſio, Heb. 9. neceſſe igitur fuit, ut ꝓpriè repræſentaretur ſanguinis effuſio.* ℞. hæ rationes (præterquam q̃ falſa hypotheſi de vero & reali ſacrificio à Chriſto in cœna inſtituto nituntur) id ſolùm probant, ſpeciem vini in ſacrificio eſſe neceſſariam, nequaquam v. ꝓbant, præter ſpeciem panis etiam vini ſpeciem à Sacerdotib. neceſſariò *ſumendam* eſſe. Si confugiant ad mandatum Chriſti, *Bibite,* urgemus hoc, q̃ datum fuerit Apoſtolis non conficientibus ac ꝓinde Laicorum vicem in prima Cœna repræſentantibus, hîc a. quæritur de mandato, quod utramque ſpeciẽ à Sacerdotibus conficientibus accipiendam eſſe probet.

53. Quomodo v. probat Bellarminus unam ſpeciem tam eſſe integrum Sacramentum quàm ambas? *In quolibet Sacramento* (inquit) *requiritur ſignificatio & cauſalitas, hæc a. reperiuntur in qualibet ſpecie, Siquidem ſignificatio Euchariſtiæ, ut eſt Sacramentum, duplex eſt: prior internæ refectionis, poſterior unionis fidelium inter ſe & cum Chriſto. Utraque a. ſignificatio, in qualibet ſpecie reperitur. Nam in ſpecie panis ſignificatur ſufficienter refectio animæ, etiamſi non adderetur ſpecies vini & ſimiliter in ſpecie vini, etiamſi non adderetur ſpecies panis. Nã etiamſi ſpecies panis non ſignificet refectionem ſpiritualẽ, niſi*

per modum cibi & ſpecies vini non ſignificet eandem refectionem, niſi per modum potus, tamen ut aliquid dici poſſit abſolute & verè Sacramentum, ſatis eſt, ſi ſignificet refectionem aliquam ſpiritualem & eandem revera efficiat. Quocirca duo illa ſigna ſpeciei ſcilicet panis & ſpeciei vini non tam eſſentiales, quàm integrales partes hujus Sacramenti eſſe videntur, ex quo ſequitur, ut Euchariſtia ſub una ſpecie ſit verum & integrum Sacramentum eſſentialiter, licet etiam pars Sacramenti dici poſſit, ſi partes materiales ſymboli externi conſiderentur. &c. Quod attinet ad alteram ſignificationem, in ſpecie ſola panis & in ſpecie ſola vini ſignificatur unio fidelium cum Chriſto & inter ſe. Quantum ad cauſalitatem ſeu efficientiam, eadem reperitur in qualibet ſpecie hujus Sacramenti. Nam tota efficientia naſcitur ex Chriſto, qui ſub illis ſpeciebus continetur, Chriſtus autem idem & totus eſt, tàm ſub ſpecie panis quàm ſub ſpecie vini. Accedit quòd qualibet ſpecies habet propriam materiam, propriam formam, & quod eſt amplius, propria quadam actione & conſecratione conficitur, nec ullo modo, ut Sacramentum ſit, una ſpecies pendet ab alia. Nam Dominus priùs ſub ſpecie panis Sacramentum confecit & manducandum dedit, ac deinde manducatione abſoluta ſub ſpecie vini Sacramentum confecit & bibendum tradidit. Id ipſum ex figuris V. T. probatur &c. Hæc Bellarm. Reſp. 1. Primarium officium panis & vini in ſacra cœna non eſt ſignificare ac repræſentare, ſed eſſe medium, organum & vehiculum, per quod communicantibus exhibeantur res cœleſtes, corpus ſcilic. & ſanguis Chriſti. Illa verò *κοινωνία* juxta manifeſtam Chriſti inſtitutionem & Apoſtoli declarationem ita comparata eſt, ut panis ſit *κοινωνία* corporis, vinum autem ſanguinis Chriſti, ac proinde una ſpecies ad Sacramentalis uſus integritatem non ſufficit. 2. nũ verò plena & perfecta refectio eſt abſque potu? Medici tradunt & experientia atteſtatur, homines graviùs torqueri ſiti quàm fame. Si ergò ſpecies panis ſignificat refectionem tantum per modum cibi, ergo non ſignificat perfectam refectionem. Et viciſſim, ſi ſpecies vini ſignificat refectionem tantùm per modum potus, ergo non ſignificat perfectam refectionem. 3. Eſſentia ac forma Euchariſtiæ conſiſtit in actione à Chriſto definita & expreſſa, ſicut & Baptiſmi ac reliquorum Sacramentorum forma. Actio illa in Euchariſtia non eſt tantùm benedicti panis manducatio, ſed etiam benedicti vini bibitio. Ergo uſus calicis eſt pars eſſentialis Euchariſtiæ. 4. Si ſpecies vini ex conceſſione Bellarmini eſt pars integralis & materialis, utique erit in uſu Euchariſtiæ neceſſaria. Sublatâ enim parte integrali & materiali res ipſa non ampliùs manet integra. 5. Si unio fidelium cum Chriſto & inter ſe *optimè* unâ ſolum ſpecie ſignificatur, cur Chriſtus ſub utraque Euchariſtiam inſtituit? cur primitiva Eccleſia, utramque ſpeciem uſurpavit? 6. Quæ de efficientia Sacramenti perfectè ab una ſpecie promanante diſputantur, fundamento concomitantiæ nituntur. De efficacia Sacramenti Euchariſtici judicandum eſt ex propria inſtitutionis ſede, quæ oſtendit mediante pane manducari corpus Chriſti, quod pro nobis in mortem traditum: mediante vino bibi ſanguinem Chriſti in ara crucis pro peccatis noſtris effuſum. 7. Si nullo modo una ſpecies ab alia pendet, ut ſit Sacramentum, quomodo Concil. Conſtat. & Trident. dicunt, Chriſtum ſub utraque ſpecie Euchariſtiam inſtituiſſe. 8. Pars una nunquam eſt totum, neque una pars abſolvit totum. Singulæ ſpecies ſive ſymbola in cœna ſunt partes Euchariſtiæ totius, nempè eſſentiales terrenæ. Ergò ſingulæ ſpecies ſive ſymbola in ſacra Cœna non ſunt ipſum totum, nempè integrum Euchariſtiæ Sacramentum. 9. De figuris, quas Bellarminus addit, infrà ſuus erit dicendi locus. ** Alii ex Pontificiis urgent, *etiam una ſpecie Dominicam paſſionem repræſentari, idque docuiſſe Lucam eo ipſo, dum ſignificationem paſſionis adjunxit primæ ſpeciei.* Joh Gibbonus in theſib. de communione ſub una ſpecie Treviris Ann. 83. propoſitis theſ. 114. Reſp. Lucas ea propter non excludit alteram ſpeciem, utpote quam ſtatim ſubjicit. Lucas ſignificationem paſſionis annectit primæ ſpeciei, Matthæus alteri, Paulus utrique, ex quo manifeſtum redditur, utraque ſpecie ſimul Dominicam paſſionem ſignificari & non una tantum, alter enim Evangeliſtarum ex altero explicandus eſt, alioquin ex Marco colligeretur, mortem Chriſti neutrâ ſpecie ſignificari, quandoquidem ille non ſubjungit hæc verba. *Hoc facite in mei commemorationem.* Extant in jure Canonico dicta veterum, in quibus non una ſed utraque ſpecie paſſio Domini denotari dicitur c. cùm frangitur diſt. 2. de conſecr. c. Quia morte diſt. ead. Staniſl. Grodicius in poſt. fer. 2. paſch. conc. 2. *In vitam rediit Lazarus ad ſolam Chriſti vocem, Iohan. 11. filius viduæ & filia archi Synagogi tum ad vocem tum ad tactum, illic quidem loculi, hic verò manus puellæ. Vides tantundem unam, quantum plures Ceremonias valere. Ergo in Euchariſtia tantundem ſub una ſpecie quantum ſub utraque ſumitur.* Reſp. 1. à poſſe ad eſſe non valet conſeq. Non negamus quemadmodum Chriſtus vel ſola voce vel tactu cum voce conjuncto vel ſolo nutu vel plurib. modis eundem effectum miraculoſum potuit producere, ita [illegible] eundem potuiſſe & poſſe ſub una ſpecie ſeu [illegible]lemento Sacramentali tam ſanguinem quã co[illegible]s ſuum exhibere ſi voluiſſet. Noluiſſe n. illum, [illegible]ſtamenti ſanctio manifeſtum fecit, in qua diſc[illegible] dicit. *Hoc facite.* 2. Nihil ergo ad rem pertine[illegible]alis analogia, quæ à liberis Ceremoniis actionis privatæ & ad imitationem vel continuationem nunquã trahendæ ad Sacramentalem actionem traducitur. Hoc erat oſtendendum, poſtquam Dominus Sacramenta certis ſubſtantialibus requiſitis ſuâ inſtitutione expreſsè circumſcripſit, liberum manſiſſe apud fideles vel etiam liberè & piè factum eſſe ab Apoſtolis aliiſque fidelib. ut unum vel plura omitterentur cum Dei beneplacito & ſalva integritate Sacramenti. **

54. Cap. 23. Conatur Bellarminus probare non majorem utilitatem ſumi ex communione ſub utraque ſpecie, quàm ſub una. Reſpond. 1. Alenſis part. 4. quæſt. 53. membr. 1. Caſpar Caſſalius libr. 2. de cœna cap. 25. Georg. Caſſand. de comm. ſub una ſpecie & ex parte Ruardus Tapperus Decanus Lovanienſis, ex ipſis Pontificiis hoc negant. 2. Fundamentum eorum omnium, quæ Bellarminus hoc loco adducit, eſt concomitantia, de qua ſuperiùs. 3. Si non ſumitur maior utilitas ex communione ſub utraque ſpecie quàm ſub una, cur Chriſtus hoc Sacramentum inſtituit. ſub utraque, ut Concil. Conſtant. & Trident. concedunt? ita nimirum *juſtificatur ſapientia à filiis ſuis* Luc. 7. v. 35. 4. Non poteſt ſperari fructus ex Euchariſtiæ Sacramento, ſi contra inſtitutionem Chriſti celebretur. Eam verò utriuſque ſpeciei ſive ſymboli externi *3. Non ſumi majorem utilitatem ex communione ſub utraque, quàm ſub una ſpecie.*

uſum

uſum requirere, oſtendimus ſuo loco. Sed videamus, quomodo Bellarm. theſin ſuam probet. Format quatuor propoſitiones. 1. *Ejus fructus, quem Lutherani omnes in Sacramentis quærunt, non minus percipiunt, qui ſub una ſpecie communicant, quàm qui ſub duabus. Nam fructus, quem Lutherani in Sacramentis quærunt, eſt excitatio fidei vel confirmatio, dicunt n. Sacramenta non aliter prodeſſe quàm ſignificatione ſuâ tanquam viſibili verbo repræſentando promiſſiones Dei. Iſte a. fructus meliùs obtinetur videndo Euchariſtiã in menſa, quàm eam manducando, nam dum manducatur, continuo perit ſignificatio, at dum cernitur & attente cogitatur, ſemper repræſentat & ſignificat promiſſiones Dei, etiamſi per integrum annum quis eam cernere vellet. Præterea ſignificatio meliùs apprehenditur per oculos, quàm per guſtandi ſenſum, cùm ſit illa longè ſpiritualior & aptior ad intelligentiam juvandam. Nihil ergo fructus perit communicantibus ſub una, quia licet unam tantùm ore ſumant, tamen oculis utramque ſumunt.* ** Verſus Pontificiorum ſunt:

Ut careas rebus, lis eſt modò de ſpeciebus.
Haud Chriſtus ſpecies, ſed veras inſtituit res.
Ut cortex ſpecies & verus nucleus eſt res
Sic panis ſpecies & Chriſti viva caro res.
Tegmina ſunt rerum ſpecies, non res ſpecierum.
Apparet ſpecies, credenti porrigitur res.
Cur igitur ſpeciem captas rem negligis ipſam?
Sit tibi cura rei, non ſigni vel ſpeciei.
Si frueris rebus non cures de ſpeciebus.
Nã pereunt ſpecies, ſed Chriſtus vera manet res. **

℞. nequaquam dicimus Sacramenta non aliter prodeſſe, quàm ſignificatione ſuâ, ſed duos Principales Sacramentorum fines ſtatuimus, primò quod ſint ſalutaria & efficacia media, per quæ bona Evangelii propria, videl. gratia Dei, remiſſio peccatorum, juſtitia & vita æterna nobis offerantur & credentibus applicentur: deinde quod ſint ſigilla, quibus promiſſiones Evangelii ad fidei confirmationem obſignentur. Hic fructus omninò requirit, ut verâ fidei obœdientia juxta Chriſti inſtitutionem Sacramentis utamur, nihil quicquam addentes vel dementes, vel mutantes. Quare cùm in Euchariſtia non niſi mediante benedicto vino Sacramentalem ſanguinis ſui bibitionem Chriſtus inſtituerit ac promiſerit, ideò non ſolùm benedictum panem manducare, ſed etiam è benedicto calice bibere debemus: cùm vinum Euchariſticum non ſolùm ſignum, ſed etiam organum ſit & κοινωνία ſanguinis Chriſti, ideò non ex uſu tantùm ſignificandi, ſed etiam medio participandi de Sacramentalibus ſymbolis judicare debemus. l. 2. de Sacram. c. 2. Bellar. ſententiam noſtram ſic exponit, quòd ſentiamus, non Sacramenta, ſed fidem quatenus à Sacramentis excitatur, juſtificare. Atqui fidem non opponimus Sacramentis, ſed conjungimus tanquam ſubordinata. Et verbum & Sacramenta ſunt manus Dei offerẽs, fides ex parte noſtra eſt manus apprehendens. Sacramenta fidem excitant, non ſolùm exterioribus ſenſibus repræſentando, ſed fidem verè conferendo, augendo & confirmando, ut ſuo loco oſtendimus. 2. Secunda Bellar. propoſitio hæc eſt. *Ex qualibet ſpecie percipitur tantum ejus fructus, quem Catholici in Sacramento quærunt, quantum neceſſarium eſt ad ſalutem. Fructus ille eſt gratia Dei animæ infuſa, ſed qualibet ſpecies confert gratiam, cùm ſit verum Sacramentum, & quilibet gradus gratiæ ſufficit ad implenda mandata, imò etiam ad pellenda omnia peccata.* ℞. Principales ſacræ Cœnæ fines ſunt obſignatio promiſſionis de remiſſione peccatorum & fidei confirmatio. Promiſſio de remiſſione peccatorum notanter addita eſt calici Euchariſtico. *Hic calix eſt N. T. in meo ſanguine, qui pro vobis effunditur in remiſſionem peccatorum.* Ut igitur illa promiſſio nobis applicetur, non abrogandus eſt calicis uſus. Et quæ poteſt eſſe fidei confirmatio, ſi propter ratiocinationes humanas à Chriſti inſtitutione diſcedimus? ut Chriſto inſeramur, & vitæ ſpiritualis ex ipſo participes reddamur, requiritur ut verâ fidei obœdientiâ panem, qui eſt κοινωνία corporis Chriſti manducemus: & vinum, quod eſt κοινωνία ſanguinis Chriſti bibamus. *Hæc ſumta & hauſta*, ait Hilar. l. 8. de Trinit. *faciunt, ut Chriſtus in nobis & nos in Chriſto maneamus.* Quod Bellar. h. l. addit, *quemlibet gradum infuſæ gratiæ* (nos ex Scripturis vocamus renovationem per Spiritum ſanctum) *ſufficere ad implenda mandata & pellenda omnia peccata*, de eo quid ſtatuendum ſit, in tractatu de juſtificatione oſtenſum fuit. 3. Tertia Bellarmini propoſitio ſuccedit *Licet plus gratiæ & fructus ex utraq; ſpecie, quam ex una caperetur, non propterea opus eſſet vel expediret, ut omnes utramq; ſpeciem ſumerent. Nam ex duobus malis ſemper eſt minus eligendum, eſt a. minus malum, ut homines aliquã careant aliquo bono non neceſſario, quàm ut Sacramentum Dei evidenti periculo irreverentiæ exponatur. Exponeretur a. evidenti periculo, ſi communiter populo daretur Euchariſtia ſub ſpecie vini, moraliter n. fieri non poſſit, quin ſæpiùs effunderetur ſanguis Domini: & confirmatur exemplis ſimilibus. Certè Sacerdotium gratiam confert, nec tamen expedit omnibus fieri Sacerdotes. Parvulis Euchariſtia gratiam conferret, & tamen quia eâ non indigent neceſſariò, nec ſine irreverentia eis dare poſſet, non datur eis neque à Catholicis, neque ab hæreticis: Præterea plus gratiæ recipi poteſt ex frequenti communione ſub una ſpecie, quàm ex rara ſub utraque, non igitur neceſſaria eſt communio ſub utraque, cùm facili negotio compenſare poſſit damnum, ſi quod ſit. Denique poſitâ veritate ſecundæ concluſionis magis lucratur, qui ut Eccleſiæ obœdiat, communicat ſub una, quàm qui ſub duabus ſine ullo ingenti obœdientiæ fructu.* Reſp. Si communio ſub utraque ſpecie hoc Sacramentum evidenti irreverentiæ periculo exponit, qui fit, quòd Chriſtus ſub utraque ſpecie illud inſtituit? num hoc periculum ei ignotum fuit? de tota hac re plura ſuo loco. Exempla de ſacerdotio & communione infantum ſunt diſſimilia. Sacerdotium eſt inſtitutio ſtatus, ad quem non omnes Chriſtiani obligantur, ſed Euchariſtia eſt inſtitutio ritus, qui ad totam Eccleſiam ſpectat. Quòd parvulis non datur Euchariſtia, illud non fit propter periculum irreverentiæ, ut Bellarminus putat, ſed quia probare ſe nondum poſſunt juxta præſcriptum Apoſtoli. 1. Corinth. 11. v. 28. libr. 1. de Bapt. c. 9. reſp. ad 9. argum. Anabapt. rectiùs diſſerit Bellarminus de cauſa propter quam infantibus non datur Euchariſtia, nimirum quia ipſis non eſt à Chriſto inſtituta. Quod plus gratiæ recipi dicit ex frequenti communione ſub una ſpecie, quàm ea rara ſub utraq; ad illud reſpondemus nec raram nec frequentem communionem ſub una ſpecie inſtitutioni Chriſti convenire, ſed frequentem communionem ſub utraque. Denique quod Bellarm. concludit, magis illum lucrari qui ut Eccleſiæ obœdiat, communicat ſub una, quàm qui ſub duabus ſine

ingenti

ingenti illo obœdientiæ fructu, illud convenit cum eo, quod olim Ziglerus contra Waldenſes ſcripſit. *Nos unam tantùm ſpeciem ſub obœdientia Romanæ Eccleſiæ manducamus, certi quia per hoc obſequium fidei vivemus in æternum.* Verùm hæc eſt cœca & præpoſtera obœdientia. Fidei obœdientiam nobis commendat Scriptura Rom. 1. v. 5. c. 16. v. 26. Fides a. reſpicit verbum. Vera Eccleſia inhæret verbis ſui ſponſi, *ſi in ſermone meo manſeritis; verè diſcipuli mei eritis*, dicit Salvator Joh. 8. v. 31. Diſpoſitio de uſu calicis intermittendo eſt contraria inſtitutioni, ut fatetur Concilium Conſtantienſe ſeſſ. 13. & Gregor. de Valent. de Miſſa f. 95. quomodo igitur pro veræ Eccleſiæ diſpoſitione acceptari poteſt. Animadvertenda a. h. l. præpoſtera diſputandi ratio Pontificiis uſitata. Quæritur an lex illa de communicatione Laicorum ſub una tantùm ſpecie ſit legitima? Affirmat Bellarminus, quia eſt lex Eccleſiæ, hoc eſt, Concilii Conſtantienſis & Tridentini, at de hoc ipſo eſt quæſtio, an ſcil. Concilia illa rectè ſtatuerint. 4. Quarta propoſitio Bellarm. hæc eſt. *Nihil ſpiritualis fructus capitur ex duabus ſpeciebus, quod non capiatur ex una.* Hanc propoſitionem fatetur non eſſe adeò certam ut eſt ſuperior, cùm de ea variè ſentiant Theologi, neq; Concilium eam apertè definierit; probat verò eam hoc modo. *Si ſumtio utriusq; ſpeciei plus gratiæ, aut fructus ſpiritualis conferret, quàm ſumtio unius, id neceſſario oriretur vel ex ſymbolo continente, vel ex re contenta. Ex ſymbolo id naſci non poteſt, quia ſymbolum non operatur, niſi per virtutem ſibi impreſſam, in Euchariſtia a. loco virtutis impreſſa eſt ipſe Chriſtus ſive corpus ejus & ſanguis. Nec ex re contenta major gratia oritur, quia unus & idem Chriſtus eſt in utraq; ſpecie.* Reſp. Panis benedictus eſt communicatio corporis Chriſti, vinum benedictum eſt communicatio ſanguinis Chriſti 1. Cor. 10. v. 16. qui ergo calicem in S. cœna non uſurpant, de communicatione ſacramentali ſanguinis Chriſti certi eſſe nequeunt. Urget Bell. fructum, qui percipitur ex oboedientia erga decreta Eccleſiæ, rectiùs feciſſet, ſi reſpexiſſet fructum, qui percipitur ex oboedientia erga inſtitutionem Chriſti. Quæcunq; Bellarm. hoc loco diſputat, nituntur fundamento concomitantiæ, de qua ſuperius fuit actum. Argumentamur a contra illum hoc modo. Si non plus fructus percipitur ex utraq; ſpecie, quàm ex una, quare Sacerdotes non ſunt contenti una ſpecie? Bellar. hîc mutat quadrata rotundis & Andabatarum more pugnat. *Dico*, inquit, *ſumtionem Euchariſtiæ ſub ſpecie panis gratiam conferre, ſed eam gratiam in ſumtionem utriusq; ſpeciei ut in unam cauſam eſſe referendam, quandoquidem ad unam refectionem utraque ſpecies confert* (At ſi utraque ſpecies eſt cauſa gratiæ ſacramentalis, ergo Laici communicantes ſub una ſpecie non fiunt participes gratiæ ſacramentalis, quia ubi duæ cauſæ ad effectum producendũ requiruntur, altera non agit ſine altera) pgit Bell. *Poſſet etiam dici, Euchariſtiam ſub ſpecie panis non conferre gratiã niſi tota ſumtione Euchariſtiæ abſolutâ. Et qa cùm ſequitur utraq; ſpecies, non cenſetur abſoluta ſumtio, niſi cùm ſumta eſt utraq; ſpecies, adeo Euchariſtiam ſub ſpecie panis conferre quidem gratiam, ſed non ante ſumtionem alterius ſpeciei.* (Atqui ſi Euchariſtia non confert gratiam ſub ſpecie panis, niſi totâ ſumtione Euchariſtiæ abſoluta, & ſi non cenſetur abſoluta ſumtio niſi cùm ſumta eſt utraq; ſpecies, conſequens eſt, communionem ſub una ſpecie non conferre gratiam, quia ex inſtitutione Chriſti utraq; ſpecies ſequi debet) Pergit Bellarminus: *Sacerdotes non ſolum non inutiliter ſumunt utramq; ſpeciem, quia utraq; ſpecies operatur, ſed etiam quia ea ſumtio, licet non ſit neceſſaria ex parte ſumentis, eſt tamen neceſſaria ex parte Sacramenti, nam quia Sacramentum ſub duplici ſpecie inſtitutum eſt, utraq; ſpecies neceſſario ab aliquibus ſumenda* (imò v. ab omnibus, quibus eſt inſtituta, jam v. inſtitutio ad Laicos ſpectat, niſi vel aliam quandam inſtitutionem cœnæ pro Laicis factam monſtrare poſſint, vel in univerſum Laicos à communione Sacramenti excludere velint, *ſed maximè omnium neceſſaria eſt Sacerdotibus utriusque ſpeciei ſumtio ob pfectionẽ ſacrificii* (æs hoc eſt principium petere. Chriſtus non inſtituit ſacrificium ꝑ Sacerdotib. ſed Sacramentũ ꝑ omnib. Chriſtianis)

4. Nullum præceptum divinum de utraq; ſpecie eſſe datum. probatur primò ex figuris.

55. Cap. 24. Conatur Bellarm. variis rationibus probare nullum præceptum divinum à Chriſto datum de utraq; ſpecie ſumenda, primam rationem petitã figuris. *Pleraq; figuræ Euchariſtiæ manducationem ſub una ſpecie ſignificant, ubi quinq; figuras enumerat, videl. lignum vitæ in medio Paradiſi, agnũ paſchalem, manna, panes propoſitionis & participationem ſacrificiorum.*** Sic in Confutatione Auguſtanæ Confeſſionis Faber & Eccius ꝑ confirmanda una ſpecie allegarunt Hiſtoriam de filiis Heli manducaturis panem 1. Reg. 2. & ex ea concludere voluerunt ſolo pane debere Laicos eſſe contentos. Chytr. in Aug. Conf. p. 189.** R. 1. ex allegoriis nõ ducuntur argumenta apodictica in articulo fidei, *Theologia ſymbolica non eſt argumentativa*, dicunt Scholaſtici, 2. applicatio figurarum non eſt facienda proprio arbitrio, ſed niti debet literali aliquo Scripturæ textu & cum analogia fidei congruere. Inſtitutio cœnæ verbis propriis & perſpicuis utrãque ſpeciem requirit, hic literalis textus non eſt explicandus per figuras, ſed potius V. T. figuræ ex illo ſunt explicandæ. 3. Aqua ex petra profluens itidem fuit Euchariſtiæ figura fatente Bellarm. ergone etiam ſola ſpecies vini uſurpari poteſt? atqui id non concedunt omnes Pontificii. 4. Proponimus igitur hoc Theorema Theologicum, ſi multæ figuræ rem unam repræſentant, quicquid eſt in figuris ſingulis, quatenus ſunt figuræ, id totum eſt in re figurata. Poſſet hoc confirmari multis exemplis, ſed judicamus in re manifeſta id non eſſe neceſſarium. Quando ergo Bellarmin. cumulat tales figuras pro una ſpecie, committit ἐλλειπὲς enumerationis, quia antitypus cœnæ oſtendit typum debere eſſe plenum, ideoque conjungendas figuras cibi & potus. 5. Et cur non afferunt typum Melchiſedeci, quem aliàs pro ſtabiliendo ſacrificio Miſſatico urgere ſolent? Melchiſedecus protulit panem & vinum, id quod typum Euchariſtiæ fuiſſe Patres paſſim docent. Vide Clement. Alexand. l. 4. ςρωμ. Cypr. l. 2. Epiſt. 3. Euſeb. l. 5. demonſtrat. c. 3. Ambroſ. l. 5. de Sacram. c. 1. Epiphan. hæreſ. 55. Auguſt. Epiſt. 95. Theodoret. Arnob. Hugonem Caſſiodorum & alios in Pſal. 109. Bellarm. excipit, *ſe non contendere pro neceſſitate unius ſpeciei, ſicut nos pro neceſſitate duarum*. Atqui praxis oſtendit contrariũ. Conc. Conſtant. ſeſſ. 13. *ſancta ſynodus declarat effectualiter puniendos contra hoc decretum excedentes, qui communicando populum ſub utraque ſpecie panis & vini exhortati fuerint & ſic faciendum docuerint.* Et poſtea. *Qui ex illis ad pœnitentiam redire non curaverint animo indurato, per cenſuras Eccleſiaſticas, ut hæretici ſunt coërcendi invocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit, brachii ſecularis auxilio.* Vide etiam Concil. Trid. ſeſſ. 21. & Gregor. de Valent. de Miſſa fol. 95.

Præ-

Præterea, ne ſic quidem ſatis fit Chriſti inſtitutioni, quæ non liberum reliquit utriuſq; ſpeciei uſum, ſed neceſſarium eſſe oſtendit. 6. Apprimè bene loco notandum, quòd Paulus de Sacramentorum figuris tractans. 1. Cor. 10. utraſque figuras cibi & potus conjungit, quando ad Euchariſtiam eas applicat, ſicque ſuo exemplo oſtendit, non diviſim ſed conjunctim V. T. figuras ſumendas eſſe. v. 3. omnes eandem eſcam ſpiritualem comederunt. v. 4. omnes eundem potum ſpiritualem biberunt. ** Ambroſius in lib. de his qui init. myſteriis cap. 8. & 9. utramque figuram mannæ & aquæ conjungit. *Manna illud* (inquit) *de cœlo, hoc ſuper cœlum. Illud cœli, hoc Domini cœlorum: illud corruptioni obnoxium, ſi in diem alterum ſervaretur hoc alienum ab omni corruptione, quod quicunque religiosè guſtaverit, corruptionem ſentire non poterit: illis aqua de petra fluxit, tibi ſanguis à Chriſto. Illos ad horam ſatiavit aqua, te ſanguis diluit in æternum.* cit. diſt. 2. de conſecrat. cap. 69. ** Regerit Bellarm. *aquam, cùm data eſt populo in ſignum ſpiritualis potus, ſolam datam eſſe, ſine ullius cibi ſpiritualis adjunctione.* Reſp. imò verò, quia ſingulis diebus manna cœlitus depluit, inde colligitur, quòd eodem tempore manna & aqua ex petra populo data fuerint ad perfectam per cibum & potum refectionem. Quod ſi vel maximè aqua ſine cibi adjunctione fuiſſet data, tamen ex eo, quòd Paulus utramque figuram cibi & potus in hoc negotio conjungit, immotè colligitur, quod & nos utramque figuram conjungere debeamus. 7. In paradiſo non ſolum fuit arbor vitæ, ſed etiam irriguus ille hortus quatuor fluminibus ex uno fonte promanantibus humectatus fuit. Geneſ. 2. v. 10. Non ſolùm caro agni paſchalis manducabatur, ſed etiam ſanguine ejus poſtes aſpergebantur. Gregor. homil. 22. in Evangel. *Sanguis Chriſti ſuper utrumque poſtem ponitur, quando non ſolum ore corporis, ſed etiam ore cordis hauritur.* Regerit Bellarmin. *ſanguinem illum non poſſe referri ad potum, cum nec biberetur nec daretur hominibus & prius linirentur ex eo poſtes, quàm agnus manducaretur.* Reſp. non eſt neceſſe ut idem ſit in antitypo, quod eſt in typo, ſed ſufficit ut analogum quid in antitypo inveniatur. Sanguinis eſu Judæis interdictum fuit, interim ut figura Euchariſtiæ in typo Agni paſchalis eſſet plena, poſtes domus eo liniri præceptum fuit. 8. Ex figura participationis ſacrificiorum ſequeretur, etiam Sacerdotes non debere calicem bibere, quia V. T. Sacerdotes carnem victimarum ſine ſanguinis uſu comedebant. Regerit. Bell. *Sacerdotum bibitionem reſpondere conſumtioni per ignem.* Reſp. illa conſumtio per ignem non magis ſpectat ad Sacerdotes quam ad Laicos. Rectè ergò Caſſand. de comm. ſub utraq; ſpecie p. 47. *Extiterunt quidam, qui V. T. teſtimoniis abuſi ſunt ad probandum jus Dominici ſanguinis ad ſolos Sacerdotes, non a. ad fideles pertinere, eò q. in V. T. offerẽtes quidem è populo de ſacrificiis, quæ erant in materia ſolida edebant, de libaminibus v. quæ erant in materia liquida, ſolis miniſtris, non a. populo libare fas erat: q. huic commento non ſatis Chryſoſt. occurat, cum ait: non ſicut in lege veteri partem quidem Sacerdos comedebat, partem etiam populus, & non licebat populo participem eſſe eorum, quorum particeps erat Sacerdos, ſed nunc non ſic: verum omnibus unum corpus proponitur & poculum unum.* Sacerdotum bibitio in S. cœna nititur mandato Chriſti, ſi n. Chriſtus non inſtituiſſet cœnam eo modo, ut manducationi benedicti panis adderetur bibitio benedicti vini, nunquam ex typo conſumtionis per ignem vel libaminum, bibitio Sacerdotum probari poſſet. Atqui eodem Chriſti mandato nititur & Laicorum bibitio. ** In participatione ſacrificiorum Iſraëlitæ etiam biberunt. Deut. 12. v. 11. jubentur adducere holocauſta, victimas, decimas, &c. ac lætari, at quomodo ſine potu reliquias ſacrificiorum conſumere & cum voluptate convivia illa inſtituere potuiſſent? adde q. vina i. e. primitiæ & decimæ de vino etiam fuerint oblatæ Deut. 14. v. 26. Sic 1. Sam. 1. v. 9. *ſurrexit Hanna, poſtq̃ in Silo comederant & biberant.* In ſolennib. ſacrificiis paſchalib. etiam biberunt. Deut. 16. v. 1. ** Bell. applicatio nititur falsâ hypotheſi, q. ſcil. ſacra cœna ſit ſacrificium propitiatorium verè & propriè ſic dictum. 9. Quod ſi vel maximè bibitio Sacerdotum ex conſumtione ſacrificiorum per ignem vel libaminum potu utcunq; probari poſſet, quid de reliquis figuris fiet; ſi n. argumentum à figura arboris vitæ, agni paſchalis, mannæ & panum propoſitionum deductum efficaciter concludit, ſequetur etiam Sacerdotib. ſub una tantùm ſpecie communicandum, ſiquidem non ſolùm Lsici, ſed etiam Sacerdotes in illis figuris cibum abſq; potu habuerunt. 10. Cõcludimus igitur reſponſionem ad hoc argumentum forti inverſione. Quia in Paradiſo non ſolùm fuit arbor vitæ, ſed etiam irrigatio fluminum Gen. 2. 10. quia Melchiſedecus non ſolùm panem, ſed etiã vinũ ꝓtulit Gen. 14. q. 18. quia non ſolùm caro agni paſchalis fuit manducata, ſed etiam ſanguine ejus poſtes & limina domuum aſperſa Exod. 12. v. 7. quia Iſraëlitis non ſolùm manna ex nubibus, ſed etiam aqua ex petra fuit data Ex. 16. v. 15. c. 17. v. 6. quia Eliæ non ſolùm panis toſtus, ſed etiam aqua per Angelum fuit allata. 1. Reg. 19. v. 6. ideo vi inſtitutionis Chriſti panis Euchariſticus, non ſolùm manducandus, ſed etiam ex calice Euchariſtico bibendum.

Secundò ex doctrina & exemplo Chriſti.

56. Secundam aſſertionis ſuæ rationem petit Bell. ex doctrina & exemplo Chriſti. *Dominus n. cũ Ioh. 6. de fructu Euchariſtiæ loquitur, non ſemel, ſed quater unam ſpeciem ſufficere docet ad ſalutem. Ibid. panes multiplicavit, non potum. Luc. 24. cum diſcipulis in Emaus panem fregit.* R. 1. Sacramentalis manducatio & bibitio fundamentum habent in S. cœnæ inſtitutione Mat. 26. Mar. 14. Luc. 22. 1. Cor. 11. ſed in c. 6. Johannis de ſpirituali manducatione & bibitione agitur, ut ex multis circumſtantiis evidentiſſimè ꝓbari poteſt, & ſuo loco pleniùs demonſtrabimus. ** Bell. l. 4. de Sacr. Euchar. c. 22. *In ſpirituali refectione nõ diſtinguũtur cibus & potus.* ** 2. hæc aperta veritas multos ex Pontificiis coëgit fateri, non agi hoc c. 6. Johannis de ſacramentali manducatione, tales ſunt: Biel. lect. 84. ſup. Can. ** c. Dupliciter 49 diſt. 2. de conſecrat. ex Hieron. c. Credere 59. diſt. ead. ex Auguſtino docetur de ſpirituali manducatione agi Joſ. 6. Suarez l. 2. defẽſ. fidei Cathol. c. 5. p. 368. *Multi Catholici negarunt illa verba. Ioh. 6. intelligenda eſſe de manducatione Sacramentali.* Majerus controv. 3. p. 104. §. Sed contra, fatetur, *Chriſtũ cœpiſſe illum ſermonem de manducatione ſpirituali Ioh. 6. quæ fit per fidem in ipſum.* ** Cuſan. Card. Ep. 7. ad Bohem. Cajet in p. 3. Thom. q. 80. art. ult. Ruard. Tapper in Explic. art. 15. Heſſel. l. de comm. ſub una ſpecie. Corn. Janſ. c. 59. Harm. Evang. ** quib. laudatis autoribus hoc nomine graviter ſuccenſet Maldonat. in Joh. 6. v. 53. *Scio* (inquit) *Catholicos, ſcio doctos, ſcio religioſos ac probos viros eſſe, ſed minimè profectò utilẽ atque fidelem in hac re Eccleſiæ operam navaverunt, q. contra Scripturæ ſenſum, contra*

Patrum

iogenti illo obœdientiæ fructu, illnd convenit cum eo, quod olim Ziglerus contra Waldenſes ſcripſit. *Nos unam tantùm ſpeciem ſub obœdientia Romanæ Eccleſiæ manducamus, certi quia per hoc obſequium fides vivemus in æternum.* Verùm hæc eſt cœca & præpoſtera obœdientia. Fidei obœdientiam nobis commendat Scriptura Rom. 1. v. 5. c. 16. v. 26. Fides a. reſpicit verbum. Vera Eccleſia inhæret verbis ſui ſponſi, *ſi in ſermone meo manſeritis; verè diſcipuli mei eritis,* dicit Salvator Joh. 8. v. 31. Diſpoſitio de uſu calicia intermittendo eſt contraria inſtitutioni, ut fatetur Concilium Conſtantienſe ſeſſ. 13. & Gregor. de Valent. de Miſſa f. 95. quomodo igitur pro veræ Eccleſiæ diſpoſitione acceptari poteſt. Animadvertenda a. h. l. præpoſtera diſputandi ratio Pontificiis uſitata. Quæritur an lex illa de communicatione Laicorum ſub una tantùm ſpecie ſit legitima? Affirmat Bellarminua, quia eſt lex Eccleſiæ, hoc eſt, Concilii Conſtantienſis & Tridentini, at de hoc ipſo eſt quæſtio, an ſcil. Concilia illa rectè ſtatuerint. 4. Quarta propoſitio Bellarm. hæc eſt. *Nihil ſpiritualis fructus capitur ex duabus ſpeciebus, quod non capiatur ex una.* Hanc propoſitionem fatetur non eſſe adeò certam ut eſt ſuperior, cùm de ea variè ſentiant Theologi, neq; Concilium eam apertè definierit; probat verò eam hoc modo. *Si ſumtio utriusq; ſpeciei plus gratiæ, aut fructus ſpiritualis conferret, quàm ſumtio unius, id neceſſario oriretur vel ex ſymbolo continente, vel ex re contenta. Ex ſymbolo id naſci non poteſt, quia ſymbolum non operatur, niſi per virtutem ſibi impreſſam, in Euchariſtia a. loco virtutis impreſſæ eſt ipſe Chriſtus ſive corpus ejus & ſanguis. Nec ex re contenta major gratia oritur, quia unus & idem Chriſtus eſt in utraq; ſpecie.* Reſp. Panis benedictus eſt communicatio corporis Chriſti, vinum benedictum eſt communicatio ſanguinis Chriſti 1. Cor. 10. v. 16. qui ergo calicem in S. cœna nou uſurpant, de communicatione ſacramentali ſanguinis Chriſti certi eſſe nequeunt. Urget Bell. fructum, qui percipitur ex oboedientia erga decreta Eccleſiæ, rectiùs feciſſet, ſi reſpexiſſet fructum, qui percipitur ex oboedientia erga inſtitutionem Chriſti. Quæcunq; Bellarm. hoc loco diſputat, nituntur fundamento concomitantiæ, de qua ſuperius fuit actum. Argumentamura contra illum hoc modo. Si non plus fructus percipitur ex utraq; ſpecie, quàm ex una, quare Sacerdotes non ſunt contenti una ſpecie? Bellar. hîc mutat qnadrata rotundis & Andabatarum more pugnat. *Dico*, inquit, *ſumtionem Euchariſtiæ ſub ſpecie panis gratiam conferre, ſed eam gratiam in ſumtionem utriusq; ſpeciei ut in unam cauſam eſſe referendam, quandoquidem ad unam refectionem utraque ſpecies confert* (At ſi utraque ſpecies eſt cauſa gratiæ ſacramentalia, ergo Laici communicantea ſub una ſpecie non fiunt participes gratiæ ſacramentalis, quia ubi duæ cauſæ ad effectum producendũ requiruntur, altera non agit ſine altera) pgit Bell. *Poſſet etiam dici, Euchariſtiam ſub ſpecie panis non conferre gratiã niſi tota ſumtione Euchariſtiæ abſolutâ. Et qa cùm ſequitur utraq; ſpecies, non cenſetur abſoluta ſumtio, niſi cùm ſumta eſt utraq; ſpecies, ideo Euchariſtiam ſub ſpecie panis conferre quidem gratiam, ſed non ante ſumtionem alterius ſpeciei.* (Atqui ſi Euchariſtia oon confert gratiam ſub ſpecie panis, niſi totâ ſnmtione Euchariſtiæ abſoluta, & ſi non cenſetur abſolnta ſumtio niſi cùm ſumta eſt utraq; ſpecies, conſequena eſt, communionem ſub una ſpecie non conferre gratiam, quia ex inſtitutione Chriſti utraq; ſpecies ſequi debet) Pergit Bellarminns: *Sacerdotes non ſolum non inutiliter ſumunt utramq; ſpeciem, quia utraq; ſpecies operatur, ſed etiam quia ea ſumtio, licet non ſit neceſſaria ex parte ſumentis, eſt tamen neceſſaria ex parte Sacramenti, nam quia Sacramentum ſub duplici ſpecie inſtitutum eſt, utraq; ſpecies neceſſario ab aliquibus ſumenda* (imò v. ab omnibus, quibus eſt inſtituta, jam v. inſtitutio ad Laicoa ſpectat, niſi vel aliam quandam inſtitutionem coenæ pro Laicia factam monſtrare poſſint, vel in univerſum Laicos à communione Sacramenti excludere velint, *ſed maximè omnium neceſſaria eſt Sacerdotibus utriusque ſpeciei ſumtio ob pfectionẽ ſacrificij* (æs hoc eſt principium petere. Chriſtus non inſtituit ſacrificium ꝑ Sacerdotib. ſed Sacramentũ ꝑ omnib. Chriſtians)

4. Nullum præceptum divinum de utraq; ſpecie eſſe datum, probatur primò ex figuris.

55. Cap. 24. Conatur Bellarm. variis rationibus probare nullum præceptum divinum à Chriſto datum de utraq; ſpecie ſumenda, primam rationem petit à figuria. *Pleraq; figuræ Euchariſtiæ manducationem ſub una ſpecie ſignificant, ubi quinq; figuras enumerat, videl. lignum vitæ in medio Paradiſi, agnũ paſchalem, manna, panes propoſitionis & participationem ſacrificiorum.*** Sic in Confutatione Auguſtanæ Confeſſionis Faber & Eccius ꝑ confirmanda una ſpecie allegarunt Hiſtoriam de filiis Heli manducaturis panem 1. Reg. 2. & ex ea concludere voluerunt ſolo pane debere Laicos eſſe contentos. Chytr. in Aug. Conſ. p. 189.** Rc. 1. ex allegoriia nõ ducuntur argumenta apodictica in articulo fidei. *Theologia ſymbolica non eſt argumentativa*, dicunt Scholaſtici, 2. applicatio figurarum non eſt facienda proprio arbitrio, ſed niti debet literali aliquo Scripturæ textu & cum analogia fidei congruere. Inſtitutio coenæ verbis propriis & perſpicuia utrãque ſpeciem requirit, bic literalis textus non eſt explicandus per figuras, ſed potius V. T. figuræ ex illo ſunt explicandæ. 3. Aqua ex petra profluena itidem fuit Euchariſtiæ figura fatente Bellarm. ergone etiam ſola ſpecies vini uſurpari poteſt? atqui id oon concedunt omnes Pontificii. 4. Proponimus igitur hoc Theorema Theologicum, ſi multæ figuræ rem unam repræſentant, quicquid eſt in figuria ſingulis, quatenus ſunt figuræ, id totum eſt in re figurata. Poſſet hoc confirmari multis exemplis, ſed judicamua in re manifeſta id non eſſe neceſſarium. Quando ergo Bellarmin. cumulat tales figuras pro una ſpecie, committit ἐλλειπῶς enumerationis, quia antitypus coenæ oſtendit typum debere eſſe plenum, ideoque conjungendas figuras cibi & potus. 5. Et cur non afferunt typum Melchiſedeci, quem aliàs pro ſtabiliendo ſacrificio Miſſatico urgere ſolent? Melchiſedecus protulit panem & vinum, id quod typum Euchariſtiæ fuiſſe Patrea paſſim docent. Vide Clement. Alexand. l. 4. ςρωμ. Cypr. l. 2. Epiſt. 3. Euſeb. l. 5. demonſtrat. c. 3. Ambroſ. l. 5. de Sacram. c. 1. Epiphan. hæreſ. 55. Auguſt. Epiſt. 95. Theodoret. Arnob. Hugonem Caſſiodorum & alioa in Pſal. 109. Bellarm. excipit, *ſe non contendere pro neceſſitate unius ſpeciei, ſicut nos pro neceſſitate duarum.* Atqui praxis oſtendit cootrariũ. Conc. Conſtant. ſeſſ. 13. *ſancta ſynodus declarat effectualiter puniendos contra hoc decretum excedentes, qui communicando populum ſub utraque ſpecie panis & vini exhortati fuerint & ſic faciendum docuerint.* Et poſtea. *Qui ex illis ad pœnitentiam redire non curaverint animo indurato, per cenſuras Eccleſiaſticas, ut hæretici ſunt coercendi invocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit, brachij ſecularis auxilio.* Vide etiam Concil. Trid. ſeſſ. 21. & Gregor. de Valent. de Miſſa fol. 95.

Præ-

Præterea, ne ſic quidem ſatis fit Chriſti inſtitutioni, quæ uoo liberum reliquit utriuſq; ſpeciei uſum, ſed neceſſarium eſſe oſtendit. 6. Apprimè hoc loco notandum, quòd Paulus de Sacramento tum figuris tractans. 1. Cor. 10. utraſque figuras cibi & potus conjungit, quando ad Euchariſtiam eas applicat, ſicque ſuo exemplo oſtendit, non diviſim ſed conjunctim V. T. figuras ſumendas eſſe. v. 3. omnes eandem eſcam ſpiritualem comederunt. v. 4. omnes eundem potum ſpiritualem biberunt. ** Ambroſius in lib. de his qui init. myſteriis cap. 8. & 9. utramque figuram mannæ & aquæ conjungit. *Manna illud* (inquit) *de cœlo, hoc ſuper cœlum. Illud cœli, hoc Domini cœlorum: illud corruptioni obnoxium, ſi in diem alterum ſervaretur hoc alienum ab omni corruptione, quod quicunque religiosè guſtaverit, corruptionem ſentire non poterit: illis aqua de petra fluxit, tibi ſanguis à Chriſto. Illos ad horam ſatiavit aqua, te ſanguis diluit in æternum.* cit. diſt. 2. de conſecrat. cap. 69.** Regerit Bellarm. *aquam, cùm data eſt populo in ſignum ſpiritualis potus, ſolam datam eſſe, ſine ullius cibi ſpiritualis adjunctione.* Reſp. imò verò, quia ſingulis diebus manna cœlitus depluit, inde colligitur, quòd eodem tempore manna & aqua ex petra populo data fuerint ad perfectam per cibum & potum refectionem. Quod ſi vel maximè aqua ſine cibi adjunctione fuiſſet data, tamen ex eo, quòd Paulus utramque figuram cibi & potus in hoc negotio conjungit, immotè colligitur, quod & nos utramque figuram conjungere debeamus. 7. In paradiſo non ſolum fuit arbor vitæ, ſed etiam irriguus ille hortus quatuor fluminibus ex uno fonte promanantibus humectatus fuit. Geneſ. 2. v. 10. Non ſolùm caro agni paſchalis manducabatur, ſed etiam ſanguine ejus poſtes aſpergebantur. Gregor. homil. 22. in Evangel. *Sanguis Chriſti ſuper utrumque poſtem ponitur, quando non ſolum ore corporis, ſed etiam ore cordis hauritur.* Regerit Bellarmin. *ſanguinem illum non poſſe referri ad potum, cum nec biberetur nec daretur hominibus & prius linirentur ex eo poſtes, quam agnus manducaretur.* Reſp. non eſt neceſſe ut idem ſit in antitypo, quod eſt in typo, ſed ſufficit ut analogum quid in antitypo inveniatur. Sanguinis eſu Judæis interdictum fuit, interim ut figura Euchariſtiæ in typo Agoi paſchalis eſſet plena, poſtes domus eo liniri præceptum fuit. 8. Ex figura participatioois ſacrificiorum ſequeretur, etiam Sacerdotes non debere calicem bibere, quia V. T. Sacerdotes carnem victimarum ſine ſanguinis uſu comedebant. Regerit. Bell. *Sacerdotum bibitionem reſpondere conſumtioni per ignem.* Reſp. illa conſumtio per ignem non magis ſpectat ad Sacerdotes quam ad Laicos. Rectè ergò Caſſand. de comm. ſub utraq; ſpecie p. 47. *Extiterunt quidam, qui V. T. teſtimoniis abuſi ſunt ad probandum jus Domini ſanguinis ad ſolos Sacerdotes, non a. ad fideles ptinere, eo q in V. T. offerētes quidem è populo de ſacrificiis, quæ erant in materia ſolita edebant, de libaminibus v. quæ erant in materia liquida, ſolis miniſtris, non a. populo libare fas erat: q. huic commento non ſatis Chryſoſt. occurrat, cum ait: non ſicut in lege veteri partem quidem Sacerdos comedebat, partem etiam populus, & non licebat populo participem eſſe eorum, quorum particeps erat Sacerdos, ſed nunc non ſic: verum omnibus unum corpus proponitur & poculum unum.* Sacerdotum bibitio in S. cœna nititur mandato Chriſti, ſi n. Chriſtus non inſtituiſſet cœnam eo modo, ut manducatioo benedicti panis adderetur bibitio benedicti vini, nunquam ex typo conſumtionis per ignem vel libaminum, bibitio Sacerdotum probari poſſet. Atqui eodem Chriſti mandato nititur & Laicorum bibitio.** In participatione ſacrificiorum Iſraëlitæ etiam biberunt. Deut. 12. v. 11. jubentur adducere holocauſta, victimas, decimas, &c. ac lætari, at quomodo ſine potu reliquias ſacrificiorum conſumere & cum voluptate convivia illa inſtituere potuiſſent? adde q vina i. e. primitiæ & decimæ de vino etiam fuerint oblatæ Deut. 14. v. 26. Sic 1. Sam. 1. v. 9. *ſurrexit Hanna, poſtq̄ in Silo comederant & biberant.* In ſolennib. ſacrificiis paſchalib. etiam biberunt. Deut. 16. v. 1.** Bell. applicatio nititur falsâ hypotheſi, q ſcil. ſacra cœna ſit ſacrificium propitiatorium verè & propriè ſic dictum. 9. Quod ſi vel maximè bibitio Sacerdotum ex conſumtione ſacrificiorum per ignem vel libaminum potu utcunq; probari poſſet, quid de reliquis figuris fiet: ſi o. argumentum à figura arboris vitæ, agni paſchalis, mannæ & panum propoſitionum deductum efficaciter concludit, ſequetur etiam Sacerdotib. ſub una tantùm ſpecie communicandum, ſiquidem non ſolùm Laici, ſed etiam Sacerdotes in illis figuris cibum abſq; potu habuerunt. 10. Cōcludimus igitur reſponſionem ad hoc argumentum forti inverſione. Quia in Paradiſo non ſolùm fuit arbor vitæ, ſed etiam irrigatio fluminum Gen. 2. 10. quia Melchiſedecus non ſolum panem, ſed etiā vinū ptulit Gen. 14. q. 18. quia non ſolùm caro agni paſchalis fuit manducata, ſed etiam ſanguine ejus poſtes & limina domuum aſperſa Exod. 12. v. 7. quia Iſraëlitis non ſolùm manna ex nubibus, ſed etiam aqua ex petra fuit data Ex. 16. v. 15. c. 17. v. 6. quia Eliæ oon ſolùm panis toſtus, ſed etiam aqua per Angelum fuit allata. 1. Reg. 19. v. 6. ideo vi inſtitutionis Chriſti panis Euchariſticus, non ſolùm manducandus, ſed etiam ex calice Euchariſtico bibendum.

56. Secundam aſſertionis ſuæ rationem petit Bell. ex doctrina & exemplo Chriſti. *Dominus n. cū Ioh. 6. de fructu Euchariſtiæ loquitur, non ſemel, ſed quater unam ſpeciem ſufficere docet ad ſalutem. Ibid. panes multiplicavit, non potum. Luc. 24. cum diſcipulis in Emaus panem fregit.* R. 1. Sacramentalis manducatio & bibitio fundamentum habent in S. cœnę inſtitutione Mat. 26. Mar. 14. Luc. 22. 1. Cor. 11. ſed in c. 6. Johannis de ſpirituali manducatione & bibitione agitur, ut ex multis circumſtantiis evidentiſſimè pbari poteſt, & ſuo loco pleniùs demooſtrabimus. ** Bell. l. 4. de Sacr. Euchar. c. 22. *In ſpirituali refectione nō diſtinguūtur cibus & potus.*** 2. hæc aperta veritas multos ex Pontificiis coëgit fateri, non agi hoc c. 6. Johannis de ſacramentali manducatione, tales ſunt: Biel. lect. 84. ſup. Can.** c. Dupliciter 49 diſt. 2. de conſecrat. ex Hieron. c. Credere 59. diſt. ead. ex Auguſtino docetur de ſpirituali manducatione agi Joſ. 6. Suarez l. 2. defēſ. fidei Cathol. c. 5. p. 368. *Multi Catholici negarunt illa verba. Ioh. 6. intelligenda eſſe de manducatione Sacramentali.* Majerus controv. 3. p. 104. §. Sed contra, fatetur, *Chriſtū cœpiſſe illum ſermonem de manducatione ſpirituali Ioh. 6. quæ fit per fidem in ipſum.*** Cuſan. Card. Ep. 7. ad Bohem. Cajet in p. 3. Thom. q. 80. art. ult. Ruard. Tapper in Explic. art. 15. Heſſel. l. de comm. ſub una ſpecie. Corn. Janſ. c. 59. Harm. Evang.** quib. laudatis autoribus hoc nomine graviter ſuccenſet Maldooat. in Joh. 6. v. 53. *Scio* (inquit) *Catholicos, ſcio doctos, ſcio religioſos ac probos viros eſſe, ſed minimè profectò utilē atque fidelem in hac re Eccleſiæ operam navaverunt, q contra Scripturæ ſenſum, contra*

Secundò ex doctrina & exemplo Chriſti.

Patrum

Primùm omnium interpretationem, contra tacitum imò minimè tacitum ſed ſatis ſuperq; explicatum conſenſum Eccleſiæ dixerint, atq; contenderint, hoc loco de Sacramento non agi, quod ut benigniſſimè dicam, eſt temerarium, gravioribusque condemnarem verbis, niſi compertum haberem homines benè Catholicos errore magis animi quam vitio in hæreticorum ſententiam impegiſſe. Majerus in 8. controv. cap. 5. p. 87. *Ideo urgens Chriſtus veritatem rei, quæ in hoc Sacramento ſumitur, perpetuò & manducationem carnis & potum ſanguinis inculcat. Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus, Qui manducat carnem meam & bibit ſanguinem meum. Loquens verò Chriſtus de ſpecie, ſub qua illa ſumuntur, tantùm abeſt, ut utramque ſpeciem urgeat, ut calicis vel vini nunquam faciat mentionem, ſed perpetuò ſolius panis tantum. Neque enim in hoc textu aliud reperies quam mentionem carnis, ſanguinis panis. Pani autem Chriſtus eundem fructum qui ex ſumtione carnis & ſanguinis percipitur (qui fructus eſt vita æterna) adſcribit.* Reſp. 1. argumentum eſt à quæſtione alienum: Chriſtus loquitur de manducatione ſpirituali, quæſtio inter nos & Pontificios eſt de mãducatione & bibitione Sacramentali. 2. De illo pane Chriſtus loquitur qui ſimpliciter & abſolutè omnibus eſt neceſſarius ſub æternæ ſalutis diſpendio v. 53. quique ſemper paſcit ad vitam æt. v. 51. & 54. Jam verò panis & calix Sacramentalis non eſt abſolutè & omnib. neceſſarius quippe abſque quo omnes in V. T. & plurimi in N. T. ſunt ſalvati neque panis Sacramentalis ſemper eſt ſalutaris ſed ſumitur per accidens ad judicium. 3. Si ſolius panis perpetuò Chriſtus mentionem facit. Ergo non arbitrariè. Sed neceſſariò tantum ſub una & quidem illa ſpecie omnib. communicandum 4. falſum eſt Joh. 6. ſolius panis fieri mentionem, fit enim mentio non ſolius comeſtionis, ſed etiam bibitionis ſanguinis. v. 53. 54. 55. 56. 57. At ſanguis non bibitur ſub pane.** 3. Chriſtus in deſerto non multiplicavit potum, quia ejus nulla penuria. Figuræ non ſunt noſtro arbitrio applicandæ, ſed juxta fidei analogiam exponendæ, ſæpè plus eſt in antitypo, quàm in uno aliquo typo ſeorſim ſumto. Ratione generis poteſt fieri applicatio hujus miraculi ad ſacram cœnam. Quemadmodum Chriſtus ibidem corporaliter refecit turbam, ita adhuc hodiè ſpirituali cibo in Euchariſtia nos reficit. 4. Hiſtoriam cœnæ Emaunticæ fatetur Bellarminus ab ipſis Pontificiis variè exponi. Johannes à Lovanio & alii contendunt, *Sacramentum Euchariſtiæ datum à Chriſto fuiſſe duobus diſcipulis.* Cornel. Janſenius in expoſitione illius loci ſtatuit, *panem à Domino benedictum in Emaus non fuiſſe quidem Euchariſtiam, ſed fuiſſe tantum Euchariſtiæ figuram & voluiſſe Dominum hoc exemplo demonſtrare fructum & utilitatem Euchariſtiæ in una ſpecie.* Bellarm. dubitat, quæ expoſitio alteri præferenda ſit, tandem dicit *utramque expoſitionem oſtendere, quod ea ſit utilitas Euchariſtiæ in una ſpecie, ut minimè ſit exiſtimandum fuiſſe imperatum omnibus illius uſum in ſpecie utraque.* Idem ſtatuit Sebalt. Barradius in conc. Evangel. &c. 5. At priori expoſitioni merito obvertitur, quod non poſſit inſtitutio cœnæ pro Laicis ex hoc loco exculpi, cùm omittantur verba ſubſtantialia, *Hoc eſt corpus meum: Hic eſt ſanguis meus*, inde Aug. ſerm. 246. de temp. Gregor. hom. 23. in Evang. atque alii ex veteribus ad communem cœnam referunt, quam explicationem Lyranus probat ex eo, quia Mat. 14. itidem dicitur, quod Chriſtus *acceptis pànibus aſpiciens in cœlum benedixerit, fregerit & diſcipulis dederit.* Wilhelmus Widefort qui contrà Wicleſum Anno 1396. ſcripſit, expreſſè dicit: *neque ex textu, neque ex Gloſſa, neque ex Patribus probari poſſe fuiſſe hanc panis Euchariſtici fractionem.* Cajet. in c. 24. Luc. *In ſola fractione agnitus dicitur inferius, ut intelligamus fractionem fuiſſe miraculoſam, hoc eſt, quod frangebat panem manibus, ſicut alii incidunt cultello.* Dionyſ. Cartuſ. ibid. *Accepit panem & benedixit, non in ſuum corpus convertit, ſicut in cœna, ſed ut moris eſt benedicere cibum, in quo inſtruxit nos, ut ante refectionem benedicatur cibus & potus.* Anton. Julianus in Poſtill. *Accepit panem benedixit, fregit & porrigebat illis ſicut conſueverat ante paſſionem.* Alph. de Caſtro l. 6. contra hæreſ. c. ult. *non vult definire, hunc locum ad Euchariſtiam ſpectare* Baſilienſe & Conſtantienſe Concilia voluerunt, ex hoc loco, communionem ſub una ſpecie probare, ſed Alb. Piggi. in Hierarch. dicit de his conciliis, *quod contra legem Naturæ contra manifeſtas Scripturas, contra vetuſtatis autoritatem & contra Catholicam Eccleſiæ fidem* (in quæſtione de primatu Papæ) *decreverint.* 6. Quidam ex noſtris contra Pontificios hoc utuntur argumento. Si Chriſtus hîc inſtituit cœnam ſub una ſpecie, tum Sacerdotibus potiùs quàm Laicis una ſolùm ſpecies erit exhibenda, quando quidem ipſi Pontificii hos duos inter ſeptuaginta diſcipulos referunt, qui Luc. 10. v. 1. jam antè ad prædicandum emiſſi fuerunt. 7. Sed cùm obvertere poſſint, hos diſcipulos non fuiſſe conficientes, jam v. Sacerdotibus non conficientibus itidem ut Laicis unam ſolam ſpeciem dandam eſſe, ſe pugnare, ideo argumentum hoc modo formamus. Aut in voce panis admittenda eſt, hoc loco, ſynecdoche ut ſubintelligatur potus etiam, aut Chriſtus conſecravit ſine vino, ſi priùs, non poſſunt communionem ſub una ſpecie ex hoc loco, probare. Si poſterius, ergo etiam hodie Sacerdotes ſine vino conſecrare poſſunt. Atqui hoc negant, adeo ut Cajetan. in p. 3. q. 80. art. 12. q. 1. pronunciet, *ſacrilegus eſt Sacerdos conſecrando panem & non vinum*, quod ipſum etiam agnoſcit Bellarm. 4. de Euchar. c. 22. ubi in hanc ſententiam allegat Conc. Tolet. VII. can. 2. & cap. 25. *Sacerdotes propter perfectionem ſacrificii tenentur ſumere utramque ſpeciem cum conficiunt Euchariſtiam.*** Bellarm. de Pontif. Rom. pag. 511. *Sacerdos Miſſificans non poteſt ſub una ſpecie communicare quia imperfectum ſacrificium redderet.* Coſterus in Enchir. pag. 408. *Non ob id tantum ſub ſpeciebus panis & vini hoc Sacramentum eſt inſtitutum, ut à fidelibus ſumatur, ſed primo quidem ut ſacrificium offeratur, quo ſub ſpecie quidem panis corpus tanquam mortuum, ſub ſpecie vero vini ſanguis tanquam fuſus Deo patri exhibetur. Deinde vere ad ſignificandum hoc Sacramento Euchariſtiæ plenam & perfectam dari refectionem ſpiritualem, quæ per cibum & potum hîc ſignificatur.*** 8. Bellarminus negat figuram intellectionis hic habere locum, cum Hiſtoria Evangelica ita conjungat diſtributionem panis benedicti cum Domini receſſu, ut nullum relinquat locum benedicendo vel diſtribuendo calici, ſed argumentum noſtrum modo adductum evidenter convincit aut Synecdochen hoc loco agnoſcendam, aut de vulgari coena locum accipiendum. 9. Poſteriori expoſitioni, quod Chriſtus panem tantùm fregerit in figuram communionis ſub una ſpecie hoc

obver-

obvertimus, quòd inſtitutio ſit norma ac regula ſacræ cœnæ legitimè celebrandæ, ideò figuras & exempla ad inſtitutionem referenda, nequaquam verò inſtitutionem ex figuris & exemplis limitandam. ** Quidam ex Pontificiis adducunt exemplum Pauli. Actor. 27. v. 35. *Sumens panem gratias egit Deo in conſpectu omnium & cùm fregiſſet cœpit mãducare: quem locum de Euchariſtia accipiendum eſſe probant Chryſoſtomi autoritate.* Reſp. Oecumenius diligens Chryſoſtomi ſectator hunc ſumti cibi finem aſſignat μή ποτε τῷ λιμῷ διαφθαρῆτε, ergo fuit eſca vulgaris non Sacramentum Euchar. Idem apparet ex integro contextu. Qui cum Paulo navigabant tempeſtate exorta variis caſibus marinis erant macerati ac languidi, quia per 14. dies jejuni permanſerant, rogati igitur à Paulo, ut cibum ſumerent, tandem paruerunt. Fuêre in navi plerique gentiles, quibus ſacra Cœna adminiſtrari non debuit. **

Tertiò ex doctrina & uſu Apoſtolorũ. 57. Tertiam rationem Bellarminus petit ex doctrina & uſu Apoſtolorum. *Nam Actor. 2. ita deſcribitur communicatio Euchariſtiæ. Erant autem perſeverantes in doctrina Apoſtolorum & communicatione fractionis panis & orationibus. Quod de Euchariſtia ibidem agatur, patet ex eo. 1. quia conjungitur fractio panis cum doctrina & oratione. 2. vituperatio potius quàm laus fuiſſet de fidelibus commemorare perſeverantes eos fuiſſe in prandiis & cœnis corporalibus. 3. Fatetur id Lutherus ſerm. de Euchar. & Calv. lib. 4. inſtit. cap. 17. §. 35.* Reſp. 1. Concil. Conſtant. fatetur, primitivæ Eccleſiæ utramque ſpeciem in uſu fuiſſe. Idem agnoſcunt multi Scriptores Pontificii, quorum teſtimonia adduximus ſuperiùs. 2. Locus hic diverſimodè accipitur à veteribus. Chryſoſt. per panem intelligit jejunium & auſteritatem vitæ. Oecumenius tenuitatem & ſimplicitatem victus notari aſſerit. Gloſſa interlin. ambiguè: *panis ſive communis ſive ſancti.* Lyranus: *cum quia quotidiè communicabant, tum quia omnes cibos, ſicut & cætera communia habebant.* Cajetanus: *per ſingulas domos frangebant panem, quia per ſingulas domos familiarum converſarum ad Chriſtum fiebat diſtributio panis.* ** Κοινωνία à fractione panis expreſſè diſtinguitur Act. 2. v. 42. jam verò nomine κοινωνίας intelligitur Euchariſtia 1. Cor. 10. v. 16. Adde quod v. 46. ſequatur explicatio, *frangentes panem circa domos ſumebant cibum cum exultatione.* ** 3. Quidam Patrum de Euchatiſtiâ hunc locum accipiunt, ſed nullus eorum communionem ſub una tantùm ſpecie ex illo probare voluit, ut meritò miremur impudentiam Hoſii, qui de Sacr. Euch. pag. 34. ex h. l. colligere vult. *D. Jacobum in ſua diœceſi unam tantùm ſpeciem adminiſtraſſe*, cùm tamen in Liturgia Jacobi. p. 26. 36. & 37. utraque ſpecies & ſanctificetur & diſtribuatur primùm clero, deinde ceteris fidelibus. 4. Nec veriſimile eſt ullo modo, Apoſtolos ab inſtitutione Chriſti in adminiſtratione S. cœnæ diſceſſiſſe, jam verò Chriſtus ſub utraque ſpecie eam inſtituit. 5. Argumenta Bellarmini, quæ contra expoſitionem de vulgaribus epulis format, non ſunt apodictica, neque enim ſimpliciter fractio panis, ſed ὁμόνοια & concordia, quæ in publicis cœnis elucebat, in primitiva illa Apoſtolica Eccleſia commendatur. Verba ſic habent. v. 42. *Erant perſeverantes in doctrina Apoſtolorum & communione & fractione panis & orationibus*, ubi communio ſacra à fractione panis vulgaris diſtinguitur. v. 46. *quotidiè quoque perdurantes unanimiter in templo & frangentes circa domos panem, ſumebant cibum in exultatione & ſimplicitate cordis.* 6. Sed demus de Euchariſtiæ celebratione locum accipiendum eſſe, res tamen ipſa cogit, ut agnoſcamus hîc ſynecdochen, quâ per fractionem panis etiam calicis benedictio & diſtributio intelligatur (ſicut in oratione Dominica nomine panis quotidiani victus in genere intelligitur, & per panem vulgaris cœna denotatur. Luc. 14 v. 1.) aliàs ſequeretur ſine conſecratione vini Euchariſtiam celebrari poſſe. Bellarminus regerit, *Lucam non deſcribere, quid Apoſtoli, ſed quid populi facerent.* Reſp. negari omnino nequit, etiam Apoſtolos fuiſſe membra primitivæ Eccleſiæ, at de illis dici nequit, quòd ſolummodò benedictum panem manducarint, nec de calice benedicto biberint. 7. Ac ne ulla reſtet dubitatio, urgemus hoc, quòd Actorum 20. v. 11. Paulus dicitur, *fregiſſe panem*, explica id de coena ſacra & habebis Paulum ſub una ſpecie communicantem, cùm tamen, ut Pontifi[illegible] ſolent loqui, fuerit Clericus conficiens. [illegible]gerit Bellarmin. *ex converſis quoſdam fuiſ[illegible]renos, q[illegible] à vino abſtinuerint.* Reſp. Ceſſav[illegible]am Leviticæ ceremoniæ, ergo non eſt ullo [illegible] probabile, quòd propter obſervationem ea[illegible] primitiva Eccleſia ab inſtitutione Chriſti in [illegible]ratione Euchariſtiæ diſceſſerit. Actor. 21. P[illegible]s obſervat ritus Nazareorum, num & ille à cœn[illegible] tinuit, aut unam ſolùm ſpeciem uſurpavit? 9[illegible] Urget B[illegible]larm. *non ſine cauſa de calice dici. 1. Co[illegible] v. 16. [illegible]lix benedictionis, cui benedicimus: [illegible] autem, [illegible] nem frangimus; calix enim [illegible] benedicebat[illegible], ſed non ſemper diſtribueba[illegible] de etiam pa[illegible] infra dicitur. Unus panis, [illegible] corpus ſumus, qui de uno pane participamus.* Reſp. cap. ſeq. reſp. ad arg. 3. concedit ipſe Bella[illegible]minus in Eccleſia Corinthiorum utramque ſpeciem in uſu fuiſſe, cur igitur hoc loco ex epiſtola ad Corinthios probare conatur, calicem non ſemper fuiſſe diſtributum? Apoſtolus certè perpetuò ibidem conjungit manducationem panis & bibitionem calicis, unde v[illegible]gata verſio addidit: 1. Cor. 10. v. 17. *unus panis [illegible] unum corpus multi ſumus, qui de uno pane, & de uno calice participamus.* Quamvis verò hæc verba in Greco non habeantur, tamen non poterit Bellarminus vulgatam verſionem repudiare, niſi velit incurrere fulmen Concilii Tridentini, quod quovis prætextu eam rejicere prohibet. Neque quicquam momenti obtinet, quòd Bellarminus dicit, *in correctioribus exemplaribus hoc membrum non haberi*, quia olim non erat ſic, admoniti à noſtris & ad fontes pertracti vel tandem correxerunt. Quod argumentum attinet ex v. 16. deductum, illud nimis infirmum. Si licet Bellarmino ex eo, quod Apoſtolus dicit, calix cui benedicimus, colligere, quod calix non fuerit ſemper diſtributus, pari ratione colligere quis poſſet, panem Euchariſticum non fuiſſe ſemper benedictum, quia Paulus dicit, panis quem frangimus, non autem cui benedicimus.

58. Quartam rationem Bellarminus deſumit ex teſtimonio veteris Eccleſiæ, in qua communionem ſub una ſpecie licitam fuiſſe tribus modis demonſtrare conatur. *Primò quia nunquam eam reprehendit aut damnavit, cùm tamen non ignoraret apud aliquos eam in uſu fuiſſe. Nam Manichæi nunquam communicabant, niſi in una ſpecie panis, nec tamen hunc errorem Epiphanius vel Auguſtinus notarunt.* Reſp. benè eſt, quod Bellar- *Quartò ex teſtimonio veteris Eccleſiæ, quæ 1. nunquã improbavit Communionem ſub una ſpecie.*

minus agnoſcit communionem ſub una ſpecie à Manichæis ortam & in Eccleſiam introductam eſſe, quod verò hoc nomine non fuerint à Catholicis reprehenſi, falſum eſt: ſic enim ** Auguſt. lib. 20. contra Fauſtum cap. 13. *Cur urbitretur Fauſtus purem nobis eſſe religionem circa panem & calicem, neſcio, cùm Manichæis vinum guſtare non religio, ſed ſacrilegium ſit. In uva enim agnoſcunt Deum ſuum, in cupa nolunt, quaſi aliquid eos calcatus & incluſus offenderit. Noſter autem panis & calix non quilibet quaſi propter Chriſtum in ſpicis & in ſarmentis ligatum, ſicut illi deſipiunt, ſed certâ conſecratione myſticus fit nobis, non naſcitur, &c.* ** Leo ſerm. 4. quadrageſ. *Cùm ad tegendam infidelitatem ſuam noſtris audeant intereſſe myſteriis, ità in Sacramentorum communione ſe temperant, ut interdum tutiùs lateant. Ore indigno Chriſti corpus accipiũt, ſanguinem autem redemtionis noſtræ haurire omninò declinant: quod ideò veſtram volumus ſcire ſanctitatem, ut vobis hujuſcemodi homines & his manifeſtentur indiciis, & quorum deprehenſa fuerit ſacrilega ſimulatio, notati & proditi à ſanctorũ ſocietate Sacerdotali autoritate pellantur.* Hoc Leonis teſtimonium expendens Petrus à Soto in Inſtit. Dilligæ prælecta & impreſſa ſcribit, *apertè eo oſtendi, quòd communio ſub una ſpecie contraria tunc fuerit conſuetudini Catholicorum.* Nec ſolùm in Manichæis Hæreticis, ſed etiam in ſuperſtitioſis Chriſtianis communio ſub una ſpecie fuit improbata, ut oſtendit decretum Gelaſii cap. Comperimus diſt. 2. de conſecr. *Comperimus, quòd quidam ſumtâ tantummodò corporis ſacri portione à calice ſacrati cruoris abſtineant, quoniam neſcio quâ ſuperſtitione docentur aſtringi &c.*

2. *Vnam ſpeciem reliquit liberam.* 59. *Deinde* (ait Bellarminus) *teſtimonium veteris Eccleſiæ haberi poteſt ex duobus illuſtribus exemplis hæreticarũ fraudum. Scribit Sozomenus lib. 8 Hiſt. c. 5. & Nicephorus lib. 13. c. 7. fœminam quandam hæreticam Macedonianã cùm vellet tegere ſuã hæreſin & ſe Catholicam ſimulare, accepiſſe in manibus Chryſoſtomo ſacris operante panem Euchariſtiæ tanquam paulò pòſt illum manducaturum, ſed clam dediſſe illum ancillæ, & ab ea ſumſiſſe panem prophanum, quem ex domo afferri juſſerat, ut illum palam comederet loco Euchariſtiæ, ſed eum panem continuò in lapidem converſum. Ergo moris fuit, ut acciperent, qui vellent, Euchariſtiam ſub una tantùm ſpecie; at ſi omnes coacti fuiſſent bibere de calice Domini, mulier illa nullo modo ſimulare potuiſſet. Alterum exemplum eſt apud Leonem ſerm. 4. quadrag. ubi de Manichæis dicitur, eos ut hæreſin ſuam tegerent, panem Euchariſtiæ ſumere ſolitos cum Catholicis non tantùm calicem bibere.* Reſp. 1. Concil. Conſtant. concedit in primitiva Eccleſia communionem ſub utraque ſpecie viguiſſe. 2. Et repetimus egregium illud Caſſandri in conſultat. art. 22. *Satis compertũ eſt univerſalem Chriſti Eccleſiam in hunc uſq; diem, Occidentalem verò ſeu Romanam mille ampliùs annis à Chriſto in ſolenni præſertim & ordinaria hujus Sacramenti diſpenſatione utramque panis & vini ſpeciem omnibus Eccleſiæ membris exhibuiſſe, id quod ex innumeris veterum ſcriptorum tàm Græcorum quàm Latinorũ teſtimoniis manifeſtũ eſt.* 3. Tempore Chryſoſtomi, quo hanc Hiſtoriam contigiſſe ſcribit Sozomenus, omnibus utriuſque ſpeciei uſum communem fuiſſe, oſtendim' ſuperiùs. 4. Potuit fraus illa fœminæ hæreticæ deprehendi, antequam calicem acciperet, ſicut etiam hodiè veneficæ conſecratam hoſtiam ori ſolent eximere, eademq; ad Magicas incantationes abuti, ex quo tamen neutiquam colligi poteſt, unius ſolùm ſpeciei uſum in noſtris Eccleſiis haberi. Theophylactus in c. 26. Matth. refert, *quòd Judas acceptum panem Euchariſticum occultarit & Judæis non ſine irriſione Magiſtri ſui monſtraverit*, nec tamen inde ſequitur, quòd non biberit ex calice. 5. Potuerunt Manichæi cum Catholicis in una ſpecie latenter communicare, etiamſi Catholici alterius ſpeciei uſum adjungerent. Breviter ex incertis conjecturis & factis ſingularibus non poteſt de univerſali conſuetudine primitivæ Eccleſiæ judicari, multò minùs inſtitutioni Chriſti quicquam decedere.

60. Tertium teſtimonium Bellar. petit *ex variis ritibus, qui apertè teſtentur uſum unius ſpeciei. Primus ritus eſt aſſervatio Sacramenti, qua non habet locum, niſi tantùm in ſpecie panis.* Reſp. 1. quid de aſſervatione Euchariſtiæ ſtatuendum ſit, diſpicietur inferiùs. In Eccleſia non quid fiat, ſed quid fieri debeat, reſpiciendum, ac de omnibus factis præſertim particularibus ex norma verbi divini judicandum. Jam verò Chriſtus benedictum panem non juſſit aſſervari, ſed manducari. 2. Temporibus Cypriani, Auguſtini, Hieronymi ſatis maturè quidam abuſus in Eccleſiam irrepſerunt, qui ex prima inſtitutione corrigendi ſunt. Cyprian. ſerm. de lapſis commemorat, *nonnullas mulierculas Euchariſtium in arculis & ſtrophiolis aſſervare ſolitas.* Baronius tom. 1. anal. 57. refert, apud Hieronymum haberi, *quod novis ſponſis Euchariſtia miſſa fuerit domi ſumenda.* ** Formam adminiſtrandi Euchariſtiam Moſcovitis uſitatam, ſic deſcribit Alexander Guagninus Veronenſis Eques auratus in deſcriptione Sarmatiæ Europeæ de religione Moſcovitarum omniumq; Rutenorum in cap. de uſu Euchar. *Sacramenta Euchariſtiæ Ruteni ſub utraque ſpecie utuntur, aliud autẽ pro infirmis & aliud pro communicantibus ſecundum conſuetudinem habent. Pro infirmis Sacramentum in hebdomada magna ante paſcha die Jovis conſecratum in vaſe mundo per integrum annum ſervatur. Dum autem id Sacerdos pro infirmo daturus eſt, tum parum vini & aqua tepida addit, portiunculamque bene humectatam ægroto cochleari de calice porrigit. Si autem puer infirmus fuerit, adeò ut non poſſit de pane ſumere, tunc infunditur ei gutta vini conſecrati ſuos de calice. Pro communicantibus verò ſecundùm conſuetudinem Sacramentum, dum ſacrum ſive Liturgia peragitur, conſecratur, quod Sacerdos cochleari ex calice in portiunculas minutas redactum & vino commixtum communicantibus diſtribuit.* (Apparet ex hac relatione utramque ſpeciem aſſervari olim ſolitam. Item vina etiam in Septentrionalib. locis haberi.)** Si libello illi, qui Amphilochii nomine circumfertur, fidem habemus. *Baſilius ea horâ, quâ è vivis exceſſit, hoſtiæ illam partem accepit, quam ſecum contumulare decreverat, & ſtatim in lecto jacens, DEO gratias egit atque ità expiravit.* Servatam ſcilicet per ſeptennium, tot enim à viſione illa ad mortem interſunt anni. Ita fictitius Amphilochius in vita Baſilii. Ex Cypriano ſerm. de lapſis, Auguſtino Epiſt. 107. l. 5. hypognoſt. & lib. de dogm. Eccleſ. cap. 52. conſtat, *infantibus Euchariſtiam dari ſolitam.* Concilium Turonicum referente Burchardo lib. 5. cap. 9. decrevit *dandam eſſe Euchariſtiam ægrotis intinctam ſanguine Domini, ut Presbyter verè poſſit dicere, Corpus & ſanguis Domini noſtri Jeſu Chriſti &c.* Ex Conc. Carthag. 3. can. 9. & Conc. Hipponenſi, — *3. Variis ritibus id ipſum manifeſtavit, quales ſunt aſſervatio.*

itemque

itemque VI. Synodo univerſali in Trullo can. 84. colligitur, *Euchariſtiam ori mortuorum fuiſſe à quibuſdam impoſitam.* Gregor. lib. 2. Dialogi cap. 24. refert, *Benedictum Euchariſtiam pectori cujuſdam Monachi impoſuiſſe*, quod in Concilio Altiſiodorenſi can. 12. prohibitum. Hos ritus omnes & ſingulos an probare velit Bellarmin. maturè diſpiciat, nos de illis judicamus ex verbis inſtitutionis. 3. Adde quòd non ſolùm panem veteres aſſervarint, ſed etiam poculum, apud Chryſoſt. Epiſt. 1. ad Innocent. *etiam ſanguis Domini in ſacrario ſervatur.* Nazianzenus in funere Gorgoniæ. *Sicubi quippiam τῶν ἀντιτύπων ſignorum pretioſi corporis aut ſanguinis manus conſiderat.* Neve reſtet dubitatio, audi Baronium, Anno 404. *Hic lector conſidera, quàm procul abhorreant à Patrum traditione, atque Eccleſia Catholica, qui noſtro tempore heretici negant aſſervandam eſſe ſacratiſſimam Euchariſtiam, quam videmus non ſub ſpecie panis tantum, ſed etiam ſub ſpecie vini olim recondi conſueviſſe. Habes id quoq; probatum autoritate B. Gregorii, dum ait in navi portaſſe navigantes corpus & ſanguinē Chriſti* (Locus Gregorii habetur lib. 3. Dialog. cap. 36.) Vides ipſum Baronium refutationem argumenti Bellarminiani nobis ſuppeditare. 4. quin imò ipſe Bell. ſibi contradicens utramque ſpeciem aſſervatam fuiſſe aſſerit, ſic enim ſcribit lib. 4. de Euchar. Sacr. cap. 4. §. poſt annum. *S. Iohannes Chryſoſt. in Epiſtola priore ad Innocentium Papam, quæ extat tum inter opera ejuſdem Chryſoſtomi tom. 5. tum apud Nicephorum lib. 13. cap. 19. ſcribit, milites quoſdam ad veſperam magni Sabbathi ſanctuarium ingreſſos tantum excitaſſe tumultum, ut etiam ſacratiſſimus Domini ſanguis, qui in ſanctuario erat, in eorum veſtes effunderetur. Quod autem id geſtum non fuerit, dum ſacra Cœna celebraretur, ſed extra actionem illam, patet ex eodem loco, ibi enim Chryſoſtomus dicit, hoc factum eſſe, cùm mulieres jam prepararentur ad Baptiſmum, conſtat autem myſterium Euchariſtiæ ſemper celebrari poſt Baptiſmum. Quare ſanguis ille Dominicus, qui in ſanctuario erat, non tunc conſecrabatur, aut diſtribuebatur, ſed aliquo alio die conſecratus fuerat.* Hæc Bellarminus ſibi contradicens. ** Burchard. etiam lib. 5. decret. cap. 9. *Mandat*, ait, *ut omnis presbyter habeat pyxidem aut vas tanto Sacramento dignum, ubi corpus Dominicum diligenter recondatur ad viaticum recedentibus à ſeculo, quæ tamen oblatio intincta debet eſſe in ſanguine Chriſti.* In Concilio Turonico ſic ſtatutum. *Sacra oblatio, quæ ad viaticum recedentibus de ſeculo reſervatur, intincta eſſe debet in ſanguine Ieſu Chriſti ut veraciter presbyter infirmo dicere poſſit. Corpus & ſanguis D. N. I. C. proficiat tibi in rem. pecc. & v. at.* **

2. Communicatio domeſtica. 61. Secundus ritus eſt communicatio domeſtica. *Vſitatum erat in antiqua Eccleſia, ut Euchariſtiam domū deferrent, & ibi tempore opportuno ſumerent, domi autem ſub una ſpecie Chriſtianos communicari ſolitos perſpicuum eſt tum ex eo, quod ſola ſpecies panis dabatur in manus fidelium, ſanguis autem dabatur ex calice bibendus, ut demonſtrat Cyrillus Catech. 5. myſtag. tum etiam quia non erant in domibus Laicorum calices ſacri, ſeu vaſa quib. contineri poſſit ſanguis Domini, ut patet ex Apol. 2. Athanaſii contra Arianos.* Reſp. 1. Utramque ſpeciem fuiſſe in privatas ædes delatam conſtat ex Hieronymo tom. 1. Epiſt. 4. ad Ruſticum pag. 48. *Nihil Exuperio ditius, qui corpus Domini caniſtro vimineo, ſanguinem portat in vitro.* Ambroſius in orat. de obitu Satyri *hauriendi & transfuſionis* vocibus utitur, quæ non poſſunt niſi de vino Sacramentali intelligi, abſurdum enim eſt, quòd Bellarminus ſtatuit, *has voces etiam ad cibum referri poſſe, quum aliquid integrum ſumitur.* 2. Ruardus Tapperus Decanus Lovanienſis tom. 2. pag. 353. negat communionem ſub una ſpecie ex hoc ritu probari poſſe, ſic enim ſcribit. *Ex hiſtoria de Satyro fratre Ambroſii & ſermone Cypriani de lapſis videtur, quòd illis temporibus ſanguinem Domini ex calice omnes bibebant & quod corpus Domini iis in manus dabatur, ut vel ſtatim ſumerent vel ſecum portarent domum, ibique ſumerent, ita ut per temporum intervalla biberent ex calice Domini & corpus Domini manducarent.* 3. Bellarminus regerit, *hauſtum ſanguinis in Eccleſia & manducationem corporis Domini non potuiſſe haberi pro una communione, ſed fuiſſe diverſas communiones.* Reſp. ipſi tamen pro una communione habuerunt, quia utramque ſpeciem ſumſerunt, licet diverſis locis & temporibus. Nobis autem conſuetudo illa non probatur, quia non convenit inſtitutioni Dominicæ. 4. Quinimò conſuetudo illa ſublata fuit per Concilia, Can. 14. Concil. Tolet. 1. *Si quis acceptam à Sacerdote Euchariſtiam non ſumſerit, velut Sacrilegus propellatur.* Can. 3. Conc. Cæſaraugust. *Euchariſtiæ gratiam ſi quis probatur acceptam non conſumſiſſe in Eccleſia, anathema ſit in perpetuum.* 5. Privata igitur hæc & extraordinaria exempla, quæ per Concilia poſtmodùm abrogata ſunt, non poſſunt nec debent opponi Univerſali primitivæ Eccleſiæ conſuetudini ſub utraque ſpecie communicandi.

62. Tertius ritus eſt communicatio infantium. 3. Communicatio infantum. *Communicabant enim veteres aliquando infantes, ſed ſub una tantum ſpecie nimirum inſtillando in os eorum aliquid ſanguinis Domini, ut patet tum ex Cyprian. in ſerm. de lapſis, tum ex manifeſta ratione, quia non poſſunt infantes cibum aliquem ſolidum ſumere.* Reſp. 1. Propoſitum eſt Bellarmino unam ſpeciem panis comprobare, at infantibus in primitiva Eccleſia juxta Bellarmini aſſertionem dabatur ſolus calix, hactenus igitur argumentum eſt à quæſtione alienum. Paritatem rationis inter uſum ſolius panis & ſolius calicis non concedunt omnes Pontificii. 2. Communicatio infantum pugnat cum præſcripto Apoſtolico 1. Cor. 11. v. 28. *Probet ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice illo bibat*, v. 26. *Quotieſcunque manducabitis panem hunc, & ex calice illo bibetis, mortem Domini annunciabitis.* Quomodo igitur ex ritu Eccleſiæ cum norma verbi divini minùs congruo communio ſub una ſpecie probari poterit? 3. Ne in Pontificia quidem Eccleſia hodie locum habet communicatio infantum, unde Bellarminus ipſe eam improbat lib. 1. de Baptiſ. cap. 9. reſp. ad 9. argum. Anabap. *Ipſe Dominus, ut indicaret Euchariſtiam non eſſe pro infantibus inſtitutam, noluit eam in lacte cōſtituere, quod eſt unicum infantium alimentum, ſed in pane & vino, quæ ad ſolos adultos propriè pertinent.* lib. 4. de Euchar. cap. 23. propoſ. 3. *Quia parvuli non indigent Euchariſtia neceſſariò, nec ſine irreverentia eis dari poſſet, ideo non datur eis neq; à Catholicis, neq; ab hæreticis.* Quomodo igitur ex ritu veteris Eccleſiæ, quem Romana Eccleſia abrogavit, communionem ſub una ſpecie Bellarminus Romanæ Eccleſiæ Cardinalis probare poterit? 4. Falſum eſt, infantibus ſolum poculum ſemper fuiſſe datum, quia Cyprian. ſerm. de lapſis & ex illo

Auguſtinus Epiſt. 23. ad Bonif. tom. 2. p. 18. in perſona infantum ſic loquuntur. *Nos nihil fecimus, nec derelicto cibo & poculo Domini ad prophana convivia ſponte properavimus.* Idem Auguſt. Epiſt. 107. ad Vital. Carthagin. pag. 97. de infantibus ſic ſcribit. *Illi ſi in parva ætate moriuntur, utique ſecundū ea, quæ per corpus geſſerunt, &c. quando carnē Chriſti manducaverunt vel non manducaverunt, quando & ſanguinem biberunt vel non biberunt, ſecundum hæc ergo, quæ per corpus geſſerunt, judicantur.* Et hoc ex Auguſtino tàm manifeſtum, ut ipſe etiā index operum Auguſt. edit. Pariſ. ſub lit. E. ponat hanc propoſitionem. *Euchariſtia dabatur olim parvulis ſub utraque ſpecie*, & remittat lectorem ad lib. 5. hypognoſt. tom. 7. pag. 288. Gregor. Turonenſis libro in gloriam plurimorum Martyrū c. 9. *Judæi cujusdam vitriarii filius, cùm inter Chriſtianos pueros ad ſtudia literarum exerceretur, quadam die dum Miſſarum feſta cum aliis infantibus in Baſilica B. Mariæ celebrarentur, ad participationem glorioſi corporis & ſanguinis Dominici cum aliis infantibus, infans Judæus acceſſit.* 5. Communicationem infantum non fuiſſe uniformem in primitiva Eccleſia, colligi poteſt ex Innocentio P. R. qui in ſua ſumma cap. 9. ſic ſcribit. *Quia Euchariſtia augmentū dat gratiæ, ideo dixerunt quidam, quod parvulis danda eſſet Euchariſtia in forma liquida ſanguinis Dominici, vel in forma panis commixta & contrita in aqua, quia ſi aliquid eis ſubtraheretur, de gratia aliquid diminueretur & ita minus haberent in cælo præmium. Unde peccare dicunt, qui eis Euchariſtiam ſubtrahunt. Alii dixerunt, quod non eſſet parvulis danda Euchariſtia propter periculum ejectionis, & quia nihil eis valeret, niſi deglutirent. Sed ad hoc dixerunt quidam magni viri, quod non exigitur in Euchariſtia ſumtione, niſi quod guſtu inviteiur & ſapor ſentiatur &c.* Quomodo igitur ex ritu vario & inconſtante communio ſub una ſpecie probabitur.

4. Communicatio ægrotorum. 63. Quartus ritus, quem Bellarminus urget, *eſt communicatio ægrotorum*, quam ut plurimum ſub una ſpecie factam probare conatur ex Euſebio lib. 6. Hiſt. c. 36. Paulino in vita Ambroſii, Amphilochio in vita Baſilii &c. Reſp. 1. Juſtinus Apol. 2. & Hieron. Epiſt. 4. ad Ruſticum teſtantur, utramque ſpeciem ſolitam deferri ad abſentes & infirmos. Verba Hieronymi hæc ſunt. *Nihil Exuperio ditius, qui corpus Domini caniſtro vimineo, ſanguinem portat in vitro.* Beda lib. 4. Hiſt. Eccleſ. cap. 14. cuidam puero ægroto Apoſtolos dixiſſe refert. *Expectare habes, donec Miſſa celebrentur ac viatico Dominici corporis & ſanguinis accepto ſic infirmitate ſimul ac morte abſolutus ad æterna in cælis gaudia ſublevaris.* 2. Bellarm. ipſe addit, *ut plurimū ſub una ſpecie ægrotos communicaſſe*, fuit ergo ritus particularis, qui non poteſt nec debet univerſali Eccleſiæ conſuetudini ſub utraque ſpecie communicandi opponi. 3. Euſebius lib. 6. Hiſt. cap. 36. ex Epiſtola Dionyſii Alexandrini refert quidem, *Presbyterum dediſſe puero particulam Euchariſtiæ Serapioni ſeni ægroto præferendam*, ſed ſtatim addit, *præceptum puero fuiſſe, ut eam madefactam in os ſenis infunderet*, quod intelligitur ex canonib' Concilii Turonenſis ſive Turonici apud Ivonē & Burchardum, ubi præcipitur, *ut Euchariſtia quæ in viaticum ex vita excedentium reſervatur, intincta ſit in ſanguinem Domini, ut veraciter Presbyter dicere poſſit. Corpus & ſanguis Domini noſtri Jeſu Chriſti proſit tibi in vitam æternam*, unde intelligitur, utramq; ſpeciem judicatā fuiſſe neceſſariam. 4. Paulinus in vita Ambroſii ſcribit, *eum corpore Domini ſumto, ubi illud deglutiverat, continuò animam Deo reddidiſſe*, ſed ex peculiari illo mortis ſupervenientis caſu, quo uſus calicis ex accidenti fuit impeditus, non poteſt colligi ægrotos reliquos ſub una tantum ſpecie, communicaſſe. Eraſmi judicium de illo ſcriptore vitæ Ambroſii ſub titolo Paulini notum eſt. *Quæ ille idem artifex eſt* (ait in præfat. Ambroſii) *qui tam multa contaminavit in ſcriptis Hieronymianis natus in hunc ludum.* 5. Si Amphilochii libello fides habenda, Baſilius eâ horâ, qua exceſſit hoſtiæ illam partem accepit, quam ſecum contumulare decreverat & ſtatim in lecto jacens Deo gratias egit atque ita expiravit, ſervatam ſcil. per ſeptennium, tot enim à viſione illa ad mortem interſunt anni. An hoc Baſilii conſilium vel potiùs Amphilochii figmentum probari debeat, Bellarminus deliberet.

64. Quintus ritus eſt *uſus communionis Laicæ*, quæ in pœnam gravis alicujus delicti olim dabatur Clericis ablata eis communione Clericali, cujus mentio fit in Epiſtolis Felicis & Siricii, in Concilio Elibertino can. 76. Sardicenſi cap. 2. & Agathenſi cap. 2. 5. & 50. Pœna autem Clericis inflicta hæc erat, *quòd communicantib. aliis Clericis ſub utraque ſpecie, ipſi prohiberentur à calice Domini & urgerentur unā tantùm ſpeciem ſumere.* Reſp. 1. notamus contradictionem in Bellarmino. Superiùs magno conatu concomitantiam ſtabilire voluit *totum ſc. Chriſtum eſſe ſub utraque ſpecie* c. 21. *totam etiam Sacramenti rationem in una ſpecie inveniri* cap. 22. *nō majorem utilitatem ſumi ex communione ſub utraq; ſpecie, quam ſub una: nihil ſpiritualis fructus capi ex duab. ſpeciebus, quod non capiatur ex una* c. 23. hoc autē loco ſcribit *unius ſpeciei uſum in pœnam gravis alicujus delicti olim Clericis impoſitum*, at quæ hæc pœna, ſi cum corpore & ſanguine Chriſti ratione concomitantiæ acceperunt. 2. Clerici illi, quibus pœnæ loco unius ſpeciei uſum impoſitū fuiſſe Bellarminus dicit, aut fuerunt conficientes, aut non conficientes. Prius dici nequit, quia *ſacrilegus eſt Sacerdos conſecrando panem & non vinum.* Cajetan. in part. 3. Thomæ q. 80. art. 2. manet igitur poſterius, quod fuerint non conficientes. Atqui Concilium Tridentinum Clericos non conficientes æquè ut Laicos à communione ſub utraq; ſpecie arcet ſeſſ. 21. c. 1. aut ergo ſtatuendum grave quoddam delictum Clericos omnes admiſiſſe, propter quod pœnæ loco illud eis fuerit impoſitum, aut negandum eſt communionem Laicam Clericis olim impoſitam fuiſſe unius ſpeciei communionem. 3. Quæ olim fuerit communio Laica, ex veteribus intelligi poteſt. Pamelius in notis ſuper Epiſtol. Cyprian. ad Antonianum. 52. exponens hæc verba, *ut Laicus communicet*, ſic ſcribit. *Laicum communicare non aliud eſt veteribus, quàm inter Laicos communicare. Orabant autē & communicabant illi extra cancellos per miniſterium Archidiaconi, hoc eſt, extra chorum, ut hodie loquimur*, quam expoſitionē Pamelii manifeſtè probat c. convenientibus. 1. q. 7. ex 2. Synodo Nicena, ubi *ad Laicam communionem recipi & adminiſtratione Eccleſiaſticâ prohibere ſeſe mutuo explicant.* Canon Apoſtol. 15. facit mentionē communionis Laicæ, at Concilium Conſtantienſe fatetur Apoſtolicæ & primitivæ Eccleſiæ utramq; ſpeciem in uſu fuiſſe, & omnes illi Canones Conciliorum, qui Laicæ communionis mentionem faciunt, 5. Communio Laica.

eo

eo tempore editi ſunt, quo omnes fideles utramq; ſpeciem ſumeſe ſoliti ſunt, unde Georgius Wicelius ſcriptor Pontificius Laicam communionem nihil aliud eſſe pronunciat, quàm *inter Laicas communionem percipere, nan adminiſtrare, nan Sacerdotis officio fungi*, cui aſtipulantur Lindanus & Tapperus. 4. Idipſum agnoſcit Baronius qui tom. 1. Annal. Anno 314. ſect. 88. explicans canonem 9. Synodi Ancyranæ; *à miniſterio ceſſare debebunt: additur* (inquit) *in ſecunda editione. Laicam tantum recipientes communionem, atmirum nō cum ſacrum miniſtris ampliùs, ſed cum populo extra cancellos communicantes.* 5. Bellarm. contra hanc explicationem Laicæ communionis duo argumenta format: primò *quia etiam de Diaconis agitur in illis canonibus, ad quos nunquam ſpectavit Eucharistiam conficere.* Reſp. quid tum? ſufficit, quod à munere Eccleſiaſtico remoti & in ordinem Laicorum redacti fuerint, etiamſi antea non conſecraverint, adde quòd ad Diaconos in primitiva Eccleſia calicis diſtributio etiam pertinuerit, ut intelligitur ex Apol. 2. Juſtini. Alterum quod Bellarminus urget, petitum eſt ex Canone Sardicenſi. 2. ubi *ob crimina quadam graviara ne in morte quidem Laica communio quibusdam concedenda dicitur, at cum datur communio agrota, idque in privata cubiculo nulla diſtinctio poteſt notari loci aut temporis inter Laicos & Clericos.* Reſp. perinde hoc eſt ac ſi diceretur, omnino communionem non recipiant, perfectè abdicati & excommunicati, ut ne morientes quidem communione digni cenſeantur, atque ita hunc canonem exponit Balſamon in comment. quod enim canon Sardicenſis dicit, *ne in fine quidem Laicam cammunianem recipiant*, id canon 5. Concilii Ilerdenſis ſub Theodoſio de Sacerdotib. ad libidines revertentibus loquens ſic exponit: *nō ſolùm dignitate afficii careant, ſed etiam ſanctā communionem niſi in exitu nan percipiant.* Sardicenſis Synodus à Patrib⁹ Orientalis Eccleſiæ eſt congregata. Atqui in Eccleſia Orientali communio ſub utraque ſpecie ad noſtra uſque tempora perdurat, quomodo igitur per communionem Laicam unius ſpeciei uſus iotelligi poteſt. 6. Laicam communionem ſic deſcribit Bellarminus, quòd fuerit ea, *qua Laicis permittebatur tangenda & etiam deſerenda ſi vellent. Sola autem ſpecies panis dabatur in manu, ex calice autem bibebant qui volebant in Eccleſia, ſed nan licebat Laicis calicem tangere, nedum ſecum deferra.* Vide Cyrill. Hieroſol. Cath. 5. myſtag. Atqui ex hac deſcriptione Laicæ communionis colligitur, primò quòd Laicis conceſſus & liber fuerit calicis conſecrati uſus, à quo in Eccleſia Romana hodie penitùs arcentur: Deinde quod Laica communio pœnæ loco Clericis impoſita non poſſit de neceſſario unius tantum ſpeciei uſu intelligi. Etenim ſi hæc eſt communio Laica, quod Laici ex calice bibebant, qui volebant, quomodo per Laicam communionem Clerici à calice fuerunt prohibiti?

6 Communio præſanctificatorū. 65. Sextus ritus, quem Bellarm. urget, *eſt communio præſanctificatorum* apud Græcos certis quadrageſimæ diebus uſitata, in qua ipſe Sacerdos ſub una tantùm ſpecie communicat. Reſp. Officium Græcorum de myſteriis ante conſecratis in Bibliotheca S. Patrum diſertis verbis utriuſq; ſpeciei meminit, ibi enim legitur, *Sacerdotem poſtquam ſanctificaris panem, infundere vinum in ſacrum calicē & aquam & recitare conſueta.* Sic etiam Liturgia præſanctificatorum interprete Genebrardo utriuſque ſpeciei meminit. *Ecce* (inquit) *immaculatū corpus ipſum & vivificus ſanguis hac nunc hora ingredientia in hac menſa myſtica ſunt, qua multitudine cœleſtis exercitus inviſibiliter ſtipantur, quorum communionem innocuam nobis tribue &c.* Sic poſtcommunio (id eſt, gratiarum actio poſt communionem) utramq; ſpeciem diſertè exprimit. Atqui hi ſunt ritus Eccleſiæ veteres, ex quibus communionem ſub una ſpecie Bellarminus probare voluit, ſed accuratè notandum. 1. quòd nullus ritus Eccleſiæ inſtitutioni, voluntati & ordinationi Chriſti quicquam minimâ ex parte derogare poſſit; neque enim ex ritu Eccleſiæ de inſtitutione Chriſti, ſed contrà potius ex inſtitutione Chriſti de ritu Eccleſiæ judicium fieri debet, niſi velimus præpoſtero ordine regulam & normam ad normatum (ut ſic loquar) & regulatum inflectere. Bellarminus lib. 1. de Sacramentis in genere cap. 26. §. *Ex quo intelligimus.* contrarium planè ſtatuit, ſic enim ſcribit. *Cum certum ſit, conſuetudinem univerſa Eccleſia perpetuam nan poſſe cum verbo Dei pugnare & clarior ſit conſuetudo quam ipſum verbum, rectè judicabant illi* (qui Cypriano ſe opponebant) *ex conſuetudine verbum Dei eſſe interpretandum, non ab verbum Dei obſcurum & ambiguum conſuetudinē abolendam, ut Lutherani hoc tempore faciendum eſſe contendebant.* Sed nemini verè pio & erudito hoc pronunciatum ex Cuſano Card. Epiſt. 2. ad Bohemos petitum, quòd Scripturæ juxta currentem Eccleſiæ ritum expooendæ ſint, probari unquam poterit. 2. quòd ritus particulares, privati, varii & diverſi nec poſſint nec debeant univerſali & probatæ conſuetudini Eccleſiæ opponi. Jam verò diſertè ſcribit Caſſander in conſultatione de Auguſt. Conf. art. 22. *ſatis compertum eſt, univerſalē Chriſti Eccleſiam in hunc uſque diem, occidentalem vero ſeu Romanam mille ampliùs annis à Chriſto in ſolennis præſertim & ordinaria hujus Sacramenti diſpenſatione utramq; panis & vini ſpeciem omnib. Eccleſia membris exhibuiſſe, id quod ex innumeris veterum Scriptorum tàm Græcorum, quàm Latinorum teſtimoniis manifeſtum eſt.* 3. quòd ritus per Concilia ſublati non poſſint inſtitutioni Chriſti immotæ ac perpetuæ opponi, &c.

5. Ex conſenſu Eccleſia poſterioris. 66. Vidimus hacten⁹ quartam rationem, quam pro ſtabilienda ποτηριοληψίᾳ Bellarminus attulit. Quintam petit *ex conſenſu & teſtimonia Eccleſia poſterioris*, ubi profert teſtimonia *Bernhardi, Bedæ, Ordinis Romani & conjecturam valde magnam q. in Eccleſiis numeroſis nan potuerit dari communio tam populo ex calice veri ſanguinis Domini.* Reſp. 1. *Conſuetudo ſine veritate vetuſtas erroris eſt* c. conſuetudo diſt. 8. *Dominus nan dixit, ego ſum conſuetudo ſed veritas, qualibet conſuetudo quantumvis vetuſta, quantūvis vulgata veritati eſt omninò poſtponenda* c. ſi conſuetudinem ead. *Uſus longævus nan vincat rationem aut legem* l. conſuetudinis C. quæ ſit longa conſuetudo: 2. Eccleſia Græca uſum utriuſque ſpeciei inviolatum conſervavit. 3. Conſuetudo primitiva Eccleſiæ Apoſtolis vicinæ meritò præferenda conſuetudini Eccleſiæ poſterioris. Cyprian. Epiſt. ad Pompejum habet elegantē ſententiam, quam Auguſtinus lib. 5. de unico Baptiſmo cap. 26. *ſine dubitatione optimam eſſe dicit. In compendio eſt apud religioſas mentes & errorē deponere & invenire atq; eruere veritatem. Nam ſi ad divina traditionis caput & originem revertamur, ceſſat error humanus. Si canalis aqua, qui copioſè priùs & largiter fluebat, ſubitò deficiat, nonne ad fontem* per-

pergitur, ut illic defectionis ratio noſcatur, utrumne areſcentibus venis in capite ſiccaverit, an vero integra inde & plena percurrens in medio itinere defecerit? quod & nunc facere oportet Dei Sacerdotes & in aliquo ſi mutaverit vel vacillaverit veritas, ad originem Dominicam & Evangelicam & Apoſtolicam traditionem revertamur, & inde ſurgat actus noſtri ratio, unde & ordo & origo ſurrexit. Latomus ſcribit, *Primam Eccleſiam cum adhuc rudis eſſet, ritum à Chriſto acceptum religiosè tenuiſſe, donec à Patribus docta intelligeret, utramque ſpeciem convenire Sacerdotibus, Laicos ſolo pane contentos eſſe poſſe.* At laudabilis illa fuit ruditas in verbis Magiſtri fideliter & ſimpliciter acquieſcere. 4. Thomæ Aquinatis tempore fatemur introductum unius ſpeciei uſum, idem tamen part. 3. q. 74. expreſſè aſſerit *in quibuſdam ſolum Eccleſiis ita obſervari*, fuit ergo ritus particularis & privatus. Bernhardus utriuſque ſpeciei paſſim meminit, quæ ex lib. 1. de vita Bernh. cap. 11. Bellarminus allegat, in illo loco non habentur. Beda lib. 1. in Joh. cap. 2. homil. de ſanctis & alibi uſum panis & calicis in Euchariſtia ſemper conjungit. Ordo Romanus de officio Miſſæ p. 23. *Recepto calice Archidiaconus confirmat omnes ſanguine Dominico, quos communicaverit Pontifex corpore Dominico.* 5. Concludimus igitur verbis G. Caſſandri de comm. ſub utraq; ſpecie f. 17. *Non puto demonſtrare poſſe totis mille amplius annis in ulla Eccleſia Catholica parte ſacroſanctum hoc Euchariſtiæ Sacramentum aliter in ſacra Synaxi è menſâ Dominica fideli populo, quàm ſub utroque panis & vini ſymbolo adminiſtratum fuiſſe.*

6. Ab incommodis, quæ neceſſitatem utriuſque ſpeciei conſequuntur, qualia ſunt 1. Impoſſibilitas legem iſtã implendi.

67. Sextam & ultimam rationem petit Bellarminus *ab incommodis, quæ ſequuntur neceſſitatem utriuſque ſpeciei.* Mirum verò Chriſtum & primitivam Eccleſiam incommoda illa non vidiſſe, audiamus tamen, quæ ſint illa. *Primum incommodum eſt impoſſibilitas implendi legem iſtam in iis locis, ubi populus eſt valde numeroſus & unus tantùm Sacerdos. Neq; n. ſimul multi calices conſecrari poſſunt, neq; conſecrari poteſt vinum in calice aliquo vaſtiſſimo, qui tantum vini capiat, quantũ univerſo populo ſufficiet: neque poteſt in eadem actione ſæpius repeti conſecratio.* ** Vitus Miletus in refut. lib. de ſexcentis errorib. An. 93. eò progreditur, ut ſcribat, num. 961. *Chriſtũ propter caſus, qui tandẽ in Eccleſiis contigerũt, nõ potuiſſe præcipere, ut ſemp & abiq; ſub utraq; ſpecie hoc epulum ſacrũ adminiſtraretur, imo negat Chriſtum, ſi hodie denuò Sacramentum diſpenſare deberet, utramque ſpeciẽ diſpenſaturum.* ** Reſp. ratio hæc eſt particularis, non ergo poteſt probare univerſale calicis interdictum, quia argumentũ non debet eſſe anguſtius concluſione probanda. Adde quòd antecedens multis laboret vitiis: Ordinentur plures miniſtri: iteretur ſæpiùs cœnæ adminiſtratio, tribuatur tantum temporis ſpacium communioni, quantum in numeroſo populo requiritur: quodvis potiùs quæratur remedium, quàm ut contra Chriſti inſtitutionem aliquid agatur. Tertull. in Apologet. cap. 37. de incrementis primitivæ Eccleſiæ ſic ſcribit. *Veſtra omnia implevimus urbes, Inſulas, caſtella, municipia, conciliabula, caſtra ipſa, tribus, decurias, palatium, ſenatũ, forũ &c.* nihilominus tamẽ utriuſq; ſpeciei tum fuit uſus. Proponim' autẽ Bellarm. hoc perpendendũ. Si in magna populi frequentia Sacerdotum numerus ad audiendas auriculares confeſſiones ſufficit, multò magis ad calicis adminiſtrationem ſufficiens eſſe poteſt. Connexio eſt manifeſta, quia plus temporis requiritur ad audiendam ſingulorum peccatorũ enumerationem, quàm ad calicis Euchariſtici adminiſtrationem. 2. *Secundum incommodum eſt irreverentia ſanctiſſimi Sacramenti, quæ in effuſione ſanguinis metuenda. Fieri enim nõ poteſt, ut ſanguis Domini miniſtretur tantis populorum turbis, quanta in Paſchate ad communionem accedunt, quin ſæpiùs effundatur, cùm præſertim multi ſint ſenes, debiles, ruſtici, qui vix ad bibendum de manu alterius ſe accommodare norunt. In deportatione etiam ad ægrotos facillimum eſſet, ut effunderetur vel ex illa agitatione turbidum & ineptum fieret.* Reſp. metuenda potiùs irreverentia Chriſti, ſi ab ejus verbo recedatur. Tertullianus de corona militis cap. 3. Origenes, homil. 13. in Exod. Cyrillus Hieroſolymitanus catech. myſtag. 5. de pane Euchariſtico idem præcipiunt. *Cum corpus Domini ſuſcipitis* (inquiunt) *cum omni cautela & veneratione ſervatis, ne ex eo parum quid decidat.* Utrobiq; igitur adhibeatur cautio, nequaquã verò uſus alterutrius ſpeciei planè tollatur. Sed nec militat hæc ratio, ſi pauci adſint Laici. In periculo effuſionis non ſpectatur numerus Chriſtianorum, ſed cõmunicantium; jam verò primitivæ Eccleſiæ zelus in frequenti hujˀ Sacramenti uſu major fuit, quàm poſterioribus ſeculis, & nihilominus ſub utraq; ſpecie in primitiva Eccleſia fuit communicatum. Idem judicium de Euchariſtiæ deportatione ad ægrotos, quæ publicæ & ſolenni communioni non poteſt præjudicare, quin imò poſſet etiam in privatis ædibus conſecratio fieri. Juſtini ætate *per Diaconos Euchariſtia, id eſt, panis, vinum & aqua, in quibus gratiæ actæ, abſentibus mittebantur* ſine ullo irreverentiæ & effuſionis periculo. Apol. 2. Quod Bellarm. addit, *Chriſtum inſtituiſſe quidem Euchariſtiam ſub duplici ſpecie, ſed non juſſiſſe dari omnibus ſub duplici*, eſt oppoſitum in adjecto, quia inſtitutio Chriſti eſt norma legitimæ adminiſtrationis. Quod ſubjungit *creſcente Eccleſiæ multitudine apparuiſſe incommodũ & ſic paulatim deſiiſſe utriuſque ſpeciei uſum*, id omni ſapientis Chriſti inſtitutioni & primitivæ Eccleſiæ Hiſtoriæ repugnat. Idem ſcil. Bellarminus verbis paulò modeſtioribus dicere voluit, quod Matthias Breidenbachius ludi Embricenſis moderator ſcripſit, *inſtitutionem Chriſti multis modis incommodam extitiſſe, ideoque non ſine cauſa à ſanctis Patribus fuiſſe mutatam.* 3. *Tertium incommodum eſt, quod multi abhorrent à vino & vel Naturâ abſtemii ſunt vel educatione, quibˀ tamen per leges divinas à communione non licet abſtinere.* Reſp. ratio hæc itidem particularis eſt, proinde non poteſt ex ea univerſale calicis interdictum deduci, num enim propter paucos abſtemios totus fidelium populus calice Euchariſtico privandus? adde quod rariſſimè inveniantur, qui non poſſint tantum vini haurire, quantum ſufficit ad uſum Sacramentalem, ac teſtatur experientia, etiam illos qui Naturâ vel educatione abſtemii ſunt, guttulas aliquas vini in Euchariſtia ſine periculo vomitionis aſſumere. Quid reliquis faciendũ ſit, inferiùs declarabitur. 4. *Quartum, incommodum eſt penuria vini, ſiquidem in multis regionibus vinum non creſcit, & quod aliunde affertur, partim ſummo precio emitur, partim non diu conſervatur, ex quo oporteret plurimos aut nunquam aut rariſſimè communicare, ſi non poſſet fieri communio ſub una ſpecie.* R. non poterit ullus terrarum monſtrari locus, in quem non advehatur tantum vini, quantum ad Euchariſtiæ adminiſtrationem requiritur. Et quomodo hæc vini inopia

2 Irreverentia Sacramenti.

3 Abſtemii à communione arcerentur.

4. Penuria vini in quibuſdã regionibꝰ.

reliquis

reliquis terris, regnis & Provinciis, in quibus magnâ copiâ vinum creſcit, præjudicare poteſt, quò minus cōmunio ſub utraq; ſpecie juxta Chriſti inſtitutionem ipſis concedatur. ** Illa ultima Thule, quam hodie Islandiam vocant vinum non admittit modò, verùm etiā in uſus neceſſarios reponit, quod teſtantur nautæ, qui remotiſſimas illas Septentrionis plagas pernavigant. Nec ſacra Euchariſtia in illa regione aliter celebratur, quam ſub panis & vini ſpecie. Quid? poteſtne Miſſa celebrari apud Pontificios ſine vino? diſpenſari autem apud eoſdem Cœna non poteſt niſi Miſſâ antegreſſâ.** Volaterranus l. 7. Geograph. refert Innocentium VIII. conceſiſſe Norvegis *ut ſine vino ſacrificarent, quod vinum in Norvegia non creſcat & aliunde importatum aceſcat.* At cùm ipſi Pontificii hoc non concedant, miſerè in illo facto excuſando ſeſe torquet Bell. *Id Pontifex ille ideò conceſſit, ſi tamen conceſſit* (inquit) *vel quod ejus ſententia eſſet, non eſſe de jure divino ut ſacrificium, in utraque ſpecie confice debeat, vel quod judicaverit, jus divinū ita interpretandum eſſe, ut excipiatur caſus neceſſitatis.* At ſi Pontifex in decretis ſuis errare non poteſt, ut alibi pugnat Bellarm. cur contra hoc Innocentii decretum ſcribit lib. 4. de Euch. c. 22. prop. 2. *In una ſpecie non habetur perfectè & integrè ſacrificii ratio, ſed utraque neceſſaria eſt.*

Gerſonis rationes pro ſtabilienda communione ſub una ſpecie.

68. Atqui hæ ſunt rationes ſive potiùs folia ficus, quibus ſeceſſionē à verbo & inſtitutione Chriſti in cōmunione ſub una ſpecie factā Bellar. tegere & palliare voluit, à quo non immeritò quærimus, cur omiſerit rationes Gerſonis Canc. Pariſienſis paulò poſt Conſtantienſis Concilii decretū editas. Cùm n. poſt promulgatū interdictū calicis animadverterent, multis non ſatisfieri illis rationibus, quibus tanquam fundamentis prohibitio ſuperſtructa erat, leniores Concilii hoc negocium dederunt Johan. Gerſoni, ut is conquireret decreti rationes, quas in Tractatu de cōmunione Laicorum biennio poſt Concilium edito hiſce verbis complectitur. *Præſentes ſunt in hoc Concilio de præclaris univerſitatibus tàm numero, quàm merito præcellentes Theologi, unde dicunt eorum plurimi* (non ergo omnes) *qui ſuper hoc fuerunt ſimul congregati, quòd conſuetudo licitè & rationabiliter fuerit introducta* (ergo non à primis Eccleſiæ temporibus uſitata) *de non communicando Laicos ſub utraq; ſpecie, præſertim poſt multiplicationem fidelium & hoc propter evitationē multiplicis periculi, irreverentiæ & ſcandali circa ſuſceptionem hujuſmodi benedicti Sacramenti. Primum periculum in effuſione. Secundum in deportatione de loco ad locum. Tertium in vaſorū ſordidatione, quæ deberēt eſſe ſacrata, nec paſſim tractata vel tacta à Laicis. Et multò minùs deberet vinum conſecratū vendi in apothecis, ſicut fit apud tales, ut dicitur. Quartum in barbis longis Laicorum. Quintum in cōſervatione pro infirmis, cùm poſſit in vaſe acetum generari, & ita deſineret ibi eſſe ſanguis Chriſti, nec ſuſcipiendum eſſet, nec noviter conſecrādum ſine Miſſa. Et fieri poſſet, quòd daretur acetum purum pro ſanguine Chriſti. Addito, quòd in æſtate bibiones aut muſcæ generarentur, quantumcunq; eſſet vas clauſum, cumq; etiā putreſceret, aut fieret velut abominabile ad bibendum. & hæc ratio eſt efficax valdè. Et ex alia ratione, quoniam alii multi prohibiſſent. Et quæritur in quo vaſe fieret conſecratio tanti vini, quantū requireretur in paſchate pro decem aut viginti millibus perſonarum. Sextum damnum eſſet in ſummoſitate vini ſaltem apud multas partes, in quibus vix invenitur vinum ad celebrandum & alibi carè comparatur. Eſſet præterea periculum in congelatione. Eſſet rurſus periculum in falſa credulitatis inductione & hoc multipliciter 1. quòd tanta eſſet dignitas Laicorum circa ſumtionē corporis Chriſti ſicut & Sacerdotū. 2. quod hoc facere ſemper fuit & eſt neceſſitatis. Et ita perierunt omnes & pereunt aliter ſentientes, facientes aut docentes. Et omnes generaliter tàm Clerici, quàm Doctores & Prælati, qui non poſſetenus oppoſuerunt ſe tali conſuetudini verbis, ſcriptis aut ſententiis, & quòd ſacram ſcripturam omnes illi perverterint. 3. quod virtus hujus Sacramenti non eſt principaliùs in conſecratione quàm in ſumtione. 4. quòd Eccleſia Romana non ritè ſentiret de Sacramentis, nec in hoc eſſet imitanda. 5. quòd Concilia generalia & ſpecialiter Conſtantienſe erraverunt in fide & bonis moribus. 6. multipliciter eſſet occaſio ſeditionum & ſchiſmatum in Chriſtianitate.* Has fuiſſe rationes Theologorū in Concilio Conſtantienſi ex Gerſone diſcimus, quarum operoſam refutationem addere non eſt neceſſarium, cùm potiores ex ſuperioribus intelligi poſſint, reliquarū verò ipſos Scriptores Pontificios hodiè pudeat.

CAP. X.

De retinendo τοῦ ῥητοῦ in verbis Cœnæ.

Vera corporis & ſanguinis Chriſti in cœna præſentia.

69. Egimus hactenus de externis ſymbolis ſive re terrena hujus Sacramenti, quæ ſunt panis & vinum: reſtat, ut de re cœleſti hujus ſacri convivii, quæ ſunt corpus & ſanguis Chriſti, pari perſpicuitate diſſeramus. Quamvis enim in ſacra cœna panem & vinum ex Chriſti ordinatione accipiamus, manducemus ac bibamus: non tamen nudum panem ac nudum vinum accipimus, *ſed panis, quem frangimus, eſt communicatio corporis Chriſti: Poculum cui benedicimus, eſt communicatio ſanguinis Chriſti* 1. Cor. 10. v. 16. Unde Irenæus lib. 4. c. 34. p. 263. graviter monet, *panem, qui vocationem Dei in adminiſtratione ſacra cœnæ percipit, non eſſe communem panem, ſed Euchariſtiam ex duabus rebus conſtantem terrena ſcilicet & cœleſti.* Quàm verè igitur in ſacra cœna præſens eſt res terrena panis & vinum: tam verè etiam præſens res cœleſtis, corpus & ſanguis Chriſti: proinde credimus, docemur & confitemur in Euchariſtiæ Sacramento veram, realem & ſubſtantialem corporis & ſanguinis Chriſti præſentiam, exhibitionem, manducationem & bibitionem, quæ præſentia non eſt eſſentialis converſio panis in corpus & vini in ſanguinem Chriſti, quam tranſſubſtantiationem vocant, neque eſt corporis ad panem, ac ſanguinis ad vinum extra uſum cœnæ localis aut durabilis affixio, neque eſt panis & corporis Chriſti perſonalis unio, qualis eſt divinæ & humanæ Naturæ in Chriſto unio; neq; eſt localis incluſio corporis in panem, neque eſt impanatio, neque incorporatio in panem, neque eſt conſubſtantiatio, quâ panis cum corpore Chriſti & vinum cum ipſius ſanguine in unam maſſam phyſicam coaleſcat: neq; eſt naturalis inexiſtentia, neq; deliteſcentia corpuſculi ſub pane, neq; quicquam hujuſmodi carnale aut Phyſicum, ſed eſt præſentia & unio ſacramentalis, quæ ita comparata eſt, ut juxta ipſius Salvatoris noſtri, veracis, ſapientis, & omnipotentis inſtitutionem pani benedicto tanquam medio divinitùs ordinato corpus & vino benedicto tanquam medio itidem divini-

pergitur, ut illic defectionis ratio noſcatur, utrumne areſcentibus venis in capite ſiccaverit, an vero integra inde & plena percurrens in medio itinere deſtiterit? quod & nunc facere oportet Dei Sacerdotes & in aliquo ſi mutaverit vel vacillaverit veritas, ad originem Dominicam & Evangelicam & Apoſtolicam traditionem revertamur, & inde ſurgat actus noſtri ratio, unde & ordo & origo ſurrexit. Latomus ſcribit, *Primam Eccleſiam cum adhuc rudis eſſet, ritum a Chriſto acceptum religioſè tenuiſſe, donec à Patribus docta intelligeret, utramque ſpeciem convenire Sacerdotibus, Laicos ſolo pane contentos eſſe poſſe.* At laudabilis illa fuit ruditas in verbis Magiſtri fideliter & ſimpliciter acquieſcere. 4. Thomæ Aquinatis tempore fatemur introductum unius ſpeciei uſum, idem tamen part. 3. q. 74. expreſſè aſſerit *in quibuſdam ſolum Eccleſiis ita obſervari*, fuit ergo ritus particularis & privatus. Bernhardus utriuſque ſpeciei paſſim meminit, quæ ex lib. 1. de vita Bernh. cap. 11. Bellarminus allegat, in illo loco non habentur. Beda lib. 1. in Joh. cap. 2. homil. de ſanctis & alibi uſum panis & calicis in Euchariſtia ſemper conjungit. Ordo Romanus de officio Miſſæ p. 23. *Recepto calice Archidiaconus confirmat omnes ſanguine Dominico, quos communicaverit Pontifex corpore Dominico.* 5. Concludimus igitur verbis G. Caſſandri de comm. ſub utraq; ſpecie f. 17. *Non puto demonſtrari poſſe totis mille amplius annis in ulla Eccleſia Catholica parte ſacroſanctum hoc Euchariſtiæ Sacramentum aliter in ſacra Synaxi è menſâ Dominica fideli populo, quàm ſub utroque panis & vini ſymbolo adminiſtratum fuiſſe.*

6. Ab incommodis, quæ neceſſitatem utriuſque ſpeciei conſequuntur, qualia ſunt 1. Impoſſibilitas legem iſtã implendi.

67. Sextam & ultimam rationem petit Bellarminus *ab incommodis, quæ ſequuntur neceſſitatem utriuſque ſpeciei.* Mirum verò Chriſtum & primitivam Eccleſiam incommoda illa non vidiſſe, audiamus tamen, quæ ſint illa. *Primum incommodum eſt impoſſibilitas implendi legem iſtam in iis locis, ubi populus eſt valde numeroſus & unus tantùm Sacerdos. Neq; n. ſimul multi calices conſecrari poſſunt, neq; conſecrari poteſt vinum in calice aliquo vaſtiſſimo, qui tantum vini capiat, quantũ univerſo populo ſufficiat: neque poteſt in eadem actione ſæpius repeti conſecratio.* ** Vitus Miletus in refut. lib. de ſexcentis errorib. An. 93. eò progreditur, ut ſcribat, num. 961. *Chriſtũ propter caſus, qui tandẽ in Eccleſiis contigerũt, nõ potuiſſe præcipere, ut ſemp & ubiq; ſub utraq; ſpecie hoc epulum ſacrũ adminiſtraretur, imo negat Chriſtum, ſi hodie denuò Sacramentum diſpenſare deberet, utramque ſpeciẽ diſpenſaturum.* ** Reſp. ratio hæc eſt particularis, non ergo poteſt probare univerſale calicis interdictum, quia argumentũ non debet eſſe anguſtius concluſione probanda. Adde quòd antecedens multis laboret vitiis: Ordinentur plures miniſtri: iteretur ſępiùs cœnæ adminiſtratio, tribuatur tantum temporis ſpacium communioni, quantum in numeroſo populo requiritur: quodvis potiùs quæratur remedium, quàm ut contra Chriſti inſtitutionem aliquid agatur. Tertull. in Apologet. cap. 37. de incrementis primitivæ Eccleſiæ ſic ſcribit. *Veſtra omnia implevimus urbes, Inſulas, caſtella, municipia, conciliabula, caſtra ipſa, tribus, decurias, palatium, ſenatũ, forũ &c.* nihilominus tamẽ utriuſq; ſpeciei tum fuit uſus. Proponim' autẽ Bellarm. hoc perpendendũ. Si in magna populi frequentia Sacerdotum numerus ad audiendas auriculares confeſſiones ſufficit, multò magis ad calicis adminiſtrationem ſufficiens eſſe poteſt. Connexio eſt manifeſta, quia plus temporis requiritur ad audiendam ſingulorum peccatorũ enumerationem, quàm ad calicis Euchariſtici adminiſtrationem. 2. *Secundum incommodum eſt irreverentia ſanctiſſimi Sacramenti, quæ in effuſione ſanguinis metuenda. Fieri enim nõ poteſt, ut ſanguis Domini miniſtretur tantis populorum turbis, quanta in Paſchate ad communionem accedunt, quin ſæpiùs effundatur, cùm præſertim multi ſint ſenes, debiles, ruſtici, qui vix ad bibendum de manu alterius ſe accommodare norunt. In deportatione etiam ad ægrotos facillimum eſſet, ut effunderetur vel ex illa agitatione turbidum & ineptum fieret.* Reſp. metuenda potiùs irreverentia Chriſti, ſi ab ejus verbo recedatur. Tertullianus de corona militis cap. 3. Origenes, homil. 33. in Exod. Cyrillus Hieroſolymitanus catech. myſtag. 5. de pane Euchariſtico idem pręcipiunt. *Cùm corpus Domini ſuſcipitis* (inquiunt) *cum omni cautela & veneratione ſervatis, ne ex eo parum quid decidat.* Utrobiq; igitur adhibeatur cautio, nequaquã verò uſus alterutrius ſpeciei planè tollatur. Sed nec militat hęc ratio, ſi pauci adſint Laici. In periculo effuſionis non ſpectatur numerus Chriſtianorum, ſed cõmunicantium; jam verò primitivæ Eccleſiæ zelus in frequenti huj' Sacramenti uſu major fuit, quàm poſterioribus ſeculis, & nihilominus ſub utraq; ſpecie in primitiva Eccleſia fuit communicatum. Idem judicium de Euchariſtiæ deportatione ad ægrotos, quæ publicæ & ſolenni communioni non poteſt præjudicare, quin imò poſſet etiam in privatis ædibus conſecratio fieri. Juſtini ætate *per Diaconos Euchariſtia, id eſt, panis, vinum & aqua, in quibus gratiæ actæ, abſentibus mittebantur* ſine ullo irreverentiæ & effuſionis periculo. Apol. 2. Quod Bellarm. addit, *Chriſtum inſtituiſſe quidem Euchariſtiam ſub duplici ſpecie, ſed non juſſiſſe dari omnibus ſub duplici*, eſt oppoſitum in adjecto, quia inſtitutio Chriſti eſt norma legitimæ adminiſtrationis. Quod ſubjungit *creſcente Eccleſiæ multitudine apparuiſſe incommodũ & ſic paulatim defiiſſe utriuſque ſpeciei uſum*, id omni ſapientis Chriſti inſtitutioni & primitivæ Eccleſiæ Hiſtoriæ repugnat. Idem ſcil. Bellarminus verbis paulò modeſtioribus dicere voluit, quod Matthias Breidenbachius ludi Embricenſis moderator ſcripſit, *inſtitutionem Chriſti multis modis incommodam extitiſſe, ideoque non ſine cauſa à ſanctis Patribus fuiſſe mutatum.* 3. *Tertium incommodum eſt, quod multi abhorreant à vino & vel Naturâ abſtemii ſunt vel educatione, quibus tamen per leges divinas à communione non licet abſtinere.* Reſp. ratio hæc itidem particularis eſt, proinde non poteſt ex ea univerſale calicis interdictum deduci, num enim propter paucos abſtemios totus fidelium populus calice Euchariſtico privandus? adde quod rariſſimè inveniantur, qui non poſſint tantum vini haurire, quantum ſufficit ad uſum Sacramentalem, ac teſtatur experientia, etiam illos qui Naturâ vel educatione abſtemii ſunt, guttulas aliquas vini in Euchariſtia ſine periculo vomitionis aſſumere. Quid reliquis faciendũ ſit, inferiùs declarabitur. 4. *Quartum, incommodum eſt penuria vini, ſiquidem in multis regionibus vinum non creſcit, & quod aliunde affertur, partim ſummo precio emitur, partim non diu conſervatur, ex quo oporteret plurimos aut nunquam aut rariſſimè communicare, ſi non poſſet fieri communio ſub una ſpecie.* R. non poterit ulla terrarum monſtrari locus, in quem non advehatur tantum vini, quantum ad Euchariſtiæ adminiſtrationem requiritur. Et quomodo hæc vini inopia

2 Irreverentia Sacramenti.

3 Abſtemii à communione arcentur.

4. Penuria vini in quibuſdã regionib9.

reliquis

Digitized by Google

reliquis terris, regnis & Provinciis, in quibus magnâ copiâ vinum creſcit, præjudicare poteſt, quò minus com̃unio ſub utraq; ſpecie juxta Chriſti inſtitutionem ipſis concedatur. ** Illa ultima Thule, quam hodie Islandiam vocant vinum non admittit modo, verùm etiã in uſus neceſſarios reponit, quod teſtantur nautę, qui remotiſſimas illas Septentrionis plagas pernavigant. Nec ſacra Euchariſtia in illa regione aliter celebratur, quam ſub panis & vini ſpecie. Quid? poteſtne Miſſa celebrari apud Pontificios ſine vino? diſpenſari autem apud eoſdem Cœna non poteſt niſi Miſsâ antegreſsâ.** Volaterranus l. 7. Geograph. refert Innocentium VIII. conceſiſſe Norvegis *ut ſine vino ſacrificarent, quod vinum in Norvegia non creſcat & aliunde importatum aceſcat.* At cùm ipſi Pontificii hoc non concedant, miſerè in illo facto excuſando ſeſe torquet Bell. *Id Pontifex ille ideò conceſſit, ſi tamen conceſſit* (inquit) *vel quod ejus ſententia eſſet, non eſſe de jure divino ut ſacrificium, in utraque ſpecie confici debeat, vel quod judicaverit, jus divinũ ita interpretandum eſſe, ni excipiatur caſus neceſſitatis.* At ſi Pontifex in decretis ſuis errare non poteſt, ut alibi pugnat Bellarm. cur contra hoc Innocentii decretum ſcribit lib. 4. de Euch. c. 22. prop. 2. *In una ſpecie non habetur perfectè & integrè ſacrificii ratio, ſed utraque neceſſaria eſt.*

Gerſonis rationes pro ſtabilienda communione ſub una ſpecie.

68. Atqui hæ ſunt rationes ſive potiùs folia ficus, quibus ſeceſſionẽ à verbo & inſtitutione Chriſti in com̃unione ſub una ſpecie factã Bellar. tegere & palliare voluit, à quo non im̃eritò quærimus, cur omiſerit rationes Gerſonis Canc. Pariſienſis paulò poſt Conſtantienſis Concilii decretũ editas. Cùm n. poſt promulgatũ interdictũ calicis animadverterent, multis non ſatisfieri illis rationibus, quibus tanquam fundamentis prohibitio ſuperſtructa erat, ſeniores Concilii hoc negocium dederunt Johan. Gerſoni, ut is conquireret decreti rationes, quas in Tractatu de com̃unione Laicorum biennio poſt Concilium edito hiſce verbis complectitur. *Præſentes ſunt in hoc Concilio de præclaris univerſitatibus tàm numero, quam merito præcellentes Theologi, unde dicunt eorum plurimi* (non ergo omnes) *qui ſuper hoc fuerunt ſimul congregati, quòd conſuetudo licitè & rationabiliter fuerit introducta* (ergo non à primis Eccleſiæ temporibus uſitata) *de non communicando Laicos ſub utraq; ſpecie, præſertim poſt multiplicationem fidelium & hoc propter evitationẽ multiplicis periculi, irreverentiæ & ſcandali circa ſuſceptionem hujuſmodi benedicti Sacramenti. Primum periculum in effuſione. Secundum in deportatione de loco ad locum. Tertium in vaſorũ ſordidatione, quæ deberẽt eſſe ſacrata, nec paſſim tractata vel tacta à Laicis. Et multò minùs deberet vinum conſecratũ vendi in apothecis, ſicut fit apud tales, ut dicitur. Quartum in barbis longis Laicorum. Quintum in cõſervatione pro infirmis, cùm poſſit in vaſe acetum generari, & ita deſineret ibi eſſe ſanguis Chriſti, nec ſuſcipiendum eſſet, nec noviter conſecrãdum ſine Miſſa. Et fieri poſſet, quòd daretur acetum purum pro ſanguine Chriſti. Addito, quòd in æſtate bibiones aut muſcæ generarentur, quantumcunq; eſſet vas clauſum, cumq; etiã putreſceret, aut fieret velut abominabile ad bibendum. & hæc ratio eſt efficax valdè. Et ex alia ratione, quoniam alii multi prohibiſſent. Et quæritur in quo vaſe fieret conſecratio tanti vini, quantũ requireretur in paſchate pro decem aut viginti millibus perſonarum. Sextum damnum eſſet in ſumtuoſitate vini ſaltem apud multas partes, in quibus vix invenitur vinum ad celebrandum & alibi carè comparatur. Eſſet præterea periculum in congelatione. Eſſet rurſus periculum in falſa credulitatis inductione & hoc multipliciter 1. quòd tanta eſſet dignitas Laicorum circa ſumtionẽ corporis Chriſti ſicut & Sacerdotũ. 2. quod hoc facere ſemper fuit & eſt neceſſitatis. Et ita perierunt omnes & pereunt aliter ſentientes, facientes aut docentes. Et omnes generaliter tam Clerici, quàm Doctores & Prælati, qui non poſſe tenus oppoſuerunt ſe tali conſuetudini verbis, ſcriptis aut ſententiis, & quod ſacram ſcripturam omnes illi perverterint. 3. quod virtus hujus Sacramenti non eſt principaliùs in conſecratione quam in ſumtione. 4. quòd Eccleſia Romana non ritè ſentiret de Sacramentis, nec in hoc eſſet imitanda. 5. quòd Concilia generalia & ſpecialiter Conſtantienſe erraverunt in fide & bonis moribus. 6. multipliciter eſſet occaſio ſeditionum & ſchiſmatum in Chriſtianitate.* Has fuiſſe rationes Theologorũ in Concilio Conſtantienſi ex Gerſone diſcimus, quarum operoſam refutationem addere non eſt neceſſarium, cùm potiores ex ſuperioribus intelligi poſſint, reliquarũ verò ipſos Scriptores Pontificios hodiè pudeat.

CAP. X.

De retinendo τοῦ ῥητοῦ in verbis Cœnæ.

69. Egimus hactenus de externis ſymbolis ſive re terrena hujus Sacramenti, quæ ſunt panis & vinum: reſtat, ut de re cœleſti hujus ſacri convivii, quæ ſunt corpus & ſanguis Chriſti, pari perſpicuitate diſſeramus. Quamvis enim in ſacra cœna panem & vinum ex Chriſti ordinatione accipiamus, manducemus ac bibamus: non tamen nudum panem ac nudum vinum accipimus, *ſed panis, quem frangimus, eſt communicatio corporis Chriſti: Poculum cui benedicimus, eſt communicatio ſanguinis Chriſti* 1. Cor. 10. v. 16. Unde Irenæus lib. 4. c. 34. p. 263. graviter monet, *panem, qui vocationem Dei in adminiſtratione ſacra cœna percipit, non eſſe communem panem, ſed Euchariſtiam ex duabus rebus conſtantem terrena ſcilicet & cœleſti.* Quàm verè igitur in ſacra cœna pręſens eſt res terrena panis & vinum: tam verè etiam pręſens res cœleſtis, corpus & ſanguis Chriſti: proinde credimus, docemur & confitemur in Euchariſtiæ Sacramento veram, realem & ſubſtantialem corporis & ſanguinis Chriſti præſentiam, exhibitionem, manducationem & bibitionem, quæ præſentia non eſt eſſentialis converſio panis in corpus & vini in ſanguinem Chriſti, quam transſubſtantiationem vocant, neque eſt corporis ad panem, ac ſanguinis ad vinum extra uſum cœnæ localis aut durabilis affixio, neque eſt panis & corporis Chriſti perſonalis unio, qualis eſt divinæ & humanæ Naturæ in Chriſto unio, neq; eſt localis incluſio corporis in panem, neque eſt impanatio, neque incorporatio in panem, neque eſt conſubſtantiatio, quâ panis cum corpore Chriſti & vinum cum ipſius ſanguine in unam maſſam phyſicam coaleſcat: neq; eſt naturalis inexiſtentia, neq; deliteſcentia corpuſculi ſub pane, neq; quicquam hujuſmodi carnale aut Phyſicum, ſed eſt præſentia & unio ſacramentalis, quæ ita comparata eſt, ut juxta ipſius Salvatoris noſtri, veracis, ſapientis, & omnipotentis inſtitutionem pani benedicto tanquam medio divinitùs ordinato corpus & vino benedicto tanquam medio itidem divini-

Vera corporis & ſanguinis Chriſti in cœna præſentia.

tùs ordinato; ſanguis Chriſti modo nobis incomprehenſibili uniatur, ut cum illo pane corp' Chriſti unâ manducatione ſacramentali & cum illo vino ſanguinem Chriſti una bibitione ſacramentali in ſublimi myſterio ſumamus, manducemus ac bibamus. Breviter, non ἀπουσίαν abſentiam, non ἐνουσίαν inexiſtentiam, non συνουσίαν conſubſtantiationem, non μετουσίαν transſubſtantiationem acceptam, ſed παρουσίαν corporis & ſanguinis Chriſti in ſacra cœna ſtatuimus.

Ea unicè utitur in inſtitutione Christi.

70. Fundamentum noſtræ ſententiæ non quærimus in peregrinis locis, ſed in propria hujus articuli ſede, videlicet in verbis inſtitutionis, quæ ſi κατὰ τὸ ῥητὸν accipiantur, ſententiam noſtram de vera reali & ſubſtantiali corporis & ſanguinis Chriſti præſentia, evidentiſſimè comprobant, ſiquidem Chriſtus in prima ſacræ cœnæ inſtitutione & adminiſtratione verbis claris & perſpicuis ad diſcipulos dicit: *Accipite, comedite, hoc eſt corpus meum. Bibite, hoc eſt ſanguis meus.* ** Calumnia igitur eſt, quando Ulenbergius cauſa. 6. Cur ad Catholicos eedeundum. *Eutyches ſcribit cum ſua hæreſi clam in Auguſtanam Confeſſionem irrepſit, idque eam ob cauſam, quod Lutherani verâ, eaque ſimplici doctrina de præſentia corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtiâ repudiata, alia fundamẽta quæſiverunt.* **

Cur Lutherus quatuor fundamenta ponat.

At (inquis) *ſi verba inſtitutionis in proprio & literali ſenſu accepta ſunt unicum ſententiæ noſtræ fundamentum, quare Lutherus in Confeſſ. major, tom. 3. Jen. pag. 497. quatuor fundamenta ſtatuit*, quæ etiã allegat liber Concord. p. 296. in Lat. & p. 727. in Germ. 1. quòd Jeſus Chriſtus ſit verus, ſubſtantialis, naturalis & perfect' Deus & homo in una perſona indiviſus & inſeparabilis. 2. quòd dextra Dei non eſt loco allegata, ſed ubiq; ad quã Chriſtus ſecundùm human. Naturam reverâ exaltatus, regnat præſens. 3. quòd verbum Dei fallere & mentiri non poſſit. 4. quòd Deus non unicũ tantùm modum localem & circumſcriptivum, ſed plures modos habeat, quibus præſens alicubi eſſe poſſit. Reſp. verba inſtitutionis voluntatem Chriſti exprimunt, ideò apud illos, qui verbis Chriſti utpote veracis & omnipotentis Dei Filii fidem habent, ac firmiter ſtatuunt, ipſum quod promiſit præſtare poſſe, ſunt unicum & ſufficiens fundamentum. Sed quia adverſarii de facultate Chriſti diſputare cœperunt, an corpore ſuo verè humano in tot locis, in quibus ſacra cœna celebratur, præſens eſſe poſſit, ideò pertracti eò ab adverſariis ad reliqua etiam fundamenta de unione perſonali divinæ & humanæ Naturæ in Chriſto, de ſeſſione ad dextram Dei &c. acceſſimus. Diſtinguendum igitur inter fundamentum adæquatum & primarium, quo voluntas Chriſti confirmatur, quod ſuppeditant nobis verba inſtitutionis, & inter fundamenta ἑπομένως & conſequenter huc adducta, quibus facultas præſtandi quod promiſit contra Adverſariorum ἐνστάσεις Chriſto vindicatur, qualia ſuppeditant articuli de unione hypoſtatica duarum Naturarum in Chriſto & ſeſſione humanæ Naturæ ad dextram Dei, illud poteſt dici fundamentum probationis, hæc verò fundamentum refutationis, id quod ab Electoribus, Principibus & reliquis Ordinibus Auguſtanæ Confeſſioni addictis in præfatione libri Concordiæ his verbis declaratur. *Quanquam nonnulli Theologi & in his ipſe Lutherus, cùm de cœna Dominica agerent, inviti etiam ab adverſariis ad diſputationes de perſonali unione duarum in Chriſto Naturarum pertracti ſint: Tamen Theologi noſtri in Concordiæ libro & ea quæ in illo eſt, ſanioris doctrinæ norma diſertè teſtantur, & noſtram & hujus libri ſententiam conſtantem & perpetuam eſſe, pios homines in negocio cœnæ ad nulla alia fundamenta, quam verborum inſtitutionis Teſtamenti Domini noſtri Jeſu Chriſti deducendos eſſe. Nam cùm ille omnipotens & verax ſit, expeditum ei eſſe, ea quæ inſtituit & verbo ſuo pollicitus eſt, præſtare. Et ſanò cùm hoc fundamentum ab adverſariis impugnatum non fuerit, de aliis probandi rationibus in hoc argumenti genere nõ contendent, ſed in vera fidei ſimplicitate verbis apertiſſimis Chriſti firmiter inſiſtent, qua ratio tutiſſima & erudiendis imperitis hominibus accommodatiſſima eſt, neque enim illi ea, quæ de his rebus accuratiùs diſputata ſunt, intelligunt. At verò cùm illa aſſertio noſtra & ſimplex verborum Teſtamenti Chriſti ſenſus ab Adverſariis impugnatur & veluti impius & rationibus veræ fidei repugnans rejicitur, denique articulis Symboli Apoſtolici, præſertim de Filii Dei incarnatione, aſcenſione in cœlum, & ſeſſione ad dextrã omnipotentis virtutis & majeſtatis Dei, contrarius & proinde etiam falſus eſſe contenditur, verâ ſolidâq; articulorum illorum interpretatione demonſtrandum eſt, noſtram illam ſententiam nec à verbis Chriſti, nec ab articulis illis diſſidere.* Hæc illi. Vide etiam Apolog. Form. Concord. cap. 6.

τὸ ῥητὸν in verbis cœnæ retinendum. Probatur 1. in genere a. ex conſenſu omnium prudentum.

71. Porrò verba Chriſti in ſacræ cœnæ inſtitutione κατὰ τὸ ῥητὸν ſecundùm nativam, genuinam & literalem ſignificationem, non tropicè aut figuratè accipienda eſſe, oſtendimus primò in genere, ſecundò in ſpecie. Generales demonſtrationes hæ ſunt. 1. Proprietati verborum inhærere tutiſſimum ſemper viſum fuit prudentibus. l. Labeo. 7. ff. de ſupell. legata. *Non ex opinionibus ſingulorum, ſed ex communi uſu nomina exaudiri debere Servius fatetur. Id Tubero parùm ſibi liquere ait. Nam quorſum nomina* (inquit) *niſi ut demonſtrarent voluntatem dicentis? equidem non arbitror quemquam dicere, quod non ſentiret, ut maximè nomine uſus ſit, quo id appellari ſolet, nam vocis miniſterio utimur, cæterum nemo exiſtimandus eſt dixiſſe, quod non mente agitaverit. Sed etſi magnopere me Tuberonis & ratio & autoritas movet, non tamen à Servio diſſentio* (ait Celſus) *non videri quemquam dixiſſe, cujus non ſuo nomine uſus ſit. Nam etſi prior atque potentior eſt, quàm vox, mens dicentis: tamen nemo ſine voce dixiſſe æſtimatur, niſi fortè & eos qui loqui non poſſunt, conatu ipſo & ſono quodam καὶ τῇ ἀνάρθρῳ φωνῇ, id eſt, inarticulata voce dicere exiſtimamus.* Ergò qui in communi vocum notione in intelligendo aliquo ſcripto vel ſermone conſiſtit, is velut in communi via ac velut in ſua poſſeſſione conſiſtit, ut ſi quis eum inde, præſertim in controverſia ac lite depellere velit, eum valdè bonis ac evidentibus rationibus inſtructum eſſe oporteat. In judicio quoque illi incumbit probatio, qui repudiato ſenſu nativo verborum tropicum aſtruit, imprimis ſi tropica uſurpatio ſit peregrina, obſcura & inuſitata. Bellarminus lib. 1. de Euchar. cap. 9. *Non debent à nobis petere, cur ſequamur proprium verborum ſenſum. Simile enim id eſſet, ac ſi quis peteret ab iis qui ſunt in itinere, cur ſequantur viam communem & tritam, nemo enim ſanus id quæreret, vel cur ingrediamur per portam, non per feneſtram*, ut idem loquitur lib. eodem cap. 12. Franc. Junius lib. 2. verſ. 31. contra Bellarminus de Clericis. *Simplicis & aperti ſermonis ſimplicem interpretationem non multiplicem eſſe oportet.*

2. Cum-

a Ex requiſito legitima interpretationis Scripturæ.

2. Cumprimis verò in Scripturæ interpretatione verborum proprietas obſervanda eſt, niſi ipſa Scriptura ab ea nos recedere cogat. Cùm enim Scriptura non ſit ἰδίας ἐπιλύσεως 2. Pet. 1. v. 20. ideò à genuino, literali & nativo verborum ſenſu non eſt recedendum aut privato arbitrio peregrinæ interpretationes excogitandę, ſed ex ipſis verbis ſententia Spiritus ſancti haurienda. Hilar. lib. 5. de Trinitate, *Ex verbis ſenſum ſequamur, ex ſenſu rationẽ, & ex ratione veritatem apprehendamus.* Aug. lib. 1. qq. in Geneſ. cap. 31. *Scripturæ ſacræ ſi defenduntur ſecundùm locutiones proprias, quæ appellantur idiomata, quantò magis ſecundùm eas, quas cum aliis communes habent.* Bellarm. lib. 1. de Euchariſt. c. 9. *Nunquam dimittendus proprius verborum ſenſus, niſi cogamur ab aliqua alia Scriptura, vel ab aliquo articulo fidei alioquin peribit fides & ſola remanebit opinio de rebus divinis & porta infinitis erroribus aperietur.* Urſinus in explic. Catech. p. 509. diſputans contra Anabaptiſtas ſtatuentes ſynecdochen in voce familiæ ab Apoſtolis baptizatæ. *Non eſt decurrendum ad figuram, ubi nulla eſt ratio, cur non retineatur ſententia propria.*

b Ex Natura præceptorum & articulorum fidei.

3. Maximè omnium in divinis præceptis promiſſis, comminationibus, atque in articulis fidei proprietas verborum arctè tenenda eſt, niſi velimus in errorum avia abripi. Non negamus, quædam in præceptis, promiſſionibus & comminationibus divinis, uti & in fidei Chriſtianæ articulis figurato ſermone conſtare, juxta illud Aug. lib. 3. de doctrina Chriſtian c. 10. *Quicquid in ſermone divino, neq; ad morum honeſtatem, neque ad fidei veritatem propriè referri poteſt, figuratum eſſe cognoſco*: hoc verò dicimus, nullum eſſe præceptum divinum, nullam promiſſionem, nullũ fidei articulum, qui non alicubi in Scriptura propriis & perſpicuis verbis exponatur, idcoque à literali ſenſu in præceptis, promiſſionibus & fidei articulis non eſſe diſcedendum, niſi ipſa Scriptura improprietatem alibi oſtendat & exponat, quò pertinet regula Hieronymi in cap. 4. Epiſt. Gal. *Allegoria non eſt quærenda in præceptis, quæ ad vitam pertinent, aut in his quæ perſpicua & manifeſta ſunt, hæc enim eſt regula ſanctarum Scripturarum.*

Exemplũ primorum Parentum.

Gen. 3. v. 6. malè ceſſit primis Parentibus, quòd à ſenſu prohibitionis de non comedendo fructu arboris vetitæ diſcederent: ſpecioſis movebantur rationibus, utpote, quia Deus reliquarum arborum omnium poteſtatem dedit, cur hanc ſolam excepiſſet? quia Deus non eſt invidus, ideo non denegabit nobis pulcerrimos hoſce fructus? quia omnium creaturarum nos conſtituit dominos, quomodo unicum pomum denegabit? quia Deus eſt Spiritus, cui in Spiritu ſerviendum, ideò corporalem pomi contactum & eſum non magnopere curat, alia igitur quærenda verborum ſententia, nec inhærendum literæ præcepti. Hæc primorum parentum tranſgreſſio perpetuæ admonitioni nobis eſſe debet, ne temerè à literali & nativo verborum ſenſu in præceptis Dominicis diſcedamus. **Probè hoc loco notandum, quod exemplum lapſus Evæ illis ipſis Corinthiis, quibus doctrinam de Cœnâ tradiderat, Apoſtolus proponit, admonens ne excidãt à ſimplicitate, quę eſt in Chriſto Jeſu 2. Corinth. 11. v. 3.**

Exemplũ Abrahæ.

Contra v. Abrahæ fides nobis commendatur, quòd promiſſioni de ſemine ex corpore ſuo effœto propagando crediderit Rom. 4. v. 18. *Abraham contra ſpem in ſpem credidit, ut fieret pater multarum gentium, v. 19. & non infirmatus eſt fide, nec conſideravit corpus ſuum jam emortuum, cum ferè centum eſſet annorum & emortuum uterũ Saræ. v. 20. in promiſſione Dei non hæſitavit diffidẽtia, ſed confortatus eſt fide dans gloriam Deo. v. 21. pleniſſimè ſciens, quia quæcunque promiſit potens eſt & præſtare.* Ex circumſtantiis textus colligitur Abrahamo acceptâ promiſſione de multiplicatione ſeminis Gen. 12. v. 2. & cap. 15. v. 4. cum obſtreperæ rationis cogitatis luctandum fuiſſe, ut ſub fidei obædientiam eam redigeret, ideò quærit, an hic fortè ſit promiſſionis ſenſus, quòd filius ſervi Eleazari heres eſſe debeat Gen. 15. v. 3. & quamvis expreſſam declarationẽ Deus adderet, *filius qui egredietur ex utero, erit heres*, tamen cogitat Sara, alium fortè eſſe horum verborum ſenſum, ideò Agarem ancillam ſuam Abrahæ in matrimoniũ elocat. Geneſ. 16. v. 3. *Concluſit me Iehova, ne parerẽ* (inquit) *ingredere quæſo ad ancillam meam, ſi filio ex ea ſuſcipiam & paruit Abraham voci Saræ.* Poſtea cùm denuò expreſſis verbis Deus promiſſionem ſuam repeteret Gen. 17. v. 16. *Ex Sara dabo tibi filiũ*, obverſatur cordi & oculis Abrahæ corpus ſuũ emortuum, & uxoris Naturâ ſterilis ætas provectior, ideò *ridet ac dicit in corde ſuo* verſ. 17. *Nunquid mihi centenario naſcetur filius & an Sara nonagenaria pariet?* tandem cùm ultimo loco Deus promiſſionem illam repeteret Gen. 18. v. 10. *ridet Sara intra ſe dicendo, poſtquam ſenui, erit mihi voluptas? præterea dominus meus ſenuit*, v. 12. ſed Deus reſpondet, *Nunquid Domino quicquam impoſſibile.* v. 14. inde ergò confirmatur fides Abrahæ, ut contra omnes rationis objectiones firmiter credat promiſſioni ſeminis. Sic cùm circumciſionis Sacramentũ ipſi promulgaretur, variis procul dubio cogitationibus diſtractus fuit, cur in illa corporis parte circumciſio ſuſcipienda, ſed ſub fidei obſequium denuò rationem ſuam captivat & omnes maſculos domus ſuæ ſine mora circnmcidit. Geneſ. 17. v. 23. Cum de immolaodo filio ſuo Iſaaco mandatum acciperet, quàm ſpecioſis rationibus à literali ſenſu mandati potuiſſet abſtrahi? Deus homicidium in lege ſua prohibuit, eſt φιλάνθρωπος & vitæ amator, dedit promiſſionem de multiplicatione ſeminis, repugnat ipſi Naturæ filium à parente occidi, conjunctum erit hoc cum maximo gentium vicinarum ſcandalo, ergò alia potius quærenda præcepti interpretatio, quàm quæ ex verbis propriè acceptis petitur, ſic ergò *tota carnis militia adverſus fidem animi repugnat*, ut pulcerrimè de ipſo loquitur Origen. homil. 6. in Gen. p. 30. *ſed fides in Dominum fortior eſt, quàm carnis affectus*, ut idem addit p. 32. quia fide tentationes illas vincit & literalem mandati ſenſum amplectitur, Gen. 22. v. 3. Quòd ſi igitur Abrahæ, qui eſt *Pater omnium credentium* Roman. 4. v. 11. ſpirituales filii audire cupimus, pari ratione intellectum noſtrum ſub obſequium fidei captivemus, nec in præceptis & promiſſis Dei, vel in articulis fidei à literali verborum ſenſu recedamus, niſi ipſa Scriptura nos cogat. Inſtitutio ſacræ cœnæ eſt Chriſti θεανθρώπου pręceptum & ordinatio: jubemur enim manducare, bibere, mortẽ Domini annunciare: eſt Chriſti θεανθρώπου promiſsũ, quia pollicetur, quòd mediante benedicto pane ſuum corpus, & mediante benedicto vino ſuũ ſanguinem nobis exhibere velit: literalis ergò & genuinus verborũ ſenſus in verbis inſtitutionis arctè tenendus, Si in fidei articulis à litera temerè velimus recedere, propterea quòd ſenſus literalis rationi noſtræ minùs congruere videatur, quid fiet de myſterio Trinitatis, de Filii Dei conceptione, nativitate, cruci-

crucifixione, morte, ſepultura, deſcenſu ad inferos, reſuſcitatione, aſcenſione ad cœlos, ſeſſione ad dextram Dei? &c. de noſtra ex mortuis reſurrectione? hi articuli non minùs repugnant humanæ rationi, nihilo tamen minus τὸ ῥητὸν in illis omnes verè pii firmiter amplectuntur. Concludimus igitur hoc modo. Nullum eſt fidei noſtræ dogma, nullus Chriſtianæ religionis articulus, qui non alicubi in Scripturis propriis & perſpicuis verbis tradatur. Jam verò doctrina de ſacra cœna eſt fidei Chriſtianæ peculiaris articulus. Ergò alicubi in Scriptura verbis propriis & perſpicuis proponitur. Ulteriùs: Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. 1. Cor. 10. & 11. ex profeſſo tractatur articulus de ſacra cœna, cujus inſtitutin ibidem deſcribitur, atque hæc eſt propria hujus doctrinæ ſedes. Ergò loca illa *κατὰ τὸ ῥητὸν* accipienda ſunt. Connexionis rationem damus hanc, quia quicquid in deſcriptione Chriſtianorum dogmatum figuratè, modificatè, ſeu tropicè in ſacris Bibliis proponitur, id ex aliis manifeſtis, perſpicuis & claris, ii que n on peregrinis & alienis, ſed homogeneis Script ræ locis explicari poteſt ac debet. Dogma de ſa ra cœna nuſpiam alibi in Scriptura ea profeſſo tra tur, niſi in illis locis. Ergò illa loca in ſenſu proprio & literali accipienda ſunt, niſi enim id fieret, ſeqneretur doctrinam de ſacra Cœna nuſpiam propriis verbis in Scriptura proponi & ſic periret Scripturæ perfectio, ſiquidem *ex ſolo ſenſu literali in dogmatibus fidei comprobandis firma ducuntur argumenta*, ut agnoſcit ipſe Bellarminus lib. 3. de verbo Dei c. 3. perfectionis illius adverſarius qui deſumſit hoc ex Thoma part. 3. quæſt. 1. art. 10. Neque poſſunt hîc provocare ad cap. 6. Joban quaſi ex eo petenda ſit verborum Cœnæ interpretatio, quia concio illa integrum annum anteceſſit inſtitutionem Cœnæ, & omnes loci circumſtantiæ evincunt, non de Sacramentali, ſed de ſpirituali ſolùm manducatione & bibitione ibi agi, ut ſuo loco evidenter demonſtrabimus. Conſiderator commoneſ. (Urſinus) pag. 1. nnmer. 40. fol. 185. argumento noſtro hoc obvertit, *quòd in protevangelio Diabolus vel metonymicè vel ſynecdochicè dicatur ſerpens: deſtructio regni Satanæ, conculcatio capitis: afflictiones & mors Chriſti, læſio calcanei.* Reſp. nequaquam hoc volumus, quòd articuli fidei nuſpiam verbis tropicis & metaphoricis deſcribantur, ſed hoc aſſerimus, quod nullus ſit fidei articulus, qui non alicubi in Scripturis propriè & literaliter ſit propoſitus, idque demonſtratur ea hac ipſa promiſſione, quæ procul dubio vivâ Dei voce primis Parentibus latiùs fuit expoſita & in aliis Scripturæ locis præſertim 1. Johan. 3. v. 8. verbis propriis & perſpicuis declaratur. Oſtendant verò adverſarii, ubi articulus de Cœna propriis verbis ſit expoſitus, ſi in verbis Cœnæ τὸ ῥητὸν velimus deſerere; ut jam nihil dicam de differentia claritatis in V. & N. T.

2. In ſpecie, ubi producitur,
1. Sacramenti proprietas.

72. Speciales pro aſſerendo ῥητῷ verborum cœnæ rationes producimus haſce, quarum primam ſuppeditat, Sacramenti proprietas ſacra cœna eſt N. Teſtamenti Sacramentum: Ergò verba inſtitutionis illius propriè accipienda. Adverſariis perpetuò in ore eſt hæc collectio. *Cœna Domini eſt Sacramentum. Ergò Sacramentaliter, h. e. figuratè verba inſtitutionis ejus accipienda*, ſed nunquam poterunt hanc collectionem probare, quòd ſacramentaliter & figuratè accipi, ſint ἰσοδυναμοῦντα, ut poſtea videbimus. Invertimus igitur argumentum, ſacra cœna eſt Novi Teſtamenti Sacramentum. Ergò verba inſtitutionis ejus propriè & in ſenſu literali ſunt accipienda. Res novæ, peregrinæ & quaſi extraordinariæ ſolent proprio ſermone explicari, quomodo enim quis intelligat de rebus ignotiſſimis improprio & figurato ſermone loquentem, niſi accedat interpretatio? jam verò Sacramenta per ſe, quoad eſſe ſuum, ſunt res planè novæ, & omnibus mortalibus ignotæ, niſi divinitùs revelentur. Certè Chriſtus in inſtitutione ſacræ cœnæ novum Apoſtolis planè incognitum revelavit myſterium, proinde voluit propriè & ſignificanter loqui, ac verba ejus in proprio, literali & genuino ſenſu accipienda ſunt, aliâs nihil certi de hoc myſterio relinquetur. Notanda etiam emphaſis in eo latens, quòd ſacra cœna Novi Teſtamenti Sacramentum ſit. Nam ſi vel maximè ex deſcriptione Sacramentorum V. Teſt. figuratas & metonymicas ſuas locutiones probare poſſent Adverſarii, (quod tamen nunquam poterunt) id nondum everteret τὸ ῥητὸν in verbis inſtitutionis ſacræ cœnæ, cùm hæc non veteris, *quod umbram tantùm habuit futurorum bonorum*, ſed novi Teſtamenti ſit Sacramentum, quod ipſam *εἰκόνα καὶ σῶμα* obtinet. Coloſſ. 2. v. 17. Hebr. 10. v. 1. In deſcriptione Baptiſmi, quin etiam in deſcriptione Circumciſionis & Agni paſchalis, quid improprium, quid figuratum? omnia verba propriam & nativam retinent ſignificationem, ut ex inductione manifeſtum, cur igitur in ſacra cœna à literali verborum ſenſu recedere velimus? ſacramentalem analogiam perpetuò urgent Adverſarii, at hæc eſt vera & communis omnium Sacramentorum analogia, quod deſcriptio eorum ſimplici & proprio ſermonis genere conſtat.

73. Alteram rationem ſuppeditat Teſtamenti qualitas. Quicquid ſolenniter ſub forma Teſtamenti alicubi proponitur, ejus verba ſimpliciter & *κατὰ τὸ ῥητὸν* accipienda ſunt. Cœna Domini ſolenniter ſub forma Teſtamenti inſtituta eſt Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Unde calix Euchariſticus vocatur *N. T. in Chriſti ſanguine* Luc. 22. v. 20. 1. Corinth. 11. v. 21. Ergò verba inſtitutionis illius ſimpliciter & *κατὰ τὸ ῥητὸν* accipienda ſunt. Ad ſtuporem uſque mirandum foret (ſcribit amicus noſter D. Balduinus in artic. Schmal. diſp. 16. th. 58.) quòd verba inſtitutionis tam clara ſint & perſpicua in præcedentibus, eo verò in loco, ubi ipſorum Legatorum nomina exprimuntur, tam perplexa & intricata, ut omnia nativam ſuam ſignificationem amittant, hoc ſenſu. Edite, id eſt, credite, Hoc, id eſt, hic ſolus panis, eſt corpus meũ, id eſt, eſt ſignum corporis mei, quod traditur, id eſt, quatenus traditur pro vobis, id eſt, ſolis electis. At quis Evangeliſta, quis Apoſtolus hujus explicationis vel unico ſolum verbo meminit? immotè igitur concludimus. Verba inſtitutionis ὁριστικὰ definitiva, ſunt διατακτικὰ diſpoſitiva, ſunt διαδοτικὰ exhibitiva, ſunt διαθετικὰ ordinativa & quidem Teſtamentaria, ergò propriè & ſine troporum involucris accipienda. Quod enim verba Teſtamentaria in ſignificatione propria & genuina ſint accipienda confirmari poteſt Scripturis ſacris, Patrum teſtimoniis, legibus Imperatoriis, Juriſconſultorum pronunciatis & rationum momẽtis. Gal. 3. v. 15. Fratres κατ' ἄνθρωπον ſeu ἀνθρωπίνως, *h. e. humano more loquor* ſimilitudine petita à rebus humanis rationi, ſenſui & experientiæ ſubjectis, à Teſtamentis ſc. ſeu ultimis hominũ voluntatib'.

2. Teſtamenti qualitas.

Hominis

Hominis διαθήκην, id eſt, honeſtam ordinationem morituri & juſtam voluntatis ultimæ ſententiam diſpoſitionem ac teſtificationem, qua hæredes inſtituuntur, legata certis perſonis attribuuntur, ac certa quædam mandata fidei Teſtamentorum & hæredum quaſi ſub religione exequenda committuntur, *ſi ſit κεκυρωμένη*, hoc eſt, legitimè & judicialiter confirmata, ratificata ac plenam autoritatem conſecuta, *nemo ἀθετεῖ abrogat*, abolet, contemtui habet aut irritam facit, *nemo etiam ἐπιδιατάσσεται aliquid amplius diſponit* ac *μέρος προςθήκης* vel in materialibus vel formalibus adjicit. Sic formula fœderalis in V. T. *Hic eſt ſanguis Teſtamenti aut fœderis* (quia vox ברית utrumq; ſignificat) *quod Deus pepigit vobiſcum*. Exod. 24. v. 8. Heb. 9. v. 20. olim ſemper propriè ac ad verbum intellecta de præſentis ſanguinis aſperſione & per illam fœderis cõfirmatione: hanc formulam Chriſtus adjectis diſcriminis cauſâ duab⁹ tantum voculis nempè *meus* & *novi* ad novum fœdus proprio ſanguine ſancitum tranſtulit, neceſſe igitur eſt eam etiam nunc propriè de præſentis ſanguinis Chriſti exhibitione intelligi, unde propter paritatem rationis ſequitur, etiam priorem partem, *Hoc eſt corpus meum*, itidem propriè accipiendam eſſe. Auguſt. in Pſal. 21. ſuper verba, *Quoniam Domini eſt regnum & ipſe dominabitur gentibus: Fratres ſumus, quare litigamus? non inteſtatus mortuus eſt Pater, fecit Teſtamentum & ſic mortuus eſt, mortuus eſt & reſurrexit. Tamdiu contenditur de hæreditate mortuorũ, quamdiu Teſtamentum proferatur in publicum & cùm Teſtamentum prolatum fuerit in publicum, taceat omnes, ut tabulæ aperiantur & recitentur. Iudex intentus audit, Advocati ſilent, præco ſilentium facit, univerſus populus ſuſpenſus eſt, ut legantur verba mortui non ſentientis in monumento. Ille ſine ſenſu jacet in monumento & valent verba ipſius, ſedet Chriſtus in cœlo & contradicitur Teſtamento ejus? Aperi legamus. Fratres ſumus quare contendimus? placetur animus noſter, non ſine Teſtamento nos dimiſit Pater. Qui fecit Teſtamentum, vivit in æternum, audit voces noſtras, agnoſcit ſuã. Legamus, quid litigamus? ubi inventa fuerit ipſa hæreditas, eam teneamus*. Optatus Milevitan. lib. 5. adv. Parmenian. *de cœlo quærendus eſt Iudex, ſed ut quid pulſamus ad cœlum, cùm habeamus in Evangelio? Teſtamentum inquam, quia hoc loco rectè poſſunt terrena cœleſtibus comparari. Tale eſt, quod quivis hominum habens numeroſos filios. His quamdiu Pater præſens eſt, ipſe imperat ſingulis, non eſt adhuc neceſſarium Teſtamentum. Sic & Chriſtus quãdiu præſens in terris fuit (quamvis nec modò deſit) pro tempore quicquid neceſſarium erat, Apoſtolis imperavit. Sed quemodo terrenus Pater, dum ſe in confinio ſenſerit mortis, timens ne poſt mortem ſuam rupta pace litigent fratres adſcitis teſtibus voluntatem ſuam de pectore morituro transfert, in tabulas diu duraturas, & ſi fuerit inter fratres contentio nata, non itur ad tumulum, ſed quæritur Teſtamentum, & qui tumulo quieſcit, tacitus de tabulis loquitur. Vivus, cujus eſt Teſtamentum, in cœlo eſt. Ergo voluntas ejus velut in Teſtamento, ſic in Evangelio inquiratur &c.* (Atqui ſi à verbis Teſtamenti diſceditur, nihil certi ex eodem colligi poteſt.) Huc etiam pertinent leges Imperatoriæ & Juriſconſultorum reſponſa l. Ille aut ille. 25. ff. de Legatis 3. *Cùm in verbis nulla ambiguitas eſt, non debet admitti voluntatis quæſtio* l. Non aliter. 69. ff. de legatis & fidei commiſſis. 3. in princip. *Non aliter à ſignificatione verborum recedi oportet, quàm cum manifeſtum eſt, aliud ſenſiſſe Teſtatorem*. l. Labeo. 7. §. 2. de ſupellect. legata. *Quorſum nomina, niſi ut demonſtrarent voluntatem dicentis? equidem non arbitror quenquam dicere, quod non ſentiret?* Vide Viglium in §. 1. Inſt. de pupill. & vulgari ſubſtitut. Tiraquell. in l. ſi unquam. verb. Libertus. n. 17. C. de revoc. donat. Tilemann. p. 2. diſp. 7. in ff. th. 31. Gödd. ad l. 219. de V. S. Stephan. de Phedericis tract. de interpr. legum. p. 155. & refer huc dicta Juriſconſultorum. *Si contrarium volebat Teſtator, nulla erat difficultas ita diſponere. Verba Teſtamenti diligenter conſideranda ſunt, ne dum nimiâ utamur circa hujuſmodi ſenſus ſubtilitate judicia teſtantium defraudentur. In dubio tutius eſt, non recedere à verbis, ſed illis tenaciter inhærere ſine extranea interpretatione. Magis verba ponderanda ſunt, quam mens imaginaria & incerta. Non eſt recedendum à verbis Teſtatoris, quia talis præſumitur fuiſſe intentio, qualem verborum proprietas importat. Non eſt credendum Teſtatorem id velle, quod non dixit. Finibus verborum contenti eſſe debemus, quia nulla diſpoſitio ultrà egreditur quàm verba patiantur, lector itaque inſtrumenti ſolutionem habet quæſiti. Quod Teſtator non loquitur, velle non præſumitur. Ejus quod multipliciter exponitur, veritas ignoratur. Multi decipiuntur, qui non ponderant verba Teſtamentorum, quæ in ſe magnum pondus habent ad cognoſcendum quid eſt. Niſi de contraria lege mentis evidenter conſtet, à propria verborum ſignificatione non receditur.* ** Excipiunt, *in Teſtamento Iacobi Patriarchæ Geneſ. 49. multas propeni metaphoras*. Reſp. 1. Moſes expreſſè vocat *propheticam* v. 1. 2. idem probant circumſtantiæ textus, quia Jacobus Patriarcha cuique filiorum futuram generis ſortem prænunciat. 3. quando propriè inſtituit Teſtamentum, ſatis perſpicuè loquitur. *Domine expecto ſalutare tuum*. v. 29. jubet corpus ſuũ ſepeliri in ſpelunca agri Ephronitici. Calviniani perinde nobiſcum agunt, ac ſi quis perſuadere velit ei, cui domus, agri, fundi, ſunt legati, ut figuris eorum depictis ſit contentus. Regerunt, *tropos ad perſpicuitatem eſſe aptos natos*. Reſp. 1. figuræ potiùs ad rhetorem pertinent, cujus finis eſt movere affectus, quàm ad doctorem, cujus eſt aridis, ſiccis & rotundis verbis ſuum ſenſum proponere. At Chriſtus in cœnæ inſtitutione non Rhetorem agere voluit, ſed doctorem. 2. perſpicuitas alia eſt διδακτικὴ, alia ποιητικὴ, ad illam figuræ, ad hanc potiſſimum plana & propria verba faciunt.**

74. Tertiam rationem exhibet Chriſti inſtituentis majeſtas. ** Chriſtus eſt. 1. perſona vera. Johan. 14. v. 6. ipſius dicere eſt facere Pſal. 33. v. 4. 2. perſona mira. Eſa. 9. verſ. 6. ipſius cogitationes non ſunt ſicut noſtræ Eſa. 55. v. 8. 3. perſona ſapiens Eſa. 9. v. 7. in ipſo reconditi. Col. 2. v. 3. Ipſius eſt noſſe, noſtrum credere. Athan. 4. perſona omnipotens. Gen. 17. v. 1. *Num Deo aliquid impoſſibile*. Luc. 1. v. 37. Eph. 3. v. 20. Chriſtus in inſtitutione Euchariſtię aut noluit aut non potuit perſpicuè loqui. Noluiſſe non eſt ullo modo veriſimile, cùm judicium ſibi manducet, qui non diſcernit corpus Domini: non potuiſſe multò minùs dici poteſt, cùm ſit Dei ſapientia. Niceph. lib. 1. Hiſt. c. 28. *cùm verè corpus ſuum & ſanguinem eſſe quaſi fide interpoſitâ confirmaſſet*. Ita igitur procedim⁹: ** Chriſt⁹, qui ſac. cœnã inſtituit, 1. eſt verus & omnipotens veri & omnipotẽtis Dei Filius, ad illius igitur verba etiã hoc pertinet: *Non declinabitis ab iis,* *3. Chriſti inſtituentis majeſtas.*

nec

nec ad dextram vel ſiniſtram, addendo vel detrahendo. Deut.4. v.2. cap. 5.v.32. *Si quis diminuerit de his verbis, auferet Deus partem ejus de libro vitæ & de civitate ſancta,* Apoc.22.v.19. 2. eſt Mediator noſter audiendus omnibus de cœlo nobis commendat⁹. Deut.18.v.18. *Ponã verba mea in ore ejus,* v.19. *Quicunq; nõ audierit verba mea, quæ loquetur in nomine meo, ego requiram ab eo.* Pater cœleſtis de eo teſtatur, Matth.17. v.5. Marc.9.v.7. Luc. 9. verſ. 34. *Hic eſt Filius meus dilectus, hunc audite.* Matth.23.v.8. *Unus eſt Magiſter veſter Chriſtus.* Joh.8.v.31. *Si manſeritis in ſermone meo verè diſcipuli mei eritis & cognoſcetis veritatem.* Joh.10.v.27 *Oves meæ vocem meam audiunt.* Joh.12.v.48. *Qui non accipit verba mea, habet qui judicet eum, ſermo quem locutus ſum, ille judicabit eum in noviſſimo die.* 1.Tim.6.v.3. *Si quis aliter docet & non acquieſcit ſanis ſermonibus Domini noſtri Ieſu Chriſti & ei quæ ſecundùm pietatem eſt doctrinæ.* v. 4. *inflatus eſt, nihil ſciens.* Hæc certè graviſſima pronunciata meritò impetrare à nobis debent, ut ſine contradictione ac dubitatione verbis Chriſti fidem habeamus. 3. eſt ipſa Dei Patris *ſapientia* 1.Cor.1.v.24. cui Pater dedit *eruditam linguam* Eſa. 50. v. 4. potuit igitur diſertè & perſpicuè mentis ſenſa exponere, *unus enim mentis & linguæ artifex diſertè loqui non poſſet, imò verò ſumma providentiâ carere fuco voluit ea, quæ divina ſunt, ut omnes intelligerentur, quæ ipſe omnibus loquebatur.* Lactant.lib. 6. Inſtitut. cap.22. ſi aliud quippiam de hoc myſterio nos ſentire voluiſſet, quàm literalis verborum ſenſus importat, facili negocio mentem ſuam clariùs expoſuiſſet. 4. eſt omniſcius, novit igitur tam triſtes & diuturnas contentiones de hac doctrinæ cœleſtis parte in Eccleſia excitatas iri, *præſentia quæ modo facitis, jam futura conſpexerat Chriſtus,* ait Opt. Milevit. lib. 5. adv. Parmen. novit indignam hujus ſacræ cœnæ tractationem cum reatu æterni judicii apud multos fore conjunctam 1. Cor. 11. v. 29. an ergò ullo modo veriſimile eſt, quòd clarè, perſpicuè & propriè loqui noluerit, quòd verã & certam de hoc myſterio ſententiam obſcuris verborum involucris in multorum millium perniciem involvere datâ operâ voluerit? 5. morti vicinus hoc Teſtamentum ſuum condidit. Verba hujus ſacræ cœnæ ſunt verba Teſtamenti, non nudi hominis, ſed ipſius Filii Dei, quod in ea nocte, quâ traditus eſt, de negotio omnium graviſſimo affectibus, verbis & geſtibus maximè ſeriis condidit; jam verò notum eſt; quàm graviter, quàm præmeditatè viri pii & prudentes loqui ſoleant, quando in confinio mortis exiſtunt, ut meritò deteſtanda ſit blaſphemia Alberti Hardenbergeri, qui referente Schlüſſelburgio Catal. hæret. tom.3. p.295. dixit, *Chriſtum cum morte conflictantem præ nimia triſtitia & ſummis animæ doloribus neſciviſſe, quibus verbis in Inſtitutione S. cœnæ uteretur.* 6. nuſpiam indicavit aliam quærendam eſſe verborum interpretationem ac ſententiam, quàm eſt ea, quam literalis ſenſus importat, quinimò ad dextrã Patris cœleſtis evectus in gloria cœleſti verbis iiſdem omniuò ac nullo modo variatis hanc S. cœnæ inſtitutionem ad Apoſtolum Paulum repetivit. 1. Cor. 11. v. 23. ut Traditionem illam novi & ſingularis dogmatis velit illis verbis in Eccleſia permanere uſque ad finem ſeculi. Quando Chriſtus in parabolis & figuris ad Apoſtolos locutus eſt, ſtatim addit explicationem, ut omnem præcaveret erroris occaſionem. Marc. 4. v. 34. *Sine parabola non loquebatur turbis, ſeorſim autem diſcipulis ſuis ediſſerebat omnia,* ἐπίλυε πάντα, ſolutionem omnium dubiorum & obſcuritatum addidit, idem apparet Matth.15.v.17. c.16.v.11. & alibi paſſim, ſed tale quid in verbis cœnæ non animadvertitur.

75. Quartam rationem ſuppeditat Evangeliſtarum omnium & D. Pauli apertiſſima in deſcriptione conformitas. Verba inſtitutionis non ab uno, ſed à tribus Evangeliſtis & Apoſtolo Paulo, non uno ſed diverſis temporibus ex ore Chriſti excepta & deſcripta ſunt, ſiquidem Matthæus octavo, Marcus decimo, Lucas decimoquinto, Paulus quarto & quinquageſimo poſt Chriſti aſcenſionem anno verba inſtitutionis deſcripſerunt, (Theoph. in Matth. fol. 1. Ματθαῖος πρῶτος πάντων ἔγραψε τὸ εὐαγγέλιον μετὰ ὀκτὼ ἔτη τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναλήψεως, Μάρκος δὲ μετὰ δέκα ἔτη τῆς ἀναλήψεως ἔγραψε παρὰ τοῦ Πέτρου διδαχθεὶς, Λουκᾶς δὲ μετὰ πέντε καὶ δέκα) omnes tamen παραςμόςως ea deſcribunt, nec ullus eorum vel verbulo innuit alium quærendum eſſe verborum ſenſum quàm literalem, multò minùs, quiſquam eorum interpretationem de ſuo addit. Matthæus ſolus ex reliquis omnibus, qui eam deſcribunt, interfuit primæ cœnæ adminiſtrationi. Marcus non interfuit, quia non erat ex numero diſcipulorum, ſed Evangelicam Hiſtoriam accepit à Petro, unde *interpres & ſectator Petri* dicitur ab Irenæo lib. 3. cap. 11. p. 183. Hieronym. in Catal. commemorat, *Petrum vidiſſe Marci Evangelium, idq; Eccleſiæ legendum ſuâ autoritate commendaſſe,* is verba Matthæi invariata retinet. Lucas itidem non adfuit conviva in prima cœna, ſed à Paulo Evangelicum accepit commentarium, is τὸ ῥητὸν diſertè repetit. Paulus ex ipſius Chriſti ad dextram Patris evecti ore in tertio cœlo repetitionem inſtitutionis audivit, omnes verò in deſcriptione mirificè concordant, unde ſic concludimus. In cujus dogmatis deſcriptione omnes, qui id annotarunt, ad amuſſim concordant, ejus verba ſimpliciter & propriè ſunt accipienda, quia ſi aliter accipienda eſſent, vel unus eorum addidiſſet explicationem. Jam verò in deſcriptione ſacræ cœnæ Matthæus, Marcus, Lucas & Paulus ad amuſſim concordant. In priore cœnæ parte, omnes teſtantur Chriſtum dixiſſe, *Accipite, comedite, hoc eſt corpus meum.* In ſecunda parte variantur verba, ſenſu eodem permanente. *Bibite, hoc eſt ſanguis meus N. Teſt.* ita Matth. & Marc. *Bibite, hic eſt calix N. T. in meo ſanguine,* h. e. propter meum ſanguinem, cujus eſt communicatio. Ita Lucas & Paulus, quæ collatio mirificè τὸ ῥητὸν confirmat. Solent aliâs ſancti Evangeliſtæ præcavendi erroris cauſâ explicationem addere, ſic Joh. 2. v. 19. cùm Chriſtus dixiſſet, *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud,* ſubjicit Johannes v. 21. *hoc dicebat de templo corporis ſui.* Cum Chriſtus dixiſſet Joh.7.v.38. *Qui credit in me, de ventre ejus fluent flumina aquæ vivæ,* ſubjicit Johannes v. 39. *Hoc dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes.* Cùm Chriſtus dixiſſet Joh. 6.v.70. *Nonne ego vos duodecim elegi & ex vobis unus eſt Diabolus?* ſubjicit Johannes v.71. *dicebat autem de Iuda Iſcharioth.* Cùm Chriſtus dixiſſet Luc.14.v.26. *Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum & matrem, non poteſt eſſe meus diſcipulus,* id Matthæus ſic exponit cap. 10. verſ. 37. *Qui amat patrem & matrem plus quam me, non eſt me dignus:* ſed tale quid in verbis cœnæ non animadvertitur, neque enim in propria deſcriptionis ſede, neque alibi additur ab Evangeliſtis explicatio,

4. Evangeliſtarum conformitas.

tio, quòd verba cœnæ tropicè ſint accipienda. Quidam adverſariorum remittunt nos ad c. 6. Johannis, ſed illis ſuo loco inferiùs ſatis faciemus.

5. Tropi abſurditas. 76. Quintam rationem nobis ſuppeditat ſenſus literalis concinnitas & cum ea pugnans tropi abſurditas. ** Ubi nec ὁλικῶς nec μερικῶς dari poteſt tropus, ibi verba ſimpliciter & in ſenſu literali ſunt intelligenda. Sed in verbis Cœnæ nec ὁλικῶς nec μερικῶς dari poteſt tropus. Ergo. vel ** Ubi omnes rimæ tropis ac figuris obſtructæ ſunt, ibi proprietas ſermonis arctè & firmiter tenenda. In deſcriptione cœnæ omnes rimæ tropis ſunt obſtructæ, illis ſcilicet, quibus verba cœnæ ſubſtantialia in alium ſenſum torquentur, tota enim controverſia eſt de illis propoſitionibus, *Hoc eſt corpus meum Hoc eſt ſanguis meus*. Non eſſe tropum invehendum in vocem panis aut poculi, patet ex eo, quia interprete Matthæo τὸ ποτήριον dicitur pro vino: nec eſſe tropum in voce corporis vel ſanguinis, patet ex addita deſcriptione, *Corpus meum, quod pro vobis traditur, Sanguis meus novi Teſtam. qui pro vobis effunditur*. Sic ergò concludimus: Si in verbis cœnæ, *Hoc eſt corpus meum, Hoc eſt ſanguis meus*, eſſet tropus, eſſet aut in partibus propoſitionis aut in tota propoſitione. Si illud aut foret in ſubjecto aut in prædicato. Sed in nulla parte ſtatui poteſt: Non in ſubjecto. 1. quia δεικτικὸν *hoc* ſive de toto complexo accipias, ut requirit conſtructio & rei evidentia, ſive de ſolo pane & vino, ut volunt adverſarii, à tropo liberum eſſe manifeſtum eſt. 2. aliàs incerta forent ſymbola ſacramentalia. ** Omnis tropus mutat propriam vocis ſignificationem in alienam. In particula hoc non mutatur propria vocis ſignificatio. Ergo. Minor eſt manifeſta niſi quis velit confundere tropum Rhetoricum cum Synecdoche Grammatica, quæ eſt talis loquendi formula, quâ duæ res certa quadam ratione unitæ ſimul efferuntur, & ea quæ principalior & ſenſui minus obvia, in prædicato expreſſè ponitur. ** 3. ipſe Beza hom. 2. de cœn. hoc agnoſcit, *Confiteor hic nullum tropum eſſe. quia ſignum propriè exponi neceſſe fuit, ne falleremur*. Idem fatetur conſideratio commonefact. p. 307. Nec in prædicato ſtatui poteſt tropus. 1. quia Chriſtus disertè addit, ſe dare nobis *ſuum* corpus, & *ſuum* ſanguinem; illud ipſum corpus, *quod pro vobis traditum*, illum ipſum ſanguinem, *qui pro nobis effuſus*, inde Beza Epiſt. 5. ad Alemannum p. 57. edit. Genev. *Certè*, inquit, *corporis & ſanguinis nomina nimis abſurdum foret, de fructu & efficacia mortis Domini interpretari vel ad ſolum ipſius ſpirituale inſtitutum reſtringere, quod, ut quàm planiſſimè intelligatur, age pro his vocibus, corpus & ſanguis ſubſtituamus illam interpretationem & dicamus, Hoc eſt efficacia mortis meæ, quæ pro vobis traditur, & hic eſt Spiritus meus, qui pro vobis effunditur. Quid ineptius hac oratione? Nam certè verba illa, quod pro vobis datur, neceſſariò te hùc adigunt, ut de ipſa corporis & ſanguinis Chriſti ſubſtantia hoc intelligere cogaris*. adv. Illyric. pag. 127. *Non dubitamus, quin corporis appellatione id ipſum pro nobis aſſumptum & crucifixum corpus declaretur*. Idem agnoſcunt Zanchius, Grynæus, Pezelius, Sadael, Crellius & Paræus. 2. in verbis Pauli 1. Cor. 10. v. 16. *Panis, quem frangimus, eſt communicatio corporis Chriſti: Calix, cui benedicimus, eſt communicatio ſanguinis Chriſti*, vox corporis & ſanguinis ex ipſorum adverſariorum confeſſione propriè accipitur. Ergò etiam in verbis Chriſti eo modo accipitur, quia ex illis locutio Apoſtolica eſt deducta. 3. in prædicato exprimitur ipſum legatum, quod Chriſtus in hoc Teſtamento nobis donat, jam verò Teſtator propriè loquitur, quando ipſa legatorum nomina exprimit. Et quis per fundos, hortos, agros &c. legatos ſigna duntaxat fundorum, hortorum & agrorum ſibi legata eſſe perſuaderi velit? plura hac de re dicentur inferiùs, ubi de metonymia ſacramentali, quam adverſarii confingunt, diſputabitur. ** Non igitur in prædicato ipſo, nec in prædicati deſcriptione locus eſt tropo. Non in prædicato, quia Chriſtus falsò addidiſſet, illud corpus manducandum nobis exhiberi, quod pro nobis eſt traditum &c. Nec in prædicati deſcriptione, ubi quod per quatenus falsò exponunt, cùm in Græco non ponatur adverbium ὅτι ſed relativum τὸ quod expreſsè reſpicit σῶμα & ποτήριον. Polanus Syſt. Theol. lib. 6. c. 56. p. 447. *Metonymia Sacramentalis non eſt in prædicato, quia per illud intelligitur verum & naturale Chriſti corpus priorem & naturalem retinens formam, ſpeciem, circumſcriptionem & eſſentiam, et ſi per reſurrectionem immortale factum eſt & ad dextram Dei collocatum ab omni creatura adoratur*. Idem ſtatuunt Paræus de Cœna l. 6. c. 9. lib. 3. c. 4. Keckerm. Syſt. Theol. p. 444. cujus hæc ſunt verba. Oportet vocem corporis propriè accipi in iſta prædicatione id eſt, eâ ſignificatione, quâ corpus diſparatè opponitur pani. ** Nec in copula ſtatui poteſt tropus. 1. quia ea non eſt pars enunciationis. Ariſt. περὶ ἑρμην. c. 3. Tataret. & Schegkius in comment. illius loci, Crellius lib. 2. Logic. cap. 2. Goclen. part. 2. probl. Logic. p. 20. & 59. Keckerm. l. 2. Syſtem. Log. ſectio. 1. cap. 1. pag. 314. ** Idem Keckerm. lib. 3. Syſtem. Theol. c. 8. p. 444. *Alij volunt tropum eſſe in copula: quod & ipſum non poteſt probari. Nam ſi ſumant copulam pro voce & verbo copulativo, non poteſt eſſe in ea tropus, utpote qui locum habet in vocibus Categorematicis h. e. talib. quæ certam rem per ſe ſignificant non autem in vocabulis ſignificativis, quale eſt verbum illud. quod copulæ loco ponitur. Quinimò ſi tropus eſt in copula non poteſt eſſe prædicatio diſparati de diſparato, ſed relatio pani accedens de pane dicitur.* ** Conimb. in l. περὶ ἑρμην. c. 4. art. 4. q. 2. &c. ** Notandũ v. q. Beza, Pezel. in copula tropũ quærant. Aſt ſi copulæ ineſt tropus, inerit ei vel quatenus eſt copula in ſeſe, vel quatenus quãdam rei ſignificationem ſeu προσκατηγορίαν à prædicato ſeu κατηγορίᾳ habebit. Non prius, res enim non ex copula, ſed ratione prædicati inſunt & definiuntur tropus autem eſt modificatio rei. Non poſterius, quia ſi hoc, tunc eſſet in ipſo prædicato, quia copula eſt q. pars & προσκατηγορούμενον prædicati. Quicquid a. non eſt in toto, id nec in parte. At tropus non eſt in toto prædicato, ut oſtenſum. Ergo. Ex iis conſtat res, in quæ reſolvitur. Atqui prædicatio reſolvitur in duos terminos ſimplices qui inſerviebant ſubjecto & prædicato. Ergo etiam ex his conſtat. Ariſt. 1. anal. 1. c. 32. & 37. dicit propoſitionem in ſua extrema reſolvendam eſſe. At copula non eſt extremum ſed extremorum copula & ligamentum. Vide ipſum Philoſophum l. 1. anal. 1. c. 1. Si dicas non eſſe quidem partem eſſentialem ſed tamen integralem, reſp. Keckerm. non poſſe hoc fieri, quia omnis pars integralis materialis eſt, quod de copula dici nequit. ** 2. quia eſt συγκατηγορούμενον & προσκατηγορούμενον quiddam, tropus autem locum tantùm habet in vocibus categorematicis, quæ certam rem ſignificant, cùm vocem à nativa ſignificatione vertat in alienam. 3. quia in

in verbis cœnæ apud Lucam & Paulum nnn habetur copula, ſed ſimpliciter dicitur τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη. Rectè igitur fecit Piſcator Herbornenſis, qui poſtquam aliquot annos publicis ſcriptis tropum in copula fortiter defendiſſet, tandem admonitus & convictus argumentis contrariis publicè illam ſententiam retractavit in reſp. ad dict. Hoffmann. quæſt. 3. p. 215. diſertè affirmans & luculento argumento probans copulam à nativa ſignificatione hîc non immutari. Neque in tota propoſitione eſt tropus. 1. cùm enim tropus abſque mutatione ſignificationis non ſit ita poſtulante tropi Natura & definitione, quomodo tropica erit propoſitio, *Hoc eſt corpus meum*. in qua nullius vocis ſignificatio per tropum mutatur? 2. ab illis qui in tota propoſitione tropum ſtatuunt, præſupponitur, quòd ſubjectum *Hoc*, denotet ſolum panem, cùm enim diſparata de ſe invicem prædicari ipſis non poſſe videantur, inde in modo attributionis tropum quærendum eſſe ſtatuunt. Atqui hæc hypotheſis eſt falſa, ut ſuo loco demonſtrabimus. Vide D. Meiſn. p. 1. ſob. Philoſoph. ſect. 1. quæſt. Rhetor. 2. ubi oſtendit, *tropum Rhetoricum in prædicatione integra locum non habere*. 1. à defectu exemplorum, quia non poteſt idoneum aliquod proferri exemplum tropicæ prædicationis, in qua ſingulæ voces nativam retineant ſignificationem. 2. à notatione tropi, tropus dictus eſt à τρέπεσθαι, vertendo, jam verò ipſa rerum connexio, quæ eſt prædicatio, verti & mutari nequit, ſed tantum vocum ſignificatio. 3. à Natura tropi, quia omnes Rhetores non in rebus, ſed in verbis tropum conſiſtere docent. 4. à primo fonte tropi. Omnis tropus hauritur ex locis topicis & ad illos reducitur, jam verò prædicatio ad unum aliquem locum topicum reduci nequit. 5. à reductione prædicationis tropicæ ad propriam, per cujus vocis mutationem prædicatio tropica ad propriam reducitur, in illa tropum latere fit conſpicuum, atqui illud fit non totius prædicationis, ſed partis tantùm mutatione. 6. à confuſione Logicæ & Rhetoricæ. Prædicatio eſt fori Logici, tropus Rhetorici, hæc diſtinctio artium tollitur, ſi in integra prædicatione tropus ponitur. ** Breviter 1. Tropus non eſt in partibus enunciationis Euchariſticæ. E. nec in tota enunciatione. Quicquid enim non eſt in parte, non eſt in toto, cùm totum nihil ſit aliud quã partes ſimul ſumtæ. 2. Repugnat hoc Naturæ tropi. Tropus conſiſtit in una dictione teſte omni Rhetorum ſchola, quæ inter tropum & figuram diſtinguit. Enunciatio tota non conſiſtit in una ſed pluribus (nimirum explicita, qualis eſt Chriſti, non elliptica) Ergo in tota Chriſti enunciatione non poteſt eſſe tropus. **

77. Sextam rationem ſubminiſtrat πληροφορίας fidei neceſſitas. Senſus literalis unam eandemque certam ac minimè dubiam gignit ſententiam, adeò ut fidem in immota πληροφορίᾳ ſtabiliat: contra v. qui tropos ſectantur, in diverſas abeunt partes, nec habent ubi pedem figant, ut ex diverſitate tropicarum interpretationum manifeſtum. Ergò ſenſus literalis repudiatis tropis humano ingenio excogitatis amplectendus eſt. D. Luth. in libr. cui titulus: Confeſſio major tali apologia ſe coram Chriſti tribunali uſurum eſſe ſcribit. *Alme Chriſte lis in terris agitata fuit de verbis cœna tua Euchariſtica, quibusdam in diverſam à verborum tenore ſententiam eadem trahentibus, quibus ego fidem & conſcientiam meam committere nec potui nec volui. Ego verò quia Teſtamenti tui & ultima voluntatis verba iſta eſſe expendi, neque comperi uſpiam in Scriptura diverſo, quàm ſonarent, ſenſu, eadem abs te vel Apoſtolis exponi, cui declarationi haud dubiè non pepperiſſes in re tam gravi ac ſeria, ſi aliter quàm ſonant, ea intelligi voluiſſes, ideò in nativo & ſimplice eorundem ſenſu acquievi. Judica ergò tu Domine, an erraverim & ſi erravi, cujus culpâ factum ſit ut erraverim.* Philipp. Melanchthon in Epiſt. ad Frider. Myconium: *Ego nullam ſatis firmam rationem invenio propter quam ab hac ſententia diſcedamus. Fieri poteſt, ut alia ſententia blandiatur ingenio animi, quæ eſt magis conſentanea humano judicio, præſertim ſic inſtructa & ornata argumentis eruditè excogitatis, ſed quid fiet in tentatione, cùm diſputabit conſcientia, quam habuerit cauſam diſſentiendi a recepta ſententia in Eccleſia? tunc iſta verba, Hoc eſt corpus meum, fulmina erunt; quid hic opponet mens perterrefacta, quâ vote Deo ſe muniet ac ſibi perſuadebit neceſſario hic fuiſſe interpretandam metaphorã*

78. Septimam rationem ſuppeditat Patrum autoritas. Referenda huc pia piorum veterum pronunciata Iren. lib. 2. cap. 46. procul dubio ex traditione Apoſtolica (fuit enim diſcipulus Polycarpi, Polycarpus autem Johannis Apoſtoli auditor) hanc proponit regulam, *Is ſanus ſenſus & ſine periculo eſt, qui apertè & ſine ambiguo ipſis dictionibus in Scriptura ponitur.* Hilarius lib. 1. de Trinit. p. 7. *Optimus Scripturæ lector eſt, qui dictorum intelligentiam expectat ex dictis potius, quam imponat, & retulerit potius quàm attulerit, neque cogat id videri dictis contineri, quod ante lectionem præſumſerit intelligendum.* Idem libr. 8. de Trinit. pag. 102. de communicatione corporis Chriſti in ſacra cœna diſputans ſubjungit. *Non eſt humano aut ſeculi ſenſu in Dei rebus loquendum, neque per violentam atque impudentem prædicationem cœleſtium dictorum ſanitati aliena atque impia intelligentia extorquenda perverſitas eſt. Quæ ſcripta ſunt, legamus, & quæ legerimus, intelligamus, & tunc perfecta fidei officio fungemur. De naturali enim in nobis Chriſti veritate, quæ dicimus, niſi ab eo diſcimus ſtultè atque impiè dicimus: Ipſe enim ait: Caro mea verè eſt eſca, &c.* Cyrill. lib. 4. theſauri cap. 13. *In myſteriis ſimpliciter credendum, quia ideo ſunt myſteria.* Chryſoſt. homil. 83. in Matth. pag. 703. ὁ λόγος αὐτοῦ ἀπαραλόγιστος, ἡ δὲ αἴσθησις ἡμῶν εὐεξαπάτητος. οὗτος οὐδέποτε διέπεσεν αὕτη δὲ τὰ πλείονα σφάλλεται, ἐπ᾽ ἂν ὁ λόγος φησὶ, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, καὶ πειθώμεθα καὶ πιστεύωμεν καὶ νοητοῖς αὐτὸ βλέπωμεν ὀφθαλμοῖς. Epiphan. in Ancor. p. 492. ὁ μὴ πιστεύων εἶναι αὐτὸν ἀληθινὸν ὡς εἶπεν ἐκπέπτωκε τῆς χάριτος καὶ τῆς σωτηρίας. Bernhard. Epiſt. 77. col. 825. *Sacramentum Dei altiſſimi ſuſpiciendum eſt, non ratione diſcutiendum, venerandum, admirandum, non dijudicandum.* Damaſcen. lib. 4. orth. fid. cap. 14. p. 315. *De hoc myſterio nihil amplius novimus, quàm quod verbum Chriſti eſt verum & efficax, & omnipotens, modus autem inſcrutabilis.* ** Paſchas. de corp. & ſang. Domini c. 13. *Si rationem quæras, quis explicare poterit, aut verbis comprehendere? immò ſcias, quæſo, quia ratio in virtute Chriſti eſt, ſcientia in fide, cauſa in poteſtate, effectus in voluntate, quod potentia divinitatis contra Naturam ultra rationis noſtræ capacitatem operatur.* ** Pulcerrimum locum de conſervando τοῦ ῥητοῦ vide in Catecheſi Græca Camerarii, quam Theologiæ ſuæ inſeruit Neander cap. de cœn. pag. 522. Vis veritatis coëgit ipſum Zegedinum Calvinianum, ut

6. πληροφορίας fidei neceſſitas.

Dicta Patrum.

ſcri-

ſcriberet tab. 8. de cœna pag. 183. *Petendus eſt ſenſus verborum Domini ex ipſis cœnæ Dominicæ vocabulis, quorum ſingula gignunt argumenta.* Carolſtad. ante excitatam controverſiam Euchariſticam in theſibus Witebergæ diſputatis anno 21. *Propriè verum eſt, panis eſt corpus. Debemus in verbis Scripturæ immoti conſiſtere, nequaquam de veritate dubitare licet, nec dum penetremus ſenſum, & oculos defugiant, quia nihil poſſumus illis adjicere, ſicut nec apiculum demere.*

Antitheſi adverſariorum. 79. Atque hæc ſunt fundamenta τῶ ῥητῶ firmiter in verbis cœnæ retinendi. Adverſarii veram, realem & ſubſtantialem corporis & ſanguinis Chriſti in cœna præſentiam negantes in diverſas ſcinduntur partes, unde in plures claſſes propter opinionum diverſitatem eos dividit Dn. D. Menzerus in collat. poſter. Auguſt. Confeſs. cum doctr. Zvingl. th. 6. & ſeqq. Quidam enim à verbis Chriſti planè diſcedentes ea pro fundamento in hac cauſa admittere recuſant, idque vel directè vel obliquè. Directè ut Bullingerus & Tigurini, qui in libro contra D. Jac. Andr. fol. 45. poſtulant, *verba cœnæ non amplius pro fundamento allegari, quia ſint τὸ κρινόμενον.* Idem repetunt Calvinus in admonit. ult. p. 240. conſid. commoneſ. p. 15. & 188. Witakerus de ſcript. q. 5. c. 9. (Eodem ſcil. modo nobiſcum agunt, ac ſi quis alterum in certamen provocans ab eo poſtularet, ut arma & gladium priùs deponeret. Atqui non de ipſis verbis quæritur, niſi quis dicere velit, adhuc dubitari, an verba illa vel à Chriſto uſurpata vel ab Evangeliſtis rectè annotata ſint, ſed de vero illorum verborum ſenſu unicè quæſtio eſt, quem nos dicimus eſſe eum, qui ex verbis κατὰ τὸ ῥητὸν & propriè acceptis immediatè profluit, adverſarii verò ad tropos confugiunt, quibus nativam, ſimplicem & genuinam illorum ſententiam pervertunt.) Orthod. conſenſus cap. 7. f. 161. *Manifeſtus eſt abuſus verborum cœnæ in probando eo, quod ex verbis in quæſtione vel controverſia eſt.* (Si verba Scripturæ propter peregrinas hæreticorum detorſiones, quibus ea pervertunt, non amplius pro fundamento veritatis adduci poſſent, periret omnis doctrinæ cœleſtis certitudo.)** Bulling. decad. 5. ſerm. 9. de cœna Dom. fol. 367. in noſtros invehitur, quod verbis Chriſti, *Hoc eſt corpus meum* ſimpliciter ſubſcribant & ab eis nequicquam recedant, dicit *id eſſe tumultuari, clamare & clamando repetere. Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus, Hoc eſt, Hic eſt, Hoc eſt, Hic eſt, Hoc, Hic.* Calv. lib. 4. Inſtit. cap. 17. S. 20. aſſertione ῥητοῦ vocat *ſtultam provinciam.* (Aſt ſi Chriſtus ex inſtitutione conjugali controverſias de eadem exortas diremit & Paulus ex verbis cœnæ Dominicæ abuſus in Eccleſiam Corinthiacam introductos ſuſtulit, utique etiam nos ex inſtitutione Cœnæ poſſumus & debemus controverſias in Eccleſia de ea exortas decidere. Sed verum prius. Mat. 19. v. 4. & 56. 1. Cor. 11. v. 20. & ſeq. Ergo etiam poſterius.)** Daniel Burenus Conſul Bremenſis anno 1560. in conventu publico dicebat, *Lutheranos pro ſua ſententia nihil quicquam proferre poſſe præter tria impotentia verba.* Quod dubio procul ex P. Martyre didicit, qui in Dial. de Nat. human. f. 127. hiſce verbis nos alloquitur. *Semper viſi eſtis minùs quàm par eſt ſapere, cùm pro dogmate abſurdo ac inutili ſic laboretis, nec pro eo tuendo quicquam habeatis niſi Chriſti τὸ ῥητὸν, Hoc eſt corpus meum* (atqui norunt piæ mentes, unicum Chriſti verbum cœli terræque machinâ firmius ac potentius eſſe Luc. 21. v. 33. *verba, quæ loquor vobis, ſunt Spiritus & vita,* Joh. 6. v. 63. imò *verba vitæ æternæ* v. 68. *Sermo, quem locutus ſum, judicabit eum in noviſſimo die,* inquit Joh. 12. v. 48.) Admonit. Neoſtad. p. 94. *contra verbiſtas,* (nos intelligit) *poſtquam diu verba, verba, verba Chriſti ſonuerunt, cùm urgentur, ut reddant rationem ſuæ gloſſæ, confugiunt ad Ubiquitatem* (verba Chriſti unicum ſententiæ noſtræ fundamentum ſtatuimus, doctrinam de ſeſſione ad dextrâ Dei & omnipotentia ſecundùm humanam naturam Chriſto data opponimus tunc demùm adverſariis, quando Chriſtum juxta promiſſionem & ordinationem ſuam corpore ſuo in his terris præſentem adeſſe poſſe præfractè negant.) Obliquè verba inſtitutionis negant, qui ex aliis Scripturæ locis, veram de ſacra Coena doctrinam petendam eſſe ſtatuunt. Victor Strigel. in Epiſt. ad Wilibaldum Rambecum edita à Pezelio part. 4. Locor. p. 132. *Ut Hippocrates mandat, ut Medicus oculo dextro in Naturam, ſiniſtro in artem Medicinæ reſpiciat, ita moneo te, ut non ſolùm in verba Cœnæ attendas, ſed magis tibi proponas totam Chriſtianam doctrinam.* Boquinus in Canonibus, quibus defenditur συνάφεια can. 3. f. 35. *Ut certò cognoſcamus, quænam ſententia atque interpretatio verborum Chriſti, de quibus quærimus, amplectenda retinendaque ſit, non ſola illa verba, quæ dum myſterium hoc inſtitueret, pronunciaſſe traditur, cogitanda atque expendenda ſunt, quantumvis certe enclara expreſſaque eſſe videantur, certa tamen dijudicatio ex his ſolis peti aut haberi nequit,* Orthod. Conſ. cap. 5. f. 98. *Non oportet ſimpliciter intueri verba Chriſti, hoc enim eſt carnaliter intelligere, ſed aliud quippiam cogitare & interioribus oculis ea aſpicere tanquam myſteria,* quæ verba à Swenckfeldio mutuaſſe videntur, is enim referente D. Luthero in Confeſs. min. propoſuit hanc regulam. *Verba inſtitutionis ex oculis ſeponenda eſſe quia ſpiritualem intellectum impediant.* Huc etiam referendi ſunt illi, qui ex cap. 6. Johan. veram de ſacra coena ſententiam petendam eſſe diſputant (atqui verba inſtitutionis ſunt propria ſedes hujus doctrinæ; qui ergò prætermiſſis illis ad alios Scripturæ textus confugiunt, perinde agunt ut ii, qui doctrinam de juſtificatione ex aliis potiùs Scripturæ locis quàm ex cap. 3. & 4. Roman. cap. 2. & 3. Galat. & cap. 2. Epheſ. petendam eſſe ſtatuunt.)

80. Qui verba Chriſti pro fundamento retinenda eſſe agnoſcunt à ῥητῷ & literali eorum ſenſu diſcedunt. Calv. inform. Conſ. pag. 16. *Qui in ſolennibus Cœnæ verbis, Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus, præciſè literalem, ut loquuntur, ſenſum urgent, eos tanquam præpoſteros interpretes repudiamus.* Idem l. 4. Inſtit. c. 17. ſect. 20. aſſertionem τῶ ῥητῶ nominat *ſtultam pervicaciam hoſtiliter litigantem de verbis Chriſti.* Beza & ſocii ipſius in Colloq. Mompelg. ad dogm. 1. de Coena. p. 33. *Nos exiſtimamus verba inſtitutionis Domini κατὰ τὸ ῥητὸν accipi ſalvâ fidei analogiâ non poſſe.* Johan. Jac. Grynæus præfat. diſp. de Coena Ann. 84. *Nos ſententiam ſequendam ducimus, alii ſcriptum retinere malunt.* Perkinſus in Cathol. reform. p. 228. *Si verba Chriſti de cœna propriè intelligerentur, omnes hoſpites Cœnæ eſſent homicidæ Chriſti.* (falſum hoc, quia loquimur de præſentia viva Chriſti, ſcimus enim, quod mors ei ultra non dominabitur, ut Apologia Auguſt. Confeſſ. monet) Huc pertinet, quod nos appellent Buchſtabler/ perinde ut Pontificii *Scripturarios* nos vocant. Quamvis v. uno

ore omnes ſtatuant, tropicè & figuratè verba Cœnæ intelligenda eſſe, nondum tamen convenire hactenus inter ipſos potuit, in quibus tandem verbis præcisè ſtatuendus ſit tropus, ſicut poſtea apparebit, ubi diverſas, imò contrarias opiniones de interpretatione verborum Cœnæ ex ipſorum Scriptis recenſebimus, undè rectè ſcribit D. Luther. in Confeſſ. minori. *Cùm in ipſo ſtatim exorſu Sacramentaria hæreſis ita in diverſas partes fuerit ſciſſa, ut ex una hydræ inſtar, ſepticeps quoddammodo fieret, perinde hoc fuiſſe quaſi cœlo clamaret Spiritus Domini, cavendum eſſe ab illa hæreſi.* Neque quicquam momenti habet exceptio, quod in ſumma rei, hoc eſt, in neganda corporis & ſanguinis Chriſti reali & ſubſtantiali præſentia conveniant, quia Simſonis vulpes, licet caudis colligatæ erant, capitibus tamen inter ſeſe diſſidebant. Non de eo præcipuè ſollicita eſt Eccleſia Dei, in qua ſumma aut ſcopo quidam homunciones conveniant, ſed quænam ſit certa & immota Dei voluntas in Scripturis patefacta: non hoc quæritur, quomodo Scriptura diverſimodè exponi vel potiùs torqueri poſſit, ſed quis ſit verus, genuinus & proprius cujusque loci ſenſus, quem intendit Spiritus Sanctus. Non hoc quæritur, quam variis ac diverſis modis verba Cœnæ intelligi queant, ſed quæ ſit genuina ſententia ſacroſancti Teſtamenti ac fœderis cum Deo per dilectum ipſius Filium nobiſcum sanciti. Filius Dei moriturus condidit hoc Teſtamentum, eo ut ſalutariter fruamur, verè ac ſolidè id ipſum nos intelligere oportet, ut nullius voculæ ambiguitate ludamur, ſed veram & genuinam omnium verborum ſententiam aſſequamur. Tropi ipſorum non eos tantum à nobis, ſed etiam inter ſe in plurimas opiniones diſtrahunt, atque adeò unumquemque eorum in diverſas partes diſcernunt.

Explicatio verborum inſtitutionis. 81. Antequam verò Adverſariorum tropos, quos verbis Cœnæ inſerunt, enumeremus, expendenda ſunt verba inſtitutionis in proprio & genuino ſenſu. Sic ſcribunt Amanuenſes Chriſti S. Evangeliſtæ & S. Paulus. *Dominus noſter Jeſus Chriſtus in ea nocte, quâ traditus eſt cœnantibus ipſis accepit panem gratias egit, fregit ac dedit diſcipulis ſuis, dicens: Accipite, comedite: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur (frangitur) Hoc facite in mei commemorationem. Similiter accipiens & calicem poſtquam cœnaſſent, gratias egit ac dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes, Hoc eſt enim ſanguis novi Teſtamenti, qui pro multis effunditur in remiſſionem peccatorum (Hic calix eſt novum Teſtamentum in meo ſanguine, qui pro vobis effunditur.) Hoc facite quotieſcunque biberitis, in mei commemorationem, & biberunt ex eo omnes* Matth. 26. verſ. 26. 27. Marc. 14. v. 22. 23. 24. Luc. 22. v. 19. 20. 1. Corinth. 11. v. 23. 24. 25. Inſtitutionis partes ſunt duæ: prior de Chriſti corpore, poſterior de ipſius ſanguine agit. Utraque verbis propriis, claris & perſpicuis conſtat, utraque pro vera reali & ſubſtantiali corporis & ſanguinis Chriſti præſentia immota ſundamenta ſuppeditat. In priore parte ex ipſorum Adverſariorum conceſſione propriè accipiuntur hæc verba: *Dominus noſter Ieſus Chriſtus in ea nocte, quâ traditus eſt, cœnantibus ipſis accepit panem, gratias egit, fregit ac dedit diſcipulis ſuis, dicens, accipite.* In reliquis tropos commiſcuntur, ſed abſque ulla neceſſitate. 1. *Edite.*

Edite refertur ad panem (licet non ſolùm) jam verò non tropicè, ſed propriè jubebat manducare panem. Ergò verbum *edite* accipiendum eſt propriè, quâ de re ſuo loco plura. 2. τὸ δεικτικὸν *Hoc* non reſpicit ſolum panem, ſed totum συμπεπλεγμένον ſive complexum. *Hoc* Si denotaretur ſulus panis, quænam foret conſtructio Grammatica ἄρτος τοῦτο? Ergò non adjectivè, ſed ſubſtantive ponitur. Et quemadmodum aliàs fieri conſuevit, quando duæ res modo quodam conjunctæ demonſtrantur & exhibentur, quarum una ſenſui eſt obvia, altera verò nobilior ſcilicet, ac præſtantior, minùs conſpicua, tunc δεικτικὸν ſubſtantive & ſubjecti loco poſitum reſpicit utrumque unitorum, ſed prædicatum exprimit digniùs & ſenſui minùs obvium: ita quoque Chriſtus mediante benedicto pane viſui obvio corpus ſuum inviſibiliter præſens diſcipulis manducandum exhibens, dicit: *Hoc eſt corpus meum.* Neque hic ullus ſubeſt tropus Rhetoricus ſed Grammatica ſynecdoche, quia particula τοῦτο comprehendit & oſtendit duo, quorum alterum eſt αἰσθητὸν, alterum verò νοητὸν, nequaquam verò duplicem ſignificationem ſortitur, quæ omnia ex ſequentibus erunt clariora. 3. Copula *Eſt* *Eſt* propriam & nativam ſuam ſignificationem retinet, quia tropi incapax eſt, ut oſtendimus ſuperius. De Iride Geneſ. 9. v. 13. dicitur, quod ſit *ſignum*, de virga Aaronis Num. 17. v. 10. ac de ſerpente æneo. Num. 21. v. 8. aſſeritur, quod fuerint *ſigna*, ſed hoc loco Chriſtus nequaquam dicit. Comedite hunc panem, qui eſt ſignum corporis mei, ſed comedite, hoc quod vobis exhibeo, eſt vere & ὄντως corpus meum. 4. Vox *corporis* aut proprie aut myſtice de ſpirituali Chriſti corpore, quod eſt Eccleſia, in Scripturis accipitur, tertium aliquod non datur. *Corpus* Jam verò non accipitur myſtice, quia non de Eccleſia, ſed de vero & proprio ſuo corpore Chriſtus loquitur. 5. Idipſum comprobat vox *meum*, loquitur enim Chriſtus de illo corpore, *meum* quod ipſe Dei Filius in utero Mariæ virginis ſibi conformavit & in unitatem perſonæ ſuſcepit, in quo tota plenitudo Deitatis habitat, quod eſt vivificum &c. 6. Neve ulla reſtaret dubitatio, addit Chriſtus ſe exhibere illud ipſum corpus, quod pro *quod pro vobis datur.* nobis in mortem traditum, flagellatum, cruxifixum & ex mortuis reſuſcitatum. Atqui illud eſt verum Chriſti corpus. Reliqua verba, *Hoc facite in mei commemorationem*, proprie accipi, ne ipſi quidem adverſarii inficiantur. Meritò autem urgemus eos, ut cauſam nobis ediſſerant, cur verba ſubſtantialia, *Edite, hoc eſt corpus meum*, tropice accipienda ſint, cùm antecedentia & conſequentia proprie accipiant. An ullo modo veriſimile eſt, Chriſtum proprie & perſpicue in prioribus & poſterioribus locutum, ipſa autem ſubſtantialia cœnæ ac legata hujus Teſtamenti troporum peplo ſtudioſe involviſſe? poſterior pars Cœnæ itidem perſpicuis & propriis verbis deſcribitur. Verba iſthæc (*Similiter accipiens & calicem poſtquam cœnaſſent, gratias egit ac dedit illis dicens*) proprie accipienda eſſe non negant Adverſarii. Idem de reliquis dicimus. 1. Vox *Bibite*, reſpicit vinum in poculo (licet non ſo- *Bibite* lum) proprie igitur accipitur, ubi actio prædicatur de objecto ſuo proprio, vox actionem exprimens proprie ut accipiatur neceſſe eſt. Idipſum intelligitur ex mandati executione. *Biberunt ex eo omnes*, ubi verbum *bibendi* proprie accipi tum per ſe patet, tum exemplo Judæ proditoris confirmatur. 2. τὸ δεικτικὸν τοῦτο *Hoc* iti- *Hoc* dem reſpicit non ſolùm vinum, ſed totum illud, quod Chriſtus bibendum exhibebat, ut ex prio-

priore cœnæ parte intelligitur, vulgata igitur verſio minus rectè reddidit. *Hic eſt ſanguis meus.*

Eſt

3. Copula *Eſt*, itidem tropo caret. Quia unus & idem in priore & poſteriore parte eſt ejuſdem ſenſus.

Sanguis

4. Vox *ſanguinis* Chriſti non poteſt figuratè accipi, quia typus & figura ſanguinis Chriſti in ſanguine agni Paſchalis jam dum præceſſerat, quem Chriſtus inſtitutione ſacræ cœnæ abrogavit, ut umbræ ſuccederet expreſſa imago Heb. 10. v. 1. Adde quod ſanguis CHRISTI in novo Teſtamento nuſpiam pro ſigno tantùm ſanguinis accipiatur.

meus

5. Idipſum comprobat προσδιορισμὸς. Hoc eſt ſanguis *meus*, quo confirmat Chriſtus ſe non ſignum aliquod ſanguinis, ſed ipſum ſuum ſanguinem nobis exhibere.

Teſtamenti

6. Eum vocat Chriſtus ſanguinem *Teſtamenti*. Diſpoſitio Teſtamentaria verbis propriis & perſpicuis conſtare ſolet, præſertim eo in loco, ubi expreſſa fit mentio legatorum.

novi

7. Differentiæ causâ add[it]ur, quòd ſit ſanguis *Novi Teſtamenti*. Vet. Teſtam. ſanguine juvencorum typico ſancitum fuit: Exod. 24. verſ. 8. *En ſanguis fœderis, quod pepigit Jehova vobiſcum*: Chriſtus verba formalia illius fœderis retinuit, ſed diſcriminis loco addidit, Hoc eſt ſanguis *meus Novi Teſtamenti* oſtendens non typico, ſicut Vetus, ſed vero ſuo ſanguine Novum ſanciri Teſtamentum. Nov. Teſtam. non amplius habet typos, umbras ac figuras, ſed ipſam expreſſam rerum imaginem.

qui pro vobis effunditur.

8. Neve ulla reſtaret dubitatio, Chriſtus addit, ſe illum ſanguinem nobis exhibere, *qui in ara crucis pro multis effuſus eſt*, jam verò non typicum, ſed verum Chriſti ſanguinem pro peccatis noſtris in ara crucis effuſum eſſe omnes verè pii agnoſcunt.

Hic calix eſt N.T. in meo ſanguine.

9. Apud Lucam & Paulum calix Euchariſticus dicitur *Nov. Teſtam.* non ſimpliciter & abſolutè, ſed *in Chriſti ſanguine* τῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, ubi τὸ ἐν reſpondet Hebræo ב & cauſam exprimit per & propter. quam hoc poculum ſit novum Teſtamentum, nimirum quia non ſolùm vinum, ſed & i[n] [ill]o [medi]ante illo Chriſti ſanguinem vino Euchariſtico ſacramentaliter unitum nobis bibendum exhibet, unde Eraſmus, Tigurini & Beza in ſecunda editione anno 65. rectè verterunt *per ſanguinem*. Quod autem προσδιορισμὸς ille ἐν τῷ αἵματί μου non cum καινὴ διαθήκη ſed cum ποτηρίῳ conjungendus ſit, patet ex eo, quod poſt vocem διαθήκη articulus fuiſſet repetendus, ſi ad illam immediatè τὸ αἷμα pertineret hoc modo τῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἡ ἐν τῷ αἵματί μου. Hoc poculum eſt novum Teſt. quod Teſtamentum meo ſanguine ſancitur. Quia vero articulus ille neque à Luca neque à Paulo repetitus eſt, ex eo manifeſtum, verba illa *in ſanguine meo* non ad Teſtamentum ſed ad poculum in Grammatica conſtructione referenda eſſe.

qui effunditur pro vobis.

10. Ex quo etiam intelligitur, quare & quo ſenſu poculum Euchariſticum *pro nobis* dicatur *effuſum* apud Lucam τὸ ποτήρ[ιον τὸ ὑπὲρ ὑμῶ]ν ἐκχυνόμενον, nimirum quia in eo bibendus [nob]is offertur ſanguis Chriſti in ara crucis pro nobis effuſus. Poculum enim τὸ ποτήριον non materialiter ſed formaliter pro ipſa potione ſive hauſtu accipitur, inde enim atque ideo vas aliquod dicitur poculum, quia ex eo bibitur ποτήριον, dicitur quaſi πίνειν τηρῶν, cùm potus tanquam res liquida difficulter terminis propriis contineatur abſque dari non poſſit, niſi vaſi ſeu poculo incluſus. Eodem ſenſu paulò pòſt Chriſtus dicit: *Tranſeat à me τὸ ποτήριον ille calix*, hoc eſt, illa amara potio, acerbus ille hauſtus paſſionum menſuram metaphoricè exprimens Luc. 22. verſ. 42. Reliqua verba: (*Hoc facite, quotieſcunque biberitis in mei commemorationem. Et biberunt ex eo omnes*) propriè accipienda eſſe ipſimet Adverſarii concedunt.

Enumeratio troporum quos Adverſarii in verbis cœnæ conſtituunt.

82. Sic ergo nulla nos cogit neceſſitas, ut à nativa, genuina & propria verborum ſignificatione in verbis cœnæ recedamus, cum ſenſus literalis ita munitus ſit, ut nullis troporum arietibus expugnari queat. Reſtat ut Adverſariorum tropos enumeremus, modò enumerari etiam poſſint D. Lutherus in confeſſ. majori ſeptem diverſas interpretationes profert, quibus jam tùm verba cœnæ à Sacramentariis contorta fuerunt. Editus eſt autem liber ille Lutheri anno 1544. p[oſt] motam controverſiam Sacramentariam plus [mi]nus vigeſimo, ſed ab eo tempore tropus Sacramentarius plures edidit fœtus, quia longè plures excogitatæ ſunt interpretationes vel potius detorſiones. ** Pelarg. in diſp. de fract. panis Anno 606. Francof. habita viginti octo diverſiſſimas verborum Cœnæ interpretationes à Calvin. excogitates recenſet. Itque, reditque tropus, nec certum novit aſylum. Vorſtius contra Bellarminum pag. 394. expreſsè fatetur, *ſe vix ſcire, an tropus in copula, an potiùs in prædicato ſtatuendus ſit.* Cinglius quidem in Epiſtola ad Billicanum. *Hac diverſitas, ſcribit, tam nullis debet eſſe offendiculo quàm ducibus eandem arcem oppugnandam eſſe conſentientibus nihil prorſus diſſidii aut obſtaculi affert, dum alius ſtatuit ariete concutiendam, alius ſcalis ſuperandam, alius machinis dilacerandam. Nam in arce excindenda conveniunt, de via diſputatur non de ſumma rei. Nec culpandus eſt, qui non optimam, ſed quæ videbatur eſſe, ſententiam dixit.* Aſt Benedictus Thalmannus in Exegemate de Cœna edit. Tigur. [A]n. 79. pag. 195. *Nemo ſentire poteſt cum illis, qui inter ſe diſſentiunt.* ** Cæterum potiores iſtæ Calvin. detorſiones juxta Dn. D. Mentzeri diſtributionem in tres claſſes diſpeſcere poſſumus. Prima eſt Grammatica in vocum ordinatione & explicatione Grammatica. Secunda Rhetorica in tropis. Tertia Logica in diſpoſitione propoſitionis CHRISTI. Ad claſſem Grammaticam pertinet 1. Carolſtadius ſic diſtinguens verba CHRISTI, ut ſententia finiatur poſt verbum *Edite*, cui ſuccedat nova ſententia. *Hoc, quod in menſa aſſidere cernitis, eſt corpus meum.*

Prima claſſis Grammatica, ad quam pertinet 1. Caroſtadius.

Notandum verò quod Caroſtadius in libr. de Sacrament. anno 24. Baſil. edit. ſcribat, *Cœlitùs hanc interpretationem ſibi revelatam eſſe, apparuiſſe enim ſibi virum quendam, à quo illam didicerit*, ſed dignis eam D. Lutherus excepit modis in libro contra cœleſtes Prophetas edito anno 25. Reſponſionis ſumma huc redit. 1. Cùm nullus ſit fidei articulus, cum quo continua orationis ſeries pugnet, impium eſſe ἀπὸ τῦ ῥητῦ καὶ τῦ γράμματος ad monſtroſam illam orationis rupturam ſeſe convertere. 2. Si in priore parte verborum inſtitutionis interpretatio illa admittatur, in poſteriore de Chriſti ſanguine aut nullam aut non non niſi abſurdiſſimam interpretationem dari poſſe. 3. Quæ hæc στρεβλότης foret in oratione CHRISTI, ſi is in curſu orationis continuo, uno eodemque temporis momento de rebus di-

verſiſſimis, diſcipulorum ſcilicet manducatione & corporis ſui ſeſſione locutus fuiſſe, tandem rurſus per ſaltum ad materiam præſentem reverſus eſſe fingeretur, cum abſoluta ἐπιμβολῇ peregrinâ manducationem in ſui recordationem faciendam eſſe ſubjunxerit? 4. Chriſtus porrecto pane diſcipulos edere jubens id quod porrigebat, corpus ſuum eſſe dicebat: Exhibito vino eoſdem bibere jubens id quod exhibebat, ſanguinem ſuum eſſe dicebat, at quæ illius præcepti de edendo & bibendo cum verbis, *Hoc eſt corpus meum*, *Hoc eſt ſanguis meus*, connexio, ſi non corpus ſuum manducandum, & ſanguinem ſuum bibendum exhibuiſſet? vide partem ſecundam libri Doct. Lutheri contra cœleſtes Prophetas Tom. 3. Jenenſ. Germanic. fol. 68. ejuſdemque analyſin propoſitam à D. Mylio in volum. diſput. Theolog. contra Sacram. diſput. 1 Cumque Carolſtadius primus certaminis Euchariſtici autor ſit, ideò graviſſimum Philippi Melanchthonis de eo judicium huc referemus. Sic verò ille ſcribit in Epiſtola ad Fridericum Myconium præfixa libello complectenti ſententias veterum de Euchariſtia. *Carolſtadius excitavit primùm hunc tumultum, homo ferus ſine ingenio, ſine doctrina, ſine ſenſu communi, quem nullum unquam humanitatis officium aut intelligere aut facere animadvertimus, tantùm abeſt, ut ab eo ſignificatio aliqua Spiritus ſancti animadverſa ſit, imò extant manifeſta ſigna impietatis, in tota doctrina ſolebat ἰουδαΐζειν καὶ ςασιάζειν, damnabat omnes leges ab Ethnicis conditas. Controverſiam de Cœna Domini tantùm odio Lutheri, non aliqua pietatis opinione movit. Etenim cùm εἰκονομαχία ipſius à Luthero improbata eſſet, cœpit iſte inflammatus immani cupiditate vindictæ, quærere cauſam vendibilem, quâ Lutheri exiſtimationem prorſus obrueret. Bona pars Germaniæ teſtari poſſet, nihil me in hac parte fingere. Quanquam ſi teſtibus opus ſit, libelli ipſi adverſus autoritatem dicent certiſſimum teſtimonium. In his apparet, hominem ne ratione quidem aliquâ in ſpecie probabili motum eſſe ad ſcribendum: quam ſuaviter nugatur de demonſtratione vocis τῦτο? quod affert ad cauſam tantam Eccleſiæ veteris aut ullius magni autoris teſtimonium? quæ vox eſt in tota diſputatione, in qua ſit aliqua pietatis ſignificatio? tantum vociferatur, ut nunc ſolent homines βάκχευοι inter pocula, qui nullis fabulis niſi maximè prophanis delectantur, adhac magnam librorum partem conſumit in convitiis & homo inſulſus ſtudet etiam urbanitatis laudem auferre. Qui tam imparatus ad tantam cauſam accedit, is oſtendit ſe aliquâ cæcâ cupiditate præcipitem ferri, non moveri ratione, aut ſtudio pietatis, atque hic eſt hujus fabulæ πρωταγωνιςής. Hæc Philippus.* ** De figmentis Carolſtadii dicit Zvinglius part. 2. in Epiſt. ad Matth. Albertum pag. 153. *Carolſtadius magis offendit quàm ædificat. Carolſtadii oratio non aſſequitur, quod res poſtulat.* de ſeipſo dicit pag. 156. *nos cardinem hujus rei in breviſſima ſyllaba verſari arbitramur, videl. in hoc verbo* EST *quod accipitur pro ſignificat.***

83. Ad claſſem Grammaticam pertinent. a. qui per δεικτικὸν hoc intelligunt ſolum panem, quod plerique omnes faciunt Sacramentarii, ut robur accedat argumento. *Diſparatum de diſparato non poteſt affirmatè prædicari propriè* (atqui 1. repugnat conſtructio Grammatica ἄρτ☉ τῦτο. 2. Quando Paulus ſubjecti loco ponit panem, in prædicato non ponit corpus ſed κοινωνίαν corporis. 3. Quando apud Lucam ſubjecti loco ponitur τὸ ποτήριον in prædicato additur, quod ſit N. T. in Chriſti ſanguine. 4. quando duæ res modo quodam unitæ monſtrantur vel exhibentur, tunc ſubjectum exprimit totum complexum, prædicatum verò dignius & ſenſui minùs obvium manifeſtat.) ** Bergius diſput. de Cœna quæſt. 2. utitur his argumentis. 1. *Paulus ipſe ſubjectum hoc per panem interpretatus eſt 1. Corinth. 10. v. 16.* Reſp. prædicatum eſt diverſum. 2. *In poſteriore parte cœnæ per τοῦτο intelligitur ſolum poculum, quia Paulus 1. Corinth. 11. v. 25. ſic ἀναλύει. Hoc poculum eſt Nov. Teſtam. in meo ſanguine.* Reſp. Etiam hic mutato ſubjecto mutatur prædicatum. 3. *Quod Chriſtus cum diſcipulis bibit, id intelligitur per τοῦτο, ſed bibit vinum Matth. 26. v. 29.* Reſp. non de Euchariſtico ſed alio poculo Matthæus loquitur. Quoad diſcipulos invertimus argumentum Quod diſcipuli juſſu Chriſti in Euchariſtiæ celebratione biberunt, illud per τοῦτο intelligitur. At diſcipuli biberunt non ſolum vinum ſed cum vino Sacramentaliter unitum ſanguinem vi verborum Inſtitutionis. 4. *Quod Chriſtus de menſa accepit, fregit, & diſtribuit diſcipulis, illud & non alius per particulam* Hoc *intelligitur, ſed ſolum panem accepit.* Reſp. ſolum panem accepit, fregit, ſed non ſolum diſtribuit. Ne ipſi quidem adverſarii negant ſpiritualiter manducatum fuiſſe Chriſti corpus ab Apoſtolis. 5. *Sequetur hac nugatoria propoſitio. Panis & corpus Chriſti eſt corpus Chriſti.* Sc. propoſitiones exhibitivas non ſic licet ἀναλύειν. Demonſtrativa particula Univerſaliter & indefinitè ob duarum ſubſtantiarum unionem & conjunctionem applicata in ipſas duas ſubſtantias abſolutè & diſtinctè nõ reſolvitur, ratio eſt, quia nec directè nec æqualiter ſubjectum hoc & vinum & ſanguinẽ ſignificat. Non directè quia ſub ſigno demonſtrationis indefinitè & indeterminatè. Nec æqualiter, quia vinum Rhenanum πρώτως propter principalem δεῖξιν ἀναίσθητον, poculum ἑπομένως propter poculi viſibilis cum vino non apparente σύνθεσιν, ac ſi dicatur, hoc quod in poculo, quod cernis, bibendum offero, eſt vinum Rhenanum. 6. *Lutherus tom. 3. Ien. fol. 548.* Reſp. 1. Lutherus loquitur de propoſitione Paulina. Panis quem frangimus eſt communicatio corporis Chriſti. 2. eam propoſitionem disertè à Chriſti propoſitione diſtinguit.** 3. Johan. à Laſco qui δεικτικὸν *hoc* totam actionem denotare pugnavit (atqui illud quod Chriſtus exhibet & offert vocabulo δεικτικῷ notatur, ut contextus manifeſtè oſtendit.) 4. Quidam relativum *quod* exponunt per *quatenus*; ita ſtatuunt Orthod. Conſenſus, Piſcator, Grynæus, Bucanus, Trelcatius, aliique complures, nimirum ut obtineant, corpus & ſanguinem Chriſti non ratione ſubſtantiæ, ſed tantùm ratione ſalutaris efficaciæ, quatenus corpus in mortem pro nobis traditum & ſanguis pro peccatis effuſus eſt in ſacra Cœna adeſſe. (Atqui 1. relativum *quod* vi ſuæ conſtructionis antecedens ſubſtantivum corpus quidditativè non limitativè reſpicit. 2. id quod ex Græco textu manifeſtiùs τῦτό ἐςι τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον. τῦτό ἐςι τὸ αἷμά μου τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον. 3. unde Lutherus in Confeſſ. de Cœna majori Tom. Jen. Germ. fol. 483. rectè monet. *Cinglianam Logicam quod pro qualiter ſubſtantiam pro accidente contra omnes*

a Qui per δεικτικὸν intelligunt ſolum panem.

3. Iohannes à Laſco, qui δεικτικὸν hoc de tota actione exponit.

4. Qui relativum quod exponunt per quatenus.

ſcholas

5. Svvenckfeldius.

ſcholas accipere.) 5. Svvencfeldius, qui referente D. Luthero in Confeſſ. minori verba Cœnæ ſic transponebat. *Accipite, edite, corpus meum, quod pro vobis traditur, eſt hoc*, intellige ſpiritualis cibus. 6. Quidam, referente ibidem Luthero, verba inſtitutionis ſic ordinarunt, *Accipite, edite, quod pro vobis traditur, eſt corpus meum.* (At quibus argumentis inverſionem illam verborum neceſſariam eſſe demonſtrant? quis poteſtatem ipſis dedit ſubjectum referendi in locum prædicati & viciſſim prædicatum in locum ſubjecti?) 7. Johann. Campanus corpus pro *creatura* accipiendum cenſuit, ut ſit ſenſus verborum. Panis ille, quem trado vobis, eſt corpus per ſe, non vivum illud meum & naturale corpus, ſed à me tamen creatum ac perinde corpus ſicut lapis & lignum quodvis etiam corpus eſt. (atqui Chriſtus disertè addit, ſeſe illud corpus nobis manducandum dare, quod in mortem pro nobis traditum, atque illum ſanguinem bibendum exhibere, qui pro peccatis noſtris eſt effuſus.) 8. Beza annotat. in Nov. Teſtam. pag. 338. in verbis *Hoc poculum eſt Nov. Teſtam. in meo ſanguine, quod pro vobis effunditur*, ſtatuit eſſe ſolæciſmum, quidam emollire volunt & vocant σολοιχοφανὲς. Bezæ ſuffragatur Vorſtius part. 2. Antipiſtor. ſect. 4. & Johan. Piſcator in illum locum. (abſit verò ut ſummo loquendi & ſapiendi Magiſtro Spiritui ſancto ſolæciſmum tribuere velimus.)

6. Qui verba ſic tranſponunt. Quod pro vobis traditur, eſt corpus meum.

7. Campanus.

8. Beza.

Ad claſſem ſecundam Rhetoricam pertinent.

1. Cinglius qui Eſt exponit per ſignificat.

84. In claſſe Rhetorica 1. familiam ducit Cingl. qui verbum *Eſt* interpretatus eſt per *ſignificat*, quam gloſſam ex nocturno quodam monitore, de quo an ater an albus fuerit, non meminit, ſe didiciſſe, refert in libro cui titulus. Coronis de Euchariſtia part. 2. operum. fol. 249. *Vera* (inquit) *narro, adeoq; vera, ut celare volentem conſcientia cogat effundere quod Dominus impertiit, non ignorans quantis me contumeliis riſibusq; exponam. Cum tredecima Aprilis lux appeteret, viſus ſum mihi in ſomno multo cum tædio denuo contendere cum adverſario Scriba ſicque obmutuiſſe, ut quod verum ſcirem negante lingua beneficium ſuum proloqui non poſſem. quod me angor, ut ſolet aliquando ſomnia fallaci ludere nocte, nihil enim altius quàm ſomnium narramus, quod ad nos attinet, quamvis leve non ſit, quod per ſomnium didicimus gratiâ Dei, in cujus ſolius gloriam iſta prodimus, vehementer turbare videbatur ibi, ἀπὸ μηχανῆς viſus eſt monitor adeſſe, ater fuerit an albus nihil memini, ſomnium enim narro, qui diceret: quin ignave reſpondes, quod Exod. 12. ſcribitur, eſt enim phaſe, id eſt tranſitus Domini: protinus ut hoc phaſma viſum eſt, ſimul expergefio & è lecto exilio.* Hanc Zuinglianæ apparitionis Hiſtoriam repetunt Beza in creophag. & Lavaterus in Hiſtor. Sacram. &c. Paræus libr. 3. de litera & ſenſu verborum Domini in Euchariſt. cap. 9. p. 132. itidem ſtatuit. *Optimam & tutiſſimam interpretationem eſſe eam, quæ copulam Eſt exponit per ſignificat.* (Atqui oſtendimus ſuperiùs,* in copula *Eſt* non poſſe tropum ſubſiſtere. Quod agnovit etiam Piſcator de propoſitione nocturni monitoris dicetur ſuo loco.)

2. Oecolampadius

2. Oecolampadius corpus interpretatus eſt pro *ſigno ſeu figura corporis.* Hanc ſententiam, pleriqueex Calvinianis amplectuntur vocantes metonymiam Sacramentalem, quâ ſignatum ponatur pro ſigno. ** Toſſanus in notis marginalibus ad verba Cœnæ. Matth. 26. verſ. 26. *Hoc, nimirum hic panis, quem coram oculis veſtris fregi & comedendum præcipi eſt corpus meum, id eſt, ſacrum ſignum* wahrzeichen *& ſigillum mei corporis.* Poſtea addit. *In his Sacramentalibus propoſitionibus ſignum voce ſignati boni nominatur, non ſolum quia illud ſignificat & veluti ante oculos ſiſtit, ſed etiam quia utrumque ſimul in vero uſu accipitur & participatur. Ita &* de parte altera. *Hoc vinum, quod in calice eſt, eſt ſacrum ſignum mei ſanguinis, per quem Nov. Teſtam. fœdus ſcilicet gratiæ, quod DEUS cum hominibus fecit, obſignatur & confirmatur.* ** (Atqui 1. hæc explicatio præſupponit τὸ δεικτικὸν *hoc* ſolum panem notare, de quo metonymicè prædicetur corpus, hoc eſt, ſignum corporis, ſed contrarium demonſtratum fuit ſuperiùs. 2. Talis explicatio repugnat Naturæ Sacramentorum Nov. Teſtam. quæ non conſiſtunt tantum in ſignificando ſed in exhibendo rem ipſam quam deſignant. 3. vox corporis non poteſt aliter accipi quàm de vero Chriſti corpore, additur enim *quod pro vobis traditur*, jam verò non ſignum corporis, ſed verum Chriſti corpus, quod pro nobis in mortem traditum eſt. 4. Si panis & vini officium eſſe deberet ſignificare tantum corpus & ſanguinem Chriſti, cur ſuſtuliſſet Chriſtus Sacramentum agni paſchalis, quod ſignificatione erat longè clariùs, cùm major convenientia ſit inter mactationem Agni paſchalis & ſanguinis effuſionem cum ſacrificio CHRISTI in cruce, quàm inter panem & Chriſti corpus; vinum & Chriſti ſanguinem. 5. Nuſpiam in tota Scriptura vox corporis, accipitur pro ſigno corporis. 6. In parte Cœnæ poſteriore ſanguis pro ſigno ſanguinis foret accipiendus. Id quod fieri nequit, quia additur periphraſis veri ſanguinis CHRISTI, *qui pro vobis effunditur*, jam verò nec typicus aliquis ſanguis, nec ſignum ſanguinis, ſed verus Chriſti ſanguis eſt pro nobis effuſus. 7. quin imò ex hac adverſariorum interpretatione abſurdæ emergerent propoſitiones. Matthæi verba ex illorum hypotheſi ſic erunt reſolvenda. *Hoc vinum eſt ſignum mei ſanguinis*, cum verò eodem modo apud Lucam ſignatum pro ſigno ſit accipiendum, talis evadet reſolutio. *Hoc poculum eſt ſignum novi Teſtamenti in meo ſanguine.* Paulinæ quoque propoſitiones hac heabuntur analyſi. *Panis eſt communicatio corporis, id eſt, ſigni corporis: vinum eſt communicatio ſanguinis, id eſt, ſigni ſanguinis.* 8. Abſurdum eſt, aliter verba Chriſti accipere, aliter verba Apoſtoli ex verbis Chriſti deducta. Jam verò apud Paulum 1. Corinth. 10. v. 16. vox corporis pro vero corpore accipitur conſentientibus hac in parte Adverſariis. Ergò etiam in verbis Chriſti vox corporis pro vero corpore, vox ſanguinis pro vero ſanguine accipienda. 9. Metonymia illa Sacramentalis deſtituitur idoneis exemplis, nondum enim vel ex Scriptura vel ex prophanis autoribus tales propoſitiones afferre potuerunt, in quibus ſignatum de ſigno prædicetur. Nemo enim unquam dixit: Faſces ſunt imperium, Toga eſt pax, &c. 10. Metonymia illa ſigni pro ſignato ſecum ipſa confligatur. Quod enim corpus notatur illis verbis, *Edite, hoc eſt corpus meum*, illud & non aliud in ſacra cœna præſens eſt & cum pane editur. Atqui per metonymiam illam ſacramentalem ſignum tantummodo corporis in verbis illis notatur. Ergò non ipſum corpus eſt præſens,

vocabula omnia manent ꝓpria & tamen ipſa dicitur impropria, non amplius à ſuo, ſed à peregrino deoominabitur. § 2. Ut ſe habent res, ita earum compoſitio. At res manent propriæ. Ergo etiam earum compoſitio erit propria. 3. Tres illæ mentis operationes ſimplicium apprehenſio, Compoſitio & diviſio, Ratiocinatio ſic cohærent, ut non aliter componam ac concepi, nec aliter ratiociner ac compoſui & diviſi. Atqui res primo conceptu concepi proprias. Ergo etiam neceſſe eſt ut proprio modo Componam. 4. Relata realia non propter externam ſed internam σχέσιν talia dicuntur. Atqui ſignum & ſignatum ſunt relata realia. E. habent internam σχέσιν. Jam verò ex hypotheſi adverſariorum panis & corpus Chriſti habent ſe tanquam ſignum & ſignatum.**

Tropi in verbis.

86. Præter hos tropos, quos omnes verbis Chriſti, *Hoc eſt corpus meum, hoc eſt ſanguis meus*, inferunt, etiam alios quoſdam excogitarunt, quibus aliqua verba à gennino & proprio ſenſu detorquent. 1. Verba, *Edite, bibite*, nonnulli ad ſola externa ſymbola referunt, quidam edere & bibere corpus & ſanguinem Chriſti nihil aliud eſſe diſputant, quàm credere, Chriſtum corpus ſuum pro nobis in mortem tradidiſſe & ſanguinem ſuum pro nobis effudiſſe: quidam denique duplicem ſignificationem illis verbis tribuunt, ut de pane & vino proprie, de corpore & ſanguine Chriſti metaphoricè accipiantur. 2. Vocem κοινωνίας apud Paulum 1. Corinth. 10. v. 16. accipiunt metonymicè pro efficaci teſſera, ſymbolo ſeu pignore communionis noſtræ in corpore & ſanguine Chriſti. 3. Vocem *Teſtamenti* apud Lucam cap. 22. v. 20. & Paulum 1. Corinth. 11. v. 25. interpretantur, per ſignum ſeu ſigillum novi illius fœderis confirmandi per ſanguinem Chriſti metonymia ſubjecti. 4. Indignè manducantes *reos fieri corporis Chriſti*, ſic exponunt, quod rei fiant ſpreti ſeu contemti corporis Chriſti propter ſacri ſigni abuſum, quæ gloſſa in Bibliis Tigurinis ipſi textui eſt inſerta.

1. Edite, bibite.

2. κοινωνία.

3. Teſtamentum.

4. Rei fiunt corporis.

Quidam dicunt ſeſe τὸ ῥητὸν retinere.

87. Quamvis verò tot ac tam variis tropis verba Teſtamenti pervertant, quidam tamen aſſirmare non erubeſcunt, ſeſe τὸ ῥητὸν in verbis cœnæ retinere. Pezelius in tract. de cœna pag. 106. *Literalem ſenſum æſtimandum eſſe* dicit, *non ex proprietate ſingularum vocum, ſed ex cohærentia & σχέσει prædicatio & ſubjecti naturali ac propria*. Bucanus loco 48. pag. 695. *Eſt quidem in ipſis verbis τὸ ῥητὸν ſcilicet ſacramentale retinendum.* Id poſtea ſic explicat, *hoc ipſum ſacramentale ῥητὸν diſſimile eſt regularibus prædicationibus & interpretatione conveniente ad Naturam Sacramentorum leniendum. Nam in ſacramentali locutione non tam litera ſeu ſonus verborum quàm διάνοια, hoc eſt, ſententia certa ſequenda eſt, quæ ſcilicet cum Natura Sacramenti, quod Chriſtus inſtituit & cum circumſtantiis omnibus inſtitutionis & analogia fidei conveniat.* Hûc etiam pertinent illi, qui clamant, ſe conſtanter retinere verba Chriſti, putâ in ſenſu ſacramentario, ſive cum explicatione metonymica. Atqui hoc eſt ἀντικείμενον ἐν προσκειμένῳ oppoſitum in appoſito, ſi in verbis cœnæ non tàm litera, quàm διάνοια ſequenda, ſi Metonymica explicatio illis inferenda, quomodo τὸ ῥητὸν verborum retinetur? inter ῥητὸν & διάνοιαν non datur aliquod medium teſtibus omnibus Juris interpretibus & Rhetoribus. Stante ῥητῷ faceſſit διάνοια, & contra, proinde peregrinam & alienam διάνοιαν ex proprio cerebro verbis Cœnæ inferre nequaquam eſt τοῦ ῥητοῦ inhærere & ex verbis propriè acceptis ſenſum haurire, ſed is demùm eſt ſenſus literalis, qui tunc emergit, quando ſubjectum & prædicatum in propria ſignificatione retinentur.

Argumenta Adverſariorum contra τὸ ῥητὸν 1. Literalis ſenſus tollit articulũ fidei de veritate humanæ Naturæ in Chriſto.

88. Quâ verò neceſſitate coacti, quibus argumentis moti à ῥητοῦ in verbis cœnæ diſcedunt, primò ac potiſſimùm hinc urgent, *quod literalis ſenſus incurrat in articulum fidei de veritate corporis & ſanguinis Domini, cùm verum & naturale corpus non poſſit eſſe ſimul & ſemel in pluribus locis*, quod argumentum latè deducit Bucanus loco 48. & ſeqq. & antè eum Sadeel de Sacram. manduc. cap. 4. pag. 317. Reſp. 1. nos utrumque credimus, Chriſtum habere & in æternum retinere verum humanum corpus, & nihilominus id in ſacra Cœna mediante benedicto pane manducari, cùm utrumque Scriptura verbis propriis & perſpicuis aſſerat. 2. quæſtio igitur eſt, an hæc duo ſimul conſiſtere poſſint, veritas ſcilicet corporis Chriſti & veritas præſentiæ ejuſdem in ſacra cœna? nos aſſirmamus, Adverſarii negant, & ex aſſirmatione unius inferunt negatioonem alterius vitioſè: exponant enim rationem, cur veritatem præſentiæ, in cœna potius negent, quàm veritatem corporis Chriſti, cum utrumque Scriptura aſtruat tàm veritatem præſentiæ quàm veritatem corporis. Si dicant veritatem corporis Chriſti, eſſe articulum fidei, quærimus, unde hoc ſciant? utique ex Scriptura, atqui eadem Scriptura aſſerit corpus Chriſti in cœna verè præſens eſſe, ergo cùm Scripturæ credant vel videri velint credere in uno, cur fidem ei denegant in altero? 3. At inquiunt, *hæc ſunt contradictoria. Chriſtus retinet verum corpus & tamen illud in Cœna præſens eſt, jam verò Deus non facit contradictoria.* Reſp. urgemus denuò, ut exponant rationem, cur hanc partem contradictionis videlicet veritatem præſentiæ malint negare, quàm partem alteram, videlicet veritatem corporis. Nullam certè rationem proferre poſſunt, quæ ſit ſolida & conſtans. ** Cùm in Colloquio Marpurgenſi longa rixa eſſet de argumento Philoſophico ex ratione ducto, unum corpus non poſſe eſſe in diverſis locis, refutabat id quidem Lutherus ex ipſa Philoſophia & Scholaſticis, ſed ſubjiciebat, *ſe non ejuſmodi rationis argumenta, ſed aperta firmaque Sripturæ verba requirere; quod ſi tamen omnino ſic libeat, ſe ad condictam horam ex Mathematica adſatietatem uſq; cum ipſis diſputare velle; nunc tamen prædicere, hiſce diſputationibus in hac cauſa nihil poſſe effici, Scripturæ teſtimoniis hîc opus eſſe.* Wigandus in Sacrameotariiſmo ex conſignatione cujuſdam, qui Colloquio Marpurg. interfuit. f. 428. b. In eod. Colloq. Lutherus dicebat. *Nos fundamenti loco ponimus verbum Dei, quod primò dicit, Chriſtum habere corpus, hoc ego credo. Deinde dicit, illud ipſum corpus aſcendiſſe ad cœlos, & ſedere ad dextrã Dei Patris, hoc etiam credo. Dicit præterea verbum Dei, illud corpus in Cœna nobis manducandum dari, & hoc quoque credo. Dominus enim meus I.C. facillime hoc quod vult præſtare poteſt, quod verò præſtare hoc velit, in ſuo verbo teſtatus eſt, cui ego firmiter acquieſco, donec ipſe Chriſtus diverſum ſuo verbo mihi dicat. Ad hæc Lutheri verba Zuvingelius & Oecolamp. nihil amplius ex Dei verbo proferre & reſpondere potuerunt, ſed ad Syllogiſmos & humanæ Philoſophiæ axiomata ſeſe converterunt.* Hiſt. Auguſt. Confeſſ. pag. 120. Wigand. de Sacram. f. 428. a. Quodcunq; Chriſtus

vult

vult, promittit & ſacit, illud non repugnat veritati humanæ ipſius Naturæ. Sed Chriſtus vult & promittit care & dat in cœna ſuum corpus mediante benedicto pane manducandum. Ergo non repugnat veritati hum. Naturæ. Major eſt manifeſta, niſi Chriſtum ſibi ipſi eſſe contrarium & Naturam ſuam ſua promiſſione & promiſſorum præſtandorum veritate evertere velle impiè dicamus. Minorem probant expreſſa inſtitutionis verba. Sic verus homo eſt Chriſtus, ut veraciſſimum ſit os Chriſti, præſentiam corporis & ſanguinis ſui in Cœna promittentis.** Nos igitur dicimus, judicium de vera contradictione in fidei articulis non eſſe committendum rationi humanæ, quia multa nobis videntur *ἀδύνατα*, quæ tamen Deo factu ſunt facilima. Cùm Saræ videretur *ἀδύνατον* in effœta ætate ſterilem parere, quia ſit contra Naturam, rationem & experientiam, Deus ipſi hoc opponit, Geneſ.18. v.14. *Num* נִפְלָא *ſeparatum à viribus, difficile vel impoſſibile eſt Deo quicquam*, ubi in verbo דָּבָר emphaſis eſt, quòd Deus quæcunque promiſit ac dixit, præſtare etiam poſſit. Zach.8.v.6. *Sic dixit Dominus exercituum. Si difficile, vel mirum in oculis populi illius, an etiam in oculis meis difficile vel mirum fuerit?* Mat.19.v.26. *Apud homines hoc impoſſibile eſt* (Camelum per foramen acus tranſire, ac divitem ſalvum fieri.) *Sed apud Deum omnia ſunt poſſibilia.* Luc.1.v.38. *apud Deum non eſt impoſſibile omne verbum.* Epheſ.3.v.20. *Deus potens eſt ὑπὲρ πάντα ποιῆσαι ὑπερεκπερισσοῦ ὧν αἰτούμεθα ἢ νοοῦμεν, ſuperabundanter plus præſtare poteſt, quam petimus aut intelligimus.* Ex his dictis manifeſtiſſimum eſt, judicium de vera contradictione in fidei articulis non eſſe committendum rationi humanæ, ſed ex Scriptura ſtatuendum eſſe, quæ verè ſint contradictoria. jam verò Scriptura utrumque aſſerit, Chriſtum ſcil. habere verum corpus, idemque in Cœna nobis manducandum dari, *captivemus ergò rationem ſub obſequium fidei.* 2.Corinth.10.v.5. & demus verbis ejus hunc honorem, ut credamus ipſum quod promiſit, præſtare poſſe, quod non dat corporis proprietas, id dat Chriſti omnipotentis veritas. 4. *At*, inquiunt, *diſtinguendũ eſt inter rationem renatã & non renatam.* Quærit Bucan. *num rationi humana & Philoſophia principiis, in iis, qua aſſeruntur de corpore Chriſti, ſit plane derogandum?* cui quæſtioni reſpondet negativè. pag.711. *Quatenus ratio humana poſt regenerationem ſpiritualis facta verum teſtimonium creaturis perhibet, & vera principia de humani corporis propriis aſſerit. Scriptum eſt enim, ne ſitis ſicut equus & ſicut mulus, quibus non eſt intellectus* Pſal.32.v.9. *& praterea omnis veritatis in Logicis, Ethicis, & Phyſicis, Deus eſt autor.* Reſp. ratio renata de articulis fidei ſtatuere & judicare debet ex verbo Dei, aliàs deſinit eſſe renata, ut oſtendimus in tract. de interp. Scripturæ, §.176. Chriſtus dicit, *Accipite, comedite. Hoc eſt corpus meum*, ſi ratio contra hoc Chriſti verbum ex ſuis principiis diſputat, non ampliùs renata eſt, ſed ſuum ſequitur ductum, ſua principia, ac tàm non audienda eſt, quàm non audiri debet Philoſophus contra reſurrectionem corporum diſputans ex principio illo Phyſico. *Nullum individuum, quod ſemel interiit, idem numero redire poteſt.* 5. *At*, inquiunt, *ratio contra præſentiam ſubſtantialem corporis Chriſti in Cœna diſputans non nititur ſuis principiis, ſed Scriptura pronunciatis de veritate corporis Chriſti.* Reſp. non in uno ſolùm debet audire Scripturam, quod ſcilicet Chriſtus habeat verum corpus, ſed etiam in altero, quod ſcilicet verum illud corpus Chriſti in ſacra cœna ſit præſens, ſi unum alteri opponere velit, non ampliùs eſt renata ratio. Quemadmodum non ſunt audiendi Manichæi & Marcionitæ negantes veritatem corporis ex eo, quòd Chriſtus corpore ſuo ambularit ſuper aquas, quod factus fuerit inviſibilis & pluribus in locis uno eodemque loco præſens ſit, ita quoque non debet audiri humana ratio contra præſentiam corporis in cœna diſputans ex veritate humanæ Naturæ. 6. Res igitur eò redit, Axioma illud, *corpus naturale non eſt ſimul & ſemel in pluribus locis præſens*, eſt pronunciatum Philoſophicum. Valet ergo & procedit in Philoſophia. Agit autem Philoſophia de curſu Naturæ ordinario ſive de potentia Dei ordinaria. Quàm verò abſurdum eſt, dicere Deum non poſſe aliquid agere ſupra Naturam, tam etiam abſurdum, ex pronunciato hoc Philiſophico corporis Chriſti præſentiam ex ſacra cœna excludere. Ex quibus omnibus patet, non dubitari de veritate propoſitionum in Syllogiſmo, ſed de principii applicatione. Non quæritur, an per Naturam fieri poſſit, ut corpus unum ſit in pluribus locis, nec quæritur an Chriſti corpus ſit verum corpus, ſed hoc quæritur, an his omnibus conceſſis, rectè infeRatur, Deum non poſſe facere, ut verum Chriſti corpus ſit in cœna præſens? Si dicas, Natura corporis id non admittit, eſt enim finitum, quæro unde ſcis? certè ex ſolis principiis rationis. Scriptura enim nuſpiam hoc aſſerit, quòd præſentia in ſacrâ cœna pugnet cum veritate corporis, quin imò non ſolùm hoc non dicit, ſed etiam contradicit. Vides ergò ultimam argumenti reſolutionam, redire ad pronunciatum ex principio rationis deductum, atque illud opponi verbis Chriſti in inſtitutione ſacræ cœnæ prolatis. 7. Ut autem evidentius appareat, noo debere opponi pronunciata Philoſophica verbis Chriſti, expende hæc ipſorum adverſariorum dicta. Calv. libr.3. Inſtit. cap. 23. ſect.4. *Indignum eſt ad eam legem Dei opera redigere, ut ſimul ac eorum ratio nobis non conſtiterit, improbare audeamus.* Sadëel in præfat. oper. Theolog. de Methodo diſputandi: *Nos de Theologia ex principiis Theologicis diſputandum eſſe ex ipſa Theologia didicimus & ita faciendum eſſe vel ex ipſo τρόπῳ παιδείας affirmamus, qui vetat μεταβαίνειν εἰς ἄλλο γένος & vagari extra artem illius ſcientia de qua diſſerendum ſuſceperis*: Et poſtea: *Cùm Theologia ſit ſupra omnes ſcientias, eam ſubjici principiis Philoſophicis non ineptum modo, verùm etiam iniquiſſimum eſt, atque indigniſſimum.* Idem de verit. hum. Nat. cap. 3. *De divinis myſteriis non eſt ex Philoſophorum regulis pronunciandum.* Zanch. libr.3. de Nat. Dei cap.2. q.1. pag. 256. *Neque enim, qua fide credimus aut ſub ſenſum cadunt aut lumine naturalis intellectus percipiuntur*, lib.5. cap.2. pag.621. *Verbum Dei & humana prudentia ſemper inter ſe pugnant.* Martyr. claſſe 2. Locor. cap.1. §.25. *Primum, id quod credi volumus, oſtendi debet ex ſacris literis, deinde ſi id aſſequi non poſſumus, fide nitemur, rationem ſeponemus.* Aret. part.1. problem.2. p.7. *Quæ eſt iſta petulantia, divina myſteria communibus Natura legibus obnoxia facere, qua cum ſint omni rationi humana inexplicabilia, adoranda potius q̃ ventilanda.* Wolffg. Muſc. in Locis p.176. *Secularis literatura non ſit Magiſtra religionis ac fidei ſed famula; nec vindices ſibi titulum vera ſapientia, ſed habeatur ſuo loco, ſitque infra Scripturam divinam ſerviliter abjecta.* Beza in Epigramm. pag. 249.

Qua

Digitized by Google

Qua voce nobis prodidit Deus ſua, Ratione ſciri non queunt humanitus. Mornæus præfat. lib. de verit. relig. *Tantùm abeſt, ut humana ratio fidei ſit menſura, ut ne naturæ quidem propter ignorantiam & pravitatem eſſe poſſit.* lib.8. de verit. relig. cap.28. *Taceat homo oportet, cùm Deus loquitur, acquieſcat, cùm decernit.* præfat. libr. de Euchar. *Thomas doctrinam ſacram directè ad Scripturam reſtringit, quàm hoc ab illis abhorrens, qui ex Philoſophia aliarumve diſciplinarum principiis diſputare volunt contra illam Logicæ regulam, μὴ μεταβαίνειν εἰς ἄλλο γένος cùm ſecundùm vera Logicæ ſtudium noſtra ratiocinatio è principiis unius ſcientiæ theoremata ex his Corollaria ad eandem pertinentia deducere debeat,* Danæus in Elench. hæret. pag. 8. *Theologiæ materia tam anguſta, tamq; ſublimis eſt, ut ex Ariſtotelicorum & Dialecticorum regulis & judicio minimè ſit approbanda, quando omnium hominum ſenſum & captum longè ſuperat, Dei enim mentem continet & explicat, illam quidem arcanam & antea toti mundo incognitam, quæ à ſolo homine ſpirituali intelligi poteſt, nullis autem humanæ Philoſophiæ vel rationis fundamentis nititur &c.* Witaker. præfat. controverſ. de Script. *Humanæ rationes & teſtimonia, ſi quis eis nimiùm & præpoſterè utatur, inſtar ſunt armorum Saulis, quæ Davidem non modo non adjuvant, ſed ineptiorem etiam ad pugnandum reddunt.* Idem in libro contra Rainoldum cap. 8. p. 261. *Argumentum illud quod in rebus fidei & religionis rationi ſoli innititur, ingenuè fatemur, in Domini militia telum illicitum eſſe. Quicquid ergò contra Philoſophiam & rationem dixerunt, quando à fide abhorret, quam in Scripturis diſcimus, totum illud lætis animis excipimus.* Bucanus de diſp. Theolog. aphor. 11. *In religionis controverſiis deſumta, tantum ex libris authenticis, Propheticis & Apoſtolicis principia, confirmationes & argumenta preferantur. Taceat autem mulier in Eccleſia, id eſt, hominum Philoſophia.* Hæc omnia veriſſimè dicuntur, at utinam ab adverſariis in hac quæſtione obſervarentur! 8. Piæ mentes etiam hoc cogitent, quòd potuerit humana Chriſti Natura ſalvâ ejuſdem veritate & finitate aſſumi in infinitam λόγου ὑπόστασιν quomodo igitur Chriſti corpus ſalvâ ejuſdem veritate non poſſit etiam in cœna eſſe præſens? 9. Natura cujuſque rei ſoli Deo, perfectè cognita eſt, nos nec Dei potentiam, nec rerum Naturam perfectè in hac vita cognoſcimus, unde quidam ex Scholaſticis diſputant divinâ virtute fieri poſſe, ut quodvis corpus etiam merè Naturale ſit, ſimul in pluribus locis Hugo de S. Victore l. 2. de Sacr. part. 8. c. 12. *Qui locum fecit, corpus fecit, & locum in corpore, & corpus in loco, & qui fecit, ut unum corpus in uno loco eſſet, fecit ſicut voluit & ſi voluiſſet, aliter facere potuiſſet, nam & quando vult aliter, facit, & eſt ſicut ipſe ſemper vult.* Scotus libr. 4. ſent. diſt. 11. q. 2. movet quæſtionem. Utrum idem corpus poſſit localiter ſimul eſſe in diverſis locis. *Hic*, inquit, *tenetur a multis conclusio negativa, ſed diverſi diverſimodè probant.* Et poſt recitata aliquot Doctorum & ſua quoque argumenta ſubjicit. *Contra iſtam opinionem* (negativam) *hoc ſufficit in genere, quod quodlibet tenendum eſt eſſe Deo poſſibile, quod nec eſt ex terminis manifeſtum impoſſibile, nec ex eo impoſſibilitas vel contradictio evidenter concluditur.* Et poſt refutata argumenta contraria, *Dico ergò ad quæſtionem, quod eſt maxima mihi certiſſima, quod Deo eſt poſſibile, omne quod non evidenter includit contradictionem, & ad q; non ſequitur neceſſario contradictio. Hoc eſt hujuſmodi, ergo eſt Deo poſſibile, ut patebit ſolvendo rationes. Dico ergo quod Deo ſimpliciter eſt poſſibile, idem corpus ſimul facere in diverſis locis localiter, hoc patet ex intellectu terminorum &c.* Biel. 4. ſent. diſt. 11. *Non ſolum in diverſis locis poteſt eſſe corpus Chriſti definitè & Sacramentaliter, ſed etiam & ipſum & aliud corpus quodlibet eſſe poteſt, per divinam potentiam, in pluribus locis circumſcriptivè.* Franc. Mayron. l. 4. ſent. diſt. 11. q. 4. *Utrum Deus facere poteſt, q; idem corpus ſit ubiq;? dico quod ſic, quia quandocunq; eſt aliquid determinatum ad unum, ſi ſit indeterminatum ad plura ejuſdem rationis, eadem ratione ad quæcunq; ſe extendit. Cum igitur unum corpus non determinet, ſibi unum loco numero, ſequitur, q; omnia poterit occupare divinâ virtute. Sed hoc eſt difficile, ſi poteſt eſſe in locis infinitis? dico quod ſic, ſed contra, quia eſt infinitum? dico q; non ſequitur, tum quia hoc ſit divinâ virtute, tum quia ratio localis eſt extrinſeca.* Hæc ille. Quantæ igitur protervice fuerit omnipotentiæ divinæ hoc derogare, q; non poſſit glorificatum & λόγῳ perſonaliter unitum corpus in ſacra cœna præſens nobis ſiſtere? de Naturâ corporis Chriſti diſputaturo opus eſt perfectâ glorificatorum corporum cognitione, quæ, quia in hac vita non conceditur, non poteſt rectiùs & veriùs de corpore Chriſti cogitari, quàm ſi ſequamur ductum verbi. De Naturâ corporis Chriſti diſputaturo etiam opus eſt perfecta unionis perſonalis & majeſtatis, ad quam Chriſtus ſecundùm humanam Naturam eſt evectus, cognitione, quæ cùm itidem in hac vita non concedatur, tutiùs eſt ſequi Scripturæ lucem, q; cœcæ rationis tenebras. 10. Eſt itidem contra regulas phyſicas q; corpus hominis naturale penetret lapidem, clauſas ingrediatur fores, ſedeat ad dextram Dei &c. hæc tamen omnia de Chriſti corpore affirmantur. Ambr. de iis qui initiantur myſteriis c. 9. tom. 4. p. 427. *Præter Naturæ ordinem virgo generavit, & hoc q; conficimus corpus ex virgine eſt, quid hic quæris Naturæ ordinem in Chriſti corpore, cum præter Naturam ſit ipſe Dominus JESUS partus ex virgine.* 11. Deus vim ac terminos Naturæ dedit, interim tamen potentiæ ſuæ terminos non poſuit. Cadaveri igitur eſt conſequentiæ, non vera illatio. *Jure Naturali verum corpus non eſt in pluribus locis. Ergò nec divina potentia.* Quinimò Naturæ Dominus Deus eſt, Natura miniſtra eſt, quam fas eſt Domini juſſa verenda ſequi. Scal. exerc. 5. ſect. 6. diſputat, quare corpus naturale non poſſit eſſe in plurib. locis, ſed mox addit: *De naturali corpore ſermo eſt, non de ſupercœleſti ſynaxi.* Exerc. 16. ſect. 2. *Quæ ſupra leges Naturæ, ex Naturæ legibus non ſunt judicanda.* Exerc. 365. ſect. 3. *anguſta rationis noſtræ decempeda immenſos religionis noſtræ agros metiri non poſſumus,* ſect. 9. *Intereſt & noſtræ pietatis & Dei immenſitatis ea ſentire, quæ ſentire non poſſumus, ſentire quidem in ipſo, per ipſum, quæ per nos ſentire nequeamus.* Idipſum ex aliis, etiam profanis Philoſophis demonſtrari poſſet. 12. Si rem rectè expendere velimus, quatuor termini ſunt in hoc argumento Adverſariorum. Nullum corpus Naturale eſt in pluribus locis: Chriſti corpus eſt naturale. Ergò. Major n. loquitur de corpore merè humano, Chriſti a. corpus non eſt merè humanum, ſed ipſius λόγου proprium corpus perſonaliter ei unitum. Major loquitur de corpore naturali quatenus tali, hoc eſt, quatenus conſideratur ex principiis & proprietatibus eſſentiæ ſuæ, jam verò quòd Chriſti corpus dicitur eſſe præſens in cœna, id non aſſerimus

fieri

fieri ex quadam corporis proprietate, ſed ex Chriſti promiſſione & divina efficacia. Argumentum igitur concludit de jure naturali, quòd ſcil. vi aliqua Naturæ non poſſit unum corpus eſſe in pluribus locis: atqui quod corpus Chriſti in cœna præſens adeſſe ſtatuimus, in eo infinitam Dei potentiã agnoſcimus & prædicamus. Probare deberent Adverſarii Deum non habere ullum alium modum quàm naturalem, quo corpus Chriſti præſens ſiſtere poſſit. 13. Denique obſervandus eſt circulus, quem committunt Adverſarii in ſuis argumentis. Quæritur, ſintnè verba Sacræ cœnæ intelligenda κατὰ ῥητὸν, negant, quia corporis proprietas repugnet. Rurſum ſi quæras, poſſitnè Chriſtus, cùm ſit non ſolùm verus Homo, ſed etiam verus Deus corpus ſuum pręſens in cœna ſiſtere? negant: quia non velit, unde emergit argumentatio circularis & principii petitio. Nos contrà, voluntatem Chriſti ex verbis Teſtamenti diſcimus, facultatem pręſtandi quod promiſit ex omnipotentia ipſius divina & collocatione ad dextram Dei demonſtramus. Si ergò dicatur eſſe contra Naturam corporis, ut ſit in pluribus locis præſens, reſpondebit pia meus, imò eſt contra Naturam Chriſti & verborum ejus, fallacibus ac variis promiſſis ludificari Chriſtianos. Fulgentius libr. 1. ad Monim. p. 24. *In Dei promiſſis nulla eſt falſitas, quia in faciendis nulla omnipotenti eſt difficultas.*

2 Literalis ſenſus pugnat cum articulo aſcenſionis.

89. τὸ ῥητὸν verborum cœnæ etiam *cum articulo de Chriſti ad cœlos aſcenſione pugnare* aſſerunt, ideoque merito deſerendum eſſe. Witak. q. 5. c. 9. de Scriptur. & reliqui ferè omnes. Reſp. 1. Utrumque aſſerit Scriptura, Chriſtum ſuo corpore aſcendiſſe ad cœlos, & verum Chriſti corpus in Sacra Cœna præſens eſſe. utrumque igitur in verâ fidei obœdientia acceptamus. 2. Articuli fidei verbis propriis, claris & perſpicuis in Scriptura propoſiti non debent ſibi invicem opponi. Sicut eſſentiæ unitas non eſt opponenda Trinitati perſonarum, quamvis ratio noſtra hæc duo oppoſita eſſe judicet, nec aliter judicare poſſit: ita Chriſti ad cœlos aſcenſio non eſt opponenda præſentiæ corporis & ſanguinis ejus in Cœna, licet ratio noſtra itidem hæc duo oppoſita eſſe judicet, nec aliter judicare poſſit, nimirum quia utrumque Scriptura aſſerit, Deo igitur & verbo ipſius hunc debemus honorem, ut credamus utrumque, licet comprehendere nullâ ratione poſſimus, quomodo hæc ſimul conſiſtere poſſint. Ille ipſe, qui verè in cœlum corpore ſuo aſcendit, in Sacræ Cœnæ inſtitutione dixit: *Edite, hoc eſt corpus meum*, & hic veritas eſt & illic. Ex Scriptura igitur oſtendendum, articulum de aſcenſione in cœlum pugnare cum articulo de reali præſentia in ſacra cœna. 3. Nullus unquam ex veteribus articulum aſcenſionis oppoſuit præſentiæ corporis in Sacra Cœna, quinimò diſertè docent, non obſtante aſcenſione ad cœlos corpus Chriſti verè pręſens eſſe. Chryſoſt. homil. 2. ad pop. Antioch. *Quemadmodum Elias cum corpore aſcenderet in cœlum, melotem dimiſit Eliſæo diſcipulo ſuo: ita Chriſtus Dei Filius cùm aſcenderet, carnem ſuam nobis dimiſit.* ** Ipſe Calvinus veritate impulſus ſcribit in comm. cap. 1. ad Epheſ. *Qui à ſeſſione Chriſti ad dextram Dei argumenta ducit contra præſentiam Chriſti in ſacra Cœna, is pravè facit.* Idem in cap. 6. Joh. *Humilis & abjecta Chriſti conditio, quam oculis cernebant, cùm carne indutus nihil ab hominum vulgo differret, illis obſtaculo erat, ne divinæ ejus virtuti locum darent. Nunc v. ſubducto velò ad cœleſtis ſuæ gloriæ reſpectum eos revocat, ac ſi diceret. Quia inter homines ſine honore verſor, vobis ſum contemtui nec quidquam in me divini agnoſcitis. Atque paulo poſt fiet, ut Deus magnifica virtute me ornatum ab hoc contemtibili mortalis vitæ ſtatu ſuper cœlos extollat.* ** 4. D. Lutherus contra Adverſarios urget inſtitutionem factam ante aſcenſionem in cœlos. Ergo (inquit) ſaltem in prima Coena verba κατὰ ῥητὸν intelligenda erant, quia tum nondum contigerat aſcenſio in coelos. 5. Paulus 1. Cor. 11. v. 23. & ſeqq. repetit verba Coenæ, poſtquam Chriſtus jam ante quinquaginta quatuor annos in coelum aſcenderat, repetit autem eodem modo, quo à Chriſto primum tradita, ab Evangeliſtis annotata & à Chriſto ipſo ad dextram Patris regnante erant dictata. Ergò articulus de Aſcenſione ad coelos non cogit nos, ut à literali verborũ ſenſu recedamus. 6. Chriſtus etiam poſt ſuam in coelos aſcenſionem in terris apparuit. Actor. 9. verſ. 5. cap. 23. v. 11. 1. Cor. 15. v. 8. Apoc. 1. v. 13. (apparuit autem ſuo ex Maria virgine aſſumto, non alio novo formato corpore, ut aliquando ſcripſit Zanchius libr. 2. de Nat. Dei cap. 6. pag. 138. ſed poſtea rectius edoctus & admonitus correxit) ergò aſcenſio in coelos non impedit veram corporis præſentiam in ſacra coena. 7. Chriſtus ita aſcendit in coelum, ut aſcenderit etiam ſuper omnes coelos & conſederit ad dextram Dei, hoc eſt, ſecundùm explicationem Auguſtanæ confeſſionis art. 3. *ut potenter regnet & dominetur omnibus creaturis.* Hæc explicatio petita eſt ex ipſa Scriptura Pſal. 8. v. 7. Matth. 28. v. 18. Epheſ. 1. v. 20. cap. 4. v. 10. & 1. Corinth. 15. v. 25. &c. ſecundùm hanc potentiam, quæ Chriſto juxta humanam Naturam ad dextram Patris exaltato data eſt, poteſt omnia ſibi ſubjicere Philip. 3. v. 21. ſecundùm eandem ergò & corpus ſuum nobis in coena manducandum dare poteſt. Ubi obſerva, aſcenſionem Chriſti ad coelos in ſacris literis non tantùm deſcribi abſtractè & diſtinctè, ut ſit ſolus aſcenſionis motus, quo corpus Chriſti locali μεταςάσει è terra evectum ac ſubinde ad coelos altius elevatum (quâ ratione aſcenſio & exaltatio Chriſti diſtinguuntur) ſed etiam concretè & conjunctè, ut aſcenſio ſimul complectatur exaltationem Chriſti ad dextram Dei. Quare cùm poſt aſcenſionem juxta carnem Chriſtus evectus ſit ad omnipotentem & omnipræſentem dextram Dei, ergò ab aſcenſione quæ à ſeſſione ad dextram Dei non eſt ſeparata, nequaquam licet argumentari ad infirmitatem aliquam & omnimodam carnis Chriſti abſentiam, ſed contrario potius modo ad infinitam ejus majeſtatem & effectus divinæ virtutis. 8. Undè rectè ſcribit Bucerus: *Cùm cœli ad quos Chriſtus aſcendit, ſint ſupra omnes cœlos, equidem non auſim illos definire, niſi Scripturæ verbis, non noſtræ rationis prædicamentis. Scriptura autem illos non niſi majeſtate & virtute definiunt, non locorum intercapedinibus clareque atteſtantur, eos in cor hominis non aſcendiſſe.* Marlor. in cap. 27. Matthæi: *Cœlum, in quod Dominus noſter aſcendit, inviſibilis Patris gloria eſt, & inacceſſa lux divinitatis.* 9. Ἀνακόλουθον ergo eſt in argumento adverſariorum, cùm procedat à negatione unius modi præſentiæ ad negationem omnis modi præſentiæ, à non diſtributo ad diſtributum, Corpus Chriſti eo modo, quo in coelo eſt, in ſacra coena non eſt præſens, at ex eo non poteſt inferri, quod nullo modo in ſacra coena præſens ſit. Bonav. 4. ſent. diſt. 10. p. 1. q. 3.

ex In-

ex Innocentio: *Quemadmodum Dei Filius ſecundùm divinitatem habet triplicem modum eſſendi, in omnibus per eſſentiā; in juſtis per gratiam; in Chriſto per unionem; ſic corpus Chriſti localiter eſt in cœlo* (dextrè id intelligendum, ut alibi exponitur) *perſonaliter in verbo, ſacramentaliter in altari* Luc. 24. v. 44. Chriſtus poſt reſurrectionem ſuam ad diſcipulos dicit: *Hæc locutus ſum vobis, cùm adhuc vobiſcum eſſem*, oſtendens plures præſentiæ modos etiam ſecundùm humanam Naturam ſibi competere. Diſtinguit enim illam carnalem & viſibilem præſentiam, quâ ante paſſionem cum eis fuerat familiariter verſatus, à nova illa poſt reſurrectionem pręſentia, quę tamen adhuc plurimum differt ab ea, quâ in extremo die in ſumma majeſtatis & gloriæ demonſtratione adveniet. Ex quo etiam intelligitur, cur D. Luth. in Confeſſ. majore inter fundamenta noſtræ ſententiæ referat etiam illud, quòd Deus præter localem & circumſcriptivum plures modos habeat, quibus præſens alicubi eſſe poſſit. 10. Neceſt, quod urgeant aſcenſionem ad cœlos definiri per tranſitū Chriſti, ex hoc mundo, Joh. 13. v. 1. additur n. *quòd tranſeat ad Patrem*, quem certo loci cujuſdam intervallo concludi nemo dixerit, tranſitus ergò Chriſti ex hoc mundo non tàm loci permutationem, quàm majeſtatis divinæ plenariā uſurpationem, ingreſſum in gloriam & occupationem regni cœleſtis ad dextram Patris ſignificat. Qualis n. eſt egreſſus filii à Patre in hunc mundum, talis eſt etiam ejuſdem exitus ſeu abitus ex mundo & reditus ad Patrem, propter mutuam relationem. At egreſſus filii à Patre in huoc mundū non ſignificat loci mutationem, ſed exinanitionem ac majeſtatis divinæ cum ſumma humiliatione permutationem, quia ſemper apud Patrem manſit, ergo etiā abitus ex mundo ad Patrem non propriè loci mutationem, ſed conditionis ſervilis cum glorioſo regno cōmutationem ſignificat. Plura ad argumenti hujus explicationem afferri poterant, ſed ea propriè pertinent ad articulum de aſcenſione Chriſti ad cœlos, eandemque ſecuta ad dextram Patris ſeſſione.

3. Verba Cœna κατὰ ῥητὸν accepta inferunt trāſſubſtantiationem.

90. 3. *Verba cœna κατὰ ῥητὸν accepta inferunt transſubſtantiationem.* Reſp. 1. Chriſtus non dicit, Panis eſt corpus, ſed in diſtributione benedicti panis dicit, *Accipite, comedite, hoc eſt corpus meum.* Id quod vobis mediante benedicto pane diſtribuo, eſt corpus meum, quæ loquendi ratio in communi etiam vitæ conſuetudine obſervatur, quando duæ res modo quodam unitæ ſimul denotantur & exhibentur, ut principalior & ſenſui min' obvia in prædicato exprimatur. 2. Pontificii transſubſtantiatores à verbis Chriſti planè diſcedunt, neq; n. conſtanter affirmare poſſunt, quid per τῦτο intelligendum veniat, unde quidam vocant *Individuum vagum.* 3. Nec dicit Chriſtus, Panis mutatus eſt in corpus meum: vel ex pane factum eſt corpus meū, quod aliquo modo ad transſubſtantiationem torqueri poſſet, ſed in diſtributione benedicti panis dicit: *Hoc eſt corpus meum.* 4 Quamvis verò propoſitionem illam, *Panis eſt corpus Chriſti*, à Doctoribus Eccleſiaſticis uſurpatam non ſimpliciter improbemus, ea tamen à verbis Chriſti diſtinguenda eſt, in quibus *τὸ δεικτικὸν hoc* non ſolum panem, ſeu totum complexum notat, ut rectè monuerunt noſtri in Colloq. Maulbrun. 5. Quando D. Apoſtolus ſubjecti loco ponit panem, non prædicat de eo directè ſive in caſu recto corpus Chriſti, ſed cōmunicationem corporis Chriſti. 6. Hæc ergo propoſitio *Panis eſt corpus Chriſti* accipienda eſt Sacramentaliter. Panis eſt corpus Chriſti non eſſentialiter nec figuratè vel ſignificativè tantùm, ſed Sacramentaliter, hoc eſt, propter unionem ſacramētalem, quæ quomodo comparata ſit, ex verbis inſtitutionis diſcendum: habet autem unio Sacramentalis panis & corporis, vini & ſanguinis Chriſti cum unione perſonali duarum naturarum in Chriſto hoc commune, ut panis Sacramentaliter dicī poſſit corpus Chriſti, ſicut Chriſtus homo dicitur Deus perſonaliter. Ut enim duæ naturæ in Chriſto ſunt una perſona, & conſtituunt unum perſonale: ſic panis & corpus, vinum & ſanguis Chriſti myſticè uniuntur & conſtituunt unum Sacramentale, unde naſcitur unio Sacramentalis, ex qua ipſę etiam propoſitionis Sacramentales dijudicandæ. De tota hac re ſuo loco plura.

4. Propoſitiones Sacramentales ſunt Sacramētaliter explicandæ.

91. 4. *Propoſitiones ſacramentales ſunt Sacramentaliter intelligendæ. Verba cœnæ, hoc eſt corpus meum, hoc eſt ſanguis meus, ſunt propoſitiones Sacramentales. Ergò Sacramentaliter, hoc eſt, metonymicè, figuratè, & ſignificativè ſunt intelligenda.* Beza part. 2. reſp. ad Hoffm. p. 205. *In omnibus Sacramentis commune eſt, ut ſignum ſignato & contrà μετωνυμικῶς tribuatur*, quæ regula perpetuò in ore omnium Adverſariorum. Bucan. loco. 48. p. 707. *Nullum Sacramentum ſine tropo plenè explicari & intelligi poteſt. Eſt enim in omnibus Sacramentis uſitatiſſimum, ut nomē rei ſignificatæ ipſi ſigno tribuatur vel ſignum à re ſignata denominetur.* ** Alſtedus in progn. Theol. lib. 2. cap. 103. p. 191. *Si verba ſunt intelligenda ſecundum ſubjectam materiā, profectò oportebit verba loquentia de Sacramentali materia Sacramentaliter intelligere.* ** Reſp. 1. Carolſtadius, quem Dn. Philippus *primum autorem hujus Tragœdiæ* appellat, negabat utendum eſſe voce Sacramenti de Cœna Dominica, quem D. Lutherus in libro contra cœleſtes Prophetas diligenter refellit. Sed & Sadeel lib. de mand. Sacram. p. 190. vocem Sacramenti de Baptiſmo & Cœna in Scripturis uſurpari negat, quomodo igitur ex appellatione Sacramenti contra nos argumentari poſſunt? 2. Si dicant, non tàm de voce Sacramenti, quàm de re ipſa quæſtionem eſſe, quòd ſcil. verba Cœnæ eo modo intelligenda ſint, ſicut in reliquis Sacramentis intelliguntur, reſpondemus, de quolibet dogmate judicandum eſſe ex propria ſede, non patiemur igitur à verbis Chriſti ad peregrina loca nos abduci. 3. Libenter damus verba Chriſti, *Hoc eſt corpus meum, Hoc eſt ſanguis meus*, eſſe propoſitiones Sacramentales, ac proinde eſſe Sacramentaliter intelligendas, id eſt, ex unione Sacramentali judicandum de modo prædicandi ſacramentali, ſed quod additur, ſacramentaliter nihil aliud eſſe, quàm metonymicè, figuratè, & ſignificativè, id verò negamus, quia ex verbis inſtitutionis diſcimus, unionem corporis Chriſti cum pane non conſiſtere in nuda ſignificatione, ſed in eo, quòd mediante benedicto pane corp' Chriſti verè præſens nobis manducandum exhibeatur, ſic enim Chriſtus loquitur: *Accipite, comedite, hoc eſt corpus meum*, & D. Apoſtolus: *PANIS, quem frangimus, eſt communicatio corporis Chriſti.* 4. Doctrina generalis de Sacramentis nuſpiā generaliter traditur in Scripturis, ſed quodlibet Sacramentū habet propriam inſtitutionis ſedem, ex iis v. quæ omnib. Sacramentis ex æquo convenire intelliguntur, generalis doctrina de Sacramentis colligenda eſt. Quod ergò Sacramentalem analogiam, ad quam toties

Adverſarii provocant, attinet, notandum eſt eam eſſe duplicem: vel enim reſpicit Sacramentum integrum vel Sacramenti partem. Analogia Sacramenti integri ad finem, & uſum ſpiritualem eadem eſt in Sacramentis V. & N. Teſtamenti; ut enim idem autor omnium Sacramentorum, ita quoque idem finis generalis omnium Sacramentorum. Sed analogia partium Sacramenti non eſt eadem in V. & N. Teſtamenti Sacramentis, quia ſcil. *χέσις* ſeu relatio inter rem terrenam & cœleſtem in illis non eſt eadem. Symbola externa in Sacramentis V. T. fuerunt tantùm *σημαντικὰ* rei cœleſtis, ſed in Sacramentis N. T. ſymbola externa ſunt *μεταδοτικὰ* & *προσφερόμενα* rei cœleſtis, ut ſuo loco ex Coloſſ. 2. v. 7. Heb. 10. v. 1. pleniùs oſtendimus. 5. Denique confictæ Adverſariorum regulæ, quod Sacramentales propoſitiones metonymicè & figuratè ſint exponendæ, opponimos hanc regulam, quod in myſteriis verba propriè & ſine tropo intelligenda ſint, ſi vel maximè contineant res ſupra captum humanæ rationis poſitas, aliâs namque deſinerent eſſe myſteria; jam verò Sacramentum Cœnæ Dominicæ eſt ſummum, & ut veteres loqui conſuevêre, *tremendum* religionis noſtræ myſterium. Ergo.

Propoſitiones Sacramentales in ſpecie examinantur. 92. . . e verò in ſpecie expendamus propoſitiones Sacramentales, quas non niſi metonymicè, figuratè, & ſignificativè accipiendas, atque ex iiſdem de verbis Cœnæ judicandum eſſe arguunt. 1. Circumciſio vocatur *DEI fœdus*. Gen. 17. v. 10. id verſu ſequente ſic exponitur, quod ſit *ſignum fœderis*.

1. Circumciſio eſt fœdus. Reſp. Sacramentum circumciſionis verbum inſtitutionis, & promiſſionis gratiæ includebat, ac qui circumcidebantur in fœdus DEI recipiebantur, igitur tàm verè Circumciſio in V. T. erat Dei fœdus, quàm verè Baptiſmus in Eccleſia N. T. eſt lavacrum regenerationis & ſtipulatio bonæ conſcientiæ erga Deum. Quod verò dicitur ſignum fœderis, id Rom. 4. v. 10. ſic exponitur. *Abraham accepit ſignum Circumciſionis σφραγῖδα δικαιοσύνης τῆς πίστεως*, fuit ergo ſignum non tantummodò ſignificans ſed etiam obſignans fœdus, & gratiam, ac proinde eſt deſcriptio totius Sacramenti à fine & effectu. Per circumciſionem infantes Iſraelitici in fœdus Dei recipiebantur, hoc reſpectu Circumciſio dicitur fœdus Dei. Per Circumciſionem adulti confirmabantur in fide gratiæ, & fœdus DEI ipſis obſignabatur, hoc reſpectu circumciſio dicitur ſignum fœderis. Nulla igitur confingenda eſt ſacramentalis metonymia, quâ ſignati nomen pro ſigno ponatur, ſed verè & propriè de integro Sacramento ſpiritualis fructus prædicatur, quòd ſcil. Circumciſio ſit fœdus Dei reſpectu infantum, & ſignum ſive ſigillum fœderis reſpectu adultorum. Quidam ſtatuunt, in hiſce propoſitionibus Circumciſio eſt fœdus, & circumciſio eſt ſignum fœderis, non eſſe utrobique idem ſubjectum, cum in priore Circumciſio accipiatur pro integro Sacramento, in poſteriore verò pro parte tantùm Sacramenti videlicet pro externa præputii amputatione, ac nota carni impreſſa, ſed prior explicatio ex textu Apoſtolico deſumta, videtur ſimplicior & convenientior. Quod ſi vel maximè probatum eſſet ab Adverſariis, rei terrenæ in Sacramento circumciſionis, per metonymiam ſacramentalem tribui rem cœleſtem, nondum tamen evictum foret, etiam in Sacramentis N. T. nullam eſſe aliam rei terrenæ & cœleſtis unionem quàm ſignificativâ, propter diverſam rationem Sacramentorũ V. & N. T. ſuo loco demonſtratam.

2. Agnus eſt tranſitus. 2. *Agnus eſt tranſitus* Exod. 12. v. 11. id quod ſic exponitur Exod. 13. v. 9. *Agnus eſt ſignum tranſitus*. Reſp. nocturnus Zuinglii monitor per principii petitionẽ accipit utramque propoſitionem, cùm neutra in textu extat. *Fontes veritatis*, ſicut Hieron. in Prologo Eccleſiaſtico textum Hebræum nominat, ſic habent. *Comedetis feſtinanter* פֶּסַח הוּא לַיהוָה peſach ipſe Domino פֶּסַח propriè ſignificat tranſitum & tranſitionem, quia reſpectu regni Ægyptiaci Dominus tranſibat per omnes ejus angulos reſpectu ædium Iſraëliticarum tranſiliebat vel præteribat; redditur igitur in his verbis ratio præcepti de manducatione feſtinanda, ideo ſcil. feſtinanter comedendum eſſe agnum, quia parùm ſuperfuturum ſit temporis Domino per Ægyptum tranſeunte, ut ipſe Pelicanus explicat. Exod. 12. v. 34. Zuinglius vocem הוּא ad objectum actionis refert hoc ſenſu: Agnus eſt tranſitus Domini, Zuinglium ſequitur Johan. Piſcator in Analyſ. c. 26. Matth. ſed nec litera in textu hoc affirmat, nec ſententia verborum admittit, toto enim genere prædicamentali diſtant agnus & tranſitus Domini, nec ullus hîc eſt ſignificationi locus, cum inter agnum & tranſitum nulla ſit ſimilitudo, ordinatio aut collatio. Etſi enim agnus paſchalis tota ejus tractatio fuit typica ſignificandi vim habens, ea tamen ſignificatio non ad tranſitum domini, ſed ad Chriſtum immolandum; & fide manducandum directa fuit. D. Rungius in cap. 12. Exod. Cæterum cùm de פֶּסַח *μνημονευτικῶς* ejuſdẽ tranſitus Num. 9. v. 2. 2. Paral. 20. v. 20. Matth. 26. v. 1. uſurpetur, idcò quidam propoſitionem ſic interpretantur, *Hoc eſt Peſach Domino*, id eſt, hic ritus mactandi & manducandi agnum eſt ſingulare Sacramentum & ſancta feſtivitas Domino, quò ſpectat paraph. Chaldaica. *Eſt phaſe coram Domino.* Neutra interpretatio metonymiam Sacramentalem Adverſariorum quicquam juvat. ** *Si vel maximè recipiatur illa propoſitio, Agnus eſt paſcha, nihil tamen præjudicare poterit noſtræ ſententiæ. Explicari enim ea ex v. 27. & dici poteſt, in prædicatione* פֶּסַח הוּא לַיהוָה *ipſe agnus ſcilic. eſt tranſitus Domini, eſſe ellipſin prioris ſubſtantivi ad vocem* פֶּסַח *ſubaudiendi, quæ ellipſis completur v. 27. ubi hæc habentur verba* זֶבַח פֶּסַח הוּא לַיהוָה *ipſe agnus eſt ſacrificium tranſitus ſeu paſchale Iehova. Probatur hæc interpretatio. 1. ex Spiritus Sancti explicatione. Quæ explicatio habetur in ipſo textu alicujus loci, illa non eſt reſpuenda. At hæc talis eſt. E. 2. ex ſimilium exemplorum collatione, ubi ſcil. ſubſtantivi in regiminis ſtatu poſiti eſt manifeſta ellipſis. Ruth. 3. v. 15. Et menſus eſt ſex hordea, id eſt, ſex menſuras hordeorum. Eſth. 5. v. 1. Et induta fuit Eſther regnò, id eſt, indumento regni. 2. Reg. 18. v. 31. Comedite quisque vitem ſuam, id eſt, fructum vitis ſuæ. Iob 32. verſ. 19. Ecce venter meus eſt ſicut vinum, id eſt, uter vini. Præſertim autem 2. Paral. 30. v. 22. habetur, quod huic loco apprimè congruit. Comederunt ſolennitatem, id eſt, ſacrificia ſolennitatis: æquè ac Exod. 12. dicitur, agnus eſt paſcha, id eſt, ſacrificium paſchale. 3. ex præfixi additione. Non dicitur Agnus eſt paſcha Domini ſed* לַיהוָה *Domino, ut ſit ſenſus: Eſt oblatio deſtinata vel offerenda Domino. Non enim ipſe tranſitus fit Domino aut in honorem ejus, ſed ſacrificium tranſitus fit in honorem Domini.* D. Glaſſ. contra Viadrinum.** 3. *Petra erat Chriſtus* 1. Cor. 10. v. 4. h. e. ſignificabat Chriſtum. *3. Petra erat Chriſtus.*

Reſp. loquitur Apoſtolus non de corporali ſuo loco fixa manente, ſed ſpirituali Iſraëlitas conſe-

quente

quente petra, ſpiritualis autem petra non ſignificabat Chriſtum, ſed erat ipſe Chriſtus, qui etiam alibi ſenſu metaphorico *petra, & rupes* dicitur Eſa. 8. v.14. Matth. 16. v.18. Rom. 9. v.33. 1. Pet. 2. v. 8. &c. Vide D. Luth. in Poſtill. Eccleſ. in explic. Epiſt. Dom. Septuag. ** Beda in comm. 1. Cor. p. 470 vol. 3. edit. Baſ. *Non eſt dictum, petra ſignificabat Chriſtum, ſed petra erat Chriſtus.* p. 466. *Chriſtus eſt petra propter firmitatem.* Petrus Martyr. in comm. 1. Cor. 10. & Junius lib. 2. Parall. 36. hanc Calvin. expoſitionem refellunt. Præpoſitio ἐκ hoc loco nō materiam ſed cauſam efficientem ſignificat ſ. ortum & ſcaturiginem aquæ, in qua ſignificatione occurrit Joh. 6. v. 65. Matt. 1. v. 20. Rom. 11. v. 36. ** At quomodo ex illa ſpirituali petra Iſraëlitæ bibebant? Certè qui de petra ſpirituali Chriſto fide bibit, non poteſt non placere Deo, jam verò Apoſtolus ibidem aſſerit, *plures ex Iſraelitis Deo non placuiſſe.* Reſp. quoſdam hæc ratio movet, ut de corporali petra Apoſtolicam propoſitionem accipiant, quæ dicatur ſpiritualis eo ſenſu, quo manna verſu proximo dicitur cibus ſpiritualis videl. tum propter ſignificationem typicam, tum propter miraculum, quòd aquæ ex ea fluxerint; eandem fuiſſe Iſraëlitas ſecutam ſic exponunt, quòd aquæ ex petra profluentes ſecutæ ſint Iſraëlitas per deſertum. Sed prior interpretatio ſimplicior eſt & textui conformior, cùm non de aquis, ſed de petra dicat Apoſtolus, quod fuerit Iſraëlitas ſecuta, cùm paulò pòſt aquæ penuriâ laboraſſe dicantur Iſraëlitæ, quod ergo de hac ſpirituali petra bibiſſe dicuntur, id intelligendum venit hoc diſcrimine, quòd impii in typo duntaxat, pii verò in typo & fide ſimul biberint, quæ eſt D. Hunnii explicatio, vel etiam diſtinguenda ſunt tempora, hoc ſenſu, quod illi ipſi, in quibus Deo non fuit beneplacitum, primùm quidem verâ fide ex petra ſpirituali biberint, poſtea verò per peccatum inobœdientiæ & delicta alia promeritas pœnas ſibi attraxerint. Monemus autem denuò ſi vel maximè metonymiam ſuam ſacramentalem in V. T. Sacramentis obtinerent adverſarii, eam tamen in verbis cœnæ, quæ eſt N. T. Sacramentum, exeo nondum evictam, propter diſcrimen Sacramentorum V. & N. T. ſuo loco plenius expoſitum. 4. *Baptiſmus eſt ablutio peccatorum* Actor. 22. v. 16. *& lavacrum regenerationis* Tit. 3. v. 5. h. e. *ſignificat & obſignat remiſſionem peccatorum ac regenerationem.* Reſp. imò v. Baptiſmus non ſolùm ſignificat & obſignat cœleſtia illa bona, ſed eſt efficax medium, per quod eadem offeruntur & credentibus applicantur, non ergo tropica, ſed propria prædicatio eſt, in qua effectus & fructus ſpiritualis de integro Sacramento prædicatur. De tota hac re ſuo loco plura. 5. *Hoc poculum eſt novum Teſtamentum* Luc. 22. v. 20. *hoc eſt ſignum N. T.* Urſinus p. 2. Catech. p. 564. Sadeel de manduc. Sacram. Perkinſus de unic. rat. concion. &c. Reſp. poculum non ſimpliciter & abſolutè dicitur N. T. ſed *in Chriſti ſanguine*, id Matthæus & Marcus ſic efferunt, *Hoc eſt ſanguis meus novi Teſtamenti*, quæ collatio τὸ ῥητὸν confirmat. Quomodo autem poculum Euchariſticum verè ſit N. T. in Chriſti ſanguine, id pulcerrimè declarat Dn. Chemn. de Cœna cap. 8. p. 187. Sicut V. T. ſanciebatur & cum Deo & cum populo, cum Deo quidem immolatione victimæ & aſperſione ſanguinis ſuper altare: cum populo verò ita, quod idem ſanguis, qui Deo immolatus erat, in populum aſpergebatur, ut ita fœdus illud uno & eodem ſanguine & cum Deo confirmaretur & cum populo ſanciretur atque obſignaretur. Eodem modo in ſanctione N. T. Chriſtus inquit ſe ſanguinem ſuum effundere in remiſſionem peccatorum, ut ſcil. fœdus N. T. effuſione ſui ſanguinis ſanciat & confirmet cum Patre. Quia verò fœdus ſeu Teſtamentum illud vult etiam cum diſcipulis ſuis ſancire, illud applicare & obſignare, ut certum habeant pignus, quod in illo fœdere gratiæ comprehendantur, facit illam ſanctionem, applicationem & obſignationem cum diſcipulis eodem illo ſanguine; qui eſt N. T. ſanguis, cujus effuſione Teſtamentum illud cum æterno Patre ſancitur & confirmatur. ** D. Mentz. tom. 3. Giſſ. Diſp. 6. th. 90. *Poculum, id eſt, vinum (quia per τὸ ποτήριον non tam continens, quàm contentū denotatur) veriſſimè eſt N. T. in ſanguine Chriſti. Nam Teſt. illud novum ſancitur inter Deum & homines, idque non ſanguine ſacrificiorum Leviticorum (h. e. figuris ſeu umbris V. T. propriis, ſed ipſo ſanguine Chriſti, qui quidem ſanguis Chriſti in ara crucis fuit effuſus, atque hoc modo ſancitum & confirmatum eſt N. Teſt. ex parte Dei. Idem Chriſti ſanguis nobis exhibetur bibendus in poculo S. Cœnæ, ut ex noſtra parte etiam N. T. confirmetur, h. e. nobis applicetur & obſignetur. Ac proinde rectè & verè dicitur. Hoc poculum juxta Chriſti inſtitutionem à nobis hauſtum eſt N. T. in ſanguine Chriſti ſive per & propter ſanguinem Chriſti. Aut ſi clarius velis. Sanguinis Chriſti ex hoc poculo bibitio eſt N. T.* ** 6. *Panis eſt κοινωνία corporis* 1. Cor. 10. v. 6. *hoc eſt, ſignificat ſpiritualem κοινωνίαν.* Reſp. non de ſpirituali κοινωνίᾳ, quæ fit fide, ſed de ſacramentali κοινωνίᾳ corporis Chriſti, quæ fit mediante panis Euchariſtici diſtributione & manducatione, Apoſtolus loquitur, hæc κοινωνία Sacramentalis corporis de pane Euchariſtico verè & abſque tropo prędicatur, quia panis eſt organum & medium, per quod corpus Chriſti Sacramentaliter ei unitum nobis communicatur, ubi ſingulariter notandum, de pane non ſimpliciter ſed de pane, quem frangimus, hoc eſt in uſu Euchariſtico diſtribuimus & manducamus prędicari κοινωνίαν corporis Chriſti, nulla igitur hîc ſubeſt metonymia ſacramentalis, quia manducatio panis Euchariſtici, ſive panis Euchariſticus manducatus non ſignificat tantùm κοινωνίαν corporis Chriſti Sacramentalem, ſed eſt κοινωνία corporis Chriſti Sacramentalis vi verborum Chriſti: *Accipite, comedite, hoc eſt corpus meum.* Vide hac de re plura in Tract. de interp. Script. §. 162. ** 7. Paræus in comment. cap. 3. Rom. part. 3. p. 292. *Chriſtus eſt ἱλαςήριον, id eſt, ſignificatus eſt per ἱλαςήριον & hanc* vocat *phraſin metonymicam Sacramentalem.* Reſp. 1. juxta novam metonymiam Sacramentariorum ſic exponere debuiſſet Paręus illam propoſitionē, Chriſtus ſignificat ἱλαςήριον. Prævidit autem abſurdū, quod hinc ſequeretur, videl. Chriſtum viliorem eſſe propitiatorio Moſaico, cùm figura ſemper vilior ſit re figurata, item ex Chriſti fieri umbram, ex re repræſentata rem repræſentantem, ideò invertere maluit ſignificationem q. dixiſſet Apoſtolus ἱλαςήριον eſt Chriſtus, id eſt, ſignificat Chriſtum, quæ tamen propoſitio apud Apoſtolum nō repetitur. 2. Paulus iſtam propoſitionem non habet, Chriſtus eſt ἱλαςήριον, ſed Deus eum propoſuit in ἱλαςήριον. 3. Altera illa propoſitio, quæ deducitur ex Epiſtola ad Hebræos Chriſtus eſt thronus gratiæ, nequaquam intelligenda eſt per Sacramentalem metonymiam, quia omnis metonymica prædicatio præ-

4. Baptiſmus eſt lavacrum regenerationis.

5. Hoc poculum eſt novum Teſtamentū.

6. Panis eſt κοινωνία corporis Chriſti.

ſupponit metonymian in ſimplici dictione, tropum autem in ſimplici dictione negant adverſarii; deinde non loquitur Apoſtolus de corporeo illo throno gratiæ, qui erat inter Cherubim ſuper arca fœderis qui jampridem deſiit, ſed de Spirituali illo throno quem corporalis præſigurabat. **

5. In verbis cœnæ prædicatur diſparatū de diſparato.

93. 5. *Diſparatum de diſparato non niſi per tropum prædicari poteſt. Atqui in propoſitionibus ſacramentalibus diſparatum de diſparato prædicatur. Ergo non niſi per tropum.* Reſp. diſtinctæ ſunt propoſitiones: *Hoc eſt corpus meum, & panis eſt corpus Chriſti*, ut in Colloquio Maulbrunnenſi à noſtris rectè fuit monitum. Prior eſt ἔγγραφος, poſterior ἄγγραφος, prior eſt ipſius Chriſti, poſterior doctorū Eccleſiæ. In priore *δεικτικὸν Hoc*, non notat ſolum panem, ſed exprimit totum complexum (ut ſuperiùs oſtendimus) videlicet totum illud quod Chriſtus porrigebat & diſcipuli manducabant, puta panem benedictum & fractum, cui ſacramentaliter unitum erat Chriſti corpus: naſcitur inde propria & quoad modum loquendi uſitata prædicatio, quales in ſermone familiari frequenter occurrunt, quando ſcilic. duæ res modo quodam unitæ, vel demonſtrantur vel exhibentur, ut ſubjecti loco ponatur *δεικτικὸν* totum complexum, ſive utrumque unitorum notans, in prædicato autem omiſſâ expreſſâ mentione viſibilis & minùs principalis, illud ſolummodò exprimatur, quod eſt principaliùs & quandoque inviſibile. Quia Chriſtus non ſolum panem & vinum, ſed unà cum pane etiam corpus ſuum, & una cum vino ſanguinem diſcipulis exhibet, ideò dicit: *Accipite, comedite, Hoc eſt corpus meum. Bibite, Hoc eſt ſanguis meus.* Quod panem & vinum, ipſis exhiberet, id etiam oculi renunciabant, ideò Chriſtus non dicit, Accipite hoc eſt panis & corpus meum: Bibite, hoc eſt vinum & ſanguis meus; quod verò fides inſtruendum poſtulabat, videlicet unà cum pane dari corpus, unà cum vino dari ſanguinem, id nec ſenſibus, nec rationi erat obvium, ideò claris & perſpicuis verbis Chriſtus illud exprimit, dicens: *Edite, Hoc eſt corpus meum. Bibite, Hoc eſt ſanguis meus*, Tales propoſitiones occurrunt tùm in Scripturis, tùm in ſermone communi, ubicunque ſcilic. duo unita ſimul vel demonſtrantur vel exhibentur. In Scripturis hæc occurrunt. 1. in perſona Chriſti duæ Naturæ divina τȣ̃ λόγȣ & humana aſſumta perſonaliter ſunt unitæ, unde rectè dicit Petrus Matth. 16. v. 17. *Tu es Chriſtus Filius Dei viventis*, ubi ſubjectum Tu, totam perſonam notat, in prædicato exprimitur divina Natura, quæ principalius eſt ex unitis nec tamen oculis vel ſenſibus obvia, humanitas apparebat, divinitas latebat. Ex eadem unione profluit, ut rectè & verè dicatur, eos qui Chriſtum viderunt, ipſum Dei Filium, atque ipſum Verbum vitæ vidiſſe. Joh. 1. v. 14. 1. Joh. 1. v. 1. eos qui Chriſtum contrectarunt, ipſum Deum atq; ipſum Verbum vitæ contrectaſſe. Joh. 20. v. 28. 1. Joh. 1. v. 1. nimirum quia humana illa Natura, quam oculis conſpexerunt & manibus contrectarunt, vinculo unionis perſonalis cum divina Natura τȣ̃ λόγȣ eſt unita. Quemadmodum igitur propter unionem perſonalem divinæ & humanæ Naturæ in Chriſto rectè dicitur, eum qui videt Chriſtum, ipſum Verbum vitæ videre, ſic propter panis & corporis, vini & ſanguinis unionem Sacramentalem in diſtributione benedicti panis Chriſtus rectè dicit: Edite, Hoc eſt corpus meum: in diſtributione benedicti calicis: Bibite, hoc eſt ſanguis meus: ubi tamen monendum collationem inſtitui reſpectu unionis & quæ ex ea naſcitur prædicationis in genere, non autem reſpectu unionis in ſpecie. Quamvis enim unio panis & corporis Chriſti; vini & ſanguinis Chriſti in ſacra cœna non ſit perſonalis, tamen ratione generis, cum perſonali unione exemplo veterum conferri poteſt, cum qua hoc commune habet, quod propter unionem panis & corporis CHRISTI exhibito pane Euchariſtico dicitur: *Accipite, edite, hoc eſt corpus meum.* 2. Quando ſancti Angeli in externis formis corporeis ad tempus aſſumtis in V. T. Patriarchis ac Prophetis apparuerunt, rectè dixerunt, ipſos Dei Angelos à ſe viſos nimirum propter peculiarem illam præſentiam Angeli ad aſſumtum corpus. Geneſ. 32. v. 1. *Angeli Dei Jacobo occurrerunt* v. 2. *& dixit Iacob, quando vidit eos* מַחֲנֵה זֶה אֱלֹהִים *Caſtra Dei hæc.* Jud. 13. v. 3. *Conſpectus eſt Angelus Domini à muliere.* 3. Quando in externa viſione Jehovah ſanctis hominibus apparuit, verè potuerunt dicere, quod ipſum Jehovam Dominum Zebaoth viderint, nimirum quia Deus in externa illa viſione peculiari modo præſentem ſeſe exhibuit. Gen. 32. verſ. 24. *Luctatus eſt vir cum Iacobo* verſ. 30. *Vidi Deum à facie ad faciem.* Eſa. 6. v. 1. *Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum & elevatum & fimbriæ ejus replebant templum.* Et Deus & Angeli ſunt inviſibiles, ſed quia in externis corporeis formis apparuerunt, ideo propter peculiarem in illis præſentiam rectè dicunt pii, ſe & Deum & Angelos vidiſſe. Quartò, progrediente arca dicebat Moſes: *Surge Iehovah, & diſpergantur inimici tui.* Num. 10. v. 35. Quod repetit David Pſal. 69. v. 2. Nimirum propter peculiarem illam præſentiam Dei circa arcam, quia ex propitiatorio ſuper arcam inter Cherubim reſponſa à Deo Iſraelitis dabantur. Exod. 25. v. 22. 5. In Baptiſmo Chriſti Spiritus ſanctus in columbæ ſpecie corporea deſcendebat Luc. 3. v. 22. Inde Johannes verè poterat dicere, *Vidi Spiritum deſcendentem quaſi columbam de cælo*, quia ſcilicet peculiari quodam modo Spiritus ſanctus in columba præſens erat. Nec poterunt adverſarii collationem propoſitionum Sacramentalium cum hoc exemplo improbare, cùm Calvinus ipſe eâ utatur, ſic enim ſcribit in Commentario 1. Cor. 11. *Cur appellatio corporis pani tribuitur? Omnes puto concedent eadem ratione, quâ Spiritum ſanctum Johannes vocat columbam. Porrò in Spiritu illa fuit ratio, quod ſub columbæ ſpecie apparuerat, transfertur ergo Spiritus nomen ad ſignum viſibile. Cur hîc negamus ſimilem eſſe locutionem?* Et poſteà: *Quærenda eſt ratio, hîc reſpondeo, non ideò tantum ſigno imponi nomen rei ſignatæ quoniam ſit figura, ſed magis quia ſymbolum ſit, quo res exhibetur. Similitudines enim, quas mutuantur quidam à rebus prophanis & terrenis, quoniam à Sacramentis Domini habent aliquid diverſum, non admitto. Vocatur Hercules ſtatua Herculis. Sed quid illud eſt præter nudam inanemque figuram? Columba autem vocatur Spiritus ſanctus, quia certa ſit teſſera inviſibilis præſentiæ Spiritus ſancti. Sic panis eſt corpus Chriſti, quia certò teſtatur, nobis corpus illud Chriſti exhiberi, quod figurat vel quia Dominus viſibile illud ſymbolum nobis porrigendo unà dat etiam corpus ſuum. Nec enim fallax eſt Chriſtus, qui vacuis ſignis nos deludat, proinde illud mihi eſt extra con-*

trover-

troverſiam, veritatem hîc cum ſigno conjunctam eſſe. Hæc Calvin. qui quamvis tenuius adhuc de præſentia corporis Chriſti in ſacra cœna ſentiat, ſtatuens fidelibus tantummodò panem eſſe corporis Chriſti ſymbolum exhibitivum, tamen rectè facit collationem unionis ſacramentalis inter panem & corpus Chriſti inſtituens cum unione Spiritus ſancti & columbæ illius, in cujus ſpecie corporea Spiritus ſanctus deſcendit. 6, Chriſtus Joh. 20. v. 23. ſufflans in diſcipulos, dicit: *Accipite Spiritum ſanctum*, nimirum quia externus flat⁹ fuit ſymbolum, ὄχημα & medium per quod ipſis datus fuit Spiritus ſanctus, ita quoque exhibens diſcipulis benedictū panem dicit, *Accipite, hoc eſt corpus meum*, nimirum quia panis ille benedictus fuit ſymbolum, ὄχημα & medium per quod & cum quo datum ipſis fuit Chriſti corpus. Atque hæc ſunt exempla talium prædicationum, quæ in Scripturis occurrunt, ubi denuò monemus, collationem propoſitionum ſacramentalium cum illis inſtitui ratione unionis in genere, nequaquam verò ratione unionis in ſpecie. Ratio prædicationis quæ fluit ex unione generica, non ſpecifica, poteſt eſſe eadem, licet modus unionis ſpecialis ſeu ſpecificus ſit diverſus. Sic quando dico, corpus eſt animatum, homo eſt docilis, homo eſt eruditus, paries eſt albus, menſa eſt lignea &c. prædicationis ratio in genere eſt una, ſcil. denominativa, unio verò in illis exemplis eſt diverſiſſima, aliter enim uniuntur anima & corpus, aliter homo & docilitas, aliter homo & eruditio, aliter parietes & albedo, aliter menſa & lignum, ut rectè monet D. Graverus in Abſurd. Calvin. In lingua vulgari itidem uſitatus eſt hic loquendi modus, ut monſtratis vel exhibitis rebus duabus ſimul conjunctis dignius & ſenſui minus obvium in prędicato tantum exprimatur. Sic de dolio & vino dicimus, illud eſt vinum Rhenanum, quod amicus tibi donat: de marſupio & pecunia dicimus, accipe, hoc eſt pecunia, quam tibi debeo: de cunis & infante dicimus. En hoc eſt infans &c. ubi denuò propter cavillationes adverſariorum monendum eſt, collationem non inſtitui propter ſpecificam unionis identitatem, ſed propter modum prædicationis ex generica unione profluentem, nemo enim noſtrûm ſtatuit, corpus Chriſti localiter incluſum eſſe in pane, ſicut pecunia in marſupio, vinum in dolio, ſed credimus ac docemus, panis & corporis Chriſti unionem eſſe myſticam, ſacramentalem, adeoque omni humano intellectui abſconditam. Porrò quando Doctor Lutherus has prædicationes vocat ſynecdochicas, intelligit non Rhetoricam ſed Grammaticam ſynecdochen. Rhetoricè ſynecdochicum eſt tropicum & figuratum, ſed Grammaticè ſynecdochicum eſt uſitatus proprius & peculiaris loquendi modus, quo res duæ ſimul conjunctæ oſtenduntur vel exhibentur, & tamen altera tantùm quæ ſenſui minus obvia ac principalis eſt, expreſſè ſolùm nominatur. In talibus propoſitionibus datur duplex ἔνδειξις ſive demonſtratio, una ad ſenſum, altera ad intellectum, in illa res externa & jam antè oculis obvia non nominatur, in hac verò res intellecta ut minùs nota & præſtantiſſima in prædicato evolvitur. Quidam vocant propoſitiones exhibitivas, quia conjunctam unitorum exhibitionem ſignificant, vel demonſtrativas, quia ſubjecti locum in illis tenet particula quędam δεικτικὴ.

Explicatio propoſitio- 94. Poſterior propoſitio, *panis eſt corpus Chriſti*, licet in Scripturis ſacris totidem verbis & ſyllabis non occurrat, à nobis tamen minimè improbatur, cùm ſcriptores Eccleſiaſtici veteres & recentiores eadem frequenter utantur, addimus verò eam ex verbis Chriſti, *Accipite, comedite, hoc eſt corpus meum* & verbis Pauli, *Panis quem frangimus, eſt κοινωνία corporis Chriſti*, æſtimandam, judicandam ac declarandam eſſe, ideoque eam vocare ſolemus propoſitionem ſacramentalem, quod ut rectiùs percipiatur, ſic procedimus. In omnibus prædicationibus affirmativis regularibus inter ſubjectum & prædicatum requiritur mutua conſenſio & cohærentia, ea ſi eſt intrinſeca & eſſentialis, prædicationes eſſentiales; ſi v. eſt extrinſeca & accidentalis prædicationes accidentales parit. Diſparatum autē de diſparato propriè & ſine tropo affirmatè nō poſſe prædicari, Logicorum regula eſt, inde colligunt Adverſarii, etiam has propoſitiones, *panis eſt corpus Chriſti, vinum eſt ſanguis Chriſti*, figuratas eſſe. Sed noviſſe debebant præter uſitatas illas prædicationes, quæ ad Logicorum regulas congruunt, in Theologia dari inuſitatas, in quibus diſparatum de diſparato ſine ullo tropo prædicatur, propter myſticam unionem. Tales propoſitiones ſunt duplices: perſonales ſcilic. & ſacramentales. Perſonales, in quibus Natura humana prædicatur de divina τοῦ Λόγου & viciſſim divina τοῦ Λόγου Natura prædicatur de humana aſſumta in concreto ſcilicet propter unionem perſonalem. Ut Deus eſt homo, Homo eſt Deus, Filius Mariæ eſt Filius Dei, Verbum eſt caro. Sacramentales, in quibus de Elemento terreno prædicatur res cœleſtis propter unionem ſacramentalem, ut panis eſt corpus Chriſti, vinum eſt ſanguis Chriſti. Quemadmodum in abſtracto divina Natura τοῦ Λόγου non prædicatur de humana & contra, ſed tantum in concreto, quod evidens argumentum eſt, unionem perſonalem eſſe cauſam & fontem iſtarum prædicationum: ita quoque de pane non ſimpliciter, ſed in uſu ſacramentali prædicatur corpus Chriſti, unde ſubjecto ſolet addi, panis Euchariſticus, panis benedictus, panis quem frangimus, &c. eſt corpus Chriſti, quod iterum evidens argumentum eſt unionem ſacramentalem eſſe cauſam & fontem illius prædicationis. Ergo ſi Logicorum canonem, quod diſparatum de diſparato affirmatè prædicari nequeat, non velimus ſimpliciter repudiare in hiſce myſteriis, neceſſariò addenda eſt hæc limitatio, quod diſparata de ſe non prædicentur invicem ſcil. extra unionem, ex eo verò non debet colligi, quod in ipſa etiam unione de ſe invicem prædicari nequeant. Diſparata enim non ſunt contradictoria ſed diverſa, quæ conjungi & uniri divinâ virtute poſſunt, ut certo modo fiant unum & ratione illius unitatis de ſe invicem prædicari poſſint, id quod extra talem unionem nunquam fieret. ** Quarum rerum unio rationi non eſt cognita, de illarum unione & modo unionis ac prędicationis Logica non poteſt aliquid præſcribere. Atqui panis & corporis Chriſti in ſacra cœna unio utpote myſtica eſt omni humanæ rationi incognita. E. Major patet, quia Logices principia deſumta ſunt ex ratione, quę ſe non extendit ad unionem & prædicationem Sacramentalem.** Quod ſi ergo dicant adverſarii, panem eſſe corpus Chriſti vel propriè vel figuratè, reſpondemus dari tertium, videlicet ſacramentaliter hoc ſenſu, quòd panis ſit ὄργανον μεταδοτικὸν, ſymbolum exhibitivum & ὄχημα, quo corpus Chriſti omnibus in uſu Cœnæ eum manducantibus communicatur, vel ut Paulus loquitur, quod ſit κοινωνία

nis Eccleſiaſtica. Panis eſt corpus Chriſti.

corporis Chriſti. Si dicant, corpus Chriſti de pane prædicari, vel propter tranſmutationem phyſicam, vel propter ſignificationem analogicam, reſpondemus dari tertium. videlicet propter myſticam & ſacramentalem unionem. ** Si in latitudine per quandam analogiam terminos illos Logicos ad hoc myſterium applicare velimus, dicere poſſumus, corpus Chriſti de pane prædicari *παρωνύμως* non tamen *οὐσιωδῶς* ut prædicatum ſit de eſſentia ſubjecti, ſiquidem hoc non ſemper in paronymica prædicatione requiritur, ut Calviniani volunt, ſed interdum tantum habitudo, quæ inter panem & corpus Chriſti talis eſt, ut panis ſit cauſa inſtrumentalis, quâ mediante corpus Chriſti communicantibus porrigitur velut Deus à creatione creator denominativè prędicatur, non *οὐσιωδῶς* ſed propter habitudinem creatoris ad creaturam. ** Si dicant, propoſitionem hanc, panis eſt corpus Chriſti vel propriam vel figuratam eſſe, reſpondemus dari tertium videlicet eſſe inuſitatam. Quòd ſi ſpeciem inuſitatæ propoſitionis protervè negare velint, reducant propoſitiones perſonales, DEUS eſt homo, & Homo eſt Deus, ad uſitatas Logicorum prædicationes, ita tamen ut myſterio illi unionis perſonalis, ex qua reſultant, nihil decedat, & ſubruant fundamenta noſtrę ſententiæ, quibus demonſtramus, panem non tranſmutari eſſentialiter in corpus Chriſti, nec eſſe nudum ſignum corporis Chriſti, ſed eſſe organum ac medium, quo communicatur corpus Chriſti.

Quid ſtatuendum de metonymia ſacramentali adverſariorum.

95. Ex hiſce facilè apparet, quid ſtatuendum ſit de metonymia ſacramentali, quam in his propoſitionibus propugnant adverſarii, per quam ſcil. ſignatum prædicetur de ſigno propter relationem extrinſecam & mutuam *σχέσιν*, ideoq; copulam *Eſt* exponendam eſſe per ſignificat. Atqui fundamentum harum prædicationum Sacramentalium non eſt nuda quædam *σχέσις* & extrinſeca relatio, ſed arctiſſima inter panem & corpus Chriſti; vinum & ſanguinem Chriſti unio, quæ juxta inſtitutionis verba in eo conſiſtit, quòd mediante benedicto pane manducandum datur præſens Chriſti corpus, nequaquam verò abſens tantummodò ſignificatur, quodque mediante benedicto vino bibendus datur præſens Chriſti ſanguis, nequaquam verò ejuſdem effuſio, jam olim facta tantummodò adumbratur. Incaſſum igitur laborant, quando varias ex Scripturis colligunt propoſitiones, in quibus copulam *Eſt* pro ſignificat poni & ſignatum de ſigno metonymicè prædicari arbitrantur. Præterquam enim quòd principium petunt duplici ratione, tùm quod *δεικτικὸν Hoc* in verbis Chriſti ſolum panem notare, tum quod uſpiam nomē ſignati metonymicè ſigno tribui, præſupponunt, accedit inſuper iſtud, quòd non ſtatim ſequatur hęc illatio. Copula *Eſt* alicubi ponitur pro ſignificat, nomen ſignati alicubi *μετωνυμικῶς* de ſigno prædicatur. E. etiā in verbis Cœnæ illud accidit, demonſtrandum enim eſt, non poſſe nec debere copulam *Eſt* aliter accipi quàm pro ſignificat, ac neceſſariò talem quandam metonymiam verbis cœnæ inferendam eſſe, id verò ad Calendas Græcas expeditum dabunt, cùm contrarium potiùs ex propria hujus articuli ſede videl. ex verbis inſtitutionis ſuperiùs demonſtratum ſit, videl. omnem viam tropis & figuris hîc eſſe interclusam. Luther. in præfat. Syngram. tom. 3. Jen. Germ. fol. 340. fac. 2. Wenn ſchon dieſer Grund das Eſt ſol heiſſen ſignificat, Exempel in der Schrifft hette/dennoch were damit noch nicht erwieſen/ daß auch in den Worten/ Das iſt mein Leib/ ſolte vnd müſte ſo genommen werden/ das werden ſie mir nimmermehr beweiſen/ das weis ich fürwar/ denn es gar viel ein anders iſt/ wann ich ſage/ das mag ſo heiſſen/ vnd wann ich ſage/ das mus ſo heiſſen/ vnd kan nicht anders/ auff das erſte kan ſich das Gewiſſen nicht verlaſſen/ auff das ander kan ſichs verlaſſen. Percurramus tamen breviter propoſitiones, quas pro ſtabilienda metonymia ſacramentali proferunt. 1. *Iris eſt fœdus Dei.* Geneſ. 9. v. 9. Reſp. Iris non fœdus, ſed ſignum fœderis dicitur. Gen. 9. v. 12. & 13. 2. *Septem vaccæ ſunt ſeptem anni.* Gen. 41. v. 26. Reſp. Intelliguntur anni non reales, ſed typici & præfigurati ſenſu metaphorico, quia reciprocè dici poteſt: ſeptem anni fertiles ſunt vaccæ pingues. 3. *Sanguis eſt fœdus* Exod. 24. v. 8. Reſp. Sanguis aſperſus non dicitur ipſum fœdus, ſed ſanguis fœderis. 4. *Sabbathum eſt fœdus*, Exod. 31. v. 16. Reſp. non de ipſo Sabbatho dicitur quod ſit fœdus, ſed Iſraëlitis injungitur ut fœdere perpetuo Sabbathum celebrent, ipſum verò Sabbathum dicitur ſignum. v. 17. quo ſcil. Iſraëlitæ à reliquis gentibus diſtinguebantur. 5. *Sacrificia expiant peccata.* Lev. 1. v. 4. Reſp. non tropicè vel figurativè tantùm ſed verè, quatenus ſcil. fuerunt typi unici illius ſacrificii propitiatorii à Chriſto in ara crucis offerendi, ac verâ fide à piis V. T. apprehenſi. 6. *Oſſa hæc univerſa domus Iſraël ipſa* Ezech. 37. v. 11. Reſp. *τὸ* Iſraël ponitur in caſu obliquo, ut ex conſtructione manifeſtum, unde reſultat ſenſus pleniſſimus. Hæc omnia ſunt Iſraëlitarum oſſa. 7. *Iohannes eſt Elias* Matth. 11. v. 14. Reſp. verba integra ſic habent. *Si vultis recipere, ipſe eſt Elias, qui venturus eſt*, loquitur igitur Chriſtus non de Elia Theſbite, qui curru igneo in cœlum vect⁹, ſed de Elia venturo, id eſt, qui in Spiritu & virtute Eliæ Meſſiam præcedere deberet Luc. 1. v. 17. quem Johannes non ſignificabat, ſed is ipſe revera erat. Si *τὸ* eſt per ſignificat exponendū foret, dicendum potiùs fuiſſet, Elias eſt Johannes. 8. *Ager eſt mundus, ſemen bonum ſunt filii regni, zizania ſunt filii iniquitatis, inimicus ſeminans eſt Diabolus, meſſis eſt finis ſeculi, meſſores ſunt Angeli* Matth. 13. v. 38. & 39. Reſp. In parabolis non metonymicè ſed metaphoricè vocabula accipiuntur. Chriſtus n. non loquitur de terreno & corruptibili ſemine quod in agrum ſpargitur, ſed de cœleſti & incorruptibili ſemine in agro Dominico, quod nō ſignificat verbū Dei, ſed revera ipſum eſt. 9. *Chriſtus eſt vitis.* Joh. 15. v. 1. Reſp. Si *τὸ* eſt *σημαντικῶς* poſitum eſſet pro ſignificat, abſurda inde emergeret prædicatio. Chriſtus ſignificat vitem, cùm vitis potiùs ſignificet Chriſtum, (ſi tamen propriè loquendo inter vitem & Chriſtum eſt quædam ſignificatio, rectiùs namq; ſimilitudo illis intercedere dicitur.) metaphorica igitur non metonymica eſt prædicatio. Non n. de vite naturali è terra creſcente Chriſtus loquitur, ſed de vite cœleſti & ſpirituali ideoq; notanter addit. *Ego ſum vitis vera*, id eſt, myſtica illa & ſpiritualis, cui Apoſtoli & reliqui fideles ut palmites inſerti, ſuccum vitæ ex ea trahūt. 10. *Paſcha noſtrum eſt Chriſtus* 1. Cor. 5. v. 7. Reſp. per Paſcha non intelligitur paſchalis feſtivitas, ſed agnus paſchalis, non Iſraëlitic⁹ ille è cōmuni grege olim ſeparatus & mactatus, ſed verus, ſpiritualis & per illum deſignatus Dei agn⁹, qui in ara crucis pro nobis immolatus novi Teſt. paſcha conſecravit, illum agnum non ſignificat Chriſt⁹ ſed verè eſt ipſe. 11. *Duæ matres Hagar & Sara ſunt duo Teſtamenta* Gal. 4.

1. Iris eſt fœdus Dei.

2. Septem vaccæ ſunt ſeptem anni.

3. Sanguis eſt fœdus.

4. Sabbathum eſt fœdus.

5. Sacrificia expiant peccata.

6. Oſſa hæc univerſa domus Iſraël ipſa.

7. Iohannes eſt Elias.

8. Ager eſt mundus.

9. Chriſtus eſt vitis.

10. Paſcha noſtrum eſt Chriſtus.

11. Duæ matres ſūt duo Teſtamenta.

Gal. 4. v. 24. Reſp. verba Apoſtoli ſic habent: ἅτινά ἐστιν ἀλληγορούμενα αὗται εἰσιν αἱ δύο διαθῆκαι, ubi poſteriùs membrum non ad remotius, videlic. ad duas oxores Abrahę Hagarem & Saram, de quibus v. 22. Apoſtolus loquitur, ſed ad propioquius videl. ad τὰ ἀλληγορούμενα reſpicit & exponit quę ſint illa ἀλληγορούμενα, videl. duo Teſtamenta: Propoſitio igitur Apoſtoli hæc e. τὰ ἀλληγορούμενα vel duæ uxores ἀλληγορούμεναι ſunt duo teſtamenta, ubi non eſt tropus in copula, ſed allegoricus Hiſtoriæ uſus oſtenditur.

12. Septem candelabra aurea ſunt ſeptē Eccleſiæ. 12. *Septem candelabra aurea, ſunt ſeptem Eccleſiæ. Septem ſtellæ, ſunt ſeptem Angeli ſive Doctores Eccleſiæ* Apoc. 1. v. 19. Reſpood. Johannes de illis candelabris loquitur, in quorum medio Chriſtus ambulabat, ac de illis ſtellis, quas Chriſtus in manu ſua habebat, ergò de ſpiritualibus candelabris & ſtellis propoſitiones ſunt intelligendæ ſenſu ſc. metaphorico, non metonymico. Atque hæ ſunt propoſitiones, ex quib⁹ metonymiam à ſe confictam in verbis Cœnæ probare cooantur Adverſarii, ſed conatu prorſus irrito, ſiquidem præter duplicem principii petitionem, jam antè demonſtratam, ac præter vitium conſequeotiæ à particulari deductæ itidem ſæpiùs oſtenſum, accedit inſuper hoc, quod Chriſtus in verbis ſacræ Cœnæ non ſomnia, non viſiones, non parabolas, non typos, non allegorias nobis proponat, ſed ſanctiſſimum inſtituat Teſtamentum ac venerabile Sacramentum, in quo verbis claris perſpicuis & propriis hujus Teſtameoti legata, & hujus Sacramenti res cœleſtes fuerunt exprimenda; quodque tradat peculiarem fidei articulum, de quo nihil quicquam diſcipulis jam antè erat notum, neceſſe igitur erat, ut propriè & ſignificanter loqueretur. Præterea illæ metaphoræ io viſionibus, ſomniis ac parabolis adhibitæ, in Scripturis à Spiritu S. pleræque omnes explicantur & declarantur, ſed de verbis Teſtamenti Dominici nuſpiam ne ionuitur quidē, quod vel metooymicè vel metaphoricè ſint intelligenda, ſed omnes tres Evangeliſtæ & D. Paulus ſenſu invariato eadem repetunt & inculcant, cùm tamen longè plus referat verba cœnæ quàm illas viſiones, ſomnia ac parabolas rectè intelligere, ſiquidem quiſquis *indignè de hoc pane manducat & ex calice bibit, ſibi ipſi judicium manducat & bibit, eò quod nō diſcernit corpus Domini.* 1. Cor. 11. v. 27. & 29.

6. Particula in, cū & ſub, diſcedunt à ῥητῷ. 96. 6. Sæpiùs etiam hoc ab adverſariis nobis objicitur, quòd ipſimet à ῥητῷ verborum diſcedamus, uſi ſc. iu hoc myſterio hiſce propoſitionibus *In, cum & ſub pane benedicto datur corpus Chriſti: In, cum & ſub vino benedicto datur ſanguis Chriſti,* unde propudioſum excogitarunt verſum. *In, cum, ſub, totum fallunt monoſyllaba mundum.* Beza in Creophag.: p. 297. conſid. commooef. c. 2. p. 87. & cap. 3. pag. 220. Vrſin. part. 2. Catech. q. 78. pag. 541. &c. Keckerm. lib. 1. Syſt. Log. c. 12. pag. 118. nobis tribuit, *quodpropter uſum particula* In, *ſtatuamus panem quaſi intus excavatum aut alio quovis modo mirificè diſpoſitum occultare in ſe receptum corpus Chriſti.* ** Idem Keck. lib. 2. cap. 2. Syſt. Log. p. 343. *Nullus Logicorum dixerit has convenire. Panis eſt corpus Chriſti & corpus Chriſti eſt in vel cum pane Eucharistico, quia æquipollentes debēt habere idem ſubjectum & prædicatū. Atqui hæ propoſitiones non habent idem ſubject. & prædicatū.* ** Reſp. 1. concedatur oobis vera realis & ſubſtantialis corporis & ſanguiois Chriſti in ſacra Cœna pręſentia; concedatur verba Chriſti κατὰ τὸ ῥητὸν io genuino, nativo & proprio ſeoſu accipienda eſſe, ac de uſu harum particularum facilè cum illis tranſigemus, 2. Prædicationes Sacramentales, *Hoc eſt corpus meum, Hoc eſt ſanguis meus,* ſunt comprehenſivæ, & exhibitivæ, id eſt, duarum rerum diſtinctarū unionem & conjunctam exhibitionem notant, ut ſuperiùs oſtendim⁹, ideò non poſſunt commodius reſolvi, quàm per particulas, In, cum, ſub, quibus unitorum conjunctio, & conjuncta exhibitio exprimitur. Sicut hæc exhibitiva propoſitio: Accipe, Hoc eſt vinum, uon poſſet dexteriùs & commodiùs reſolvi, quàm eo modo. In vel cum hoc vaſe exhibetur vinum, quamcunque enim aliā proferas analyſin, nugatoria erit & abſurda: ita quoque prædicatio illa Sacramentalis: *Hoc eſt corpus meum,* commodiſſimè reſolvitur, In, cum, ſub hoc pane exhibeo corpus meum, quia ex inſtituto Chriſti panis Euchariſticus eſt organum, ὄχημα & ſymbolum cum qūo & ſub quo datur Chriſti corpus. ** Ut veritas hujus propoſitionis. Animal eſt corpus probatur ex modo ineſſendi, quia animali ineſt corpus, ſic quoque veritas hujus propoſitionis, Panis eſt corpus Chriſti deducitur ex modo ἑνώσεως, quâ corpus Chriſti unitum eſt Sacramentaliter cum pane. ** 3. Æquipollet etiam hæc propoſitio, In, cum & ſub pane datur Chriſti corpus, ſacramentali illi Theologis veteribus & recentioribus uſitatæ, panis eſt corpus Chriſti; æquipollentia enim nihil aliud eſt quam propoſitionum verbis variantium convenientia in ſenſu; jam verò hæ propoſitiones: *Panis eſt corpus Chriſti,* &: *In, cum, ſub pane datur corpus Chriſti,* conveniunt in ſenſu, ſiquidem panis eſt Chriſti corpus non eſſentialiter, non figuratè, ſed ſacramentaliter, id eſt, panis eſt ſymbolum offerens & exhibens Chriſti corpus, vel ut Apoſtolus notanter loquitur: *Panis quē frangimus, eſt κοινωνία corporis Chriſti.* Vide D. Meiſnerum part. 1. ſobr. Philoſ. ſect. 1. cap. 5. q. 7. ** Argumentamur: in quibus manet idem ſenſus, illæ ſunt æquipollentes. Sed in his propoſitionib. manet idem ſenſus. E. Major prob. ex Keckerm. p. 342. ubi *æquipollentem prædicationē* definit *verbis diſſentientem, ſenſu convenientem.* Diſting. tamen inter æquipollentes propoſitiones ratione modi enunciandi ſimul & ſignificationis & inter ęquipollentes ratione ſignificationis tantum. Si in hac propoſitione, in pane eſt corpus, terminus Corpus ſumatur ut ſubjectum, tum omninò concedendum, quod ratione modi enunciandi. Logici noo æquipolleat huic, panis eſt corpus Chriſti. Nam æquipollentes propoſitiones in Logicis ſunt illæ, quæ ſibi invicem ſubſtitui poſſunt, manente eadem ſeotentia & ſignificatione ſimulque eadem figura & modo Syllogiſtico in Syllogiſmo. Hoc igitur ut fiat, oportet prædicata & ſubjecta coincidere, & eſſe ſynonyma. Hoc verò conceſſo non ſtatim ſequitur mutatis ſubjectis & prædicatis, atque ita mutato modo prædicandi Logico, ac æquipollentiâ formali Logica, ſtatim neceſſe ſit mutari æquipollentiam ſignificationis. Quando ergo dicimus, has propoſitiones. Panis eſt corpus CHRISTI, & corpus eſt in pane eſſe æquipollentes, ſignificationem attendimus, non modū enuociandi Logicum. ** τῷ ῥητῷ nihil derogat ſynonymia Grammatica, paraphraſis oratoria. æquipollentia Logica, interpretatio Theologica, quæ aliis eandem rem verbis effert, ut rectè ſcribit D. Major in tractatu περὶ τοῦ ῥητοῦ tit. 3. cap. 1. theſ. 17. 4. Uſu igitur harum particularum tum eſſentialem mutationem panis in

ex ſacra cœna auferant. Neophotiniani cupidè tropos & metonymias illorum in pervertendis ſacræ cœnæ verbis amplexantur, cùm omnem omninò corporis & ſanguinis Chriſti in cœna præſentiam protervè negent. Sic enim ſcribit Oſtorodus in Inſtitut. Germ. cap. 38. pag. 340. *Dicimus, quod Chriſtus propter nullam aliam cauſam panem corpus & vinum ſanguinem appellaverit, quàm quod quatenus panis frangitur & comeditur, vinum autem quatenus in calicem effunditur & bibitur corporis ſui pro nobis fracti, & ſanguinis ſui pro nobis effuſi figura & expreſſa imago ſit, quando mortis Domini recordamur, quemadmodum videmus in ſimili cauſa factum eſſe, nempè cùm in ſacris literis Agnus, quem Iudæi quotannis ex mandato Domini edebant, peſach ſeu tranſitus Domini ſæpiùs appellatur.* Catech. Racov. major cap. 3. pag. 223. *Simplex & verus verborum Chriſti ſenſus eſt hic, ac ſi dixiſſet: opus fractionis & manducationis panis eſt annunciatio & velut repræſentatio ejus, quod accidet meo corpori: & infuſio ac bibitio vini eſt annunciatio & velut repræſentatio ejus, quod accidet meo ſanguini: aut (ut ſimul Apoſtoli Pauli verba 1. Cor. 15. v. 25. interpretemur) bibitio ex calice eſt annunciatio immenſi amoris Dei, quem in novo fœdere nobis obtulit, qui per mortem Chriſti confirmatus eſt. In eundem ſenſum ſcriptum eſt de inuſitato eſu agni paſchalis, quod ſit tranſitus Domini.* Ibidem verba Apoſtoli 1. Cor. 10. v. 16. calix benedictus cui benedicimus, eſt communicatio ſanguinis, &c. Catecheſis ſic interpretatur. *Qui calici benedicunt, h. e. ejus participes fiunt & nomen Domini devotè laudant, ſimiliter qui panem unà frangunt, publicè teſtantur, quod participes facti ſint corporis & ſanguinis Chriſti, h. e. omnium bonorum quæ Chriſtus per ſuam mortem acquiſivit, ſicuti paulò pòſt de Iſraëlitis dicit, qui de immolatis ederant, quod participes ſint altaris, h. e. omnium eorum, quæ in illo cultu promiſſa erant.* Quid de hac verborum Chriſti & Apoſtoli perverſione ſtatuendum ſit, patere poteſt ex ſuperioribus.

CAP. XI.

De vera reali & ſubſtantiali corporis & ſanguinis Chriſti in ſacra Cœna præſentia.

98. Poſteaquam demonſtratum eſt, verba ſacræ cœnæ κατὰ τὸ ῥητὸν, ſecundùm genuinam propriam & nativam ſignificationem accipienda eſſe, ſententia noſtrarum Eccleſiarum de vera, reali & ſubſtantiali corporis & ſanguinis Chriſti in ſacra cœna præſentia non poteſt eſſe dubia vel incerta, cùm ex verbis Inſtitutionis κατὰ ῥητὸν & propriè acceptis immediatè profluat, id quod plerique ex ipſis Adverſariis haud inviti agnoſcunt ac fatentur, eo enim fine τὸ ῥητὸν tanto conatu, licet irrito, impugnant, ut veram, realem & ſubſtantialem corporis & ſanguinis Chriſti in ſacra cœna præſentiam, utpote humanæ rationi prorſus repugnantem evertant. Monemus autem denuò propter calumnias adverſæ partis, nos nec impanationem.

Qualis præſentia corporis & ſanguinis Chriſti in S. C. à nobis ſtatuatur.

** (Cùm Bucerus in Epiſtola ad Comandrum fateatur, *ſe Luthero imputatione dogmatis de impanatione injuriam feciſſe*, nihilominus Berlinenſis politicus in infelici ſalvatione ſuarum cauſarum, Regung der zwölff Häuptursachen p. 635. cùm illa Buceri confeſſio illi objecta eſſet, regeſſit: *Et manet Lutheri opinio de Cœna impanatio & conſubſtantiatio:*) ** Nec conſubſtantiationem. ** (Non ſtatuimus præſentiam corporis & ſanguinis συνουσιαστικὴν conſubſtantiativam, quæ à nonnullis definitur *per unius ſubſtantiæ in alia incluſionem.* Abſit hinc iſtud figmentum. Non enim ſtatim eſt conſubſtantiatio, quando duæ ſubſtantiæ ſibi ſunt præſentes, aliàs quia divina & humana Chriſti Natura per unionem perſonalem ſibi ſunt præſentes in perſona Chriſti foret ea, quam Adverſarii appellant, conſubſtantiatio, ſed quando duæ ſubſtantiæ phyſico & naturali modo coexiſtunt. At res cœleſtis & res terrena in S. Cœna phyſicè & naturaliter ſibi non ſunt præſentes.) ** Nec ullam aliam Phyſicam, vel localem præſentiam ſtatuere, ſed credimus, docemus ac confitemur, juxta ipſius Chriſti inſtitutionem modo ſoli DEO cognito, nobis verò incomprehenſibili, pani Euchariſtico tanquam medio divinitùs ordinato corpus Chriſti verè, realiter & ſubſtantialiter præſens: vino Euchariſtico ſanguinem Chriſti itidem verè, realiter ac ſubſtantialiter præſentem uniri, ut cum illo pane verum Chriſti corpus, cum illo vino, verum Chriſti ſanguinem in ſublimi myſterio ſumamus, manducemus & bibamus. Hæc præſentia dicitur Sacramentalis, non eo ſenſu, quo Adverſarii hac voce utuntur pro σχετικῇ ſignificativa præſentia, ſed quia res cœleſtis in hoc myſterio mediantibus externis ſymbolis ſacramentalibus nobis confertur & exhibetur. Dicitur vera & realis præſentia ad excludendū figurativæ, imaginariæ & repræſentativæ præſentiæ figmentum: dicitur ſubſtantialis præſentia ad excludendum Adverſariorum effugium de ſola corporis & ſanguinis Chriſti efficacia in hoc myſterio præſente: dicitur myſtica, ſupernaturalis & incomprehenſibilis præſentia, quia non modo aliquo hujus ſeculi ſed myſtico, ſupernaturali & incomprehenſibili corpus & ſanguis Chriſti in hoc myſterio adſunt. Quidam ex noſtratibus ſecuti Cyrillum lib. 10. in Joh. cap. 13. *corporalem* præſentiam vocarunt reſpectu habito ad objectum: nequaquam verò ad modum; voluerunt hoc dicere, non ſolam virtutem & efficaciam, ſed ipſam ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti in ſacra cœna præſentem eſſe; oppoſuerunt enim hanc vocem præſentiæ ſpirituali, prout ab adverſariis ea definitur, nequaquam verò hoc voluerunt, quod modo corporali & quantitativo corpus Chriſti præſens ſit. Sic Hilarius lib. 8. de trin. pag. 101. aſſerit, *Chriſti carnem naturaliter in nobis manere*, quod ibidem ſic exponit. *Per Naturæ veritatem Chriſtum in nobis eſſe, non tantùm per concordiam voluntatis.*

99. Pro confirmatione noſtræ ſententiæ producimus hoc argumentum. Quicquid Chriſtus inſtituit ac ordinavit, illud verè ipſum præſtare firmiter eſt credendum. Atqui Chriſtus veram, realem & ſubſtantialem corporis & ſanguinis ſui in ſacra cœna præſentiam, inſtituit ac ordinavit. Ergò vera realis & ſubſtantialis corporis & ſanguinis Chriſti in ſacra Cœna præſentia firmiter eſt credenda. Ad Majoris declarationem & confirmationem hoc notandum. 1. quod voluntas & facultas ſint duo actionum principia & neceſſaria & ſufficientia. In actionibus humanis poſitâ voluntate non ſtatim ponitur facultas,

Confirmatio noſtræ ſententiæ per generalem quendam ſyllogiſmum.

quia

quia non omnia, quæ homines volunt, etiam præſtare poſſunt, propter virium ἀδυναμίαν, ſed in actionib⁹ divinis res aliter ſe habet, poſitâ enim voluntate ſtatim ponitur facultas propter infinitam Dei potentiam Pſal. 115. v. 2. *Dominus noſter in cælo quæcunque voluit, fecit.* Luc. 3. v. 38. *apud Deum non eſt impoſſibile omne verbum.* Quare cum Chriſtus ſit ἀνθρωπόθεος unus verus cum Patre & Spiritu S. Deus, ideò quæcunque vult, ordinat ac inſtituit, ea etiam præſtare & efficere poteſt. ** Beza contr. Selneccerum p. 115. *Concludimus ergo, Chriſtum non modo nolle, verùm etiam non poſſe velle corpus illud ſuum verum & πειζχαῶλον multis ſimul in locis in uſu Cœnæ ſiſtere.* Danæus contr. Chem. p. 443. *Deum id facere non poſſe, ut corpus Chriſti verũ ſit in plurib. locis.* Mart. in Dial. f. 568. Simler. contr. Jac. Andr. p. 55. Tigur. cont. Teſt. Brent. f. 94. Beza in Coll. Momp. p. 33.** Si Chriſtus eſſet nudus tantùm homo & voluntas & facultas diſtinctè probanda eſſent, ſed cùm ſit non tantùm homo, ſed & verus ac omnipotens Deus, ideò poſitâ & probatâ voluntate ſtatim ponitur ac probatur ipſa actio, indè etiam majorem propoſitionem non formavimus hoc modo, quicquid Chriſtus vult & poteſt, illud etiam præſtat, cùm omne quod vult etiam poſſit, id ſi negatum eant Adverſarii, ipſam Dei omnipotentiã protervè negant. 2. quòd falſò nobis tribuant Adverſarii, nos à Dei omnipotentia ita nudè ac crudè argumentari. Deus poteſt efficere, ut corpus Chriſti verè & realiter præſens ſit in Cœna. Ergò verè præſens eſt. At ipſimet novimus Deum multa poſſe, quæ tamen nec facit nec vult facere, θεὸς πάντα ὅσα θέλει δύναται, οὐχ᾽ ὅσα δὲ δύναται θέλει ait Damaſc. lib. 1. Orth. fid. cap. ult. Ergò non ab omnipotentia Dei ſed à voluntate Chriſti in verbis inſtitutionis expreſſa argumentamur, quod Chriſtus corporis & ſanguinis ſui præſentiam in ſacra cœna ordinaverit, ac inſtituerit, cùm verò omnia quæ vult ac promittit præſtare poſſit, ideò de complemento dubitandum non eſſe, dicimus. 3. quod τὰ θελητὰ ſint duorum generum ut expoſuimus in Tract. de Elect. & Reprobat. §. 75. quædam vult Deus abſolutè & ſimpliciter, quædam verò certa conditione; in poſteriori τῶν θελητῶν genere à voluntate ad effectum ipſum non licet procedere, ſed tantum in priori, ad quod cùm ſacræ cœnæ inſtitutio pertineat, de majore nulla reſtat dubitatio.

Prima claſſis argumentorũ pro aſtruenda reali & ſubſtantiali corporis Chriſti præſentia petitur ex Dominica Inſtitutione.

100. Conſtituemus autem diſtinctas argumentorum claſſes, quibus minorem argumenti noſtri demonſtremus. Primam claſſem ſuppeditat Dominica Inſtitutio, Verba ſacræ cœnæ κατὰ ῥητὸν in ſenſu literali & proprio accipienda ſunt, ut ſuperiùs fuit evictum. Atqui eo modo ac ſenſu accepta realem & ſubſtantialem corporis & ſanguinis Chriſti præſentiam inferunt, quod ſic oſtendimus. 1. Id quod in ſacra cœna manducandum ac bibendum nobis datur, illud verè, realiter ac ſubſtantialiter præſens eſt, quia λῆψις in manducatione ac bibitione conſiſtens, prærequirit δόσιν, propter mutuam relationem, δόσις prærequirit veram præſentiam. Jam verò juxta ipſius Chriſti veracis & omnipotentis aſſertionem in ſacra cœna non ſolùm panis, ſed etiam corpus ipſius, nobis manducandum datur, ſiquidem porrecto pane benedicto dicebat ad Apoſtolos: *Accipite, comedite, hoc eſt corpus meum.* Porrecto benedicto calice dicebat, *Bibite, hoc eſt ſanguis meus.* Quod verò in prima cœna, quæ eſt regula, forma & exemplar reliquarum omnium, manducandum ac bibendum Chriſtus dedit Apoſtolis, illud adhuc hodie in Euchariſtiæ adminiſtratione manducatur & bibitur vi ordinationis, inſtitutionis & mandati: *Hoc facite.* Ergò corpus & ſanguis Chriſti verè realiter & ſubſtantialiter in ſacra cœna ſunt præſentia. Si obvertere velint ex manducatione & bibitione non poſſe realem & ſubſtantialem præſentiam evinci, propterea quòd manducatio & bibitio ſpiritualis, quæ fit fide cœlos ſubvolante, intelligenda veniat, repetenda ſunt fundamenta ſuperiùs expoſita, quibus τὸ ῥητὸν in verbis hujus Teſtamenti retinendum eſſe oſtendimus. 2. Quod corpus in ara crucis pro nobis datum, illud in ſacra cœna præſens eſt, & manducandum nobis datur, juxta aſſertionem ipſius Chriſti. *Edite, hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur.* Qui ſanguis in ara crucis in remiſſionem peccatorum noſtrorum effuſus eſt, ille in ſac. Cœna præſens eſt & bibend⁹ nobis datur juxta ejuſdem aſſertionem. *Bibite. hoc eſt ſanguis meus, qui pro vobis effunditur in remiſſionem peccatorum.* Jam verò non typicum, non figurativum, ſed verum, reale & ſubſtantiale Chriſti corpus in ara crucis pro nobis datum; non typicus, non figurativus, ſed verus, realis & ſubſtantialis Chriſti ſanguis in ara crucis pro nobis effuſus eſt. Ergò non typicum & figurativum, ſed verum reale & ſubſtantiale Chriſti corpus in ſacra cœna præſens eſt, & manducandum nobis datur: non typicus, non figurativus, ſed verus, realis & ſubſtantialis Chriſti ſanguis in ſacra cœna præſens eſt ac bibendus nobis datur. Si obvertere velint τὸ *quod* exponendum eſſe per *quatenus*, repetenda ſunt fundamenta, τῷ ῥητῷ. 3. Sanguis novi Teſtamenti, hoc eſt, ille ſanguis quo N. T. ſancitum eſt & confirmatum, eſt verus, realis & ſubſtantialis Chriſti ſanguis. Ut enim vetus Teſtamentum ſanguine juvencorum typico: ita Novum vero Chriſti ſanguine ſancitum eſt & confirmatum, ut docet Epiſtola ad Hebræos 9. v. 12. Jam verò Chriſtus reſtatur, ſanguinem novi Teſtamenti in ſacra cœna nobis bibendum dari. Ergò verus, realis & ſubſtantialis Chriſti ſanguis in ſacra cœna nobis bibendus datur. Cum Moſes ſanguine juvencorum typico populum aſpergeret, dicit: *En ſanguis fœderis, quod pepigit Jehovah, vobiſcum* Exod. 24. v. 8 Sed in confirmatione & applicatione N. T. Chriſtus non typicum, ſed ſuum ſanguinem nobis bibendum tradit, ideoque formulam fœderalem in Vet. Teſt. uſurpatam adjectis differentiæ cauſa duabus vocibus (*meus* & *Novi*) ad novum fœdus ſuo proprio ſanguine ſancitum applicat. 4. Novum Teſtamentum non ampliùs habet *σκιὰν umbram & imaginem futurorum bonorum*, ſed ipſam *εἰκόνα ſubſtantiam & expreſſam rerum imaginem*. Coloſſ. 2. v. 17. Hebr. 10. v. 1. (ubi per futura bona non poſſunt intelligi beneficia paſſionis & mortis Chriſti, quæ fidelibus utriuſque Teſtamenti ſunt communia, ſed intelliguntur corpus & ſanguis Chriſti, cujus typi in Vet. Teſtam. præceſſerunt, ut alibi latè docuimus) ſacra cœna eſt Sacramentum Nov. Teſtam. Ergò non habet figuram vel imaginem futurorum bonorum, id eſt, corporis & ſanguinis CHRISTI, ſed ipſam corporis & ſanguinis Chriſti ſubſtantiam. 5. Calicem Euchariſticum vocat Chriſtus *Novum Teſtamentum* Luc. 22. v. 20. 1. Cor. 11. v. 25. nimirum juxta explicationem immediatè ſubjectam *in ſuo ſanguine* ſive propter ſuum ſanguinem, hoc eſt, quia non ſolum

vinum,

vinum; ſed etiam Chriſti ſanguis verè præſens ex eo hauritur, unde ſic colligimus. Ex calice Euchariſtico aut bibitur tantum vinum, aut cum vino etiam Chriſti ſanguis. Non priùs, quia hac ratione calix non eſſet nec dici poſſet Novum Teſtamentum, quippe quod non vino ſed Chriſti ſanguine eſt ſancitum, atque ejus applicatio & confirmatio non fit bibitione nudi vini, ſed bibitione ſanguinis Chriſti ſacramentaliter vino uniti: docente Chriſto: *Bibite, hoc eſt ſanguis meus N. T.* Relinquitur ergò poſterius. 6. Calix Euchariſticus dicitur pro nobis effuſus Luc. 22. v. 20. *Hoc poculum eſt N. T. in meo ſanguine quod poculum pro vobis effunditur* τὸ ποτήριον ἐκχυνόμενον. Ex textu Græco evidenter conſtat, nec ad διαθήκην nec ad αἵματι τὸ ἐκχυνόμενον referri poſſe, neceſſariò igitur referendum ad τὸ ποτήριον. At quomodo poculum ſacræ cœnæ pro nobis effuſum? nullâ certè ratione aliâ, quàm quia ſacramentaliter ſibi unitum ac præſentem habet Chriſti ſanguinem pro nobis effuſum, quem ex illo bibimus. Cuicunque tribuitur proprium ſanguinis Chriſti, illi præſentem & unitum oportet eſſe ſanguinem Chriſti, aliàs foret prædicatio merè verbalis. Jam verò calici Euchariſtico tribuitur proprium ſanguinis Chriſti, videlicet effundi pro nobis, ergò calici Euchariſtico præſentem & unitum eſſe oportet ſanguinem Chriſti. Vis clarius? Ubicunque ſubjecto tribuitur, quod ipſi in ſe ac per ſe ratione eſſentiæ vel inhærentiæ non convenit, ibi exprimitur unio intercedens ſubjecto cum eo, cujus proprium eſt illud, quod de ſubjecto prędicatur. Ratio connexionis eſt manifeſta, quicquid enim de ſubjecto verè & realiter prædicatur, illud vel per eſſentiam vel per inhærentiam vel ratione unionis cujuſdam ei convenit, quartum non datur, quod enim de ſula permutatione nominum ab adverſariis affertur, in prædicationibus realibus non habet locum. Atqui in verbis Chriſti: *Hoc poculum eſt N. T. in meo ſanguine, quod pro vobis effunditur*, tribuitur poculo tale quid, quod non convenit ei in ſe ac per ſe ratione eſſentiæ vel inhęrentiæ. Ergò exprimitur unio inter poculum & illud, cujus proprium eſt effundi pro nobis, id eſt, Chriſti ſanguinem. Eſt autem illa unio Sacramentalis. Breviter, de poculo prædicatur, quòd ſit pro nobis effuſum, quia ex poculo Euchariſtico non ſolum vinum, ſed & ſanguis Chriſti, qui pro nobis effuſus eſt, hauritur. ** Ipſe Andr. Radeccius Photinianus in notis ad librum Smiglecii quem vocat; refutationem vanæ diſſolutionis nodi Gordii p. 47. *Poſſunt, ait, verba illa*, pro vobis effuſus, *ad ſanguinem referri, licet mutato genere in Græco ſermone, cui ſimile quid eſt Apoc. 1. v. 5. ubi pro ὃς ponitur ὁ. Calix autem effuſus eſt, quatenus vinum infuſum & deinde bibitum repræſentavit futuram tunc Chriſti ſanguinis effuſionem.*** *Atqui*, inquis, *ſi de poculo dici poteſt, quod ſit pro nobis effuſum, quia continet ſanguinem pro nobis effuſum, etiam de pane Euchariſtico dici poterit, quod ſit pro nobis crucifixus, quia continet Sacramentaliter corpus Chriſti pro nobis crucifixum.* Reſp. D. Weberus tract. de Euchar. cap. 2. ſect. 4. fol. 17. eſſe diſparem rationem. Quando enim de poculo Sacramentali dicitur, quod ſit pro nobis effuſum, tunc prædicatur partis affectio de toto, & rectè quidem, quod enim eſt partis qua pars, id etiam eſt totius ſecundum illam partem. Quando autem crucifixio, de pane enunciatur, tunc partis affectio prædicatur de alia parte, non verò de toto: at hoc non illud fieri debere jubent benè diſſerendi regulæ. 7. Si Chriſto propoſitum fuiſſet externa Elementa ſive ſigna ſacramentalia tantummodò permutare, cùm in locum agni Paſchalis ſacram cœnam inſtitueret, ac ſi nullam aliam corporis & ſanguinis ſui præſentiam & communicationem voluiſſet inſtituere, quàm quæ in V. T. locum habuit; conſequens foret, quod in locum ſignorum perſpicuè & clarè ſignantium ſigna minùs clara & perſpicua ſubſtituiſſet. Conſequens eſt abſurdum. Ergo & antecedens. Connexio probatur, quia mactatio & manducatio agni Paſchalis longè clarius ſignificat & adumbrat Chriſti paſſionem, & ſanguinis agni Paſchalis effuſio longè clarius ſignificat ſanguinis Chriſti effuſionem, quàm manducatio panis & bibitio vini in ſacra cœna. Quin imò conſequens etiam foret, cœnas domeſticas in quibus ad ſaturitatem comedimus, aptiores eſſe ad celebrationem ſacræ cœnæ, quia ſc. ſpiritualis animę cibatio clarius denotaretur per corporis ſaturationem. At conſequens negat Apoſtolus 1. Cor. 11. v. 34. Ergò nec antecedens concedendum.

Secunda claſſis argumentorum noſtrorum petitur ex D. Paulo 1. Cor. 10.

101. Alteram argumentorum claſſem ſuppeditat Paulina concluſio. D. Apoſtolus Paulus in inſtitutione Chriſti ſic colligit 1. Cor. 10. v. 15. *Ut prudentib. loquor, vos ipſi judicate, quid dico* (hanc prudentiam ſpiritualem hauſerant Corinthii ex verbis inſtitutionis, quæ ſequenti ſtatim capite Apoſtolus repetit & inculcat) v. 16. *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? & panis quem frangimus, nonne communicatio corporis Chriſti eſt?* Quod in ſacra cœna diſtribuitur & communicatur, illud utique verè præſens eſt. In ſacra cœna mediante benedicto pane Chriſti corpus & mediante benedicto vino Chriſti ſanguis diſtribuitur & communicatur: Ergò corpus & ſanguis Chriſti verè ſunt præſentia in ſacra cœna. Eorum quæ à ſe invicem longiſſimè remota ſunt alterum alterius κοινωνία eſſe nequit. Atqui panis ex aſſertione Apoſtoli eſt κοινωνία corporis Chriſti. Ergò panis & corpus Chriſti non ſunt à ſe invicem longiſſimè remota ſed potiùs unita, & per conſequens invicèm præſentiſſima. Obſerva autem 1. quòd de externis ſymbolis rei cœleſtis communicatio prædicetur, pani enim fracto & diſtributo tribuitur, quod ſit communicatio corporis Chriſti, vino benedicto & diſtributo tribuitur, quòd ſit communicatio ſanguinis Chriſti, loquitur ergò non de ſpirituali corporis & ſanguinis Chriſti communicatione, quæ fit mediante fide, ſed de Sacramentali eorundem participatione, quæ fit mediante panis fracti manducatione, & vini benedicti bibitione. ** Quodcunque igitur eſt per κοινωνίαν aliquid, id cum eo, quod per κοινωνίαν eſſe dicitur, realiter eſt unitum adeoque id ſibi habet præſens. At panis Euchariſticus per κοινωνίαν ſecundum Apoſtolum eſt corpus Domini & vinum per κοινωνίαν eſt ſanguis Domini. Ergo panis Euchariſticus cum corpore Domini & vinum Euchariſticum cum ſanguine Domini realiter eſt unitum, adeoque panis corpus, vinum ſanguinem habet præſentem. Major probatur. Nam in eo diſtinguitur ſimplex & nuda ſignificatio à ſignificatione quæ κοινωνίαν rei adjunctam habet ſive in ea fundata eſt vel ſignum nudum ab ejuſmodi ſigno, quod per κοινωνίαν ſignati ſignum eſt,

quod

quod illa ſignificatio ſive ſignum à re ſignata abeſſe poteſt, hæc verò realiſſimam requirit præſentiã.** 2. Quòd notanter aſſerat Apoſtolus, panem Euchariſticum eſſe communicationem non beneficiorum, ſed ipſius corporis Chriſti, quam emphaſin meritò urget Apologia Auguſtanæ Confeſſionis, ex eo namque immotè colligitur, corpus Chriſti verè præſens eſſe in Cœna, non tantùm ratione beneficiorum & efficaciæ, ſed etiam ratione ſubſtantiæ. 3. Quòd diſtinctè exprimatur, communicatio corporis & communicatio ſanguinis Chriſti. Atqui ſi cõmunicatio illa intelligenda eſſet de ſpirituali ſolùm communicatione, non opus fuiſſet diſtinctè nominare corpus & ſanguinem Chriſti, quia fides Chriſtum uno actu complectitur, ut ex Joh. 6. cap. manifeſtum. 4. Quòd Apoſtolus de tali *κοινωνίᾳ* corporis & ſanguinis Chriſti loquatur, quæ omnibus Cœnæ convivis dignis pariter & indignis conveniat, quia omnes ſacra cœna utentes & hypocritas quidem nominatim quaſi alloquitur, eoſdem ab uſu idolothytorum in ſequentibus verſ. dehortando. In ſequenti etiam capite communicationem indignorum diſertis verbis aſtruit, ut ſuo loco videbimus, jam verò ſpiritualis manducatio ſolis verè piis & fidelibus convenit. Triplex igitur *κοινωνία* ab Apoſtolo conſtituitur. 1. Sacramentalis corporis & ſanguinis Chriſti participatio, quæ fit mediante benedicto pane & vino 1. Cor. 10. v. 16. 2. Spiritualis totius Chriſti & omnium beneficiorum ejus apprehenſio, quę fit verâ fide. 1. Cor. 11. v. 26. 3. Communio corporis Eccleſiæ 1. Cor. 10. v. 17. *unus panis, unum corpus multi ſumus, nam omnes de uno pane participamus.* Prima *κοινωνία* eſt fundamentum reliquarum, quia ſpiritualis participatio Chriſti & beneficiorum ejus confirmatur & obſignatur in credentibus per *κοινωνίαν* ſacramentalem. Communio corporis Eccleſiæ docendi cauſâ poteſt ſtatui duplex. Externa ſcilicet & Interna; Externa verſatur inter omnes, qui eandem doctrinam amplectuntur & iiſdem Sacramentis utuntur: interna verſatur inter ſolos verè credentes qui Spiritum Chriſti habent. Externa corporis Eccleſiæ communio oritur ex *κοινωνίᾳ* ſacramentali: interna verò ex *κοινωνίᾳ* ſpirituali. Poteſt etiam obſervari phraſis Apoſtolica. *Panis, quem frangimus* (inquit) *eſt communicatio corporis Chriſti: Calix cui benedicimus, eſt communicatio ſanguinis Chriſti.* Quidam exiſtimant eſſe in his verbis antonomaſian Scripturę uſitatam, juxta quam phraſi Hebraica abſtractum pro concreto ponatur, hoc ſenſu. *Panis eſt communicatio corporis Chriſti*, hoc eſt, ipſum corp⁹ communicatum Hilar. lib. 8. de Trinit. *eſt communicata, id eſt, diſtributa caro Chriſti.* Lutherus in lib. viſitat. Das Brot das wir brechen/iſt der ausgetheilte Leib Chriſti/ quę interpretatio nequaquam poteſt repudiari, ſed quia terminus *κοινωνίας* eſt relativus, & quia ſubjectum in propoſitione Apoſtolica certo modo limitatur ac reſtringitur, ideò ſimpliciùs dicitur, panem Euchariſticum deſcribi ab officio & fine, quem in uſu ſacramentali obtinet. Panis cui benedicimus, quem frangimus, diſtribuimus & manducamus, eſt *κοινωνία* corporis Chriſti, id eſt, panis Euchariſticus in uſu ſacramentali eſt organum, mediũ & *ὄχημα*, per quod diſtribuitur & communicatur corpus Chriſti. Panis eſt communicatio, id eſt, in quo nobis communicatur. diſtribuitur, datur, & à nobis accipitur corpus Chriſti, quam explicationem repetit Philippus in conv. Wormacienſi. Anno 1557. Panis Euchariſtici officium & finis eſt exhibere, & communicare corpus Chriſti, quippe quod ſacramentaliter ei eſt unitum. Jam verò quando duo ſunt modo quodam unita tunc alterum mediante altero communicatur, & alterum eſt alterius communicatio propter unionem utrique intercedentem. Nec abſurdè ſtatuitur, quamvis panis Euchariſticus ſit tàm *μετοχὴ* quàm *κοινωνία* corporis Chriſti, Apoſtolum tamen ideò voce *κοινωνίας* quam *μετοχῆς* uti maluiſſe, quia præter Sacramentalem corporis & ſanguinis Chriſti participationem ſimul exprimere voluit ſpiritualem illam unionem cum Chriſto & reliquis veris Eccleſiæ membris, cujus medium & ſigillum in credentibus eſt Sacramentalis illa *κοινωνία* ac participatio. Unde poſtmodum immediatè ſubjicit. *Unus panis unum corpus multi ſumus, quia de uno pane participamus*, *μετέχομεν* Chryſoſt. in h. l. *οὐ τοῦ μετέχειν μόνον καὶ τοῦ μεταλαμβάνειν κοινωνοῦμεν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἑνοῦσθαι. Καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἐκεῖνο ἥνωται τῷ Χριστῷ, οὕτως καὶ ἡμεῖς αὐτῷ διὰ ἄρτου τούτου ἑνούμεθα.* Hiſce probè obſervatis corruunt objectiones adverſariorum contra hunc locum Apoſtolicum. 1. quidam putant *κοινωνίαν ſignificare illam ſocietatem, quam fideles inter ſe habent.* Marlor. in h. l. atqui Apoſtolus loquitur de *κοινωνίᾳ* corporis Chriſti non myſtici ſed naturalis, cùm panem appellet *κοινωνίαν* corporis; vinum autem *κοινωνίαν* ſanguinis Chriſti. 2. quidam *κοινωνίας* explicant non *per realem ac ſacramentalem participationem, ſed per ſpiritualem μέθεξιν quæ fit per fidem.* Atqui Apoſtolus de tali *κοινωνίᾳ* loquitur, quæ dignis & indignis communis eſt, ut oſtendimus. 3. quidam *κοινωνίαν* exponunt *per ſignum & ſigillum κοινωνίας.* ** Toſſanus in notis marginalib. ad Biblia 1. Cor. 10. v. 16. *Vinum, quod eſt in poculo, eſt certum ſignum, ſigillum & pignus communionis ſanguinis Chriſti, quod omnes credentes in Chriſtum ſanguine Chriſti pro nobis effuſo verè fruamur.*** Atqui aliud eſt *κοινωνία*, aliud *κοινωνίας* tantummodò ſignum. Et quæ tandem emerget verborum paraphraſis. Panis eſt ſignum communicationis ſigni corporis? nam vocem corporis pro ſigno corporis in verbis Cœnæ exponendam eſſe diſputant. ** Nota igitur 1. Si Chriſtus inſtituiſſet tale Sacramentum, in quo panis eſſet tantummodo ſignum abſentis corporis & vinum abſentis ſanguinis, certè Sacramentum agni paſchalis non ſuſtuliſſet, quia agni ſeparatio, mactatio, comeſtio &c. longè clarius ſignificat Chriſti paſſionem quam manducatio panis. Hoc argumentum multis declarat B. Luth. in Conf. major. p. 65. Excipiunt Calviniani. 1. *in Evangelio eſſe claritatem majorem.* *At hic non* eſt quæſtio de claritate in Evangelio, ſed in ſignis Sacramentalibus. 2. *diſtinguendum eſſe inter ſigna Chriſti futuri & exhibiti.* Reſp. ſed nec hac ratione in ipſo ſigno major claritas oſtendi poteſt. 2. Quod eſt pani Euchariſtico commune cum pane vulgari, in eo non conſiſtit Sacramentale officium Euchariſtici panis. At nutrire corpus & hac nutritione ſignificare nutritionem animæ per corpus Chriſti eſt commune pani Euchariſtico cum pane vulgari. Ergo.**

102. Tertiam argumentorum claſſem exhibet Johannæa aſſertio. 1. Johan. 5. verſ. 6. *Hic eſt qui venit per aquam & ſanguinem Jeſus Chriſtus: non in aqua ſolùm, ſed in aqua & ſanguine. Et Spiritus* *Tertia claſſis argumentorũ ex 1. Joh. 5. petitur.*

eſt

eſt qui teſtificatur, quoniam Spiritus eſt veritas, &c. v. 8. *quoniam tres ſunt qui teſtimonium dant in terra, Spiritus, aqua, ſanguis, & hi tres in unum ſunt,* ubi per Spiritum intelligendum eſſe miniſterium Evangelii, quod eſt *miniſterium Spiritus* 2.Cor.3. v.8. per aquam, Baptiſmum. Joh.3.v.5. per ſanguinem, ſacram cœnam oſtendimus, in Tractatu de Sacramentis. §.89. Sic ergò colligimus. 1. per quod Chriſtus ad nos venit, illud verè præſens eſt. Atqui per ſanguinem ad nos venit, ergò ille verè præſens eſt, nimirum in ſacra cœna, ut ex verbis inſtitutionis diſcimus. 2. Quod in terris teſtatur, illud etiam in terris verè præſens eſt. Atqui ſanguis Chriſti in terris teſtatur, numeratur enim inter illos tres teſtes, qui teſtimonium dant in terra. Ergò ſanguis Chriſti verè præſens eſt in terris.

Teſtimonia patrum.

103. Patrum dicta & plurima & evidentia afferri poſſunt, quorum quædam à Joach. Weſtphalo & Johanne Marbachio ſunt collecta. Nos memoriæ juvandæ ergò certas eorum conſtituemus claſſes. 1. Seriò & graviter monent τοῦ ῥητοῦ in verbis cœnæ inhærendum eſſe nullâ habitâ ratione abſurditatis coram ratione & ſenſibus noſtris. Horum quædam recenſita ſunt ſuperiùs §. 78. 2. ſtatuunt, ore corpus Chriſti percipi. 3. aſſerunt, etiam indignos corpus Chriſti in ſacra Cœna manducare. 4. unionem Sacramentalem corporis & ſanguinis Chriſti cum ſymbolis externis conferunt, cum unione perſonali duarum Naturarum in Chriſto. Hæc dicta inferiùs ſuum habebunt locum. 5. docent etiam corpora noſtra ali corpore & ſanguine Chriſti ad beatam reſurrectionem & vitam. Iren. lib.4. adv. hæreſ. cap.34. p.263. edit: Gelaſii. *Quomodo dicunt, carnem in corruptionem devenire & non percipere vitam, quæ à corpore & ſanguine Domini alitur &c.* p.264. *Quemadmodum qui eſt à terra panis, percipiens vocationem Dei, jam non communis panis eſt, ſed Euchariſtia ex duabus rebus conſtans terrena & cœleſti: ſic & corpora noſtra percipientia Euchariſtiam jam non ſunt corruptibilia, ſpem reſurrectionis habentia.* libr.5. c.4. p.318. *Vani omni modo, qui carnis ſalutem negant & regenerationem ejus ſpernunt, dicentes non eam capacem eſſe incorruptibilitatis. Sic autem ſecundum hæc videlicet, nec Dominus ſanguine ſuo redemit nos, neq; calix Euchariſtiæ communicatio ſanguinis ejus, neq; panis quem frangimus, communicatio corporis ejus eſt &c. Et quoniam membra ejus ſumus & per creaturam nutrimur, cum calicem, qui eſt creatura, ſuum corpus confirmavit, ex quo auget noſtra corpora. Quando ergò & mixtus calix & fractus panis percipit verbum Dei, fit Euchariſtia ſanguinis & corporis Chriſti, ex quibus augetur & conſiſtit carnis noſtræ ſubſtantia, quomodo carnem negant eſſe capacem donationis Dei, qui eſt vita æterna quæ ſanguine & corpore Chriſti nutritur & membrum ejus, quemadmodum & Apoſtolus ait in ea quæ eſt ad Epheſios Epiſtola, quoniam membra ſumus corporis ejus, de carne & de oſſibus ejus, non de ſpirituali aliquo, & inviſibili homine dicens hæc (ſpiritus enim neque oſſa neque carnes habet) ſed de ea diſpoſitione, quæ eſt ſecundum hominem, quæ ex carnibus & nervis & oſſibus conſiſtit, quæ de calice, qui eſt ſanguis ejus, nutritur, & de pane, qui eſt corpus ejus, augetur.* Tertull. lib. de reſurrectione carnis c. 8. p.314. Commel. *Videamus de propria Chriſtiani nominis forma, quanta huic ſubſtantiæ frivolæ ac ſordidæ* (carnis) *apud Deum ſit prærogativa, & caro corpore & ſanguine Chriſti veſcitur, ut & anima de Deo ſaginetur.* Vide etiam Cyrillum in Joh. libr.3. cap.36. & 37. lib.4. c.14. & 17. Neque tamen hoc volunt veteres, quod Euchariſtia nutriat vel augeat mortalem corporis noſtri ſubſtantiam, ita namque Euchariſtiam facerent cibum ventris non mentis, ſed quod corpora noſtra ad immortalitatem per Euchariſtiam alantur, id eſt, ſuſcipiant ex contactu carnis Chriſti vim quandam ad glorioſam reſurrectionem & vitam æternam. Bellarm. 2. de Euchar. c.4. circa finem. 6. Confirmant Chriſtum nobis etiam jungi participatione naturali, hoc eſt, carnis ſuæ communicatione, Cyrill. lib.10. in Joh. cap.13. *Non negamus rectâ nos fide caritateque ſincera Chriſto ſpiritualiter conjungi, ſed nullam nobis conjunctionis rationem ſecundùm carnem cum illo eſſe, id profectò pernegamus, idque à divinis Scripturis omninò alienum eſſe dicimus.* ** *Quis enim dubitavit Chriſtum etiam ſic vitem eſſe, nos verò palmites, qui vitam inde nobis acquireremus. Audi Paulum dicentem, quia omnes unum corpus ſumus in Chriſto, quia etſi multi ſumus, unum tamen in eo ſumus, omnes enim de uno pane participamus. An fortaſſe putat ignotam nobis myſticæ benedictionis virtutem eſſe, quæ cùm in nobis fiat, nonne corporaliter quoque facit communicatione carnis Chriſti, Chriſtum in nobis habitare? cur enim membra fidelium membra Chriſti ſunt? &c. Salvator etiam, qui manducat carnem meam, ait, & bibit ſanguinem meum, in me manet & ego in eo, unde conſiderandum eſt non habitudine ſolum quæ per caritatem intelligitur, Chriſtum in nobis eſſe, ſed & participatione naturali. Nam quemadmodum ſi quis igne liquefactam ceram alij ceræ ſimiliter liquefactæ ita miſcuerit, ut unum quid ex utriſque factum videatur: ſic communicatione corporis & ſanguinis Chriſti ipſe in nobis eſt & nos in ipſo.* ** Id declarat. anathem. 11. Tom.4. col.140. id quod in cœna proponitur, aſſerit eſſe *proprium verbi vivificantis corpus & ſanguinem: & accedentes ad myſticas benedictiones participes fieri ſanctæ carnis & pretioſi ſanguinis Chriſti.* Hilar. lib.8. de Trinit. p.101. edit. Baſ. Anno 70. *Si verè Verbum caro factum eſt, & nos verè Verbum carnem cibo Dominico ſumimus, quomodo non naturaliter manere in nobis exiſtimandus eſt, qui & naturam carnis noſtræ jam inſeparabilem ſibi homo natus aſſumſit, & Naturam carnis ſuæ ad naturam æternitatis ſub Sacramento nobis communicandæ carnis admiſcuit?* pag.102. *De naturali in nobis Chriſti veritate quæ dicimus, niſi ab ipſo diſcimus, impiè dicimus, ipſe enim ait: Caro mea verè eſt eſca, &c. De veritate carnis & ſanguinis non eſt relictus ambigendi locus, nunc verò & ipſius Domini profeſſione & fide noſtra verè caro eſt, & verè ſanguis eſt. Et hæc accepta & hauſta id efficiunt, ut & nos in Chriſto & Chriſtus in nobis ſit.* ** Similia habet in libr. de Patris & filii eſſentia circa fin. fol. 675. ** Chryſoſt. hom.83. in Matth. *Non ſufficit ipſi hominem fieri, flagellis interim cædi &c. Sed nos ſecum in unam, ut ita dicam, maſſam reducit, neque id fide ſolum, ſed reipſa nos ſuum corpus efficit.* 7. Partes Euchariſtiæ conſtituunt duas, rem terrenam & cœleſtem. Irenæus l.4. cap.34. *Qui eſt à terra panis percipiens vocationem Dei jam non communis panis eſt, ſed Euchariſtia ex duabus rebus conſtans terrena & cœleſti.* Auguſt. in ſent. Proſperi: *Hoc eſt quod dicimus, quod modis omnibus approbare contendimus, Sacrificium hoc duobus conſtare, viſibili elementorum ſpecie & inviſibili Domini noſtri Ieſu Chriſti carne & ſanguine,* ſermo. ad neoph. *Quod videtur*

panis eſt & calix, quod etiam oculi renunciant, quod autem fides poſtulat inſtruendum, panis eſt corpus, calix ſanguis Chriſti: iſta ideo dicuntur Sacramenta, quia in eis aliud videtur, aliud intelligitur: quod videtur ſpeciem habet corporalem, quod intelligitur fructum habet ſpiritualem. Bernhard. ſerm. de cœna: *In Sacramento altaris attendere debes ad ſpeciem panis, ad veritatem carnis, ad virtutem gratiæ ſpiritualis: quod videmus, ſpecies eſt panis & vini, quod ſub illa ſpecie cernimus, verum eſt corpus & verus ſanguis Chriſti, qui fluxit de latere.* 8. Hæreſeos accuſant negantes præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti in cœna. Ignatius recenſente Theodoreto Dial. 3. de quibuſdam hæreticis: *Euchariſtias & oblationes non admittunt, quod non confitentur Euchariſtiam eſſe carnem Salvatoris noſtr. Jeſu Chriſti, q̃ ꝓ peccatis paſſa eſt.* Beroh. ſer. de vit. Malach. *Fuit qdam Clericus ꝓbabilis, ut fertur vita, ſed fidei non ita, is ſciolus in oculis ſuis p̃ſumſit dicere, in Euchariſtia eſſe tantummodo Sacramentũ & non rem Sacramenti, id eſt ſolã ſanctificationẽ & non corporis veritatem.* 9. Negant panem nudum vel communem in ſacra cœna accipi, cum ſit corpus Chriſti. Juſtin. Apol. 2. pro Chriſtian. pag. 76. edit. Commel. οὐ γὰρ ὡς κοινὸν ἄρτον, οὐδὲ κοινὸν πόμα ταῦτα λαμβάνομεν· ἀλλ' ὃν τρόπον διὰ λόγου Θεοῦ σαρκοποιηθεὶς Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν καὶ σάρκα καὶ αἷμα ὑπὲρ σωτηρίας ἡμῶν ἔσχεν, οὕτως καὶ τὴν δι' εὐχῆς λόγου τοῦ παρ' αὐτοῦ εὐχαριστηθεῖσαν τροφὴν, ἐξ ἧς αἷμα καὶ σάρκες κατὰ μεταβολὴν τρέφονται ἡμῶν, ἐκείνου τοῦ σαρκοποιηθέντος Ἰησοῦ καὶ σάρκα καὶ αἷμα ἐδιδάχθημεν εἶναι. *Non ut communem panem, neque ut communem potum hæc ſumimus, ſed quemadmodum per verbum Dei incarnatus Ieſus Chriſtus Salvator noſter & carnem & ſanguinem pro ſalute noſtra habuit: ſic etiam per preces verbi Dei ab ipſo Euchariſtiam factum cibum, ex quo ſanguis & carnes noſtræ per mutationem aluntur, illius incarnati Ieſu & carnem & ſanguinem eſſe edocti ſumus.* Cyrill. Hieroſolymit. catech. myſtag. 4. pag. 195. *Cum Chriſtus ipſe ſic affirmet ac dicat de pane, Hoc eſt corpus meum, quis deinceps audeat dubitare? ac eodem quoq; confirmante & dicente, Hic eſt ſanguis meus, quis inquam, dubitet & dicat non eſſe illius ſanguinem. Ne ergo conſideres tanquam nudum panem, & nudum vinum, corpus enim eſt & ſanguis Chriſti ſecundum ipſius verba.* p. 530. in Græc. μὴ πρόσεχε οὖν ὡς ψιλοῖς τῷ ἄρτῳ, καὶ τῷ οἴνῳ· σῶμα γὰρ καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν δεσποτικὴν τυγχάνει ἀπόφασιν· εἰ γὰρ καὶ ἡ αἴσθησίς σοι τοῦτο ὑποβάλλει, ἀλλὰ ἡ πίστις σε βεβαιούτω, μὴ ἀπὸ τῆς γεύσεως κρίνῃς τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ἀπὸ τῆς πίστεως πληροφοροῦ ἀνενδοιάστως, σώματος καὶ αἵματος Χριστοῦ καταξιωθείς. Ambroſ. lib. 4. de Sacramentis cap. 5. tom. 4. pag. 440. *Ipſe Dominus Ieſus teſtificatur nobis quia corpus ſuum accipiamus & ſanguinem, nunquid debemus de ejus fide & teſtificatione dubitare?* Greg. Nazianz. orat. 2. in Paſch. quæ eſt 42. p. 690. edit. Billii. ἀνεπαισχύντως καὶ ἀνενδοιάστως φάγε τὸ σῶμα, πίε τὸ αἷμα, εἰ τῆς ζωῆς ἐπιθυμητικῶς ἔχεις. *Sine pudore ac dubitatione corpus ede, ſanguinem bibe, ſi modo vitæ deſiderio teneris.* Hieron. ad Hedibiam. q. 2. *Nos audiamus panem, quem fregit Dominus, deditque diſcipulis eſſe corpus Domini Salvatoris.* Anſl. 1. Cor. 11. *Manducate inquit, quod tribuo, hoc eſt corpus meum Senſibus quidem exterioribus videtur eſſe panis, ſed ſenſibus cognoſcite mentis, quia hoc eſt corpus meum, non aliud ſed idem ſubſtantialiter, quod pro vobis redimendis tradetur in mortem.* 10. Rejiciunt voces typi & figuræ, ſi in fraudem veræ præſentiæ adhibeantur. Theophyl. in c. 26. Matth. pag. 116. εἰπὼν τοῦτό μού ἐστι τὸ σῶμα, δεικνύει ὅτι αὐτό τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἐστὶν ὁ ἄρτος ὁ ἁγιαζόμενος ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ καὶ οὐχὶ ἀντίτυπον, οὐ γὰρ εἶπε, τοῦτό ἐστι ἀντίτυπον, ἀλλὰ τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα. in c. 14. Marc. p. 192. οὐ γὰρ ἀντίτυπος τοῦ Κυριακοῦ σώματός ἐστιν ὁ ἄρτος οὐκ εἶπεν, ἀντίτυπος ἐστὶ τῆς σαρκός μου ἀλλ' ἡ σάρξ μου ἐστίν. Damaſcen. lib. 4. orth. fidei c. 14. p. 315. οὐκ ἐστὶ τύπος ὁ ἄρτος, καὶ ὁ οἶνος τοῦ σώματος, καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, μὴ γένοιτο, ἀλλ' αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου τεθεωμένον αὐτοῦ τοῦ Κυρίου εἰπόντος: τοῦτό μού ἐστι οὐ τύπος τοῦ σώματος, ἀλλὰ τὸ σῶμα καὶ οὐ τύπος τοῦ αἵματος ἀλλ' τὸ αἷμα. 11. Evidenter aſſerunt corpus Chriſti in loco illo, in quo celebratur ſacra cœna, eſſe præſens. Canon ſynodi Nicenæ. *In hac divina menſa non in propoſitum panem, & calicem humiliter intenti ſimus*, ſed ὑψώσαντες τὴν διάνοιαν πίστει νοήσωμεν κεῖσθαι ἐπὶ τῆς ἱερᾶς τραπέζης τὸν ἀμνὸν τοῦ Θεοῦ τὸν αἴροντα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, quod ſic reddidit Oecolampadius, *mente in altum ſublatâ fiat cogitemus in hac ſacra menſa poſitum eſſe agnum illum Dei, qui tollit peccata mundi, &c. & precioſum ejus corpus & ſanguinem revera ſumentes credere oportet hæc eſſe reſurrectionis noſtræ ſymbola.* Chryſoſt. hom. 24. in 1. Cor. p. 175. *Quando corpus Chriſti* προκείμενον *propoſitum vides in altari, dic tecum propter hoc corpus cœlum & quæ in eo bona ſunt, accepturum me ſpero.* 12. Modum præſentiæ ſtatuunt eſſe myſticum, cœleſtem, ſupernaturalem & incomprehenſibilem. Hilar. lib. 8. de Trinit. p. 102. *Nos verè ſub myſterio carnem corporis ejus (Chriſti) ſumimus, & per hoc unum ſumus.* Ephrem. de Nat. Dei minimè ſcrutanda cap. 5. *Hoc ſanè excedit omnem admirationem, omnem metum, omnemq; ſermonem, quod fecit nobis unigenitus Dei Filius Salvator noſter, ignem & Spiritum manducandum ac bibendum præſtitit nobis, corpus ſcil. & ſanguinem ſuum. Eſto fidelis atque innocens, participa immaculato corpori Domini tui fide pleniſſima certus, quod agnum ipſum integrè comedis. Ignis immortalis ſunt myſteria Chriſti: noli temerè ea perſcrutari, ne comburaris.* 13. Provocant ad Chriſti veracis omnipotentiam. Ambr. libr. 4. de Sacram. c. 4. tom. 4. p. 439. *Sermo Chriſti conficit hoc Sacramentum. Quis ſermo Chriſti? nempe is quo facta ſunt omnia. Juſſit Dominus & factum eſt cœlum. Juſſit Dominus & facta eſt terra. Juſſit Dominus & facta ſunt maria. Juſſit Dominus & omnis creatura generata eſt. Vides ergo quàm operatorius ſit ſermo Chriſti. Si ergò tanta vis eſt in ſermone Domini Ieſu, ut inciperent eſſe, quæ non erant, quanto magis operatorius eſt, ut ſint quæ erant & in aliud commutentur.* Damaſc. lib. 4. orth. fid. c. 14. p. 316. *Si verbum Dei vivum eſt & efficax, & omnia quæcunque voluit Deus fecit, ſi dixit, fiat lux, & facta eſt: fiat firmamentum, & factum eſt: ſi verbo Dei cœli firmati ſunt & ſpiritu oris ejus omnis virtus eorum: ſi cœlum & terra, aqua, ignis, & aër & omnis ornatus eorum verbo Domini perfecta ſunt & homo ipſe* τὸ πολυθρύλλητον ζῶον: *Si volens ipſe Deus Verbum factus eſt homo, & non poteſt panem ſuiipſius corpus facere, & vinum & aquam ſanguinem?* Paſchaſ. de Sacr. c. 1. in Biblioth. Patrum tom. 6. p. 300. *Si rationem quæris, quis explicare poterit aut verbis comprehendere? imo ſcias quæſo, quia ratio in virtute Chriſti eſt ſcientia in fide, cauſa in poteſtate, effectus verò in voluntate, quod potentia Divinitatis contra Naturam ultra rationis noſtræ capacitatem efficaciter operatur.* 14. Diſtinguunt

Sacra-

Sacramenta Vet. & Nov. Teſtam. eo modo ut in illis typos ac figuras, in his verò rem ipſam præſentem ſtatuant. Ambr. de iis qui myſteriis initiantur c.9.tom.4.p.427. *Conſidera utrum præſtantior ſit panis Angelorum* (manna) *an caro Chriſti, quæ utique corpus eſt vitæ. Manna illud è cœlo, hoc ſupra cœlum. Illud cœli, hoc Domini cœlorum, & potior eſt lux quàm umbra, veritas quàm figura, corpus autoris quàm manna de cœlo.* Hier. in c.1. Epiſt. Tit. *Tantum intereſt inter panes propoſitionis & corpus Chriſti quantum inter imaginem & veritatem, inter exemplaria verorum & ea ipſa, quæ per exemplaria præfigurabantur.* Vide etiam Chryſ. in cap.6. Joh. Cyrill. lib.4. in Joh. c.28. Aug. in qq. V. & N. T. q. 95. &c. 15. Opinionem Manichæam de corpore Chriſti phantaſtico ex articulo veræ & realis præſentiæ in cœna refutant, ut conſtat ex Irenæo lib.4. adv. hæreſ. c.57. *Quomodo juſtè Dominus, ſi alterius patris exiſtit hujus conditionis quæ eſt ſecundum nos accipiens panem ſuum corpus confitebatur & temperamentum calicis ſuum ſanguinem confirmavit.* Tertull. libr. 4. contra Marcionem cap. 40. *Figura corporis non fuiſſet panis, niſi veritatis eſſet corpus.* 16. Cultum religioſæ adorationis ad Chriſtum ϑεάνθρωπον in cœna præſentem dirigendum eſſe docent. Ambroſ. libr. 3. de Spiritu S. cap. 12. circa med. *Illam terram adorandam dicit Propheta, quam Dominus Ieſus in carnis aſſumtione ſuſcepit, itaque per ſcabellum terra intelligitur, per terram autem caro Chriſti, quam hodie in myſteriis adoramus, & quam Apoſtoli in Domino Ieſu adorarunt.* Idem repetit Auguſtin. in enarrat. Pſal. 98. 17. Denique primitiva Eccleſia ab Ethnicis onerata fuit crimine τῆς ἀνθρωποφαγίας. Juſtin. Apolog. 2. pro Chriſt. p.54. inter δύσφημα καὶ μυθολογούμενα ἔργα Chriſtianis objecta numerat ἀνθρωπείων σαρκῶν βορὰς. Tertull. in Apolog. c.7. p.24. edit. Com. *Dicimur ſceleratiſſimi de Sacramento infanticidii & pabulo inde.* (In quæ verba ſic commentatur Franc. Zephyrus. *Suſpicio de Sacramento infanticidii invaluit ex eo, quod in Chriſtiano dogmate haberi audiebant: caro mea verè eſt cibus & ſanguis meus verè eſt potus. Cumq; tormenta Chriſti tenebrasq; illas in memoriam ejus Chriſtiani repræſentarent, facilè perſuaſum eſt malevolis myſterium panis non intelligentibus, ut ibi ſe ferinis ritibus contaminarent.*) Notum eſt Averrhois convitium, *ſe perambulaſſe orbem terrarum, nec inveniſſe gentem ſceleſtiorem ſub Sole, quam Chriſtianos, quippe qui comedant Deum ſuum.* Unde verò hujus accuſationis, δυσφημίας ac βλασφημίας occaſio, quàm quòd pii veteres veram & realem corporis & ſanguinis Chriſti in ſacra Cœna præſentiam ſunt profeſſi? ** Cordatè Thomas Crammerus Archiepiſcopus Cantuarienſis in Epiſtola ad Ioachimum Vadianum conſulem apud S. Gallum in Helvet. edita à Quirino Reutero profeſſ. Heidelb. Offenbachii Ann. 610. *Niſi certiora videro, quàm hactenus videre potui, ſententiæ illius veræ* (de ἀπουσίᾳ corporis & ſanguinis Chriſti) *nec patronus nec aſtipulator eſſe volo. Et planè mihi vel ex eo maximè perſuaſum eſt, cauſam eſſe non bonam, quod eam viri tam ingenioſi tam diſerti, tamque omnibus artibus & diſciplinis inſtructi non videamini ſatis validè tueri ac ſuſtinere. Vidi pleraque omnia, quæ vel ab Oecolampadio vel à Zuinglio ſcripta ſunt & edita, didicique omnium hominum omnia cum delectu eſſe legenda.* Et poſtea. *Ut ingenia veſtra quantumcunque verſaveritis, mihi tamen certè nunquam approbaveritis nec cuiquam opinor æquo Lectori veteres illos autores in hac controverſia pro veſtra facere ſententia.* Item. *Quamobrem cùm hæc, quam tenemus, Catholica fides de vera præſentia corporis tam apertis ac manifeſtis Scripturis fuerit Eccleſiæ ab initio promulgata & eadem poſtea per primos Eccleſiaſticos Scriptores fidelium auribus tam clarè tamque ſtudioſè commendata, ne queſo ne mihi pergatis eam benè radicatam & ſuffultam velle amplius convellere aut ſubruere. Satis jam ſatis tentatum eſt hactenus, & niſi ſuper firmam petram fuiſſet firmiter ædificata, jamdudum cum magna ruina fragore cecidiſſet. Dici non poteſt, quantum hæc tam cruenta controverſia cùm per univerſum orbem Chriſtianum, tum maximè apud nos benè currenti verbo Evangelii obſtiterit.* **

104. Huic ſententiæ de vera, reali & ſubſtantiali corporis & ſanguinis Chriſti in ſacra Cœna præſentia ſtrenuè obloquuntur Calviniani, non uno tamen eodemque modo. *Antitheſis Calvinianorum.* 1. Quidam enim apertè abſque ullis verborum involucris profitentur, quod in corde ſtatuunt, videlicet ἀπουσίαν corporis & ſanguinis Chriſti. Beza in colloq. Poſſiaceno & Epiſt.5. volum.3. tract. Theolog. pag.204. *A loco in quo Cœnam Domini celebramus, tam procul nunc abeſt Chriſti corpus, quàm abeſt cœlum à terra.* part.1. reſp. ad colloq. p.75. *Signa in terris ſua eſſe ait, res autem ſignificatas in cœlis poſitas, & tamen illarum etiam eſſe veriſſimam conjunctionem* (an verè hoc aſſeratur, paulò poſt videbimus) *quantumvis tanto a nobis intervallo eſſentiâ ſuâ diſtent, quanto beatorum illa ſedes ſupra omnes cœlos è terris abſunt.*** Calv. in Conſenſ. cum Tigur. in re Sacrament. Anno 1549. *Cùm in cœlo quærendum eſſe Chriſtum dicimus, hæc locutio locorum diſtantiam nobis ſonat & exprimit. Tametſi enim Philoſophicè loquendo, ſupra cœlos locus non eſt, quia tamen corpus Chriſti, ut fert humani corporis Natura & modus, finitum eſt & cœlo, ut loco, continetur; neceſſe eſt à nobis tanto locorum intervallo diſtare, quanto cœlum abeſt à terra.* Beza in Coll. Poſſiac. ann.1561. *Quod ad ſpacia locorum attinet, corpus Chriſti tanto locorum intervallo a pane & vino ſacra cœna diſtat, quantum cœlum a terra diſtat.*** Piſcator in quæſt. Rhetor. de verbis Domini, Hoc eſt corpus meum, p.29. *Hic quæret fortaſſis aliquis ex me,* inquit, *an non concedam verbis illis Domini, Hoc eſt corpus meum, ſignificari aliquam corporis Chriſti præſentiam? non concedo inquam.* Inde non verentur convitiis & calumniis noſtram de cœna confeſſionem inſectari. Tribuunt enim nobis *συνουσίαν conſubſtantiationem, coëxiſtentiam corporis ad locum panis.* Sad. in lib. de mand. Sacram. *inexiſtentiam ac delitescentiam corpuſculi ſui ſub pane, impanationem.* Martyr claſs.4. Loc. c. de Euch. κρεοφαγίαν. Beza in lib. pecul. Beywesselung oder Mitwesselung Anat. Marpurg. Urſinus *penetrationem duorum corporum* nos introducere aſſerit. Sadëel c.12. refut. theſ. Poſn. & Beza in creoph. p. 18. ſcribunt, ſententiam noſtram de reali præſentia corporis & ſanguinis Chriſti in cœna *ex cloaca & fermento transſubſtantiationis Pontificiæ deductam eſſe, quæ etiam longè ſit improbabilior.* Conſid. commonef. p.38. *arte Chriſtum à nobis introduci* ſcribit. Convitia de *Deo impanato* jam dum B. Lutheri tempore ab adverſariis audiebantur. 2. Quidam contrà τὰ σκληρὰ μαλθακῶς proferre edocti ὅμοια μὲν λέγουσι, ἀνόμοια δὲ φρονοῦσι, ægrè enim ferunt ſibi tribui ſententiam de ἀπουσίᾳ corporis, *cùm non*

de ipſa præſentia, ſed de modo ſaltem præſentiæ quæſtionem eſſe ſcribant, ideò ſtudent phraſes Eccleſiæ imitari, & totam controverſiam adeò extenuant, ut eam non impingere dicant in aliquem fidei articulum, ſed eſſe meram λογομαχίαν. Calvin. lib. 4. inſtitut. c. 17. §. 10. *Omninò prius iſthæc tenenda eſt regula, quoties ſymbola vident à Domino inſtituta, illic certò rei veritatem adeſſe, certò cogitent & ſibi perſuadeant.* Confer §. 5. 7. 17. 21. 32. ejuſd. cap. & libri. Conſid. commonef. c. 2 pag. 109. *Corpus Chriſti in cœna præſentiſſimum eſſe* dicit.** Idem Calvin. in cap. 5. Epheſ. p. 189. edit. Ann. 48. *Præpoſteri ſunt qui nihilo plus in hac re credunt, quàm ingenii ſui modulo conſecuti fuerint. Cùm nobis in S. Cœna carnem & ſanguinem Chriſti exhiberi negant, modum, inquiunt, definias aut non perſuadebis. Atque ego myſterii altitudine in ſtuporē abripior. Neq; vero me pudet admiratione meam ignorantiam cum Paulo fateri. Quantò n. id ſatius, quam extenuare carnis meæ ſenſu, quod Paulus altum myſterium eſſe pronunciat. Quicquid enim ſupernaturale eſt, id profectò captum ingenii noſtri ſuperat.* in comm. 1. Cor. 11. *Chriſtus viſibile illud Symbolum nobis porrigendo, una dat etiam nobis ſuum corpus. Neque enim fallax eſt, quò vacuis figuris nos ludat. Proinde illud mihi eſt extra controverſiam veritatem hìc cum ſuo ſigno conjunctam eſſe. Item. Audio quid verba ſonent, neq; enim mortis tantum ac reſurrectionis ſuæ beneficium nobis offert, Chriſtus, ſed corpus ipſum, in quo paſſus eſt & reſurrexit.* lib. de vera Eccleſiæ reformatione p. 326. inter tract. Theolog. edit. Ann. 612. *Pronunciat Chriſtus ſe corpus & ſanguinem ſuum dare, panem & vinum porrigendo: hoc totum recipimus, nec vero dubitamus quin ſua conſtet promiſſioni fides, quæ certè conſtare nequit, quin res exhibeatur ipſa.* p. 327. b. *Corpus ſuum nobis Chriſtus porrigit ſed edendum: ſanguinem ſuum propinat, ſed bibendum.* In optima Concordiæ ratione p. 1002. citante D. Pelargo ad Notas non candidi pag. 159. *In S. Cœna miraculum agnoſcimus, quod & Naturæ fines & ſenſus noſtri modum excedit.*** Perkinſus in Cathol. reform. controv. 10. c. 1. fatetur, *corpus Chriſti in cœna realiſſimè exhiberi.* cap. 2. *non de ipſa præſentia corporis & ſanguinis in Cœna, ſed de modo duntaxat quæſtionem eſſe ſcribit.* Pezelius libr. de Cœna pag. 44. dicit, ſe profiteri *objectum hujus κοινωνίας eſſe non tantùm divinitatem aut Spiritum aut meritum ejus, aut efficaciam corporis, ſed ipſam Chriſti carnem & ſanguinem* p. 42. *Contrarium ſuis per calumniam tribui* conqueritur. Rodolph. Gualth. in Epiſt. dedicat. ad Wilhelm. Haſſiæ Landgr. commentario Epiſt. ad Romanos præfixa. *Dolendum eſt, homines alioqui cordatos & non male affectos adeo cæcutire, ut ob crimen Sacramentarium, & ſic levi de cauſa offendantur, & tantum non, quod in Proverbio dicitur, in culicis morſu Herculem invocent.* Iſaacus Caſaubonus in reſp. ad Epiſtol. Perronii nomine Regis Angliæ ſcripta pag. 35. ex lib. Epiſcopi Elienſis contra Bell. *Quod Cardinalem non latet, niſi volentem & ultrò, dixit Chriſtus, Hoc eſt corpus meum: non, hoc modo hoc eſt corpus meum. Nobis autem vobiſcum de objecto convenit, de modo lis eſt. De hoc eſt, firmâ fide tenemus: de hoc modo eſt (nempe per transſubſtantiationem) de modo quo fiat, ut ſit per, ſive in, ſive cum, ſive ſub, ſive trans, nullum inibi verbum eſt. Et quia verbum nullum meritò à fide ablegamus procul: inter ſcita ſcholæ fortaſſe, inter fidei articulos non ponimus. Quod dixiſſe olim fertur Durandus, nenti quàm nobis diſplicet, verbum audimus, motum ſentimus, modum neſcimus, præſentiam credimus. Præſentiam, inquam, credimus non minus quàm vos veram; De modo præſentiæ nihil temerè definimus, addo, nec anxiè inquirimus, non magis quàm in Baptiſmo noſtro, quomodo abluit nos ſanguis Chriſti: non magis quàm in Chriſti incarnatione, quomodo Natura divina humanæ in eandem hypoſtaſin uniatur.*** Negant Calviniani, controverſiam Euchariſticam eſſe de aliquo fidei articulo, Cingl. tom. 2. fol. 374. in apol. ad ſerm. Lutheri contra Suermeros, Eraſmus Sabin. Hofner, aliàs Hermannus Fabron. libr. Caſſelis edito ann. 607. cui titulus Lutheraner vnd Calvmiſten cap. 1. rationem addit Steinius in Gretſero Triumph. c. 5. p. 57. edit. Heidelb. ann. 605. quia quod non eſt in Symbolo, id nec credendum. R. 1. Controverſia de ſanctorum communione eſt de articulo fidei. At controverſia de cœna eſt de ſanctorum communione, teſte Apoſtolo 1. Cor. 10. v. 17. 2. Si fides eſt adverſariis Cœnæ forma, ergo circa eam controverſiæ ſunt de art. fidei. 3. Si juxta Epiph. in ancor. is, *qui non credit de hoc myſterio, ipſum verum eſſe, ſicut ῥητῶς Chriſtus aſſeverat, excidit è gratia Dei & ſalute, ſi* juxta Theodor. Dial. 3. *ſtatim poſt Apoſtolorum tempora qui negabant, Euchariſtiam conſtare duabus rebus terrena & cœleſti publicitus pronunciabantur hæretici,* utiq; non erit controverſia verbalis. 4. Controverſia in cujus dijudicatione prava judicium damnationis æternæ, reatus corporis & ſanguinis Domini, contrahitur, verbalis non eſt. At hæc talis 1. Cor. 11. 5. An verbales vocabis controverſias, quæ tibi cum Capernaitis & Chriſti homicidis intercedunt, his enim nos ornas titulis. 6. Bilſtenius in Logicis lib. 1. p. 113. edit. Hanov. ann. 94. caput Johannis 6. *referri ad cœnam, eſſe ſub ratione articuli fidei credendum, ut dicat, Ubiquitarios niſi in æternum velint damnari, idem ut profiteantur cogi.* Quid ergo fiet de S. Cœna? an non eò magis inter fidei articulos locum habebit. Ergo non eſt λογομαχία, ſed μυστηριομαχία. 7. Quæ ad cultum divinum pertinent, ea etiam ad articulos fidei pertinent. Sed Sacramenta pertinent ad cultum divinum. Exod. 12. v. 26. *Quando filii veſtri interrogabunt. Quid opus hoc vobis?* in quæ verba ſic commentatur Toſſanus. *Sacramenta ſunt pars cultûs, quem Deo præſtare tenemur.***

105. Speciosè igitur & plauſibiliter hæc quòd controverſ. de S. Euchariſt. non ſit de art. fidei, dicuntur, nec dubitamus de quamplurimis auditoribus in Eccleſiis Calvinianorum verum eſſe illud, quòd puriores ſint ipſorum aures, quàm docentium labia, interim tamen ſi adverſæ partis ſcripta & argumenta expendere velimus, fateri omninò cogimur, non de modo præſentiæ (quem ipſimet fatemur eſſe myſticum & inſcrutabilem) ſed de ipſa præſentia corporis & ſanguinis Chriſti quæſtionem eſſe. Contendunt enim adverſarii. 1. corpus Chriſti non niſi in cœlo ſubſtantialiter præſens eſſe, unde ex articulo aſcenſionis contra præſentiam corporis in cœna argumentum petunt. 2. Chriſtum juxta humanam Naturam in terris non eſſe præſentem, ſed e cœlo uſque ad extremum diem capi ac teneri. 3. præſentiam in pluribus locis evertere Naturam veri corporis, unde ex proprietatibus veri corporis contra noſtram ſententiam argumentantur. 4. corpus Chriſti tàm præſens fuiſſe Abrahæ & piis in veteri Teſtamento, quàm nobis in Sacramento Euchariſtiæ præſens eſt. 5. Manducationem corporis fieri ſolâ fide in cœlum ſubvolante,

An de modo duntaxat præſentia, non de ipſa præſentia quæſtio ſit.

te. 6. Adeſſe Chriſti corpus operatione Spiritus ſancti nobis communicatum & unitum, tametſi in cœlo maneat, quouſque ad extremum diem capiatur. ** Cinglius in reſp. ad Confeſſ. Luth. tom. 2. p. 425. 426. fac. 2. *Cæterùm Chriſti corpus vel immortale vel immortale in Cœna Sacramento præſens eſſe, ipſius quoque Chriſti verbum nullo modo admittere poteſt.* ** 7. Præſentiam ſtatui non propter panem, ſed propter hominem (quâ ratione medium fini opponunt, quæ tamen ſunt ſubordinata) 8. Sacramentalem unionem in nuda σχέσει & analogia conſiſtere, quam ſic explicant, quòd panis ſit ſignum, figura & repræſentatio corporis juxta eſſentiam ſuam abſentis. 9. Indignè manducantes non accipere corpus & ſanguinem Chriſti, ſed ſymbola tantùm externa, panem ſcilicet & vinum. 10. Præter manducationem naturalem panis & ſpiritualem manducationem corporis Chriſti per fidem, non dari Sacramentalem manducationem corporis Chriſti. Quamvis enim Sadčel & alii Sacramentalem manducationem concedere, eandemque à ſpirituali diſtinguere videantur, per eam tamen nihil aliud intelligunt, quam naturalem manducationem panis, qui eſt ſignum & ſymbolum corporis Chriſti abſentis, quòd ſolâ fide & non niſi ſpiritualiter manducari poſſit. 11. Corpus Chriſti nec localiter nec illocaliter præſens eſſe Beza pag. 1. reſp. ad Coll. Mompelg. p. 37. 12. Corpus Chriſti nec viſibiliter nec inviſibiliter præſens eſſe. 13. Corpus & ſanguinem Chriſti antè reditum ejus ad judicium nec ordinariè nec extraordinariè in terris, ubi cœna peragitur præſentia eſſe. Conſid. cap. 2. pag. 173. Quomodo verò aut quâ arte hæ falſæ hypotheſes cum vera ſententia de vera, reali & ſubſtantiali corporis & ſanguinis Chriſti in Cœna præſentia conciliari poſſunt? quâ fronte aſſeritur de modo ſaltem præſentiæ, non autem de ipſa præſentia quæſtionem eſſe, cum ſemper proteſtati fuerimus, de modo nos nolle cum quoquam litigare, cùm ſit omni humanæ rationi incognitus? quomodo ſublato è terris objecto, ſacræ Cœnæ de ejuſdem in terris præſentiæ modo diſquiri poteſt? videmus quid afferant.

Num relatio importet veram relatorum præſentiam. 106. Duo potiſſimum habent effugia: 1. Relationem importare veram relatorum præſentiam. 2. fidei eſſe omnia præſentiſſima. Ita namque ſuam explicant ſententiam. Eſſe inter panem & corpus Chriſti, inter vinum & ſanguinem Chriſti mutuam relationem, jam verò non eſſe neceſſe, ut unum relatum cum altero in eodem loco præſens ſit, ſed valere σχέσιν illam, etiamſi alterutrum relatorum longè abſit. Keckerm. lib. 1. ſyſt. Log. c. 12. can. 6. *Relationes ad ſui introductionem & conſervationem non egent locali contactu. Sic patri verſanti in Aſia poteſt naſci filius Romæ, & eadem eſt paternitas, quæ foret, ſi pater Romæ fuiſſet, Chriſtus ſecundum corpus tantum nunc in cœlo exiſtens veram ac realem habet unionem & cohæſionem cum ſuis membris adhuc militantibus in terra ac idem corpus veram ac realem habet unionem ſacramentalem cum pane Euchariſtico in terris, nullus hic localis contactus requiritur, &c.* Item, corpus & ſanguinem Chriſti dicunt eſſe objectum in cœna præſentiſſimum, non autem ori, non pani, ſed fidei. *quæ ſupra ſe elevata in ſummum cœlum penetret, ibidemq; Chriſtum apprehendat*, Bucanus in Inſtit. loco 48. q. 41. Unde dictitant *in cœna adeſſe Chriſti corpus, non in pane aut in loco, in quo eſt panis.* Miſſa de locali incluſione calumnia à noſtris toties refutatâ reſpondemus ad prius, relationem quâ talem, non importare veram relatorum præſentiam, cùm τὸ εἶναι relationis conſiſtat in σχέσει & habitudine unius ad alterum, quæ σχέσις & habitudo poteſt eſſe inter non-præſentia, ut probat ipſum illud exemplum à Keckermanno adductum. Quis enim partem in Aſia exiſtentem, cui Romæ naſcitur filius, præſentem eſſe filio ſtatuet, niſi ἀῤῥωςία mentis laboret? Quod autem non ſemper rei convenit, id nec per ſe eidem convenire judicandum, cùm κατ' αὐτὸ præſupponat κατὰ παντός. Obſervandum igitur, ut rectè monet D. Meiſnerus amicus noſter ſingularis part. 1. ſobr. Philoſ. ſect. 1. cap. 2. q. 2. *Tria eſſe relatorum genera. Quædam ad ſuam σχέσιν neceſſariò requirunt abſentiā*, quo modo referuntur ſpes & ſperatū, expectans & expectatum, præfigurans & præfiguratū, typus & ἀντίτυπος, locus ſupremus & infimus, &c. *Quædā neceſſariò requirunt præſentiam*, quo modo referuntur omnia unita, ſive ſit unio Phyſica inter locum & locatum ſive hyperphyſica, utpote eſſentialis inter perſonas Sacro-ſanctæ Trinitatis, perſonalis inter divinam & humanam Naturam in Chriſto, Sacramentalis inter panem Euchariſticum & Chriſti corpus, &c. *Quædam ſunt intermedij generis, quæ ad ſuam σχέσιν nec præſentiam, nec abſentiam requirunt*, quo modo pater ad filium, maritus ad conjugem, dominus ad ſervum, &c. refertur. Quare cū relatio, quatenus talis nō importet præſentiam, ideò præſentia σχετικὴ & relativa, q̃ Adverſarii excogitarunt, nihil aliud eſt q̃ merum ſubterfugium, quo intentatam ſibi à noſtris juſtiſſimā accuſationem de ἀπουσίᾳ corporis repellere fruſtrà laborant. **Si ex nuda relatione vera & realis unio rectè infertur, tum juſtitia Dei & infernus erunt realiter unum. nam & hîc quædam eſt relatio; Dominus & ſervus erunt realiter unū, creator & creatura erunt realiter unum &c. quæ omnia ſunt abſurda. Ergo ex nuda illa σχέσει, & relatione inter panem & corpus Chriſti quā Calvin. ſtatuunt, non poſſunt inferre realem unionem. Fingunt realem unionem ſine reali præſentia, ſicq; ex maxime diviſis disjunctiſſimiſq; faciunt unum. Poſſet quidē inter Chriſti corpus abſens & panem Euchariſticum aliqua relatio & σχέσις tanq̃ inter ſignatum & ſignum dari, ſed non vera & realis unio, ut Keck. nugatur ** Mirifici v. diſputatores & Chymiſtæ ſunt Adverſarii, qui ex una eademq; relationis Natura contrarias circa cādem rem affectiones elicere norunt. Quando n. illis objicimus, & quidem jure, ꝙ abſentiam corporis in myſterio cœnæ ſtatuant, negant hoc ex Natura relationis, quia ſc. mutua relatorum σχέσις veram p̃ſentiam inferat. Viciſſim quando contra noſtram ſententiam de vera corporis Chriſti in cœna præſentia diſputant, itidem ex Natura relationis argumentum petunt, quo veram corporis παρουσίαν impugnent. Statuunt n. *relatum correlato non ineſſe vel adeſſe, ſed locorum intervallis ppetuo eſſe diſtēctā, ac ꝓinde corpus Chriſti nec in pane nec cum pane præſens eſſe.* Crell. l. 1. part. com. p. 47. Keckerm. l. d. Jodoc. Naum in aſſertione Teſt. c. 3. arg. 6. p. 60. *Se obvertant localem tantùm p̃ſentiam non v. omnem omninò præſentiam à Natura relationis excludi*, reſpondemus, terminum localis præſentiæ eſſe ambiguum, corpus Chriſti præſens eſſe dicimus in illo loco, in quo celebratur cœna, ſed modo locali & circumſcriptivo præſens eſſe negamus. Si præſentiam localem ſenſu poſteriori intelligunt, habent nos ſibi conſentientes; ſi priori, repugnamus. Præſentia à relatione nec excluditur nec præſupponitur, ſed relatio ad præſentiam modo indifferente ſe habet, ut ex diſtinctione inter tria relatorum genera ſuperiꝰ

aſſignata intelligi poteſt. Pater & Filius relata ſunt, quâ relatione manente Pater localiter adeſſe vel non adeſſe poteſt Filio.

An fidei omnia ſint præſentia. 107. Quòd fidei omnia præſentiſſima eſſe dicũt, itidem merum & inane eſt ſubterfugium.** 1. Vera fides in fiducia conſtat. Calvinianor. in contemplatione, & ſic illi confundunt fidem Hiſtoricam cũ juſtificante, & proprium beatorum Chriſtum ſcil. in cœlo contemplari, ad Deum & Chriſtum in cœlum venire, viventibus in carne attribuunt 2. Cor. 5. v. 7. Phil. 1. v. 23. 2. Vera fides certa eſt, hæc incerta. Nullus n. Calvinianorum referre poteſt, in quo cœli angulo Chriſtum offenderit, ideoq; iſtæ aquilæ inſtar graculorum circumvolitant. 3. Fides opus habet ꝓmiſſione & mandato cui innitatur. At hæc ſubvolatio in cœlum nullo Scripturæ teſtimonio probatur, ubi n. Scriptura aſſerit cœlum illud, in ꝙ Chriſtus aſcendit & cui Chriſti corpus Calvinianum includit, eſſe in ſuprema orbis parte. 4. Vera fides totum Chriſtum ſimul apprehendit: at Calviniana vel diſtinctè corpus & ſanguinem Chriſti percipit vel Chriſti inſtitutionem violat. 5. Vera fides una in V. & Nov. Teſtam. at in V. T. nullus in cœlum evolans Chriſtum ibi in certo loco contemplatus eſt. 6. Vera fides ſemper Chriſtum apprehendit. At Calviniani vel non ſemper Chriſtum intuebuntur vel ſemper cœnam celebrabunt. 7. Veram fidẽ Apoſtoli in cœna habuerunt, at illi in cœlum evolare ibidemq; Chriſtum contemplati non potuerunt. 8. Num cibum intueri eſt edere at Chriſtus corpus ſuum edere juſſit? ** σχέσιν & mutuam relationem inter fidem & objectum ejus, videl. rem, quæ creditur, concedimus, ſed ꝙ objectũ ſemper præſens ſit fidei, ꝙque fides tantæ poteſtatis ſit, ut objecta etiã remotiſſima verè efficiat ꝓſentia, negamus. Diſtinguẽdum n. eſt *inter verbum promiſſionis & rem ipsã promiſſam.* Verbum promiſſionis tam firmiter amplectitur fides, eiq; fidit ac ſi jamdum impleta eſſet promiſſio, ſed ex eo non conſequitur, rem promiſsã actu ſemper extare.** Schegk. cont. anonym. p. 49. *Fides omnis in objectum aliquod fertur & eſt menſuratum quiddam, ipſa quippe fides poſterius quiddam φύσει: aſt objectum ſeu menſura ipſius prius quiddam φύσει erit. Non igitur πίστις cauſa eſt ꝓſentia, ſed τὸ πιστὸν præſens τῆς πίστεως eſt cauſa, ut ἐπιστήμης cauſa & menſura ἐπιστητὸν & non ἐπιστήμη τοῦ ἐπιστητοῦ cauſa exiſtit.* Si fides poteſt facere corpus Chriſti abſens verè præſens, faciet id vel intentionaliter & imaginariè vel realiter. Si prius, ſequetur in verbis Cœnæ imaginariam duntaxat præſentiam promitti. Si poſterius, ſequetur quod incarnatio & paſſio Filii Dei patribus in V. T. per fidem fuerint præſentia in rerum Natura.** Ut res ſe habet in ſuo eſſe, ita in eam fides debet ferri: Si n. fides aliter eam apprehenderet, vera fides non eſſet. Ergò ſi verum eſt, ꝙ Adverſarii ſtatuunt, corpus Chriſti ſecundùm eſſentiam non eſſe præſens in cœna, utique etiam fides illud, ut præſens nec poteſt nec debet apprehẽdere. 1. Credimus vitam æternam, quam nobis præſentem eſſe qui aſſerere volet, ſtatum Eccleſiæ militantis cum triumphante confundet. Credimus mũdi creationem ante aliquot millenarios factam. Credimus reſurrectionem mortuorum in fine demùm ſeculi futuram. Ergò qui hæc verè præſentia dicere velit, cum ratione inſanire cenſebitur. 2. Pii veteres crediderunt in Chriſtum venturũ in carnem paſſurum & reſurrecturum. At quis carnem & paſſionem Chriſti ipſis præſentem fuiſſe aſſeret? 3. Vetus Teſtamentum habuit σκιὰν μελλόντων ἀγαθῶν, *umbram futurorum bonorum*, Heb. 10. v. 1. ſi fuerunt bona futura, utiq; nondum fuerunt præſentia. 4. 2. Cor. 5. v. 6. *Dum in corpore ſumus, peregrinamur à Domino, v. 7. per fidẽ n. ambulamus, & non per ſpeciem.* Apoſtolus infert hoc modo, peregrinamur à Domino, nec dum ei præſentes ſumus, quia per fidem ambulamus. Adverſarii modo contrario inferunt. Ambulamus per fidem. Ergò præſentes Domino ſumus. 5. Heb. 11. v. 13. *juxta fidem mortui ſunt iſti omnes, cùm non eſſent adepti promiſſa, ſed eminus ea vidiſſent & crediſſent*, ubi conjunguntur credere & πόρρωθεν videre ac non adipiſci. 6. Ac meritò quis miretur, fidei noſtræ ab adverſariis tantum tribui, quod corpus Chriſti in cœna præſens ſiſtat, cùm verbo Chriſti, imò divinæ potentiæ hoc ipſum denegent. ** Contra ſententiam de fide ὑπερπιθανικὴ ſic concludimus. 1. Si per fidem anima noſtra in cœlum elevatur, ut ibi in cœleſti menſa corpore & ſanguine Chriſti fruatur, ſequitur eam fruitionem aut eſſe glorioſam aut gratioſam. Non glorioſa, quia ea propriè competit Eccleſiæ triumphanti non militanti 1. Cor. 3. v. 2. Non gratioſa, quia tali præſentia Deus ad nos in terras venit, non nos ad illum Phil. 1. v. 23. 1. Corinth. 4. v. 17. 2. De fide in cœlum ſubvolante & corpus Chriſti ibi apprehendente nullum proferri poteſt mandatum, nulla promiſſio. Apoſtolus potius contrarium teſtatur. Rom. 10. v. 6. 3. Apoſtolus docet, in cœlo ceſſaturam fidem ac ſpem, ſolam a. caritatem duraturam 1. Cor. 13. v. 12. ambulare nos hic per fidem, in cœlo a. per ſpeciem 2. Cor. 5. v. 7. at juxta adverſarios in cœlo ambulamus per fidem. 4. per hanc opinionem ſolvitur unio Sacramentalis inter panẽ & corpus Chriſti, quæ duo ipſis longo locorum intervallo ſunt disjuncta. 5. Quamdiu anima eſt in corpore ſuo, extra illud non emigrat, nec operatur. Abſentium quidem rerum imagines ſibi format, non a. ad illas egreditur. 6. Mirum eſt tantam ipſos animæ rationali vim tribuere, ut in cœlo transmundano circa corpus Chriſti verſetur & tamen in terris corpus ſuum etiam informet? an non hoc eſt creaturam finitam in plurib. ſimul locis in cœlo ſimus & terra collocare? num ergo Spiritus S. efficacia major eſt in anima hominis peccatoris quam efficacia τοῦ λόγου in ſanctiſſ. ſuo corpore, quod in ὑπόστασιν ſuam aſſumſit. Vide Frid. Petri in append. lib. de Neſtorian.** Argumenta, quæ ex Rom. 8. v. 24. Hebr. 11. v. 1. & ex diſtinctione inter fidem ac ſpem petunt in tract. de Juſtificatione à nobis ſunt expoſita, & ſufficienter ad illa reſpondet D. Meiſn. p. 1. ſobr. Philoſ. ſect. 1. cap. 2. q. 1. Immotum igitur perſtat, nec fidem nec aliam quamvis relationem quatenus talem inferre veram relatorum præſentiam. Nimirum relatio à mutua σχέσει & habitudine, præſentia v. ab Entium unione & locorum conjunctione dependet. Quòd ſi in relatione cum mutua σχέσει & habitudine Entium unio & locorum conjunctio ſimul concurrat, tunc demum relata ſibi verè præſentia & ſunt & dicuntur, ſi verò ab illa σχέσει Entium unio & locorum conjunctio abſit, relata non ſunt nec dici poſſunt præſentia. Ad hæc duo potiora effugia etiam reliqua referri poſſunt, utpote, quod dicunt, *corpus Chriſti eſſe in ſacra cœna præſens communicatione Idiomatum, ſicut caput eſt præſens pedi nempè per communem Spiritum: eſſe præſens nominetenus: eſſe præſens memoriâ ſeu recordatione, affectione, cogitatione, contemplatione: eſſe præſens efficacia ſecundum virtutem: eſſe præſens ſicut legatum in Teſtamento vel ſicut clarè tradita intelligitur tradi domus: eſſe præſens ut Sol eſt in terra radiis ſuis præſens, ut Rex in toto regno, ut herba odo-*

rem

rem fundit per totam domum, &c. quæ inania *κρυφόγυτα* diligenter refellit Dn. D. Menzerus tom. 3.diſp.Giſs.diſp.7.theſ.20.

Argumenta adverſariorum contra veram & realem corporis Chriſti in cœna præſentiam.

108. Videamus, quibus argumentis veram, realem & ſubſtantialem corporis Chriſti in ſacra coena præſentiam impugnent. Rectè autem monet D. Lutherus in præfat. Syngram. duo eſſe præcipua adverſariorum in hac quæſtione fundamenta, videlicet *Abſurditas* & *Nulla neceſſitas*, videtur enim rationi ipſorum planè abſurdum & non neceſſarium, ſtatuere corpus Chriſti in coena præſens eſſe, quod ſi rationem ſuam ſub obſequium fidei captivare diſcerent, jampridem omnis hac de re controverſia eſſet ſopita. Semper nobis viſi eſtis (ſcribit Martyr in Dialog. de Natal. hum.p.127.) *minus quàm par eſt ſapere, cùm pro dogmate abſurdo ac inutili ſic laboretis, nec pro eo tamen quicquam habetis, niſi Chriſti τὸ ῥητὸν, Hoc eſt corpus meum.* ** Zuinglius in Coll.Marpurgenſi. *Nihil credendum eſſe, quod ratione comprehendi nequeat, quia Deus non proponat nobis incomprehenſibilia.* Luth.tom.4.Jen.Germ.p.468.cùm ipſi reſponderetur, *corpus Chriſti manducare in Cœna modo imperſcrutabili,* dixit. *Egregiam v. lucem, quæ non tantum luminis nobis præbet, ut intelligere queamus, quomodo corpus ejus in pane manducetur?* ** Argumentum ab abſurdo ſuperiùs excuſſimus; reſtat excutiendum illud, quod à non neceſſario deducunt. *Ad corpus Chriſti ſpiritualiter percipiendum (inquiunt) non opus eſt aliam, quam χετικὴν & fidei præſentiam ſtatuere. Fruſtra verò id ſtatuitur, cujus nullus eſt uſus.* Reſp.1.argumentum hoc directè pugnat contra inſtitutionem Chriſti, in qua ſacramentalem manducationem ſui corporis, & bibitionem ſui ſanguinis inſtituit. 2. D. Lutherus rectè monet, etiamſi nudum tantummodò mandatum, nuda ordinatio & inſtitutio Chriſti de ſacramentali manducatione ac bibitione extaret ſine expreſſa fructus mentione, nequaquam tamen à verbis Chriſti diſcedendem eſſe, ſiquidem verus diſcipulatus Chriſti hoc à nobis requirit, *ut in ſermone ipſius maneamus*, Johan.8 verſ.31. *vocem ejus audiamus*, Johan.10. v.27. contrà verò *omnem rationem ſub obſequium fidei captivemus*, 2.Cor.10.v.5.3. Manducatio & bibitio ſacramentalis cum manducatione & bibitione ſpirituali non eſt confundenda, illa pertinet ad eſſentiam, hæc verò ad fructum coenæ. 4. Salutares fructus quos verè pii ex uſu coenæ percipiunt, ſuo exponentur loco. Dn. Chemn. in egregio ſcripto de coena c, 51. pag.462. & ſeqq. latè oſtendit ſubſtantialem corporis & ſanguinis Chriſti in ſacra coena præſentiam maximas præbere conſolationes. Primò fides noſtra debet apprehendere Chriſtum Deum & hominem in ea Natura, quâ propinquus, cognatus & frater noſter eſt, vita enim quæ divinitatis eſt propria, in aſſumta carna reſidet & quaſi depoſita eſt. Quia igitur onere peccatorum preſſi non poſſumus ad Chriſtum in gloria regnantem penetrare, ideo ad nos venit, apprehenſurus nos eâ Naturâ, quâ frater noſter eſt, & quia gloriam majeſtatis fragilitas noſtra in hac vita ferre non poteſt, ſub pane igitur & vino adeſt, & exhibetur nobis corpus & ſanguis ejus. Secundò: per peccatum ita eramus abalienati à vita divinitatis ut fragilitas noſtra eam ſine medio ſecum agentem ferre non poſſet, ideò Chriſtus non ſolùm aſſumſit Naturam noſtram, ſed illam etiam nobis rurſus reſtituit, præbendo nobis in cœna corpus ac ſanguinem ſuum, ut hoc nexu aſſumtæ & nobis rurſus communicatæ humanitatis ſuæ ſubvehat nos ad communionem & conjunctionem cum divinitate. Tertiò: Natura noſtra principio ad imaginem Dei creata, omnibus cœleſtibus & divinis donis ornata erat, quæ bona apud Adamum, ut generis noſtri autorem, depoſita erant, ſed per lapſum non tantùm bona illa amiſſa, ſed Natura peccato depravata & morte perdita eſt. Filius igitur Dei Naturam noſtram, ſed ſine peccato aſſumſit, in ea peccatum damnavit, mortem deſtruxit ac vitâ eam replevit. Atque ita humanam Naturam primùm in ſua perſona ſanctificavit, ut autē certi redderemur, hæc ad noſtram etiam miſeram Naturam in nobis pertinere & verè nobis communicari, Chriſtus ipſam Naturam, quam à nobis aſſumſit, & in ſe primo reparavit, rurſus nobis in cœna præbet. Quartò: Evangelii doctrina in genere pronunciat, traditione corporis & effuſione ſanguinis Chriſti, placatam eſſe iram Patris & æternam redemtionem acquiſitam: ſed anxiæ & pavidæ mentes conſpectu peccatorum indignitatis, infirmitatis & variis tentationibus terrentur & turbantur, ut de ſpeciali applicatione dubitare incipiant, Chriſtus igitur illud ipſum corpus, quod pro nobis in mortem tradidit, ac illum ipſum ſanguinem, qui pro nobis effuſus eſt, in cœna illis exhibet, & hoc certo ac firmo arrhabone exhibitionem & applicationem promiſſionis Evangelicæ confirmat. Quintò: humana natura Chriſti depoſitis infirmitatibus reſidet in gloria Patris: noſtra Natura, licet juxta promiſſionem ſpem habemus glorificationis, tamen ſordibus adhuc inquinata, miſeriis oppreſſa, & omnibus telis Satanæ, mundi & carnis eſt expoſita: Ne igitur fides noſtra turbetur, ideò Chriſtus ſuum corpus & ſanguinem nobis præbet, ut hoc pignore certos nos reddat, fore ut aliquando conformemur corpori ipſius glorioſo. Sexto: Novum Teſtmentum eſt fœdus gratiæ in remiſſione peccatorum: hoc fœdus erga Deum ſancitum eſt & confirmatum effuſione ſanguinis Chriſti: ut igitur certi eſſe poſſimus, nos in foedere iſto perpetuò manſuros, ideò illum ipſum ſanguinem, cujus effuſione id ſancitum eſt, in coena nobis exhibet. Septimò: inſtituta eſt ſacra Coena in recordationem beneficiorum Chriſti, & in confirmationem fidei. Quia autem vera fides firmius à Chriſto apprehenditur, Phil.3.v.12. Ideò apprehenſione vivificæ ſuæ carnis vult in nobis exuſcitare, conſervare & confirmare veram ſui recordationem. Octavò: Chriſtus in coena eâ Naturâ, quâ caput noſtrum eſt, corpore ſc. & ſanguine ſuo ſe arctiſſimè nobis conjungit, ideò per aſſumtam illam & nobis cognatam Naturam potenter & efficaciter in credentibus operatur, ut, quia ipſum caput eſt in nobis, nos etiam invicem ſimus alter alterius membra. Hæc D. Chemnitius piè & eruditè.

1. Ad corpus Chriſti ſpiritualiter percipiendum ſufficit χετικὴ & fidei præſentia.

1. Spiritus eſt, qui vivificat, caro non prodeſt quicquam Iohan. 6.

109. Quidam ex Adverſariis eò progrediuntur, ut ſubſtantialem corporis Chriſti in coena præſentiam prorſus inutilem eſſe probare conentur ex dicto Chriſti Joh.6.v.63. *Spiritus eſt qui vivificat, caro non prodeſt quicquam.* Cinglius part.2. oper. pag.269. *Si caro ejus manducata non prodeſt quicquam, haud dubiè nec ad manducandum illam nobis exhibere aut dare voluit.* Idem in Epiſt. ad Matth. Albert.ſcribit, *carnē Chriſti comeſtam gignere aliud non poſſe q̄ carnem, nam carnem eſſe quicquid ex carne naſcitur.* ** Idem Zuingl. in comm. de vera & falſa relig. p.205. *Caro Chriſti prodeſt cæſa, non ambeſa & comeſa.* Urſin. in expl.Catech. pag.547.**

Reſp. 1. Calvinus ipſe in comment. cap. 6. Johan. hanc Cinglianam detorſionem refellit. *Nec rectè etiam illi (inquit) qui Chriſti carnem prodeſſe dicunt, quatenus eſt crucifixa, comeſam v. nihil nobis afferre, quin potius comedere eã neceſſe eſt, ut crucifixa proſit*, **Bucan. in Inſt. loc. 48. p. 738. *Caro Chriſti eſt viviſica, 1. ratione unionis, quia eſt propria verbi omnia viviſicare valentis caro, ut loquitur Synodus Epheſina 2. ratione meriti obedientia, qua Chriſtus oblato in ſua carne pro nobis in crucem acta ſacrificio omnib. credentibus v. at. acquiſivit. 3. reſpectu copulationis noſtra cum Chriſto &c. Quod ergo dicitur Ioh. 6. v. 63. Caro non prodeſt quicquam, non de ipſa Chriſti carne ſimpliciter intelligendam, ſed de carnalibus opinionibus non convenientibus cum myſterio manducationis carnis Chriſti.* Toſſan. in notis marg Joh. 6. *Spiritus eſt viviſicat, per Spiritum intelligitur Chriſti Deitas, cui caro in perſona unitate eſt arctiſſimè unita, ut ſit ſenſus, Vis viviſicandi eſt in carne mea, non quatenus caro eſt, ſed quatenus eſt aterni Filij Dei caro.* Bez. in annot. major. h. l. *Sic quidem appoſitiſſimè verba Chriſti explicari exiſtimo, ita ut in carnis & Spiritus vocabulis uſitata ſit retinenda ſignificatio & Chriſtus non propriè & ſingulariter de carne ſua (expreſſiſſet n. pronomen μου mea) ſed generaliter de omni naturali cibi uſu ſit locutus.*** Mart. Buc. in c. 6. Joh. agnoſcit *Chriſtum non loqui de ſua carne*. 2. Chriſtus in illa ipſa concione ſummam utilitatem carnis ſuæ prædicat, & inculcat, v. 51. *Panis quem ego dabo, caro mea eſt, q̃ dabo pro mundi vita*, v. 53. *Niſi manducaveritis, carnem Filij hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*. v. 54. *Qui manducat meam carnem, & bibit meũ ſanguinem, habet vitam aeternã*. v. 55. *Caro n. mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus &c.* Quâ igitur ſpecie de carne Chriſti dici poteſt, ꝙ ὐκ ὠφελεῖ ὐδὲν, *nihil quicq̃* omninò proſit? hoc argumentum meritò urget D. Luther. 3. Chriſtus non dicit: *Caro mea non prodeſt quicq̃*, quin potiùs contrariũ aſſerit, carnem ſuam viviſicam ibidem aſſerens, unde Synod. Epheſ. anathemate eos ferit, qui carnem Chriſti negant eſſe viviſicam, ſed ſimpliciter & abſolutè dicit: *Caro non prodeſt quicq̃*. 4. Chriſtus nihil inſtituit ſine certo fine. Atqui inſtituit ſacramẽtalem carnis ſuæ manducationem. 5. Duæ extãt veterum interpretationes in hunc locum. Quidam n. de carne Chriſti intelligunt, non ꝙ ex ſe & ꝑ ſe non ꝓſit, ſed ꝙ ex accidenti non proſit, videl. vel ſola ſine divinitate, vel Capernaiticè & carnaliter manducata, vel ſacramentaliter ſine fide accepta. Quidam v. de carnali auditorum intellectu verba Chriſti accipiunt. Cyrill. l. 4. in Joh. c. 23. p. 210. *Caro quidem ceterorum omnium quicq̃ verè non prodeſt: Caro a. Chriſti, quia in ipſa unigenitus Dei filius habitat, ſola viviſicare poteſt.* Aug. Tract. 27. in Joh. tom. 9. f. 48. *O Domine Magiſter bone, quomodo caro non ꝓdeſt quicq̃, cum tu dixeris, niſi quis manducaverit carnem meam, & biberit ſanguinem meum, non habebit in ſe vitam? an vita non ꝓdeſt quicq̃? quid eſt ergo, caro non ꝓdeſt quicq̃? Caro nõ prodeſt quicquã, ſed quomodo illi intellexerunt. Carnem quippe ſic intellexerunt, quomodo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur, non quomodo ſpiritu vegetatur.* Et poſtea: *Si caro nihil ꝓdeſſet, Verbum caro non fieret, ut inhabitaret in nobis. Si per carnem nobis multùm ꝓfuit Chriſtus, quomodo caro nihil prodeſt?* Id. ſerm. 11. de verb. dom. circa medium. *Multi q. vel corde ficto carnem illam manducant & ſanguinẽ bibunt vel cum manducaverint & biberint, apoſtata fiũt, nunquid manent in Chriſto aut Chriſtus in eis? ſed ꝓfecto eſt q̃dam modus manducandi illam carnem & bibẽdi illum ſanguinem, quomodo, qui manducaverit & biberit in Chriſto manet & Chriſtus in eo. Non ergo quocunq; modo quiſq; manducaverit carnem Chriſti, & biberit ejus ſanguinem, manet in Chriſto & Chriſtus in illo, ſed certo quodam modo, quem modum utiq; ipſe videbat, quando iſta dicebat.* Paſchaſ. lib. de corp. & ſang. Chriſti in Biblioth. Patrum tom. 6. p. 347. *Sine Spiritu S. ſicut nec caro Chriſti ꝓdeſt quicquam, ita nec hoc Sacramentum carnis ꝓdeſſe poteſt:* Sed Chryſ. & Theoph. in h. l. exponunt de carnali auditorũ intellectu. *Quid eſt, caro non ꝓdeſt quicq̃? non de ipſa carne dicit, abſit: ſed de his, qui carnaliter accipiunt, qua dicũtur de carnali auditu*, τὸ σαρκικῶς ταῦτα ἐκδέχεσθαι ὐδὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ σκάνδαλον ἀφορμὴν γίνεται &c. 6. Quamvis v. neutra harum interpretationum noſtræ ſententiæ adverſetur, (concedimus n. carnem Chriſti non prodeſſe, ſi ex hypotheſi eſſet nudi hominis caro, vel ſi Capernaiticè & carnaliter manducaretur, quin & ſacramentalem corporis Chriſti manducationem abſq; ſpirituali nihil prodeſſe concedimus:) Interim poſterior interpretatio ꝑferenda eſt priori, eùm textui magis congruat. 1. Quoties n. in Scriptura caro opponitur ſpiritui, ut ea quidem vituperetur, hæc v. laudetur, tunc illud non poteſt nec debet intelligi de carne Chriſti, ſed de carne noſtra, i. e. de veteri noſtro Adamo, de carnali intellectu & ſtudio, q̃ regulam D. Luth. multis exemplis probat. Jam v. talis oppoſitio carnis & Spiritus eſt in hiſce Chriſti verbis. 2. Chriſtus non dicit: caro mea non ꝓdeſt quicq̃. 3. Chriſtus abſolutè & ἀπολύτως negat, carnem ullo modo prodeſſe, id ꝙ de Chriſti carne dici nequit, quæ licet ex accidenti & certo quodam reſpectu non proſit abſolutè, tamen nequaq̃ dicenda eſt non prodeſſe 4. τὸ viviſicare ſpiritui attributum, in præcedentib. etiam carni Chriſti tribuitur, quomodo igitur per carnem ſpiritui oppoſitam caro Chriſti intelligi poteſt? quorum eadem ſunt attributa, ea non poſſunt ἐναντίως invicem opponi. 5. Chriſtus in tota illa concione, jam inde ab initio miſcet & q. alternatim tractat jam ſummam celebrationem ſuæ perſonæ, carnis & beneficiorum ejus, ꝙ ſc. ſit ſalutaris mundo jam contrà reprehendendo incredulitatem & carnalitatem auditorum, q. eam non curabant, nec in ipſum credebant, quare & hîc accuſando carnẽ ut prorſus inutilem, non ſuã ſed auditorum carnem accuſaſſe ſtatuendus eſt. 6. Ex ipſo Chriſti reſponſo apparet, quænam fuerit lis & quæſtio inter Chriſtũ & ipſius adverſarios, videlicet non quomodo caro Chriſti ſit comedenda, ſed adverſarii totam doctrinam, ꝙ ſc. de cœlo venerit ac ſit Salvator mũdi &c. eſſe falſam, ideò Chriſtus eam aſſerit & confirmat. Capernaitæ non quærebant de modo edendæ carnis, ſed totam Chriſti doctrinam repudiabãt, Chriſtus igitur non ꝓjicit margaritas porcis myſterium comedendæ carnis ſuæ declarando, ſed veritatem dictorum confirmat. 7. Chriſtus immediatè ſubjicit v. 63. *Verba qua loquor vobis, ſunt Spiritus & vita*. v. 64. *Sed ſunt quidam ex vobis qui non credunt*. v. 65. *ꝓpterea dixi vobis, quia nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datum à Patre*, quæ omnia evidenter oſtendunt, quod carnem, i. e. carnalem intellectum auditorum Chriſtus redarguat, revocat enim nos ad v. 44. *Nolite murmurare invicem: nemo poteſt venire ad me, niſi Pater qui miſit me, traxerit illum*, ubi eadẽ carnalitatis reprehenſio proponitur c. Prima quidem. diſtinct. 2. de conſecrat. ex Auguſtino: *Verba qua locutus ſum ad vos, Spiritus & vita ſunt. Intellexiſtis ſpiritualiter? Spiritus &*

vita

vita ſunt. Intellexiſtis carnaliter? etiam ſic illa Spiritus & vita ſunt, ſed tibi non ſunt Spiritus & vita, qui ſpiritualiter non intelligis. Cypr. ſerm. de Cœn. p.450. *Capernaitæ exiſtimantes hoc eo modo dici, ut carnem ejus elixam vel aſſam ſectamque membratim edere docerentur, abierunt retro. Sed in cogitationibus hujuſmodi caro & ſanguis non prodeſt quicquam, quia ſicut ipſe Magiſter expoſuit, verba hæc Spiritus & vita ſunt, nec carnalis ſenſus ad intellectum tantæ profunditatis penetrat, niſi fides accedat.*

Argumenta minùs principalia.

1. Mat.24. v.23. Si quis dixerit vobis, ecce hic eſt Chriſtus, ecce illic, nolite credere.

110. Præter hæc principalia fundamenta (abſurdi & non neceſſarii) proferunt etiam alia minus principalia, quæ petita ſunt, vel ex dictis Scripturæ peregrinis & contortis: vel ex pronunciatis Philoſophicis, malè applicatis. Percurramus utramque claſſem. 1. Mat.24.v.23. *Si quis dixerit vobis, ecce hic eſt Chriſtus, ecce illic, nolite credere. Ergo non eſt credendum illis, qui ſtatuunt, Chriſtum ſuo corpore & ſanguine in Cœna eſſe præſentem.* ** Toſſan. in not. marg. Bibliorum Luc.17.v.21. *Non dicent, ecce hic, ecce illic. Poſſunt* (inquit) *hæc verba etiam ſic reddi Ecce hic ecce illic eſt Chriſtus, puta modo corporali, quia Chriſtus corpore ſuo jam non eſt in terra præſens, ſed in cœlo.* ** Rc.1. Eâdē ratione inferri poſſet, non eſſe docendum, quod Chriſtus ſuo corpore ſit in cœlo, quod per fidem habitet in cordibus piorum, quod tamen utrumque Scriptura aſſerit, nec repugnant Adverſarii. 2. quinimò ſequeretur, Chriſtum ne quidem ſecundùm divinam Naturam eſſe in terris præſentem, cùm ſimpliciter aſſeratur, non eſſe credendum illis qui dicunt: *Ecce hic eſt Chriſtus, ecce illic.* 3. Ex circũſtantiis dicti ſenſus eſt manifeſtus. Prædicit Chriſtus ante vaſtationem Hieroſolymitanam multos ſurrecturos Pſeudoprophetas & Pſeudo-Chriſtos, qui honorem Meſſiæ ſibi vendicaturi, numeroſum populum ſibi aggregaturi & externam à Romanorum oppreſſione liberationem eidem promiſſuri ſint, illis ne fidem habeant, ſeriò & graviter hortatur. Vide Calv. in Harm. p.363. 4. Luc.17.v.21. Chriſtus de regno ſuo eâdem phraſi utitur. *Non dicent, ecce hic, aut ecce illic*, docens regnum ſuum non eſſe terrenum certo loco alligatum, quodque externâ & viſibili majeſtate agnoſcatur. Sed eſſe regnum ſpirituale & cœleſte, quod non veniat μετὰ παρατηρήσεως v. 20. ſed intra nos ſit, v.21. Ecquis verò inde colligere velit, regnum Chriſti procul à nobis abeſſe? Vid. Marlorat. in com. h.l. ** Calv. in c.16. Joh. *Relinquo mundum &c.* ſic commentatur. *Mundum reliquit Chriſtus, cùm infirmitates noſtras exuens in cœlum receptus eſt, ſed viget nihilominus erga nos ejus gratia, quia ſedet ad dextram Dei, ut totius mundi imperio potiatur.* **

2. Mat.28. v.6. Surrexit, non eſt hic. Marc.14. v.4. me non ſemper habetis, Joh.16 v.28. relinquo mundum.

111. 2. *Surrexit, non eſt hic.* Mat.28.v.6. *Pauperes ſemper habetis vobiſcum, me a. non ſemper habetis.* Marc.14.v.4. *Relinquo mundum* Joh.16.v.28. *Ergò Chriſtus ſuo corpore & ſanguine non eſt præſens in cœna.* Rc.1. hæc & ſimilia dicta localem, naturalem & viſibilem corporis Chriſti præſentiam tollunt, nequaquam v. vel perſonalem vel gratioſam vel ſacramentalem. 2. nec ſimpliciter omnem omninò Chriſti ſecundùm humanam Naturam in terris præſentiam excludunt, ſed certum tantummodò præſentiæ modum. 3. apparet hoc ex omnibus illis fundamentis, quæ pro perſonali & ſacramentali Chriſti in his terris præſentia ex Scripturis adduci poſſunt, 4. Apparet idipſum ex verbis Chriſti. Luc.24.v.44 *Hi ſunt ſermones, quos ad vos habui, cum eſſem vobiſcum.* Erat quidem jam tùm apud illos ſed alio modo, non in infirmitate carnis, ſed in gloria majeſtatis. 5. apparet idem ex locorum iſtorum circumſtãtiis. Sic verba Angeli, *Surrexit, non eſt hic.* Luc.24. v.5. ſic explicantur: *Quid quæritis vivũ inter mortuos?* qualis & quatenus à mulierculis quærebatur, talis & eatenus non aderat, nimirum non jacebat mortuus in ſepulcro, ſed vivebat glorioſus in ſuo regno. Sic verba Chriſti: *me non ſemper habetis*, ibidem explicantur. *Pauperes ſemper habetis vobiſcum, & cùm volueritis, poteſtis illis benefacere, me a. non ſemper habetis*, nimirum, ut poſſitis mihi eo modo benefacere, quo pauperibus.** De loc. Mat.26. *me non ſemper habebitur:* Hier. in c.26. Matt. *Alia oritur quæſtio, quare Dominus poſt reſurrectionem dixerit, Ecce ego vobiſcum ſum omnib. diebus & hic dicat, me non ſemper habebitis. Mihi videtur in his locis dicere de præſentia corporali, quod nequaquam cum ipſis futurus ſit poſt reſurrectionem, quomodo nunc in omni convictu & liberalitate.* Aug. tract. 50. in Joh. *Non ſemper me habebitis. Quare? quia converſatus eſt ſecundum corporis præſentiam quadraginta diebus cum diſcipulis ſuis & eis deducentibus videndo non ſequendo aſcendit in cœlum & non eſt hic. Ibi enim ſedit ad dextram Patris & hic eſt: non enim receſſit præſentiâ majeſtatis. Secundum præſentiam majeſtatis ſemper habemus Chriſtum, ſecundum præſentiam carnis rectè dictum eſt diſcipulis,* Me a. non ſemper habebitis. *Habuit n. illũ Eccleſia ſecundum præſentiam carnis paucis diebus, modo fide tenet, oculis non videt.* Calvin. in comm. h.l. *Quod ſe negat cum diſcipulis ſemper fore, ad genus præſentiæ referri debet, cui carnalis cultus & ſumtuoſus honor conveniat. Nam quod Spiritus ſui gratia nobis adeſt, quod habitat in nobis, quod nos etiam carne ſua & ſanguine paſcit, nihil hoc ad corporeos cultus.* ** Johan.16.v.28. additur. *Exivi a Patre & veni in hunc mundum, iterum relinquo mundum & vado ad Patrem.* Ut ergo à Patre exivit & in mundum venit, ita quoq; mundum relinquit, & ad Patrem redit. Jam verò in mundum venit non loci mutatione, ſed viſibili manifeſtatione in aſſumtâ carne. 1. Tim.3.v.16. Ergo etiam mundum relinquit, & ad Patrem vadit viſibilis præſentiæ ſubtractione. Sicut à Patre exivit, & in Patre tamen manſit, cùm in mundum veniret: ita quoque ad Patrem rediit, & in mundo manſit, cùm è mundum exiret, qua de re in Harmonia Evangelica pluribus diſſeremus. ** Dictum Hebr. 8. v.4. non agit de loco repræſentationis ſacrificii Chriſti ſeu de exiſtentia Chriſti in cœlis, ſed de ipſa ſacrificii oblatione, quod non erat in terris h. e. terrenæ conditionis ſive res terrena, qualem Levitici Sacerdotes offerre debebant, ſed erat corpus *Domini de cœlo* 1. Cor. 15. v.47. ideſt cœleſti modo conceptum & à Filio Dei in perſonam ſuam aſſumtum. Hoc colligitur ex ſcopo & contextu.**

3. Non novimus Chriſtum ſecundum carnem 2. Cor.5. v.16.

112. 3. 2. Cor.5.v.16. *Jam non novimus Chriſtum ſecundum carnem. Ergò nec nos debemus Chriſtum in cœna quærere ſecundum carnis præſentiam.* Rc.1. Calvinus ipſe agnoſcit ex h.l. non rectè duci argumentum contra præſentiã corporis Chriſti, in cœna. 2. Si n. hic locus ageret de Chriſti corpore, ſequeretur, Chriſtũ poſt reſurrectionẽ non ampliùs habere verum corpus, ſiquidem eo modo Chriſtum agnoſcere debemus, quo eum Apoſtoli Spiritu S. colluſtrati cognoverunt. 3. Senſus dicti Apoſtolici patet ex contextu. Loquitur Apoſtolus de carnali intellectu, quem de Chriſto & ipſius regno quidam

damadhuc fovebant, quaſi ſcil. Chriſti regnum ſit mundanum ac terrenum, illis opponit hæc verba. Si & nos Chriſtum ſecundum carnem cognovimus, nunc tamen eum non cognoſcimus. q. d. Quamvis plurimi ac inter hos etiam ipſimet Apoſtoli carnalia commoda in Chriſto quæſiverint, quippe quem Regem mundanum fore credebant, tamen depoſitâ falſa illa & carnali opinione non ampliùs carnalia, ſed ſpiritualia, cœleſtia & æterna beneficia in Chriſto quærimus. Lutherus tom. 2. Witteb. fol. 180. *Secundùm carnem Apoſtolo non ſignificat in carne, ſicut Sacramentarij ſomniant, ſed more Adverbij carnaliter vel ſtudio & affectu carnis vel quomodo caro facit.* 4. Alii ſic explicant, quod Apoſtolus dictum hoc opponat illis, qui nihilo excellentius de Chriſto judicabant, quàm ſicut ex infirmitate carnis tempore exinanitionis Chriſti æſtimare poterant, ſicut & alibi ſtatus exinanitionis vocatur dies carnis. Res eodem recidit. 5. Aliud ergo eſt Chriſtum *ſecundùm carnem* cognoſcere, aliud v. Chriſtum *in carne* cognoſcere; illud carnales de Chriſto cogitationes, hoc verò aſſumtæ Naturæ myſterium reſpicit. Calv. in h.l. *Non de corporis ſubſtantia Apoſtolus loquitur, ſed de externa ſpecie, neq; dicit, non ampliùs cognoſci à nobis carnem in Chriſto ſed inde Chriſtũ cenſeri negat, &, niſi carnem Chriſti nunc agnoſcimus, perit nobis tota, q̃ in ipſo habere nos convenit, fiducia & conſolatio: verum agnoſcimus Chriſtum in carne ſua non carnaliter, quia non niſi in conſideratione ſpiritualium ejus donorum acquieſcimus.*

113. 4. Coloſſ. 3. v. 1. *Quæ ſurſum ſunt, quærite, ubi Chriſtus eſt ad dextram Patris. Ergo Chriſtus corpore & ſanguine ſuo non eſt præſens in terris*, quo etiam referunt verba proſæ Eccleſiaſticæ in adminiſtratione Euchariſtiæ. jam olim uſitata. *Surſum corda habemus ad Dominũ.* ℞. 1. Apoſtolus nec de Cœna nec de pſẽtia Chriſti in his terris eo loco agit, ſed diſputat contra falſam Philoſophiam, contra traditiones humanas & Ceremonias Leviticas Chriſti morte abrogatas, & hæc vocat *elementa mundi* ac quæ *ſint ſuper terram.* 2. disertè ibidem exponit, quid per τὰ ἐπὶ τῆς γῆς intelligat, videl. veterem hominem cum ſuis concupiſcentiis v. 5. *mortificate membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiem, libidinem, concupiſcentiam pravam & avaritiam*: his opponit ea, quæ ſunt ſurſum, inter quæ *numerat novum hominem, veram Dei agnitionem, caritatem, pacem Dei in cordibus &c.* 3. Non ergo *ſurſum τὸ ἄνω* intelligit de loci intercapedine, quaſi ſcil. iſta omnia à nobis in terra verſantibus procul ſint ſemota atque ſejuncta. Aug. lib. octog. trium quæſtionum q. 29. *Ea quæ ſurſum ſunt, ſapere jubemur, ſpiritualia ſcil. quæ non locis & partibus hujus mundi ſurſum eſſe intelligenda ſunt ſed meritò excellentia ſua.* Theoph. in h.l. *ſupernã vitæ inſtructionem ac formã imitamini.* 4. ſurſum habere corda nihil aliud eſt, quàm mentes à terrenis liberas ad conſiderationem verbi & promiſſionum divinarum directas habere, id quod cum vera corporis & ſanguinis Chriſti in cœna præſentia minimè omnium pugnat, ſtatim enim additur declaratio, *ad Dominum* elevanda eſſe corda, quem ab actione cœnæ abeſſe, quâ fronte aſſerere audebunt? In Canone Niceno hæc conjunguntur ὑψώσαντες τὴν διάνοιαν πίστει νοήσωμεν κεῖσθαι ἐπὶ τῆς ἱερᾶς τραπέζης τὸν ἀμνὸν τοῦ Θεοῦ. 5. Contextus Apoſtolicus potiùs repugnat ſententiæ Adverſariorum quia ad τὸ φρονεῖν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς etiam

4. Quæ ſurſum ſunt, quærite, ubi Chriſtus eſt Col. 3. v. 1.

hoc pertinet, ſi res divinas ex ratiocinationibus humanis æſtimare velimus. Chryſ. hom. 5. in 1. Cor. *Ex Philoſophia res divinas intelligere eſt candens ferrum non forcipe, ſed digitis contrectare.* Quare Philoſophica argumenta non ſunt opponenda diſertis Chriſti verbis, q̃ tamẽ Adverſarios facere conſtat.

114. 5. Heb. 8. v. 4. Si Chriſtus in terris eſſet, ne quidem Pontifex foret. E. non eſt præſens ſuo corpore eo in loco, in quo celebratur cœna. ℞. 1. ex hypotheſi Adverſariorum ſequeretur, Chriſtum non fuiſſe Pontificem, cùm in ara crucis ſe offerret Deo in odorem ſuavitatis, 2. imò etiam ſequeretur, Chriſtum ne quidem ſecundùm divinam Naturam, in terris præſentem eſſe, quod tamen Adverſarii aſſerũt. 3. Senſus genuinus hujus dicti ex ſcopo & circumſtantiis manifeſtus eſt. Confert autor Epiſtolæ Chriſtum cum Sacerdotibus Leviticis, quos vocat *terrenos*, quia *exemplari & umbræ deſervierunt*, hoc eſt, in tabernaculo manu facto terrena ſacrificia tractarunt. Chriſtum a. cœleſtem Sacerdotem, quia *ſeipſum obtulit victimam Deo & in tabernaculum ἀχειροποίητον eſt ingreſſus*, ut cap. ſeq. v. 11. & 12. explicatio additur. Ambr. in h.l. *Si Chriſtus eſſet terrenus Pontifex, ſicut Aaron, non eſſet usq; Sacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech in æternũ. Aaron quippe mortuus eſt, & non eſt Sacerdos. Chriſtus verò quia vivit in æternum, Sacerdos eſt ſempiternus, non talis, quales illi fuerunt, qui exemplari & umbræ deſervierunt cœleſtium &c.* 4. Hanc explicationem approbat ipſe Calvinus ſic ſcribens in h.l. *Chriſtus nullum habet terrenum aut viſibile ſacrificium, terrenus ergo Sacerdos non eſſe poteſt.*

5. Si Chriſtus in terris eſſet, ne quidem Pontifex foret. Heb 8. v. 4

115. Ex Philoſophicis regulis hæc fundamenta ꝓferunt. 1. *Omne corpus naturale eſt viſibile. Corpus Chriſti in ſacra C. non videtur. Ergo nec ibi præſens eſt.*** Calv. in Harm. p. 446. *Cùm Chriſtus palpabile eſſe corpus ſuum pronunciet & ſolidis oſſibus compactum, hisq; notis diſcernat à Spiritu, ſcitè & verè adductus eſt hic locus (Joh. 20.) à noſtris hominibus ad refellendum craſſum errorem de tranſſubſtantiatione panis in corpus vel de locali corporis præſentia, quam homines præpoſteri in S. Cœna fingunt.*** D. Mylius in Comœdia Miſnica refert, Lipſiæ quendam ex Profeſſoribus repertum fuiſſe, quem non puduerit Viſitatoribus in os dicere, ut monſtrent ſibi corpus Chriſti in Cœna videndum, tum ſe præſentiam ejus crediturum eſſe. ℞. 1. ne quidem in corpore merè naturali perpetuæ veritatis eſt, quod ſemper actu videatur. Actu videri vel non videri eſt externũ corporis accidens, nequaq̃ v. interna & eſſentialis ejuſdem proprietas. Corpora ſubtilia, qualia ſunt aër & ignis, viſum noſtrum effugiunt. Scal. exer. 9. *Quæ in verubus aſſantur ab eo, quem videmus*, igni, non tanguntur, ſed ab eo, quem non videmus, *adeò v. tanguntur, ut etiam crementur.* 2. Diſtinguendum igitur inter potentiam & actum ſive inter actum primum & ſecundum. Quodlibet corpus naturale eſt viſibile potentiâ ſc. non ſemper actu. Scalig. exerc. 325. ſect. 4. *Color ſuâ naturâ viſibilis eſt, etiamſi nunquam videatur, quandoquidem potentia non tollitur per objectorum ablationem, neq; è contrario deletur objectum per amotionem poteſtatũ.* 3. Quòd ſi in corpore merè naturali non eſt perpetuæ veritatis, q̃ ſemper actu videatur, quantò minus de corporibus glorificatis aſſeri poterit, quòd neceſſarium ſit oculis hominum nondum glorificatorum actu ea ſemper videri, ſi ſint præſentia, imò verò cum D. Geſnero ſtatuimus, tantũ abeſſe, ut corpora glorificata ab oculis nondum glorificatis actu ſemper videantur, ut

Argumenta Philoſophica Adverſariorum. c. Omne corpus naturale eſt viſibile.

tur, ut

tur, ut nec poſſint videri, niſi peculiaris οἰκονομία ac diſpenſatio divina acceſſerit, ſiquidem corpora glorificata ſunt πνευματικὰ propter ποιότητας πνευματικάς 1. Corinth. 15. v. 44. ſunt lucidiſſima & fulgidiſſima inſtar lucis ſolaris. Math. 13. v. 43. ſunt tenuiſſima & ſubtiliſſima Math. 22. v. 30. quomodo igitur à carnalibus, obſcuris & craſſis oculis hominum nondum glorificatorum abſque peculiari diſpenſatione divina actu viderentur vel etiam videri poſſent? Inter objectum & organum viſus certa requiritur proportio & συμμετρία docente Philoſopho. 2. de anima cap. 9. at quæ analogia inter corpus πνευματικὸν & oculum ψυχικὸν? Matth. 27. v. 53. de ſanctis cum Chriſto reſuſcitatis commemoratur, quòd *apparuerint multis*, quo ipſo innuitur, quòd non quibusvis obviis ex naturalis corporis conſtitutione, ſed aliquibus duntaxat ex peculiari diſpenſatione apparuerint. 4. Si in corpore glorificato non eſt perpetuæ veritatis, quòd ab oculis nondum glorificatis ſemper actu videatur, quantò minus in corpore Chriſti in hypoſtaſin filii Dei aſſumto, & ad dextram Dei evecto locum habebit? Certè Chriſtus in diebus carnis ſuæ, in ſtatu exinantionis *per medios Nazarenos tranſibat*, cùm de monte illum præcipitaturi eſſent. Luc. 4. v. 30. *abſcondebat ſe & exibat de templo*, cùm Judæi lapides tollerent Johan. 8. v. 59. poſt reſurrectionem ſuam in convivio Emauntico ἄφαντος ἐγένετο, Luc. 24. v. 31. quomodo igitur neceſſarium, ut corpus ejus, ubicunque præſens eſt, actu ſemper videatur? Viſibile eſt ratione ſui, licet non ratione noſtri: viſibile eſt potentia, licet non actu: diſtinguendum enim inter ſubjectum & modum: accipimus naturale & viſibile Chriſti corpus in ſacra cœna, non autem modo naturali & viſibili. 5. Abſit proinde, imò longiſſimè à nobis abſit, ut nolimus plus credere, quàm oculi noſtri nobis renunciant. *Beati, qui non vident & credunt*. Johan. 20. v. 29. *Ambulamus per fidem non ſecundùm aſpectum* 2. Corinth. 5. v. 4. *Fides eſt argumentum non apparentium*. Hebr. tt. v. 1. Sequantur ergo quicunque volent judicium rationis & ſenſuum, nos innitemur verbis Chriſti: *Quod non capis, quod non vides, animoſa firmat fides. Si tantum credis, quod vides, quid eſt tua fides!* Dicunt pii veteres. ** *At Chriſtus à viſibilitate & palpabilitate argumentum ducit*. Reſp. ſanè argumentum Chriſti à ſenſuum experimentis petitum legitimè concludit, ſed quia eſt argumentum minùs principale & propoſitio illa, quicquid videtur & palpatur, eſt corpus, non eſt reciproca, minimè hinc inferre licet, paſſibiles has qualitates actu ipſo ſemper ac neceſſariò ineſſe, maximè cùm hæc demonſtratio non dependerit ex Naturæ neceſſitate ſed liberæ voluntatis diſpoſitione, ἐν νόμῳ φύσεως ἀλλ' οἰκονομίας τρόπῳ, ut loquitur Damaſc. 2. Alioqui pari ratione concludendum foret, Chriſtua ex eo quod edit ac bibit, diſcipulis veritatem corporis ſui demonſtravit. Ergo edere & bibere corporis glorificati erit proprium inſeparabile, quem tamen inferendi modum Calvinus ipſe damnat. pag. 447. 3. Chriſtus ipſe ſui viſionem & palpationem haud fore perpetuam prædicit, quanto beatos eos prædicat, qui licet non videant, tamen credant. **

2. Memoria eſt rerum abſentium.

116. 2. *Memoria eſt rerum abſentium. Sacra cœna inſtituta eſt in commemorationem Chriſti. Ergo etc.* Si fidei omnia ſunt præſentia & memoria non eſt niſi abſentium (utrumque affirmantibus Adverſariis) conſequens fuerit, fidem de memoria & memoriam de fide eſſe nullam ac fidelibus nullum dari poſſe memoriale. 2. Cœna inſtituta eſt ad Chriſti commemorationem. *Hoc facite* εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν, ait Chriſtus Luc. 22. v. 19. Ergone Chriſtus à cœna abſens? hoſpes à convivio? 3. Prima cœna Chriſtum præſentem habuit, ut ex Evangeliſtarum deſcriptione conſtat, nec ab adverſariis negari poteſt. At ſi ex voce *commemorationis* legitimè infertur ἀπουσία corporis, tum negandum fuerit Chriſtum in primæ cœnæ adminiſtratione præſentem ſuo corpore fuiſſe. 4. Rectè igitur Oecolamp. agnoſcit memoriam ſæpe eſſe rerum præſentium, in quam ſententiam adducit verſum Maron. *Oblitusve ſui eſt Ithacus diſcrimine tanto.* 5. Populus Iſraëliticus quoties jubetur recordari Dei ſui, & reprehenditur hoc nomine, quod Dei oblitus fuerit? Deut. 8. v. 18. Judic. 8. v. 34. 2. quoties orant pii, *Domine memento noſtri, recordare noſtri?* Pſ. 25. v. 7. Neh. 5. v. 19. Deus quoties recordatus dicitur piorum. Gen. 8. v. 1. Job. 14. v. 13. &c. ergone Deum abſentem eſſe dicemus? 6. imò verò Deus ipſe notanter dicit Exod. 20. v. 24. *In omni loco, in quo memoriam nominis mei inſtituero, veniam ad te & benedicam tibi.* Quare cùm Chriſtus in ſacra cœna memoriale beneficiorum ſuorum inſtituerit, Pſal. 111. v. 4. utique in ea etiam præſens eſt. 7. Sic arca fœderis in V. T. columna nubis & ignis in deſerto erant memoriale Dei non abſentis, ſed verè præſentis. 8. Ne quidem Philoſophicè verum eſt, memoriam eſſe rerum abſentium. Ariſt. libr. de memor. c. 1. Memoriam dicit *eſſe præteritorum*, interim tamen rerum illarum ſpecies ſunt præſentes, non quidem ſenſui, ſed intellectui. Sic clauſis oculis poſſum recordari hominis præſentis. Unde diſtinguūt *inter præſentiam ſenſibilem & inſenſibilem; inter abſentiam rei & ſpeciei*. Quæ res ſenſibiliter ſunt præſentes, id eſt, quæ in ſenſus externos occurrunt, eorum propriè non recordamur, cùm enim ſpecies præſens in ſenſus occurrat e ejuſdem repetitione per ἀνάμνησιν non eſt opus: cùm verò res quidem præſens eſt, ſed non incurrit in ſenſus, tunc ejus meminiſſe poſſumus, ſiquidem ſpecies abſens ſemel accepta opera intellectus recoli poteſt. D. Meiſner. part. 1. ſobr. Philoſ. ſect. 3. c. 6. q. 5. 9. Verba Chriſti, *Hoc facite in mei commemorationem*, exprimunt ſalutarem cœnæ fructum & ſic exponuntur ab Apoſtolo 1. Cor. 11. v. 26. *Quotieſcunque manducabitis panem hunc, & ex hoc calice bibetis mortem Domini annunciabitis, donec veniat.* Ergo non debent opponi veræ præſentiæ corporis, quæ ad eſſentiam ſacræ cœnę pertinet. Nos igitur his & ſimilibus argutiis Adverſariorum conſtanter opponimus verba Chriſti & cum Auguſt. dicimus l. 6. contra Julianum cap. 2. *Ego hæc arma cœleſtia, quæ vincunt Cœleſtium* (Pelagianum & Sacramentarios Calvinian.) *non dimitto, his fidem meam, ſermonemque committo: argumenta quæ profertis, humana ſunt, hæc munimenta divina ſunt.* Quæ verò Perkinſ. lib. de unic. rat. conc. p. 49. ex circumſtantiis inſtitutionis contra præſentiam corporis Chriſti in ſacra cœna affert, ea manifeſtè principium petunt & expoſita à nobis ſunt in tract. de Interp. Script. §. 160. ** Joh. Appelius contra D. Mentzerum pag. 69. & 87. *Efficiens non ingreditur eſſentiam ſui effecti. Chriſtus eſt efficiens ſacræ Cœnæ. Ergo non ingreditur eſſentiam Cœnæ.* Reſpond. 1. Chriſtus eſt efficiens & materia Sacrificii Patri cœleſti oblati. Epheſ. 5. v. 2. Hebr. 7. v. 27. cap. 9. v. 12. cap. 5. v. 5.

Auguſt.

Auguſt. de fide ad Petr. Diacon. c. 2. tom. 3. p. 288. *Unus Chriſtus ſacerdos per quem ſumus reconciliati: ſacrificium quo reconciliati: templum in quo reconciliati: Deus cui reconciliati.* 2. In Baptiſmo SS. eſt cauſa efficiens Luc. 2. v. 2. & materia ſive eſſentialis pars. Matth. 28. v. 19. **

117. Quæ ex Patribus Phil. Mornæus libr. 4. de Euchar. cap. 1. Polanus in Symph. Cathol. cap. 17. th. 1. Scultetus in Medullâ Patrum & alii pro confirmatione ſuæ ſententiæ proferunt, facilem habent explicationem, ſi obſerventur hæc theoremata. 1. De vera & genuina Patrum ſententia judicandum eſſe ex illis locis; in quibus propriè & ex profeſſo de hoc myſterio tractant, non in quibus obiter & incidenter ſolùm de eo agunt. 2. Diſtinguenda eſſe loca, in quibus de ſalutari uſu & fructu hujus myſterii tractant, ab illis, in quibus eſſentialia ejuſdem explicant. 3. Panem Euchariſticum vocari Sacramentum myſterium & ſymbolum corporis Chriſti, non quòd nuda σχέσις & relatio ſit inter panem & abſens Chriſti corpus, ſed quia vera & realis eademque myſtica unio ſit inter panem & corpus Chriſti præſens, per quam fiat, ut mediante ſymbolo panis externo in ſublimi myſterio corpus Chriſti in hoc Sacramento accipiamus. Incarnatio dicitur *magnum myſterium & admirabile Sacramentum*: at num Λόγος à carne abſens propterea ſtatuitur? 4. Panem dici ſignum, figuram, ſimilitudinem, ἀντίτυπον corporis Chriſti, non quod Chriſti corpus ſit abſens, (hunc enim ſenſum diſertis verbis Patres repudiant) ſed quod ſit inviſibiliter præſens, ex ſigno enim inviſibilitas, nequaquam verò abſentia corporis inferri poteſt. Definiente Auguſtino libr. 2. de doct. Chriſt. c. 1. *Signum eſt res præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus, aliquid aliud in cogitationem ex ſe venire faciens*; Sufficit igitur ad ſignandi rationem, ut res ſignata externis ſenſibus non ſit obvia, ſi vel maximè præſens adſit. Columba erat ſignum Spiritus S. deſcendentis, columna nubis, & ignis erat ſignum & ſymbolum Dei gratiosè præſentis, nec tamen vel à columba Spiritus S. vel à columna nubis & ignis Deus aberat. Vide tract. de Sacram. §. 9. 5. Diſtinguendum eſſe inter ſignum nudè σημαντικὸν & μεταδοτικὸν ſive προσφερόμενον. Quando Patres ſymbola externa panem & vinum in ſacra cœna vocant ſigna corporis & ſanguinis Chriſti, non intelligunt ſigna tantum σημαντικά, ſed μεταδοτικὰ καὶ προσφερόμενα. De ſententiis Patrum judicandum eſt ex verbis inſtitutionis Dominicæ, illi enim nequaquam ſuam interpretationem opponere voluerunt, ſed ex illa eandem hauſerunt. 6. Quando integra Sacramenta vocant ſigna, itidem nequaquam hoc volunt, quaſi gratiam Dei tantum ſignificent, ſed non unà offerant & exhibeant; verùm intelligunt ſigna exhibentia, obſignantia & confirmantia. Relationes, quarum relata ſe habent ut ſignum & ſignatum, ſunt duplices: Quædam tantum ſunt ſignificativæ & σημαντικαὶ; quædam ſimul μεταδοτικαὶ & exhibitivæ. Sacramenta pertinent ad poſterioris generis relationes, quia gratiam Dei offerunt, oblatam credentibus conferunt, collatam augent & auctam ſigilli inſtar obſignant & confirmant.

Neophotinianorum ſententia. 118. Neophotiniani verbis diſertis abſque ulla tergiverſatione ἀπουσίαν corporis & ſanguinis Chriſti profitentur, ** Quin & eo nomine in nos invehuntur. Schmaltz. contra D. Frantz. p. 332. 333. *Sententiam noſtram de vera, reali & ſubſtantiali corpori Chriſti in cœna præſentiam vocat blaſphemam & idololatricam.* Socinus in libro quod Evang. ſe Photin. conjung. debeant cap. 4. pag. 50. *Qui vel cum ipſo pane & vino vel alia quacunque ratione dum panis ille & vinum ſumitur, Chriſti corpus & ſanguinem ſumi credunt, ſi paulatim eò tendunt, ut idolum quoddam ex cœna Domini faciant & panem illum vinumque adorent.* Andr. Radeccius in notis ad librum Smiglec. quem refutationem diſſolutionis nodi ſui Gordii vocat. p. 51. *Aſſerere Chriſtum eſſe in cœna præſentem, eſt rem adverſa fronte cum univerſa Chriſti religione pugnantem & horrenda idololatricæ cauſam in Chriſti religionem introducere.* pag. 46. *Chriſtum in cœna Apoſtolis dediſſe corpus ſuum ad manducandum & ſanguinem ad bibendum ingens error eſt. Aſſidebat enim ipſe Dominus in corpore ſuo menſa cum panem comederent & vinum biberent Apoſtoli.* Piſcelus in reſp. ad 2. rat. Camp. p. 23. *Conſtabit Chriſtus duobus corporibus altero incommunicabili, altero quod nobiſcum communicari poteſt.* pag. 25. *Mortale corpus, quod traditum eſt in mortem capi oportet à mortalibus, quippe cæleſte nec frangi nec edi, nec tradi poteſt. At Chriſtus eſſentiam habet corporis cæleſtis, quod immortale; hoc verò à nobis per corporis organum capi non poteſt.* pag. 27. *Si ipſum Chriſtum Filium Dei viventis in ſua perſona ſub Elementis hujus mundi contineri, corporaliter nobiſcum unire ſeu ſubſtantia noſtra carpiâ permiſceri, ipſum inquam præſentem in panis materia ineſſe intelligendum eſſet, non corpus ſed ipſum Chriſtum de pane enunciari legeres. Abſoluta ratio præſentiæ Chriſti non poteſt à parte conſiderari, præſertim ubi archetypa dicuntur de antitypis.* ** Duobus verò potiſſimum utuntur argumentis, 1. *Scriptura cibum illum propriè nominat panem, corpus autem & ſanguinem non niſi figuratè.* Reſp. hypotheſis eſt falſa, quod ſcilicet verba Sacramenti Dominici per figuram confictæ metonymiæ ſic ſint pervertenda, ut nihil niſi nudus panis & nudum vinum in ſacra cœna relinquatur. Invertimus igitur argumentum. Chriſtus, qui eſt veritas, cibum illum, qui in ſacra cœna nobis manducandus datur, vocat ſuum corpus; potum illum, qui in ſacra cœna nobis bibendus datur, vocat ſuum ſanguinem. Ergò non nudus panis & nudum vinum nobis exhibentur. Item: Paulus cibum Euchariſticum vocat panem, Chriſtus appellat ſuum corpus. Ergo utrumque ſimul exhibetur in ſacra cœna videl. panis & corpus Chriſti, vel quod idem eſt, mediante pane Chriſti corpus, unde Irenæus libr. 4. cap. 34. *Euchariſtiam duabus rebus conſtare dicit, terrena ſcil. & cœleſti.* Chriſtiana ſimplicitas in verbis Chriſti & Pauli ſine tropo acceptis acquieſcit: Calviniani & Photiniani corpus & ſanguinem Chriſti ex cœna tollunt, ideò verbis Chriſti metonymiam affingunt Pontificii ſubſtantiam externorum ſymbolorum ex ea tollunt, ideò verbis Pauli figuram tribuunt, ut paulò pòſt videbimus. Utraque ſententia non ex Scripturis hauritur, ſed in eas infertur. 2. *Viſus & guſtus non ſentiunt & percipiunt carnem & ſanguinem Chriſti.* Reſp. Argumentum hoc coincidit cum ratiocinatione Calvinianorum, §. 115. expoſita, ut ex eo etiam Harmoniam utrorumque colligas. Catech. Racov. major pag. 220. & 221. contra præſentiam corporis in Cœna itidem repetit Calvinianorum argumenta. 1. *quia corpus Chriſti eſt in cœlo. Ergo. non eſt in cœna præſens.* 2. *repugnat qualitatibus corporis Chriſti, quod ſit præſens*

ſimul

ſimul in pluribus locis. Sed de his judicium fieri poteſt ea iis, quæ antea ſunt diſputata.

CAP. XII.

De transſubſtantiatione.

Transſubſtantiatio Pontificia impugnatur.

119. Porrò quamvis veram, realem & ſubſtantialem præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti in ſacra Cœna præſentiam firmiter credamus, nequaquam tamen docemus aut dicimus, ſubſtantiam panis & vini deperdi, ac in ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti tranſire. Neque enim Sacramentalis illa corporis & ſanguinis Chriſti in Cœna præſentia ſubſtantiam externorum ſymbolorum panis & vini tollit, ſed fit myſtica & ſacramentalis unio panis & corporis vini & ſanguinis Chriſti, ideoque improbamus, ſententiam erroneam Pontificiorum, quâ docent, ante conſecrationem adeſſe quidem panem & vinum, ſed per conſecrationem panis & vini, ſubſtantiam deperdi ac in ſubſtantiã corporis & ſanguinis Chriſti mutari; hanc mutationem ſive converſionem vocant transſubſtantiationem, & ſtatuunt, poſt factam conſecrationem, non ampliùs adeſſe ſubſtantiam panis & vini, ſed nuda tantummodò eorum accidentia, cùm ſubſtantia panis mutata ſit in corpus, ſubſtantia autem vini in ſanguinem Chriſti. Contra illum errorem hiſce pugnamus argumentis.

1. Nec ſecundùm verba, nec ſecundùm rem in Scripturis habetur.

120. 1. Quodcunque dogma nec ſecundùm verba nec ſecundùm rem in Scriptura habetur, illud pro articulo fidei acceptari nequit. Majoris veritas nititur hypotheſi illâ veriſſimâ & certiſſimâ de Scripturæ perfectione, cujus confirmatio ſuum alibi habet locum. Minoris veritas patebit ex diſcuſſione eorum, quæ pro confirmanda transſubſtantiatione ab adverſariis ex Scriptura adducuntur. Negari certè nullâ ſpecie poteſt, ipſum nomen transſubſtantiationis eſſe novum, barbarum & peregrinum, uſurpatum primò in Concilio Lateranenſi Anno 1215. Bellarminus excipit lib. 3. de Euchariſt. c. 23.

Exceptiones Bellarmini.

Primò *ſtultum eſſe cum de re conſtet, litigare de nomine, de re autem ita conſtare, ut nõ poſſit magis, cum Patres dixerint panem ſubſtantialiter converti in corpus Chriſti manentibus tantùm panis accidentibus.* Reſp. de ſententia Patrum dicetur poſtea, nos hoc loco de Scripturæ ſententia potiſſimùm ſoliciti ſimus & ea ea, transſubſtantiationem demonſtrari jure æquiſſimo poſtulamus. 2. *Licuiſſe Concilio Niceno in ipſo ſymb. ponere nomen* ὁμοούσιος *& Concilio Epheſino nomen* θεοτόκος, *majori igitur ratione licuiſſe, Concilio Lateranenſi nomen Transſubſtantiationis ponere, cùm plures Epiſcopi & Patres fuerint in Concilio Lateranenſi, quam vel Niceno vel Epheſino, cumq́ ante Conciliũ Lateranenſe extiterint innumerabilia veterum de Transſubſtantiatione teſtimonia, & multa nomina eidem æquivalentia, qua ſunt converſio, transmutatio, transelementatio.* Reſp. eſt ratio longè diſpar inter vocabula ὁμοούσιος, θεοτόκος &c. & inter vocem Transſubſtantiationis. Res prioribus vocabulis ſignificatæ extant in Scriptura, ideoque ſunt in claſſe eorum, quæ juxta Nazianzeni diviſionem, *etiamſi non dicantur, tamen ſunt in Scripturis.* Transſubſtantiatio autem eſt in eorum claſſe, quæ in Scripturis nec ſunt nec dicuntur. Revocamus ergò Bellarmino in memoriam, quæ rectè ſcripſit l. 2. de Concil. autor. c. 12. *Cùm Nicenum Concilium definivit, Chriſtum eſſe* ὁμοούσιον *Patri, deduxit concluſionem ex Scripturis*, quodque lib. 2. de Chriſto c. 1. probat *nomen* ὁμοούσιος *non fuiſſe primò inventum in Concil. Niceno*, ac jubemus, ut idem de transſubſtantiatione probet, h. e. rem ea Scripturis deducat & nomen ipſum ante Concilium Lateranenſe in Eccleſia uſurpatum fuiſſe doceat. De nominibus converſionis & mutationis dicetur ſuo loco, & ex ipſis Patribus oſtendetur, non eſſentialem vel ſubſtantialem, ſed Sacramentalem tantum externorum ſymbolorum mutationem ipſos intellexiſſe. Transelementationem Bellarmin. h. l. ſic exponit, quod ſignificet *mutationem totius rei, uſque ad prima elementa, id eſt, uſque ad materiam primam, qua ab Ariſtotele elementum vocatur*, quâ ratione transelementatio à transſubſtantiatione diſtinguetur, quia in transelementatione manet materia, ſed in Transſubſtantiatione nuda tantummodò accidentia & ſic ex nomine transelementationis parum ſubſidii accedit voci transſubſtantiationis; veram vocabuli transelementationis ſignificationem poſtea exponemus. Cæterùm, quod ad numerũ Epiſcoporum & Patrum in Concilio Lateranenſi attinet, opponimus Bellarmino hanc regulam, quod decretum à Conciliis editorum veritas non ſit æſtimanda ex numero Epiſcoporum vel Patrum, ſed ex conformitate cum Scriptura. Hunc Canonem ſuo loco confirmatum, dant noſtrates, præſertim D. Geſnerus in lib. de Concil. hac vice repetimus, dictum Hieron. cap. 1. Epiſt. ad Galat. *Spiritus ſancti doctrina eſt, quæ Canonicis literis eſt prodita, contra quam ſi quid ſtatuant Concilia, nefas duco.* Auguſtinus paſſim urget diſcrimen inter canonicam Scripturarum autoritatem & Eccleſiaſticorum ſcriptorum judicium Epiſt. 19. ad Hieron. Epiſt. 111. & 112. lib. 2. contra Creſcon. c. 212. *Pulcra ergò fuit forma veterum Conciliorum, in quorum medio*, ut habet Cuſanus lib. 2. de concord. Cathol. c. 6. *Ponebantur ſacra Evangelia & ſecundum teſtimonia Scripturarũ decrevit olim Synodus.* Johann. Dalburgius *quatuor judices minimè ſuſpectos cuivis Concilio præficiendos eſſe dicebat: Biblia ſc. Hebræa, Græca, Latina & Germanica*, in Paral. Urſperg. Porrò ſi ad qualitates Epiſcoporum in Epheſino & Niceno Conciliis congregatorum reſpicere velimus eoſdemq; conferre cum illis, qui in Lateranenſi Concilio congregati fuerunt, immane, quantũ apparebit diſcrimen? Negari certè nullâ veritatis ſpecie poteſt, Eccleſię ſtatũ tùm temporis longè deteriorem & corruptiorẽ fuiſſe, quam primis illis primitivæ Eccleſiæ temporib⁹, quâ de re Bernhardi, Platinę, Urſpergenſis, Aventini & aliorum querelæ ſatis ſuperque teſtãtur. In eodem Concilio c. 13. contra novos Religioſorum ordines tale decretum habetur. *Ne nimia religioſorum diverſitas gravem in Eccleſia Dei offenſionem inducat, firmiter prohibemus, ne quis de cætero novam religionem inveniat, ſed quicunque voluerit religionis demum fundare de novo, regulam & inſtitutionem accipiat de religionibus approbatis. Illud etiam prohibemus, ne quis in diverſis monaſteriis locum Monachi habere præſumat, nec unus Abbas pluribus monaſteriis præſidere.* Quod ſi decretum hoc Bellarminus approbare velit, fateatur novum Jeſuitarum ordinem fuiſſe pri⁹ damnatum quàm natum, cui tamen ipſe dedit nomen. Autor huj⁹ Concilii fuit Innocentius III. qui libros decretalium in Scholis doceri & in judiciis exerceri mandavit. c. venerabilem d. elect. v. electi poteſt, quam verò multi & graves ſint illorum errores, apparet ex vul-

gato proverbio quod recitat, Duarenus in præfat. l. de ſacris Eccleſ. miniſt: *Altum fuiſſe de ſalute Eccleſiæ, cùm decretis accederent alæ, i.e.* decretales. Idem Iñocent. c. ſolitæ. extr. de majorit: & obœd. hanc valdè Magiſtralem Scripturæ expoſitionem proponit. *Deus fecit duo luminaria magna in firmamento cœlo, i.e. duas in Eccleſia inſtituit dignitates, quæ ſunt Pontificalis autoritas & Regalis poteſtas: ſed quanta eſt inter Solem, & Lunam, tanta inter Pontifices & Reges eſt differentia.* Ex quo uno intelligi poteſt, quantum tribuendum ſit illi Innocentio, à quo Conciliũ Lateranenſis autoritas in ſolidum dependet. 3. *Si mutatio ſolius formæ rectè dicitur μεταμόρφωσις, transformatio & mutatio externa, figuræ transfiguratio, mutationem ſubſtantiæ etiam rectè dici poſſe tranſſubſtantiationem.* Reſp. transfigurationem dicimus, quia legimus Matt. 17. v. 1. tranſſubſtantiationem non dicimus, quia non legimus.

121. Sed enim non tàm de nomine, quàm de dogmate tranſſubſtantiationis quæſtio eſt. Si novum illud dogma ex Scripturis demonſtrari poſſet, ipſum nomen non repudiaremus. Jam verò tranſſubſtantiatio deſtituitur certis, manifeſtis & firmis Scripturæ teſtimoniis. Bellarminus 1. excipit, *falſiſſimum eſſe illud axioma, quòd nihil pro articulo fidei Eccleſiæ proponendum ſit, quod non poſſit ex Scriptura probari, cùm ex nulla Scriptura, ſed ex ſola traditione probari poſſit, quod libri Evangeliſtarum & Epiſtolæ Pauli ſint Scriptura divina, remoto autem ab articulis fidei, quòd libri illi ſint Scriptura divina, ſimul concident omnes alii articuli, qui ex Scripturis illis probantur. Axioma igitur illud univerſam fidem deſtituit.* Hoc Bellarmini pronunciatum verbis magis atrocibus & impiis repetit Piſtorius in hodeg. cap. 2. p. 15. 16. *Opinio eorum, qui nihil credere volunt, niſi quod in verbo Dei extat, abducit paulatim ad abnegationem totius Scripturæ ſacræ, & efficit Turcicos & Epicureos.* Reſp. argumentũ Bellarmini expoſuimus in Tract. de Scriptura ſacra §. 27. & ſeqq. hac vice tria urgemus contra Bellarminum, primò quod ſibiipſi contradicat, ſiquidem lib. 1. de verbo Dei cap. 2. contra Suenckfeldium diſputans ſic ſcribit. *Sacris Scripturis, quæ Propheticis & Apoſtolicis literis continentur, nihil eſt notius, nihil certius, ut ſtultiſſimum eſſe neceſſe ſit, qui illis fidem habendam neget. Notiſſimas eſſe teſtis eſt orbis Chriſtianus & conſenſio omniũ gentiũ. Certiſſimas eſſe, teſtis eſt veritas vaticiniorũ, teſtis eſt incredibilis & planè divina conſpiratio ac concordia tot virorum, qui diverſis locis, temporibus, linguis, occaſionibus, ſacra volumina conſcripſerunt, teſtis eſt Deus ipſe, qui aliquãdo cœleſti animadverſione Scripturam hanc ſuam ab humana profanatione defendit, teſtis eſt ipſa Scriptura, cujus ſi veræ fuerunt prædictiones rerum futurarum, ut eventus poſtea comprobavit, cur vera non ſint rerum præſentium teſtimonia? poſtremò teſtis eſt infinitus propè numerus divinorum miraculorum, quæ omnibus ſeculis facta ſunt ad ea dogmata comprobanda, quæ in his literis continentur.* Hæc Bellarminus rectiſſimè, licet inſufficienter de certitudine & autoritate Scripturarum divinarum diſputat, quæ certè non ex ſola traditione, ſed ex internis ipſius Scripturæ κριτηρίοις ſunt petita. Secundò quòd circularem argumentationem cogantur admittere, qui ex ſola traditione, quæ Scripturæ ſint divinæ, cognoſci poſſe aſſerant. Quære enim à Pontificio, quare credat has Epiſtolas Pauli eſſe Scripturas divinas? Reſpondebit, à Bellarmino hoc loco edoctus, ex ſola traditione. Quære viciſſim, quare credat traditioni? reſpondebit, quia eſt Eccleſiæ traditio. Quære ulterius, quare credat Eccleſiæ? afferet tibi dicta Matth. 18. *Dic Eccleſiæ.* Joh. 16. *Spiritus ſanctus ducet vos in omnem veritatem.* En circularem probationem. Denique quòd hac ratione totum fidei ſuæ fundamentum in ſcrinio Papalis pectoris conſtituant. *Omnes alii articuli* (juxta Bellarmini aſſertionem hoc loco) *nituntur hoc fundamento, quòd hi libri Prophetarum & Apoſtolorum ſint Scriptura divina: id verò ex ſola traditione* (intellige Eccleſiæ) *& ex nulla Scriptura probari poteſt.* Ex quo theoremate lib. 2. de Sacramentis cap. 25. deducit alterum, *omnium dogmatum firmitatem pendere ab autoritate præſentis Eccleſiæ.* Si quæras, quid per Eccleſiam intelligat, reſpondet lib. 3. de verbo Dei cap. 3. intelligi *Pontificem cum Concilio.* Cùm verò Concilia non ſemper haberi poſſint, ac decreta Conciliorum & Papæ quandoque ſint contraria, ideò lib. 4. de Rom. Pontiſ. cap. 2. concludit *ipſã infallibilitatem* (judiciorum Eccleſiaſticorum) *non eſſe in cœtu conſiliariorum, vel concilio Epiſcoporum, ſed in ſolo Pontifice:* quin & ulteriùs eo in loco progreditur. *Omnes Catholici* (inquit) *in eo conveniũt, Pontificem ſolum vel cum ſuo particulari Concilio aliquid in re dubia ſtatuentem, ſive errare poſſit, ſive non, eſſe ab omnibus fidelibus obœdienter audiendum* (mirus ſermo, Pontificem etiamſi errare poſſit, obœdienter eſſe audiendum) 2. accuſat Chemniciũ, *quod malâ fide ex Andradio, Scoto & Cameracenſi* (Petro de Aliaco) *probare voluerit, ipſos Pontificios agnoſcere, quod Tranſſubſtantiatio deſtituatur Scripturæ fundamentis.* R. Inferiùs ipſa horũ Scriptorum verba referemus, quorum claritas clauſos Bellarmini oculos ſic perſtrinxit, ut hoc loco ſcriberet. *Scotus dicit, non extare ullum locum Scripturæ tàm expreſſum, ut ſine Eccleſiæ declaratione cogat tranſſubſtantiationem admittere, atque id non eſt omninò improbabile. Nam etiamſi Scriptura, quã pro tranſſubſtantiatione adduximus, videatur nobis tàm clara, ut poſſit cogere hominem non protervum, tamẽ an ita ſit, meritò dubitari poteſt, cùm homines doctiſſimi & acutiſſimi, qualis inprimis Scotus fuit, contrarium ſentiant.* Et paulò poſt. *Dogma tranſſubſtantiationis ad fidem Catholicam pertinet, quia colligitur ex Scriptura divina ſecundum explicationem communem Patrũ & juxta declarationem Eccleſiæ in Conciliis generalibus (Lateranenſi & Tridentino.)* Atqui ſententię Patrum & decreta Conciliorum non ſunt norma interpretationis Scripturæ, ſed Scriptura, quia perfecta & perſpicua eſt ex ſeipſa & per ſeipſam eſt interpretanda, ut in Tract. de Interp. Script. §. 83. & ſeqq. docuimus. Concilia & Patres non inferunt lucem in Scripturam, ſed doctrinę lucem hauriunt ex Scriptura, ideoque de Patrum ſcriptis & Conciliorum decretis ex ipſa Scriptura judicandum. Scriptura igitur eſt norma Patrum & Conciliorum, non contra. Addit Bellarm. *Vanum eſſe in Scoto, quod minimè ſit probandum, quod ſcil. dogma Tranſſubſtantiationis non fuerit dogma fidei ante Concilium Lateranenſe, id enim ille dixit* (ait Bellarm.) *quia non legeret Concil. Romanum ſub Gregorio VII. neq; conſenſum illum Patrum, quem nos ſupra adduximus.* Scil. homo doctiſſimus & acutiſſimus non noverat illum conſenſum Patrum, quem Bellarmin. longè doctior & acutior demum in lucem protulit. Videbimus ſuo loco quid præſtiterit.

122. Arg.

2. Transſubſtantiatio pugnat cum Scriptura.

tta. Arg. II. Quodcunque dogma pugnat cum Scriptura, pro articulo fidei acceptari non debet. Dogma transſubſtantiationis pugnat cum Scriptura, quia Evangeliſtæ & Paulus expreſſè nominant panem non ſolùm in actinne Cœnæ, ſed etiam poſt conſecrationem ſive benedictionem, nemo verò ex illis vocat nudam ſpeciem, ſive nuda accidentia panis. Matth. 26. v. 26. Marc. 14. v. 22. Luc. 22. v. 19. 1. Cor. 23. *Cœnantibus illis accepit Jeſus panem, benedixit, fregit ac dedit diſcipulis dicẽs. Accipite, comedite, hoc eſt corpus meum* 1. Cor. 10. v. 16. *Panis quem frangimus, nonne communicatio eſt corporis Chriſti? Unus panis unum corpus multi ſumus, quia de uno pane participamus.* 1. Cor. 11. v. 26. *Quotiescunque manducabitis panem hunc & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat* v. 27. *Quicunque manducaverit panem hunc vel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini* v. 28. *probet ſeipſum homo & ſic de pane illo edat & de calico bibat.* Bellarm. excipit vehementer obeſſe noſtræ ſententiæ, quod Pronomen *Hoc*, demonſtrat panem, *Valdè miror* (inquit) *Lutheri, Chemnicii & aliorum imprudentiam, qui tantopere urgent, panẽ demonſtrari pronomine illo HOC, quanto enim fortiùs id probãt, tantò ſeipſos fortiùs ligant & impediunt. Nam ſi Dominus ait: Hic panis eſt corpus meum, neceſſariò ſequitur, ut aut falſa ſit Domini ſententia, ſi nimirum propriè panis materialis dicatur eſſe corpus Domini, quod apertè implicat contradictionem: aut panis ſit corpus non propriè, ſed figuratè, quod volunt Calviniſta: aut denique panis non manens panis, ſed benedictione mutatus ſit in corpus Domini, quæ eſt ſententia Eccleſia.* R. Pronomen *Hoc* denotat quidem panem, ſed non ſolum, verùm totum complexum, ut oſtendimus ſuperiùs. §. 83. & poſtmodum pleniùs demonſtrabimus. Chriſtus noo dicit, Panis eſt corpua meum, ſed *Accipite, comedite, Hoc eſt corpus meum*: interim oon improbamus hanc propoſitionem. Panis eſt corpua Domini, ſi accedat legitima expoſitio ex ipſis Inſtitutionia verbis deducta, Paois ſacramentaliter eſt corpus Domini, i. e. manducato pane in ſacra cœna manducatur etiam corpus Domini, propter unionem ſacramentalem quæ ſoli Deo cognita & piè à oobis credenda, oequaquam verò curinſè inveſtigaoda eſt. Atque hæc eſt vera & orthodoxa illius propoſitionis explicatio, neutra verò illarum, quas Bellarmious adducit. Quando ergò nobis opponitur, quod panis dicatur corpus Chriſti vel propriè vel figuratè, reſpondemus dari tertium, videl. myſticè ſacramẽtaliter & inuſitatè. Monendum tamen, quòd vox *figurata* ſit ambigua, aliquando enim accipitur ſtrictè pro tropica, aliquando verò latiùs pro inuſitata, quæ non congruit ad regulas propriè prædicationis, quæque declaratione ex verbis Domini indiget. Et hoc ſenſu figurata dicitur hæc propoſitio. Pania eſt corpus Domini in Protoc. Colloq. Maulbrun. Ann. 64. inſtit. pag. 160. Sed propter inſidias Calvinianorum præſtat vocare inuſitatam ſacramentalem & myſticam prædicationem, cujus ſenſus is eſt, quòd inter panem Euchariſticum & corpus Domini ſit unio ſacramentalis. Confirmat hanc ooſtram ſententiam Apoſtolus, quando 1. Corinth. 10. v. 16. ſcribit. *Panis quem frangimus, eſt communicatio corporis Chriſti*, nimirum in ipſa illius benedicti panis diſtributione & manducatione, ſic euim Chriſtus in verbis inſtitutionis. *Accipite, comedite, hoc eſt corpus meum.* Ex quo loco Apoſtolico evidenter refellitur expoſitio Bellarmini, qui ſeq. parag. ſic infert. *Falſum eſt, panem eſſe corpus Domini, niſi addas aut ſubintelligas mutatum.* R. Imò v. Apoſtolus panem vocat communicationem corporis Chriſti, at num aqua mutata poteſt dici commuoicatio vini? Quare cùm Apoſtolus poſito ſubjecti loco pane non dicat ἁπλῶς & ſimpliciter, illum eſſe corpua Domini, ſed mutet prædicatum & dicat panem eſſe *κοινωνίαν* corporis Domioi, manifeſtè inde colligitur, in propoſitione Chriſti per pronomeo *Hoc*, noo deootari tantummodò panem.

Exceptiones Bellarmini de appellatione panis.

123. Quod attinet alteram argumenti partem de appellatione panis poſt conſecrationem, ad eam regerit Bellarminus, *apud Paulum panem vocari poſt conſecrationem, non ſpectrum, nec accidentia ſine ſubjecto, ſed verum cibum ſuper ſubſtantialem, qui panis dicitur, vel quia ex pane factus eſt, vel quia figuram panis externam retinet, vel quia habet effectus & proprietates panis, vel quia more Hebraico omnis cibus dicitur panis, ſiquidem manna vocatur panis in Scriptura frequentiſſimè.* Reſp. 1. in articulis fidei non eſt diſcedendum à litera, niſi fidei analogia noa cogat & Scriptura ipſa figuram monſtret & explicet, aliàs nulla remanebit doctrinæ Chriſtianæ certitudo, ut oſtendimus in tract. de Interpr. Script. §. 148. & ſeqq. Jam verò nullâ neceſſitate cogimur à literali ſenſu verborum Apoſtolicorum hoc loco recedere, nec uſpiam Apoſtolua indicat figuratè paoem dici. 2. Bellarmin. lib. 3. de verbo Dei c. 3. rectè diſputat, *ex ſolo ſenſu literali duci firma & apodictica argumenta*; afferat igitur evidentem Scripturæ textum, in quo figura illa explicetur. 3. Idem Bellarminua contra Calvinianos, qui corpus per figuram corporis exponunt lib. 1. de Euchar. c. 10. diſputans rectè ſic ſcribit: *Scriptura, cùm accipit impropriè corpus Chriſti, id eſt, pro Eccleſia, continuò ipſum explicat. At hoc loco nullus Evangeliſta neque Paulus explicuit corpus accipi impropriè, relinquitur igitur, ut* (quod) *propriè accipi debeat.* Idem urgem⁹ contra Bellarminum. Nullus Evangeliſta nec Paulus expoſuit panem accipi impropriè ac metaphoricè, relinquitur igitur, quod propriè accipi debeat. Si in Calvinianis Bellarminus hoc improbat & meritò quidem, quòd à proprietate verborum in parte materiali cœleſti diſcedunt, nec ſibi indulgere hoc debet, ut ab eadem verborum proprietate in parte materiali terrena diſcedat. Sicut Calviniani deſtituuntur expreſſo textu & efficaci argumento, quo probent per corpus figuram corporia intelligendam: ita quoque Bellarm. deſtituitur expreſſo textu & efficaci argumento, quo probet per panem figuram externam panis intelligendam eſſe. 4. Dn. Chemn. hoc urget, eſſe valde abſurdum io Scripturis ita ludere, ut in eodem capite panis modò propriè, modò tropicè accipiatur. Cum ergò 1. Cor. 11. v. 23. nomen panis omoinm conſenſu propriè accipiatur pro pane triticeo, quando Paul⁹ dicit: *Accepit panem, & gratias agens &c.* oportet etiã paulò intrà propriè accipere, quando idem ait: *Quotiescunque manducabitis panem hunc.* Bellarm. regerit, *non eſſe ita abſurdum in eodem capite variè accipere aliquam vocem, quando analogia aliqua & ſimilitudo inter eas res invenitur, Nam Exod. 7. virga Aaronis vocatur virga, antequam verteretur in colubrum & rurſum in eodem capitulo vocatur virga cùm eſſet coluber.* Reſp. Probanda prius erat traoaſubſtantiatio expreſſis Scripturæ dictis, ſicut

Exod.7. expreſſè dicitur virga in colubrum verſa, eſt ergò magna diſſimilitudo in exemplis. Regerit Bellarm. *Apoſtolum ſatis declaraſſe variam panis ſignificationem ex mutatione facta in pane. Nam ante conſecrationem abſolutè nominavit panem dicẽs, accepit panem; poſt conſecrationem autem ſemper addidit Pronomen, quo judicaretur ſermonem eſſe de pane conſecrato & mutato: ait enim quotieſcunque manducabitis panem hunc, id eſt, panem ſic benedictum & conſecratum & proinde mutatum in aliam ſubſtantiam. Adde quod de pane non mutato falſum eſſet quod Paulus dicit: Qui manducat indignè, judicium ſibi manducat & reus erit corporis & non dijudicans corpus Domini.* Reſp. de pane conſecrato Paulum loqui concedimus, de pane eſſentialiter in corpus Chriſti mutato ipſum loqui non concedimus: ἀναιδύτως hæc duo confundit Bellarm. quæ tamen ſunt diſtincta. Particulæ illæ δεικτικαὶ reſpiciunt ſuperiora & oſtendunt Apoſtolo ſermonem eſſe de illo pane, de quo dixerat quòd ſit communicatio corporis Chriſti, non autem quod ſit mutatus in ſubſtantiam corporis Chriſti. Omnia illa quæ Bellarmin. adducit, probant contra Calvinianos, non ſolùm panem in cœna manducari, nequaquam verò probant, panẽ transſubſtantiatum manducari, datur enim tertium, videl. panem, cui ſacramentaliter unitum eſt Chriſti corpus manducari, vel quod idem eſt mediante pane manducari Chriſti corpus. 5. Arbitratur autem Bellarmin. ſe reperiſſe non quod pueri in faba, dum contra D. Chemnitium hoc urget, *quod Paulus in eodem capite decimo nomen panis propriè & metaphoricè accipiat v.16. Unus panis, unum corpus multi ſumus, qui de uno pane participamus.* Reſp. ſecundùm Pontificios vocabulum *Panis* utrobiq; impropriè & tropicè accipitur. E. non poſſunt hanc ἔνςασιν ſalvis ſuis hypotheſibus nobis opponere. Quod autem nos *panis* vocem in priore ſaltem iſtius verſiculi membro tropicè accipiamus, eò nos ducit ipſe textus, *omnes unus panis ſumus,* utique non naturalis ſed metaphoricè, quia *unum corpus* myſticum ſumus. Probent Pontificii eadem neceſſitatis lege nos cogi, ut in membro poſteriori (*nam omnes de uno pane participamus*) etiam tropicè vocabulum Panis accipiamus. Probent etiam ſignificationem tropicã panis in membro poſteriori uſpiam in Scripturis expoſitam eſſe, ſicut in membro priore immediatè additur declaratio. *Unus panis, unum corpus ſumus.* Quin potius D. Apoſtolus perſpicuè indicat, panis appellationem etiam poſt conſecrationem eſſe propriè accipiendam. Cùm enim dixiſſet v. 23. *Chriſtum accepiſſe panem & gratias egiſſe &c.* v. 27. infert. *Itaque quisquis ederit panem indignè* &c. particula ὥςε indicat connexionem. Aut ergo vocabulum Panis utrobique accipitur propriè, aut nulla erit ſermonis Apoſtolici connexio.

124. Quòd attinet rationes à Bellarmino adductas, propter quas panis poſt eſſentialem ſui mutationem priſtinam appellationem retineat, de illis in genere dicim⁹. 1. quod extra & præter Scripturam afferantur, ideoque conſcientia Chriſtiani in illis acquieſcere non poſſit. Et quam titubanti pede ipſimet Pontificii hîc incedant, patet ex ipſo Bellarm. qui lib. 1. de Euch. c. ult. ſic ſcribit. Reſpondent nonnulli. *Euchariſtiam vocari panẽ per tropum, quia fit ex pane, ſive quia antè fuit panis & afferunt multa exempla Scriptura, ut quod Geneſ. 3. Eva dicatur os Adami, Exod. 7. virga converſa in Dracones adhuc vocentur virgæ, quod Matth. 11. dicantur cæci videre, claudi ambulare quod Matt. 21. dicantur publicani & ſcortatores præcedere Phariſæos in regnum cœlorum. Sed* HÆC SOLUTIO NON VIDETUR SOLIDISSIMA. *Poſſent n. Adverſarii dicere, non ideo, quia alicubi res denominatur ab eo, unde facta eſt, ubiq; ita accipienda eſſe vocabula: ſecundo igitur* DICI POTEST *Scripturã vocare ordinarie res, ut apparent exterius. ſic n. ſerpentem æneũ vocat ſerpentẽ. Tertiò* DICI POTEST *&* MEO IUDICIO *optimè, vocari panem phraſi Hebraicâ, quia nomine panis intelligitur generatim omnis cibus: & deniq; quartò vocari panẽ, quia non ſolũ eſt cibus ſed eſt cibo ſolidus, præcipuus, ſubſtantialis, qualis eſt panis triticeus inter cibos corporales.* Hacten⁹ Bellar. neſciens ubi certù pedẽ figat Lanfranc. diſputãs, quare poſt conſecrationem appelletur panis, affert uſitata illa *vel quia ex pane conficitur & accidẽtia panis retinet: vel quia animã ſatiat &c.* Agnoſcẽs a. illa infirma & incerta eſſe addit, *vel alio aliquo modo, qui à Doctorib. comprehendi poteſt, a nobis non poteſt.* At longè aliud eſt (uti ſupra ex D. Luth. monuimus) Scripturã eo modo intelligi poſſe, quàm eo modo intelligi debere, poſterius quietã reddere poteſt conſcientiam, non a. prius. Et repetẽda hoc loco ſunt argumenta noſtra, quæ pro aſſerendo τῷ ῥητῷ in verbis cœnæ adduximus, ea n. probant, nõ tropicè ac figuratè, ſed propriè cibum Euchariſticũ dici panem. 2. quod ſint non ſolùm diverſæ, ſed etiam contrariæ atq; ita comparatæ, ut verę ſimul eſſe non poſſint. Si n. panis vocatur tropicè, ergò nõ propter vim nutritivam. Si vocatur panis, quia eſt ex pane factus, & quia olim fuit panis. E. non propter accidentia in præſenti.

125. Vidimus rationes illas conjunctas, breviter percurramus ſingulas, quantũ omninò roboris obtineant. Prima ratio erat, *vocari panem poſt conſecrationem, quia eſt ex pane factus.* Atqui Bellarm. ipſe lib. 1. de Euchar. c. 14. hanc rationem fatetur *non eſſe ſolidiſſimam*, addimus nos eſſe nullam propter exemplorum diſparitatem: in illis n. exemplis quæ adducuntur, non remanent externa accidentia, quæ tamẽ in pane Euchariſtico remanere contendunt. Quicquid transſubſtantiatur, amittit figuram veterem. Sic uxor Lothi converſa in ſtatuã ſalis, amiſſa priore corporis formâ accepit aliam. Gen. 19. v. 26. baculus Moſis in ſerpentem mutatus amiſit formã priorem Exod. 4. v. 3. aqua in nuptiis Cananæis mutata in vinum amiſit priſtinũ ſaporem, odorem, colorem Joh. 2. v. 9. Jam v. panis & vinum in S. cœna nõ amittunt priſtinum odorẽ, ſaporem, colorem, quod ſenſus & oculi renunciãt. Ergo non eſt facta eorum transſubſtantiatio. Pręterea ſemper in his Exemplis committitur petitio principii, probanda n. prius externorũ Elementorum μετουσιώσεως, ſicut Exod. 7. v. 10. virga expreſſè dicitur in colubrum verſa. Matth. 11. v. 4. cœci & claudi ſanati. Deniq; ſerpẽs appellatur virga ſecundùm Auguſt. q. 21. in Exod. *quia mox in priſtinam virgam erat rediturus.* At Pontificii transſubſtantiatũ panẽ negant redire in ſubſtantiam panis. Secunda ratio erat, vocari panem, quia externã figurã panis retinet. Reſp. hæc ratio itidem procedit ex particulari. E. ſecundùm ipſius Bellar. confeſſionẽ *non eſt ſolidiſſima.* Prętereà ſerpens æneus Num. 21 v. 10. & picti ac ſculpti leones in templo Salomonis 1 Reg. 10. v. 20. æquivocè tantũ vocantur Serpens & leones, num idem de pane Euchariſtico affirmabunt. Si ſpecies illa panis externa vera eſt, veram

etiam

Vocatur panis.

1. Quia eſt ex pane factus.

2. Quia figuram panis retinet.

etiam denotabit ſubſtantiam, quia figura præſupponit ſubſtantiam, nec eſt ſine ſubſtantia vel ſubjecto. Adde quod apud Moſen expreſſè additur, non verum ac naturalem, ſed æneum ſerpentem fuiſſe erectum, ac conſtat ex textu in templo Salom. non veros & vivos, ſed pictos tantum ac ſculptos leones fuiſſe, ſed apud Paulum nuſpiam hoc occurrit, quod propter externam tantùm figuram panis appelletur. Quin imò revocamus Bellarmino in memoriā quæ ſcribit lib. 3. de Euchar. c. 5. §. adhæc: ubi contra quorundam Scholaſticorum ſententiam diſputans ac ſtatuens, *quod Chriſtus totus cum magnitudine & omnib. accidentibus in Eucharistia exiſtat*, ſic ſcribit: *Certè ſubſtantia ſine quantitate & complexione quadam accidentiū caro dici non poteſt*. Eodem modo & nos dicimus, nuda accidentia ſine ſubſtantia non poſſe dici panem.

3. Quia habet effectus & proprietates panis.

Tertia ratio erat, vocari panem, *quia habet effectus & proprietates panis*, qui verò ſunt illi effectus? lib. 3. de Euchar. c. 23. dicit Bellar. *divino miraculo fieri, ut accidentia panis nutriant, ita tamē ut in magna copia ſumantur*. Digni ſanè erant illi homines, ut per menſem mero odore panis ac vini ſatis copioſè appoſiti nutrirentur, ut figmentorum ſuorū fidē nobis facerent. Donatus Marcellus à D. Horſtio Medico inſigni, amico noſtro ſingulari nō ita pridem in lucem edit' in Hiſt. Medic. mirab. lib. 4. cap. 12. inter exempla miraculoſæ inediæ ex Johanne Alexandrino refert, Democritum Abderitanum mellis, vel ut alii volunt, panis calentis odore quatriduo vitam ſuſtentaſſe, ſed rectè ibidem addit, odorem in exhalatione quadam materiali fundatos eſſe, & hanc nutritionem per odorem ultra dies tres vel quatuor nō poſſe protrahi, ideo quòd Oribaſius p. affect. comm. 12. ſcribit, Philoſophū quendam ad mellis odorem per quadraginta dies vixiſſe, in eo agnoſcendum eſſe ſphalma typographicum, quo loco quatuor appoſiti ſint quadraginta. Manardus etiam lib. 18. Epiſt. 6. arguit eos, qui putant odorem pro ſola qualitate ſumtum per ſpeciem, quam vocant *intentionalem*, nulli ſubſtantiæ innixam ad cerebrum accedere, cùm juxta Ariſtotelem odor ſit *fumida quadam evaporatio*, & juxta Galenum *effluxus quidam corporum*. Sed cùm ex hypotheſi Pontificiorum, panis Euchariſticus corpoream ſubſtantiam amiſerit omnem, ideò odor ejus, ne quidem ad momentum nutrire poterit. Et tamen Aimonius Monachus lib. 5. de geſtis Franc. c. 29. de Ludovico Pio refert, quod *per quadraginta dies ſolâ Euchariſtiâ victitarit*. Ariſtot. 1. de gener. & corrupt. text. 41. de diſcrimine nutritionis & accretionis diſſerens dicit, *quod res augeſcant alimento quatenus quantū eſt, ſeu prout ſecum novam affert quantitatem, nutriantur verò eodem quatenus caro eſt, ſeu prout in rei viventis ſubſtantiam converti poteſt eiq́ unire*. Conimbric. 1. de gen. & corrupt. cap. 5. q. 11. art. 2. teſtantur, *omnes Theologos ac Philoſophos communi ſenſu docere, quòd alimentum in rei nutritæ ſubſtantiam verè convertatur*, jam verò accidentia non poſſunt mutari in ſubſtantiam, quomodo ergo poterunt nutrire? Si dicas, *divino miraculo illud fieri poſſe*, reſpondemus, Deum ſine omni cibo miraculoſè corpus conſervare poſſe, ſed quid hoc ad ſententiam Pontificiorum facit? Si ad miraculum confugiunt, cur addunt *requiri ut in magna copia accidentia ſumantur*, ergóne Deus per accidentia in parva copia aſſumta divino miraculo non poteſt nutrire? Addit etiam Bellarm. *proprietates panis in illis accidentibus manere*, ſic ergo accidentia illa erunt gravia vel levia. Nos figmentis illis hoc opponim'. Si panis per conſecrationem amitteret ſuam ſubſtantiam, amitteret etiam ſuas proprietates & effectus, ſiquidem illæ fundantur in ſubſtantia panis, hi ex natura panis oriuntur.

4. Quia more Hebraico omnis cibus dicitur panis.

Denique quarta ratio erat, vocari panem *quia more Hebraico omnis cibus dicitur panis*. Reſp. Apoſtolus notanter addit panem *HUNC*, reſpicit ergò ad illum ipſum panem, de quo dixerat, quòd Chriſtus illum acceperit, fregerit, atque ad manducandum diſtribuerit, igitur generalis illa ſignificatio hîc non habet locum. Demonſtrandum eſt, Apoſtolum propter hanc cauſam cibum Euchariſticum vocare panem, aliâs principium petitur & figmenta humana loco verbi divini obtruduntur.

Ex loco Paulino 1 Cor. 10. v. 16. contra transſubſtantiationem concluditur.

126. Ad confirmationem hujus ſecundi argumenti pertinet illud, quòd Paulus panem Euchariſticum vocet *communicationem corporis Chriſti* 1. Cor. 10. v. 16. unde ſic colligimus. Nihil propriè dici poteſt communicatio ſuipſius. Si ergò panis propriè eſt κοινωνία corporis Chriſti, nō erit transſubſtantiatus in corpus Chriſti, niſi forte quis dicere velit κοινωνεῖν notare transſubſtantiationem. Quando in complexu ſeu integro quodam duæ res ſunt, quarum quælibet ſuum nomen ac definitionem retinet, tunc non eſt facta unius in alteram transſubſtantiatio, ſed utriuſque unio. Sic in perſona Chriſti ſunt duæ Naturæ, quarum quælibet retinet ſuum nomen ac definitionem. Ergò una Natura non eſt converſa in alteram, ſed facta eſt utriuſque unio. In homine ſunt duæ partes, quarum quælibet retinet ſuum nomen & definitionē. Ergò anima non convertitur in corpus, ſed fit utriuſque unio. Jam verò in ſacra cœna ſunt duæ res, quarum quælibet ſuum nomen, definitionem & Naturam retinet, ut ex verbis Chriſti & Pauli conſtat. Ergo non fit transſubſtantiatio vel eſſentialis converſio, ſed unio quædam. Ubi locum habet rei unius in alteram converſio, ibi altera non poteſt dici alterius κοινωνία. Sic aqua in nuptiis Cananæis in vinum converſa non poteſt dici κοινωνία vini, ſed dicitur aqua vinum facta, quando autem duæ res diſtinctę modo quodam uniuntur, & ſimul exhibentur, tunc unum rectè dicitur communicatio alterius. Sic flatus Chriſti corporeus rectè dici poteſt communicatio Spiritus ſancti, quia in & cum illo flatu corporeo datus fuit Apoſtolis Spiritus ſanctus Joh. 20. v. 23. ** Quod aliquid eſſe dicitur per κοινωνίαν, non eſt id quod dicitur οὐσιωδῶς & eſſentialiter, adeoq; non per μετουσίαν, cùm κοινωνία & μετουσία ſibi mutuò opponantur. In illa enim ſunt duo termini actu, alter, cui aliquid communicatur, alter qui communicatur. In μετουσίᾳ tantum eſt unus actu termin', nempe ipſum transmutatum, terminus autem à quo non amplius eſt ſed vel in nihilum redactus vel in privationem ſolutus eſt. In κοινωνίᾳ igitur utrumque eſt panis & corpus: vinum & ſanguis: in μετουσίᾳ verò tantum eſt corpus & non ſimul panis, eſt tantum ſanguis & non ſimul vinum. ** Concludimus igitur, panis Euchariſticus dicitur communicatio corporis Chriſti. Ergò non eſt eſſentialiter mutatus in corpus Chriſti. Relatio verſatur ad minimum inter duo. Jam verò κοινωνία eſt relatio: Ergo ut panis verè & propriè dicatur κοινωνία corporis Chriſti, oportet eſſe à corpore Chriſti diſtinctum quid. Quemadmodum limitatio eſt relatio inter duo diſtincta, videl. limitans & limitatum: ita communicatio eſt

relatio inter duo diſtincta, videl. inter panem communicantem, & corpus Chriſti communicatum. Panis & corpus Chriſti ſunt unum Sacramentale propter unionem; interim tamen, quia panis eſſentialiter non mutatur in corpus Chriſti, nec corpus Chriſti in panem, ſed manent diſtinctæ Naturæ, inde panis dicitur communicatio corporis Chriſti, non autem mutatus in corpus Chriſti, vel eſſentialiter ipſum corpus Chriſti. Breviter; Apoſtolus loquitur de tali pane, qui frangitur, quod ſolis accidentibus non convenit: illum panem vocat *κοινωνίαν* corporis, non eſſentialiter ipſum corpus: præmittit, calicem eſſe *κοινωνίαν* ſanguinis, ubi per calicem verum non transſubſtantiatum calicem intelligit. Ergo & per panem non transſubſtantiati panis accidentia, ſed verum panem intelligit.

3 Transſubſtantiatio pugnat cum analogia fidei.

127. Atque hæc ſunt duo principalia argumenta, quibus figmentum transſubſtantiationis oppugnamus, addemus alia minus principalia. Arg. III. Quodcunque dogma pugnat cum analogia fidei, id pro articulo fidei haberi nequit. Dogma transſubſtantiationis pugnat cum analogia fidei. Ergo pro articulo fidei acceptari nequit. Minorem confirmamus 1. Omne Sacramentum conſtat verbo & Elemento externo. Sola accidentia non veniunt nomine Elementi. Ergo cœna Domini ex hypotheſi Pontificiorum carebit externo Elemento. Pertinet hûc locus Irenæi lib. 3. adv. hæreſ. c. 34. *Eucharistia conſtat duabus rebus terrenâ & cœleſti.* Excipit Bellarm. *ſpecies ſenſibiles eſſe illud externum Elementum.* Reſp. imò verò externum elementũ in Sacramentis ſemper eſt ſubſtantia, ut patet ex inductione. Verbum Sacramentale non mutat ipſam externi Elementi ſubſtantiam, ſed ad uſum Sacramentalem evehit, ut patet in aqua Baptiſmi, quæ non mutatur in ſpiritum, nec amittit ſuam ſubſtantiam, ſed unitur ei Spir. ſancti & ſanguinis Chriſti efficacia. E. panis Euchariſticus ſubſtantiam ſuam retinet, ſi vel maximè verbum Sacramentale accedat. 2. Sacramenta inſtituta ſunt ad confirmandã fidem rerum inviſibilium per ſigna viſibilia. At ſi panis Euchariſticus deſinit eſſe panis, noſque in ſymbolo externo ludificamur, quomodo fides noſtra hoc Sacramento confirmabitur? Bellarm. excipit *ad fidem inviſibilium confirmandam ſatis eſſe ſi externum ſignum verè percipiatur, etiamſi non ſequatur effectus ejus ſigni ut eſt rei naturalis.* Reſp. non de effectu naturali, ſed de ſubſtantia ſigni vel ſymboli externi jam agimus, ſi deſinit ſubſtantia ſigni, quomodo verè percipitur ſignum vel ſymbolum? Quamvis enim ſignum non ratione ſubſtantiæ, ſed ratione accidentium, quæ ſola ſunt ſigna ſenſibilia, ſignet (quod hoc loco Bellarminus urget) tamen cùm accidentia non ſint ſine ſubjecto, ideo etiam nõ poterunt ſignare ſine ſubjecto, ſi accidentia non amplius ſubſtratam habent ſubſtantiam, quam ſignant naturaliter, quomodo ſignare poterunt Sacramentaliter? Ac ſi vel maximè nuda accidentia ſignare poſſint, tamẽ non ſunt verum ſymbolum Sacramentale. 3. Per transſubſtantiationem tollitur analogia Sacramentalis inter rem terrenam & cœleſtem tum principalis tum minus principalis. Principalis analogia eſt, quod Panis Euchariſticus ſit organum & medium idoneum ad diſtributionem corporis vel ut Apoſtolus loquitur, *κοινωνία* corporis Chriſti: quodq; vinum benedictum ſit organum, ac medium idoneũ ad diſtributionem ſanguinis, vel ut Apoſtolus loquitur *κοινωνία* ſanguinis Chriſti. Minus principales analogiæ conſiſtunt in facultate nutriendi naturali, quam habẽt panis & vinum, ac in fructu cœnæ, qui eſt nutritio ſpiritualis ad vitam æternam. Item ſicut panis eſt ſubſtantia è multis granis collecta, vinum eſt ſubſtantia ex multis uvis expreſſa: ita unum corpus efficiuntur, qui de uno pane participant. At hæ analogiæ omnes tolluntur per transſubſtantiationem. Etenim ſi panis eſt eſſentialiter ipſum corpus Chriſti, propriè loquendo, non erit medium, per quod diſtribuitur corpus Chriſti. Ac proprietates illæ non poſſunt tribui nudis accidentibus panis & vini. Bellarminus ad analogiam principalem nihil reſpondet, ad minus principales hoc regerit, *non requiri ut panis verè nutriat & ex multis granis conſtet, ſed ſatis eſſe ſi naturaliter repræſentet rem quæ verè nutrit, repræſentationem autem & ſignificationem illam fieri per accidentia.* Declarationis cauſâ affert duo exempla. *Spiritus ſanct. apparuit in ſpecie columbæ ob analogiam inter columbam & Spiritum ſanctum & tamen non opus fuit, ut illa columba eſſet vera columba, quoad ſubſtantiã; ſed ſatis fuit, ut ſpeciem exteriorem columbæ haberet. Et ſerpens æneus Chriſtum repræſentavit ob analogiã inter Chriſtum & ſerpentem, & tamen non fuit ille verus ſerpens quoad ſubſtantiam.* Reſp. ſi panis verè eſt ſignum & ſymbolum ſacramentale, oportet ut accidentia illa externa ſubſtantiam habeant ſubſtratam, cùm enim accidentia nõ ſint ſine ſubſtantia, utique nec ſignare poterunt ſine ſubſtantia. De columba in qua deſcendit Spiritus S. diſputatur, an fuerit vera columba, an verò tantum ſpecies ſeu ſimulachrum columbæ. Tertull. lib. de carne Chriſti cap. 3. ſtatuit, *tàm verè fuiſſe columbam, quàm verè fuerit Spiritus.* Auguſt. (vel quicunque alius autor libelli de agone Chriſti cap. 22. ſcribit, *Spiritum non fallaciter apparuiſſe oculis hominum & ſpectatoribus imaginario phantaſmate illuſiſſe, ſed verum fuiſſe animal de novo ſine aliarum columbarum miniſterio creatum, quod poſt officium illud ſtatim eſſe deſierit.* Thom. part. 3. q. 39. art. 7. ad 1. *Spiritus dicitur deſcendiſſe in ſpecie vel ſimilitudine columbæ non ad excludendam veritatem columbæ, ſed ad oſtendendum, quod ipſe non apparuit in ſpecie ſua eſſentiæ.* Alii cõtrà diſputant, fuiſſe tantùm ſimilitudinem ſeu ſimulachrũ columbæ, quia in viſionibus uſitatæ ſunt tales apparitiones, quia additur particula *ὡσεὶ* & quia Lucas vocat *εἶδος*. Ita ſtatuunt Chryſoſtom᾽ homil. 11. in Matth. Auguſt. Epiſt. 102. & lib. 2. de Trinit. c. 5. Ambroſ. lib. 1. de Sacram. cap. 5. Sed quicquid ſit de illa columba, ſufficit quod ſpecies illa columbæ non fuerit ſine corpore quodam ſubjecto, quod agnoſcit etiam Barradius tom. 2. Concord. Evang. lib. 1. cap. 13. *Crediderim* (inquit) *columbæ fuiſſe effigiem pulcerrimæ & candidiſſimæ ex aere compactam.* Ita quoq; ſerpens æneus Moſaicus licet non fuerit verus ac vivus ſerpens, tamen effigies illa ſerpentis nõ fuit ſine corporea quadam ſubſtantia, ſed Pontificii ſtatuũt, ſpeciem panis Euchariſtici eſſe ſine ſubjecto. Adde quod in Euchariſtia non proponatur aliqua viſio vel apparitio, qualis fuit S. S. in ſpecie columbæ deſcendentis, neq; quædam figura, typus & repræſentatio, qualis fuit ſerpens æneus, ſed ſanctiſſimum Sacramentũ, ad quod requiritur rei non ſolùm cœleſtis, ſed & terrenæ veritas, ut unio ſacramentalis locum habere poſſit. Repetimus igitur argumentum Scoti ex Ambroſio: *In Sacramento veritatis non debet eſſe falſum. At ſi deſit ſubſtantia panis, erit falſitas in accidentibus. Accidentia*

Digitized by Google

tia enim externa ſunt naturalia ſigna interna ſubſtantiæ. Bellarm. regerit c. 24. reſp. ad argumentū 5. *fieri ſupra ordinem naturæ, ut ſub illis accidentib. deſit ſubſtantia panis.* Atqui hac ratione petitur principium & manet abſurdum ſcil. ſupra Naturæ ordinem fieri, ut ſit aliquid falſum in Sacramento veritatis. Neque quicquam momenti habet effugium Bellarmini, *quod etiam ſancti viri fallebantur, qui Angelos in ſpecie humana ſibi apparentes veros homines fuiſſe putabant*; quia diſpar ratio eſt inter apparitiones & Sacramenta, & quia viſibiles illas apparitiones ipſa Scriptura ſic explicat, quòd Angeli in aſſumtis illis formis ab hominibus conſpecti ſint, ac proinde illas formas non fuiſſe corpora verè humana; ſed de pane Euchariſtico nuſpiam in Scriptura aſſeritur, quòd non ampliùs ſit verus panis. Sed ponamus ſpeciem panis verè ſignificare, ſi vel maximè non ſit verus panis (ut n. panis Euchariſtici principale officium non eſt ſignificare, ſed exhibere corpus Chriſti, ita nec principaliter utimur argumento ab officio ſignificandi deducto) at num poterunt nodæ illæ ſpecies nutrire? Bellarm. audacter aſſerit, addita tameo limitatione, *ſi in magna copia ſumerentur*, quâ de re quid ſtatuendum ſit, vidimus ſuperius. Scholaſtici ut pronunciati hujus abſurditatem effugerent, aliter reſponderunt ad hanc quæſtionem Thom. p. 3. q. 77. art. 6. dicit, *Species illas nutrire eodem modo, quo ex illis aliquid generatur*, id conatur explicare art. 5. *Difficile* (inquit) *eſt aſſignare, quomodo ex illis ſpeciebus aliquid generetur. Quidam dixerunt, quod ex aere circumſtante, quidā quod redeat ſubſtantia panis & vini.* Utrumq; ipſe improbat & ſtatuit *in conſecratione dari quantitati, ut ſit primum ſubjectum ſubſequentium formarum, hoc autem cum ſit proprium materiæ, ideo ex conſequenti dari quantitati omne id quod ad materiā pertinet.* Biel. 4. ſent. diſt. 12. q. 1. art. 3. dub. 3. ſic procedit, *Sumtis ſpeciebus & eis alteratis uſq; ad eam diſpoſitionem, ſub qua non maneret ſubſtantia panis, ſi non præceſſiſſet conſecratio & ſub qua deſineret eſſe corpus Chriſti ſub ſpeciebus ſic alteratis producitur materia vel panis quæ præfuit, vel alia numero & illam materiam agglutinatam reliqua carnis ſumentis incipit informare forma hominis.*

Tranſſubſtantiatio evertit rei Naturam, de qua agit.

1:8. Argum. IV. Quodcunque dogma evertit naturam rei, de qua agit, pro articulo fidei haberi nequit. Dogma tranſſubſtantiationis evertit Naturam rei de qua agit. Ergo. Aſſumtum probamus. 1. Tranſſubſtantiatio evertit Naturam benedictionis divinæ, quia ex partis utriuſq; conſenſu Sacramentum Euchariſtiæ, conficitur benedictione divina. At illa res conſervat. Pontificiis benedictio illa efficit ut panis intereat & annihiletur. Excipit Bellarmin. c. 24. reſp. ad arg. 3. *Nego panem annihilari, aſſero a. veriſſimè converti. Nam etiamſi panis nihil ſit, tamen id in quod ipſe converſus eſt, non eſt nihil.* Et poſtea: *admiſſo panem per conſecrationem interire, ut ei ſuccedat corpus Chriſti, ſed aliud eſt interire & corrumpi, aliud annihilari. Corrūpitur ſive interit quicquid deſinit eſſe: at nō annihilatur niſi q. ita deſinit eſſe ut nihil ei ſuccedat, ita ut ejus deſitio terminetur ad nihil.* Deſūſit hoc ex Scoto, qui in 4. ſent. diſt. 11. ſcribit, *deſitio panis ſecundum ſe conſiderata eſt annihilatio & tamen ipſa converſio non eſt annihilatio, quia ejus terminus nō eſt nihil.* Reſp. Pontificii non conſentiunt in explicando tranſſubſtantiationis modo, ut poſtea plenius docebimus. *Quidam dicunt* (ait gloſſa can. ſpecies de conſecrat. diſt. 2.) *ſubſtantiam panis & vini mutari & converti in corpus Chriſti, alii in nihilum redigi vel in primordialem materiam reſolvi.* Eligat Bellarm. quicquid velit, cogetur admittere hoc abſurdum, quòd benedictio divina in Euchariſtia res terrenas corrumpat. Argumentamur autem contra Bellarminum hoc loco. Materia panis poſt conſecrationem aut manet & eſt aliquid aut interit & eſt nihil. Si manet & eſt aliquid jam non eſt tranſſubſtantiatio, ſed tantùm transformatio, quia non tota ſubſtantia interiit. Si eſt nihil, ergo ſit annihilatio. Neque eſt quòd proferatur ſucceſſio corporis Chriſti, quæro enim num corpus Chriſti ſit factum ex materia panis? affirmare videtur Thom. part. 3. q. 75. art. 3. ubi dicit, *non poſſe dari aliquem modum, quo Chriſtus verè incipiat eſſe in hoc Sacramento, niſi per converſionem ſubſtantiæ panis in ipſum, qua converſio tollitur poſitâ vel annihilatione vel reſolutione in præjacentem materiam.* Bellarminus verò lib. 3. de Euchar. c. 18. illam converſionem dicit *non eſſe productivam, ſed adductivam*, & ſic negat corpus Chriſti factum eſſe ex materia panis. At ſi corpus Chriſti non eſt factum ex pane, non habebit locum tranſſubſtantiatio, omninò enim aliud eſt ſucceſſio in locum ſubſtantiæ intereuntis, aliud eſt ſubſtantiæ unius converſio in aliam. 2. Tranſſubſtantiatio evertit naturam panis & vini remanentibus tantum modò accidentibus: evertit naturam accidentium, quæ ponit ſine ſubjecto, cùm tamen eſſe in ſubjecto ingrediatur definitionem accidentium. Bellarm. regerit *inhærentiam in ſubjecto ad accidentis eſſentiam non pertinere, cùm Baſilius homil. 6. hexaem. doceat, lucem primogeniam tribus diebus abſque vehiculo fuiſſe, cumque Ariſtoteles lib. 3. de anim. textu 9. ſeribat, quod aliud ſit magnitudo aliud eſſe magnitudinis.* Reſp. Quicquid abſque ſubjecto inhærentiæ ſubſiſtit, eſt ſubſtantia. At nullum accidens eſt ſubſtantia. Ergo nullum accidens abſque ſubjecto inhærentiæ ſubſiſtit. Propoſitio patet ex immediata illa diviſione Architę in ſcholis recepta. *Omne ens vel eſt in ſubjecto ut accidens, vel non eſt in ſubjecto ut ſubſtantia.* Ariſt. lib. Categor. cap. 1. & 3. explicante Zabarella in tabella ſuper Iſagoga Porphyrii docet, *proprium eſſe omnis accidentis eſſe in ſubjecto inhærentia, ſicut ſubſtantiæ non eſſe in ſubjecto inhærentia.* Idem aſſerit, quod *accidentis eſſe ſit ineſſe*, ut colligitur ex 5. Metaphyſ. text. 35. & ex 7. Metaph. c. 17. Thom. p. 1. q. 28. art. 2. *Accidentis eſſe eſt ineſſe ſubjecto.* Scal. ex 10. *Accidentis eſſe eſt inhærere* ex 325. ſect. 2. Diſputat, *accidentia habere ſuam eſſentiam conflatam ex potentia & actu*, interim addit, *utrumque habere pro cauſa efficiente ſubſtantiam* (quod intelligendum de efficiente per emanationem) atq; *inhærentiā eſſe peculiarem differentiam, quâ diſtat a ſubſtantia.* Suarez diſput. 14. ſect. 4. *Accidens ſuâ naturâ ineptū eſt ad ſubſiſtendum, ac proinde indiget aliquo ſubjecto ſuſtentante.* ** Bierm. in Metaph. inhærentiam eſſe de eſſentia accidentis ſic probat. 1. *Subſtantiæ propria conditio eſt non eſſe in alio. 2. per inhærentiam accidens formaliter Ens eſt, cùm præſertim accidens ex eo dicatur Ens, quod ſit Entis, id eſt, ſubjecti ſeu ſubſtantiæ Ens. 3. Si inexiſtentia accidentis dicatur diſtincta ab eodem, quæri poteſt, ſitne inhærentia iſta ſubſtantia an accidens. Si accidens pro Natura accidentis habebit aliam*

inoxiſtentiam. Si ſeipſo ineſt, cur non magis de primo verum. Ergo omnino inhærentia nihil aliud quàm ipſa accidentis eſſentia. Contra 1. *Inhærentia deſignat reſpectum ad aliud, quia inhærere eſt alteri inhærere. Si hoc dicitur eſſe de eſſentia accidentis. Ergo omne accidens relativum.* Reſp. alius eſt reſpectus relativus, alius abſolutus. Abſolutus eſt, qui dirigitur ad ſubjectum & dependentis, id eſt, accidentis ad ſubjectum. Relativus reſpectus dirigitur ad terminum oppoſitum. Nulla enim dependentia, ſed oppoſitio correlatorum. Relatio convertitur ad terminũ nõ ad ſubjectum, relatio parit contrarietatem relatorum. Inhærentia autem eſt reſpectus ſubjecti & accidentis dependentiam potiùs & conjunctionem quàm diſſidium & ſejunctionem arguens: 2. *Si inhærentia accidentis eſſentialis, quomodo relatio & quæ relationẽ ordine conſequũtur dicũtur accidentia adhærentia.* R. 1. inhærentia tribuitur accidenti reali, adhærentia accidenti intentionali. Nam adhærentia nihil aliud quàm notatio, quã animus noſter inter duo inſtituit atq; adeo adhærentia eſt applicatio rei per ſe exiſtentis ad liam rem & ſi cui reali convenit ſubſtantiæ convenit. 2. Et relationes & reliqua accidentia reſpectiva verè inhærent. Relatio enim ineſt ſuo fundamento, actio realiter ineſt in patiente, ſed res ad quam fit reſpectus, illa propriè adhæret.** Philoſophis calculum ſuum addit Juſtinus Martyr & Philoſophus in ἀθ. πίς. pag. 303. edit. Commelin. τὸ συμβεβηκὸς οὐ καθ' αὐτὸ πέφυκεν ἀλλ' ἐν τινι πρὸ ὑποκειμένοις ὑπάρχει. Zaborell. 2. de mat. prima cap. 17. *Materia non modo omnis receptivitatis eſt radix, ſed & omnis corporeitatis ratio, quæ facit ut res naturales poſſint eſſe corpora.* unde colligitur: primò, quod accidentia non poſſint eſſe, niſi adſit ſubjectum, in quo recepta ſuſtineantur, in ſe enim nullam habent materiam: ſecundò, quod accidentia non poſſint conſtituere ſubſtantiam: tertiò, quod *accidentia non accidentia, ſed ſubſtantiæ accidant*, ut loquitur Philoſophus 4. Metaph. cap. 1. Accidentia ergo illa panis & vini poſt conſecrationem aut conſtituent ſubſtantiam, quod eſt contra ſecundum, aut nulli prorſus inhærebunt ſubjecto materiâ panis & vini ſublatâ, quod eſt cõtra primum, aut nihil prorſus erunt. Præterea ſapor, color & odor ille ineſſe cenſendus, aut Chriſti corpori in quod panis eſt converſus, & ſic nova erat μεταμόρφωσις recipiente Chriſti corpore panis accidentia, vel concedendum eſt ineſſe ea accidentib9 poſt conſecrationem reſiduis, quod eſt contra tertium. ** Quo poſito tollitur diſcrimen inter ſubſtantiam & accidens, illud eſt abſurdum & rejiciendum. Sed poſito accidentia per ſe ſubſiſtere ſine ſubjecto tollitur diſcrimen inter ſubſtantiã & accidens, Ergo. Scal. lib. 4. de cauſ. Lat. Ling. *Subſtantia non eſt confundenda cum accidente.* At ſubſtantia in eo differt ab accidente, quod illa per ſe ſubſiſtat, hoc autem propter dependentiam ſuam niſi in ſubſtantia conſiſtere non poſſit. Argumentamur igitur porrò: 1. Quæcunque ad terminos contradicentes poſſunt redigi, illorum oppoſita eſt ratio. Atqui ſubſtantia & accidens ad terminos contradicentes poſſunt redigi. Ergo ſubſtantię & accidentis eſt oppoſita ratio. Ulterius: Cujus ratio formalis eſt per ſe ſubſiſtere, illius oppoſitum hoc habebit formale, ut non per ſe ſubſiſtat. Atqui ſubſtantiæ ratio formalis eſt per ſe ſubſiſtere. Ergo oppoſiti, quod eſt accidens, ratio formalis eſt, non per ſe ſubſiſtere, quod nihil aliud eſt, quàm alicui ſubjectivè ineſſe. Major eſt manifeſta, ut conſtat ex inductione aliarum ſpecierum omnium, quæ ſibi ἀντιδιῃρημένως ſunt oppoſitæ. Minor iiſdem ſua luce radiat. 2. Si ratio accidentium formalis non eſt inhærere alteri tanquam ſubjecto vel propterea hoc ſtatuendum erit, quia quædam eſſe poſſunt ſine ſubjecto, vel quia τὸ ineſſe ſaltem eſt proprium πάθος conſequens Naturam accidentium. At neutrum. Ergo. Ratio Majoris eſt manifeſta, quia nihil aliud obſtare videtur, præſertim cùm in confeſſo, pleraque neceſſariò depoſcere ſubjectum. Minor probatur quoad poſterius, quia ſi τὸ ineſſe eſt proprium accidens ipſorum accidentium, non minus etiam ſubſtantiarum proprium accidens erit per ſe ſubſiſtere ex Natura oppoſitionis. Quoad prius. Si aliqua poſſunt eſſe ſine ſubjecto, quærimus an illa per ſe ſubſiſtant, an verò non? tertium non datur. Si per ſe ſubſiſtant, erunt ſubſtantiæ quod implicat contradictionem. Sin minus, ſtat noſtra ſententia.** Neque verò judicamus operæ pretium diſputare, an miraculo divino inhærentia ab accidentibus ſeparari poſſet (Thomas p. 3. q 77. diſputat, *fieri non poſſe, ut miraculosè definitiores ab aliqua re ſeparetur.* Jam verò eſſe in ſubjecto ingreditur definitionem accidentium, ergo non poterit ab accidentibus ſeparari) probent prius ex divinis Scripturis Dei voluntatem, quod ſcil. velit accidentia panis & vini conſervare abſque ſubjecto & ſublata erit omnis de Natura accidentium & potentia divina diſputatio. Quod ad lucem primogeniam attinet, diſcrepantes de ea ſunt veterum ſententiæ. Maximè probabilis eſt eorum ſententia, qui è vocis proprietate, ex opere diei quarti, ex lucis officio & natura cœli lucidi ſtatuunt, lucem illam primogeniam fuiſſe *corporis lucidi qualitatem, quod corpus proculdubio erat cœlum, jam quidem conditum, ſed aquis adhuc immerſum, unde etiam lux fuit exilior, utpote nondum ex aquarum nebulis educta nec in unam cœli partem, quæ nunc eſt Sol, collecta, ſed per totum hemiſphærium cœleſtis machinæ ſparſim diffuſa.* D. Geſner. in comm. c. 1. Geneſ. *Quæ ſit illa lux* (ſcribit Joh. Ferus Pontificius in illum locum) *variæ ſunt opiniones. Aliqui volunt lucem hanc fuiſſe nubem luminoſam, unde poſtea Sol formatus ſit. Alii volunt lucem hanc fuiſſe Solem licet nondum perfectum, ſicut poſtea quarta die effectus eſt. Alii volunt, quòd lux illa non proceſſerit à corpore aliquo luminoſo, ſed immediatè à DEO creata ſit. Sed quid opus ſubtiliter hæc velle indagare, cùm nihil certi hinc diſcere poſſimus.* 3. Transſubſtantiatio evertit Naturam corporis & ſanguinis Chriſti. Idem illud corpus in ſacra cœna accipimus, quod in mortem pro nobis traditum, eundem illum ſanguinem bibimus, qui pro peccatis noſtris in ara crucis effuſus. Atqui illud corpus eſt ex Maria virgine aſſumtum, non ex materia panis confectum. Filium Dei ex ſanctificatis Mariæ viſceribus veram humanam Naturam aſſumſiſſe & corporis habitaculũ ſibi formaſſe Scriptura aſſerit. Sed corpus & ſanguinem Chriſti ex pane & vino quotidiè à Sacerdotibus formari, nuſpiam tradit. Excipit Bellarm. *per transſubſtantiationem corpus Chriſti non produci, ſed ſuccedere ſubſtantiæ panis. Nego* (inquit) *Chriſti corpus vel ipſum Chriſtum Deum & hominem abſolutè à Sacerdotib. fieri. Aliud n. eſt Chriſti corpus conficere ex pane, quod faciũt Sacerdotes, aliud abſolutè corp9 Chriſti efficere. Ex pane Chriſti corpus conficere, non eſt ipſum producere, ſed in ipſum præexiſtentẽ panis ſubſtantiam*

com-

commutare. Et poſtea: *Dico corpus Chriſti ex pane fieri non tanquam ex materia, quomodo factum eſt ex carne Mariæ virginis, & quomodo ex ligno fit ſedes, ſed tanquam ex termino a quo, quomodo ex nihilo factum eſt cœlum, ex die fit nox & etiam ex aqua factum eſt vinum.* Reſp. Deſinant ergò abuti vocibus, ſi rem ipſam vocibus denotatam non agnoſcunt. Si corpus Chriſti non fit ex pane, tanquam ex materia, cur ergò dicunt panem transſubſtantiari & eſſentialiter converti in Chriſti corpus? dicant potiùs panis ſubſtantiam perire & ſuccedere in ejus locum Chriſti corpus. Nequaquam verò panem transſubſtantiari in Chriſti corpus, aliud enim eſt, ſubſtantiam in locum alterius ſuccedere, aliud ex una ſubſtantia in aliam converti. Ergo converſionem adductivam ſtatuere eſt *ἀντικείμενον ἐν προσκειμένῳ*. Si eſt converſio, non erit ſucceſſio vel adductio tantum, & ſi eſt tantummodò novæ ſubſtantiæ ſucceſſio, non erit converſio. Exempla quæ Bellarminus adducit, ipſi vel maximè adverſantur. Si enim eo modo fit corpus Chriſti ex pane, ſicut ex nihilo factum eſt cœlum, ex die fit nox, non ampliùs locum habebit transſubſtantiatio. Quis enim unquam dixerit, nihilum transſubſtantiatum fuiſſe in cœlum, diem transſubſtantiari in noctem? ſi verò eo modo ex pane fit corpus Chriſti, ſicut ex aqua factum eſt vinum, conſequēs fuerit, corpus Chriſti ex materia panis fieri; perire etiam unà accidentia panis, ſicut in vino illo Cananæo non amplius erant aquæ accidentia: ac Miſſifices eâdem poteſtate divinâ mutare panem in corpus Chriſti, quâ Chriſtus aquam mutavit in vinum, ut haud immeritò *creatores ſui Creatoris*, in Stella Clericorum dicantur.

5. Transſubſtantiationis dogma laborat perpetuis contradictionibus.

129. Arg. V. Quodcunque dogma laborat perpetuis contradictionibus, non poteſt haberi pro articulo fidei. Dogma transſubſtantiationis laborat perpetuis contradictionibus. Ergo. Qui de veritate minoris dubitat, adeat librum, cui titulus: *Reſolutorium dubiorum circa celebrationem Miſſarum occurrentium per venerabilem Dominum Iohannem de lapide Doctorem Theologum Pariſienſem Ordinis Carthuſienſis ex ſacrorum Canonum probatorumque Doctorum ſententiis diligenter collectum, & impreſſum Coloniæ in domo Quenclit Anno 1404.* adeat ſummam Angelicam tit. de Euchariſtia, adeat Scholaſticos in quartum ſententiarum commendantes, videat librum Willielmi Holderi, cui titulus: *Mus exenteratus.* Nos percurremus aliquas ſolùm contradictiones. 1. *Quærunt, an ſit aliqua virtus creata in verbis cœnæ ad transſubſtantiationem?* Thom. p.3. q.78. art. 4. *Sta[tuere], quod nulla virtus creata ſit in verbis cœnæ ad transſubſtantiationem, repugnat & dictis Sanctorum & dignitati Sacramentorum. Cùm ergo hoc Sacramentū ſit cæteris dignius, conſequens eſt quod in verbis formalibus hujus Sacramenti ſit quædam virtus creata ad converſionem faciendam inſtrumentalis tamen*, ibidem additq; *per hunc modum verba illa convertere panem in Chriſti corpus ſicut tactus manus Chriſti ſanavit leproſum.* Sed Biel. 4. ſent. diſt. 11. q. 1. art. 3. Dub. 5. contrà diſputat. *Sacramenta non efficiunt, quod ſignificant per aliquam virtutem inſiſtentem, ſed per virtutem divinā aſſiſtentem nec verba prolata aliquid efficiunt, niſi quod ad prolationem eorum Deus ſigno per ſe inſtituto aſſiſtens operatur, requiritur autem verborum prolatio ex inſtitutione Chriſti ut prævia, non ut concomitans.* 2. Quærunt, *an a Chriſto expreſſa & inſtituta ſit certa verborum forma ad transſubſtantiationem neceſſaria?* Durandus lib. 4. Rationalis c. 41. num. 15. *Quidam dixerunt, quod Chriſtus poſt benedictionem & converſionem fregit, nam tunc cōfecit, cum benedixit literam hoc ordine conſtruentes, accepit panem, benedixit, ſubaudiendum eſt, dicens: Hoc eſt corpus meum, & tunc fregit & dedit & ait: accipite & comedite, & iteravit: Hoc eſt corpus meum. Primo ergo protulit hæc verba, ut eis vim conficiēdi tribueret: deinde protulit eadem, ut Apoſtolus formam conficiendi doceret. Alii dixerunt, quod etiam Chriſtus prius fregit, quam conſecravit, nam prius benedixit & poſtea fregit & demum protulit verba illa, hoc eſt corpus meum, & tunc dedit & ſecundum hos & Sacramentum confecit & formam inſtituit poſt benedictionē, cùm dixit: Hoc eſt corpus meum, intelligentes illam benedictionem fuiſſe vel aliquod ſignum, quod ſuper panem expreſſit: quibus illud videtur obſiſtere, quod prius fregit quàm dixit: Hoc eſt corpus meū, nec eſt credibile, quod prius dederit, quam confecerit Sane dici poteſt, quod Chriſtus virtute divinâ nobis occultâ primo confecit & poſtea formam expreſſit, ſub qua poſteri benedicunt. Ipſe namq; virtute propria benedixit, nos verò ex illa virtute quam indidit verbis.* Scotus lib. 4. report. diſt. 8. q. 2. *Dico quod ignorantia eſt licita, ignorare quot verba præciſe requirantur ad formā conſecrationis ſanguinis, quia nec Chriſtus expreſſit, neq; Eccleſia. Unde quod dicit unus Doctor, quod Miniſter debet neceſſariò ſcire, quæ ſit forma præciſè, quia oportet eum intendere, conſecrare, illud eſt Sophiſma & falſum in ſe.* Et poſtea: *Græci non habent hanc formam & tamē non negamus eos conficere corpus Chriſti.* Thom. p. 3. q. 78. art. 1. *Quidam dixerunt, quod Chriſtus abſq; omni forma verborum hoc Sacramentum perfecit & poſtea verba protulit, hoc videntur ſonare verba Innocentii III. Quidam dicūt, quod illa benedictio facta ſit verbis nobis ignotis; quidam dicunt, quod Chriſtus illa verba bis protulit, primò ſecretè ad conſecrandum, ſecundò manifeſtè ad inſtruendum. Quidam dixerunt, quòd Evangeliſtæ non ſemper eundem ordinem in recitando ſervaverunt, quo res ſunt geſtæ.* Thomas ipſe putat, *quod participium dicens importet concomitantiam quandam verborum prolatorum ad ea, quæ poſt dicit: hoc ſenſu. Dum benediceret & frangeret & daret diſcipulis ſuis, hæc verba dixit:* HOC EST CORPUS MEUM. 3. Quærunt, *num propoſitio illa, Hoc eſt corpus meū, proferatur a Sacerdote recitativè vel ſignificativè?* Prius ſtatuit Innocentius, poſterius Alenſis, Thomas & alii. 4. Quærunt *an illis ſolum verbis, Hoc eſt enim corpus meum fiat transſubſtantiatio?* Scholaſtici plerique affirmant, ſed Scotus 4. ſent. diſt. 8. & ſumma Angelica de Euchar. membr. 1. q. 24. negant, *quia Sacerdos dicendo Hoc eſt corpus meum, non refert ad corpus Chriſti, ideo licet non ſint alia verba de ſubſtantia formæ quam prædicta, tamen de neceſſitate requiritur, ut exprimātur aliqua verba, ex quib. præfata forma ſolummodo determinetur ad corpus Chriſti, ſicut fit, cū dicitur in Canone. Fiat corpus dilectiſſimi Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui pridiè & aliter nihil fieret. Et hoc tene* (ait ſuma) *quamvis aliqui teneāt contrariū & male.* 5. Quærunt, *an Sacerdos panē virtute præfatorū verbor. transſubſtātiet in corpus Chriſti, ſi ad veneficia eo uti intēdit?* R. Angel⁹ in Suma. *Licet Thom. in 4. ſent. diſt. 11. teneat, quod talis conficiat, tamē non cures, ſed tene quod talis non conficiat, quia deficit intentio illius, qui hoc Sacramentum inſtituit, ut tenet Bonav. & multi alii, quamvis etiā opinio Thomæ poſſit ſuſtineri ſecundùm*

quod

quod Richardus ſuſtinet, ſi intelligatur, quod conficiens intendat primò conficere, licet conſequēter ad veneficia, ſed prima magis vocatur rationalis, & ideò tene eam. 6. Quærunt *qualis ſit converſio, an formalis vel ſubſtantialis vel alterius generis?* Lomb. 4 ſent. diſt. 11. lit. A. reſpondet, *definire non ſufficio.* Rupertus Tuitienſis lib. 2. de div. offic. cap. 2. *panem hypoſtaticè aſſumi à Verbo*, quem refutat Algerus lib. 1. de Sacram. cap. 6. Thom. p. 3. q. 75. art. 2. *Quidam poſuerunt poſſibile, quod ſubſtantia panis & vini maneant.* art. 3. *Quidam putantes impoſſibile, quod ſubſtantia panis vel vini in corpus Chriſti converteretur, poſuerunt, quod per confectionē ſubſtantia panis & vini vel reſolveretur in prajacentem materiam vel quod annihiletur.* art. 6. mentionem faciunt quorundam, qui ſtatuerunt, *materiam panis mutari in corpus Chriſti, ſed formam panis ſubſtantialem remanere eandem.* Idem repetit Gloſſa in c. Species 33. de conſecrat. diſt. 2. Durandus 4. ſent. diſt. 11. q. 3. vult *formam panis converti, materiam non converti, ſed manere ac informari Chriſti anima. Circa converſionem quæ fit in hoc Sacramento* (dicit Summa l. d. quæſt. 31.) *firmiter tenendum eſt quod ſubſtantia panis ſecundum totam ſuam materiam & formam exiſtent actu tranſſubſtantiatur, in totum corpus Chriſti actu exiſtens, ita quod materia in materiam & forma in formam ſcil. corpoream tranſſubſtantietur, ſolis accidentibus remanentibus ſecundum Benav.* Richard. Palud. in 4. ſent. diſt. 11. Thom. p. 3. q. 75. *Sed ſecundum Scotum* in 4. diſt. 11. *ibi non eſt converſio ſubſtantiæ in ſubſtantiam, quantū ad eſſe ſubſtantiale ſimpliciter, ſed quantum ad eſſe hîc, quia corpori Chriſti non acquiritur ſimpliciter eſſe, ſed hîc eſſe ſc. ſub ſpecie panis, unde acquirit novam præſentiam non amittendo antiquam: panis verò deſinit eſſe ibi, non acquirendo aliquam præſentiam alibi, unde licet illa deſitio panis ſecundùm ſe conſiderata ſit annihilatio, ipſa tamen converſio nullo modo eſt annihilatio, quia ejus terminus non eſt nihil, ſed nova præſentia corporis Chriſti ſub ſpecie panis.* Bellarm. lib. 3. de Euchariſt. c. 24. vocat *converſionem adductivam.* 7. Quærunt de accidentibus panis, *ubi fundentur poſt tranſſubſtantiationem?* Lomb. 4. ſent. diſt. 12. lit. A. *potiùs mihi videtur fatendum exiſtere ſine ſubjecto, quàm in ſubjecto.* Innoc. III. lib. 4. de myſt. Miſſ. c. 11. *In Sacramento corporis accidens non eſt in ſubſtantia, ſed ſubſtantia conſiſtit ſub accidente.* Thom. p. 3. q. 77. art. 1. *Quidam dicunt quod accidentia fundentur in aëre.* ſed art. 2. ſtatuit, quod *quantitas dimenſiva ſit ſubjectum illorum accidentium.* Catech. Rom. p. 2. de Sacr. Euchar. cap. 4. q. 337. ſequitur Innocentium & Lombardum, quod *accidentia illa ſuper omnem Naturæ ordinem ipſa ſe nullâ aliâ re nixa ſuſtententur*, ſed Bellarm. cum non ignoret in Lateran. Synod. ſeſſ. 3. Decretum, Scripturam ſacram veritati Naturæ non repugnare, eo quod verum vero non contradicat, ſtatuit *quantitatem dimenſivam remanentem eſſe reliquorum accidentiū ſubjectum.* lib. 3. de Euchar. c. 19. 8. Quærunt *quo tempore fiat tranſſubſtantiatio?* Gloſſa c. Cum omne de conſecrat. diſt. 2. lit. M. multas recenſet opiniones. *Quidam dicunt, quod non fiat tranſſubſtantiatio, niſi ultima ſyllaba* um *totius formæ prolata. Alii exiſtimant, ut Hugo, quod cum dicitur, Hoc eſt corpus meum, quod tranſſubſtantietur ſub illa conditione, ſcilic. ſi ſtatim ſubjungatur, Hic eſt ſanguis meus, aliter non. Alii dicunt incertum eſſe in rerum Natura, utrum in continenti fit corpus Chriſti. Aliis fit tranſſubſtantiatio in ultima litera* M. Vide Bielem 4. ſent. diſt. 11. q. 1. art. 3. dub. 4. Socin. 4. ſent. diſt. 13. Concil. 1. 9. Quærunt *quid fiat de aqua vino appoſita in tranſſubſtantiatione?* Thomas p. 3. q. 74. art. 8. ex Innocentio III. refert tres opiniones. *Quidam dicunt, quod aqua per ſe maneat vino in ſanguinem converſo. Quidam dicūt, ſicut vinum convertitur in ſanguinem Chriſti, ita aquam converti in illam aquam, quæ fluxit de latere Chriſti. Quidam dicunt, quod aqua convertatur in vinum, & vinum in ſanguinem Chriſti.* Durandus lib. 4. ration. c. 42. num. 6. magis ſobriè. *Quis hæc definire audeat.* Vide ſuperiùs §. 26. 10. Quærunt, *quomodo accidentia panis veneno inficiantur* (ſiquidem Heinric⁹ VII. Imperator Euchariſtiâ veneno illitâ necì datus, teſte Platina in vita Clementis V.) *quomodo vini accidētia inebrient* (Thom. in 1. Corinth. 11. *Si quis fortè plus æquo vini conſecrati hauſerit, ipſis accidentibus ſuſtentari poteſt, ac fortè etiā inebriari*) *quomodo vermes naſcantur ex ſpeciebus Euchariſtiæ?* Alii vermes iſtos *ex aëre*, alii *ex ſubſtantia panis reverſa* naſci dicunt. Durand. in rat. lib. 4. c. 4. Socin. 4. ſent. diſt. 12. contr. 3. pag. 121. Thomas *ex accidentib. in aëre fundatis* p. 3. q. 77. art. 5. Conimbr. 1. phyſ. top. 9. q. 5. art. 3. §. 3. & lib. 1. de gener. & corrupt. cap. 4. quæſt. 7. art. 2. §. 6. *in eo eventu receptis primùm in quantitate diſpoſitionibus, ad formam vermis ipſo generationis momento ſubjici à Deo materiam, vel denuò creatam vel aliunde aſcitam vel potiùs eandem quæ evanuerat, reproductam, ex qua ſimul cum forma vermis componatur.* Bellarm. lib. 3. de Euchar. cap. 24. reſp. ad arg. ſextum. *Vel mutatio in Pane Euchariſtiæ eſt ſola alteratio vel eſt corruptio. Si eſt ſola alteratio, ut calefactio, condenſatio, tum non requiritur materia ſeu ſubſtantia, nam accidētia omnia pro ſubjecto habent quantitatem, quæ in Sacramento manet: ſi verò fit corruptio ſpecierum, ut in nutritione humana, combuſtione &c. tùm requiritur quidē materia, ſed ea ſubſtituitur, à Deo in illo ipſo inſtanti, quo deſinunt eſſe aliæ ſpecies & hoc ſine miraculo, quia id rerū ordo exigit.* (Atqui illa corruptio quæ accedit hoſtiæ in corpus Chriſti tranſſubſtantiatę, aut eſt ab actione contrarii, aut à corruptione ſubjecti. Sed à neutra, non ab illa, quia corpus Chriſti non habet contrarium. Durand. 4. ſent. diſt. 12. q. 2. nec ab hac, quia materiam ſubjectam non habet, aliàs, non opus foret ſubſtitutione. Adhuc ergò quæritur, ubi prima recipiatur corruptionis impreſſio, ob quam ſuſtinendā alia ſubſtituenda ſit materia?) 11. Quærunt, *ſi mus comedit ſpecies panis, quid de corpore Chriſti* [illegible]*?* Innocentius lib. 4. de myſt. Miſſ. c. 9. *Fuerunt qui dicerent, quod ſicut poſt conſecrationem vera panis remanent accidentia, ſic & vera panis ſubſtantia. Hi facilè ſolvunt quæſtionem illam, quâ quæritur, quid à mure comeditur, cum Sacramentum corroditur*, Lombard. 4. ſent. diſt. 13. lit. A. *Quid ſumat mus vel quid manducet Deus, novit.* Bonav. 4. ſent. diſt. 13. q. 1. *Quidam dixerunt, quod mus ſumat Chriſti corpus. Sed quomodocunque hæc opinio muniatur, nunquam tamen adeò munitur, quin aures piæ abhorreant hoc audire, quod in ventre muris, quamdiu ſpecies ibi ſubſiſtunt, ſit corpus Chriſti.* contra Alenſis p. 4. q. 45. memb. 1. art. 2. *Si canis vel porcus deglutiret hoſtiam conſecratam integram non video, quare vel quomodo corpus Domini nō ſimul cum ſpecie trajiceretur in ventrem canis vel porci.* Joh. de Burgo de Chriſt. Euch. c. 10. *Mus comedens hoſtiam, ſuſcipit corpus Chriſti.*

Gloſſ.

Gloſſ. in c. Qui benè diſt. 2. de conſecr. *Non eſt dicendum, quod mus ſumat corpus Domini, ſtatim enim deſinit eſſe Sacramentum, ex quo ab eo tangitur. Si tamen dicatur, quod ſumat, non eſt magnum inconveniens, cùm ſceleratiſſimi homines iſtud ſumant.* Thom. p. 3. q. 80. art. 3. *in hoc caſu ſubſtantiam panis reverti dicit.* Bonav. 4. ſent. diſt. 13. q. 2. *novam ſubſtantiam creari putat.* Summa Angelica de Euch. tit. 3. q. 9. *Videtur, quod corpus Chriſti non tranſeat in ventrem muris, ſi illas ſpecies comedit, quia Chriſtus non eſt ſub illo Sacramento, niſi quatenus eſt ordinabilis ad uſum humanum ſcilicet ad manducationem, ſed quam citò mus rodit, tam citò inhabilem facit & Sacramentum eſſe deſinit.* ** Antoninus lib. de defectib. Miſſæ & Ioguen. in 4. ſent. q. 6. art. 4. ſuaſerunt, *murem ante omnia eſſe capiendum, ſub hac tamen conditione, ſi capi poſſit & non nimis celeriter elabatur. Quod ſi verè mus jam captus ſit, & quidem probabiliter ille ipſe, qui corpus Chriſti deglutivit, quæſitum eſt ampliùs, num corpus Dominicum in ventre muris, qui ſic in muſcipula circumfertur, adorandum ſit.* Bonav. lib. 4. ſent. diſt. 13. q. 2. Gabr. Biel lect. 84. *affirmandum hoc eſſe* collegerunt, *cum beato Chriſti corpori ſuus ubique honor deferendus ſit.* Negativam elegerunt Major in 4. ſent. diſt. 11. q. 3. & alii, *cùm ita videatur mus ipſe quodammodo coli, qui tamen nocens eſt & capitale ſupplicium meruit.* Ipſam verò muris pœnam quod attinet, Antonin' Archiepiſcopus Florentinus ſtatuit part. 3. ſumm. tit. 13. cap. 6. *murem eſſe comburendum, cineremque juxta altare ponendum.* Sed quia hoc periculoſum erat & metuendum, ne ipſum corpus Dominicum in ventre muris deliteſcens comburatur, ſuaſerunt Thom. 4. ſent. diſt. 9. q. 2. Inguen. 4. ſent. q. 6. art. 4. Petrus de Palude 4. ſent. diſt. 9. q. 1. *ut mus mactatus exenteretur & heſtia conſecrata excindatur, atque fideli poſt factam convenientem ablutionem manducanda proponatur.* Attamen quia nonnunquam fieri queat, ut hoſtia in mure non inveniatur ampliùs, diſceptatum porrò eſt, quid in iſto caſu dicendum ſit, ne ſcandalum præbeatur Laicis. Antoninus p. 3. tit. 13. cap. 6. arbitratur *forte per ſeceſſum emiſſam, quia tamen pia ab hoc aures abhorreant, rati ſunt* alii, ut Gabriel Biel can. Miſſæ lect. 84. Gloſſa de conſecrat. diſt. 2. probabilius dici, *quod per ſudorem emiſſa ſit heſtia, ſi modo demonſtrari queat, quod mures etiam ſudent.* Voluerunt tandem alii, *ut mus excommunicetur*, alii ut *projiciatur*, ſuadent ob ſimiles caſus alii, *ut Sacerdos, ſi non abhorreat, ob reverentiam corporis Dominici murem totum devoret.* Vide Holderum in mure exenterato p. 87. ** 12. Quæruot, *an Chriſti corpus ſub ſpeciebus in ſtomachum deſcendat, & vomitu rejiciatur?* Gloſſa in c. Tribus gradibus de conſecrat. diſt. 2. *Certum eſt, quod ſpecies quàm citò dentibus teruntur, tam citò in cœlum rapitur corpus Chriſti.* At Gregorius III. hanc gloſſam corrigit, ſic enim ex Thom. p. 3. q. 77. art. 4. in editione nova decreti Gregor. habetur. *Manet corpus Chriſti quàm diu ſpecies manent, quæ deſcendunt in ſtomachum & nutriunt, nec propriè rapitur in cœlum, unde nunquam diſcedit.* Cenſura quæ ſupervenit, *hac omnia deleri* jubet. Angelus in ſumma de Euchar. membr. 3. q. 5. talem profert diſtinctionem ex Richard. 4. ſent. diſt. 9. *Si ſpecies ſic in ore maſticentur, quod per digeſtionem ibi factam non corrumpatur in eis forma propria, ſed deſcendant in forma propria in ſtomachum, deſcendit & corpus Chriſti in ſtomachum per deſcenſum ſpeciei ſub quâ continetur, & tamdiu ibi manet corp9 Chriſti quamdiu in eadem ſpecie forma propria ſpecierũ ſalvatur. Si autem ſpecies panis tamdiu in ore maſticetur, quod per digeſtionem in ore factam corrumpatur, forma propria in eis & non deſcendat in ſtomachum, tunc nec corpus CHRISTI deſcendit in ſtomachum & ſic intelligitur illud de conſecrat.* diſt. 2. c. Tribus. *Cum dicitur, quam citò ſpecies dentibus atteritur, tam citò in cœlum rapitur CHRISTI corpus. Adde tamen ſecundum Bonavent. quod cum corpus CHRISTI maneat ſub illis ſpeciebus, quamdiu illa ſpecies ſit habilis ad refectionem humanam, quia ad hoc eſt ſtatuta & ad hoc ordinatur, & hoc habet, cum eſt extra ſtomachum in ſtomacho, quia ibi reficit & tamdiu corpus CHRISTI moratur, donec operationis refectio compleatur, ideò ſi quis evomit illas, evomit corpus CHRISTI & ſi ſpecies poſſunt diſcerni ab aliis debent ſumi cum reverentia & cremari & cineres juxta altare recondi &c.* Hæc deciſio ſummæ Angelicæ petita videri poteſt ex Concilio Colonienſi celebrato Anno 1280. in quo tale ſtatutum editum. *Si communicaturus evomuerit, partes diligenter & cautè, quæ reperiri poterunt, colligantur & contrita cum vino ab aliquo fideli ſumantur, reſiduum verò vomitus comburatur & reponatur in terram juxta altare.* Durandus contra lib. 4. ration. cap. 41. num. 41. *Cum Sacramentum tenetur, guſtatur & comeditur, Chriſtus corporaliter adeſt in viſu & in ſapore & quamdiu corporalis ſenſus afficitur, corporalis præſentia non aufertur. Poſtquam verò in percipiendo ſenſus deficit corporalis, deinceps non eſt quærenda præſentia corporalis, ſed ſpiritualis eſt retinenda, quia diſpenſatione completâ Chriſtus tranſit de ore ad cor, melius eſt enim ut procedat in mentem, quàm deſcendat in ventrem, cibus eſt non carnis, ſed animæ; venit ut comedatur non conſumatur: ut guſtetur non ut incorporetur: ore comeditur, ſed ſtomacho non digeritur; reficit animam, ſed non effluit in ſeceſſum.* Audacior Cajetanus in opuſc. tom. 2. tract. 2. cap. 3. *Falſiſſimum eſt, corpus Chriſti corporaliter ſumi, quoniam ſpiritualiter & non percipiendo, ſed credendo Theologi docent ſumi, in Euchariſtia.* 13. Quærunt, *cum ſola accidentia poſt conſecrationem ſuperſint, quomodo panis Euchariſticus frangatur?* Lombard. 4. ſent. diſt. 12. lit. B. *ſolet quæri de fractione & partitione, quæ ibi videtur, utrum vera ſit & ſi ibi vera fractio eſt, cujus res ſit vel in qua re fiat. Cumque ibi non ſit alia ſubſtantia quàm Chriſti, ſi in aliqua ſubſtantia eſt illa fractio, in corpore Chriſti videtur eſſe. Sed è contra cum ipſum corpus incorruptibile ſit, in ipſo non poſſe eſſe videtur. Ideò quibuſdam placet, quod ibi non ſit fractio ſicut videtur, ſed dicitur frangi, quia videtur frangi. Quibus objicitur, quod ait Ambroſ. nihil falſi putandum eſt in ſacrificio veritatis. Ad hoc illi dicunt, non fallit nos viſus nec fallitur, quod eſſet, ſic crederetur frangi ut videtur* & lit. C. *Alii verò dicunt, quod ſicut ibi ſpecies panis eſt & non eſt ibi res cujus vel in qua ſit illa ſpecies: ita eſt ibi fractio, quæ non ſit in aliqua re, quia nihil ibi frangitur, quod mirabiliter Dei potentia fieri dicunt, ut ibi ſit fractio, ubi nihil frangitur* lit. D. *Alii tradunt corpus Chriſti eſſentialiter frangi & dividi, & tamen integrum & incorruptibile exiſtere* lit. E. *Sed quia corpus Chriſti incorruptibile eſt, ſanè dici poteſt, fractio illa & partitio non in ſubſtantia corporis, ſed in ipſa forma panis ſacramentaliter fieri, id poſtea ſic declarat, quod in ſpecie viſibili fiat.* Hos & ſimiles

ſimiles diſputationum labyrinthos inexplicabiles ac portenta opinionum transſubſtantiatio peperit.

6 Transſubſtantiationis dogma parit multa abſurda.

130. Arg. VI. Tránsſubſtantiatio plurima ſecū trahit abſurda tum Theologica, tum Philoſophica, 1. ponit accidentia ſine ſubjecto. 2. accidentibus tribuit proprietates & effectus ſubſtantiæ. 3. concedit annihilationem. 4. Quantitatem conſtituit ſubjectum accidentium. 5. Ponit effectuum nutritionem ſcil. ſublatâ cauſâ; quæ ſunt abſurda Philoſophica. Poſitâ transſubſtantiatione. 1. non poſſunt verba inſtitutionis rectè & conſtanter exponi, ut apparebit poſtea. 2. vox panis in deſcriptione Cœnæ ſimul propriè & tropicè intelligenda. 3. Falſa eſt collatio Antiquitatis inter ſacram cœnam & perſonam Chriſti. 4. Concedenda eſt duplex converſio, aquæ in vinum & vini in ſanguinem. 5. Neganda eſt veritas externorum Elementorum. 6. Multa indigniſſima de corpore Chriſti concedenda. 7. Sequitur Chriſtum habere duo corpora, alterum quod ex Maria virgine aſſumſit, alterum quod ex pane formatur. 8. Pertinet etiam hûc quòd transſubſtantiatio peperit errores alios & ſuperſtitiones varias, videlicet ἀρτολατρείαν, repoſitionem hoſtiæ conſecratę, circumgeſtationem &c. quorum omnium nullum in ſacratiſſimæ hujus Cœnæ inſtitutione apparet veſtigium. Exceptionem de converſione adductiva conſiderabimus poſtea.

Dicta Patrum Trāſubſtantiationi adverſa.

131. Ut autem Scripturæ fundamentis, ita quoque Patrum calculo deſtituitur Transſubſtantiatio. 1. quia Patres vocabula panis & vini in hoc myſterio ſemper retinent, nuſpiam verò nudam ſpeciem vel ſola accidentia panis & vini appellant. Ignat. Epiſt. 6. ad Philadelph. *Una eſt caro Domini noſtri Jeſu Chriſti, & unus illius ſanguis, qui pro nobis effuſus eſt, & unus calix, qui pro nobis omnibus diſtributus, unus panis, qui omnibus fractus.* Dionyſ. de Eccleſ. Hierarch. c. 3. p. 136. *Hic panis unus manens ſingulis diſtribuitur.* Juſtinus in Apol. 2. p. 76. *Non ut communem panem, neque communem potum iſta ſumimus &c.* in Dial. cum. Tryph. p. 231. *Panem Chriſtus nobis tradidit in commemorationem corporationis ſuæ propter credentes in eum, quorum cauſa patibilis eſt factus facere; & poculum quod in recordationem ſanguinis ſui tradidit gratias agentibus facere.* Iren. lib. 4. c. 34. *Qui eſt a terra panis percipiens vocationem Dei, jam non communis panis eſt.* Clem. Alex. lib. 2. Pædag. c. 2. *Quod autem vinum eſſet quod benedictum eſt, oſtendit rurſus dicens diſcipulis, Non bibam ex fructu vitis hujus, donec bibero vobiſcum in regno Patris mei.* Cyprian. Epiſt. 75. *Quando Dominus corpus ſuū panem vocat de multorum granorum adunatione congeſtum, populum noſtrum quem portabat, indicat adunatum & quando ſanguinem ſuum, vinum appellat de botris atque acinis plurimis expreſſum atque in unum coactum gregem, item noſtrum ſignificat commixtione adunata multitudinis copulatum.* Canon Nicenus. *Iterum etiam hic in divina menſa ne humiliter intenti ſimus ad propoſitum panem & poculum, ſed attollentes mentem fide intelligamus in ſacra illa menſa Agnum Dei &c.* Cyrill. Hieroſ. catech. 4. *Ne conſideres tanquam panem nudum & vinum.* Bellarmin. regerit lib. 2. de Euchar. cap. 3. circa finem, *panem vocari Euchariſtiam, ſed panem cœleſtem & divinum non triticeum.* Reſp. ſanè in Euchariſtia non nudus panis, ſed etiam cibus cœleſtis videlicet corpus Chriſti nobis exhibetur, interim tamen panis non convertitur, eſſentialiter in Chriſti corpus, ſed ſacramentalis fit rei terrenæ & cœleſtis unio. 2. quia Patres duas res terrenam & cœleſtem in Euchariſtia agnoſcunt. Iren. lib. 4. cap. 34. *Qui eſt a terra panis percipiens vocationem Dei jam non eſt communis panis, ſed Euchariſtia duabus rebus conſtans terrena & cœleſti.* Euſeb. lib. 20. in Levit. cap. 8. *duas res* in cœna adeſſe dicit, & corpus manducari cum pane, quò refert typum Lev. 8. Excipit Bellarmin. lib. 2. de Euchar. c. 6. *per rem terrenam intelligi nuda accidentia quæ ſunt vera res, & verè terrena res, alioqui ſenſibus corporalibus apprehendi non poſſent.* Eodem effugio utitur Gregor. de Valent. Reſp. Irenæus notanter dicit, *quod panis percipiat vocationem Dei.* Jam verò Dei vocatio non tollit rerum Naturam: deinde vocat *rem*, non accidentia rei. Quamvis enim vocabulum Rei, commune ſit ſubſtantiis & accidentibus, tamen cum analogicè ſaltem accidentibus conveniat, ideò rarius de illis uſurpatur. Prætereà *ſi res terrena* accipitur tantum de accidentibus etiam res cœleſtis quæ eſt altera pars Euchariſtiæ pro accidentibus corporis Chriſti abſentis erit accipienda. Denique addit Irenæus: *ſic & corpora noſtra percipientia Euchariſtiam jam non ſunt corruptibilia ſpem reſurrectionis habentia.* At non ſumus incorruptibiles ſubſtantiæ vel Naturæ immutatione, ſed manente eadem ſubſtantiâ incorruptibiles reddimur: ita quoque panis & vinum in S. cœna mutantur non ſecundùm ſubſtantiam, ſed tantum ſacramentaliter. 3. quia materiale panis manere ſtatuunt. Orig. in comm. c. 15. Matth. circa finem. *Et ille cibus qui ſanctificatur per verbum Dei & obſecrationem juxta id quod habet materiale, in ventrem abit & in ſeceſſum emittitur.* Et poſtea: *Nec materia panis ſed ſuper illum dictus ſermo eſt, qui prodeſt non indigne Domino comedenti illum.* Bellarmin. lib. 2. de Euch. c. 8. reſp. ad 2. excipit, *materiale ab Origine vocari accidentia viſibilia, cum ex principalibus Euchariſtia accidentibus ſit magnitudo qua pertineat ad materiam.* At quæ Grāmatica hanc phraſin, quæ Rhetorica hunc tropum, quę Phyſica hanc confuſionem proponit, ut materia pro accidentibus intelligatur? 4. quia oculorum & ſenſuum judicium circa externa ſymbola non rejiciunt. Aug. in ſerm. ad neoph. citante Beda in 1. Cor. 10. *Quod vidiſtis panis eſt & calix, quod etiam oculi veſtri enunciant, quod autem fides veſtra inſtruenda poſtulat, panis eſt corpus, calix ſanguis Chriſti.* 5. quia naturam panis manere aſſerunt. Ambr. lib. 4. de Sacr. c. 4. *Vides quàm operatorius ſit Dei ſermo &c. Si ergo tanta vis eſt in ſermone Chriſti, ut inciperent eſſe qua non erant* (in creatione) *quanto magis operatorius eſt, ut ſint quæ erant & in aliud commutentur.* Chryſ. (vel quicunque alius autor) ad Cæſarium Monachum tempore exilii. *Antequam ſanctificetur panis, panem nominamus, divinâ autē illum ſanctificante gratia mediante ſacerdote liberatus eſt ab appellatione panis, dignus autē habitus eſt Dominici corporis appellatione, etſi natura panis in ipſo permanſit.* Theodoret. dial. 1. p. 339. edit. Colon. Orthodoxus inquit. *In myſteriorum traditione corpus panem appellavit & ſanguinem, id quod in calice infuſum & commixtum eſt.* Reſpondet Eraniſtes. *Ita nominavit.* Orthodoxus. *Atqui & quod eſt ſecundùm Naturam corpus, corpus jure vocabitur, & idem ſanguis.* Eraniſtes: *In confeſſo eſt*, Orthod. *Servator quidem certè noſter nomina commutavit, & corpori quidem*

id

id quod erat ſymboli ac ſigni nomen impoſuit. Symbola autem quod erat corporis. Itacum ſe vitem nominaſſet, ſanguinem, id quod erat ſymbolum appellavit. Eraniſtes. *Hoc quidem verè dixiſti. Vellem autem ſcire cauſam mutationis nominum.* Orthodoxus: *Manifeſtam eſt iaſtitutum iis, qui ſunt divinis myſteriis initiati. Volebat enim eos qui ſunt divinorum myſteriorum participes, nea attendere Naturam eorum quæ videntur, ſed propter nominum permutationem mutationi quæ fit ex gratia credere. Qui enim quod Natura corpus eſt, triticeum & panem appellavit, & vitem rurſus ſeipſum appellavit, is ſymbola & ſigna quæ vocantur appellatione corporis & ſanguinis honoravit, non Naturam quidem mutans, ſed Naturæ gratiam adjiciens,* οὐ τὴν φύσιν μεταβαλὼν, ἀλλὰ τὴν χάριν τῇ φύσει προστεθεικώς. Dial. 2. p.369. Eraniſta Eutychis partes propugnans. *Sicut ſymbola Domini corporis & ſanguinis alia quidem ſunt ante invocationem ſacerdotis, ſed poſt invocationem mutantur & alia fiunt: ita etiam corpus Domini poſt aſſumtionem mutatur in divinam ſubſtantiam.* (ex hypotheſi transſubſtantiationis argumentum hoc Eutychianum eſt ἀδιάλυτον, ſed videamus quomodo Orthodoxus ad illud reſpondeat.) *Quæ ipſe texuiſti retibus captus es. Neque enim ſigna myſtica poſt ſanctificationem recedunt à ſua Natura* οὐκ ἐξίσταται τῆς οἰκείας φύσεως· μένει γὰρ ἐπὶ τῆς προτέρας οὐσίας καὶ τοῦ σχήματος καὶ τοῦ εἴδους, *manent enim in priori ſua ſubſtantia, forma & ſpecie & videri & tangi poſſunt, ſicut & prius: intelliguntur autem ea etiam quæ facta ſunt & creduntur & adorantur* προσκυνεῖται, *ut quæ illa ſint quæ creduntur, Confer ergo imaginem exemplari & videbis ſimilitudinem. Oportet enim figuram eſſe veritati ſimilem. Illud enim corpus habet priorem quidem formam & figuram & circumſcriptionem & ut ſemel dicam corporis ſubſtantiam. Immortale autem poſt reſurrectionem factum eſt & potentius, quam ut ulla in ipſum cadat corruptio & interitus ſeſſioneque ad dextram dignatum eſt, & ab omni creatura adoratur, ut quod appelletur corpus Naturæ Domini.* Hæc Theodor. qui Epheſino & Chalcedonenſi Conciliis Oecumenicis interfuit. Excipit Bellar. 2. de Euchar. c. 27. *Theodoretum non loqui de ſubſtantia, qui diſtinguitur contra accidentia, ſed de eſſentia & Natura accidentium, quæ ipſe perpetuo nominat ſymbola.* Atqui totus contextus hanc gloſſam fortiſſimè refellit, conjungit enim Theodoretus φύσιν, οὐσίαν σχῆμα καὶ εἶδος, quæ omnia in externis ſymbolis manere aſſerit, & quâ ratione argumentum Eutychianum everti potuiſſet, ſi accidentia tantum panis poſt conſecrationem ſublatâ ſubſtantiâ manere conceſſiſſet? Bellarminus dicit, *ſi verum eſſet, manere in Eucharistia panem, Orthodoxus debuiſſet potius ex Euchariſtia argumentari contra Eutychianum*: Reſp. concedimus totum, idque reverâ fieri evidenter oſtendunt hæc verba Orthodoxi. *Quæ ipſe texuiſti retibus captus es* &c. Bellarminus regerit, *Theodoretum aliàs ſecum pugnare, cùm concedat aliquam mutationem.* Reſp. quam mutationem intelligat, evidentiſſimè explicat, ſacramentalem ſcil. quâ corpus Chriſti pani Euchariſtico unitur. Regerit Bellarminus, *Theodoretum ſeipſum explicare, ubi enim dixiſſet, Naturam ſymbolorum manere, probat, quia videmus & tangimus eundem colorem, eandem figuram & formam.* Reſp. à figura, forma, & colore ad præſentiam ſubſtantiæ argumentatur, ut contextus evidenter oſtendit, nequaquam v. quod Bellarminus ſomniat, per figuram, formam & colorem præſentiam ſubſtantiæ excludit. Hæc aperta veritas quoſdam ex ipſis adverſariis movit, ut Theodoreti teſtimonium nobis largirentur. Nam in Epiſtola Theodoreto præfixa in editione Romana per Stephanum Nicolinum Sabienſem Chalcographum Apoſtolicum Ann. 1547 ſcribitur, *Theodoretum in his locis de Transſubſtantiatione minùs commodè ſentire, excuſandum nihilominùs, quod de ea Eccleſia nondum legem tuliſſet.* Theodoreto conjungimus Gelaſium, quem Bellarminus fatetur ejuſdem cum illo ævi & ſententiæ fuiſſe. Sic autem ſcribit Gelaſius Epiſc. Roman. lib. adv. Eutych. & Neſtorium, qui habetur in Hæreſiolog. edit. Baſil. Anno 56. p. 689. *Certa* (lege certè) *Sacramenta quæ ſumimus, corporis & ſanguinis Chriſti divina res eſt, propter quod & per eadem divinæ efficimur conſortes Naturæ, & tamen eſſe non deſinit ſubſtantia vel Natura panis & vini.* Bell. reponit ſuam crambem, *per ſubſtantiam intelligi non internam ſubſtantiam panis; ſed exteriorem Naturam & proprietates.* Atqui contextus evidentiſſimè hoc gloſſema refellit, conjungit enim Gelaſius ſubſtantiam & Naturam, ac confert unionem ſacramentalem corporis & ſanguinis Chriſti, cum externis ſymbolis, cum unione perſonali divinæ & humanæ Naturæ. At quàm abſurda hæc collatio in Diſputatione contra Eutychen ſi ſtatuiſſet, panem eſſentialiter mutari in corpus Chriſti manentibus ſolùm externis accidentibus? Quod Gelaſius ſubjicit, *in divinam tranſeunt operante Spiritu S. ſubſtantiam*, id non de eſſentiali & ſubſtantiali panis in corpus Chriſti mutatione, ſed de ſacramentali accipiendum eſt, immediate enim addit *permanere in ſuæ proprietate Naturæ*, idq; declarat unione perſonali duarum Naturarum in Chriſto, in qua nulla fit abolitio, confuſio, vel permutatio vel transſubſtantiatio Bell. regerit, *non fuiſſe Rom. Pontificem; ſed Epiſcopum Cæſarienſem.* Atqui in Hæreſiolog. disertè nominatur Epiſc. Rom. & argumenta quib. contrarium probare nititur Bell. ſunt perquam levià & infirma, Greg. de Valentia regerit l. 2. de Idol. c. 5 *non extare hoc teſtimonium inter libros S. Gelaſii, quos contra Neſtorium & Eutychen ſcripſerit*: Poſtea addit, *non eſſe Gelaſii, ſed cujuſdam Gennadii, qui ſæpè alias erraverit.* Videns a. hæc eſſe frivola, ſubjicit, *per eſſentiam & Naturam panis permanentis non ipſam ſubſtantiam. ſed virtutem & efficaciam Panis intelligi.* Sed & hoc ἀσύστατον apertiſq; Gelaſii verbis contrarium eſſe videns, concludit. *Quod ſi maximè Gelaſius tanquam Doctor aliquis, non ut Pontifex determinans & unus item alter ex Patrib. hac in re lapſus errore fuiſſet, habemus certè pro veritate Transſubſtantiationis nubem teſtium.* R. quaſi v. liber iſte ideo non ſit Gelaſii, quia Tritemius in ſuo catalogo eum non recenſuit; quia non facit mentionem Hieron. Auguſtini & aliorum Patrum &c. per ſubſtantiam intelligi tantum virtutem & efficaciam, ipſis verbis repugnat, ac frivolum nimis eſt diſtinguere inter Gelaſium Doctorem & Gelaſium Pontificem, quis n. nos certos reddet, quando pronuncient Epiſcopi Romani ut Doctores, quando ut Pontifices? Certè quæ Leo, Innocentius & alii pauci ex Pontificibus ſcripſerunt autoritatem apud adverſarios habent verè Papalem. Adde quod Melchior Canus l. 11. loc. c. 6. *Diſtinctionem iſtam in jure Canonico à Gelaſio tanquam Pontifice comportatam aſſerit, & propterea fidem ei nullo modo denegandam.* Sed quicquid ſit de Gelaſio ſive Romanus ſive Cæſarienſis Epiſcop. fuerit, ſufficit nobis, quod

Bellarmin. hoc teſtimonium admittat, ac Gelaſium eum Theodoreto ejuſdem ævi fuiſſe largiatur. (Unde Card. Contarenus in colloq. Ratisbon. Anno 41. ad dicti hujus perſpicuitatem obmutuit.) 6. quia conferunt unionem ſacramentalem panis, & corporis Chriſti cum unione perſonali duarum Naturarum in Chriſto non propter unionis ταυτότητα in ſpecie, ſed propter convenientiam generalem, i. e. propter ſimilitudinem duarum rerum præſentium, & propter unum eundemque prædicationis modũ. Juſt. Apol. 2. p. 76. ὃν τρόπον διὰ λόγου Θεοῦ σαρκοποιηθεὶς Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν καὶ σάρκα καὶ αἷμα ὑπὲρ σωτηρίας ἡμῶν ἔσχεν, οὕτω καὶ τὴν δι' εὐχῆς λόγου τοῦ Θεοῦ παρ' αὐτοῦ εὐχαριστηθεῖσαν τροφὴν ἐξ ἧς αἷμα καὶ σάρκες κατὰ μεταβολὴν τρέφονται ἡμῶν ἐκείνου τοῦ σαρκοποιηθέντος Ἰησοῦ καὶ σάρκα καὶ αἷμα ἐδιδάχθημεν εἶναι. Cyprianus (vel quicunque alius autor) ſerm. de Cœna p. 450. *Panis iſte, quem diſcipulis Dominus porrigebat, non effigie, ſed Natura mutatus, omnipotentia verbi factus eſt caro, & ſicut in perſona Chriſti humanitas apparebat & latebat divinitas: Ita ſacre viſibili ineffabiliter divina ſe infudit eſſentia.* Verba Theodoreti Dial. 2. p. 369. vidimus ſuperius Gelaſius loco proximè citato. *Satis nobis evidenter oſtenditur, hoc nobis in ipſo Chriſto Domino ſentiendum, quod in ejus imagine profitemur, celebramus, & ſumimus, ut ſicut in homine ſc. in divinam tranſeant S. Spiritu proficiente ſubſtantiam permanente tamen in ſua proprietate Natura, ſic illud ipſum myſterium principale, cujus nobis efficientiam, virtutemq́; veraciter repræſentant, ex quibus conſtat propriè permanentibus unum Chriſtum quia integrum verumq́; permanere demonſtrant.* At hæc collatio planè foret Eutychiana, ſi panis eſſentialiter in corpus Chriſti mutari ſtatuatur. ** Ephrem Theopol. in libr. contr. Eutych. in Biblioth. Photii num. 229. probatur, per hypoſtaticam unionem nullam fieri Naturarum confuſionem, ſed unamquamque ſervare ſuam ſubſtantiam & ſuas proprietates, utitur ad id ſimilitudine unionis Sacramentalis, negans in Sacramentis mutationem fieri unius ſubſtantiæ in aliam. Verba ſunt. εἰ γὰρ καὶ ἑνὸς προσώπου καὶ ἑκάτερον, ἀλλ' οὐδεὶς ἂν εἰπεῖν δύναται νοῦν ἔχων, ὡς ἡ αὐτὴ φύσις ψηλαφητοῦ καὶ ἀψηλαφήτου, οὕτω καὶ τὸ παρὰ τῶν πιστῶν λαμβανόμενον σῶμα Χριστοῦ καὶ τῆς αἰσθητῆς οὐσίας οὐκ ἐξίσταται καὶ τῆς νοητῆς ἀδιαίρετον μένει χάριτος. καὶ τὸ βάπτισμα τὸ πνευματικὸν ὅλον γενόμενον καὶ ἓν ὑπάρχον, καὶ τὸ ἴδιον τῆς αἰσθητῆς οὐσίας, τοῦ ὕδατος λέγω, διασώζει καὶ ὃ γέγονεν, οὐκ ἀπώλεσεν. *Si enim & unius perſona, & utrumq́;,* (nempe manibus tractabile & intractabile) *nemo tamen qui mentem habeat, poterit dicere, eandem eſſe Naturam tractabilis & intractabilis, ſub aſpectum cadentis & inviſibilis, Sic etiam corpus Chriſti, quod à fidelib. accipitur & ſenſibilem eſſentiam non immutat & manet inſeparatum à gratia intelligibili. Et baptiſmus Spiritualis totum factus & unum quid exiſtens proprium ſenſibilis eſſentia, aqua dico, ſervat, nec amittit quod factum eſt.* (oſtendit autor, eandem eſſe rationem utriuſque Sacramenti, Euchariſtiæ & Baptiſmi, in neutro mutari ſubſtantiam Elementi, etſi fiat mutatio Spiritualis, quemadmodum in hypoſtatica unione Natura humana non mutatur in divinam ſed utraq; manet inconfusè.) ** 7. quia conferũt unionem Panis & corporis Chriſti in Cœna, cum virtute Spiritus S. in aqua Baptiſmatis. 8. quin & cum dono immortalitatis corporibus noſtris olim conferendo, ut poſtea videbimus. 9. quia externa ſymbola eo modo tractarunt, ut ſubſtantiationem à ſe ſtatui ipſo facto negarent. Heſych. l. 2. in Levit. c. 8. *tradit fuiſſe morem in Eccleſia igni tradi, quancunque remanere contigerat incenſumte.* Evagrius l. 4. Hiſt. Eccl. c. 36. refert. *Conſtantinopoli fuiſſe uſitatum, pueros ex ſchola vocare ad comeſtionem partium reſiduarum.* Concil. Matiscon. 2. can. 6. *Quæcunq; reliquiæ ſacrificiorum poſt peractam Miſſam in ſacrario ſuperſederint, quartâ vel ſextâ feriâ innocentes ab illo cujus intereſt, ad Eccleſiam adducantur & indicto eis jejunio eaſdem reliquias conſperſas vino percipiant.*

131. Adde quod tum ante, tum poſt Lateranenſe Concilium in Scholis adverſariorum diſputatum fuit, panis & vini ſubſtantiam poſt conſecrationem manere. Otto Friſingenſis Anno 1141. Credidit & ſcripſit, *panem & vinum manere in Euchariſtia.* Hic comites habet Petrum Abilardum. Petrum Caſſiodorum, & alios referente Chriſt. Agricola in Antipiſt. pag. 23. c. Panis eſt in altari. diſtinct. 2. de conſecrat. allegatur locus Ambroſii. *Si tanta vis in ſermone Domini &c.* qui apertè repugnat tranſſubſtantiationi. e. Hoc eſt quod dicimus diſt. eadem. *Hoc eſt, quod dicimus, quod modis omnibus approbare contendimus, ſacrificium ſc. Eccleſiæ duobus confici, duobus conſtare viſibili, elementorum ſpecie, & inviſibili Domini noſtri Ieſu Chriſti carne & ſanguine &c. ſicut Chriſti perſona conſtat & conficitur Deo & homine, quum omnis res illarum rerum Naturam & veritatem in ſe continet, ex quibus conficitur* (Chriſtus ut ſit verus Deus, non minus eſt verus homo, ſic externa ſymbola, ut ſint corpus & ſanguis Chriſti, non minus ſunt panis & vinum) Scot. 4. ſent. diſt. 11. q. 3. lit. B. *Circa hoc* (quæſitũ de converſione in Euchariſtia) *erant tres opiniones: una quod panis manet, & tamen cum ipſo verè eſt corpus Chriſti. Alia quod panis non manet, & tamen non convertitur, ſed deſinit eſſe vel per annihilationem, vel per reſolutionem in materiam, vel per corruptionem in aliud. Tertia quod panis tranſſubſtantiatur in corpus, & vinum in ſanguinem Chriſti.* At (inquit) *1. Veritas Euchariſtiæ ſalvari poteſt ſine iſta tranſſubſtantiatione. 2. Subſtantia panis ſub ſpeciebus magis eſt nutrimentum quam accidentia. Ergo magis repræſentat Chriſti corpus in ratione nutrimenti ſpiritualis. 3. Iſte intellectus, quod non ſit ibi ſubſtantia panis, videtur difficilior ad ſuſtinendum & ad ipſum ſequuntur plura inconvenientia quam ponendo, ibi eſſe ſubſtantiam panis. 4. Mirum videtur, quare in uno articulo, qui non eſt principalis articulus fidei, debeat talis intellectus aſſeri, ꝑpter quem fides pareat contemtui omnium ſequentium rationem.* Et poſtea. *Nihil eſt tenendum tanquam de ſubſtantia fidei, niſi quod poteſt expreſſè haberi de Scriptura, vel expreſſè declaratum eſt, per Eccleſiam, vel evidenter ſequitur, ex aliquo planè contento in Scriptura, vel planè determinato ab Eccleſia &c. Nunc a. non videtur expreſſè haberi non eſſe ibi ſubſtantiam panis. Nam Ioh. 6. ubi maximum probatur veritas Euchariſtiæ planum eſt, ubi Chriſtus dicit: Ego ſum panis vivus & 1. Cor 11. Paulus: Panis, quem frangimus, nonnè communicatio corporis Chriſti? Nec invenitur, ubi Eccleſia iſtam veritatem determinet ſolenniter, nec etiam qualiter iſtud poſſit ab aliquo manifeſtò credito evidenter inferri.* Durand. 4. ſent. diſt. 11. q. 1. art. 14. *Satis durum eſt & derogare videtur immenſitati divinæ potentiæ dicere, quod Deus non poſſit facere corpus ſuum eſſe in Sacramento per alium modum quàm per converſionem ſubſtantiæ panis in ipſum, maximè cùm ponendo converſionem fieri, difficillimum eſt videre.*

dere, qualiter ipſa faciat aliquid ad hoc, quod corpus Chriſti ſit in Sacramento. Occam in centiloq. Theol. conc. l. 4. q. 6. *ſubſtantiam panis manere, hoc dogma eſt minoribus incommodis obnoxium & ſacris Scripturis minus repugnans.* Idem l. 4. ſent. diſt. 11. q. 6. *In poteſtate Dei eſt eſſe ſubſtantiam ſub ſpecie panis & non eſſe. Ejus primus modus poteſt teneri, quia non repugnat rationi nec autoritati Bibliæ, & eſt rationabilior & facilior ad tenendum inter omnes modos, quia tamen determinatio Eccleſiæ in contrarium exiſtit, communiter tenent Doctores, quod ibi non remanet ſubſtantia panis* (de hoc Occamo pronunciat Scalig. exerc. 324. *quod ejus ingenium ingenia omnia vetera ſubverterit, nova ad invictas inſanias ob incomprehenſibiles ſubtilitates fabricaverit, atq; conformarit*) Petrus de Alliaco Card. Camerac. in 4 ſent. diſt. 11. q. 6. art. 1. *Tertia opinio fuit, quod ſubſtantia panis remanet &c. quicquid tamen ſit de hoc, patet, quod ille modus ſit poſſibilis, nec repugnat rationi, nec autoritati Bibliæ, imo eſt facilior ad intelligendum & rationabilior, quam aliquis aliorum, qui ponit, quod ſubſtantia panis deſerat accidentia, & non ſubſtantia corporis Chriſti. Et ſic non ponit accidentia ſine ſubjecto, quod eſt unum de difficilibus quæ hic ponuntur.* Biel. lect. 40. in Can. Miſſæ. *Quomodo ibi ſit corpus Chriſti, an per converſionem alicujus in ipſum, an ſine converſione incipiat ibi eſſe corpus Chriſti cum pane, manentibus ſubſtantia & accidentibus panis, non invenitur expreſſum in Canone Bibliæ.* In confeſſione Waldenſ. qui jamtum tempore Innocentii III. Transſubſtantiationis Patroni in multis provinciis floruerunt etiam hoc habetur, *quod panis aut vini Natura, aut ſubſtantia in S. Cœna minimè mutetur, quodq; Chriſti verba nullam converſionem inducant.* In Concil. Florentino 1438. cum Græci & Latini de Transſubſtantiatione convenire non poſſent, ut in ejus Actis continetur, non ideò minus unio inter Græcam & Latinam Eccleſiam ſubſignata eſt. Urgente enim Pontifice Eugenio 4. ut de divina panis transmutatione, quæ quidem quarta quæſtio fuit, in ſynodo ageretur: Græci dixerunt, *ſe ſine totius Eccleſiæ Orientalis autoritate quæſtionem aliam tractare non poſſe.* Tom. 3. Concil. p. 474. Gerſon. Canc. Pariſ. in Tract. de comm. ſub una ſpecie diſputat. *ſi Laicis ſub utraq; ſpecie Cœna detur, periculum eſſe ne aceſcat vinum.* (Atqui ſi ibi tantum Chriſti ſanguis & mera vini accidentia, nullum erit acoris periculum) Anno 1320. Johan. Pariſ. Doctor Theologus Profeſſione Dominicanus, publicè diſputavit, *panem per conſecrationem non transſubſtantiari*, de quo & librum conſcripſit Guidoni de Perpiniano Carmelitæ inſcriptum. Ann. 1370. Joh. Wicleſus in Acad. Oxonienſi Theolog. Profeſſor floruit, is apud Guilielm. Widefordum qui contra eum ſcripſit, ſic loquitur. *Manet panis & vini ſubſtantia, poſt ejus conſecrationem. Sacramentũ altaris eſt naturaliter panis & vinum, ſacramentaliter corpus Chriſti, quanquam aliqui fingunt ipſam eſſe accidens ſine ſubſtantia adjecta. Fructus iſtius dementiæ eſt blaſphemare in Deũ, ſcandalizare Sanctos, per mendacium accidentis.* Joh. Picus Comes Mirandulanus in concluſionibus ſecundum Scotum Romæ ſuperiori ſeculo publicè diſputatis concl. 2. *ſine converſione panis in corpus Chriſti, vel panéitatis annihilatione corpus Chriſti manducatur, quatenus nempè quamcunq; creaturam Deus ſuppoſitare poteſt, quo poſito & panis remaneat & corpus ſit cum pane.* Langus ſcriptor Pontificius & Imperat. Maximil. II. Conſiſtorialis fuit,

de eo ſic legitur in Indice Expurgat. Belgico. p. 36. & in Ind. Expurg. Hiſp. f. 140. *quæcunq; Langus prolixè ſatis de Euchariſtiæ Sacramento recenſet à pagina centeſima ſeptuageſima nona, uſque ad reſcriptum Hadriani Imp. p. centeſima nonageſima nona, judicamus delenda, nam multa continent parum religioni Catholicæ conſona, inter ea a. illud eſt præcipuum, quod Transſubſtantiationem non agnoſcit, ſed apertè contendit cum corpore & ſanguine Chriſti remanere veram panis & vini ſubſtantiam.* Caſſand. in conſult. ad Maximil. II. de Transſubſtantiatione p. 66. *Transſubſtantiationem & nomine & re novam eſſe: tutiùs eſſe Patrum & verbis & ſententiis ſtare, eò deniq; ventũ, ut ad Idololatriã ꝓximè accedatur*, inde ipſe quoq; in ſpongiam incumbit, ſic n. de eo index expurg. Belg. p. 36. *Quæ habet de Sacramento corporis & ſanguinis Chriſti, pertinent ad Eccleſiæ ſugillationem, deleantur*, Joh. Fiſcher. al. Roffenſ. lib. contra capt. Babyl. Lutheri, *fatetur ex Scripturæ non poſſe probari trãsſubſtantiationem* Eraſm. in annot. 1. Cor. 7. p. 327. *In Synaxi transſubſtantiationem ſerò definivit Eccleſia, diu ſatis erat credere, ſive ſub pane conſecrato, ſive quocunq; modo adeſſe verum Chriſti corpus.* Bened. Arias Mon. in Luc. c. 22. v. 19. *Hoc eſt corpus meum, id eſt, verum corpus meum in hoc Sacramento panis continetur ſacramentaliter.* Et ſubdit: *cujus arcanam & myſteriis refertiſſimam rationem ut explicatiorem habeant Chriſtiani, dabit aliquando Deus* (uſitata ergo de transſubſtantiatione doctrina ipſius conſcientiæ non ſatisfecit) Tannerus in compend. relatione Colloq. Ratisb. part. 2. c. 6. p. 37. transſubſtantiationem refert inter ea, *quæ in Scriptura ſola non continentur, nec ex ea ſola evidenter deducuntur.*

133. Hactenus noſtram confirmavimus ſententiam, videamus Transſubſtantiationis originem, explicationem & fundamenta. Cùm in ſcriptoribus veteribus vox mutationis ac *μετουσίας*, præſertim v. *μεταστοιχείωσις* apud Damaſc. lib. 4. orth. fid. c. 14. *transelementatio* apud Theophyl. in c. 14. Marci occurreret, Lombardus Gratiani frater in opere ſententiarum circa ann. Chriſti 1170. edito lib. 4. diſt. 10. lit. D. aſſerere cœpit, *ſubſtantiam panis in corpus, viniq; ſubſtantiam in ſanguinem converti.* diſt. 11. lit. A. quærit, *qualis ſit illa converſio an formalis, an ſubſtantialis, vel alterius generis?* reſpondet a. *definire non ſufficio. Formalem tamen non eſſe cognoſco, quia ſpecies rerum quæ ante fuerant, remanent, & ſapor & pondus. Quibuſdam eſſe videtur ſubſtantialis, dicentibus ſic ſubſtantiam converti in ſubſtantiam, ut hæc eſſentialiter fiat illa.* lit. C. *Nec tamen concedunt quidam, quod ſubſtantia panis aliquando ſit caro Chriſti, et ſi fiat caro Chriſti, ſicut farina facta eſt panis & aqua facta eſt vinũ, nec tamen dicitur: Farina eſt panis & aqua eſt vinum. Alij v. concedunt, illud quod erat panis vel vinum poſt conſecrationem eſſe corpus & ſanguinem, non tamen ſequitur: Panis eſt caro Chriſti vel vinum eſt ſanguis, quia ſubſtantia panis vel vinum poſtquam facta eſt caro Chriſti vel ſanguis, non eſt ſubſtantia panis vel vini, ſed caro & ſanguis.* lit. D. *Quidam v. ſic dicunt, converſionẽ illã eſſe intelligendã, ut ſub illis accidentibus ſub quib. erat prius ſubſtantia panis & vini poſt conſecrationem ſit ſubſtantia corporis & ſanguinis, ſic tamen ut non eis afficiatur, & ſic aſſerunt, dictam panem tranſire in corpus Chriſti, quia ubi erat panis, nunc eſt corpus Chriſti. Quod ſi eſt, quid ergo ſit de ſubſtantia panis & vini? Illi dicunt vel in præjacentem materiam reſolvi, vel in nihilum redigi. Alij v.* *Origo transſubſtantiationis.*

putaverunt ibi ſubſtantiam panis & vini remanere, & ibidem corpus Chriſti eſſe & ſanguinem, & hac ratione dici illam ſubſtantiam fieri iſtã, quia ubi eſt hæc & iſt illa, quod mirum eſt, & ipſam ſubſtantiam panis vel vini dicunt eſſe Sacramentum. Sed quod non ſit ibi ſubſtantia niſi corpus & ſanguis Chriſti ex prædictis & ſubditis apertè oſtenditur. Diſt. 12. lit. A. *Si a. quæritur de accidentibus quæ remanent, id eſt, de ſpeciebus & ſapore & pondere, in quo ſubjecto fundetur, potius mihi videtur fatendum exiſtere ſine ſubjecto quàm eſſe in ſubjecto, quia ibi non eſt ſubſtantia, niſi corporis & ſanguinis Dominici, quæ illis accidentibus non afficitur.* lit. E. *quidam aſſerunt accidentia fundari in aere.* Atq; hic eſt ille Lombardus, de quo Aventinus veriſſimè conqueritur, quod Sacroſanctæ Philoſophiæ veritatem fontemq; puriſſimum cœno quæſtionum, *rivulisq; opinionum conturbaverit*, quod à Jacobo Fabro Stapulenſi & Jacobo Clitovæo Præceptoribus ſuis plus millies ſe audiviſſe aſſerit. Hic eſt ille Lombardus, de quo Eraſm. in annot. ſuper 1. c. Matt. p. 6. ſcribit: *Utinam illius labor tam feliciter ceſſiſſet orbi Chriſtiano, quam ab illo ſuſceptus eſt pro ſtudio, ſiquidem aparet illum hoc egiſſe, ut ſemel collectis, quæ ad rem pertinebant, quæſtiones omnes excluderet, ſed ea res in diverſum exiit. Videmus n. ex eo opere nunquam finiendarum quæſtionum non examina ſed maria prorupiſſe.* Hic eſt ille Lomb. cujus pluſquam 26. errores annotarunt Pariſienſes, quibus aſcriptum: *Hic Magiſter non tenetur*, inter quos etiam ille eſt, *quod Ieſus Chriſtus ſecundùm humanam Naturam non aliquid ſit*, unde Alexand. III. ad Guilielm. Archiepiſc. Senoœnſem Epiſt. ſcripſit, *quâ jubet ſuffraganeos convocare, ut perverſam illam Lombardi doctrinam abroget.* Vigner. Hiſt. Eccl. p. 389. Poſt Lomb. hæc de transſubſtantiatione diſputatio Scholaſticis fuit pomum eridos, & altercationum campus, donec tandem in Concil. Lateran. ſub Innoc. III. Ann. 1215. decerneretur c. Firmiter credimus in decretalibus Gregor. lib. 1. tit. 1. de ſumma Trinit. & fide Cathol. *Idem ipſe Sacerdos eſt Sacrificium Ieſus Chriſtus, cujus corpus & ſanguis in Sacramento Altaris ſub ſpeciob. panis & vini veraciter continentur, transſubſtantiatis pane in corpus & vino in ſanguinem poteſtate divina:* Inde Jacob de Vitriaco circa illud tempus ſcripſit. *Per rationem transſubſtantiationis creaturam Piſtoris in Deum creatorem transmutari & adorari pro Deo*, referente Nicol. Vigner. Hiſt. Eccl. ſub Ann. 1215. Biel. lect. 4. in Can. Miſſæ utitur hac impudenti collatione. *Virgo Maria etſi in gratia plenitudine creaturas ſupergrediatur univerſas, Hierarchis tamen cedit Eccleſia in commiſſi myſterii executione. Illa nempe prolatis octo verbulis, Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundùm verbum tuum, ſemel concepit Dei Filium & mundi Redemtorem. Iſti à Domino conſecrati quinque verbis contextam conſecrationis formã cum debita intentione proferentes eundem Dei virginisq; Filium invocant quotidiè corporaliter in ſacrificium & criminum purgationem.* Superiori ſeculo Conc. Trid. addito anathem. Lateran. Decret. repetiit ſeſs. 13. can. 2. *Si quis dixerit in Sacroſ. Eucharistiæ Sacramento remanere ſubſtantiam panis & vini una cum corpore & ſanguine Domini noſtri I. C. negaveritq; mirabilem illam & ſingularem converſionem totius ſubſtantiæ panis in corpus & totius ſubſtantiæ vini in ſanguinem, manentibus duntaxat ſpeciebus panis & vini, quam quidem converſionem Catholica Eccleſia aptiſſimè transſubſtantiationem appellat, anathema ſit.* Joh. Slot. hæret. pravit. inquiſ. lib. adv. hæret. edit. Colon. Ann. 1558. f. 185. *Mirum valdè* (inquit) *adverſarios hanc mutationem vel converſionem, quam Eccleſia Catholica transſubſtantiationem appellat, nolle credere, cum Diabolus eorum Pater eam poſſibilem crediderit, quando dixit ad Chriſtum, Si Filius Dei es, dic ut lapides iſti panes fiant. Si n. non credidiſſet, id poſſe fieri nimirum ut ſubſtantia lapidis mutaretur in ſubſtantiam panis, & hoc à Filio Dei, fruſtra illi hoc propoſuiſſet.* Egregia v. probatio petita ex aſſertione ejus quem Chriſtus etiam vera dicentem audiri noluit. Nos transſubſtantiationem non negamus ex hoc fundamento, quod Deo ſit impoſſibilis, ſed quod nullum in verbo Dei habeat fundamentum. Bell. libr. 3. de Euch. c. 18. aſſerit. *Theologos convenire quidem in eo, quod cauſa præſentiæ corporis in Cœna ſit totalis converſio ſubſtantiæ panis & vini in corpus & ſanguinem Domini, interim tamen modo explicandi eos nonnihil diſcrepare.* Ipſe poſt expoſitas veræ converſionis conditiones ſtatuit, *converſionem panis in Chriſti corpus, non eſſe productivam, nec conſervativam, ſed adductivam, per quam fiat, ut corpus Chriſti præexiſtens ante converſionem, quod antea ſolum erat in cœlo, jam etiam ſit ſub ſpeciebus panis.* (Biel. 4. ſent. diſt. 10. q un. art. 2. Concl. 8. vocat *acquiſitivã converſionem*) Sed n. cùm notum eſſet Bellar. quod Scotus (quem *acutiſſimum & doctiſſimum* appellat c. 23. §. Non diſſimili) ſententiæ illi, quæ ſtatuit panem in Euchariſtia manere, & cum ipſo verè eſſe corpus Chriſti, non unam, ſed duas alias opponat, videl. primò, *q̃ alii dicunt, panem nõ manere, & tamen non converti, ſed deſinere eſſe vel per annihilationem, vel per reſolutionem in materiam, vel per corruptionem in aliud: ſecundo, quod alii ſtatuunt, panem transſubſtantiari in corpus, & vinum in ſanguinem*, 4. ſent. diſt. 11. q. 3. lit. B. Hoc, inquam, cùm Bellarm. eſſet notum, ideò ex deſitione ſubſtantiæ panis & ſucceſſione corporis Chriſti, non debuiſſet inferre transſubſtantiationem, ſiquidem autore Scoto aliud eſt ſubſtantiam tranſire in ſubſtantiã, aliud verò ſubſtantiam ſubſtantiæ ſuccedere, quæ tamen Bellarm. confundit, ſed Angelus in ſumma hæc accuratè diſtinguit, ut vidimus ſuperiùs §. 129. q. 6. Adde quod nec ſibi conſtet Bellarm. In hoc n. c. 18. §. ex quo: ſtatuit, *in hac converſione no quidem materiam primam panis manere*, ſed in c. ſeq. 23. §. ſecundò: ex voce *tranſelementationis* colligit transſubſtantiationem, neceſſe igitur eſt, ut pro ἰσοδυναμοῦν, has voces accipiat, deſcribit a. tranſelementationem hoc modo, quod ſignificet *mutationem totius rei usq; ad prima elementa, id eſt, usq; ad ipſam materiam, quæ ab Ariſtotele elementum vocatur.* Ergo ut in tranſelementatione manet materia, ita quoq; in transſubſtantiatione manebit. c. 24. §. ad tertiam, diſputat, *corpus Chriſti ex pane fieri, non tanquam ex materia, quomodo factum eſt ex carne ſanctæ virginis, ſed tanquam ex termino à quo, quomodo ex nihilo factum eſt cœlum, ex die fit nox & etiam ex aqua factum eſt vinum.* At quis unquam dixit, nihilum transſubſtantiatum eſſe in cœlum, diem transſubſtantiari in noctem, ut etiam ſuperius admonuimus. Si v. eo modo panis transſubſtantiatur in Chriſti corpus, ſicut aqua in vinum eſt converſa, neceſſe eſt, ut maneat panis materia, ſicut aquæ materia in vino Cananæo manſit. lib. 1. de Euch. c. 10. operosè diſputat, ὁ οὐκ τινὸν hoc non poſſe referri ad panem, ſed tota ſtructura diſputationis pro transſubſtantiatione lib. 3. de Euch. cap. 19. nititur hoc fundam. *quod diſparatum de diſparato corpus*

Chriſti

Chriſti de pane ſine eſſentiali mutatione non poſſit prædicari.

An in verbis Chriſti, Hoc eſt corpus meum, Transſubſtantiatio fundetur.

134. Sed altercentur illi de modo transſubſtantiationis quamdiu libuerit, videamus quibus fulcris eam ſuſtentent. Robur præcipuum petunt ex verbis Chriſti, *Hoc eſt corpus meum*, ex quibus ita ratiocinatur Bell. l.3. de Euch. c.19. *Verba illa, Hoc eſt corpus meum, neceſſariò inferunt, aut veram mutationem panis, ut volunt Catholici, aut mutationem metaphoricam, ut volunt Calviniſtæ, nullo a. modo ſententiam Lutheranorum admittunt, nam Dominus accepit in manibus panem, cumque benedixit, & dedit diſcipulis, & de eo ait: Hoc eſt corpus meum. Itaq; panem accepit, panem benedixit, panem dedit, & de pane dixit: Hoc eſt corpus meum. Vel igitur benedicendo mutavit in corpus reipsâ verè & propriè vel mutavit impropriè & figurativè addendo ſignificationem, quam non habebat, vel nullo modo mutavit. Si mutavit reipſa verè & propriè. Ergo panem mutatum dedit, & de pane mutato veriſſime dixit veriſſimè, Hoc eſt corpus meum, i. e. quod ſub ſpecie panis continetur, non eſt amplius panis; ſed corpus, & hoc eſt quod volunt Catholici. Si v. quis dicat panem mutatum eſſe figuratè, tum datus erit Apoſtolis panis, qui figuratè erit corpus Domini, & illa verba: Hoc eſt corpus meum, hunc ſenſum habebunt, Hic panis eſt figura corporis mei. Hæc a. eſt ſententia Sacramentariorum, quam & nos & Lutherani communi conſenſu rejicimus. Si quis deniq; dicat nullam fieri mutationem, is cogetur dicere, panem non mutatum datum eſſe Apoſtolis, & de illo eſſe dictum. Hoc eſt corpus meum, i.e. Hic panis verus ac triticeus verè & propriè eſt corpus meum. Atqui hoc nullo modo admitti poteſt, ſive agamus de reipſa, ſive de propoſitione, nec n. ullo modo fieri poteſt, ut una res non mutetur, & tamen fiat alia, eſſet n. ipſa, & non eſſet ipſa. In propoſitione a. affirmativa neceſſe eſt, ut pro eodem ſupponant ſubjectum & prædicatum, alioqui eſt falſa prædicatio. Non igitur poteſt fieri, ut vera ſit propoſitio, in qua ſubjectum ſupponit pro pane, prædicatum a. pro corpore Domini, Panis n. & corpus Domini res diverſiſſimæ ſunt.* Hæc eſt ſtructura argum. Bellarm. quod urget etiam Greg. de Valent. tom.4. Diſput.1. q.2. punct.3. §.5. R. v. in genere. 1. Quidam ex Scholaſticis & recentioribus Scriptorib. Pontificiis fatentur transſubſtantiationem ex verbis Teſtamenti Dominici probari non poſſe. 2. Id quod latè explicat Biel. 4. ſent. diſt.11. q.1. art.3. dub.1. *Omnes propoſitiones affirmativæ* (inquit) *in quibus termini ſignificantes panem & corpus Chriſti ponuntur in caſu nominativo falſa ſunt, ideò de rigore verborum falſa ſunt. Panis eſt corpus Chriſti: Quod eſt panis, eſt, fuit, erit ſeu poteſt eſſe corpus Chriſti. Veræ a. propoſitiones ſunt, in quibus terminus à quo, id eſt, panis & vinum exprimuntur per Ablativum, cum Præpoſitione ex vel de, aut terminus ad quem, i.e. corpus vel ſanguis Chriſti per Accuſativum cum Præpoſitione. Veræ ergò ſunt: Ex pane fit corpus Chriſti. De vino fit ſanguis Chriſti* (contra Thomas p.3. q.75. art 8. *Non poteſt propriè dici, de pane quod fiat corpus Chriſti*) *Vera & hæc. Panis tranſit, convertitur aut transſubſtantiatur in Chriſti corpus.* Hæc Biel. Quærimus a. ubi Chriſtus his propoſitionibus uſus ſit? 3. Bell. fuſam pertractationem hujus argumenti ſic concludit. *Licet in verbis Domini eſſet aliqua obſcuritas vel ambiguitas, eam tamen ſublatam eſſe per multa Concilia & Patrum conſenſum,* quæ eſt tacita Confeſſio, non poſſe dogma Transſubſtantiationis ex verbis Chriſti probari, id quod expreſſius fatetur cap.23. ſeq. *Non eſt improbabile, non extare locum in Scriptura tam expreſſum, ut ſine Eccleſiæ declaratione evidenter cogat transſubſtantiationem admittere.* Duplici a. nomine Bellar. in divinas tabulas injurius eſt, tum quod in ſummis fidei articulis obſcuritatem & ambiguitatem aliquam illis tribuit, tum quod ex Conciliis & Patribus Scripturæ interpretationem in fidei articulis petendam & judicandam cenſet, cùm contra ex Scriptura de Eccleſia. De Eccleſiæ decretis, & hominum Eccleſiaſticorum Scriptis ſit judicandum. Repetimus dictum Apoſtolicum 2. Pet. 1. v.19. *Habemus firmiorem Propheticum ſermonem, cui benefacitis attendentes tanquam lucernæ lucenti in loco caliginoſo.* Primum Conciliū quod pro transſubſtantiatione Bell. adducit, eſt Romanum celebratum An.1060. Atqui ſi per decreta Conciliorū ſublata demum ambiguitas & obſcuritas verborum Cœnæ, quid fiet de illis hominib. qui à tempore primitivę Eccleſ. uſq; ad illud Concilium vixerunt? Patrum conſenſus qualis ſit, paulò poſt videbimus. Certè ipſe Bell. fateri cogitur, *Scotum hominem acutiſſimum & doctiſſimum non noviſſe illum conſenſum.* 4. Tota ſtructura argumenti Bell. nititur hoc fundamento, quod Chriſtus de pane dixerit. *Hoc eſt corpus meum*, id quod præſupponat transſubſtantiationem. Sed conveniant prius Romanenſes, quid per δεικτικὸν τοῦτο propriè ſit intelligendū. Thom. p.3. q.78 art.5. aliquot opiniones enumerat. *Quidam dixerunt, quod importet demonſtrationem ut conceptam, non ut exercitam, quia iſta locutio ſumitur materialiter, cùm recitativè proferatur. Alij dixerunt, quod facit demonſtrationem non ad ſenſum, ſed ad intellectum, ut ſit ſenſus, Hoc eſt corpus meum, i.e. ſignificatum per hoc eſt corpus meum, Alij dixerunt, quod dictio hac facit demonſtrationem ad ſenſū, ſed intelligitur hæc demonſtratio non pro inſtanti locutionis, ſicut cùm aliquis dicit: Nunc taceo, adverbium* nunc *facit demonſtrationem pro inſtanti immediatè ſequenti.* Thomæ ſententia eſt, *quod ſignificet contentum in generali ſub iſtis ſpecieb. ſive ſubſtantiam in communi ſine qualitate, i. e. formâ determinata.* Innoc. III. l.4. de myſt. Miſſæ c.3. *particulam hanc nihil demonſtrare, neq; quicquam ad conſecrationem facere exiſtimat, cùm his verbis Sacerdos non utatur demonſtrativè, ſed recitativè quemadmodum Chriſtus ait: Ego ſum vitis vera.* Scot. l.4. ſent. diſt.8 q.2. vocat *individuum vagum, de quo Chriſtus pronunciavit, Hoc eſt corpus meum, jam conſecratum, jam confectum per benedictionem, quæ præceſſit.* Idē ferè ſtatuit Durand. l.4. rationalis c.41. n.44. *Super hoc dicunt quidam, quod per Hoc Pronomen nihil demonſtratur, ſed illud materialiter ponitur.* Item Dominus *utebatur illâ voce ſignificativè, nos materialiter.* Bonav. 4. ſent. diſt.8. q.1. lit. G. *Hoc, id eſt, panis, panis ſubſtantia,* ſed contra Guitmund. l.2. contra Berengar. *blaſphemū eſſe dicit, quod Pronomen Hoc ad panem referatur*, ac Renatus in Panoplia ſuper hæc verba. *Petra erat Chriſtus: Catholica Eccleſia nunquam dixit, panem eſſe corp9 Chriſti, alioqui falſa eſt propoſitio, videl. identica, ideò ſic reſolvit. Dicū, quod demonſtrat hoc, quod eſt commune utriq; termino interminatè.* Quia v. ex ipſorum hypotheſib. corpus Domini non poteſt adeſſe, quin omnia verba ſint prolata, ideò Joh. de Burgo de form. verb. requiſ. c.4. ſic reſolvit. *Hoc ſub hac ſpecie præſens vel de propinquo futurum eſt corpus meum.* Angelus de Claviſio in ſumma tit. Euchar. membr.1. q.13. *Mihi placet opinio Richardi de S. Victore lib. de Trin. quod ibi ſit demonſtratio mixta, ſc. partim ad ſenſum par-*

tim ad intellectum ſub hoc ſenſu, illud in quod hoc transſubſtantiabitur, eſt corpus meum, quod ſicut iſta propoſitio eſſet vera & magis propria, ſi demonſtrando diceret, Hoc eſt corpus meum, ſc. illud in quod cibus iſte eſt transmutandus, eſt corpus meum, quando virtute ejus in prolationis termino ille cibus fieret corpus meum. Sic in propoſito, quia ibi virtute verborum in complemento & termino ipſius orationis panis ſit verum corpus Chriſti. Alij tamen aliter dicunt. Nec minus variant recentiores. Bell. libr. 1. de Euch. c. 11. §. nota ſecundò, fatetur Pontificios non convenire in explicatione quid demonſtret Pronomen Hoc ac duas eſſe celebriores ſententias (nota, ergo ſunt plures ſententiæ, licet minus celebres) Una quod Pronomen Hoc demonſtret corpus: altera, quod pronomen Hoc non demonſtret, præciſè panem, non corpus, ſed in communi ſubſtantiam, quæ eſt ſub illis ſpeciebus, ſic tamen ut demonſtratio propriè ad ſpecies pertineat, non quidem ut ſit ſenſus. Hoc, id eſt, hæ ſpecies ſunt corpus meum, ſed in obliquo hoc modo. Hoc eſt corpus meum, i. e. ſub his ſpecieb. eſt corpus meum, Et poſtea: Illud hoc non demonſtrat panem, nec corpus Chriſti, ſed contentum ſub his ſpeciebus. Hanc poſteriorem ſententiam amplectitur Bellarm. ideò in c. præced. 10. §. Porrò demonſtrare conatur contra Calvin. non poſſe fieri, ut illud Hoc demonſtret panem tanquam ſubjectum propoſitionis, cum ponatur in genere neutro. Sed in hoc c. 19. l. 3. de Euch. fortiter ſibi contradicit ſcribens. De pane dixit Chriſtus: Hoc eſt corpus meum. Et poſtea. Non poteſt fieri, ut vera ſit propoſitio, in qua ſubjectum ſupponit pro pane, prædicatum a. pro corpore Chriſti (ſcil. niſi intercedat eſſentialis mutatio) panis n. & corpus Domini res diverſiſſimæ ſunt. Socin. 4. ſent. diſt. 9. concluſ. 4. per Hoc dicit demonſtrari aliquid commune utrique continens utrumq; in potentia & confuſè. Greg. de Valent. contra Heerbrandum ſic reſolvit. Hoc (ſubſtantiam, inquit, totam, quam manibus tenebat demonſtrando) eſt corpus meum. Coſter. in Enchir. p. 350. ſic reſolvit. Hoc ipſum, quod vobis trado manducandum eſt corpus meum. Piſtor. in Hodeg. p. 338. Hoc, id eſt, hic transſubſtantiatus panis vel hic panis tanquam cibus, vel hoc, quod eſt ſub iſtis ſpeciebus. Quare cum tot non ſolùm diverſas, ſed etiam adverſas opiniones de particula δεικτικῇ foveant, non potuerunt ex verbis CHRISTI transſubſtantiationem ſuam infallibiliter demonſtrare. 5. Eſt quidem communior ſententia Pontificiorum propoſitionem Chriſti ſic reſolvendam eſſe, Hoc eſt corpus meũ, i. e. q; ſub ſpecie panis continetur, eſt corpus meum. Sed ἀνάλυσις illa manifeſtè petit principiũ, de eo n. quæritur, an ſub ſpeciebus tantum panis corpus Chriſti contineatur, abolitâ panis ſubſtantiâ. Quin imò eodem jure & citra ullam abſurditatem ſic reſolvi poteſt. Hoc eſt corpus meum, id eſt, id quod ſub panis ſubſtantia continetur eſt corpus meum. Nimirum probanda prius erat ſubſtantiæ panis abolitio, antequam ſic reſolverent. Quod ſub nuda panis ſpecie continetur, eſt corpus meum. Meritò igitur D. Luther. contra adverſarios urget hoc argumentum. Si volunt particulam Hoc, notare contentum ſub ſpecie panis, ut neqnaquam ſit ſenſus, cùm hoc aut ſub hoc eſt corpus meum, non poterunt dicere: ſub his ſpeciebus panis eſt corpus. Si v. propoſitio illa poteſt ferre illorum interpretationem, ſub ſpeciebus panis eſt corpus meum, poterit etiam ferre noſtram ἀνάλυσιν ſicq; nihil concludit argumentum ex verbis inſtitutionis petitum. 6. Chriſtus non utitur hac propoſitione. Panis eſt corpus meum, ſed illa, Hoc eſt corpus meum. Quamvis verò priorem non improbemus, cùm & veteres & recentiores Eccleſiæ Doctores in ſano ſenſu eâ utantur; tamen diſtinguenda eſt à poſteriori, quâ ipſe Chriſtus eſt uſus, in qua Pronomen Hoc denotat quidem panem, ſed nõ ſolum, verum totum συμπεπλεγμένον ſive complexum, ut ſuperiùs §. 83. aliquot argumentis confirmavimus. Si denotaretur ſolus panis, quænam foret conſtructio Grammatica ἄρτος τοῦτο? ſi denotaretur ſolum corpus, propoſitio foret identica. Eſt igitur ꝓpoſitio demonſtrativa & exhibitiva, in qua ſubjectum totum notat complexum, prædicatum exprimit dignius & ſenſui minus obvium; harum propoſitionum fundamentum eſt rerum duarum unio, conjunctio & ſimultanea exhibitio, ſicut in communi ſermone monſtrato dolio dicimus, hoc eſt vinum: & exhibitis loculis, hoc eſt pecunia tibi debita, ubi nulla eſt transſubſtãtiatio dolii in vinũ, vel loculi in pecuniã, ſed utriusq; conjunctio & conjuncta exhibitio. Luth. tõ. 3. Jen. p. 487. b. Quò pertinet, ꝙ quidam ex Scholaſticis rectè diſputant, in propoſitione Chriſti, Hoc eſt corpus meum, dari duplicem demonſtrationem, quæ in illis exemplis, ubi duæ res modo quodam unitæ vel oſtendantur, vel exhibentur, uſitatiſſima eſt. Unam ad ſenſum, alteram ad intellectum; in illa res externa ſenſibus obvia & per ſe nota non nominatur; in hac verò res intellecta ut minus nota & præſtantiſſima in prædicato evolvitur. Vide plura de hac propoſ. ſuperius §. 81. membr. 2. §. 93. per tot.

135. Contra hanc ἀνάλυσιν, quæ ex verbis Chriſti ſimpliciter & propriè ſine ullo tropo Rhetorico acceptis immediatè profluit, nihil ſolidi affert Bellarm. Concedit quòd in propoſitionibus ſynecdochicis de re continente & contenta Pronomen Hoc poſſit demonſtrare alterutrum (utrumq; dicere debuit, ut ſubſequens explicatio oſtendit) id eſt, tam rem continentem, quàm rem contentam: addit v. in Euchariſtia non ſubſtantiam panis, ſed ſola accidentia locum habere rei continentis. Unde verò hoc probat? 1. Si adeſſet adhuc ſubſtantia panis, eſſet ſimul cum corpore Chriſti res contenta & proinde falſa eſſet propoſitio Chriſti, Hoc eſt corpus meum, ſi ibi eſſent duæ ſubſtantiæ. Id in præcedentibus ſic declarat. Cùm demonſtratur res contenta, demonſtratur una res tantùm & excluduntur omnes aliæ, quæ ibi contineri poſſent, & proinde ex modo communi loquendi falſa eſt demonſtratio, ſi plura contineantur. Verbi gratiâ ſi quis de dolio, ubi ſit vinum & oleum dicat, Hoc eſt vinum, fraudator, cenſetur: illud enim (hoc eſt vinum) ex modo communi loquendi ſignificat, in hoc dolio nihil eſt niſi vinum. Pari ratione, ſi quis de marſupio pleno partim auro, partim argento dicat. Hoc eſt aurum: vel de ſacco pleno partim tritico, partim avena, diceret, accipe & utere, hoc enim eſt triticum, deceptor jure haberetur. Eodem igitur modo illa verba, Hoc eſt corpus meum, ex modo communi loquendi quicquid ſit de metaphyſicis ſubtilitatibus, ſignificant ſub illis ſpeciebus non fuiſſe aliud quam corpus Domini: ſi enim fuiſſet etiam panis debuiſſet Dominus dicere, Hic, id eſt, in hoc pane eſt corpus meum, aut certè, Hoc non tantum eſt panis, ſed etiam corpus meum. Reſp. nugæ hæ ſunt gerris ſiculis inaniores. Panis ſubſtantia erat externis ſenſibus obvia, (mediatè ſcilicet per accidentia) non igitur opus erat, ut in prædicato exprimeretur & intellectui notificaretur, ſed principale & ſenſibus minus obvium, quod pani erat Sacramentaliter unitum, erat exprimendum & intellectui notificandum.

Num in Euchariſtia ſola accidentia panis locum habeant rei continentis.

candum. Quemadmodum verè ſecundùm uſitatum loquendi modum oſtenſo & exhibito dolio, quod vinum cóntinet, dico: Hoc eſt vioum oſtenſo & exhibito marſupio, hoc eſt pecunia &c. ita ut in prædicato exprimatur, pars dignior & principalior alterâ ſenſus judicio relicta: ita Chriſtus oſtenſo & exhibito paoe benedicto rectè dixit, *Hoc eſt corpus meum*, ita ut in prædicato & nominata & expreſſa fuerit pars dignior, principalior & ſenſui minus obviâ, prætermiſſâ, parte externâ viſibili, ac minus principali. Invertimus igitur appellationem Bellarminianam. Qui exhibet dolium, vino pleoum rectè dicit: Hoc eſt vinum, nec opus eſt ut addat, hoc eſt dolium & vinum: qui exhibet marſupium auro plenum, rectè dicit, Hoc eſt aurum, nec opus eſt ut addat, hoc eſt marſuppium & aurum: qui exhibet ſaccum tritico plenum, rectè dicit, Hoc eſt triticum, oec opus eſt ut addat, hoc eſt laccus & triticum, nimirum quia externum continens eſt ſenſibus obvium, ideoque ut io prædicato iotellectui notificetur nulla ogit oceſſitas: ita quoque Chriſtus exhibito pane, in quo & cum quo exhibeat ſuum corp. rectè dicit: *Hoc eſt corpus meum*. Panis ſubſtantia non ad rem contentam, ſed ad rem continentem pertinet, quia non nuda accideutia, ſed ſubſtantia panis accidentibus veſtita eſt organum, ὄχημα ac medium, per quod, cum quo & in quo diſtribuitur corpus Chriſti, id quod ex illis ipſis exemplis, quæ Bellarminus urget evinci poteſt. Si enim ſubſtantia panis pertineret ad res contentas, tunc ſubſtantia dolii, marſupii & facei itidem ad res contentas pertineret, ſicque non recte diceret, qui dolium & vinum porrigit: Accipe, hoc eſt vinum, ſed dicendum ei foret. Accipe, hoc eſt dolium & vinum: qui porrigeret in dolio vinum & oleum, non recte diceret: Accipe, hoc eſt vinum & oleum, ſed dicendum ei foret; Accipe, hoc eſt dolium & oleum & vinum, ut omnes res contentas exprimere. Jam verò concedit Bellarminus & concedere etiam cogitur, eum qui in dolio vinum exhibet, recte diceret: Accipe, hnc eſt vinum: atque eum qui in dolio vinum & oleum exhibet, recte dicere: Accipe, hoç eſt oleum & vinum, ſi vel maxime non faciat expreſſam dolii mentionem, concedat ergò etiam Chriſtum rectè dixiſſe exhibito in pane Euchariſtico ſuo corpore: *Accipite, edite, hoc eſt corpus meum*, ſi vel maximè in prædicato non faciat expreſſam panis mentionem. Et quemadmodum is, qui accepto dolio vini pleno audiens, accipe, hoc eſt vinum, non ſomniat dolii in vinum transſubſtantiationem, vel ſubſtautiæ dolii deſitionem: ita quoque audientes in ſacra cœna; *Accipite, comedite, hoc eſt corpus meum*, non ſomniemus panis in corpus Chriſti transſubſtantiationem, vel ſubſtantiæ panis deſitionem. Si dicas unde certi ſimus de hac ἀνάλυσει, cum Pontificii æquè fortiter pro ſua transſubſtantiatione, pugnent, reſp. panis ſubſtantiam non deſiiſſe, vel in corpus Chriſti transmutatam eſſe, docent verba Evangeliſtarum & D. Pauli propriè & ſine ullo tropo accepta, quæ panis mentionem faciunt, nobis ergò ſufficit hoc loco oſtendere, quòd verba Chriſti non inferant neceſſariò aliquam panis ſubſtantiationem, ſed ſacramentalem tantùm panis & corporis Chriſti unionem, cùm & panis & corporis voces abſque ullo tropo in hujus Dominici Teſtamenti verbis accipiendæ ſint. Monemus autem denuò quod & ſuperiùs admonitum fuit, exemplis illis nos uti non propter identitatem ſpecificam, unionis (quia corpus Chriſti nequaquam eſt in pane tanquam in vaſe localiter incluſum) ſed propter generalem unionis naturam & modum prædicandi ac loquendi ex ea reſultantem; veritas ergo & conſormitas prædicationis quærenda eſt, oon in identitate ſpecifica, ſed generica. Fruſtra igitur Bellarminus 2. hoc regerit, *Corpus Chriſti non eſſe in pane, ut in vaſe aut in loco, ſed ut ſubſtantia ſub accidentibus, ideoque ſola accidentia eſſe rem continentem, ad quorum motum movetur, & ad eorum elevationem elevatur, ac corruptionem eorum deſinit, ibi eſſe corpus Chriſti.* Reſpond. Hæc manifeſtè petunt principium. Quamvis enim corpus Chriſti non ſit in pane ut in vaſe aut in loco, ex eo tamen nondum ſequitur, quòd ſit ſub nodis accidentibus panis, datur enim tertium quòd ſc. pani ſacramentaliter ſit unitum, per quam unionem nec panis nec corporis ſubſtantiæ quicquam decedit: continens igitur corporis (generali modo loquendi) non ſunt nuda accidentia, ſed ſubſtantia panis ſuis accidentibus veſtita, ut teſtantur Evangeliſtæ, & D. Paulus expreſsè nominantes panem. Nec ullam video abſurditatem vel neceſſitatem. propter quam negandum ſit panis ſubſtantiam eſſe rem continentem, id eſt, organum & medium, per quod Chriſti corpus communicatur. Quod enim toties Bellarminus urget, *verba Chriſti, Accipite. edite, hoc eſt corpus meum, aut veram (eſſentialem) mutationem panis aut metaphoricam tantum inferre*, in eo τὸ ἐλλειπὲς committit, datur enim tertium, quòd videlicet panis mutatus fuerit ſacramentaliter. Becanus in Diſputat. de Tripl. cœna exclamat, *hac aſſertione nos imprudenter in caſtra Calvinianorum tranſire; qui itidem ſtatuant, panem tantummodò Sacramentaliter, hoc eſt, ſignificativè & figurative eſſe corpus CHRISTI.* Atqui novit Becanus vel certè ooviſſe debet, vocem ſacramentaliter diverſo ſeoſu à nobis uſurpari, quàm à Calvinianis. Nos quando panem ſacramentaliter eſſe CHRISTI corpus aſſerimus, hoc volumus, quòd in hoc ſanctiſſimo Sacramento panis ſit externum ſymbolum, per quod & cum quo corpus Chriſti verè præſens diſtribuatur, exhibeatur & manducetur, juxta aſſertionem CHRISTI, *Edite, hoc eſt corpus meum*, & Pauli: *Panis quem frangimus eſt κοινωνία corporis CHRISTI.* Sed Calviniani panem ſacramentaliter eſſe corpus Chriſti aſſerentes, hoc ſibi volunt, quòd panis ſit ſignum & figura corporis Chriſti abſentis: hæc duo longiſſimè invicem diſtare Becanus ipſe novit, unde non de duplici, ſed triplici cœna Lutherana ſcilicet Pontificia & Calviniana diſtinctè tractandum eſſe cenſuit.

136. Hanc Sacramentalem panis mutationem vel potius unionem corporis Chriſti cum pane (quia mutatio illa Sacramentalis in eo unicè conſiſtit, quod panis Euchariſticus per benedictionem à communi uſu ſequeſtratur, ut ſit ὄχημα ὄργανον ac medium, per quod, cum quo & in quo corpus Chriſti diſtribuatur, exhibeatur, maoducetur) hanc inquam Sacramentalem panis & corporis Chriſti unionem & ex hac reſultantem prædicationem declaravimus ſuperiùs §. 93. ex D. Chemnitio aliquot exemplis tum ex Scripturis, tum ex quotidiana loquendi conſuetudine petitis. Primum deſumtum fuit ex articulo de perſona Chriſti, quam collationem duarum rerum in Euchariſtia ſacramentaliter unitarum

Declaratio propoſitionum ſacramentalium per exempla.

1. Propoſitionum perſonalium.

rum, cum duabus Naturis in Chriſto perſonaliter unitis non Chemnic. primus excogitavit, ſed ex Juſtino, Cypriano, Gelaſio & Theodoreto hauſit, ut oſtendimus ſuperiùs §.231. membro 6. Quamvis namq; unio panis cum corpore Chriſti non ſit perſonalis, illud tamen cum unione perſonali duarum Naturarum in Chriſto commune habet, quod propter unionem Sacramentalem monſtrato & exhibito pane rectè dicitur: *Hoc eſt corpus Chriſti*, ſicut propter unionem perſonalem Petrus rectè dicebat Mat.c.16.v.17. *Tu es Chriſtus Filius Dei viventis.* Quid ad hoc Bellarm.? 1. eruditam Chemn. diſſertationem Sophiſtarum more ridet, eamque *telæ aranearum* confert, quæ levi flatu diſſipari queat. Sed videbimus *quid tanto dignum ferat hic promiſſor hiatu* & quomodo inſtar grandis fuci hanc telam perrumpere tentet. 2. Quod Chemnic. ſcripſerat, *propoſitiones perſonales non congruere ad regulas Ariſtotelicas*, id confidenter pronunciat *eſſe falſum, poſita* (inquit) *aſſumtione humanæ Naturæ ad perſonã verbi, illa propoſitio veriſſima eſt ſecundum omnes regulas Philoſophiæ, cùm pro eodem ſupponat, tàm hic homo, quàm hic Deus, niſi forte Chemnic. non agnoſcat in Chriſto veram & hypoſtaticam unionem duarum Naturarum, quod ſanè inſinuat cum ait, ejuſmodi propoſitiones tantum ſignificare unionem & pſentiam unius rei cum altera.* R. Chemn. in peculiari libro de unione hypoſtatica duarum Naturarum in Chriſto, tàm nervosè & luculenter de hoc articulo ſcripſit, ut meritò ab hac calumnia Bellarm. abſtinere debuiſſet. De analyſi propoſitionum perſonalium Scholaſticis & Jeſuitis uſitata alius alibi dicendi erit locus, remiſimus interim lectorem ad Dn. D. Meiſner. part. 2. Sobr. Philoſ. Sect. 2. c. 2. q. 7. & 8. ubi in hiſce propoſitionibus perſonalibus & inuſitatis, diſparatum de diſparato prædicari evidenter demonſtrat. Nos hoc loco à Bellarm. jure æquiſſimo poſtulamus, cùm ad regulas Logicas Ariſtotelis eas congruere ſtatuat, ut ſedem earum in prædicabilibus nobis oſtendat: vel n. erunt eſſentiales vel accidentales, neutrum v. ſalvâ hujus myſterii integritate aſſeri poteſt, ideo dicuntur inuſitatæ & perſonales, unde rectè ſcribit Bonaventura. *Non poteſt hæc prædicatio reduci ad alios modos prædicandi conſuetos & uſitatos, non n. eſt prædicatio per eſſentiam, nec per cauſam, nec per inhærentiam, nec per ſe nec per accidens, ſed eſt modus prædicandi ſingularis.* Breviter, ut res ſe habet in eſſe, ita etiam in prædicari, at perſonalis illa unio eſt ἐξαίρετος καὶ μονότροπος. Ergo etiam tales prædicationes ſunt inuſitatæ, ut in Scholis vocari ſolent. 3. Contendit Bellarm. *non rectè huc afferri unionem perſonalem, quæ in Cœna non habeat locum. Chemnicius dicit*, (verba ſunt Bellarmini) *inter panem & corpus Domini non eſſe perſonalem unionem, & tamen contendit, ita eſſe veram iſtam, Hic panis eſt corpus Chriſti, ut eſt illa, Hic homo eſt Deus. Nam aut vult non eſſe etiam perſonalem unionem inter Deum & hominem in Chriſto, quod eſt Neſtorianum, aut certè neſcit quid loquatur, cum ſimilitudinem ponat, & interim tollat fundamentum ſimilitudinis. Tota enim ratio cur illa ſit vera, Hic Homo eſt Deus, eſt unio perſonalis. Cum igitur hæc unitas ponatur in Chriſto, & non ponatur in Sacramento Euchariſtiæ, nullo modo fieri poteſt, ut ſint æquè veræ; illa, hic homo eſt Deus, & illa hic panis eſt corpus Chriſti.* Reſp. præſtigiatorem Bellarminus agit, non diſputatorem. Repugnat enim non ſolùm veteribus, qui collatione unionis Sacramentalis inter panem & Chriſti corpus, cum unione perſonali inter duas Naturas in Chriſto uſi ſunt, ſed etiam ſibi ipſi, ſiquidem lib. 1. de Euchar. c. 4. §. At non: cap. 9. §. Quarto ex illa: c. 27. §. Hoc igitur: concedit Euchariſtiam cum unione perſonali duarum Naturarum in Chriſto conferri poſſe. Inſtituitur autem illa collatio reſpectu unionis, & quæ ex ea naſcitur prædicationis in genere, neutiquam verò reſpectu unionis in ſpecie, quod etiam ſuperius monuimus, ſed propter cavillationes Adverſariorum denuo repetendum. Quemadmodum enim propter unionem perſonalem duarum Naturarum in Chriſto rectè dicitur monſtrato Chriſto. *Hic eſt Filius Dei, Tu es Filius Dei &c.* Matth. 3. v. ult. c. 16. v. 17. ubi δεικτικαὶ particulæ totam perſonam demonſtrant, prædicatum autem exprimit divinam Naturam inviſibilem: ſic monſtrato & exhibito pane Euchariſtico Chriſtus rectè dicit: *Hoc corpus meum*, ubi δεικτικὸν itidem totum complexum notat, prædicatum verò exprimit corpus Chriſti inviſibile ſacramentaliter pani unitum. Has igitur propoſitiones conferre invicem Bellarminus debuiſſet, ſi quid ſolidi contra noſtram collationem afferre voluiſſet, de altera propoſitione, Panis eſt corpus Chriſti, dicetur poſtea. Acceptamus interim hoc loco, quod Bellarminus ultrò nobis largitur, prædicationes illas perſonales, *Homo eſt Deus, & Deus eſt homo*, ſine transſubſtantiatione veras eſſe ob unionem perſonalem. Subſumimus autem de ſacramentalibus prædicationibus idem eſſe judicium, quod ſc. veræ ſint ſine transſubſtantiatione ob unionem Sacramentalem: ſiquidem ad prædicationum veritatem & conformitatem non requiritur ſpecifica, ſed ſaltem generica quædam identitas, ut conſtat. Alterum exemplum petitum fuit ex Joh. 20. v. 23. ubi Chriſtus ſufflans in diſcipulos dicit: *Accipite Spiritum ſanctum*; ita quoq; mediante pane Euchariſtico velut ſymbolo externo corpus ſuum illis diſtribuens rectè dicit: Accipite, hoc eſt corpus meum. Quemadmodum ibi nemo cogitat transſubſtantiationem flatus in S. S.: ita nemo hoc loco cogitet transſubſtantiationem panis in Chriſti corpus. Bellarminus regerit, *Exemplum hoc non eſſe ad rem, enim Dominus non dixerit, hæc inſufflatio eſt Spiritus S. ſed inſufflando dixerit, Accipite Spiritum S. ubi non ſolum oſtendit ſe ſigno exteriori repræſentare, id quod interna & inviſibili operatione faciebat, unde verba illa: Accipite Spiritum ſanctum non faciant hunc ſenſum, Accipite hanc inſufflationem, quæ eſt Spiritus S. ſed hunc accipite in hac inſufflatione, ſeu per inſufflationem, ut per ſignum & cauſam inſtrumentalem, donum Spiritus ſancti.* Reſpon. an verba Chriſti non ferant hanc propoſitionem: Flatus Chriſti eſt Spiritus ſanctus, dicetur poſtea, hac vice acceptamus ἀνάλυσιν Bellarminianam. *Accipite in hac inſufflatione, ſeu per hanc inſufflationem, ut per ſignum & cauſam inſtrumentalem donum Spiritus ſancti*, & ſubjungimus, verba Chriſti in cœnæ inſtitutione itidem hunc habere ſenſum. Accipite in hoc pane ſeu per hunc panem, ut per ſignum & cauſam inſtrumentalem corpus meum. Uſum enim illarum particularum *in, cum, ſub*, in doctrina Cœnæ occurrere teſtatur ipſe Caſſander. Ut ergo flatus ille fuit & manſit halitus, etiamſi eſſet medium κοινωνίας Spiritus ſancti, ita panis Natura & ſubſtantia non tollitur, sed eſt medium κοινωνίας corporis CHRISTI. Tertium exemplum petitum eſt

2. Propoſitionis Ioh. 20. v.21. Accipite Spiritum ſanctum.

ex

3. Propoſitionis Ioh. 1. v. 32. Vidi Spiritum S. deſcendentẽ.

ex apparitione Spiritus S. in ſpecie columbæ in Baptiſmo Chriſti Matt. 3. v. 17. Luc. 3. v. 22. Joh. 1. v. 32. cui Bellarminus hoc opponit, *nuſpiam legi hanc propoſitionem, columba eſt Spiritus S. ſed illud ſolum legi, quòd viderit Iohannes Spiritum S. deſcendentem ſicut columbam.* ℞. an deſcriptio Evangeliſtarum ferat hanc propoſitionem, columba eſt Spiritus S. Dicemus poſtea, hac vice acceptamus, quod Bell. denuò nobis largitur, Spiritum S. in columba ut in ſigno viſum, unde ſic inferimus. Quemadmodum Johannes viſâ columbâ, in qua deſcendebat Spiritus S. verè potuit dicere, ſe vidiſſe Spiritum ſanctum propter peculiarem illam revelationem Spiritus S. in ſpecie columbæ ſine ulla tamen transſubſtantiatione: ita exhibito & manducato benedicto pane rectè dicitur exhiberi & manducari corpus Chriſti propter peculiarem unionem corporis Chriſti cum ſymbolo illo ac ſigno panis ſine ulla tamen transſubſtantiatione. *Vidi Spiritum ſanctum*, inquit Baptiſta Joh. 1. v. 32. *deſcendentem quaſi columbam de cœlo.* At Spiritus ſanctus ſuâ Naturâ inviſibilis, vidit ergo eum in forma columbæ cui peculiariter unitus erat. Verè igitur & ſine ullo tropo vel transſubſtantiatione ad Spectatores dicere potuiſſet. *Videte, hoc eſt Spiritus ſanctus.* Quartum exemplum

4. Propoſitionum de Angelis in aſſumta forma corporea apparentibus

petitum fuit ab aſſumtis formis Angelorum & Dei, cui Bellarminus hoc opponit, *nuſpiam invenire hanc propoſitionem: Corpus ab Angelo ſumtum eſt ipſe Angelus.* Reſp. de eo poſtea videbimus, hac vice nobis ſufficit, quod qui videt aſſumtas illas formas Angelorum, rectè dicit, ſeipſum Dei Angelum vidiſſe propter peculiarem illam præſentiam Angeli ad aſſumtum corpus. Quemadmodum unio ad hoc ſufficit, ut Jacobus Patriarcha videns externas formas exercitus, in quibus Angeli ipſi occurrebant, Geneſ. 32. v. 2. verè dicere poterat: מַחֲנֵה אֱלֹהִים זֶה *Caſtra Dei hæc*, nec tamen aſſumtæ illæ formæ eſſentialiter erant ipſi Angeli: ita quoque Chriſtus in ſymbolo panis exhibens diſcipulis ſuum corpus verè dicere poterat, *Hoc eſt corpus meum*, nec tamen panis eſſentialiter erat ipſum

5. Propoſitionum de arca Domini.

corpus. Quintum exemplum petitum fuit ab arca Domini, quâ elevatâ ac progrediente dicebant Moſes ac David: *Exurge Iehovah* Num. 10. v. 35. Pſ. 69. v. 2. Bellarminus regerit. *Moſen elevatâ arcâ dixiſſe, exurgere Domine, non quod arcam vocaret Dominum, ſed quia ſimul cum arca Dominus procedebat cum filiis Iſrael & viam demonſtrabat.* ℞. benè eſt, ſi peculiaris illa præſentia Jehovæ apud arcam ſufficiens cauſa fuit, ut elevatâ & progredientе arcâ dici potuerit. *Exurge Domine*, utiq; etiam peculiaris illa præſentia & unio corporis Chriſti cum pane ſufficiens cauſa eſt, ut exhibito & manducato pane, verè dici poſſit exhiberi & manducari corpus Chriſti ſine ulla vel metaphorica ſignifica-

6. Propoſitionum in vulgari loquendi conſuetudine.

tione, vel eſſentiali transmutatione. Sextum exemplum petiit Chemnit. ab uſitatis in lingua vulgari prædicationib. Quemadmodum rectè dico, oſtenſo & exhibito dolio quod vinum continet, accipe hoc eſt vinum: oſtenſo & exhibito marſupio quod aurum continet: accipe, h. e. aurum: monſtratis cunis, in quibus infans quieſcit, Hoc eſt infans, ut ſcil. in prædicato ſaltem exprimatur pars dignior & principalior videl. contentum, parte alterâ videl. re continente ſenſuum judicio relicta, ita Chriſtus oſtenſo & exhibito pane Euchariſtico rectè dixit, hoc eſt corpus meum, neq; ulla inde ſequitur transſubſtantiatio, ſed requiritur ſaltem ſacramentalis corporis Chriſti cum pane unio. Bell. dicit hoc exemplum indicare ſapientiam Chemnicii. *Nam antea (inquit) dixerat cum Luthero, ejuſmodi propoſitiones non convenire cum regulis Philoſophiæ & eſſe Scripturarum proprias & oportere intellectum captivare, ſi ea credenda ſint, nunc a. vult adeo eſſe vulgares, tritas & faciles, ut in communi ſermone quotidie uſurpentur. Iſtud nimirum eſt ſapere.* ℞. 1. Diſtinguendũ inter has propoſitiones. Panis eſt corpus Chriſti. Et: *Hoc eſt corpus meum.* Quando Chemnic. prædicationes ſacramentales vocat inuſitatas, loquitur potiſſimùm de illa propoſitione: Panis eſt corpus Chriſti, poſteriorem verò confert cùm uſitatis in vita communi loquendi formulis. 2. Deinde inuſitatæ prædicationes duplici reſpectu ita vocantur, vel quia non congruunt ad regulas Logicas, vel quia non habent ſimiles in communi & uſitata loquendi ratione. Prior propoſitio panis eſt corpus Chriſti, utroque reſpectu inuſitata vocatur: quia nec ad regulas Logicas congruit, nec habet ſimiles in communi ſermone. Poſterior a. Propoſitio, *Hoc eſt corpus meum*, inuſitata dicitur eo ſolum reſpectu, quia non congruit ad Logicas regulas, licet in communi & uſitata loquendi ratione ſimiles obtineat formulas, qua de re ſic ſcribit D. Meiſn. par. 1. Iobr. Philoſ. ſect. 1. c. 5. q. 3. *Omnis enunciatio vera vel propria eſt, vel figurata vel inuſitata. Aſt enunciatio Chriſti: Hoc eſt corpus meum, ad nullam ſpeciem commodè videtur referri poſſe. Propria n. non eſt, quia nec ſynonymica vel eſſentialis, nec paronymica vel accidentalis. Non figurata, cum pro ῥητῷ & proprietate verborum contra Tropiſtas ab Orthodoxis maſculè pugnetur. Non inuſitata, quia demonſtrativum non denotat nudum panem ideoque diſparatum de diſparato non prædicatur, quod tamen ipſum in omnib. inuſitatis prædicationib. neceſſariũ. Sciendum igitur, quod prædicationes aliæ ſint univerſales, quæ in arte Logica potiſſimùm ſpectantur, & in proprias, tropicas & inuſitatas diſpeſcuntur: aliæ ſingulares, vel de re planè ſingulari formatæ, de quibus certa in Logicis præcepta non præſcribuntur: harum peculiaris quædam ſpecies eſt, quâ duabus rebus copulatis, in ſubjecto ponitur demonſtrativum utramq; rem connexam denotans, & in prædicato exprimitur unitum principale, minuſq; ſenſui obvium, quæ propterea nominari ſolent demonſtrativæ, vel exhibitivæ, ab aliis ſynecdochicæ.* Hæc ille rectiſſime. 3. Deniq; diſtinguendum inter modum ſpecificæ unionis, & inter modum prædicationis ex generali unione reſultantem. Quando Chemn. propoſitiones Sacramentales inuſitatas vocat, & captivandum eſſe dicit intellectum, ut credantur, tunc reſpicit modum ſpecificæ unionis, qua talis quædam unio ſacramentalis, qualis eſt inter panem & corpus Chriſti, nuſpiam alibi occurrit, interim modus prędicationis ex generali unione reſultans ſimilia exempla obtinet: Vid. Orth. Conſ. refut. c. 7. p. 353. Haſce diſtinctiones ſi Bell. obſervaſſet, tam temere & irriſorie D. Chemnic. non inſultaſſet. Addit v. *nec in illis exemplis aliquid ſimile noſtræ propoſitioni inveniri. Nam etſi dolium vino plenum, & marſupium plenum pecuniis, & infantem faſciis circumligatum, ſimpliciter vinũ, pecunias, & infantem nominamus, tamen nemo diceret, dolium eſt vinum, marſupium eſt pecunia, faſcia eſt infantulus, ut ipſi vere dici volunt, Panis eſt corpus Chriſti.* ℞. quando Luther. & Chemn. ꝓpoſitionem ſacramentalem cum vulgarib. illis exẽplis conferunt, non loquũtur de illa Eccleſiaſtica: Panis eſt corpus Chriſti; ſed de altera ῥητῇ qua ipſe Chriſtus uſus eſt. *Hoc eſt corpus meũ*,

eam

eam vocant demonſtrativam, exhibitivam & ſynecdochicam, quia δεικτικὸν ſubjecti loco poſitum, notat utrumque complexum, prædicatum autem exprimit digniùs & ſenſui minùs obvium, id quod exemplis illis è communi loquendi formâ petitis declarant.

Quid ſtatuendum de propoſitione: Panis eſt corpus Christi

137. Atque hæc dicta ſint de propoſitione ipſius Chriſti, *Hoc eſt corpus meum*, quod nulla tranſubſtantiatio ex ea inferri vel elici poſſit. Quia v. Scriptores Eccleſiaſtici, tàm veteres quàm recentiores frequenter utuntur illâ alterâ: Panis eſt corpus Chriſti, ideò demonſtrandum, neque ex hac inferri poſſe tranſſubſtantiationem. Superius §. 94. monuimus, panem eſſe ac dici corpus Chriſti ſacramentaliter, hoc ſenſu, quod panis ſit ὄργανον μεταδοτικὸν, ſymbolum exhibitivum & ὄχημα, quo corpus Chriſti communicantibus diſtribuitur, & manducandum exhibetur, ſed id latius declarandum propter adverſarios. Bellarm. hoc loco ſatis confitenter ſcribit. *Si licet diſparatum de diſparato affirmare, licebit eodem jure affirmare de nihilo aliquid, de aliquo nihil, de luce tenebras, de tenebris lucem, de Chriſto Belial, de Belial Chriſtum.* Sed noviſſe debebat, nos non ſimpliciter & abſolutè aſſerere, quod diſparatum de diſparato affirmatè prædicetur vel prædicari poſſit, ſed de illis ſolùm diſparatis hoc aſſerimus, inter quæ unio quædam intercedit: quatenus diſparata extra unionem in ſua Natura conſiderantur, eatenus affirmatè de ſe invicem nequaquam prædicantur: ſed quatenus in unione invicem copulantur, & unum quoddam conſtituunt, eatenus verè de ſe invicem prædicari poſſunt; dicendum igitur, quod prædicationum affirmativarum fundamentum ſit vel unitas eſſentiæ, quæ locum [illegible] in prædicationibus Logicis, vel unitas exiſtentiæ, id eſt, unitas quædam vel unio extremorum. Diſparata non poſſunt de ſe invicem prædicari affirmatè reſpectu priore, quia per eſſentiam ſunt diſparata; benè autem poſſunt de ſe invicē affirmatè prædicari reſpectu poſteriore, quia per arctiſſimam unionem & ex ea ortam præſentiam invicem copulantur, & ratione illius unionis ſive unitatis de ſe invicem prædicari poſſunt, quod extra unionem nunquam fieret. Ex quo etiam intelligitur, exempla, quæ Bellarminus affert, ut probet diſparata, de ſe invicem affirmatè non poſſe prædicari, eſſe aliena à regula; aliquid ex nihil, lux & tenebræ, Chriſtus & Belial non ſunt ſimpliciter diſparata, ſed contraria, quæque in æternum non uniuntur, ut affirmatè de ſe invicem prædicari poſſint, alia verò ratio eſt panis & corporis Chriſti, quæ divinâ virtute unum ſacramentale conſtituunt, ideoque propter illam unionem ſine ulla tranſubſtantiatione, ac ſine ullo tropo, de ſe invicem prædicantur. Declaramus hoc iiſdem exemplis, quibus paulò antè uſi ſumus. 1. In prædicationibus perſonalibus duæ Naturæ diſparatæ divina ac humana, verè & realiter affirmando de ſe invicem prædicantur propter unionem hypoſtaticam, ut veriſſimè dicam. Deus eſt homo: Et homo eſt Deus, ubi nec divinitas eſſentialiter mutatur in humanitatem, nec humanitas in divinitatem. Ideoque non notatur eſſentialis extremorum unitas, ſed perſonalis eorundem unio. Idem judicium eſto de propoſitionibus ſacramentalibus, in quibus itidem diſparatæ de ſe invicem affirmatè prædicantur ob unionem ſacramentalem ſine ulla eſſentiali extremorum mutatione. Bellarminus regerit, *ex eo conſequi vel quod non ſit duarum Naturarum unio perſonalis, ſed nuda tantùm παράστασις, vel quod etiam in Sacramento Euchariſtiæ ſit perſonalis unio panis & corporis.* Sed neſcit, quid loquatur. Collatio ſimilitudinem requirit, non omnimodam identitatem: modus prædicandi oritur ex identitate generica, nequaquam verò ſpecificam identitatem poſtulat. Tam verè de corpore prædicatur, quod ſit animatum, quam quod ſit quantum, interim tamen alio modo unita ſunt corpus & anima, quàm corpus & quantitas. Poſſet autem ſubtiliùs contra hanc collationem aliquis inſurgere hoc modo. In prædicationibus perſonalibus non poteſt dici in abſtracto, divinitas eſt humanitas. Ergo nec in prædicationibus ſacramentalibus dici poteſt, panis eſt corpus Chriſti. [illegible] eſſet tantum unio quædam inter panem & corpus, non poſſet dici, panis eſt corpus Chriſti, ratio, quia propter unionem in articulo de perſona Chriſti non poteſt dici humanitas eſt divinitas. Ergo propoſitio illa panis eſt corpus Chriſti aliquid plus denotat quam unionem, videlicet eſſentialem mutationem panis in corpus Chriſti. Hoc argumentum Bellarminus quidem præterit, ſed quia ab adverſario aliquo nobis objici poſſet, ideo hoc loco enucleandum eſt. Reſpondemus igitur, de pane non ſimpliciter & abſolutè, ſed in uſu ſacramentali prædicari, quod ſit corpus Chriſti, unde ſubjecto ſolet addi panis Euchariſticus, panis benedictus, panis quem frangimus, &c. quam poſtremam limitationem Apoſtolus uſurpat. 1. Cor. 10. v. 16. Quemadmodum igitur in abſtracto divina Natura non prædicatur de humana & contra, ſed tantùm in concreto, quod evidens argumentum eſt, unionem perſonalem eſſe cauſam, fundamentum ac fontem illarum prædicationum: ita quoque de pane Euchariſtico non ſimpliciter & abſolutè extra unionem & uſum ſacramentalem prædicatur, quod ſit corpus Chriſti, ſed in unione & uſu ſacramentali, quod eſt evidens argumentum, unionem ſacramentalem eſſe cauſam, fundamentū ac fontem illarum prædicationum. Si dicas & veteres & recentiores abſolute quandoq; pronunciare, ꝙ panis ſit corpus Chriſti, reſpondemus explicationem neceſſariò addendam vel ſubintelligendā, ex verbis inſtitutionis & pronunciato Apoſtolico 1. Cor. 10. v. 16. quod ſc. panis nec εἰκονικῶς, nec σημαντικῶς tantùm, ſed μυστικῶς in uſu ſacramentali ſit corpus Chriſti, h. e. uti D. Paulus notanter & perſpicuè loquitur. ꝙ panis, quem frangimus, ſit κοινωνία corporis Chriſti. 2. Quia Chriſtus mediante flatu dedit Apoſtolis Spir. S. ideò rectè dicitur. Flatus Chriſti eſt Spiritus S. Bell. hoc præfractè negat, ſed opponimus ei conſideranda duo argumenta. Prius hoc eſto. Quod Apoſtolos tetigit eſt Spiritus S. Flatus Chriſti tetigit Apoſtolos, E. flatus Chriſti, eſt Spir. S. non quidem eſſentialiter, ſed propter unionem. Poſterius tale eſt. Si panis ideò verè dicitur à Scriptorib. Eccleſiaſticis corpus Chriſti, quia eſt κοινωνία corporis Chriſti, ſequitur etiam flatum Chriſti verè dici poſſe Spiritum S. quia eſt κοινωνία Spiritus S. Sed illud. E. & hoc. Collationis ratio manifeſta eſt, quia ut flatus Chriſti fuit non ſolū externum ſignum, ſed etiam ſymbolum & ὄχημα per ꝙ datus fuit diſcipulis Spiritus S. ita quoque panis eſt non ſolùm externum ſignum, ſed etiam ſymbolum & ὄχημα, per quod datur corpus Chriſti. Nec negari poteſt, panem ideò dici corpus Chriſti, quia eſt κοινωνία corporis Chriſti, niſi qs velit diſerta verba Apoſtoli rejicere. 1. Cor. 10. v. 16. 3. Quia Spiri-

tus

Digitized by Google

tus S. in Baptiſmo Chriſti in corporali & viſibili ſpecie ſe manifeſtavit, ac ſuper Chriſtum deſcendit, ideò rectè dicitur. Columba eſt Spiritus S. non eſſentialiter ſed propter peculiarem præſentiam & unionem. Negant Bell. & Piſtorius, hanc propoſitionem in Scripturis inveniri, ſed opponimus eis hæc duo argumenta. Quod ſuper Chriſtum deſcendit, eſt Spiritus S. Columba ſuper Chriſtum deſcendit. E. columba eſt Spiritus S. Quod Johannes Baptiſta vidit, eſt Spiritus S. Columbam Johannes Baptiſta vidit. E. columba eſt S. S. Utriusque argumenti præmiſſæ diſertis verbis extant, apud Evangeliſtas. Mat. 3. v. 16. Marc. 1. v. 10. Luc. 3. v. 22. Joh. 1. v. 32. 4. Quia Angeli in aſſumtis formis corporeis hominibus ſæpiùs apparuerunt, ideò de illis rectè dicitur, aſſumtas illas formas fuiſſe Dei Angelos. Bellarm. denuò negat in Bibliis hanc propoſitionem inveniri, ſed facili negocio ea illis deduci poteſt. Id quod viderunt ſancti Dei homines, fuerunt Angeli. Atqui ſancti Dei homines viderunt aſſumtas formas externas. E. aſſumtæ illæ externæ formæ fuerunt Angeli Dei. Idem judicium de viſionib. divinis. *Vidi Deum à facie ad faciem*, dicit Jacobus Patriarcha Gen. 32. v. 3. *Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum*, dicit Eſai. cap. 6. v. 1. At nihil aliud viderunt, quam formas externas ad tempus aſſumtas. E. formæ illæ externæ dicuntur Deus non propter eſſentialem mutationem, ſed propter peculiarem præſentiam & unionem. Sic Apoſtoli dicuntur *Verbum vitæ contrectaſſe & vidiſſe* Joh. 20. v. 28. 1. Johan. 1. v. 1. Atqui verbum vitæ ὁ λόγος in ſe ac per ſe inviſibilis, videtur igitur & contrectatur in humana Natura, quam perſonaliter ſibi univit. 5. Quia Deus in V. T. peculiari modo præſentiæ habitabat ſuper arcam propitiatorii in medio Cherubim, ideò arcâ elevatâ rectè dicitur Dominus, exurgere propter peculiarem Dei ad arcam præſentia. Monemus autem denuò collatione illorum exemplorum noſmet uti, non quaſi per omnia idem modus præſentiæ & unionis ſit in cœna, qualis præſentia & unio rerum inviſibilium cum externis viſibilibus ſymbolis eſt in allatis exemplis. Sed ut probemus diſparata de ſe invicem propter unionem affirmatè prædicari, ſi vel maximè unum non mutetur eſſentialiter in alterum. ** Gregor. de Valent. tom. 4 diſp. 6. q. 3. punct. 2. §. 4. Claud. Sanctes de Euchar. repet. 7. cap. 3. Thom. Bozius lib. 13. de not. Eccleſ. cap. ult. Nicol. Villagagnon. libr. 3. contra Calv. cap. 52. ſtatuunt, *manna non ſaporem tantum ſed etiam ſubſtantiam ad votum comedentium mutaſſe, adeò ut ſi quis vellet comedere ovum, gallinam, Saccharum &c. manna mox verteretur vel in ovum, vel in Gallinam vel in Saccharum, idq; putant ſignificari illis verbis* Sap. 16. v. 20. *ad quod quisq; volebat convertebatur* μεληεττᾶτο *id eſt, trans temperabatur ut manna in eo fuerit typus tranſſubſtantiationis panis in corpus Chriſti in Euchariſtia.* Sed ab illis diſcedit Cornel. à Lap. comm. in cap. 16. Ea. *Sententia hæc*, inquit, *nova eſt & caret ſolido fundamento. Verba enim Scripturæ non loquuntur de ſubſtantiali ſed de accidentali ſaporis converſione, alioqui non murmuraſſent Iſraelitæ ob manna* Num. 11. Idem tamen ſubjicit, *Manna fuiſſe typum Euchariſtiæ non quoad tranſſubſtantiationem, ſed quoad accidentium remanentium vim & efficaciam, oſtendit enim ſapor mannæ quo pacto poſſint accidentia panis & vini remanere & nutrire ſine illorum ſubſtantia. Itaque implicitè & conſequenter ſapor alius atq; alius in manna typus quoque fuit tranſſubſtantiationis. Sapor enim alius aliam ſubſtantiam comitari & indicare ſolet.* Sed nec hæc Cornelii ſententia probari poteſt. 1. miraculum illud, quod manna unicuivis omnem ſaporem pro lubitu ipſius exhibuerit à Moſe non annotatur 2. ex libro Sapientiæ id probari nequit. 3. Moſes certum ſaporis genus, videl. ut ſimilæ cum melle tribuit mannæ. 4. Si manna exhibuit omnem ſaporem, cur Iſraëlitæ deſiderarunt cucumeres, pepones, allia, piſces, carnes? &c. 5. per coctionem & præparationem varios acquiſivit ſapores ut exponitur Num. 11. v. 9. 6. Si vel maximè de manna iſta omnia conceederentur, tamen tranſſubſtantiatio panis in Euch. nondum etiam probata. **

138. Alteram claſſem argumentorum pro tranſſubſtantiatione petit Bell. ex teſtimoniis Patrum,

Teſtimonia Patrum pro ſtabilienda Tranſſubſtantiatione excutiuntur.

quæ inde uſque à tempore Apoſtolorum deducere conatur l. 3. de Euch. c. 20. ℞. in genere. 1. ex ſola Scriptura ſacra firma & immota argumenta in articulis fidei peti poſſunt, *extructi enim ſumus ſuper fundamentum Prophetarum, & Apoſtolorum.* Eph. 2. v. 20. Thom. part. 1. q. 1. art. 8. *ſacra doctrina autoritate Scripturæ Canonicæ utitur propriè ex neceſſitate argumentandi, autoritatibus a. aliorum doctorum Eccleſiæ, non quaſi arguendo ex propriis, ſed è probabilibus, innititur enim fides noſtra revelationi Prophetis & Apoſtolis factæ, qui Canonicos libros ſcripſerunt, non a. revelationi illi, ſi qua fuerat aliis doctoribus facta.* 2. Patrum igitur vocem audimus, ſi conſentiat cum voce cœleſtis Patris in Scriptura ſonantis, ipſimet namque hanc ſibi ſtatuerunt legem, ut oſtendimus in tract. de Interpretat. Script. §. 91. Magnum illis honorem, uti par eſt, deferimus, non tamen in thronum Dei collocamus. 3. Superiùs ex ipſis Patrib. noſtram luculentè confirmavimus ſententiam. 4. Diſceroendi ſunt Patres Orthodoxi in Eccleſia primitiva Apoſtolicæ vicina à Scriptoribus Pontificiis poſteriorum ſeculorum. 5. Valde igitur audax eſt Bellarm. pronunciatum, quod Patres à tempore Apoſtolorum uſq; ad Lateraoenſe Concil. Tranſſubſtantiationem agnoverint, cùm Lombard. 4. ſent. diſt. 11. lit. A. oſtendat, ne ſuo quidem tempore definitum extitiſſe, *qualis ſit illa mutatio ſeu converſio*, de qua loquuntur veteres, *an formalis, an ſubſtantialis, an alterius generis. Definire*, ait, *non ſufficio.* Vixit a. Lombar. circa Ann. Chriſti 1170. 6. Thom. part. 3. q. 75. art. 2. mentionem facit quorundam, qui poſuerint, *quod ſubſtantia panis & vini maneat.* Innocent. libr. 4. de myſt. cap. 9. *Fuerunt qui docerent, quod ſicut poſt conſecrationem vera panis remanent accidentia, & ſic etiam vera panis maneat ſubſtantia, quia ſicut ſubjectum non poteſt ſubſiſtere ſine accidentibus, ſic accidentia non poſſunt exiſtere ſine ſubjecto.* 7. De Scoto homine acutiſſimo & doctiſſimo fatetur Bell. l. 3. de Euch. c. 23. §. unum tamen, *quod non noverit conſenſum illum Patrum*, nimirum, quia talis non erat. & Caſſand. in conſult. p. 66. tranſſubſtantiationem *& nomine & re novam* eſſe fatetur. Eraſm. in annot. 1. Cor. 7. p. 327. *In Synaxi tranſſubſtantiationem ſerò definivit Eccleſia, diu ſatis erat credere, ſive ſub pane conſecrato, ſive quocunque modo adeſſe Chriſti corpus.* Quomodo igitur tranſſubſtantiationis dogma de Catholico Patrũ conſenſu gloriari poteſt? Greg. de Valent. l. 1. de præſent. Chriſti in Euchar. c. 10. p. 381. §. denique, agnoſcit *Patres obſcurius de tranſſubſtantiatione locutos eſſe atque ſimplicius, quia putabant ſe non niſi Catholicè a Catholicis poſſe intelligi, & ne myſterium irridendum infidelibus exponerent,*

exponerent, ſi in ſermonibus popularibus ſententiam ſuam explicaſſent. At ſi obſcurius de hac quæſtione locuti ſunt Patres, quomodo ad ipſorum conſenſum provocari poterit? 9. Mutatio ſymbolorum ſacramentalium, cujus Patres mentionem faciunt, eamque vocant μετάληψιν, μεταβολὴν, μεταποίησιν, μετουσίαν, &c. nequaquam ſignificat nudam ſaltem nominum permutationem, otioſam relationem, ſignificativam corporis & ſanguinis Chriſti abſentis repræſentationem, ad quam accedat virtus ſpiritualis in illis, qui fide Sacramentum accipiunt, ut volunt Calviniani, nec ſignificat eſſentialem converſionem Elementorum in corpus & ſanguinem Chriſti, qualis fuit aquæ Cananææ in vinum mutatio, ut volunt Pontificii, ſed βελτίωσιν translationem Elementorum in alium ac nobiliorem ſtatum, ita ut panis ſit ac maneat ratione ſubſtantiæ, quod ante conſecrationem fuit, ſed juxta inſtitutionem & promiſſionem Chriſti virtute ejuſdem fiat quiddam amplius, quod antea non erat, videlicet ſymbolum ſacramentale, per quod diſtribuatur corpus Chriſti omnibus Sacramento utentibus, vel ut Paulus loquitur, κοινωνία corporis Chriſti. Hunc eſſe genuinum ſenſum veterum patet ex eo, quia unionem ſacramentalem panis & corporis, conferunt cum unione perſonali duarum Naturarum, cùm tamen una Natura non ſit mutata vel converſa in alteram, ut vidimus ſuperiùs, & quia in aqua Baptiſmi talem mutationem fieri ſtatuunt, quæ tamen non eſt eſſentialis, ſed ſacramentalis, ut paulò pòſt videbimus. 10. Id ipſum comprobat genuina explicatio vocum, quibus in hoc myſterio utuntur. μεταποιήσεως vocabulum à Damaſceno libr. 4. orth. fid. cap. 14. uſurpatum, idem ſic declarat, quòd panis & vinum παραλαμβάνεται *aſſumuntur, novit enim Deus* (inquit) *humanam infirmitatem, quod complura uſu non trita adverſatur moleſtè ferens, aſſueto igitur condeſcenſu uſus per conſue-*

μετουσία. *ta Natura ea facit, quæ ſunt ſuper Naturam.* μετουσία in hoc myſterio ſignificat μετοχὴν participationem à verbo μετέχειν participare. Juſtin. Apolog. 2. pro Chriſt. pag. 39. *Vereamini ea quæ vobis & veſtris diis inſunt, eas illis tribuere,* ὧν οὐδὲν οὐδ᾽ ἐπὶ πόσον μετουσία ἐστὶ, *qui ne tantillum quidem de illis ſceleribus participant.* Euſeb. lib. 8. demonſt. Evang. pag. 241. edit. Græc. *Iis qui ex hominibus profecti ſunt, & ad eum virtutis gradum pervenerunt, quem Natura mortalis contingere non poteſt, ſatis ſuperq; fuerit, ſi quando* εἰς μετοχὴν καὶ μετουσίαν *in partem & communicationem quandam* (ita tranſtulit Donatus Veronenſis edit. Lat. p. 398.) *aſſumti ejus qui dixit: Sancti eritis, quoniam ego ſanctus Dominus* In Liturgia Jacobi circa finem: *Largitus es nobis Domine Deus ſanctificationem* ἐν τῇ μετουσίᾳ *in perceptione* (ita vertit Interpres) *ſanctiſſimi corporis, & pretioſi ſanguinis unigeniti filij tui.* Pachymeres in cap. 5. Dionyſ. de Eccleſ. Hierarch. *poſt Baptiſmum* ἐν μετουσίᾳ τῆς θείας εὐχαριστίας γενόμενοι, ſic vertit, *divina Euchariſtia participes facti.* In ſacris literis vox hæc nuſpiam occurrit. Xenoph. libr. 8. παιδ. itidem utitur pro participatione, communicatione, ἐποίησε Πέρσαις καὶ παιδίων εἶναι μετουσίαν. Grammaticis nomina μετουσιαστικὰ vocantur, quæ participationis ſignificationem incluſam habent, à nonnullis materialia dicta, ut λίθινος, ξύλινος, σάρκινος &c.

Species. 11. Vox *ſpeciei*, quâ itidem veteres in hoc myſterio utuntur, nequaquam tranſſubſtantiationem infert, quia τὴν φύσιν & τὸ εἶδος conjungunt, ut ex Theodor. Dial. 2. ſuperiùs oſtendimus. Luc. 3. v. 22. *Spiritus ſanctus deſcendebat* εἴδει σωματικῷ *corporali ſpecie ſicut columba.* Philip. 2. v. 7. & 8. Chriſtus dicitur ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ex quo nemo colligat nudam tantùm ſpeciem humanæ Naturæ ſine veritate ſubſtantiæ in Chriſto fuiſſe. Auguſt. Confeſſio ejuſdemque Apologia itidem ſano & orthodoxo ſenſu voce ſpeciei utuntur, Luth. in cap. 6. Eſa. *Species Domini & Dominus rectè pro eodem accipiuntur: ſic corpus Domini, & panis Domini pro uno accipiuntur, ut qui panem illum ederit, corpus Chriſti ediſſe dicatur, ſicut Eſaias, ſe Dominum vidiſſe dicit, cum ſpeciem Domini viderit.* Neve quis obvertat ex timiditate propter Adverſarios Pontificios eandem uſurpatam, notandum eſt ejuſdem uſum apud Cinglium in ſubſcript. Colloq. Marpurg. Oecolamp. in 1. Joh. pag. 85. Bullinger. in cap. 6. Eſaiæ atque alios occurrere.

139. Atque hæc in genere de Patrum teſtimoniis Patrum teſtimonia in ſpecie conſiderantur et ipſe dicta ſint, percurramus potiora, quæ Bellarminus urget, in ſpecie 1. Juſtinus in Apol. 2. dicit, *panem prece verbi Dei ſanctificatum eſſe carnem Domini.* Reſp. ecquis noſtrûm hoc negat? pag. 76. vocat 1. Juſtini.

ἄρτον εὐχαριστηθέντα, *panem in quo gratiæ actæ ſunt* (vertit interpres) panem benedictum, & ſanctificatum, non autem tranſſubſtantiatum, ibidem, poſt ſanctificationem non negat adeſſe panem, ſed negat eſſe communem panem. Adhibet etiam ſimilitudinem, quæ tranſſubſtantiationi fortiſſimè adverſatur. *Quemadmodum per verbum Dei caro factus* σαρκοποιηθεὶς *Servator noſter Ieſus Chriſtus & carnem & ſanguinem ſalutis noſtræ cauſa habuit, ad eundem modum etiam eam, in qua per preces verbi ejus ab ipſo profecti gratiæ ſunt actæ alimoniam* τὴν δι᾽ εὐχῆς λόγου τοῦ παρ᾽ αὐτοῦ εὐχαριστηθεῖσαν τροφὴν, *unde ſanguis & caro noſtra per tranſmutationem aluntur, incarnati illius Ieſu carnem & ſanguinem eſſe edocti ſumus.* Finge cum Bellarmino, panis ſubſtantiam in corpus Chriſti converti, & hæc collatio bipatentes fores Marcionitis & Eutychianis aperiet. Langus Scriptor Pontificius in hunc Juſtini locum commentatus, nullam tranſſubſtantiationem in eo invenire potuit; unde Indices expurgatorii Belgicus pag. 76. & Hiſpanicus fol. 140. eradi ea jubent. 2. Irenæus lib. 4. cap. 34. *Quomodo conſtabit eis eum panem, in quo gratiæ actæ ſunt, eſſe corpus Domini ſui?* Bell. ſubjungit, *Panem conſecratum non poſſe eſſe corpus Domini ſine mutatione eſſentiali panis in corpus.* Reſp. panem conſecratum eſſe corpus Domini, Irenæus aſſerit, & nos cum ipſo, ſed panem eſſentialiter in corpus Domini mutari Irenæo in mentem non venit. Vocat *panem in quo gratiæ actæ*, h. e. ut Bellarmin. lib. 2. de Euchar. cap. 6. circa finem rectè explicat, *panem ſanctificatum, & factum Euchariſtiam*, ut Juſtinus loquebatur ἄρτον εὐχαριστηθέντα, τροφὴν εὐχαριστηθεῖσαν, credibile enim eſt, Irenæum eadem Græcâ voce uſum, quam Interpres non potuit reddere unâ voce ſed per circumlocutionem expreſſit: panem illum vocat corpus Domini, hoc eſt, ſecundùm explicationem Paulinam κοινωνίαν corporis Domini. Ibid. *Panis percipiens vocationem Dei* (non tranſſubſtantiatus) *jam non communis panis eſt* (eſt & manet panis, ſed non ſolus ſive communis) *ſed Euchariſtia duabus rebus* (non uno Chriſti corpore) *conſtans re terrenâ & cœleſti.* 3. Tertull. libr. 4. adv. 3. Tertulliani.

à Irenæi.

Marc. *Acceptum panem corpus ſuum facit dicendo, Hoc eſt corpus meum.* At *quomodo* (inquit Bellarmin.)

larmin.) *potuit panis fieri corpus ſine ſui mutatione?* Reſp. fecit panem ſuum corpus non transſubſtantiando ſed benedictione divina ſacramentaliter corpus ſuum eidem uniendo. Argumentum Bellarmini ex hoc loco eſt à non diſtributo ad diſtributum, ſive à genere ad ſpeciem affirmatè, facere panem corpus Tertulliano non ſignificat ſimpliciter & abſolutè transſubſtantiare, ſed facere, ut panis ſit corporis Sacramentum, ſic enim immediatè ſubjungit, *hoc eſt corpus meum dicendo, hoc eſt, figura corporis mei*, & lib. 1. adv. Marcion. c. 14. p. 350. edit. Commel. *nec panem reprobavit, quo ipſum ſuum corpus repræſentat.* lib. 3. adv. Marcion. c. 19. pag. 396. *Venite mittamus lignum in panem ejus, utiq; in corpus, ſic enim Deus in Evangelio quoq; veſtro* (hoc eſt, Lucæ, quod recipiebant Marcionitæ) *revelavit, panem corpus ſuum appellans, ut & hinc jam eum intelligas corporis ſui figuram pani dediſſe, cujus retrò corpus in panem Prophetis figuravit, ipſo Domino hoc Sacramentum poſtea interpretaturo.*

4. Cyprian.

4. Cypr. ſerm. de cœna Domini: *Panis iſte, quem Dominus diſcipulis porrigebat, non effigie, ſed Naturâ mutatus omnipotentiâ verbi factus eſt caro.* Reſp. non ſatis conſtat, an Cyprianus illius ſermonis ſit autor, quod non ſolum Pammelius & Sixtus Senenſis lib. 4. Biblioth. Sed & Bellarm. ipſe apertè negat lib. 2. de Euchar. c. 9. §. Extat. Videamus tamen quid in illo ſermone ſubſidii inveniant Transſubſtantiatores. Præcedit in verbis hujus ſermonis. *Ante verba cibus ille communis* (panis) *tantùm nutriendo corpori commodus erat, & vitæ corporalis ſubſidium miniſtrabat, ſed ex quo à Domino dictum eſt: Hoc facite in meam commemorationem, hæc eſt caro mea, & hic eſt ſanguis meus, quotieſcunq; his verbis & hac fide actum eſt, panis iſte ſubſtantialis, & calix benedictione ſolenni ſacratus ad totius hominis vitam ſalutemq; proficit, ſimul medicamentum & holocauſtum*, ubi obſerva panem benedici, conſecrari, non transſubſtantiari. Item ſubſtantiam ſymbolorum externorum non mutari, manere cuique ſuam corporis nutriendi virtutem, alendæ animæ gratiam ex verbo ſupervenire. Vox ergo *Naturæ* non debet ſumi pro ſubſtantia, ſed pro uſu & virtute. Sic in Baptiſmo Natura noſtra mutatur, neque enim amplius φύσει ſumus filii iræ, ſed reddimur Dei filii ex Deo geniti, & tamen eadem manet ſubſtantia. ** Vox Naturæ accipitur pro rei proprietate. Natura panis eſt nutrire, quia hic eſt uſus ejus ordinarius. Panis ergo mutatur Naturâ, cùm non amplius deſtinatur in uſum menſæ communis ob quem factus ac præparatus fuit, ſed potenti Dominicæ inſtitutionis verbo ad eam dignitatem elevatur, ut ſit medium, per quod Chriſti corpus nobis manducandum datur.** Paulò pòſt ſequitur: *Sicut in perſona Chriſti humanitas videbatur, & latebat divinitas: ita Sacramento viſibili* (quod neceſſariò de externis ſymbolis pane & vino intelligitur) *ineffabiliter ſe divina infudit eſſentia, ut eſſet religioni circa Sacramenta devotio.* At num humana Natura converſa in Deitatem? num præſentia divinitatis humanitatem in Chriſto abſumſit? Explicamus ergò dictum Cypriani ex Ambr. libr. de iis qui initiantur myſt. cap. 9. *Non agnoſco uſum Naturæ, ſed excellentiam gratiæ,*** ubi loquitur de Baptiſmo, in quo nullam fieri aquæ ſubſtantialem mutationem Adverſ. concedunt.** & ex Beda in Epiphan. in hom. hyem. *Panis & vini Natura in Sacramentum corporis & ſanguinis Chriſti ineffabili Spiritus ſanctificatione transfertur,* ut ſit ſenſus, *panis Naturâ mutatus*, id eſt, ultra naturam & naturales proprietates evectus, ut ſit *κοινωνία* corporis Chriſti. Concludit Cyprianus illum ſermonem. *Hæc quoties agimus, non dentes ad mordendum acuimus, ſed fide ſincera panem ſanctum frangimus & partimur, dum quod divinum & humanum eſt diſtinguimus & ſeparamus, itemq; ſimul ſeparata jungentes unum Deum & hominem confitemur.* Non eſt ergo, quod Adverſarii vim faciant in vocabulo Naturæ. Conimbr. lib. 2. Phyſ. Ariſt. c. 1. q. 1. notant, *Vocabulum Naturæ non ſolùm eſſentiam, ſed & naturales rei proprietates notare, & quando pro rei quidditate ſeu eſſentia ponitur, tunc nihilominus tale diſcrimen inter eſſentiam, quidditatem, & Naturam intercedere, quod eſſentia importet ordinem ad eſſe rei cujus eſt, quidditas ad definitionem, quid res ſit, explicatur, Natura ad operationem.* Quando igitur autor illius ſermonis dicit *panem Naturâ mutatum*, id ex antecedentibus & conſequentibus ſic explicandum: quod ultra naturales proprietates evectus, ſit corpus Chriſti ſymbolum; per panis Naturam non ipſam panis ſubſtantiam, ſed novam ac ſingularem ejuſdem proprietatem, qualitatem ac conditionem, ſeu ſtatum & uſum ſupernaturalem intellexit, quo modo vocabulum Naturæ in ſacris & profanis Scriptoribus ſæpè pro qualitatibus, & accidentibus uſurpatur, ſicut Natura humana per peccatum dicitur eſſe corrupta, & 2. Petr. 1. v. 4. *divinæ Naturæ conſortes facti dicimur*, cùm antea eſſemus *Naturâ filii iræ.* Epheſ. 2. v. 3. ut panem non effigie, ſed Naturâ mutari nihil aliud ſit quàm panem in priori quidem eſſentia, & forma externa manere (quod Irenæus, Theodoretus, Gelaſius & alii ex veteribus manifeſtè aſſerant) naturam tamen priorem, quâ ad alendum tantummodò corpus fuit deſtinatum, non amplius manere, cùm uſum longè alium, videl. Sacramentalem habeat. Si Bellarmino hæc reſponſio noſtra non ſatisfacit, opponimus ei, quod ipſemet lib. 2. de Euchar. cap. 27. diſputet, *per Naturam panis non intelligendam eſſe internam panis ſubſtantiam, ſed exteriorem Naturam & proprietates accidentium.*

5. Cyrilli Hieroſolymitani.

5. Cyrill. Hieroſol. Catech. 4. myſtag. *Aquam mutavit in vinum, & non erit dignus, cui credamus, quòd vinum in ſanguinem transmutarit? En realem mutationem*, inquit Bellarminus. Et paulò infrà. *Sub ſpecie panis datur tibi corpus, & ſub ſpecie vini, datur tibi ſanguis. En accidentia panis, quæ remanent*, inquit Bellarminus. Et infrà. *Hoc ſciens & pro certiſſimo habens, panem hunc, qui vocatur à nobis, non eſſe panem, etiamſi guſtus panem eſſe ſentiat. En* (inquit Bellarmin.) *abſentiam ſubſtantiæ panis manente colore & ſapore, & proinde integram transſubſtantiationem.* Rt. mutatio illa panis in Chriſti corpus eſt Sacramentalis, non eſſentialis, teſte Gelaſio & Theodoreto. Nec Cyrillus dicit, nudam ſpeciem adeſſe, quod volunt Pontificii. Si licet ex vocabulo ſpeciei colligere ſubſtantiæ deperditionem, eodem modo ex vocabulo ſpeciei licebit colligere aliorum accidentium amiſſionem, cùm tamen Innocentius III. libr. 4. de myſt. Miſſæ cap. 9. non ſolùm accidentales, verùm etiam naturales proprietates remanere pronunciat, videlicet *paneitatem, quæ ſaturando famem expellit, & vinitatem, quæ ſatiando ſitim extinguit.* Quod autem ſpeciei vox non excludat ſubſtantiam panis, præter ea quæ ſuperiùs adduximus, manifeſtè probat locus Ambroſii lib. de iis qui initiantur myſt. cap. 9. *Ipſe clamat Dominus Jeſus, hoc eſt corpus meum.*

Ante benedictionem verborum cœleſtium alia ſpecies nominatur, poſt conſecrationem corpus ſignificatur, ubi ſpecies omninò includit ſubſtantiam, cum antè conſecrationem panis & vini ſubſtantiam adeſſe ipſimet Pontificii aſſetant. Porrò quod Cyrillua aſſerit panem poſt conſecrationem non eſſe panē, id ex Juſtino & Irenæo explicandum, quod non amplius ſit communia, nudus ac ſolus panis, ita enim ſubjungit Cyrillus. *Ne conſideres tanquam panem nudum & nudum vinum, corpus enim eſt & ſanguis Chriſti, ſecundum ipſius Domini verba.* Iiſdem verbis Catech. 3. de aqua Baptiſmali utitur. *Non tanquam aquæ ſimplici ſtadeas huic lavacro, ſed ut ſpirituali gratiæ, quæ cū aqua detur.* De Chriſm. ibid. *Quemadmodum panis Euchariſtiæ poſt ſancti Spiritus invocationem non amplius eſt panis communis, ſed eſt corpus Chriſti: ſic & ſanctum hoc unguentum non amplius eſt unguentum nudum neq; commune poſtquam jam conſecratum eſt.* Collige, ut aquæ, ut unguenti ſubſtantia non tollitur per conſecrationem, ita nec panis Euchariſtici. Idem Catech. 5. myſt. *Panis iſte ſanctus ſuperſubſtantialis dicitur, eò quod ſubſtantiam animæ confirmet.* 6. Am-

6. Ambroſii. broſ. lib. de iis, qui initiantur myſt. c. 9. *Quantis utimur exemplis, ut probemus non hoc eſſe, quod Natura formavit, ſed quod benedictio conſecravit? majoremq; vim eſſe benedictionis, quàm Naturæ, quia benedictione etiam ipſa Natura mutatur?* ℞. Natura panis benedictione mutatur, non ut ſubſtantia ejua intereat, ſed ut in Sacramentum corporis Chriſti tranſeat, ſic enim explicat ſeipſum Ambroſ. lib. 4. de Sacramentis c. 4. *Vides quàm operatorius ſit Chriſti ſermo. Si ergo tanta vis eſt in ſermone Chriſti, ut inciperent eſſe quæ non erant* (in creatione) *quantò magis operatorius eſt, ut ſint quæ erant, & in aliud commutentur.* Nota, *ut ſint quæ erant*, ſcilicet ratione ſubſtantiæ, *& in aliud commutentur*, ſcil. ratione uſus Sacramentalis. Lanfrancua hoc teſtimonium non potuit aliter eludere, quàm ut diceret, *verba illa non reperiri in Ambroſio*, ſed quia hoc non conſiſtit, cùm etiam in jure Canonico allegentur. c. Panis eſt in altari. diſt. 2. de conſecrat. Ideò Petrus à Soto dicit, quod maneant *ſcil. in aliud mutata*, ſed Ambroſ. expreſsè dicit, *ut ſint quæ erant, & in aliud mutentur.* Bellarm. 2. de Euchar. c. 14. ſic conatur elabi, *ut ſint extrinſecus quæ erant, non autem intrinſecus*, id verò exemplo, quod Ambroſius ibidem ſubjungit manifeſtè repugnat. *Tu ipſe eras, ſed eras vetus creatura. Poſteaquam conſecratus es* (per Baptiſmum) *nova creatura eſſe cœpiſti. Vis ſcire, quam nova creatura? Omnis, inquit Apoſtolus, in Chriſto nova creatura eſt. Accipe ergo quemadmodum ſermo Chriſti creaturam omnem mutare conſueverit, & mutat, quando vult, inſtituta Naturæ*: ex quo colligitur panē & vinū in ſacra Cœna mutari non ſubſtantiâ, ſed qualitate, & uſu, quemadmodū & nos in Baptiſmo mutamur non ſubſtantiâ ſed qualitate, proinde quod Ambroſ. dicit, *Naturam mutari per benedictionem* per id exponendum eſt, quod hoc loco dicit, *ſermonem Chriſti mutare inſtituta Naturæ.* Panis per Naturam ad vitam corporis alendam inſtitutus eſt, ſed ſermo Chriſti mutat hoc inſtitutum, ut panem Euchariſticum non ſatietatis, ſed ſignificationis cauſâ ſumamus, ſicut loquitur Canon Nicenus 7. Gregor. Nyſſen. orat. magna

7. Gregorij Nyſſeni. Catechet. c. 37. *Rectè Dei verbo ſanctificatum panem in Dei verbi corpus credimus immutari.* Et poſtea. *Hæc autem tribuit virtute benedictionis in illud* (corpus Domini) *rerum quæ videntur* (panis & vini) *Naturam mutans.* ℞. Eodem modo intelligenda ſunt verba Gregorii Nyſſeni, quo Ambroſii verba expoſuimus. In orat. de ſancto Baptiſm. pag. 257. edit. Baſil. ſeipſum disertè explicat. *Ne contemnas divinum lavacrum, neq; id tanquam commune propter uſum aquæ parvi facias & levi momento ducas. Nam id quod operatur magnum eſt, & ab illo mirabiles exiſtunt effectus. Nam & altare hoc ſanctum cui aſſiſtimus, lapis eſt Natura communis, nihil differens ab aliis cruſtis lapideis, ex quibus parietes noſtri extruuntur, & pavimenta exornantur, ſed quoniam Dei cultui conſecratum ac dedicatum eſt ac benedictionem accepit, menſa ſancta, altare immaculatum eſt, quod non amplius ab omnibus, ſed à ſolis Sacerdotibus, iiſq; venerantibus contrectatur. Panis item panis eſt initio communis, ſed ubi eum myſterium ſacrificaverit, corpus Chriſti & dicitur & eſt, eodem modo vinum cùm ſint res exigui pretij ante benedictionem, poſt ſanctificationem, quæ à Spiritu procedit, utrumque eorum excellenter operatur. Eadem item verbi vis etiam Sacerdotem auguſtum & venerandum facit, novitate benedictionis à communitate vulgi ſegregatum &c.* Collige ut benedictio & vis verbi non abolet ſubſtantiam aquæ, altaris aut Sacerdotis: ita nec panis & vini in Euchariſtia. 8. Gaudent. tract. 2. de Exod. *Ipſe natura-* 8. Gaudentii. *rum creator & Dominus, qui producit de terra panem, de pane rurſus, quia & poteſt & promiſit, efficit proprium corpus, & quia de aqua vinum fecit, de vino ſanguinem ſuum facit.* Reſpond. Cur ergo Thomas hanc theſin reprobat, de pane fit corpus Chriſti part. 3. q. 75. art. 8. *Non poteſt propriè dici* (ait) *quod de non ente fiat ens, vel quod de pane fiat corpus Chriſti.* Gaudentius fuit Ambroſii, Cyrilli, & Nyſſeni coætaneus, ejua ergo dictum ex illis autoribus explicamus: imò ipſe Gaudentius ſuiipſius Interpres optimus, ſic enim ibidem. *In hac veritate quâ ſumus, unus pro omnibus mortuus, & idem per ſingulas Eccleſiarum domos in myſterio panis & vini reficit immolatus, vivificat creditus, conſecrantes ſanctificat conſecratus.* Item. *Rectè vini ſpecie ſanguis ejus exprimitur, quia cùm ipſe in Evangelio dicit, Ego ſum vitis vera, ſatis declarat ſanguinem ſuum eſſe omne vinum, quod in figura paſſionis e-* 9. Chryſoſtomi. *jus offertur.* 9. Chryſoſt. hom. 83. in Matth. *panem immutari.* hom. de Euch. in encœn. *myſteria conſumi corporis ſubſtantia aſſerit.* ℞. Bellarm. alibi ſæpè contendit autorem illius operis in Matthæum non eſſe Chryſoſtomum. Sixtua Senenſis l. 6. Biblioth. annot. 152. monet, *non eſſe concionatorum verba ſemper eo rigore accipienda, quo primùm ad aures auditorum perveniunt, cùm multa per hyperbolen enuncient & inculcent, vel occaſione locorum, perſonarum, temporum, adducti, vel affectionum impetu vel orationis curſu abrepti, idque Chryſoſtomo interdum contingere concludit.* Idem Chryſoſt. hom. 83. in Matth. comparat panem Euchariſtiæ *cum aqua Baptiſmatis.* At in Baptiſmatis aqua nulla fit tranſſubſtantiatio, verba, quæ Bellarmin. urget, hæc ſunt. *Non ſunt humanæ virtutis hæc opera, miniſtrorum nos ordinem tenemus, qui verò hæc ſanctificat, & tranſmutat,* (in Græco eſt *μετασκευάζων* præparat, tranſinſtrumentat propriè, id eſt, ſpiritualium rerum organa facit) *ipſe eſt.* Idem homil. 61. ad pop. Antioch. *carne dentes infigi* aſſerit, *linguam ejus ſanguini rubeſcere*, quâ hyperbole veritatem præſentiæ, nequaquam verò tranſ- 10. Auguſtini. ſubſtantiationem æſtruit. 10. Auguſtinua citante Beda 1. Corinth. 10. *Panis accipiens benedi-*

ctio-

Digitized by Google

Etionem fit corpus Chriſti. ſerm. 28. de verb. Dom. *Dixi vobis, quod ante verba Chriſti, quod offertur panis dicatur, ubi Chriſti verba depromta fuerint, jam non panis dicitur, ſed corpus appellatur.* Reſp. Panis fit corpus Chriſti ſcil. ſacramentaliter, ita ut accepto & manducato pane manducetur Chriſti corpus. Quod ſi hæc propoſitio, Panis fit corpus Chriſti, neceſſariò importat transſubſtantiationem, cur ergò Rhenatus Benedict. in Panoplia ſuper verba, petra erat Chriſtus, ſcribit: *Catholica Eccleſia nunquam dixit, panem eſſe corpus Chriſti.* Cur Thomas ſcribit p.3.q.75. art.8. *Non conceditur, quod panis erit corpus Chriſti, vel quod fiat corpus Chriſti.* Poſterius dictum Auguſtini ſi abſolutè accipias, diſertè repugnat Apoſtolo, qui poſt conſecrationem vocat panem, imò ipſi Bellarmino qui Patres Concilii Niceni 2. arguit, quòd panem & vinum ante conſecrationem tantum *ἀντίτυπα* appellari dicant, & ex Baſilio Nazianzeno, Macario, & Theodoreto evincit, etiam poſt conſecrationem ita vocari. Limitatè ergo accipiendum Auguſtini dictum, non amplius dicitur panis, id eſt, nudus & communis panis, ſic enim ſeipſum exponit lib.3. contra Maximin. cap.22. *Hæc Sacramenta ſunt, in quibus non quid ſint, ſed quid oſtendant, ſemper attenditur, quoniam ſigna ſunt rerum aliud exiſtentia, & aliud ſignificantia.* Si ſymbola Sacramentalia perpetuò ſunt, id quod erant, licet aliud ſignificent, utique eorum ſubſtantia non evaneſcit. Ivo Carnutenſis in Epiſt. ad Heinericum citat ex Auguſt. ſerm. ad neoph. *Accipite in pane, quod pependit in cruce: accipite in calice, quod manavit de Chriſti latere.* ſerm. ad infantes ad altare citante Beda 1. Cor. 10. *Quod vidiſtis, panis eſt & calix, quod etiam oculi veſtri renunciant, quod autem fides veſtra poſtulat inſtruenda, panis eſt corpus Chriſti, ca-*

11. Cyrilli Alexandrini. *lix ſanguis.* 11. Cyrillus Alexandrinus in Epiſt. ad Caloſyr. *Ne horreremus carnem & ſanguinem appoſita ſacris altaribus, condeſcendens Deus noſtris fragilitatibus influit oblatis vim vitæ, convertens ea in veritatem propriæ carnis, ut corpus vitæ, quaſi quoddam ſemen inveniatur in nobis.* Reſp. Converſio illa fit non mutatione ſubſtantiæ ſed uſus, ut jam non dicamus Epiſtolam illam in operibus Cyrilli non inveniri. Thomas in catena dictum citat. In eadem Epiſtola dicitur. *Decebat Chriſtum quodammodo corporibus noſtris uniri per ſacram ejus carnem, & precioſum ſanguinem, quæ accipimus in benedictione vivificativa in pane & vino.* In Joh. lib. 4. cap. 14. *Credentibus diſcipulis fragmenta panis dedit dicens: Accipite & manducate, Hoc eſt corpus meum.* in quo cap. 14. ut & ſeqq. 15. 16. 17. ex profeſſo de cœna diſputans nullam transſubſtan-

12. Euſebii Emiſſeni. tiationis mentionem facit. 12. Euſebius Emiſſenus ſerm. de corp. Dom. *Quando benedicenda verbis cœleſtibus creatura ſacris altaribus imponuntur, antequam invocatione ſummi Numinis conſecrentur, ſubſtantia illic eſt panis & vini, poſt verba autem Chriſti corpus & ſanguis eſt Chriſti. Quid mirum eſt autem ſi ea quæ verbo creare potuit, poſſit creata convertere?* Reſp. Agnoſcimus & nos quandam panis converſionem, num verò à genere ad ſpeciem rectè proceditur? Eſt in Cœna panis converſio, ergò ſubſtantialis? Ibidem ſymbola Sacramentalia *benedici verbis cœleſtibus, & invocatione ſummi Numinis conſecrari dicuntur*, non autem trânſubſtantiari. Adde quòd Bellarm. fateatur incertum eſſe, an Euſebius illius ſermonis Autor, alii Fauſto Rhegienſi, alii Cæſario eum tribuunt, quorum uterque ducentis annis poſterior. Hom. 5. de Paſch. ſic loquitur Emiſſenus. *Inviſibilis Sacerdos viſibiles creaturas in ſubſtantiam corporis & ſanguinis ſui verbo ſuo ſecretâ poteſtate convertit*, ſed ſtatim ſeipſum explicat, qualem converſionem intelligat. *Vt tibi novum & impoſſibile non debeat videri, quod in Chriſti ſubſtantiam terrena & mortalia commutantur, teipſum qui jam in Chriſto regeneratus es, interroga, dudum alienus à vita, peregrinus à miſericordia, à ſalutis via, interinſecus mortuus exulabas, ſubitò initiatus Chriſti legibus & ſalutaribus Myſteriis* (Baptiſmi) *innova[…]s in corpus Eccleſiæ non videndo, ſed credendo er[…]ſiſti &c.* Ergò elementa in Euchariſtia commutantur, ſicut nos in Baptiſmo, non ſubſtantiâ ſed qualitate. Ibid. *Sicut ergo ſine corporali ſenſu præteritâ vilitate depoſitâ ſubito novam indutus es dignitatem, & ſicut hoc quod in te Deus læſa curavit, infecta diluit, maculata deterſit, non oculis ſed ſenſibus tuis credis, ita & tu cùm ad reverendum altare ſalutari cibo potuq; reficiendus accedis ſacrum Dei tui corpus, & ſanguinem fide reſpice, honore mirare, mente continge, cordis manu ſuſcipe & maximè hauſtu interiore aſſume.* 13. Remi- 13 Remigii

gius in 1. Cor. 10. *Caro quam verbum Dei Patris aſſumſit in utero virginali in unitate ſuæ perſona, & panis qui conſecratur in altari unum corpus Chriſti ſunt, ſicut enim illa caro corpus Chriſti eſt, ita iſte panis tranſit in corpus Chriſti, nec ſunt duo corpora, ſed unum corpus.* Reſp. addimus explicationem Gelaſii & Theodoreti, panis tranſit in divinam ſubſtantiam, permanet tamen in ſuæ proprietate Naturæ.

14. Gregorius teſte Paulo Diacono in ejus vita dixit, *Præſcius conditor noſtræ infirmitatis eâ poteſtate, qua cuncta fecit ex nihilo, panem & vinum aqua miſtum manente propria ſpecie in carnem & ſanguinem ſuum Spiritus ſui ſanctificatione convertit.* Rc. 14 Gregorii.

in operibus Gregorii hoc non iovenitur. Bellarm. repetit ſuam crambem, converſio eſt, ergo transſubſtantiatio. Non ita Lombardus, qui converſionem agnoſcebat, ſed qualis ſit, definire non audebat. Idem Gregorius l. 4. dial. c. 58. *Quis fidelium habere dubium poſſit in ipſa immolationis hora ad Sacerdotis vocem cœlos aperiri, in illo Ieſu Chriſti myſterio, Angelorum choros adeſſe, ſumma imis ſociari, terrenis cœleſtia jungi &c.* Audis ſociationem & conjunctionem rei cœleſtis ac terrenæ, non autem transſubſtantiationem. Idem in Regiſtro. *Tam azymum quam fermentatum dum ſumimus unum corpus Domini noſtri Servatoris efficimur &c.* at panis azymus, & nuda accidentia panis non ſunt *ἰσοδυναμοῦντα*. 15. Beda in ſerm. de Epiphan. *Panis* 15. Beda.

& vini creatura in Sacramentum carnis & ſanguinis ejus, infallibili Spiritus ſanctificatione transfertur. Reſp. hoc magis pro noſtra ſententia facit, & ſuppeditat explicationem, aliis etiam Patrum dictis addendam ſcil. quando dicunt panem converti in corpus Chriſti, id ſic intelligendum eſſe, quod convertatur in Sacramentum corporis Chriſti, hoc eſt, quod ſacramentalis & myſtica converſio hîc ſit intelligenda. Idem lib. 6. in Luc. c. 22. *[…]rne ac ſanguine agni, ſui corporis ſanguiniſque Sacramentum ſubſtituit.* 16. Damaſc. l. 4. orth. fid. c. 14. *Pa-* 16. Damaſceni.

nis, vinum & aqua per invocationem & adventum Spiritus ſancti ſupernaturaliter tranſmutatur in corpus & ſanguinem Chriſti. Reſp. Damaſcen. ætate magna doctrinæ inclinatio facta. Idem tamen retinet comparationem Euchariſtiæ cum Baptiſmo. *Quia duplices* (inquit) *ſumus & compoſiti, par etiam fuit nativitatem duplicem fore, identidem*

& cibum compoſitum. Nativitas igitur per aquam & Spiritum nobis donata eſt, per ſanctum dico Baptiſma: cibus verò ipſe panis vitæ Dominus noſter Jeſus Chriſtus, qui de cœlo deſcendit. (Quemadmodum præſentia Spiritus in Baptiſmo aquam non tollit, ſic panis ſubſtantiam in Eucbariſtia præſentia corporis non evacuat) *Interrogas quomodo panis fit corpus Chriſti, & vinum & aqua ſanguis Chriſti? reſpondeo tibi & ego* (quod ſc. Angelus olim virgini reſpondit) *Spiritus S. ἐπιφοιτᾷ, obumbrat, & hæc operatur ſuper ſermonem & intelligentiam, panis a. & vinum παραλαμβάνεται aſſumuntur &c. Quemadmodum in Baptiſmate, quia conſuetudo eſt hominibus aquâ lavari & oleo ungi, conjunxit oleo ungi, conjunxit oleo & aquæ gratiam Spiritus ſancti & fecit illud lavacrum regenerationis hunc in modum, quia mos hominibus eſt panem manducare, & vinum & aquam bibere, conjunxit his ipſis ſuam divinitatem, & fecit hoc corpus ſuum, & ſanguinem ſuum ut per aſſueta, & quæ ſunt ſecundum Naturam in iis quæ ſunt ſupra Naturam, collocemur.* Ibid. *Carbonem vidit Eſaias, carbo autem ſimplex non eſt, ſed unitus igni, ſic panis communionis non ſimplex eſt, ſed unitus divinitati.* (At carbonis ſubſtantia manet, ergo & panis ſi procedit comparatio) Damaſcen. eo in loco negat panem & vinum poſt conſecrationem vocari *ἀντίτυπα* corporis & ſanguinis Domini, ſed hoc ipſe Bellarm. improbat. libr. 2. de Euch. c. 15. §. altera ſolutio, ubi ea Liturgia Baſilii, Theodoreto, Dial. 1. Macario homil. 27. Dionyſ. cap. 3. Hierarch. Eccl. & Nazianz. orat. in Gorgoniam contrarium oſtendit, cur igitur Damaſceni autoritate nos premit, quem in hoc ipſo articulo repudiat? 17. Theophyl. in cap. 6. Joh. *transformatur panis in carnem Domini.* Reſp. ipſe Lombardus inter converſionem formalem & ſubſtantialem diſtinguit 4. ſent. diſtinct. 11. lit. A. ergo nec hic ad guſtum Pontificiorum Theophylactus loquitur in cap. 14. Marci, utitur verbo *transelementationis*, quod ex vulgato illo Auguſtini explicamus. *Accedat verbum ad elementum & fit Sacramentum.* Ergo illa transelementatio nihil aliud eſt, quàm elementorum ad Sacramentalem uſum deſtinatio. in c. 6. Joh. vocis aſperitatem per particulam *ὡσπερ* emollit. Idem Theophylactus negat panem eſſe corporis *ἀντίτυπον* quòd ne ipſi quidem Bellarmino probatur: in Marc. cap. 14. *Panis ſanctificatus non tantum figura carnis Domini, ſed & caro ipſa.* De reliquorum ſententiis, qui poſt illam ætatem ſcripſerunt, non ſumus magnoperè ſoliciti.

17. Theophylacti.

140. Tertiam argumentorum claſſem petit Bellarmin. cap. 21. ex definitione & conſenſu Eccleſiæ ab annis quingentis, ubi hoc modo procedit. *In ſex Conciliis ante hoc noſtrum ſeculum definita fuit transſubſtantiationis veritas ſub anathemate, at fieri nequit, ut Eccleſia univerſa toe ſeculis in graviſſimo errore fuerit. Deinde hoc ipſo tempore floruerunt ſanctiſſimi Viri, vita innocentiâ, miraculis, & aliis divinis donis clariſſimi, quos nulla admittit ratio, ut Deo fuerint amiciſſimi, & in fide erraverint.* Reſp. 1. quid illis etiam ſeculis de transſubſtantiatione multi ſenſerint, patere poteſt ex ſuperioribus. 2. atque utinam hic unus eſſet inveteratus Romanæ Eccleſiæ error! 3. quòd & quatenus Eccleſia errare poſſit, alibi explicatur. 4. nulla Conciliorum decreta, nulla miracula, nulla Pontificum edicta verbo Dei præjudicare poſſunt. 5. Etiam ſancti viri ſuper fundamentum ædificant quandoque fœnum & ſtipulas, ideo in nullius hominis etiam ſanctiſſimi autoritate fides acquieſcere debet. Galat. 1. verſ. 8. Producit deinde Bellarm. ſex illa Concilia, ex quibus fulcrum transſubſtantiationi petit. Primum eſt Concilium Romanum ſub Nicolao. II. Anno 1059. quod Berengarium coëgit abjurare ſuam hæreſin. c. Ego Berengarius diſt. 2. de conſecr. Reſp. gloſſa huic capitulo aſcripſit, *niſi ſanè intelligas verba Berengarÿ, in majorem incides hæreſin, quàm ipſe foverit.* Verba hujus palinodiæ ab Humberto quodam Germano ſunt deſcripta homine inerudito, & inſulſo. Dicitur in illo capitulo, *ipſum verum corpus Chriſti tractari & frangi manibus Sacerdotum, & fidelium dentibus atteri*; quod Bellarm. interpretatur *non nudum ſignum, ſed ſignum habens realiter conjunctum Chriſti corpus ibi præſens exiſtens frangi & teri, non tamen in ſe, ſed in ſigno.* At verba Concilii plus videntur dicere, ideò Roffenſis lib. 2. contra Oecolamp. dicit, *quia Berengarius in alterum latus nimis exorbitaſſet, ideò Concilium plus æquo in alterum nunc trahi.* Quidam verba capituli ſic explicant, quod conferantur *τὸ ſenſualiter*, & *τὸ in veritate*: τὸ ſenſualiter referri ad Sacramentale ſymbolum panem, τὸ in veritate pertinere ad Chriſti corpus; dici autem in veritate corpus Chriſti tractari, frangi, teri, non *καθ᾽ αὐτὸ καὶ κυρίως*. ſed *ἐπομένως καὶ μυστικῶς*, pro ut unitum eſt benedicto pani, ſicut in veritate deſcendit Spiritus S. quatenus columbæ deſcendenti peculiariter fuit unitus. Hanc explicationem an verba decreti ferant, in medio relinquimus, illud ſolum monentes, quod Bellar. ex ipſis Concilii verbis non poſſit transſubſtantiationem probare, ideò confugit ad Scripta eorum, qui tum temporis floruerunt, Lanfranci, Guitmundi, & Anshelmi, at ſi vel maximè illi docerent transſubſtantiationem, nihil tamen aliud, quàm ſuam proponerent ſententiam. Bellarmino autem propoſitum erat, oſtendere, quòd ſub fulmine anathematis in Conciliis definita ſit transſubſtantiatio. Alterum Concilium quod Bellarminus profert, eſt itidem Romanum ſub Gregorio VII. Anno 1079. Sed Concilium illud non eſt magni nominis, nec in eo ſub anathemate ſtabilita transſubſtantiatio. Gregorius ille Concilii præſes fuit necromanticus, qui Cœlibatum Sacerdotum præcipiendo multis flagitiis feneſtram aperuit, Romanum Imperium ſeditionibus & bellis civilibus implevit, ac tandem à Synodo Brixiana ſede Pontificia eſt dejectus. Tertium Concilium eſt Lateranenſe ſub Innocentio III. Anno 1215. de quo quid ſtatuendum ſit, diximus ſuperiùs. §. 120. Idem Innocentius introduxit confeſſionem auricularem Euchariſtiæ in Ciborio cuſtodiendæ legem & multos alios abuſus, idem decretales Eccleſiæ intulit. Quartum Concilium eſt Romanum generale Ann. 1413. cujus decretum ex Cochlæo recitat Bellarm. ſed Cochlæi fides meritò apud nos dubia eſt. Quintum eſt Concilium Conſtantienſe An. 1414. Sed idem Concilium prohibet populum ſub utraque ſpecie communicare contra Chriſti inſtitutionem, & primitivæ Eccleſiæ praxin, præcipit etiam fidem hæreticis non eſſe ſervandam, quod juri naturali repugnat. Si enim fidem dare fas fuit, utique etiam fidem datam ſervari oportet. In eodem Concilio definitum, quod Concilium ſit ſupra Papam, id verò non eſt ad palatum Bellarmini. Sextum eſt Concilium Florentinum An. 1439. ubi Bellarm. acriter invehitur in Martyrem & Chemnicium

Quæ ex Conciliis pro Tranſſubſtantiatione producuntur, examinantur.

1. Concilium Romanum An. 1059.

2. Concilium Romanum An. 1079.

3. Concilium Lateranenſe. An. 1215.

4. Concilium Romanum An. 1413.

5. Concilium Conſtantienſe An. 1414.

6. Concilium Florentinum An. 1439.

nicium atque aſſerit nunquam fuiſſe inter Græcos & Latinos de transſubſtantiatione diſceptatum. Sed repugnat ipſis Concilii actis: ſic enim Eugen. IV. Pont. Rom. ſeſ. ult. Græcos affatur, ut habetur tom. 3. Conc. p. 474. edit. Colon. *In præcipua quæſtione, de qua vehementer ambigebamus.* (de proceſſione Spiritus ſancti) *ita convenimus, ut nihil amplius de ea dicere debeamus. Porro autem opera pretium eſt, ut de purgatorio igne & de ſummi Pontificis principatu, & de azymo & fermentato pane, de divina denique panis transſubſtantiatione agamus, ut omni ex parte conjunctio noſtra ſit abſoluta, ita ut nulla inter nos controverſia in poſterum relinquatur.* Ibid. *Urgente Pontifice ut de divina panis tranſmutatione, quæ quidem quarta quæſtio fuit, in Synodo ageretur, Græci dixerunt, ſe ſine totius Orientalis Eccleſiæ autoritate quæſtionem aliam tractare non poſſe.* pag. 475. *Hac Græci, nolentes tamen conſentiente Imperatore, ut de alia quæſtione præter illam de Spiritus ſancti proceſſione in unionis literis ulla mentio fieret, contendente ſummo Pontifice, ut etiam de reliquis ageretur, excepta illa de panis tranſmutatione, ut perfectiſſima fieret unio.* Provocat Bellarm. ad inſtructionem Armenorum, in qua diſertis verbis ponitur transſubſtantiatio. Sed in eadem inſtructione p. 506. dicitur; *ipſorum verborum ſalvatoris virtute ſubſtantia panis in corpus Chriſti, & ſubſtantia vini in ſanguinem convertuntur.* At Græci tunc non ſecus ac hodie, ſolis illis verbis conſecrationem non aſcribebant, ſed putabant neceſſariò adjungendum. *Et fac panem hunc honorabile corpus Chriſti tui, quod autem in calice iſto eſt, fac honorabilem ſanguinem Chriſti tui ea ſancto Spiritu tuo tranſmutante.* Quomodo ergo Græci in hanc formulam conſentire potuerunt. Ipſum decretum nomine Eugenii IV. inſcribitur. *Eugenius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei ad perpetuam rei memoriam &c.* adde, decretum Armenis datum eſſe An. 1439. decimo Calend. Decembr. abſentibus jam Græcis Patribus qui eodem An. pridiè Non. Julii ſubſignatâ unione ilicò diſceſſerant, quòd fruſtra negat Bellarminus. Quis ſit ſtatus hodiernæ Eccleſiæ Orientalis, peti poteſt ea Scripto D. Chytræi hac de re edito.

Rationes pro transſubſtantiatione examinantur.

141. Quartam argumentorum claſſem petit Bellarm. c. 22. ex convenientia rationis, atqui non ex judicio rationis, ſed ea Scripturæ norma de articulis fidei diſputandum. Videamus tamen illas congruentias. Primò *convenientius fuit* (ait Bell.) *ut ſolum Chriſti corpus ad accidentia panis ordinem haberet & illa ſoli Chriſti corpori deſervirent.* Reſp. fundamentum hujus ſpeculationis conſiſtit in illis diſputationibus Scholaſticorum, quod corpus Domini manet ſub accidentibus panis ad eum modum, quo ſubſtantia panis maneat ſub accidentib. ſuis, exceptâ informatione, & quod ea Natura rei moveatur ad motum accidentium, & deſinat eſſe ſacramentaliter ad illorum accidentium deſitionem &c. Sed hæc ſunt ſomnia otioſorum hominum. Panis Euchar. ad corpus Chriſti docente Apoſtolo hæc eſt analogia, quod ſit *κοινωνία* corporis Chriſti 1. Cor. 10. v. 16. quòd ejus munus & officium Sacramentale ſit, ut mediante eo diſtribuatur, & manducetur Chriſti corpus, ad hoc officium & munus Sacramentale non requiritur, ut accidentia habeant ordinem ad corpus Chriſti primariò, non a. ad panem. Bellarm. abſurdum videtur, ſi duæ ſubſtantiæ haberent ordinem ad eadem accidentia, ſed an non magis abſurdum, accidentia panis conſiſtere intereunte ſubjecto, accidentia nutrire, corrumpi &c. prius faciliùs concedet ratio, quàm poſterius. Secundò *periculum eſſet, ne ſimpliciores adorarent panem.* ℞. num v. nullum eſt periculum ne adorent accidentia? Bell. diſputat ſtatuendam eſſe transſubſtantiationem, ne ſimpliciores adorent panem: eodem jure inferri poſſet, ſtatuendam eſſe transaccidentationem, ne adorent accidentia. Atqui nec ſubſtantiam, nec accidentia panis, ſed Chriſtum adorare debemus, qui eſt cœleſtis hujus convivii hoſpes atque ipſe ſanctum ſuum corpus ac precioſum ſuum ſanguinem nobis diſtribuit. Trâſſubſtâtiationẽ ex adoratione panis ꝓbare eſt litẽ lite, & quæſtionẽ quæſtione ſolvere. Biel. lect. 49. in can. *Quia non poteſt eſſe evidens certitudo neq; celebrantis, neque populo circumſtanti de converſione panis in corpus Chriſti propter defectum aliquem impedientem, & contingere potentem, ut quia fortè celebrans non eſt Sacerdos, ſiquidem nullus celebrans poteſt evidenter ſcire ſe fore baptizatum aut legitimè ordinatum. Similiter propter defectum alicujus neceſſariò requiſiti ad conſecrandum, utpote debita intentionis, aut errorem commiſſum in forma vel in materia, & multò minus circumſtantes infallibiliter ſcire poſſunt ſub hoſtia fore Chriſtum, ideo adoratio fieri debet ſub conditione habituali tacita vel actuali expreſſa, tali ſcil. ſi ſervata ſint omnia, ad conſecrationem neceſſaria.* Hæc pericula prius avertat Bellar. antequam ſolicitus ſit, ne ſimpliciores adorent panis ſubſtantiam. Tertiò *non videtur rationi conſentaneum, ut maneat ſimul cibus mentis & ventris.* ℞. imò verò analogia Sacramentalis hac ratione melius conſtat. Quamvis enim primarium panis Euchariſtici officium ſit eſſe organum & ὄχημα corporis Chriſti nihil tamen impedit, quo minus cum Cypriano, Auguſtino & aliis dicamus, panem Euchariſticum ſecundario hanc habere analogiam ad Chriſti corpus, ut ſicut panis nutrit corpus, ita corpus Chriſti novum hominem. Interim tamen quia hoc non eſt primarium panis ſacramentalis officium, ſed qualecunq; adjunctum, ideo juxta Canonem Nicenum *non multum, ſed parum ſumimus, ſiquidem non ſatietatis ſed ſanctificationis causâ panem illum ſumimus.* Contradicit autem Bellar. ſibi ipſi, hoc enim loco negat *manere cibum ventris*, ſed capite 23. diſputat *accidentia panis nutrire, ſcil. ſi in magna copia ſumantur.* At num poteſt aliquid nutrire, quod non ſit cibus? Quartò *ſequeretur, non poſſe corpus Domini accipi, quin ſolveretur jejuniũ.* ℞. quæ v. fuerit abſurditas? Si non poteſt corpus Domini ritè ſumi niſi à jejunis, ergo Chriſtus poſt eſum agni Paſchalis non ritè inſtituit Euchariſtiã, ergo peccarunt Apoſtoli, qui poſtquam cœnaſſent, corpus Domini ſumſerunt. Vid. Auguſt. Epiſt. 118. ad Januar. c. 6. & 7. ubi inter cœtera ſcribit, *nonnullos probabilem quandam rationem delectaſſe, ut uno certo die per annum, quo ipſam cœnam Dominus dedit tanquam ad inſigniorem commemorationem poſt cibos offerre & accipi liceat corpus & ſanguinem Domini.* ** Quidam ea Pontificiis Aug. Conf. aſſerere transſubſtantiationem, probare conantur ex voce *ſpeciei*, art. 10. ab eadem uſurpata. Reſp. figmentum transſubſtantiationis jampridem ex Evangelicarum Eccleſiarum finibus erat profligatum. Anno 1520. Luther. in lib. de capt. Babyl. ſcribit. *Eccleſia ultra mille ducentos annos rectè credidit nec usquam nec unquam de iſta transſubſtantiatione, portentoſo ſcil. vocabulo & ſomnio meminerunt ſancti Patres.* Ibid. refert transſubſtantiationem inter nugas Metaphyſicas

& cibum compoſitum. Nativitas igitur per aquam & Spiritum nobis donata eſt, per ſanctum dico Baptiſma: cibus verò ipſe panis vitæ Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui de cœlo deſcendit. (Quemadmodum præſentia Spiritus in Baptiſmo aquam non tollit, ſic panis ſubſtantiam in Euchariſtia præſentia corporis non evacuat) *Interrogas quomodo panis ſit corpus Chriſti, & vinum & aqua ſanguis Chriſti? reſpondeo tibi & ego* (quod ſc. Angelus olim virgini reſpondit) *Spiritus S.* ἐπιφοιτᾷ, *obumbrat, & hæc operatur ſuper ſermonem & intelligentiam, panis a. & vinum* παραλαμβάνεται *aſſumuntur &c. Quemadmodum in Baptiſmate, quia conſuetudo eſt hominibus aquâ lavari & oleo ungi, conjunxit oleo ungi, conjunxit oleo & aqua gratiam Spiritus ſancti & fecit illud lavacrum regenerationis hunc in modum, quia mos hominibus eſt panem manducare, & vinum & aquam bibere, conjunxit his ipſis ſuam divinitatem, & fecit hoc corpus ſuum, & ſanguinem ſuum ut per aſſueta, & quæ ſunt ſecundum Naturam in iis quæ ſunt ſupra Naturam, collocemur.* Ibid. *Carbonem vidit Eſaias, carbo autem ſimplex non eſt, ſed unitus igni, ſic panis communionis non ſimplex eſt, ſed unitus divinitati.* (At carbonis ſubſtantia manet, ergo & panis ſi procedit comparatio) Damaſcen. eo in loco negat panem & vinum poſt conſecrationem vocari ἀντίτυπα corporis & ſanguinis Domini, ſed hoc ipſe Bellarm. improbat. libr. 2. de Euch. c. 15. §. altera ſolutio, ubi ex Liturgia Baſilii, Theodoreto, Dial. 1. Macario homil. 27. Dionyſ. cap. 3. Hierarch. Eccl. & Nazianz. orat. in Gorgoniam contrarium oſtendit, cur igitur Damaſceni autoritate nos premit, quem in hoc ipſo articulo repudiat? 17. Theophyl. in cap. 6. Joh. *transformatur panis in carnem Domini.* Reſp. ipſe Lombardus inter converſionem formalem & ſubſtantialem diſtinguit 4. ſent. diſtinct. 11. lit. A. ergo nec hic ad guſtum Pontificiorum Theophylactus loquitur in cap. 14. Marci, utitur verbo *transelementationis*, quod ex vulgato illo Auguſtini explicamus. *Accedat verbum ad elementum & fit Sacramentum.* Ergo illa transelementatio nihil aliud eſt, quàm elementorum ad Sacramentalem uſum deſtinatio. in c. 6. Joh. vocis aſperitatem per particulam ὥσπερ emollit. Idem Theophylactus negat panem eſſe corporis ἀντίτυπον quòd ne ipſi quidem Bellarmino probatur: in Marc. cap. 14. *Panis ſanctificatus non tantum figura carnis Domini, ſed & caro ipſa.* De reliquorum ſententiis, qui poſt illam ætatem ſcripſerunt, non ſumus magnoperè ſoliciti.

17 Theophylacti.

140. Tertiam argumentorum claſſem petit Bellarmin. cap. 21. ex definitione & conſenſu Eccleſiæ ab annis quingentis, ubi hoc modo procedit. *In ſex Conciliis ante hoc noſtrum ſeculum definita fuit transſubſtantiationis veritas ſub anathemate, at fieri nequit, ut Eccleſia univerſa tot ſeculis in graviſſimo errore fuerit. Deinde hoc ipſo tempore floruerunt ſanctiſſimi Viri, vita innocentiâ, miraculis, & aliis divinis donis clariſſimi, quos nulla admittit ratio, ut Deo fuerint amiciſſimi, & in fide erraverint.* Reſp. 1. quid illis etiam ſeculis de transſubſtantiatione multi ſenſerint, patere poteſt ex ſuperioribus. 2. atque utinam hic unus eſſet inveteratus Romanæ Eccleſiæ error! 3. quòd & quatenus Eccleſia errare poſſit, alibi explicatur. 4. nulla Conciliorum decreta, nulla miracula, nulla Pontificum edicta verbo Dei præjudicare poſſunt. 5. Etiam ſancti viri ſuper fundamentum ædificant quandoque fœnum & ſtipulas, ideo in nullius hominis etiam ſanctiſſimi autoritate fides acquieſcere debet. Galat. 1. verſ. 8. Producit deinde Bellarm. ſex illa Concilia, ex quibus fulcrum transſubſtantiationi petit. Primum eſt Concilium Romanum ſub Nicolao. II. Anno 1059. quod Berengarium coëgit abjurare ſuam hæreſin. c. Ego Berengarius diſt. 2. de conſecr. Reſp. gloſſa huic capitulo aſſcripſit, *niſi ſanè intelligas verba Berengarii, in majorem incides hæreſin, quàm ipſe foverit.* Verba hujus palinodiæ ab Humberto quodam Germano ſunt deſcripta homine inerudito, & inſulſo. Dicitur in illo capitulo, *ipſum verum corpus Chriſti tractari & frangi manibus Sacerdotum, & fidelium dentibus atteri*; quod Bellarm. interpretatur *non nudum ſignum, ſed ſignum habens realiter conjunctum Chriſti corpus ibi præſens exiſtens frangi & teri, non tamen in ſe, ſed in ſigno.* At verba Concilii plus videntur dicere, ideò Roffenſis lib. 2. contra Oecolamp. dicit, *quia Berengarius in alterum latus nimis exorbitaſſet, ideò Concilium plus æquo in alterum nunc trahit.* Quidam verba capituli ſic explicant, quod conferantur τὸ *ſenſualiter*, & τὸ *in veritate*: τὸ ſenſualiter referri ad Sacramentale ſymbolum panem, τὸ in veritate pertinere ad Chriſti corpus; dici autem in veritate corpus Chriſti tractari, frangi, teri, non καθ' αὑτὸ καὶ κυρίως, ſed ἑπομένως καὶ μυστικῶς, pro ut unitum eſt benedicto pani, ſicut in veritate deſcendit Spiritus S. quatenus columbæ deſcendenti peculiariter fuit unitus. Hanc explicationem an verba decreti ferant, in medio relinquimus, illud ſolum monentes, quod Bellar. ex ipſis Concilii verbis non poſſit transſubſtantiationem probare, ideò confugit ad Scripta eorum, qui tum temporis floruerunt, Lanfranci, Guitmundi, & Anshelmi, at ſi vel maximè illi docerent transſubſtantiationem, nihil tamen aliud, quàm ſuam proponerent ſententiam. Bellarmino autem propoſitum erat, oſtendere, quòd ſub fulmine anathematis in Conciliis definita ſit transſubſtantiatio. Alterum Concilium quod Bellarminus profert, eſt itidem Romanum ſub Gregorio VII. Anno 1079. Sed Concilium illud non eſt magni nominis, nec in eo ſub anathemate ſtabilita transſubſtantiatio. Gregorius ille Concilii præſes fuit necromanticus, qui Cœlibatum Sacerdotum præcipiendo multis flagitiis feneſtram aperuit, Romanum Imperium ſeditionibus & bellis civilibus implevit, ac tandem à Synodo Brixiana ſede Pontificia eſt dejectus. Tertium Concilium eſt Lateranenſe ſub Innocentio III. Anno 1215. de quo quid ſtatuendum ſit, diximus ſuperiùs. §. 120. Idem Innocentius introduxit confeſſionem auricularem Euchariſtiæ in Ciborio cuſtodiendæ legem & multos alios abuſus, idem decretales Eccleſiæ intulit. Quartum Concilium eſt Romanum generale Ann. 1413. cujus decretum ex Cochlæo recitat Bellarm. ſed Cochlæi fides meritò apud nos dubia eſt. Quintum eſt Concilium Conſtantienſe An. 1414. Sed idem Concilium prohibet populum ſub utraque ſpecie communicare contra Chriſti inſtitutionem, & primitivæ Eccleſiæ praxin, præcipit etiam fidem hæreticis non eſſe ſervandam, quod juri naturali repugnat. Si enim fidem dare fas fuit, utique etiam fidem datam ſervari oportet. In eodem Concilio definitum, quod Concilium ſit ſupra Papam, id verò non eſt ad palatum Bellarmini. Sextum eſt Concilium Florentinum An. 1439. ubi Bellarm. acriter invehitur in Martyrem & Chemnicium

Quæ ex Conciliis pro Transſubſtantiatione producuntur, examinantur.

1. Concilium Romanum An. 1059.

2. Concilium Romanum An. 1079.

3. Concilium Lateranenſe. An. 1215.

4. Concilium Romanum An. 1413.

5. Concilium Conſtantienſe An. 1414.

6. Concilium Florentinum An. 1439.

nicium atque aſſerit nunquam fuiſſe inter Græcos & Latinos de tranſſubſtantiatione diſceptatum. Sed repugnat ipſis Concilii actis: ſic enim Eugen. IV. Pont. Rom. ſeſ. ult. Græcos affatur, ut habetur tom. 3. Conc. p. 474. edit. Colon. *In præcipua quæſtione, de qua vehementer ambigebamus.* (de proceſſione Spiritus ſancti) *ita convenimus, ut nihil amplius de ea dicere debeamus. Porro autem opera precium eſt, ut de purgatorio igne & de ſummi Pontificis principatu, & de azymo & fermentato pane, de divina denique panis tranſſubſtantiatione agamus, ut omni ex parte conjunctio noſtra ſit abſoluta, ita ut nulla inter nos controverſia inpoſterum relinquatur.* Ibid. *Urgente Pontifice ut de divina panis tranſmutatione, quæ quidem quarta quæſtio fuit, in Synodo ageretur, Græci dixerunt, ſe ſine totius Orientalis Eccleſiæ autoritate quæſtionem aliam tractare non poſſe.* pag. 475. *Hæc Græci, nolentes tamen conſentiente Imperatore, ut de alia quæſtione præter illam de Spiritus ſancti proceſſione in unionis literis ulla mentio fieret, contendente ſummo Pontifice, ut etiam de reliquis ageretur, excepta illa de panis tranſmutatione, ut perfectiſſima fieret unio.* Provocat Bellarm. ad inſtructionem Armenorum, in qua diſertis verbis ponitur tranſſubſtantiatio. Sed in eadem inſtructione p. 506. dicitur; *ipſorum verborum ſalvatoris virtute ſubſtantia panis in corpus Chriſti, & ſubſtantia vini in ſanguinem convertuntur.* At Græci tunc non ſecus ac hodie, ſolis illis verbis conſecrationem non aſcribebant, ſed putabant neceſſariò adjungendum. *Et fac panem hunc honorabile corpus Chriſti tui, quod autem in calice iſto eſt, fac honorabilem ſanguinem Chriſti tui ea ſancto Spiritu tuo transmutante.* Quomodo ergo Græci in hanc formulam conſentire potuerunt. Ipſum decretum nomine Eugenii IV. inſcribitur. *Eugenius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei ad perpetuam rei memoriam* &c. adde, decretum Armenis datum eſſe An. 1439. decimo Calend. Decembr. abſentibus jam Græcis Patribus qui eodem An. pridiè Non. Julii ſubſignatâ unione ilicò diſceſſerant, quòd fruſtra negat Bellarminus. Quis ſit ſtatus hodiernæ Eccleſiæ Orientalis, peti poteſt ex Scripto D. Chytræi hac de re edito.

Rationes pro tranſſubſtantiatione examinantur.

141. Quartam argumentorum claſſem petit Bellarm. c. 22. ex convenientia rationis, atqui non ex judicio rationis, ſed ex Scripturæ norma de articulis fidei diſputandum. Videamus tamen illas congruentias. Primò *convenientius fuit* (ait Bell.) *ut ſolum Chriſti corpus ad accidentia panis ordinem haberet & illa ſoli Chriſti corpori deſervirent.* Reſp. fundamentum hujus ſpeculationis conſiſtit in illis diſputationibus Scholaſticorum, quod corpus Domini manet ſub accidentibus panis ad eum modum, quo ſubſtantia panis maneat ſub accidentib. ſuis, exceptâ informatione, & quod ex Natura rei moveatur ad motum accidentium, & deſinat eſſe ſacramentaliter ad illorum accidentium deſitionem &c. Sed hæc ſunt ſomnia otioſorum hominum. Panis Euchar. ad corpus Chriſti docente Apoſtolo hæc eſt analogia, quod ſit *κοινωνία* corporis Chriſti 1. Cor. 10. v. 16. quòd ejus munus & officium Sacramentale ſit, ut mediante eo diſtribuatur, & manducetur Chriſti corpus, ad hoc officium & munus Sacramentale non requiritur, ut accidentia habeant ordinem ad corpus Chriſti primariò, non a. ad panem. Bellarm. abſurdum videtur, ſi duæ ſubſtantiæ haberent ordinem ad eadem accidentia, ſed an non magis abſurdum, accidentia panis conſiſtere intereunte ſubjecto, accidentia nutrire, corrumpi &c. prius faciliùs concedet ratio, quàm poſterius. Secundò *periculum eſſet, ne ſimpliciores adorarent panem.* ℞. num v. nullum eſt periculum ne adorent accidentia? Bell. diſputat ſtatuendam eſſe tranſſubſtantiationem, ne ſimpliciores adorent panem: eodem jure inferri poſſet, ſtatuendam eſſe transaccidentationem, ne adorent accidentia. Atqui nec ſubſtantiam, nec accidentia panis, ſed Chriſtum adorare debemus, qui eſt cœleſtis hujus convivii hoſpes atque ipſe ſanctum ſuum corpus ac precioſum ſuum ſanguinem nobis diſtribuit. Tráſſubſtãtiationẽ ex adoratione panis ꝓbare eſt litẽ lite, & quæſtionẽ quæſtione ſolvere. Biel. lect. 49. in can. *Quia non poteſt eſſe evidens certitudo neque celebrantis, neque populo circumſtantis de converſione panis in corpus Chriſti propter defectum aliquem impedientem, & contingere potentem, ut ꝗ forte celebrans non eſt Sacerdos, ſiquidem nullus celebrans poteſt evidenter ſcire ſe ſore baptizatum aut legitimè ordinatum. Similiter propter defectum alicujus neceſſariò requiſiti ad conſecrandum, utpote debitæ intentionis, aut errorem commiſſum in forma vel in materia, & multò minus circumſtantes infallibiliter ſcire poſſunt ſub hoſtia fore Chriſtum, ideo adoratio fieri debet ſub conditione habituali tacita vel actuali expreſſa, tali ſcil. ſi ſervata ſint omnia, ad conſecrationem neceſſaria.* Hæc pericula prius avertat Bellar. antequam ſolicitus ſit, ne ſimpliciores adorent panis ſubſtantiam. Tertiò *non videtur rationi conſentaneum, ut maneat ſimul cibus mentis & ventris.* ℞. imò verò analogia Sacramentalis hac ratione melius conſtat. Quamvis enim primarium panis Euchariſtici officium ſit eſſe organum & ὄχημα corporis Chriſti nihil tamen impedit, quominus cum Cypriano, Auguſtino & aliis dicamus, panem Euchariſticum ſecundario hanc habere analogiam ad Chriſti corpus, ut ſicut panis nutrit corpus, ita corpus Chriſti novum hominem. Interim tamen quia hoc non eſt primarium panis ſacramentalis officium, ſed qualecunque adjunctum, ideo juxta Canonem Nicenum *non multum, ſed parum ſumimus, ſiquidem non ſatietatis ſed ſanctificationis causâ panem illum ſumimus.* Contradicit autem Bellar. ſibi ipſi, hoc enim loco negat *manere cibum ventris*, ſed capite 23. diſputat *accidentia panis nutrire, ſcil. ſi in magna copia ſumantur.* At num poteſt aliquid nutrire, quod non ſit cibus? Quarto *ſequeretur, non poſſe corpus Domini accipi, quin ſolveretur jejunium.* ℞. quæ v. fuerit abſurditas? Si non poteſt corpus Domini ritè ſumi niſi à jejunis, ergo Chriſtus poſt eſum agni Paſchalis non ritè inſtituit Euchariſtiã, ergo peccarunt Apoſtoli, qui poſtquam cœnaſſent, corpus Domini ſumſerunt. Vid. Auguſt. Epiſt. 118. ad Januar. c. 6. & 7. ubi inter cœtera ſcribit, *nonnullos probabilem quandam rationem delectaſſe, ut uno certo die per annum, quo ipſam cœnam Dominus dedit tanquam ad inſigniorem commemorationem poſt cibos offerri & accipi liceat corpus & ſanguinem Domini.*** Quidam ex Pontificiis Aug. Conf. aſſerere tranſſubſtantiationem, probare conantur ex voce *ſpeciei*, art. 10. ab eadem uſurpata. Reſp. figmentum tranſſubſtantiationis jampridem ex Evangelicarum Eccleſiarum finibus erat profligatum. Anno 1520. Luther. in lib. de capt. Babyl. ſcribit. *Eccleſia ultra mille ducentos annos rectè credidit nec uſquam nec unquam de iſta tranſſubſtantiatione, portentoſo ſcil. vocabulo & ſomnio meminerunt ſancti Patres.* Ibid. refert tranſſubſtantiationem inter nugas Meta-

phyſicas ſententiariorum Anno. 22. tom. 2. Jen. Germ. in lib. de abuſib. Miſſæ annihilationem panis refert inter inanes Paptiſmi ſtupas & ſtipulas. Eod. ann. in lib. cont. Reg. Angliæ dicit, *mortiſſimũ eſſe impiorum & cæcorum Thomistarum figmentũ, quicquid haberent de Tranſſubſtantiatione.* Et rurſum. *Decerno impium eſſe & blaſphemum, ſi quis dicat panem tranſſubſtantiari.* Ann. 24. contra cœleſtes Prophetas agens expreſsè illam panis annihilationem rejicit & diſtinctionem ſubſtantiarum panis & corporis Chriſti ſimilitudine ferri & ignis, Item Deitatis & humanitatis in Chriſto luculenter illuſtrat. Ann. 28. in Conf. majore. *Nos corpus Christi non conficimus ex pane, ut nobis affingit Spiritus (Sacramentarius) imo neq́; dicimus corpus ipſius ex pane fieri, ſed dicimus corpus ejus, quod dudum factũ eſt, adeſſe quando dicimus. Hoc eſt corpus meum.* Ann. 25. in Syngrammate ſuevico Eccleſię ſuperioris Germaniæ transſubſtantiationem rejecerunt. *Nos* (inquiunt) *panem ipſum, quâ panis eſt, tractare, frangere, edere, dentibus atterere.* Brent. in egreg. c. 6. Joh. Ann. 27. *Non quærimus an panis ſubſtantia mutetur in corporis ſubſtantiam, ut præter accidentia, quæ ſic vocant, nihil remaneat in pane. De his nugis diſputent vani Papiſtæ qui ex quovis quidvis fingunt.* Ergo proteſtantes *ſpeciei* voce deſignant viſibilia & in externum oculorum ſenſum incurrentia ſymbola & ſic ſpeciem non ſubſtantia vacuam, ſed ſolidam & cum ſpeciei veritate conjunctam. Pontificii ipſi in ſua confutatione noſtros hortati ſunt, ut transſubſtantiationem crederent, quod ſuperfluum fuiſſet, ſi in illis verbis eam contineri judicaſſent. Apologia dicit. *Corpus & ſanguinem Christi exhiberi cum his rebus quæ videntur.***

CAPUT XIII.

De Conſecratione.

Forma ſacræ cœnæ. 142. Egimus hactenus de materia hujus Sacramenti, quæ eſt tum terrena, panis ſc. & vinum: tum cœleſtis, corpus ſcilicet & ſanguis Chriſti: reſtat ut de forma ejuſdem pari perſpicuitate diſſeramus. ** Ruhelius Guſtrovienſis Concionator per inſignem abſurditatem ad cauſam formalem Euchariſtiæ refert etiam *præparationem communicantium.* At forma licet prioritate Naturæ formato prior ſit, temporis tamen ordine cum formato ſimul eſt. Præparatio ergo ad cœnam cùm tempore prior ſit, qui eam informabit?** Forma igitur hujus Sacramenti conſiſtit in actione & quidem ea, quam Chriſtus & Apoſtoli in adminiſtratione ejus obſervarunt, ſuoque non ſolùm exemplo, ſed etiam mandato obſervandam præceperunt. Colliguntur autem ex deſcriptione Evangeliſtarum tres actus Sacramentales ad formam & integritatem hujus Sacramenti pertinentes, ſiquidem 1. Chriſtus accepit panem & benedixit. 2. panem fractum diſcipulis dedit ac diſtribuit, dicens: *Accipite, comedite, hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur.* 3. Diſcipuli panem benedictum acceperunt & manducarunt. Similiter in parte altera 1. Chriſtus calicem, in quo erat genimen vitis, accepit & gratias egit. 2. Eundem diſcipulis dedit, dicens: *Bibite hoc eſt ſanguis meus, qui pro vobis effunditur.* 3. Apoſtoli calicem benedictum acceperunt & omnes ex eo biberunt. Tres igitur ſunt actus Sacramentales. 1. εὐλογία ſive panis & calicis benedictio. 2. Benedicti panis & calicis diſtributio. 3. Diſtributi panis ac calicis Sacramentalis manducatio ac bibitio. Fractionem quod attinet, eam non eſſe peculiarem quendam actum Sacramentalem ad cœnæ formam & integritatem eſſentialiter pertinentem, ſed tantùm miniſterialem & præparativum diſtributioni inſervientem ſuo loco evidenter comprobabimus.

Conſecratio Euchariſtiæ in quo conſiſtat. 143. Primum actum Sacramentalem duobus vocabulis deſcribunt Evangeliſtæ & D. Paulus. Vocant enim. 1. εὐλογίαν Matth. 26. v. 26. Marc. 14. v. 22. 1. Cor. 10. v. 16. 2. εὐχαριστίαν Matth. 26. v. 27. Marc. 14. v. 23. Luc. 22. v. 19. 1. Cor. 11. v. 24. εὐλογία ex vi nominis eſt benedictio, ab εὖ & λέγειν Duplex autem benedictio in Sacris literis deſcribitur, divina & humana. Divina benedictio cum verbis ſemper conjunctam habet rem ipſam & efficaciam, quia enim Deus eſt puriſſimus & potentiſſimus actus, ideo ipſius benedicere eſt beneſacere. Humana benedictio vel dirigitur ad Deum vel ad homines. Quando homines Deo benedicunt, nequaquam illi perfectionem aliquam tribuunt, ſed majeſtatem & perfectionem divinam agnoſcunt, laudant ac prædicant. Quando homines ſibi invicem benedicunt, felicia quæque à Deo ſibi invicem precantur, quæ benedictio itidem divinâ gratiâ efficax eſt, ſi ab homine pio proficiſcatur, vel Dei nomine, juſſu & mandato peragatur. Exempla divinæ εὐλογίας in Scripturis paſſim occurrunt, quæ cum εὐλογίᾳ in ſacræ Cœnæ inſtitutione & adminiſtratione uſurpata pulcerrimè conferri poſſunt. Geneſ. 1. v. 22. & 28. commemoratur, quòd Deus in prima creatione animalibus & hominibus à ſe conditis benedixerit his verbis: *Creſcite & multiplicamini,* ubi in Hebræo eſt בָּרֵךְ in Græco εὐλογεῖν. Quemadmodum igitur prima illa benedictio, quâ Deus animalium & humano generi benedixit, ut creſcerent & multiplicarentur, adhuc hodiè efficax eſt natura ad generationem operante: ſic benedictio Chriſti in ſacræ cœnæ inſtitutione ſemel ſplata adhuc hodiè efficax eſt & operatur, ut mediante pane Euchariſtico corpus & mediante vino Euchariſtico ſanguis Chriſti diſtribuatur. Ambroſ. lib. 4. de Sacramentis, cap. 4. tom. 4. p. 439. *Sermo Christi hoc Sacramentum conficit. Quis ſermo Christi? nempè is, quo facta ſunt omnia. Juſſit Dominus, & factum eſt cœlum. Juſſit Dominus, & facta eſt terra. Juſſit Dominus, & facta ſunt maria. Juſſit Dominus, & omnis creatura generata eſt. Vides ergo quàm operatorius ſit ſermo Christi. Si ergo tanta vis eſt in ſermone Domini Jeſu ut inciperent eſſe, quæ non erant, quantò magis operatorius eſt, ut ſint quæ erant & in aliud commutentur.* Chryſoſt. hom. 30. de prodit. Judæ. tom. 5. p. 85. *Non homo eſt, qui propoſita de conſecratione menſæ Domini corpus Christi facit & ſanguinem, ſed ille qui crucifixus pro nobis eſt Chriſtus. Sacerdotis ore verba proferuntur & Dei virtute conſecrantur, & gratia. Hoc eſt, ait, corpus meum, hoc verbo propoſita cõſecrantur. Et ſicut illa vox, quæ dicit, Creſcite & multiplicamini, & replete terram, ſemel quidem dicta eſt, ſed omni tempore ſentit effectum ad generationem operante Natura: ita & vox illa ſemel quidem dicta eſt, ſed per omnes menſas Eccleſiæ uſque ad hodiernam diem & uſque ad ejus adventum, præſtat ſacrificio firmitatem.* Græca ſic habent. καθάπερ ἡ φωνὴ ἐκείνη, ἡ λέγουσα αὐξάνεσθαι καὶ πληθύνεσθαι τὴν γῆν, ἐῤῥέθη μὲν ἅπαξ, γίνεται δὲ ἔργον κατὰ χρόνον δυναμοῦσαν τὴν φύσιν ἡμετέραν πρὸς παιδοποιΐαν· οὕτω καὶ ἡ φωνὴ αὕτη ἅπαξ λεχθεῖσα καθ᾽ ἑκάστην τράπεζαν ταῖς ἐκκλησίαις ἐξ ἐκείνου μέχρι σήμερον καὶ μέχρι τῆς αὐτοῦ παρουσίας τὴν θυσίαν ἀπαρτισ-

μένην

μένων ἐργάζεται. Gen.2.v.3.commemoratur, *quòd benedixerit Deus diei ſeptimi εὐλόγησε τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην*. Quemadmodum Deus hoc modo diei ſeptimæ benedixit, ut præ reliquis divino cultui conſecraretur ac deputaretur, quâ ratione benedictio illa fuit ſanctificatio & conſecratio, ſicut Moſes immediate ſubjungit, *Deus benedixit diei ſeptimo & ſanctificavit eum*: ſic per εὐλογίαν ſacramentalem externa ſymbola panis & vini ab uſu vulgari ſeparantur, ſanctificantur & conſecrantur, ut fiant organa rerũ cœleſtiũ. Mat.14.v.19. Marc.6.v.41. Luc 9.v.41. de Chriſto refertur, quòd cibaturus quinq; panibus quinque hominum millia, *reſpiciens in cœlum benedixerit*, nimirum quia cœleſti & divinâ virtute pauculos panes multiplicabat, ut ſatiandis aliquot hominum millibus ſufficerent: ita quoque εὐλογία Sacramentalis argumento eſt, Chriſtum divinâ & cœleſti ſuâ virtute panem & vinum organa corporis & ſanguinis ſui diſtribuendi feciſſe: & Naturæ & rationi humanæ repugnat tàm pauxillis panibus tot millia ſaturari: pari ratione & Naturæ corporis & rationis noſtræ captui repugnat, corpus & ſanguinem Chriſti mediantibus externis ſymbolis in ſacra cœna diſtribui, ſed eadem Chriſti εὐλογία, quæ potuit prius efficere, poteſt etiam poſterius præſtare. Eph.3.v.20. Phil.3.v.21.

Duplex Dei benedictio. 144. Poteſt divina εὐλογία ſic diſpeſci, quod ſit vel generalis actio creaturas conſervans, ſpecierum propagationem efficiens ac bonis corporalibus tum creaturas omnes, tum præcipuè genus humanum replens, quò pertinent omnia Scripturæ dicta, quæ de benedictione Dei inanimatas creaturas reſpiciente ac de bonis corporalibus homini per benedictionem divinam collatis loquuntur: vel ſpecialis actio Eccleſiam reſpiciens, ejusdem conſervationem ac propagationem efficiens & bonis ſpiritualibus pios in ea replens. Sic quando Patriarchis Deus benedixiſſe dicitur, intelliguntur non ſolùm corporalia, ſed cumprimis ſpiritualia bona, quibus illos beavit. Gen.9.v.1. c.12.v.2. c.14.verſ. 19. &c. Sic quando *benedicti* dicimur *in Chriſto*. Eph.1.v.3. Id ibidem de εὐλογίᾳ πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις exponitur. Huc etiam pertinet illa ſolennis & ſacerdotalis benedictio in Eccleſia Iſraëlitica juſſu & mandato Dei uſurpata, quæ deſcribitur. Num.6.v.23. ea enim cum Dei autoritate & nomine in conventibus Eccleſiaſticis fuerit pronunciata, ideò non humana ſed divina benedictiò fuit cenſenda, quæ in piis ſuum perpetuò obtinuit effectũ, ideo v.26. ſubjungitur. *Ego Dominus benedicã eis.* Ad hanc poſteriorem claſſem pertinet etiam Sacramentalis illa εὐλογία, quâ Chriſtus in inſtitutione & adminiſtratione ſacræ Cœnæ eſt uſus, cùm Sacramentum hoc à Chriſto inſtitutum ſit bonum Eccleſiæ proprium, cumque non terrena ſed cœleſtia & ſpiritualia dona in eo nobis diſtribuantur.

Quatuor vicibus Chriſtus benedixit. 145. In pandectis Evangelicis quatuor vicibus εὐλογίᾳ Chriſtus legitur uſus. 1. in miraculis. Matt. 14.v.19. Marc.6.v.41. Luc.9.v.16. cum quinque panibus quinque hominum millia ſatiare vellet. Marc.8.v.7. cùm ſeptem panibus quatuor millia ſaturaturus eſſet. 2. in collatione & elargitione bonorum ſpiritualium & cœleſtium. Marc.10.v. 16. *imponens manus ſuper infantes εὐλόγει benedixit illis*. Luc.24.v.50. aſcenſurus in cœlum *educit diſcipulos ſuos in Bethaniam & ſublatis manibus prius benedicit eis εὐλόγησεν αὐτούς*. Act.3.v.26. *Deo miſit Ieſum εὐλογοῦντα ὑμᾶς*, in quo benedictionis ſpiritualis, cœleſtis & æternæ participes fieri poteſtis, ut ex promiſſionibus Gen.12.v.3. c.18.v.18. c.22.v.18. c.26.v.4. intelligi poteſt. 3. In vulgaribus epulis. Luc.24.v.30. *& factum eſt dum recumberet cum eis, accepit panem & benedixit*, ut ſuo exemplo doceret à precib. inchoandum cibi ſumtionem & cum gratiarum actione finiendã. 1. Cor. 10.v.31. 1.Tim.4.v.4. & 5.4. In inſtitutione & adminiſtratione ſacræ Cœnæ, quæ non eſt terrenum aut vulgare, ſed cœleſte convivium, ad quod cum precibus & gratiarum actione reverenter accedendum, quo reſpectu convenientiam aliquam habet cum membro tertio: in qua divinâ & cœleſti virtute Chriſtus ſuo corpore & ſanguine miraculosè nos paſcit, quo reſpectu convenientiam habet cum membro primo: per quam denique verè pii cœleſtis ac ſpiritualis benedictionis verâ fide hunc ſalutarem cibum ac potum ſumentes participes redduntur, quo reſpectu convenientiam habet cum membro ſecundo.

146. Εὐχαριστία ex vi nominis eſt gratiarum actio, qua in Evangelicis Hiſtoriis Chriſtus itidem quatuor vicibus uſus legitur. 1. In miraculosâ cibatione. Matth.15.v.36. Marc. 8.v.6. Johan.6.v.11. & 23. 2. In Lazari reſuſcitatione. Joh.11.v.41. *Ieſus levatis ſurſum oculis dixit, Pater gratias ago tibi, quoniam audiſti me.* Hæc gratiarum actio in miraculis à Chriſto adhibita oſtendit Chriſtum divinâ virtute, quam ſecundùm Deitatem cum Patre & Spiritu S. communem & ſecundùm humanitatem perſonaliter ſibi communicatam habet, miracula feciſſe. 3. In poculi poſt eſum agni paſchalis diſtributione, Luc.22.v.17. *& accepto calice gratias egit & dixit: εὐχαριστήσας εἶπε, Accipite & dividite inter vos.* Auguſtinus hoc intelligit de calice ſacro, quo ſanguinis ſui participationem Dominus tradidit, ut per præoccupationem illa Lucas narraverit, ſed commodiùs intelligitur de alio calice, quam de quo poſt conſecrationem panis Lucas demùm ſcribit; ſolent n. Judæi maximè in majoribus ſolennitatibus hoc obſervare, ut in ſymbolum concordiæ paterfamilias aut alius dignior, qui menſæ aſſidet, reliquis poculum præbibat ac diſtribuat, quam explicationem ſequitur Hieronymus in cap. 26. Matth. Chriſtus igitur ex veteri ritu Judæorum poſt eſum agni paſchalis poculum diſcipulis exhibens gratias egit, id eſt, commonefecit eos de liberatione ex Ægypto, cujus memoriale erat agni paſchalis Sacramentum, ac de aliis beneficiis huic populo largiſſimè exhibitis, pro quibus cœleſti Patri gratias egit & ſuo exemplo gratias illi agendas eſſe admonuit. 4. in ſacræ cœnæ inſtitutione & adminiſtratione, ubi notandum quòd εὐλογίας & εὐχαριστίας vocabula ab Evangeliſtis invicem permutentur. Matthæus & Marcus in prima cœnæ parte tribuunt Chriſto εὐλογίαν, Lucas & Paulus εὐχαριστίαν. In ſecunda parte cœnæ Matthæus & Marcus εὐχαριστίαν Chriſto tribuunt, Paulus calicem vocat ποτήριον εὐλογίας 1.Cor.10.v.16. *εὐχαριστία Chriſti.*

Quid complectatur Chriſti εὐλογία & εὐχαριστία. 147. Ex quibus omnibus præſertim ex circumſtantiis textus intelligitur εὐλογίαν & εὐχαριστίαν, quâ Chriſtus in ſacræ cœnæ inſtitutione & adminiſtratione uſus eſt, hoc complecti: 1. quod Chriſtus pro ſalutari opere redemtionis, cujus memoriale in hoc Sacramento inſtituturus erat, Patri cœleſti gratias egerit, nosque ſuo exemplo docuerit, in uſu hujus Sacramenti pari ratione pro iſthoc ſummo beneficio gratias Deo agendas eſſe 1.Cor.11.v.26. Quotiescunque ea hoc pane manducaveritis, & ex hoc calice biberitis, mortem

Domini annunciabitis, donec veniat. 2. quod cum Patre & Spiritu ſancto de inſtitutione hujus Sacramenti conſultaverit, quemadmodum in creatione hominis Pater cum Filio & Spiritu ſancto conſultaſſe legitur, Geneſ. 1. v. 26. *Faciamus hominem ad imaginem noſtram.* 3. quod pro conſervatione Eccleſiæ & in ea hujus ſanctiſſimi myſterii ſeriis precibus oraverit, quemadmodum ante electionem Apoſtolorum tam ſeriò & inſtanter orat, ut in illa oratione totam noctem tranſigat. Luc. 6. v. 12. quibus precibus cœleſtem benedictionem & ſalutarē miniſterii curſum Apoſtolis impetravit. 4. quod hac εὐλογίᾳ externa ſymbola panis & vini ab uſu vulgari ſeparaverit, conſecraverit & ſanctificaverit, ut mediantib. illis corpus & ſanguinem ſuū diſcipulis ſuis diſtribueret, quemadmodum εὐλογία diei ſeptimæ Geneſ. 2. v. 1. ejuſdem ſanctificationem & ad cultum divinum deſtinationem complectitur. 5. quòd virtute divinâ Sacramentalem corporis & ſanguinis ſui mediante pane & vino benedicto diſtributionem perfecerit, cùm Naturæ corporis & captui rationis fortiſſimè repugnare videatur, pluribus in locis in cibum ac potum cœleſtem hæc diſtribui, quemadmodum in miraculoſa cibatione & Lazari reſuſcitatione hoc fine εὐχαριστίᾳ & εὐλογίᾳ utitur, ut virtutem illam, quâ hæc miracula operatus eſt, cœleſtem ac divinam eſſe agnoſceremus. 6. quod hac εὐλογίᾳ & εὐχαριστίᾳ à Patre cœleſti impetraverit, ideoque ordinarit & inſtituerit, ut quoties juxta hanc inſtitutionis normam ſacra cœna in Eccleſia celebratur, verum ipſius corpus & verus ipſius ſanguis mediantibus externis ſymbolis diſtribuantur & accipiantur, quemadmodum benedictio Dei in prima creatione ſemel prolata, in hodiernum uſque diem efficax eſt. Gen. 1. v. 22. & 28. Si abſque hac εὐλογίᾳ Chriſti foret, nec in prima cœna, nec in noſtra corpus & ſanguis ipſius diſtribueretur.

Quibus verbis Chriſtus conſecraverit.

148. Quibus verbis Chriſtus conſecraverit, operoſè quærunt Scholaſtici, quorum opiniones varias ac diverſas enumeravimus ſuperiùs §. 129. q. 2. Quidam ſt[illegible]unt, nobis planè ignotum eſſe, quibus verbis C[illegible]ſtus conſecraverit. Quidam putant, Chriſtu[illegible] formaſſe ſignum crucis ſuper panem atque hoc modo abſque omni verborum forma conſecraſſe. Quidam ſtatuunt, quòd Chriſtus illa verba, *Hoc eſt corpus meum*, bis protulerit, primò ſecretè ad conſecrandum, ſecundò manifeſtè ad inſtruendum. Quidam dicunt, Chriſtum his ipſis verbis apertè prolatis conſecraſſe, *Hoc eſt corpus meum.* Evangeliſtas verò non tenere hunc ordinem in recitando, quo res ſunt geſtæ, idque inde eſſe, quòd benedictio prolationi verborum illorum præmittatur. Hæc omnia breviter complectitur Biel. ſic ſcribens lect. 36. in Can. Miſs. *circa hac verba* (inquit) *benedixit, fregit, deditq́; &c. dubium eſt, quem ordinem Chriſtus obſervavit, & quibus verbis conſecravit & ſunt diverſa opiniones Doctorum. Nam potuit Chriſtus tanquam Deus conſecrare & panem in corpus ſuum convertere ac vinum in ſanguinem propriâ virtute divina ſine prolatione verborum quorumcunq́; ſicut ſola voluntate cœlum & terram à principio creavit. Potuit etiam proferre verba quadam ſecreta & ſic benedicendo conſecrare. Potuit & his verbis, Hoc eſt corpus meū, quibus nos conſecramus & ipſe conficere. Potuit deniq; prius conficere & poſtea dividere ac dicere: Accipite aut prius dividere, & pòſt tradendo & dicendo, Hoc eſt corpus meum conſecrare. Quod horum autem fecerit, non eſt certum ex Scriptura.* In recentioribus Pontificiis Scriptoribus itidem talia opinionum divortia occurrunt. Ambroſ. Catharinus Archiepiſcopus Compſanus integro libro Romæ impreſſo ut & Cajetanus ſtatuunt, *Chriſtum aliis verbis con[illegible]craſſe panem, quam ipſi in ſuis Miſſis facerent*, idque probare conantur ex Innocentio III. Rom. Pont. Verba Catharini refert Flacius in Apol. Confeſs. Antverp. cap. 15. de Miſſa. p. 188. & in libr. de diſſ. Pontif. pag. 151. *Aufert* (inquit) *prædicta opinio multas & veras difficultates, ob quas ridentibus hæreticis ita laborant noſtri, ſi fas vera loqui, ut vix unus cum altero conveniat. quod ex parte jam indicavimus. Hac ut verè dixit Innocentius, ſolvit laqueum, à quo ſeſe illi expedire non valent.* Bellarm. lib. 3. de Sacram. Euchar. cap. 13. §. ex eodem: *Benedictio aut illis verbis facta eſt: Hoc eſt corpus meum, & hic eſt ſanguis meus, ut Catechiſmus Romanus & Theologi communiter docent: aut certè in Evangelio non habemus, quibus verbis Dominus benedixerit*, ibidem §. Quod attinet. *Sententia communis non ſolùm Theologorum recentiorum, ſed etiam veterum Patrum eſt, Chriſtum conſecraſſe illis verbis: Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus. Ita enim docent Tertullianus, Cyprianus, Chryſoſtomus & alij. Præterea ſunt urgentiſſima rationes. Nam ſi Dominus alio modo conſecraſſet, alio nos conſecrare vellet, non dixiſſet: Hoc facite. Deinde Sacerdos in perſona Chriſti conſecrat, & ideò non dicit: Hoc eſt corpus Chriſti, ſed hoc eſt corpus meum, & nihil eſt aliud noſtra conſecratio quam repetitio illius prima, qua à Chriſto facta eſt. At quomodo in perſona Chriſti id facimus & quomodo iſta eſt illius primæ repetitio, ſi Chriſtus ſola voluntate, nos verbis conſecramus? Deniq; conveniunt omnes, Dominum inſtituiſſe Sacramentum Euchariſtia, cùm ipſe primus Euchariſtiam conſecravit, ergo oportuit eum non ſolùm conſecrare, ſed etiam conſecrare ritu Sacramentali & illo ipſo ritu, quo deinceps uti debeamus. At conſecrare ſola voluntate, non eſt conſecrare ritu Sacramentali, ſed eſt miraculo quodam extraordinario effectum producere Sacramentalis conſecrationis ſine Sacramentali conſecratione.* Hæc Bellarminus quæ nobis non improbantur, ſed ab omnibus Pontificiis haudquaquam probantur, unde ipſe Bellarminus in eodem cap. §. tertia ratio, ſic ſcribit: *Cabaſilas in explicatione Liturgia cap. 30. & Latini ferè omnes fatentur Chriſtum conſecraſſe Euchariſtiam verbis illis: Hoc eſt corpus meum, ſine aliis precibus. Tametſi enim Innocentius III. lib. 4. de Myſteriis Miſſa cap. 6. opinatus ſit, Chriſtum nullis verbis conſecraſſe, id tamen communiter refelli ſolet*, (atqui ſententia Romani Pontificis nõ ita communiter refelli ſolet) *& ipſe idem Innocentius in Epiſtolis decretalibus* cap. cum Marthæ. *de celebratione Miſſarum admittit, Dominum conſecraſſe illis verbis, qua in Evangelio habentur* (imo v. ad traditionem ibidem recurrit, & ex illa ſciri aſſerit, quibus verbis Chriſtus in conſecratione fuerit uſus. *Sanè multa*, inquit, *tàm de verbis quàm de factis Dominicis invenimus ab Evangeliſtis omiſſa, qua Apoſtoli vel ſuppleviſſe verbo vel facto expreſſiſſe leguntur.* ubi obiter notandum, Bellarminum, uti etiam Azorium libr. 2. Inſtit. moral. cap. 9. mendacii arguere Colterum qui part. 3. Apolog. cap. 6. diſputat, Innocentium III. Pontificem nuſpiam hoc aſſerere, quod Chriſtus aliis verbis conſecraverit quàm his, hoc eſt corpus meum.

Conſecratio, quâ

149. Cæterùm cum Chriſtus in inſtitutione ſa-

cræ

Miniſtri Eccleſiæ monentur. eræ cœnæ, expreſsè jubeat in ejuſdem adminiſtratione nos hoc facere, quòd ipſe fecit, ex eo ſequitur, quòd Miniſtri Eccleſiæ ſacram cœnam celebraturi, verba inſtitutioois repetere, panem & vinum hoc modo conſecrare & communicantibus diſtribuere debeant. Quando igitur miniſter verba inſtitutionis Domioicæ repetit, iiſdemque panem & vinum conſecrat ac communicantibus diſtribuit, tunc hæc pronunciatio non eſt Hiſtorica ſolùm repetitio illius, quod Chriſtus fecit, quo modo in concionibus ad populum habendis iſthæc verba repeti ſolent, ſed Miniſter Eccleſiæ hac ſolenni repetitiooe Inſtitutionis. 1. publicè profitetur, quòd ſanctiſſimum Chriſti Teſtamentum juxta ipſios inſtitutionem, ordinationem ac mandatum celebrare velit, ac proinde quod nolit privato arbitrio, ſed ut *Oeconomus myſteriorum Dei* agere. 2. hac ipſa actione ſeparat externa panis & vini ſymbola à commuoi & vulgari uſu, ut oon ampliùs ſint nudus panis ac nudum vinum, ſed organa, ὀχήματα ac media, per quæ diſtribuatur caro & ſanguis Chriſti. 3. ſeriò precatur, ut Chriſtus vi promiſſionis ſuæ io hac Sacramentali actione præſens, ipſemet mediantibus hiſce externis ſymbulis corpus & ſanguinem ſuum communicantibus diſtribuat. 4. teſtatur, quòd vi ordinationis ac inſtitutionis Chriſti veracis ac omnipotentis, panis beoedictus ſit communicatio corporis, & vinum beoedictum ſit communicatio ſanguinis ipſius. 5. graviter proinde monet omoes ad Euchariſtiæ Sacramentum acceſſuros, ut fidem habeant verbis Chriſti cootra omnes obſtreperæ rationis contradictiones, utque in verâ pœnitentiâ, ſincero Dei timore, debitâ reverentiâ & ſerio vitam emendandi propoſito accedant, periode ut de verbis Baptiſmi diximus tractat. proximè præced. §. 79.

Explicatio loci Apoſtolici. Poculum benedictionis cui benedicimus. 150. D. Apoſtolus 1. Cor. 10. v. 16. poculum Euchariſticum notanter vocat τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας ὃ εὐλογοῦμεν, *calicem benedictionis cui benedicimus*; bina εὐλογίας repetitione & Chriſti & noſtram benedictionem complexus. Quemadmodum Chriſtus Baptiſmi inſtitutione & ſuſceptione in proprio ſuo corpore ſanctificavit aquas, ut in uſu ſacramentali ſint efficax organum ac medium regenerationis ac renovationis: ita quoque εὐλογία ſacramentalis in inſtitutione ſacræ cœnæ ſemel prolata non in prima tantum cœna, ſed etiam io oostra adhuc hodie efficax eſt, ut externa panis & vini ſymbola ſint corporis & ſanguinis ſui diſtribuendi & accipiendi media. Hanc εὐλογίαν Chriſti noſtrâ εὐλογίᾳ repetimus, quando τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας poculum illud, cui Chriſtus jam antè in primæ cœnæ adminiſtratione benedixit & ex qua benedictione in noſtrum etiam poculum Euchariſticum benedictio deſcendit, quando (inquam) poculum illud εὐλογοῦμεν, h. e. εὐλογητὸν καταϲκευάζομεν, ut Oecumenius explicat, ἁγιάζομεν καὶ καθιεροῦμεν, proiode recitatio verborum cœoæ requiſita mandato Chriſti, *Hoc facite*, noo eò ſolum ſpectat, ut auditorum fides de ſubſtantia & fructu hujus Sacramenti per verba Teſtamenti Chriſti excitetur, confirmetur & obſignetur, ſed etiam ut externa ſymbola panis & vini ab uſu vulgari ſeparata ad uſum ſacramentalem ac ſacrum deſtinentur, ſanctificentur ac conſecreotur, ut cum his corpus & ſanguis Domini diſtribuantur, exhibeantur & ſumantur.

Qua & qualis ſit 151. Hæc Euchariſtiæ conſecratio, 1. non eſt Magica quædam iocantatio vi verborum certorum eſſentialiter transmutans panem in corpus & vinum in ſanguinē Chriſti, ſicut ſacrificuli Pontificii fingunt, quod propter raſuram & unctionem vi canonis & intentionis in fide Eccleſiæ ex opere operato conficiant Sacramentum & externa ſymbola in corpus & ſanguinem Chriſti eſſentialiter convertant. *Miniſtrorum conſecratio.* ** Magiæ hinc Pontificios Lutherani accuſent, non quidem quod aliquo modo verba Inſtitutionis à Sacerdote recitata cauſam aſſerant præſentiæ Sacramentalis, ſed quod ex illorum ſententia ſacerdos vi & poteſtate ſpirituali per Sacramentum ordinis animæ ipſius datâ & per characterem indelebilem ſignatâ intēdens neceſſariò io ſpecie Euchariſtiam conficere, verbis conſecratoriis, quæ per modum cauſæ inſtrumentalis creatâ quadam virtute conſecrationem efficiant, paoem in corpus Chriſti transmutet & convertat, ita ut conſecrationis virtus partim ſit in Sacerdote, partim, partim in verbis conſecrationis prolatis. ** 2. nec eſt Hiſtorica tantùm inſtitutionis repetitio, ſicut Calviniani recitationem verborum Inſtitutionis parvi faciunt, (Buzerus in cap. 26. Matth.) eandemque ad populum ſaltem dirigendam, nequaquam verò ad externorum ſymbolorum ſanctificationem ſpectare aſſerunt, (Calv. 4. Inſtit. cap. 17. §. 39.) 3. ſed eſt efficax ἁγιασμὸς quo juxta mandatum, ordinationem & inſtitutionem Chriſti ex prima cœna ſanctificatio in noſtram cœnam quaſi derivatur, & exteroa Elementa ad uſum hunc ſacrum deſtinantur, ut cum his corpus & ſanguis Chriſti diſtribuantur. Noo quidem tribuimus recitationi verborum Inſtitutionis hanc vim, ut corpus & ſaoguinem Chriſti occultâ aliquâ virtute verbis inhæreote, præſentia faciat, (ſicut Magi ſua carmina de Jove Elicio, aut de Luna cœlo deducenda certis verbis recitant:) multò minus, ut externa elemeota eſſeotialiter tranſmutet, ſed ſincerè credimus ac profitemur, quod præſentia corporis & ſanguinis Chriſti à ſola voluntate & promiſſiooe Chriſti & à perpetuo durante primæ inſtitutionis efficacia in ſolidum dependeat; interim tamen addimus primævæ illius inſtitutionis repetitionem, à Miniſtro Eccleſiæ in celebratione Euchariſtiæ ſactam, noo ſolum Hiſtoricam ac doctrinalem, ſed etiam conſecratoriam eſſe, qua juxta ordinatiooem Chriſti exteros ſymbola verè & efficaciter ad uſum ſacrum deſtinantur, ut in ipſa diſtributione ſint corporis & ſanguinis Chriſti κοινωνία, ſicut Apoſtolus disertè loquitur. 1. Cor. 10. v. 16. *Panis quem frangimus, eſt communicatio corporis Chriſti: poculum benedictionis, cui benedicimus, eſt communicatio ſanguinis Chriſti.* Ipſe Dei Filios verba inſtitutionis ſemel prolata per os miniſtri repetit, & per ea panem & vioum ſanctificat, conſecrat & benedicit, ut ſint corporis & ſaoguinis diſtribuendi media.

Quomodo pii veteres conſecratione loquantur. 152. Inde pii veteres de conſecratione eo modo loqountur, ut & Hiſtoricam taotummodo repetitionem & Pontificiam transſubſtantiationem excludant. Juſtin. Apol. 2. pro Chriſt. p. 76. *Diaconi diſtribuunt unicuiq; præſentium, ut participetent, in quo gratiæ actæ ſint, panem* μεταλαβεῖν ἀπὸ τοῦ εὐχαριϲτηθέντοϲ ἄρτου. p. 77. *Eam in qua per preces verbi ejus ab ipſo profecti gratiæ ſunt actæ alimoniam* τὴν δι' εὐχῆς λόγου τοῦ παρ' αὐτοῦ εὐχαριϲτηθεῖϲαν τροφὴν, *incarnati illius Jeſu carnem & ſanguinem eſſe edocti ſumus* quæ vero ſiot illæ preces, ibidem docet, immediatè verba inſtitutionis ſubjungens. Irenæus lib. 1.

libr.1. cap.9. p.44. vocat λόγον ἐπικλήσεως *ſermonem invocationis.* lib. 4. cap. 34. p.263. *Quomodo conſtabit eis, panem in quo gratiæ ſint actæ, corpus eſſe Domini?* lib.5. c.4. p.318. *Quando mixtus calix & fractus panis percipit verbum Dei, fit Euchariſtia corporis & ſanguinis Chriſti.* Cyprian. lib. 1. Epiſt. ult. circa med. *Euchariſtia in altari ſanctificatur.* Idem (vel quicunque alius autor) ſerm. de cœna non longè à princ. *Immortalitatis alimonia datur à communibus cibis differens, corporalis ſubſtantiæ retinens ſpeciem, ſed virtutis divinæ inviſibili efficientia probans adeſſe præſentiam. Significata olim à tempore Melchiſedech prodeunt Sacramenta & filiis Abrahæ facientibus opera ejus ſummus Sacerdos panem profert & vinum: Hoc eſt, inquit, corpus meum. Manducaverant & biberant de eodem pane ſecundum formam viſibilem, ſed ante verba illa cibus ille communis tantùm nutriendo corpori commodus erat & vitæ corporalis ſubſidium miniſtrabat: ſed ex quo à Domino dictum eſt, Hoc facite in meam commemorationem, hæc eſt caro mea, & hic eſt ſanguis meus, quotieſcunq; his verbis & hac fide actum eſt, panis iſte ſubſtantialis & calix benedictione ſolenni ſacratus, ad totius hominis vitam ſalutemq; proficit &c.* Ambroſ. de iis qui initiantur myſter. cap. 9. Tom.4. p.427. *Si tantùm valuit humana benedictio, ut Naturam converteret, quid dicemus de ipſa conſecratione divina, ubi verba ipſa Domini Salvatoris operantur? nam Sacramentum illud quod accipis, Chriſti ſermone conficitur.* Ibid. *Non hoc eſt quod Natura formavit, ſed quod benedictio conſecravit.* libr.4. de Sacram. c.4. Tom.4. p.439. *Quomodo poteſt qui panis eſt, corpus eſſe Chriſti? conſecratione. Conſecratio igitur quibus verbis eſt & cujus ſermonibus? Domini Jeſu. Nam reliqua omnia quæ dicuntur, laus Deo defertur, oratio præmittitur pro populo, pro Regibus, pro cæteris, ubi venitur, ut conficiatur venerabile Sacramentum, jam non ſuis ſermonibus Sacerdos, ſed utitur ſermonibus Chriſti. Ergo ſermo Chriſti hoc conficit Sacramentum.* Chryſoſtom. ſerm. de proditione Judæ tom.5. p.85. *Et nunc ille præſto eſt Chriſtus, qui illam ornavit menſam, ipſe iſtam quoque conſecrat. Non enim homo eſt, qui propoſita de conſecratione menſæ Domini corpus Chriſti facit & ſanguinem, ſed ille qui crucifixus pro nobis eſt, Sacerdotis ore verba proferuntur & Dei virtute conſecrantur & gratia. Hoc eſt, ait, corpus meum, hoc verbo propoſita conſecrantur. Et ſicut illa vox quæ dixit, Creſcite & multiplicamini & replete terram, ſemel quidem dicta eſt, ſed omni tempore ſentit effectum ad generationem operante Natura: ita & vox illa ſemel quidem dicta eſt, ſed per omnes menſas Eccleſiæ, uſque ad hodiernam diem & uſque ad ejus adventum, præſtat ſacrificio firmitatem.* Idem hom. 51. in Matth. tom.1. pag.234. *Nonne Chriſtum per Evangeliſtam loquentem audis? Credite igitur omnes, quia & nunc illa Cœna celebratur, in qua Chriſtus ipſe recumbebat. Nihil quippe intereſt inter hanc & illam. Non enim hæc ab homine, illa ab ipſo conficitur. Quando igitur Sacerdotem corpus tibi præbere videris, noli Sacerdotis, ſed Chriſti manum ad te porrigi, arbitrari.* Idem hom. 83. in Mat. tom. 1. p.359. *Non ſunt hæc humanæ virtutis opera, quæ tunc in illa cœna perfecit. Ipſe nunc quoque operatur, miniſtrorum nos ordinem tenemus, qui verò hæc ſanctificat & transmutat ipſe eſt Chriſtus.* Homil. 24. 1. Cor.10. fol.523. ποτήριον εὐλογίας ἐκάλεσεν ἐπειδὴ αὐτὸ μετὰ χεῖρας ἔχοντες οὕτως αὐτὸ ἀνυμνοῦμεν θαυμάζοντες ἐκπληττόμενοι τῆς ἀφάτου δωρεᾶς, εὐλογοῦντες ὅτι αὐτὸ ἐξέχεεν, ἵνα μὴ μείνωμεν ἐν τῇ πλάνῃ καὶ οὐ μόνον ἐξέχεεν, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν ἡμῖν αὐτοῦ μετέδωκεν. *Apoſtolus hunc calicem benedictionis vocavit, quod eum habentes in manibus ſic eum hymnis & laudib. proſequimur admirantes ineffabile donum ſtupentes benedicentes, bonisq; verbis proſequentes quod eum ipſum effudit, ne maneremus in errore, nec ſolum effudit, ſed etiam eum ipſum nobis impertiit.* Auguſt. lib.3. de Trinit. c.4. circa finem: *Illud corpus Chriſti & ſanguinem dicimus, quod ex fructibus terræ acceptum & prece myſtica conſecratum rite ſumimus ad ſalutem ſpiritualem in memoriam pro nobis Dominicæ Paſſionis. Quod cùm per manus hominum ad illam viſibilem ſpeciem perducitur, non ſanctificatur ut ſit tam magnum Sacramentum, niſi operante inviſibiliter Spiritu Dei &c.* (ubi Franciſcus Maron. in margine notavit: *Excluditur illa virtus, quam aliqui in verbis ſacramentalibus ponunt.*) Idem lib. 20. contra Fauſt. cap.13. *Panis enim & calix certa conſecratione myſticus fit, nobis non naſcitur, & quod non ita fit, alimentum eſt refectionis, non Sacramentum religionis.* c. Utrum in figura diſt. 2. de conſecrat. *Reliqua omnia, quæ Sacerdos dicit aut clerus chori canit, nihil aliud ſunt quàm laudes aut gratiarum actiones aut certè obſecrationes & fidelium petitiones: Sacerdos verò conſecraturus aſſumit verba Evangeliſtarũ.* Euſeb. Emiſſen. ſerm.5. de Paſch. & citatur c. Quia corpus diſt.2. de conſecr. *Inviſibilis Sacerdos viſibiles creaturas in ſubſtantiã corporis & ſanguinis ſui verbo ſuo ſecreta poteſtate cõvertit, ita dicens. Accipite & edite, hoc eſt corpus meũ: & ſanctificatione repetita; Accipite & bibite, hic eſt ſanguis meus.* Damaſc. lib.4. cap.14. *Dixit Dominus, hoc eſt corpus meum, & hoc facite in meam commemorationẽ, & omnipotenti ejus p̃cepto efficitur, donec veniat.*

153. Hæc cùm ita ſiot, facilè apparet, quid ſtatuendum ſit de eo, quod Bellarm. lib.4. de Euchar. c.12. Chemnicio tribuit, ꝙ verbis quidem à Calvino in hac quæſtione diſſentiat, re ipsâ autem proximè accedat, id quod §. ult. ſic exponit. *Chemnicium verbis quidem admittere verba Domini eſſe conſecratoria, reipſa a. non agnoſcere ullam veram conſecrationem, ſed ſolam inſtructionem fidei.* Atqui disertè ſtatuit Chemnicius & nos cum eo, verba ſacræ Cœnæ non ſolùm ad fidei inſtructionem, ſed etiã ad externorum ſymbolorum conſecrationem adhiberi. Quomodo igitur probat Bellarmin. accuſationem Chemnicio & nobis intentatam. 1. *quia ipſi non credunt* (inquit) *mutari panem in corpus Chriſti, ergo non tribuunt verbis efficaciam veram mutandi panem in corpus Domini.* Reſp. Oſtendimus ſuperiùs inter mutationem eſſentialem & adumbrationem ſignificativam dari tertium, videlic. mutationem ſacramentalem, proinde quando inter duo oppoſita datur tertium, à remotione unius non licet progredi ad poſitionem alterius, ſicut Bellar. hoc loco procedit, ex eo quod noo tribuamus verbis Sacramentalibus vim convertendi panem in corpus Chriſti ἀναιδέντως colligens, nos ſtatuere, quòd verba cœnæ ad ſignificandam tantum præſentiam corporis Chriſti cum pane adhibeantur. 2. *ſentiũt corpus Chriſti eſſe ubiq;, ergo verba non faciunt, ut corpus Chriſti incipiat eſſe præſens.* Rr. diſtinguenda eſt Omnipræſentia perſonalis à præſentia Sacramentali, ut alibi latiùs exponitur. 3. *Brẽtius docet, ideo ſtatuit ubiquitatem quia alioqui non poteſt probari præſentia corporis Domini, niſi per efficaciam conſecrationis Papiſticæ.* Reſp. Oſtendimus ſuperiùs, unicum præſentiæ Sacrameotalis fun-

fundamentum nos ſtatuere in verbis Cœnæ propriè & κατὰ ῥητὸν acceptis, quando autem adverſarii Chriſtum ſuo corpore hoc præſtare poſſe negant, opponimus ipſis articulum unionis hypoſtaticæ & exaltationis ad dextram Dei, non ut diſtinctos præſentiæ gradus confundamus, ſed ut Chriſto hoc non ſolùm poſſibile, ſed etiam facilimum eſſe oſtendamus. 4. *Si Chemnicius veram efficaciam mutandi ſubſtantiam panis tribueret verbis Sacramentalibus, ſine dubio non objiceret Pontificiis Magicam incantationem.* Reſp. efficaciam mutandi ſubſtantiam panis, nec Chemnic. nec quiſquam noſtrûm verbis Sacramentalibus tribuit, ex eo verò nondum ſequitur, quòd nudam tantummodo ſignificationem illis tribuamus, datur enim tertium videlicet efficax conſecratio & ad uſum Sacramentalem deſtinatio. 5. *Chemnicius cùm explicat, quomodo per verba illa, panis fiat corpus Chriſti, nihil aliud dicit, niſi nos certos reddi per ea verba, diſtribui in Cœna Domini verum corpus & verum ſanguinem Chriſti.* Reſp. imò verò plus dicit, ut ex integro contextu & ex iis, quæ hac de re ſuperiùs dicta ſunt, manifeſtum, ſic n. ibidem ſcribit Chemn. p. 2. Exam. cap. de Sacram. Euchar. p. 119. *Certum eſt, Sacramentum non eſſe ſine verbo, nullo igitur modo Euchariſtia poteſt eſſe ſine adhibitione verbi &c. quod jam quæritur, quodnam ſit illud verbum benedictionis, quo accedente ad panem & vinum fiat Sacramentum corporis & ſanguinis Domini, certè hoc extra controverſiam eſt, ſicut unumquodque Sacramentum habet certum aliquod verbum Dei ſibi proprium & peculiare, ita etiam Euchariſtiam habere certum proprium & peculiare verbum, ipſam ſcil. inſtitutionem divinam &c.* p. 121. *Vera igitur conſecratio ſeu benedictio Euchariſtiæ conſiſtit in verbis inſtitutionis Filij Dei, per quam ipſe nobis hodie & uſque ad finem ſeculi conſecrat & ſanctificat panem & vinum, ut illam nominationem, quam Natura non habent, ex gratia & virtute divina percipiant, ut ſint ipſius corpus & ſanguis.* p. 122. *Nulla Creatura, ſed ſolus Filius Dei virtute & omnipotentia ſua efficere poteſt, ut panis ſit ipſius corpus & vinum ipſius ſanguis: illud autem in prima cœna effecit per verbum, dicens: Hoc eſt corpus meum. Recitantur igitur in noſtra dominica cœna verba inſtitutionis non tantum hiſtoricè, ſed ut Eccleſiæ oſtendatur, Chriſtum ipſum per verbum juxta ſuum mandatum & promiſſionem in actione cœnæ adeſſe & potentia illius verbi exhibere veſcentibus ſuum corpus & ſanguinem. Ipſe enim eſt qui diſtribuit, licet per miniſtrum: ipſe eſt, qui dicit, Hoc eſt corpus meum: ipſe eſt qui per hoc ſuum verbum efficax eſt, ut panis ſit corpus & vinum ſanguis ipſius.* Hæc Dn. Chemnirius.

154. Ut autem Bellarminus intelligat eſſe medium ac tertium quoddam inter nudam ſignificationem præſenriæ corporis & inter eſſentialem mutationem externorum ſymbolorum in corpus & ſanguinem Chriſti, proferimus collationis ergò hæc exempla. 1. In prædicatione Evangelii miniſter *legatione fungitur loco Chriſti* 2. Cor. 5. v. 20. *& homines ſalvat* 1. Tim. 4. v. 16. nimirum quia Evangelium quod prædicant, *eſt potentia Dei ad ſalutem* Rom. 1. v. 16. Sic in celebratione Euchariſtiæ miniſter loco Chriſti legatione fungitur, qui ipſe ibi adeſt & per miniſtrum hæc verba ſonat: *Hoc eſt corpus meum, hoc facite*, & per illud verbum ſuum efficax eſt. Quemadmodum autem converſio & ſalus hominum non tribuitur perſonæ miniſtri, nec externo prædicationis ſono, ſed quatenus verbum prædicat, per quod Spiritus ſanctus efficaciter operatur: ita quoq; non miniſter homo ſua conſecratione & benedictione panem & vinum facit corpus & ſanguinem Chriſti, ſed ipſe Chriſtus verbo ſuo in hac actione adeſt, & inſtitutionis ſuæ verbo, quod per os miniſtri pronunciatur, efficit, ut panis ſit ipſius corpus & poculum ipſius ſanguis, quæ ſunt verba Chemn. l. d. 2. In abſolutione miniſter non ſolùm declarat & ſignificat quid fiat, ſed abſolutio eſt efficax medium, per quod Chriſtus confert verè pœnitentibus quod promiſit: nec poteſtas clavium in nuda ſignificatione conſiſtit, ſed annunciatio illa remiſſionis peccatorum virtute Spiritus S. efficax eſt, qui illam offert, applicat & obſignat verè pœnitentibus & credentibus, interim manet immotum diſcrimen inter remiſſionem Dei & Sacerdotis, ſolus Deus remittit peccata principaliter & αὐτεξουσίως, utens Sacerdote tanquam miniſtro & præcone remiſſionem hominibus annnnciante, ut oſtendimus tract. de pœnitentia §. 112. ſic miniſter in celebratione Euchariſtiæ non tantùm ſignificat Chriſtum ſuo corpore præſentem adeſſe, ſed Chriſtus per os miniſtri verbum inſtitutionis repetit, per quod externa ſymbola corporis & ſanguinis ſui diſtribuendi organa facit, ac per manum miniſtri panem Euchariſticum, qui eſt κοινωνία corporis, & vinum Euchariſticum, quod eſt κοινωνία ſanguinis, diſtribuit: interim tamen ſolus Chriſtus divina ſuâ virtute & omnipotentia, corporis & ſanguinis ſui in cœna nos participes facit. 3. In Baptiſmo miniſter non ſolùm ſignificat & declarat, quid fiat, ſed per aſperſionem aquæ verbo Dei ſanctificatæ factam in nomine Patris, Filii & Spiritus ſancti, baptizatus verè & efficaciter regeneratur, renovatur, Spiritu ſancto donatur &c. interim tamen nec aqua in virtutem Spiritus tranſmutatur, nec regeneratio viribus hominis efficitur, ſed Deo per miniſtrum operanti in ſolidum relinquitur: ſic in celebratione Euchariſtiæ miniſter non tantùm ſignificat corporis & ſanguinis Chriſti præſentiam, ſed per verbum inſtitutionis ore miniſtri prolatum & per diſtributionem externorum Symbolorum, manu miniſtri factam Chriſtus verè efficax eſt & corpus ac ſanguinem ſuum communicantibus diſtribuit, interim tamen nec externa ſymbola in corpus & ſanguinem Chriſti transmutantur, nec Chriſto ſuus honor & virtus divina, quâ ſolâ corpus & ſanguinem ſuum præſentia facit, adimitur. Neque poteſt Bellarm. hanc collationem Euchariſtiæ cum Baptiſmo improbare, cùm ipſe eadem utatur, 4. de Euchariſt. cap. 13. §. atque hæc quidem: ſic ſcribens. *Eadem eſt ratio Baptiſmi & Euchariſtiæ, ut Chryſoſt. docet hom. 2. in 2. ad Tim. Et Auguſt. c. Utrum. diſt. 2. de conſecrat. At in Baptiſmo id quod Sacramentum facit, non ſunt humanæ preces, quæ præcedunt vel ſequuntur infuſionem aquæ, ſed illa verba Domini, Baptizo te in nomine Patris & Filii, & Spiritus ſancti, quæ dicuntur, cum infunditur aqua &c. Ergò in Euchariſtia id quod Sacramentum facit, non ſunt preces humanæ, ſed verbum Domini, hoc eſt corpus meum, hic eſt ſanguis &c.* Poſſent denique benedictiones variarum Creaturarum olei, ſalis, aquæ &c. in Papatu uſitatæ loco inſtantiæ Bellarmino opponi, quæ ex ipſius hypotheſi nec ſunt nudæ ſignificationes nec eſſentiales Creaturarum mutationes, ſed contenti erimus exemplis ab ipſn Spiritu ſancto monſtratis & analogicè huc accçommodaris.

155. Ergo nihil habet Bellarminus, quod in noſtra

Quid in conſecratione Pontificia deſideremus.

ſtra de conſecratione doctrina jure deſiderare poſſit, nos autem in conſecratione Pontificia multa deſideramus, utpote. 1. quòd ſtatuant *per Sacramentum ordinis in anima Sacerdotis cauſari novam quandam ſpiritualem poteſtatem, per quam Sacerdos fiat habilis ad conficiendam Euchariſtiam, ita quidem ut ſine illa nullo modo confici poſſit.* Bellar. 4. de Euchar. cap. 16. §. ſecundum principium: *in cujus poteſtatis perpetua ſignum imprimatur character quidam indelebilis.* Idem libr. de Sacram. Ordinis c. 10. §. Jam verò: de qua ſpirituali poteſtate Sacramenta conferendi rectè ſcribit libr. 1. de grat. & lib. arbitrio cap. 14. §. ſed faciles: *quod ſit occulta, & potius egeat fide, ut credatur ineſſe, quàm ut ipſa fidem aliis rebus faciat.* 2. *Quòd intentionem miniſtri non ſolùm in genere faciendi, quod facit Eccleſia, ſed etiam in ſpecie conficiendi, Euchariſtiam requiri ad conſecrationem,* docent Bellarm. libr. 1. de Sacram. cap. 27. atque hanc intentionem conſtituunt cauſam Sacramenti. 3. *Quòd verbis conſecratoriis tribuant virtutem quandam creatam, qua ſit conſecrationis effectiva per modum cauſa inſtrumentalis.* Thom. p. 3. q. 78. art. 4. unde ſtatuunt, *virtutem conſecrationis eſſe partim in Sacerdote, partim in ipſos verba.* Soncinas 4. ſent. diſt. 8. & 9. 4. *Quòd nondum certi ſunt de verbis formalibus conſecrationis.* Bellarm. lib. 4. de Euchar. cap. 15. vocat hoc, *Craſſiſſimum mendacium, cùm in omnibus Miſſalibus literis magnis & ſæpe rubeis aſcribantur verba conſecrationis, ut nemo illa ignorare poſſit.* Atqui ſumma Angelica in verb. Euchariſt. membro 1. q. 24. ex Scoto diſputat, *licet alia verba non ſint de ſubſtantia forma quàm illa, Hoc eſt corpus meum, tamen presbyterum dicentem ſolummodo præfata verba ſuper panem non conſecrare, cùm de neceſſitate requiratur, ut exprimantur aliqua verba, ex quibus præfata verba ſolummodo determinenter ad corpus Chriſti, ſicut ſit cùm dicitur, fiat dilectiſſimi &c. aliter nihil fieret, & hoc tene* (inquit) *quamvis aliqui teneant contrarium & malè.* Quomodo hoc cor. venit cum eo, quod Bellarm. h. l. ſcribit. *Catholici fatentur veram eſſe conſecrationem, qua ſolis verbis inſtitutionis fieret?* Et cap. 14. præced. *Verba quæ ſimpliciter neceſſaria ſunt ad conſecrationem, ſunt illa tantùm: Hoc eſt corpus meum & hic eſt ſanguis meus, reliqua omnia etſi dici debeant juxta canonem ab Eccleſia inſtitutum & ſine peccato omitti non poſſint, tamen non ſunt ita neceſſaria, ut ſine illis conſecratio non fieret.* Innocentius III. quæſitus, cùm Evangeliſtæ non tellentur *Chriſtum hoc dixiſſe, quod in canone miſſæ habetur, quomodo aliquis aſſeverare tentaverit, eum plus dixiſſe quam aliquis Evangeliſtarum aſſeveret.* c. cùm Marthæ. extra de celebr. Miſſarum ad traditionem confugit, ſtatuit igitur Chriſtum iiſdem verbis uſum, quibus in canone Miſſæ hodiè Sacerdos utitur, licet Evangeliſtæ hoc non exprimant. Quomodo igitur illa tantummodo verba erunt de ſubſtantia formæ, quæ ab Evangeliſtis ſunt deſcripta? Cumque de forma conſecrationis, quâ Chriſtus uſus eſt, Andabatarum more invicem pugnent, ut vidimus ſuperiùs §. 129. & 148. Quomodo de forma conſecrationis à Sacerdote uſurpatæ certi eſſe poterunt? 5. Quòd *ſolis illis quinq; verbis, Hoc eſt enim corpus meum, conſecrationem tribuunt,* cum tamen Paulus traditurus Corinthiis, quomodo poſſent Dominicam cœnam celebrare, totam & integram inſtitutionem recitet ac deſcribat. Juſtinus etiam atque alii veteres facientes mentionem verbi à Chriſto traditi quo Euchariſtia conſecretur, referunt ſe ad deſcriptionem inſtitutionis, quæ apud Evangeliſtas extet, unde ipſe Bellarm. fateri cogitur. lib. 4. de Euchar. c. 14. reſponſ. ad 5. argum. *Patres per conſecrationem interdum accipere totam Liturgiam.* Vera igitur Euchariſtiæ conſecratio conſiſtit, non tantùm in quinque illorum verborum prolatione, ſed in eo, ut faciamus quod Chriſtus fecit, hoc eſt, ut panem accipiamus, benedicamus, diſtribuamus ac manducemus juxta Chriſti inſtitutionem, ordinationem ac mandatum. *Quando inſtitutio recitatur* (inquit Chemnicius) *& non facimus, quod Chriſtus in Cœna fecit, & faciendum juſſit, tunc non eſt conſecratio, ſed tantùm hiſtorica recitatio. Quando v. verba recitamus & facimus, q. juſſit, tunc verbis illis benedicimus pani & poculo.* 6. Quod *Magicam quandam vim verbis conſecrationis tribuunt.* Bellarm. 4. de Euchar. c. 12. §. Cùm igitur: *impium & blaſphemum* hoc vocat, ſed audiat Biel. qui lect. 4. in can. Miſſæ aſſerit, *confectionem corporis in Sacramento fieri aliquâ occultâ virtute non inſiſtente ei à quo ſit, ſed aſſiſtente: ſecundum quem modum malefici & incantatrices quoſdam effectus producere dicuntur & extrahere lac vaccinum de ſedibus vel manubriis ſecurium, quod non ſit naturali virtute maleficarum neq; ex earum merito ſed virtute occulta ſive bona ſive mala aſſiſtente.* Hugo de S. Victore libr. de Sacramentis. Innocentius lib. 3. de myſt. altaris c. 1. Honorius in gemma animæ lib. 1. cap. 103. Beleth. de div. offic. c. 44. referunt, *cùm publicè olim recitaretur Canon, & ab omnibus per uſum ſciretur, paſtores eum in agro ſuper panem & vinum dixiſſe, ac tunc repentè carnē & ſanguinem ante ſe inveniſſe atq; indè divinitùs percuſſos interiiſſe, unde uſus vocis ſubmiſſa in canone ortus ſit.* 7. Quòd *ex traditione conſecrationem conſtare aſſerunt.* Joh. Epiſcop. Roff. in defenſ. regię aſſertionis cont. lib. Luth. de capt. Babyl. ſic ſcribit. *Sed prius illud aggrediamur & doceamus, q. citra Patrum interpretationem & uſum ab eiſdem nobis traditum, nemo probabit ex ipſis nudis verbis Evangelij Sacerdotem, quempiam his temporibus veram Chriſti carnem & ſanguinem conſecrare.* Ibid. *Nam etſi Chriſtus ex pane carnem ſuam & ex vino ſanguinem effecerit, non ob id conſequitur virtute alicujus verbi hic poſiti quoties id negotij tentaverimus, id ipſum effecturos &c. Non poteſt igitur per ullam Scripturam probari, quod aut Laicus, aut Sacerdos, quoties id negotij tentaverit pari modo conficit ex pane & vino Chriſti corpus & ſanguinem, atq; Chriſtus ipſe confecit, cum nec iſtud in Scripturis contineatur* (Hæc ſi de pontificia conſecratione Roffenſis intelligit, veriſſima ſunt, ſi v. in univerſum, negat ex Scripturis conſecrationem probari poſſe opponimus ei mandatum Chriſti, *Hoc facite*) Bell. 4. de Euch. c. 14. reſponſ. argum. Chemn. quod ex conſecratione panis detracta ſint illa verba, *quod pro vobis frangitur vel traditur,* eo confugit, ut dicat *non poſſe Romanam miſſam in qua hac verba omittuntur, reprehendi, cum Liturgia illa ſit antiquior, ſi à ſancto Petro prodijt, ut docet Thomas* p. 3. q. 38. art. 2. ad 4. *& ante eum Leo IX. Epiſt. ad Michaelem c. 5. quam Evangelium Luca & Epiſtol. Pauli, qui addiderunt illa verba: q. pro vobis frangitur.* Nimirũ hoc eſt traditiones Scripturæ nõ ſolũ cõferre, ſed etiã pſerre. 8. Quod *verba inſtitutionis mutilant & aliena eis admiſcent.* Mutilãt, quia omittunt verba Chriſti, *q. pro vobis traditur vel frãgitur.* Aliena eis miſcent, nimirum *in ſanctas & venerabiles manus ſuas, & elevatis oculis in cœlum ad*

te Deum

Digitized by Google

te Deum Patrem ſuum omnipotentem, tibi gratias agens: Item, *ex hoc omnes* (manducate) Item, *& hunc præclarum calicem*: Item, *novi & æterni Teſtamenti myſterium fides* Bellarm. l. d. confugit ad traditionem, *quòd hæc habeantur in Liturgia Iacobi & Clementis, quòd à S. Petro ex traditione habeantur*; ſed quid de iis veterum Liturgiis ſtatuendum ſit, ſuo loco dicetur. Ipſe Bellarm. in principio hujus capitis reſponſurus argumento Græcorum ex Liturgia Jacobi & Clementis petito, dicit. *fortaſſe mutatum eſſe ordinem Liturgiarum.* Ac de Petri Liturgia dubitanter pronunciat, *ſi eſt à S. Petro*: Concedit etiam *omnes veterum Liturgias variare, nec ullam eſſe quæ habeat omnia illa verba quæ in Rom. Liturgia inveniuntur.* Quod Bellarminus addit, *particulas illas non pugnare cum Scripturis*, id libenter concedimus, ideoque earum uſum in Liturgia non ſimpliciter improbamus, ſed quod ipſis verbis inſtitutionis inſerta ſint, hoc improbandum eſſe dicimus.

Q. 1. An conſecrationi addenda ſit oratio Dominica.

156. Quæritur de conſecratinne. 1. *An commonefactiones, preces, gratiarum actiones, præſertim verò orationem Dominicam verbis inſtitutionis ac celebrationi Euchariſtiæ addi improbandum ſit.* Reſp. minimè verò, cùm & Chriſtus gratias egerit in prima ejuſdem adminiſtratione, cùm Paulus *mortem Domini annunciare eos jubeat*, qui ex hoc pane manducant & bibunt. 1. Cor. 11. v. 26. Cùm Chriſtus non inſtituerit mutam ceremoniam, cùm Apoſtoli in celebratione Euchariſtiæ uſi fuerint oratione Dominicâ teſte Gregorio lib. 7. Epiſt. 63. Walafrido de rebus Eccleſ. c. 22. Durand. lib. 6. ration. cap. 77. aliiſvè compluribus, cùm omnes veterum Liturgiæ exhortationum & precum mentionem faciant: Cùm Baptiſmi adminiſtrationi commonefactiones, preces & gratiarum actiones conjungantur; denique cùm ad ædificationem communicantium, videlicet ad ſalutarem præparationem & ſumtionem iſtæc faciant. Quibus autem verbis illæ commonefactiones, preces & gratiarum actiones concipiendæ ſint, non eſt à Chriſto vel Apoſtolis diſertè expreſſum, ac proinde in Eccleſiæ libertate relictum.

Q. 2. An formatio figuræ crucis ſuper panem & calicem improbanda ſit.

2. *An formatio figuræ crucis ſuper panem & calicem improbanda ſit?* R. Eſt hæc ceremonia adiaphora, ſi ut ſignum benedictionis & conſecrationis uſurpetur, nequaquam verò vis aliqua ſpiritualis ei tribuatur. Durand. lib. 4. ration. div. offic. c. 41. num. 14. *Sacerdotem* dicit *exemplo Chriſti panem & calicem per ſe crucis ſignaculo benedicere, quæ duæ cruces innuant tempus cœnæ & tempus gratiæ, in quo duo parietes in lapide angulari conjunguntur, vel quod gigas geminæ ſubſtantiæ crucifigitur.* Sed uſus ſigni crucis à Chriſto adhibiti eſt incertus, & hæ ſignificationes ſunt alienæ. Rectiùs ſtatuitur formationem crucis eſſe externum ſignum benedictionis & conſecrationis, memoriam renovans crucis Chriſti, hoc eſt, paſſionis Chriſti in cruce, quę eſt fons omnis benedictionis, ſicut impoſitio manuum, in abſolutione & ordinatione Eccleſiaſtica, externi cujuſdam ſigni loco uſurpatur. Patriarcha Jacobus benedicens filiis Joſephi Ephraim & Manaſſe manus decuſſatim in modum crucis eis imponit, Geneſ. 48. v. 14. LXX. reddiderunt ἐναλλάξας τὰς χεῖρας. Juſtinus q. 118. *Dextrâ potiùs quàm ſiniſtrâ ſignum crucis exprimimus, cum alicui benedicimus* (quamvis eruditi judicent, has quæſtiones non eſſe Juſtini) Chryſoſtomus in 1. Tim. 4. ſuper verba: *Omnis creatura Dei bona*) docet, *ſignum crucis ad gratiarum actiones & benedictionem adhiberi poſſe.* Idem homil. 55. in Matth. & Auguſt. Tract. 118. in Johan. mentionem faciunt ſigni crucis in celebratione Euchariſtiæ olim uſitati.

CAP. XIV.

De fractione panis.

Fractio eſt actus miniſterialis & præparatorius.

157. Poſt benedictionem panis in prima Cœnæ parte ſequitur fractio, quam fuiſſe actum præparatorium & miniſterialem diſtributioni inſervientem, nequaquam verò peculiarem quendam actum Sacramentalem eſſentialem, qualis eſt benedictio, diſtributio & manducatio, ſtatuimus hiſce nixi fundamentis. 1. Chriſtus uſus eſt fractione panis vel propter ſignificationem quandam Sacramentalem, puta repræſentationem paſſionis, vel propter diſtributionem. Prius dici nequit propter cauſas evidentes, quas paulò poſt explicabimus. Relinquitur igitur poſterius, quòd ſcil. tantùm propter diſtributionem Chriſtus uſus ſit fractione. Aretius part. 1. problem. 82. p. 998. *Fuit fractio panis adhuc in uſu tempore Chriſti tàm in convictu, quàm in aliis eleemoſynis, ratio videtur eſſe, quòd Hebræi ſemper ſint uſi panibus latis & minùs craſſis, ut commodiùs frangerentur, quàm ſcinderentur.* Idem teſtatur Baronius tom. 1. annalium. p. 702. 703. *Judæis qui non ita ſpiſſis ut nos, ſed latis & minus craſſis panibus utebantur, mos fuit ſumtionem cibi non à panis ſciſſione, ſed fractione inchoare*, ſcribit Bucanus loco 48. Inſtit. q. 1. Adhibuit ergò Chriſtus fractionem propter diſtributionem ac proinde ſatisfit inſtitutioni Chriſti, ſi panis Euchariſticus diſtribuatur, neque quicquam intereſt, ſive fractio illa panis ante adminiſtrationem Cœnæ, ſive in ipſa adminiſtratione adhibeatur, cùm utroq; modo finis ejus, videlicet diſtributio, obtineri poſſit. Breviter neceſſitas fractionis urgetur vel propter repræſentationem. Poſterius dici nequit, uti poſteà demonſtrabitur. Relinquitur ergò priùs, quâ ratione neglectæ fractionis accuſari non poſſumus, cùm placentulæ illæ orbiculares, quibus in adminiſtratione Cœnæ utimur, nihil aliud ſint, quàm maſſa in plures partes fracta ac diviſa, ut diſtributioni ſit apta? Temporis circumſtantia fractioni noſtræ nihil derogat, cùm tota Cœna alio tempore quàm quo à Chriſto inſtituta eſt, veſpertino ſcilic. celebretur. Quemadmodum non eſt neceſſe, ut in ipſa adminiſtratione Cœnæ vinum dividatur in certos calices & effundatur, cùm ſine tali effuſione poſſit fieri diſtributio inter communicantes: ita quoque non eſt neceſſe, ut in ipſa adminiſtratione Cœnæ panis frangatur, cùm ſine tali fractione poſſit fieri diſtributio panis Euchariſtici. 2. In Sacramentorum adminiſtratione diſtinguenda eſt δόσις καὶ λῆψις, à modo δόσεως καὶ λήψεως. Δόσις ſemper eſt neceſſaria, uti etiam λῆψις, pertinet enim ad formam cujuſque Sacramenti, ſed modus δόσεως ac λήψεως libertati Eccleſiæ relictus eſt; Agnoſcit hoc ipſe Beza Epiſt. 2. ad Th. Tilium. *Ipſa ſumtio* (inquit) *non autem modus ſumendi præſcribitur.* Sic in Baptiſmo ablutio eſt neceſſaria, an verò ablutio illa fiat aſperſione ſive immerſione, Eccleſiæ libertati eſt relictum. Sic manducatio panis benedicti in Euchariſtia eſt neceſſaria, an verò panis benedictus à miniſtro Eccleſiæ ori vel manui communicantium detur, nihil intereſt modò fiat manducatio. Olim dabatur Euchariſtia

M fideli-

fidelibus in manus teſte Dionyſio Alexandrino apud Euſebium lib. 7. Hiſt. Eccleſ. c. 8. Cypriano ſerm. 1. de lapſis &c. hodiè verò ori admovetur. Pari ratione diſtributio panis benedicti in cœna eſt neceſſaria, an verò fractio ſeu communitio panis diſtributionem præcedens, eique ſerviens fiat in ipſa Cœnæ adminiſtratione, an verò ante eam, parùm omninò refert. 3. Cuicunque ceremoniæ per ſe liberæ & adiaphoræ affingitur neceſſitas ſine verbo & finis alienus, illa recipi non debet, quia periclitatur libertas Chriſtiana & introducitur cultus divinus ſine certo verbo ac mandato. Fractioni panis, quæ ſuâ Naturâ eſt ceremonia libera & ἀδιάφορος affingitur ab adverſariis ſimplex & abſoluta quædam neceſſitas, eidemque affingitur finis alienus. videlic. repræſentare paſſionem Chriſti: ergò fractio illa panis recipi non debet.

Antitheſis Calvinianorum. 158. Noſtro hoc ſeculo Calviniani graviſſimas de fractione panis excitarunt controverſias; ſtatuunt enim eam ſimpliciter & abſolutè eſſe neceſſariam, & quidem eo fine, ut repræſentet fractionem corporis Chriſti in cruce factam, ut notum eſt ex publicis Scriptis. Notandum verò. 1. non eſſe quæſtionem de ἀρτοκλασίᾳ in ſe ac per ſe: ſed de ἀρτοκλασίᾳ cum opinione neceſſitatis ac repræſentationis ab adverſariis obtruſâ. 2. Per ἀρτοκλασίαν illam, quam adverſarii urgent, ſacram cœnam transferri in actionem toto genere diverſam, quàm eſt à Chriſto inſtituta, ſiquidem ex inſtitutione Chriſti panis eſt medium & organum, per quod manducantibus in S. Cœna diſtribuatur corpus Chriſti, ſed adverſarii ſtatuunt, panem eſſe ſignum, quod ſignificet ac repræſentet corpus abſens, ſicot fractio panis ſignificet corporis crucifixionem. Non potuit hoc diſſimulare Paræus in lib. Germ. de fract. panis edito Ambergæ Anno 98. ſic ſcribens: *Panis fractione idololatricam & falſam opinionem, de præſentia corporis Chriſti in aut ſub pane & de orali manducatione, omnium potentiſſimè elidi & ex animis ſimpliciorum ejici*, ea quo apparet, quòd per latus ἀρτοκλασίας, qualia ab adverſariis urgetur, petatur jugulum ſanæ doctrinæ de cœna. 3. Adverſarios nondum omnes in ſimplicem & abſolutam fractionis in ipſa cœnæ adminiſtratione adhibendæ, neceſſitatem conſentire. Beza Epiſt. a. vol. 3. pag. 169. *Cœna tamen eſt ſi præcipua & merè ſubſtantialia conſerventur, etiamſi ſingulis offula in os ingerantur, licet fractio omittatur* in lib. qq. & reſp. q. 194. *Perinde eſt, ſive unam aliquam maſſam in multas particulas in ipſa actione frangas, ſive panes minutos & rotundos jam ante ratione maſſæ diſtinctos diſtribuas.* ** Verba Bezæ in part. ult. qq. & reſp. q. 194. p. 101. ſunt. *De fractione verò quid ſentis? ejus prætermiſſionem quoniam non ad ipſam Sacramenti confectionem pertinet actum ipſum non vitiare, ſicut nævus in facie formoſa venuſtatem quidem lædit, ſed formam tamen ipſam non abolet.* ** Zanch. lib. 1. Epiſtolarum fol. 229. *in fractione ſubſtantia cultus divini cœnæ Dominica non conſiſtit.* Conf. p. 233. & lib. 2. pag. 1788. Ibid. *Video quidem quid fecerit ipſe Chriſtus, quid & Apoſtoli, nec ignoro ſequenda eſſe Chriſti exempla, ſed apertum hac de re mandatum non lego, ſicut lego porrectũ panem eſſe accipiendum & edendum. Sed fac & illud de fractione eſſe præceptum, quomodo tamen demonſtrabis, Chriſti mandatum eſſe ut frangatur panis in menſa coram toto cœtu, non autem ſatis eſſe ſi fractus & diviſus in menſa afferatur.* f. 250. *Certè ad hoc ut diſtribuatur perinde eſt ſi vel extra menſam vel in menſa frangatur, quanquam ad repræſentandam Chriſti paſſionem non ita ſe res habeat. Eſt enim ille prior uſus per ſe neceſſarius, quia edi nõ poteſt à multis panis ille niſi fractus, alter verò non ita neceſſarius, ut ſubſtantiam cœnæ omiſſus tollat, & ut ſine ipſo celebrari illa non queat.* Vide ibid. in hanc ſententiam plura. In Eccleſia Baſilienſi, quæ Calvinianam de cœna ſententiam amplectitur, ritus fractionis nondum viget. ** *In quibuſdam Helvetiæ locis fractio locum non habet.* Cudſem. in deſperata Calvini cauſa p. 110. Omittitur fractio in Eccleſia Baſilienſi & Bernenſi, referente Hubero in ſeiner Antwort auf der fünff Eydgenoſſiſchen Theologen Gegenbericht / p. 139. 163. 164. in Anglia, referente Zanchio lib. 1. Epiſt. p. 233. D. Joh. Crocius, unerachtet er viel von nothwendigkeit des Brodbrechens diſputiret / geſtehet / das Abendmal bleibe auch ohne daſſelbe ein Abendmal / vnd ſey die Kirchen / ſo dieſe Ceremonien vnterlaſſen / nicht zuverdammen / in Conſid. Triad. Syllog. D. Affelm. cap. 7. p. 140. cap. 8. p. 163. 174. Steinius part. 3. der Brüderſchafft p. 300. erzehlet vnter die Ceremonien vmb deren Vngleichheit willen kein Theil das ander zu verdammen habe / die Bilder vnd Crucifix / den Exorciſmum, die Weibertauffe / Beicht vnd Abſolution / Oblaten / vnterlaſſung des Brodbrechens / Altar.** 4. Illos, qui fractionis neceſſitatem propter repræſentationem urgent, ne quidem omnes inter ſe convenire. Dn. D. Mentzer. diſſenſiones illorum hoc ordine enumerat. 1. Quidam ſtatuunt unum panem integrum requiri, qui in tot comminuatur fragmenta, quot ſunt communicantes. Alii plures partes admittunt minores, modò ne integri dentur communicantibus, ſed in particulas priùs dividantur. 2. Quidam volunt panem digitis comminuendum, non cultro ſcindendum. Anat. Marp. pag. 90. Alii ante adminiſtrationem Sacramentalem ſcindunt cultro in portiones longiuſculas, quas poſtea frangunt & porrigunt comedentibus. 3. Hanc unius panis in plures partes comminutionem alii dicunt eſſe de ipſa S. Cœnæ ratione & eſſentia, nempe forma, ut Bucanus, Piſcator, Caſſellani in antiq. fid. Cattorum p. 108. Beumler. contra Synopſin f. 302. fractionem panis articulo de reſurrect. mortuorum & de officio Chriſti æquiparat. Angelocrator in Abweiſen lit. B. 4. *fractio panis eſt pars eſſentialis & forma interna Cœnæ Dominica.* Alii negant pertinere ad eſſentiam, ſed vocant partem integrantem ut Paræus, Caſſellani in reſponſione, Anatomia Marpurg. & Goclenius. & alii quidem dicunt eſſe partem principalem & ſummè neceſſariam ut Anatomia p. 9. 11. 28. alii partẽ minus principalem, ut Goclenius. Rurſum alii vocant ritum neceſſarium, quos ipſos etiam defendi poſſe putat Goclenius. Beza eam confert venuſtati faciei, cui oppoſuit omiſſionem fractionis tanquam aliquem nævum in facie, cui ſubſcribit Anatom. Marpurg. p. 131. 4. Alii ſine hac fractione dicunt cœnam eſſe non poſſe, ut Piſcator. Alii eſſe quidem veram cœnam, ſed non integram verùm mutilam, ut Goclenius, Anatomia, Caſſellani, unde dicunt ſimilem eſſe cœnam illam homini aure, pede, manu, vel brachio carenti, ut Marpurgenſ. & Caſſellani: alii diminuto thalero, ut paſtor Haſungenſis: alii literis vel ſigillo, in quo ſit rimula vel parva fiſſura. Antiq. fid. Cattorum p. 106. (Atqui ſi ἀρτοκλασία ad formam S. Cœnæ pertinet, tunc ſine fractione cœna non ſolùm erit manca & mutila, ſed planè nulla, quia forma nec diviſionem nec

inten-

intenſionem, nec remiſſionem recipit, cùm non ſit quanta ſed ἐν ἀτόμῳ conſiſtat. Vide Dn. Meiſn. p. 1. ſobr. Philoſ. ſect. 4. c. 3. quæſt. 2. & cap. 4. quæſt. 2. Heſſelbein. antidot. t.) 5. Hanc fractiooem panis quidam negaot inſervire diſtributiooi ioter communicantes, Anatom. Marpurg. vocat fallaciam non cauſæ ut cauſa p. 63. ſed præfigurationi ſive adumbrationi fractionis corporis Chriſti in cruce. Alii verò finem illius fractionis & diſtributionem & repræſentationem conſtituunt. 6. Quia verò corpus Chriſti non eſt in partes fractum Johan. 19. v. 33. ideò in applicatione analogiæ ſacramentalis non cooſeotiunt. Fractionem corporis Anatomia intelligit propriè p. 165. unde fractionem in Chriſti corpore factam eſſe demonſtrare cupiunt ex Johan. 2. v. 19. atqui in Græco eſt λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, *ſolvite templum hoc*, non aotem frangite. Neq; eſt quod ad Germanicam D. Luthert verſionem provocent, ea enim ſequitor idiotiſmum noſtræ linguæ, quæ vix admittit aliam voculam. Reliqui verò metaphoricè Bucan. l. 48. p. 677. Vorſtius part. 2. Aotipiſt. loc. 5. c. 8. quos ridet Anatomia & Metaphoram explodit. Quamvis metapboricè loquendo corpus Chriſti fractum ſit, tamen cùm fractio propriè dicta in Cbriſti corpore locũ non habeat, quod agnoſcunt Bucan' & Vorſtius, ideò non poteſt habere locũ analogia illa ſignificativa, quâ fractio panis fingitur ſignificare fractionem corporis, ad hoc enim neceſſariò requireretur propriè dicta fractio, ſiquidẽ repræſeotatio eſt alicujus rei geſtæ per aliam ad vivum eapreſſio. Eadem negat analogiam cooſiſtere in comminutione in partes p. 162. Alii ſic applicant, Ut panis frãgitur propriè, ita corpus Chriſti fractum eſt ſuo modo. Piſcator, ſed boe nimis generale eſt. Alii hoc modo. Ut panis frangitur in partes, ita anima Chriſti diviſa eſt à corpore. Schönf. Palatini, Aotiq. fides Catt. Joh. Münſter im Bericht / Hellopæoa de re Sacrament. p. 191. &c. Atqui ſeparatio animæ & eorporis cum dolore coojuncta non eſt propriè dicta fractio. Quis eiim unquam dixerit hominem frangi, quãdo moritur? ſi animæ à corpore in morte ſeparatio eſt fractio ſeo ſolutio continui violeotè facta, ergò corpus & anima ſunt onum continuum, ergo quantum, ergo accidens, ergo aoima & corpus erunt unum per accideua. Adde quòd hac ratiooe pars una fracti paois animam, pars altera corpus Chriſti deootaret, ut ſigno ſignatom reſponderet & ſic in duas ſolùm partes panis frangendus fuerit. Si idcirco de corpore Chriſti dicitur fractio, quia ab eo anima oaturaliter receſſit, ergo pariter poterit fractio de ſanguine dici, quia à ſanguine quoque anima naturaliter receſſit, ſed conſequens eſt abſurdum. Ergo & aotecedens. Alii aliter; ut panis frangitur, ita corpos Chriſti patitur, vulneratur, moritur, Caſſell. Anatom. Piocierus: At hac ratione, ut illuſtria pateat ſimilitudo, panis erit perforandus, noo fraogendus Vuloera in latere, manibus ac pedibus Chriſti etſi fuerunt aliqua continui ſolutio violeotè facta, non tamen fuerunt propriè dicta fractio, hoc eſt, corporis cootinui in particulas à toto ſeparatas diviſio, quia corpus Chriſti ſemper unum manſit, quatenus eſt corpus. Urgemus igitur, quòd Johannes planè negat fractionem in Chriſti corpore factam, quomodo ergo repræſentatio fractionis habebit locum? Rennecherus in Pſal. 1. p. 376. edit. Franc. fractione panis ipſã Chriſti pro nobis ſatisfactionem notari ſcribit & io ea analogiæ tertiũ collocat. Atqui hæc comparatio nec ullo Scripturæ dicto, nec ulla ratione, nec Eccleſiæ teſtimonio nititur. 7. Quia urgentur ut io alterâ etiam cœnæ parte repræſentativam illam analogiam demonſtrent, ideò varia quærunt ſubterfugia. Schönfeldiua analogiam quærit in eo, quòd benedictum vinum ſeorſim in cœna detur. Quis verò unquam tam acutus fuit, ut divinare potuerit, effuſionem ſanguinis per hoc notari, ſi panis ſeorſim edatur & vinum ſeorſim bibatur. Piſtangelus dicit, calicem ex alto infundeodum eſſe, ut effuſio illa ſanguinis ſignificetur. Atqui vinum Euchariſticum in ipſa bujus Sacramenti adminiſtratione à Chriſto effuſum eſſe nuſpiam legitur, quio imò calicem, in quo erat genimco vitis, accepiſſe dicitur, quomodo ergo repræſentativa effuſio locum habebit? Alii dicunt, per infuſionem calicis in ora communicantium eam notari. Caſſell. Aoatom. Goclenius Chraſtovius de cerem. Miſſæ pag. 20. Quis verò unquam dixit, bibitionem vini eſſe ejuſdem effuſionem? quomodo igitur bibitio vini notare poteſt effuſionem ſanguinis Chriſti? Quando è calice bibitur, vinum non effunditur, ſed in ora infunditur, ut interim oihil dicam de eo, quòd apud Calvinianos calix in manus communicaotibua detur.

Argumenta contra repræſentativam fractionem.

159. Nos fractioni repræſentativæ opponimus hæc fundameota. 1. Quòd deſtituatur mandato divino. Nullo Scripturę apice mõſtrari poteſt, Chriſtum hoc fine panem Euchariſticum fregiſſe vel à nobis panem illum hoc fioe frangi præcepiſſe, ut fractio corporis Chriſti per eam repræſentetur. Ivellus Epiſcopus Calvinianus art. 11. cont. Hardingum multia Patrum teſtimoniia in medium adductis tandem coocludit, Sacramentum in partes diviſum eſſe, non ut nova myſteria indicaret, ſed ut populus commuoicaret. 2. Quod repugnet Naturæ N. Teſt. Figuræ & typi pertinent ad vetus Teſtamentum, quod fuit tempus umbrarum, hodiè in N. T. non ampliùs habemus panes propoſitioois typicoa. Officium panis Eucbariſtici non eſt ſignificare, præfigorare & adumbrare, ſed docente Apoſtolo 1. Cor. 10. v. 16. eſſe κοινωνίαν, medium atque organum eahibeodi ac diſtribuendi corporis Chriſti. Ergo etiam fractionis finis eſt non repręſentare crucifixionem Chriſti, ſed inſervire diſtributiooi eorporis Chriſti, quod pro oobis in ara crucis traditum. Si fractio paois vi verborum inſtitutionis ſignificat paſſionem Chriſti in cruce, eandem quoque ſignificavit in prima cœna. At ibi non ſignificavit paſſionem Chriſti io cruce, quia corpus tum adhuc erat frangeodum, non autẽ fractum. Ergo nec ouoc ſignificat. Reſpondeant verò nobis adverſarii, quâ froote contendant imagines rerum ſacrarum in templis Chriſtianorum noo eſſe babendas, quia morali lege cautum ſit, ne habeantur, atque interim in Sacramento cœnæ externas paſſionis & mortis Chriſti imaginea conſtituant. 3. Quòd repognet ipſi typo, propter quem adhiberi jubetur. Nam corpus Chriſti noo eſt fractũ in cruce Joh. 19. v. 36. ſed repræſeniativa illa pania fractio præſupponit fractionem in Chriſti corpore; unde ſic argumentamur. Quod de pane affirmatur, de corpore autem Chriſti negatur, in eo nõ poteſt Sacramentalis analogia conſiſtere. Atqui fractio de pane affirmatur, de corpore autem Cbriſti negator. Ergo in ea non poteſt analogia Sacramentalis cooſiſtere. Analogia eſt comparatio babeotiũ λόγον non ſimpliciter eundem, ſed ſimilem. Ubi v. in hac cõparatiooe eſt λόγος ſimilis, quando in

in *προτάσει* affirmatur, quod in *ἀποδόσει* negatur. Huc pertinet typus agni Paſchalis, qui ideò frangi prohibitus, ut typ⁹ reſponderet antitypo, unde ſic inferimus. Contradictoria de uno eodemque ſimul affirmari non poſſunt. Agnus Paſchalis fuit typus, non eſſe frangendum Chriſti corpus, Joh. 19 v. 36. Exod. 12. v. 46. Ergo fractio panis non poteſt eſſe typus repræſentans fractionem corporis, aliàs de corpore Chriſti prædicarentur contradictoria, videlicet frangi & non frangi. 4. Quòd repugnet inſtitutioni ſacræ cœnæ, Præterquam enim quod forma ſacræ cœnæ nequaquam in ſignificativa quadam repræſentatione, ſed in benedicti panis ac mediante eo corporis Chriſti manducatione, & in benedicti vini ac mediante eo ſanguinis Chriſti bibitione conſiſtit, ac quòd cœna inſtituta ſit, non ut mortem Domini frangendo panem repræſentemus, ſed ut illam, corpus ejus edendo & ſanguinem ejus bibendo, annunciemus 1. Cor. 11. verſ. 26. urgemus inſuper hoc argumentum. Si fractio panis in prima parte cœnæ eſt neceſſaria propter deſignandam fractionem corporis Chriſti, utique etiam effuſio vini in parte cœnæ altera neceſſaria erit, propter deſignandam effuſionem ſanguinis Chriſti. Sed poſterius dici nequit, cùm de repræſentativa vini Euchariſtici effuſione altum in verbis inſtitutionis ſit ſilentium. Ergò nec poſterius aſſeri debet. 5. Quòd repugnet fini inſtitutionis. Si Chriſtus hoc fine inſtituiſſet ſacram cœnam, ut per fractionem panis repræſentaretur fractio corporis, & per bibitionem vini repræſentaretur effuſio ſui ſanguinis, utique in locum typi clariſſimi obſcurum & minùs perſpicuum typum inſtituiſſet. Ecquis enim non videt mactationem, aſſationem & manducationem agni Paſchalis ac ſanguinis effuſionem longe clariùs repræſentaſſe ea, quę in corpore & ſanguine Chriſti contigerunt, quam panis manducationem & vini bibitionem in S. cœna? Poſteriùs autem dici nequit, cùm repugnet ſapientię & intentioni Chriſti. Ergò nec priùs locum habet. ** Finis fractionis, qui invertit ipſum veritatis ordinem eſt alienus. At talis eſt finis fractionis panis analogicus. Ergo. Minor probatur, quia typorum Chriſtum præfigurantium ſeu figurarum Ceremonialium terminus ad quem eſt Chriſtus, in quo implentur, fractionis autem panis, prout à Calvinianis deſcribitur, terminus non eſt ipſe Chriſtus, ſed panis, quod exinde probatur quia quando aſſerunt reſpectu Ceremoniæ hujus ſcilic. fractionis dicere Paulum Chriſti corpua eſſe fractum, etiamſi propriè non ſit fractum, nihil aliud dicunt niſi quod ob analogiam Sacramentalem de corpore Chriſti fractio prædicatur metaphoricè, quia panis corporis ſignum frangatur, & ſic terminat fractionem in typo, in pane, evertit Naturã typi & ab antitypo Chriſto ad typum panem contra typorum Naturam regreditur. Quod Calviniani per imagines in templis repræſentari nolunt, ipſi in Sacra Cœna per externas actiones, per fractionem ſcilicet panis & infuſionem vini in poculum repræſentant, adeoque ipſi mandatum prævaricantur, quo toties Imagines ex noſtris templis ejicere conati ſunt.** 6. Quòd ſapiat Papiſmum. Pontificii itidem non propter diſtributionem, ſed propter myſticam ſignificationem panem frangunt. Sergius c. Triforme, de conſecr. diſt. 2. *Triforme eſt corpus Domini. Pars oblata, in calicẽ miſſa, corpus Chriſti quod jam reſurrexit monſtrat. Pars comeſta ambulans adhuc ſuper terram. Pars in altari uſque ad miſſæ finem remanens corp9 in ſepulchro, quod uſq; ad finem ſeculi corpora Sanctorum in ſepulchris erunt,* ubi gloſſa addit, *hoc hodie non ſervatur, ſed duæ partes ſicca comeduntur, prima ſicca pro animabus Sanctorum ad laudem Dei, altera ſicca pro illis, qui ſunt in purgatorio, tertia cum ſanguine pro illis, qui ſunt in peccato viventes.* Durandus lib. 4. ration. div. officiorum cap. 51. num. 20. *Quare fiunt tres partes? ad quod dicendum eſt, quod frangitur in tres partes. Primo in memoriam Trinitatis. Secundo in memoriam triplicis ſtatus Chriſti. Primus fuit in hominibus manens, Secundus fuit mortuus in ſepulchro jacens, Tertius eſt immortalis in cœlo exiſtens. Tertio verò in memoriam & ſignum, quod Chriſtus paſſus fuit in triplice parte ſui, id eſt, in pedibus, in manibus, & in latere. Quarto in ſignũ, quod tres ſunt partes myſtici corporis, prima eſt in cœlo ſive in patria, ſcilicet Eccleſia triumphans: ſecunda eſt in terra, ſcilicet Eccleſia militans: tertia eſt in purgatorio & hæc dicitur purgans. Quinto in typum trium perſonarum euntium in Emaus ſcilic. Chriſti & Cleopha, & ut quidam volunt Luca.* Bellarminus lib. 1. de Miſſa cap. 27. §. Porrò. *Fractio ſine dubio non habet Dominum autorem. Dominus enim fregit quidem panem, ſed fregit vel ante conſecrationem, ut multi volunt, vel ſtatim à conſecratione, ut diſtribueret eum diſcipulis. At noſtra fractio fit poſt conſecrationem multis aliis actionibus interjectis, & non fit ad diſtribuendum, ſed ad certum myſterium ſignificandum.* Vide Bonavent. lib. 4. ſent. diſt. 12. num. 46. lit. L. Alex. de Ales parte 4. q. 42. memb. 2. Godſcalc. Holem. ſerm. 40. æſtival. lit. M. Ludolph. de Saxon. in vita Chriſti p. 197. &c. 7. quòd Photinianiſmo ſerviat. Catech. Racov. major cap. 3. p. 223. *Simplex & verus verborum Chriſti ſenſus eſt hic, ac ſi dixiſſet: Opus fractionis & manducationis panis eſt annunciatio & veluti repræſentatio ejus, quod accidet meo corpori, ac infuſio & bibitio vini eſt annunciatio & veli repræſentatio ejus, quod accidet meo ſanguini, aut ut ſimul Apoſtoli verba interpretemur* 1. Cor. 11. v. 25. *bibitio ex calice eſt annunciatio immenſi amoris Dei, quem in novo fœdere nobis obtulit, qui per mortem Chriſti cõfirmatus eſt*, Oſtorodus in Inſtit. Germ. cap. 38. pag. 34. *Dicimus quod Chriſtus propter nullam aliã cauſam panem corpus ſuum, & vinum ſanguinem ſuum appellaverit, quam quod quatenus panis frangitur & comeditur. Vinum autem quatenus in calicem effunditur & bibitur corporis ſui pro nobis fracti, & ſanguinis ſui pro nobis effuſi figura & expreſſa imago ſit, quando mortis Domini recordamur.* Vide plura contra repræſentativam fractionem tom. 1. diſp. Giſſenſ. Diſp. 7. theſi 7. & ſeqq.

160. Argumenta, quæ pro neceſſitate fractionis proferunt, potiora hæc ſunt. 1. *Chriſtus fregit & dixit: Hoc facite. Ergò fractio propter mandatum Chriſti eſt neceſſaria.* Reſp. 1. Non de fractione ſimpliciter, ſed de repræſentativa fractione invicẽ diſceptatur. Chriſtum fregiſſe panem concedimus, fregiſſe autem hoc fine, ut fractionem ſui corporis repræſentaret, negamus, fregit n. propter diſtributionem, ut quidam ex ipſis adverſariis agnoſcunt. Wolfg. Muſculus in locis comm. de cœna Domini p. 321. *Chriſtus fregit panem gratiâ dividendi. & hoc illi conſuetum erat.* Item *fractionis hujus uſcopus & finis eſt communicatio.* in 1. Cor. 11. v. 24. *Ut panis dum frangitur, pro illis frangitur, quibus ad edendum diſtribuitur, propterea quod niſi frangatur, diſtribui & edi nequit: ſic corpus Domini panis vivus*

Argumenta Calvinianorum pro neceſſitate fractionis. 1. à Chriſti facto.

de

de cœlo miſſus, ut cibus noſter fieret in cruce pro nobis eſt fractum, id eſt, occiſum. Ramus in Theol. *Chriſtus fregit propter diſtributionem.* Aretius lect. 4. de Cœna. *Accipit, gratias agit, frangit, quæ omnia de more patrio ſunt ſumta, nam in agni Paſchalis eſu ſenior illa facere ſolet, accipit panem, adjunctis precibus benedicit, & diſtribuit.* Item, *fractio diſtributioni inſerviebat.* ** Idē Aretius part. 1. probl. 82. *Fuit fractio panis adhuc in uſu tempore Chriſti tam in convictu, quam in eleemoſynis. Ratio videtur eſſe, quod Hebræi ſemper ſint uſi panibus latis & minùs craſſis, qui commodius frangerentur quam ſcinderentur.* ** 2. Magna igitur diverſitas eſt inter fractionem Chriſti, & inter fractionem, quam urgent Adverſarii, Chriſtus panis fractione pro re nata uſus eſt, quia ipſi tum non erat in promtu panis ad diſtributionem jam antè præparatus. Atqui talis neceſſitas non incumbit Adverſariis, poteſt enim commodius ante Cœnæ adminiſtrationem panis præparari ad diſtributionem, Chriſtus fregit panem abſque omni ſolennitate more uſitato & conſueto. Atqui fractio panis cum ſingulari quadam ſolennitate ab Adverſariis celebrari jubetur tanquam actus quidam Sacramentalis & myſticus. **Pelarg. adhuc orthod. in notis ad Candid. p. 46. *Chriſti modum in fractione jubes obſervare ſed nec ipſe juſſit, teſtibus Aretio, Piſcatore & aliis veſtris: nec modum, quem Aretius patrium, h.e. Iudaicum fuiſſe ait, præſcripſit. Verè quidem fregit panem, at non idcircò veſtro, ſed vel peculiari aliquo ut nonnullis viſum, vel juxta Aretium patrio more ſive Iudaico.* ** Chriſtus fregit panem propter diſtributionem: adverſarii frangunt ad repræſentandam corporis Chriſti fractionem. Chriſtus non videtur panem integrum in ſacra cœna fregiſſe, ſicut fit in ipſorum Eccleſiis, ſed fragmenta panum, quæ in menſa jacebant reſidua, & jam antea in altera cœna comminuta adhibuiſſe, cùm inſtitueret Cœnam ἐσθιόντων αὐτῶν. Denique ex Chriſti exemplo colligitur tantum τὸ ὅτι, non autem τὸ ποῖον, & ipſo Calvino teſte in comm. Conc. Evangel. p. 334. *adhuc incertum eſt, quinam fractionis ritus, & ad quem modum à Chriſto fuerit ſervatus.* Modus ἀρτοκλασίας illius à nullo Evangeliſtarum fuit explicatus, quod omnino fieri oportuiſſet, ſi exemplum Chriſti neceſſariò foret imitatione exprimendum, vel ſi quid myſterii in illa fractione latitaſſet. Inter haſce diverſitates fractionis à Chriſto uſurpatæ & ab adverſariis nobis obtruſæ eminet ea, quod Chriſtus propter diſtributionem fregerit, Adverſarii autem propter repræſentationem paſſionis frangant. Quare cùm actiones varientur ex fine, fruſtra urgetur exemplum Chriſti, niſi etiam probetur Chriſtum propter repræſentationem fregiſſe. 3. Mandatum Chriſti, *Hoc facite*, referendum eſt præcipuè ad ea, quæ Apoſtoli in ea actione præſtabant, puta quòd jubente Domino panem benedictum edebant, & ex calice benedicto bibebant, unde ſic inferimus. Quodcunque Apoſtoli in prima Cœna fecerunt, id Chriſtus eos facere juſſit illis verbis, *Hoc facite.* Jam verò Apoſtoli utpote obſequentes mandato Chriſti in prima Cœna non fregerunt panem, ſed benedictum panem, qui eſt communicatio corporis Chriſti, manducarunt, & ex benedicto calice, qui eſt communicatio ſanguinis Chriſti, biberunt. Ergò mandatū Chriſti, *Hoc facite*, non ad fractionem propriè ac præcipuè, ſed ad manducationem, ac bibitionem pertinet. Eodem modo exponit Paulus 1. Cor. 11. v. 26. *Quotieſcunq; manducaveritis hunc panem, & biberitis ex hoc calice, mortem Domini annunciabitis*, in quem locum ſic ſcribit Piſcator. *Sequentibus verbis Apoſtolo explicat verba Chriſti dicentis: Hoc facite in mei commemorationem,* in Scholiis ad v. 24. *Hoc facite, i.e. hujuſmodi panem edite.* Aretius lect. 4. de Cœna. *Alii ad omnia ſuperiora referunt, Hoc facite: ſed non eſt ſatis cōcinna interpretatio.* Item, *nec ad fractionem nos hic ligare voluit.* ** Verba Aretii integra ſic habent. *Alii ad omnia ſuperiora referunt, Hoc facite: quid? quod me vidiſtis facere. Accipite ſic & frangite, atque inter vos diſtribuite. Sed nō ſatis concinna eſt interpretatio nam in altera Sacramenti parte quoq; repetit. Hoc facite, cùm tamen ad fractionem non poſſit referri, ideoque ſimplicior & verior eſt ſententia, ut facite ad ſuum copulatum referamus. Hoc facite, id eſt, cœnam celebrate in mei commemorationem. Sententia enim Domini eſt, non in alterius nomine hunc ritum eſſe repetendum, ſed in Salvatoris Chriſti ſolum nomine, nec ad fractionem voluit nos hic ligare.* ** Zanchius lib. 1. Epiſtolarum fol. 238. *Quod quidam præceptam eſſe volunt fractionem propter hæc verba: Hoc facite, meo judicio falluntur, tum quia liquet, mandatum hoc de fine, non ad factum Chriſti fregit, ſed ad ſuperius mandatum de accipiendo & edendo pane referendum eſſe: tum etiam, quia ſequeretur, male fieri à noſtris miniſtris, quod ſoli frangant panem, cùm mandatum hoc, ſi de frangendo etiam pane intelligatur, non ad ipſos ſolos, ſed ad omnes fideles referatur, quibus etiam omnibus dixerat prius: Accipite, edite.* Libell. Caſſal. de Cœnalit. E. *Verbum Fregit* accenſet verbis non προςακτικοῖς, ſed [illegible]ςατικοῖς, quæ non ſint obligatoria verbiſque mandati æquiparanda. ** Piſcat. in cap. 26. Matth. p. 773. *Hoc facite in mei commemorationem, id eſt, hunc panem edite, ut mei recordantes mortem meam annuncietis &c. In hunc ſenſum verba iſta exponit Apoſtolus 1. Cor. 11. v. 26. Et ſanè ipſa verborum conſequentia hunc ſenſum per ſe gignit, quantum quidem attinet ad verba illa, Hoc facite. Proximè enim præceſſit, Accipite, edite.* ibid. *Falſa eſt propoſitio, quod Dominus illis verbis juſſit facere, quod ipſe fecerat.* p. 772. Idē in Matth. p. 759. *Cur illud mandatum, Hoc facite, debeat referri ad ea tantum, quæ Dominus Diſcipulis tum imperavit nempe ut panem illum ac poculum acciperent, ederent & biberent, non autem ad actiones benedicendi, frangendi & porrigendi à Domino tunc adminiſtratas ratio hæc eſt, quod diſtinctas oportet eſſe actiones miniſtri & communicantium, nec actiones miniſtri ad communicantes pertinent. In prima autem illa Cœna miniſtrum agit ſolus Dominus, Apoſtoli verò communicantes.* ** 4. Si mandatum Chriſti transferre velimus ad ea, quæ Chriſtus in hac actione fecit, neceſſariò diſtinguendum inter adiaphora, & neceſſaria, inter ceremonialia, & ſacramentalia. Quemadmodum enim ex eo, quòd Chriſtus ſcribitur, diſcubuiſſe, cœnam celebraſſe in diverſorio, & quidem veſperi, nequaquam licet colligere, idem nobis neceſſariò faciendum eſſe: ita quoque res ſeſe habet in fractione. **Lutherus part. 1. cont. cœleſt. Prophetas. Sol das gelten/daß man ſo ſteiff dem Exempel Chriſti ſol folgen / vnd nicht dem Wort allein / ſo wil folgen / daß wir das Abendmal nirgend muſten haben denn zu Jeruſalem im gepflaſterten Saal/denn ſo wir die euſſerliche Gebot ſo ſtreng müſſen halten / müſſen auch die euſſerſten ſtäte vnd Perſonen ſtreng gehalten werden/ vnd wil dahin komen / daß das Abendmal allein den

jungen zuhalten geweſen ſey / welchen ers allein da-zumahl befahl vnd zuſprach/2c. 5. Ex quo intelligitur, quid reſpondendum ſit argumento, quomodo illud format Paræus lib. de fract. panis. f. 161. *Si benedictio eſt actus ſacramentalis, etiam fractio erit actus ſacramentalis, quia fractio ſequitur ευλογίαν & præcedit distributionem.* Reſp. fractio non interponitur, ut actus Sacramentalis peculiaris, ſed ut actus miniſterialis ob diſtributionem requiſitus, ergo ευλογίας & fractionis, item fractionis, & diſtributionis eſt diſpar ratio.

2. Ab Apoſtolorum exemplo. 161. 2. *Ritus fractionis in celebratione Eucharistiæ ſedulò fuit ab Apoſtolis obſervatus.* Act. 2. v. 46. cap. 20. v. 7. Reſp. 1. locum Actor. 2. quidam veterum de parca & frugali cibi vulgaris ſumtione exponunt, ut oſtendimus ſuperius §. 57. quib' ſuffragatur Beza in notis ad N. T. eodem ſenſu locum Actor. 20. accipit Lyranus, quæ interpretatio cum circumſtantiis textus optimè congruit. 2. demus verò in his locis agi de Euchariſtia, tamen per fractionem phraſi Hebræâ diſtributionem intelligi manifeſtè conſtat, ut in ſequentibus clariùs oſtendetur. 3. demus etiam per fractionem intelligi comminutionem in partes, nondum tamen evicta erit abſoluta quædam neceſſitas fractionis, deſcribitur enim exemplum Apoſtolorum, non autem aliquod univerſale mandatum. 4. nec immeritò repetimus diſcrimen fractionis ab Apoſtolis uſurpatæ, & ab adverſariis obtruſæ. Apoſtoli fregerunt panem propter diſtributionem, nequaquam verò ob figurativam quandam repræſentationem, quam tantoperè Adverſarii urgent.

3. à Primitiva Eccleſiæ praxi. 162. 3. *In primitiva Eccleſia ritus fractionis in adminiſtratione hujus Sacramenti uſque ad tempus Antichriſti fuit obſervatus.* Reſp. 1. Veteres diviſerunt quidem panem Euchariſticum, interim tamen ritum illum nequaquam urſerunt, ut abſolutè & præciſè neceſſarium, ideò Eccleſiæ Orientales pro diverſitate temporum ac locorū multipliciter eum variarunt. Alicubi conciderunt panem ferro quodam, quod vocârunt λόγχην, *lanceam ſacram*, ut patet ex Nicolao Cabaſita tom. 6. Biblioth. Patrū. Alicubi facta fuit diviſio εις τα πολλά, Dionyſ. Eccleſ. Hierarch. c. 3. Alicubi εις τα τέσσαρα. Liturg. Chryſoſt. In Eccleſiis Occidentalib' panem alicubi manu fuiſſe fractum colligitur ex Auguſtino Epiſt. 59. ad Paulin. & lib. de hæreſib. cap. de Ophitis. Noſtra frangendi ratio multis retrò ſeculis inſtituta & ad noſtram uſque ætatem fuit obſervata. Cauſa inſtituti videtur ortum duxiſſe ab Eccleſiis populoſioribus, in quibus quia propter multitudinem ad ſacram ſynaxin accedentium, fractio publica remoram quandam videbatur paritura, ideo de compendio fuit cogitatum ac mos frangendi panem ante cœnæ adminiſtrationem uſurpari conſuevit. 2. Exemplum primitivæ Eccleſiæ non introducit abſolutam hujus ritus neceſſitatem, multò minus repræſentativam illam fractionem probat, cùm diſtributionis ergo fractio uſurpata fuerit. 3. Adverſarii fractionem urgent ut rem abſolutè neceſſariam & quidem hoc fine, ut præfiguretur fractio corporis Chriſti: neque conſentiente, ſed potius, contradicente & repugnante Eccleſiâ ritum illum introducunt maximo cum infirmorū ſcandalo: quin etiam hoc fine remotis panibus illis minutioribus uſum vulgaris ac majoris panis introducere ſatagunt, ut veritatem realis præſentiæ labefactent, id verò ex primitivæ Eccleſiæ praxi nunquam probabunt.

163. 4. *Corpus Chriſti dicitur pro nobis fractū. 1. Cor. 11. v. 24. Id cùm non ſit factum in Chriſti corpore, ideo neceſſariò per metonymiam & analogiam Sacramentalem ad fractionem panis referendum.* *4. Ex loco Apoſtolico 1. Cor. 11. v. 24.* Reſp. Analogia illa invertit rerum ordinem, uti rectè obſervat Dn. D. Mentzerus tom. 1. diſput. Giſſenſ. diſp. 7. th. 24. Omnis enim typus ſive figura Ceremonialis terminū ad quem habet Chriſtum, in quo impletur. At fractio illa repræſentativa ſic proponitur ab adverſariis, ut termin' ſignificationis ponatur in ipſo pane. Quia enim fateri coguntur, corpus Chriſti propriè loquendo fractum non eſſe, ideò fingunt propter analogiam Sacramentalem fractionem prædicari de corpore Chriſti, ideo quia panis frangatur, qui ſit ſignum corporis Chriſti. Hoc igitur modo terminabitur fractio in pane, hoc eſt, in typo & dicetur, ideo frangi Chriſti corpus, quia frangatur panis, quæ methodus eſt inverſa & contraria Scripturæ & Naturę typorū. 2. Rem ipſam quod attinet, tres occurrunt explicationes hujus phraſeos, analogiæ fidei congruentes. Flacius in lib. de re Sacramentaria. p. 14. corpori Chriſti fractionem tribui dicit *propter fractionē panis*, non quidem ſenſu eo, quo Adverſarii hoc aſſerunt, ſed longè diverſo, videlic. propter Sacramentalem panis & corporis Chriſti unionem, ſic enim ſcribit. *Paulus corpori tribuit fractionem pro nobis, ſumto prædicato propriè conveniente ipſi elemento panis. Tantam igitur oſtendit Spiritus ſanctus eſſe conjunctionem iſtorum ſubjectorum nempe panis cum corpore & vini cum ſanguine, ut prædicatis & quaſi proprietatibus ſuis aliquatenus promiſcuè utatur. De potione enim dicitur, quod pro nobis fundatur, quod eſt proprium ſanguinis, ut ſic oſtendatur, quod in hac potione ſit verus ſanguis, non ſolum vinum: & viciſſim de corpore dicitur, quod frangatur, quod eſt proprium panis.* *Prima explicatio.* Sed cùm differentia quędam ſit inter has propoſitiones. Calix Euchariſticus pro nobis eſt effuſus, & panis Euchariſticus eſt pro nobis fractus, ut oſtendimus ſuperiùs §. 100. membro. 6. Ideò hanc explicationem judicamus eſſe coactiorem. D. Hunnius Tract. de Cœns. c. 14. tom. 1. col. 1088. Refert verba Chriſti apud Paulum à quibuſdam (intelligit verò Ignatium Epiſt. ad Philadelph. Chryſoſt. Oecumenium, Theophylactū, Lutherum, Chemnitium & Eraſmum) ſic exponi, quod verbum Frangendi conſueta Scripturæ ſacræ phraſi denotet diſtributionem, ut ſit ſenſus. *Hoc eſt corpus meum, quod in illo cœnanſu mediante pane inter vos diſtribuitur*, quam interpretationē, nec incongruam eſſe, nec à ſe improbari addit. *Secunda explicatio.* Sed cùm corpus Chriſti non dicatur nobis frangi, id eſt, diſtribui, ſed *pro nobis* frangi, ideò præferimus illam explicationem. quam ibidem D. Hunni' ſubjungit, quod per fractionem metaphoricâ locutione intelligantur cruciatus paſſionis, quos Chriſtus in corpore pro nobis ſuſtinuit; nullum enim dubium, quin verba Lucæ & D. Pauli exactiſſimè cōſentiant. *Tertia explicatio.* Jam verò quod apud Paulum dicitur, *corpus Chriſti pro nobis fractum*, id Lucas ſic exprimit, *corpus Chriſti eſſe pro nobis traditum*, & collationis gratiâ huc afferri poteſt, quod Chriſtus dicitur, *attritus propter iniquitates noſtras* Eſa. 53. v. 4. *quodq́; ſuſpenſus fuerit inter duos latrones, quibꝰ crura fracta ſunt.* Joh. 19. v. 32. Deniq; quod Ezechias dicit Eſa. 38. v. 13. *Quaſi leo cōtrivit* (שִׁבֵּר fregit) *Omnia oſſa mea*, nimirum quia tales corporis & animę cruciatus perferebat, quales eſſe ſolent eorum, quorū oſſa leo confringit. ** Cajetanus in 1. Cor. 11. *Nec*

eſt,

eſt, quod Latinis horrori ſit hæc particula, cùm veriſſimum fuerit, verum Chriſti corpus multipliciter fractum fuiſſe. Nam & fractum fuit quantum ad cutem, cum flagellatus eſt à Pilati militibus, fractum quoque fuit quantum ad carnem, & in manibus & in pedibus clavis, quibus fixus eſt in cruce: & fractum demum eſt in latere, dum unus militum lancea latus ejus pepigit. ** Probamus igitur, quod ſcribit Goclenius in Diſput. Magiſtrand. An. 605. Marpurgi inſtituta part. 26. th. 4. *non metonymica, ſed metaphorica eſt enunciatio, quando corpus Redemtoris noſtri pro nobis fractum dicitur.* Ac poteſt pro iſta explicatione etiam hoc argumentũ adduci. Ut ſanguis in poſteriore parte cœnæ dicitur effundi, ſic in priore parte dicitur corpus frangi. At ſanguis effundi dicitur in ara crucis, non in ſacra cœna. Ergo & corpus eodem modo frangi dicitur. Nec improbat hanc interpretationem ipſe Calvinus, ſic enim ſcribit in comment. 1. Cor. 11. pag. 241. *Aliqui exponunt de panis diſtributione, quia corpus Chriſti manere integrum oportuit &c. Ego, ſicuti Paulum ad panis fractionem alluſiſſe fateor, ita hic frangi poſitum interpretor pro immolari impropriè quidem, ſed non abſurdè. Nam etiamſi nullum os mutilatum fuerit, corpus tamen ipſum primoùm tormentis & cruciatibus deinde crudeliſſimo mortis ſupplicio expoſitum, non poteſt illæſum dici, hoc frangi vocavit Paulus.* Idem repetunt Prætorius homil. 7. pag. 168. ac Rennecherus in Pſalm. 1. pag. 376. edit. Franc. Anno 88. ** Pelargus adhuc orthodoxus in reſp. ad notas Candidi p. 55. *Et veſtri aut Synecdochen agnoſcunt, ſicut Toſſanus expoſuit: panis quem frangimus & fractum ſcilicet accipimus & manducamus pag. 86. volum. 2. aut pro diſtributione ſumunt, ſicut Muſculus veſter p. 342. Panem vocat, idque in ipſa Cœna fractione, id eſt, diſtributione, quem Papiſtæ panem eſſe negant. Et Strigelius in notat. ſuis p. 86. Fractio, inquit, intelligatur ſimpliciſſimè de diſtributione, ſicut Hebræi loquuntur, frange eſurienti panem tuum. Vtitur ergò Paulus hoc verbo propter morem diſtributionis præſertim cùm velit cœnam eſſe communem. Nihil itaque hinc ἀποδεικτικῶς concludi. Paulus panem ait frangi, id eſt, diſtribui vel ad diſtribuendum frangi. Ergo fractio eſt ſimpliciter neceſſaria.* P. Ramus lib. 4. de Theol. cap. 8. *Non partitio ſit panis fractione, non illâ quidem ſignificante ullam corporis Chriſti fractionem, ut Beda arbitratur; nec enim Chriſto quidquam fractũ eſt, ut Ioh. teſtis eſt cap. 19. v. 33. ſed ſimpliciter exprimente partitione, unde ſingulis pars daretur.*

5. Ex loco Apoſtolico 1. Cor. 10. v. 16.

164. 5. 1. Cor. 10. v. 16. *Panis quem frangimus, eſt communicatio corporis Chriſti. Ergo ſolus fractꝰ panis habet promiſſionem, quod ſit communicatio corporis Chriſti.* Reſp. 1. frangere שָׁבַר & פָּרַס Hebræis eſt diſtribuere, ut conſtat ex locis quampluſrimis. Geneſ. 42. v. 3. Hebræum שָׁבַר LXX. verterunt per τὸ πωλῆσαι. cùm enim venditur annona, frangitur, h. e. diſtribuitur, nequaquam verò comminuitur vel conteritur. ** Hebræi igitur שבר *frangere* pro *dividere*, pluresque partes ex aliquo cumulo ſeparare uſurpant. Gen. 41. v. 56. dicitur Joſeph *frumenta fregiſſe Ægyptiis* וַיִּשְׁבֹּר h. e. ex magno cumulo frumentorum ſeparavit & vendidit, ſic Amos 8. v. 5. Pari phraſi nos in ipſo cœnæ actu rectè dicimur panem frangere, quando ex cumulo placentularum unam poſt alteram tollimus & inter communicantes diſtribuimus, quæ fractio ab Aug. dicitur *præparatio diſtributionis.* Ep. 29. ** Eſa. 58. v. 7. *frange eſurienti panem tuum*, hoc eſt, eleemoſynæ nomine panem diſtribue, interprete Auguſtino, ad cujus mandati complementum nequaquam neceſſarium eſt, ut panis ſcindatur, quinimò is propius accedit ad hoc Dei mandatum, qui integram maſſam panis dat pauperi, quàm qui duntaxat partem aut fruſtum panis communicat, ut rectè ſcribit D. Hunnius l. d. Jerem. 16. verſ. 7. *& non divident.* יִפְרְסוּ. Luth. Man wird nicht austheilen. Thren. 4. v. 4. *Parvuli poſcunt panem, & nemo eſt qui eis frangat.* בְּרָכָה לְרֹאשׁ מַשְׁבִּיר בַּר *Benedictio ſuper caput frangentis frumentum*, proverbialiter dicunt Hebræi ex Proverb. 11. verſ. 26. hoc eſt, ſuper eum, qui beneficus eſt erga pauperes, qui frumentum æquo vendit ac diſtribuit pretio. 2. Rectè ergo ſtatuit D. Lutherus tom. 2. Jen. Germ. fol. 204. in hoc dicto Paulino per fractionem intelligendam eſſe diſtributionem, cui fractio ſubſervit & inde facta colligitur, tum quia Hebraiſmi Paulo ſunt familiares, tum quia in repetitione verborum inſtitutionis, 1. Cor. 11. v. 24. omiſſo verbo *dedit* verbum *fregit* duntaxat ponit, ut innuat ſe in hac de cœna doctrina per fractionem intelligere diſtributionem; tum denique quia de tali fractione Apoſtolus loquitur, per quam fiat communicatio corporis Domini. Jam verò per comminutionem in partes non fit communicatio corporis Domini. Ergo comminutio in partes non eſt illa fractio, de qua Apoſtolus loquitur. 3. Idem agnoſcunt quidam ex ipſis adverſariis Wolfg. Muſculus in 1. Cor. 10. v. 16. *Panem vocat Apoſtolus, idque in ipſa ſacra fractione, h. e. diſtributione, quam Papiſtæ panem eſſe negant.* 4. Si vel maximè obtineretur, Paulum loqui de ritu fractionis in plures particulas, maneret tamẽ firmum fixum, notari ſolummodò ritum in Eccleſia tum temporis uſitatũ, nequaquam verò illum ſtatui partem cœnæ eſſentialem aut finem fractionis hîc conſtitui repræſentationem paſſionis, unde Hemmingius in h. l. fractionem inter adiaphora numerat, *cùm de ea tantummodo exempla, nequaquã verò præcepta extent.*

165. 6. *Vnus panis unũ corpus multi ſumus, quia de uno pane participamus*, 1. Cor. 10. v. 17. *Ergo niſi frangatur panis, nõ poſſumus de uno pane participare.* Reſp. Panis Euchariſticus unus dicitur non ratione maſſæ, quatenꝰ frangendus in plures particulas dividatur, ſequeretur enim 1. illos tantum Chriſtianos eſſe unũ corpus ſpirituale, qui in una & eadẽ particulari Eccleſia de una quadam integra maſſa ſimul & ſemel participant. 2. falſò Paulũ de unitate illa gloriari, erat n. tunc temporis Philippis, cùm ad Corinthios hæc ſcriberet, quomodo igitur ex una maſſa cum Corinthiis cõmunicabat? 3. in Eccleſiis adverſariorũ quaternis tantũ cõmunicantib. ſpiritualem unionem intercedere: aliæ igitur ſunt cauſæ, ad quas Paulus reſpicit, quando ex unitate panis Euchariſtici, cõmonefactionẽ de unitate ſpirituali deducit. 1. potiſſima eſt unitas uſus ſacramentalis. Omnes n. Chriſtiani, quocunq; loco degant & Euchariſtiæ Sacramento utantur, hoc fine conſecrato pane utũtur, ut mediante illo corporis Chriſti participes reddantur. Hoc ſenſu & reſpectu *unũ* in Eccleſia Cathol. per totũ orbem diſperſa dicitur *Baptiſma* Eph. 4. v. 5. licet aqua ex diverſis fontibus ac fluminib. petatur. Buc. loco 48. p. 672. *de uno pane participamꝰ, uno inquã communi notione Sacramẽti (nõ a. numero) & in unũ finem accepto, quia in unũ finẽ accipitur.* 2. Eſt etiã unitas ὁμογενείας in pane. Namq; omnis panis, ubicunq; demũ diſtribuatur,

6. Ex dicto Paulino 1. Cor. 10. v. 17.

modò verus ſit panis, unus eſt & idem τῷ γένει; Ergo ut in vulgari convivio, ubi plures conſederint, licet ſinguli ſingulos habeant panes, de uno tamen pane edere dicuntur: ſic in Cœna ſacra licet ſinguli ſingulos accipiant panes, omnes tamen de uno pane participant. 3. Eſt in pane Euchariſtico unitas σωροῦ ſive acervi. Quamvis enim panes illi minutiores, quibus in celebratione Euchariſtiæ utimur, ſint diſtincti numero, tamen ſunt unum acervo, unde manu miniſtri diſtribuentis ſigillatim ſeparantur. 4. Denique eſt unitas materiæ, quatenus ex multis granis contritis una farinæ maſſa conficitur, ea qua poſtea panis pinſitur, undè rectè licet colligere. Quemadmodum ex multis granis unus fit panis, ſic ex multis fidelibus conſtat unum corpus myſticum, cui interpretationi non ſolùm ex veteribus Chryſoſtomus & Beda, ſed etiam Muſculus ex adverſariis ſubſcribunt.

7. Ab autoritate Lutheri.

166. 7. Ex Luthero viginti teſtimonia pro neceſſitate fractionis allegant, quæ partim *ex ſecunda parte libri de Miſſa*, partim *ex libro de utraq; ſpecie* ſunt deſumta. Reſp. Non faciunt hoc amore doctrinæ Lutheranæ, quam potius oppreſſam cupiunt, ſed ut Lutheri nomine ſimpliciores ſeducant, quod futurum Lutherus ipſe adhuc vivus præmonuit tom. 2. Jenenſ. Germ. fol, 349. tom. 3. Jenenſ. fol. 382. tom. 6. fol. 19. 116. in præfat. art. Schmalcald: Notandùm verò. 1. Quòd pleraque Lutheri teſtimonia fide non bona allegent, quædã enim expungunt, quædam transponunt, quædam addunt, ut inſtituto ipſorum ſerviant. 2. Quòd Lutherus per fractionem non intelligat panis integri in particulas plures comminutionem, ea enim in Papatu, contra quem Lutherus diſputat, adhuc uſitata eſt, ſed idiotiſmo linguæ ſanctæ diſtributionem, ut ἐπεξήγησις addita manifeſtè oſtendit, paſſim enim frangere exponit per diſtribuere, dare, exhibere, aliis offerre &c. 3. Quòd ſcopus, quem ſibi propoſitum habet Lutherus, ab adverſariis vel negligatur vel occultetur. Lutherus impugnat Miſſam privatam in Papatu uſitatam, in qua ſolus ſacrificulus edit & bibit omiſsâ planè diſtributione, ſive ut Lutherus cum Scriptura loquitur, fractione. Hunc eſſe genuinum Lutheri ſcopum demonſtrat 1. Contextus ſcriptorum, ea quibus teſtimonia illa ſunt deſumta. 2. praxis celebrandæ Euchariſtiæ in Papatu, quia ſacrificulus in Miſſis etiam privatis panem dividit in tres particulas. Quod ſi Lutherus per fractionem intelligeret diviſionem in plures particulas, ſine adverſario pugnaret. 3. fractionem illam, quam Adverſarii urgent, Lutherus nec ſuaſit nec uſurpavit. Lavaterus in Certam. Sacram. pag. 7. notat, Lutherum negaſſe fractionis neceſſitatem. Inſignem igitur hypocriſin & timiditatem Luthero tribuunt Adverſarii, quod fractionem in publicis ſcriptis propugnaverit, eandem tamen introducere & exemplo ſuo confirmare veritus fuerit. 4. illo tempore nondum erat mota de fractione controverſia. 5. Lutherus ubique fractionem exponit per diſtributionem.

Ex Baptiſmo petitur inſtantia contra fractionis neceſſitatem.

167. Coronidis loco notandum, quæcunque ab Adverſariis pro neceſſitate fractionis afferuntur argumenta, exemplo Baptiſmi tanquam validiſſimâ inſtantiâ refelli poſſe. Eodem enim modo colligere poſſum, pro neceſſitate immerſionis in Baptiſmo, quo illi colligunt pro neceſſitate fractionis in Euchariſtia. 1. Adeſt ibi mandatum *Baptizate*, atqui ex hypotheſi adverſariorum baptizare ſignificat propriè immergere. Calvin. lib. 4. Inſtit. cap. 15. §. 19. *Baptizare ſignificat immergere.* Beza Epiſt. 2. *Chriſtus juſſit nos baptizari, quo verbo certum eſt ſignificari immerſionem*, Muſculus in locis cap. de Baptiſmo: *Baptiſmus Latinis ſonat intinctionem & immerſionem.* Keckerman. lib. 3. ſyſt. Theolog. c. 8. pag. 451. *Baptiſmus propriè ſignificat immerſionem.* 2. præſtò eſt exemplum Chriſti, qui in Jordane baptizatus *ex aqua aſcendiſſe* dicitur. 3. exemplum Apoſtolorum & 4. primitivæ Eccleſiæ, ſiquidem ceremonia illa in Apoſtolica & primitiva Eccleſia fuit retenta. 5. Paulus Rom. 6. verſ. 4. ſtatuit ex ea pulcerrimam analogiam, quod *per Baptiſmum Chriſto conſepeliamur &c.* ſingula membra ſpecioſè deduci & explicari poſſunt, ſed quemadmodum ipſi Adverſarii agnoſcunt, ritui immerſionis in Baptiſmo hiſce argumentis nequaquam conciliari abſolutam quandam neceſſitatem, ita quoque agnoſcant argumentis illis, quę pro fractionis ritu afferunt, itidem non evinci abſolutam quandam in ipſa Euchariſtiæ celebratione, fractionis neceſſitatem.

CAP. XV.

De Diſtributione benedicti panis & vini.

Diſtributio benedicti panis & vini.

168. Secundus actus Sacramentalis eſt benedicti panis & vini diſtributio, ſiquidem Chriſtus in prima ſacræ Cœnæ inſtitutione & adminiſtratione non ſolùm panem & calicem *accipiens benedixit & gratias egit, ſed etiam panem benedictum fregit ac dedit diſcipulis, dicens: Accipite.* Matt. 26. v. 26. Marci 14. verſ. 22. Luc. 22. verſ. 19. 1. Corinth. 11. v. 23. Similiter & calicem benedictum ipſis dedit dicens: *Bibite.* Matth. 26. verſ. 27. Marc. 14. v. 22. Luc. 22. verſ. 19. 1. Cor. 11. v. 25. Subjunxit etiam mandatum *Hoc facite*, ut doceret ad legitimam ſacræ Cœnæ adminiſtrationem requiri, non ſolùm panis & vini benedictionem, ſed etiam benedictorum ſymbolorum diſtributionem, propter quam conſecratio præmittitur, eidemque ſuo quodam modo unà cum fractione inſervit. Hunc Sacramentalem actum in Eccleſia Apoſtolica circa Euchariſtię adminiſtrationem fuiſſe obſervatum, colligitur ex dicto Apoſtolico 1. Cor. 10. v. 16. *Panis, quem frangimus, nonne eſt communicatio corporis Domini?* ubi frangere ſignificat diſtribuere, ut oſtendimus ſuperius.

Q. 1. An ſacra ſymbola communicantibus in manus danda.

169. Quæritur hoc loco. 1. *An ſacra ſymbola communicantibus in manus danda, an verò ori admovenda ab Eccleſia miniſtro.* Reſp. Judicamus hoc in ſe ac per ſe abſque opinione neceſſitatis aut cultus eſſe adiaphorum, diſtinguendum enim inter δόσιν ac δόσεως τρόπον, δόσις ipſa ſcilicet diſtributio eſt eſſentialis, ſacræ Cœnæ pars, ideoque ſimpliciter neceſſaria, ſed τρόπος δόσεως an ſcilicet manui vel ori communicantium ſacra ſymbola offerantur, libertati Chriſtianæ relictus intelligitur, cùm de eo peculiare aliquid mandatum ex verbis inſtitutionis proferri nequeat. Teſtantur Evangeliſtæ, CHRISTUM benedictum panem & calicem Diſcipulis dediſſe, ſed an manui, an ori eorum admoverit, nuſpiam exprimunt, facturi illud omninò ſi alterutrum abſolutè & ſimpliciter foret neceſſarium. Quemadmodum igitur in adminiſtratione Baptiſmi aquam baptizando, in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti affundi, neceſſarium eſt,

ſed

ſed an illa affuſio fiat in capite an in toto corpore, nihil quicquam intereſt, ut ſuo loco oſtendimus: ſic diſtributio ſacrorum ſymbolorum in Euchariſtiæ adminiſtratione neceſſaria eſt, an verò immediatè ori, an verò mediatè manui communicantium cibus ac potus Euchariſticus communicantibus detur, in Eccleſiæ libertate eſt relictum. In primitiva Eccleſia oondum nata ac notâ transſubſtantiatiooe ſacra ſymbola tangere fidelibus nun erat nefas, quia tum viris tum fœminis in manus dabantur. Euſebius lib. 7. Hiſtor. Eccleſ. cap. 8. recitat narrationem Dionyſii Epiſcopi Alexandrini, de quodam qui ſe ab hæreticis baptizatum dolebat, in qua inter cætera ſic legitur. *Cum & gratiarum actionem in Eccleſia audiſſet, & ad illam unà cum aliis Amen ſuccinuiſſet, menſa aſtitiſſet, manus ad ſuſcipiendum ſanctum cibum extendiſſet, illum etiam accepiſſet & prolixo jam tempore corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti particeps fuiſſet, non ſum auſus eum denuo baptiſmate initiare.* Idem lib. 6. Hiſtor. Eccleſ. cap. 42. circa finem de Novato Schiſmatico. *Cùm oblata diſpenſaret & cuique partem tribueret, illud adjecit. Miſeros homines, antequam de benedictione ac collectis ſumerent, jurare coegit, utriſq; illorum manib9 prehenſis nec demiſſis, donec jurantes dicerent: jura mihi per corpus & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti, quod me nunquã deſereres & ad Cornelium reverti velis.* cap. 43. ſeq. *Euchariſtiam per puerum Serapioni ægroto deſerendam à Presbytero datã eſſe commemorat.* Apud Tertullianum lib. 2. ad uxorem cap. 5. & Nazianzenũ orat. in laudem Gorgoniæ fideles fœminæ ſacra ſymbola domum ſecum ferunt. Apud Cyprianum ſerm. 5. de lapſis occurrunt hæ loquendi formulæ. *A Diaboli aris revertentes ad ſanctum Domini ſordidis & infectis nidore manibus aſcendunt &c.* ibid. p. 226. de quodam Idolis maculato refert, quod *ſacrificio à Sacerdote celebrato partem cum cæteris auſus latenter accipere, ſanctum Dei edere & contrectare non potuit, cinerem ferre ſe apertis manib9 invenit.* In ſexta Synodo in Trullo can. 102. damnãtur, *qui Sacramenta vaſculis aureis excipiunt, quæ manu debebant.* Theodoret. lib. 5. Hiſt. Eccleſiaſt. cap. 17. in princ. refert, verba Ambroſii ad Imperatorem Theodoſium *iſtasne adhuc ſtillantes injuſtæ cædis cruore manus extendes & in ſanctiſſimum Dei corpus prehendes.* ** Theodorus Bibliander in præfat. Epiſt. Cioghi & Oecolampadii lit. d. 1. fac. 2. *Nihil refert, utrum fideles manibus ſuis pertractent ſymbola, quod ſimplicitati & verbis inſtitutionis Chriſti congruit, ſive porrectum a miniſtro ſymbolum in os accipiant.* Calv. lib. 4. Inſtit. cap. 17. §. 43. *Quod ad externum actionis ritum ſpectat in manum accipiant fideles nec ne, inter ſe dividant, aut ſinguli quod ſibi datum fuerit, edant: calicem in Diaconi manu reponant aut proximo tradant: panis ſit fermentatus an azymus, vinum rubrum an album, nihil refert, hæc indifferentia ſunt & in libertate Eccleſiæ poſita.* Chamierus tom. 4. panſtrat. lib. 7. cap. 20. §. 1. *Solet panis* (in uſu Papiſtico) *diſtributus tradi immediate in os Laici, non in manus, quæ certè ratio eſt bruta magis communionis quam humana. Itaq; nec Chriſto uſurpata, nec veteri Eccleſiæ.* Wendelinus lib. 1. Chriſt. Theol. cap. 23. th. 7. p. 376. Bezæ Epiſt. 2. in hoc paſſu oobiſcum Conſentientis ſententiam Bucani loc. 48. p. 685. Papiſmi ac ſuperſtitionis nos in ſc. mulantis injuriis meritò præfert. Lavaterus in lib. de ritibus Eccleſiæ Tigurinæ cap. 13. refert, *quod in Eccleſia Tigurina quiſq; communicantium accipiat particulam exhibiti panis & poſtea reliquam partem proximè à ſiniſtra porrigat.* (Sic ergo non exprimunt porrectionem quam à Chriſto ſingulis factam autumant.)**

170. Errant igitur Pontificii, qui Euchariſtiam Laicis fidelibus in manus dare nefas eſſe ducunt, (ſecuti Canonem II. Concilii Rotomagenſis: *Nulli Laico aut fœminæ Euchariſtia in manus ponenda, ſed tantum in os ejus.*) quaſi verò quod ore accipitur, maou nuo liceat tangere. Errant etiam Calviniani. ** (Sohnius tom. 1. exeg. p. 249. Jodoc. Naum p. 24. Bucan. p. 724. Eorum verba & objectiooes allegat & refellit Eckhard. in faſcic. Controv. Theolog. cap. 21. q. 4. pag. 634.)** ac qui eos hac in parte ſequuntur Neophotiniani, qui neceſſarium ſtatuunt Euchariſtiam in manus dare communicantibus. 1. Quia verbum λαμβάνειν, *quo Chriſtus in Euchariſtiæ adminiſtratione utitur, ſignificet in manus accipere.* Reſp. τὸ λαμβάνειν eſt generale verbum ſignificans omnem ſumtionem, quacuoque corporis parte, quocunque inſtrumento fiat: illud in verbis Cœnæ per τὸ φαγεῖν reſtringitur ad certam ſpeciem, ad illam ſcilicet ſumtionem quæ fit ore. Marc. 15. v. 23. de Chriſto in cruce pendente dicitur. *Et dabant ei* (utique non in maous ſed in os) *bibere myrrhatum vinum & non accepit* οὐκ ἔλαβε. Joh. 19. v. 30. *Ieſus dicitur accepiſſe acetum* ἔλαβε τὸ ὄξος, quod ori fuiſſe admotum. verſ. 19. aſſeritur, neque enim manibus cruci affixis ſpoogiam illam aceto plenam accipere poterat. Johan. 20. verſ. 22. Chriſtus ſufflans in diſcipulos dicit. *Accipite Spiritum ſanctum*, λάβετε πνεῦμα ἅγιον. Actor. 1. verſ. 8. *Accipietis virtutem Spiritus ſancti.* Apoc. 22. verſ. 17. *Qui vult, accipiat aquam vitæ gratis.* ** De Chriſto dicitur ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβε. Paulus 2. Cor. 11. v. 20. ὑπὸ Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα πληγὰς παρὰ μίαν ἔλαβε. Confer Matth. 7. verſ. 8. Marc. 4. v. 16. Johan. 13. verſ. 20. cap. 16. v. 24. cap. 20. v. 22. Actor. 1. v. 8. Gal. 3. v. 2. Apoc. 22. v. 17.** Apud Platonem differentiæ cauſa additur λαμβάνειν εἰς τὰς χεῖρας, ut innuatur eſſe alios τοῦ λαμβάνειν modos. Demus autem ex hypotheſi Chriſtum ſacra ſymbola diſcipulis in manus dediſſe, nondum tamen evictum foret, hunc diſtribuendi modum eſſe ſimpliciter & abſolutè neceſſarium, adeoque ad partes Cœnæ eſſentiales pertinere, cùm inter diſtributionem ipſam & diſtributionis modum; inter præceptum & exemplum; inter neceſſaria & adiaphora; perpetuum maneat diſcrimen. Agnoſcit hoc ipſe Beza, quando Epiſt. 2. ſic ſcribit. *Sumtio ſimpliciter & abſolutè ac prorſus neceſſariò requiritur ad hujus Sacramenti uſum. Vt autem hæc ſumtio ſive acceptio fiat manu, non item.* Et poſtea. *Sumtio Sacramentorum minimè dici poteſt expungi ab iis vel omitti, qui ore duntaxat abſque officio manus illa accipiunt. quia ipſa ſumtio, non autem ſumendi modus præciſè præſcribitur, ac proinde qui iſtam manus ſumtionem ſic urgent, ut Cœnam in iis Eccleſiis prophanam judicent, ubi abſque ſuperſtitione ac multò magis abſque impietate adhuc oris ſumtio retinetur, vereor, ut ipſi potiùs vel nonnullâ rerum iſtarum ignorantiâ vel αὐθαδείᾳ peccent.* Hæc ille rectiſſimè. 2. *quia ex ſuperſtitione ortum erat mos ori communicantium ſacra Symbola ingerendi.* Antitheſis

Qui

Qui oſſulas integras ori non manib9 inſerunt, adhuc papiſſare ſeſe & ſuperſtitionis fomitem fovere, neſcio quâ ratione inficiari poſſint, ſcribit Bucan' loco 48. p. 685. Reſp. nequaquam dicimus prohibitum vel nefas eſſe Euchariſtiam in manus communicantium dare, multò minus fidelium manus immundas dicimus, quibus ſacra Symbola tangi ob id interdictum cenſeatur, ſed modum diſtributionis adiaphorum eſſe ſtatuimus, ideoque propter ritum ſuâ Naturâ liberum Eccleſias benè conſtitutas nequaquam turbandas nec infirmioribus ſcandalum præbendum eſſe dicimus, proinde retinemus morem ſacra ſymbola ori communicantium admovendi, tum quia jam olim mos ille receptus, tum quia ad εὐσχημοσύνην & reverentiã facere videtur, nec eum verbis inſtitutionis ullâ ratione eum pugnare oſtendi poteſt. ** Pelarg. io antitheſibus apologet. contra D. Balduin. th. 134. *χειροληψίαν quidam urgent velut Ordinatio Anglicana ad cavenda pericula ſubtractionis & ſuperſtitionis, aliqui cum Calvino indifferentem ritum eſſe agnoſcunt lib. 4. Inſtit. c. 17. p. 43. quia non admodum intereſt, quomodo ſumatur panis, dummodo ſumatur, veriſimilius autem Apoſtolos non ore, ſed manu excepiſſe panem à Chriſto fractum & porrectum & τὸ λάβετε magis propriè competit manui, quàm ori.* **

Q. 2 Quid de Calvinianorum diſtributione ſtatuendum.

171. Quæritur 2. *Quid ſtatuendũ de illa conſuetudine quarundã Eccleſiarum inter Calvinianos, in quibus communicans prior ſequẽti panem conſecratum dat ac diſtribuit?* Lavaterus in libro de ritibus Eccleſiæ Tigurinæ cap. 13. inter cetera ſic ſcribit. *Poſthac per totam Eccleſiam miniſtri azymum panem* (Euchariſticum) *in catinis circumferunt, & accipit quisque ſuâ manu particulam de exhibito pane & poſtea reliquam partem dat proximè aſſidenti. Deniq; ſequuntur alii miniſtri cum poculis & cantharis, ac præbet alius alii poculum Dominicum, atq; ſic omnes de uno pane participant*, ex quo intelligitur ritum hunc in Tigurina Eccleſia eſſe uſitatum. Cajetanus in cap. 26. Matth. exiſtimat eundem in prima ſacræ cœnæ adminiſtratiooe uſurpatum fuiſſe. *Diſcipuli* (ioquit) *acceperunt à Jeſu non manu ad manum, ſed ex menſa, cùm ſederent multi in tanta diſtantia, ut manus Ieſu manibus eorum non poſſet jungi. Crediderim ego, quod ſicut unum calicem communem omnibus tradidit, ita ut in una patina panẽ in duodecim buccellas fractum manib. propriis tradiderit, & quod hinc Eccleſia uſum patinarum Apoſtolica traditione acceperit, ita quod ſicut calicem unus diſcipulus dedit, alii patinã cum pane ſancto propinquiores Ieſu remotioribus ſucceſſivè porrexerunt.* Sed hæc incerta ſunt, unde etiam plerique Calviniani, ab ipſo Chriſto ſacra ſymbola in man' diſcipulorum fuiſſe data exiſtimaot. Nos licet modum diſtributionis ἀδιάφορον eſſe ſtatuamus, tamen ad εὐσχημοσύνην & reverentiam pertinere, multisq; incommodis hoc pacto occurri poſſe dicimus, ſi per Miniſtrum Eccleſiæ ſingulis communicantibus ſacra ſymbola diſtribuantur.

Q. 3. Quid ſtatuendũ de Miſſis privatis.

172. Quæritur. 3. *An repugnent inſtitutioni ſacra Cœna Miſſa privata, in quibus ſolus Sacerdos panem & vinum benedictum accipit, ut reliquis ſpectatoribus in commodum cedat*; Reſp. Miſſæ privatę ortum trahunt ex opiniooe ſacrificii Miſſatici. quibus opponimus. 1. Inſtitutionem Chriſti. Chriſtus in prima ſacræ Cœnæ inſtitutione & adminiſtratione non ſolùm panem accepit, benedixit, fregit, ſed etiam diſcipulis dedit, dicens. *Hoc facite*: Similiter & calicem accipiens, non ſolùm gratias egit, ſed etiam diſcipulis dedit, dicens: *Bibite*, & in genere poſtea ſubjunxit. *Hoc facite*, Ergo panem & vinum ſolummodò conſecrare ſine diſtributione, non eſt Dominicam Cœnam celebrare, omittitur namque peculiaris, idemque eſſentialis hujus Sacramenti actus, videlicet diſtributio, quomodo igitur ſua iotegritas ſacræ Cœnæ conſtabit, niſi diſtributio accedat? 2. Exemplum Apoſtolorum, qui in adminiſtratione ſacræ Cœnæ etiam aliis benedictum panem & calicem diſtribuerunt. Act. 2. v. 42. cap. 20. v. 7. 1. Cor. 10. v. 15. ubi εὐλογία & fractio ſive diſtributio conjunguntur. 3. oppoſitionem Apoſtolicam inter admioiſtrationem Cœnæ in publico Eccleſiæ conventu & προλαμβάνειν ἴδιον δεῖπνον. 1. Cor. 11. v. 20. & ſeqq. 4. collationem cum Baptiſmo. Nemo in alterius commodum poteſt ſuſcipere Baptiſmum, ut oſtendimus ſuo loco. Ergo nec ſacra Cœna in alterius commodum uſurpari poteſt. 5. collationem cum cibis vulgaribus. Nemo in alterius commodum cibos corporales manducat. Ergo nec cibum illum Sacramentalem. Obvertunt. 1. *Cœnam eſſe ſacrificium, cujus oblatio aliis etiam proſit.* Reſp. de hac hypotheſi ſuo tractatur loco. 2. *Chriſtum nuſpiam prohibuiſſe conſecrationem externorum ſymbolorum, ſi vel maximè non adſint communicantes.* Reſp. Inſtitutio Chriſti eſt norma & regula, juxta quam ſacra Cœna in Eccleſia eſt adminiſtranda propter annexum maodatum, *Hoc facite*. Diſtributio non pertinet ad ceremonialia ſed eſſentialia, ideo ſine ea non conſtat huic ſanctiſſimæ actioni ſua integritas. De tota hac re alibi plura.

CAP. XVI.

De manducatione & bibitione Sacramentali.

Manducatio & bibitio Sacramentalis.

173. Tertius actus Sacramentalis eſt acceptio ſacrorum Symbolorum, videlicet benedicti panis manducatio & benedicti vini bibitio. Quemadmodum enim cõſecratio reſpicit diſtributionem, ita diſtributio acceptionem, videlic. maoducationem & bibitionem, ſiqoidem actui exhibitivo diſtributionis, vi relationis, reſpondet actus receptivus manducationis & bibitionis. Porrò manducationem benedicti panis & bibitionem benedicti vini eſſe peculiarem & ſacramentalem actum, ac proinde partem Cœnę eſſentialem, demonſtramus his fundamentis. 1. Verba Cœnæ, *Accipite, manducate, & bibite*, ſunt προστακτικὰ, quæ disertè requirunt non ὄψιν, nudum aſpectum, ſed χρῆσιν, uſum ſacrorum ſymbolorum, nec in genere tantum requirunt uſum, ſed in ſpecie eum determinant, quod ſcil. Sacramentalis illorum ſymbolorum uſus in manducaodo ac bibendo conſiſtit. Matth. 26. v. 26. 27. Marc. 14. v. 22. 23. Luc. 11. v. 19. 20. 1. Corinth. 11. v. 24. 25. 2. Apoſtoli & reliqui fideles in primitiva Eccleſia ſacram Cœnam eo modo uſurparunt, ut paoem benedictum ederent, & ex calice beoedicto biberent. Marc. 14. v. 24. *Et biberunt ex eo omnes.* 1. Cor. 10. v. 20. *Non poteſtis ſimul calicem Domini & calicem dæmoniorum bibere, Non poteſtis menſæ Domini participes eſſe & menſæ dæmoniorum.* 1. Cor. 11. v. 26. *Quotiescunq; manducabitis panẽ hunc & calicẽ bibetis &c.* ubi perpetuò conjungũtur manducatio & bibitio. 3. Sicut diſtributio ideò neceſſaria eſt, quia cõſecratio propter eam fit, eandem-

eandemque reſpicit: ita quoque manducatio & bibitio neceſſaria eſt, quia diſtributio propter hos actus hi, eoſdemque reſpicit. Mutua relatio eandem diſtributionis & acceptionis *δόσεως καὶ λήψεως* rationem eſſe oſtendit.

Objectum manducationis & bibitionis.

174. Objectum manducationis & bitionis Sacramentalis ſunt ſymbola ſacramentalia, hoc eſt, panis, cui ſacramentaliter unitum corpus Chriſti; & vinum, cui ſacramentaliter unitus eſt ſanguis Chriſti, ſiquidem teſte Apoſtolo. 1. Cor. 10. v. 16. *panis quem frangimus* (diſtribuimus & manducamus) *eſt κοινωνία corporis Chriſti: poculum quod benedicimus* (diſtribuimus & ex eo bibimus) *eſt κοινωνία ſanguinis Chriſti.* Dicimus igitur in ſacra Cœna panem nec ſolum nec ſeorſim, neque corpus Chriſti ſolum ſive ſeorſim; nec vinum ſolum, ſive ſeorſim, neque ſanguinem Chriſti ſolum ſive ſeorſim, ſed cum pane corpus Chriſti & cum vino ſanguinem Chriſti accipi, nimirum propter myſticam & Sacramentalem panis & corporis; vini & ſanguinis Chriſti unionem, quæ à veracis & omnipotentis Chriſti inſtitutione dependet, humanâ autẽ ratione nec comprehendi poteſt, nec iuveſtigari debet. Quinimò cùm inter Sacramentaliter unita corpus & ſanguis Chriſti longè præſtantiora ſint pane & vino, ideò Sacramentalis manducatio & bibitio præcipuè verſatur circa corpus & ſanguinem Chriſti; ſiquidem manducatio panis & bibitio vini in Euchariſtia, ideo à Chriſto inſtituta eſt atque à nobis ſuſcipitur, ut mediante pane accipiamus & manducemus corpus Chriſti, cujus eſt *κοινωνία* & mediante vino accipiamus & bibamus ſanguinem Chriſti, cujus eſt *κοινωνία*, quod colligitur ex verbis Chriſti, in quibus poſt præceptum bibendi *αἰτιολογικῶς* ſubjungitur, *Hoc eſt enim ſanguis meus* Matth. 26. v. 27. Ergo hîc locum habet regula Logica. *Propter quod unumquodque eſt tale, illud magis eſt tale.* 1. poſterior. c. 2. §. 14. in cauſis ſcil. per ſe, quibus affectio ſecundùm magis aut minus ineſt.

Antitheſis adverſariorum.

175. Pontificii bibitionem à manducatione Sacramentali ſeparant, quando Laicis tantummodò panem benedictum manducandum, nequaquam verò vinum benedictum bibendum exhibent, errant igitur circa ipſum actum Sacramentalem, quâ de re ſuperius latè dictum fuit. Circa objectum hujus actus Sacramentalis errant 1. Calviniani, quando docent ore corporis ſolùm panem & vinum, nequaquam verò mediante pane Chriſti corpus, mediante vino Chriſti ſanguinem accipi. Ut enim realem præſentiam, ita quoque oralem manducationem corporis Chriſti præfractè negant, quam Beza vocat *tale commentum, cujus vel ipſum Satanam pudeat.* Zuinglius tom. 2. in exegeſ. p. 372. *Carnem Chriſti in Cœna corporaliter edi peſtem eſſe aſſerit.* Bucanus loco 48. p. 685. quærit. *An una & eadem numero & genere ſit ſignorum & rerum ſignificatarum præbitio & oralis manducatio.* Reſpondet autem negatè. 1. *Nam ut duæ ſunt perſonæ adminiſtrantes Cœnam Domini, una paſtoris, id quod exterius & foris agitur agentis: altera Chriſti ſuo Spir. S. id quod interius fit, efficientis.* 2. *Et duabus rebus conſtat tota actio Cœnæ Domini, unâ terrenâ, corporeâ & ſenſibus ipſis perceptibili: altera cœleſti, ſpirituali & fideli mente intelligibili.* 3. *Duæque ſunt partes hominis, quarum una corpus eſt, altera anima: ſic duas eſſe aſſerit diverſas præbitiones, quarum una fiat per miniſtrum corpori, altera per Chriſtum menti, & totidem manducationes, unam ſcil. externã, corporalem, oralem, naturalem, & ſenſibilem, nempè ſignorum externorũ ſenſibilium, quæ & Sacramentalis dicatur; alteram internam, ſupernaturalem rerum ſignificatarum & fidei oculis perceptibilium, quæ dicatur ſpiritualis; illam à Chriſto inſtitutam eſſe, ut ſit hujus ſpiritualis manducationis & bibitionis expreſſa quædam effigies.* Fundamentum hujus nefariæ diſtractionis oritur ex negata vera præſentia corporis Chriſti in cœna; cùm enim ſtatuant, corpus Chriſti nequaquam verè & realiter, ſed tantùm ſignificativè præſens eſſe in Cœna, ideo etiam tantùm panem, nequaquam verò corpus Chriſti ore percipi aſſerere coguntur. 2. Sed & Pontificii circa objectum hujus actus Sacramentalis errant, dum ſolum Chriſti corpus, nequaquam v. panem, cujus ſubſtantia deſierit, manducari & ſolum Chriſti ſanguinem, nequaquam verò vinũ, cujus ſubſtantia itidem deſierit, bibi aſſerunt, quæ opinio ex hypotheſi transſubſtantiationis ortum ducit. 3. Eſt recens quorundam aſſertio, *Corpus Chriſti non primùm in uſu ſacræ Cœnæ ore percipi, ſed Spiritum S. ſuâ efficaciâ, illud jam ante in nobis exiſtens mediante pane nobiſcum unire.* Quæ opinio tollit unionem Sacramentalem panis & corporis, vini & ſanguinis Chriſti, ac panem facit mediũ non *κοινωνίας* corporis, ſed efficaciæ Spir. S. quin & finem Sacramentalis manducationis evertit, ideo enim corpus Chriſti mediante pane Euchariſtico edimus, ut fides in nobis confirmetur, non autẽ ideò edimus panem, ut Spir. S. per illũ ſuâ efficaciâ corpus Chriſti, jam antè in nobis præſto exiſtens nobiſcum uniat. 4. Neophotiniani nec oraliter nec ſpiritualiter adeoque nullâ planè ratione corpus Chriſti in cœna manducari aſſerunt. Catech. Racov. major c. 3. p. 218. 219. 220. *Hæc verba (Hoc eſt corpus meum) non eodem ſenſu ab hodiernis Chriſtianis accipiuntur: nam quidã ea ſic interpretantur, ut panem in corpus, vinum in ſanguinem corporaliter mutari credant, quod plerumque transſubſtantiationem vocant. Alii ita intelligunt, ut corpus Domini ſit ſub pane, in pane. & cum pane. Deniq; quidam opinantur, ſe in cœna Domini veri corporis & veri ſanguinis Domini participes fieri, quamvis ſpiritualiter, quæ opiniones omnes ſunt falſæ & erroneæ.* Eadem habet Oſtorodus in Inſtit. Germ. cap. 38. pag. 334. & ſeq.

Quænam ſit & dicatur manducatio Sacramentalis.

176. Nos ſecuti clariſſimã inſtitutionis Dominicæ aſſertionem ſtatuimus, in ſac. cœna mediante pane verum Chriſti corpus manducari; mediante vino verum Chriſti ſanguinem bibi, quæ manducatio non eſt phyſica aut naturalis, qualem Capernaitæ ſomniabant. Joh. 6. v. 52. Quia naturalis manducatio pro objecto habet ſolum cibũ naturalem ad corporis nutritionem, ſed manducatio in ſacra Cœna objecti loco habet: non ſolùm panem ſed & corpus Chriſti, quod eſt cibus vivificus animam & corpus noſtrum alens ad vitam æternam: manducatio naturalis ita comparata eſt, ut eam ſequatur maſticatio, deglutitio, concoctio, expulſio ſuperfluitatũ &c. qualia Chriſti corpori non poſſunt tribui. Vocamus igitur manducationem Sacramentalem, cùm ex unione Sacramentali panis & corporis Chriſti unicè dependeat & ex ea æſtimanda ſit, quæ conſiſtit in eo, quod ore corporis non ſolus panis, ſed & corpus Chriſti Sacramentaliter eidẽ unitus percipiantur, non modo aliquo hujus ſeculi, ſed in ſublimi & incomprehenſibili myſterio. Quando quidam noſtrûm hanc Sacramentalem manducationẽ

vocant

vocant *corporalem*, ſecuti Cyrillum & alios ex veteribus, reſpiciunt non ad modum quaſi modo corporali ac naturali illa fiat, ſed ad objectum manducationis, quod non panem ſolùm, ſed mediante illo verum Chriſti corpus accipiamus. Quando quidam vocant manducationem *ſpiritualem* id accuratè declarandum eſt, ne ſenſu Calviniano dictum exiſtimetur. ** Triplex eſt manducatio. 1. phyſica ſolius panis. 2. Sacramentalis ſeu myſtica corporis Chriſti cum pane. 3. Spiritualis quæ eſt beneficiorum Chriſti apprehenſio. Quamvis Chriſti corpus non ſit cibus corporalis ad ſuſtentationem terrenę vitę pertinens, tamẽ eſt cibus corporis, per quem corpus ad ſpiritualem, cœleſtem & beatam vitam nutritur. Sicut Baptiſmus non ſolùm animam ſed totum hominem animâ & corpore regenerat, ſic corpore & ſanguine Chriſti non ſolum anima ſed etiam corpus ſeu totus homo anima & corpore ad vitam Spiritualem cœleſtem & æternam nutritur, quando igitur Euchariſtia dicitur cibus animę, id accipiendum eſt ſenſu incluſivo, non excluſivo. Ac ſi vel maximè corp⁹ Chriſti eſſet tantum cibus animæ, nondum tamen conſequens foret ore corporeo illud non percipi, quia verbum Dei eſt animæ cibus Hebr. 5. v. 12. & tamen auribus corporeis recipitur. Rom. 10. v. 14. quinimò ideo ore corporeo accipitur Chriſti corpus, ut animæ nutritio mediante unione panis cum corpore ſit efficacior.** Calviniani Sacramentalem manducationem ſic definiunt, quod ore accipiamus panem, qui ſit corporis Chriſti abſentis Sacramentum, hoc eſt, tantummodo ſignum: nos Sacramentalem manducationem ſic deſcribimus, quod ore accipiamus panem, qui ſit corporis Chriſti verè præſentis κοινωνία, Calviniani ſpiritualem manducationem ſic deſcribunt, quod anima ejuſque organum fides ſcilicet in cœlum ſeſe elevet, ibidemque corpore & ſanguine Chriſti perfruatur, hoc eſt, beneficia traditione corporis & effuſione ſanguinis parta ſibi applicet. Nos applicationem beneficiorum Chriſti per fidem, hoc eſt, ſpiritualem manducationem carnis & bibitionem ſanguinis Chriſti, de qua Johan. 6. agitur nequaquam negamus, ſed ad fructum & finem ſacræ Cœnæ referimus, ideoque Sacramentalem manducationem, ad formam ſacræ Cœnæ pertinentem, ab ea diſtinguimus. Quando verò Sacramentalis manducatio vocatur ſpiritualis, opponitur hoc omnibus carnalibus & terrenis cogitationibus, quas de hoc cœleſti myſterio humana ratio poteſt concipere. ** Sacramentalis manducatio dicitur ſpiritualis. 1. *reſpectu oppoſitionis*, quia uſui communi ac vulgari propter nutritionem corporis ad hanc vitam ſuſcepto opponitur. 2. *reſpectu objecti*, quia illius objectum eſt ipſius λόγου glorificatum & πνευματικὸν σῶμα. 1. Cor. 15. v. 44. 3. *reſpectu operationis*, quia quod editur eo modo, alit ad vitam æternam. 4. *reſpectu modi & conditionis*, quia eſt manducatio myſtica & ſupermaterialis.** Sic ergo Patres ex Scriptura & nos cum eis duplicem manducationem corporis Chriſti agnoſcimus: 1. *Spiritualem*, quæ eſt finis & fructus ſacræ Cœnæ, quæque fieri poteſt etiam extra uſum hujus Sacramenti per ſolam fidem, quæ nihil aliud eſt quàm verè credere, quòd corpus Chriſti ſit pro nobis traditum; ſanguis ejus pro peccatis noſtris in ara crucis effuſus. 2. *Sacramentalem*, quæ ad eſſentiam ſacræ Cœnæ pertinet, quæque fit in externo hujus Sacramenti uſu, quæ nihil aliud eſt, quàm ore accipere panem Euchariſticum, qui eſt κοινωνία corporis Chriſti. Hæc Sacramentalis manducatio dicitur ſpiritualis non ſenſu priori, ſed longè alio, quia ſcilicet corpus Chriſti non manducatur naturaliter, ac modus manducationis, uti etiam præſentiæ, non eſt naturalis, carnalis, phyſicus, localis, ſed ſupernaturalis, divinus, myſticus, cœleſtis, & ſpiritualis. Probè hoc diſcrimen intellexit Bucanus, unde loco 48. pag. 687. ſic ſcribit. *Quod quidam fingunt corporalem manducationem, quæ fiat modo cœleſti & ſupernaturali, eſt commentum ineffabile & inintelligibile, adeoque contradictionem implicans.* Itane verò quia ratio noſtra hoc myſterium non comprehendit, ſed fortiſſimè eidem adverſatur, ideo repudiandum fuerit? ſed de tota hac re paulò pòſt plenius.

Fundamēta aſſertionu de mãducatione ſacramētali.

177. Nos Sacramentalem manducationem corporis Chriſti, prout ſuperiùs definita eſt, demonſtramus hiſce fundamentis. 1. Verba Cœnæ ſubſtantialia accipienda ſunt in nativa & propria ſignificatione, ut ſuperius fuit comprobatum. Atqui verba illa, *Edite, bibite*, ſunt ſubſtantialia. Ergo in propria & nativa ſignificatione ſunt accipienda. Minorem confirmant argumenta illa, quæ oſtendunt Sacramentorum genus eſſe actionem, cùm Scriptura ipſa definiat ea verbis activis. hoc eſt, actionem requirentibus, cumque ſuum eſſe in actione habeant, & ſine actione eſſe nequeant, ut in tractatu de Sacramentis dictum fuit. Quare cùm verba edendi & bibendi exprimant certum genus actionis in hoc Sacramento neceſſariæ, utique in propria & nativa ſignificatione erunt accipienda. Jam verò notum eſt, quid edere ac bibere, ſi abſq; tropo accipiantur, ſignificent, videlicet ore percipere, unde ſic colligimus. Quo organo Chriſtus jubet accipere panem & vinum, eodem etiam organo jubet accipere ſuum corpus & ſanguinem. Atqui panem & vinum jubet accipere organo corporeo, ſcilicet ore. Ergò etiam corpus & ſanguinem ſuum jubet accipere organo corporeo, videlicet ore. Major probatur, quia Chriſtus diſcipulos jubet edere & bibere organo corporeo, ore ſcilicet illud quod ipſis manducandum & bibendum offerebat. Jam verò id quod manducandum offerebat, teſtatur eſſe corpus ſuum, id quod bibenbendum offerebat, teſtatur eſſe ſanguinem ſuum. Ergo etiam corpus & ſanguinem ſuum organo corporeo, ore ſcil. accipere jubet. ** Verba Chriſti in ſua nativâ literali διανοίᾳ relicta & non per tropos ac figuras inflexa, ſolidè probant ſubſtantialem corporis & ſanguinis Chriſti in S. Cœna his in terris juxta ipſius inſtitutionem diſpenſata præſentiam & oralem manducationem & bibitionem, teſte Picrio, qui interrogatus à D. Philippo Nicolai, *annon quando illud edere & bibere, de quo in verbis Cœnæ Chriſtus loquitur, non aliter, quam κατὰ ῥητὸν ſumitur, oralis acceptio corporis & ſanguinis Chriſti hic exprimatur?* reſpondit triplici affirmatione, Ja/ja/ja. Vide D. Philippum Nicolai hac de re fuſius diſſerentem tom. 4. oper. Germ. p. 697. in fol. Idem faſſi ſunt Zuinglius & ejus Socii, teſte Luthero tom. 3. Germ. Jen. p. 488. Ac non debemus hîc à τῷ ῥητῷ ad tropos & figuras Rhetoricas pro noſtro lubitu & arbitratu abire. ut multis argumentis confirmatum fuit ſuperiùs. ** Fidei mentionem in verbis ſubſtantialibus facit nullam, nec præcipit ut credant. ſed ut manducent ac bibant in verbis Cœnæ formalibus; poſtea demum in verbis finalibus & promiſſionis requirit,

ut

ut videlicet hoc faciant in ἀνάμνησιν ſuę mortis, hic autem quæſtio eſt de verbis Cœnæ formalibus. ** Hyperaſpiſtæ 12. cauſarum, *cur Reformati cum ſententia Lutheri de cœna conſentire nequeant*, aliquoties repetunt, *quod Chriſtus non corpus ſuum ſed panem juſſerit edere, qui phraſi Sacramentali appelletur corpus.* Sed præter argumenta ex verbis Inſtitutionis deducta opponimus illis Bezam qui part. 2. reſp. ad Hoffin. p. 16. *Agedum* (inquit) *tibi largior jubere Dominum accipi, comedi & bibi tum ſigna, id eſt, panem illum & vinum illud, tum verum illud ſuum corpus pro nobis traditum, tum verum illum ſanguinem pro nobis effuſum, id eſt, ſemetipſum totum. Quis enim hoc negarit, quin Chriſti verbis autoritatem deneget.*** 2. Manducatio Sacramentalis reſpondet unioni Sacramentali, illa quippe hujus eſt finis; non enim propter panem, ſed propter hominem Chriſtus in Cœna pręſens aſt, ergo unio corporis Chriſti cum pane reſpicit manducationem Sacramentalem, per quam homini fit κοινωνία, corporis Chriſti. Jam verò unio Sacramentalis ita comparata eſt, non quòd panis ſit ſignum corporis Chriſti abſentis, ſed quòd panis in uſu ſacræ Cœnæ ſit medium & organum, per quod communicetur corpus Chriſti, ſive ut Paulus loquitur, *quod panis, quem frangimus, ſit κοινωνία corporis Chriſti.* Ergo etiam manducatio Sacramentalis ita comparata eſt, non quòd ore accipiatur tantùm panis, qui ſit abſentis corporis ſignum, ſed quòd mediante pane verè manducetur Chriſti corpus, mediante vino verè bibatur Chriſti ſanguis. 3. Quæcunque ad eſſeotiam Sacramenti pertinent, organo corporeo accipiuntur, ut oſtendit exemplum Circumciſionis, Baptiſmi, & aliorum Sacramentorum. Jam verò corpus & ſanguis Chriſti pertinent ad eſſentiam ſacræ Cœnæ, ſiquidem *Euchariſtia conſtat non ſolùm re terrenâ, ſed etiam re cœleſti, corpore ſcil. & ſanguine Chriſti:* Iren. lib. 4. c. 34. Ergo corpus & ſanguis Chriſti organo corporeo, ore ſcilic. accipiuntur. Sacramentum eſt totum conſtans duabus partibus, terrenâ, ſcilicet pane & vino: ac cœleſti, ſcil. corpore & ſanguine Chriſti. Jam verò totum Sacrameotum hîc in terris ore accipitor. Ergo etiam utraque psrs, nooterrena ſolum, ſed & cœleſtis. Si pars sltera Sacramenti fide cœlos ſubvolante acciperetur, in terris non eſſet integrum Sacramentum, imò planè nullum eſſet Sacramentom, quia remotâ parte eſſentiali, non amplius eſt totum. 4. Ubicunque verbum edendi de pane, & bibandi de vino dicitur, ſignificatio ejus eſt propria & nativa, quia actio prædicatur de proprio ſuo objecto, manducatio & bibitio figuratè accepta non habet locnm, niſi cibus & potus etiam figuratè accipiatur. Jam verò in verbis Cœnæ vox edendi de pane (licet non ſolo) vox bibendi de vino (licet non ſolo) prædicatur. Ergo ſignificatio eſt propria & nativa. 5. Una atque eadem ſignificatio eſt verbi bibendi in mandato Chriſti & in mandati illius executione, abſit enim ut dicamus in prima Cœnæ adminiſtratione, aliud mandaſſe Chriſtum, aliud Apoſtolos feciſſe. Jam verò in executione illius mandati verbum Bibendi accipitur propriè, *& biberunt ex eo omnes*, Marc. 14. v. 24. Id quod per ſe patet & confirmatur exemplo proditoris Judæ, quem primæ Cœnæ interfuiſſe ex contextu Lucæ pleriq; Patres ſtatuunt. E. etiam in mandato Chriſti verbum Bibendi accipitur propriè. Viciſſim, quæ eſt ratio partis poſterioris, eadem etiam rstio eſt partis prioris. Jam verò verbum Bibendi in parte poſteriore accipitur propriè. Ergo etiam verbum Manducandi in parte priore propriè accipitur. 6. *Panis quem frangimus*, hoc eſt, Panis Euchariſticus fractus & diſtributus *eſt κοινωνία corporis Domini.* 1. Cor. 10. v. 16. Jam verò os accipit fractum & diſtributum panem. Ergo os accipit in Sacramento corpus & ſanguioem Chriſti. 7. Talis ſignificatio verbi *Edite & bibite* ſtatuenda eſt, quæ etiam competit indignis, ut ſuo loco ex 1. Cor. 10. v. 27. probabimus. Jam verò ſpiritualis manducatio, prout ab adverſariis definitur, non competit indignis. Ergo verba *Edite & bibite* non poſſunt de ſpirituali manducatione & bibitione intelligi. 8. Verba *edite, Hoc eſt corpus meum; Bibite, hoc eſt ſanguis meus*, propriè loquendo non ſunt verba promiſſionis, ſed verba mandati, ordinationis ac diſpoſitionis. Jam verò fides propriè reſpicit verbum promiſſionis, fide ea accipiuntur, quæ promittuntur. Ar quæ ſimpliciter affirmantur, ea quidem credenda ſunt, non tamen fide accipiuntur vel apprebenduntur. Sic Chriſtum incarnatum eſſe, credendum eſt, interim tamen Chriſti incarnatio non pendet ex noſtra fide: ita quoque Chriſti corpus maoducato benedicto pane verè manducari credendum eſt, interim tamen præſentia & manducatio corporis Chriſti non pendet ex fide noſtra. 9. Sacramentalis & ſpiritualis manducatio corporis Chriſti multis modis differunt. Ergo non ſunt invicem confundendæ. Sacramentalis manducatio pertinet ad eſſentiam ſacræ Cœnæ: ſpiritualis verò ad illius finem & fructum, qui proponitur in his verbis. *Hoc facite in mei commemorationem.* Sacramentalis manducatio eſt medium, ſpiritualis manducatio eſt finis, jam verò media ad finem ducentis ſunt diſtincta ab ipſo fine. Sacramentalis manducatio diſtincta eſt à bibitiooe Sacramentali, ut oſtendunt verba inſtitutionis: ſpiritualis manducatio non diſtinguit corpus & ſanguinem Chriſti, ſed uno actu fertur in totum Chriſtum. Sacramentalis manducatio verſatur non tantum circa corpus Chriſti, ſed etiam circa panem, quo ſcilicet mediante corpus Chriſti accipit: ſpiritualis manducatio non verſatur circa externum Elementum, ſed tantùm circa corpus Chriſti. Sacramentalis manducatio eſt communis omnibus ſacrâ Cœnâ utentibus: ſpiritualis autem ſolis fidelibus convenit. Sacramentalis manducatio fit non ſolùm à fidelibus ad ſalutem, ſed etiam ab incredulis ad judicium; ſpiritualis fit tantummodò ad ſalutem. Sacramentalis manducatio inſtituta demùm eſt io N. T. ſed ſpiritualis eſt omnium temporum etiam V. T. Abſque Sacramentali manducatione multi. ſcilic. infantes & fideles adulti io caſu privationis neceſſariæ ſalvantur: ſpiritualis autem omnibus ſalvaodis eſt neceſſaria. Sacramentalis manducatio non poteſt abeſſe à ſacra Cœna: ſpiritualis autem manente integrâ ſacræ Cœnæ eſſentia abeſſe poteſt, neque enim ad Sscramenti integritatem quicquam intereſt, quâ fide quis eo utatur. Ex quibus omnibus ſic inferimus. Eam oportet eſſe ſignificationem verborum *edite & bibite* in ſacra Cœna, per quam manducatio & bibitio Sacramentalis à manducatione & bibitione ſpirituali diſtinguatur, ratio connexionis pendet ex diſcrimine multiplici modò oſtenſo. Jam verò ſignificatio metaphorica verborum *Edite & bibite* non diſtinguit manducationem & bibitionem Sacrameotalem à ſpirituali,

tuali, quia figuratè edere Chriſti corpus, metaphoricè bibere ipſius ſanguinem nihil aliud eſt, quàm ſpiritualiter *edere* ac *bibere*. Ergò ſignificatio metaphorica non babet locum in verbis Cœnæ ſubſtantialib⁹ *edite ac bibite*. 10. D. Mentzerus tom. 3. Diſp. Giſſ. Diſp. 6. th. 147. addit hoc argumentum. Relati & correlati eadem eſt ratio in proprietate ſignificationis vocabuli. Nam pater propriè dictus habet filium propriè dictum; ſicut patris metaphoricè dicti filius etiam metaphoricè dicitur. Atqui diſtributio & acceptio in ſacra cœna, quæ refertur ad manducationem & bibitionem accipitor propriè, non modificatè, ut fatentur ipſi adverſarii. Ergo etiam manducatio & bibitio accipiuntur in ſignificatione propria, non modificata.

Teſtimonia Patrum. 178. Refer eoda huc ſunt dicta veterum. Iren. lib. 4. cap. 34. pag. 263. *Quomodo dicunt carnem in corruptionem venire & non percipere vitam, quæ à corpore Domini & ſanguine alitur?* lib. 5. c. 4. p. 318 *Quomodo carnē negant capacem eſſe donationis Dei, qui eſt vita æterna, quæ corpore & ſanguine Domini nutritur?* Tertull. de reſurrect. carnis c. 8. p. 317. *Caro corpore & ſanguine Chriſti veſcitur, ut & anima de Deo ſaginetur.* Cyprian. ſerm. de lapſis p. 225. *Iacens ſtantibus & integris vulneratus minatur, & quod non ſtatim Domini corpus inquinatis manibus accipiat, aut ore polluto Domini ſanguinem bibat, Sacerdotibus ſacrilegus iraſcitur.* Chryſoſt. homil. 27. in 1. Cor. p. 567. *Hac facis Chriſti menſâ exceptus illo die, quo dignus habitus es, qui carnes ejꝰ linguâ tangeres, quicunq; ſis ergo, ne hæc fiant, manum tuam expurga, & caſtiga linguam, & labra quæ ingreſſus Chriſti fuêre veſtibula.* ἅπερ ἐγένετο πρόθυρα τῇ ἐπιβάσει τοῦ χριστοῦ. hom. 29. in 2. Cor. *Non vulgarem honorem conſecutum eſt os noſtrum accipiens corpus Dominicum* homil. 3. Eph. *Quomodo comparebit ante tribunal Chriſti, qui labiis & manibus immundis auſit corpus ejus attingere?* Cyrill. lib. 10. in Joh. cap. 13. p. 500. *Non negamus rectâ nos fide charitateq; ſincera Chriſto ſpiritualiter conjungi, ſed nullam nobis conjunctionis rationem ſecundum carnem cum illo eſſe, id profectò pernegamus, idq; à divinis Scripturis omninò alienum dicimus.* Et poſtea. *An fortaſſis putant ignotam nobis myſticæ benedictionis virtutem eſſe? quæ cum in nobis fiat, nonne corporaliter quoque facit communicatione carnis CHRISTI CHRISTVM in nobis habitare?* Theodoretus lib. 5. Hiſtor. Eccleſ. c. 17. (aliis eſt 18. cap.) in principio refert verba Ambroſii ad Imperat. Theodoſium. *Quâ temeritate ore tuo poculum ſanguinis precioſi percipies, quando furore verborum tuorū injuſtè eſt effuſus ſanguis.* Auguſt. Epiſt. 118. paulò ante finem. *Placuit Spiritui ſancto, ut in honorem tanti Sacramenti, in os Chriſtiani prius Dominicum corpus intraret, quàm ceteri cibi.* lib. 2. contra adverſ. legis & Prophetar. cap. 9. circa finem. *Mediatorem Dei & hominum hominem Ieſum Chriſtum, carnem ſuam nobis manducandā, bibendumq; ſanguinem dantem, fideli corde atq; ore ſuſcipimus, quamvis horribilius videatur humanā carnē manducare quàm perimere, & humanū ſanguinem potare quàm fundere.* ſerm. 215. de tempore, paulò ante finem. *Videte fratres cariſſimi, ſi juſtum eſt, ut ex ore Chriſtianorum, ubi corpus Chriſti ingreditur, luxurioſum canticum quaſi venenum Diaboli proferatur.* Theophyl. in 2. Cor. 13. *Per os Chriſtus ingreditur, cùm ſacroſanctum corpus accipitur.* Oecumenius in 2. Cor. 11. *Sacratiſſimum Chriſti corpus manibus impuris accipiunt indigni, & ex eo randoori ſuo admovent.* Leo ſerm. 4. de quadrageſim. *Ore indigno Chriſti corpus accipiunt.* ſerm. 6. de jejun. *Hoc ore ſumitur, quod corde creditur, & fruſtrà ab illis Amen reſpondetur, à quibus contra id, quod creditur, diſputatur.* Gregor. hom. 22. paſch. col. 146. *Quid ſit ſanguis Agni jam non audiendo ſed bibendo didiciſtis, qui ſanguis ſuper utrumq; poſtem ponitur, quando non ſolùm ore corporis, ſed etiam ore cordis hauritur.* lib. 4. Dialog. cap. 58. *ejus corpus ſumitur, ejus caro in populi ſalutem partitur, ejus ſanguis jam non in manus infidelium, ſed in ora fidelium funditur.*

Argumenta Calvinianorum contra oralem mãducationē. 1. Iohan. 6. traditam eſſe expoſitionem verbi Editæ. 179. Exceptiones Adverſariorum ad argumenta potiora hæc ſunt, 1. *In cap. 6. Iohannis ab ipſo Chriſto expoſitum eſſe, quam corporis ſui manducationem & ſanguinis ſui bibitionem inſtituerit, videlicet nullam aliam, quàm ſpiritualem, quin imò aſſerunt, Iohannem ideò deſcriptionem Inſtitutionis prætermiſiſſe, quia jam ante in cap. 6. ſcilicet expoſuerit, qualis manducatio corporis & bibitio ſanguinis in ſacra Cœna intelligenda ſit*, inde Oecolampadius caput 6. Johan. *ſuum ferreum atque aheneum murum, adeoque Angelum contra nos igneo gladio armatum* vocare fuit ſolitus. ** Cap. 6. Joh. de cœna Sacra agere ſtatuit Bellarm. lib. 1. de Euch. c. 5. 6. 7. cui contrariatur Franc. Suarez. lib. 2. defenſ. fidei Cathol. cap. 5. p. 368. *Multi* (inquit) *Catholice negarunt illa verba Iohan. 6. intelligenda eſſe de manducatione Sacramentali.* Caput 6. Joh. de cœna quoq; intelligunt, Martyr in Loc. comm. claſſ. 4. loc. 10. §. 34. Thalmann. de Cœna p. 173. Wilhelmus Kleinwitzius, contra Heſhuſ. p. 491. Johan. Leonhard. in gladio verſatili p. 81. Autore Sadeel oper. fol. 348. Danæ' contra Selneccer. p. 101. Georg Hanfeld im Wegweiſer vom Abendmahl p. 338. Amling. vom Abendmahl. p. 92. Embdenſes in reſp. contra D. Hunn. p. 219. Sed de Sacramento Eucbariſtiæ nihil in eo capite agi docent Calvin. in cap. 6. Joh. Aret. lect. 5. de Cœn. Dom. p. 86. Pelargus in Johan. p. 78. ** Reſp. 1. Philipp. in comm. in Johan. nomine Crucigeri editis cap. 6. ſic ſcribit. *Ego concionem illam Iohannis nec de Ceremonia Cœnæ Domini, nec de Sacramentali manducatione, ſed de ſola fide intelligo, ſicut Chriſtus ipſe præfatus eſt.* Hanc ſententiam Philippi approbat etiam Calvinus in cap. 6. Joh. ſimiliter ſcribens. p. 44. *Non de Cœna hîc habetur concio, ſed de perpetua communicatione ſpirituali, quæ extra Cœnæ uſum nobis conſtat.* Et poſtea: *Ex his verbis palam apparet, totum hunc locum perperam de Cœna exponi, quæ nondum erat inſtituta.* ** Chemnicius tom. 4. Panſtrat. lib. 8. cap. 5. §. 21. p. 292. *Perſuaſiſſimum nobis eſt, hoc toto capite Ioh. 6. agi abſtractè de re per Sacramentum Euchariſtiæ ſignificata, id eſt, eſu potuq; ne Spirituali carnis ac ſanguinis Chriſti. Itaque non probamus Bohemos directè ab iis verbis,* (pro communione ſub utraq; ſpecie) *argumentantes.* Vide eundem tom. ejuſd. lib. 11. cap. 3. ubi multis hac de re diſputat. D. Schönfeld in der von jhm gloſſirten Bibel über das 6. cap. Joh. Steinius part. 2. der Brüderſchafft p. 102. itidem negant Johan. 6. de Euchariſtiæ Sacramento agi. Matth. Sutlivius de Miſſa adv. Bellarm. lib. 1. c. 24 p. 117. vocat *planè inane figmentum & futile inventum in loco arenoſo poſitum*: quod 12. argumentis probat. ** Gualtherus homil. 53. in Joh. fol. 112. & homil. 54. fol. 114. fatetur *Chriſtum hoc loco nullam Cœnæ mentionem facere.* Perkinſus in Cathol. Reform. controv. 10. cap. 4. p. 222. edit. Herb.

Caput

Caput Iohannis ſextum non debet intelligi de peculiari illa manducatione, quæ fit in Cœna, ſed in genere de omni mãducatione & fruitione Chriſti, quæ fit etiã extra uſum Cœnæ. Benedict. Aret. lect. 5. de Cœna. *Quod locum Iohannis ſexto attinet, ἡ σάρξ μου ἀληθῶς ἐστιν βρῶσις, reſpondemus non eandem eſſe cum hâc propoſitione rationem. Nam Ioh. 6. Cœna nondũ fuit inſtituta, nec etiam illic inſtituitur.* Vorſtius in Antibellarm. cap. de Cœna. p. 394. *in loco Ioh. 6. nihil quicquam de Sacramento Euchariſtiæ propriè agitur.* ** Joh. Völkelius Photinianus in diſſolutione nodi Gordii p. 16. *evidentiſſime à noſtris demonſtratum, verba illi Chriſti, quæ in ſexto Iohannis Evangelici capite extant, ad Cœnæ Dominicæ inſtitutionẽ minime pertinere.*** 2. Quamvis igitur ex cap. 6. Joh. ſalutaris uſus Cœnę in ſpirituali corporis Chriſti manducatione & ſanguinis bibitione conſiſtens declarari poſſit, quo ſenſu & reſpectu pii veteres hoc caput ad doctrinam de Cœna referunt, tamen quæ ſit Sacramentalis manducatio & in quo ipſa eſſentia ſacræ Cœnæ conſiſtat, id ex cap. 6. Joh. peti nec poſſe nec debere dicimus, quia cap. 6. Joh. agit de manducatione ſpirituali, ſed inſtitutio ſacræ Cœnæ tractat de manducatione Sacramentali, quod ipſi etiam Adverſarii concedere coguntur. Jam verò manducatio Sacramentalis à ſpirituali multis modis differt, ut per diſtincta membra paulò ſuperiùs fuit declaratum. 3. De quolibet dogmate judicandum eſt ex propria ſede, juxta regulam Theologicam. Jam verò propria ſedes doctrinæ de Cœna non eſt caput ſextum Johannis, quippe quæ poſt illam concion'em integro denium anno elapſo fuit inſtituta, ſed Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. 1. Cor. 10. & 11. E. ex illis locis, petenda eſt doctrina de ſacra Cœna. Ubi non habet loaum integra deſcriptio ſacræ Cœnæ, ibi non poteſt quęri ejus eſſentia. Atqui integra deſcriptio ſacræ Cœnæ non habet locum in c. 6. Joh. quia nec externorum ſymbolorum, panis ſc. & vini; nec Sacramentalis manducationis & bibitionis ibidem fit meutio. E. Ubi non fit mentio panis & manducationis propriè acceptæ, ibi non deſcribitur eſſentia ſacræ Cœnæ, quia verba panis & manducandi in verbis inſtitutionis accipiuntur propriè, ut ſuperiùs fuit confirmatum. Jam verò Joh. 6. non fit mentio panis & manducationis propriè acceptæ, ſed tantum metaphoricæ & ſpiritualis manducationis. E. Vide D. Polyc. in Harm. Evang. cap. 78. p. 203. ubi diſcrimen manducationis, de qua Chriſtus Joh. 6. agit & manducationis Sacramentalis, quam idem in ſacra Cœna inſtituit, latè exponitur. 3. *Iohannem ideo prætermittere voluiſſe Cœnæ Dominicæ deſcriptionem, quia in cap. 6. ipſam Cœnæ ſubſtantiam expoſuerit*, cauſæ eſt fallacia, ideò verò Johannes inſtitutionis deſcriptionem prętermiſit, primò quia à reliquis Evangeliſtis, quorum Scripta jam tum extabant, erat diligentiſſimè annotata, teſtatur enim Euſebi' lib. 3. Hiſt. Eccleſ. cap. 21. *cùm trium Evangeliſtarum Scripta ad cunctos, & jam ad ipſum* (Johannem) *quoque perveniſſent, probaſſe quidem & veritatis teſtimonium illis dediſſe, ſolam tamen in horum ſcriptis deſideraſſe narrationem eorum, quæ initio prædicationis geſta ſunt à Chriſto.* Et poſteà: *ideò non abs re genealogiam quidem Servatoris ſecundùm carnem, tanquam à Matthæo & Luca jam ante deſcriptam, ſilentio tranſit.* Idem verò de S. Cœnæ deſcriptione judicium. ** Seelmatterus Calvinianus in præf. Symphoniæ Evangelicæ. *Iohannes ideo deſcriptionem inſtitutionis Cœnæ prætermiſit, quia expendit à reliquis Evangeliſtis ſacræ Cœnæ tum celebrationem tum inſtitutionem in perpetuum Eccleſiæ ritum plenè conſignatam.*** Secundò quia non tam res à Chriſto geſtas, inter quas etiam Cœnæ inſtitutio referenda eſt, quàm dulciſſimas conciones Chriſti, præſertim à reliquis Evangeliſtis prætermiſſas, narratione Evangelicâ complecti voluit: Tertiò quia ex Pathmo in Aſiam reverſus, Ebionis & Cerinthi divinitatem Chriſti oppugnantium blaſphemias audiens, eaſdem ſuo refutare voluit Evangelio, Iren. lib. 3. cap. 11. p. 184. *Iohannes Domini diſcipulus volens per Evangelii annunciationem auferre eum, qui à Cerintho ſuſeminatus erat hominibus, errorem & multò prius ab his, qui dicuntur Nicolaitæ, ut confunderet eos & regulam veritatis in Eccleſia conſtitueret, ſic inchoavit Evangelium*, &c. Idem teſtatur Hieron. in Catal. ſcript. Eccleſ. quartò quia in Epiſtola ſua docuerat, ſanguinem Chriſti in terris *teſtari* atque eſſe medium, per quod *Chriſtus ad nos venit.* 1. Johan. 5. v. 6. & 8.

180. 2. Regerunt. *In verbis Chriſti, Edite, hoc eſt corpus meum, τὸ edere & de pane & de corpore Chriſti intelligendum eſſe, ſed diverſimodè: de pane propriè; de corpore Chriſti metaphoricè.* Conſid. Commoneſ. p. 220. *Cùm ſancta cœna* (ſcribit Bucanus loco 48. p. 687.) *conſtet duabus rebus, terrenâ & cœleſti ſeu ſigno & ſignato, duo ſunt manducãdi modi, & ideò duplex manducatio præcipitur, una ſigni, altera ſignati, illa corporalis & ſenſibilis, hæc verò ſpiritualis & intelligibilis: illi manducationis vocabulum propriè, huic verò figuratè tribuitur*, ut Pſ. 14. v. 4. *Operarii iniquitatis comedunt populũ meum ſicut panem*, & Joh. 6. v. 53. *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, nõ habebitis vitam.* Reſp. 1. ἀδύνατον eſt unum idemque verbum in una propoſitione ſimplici duplicẽ, eandemque diſparatam obtinere ſignificationem. Ubi enim diverſa ſignificatio, ibi diverſi concept⁹, ubi conceptus diverſi, ibi etiam res diverſæ. Ubi res diverſæ, ibi diverſus attributionis modus. Ubi non eſt unus attributionis modus, ibi non una nec ſimplex, ſed diverſa & multiplex eſt prædicatio. Ergò ubi ſignificationes diverſæ, ibi etiam multę prędicationes, Keckerm. lib. 2. ſyſt. log. ſect. 1. cap. 1. can. 1. *Utrumq;* (nomen & verbum) *dicitur eſſe unum unitate ſignificationis, atque adeò dans verbum ambiguum non dat verbum ſed verba.* Sadcel p. 158. *Eritne figurata locutio reſpectu animi & non reſpectu corporis? Unde tantum diſcrimen? ubi tanti diſcriminis τὸ ῥητὸν? en hominum ſomnia.* ** Alſtedus in præcogn. Theol. lib. 2. cap. 100. p. 142. *Scriptura ſacra non eſt ambigua, ſed qualibet vox & phraſis in eadem ſententia & conſtructione eadem, uno & eodem loco habet unicam tantùm ſignificationem, unicum ſenſum, non plures. Nam tum demum eſt enunciatio vera, cùm unum dicitur, ſed unum nõ dicitur, cùm voci ſeu phraſi eidem duplex affingitur ſignificatio in eodem loco, ſicut Romanenſes fingunt, ubi facite in verbis Cœnæ ſignificare primò ſacrificare ſeu offerre Deo corpus Chriſti, ſecundò panem & corpus Chriſti accipere*** 2. Pſal. 14. v. 4. non una & ſimplex, ſed duplex eſt prędicatio, unde in Hebræo vox Comedendi bis repetitur. *Comedunt populum meũ, ac ſi comederent panem.* Idem animadvertitur in omnibus exemplis quæ proferuntur ab Adverſariis hoc fine, ut probent vocem unam in una oratione ſimplici duas ſuſtinere poſſe ſignificationes. Vide D. Meiſner. p. 1. ſobr. Phil. ſect. 1. cap. 5.

2. Verbum Edite de pane propriè, de corpore Chriſti metaphoricè intelligendum eſſe.

c.5.q.6. Joh.6.v.53. manducandi vox unam tantùm habet ſignificationem, metaphoricam ſcilicet. 3. Figmentum de duplici ſignificatione vocis *edite*, in verbis cœnæ ſeparat ac divellit unionem ſacramentalem panis & corporis, cùm tamen panis & corpus Chriſti non conſiderentur, ut duo objecta planè ſejoncta, ſed ut unum objectum ſacramentale, quod totum Chriſtus edere jubet, unde ſic colligimus. Quemadmodum ſacra cœna eſt unum Sacramentum, non duo, quia ſcilicet eſt ibi rei terrenæ & cœleſtis unió ſacramentalis, ita verba ſacramentalia, *edite*, *bibite*, non duplicem, ſed unam habent ſignificationem tum unioni ſacramentali, tum unitati Sacramenti reſpondentem. 4. Idem figmentum ſeparat & divellit unicam illam & indiviſam ſacramentalem manducationem in ſacra cœna à Chriſto inſtitutam, quæ nec eſt ſolius panis, nec ſolius corporis Chriſti, ſed corporis Chriſti cum pane ſive mediante pane manducatio: Separat etiam unicam illam & indiviſam ſacramentalem bibitionem à Chriſto inſtitutam, quæ nec eſt ſolius vini, nec ſolius ſanguinis Chriſti, ſed ſanguinis Chriſti cum vino ſive mediante vino bibitio. Hæc, inquam, una Sacramentalis, ac proinde indiviſa manducatio & bibitio; non tàm diſtingnitur, quàm divellitur in geminam objecto, inſtrumento ac loco differentem, dum aſſeritur, panem & vinum accipi ore corporis in his terris corporaliter; corpus autem & ſanguinem Chriſti accipi ſolâ fide in cœlis ſpiritualiter. ** Si verbis, *Edite, bibite*, innuitur perceptio, quæ fide fit; particula *Hoc* non denotabit ſolum panem, aliàs enim Chriſtus juſſiſſet credere in panem, quod abſurdum. Sed ex mente Calvinianorum verbis, *edite*, *bibite*, innuitur perceptio, quæ fide ſit. ** 5. Nulla neceſſitas à proprietate literæ diſcedere nos cogit. Quamvis enim rationi noſtræ ἄτοπον καὶ ἀδύνατον videatur corpus Chriſti unà cum pane ore percipi, tamen propter abſurdum rationis à ſenſu literali in articulis fidei non eſt diſcedendum. Principium ergò petitur, quando verbo *Edite* ideò duplex ſignificatio affingitur; quia corpus Chriſti mediante pane propriè manducari nequeat. 6. Quinimò διττότης illa ſignificationis in una voce ex verbis inſtitutionis non ſolùm probari nequit, ſed iiſdem etiam adverſatur. In parte enim Cœnæ poſteriore una tantum ſignificatio verbi *Bibite*, locum habet, quia Chriſtus addit bibite *ex hoc* ſc. poculo, quæ verba ad bibitionem metaphoricam referre non poſſunt, cùm ex poculo fide non poſſit bibi ſanguis Chriſti, ſed tantum ore. Jam verò par eſt ratio utriuſque mandati *Edite*, in parte priore & *bibite* in parte poſteriore. Quare cum per τὸ *bibere* non niſi oralis bibitio vini & ſanguinis Chriſti Sacramentaliter eidem uniti intelligi poſſit, conſequitur etiam per τὸ *edere* non niſi oralem manducationem panis & corporis Chriſti Sacramentaliter eidem uniti intelligi & poſſe & debere. 7. Quemadmodum ſuperiùs unio Sacramentalis declarata eſt per collationem cum unione perſonali: ita quoque eadem collatio huc afferri poteſt. Ut enim ea, quæ de Chriſto dicuntur, non accipiuntur propriè reſpectu unius, tropicè verò reſpectu alterius Naturæ, ſed ſignificatione unâ propriâ propter perſonæ ταυτότητα. ita quoque verba Cœnæ ſubſtantialia non ſunt accipienda propriè reſpectu externorum ſymbolorum, tropicè reſpectu corporis & ſanguinis Chriſti, ſed ſignificatione unâ propriâ propter Sacramenti unitatem & Sacramentalem unionem. 8. Quæcunque argumenta probant aliam quàm metaphoricam & ſpiritualem manducationem corporis Chriſti, in verbis Cœnæ ſubſtantialibus intelligendam eſſe, quorum aliquot ſuperiùs percenſuimus, eadem etiã probant, unam tantum videl. propriam eſſe verborum *edite* & *bibite* ſignificationẽ. Verba *edite* & *bibite* cauſam ſacræ Cœnæ formalem deſcribunt. At cibus & potus ſpiritualis non eſt cauſa formalis, ſed finis & fructus, ſacræ Cœnæ. Plura argumenta ex diſtinctione manducationis Sacramentalis & ſpiritualis, item bibitionis Sacramentalis ac ſpiritualis petita ſuo adducentur loco. 9. Utimur hac ἀπαγωγῇ ad abſurdum. Manducare in verbis Cœnæ eſt fide percipere. Manducamus autem benedictum panem, qui eſt ſignum corporis Chriſti. Ergò fide percipimus benedictum panem, qui eſt ſignum corporis Chriſti. Concluſio eſt abſurda, cùm panis non fide, ſed ore accipiatur. Ergo aliqua ex præmiſſis, atqui utraque eſt adverſariorum. Si dicant manducare ſignificare & φαγεῖν & πιστεύειν, φάγειν ratione panis, πιστεύειν ratione corporis, petunt manifeſtè principium. 10. Regerunt, metaphoricam ſignificationem verbi Edere nõ eſſe humano arbitrio excogitatam, ſed ab ipſo Spiritu S. monſtratam, videl. in c.6. Johan. Reſp. nos metaphoricam & ſpiritualem manducationem corporis Chriſti minimè negam^9, ſed quod in verbis Cœnæ ſubſtantialibus, *Edite, hoc eſt corp9 meum*, metaphorica & ſpiritualis illa manducatió de qua Joh. 6. agitur, inſtituta ſit & à nobis intelligenda veniat, id verò negamus, propter argumenta ſuperius prolata. Duplicem Chriſtus corporis ſui manducationem & ſanguinis ſui bibitionem nos docet. Spiritualem in concione Joh. 6. expoſitam. Sacramentalem in ſacra Cœna inſtitutam. Nequaquam igitur prętextu unius altera oppugnanda eſt; cum Scriptura ſit una cupulativa. Sicut Ariani teſtimoniis, quæ loquuntur de Chriſti humanitate, oppugnabant Chriſti divinitatem: Marcionitæ teſtimoniis, quæ loquuntur de Chriſti divinitate, oppugnabant veritatem corporis Chriſti: Hymenæus & Philetus teſtimoniis de ſpirituali reſurrectione oppugnabant articulum de reſurrectione corporum, atque interim ſonora voce clamabant, ſe non ex ratione humana, ſed ex Scriptura divinâ argumenta petere: ita quoque Calviniani teſtimoniis, quę de ſpirituali manducatione & communione noſtra cum Chriſto per fidem agunt, oppugnãt ſacramentalem manducationem, quæ fit ore corporis in uſu ſacræ cœnæ, atq; interim pleno ore jactitant ſe non ex humanæ rationis lacunis, ſed ex Iſraëlis fontibus haurire, quæ contra Sacramentalem manducationem proferunt. πρῶτον verò ψεῦδος utrobique idem, quòd videl. articuli fidei ſibi invicem opponuntur, quòd commiſcentur ea, quę erant diſtinguenda, ac quod propter abſurdum rationis à proprietate literæ diſceditur. 11. Regerunt ulteriùs, *nos ipſos quoq; uni eidemq; verbo in eadem propoſitione duplicem ſignificationem imponere, cùm dicimus: panem propriè, corpus Chriſti myſticè comedi*. Urſin. in Conſid. commonef. p.270. R. τὸ edere, quatenus in ſua propria & genuina ſignificatione idem notat, quod ore ut organo aliquid percipere, eatenus de pane Euchariſtico & corpore Chriſti eadem ratione prædicatur, ac perinde nequaquam duplicem ſignificationem ſortitur: interim ſi de modo quæſtio ſit, non negamus, panem naturaliter (nimirum ſi eſſentiam & Naturam ejus, nõ autem Sacramentale officium reſpicias) cor-

pus

pus Chriſti myſticè manducari, ſed diſtinctus ille manducationis modus non importat duplicem ſignificationem verbi edere, nec duplex organũ perceptionis, uti paulò poſt plenꝰ docebitur. 12. Deniq, regerunt *in Baptiſmo aquâ, ſanguine, & ſpiritu nos baptizari, nemo tamen dixerit, nos eodem modo baptizari aquâ, quo ſpiritu aut ſanguine.* Urſin. l. de Reſp. τὸ βαπτίζειν non uſurpatur propriè de aquâ, tropicè de ſanguine & ſpiritu in ipſa Baptiſmi actione, ſed unam omninò ſignificationem habet, videl. mediante aſperſione aquæ in nomine Patris & Filii & Spir. S. facta, per Spiritum & Chriſti ſanguinem à peccatis abluere. Invertimus igitur argumentum. Quemadmodum in Baptiſmo mediante aquæ aſperſione Chriſti ſanguine ſacramentaliter aſpergimur, ita in ſacra Cœna mediante panis manducatione corpus CHRISTI ſacramentaliter manducamus.

3. Manducatio propriè dicta eſt phyſica.

181. 3. *Nulla eſt propriè dicta manducatio, quæ non ſit Phyſica ſive naturalis. Si ergò corpus Chriſti in Cœna propriè loquendo editur, utiq; etiam naturaliter editur. Et viciſſim, ſi non editur naturaliter, ergo nec propriè.* Reſp. 1. confunditur proprietas vocis Grammatica cum proprietate rei phyſica. Ex proprietate vocis Grammatica non rectè proceſſus fit ad proprietatem rei phyſicam. E. g. Generatio verè & propriè dicitur de Filio Dei ab æterno à Patre genito. Si enim non eſſet vera & propria generatio, utiq; Λόγος non eſſet verè genitus, & per cõſequens non eſſet verus Dei Filius: inde tamen inferri non debet, generationem Filii Dei eſſe phyſicam, qualis eſt hominum generatio. 2. Nec concedi poteſt omnem manducationem in propria ſignificatione acceptam eſſe phyſicam. Angeli in ſacris literis ediſſe & bibiſſe leguntur, quæ certè non tropica ſed vera fuit manducatio, interim phyſicam & naturalem fuiſſe nemo dixerit. Chriſtus poſt reſurrectionem manducavit, teſte Evangelica Hiſtoria & D. Petro. Act. 10. v. 41. ſi tropicè manducavit, nõ probavit reſurrectionis veritatem. Ergò verè & propriè comedit, neq; tamen dicendum, quod fuerit manducatio phyſica & naturalis, quia corpus Chriſti poſt reſurrectionem fuit ſpirituale & glorificatum. 3. In hoc & ſimilibus adverſariorum argumentis ſemper confunduntur res & rei modus, quæ duo diſtinguenda eſſe multis exemplis confirmari poteſt. Filius Dei natus eſt ex muliere Gal. 4. v. 4. ideò Maria geſtavit in utero, lactavit, educavit ipſum Dei Filium, ubi verba geſtandi, lactandi, educandi, accipiuntur propriè. Affer jam argumẽtum. Nulla geſtatio, lactatio, educatio propriè dicta eſt, niſi ſit naturalis, & facies ex myſterio rem planè naturalem. Spiritus ſanctus verè & propriè deſcendit in ſpecie corporali columbæ, non tamen naturaliter ac localiter. Corpora noſtra verè & propriè ſunt templa Spiritus ſancti, neque tamen Spiritus ſanctus in nobis habitat, modo phyſico, terreno, corporali & craſſâ quadam ratione. Arbores in prima creatione productæ fuerunt verè & propriè dictæ arbores, neq; tamen phyſico & naturali modo erant productæ. Hæc & ſimilia conſideret, qui comprehendere nequit, quomodo aliquid manducetur propriè: ore naturali & tamen non naturaliter. 4. Sic ergo limitamus majorem propoſitionem. Quod primò & immediatè ſumitur ore, id demum naturali ratione manducatur. At corpus Chriſti non primò & immediatè: ſed conſequenter, ac mediatè ore ſumitur: mediante ſcilicet pane, cum quo in uſu ſacræ cœnæ conjungitur: Ergo, 5. Modus manducationis æſtimandus ex modo unionis, quæ non eſt naturalis & Phyſica, ſed myſtica & ſacramentalis. Sicut in reliquis myſteriis, puta unionis perſonalis, Spiritus ſancti in ſpecie columbæ deſcendentis &c. unio hyperphyſica largitur modum attributionis hyperphyſicum ratione rei cœleſtis, quæ cum re terrena conjungitur; ita in myſterio cœnæ idem fieri ſtatuendum. 6. Quemadmodum igitur modus unionis ſacramentalis ſoli Deo cognitus eſt, noſtræ autem rationis anguſtiis comprehendi nequit; ita quoq; modus manducationis ſacramentalis, ex unione ſacramentali reſultantis, humanæ rationi eſt incomprehenſibilis. Quemadmodum nemo noſtrûm intelligit, quomodo Chriſtus poſt reſurrectionem, & Angeli in aſſumtis corporum formis comederint: ita quoq; agnoſcamꝰ, manducationem illam ſacramentalem eſſe myſterium ratione humanâ longè anguſtius, quod miremur potius, quàm rimemur. 7. Si hæc eſſent immediatè oppoſita: corpus Chriſti in ſacra cœna aut manducatur naturaliter, aut ſpiritualiter, cur peculiarem de ſacramentali manducatione librum Ant. Sadeel conſcripſiſſet? 8. Regerunt, *in ſacra cœna ſunt res diſtinctæ.* Ergò *diſtinctis percipiuntur inſtrumentis: panis ſcil. ore, corpus Chriſti fide.* Reſp. diſtinctæ quidem res ſunt non tamen disjunctæ vel ſeparatæ, ſed ſacramentaliter unitæ. Propter unionem ſacramentalem eodem organo percipiuntur, propter eſſentialem diſtinctionem non eodem modo accipiuntur. Maria Deum & hominem in utero geſtavit, conjunctio eſt ratione uteri, diſtinctio ratione modi, non enim eo modo geſtavit divinam Naturam, quo humanam. Thomas tetigit Chriſtum Deum & hominem, aliter autem tetigit ſecundùm divinã, aliter ſecundùm humanam Naturam. Diſcipuli in flatu & cum flatu Chriſti acceperunt Spiritum ſanctum, ſed aliter acceperunt flatum videlicet ſenſibiliter, & certo reſpectu naturaliter; aliter verò Spiritum ſanctum. In Baptiſmo adeſt Spiritus ſanctus & aqua, ſed aliter aſpergitur corpus aquâ, aliter Spiritu ſancto. Hæc exempla manifeſtè teſtantur ſubſtantias diſtinctas, ſi vel perſonaliter, vel ſacramentaliter, vel alio quodam modo unitæ ſint, uno quidem eodemque organo, interim tamen modo diverſo recipi & apprehendi. Baptiſta vidit Spiritum S. deſcendentem in ſpecie columbæ. Ergò non ſolum columbam, ſed & Spiritum S. vidit, non tamen uno eodemque viſionis modo. Naturalis oculorum acies apprehendit ſolam columbam, non penetravit ad ipſam Spiritus ſancti eſſentiam, interim quia modo peculiari & hyperphyſico Spiritus ſanctus cum illa columba unitus erat, ideò rectè & verè Johannes dicitur Spiritum ſanctum vidiſſe. Spiritus ſanctus deſcendit in ſpecie columbæ. Ergò non ſolùm columba, ſed Spiritus ſanctus verè deſcendit, modus autem deſcenſus eſt diſſimilis. Columba deſcendit naturaliter & localiter, Spiritus ſanctus ſupernaturaliter & illocaliter. Apoſtoli flatu tanquam organo verè phyſico acceperunt Spiritum ſanctum, non autem modo phyſico ſed hyperphyſico. Apoſtoli τὸν λόγον incarnatum uno eodemque viſus & tactus organo, ſed modo diverſo viderunt & contrectarunt; carnem ſcilicet φυσικῶς, λόγον perſonaliter & ὑπερφυσικῶς.

Edere eſt dentibus atterere.

182. 4. *Edere non poteſt propriè accipi in verbis cœnæ, aliàs ſequeretur corpus Chriſti dentib. atteri.* Scriptor quidam anonymus in diſſertatione monitoria adverſus D. Hoe argumentum format

hoc

hoc modo. *Edere non ſolùm eſt ore accipere, ſed etiam dentibus conterere ac deglutire, aliás idem eſſe edere, quod bibere. Jam verò abſurdum eſt de corpore Chriſti affirmare, quod dentibus comminuatur.* Reſp. 1. de ſummis fidei myſteriis non judicandum eſt ex cœcæ rationis prædicamentis. 2. Non omnis vera & propria manducatio neceſſariò includit comminutionem dentibus factam, ſed ſolummodò naturalis. Num enim de Angelo in aſſumta corporis forma, & de Chriſto poſt reſurrectionem manducante audacter pronunciabimus, quod aſſumtum cibum dentibus comminuerint, deglutierint, concoxerint? quantò modeſtius veteres dicunt. *Poſt reſurrectionem comedit Dominus & verè comedit, non ſecundùm phantaſiam, ſed Oeconomiam; cibum verò modo decenti, quem ipſe novit, diſtribuit.* Item. *Manducavit non neceſſitate, ſed propriâ voluntate, aliter enim abſorbet terra aquam, aliter Sol. Sol poteſtate, terra neceſſitate, quia arida eſt &c.* Beda, Euthymius, Theoph. in c. 24. Luc. 3. Quid, quod ne quidem naturalis manducatio ſemper includit maſticationem, quomodo igitur de Sacramentali manducatione, hæ cogitationes locum habent? 4. Chriſti corpus & ſanguis non ſunt vulgaris ac naturalis quidam cibus & potus, quo ad ſuſtentationem corporis ad hanc vitam utimur, ſed ſunt cibus ſpiritualis ac cœleſtis, ideò proprietates & conſequentia manducationis phyſicæ ac naturalis non tribuamus corpori & ſanguini Chriſti. Quamvis enim panis & corpus Chriſti Sacramentaliter unita uno percipiantur organo, videlicet ore corporis, modus tamen manducationis variat, panis in ſe & ſua Natura conſideratus, ſumitur naturaliter, ac ſenſibiliter; corpus Chriſti ſupernaturaliter, myſticè, incomprehenſibiliter. Conjunctio eſt ratione inſtrumenti, diſtinctio ratione ſumtionis modi. Chriſtus corpore & ſanguine ſuo totum hominem cibat, ſicut etiam totus homo in Baptiſmo regeneratur, verùm non cibo aliquo naturali, neq; ad hanc vitam, ſed cibo cœleſti & ſpirituali ad vitam æternam, abſit ergo ut naturalis manducationis ἑπόμενα ſomniare hoc loco velimus. Gregor. Nyſſ. orat. Catech. c. 36. *Quemadmodum parum fermenti totam maſſam ſibi ſimilem reddit: ſic & corpus illud, quod à Deo factum eſt immortale, in noſtrum corpus ingrediens totum in ſe transfert atque commutat.* Auguſt. lib. 7. Confeſſ. cap. 11. in perſona Chriſti. *Cibus ſum grandium, creſce & manducabis me. Nec tu me in te mutabis, ſicut cibū carnis tuæ, ſed tu mutaberis in me.* 5. Vox *edendi* non purè, univocè nec æquivocè, ſed analogicè, hoc eſt, ſecundum prius & poſterius prædicatur, de pane ſcilic. non tantum ut primo ſubjecto, ſed etiam πρώτως καὶ ἀμέσως, de corpore autem Chriſti κατ' ἄλλο, ἑπομένως καὶ ἐμμέσως ſcil. propter unionem myſticam Sacramentalem. Quemadmodum igitur ex eo, quòd Spiritus S. in ſpecie columbæ deſcendiſſe dicitur, nō licet colligere, quòd localiter & naturaliter deſcenderit, cùm deſcenſus nonniſi κατ' ἄλλο ἑπομένως καὶ ἐμμέσως, videl. propter columbæ deſcenſum Spiritui ſancto tribuatur: ita quoque ex eo, quòd corpus Chriſti mediante benedicto pane manducari dicitur, non licet colligere, quod naturaliter manducetur ac dentib⁹ teratur, cùm manducatio nō niſi κατ' ἄλλο ἑπομένως καὶ ἐμμέσως videl. propter panis Euchariſtici manducationem corpori Chriſti tribuatur.

5. *Oralis manducatio eſt Capernaitica*

183. 5. *Oralis manducatio corporis & ſanguinis Chriſti, non differt à Capernaitica laniena, quam Chriſtus ipſe Joh. 6. reprobat.* Bucan⁹ loc. 48. p. 687. *Manducationis vocabulum in verbis Cœnæ figuratè intelligendum. ſecus enim ſequeretur corpus Chriſti eſſe corporali actu manducandum, quod eſt horrendum & Capernaiticum.* Pezelius in tract. de Cœna dicit, *hanc ſemper manere convenientiam inter Lutheranos & Capernaitas, quod utrique credant realem carnis comeſtionem, quamvis illi ſubtilem, hi verò craſſam manducationem ſomniarent.* ** Conſ. orthod. p. 47. *Omnis alia quam ſpiritualis manducatio vera carnis Chriſti eſt σαρκοφαγία.* Beza Epiſt. 7. p. 246. *errorem eſſe demus, ab iſto Cyclopica; id eſt, orali, ut ipſi loquuntur ſive reali carnis Chriſti manducatione abhorrere.* ** Reſp. Sacramentalis & Capernaitica manducatio toto cœlo differunt. Primum diſcrimen eſt in ipſo manducationis objecto. Capernaitica manducatio reſpicit carnem nudi hominis, talem enim Capernaitæ putabant eſſe Chriſtum, talis nudi hominis caro non poteſt ſalutariter manducari. Sed Sacramentalis manducatio habet pro objecto carnem vivificam Filii Dei. Alterum diſcrimen conſiſtit in eo, quòd Capernaitæ talem manducationem ſomniabant, in qua unus quidem hanc, alius verò illam corporis partem acciperet, donec totum corpus abſumtum eſſet. Cyprian. vel quicunque alius autor, in ſermone de cœna, non longè ab initio. *Orta fuerat aliquando, ſicut in Evangelio Johannis legitur de novitate hujus verbi quæſtio & ad doctrinā myſterii hujus obſtupuerant auditores, cùm diceret Dominus: Niſi manducaveritis carnē filii hominis &c. Quod quidam, quia non credebant, non poterant intelligere, abierunt retrò, quia horrendum eis & nefarium videbatur veſci carne humanâ exiſtimantes hoc eo modo dici; ut carnem ejus vel elixam, vel aſſam ſectamq; membratim edere docerentur, cum illius perſona caro ſi in fruſtra partiretur, non omni humano generi poſſet ſufficere.* Aug. in enarrat. Pſal. 98. poſt medium. *Acceperunt illud ſtultè, carnaliter illud cogitaverunt & putaverunt, quòd præciſurus eſſet Dominus particulas quaſdam de corpore ſuo & daturus illis.* At hanc blaſphemiam ſonorâ voce damnamus ac docemus, convivii hujus cœleſtis hoſpites corpus Chriſti totum & indiviſum, accipere juxta dictū Antiquitatis. *Sumit unus, ſumunt mille, quantum iſte, tantum ille. Nec ſumtus abſumitur.* Tertiò. Capernaitæ ſomniabant naturalem & phyſicam carnis manducationem, qualis eſt carnis in macello venditæ: nos ſtatuimus modum manducationis ſupernaturalem, inviſibilem, ſpiritualem, myſticum & incomprehenſibilem. Sic ergo Sacramentalis manducatio à Capernaitica differt non ſolum objecto ſed etiam modo.

184. 6. *Cibus ſpiritualis non poteſt percipi organo corporeo, ore ſcil. corporis. Atqui caro Chriſti eſt cibus ſpiritualis, ſanguis ejus eſt potus ſpiritualis, Johan. 6. verſ. 55. & 58. Ergo non poteſt percipi organo corporeo, ore ſcil. corporis, & per conſequens corpus Chriſti ſpiritualiter tantum manducatur.* ** Pelarg. in Comp. ſuo correcto vel poti⁹ depravato p. 470. *Res ſpiritualis & cœleſtis ore fidei, res terreſtris & Elementaris ore corporis manducatur.* ** Reſp. 1. Negatur major propoſitio. Spiritus ſanctus eſt eſſentia, ut ita loquar, ſpiritualiſſima, idem tamen in corpore noſtro habitat, adeo ut corpus noſtrum ſit ipſius templū 1. Cor. 6. v. 19. Verbum Dei eſt res ſpiritualis, & tamē aurib⁹ percipitur. Regeneratio eſt res ſpiritualis & tamē non ſola anima, ſed totus

6. Cibus ſpiritualis non poteſt percipi organo corporeo.

homo

homo regeneratur. Baptiſmus eſt lavacrum ſpirituale & tamen corpore percipitur. Juſtitia originalis fuit res ſpiritualis, nec tamen corp' primi hominis ejuſdem planè expers fuit. 2. Si major eſt apodictica, erit etiam reciproca, cibus ſpiritualis non poteſt percipi ore corporis, & res corporea non poteſt percipi ore ſpirituali, quia ut ſe habet objectū ſpirituale ad os corporis, ita ſe habet objectum corporeum ad os ſpirituale. Jam ſubſumimus, Chriſti corpus eſt verum corpus. Ergo non poteſt percipi ore ſpirituali videlicet ore fidei. Ubi ergo maner tantopere deprædicata manducatio ſpiritualis? quam nos loco ſuo non negamus, ſed ad fructum Cœnæ referimus. Sadeel in lib. de verit. hum. Nat. Chriſti. volum. oper. fol. 154. arg. 4. ſic ſcribit. *Corpus non magis poteſt eſſe realiter præſens præſentiâ ſpirituali, quam Spiritus poteſt eſſe realiter præſens præſentia corporali.* Ex hoc principio etiam ſpiritualem manducationem corporis Chriſti everti veriſſimè oſtendunt Neophotiniani. Sic enim ſcribit Oſtorodus in inſtit. Germ. cap. 38. pag. 337. *Sententia Calviniſtarum* (quod non corporali, ſed ſpirituali modo & nihilominus verè corpus & ſanguinem Chriſti in ſacra Cœna accipiamus) *minus ſubſiſtere poteſt quàm priorum* (Lutheranorum) *ſiquidem, quando corpus & ſanguis Chriſti ſpiritualiter manducatur & bibitur, neceſſum eſt, ut Spiritu & corde tantum id fiat, & quod corporalis res manducatio & bibitio, qualis eſt panis & vini in Cœna Domini, id non poſtulant. Et profectò quemadmodū de ſpirituali manducatione & bibitione corporis & ſanguinis Chriſti in ſacris aliquid legitur, ita nihil legitur, q peculiari ratione in Cœna id fiat q ſufficit ad hanc ſententiā rejiciendā, quæ tamē cùm accuratè examinatur à priori parum vel nihil diſcrepat, ſiquidem in ea, ſicut in priori affirmatur, quòd verè corpus & ſanguis Chriſti in cœna adſint & accipiantur, excepto hoc unico, quod dum Calviniſtæ ſubtiliores eſſe volunt, longè craſſiorem errorē, quàm priores errant, ſiquidem nullà ratione intelligi poteſt, quomodo caro & ſanguis Chriſti ſpiritualiter & nihilominus verè ſub pane & vino accipi poſſint, quod etiam ipſe Iohannes Calvinus fateri coactus eſt.* Hæc Oſtorodus. Catech. Racov. major cap. 3. p. 221. *Tertia opinio* (Calviniſtarum) *non poteſt cōſiſtere, quoniā contradicentia ſunt vero corpore Chriſti verè & realiter veſci & eodem ſpiritualiter veſci.* Ex his apparet, Photinianos hoc principio Calviniano ſpiritualem corporis Chriſti manducationē veram ac realem oppugnare. Si enim contradictionem implicat, corpus Chriſti realiter præſentiâ ſpirituali præſens eſſe, ut Sadeel contendit, contradictionem etiam implicabit, corpus Chriſti ſpirituali manducatione, & tamen verè & realiter manducari. Ut enim ſe habet præſentia ſpiritualis ad corpus, ita etiam manducatio ſpiritualis. Vide D. Grawerum in Harm. Calvin. & Photin. cap. 3. th. 14. & ſeqq. 3. Rem ipſam quod attinet, circa majorem propoſitionem monendum, quod Chriſti corpus & ſanguis ſint cibus & potus ſpiritualis, non ratione eſſentiæ, quaſi mutata ſint in ſpiritualem οὐσίαν, id enim pugnaret cum veritate humanæ naturæ, ſed quadruplici potiſſimum reſpectu. Primo in oppoſitione ad cibum vulgarem & naturalem, quo corpus noſtrum alitur ad hanc vitam: Secundo ratione qualitatum, quia corpus Chriſti non eſt ψυχικὸν ſed πνευματικὸν & glorificatum: Tertio ratione effectus, quia alit ad vitam ſpiritualem, & confert beneficia ſpiritualia ac cœleſtia: Quarto ratione modi perceptionis, quod non eſt terrenus & naturalis, ſed ſpiritualis & cœleſtis. Major igitur ſic intelligenda, quòd cibus ſpiritualis non poſſit percipi ore corporis, ſcil. modo naturali, terreno & vulgari, item immediatè & abſolutè, jam verò corpus Chriſti non percipitur ore corporis modo naturali & terreno, ſed modo ſpirituali & cœleſti, & quidem mediante benedicto pane, cui eſt ſacramentaliter unitum. 4. Ut fiat tota res evidentior, amoliendæ erunt ambiguitates omnis confuſionis fontes. Si per ſpiritualem manducationem intelligitur ea, de qua Chriſtus agit Joh. 6. quæ conſiſtit in ſalutari participatione beneficiorum precioſo Chriſti corpore & ſanguine nobis partorum per fidem, tunc dicimus, quòd hæc ſpiritualis manducatio tanquam fructus & finis cœnæ, accuratè diſtinguenda ſit à ſacramentali manducatione, quæ ad eſſentiam ſacræ cœnæ pertinet, & fit ab omnibus hujus convivii cœleſtis hoſpitibus, cùm prior tantum à fidelibus & dignis fiat. Si verò ſpiritualis manducatio intelligitur ſenſu Calviniano, quòd ſcilicet corpus Chriſti ſecundùm eſſentiam ſit & maneat in cœlo, quàm longiſſimè remotum ab ore ſumentis Sacramentum, & tantùm ſuâ vi ſeu occultâ applicatione bonorum per paſſionem partorum in terram penetret, ut hac ratione effectum ſuorum meritorum, non autem ſeipſum cordi humano Chriſtus communicet, quòdq; os corporis tantùm panem & vinum in ſacra cœna accipiat, fides autem ὑπερβατικῶς in cœlum ſe elevet, ibidemque corpus & ſanguinem Chriſti accipiat, tunc dicimus ex verbis cœnæ demonſtrandum eſſe, quòd Chriſtus per verba *edite* & *bibite*, talem manducationem & bibitionem inſtituerit, id verò Adverſariis factu perquam erit difficile, ſiquidem de hoc figmento ne unica quidem ſyllaba in ſacris literis extat. Et quàm abſurdum eſt, fidei noſtræ tribuere hanc δύναμιν aſcendendi in cœlum, ibidemque Chriſtum quærendi: Contra verò magno conatu hanc potentiam CHRISTO adimere, quòd omni vi ſuâ non poſſit corpus ſuum in cœna nobis præſens ſiſtere. Chriſtus non nudum panem manducare, atque interim fide in cœlum ſubvolare, in verbis inſtitutionis jubet, ſed id quod diſcipulis manducandum exhibet, etiam corpus ſuum, verbis Sole meridiano clarioribus teſtatur. Denique ſi per ſpiritualem manducationem hoc intelligitur, quòd Chriſtus juxta ſuam ordinationem modo arcano, cœleſti, ſupernaturali, ineffabili, nobiſque inexplicabili, corp' ſuum verè præſens mediante benedicto pane, manducandum, hoc eſt, ore ſumendum nobis porrigat, tunc dicimus ſacramentalem manducationem hoc ſenſu & reſpectu verè eſſe ſpiritualem, quia non fit modo naturali, quo alii naturales & vulgares cibi accipiuntur, ſed myſtico, hyperphyſico & ſpirituali modo. Quibus igitur reſpectibus corpus Chriſti dicitur cibus ſpiritualis, iiſdem etiam reſpectibus oralis manducatio corporis Chriſti dicitur manducatio ſpiritualis, videlicet primò reſpectu oppoſitionis, opponitur enim eſui communi ac vulgari, quæ fit propter nutritionem corporis ad hanc vitam: ſecundò reſpectu glorificationis, quia corpus Chriſti manducationis hujus objectum, eſt ipſius λόγου glorificatum corpus: Te[illegible] reſpectu operationis, quod enim ita ed[illegible], alit vitam ſpiritualem: denique ration[illegible] modi. Ut enim unio ſacramentalis non e[illegible] terrena, ſed myſtica, ſpiritualis & ſupernaturalis:

Digitized by Google

ita quoque manducatio ſacramentalis non eſt terrena, ſed myſtica, ſpiritualis & ſupernaturalis, Viciſſim ut corpus Chriſti licet ſit & dicatur cibus ſpiritualis, tamen eſt & manet verum & propriè dictum corpus ſine omni figura ac tropo: Ita manducatio ſacramentalis corporis Chriſti, licet ſit & dicatur ſpiritualis, tamen eſt & manet vera & propriè dicta manducatio ſine omni figura ac tropo. 5. Quando Cyrillus & alii ex veteribus corpus Chriſti in cœna nobis exhiberi dicunt *corporaliter*, Hilarius *naturaliter*, tunc reſpectus habetur ad ſubjectum præſentiæ, quod eſt verum & naturale Chriſti corpus, atq; ad organum receptionis, quod eſt os corporis, nequaquam verò ad receptionis modum, qui non eſt corporeus, naturalis ac quantitativus: Viciſſim quando ſpiritualiter illud nobis exhiberi dicunt, non reſpiciunt ad ſubjectum præſentiæ, quaſi ſolùm ſpiritu ſuo Chriſtus in cœna præſens ſit, neque ad organum receptionis quaſi ſolo Spiritu noſtro ſive fide illud recipiamus, ſed ad receptionis modum, & hac ratione excludunt omnes Capernaiticas cogitationes de craſſa, locali, carnali & naturali præſentia, ſicut conceptio & nativitas Chriſti ratione ſubjecti dicitur ſubſtantialis & corporalis: Ratione verò modi ſupernaturalis & ſpiritualis. Perpetuo igitur in hoc myſterio diſtinguendum inter inſtrumentum receptionis & inter modum receptionis. ὄργανον ληπτικὸν eſt naturale & corporeum, ſed modus receptionis non eſt naturalis neque corporeus, inde Sacramentalis manducatio dicitur oralis, ratione inſtrumenti, ex eo verò inferri nequit, quòd fiat modo aliquo hujus ſeculi, ut ex antea dictis luculentè apparet. Rectè Sadeel de ſpir. mand. pag. 11. & 47. *Quicquid eſt myſticum, idem eſt ὑπερφυσικὸν & ſupernaturale & ſupra naturam.* Subſumo. Unio Sacramentalis eſt myſtica. Ergo non naturalis ſed ſupernaturalis. 6. Quare cibum ſpiritualem non niſi ſpiritu ſive ore fidei accipi poſſe, eſt petitio principii, quia verba inſtitutionis clariſſimè atteſtantur, corpus Chriſti, quod eſt cibus ſpiritualis hominis regenerati, mediante benedicto pane in ſacra Cœna manducari, ac ſanguinem ipſius, qui eſt potus ſpiritualis hominis regenerati mediante benedicto vino in ſacra Cœna bibi.

7. Per oralem manducationem introducitur ſeparatio corporis & ſanguinis Chriſti.

185. 7. *Si corpus Chriſti manducaretur mediante pane, & ſanguis ejus biberetur mediante vino, introduceretur ſeparatio corporis & ſanguinis Chriſti. Conſequens eſt abſurdum.* Ergò. Reſpond. 1. Ergonè anguſtâ rationis humanæ decempedâ immenſos religionis noſtræ agros emetiri conabimur? Myſteria ideò ſunt & dicuntur myſteria, quia captum ingenii humani excedunt. 2. Nequaquam ſeparationem vel divulſionem aliquam corporis & ſanguinis Chriſti introducimus, ſed ex verbis inſtitutionis aſſerimus diſtinctè ſub pane corpus; ſub vino ſanguinem Chriſti dari, modum omnipotentiæ divinæ relinquimus. 3. Explicant nobis Adverſarii, quomodo humana natura finita infinitæ ὑποστάσεως λόγου particeps ſit facta, quomodo Chriſtus ſecundùm humanam naturam in ſummam ſublimitatem dextræ Dei evectus ſit, & ex nobis audiat, quomodo diſtinctè ſub pane corpus manducandum & ſub vino ſanguinem bibendum in ſublimi myſterio Chriſtus exhibeat. 4. Si corpus Chriſti phyſicè, naturaliter & localiter diſpenſaretur in ſacra Cœna, per omnia procederet hæc collectio adverſariorum. Quia verò præſentia, diſpenſatio & manducatio non eſt phyſica, naturalis ac localis pro ratione proprietatis corporis phyſici & naturalis, ſed myſtica, hoc eſt, quæ neque intelligitur neque ſentitur, ſed ſupra naturæ regulas, quia corpus Dei eſt cum verbo perſonaliter unitum, ideo ratio conſequentiæ vana eſt ac nulla. Etſi igitur vera & realis præſentia atque exhibitio corporis & ſanguinis Chriſti, in Cœna non fit naturali quadam ſeparata ratione, non tamen propterea ſequitur, nihil aliud quàm repræſentationem corporis & ſanguinis fieri, ſive nuda tantùm ſigna corporis in mortem traditi & ſanguinis effuſi nobis exhiberi, poteſt enim Deus pro infinita ſua ſapientia & potentia noviſſe tertium modum nobis ignotum, cùm quisquis in verbis Teſtamenti ipſius credere noluerit, is etiam gratiâ hujus myſterii privabitur. Refut. Orthod. conſenſ. p. 118. Cùm adverſarii ingenuè fateantur, ſe de corpore Chriſti non poſſe aliter, quàm pro modo veri & naturalis corporis ſecundùm proprietates humanæ naturæ, & formam viſibilis carnis cogitare, non mirum eſt, quòd in hoc myſterio ſeparationem carnalem corporis à ſanguine Chriſti imaginentur, quam nos apertè damnamus, quoniam hoc myſterium non carnale ſed ſpirituale eſt, imò ſi carnale eſſet, quod videri, palpari & externo ſenſu, palato & ore guſtari poſſet, myſterium non eſſet. Quâpropter cùm myſterium ſit ſpirituale & modus præſentiæ ſpiritualis, ſupernaturalis & cœleſtis, nulla fingenda eſt corporis à ſanguine & ſanguinis a corpore carnalis ſeparatio, ſed juxta voluntatem & verba Teſtamenti Chriſti eſt eorundem vera & realis diſpenſatio, quam ſola fides in verbo capit, quæ Deo nullum modum præſcribit. Ibid. pag. 389. & 390. 5. Oſtendimus ſuperius §. 51. membro. 2. diſtinguendam eſſe unionem ſacramentalem, naturalem ac perſonalem. Quod Chriſti corpus non eſt ſine ſanguine, id pertinet ad unionem naturalem. Quod Chriſti corpus non eſt ſine divinitate τοῦ λόγου, id pertinet ad unionem perſonalem. Quod Chriſti corpus mediante benedicto pane in ſacra cœna manducandum datur, & ſanguis ejus mediante benedicto vino in ſacra cœna bibitur, id pertinet ad unionem ſacramentalem. Quando Adverſarii hæc confundunt, in caſtra Pontificiorum concomitantiæ Patronorum tranſeunt & multis difficultatibus ſeſe involvunt. Si n. propterea corpus non poteſt diſtinctè mediãte benedicto pane dari manducandũ, & ſanguis nõ poteſt diſtinctè mediante benedicto vino bibendus dari, quia inter corpus & ſanguinem intercedit unio naturalis, utique etiam Chriſti divinitas manducato pane & corpore Chriſti manducabitur, quia inter divinitatem, & corpus Chriſti intercedit unio perſonalis: Chriſto in carne patiente, patietur etiam divinitas, quia inter carnem & divinitatem eſt unio perſonalis.

8. Omnis promiſſio accipitur fide.

186. 8. *Omnis promiſſio accipitur fide. Corpus & ſanguis Chriſti offeruntur in ſacra cœna verbo promiſſionis, Edite, hoc eſt corpus meum, Bibite, hoc eſt ſanguis meus. Ergo non niſi fide accipiuntur.* Reſp. 1. Monuimus ſuperius §. 277. membro 8. verba, *Edite, hoc eſt corpus meũ, Bibite, hoc eſt ſanguis meus,* propriè & accuratè loquendo non eſſe verba promiſſionis, ſed verba mandati, ordinationis, inſtitutionis ac diſpoſitionis divinæ, Chriſtus enim nequaquam dicit, ſi verâ fide manducaveritis, mediante benedicto pane corpus meum manducabitis, ſed abſolutè & ſimpliciter pronunciat,

Edite,

Edite, hoc eſt corpus meum, Bibite, hoc eſt ſanguis meus, hoc eſt, inſtituit ſanctiſſimum Teſtamentum & Sacramentum, in quo mediante benedicto pane verum ipſius corpus, & mediante benedicto vino, verus ipſius ſanguis omnibus benedictum panem manducantibus & benedictum vinum bibentibus diſtribuatur, ad confirmandas & obſignandas promiſſiones Evangelicas de remiſſione peccatorum, & reliquis beneficiis, traditione hujus corporis in mortem & effuſione hujus ſanguinis in ara crucis nobis partis. Ergo verba illa cœnæ ſubſtantialia, *Edite, hoc eſt corpus meum, Bibite, hoc eſt ſanguis meus*, ſunt verba Teſtamenti & Sacramenti, non autem verba promiſſionis, ac Sacramentalis manducatio corporis & bibitio ſanguinis Chriſti non eſt ſummum illud beneficium in verbo Evangelii credentibus oblatum, ſed beneficii illius ſignaculum, quo promiſſiones Evangelicæ credentib' obſignentur & confirmentur. 2. Deinde Chemnitius diſtinguit inter promiſſionem & rem promiſſam. Promiſſio accipitur fide, res promiſſa ſæpè etiam corpore ſeu corporali inſtrumento accipitur, ut ſanatio, panis quotidianus &c. Promiſſio Spiritus ſancti fide ab Apoſtolis fuit accepta, interim verum manet, quod Spiritus ſanctus in ſpecie linguarum ignearum ſederit ſuper Apoſtolos Actor. 2. v. 3. 3. Ad ſolidam igitur argumenti explicationem obſervanda eſt hæc diſtinctio. Verbo promiſſionis aut intelligitur ipſa ordinatio Chriſti & ſacræ cœnæ inſtitutio, ac tum ſignificatio eſt Catacbriſtica, aliter etiam vox promiſſionis accipitur in majore, aliter in minore: aut verbum promiſſionis accipitur ſtrictè, ac tum diſtinguendum eſt inter ſubſtantiam cœnæ & ejus fructum. Ad ſubſtantiam cœnę pertinent panis & vinum, corpus & ſanguis Chriſti eorumvè manducatio ac bibitio Sacramentalis: ad fructum applicatio beneficiorum Chriſti, hoc eſt, manducatio & bibitio ſpiritualis. Promiſſio reſpicit fidem ſeu fructum propter quem ſacra cœna eſt inſtituta: Corpus verò & ſanguis Chriſti quatenus illud mediante benedicto pane manducandum, hic verò mediante benedicto vino bibendus datur, non pertinent ad fructum cœnæ, ſed ad ipſam ſubſtantiam. Hactenus ergò neganda aſſumtio, quia corpus & ſanguis Chriſti propriè loquendo non offeruntur verbo promiſſionis, ſed verbo inſtitutionis, ordinationis ac diſpoſitionis Chriſti. 4. Quidam novo ſchemate idem argumentum induunt. *Nulla eſt alia communicatio corporis & ſanguinis Chriſti in cœna, quam in promiſſionibus Evangelii. Atqui promiſſiones Evangelicæ ſaltem ſpiritualem corporis & ſanguinis Chriſti communicationem ſolâ fide acceptandã proponunt. Ergò non eſt alia communicatio corporis & ſanguinis Chriſti in cœna, quam ſpiritualis ſolâ fide acceptanda.* Sed præter ambiguitatem in phraſi ſpiritualis communicationis ſuperiùs expoſitam latet etiam ambiguitas in verbo Evangelii. Etenim ſi per Evangelium intelliguntur promiſſiones Evangelicæ propriè ſic dictæ, in quibus remiſſio peccatorum, juſtitia, donatio Spiritus ſancti, inhabitatio Chriſti & vita æterna verè credentibus offeruntur, tunc concedimus has promiſſiones & hæc bona cœleſtia in verbo Evangelii oblata, non niſi fide accipi. Sed ſi per Evangelium in genere intelligitur quicquid in hiſtoria Evangelica novi Teſtamenti à Chriſto inſtitutum, ad obſignandas & confirmandas promiſſiones Evangelicas propriè ſic dictas, tunc dicimus Sacramentalem manducationem corporis, & bibitionem ſanguinis Chriſti non poſſe à verbo Evangelii excludi, cùm ſit ſigillum promiſſionum Evangelicarum. Placuit enim Chriſto non nudo pane & vino, ſed ipſius corporis & ſanguinis ſui κοινωνία Evangelicas promiſſiones nobis obſignare, & hac ratione aliquod beneficium Evangelii videlicet Sacramentalis κοινωνία corporis & ſanguinis Chriſti non recipitur fide ſed ore.

187. 9. *Quicquid intrat in os, in ventrem vadit & in ſeceſſum emittitur* Matth. 15. v. 17. *Atqui tale quid de corpore & ſanguine Chriſti cogitare nefas.* Reſp. 1. Chriſtus de externis, corporalibus ac naturalibus cibis loquitur, quos per ſeceſſum ejici pronunciat uſitato ſcil. naturę ordine, at corpus & ſanguis Chriſti ſunt cibus & potus ſpiritualis, non ad hanc vitam, ſed ſpiritualem ac cœleſtem nos nutriens. 2. Ecquis verò dicere audeat, vel ſi audeat, unde probabit Chriſtum, qui eſt DEI VIRTUS ET SAPIENTIA 1. Cor. 1. verſ. 24. vel non noviſſe modum, vel non poſſe efficere, ut corpus & ſanguis ipſius in ſacra cœna manducetur ac bibatur alia ſupernaturali ac cœleſti ratione? 3. Adde quòd pronunciatum Chriſti ne quidem de naturalibus cibis ſit univerſaliter accipiendum. Lombardus quidem 2. ſent. diſt. 3. lit. N. & O. *negat alimentum verè in ſubſtantiam nutriti converti*, potius tamen cum Thoma p. 1. q. 119. art. 1. Scoto 4. ſent. diſt. 44. q. 1. atque aliis Philoſophis ac Medicis aſſerendum, alimentum reverâ converti in ſubſtantiam nutriti, quod docet Ariſtot. 1. de generatione & corrupt. cap. 5. & probari poteſt hoc argumento. Major quantitas naturaliter acquiritur vel extenſione vel affuſione novæ materiæ. Sed non extenditur tantum quod nutritur & augmentatur, aliàs rareficeret. Ergo apponitur ei nova materia, quæ neceſſariò ſpeciem nutriti induit. Senſus ergo verborum Chriſti non eſt, omne omninò ac totum quod aſſumitur, in ſeceſſum emitti, *ſed aliquid ex omni quod aſſumitur*, explicante Lyrano.

9. Quicquid in os intrat, in ventrem abit.

188. 10. *Oralis manducatio planè eſt inutilis. Pii enim jam ante corpus & ſanguinem Chriſti fide participarunt, quod ad ſalutem illis ſufficit. Impiis verò manducatio illa ad judicium cedit.* Reſp. Argumentum ab inutili petitum expoſuimus ſuperius §. 108. Argumentum ab abſurdo eidem cognatũ expoſuimus. §. 88. Hoc loco breviter monemus. 1. Hac methodo totam ſacræ cœnæ inſtitutionem facilimè everti poſſe. Si enim pii ideo non opus habent Sacramentali manducatione & bibitione, quia ſpiritualis manducatio & bibitio ad ſalutem ipſis ſufficit. Ergo fruſtra inſtituit Chriſtus ſacram coenam, ergo nec panis & vini perceptione in ſacra coena indigebunt. 2. Quamvis ſpiritualis mãducatio etiam extra uſum coenæ locum habeat, & ad ſalutem ſit ſufficiens, non tamen inutilis judicanda eſt manducatio ſacramentalis, cùm ſit medium, quo fides noſtra & ſpiritualis beneficiorum Chriſti communicatio nobis offertur, exhibetur, confirmatur & obſignatur, quâ confirmatinne fidei in hac infirmitate carnis noſtræ magnopere indigemus. 3. Quòd manducatio ſacramentalis in indignis finem ſuum proprium non aſſequitur, ſed ad judicium illis cedit, id fit propter indignorum impoenitentiam atque ἀπιστίαν, ideoque per accidens, neque ob id deſinit in

10. Oralis manducatio planè eſt inutilis.

ſe

Digitized by Google

ſe ac per ſe eſſe medium fidei confirmandæ, licet hunc fructum & effectum in ſolis credentibus aſſequatur. Reliqua Adverſariorum argumenta, vel manifeſtè petunt principium, vel ex abſurditate rationis humanæ apparente petita ſunt, ideoque nullum verè pio negotium faceſſere poſſunt, qui verè credit Chriſtum, *eſſe omnipotentem in factis, veracem in promiſſis, omniſapientem in ſuis inſtitutis.*

189. Ex Patribus hæc potiſſimùm urgent, quòd jubeant *manducare corde & ſpiritualiter*, quòd cibum Euchariſticum appellent *cibum mentis non ventris*, quòd verba illa præfationis Euchariſticæ *ſurſum corda* à vetuſtiſſima Eccleſia fuerint uſurpata, teſte B. Rhenano in præfat. ad libr. Tertull. de coron. milit. p. 436. quòd *fide ſacra Symbola intueri* jubeant. Reſp. 1. In ſcriptis Patrum accuratè diſtinguendum, ubi de eſſentia vel ſalutari fructu cœnæ tractent. Sacramentalis manducatio ad eſſentiam, ſpiritualis ad fructum cœnæ pertinet. 2. Quando cibus Euchariſticus vocatur *cibus mentis non ventris*, haudquaquam excluditur ſacramentalis manducatio, ſed opponitur hoc furori Capernaitarum atque omnibus terrenis cogitationibus de carnali & naturali manducatione. Commendatur inſuper hoc ipſo ſpiritualis & ſalutaris illa manducatio, quæ uſum hujus Sacramenti reſpicit, & ſine qua ſacramentalis nihil prodeſt. 3. Phraſis illa *ſurſum corda*, non negat corpus Chriſti in ſacra cœna, quæ in Eccleſia in his terris celebratur, eſſe præſens, nec jubet fidem noſtram ab actione cœnæ avertere, atque in cœlum evolare, & ibi corpus Chriſti quærere, cùm in Canone Niceno, in quo phraſis illa extat, *Agnus Dei in menſa Dominica dicatur προκείμενος*, ſed jubet mentes à terrenis & carnalibus cogitationibus abductas ad Deum elevare, atque hanc cœnam, *hanc menſam non graculorum ſed aquilarum* (ut Chryſoſt. loquitur) ab omnibus profanis & vulgaribus conviviis diſcernit. Sic etiam particula *ſurſum*, non de loci, ſed myſterii cœleſtis omnem captum humanum tranſcendentis ſublimitate, deque majeſtatis divinæ celſitudine omnis localitatis experte eſt accipienda, ut oſtendimus ſuperius §. 113. 4. Quando Canon Nicenus & alii ex Veteribus *fide ſacra ſymbola intuenda* eſſe dicunt, nequaquam illud opponunt Sacramentali corporis Chriſti manducationi & ſanguinis bibitioni ab ipſo Chriſto inſtitutæ, ſed docent hoc myſterium non ratione humana, ſed fide ac ſpiritualiter intuendum eſſe, *tùm animalis homo nō percipiat ea, quæ ſunt Spiritus Dei.* 1. Cor. 2. v. 14. ac proinde religionis noſtræ myſteria omnem rationis humanæ captum longiſſimè excedentia fide æſtimanda non ratione diſcutienda eſſe. Hæc autem fides veram, realem & ſubſtantialem corporis & ſanguinis Chriſti præſentiam, ut & ſacramentalem corporis manducationem & ſanguinis bibitionem nequaquam excludit, ſed potius grato corde agnoſcit, cùm vera fides verbis Chriſti unicè & fortiter inhæreat. Cyprian. ſerm. de cœna p. 450. *Carnalis ſenſus non penetrat ad intellectum tantæ profunditatis niſi fides accedat.*

Neo-Photinianorū ſententia. 190. Iiſdem ferè argumentis utuntur Neo-Photiniani, qui nec oralem nec ſpiritualem corporis Chriſti manducationem & ſanguinis Chriſti bibitionem in cœna agnoſcunt, hiſce potiſſimùm nitentes ratiunculis. 1. *Corpus hominis nec naturaliter, nec corporaliter, nec ſpiritualiter mãducari poteſt.* Reſp. nec unionem nec manducationem naturalem, ſed ſacramentalem ſtatuimus, ut ex ſuperioribus patere poteſt, illam verò ſacramentalem manducationem in verbis Dominicæ inſtitutionis fundatam qui ἀδύνατον exiſtimat, divinæ potentiæ protervè obloquitur. 2. *Summum flagitium eſt & abominabile facinus comedere hominis, tanti præſertim benefactoris corpus.* Reſp. Capernaiticam lanienam impugnant, à qua toto pectore abhorremus. Sacramentalis manducatio à Chriſto inſtituta tantum diſtat à Capernaitica laniena, quantum diſtat à Neo-Photinianorum blaſphemiis cœleſtis orthodoxia. 3. *Manducatio oralis nihil prodeſſet, ſiquidem nihil operaretur.* Reſp. ſanè oralis manducatio ſine ſpirituali nihil prodeſt, ex eo autem non poteſt inferri, quod non ſit à Chriſto inſtituta. 4. *Manducatio illa pugnat cum reliquis fidei articulis tum aſcenſione & Natura corporis.* Sed hac de re in ſuperioribus latè fuit dictum. Vides tela Photinianorum pleraque deprompta eſſe ex pharetra Calvinianorum.

CAP. XVII.

De Repoſitione Sacramentali.

191. Tres actus Sacramentales, videlicet externorum ſymbolorum, panis & vini conſecratio ſeu benedictio, benedictorum diſtributio, & diſtributorum manducatio ac bibitio in ipſa cœnæ Dominicæ inſtitutione exprimuntur, ſed Pontificii illis nequaquam ſunt contenti, cùm præter illos panis conſecrati repoſitionem, circumgeſtationem & adorationem introduxerint. Repoſitioni opponimus hæc fundamenta. *Argumenta contra repoſitionem panis Euchariſtici.* 1. Quod pugnat cum primæva ſacræ cœnæ inſtitutione. *1. Pugnat cum Chriſti inſtitutione.* Chriſtus in prima cœna panem accepit, benedixit, ac ſtatim diſcipulis manducandum dedit, nequaquam verò repoſuit vel reponendum dedit, ſed in ipſa diſtributione dixit: *Accipite, manducate, hoc eſt corpus meum*, nec mora temporis longior inter conſecrationem & diſtributionem & manducationem interceſſit, ſed conſecrationem immediatè ſecuta eſt diſtributio, diſtributionem manducatio. Quare ſi juxta Chriſti inſtitutionem ſacra cœna adminiſtranda eſt, quod fieri debere nemo inficias ire poterit, utique conſecrationem immediatè debet ſequi diſtributio, diſtributionem manducatio. *Exceptiones Bellarmini.* Bellarm. lib. 4. de Euchariſt. c. 2. §. ex his ſolvitur, reſpondet dupliciter: Primò negando, quòd aſſervatio in pixide, geſtatio & adoratio ullo modo repugnent divinæ inſtitutioni, *Dominus enim juſſit panem benedici & manducari, ſed non juſſit continuò poſt benedictionem manducari, præſertim totum & ab omnibus, unde non repugnat inſtitutioni dilatio manducationis, modò ad eum finem benedictio ſeu conſecratio ordinetur. Atqui hoc facit Eccleſia, ſemper enim conſecrat Euchariſtiam in ordine ad manducationem, ſed conſervat aliquam partem Sacramenti, non ut non manducetur, ſed ut tempore opportuno mãducetur, nimirum ut deferatur ad ægrotos, quandocunque neceſſe fuerit.* Reſp. Quæcunque Chriſtus in prima ſacræ cœnæ adminiſtratione immediato & indivulſo nexu conjunxit, ea & nos in adminiſtratione cœnæ nequaquam temporis tractu ſeparemus, ſed conjungamus propter evidens mandatum, *Hoc facite.* ** Ne quidem humanæ ll. permittunt, ut Teſtamentum aliter quàm continuo actu conficiatur l. heredes §. fin. ff. qui Teſt. facere poſſunt. l. hac conſultiſſima C. de Teſtam.

Teſtam. l. cùm antiquitas eod. annon multò magis in divinis reb. id obſervabim⁹, ut juxta Chriſti inſtitutionem & exemplū continuo actu ſacrum illud teſtamentū celebretur, omniaq; ordine ac decenter peragantur?) ** Atqui Chriſtus in prima S. cœnæ adminiſtratione immediato & indivulſo nexu conjunxit, conſecrationem & diſtributionem ad λῆψιν. Ergo & nos in adminiſtratione cœnæ eadem conjungere oportet, modò velimus obſequi mandato ipſius, *hoc facite*. Actus Sacramentales ſunt invicem ſubordinati, ut prior ſequentem reſpiciat, & ſequens ex priore dependeat. Conſecratio reſpicit diſtributionem, ideo enim panis conſecratur ut diſtribuatur. Diſtributio reſpicit manducationem & bibitionem, ideò enim diſtribuitur panis conſecratus ut manducetur, vinum conſecratum ut bibatur. Pugnat igitur cum inſtitutione Dominica, & eſſentialem actuum Sacramentalium ſubordinationem tollit, ſi actus illi, quos Chriſtus immediatè conjunxit, divellantur ac ſeparentur. Ex verbis inſtitutionis ſacra cœna ſic definitur, quòd ſit actio ſacra ab ipſo Chriſto inſtituta, in qua mediante benedicto pane corpus, & mediante benedicto vino ſanguis Chriſti accipiuntur. Atqui repoſitio non eſt actio à Chriſto inſtituta, nec continetur in verbis definitionis ex ipſa inſtitutione Dominica petitæ. Ergò non debet habere locum in adminiſtratione cœnæ. Chriſtus inſtituit duntaxat benedictionem, diſtributionem & ſumtionem, per repoſitionem aliud ac plus fit, quàm Chriſtus inſtituit. An propter ægrotos neceſſaria ſit panis conſecrati repoſitio, videbimus ſuo loco. Quia verò in Eccleſiis Pontificiis finis conſecrationis & repoſitionis nō ſemper eſt manducatio, ideo addit Bellarm. 2. *Si quis legitimus Sacerdos exiſtens Euchariſtiam conſecraret, iis ſervatis quæ ad Sacramenti eſſentiam requiruntur, non tamen in ordine ad manducationem, ſed ad quemvis alium finem, is quidem malè faceret, tamen verum Sacramentum conficeret & perſeveraret Sacramentum illud, quamdiu ſpecies illæ perſeverarent. Ratio eſt, quia inſtitutio Domini non complectitur ſolùm eſſentiam Sacramenti hujus, ſed etiam Sacramenti uſum. Benedictio enim ſeu conſecratio ad Sacramentum faciendum pertinent, diſtributio & manducatio ad uſum. Porrò res non pendet quoad eſſe ſuum ab uſu. Sicut ergo ſi quis faciat ſedem cujus ſedendo uſus eſt, & tamen nemo unquam ibi ſedeat, non propterea deſinit eſſe ſedes, imò etiamſi quis faciat ſedem non ut ibi ſedeatur, ſed ut eu ſpectaculo exhibeatur; adhuc erit veriſſima ſedes: Sic etiam ſacroſanctum Sacramentū non deſinit eſſe Sacramentum, licet nemo illo utatur ad id, ad quod eſt inſtitutum.* Reſp. Fundamentum hujus exceptionis eſt tranſſubſtantiatio, quam fingunt fieri vi verborum, *Hoc eſt enim corpus meum*, à Sacerdote characterem habente prolatorum, qui ex pane conficiat corpus Chriſti, ſicut ſcriniarius ex ligno conficit ſedile, ſi vel maximè non fiat id quod Chriſtus fieri præcepit. Nos autem ex verbis inſtitutionis colligimus, eſſentiam ſacræ cœnæ, uti etiam aliorum Sacramentorum, in actione conſiſtere, proinde ubi omittitur actio à Chriſto inſtituta, ibi non habet locum ſacra cœna. Chriſtus benedixit, diſtribuit ac dixit, *Hoc facite*. Ergò ſi volumus juxta Chriſti inſtitutionem adminiſtrare cœnam, debemus hoc ipſum facere, quod Chriſtus fecit, videlicet externa ſymbola conſecrare, & ad manducandum ac bibendum diſtribuere. Repetenda hoc loco argumenta omnia, quibus ſuo loco evicimus Sacramentorum genus eſſe actionem, ac proinde eſſentiam eorum in actione conſiſtere. Quare ubi ceſſat actio ſacramentalis, ibi deſinit eſſe Sacramentum. Notandum verò quòd duplex ſit Sacramenti uſus, Sacramentalis & ſpiritualis. Uſus ſacramentalis ad eſſentiam; ſpiritualis ad finem & fructum Sacramenti pertinet. De uſu ſpirituali rectè dicitur, quòd eſſe Sacramenti ab eo minimè pendeat, ſed de uſu ſacramentali id minimè concedi poteſt, cùm verbo inſtitutionis ad eſſentiam Sacramenti requiratur, quæ omnia ex ſequentibus erunt clariora.

2. Pugnat cum Apoſtolorum exemplo.

192. Repoſitioni 2. opponimus, quòd repugnet exemplo Apoſtolorum. Illi enim panem conſecratum à Chriſto acceptum non recluſerunt, aut repoſuerunt, ſed continuo manducarunt, id quod ex eo apparet, quia non ſolùm probabile eſt, ipſos Magiſtri ſui à quo audierant, *accipite, manducate*, præcepto obſequentes fuiſſe, ſed etiam Marc. c. 14. v. 24. expreſſè teſtatur, quòd ex poculo Euchariſtico *omnes biberint*, idipſum etiam de priore parte cœnæ accipiendum, quòd ſcil. panem benedictum omnes acceperint & manducarint. Quare ſi juxta Apoſtolorum exemplum ſacra cœna celebranda eſt, panis conſecratus non reponendus vel recludendus, ſed ſumendus & manducandus eſt, ac vinū conſecratum non reponendum ſed bibendum.

3. Pugnat cum praxi primitivæ Eccleſia.

3. Quod repugnet praxi primitivæ Eccleſiæ. Colligitur enim ex Actis Apoſtolicis & priore epiſtola ad Corinth. fideles in primitiva Apoſtolica Eccleſia juxta Chriſti inſtitutionē hoc modo celebraſſe Euchariſtiam, ut externa elementa panem & vinū conſecrarent, & conſecrationi manducationem ac bibitionem immediatè conjungerent, 1. Cor. 10. v. 20. *Non poteſtis calicem Domini bibere & calicem Dæmoniorum*. v. 21. *Non pōteſtis menſæ Domini & menſæ Dæmoniorum participes eſſe*. 1. Cor. 11. v. 26. *Quoties ex hoc pane manducaveritis, & ex hoc calice biberitis, mortē Domini annunciabitis*, v. 28. *probet ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice illo bibat*. Quare ſi juxta formam Eccleſię Apoſtolicæ S. cœna celebranda eſt, uno eodemq; tempore conſecratio, diſtributio & ſumtio fieri deberet.

4. Pugnat cum aſſertione Apoſtolica.
1. Cor. 10. v. 16.

4. Quod repugnet aſſertioni Apoſtolicę 1. Cor. 10. v. 16. *Poculum quod benedicimus, eſt communicatio ſanguinis Chriſti; panis, quē frangimus, eſt communicatio corporis Chriſti*, ubi Paulus panem non ſimpliciter vocat corpus Chriſti ejuſque *κοινωνίαν*, ſed addit, panis *quem frangimus*, ut appareat, eum non de ſolo pane loqui, ſed de illius etiam fractione ſive diſtributione, & ei correſpondēte manducatione. Panis enim quem frangimus, & poculum cui benedicimus, idem eſt, quod panis fractio ſeu diſtributio & manducatio & vini benedictio, eandemque ſecuta diſtributio & bibitio ex poculo. Ergo participatio corporis Chriſti aſcribitur pani non ratione ſubſtantiæ, nec ſolius benedictionis reſpectu, ſed ratione etiam fractionis, id eſt, diſtributionis & ſumtionis à Chriſto inſtitutæ. Luth. tom. 1. Jen. p. 215. *Panis quem frangimus, eſt communicatio corporis Chriſti, id eſt, quando panem diſtribuimus & comedimus, tunc accipimus & comedimus non nudum panem, ſed etiā corpus Chriſti.*

5. Multis laborat incommodis.

5. Quod multis cōflictetur incommodis, fit enim repoſitio hoc fine, ut panis in proceſſione circumgeſtetur & adoretur, cum tamē cōſecratio panis juxta inſtitutionē primævā tantū ob manducationē fieri debeat. Pręterea per hāc repoſitionē occaſio datur diviſioni

ſioni unius ejuſdemque myſterii quam Gelaſius Pontifex c. comperimus diſt. 2. de conſecr. *ſacrilegam* vocat, cùm ſolus panis conſecratus, non autem vinum reponatur. Pugnat inſuper repoſitio eum regula ex verbis inſtitutionis extructa. *Nihil habet rationem Sacramenti extra uſum à Christo inſtitutum.* Denique repoſitio cauſa eſt irreverentiæ cùm panis conſecratus à muribus corrodatur, fiat mucidus, aliiſque modis corrumpatur.

6. Repugnat Naturæ Sacramentorum. 6. Quod repugnet naturæ Sacramentorum quippe quorum omnium eſſentia in actione conſiſtit, ut ex inſtitutione manifeſtè apparet. Diſſimilitudo, quam hac in parte inter Baptiſmum & Eucharistiam Bellarminus lib. 4. de Euchar. cap. 3. introducere conatur, poſtea excutietur.

7. Pugnat cum typis V. T. 7. Quod repugnet typis V. Teſt. Eaod. 12. v. 10. de agno Paſchali Euchariſtiæ typo ſic præcipit Dominus: *Non relinquetis ex eo uſq; mane & relictum ex eo uſque mane in igne comburetis.* Exod. 16. v. 19. interdicitur, *ne quid ex manna uſque ad diem alterum reſervetur* (jam verò conſtat agnum Paſchalem & manna fuiſſe typos Euchariſtiæ) Levit. 7. v. 15. *Caro ſacrificii confeſſionis pacificatorum ejus in die oblationis ejus comedatur, non dimittet ex eo uſque mane.* (In ſacra cœna accipimus verum Chriſti corpus, quod in ara crucis pro peccatis noſtris oblatum, proinde panis conſecratus, cui in uſu Sacramentali corpus Chriſti unitum eſt, nequaquam reponendus vel recludendus.)

Dicta veterum contra repoſitionem. 193. Repoſitionem & aſſervationem Sacramenti ne quidem poſt Apoſtolorum tempora fuiſſe univerſæ Eccleſiæ conſuetudinem D. Chemnitius probat adductis aliquot veterum dictis. c. tribus gradibus. diſt. 2. de conſecr. citatur dictum Clementis Epiſc. Rom. Epiſt. 2. *Tanta in altario certè holocauſta offerantur, quanta populo ſufficere debeant. quod ſi remanſerint, nō reſerventur in craſtinum, ſed cum timore & tremore Clericorum diligentiá conſumantur.* (Bellarminus excipit, *hoc intelligendum eſſe exceptis partibus illis, quæ ſervandæ erant pro communione infirmorum, cùm ibidē Presbyter, Diaconus & Miniſter cum timore & tremore reliquias fragmentorum corporis Dominici cuſtodire jubeantur, ne qua putredo in ſacrario inveniatur, ne cùm negligenter agitur, portioni corporis Domini gravis inferatur injuria.* Reſp. de partibus pro cōmunione infirmorum ſervandis nulla ibi fit mentio, ſed Clerici jubentur reſidua corporis Domini, quæ in ſacrario relicta ſunt, conſumere, ex quo intelligitur per cuſtodiam non intelligi recluſionem in dies aliquot, ſed fragmentorum relictorum cum reverentia conjuncta n conſumtionem. Quicquid verò ſit de hoc Clementis teſtimonio, non multum ei tribuimus, cùm ſcripta ejus ſint ſuppoſititia, teſte Euſebio lib. 3. Hiſt. Eccleſ. cap. 35. cumque lib. 8. conſt. cap. 13. al. 20. idem Clemens jubeat *peractâ communione quod ſupereſt corporis Domini à Diaconis in Paſtophorium inferri*, id niſi de Oblationibus populi reſiduis intelligatur, cum priore decreto pugnat.

Paſtophoria veterum. Paſtophoria ſunt Ruffino lib. 2. hiſtor. Eccleſ. cap. 23. in deſcriptione templi Serapidis domus, in excelſum porrectæ, in quibus vel æditui, vel hi, quos ἁγνεύοντας appellabant, hoc eſt, qui ſe caſtificant, commanere ſoliti erant. Hieronymo in cap. vigeſ. ſecundum Eſaiæ, ſunt thalamus in quo habitat Præpoſitus templi, inde Apulejo in Metamorph. 11. lib. Paſtophori dicti. (At quis credat Chriſtianos, perpetuis perſecutionibus tum temporis obnoxios, deſtructuris ejuſmodi tunc cogitaſſe?) Bellarminus argutè lib. 4. de Sacram. Euchar. cap. 4. *Apoſtoli vas illud, in quo Sacramentum aſſervatum recondebatur, paſtophorion dixerunt, quod in eo Sacramento verè Chriſtus ſit, qui eſt verus templi Præpoſitus.* Atqui Apoſtolis ignota fuit Sacramenti recluſio, quæ ab Innocentio III. circa annum Chriſti 1215. demum introducta. Ex hiſtoria Serapionis apud Euſebium lib. 6. cap. 43. apparet. Sacerdotes in ſuis ædibus ſecum habuiſſe Euchariſtiam. Apud Chryſoſtomum Epiſt. 1. ad Innoc. milites ingrediuntur illud Sanctuarium, in quo ſanguis Domini aſſervabatur. Ergo per paſtophorion non poteſt nec debet intelligi ciborium, in quo ſeris & clavibus adhibitis ſub cuſtodia Sacramentum conſervatur, ſed vel privatæ ædes Sacerdotum vel templi Sacrarium. Origenes vel Cyrillus in Lev. cap. 7. hom. 5. *Nam & Dominus panem, quem diſcipulis dabat, & dicebat eis, accipite & manducate, non diſtulit nec ſervari juſſit in craſtinum.* (Excipit Bellarm. *Dominum non quidem juſſiſſe Euchariſtiam à ſe conſecratam differri in craſtinum, non tamen inde colligi poſſe, non debuiſſe unquam poſtea Euchariſtiam conſervari, cùm multa Dominus per ſe non juſſerit, quæ poſtea per Apoſtolos juſſit, etiam circa Sacramentum Euchariſtiæ*, teſte Auguſt. Epiſt. 118 Reſp. explicat ibidem Origines præceptum de carnibus ſacrificii laudis eodem die comedendis, ita ut non remaneat ex eis quicquam manè, illud velut typum ad ſacram Euchariſtiam accommodat, quæ iiſdem non ſervari juſſa eſt in craſtinum, ſed accipi & manducari. Quòd ſi applicatio typi ad antitypum ſibi conſtare debet, utique prohibitio aſſervationis utrobique locum habet. Eo ipſo, quod Chriſtus non præcepit aſſervari panem Euchariſticum, ſed poſt conſecrationem ſtatim manducandum diſcipulis præbuit, eo inquam ipſo aſſervari prohibuit, ſiquidem juſſit nos hoc facere quod ipſe fecit. Neque ullum Apoſtolorum mandatum vel exemplum oſtendi poteſt de repoſitione, nec ſufficit, ſi abſque ulla probatione & documento fingatur eſſe Apoſtolica traditio) Cyprian. ſerm. de Cœna Domini pag. 453. *Panis ille non recipitur, non includitur.* Hieron. in 1. Cor. 11. *poſt communionem quæcunque eis de Sacrificiis ſuperfuiſſent, illic in Eccleſia communem cibum comedentes pariter conſumebant.* Auguſt. 3. de Trinit. cap. 10. *Panis ad hoc factus in accipiendo Sacramento conſumitur.* Heſychius in Levit. lib. 2. cap. 8. explicans illud: *Quicquid reliquum fuerit de carne & panibus, igni abſumet*, indicat ſui ſeculi morem fuiſſe, ut ſi quid omnibus communicatis reliquum eſſet, incenderetur & cremaretur. *Quod nunc* (inquit) *videmus etiam ſenſibiliter in Eccleſia fieri ignique tradi quæcunque remanere contigerit inconſumta.* (Bellarmin. excipit, *id conſumi debere quod vel ob temporis diuturnitatē vel alia de cauſa per manducationem conſumi nequit.* Reſp. ſit ſanè, interim tamen ex eo intelligitur finem repoſitionis in primitiva Eccleſia fuiſſe manducationem, non autem circumgeſtationem, oſtentationem, adorationem, & huic conſuetudini igne abſumendi reliquias malè cōvenit tranſubſtantiationis dogma.) Nicephorus lib. 17. hiſtor. Eccleſ. cap. 25. Et ante eum Evagrius lib. 4. Hiſtor. cap. 35. referunt, conſuetudinem fuiſſe in Eccleſia Conſtantinopolitana, *ut cùm poſt communionem pluſculum de partibus immaculati divinique corporis reliquum eſſet, non reſervaretur, ſed ex ludo literario delecti quidā*

Google

pueri accerſerentur, qui reliquias illas ederent. Concil. Matiſcon. 2. can. 6. *Quæcunque reliquiæ ſacrificiorum poſt peractam Miſſam in ſacrario ſuperſederint, quarta vel ſexta feria innocentes ab illo cujus intereſt, ad Eccleſiam adducantur, & indicto eis jejunio eaſdem reliquias conſperſas vino percipiant* (Bellarm. regerit hoc intelligendum *de reliquiis, quæ nimium ſuperabundabant, nõ autem de iis quæ pro ægrotorum neceſſitatibus requiruntur.* At unde probatur hæc diſtinctio? Beda lib. 4. hiſtor. Eccleſ. cap. 14. de puero ægrotante loquens, quem Apoſtoli in viſione alloqui narrantur. *Expectare habes* (inquiuot) *donec Miſſa celebrantur ac viatico Dominici corporis & ſanguinis accepto, ſic infirmitate ac morte ſimul abſolutus ad æterna in cœlis gaudia ſubleveris.* Si expectare jubetur hic puer, utiq; pro ægrotis ne eo quidem tempore ſexto poſt Chriſtum ſeculo aſſervata fuit Euchariſtia. Quod feria quartâ vel ſextâ demum reliquiæ à pueris participari jubentur, in eo diſceſſum fuit paululum ab antiquiori conſuetudine, quam exponit Clemens Epiſt. 2. ubi dicit, reliquias illas eodem die à Clericis conſumendas eſſe.) Humbertus Epiſcop' Sylvæ candidæ contra Nicetam Monachum referente Caſſandro, reprehendit ritum τῶν προηγιασμένων, h. e. præſanctificatorum; apud Græcos non vetuſtiſſimos uſitatum, nam in quadrageſima reliquis quinque diebus excepto Sabbatho & Dominico non fit conſecrario, ſed ſola ex præſanctificatis, hoc eſt, ex illis quæ Dominico die conſecrata ſunt, diſtributio & ſumtio. Contra hunc morẽ inter cætera ſic ſcribit Humbert'. *Ipſum Dominũ legimus nõ imperfectam ſed perfectã commemorationẽ ſuis Diſcipulis tradidiſſe pane benedicto & mox fracto & diſtributo. Non enim benedixit tantum & reſervavit frangendum in craſtinum, nec fregit tantum & repoſuit, ſed fractum ſtatim diſtribuit. Vnde D. Alexander Martyr & Papa quintus ab Apoſtolo Petro paſſionem Domini inſerens canoni Miſſæ, ait: Hoc quotieſcunque feceritis, id eſt, benedixeritis, fregeritis & diſtribueritis, in memoriam Domini facietis, quia ſi quodlibet horum trium ſine reliquis fiat, ſi aut benedictio ſine fractione & diſtributione, aut fractio ſine benedictione & diſtributione, perfectam memoriam Chriſti non repræſentat, ſicut diſtributio nulla ſine benedictione & fractione* (Bellarminus dicit *non aſſervationem Sacramenti, ſed quod Græci ſacrificium Miſſæ ex illis præſanctificatis celebrarent, ab Humberto reprehendi.* Atqui argumenta ab inſtitutione Chriſti & conjunctione actuum Sacramentalium petita ſunt generalia, ut evidens verborum ſonus demonſtrat) Hûc etiam pertinet dictũ Bielis, qui lect. 36. in can. allegans Paſchaſii ſententiam, inquit. *Manducatio & potio hujus Sacramenti eſt uſus. Hinc & volens diſcipulos ſuos Chriſtꝰ fructus hujus Sacramenti participes fieri, poſtquam corpus ſuum conſecravit, non ſiſtebat in conſecratione, neque dedit diſcipulis ut honorificè ipſum conſervarent, ſed dedit in ſuis uſum, dicens, Accipite & manducate, & quia per uſum manducatio tranſit & conſumitur, dedit eis quoties vellent conſecrandi poteſtatem, dum addit, Hoc facite in mei commemorationem.* (Bellarminus regerit, *Bielem tribus ſermonibus celebrare circumgeſtationem corporis Domini, defendere etiam tranſſubſtantiationem, ſacrificium & adorationem Euchariſtiæ &c.* Reſp. Sufficit nobis, quod Biel agnoſcit, aſſervationem Euchariſtiæ pugnare cum verbis inſtitutionis, quamvis autem eam it & dogmata complura alia in honorem Eccleſiæ Romanæ defendat, idipſum tamen veritati minimè omnium præjudicat.)

194. Oſtendimus igitur, aſſervationem Euchariſtiæ non ſolùm deſtitui exemplo Chriſti & Apoſtolorum, ſed etiam unanimi primitivæ Eccleſiæ conſuetudine, ex quo colligitur, Eccleſias noſtras injuſtè accuſari & damnari propter non obſervatam Euchariſtiæ reſervationem. Videamus quid Adverſarii pro ea adferant. Concil. Trid. ſeſſ. 13. cap. 6. ſtatuit, *retinendum omninò ſalutarem hunc & neceſſarium morem.* can. 7. anathema pronunciat, *ſi quis dixerit, non licere Euchariſtiam in ſacrario reſervari, ſed ſtatim poſt conſecrationem aſtantibus neceſſariò diſtribuendam.* Bellarm. Concilii decretum aſſerturus lib. 4. de Euchar. cap. 1. contradictionem quandam primum nobis tribuit. *Illyricus* (inquit) *& alii contendunt, tunc ſolum panem & vinum eſſe Sacramentum, dum comeditur & bibitur, ſicut aqua Baptiſmi tunc ſolum eſt Sacramentum cum abluit: at Chemnicius ut eludat teſtimonia Patrum, docet in tota actione Cœnæ Domini Sacramentum & corpus Domini manere, id eſt, dum panis benedicitur, frangitur, diſtribuitur, & etiam dum ex ipſa cœna immediatè defertur ad ægrotos vel abſentes ut illum comedant, non ut ſervent. Quidam etiam eo uſque progreſſi ſunt, ut dicerent toto triduo poſſe ſervari Euchariſtiam propter ægrotos, & toto illo ſpacio temporis eſſe Sacramentum, & in ea reipſa manere corpus Domini, ut ex Lindano refert Claudius Sanctes repet. 4. de Euchariſt. cap. 12.* Reſp. Principalis quæſtio eſt, an panis Euchariſtiæ quando recitatione verborum inſtitutionis benedictus, ſanctificatus aut conſecratus eſt, ſtatim ſit diſtribuendus, ſumendus & manducandus in commemorationem Chriſti, an verò poſt benedictionem omiſſâ diſtributiooe, ſumtiooe & manducatione ſit repooendus, includendus, aſſervandus, circumgeſtandus, oſtentandus, & ad alios uſus accommodandus, ita ut poſt aliquot vel dies, ſeptimanas, menſes vel annos demum ſequatur ejus ſumtio & manducatio, vel etiam planè omittatur. Ab hac principali quæſtione, ad quam ex verbis inſtitutionis expedita eſt reſponſio, non patiamur peregrinis diſputationibus, de momento temporis, quo corpus Chriſti ſub pane eſſe incipiat vel deſinat & quamdiu ibi permaneat, nos dimoveri. Ioterim quia Pontificii ad ſtabiliendam repoſitionem & reliquos hujus Sacramenti abuſus, diſputaot, panem eſſe corpus Domini etiam extra uſum illum, ad quem divinitùs Euchariſtiæ inſtituta eſt, quando ſcil. non diſtribuitur, non accipitur, non maoducatur, ſed Deo pro delendis vivorum & mortuorum peccatis certis geſtibus & precibus offerri fingitur, quando aſſervatur, includitur, circumgeſtatur &c. ideò opponimus illis regulam illam veriſſimam ex ipſis inſtitutionis verbis deductam. *Nihil habet rationem Sacramenti extra uſum divinitùs inſtitutum.* Uſus autem ille rectiſſimè definitur totâ ſeu iotegra illâ actione, quæ in verbis inſtitutionis præſcribitur & mandatur. Tota enim actio Euchariſtica eſt connexa & ad totam illam actionem pertinent hæc verba. *Hoc eſt corpus meum.* De illo igitur pane, qui benedicirur, qui frangitur, ſeu diſtribuitur, qui accipitur & manducatur, de illo inquam pane Chriſtus dicit: *Hoc eſt corpus meum*: Et Paulus fracto pani tribuit, quod ſit *communicatio corporis Domini* 1. Cor. 10. v. 16. Actus Sacramentales videlicet conſecratio, fractio ſive diſtriυutio; & ſumtio videlicet manducatio

Adverſariorum de repoſitione Sacramẽti ſententia.

& bibitio ſunt invicem ſubordinati & in adminiſtratione ſacræ Cœnæ vi divinæ inſtitutionis eſſentialiter connexi, iidemque ſimul ſumti conſtituunt actionem à Chriſto in Euchariſtiæ celebratione præſcriptam, requiſitam & mandatam, quare ſi aliquis horum actuum deſit, vel illius loco ſubſtituatur alius à Chriſto non requiſitus, tum non obſervatur Chriſti inſtitutio, ac proinde non ſit legitima ſacræ Cœnæ adminiſtratio. Præſentiam igitur corporis & ſanguinis Chriſti in ſacra cœna non initio, nec medio, nec fini actionis Sacramentalis, multò minus ſoli pronunciationi verborum, *Hoc eſt corpus meum*, omnium minimè prolationi ſolius ultimæ literæ *UM* (ut quidam ex Scholaſticis nugantur) ſed toti actioni à Chriſto inſtitutæ, vel ut rectiùs loquar, ipſi inſtitutioni & ordinationi Chriſti, quæ per actionem ab ipſo præſcriptam, id eſt, conſecrationem, diſtributionem, manducationem ac bibitionem obſervatur, repetitur & quaſi renovatur, acceptam ferendam eſſe dicimus. Quamvis proindè adminiſtratio ſacræ cœnæ diverſis actibus ſive actionibus conſtet videlicet benedictione, diſtributione, manducatione & ſumtione, quæ ſimul peragi non poſſunt, nec in uno momento fieri: illæ tamen nequaquam in hac quæſtione de præſentia corporis & ſanguinis Chriſti ſunt divellendæ, cum omnes ſimul ad actionem genere unam, hoc eſt, legitimam ſacræ Cœnæ adminiſtrationem à Chriſto præſcriptam concurrant: atque ut Filius Dei in prima Cœnæ adminiſtratione nexu indiſſolubili & immediato eas conjunxit, ita quoque à nobis ſine longiori temporis intercapedine in adminiſtratione Cœnæ conjungendæ ſunt ac ſimul peragendæ. Hac de re ſic ſcribit D. Lutherus in Epiſtola ad Wolfferinum Paſt. Isleb. qui reliquum vini ac panis Euchariſtici miſcuerat cum vino ac pane priore, tom. 4. Jenenſ. Latin. fol. 586. *Sanè D. Philippus rectè ſcripſit, Sacramentum nullum eſſe extra actionem Sacramentalem, ſed vos nimis præcipitanter & abruptè definitis actionem Sacramentalem, quare efficietis, ut nullum prorſus videamini habere Sacramentum. Nam ſtet illa feſtinata præciſio actionis, ſequetur, quod poſt prolationem verborũ, quæ eſt potiſſima & principalis actio in Sacramento, nullus percipit corpus & ſanguinem Chriſti, eo quod deſierit actio. Hoc certè non vult Dn. Philippus, & generaret iſta definitio actionis infinitos ſcrupulos conſcientiarum & interminabiles quæſtiones, ſicut apud Papiſtas diſputabatur, an ſub primis, mediis, vel ultimis ſyllabis adeſſet corpus & ſanguis Chriſti, ſpectandus eſt ergo non tantum motus ipſe actionis inſtantis vel præſentis, ſed tempus quoque non Mathematica ſed Phyſica latitudine, hoc eſt, danda mora actioni huic & mora in juſta latitudine, ut dicunt ἐν πλάτει. Sic ergo definimus tempus vel actionẽ Sacramentalẽ, ut incipiat ab initio Orationis Dominicæ, & duret donec omnes communicaverint, calicem ebiberint, particulas comederint, populus dimiſſus & ab altari diſceſſum ſit. Ita tuti & liberi erimus à ſcrupulis ac ſcandalis quæſtionum interminabilium. Dn. Philippus actionem Sacramentalem definit relative ad extra, hoc eſt, contra incluſionem & circũgeſtationem Sacramenti, non dividit eam contra ſeipſam, nec definit contra ſeipſam, &c.* Idem in refutat. argument. Carolſtad. tom. 4. Jen. Germ. fol. 385. *Quæſtiones de inſtante conſecrationis excludimus, nec DEO τὸ νῦν vel tempus præſcribimus, ſed ſimpliciter acquieſcimus in hac fide, quod certò fiat, quicquid Chriſtus futurum promiſit. Non diſceptamus in quo temporis momento leproſus ſit mundatus, ad quem Chriſtus dixit, volo mundus eſto,* Matth. 8. *ſed ſufficit nos credere ipſum juxta Chriſti verbum eſſe mundatum. Ita quoque credimus filium Reguli* Johan. 4. *ſanatum eſſe juxta verbum Chriſti: Abi, filius tuus vivit, nequaquam verò ſoliciti ſumus, cui quaſi verborum ſyllabæ ſanitas accepta ſit ferenda. Lazarum verbis Chriſti reſuſcitatum credimus, otioſis rixatoribus relicta quæſtione an vi nominis Lazari, aut verbi Veni aut adverbii Foras, miraculum illud factum ſit: ita quoque de præſentia corporis & ſanguinis Chriſti certi ſumus ex verbis ejuſdem, Hoc eſt corpus meum, de momento præſentiæ parum ſoliciti ſumus.* Hæc Lutherus. Proinde in regula illa, nihil habet rationem Sacramenti extra uſum divinitùs inſtitutum, nomine uſus intelligitur tota actio Sacramentalis à Chriſto præſcripta videlicet conſecratio, diſtributio, manducatio & bibitio, hi enim actus omnes & ſinguli conſtituunt & abſolvunt uſum illum Sacramentalem, de quo regula agit, à qua ſententia nequaquam diſcedunt, qui manducationem tantùm & bibitionem requirere videntur, cùm enim manducatio & bibitio ſint ultimus eſſentialis actus, ad quem reliqui priores, conſecratio ſcil. & diſtributio certâ ratione referuntur, ideò per manducationem & bibitionem priores illos actus Sacramentales non excludunt, ſed potius includunt, atque ut Lutheri verbis rem explicemus, uſum Sacramentalem definiunt relativè ad extra, hoc eſt, contra incluſionẽ, circumgeſtationem & alios peregrinos uſus, quorum in verbis inſtitutionis nulla fit mentio, non autem dividunt eum contra ſeipſum nec definiunt ad intra, hoc eſt, non opponunt eum reliquis actibus Sacramentalibus in ipſa inſtitutione expreſſis & Sacramentalem manducationem ac bibitionem neceſſariò antecedentibus.

195. Videamus ergo quomodo Bellarminus probet, *Euchariſtiæ Sacramentum eſſe rem permanentem, & in eo corpus Domini permanenter exiſtere*, hoc eſt, panem ſuper quem pronunciata ſunt à Sacerdote conſecrante illa verba, *Hoc eſt corpus meum*, eſſe Chriſti corpus, ſi vel maximè non diſtribuatur ad manducationem, ſed aſſervetur, reponatur, includatur, circumgeſtetur, & quacunq; ratione tractetur, hic enim eſt quæſtionis ſenſus & diſputationis ſcopus. Cap. 2. lib. 4. de Euchar. provocat ad Dominicam inſtitutionem, *Verba Domini* (inquit) *Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus, prius dicta ſunt, quam fieret actio manducandi & bibendi, ergo ante illam actionem fuit corpus Domini præſens in cœna & proinde etiam Sacramentum Euchariſtiæ confectum.* Conſequentiam probat dupliciter: *Primò quia juxta Auguſt. tractat. 80. in Ioh. Accedit verbum ad Elementum & fit Sacramentum, ſed ante actionem comedendi & bibendi verbum ad Elementum acceſſit. Ergò ante actionem comedendi & bibendi factum eſt Sacramentum. Secundò verba Domini mox atque prolata fuerunt, vera fuerunt. Sed prolata ſunt ante illam actionem manducandi & bibendi. Ergo ante illam actionem.* Reſp. 1. Quemadmodum Carolſtadius referente Luthero Tom. 4. Jenenſ. Germ. fol. 384. diſputabat, Chriſtum prius dediſſe diſcipulis manducandum panem, ac diſcipulos etiam priùs manducaſſe, quam à Chriſto audirent *Hoc eſt corpus meum*, ut obtineret, corpus Chriſti non

Argumentũ pro repoſitione Euchariſtiæ.

fuiſſe

fuiſſe mediante benedicto pane, diſcipulis datum: ita Bellarminus diſputat, Chriſtum priùs dixiſſe, *Hoc eſt corpus meum*, antequam diſcipulis cibum Euchariſticum manducandum daret, ut obtineat etiam non accedente manducatione panem eſſe Chriſti corpus. Sed repetimus verba Lutheri Caroloſtadio oppoſita, quæ etiam Bellarmino opponi poſſunt. *In verbis cœnæ* (ſcribit l. d.) *quædam ſunt verba Evangeliſtarum, quibus Hiſtorica narratio continetur, utpote hæc: Accepit panem, benedixit, fregit ac dedit diſcipulis dicens, quædam verò ſunt Chriſti verba, quæ ſcil. ipſe in inſtitutione & adminiſtratione cœnæ protulit, videlicet hæc: Accipite, comedite, hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur, Bibite, hoc eſt ſanguis meus, qui pro vobis effunditur in remiſſionem peccatorum, hoc facite in mei commemorationem. Ex verbis Evangeliſtarum manifeſtè colligitur, Chriſtum dicendo dediſſe & dando dixiſſe, hoc eſt corpus meum, ita ut diſtributio panis Euchariſtici facta ſit unà cum prolatione verborum Hoc eſt corpus meum, Chriſtus enim panem primo in manus ſuas accipit, benedicit & gratias agit, poſtea frangit, ac tum demum diſtribuit dicens: Accipite, comedite, hoc eſt corpus meum. Ergò in ipſa diſtributione panis ſe corpus ſuum manducandum ipſis dare dixit, ſiquidem per participium dicens diſtributio panis & appellatio corporis ſimul connectuntur.* 2. Regerit Bellarminus *ipſum ſenſũ verborum poſtulare ut dicamus, priùs fuiſſe à Domino prolata illa verba, Hoc eſt corpus meum, & hic eſt ſanguis meus, quàm dederit diſcipulis cibum illum & potum. Nam illa verba, hoc eſt corpus meum, continent rationem, cur debuerit comedi ille cibus & ſimiliter illa verba, Hic eſt ſanguis meus, continent rationem, cur debuerit bibi ille potus, unde* Matt. 26. *ponitur particula cauſalis Enim; prius autem debuit ratio illa à Domino explicari & etiam percipi ab audientibus, quàm eis daretur panis ille comedendus, nimirum ut ſcirent, quid acciperent. Præterea ſi invitantur ad bibendum, quia eſt ſanguis, ergò prius fuit ſanguis, quàm illi biberent. Adhæc Lucas cap. 22. & Paulus 1. Cor. 11. ſcribunt, Hic eſt calix novi Teſtamenti in meo ſanguine, ergo in calice fuit ſanguis & non ſolùm in ore ſumentium, & ſanè priùs in calice, quàm in ore ſumentium nam ex calice ad os pervenit, non contra. Adde verba Pauli 1. Cor. 10. Panis quem frangimus, nonne communicatio eſt corporis Domini? Et calix cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Domini? hic enim apertè Paulus indicat panem prius conſecrari & mutari in corpus Domini, quàm frangatur & diſtribuatur, dicit enim id, quod frangitur non eſſe futurum, ſed jam eſſe corpus Domini. Denique in omnibus Liturgiis verba Dominica, Hoc eſt corpus, Hic eſt ſanguis, multò ante pronunciantur, quàm panis ſanctificatus diſtribuatur & manducetur.* Reſp. hæc omnia eò referuntur vel ut probent Dominum priùs dixiſſe, *Hoc eſt corpus meum*, antequam panem manducandum daret, vel ut probent, corpus Domini in Euchariſtia eſſe præſens, ſi vel maximè non accedat manducatio. Si priorem ſcopum in his præfixum ſibi habuerit Bellarminus, dicimus, nos non moroſè adverſari, ſi quis ſtatuere velit, verba Chriſti: *Accipite, comedite, &c.* eſſe paulò antè prolata, antequam accederet diſcipulorum manducatio, (illud enim, ut ex ſequentibus apparebit, noſtræ ſententiæ non refragatur) interim hæc Bellarmini diſputatio apodicticè id non probat, quamvis enim in verbis. *hoc eſt corpus meum, hic eſt ſanguis meus*, exprimatur ratio, cur debeant Apoſtoli cibum illum comedere, & potũ illum bibere, id tamen minimè impedit, quò minus in ipſa diſtributione cibi & potus Euchariſtici cauſam illam Chriſtus expreſſerit, cum Natura actionis & enarratio Hiſtorica eò nos ducant, quod dare & dicere fuerint conjuncta, quod panem dederit & ſimul dixerit: *Hoc eſt corpus meum, dedit dicens* (ſcribunt Evangeliſtæ) h. e. dando dixit & dicendo dedit, ita quoque in aliis dationibus comparatum eſſe ſolet, ut in ipſa datione ſimul exprimatur, quid detur & quid ab altero accipiatur. Sic qui alteri in marſupio dat centum florenos, in ipſa datione dicit: Accipe hi ſunt centum floreni. Si verò poſteriorem ſcopum in hac diſputatione propoſitum ſibi habuit Bellarminus, dicimus neceſſariò diſtinguendum eſſe inter illam conſecrationem, quam ſtatim & immediatè ſequitur diſtributio, manducatio & bibitio: ac inter illam conſecrationem, à qua diſtributio; manducatio ac bibitio longiſſimo temporis intervallo ſunt ſejuncta, vel etiam nunquam eam ſequuntur. Si quæritur de conſecratione, quam ſtatim & immediatè ſequitur diſtributio, manducatio & bibitio, dicimus panem hoc modo conſecratum, diſtributum & manducatum verè eſſe *κοινωνίαν* corporis Chriſti, quia ſcil. actus ſacramentales à Chriſto requiſiti juxta ejuſdem inſtitutionem conjunguntur, ubi verò obſervatur Chriſti inſtitutio, ibi juxta ordinationem, inſtitutionem & promiſſionem ſuam Chriſtus verè adeſt & corpus, ac ſanguinem ſuum nobis communicat. Sed ex eo non eſt colligendum, quòd per illam conſecrationem, ad quam non accedit diſtributio, manducatio & bibitio, panis ſit corpus Chriſti, ſi loco diſtributionis, manducationis & bibitionis adhibeatur ejuſdem repoſitio, incluſio, circumgeſtatio enim non ſervatur inſtitutio Chriſti, & quia inſtitutio Chriſti Sacramentum ſanctificatur, indè manifeſtum & certum eſt, quod ibi non ſit Sacramentum, ubi non ſervatur Chriſti inſtitutio. Concedimus igitur diſcipulos ex calice ſanguinem Chriſti bibiſſe atque ordine Naturæ prius in calice quàm in ore ſumentium ſanguinem Chriſti fuiſſe, id enim requirit relatio inter δόσιν καὶ λῆψιν, nimirum quia diſcipuli mandato Chriſti obœdientes ex calice conſecrato biberunt, ſed ex eo non poteſt inferri, quod in calice conſecrato ſit ſanguis Chriſti, ſi non accedat bibitio. Actio Euchariſtica eſt genere una & quoddam totum, partes eſſentiales hujus actionis ſunt conſecratio, diſtributio, & ſumtio in manducatione & bibitione conſiſtens, qui vocantur actus Sacramentales. Quemadmodum igitur quando pars eſt à toto ſeparata, non licet ex una parte inferre totum: ita quoque ex uno actu Sacramentali à tota actione ſeparato non eſt colligenda Euchariſtiæ eſſentia & corporis & ſanguinis Chriſti præſentia, ſed ex actibus omnibus tanquam partibus ſimul ſumtis & invicem conjunctis. Verba Apoſtoli. 1. Cor. 10. v. 16. *Panis quem frangimus, nonne eſt communicatio corporis Domini?* tantum abeſt, ut noſtram oppugnent ſententiam, ut eam validiſſimè potiùs confirment, quia de pane Euchariſtico fracto ſeu diſtributo aſſerit, quòd ſit *κοινωνία* corporis Domini, loquitur ergò de pane non ratione eſſentiæ, ſed uſus Sacramentalis, evidenter aſſerens, panem Euchariſticum non ratione eſſentiæ in corpus Chriſti converti, ſed in uſu Sacramentali, quãdo ſcil. diſtribuitur & manducatur eſſe corporis Chriſti *κοινωνίαν*. Idem judicium eſt de regula Au-

guſtini, *accedit verbum ad Elementum, & fit Sacramentum*. Cùm enim hæc ſit generalis regula ad omnia Sacramenta pertinens, quod ne ipſe quidem Bellarminus negat, alterutrum horum ſequetur, aut omnia Sacramenta & ſic ipſum etiam Baptiſmũ extra actionem eſſe Sacramenta, quod cap. ſeq. Bellarminus negat, aut in ipſo etiam Cœnæ Dominicæ Sacramento præter verbum requiri actionem à Chriſto inſtitutam, quod certè eſt veriſſimũ, ſiquidem ipſum verbum inſtitutionis requirit actionem videlicet manducationem & bibitionem. *Accipite, manducate, hoc eſt corpus meum: Bibite, hoc eſt ſanguis meus.* 3. Sed demus, verba illa, *Hoc eſt corpus meum*, à Chriſto fuiſſe prolata paulò antè quàm panem Euchariſticum diſcipuli manducarent, quid indè contra nos inferre poterit, Bellarminus? *Verba Dei*, inquit, *mox atq; prolata fuerunt, vera fuerunt, ergò etiam ante actionem manducandi & bibendi vera fuerunt, ergò fuit verè corpus Domini & proinde Sacramentum ante illam actionem.* Reſp. Chriſtus non dicit abſolutè & ſimpliciter, *Hoc eſt corpus meum*, ſive accedat manducatio, ſive minus: ſive includatis, ſive reponatis, ſeu quacunque ratione panem Euchariſticum tractetis erit corpus meum: ſed notanter & diſertè dicit, *Accipite, edite, hoc eſt corpus meum*. Ergò tunc demũ panis Euchariſticus eſt *κοινωνία* corporis Chriſti, quando juxta ordinationem & mandatum Chriſti benedicitur, diſtribuitur & manducatur. Ut in omnibus Sacramentis verbum ordinationis ac inſtitutionis divinæ requirit certam actionem, abſque qua non ſunt Sacramenta, ita quoque verbum ordinationis & inſtitutionis in Euchariſtia requirit certam actionem videl. conſecrationem, diſtributionem & manducationem, ſi ab hac actione diſcedatur, vel omiſſâ eâ peregrinus uſus accedat, non amplius obſervatur inſtitutio, & per conſequens non ampliùs locum habet Sacramentum. Quò pertinet, quod ſum̃a Angelica de Euchar. memb. t. ex Bonav. & aliis Scholaſticis rectè diſputat, *Sacerdotem virtute verborum, Hoc eſt corpus meum, panem non conſecrare, Si eo velit ad veneficia abuti, additâ hac ratione, quod præter intentionem conſecrantis requiratur etiam intentio ejus, qui hoc Sacramentum inſtituit.* Atqui quando panis Euchariſticus non diſtribuitur, non manducatur, ſed reponitur, oſtenditur, circumgeſtatur &c. tunc itidem non obſervatur intentio Chriſti, ſiquidem verba inſtitutionis teſtantur, contrariam planè fuiſſe intentionem Chriſti, videlicet quod panis Euchariſticus non debeat reponi & circumgeſtari, ſed diſtribui & manducari. Si aliam Chriſtus de uſu hujus Sacramenti habuiſſet intentionem, utique eam in verbis inſtitutionis manifeſtaſſet vel certè Apoſtolo Paulo poſt aſcenſionem ad cœlos revelaſſet. Quicquid ergò ſit de intentione conſecrantis, quando panis Euchariſticus non diſtribuitur nec manducatur, tunc non obſervatur intentio Chriſti inſtituentis. E. non adeſt corpus Chriſti. Neque tamen hinc inferendum, *Sacramentum Euchariſtiæ non confici verbis Chriſti ſed noſtra manducatione*, ſiquidem inſtitutioni, ordinationi & efficaciæ Chriſti unicè & inſolidùm cauſam præſentiæ corporis & ſanguinis ipſius, nequaquam verò ulla ratione noſtræ manducationi & bibitioni tribuimus, interim tamen ſi non accedit diſtributio & manducatio, non obſervatur Chriſti inſtitutio, extra quam & ſine qua nõ habet locum Sacramentum. Chriſtus enim non dixit, accipite, reponite & circumgeſtate, hoc eſt corpus meum, *ſed accipite, comedite, hoc eſt corpus meum.* In hac ſimplicitate pius animus acquieſcit & quidem neceſſariò, etenim ſi panis ſtatuatur eſſe corpus Chriſti etiam extra uſum à Chriſto inſtitutum, aperitur porta infinitis quæſtionum labyrinthis, utpote quo momento incipiat ibi adeſſe corpus Chriſti? an mures rodant Chriſti corpus? an muſcæ generentur ex ſanguine, & quarum quæſtionum non inutilium modò, ſed & blaſphemarum chaos quoddam in Scriptoribus Scholaſticis transſubſtantiationis patronis occurrit. Neque eſt quod obvertant, *apparatum epularum ipſum convivium ordine temporis antecedere, ac proinde idem in cibo Euchariſtico locum habere.* Eſt enim magna diverſitas hujus cœleſtis & terreni convivii. Cibi corporis, ut creaturæ reliquę ſuum *εἶναι* habent ex creatione etiam extra uſum, ſed Sacramentum Euchariſtiæ æſtimandum eſt ex Chriſti inſtitutione, ubi ſcil. tota & integra illa modo a Chriſto ordinato & præſcripto obſervatur. Ergò quando diſceditur ab inſtitutione, non amplius locum habet promiſſio de vera corporis & ſanguinis præſentia. 4. Bellarminus regerit, *verba illa, Hoc eſt corpus meum, non continere promiſſionem, cùm non exprimantur per verbum futuri temporis, & quia hac ratione præſentia corporis eſſet poſterior manducatione.* Reſp. oſtendimus ſuperius. §. 277. memb. 8. & §. 286. memb. 3. quo ſenſu & reſpectu verba Chriſti, *Edite, hoc eſt corpus meum*, poſſint dici verba promiſſionis. Hoc loco nobis ſufficit, quod verba illa contineant talem quandam ordinationem & inſtitutionem Chriſti, in qua certa actio nobis præſcribatur, *Accipite, edite, hoc eſt corpus meum: Bibite, hoc eſt ſanguis meus.* Quando igitur omittitur illud, quod ordinatio & inſtitutio Chriſti requirit, quomodo eidẽ ſua conſtabit integritas? Niſi in circumciſione fiat abſciſſio præputii, in agno Paſchali carnium mactatarum & aſſatarum certis ritibus facta manducatio & ſanguinis aſperſio: in Baptiſmo aquæ in nomine Patris, Filii & Spiritus S. affuſio, non poteſt dici, quod circumciſio agnus Paſchalis ac Baptiſmus adminiſtrentur, quia diſceditur ab ordinatione & inſtitutione divina. Eadem ratio eſt Sacramenti Euchariſtici, promiſſiones omnes, præſertim eas quæ rectius dicuntur ordinationes divinæ, ſemper futuri temporis verbis exprimi, nunquam probabit Bellarminus & Sacramentorum inſtitutiones reſtantur contrarium. Nec ſequitur ea noſtra ſententia, quod præſentia corporis Chriſti ſit manducatione poſterior, ſed prę̨ſentiam corporis & manducationem panis Euchariſtici propter inſtitutionem Chriſti & mutuam relationem inter communicatum & communicans dicimus eſſe ſimul. Si de ordine Naturæ quæritur, præſentiam priorem ſtatuimus manducatione, quia niſi corpus Chriſti in pane præſens adeſſet, non poſſet à nobis ſacramentaliter manducari. 5. Quæ ex Patribus Bellarminus affert, ut probet *etiam in altari & vaſis ſacris præſens agnoſcendum eſſe corpus Domini*, noſtræ ſententiæ non adverſantur, loquuntur enim illa omnia de uſu Sacramentali, id eſt, de illa actione, in qua juxta Chriſti inſtitutionem panis benedicitur, diſtribuitur, manducatur, ubi corpus Chriſti verè præſens adeſſe ſtatuimus, ex eo autem non poteſt inferri, quod extra uſum divinitùs inſtitutum, quando panis conſecratus non diſtribuitur, nec manducatur, ſit præſens. 6. Quæ contra Chemnitium Bellarm. affert, ex ſuperiorib' facilem habent explicationẽ.

Si in omnibus (inquit) *actionibus ſimul ſumtis* (benedictione ſcilicet, diſtributione & manducatione) *conſiſtit hoc Sacramentum, tunc non erit perfectum & integrum Sacramentum, niſi peracta manducatione atque ita falſum erit, quod dicit Chemnicius, ante manducationẽ eſſe corpus Domini in menſa. Si in ſingulis ſeorſim, ergo quinque erunt Sacramenta Euchariſtia eaq́, diverſiſſima. Praterea vel ita eſt in ſingulis, ut ſit formaliter qualibet illarum actionum, aut ei tantum coëxiſtat ſingulis. Sed prius dici nequit, quia nec actio accipiendi, qua eſt prima, nec actio manducandi, qua eſt ultima, nec actiones intermedia poſſunt eſſe formaliter hoc Sacramentum.* Item. *Si Sacramentum Euchariſtia permanet tempore illo quod eſt inter has actiones interjecto, manet etiam actione ceſſante & eſt res permanens.* His & ſimilibus argutiis ſimplicitas Chriſtiana opponit inſtitutionem Chriſti quæ requirit benedictionẽ, diſtributionem & manducationem, ac certò ſtatuit, hos actus Sacramentales ſimul ſumtos & conjunctos conſtituere legitimam ſacræ cœnæ adminiſtrationem, in qua Chriſt' verè præſens ſuo corpore & ſanguine nos cibet ac potet, de momento in quo incipiat vel deſinat corpus Chriſti eſſe præſens, non eſt ſollicita, ſed ut modus præſentię eſt inperveſtigabilis, ita quoque quęſtiones illas de momento præſentiæ ſtatuit eſſe inexplicabiles. Chriſtus ut in Cœna præſens eſt illocaliter, ita quoque intempuraliter (ut ſic loquar) hoc eſt ſine menſura temporis in hoc myſterio operatur. Qui ab hac ſimplicitate Chriſtiana diſcedit, curioſitati rationis humanæ nunquam ſatisfieri poſſe intelliget.

Num Euchariſtia in eo differat à Baptiſmo, quod ſit res permanens.

196. Cap. 3. probare conatur Bellarminus, *eſſe diſſimilitudinem inter Sacramentum Euchariſtia & Baptiſmi, illud eſſe rem permanentem, hoc verò actionem.* 1. *Quia nemo unquam vocavit Euchariſtiam vel corpus Domini fractionem vel conſecrationem, vel diſtributionem, vel manducationem vel aliam actionem, ſed rem permanentem, id eſt, panem ſanctificatum.* Juſtin. in Apol. 2. *Cibus à nobis vocatur Euchariſtia.* Iren. lib. 4. cap. 34. *Panis poſt benedictionem eſt Euchariſtia conſtans duabus rebꝰ terrena & cœleſti.* Tertul. de reſur. carn. *Caro corpore & ſanguine Chriſti veſcitur.* Reſp. Veriſſima ac certiſſima eſt illa collatio Baptiſmi & Euchariſtiæ, quæ oſtendit utrumque Sacramentum in actione conſiſtere. ** (Argumentamur: 1. Quodcunque propter uſum inſtitutum eſt, illud in actione conſiſtit. Nam uſus eſt operatio ſeu actio circa rem utendam. At Cœna Domini eſt propter uſum inſtituta. Ergo. Aſſumtum probatur, quia actus Sacramentales, qui ſunt benedictio, diſtributio, manducatio bibitio oſtendunt objectum circa quod verſantur, id eſt, corpus & ſanguinem Chriſti in actione conſiſtere, ab his enim actibus copulatè ſumtis ut à forma, Cœna Domini formaliter actio dicitur. Sicut igitur ſublatâ formâ formatum non eſt: ita ceſſantibus actibus Sacramentalib. objectum, qua tale deſinit eſſe objectum. 2. Si partes formales Cœnæ Dominicæ in actione ſunt. Ergo & ipſum Sacramentum Logicorum in regula. Quod eſt partis, quâ pars, id etiam totius ſecundùm illam partem. At partes formales Cœnæ Dominicæ ſunt in actione, fatente Bellarm. lib. 4. de Euchariſt. cap. 16. 3. Johannes Holthuſius Pontif. lib. de modo examinandi f. 83. cœnam ita definit, ut genus ſtatuat *conſecrationem corporis & ſanguinis Chriſti.*)** Quemadmodum enim ex eo, quòd inſtitutio Baptiſmi utitur verbo actionem ſignificante, *Baptizate* immotè colligitur, Baptiſmi formam conſiſtere in actione à Chriſto inſtituta & præſcripta, ac proinde extra illum uſum & actionẽ non eſſe Sacramentum Baptiſmi, etiamſi verba inſtitutionis millies ſuper aquam quavis intentione pronuncientur, ita quoq; pari ratione ex eo, quod inſtitutio Euchariſtiæ utitur verbis actionem ſignificantibus, *Accipite, manducate, bibite,* immotè colligitur, Euchariſtię formam conſiſtere in actione à Chriſto inſtituta & præſcripta, ac proinde extra illum uſum & actionem non eſſe Sacramentum Euchariſtiæ, ſi vel maxime verba conſecratoria, ut vocant, ſuper panem pronuncientur. Si in inſtitutione Euchariſtiæ (quæ ſunt verba Chemnitii part. 2. Exam. cap. de excel. Sacram. Cœnæ) tantũ hæc verba extarent: *Accepit panem, gratias egit & dixit: Hoc eſt corpus meum,* tunc aliquid dicerent Pontificii. Sed inſtitutio inquit, *fregit, diſtribuit & dedit diſcipulis* & juſſit ut acciperent, ut comederent & biberent. Hæc verba citra omnem controverſiam actionem ſignificant, & quidem expreſſè utitur verbo Faciẽdi, inquit enim, *Hoc facite,* quod ſcilicet in prima Cœna factum eſt. Si igitur juxta inſtitutionem judicandum eſt, erit Sacramentum Euchariſtiæ certa quædam actio & conſiſtet in uſu non minus quam Baptiſmus. Imò conſideret & hoc Lector, in inſtitutione Baptiſmi, unicum tantum eſt verbum ſignificans actionem *Baptizate,* & tamẽ fortiter demonſtrat & convincit, Baptiſmum extra uſum divinitùs inſtitutum non eſſe Sacramẽtum. In Euchariſtiæ verò inſtitutione non unum aliquod verbum tale eſt, ſed aliquot ordine ponuntur, quæ manifeſtiſſimè actionem ſignificant. *Accepit, gratias egit, fregit, dedit diſcipulis, dixit: Accipite, comedite, bibite, Hoc facite &c.* breviter: quæcunque argumenta probant, Baptiſmum conſiſtere in actione, nec locum habere Sacramentum Baptiſmi extra uſum illum divinitus inſtitutum, ea omnia & ſingula probant, Euchariſtiam etiam in actione conſiſtere, nec locum habere Sacramentum Euchariſtiæ extra uſum divinitùs inſtitutum. [...] veterum appellationes attinet, quibus panem ſanctificatum vocant corpus Domini, illæ noſtræ ſententię minimè omnium adverſantur, loquuntur enim de pane Euchariſtico in uſu Sacramentali, ut ipſe verborum ſonus & circumſtantiæ locorum manifeſtè oſtendunt, ex eo verò non debet inferri, quòd panem ſanctificatum quacunque ratione, tractatum etiam extra uſum à Chriſto inſtitutum velint eſſe corpus Domini. Actor. 2. v. 24. Euchariſtia vocatur *fractio panis* juxta ſententiam Bellarmin. lib. 4. de Euchariſt. cap. 24. §. Tertia ratio: id quomodo convenit cum eo, quòd Bellarminus h. l. ſcribit. *Si agamus de modo loquendi, nemo unquam vocavit Euchariſtiam vel corpus Domini fractionem.* 1. Cor. [...]16. *Panis quem frangimus,* (hoc eſt, panis fractus ac diſtributus ſive quod idem eſt panis fractio ac diſtributio.) eſt *κοινωνία* corporis Chriſti, id quomodo convenit cum eo, quòd Bellarmin. hîc negat, *Euchariſtiam vel corpus Domini vocari fractionem vel diſtributionem.* Quantò rectius Caſſander in conſul. cap. de Cœna Domini p. 70. *Quamvis Sacramentum Euchariſtia, ratione praſentia corporis & ſanguinis Chriſti, ex ipſa conſecratione verum Sacramentum corporis & ſanguinis Chriſti efficiatur, tamen ſi virtutem & efficaciam ſpectes, qua Chriſto unimur & incorporamur, hoc Sacramentum ut reliqua Sacramenta in ipſo uſu & actione, qua eſt ſumtio ſeu man-*

guſtini *accedit verbum ad Elementum, & fit Sacramentum*. Cùm enim hæc ſit generalis regula ad omnia Sacramenta pertinens, quod ne ipſe quidem Bellarminus negat, alterutrum horum ſequetur, aut omnia Sacramenta & ſic ipſum etiam Baptiſmũ extra actionem eſſe Sacramenta, quod cap. ſeq. Bellarminus negat, aut in ipſo etiam Cœnæ Dominicæ Sacramento præter verbum requiri actionem à Chriſto inſtitutam, quod certè eſt veriſſimũ, ſiquidem ipſum verbum inſtitutionis requirit actionem videlicet manducationem & bibitionem. *Accipite, manducate, hoc eſt corpus meum: Bibite, hoc eſt ſanguis meus.* 3. Sed demus, verba illa, *Hoc eſt corpus meum*, à Chriſto fuiſſe prolata paulò antè quàm panem Euchariſticum diſcipuli manducarent, quid indè contra nos inferre poterit, Bellarminus? *Verba Dei*, inquit, *mox atq; prolata fuerunt, vera fuerunt, ergò etiam ante actionem manducandi & bibendi vera fuerunt, ergò fuit verè corpus Domini & proinde Sacramentum ante illam actionem.* Reſp. Chriſtus non dicit abſolutè & ſimpliciter, *Hoc eſt corpus meum*, ſive accedat manducatio, ſive minus: ſive includatis, ſive reponatis, ſeu quacunque ratione panem Euchariſticum tractetis erit corpus meum: ſed notanter & diſertè dicit, *Accipite, edite, hoc eſt corpus meum.* Ergò tunc demũ panis Euchariſticus eſt κοινωνία corporis Chriſti, quando juxta ordinationem & mandatum Chriſti benedicitur, diſtribuitur & manducatur. Ut in omnibus Sacramentis verbum ordinationis ac inſtitutionis divinæ requirit certam actionem, abſque qua non ſunt Sacramenta, ita quoque verbum ordinationis & inſtitutionis in Euchariſtia requirit certam actionem videl. conſecrationem, diſtributionem & manducationem, ſi ab hac actione diſcedatur, vel omiſſâ eâ peregrinus uſus accedat, non amplius obſervatur inſtitutio, & per conſequens non ampliùs locum habet Sacramentum. Quò pertinet, quod ſum̃a Angelica de Euchar. memb. 1. ex Bonav. & aliis Scholaſticis rectè diſputat, *Sacerdotem virtute verborum, Hoc eſt corpus meum, panem non conſecrare, Si eo velit ad veneficia abuti, additâ hac ratione, quod præter intentionem conſecrantis requiratur etiam intentio ejus, qui hoc Sacramentum inſtituit.* Atqui quando panis Euchariſticus non diſtribuitur, non manducatur, ſed reponitur, oſtenditur, circumgeſtatur &c. tunc itidem non obſervatur intentio Chriſti, ſiquidem verba inſtitutionis teſtantur, contrariam planè fuiſſe intentionem Chriſti, videlicet quod panis Euchariſticus non debeat reponi & circumgeſtari, ſed diſtribui & manducari. Si aliam Chriſtus de uſu hujus Sacramenti habuiſſet intentionem, utique eam in verbis inſtitutionis manifeſtaſſet vel certè Apoſtolo Paulo poſt aſcenſionem ad cœlos revelaſſet. Quicquid ergò ſit de intentione conſecrantis, quando panis Euchariſticus non diſtribuitur nec manducatur, tunc non obſervatur intentio Chriſti inſtituentis. E. non adeſt corpus Chriſti. Neque tamen hinc inferendum, *Sacramentum Euchariſtiæ non confici verbis Chriſti ſed noſtra manducatione*, ſiquidem inſtitutioni, ordinationi & efficaciæ Chriſti unicè & inſolidùm cauſam præſentiæ corporis & ſanguinis ipſius, nequaquam verò ulla ratione noſtræ manducationi & bibitioni tribuimus, interim tamen ſi non accedit diſtributio & manducatio, non obſervatur Chriſti inſtitutio, extra quam & ſine qua nõ habet locum Sacramentum. Chriſtus enim non dixit, accipite, reponite & circumgeſtate, hoc eſt corpus meum, *ſed accipite, comedite, hoc eſt corpus meum.* In hac ſimplicitate pius animus acquieſcit & quidem neceſſariò, etenim ſi panis ſtatuatur eſſe corpus Chriſti etiam extra uſum à Chriſto inſtitutum, aperitur porta infinitis quæſtionum labyrinthis, utpote quo momento incipiat ibi adeſſe corpus Chriſti? an muræ rodant Chriſti corpus? an muſcæ generentur ex ſanguine, & quarum quæſtionum non inutilium modò, ſed & blaſphemarum chaos quoddam in Scriptoribus Scholaſticis transſubſtantiationis patronis occurrit. Neque eſt quod obvertant, *apparatum epularum ipſum convivium ordine temporis antecedere, ac proindè idem in cibo Euchariſtico locum habere.* Eſt enim magna diverſitas hujus cœleſtis & terreni convivii. Cibi corporis, ut creaturæ reliquæ ſuum εἶναι habent ex creatione etiam extra uſum, ſed Sacramentum Euchariſtiæ æſtimandum eſt ex Chriſti inſtitutione, ubi ſcil. tota & integra illa modo a Chriſto ordinato & præſcripto obſervatur. Ergò quando diſceditur ab inſtitutione, non amplius locum habet promiſſio de vera corporis & ſanguinis præſentia. 4. Bellarminus regerit, *verba illa, Hoc eſt corpus meum, non continere promiſſionem, cùm non exprimantur per verbum futuri temporis, & quia hac ratione præſentia corporis eſſet poſterior manducatione.* Reſp. oſtendimus ſuperius. §. 277. memb. 8. & §. 286. memb. 3. quo ſenſu & reſpectu verba Chriſti, *Edite, hoc eſt corpus meum*, poſſint dici verba promiſſionis. Hoc loco nobis ſufficit, quod verba illa contineant talem quandam ordinationem & inſtitutionem Chriſti, in qua certa actio nobis præſcribatur, *Accipite, edite, hoc eſt corpus meum: Bibite, hoc eſt ſanguis meus.* Quando igitur omittitur illud, quod ordinatio & inſtitutio Chriſti requirit, quomodo eidẽ ſua conſtabit integritas? Niſi in circumciſione fiat abſciſſio præputii, in agno Paſchali carnium mactatarum & aſſatarum certis ritibus facta manducatio & ſanguinis aſperſio: in Baptiſmo aquæ in nomine Patris, Filii & Spiritus S. affuſio, non poteſt dici, quod circumciſio agnus Paſchalis ac Baptiſmus adminiſtrentur, quia diſceditur ab ordinatione & inſtitutione divina. Eadem ratio eſt Sacramenti Euchariſtici, promiſſiones omnes, præſertim eas quæ rectius dicuntur ordinationes divinæ, ſemper futuri temporis verbis exprimi, nunquam probabit Bellarminus & Sacramentorum inſtitutiones teſtantur contrarium. Nec ſequitur ex noſtra ſententia, quod præſentia corporis Chriſti ſit manducatione poſterior, ſed præſentiam corporis & manducationem panis Euchariſtici propter inſtitutionem Chriſti & mutuam relationem inter communicatum & communicans dicimus eſſe ſimul. Si de ordine Naturæ quæritur, præſentiam priorem ſtatuimus manducatione, quia niſi corpus Chriſti in pane præſens adeſſet, non poſſet à nobis ſacramentaliter manducari. 5. Quæ ex Patribus Bellarminus affert, ut probet *etiam in altari & vaſis ſacris præſens agnoſcendum eſſe corpus Domini*, noſtræ ſententiæ non adverſantur, loquuntur enim illa omnia de uſu Sacramentali, id eſt, de illa actione, in qua juxta Chriſti inſtitutionem panis benedicitur, diſtribuitur, manducatur, ubi corpus Chriſti verè præſens adeſſe ſtatuimus, ex eo autem non poteſt inferri, quod extra uſum divinitùs inſtitutum, quando panis conſecratus non diſtribuitur, nec manducatur, ſit præſens. 6. Quæ contra Chemnitium Bellarm. affert, ex ſuperiorib' facilem habent explicationẽ.

Si in omnibus (inquit) *actionibus ſimul ſumtis* (benedictione ſcilicet, diſtributione & manducatione) *conſiſtit hoc Sacramentum, tunc non erit perfectum & integrum Sacramentum, niſi peracta manducatione atque ita falſum erit, quod dicit Chemnitius, ante manducationẽ eſſe corpus Domini in menſa. Si in ſingulis ſeorſim, ergo quinque erunt Sacramenta Euchariſtiæ eaq́; diverſiſſima. Præterea vel ita eſt in ſingulis, ut ſit formaliter qualibet illarum actionum, aut ut tantum coexiſtat ſingulis. Sed primi dici nequit, quia nec actio accipiendi, quæ eſt prima, nec actio manducandi, quæ eſt ultima, nec actiones intermediæ poſſunt eſſe formaliter hoc Sacramentum.* Item. *Si Sacramentum Euchariſtiæ permanet tempore illo quod eſt inter has actiones interjecto, manet etiam actione ceſſante & eſt res permanens.* His & ſimilibus argutiis ſimplicitas Chriſtiana opponit inſtitutionem Chriſti quæ requirit benedictionẽ, diſtributionem & manducationem, ac certò ſtatuit, hos actus Sacramentales ſimul ſumtos & conjunctos conſtituere legitimam ſacræ cœnæ adminiſtrationem, in qua Chriſt' verè præſens ſuo corpore & ſanguine nos cibet ac potet, de momento in quo incipiat vel deſinat corpus Chriſti eſſe præſens, hon eſt ſollicita, ſed ut modus preſentię eſt inperveſtigabilis, ita quoque queſtiones illas de momento præſentiæ ſtatuit eſſe inexplicabiles. Chriſtus ut in Cœna præſens eſt illocaliter, ita quoque intempuraliter (ut ſic loquar) hoc eſt ſine menſura temporis in hoc myſterio operatur. Qui ab hac ſimplicitate Chriſtiana diſcedit, curioſitati rationis humanæ nunquam ſatisfieri poſſe intelliget.

Num Euchariſtia in eo differat à Baptiſmo, quod ſit res permanens.

196. Cap. 3. probare conatur Bellarminus, *eſſe diſſimilitudinem inter Sacramentum Euchariſtiæ & Baptiſmi, illud eſſe rem permanentem, hoc verò actionem.* 1. *Quia nemo unquam vocavit Euchariſtiam vel corpus Domini fractionem vel conſecrationem, vel diſtributionem, vel manducationem vel aliam actionem, ſed rem permanentem, id eſt, panem ſanctificatum.* Juſtin. in Apol. 2. *Cibus à nobis vocatur Euchariſtia.* Iren. lib. 4. cap. 34. *Panis poſt benedictionem eſt Euchariſtia conſtans duabus reb9 terrena & cœleſti.* Tertul. de reſur. carn. *Caro corpore & ſanguine Chriſti veſcitur.* Reſp. Veriſſima ac certiſſima eſt illa collatio Baptiſmi & Euchariſtiæ, quæ oſtendit utrumque Sacramentum in actione coosiſtere. ** (Argumentamur: 1. Qnodcunque propter uſum inſtitutum eſt, illud in actione conſiſtit. Nam uſus eſt operatio ſeu actio circa rem utendam. At Cœna Domini eſt propter uſum inſtituta. Ergo. Aſſumtum probatur, quia actus Sacramentales, qui ſunt benedictio, diſtributio, manducatio bibitio oſtendunt objectum circa quod verſantur, id eſt, corpus & ſanguinem Chriſti in actione conſiſtere, ab his enim actibus copulatè ſumtis ut à forma, Cœna Domini formaliter actio dicitur. Sicut igitur ſublatâ formâ formatum non eſt: ita ceſſantibus actibus Sacramentalib. objectum, qua tale deſinit eſſe objectum. 2. Si partes formales Cœnæ Dominicæ in actione ſunt. Ergo & ipſum Sacramentum Logicorum in regula. Quod eſt partis, quâ pars, id etiam totius ſecundùm illam partem. At partes formales Cœnæ Dominicæ ſunt in actione, fatente Bellarm. lib. 4. de Euchariſt. cap. 16. 3. Johannes Holthuſius Pontiſ. lib. de modo examinandi f. 83. cœnam ita definit, ut genus ſtatuat *conſecrationem corporis & ſanguinis Chriſti.*)** Qnemadmodum enim ex eo, quòd inſtitutio Baptiſmi utitur verbo actionem ſignificante, *Baptizate* immotè colligitur. Baptiſmi formam conſiſtere in actione à Chriſto inſtituta & præſcripta, ac proinde extra illum uſum & actionẽ non eſſe Sacramentum Baptiſmi, etiamſi verba inſtitutionis millies ſuper aquam quavis intentione pronuncientur, ita quoq; pari ratione ex eo, quod inſtitutio Euchariſtiæ utitur verbis actionem ſignificantibus, *Accipite, manducate, bibite,* immotè colligitur, Euchariſtię formam conſiſtere in actione à Chriſto inſtituta & præſcripta, ac proinde extra illum uſum & actionem non eſſe Sacramentum Euchariſtiæ, ſi vel maxime verba conſecratoria, ut vocant, ſuper panem pronuncientur. Si in inſtitutione Euchariſtiæ (quæ ſunt verba Chemnitii part. 2. Exam. cap. de excel. Sacram. Cœnæ) tantũ hæc verba extarent: *Accepit panem, gratias egit & dixit: Hoc eſt corpus meum*, tunc aliquid dicerent Pontificii. Sed inſtitutio inquit, *fregit, diſtribuit & dedit diſcipulis* & juſſit ut acciperent, ut comederent & biberent. Hæc verba citra omnem controverſiam actionem ſignificant, & quidem expreſſè utitur verbo Faciẽdi, inquit enim, *Hoc facite*, quod ſcilicet in prima Cœna factum eſt. Si igitur juxta inſtitutionem judicandum eſt, erit Sacramentum Euchariſtiæ certa quædam actio & conſiſtet in uſu non minus quàm Baptiſmus. Imò conſideret & hoc Lector, in inſtitutione Baptiſmi, unicum tantum eſt verbum ſignificans actionem *Baptizate*, & tamẽ fortiter demonſtrat & convincit, Baptiſmum extra uſum divinitùs inſtitutum noo eſſe Sacramẽtum. In Euchariſtiæ verò inſtitutione non unum aliquod verbum tale eſt, ſed aliquot ordine ponuntur, quæ manifeſtiſſimè actionem ſignificant. *Accepit, gratias egit, fregit, dedit diſcipulis, dixit: Accipite, comedite, bibite, Hoc facite &c.* breviter: quæcunque argumenta probant, Baptiſmum conſiſtere in actione, nec locum habere Sacramentum Baptiſmi extra uſum illum divinitus inſtitutum, ea omnia & ſingula probant, Euchariſtiam etiam in actione conſiſtere, nec locum habere Sacramentum Euchariſtiæ extra uſum divinitùs inſtitutum. [illegible] veterum appellationes attinet, quibus panem ſanctificatum vocant corpus Domini, illæ noſtræ ſententię minimè omnium adverſantur, loquuntur enim de pane Euchariſtico in uſu Sacramentali, ut ipſe verborum ſonus & circumſtantiæ locorum manifeſtè oſtendunt, ex eo verò non debet inferri, quòd panem ſanctificatum quacunque ratione, tractatum etiam extra uſum à Chriſto inſtitutum velint eſſe corpus Domini. Actor. 2. v. 24. Euchariſtia vocatur *fractio panis* juxta ſententiam Bellarmin. lib. 4. de Euchariſt. cap. 24. §. Tertia ratio: id quomodo convenit cum eo, quòd Bellarminus h. l. ſcribit. *Si agamus de modo loquendi, nemo unquam vocavit Euchariſtiam vel corpus Domini fractionem.* 1. Cor. 16. *Panis quem frangimus*, (hoc eſt, panis fractus ac diſtributus ſive quod idem eſt panis fractio ac diſtributio.) eſt *κοινωνία* corporis Chriſti, id quomodo convenit cum eo, quòd Bellarmin. hîc negat, *Euchariſtiam vel corpus Domini vocari fractionem vel diſtributionem.* Quantò rectius Caſſander in conſul. cap. de Cœna Domini p. 70. *Quamvis Sacramentum Euchariſtiæ, ratione præſentiæ corporis & ſanguinis Chriſti, ex ipſa conſecratione verum Sacramentum corporis & ſanguinis Chriſti efficiatur, tamen ſi virtutem & efficaciam ſpectes, qua Chriſto unimur & incorporamur, hoc Sacramentum ut reliqua Sacramenta in ipſo uſu & actione, quæ eſt ſumtio ſeu manducatio*

ducatio & potio perficitur, quæ externa ſumtio Sacramentum eſt interna & ſpiritualis manducationis & potionis corporis & ſanguinis Chriſti, quâ fit ut Chriſto uniamur & incorporemur. Hoc idē à Theologis quibuſdam Scholaſticis aſſeritur, (in margine citatur. Henric. de Gorghem de effectu Miſſæ prop. 5) *atque hac ratione a veteribus quoque hoc Sacramentum nominibus actionem ſignificantibus appellatur, ut ſunt Synaxis, communicatio, perceptio corporis & ſanguinis Chriſti. 2. Nulla eſt actio* (inquit Bellarminus) *cui conveniat tota ratio Sacramenti. Præcipua actio juxta adverſarios eſt manducatio. At hæc nullo modo eſt Sacramentum. Nam iſta eſt actio ſolius ſuſcipientis, non Dei aut miniſtri, nec enim Deus aut miniſter manducat, ſed ſuſcipiens manducat. At Sacramenta non ſunt actiones ſuſcipientis, alioqui eſſent opera noſtra, unde in Baptiſmo Sacramentum eſt ablutio, ut à Deo per miniſtrū datur.* Reſp. Præſtigias haſce collatio Euchariſtiæ & Baptiſmi facilè evertit. Quemadmodum Sacramentum Baptiſmi conſiſtit in actione, videlicet in effuſione aquæ, facta in nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti, quæ non ſolùm eſt actio Baptizantis, ſed etiam receptio baptizati, ita quoque Sacramentum Euchariſtiæ conſiſtit in actione à Chriſto præſcripta, videl. in externorum ſymbolorum cōſecratione, diſtributione & ſumtione, qui actus nō ſolùm ſunt miniſtri ratione conſecrationis & diſtributionis, ſed etiam communicantium ratione ſumtionis, hoc eſt, manducationis & bibitionis. Quemadmodum verò ex eo, quod Baptiſmus in actione conſiſtit, nequaquam inferri poteſt, quod hoc Sacramentum mutuetur virtutem ſuam ab uſu eorum qui baptizantur, ita quoque ex eo, quod Sacramentum Euchariſtiæ, in actione à Chriſto præſcripta, conſiſtere dicimꝰ, nequaquam inferri poteſt, noſtrum uſum efficere Sacramentum Euchariſtiæ. Diximus ſuperiùs, nec unam, nec plures actiones noſtras efficere, ut corpus Chriſti ſit in ſacra Cœna præſens, ſed inſolidùm illud efficaciæ & voluntati Chriſti eſt acceptum ferendum, Chriſtus autem in inſtitutione voluntatem ſuam hoc modo patefecit, quòd debeamus hoc facere, quod ipſe fecit, ſcil. benedicere, diſtribuere, manducare & bibere. Si una harum actionum omittitur, non ſervatur inſtitutio Chriſti, ubi verò non ſervatur Chriſti inſtitutio, ibi etiam non eſt Sacramentum. Quamvis ergo Bellarminus Polypi inſtar ſe formas vertat in omnes, nunquam tamen vim argumenti ex ſimilitudine Baptiſmi & Euchariſtiæ effugere poterit. *In Euchariſtia* (inquit) *nulla eſt actio, cui tota ratio Sacramenti conveniat*, atqui dicimus non unam, ſed plures videlicet tres diſtinctas actiones ad legitimam Euchariſtiæ adminiſtrationem requiri, conſecrationem ſcilic. diſtributionem & ſu[illegible]tionem ſive manducationem ac bibitionem, proinde ratio Sacramenti non conſiſtit in una tantum actione, ſed in omnibus actionibus, à Chriſto inſtitutis & præſcriptis. Conſecratio ſine diſtributione & ſumtione non eſt Euchariſtia, ſed tres illi actus Sacramentales, conſecratio, diſtributio, & ſumtio eadem ratione ad eſſentiam & integritatem Euchariſtiæ concurrunt. *Manducatio* (inquit Bellarm.) *nullo modo poteſt eſſe Sacramentum, nam iſta eſt actio ſolius ſuſcipientis, non Dei aut miniſtri. At Sacramenta non ſunt actiones ſuſcipientis, alioqui eſſent opera noſtra.* Reſp. manducatio Euchariſtiæ eſt quidem actio manducantis, interim quia objectum hujus manducationis eſt panis conſecratus, cujus diſtributionem ex Natura relatorum præſupponit, ideo eſt talis actio, quæ unà cum reliquis ad eſſentiam & integritatem hujus Sacramenti concurrit; neque enim eſt opus quoddam noſtrum propriè & accuratè loquendo, ſed receptio illius doni, cujus communicationem Chriſtus in ſacra cœna hoc modo inſtituit & promiſit, id eſt, corporis Chriſti. Tales actiones in reliquis etiam Sacramentis concurrunt, videlicet amputatio præputii in circumciſione, manducatio in Agno paſchali, ablutio in Baptiſmo, quæ ſunt actiones reſpectu miniſtri agentis, receptiones autem reſpectu eorū qui Sacramentis utuntur. Invertimus igitur argumentum. Quemadmodum ad eſſentiam Baptiſmi requiritur, ut adſit, qui Baptiſmum ſuſcipiat: ita quoque ad eſſentiam Euchariſtiæ requiritur, ut ſit, qui manducet ac bibat, id eſt, panem & vinum conſecratum ore recipiat, interim ut Baptiſmi ſuſceptio non proinde ſit cauſa hujus Sacramenti, ita quoq; cibi ac potus Euchariſtici per manducationem ac bibitionem receptio non ſit ejuſdem cauſa, ſed utrobique ſatisfit inſtitutioni Chriſti. 3. *Verba Sacramentalia, ſine quibus Sacramentum non fit, non dicuntur à manducante, neque ad manducantem, ſed à miniſtro ſuper panem, illa enim verba, Hoc eſt corpus meum ad panem non ad manducantem pertinent.* Reſp. Chriſtus in prima Cœnæ inſtitutione & adminiſtratione, quæ eſt reliquarum norma ac forma non ad panem ſed ad diſcipulos dixit. *Accipite, comedite, Hoc eſt corpus meum.* Repetitio inſtitutionis Dominicę in noſtra Cœna ſeparat quidem externa Elementa ab uſu vulgari & communi, interim tamen non propter panem, ſed propter communicantes inſtituitur, neque propter panem, ſed propter communicantes Chriſtus ſuo corpore in ſacra Cœna adeſt. Invertimus igitur argumentum. Verba Sacramentalia in Baptiſmo non dicuntur à ſuſcipiente Baptiſmum, ſed à Baptizante, interim Baptiſmi ſuſceptio neceſſariò requiritur, ut ſit Sacramentum: ita quoque verba Sacramentalia in Cœna non dicuntur à manducante, ſed à diſtribuente, interim manducatio & bibitio neceſſariò requiritur, ut ſit Euchariſtia. Breviter, nec conſecratio nec diſtributio, nec manducatio, quatenus ſunt actiones noſtræ, efficiunt Euchariſtiam, ſed Chriſti inſtitutio, Chriſti voluntas, Chriſti efficacia. Interim quia Chriſtus in verbis inſtitutionis ordinavit, ut faciamus, quod ipſe fecit, ideò non ſolùm conſecratio, ſed etiam diſtributio & ſumtio ad legitimam Euchariſtiæ adminiſtrationem requiruntur. 4. *Pani conſecrato tota definitio Sacramenti convenit, eſt enim ſignum ſenſibile & cauſa interna nutritionis ſpiritualis, fit à Deo per miniſtrum ritu & ceremonia à DEO inſtituta, denique Elementum & verbum concurrunt ad hoc Sacramentum, ut ad omnia alia.* Reſp. Hæc omnia tum demum locum habent, quando obſervatur Chriſti inſtitutio; panis conſecratus eſt ſignum & cauſa ſpiritualis nutritionis, nimirum ſi manducetur, non autem nudè aſpiciatur: ad ceremoniam à Chriſto inſtitutam pertinet non ſolùm benedictio, ſed etiam diſtributio, manducatio & bibitio. Verbum quod ad Elementum accedens efficit Sacramentū, non eſt aliud quàm hoc. *Accipite, manducate, hoc eſt corpus meum: Bibite, hoc eſt ſanguis meus.* Ut ergò ex eo, quod verbum Baptiſmi requirit actionem, neceſſariò infertur, quòd Baptiſmus in actione conſiſtat: ita quoque idem dicendum de verbo Euchariſtiæ.

197. Cap. 4.

Ritus primitivæ Eccleſiæ pro ſtabilienda repoſitione.

197. Cap. 4. affert Bellarminus pro ſtabilienda hujus Sacramenti repoſitione varios primitivæ Eccleſiæ ritus, de quibus ſigillatim agere non eſt operæ precium, ſed in genere monemus. 1. in ipſo jure Canonico diſt. 8. multos recenſeri canones ex veteribus, qui aſſerunt *conſuetudinem ſine veritate eſſe vetuſtatem erroris. Dominum in Evangelico non dixiſſe: ego ſum conſuetudo, ſed ego ſum veritas: conſuetudinem quantumvis vetuſtã, quantumvis vulgatam veritati omninò poſtponendam: non hominis conſuetudinem, ſed Dei veritatem ſequendam: non attendendum, quid aliquis ante nos faciendum putaverit, ſed quid prius, qui ante omnes eſt, Chriſtus fecerit &c.* Jam verò ex verbis inſtitutionis manifeſtum eſt, Chriſtum panem conſecratum nec repoſuiſſe, nec reponendum Apoſtolis dediſſe, ſed ad manducandum iiſdem exhibuiſſe, addito generali mandato. *Hoc facite.* Adverſarii igitur non debent nec poſſunt nobis hoc nomine ſuccenſere, quòd Chriſti inſtitutionem conſuetudini, licet antiquæ præferimus. Nunquam enim nobis pro[illegible] poterit, quod Bellarminus aſſerit lib. 3. de [illegible]m. in genere cap. 26. §. ex quo intelligimus: [illegible] *erem eſſe conſuetudinem quam ipſum ver*[illegible] *ex conſuetudine verbum Dei interpretandum* [illegible] *ob verbum Dei obſcurum & ambiguum non* [illegible]*udinem abolendam.* 2. Praxis Eccleſiæ Apoſtol[illegible] omninò præferenda eſt conſuetudini ſequentium temporum, ut alibi confirmatum dedimus. Jam verò in Eccleſia Apoſtolica non fuit uſitata repoſitio vel aſſervatio hujus Sacramenti, ſed ut ex Hiſtoria Evangelica, Actis Apoſtolicis & Epiſtola ad Corinthios colligitur, Apoſtoli & Apoſtolorum diſcipuli eo modo adminiſtrarunt ſacram Cœnam, ut panem conſecratum diſtribuerent & manducarent. 3. Nec tamen omnes veteres Eccleſias, in quibus repoſitio & aſſervatio in uſu fuit, ſimpliciter damnamus, ſed repetimus regulam Cyprian. lib. 2. Epiſt. 3. *Si quis de anteceſſoribus vel ignoranter vel ſimpliciter non hoc obſervavit, quod nos Dominus facere exemplo & magiſterio ſuo docuit, poteſt ſimplicitati ejus de indulgentia Domini venia concedi, nobis vero non poterit ignoſci, qui nunc a Domino admoniti & inſtructi ſumus, ut ubique lex Evangelica & traditio Dominica ſervetur & ab eo, quod Chriſtus & docuit & fecit, non recedatur. Ignoſci poteſt ſimpliciter erranti, poſt inſpirationem vero & revelationem veritatis factam, qui in eo, quo erraverat, perſeverat prudens & ſciens, jam non in venia ignorantiæ peccat, præſumtione enim atque obſtinatione quadam nititur, cum ratione ſuperetur.* Bellarminus regerit. *Cyprianum loqui de paucis quibuſdam Sacerdotibus, qui ex ſimplicitate contrarium morem ſervabant in ſacrificio celebrando ab eo, qui nunc à ſervatur Eccleſia: conſuetudinem vero aſſervandæ Eucharistiæ non a paucis, nec pauco tempore, ſed a Patribus omnium ætatum & ab omni Eccleſia ſervatam.* Reſp. Verba Cypriani ſunt generalia, de omni enim conſuetudine, quantumvis vetuſta, quantumvis vulgata, ex inſtitutione & traditione Dominica judicandum eſſe aſſerit, ut c. conſuetudo, & c. Si ſolus. diſt. 8. ex Cypriano manifeſtè probant. Recognoſcat Bellarm. ſua verba lib. 1. de Sacram. in gen. cap. 26. §. ex quo. *Vetus Eccleſia ex conſuetudine ducentorum vel trecentorum annorum explicabat omnia teſtimonia, quæ Cyprianus cum ſuis afferebat.* Et paulò ante: *Vincentius Lyrinenſis dicit, tantum valuiſſe apud Eccleſiam Catholicam argumentum ductum à traditione & conſuetudine Eccleſiæ, ut hoc uno ſuperata fuerit cauſa S. Cypriani, qui ſummâ eloquentiâ & frequentiſſimo ſanctorum Epiſcoporum Concilio & multis divinæ Scripturæ teſtimoniis contra veritatem pugnabat.* Ex quo intelligitur, Cyprianum contra conſuetudinem non paucorum, ſed multorum regulam illã protuliſſe. Becanus in diſp. de judice controv. *Cyprianus in Epiſt. ad Iubajanum perſuaſus ſe ex Scripturis demonſtraſſe, quod hæreticorum Baptiſma non ſit validum, hac occaſione incipiebat traditionem cõtemnere, quâ firmius oppugnabatur quam a Scriptura.* Quod autem conſuetudo aſſervandi Euchariſtiam non fuerit univerſalis, ex ſuperioribus intelligi poteſt. 4. Exempla aſſervationis Euchariſtiæ ex veteribus adducta ſunt diſſimilia quædam enim propius ad inſtitutionem accedunt, quædam verò ſunt remotiora. Juſtin. Apolog. 2. commemorat *per Diaconos Euchariſtiam ad abſentes deferri ſolitam.* Factum id eſt immediatè poſt conſecrationem & reliquorum communicationem in cœtu Eccleſiaſtico antegreſſam. Eodem modo accipiendum eſt illud Irenæi in Epiſt. ad Victorem Papam apud Euſeb. lib. 5. Hiſt. cap. 24. *quod Euchariſtia Epiſcopis peregrinis Romam venientibus in teſtimonium unitatis & concordiæ fuerit miſſa.* Quotidiana tunc in Eccleſiis celebrabatur communio, ut ex antiquitate notum eſt, peractâ igitur in cœtu publico communione per Diaconos ad ægrotos vel peregrinos fuit delata, nequaquam verò per aliquot dies reſervata vel ad pompam & ſpectaculũ circumgeſtata. Fruſtra igitur propugnat Bellarminus hiſce exemplis aſſervationem, oſtentationem & circumgeſtationem in Eccleſiis Pontificiis uſitatam. Nam in cœtu Eccleſiaſtico, in quo Euchariſtia celebratur, ad ægrotos, peregrinos atque alios, qui aliquâ de cauſâ impediti fuerunt, ne intereſſent celebrationi myſteriorum, panem & vinum, in quo gratiæ actæ ſunt tranſmittere, longiſſimè diſtat à repoſitione ſolius panis per dies aliquot, non manducationis, ſed theatricæ circumgeſtationis cauſa. *At* (inquit Bellarm.) *ſi non eſt Sacramentũ, niſi dum ſit, quod Chriſtus fecit aut fieri juſſit, quomodo erit Sacramentum in illa delatione ad abſentes?* Item *certum eſt, illos qui deferebant, non conſueviſſe in domibus eorum ritum Cœnæ celebrare, & eo modo Euchariſtiam conſecrare, erant enim Diaconi. Ergo fatendum, quod non ſit opus repetere conſecrationem Euchariſtiæ in domibus eorum, ad quos defertur.* Reſp. delatio illa ad ægrotos & abſentes non ſeparavit tanto temporis intervallo conſecrationem & diſtributionem, ſicut in Eccleſiis Pontificiis fieri hodie conſuevit, in quibus vel nunquam, vel non niſi poſt aliquot dies diſtributio ſuccedit, propius igitur ad inſtitutionem Dominicam delatio illa veterum accedit, interim tamen magis conſentaneum inſtitutioni & exemplo Chriſti pronunciamus, verba Cœnæ recitare & illis benedicere Euchariſtiam in loco communionis & tempore communionis in præſentia communicandorum, quàm alio & loco & tempore illis abſentibus, ut poſtea oſtendemus. 5. quædam exempla aſſervationis ab inſtitutione Dominica ſunt remotiora, cùm non immediatè conjunctam habeant manducationem ab ipſo CHRISTO in inſtitutione præſcriptam & requiſitam. Cyprian. ſerm. de lapſis commemorat, *mulierculas quaſdam Euchariſtiam in arculis & ſtrophiolis domi aſſervare ſolitas.* De hac privata reſervatione Euchariſtiæ (in qua vel utrumque corporis & ſanguinis

Digitized by Google

antitypum ex cœtu Eccleſiæ domum ſecum deferebant, vel ex calice Domini in Eccleſia bibebant, panem verò Dominicum ſecum portabant domū, ibique & ante cibum vel in periculis vel inchoaturi aliquid eum manducabant) loquuntur etiam Tertull. lib. 2. ad uxorem Baſilius in Epiſt. ad Cæſariam. Nazianz. orat. in Gorgon. Ambroſius de obitu fratris Satyri. cap. 7. Hieron. in Apol. pro libris adv. Jovinianum. Sed poſtea mutata, abrogata & prohibita fuit conſuetudo illa privatæ reſervationis, quantumvis antiqua & latè patens in Concil. Toletano. 1. Can. 14. & Cæſar. Auguſtano can. 3. Decretum prius Toletanum ſic habet. *Si quis acceptam à Sacerdote Euchariſtiam non ſumſerit, velut ſacrilegus propellatur.* Decretum Cæſar. Auguſtanum tale eſt. *Euchariſtia gratiam ſi quis probatur non conſumſiſſe in Eccleſia, anathema ſit in perpetuum.* Sic ergò Patres illius Concilii ipſo facto oſtenderunt, conſuetudinem Eccleſię non ſuffultam Dominicâ inſtitutione abrogari jure poſſe. Bellarmin. regerit *non aſſervationem in Eccleſia, ſed privatam tantummodò abrogatam eſſe, ne videlicet aliqui abutantur tanto Sacramento ad veneficia & alia hujuſmodi ſcelera.* Reſp. Eadem eſt ratio privatæ & Eccleſiaſticæ aſſervationis, neutra gaudet Chriſti inſtituto vel mandato; contra verò utraque parit abuſus & ſuperſtitiones; utroq; conjuncta eſt cum periculo abuſus ad veneficia & alia hujuſmodi ſcelera, niſi fortè ſtatuamus, inter Sacerdotes & templi cuſtodes nullos eſſe Magos, nec perfringi poſſe cibarium, in quo panis conſecratus aſſervatur. Referunt Hiſtorici omnes Pontifices à Sylveſtro II. uſque ad Greg. VII. incluſivè fuiſſe Magos, & de hoc Gregorio VII. ſcribit Benno Card. *quod ex pane conſecrato reſponſa quæſierit cōtra Imperatorem, quæ cum aliquando non redderentur, in ignem eum conjecerit.* Si Pontifices ſanctiſſimi aſſervatâ Euchariſtia ad Magiam abuſi ſunt, quid non audebunt minorum gentium Dii? At (inquit Bellarm.) *ſi extra uſum Cœna non eſſet Sacramentum nec corpus Domini, poſſet permitti cuicunque panis ille ſanctificatus, neq; enim periculum eſſet ullius ſacrilegii, ſi extra uſum Cœnæ nihil eſſet niſi merus panis. Concilia igitur quatam ſeverè propter pericula ſacrilegiorum prohibent Sacramenti aſſervationem, manifeſtè indicant etiam extra uſum Cœnæ veriſſimum permanere tum corpus Domini, tum etiam Sacramentum.* Reſp. aquam Baptiſmi extra uſum à Chriſto inſtitutum non eſſe Sacramentum ipſe Bellarminus, concedit, atqui num homines ſacrilegi non abutuntur ſacri Baptiſmatis, aquâ ad gravia ſcelera? praxis oſtendit contrarium. E. ut abuſus aquæ Baptiſticæ & prohibitio aquæ ad tales abuſus aſſervandæ nequaquam probat, aquam Baptiſmi eſſe Sacramentum extra uſum à Chriſto inſtitutum, ita quoq; de Euchariſtia idem omninò dicendum. 6. Quædam exempla planè ſunt contraria divinæ inſtitutioni, ideoq; nec probari nec excuſari poſſunt aut debent. Ambroſius in orat. de obitu Satyr. teſtatur *Satyrum Sacramēto ad collum appenſo uſum eſſe ad naufragium evitandum.* In libro Amphilochii de Baſilio refertur, *quod eâ horâ, quâ è vivis excesſerit, illam partem hoſtiæ acceperit, quam ſecum tumulare decreverat.* Alia quædam legenda de Baſilio fingunt, *quòd panem conſecratum in tres partes diviſerit, quarum unam communicarit, alteram in columba aurea, quæ ſuper altare pependit, repoſuerit, tertiam ſecum conſepeliendam reſervârit.* Auguſt. lib. 22. de civ. Dei cap. 8. ſcribit *à quibuſdam Presbyteris oblatū fuiſſe Deo ſacrificium Dominici corporis ad curandū domum quandam à Dæmonum vexatione.* Greg. lib. 2 Dialogorum cap. 24. de Benedicto refert, *quod cū defunctus quidam Monachus ſepeliri nequiret, miſerit aliquos, qui Euchariſtiam ſuper pectus mortui ponerent.* In majorib⁹ Baſilicis Sacramentum quotidiè cum lampadibus accenſis incluſum proponitur adorandum & effertur ad incendia reſtinguenda & ad ſimiles caſus averroncandos. Plures hujusmodi abuſus enumeravimus ſuperius. §. 60. membr. 2. Atqui illos omnes defendere cogitur Bellarmin⁹ & ipſo facto etiam defendit in cap. 5. §. ad quartam: cùm ſemel diſceſſerit à regula illa veriſſima & certiſſima, quippe ex ipſis inſtitutionis verbis deducta. *Nihil habet rationem Sacramenti extra uſum a Chriſto inſtitutum.* Concedere ergò cogitur, panem conſecratum eſſe verum Chriſti corpus, quocunque modo tractetur & quocunque fine ul[illegible] [illegible]etur. *[illegible]um eſt* (ſcribit) *apud veteres nō fuiſſe [illegible] Sacramenti uſum quam ad manducandum. [illegible] Gorgonia ſoror Nazianzeni ipſo Nazianz[illegible] in orat. de obitu Gorgon. Sacramento Euc[illegible] uſa eſt ad impetrandam à Deo ſanitatem, C[illegible] orpus in Sacramento adorando, invocando, [illegible] pliicando, Satyrus Ambroſii frater eodem ad c[illegible] appenſo [illegible] us eſt ad naufragium evitandum. [illegible] Hieroſolym. catech. 5. myſtag. monet communicantes, ut poſt communionem digito tāgant, labia ſanctificata contactu corporis & ſanguinis Domini & deinde eodem digito ſanctificent per contactum oculos, frontem & alia membra &c.* At ſi illi uſus Euchariſtiæ defenduntur, defendendi etiam reliqui omnes, longiſſimè etiam ab inſtitutione Dominica recedentes, cùm omnium ſit par ratio. Brentius in Apol. Confeſſ. Würtenb. cap. de ſatisfactione pag. 559. refert quandam fabulam, quam de majoribus audierat. *Quædam mulier* (inquit) *molitoris uxor, cùm magnâ rerum penuriâ laboraret, cogitavit, quibus rationibus egeſtatem ſuam ſuſtentare poſſet. Vidit enim vicini molitoris uxorem non ſolùm lautam ſupellectilem habere & precioſâ veſte incedere, verùm etiam magnam vim pecuniæ poſſidere. Doluit igitur ſe, cum in eadem eſſet profeſſione ſeu artificio, non etiam in eadem eſſe fortuna. Ac diu quidem circumferens oculos, quo rebus ſuis conſuleret, tandem viſum fuit optimum eſſe, ut cùm ſumeret in die Paſchæ panem Euchariſtiæ, clam ex ore ſubtraheret & lapidi molari ſubjiceret. Sic enim futurum ſperabat, ut Chriſtus, qui hoc pane contineretur, omnem benedictionem ſuam in domum præſens effunderet. Poſtquam ergò cogitata perfeciſſet, ecce tibi rem mirandam. Noctu ad hunc molarem lapidem, ſub quo panis Euchariſtiæ jacebat, auditur ſuaviſſimus concentus. Itaque & familiares & vicini tantâ vocis ſuavitate excitati concurrunt undiq; nec poſſunt aliud judicare, quam hunc eſſe cœleſtium Angelorum concentum. Sed cùm diu attoniti dubitarent, quæ hujus novæ rei cauſa eſſet, vident tandem hoſtiam ſub molari paululum prominentem & quo propius ad eam aures admovent, eò jucundior & clarior auditur ſonus. Itaque judicant non eſſe hoſtiam vulgarem, ſed conſecratam & ibi CHRISTUM ipſum unâ cum corpore & ſanguine, imò & cum cruce, imò & cum univerſa humanitate & divinitate præſtò adeſſe. Mulier autem horrore propter miraculum correpta, ſignificabat trepidatione ipſa ſe, quid de hac hoſtia factum ſit, haud ignaram eſſe, quare*

com-

comprehenditur à Magiſtratu, fatetur rem geſtã, & ut rea tanti myſterii prophanati traditur igni exurenda. Atqui ſi licet Sacramento uti ad corporalem ſanitatem impetrandam oculis applicando, cur non etiam liceret uti ad divitias & benedictionem acquirendam molari ſubjiciendo? *In hac cauſa* (ſcribit Brentius) *nihil videtur miſera muliercula defuiſſe præter Sotum* (vel Bellarminum) *patronum. Quid enim dicat accuſator, mulierem prophanaſſe Euchariſtiam? ſed reſpondiſſet Patronus. Mulierem non ſolum nihil detraxiſſe virtuti Euchariſtiæ, verumetiam plurimùm tribuiſſe & gratiam Chriſti in Euchariſtia illuſtraſſe, dum non ſolum petierit ab eo juvari in corde & ore ſuo, ſed etiam in molari & univerſa domo ſua. An enim non eſt hoc honorare corpus Chriſti & de majeſtate ejus præclarè ſentire. ut expectes & ipſo gratiam & benedictionem non tantum cum ore ſumitur & in humanum ventrem tam fœtidum trajicitur, verum etiam cum molari lapidi tam nitido & utili imponitur? Si enim utilitatem molaris expendas, nulla gemma ei anteferenda eſt, & quid etiam utilius corpore Chriſti? quare ſi hæ duæ res utiliſſima convenirent, quid non benedictionis ex ipſis ſequeretur? Hæc & multa alia potuiſſet Patronus commemorare.* 7. Quemadmodum privata Euchariſtiæ reſervatio non ſolùm ceſſavit, ſed etiam in Conciliis abrogata eſt, cùm cauſæ, propter quas cœperat, deſiiſſent. Ita quoque, cùm cauſæ publicæ ſive Eccleſiaſticæ reſervationis itidem deſierint, iiſdemque abuſus in circumgeſtatione, oſtentatione &c. ſucceſſerint, utique etiam publica illa reſervatio meritò ceſſare & abrogari debet. Cauſa privatæ reſervationis D. Chemnicio potiſſima videtur hæc fuiſſe, quòd tempore perſecutionis non poterant quoties vellent ad celebrandam Cœnam Dominicam convenire. Cùm igitur nec ubique nec ſemper copiam communionis habere poſſent, ne tamen in incidentes periculo aliquo penitus, privaretur communione particulas quaſdam in cœtu Eccleſiaſtico acceptas reſervarunt, ſed poſtea judicatum fuit, rectiſſimum eſſe præſcriptum inſtitutionis ſervare & ſequi. Cauſas publicæ ſive Eccleſiaſticæ aſſervationis idem Chemnicius haſce commemorat. Novatiani contendebant lapſos & præcipuè in perſecutione, non eſſe recipiendos & ad communionem Eccleſiæ admittendos, etiamſi pœnitentiam agerent. Eccleſia verò pœnitentibus non negabat reconciliationem & communionem, ſed tamen ut in lapſis ſtatueretur exemplum deterrens reliquos à ſimili peccato utque exploraretur, an vera eſſet pœnitentia, diſciplina ſeveriori uſi ſunt. Non enim ſtatim ad communionem admiſerunt pœnitentes, ſed priùs per certum temporis intervallum certâ diſciplinâ probabant ipſorum pœnitentiam. Ne tamen quiſquam pœnitentium tempore illo Canonico nondum expleto ſine reconciliatione & communione decederet, ſtatutum fuit, ut in periculo mortis privatâ abſolutione & communione reconciliarentur, & in communione Eccleſiæ reciperentur, utque receptio illa & communio, licet fieret privatim, non coram tota Eccleſia, tamen teſtimonium eſſet publicæ receptionis & admiſſionis ad communionem totius veræ Eccleſiæ, ideò de illo ipſo pane, qui in cœtu Eccleſiæ benedictus erat, ex quo reliqui credentes participarant, particulam dandam eſſe cenſuerunt, ut eo minus dubitarent lapſi, ſe recipi in concionem myſtici corporis, *unus enim panis; unum corpus multi ſumus, quia de uno pane participamus.* 1. Cor. 10. v. 15. Cumque ſicut Cyprianus queritur lib. 3. Epiſt. 14. Sacerdotes quidam lapſos privatim ſine Epiſcopi & Eccleſiæ conſenſu abſolverent & communicarent, magis placuit hic mos, ut ad communionem pœnitentiũ in periculo mortis uſurparentur particulæ illæ, ex quibus antea Eccleſia in cœtu communicarat, ut ita infirmus, licet in loco privato à ſolo presbytero, tamen quaſi publicè communi teſtimonio a tota Eccleſia ad communionem recipi judicaretur. Item cùm hæreſes & ſchiſmata variè turbarent Eccleſiam, ita ut peculiares ſuos cœtus cogerent, ubi communionem ſuam celebrabant, hæretici, ut oſtendit Tripart. lib. 3. c. 11. ne igitur infirmi hæreticâ communione macularentur, utque morituri disjungerent ſe ab omnibus hæreticis, & teſtarentur ſe eſſe & perſeverare velle in communione veræ Eccleſiæ, placuit ex illo ipſo pane & vino, cujus partem Eccleſia in publico cœtu ſumſerat, communionem præbere ægrotantibus, utque illis diebus & horis, quando publicè in Eccleſia non celebraretur miniſteriũ Euchariſtiæ, ſuccurri poſſet illis qui in periculo mortis verſarentur, aliquid reſervari placuit ab uno die publicæ celebrationis Euchariſtiæ uſque ad proximè ſequentem, quæ reſervatio fuit ſimpliciter ſine ſuperſtitione & ſine peculiari cultu extra uſum. *Hæc* D. Chemnitius, quæ ne verbo quidem Bellarm. attingit. 8. Concil. Trident. ſeſſ. 13. cap. 6. Conſuetudinem aſſervandi Euchariſtiam in ſacrario Niceni Concilii autoritate potiſſimum defendit. Id Bellarminus ſic explicat. can. 14. (alias 18. alias 20.) *Iubet Synodus, ut in abſentia Presbyterorum Diaconi Euchariſtiam porrigant, jam verò ſine Presbyteris non poteſt celebrari Cœna nec Diaconis data fuit autoritas offerendi, ergò Euchariſtia reſervata fuit in Eccleſia, ut quovis tempore diſtribui poſſet,* Item can. 13. *Iubetur ut ſecundum antiquam regulam in mortis articulo nemini denegaretur ſacra communio, jam verò ægroti non potuerunt ad Eccleſiam venire, nec potuit tota actio celebrari in cubiculis ægrotantium præſertim ſecundum opinionem adverſariorum, qui damnant Miſſas privatas, ergò neceſſe fuit, ut Euchariſtia ſervaretur conſecrata pro ægrotis.* Reſp. Concilium Nicenum celebratum fuit Año Chriſti 325. ſeculum igitur Nicenæ Synodi non eſt vetuſtiſſimum tempus Eccleſiæ. Præterea qui & quot ſint illi canones, quos Patres illius Concilii præter expoſitionem fidei ediderunt, valdè ambiguæ ſunt opiniones. Gratianus diſtinct. 16. numerat. 70. Canones ex quibus tantum 20. poſtea in Romana Eccleſia relicti ſunt. Theodoretus lib. 1. Hiſtoriarum Eccleſ. cap. 8. viginti canones agnoſcit de Eccleſiaſtica diſciplina, non plures. Et Bellarminus ipſe fatetur li. I. illam partem Canonis non haberi in omnibus editionibus. De illo verò Canone, ex quo reſervationem probare conantur, res non tantùm dubia, ſed etiam ſuſpecta eſt. Poſterior enim ſententia alludens ad reſervationem, ut ſcilicet ipſi Diaconi in abſentia Presbyterorum proferant & edant, in canone illo nec Græcè legitur, nec in decretis diſt. 93. c. pervenit, nec in priori editione Conciliorum. Sed ſecunda editio, ſicut ex Canone 14. facit 18. ita etiam aſſuit ſententiam illam. Apud Ruffinum. lib. 1. cap. 6. legitur in illo Canone, talis quædam additio, ſed non eo modo, ſicut in tomis Conciliorum. Nihil enim habet de proferendo quaſi reſervatum fuerit, ſed ſimpliciter dicit.

Diaconi

Diaconi præſentibus Presbyteris Euchariſtiam non dividant, ſed illis agentibus ſolùm miniſtreat. Si verò Presbyter nullus ſit in præſenti tunc demum etiam ipſis licere dividere. Cùm ergò de ſententia illa canonis alludentе ad reſervationem res ſic ſe habeat & in ſexta Carthaginenſi Synodo convicti fuerint Romani de falſatis Canonibus Nicenis, cumq; aſſumentum illud non de circumgeſtatione& oſtentatione, ſed de diſtributione loquatur, manifeſtum eſt qualis ſit hæc probatio. Monuerat iſthæc totidem verbis D. Chemnicius, ſed Bellarminus ſine pede ca præterit, tantum dicit *hunc Canonem extare apud Ruffinum qui teſte Cyrillo in Epiſt. ad Conc. Carth. veros & authenticos Canones habeat.* Canon 13. nullius planè reſervationis mentionem facit. *Nemini pœnitentiam in mortis articulo ſacrã communionem denegandam eſſe ſtatuitur*, ex eo verò Sacramenti aſſervatio minimè probatur. Cùm enim in primitiva Eccleſia plerumque quotidiana celebrata fuerit communio, ut ex hiſtoria antiquitatis notum eſt, ideo propter pœnitentium communionem privatam nullâ opus divinâ Sacramenti aſſervatione. *Negari non poteſt* (ſcribit Bellarm. libr. 2. de miſſa cap. 9.) *quin olim ſingulis diebus in multis locis Miſſæ celebrarentur, id quod ex Auguſt. Epiſt. 23. Hieron. in cap. 1. ad Titum Chryſoſtom. homil. 3. ad Epheſ. 2. ibidem probat.* Inſigniter autem fallitur Bellarminus, quod ſcribit nos privatam ægrotorum communionem improbare, praxis enim Eccleſiarum noſtrarum contrarium demonſtrat.

Quid ſtatuendum de aſſervatione Euchariſtiæ propter communionem ægrotorum

198. Cæterùm cùm pro defendenda aſſervatione Sacramenti potiſſimùm urgeantur exempla veteris Eccleſiæ, in qua pro ægrotis aſſervata fuit Euchariſtia, ideo monemus hoc loco: I. Pontificios non illam ſolummodo repoſitionem, quæ fit propter communionem ægrotorum, ſed omnem omnino repoſitionem quæ fit propter circumgeſtationem, oſtentationem, venerationem &c. quamquam nulla ſequitur manducatio, contra nos propugnare, à qua reſervatio pro communione ægrotorum in veteri Eccleſia uſitata toto cœlo diſtat. Sic enim ſcribit Bellarmin. lib. 4. de Euchariſtia cap. 2. in fine. *Si quis faciat ſedem cujus ſedendo eſt uſus & tamen nemo unquam ibi ſedeat, non propterea deſinit eſſe ſedes &c. Sic etiam ſacroſanctum Sacramentum non deſinit eſſe Sacramentum, licet nemo illo utatur, ad id, ad quod eſt inſtitutum.* Et cap. 5. in fine: *Primarius finis ſervandi Euchariſtiam ſemper fuit & eſt manducatio, ſervatur enim potiſſimum ob viaticum infirmorum, interim autem dum non conſumitur nihil prohibet ſumere ex eo alias utilitates.* Et poſtea: *Ad quæſtionem utrũ extra uſum manducationis Euchariſtia ſit Sacramentum, & corpus Domini, impertinens eſt, in quem uſum hoc Sacramentum conſervetur.* II. Juſtinus & Irenæus teſtantur, Euchariſtiam in cœtu Eccleſiaſtico benedictam ſtatim ex illo ad communionem abſentium, ægrotorum ſc. & peregrinorum fuiſſe delatam, ſic ergo inter conſecrationem & communionem ægrotorum non interceſſit mora temporis longior. Innocentius de divin. officiis citante Caſſandro dicit, *Sacerdotem ſolitum fuiſſe Dominicum corpus conſecratum in tres partes dividere, quarum unam calici immittat, alteram Diaconus communicet; tertiam ad viaticum, ſi opus fuerit, in patinam uſq; ad finem reſervet, ſi autem opus nõ fuerit, eam Sacerdos aut unus miniſtrorum in communione accipiat* ex quo apparet, quod nihil fuerit olim reſervatum vel repoſitum, quando nulli ægroti comunicandi. Sed [...]ntifici pet aliquot non ſolùm dies, ſed etiam [...] annum integrum hoſtiam conſecratam in uſu. [...] ægrotorum reponunt. Er quamvis quotidiè [...]ſas celebrent, tamen pro infirmis ex Paſchali v[...] a ſolenni communione per totum ferè annum [...] cu[...]s reſervant. III. De reſervata Euchariſt[...] co[m]munionem infirmorum unicum Serapio[...] [ex]emplum apud Euſebium lib. 6. cap. 43. in [...] a ex veteri antiquitate occurrit, ibi enim ex Epi[ſt]ola Dionyſii Alexandrini ad Fabium commemoratur, *quòd Serapion in extremis agens miſerit puerum ad Presbyterum ut ad ſe veniret cum Sacramento Euchariſtiæ. Presbyterum autem tunc fortè ægrotantem non potuiſſe ipſummet accedere, ſed miſiſſe Euchariſtiam per puerum Serapioni deferendam.* Sed hoc Exemplum non eſt vetuſtiſſimum. Factum enim eſt tempore Novatiani ſchiſmatis. Nec fuit reſervatio illa conſuetudo quædam univerſalis & perpetua, ſicut etiam eâ non fuit opus, cùm quotidiè illis temporibus celebraretur communio, nec ſolum ante meridiem, ſed etiam circa horam tertiam & nonam ad veſperam, præcipuè in Sabbatis Paſchæ & Pentecoſtes, ut Caſſander ex v[e]teribus probat. IV. Cauſæ reſervationis, quas [ve]teres habuerunt, hodie ceſſarunt, quin imò grav[es a]buſus iiſdem ſucceſſerunt, ergo ut privata reſe[rv]atio à veteribus fuit abrogata, ita quoque public[a] : Eccleſiaſtica illa reſervatio ceſſare deberet cum privata illa reſervatio & antiquior ſit & plura antiquitatis exempla habeat atque latius uſurpata fuerit. V. Utraque olim ſpecies ad ægrotos & abſentes fuit delata, ut ex Juſtino apol. 2. & ex hiſtoria Serapionis apud Euſeb. l. 6. cap. 43. manifeſtè apparet. Utraque ſpecies fuit in privatas ædes deportata, ut ex hiſtoria Exuperii apud Hier. in Epiſt. ad Rufin. & ex Nazianz. in oratione de funere Gorgoniæ apparet. Apud Chryſoſt. in Epiſt. 1. ad Innocentium fuit in ſacrario ſanguis Chriſti à militibus effuſus. Sed Pontificii unam tantum panis ſpeciem reponunt & ad ægrotos deferunt. VI. Veterum reſervatio & deportatio ad ægrotos ſine ulla ſuperſtitione & peculiari cultu extra uſum uſurpata fuit, quia Presbyter apud Euſebium l. d. dat puero Euchariſtiam Serapioni deferendam. Exuperius apud Hieronymum l. d. Corpus Domini, caniſtro vimineo, ſanguinem portat in vitro: Satyrus apud Ambroſium in orat. de obitu Satyri particulam Euchariſtiæ orario involutam à fidelibus in periculo naufragii accipit. Sed apud Pontificios Innocenti' III. primus mandavit ut Euchariſtia in Eccleſia ſub cuſtodia, clavibus & ſeris adhibitis conſervetur. Bellarm. cap. 4. §. 3. dicit, *illud fieri propter abuſus, qui paulatim ſunt exorti*. atqui præſtaret propter illos abuſus ad inſtitutionem Dominicam recurrere & reſervationem publicam intermittere, ſicut ex iiſdem cauſis privata reſervatio fuit abrogata. Honorius III. ſtatuit, ut quando reſervata Euchariſtia defertur ad infirmum, plebs ſe reverenter inclinet, voluit etiam luminaria ſemper deferri. Sequentes Pontifices certum numerum indulgentiarum addiderunt ducentorum ſcil. dierum pro reverentia, quando ad infirmum cum luminaribus portatur, centum verò quando ſine luminarib' portatur. Hæc certè toti antiquitati fuit ignota. Bellarmin. l. d. reſpondet, *quod creverit honor externus ſanctiſſimi Sacramenti, præſertim devotione interna decreſcente nemini diſplicere poteſt, niſi hoſtib. Chriſti & religionis.* Atqui præſtaret internam illam devotionem

tinnem prædicatione beneficiorum, quæ ex legitima hujus Sacramenti adminiſtratione & fideli ejuſdem communicstione ad nos promanant, excitare quàm de externo ejuſdem honore, omiſſo uſu à Chriſto inſtituto, cogitare. VII. Pontificia reſervatio pro ægrotis nititur hac falſa hypotheſi, quòd benedictio panis non valeat niſi conſecratio fiat in templo & altari pontificaliter conſecrato, quodque Euchariſtia ad communionem non rectè conſecretur extra actum ſacrificii Miſſę, inde aſſervationem propter uſum ægrotorum judicant neceſſariam, ſed vetus Eccleſia morem ſuæ reſervationis non judicavit eſſe neceſſarium ac privatis etiam in ædibus olim conſecratum fuiſſe, multa exempla teſtantur. Chriſtus ipſe Euchariſtiam inſtituit & adminiſtravit in domo privata: Apoſtoli in ædibus privatis communicabant. Idipſum adductis aliquot veterum teſtimoniis, probat Bellar. lib. 2. de Miſſa c. 9. §. igitur primo. VIII. Quare cum exempla reſervationis in veteri Eccleſia uſitatæ ſint diſſimilia, cumque privata aſſervatio decretis Conciliorum propter abuſus fuerit abrogata, ideo ſimpliciſſimum, tutiſſimum ac rectiſſimum eſt, ad inſtitutionem Dominicam tanquam normam & regulam reſpicere, cui magis conforme eſt & conſonum, in communione infirmorum verba Cœnę quæ ſunt ipſa conſecratio in præſentia ægroti recitare, quam ex particulis per plures non ſolum dies, ſed etiam menſes reſervatis infirmos communicare, quod D. Chemnitius probat hiſce fundamentis: Primò quia Chriſtus verbis ſuis, quæ voluit ad elementum accedere, ut fieret Sacramentum, uſus eſt illo loco & illo tempore, ubi & quando diſtributurus erat communionem & in præſentia eorum, quibus volebat communicare corpus & ſanguinem ſuum. Magis igitur conſentaneum eſt deſcriptioni inſtitutionis & exemplo Chriſti, verba Cœnæ recitare & illis benedicere Euchariſtiam in loco communionis & tempore communionis in præſentia communicandorum, quam alio loco & tempore abſentibus illis, quibus exhibenda eſt. Secundò verba illa Cœnæ: dixit, *Accipite, comedite, bibite, hoc facite*, non diriguntur ad Elementa, ſed ad communicaturos. Non igitur conſentaneũ eſt inſtitutioni, verba illa tantum ad panem & vinum dirigere & quidem in abſentia communicandorum. Tertiò Chriſtus communionem non voluit eſſe mutam actionem, ſicut Medicus Pharmacum alio loco & tempore præparatum propinat & applicat, ſed quando panem fractum & poculum benedictum diſcipulis dabat, dixit & addidit mandatum. *Hoc facite in meã commemorationem*, quod Paulus interpretatur, ut fiat annunciatio mortis Chriſti, non tantum in benedictione, ſed etiam ſumtione. Quartò conſolatio de uſu & fructu Euchariſtiæ imprimis neceſſaria eſt ægrotis, illam verò verbis Chriſti, quibus Sacramentum hoc conficitur, comprehendi & proponi non eſt dubium, & fides eam in verbo quærit & apprehendit, rectè igitur & utiliter fit, quòd verba cœnæ, quibus panis & vinum Euchariſtiæ benedicitur, recitantur præſente & auſcultante ægroto. Quintò illâ ratione multæ quæſtiones & diſputationes de particulis extra uſum reſervatis turbantes ſimplicitatem doctrinæ & fidei de Euchariſtia præcaventur & præciduntur. Denique quia morem reſervationis neceſſarium faciunt exemplo oſtendenda eſt libertas Chriſtiana, ne veritas Euchariſtiæ ex loco, ubi benedicitur, pendere exiſtimetur, aut quaſi actio ſacrificii Papiſtici neceſſaria ſit ad veritatem Euchariſtiæ. Hæc omnia D. Chemnitius ad quæ cum Bellarmino reſpondere ἀδύνατον fuerit, ſicco pede ea tranſilire voluit.

CAP. XVIII.

De Circumgeſtatione Sacramenti.

199. Pontificia conſecrati panis aſſervatio & repoſitio non tàm infirmorum communionem, quàm ejuſdem circumgeſtationem, oſtentationem & cultum extra uſum à Chriſto inſtitutum ſibi propoſitum habet. *Circumgeſtatio panis conſecrati.* 1. Quando panis conſecratus ad infirmum defertur, præferuntur luminaria, campanulæ ſonus auditur. & plebs reverenter ſe inclinare jubetur; quin & Pontifices certum numerum indulgentiarum pro reverentia illa conſtituerunt. Honorius III. lib. 3. decretalium tit. 41. cap. 10. *Sacerdos frequenter doceat plebem ſuam, ut ſe reverenter inclinet, cùm hoſtiam ſalutarem Presbyter defert ad infirmum. Quam in decenti habitu ſuppoſito mundo velamine ferat & referat manifeſtè ac honorificè ante pectus cum omni reverentia & timore ſemper lumine præcedente, cùm ſit candor lucis æternæ, ut ex hoc apud omnes fides & devotio augeatur.* Anno 1220. Gregorius IX. hujus Honorii ſucceſſor *tintinnabuli ſeu ſquillæ pulſum*, quo populus ad genu flectendum admoneatur, addidit. ** In Chronicis Colonienſibus extat, *Sacramentum Cœnæ primum Anno 1431. Coloniæ circumgeſtatum & Papam Martinum V. primum addidiſſe indulgentias.*** Concil. Colon. ſub Imper. Rudolpho Habſpurgenſi circa annum 1280. *Statuimus ut pixis, in qua corpus Domini ad infirmos defertur, ſit aurea, argentea, eburnea vel ad minus cuprea bene elimata. Ad communicandum infirmum corpus Domini allaturus eat Sacerdos dicendo ſeptem Pſalmos, & ſi via fuerit longior, addat Litaniam & alias cantiones. Incedat autem ad communicandum infirmum cum campanula & lucerna. Quilibet autem fidelis ſi devotè fecerit hanc proceſſionem, decem dies indulgentiæ pro eundo & redeundo habeat. Equitantes verò non dedignentur deſcendere de equis ſuis ad adorandum eum, qui pro eis deſcendit de cœlis &c.* 2. Urbanus IV. circa annum 1264. (quidam ſcribunt Anno 1260. ſed minus rectè quia ex Bulla Papę intelligitur, quod anno Pontificatus 3. inſtitutum ſit hoc feſtum, Jam verò Urbanus Anno 1261. ad ſedem papalem evectus eſt) Feſtum corporis Chriſti inſtituit & quidem ex revelatione Leodienſis cujuſdam mulieris, cui nomen Eva, cum qua antè Pontificatum familiarem converſationem habuerat, quæque in monaſteriũ recluſa erat, ut referunt Joh. Balæus in Actis Rom. Pontificum ex Arnoldo Boſio & Petro Præmonſtratenſi in vita Urbani IV. Polydor. Virgil. lib. 6. de rerum invent. cap. 8. Extat etiamnum Bulla ad Evam illam data apud urbem veterem ſexto Idus Septemb. anno Pontificatus tertio, quæ ſic habet. *Urbanus Epiſcop. ſervus ſervorũ Dei dilectæ in Chriſto filiæ Evæ ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Scimus ô filia, quod magno deſiderio deſideravit anima tua, ut ſolenne feſtum corporis Domini noſtri Jeſu Chriſti inſtitueretur in Eccleſia Dei a Chriſti fidelib. perpetuis temporib. celebrandum. Et ideo tibi ſignificamꝰ ad gaudiũ, ꝙ nos ad corroborationem Catholicæ fidei dignũ duximꝰ ſtatuendũ, ut de tam mirabili*

Sacra-

Sacramento præter quotidianam commemorationē, quam de ipſo facit Eccleſia, ſpecialior & ſolennior memoria celebretur, certum ad hoc deſignantes diem, ut ipſa feria quinta (poſt octavam Pentecoſtes) devota turba fidelium propter hoc ad Eccleſias affectuoſè concurrant, ſitque dies illa univerſis Chriſtianis nova feſtivitate jucundus & ampla jucunditate feſtivus prout in literis Apoſtolicis, quas per univerſum mundum ſuper hoc direximus, ad plenius continetur, & ſcias, quod nos hujuſmodi feſtum cum omnibus noſtris fratribus Romanæ ſcilicet Eccleſiæ Cardinalibus, nec non cum omnibus Archiepiſcopis, Epiſcopis, ceteriſque Eccleſiarum Prælatis tum apud ſedem Apoſtolicam commorantibus ad hoc ut videntibus & audientibus de tanti feſti celebritate præberetur exemplum, duximus celebrandum. Magnificet igitur anima tua Dominum & exultet Spiritus tuus in Deo ſalutari tuo. *Quia viderunt oculi tui ſalutare tuum, quod paravimus ante faciem omnium populorum. Lætare inſuper quia omnipotens Dominus tribuit tibi deſiderium cordis tui & voluntate labiorum non fraudavit te cœleſtis gratiæ plenitudo. Et quia quaternum, in quo totum ipſius feſti habetur officium, tibi ſub Bulla noſtra per latorem præſentium deſtinamus, volumus & per Apoſtolica ſcripta tibi mandamus, quatenus quaternum ipſum cum devotione recipias & ejus copiam perſonis illum petentibus exhibeas liberaliter, & libenter inſtes devotis ſupplicationibus apud illum, qui memoriale tam ſalutiferum de ſeipſo reliquit in terris, ut nobis tribuat ex alto gratiam commiſſam noſtro regimini Eccleſiam ſuam regendi utiliter ad laudem & gloriam ſui nominis & ſalubriter gubernandam.* Datum &c. Porro officium ipſum, cujus meotionem facit Bulla, Nauclerus volum. 2. generat. 43. & alii complures à Thoma Aquinate compoſitum eſſe ſcribunt qui propterea columbam argenteam à Pontifice dono accepit, unde columba ad humerum dextrum ejus imagini appingitur. Quamvis autem Urbanus novum illud feſtum ubique celebrandum mandaret, tamen ut eſt in gloſſa Decretalium extr. de reliquis & veoeratione Sanctorum, illa conſtitutio tanquam oovitas à multis ſpreta fuit per quinquaginta fermè annos uſq; ad Clementem V. qui Anno 1311. in Concilio Vienuenſi conſtitutionem illam Urbani denuò repetivit & ab omnibus diſtrictè ſervari præcepit, quam poſtea Johannes. II. unà cum reliquis Clementinis publicavit lib. 3. Clement. tit. 16. de reliquiis & veneratione Sanctorum, ubi legatur, cùm ſit proliaior, nec commodè huc referri poſſit. Cauſæ inſtitutionis hujus feſti ibidem exponuntur quatuor, primò *ad confundendam ſpecialiter hæreticorum perfidiam & inſaniam* (atqui hæreſes convincuntur & confunduntur ex verbo DEI, nou ea ceremoniis ab hominibus excogitatis) Secundò *quia in die Cœna Dominica, quo ipſe Chriſtus hoc Sacramentum inſtituit, univerſalis Eccleſia pro pœnitentium reconciliatione, ſacri confectione chriſmatis, adimpletione mandati circa lotionem pedum & aliis quamplurimum occupata plene vacare non poteſt celebrationi hujus maximi Sacramenti,* (digna hujus Sacramēti celebratio conſiſtit in eo, ut Chriſti inſtitutio Eccleſiæ proponatur, explicetur, corruptelis opponatur &c. ac juxta eandem hoc Sacramentum adminiſtretur) Tertiò *quia Eccleſia certum ſtatuit diem, in qua generaliter omniū Sanctorum commemoratio fieret, ut in hac ipſorum celebratione communi quicquid in propriis ipſorum feſtivitatibus omiſſum exiſteret, ſolveretur: ideo multò magis exequendum erga Sacramentum corporis & ſanguinis Jeſu Chriſti, qui eſt Sanctorum omnium gloria & corona, ut feſtivitate ac celebritate præfulgeat ſpeciali, quatenus in eo quod in aliis Miſſarum officiis circa ſolennitatem eſt forſitan prætermiſſum devotâ diligentia ſuppleatur* (is honos & cultus Deo placet quem ipſe in verbo præſcripſit.) Denique *quia Pontifex* (Urbanus IV.) *in minori officio conſtitutus olim intellexerat, quod fuerit quibuſdam Catholicis divinitùs revelatum feſtum hujuſmodi generaliter in Eccleſia celebrandum* (ſuſpecta eſt omnis revelatio, ait Gerſoo, quam non probat lea cum Evangelio.) Nec tamen in Clementina illa panis conſecratus præcipitur circumgeſtari & in adorationem populo per plateas proponi, ſed finis hujus inſtituti ita explicatur, jubentur Prælati in Dominica dictam feriam quintam præcedente ſubditos ſuos ſolicitè exhortari, *ut per veram & puram Confeſſionem, eleemoſynarum largitionem, attentas & ſedulas orationes, & alia devotionis & pietatis opera taliter ſe ſtudeant præparare, quod hujus precioſiſſimi Sacramenti mereantur fieri participes illa die, poſſintque ipſum ſuſcipere reverenter, ac ejus virtute augmentum gratiarum conſequi.* Ergo non fuit Urbano & Clementi propoſitum, ut Euchariſtia circumgeſtaretur; oſtentaretur & ſpectaretur extra uſum diſtributionis & ſumtionis, ſicut hodie fit in celebratione illius feſti, ſed propter uſum, participationem ſeu communionem ſolenniorem primò inſtitutum fuit, & in illo uſu, in quo debita reverentia & devotio requiritur, gratiæ Chriſto agi jubentur, p immenſo hoc beneficio, quod corpus ſuum in cibum & ſanguinem in potum nobis dederit. Anno autem circiter 1360. cœptum Papæ proceſſiones & tabernacula in hujus feſti celebratione uſurpare, adeò recens eſt ſpectaculum ejus, prout hodie in Papatu uſurpatur. Notandum etiam in hujus feſti officio utriuſque ſpeciei mentionem fieri, vocatur enim feſtivitas corporis & ſanguinis Chriſti, & in reſponſorio illius feſti canitur. *Omnes qui de uno pane & de uno calice participamus*, ſed hodie vocatur *feſtum corporis Chriſti*, quia ſolus panis conſecratur, circumgeſtatur, oſtentatur, adoratur &c. cujus conſuetudinis origo ad tempus Concilii Conſtantienſis referenda videtur, in quo mutilatio hujus Sacramenti deſinita. Denique ut fideles ad hujus celebrationem eò magis invitarentur, indulgentiæ fuerunt additæ ab Urbano & Clemente. *Nos* (inquiunt) *Chriſti fideles ad colendum tantum feſtum & celebrandum, donis volentes ſpiritualibus animare, omnibus verè pœnitentibus & confeſſis, qui matutinali officio feſti ejuſdem in Eccleſia, in qua idē celebrabitur interfuerint, centum; qui v. Miſſa, totidem; qui autē in primis ipſius feſti veſperis interfuerint, ſimiliter centum; qui v. in ſecundis, totidem, illis verò qui primæ, tertiæ & ſextæ, nonæ ac completorii officiis interfuerint, pro qualibet horarum ipſarum quadraginta; illis autem qui per octavas illius feſti matutinalibus veſpertinis miſſæ ac prædictarum horarum officiis interfuerint centum dies ſingulis octavarū ipſarum diebus de omnipotentis Dei miſericordia, ac beatorū Apoſtolorum ejus Petri & Pauli autoritate confiſi, de injunctis ſibi pœnitētiis relaxamus.* Sed indulgentiæ illæ per Martinū V. & Eugenium VI. in im̄enſum poſtea auctæ ſunt, ita ut juxta ſupputationem Juliaui Palmerii ad 44000. dica veræ peccatorum remiſſionis aſſurgant, quib. non minùs participet qui ſpectat, quam qui com̄unicat.

Sed

Sed rectè monet gloſſa in Clement. de reliquiis & venerat. ſanct. *quod remiſſiones illas, quibus pauci participant, interpretari velle nec deceat, nec expediat.* Tandem etiam progreſſu temporis Pompæ Romani Pontificis circumgeſtatio Sacramenti fuit adhibita. Sic enim habetur in Pontificali Romano de proceſſione ad Lateranum f. 48. & in Cerem. Rom. libr. 3. cap, 19. *Ducitur per familiarem Sacriſtia rubro etiam indutum & baculum in ſiniſtra habentem equus albus, manſuetus, ornatus, portans Sacramentum, quod ipſi in pulvino ornato capſa incluſum ſacriſta impoſuit, Equus habet ad collum tintinabulum benè tinniens & ſupra portatur baldachinum cum inſignibus Papa & Sacramenti, Equum præcedunt duodecim familiares Papa rubrâ veſte induti portantes duodecim intortitia accenſa ante Sacramentum corporis Chriſti pedites; inde duo familiares ſacriſta equeſtres etiam rubro induti, portantes laternas argenteas cum lumine ante Sacramentum.* Quin imò quando Pontifex aliò profecturus, tunc cum impedimentis, lixis & calonibus Sacramentum præmittitur. Vide Pontificale & Ceremoniale loc. prox. citat. & alibi paſſim, & intelliges panem conſecratum in Pompa Pontificis non aliter tractari, quàm ſicut olim in pompa Perſicorum Regum ſacrum ignem, quem Orimaſda appellabant, eqno vectum Regi præferebant. Nicolaus Vignerius in Hiſtoria Eccleſ. ſub annum 1408. Ex Theodorico à Nyem qui pluribus Pontificibus à Secretis fuit, recenſet, Benedictum XIII. Anno circiter 1408. cùm multorum Principum odium in ſe concitaſſet, ut vitæ ſuæ incolumitati conſuleret, hoſtiam primum ante ſe geſtari juſſiſſe, quæ ei Satellitii loco eſſet.

Argumenta contra circumgeſtationem. 200. Circumgeſtationi illi Theatricæ eadem fundamenta opponimus, quæ repoſitioni fuerunt oppoſita, utpote. 1. quòd repugnet inſtitutioni Chriſti, qui panem conſecratum diſcipulis manducandum præbuit & dixit: *Hoc facite.* 2. quòd repugnet exemplo Apoſtolorum, qui panem conſecratum nuſpiam leguntur circumgeſtaſſe & oſtentaſſe, ſed juxta Chriſti mandatum manducaſſe. Theophylact. in cap. 26. Matth. refert ex traditione, *quòd Iudas acceptum panem occultarit & Iudæis non ſine irriſione Magiſtri ſui monſtraverit*, ſed de reliquis diſcipulis Evangeliſtæ teſtantur, *quod ex calice omnes biberint*, ac proinde etiam panem manducarint. 3. quod repugnet praxi Eccleſiæ Apoſtolicæ & primitivæ, fatetur enim Coocilium Tridentinum ſeſſ. 13. cap. 5. *quòd inductus ſit ille mos in Eccleſiam, ut in proceſſionibus reverenter & honorificè Sacramentum per vias & loca publica circumferatur.* Ergò non habet autorem Chriſtum, nec Apoſtolos, oec Apoſtolicam Eccleſiam. Apud Juſtinum apol. 2. ex publica Synaxi Euchariſtia ſine ulla Pompa defertur ad abſentes. Apud Euſebium lib. 5. cap. 24. teſtatur Irenæus, Romanos Epiſcopos hoſpitibus ex Aſia venientibus ſimpliciter miſiſſe Euchariſtiam. Apud eundem lib. 6. cap. 43. Presbyter puero dat Euchariſtiam Serapioni ſeni deferendam. Apud Hieronym. in Epiſt. ad Ruſtic. Excuperius corpus Domioi portat caniſtro vimineo, ſanguinem in vitro. Apud Cyprianum. ſerm. de lapſ. Tertull. libr. 2. ad uxor. mulierculis datur Euchariſtia domum deferenda. In quibus exemplis nec de luminarihus nec de campanulis, nec de reliqua Pompa in circumgeſtatione Pontificia uſitata ullum reperitur verbum. 4. Quòd occaſionem præbeat artolatriæ, mutilationi calicis & variis ſuperſtitionibus. 5. Quòd pugnet cum regula ex ipſis Dominicæ inſtitutionis verbis deducta, *nihil habet rationem Sacramenti extra uſum à Chriſto inſtitutum.* 6. Quod ſine longè alio ac diverſo panis conſecratus in circumgeſtatione uſurpetur, videlicet ad incendia reſtinguenda, ad tempeſtates prohibendas, ad beneficia alia corporalia impetranda &c. quàm eſt à Chriſto inſtitutum.

Feſtum corporis Chriſti. 201. Feſtum corporis Chriſti quod attinet, nequaquam nobis improbatur, quòd certo quodam die ſingulis annis Eccleſia frequentius convenit & in illo conventu doctrina de Cœna Domini populo explicatur, corruptelæ puritatem illius doctrinæ contaminantes refutantur, explicantur beneficia, quæ Chriſtus in Teſtamento ſuo oobis legavit, ac homines admonentur, ut pro inſtitutione Euchariſtiæ Chriſto gratias agant, & prægreſſâ feriâ pœnitentia ſæpius vel à fide hoc Sacramento utantur (id quod die viridium in noſtris Eccleſiis fieri conſuevit) ſed celebrationem hujus feſti prout in Eccleſiis Pontificiis hodie inſtituitur, nequaquam probare poſſumus. 1. Eccleſia per annos mille ducentos ac plures hoc feſto caruit, nihilo tamen minus debitum honorem ac reverentiam ſanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento detulit. Ergo & noſtræ Eccleſiæ propter omiſſionem hujus feſti, non poſſunt nec debent accuſari. Claudius Eſpenſæus lib. 2. de ador. cap. 8. paulò ante finem huic argumento occurrere voluit. *Non obſtat* (inquit) *quod circumgeſtatio Euchariſtia videtur res eſſe nova, quia valet ad devotionem excitandam. Sed Chriſtus, ajunt adverſarij, in hoc Sacramento cibus eſt, ut ſumatur, non ut oſtentetur, & circumferatur: ſed non ſunt audiendi, qui circa Dei & Sacramentorum cultum omnia reduci volunt ad vetuſtum morem, non enim ſemper melius, quod antiquius.* Sic ergo Antiquitatē pro libitu conculcant, qui alibi nil niſi antiquitatem in ore habent. 2. Cùm tamen ſero in Eccleſiam celebratio hujus feſti & theatrica panis conſecrati circumgeſtatio ſit introducta, ideò pro traditione Apoſtolicâ haberi vel acceptari nequit. Azorius libr. 8. Inſtit. moral. cap. 6. inter traditiones circumgeſtationem illam refert. *Traditiones noſtra Eccleſiaſtica* (ſcribit) *ſunt hujuſmodi: vota diſſolvere, juramentum relaxare, canonizatio Sanctorum, aſſervatio Euchariſtia, circumgeſtatio.* Atqui ſi hæc eſſet traditio Apoſtolica, non potuiſſet eſſe tot ſeculis oeculta, cum concernat publicam & ſolennem feſti celebrationem. 3. Celebratio hujus feſti, prout in Papatu uſitata eſt coofirmat μονοειδοληψίαν, altera enim tantum ſpecies videlicet panis coofecratus contra inſtitutionem Chriſti proponitur. 4. Theatrica illa panis conſecrati circumgeſtatio & oſtentatio in hoc feſto uſitata transfert Sacramentum ex uſu divinitùs inſtituto io actionem planè diverſam à Chriſti inſtitutione; panis enim conſecratus non diſtribuitur, non manducatur, ſed circumgeſtatur, oſtentatue & ad cultum adorationis proponitur. 5. Celebratio hujus feſti nititur unicè hac hypotheſi, quòd Chriſtus in pane illo, quando circumgeſtatur, oſtentatur & adoratur, non minus verè adſit, quàm in uſu divinitùs inſtituto, jam verò nullum extat verbum, nulla promiſſio, quod Chriſtus in tali actione ſuo corpore & ſanguine adeſſe velit, ſicut in uſu ſacræ cœnæ ſe adſuturum promiſit. Fides nititur verbo promiſſionis, inſtitutionis & ordinationis divinæ. Jam verò de præſentia Chriſti in pane, cir-

ne, circumgeſtato & oſtentato nullum extat verbum promiſſionis ac inſtitutionis. Ergo talis actio non procedit ex fide, *quod autem non fit ex fide, Deo placere non poteſt.* 6. Per illud feſtum abducuntur homines à crebriori & vero uſu Cœnæ Dominicæ ab ipſo Christo inſtituto, perſuadentur enim ſumtionem cum magno periculo eſſe conjunctam, cultum verò hujus feſti ſine periculo eſſe magis meritorium. Et probè notandum, quòd in Bulla hujus feſti tantundem indulgentiarum promittatur ſpectatori, quantum ei qui communicat. 7. Celebratio hujus feſti eſt mera ἐθελοθρησκεία, proponitur. Chriſtum in Euchariſtia colendum, alia ratione & aliis modis, quàm ipſe in verbo ſuo præſcripſit, ac perſuadentur homines cultum illum, ab hominibus excogitatum & extra uſum divinitus inſtitutum introductum, eſſe multò præſtantiorem & Deo gratiorem, quàm ſi Euchariſtia juxta Chriſti inſtitutionem diſtribueretur, acciperetur, manducaretur & biberetur. 8. Meritum remiſſionis peccatorum transfertur in celebratione hujus feſti ad actionem à Deo nec mandatam nec præſcriptam. Pontifex namque in Bulla Prælatis Eccleſiarum in remiſſionem peccatorum ſe injungere aſſerit, ut tàm excelſum & tam glorioſum feſtum ſingulis annis devotè ac ſolenniter celebretur. Id Pomerius in ſuis ſermonibus ſic explicat. Quando homo contritus in illo feſto intereſt Miſſæ & proceſſioni, & exhibet ſolennem reverentiam Sacramento circumgeſtato, tunc illo cultu & opere meretur & cõſequitur plurima bona ſcil. acceptationem Dei, benedictionem, converſionem à peccato, defenſationem ab omnibus periculis & malis, fructificationem meritorum & exauditionem, quod tunc magis exauditur oratio, quando Sacramentum præſens circumgeſtatur, ut in incendiis. Et quàm præpoſterum eſt, quòd Bellarm. diſput. lib. 4. de Euch. c. 18. *Sacramentum Euchariſtiæ, quando juxta Chriſti inſtitutionem vera fide accipitur, manducatur ac bibitur, non conferre remiſſionem peccatorum mortalium*, cùm tamen hoc celebrationi feſti ab hominibus excogitatæ tribuant. 9. Cùm Theatrica circumgeſtatio & oſtentatio panis conſecrati deſtituatur mandato Dei, ideò non immeritò confertur cum μοσχολατρείᾳ Iſraëlitarum Exod. 32. per quam vero Deo Iſraelis, qui ex Ægypto eos eduxerat, ſervire voluerunt, ſed quia hic cultus divino mandato carebat, ideò fuit idololatria & ad iram Deum provocavit. Item cum Hiſtoria 1. Sam. 4. ubi arcam Domini præter verbum & mandatum intentione non malâ & conſequentiâ admodum probabili Iſraelitæ adducunt, ut ſubſidium ſit adverſus hoſtium impetus, ſed Deo id minimè placuit ac malè ipſis ceſſit. &c. Rectè igitur ſcribit Geotg. Caſſander (qui Ferdinando & Maximiliano II. Imperatoribus carus & gratus fuit) in conſultat. cap. de circumgeſtat. p. 174. *Conſuetudo, quâ panis Euchariſtiæ in publica Pompa conſpicuus circumfertur ac paſſim omnium hominum oculis ingeritur, præter veterum morem & mentem haud ita longo tempore inducta & recepta videtur, illi enim hoc myſterium in tanta religione & veneratione habuerunt, ut ne ad inſpectionem quidem ejus admitterent, niſi fideles, quos Chriſti membra & tanti myſterii participatione dignos eſſe exiſtimarent. Quare ante conſecrationem Catechumeni, Energumeni, pœnitentes, denique non communicantes Diaconi voce & oſtiariorum miniſterio ſecludebantur. Quare videtur hic circumgeſtationis uſus citra grave Eccleſiæ damnum, imò cùm ipſius lucro, ſi modo* (NB) *id prudenter fiat, omitti poſſe, cùm & recens ſit & diu ſine ea circumgeſtatione Sacramento ſuus honos conſtiterit & hodie conſtare poſſit. Deinde cum hodie plerunq; non devotioni populi, ſed Pompæ magis & oſtentationi ſerviat, itaq; vir ſummi judicii Albertus Cranzius in ſua metropoli Nicolaum Cuſanum Legatum per Germaniam laudat, qui abuſum Sacramenti Euchariſtiæ in nimis frequenti ejus per ſingulas ferias circumgeſtatione ſuſtulerit & conſtituerit, ut niſi inter octavas feſti Sacramento dedicati in publicum non deferretur, additq; idem Albertus memorabilem cauſam, quia inquit ejus Sacramenti uſus à cœleſti Magiſtro inſtitutus eſt ad uſum, non oſtentationem* (NB) *de ipſo verò feſto certum eſt, illud ab Urbano non ad circumgeſtationem inſtitutum, ſed ad celebriorem conventum & ut homines per pietatis opera ita ſe præparent, quo hujus precioſi Sacramenti eo die participes fierent atq; ipſum reverenter ſuſcipere mereantur. Ita enim habent verba decreti, ad quod inſtitutum ſi redeatur, nil puto fore abſurdi.* Hæc Caſſander & verè & moderatè.

202. Concilii Trident. de hoc Feſto tale extat decretum ſeſſ. 13. cap. 5. *Declarat ſancta Synodus piè hunc morem & religioſe admodum in Dei Eccleſiam inductum fuiſſe, ut ſingulis annis peculiari quodam & feſto die, præcelſum hoc & venerabile Sacramentum, ſingulari veneratione ac ſolennitate celebraretur, utq; in proceſſionibus reverenter & honorificè illud per vias & loca publica circumferretur.* Bellar. lib. 4. de Euch. c. 30. fatetur Urbanum IV. inſtituiſſe primum feſtum corporis Chriſti, & ſolennem illam proceſſionem, cujus Decretum confirmatũ ſit à Clemente V. in Concilio Vienneuſi, ſed addit *inſtitutionem nullam ullo modo reprehendi poſſe. Nam aut reprehendenda eſſet, quia nova & ſine mandato Dei, vel quia ſine juſta cauſa introducta. Novitas non poteſt reprehendi, omnia enim feſta fuerunt nova, nec ulla in N. T. inveniuntur ab ipſo Chriſto inſtituta vel imperata, extant etiam exempla V. T. quæ probant licere Eccleſiæ nova feſta inſtituere.* ℞. quid in genere de inſtitutione feſtorum ſtatuendum ſit, eruditè exponit Dn. Chemnit. part. 4. exam. Conc. Trid. cap. de diebus feſtis, quid v. in feſto corporis Chriſti, prout in Papatu hodie celebratur, deſideremus, expoſitum eſt ſuperius. Non abſolutè nec tantum propter novitatem feſtum illud improbamus, ſed quia tanquam novus cultus à Pontificiis Eccleſiæ obtruditur. Diſputat enim Bell. lib. 3. de cultu Sanct. cap. 10. *Feſta Chriſtianorum eſſe partem quandam divini cultus*, inter quæ feſta numerat etiam *Feſtum corporis Chriſti* lib. ejuſdem cap. 15. ſicque partem quandam divini cultus illud conſtituit. Nec novum ſolum, ſed & idololatricum eſt iſtud feſtum, ut ex ſuperioribus conſtare poteſt. At probat Bellar. optimas rationes fuiſſe ejus feſti introducendi, quarum duæ ſunt præcipuæ. 1. *ut populus Chriſtianus Deo gratias ageret ob tantum & tam ſingulare beneficium nobis impenſum.* 2. *ut populus inſtruatur circa myſteria fidei noſtræ & eorum aſſiduè recordetur, præſertim quando ea myſteria ab hæreticis oppugnantur.* ℞. Si in feſto corporis Chriſti hæc tantummodò fierent, nemo noſtrûm ejus celebrationem improbaret. *Sicut ordinis gratia* (inquit Chemnitius) *totus annus diſtributus eſt in certa quædam feſta, quæ utiliter ad ædificationem populi apud nos ſervantur, ut ſcilic. præcipui articuli fidei ordine aliquo populo per annum proponi, repeti & contra quævis corruptelas retineri poſſint, utq; fideles*

Argumenta Pontificiorum pro ſtabilienda circumgeſtatione.

monean-

meneantur & excitentur ad conſideranda Dei beneficia, de quibus articulis illi fidei concionantur & Deo pro illis beneficiis in Eccleſia magna gratia agantur: ita nulli piorum improbaretur; ſi prater quam quod ſemper omnibus diebus illud fieri debet, ordinis gratiâ certo anni tempore Eccleſia frequentius conveniret & in illo conventu doctrina de Cœna Domini juſta tractatione ſimpliciter & clarè proponeretur, omnes corruptela puritatem illius doctrina contaminantes refutarentur, & admonerentur homines, quantum theſaurum Eccleſia Chriſtus in Teſtamento ſuo legarit, pro beneficiis illis, qua Cœna Dominica exhibet & confert, Chriſto Salvatori gratia in Eccleſia agerentur taxat à negligentia invitarentur homines ad celebriorem Euchariſtia uſum per totum annum &c. Hoc modo vera Eccleſia tanquam victrix de mendacio & hareſi publicum quaſi triumphum ageret. Etſi hac eſſet ratio hujus feſti, petulantia quadam eſſet, celebrationem ejus odioſè exagitare. Hæc omnia Chemnitius prævidens quaſi quid Bell. pro defenſione hujus feſti allaturus eſſet. Nemo noſtrûm imprôbat conciones ex verbo Dei de excellentia hujus Sacramenti, invitationem ad gratiarum actionem pro illius inſtitutione, & ad frequentem ejuſdem uſum, refutationem corruptelarum, ſed quid ſanctis hujuſmodi actionibus commune eſt cum circumgeſtatione, oſtentatione & adoratione panis conſecrati, ad quam non accedit uſus à Chriſto inſtitutus? Ad prætextum de recolenda & celebranda memoria Chriſti in Euchariſtia jam olim reſpondit Chemnitius, quod ſit perſuaſio pugnans contra inſtitutionem Chriſti. Chriſtus enim in Euchariſtia memoriam ſui inſtituit non quomodolibet, ſed certâ ratione celebrandam. Illa verò ratio non eſt ut panis circumgeſtetur, populo proponatur & oſtentetur, ſed Chriſtus *accepit panem, benedixit, fregit, dedit diſcipulis ſuis dicens, accipite, comedite, hoc eſt corpus meum, hoc facite in mei commemorationem.* Et Paulus interpretans hanc commemorationem diſertè dicit. *Quotiescunq; manducaveritis & biberitis.* In feſto verò iſto ea, quæ Chriſtus inſtituit & mandavit, diſtributio ſcilicet & ſumtio, prætermittuntur, & alius uſus recens ab hominibus inſtitutus imo à mulierculis profectus ſupponitur. Et qualiſcunque prætextus ſit prætextus bonæ intentionis de honoranda Euchariſtia, ſemper cogitandum eſt, *fruſtra colunt me mandatis hominum.* At inquit Bellarmin. *faciliùs diſcunt rudiores & retinent myſteria incarnationis Domini, paſſionis, reſurrectionis, aſcenſionis & ſimilia ex celebratione feſtorum, qua ſingulis annis recurrunt, quàm ex libris vel concionibus: pari ratione melius diſcunt rudiores in Euchariſtia Sacramento verè eſſe Chriſtum præſentem & proinde falſam eſſe hæreticorum doctrinam, ex publica adoratione totius Eccleſia & honore illo eximio, qui huic Sacramento exhibetur, quàm ex multis concionibus.* R. Hoc verò eſt os in cœlum ponere & ἐθελοθρησκείας ac ludicras Ceremonias prædicationi verbi, medio divinitùs conſtituto anteferre. Quando Bellarminus hoc loco aſſerit, ex celebratione feſtorum, quæ ſingulis annis recurrunt, facilius rudiores diſcere & retinere myſteria incarnationis Domini paſſionis, reſurrectionis, aſcenſionis & ſimilia, quàm ex libris vel concionibus, tum non poteſt per celebrationem feſtorum intelligere conciones ex verbo Dei, quæ in feſtis illis ſolennioribus ad populum habentur, quo fine in noſtris Eccleſiis feſta illa celebrantur, id enim non ferret oppoſitio, q[...] conſtituit inter celebrationem feſtorum & co[...]nes, intelligit igitur caternas tantum & pleru[...]e ludicras illas Ceremonias in Papatu in celebr[...]one feſtorum illorum uſitatas & cuivis ex publica [...]axi notas, ex quibus faciliùs diſci & firmiùs re[...]neri exiſtimat myſteria incarnationis, paſſionis, reſurrectionis, aſcenſionis, quàm ex libris vel concionibus. Item veram corporis & ſanguinis Chriſti in ſacra Cœna præſentiam ex Theatrica circumgeſtatione poſt aliquot ſecula demum in Eccleſia introducta & ab uſu à Chriſto inſtituto planè diverſa melius diſci & hæreticorum corruptelas fortius profligari putat, quàm ex concionibus juxta normam verbi divini more Apoſtolicæ & primitivæ Eccleſiæ de hoc doctrinæ cœleſtis capite inſtitutis, id vero quàm ſit præpoſterum & abſurdum, quilibet verè pius intelligit. Fatetur Bellarmin. lib. 4. de Euchar. Sacram. cap. 30. *nulla inveniri feſta in N. T. à Chriſto inſtituta vel imperata:* fateri igitur cogetur, ex re quapiam à Chriſto nec inſtituta nec imperata, meliùs percipi divina myſteria, quàm ea Dei verbo.

203. Hiſtoriæ de arcâ fœderis in caſtra ab Iſraëlitis bonâ intentione præter mandatum Dei delatâ, quam collationis gratiâ Chemn. adduxerat, hoc obvertit Bellarm.: *Cauſam malorum non fuiſſe adductionem arca ad caſtra, ſed præterita Iſraëlitarum peccata, & præcipuè Sacerdotum Ophni & Phineas filiorum Eli,* 1. Reg. 2. & 3. *nam alioqui arca fuit in caſtris, quando inſignem victoriam retulit Saul.* 1. Reg. 14. *& quando Ioab ſuperavit filios Amon.* 2. Reg. 11. *& cùm Iſraëlita victi fuit ab Amalecitis Scriptura menendum putavit, arcam Dei non fuiſſe cum illis, qui prælibantur. Placuiſſe autem Deo honorem arca impenſum in ſolenni proceſſione & circumgeſtatione, ſive ipſe id mandaſſet, ſive non, probare conatur ex Ioſua 6. 2. Reg. 6. & 7. ac 3. Reg. c. 8.* Reſp. generalis regula eſt aliquoties in Scripturis ſacris propoſita, quod ἐθελοθρησκείαι ſine verbo ac mandato Dei ſuſceptæ ipſi non placeant. Deut. 4. v. 2. c. 12. v. 32. Num. 15. v. 39. Eſai. 1. v. 12. cap. 29. v. 13. Ezech. 20. v. 19. Matth. 15. v. 9. Rom. 14. v. ult. Coloſſ. 2. v. 18. &c. hanc regulam declarat Chemnitius exemplo arcæ, in caſtra ab Iſraelitis ſine verbo & mandato Dei infelici ſucceſſu adductæ. 1. Sam. 4. Quamvis vero non ſolùm temerarium illud & ſtolidum conſilium, quod præter mandatum ac promiſſionem arcam Domini in caſtra adducunt, ſed etiam priora ſcelera, de quibus nullam agebant pœnitentiam, cladi iſti cauſam dederint, tamen incluſio unius non eſt excluſio alterius, atque Iſraelitæ duplici nomine ſtultè egerunt, quòd nullam faciunt mentionem de vera reſipiſcentia ab idololatria ac ſceleribus, atque interim ſibi perſuadent, cùm arcam in caſtra adduxerint, ſe habituros Deum ad auxilium præſentiſſimum. Circumgeſtationem arcæ ſine verbo ſuſceptam Deo placuiſſe, non concedimus. Joſuæ. 6. extat diſertum mandatum de arca circumgeſtanda. Quod David 2. Reg. 6. & Salomon 3. Reg. 8. arcam Domini Hieroſolymam deportari curarunt, id itidem non fecerunt ſine verbo & mandato Dei. Nam 1. uterque fuit Spiritu Prophetico inſignis. 2. uterque in rebus etiam minoris momenti os Domini conſuluit. 3. utrique notum erat cultus ſine verbo ſuſceptos Deo non placere. 4. uterque ſibi à latere adjunctos habebat Sacerdotes Nathanem, Abjathar, Zadocum &c. per quos voluntatem Dei explorare potuerunt. 5. uterque noverat

Exceptiones Bellarmini adverſus noſtra argumenta.

verat Hieroſolymam à Deo electam, ut arca fœdetis ibidem collocaretur Deut. 12. v. 5. Pſal. 132. v. 13. 6. Quòd in ſpecie attinet deportationem arcæ à Davide ſuſceptam, ea ſic deſcribitur. 1. Paral. 13. verſ. 1. *Iniit David conſilium cum tribunis & centurionibus, & univerſis Principibus Iſraëlitarum*, verſ. 2. *& dixit ad omnem cœtum Iſrael, ſi placet vobis & eſt à Jehova Deo noſtro, mittamus ad fratres reliquos & ad Sacerdotes & Levitas &c. ut reducamus arcam Dei.* Ex quo apparet, Davidem conſilio non ſolùm totius populi, ſed etiam ipſius Dei in hac deportatione uſum. Ac probè notandum, cùm David prætermitteret ordinationem divinam. Num. 4. verſ. 5. & ſeqq. de arca involuta Levitarum humeris portanda, eamque plauſtro imponeret, quod Deus hanc incogitantiam gravi caſu Oziæ puniverit, inde poſtea David cautior factus dixit. 1. Paral. 15. v. 2. *Non eſt fas, ut portetur arca Dei à quoquam niſi à Levitis, quos elegit Dominus ad portandum eam & ad miniſtrandum ſibi* verſ. 11. *vocavit itaque David, Sadoc & Abiathar & Levitas* verſ. 12. *dixitque eis. Vos eſtis capita familiarum Leviticarum. Sanctificamini cum fratribus veſtris & afferte arcam Domini Dei Iſrael ad locum, qui ei præparatus eſt, ne ut à principio, quia non eratis præſentes percuſſit nos Dominus, ſic & nunc fiat, quia non quæſivimus eum juxta judicium.* conjung. Pſal. 132. v. 13. 7. Salomonem ſine verbo & mandato Dei arcam tranſtuliſſe in Jeruſalem dici nulla ſpecie poteſt, cum de ſtructura templi expreſſum Deo mandatum acceperit, unde etiam *gloria Domini* replevit domum illam in nube. 1. Reg. 8. verſ. 11. Magna igitur diſſimilitudo inter circumgeſtationem arcæ à piis in Vet. Teſtam. divino auſpicio ſuſceptam, & inter circumgeſtationem panis Euchariſtici humanitùs excogitatam. Arcæ uſus non ſolùm licitus, ſed etiam divino mandato comprobatus fuit, ut deportaretur: Euchariſtiæ uſus à Chriſto inſtitutus eſt, non ut circumgeſtetur, ſed ut manducetur ac bibatur. Idem reſpondendum eſt Gretſero, qui in diſſertatione de Feſto corporis Chriſti prolixè urget exemplum Davidis, *quod conſtituerit ſtata loco Cantores in organis Muſicorum lyris & cymbalis, ut coram arca Domini recordarentur operum ejus, glorificarent & laudarent Dominum &c.* Atqui diſtinguendum inter eſſentialia & circumſtantialia cultus divini. Ordinatio Cantorum & Inſtrumentorum Muſicorum non pertinet ad ſubſtantiam cultus divini, ſed ad externam εὐσχημοσύνην & ornamentum atque incitamentum cultus divini. Jam verò in Feſto corporis Chriſti non ſolum circumſtantialia, ſed etiam ſubſtantialia cultus præter, imò contrà Dei mandatum inſtituta ſunt, videlicet panis Euchariſtici incluſio, circumgeſtatio, adoratio &c. Adde quòd David ne quidem externum illud cultus divini ornamentum ſine mandato divino inſtituerit, ut colligitur ex 2. Paral. 29. v. 25. Sed tali mandato in feſto corporis Chriſti inſtituendo ac celebrando deſtituuntur Pontificii. Vide Papatum acatbol. D. Heilbrunn. articu-
1 .3. cap. 3.

CAPUT XIX.

De veneratione Sacramenti.

Status quæſtionis de veneratione Euchariſtiæ.

204. Quandòcum Pontificiis de veneratione Sacramenti diſputatur, non eſt propriè quæſtio. 1. an Chriſtus Deus & homo in actione ſacræ Cœnæ verè præſens & corpus & ſanguinem ſuum mediante pane & vino nobis diſtribuens, adorandus ſit, id enim non ſolùm haud inviti concedimus, ſed etiam urgemus & inculcamus, cùm ἀνάμνησις & annunciatio mortis Chriſti ad ſalutarem ſacræ Cœnæ uſum pertinens ſine adoratione illa, quæ fit in Spiritu & veritate, locum non habeat. 2. neque hoc propriè quæritur, an huic Sacramento interior reverentia juxta normam verbi divini exhibenda ſit, ipſimet namque dicimus, corpus & ſanguinem Chriſti, quæ in hoc ſanctiſſimo Sacramento mediantibus externis ſymbolis nobis exhibentur, à vulgari potu ac cibo diſcernenda. 1. Cor. 11. v. 29. verbis Chriſti dicentis, *hoc eſt corpus meum, hoc eſt ſanguis meus*, fide firmâ contra omnes obſtreperæ rationis inſultus innitendum; (quâ ratione Chriſto hujus Sacramenti authori honor ſapientiæ, veritatis, & omnipotentiæ tribuitur:) grato corde agnoſcenda & prædicanda cœleſtia beneficia, quæ per κοινωνίαν Sacramentalem corporis & ſanguinis Chriſti ad nos promanant; dignam præparationem uſui hujus ſanctiſſimi Sacramenti præmittendam; annunciationem mortis Chriſti, gratiarum actionem, pœnitentiam, fidem ac melioris vitæ propoſitum in uſu ſacræ Cœnæ adhibendum. 3. Sed nec de externa reverentia, quæ in diſtributione & ſumtione Euchariſtiæ adhibetur, propriè hoc loco quæritur, ipſimet namque dicimus, externis geſtibus interiorem reverentiam eſſe declarandam. Qui verè & ex animo credit, Chriſtum ipſum in actione Euchariſtiæ verè præſentem ſuo corpore & ſanguine nos paſcere, is genuflexione & reverentiâ externâ interiorem fidem ac devotionem ſuam teſtabitur. Lutherus in capite 47. Geneſ. *Nos non tantùm orantes, ſed & baptizantes, abſolventes & abſoluti, & accedentes ad ſacram Synaxin, quin etiam ad recitationem promiſſionis aut textus Evangelij genua flectere vel ſaltem ſtare debemus in ſignum adorationis ſive reverentiæ & gratitudinis. Et ſi in Cœna Dominica nihil aliud porrigeretur præter panem & vinum, ſicut Sacramentarij blaſphemant, tamen eſt ibi promiſſio, & vox Dominica & Spiritus ſanctus per verbum in Cœna, ideoque decebat nos cum reverentia accedere, quantò magis id fieri par eſt, quando credimus adeſſe verum corpus & verum ſanguinem cum verbo.* De his igitur inter nos & Pontificios non eſt quæſtio, ſed monente Dn. Chemnicio tria potiſſimum ſunt hujus controverſiæ capita. 1. Pontificii ſtatuunt, ipſum Sacramentum Euchariſtiæ ſeu totum illud, quod à Domino, ut ſumatur, inſtitutum eſt, eſſe cultu latriæ adorandum. Nos contra cùm Euchariſtia conſtet duabus rebus, terrenâ & cœleſti, ideò adorationem dicimus non eſſe dirigendam ad terrena Elementa panis & vini, ne præter creatorem etiam creaturam colamus, ſed ad Chriſtum Deum & hominem, qui in illa actione verè præſens ſuum corpus & ſanguinem nobis diſtribuit. 2. Pontificii, quando de cultu, adoratione & veneratione Sacramenti diſputant, non principaliter huc reſpiciunt, ut in actione Cœnæ

ſe Cœnæ Dominicæ ſive in uſu ejus divinitùs inſtituto Chriſtus Deus & homo aduretur, ſed laborant ſtabilire adorationem panis extra uſum à Chriſto inſtitutum & mandatum, quando ſcilicet panis in proceſſiunibus circumgeſtatur. Nos autem ſtatuimus, panem extra uſum à Chriſto inſtitutum non eſſe corpus Chriſti ideoque committi ἀρτολατρείαν, quando panis in ſolennibus illis proceſſionibus adoratur. 3. Pontificii de externo potiſſimùm Euchariſtiæ cultu ſunt ſoliciti, ut ſplendida repoſitione, ſumtuoſâ circumgeſtatione, auro, argento, ſerico, inclinatione, genuflexione, proſtratione corporis, elevatione manuum, tunſione pectoris, luminatibus, inſtrumentis Muſicis, bombardarum ſtrepitu & ſimilibus externis Pompis honoretur. Nos autem in uſu Euchariſtiæ à Chriſto inſtituto de interiori & ſpirituali cultu potiſſimùm ſoliciti ſumus; ad quem veræ ſignificationes externæ interioris reverentiæ ſponte ſubſequuntur.

Contra Papiſticam Euchariſtiæ venerationem.

205. Religioſæ adorationis cultum non eſſe, externis ſymbolis hujus Sacramenti deferendum, confirmamus ſequentibus argumentis: 1. Deus nuſpiam præcepit panis conſecrati adorationem, eſt igitur ἐθελοθρησκεία, quæ ipſi nō probatur. 2. Panis poſt conſecrationem Euchariſticam manet verus panis, ut ſuperiùs demonſtratum fuit, eſt igitur creatura Dei. Quisquis proinde adorationem dirigit non ſulùm ad Chriſtum, ſed etiam ad panem, is *præter creatorem* adorat etiam creaturam. Rom. 1. v. 25. 3. Diſcipuli Chriſti in prima ſacræ cœnæ inſtitutione audientes à Magiſtro ſuo: *Accipite, edite, hoc eſt corpus meum, Bibite, hoc eſt ſanguis meus*, non leguntur externa ſymbola panis & vini adoraſſe, ſed juxta mandatum Chriſti manducarunt ac biberunt, Marc. 14. v. 24. 4. Corpus Chriſti non eſt localiter in pane; neque eſt unio perſonalis inter panem & corpus Chriſti, ſed Chriſtus in actione illa Euchariſtiæ præſentiam ſuam peculiari modo gratiæ inſtituit ac promiſit. Ergò ut Iſraëlitæ non lignum, non aurum, non Cherubin arcæ fœderis, ſed Deum ipſum tantum, qui præſentiam ſuam ibi promiſerat, adorabant; its quoque adoratio noſtra in uſu Euchariſtiæ non ad externa elementa, ſed ad Chriſtum Deum & hominem peculiari modo gratiæ præſentem dirigenda eſt. 5. De pane conſecrato extra uſum à Chriſto inſtitutum non habemus verbum aut promiſſionem, quòd ſit corpus Chriſti; quia verba ſacramentalia, *hoc eſt corpus meum*, divinâ inſtitutione & præceptione alligata ſunt ad actionem in verbis inſtitutionis præſcriptam; quòd ſcilicet panis ſit accipiendus, benedicendus, diſtribuendus & manducandus. Ergò panem conſecratum extra uſum à Chriſto inſtitutum adorandum proponere eſt ἀρτολατρείας occaſionem præbere. 6. Ipſimet Pontificii fateri coguntur, in panis conſecrati adoratione magnum ſubeſſe idololatriæ periculum. Biel lect. 49. in Can. *Quia non poteſt eſſe evidens certitudo, neque celebranti neque populo circumſtanti de converſione panis in corpus Chriſti propter defectum aliquem impedientem & contingere potentem; ut quod fortè celebrans non eſt Sacerdos, ſiquidem nullus celebrans poteſt evidenter ſcire ſe fore (eſſe) baptizatum aut legitimè ordinatum. Similiter propter defectum alicujus neceſſariò requiſiti ad conſecrandum; utpotè debita intentionis, aut errorem commiſſum in forma vel in materia & multò minus circumſtantes infallibiliter ſcire poſſunt ſub hoſtia forè Chriſtum, ideo adoratio fieri debet ſub conditione habituali tacitâ vel actuali expreſſâ, tali ſcilicet; ſi ſervata ſint omnia ad conſecrationem neceſſaria.* Idem repetit Thomas Saliſburienſis de arte prædicandi, c. 25. *Nullus* (inquit) *quantumcunq; ſit ſimplex vel quantumcunque ſit diſcretus, debet præcisè credere, hoc eſſe corpus Domini, ſed cum hac conditione, ſi ea conſecratione ritè ſint acta omnia, alioter enim aſſeret de creatura, quod ipſa ſit creator & ita eſſet idololatria.* Nondum ipſi conveniunt in neceſſariis ad tranſſubſtantiationem requiſitis & facilè contingere poteſt, ut aliquod iſtorum requiſitorum deſit, quomodo igitur conſecratum panem ſine idololatriæ periculo adorandum proponunt? Bonav. in breviloq. part. 6. cap. 9. præter animum ſive intentionem conſecrantis requirit, ut etiam inſtituentis Chriſti mens atque intentio attendatur. *Et intentio* (inquit) *requiritur & intentionis regulatio per fidem.* Johannes de Burgo varios caſus enumerat; in quibus tranſſubſtantiatio impeditur, utpote *quando per negligentiam miniſtri aqua non ponitur in calice, quando ſola aqua ſine vino in eo ponitur, cùm panis ex alia quam triticea farina confectus, cùm aqua copia vini naturam vincit aut mutat, cum vinum acuit, cum tredecim panes in altari ponuntur, Sacerdos autem tantum de duodecim conſecrandis cogitavit, quo caſu nullus omninò conſecratus cenſetur, cùm verba conſecrationis aut diſſimulantur aut prætermittuntur, &c.* Summa Angelica in verbo *Euchariſtia* membro. 1. plurima omninò conſecrationis requiſita recenſet, quorum uno deficiente non fiat tranſſubſtantiatio. At quis ſpectatores reddit certos, illa omnia præſtò eſſe, præſertim verò intentionem conſecrantis?

Bellarmini de veneratione Euchariſtiæ diſputatio.

206. Bellarminus lib. 4. de Euchariſtia c. 29. §. ſed hæc &c. ἀρτολατρείας accuſationem ſibi ſuisque intentiam depulſurus, ſic diſputat. *Catholici* (Romanenſes) *cùm negent panem in Sacramento remanere, quomodo poſſent aſſerere ἀρτολατρείαν, hoc eſt, panis adorationem. Neque ullus Catholicorum eſt, qui doceat ipſa ſymbola externa per ſe & propriè eſſe adoranda cultu latria; ſed ſolùm veneranda cultu quodam minore, qui omnibus Sacramentis convenit; cultu autem latria dicimus per ſe & propriè Chriſtum eſſe adorandum & eam adorationem ad ſymbola etiam panis & vini pertinere, quatenus apprehenduntur ut quid unum cum ipſo Chriſto quem continent. Quemadmodum qui Chriſtum in terris veſtitum adorabant, non ipſum ſolum, ſed etiam veſtes quodammodo adorabant, neq; enim jubebant eum veſtibus nudari antequam adorarent, aut animo & cogitatione ſeparabant à veſtibus cùm adorarent; ſed ſimpliciter Chriſtum ut tunc ſe habebat; adorabant, tametſi ratio adorandi non erant veſtes; imò nec ipſa humanitas; ſed ſola divinitas. De modo loquendi fatemur, Sacramentum ipſum dici adorandum, ut Concilium Tridentinum loquitur; ſed hoc exponitur dupliciter. Qui enim ſentiunt, Sacramentum Euchariſtia formaliter eſſe corpus Chriſti, ut eſt ſub illis ſpeciebus, concedunt etiam formaliter Sacramentum dici adorandum. Quia docent, Sacramentum Euchariſtiæ eſſe formaliter ſpecies panis & vini, ut Chriſtum continent* (in quorum numero eſt Bellar. ipſe l. 4. de Euch. c. 6. propoſ. 5.) *illi docent, conſequenter Sacramentum Euchariſtia materialiter adorandum. Sed quicquid ſit de modo loquendi, ſtatus quæſtionis non eſt, niſi an Chriſtus in Euchariſtiâ ſit adoran-*

ſit adorandus cultu latriæ. ℞. 1. quis ſit verus quæſtionis ſtatus, paulò ſuperiùs expoſuimus. Nemo noſtrûm negat Chriſtum verum Deum & hominem in Euchariſtia cultu latriæ adorandum eſſe. Bell. apud Chemn. cap. reſsc legerat hæc verba. *Conſtat adorationem non eſſe alligatam vel loco vel tempori, ſemper igitur & ubiq; adorandus eſt Chriſtus. Si ergo credimus, Chriſtum Deum & hominem in actione Cœnæ ſua peculiari modo præſentia & gratia adeſſe, ac verè & ſubſtantialiter exhibere veſcentibus corpus & ſanguinem ſuum, fieri nequit, quin fides Chriſtum in illa actione præſentem veneretur & adoret.* Hæc, inquam, Bellarminus apud Chemnicium legerat, cur igitur ſtatum quæſtionis hunc eſſe ſcribit, an Chriſtus in Euchariſtia ſit adorandus cultu latriæ? 2. ad depulſionem ἀρτολατρείας invalidum eſt ſcutum, quod Bellarminus opponit, videlic. *negari à Pontificiis panem in Sacramento remanere.* Atqui affirmatur illud à Chriſto & D. Paulo, ut vidimus ſuo loco, unde complures ex ipſis Pontificiis concedunt, transſubſtantiationem ex Scriptura ſacra probari minimè poſſe. Quare cùm Euchariſtia conſtet duabus rebus, terrenâ & cœleſti, quiſquis Sacramentum integrum cultu latriæ adorandum dicit, rem terrenam adorat & ἀρτολατρείας crimen incurrit. 3. Cùm Bellarmin. alibi operosè diſputet, *ſubſtantiam panis & vini interire per conſecrationem*, cur hoc loco rem terrenam vocat ſymbola externa? Certè nuda accidentia ac nudæ ſpecies non ſunt ſymbola hujus Sacramenti externa, ſed ipſa panis & vini ſubſtantia, quam in ſua proprietate Naturæ permanere Gelaſius aſſerit. 4. contradictoria ſunt, *quod ſymbola externa ſolùm veneranda ſint cultu minore quodam, qui omnibus Sacramentis conveniat & quòd ad ſymbola illa etiam adoratio latriæ pertineat, quatenus apprehenduntur, ut quid unum cum Chriſto, quem continent.* Quæro enim, quo cultu ſymbola externa hujus Sacramenti, quatenus talia, hoc eſt, quatenus ſunt organa corporis & ſanguinis Chriſti nobis exhibendi ſint honoranda? Si cultu quodam minore quàm latriæ, utique non ipſo religioſæ λατρείας cultu. Si Bellarminus velit obvertere, *quod in ſe ac per ſe minore quodam cultu veneranda ſint, ipſo autem latriæ cultu adoranda, quatenus apprehenduntur, ut quid unum cum Chriſto*, reſpondeo, hoc loco non quæri de ſymbolis externis, in ſe ac per ſe, id eſt, quatenus ſunt ſubſtantiæ, ſed quatenus ſunt ſymbola Sacramentalia, ſive ut Bellarminus loquitur, *quatenus Chriſtum continent*, ubi Bellarminus quidem dicit, quod hoc reſpectu ſint cultu latriæ adoranda, quâ ratione velit nolit, ἀρτολατρείαν ſtabilit & cultum latriæ minorem, qui ſymbolis illis in ſe & per ſe debeatur, evertit. Nos autem ſtrenuè negamus, ſymbola illa ſive per ſe, ſive quatenus ſunt rerum cœleſtium organa, eſſe religiosè adoranda. 5. Etenim cùm in ipſo uſu Sacramentali ſymbola externa à corpore & ſanguine Chriſti ſint & maneant diſtincta, nec fiat perſonalis unio inter panem & corpus, vinum & ſanguinem Chriſti, ideò ne in ipſo quidem uſu Sacramentali, nedum in proceſſionibus theatricis extra uſum à Chriſto inſtitutum ſymbolis externis cultus latriæ debet deferri, ſed Chriſtus ſuo corpore & ſanguine verè & ſubſtantialiter nos paſcens adorandus eſt, ſymbola autem externa reverenter ut organa rerum cœleſtium ſunt tractanda. 6. Quis v. ex imperitis in adoratione panis conſecrati has ſubtilitates conſectatur, ut ſymbolum externum per ſe & propriè non adoret cultu latriæ, ſed ſolùm veneretur cultu quodam inferiore ac minore, qui omnibus Sacramentis convenit, viciſſim tamen cultum latriæ, quâ Chriſtum adorat, etiam ad externa ſymbola referat, quatenus ea apprehendit, ut quid unum cum Chriſto, quem continent? Ecquis ita diſtinguit, ut Sacramentum, id eſt, ſpecies panis & vini ut Chriſtum continent, materialiter tantùm, non etiam formaliter adoret? diſputat Bellarminus, ideò ſtatuendam eſſe transſubſtantiationem, quia *abſq; ea periculum ſit, ne ſimpliciores adorent panem.* lib. 3. de Euchariſtia cap. 22. at bone Deus an non etiam periculum eſt, ne accidentia panis adorent? Si panem adorare ipſius Bellarmini judicio eſt idololatria, cur hoc loco diſputat adorationem ad ſymbola etiam panis & vini pertinere, quatenus apprehenduntur, ut quid unum cum Chriſto? 7. Idem Bellarm. lib. 2. de imagin. Sanctor. cap. 24. diſputat, *eſſe de eſſentia latriæ exhiberi propter ſe, cùm latria dicatur ſummus cultus, qui debetur vero Deo ut primo principio omnium rerum. Implicat autem contradictionem* (inquit) *exhiberi ſummum cultum primo principio & propter aliud, nam ſi primo principio, non ergo propter aliud, ſi propter aliud, non primo principio. Ergo vel imagini exhibetur cultus latriæ propter ſe, & hæc eſt vera idololatria vel non exhibetur propter ſe, & tum ille non eſt cultus veræ latriæ. Præterea vel iſta latria, quæ exhibetur imagini propter aliud, eſt idem cultus cum eo, qui exhibetur Deo, vel alius minor. Si idem, ergò æquè colitur creatura atq; ipſe Deus, quæ certè eſt idololatria, nam idololatria non ſolum eſt, cum adoratur idolum relicto Deo, ſed etiam cum adoratur idolum ſimul cum Deo, Si eſt cultus minor, non ergo eſt latria, nam latria eſt ſummus cultus.* Hæc omnia Bellarm. contra quem eodé modo argumentamur. Eſt de eſſentia latriæ exhiberi propter ſe. Ergo vel ſymbolis panis & vini exhibetur cultus latriæ propter ſe, & hæc eſt vera idololatria, vel non exhibetur propter ſe, & tum ille non eſt cultus veræ latriæ. Præterea iſta latria, quæ exhibetur ſymbolis panis & vini, propter aliud (quatenus ſunt unum cum Chriſto quem continent) eſt idem cultus cum eo qui exhibetur Chriſto, vel alius minor. Si idem, ergò æquè colitur creatura, ſi eſt cultus minor, non ergo eſt latria. 7. Symbola panis & vini eſſe unum cum Chriſto ambiguè dicitur. Bellarm. cap. ſequente reſponſ. ad quartam, unionem illam ſic explicat; *Longè* (inquit) *aliter eſt Chriſtus in Euchariſtia & aliis rebus Deus. Nam in Euchariſtia unum tantum ſuppoſitum eſt idq; divinum, cetera omnia ad illud pertinent & cum illo unum quid faciunt, licet non eodem modo, ideò rectè totum illud ſimul adoratur, ut ante diximus de Chriſto veſtito. At in aliis rebus Deus quidem eſt, ſed non eſt unum ſuppoſitum cum illis, neq; dici poſſunt unum quid Deus & creatura, in qua eſt Deus.* Statuit igitur Bellarminus, Chriſtum eſſe unum ſuppoſitum cum ſymbolis Sacramenti externis, at hoc aſſeri non debet, divina & humana Natura in Chriſto conſtituunt unum ὑφιστάμενον ſive ſuppoſitum, ſed panis & corpus, vinum & ſanguis Chriſti non conſtituunt unum ſuppoſitum, ſed unum Sacramentum, unde etiam unio non dicitur perſonalis, ſed Sacramentalis. Natura humana, quia in ὑποστάσει τοῦ Λόγου eſt aſſumta, ideò unâ adoratione Chriſtus Deus & homo ſecundùm utramque Naturam adoratur, ſed in Sacramento Euchariſtiæ panis non eſt unum cum corpore Chriſti ſuppoſitum, ideò etiam cultus latriæ non debet deferri pani; 8. Bellarm. eodem modo aſſumtam carnem Filio Dei

lio Dei & panem conſecratum Chriſto unitum eſſe ſtatuit, quod eſt vehementer abſurdum. Hoc loco ſic ſcribit. *Quemadmodum, qui Chriſtum in terris veſtitum adorabant, non ipſum ſolùm, ſed etiam veſtes, quodammodo adorabant &c.* hæc comparatio ſi debet habere locum, procedat oportet ex hac hypotheſi, quòd panis unitus ſit corpori Chriſti eo modo, quo veſtes in diebus carnis ipſi erant unitæ; at hac ſimilitudine etiam unionem humanæ Naturæ, cum divina in perſona Chriſti declarat. Sic enim ſcribit lib. 3. de Chriſto cap. 15. §. quæ cùm ita ſint. *Ad declarandum unionis perſonalis myſterium apposita eſt ſimilitudo de purpura Regis. Cum n. Rex induit purpuram & ſedet in ſolio ſuo, evehit purpuram ad illud ſolium. non ſic ut purpura dicatur ſedere aut regnare, ſed ut dicatur veſtis ſedentis aut regnantis & etiam ut dicatur purpuratus Rex ſedere aut regnare.* Ecquis v. ipſi concedet, eodem modo unitam eſſe aſſumtam Naturam λόγου & panem conſecratum corpori Chriſti, videlicet quo modo purpura unita eſt Regi, cum unio humanæ & divinæ Naturæ in Chriſto ſit perſonalis, unio panis & corporis Chriſti in Euchariſtia Sacramentalis, unio purpuræ & Regis merè extrinſeca & accidentalis. Quare cùm hypotheſis hujus comparationis ſit lubrica, ipſam etiam comparationem corruere eſt neceſſe. 9. Idem Bellarm. libr. 1. de Chriſto c. 8. §. Reſpondent, ſic ſcribit contra Arianos. *Quod in Chriſto Deus habitat, non ſufficit, ut ille poſſit adorari alioquin totus Mundus poſſet adorari & præcipuè ſancti Angeli & homines, in quib. ſingulariter Deus habitat.* Aut hæc reſponſio Arianis oppoſita eſt infirma, aut concedendum eſt, peculiarem corporis Chriſti in pane præſentiam non inferre, ut panis cultu latriæ adoretur. 10. Eos, qui Chriſtum in terris veſtitum adorabant, Chriſti veſtes adoraſſe nullâ veritatis ſpecie dici poteſt, aliàs ſequeretur, Magos, qui adorarunt ipſum jacentem in præſepi, etiam præſepe adoraſſe. Diſtinguendum inter adorationis objectum, quod eſt Chriſtus Deus & homo, & inter objecti adjunctum extrinſecum, quod fuerunt veſtes. Ergo ſi panis conſecratus non eſt alio modo adorandus, quàm quo adoratæ fuerunt veſtes, quibus Chriſtus fuit indutus, nullo modo cultu latriæ adorandus erit. Qui Chriſtum veſtitum adorabant, non quidem jubebant eum veſtibus nudari, antequam adorarent, interim tamen objectum adorationis non conſtituebant veſtes, ſed Chriſtum Deum & hominem. 11. Deniq; quod nondum convenit inter Scriptores Pontificios, *an formaliter an materialiter Sacramentum Euchariſtiæ adorandum ſit*, id argumentum præbet conſenſus toties deprædicati.

Argumentum Pontificium pro adoratione panis Euchariſtici.

207. Ex his facilè intelligi poteſt, quid reſpondendum ſit ad argumentum Bell. *Deo vero debetur adoratio latriæ. Chriſtus ut eſt in Euchariſtia ſive in uſu, ſive extra, eſt Deus verus. Ergo adorandus eſt cultu latriæ.* ℞. Chriſtum in ſacra cœna verè præſentem corpore & ſanguine ſuo nos paſcere ſtatuimus; Chriſtum eſſe verum Deum & cultu latriæ honorandum aſſerimus, ſed ex eo nondum ſequitur, quod totum Sacramentum conſtans non ſolùm re cœleſti, corpore & ſanguine Chriſti, ſed etiam re terrenâ, pane ſcilic. & vino ſit adorandum, multò minùs ex eo ſequitur, quòd panis conſecratus extra uſum à Chriſto inſtitutum in proceſſionibus adorandus ſit, ſiquidem 1. Chriſtus ſacramentalem panis & corporis, vini & ſanguinis in Euchariſtia unionem inſtituit, interim tamen diſerto mandato uſum hujus ſanctiſſimi Sacramenti expoſuit, quod videl. panem conſecratum manducare, & ex calice benedicto debeamus bibere, proinde quando hæ actiones à Chriſto inſtitutæ, videlicet diſtributio, ſumtio, manducatio & bibitio omittuntur, inq; earum locum aliæ, videl. circumgeſtatio & oſtentatio, adhibentur, non poteſt dici cœna Dominica adminiſtrari, cùm omittantur ea, quæ ſunt hujus Sacramenti eſſentialia. 2. Inter panem & corpus Chriſti non eſt unio perſonalis, propter quam non minus cultu latriæ adorandus foret panis, quàm aſſumta Natura humana adoratur, ſed unio ſacramentalis in eo conſiſtens, ut mediante benedicto pane corpus Chriſti manducetur, mediante benedicto vino ſanguis Chriſti bibatur. 3. Quemadmodum igitur Iſraëlitæ non adorabant arcam fœderis aut columnam nubis & ignis in deſerto, licet eſſent externa ſymbola & ſigna peculiaris præſentiæ Dei *habitantis in medio Cherubim ſuper arcam fœderis* Exod. 25. v. 22. *& præcedentis Iſraelitas in columna nubis & ignis* Exod. 13. v. 21. ſed preces & invocationem direxerunt ad Deum in externis hiſce ſymbolis peculiari modo gratioſè præſentem: ſic Chriſtus in Euchariſtia adorandus eſt, ſed honor & cultus adorationis non deferendus externis ſymbolis panis & vini, unde rectè ſcribit Caſſander in conſult. cap. de adoratione Euchar. pag. 173. *de adoratione ſacroſancti hujus Sacramenti ita ex veterum mente ſtatuendum puto. Cum in hoc Sacramento Chriſtus Deus & homo, & corpore & ſanguine ſuo præſentem ſe exhibeat, conſequens eſt, ut in hoc quoque myſterio adoretur, quæ adoratio non ad ipſum ſignum, quod exterius videtur, ſed ad ipſam rem & veritatem, quæ interiùs creditur, referenda ſit, quamvis & ipſi ſigno cujus jam virtus intelligitur, tanquam religioſo & ſacroſancto ſua veneratio debeatur.* Idem dicat Bellarminus & controverſia omnis in hoc capite erit ſopita. 4. Si liceret hoc modo inferre. Chriſtus in Euchariſtia eſt verè præſens. Ergo Sacramentum ipſum eſt adorandum; poſſet eodem modo inferri. Chriſti corpus jacuit in præſepio Luc. 2. v. 16. in gremio matris Mariæ Matth. 2. v. 11. Eſt in cœlo. Ergò præſepe adoratum fuit à paſtoribus Bethlehemiticis, gremium matris à Magis Orientalibus, cœlum adoratur à nobis. Inanem igitur operam Bellarmin. ſumit Chriſtum in Euchariſtia adorandum eſſe probans, quod nemo noſtrûm negat ſed panem conſecratum adorandum eſſe, probandum erat, & quidem etiam extra uſum à Chriſto inſtitutum.

Dicta Patrum de adoratione Euchariſtiæ.

208. Idem judicium de dictis Patrum, ad quæ Bell. nos remittit. Dionyſ. Areopag. de Hierarch. c. 3. *O diviniſſima & ſacra ceremonia* τελετὴ, *oſtende nobis perſpicuè obducta tibi per ſigna obſcuritatum* τὰ προκείμενα σου συμβολικῶς ἀμφιέσματα τῶν αἰνιγμάτων *& ſingulari lumine mentis noſtræ oculos imple* (Pachymeres in illum locũ: *Ceremoniam hanc alloquitur ac ſi animata ſit* αὐτῇ ὡς ἐμψύχῳ διαλέγεται *& non abs re* εἰκότως, *ut Gregorius Theologus. O ſanctum & magnum Paſcha, Et ejuſmodi ſacra ceremonia Dominus noſter Jeſus Chriſtus ad quem ſermonẽ habet.* Dionyſ. ipſe ibid. *Multi ſanè in ſola divina ſymbola intuentur, at ipſe antiſtes divino Spiritu in ipſa principia eorum quæ celebrantur, perpetuò fertur.* Eadem προσφωνήσει Rhetorica utitur Ambroſ. circa Baptiſm. lib. 10. in Luc. c. 22. *O aqua, quæ humano aſperſum ſanguine ut præſentium lavacrorum figura præcederet, orbem terrarum lavaſti. O aqua, quæ Sacramentum Chriſti eſſe meruiſti, quæ lavas omnia, nec la-*

varis. At unum propterea aquam adoravit, aut aquam in Chriſti ſanguinem transſubſtantiatam credidit? Greg. Nazianz. in Paſcha orat.2.in fine. *O Paſcha, magnum, inquam, & ſacroſanctum Paſcha, totiusq; mundi piaculum, te enim quaſi vita praditum alloquor,* ὡς ἐμψύχῳ: in quem locum ſic commentatur Nicetas Scholiaſtes. *Hæc verba, ô Paſchamagnum, ad feſtum ipſum perinde ac vitâ praditum refert. Illa a. ò verbum Dei & qua deinceps ſequuntur, ad Chriſtum ſpirituale Paſcha per acclamationem dirigit.* Eodem modo Dionyſius ab externis ſymbolis ad Chriſtum ipſum verè præſentem tandem animo & Spiritu ſubvehitur, atque illum religioſâ adoratione honorat. Orig. homil 5. in diverſ. loc. Evang. p.441. *Quando ſanctum cibum, illudque incorruptum accipis epulum, quando vita pane & poculo frueris, manducas & bibis corpus & ſanguinem Domini, tunc Dominus ſub tectum tuum ingreditur. Et tu ergo humilians temetipſum imitare hunc Centurionem, & dicito: Domine non ſum dignus, ut intres ſub tectum meum* (non panem conſecratum, ſed Chriſtum adorat. Duos modos ibidem proponit, quibus Chriſtus ad nos ingrediatur. *Nunc* inquit, *quando ſancti & Deo acceptabiles Eccleſiarum antiſtites ſub tectum tuum intrant, tunc ibidem per eos Dominus ingreditur. Et tu ſic exiſtimes tanquam Dominum ſuſcipiens. Et alius quando ſanctum cibum, illudq; incorruptum accipis epulum &c.* Si voluiſſet Sacramentum adorari, adorandi etiam eſſent Eccleſiarum Antiſtites. Idem hom.1.in diverſ. *Per Evangeliſtarum & Apoſtolorum prædicationem, per ſui ſancti corporis & ſanguinis Sacramentum nobiſcum Deus & ad nos atque in nobis.* Si propterea adorandum eſſet Sacramentum, quia per illud Chriſtus ad nos venit, adoranda etiam foret prædicatio verbi, per quam itidem ad nos venire aſſeritur.) Cyrill. Catech.5.myſtag. jubet, *ut flexo genu & adorantium in morem accedant ad Euchariſtiam,* (nec internam adorationem ad Chriſtum directam, nec externam reverentiam improbamus, ut ex ſuperioribus patere poteſt.) Ambroſ. libr.3.de SS.cap.12. *Adorate ſcabellum pedum ejus. Scabellum caro Chriſti, quã hodieq; in myſteriis adoramus & quam Apoſtoli in Domino Jeſu adorarunt.* Huic conſonat illud Auguſtini in Pſal.98. *Converto me ad Chriſtum & invenio, quomodo ſine impietate adoretur terra ſcabellum pedum Domini: ſuſcepit enim de terra terram, quia caro de terra eſt & de carne Maria carnem accepit. Et quia in ipſa carne hic ambulavit & ipſam carnem nobis manducandam ad ſalutem dedit, nemo autem illam carnem manducat, niſi prius adoraverit, inventum eſt quomodo adoretur tale ſcabellum pedum Domini & non ſolùm non peccemus adorando, ſed etiam peccemus non adorando* (at quis negat carnem Chriſti adorandam? adoramus eam in Sacramento, ſed externa Sacramenti ſymbola non adoramus. Apud Chryſoſtom. in Marc. hom.13. *adoratur Chriſtus in Baptiſmo.* Apud Hieronymum Epiſt.10. *Paula cum Magis Deum puerum in præſepio adorat,* num verò propterea Baptiſmus vel præſepe adoratur?) Euſeb. Emiſſen. hom.5. de paſch. *Cùm reverendum altare cibis ſpiritualibus ſatiandus aſcendis; ſacrum Dei tui corpus & ſanguinem fide reſpice, honora, mirare, mente continge, cordis manu ſuſcipe, & maximè toto hauſtu interioris hominis aſſume* (quis hoc negat? at num idem eſt ſacrum Chriſti corpus & ſanguinem fide reſpicare, honorare, mente contingere &c. ac panem conſecratum etiam extra uſum à Chriſto inſtitutum adorare?) Chryſoſt. hom.24. in 1.Cor. *Cum timore & ſumma puritate ad ipſum accedamus. Et quando ipſum videris propoſitum dic ei. Propter hoc corpus non ſum ego amplius terra & cinis, non ſum amplius captivus ſed liber, propter hoc ſpero me accepturum cælos* (in Græco eſt λέγε πρὸς ἑαυτὸν, quod Gentianus Hervetus perperam vertit: *dic ei*, in margine notans *corpori Chriſti propoſito quid dicendum*, rectiùs v. Franciſcus Aretinus reddidit, *dic tecum*, oſtendit n. Chryſoſtomus ad Cœnam acceſſuri quid meditari debeamus, videl. Chriſtum pro peccatis noſtris mortuum & in ſacra Cœna hoc ipſum corpus, quod pro nobis in mortem tradidit, manducandum & hunc ipſum ſanguinem, quem pro peccatis noſtris effudit, bibendum nobis exhibentem.) Theodor. Dial.2. *Intelliguntur ſigna ea eſſe, qua facta ſunt & creduntur & adorantur, ut qua illa ſint, qua creduntur* (Theodoretus ibidem expreſsè aſſerit, *ſymbola externa manere in priore ſubſtantia, figura & forma, non recedere à ſua Natura &c.* quomodo igitur cultum latriæ illis deferendum eſſe doceret? adorantur igitur προσκυνεῖται non λατρεύεται, ita ut adorare nihil aliud ſit quàm honorare, venerari, reverenter ſuſcipere, id quod ſubjecta αἰτιολογία & ſimilitudo comprobat. Adorãtur, ut quæ illa ſint, quæ creduntur, videl. externa ſymbola κοινωνίας corporis & ſanguinis Chriſti. *Confer ergo,* inquit, *imaginem cum exemplari, videbis ſimilitudinem, oportet enim figuram eſſe veritati ſimilem &c. Si ergo divina myſteria corpus, quod verè eſt, repræſentant &c.* at Bellarm. ipſe diſput. lib.2. de imagin. ſanct. cap 24. *Imaginibus no quidem ratione relationis per ſe & propriè deberi cultum latria.* Eodem modo voce adorationis utitur Tertull. adv. Hermog. c.22. *Adoro Scriptura plenitudinem.* Auguſt. Epiſt.146. *Baptiſmum Chriſti, ubicunq; ſit, veneramur.* de catech. rudib. cap.26. *De Sacramento quod accepit catechumenus, dicendum ei, ſignacula quidem rerum divinarum eſſe viſibilia, ſed res ipſas inviſibiles in eis honorari, nec ſic habendum eſſe illam ſpeciem benedictione ſanctificatam, quemadmodum in uſu quolibet.* lib. de doctr. Chriſt. cap.9. *Qui aut operatur aut veneratur utile aliquod ſignum divinitus inſtitutum, cujus vim ſignificationemq; intelligit, non hoc veneratur, quod videtur & tranſit, ſed illud potiùs, quo talia cuncta referenda ſunt.*

Exceptiones Bellarmini ad noſtra argumenta

209. Argumenta, quæ pro confirmatione noſtræ ſententiæ ſuperiùs adduximus, Bellar. non attingit, ad illud quod de idololatriæ periculo diximus, regerit. *Si argumentum hoc valeret, omittendam eſſe non ſolùm adorationem ſed etiam communionem, quæ itidem expoſita ſit periculo accipiendi merum panem pro corpore Chriſti? ſed nullum* (inquit) *eſt periculum idololatria in eo, qui ſimpliciter & bona fide Sacramentũ adorat; adoratio n. ex intentione potiſſimum pendet. Quare ſicut is; qui panem non conſecratum injuria afficeret, putans conſecratum eſſe, graviſſimè peccaret in Chriſtum: ſic etiam contra, qui panem eundem adorat, propterea quod certò credat non eſſe panem, ſed Chriſtum; is propriè & formaliter Chriſtum adorat, non panem.* R. 1. Ex hypotheſibus Pontificiis non ſolùm adoratio, ſed etiam communio, expoſita eſt periculo accipiẽdi merũ panem pro corpore Chriſti, ſiquidẽ ad conſecrationem & transſubſtantiationẽ requirunt ſpiritualẽ poteſtatẽ Sacerdotis, quam dicunt *eſſe occultã & potius egere fide ut credatur ineſſe, quàm ut ipſa fidem aliis rebus faciat.* Bell. l.4. de Euch. c.16. §. ſecund. lib.1. de grat. & lib. arbit. c.14. §. Sed facilis: requirunt *intentionem miniſtri non ſolum in genere faciendi*

faciendi quod facit Eccleſia, ſed etiam in ſpecie conficiendi Euchariſtiam. Bellar. lib. 1. de Sacram. c. 27. requirunt alia complura, de quibus cùm nemo certus eſſe poſſit, an omnia & ſingula in conſecratione adſint, ideò etiam nemo certus eſſe poterit, conſecrationem reverâ eſſe factam. Nos contrà non à ſpirituali quadam miniſtri poteſtate, vel ejuſdem intentione, ſed à Chriſti ordinatione & inſtitutione præſentiam corporis & ſanguinis ipſius in vero & legitimo uſu dependere aſſerimus, ideoque noſtra communio periculo illi minimè ſubjacet. 2. Inter adorationem & manducationem panis conſecrati eſt magna differentia. Illam Chriſtus non inſtituit nec præcepit, hanc v. inſtituit ac præcepit additâ promiſſione quod panis benedictus, diſtributus ac manducatus ſit *κοινωνία* corporis ſui, fides igitur certò ſtatuere poteſt ac debet manducato benedicto pane, manducari corpus Chriſti, ſed de adoratione panis conſecrati cùm nullum extet verbum, ideo nec fides de illa adoratione poteſt ſtatuere, quòd ſit cultus Deo placens. 3. adoratio non ſolùm ex intentione æſtimanda, ſed etiam ex verbo Dei Iſraelitæ vitulum aureum adorantes potuiſſent hoc ſchemate & prætextu idololatriam ſuam defendere, quòd haberent intentionem ipſi Deo præſtãdi hunc cultum. imò gentiles non creaturas, ſed Deum in creaturis ſe adorare prætenderunt. Ergone dicemus ipſas propriè & formaliter Deum adoraſſe? 4. nullum extat verbum, quod jubeat nos credere panem Euchariſtiæ non eſſe panem, ſed Chriſtum, etiam extra uſum divinitùs inſtitutum. Ergo adoratio panis, quæ hac hypotheſi unicè nititur, non poteſt proficiſci ex fide, ac proinde Deo non placet. 5. fruſtrà bona fides & bona intentio huic adorationi prætexuntur. cùm fides & verbum ſint relata, proinde quod de Sacramento bonâ fide adorando Bellarm. ſcribit, daß man auff Traw vnd Glauben hierinnen handeln ſoll/ id aliis occinat, non nobis, qui fidem certum aliquod verbum & promiſſionem requirere didicimus.

CAPUT XX.

De fine & fructu ſacræ cœnæ.

Tranſitio ad doctrinam de fructu ſacræ cœnæ.

210. Egimus hactenus de causâ efficiente, materiâ & formâ hujus Sacramenti, reſtat ut de fine, propter quem Chriſtus idipſum inſtituerit, porrò agamus, ex eo n. promptum erit colligere, quos fructus ex ſalutari hujus Sacramenti uſu verè credentes percipiant, ſibiq; polliceri poſſint. ** Photiniani negant *finem Euchariſtiæ eſſe fidei confirmationem.* Vid. Socin. in lib. quod Evang. Aſſurgunt ipſis quidam ex Calvinianis, vel Arminianis potiùs, Armin. ipſe in art. perpend. pag. 38. *Perpendendum an proximus & maximè proprius ideoque immediatus finis Cœnæ Dominicæ tum quà inſtitutus, tum quà uſurpatus non ſit memoria ſeu commemoratio vel annunciatio mortis Domini & quidem cum gratiarum actione pro eo, quod Deus Filium ſuum pro nobis in mortem dedit.* Venator Theolog. veræ & meræ. p. 16. *Cœna Domini eſt exercitium ad ſignificandam communionem ſanctorum hoc eſt ad commemorationem dilectionis Jeſu erga omnes fideles atque ad præſtationem officij debiti & caritatis mutuæ.* Ibid. *eſt ritus ad ſignificandam & commemorandam dilectionem Chriſti erga omnes fideles & ad debitum dilectionis officium erga nos mutuo præſtandum.* Sim. Epiſcopius diſp. privat. de Cœna Dom. th. 10. *Finis celebrationis Cœnæ eſt ſola tantum repræſentatio & ſignificatio mortis ac beneficij illius ingentis, quod per mortem nobis partum atque comparatum eſt, per quam fides etiam ipſa nobis excitari & confirmari ſolet, animusque noſter veluti cibo atque potu quodam nutriri & educari ſpe ve... æterna.*** Notanter verò nos diximus, fructus illos ex ſalutari hujus myſterii uſu à verè credentibus percipi, neque enim omnes, qui quoquo modo atque animo ad hoc ſacrum accedunt, beneficiorum illorum cœleſtium participes fiunt, ſed tantummodo verè credentes, hoc eſt, illi, qui peccata ſua ex lege divinâ agnoſcunt, ſeriò de illis dolent, verâ fide Chriſtum & ejus beneficia amplectuntur, ac firmum habent propoſitum Deo in ſanctitate & juſtitia conſtanter ſerviendi, contrà verò à peccatis contra conſcientiam ſedulò cavendi, cùm veræ fidei anteambulo ſit contritio, pediſſequa verò nova obœdientia, ut ſuo loco pleniùs docuimus. Sanè Chriſtus cœleſtis hujus convivii hoſpes obviis, ut ita loquar, ulnis cœleſtium illorum beneficiorum theſauros omnibus offert, quòd vero minus ab omnibus convivis percipiantur, obſtat ipſorum impœnitentia, incredulitas, impietas, & , ut verbo dicam, indigna manducatio ac bibitio. Ut verbum, ita & Sacramenta ſunt manus Dei offerens, ſiquidem per ea cœleſtium bonorum theſauri ex parte Dei nobis offeruntur, ſed vera fides ex parte noſtra eſt manus accipiens & apprehendens, per quam beneficia in verbo & Sacramentis oblata acceptamus, quâ de re inferiùs in capite de ſalutari ac debita præparatione uberiùs agetur.

Dicta veterum de fructu hujus Sacramenti.

211. Fines & fructus ſacræ cœnæ ſunt numero plurimi, utilitate maximi, pondere graviſſimi. Cùm enim ipſius Filii Dei proprium corpus in mortem pro nobis traditum & ipſius proprium ſanguinem in ara crucis pro peccatis noſtris effuſum in ſacra Cœna accipiamus, ex eo facilè apparet, omnia quæcunque Chriſtus traditione ſui corporis & effuſione ſui ſanguinis promeruit, in ſalutari hujus Sacramenti uſu nobis applicari, conferri & obſignari, unde Chryſoſtomus hom. 83. in Matth. ſacram cœnam vocat *caput bonorum omnium.* Ambroſ. in 1. Cor. 11. appellat *ſpiritualem medicinam.* Cyprian. ſerm. de cœnâ non longè à principio: *Panis & calix benedictione ſolennis, ſacratus ad totius hominis vitam ſalutemque proficit, ſimul medicamentum & holocauſtum ad ſanandas infirmitates & purgandas iniquitates exiſtens.* Damaſc. ἐν συναθροισμῷ congerie quadam multiplicem Euchariſtiæ fructum deſcribit, *quòd ad noſtram ſubſtantiam & conſervationem tendat, incommodum quodvis propulſet, eamq; vim exerceat, ut immunditiẽ omnem abſtergat, omnem labem exurat, omnes morbos & calamitates tollat, nosq; Chriſto, h. e. Spiritui & corpori ipſius arctiſſimè uniat, imò nos nobis ipſis etiã majore nexu ſociet, unde & μετάληψις quòd participes reddamur divinitatis Jeſu & κοινωνία ob illam fidelium inter ſe & cum Chriſto unionem rectiſſimè appelletur, & ſit delibatio vel ἀπαρχὴ initium futuri panis, qui in altero ſeculo nobis apponetur.* Chemnic. part. 2. Exam. Trident. cap. de Inſtit. Sacram. cœnæ pag. 124. *Quia in Euchariſtia accipimus illud Chriſti corpus, quod pro nobis traditum eſt, & ſanguinem N. T. qui in remiſſionem peccatorum effuſus eſt, quis neget credentes ibi percipere theſaurum omnium beneficiorum Chriſti? Accipiunt enim illud, in quo peccata remittuntur, in quo mors aboletur, in quo vita nobis commu-*

communicatur, quo nos ſibi Chriſtus tanquam membra adjungit. Ceterum fructus illos omnes & ſingulos miranda brevitate Chriſtus in verbis inſtitutionis complectitur, quando aſſerit, illud ipſum corpus ſuum nobis manducandum præberi, quod eſt pro nobis traditum, illum ipſum ſanguinem ſuum, nobis bibendum dari, qui eſt ſanguis N. T. effuſus in remiſſionem peccatorum, & quando jubet nos hoc facere in ſui commemorationẽ, ſed hæc brevitas latiùs eſt evolvenda & explicanda. Do. D. Menzerus fines Euchariſtiæ recenſet hoc ordine, ut eos conſiderandos dicat vel reſpectu Dei, vel reſpectu hominum. Reſpectu Dei ſacra cœna eſt gratiarum actio pro acceptis à Deo beneficiis, unde fluxit nomen Euchariſtiæ, quæ gratiarum actio conſiſtit tum in confeſſione noſtræ miſeriæ, tum in prædicatione divinæ gratiæ, inſuper etiam in noſtra obœdientia, dum teſtamur uſu ſacræ cœnæ. 1. nos obedire Deo mandanti Sacramentum illud venerari & uſurpare, 2. & velle patienter ferre exemplo Chriſti noſtram crucem, 3. & conſervare publicos coetus Chriſtianorum, quorum vinculum & nervus eſt ſacræ coenæ celebratio, unde manavit appellatio συνάξεως. 4. & ornare noſtram profeſſionem vitæ integritate. Reſpectu hominum fines ſunt duplices, aut enim referuntur ad nosipſos, aut ad proximum. Reſpectu noſtri 1. Eſt applicatio omnium beneficiorum Chriſti, 2. Obſignatio & confirmatio fidei, 3. inſitio in corpus Chriſti, 4. inhabitatio Chriſti in nobis, 5. Teſſera reſurrectionis ad vitam æternam. Reſpectu proximi finis eſt tum in confeſſione, tum in operibus caritatis. In confeſſione, dum uſu Euchariſtiæ fatemur 1. nos peccatis agnitis agere poenitentiam, & in Chriſto quærere remiſſionem peccatorum, 2. Sumtio coenæ eſt etiam ſymbolum approbatæ à nobis doctrinæ. In operibus caritatis hi ſunt fines, 1. Teſtamur nos proximo condonare delicta, 2. & juvare velle pro virili egenos, 3. eosque agnoſcere pro fratribus & membris myſtici corporis, cujus caput eſt Chriſtus, hinc profluxit appellatio ἀγάπης. ** Breviter Fructus Coenæ Dominicæ ſunt. princ. 1. Mortis Domini annunciatio. 2. Peccatorum condonatio. 3. Fidei obſignatio. 4. Spiritualis cum Chriſto copulatio. Minùs principales. 1. Foederis in Baptiſmo initi renovatio. 2. ad dilectionem Dei & proximi excitatio. 3. Patientiæ & ſpei confirmatio. 4. Reſurrectionis noſtræ teſtificatio. 5. Seria vitæ emendatio. 6. Confeſſionis publicatio. **

Fines cœnæ principales ſunt duo. 212. Docendi cauſa fines Euchariſtiæ conſtituemus duplices, principales & minùs principales. Principales ſunt 1. Obſignatio promiſſionis Evangelicæ de remiſſione peccatorum, & fidei noſtræ confirmatio, 2. Inſitio in Chriſtũ & ſpiritualis nutritio ad vitam æternam. Ad hos fines principales accedunt minùs principales complures, quos expoſitis priùs principalibus ordine poſtea percenſebimus. Primò dicimus Euchariſtiam hoc fine à Chriſto inſtitutam, & à verè credentibus hoc fine uſurpari, ut Evangelica de remiſſione peccatorum promiſſio ipſis obſignetur, & hac ratione fides ipſorum confirmetur, qui eſt prior finis Euchariſtiæ principalis, ad quem pertinent ſequentes conſiderationes. *1. Obſignatio promiſſionis Evangelicæ & fidei noſtræ confirmatio.* 1. Sacræ literæ paſſim teſtantur, quod Chriſtus corpus ſuum in ara crucis pro nobis miſeris peccatoribus in mortem tradiderit, & ſanguinem ſuum in remiſſionem peccatorum noſtrorum effuderit. Hoc ſummum redemtionis noſtræ precium, hoc eſt, verum ſuum corpus, propter noſtram redemtionem in mortem traditum & verum ſuum ſanguinem, propter noſtram redemtionem in ara crucis effuſum Chriſtus in ſacra cœna mediante benedicto pane & vino nobis offert, exhibet & diſtribuit, ut fides noſtra de remiſſione peccatorum gratuita confirmetur. Quia enim illud ipſum Chriſti corpus pro nobis in mortem traditum mediante benedicto pane manducamus, & illum ipſum Chriſti ſanguinem, qui pro peccatis noſtris effuſus eſt mediante vino bibimus, inde certi reddimur, quòd ex gratia per fidem nobis donentur, quæcunque traditione ſui corporis & effuſione ſui ſanguinis Chriſtus in ara crucis promeruit, quæ ſunt remiſſio peccatorum, gratia Dei, & vita æterna. Hæc ſumma conſolatio proponitur in ipſis verbis inſtitutionis, quando Chriſtus notanter dicit: *Accipite, manducate, hoc eſt corpus meum; quod pro vobis datur & frangitur. Bibite, hoc eſt ſanguis meus, qui pro vobis effunditur in remiſſionem peccatorum.* Ambroſius id ipſum colligit ex verbis Apoſtoli 1. Cor. 11. v. 26. *Quotieſcunq; manducabitis panem hunc & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat,* ſic enim ſcribit libr. 4. de Sacramentis cap. 6. Tom. 4. pag. 440. *Quotieſcunq; accipimus, mortem Domini annunciamus. Si mortem annunciamus, annunciamus remiſſionem peccatorum. Si quotieſcunque effunditur ſanguis, in remiſſionem peccatorum effunditur, debeo illum ſemper accipere, ut ſemper mihi peccata dimittantur.* lib. 5. de Sacram. c. 3. p. 442. *Quotieſcunq; bibis, remiſſionem peccatorum accipis, & inebriaris Spiritu S.* ** Idem Ambr. lib. 4. de Sacram. c. 5. *Qui manducaverit hoc corpus, fiet ei remiſſio peccatorum & non movebitur in æternum.* de poenit. c. 3. *Quotieſcunq; peccata donantur, corporis ejus Sacramentum ſumimus, ut per ſanguinem ejus fiat peccatorum remiſſio.* Haymo in Pſ. 22. *Non ſolum Dominico corpore à vitiis mundamur, virtutibus replemur, ſed etiam contra omnem perſecutionem ſuſtentamur.* Ivo Epiſt. 43. *Corpus & ſanguis Domini ſunt noſtra reconciliationis Sacramenta & vulnerum noſtrorũ medicamenta ad edendum, bibendum, in ſui commemorationem faciendam diſcipulis commendata.* ** Greg. in hom. Paſchali & citatur c. Quid ſit ſanguis. diſt. 2. de conſecrat. *Providens Dominus dedit nobis hoc Sacramentum ſalutis, ut quia nos quotidiè peccamus & ille jam mori non poteſt per iſtud Sacramentum peccatorum remiſſionem conſequamur.* Quas v. præſtigias circa hunc principalem Euchariſtiæ finem de applicatione remiſsionis peccatorum, & fidei confirmatione, Bellar. veritati offundat, videbimus inferiùs. 2. Promiſsio Evãgelii, *quòd omnis qui in Chriſtum credit, non pereat, ſed habeat vitam æternam,* eſt quidem Univerſalis, interim tamen, quia anxiæ, & peccati, iræ divinæ, & propriæ indignitatis ſenſu territæ conſcientiæ ſæpius dubitant, an ad ſe quoq; in individuo hæc promiſsio pertineat, ut vera fide coram Dei judicio eâdem niti, ſeque contra accuſationem legis, peccati & Satanæ, eâ erigere queant, ideò Chriſtus ipſis in individuo corpus & ſanguinem ſuum distribuit, ut tanquam ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς Apoc. 1. v. 5. contra omnes variarum tentationum inſultus ipſos confirmet, quòd verè ad ipſos quoq; Evangelii promiſsio, & bona in eadem oblata pertineant, cùm corpore Chriſti in mortem tradito, & ſanguine ejus pro peccatis effuſo (quæ ſunt Evangelicæ promiſsionis fons & fundamentum) in ſacra coena cibentur ac potentur: Hæc conſolatio

tio proponitur in illis verbis inſtitutionis, quando Chriſtus dicit, *Accipite, manducate, bibite.* Quia n. ſingulos Chriſtus jubet manducare ſuum corpus, & bibere ſuum ſanguinem, ideò ad omnes beneficia Evangelii ſuâ paſſione ac morte parta pertinere teſtatur. Inde Philip. in Exam. rectè dicit, quòd cœna Domini *ſit teſtimonium exhibita & ad ſingulos applicata promiſſionis Evangelicæ.* 3. Corpus noſtrum eſt νεκρὸν *morti obnoxium propter peccatum* Rom.8.v.10. *quod in nobis, hoc eſt in carne noſtra, adhuc habitat*, Rom.7.v.17. *& legi mentis noſtræ repugnat*, v. 23. adeò ut nos etiam feriat illa ſententia, 1.Cor.15. v. 50. *Caro & ſanguis non hereditabunt regnum Dei.* Nc igitur propter peccatum in carne noſtra adhuc habitâs, & propter hanc extremam noſtram miſeriam animo nimis dejiciamur, ideò Chriſtus ſanctum ſuum corpus, ab omni fermento peccati liberum, & impollutum ſuum ſanguinem (per quæ in ara crucis remiſſionem peccatorum, & ſalutem æternam nobis peperit) manducandum ac bibendum in ſacra cœna nobis offert, ne cogitatio de infirmitate, indignitate & impuritate noſtræ carnis, fidem evertat aut labefactet, ſed ut certi ſimus impuritatem noſtræ carnis umbracula ſanctiſſimæ carnis & puriſſimi ſanguinis Chriſti coram Dei judicio tegi & abſcondi. Hæc conſolatio proponitur in illis verbis inſtitutionis, quando Chriſtus dicit: *Hoc eſt corpus meum, hoc eſt ſanguis meus*, inde Baſilius in oratione ante cœnæ ſumtionem dicenda monet, fideles hæc accipere εἰς ἐν προσδεκτὸν ἀπολογίαν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Θεοῦ. Chryſoſt. hom. 24. in 1. Corinth. *Quando ipſum videris propoſitum dic tecum. Propter hoc corpus non ſum amplius terra vel cinis, non ſum amplius captivus, ſed liber: propter hoc ſpero me accepturum cœlos.* 4. Per Sacramentum Baptiſmi recipimur quidem in Dei fœdus 1.Petr.3.v.21. Regeneramur & renovamur. Tit. 3.v.5. à peccatis mundamur, Epheſ.5.v.26. & hæredes vitæ æternæ ſcribimur 1.Petr.3. v.21. ſed quia per peccata ex hoc fœdere iterum excidimus, inde dubitare incipimus, an per veram pœnitentiam ad primævum illud fœdus in Baptiſmo nobiſcum initum redire, & peccatorum noſtrorum remiſſionem fide impetrare poſſimus. Ut ergo huic dubitationi occurreretur, neve ex dubitatione in diffidentiam, ex diffidentia in deſperationem, ex deſperatione in mortem æternam prolaberemur, ideò Chriſtus ſanctiſſimum hoc Sacramentum inſtituit, in quo illum ipſum ſanguinem ſuum, quo novum Teſtamentum ſanctum & confirmatum eſt, Zach. 9. bibendum nobis offert & exhibet, ut inde certi reddamur, per veram pœnitentiam in fœdus illud nós iterum recipi & peccatorum remiſſionem per fidem conſequi, cùm ad beneficia N.T. cumprimis etiam hæc promiſſio pertineat, quod Deus *peccatorum noſtrorum non ſit inpoſterum recordaturus*, Jerem.31. v.34. Hæc conſolatio proponitur in illis verbis inſtitutionis, quando Chriſtus dicit. *Bibite, hoc eſt ſanguis N.T. Hic calix eſt N. Teſtamenti in meo ſanguine.* Proprium eſt omnium fœderum, ut utraque pars confœderatorum de eadem victima fœderali participet. Sic dimidium ſanguinis fœderalis, ſuper altare effuſum Deo offerebatur, alterum dimidium crateri inſerebatur & populus eodem aſpergebatur. Exod. 24. ex carne victimarum inſtituebantur ſolennes epulæ. Chriſtus igitur inter Deum & nos fœdus ſanciens, corpus & ſanguinem ſuum non ſolùm Deo Patri in ara crucis obtulit, ſed etiam in Cœna manducandum ac bibendum nobis præbet, ut de receptione in fœdus illud gratiæ certi reddamur. Quemadmodum etiam homo liber in Teſtamento ſervum hæredem ſuum inſtituens libertate eum donat, ut ſit capax hæreditatis, ſic Chriſtus per hoc ſuum Teſtamentum ejuſque applicationem per fidem hæredes ſuos à ſervitute peccati, iræ Dei ac mortis æternæ liberat. Joh.8.v.36. Si Filius vos liberaverit, verè liberi eritis. 5. Ut beneficiorum morte Chriſti partorum reddamur participes verâ & firmâ fide ea apprehendere opor[...], ſed quia peccati onere & carnis infirmitate preſſi ad ipſum in cœlum aſcendere non poſſumus, nec cœleſtem ipſius gloriam ac claritatem ferre, ideò ipſe ad nos deſcendit & in ſacra cœna corpus ſuum manducandum & ſanguinem ſuum bibendum exhibet, idque mediantibus externis ſymbolis panis ac vini, ut hac ratione ipſe nos *comprehendat.* Philip.3.v.32. neque cogamur dicere. *Quis aſcendet in cœlum?* Rom.1[0] v.6. ſed certi ſimus, ipſum in ſacra cœna nobis præſentem adeſſe atque in ea à nobis inveniri & apprehendi. Hæc conſolatio itidem proponitur in illis verbis inſtitutionis, quando Chriſtus dicit. *Accipite, manducate, hoc eſt corpus meum, Bibite, hoc eſt ſanguis meus.* 6. Quia cum nuda divinitate in hac peccatricis carnis infirmitate & mortalitate non poſſumus agere, ſumus enim ad eam comparati. Sicut ſtipulæ ad ignem. Deut.4. v.24. Hebr.12. verſ. 29. Ideo Chriſtus carnem de carne noſtra & os ex oſſibus noſtris, hoc eſt, veram humanam naturam noſtræ carni ὁμοούσιον aſſumſit Epheſ.5.verſ.30. Ut in ea ac per eam Mediatoris officio fungens, ſub unum caput redigeret omnia, quæ ſunt in coelo, & ſuper terram. Quia verò Chriſtus aſcendit in coelum, noſque inde cogitare poſſumus, cum nuda divinitate nobis agendum, noſque ſtipularum inſtar ab ea conſumendos eſſe, ideò Chriſtus ſuo corpore & ſanguine in ſacra coena nos paſcit, hoc ipſo conteſtans aſſumtam ipſius carnem eſſe noſtræ cum Deo unionis & conjunctionis medium, *nemo enim venit ad Patrem niſi per ipſum* Johan.14. v.6. Ut Chriſti humanitas ſit nobis via & ingreſſus ad divinitatem. Hæc conſolatio ibidem proponitur in illis verbis inſtitutionis, quando Chriſtus dicit: *Manducate, hoc eſt corpus meum, Bibite, hoc eſt ſanguis meus.* 7. Quia fides noſtra in hac carnis imbecillitate ſæpiùs infirmatur, noſque Chriſti & beneficiorum ipſius facilè capit oblivio. Ideò Chriſtus hoc Sacramentum in ſui *ἀνάμνησιν* & commemorationem inſtituere voluit, ut per communicationem ſui corporis & ſanguinis vivam illam & efficacem mortis ſuæ recordationem in nobis operando fidem noſtram augeret & confirmaret, quæ enim potuit eſſe magis viva & efficax mortis Chriſti recordatio, quàm ea, quæ *κοινωνίᾳ* corporis in mortem pro nobis traditi & ſanguinis pro nobis effuſi in nobis efficitur? Hic finis Sacramenti Euchariſtici proponitur in illis verbis inſtitutionis, quando Chriſtus dicit: *Hoc facite in mei commemorationem* Luc. 22. v.19. quod D. Apoſtolus ſic exponit 1.Cor.11.verſ.26. *Quotieſcunque manducabitis hunc panem, & bibetis ex hoc calice, mortem Domini annunciabitis donec veniat.* Baſilius in Aſceticis dicit, *proprium eſſe eorum, qui ſumunt Euchariſtiam, ut memoriam continuam ſervent ejus, qui pro nobis mortuus*

eſt &

eſt & reſurrexit. ** Haymo in comm. 1. Cor. 11. fol. 64. *Relinquens Dominus hoc Sacramentum ſalutiferum omnibus fidelibus ut illud infigeret cordibus & memoria eorum, more cujuscunque hominis egit, qui appropinquans morti aliquod munus precioſum dimittit alicui amico dicens. Habe hoc cum omni diligentia penes te in memoriam mei: & ut quotiescunq; illud videris recorderis mei. Qui amicus admittens munus illud amici ſui cariſſimi, ſi cum toto corde dilexit, non poteſt non condolere ei & triſtari de morte amici, quotiescunque munus ſibi dimiſſum conſpicit. Similiter nos quotieſcunque accedimus ad conſecrandum vel percipiendum Sacramentum muneris aterni, quod nobis Dominus paſſurus in memoriam ſui dimiſit tenendum cum timore & compunctione cordis omniq; reverentiâ debemus accedere recolentes quanto amore dilexit nos, qui per nobis ſeipſum obtulit, ut nos redimeret.* Hoc facite in mei commemorationem hoc eſt, merita & beneficia mea fiducialiter apprehendite. Nam *meminiſſe* etiã fidere ſignificat Pſ. 20. v. 8. *Hi in currib. & in equis, nos a. nominis Domini noſtri recordabimur.* ** 8. Quia primus Adam eſu fructuum arboris vetitæ theſaurum cœleſtium bonorum ſibi conereditorum amiſit, quin & mortem temporalem, ac æternam ſibi & Poſteris omnibus attraxit. Geneſ. 3. Ideò Chriſtus *ſecundus & cœleſtis Adamus*. 1. Cor. 15. v. 47. Vivifici corporis ſui cibo, & precioſo ſanguinis ſui potu amiſſa bona iterum nobis reſtituit, & vitam cœleſtem nobis confert, ut certi reddamur, quæcunque in primo Adamo nobis perierunt, ea in Chriſto eſſe reſtituta. Hæc conſolatio itidem proponitur in verbis illis inſtitutionis, quando Chriſtus dicit: *Edite, hoc eſt corpus meum.* Ambroſ. de iis qui initiantur myſter. cap. 8. *Iſta eſca, quam accipis, vita æterna ſubſtantiam adminiſtrat.* Ex quibus omnibus luculentè apparet, quomodo uſu ſacræ cœnæ fides noſtra confirmetur & promiſſio Evangelii de gratuita peccatorum remiſſione obſignetur.

2. Noſtra in Chriſtum inſitio & ſpiritualis ad vitam æternam nutritio.

213. Poſterior principalis Euchariſtiæ finis eſt, noſtra in Chriſtum inſitio & ſpiritualis ad vitam æternam nutritio. Ad hunc finem pertinent ſequentes conſiderationes. 1. Filio Dei nihil propiùs atque arctiùs eſt conjunctum, quàm aſſumta Natura humana, quippe quam perſonali fœdere ſibi univit, viciſſim nobis nihil propius conjungitur, quàm quod manducamus ac bibimus; quippe quod in carnis noſtræ ſubſtantiam convertitur. Chriſtus igitur arctiſſimè ſeſe nobiſcum & nos ſibi unire deſiderans, inſtituit hoc Sacramentum, in quo mediante benedicto pane corpus ipſius manducemus & mediante benedicto vino ſanguinem ejus bibamus, quæ eſt Tauleri obſervatio. Johan. 6. v. 86. *Qui manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum, manet in me & ego in ipſo.* Hilarius lib. 8. de Trinit. *Hac ſumta & hauſta faciunt, ut nos in Chriſto & Chriſtus in nobis maneat.* Cyrillus Alexand. libr. 6. in Joban. cap. 17. *Perinde ac ſi quis liquefacta Cera aliam ceram infuderit, alteram cum altera per totum commiſcet, ita neceſſe eſt, ſi quis carnem & ſanguinem Domini recipit cum ipſo conjungi, ut Chriſtus in eo, & ipſe in Chriſto inveniatur.* Cyrill. Hieroſ. Catech. Myſtag. 4. pag. 530. *Sic Chriſtophori* (Chriſtum ferentes) *erimus cum ejus corpus & ſanguinem in membra noſtra receperimus atque divina Natura conſortes efficiemur.* ** Cyprian. de Cœna Domini. *Natura & ipſius conjunctio nec miſcet perſonas, nec unit ſubſtantias, ſed affectus conſociat & confœderat voluntates.* Chryſoſt. hom. 60. ad pop. Antioch. *Exhibuit & ut teneremus & ut manducaremus quod maximum dilectionis ſignum eſt. Quos enim amamus, nonnunquam etiam morſu petimus. Quare Job ut Servorum in ſe amorem oſtenderet, dicebat, illos ſæpenumero ex nimio amore in ſe dixiſſe. Quis det de carnibus ejus, ut ſaturemur? Ita Chriſtus ſuam carnem dedit nobis, ut ex ea ſaturemur, quò nos in plurimum ſui amorem illexit.* Bernh. ſerm. 71. in Cant. *Paſcens Chriſtus paſcitur ipſe & quidem eſcis, quibus libenter veſcitur profectibus noſtris. Nolite mirari hoc, & manducat nos & manducatur a nobis, quo arctius illi obſtringamur. Non ſanè alias perfectè unimur illi. Nam ſi manduco & non manducor videbitur in me eſſe ille, ſed nondum in illo ego. Quod ſi manducor quidem nec manduco, me in ſe habet ille, ſed non etiam in me eſſe videbitur. Nec enim perfecta unitio in unoquovis horum, ſi enim manducet, me, ut habeat me in ſi, & viciſſim a me manducetur, ut ſit in me, quatenus integra firmaq; ſit connexio, tum ego in eo & nihilominus ipſe in me erit.*** Damaſc. orat. 3. de Imagin. *ἄνθρωποι μετέχουσι καὶ κοινωνοὶ τῆς θείας φύσεως γίνονται, ὅσοι μεταλαμβάνουσι τὸ σῶμα τοῦ χριστοῦ ἅγιον καὶ πίνουσι τὸ αἷμα· ἡ μὲν γὰρ φύσις ἡμῶν ἐστιν ἐκεῖ καὶ συναφεία θεοῦ γέγονεν ὄντως μείζων.* Narmiter. extr. de ſumm. Trinit. *Chriſti corpus & ſanguis in Sacramento altaris veraciter continentur &c. ut ad perficiendum myſterium unitatis acciperemus ipſi de ſuo, quod ipſe accepit de noſtro.* Ex hac unione cum Chriſto provenit, ut novas vires tanquam palmites ex vite conſequamur pugnandi contra Satanam, reſiſtendi deſideriis carnis, proficiendi in gratiâ &c. Chryſoſt. homil. 45. in Joh. *ut leones flammam ſpirantes, ſic ab hac menſâ diſcedamus terribiles effecti Diabolo.* Monendum tamen, quòd differentia ſit inter cibum naturalem corporis & inter hunc ſpiritualem interioris hominis cibum. Cibus naturalis per alterationem & transmutationem in corporis ſubſtantiam convertitur, ſed hic ſpiritualis cibus non alteratur nec transmutatur in nobis, ſed nos potiùs transmutat & alterat, ut divinæ Naturæ conſortes. 2. Petr. 1. v. 4. & membra corporis myſtici, cujus caput eſt Chriſtus, efficiamur. Epheſ. 5. v. 30. 2. Caro Chriſti eſt vivifica, cùm ſit *Verbi omnia vivificare valentis propria caro,* ut loquitur Concilium Epheſinum Can. 11. hoc eſt, Filius Dei, qui eſt ipſa vita, carnem in unitatem perſonæ ſuæ aſſumſit, eamque cœleſtium bonorum theſauro implevit. Ut ergo ad nos, *qui in peccatis ſumus mortui.* Coloſſ. 2. v. 13. Epheſ. 2. v. 1. ex hoc fonte vitæ, cœleſtis & ſpiritualis vita promanaret, hoc fine Chriſtus vivificam ſuam carnem in ſacra cœna manducandam & ſanguinem ſuum bibendum nobis offert. Joh. 5. v. 26. *Sicut Pater habet vitam in ſeipſo, ita etiam Filio dedit habere vitam in ſeipſo.* v. 27. *Quia Filius hominis eſt.* Johan. 6. v. 33. *Panis Dei eſt, qui de cœlo deſcendit & dat vitam mundo.* v. 35. *Ego ſum panis vitæ; qui venit ad me, non eſuriet, & qui credit in me, non ſitiet unquam.* v. 48. *Ego ſum panis vitæ.* v. 50. *Hic eſt panis de cœlo deſcendens, ut ſi quis ex ipſo manducaverit, non moriatur &c.* ** Cyrillus libr. 10. in Johan. cap. 13. *Communicatione corporis & ſanguinis Chriſti ipſe in nobis & nos in ipſo. Non poterat enim aliter corruptibilis hæc Natura ad incorruptibilitatem & vitam reduci, niſi naturalis vitæ corpus ei conſtringeretur.* ** Hûc etiam pertinet: quòd Chriſtus ſeipſum viti,

credentes

credentes autem palmitibus confert, Joh.15.v.4. Quemadmodum enim palmites ex vite ſuccum vitalem & vim fructificandi trahunt, ſic ex vivifica Chriſti carne Spiritus vitæ ad nos deſcendit. Sicut corpus noſtrum vivit propter animam inhabitantem, ſic Spiritus noſter vivit propter Chriſtum in nobis habitantem. Sicut Medicus lethaliter decumbentem periculoſo morbo liberans ſalutarem illi præſcribit diætam, ne in priſtinam ægritudinem recidat. Sic Chriſtus animarum noſtrarum Medicus nos ex morte in vitam revocatos ſaluberrimâ corporis & ſanguinis ſui alimoniâ paſcit. 3. Deus *Chriſtum dedit caput ſuper omnia ipſi Eccleſiæ* Eph. 1.v.22. *ex quo totum corpus compactum & connexum* συναρμολογούμενον καὶ συμβιβαζόμενον Eph. 4. v.16. Ut ergò membra hujus myſtici corporis redderemur, derivatâ ex Chriſto capite in nos ſpirituali vitâ, ſenſu & motu, ideò Chriſtus κοινωνίαν ſui corporis & ſanguinis in ſacra cœna inſtituit, ut ad myſtici corporis ſocietatem nos perduceret. 1.Cor.12.v.13. *In uno Spiritu omnes, in unum corpus baptizati ſumus, & omnes in unum Spiritum potati ſumus*, hoc eſt, ideò ex uno calice Euchariſtico bibimus, ut unum Spiritum accipiamus, ſicut uno baptiſmate tingimur, ut unum corpus myſticum reddamur. ** Auguſtin. ſerm. 28. ad fratr. in eremo. *Hoc Sacramentum ideo nobis datum eſt, ut corpus Eccleſiæ Chriſti in his terris cum capite quod eſt in cœlis coadunetur.* ** 4. Chriſtus per verbum Evangelii confert nobis Spiritum S. Galat.3. v.2. ut ex eo agnoſcamus, *nos manere in ipſo & ipſum in nobis, quoniam de Spiritu ſuo dedit nobis.* 1.Joh.4.v.13. Sed quia hi motus & impulſus Spiritus ſancti non ſentiuntur à nobis in tentationibus, contra verò experimur veritatem illius pronunciati. *Spiritus quidem promtus eſt, caro autem infirma.* Matth. 26. v.41. Ideò Chriſtus mediator noſter, cui ſecundùm humanam Naturam Spiritus *datus eſt ſine menſura* Johan.3. v. 34. & *ſuper quem requieſcit Spiritus Domini* Eſai. 61. v.1. Corpus ſuum manducandum & ſanguinem ſuum bibendum in ſacra cœna nobis exhibet, *ut ex ipſius plenitudine accipiamus* Johan.1.v.16. & dona Spiritus ſancti in nobis augeantur. Inde D. Apoſtolus pronunciat, *nos omnes una potione potari in unum Spiritum* 1.Cor.11.v.20. Johan.6.v.56. *Qui manducat carnem meam & bibit ſanguinem meũ, manet in me & ego in ipſo.* Jam verò qui manet in Chriſto & Chriſtus in ipſo, is affert fructus copioſos Johan.15. v.5. nimirum per Spiritum ſanctum, *qui enim Domino adhæret, eſt unus Spiritus cum eo,* 1.Corinth.6.v.17. Unde etiam bona opera dicuntur *fructus ſpiritus* in nobis habitantis Gal.5. v.22. 5. Corpus noſtrum *propter peccatum inhabitans morti eſt ſubjectum* Rom.8. v.10. quod peccatum, quia per carnalem generationem ex primis Parentibus in nos propagatur, ideò *in Adamo omnes mori* dicimur 1.Cor.15.v.22. Ut ergò de reſurrectione corporis ad vitam æternam certi redderemur, ideò Chriſtus vivifico ſuo corpore in ſacra Cœna nos paſcit, efficaciter confirmans fidem & ſpem noſtram, quòd illud ipſum corpus noſtrum, in quo peccatum & mors in hac vita habitant, ex pulvere terræ ad vitam æternam ſit ſuſcitandum, quia vivifico Chriſti corpore eſt nutritum. Joh.6.v.54. *Qui manducat carnem meam & bibit ſanguinem meum, habet vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum in die noviſſimo.* Inde in Canone Niceno cibus & potus Euchariſticus vocantur σύμβολα τῆς ἡμετέρας ἀναστάσεως in Actis Concil. Niceni. fol. 43. Ignat. Epiſt.11. ad Eph. p.65. ἵνα ἄρτον κλῶντες ὅς ἐστι φάρμακον ἀθανασίας, ἀντίδοτον τοῦ μὴ ἀποθανεῖν, ἀλλὰ ζῆν ἐν Θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Irenæus lib.4. cap.34. pag. 263. *Quomodo dicunt carnem in corruptionem devenire & non percipere vitam, quæ à corpore Domini & ſanguine alitur? Quemadmodum qui eſt è terra panis percipiens vocationem Dei jam non communis panis eſt, ſed Euchariſtia ex duabus rebus conſtans terrenâ & cœleſti, ſic & corpora noſtra, percipientia Euchariſtiam jam non ſunt corruptibilia ſpem reſurrectionis habentia.* lib.5. cap.4. pag.319. *Quemadmodum lignum vitis depoſitum in terrâ ſuo fructificat tempore, & granum tritici decidens in terram & diſſolutum multiplex ſurgit per Spiritum Dei, qui continet omnia, quæ deinde per ſapientiam in uſum hominibus veniunt & ſanguis Chriſti. Sic & corpora noſtra ex ea nutrita & repoſita in terram & reſoluta in ea reſurgent in ſuo tempore verbo Dei reſurrectionem eis donante in gloriam Dei Patris, qui huic mortalitati immortalitatem circumdat.* Athanaſ. in Apol. pro Dionyſio Alexandr. citat e Thedor. dial.1. cap.22. ἡμεῖς ὁμογενῆ σώματι ἐν ἔχοντες τῷ σώματι τοῦ κυρίου ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ λαμβάνομεν κἀκεῖνο ῥίζαν ἔχομεν εἰς τὴν ἀνάστασιν καὶ εἰς τὴν σωτηρίαν. *Nos habentes corpora cognata corpori Domini, ex plenitudine ejus accipimus. Et hoc ipſum corpus Domini habemus tanquam radicem reſurrectionis & ſalutis.* Item ad Serapionem de Spiritu ſancto. *Corpus & ſanguis Chriſti ſit nobis tutamen ac preſervatio ad reſurrectionem vitæ æternæ.* ** Chryſoſt. in 1.Cor.10. hom.24. *Ipſa namq; menſa animæ noſtræ vis eſt, nervi mentis fiducia vinculum, fundamentum, ſpes, ſalus, lux, vita noſtra. Si hinc hoc ſacrificio muniti migrabimus maxima cum fiducia ſanctum aſcendemus veſtibulum, tanquam aureis quibuſdam veſtibus undique contecti. Et quid futura commemoro? nam dum in hac vita ſumus, ut terra nobis cœlum ſit, facit hoc myſteriũ.* ** Cyrillus libr. 4. in Johan. cap. 14. v.20. *Quando carnem Chriſti in myſtica benedictione fide manducamus, hinc vitam habemus in nobis, illi carni conjuncti quæ vita effecta eſt, ut non ſolum anima per Spiritum ſanctum in beatam vitam aſcendat, verùm etiam rude & terreſtre hoc corpus cognato ſibi guſtu, tactu & cibo ad immortalitatem reducatur.* Inde canit Eccleſia. *O ſacrum convivium, in quo Chriſtus ſumitur, memoria paſſionis ejus recolitur, mens impletur gratiâ & futuræ gloriæ pignus nobis datur.* 6. Deus in medio Paradiſi collocaverat *arborem vitæ* Geneſ.2.v.9. cujus fructus in perpetuo juventutis vigore ad immortalitatem primos homines conſervaſſent, niſi per peccatum à Deo voluntariè averſi fuiſſent. Ut ergo vita ſpiritualis, *quæ eſt ex Deo.* Eph.4.v.18. iterum nobis reſtitueretur. Ideò Chriſtus vera arbor vitæ per illam typicam præſignificata corpus ſuum, quod eſt panis vitæ in ſacra cœna manducandum & ſanguinem ſuum bibendum nobis exhibet. Joh.6.v.35.48.57 *Ego ſum panis vitæ, qui de cœlo deſcendit* Apoc. 22. v.2. *ex utraque parte fluminis erat lignum vitæ afferens fructus duodecim, per ſingulos menſes reddens fructum ſuum, & folia ligni ad ſanitatem gentium.* Auguſt. tract.26. in Joh. *Quemadmodum integra refectio ſeu nutritio corporum cibo, qui eſt alimentum ſiccum & potu, qui eſt alimentum humidum, conſtat, ita in Euchariſtia proponitur nobis Chriſtus ut eſca, & ut potus, ne deeſſe nobis quicquam putemus ad integram alimoniam noſtram ſive nutritionem*

ſpiritaalem. 7. Non ſolùm exte1na hujus Sacramenti ſymbola panis & vinum utiles præbent commonefactiones de mutuâ & fraterna dilectione, quas expoſuimus ſuperiùs §. 20. membro 4. Sed quia inſuper Chriſtus mediante hoc pane ſuum corpus & mediante boc vino ſuum ſanguinem nobiſcum communicat, adeoq; juxta eam Naturam, ſecundùm quam eſt nobis ὁμοούσιος & frater noſter, nobiſcum ſeſe unit, ideò per hanc aſſumtam nobisque cognatam humanam Naturam hanc dilectionem in cordibus credentium operatur, auget & obſignat, ut velut unius myſtici corporis membra ſub uno capite Chriſto in nobis per fidem habitante verè & ſincerè nos invicem diligamus. 1. Corinth. 10. v. 17. *Vnus paais, unum corpus multi ſumus, quia de uno pane participamus.* 1. Cor. 12. v. 13. *Omnes in unum Spiritum potati ſumus.*

Fines ſacræ Cœnæ minus principales.

214. Atque hi ſunt principales ſacræ Cœnæ fines & effectus quos ex ſalutari hujus Sacramenti uſu percipimus. Fines minus principales enumerari poſſunt complures. 1. Ut excitemur ad gratias Chriſto agendas pro opere redemtionis 1. Cor. 11. v. 26. *Quotiescunq; panem hunc mandacaveritis & ex hoc calice biberitis mortem Domini annunciabitis, donec veniat.* Cyprian. ſerm. de Cœna. *Pietas dividens ſe inter data & condonata agit gratias tam uberis beneficij largitori.* Hac de re plura diximus ſuperiùs. §. 7. memb. 1. 2. Ut noſtram erga Chriſti inſtitutionem & ordinationem teſtemur obœdientiam. Neque enim liberum & arbitrarium nobis reliquit hujus Sacramenti uſum, ſed expreſſo mandato eum nobis injunxit dicens: *Hoc facite.* Luc. 22. v. 19. 1. Cor. 11. v. 24. 3. Ut teſtemur nos Chriſti exemplo velle patienter ferre crucem & paratos eſſe ad fundendum noſtrum pro Chriſti gloriâ ſanguinem, cùm in ſacra Cœna bibamus ſanguinem illius, qui pro nobis in ara crucis mortuus eſt Luc. 14. v. 27. *Qui non ſuſtollit crucem ſuam & ſequitur me, non poteſt eſſe meus diſcipulus.* Vide Cyprian. lib. 1. Epiſt. 2. 4. Ut conſervemus publicos cœtus Chriſtianorum, quorum nervus & vinculum eſt ſacræ Cœnæ celebratio, unde etiam in publicis Eccleſiæ conventibus Euchariſtia adminiſtratur 1. Cor. 11. v. 20. 5. Ut ipſo facto comprobemus, nos peccatis agnitis ſeriam agere pœnitentiam, & in Chriſto quærere peccatorum remiſſionem, hæc enim præparatio ad ſalutarem Euchariſtiæ uſum requiritur. 1. Cor. 11. v. 28. *Probet ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat.* 6. Ut teſtemur, nos approbare doctrinam, quæ ſonat in Eccleſia illa, in qua una cum aliis eundem panem Euchariſticum manducamus, & ex uno calice bibimus 1. Cor. 10. v. 17. *Vnus panis, unum corpus multi ſumus, quia de uno pane participamus.* v. 21. *Non poteſtis ſimul menſa Domini & menſa Dæmoniorum participes eſſe.* 7. Ut publicè profiteamur, nos velle proximo condonare ſuos nævos, pro virili eidem inſervire, ac pro fratre & membro unius corporis myſtici eum agnoſcere. Matt. 5. v. 24. *Relinque munus tuum ad altare & reconciliare priùs fratri.* Luth. in ſerm. de Cœna Anno 26. habito monet, *dilectionem, qui eſt fructus hujus Sacramenti, notari non ſolùm figura panis & vini, ſed etiam ipſius Chriſti exemplo.* In ſerm. Anno 34. dicit, *per uſum ſacræ Cœnæ interiorem omnium Chriſtianorum æqualitatem conſervari, cùm in exteriori converſatione ſint varij ſtatus atque ordines.* ** Falſus finis eſt, ſi quis Euchariſtiâ utatur ad innocentiæ ſuæ confirmationem vel alteri eam exhibeat ad criminis alicujus manifeſtationem, quod tamen approbatur in jure Canonico. c. Sæpe contingit 2. quæſt. 5. ex Conc. Wormac. *Sæpe contingit, ut in Monaſterijs Monachorum furta perpetrentur, idcircò, ſtatuimus, ut quando ipſi fratres de talibus expurgare ſe debent, Miſſa ab Abbate celebretur vel ab aliquo ex præſentibus fratribus & ſic expletâ Miſſa omnes communicentur in hæc verba. Corpus Domini ſit tibi hodie ad probationem.* **

Tridentinorum Patrum de fructu Cœnæ diſſertatio.

215. De fructu ſacræ Cœnæ ſic loquitur Concilium Trident. ſeſs. 13. C. 2. *Salvator noſter diſceſſurus ex hoc mundo ad Patrem, Sacramentum hoc inſtituit, in quo divitias divinas ſui erga homines amoris velut effudit, memoriam faciens mirabilium ſuorum, & in illius ſumtione colere nos ſui memoriam præcepit, ſuamq; annunciare mortem, donec ipſe ad judicandum mundum veniat. Sumi autem voluit hoc Sacramentum tanquam ſpiritualem animarum cibum, quo alantur & confortentur viventes vitâ illius, qui dixit. Qui manducat me & ipſe vivet propter me; & tanquam antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis & a peccatis mortalib. præſervemur. Pignus præterea id eſſe voluit futuræ noſtræ gloriæ & perpetuæ felicitatis, adeoq; ſymbolum unius illius corporis, cujus ipſe caput exiſtit, cuique nos tanquam membra arctiſſima fidei, ſpei & caritatis connexione aſtrictos eſſe voluit, ut idipſum omnes diceremus, neque eſſent in nobis ſchiſmata.* Hæc quidem tolerabiliter dicerentur, & ad fidei analogiam reduci poſſent, niſi ὑπουλόν τι lateret in illis verbis, quod Euchariſtia ſit antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, id eſt, venialibus, à mortalibus verò non liberemur per hoc antidotum, ſed tantùm præſervemur, id quod Colonienſes in ſua cenſura ſic explicant, *Euchariſtiam delere quidem levia & minora peccata, aliquando etiam gravia quædam illa ſc. quorum memoria confitentibus exciderit, tunc enim Sacramenti virtutem ſupplere, quod ignorantia deſiderabat, mortalia autem peccata vero uſu Euchariſtiæ non deleri.* Poſtea can. 5. anathema dicunt illis, qui ſtatuunt *vel præcipuum fructum ſanctiſſimæ Euchariſtiæ eſſe remiſſionem peccatorum, vel ex ea non alios effectus provenire.* Atqui num noſtra ſententia eſt, in Euchariſtia remiſſionem peccatorum accipere eos, qui hærent adhuc in peccatis mortalibus hoc eſt, qui ſcientes perſeverant in delictis contra conſcientiam, retinent propoſitum malefaciendi, nec afferunt ſecum timorem Dei, pœnitentiam & fidem? Minimè verò, ſed diſertis verbis docemus, impœnitentes, & in delictis contra conſcientiam perſeverantes judicium ſibi manducare ac bibere, imò reos fieri corporis & ſanguinis Chriſti. Num noſtra hæc eſt ſententia, ex ſalutari uſu Euchariſtiæ non provenire alios effectus quàm remiſſionem peccatorum? Minimè verò, ſtatuimus enim in ſalutari Euchariſtiæ uſu fieri in credentibus applicationem & obſignationem omniũ beneficiorum Chriſti, ut ex illis quæ antea dicta ſunt, cuivis liquidò apparet. Quid ergò eſt, quod Tridentini damnant, & in quo demum verus controverſiæ ſtatus conſiſtit? B. Chem. part. 2. exam. c. de Inſtit. ſacram. Cœnæ p. 126. inſidias ſecundi capituli, & quinti Canonis hiſce verbis patefecit. Nos docemus, Chriſtum in Euchariſtia dato ſuo corpore & ſanguine tanquam pignore & ſigillo certiſſimo ac præſtantiſſimo teſtari, ſe ſingulis fide hoc Sacramento utentibus, communicare, applicare & obſignare beneficia ſua, quæ traditione ſui corporis & effuſione ſui ſanguinis Eccleſiæ acquiſivit, & inter illa

teri illa

Digitized by Google

ter illa beneficia dicimus præcipuum & primarium locum obtinere remiſſionem peccatorum, reconciliationem cum Deo, receptionem in gratiam & acceptationem ad ſalutem & vitam æternam, non quod reliqua Chriſti beneficia ab Euchariſtiæ fructu excludamos, ſed quia hæc ſunt quaſi fundamenta omnium reliquorum Chriſti beneficiorum, quæ nobis conferenda ſunt. Pontificii verò ut ſatisfactiones ſuas & reliquas indulgentiarum nundinationes retineant, remiſſionem peccatorum in novo Teſtamento, de quo verba Cœnæ disertè loquuntur, reſtringunt tantùm ad levia & minora peccata, quaſi ſanguis Chriſti in Euchariſtia verâ fide acceptus non habeat vim delendi peccata mortalia & graviora, ſed illa dignitas & virtus tribuenda ſit noſtris ſatisfactionibus, indulgentiis Papalibus, ſacrificio Miſſæ & reliquis veniarum negotiationibus. 2. Ut dogma de dubitatione retineant negant obſignationem remiſſionis peccatorum fieri in Euchariſtia ac damnant noſtram doctrinam quod credentes, qui in verâ pœnitentiâ & fide hoc Sacramento utuntur, ejus ſumtione confirmentur & certi reddantur de reconciliatione cum Deo & de remiſſione peccatorum. 3. Ut homines à crebriori uſu Euchariſtiæ abſtractos ad quotidianas Miſſarum nundinationes cupidiùs invitent, docent multos quidem eosque inſignes eſſe Euchariſtiæ fructus, eos verò illis tantùm contingere qui ab omnibus gravioribus peccatis antè liberi, immunes & ſancti ſunt, ſecùs diſpoſitos judicium ſibi manducare: Contra verò Miſſam eſſe ſacrificium propitiatorium ad delenda quævis peccata mortalia & graviſſima idque ex opere operato ſine aliquo peccatoris vel negotio vel periculo. Huc nimirum ſpectant, quæ Tridentini Areopagitæ de fine & fructu Euchariſtiæ contra nos decernunt.

Bellarmini diſputatio, quod fructus Euchariſtiæ non ſit remiſſio peccatorum.

216. Bellarm. lib. 4. de Euchariſt. cap. 17. de effectu Euchariſtiæ diſputans 1. ex Luthero probare conatur, quòd docuerit, *effectum primarium Euchariſtiæ eſſe remiſſionem peccatorum mortalium ac proinde non requiri ad dignam præparationem Euchariſtiæ pœnitentiam, & propoſitum non peccandi.* Atqui contrarium plus centies in Scriptis Lutheri occurrit. Quando verò *optimam diſpoſitionem non niſi eam eſſe dicit, quâ quis peſſimè eſt diſpoſitus & è contrario tunc peſſime aliquem eſſe diſpoſitum, quando optimè eſt diſpoſitus &c.* tunc improbat vanam illam fiduciam, quam hypocritæ in ſuas diſpoſitiones, præparationes & ſatisfactiones collocant: ac conſolatur anxias & peccati ſenſu territas conſcientias, quæ agnoſcunt, ſe non ſatis dignè diſpoſitas accedere: Negat remiſſionem peccatorum in perfectione noſtræ contritionis in plenaria enumeratione peccatorum, & in propria ſatisfactione quærendam: improbat errorem ſcholaſticorum, quod quædam peccata ſint ſuâ naturâ venialia, quæ inter alia remedia uſu cœnæ deleantur, pro mortalibus autem per propria opera & paſſiones ſatisfaciendum eſſe. Hic ſcopus ſi in verbis Lutheri obſervetur, corruunt illa omnia, quæ contra illa malè detorta & intellecta Bellarmin. diſputat. 2. Contra Chemnicium diſputat, *quòd nullo modo iſta cohærere poſſint, ut Euchariſtia accipiatur ad remiſſionem peccatorum mortalium & tamen nemo accedere permittatur, niſi prius a peccatis fuerit abſolutus.* Sed huic cavillo Andradii jamdudum ſatisfecit Chemnicius ſic ſcribens: Unicum eſt fundamentum reconciliationis cum Deo & remiſſionis peccatorum Chriſtus ſcil. mediator cum ſua obœdientiâ & merito. Illum vero Deus nobis proponit fide apprehendẽdum & accipiendum ad remiſſionẽ peccatorum & in verbo & in Sacramentis. Eſt autem reconciliatio cum Deo & remiſſio peccatorum non ſicut color ſeu qualitas hærens immobiliter, indivulsè & inſeparabiliter, in ſubjecto, ut ſemel accepta non opus ſit ampliùs de ea cogitare, ſed fidei perpetua actio & quotidianum exercitium in hac vita eſt, Chriſtum magis magisque & firmiùs apprehẽdere, in eo manere & perſeverare, ne remiſſio peccatorum amittatur, ſed ut firmiùs & certiùs retineatur, imo in hac carnis noſtræ depravatione inter tam varias Diaboli inſidias & mundi ſcandala nullum momentum eſt, in quo non opus ſit nobis quærere, apprehendere & complecti gratiam Dei, reconciliationem & remiſſionem peccatorum. Præterea in tentationibus mens potiſſimum de eo angitur, cùm promiſſio loquatur in genere, an ad nos in ſpecie pertineat? Chriſtus igitur in Euchariſtia precioſiſſimo & certiſſimo pignore, videlicet exhibitione corporis & ſanguinis ſui teſtatur ſe ſingulis fide hoc Sacramento utentibus remiſſionem peccatorum & reliqua beneficia traditione ſui corporis & effuſione ſui ſanguinis parta certo communicare, applicare & obſignare. 3. *Chemnicium immeritò de Concilio Tridentino conqueri dicit, quòd nobis tribuat hanc ſententiam, nullum eſſe alium effectum communionis, quàm remiſſionem peccatorũ, cùm Lutheranos non nominet, & ſub diſtinctione loquatur,* Reſp. Quos ergo damnant Tridentini Areopagitæ in iſto Canone? Nominent illos, nobis cum illa opinione nihil eſt commune, neque enim de remiſſione peccatorum in Euchariſtia ita diſputamus, ut reliquos ejus effectus planè negemus. Res ipſa oſtendit nobis hunc canonem oppoſitum eſſe qui remiſſionem peccatorum, quæ eſt fundamentum reliquorum beneficiorum Chriſti omnium, præcipuum Euchariſtiæ fructum eſſe dicimus, nos igitur hac invidiâ prægravare voluerunt Tridentini, quod ſolùm & unicum illum fructum excluſis reliquis urgeamus. 4. *Impudentiſſimum mendacium vocat,* quod Chemnicius ſcripſerat, *Romanenſes ita dividere gratiam juſtificationis inter Miſſæ ſacrificium & ſumtionem Euchariſtiæ, ut Miſſæ ſacrificio tribuant, ex opere operato remiſſionem peccatorum mortalium & ſumtioni Euchariſtiæ ſolùm remiſſionem venialium, etiam non ſine periculo ſumentis.* Reſp. Recognoſcat Bellarminus ſua verba, *ſacrificium* Miſſæ *non ſolum propitiatorium eſt pro pœnis, ſed etiam pro culpis, nec ſolùm pro culpis levibus, ſed etiam pro gravibus atque adeò mortalibus, id enim ſignificat Concilium Tridentinum cùm ait: Crimina & peccata etiam ingentia dimittit.* lib. 2. de Miſſa cap. 1. §. contrarium. *Sacrificium Miſſæ vim habet præcipuè ex opere operato.* lib. eodem cap. 4. §. His notatis. De ſumtione Euchariſtiæ contra ſic ſcribit. *Catholica Eccleſia in Concilio Tridentino docet, effectum Euchariſtiæ præcipuum non eſſe remiſſionem peccatorum mortalium, ſed nutritionem animæ & præſervationem a peccatis.* libr. 4. de Euchariſt. cap. 17. §. jam vero. Nec eſt, quod Bellarm. regerat, Miſſæ ſacrificium non juſtificare immediatè ſed impetrare donum pœnitentiæ, per quod homo ad Sacramentum accedere velit, & per illud juſtificetur. lib. 2. de Miſſa cap. 4. ex eo enim multò magis confirmatur perverſa illa opinio, quod ſatius ſit & minori eum periculo conjunctum intereſſe Miſſæ, quippe quæ proſit etiam non rectè diſpoſito, quàm uti Coenâ Dominicâ, quippe quæ in

judicium ſumitur, niſi purus & rectè diſpoſitus quis acceſſerit. Quòd Bellarminus addit, *nullum eſſe in Eccleſia uſum petendi, nedum emendi Miſſas pro remiſſione peccatorum*, id de verâ Chriſti Eccleſiâ rectiſſimè aſſeritur, ſed de Eccleſia Pontificia aſſeri nequit. Ipſe Bellarm. diſertè ſcribit lib. 2. de Miſſa cap. 4. 5. Atq; hinc. *Miſſa ſacrificium dicitur impetratorium, quia impetrat remiſſionem culpæ: ſatisfactorium, quia impetrat remiſſionem pœnæ. Meritorium, quia impetrat gratiam benefaciendi, ac merita acquirendi* lib. 1. de Miſſa cap. 25. dicit, *per ſacrificium Miſſæ applicari precium redemtionis à Chriſto acquiſitum.*

Argumenta Bellarmini. 217. Hiſce præmiſſis Bellarminus probare conatur cap. 18. effectum Euchariſtiæ præcipuum non eſſe remiſſionem peccatorum mortalium, ſed nutritionem animæ & præſervationem à peccatis, affert autem hæc argumenta. 1. *Chriſtus Joh. 6. nuſquam docet, Euchariſtiam inſtitutam eſſe ad peccata remittenda, ſed tantùm ad vitam ſpiritualem conſervandam & augendam.* Reſp. Incluſio uniusnon eſt excluſio alterius. In ipſis verbis Cœnæ dicit Chriſtus: *Bibite, hoc eſt ſanguis N. T.* jam verò novum Teſtament. etiam hoc complectitur: *Propitius ero iniquitati eorum, & peccati eorum non recordabor amplius*, Jer. 31. Præterea Chriſtus notanter dicit, illum nos in ſacra cœna bibere ſanguinem, qui pro peccatis noſtris in ara crucis eſt effuſus. Ergo ipſa inſtitutio Dominica, quæ eſt propria hujus doctrinæ ſedes, manifeſtè oſtendit, bibitione ſanguinis in ſacra cœna nos confirmari, quòd ad nos quoque in ſpecie pertineant beneficia N. T. inter quæ præcipuum eſt remiſſio peccatorum. De fructo ſacræ cœnæ non ex ſolo capite 6. Joh. ſed etiam & cum primis ex ipſis verbis inſtitutionis faciendum eſt judicium. Si quicquam roboris Bellarmini argumento ineſſet, ſequeretur per Euchariſtiam, ne quidem à culpis quotidianis nos liberari, quod tamen Concilium Tridentinum aſſerit, cùm nulliua remiſſionis peccatorum Joh. 6. fiat mentio ex Bellarmini hypotheſi. 2. *Propria ratio hujus Sacramenti eſt, ut ſit cibus ſpiritualis*, Johan. 6. *Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus; quod teſtatur etiam tum externa ſpecies panis & vini, tum actio manducandi & bibendi. At abſurdiſſimum eſt, cibum & potum dare mortuo, cùm inde non poſſint nutri*. R... caro & ſanguis Chriſti non ſolùm ſunt ſpiritualis animæ cibus & potus, ſed etiam precium noſtræ redemtionis. Chriſtus igitur exhibitione ſui corporis & ſanguinis promiſſionem de remiſſione peccatorum ſuo corpore & ſanguine parta credentibus in ſacra cœna applicat, confirmat & obſignat, cum qua applicatione & obſignatione nutritio ad vitam ſpiritualem minimè omniû pugnat. Nec tamen mortuis, id eſt, qui in peccatis contra conſcientiam adhuc hærent & ſpiritualiter coram Deo mortui ſunt, remiſſionem peccatorum uſu cœnæ contingere dicimus, ſed requirimus veram pœnitentiam & fidem. 3. *Agnus Paſchalis, panes propoſitionis, caro ſacrificiorum non dabatur niſi mundis. Chriſtus lavat diſcipulorum pedes, antequam Sacramentum eis porrigeret. Filius prodigus annulo & veſtimentis primis ornatur, antequam ad vitulum ſaginatum admitteretur.* Reſp. hæc omnia probant debitam præparationem uſui Euchariſtiæ præmittendam & in vera pœnitentia & fide accedendum eſſe, nequaquam vero probant, uſu Euchariſtiæ non obſignari & confirmari in credentibus remiſſionem peccatorum. 4. 1. Cor. 10. *Unus panis unum corpus multi ſumus, qui de uno pane participamus, id eſt, hoc Sacramentum non prodeſt niſi membris unitis cum capite & aliis membris. Jam verò, qui ſunt in peccato mortali, illi non ſunt viva Chriſti membra.* Reſp. Apoſtolus αἰτιολογικῶς pronunciat, *unus panis unum corpus multi ſumus, quia de uno pane participamus.* Ergo hoc Sacramentum conſtituit non ſolùm ſignum, ſed & medium conjunctionis noſtræ cum Chriſto capite & aliis corporis myſtici membris, quod & ſuperius confirmatum fuit. Non negamus, illis qui in peccatis mortalibus conſtituti ſine verâ pœnitentiâ accedunt, hoc Sacramentum non ſolùm non prodeſſe, ſed etiam nocere, interim ex eo inferri nequit, quòd fructus Sacramenti non poſſit nec debeat conſtitui remiſſio peccatorum. Quemadmodum enim nihilo minus fructus hujus Sacramenti conſtituitur inſitio in Chriſtum, conjunctio cum Chriſto, inhabitatio Chriſti in nobis, licet ſalutaria ejus uſus prærequirat fidem, per quam Chriſto inſerimur, cum Chriſto conjungimur, & per quam Chriſtus in nobis habitat, nimirum quia conjunctio illa per hoc Sacramentum obſignatur, confirmatur atque arctior redditur: ita quoque inter fructus hujus Sacramenti rectè numeratur remiſſio peccatorum, licet ſalutaris ejus uſus prærequirat fidem, per quam peccatorum remiſſionem conſequimur, nimirum, quia promiſſio de remiſſione peccatorum per hoc Sacramentum obſignatur, confirmatur & in ſpecie ad quemvis fide hoc Sacramento utentem pertinere oſtenditur. 5. *Paulus 1. Cor. 11. requirit ſui probationem & indignos judicium manducare ac bibere docet, id eſt, monet, ne quis cum conſcientia peccati accedat.* Reſp. Probationem debitam ante uſum ſacræ Cœnæ requiri, & indignos judicium ſibi manducare ac bibere nemo noſtrûm negat, ex eo verò inferri nequit, quòd promiſſio de remiſſione peccatorum in uſu hujus Sacramenti non confirmetur & obſignetur. Cum conſcientia peccati accedere dupliciter intelligi poteſt vel de iis, qui in peccatis contra conſcientiam & in propoſito peccandi adhuc hærentes ſine verâ pœnitentiâ & fide accedunt, vel de iis, qui peccatorum ſibi conſcii ſeriò de illis dolent & remiſſionem eorum fide in Chriſto quærunt, firmum habentes propoſitum de vitâ in melius emendanda, & fugiendis ſeriò peccatis. Illi judicium, hi verò vitam & ſalutem ex uſu hujus Sacramenti reportant.

218. Quæ ex Patribus Bellarminus profert, noſtræ ſententiæ ne minima quidem ex parte adverſantur, id enim ſolùm probant, quod nemo noſtrûm negat, videlicet pœnitentiam & abſolutionem uſui ſacræ cœnæ ſalutari præmittend..., fidem Euchariſtiæ eſſe ſpiritualem nutritione... &c. quâ verò ſpecie ex eo inferri poteſt, finem Euchariſtiæ non eſſe obſignationem & confirmationem promiſſionis de remiſſione peccatorum? Certè omnes veterum Liturgiæ mentionem faciunt remiſſionis peccatorum, ea igitur à ſalutari hujus Sacramenti uſu non eſt ſecludenda. Denique has rationes profert. 1. *Sacramentum Euchariſtiæ à Baptiſmo & reliquis Sacramentis eſt diſtinctum, ergo finem proprium habet diverſum à fine baptiſmi & aliorum Sacramentorum.* Reſp. Sicut omnia Sacramenta conveniunt autore, ſive cauſâ efficiente; ita etiam conveniunt fine generali, qui eſt confirmatio & obſignatio fidei de remiſſione peccatorum, ut oſtendimus ſuo loco. Ergo hic ſinis Sacramento *Dicta veterum à Bellarmino adducta.* *Rationes.*

cramento Euchariſtiæ non eſt denegandus. 2. *Conſuetudine Eccleſiæ antiquiſſimâ Sacramentum Euchariſtiæ datur neophytis immediatè poſt Baptiſmum. Atqui per Baptiſmum homines ita abluuntur à peccatis omnibus, ut ſint ſancti & immaculati. Ergo Euchariſtia immediata ſuperveniens poſt Baptiſmum non invenit peccata quæ tollat.* Reſp. Ex eodem medio inferri poſſet, etiam Baptiſmi finem non eſſe remiſſionem peccatorum, cùm Catechumeni verâ fide eam jamdum fuerint conſecuti. Rem ipſam quod attinet, oſtendimus ſuo loco, remiſſionem peccatorum & eorum abſolutionem per Baptiſmum ita comparatã eſſe, ut reatu peccati ſoluto & vitioſâ ejus qualitate mortificata, nihilominus aliquid in nobis perpetuò mortificandum & crucifigendum reſtet; ac fides in promiſſionem de remiſſione peccatorum eget confirmatione, obſignatione & augmento, etiam poſt Baptiſmi uſum. 3. *Catechumeni energumeni & pœnitentes, id eſt, illi, qui pœnitentiam agunt, ſed nondum abſoluti & reconciliati ſunt, uſu Eccleſiæ antiquiſſimo à communione arcentur. At ſi effectus cœnæ primarius eſſet peccata remittere, Catechumeni & pœnitentes iſto Pharmaco non eſſent defraudãdi.* Reſp. Catechumeni, qui in fide Chriſtianâ nondum plenè inſtituti ſunt, meritò ab uſu Euchariſtiæ arcentur, cùm non afferant probationem illam ſui, quam Apoſtolus tam ſeriò requirit: Idem judicium de energumenis. Pœnitentes quod attinet, notum eſt ex veteris Eccleſiæ hiſtoria, in articulo mortis ad communionem admiſſos eſſe eos, qui nondum expleverant conſtituta pœnitentiæ tempora. Spectacula ergo illa publicæ pœnitentiæ fuerunt exercitia diſciplinæ Eccleſiaſticæ, propter quæ neutiquam ſalutari hujus Sacramenti Pharmaco verè pœnitentes fuerunt privati, ſed ad ſigna veræ poenitentiæ edenda & ad præſtandam Eccleſiæ ſatisfactionem priùs compulſi. 4. *Omnes adverſarij fatentur antè communionem requiri fidem, & aliqui eorum, requirunt etiam pœnitentiam & abſolutionem. Iam vero fides etiam ſola juſtificat apud Lutheranos & multò magis pœnitentia cum fide & maximè omniũ abſolutio cum fide & pœnitentia, quia tunc annunciatur remiſſio peccatorum ex verbo Dei & fide apprehenditur. Quid igitur facit Euchariſtia? Certè peccata invenit ſublata & purgata.* Reſp. Hæc omnia facilè explicantur, modò verus quæſtionis ſtatus conſtituatur. Nequaquam finem Euchariſtiæ conſtituimus peccatorum remiſſionem hoc ſenſu. 1. Quaſi negemus finem Euchariſtiæ eſſe ſpiritualem nutritionem, hæc enim ſunt ſubordinata. 2. Vel quaſi ſtatuamus, etiam impoenitentibus & in peccatis contra conſcientiam hærentibus adeoque ſine fide accedentibus per uſum Euchariſtiæ contingere remiſſionem peccatorum. 3. Vel quaſi negemus veram & ſeriam probationem ſui ante uſum ſacræ coenæ præmittendam, ſed huc reſpicimus. 1. Quòd Euchariſtiæ uſus in credentibus peccatorum remiſſionem confirmet & obſignet. Qui enim præeuntè ſeriâ contritione fidem habet in hæc verba, ꝙ corpus, cujus in ſacra coenâ fit particeps, ſit in mortẽ pro nobis traditum, & ꝙ ſanguis, quem in ſacrâ coenâ bibit, pro peccatis noſtris in arâ crucis ſit effuſus, illi certè promiſſio de gratuitâ peccatorum remiſſione obſignatur & confirmatur. Nequaquam dicimus, bibitionem ſanguinis Chriſti in Euchariſtia eſſe cauſam meritoriam remiſſionis peccatorum, hoc enim pertinet ad effuſionem ſanguinis in cruce, ſed hoc volumus, quod ſanguis Chriſti in ſacrâ coenâ ſumtus ſit medium remiſſionem peccatorum obſignans, & actu exhibitam eſſe confirmans omnibus cum fide accedentibus. Quemadmodùm igitur Bellarm. diſput. lib. 1. de Miſſa, c. 25. *Sacrificium Miſſæ, ideò remittere peccata, quia applicat precium redemtionis & remiſſionis peccatorum*, ita quoque à pari argumentari poſſumus, uſum coenæ Dominicæ remittere peccata, quia applicat & obſignat credentibus remiſſionem peccatorum obœdientiâ & paſſione Chriſti acquiſitam. 2. Quòd uſus ſacræ coenæ fidem noſtram confirmet, generalem Evangelii promiſſionem de remiſſione peccatorum, etiam ad nos in ſpecie per[illegible]e, atque ad foedus illud novi Teſtamenti [illegible] complectitur remiſſionem peccatorum [illegible]eram poenitentiam & fidem iterum nobis patere aditum, noſque [illegible]ud fideli ſanguinis Chriſti bibitione recipi, ſic idem bibamus illum ſanguinem, quo novum Teſtamentum ſancitum eſt & confirmatum. 3. Quòd fides promiſſionem de remiſſione peccatorum amplectens non nitatur perfectione noſtræ contritionis aut opinione propriarum ſatisfactionum, ſed unicè reſpiciat Chriſtum, qui & merito & efficacia eſt Salvator noſter, ſiquidem non ſolùm in arâ crucis corpus ſuum pro nobis in mortem tradidit, & ſanguinem ſuum in remiſſionem peccatorum noſtrorum effudit, ſed etiam illud ipſum redemtionis & remiſſionis precium, id eſt, corpus & ſanguinem ſuum in ſacra coena nobis exhibet & manducandum ac bibendum præbet, ut hac corporis & ſanguinis ſui exhibitione nos confirmet & certos reddat, quòd omnia beneficia ſua traditione corporis & effuſione ſanguinis parta, inter quæ eminet remiſſio peccatorum, nobis donare, exhibere & applicare velit. 4. Quòd fides piorum in hac vita perpetuò conflictetur cum infirmitate & variis tentationibus Quamvis igitur verbum Evangelii in abſolutione teſtetur, verè nobis propter Chriſtum remiſſa eſſe peccata, tamen fides grata mente etiam in Sacramento Euchariſtiæ confirmationem & obſignationem tanti beneficii quærit, etenim cùm in hoc Sacramento ex inſtitutione & ordinatione Chriſti, corpus ipſius pro nobis in mortem traditum manducemus & ſanguinem ipſius pro peccatis noſtris effuſum bibamus, ideo in eo de remiſſione peccatorum firmam conſolationis, fiduciæ & certitudinis anchoram, adeoque efficax antidotum ad erigendam & ſuſtentandam languidam fidem in luctu & tentationibus habemus. 5. Quòd Filius Dei in vero & ſalutari Euchariſtiæ uſu teſtetur, ſe credentes ſibi ut membra inſerere, impuritatem carnis peccatricis ſuo corpore & ſanguine velut umbraculo coram Dei judicio tegere, eosque geſtare, ſuſtentare & vivificare, ut magis magisque ipſi conjungantur, & beneficia fide accepta firmius retineant. Sic ergo conjunctio noſtra cum Chriſto, quæ fit per Sacramentum Euchariſtiæ, nequaquam opponitur peccatorum remiſſioni, ſed eam potiùs includit.

219. Hæc omnia ſi probè expendantur, facilè apparet, quid roboris inſit Bellarmini reſponſionibus, quas D. Chemnicio opponere voluit. Ex ipſis inſtitutionis verbis hoc modo argumentatur Chemnicius. Ipſe Filius Dei Euchariſtiam nominat N. T. & Jeremias affirmat in N. T. comprehendi hoc pactum: *Propitius ero iniquitati eorum, & peccati eorum non recordabor amplius.* Et quidem in ipſa inſtitutione Chriſtus expreſsis verbis nominat *Exceptiones Bellarmini ad noſtra argumenta.*

nat remiſſionem peccatorum dicens: *Hoc eſt ſanguis meus, qui pro multis effunditur in remiſſionem peccatorum.* Bellarmin. varia quærit effugia. 1. dicit: *Teſtamentum novum variis modis accipi. Primò pro voluntate Teſtatoris, quo modo Euchariſtia non ſit Teſtamentum. Secundo pro hæreditate ſeu bonis à Teſtatore legatis, quo modo Euchariſtia itidem non ſit Teſtamentum. Tertio pro inſtrumento publico, quod ſimul ſit & ſignum voluntatis Teſtatoris & cauſa inſtrumentalis applicandæ hæreditatis, quo modo Euchariſtia dici poſſit Teſtamentum novum.* Reſp. quo ſenſu Euchariſtia ſit & dicatur N. T. expoſuimus ſuperius. §. 4. Quando Teſtamentum dicitur *voluntas Teſtatoris*, non intelligitur interior ejus cogitatio, ſed expreſſio voluntatis exterior verbis Teſtamenti facta, ſive ut Modeſtinus loquitur, *voluntatis juſta ſententia.* Hoc ſenſu Euchariſtiæ inſtitutio dici poteſt Chriſti Teſtamentum, quia Chriſtus in hujus Sacramenti inſtitutione paulò antè mortem ſuam facta voluntatis ſuæ ſententiam nobis expoſuit. Nec altera ſignificatio Teſtamenti planè aliena eſt ab hoc Sacramento, quia Chriſtus Teſtator diſcipulis ſuis & omnibus verè credentibus velut hæredibus ſuis in hoc Teſtamento legavit precioſiſſima bona, remiſſionem ſcil. peccatorum, gratiam Dei, donationem Spiritus ſancti & vitam æternam. Sed demus, Euchariſtiam tertio tantùm modo Teſtamentum dici, videlicet quia ſimul eſt ſignum voluntatis Teſtatoris, & cauſa inſtrumentalis applicandæ hæreditatis; ex eo certè immotè colligitur, remiſſionem peccatorum non poſſe ab hoc Teſtamento excludi, cùm ad hæreditatem illam pertineat, cujus applicandæ inſtrumentum Euchariſtiam eſſe Bellarminus concedit, unde ſic colligimus. Quod eſt cauſa inſtrumentalis applicandæ hæreditatis à Chriſto nobis acquiſitæ, illud eſt etiam cauſa inſtrumentalis applicandi remiſſionem peccatorum, ratio eſt, quia ad hæreditatem à Chriſto nobis acquiſitam pertinet remiſſio peccatorum. Atqui Sacramentum Euchariſtiæ eſt cauſa inſtrumentalis applicandæ hæreditatis à Chriſto nobis acquiſitæ. Ergo eſt etiam cauſa inſtrumentalis applicandi remiſſionem peccatorum. 2. Sed videamus, quomodo vim hujus argumenti infringere conetur. *Si Euchariſtia dicatur N. T. quia eſt ſignum voluntatis Teſtatoris, tamen nulla eſt difficultas. Quia enim Euchariſtia eſt ſignum & repræſentatio mortis Chriſti, eſt etiam ſignum voluntatis Teſtatoris & omnium bonorum nobis promiſſorum atque adeo etiam remiſſionis peccatorum. Sic ergo in Euchariſtia continetur remiſſio peccatorum, quatenus per eam repræſentatur effuſio ſanguinis Domini, per quam omnia peccata remittuntur, non autem ex eo inferendum, quod bibatur ſanguis in remiſſionem peccatorum.* Reſp. finis inſtitutionis Euchariſtiæ non eſt repræſentatio paſſionis, ſed communicatio corporis & ſanguinis Chriſti, ut ſuo loco pleniùs docuimus. Quia ergo per calicem Euchariſticum non repræſentatur effuſio ſanguinis Chriſti in cruce (aliàs enim calix eſſet effundendus) ſed bibitur ex eo Chriſti ſanguis in remiſſionem peccatorum effuſus, ergo bibitio illa ſanguinis ex calice confirmat & obſignat in credentibus remiſſionem peccatorum. Pertinet huc pulcerrima gradatio Lutheri: *Calix Euchariſticus continet vinum. Vinum exhibet Chriſti ſanguinem. Sanguis Chriſti complectitur N. T. quia eſt novi Teſtamenti ſanguis. Novum Teſtamentum continet remiſſionem peccatorum. Ergo bibitio ex Calice Euchariſtico applicat, obſignat & confirmat credentibus promiſſionem de remiſſione peccatorũ.* Sacramentum illud ipſum, quod ſignat, etiam confert & exhibet. Sacramentum Euchariſtiæ eſt ſignum remiſſionis peccatorum. Ergo eandem confert & exhibet. Utraque propoſitio eſt Bellarmini. Prior quidem lib. 1. de Sacramentis, c. 9. membr. 6. Poſterior v. hoc loco. 3. *Si dicatur Euchariſtia Teſtamentum ut cauſa inſtrumentalis applicandæ hereditatis, tum reſpondemus* (inquit Bellarm.) *eſſe quidem Euchariſtiam etiam hoc modo Teſtamentum, ſed applicari per eam hereditatem alio modo quàm per alia Sacramenta.* Reſp. quis v. hoc negat? Promiſſio de remiſſione peccatorum in Sacramento Baptiſmi applicatur, obſignatur & cõfirmatur affuſione aquæ factâ in nomine S. Trinitatis: in Euchariſtia applicatur, manducatione corporis & bibitione ſanguinis Chriſti, interim tamen eſt & manet eadem promiſſio, eadem hereditas, idem beneficium, licet medium applicationis & obſignationis ſit diverſum. Pergit Bellar. *Per Euchariſtiam applicari Chriſti merita & gratiam Dei qua eſt hereditas, non propriè ad peccata remittenda, ſed ad animam nutriendam & præſervandam à peccatis.* Reſp. imò verò in uſu Euchariſtiæ ſtatuẽdum eſt fieri in credentibus applicationem & obſignationem omnium beneficiorum Chriſti Mediatoris. Quia enim in Euchariſtia accipimus illud Chriſti corpus, quod pro nobis traditum eſt, & ſanguinem illum N. T. qui in remiſſionem peccatorum effuſus eſt, quis neget, credentes ibi percipere theſaurum omnium beneficiorum Chriſti? accipiunt enim illud, *in quo peccata remittuntur, in quo mors aboletur, in quo vita nobis communicatur,* quæ ſunt verba D. Chemnicii. Quomodo ergo probat Bellarminus hereditatem in Euchariſtia non applicari nobis integram? *In Baptiſmo,* inquit, *applicantur nobis Chriſti merita per modum lavacri ad abluendas maculas, in Sacramento pœnitentiæ applicantur per modum emplaſtri vel pharmaci ad curanda vulnera. In Euchariſtia autem applicantur per modum cibi & potus ad reficiendum & nutriendum & præſervandum à morbis.* Rc. tàm in Euchariſtia quàm in Baptiſmo credẽtibus applicantur & obſignantur omnia Chriſti beneficia, cùm fidei confirmatio, augmentum & obſignatio ſit finis generalis omnium Sacramentorum. Relinquimus quidem & tribuimus cuique Sacramento quod cujusquam proprium eſt (inquit Chemnicius) per Baptiſmum in Chriſto renaſcimur, renati verbo & Euchariſtia alimur. Lapſi per pœnitentiam & fidem ad promiſſionem gratiæ revertimur, & ejus fide propter mediatorem Deo rurſus reconciliamur. Et tamen ab hoc etiam uſu Euchariſtiæ, quæ continet fundamentum remiſsionis peccatorum, corpus ſcil. & ſanguinem Chriſti non excludimur, Filius Dei enim in Euchariſtia præſtantiſsimo & certiſsimo pignore, exhibitione ſcil. corporis & ſanguinis ſui teſtatur, ſe ſingulis fide hoc Sacramento utentibus certò communicare, applicare & obſignare remiſsionem peccatorum, reconciliationem cum Deo & reliqua ſua beneficia, quæ traditione ſui corporis & effuſione ſui ſanguinis Eccleſiæ ita acquiſivit, ut verbo & Sacramentis offerrentur & fide acciperentur. 4. Tandem igitur concedit Bellarm. Euchariſtiam etiam applicare hereditatem, quantum ad remiſsionem peccatorum. *Poſſe etiam dici,* inquit, *Euchariſtiam applicare hereditatem etiam quantum ad remiſſionem peccatorum* (cur ergo to-

ties

ties id negatum ivit? audi verò limitationem) *ſed tamen ſolùm cum ea eſt neceſſaria* (atqui credentibus quotidiè eſt neceſſaria peccatorum remiſsio, cùm ea inſtitutione Magiſtri ſui quotidiè orent, *Remitte nobis peccata noſtra.* Quando vero Bellar. judicat peccatorum remiſsionem eſſe neceſſariam? *cùm ij* (inquit) *qui non indignè accedunt, habent aliqua peccata mortalia, quorum tamen conſcientiam non habent.* Concedit ergo Bellarmin. etiam mortalium peccatorum remiſsionem per Euchariſtiam applicari, eorum ſcilic. quorum conſcientiam non habent, qui in verâ pœnitentiâ & fide accedunt, idem verò & nos dicimus, qui enim in peccatis contra conſcientiam adhuc hærent, ac ſine pœnitentiâ, ſine fide, ſine propoſito melioris vitæ accedunt, illis tantùm abeſt, ut remiſsionem peccatorum mortalium uſu Euchariſtiæ applicari ſtatuamus, ut judicium potius illos manducare ac bibere ſonorâ voce profiteamur. Ex his de reliquis, quæ contra Chemnicium diſputantur, facilè poteſt fieri judicium.

220. Neo-Photiniani itidem negant fidem noſtram uſu ſacræ cœnæ confirmari, Catech. Racov. p. 217. ** Scholia in refut. theſ. D. Franta. p. 332. *Non eſt diſſimulandũ, quam graviter errent omnes Lutherani dum id quod morti Chriſti tribuere debebant, Ceremoniæ huic externa* (Cœnæ Domini) *quæ eſt commemoratio iſtius mortis, tribuunt. Mors enim Chriſti eſt, qua nos omnes & ſingulos certos reddit de divina benignitate &c. hoc ergo dum Cœnæ Dominicæ aſſcribit Frantzius, non procul abeſt ab aliqua idololatriæ ſpecie.* ** quod in Fanaticis illis mirum non eſt, cùm ipſum fidei fundamentum Chriſti ſcilicet meritum & ſatisfactionem negent, cumque Chriſti corpus verè & realiter in cœna præſens eſſe totis viribus inficientur, contra autem ſtatuant, ſacram cœnam non eſſe Sacramentum aliquod, in quo Deus cœleſtia beneficia nobis diſpenſet, ſed noſtrum opus, quo Deo aliquid damus, honorem ſcilic. & obœdientiam noſtram ipſi probantes. Utuntur autem hiſce potiſsimum rationibus, ſi modò rationes ſint dicendæ. 1. *Manducatio & bibitio in mente hominis nihil efficere ac procurare poteſt.* Reſp. confunditur manducatio naturalis cum Sacramentali. Per ſymbola externa in verbo & Sacramentis diſpenſat nobis Deus bona cœleſtia, nec per immediatos afflatus, ſed mediatè per miniſterium verbi & Sacramentorum regenerationem ac renovationem in animis noſtris operari ipſi placuit, quâ de re plura ſuo loco. 2. *Ne minimum quidem vocabulum hac de re in ſacris literis extat.* R. imò verò Chriſti inſtitutio diſertè teſtatur, exhiberi nobis illud ipſum corpus, quod in mortem pro nobis traditum & ipſum illum ſanguinem qui pro peccatis noſtris in ara crucis eſt effuſus, quo precioſiſsimo pignore fides noſtra de gratia Dei, Chriſti morte parta mirificè confirmatur. Repetãtur hoc loco ea, quæ de fidei confirmatione p uſum ſacræ cœnæ ex Scripturis ſuperiùs fuerunt prolata. 3. *Remiſſio peccatorum non contingit nobis propter recordationem mortis Domini, ſed propter mortem ipſam.* Reſp. turpiſsimè confunduntur & meritum & applicatio meriti. Negant Photiniani ipſum Chriſti meritum, quid mirum, quod de applicatione illius meriti graviſsimè errent?

CAPUT XXI.

De convivis, qui ad hoc cœleſte epulum admittendi ſunt.

221. Egimus hactenus de omnibus cauſis, videlicet de efficiente, materia, forma & fine hujus myſterii, conſequens eſt, ut de objecto ejuſdem, hoc eſt, de convivis, quibus cœleſte illud Epulum à Chriſto inſtitutum, quique ad illud admittendi ſint, inpoſterum diſſeramus, ubi dicimus, ſolis Chriſtianis, hoc eſt, illis, qui doctrinam Chriſti amplectuntur, qui Baptiſmi Sacramentum ſuſceperunt & Eccleſiæ Chriſtianæ inſerti ſunt, Euchariſtiam eſſe inſtitutam ac proinde illos ſolos ad eam eſſe admittendos. 1. Quia Chriſto in prima ſacræ cœnæ inſtitutione & adminiſtratione res fuit cum ſuis diſcipulis, teſte Evangeliorum ternione. Jam verò ut in V. T. duodecim filii Patriarchæ Jacobi repræſentarunt totum populum Iſraëliticum Exod. 28. v. 10. Joſ. 3. v. 12. cap. 4. v. 1. Apoc. 21. v. 12. ita quoque duodecim Apoſtoli in Nov. Teſtam. repræſentarunt totum populum Chriſtianum & omnes Chriſti diſcipulos, ſiquidem ut ex duodecim filiis Jacobi Patriarchæ, Iſraëlis à Deo appellati, omnes Iſraelitæ per carnalem generationem deſcendunt: Sic per verbum Apoſtolorum tota Eccleſia Chriſtiana ſpirituali generatione in Nov. Teſtam. eſt proſeminata. Johan. 17. v. 20. *non pro illis tantùm rogo, ſed etiam pro iis, qui credituri ſunt per verbum eorum in me.* 2. quia Sacramenta ſunt bona Eccleſiæ propria, proinde qui ſunt extra Eccleſiæ pomeria conſtituti, ad eorum uſum non ſunt admittendi 1. Cor. 5. v. 12. *Quid mihi de illis, qui foris ſunt, judicare? nonnè de iis, qui intus ſunt, vos judicatis? nam eos, qui foris ſunt, Deus judicabit.* 3. quia Chriſtus diſertè prohibet *ſanctum dare canibus, & margaritas projicere porcis,* Matth. 7. v. 6. jam verò qui ſunt extra cœleſtem Hieroſolymam conſtituti, vocantur canes Apoc. 22. v. 15. quò etiam referri poteſt aliquo modo dictum Chriſti Matth. 15. v. 26. *Non eſt bonum ſumere panem filiorum & projicere canibus.* 4. Quia Epheſi & ſub perſonâ eorum reliqui omnes ex gentilitate ad Chriſtum converſi ante ſuam vocationem dicuntur ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, Epheſ. 2. v. 12. jam verò Chriſtus Euchariſtiam vocat *Novum Teſtamentum* Luc. 22. v. 20. unde ſic colligimus: Qui ſunt alienati à politia Iſraelis, hoc eſt, extra Eccleſiæ pomeria conſtituti, illi etiam ſunt alienati ac peregrini à Teſtamentis promiſsionis. Qui ſunt alieni à Teſtamentis promiſsionis, illi etiam ad Sacramenta Teſtamenti & promiſsionis ſigilla non ſunt admittendi. 5. Quia ad ſacramentale epulum agni paſchalis non fuerunt admiſsi, niſi qui per circumciſionis Sacramentum in conſortium Eccleſiæ Iſraeliticæ prius fuêre recepti. Exod. 12. v. 4. *Hæc eſt religio Phaſe. Omnis alienigena non comedet ex eo.* v. 44. *Omnis autem ſervus emtitius circumcidetur & ſic comedet.* v. 48. *Si quis peregrinorum in veſtram voluerit tranſire coloniam, & facere Phaſe Domini, circumcidetur priùs omne maſculinum ejus, & tunc ritè celebrabit, eritq; ſicut indigena terræ. Si quis a. circumciſus non fuerit, non veſcetur ex eo.* Jam verò Sacramentum agni paſchalis fuit typus Euchariſtiæ, ſicut circumciſio Baptiſmi, ut oſtendimus ſuperiùs §. 12. E. ad Euchariſtiam admittendi non ſunt, niſi qui baptizati priùs fuerint. 6. Quemadmodum priùs eſt naſci quàm paſci, in vita naturali; ita quoque per Bapt. ex aqua & Spiritu priùs oportet nos renaſci, antequam Chriſti corpore &

Quibus inſtituta ſit ſacra cœna.

1. Chriſtianis.

ſanguine ad vitam æternam alamur Johan. 6. v. 54. Quò pertinet praxis veteris Eccleſiæ, in qua Catechumeni à Baptiſmo demùm ad menſam Dominicam ſunt adducti, ut monuimus ſtatim in principio hujus Tractatus. Quotquot igitur ſunt extra Eccleſiam, hoc eſt pagani, Turcæ & Judæi ad Euchariſtiam admittendi non ſunt, priusquam Chriſto dent nomen & in Chriſtum baptizentur.

2. Qui ſe probare poſſunt.

222. Neque verò promiſcuè omnes Chriſtiani ad ſacram cœnam admittendi ſunt, ſed juxta regulam Paulinam illi ſolùm, *qui ſeſe probant*, 1. Cor. 11. v. 28. hoc eſt, *qui ſeipſos dijudicant* v. 31. corpus Domini à reliquis vulgaribus cibis *diſtinguunt* v. 29. *& mortem Domini annunciant* v. 26. Excluduntur igitur omnes illi, qui ſe probare vel nolunt vel non poſſunt, utpote. 1. imbuti hæreſi, hoc eſt, qui in errore contra fundamentum neglectis admonitionum gradibus pertinaciter & præfractè perſeverant, illi enim cùm per hæreſin à conſortio veræ Eccleſiæ ſe ipſos ſegregent, ideò etiam ad Sacramenta, quæ ſunt bona Eccleſiæ propria, neutiquam admittendi erunt, quò in ſpecie pertinent illi, qui veram & ſubſtantialem corporis & ſanguinis Chriſti præſentiam in ſacrâ cœnâ pertinaciter negant. Matth. 7. v. 6. *Nolite ſanctum dare canibus*, jam v. hæretici vocantur canes Phil. 3. v. 2. 1. Cor. 11. v. 29. *Qui indignè manducat & bibit, judicium ſibi ipſi manducat & bibit, eò quod non diſcernit corpus Domini*, hoc eſt, non credit corpus Chriſti in hoc Sacramento verè adeſſe, & mediante benedicto pane diſtribui. Tit. 3. v. 10. *Hæreticum hominem poſt unam atq; alteram admonitionem devita.* 2. Joh. v. 10. *Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec ave ei dixeritis*, v. 11. *Qui enim dicit illi ave, communicat operibus ejus malignis.* Diſtinguendum tamen inter errores fundamentum fidei & ſalutis evertentes, atque inter diſſenſiones circa quæſtiones quaſdam non concernentes ipſum fidei fundamentum, per quas unitas in Chriſto minimè evertitur. Diſtinguendum etiam inter eos, qui ex ignorantiâ vel infirmitate errores quoſdam amplectuntur, & inter eos, qui neglectis omnibus informationibus & admonitionibus in erroribus perſeverant. Qui retento fidei fundamento erroneas opiniones quidem fovent, interim tamen paratos ſe profitentur informationem ſuſcipere, & meliora docenti credere, illi ſpiritu lenitatis & manſuetudinis ferendi, informandi & inſtaurandi ſunt. Gal. 6. v. 1. Neque ex conſortio Eccleſiæ vel ab uſu Euchariſtiæ moroſè ſtatim arcendi. Hac de re in conſtitut. Eccleſ. Electorali articul. generali 8. pag. 314. ſic ſtatuitur: Die im Glauben vom H. Abendmahl irrig worden / ſollen die Pfarrer mit dem Geiſt der Sanfftmut aus Gottes Wort gründlich berichten / vnnd die gradus admonitionum mit denſelben / wie auch andern halten / wenn ſie aus Gottes Wort nothdürfftiglich vnterwieſen worden.

Excluduntur igitur 1. Hæretici.

2. Peccatores notorij.

223. 2. Notorii peccatores, qui obſtinatè in publicis delictis & ſceleribus contra conſcientiam perſeverant, neque ullam veræ pœnitentiæ ſignificationem edunt. Tales ad ſacram cœnam admittendi non ſunt, tum propter dignitatem hujus Sacramenti. Matth. 7. v. 6. *Nolite ſanctum dare canibus, neq; margaritas projicere porcis.* Jam verò impœnitentes & in luto peccatorum pertinaciter hærentes dicuntur canes & porci. Prov. 26. v. 11. 2. Pet. 2. v. 20. 22. tum propter præſentiſſimum periculum, quod ex indigna manducatione ad ipſos redundat. 1. Cor. 11. v. 27. *Qui manducat & bibit indignè, reus eſt corporis & ſanguinis Domini* v. 29. *ac judicium ſibi ipſi manducat & bibit.* Tum denique propter communicationem peccati alieni, cujus ſeſe participem reddit miniſter Eccleſiæ notorios & impœnitentes peccatores ad hoc cœleſte convivium admittendo. 1. Tim. 5. v. 22. *Ne communices peccatis alienis.* Conſtit. Eccleſ. Electoral. art. gener. 7. p. 311. Das Sacrament vnehren nicht allein die es vnwürdig empfahen / ſondern auch / die es mit Vnfleis vnwürdig geben. Unde graviter pronunciat Chryſoſt. homil. 83. in Matth. *malle ſe ſanguinem & vitam ſuam profundere, quàm cum vulnere conſcientiæ indignos ad ſacram cœnam admittere.* Immundi ab uſu agni paſchalis arcebantur. Num. 9. v. 6. quantò magis illi, qui in immunditie peccatorum graviorum ſine verâ pœnitentiâ pertinaciter hærent, à communione ſacræ cœnæ arcendi fuerint? *Si is, qui frater nominatur inter vos, eſt fornicator, aut avarus, aut idololatra, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cũ tali non cibum ſumite*, pcipit Apoſtolus 1. Cor. 5. v. 11. Quantò minùs tales ad cœleſte hoc epulum cum reliquis admittendi erunt? Huc in ſpecie pertinent illi, qui cum proximo, quem offenderunt, nondum reconciliati ſunt, ſed ferventes iræ atque odii flammas in corde circumgeſtant, quibus inculcandum illud Chriſti. Matth. 5. v. 23. *Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quòd frater tuus habet aliquid adverſum te* v. 24. *Relinque ibi munus tuum ante altare & vade, priùs reconciliare fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum.* Diſtinguendum tamen inter peccata notoria & occulta, quæ ſoli Miniſtro Eccleſiæ vel paucis quibusdam nota ſunt. Itemque inter peccatores, impœnitentes & inter eos, qui aliquam veræ pœnitentiæ ſignificationem edunt. Certè Chriſtus Judam unà cum reliquis ad uſum Euchariſtiæ admiſit, ut colligitur ex Luc, 22. v. 20. Quanquam enim Judas jam tum in corde conſtitutum habebat Chriſtum prodere, quin imò mercedem iniquitatis jam tum acceperat, interim tamen graviſſimum illud peccatum ſoli Chriſto, nequaquam verò ulli ex Apoſtolis eo tempore notum erat, quærunt enim invicem Luc. 22. verſ. 23. *Quisnam ſit proditor ille futurus*, ideo Chriſtus prægreſſâ gravi & ſeriâ præmonitione, ut à peccato illo deſiſtat. Judam unà cum reliquis ad ſacram coenam admittit. Exemplo igitur Chriſti miniſter Eccleſiæ illos, quorum peccata adhuc occulta ſunt, ab uſu ſacræ coenæ non excludat, ſed graviter & ſeriò de exitiali manducatione indignorum ipſos præmoneat & ad veram poenitentiam hortetur. Illos etiam, qui lapſu aliquo præoccupati ſunt, interim tamen peccata ſua agnoſcunt, ſeriò deplorant & emendationem pollicentur, quin etiam peccata ſua notoria & graviora in facie Eccleſiæ deprecantur, illos, inquam, Miniſter Eccleſiæ nequaquam ab uſu Cœnæ arceat, ſed promto animo recipiat, & cum Eccleſiâ priùs reconciliatos ad ſacram coenam admittat. Notorios verò & impoenitentes peccatores qua moderatione tractare debeat, exponit Conſtit. Eccl. Elector. artic. generali 7. p. 312. hiſce verbis. Die in ihren Sünden vnbußfertig verharren / vnd ſich nicht beſſern wollen / ſollen zur Communion nicht zugelaſſen werden / doch mit ihnen nicht geeilet / ſondern die gradus admonitionum vorgenommen / vnd alſo niemand allein auff eigẽ Erkentnüß der Pfarrherr võ H. Abendmahl abgehalten

Digitized by Google

halten werden. Et poſtea artic. gener. 10. pag. 320. Es ſoll niemand vom heiligen Abendmal abgehalten / viel weniger öffentlich in Bann gethan werden / er ſey denn impoenitens, das iſt / er erzeige ſich denn alſo / daß er alle Vermanung verachte / und gäntzlich keine Beſſerung zu hoffen ſey. Welches doch weder auff die erſte oder andere Vermahnung geſchehen ſoll / ſondern wenn gegen jhme vermöge der Lehr Chriſti / die gradus admonitionum, das iſt / die ordentliche Vermahnungẽ / nacheinander gehalten und keine Beſſerung erfolget / für die Kirchen / das iſt / für die Verordneten des Conſiſtorii geſtellet / und alſo zum letzten mal ernſtlich zur Beſſerung vermahnet werden / und da er ſich noch unbußfertig erweiſen / und die Obrigkeit gebührende Straffe nicht gegen jhme vorgenommen / dadurch zur Erkentnüß ſeiner Mißhandelung gebracht werden möchte / als denn erſt auff Erkentnuß des Synodi und zuvor nicht / ſolcher Ernſt gegen jhm vorgenommen werden ſoll. p. 321. Da ſich ein unverſehener Caſus zutrüge / daß ein Pfarrherr Bedencknüß hette / deßwegen jemands aus ſeinen Pfarrkindern zum H. Abendmal zuzulaſſen / ſoll er / da es Verzug zu leiden mag / ſolches alsbald an ſeinen ordentlichen Viſitatorn gelangen laſſen / und ſeines Beſcheides erwarten / damit kein Pfarrherr etwas in ſolchen Sachen unbedechtig oder unordentlich auß ſeinem eigenen Kopff vornehme oder handele / etc. Monendum etiam hoc loco eos, qui controverſias habent coram Magiſtratu non eſſe ab uſu coenæ temerè arcendos, ſi controverſias Magiſtratui & juri permittant, nec exerceant odium erga perſonas, ſed jus ſuum poſtulent, & urgeant juſtis modis, quia jus civile eſt ordinatio divina.

3. Excommunicati. 224. 3. Excommunicati ante publicam cum Eccleſia reconciliationem, quia tàm minor quàm major excommunicatio ſuſpenſionem ab uſu Sacramentorum complectitur. Matth. 18. verſ. 17. *Si quis Eccleſiam non audierit, ſit tibi velut ethnicus & publicanus.* Interim tamen ſi excommunicati morbo lethali oppreſſi communionem à Miniſtro Eccleſiæ petant, ad eam omninò admittendi ſunt, ubi priùs teſtati fuerint, ſe ex animo dolere de admiſſis peccatis, & polliciti fuerint reconciliationem cum Eccleſia poſt impetratam à Deo ſanitatem. Conſtat enim ex hiſtoriâ veteris Eccleſiæ, quòd ante expleta pœnitentiæ tempora moribundis abſolutionem & ſacræ cœnæ communionem impertiverint. Sic in Concilio Niceno Can. 13. ſtatuitur, *nemini pœnitentium in mortis articulo ſacram communionem denegandam eſſe.* Idem oſtendit Hiſtoria Serapionis, quam Euſebius lib. 6. Hiſt. Eccleſ. c. 43. ex Epiſtola Dionyſii Alexandr. Epiſcopi commemorat. *Serapion quidem erat fidelis ſenex qui diu quidem inculpatè vixerat, in perſecutione verè ceciderat. Hic ſæpè numero recipi petierat, verùm nemo illi attenderat, ſacrificaverat enim. In morbo autem conſtitutus totum triduum mutus & ſenſuum facultate deſtitutus manſit. Poſt ubi quarto die nonnihil convaluiſſet, nepoti ex filia ad ſe vocato dixit. Quousq; ô fili, detinetis me? obſecro properate & velociter abſolvite, voca ad me aliquem ex Presbyteris, quibus dictis iterum obmutuit. Currit puer ad Presbyterum, erat autem nox, Presbyter ægrotabat, adeoque ire cum puero non poterat. Quoniam verè mandaveram morituros, ſi petant & maximè ſi etiam ante ſuppliciter petierant admitti debere, ut ſpe bona fulti migrent, parum Euchariſtiæ puero dedi, juſſitque ut id infunderet, & in os ſenis inſtillaret. Puer redit adferens Euchariſtiam. Cum autem è vicino eſſet antequam ingrederetur rurſus Serapion. Venis, inquit, fili? Presbyter quidem venire non poteſt, tu v. confeſtim facito, quod ille præcepit, meq; dimitte. Infudit puer ac ſimul ori ſenis inſtillavit. Quo cum parum guſtaſſet, mox ſpiritum reddidit. An non perſpicuè hic ſenex eatenus ſuper detentus fuit, donec abſolveretur & à peccato liberatus coram multis quæ fecerat, confiteri poſſet.*

4. Obſeſſi, furioſi, dementes. 225. 4. Obſeſſi, furioſi, & rationis uſu deſtituti, illi n. nec ſeipſos probare, nec corpus Domini diſcernere poſſunt, quod tamen ab omnibus hujus cœleſtis convivii hoſpitibus, tàm graviter & ſeriò Apoſtolus requirit. 1. Cor. 11. v. 28. & 29. Si qui tamen lucida amentiæ vel furoris habent intervalla, illos ab uſu Sacræ Cœnæ excludi fas non erit, ſi debitam ſui probationem indiciis minimè dubiis reddiderint manifeſtam. *5. Perſonæ infames.* 5. Perſonę infames, hoc eſt, illi qui talibus artibus dant operam, quibus ſine peccato mortali incumbere nequeunt, quales ſunt Magi, Necromantici, Lenones, manifeſti uſurarii, gladiatores, qui ad mortem uſq; invicem depugnant, & ſimiles, illi ad ſacram communionem admittendi non ſunt, priusquam damnabilium iſtorum artificiorum omiſſione veram & ſeriam ſuam poenitentiam demonſtrent. Neque tamen carnifices, lictores & facinoroſi ſupplicio adjudicati, licet pro infamibus perſonis paſſim cenſeantur, ab uſu ſacræ Coenæ excludendi ſunt. Officium enim lictorum & carnificum in ſe ac per ſe nec illicitum eſt, nec infame, ſed juſtitiæ miniſterium Magiſtratui politico debitum & publicæ tranquillitati ſerviens. Facinoroſi ſupplicio adjudicati, ſi verè & ſeriò de admiſſis peccatis doleant, verâ fide Chriſti beneficia apprehendant & meritas peccatorum poenas patienter ſuſtineant, tàm non poſſunt ab uſu Coenæ excludi, quàm poenitens latro in cruce ex Paradiſo non eſt à Chriſto excluſus. Luc. 23. v. 43.

Q. 1. An muti ad Euchariſtiam admittendi ſint. 226. Quæritur hoc loco 1. *Quid ſtatuendum ſit de mutis, an illi ad Euchariſtiam admittendi ſint, nec ne?* Reſp. Si non poteſt ex geſtibus externis ſciri, num debitam ſui probationem afferant, arcendi ſunt. Si v. indiciis & geſtibus externis poenitentiam, fidem ac devotionem ſuam teſtentur, admittendi. Lutherus in ſerm. de N. T. circa finem tom. 1. Jen. Germ. f. 318. & tom. 7. Wittberg. p. 38. Es haben etzliche gefraget / ob man den Stummen auch ſoll das Sacrament reichen. Etzliche meynen ſie freundlich zubetriegen / und achten / man ſoll jhnen ungeſegnete Hoſtien geben / der Schimpff iſt nicht gut / wird Gott auch nicht gefallen / der ſie ſo wol zu Chriſten gemacht hat als uns / und ihnen eben das gebührt / das uns. Darumb ſo ſie vernünfftig ſind / und man aus gewiſſen Zeichen mercken kan / daß ſie es aus rechter Chriſtlicher Andacht begehren / wie ich offt geſehen habe / ſoll man den H. Geiſt ſein Werck laſſen / und ihm nicht verſagen was er fordert / es mag ſeyn / dz ſie inwendig höhern Verſtand und Glauben habẽ denn wir / welchem niemand ſoll frevel widerſtreben. Chriſtus ließ die Kinder zu ihm kommen / wolte nicht leiden / daß ihnen jemand wehret / ſo hat er auch ſeine Wolthat weder Stummen / noch Blindẽ / noch Lahmen verſaget / warumb ſolte denn ſein Sacrament nicht auch denen werden / die ſein hertzlich und Chriſtlich begehren. D. Eber. Paſtor Eccleſ. Witteberg. in lit. ad quendam miniſtr. Eccleſ. datis 12. Junii An. 61. ſic ſcribit. *Reverende Domine Paſtor, ego quoq; ſum in ea ſententia tecum, ut putem ſacroſanctam Cœnam Domini cum ſumma reverentia & judicio tractan-*

tractandam & non facilè admittendos eſſe, qui vel per ætatem vel alium defectum prorſus non intelligunt verum uſum Sacramenti, cum Paulus diſertè præcipiat, probet ſeipſum homo &c. Sed quia ſcribis, hunc mutum & ſurdum, de quo conſultus es, longo tempore aſſiduum fuiſſe ſpectatorem Ceremoniarum & talia ſigna edere, ex quibus conjectura capi poteſt, eum aliquid tamen ratiocinari de re, quæ ibi exhibetur & de fine cur ſumatur, Ego ſane ita cupide expetentem uſum Cœnæ, neſcio an queam arcere à ſacra Synaxi, ſi mihi talis caſus in hac Eccleſia objiceretur. Experimur in ejuſmodi imbecillibus ut in pueris & aliis interdum lucem & operationem Spiritus ſancti mirabiliter efficacis, alienando per picturas non aliter, quàm per vivam vocem auribus hauſtam. Vellem tamen ſi adhibitis picturis poſſet ejus captus & intellectus de præcipuis partibus Catecheſeos explorari, ut ad ſequentem modum examinaretur. 1. An agnoſcat ſe peccatorem eſſe. 2. Quis pro peccatis ſatisfecerit. 3. Quem Deum invocet. 4. Quot ſint perſonæ divinitatis. 5. An credat ſe baptizatum. 6. An expetat abſolvi à peccatis per miniſterium. 7. An corde & mente invocet Deum. 8. An ſerio expetat Euchariſtiam. 9. An velit piè vivere & peccata vitare. Et ſi quid tale monſtratione picturarum & geſtibus confeſſionis l[illegible] ederet, atq; ſic conſpicerentur ſigna mentis non p[illegible] ſus aliena à doctrina fundamenti, vellem eũ in n[illegible] Domini ad Cœnam Domini admittere. Et audivi [illegible] exẽpla, ubi tales muti & ſurdi ab aliis quoq; ad[illegible] ad communionem. Chriſtus certè ad ſe adm[illegible] ſanavit ſurdum & mutum. Marc. 7. Et antiq[illegible] Auguſtinus refert, etiam infantes voluit fie[illegible] cipes corporis & ſanguinis Chriſti. Puto igit[illegible] in tali caſu adhibita prudentia & reverentia [illegible] a poſſe muto & ſurdo concedi uſũ ſacratiſſima Cœn. Domini. Hæc D. Eberus. Johan. Gallus, Profeſſor Erphordienſis in Methodo doctrinæ de Cœnâ editâ Erphord. ann. 78. q. 6. ſic ſcribit. *Mutis omnino porrigendum eſt Sacramentum, ſi tamen ex evidentibus ſignis animadvertitur, quod ſe peccatores, Chriſtum vero ſuum ſalvatorem agnoſcant, & toto corde hoc Sacramentum appetant, ſicut ego hic Erfordia aliquoties cuidam muto, etq; ſimul ſurdo Cœnam exhibui, qui eam deſiderans oculis ſurſum ad cœlum ſublatis, manibusq; complicatis altè ſuſpirabat & deinde menſam cum Chriſto aſtante & diſcipulis aſſidentibus panem & calicem diſtribuente in ſcamnum ſive parietem pingebat, ac poſtea acceptâ abſolutione devotiſſime ad altare corpus & ſanguinem redemtoris ſumturus accedebat,* Hæc ille. Cùm in aula Principis laudatiſſimi Johannis Caſimiri Saxoniæ Ducis An. 613. ſacris confeſſionibus audiendis vacante aulici concionatoris munere præficeret, accedebat inter reliquos quidam mutus & ſurdus ex Principis famulitio, qui non ſolùm mirabilibus geſtibus peccatorum ſuorum agnitionem & fidem in Chriſtum teſtabatur, ſed etiam confeſſionem peccatorum manu ſuâ ſcriptam exhibebat, quem unâ cum reliquis ad uſum ſacræ Cœnæ admittere non verebar.

Q. 2. Quid cum abſtemiis agendum.

227. 2. Quæritur, *quid cum abſtemiis agendum?* R. Pontificii propter abſtemios unius tantùm ſpeciei uſum introducere ſatagunt, ut ex Bellarmino, Becano, & aliis apparet, ſed cùm rariſſimi ſint tales abſtemii, qui ita abhorrent à vino, ut non poſſint guttulas aliquot exhaurire, ideò præpoſterum, iniquum & temerarium eſt propter unum itemque alterum, qui fortè non utitur vino, totam Eccleſiam uſu ſacri calicis privare, ut monuimus ſuperius §. 67. memb. 3. *Si qui planè averſantur vinum, ut nec* guttulas aliquot ſine præſentiſſimo vomitionis periculo aſſumere poſſint, illis quidam ſuadent panem ſolummodò conſecratum exhibere, ſed cùm calix ſit pars eſſentialis Euchariſtiæ, ideò præſtat tales ab uſu cœnæ abſtinere, quàm contrarium aliquid divinæ inſtitutioni ſuſcipere. Docendi ſunt tales abſtemii, quorum tamen pauciſſimi inveniuntur, non privationem ſed contemtum Sacramenti damnare; monendi, ut crebrò & devotè adminiſtrationi ſacræ cœnæ interſint, atque unà cum reliquis ad ſacram cœnam accedentibus ſpiritualem corporis & ſanguinis Chriſti communicationem feriis precibus & gemitibus expetant. Johan. Gallus in libro proximè citato q. 2. *Abſtemii, quorum natura fugit & reformidat uſum vini, ut ne primis quidem labris illud guſtare poſſint, omnino à menſa Domini ſunt removendi & de ſpirituali manducatione bene erudiendi, de qua Auguſtinus inquit: Crede & manducaſti. Quanquam enim abſtemii non poſſunt uti Sacramento propter naturalem ἀδυναμίαν, tamen vim Sacramenti fide percipiunt, qua ſtatuunt, iram Dei placatam eſſe paſſione & morte filii ejus corpus ſuum offerentis pro nobis, & ſanguinem ſuum fundentis in remiſſionem peccatorum.* Schopperus in diſput. de cœna theſ. 74. *Quidam ſtatuunt, abſtemios ſub una ſpecie communicare poſſe, cui ſententia & meus libellus de cœna ante hoc tempus editus aſtipulatur, ſed inſtitutioni Chriſti minus derogare videtur, ſi abſtemius ne guttulam quidem vini (meri) ferre poſſit, quæ ſumta in ſacra cœna ſufficeret, ut pauxillo vino conſecrato admiſceatur aqua ac id exhauriatur, juxta Agend. Norinberg.*** Chamier. tõ. 4. Panſtrat. lib. 8. c. 11. n. 9. *Sciunt ipſi Papiſtæ à nobis tolerari uſum unius ſpeciei in iis, qui penitus vini guſtum ferre non poſſunt.*

Q. 3. An etiam mortuis Euchariſtia inſtituta.

228. Quæritur. 3. *an etiam mortuis Euchariſtia inſtituta.* R. ex Concilio Carthagin. III. can. 9. itemque VI. Synodo Univerſali in Trullo can. 84. colligitur, Euchariſtiam mortuorum ori olim impoſitam fuiſſe. Greg. lib. 2. Dial. c. 24. refert. Benedictũ Euchariſtiam pectori cujuſdam Monachi demortui impoſuiſſe, quod in Conc. Altiſiodor. can. 12. prohibitum. In libello Amphilochii refertur de Baſilio, quod aſſervatam habuerit hoſtiam, quam etiam ſecum contumulari decreverat. Pontificii Miſſas celebrant pro defunctis. Sed his & ſimilib. Euchariſtiæ abuſibus opponimus inſtitutionem Chriſti. Chriſtus in verbis inſtitutionis juſſit mediante benedicto pane corpus ſuum manducare, mediante benedicto vino ſanguinem ſuum bibere, & mortem ſuam annunciare Luc. 22. v. 20. 1. Cor. 11. v. 25. Jam verò mortui nec manducationem nec bibitionem, nec mortis Dominicæ annunciationem præſtare poſſunt, Pſal. 115. v. 17. Nec ſacrificium quoddam pro mortuis, ſed Sacramentum pro vivis à Chriſto in Euchariſtia inſtitutum eſſe, alibi oſtenditur.

Q. 4. An infantibus Euchariſtia danda.

229. Quæritur 4. *An infantibus Euchariſtia exhibenda?* Reſp. Conſtat ex Dionyſio, Cypriano, Auguſtino atque aliis Patribus, Euchariſtiam etiam infantibus fuiſſe olim exhibitam propter locum Joh. 6. v. 53. *Niſi manducaveritis carnem filii hominis & biberitis ſanguinem ejus, non habebitis vitam in vobis.* ** Aug. Epiſt. 93. & 106. It lib. 5. hypognoſt. Maldonatus in comm. Joh. 6. v. 53. v. 111. & 116. teſtatur, *hunc errorem ſexcentos circiter annos viguiſſe in Eccleſia.* Muſcovitæ etiam pueros ad cœnam admittunt, ut conſtat ex opere

de

dc variis rerum Muſcovitic. autoribus pag. 29.** Innocentius Papa in ſua ſumma cap. 9. *Quia Euchariſtia augmentum dat gratiæ, ideò dixerunt quidam, quod parvulis danda eſſet Euchariſtia in forma liquida ſanguinis Dominici, vel in forma panis comminuta & contrita in aqua, quia ſi aliquid eis ſubtraheretur, de gratia aliquid deminueretur & ita minus haberent in cœlo premium, unde peccare dicunt, qui eis Euchariſtiam ſubtrahunt. Alij dixerunt, quod non eſſet parvulis danda Euchariſtia propter periculum ejectionis, & quia nihil eis valeret, niſi deglutirent, ſed ad hoc dixerant quidam magni viri, quod non exigitur in Euchariſtia ſumtione, niſi quod guſtus invitetur & ſapor ſentiatur, ſicut fit, cum dicitur baptiZando accipite ſalem ſapientiæ. Conſtat enim quod non deglutiat ſal, & tamen ex ſolo guſtu ſalis habet effectum exorciſmus in parvulo, unde piũ eſſet dare Euchariſtiam omni parvulo cum tali cautela, quod ſi poſt guſtum parvulus ejiceret, colligeretur illa rejectio & igne combureretur, ſicut dicitur in Exodo, ſi quid reſiduum fuerit, igne comburetur.* Hæc Innocentius, ſed praxis Eccleſiæ Pontificiæ id hodiè non obſervat. Sic enim ſcribit Maldonatus in c. 6. Johan. *Miſſam ego faciam Auguſtini & Innocentij primi ſententiam, Euchariſtiam etiam infantibus neceſſariam, quæ circiter ſexcentos annos viguit in Eccleſia multorum ſeculorum uſu tanquam non neceſſariam, ſed ne decentem quidem omiſſam.* Et Bellarm. libr. 1. de Baptiſmo cap. 9. reſp. ad nunum argumentum Anabaptiſtarum. *Euchariſtia inſtituta eſt, ne vitam ſpiritualem in Baptiſmo acquiſitam conſervet ac nutriat, quod facit in rebus corporalibus cibus corporalis, qui vitam animalem conſervat. Sicut igitur ſine cibo poteſt aliquandiu vivi, nimirum donec naturalis calor non cœperit humorem vitalem conſumere: ſic quoq; ſine Euchariſtia poteſt conſervari vita ſpiritualis, donec concupiſcentiæ calor non cœperit humorem gratiæ & virtutum depaſci, quod certè non accidit in infantiâ, ſed in adulta demùm ætate. Quare ipſe etiam Dominus, ut indicaret Euchariſtiam non eſſe pro infantibus inſtitutam, noluit eam in lacte inſtituere, quod eſt unicum infantium alimentum, ſed in pane & vino, quæ ad ſolos adultos propriè pertinent.* (Sed hæ rationes plus ſubtilitatis, quàm veritatis habent, inverti enim poſſunt, cùm concupiſcentiæ calor etiam in puerulis ſe exerat, cùm vita animalis ſine cibo diu conſervari nequeat, cùm infantes paululùm ætate progreſſi etiam ante uſum rationis & pane & vino utantur.) Idem lib. 4. de Euchar. cap. 23. propoſ. 3. *Parvulis Euchariſtia gratiam conferret, & tamen, quia non indigent eâ neceſſariò, nec ſine irreverentia eis dari poſſet, non eis datur, neque à Catholicis, neq; ab hæreticis.* Oblitus autem eſt Bellarminus Huſſitarum, quos hæreticis annumerat, qui non ſolùm adminiſtratione Cœnæ ſub utraque, ſed etiam communione parvulorum à Pontificiis diſſident, neque enim pueris tantùm, ſed etiam ſex ſeptimanarum infantibus præbent Euchariſtiam diebus purgationis puerperæ abſolutis. Opinionem illam, quòd parvulis exhibenda ſit Euchariſtia, *molliter accipiendam eſſe* dicunt Patres Tridentini ſeſs. 21. c. 4. Quod etiam facit Coſterus p. 3. Apol. pag. 186. Quia verò & Bellarm. lib. 1. de Euchariſt. cap. 6. & alii Scriptores Pontificij ſtatuunt. Chriſtum Joh. 6. de Sacramentali manducatione loqui, ideò maturè diſpiciant, quid Auguſtino locum illum vehementer urgenti reſpondere velint. Wolffgangus Muſculus etſi non vult eſſe ἔξαρχος hujus moris, admittendi ſcilic. infantes in communione Cœnæ, tamen eandem non improbat in Loc. comm. p. 371. Sed enim cùm parvuli uſu rationis deſtituti ſeipſos probare, & corpus Domini diſcernere per ætatem nequeant, quod tamen ab omnibus hujus cœleſtis convivii hoſpitibus Apoſtolus requirit. 1. Cor. 11. v. 26. 28. 29. Ideò ab uſu ſacræ cœnæ meritò arcentur. Dictum Joh. 6. v. 53. non de Sacramentali ſed ſpirituali corporis & ſanguinis Chriſti, manducatione & bibitione tractat, quæ omnibus ad ſalutem neceſſaria eſt, & cujus in Baptiſmo infantes participes facti ſunt. Sacramentalis verò manducatio ac bibitio non eſt abſolutè ad ſalutem neceſſaria, ut oſtendit exemplum latronis Luc. 23. v. 43. Atque hæc dicta ſint de perſonis ab uſu ſacræ cœnæ arcendis, quarum præcipuas Canoniſtæ hoc verſiculo complectuntur.

Ebrius, infamis, erroneus, atq; furentes
Cum pueris Domini non debent ſumere corpus.

Q. 5. An Chriſtus ipſe Euchariſtia cum diſcipulis uſus fuerit?

230. Quæritur 5. *An Chriſtus ipſe Euchariſtia cum diſcipulis uſus fuerit?* Reſp. Aug. l. 2. de doctr. Chriſt. c. 9. & Chryſoſt. hom. 83. in Mat. id colligunt ex verbis Chriſti Luc. 22. v. 18. *Non bibam ampliùs de germine vitis, donec regnum Dei veniat.* ** Thom. p. 3. q. 81. art. 1. Suar. tom. 3. diſp. 75. ſect. 2. Lodovicus à Ponte in cap. 5. Cant. p. 305. itidem affirmant. *Qui manducavit agnum typicum Legis veteris, multo magis debuit manducare agnum myſticum novæ Legis, ut Legem impleret veterem & novam ſuo exemplo inchoaret, unde multo magis de hoc quàm de illo dixit. Deſiderio deſideravi hoc paſcha manducare vobiſcum,* ut Hieron. in c. 26. Mat. Tertull. lib. 4. cont. Marc. c. 40. & Euſeb. Emiſſ. à Thoma citatus teſtantur. Præterea accepiſſe poculum ſatis inſinuat cùm ait, Non bibam de hoc genimine vitis ut Aug. lib. 5. de conſ. Evang. c. 1. & alii deducunt. *Quia acceperit poculum, utique & panem,* ut Euthym. ac Theoph. in Mat. 26. inferunt. *Quod,* inquit Chryſoſt. hom. 83. in Mat. *oportebat facere, ne Apoſtoli auditis illis verbis, Accipite, comedite, perturbarentur dicentes quomodo carnem comedimus & ſanguinem bibimus?*** Sed Hieron. in c. 16. Mat. de alio calice, quàm de Euchariſtico ea intelligenda eſſe admonet, quæ ante verba inſtitutionis apud Lucam habentur, Chriſtus enim antequam ſacram cœnam inſtitueret, ex vetere ritu Judæorum calicem prophanum ſuis porrigebat, ac ut inter ſe illum dividerent, jubebat. Solent enim Judæi, ut & hodiè, maximè in majoribus ſolennitatibus, id obſervare, ut paterfamilias aut alius, qui ad menſam conſedit dignior, panem in manibus ſumtum ac deinde per partes fractum diſtribuat convivis, quo ritu deinde circumferunt & poculum in concordiæ ſymbolum. Hanc interpretationem amplectitur etiam Bellarminus libr. 1. de Euchariſt. cap. 11. ubi dicit, *Verba illa, non bibam ampliùs de germine vitis &c. non pertinere ad calicem Euchariſticum, ſed ad calicem qui datus fuit poſt agni paſchalis manducationem.* Janſenius verò in Harm. Evang. c. 131. ſecutus Auguſtinum & Euthymium, exiſtimat idem eſſe poculum, cujus ante panem ſacrum & poſt eum Lucas meminit, quâ de re in Harmoniâ Evangelicâ uberiùs diſputabitur. Incertum igitur eſt, nec ex verbis Evangeliſtarum evidenter colligi poteſt, quod Chriſtus unâ cum diſcipulis ſuis Euchariſtiâ fuerit uſus. ** Bergius in diſp. de Cœna q. 2. *& Chriſtum & Apoſtolos ex calice Euchariſtico bibiſſe.* Idem aſſerunt

Paræus,

Paræus, Piſcator, Naum, Vorſtius, ex Matth. 26. v.29. At non de calice Euchariſtico ſed de alio illa verba accipienda, quod probatur. 1. ex Lucæ relatione cap. 22. v.18. qui non ſolùm res geſtas ut Matthæus & Marcus deſcripſit, ſed earum etiam ordinem accuratè obſervavit. Is igitur Chriſtum hæc verba protuliſſe dicit, in ipſa celebratione agni paſchalis, antequam corporis ſui Sacramentum inſtituiſſet. 2. ex rei ipſius collatione. De calice enim Euchariſtico dicitur, *quod Chriſtus ipſum acceperit & diſcipulis dederit μετὰ τὸ δειπνῆσαι* Luc. 22. v.20. 1. Cor. 11. v.25. (quo προσδιορισμῷ Lucam voluiſſe conſtituere diſcrimen inter poculum paſchale & Sacramentale dubium nullum) alter verò calix diſtributus eſt in ipſa Cœna, ut conſtat ex collatione v.14.17.18. cap. 22. Luc. 3. ex cauſalis particulæ additione. Addita enim apud Lucam particula γὰρ v.18. verba illa indubitanter connectit cum priori illo eſu agni paſchalis. 4. ex Judæorum conſuetudine. ** Roffenſis libr. 5. contra Oecolamp. colligit illud ex hiſtoriâ Luc. 24. Sed nec illum locum de Euchariſtiæ celebratione commodè accipi poſſe oſtendimus ſuperiùs. Probabilius illud colligi poſſet ex eo, quòd Chriſtus Baptiſmum communem nobiſcum ſuſceperit & agno paſchali Euchariſtiæ typo uſus fuerit. Vorſtius in Antibellarm: contracto pag. 390. argumentum ex hac opinione ducit contra veram realem & ſubſtantialem corporis Chriſti in ſacra Cœna præſentiam. ** Thomas pag. 3. q. 81. art. 1. *Quidam dixerunt, quod Chriſtus in Cœna corpus & ſanguinem ſuum diſcipulis tradidit, non tamen ipſe ſumſit. Sed hoc non videtur convenienter dici, quia Chriſtus ea, quæ ab aliis obſervanda inſtituit, ipſe primitus obſervavit. Unde & ipſe prius baptizari voluit, quàm aliis Baptiſmum imponeret: ſecundum illud Actor. 1. Cœpit Ieſus facere & docere. Unde & primò ipſe corpus ſuum & ſanguinem ſumpſit, & poſtea diſcipulis ſumendum tradidit.* Bonavent. 4. ſent. diſt. 9. q.4. art.1. *Quidam dicunt, quod Chriſtus nullo modo ſumſit, quia ſic non competebat. Verum tamen nunc communiter dicunt, quod manducavit Sacramentaliter.* Vaſquez in illum Thomæ locum. *Concluſio eſt affirmans in qua omnes Catholici, quos ego legerim, planè conveniunt. Et quamvis S. Doctor dicat, aliquos oppoſitum ſenſiſſe, tamẽ qui illi fuerint, non memorat.* Vide in eund. locum Gregorium de Valentia & Suarem. Item Dominicum Soto in 4. ſent. diſt. 12. q.2. art. 1. Item Johannem de Lunecremata in c. Non Moſes diſt. 1. de conſecrat. Ex Patribus idem conatur probare Chamier tom. 4. Panſtrat. libr. 11. cap. 17. v. 3.** Sed ubi de re obſcuriſſimâ quæritur, non adjuvantibus certis & perſpicuis verbi oraculis cohibere ſe debet humana præſumtio temerè in alterutram partem aliquid dafiniendo. Selneccerus p. 4. Exam. in reſp. ad argumentum 35. cap. 11. pag. 369. *ſingulares opiniones Patrum non conſtituunt articulum fidei & cùm Evangeliſtæ contrarium dicant, credendum eſt illis & non aliis. Teſtantur autem Evangeliſtæ Chriſtum ipſum non comediſſe panem benedictum cœna, ſed diſcipulis dediſſe.*

CAPUT XXII.

De manducatione indignorum.

231. Quamvis ſedulò providere debeat Eccleſiæ miniſter, ne quis indignè, hoc eſt, ſine verâ pœnitentiâ & fide hoc Sacramento utatur, *qui n. edit ac bibit indignè judicium ſibi ipſi manducat & bibit, eoq; non diſcernit corpus Domini.* 1. Corinth. 11. v. 29. Interim tamen cùm in externâ ſocietate Eccleſiæ (quæ ſocietas in auditu verbi, profeſſione doctrinæ & uſu Sacramentorum conſiſtit) verè piis & ſanctis intermixti ſint hypocritæ, qui ſine verâ pœnitentiâ & fide ad ſacratiſſimum hoc myſterium accedunt, inde nata eſt quæſtio de manducatione indignorum, quid ſcilicet in ſacra Cœna manducent ac bibant, an nudum panem & vinum, an verò mediante pane corpus & mediante vino ſanguinem Chriſti? Porrò quæſtio hæc de manducatione indignorum multis viſa eſt indigna cœtu dignorum ſive fidelium, cùm hoc ſacratiſſimum myſterium à Chriſto inſtitutum ſit, non ut ab indignis profanetur, ſed ut à credentibus dignè accipiatur: cumque videatur ſatiùs eſſe in id incumbere, ut digni ſimus cœleſtis hujus convivii hoſpites, quàm ut de eo temerè quæramus, quidnam indigni in eo accipiant, denique hac ratione indignis patrocinari videamur, ſi obtinere velimus, eos non minùs quàm dignos verum Chriſti corpus & ſanguinem accipere. Alb. Hardenbergius de Cœna propoſ. 11. *Cum Chriſtus ſacroſanctam hanc Cœnam diſcipulis ſuis in ſe credentibus inſtituerit atque in Chriſtianitate, id eſt, in Eccleſia ſua hac inſtitutio valeat, manducationem impii cum nihil ædificet nec ad Chriſti gloriam faciat, præſtiterit coram plebe ſilentio tegere quàm ſancta & margaritas porcis projicere.* Sed quæſtionem de manducatione indignorum non eſſe ſilentio involvendam, ſequentia fundamenta probant. 1. D. Apoſtolus diſertis verbis docet, indignos manducando ac bibendo corporis & ſanguinis Chriſti reos fieri. 1. Corinth. 11. verſ. 27. Quæſtio igitur illa; de manducatione indignorum ex verbis Apoſtoli orta non poteſt judicari otioſa ac ſupervacanea. 2. Adverſarii ſubſtantialem corporis Chriſti in ſacra cœna præſentiam, ejuſque oralem manducationem negantes utuntur inter cætera hoc prætextu, quod indigni non manducent Chriſti corpus. Invertendum igitur hoc argumentum & ex manducatione indignorum ab Apoſtolo aſſerta ſubſtantialis corporis Chriſti præſentia, velut antecedens ex ſuo conſequente demonſtranda. 3. Explicatio hujus quæſtionis ſecuros & impœnitentes excitat imò quaſi fulmine quodam comminationis ferit, ne indignâ ſumtione iram & judicium Dei ſibi cumulent. 4. Hac ratione torpor negligentiæ, qui etiam piis quandoque obrepere ſolet, iiſdem magis excutitur, ut in ſeriâ ac debita præparatione ſint attentiores, ſiquidem intelligunt, cum tàm gravi ac præſenti periculo indignam manducationem eſſe conjunctam.

Cur de indignorum manducatione agatur.

232. Noſtra ſententia eſt indignos in ſacrâ cœnâ non ſolùm panem & vinum, ſed etiam mediante pane Chriſti corpus & mediante vino Chriſti ſanguinem ſacramentaliter accipere, manducare ac bibere. Id verò ut rectiùs intelligatur:

Quæſtio de manducatione indignorum explicatur.

termini

termini quæſtionis priùs explicandi ſunt, antequam ejusdem fundamenta proferantur. 1. Indignorum nomine intelligimus eos, qui non probant ſeipſos, hoc eſt, qui non agnoſcunt ſua peccata, nec ſeriò de illis dolent, ut hac ratione ſeipſos judicent. qui non credunt verum Chriſti corpus & ſanguinem in ſacra cœna manducandum ac bibendum nobis dari, ad confirmandam & obſignandam promiſſionem Evangelii, de gratuita remiſſione peccatorum; qui non habent ſerium propoſitum vitam emendandi & juxta normam legis inſtituendi; qui non reconciliantur proximo ante uſum ſacræ Cœnæ &c. atque ut verbo dicam, qui non diſcernunt corpus Domini à vulgaribus cibis, ſed accedunt ſine pœnitentia & fide, ut in ſequenti capite latiùs expoſitum dabitur. ** Indignos eo modo deſcribunt Beza reſp. 1. ad Coll. Momp. p. 61. Piſcat. in 1.Cor.11. in Apolog. contra Rödern p.565. Bucan. in Loc. p.252. Beumlerus im Gegenbericht f.296.297. Caſſel. in antiq. fid. Cattorum p. 34.35. Embdenſes im bericht p. 157. ubi triplicem faciunt indignitatem. *1. Natura, qua tamen pœnitentes & fideles non arcet à gratia Dei & communicatione corporis & ſanguinis Chriſti. 2. incredulitatis, per quam Chriſtus cum ſuo merito repudiatur, ideo etiam participatio corporis & ſanguinis Chriſti cum ea non poteſt conſiſtere. 3. vocationis, quæ eſt in infirmis, qui fidem ſuam per pœnitentiam & dilectionem non tã efficaciter demonſtrant, quam fieri oportebat, nec myſterium cœnæ & debitum ſuæ vocationis ſatis dignè expendunt.* Hanc poſtremam indignitatẽ dicũt ab Apoſtolo in Corinth. argui.** Martin. itidem Bucer. poſt concordiã An.36. Wittebergæ cum noſtris initã, in qua manducatio indignorum disertè ſtatuitur, ut Helveticis miniſtris gratificaretur, diſputare cœpit, per indignos in textu Apoſtolico 1.Corinth. 11. v. 27. & ſeqq. intelligendos eſſe *infirmos in fide, qui magnitudinem hujus myſterij non ſatis dignè perpendunt & quorum fides multis adhuc laborat infirmitatibus*, idque probare conatus eſt ex eo, quòd Apoſtolus de illis pronunciet. *quoſdam ipſorum dormire* v.30. quæ phraſis ſolis piis & credentibus in Domino mortuis convenire videtur. Sic enim ſcribit in Epiſt. ad Comandrum Anno 38. Argent. *Intuens ſolum locum Iohan. 6. aliquando non niſi vivificam Chriſti manducationem admittebam, rebarq́ue Chriſtum cùm ſit cibus vivificus, etiam non poſſe non ad vitam manducari. Sed verbum ipſum Dei etiam in ſe vivificum eſt, & tamen in judicium & condemnationem auditur & intelligitur ab indignis, reſq́ue ipſa teſtatur, tria eſſe genera Euchariſtiam ſumentium. Unum eorum, qui inſtitutæ & promiſſioni Domini planè nihil credunt, & ſacra ſymbola non pro ſymbolis Domini, ſed tantùm pro pane & vino habent. Hi ſicut nec mente plus quam Elementa agnoſcunt, ita nec ampliùs aliquid percipiunt. Alterum genus eorum eſt, qui perſuaſi divinitùs ſunt, ſibi hiſce ſymbolis ipſa Dei bona offerri, nec tamen ea dignâ religione excipiunt. Iſti ſicut ea mente & voluntate ſacris ſymbolis participant, ut etiam ipſis donis Dei, quæ agnoſcunt, communicent: ita nequaquam ſola ſymbola, ſed ipſaque q́ue dona Dei amplectuntur & percipiunt, quanquam non juſtè ipſis perfruantur. Sed hi bifariam habent, alij enim nunquam juſtam fidem ſenſerunt, dignamq́ue donorum hujusmodi exiſtimationem fecerunt fide modò temporaria inſtructi; alij donati ſunt fide Chriſti ſolidâ, ſed eam, id quod evenit Corinthiis, pravis præpediti cupiditatibus modo non exercent. Tertij generis ſunt, qui fide plenâ & etiam vigente donaq́ue Dei dignè æſtimante Sacramentis communicant.* Eandem ſententiam amplectitur Piſcator in obſervat. in 1.Corinth.11. *Errant* (inquit) *qui putant Paulum loqui de infidelibus. Is verò loquitur de fidelibus, ſed qui indignè, hoc eſt, irreverenter cœnam Domini percipiunt ἀναξίως*, h. e. *ſecus ac dignum eſt tam ſancto myſterio.* ** Pelarg. in antith. Apolog. contra D.Balduin. th.116. *Quid ſi verò indignos vocaſſet Apoſtolus non incredulos, ſed non ſatis dignè paratos & probatos, nunquid & illi omne carebunt fide, nunquid & illi non edant ac bibant ſpiritualiter.*** Reſp. 1. Hanc interpretationem non admiſerunt Helvetii, nec agnoſcunt reliqui ſectatores Calvini, diſputant enim indignos reos fieri corporis & ſanguinis Chriſti, non manducando & bibendo, ſed repudiando & ſpernendo, abutendo ſcilicet ſignis Sacramentalibus, ſicut in Regem ipſum peccat, qui ſigilla ejus lædit. Atqui infirmi in fide non repudiant corpus Chriſti, nec abutuntur ſacris ſymbolis. Ergo illi per indignos non poſſunt intelligi. Joach. Curæus in ſpongia contra Confeſſion. Eberi de cœnâ editam Heidelbergæ Anno 75. commentum de duobus indignorum generibus vocat *inauditam Chimæram* p. 272. in 1.Corinth. 11. indignos definit, *qui non probant ſeipſos, quâ fide erga Chriſtum accedant ad hoc myſterium celebrandum, quorum animus adhuc æſtuat abſurdis cupiditatibus pecuniarum, ira, odiis & ſimilium. Nam fides ex indignis facit dignos.* P. Martyr. *Probatio hæc tota in fide & pœnitentia conſiſtit.* Andr. Hyperius. *Indignè edit, qui non commemorat mortem Domini, qui fidem non habet in promiſſionem divinam.* 2. Cùm Chriſtus non rejiciat infirmos in fide, ſed recipiat & recipi eos jubeat Rom. 14. verſ.3. cùm *infirmos Medico egere* pronunciet. Matth. 9. v. 12. cùm *virtutem ſuam in infirmitate perficiat.* 2.Cor.12.v.9. cùm oneratis refectionem ſpondeat. Matth. 11. v. 27. Denique cùm hoc fine inſtituta ſit ſacra cœna, ut infirmitas fidei noſtræ hoc ſigillo confirmetur & obſignetur, quomodo ſeverum illud Apoſtolicæ communicationis fulmen contra infirmos in fide vibrari poterit?** *Non extinguit linum fumigans nec conterit arundinem conquaſſatam* Eſai. 42. v.3. Illi ſunt gratiſſimi Chriſti hoſpites quorum corda eſuriunt & ſitiunt juſtitiam ac propter illos S. Coena à Chriſto inſtituta eſt, ut in fide confirmentur. ** 3. De illis indignis Apoſtolus agit, qui judicium, hoc eſt, iram Dei, temporales & æternas poenas ſibi ipſis indignè manducando ac bibendo accerſunt atque cumulant v.29. Jam vero *qui credit*, fide etiam languidâ, quæ itidem eſt fides, *non venit in judicium* Joh. 3. v.24. 4. De illis indignis Apoſtolus agit, *qui rei ſiunt corporis & ſanguinis Chriſti* v. 27. Jam verò qui credit, etiamſi adhuc infirmus ſit in fide, ſalutariter & ſpiritualiter corpus Chriſti manducat & ſanguinem ejus bibit. Johan. 6. v.54. 5. Si per indignos intelliguntur infirmi in fide, piis ſemper erit dubitandum, an ad hoc convivium ſatis magnum fidei robur adferant, an horribile illud fulmen Apoſtoli ipſis metuendum ſit, ſicque judicabunt eſſe ſatiùs propter infirmitatem fidei ab hac ſalutari ejuſdem medicina abſtinere. 6. Quin potiùs infirmis in fide hoc proponendum, quòd etiam infirma & exigua fides apprehendat Chriſtum & in Chriſto gratiam Dei, remiſſionem peccatorum ac vitam æternam, quò pertinet ſimile D. Lutheri de annulo, qui apprehenditur & à puero & à gigante, licet ab

judicium ſumitur, niſi purus & rectè diſpoſitus quis acceſſerit. Quòd Bellarminus addit, *nullum eſſe in Eccleſia uſum petendi, nedum emendi Miſſas pro remiſſione peccatorum*, id de verâ Chriſti Eccleſiâ rectiſſimè aſſeritur, ſed de Eccleſia Pontificia aſſeri nequit. Ipſe Bellarm. diſertè ſcribit lib. 2. de Miſſa cap. 4. §. Atq; hinc. *Miſſæ ſacrificium dicitur impetratorium, quia impetrat remiſſionem culpæ: ſatisfactorium, quia impetrat remiſſionem pœnæ. Meritorium, quia impetrat gratiam benefaciendi, ac merita acquirendi* lib. 1. de Miſſa cap. 25. dicit, *per ſacrificium Miſſæ applicari precium redemtionis à Chriſto acquiſitum.*

Argumenta Bellarmini.

217. Hiſce præmiſſis Bellarminus probare conatur cap. 18. effectum Euchariſtiæ præcipuum non eſſe remiſſionem peccatorum mortalium, ſed nutritionem animæ & præſervationem à peccatis, affert autem hæc argumenta. 1. *Chriſtus Ioh. 6. nuſq; docet, Euchariſtiam inſtitutam eſſe ad peccata remittenda, ſed tantùm ad vitam ſpiritualem conſervandam & augendam.* Reſp. Incluſio unius non eſt excluſio alterius. In ipſis verbis Cœnæ dicit Chriſtus: *Bibite, hoc eſt ſanguis N. T.* jam verò novum Teſtament. etiam hoc complectitur: *Propitius ero iniquitati eorum, & peccati eorum non recordabor amplius*, Jer. 31. Præterea Chriſtus notanter dicit, illum nos in ſacra cœna bibere ſanguinem, qui pro peccatis noſtris in ara crucis eſt effuſus. Ergo ipſa inſtitutio Dominica, quæ eſt propria hujus doctrinæ ſedes, manifeſtè oſtendit, bibitione ſanguinis in ſacra cœna nos confirmari, quòd ad nos quoque in ſpecie pertineant beneficia N. T. inter quæ præcipuum eſt remiſſio peccatorum. De fructu ſacræ cœnæ non ex ſolo capite 6. Joh. ſed etiam & cumprimis ex ipſis verbis inſtitutionis faciendum eſt judicium. Si quicquam roboris Bellarmini argumento ineſſet, ſequeretur per Euchariſtiam, ne quidem à culpis quotidianis nos liberari, quod tamen Concilium Tridentinum aſſerit, cùm nullius remiſſionis peccatorum Joh. 6. fiat mentio ex Bellarmini hypotheſi. 2. *Propria ratio hujus Sacramenti eſt, ut ſit cibus ſpiritualis*, Joban. 6. *Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus; quod teſtatur etiam tum externa ſpecies panis & vini, tum actio manducandi & bibendi. At abſurdiſſimum eſt, cibum & potum dare mortuis, cùm inde non poſſint nutri.* R... caro & ſanguis Chriſti non ſolùm ſunt ſpiritualis animæ cibus & potus, ſed etiam precium noſtræ redemtionis. Chriſtus igitur exhibitione ſui corporis & ſanguinis promiſſionem de remiſſione peccatorum ſuo corpore & ſanguine parta credentibus in ſacra cœna applicat, confirmat & obſignat, cum qua applicatione & obſignatione nutritio ad vitam ſpiritualem minimè omniũ pugnat. Nec tamen mortuis, id eſt, qui in peccatis contra conſcientiam adhuc hærent & ſpiritualiter coram Deo mortui ſunt, remiſſionem peccatorum uſu cœnæ contingere dicimus, ſed requirimus veram pœnitentiam & fidem. 3. *Agnus Paſchalis, panes propoſitionis, caro ſacrificiorum non dabatur niſi mundis. Chriſtus lavat diſcipulorum pedes, antequam Sacramentum eis porrigeret. Filius prodigus annulo & veſtimentis primis ornatur, antequam ad vitulum ſaginatum admitteretur.* Reſp. hæc omnia probant debitam præparationem uſui Euchariſtiæ præmittendam & in vera pœnitentia & fide accedendum eſſe, nequaquam vero probant, uſu Euchariſtiæ non obſignari & confirmari in credentibus remiſſionem peccatorum. 4. 1. Cor. 10. *Unus panis unum corpus multi ſumus, qui de uno pane participamus, id eſt, hoc Sacramentum non prodeſt niſi membris unitis cum capite & aliis membris. Iam verò, qui ſunt in peccato mortali, illi non ſunt viva Chriſti membra.* Reſp. Apoſtolus αἰτιολογικῶς pronunciat, *unus panis unum corpus multi ſumus, quia de uno pane participamus.* Ergo hoc Sacramentum conſtituit non ſolùm ſignum, ſed & medium conjunctionis noſtræ cum Chriſto capite & aliis corporis myſtici membris, quod & ſuperius confirmatum fuit. Non negamus, illis qui in peccatis mortalibus conſtituti ſine verâ pœnitentiâ accedunt, hoc Sacramentum non ſolùm non prodeſſe, ſed etiam nocere, interim ex eo inferri nequit, quòd fructus Sacramenti non poſſit nec debeat conſtitui remiſſio peccatorum. Quemadmodum enim nihilo minùs fructus hujus Sacramenti conſtituitur inſitio in Chriſtum, conjunctio cum Chriſto, inhabitatio Chriſti in nobis, licet ſalutaria ejus uſus prærequirat fidem, per quam Chriſto inſerimur, cum Chriſto conjungimur, & per quam Chriſtus in nobis habitat, nimirum quia conjunctio illa per hoc Sacramentum obſignatur, confirmatur atque arctior redditur: ita quoque inter fructus hujus Sacramenti rectè numeratur remiſſio peccatorum, licet ſalutaris ejus uſus prærequirat fidem, per quam peccatorum remiſſionem conſequimur, nimirum, quia promiſſio de remiſſione peccatorum per hoc Sacramentum obſignatur, confirmatur & in ſpecie ad quemvis fide hoc Sacramento utentem pertinere oſtenditur. 5. *Paulus 1. Cor. 11. requirit ſui probationem & indignos judicium manducare ac bibere docet, id eſt, monet, ne quis cum conſcientia peccati accedat.* Reſp. Probationem debitam ante uſum ſacræ Cœnæ requiri, & indignos judicium ſibi manducare ac bibere nemo noſtrûm negat, ex eo verò inferri nequit, quòd promiſſio de remiſſione peccatorum in uſu hujus Sacramenti non confirmetur & obſignetur. Cum conſcientia peccati accedere dupliciter intelligi poteſt vel de iis, qui in peccatis contra conſcientiam & in propoſito peccandi adhuc hærentes ſine verâ pœnitentiâ & fide accedunt, vel de iis, qui peccatorum ſibi conſcii ſeriò de illis dolent & remiſſionem eorum fide in Chriſto quærunt, firmum habentes propoſitum de vitâ in melius emendanda, & fugiendis ſeriò peccatis. Illi judicium, hi verò vitam & ſalutem ex uſu hujus Sacramenti reportant.

Dicta veterum à Bellarmino adducta.

218. Quæ ex Patribus Bellarminus profert, noſtræ ſententiæ ne minima quidem ex parte adverſantur, id enim ſolùm probant, quod nemo noſtrûm negat, videlicet pœnitentiam & abſolutionem uſui ſacræ coenæ ſalutari præmittend..., finem Euchariſtiæ eſſe ſpiritualem nutritionem &c. quâ verò ſpecie ex eo inferri poteſt, finem Euchariſtiæ non eſſe obſignationem & confirmationem promiſſionis de remiſſione peccatorum? Certè omnes veterum Liturgiæ mentionem faciunt remiſſionis peccatorum, ea igitur à ſalutari hujus Sacramenti uſu non eſt ſecludenda. Denique has rationes profert. 1. *Sacramentum Euchariſtia à Baptiſmo & reliquis Sacramentis eſt diſtinctum, ergo finem proprium habet diverſum à fine baptiſmi & aliorum Sacramentorum.* Reſp. Sicut omnia Sacramenta conveniunt autore, ſive causâ efficiente; ita etiam conveniunt fine generali, qui eſt confirmatio & obſignatio fidei de remiſſione peccatorum, ut oſtendimus ſuo loco. Ergo hic finis Sa-

Rationes.

cramento

cramento Euchariſtiæ non eſt denegandus. 2. *Conſuetudine Eccleſiæ antiquiſſimâ Sacramentum Euchariſtiæ datur neophytis immediatè poſt Baptiſmum. Atqui per Baptiſmum homines ita abluuntur à peccatis omnibus, ut ſint ſancti & immaculati. Ergo Euchariſtia immediata ſuperveniens poſt Baptiſmum non invenit peccata quæ tollat.* Reſp. Ex eodem medio inferri poſſet, etiam Baptiſmi finem non eſſe remiſſionem peccatorum, cùm Catechumeni verâ fide eam jamdum fuerint conſecuti. Rem ipſam quod attinet, oſtendimus ſuo loco, remiſſionem peccatorum & eorum abſolutionem per Baptiſmum ita comparatâ eſſe, ut reatu peccati ſoluto & vitioſâ ejus qualitate mortificata, nihilominus aliquid in nobis perpetuò mortificandum & crucifigendum reſtet; ac fides in promiſſionem de remiſſione peccatorum eget confirmatione, obſignatione & augmento, etiam poſt Baptiſmi uſum. 3. *Catechumeni energumeni & pœnitentes, id eſt, illi, qui pœnitentiam agunt, ſed nondum abſoluti & reconciliati ſunt, uſu Eccleſiæ antiquiſſimo à communione arcentur. At ſi effectus cœnæ primarius eſſet peccata remittere, Catechumeni & pœnitentes iſto Pharmaco non eſſent defraudādi.* Reſp. Catechumeni, qui in fide Chriſtianâ nondum plenè inſtituti ſunt, meritò ab uſu Euchariſtiæ arcentur, cùm non afferant probationem illam ſui, quam Apoſtolus tam ſeriò requirit: Idem judicium de energumenis. Pœnitentes quod attinet, notum eſt ex veteris Eccleſiæ hiſtoria, in articulo mortis ad communionem admiſſos eſſe eos, qui nondum expleverant conſtituta pœnitentiæ tempora. Spectacula ergo illa publicæ pœnitentiæ fuerunt exercitia diſciplinæ Eccleſiaſticæ, propter quæ neutiquam ſalutari hujus Sacramenti Pharmaco verè pœnitentes fuerunt privati, ſed ad ſigna veræ poenitentiæ edenda & ad præſtandam Eccleſiæ ſatisfactionem priùs compulſi. 4. *Omnes adverſarij fatentur antè communionem requiri fidem, & aliqui eorum, requirunt etiam pœnitentiam & abſolutionem. Iam vero fides etiam ſola juſtificat apud Lutheranos & multò magis pœnitentia cum fide & maximè omniū abſolutio cum fide & pœnitentia, quia tunc annunciatur remiſſio peccatorum ex verbo Dei & fide apprehenditur. Quid igitur facit Euchariſtia? Certò peccata invenit ſublata & purgata.* Reſp. Hæc omnia facilè explicantur, modò verus quæſtionis ſtatus conſtituatur. Nequaquam finem Euchariſtiæ conſtituimus peccatorum remiſſionem hoc ſenſu. 1. Quaſi negemus finem Euchariſtiæ eſſe ſpiritualem nutritionem, hæc enim ſunt ſubordinata. 2. Vel quaſi ſtatuamus, etiam impoenitentibus & in peccatis contra conſcientiam hærentibus adeoque ſine fide accedentibus per uſum Euchariſtiæ contingere remiſſionem peccatorum. 3. Vel quaſi negemus veram & ſeriam probationem ſui ante uſum ſacræ coenæ præmittendam, ſed huc reſpicimus. 1. Quòd Euchariſtiæ uſus in credentibus peccatorum remiſſionem confirmet & obſignet. Qui enim prægreſsâ ſeriâ contritione fidem habet in hæc verba, ꝙ corpus, cujus in ſacra coenâ fit particeps, ſit in mortē pro nobis traditum, & ꝙ ſanguis, quem in ſacrâ coenâ bibit, pro peccatis noſtris in arâ crucis ſit effuſus, illi certè promiſſio de gratuitâ peccatorum remiſſione obſignatur & confirmatur. Nequaquam dicimus, bibitionem ſanguinis Chriſti in Euchariſtia eſſe cauſam meritòriam remiſſionis peccatorum, hoc enim pertinet ad effuſionem ſanguinis in cruce, ſed hoc volumus, quod ſanguis Chriſti in ſacrâ coenâ ſumtus ſit medium remiſſionem peccatorum obſignans, & actu exhibitam eſſe confirmans omnibus cum fide accedentibus. Quemadmodùm igitur Bellarm. diſput. lib. 1. de Miſſa, c. 25. *Sacrificium Miſſæ, ideò remittere peccata, quia applicat precium redemtionis & remiſſionis peccatorum*, ita quoque à pari argumentari poſſumus, uſum coenæ Dominicæ remittere peccata, quia applicat & obſignat credentibus remiſſionem peccatorum oboedientiâ & paſſione Chriſti acquiſitam. 2. Quòd uſus ſacræ coenæ fidem noſtram confirmet, generalem Evangelii promiſſionem de remiſſione peccatorum, etiam ad nos in ſpecie per[illegible]e, atque ad foedus illud novi Teſtamenti [illegible] complectitur remiſſionem peccatorum [illegible]eram poenitentiam & fidem iterum nobis patere aditum, noſque [illegible]ad fideli ſanguinis Chriſti bibitione recipi, ſic [illegible] idem bibamus illum ſanguinem, quo novum Teſtamentum ſancitum eſt & confirmatum. 3. Quòd fides promiſſionem de remiſſione peccatorum amplectens non nitatur perfectione noſtrę contritionis aut opinione propriarum ſatisfactionum, ſed unicè reſpiciat Chriſtum, qui & merito & efficacia eſt Salvator noſter, ſiquidem non ſolùm in arâ crucis corpus ſuum pro nobis in mortem tradidit, & ſanguinem ſuum in remiſſionem peccatorum noſtrorum effudit, ſed etiam illud ipſum redemtionis & remiſſionis precium, id eſt, corpus & ſanguinem ſuum in ſacra coena nobis exhibet & manducandum ac bibendum præbet, ut hac corporis & ſanguinis ſui exhibitione nos confirmet & cer[illegible] reddat, quòd omnia beneficia ſua traditione corporis & effuſione ſanguinis parta, inter quæ eminet remiſſio peccatorum, nobis donare, exhibere & applicare velit. 4. Quòd fides piorum in hac vita perpetuò conflictetur cum infirmitate & variis tentationibus Quamvis igitur verbum Evangelii in abſolutione teſtetur, verè nobis propter Chriſtum remiſſa eſſe peccata, tamen fides grata mente etiam in Sacramento Euchariſtiæ confirmationem & obſignationem tanti beneficii quærit, etenim cùm in hoc Sacramento ex inſtitutione & ordinatione Chriſti, corpus ipſius pro nobis in mortem traditum manducemus & ſanguinem ipſius pro peccatis noſtris effuſum bibamus, ideo in eo de remiſſione peccatorum firmam conſolationis, fiduciæ & certitudinis anchoram, adeoque efficax antidotum ad erigendam & ſuſtentandam languidam fidem in luctu & tentationibus habemus. 5. Quòd Filius Dei in vero & ſalutari Euchariſtiæ uſu teſtetur, ſe credentes ſibi ut membra inſerere, impuritatem carnis peccatricis ſuo corpore & ſanguine velut umbraculo coram Dei judicio tegere, eosque geſtare, ſuſtentare & vivificare, ut magis magisque ipſi conjungantur, & beneficia fide accepta firmius retineant. Sic ergo conjunctio noſtra cum Chriſto, quæ fit per Sacramentum Euchariſtiæ, nequaquam opponitur peccatorum remiſſioni, ſed eam potiùs includit.

Exceptiones Bellarmini ad noſtra argumenta.

219. Hæc omnia ſi probè expendantur, facilè apparet, quid roboris inſit Bellarmini reſponſionibus, quas D. Chemnicio opponere voluit. Ex ipſis inſtitutionis verbis hoc modo argumentatur Chemnicius. Ipſe Filius Dei Euchariſtiam nominat N. T. & Jeremias affirmat in N. T. comprehendi hoc pactum: *Propitius ero iniquitati eorum, & peccati eorum non recordabor amplius.* Etquidem in ipſa inſtitutione Chriſtus expreſsis verbis nomi-

nat remiſſionem peccatorum dicens: *Hoc eſt ſanguis meus, qui pro multis effunditur in remiſſionem peccatorum.* Bellarmin. varia quærit effugia. 1. dicit: *Teſtamentum novum variis modis accipi. Primò pro voluntate Teſtatoris, quo modo Euchariſtia non ſit Teſtamentum. Secundò pro hæreditate ſeu bonis à Teſtatore legatis, quo modo Euchariſtia itidem non ſit Teſtamentum. Tertiò pro inſtrumento publico, quod ſimul ſit & ſignum voluntatis Teſtatoris & cauſa inſtrumentalis applicandæ hæreditatis, quo modo Euchariſtia dici poſſit Teſtamentum novum.* Reſp. quo ſenſu Euchariſtia ſit & dicatur N. T. expoſuimus ſuperius. §. 4. Quando Teſtamentum dicitur *voluntas Teſtatoris*, non intelligitur interior ejus cogitatio, ſed expreſſio voluntatis exterior verbis Teſtamenti facta, ſive ut Modeſtinus loquitur, *voluntatis juſta ſententia.* Hoc ſenſu Euchariſtiæ inſtitutio dici poteſt Chriſti Teſtamentum, quia Chriſtus in hujus Sacramenti inſtitutione paulò antè mortem ſuam facta voluntatis ſuæ ſententiam nobis expoſuit. Nec altera ſignificatio Teſtamenti planè aliena eſt ab hoc Sacramento, quia Chriſtus Teſtator diſcipulis ſuis & omnibus verè credentibus velut hæredibus ſuis in hoc Teſtamento legavit precioſiſſima bona, remiſſionem ſcil. peccatorum, gratiam Dei, donationem Spiritus ſancti & vitam æternam. Sed demus, Euchariſtiam tertio tantùm modo Teſtamentum dici, videlicet quia ſimul eſt ſignum voluntatis Teſtatoris, & cauſa inſtrumentalis applicandæ hæreditatis; ex eo certè immotè colligitur, remiſſionem peccatorum non poſſe ab hoc Teſtamento excludi, cùm ad hæreditatem illam pertineat, cujus applicandæ inſtrumentum Euchariſtiam eſſe Bellarminus concedit, unde ſic colligimus. Quod eſt cauſa inſtrumentalis applicandæ hæreditatis à Chriſto nobis acquiſitæ, illud eſt etiam cauſa inſtrumentalis applicandi remiſſionem peccatorum, ratio eſt, quia ad hæreditatem à Chriſto nobis acquiſitam pertinet remiſſio peccatorum. Atqui Sacramentum Euchariſtiæ eſt cauſa inſtrumentalis applicandæ hæreditatis à Chriſto nobis acquiſitæ. Ergo eſt etiam cauſa inſtrumentalis applicandi remiſſionem peccatorum. 2. Sed videamus, quomodo vim hujus argumenti infringere conetur. *Si Euchariſtia dicatur N. T. quia eſt ſignum voluntatis Teſtatoris, tamen nulla eſt difficultas. Quia enim Euchariſtia eſt ſignum & repræſentatio mortis Chriſti, eſt etiam ſignum voluntatis Teſtatoris & omnium bonorum nobis promiſſorum atque adeo etiam remiſſionis peccatorum. Sic ergo in Euchariſtia continetur remiſſio peccatorum, quatenus per eam repræſentatur effuſio ſanguinis Domini, per quam omnia peccata remittuntur, non autem ex eo inferendum, quod bibatur ſanguis in remiſſionem peccatorum.* Reſp. finis inſtitutionis Euchariſtiæ non eſt repræſentatio paſſionis, ſed communicatio corporis & ſanguinis Chriſti, ut ſuo loco pleniùs docuimus. Quia ergo per calicem Euchariſticum non repræſentatur effuſio ſanguinis Chriſti in cruce (aliàs enim calix eſſet effundendus) ſed bibitur ex eo Chriſti ſanguis in remiſſionem peccatorum effuſus, ergo bibitio illa ſanguinis ex calice confirmat & obſignat in credentibus remiſſionem peccatorum. Pertinet huc pulcerrima gradatio Lutheri: *Calix Euchariſticus continet vinum. Vinum exhibet Chriſti ſanguinem. Sanguis Chriſti complectitur N. T. quia eſt novi Teſtamenti ſanguis. Novum Teſtamentum continet remiſſionem peccatorum. Ergo bibitio ex Calice Euchariſtico applicat, obſignat & confirmat credentibus promiſſionem de remiſſione peccatorũ.* Sacramentum illud ipſum, quod ſignat, etiam confert & exhibet. Sacramentum Euchariſtiæ eſt ſignum remiſſionis peccatorum. Ergo eandem confert & exhibet. Utraque propoſitio eſt Bellarmini. Prior quidem lib. 1. de Sacramentis, c. 9. membr. 6. Poſterior v. hoc loco. 3. *Si dicatur Euchariſtia Teſtamentum ut cauſa inſtrumentalis applicandæ hæreditatis, tum reſpondemus* (inquit Bellarm.) *eſſe quidem Euchariſtiam etiam hoc modo Teſtamentum, ſed applicari per eam hæreditatem alio modo quàm per alia Sacramenta.* Reſp. quis v. hoc negat? Promiſſio de remiſſione peccatorum in Sacramento Baptiſmi applicatur, obſignatur & cõfirmatur affuſione aquæ factâ in nomine S. Trinitatis: in Euchariſtia applicatur, manducatione corporis & bibitione ſanguinis Chriſti, interim tamen eſt & manet eadem promiſſio, eadem hæreditas, idem beneficium, licet medium applicationis & obſignationis ſit diverſum. Pergit Bellar. *Per Euchariſtiam applicari Chriſti merita & gratiam Dei quæ eſt hæreditas, non propriè ad peccata remittenda, ſed ad animam nutriendam & præſervandam à peccatis.* Reſp. imò verò in uſu Euchariſtiæ ſtatuendum eſt fieri in credentibus applicationem & obſignationem omnium beneficiorum Chriſti Mediatoris. Quia enim in Euchariſtia accipimus illud Chriſti corpus, quod pro nobis traditum eſt, & ſanguinem illum N. T. qui in remiſſionem peccatorum effuſus eſt, quis neget, credentes ibi percipere theſaurum omnium beneficiorum Chriſti? accipiunt enim illud, *in quo peccata remittuntur, in quo mors aboletur, in quo vita nobis communicatur,* quæ ſunt verba D. Chemnicii. Quomodo ergo probat Bellarminus hæreditatem in Euchariſtia non applicari nobis integram? *In Baptiſmo*, inquit, *applicantur nobis Chriſti merita per modum lavacri ad abluendas maculas, in Sacramento pœnitentiæ applicantur per modum emplaſtri vel pharmaci ad curanda vulnera. In Euchariſtia autem applicantur per modum cibi & potus ad reficiendum & nutriendum & præſervandum à morbis.* R. tàm in Euchariſtia quàm in Baptiſmo credentibus applicantur & obſignantur omnia Chriſti beneficia, cùm fidei confirmatio, augmentum & obſignatio ſit finis generalis omnium Sacramentorum. Relinquimus quidem & tribuimus cuique Sacramento quod cujusquam proprium eſt (inquit Chemnicius) per Baptiſmum in Chriſto renaſcimur, renati verbo & Euchariſtia alimur. Lapſi per pœnitentiam & fidem ad promiſſionem gratiæ revertimur, & ejus fide propter mediatorem Deo rurſus reconciliamur. Et tamen ab hoc etiam uſu Euchariſtiæ, quæ continet fundamentum remiſsionis peccatorum, corpus ſcil. & ſanguinem Chriſti non excludimur, Filius Dei enim in Euchariſtia præſtantiſsimo & certiſsimo pignore, exhibitione ſcil. corporis & ſanguinis ſui teſtatur, ſe ſingulis fide hoc Sacramento utentibus certò communicare, applicare & obſignare remiſsionem peccatorum, reconciliationem cum Deo & reliqua ſua beneficia, quæ traditione ſui corporis & effuſione ſui ſanguinis Eccleſiæ ita acquiſivit, ut verbo & Sacramentis offerrentur & fide acciperentur. 4. Tandem igitur concedit Bellarm. Euchariſtiam etiam applicare hæreditatem, quantum ad remiſsionem peccatorum. *Poſſet etiam dici*, inquit, *Euchariſtiam applicare hæreditatem etiam quantum ad remiſſionem peccatorum* (cur ergo toties

ties id negatum ivit? audi verò limitationem) *ſed tamen ſolùm cum ea eſt neceſſaria* (atqui credentibus quotidiè eſt neceſſaria peccatorum remiſsio, cùm ex inſtitutione Magiſtri ſui quotidiè orent, *Remitte nobis peccata noſtra.* Quando vero Bellar. judicat peccatorum remiſsionem eſſe neceſſariam? *cùm ij* (inquit) *qui non indignè accedunt, habent aliqua peccata mortalia, quorum tamen conſcientiam non habent.* Concedit ergo Bellarmin. etiam mortalium peccatorum remiſsionem per Euchariſtiam applicari, eorum ſcilic. quorum conſcientiam non habent, qui in verâ pœnitentiâ & fide accedunt, idem verò & nos dicimus, qui enim in peccatis contra conſcientiam adhuc hærent, ac ſine pœnitentiâ, ſine fide, ſine propoſito melioris vitæ accedunt, illis tantùm abeſt, ut remiſsionem peccatorum mortalium uſu Euchariſtiæ applicari ſtatuamus, ut judicium potius illos manducare ac bibere ſonorâ voce profiteamur. Ex his de reliquis, quæ contra Chemnicium diſputantur, facilè poteſt fieri judicium.

220. Neo-Photiniani itidem negant fidem noſtram uſu ſacræ cœnæ confirmari, Catech. Racov. p. 217. ** Schmaltz. in refut. theſ. D. Frantz. p. 332. *Non eſt diſſimulandū, quam graviter errent omnes Lutherani dum id quod morti Chriſti tribuere debebant, Ceremoniæ huic externæ* (Cœnæ Domini) *quæ eſt commemoratio iſtius mortis, tribuunt. Mors enim Chriſti eſt, quæ nos omnes & ſingulos certos reddit de divina benignitate &c. hoc ergo dum Cœnæ Dominicæ aſſcribit Frantzius, non procul abeſt ab aliqua idololatriæ ſpecie.* ** quod in Fanaticis illis mirum non eſt, cùm ipſum fidei fundamentum Chriſti ſcilicet meritum & ſatisfactionem negent, cumque Chriſti corpus verè & realiter in cœna præſens eſſe totis viribus inficientur, contra autem ſtatuant, ſacram cœnam non eſſe Sacramentum aliquod, in quo Deus cœleſtia beneficia nobis diſpenſet, ſed noſtrum opus, quo Deo aliquid damus, honorem ſcilic. & obœdientiam noſtram ipſi probantes. Utuntur autem hiſce potiſsimum rationibus, ſi modò rationes ſint dicendæ. 1. *Manducatio & bibitio in mente hominis nihil efficere ac procurare poteſt.* Reſp. confundunt manducatio naturalis cum Sacramentali. Per ſymbola externa in verbo & Sacramentis diſpenſat nobis Deus bona cœleſtia, nec per immediatos afflatus, ſed mediatè per miniſterium verbi & Sacramentorum regenerationem ac renovationem in animis noſtris operari ipſi placuit, quâ de re plura ſuo loco. 2. *Ne minimum quidem vocabulum hac de re in ſacris literis extat.* ℞. imò verò Chriſti inſtitutio disertè teſtatur, exhiberi nobis illud ipſum corpus, quod in mortem pro nobis traditum & ipſum illum ſanguinem qui pro peccatis noſtris in ara crucis eſt effuſus, quo precioſiſsimo pignore fides noſtra de gratia Dei, Chriſti morte parta mirificè confirmatur. Repetâtur hoc loco ea, quæ de fidei confirmatione p uſum ſacræ cœnæ ex Scripturis ſuperiùs fuerunt prolata. 3. *Remiſſio peccatorum non contingit nobis propter recordationem mortis Domini, ſed propter mortem ipſam.* Reſp. turpiſsimè confunduntur & meritum & applicatio meriti. Negant Photiniani ipſum Chriſti meritum, quid mirum, quod de applicatione illius meriti graviſsimè errent?

CAPUT XXI.

De convivis, qui ad hoc cœleſte epulum admittendi ſunt.

221. Egimus hactenus de omnibus cauſis, videlicet de efficiente, materia, forma & fine hujus myſterii, conſequens eſt, ut de objecto ejuſdem, hoc eſt, de convivis, quibus cœleſte illud Epulum à Chriſto inſtitutum, quique ad illud admittendi ſint, in poſterum diſſeramus, ubi dicimus, ſolis Chriſtianis, hoc eſt, illis, qui doctrinam Chriſti amplectuntur, qui Baptiſmi Sacramentum ſuſceperunt & Eccleſiæ Chriſtianæ inſerti ſunt, Euchariſtiam eſſe inſtitutam ac proinde illos ſolos ad eam eſſe admittendos. *Quibus inſtituta ſit ſacra cœna.* 1. Quia Chriſto in prima ſacræ cœnæ inſtitutione & adminiſtratione res fuit cum ſuis diſcipulis, teſte Evangeliorum ternione. *1. Chriſtianis.* Jam verò ut in V. T. duodecim filii Patriarchæ Jacobi repræſentarunt totum populum Iſraëliticum Exod. 28. v. 10. Joſ. 3. v. 12. cap. 4. v. 1. Apoc. 21. v. 12. ita quoque duodecim Apoſtoli in Nov. Teſtam. repræſentarunt totum populum Chriſtianum & omnes Chriſti diſcipulos, ſiquidem ut ex duodecim filiis Jacnbi Patriarchæ, Iſraëlis à Deo appellati, omnes Iſraelitæ per carnalem generationem deſcendunt: Sic per verbum Apoſtolorum tota Eccleſia Chriſtiana ſpirituali genetatinne in Nov. Teſtam. eſt proſeminata. Johan. 17. v. 20. *non pro illis tantùm rogo, ſed etiam pro iis, qui credituri ſunt per verbum eorum in me.* 2. quia Sacramenta ſunt bona Eccleſiæ propria, proinde qui ſunt extra Eccleſiæ pomeria conſtituti, ad eorum uſum non ſunt admittendi 1. Cor. 5. v. 12. *Quid mihi de illis, qui foris ſunt, judicare? nonnè de iis, qui intus ſunt, vos judicatis? nam eos, qui foris ſunt, Deus judicabit.* 3. quia Chriſtus disertè prohibet *ſanctum dare canibus, & margaritas projicere porcis,* Matth. 7. v. 6. jam verò qui ſunt extra cœleſtem Hieroſolymam conſtituti, vocantur canes Apoc. 22. v. 15. quò etiam referri poteſt aliquo modo dictum Chriſti Matth. 15. v. 26. *Non eſt bonum ſumere panem filiorum & projicere canibus.* 4. Quia Epheſi & ſub perſonâ eorum reliqui omnes ex gentilitate ad Chriſtum converſi ante ſuam vocationem dicuntur ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, Epheſ. 2. v. 12. jam verò Chriſtus Euchariſtiam vocat *Novum Teſtamentum* Luc. 22. v. 20. unde ſic colligimus: Qui ſunt alienati à politia Iſraelis, hoc eſt, extra Eccleſiæ pomeria conſtituti, illi etiam ſunt alienati ac peregrini à Teſtamentis promiſsionis. Qui ſunt alieni à Teſtamentis promiſsionis, illi etiam ad Sacramenta Teſtamenti & promiſsionis ſigilla non ſunt admittendi. 5. Quia ad ſacramentale epulum agni paſchalis non fuerunt admiſsi, niſi qui per circumciſionis Sacramentum in conſortium Eccleſiæ Iſraeliticæ prius fuêre recepti. Exod. 12. v. 43. *Hæc eſt religio Phaſe. Omnis alienigena non comedet ex eo.* v. 44. *Omnis autem ſervus emtitius circumcidetur & ſic comedet.* v. 48. *Si quis peregrinorum in veſtram voluerit tranſire coloniam, & facere Phaſe Domini, circumcidetur prius omne maſculinum ejus, & tunc ritè celebrabit, eritq; ſicut indigena terræ. Si quis a. circumciſus non fuerit, non veſcetur ex eo.* Jam verò Sacramentum agni paſchalis fuit typus Euchariſtiæ, ſicut circumciſio Baptiſmi, ut oſtendimus ſuperiùs §. 12. E. ad Euchariſtiam admittendi non ſunt, niſi qui baptizati priùs fuerint. 6. Quemadmodum priùs eſt naſci quàm paſci, in vita naturali; ita quoque per Bapt. ex aqua & Spiritu priùs oportet nos renaſci, antequam Chriſti corpore &

ſanguine ad vitam æternam alamur Johan.6.v.54. Quò pertinet praxis veteris Eccleſiæ, in qua Catechumeni à Baptiſmo demùm ad menſam Dominicam ſunt adducti, ut monuimus ſtatim in principio hujus Tractatus. Quotquot igitur ſunt extra Eccleſiam, hoc eſt pagani, Turcæ & Judæi ad Euchariſtiam admittendi non ſunt, priuſquam Chriſto dent nomen & in Chriſtum baptizentur.

1. Qui ſe probare poſſunt.

222. Neque verò promiſcuè omnes Chriſtiani ad ſacram cœnam admittendi ſunt, ſed juxta regulam Paulinam illi ſolùm, *qui ſeſe probant*, 1. Cor. 11.v.28. hoc eſt, *qui ſeipſos dijudicant* v.31. corpus Domini à reliquis vulgaribus cibis *diſtinguunt* v. 29. *& mortem Domini annunciant* v. 26. Excluduntur igitur omnes illi, qui ſe probare vel nolunt vel non poſſunt, utpote. 1. imbuti hæreſi, hoc eſt,

Excluduntur igitur 1. Hæretici.

qui in errore contra fundamentum neglectis admonitionum gradibus pertinaciter & præfractè perſeverant, illi enim cùm per hæreſin à conſortio veræ Eccleſiæ ſe ipſos ſegregent, ideò etiam ad Sacramenta, quæ ſunt bona Eccleſiæ propria, neutiquam admittendi erunt, quò in ſpecie pertinent illi, qui veram & ſubſtantialem corporis & ſanguinis Chriſti præſentiam in ſacrâ cœnâ pertinaciter negant. Matth.7.v.6. *Nolite ſanctum dare canibus*, jam v. hæretici vocantur canes Phil.3. v.2. 1.Cor. 11.v.29. *Qui indignè manducat & bibit, judicium ſibiipſi manducat & bibit, eò quod non diſcernit corpus Domini*, hoc eſt, non credit corpus Chriſti in hoc Sacramento verè adeſſe, & mediante benedicto pane diſtribui. Tit.3.v.10. *Hæreticum hominem poſt unam atq; alteram admonitionem devita.* 2.Joh.v.10. *Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec ave ei dixeritis*, v. 11. *Qui enim dicit illi ave, communicat operibus ejus malignis.* Diſtinguendum tamen inter errores fundamentum fidei & ſalutis evertentes, atque inter diſſenſiones circa quæſtiones quaſdam non concernentes ipſum fidei fundamentum, per quas unitas in Chriſto minimè evertitur. Diſtinguendum etiam inter eos, qui ex ignorantiâ vel infirmitate errores quoſdam amplectuntur, & inter eos, qui neglectis omnibus informationibus & admonitionibus in erroribus perſeverant. Qui retento fidei fundamento erroneas opiniones quidem fovent, interim tamen paratos ſe profitentur informationem ſuſcipere, & meliora docenti credere, illi ſpiritu lenitatis & manſuetudinis ferendi, informandi & inſtaurandi ſunt. Gal. 6.v.1. Neque ex conſortio Eccleſiæ vel ab uſu Euchariſtiæ moroſè ſtatim arcendi. Hac de re in conſtitut. Eccleſ. Electorali articul. generali 8. pag.314. ſic ſtatuitur: Die im Glauben vom H. Abendmahl irrig worden/ ſollen die Pfarrer mit dem Geiſt der Sanfftmut aus Gottes Wort gründlich berichten/ vnnd die gradus admonitionum mit denſelben/ wie auch andern halten/ wenn ſie aus Gottes Wort nothdürfftiglich vnterwieſen worden.

2. Peccatores notorij.

223. 2. Notorii peccatores, qui obſtinatè in publicis delictis & ſceleribus contra conſcientiam perſeverant, neque ullam veræ pœnitentiæ ſignificationem edunt. Tales ad ſacram cœnam admittendi non ſunt, tum propter dignitatem hujus Sacramenti. Matth.7.v.6. *Nolite ſanctum dare canibus, neq; margaritas projicere porcis.* Jam verò impœnitentes & in luto peccatorum pertinaciter hærentes dicuntur canes & porci. Prov. 26. v. 11. 2.Pet.2. v.20.22. tum propter præſentiſſimum periculum, quod ex indigna manducatione ad ipſos redundat. 1.Cor.11.v.27. *Qui manducat & bibit indignè, reus eſt corporis & ſanguinis Domini* v.29. *ac judicium ſibiipſi manducat & bibit.* Tum denique propter communicationem peccati alieni, cujus ſeſe participem reddit miniſter Eccleſiæ notorios & impœnitentes peccatores ad hoc cœleſte convivium admittendo. 1.Tim.5. v.22. *Ne communices peccatis alienis.* Conſtit. Eccleſ. Electoral. art.gener.7.p.311. Das Sacrament vnehren nicht allein die es vnwürdig empfahen/ ſondern auch/ die es mit Vnfleis vnwürdig geben. Unde graviter pronunciat Chryſoſt.homil.83. in Matth. *malle ſe ſanguinem & vitam ſuam profundere, quam cum vulnere conſcientiæ indignos ad ſacram cœnam admittere.* Immundi ab uſu agni paſchalis arcebantur. Num.9. v.6. quantò magis illi, qui in immunditie peccatorum graviorum ſine verâ pœnitentiâ pertinaciter hærent, à communione ſacræ cœnæ arcendi fuerint? *Si is, qui frater nominatur inter vos, eſt fornicator, aut avarus, aut idololatra, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cũ tali non cibum ſumite*, pcipit Apoſtolus 1. Cor. 5. v. 11. Quantò minùs tales ad cœleſte hoc epulum cum reliquis admittendi erunt? Huc in ſpecie pertinent illi, qui cum proximo, quem offenderunt, nondum reconciliati ſunt, ſed ferventes iræ atque odii flammas in corde circumgeſtant, quibus inculcandum illud Chriſti. Matth.5.v.23. *Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quòd frater tuus habet aliquid adverſum te* v.24. *Relinque ibi munus tuum ante altare & vade, priùs reconciliare fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum.* Diſtinguendum tamen inter peccata notoria & occulta, quæ ſoli Miniſtro Eccleſiæ vel paucis quibuſdam nota ſunt. Itemque inter peccatores, impœnitentes & inter eos, qui aliquam veræ pœnitentiæ ſignificationem edunt. Certè Chriſtus Judam unà cum reliquis ad uſum Euchariſtiæ admiſit, ut colligitur ex Luc.22. v. 20. Quanquam enim Judas jam tum in corde conſtitutum habebat Chriſtum prodere, quin imò mercedem iniquitatis jam tum acceperat, interim tamen graviſſimum illud peccatum ſoli Chriſto, nequaquam verò ulli ex Apoſtolis eo tempore notum erat, quærunt enim invicem Luc. 22. verſ. 23. *Quisnam ſit proditor ille futurus*, ideo Chriſtus prægreſſâ gravi & ſeriâ præmonitione, ut à peccato illo deſiſtat. Judam unà cum reliquis ad ſacram coenam admittit. Exemplo igitur Chriſti miniſter Eccleſiæ illos, quorum peccata adhuc occulta ſunt, ab uſu ſacræ coenæ non excludat, ſed graviter & ſeriò de exitiali manducatione indignorum ipſos præmoneat & ad veram poenitentiam hortetur. Illos etiam, qui lapſu aliquo præoccupati ſunt, interim tamen peccata ſua agnoſcunt, ſeriò deplorant & emendationem pollicentur, quin etiam peccata ſua notoria & graviora in facie Eccleſiæ deprecantur, illos, inquam, Miniſter Eccleſiæ nequaquam ab uſu Cœnæ arceat, ſed promto animo recipiat, & cum Eccleſiâ priùs reconciliatos ad ſacram coenam admittat. Notorios verò & impoenitentes peccatores quâ moderatione tractare debeat, exponit Conſtit.Eccl.Elector. artic. generali 7.p.312. hiſce verbis. Die in ihren Sünden vnbußfertig verharren/ vnd ſich nicht beſſern wollen/ ſollen zur Communion nicht zugelaſſen werden/ doch mit ihnen nicht geeilet/ ſondern die gradus admonitionum vorgenommen/ vnd alſo niemand allein auff eigẽ Erkenntniß der Pfarrherr võ H. Abendmahl abgehalten

halten

halten werden. Et poſtea artic. gen. cr. 10. pag. 320. Es ſoll niemand vom heiligen Abendmal abgehalten / viel weniger offentlich in Bann gethan werden / er ſey denn impoenitens, das iſt / er erzeige ſich denn alſo / daß er alle Vermanung verachte / vnd gäntzlich keine Beſſerung zu hoffen ſey. Welches doch weder auff die erſte oder andere Vermahnung geſchehen ſoll / ſondern wenn gegen jhme vermöge der Lehr Chriſti / die gradus admonitionum, das iſt / die ordentliche Vermahnungẽ / nacheinander gehalten vnd keine Beſſerung erfolget / für die Kirchen / das iſt / für die Verordneten des Conſiſtorii geſtellet / vnd alſo zum letzten mal ernſtlich zur Beſſerung vermahnet werden / vnd da er ſich noch vnbußfertig erweiſen / vnd die Obrigkeit gebührende Straffe nicht gegen jhme vorgenommen / dadurch zur Erkenntnüß ſeiner Mißhandelung gebracht werden möchte / als denn erſt auff Erkenntnuß des Synodi vnd zuvor nicht / ſolcher Ernſt gegen jhm vorgenommen werden ſoll. p. 321. Da ſich ein vnverſehener Caſus zutrüge / daß ein Pfarrherr Bedenckniß hette / deßwegen jemands aus ſeinen Pfarrkindern zum H. Abendmal zuzulaſſen / ſoll er / da es Verzug zu leiden mag / ſolches alsbald an ſeinen ördentlichen Viſitatorn gelangen laſſen / vnd ſeines Beſcheides erwarten / damit kein Pfarrherr etwas in ſolchen Sachen vnbedechtig oder vnördentlich auß ſeinem eigenen Kopff vornehme oder handele / etc. Monendum etiam hoc loco eos, qui controverſias habent coram Magiſtratu non eſſe ab uſu coenæ temerè arcendos, ſi controverſias Magiſtratui & juri permittant, nec exerceant odium erga perſonas, ſed jus ſuum poſtulent, & urgeant juſtis modis, quia jus civile eſt ordinatio divina.

3. Excommunicati. 224. 3. Excommunicati ante publicam cum Eccleſia reconciliationem, quia tàm minor quàm major excommunicatio ſuſpenſionem ab uſu Sacramentorum complectitur. Matth. 18. verſ. 17. *Si quis Eccleſiam non audierit, ſit tibi velut ethnicus & publicanus.* Interim tamen ſi excommunicati morbo lethali oppreſsi communionem à Miniſtro Eccleſiæ petant, ad eam omninò admittendi ſunt, ubi priùs teſtati fuerint, ſe ex animo dolere de admiſsis peccatis, & polliciti fuerint reconciliationem cum Eccleſia poſt impetratam à Deo ſanitatem. Conſtat enim ex hiſtoriâ veteris Eccleſiæ, quòd ante expleta pœnitentiæ tempora moribundis abſolutionem & ſacræ cœnæ communionem impertiverint. Sic in Concilio Niceno Can. 13. ſtatuitur, *nemini pœnitentium in mortis articulo ſacram communionem denegandam eſſe.* Idem oſtendit Hiſtoria Serapionis, quam Euſebius lib. 6. Hiſt. Eccleſ. c. 43. ex Epiſtola Dionyſii Alexandr. Epiſcopi commemorat. *Serapion quidem erat fidelis ſenex qui diu quidem inculpatè vixerat, in perſecutione verò ceciderat. Hic ſæpè numero recipi petierat, verùm nemo illi attenderat, ſacrificaverat enim. In morbo autem conſtitutus totum triduum mutus & ſenſuum facultate deſtitutus manſit. Poſt ubi quarto die nonnihil convaluiſſet, nepotem ex filia ad ſe vocato dixit. Quousq; ò fili, detinetis me? obſecro properate & velociter abſolvite, voca ad me aliquem ex Presbyteris, quibus dictis iterum obmutuit. Currit puer ad Presbyterum, erat autem nox, Presbyter ægrotabat, adeoque ire cum puero non poterat. Quoniam verò mandaveram morituros, ſi petant & maximè ſi etiam ante ſuppliciter petierant admitti debere, ut ſpe bona fulti migrent, parum Euchariſtiæ puero dedit, juſſitque eum id infunderet, & in os ſenis inſtillaret. Puer redit adferens Euchariſtiam. Cum autem è vicino eſſet antequam ingrederetur rurſus Serapion. Veni, inquit, fili? Presbyter quidem venire non poteſt, tu v. confeſtim facito, quod ille præcepit, meq; dimitte. Infudit puer ac ſimul ore ſenis inſtillavit. Quis cum parum guſtaſſet, mox ſpiritum reddidit. An non perſpicuè hic ſenex tantiſper detentus fuit, donec abſolveretur & à peccato liberatus coram multis quæ fecerat, confiteri poſſet.*

4. Obſeſsi, furioſi, dementes. 225. 4. Obſeſsi, furioſi, & rationis uſu deſtituti, illi n. nec ſeipſos probare, nec corpus Domini diſcernere poſſunt, quod tamen ab omnibus hujus cœleſtis convivii hoſpitibus, tàm graviter & ſeriò Apoſtolus requirit. 1. Cor. 11. v. 28. & 29. Si qui tamen lucida amentiæ vel furoris habent intervalla, illos ab uſu Sacræ Cœnæ excludi fas non erit, ſi debitam ſui probationem indiciis minimè dubiis reddiderint manifeſtam. 5. Perſonę infames, hoc eſt, illi qui talibus artibus dant operam, quibus ſine peccato mortali incumbere nequeunt, quales ſunt Magi, Necromantici, Lenones, manifeſti uſurarii, gladiatores, qui ad mortem uſq; invicem depugnant, & ſimiles, illi ad ſacram communionem admittendi non ſunt, priusquam damnabilium iſtorum artificiorum omiſsione veram & ſeriam ſuam poenitentiam demonſtrent. Neque tamen carnifices, lictores & facinoroſi ſupplicio adjudicati, licet pro infamibus perſonis paſsim cenſeantur, ab uſu ſacræ Coenæ excludendi ſunt. Officium enim lictorum & carnificum in ſe ac per ſe nec illicitum eſt, nec infame, ſed juſtitiæ miniſterium Magiſtratui politico debitum & publicæ tranquillitati ſerviens. Facinoroſi ſupplicio adjudicati, ſi verè & ſeriò de admiſsis peccatis doleant, verâ fide Chriſti beneficia apprehendant & meritas peccatorum poenas patienter ſuſtineant, tàm non poſſunt ab uſu Coenæ excludi, quàm poenitens latro in cruce ex Paradiſo non eſt à Chriſto excluſus. Luc. 23. v. 43.

5. Perſonæ infames.

Q. 1. An muti ad Euchariſtiam admittendi ſint. 226. Quæritur hoc loco 1. *Quid ſtatuendum ſit de mutis, an illi ad Euchariſtiam admittendi ſint, nec ne?* Reſp. Si non poteſt ex geſtibus externis ſciri, num debitam ſui probationem afferant, arcendi ſunt. Si v. indiciis & geſtibus externis poenitentiam, fidem ac devotionem ſuam teſtentur, admittendi. Lutherus in ſerm. de N. T. circa finem tom. 1. Jen. Germ. f. 318. & tom. 7. Witteberg. p. 38. Es haben etzliche gefraget / ob man den Stummen auch ſoll das Sacrament reichen. Etzliche meynen ſie freundlich zubetriegen / vnd achten / man ſoll jhnen vngeſegnete Hoſtien geben / der Schimpff iſt nicht gut / wird Gott auch nicht gefallen / der ſie ſo wol zu Chriſten gemacht hat als vns / vnd jhnen eben das gebühret / das vns. Darumb ſo ſie vernünfftig ſind / vnd man aus gewiſſen Zeichen mercken kan / daß ſie es aus rechter Chriſtlicher Andacht begehren / wie ich offt geſehen habe / ſoll man den H. Geiſt ſein Werck laſſen / vnd jhm nicht verſagen was er fordert / es mag ſeyn / dz ſie inwendig höhern Verſtand vnd Glauben habẽ denn wir / welchem niemand ſoll frevel widerſtreben. Chriſtus lies die Kinder zu jhm kommen / wolte nicht leiden / daß jhnen jemand wehret / ſo hat er auch ſeine Wolthat weder Stummen / noch Blindẽ / noch Lahmen verſaget / warumb ſolte denn ſein Sacrament nicht auch denen werden / die ſein hertzlich vnd Chriſtlich begehren. D. Eber. Paſtor Eccleſ. Witteberg. in lit. ad quendam miniſtr. Eccleſ. datis 12. Junii An. 61. ſic ſcribit. *Reverende Domine Paſtor, ego quoq; ſum in ea ſententia tecum, ut putem ſacroſanctam Cœnam Domini cum ſumma reverentia & judicio*

tractan-

tractandam & non facilè admittendos eſſe, qui vel per ætatem vel alium defectum prorſus non intelligunt verum uſum Sacramenti, cum Paulus disertè præcipiat, probet ſeipſum homo &c. Sed quia ſcribis hunc mutum & ſurdum, de quo conſulimus, longo tempore aſſiduum fuiſſe ſpectatorem Ceremoniarum & talia ſigna edere, ex quibus conjectura capi poteſt, eum aliquid tamen ratiocinari de re, quæ ibi exhibetur & de fine cur ſumatur, Ego ſane ita cupide expetentem uſum Cœnæ, neſcio an queam arcere a ſacra Synaxi, ſi mihi talis caſus in hac Eccleſia objiceretur. Experimur in ejuſmodi imbecillibus ut in pueris & aliis interdum lucem & operationem Spiritus ſancti mirabiliter efficacis, alias ando per picturas non aliter, quàm per vivam vocem auribus hauſtam. Vellem tamen ſi adhibitis picturis poſſet ejus captus & intellectus de præcipuis partibus Catecheſeos explorari, ut ad ſequentem modum examinaretur. 1. An agnoſcat ſe peccatorem eſſe. 2. Quis pro peccatis ſatisfecerit. 3. Quem Deum invocet. 4. Quot ſint perſonæ divinitatis. 5. An credat ſe baptizatum. 6. An expetat abſolvi à peccatis per miniſterium. 7. An corde & mente invocet Deum. 8. An ſerio expetat Euchariſtiam. 9. An velit piè vivere & peccata vitare. Et ſi quid tale monſtratione picturarum & geſtibus confeſſionis [illegible] ederet, atq; ſic conſpicerentur ſigna mentis non [illegible] ſus aliena à doctrina fundamenti, vellem eũ in no[illegible] Domini ad Cœnam Domini admittere. Et audivi [illegible] exẽpla, ubi talet muti & ſurdi ab aliis quoq; ad[illegible] ad communionem. Chriſtus certè ad ſe adr[illegible] ſanavit ſurdum & mutum. Marc. 7. *Et antiq[illegible] Auguſtinus refert, etiam infantes voluit fie[illegible] ſtiepes corporis & ſanguinis Chriſti. Puto igit[illegible] in tali caſu adhibita prudentia & reverentia [illegible] a poſſe muto & ſurdo concedi uſũ ſacratiſſima Cœn[illegible] Domini.* Hæc D. Eberus. Johan. Gallus, Profeſſor Erphordienſis in Methodo doctrinæ de Cœnâ editâ Erphord. ann. 78. q. 6. ſic ſcribit. *Mutis omnino porrigendum eſt Sacramentum, ſi tamen ex evidentibus ſignis animadvertitur, quod ſe peccatores, Chriſtum vero ſuum ſalvatorem agnoſcant, & toto corde hoc Sacramentum appetant, ſicut ego hic Erfordiæ aliquoties cuidam muto, eiq; ſimul ſurdo Cœnam exhibui, qui eam deſiderans oculis ſurſum ad cœlum ſublatis, manibusq; complicatis alte ſuſpirabat & deinde menſam cum Chriſto aſtante & diſcipulis aſſidentibus panem & calicem diſtribuente in ſcamnum ſive parietem pingebat, ac poſtea acceptâ abſolutione devotiſſime ad altare corpus & ſanguinem redemtoris ſumturus accedebat,* Hæc ille. Cùm in aula Principis laudatiſſimi Johannis Caſimiri Saxoniæ Ducis An. 613. ſacris confeſſionibus audiendis vacante aulici concionatoris munere prælicerer, accedebat inter reliquos quidam mutus & ſurdus ex Principis famulitio, qui non ſolùm mirabilibus geſtibus peccatorum ſuorum agnitionem & fidem in Chriſtum teſtabatur, ſed etiam confeſſionem peccatorum manu ſuâ ſcriptam exhibebat, quem unà cum reliquis ad uſum ſacræ Cœnæ admittere non verebar.

227. 2. Quæritur, *quid cum abſtemiis agendum?* ℞. Pontificii propter abſtemios unius tantùm ſpeciei uſum introducere ſatagunt, ut ex Bellarmino, Becano, & aliis apparet, ſed cùm rariſſimi ſint tales abſtemii, qui ita abhorrent à vino, ut non poſſint guttulas aliquot exhaurire, ideò præpoſterum, iniquum & temerarium eſt propter unum itemque alterum, qui fortè non utitur vino, totam Eccleſiam uſu ſacri calicis privare, ut monuimus ſuperius §. 67. memb. 3. Si qui planè averſantur vinum, ut nec guttulas aliquot ſine præſentiſſimo vomitionis periculo aſſumere poſſint, illis quidam ſuadent panem ſolummodò conſecratum exhibere, ſed cùm calix ſit pars eſſentialis Euchariſtiæ, ideò præſtat tales ab uſu cœnæ abſtinere, quàm contrarium aliquid divinæ inſtitutioni ſuſcipere. Docendi ſunt tales abſtemii, quorum tamen pauciſſimi inveniuntur, non privationem ſed contemtum Sacramenti damnare; monendi, ut crebrù & devotè adminiſtrationi ſacræ cœnæ interſint, atque una cum reliquis ad ſacram cœnam accedentibus ſpiritualem corporis & ſanguinis Chriſti communicationem ſeriis precibus & gemitibus expetant. Johan. Gallus in libro proximè citato q. 2. *Abſtemii, quorum natura ita fugit & reformidat uſum vini, ut ne primis quidem labris illud guſtare poſſint, omnino a menſa Domini ſunt removendi & de ſpirituali manducatione bene erudiendi, de qua Auguſtinus inquit: Crede & manducaſti. Quanquam enim abſtemii non poſſunt uti Sacramento propter naturalem ἀδυναμίαν, tamen vim Sacramenti fide percipiunt, qua ſtatuunt, iram Dei placatam eſſe paſſione & morte filii corpus ſuum offerentis pro nobis, & ſanguinem ſuum fundentis in remiſſionem peccatorum.* Schopperus in diſput. de cœna theſ. 74. *Quidam ſtatuunt, abſtemios ſub una ſpecie communicare poſſe, cui ſententia & meus libellus de cœna ante hoc tempus editus aſtipulatur, ſed inſtitutioni Chriſti minus derogare videtur, ſi abſtemius ne guttulam quidem vini (meri) ferre poſſit, qua ſumta in ſacra cœna ſufficeret, ut pauxillo vino conſecrato admiſceatur aqua ac id exhauriatur, juxta Agend. Norinberg.* ** Chamier. tõ. 4. Panſtrat. lib. 8. c. 11. n. 9. *Sciunt ipſi Papiſtæ à nobis tolerari uſum unius ſpeciei in iis, qui penitus vini guſtum ferre non poſſunt.*

Q. 2. *Quid cum abſtemiis agendum.*

228. Quæritur. 3. *an etiam mortuis Euchariſtia inſtituta.* ℞. ex Concilio Carthagin. III. can. 9. itemque VI. Synodo Univerſali in Trullo can. 84. colligitur, Euchariſtiam mortuorum ori olim impoſitam fuiſſe. Greg. lib. 2. Dial. c. 24. refert. Benedictũ Euchariſtiam peccatori cujuſdam Monachi demortui impoſuiſſe. quod in Conc. Altiſiodor. can. 12. prohibitum. In libello Amphilochii refertur de Baſilio, quod aſſervatam habuerit hoſtiam, quam etiam ſecum contumulari decreverat. Pontificii Miſſas celebrant pro defunctis. Sed his & ſimilib. Euchariſtiæ abuſibus opponimus inſtitutionem Chriſti. Chriſtus in verbis inſtitutionis juſſit mediante benedicto pane corpus ſuum manducare, mediante benedicto vino ſanguinem ſuum bibere, & mortem ſuam annunciare Luc. 22. v. 20. 1. Cor. 11. v. 25. Jam vero mortui nec manducationem nec bibitionem, nec mortis Dominicæ annunciationem præſtare poſſunt, Pſal. 115. v. 17. Nec ſacrificium quoddam pro mortuis, ſed Sacramentum pro vivis à Chriſto in Euchariſtia inſtitutum eſſe, alibi oſtenditur.

Q. 3. *An etiam mortuis Euchariſtia inſtituta.*

229. Quæritur 4. *An infantibus Euchariſtia exhibenda?* Reſp. Conſtat ex Dionyſio, Cypriano, Auguſtino atque aliis Patribus, Euchariſtiam etiam infantibus fuiſſe olim exhibitam propter locum Joh. 6. v. 53. *Niſi manducaveritis carnem filii hominis & biberitis ſanguinem ejus, non habebitis vitam in vobis.* ** Aug. Epiſt. 93. & 106. It lib. 5. hypognoſt. Maldonatus in comm. Joh. 6. v. 53. v. 111. & 116. teſtatur, *hunc errorem ſexcentos circiter annos viguiſſe in Eccleſia.* Muſcovitæ etiam pueros ad coenam admittunt, ut conſtat ex opere

Q. 4. *An infantibus Euchariſtia danda*

de

de variis rerum Muſcovitic. autoribus pag. 29.** Innocentius Papa in ſua ſumma cap. 9. *Quia Euchariſtia augmentum dat gratiæ, ideò dixerunt quidam, quod parvulis danda eſſet Euchariſtia in forma liquida ſanguinis Dominici, vel in forma panis comminuta & contrita in aqua, quia ſi aliquid eis ſubtraheretur, de gratia aliquid diminueretur & ita minùs haberent in cœlo præmium, unde peccare dicunt, qui eis Euchariſtiam ſubtrahunt. Alij dixerunt, quod non eſſet parvulis danda Euchariſtia propter periculum ejectionis, & quia nihil eis valeret, niſi deglutirent, ſed ad hoc dixerant quidam magni viri, quod non exigitur in Euchariſtia ſumtione, niſi quod guſtus invitetur & ſapor ſentiatur, ſicut fit, cum dicitur baptizando accipito ſalem ſapientiæ. Conſtat enim quod non deglutiat ſal, & tamen ex ſolo guſtu ſalis habet effectum exorciſmus in parvulo, unde piũ eſſet dare Euchariſtiam omni parvulo cum tali cautela, quod ſi poſt guſtum parvulus ejiceret, colligeretur illa rejectio & igne combureretur, ſicut dicitur in Exodo, ſi quid reſiduum fuerit, igne comburetur.* Hæc Inoocentius, ſed praxis Eccleſiæ Pontificiæ id hodiè non obſervat. Sic enim ſcribit Maldonatus in c. 6. Johan. *Miſſam ego faciam Auguſtini & Innocentij primi ſententiam, Euchariſtiam etiam infantibus neceſſariam, quæ circiter ſexcentos annos viguit in Eccleſia multorum ſeculorum uſu tanquam non neceſſariam, ſed ne decentem quidem omiſſam.* Et Bellarm. libr. 1. de Baptiſmo cap. 9. reſp. ad nunum argumentum Anabaptiſtarum. *Euchariſtia inſtituta eſt, ut vitam ſpiritualem in Baptiſmo acquiſitam conſervet ac nutriat, quod facit in rebus corporalibus cibus corporalis, qui vitam animalem conſervat. Sicut igitur ſine cibo poteſt aliquandiu vivi, nimirum donec naturalis calor non cœperit humorem vitalem conſumere: ſic quoq; ſine Euchariſtia poteſt conſervari vita ſpiritualis, donec concupiſcentiæ calor non cœperit humorem gratiæ & virtutum depaſci, quod certè non accidit in infantiâ, ſed in adulta demùm ætate. Quare ipſe etiam Dominus, ut indicaret Euchariſtiam non eſſe pro infantibus inſtitutam, noluit eam in lacte inſtituere, quod eſt unicum infantium alimentum, ſed in pane & vino, quæ ad ſolos adultos propriè pertinent.* (Sed hæ rationes plus ſobtilitatis, quàm veritatis habent, inverti enim poſſunt, cùm concupiſcentiæ calor etiam in puerulis ſe exerat, cùm vita animalis ſine cibo diu conſervari nequeat, cùm infantes paululùm ætate progreſſi etiam ante uſum rationis & pane & vino utantur.) Idem lib. 4. de Euchar. cap. 23. propoſ. 3. *Parvulis Euchariſtia gratiam conferret, & tamen, quia non indigent eâ neceſſariò, nec ſine irreverentia eis dari poſſet, non eis datur, neque a Catholicis, neq; ab hæreticis.* Oblitus autem eſt Bellarminus Huſſitarum, quos hæreticis annumerat, qui non ſolùm adminiſtratione Cœnæ ſub utraque, ſed etiam communione parvulorum à Pontificiis diſſident, neque enim pueris tantùm, ſed etiam ſex ſeptimanarum infantibus præbent Euchariſtiam diebus purgationis puerperæ abſolutis. Opinionem illam, quòd parvulis exhibenda ſit Euchariſtia, *molliter accipiendam eſſe* dicunt Patres Tridentini ſeſſ. 21. c. 4. Quod etiam facit Coſteros p. 3. Apol. pag. 286. Quia verò & Bellarm. lib. 1. de Euchariſt. cap. 6. & alii Scriptores Pontificii ſtatuunt. Chriſtum Joh. 6. de Sacramentali manducatione loqui, ideò maturè diſpiciant, quid Auguſtino locum illum vehementer urgenti reſpondere velint. Wolfgangus Muſculus etſi non vult eſſe ἐξάρχος hujus moris, admittendi ſcilic. infantes in communione Cœnæ, tamen eandem non improbat in Loc. comm. p. 371. Sed enim cùm parvuli uſu rationis deſtituti ſeipſos probare, & corpus Domini diſcernere per ætatem nequeant, quod tamen ab omnibus hujus cœleſtis convivii hoſpitibus Apoſtolus requirit. 1. Cor. 11. v. 26. 28. 29. Ideò ab uſu ſacræ cœnæ meritò arcentur. Dictum Joh. 6. v. 53. non de Sacramentali ſed ſpirituali corporis & ſanguinis Chriſti, manducatione & bibitione tractat, quæ omnibus ad ſalutem neceſſaria eſt, & cujus in Baptiſmo infantes participes facti ſunt. Sacramentalis verò manducatio ac bibitio non eſt abſolutè ad ſalutem neceſſaria, ut oſtendit exemplum latronis Luc. 23. v. 43. Atque hæc dicta ſint de perſonis ab uſu ſacræ cœnæ arcendis, quarum præcipuas Canoniſtæ hoc verſiculo complectuntur.

Ebrius, infamis, erroneus, atq; furentes
Cum pueris Domini non debent ſumere corpus.

230. Quæritur 5. *An Chriſtus ipſe Euchariſtia cum diſcipulis uſus fuerit?* Reſp. Aug. l. 2. de doctr. Chriſt. c. 9. & Chryſoſt. hom. 83. in Mat. ideò colligunt ex verbis Chriſti Luc. 22. v. 18. *Non bibam ampliùs de germine vitis, donec regnum Dei veniat.* ** Thom. p. 3. q. 81. art. 1. Suar. tom. 3. diſp. 75. ſect. 2. Ludovicus à Ponte in cap. 5. Cant. p. 305. itidem affirmant. *Qui manducavit agnum typicum Legis veteris, multo magis debuit manducare agnum myſticum novæ Legis, ut Legem impleret veterem & novam ſuo exemplo inchoaret, unde multo magis de hoc quàm de illo dixit. Deſiderio deſideravi hoc paſcha manducare vobiſcum,* ut Hieron. in c. 26. Mat. Tertull. lib. 4. cont. Marc. c. 40. & Euſeb. Emiſſ. à Thoma citatus teſtantur. Præterea accepiſſe poculum ſatis inſinuat cùm ait, Non bibam de hoc genimine vitis ut Aug. lib. 5. de conſ. Evang. c. 1. & alii deducunt. *Qui a. accepit poculum, utique & panem,* ut Euthym. ac Theoph. in Mat. 26. inferunt. *Quod,* inquit Chryſoſt. hom. 83. in Mat. *oportebat facere, ne Apoſtoli auditis illis verbis, Accipite, comedite, perturbarentur dicentes quomodo carnem comedimus & ſanguinem bibimus?*** Sed Hieron. in c. 26. Mat. de alio calice, quàm de Euchariſtico ea iotelligenda eſſe admonet, quæ ante verba inſtitutionis apud Lucam habentur, Chriſtus enim antequam ſacram cœnam inſtitueret, ex vetere ritu Judæorum calicem prophanum ſuis porrigebat, ac ut inter ſe illum dividerent, jubebat. Solent enim Judæi, ut & hodiè, maximè in majoribus ſolennitatibus, id obſervare, ut paterfamilias aut alius, qui ad menſam conſedit dignior, panem in manibus ſumtum ac deinde per partes fractum diſtribuat convivis, quo ritu deinde circumferunt & poculum in concordiæ ſymbolum. Hanc interpretationem amplectitur etiam Bellarminus libr. 1. de Euchariſt. cap. 11. ubi dicit, *Verba illa, non bibam ampliùs de germine vitis &c. non pertinere ad calicem Euchariſticum, ſed ad calicem qui datus fuit poſt agni paſchalis manducationem.* Jaoſenius verò in Harm. Evang. c. 131. ſecutus Auguſtinum & Euthymium, exiſtimat idem eſſe poculum, cujus ante panem factum & poſt eum Lucas meminit, quâ de re in Harmooiâ Evangelicâ uberiùs diſputabitur. Incertum igitur eſt, nec ex verbis Evangeliſtarum evidenter colligi poteſt, quod Chriſtus unâ cum diſcipulis ſuis Euchariſtiâ fuerit uſus. ** Bergius in diſp. de Cœna q. 2. *& Chriſtum & Apoſtolos ex calice Euchariſtico bibiſſe.* Idem aſſerunt

Q. 5. An Chriſtus ipſe Euchariſtia cum diſcipulis fuerit uſus?

Paræus,

termini quæſtionis priùs explicandi ſunt, antequam ejusdem fundamenta proferantur. 1. Indignorum nomine intelligimus eos, qui non probant ſeipſos, hoc eſt, qui non agnoſcunt ſua peccata, nec ſeriò de illis dolent, ut hac ratione ſeipſos judicent, qui non credunt verum Chriſti corpus & ſanguinem in ſacra cœna manducandum ac bibendum nobis dari, ad confirmandam & obſignandam promiſſionem Evangelii de gratuita remiſſione peccatorum; qui non habent ſerium propoſitum vitam emendandi & juxta normam legis inſtituendi; qui non reconciliantur proximo ante uſum ſacræ Cœnæ &c. atque ut verbo dicam, qui non diſcernunt corpus Domini à vulgaribus cibis, ſed accedunt ſine pœnitentia & fide, ut in ſequenti capite latiùs expoſitum dabitur. ** Indignos eo modo deſcribunt Beza reſp. 1. ad Coll. Momp. p. 61. Piſcat. in 1. Cor. 11. in Apolog. contra Rödern p. 565. Bucan. in Loc. p. 252. Beumlerus im Gegenbericht f. 296. 297. Caſſel. in antiq. fid. Cattorum p. 34. 35. Embdenſes im bericht p. 157. ubi triplicem faciunt indignitatem. 1. *Natura, quæ tamen pœnitentes & fideles non arcet à gratia Dei & communicatione corporis & ſanguinis Chriſti.* 2. *incredulitatis, per quam Chriſtus cum ſuo merito repudiatur, ideo etiam participatio corporis & ſanguinis Chriſti cum ea non poteſt conſiſtere.* 3. *vocationis, quæ eſt in infirmis, qui fidem ſuam per pœnitentiam & dilectionem non tā efficaciter demonſtrant, quàm fieri oportebat, nec myſterium cœnæ & debitum ſuæ vocationis ſatis dignè expendunt.* Hanc poſtremam indignitatē dicūt ab Apoſtolo in Corinth. argui. ** Martin. itidem Bucer. poſt concordiā An. 36. Wittebergæ cum noſtris initā, in qua manducatio indignorum diſertè ſtatuitur, ut Helveticis miniſtris gratificaretur, diſputare cœpit, per indignos in textu Apoſtolico 1. Corinth. 11. v. 27. & ſeqq. intelligendos eſſe *infirmos in fide, qui magnitudinem hujus myſterii non ſatis dignè perpendunt & quorum fides multis adhuc laborat infirmitatibus*, idque probare conatus eſt ex eo, quòd Apoſtolus de illis pronunciet, *quoſdam ipſorum dormire* v. 30. quæ phraſis ſolis piis & credentibus in Domino mortuis convenire videtur. Sic enim ſcribit in Epiſt. ad Comandrum Anno 38. Argent. *Intuens ſolum locum Iohan. 6. aliquando non niſi vivificam Chriſti manducationem admittebam, rebarq; Chriſtum cùm ſit cibus vivificus, etiam non poſſe non ad vitam manducari. Sed verbum ipſum Dei etiam in ſe vivificum eſt, & tamen in judicium & condemnationem auditur & intelligitur ab indignis, reſq; ipſa teſtatur, tria eſſe genera Euchariſtiam ſumentium. Unum eorum, qui inſtituto & promiſſioni Domini planè nihil credunt, & ſacra ſymbola non pro ſymbolis Domini, ſed tantùm pro pane & vino habent. Hi ſicut nec mente plus quam Elementa agnoſcunt, ita nec ampliùs aliquid percipiunt. Alterum genus eorum eſt, qui perſuaſi divinitùs ſunt, ſibi hiſce ſymbolis ipſa Dei bona offerri, nec tamen ea dignâ religione excipiunt. Iſti ſicut ea mente & voluntate ſacris ſymbolis participant, ut etiam ipſis donis Dei, quæ agnoſcunt, communicent: ita nequaquam ſola ſymbola, ſed ipſa quoq; dona Dei amplectuntur & percipiunt, quanquam non juſtè ipſis perfruantur. Sed hi biſariam habent, alii enim nunquam juſtam fidem ſenſerunt, dignamq; donorum hujusmodi exiſtimationem fecerunt fide modò temporaria inſtructi; alii donati ſunt fide Chriſti ſolidâ, ſed eam, id quod evenit Corinthiis, pravis præpediti cupiditatibus modo non exercent. Tertii generis ſunt, qui fide plenâ & etiam vigente donaq; Dei dignè æſtimante Sacramentis communicant.* Eandem ſententiam amplectitur Piſcator in obſervat. in 1. Corinth. 11. *Errant* (inquit) *qui putant Paulum loqui de infidelibus. Is verò loquitur de fidelibus, ſed qui indignè, hoc eſt, irreverenter cœnam Domini percipiunt ἀναξίως, h. e. ſecus ac dignum eſt tam ſancto myſterio.* ** Pelarg. in antith. Apolog. contra D. Balduin. th. 116. *Quid ſi verò indignos vocaſſet Apoſtolus non incredulos, ſed non ſatis dignè paratos & probatos, nunquid & illi omnes carebunt fide, nunquid & illi non edant ac bibant ſpiritualiter.* ** Reſp. 1. Hanc interpretationem non admiſerunt Helvetii, nec agnoſcunt reliqui ſectatores Calvini, diſputant enim indignos reos fieri corporis & ſanguinis Chriſti, non manducando & bibendo, ſed repudiando & ſpernendo, abutendo ſcilicet ſignis Sacramentalibus, ſicut in Regem ipſum peccat, qui ſigilla ejus lædit. Atqui infirmi in fide non repudiant corpus Chriſti, nec abutuntur ſacris ſymbolis. Ergo illi per indignos non poſſunt intelligi. Joach. Curæus in ſpongia contra Confeſſion. Eberi de cœnâ editam Heidelbergæ Anno 75. commentum de duobus indignorum generibus vocat *inauditam Chimæram* p. 272. in 1. Corinth. 11. indignos definit, *qui non probant ſeipſos, quâ fide erga Chriſtum accedant ad hoc myſterium celebrandum, quorum animus adhuc æſtuat abſurdis cupiditatibus pecuniarum, ira, odiis & ſimilium. Nam fides ex indignis facit dignos.* P. Martyr. *Probatio hæc tota in fide & pœnitentia conſiſtit.* Andr. Hyperius. *Indignè edit, qui non commemorat mortem Domini, qui fidem non habet in promiſſionem divinam.* 2. Cùm Chriſtus non rejiciat infirmos in fide, ſed recipiat & recipi eos jubeat Rom. 14. verſ. 3. cùm *infirmos Medico egere* pronunciet. Matth. 9. v. 12. cùm *virtutem ſuam in infirmitate perficiat.* 2. Cor. 12. v. 9. cùm oneratis refectionem ſpondeat. Matth. 11. v. 27. Denique cùm hoc fine inſtituta ſit ſacra cœna, ut infirmitas fidei noſtræ hoc ſigillo confirmetur & obſignetur, quomodo ſeverum illud Apoſtolicæ communicationis fulmen contra infirmos in fide vibrari poterit? ** *Non extinguit linum fumigans nec conteret arundinem conquaſſatam* Eſai. 42. v. 3. Illi ſunt gratiſſimi Chriſti hoſpites quorum corda eſuriunt & ſitiunt juſtitiam ac propter illos S. Coena à Chriſto inſtituta eſt, ut illi fide confirmentur. ** 3. De illis indignis Apoſtolus agit, qui judicium, hoc eſt, iram Dei, temporales & æternas poenas ſibi ipſis indignè manducando ac bibendo accerſunt atque cumulant v. 29. Jam vero *qui credit*, fide etiam languidâ, quæ itidem eſt fides, *non venit in judicium* Joh. 3. v. 24. 4. De illis indignis Apoſtolus agit, *qui rei ſiunt corporis & ſanguinis Chriſti* v. 27. Jam verò qui credit, etiamſi adhuc infirmus ſit in fide, ſalutariter & ſpiritualiter corpus Chriſti manducat & ſanguinem ejus bibit. Johan. 6. v. 54. 5. Si per indignos intelliguntur infirmi in fide, piis ſemper erit dubitandum, an ad hoc convivium ſatis magnum fidei robur adferant, an horribile illud fulmen Apoſtoli ipſis metuendum ſit, ſicque judicabunt eſſe ſatiùs propter infirmitatem fidei ab hac ſalutari ejuſdem medicina abſtinere. 6. Quin potiùs infirmis in fide hoc proponendum, quòd etiam infirma & exigua fides apprehendat Chriſtum & in Chriſto gratiam Dei, remiſſionem peccatorum ac vitam æternam, quò pertinet ſimile D. Lutheri de annulo, qui apprehenditur & à puero & à gigante, licet ab

hoc fortiùs, ab illo infirmiùs. *Credo Domine, ſed opem fer incredulitati meæ*, dicit Pater Lunatici. Marc. 9. *Invoco te Domine fide languida, ſed tamen fide*, dicebat Cruciger ſenior moriturus. Fides etiam infirma *montes* tentationum transponere poteſt. Matth. 17. v. 20. 7. Per infirmos v. 30. Apoſtolus non intelligit eos, qui in fide ſunt infirmi, ſed qui corporalibus infirmitatibus laborant, ut ex verbis ſequentibus manifeſtum, habet enim pro æquipollentibus ἀσθενεῖς καὶ ἀῤῥώςους atque illas infirmitates in quibuſdam mortem conſecutam eſſe addit. 8. Quòd ex indignis illis quidam *dormire* dicuntur, accipi poteſt de iis, qui morbis admoniti de indigno ſacræ cœnæ uſu ſeriam egerunt pœnitentiam, antequam ex hac vita diſcederent, atque hac ratione beato vitæ exitu in Domino obierunt, id quod colligi poteſt ex. v. 31. & 32. *Si nos ipſos judicaremus, non judicaremur, dum judicamur autem, à Domino corripimur, ne cum hoc mundo damnemur.* 9. Adde quòd de impiorum etiam morte Scriptura etiam pronunciat, quod dormiat. 1. Reg. 14. v. 20. & 31. c. 16. v. 6. c. 22. v. 40. Dan. 11. v. 2. & alibi paſſim, ideò notanter de piis dicitur, quòd dormiant in Chriſto. 1. Cor. 15. v. 18. ** De illis indignis in textu Apoſtolico agitur, propter quos Univerſales quædam calamitates Corinthiis immiſſæ. Quare cùm ad participationem Cœnæ acceſſerint non ſolum infirmi in fide, ſed etiam hypocritæ verâ pœnitentiâ & fide deſtituti, quis credet, calamitates illas propter infirmos in fide & non potius propter hypocritas impœnitentes Corinthiis immiſſas? Quis patietur ſibi perſuaderi, Apoſtolum in hac accurata tractatione, in qua ad debitam præparationem hortatur, ſolos in fide infirmos hac concione terrere voluiſſe, ſilentio prætermiſſis illis, qui ſine verâ pœnitentia ad Sacrã cœnam accedunt, eaque vel maximè indignè utuntur. D. Apoſtolus eos ſic deſcribit, ꝙ non probaverint ſeipſos, quod non diſcreverint corpus Domini quod menſæ Dæmoniorum & menſæ Dominicæ ſimul participes eſſe voluerint, quod actionem Euchariſtiæ in convivium vulgare transmutarint, quod ebrii ad uſum ſac. cœnæ acceſſerint. Atqui tales profanatores non fuêre tantum in fide infirmi. Digni eâ ratione ac modo digni ſunt, quâ ratione juſti cenſentur, juſti videl. fide. ergo etiam indigni non alia ratione ac modo judicandi ſunt indigni, quàm injuſti cenſentur injuſti videl. non fidei infirmitate, ſed incredulitate. Accedit teſtimoniũ piorũ veterum qui per indignos intelligunt *impœnitentes & incredulos*. Baſil. libr. 2. de Bapt. Chryſoſt. hom. 25. in Joh. ad pop. Antioch. homil. 61. in 1. Cor. hom. 24. Ambroſ. in 1. Cor. 11. **

233. 2. Quando dicimus indignos manducare corpus Chriſti & bibere ipſius ſanguinem, id intelligimus non de ſpirituali manducatione, quæ fit per fidem ad vitam æternam ac ſolis verè piis convenit, ſed de Sacramentali manducatione, quæ omnibus hujus cœleſtis convivii hoſpitibus communis eſt & indignis in judicium cedit. Munuimus autem ſuperiùs per Sacramentalem manducationem nequaquam hoc intelligi, quod ſolus panis ſignum corporis Chriſti abſentis ore percipiatur, ſed quòd mediante benedicto pane præſens Chriſti corpus manducetur, & mediante benedicto vino præſens Chriſti ſanguis bibatur, à piis & fidelibus ad ſalutem, ab impiis & infidelibus ad judicium. Rationi humanæ hoc perquam abſonum & abſurdum videtur, unde etiam illi, qui rationis tenebras relictâ verbi luce ſequuntur, varia argumenta contra hanc aſſertionem noſtram proferunt ab abſurdo & non neceſſar. opetita. Quærunt, *ſi indigni corpus Chriſti percipiant, quorſum veniat? an in ipſis maneat, & ita cum ipſis damnetur, an verò otioſè ingeratur & egeratur?* Conſiderator commonet. c. 2. p. 99. ſed in myſteriis fidei *captivandus eſt intellectus ſub obſequium verbi.* Quamvis indigni τὰ ἐπουράνια ſacræ cœnæ percipiant, tamen res cœleſtis ſalubriter & ſalutariter nec ab illis participatur, nec in illis manet, carent enim fide, per quam Chriſtus habitat in cordibus noſtris Epheſ. 3. v. 17. & in nobis vivit. Galat. 2. v. 20. *In indignis tanta gratiæ puritas ſibi non facit manſionem*, ait Cypr. ſerm. de cœna. Quod verò de otioſâ ingeſtione & egeſtione ex penu ſuæ rationis proferunt, idem etiam de Spiritu ſancto cogitari poſſet, quem per peccata contra conſcientiam ex habitaculo cordis noſtri expelli & veram pœnitentiam iterum recipi ſacræ literæ teſtantur.

Fundamenta noſtræ ſententiæ de manducatione indignorum. 1. Indigni percipiunt integrum Sacramentum.

234. Proferamus ſententiæ noſtræ fundamenta. 1. Quicunque percipiunt integrum Sacramentum Euchariſticum, illi non ſolum panem & vinum, ſed etiam corpus & ſanguinem Chriſti percipiunt. Ratio eſt, quia Sacramentum cœnæ conſtat non ſolùm pane & vino, ſed etiam corpore & ſanguine Chriſti, ita ut Sacramentalis unio intercedat pani & vino, corpori & ſanguini Chriſti, ſive ut Irenæus loquitur libr. 4. cap. 34. *Euchariſtia conſtat* (non unâ, ſed) *duabus rebus, terrena & cæleſti*, quâ de re ſuo loco uberiùs actum fuit. Jam verò indigni percipiunt integrum Sacramentum Euchariſticum, aliàs ſequeretur, 1. Indignis in Eccleſia partem ſolùm Sacramenti diſpenſari, ſicque totum non conſtare ſuis partibus. 2. Fidem utentis conſtituere Sacramenti ſubſtantiam. 3. Unionem Sacramentalem non pendere à virtute inſtitutionis divinæ, ſed fidei noſtræ. 4. Manducationem indignorum non eſſe Sacramentalem. 5. Indignos contrahere reatum æterni judicii ſolius Elementaris panis manducatione, quæ omnia ſunt abſurda, Ergo indigni percipiunt non ſolùm panem, ſed & corpus Chriſti Sacramentaliter eidem unitum, non ſolùm vinum, ſed & ſanguinem Chriſti itidem Sacramentaliter ei unitum. Omnia Sacramenta quoad eſſentiam ipſam ſunt communia verè piis & hypocritis externo coetui Eccleſiæ ſeſe aſſociantibus, ſed quoad ſalutarem fructum ſolis piis conveniunt, ut docet Apoſtolus 1. Cor. 10. v. 1. & ſeqq. Quemadmodum hypocritæ non audiunt aliud verbum quàm pii, effectu tamen diſſimili, piis enim eſt *odor vitæ ad vitam*, hypocritis verò *odor mortis ad mortem*. 2. Corinth. 2. v. 15. ita quoque non habent alia Sacramenta. Atqui Sacramentalis manducatio corporis & bibitio ſanguinis Chriſti pertinet ad ipſam Euchariſtiæ ſubſtantiam. Ergo communis eſt piis & hypocritis, ſed ſalutaris ejuſdem fructus ſolis piis convenit. *Panis fractus eſt communicatio corporis Chriſti, poculum benedictum eſt communicatio ſanguinis Chriſti.* 1. Corinth. 10. v. 16. Jam verò panis fractus & poculum benedictum communia ſunt dignis & indignis. Ergo. ſanguis fœderis in Teſtamento veteri aſpergebatur non ſolùm piis, ſed etiam hypocritis Exod. 24. v. 8. Idem ergo de ſanguine Novi Teſtamenti ſtatuendum, ut antitypus ſuo typo reſpondeat. Hypocritæ integrum percipiunt Baptiſma, quamvis ſalutares ejuſdem fructus non percipiant. Ergo etiam integram percipiunt Euchariſtiam. *Judas proditor*

bonum

bonum corpus, & Simon Magus bonum Baptiſma percepit, ſed quia bono benè uſi non ſunt, mali malè utendo deleti ſunt. Si hypocritæ non perciperent integrum Baptiſma, poſt converſionem ſuam ad Deum eſſent rebaptizandi. Quid contra hoc fundamentum adverſarii proferant, ex argumentis ipſorum paulò pòſt enumerandis & excutiendis manifeſtum erit.

2. Judas unà cum reliquis Apoſtolis Euchariſtiâ uſus eſt.

235. 2. Judas proditor unâ cum reliquis Apoſtolis interfuit adminiſtrationi primæ cœnæ, nec minùs quàm reliqui benedictum panem accepit, & ex benedicto poculo bibit. Jam verò Chriſtus non inſtituit vel adminiſtravit aliam cœnam Judæ proditori, ſed omnibus Apoſtolis, inter quos etiam erat Judas proditor, eandem ſacram cœnam adminiſtravit, atque omnibus dixit? *Accipite, edite, hoc eſt corpus meum, Bibite, hoc eſt ſanguis meus* Ergo Judas non minus quàm reliqui Apoſtoli mediante benedicto pane Chriſti corpus accepit, & mediante benedicto vino Chriſti ſanguinem bibit; interim non ad ſalutem, ſed ad judicium. Quòd ſi Judas proditor non obſtante ſuâ incredulitate & impietate Sacramentaliter manducavit Chriſti corpus, & ſanguinem ejus bibit, utique de reliquis indignis & incredulis externo Eccleſiæ cœtui & Sacramẽti Euchariſtici adminiſtrationi ſeſe aſſociantibus idem omninò erit judicium. Quidam ex adverſariis negant, Judam proditorem interfuiſſe primæ Cœnæ, cùm Joh. 13. v. 30. dicatur *poſt acceptam buccellam* εὐθέως *continuò exiiſſe.* Jam verò ex Matthæo cap. 26. v. 23. & Marco c. 14. v. 21. colligitur, quòd ante inſtitutionem ſacræ Cœnæ buccella illa Judæ proditori fuerit tradita. ℞. Pii veteres magno conſenſu aſſerunt, Judam interfuiſſe primæ Cœnæ. Theophylactus quidem in cap. 26. Matth. refert, *quoſdam ſtatuere, quòd Judas panem Euchariſticum acceperit, non autem comederit, ſed occultarit, ut monſtraret Judæis, quod Jeſus panem corpus ſuum diceret. Poculum autem invitus biberit, cum non poſſet occultare, ac propterea à Chriſto dictum eſſe. Bibite ex hoc omnes.* Ipſe etiam in verbis paulò antè præcedentibus in medio relinquit, an Judas interfuerit ſacræ cœnæ. *Appoſuit*, inquit, *veſcentibus ut oſtenderet crudelitatem Judæ, quia in menſa & communione ciborum illius, quando ſi & fera fuiſſet, manſuetiorem ſe exhibuiſſet, tunc neque cùm argueretur, intellexit, ſed & corpus illius guſtans non pœnituit. Quidam autem dicunt, quod egreſſo Juda tradidit Sacramentum aliis diſcipulis.* Idem repetit in cap. 14. Marci ſed Scriptores vetuſtiores Judam unà cum reliquis diſcipulis in adminiſtratione ſacræ Coenæ præſentem fuiſſe referunt. Cyprianus ſerm. de ablut. pedum in princ. *Jam Sacramenta corporis ſuis Apoſtolis Dominus diſtribuerat, jam exierat Judas.* Hieron. lib. 2. adv. Jovinianum. *Nunquid Judas, quia de eodem calice bibit, de quo & cæteri biberunt, unius cum cæteris erat meriti?* Auguſtin. Epiſt. 162. circa finem. *Tolerat Dominus Judam Diabolum, furem & venditorem ſuum, ſinit accipere inter innocentes diſcipulos, quod fideles noverunt precium noſtrum.* libr. 2. contra literas Petiliani cap. 40. *Ex una re ſancta Judas ſibi ſumebat judicium Petrus ſalutem.* Contra Fulgentium Donatiſtam ante med. *Et Judas proditor bonum corpus, & Simon Magus bonum Baptiſma percepit, ſed quia bono benè uſi non ſunt, mali malè utendo deleti ſunt.* tract. 6. in Johan. in med. *Non mala erat bucella, quæ tradita eſt Judæ à Domino: abſit, Medicus non daret venenum, ſalutem Medicus dedit, ſed indignè accipiendo ad perniciem accepit, quia non pacatus accepit.* Tract. 50. in Johan. *Judas cum ſanctis diſcipulis ad ipſa[...] Dominicam cœnam pariter acceſſit.* Chryſoſt. [...] 1. Corinth. 11. *Chriſtus Judam proditorem à C[...] non depulit, quin potiùs illi cibos dotulit [...] divi[...]m munerum participem fecit* in homil. de pr[...] Judæ. *Præſens erat Judas quoque Chriſti [...]icen[...] hoc eſt ſanguis meus. Affuit Judas, & ejuſdem ſacr[...]ij communicationem meruit.* Theodor. in 1. Co[r]inth. 11. *Non ſolùm undecim Apoſtolis, ſed & Judæ proditori pretioſum corpus & ſanguinem impertiit.* Convenit etiam 1. hæc ſententia cum deſcriptione Evangeliſtarum, ſiquidem Lucas, qui à diligenti ordinis obſervatione Hiſtoriam Evangelicam à ſe conſcriptam commendat cap. 1. v. 3. disertè teſtatur, poſt adminiſtrationem ſacræ Coenæ Chriſtum dixiſſe. *Ecce manus tradent. mecum eſt in menſa.* cap. 22. v. 21. Nec Matthæus vel Marcus mentionem ullam 2. faciunt diſceſſus Judæ poſt eſum agni paſchalis, ſed inſtitutionem coenæ cum eſu agni paſchalis continuâ narrationis ſerie conjungunt, aſſerunt n. veſperâ factâ Chriſtum cum duodecim diſcipulis diſcubuiſſe atque illis [c]œnantibus ſacrum hoc myſterium celebraſſe. [De]inde adverbium εὐθέως apud 3. Johannem ita expli[ca]ndum, ut includat moram quandam, licet fort[è] non longam, ſicut uſurpatur Marc. 1. v. 12. Sub[jun]gitur enim, *quòd fuerit nox cùm egrederetur Judas*, jam verò inſtitutio & adminiſtratio ſacræ coenæ facta eſt *veſperi ipſis cœnantibus.* Ergo Judas ei adhuc interfuit. Syrus vocem εὐθέως reddidit, *eadem hora* & talem habet textus diſtinctionem. *Ipſe Judas accepit panem eadem hora, & egreſſus eſt foràs, nox autem facta eſt cum egreſſus eſſet.* Relinquitur igitur ex Johanne non poſſe evidenter colligi, quòd Judas diſceſſerit ante inſtitutionem ſacræ coenæ, præſertim cùm Lucas evidenter teſtetur, ipſum adhuc præſentem fuiſſe, quod agnoſcit etiam Calvinus lib. 4. inſtit. cap. 17. §. 34. Allegans & probans dictum Auguſt. homil. 59. in Johan. *Reliquos diſcipulos manducaſſe panem Dominum, Judam verò panem Domini.* Witakerus in tract. de Scripturâ q. 6. cap. 12. librum Clementis de conſtitutionibus Apoſtolicis inter alia reprobat ex hoc fundamento, quòd libr. 5. cap. 16. aſſerat, Judam abfuiſſe, cum Chriſtus Coenam celebraret. *Hoc* (inquit) *palàm non modò Scripturis, verùm etiam Patri[b]us ipſis refragatur. Scripturis quidem repugnare, ex Luc. 22. v. 13. 14. & 15. patet, ſibi tres verſus inter ſe comparentur. Patribus etiam adverſari non minùs exploratum eſt. Dionyſius enim cap. 3. Eccleſ. Hierarch. affirmat adfuiſſe. Sic Cypr. ſerm. de ablut. pedum. Sic Auguſtinus, ſic Chryſoſtomus, ſic denique Thomas Aquinas in part. 3. Summæ q. 81. art. 2. Etſi Pachymeres in Dionyſium Areopagitam cap. 3. Eccleſ. Hierarch. abfuiſſe Judam arbitratur, ſed conjecturam ſuam opinionemq; ſecutus non Scripturæ autoritatem iſta ſcripſit.* Hæc omnia Witakerus.

236. 3. D. Apoſtolus 1. Corinth. 11. indignorum manducationem disertè aſtruit. Poſtquam enim taxaverat abuſus circa adminiſtrationem Coenæ in Eccleſiam Corinthiacam receptos & verba inſtitutionis Dominicæ tanquam normam & regulam legitimæ adminiſtrationis repetiverat, ſubjungit verſ. 27. *Itaque qui manducaverit panem hunc vel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini.* v. 28. *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice*

bibat, v. 29. *Qui enim manducat & bibit indignè, judicium ſibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini.* v. 30. *Ideò inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi.* v. 31. *Quod ſi noſmet ipſos judicaremus, non utique judicaremur.* v. 32. *Dum judicamur autem, à Domino corripimur, ne cum hoc mundo damnemur.* In his Apoſtoli verbis notandum. 1. Quod aſſertionem de gravi illo reatu, quem indigni contrahunt, deducat ex verbis inſtitutionis, ὥστε ὃς ἂν ἐσθίῃ. *Quisquis ergò manducaverit*, inquit, q. d. quia Chriſtus Dominus noſter in verbis inſtitutionis diſertè teſtatur, non ſolùm panem & vinum, ſed mediante benedicto pane corpus ſuum, & mediante benedicto vino ſanguinem ſuum in Sacra Cœnâ communicantib. diſtribui, inde fit, ut indigni hujus cœleſtis convivii hoſpites rei fiant corporis & ſanguinis Domini, ac judicium ſibi ipſis manducent ac bibant. 2. Quod non ſimpliciter pronunciet, quisquis manducaverit & biberit calicem indignè, ſed notanter addat pronomen δεικτικὸν, quisquis manducaverit panem *hunc*, vel biberit calicem *Domini* indignè, ut remittat nos denuò ad verba inſtitutionis, ex quibus diſcimus panem, quem in adminiſtratione Euchariſtiæ frangimus, eſſe κοινωνίας corporis Chriſti & poculum, cui in adminiſtratione Euchariſtiæ benedicimus, eſſe κοινωνίαν ſanguinis Chriſti 1. Corinth. 10. v. 16. Inde adeò fit, ut indignè manducantes ac bibentes rei fiant corporis & ſanguinis Chriſti, nimirum quia juxta aſſertionem Chriſti, quæ eſt æternæ & immotæ veritatis, panis Euchariſticus eſt communicatio corporis Chriſti, & vinum Euchariſticum eſt communicatio ſanguinis Chriſti. 3. Quod diſertè pronunciat, indignos fieri reos non ſymbolorum externorum, ſed ipſius *corporis & ſanguinis Chriſti*, quibus verbis exprimitur objectum reatus, hoc eſt, res illa cujus violatione & indignâ tractatione obligatio ad judicium contrahitur. Deut. 19. v. 6. *Conſtitues civitates refugii, ad quas ſeſe conferat, qui casu & involuntarium homicidium admiſit, ne forſan proximus ejus, cujus ſanguis eſt effuſus dolore ſtimulatus perſequatur & apprehendat eum & percutiat animam ejus, qui non eſt reus mortis, quia nullum contra eum, qui occiſus eſt, odium prius habuiſſe monſtratur.* v. 7. *Ideò præcipio tibi ut tres civitates æquali inter ſe ſpacio dividas.* v. 10. *ut non effundatur ſanguis innoxius, in medio terræ &c. ne ſis ſanguinis reus*, Hebr. *& ſint ſuper te ſanguines*, hoc eſt, ne contrahas reatum ſanguinis innocenter à perſecutore in ira effuſi. Jac. 2. v. 10. *Quicunque totam legem ſervaverit, offendat autem in uno factus eſt omnium reus*, γέγονε πάντων ἔνοχος, hoc eſt, contraxit reatum transgreſſionis omnium præceptorum. Eodem loquendi modo Apoſtolus pronunciat, *indignos fieri reos corporis & ſanguinis Chriſti*, proinde non externa tantùm ſymbola, ſed corpus & ſanguis Chriſti Sacramentaliter iiſdem unita, ſunt objectum & res illa, cujus indigna tractatione judicium ſibi attrahunt indigni. Oecumenius in 1. Corinth. 11. pag. 494. τὸ ἔνοχος τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος, τοῦτο δηλοῖ, ὅτι καθάπερ παρέδωκε μὲν αὐτὸν ὁ Ἰούδας, παρῴνησαν δὲ εἰς αὐτὸν Ἰουδαῖοι, οὕτως ἀτιμάζουσιν αὐτὸν οἱ τὸ πανάγιον αὐτοῦ σῶμα χερσὶν ἀκαθάρτοις δεχόμενοι ὡς Ἰουδαῖοι κρατοῦντες αὐτὸν τοῦτο καὶ ἐμμιαρῷ προσφέροντες στόματι. *Quod ait, reus erit corporis & ſanguinis Domini, hoc indicat, ut cum Iudas tradidit, graſſati verò in eum ac debacchati ſuêre Iudæi, ita ipſum contumeliis afficiunt, qui ſanctiſſimum illius corpus impuris manibus uti tunc tenuere Iudæi, ſuſcipiunt & execrando nefandoque offerunt ori.* Chemnitius libr. de Cœna cap. 9. pag. 262. Quando vocabulo ἔνοχος aliquid in conſtructione additur, illud vel genus ſupplicii exprimit, ut *reus eſt mortis*. Deut. 19. v. 6. *reus judicio, concilio, gehenna*. Matth. 5. v. 22. *reus æterni judicii, ſupplicii*. Marc. 3. v. 29. vel rem illam, cujus violatione obligatio ad pœnam contrahatur, ut *reus ſanguinis* Ex. 22. v. 2. *reus voti*. Num. 30. v. 5. *reus cædis*. Deut. 21. v. 1. &c. Ita quoque uſurpatur apud profanos Scriptores vocabulum ἔνοχος Ariſtot. lib. 2. Oeconom. ἔνοχος ἱεροσυλίας. Quando igitur Paulus inquit *reus erit corporis & ſanguinis Domini*, non propriè pœnam ſeu genus ſupplicii deſcribit, illud enim poſtea facit, cum inquit: *manducat ſibi judicium*, ſed cauſam ſeu crimen, unde pœna judicii contrahatur, deſcribit, ita ut diſertè nominet rem illam, cujus abuſu & violatione judicium contrahatur. Certè in quo objecto peccat actio, in eo ipſam actionem verſari neceſſe eſt. Jam verò reatus corporis & ſanguinis Chriſti contrahitur, non quomodocunque, ſed indignè manducando & bibendo. Conſequens ergo eſt, ipſum Chriſti corpus & ſanguinem ab indignis in uſu ſacræ Cœnæ percipi. 4. Quòd exprimat etiam modum reatus, quâ ſcilicet ratione indigni rei fiant corporis & ſanguinis Chriſti, nimirum indignè manducando ac bibendo. *Quicunque manducaverit panem hunc indignè, vel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Chriſti* v. 29. *Qui indignè manducat & bibit, judicium ſibi ipſi manducat & bibit.* Quia ergo indigni *manducando ac bibendo* rei fiunt corporis & ſanguinis Chriſti, ex eo immotè ſequitur, quòd manducent in ſacra Cœna corpus & bibant ſanguinem Chriſti. 5. Quòd peculiari & in Scripturis ſacris raro loquendi modo pronunciet, *indignos judicium ſibi manducare & bibere*, ut liquidò oſtendat indignam manducationem ac bibitionem eſſe ipſum illud medium, per quod indigni rei fiant corporis & ſanguinis Chriſti ac judicium ſibi attrahant. 6. Quod cauſam & modum exprimat, quare indigni judicium ſibi manducent, nimirum *quia non diſcernunt corpus Domini*, μὴ διακρίνοντες τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, id eſt, non alio animo, nec majori reverentiâ ad cœnam Dominicam accedunt, quàm ſicut in privatis ædibus cibos communes tractant, non cogitant præſens adeſſe ipſum corpus Chriſti, atque illud mediante benedicto pane manducantibus exhiberi. Oſtendit igitur indignos in ſacra cœna indignè manducare non ſolùm panem, ſed ipſum etiam corpus Chriſti, quod à vulgaribus cibis diſcernere, & debitâ reverentiâ tractare debebant. 7. Quòd diſtinctè pronunciet, *indignos fieri reos corporis & ſanguinis Chriſti*, & quidem *indignè manducando & indignè bibendo*. Item indignos *judicium ſibi manducare & bibere*, oſtendit igitur ſe loqui de tali indigna ſumtione quæ non fertur uno actu in unum objectum, ſed diſtinctè manducat corpus Chriſti indignè, & bibit ſanguinem ejus indignè, ac de tali reatu, qui ſecundùm diſtinctas Euchariſtiæ partes diſtinguitur, ita ſcilicet ut indignâ manducatione benedicti panis reatus corporis, & indignâ bibitione benedicti vini reatus ſanguinis contrahatur. Hæc omnia ſi probè obſerventur, in fumum abeunt nebulæ, quas luci textus Apoſtolici offundunt Adverſarii. *Etſi* (inquiunt) *indigni fiunt rei corporis & ſanguinis Domini, inde tamen non ſequitur, quod* *Exceptiones Adverſariorum.*

mandu-

manducent & bibant corpus & ſanguinem Domini, reatus enim ille contrahitur per abuſum ſacrorum ſymbolorum, ſicut in ipſum Regem peccat, qui ſigilla ejus irreverenter tractat. ** Toſſanus in notis margin. ad 1. Cor. 11. v. 29. *Reus erit corporis & ſanguinis Chriſti, non quidem ideo, quòd corpus Chriſti comederit & ſanguinem ejus biberit, hoc n. qui facit habet vit. æternam. Ioh. 6. v. 54. Sed quia abuſu ſuo ſacra & divina ſigna corporis & ſanguinis Chriſti inhonoravit. Qui itaque illa inhonorat, is ſimul inhonorat cœleſtia dona, quæ per illa ſignificantur & confirmantur, quemadmodum ſi quis literas & ſigilla Cæſaris irreverenter habet & pedibus conculcat, is irreverenter habet Cæſarem ipſum & contemnit bona, quæ ipſi per teſtimonium ſigilli exhibentur.* Atqui 1. Si indignè manducantes edendo rei fiunt corporis Chriſti, utique etiam illud comedunt. 2. non poteſt dari exemplum quod quis reus fiat caſu gignendi apud Græcos rei alicujus violatæ, quam nunquam indignè tractavit. 3. Qui violat diploma Cæſaris non dicitur propriè reus fieri Cæſaris, ſed criminis læſæ Majeſtatis. 4. Si quæras an conculcans pedibus diploma Cæſaris reus fiat criminis læſæ Majeſtatis, reſpondetur, non quia Cæſarem pedibus conculcavit, ſed quia diploma Cæſaris pedibus conculcavit. Rurſua ſi quæras, cur indignè manducantes rei fiant corporis Chriſti, reſpondet Paulua, *quia non dijudicavit corpus Domini.* Contra Toſſanus, *quia ſacra ſigna irreverenter habuit.* Idem Toſſanua arbitratur, *Apoſtolum loqui propriè de pœnis temporalibus credentibus inflictis ob irreverentiam & negligentem Cœnæ tractationem.* Atqui Apoſtolus proponit ſeveram comminationem pœnarum temporalium & æternarum adverſus profanatores Cœnæ. Niſi Corinthii illi fuiſſent morbis emendati, cum impio mundo damnationem incurriſſent. ** Edita ſunt Biblia Latina Francofurti Anno 91. in quibus hæc gloſſa ipſi textui Biblico, minoribus tamen characteribus eſt inſerta, ſic enim redditur textus Apoſtolicus. *Qui manducant indignè, rei fiunt ſpreti corporis &c.* Ut ſignificaretur, indignos reatum illum contrahere non manducando, ſed ſpernendo corpua Chriſti. Sed obſerventur modò ea, quæ paulò antè in medium adduximus & de hoc inani effugio facilè judicari poterit. Reatus ille corporis & ſanguinis Chriſti, quomodo contrahatur ab indignis, non ex noſtro cerebro, ſed ex Apoſtoli verbis definiendum eſt; qui & modum reatus & objectum manducationis expreſſit. Non ſimpliciter dicit Apoſtolus, cauſam illius reatus eſſe indignam manducationem, ſed notanter exprimit, quidnam illud ſit, quòd indignè manducent & hac ratione reatum illum contrahant indigni, cùm per particulam illativam ὥστε, ex verbis inſtitutionis dependere oſtendit, quæ de reatu indignorum aſtruit; cùm notanter aſſerit indignos manducare de pane illo, quem paulò antè dixerat eſſe communicationem corporis Chriſti & bibere ex calice Domini, quem paulò antè dixerat eſſe communicationem ſanguinis Chriſti; cùm cauſam addit, quare indigni judicium ſibi manducent ac bibant, nimirum quia non dijudicant corpua Domini &c. Sic ergo plenè effertur argumentum ex textu Apoſtolico petitum. Qui manducando & bibendo rei fiunt corporis & ſanguinis & ſibi ipſis judicium manducant & bibunt, inde & ideò, quia in illa manducatione & bibitione non dijudicant corpus & ſanguinem Domini, illi certè manducant & bibunt corpus & ſanguinem Domini. Sed de indignis teſtatur Apoſtolus, quod manducando ac bibendo rei fiunt corporis & ſanguinis Domini, ac ſibi ipſis judicium manducent ac bibant inde atque ideo, quia in illa manducatione & bibitione non dijudicant corpus & ſanguinem Domini. Ergo indigni manducant & bibunt corpus & ſanguinem Domini. Si quis ergo dicat indignoa quidem reos fieri corporis & ſanguinis Chriſti, ex eo tamen non ſequi, quòd manducent corpus & bibant ſanguinem Chriſti cùm variis modis reatus ille contrahi poſſit, illi occurrit Apoſtolus, notanter aſſerens, indigna manducatione panis hujus, de quo Chriſtus teſtatur, quòd ſit ſuum corpus, reatum illum contrahi. Si quis dicat, reatum illum contrahi, quòd injuria ſymbolis illata redundet ad res ipſas, illi occurrit Apoſtolus notanter aſſerens indignos ideo judicium ſibi manducare, quia non dijudicant corpus Domini. Si quis dicat, indignos reos fieri corporis Chriſti non accepti, ſed repudiati ac ſpreti illi occurrit Apoſtolus, notanter aſſerens non repudiando ſed manducando panem illum, de quo Chriſtus dicit eſſe ſuum corpus, reatum contrahi. Denique monemus, hanc exceptionem Adverſariorum cum propriis ipſorum hypotheſibus pugnare. Statuunt enim, reprobis non exhiberi Chriſti corpus & ſanguinem, quippe quod pro illis non ſit in mortem traditum & qui pro illis non ſit effuſus. Si ergo corpua & ſanguis Chriſti non offeruntur animo communicandi reprobis (qualea multi ſunt inter indignè manducantes ac bibentes) quomodo poſſunt corpus & ſanguinem Chriſti à ſe rejicere & ſpernere, ac propter hanc rejectionem iram Dei & æternam damnationem ſibi attrahere? ecquis poteſt accuſari rejecti doni, quod ſeriò & animo communicandi non fuit ei unquam oblatum.

237. 4. Fides non pertinet ad ſubſtantiam Euchariſtiæ, Ergo propter fidem accedentium panis non eſt communicatio corporis Chriſti, nec propter incredulitatem accedentis panis deſinit eſſe communicatio corporis Chriſti. Antecedens in loco de Sacramentis latè confirmatum dedimus, hoc loco breviter monemua, 1. Sacramentorum veritas atque integritas pendet in ſolidùm ex inſtitutione divina, quæ per noſtram incredulitatem non redditur irrita, Roman. 3. v. 3. 2. Sacramenti eſſentia tota abſolvitur re terrenâ & cœleſti ejuſdemque legitimâ adminiſtratione in ipſis verbis inſtitutionis præſcripta. 3. Fides ad ſalutarem uſum Sacramenti ſpectat, Ergo non ad eſſentiam. 4. Si fides pertineret ad ſubſtantiam Euchariſtiæ, idem de Baptiſmo dicendum foret, ac proinde hypocrita adultus, ſi baptizaretur, poſt converſionem eſſet rebaptizandus. 5. Fides Sacramento confirmatur & obſignatur. Ergo ad ejus eſſentiam non pertinet. 6. Illa eſt eſſentia & forma cujusque rei, per quam eſt id, quod eſt, & ab aliis omnibus diſtinguitur. Per fidem Sacramentum non eſt Sacramentum, neque unum Sacramentum ab alio diſtinguitur. 7. Par eſt ratio quantum ad conſtitutionem eſſentialem Sacramenti, inter intentionem ſeu fidem dantis & inter intentionem ſeu fidem accipientis. Jam verò intentio ſeu fides dantis non eſt pars eſſentialia Sacramenti. Ergo nec intentio ſeu fides accipientis. Rectè igitur Auguſtinus libr. 3. contra Donatiſt. cap. 14. *Non intereſt, cùm de Sacramenti integritate quæritur atque ſanctitate tractatur, quid credat aut*

4. Fides non pertinet ad ſubſtantiam Euchariſtiæ.

quali fide imbutus ſit, qui accipit Sacramentum, intereſt quidem plurimum ad ſalutis viam, ſed ad Sacramenti quæſtionem nihil intereſt, fieri enim poteſt, ut homo integrum habeat Sacramentum & perverſam fidem.

Dicta veterum de indignorum manducatione.

238. Nec deſtituitur hæc aſſertio de manducatione indignorum teſtimoniis veterum. Cyprian. ſerm. 5. de lapſis p. 222. *A Diaboli aris revertentes ad ſanctum Domini ſordidis & infectis nidore manibus accedunt; mortiferos idolorum cibos adhuc penè ructantes exhalantibus etiamnum ſcelus ſuum faucibus & contagia funeſta redolentibus Domini corpus invadunt, cum occurrat Scriptura divina & clamet & dicat: Omnis mundus manducabit carnem; & anima quæcunque manducaverit ex carne ſalutaris ſacrificij, quod eſt Domini, & immunditia ejus ſuper ipſum & peribit anima illa de populo ſuo; Apoſtolus item teſtetur & dicat. Non poteſtis calicem Domini bibere & calicem Dæmoniorum; non poteſtis menſæ Domini communicare & menſæ Dæmoniorum. Idem contumacibus & pervicacibus comminetur & denunciet dicens. Quicunque ederit panem aut biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini. Spretis his omnibus atque contemtis vis infertur corpori ejus & ſanguini plus modo in Dominum manibus atque ore delinquunt, quàm cùm Dominum negaverunt.* Origenes in Pſalm. 37. hom. 2. tom. 1. pag. 471. *Cùm anima tua ægrotet & peccatorum languoribus urgeatur, ſecurus es, contemnis gehennam &c. communicare non times corpus Chriſti accedens ad Euchariſtiam quaſi mundus & purus, quaſi nihil in te ſit indignum & in his omnibus putas, quod effugias Dei judicium?* Hilarius enarr. in Pſal. 127. p. 555. *Obtinemus panem vivum panem cœleſtem ab eo qui dixit: Ego ſum panis vivus de cœlo, quem qui indignè ſecundum mandatum Apoſtoli acceperit, judicium ſibi acquirit.* Baſilius in ſerm. quod qui per Baptiſm. regeneratus eſt, participatione deinceps myſteriorum divinorum nutriri debeat tom. 1. p. 467. circa finem. *Si quis fratrem contriſtat per cibum, à caritate excidit, ſine qua magna quoque chariſmata & juſtificationes quoque operantis nihil proſunt, quid de eo dicendum eſt, qui otioſè & inutiliter audet edere corpus & bibere ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti &c.* ſerm. ſecundo de Bapt. cap. 3. tom. eod. pag. 469. quærit, *an tutum ſit, ſi quis non repurgatus ab omni inquinamento carnis & Spiritus edat corpus Domini & bibat ſanguinem ejus?* Reſpondet autem, *ſi in lege veteri tales minæ adverſum eos poſitæ ſunt, qui temerè ad ea ſacra accedunt, quæ ab hominibus ſanctificantur, quid dicendum de eo, qui in tantum ac tale myſterium temerarius eſt? Quantò enim majus aliquid eſt templo ſecundum Domini vocem, tantò gravius & terribilius eſt in anima impuritate conſtitutum corpus Chriſti temerè contingere, quàm ſit accedere ad arietes vel tauros dicente Apoſtolo. Itaque qui edit panem, aut bibit poculum indigne, reus erit corporis & ſanguinis Domini, imò vehementius ac terribilius judicium per repetitionem exprimitur, cum dicit: Qui manducat indignè, judicium ſibi manducat.* Auguſtin. Tom. 6. libr. contra Donatiſt. poſt collationem cap. 20. non longè à princ. *Boni à malis corde ac moribus ſeſe ſeparant ſimul manducantes & bibentes corpus & ſanguinem Domini, ſed cum magnâ diſtinctione, quia iſti in honore ſponſi induti ſunt veſte nuptiali, illi autem non habent veſtem nuptialem, hoc eſt, fideliſſimam ſponſi caritatem, ac per hoc etiamſi in uno eodemq; convivio iſti miſericordiam manducant, illi judicium.* libr. 5. contra Donatiſt. c. 8. circa finem. *Sicut Iudas, cui buccellam tradit Dominus, non malum accipiendo, ſed male accipiendo locum in ſe Diabolo præbuit, ſic indignè quiſq; ſumens Dominicum Sacramentum non efficit, ut quia ipſe malus eſt, malum ſit, aut quia non ad ſalutem accipit nihil* (al. malum) *acceperit. Corpus enim Domini & ſanguis Domini nihilominus erat etiam illis, de quibus dicebat Apoſtolus. Qui manducat indignè, judicium ſibi manducat & bibit.* tract. 26. in Joh. circa finem. *Sacramentum de menſâ Dominicâ ſumitur quibuſdam ad vitam quibuſdam ad exitium. Res verò ipſa cujus eſt Sacramentum omni homini ad vitam, nulli ad exitium, quicunque ejus particeps fuerit.* Rectè notat Lombard. l. 4. ſent. diſt. 8. lit. D. & diſt. 9. lit. C. rem Sacramenti in duplici ſignificatione à veteribus accipi, quandoque enim per eam, intelligunt *rem cœleſtem partem eſſentialem Sacramenti alteram*, quandoque verò *ſalutarem Sacramenti fructum*. Auguſtinus quoniam hoc loco negat rem Sacramenti ad exitium ſumi poſſe, intelligit hoc de ſpirituali fructu, ſic enim habent verba antecedentia. *Aliud eſt Sacramentum, aliud virtus Sacramenti: Quàm multi de altari accipiunt & moriuntur & accipiendo moriuntur! unde dicit Apoſtolus: Iudicium ſibi manducat & bibit &c. Videte ergo fratres panem cœleſtem ſpiritualiter manducate.* ſerm. 2. de Verb. Apoſt. in princ. *Manduca vitam, bibe vitam, habebis vitam & integra eſt vita. Tunc autem hoc erit, id eſt, vita unicuiq; erit corpus & ſanguis Chriſti, ſi quod in Sacramento viſibiliter ſumitur, in ipſa veritate ſpiritualiter manducetur, ſpiritualiter bibatur.* (ubi τὸ quod refertur ad corpus Chriſti, quia panis ſpiritualiter non poteſt manducari: Ideo autem de corpore Chriſti pronunciat Aug. quod viſibiliter accipiatur, quia cum viſibili pane in Sacramento accipitur. Idem vult etiam in ipſa veritate ſpititualiter manducari, ubi τὸ *in veritate* nudæ Sacramentali manducationi opponitur & ad ſpiritualē refertur. Sic lib. 21. de Civ. Dei c. 20. *quia non ſolum Sacramento, ſed re ipſa manducarunt corpus Chriſti.*) Chryſoſt. homil. 60. ad pop. Antioch. in princ. *Non parva pœna proponitur indignè ſumentibus, conſidera quantum adverſus proditorem indignaris, contra eos, qui crucifixerunt eum. Itaque conſidera, ne tu quoq; ſis reus corporis & ſanguinis Chriſti. Illi ſanctiſſimum corpus jugularunt, tu verò pollutâ ſuſcipis anima poſt tot beneficia.* in 1. Corinth. 11. ſuper verba. Quicunque comederit indignè, reus erit corporis &c. *Quamobrem? quia effundit ſanguinem, & non ſacrificium, ſed jugulationem præ ſe fert, quemadmodum enim hi qui eo tempore Chriſtum punxêre, non ut biberent ejus ſanguinem, ſed ut effunderent, idem ſanè facit, qui Chriſti ſanguinem bibit indignè & nullum ex ejus potione fructum recipit.* ſerm. 3. in cap. 1. Epheſ. *Multos video temerè quomodocunq; & ex conſuetudine magis quàm legitimè aut conſideratione ac mente de corpore Chriſti participantes.* Theodoret. in 1. Corinth. 11. *Non ſolùm Apoſtolis, ſed & Iudæ proditori precioſum corpus & ſanguinem ſuum impertiit Dominus.* Gregor. lib. 4. Dial. *Eſt quidem in peccatoribus & indignè ſumentibus vera Chriſti caro, & verus ſanguis, ſed eſſentia non ſalubri efficientia.* Bernhar. de modo bene viv. ſerm. 28. *Alius carnem Chriſti ſpiritualiter manducat & ſanguinem bibit, alius verò non, ſed tantum Sacramentum, hoc eſt. Corpus Chriſti ſub Sacramento & non rem Sacramenti.*

menti. Qui cum Iuda tradit, ore corpus Chriſti accipit, cum Iuda condemnatur. ſerm. de Cœna. *Comeſtio Sacramentalis quantum ad viſibilem ſpeciem & ad corporis Chriſti veritatem convenit bonis & malis communiter.*** Idem Bernh. ſerm. de Cœna. *Qui ſecundum carnem vivunt & poſt carnalia evagantur, revera accipiunt corpus Chriſti, ſed eſſentia, non ſalubri efficientia.*** Anshelm. in 1. Cor. 11. *Corpus & ſanguis Domini nihilominus eſt, ſed ille accipit hoc non ad vitam, ſed ad judicium, quia non dijudicat corpus Domini, id eſt, non diſcernit, quam ſit dignius omnibus creaturis hoc corpus.* In proſa de Sacramento Eucbariſtiæ, cujus initium: Lauda Sion ſalvatorem &c. quam quidam Thomæ Aquinati tribuunt. *Sumunt boni, ſumunt mali, ſorte tamen inæquali vitæ & interitus. Mors eſt malis, vita eſt bonis, vide paris ſumtionis, quàm ſit diſpar exitus.*

Antitheſis adverſariorum. 239. Qui veram, realem & ſubſtantialem corporis & ſanguinis Chriſti in ſacra cœna præſentiam negant, illi etiam corpus & ſanguinem Chriſti ab indignis manducari & bibi negant, ſed diverſimodè. 1. Quidam concedere ſe dicunt indignos manducare corpus Chriſti, nimirum *ſacramentaliter* & *ſacramentotenus*, id vero ſic explicant, quod panem qui ſit corporis Chriſti ſignum, tantummodò manducent. Aretius pag. 1. probl. 82. f. 1006. recitat Græcos verſiculos. Θεουργὸν αἷμα φρῖξον ἄνθρωπε βλέπων, Ἄνθραξ γάρ ἐστι τοὺς ἀναξίους φλέγων. *O homo intuens ſanguinem divinum horreſce, Nam carbo eſt exurens indignos*, ibidem tamen indignorum manducationem ſic exponit, quod nudum panem objecti loco habeat. Sadëel in libr. de Sacram. manduc. *Sigillum corporis Chriſti poteſt aliquando ſine ipſius veri corporis perceptione manducari.* Quidam verò apertè negant, indignè manducantes accipere corpus & ſanguinem Domini ac dicunt, tales externa tantum ſymbola panem ſcilicet & vinum accipere. Belgici miniſtri ad autores Form. Conc. pag. 18. *Minimè cenſemus fieri poſſe, ut quis carnem Chriſti manducet, qui ſit vitæ æternæ expers.* Beza part. 2. quæſt. & reſp. quæſt. 56. ſcribit. *hac indignorum manducatione nihil magis eſſe falſum.* ** Pelarg. in Comp. ſuo Theol. correcto pag. 505. *Sacramentaliter Chriſti corpus comedi ab impiis ſcribit, non verè & reipſa ſed ſignotenus.* Conſid. commonef. p. 802. *Indigni nihil accipiunt niſi externa ſymbola non minus quàm canis aut porcus vorans panem conſecratum, ſive profiteantur nomen Chriſti, ſive non profiteantur.*** 2. Viciſſim externa illa ſymbola, quæ indigni in ſacra cœna percipiunt, quidam vocant Sacramenta, Ant. fides Cattorum pag. 34. & 57. unde profluxerunt hæ phraſes, *indigni accipiunt Sacramentum corporis, non ipſum corpus: edũt corpus Chriſti Sacramentotenus*: alii verò negant eſſe indignis Sacramenta, ſed nuda tantum Elementa. Calv. in inſtit. l. 4. c. 14. §. 25. *Impii inania ſigna, imò ne ſigna quidem accipiunt, quia in nihilum redigitur quicquid eſt ſignorum, ubi res ſignata tollitur.* Beza pag. 2. reſp. ad colloq. pag. 119. *Increduli ſigna tantum percipiunt, quæ tamen ipſis ne ſigna quidem ſunt gratiæ, ſed exitii illorum ſigilla.* Grynæus in diſput. de duob. Sacram. N. T. probl. 1. in conſect. *Sacramenta fidelibus ſunt Sacramenta. Ea ſi quis opinetur & infidelibus Sacramenta eſſe, ſequetur abſurdum, videlicet illa & perfidiæ & incredulitatis eſſe Sacramenta.* Idem repetit Bucanus in locis p. 753. 764. *Sacramenta non niſi fidelibus Sacramenta ſunt, infidelibus autem nequaquam.* Piſcat. reſp. ad dictata Hoffman. pag. 80. v. 146. *Cùm in ſumente non eſt fides, non ſumit iſte Sacramentum, ſed tantum Elementum, quia Sacramentum quatenus Sacramentum non niſi fide percipitur.* Keckerm. ſyſt. Theol. pag. 446. *Qui ſine fide utuntur ſacris ſignis non percipiunt ipſum formale Sacramentorum, ſed tantum materiale.* 3. Alii fatentur, quoſdã indignè manducantes, percipere corpus Domini, quos definiunt homines verâ fide non deſtitutos, ſed de præparatione animi non cogitantes & fratribus, quos offenderint, non reconciliatos ac diſſolutiùs quàm oportet, viventes. Ita ſtatuit Bucerus, cujus verba adduximus ſuperiùs, quem ſequuntur Beza reſp. 1. ad colloq. Mompel. p. 61. & Caſtell. in not. fide Cattor. p. 34. 35. ubi diſtinguunt inter illa, *fidem non habere & ſine fide uti ſacra cœna.* Indignos vocant infirmos in fide, eoſque dicunt, *ſine fide uti ſacra cœna*, & nihilominus *accipere corpus Chriſti.* Piſcat. etſi concedit. Bezæ & aliis, Apoſtolum 1. Cor. 11. loqui de fidelib. ſed qui indignè, hoc eſt, Irreverenter cœnam Domini uſurpant, tamen negat eos percipere corpus & ſanguinem Chriſti, quia inquit *corpus & ſanguis Chriſti indignè ſeu irreverenter edi ac bibi non poſſunt.* in anal. 1. Cor. 11. obſerv. ex v. 27. At rurſum Bucan. pag. 752. *quoſdam indignè manducantes dicit, fidem habere admodum languidam & infirmam, ac proinde non admodum efficacem per caritatem & pœnitentiam, qui non diſcernunt panem Domini myſticum à cibo communi, ſed irreverenter hunc tractant, nec eo modo, quo Dominus inſtituit, non tamen audet negare eos edere & bibere carnem & ſanguinem Domini.* Curæus in ſpongia contra Conf. Eberi, de Cœna edit. Heidelb. Anno 27. commentum de duobus generibus indignorum vocat *inauditam chimæram.* p. 272. Sic ergò Cadmæi fratres inter ſe prælia miſcent.

Argumenta contra manducationem indignorum. 1. Caro Chriſti eſt vivifica. 240. Videamus potiora argumenta, quæ contra manducationem indignorum proferunt. 1. *Caro Chriſti eſt cibus vivificus. Iohan. 6. verſ. 54. Qui manducat carnem meam & bibit ſanguinem meum, habet vitam æternam.* Jam verò *indigni non habent vitam æternam nec vivificantur, ex uſu ſacræ cœnæ. Ergo non manducant carnem Chriſti.* Hoc argumento utuntur Scholaſtici Witebergenſes, uti ſe indigitant, in ſcripto contra Schachtium. Calvinus illud format hoc modo. *Salutaris Chriſti Spiritus non ſeparatur ab ipſius carne. Sed Spiritus Chriſti non datur indignis. Ergo nec caro Chriſti iiſdem datur.* Reſp. 1. Adverſarii aliàs ſtrenue negant, carnem Chriſti eſſe vivificam, ſiquidem realem idiomatum divinorum communicationem aſſumtæ carni Chriſti factam impugnant, ut conſtat. Quomodo igitur ex hoc principio contra nos argumentari poterunt? 2. ſunt in argumento quatuor termini. Major propoſitio loquitur de ſpirituali carnis Chriſti manducatione & ſanguinis ejus bibitione. Concluſio, ſi noſtræ ſententiæ oppoſita eſt, accipienda erit de Sacramentali manducatione & bibitione. Oſtendimus autem ſuperiùs caput ſextum Johannis de ſpirituali manducatione & bibitione intelligendum eſſe, à qua multis modis Sacramentalis manducatio ac bibitio diſtat. 3. Carnem Chriſti eſſe vivificam dupliciter intelligitur, primò abſolute & reſpectu ſui, hoc modo ſemper eſt & manet vivifica, ſecundò relate & reſpectu hominum, hoc modo vivifica dicitur vel ratione potentiæ vel ratione actus. Ratione potentiæ Chriſtus poteſt & vult omnes vivifi-

care ſcilicet potentia abſolutâ & voluntate antecedente: ratione actus vivificat tantum credentes, indigni cùm deſtituantur inſtrumento receptionis ſcilicet fide, ideò vitam ex vivifica Chriſti carne noo participant. 4. Ergo caro Chriſti in ſe ac per ſe ſemper eſt & manet vivifica, interim tamen ut ex illa vitam ſpiritualem & cœleſtem participemus, ad illud nou ſufficit Sacramentalis manducatio & bibitio, ſed requiritur inſuper ſpiritualis illa manducatio & bibitio de qua Johan. 6. latè agitur. Breviter, ut ex hoc perenni foute vitæ & gratiæ vitam & gratiam haurire poſſimus, requiritur ſitula fidei. 5. Diſtinguendum enim inter naturaliter & liberè agentia. Vivificatio in carne Chriſti eſt actio non naturalis: ſicut uſtio in igne, ſed libera Joh.5.v.21. *Filius, quos vult, vivificat*: illos verò vult vivificare, qui verâ fide ipſum amplectuntur, teſte tota Scriptura. 6. Quòd impœnitentes & indigni ex uſu ſacræ cœnæ non vivificantur, ex eo non poteſt colligi, quòd Sacramentaliter non manducent corpus Chriſti, ſed hoc taotum ex eo ſequitur, quod ſpiritualiter & ſalutariter noo manducent corpus Chriſti nec ſanguinem ejus bibant, ut Sacramentalis manducatio ad vitam ipſis cedat. Indigni non propterea ſtatuendi ſunt non manducare corpus Chriſti, quia non vivificantur, ſed quia indignè manducant, ideò non vivificantur. 7. Chriſtus non ſolùm eſt vivificator credentium, ſed etiam judex incredulorum & impœnitentium, ideo caro ipſius à credentibus manducatur ad vitam & ſalutem, ab incredulis ad judicium. 8. Evangelium in ſe ac per ſe eſt verbum vitæ & gratiæ Johan.6.v.68. interim tamen quibuſdam *eſt odor mortis ad mortem* 2. Corinth. 2. v.14. impœnitentibus ſcilic. & incredulis propriâ ipſorum culpâ: ſic caro Chriſti in ſe ac per ſe eſt cibus vivificus, interim tamen à quibuſdam manducatur ad judicium propter impœnitentiam & incredulitatem ipſorum. *Vita piis erit atque eadem mors ſontibus eſca, aeo eodemque ſalus fluit atq; ex fonte venenum*, Vid. in hymn. de Euchariſt. pag.72. *Gratus odor cerebro eſt quem mollis amaracus edit, Sed necat emmandas illius an-ra ſues*. Ex roſa apis mel colligit, aranea ſuum virus: Sic Sacramenta iodignis non proſunt, ſed illis quorum corda fide ſunt purgata. Auguſtin. libr.3. de Bapt. contra Donat. cap.13. circa finem. *Idem odor erat, de quo dicit Apoſtolus, Chriſti bonus odor ſumus Deo in omni loco & tamen in iis, qui ſalvi fiunt, inquit, & in iis qui pereunt. Aliis quidem odor vitæ in vitam, aliis verò odor mortis in mortem. Quod etſi de altare dixit, ad hoc ego poſui, ut intelligatur aliquod bonum non ſolum vitam poſſe benè operari utentibus, ſed etiam mortem malè utentibus.* tract.6. in Joban. circa med. *Et ſancta poſſunt obeſſe, in bonis enim ſancta ad ſalutem inſunt, in malis ad judicium. Certè enim, fratres, novimus quid accipiamus & utique ſanctum eſt quod accipimus, & nemo dicit, non eſt ſanctum. Et quid ait Apoſtolus? Qui autem manducat & bibit indignè, judicium ſibi manducat & bibit, non ait, quia illa res mala eſt, ſed quia ille malus malè accipiendo ad judicium accipit bonum, quod accepit. Non enim mala erat buccella quæ tradita eſt Iudæ à Domino. Abſit: Medicus non daret venenum, ſalutem Medicus dedit, ſed indignè accipiendo ad perniciem accepit.* Chryſoſtom. homil. de prodit. Judæ circa finem. *Sicut corporalis cibus cùm invenerit ventrem adverſis humoribus occupatam amplius lædit, magis nocet & nullam præſtat auxilium: ita & iſte ſpiritualis cibus, ſi aliquem reperit malignitate pollutum, magis eum perdet non ſuâ Naturâ, ſed accipientis vitio.* 9. Deus eſt ipſa vita eſſentialiter, & tameo impii non vivificantur vitâ ſpirituali, quæ eſt *ex Deo* Epheſ. 4. v.18. quamvis in *Deo ſint, vivant ac moveantur*, Actor.17. v.28. quinimo hominibus perverſis eſt perverſus Pſal.18. v.27. Sic eſt & manet corpus Chriſti vivificum, licet impoenitentes & incredulos non vivificet. Brenr. de duab. Nat. pag. 47. 10. Marc.5. v.31. turba comprimit Chriſtum & tamen ad ſolam hæmorrhouſam ex ipſo *virtus exibat* v.30. ipſa quippe ſola fide tetigerat v. 28. Judæi non ſolum tetigerunt, ſed etiam crucifixerunt Chriſtum manibus nefariis, neque tamen ex contactu vivificæ carnis, vivificati ſunt, nimirum quia fide deſtituti fuerunt. Quod ad argumentum Calvini attinet, reſp. 1. per Spiritum aut intelligitur Spiritus ſanctus, aut Spiritus vitalis, aut ſpiritualis carnis Chriſti efficacia nobis communicata. Jam verò de nullo horum dici poteſt, quod ſit perpetuus & indiſſolubilis inter ea nexus. Poſt factam incarnationem caro Chriſti eſt & maner perpetuum Spiritus ſancti habitaculum, interim tamen ante factam incarnatiooem Patres habuerunt *Spiritum Chriſti* 1.Petr. 1. verſ. 11. non autem carnem Chriſti. In cruce & ſepulchro caro Chriſti deſtituta fuit Spiritu vitali. Judas, ſervi Pontificum, milites Pilati contrectarunt carnem Chriſti, nec tamen ſpiritualis ejuſdem efficaciæ facti ſunt participes. 2. Ergo quod indigni manducant carnem Chriſti, nec tamen Spiritum vitæ ex ea participant, id fit ex accidenti, quia deſtituuntur fide, quâ ſolâ *promiſſio Spiritus accipitur*. Galat.3.v.2. 3. Spiritus Chriſti itidem non debet ſeparari ab ipſius divinitate, & tamen in impiis eſt ſuâ quadam ratione divinitas Chriſti, ubi non adeſt donum Spiritus ſancti. Spiritus non eſt ſeparandus à verbo & Sacramentis, & tamen multi audiunt verbum & utuntur Sacramentis ſine Spiritu. 4. Diſtinguendum igitur inter actum primum & ſecundum, inter inhabitationem Spiritus in carne Chriſti ioteriorem & operationem ejus exteriorem. 5. Spiritus Chriſti non in omnibus eadem operatur, ſiquidem Chriſtus etiam *interficit impium Spiritu oris ſui*. Eſa. 11. v.4. 2. Theſſ.2.v.8. Quemadmodum igitur Auguſtinus olim reſpondit Donatiſtis (hoc urgentibus, quod verum Baptiſma non poſſit eſſe ſine Spiritu.) *Si Baptiſma ſine Spiritu eſſe non poteſt, habent & Spiritum hæretici, ſed ad perniciem, ſicut Saul*. lib.5. contra Donatiſt. de Bap. c.24. ita nos idipſum Calvini argumento reponimus.

241. 2. *Non poteſtis calicem Domini bibere & calicem Dæmoniorum* 1.Corinth.10. verſ.20. *Non poteſtis menſæ Domini participes eſſe & menſæ Dæmoniorum* verſ. 21. *Iam vero indigni ſunt in ſocietate Dæmoniorum. Ergo non poſſunt corpus & ſanguinem Domini in cœna bibere.* Reſp. 1. Apoſtolus loquitur de impoſſibilitate non facti ſed juris. Lyranus, *Non poteſtis calicem Domini & Dæmoniorum bibere ſcilicet dignè & cum effectu gratiæ.* Idipſum enim taxat Apoſtolus, quod de facto præſtabant utrumque. Hûc pertinet mos loquendi Ictis uſitatus. *Quæ facta lædunt pietatem, honeſtatem, bonos mores &c. ea nec nos poſſe arbitremur.* 2. Ergo Apoſtolus noo agit de eo, quod ſimpliciter & nulla prorſus ratione fieri nequit, ſed docet, quid piè & ſine offenſione

2. Non poteſtis calicem Domini bibere & calicem Dæmoniorum. 1.Cor.10. v.20.

Dei & bona cum conſcientiâ fieri nequeat. 3. Calix Domini in ſacra cœna complectitur non ſolùm ſanguinem Chriſti, ſed & vinum menſæ Domini cõplectitur nõ ſolũ corpus Chriſti, ſed & benedictum panẽ. Quod ſi de tali bibitione & participatione Apoſtolus loqueretur, q̃ cũ ſocietate calicis & mẽſæ Dæmoniorũ nulla proſus ratione ſubſiſtere poſſet, ſequeretur, ne quidem benedicti panis & benedicti vini indignos fieri participes, cùm tamen cap. ſeq. v. 27. expreſsè aſſerat, indignos ex calice Domini bibere. Ibidem etiam diſertè teſtatur indignos *reos fieri corporis & ſanguinis Domini*, inde & ideò quia *non dijudicant corpus Domini*. 4. Immotum igitur & invictum perſtat, Apoſtolum loqui de eo, quod bonâ conſcientiâ & ſine gravi peccato fieri nequit, atque hic mos loquendi in Scripturis ſacris etiam alibi occurrit. Geneſ. 34. v. 14. Deut. 16. verſ. 5. cap. 17. v. 15. c. 21. v. 16. Actor. 4. v. 20. &c. Idem colligitur ex eo, quod paulò pòſt in illo ipſo capite Apoſtolus ſubjungit v. 24. *Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt.* 5. Bibere calicem Dæmoniorum & menſæ eorum eſſe participem, aliter accipitur in textu Apoſtolico, quàm in argumento adverſariorum. Corinthii ad Chriſtum ex gentilitate converſi intererant conviviis, quæ parabant gentiles ex eis, quæ Diis ſuis ſacrificaverant, ac putabant illud tanquam externum quid ſine læſione conſcientiæ & ſine ulla pietatis jactura fieri poſſe. Sed cùm *Dii gentium ſint Dæmonia* Pſalm. 96. v. 5. Ideò Apoſtolus pronunciat hoc eſſe bibere calicem Dæmoniorum & menſæ Dæmoniorum participem eſſe, nec ullâ ratione cum ſalutari & legitimo ſacræ cœnæ uſu poſſe ſubſiſtere. Hac ratione indigni in Eccleſia non bibunt calicem Dæmoniorum, nec participant menſæ eorum, ſed tantum certo quodam intellectu & reſpectu ſpiritualiter ſcilicet, unde in argumento exiſtunt quatuor termini.

3. Accipere & rejicere ſunt contraria. Indigni rejiciunt corpus Chriſti

242. 3. *Accipere & rejicere ſunt contraria Indigni ſuâ incredulitate Chriſtum cum ſuis beneficiis rejiciunt. Ergo nec corpus ipſius participant.* ** Pelarg. in Comp. ſuo Theol. correcto p. 474. *Utriq;* (dignis & indignis) *quando accedunt idem exhibetur Sacramentum & Chriſtus ipſe generaliter omnibus corpus & ſanguinem ſuum offert; ſed quia infideles januam ejus liberalitati claudunt, non recipiunt, quod offertur.* ** Reſp. 1. Diſtinguendum inter cœnæ ſubſtantiam & ſalutarem efficaciam, ſive ut Gregorius loquitur libr. 4. Dial. *inter eſſentiam & ſalutarem efficientiam.* Indigni rejiciunt ſalutarem cœnæ efficaciam, cùm deſtituantur ſpirituali carnis Chriſti manducatione & ſanguinis ejus bibitione, interim tamen ſuſcipiunt Cœnæ ſubſtantiam atque omnia ejuſdem eſſentialia, ad quæ omninò pertinent corpus & ſanguis Chriſti. 2. Ergo ex negata manducatione & bibitione ſpirituali non protinus inferri debet negatio manducationis & bibitionis Sacramentalis. Illa dependet ex fide, quam cùm indigni non afferant, ideò non ad vitam ſed ad judicium manducant: hæc verò unicè & in ſolidùm dependet ex Chriſti inſtitutione, quam *incredulitas hominum non evertit nec abolet.* Rom. 3. v. 3. 3. Verbum Dei prædicatur incredulis & impœnitentibus, qui illud repellunt. Act. 13. v. 46. *Vobis nunciatum eſt quemadmodum & illis ſed non profuit illis ſermo auditus non admixtus fidei* Heb. 4 v. 2. Quemadmodum igitur obſtinati impœnitentes auribus verbum percipiunt, corde verò rejiciunt: ſic indigni corpus & ſanguinem Chriſti in ſacra cœna ore accipiunt, ſed corde repudiant. 4. Quando igitur ab adverſariis toties ingeminatur, panem eſſe communicationem corporis Chriſti, non niſi in vero uſu cœnæ, quo cum deſtituantur indigni, ideò eos non fieri participes corporis Chriſti, reſpondendum eſt, uſum cœnæ aliquando ſumi pro actione à Chriſto inſtituta, in qua obſervantur omnes actus Sacramentales ad integritatem & eſſentiam Sacramenti pertinentes, aliquando verò accipi pro uſu ſalutari & fructuoſo; qui conſiſtit in fide. Indigni carent verò uſu cœnæ in ſenſu poſteriori, nequaquam verò priori.

4 Pro ſolis credentibus Chriſtus in cruce mortuus.

243. 4. *Illi ſolùm accipiunt corpus Chriſti, pro quibus in mortem eſt traditum. Illi ſolùm bibunt ſanguinem Chriſti, pro quibus in ara crucis eſt effuſus. Iam verò pro ſolis credentibus Chriſtus in cruce mortuus eſt.* Reſp. Oſtendimus in tractatu de Electione & Reprobatione §. 107. & ſeqq. Chriſtum pro omnibus omnino hominibus eſſe mortuum, cùm ſit *agnus Dei tollens peccatum mundi.* Johan. 1. verſ. 29. cùm ſit *propitiatio non pro noſtris tantum ſed pro totius mundi peccatis.* 1. Johan. 2. verſ. 2. cùm illos etiam precioſo corporis & ſanguinis ſui λύτρῳ emerit, *ſuperinducunt ſibi celerem perditionem* 2. Petri 2. v. 1. Invertimus igitur argumentum. Cùm Chriſtus in ſacra cœna etiam hypocritis, & incredulis corpus ſuum manducandum & ſanguinem ſuum bibendum offerat, eo ipſo clariſſimè teſtatur, pro illis etiam in ara crucis ſe eſſe mortuum ac corpus ſuum pro illis tradidiſſe & ſanguinem ſuum pro peccatis ipſorum effudiſſe. Manducatio igitur indignorum manifeſtum præbet teſtimoniũ contra figmentum abſolutæ reprobationis, & particularitatis meriti à Chriſto præſtiti. Quibus Chriſtus corpus & ſanguinẽ ſuũ offert, illis etiã offert beneficia traditione corporis & effuſione ſanguinis in ara crucis parta. Quibus Chriſtus offert beneficia traditione corporis & effuſione ſanguinis ſui in ara crucis parta, pro illis etiam corpus ſuum in mortem tradidit & ſanguinem ſuum pro peccatis ipſorum effudit. Pro quibus Chriſtus corpus ſuum in mortem tradidit & ſanguinem ſuum pro peccatis eorum effudit, illi non ſunt abſoluto Dei odio & decreto à ſalute æterna excluſi, ſed illorum converſionem & vitam Deus ſeriò quærit, vult atque expetit, ut vere à peccatis converſi beneficiorum Chriſti & vitæ æternæ per fidem participes reddantur. Quemadmodum igitur ex univerſali prædicatione Evangelii rectè colligitur, beneficia Chriſti omnibus offerri, ita quoque ex inſtitutione ſacræ Cœnæ rectè colligitur, quia Chriſtus mediante benedicto pane ſuum corpus & mediante benedicto vino ſuum ſanguinem omnibus hujus cœleſtis convivii hoſpitibus manducandum ac bibendum exhibet, ideò neminem illorum, abſoluto Dei odio à beneficiis Chriſti excluſum eſſe. Si dicas, ut beneficia Evangelii offeruntur quidem impœnitentibus, nequaquam verò applicantur; ita corpus & ſanguinem Chriſti in ſacra cœna indignis quidem offerri, non tamen ab ipſis manducari ac bibi, reſp. de ſpirituali manducatione ac bibitione, quæ fit fide, rectiſſimè id aſſeri, interim tamen ut præter auditum Evangelii internum cum fide & aſſenſu conjunctum eſt auditus externus, ita præter internam & ſpiritualem manducationem ac bibitionem eſt Sacramentalis manducatio ac bibitio omnibus ſacræ cœnæ hoſpitibus communis.

244. 5. *Nemo*

5. Nemo poteſt aliquid accipere ex Teſtamento Romano niſi ſit civis Romanus.

244. 5. *Nemo poteſt aliquid accipere ex Teſtamento Romano niſi ſit civis Romanus. Impii non ſunt cives Reipubl. Chriſtianæ. Ergo non accipiunt aliquid ex Teſtamento Chriſti.* Alii argumentum ſic informant. *Nemo accipit legata Teſtamenti niſi expreſſis verbis ſit nominatus heres. Indigni & increduli non ſunt in fœdere gratiæ nec heredes cœleſtium bonorum. Ergo non accipiunt Legata Teſtamenti Dominici, corpus ſcilicet & ſanguinem Chriſti.* Witak. de Eccleſ. q. 1. cap. 9. arg. 4. Reſp. 1. propoſitio deducta eſt ex jure fori humani, quod non præjudicat inſtitutioni divinæ. 2. Indigni etiamſi non ſint vera & viva corporis Chriſti myſtici membra, tamen ſunt cives Eccleſiæ viſibilis. 3. Invertimus igitur argumentum. Quemadmodum habetur pro cive Romano & Legata Teſtamenti Romani accipit, qui utitur jure & legibus Romanis, etiamſi non ſit probus civis: ita indigni etiamſi non ſint vera & viva inviſibilis Eccleſiæ membra, tamen quia ſunt cives Eccleſiæ viſibilia, verbum & Sacramenta cum veris Chriſtianis habent communia. 4. Verbi auditus exterior communis eſt bonis & malis, verbi auditus interior & ſalutaris ſolis credentibus convenit: ita manducatio Sacramentalis corporis Chriſti, quæ ad Euchariſtici Sacramenti adminiſtrationem pertinet, non minùs omnibus hujus cœleſtis convivii hoſpitibus eſt communia, ſed manducatio ſpiritualis ac ſalutaris ſolis credentibus convenit. 5. Idem jus obtineret in Baptiſmo, & ſic adulti hypocritæ non perciperent integrum Baptiſma ac proinde eſſent rebaptizandi. 6. Legata Teſtamentorum de jure pertinent ad eos ſolum, qui in Teſtamenti tabulis ſunt nominati, ſed de facto ſæpè transferuntur ad alios. Legat quis in Teſtamento pecuniam ſuis liberis aut propinquis. Jam ſi prædo pecuniam illam intercipit, non deſinit eſſe pecunia, etiamſi illi non fuerit deſtinata. 7. Sacramentalem corporis ſui manducationem ac ſanguinis ſui bibitionem inſtituit Chriſtus omnibus Chriſtianis, qui panem benedictum manducant & ex calice Euchariſtico bibunt. Sed Spiritualis corporis Chriſti manducatio & ſanguinis ipſius bibitio pertinet ad ſolos credentes, qui verâ fide ſalutariter manducant & bibunt, ac proinde accuratè & propriè loquendo, Legata in hoc Teſtamento fidelibus promiſſa, ſunt beneficia Evangelii propria, videlicet remiſſio peccatorum, gratia Dei, ſalus æterna &c. Corpus & ſanguis Chriſti ſunt ſigilla promiſſionem illam obſignantia & confirmantia. Vide ea quæ diximus ſuperiùs. §. 5. q. 3.

6. Chriſtus prohibet ſanctum dare canibus. Mat. 7. v. 6.

245. 6. *Quod Chriſtus prohibet, ipſe non facit. Atqui prohibet dare margaritas porcis & ſanctum canibus* Mat. 7. v. 6. *Ergo corpus ſuum non dabit indignis.* Reſp. quid indigni in ſacra cœna manducent ac bibant, de eo non judicandum eſt ex conſequentiis aliunde petitis, ſed ex inſtitutione Dominica & aſſertione Apoſtolica 1. Cor. 11. Chriſtus propter homin… incredulitatem atque indignitatem non mut…am inſtitutionem, ſed abuſum ſanctiſſimi hu…s myſterii in indignis graviſſimè vindicat. S… Chriſtus noverat Judam eſſe indignum, neque tamen ab uſu Euchariſtiæ eum arcet, vel aliam cœnam nudo pane & vino conſtantem pro illo inſtituit, ſed præmiſsâ gravi & ſeriâ dehortatione à concepto ſcelere unà cum reliquis eum admittit, indignam verò manducationem ac bibitionem graviſſimè poſtea vindicat. Sic Chriſtus ſeipſum tradit in mortem, Pilatus & Judas itidem eum in mortem tradiderunt. Si quis colligere velit Pilato & Judæ prohibitum fuit, Chriſtum utpote innocentem in mortem tradere, ergo non eſt veriſimile, quod Chriſtus ſeipſum in mortem tradiderit, quilibet videbit argumenti infirmitatem. ** Urſin. in Catech. p. 593. ex Hiſtoria Cananææ Matth. 15. argumentum format. *Non eſt boneſtum panem filiorum projicere canibus. Corpus Chriſti eſt panis filiorum, impii verò ſunt canes. Ergo impii & indigni non participant corpus & ſanguinem Chriſti in cœna.* Reſp. 1. Canes propriè hoc loco non dicuntur impii in Eccleſiæ gremio conſtituti, ſed gentiles, qui ſunt extra Eccleſiam. 2. panis non notat corpus Chriſti in cœna veſcendum, ſed miraculorum gratiam. 3. Canes verè edunt panem, licet immeritò objectum & filiis præceptum. 4. rem ipſam habemus in S. literis expreſſam, quam non poteſt evertere argumentum ex his verbis malè applicatis ſumtum. Conſid. Commoneſ. p. 803. Urſinus in Catech. p. 594. ſic concludunt. *Indigni edunt judicium. Ergo non corpus Chriſti.* Reſp. ſubordinata non ſunt opponenda. Edere corpus Chriſti Sacramentaliter & edere judicium, teſte Apoſtolo non ſunt contraria. At edere corpus Chriſti ſpiritualiter & edere judicium contrariè opponuntur quæ ſimul conſiſtere nequeunt.** Ex his de reliquis argumentis facile poteſt fieri judicium. Sic quando dicunt, *ad infideles non pertinet promiſſio gratiæ. Ergo nec ſigillum promiſſionis Cœna Dominica.* Reſp. Adverſarii ſigillum promiſſionis ſtatuunt, non corpus & ſanguinem Chriſti, ſed externa tantum Elementa, ut conſtat. Ergo vi hujus argumenti indigni ne quidem panem & vinum in ſacra cœna percipient. Dicimus autem in Sacramento Cœnæ proponi duplicem promiſſionem, (ſi vocabulum promiſſionis in ſenſu latiori accipiatur) unam vocare poſſumus abſolutam de ſubſtantia ſcilic. & præſentia corporis ac ſanguinis Chriſti, hæc ex æquo pertinet ad omnes Cœnâ utentes, rectiùs autem vocatur Chriſti inſtitutio & ordinatio, ut monuimus ſuperiùs. Altera eſt relativa, promiſſio ſcilicet gratiæ, quæ quidem ratione juris (ut ita loquar) ſive meriti Chriſti communis itidem ad omnes ex æquo pertinet, ſed ratione facti, ſeu eventus, ſeu propriæ culpæ excluduntur ab ea increduli, quippe qui promiſſionem illam gratiæ fide ſibi non applicant. Sic ergo Sacramenta pro omnibus Chriſtianis ſunt inſtituta, ſed non omnibus ſunt ſalutaria. Quemadmodum promiſſio Evangelii eadem manet, ſive quis fide eam amplectatur, ſive minùs: Sic eſt idem Sacramentum ſive dignus eo utatur ſive indignus.

7. Ad infideles non pertinet promiſſio gratiæ.

Dicta Patrum contra manducationem indignorum.

246. Ex Auguſtino etiam quædam contra manducationem indignorum proferunt, ſed quæ parùm roboris habent, ſi attendantur ea, quæ ex ipſo Auguſtino pro noſtra ſententia ſuperiùs adduximus. 1. tract. 59. in Joh. non longè à princip. dicit, *Judam manducaſſe panem Domini, reliquos Apoſtolos manducaſſe panem Dominum.* Reſp. τὸ *manducare panem Domini* exprimit Sacramentalem manducationem phraſi deducta ex 1. Corinth. 11. verſ. 27. *Quicunque manducaverit panem hunc vel biberit calicem Domini indignè &c.* Ut Apoſtolus poculum Euchariſticum vocat *calicem Domini*: ita Auguſtinus panem Euchariſticum vocat *panem Domini.* Τὸ *manducare panem Dominum*, notat ſpiritualem & ſalutarem manducationem phraſi deductâ ex Johan. 6. verſ. 32. ubi Chriſtus ſe vocat

verum

verum panem & v. 35. *panem vitæ.* Quemadmodum igitur Apoſtolus per calicem Domini non intelligit nudum vinum, ſed totum illud, quod in calice Euchariſtico nobis exhibetur, à quo ſanguis Novi Teſtamenti non poteſt excludi: ita quoque Auguſtinus per *panem Domini* non intelligit nudum panem, ſed illum panem, qui eſt κοινωνία corporis Chriſti: Senſus ergo dicti ſic eſt. Reliqui Apoſtoli ita manducabant panem Euchariſticum, ut Chriſtum ipſum panem vitæ, qui de coelo deſcendit, fide ſimul amplecterentur & Sacramentali manducationi ſpiritualem conjungerent. Judas verò manducavit panem Domini, id eſt, panem Euchariſticum, qui cùm conſtet re terrenâ & coeleſti, ideò non eſt ſolùm panis, ſed etiam Chriſti corpus, nec tamen fide amplexus eſt Chriſtum, ut Sacramentali manducationi exemplo reliquorum Apoſtolorum ſpiritualem conjungeret. 2. lib. 21. de C. D. cap. 25. *Non ſunt dicendi manducare corpus Chriſti, qui non in membris Chriſti computandi ſunt.* Reſp. Diſſerit contra eos, qui ſibi liberationem ab æterno ig.ue promittebant, ideò quia de corpore & ſanguine Chriſti participarunt, quomodo libet vixerint & in quacunque impietate fuerint, quia ſcriptum ſit. *Qui manducat carnem meam & bibit ſanguinem habet vitam æternam.* Docet autem quinam ſint dicendi reverâ; id eſt ſalutariter manducaſſe corpus Chriſti, non qui ſolo Sacramento aut ſacramentotenus manducaverunt, poſſunt enim hoc facere etiam impii, ſed qui in fide Chriſti perſeverant. De ſpirituali igitur & utili, non de Sacramentali manducatione tractat, nec ſubſtantiam cibi Sacramentalis, ſed modum ſolummodò manducationis in his & ſimilibus dictis diſtinguit, ut ex clariſſimis ejuſdem pronunciatis, quæ ſuperiùs adduximus, ſatis manifeſtè elucet.

CAPUT XXIII.

De vera & ſalutari præparatione ad dignum ſacræ Coenæ uſum.

Neceſſitas probationis. 247. Cùm illi, qui indignè manducant & bibunt in ſacra cœna, rei fiant corporis & ſanguinis Domini, adeoque judicium ſibi manducent ac bibant 1. Corinth. 11. v. 27. & 29. Ideò vera & ſalutaris præparatio ante uſum ſacræ cœnæ ſummè neceſſaria erit, ne illud quod ad vitam inſtitutum eſt, ad mortem & exitium nobis cedat, neve medicina convertatur nobis, in venenum. Hanc veram & ſalutarem præparationem uſui ſacræ cœnæ præmittendam unico vocabulo Apoſtolus exprimit v. 28. *Probet ſeipſum homo* δοκιμαζέτω ἄνθρωπος ἑαυτὸν, indefinitè pronunciat, *homo* ſeipſum probet, ut oſtendat ab omnibus omnino probationem illam requiri, qui volunt eſſe cœleſtis hujus convivii hoſpites, neque quemquam ad illud ſanctitatis culmen perveniſſe, in quo probatione illa minimè indigeat. Eſt autem δοκιμάζειν exactè explorare & ſingulari ſtudio inquirere naturam, proprietates, omneſque adeò receſſus illius objecti, circa quod probatio verſatur. Sic Deus dicitur *probare corda hominum, probare corda & renes*, hoc eſt, interiorem cordis fundum perſpicit atque exactè intuetur abditiſſima quæque in corde hominis, quia renes etiam aperto inferiore ventre non ſunt oculis noſtris obvii, ſed latent adipe tecti Pſalm. 11. verſ. 5. *Dominus probat juſtum.* in Hebr. eſt בחן quod uſurpatur de probatione auri. Zach. 13. v. 9. *probabo eos ſicut probant aurum.* unde LXX. Proverb. 17. v. 3. utuntur δοκιμάζειν pro צרף quod eſt Probare metalla, igne ea excoquere & à ſcoriis purgare. Pſal. 17. v. 3. *Probaſti cor meum, viſitaſti nocte, conflaſti me, non invenies* Pſal. 139. v. 1. *Domine inveſtigaſti me* חקר perſcrutatus eſt, remota & abſtruſa exploravit. Proverb. 17. v. 3. *Sicut conflatorium argento & caminus auro, ſic corda probans Dominus.* Jerem. 17. v. 9. *Supplantativum eſt cor præ omnibus & perverſum, quis cognoſcet illud? v. 10 Ego Dominus ſcrutans cor, probans renes*, ubi conjunguntur חקר & בחן. Sic *probare* jubemur *Dei voluntatem* Rom. 2. v. 18. cap. 12. verſ. 2. Epheſ. 5. v. 10. Phil. 1. v. 10. hoc eſt, ex verbo diligenter inquirere & diſcere quæ ſit bona Dei voluntas, quid ipſi gratum & acceptum. *Probare* jubemur *ſpiritus.* 1. Joh. 4. v. 1. *Omnia probare, quod bonum eſt tenere.* 1. Theſſ. 5. v. 21. hoc eſt; ſummo ſtudio in doctrinam inquirere, an ſit conveniens verbo Dei. *probare* & tentare jubemur *nos ipſos an in fide ſimus.* 2. Cor. 13. v. 5. *Probare noſtrum opus* Galat. 6. v. 4. hoc eſt, ſolicitè cavere, ne qua hypocriſis fidei & operibus noſtris admixta ſit. Rom. 1. v. 28. νοῦς ἀδόκιμος *mens reproba eſt* quæ vitam ita inſtituit, ut nec conſideret nec curet, etiamſi Deo, hominibus & propriæ conſcientiæ improbentur, quæ agit. Quãdo igitur jubet Apoſtolus, *ut probet ſeipſum homo, antequam panem illum edat & ex calice Domini bibat*, hoc vult, quod acceſſurus ad ſacram cœnam diligenti & accurato ſtudio ſuam Naturam, vitam, propoſitum, cogitationes, actiones adeoque intimos cordis ſui receſſus explorare & juxta normam legis divinæ examinare debeat, cùm non vulgare epulum, ſed cœleſte convivium in hac ſacra cœna ſibi habeat propoſitum, ad quod qui indignè accedit, judicium ſibi manducat ac bibit. Complectitur igitur hæc δοκιμασία partes veræ & ſalutaris pœnitentiæ, videlicet primo peccati agnitionem ac ſeriam ejuſdem deplorationem, ubi expendenda eſt ira Dei adverſus peccata ac pœnæ temporales & æternæ iiſdem promeritæ: deinde fiducialem miſericordiæ divinæ implorationem, ubi expendendæ promiſſiones Evangelii, quas confirmat & obſignat uſus ſacræ Cœnæ, ex quibus effloreſcit propoſitum à peccatis deſiſtendi & vitam juxta normam legis divinæ inſtituendi, reconciliatio fraterna, precatio ſeria, gratiarum actio devota, reverentia erga hoc myſterium debita &c.

Quid ſit ſeipſum probare. 248. Sed jucundius eſt ex ipſis verbis Apoſtoli inquirere, quidnam ad veram & ſalutarem illam probationem uſui ſacræ coenæ conjungendam requiratur, cùm non in genere ſolùm Apoſtolus pronunciarit probationem ſui eſſe neceſſariam, ſed etiam in ſpecie expoſuerit, in quibus partibus illa probatio conſiſtat. 1. *Si nosipſos dijudicaremus*, ait v. 31. *non utique judicaremur.* Innuit igitur, q. is qui velit ſeipſum rectè & legitimè probare, ſeipſum etiam debeat dijudicare. διακρίνειν aliàs ſignificat diſcernere, ambigere, dubitare, certare &c. ſed hæ ſignificationes ſunt ab h. l. alienæ Mat. 16. v. 3. *faciem cœli* dicuntur διακρίνειν *dijudicare*, qui ex rubedine veſpertina ſerenitatem, ex rubedine v. matutina tempeſtatem colligunt 1. Cor. 6. v. 5. *inter fratres* διακρίνειν dicitur, qui de cauſis ipſorum cognoſcit & æquo judicio lites eorum componit. 1. Cor. 14. v. 29 *Prophetæ duo vel tres loquantur, reliqui v. dijudicēt*, ubi

ubi διακρίνειν ponitur pro δοκιμάζειν, eodem enim ſenſu Johannes jubet probare Spiritus δοκιμάζειν τὰ πνεύματα 1. Epiſt. 4. v. 1. quo Paulus hoc loco jubet dijudicare Prophetas & Judas v. 9. διακρίνειν pſeudodoctores. LXX. utuntur pro בָּחַן probavit, exploravit Joh. 12. v. 11. c. 23. v. 10. pro בָּרַר purificavit, expurgavit Eccleſ. 3. v. 19. pro דִּין judicavit, poteſtatem judiciariam exercuit, ſententiam ex fundamento juris & juſtitiæ pronunciavit, 2. Reg. 19. v. 9. Pſal. 49. v. 5. Prov. 31. v. 9. &c. pro שָׁפַט judicavit, judicium tulit Exod. 18. v. 16. 1. Reg. 3. v. 9. Pſal. 81. v. 1. &c. hæ ſignificationes omnes huc quodammodo accommodari poſſunt. Ideò enim vocabulo forenſi Apoſtolus utitur, ut oſtendat probationem illam non debere eſſe ſuperficiariam, ſed maximè ſeriam. Quia enim propter peccata noſtra à Domino judicamur, hoc eſt, in jus vocamur & propterea pœnis temporalibus & æternis affligimur, ideo nosipſos debemus judicare hoc eſt, coram Dei judicio multorum peccatorum reos agnoſcere, ſeveritatem judicii divini deprecari, & à throno juſtitiæ ad thronum miſericordiæ appellare. Debemus etiam hoc modo nosipſos judicare, ut ad normam legis divinæ omnes noſtras actiones ac vitam uncem examinemus, ut hac ratione verum & infucatum judicium, de extrema Naturæ noſtræ per peccatum corruptione, ferre poſſimus, & agnoſcentes iram Dei adverſus peccata, coram ipſo humiliemur. Et quia in hoc ipſo verſiculo Apoſtolus eos divinitus judicari pronunciat, qui ſeipſos non dijudicant, hoc eſt, pœnis à Deo affligi atqui corripi, ut in ſeq. verſu explicatio additur, ideò διακρίνειν illud commudiſſimè refertur ad interiorem illum cordis dolorem & ad morſus conſcientiæ, qui in vera & ſeria contritione propter peccatum ſentiuntur Chryſoſt. homil. 28. in 1. Cor. 11. ſuper verba: εἰ ἑαυτοὺς ἐκρίνομεν ſi nos ipſos judicaremus, οὐχ εἶπεν εἰ ἐκολάζομεν. ἑαυτοὺς εἰ ἐτιμωρούμεθα, ἀλλὰ μόνον εἰ ἐπιγνῶναι τὰ ἁμαρτήματα ἐβουλήθημεν, εἰ καταδικάσαι ἑαυτοὺς, εἰ καταγνῶναι τῶν πεπλημμελημένων, ἀπηλλάγημεν ἂν καὶ τῆς ἐνταῦθα καὶ τῆς ἐκεῖσε τιμωρίας. *Non dixit, ſi caſtigaremus nos ipſos, ſi puniremus, ſed ſolum ſi vellemus agnoſcere peccata, ſi nosipſos condemnare, ſi de delictis ferre ſententiam, liberaremur ab eo quod & hic & illic eſt ſupplicio.*

249. 2. *Qui manducat indignè*, ait v. 29. *judicium ſibi manducat* μὴ διακρίνων *non diſcernens corpus Domini*. Inouit ad veram & legitimam probationem uſui ſacræ Cœnæ conjungendā etiā hoc requiri, ut diſernamus corpus Domini. διακρίνειν hic ſignificat diſcernere, ſecernere, quo ſenſu uſurpatur Actor. 10. v. 20. c. 15. v. 9. 1. Corinth. 4. v. 7. Hebr. 5. v. 14. Ergo διακρίνειν corpus Domini & cibum Euchariſticum eo modo à vulgaribus cibis ſeparare, ut ſtatuamus verè adeſſe & mediante pane nobis exhiberi in ſacra cœna corpus Chriſti. Quemadmodum igitur διάκρισις ſuiipſius juxta normam legis divinæ inſtituenda, ita hæc διάκρισις corporis Dominici juxta normam verborum inſtitutionis fieri debet, ſiquidem ea manifeſtè oſtendunt, non vulgare aliquod epulum, ſed cœleſte convivium in hac cœna nobis proponi, in qua Chriſtus ipſe præſens adſit, atque ipſemet ſuo corpore & ſanguine nos alat ad confirmandam promiſſionem de remiſſione peccatorum atque ad ſpiritualem unionem capitis & corporis myſtici proficiendam. Hæc διάκρισις & conſideratio fidem noſtram confirmare poterit, ut certò ſtatuamus in ſacra coena verè adeſſe corpus & ſanguinem Chriſti, & exhibitione hujus precioſiſſimi theſauri nobis offerri, exhiberi, applicari & obſignari ea, quæ Chriſtus traditione ſui corporis & effuſione ſui ſanguinis in ara crucis nobis promeruit. Ut ergo διάκρισις ſui ipſius ad priorem pœnitentiæ partem, ad veram ſcilicet & ſeriam contritionem: ita διάκρισις corporis Dominici ad poſteriorem pœnitentiæ partem, ad fidem ſcilicet referri poteſt, ſiquidem Chriſtus in verbis inſtitutionis notanter pronunciat, illud ipſum corpus in ſacra coena nobis manducandum dari, quod pro nobis in mortem tradidit, illum ipſum ſanguinem nobis bibendum exhiberi, qui in remiſſionem peccatorum in ara crucis eſt effuſus, hæc ergo verba firma fide amplectamur, & promiſſionem de remiſſione peccatorum, uſu ſacræ coenæ nobis confirmari & obſignari ſtatuamus. Et quia fundamentum fidei & omnis conſolationis ex ſacrâ coenâ petendæ conſiſtit in eo, ut de vera corporis & ſanguinis Chriſti præſentia certi ſimus, ideo Apoſtolus revocat Corinthios ad verba inſtitutionis, in quibus præſentia illa diſertè ſtabilitur atque hoc nomine eos objurgat, quod non accedant ad ſacram Coenam majori reverentiâ, quàm ad vulgares epulas 1. Cor. 11. v. 20. & 21. Aug. tract. 62. in Johan. *Cùm Apoſtolus diceret, reus erit corporis Domini, de iis erat ſermo, qui Domini corpus veluti quemlibet alium cibum indiſcretè negligenterq; ſumebant.* Oecum. in 1. Cor. 11. *Non dijudicans, hoc eſt, non perpendens magnitudinem eorum, quæ in Cœna Dominica præſentia & propoſita ſunt, nec conſiderans doni amplitudinem. Si enim diligenter didiceris, quis ſit ὁ προκείμενος qui propoſitus eſt, & quis exiſtens, cui ſeipſum donet, non opus erit alia exhortatione, ſed hoc ſufficiet, niſi prorſus ſis deſperatus* Damaſcen. libr. 4. cap. 14. orth. fid. dignos vocat τῇ πίστει ἀξίως μεταλαμβάνοντας, indignos autem τῇ ἀπιστίᾳ ἀναξίως μετέχοντας. Huc pertinet locus Apoſtolicus 2. Corinth. 13. v. 5. *Vosmetipſos tentate, an ſitis in fide, ipſi vos probate*, δοκιμάζετε &c.

250. 3. *Quotieſcunque manducabitis* (inquit v. 26.) *panem hunc & calicem hunc bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat.* Oſtendit igitur ad ſalutarem præparationem & legitimum Coenæ uſum requiri anunciationem mortis Dominicæ. Καταγγέλλειν eſt publicè annunciare, prædicare, laudare, & ut plurimùm tribuitur miniſtris Eccleſiæ verbū Dei publicè prædicantib. & annūciantibus Act. 4. v. 2. c. 13. v. 5. c. 15. v. 36. &c. Et quia per particulam αἰτιολογικὴν, γὰρ, hæc verba de annunciatione mortis Dominicæ prioribus conjungit Apoſtolus, ideo oſtendit ex ſede inſtitutionis Dominicæ ea petita eſſe & complecti ἀνάμνησιν illam Chriſti in verbis inſtitutionis ab ipſo Chriſto expreſſam. *Edite, hoc eſt corpus meum, hoc facite in meam commemorationem. Bibite, hic calix eſt Nov. Teſtament. in meo ſanguine, hoc facite, quotieſcunque biberitis in meam commemorationem.* Hæc ἀνάμνησις mortis Dominicæ erit ſimul ἀνάμνησις noſtrorum peccatorum & mortis æternæ peccatis noſtris promeritæ, ſiquidem Chriſtus *mortuus eſt propter peccata noſtra* Rom. 4. v. 25. quorum *ſtipendia ſunt mors* temporalis & æterna. Rom. 6. v. 23. ergo meditatio mortis Chriſti ob oculos nobis ſtatuet magnitudinem peccatorum noſtrorum, quòd nullo alio λύτρῳ quàm ipſius Filii Dei morte & ſanguine

eadem

eadem expiari potuerint, & gravitatem iræ divinæ adverſus peccata, cujus ignis non niſi ipſius Filii Dei ſanguine extingui potuit. Eſa. 43. v. 24. cap. 53. v. 5. 1. Cor. 15. v. 3. Galat. 1. v. 4. 1. Petr. 2. v. 24. hac ratione *ἀνάμνησις* mortis Dominicæ adminiculatur legi divinæ, quæ peccata noſtra & iram Dei adverſus peccata nobis manifeſtat Rom. 3. verſ. 20. cap. 4. v. 15. ut vera & ſeria contritio in cordibus noſtris inde excitetur, augeatur atque creſcat. Eadem *ἀνάμνησις* mortis Dominicæ etiam fidem noſtram confirmat & auget, quia enim *ſanguis Chriſti mundat nos ab omnibus peccatis*. 1. Joh. 1. v. 7. ideo in conſpectu Dei cor noſtrum quietum reddere poſſumus. 1. Joh. 3. v. 19. & quæ major fidei confirmatio eſſe poſſit, quàm quòd ipſum illud corpus pro nobis in mortem traditum manducamus & ipſum illum ſanguinem pro peccatis noſtris effuſum bibimus? Ad hanc verò *ἀνάμνησιν* interiorem accedere debet exterior & publica mortis Dominicæ annunciatio, prædicatio & gratiarum actio, ita enim ſumitur cognatum *ἀναγγέλλειν* Hebr. נגד Pſal. 9. v. 12. Pſal. 51. v. 16. &c. ut in Eccleſiæ cœtu & congregatione Sanctorum gratias Chriſto agamus, quod adeò nos dilexerit, ut in mortem ſeſe noſtri loco tradiderit Gal. 2. v. 20. Quia verò non verbis ſolum, ſed re & factis Chriſtus nos honoravit, ideo hæc prædicatio & gratiarum actio non nudis verbis, ſed reiplâ & operibus etiam peragi debet, eo ſcilicet modo. 1. ut ex animo deteſtemur peccata, & ſerium concipiamus propoſitum eadem tanquam venenum, imò mortem animæ, ſedulò cavendi. Quomodo namque id gratum & jucundum nobis eſſe poterit, quod Chriſto tantos dolores peperit? Quomodo id delectaret nos in vita, quod Chriſto fuit cauſa mortis? An non æquiſſimum eſt illi nos vivere & ſervire, qui propter nos mori voluit? 2. Cor. 5. v. 15. Qui verò peccatis adhuc delectatur & ſecurè eis indulget, is tantum abeſt, ut ſalutariter mortis Dominicæ recordetur, eamq; annunciet, ut potius Filium Dei pedibus conculcare & ſanguinem ejus polluere judicandus ſit. Heb. 10. verſ. 29. 2. ut ex animo condonemus proximo ſua *παραπτώματα* ac fraternè eidem reconciliemur. Qui enim verè credit, Deum propter Chriſti mortem ac ſatisfactionem ex gratia tot ac tanta nobis condonare delicta, is proximo longè minora errata promtè condonabit. Coloſſ. 3. v. 13. *Induite viſcera miſericordiæ donantes χαριζόμενοι vobis invicem, ſi quis adverſus aliquem habet querelam, ſicut Chriſtus donavit vobis, ita & vos*. Matth. 5. verſ. 23. cap. 6. v. 14. &c. 3. Ut vitæ emendatione pro Chriſti morte & beneficiis ejus nos gratos exhibeam', ideoque ſeriis gemitibus precemur gratiam & donationem Spiritus ſancti ac ſpiritualem inhabitationem Chriſti, ut fructus Spiritus in nobis augeantur & creſcant, noſq; in vero Dei timore in fide & dilectione, in omnibus virtutibus Chriſtianis ad finem uſque vitæ conſervemur, & quotidiè incrementum capiamus. 1. Pet. 2. v. 24. *Chriſtus peccata noſtra ſuſtulit in corpore ſuo ſuper lignum, ut peccatis mortui juſtitiæ vivamus*, 1. Johan. 3. v. 5. *Chriſtus apparuit, ut peccata noſtra tolleret, omnis qui in eo manet, non peccat, & omnis qui peccat, non vidit eũ*, nec cognovit eum, Apoc. 1. v. 5. *Chriſtus lavit nos à peccatis ſuo ſanguine* v. 6. *& fecit nos coram DEO Reges* (ut dominemur pravis carnis noſtræ concupiſcentiis) *& Sacerdotes* (ut exhibeamus corpora noſtra hoſtiã viventem, ſanctam Deo placentem, rationabile obſequium noſtrum Rom. 12. v. 1.)

Adminicula iſtius probationis.

251. Probatio igitur illa, quam Apoſtolus requirit, in vera & ſeria pœnitentia conſiſtit, cui in cordibus noſtris excitandæ & augendæ quid inſervire poſſit, latè expoſitum eſt ſub finem tractatus de Pœnitentia. Ac pertinent huc exercitia pœnitentiæ & ſalutaris præparationis adminicula, quorum quædam etiam in veteri Eccleſia ante uſum ſacræ Cœnæ præmitti ſolita, utpote. 1. Publica *ἐξομολόγησις* & poſt expleta pœnitentiæ tempora reconciliatio cum Eccleſia requiſita ab iis, qui publicis ſcandalis eam offenderunt. Si enim fratri à nobis offenſo reconciliari debemus, antequam dona noſtra ad altare feramus Matth. 5. v. 24. quantò magis communioni fratrum, hoc eſt, Eccleſiæ publicis ſcandalis offenſæ reconciliari debemus, antequam ex menſa Dominica ſymbolum unionis & fraternitatis accipiamus. Cyprian. ſerm. de lapſis ante med. pag. 222. *Contra Evangelii vigorem, contrà Domini ac Dei legem temeritate quorundam laxatur incautis communicatio. Irrita & falſa pax periculoſa dantibus & nihil accipientibus profutura. Non quærunt ſanitatis patientiam, nec veram de ſatisfactione medicinam &c. A Diaboli aris revertentes ad ſanctum Domini ſordidis & infectis nidore manibus accedunt. Mortiferos idolorum cibos adhuc penè ructantes exhalantibus etiamnum ſcelus ſuum faucibus, & contagia funeſta redolentibus corpus Domini invadunt &c. Ante expiata delicta, ante exomologeſin factam criminis, ante purgatam conſcientiam ſacrificio & manu Sacerdotis ante offenſam placatam indignantis Domini & minantis pacem putant eſſe, quam quidam verbis fallacibus venditant.* Vide etiam lib. 3. Epiſt. 14. 15. 16.

1. Publica ἐξομολόγησις.

2. Privata peccatorum confeſſio facta miniſtro Eccleſiæ, ut explorari poſſit, an acceſſurus ad ſacram cœnam ſeipſum probet, hoc eſt, an peccata ſua ex lege agnoſcat, ſeriò de illis doleat, ſide Chriſtum amplectatur, & ſerium habeat vitam emendandi propoſitum. Hac ratione impœnitentes emendari, negligentes excitari, rudes informari, conſternati Evangelicâ conſolatione erigi, & indignus ſacræ Cœnæ uſus præcaveri poterit. Chryſoſt. homil. 60. ad Pop. Antioch. circa med. *Nullus Judas aſſiſtat, nullus avarus. Si quis eſt diſcipulus adſit &c. Inhumanus accedat nemo, nemo crudelis & immiſericors, nemo prorſus immundus, hæc ad communicantes dico & ad vos miniſtrantes. Nam & ad vos ſermonem convertere neceſſarium eſt, ut multo cum ſtudio hæc dona diſtribuatis. Non parva vobis imminet ultio, ſi quem cujuſpiam conſcium nequitiæ, hujus menſæ participem eſſe concedatis, ſanguis ejus de manibus veſtris exquiretur. Sive quis dux militiæ ſit, ſive Præfectus, ſive Princeps diademate coronatus, indignè autem accedat, prohibe, majorem illo poteſtatem habes. Tu verò ſi tibi quidem aquæ fons traditus fuiſſet purus gregi cuſtodiendus & pecudem multum ore ſimum habentem vidiſſes, deorſum inclinari non permiſiſſes, & fluentem turbare, nunc verò non aquæ, ſed ſanguinis & Spiritus fontem habens creditum, & cœno fœdius habentes peccatum videns accedentes non indignaris, nec arces &c.*

2. Privata peccatorum confeſſio.

3. Scrutinium conſcientiæ poſtpoſitis per aliquot dies negotiis mundanis ante uſum ſacræ Cœnæ inſtitutum, ut peccatorum agnitio ex præceptis Decalogi omnibus & ſingulis accuratè penſitatis in cordibus excitetur, deſiderium hujus cœleſtis cibi & debita erga hoc myſterium reverentia accendatur.

3. Scrutinium conſcientiæ.

4. Reconciliatio fraterna cum proximo. Ad ſalutarem enim uſum Cœnæ requiritur

4. Reconciliatio cũ proximo.

quiritur fides, vera fides exerit ſe per dilectîooem, dilectio exerit ſe per fraternam reconciliat onem, proinde ſine antegreſſa fraterna reconciliatione non habet locum ſalutaris ſacræ cœnæ uſus. Chryſoſtom. homil. de prodit. Judæ circa finem. *Si tibi contra inimicum tuum dolor eſt, ſolve iram, inimicitias laxa, ut remedium de menſa percipias. Ad ſanctum & terribile ſacrificium properas, erubeſce oblationis arcana, occiſus propoſitus Chriſtus eſt, & cur occiſus eſt, videamus, ut cœleſtia pacificet, ut in terra reconcilict univerſa, ut amicum te conſtituat Angelorum, ut Deo ſociet habentis omnium poteſtatē. Animam ſuam pro te Dominus dedit, & tu inimicus conſervo per duras & cum hoc animo ad menſam pacis accedis. Ille ne mori quidem pro tua utilitate recuſavit, & tu nec iram tuam conſervo pro tuâ liberatione concedis? Sed forſitan dicis, ab inimico fraudatus ſum, multis me læſit diſpendiis, magnis me detrimentis oneravit. Quicquid dixeris, pecuniarū vertitur cauſa. Non te crucifixit ſicut Judas Chriſtum & tamen ille effuſum ſanguinem ad ſalutem eorum, qui effuderunt, largâ pietate conceſſit, &c.*

e. Iejuniū. 5. Jejunium vel abſtinentia unius vel plurium dierum, ut ad peccata agnoſcenda ac deploranda humiliores, ad ſalutarem ſacræ uſum paratiores & ad preces ſerias fundēdas attentiores eſſent. Chemn. part. 4. exam. Concil. Tridentini de jejuno cap. quæ & qualis ſit Pontific. doctrina de jejunio pag. 196. *Iejunium pædagogicum, quod in teſtimoniis & exemplis Scripturæ deſcribitur & in veteri priori Eccleſia uſitatum fuit, Eccleſiis noſtris proponimus & ad talia exercitia, ſicut in Scripturâ proponuntur, quando carnis vel petulantia vel inertia hoc poſtulat, ad ſtudium ſeria pœnitētia, orationis, meditationis verbi & Sacramentorum, auditores noſtros exhortamur. Ac multi ſunt, qui acceſſuri ad meditationem verbi, ad exercitia precum communium & ad communionem Sacramentorum, pridie vel à Cœna abſtinent, vel certè parciſſimè cœnant. Exercitia verò talia Scripturis conſentanea non magis vigere & florere dolemus, atque juxta Scripturæ normam & Exempla ſine ſuperſtitionis legibus & impiis opinionibus publicè & privatim reſtitui aliquando poſſint, ex animo optamus.*

6. ἔντευξις Eccleſiæ. 6. Publica ἔντευξις Eccleſiæ pro iis, qui ad ſacram communionem accedunt, ut Deus Spiritu ſuo veram pœnitentiam ac ſalutarem præparationem ad uſum hujus ſanctiſſimi myſterii in cordibus ipſorum operetur, ne indignâ manducatione ac bibitione reatum divini judicii ſibi contrahant. Jac. 4. v. 16. *Orate pro vobis invicem ut ſanemini, multum enim valet deprecatio juſti efficax.* Hæc pœnitentiæ exercitia & ſalutaris præparatioois adminicula noo ſunt negligenda aut parvi pendenda, ſed pro ratione cujuſque Eccleſiæ ac ſingulorum communicantium diligenter obſervanda, ut indignus huj⁹ cœleſtis cibi ac potus uſus, quantum fieri poteſt, præcaveatur, ubi tamen monendum, dignam illam præparationem indignorū manducationi oppoſitam nequaquam conſiſtere in omnimoda infirmitatum humanarum carentiâ & plenariâ acceſſuri ad hoc Sacramentum dignitate, ita ut ſit comparatio quædā ſeu proportio præſtantiæ ſumentis ad præſtantiam hujus Sacramenti, ſed in vera pœnitentia, cujus pars eſt propriæ indignitatis agnitio ac deploratio, ut ſcilicet cum Patriarcha Jacobo dicamus Gen. 32. v. 10. *Minor ſum Domine cunctis miſerationibus tuis*; cum Centurione Capernaitico Matth. 8. v. 8. *Domine non ſum dignus, ut intres ſub tectum meum*; cum prodigo converſo & reverſo Luc. 15. v. 19. *Non ſum dignus vocari filius tuus.* Si majeſtatem hoſpitis, qui eſt Chriſtus Dei Filius, & dignitatem cibi ac potus in hoc cœleſti convivio nobis propoſiti, qui eſt Chriſti corpus & ſanguis intueri atque expendere velimus, omnes fateri cogimur nos indignos eſſe, ſed quemadmodum ex gratiâ Deus dignatur pios, vitę æternæ donatione Luc. 20. v. 35. 2. Theſſ. 1. v. 5. Apoc. 3. v. 4. ita quoq; ex gratiâ dignos cœleſtis hujus convivii hoſpites judicat ac pronunciat, qui in vera pœnitentia & fide ad illud accedunt, qui ſeipſos judicant, corpus Domini diſcernunt & mortem Domini grato pectore annunciant.

252. Bellarm. lib. 4. de Euchariſt. cap. 17. adductis quibuſdam Lutheri dictis probare conatur, Lutherum docuiſſe, *non requiri ad dignam præparationem communionis, ut quis non ſit ſibi conſcius peccati mortalis, imò quò plurium & majorum ſibi conſcius eſt, eò eſſe aptiorem ad Euchariſtiam.* Item, *ad præparationem Euchariſtiæ non requiri, ut quis per confeſſionem & pœnitentiam à peccatis juſtificetur, ſed ſatis eſſe fidem, quâ certò credat ſibi in eo Sacramento noſtra peccata eſſe remittenda.* *Pontifi. ſtorum ſententia de præparatione.* Sed oſtendimus ſuperius §. 316 & ipſæ locorum circumſtantiæ manifeſtè oſtendunt, quomodo illa Lutheri pronunciata, quæ in alienum planè ſenſum detorquet Bellarminus, ſint intelligenda. Ex illis, quæ hactenus dicta ſunt, ſententia noſtrarum Eccleſiarum de ſalutari pręparatione ad dignum ſacrę Cœnæ uſum omninò neceſſaria, ſatis eſt conſpicua. Præparationem, quæ adhibenda eſt, ut dignè quis ſanctam Euchariſtiam percipiat, non habemus pro re adiaphora & indifferente, ſed cum Apoſtolo pronunciamus, eos qui non probant ſeipſos atque ob id indignè manducant, judicium ſibi manducare, ita ut rei efficiantur violati corporis & ſanguinis Chriſti. Quod Concil. Trident. ſeſſ. 13. can. 11. & ex eo Bellarminus h. l. damnant Lutheri propoſitionem in lib. de captiv. Babylon. *Dignā præparationē non eſſe niſi fidem, quâ creditur divinæ promiſſioni, quæ in Cœna Dominica proponitur & offertur,* illud jam antè diligenter expoſitum eſt à D. Chemnicio in examine illi⁹ Canonis. *Quando* (inquit) *Tridentini dicunt, ſe illos damnare qui ſentiunt, ſolā fidem eſſe ſufficientem præparationem ad ſumendum Euchariſtiam, verba ita poſita ſunt, ut videantur nobis tribuere hanc ſententiam, etiamſi quis ſine pœnitentia in ſceleribus perſeveret & pergat & retineat propoſitum malefaciendi modo tantum Hiſtoricam fidem de ſubſtantia Sacramenti habeat, vel concipiat Epicuream perverſionem de impunitate impœnitentia ſatis paratum eſſe ad dignam manducationem in Cœna Dominica, ſed falſo hoc noſtris Eccleſiis tribui ex iis, quæ de vera probatione diximus, manifeſtum eſt.* Et poſtea. *Lutherus non excludit agnitionem peccatorum noſtrorum contritionem ſeu pœnitentiā, ſed pugnat contra Pontificios, qui & ipſi habent & aliis proponunt multa & varia præparatoria opera, quibus expletis exiſtimant ſe ſatis dignè paratos ad celebrandam vel audiendam Miſſam & ad ipſam etiam communionem, ita ut de fide petente, quærente, apprehendente & accipiente promiſſionem N. T. in Cœna nihil ſoliciti ſunt. Ipſam etiam pœnitentiam hac ratione requirunt, ut ejus operibus & merito tribuant dignam præparationem, ita ut ſalutaris manducatio noſtrâ dignitate & puritate, noſtris operibus præparatoriis & meritis nitatur.* Hæc & plura ibidem Chemnicius, quæ Bellarminus non attingit, ſed diſputat præparationem ad Euchariſtiam in-

cludere

cludere veram pœnitentiam, quod nemo noſtrûm unquam negavit, aut in Pontificiis improbavit: illud verò in doctrina Pontificia de præparatione, ad Euchariſtiam improbamus. 1. quòd non faciunt mentionem fidei quæ petit, apprehendit & accipit promiſſionem Novi Teſtamenti, quam Filius Dei ſingulis veſcentibus exhibitione corporis & ſanguinis ſui in uſu ſacræ Cœnæ offert, communicat & obſignat. 2. quòd per fidem, quam ad ſalutarem uſum ſacræ Cœnæ vel maximè requiri dicimus, intelligunt Hiſtoricam tantum fidem, ſicque noſtram ſententiam depravant. 3. quòd fidei opponunt pœnitentiam, cùm tamen vera fides non habeat locum niſi in cordibus verè pœnitentium, 4. quòd præparatoriis noſtris operibus meritoriam quandam ſalutaris communicationis dignitatem tribuunt, cùm tamen promiſſio de remiſſione peccatorum, quam uſus ſacræ Cœnæ confirmat & obſignat, non ſit ne...orum operum meritum, nec operibus noſtris, ſed ſolâ fide applicetur. 5. quòd per confeſſionem, quam ad dignam præparationem requirunt, intelligunt plenariam peccatorum enumerationem, ita ut in ipſo opere confeſſionis dignitas illa ſtatuatur. 6. quòd propoſitum ſatis faciendi pro peccatis ac promtam ſuſceptionem operum ſatisfactionis, quæ in Confeſſione injunguntur, præparationi includunt. 7. quòd ſtatuunt neminem poſſe eſſe certum de digna præparatione, ideoque perpetuas dubitationes in cordibus hominum alunt. Diſputant enim eſſe quandam præparationem ſufficientiæ & veritatis, quæ conſiſtat in peccati omnis expulſione, in reverentia & dilectione, aliam dicunt eſſe præparationem probabilitatis, quando homo faciendo quod in ſe eſt, judicio propriæ conſcientiæ exiſtimat ſe eſſe paratum: hanc poſteriorem præparationem ſæpe ſecundum veritatem non eſſe ſufficientem addunt. Quare cùm incertum ſit, quando habemus præparationem veritatis, quando probabilitatis, ſemper incerta erit conſcientia, an dignè vel indignè manducet, atque ita eripitur piis mentibus conſolatio, quam ex uſu ſacræ Cœnæ percipere debebant. 8. quòd ſanctitatem illam, cum qua ad ſacram Euchariſtiam accedendum ſit, ita interpretantur, ut noſtris operibus & ſatisfactionibus ante communionem talem mundiciem ac puritatem nobis acquiramus, ut non opus ſit Euchariſtiâ uti, ad obſignationem promiſſionis de remiſſione peccatorum, ſed quod noſtra puritas jam dignaſit, cui Chriſtus ſuo corpore & ſanguine ſeſe conjungat. Hæc ſunt, quæ in doctrina Pontificia de præparatione ad Euchariſtiam deſideramus, ſed veram pœnitentiam à communicantibus requirit, ut eos, qui in peccatis contra conſcientiam ſine pœnitentia adhuc hærent, ab uſu Sacræ Cœnæ arceri, id verò fieri non ſolùm non improbamus, ſed etiam debere fieri totis viribus propugnamus.

Dicta veterum de præparatione.

253. Nequaquam igitur improbamus, ſed urgemus & inculcamus auditoribus noſtris dicta piorum veterum, quibus pœnitentiam, puritatem, innocentiam, ſanctitatem &c. requirunt ab acceſſuris ad Cœnam Dominicam. Juſtin. Apol. 2. pro Chriſt. circa finem. *Hoc alimentum apud nos appellatur Euchariſtia, quod nulli alii participare licitum eſt, quam veram eſſe doctrinam noſtram credenti & lavacro propter remiſſionem peccatorum & regenerationem abluto, & ita, ut Chriſtus tradidit, viventi.* Baſil. lib. 2. de Baptiſmo cap. 3. probat, *quam periculoſum ſit, ſi quis non repurgatus ab omni iniquitatis inquinamento corporis & Spiritus edat corpus Domini, ejusq; ſanguinem bibat*, quem locum adduximus ſuperius §. 237. Ambroſ. lib. 7. cap. 66. comment. in Luc. *Nemo ad Euchariſtiam admittatur, niſi ſignaculum juſtitiæ vel cuſtodierit vel receperit.* Chryſ. homil. 3. ad Epheſ. *Cum tali puritate accede ſemper, ſine hac ne præſumas unquam. Regem utique non audeas oſculari, ſiquidem os tuũ olet graviter & Regem cœlorum impudens oſcularis animâ tuâ vitiis olente &c.* Auguſtin. de Eccleſ. dogmat. cap. 53. *Habentem adhuc voluntatem peccandi gravari magis dico Euchariſtiæ perceptione quam purificari.* tract. 26. in Johan. *Innocentiam ad altare portate peccata, etſi ſunt quotidiana nõ vel ſunt mortifera.* ſerm. Dom. 1. adv. tom. 10. *Mutet vitam, qui vult accipere vitam. Nam ſi non mutet vitam, ad judicium accipiet vitam & magis ex ipſa corrumpitur, quam ſanatur & magis occiditur quam vivificatur.* Heſych. lib. 6. in cap. 22. Levit. *Polluti non ſunt admittendi, nec mundati prohibendi. Qui ſemetipſum probat, ſi peccati ſibi conſcius eſt & pollutionem animæ habere ſe ſentit, pœnitet ſine dubio & poſt pœnitentiam de pane comedere & de calice ſancto & impolluto bibere poteſt.* Bernhard. ſermon. de Cœna hac ſimilitudine utitur, *quòd ſicut ſerpens aquas ingreſſurus venenum deponit, ita quoque acceſſuri ad Cœnam Dominicam peccati venenum deponere debeamus.* Nequaquam verò his & ſimilibus dictis vel fidẽ in uſu Cœnæ confirmationem promiſſionis de remiſſione peccatorum quærentem excludunt, vel omnimodam omnis infirmitatis carentiam & meritoriam quandam in nobis dignitatem requirunt, ut enim pars perfectionis Chriſtianæ eſt imperfectionem ſuam agnoſcere & deplorare, ita etiam pars dignitatis eſt indignitatem ſuã in vera pœnitentia agnoſcere & profiteri, inde Auguſtinus inquit, *Sacramentum hoc interioris hominis eſuriem quærit, ideo ad participandum illud ineptus eſt, qui peccatum & infirmitatem ſuam non ſentit.* tract. 26. in Johan. diſputat. *Qui credit in Chriſtum, manducat ipſum, ut & in Chriſto maneat & Chriſtum manentem in ſe habeat, qui vero hac fide vacuus accedit, foris manducat, non intus, premit dente, non capit mente.* De Monica matre ſua inquit, *quod ad victimam illam, quæ in Cœna Dominica diſpenſatur, vinculo fidei animam ſuam alligarit, ne vel Leo vel Draco eam inde divellat.* Chryſ. hæc ſententia. *Quia benè habentibus, non opus eſt Medico, ſed malè habentibus, ideò ab hujus Sacramenti virtute excluditur, qui de ſe præſumens reſolutus cum nauſea accedit.*

CAP. XXIV.

De circumſtantia temporis.

254. Egimus hactenus de cauſa efficiente, materia, forma, fine & objecto hujus Sacramenti, reſtat ut de circumſtantiis ejuſdem, videlicet de tempore, loco & Ceremoniis, quæ circa adminiſtrationem hujus myſterii obſervantur, inpoſterum agamus, ſicque huic tractatui finem imponamus. Temporis circumſtantia triplex explicanda, nimirum tempus *inſtitutionis, adminiſtrationis & durationis.* 1. Inſtitutio hujus Sacramenti facta eſt Anno mundi 4004. (vel ut alii computant añо 3995) poſt inſtitutionem Agni paſchalis 1550. poſt natũ Chriſtum anno 34. currente, die Aprilis 3. vel ut alii colligunt 24. Maij, quæ erat dies Jovis. Circa *Tempus inſtitutionis.*

hoc inſtitutionis tempus obſervandum. 1. quòd immediatè eam præceſſerit agni paſchalis celebratio, quæ juxta legem divinam incidebat in diem decimam quartam primi menſis. Exod. 12. v. 6. Huic primo menſi Niſan apud Judæos partim Martius partim Aprilis apud nos reſpondet. Oſtendimus autem in Tractatu de Circumſtant. & agno paſchali §. 39. Chriſtum die divinitùs conſtitutâ & præſcriptâ cum diſcipulis ſuis manducaſſe agnum paſchalem, Judæos verò propter traditiones majorũ poſtridiè. Bellarmin' lib. 4. de Euchariſtia cap. 8. & 9. diſputat, Chriſtum & Judæos eodem die celebraſſe paſcha, ſed hoc cum deſcriptione Evangeliſtarum difficulter conciliari poteſt, qua de re in continuatione Harmoniæ Evangelicæ, ſi Deus vitam & vires conceſſerit, latiùs diſſeremus. **Embdenſes im Bericht p. 93. *Eſſe figuratam locutionem, quando dicitur, Chriſtum inſtituiſſe Cœnam noctu, cùm non noctu ſed veſperè ſit inſtituta.* Reſp. agnus paſchalis celebrari debuit inter duas veſperas poſt Solis occaſum. Jam verò poſt eſum agni paſchalis Chriſtus inſtituit cœnam, utique ergo noctu eam inſtituit. Abſque omni igitur tropo accipiendum, quod 1. Cor. 11. v. 23. *noctu* dicitur inſtituta. Quod ſi noctu fuit inſtituta, cur tanto conatu negant Berolinenſes Reformatores in Dial. contra D. Hoë p. 144. Chriſtum luminaribus in primæ cœnæ adminiſtratione fuiſſe uſum.** Ideò verò poſt agni paſchalis manducationem ſacratiſſimũ hoc myſterium Chriſtus inſtituit, quia Sacramentum agni paſchalis fuit typus Euchariſtiæ, ut oſtendimus ſuperiùs. §. 12. Sic ergo *umbræ ſucceſſit veritas & conſumto Agno, quem antiqua traditio proponebat, inconſumptibilem cibum Chriſtus diſcipulis appoſuit,* ut loquitur Cyprianus ſerm. de Cœna cap. 1. *Per hoc quod Chriſtus agnum paſchalem edit, aliud majus beneficium monſtrabatur,* (ait Chryſoſtom. homil. de prodit. Judæ) *quoniam Agnus futuri Agni typus & ille ſanguis Dominici ſanguinis monſtrabat adventum, & ovis illa ſpiritualis ovis erat ad exemplum, Ille Agnus umbra erat, hic veritas. Ideò in ipſa menſa utrumque Paſcha & typi & veritatis celebratum eſt. Nam ſicut pictores pingendam tabulam veſtigiis quibuſdam adumbrare conſueverunt, & ſic colorum varietate perficere: ita & Chriſtus fecit in menſa & typicum Paſcha deſcripſit & Paſcha veritatis oſtendit.* 2. quòd paulò ante paſſionem, ſive ut Apoſtolus loquitur 1. Cor. 11. v. 23. *nocte eâ quâ traditus eſt*, inſtitutio hujus Sacramenti à Chriſto facta. Id verò ideo factum eſſe conſtat, ut oſtenderet, primò beneficia paſſionis & mortis ſuæ in hoc ſacratiſſimo myſterio verè credentibus diſtribui, cum in eo manducandum nobis detur illud ipſum corpus, quod pro nobis in mortem traditum & bibendus nobis exhibeatur ille ipſe ſanguis, qui pro peccatis noſtris in ara crucis eſt effuſus. Deinde ut doceret, hanc eſſe Teſtamentariam ſuam diſpoſitionem ſummâ reverentiâ à nobis tractandam. Gal. 3. v. 15. *Hominis teſtamentum confirmatum* διαθήκην κεκυρωμένην (morte ſcil. Teſtatoris Hebr. 9. v. 16.) *nemo ſpernit, neq́; quicquam ſuperordinat.* Quemadmodum maritus bona, donationis propter nuptias cauſâ, in conjugio acquiſita conjugi ſuæ per Teſtamentum iterum legat, ſic Chriſtus carnem & ſanguinem à nobis ſuſceptum in hoc ſuo Teſtamento iterum legare nobis voluit. Auguſt. Epiſt. 118. *Salvator, quo vehementiùs commendaret myſterii illius altitudinem, ultimum hoc voluit infigere cordibus & memoriæ diſcipulorum, à quibus ad mortem progreſſurus erat.* 3. quod veſperi poſt vulgarem cœnam Chriſtus hoc Sacramentum inſtituerit & diſcipulis adminiſtrarit, quia celebratio agni paſchalis inſtitutionem Euchariſtiæ procedere debuit, jam verò agnus paſchalis non niſi ſub imminentem noctem ex præſcripto legis erat manducandus, ideò etiam eò differre voluit inſtitutionem Cœnæ, atque ut oſtenderet ſe non dare cibũ aliquem terreum alendo ventri deſtinatum, ſed & cœleſtem. Poſtea tamen ut ſcribit Auguſtinus: *Placuit Spiritui Sancto, ut in honorem tanti Sacramenti in os Chriſtiani priùs Dominicum corpus intraret quam cæteri cibi:* loco proximo citato.

255. 2. Quamvis verò circa tempus Paſchatos & quidem veſperâ diei inſtitutio hujus Sacramenti facta ſit, nequaquam tamen hoc ipſo ad certum anni ac diei tempus adminiſtratio ejuſdem alligata cenſeri debet, ſicut olim Teſſeradecaticæ, Quartadecimani & Paſchalitæ ſtatuerunt, qui referente Tripartita lib. 9. cap. 38. & 39. diem decimum quartum Martii ad cœnæ Dominicæ uſurpationem requirebant, ſed quoties verè pius conſolatione in hoc myſterio propoſitâ indiget, ſeq; probare poteſt, toties citra ſuperſtitioſum temporis diſcrimen ad illud accedere & poteſt & debet. *Tempus adminiſtrationis.* 1. quia in verbis inſtitutionis non exprimitur certum tempus, quo celebratio hujus myſterii fieri debeat. Verba Evangeliſtarum quod Chriſtus veſperi cœnantibus diſcipulis ſactum hoc Epulum inſtituerit, Hiſtoricam tantummodo relationem, nequaquam verò determinatum de tempore adminiſtrationis mandatum continent. 2. quia Chriſtus dicit: *Hoc facite, quotieſcunque biberitis, in meam commemorationem* 1. Cor. 11. v. 25. ubi particula ὁσάκις opponitur obſervationi certi temporis circa Agni paſchalis celebrationem neceſſariæ, ea enim ad decimum quartum diem primi menſis divino mandato fuit aſtricta. Ne igitur exiſtimaretur, adminiſtrationem Euchariſtiæ, quæ in locum Agni Paſchalis in N. Teſt. ſucceſſit, itidem ad illud tempus neceſſitate quadam mandati aſtrictam eſſe, ideò Chriſtus notanter dixit: *Hoc facite, quotieſcunque biberitis &c.* & Paulus ex eo colligit 1. Cor. 11. v. 26. ὁσάκις *Quotieſcunque manducabitis panem hunc, & ex hoc calice bibetis, mortem Domini annunciabitis donec veniat.* 3. quia tempus, locus & reliquæ circumſtantiæ non pertinent ad eſſentialia Sacramentorum, niſi divino mandato in verbis inſtitutionis fuerint expreſſa. 4. ex Actorum Apoſtolicorum cap. 20. v. 7. colligitur, diſcipulos Chriſti in primitiva Eccleſia prima Sabbatorum, hoc eſt, die Dominicâ Euchariſtiam adminiſtraſſe. Regula igitur illa, *quod omnis Chriſti actio ſit noſtra inſtitutio*, veriſſima quidem eſt, ſed rectè accipienda. Omnis Chriſti actio eſt noſtra inſtitutio, h. e. quidquid Chriſtus egit, utilem aliquam doctrinam nobis præſtat, ſed tamen non eſt omne ad imitationem nobis propoſitum, aliàs ſequeretur, non niſi diſcumbendo cum duodecim hoſpitibus & quidem in privatis ædibus Cœnam adminiſtrari poſſe. Diſtinguendum proinde inter eſſentialia & circumſtantias, inter ea, quæ unà cum Exemplo Chriſti certum habent mandatum & ea, quæ ſolo Exemplo probantur: inter facta heroica & virtutes communes &c. Auguſtini tempore in multis Africæ Eccleſiis die Jovis ante Paſcha nocte & poſt Cœnam Euchariſtia fidelibus dabatur, ut eò magis Chriſti actio referretur, ſed hæc conſuetudo per VI. Synodum, quæ habita eſt Conſtanti-

Digitized by Google

ſtantinopoli in Trullo ſublata eſt. Hodie in publicis Eccleſię conventibus mane celebramus Cœnam, quo tempore magis ſobrii & attenti ſumus.

An ſemel duntaxat ad Euchariſtiam accedendum.

256. Neque verò judicandum, quod ſemel tantum ad Euchariſtiam, ſicut ad Baptiſmum accedendum ſit, **(Sicut Carolſtadius, teſte D. Albero docuit; *poſſe aliquem ſalvari, quamvis nunquam utatur Euchariſtia.* Muſculus Dulaeus. *Non peccant qui rarius, ſed qui indignè ad ſacram cœnam accedunt.*)** ſed ſæpius à verè piis hic cibus vitæ quærendus & uſurpandus, 1. quia Chriſtus uſum ejus non reliquit nobis liberum & adiaphorum, ſed certo mandato eum nobis præſcripſit, *Hoc facite*, Luc. 22. v. 19. 1. Cor. 11. v. 25. 2. quia Apoſtolus ex hoc mandato Chriſti colligit non ſemel, ſed aliquoties Sacram Cœnam uſurpandam. 1. Cor. 11. v. 26. *Quotieſcunque manducabitis panem hunc, & ex calice hoc bibetis, mortem Domini annunciabitis.* 3. quia multiplex neceſſitas repetitæ communionis nobis incumbit, ſiquidem quotidianis peccatis legem Dei transgredimur. 4. Quia multiplex fructus & conſolatio in hoc Sacramento nobis propoſita ad frequentiorem ejuſdem uſum meritò nos invitare debet, ut in fide confirmemur, ut promiſſio de peccatorum remiſſione nobis obſignetur, ut Chriſto conjungamur, ut ad ferias preces & ardentem gratiarum actionem pro beneficiis Chriſti excitemur, ut confeſſionem fidei noſtræ aliquoties edamus. 5. quia Apoſtoli & reliqui fideles in primitiva Eccleſia uſû Sacræ Cœnæ frequenter repetiverunt. Actor. 2. v. 42. 46. cap. 20. v. 7. 6. quia hac in parte inter uſum Baptiſmi & Euchariſtiæ magnum eſt diſcrimen. De Baptiſmi repetitione nullum extat mandatum, ſed de Euchariſtia Chriſtus dicit: *Hoc facite, quotieſcunque biberitis.* Circumciſio in V. T. ſemel tantum ſuſcepta, ſed Agnus Paſchalis quotannis celebrari ſolitus. Jam vero Baptiſmus in locum Circumciſionis, Euchariſtia in locum Agni Paſchalis ſucceſſit. Per Baptiſmum renaſcimur, in Sacra Cœna paſcimur. Jam verò ſemel tantum in hunc mundum naſcimur, ſed poſtea ſæpius alimur. Per Baptiſmum investitura Chriſtianiſmi nobis contingit, per uſum Sacræ Cœnæ in Eccleſia conſervamur. Per Baptiſmum in fœdus Dei recipimur, per uſum Sacræ Cœnæ de receptione in illud fœdus confirmamur, quæ omnia probant repetitionem non Baptiſmo, ſed Euchariſtiæ convenire.

Quoties accedendum ſit.

257. Quoties autem ſingulis annis hoc Sacramento utendum ſit, non poteſt certâ & generali quadam regula præſcribi, ſed cujusque conſcientiæ, probationi & pietati hoc relinquendum eſt liberum. Verè pios obſequium & reverentia erga Chriſtum, conſcientiæ anxiæ impulſus & devotio à Spiritu ſancto accenſa ad celebriorem hujus cœleſtis myſterii uſum plus cogent, quàm externa præcepta. In primitiva Eccleſia Apoſtolicæ vicina flagrante perſecutionum incendio ſingulis diebus Chriſtiani communicabant. Ambroſ. lib. 5. de Sacram. cap. 4. tom. 4. p. 443. *Si quotidianus eſt panis, cur poſt annum illum ſumis, quemadmodũ Græci in Oriente facere conſueverunt? accipe quotidie, quod quotidie tibi proſit. Sic vive, ut quotidie merearis accipere. Qui non meretur quotidie accipere, non meretur poſt annum accipere, quomodo Iob ſanctus pro filiis ſuis offerebat quotidie ſacrificium, ne fortè aliquid vel in corde vel in ſermone peccaſſet. Ergo tu audis, quod quotieſcunq; offertur ſacrificiũ, mors Domini, reſurrectio Domini, elevatio Domini ſignificetur, & remiſſio peccatorum & panem iſtum vitæ non quotidianum aſſumis? Qui vulnus habet, medicinam requirit. Vulnus eſt, quia ſub peccato ſumus, medicina eſt cœleſte & venerabile Sacramẽtum.* Poſtea ſingulis Dominicis communicari cœptum. Auguſt. lib. de Eccleſ. dogm. cap. 53. *Quotidie Euchariſtiæ communionem percipere nec laudo, nec reprehendo, omnibus tamen Dominicis diebꝰ communicandum ſuadeo & hortor*, Idem Epiſt. 118. ad Januar. cap. 2. *Alii quotidie communicant corpore & ſanguini Dominico. Alii certis diebus accipiunt. Alibi nullus dies intermittitur, quo non offeratur. Alibi Sabbatho tantum & Dominico, & ſi quid aliud hujuſmodi animadverti poteſt.* Deferveſcente pietatis zelo Fabianus referente Sabellico & Volaterrano præcepit, *ut quilibet Chriſtianus ſingulis annis tribus vicibus Euchariſtiam ſumeret ſc. in tribus præcipuis feſtis*, quod inſtitutũ poſtea confirmatum fuit can. 18. Concil. Agathenſis. Soter adjecit illis diem viridium. Innocentius III. cœnæ uſum ad Paſcha aſtrinxit c. omnis utriuſque ſexûs diſt. 2. de conſecrat. Lutherus in Præfat. Catech. minoris ſtatuit, *eum non eſſe in numero verè Chriſtianorum habendum, qui non ad minimum ſingulis annis quater aut ter ad Euchariſtiam acceſſerit.* ** Chryſoſt. homil. 5. in 1. Tim. 1. *Non eſt audacia ſæpius accedere ad Dominicam menſam, ſed indignè accedere, etiamſi ſemel tantum quiſpiam in toto vitæ tempore accedat.* **

Tempus durationis.

3. Denique tempus durationis ex 1. Cor. 11. v. 26. colligitur futurum usq; ad diem novisſimum & Chriſti adventum. Quotieſcunque manducabitis panem hunc & ex hoc calice bibetis, mortem Domini annunciabitis donec veniat. Fortè etiam ideo circa veſperam Chriſtus hoc cœleſte epulum inſtituit, ut oſtenderet illud duraturum uſque ad mundi finem, neque alterius cujuſdam inſtitutionem poſt hanc Cœnam expectandam eſſe, ſed fideles in hujus vitæ tenebris ejus uſu ceu quodam baculo ſeſe ſuſtentare debere.

CAP. XXV.

De circumſtantia Loci.

Locus, in quo adminiſtranda ſit ſacra cœna.

258. Quo in loco adminiſtranda ſit Cœna ſacra, expreſſo aliquo Chriſti mandato nuſpiam invenitur definitum. Quod non in templo Hieroſolymitano, ſed in privatis ædibus prima Euchariſtiæ inſtitutio & adminiſtratio facta, per id nequaquam uſus ſacræ Cœnæ privatis locis aſtringitur, ſed factum Chriſti Hiſtoricè tantummodò commemoratur. Quare cum in Eccleſia Chriſtiana more receptum ſit, ut in publicis conventibus poſt prædicationem & auditum verbi hoc myſterium celebretur, ideo ſine urgente neceſſitate ab hac conſuetudine non eſt diſcedendum. 1. quia Sacramenta ſunt ſigilla promiſſionum Evangelicarum. Jam verò prædicatio Evangelii, quod eſt verbũ ἀκουστὸν, ordinariè in publicis Eccleſiæ conventibus peragitur. Ergò etiam adminiſtratio Sacramentorũ, quę ſunt verbum ὁρατὸν in iiſdem peragi debet. 2. quia adminiſtratio Baptiſmi extra caſum neceſſitatis in publico Eccleſiæ conventu peragitur. Ergo etiam adminiſtratio Euchariſtiæ, quæ eſt alter in N. T. Sacramentum, ibidem peragi debet. 3. quia D. Paulus teſtatur in Eccleſia Corinthiaca συνερχομένων αὐτῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ *convenientibus illis in unum* cœnam Dominicam fuiſſe celebratam,

bratam. 1. Cor. 11. v. 20. & 33. Idipſum Troadis uſitatum fuiſſe colligitur ex Act. 20. v. 7. *Unâ Sabbathi, cum conveniſſemꝰ ad frangendum panem, Paulus diſputabat eis.* 4. quia Sacra Cœna propterea dicitur *σύναξις*, quia ejus adminiſtratio in publica Eccleſia congregatione olim peracta.

An in privatis ædibus celebranda Cœna.

256. Neque tamen ex eo inferendum, quod in caſu neceſſitatis in privatis ædibus ſacra Cœna adminiſtrari nequeat. Sanè Beza p. 2. quæſtion. & reſpon. q. 242. aliquot ratiunculas profert, ob quas valde ſe ambigere dicit, *an quo tempore Cœna Domini in Eccleſia non adminiſtratur, expediat apud ægrotos eam celebrari.* Et poſtea audentior factus addit. *Illud videtur neſcio quomodo cum inſtitutione Cœnæ Dominicæ pugnare, ut totâ ceſſante Eccleſiâ reliquâ, domus aliqua extra ordinem illa myſteria celebret.* Danæus etiam ſcribit, *privatim extra totius Eccleſiæ cœtum ac conventum extraq; publicam præparationem celebrari Cœnam nec debere, nec piè poſſe.* Aretius part. 1. probl. 82. f. 1002. *Illud omni defenſione juſtâ caret; quod ad ægrotos defertur tanquam viaticum morituris, quimos inolevit, ut opinor, tùm demum, cùm perſuaſum eſſet plebi, quoſdam piè mori non poſſe niſi priùs Cœnam Domini ſumſiſſent, hinc acceſſit ſpes lucri & ſpecies religionis ſplendidior.* Idem ſtatuunt Bülling. hom. 1. de Cœna edita Anno 53. Muſculus in locis Theolog. p. 369. Calvinianis aſſenſum in hac quæſtione præbent Photiniani, unde Andreas Reuchlinius (hoc eſt; Valentinus Schmaltzius in Parænesi ad Iſaacum Caſaubonum circa finem inter nævos Eccleſiis reformatis adhuc adhærentes refert, *morientibus Cœnam Domini pro viatico porrigere.* Nos contra ſtatuimus, ægrotis quocunq; loco ac tempore Euchariſtiæ communionem petentibus, eam nequaquam denegandam eſſe, quin etiam in aliis neceſſitatis caſibus etiam in privatis quoque locis ſacram Cœnam ritè celebrari poſſe dicimus. Seriò quidem monemus auditores noſtros, ut incolumes ac valentes non ſegregent ſe à publicis Eccleſiæ conventibus, in quibus ordinariè hoc Sacramentum adminiſtratur Hebr. 10. v. 25. neque contemtu quodam ac culpabili negligentiâ perceptionem Euchariſtiæ ad extremum uſque mortis articulum differant, interim tamen ſi quid humani ipſis contingat, ut morbo præpediti publico Eccleſiæ cœtui intereſſe nequeant, ac nihilominus in vera pœnitentia perceptione corporis & ſanguinis Dominici fidem ſuam confirmari expetant, handquaquā in privatis ædibus ſacram Cœnam celebrari nefas eſſe dicimus, 1. quia prima Cœna non in templo Hieroſolymitano, ſed in privatis civis cujuſdam ædibus à Chriſto inſtituta & diſcipulis adminiſtrata fuit, ut ex Hiſtoria Evangelica colligi poteſt. Niceph. lib. 1. cap. 28. teſtatur *in domo Johannis Evangeliſtæ* Cœnam à Chriſto celebratam. 2. ut temporis circumſtantia non pertinet ad eſſentialia hujus Sacramenti, ita nec locus ad integritatem ejus eſſentialem ſpectat, cùm de neutro diſertum extet mandatum. 3. In verbis inſtitutionis non fit mentio certi alicujus loci, in quo celebrari debeat, & extra quem ecelebrari non poſſit hoc myſterium. 4. Apoſtoli ac viri Apoſtolici non dubitarunt in privatis ædibus Euchariſtiam celebrare, cùm in templo ac locis publicis per furorem hoſtium illud haudquaquam fieri liceret. Actor. 2. v. 46. cap. 20. v. 7. 5. In veteri quidem Teſtamento ſacrificia & totus cultus Leviticus divino mandato ad certum locum aſtrictus fuit, ſed in N. T. Levinicum illud & Ceremoniale diſcrimen locorum eſt ſublatū Coloſſ. 2. v. 16. 6. Ut in omni loco preces noſtræ Deo ſunt acceptæ, ſi ex verâ pœnitentiâ & fide proficiſcantur Joh. 4. v. 21. 23. 1. Tim. 2. v. 8. ita quoq; circumſtantia loci nec addit nec demit quicquam Euchariſtiæ integritati & dignitati. 7. Etiam duorum ac triū congregatio ſancta eſt Chriſto grata & Eccleſiæ nomine digna Matth. 18. v. 20. 8. Conſulatio Evangelii non denegatur iis, qui corpore & animo ſunt afflicti, quippe quos Chriſtus amicè ad ſe vocat Matt. 11. v. 17. quomodo igitur cōmunicatio Euchariſtiæ ad fidei confirmationem inſtituta illis denegari poterit? 9. morbi & calamitates ſunt adminicula pœnitentiæ, incitamenta precum, exercitia patientiæ &c. inde adeò fit, ut ægroti quandoque paratiores ſint ad ſalutarem ſacrę Cœnę uſum, quàm valentes 10. Accedit conſenſus Eccleſiæ primitiv. Apud Juſtin. Apol. 2. pro Chriſt. circa fin. Euchariſtia ea publico Eccleſiæ cœtu *defertur ad abſentes*, id eſt, vel morbis impeditos, vel in carcere detentos, quò minus publicæ adminiſtrationi Euchariſtiæ intereſſe poſſent. Apud Euſebium lib. 6. cap. 43. defertur Euchariſtia *ad Serapionem ægrotum.* Auguſtin. lib. 2. de viſit. infirmor. vocat *viaticum ſaluberrimum.* Gaudent. tract. 2. in Exod. f. 1803. *Hoc illud eſt viaticum noſtri itineris, quo in hac via vitæ alimur & nutrimur, donec ad ipſum pergamus de hoc ſeculo recedentes.* Apud Nicephorum lib. 13. cap. 37. Chryſoſt. legitur privatim τῶν θείων κοινωνῆσαι ἁγιασμάτων. Apud Hieron. in Epiſt. ad Ruſticum. Exuperius panem Euchariſticū ad ægrotos defert *in caniſtro vimineo*, vinum Euchariſticum *in vitro.* Hieronymus in agone mortis dixiſſe ſcribitur. *O ſacrum convivium & peregrinationis viaticum, quo de hoc mundo nequaquam pervenitur ad cœli conſortium. Eja ergo fidelis anima hoc fruere convivio, in quo Salvatoris tui corpus ſumendum proponitur.* Eccleſia Græca hoc Sacramentum vocat ἐφόδιον τῆς ζωῆς. Polyd. Virg. lib. 5. de rer. invent. cap. 6. *A Chriſti ſtatim aſcenſu in cœlum, Judæi cœperunt humanos crudeliter perſequi, deinde Nero Princeps, deinde Domitianus, deinde alii & poſtremò Diocletianus ac Maximianus acerbiſſime afflictarunt. Quò ferè toto temporis intervallo tantum aberat, ut aliquod templum à noſtris Chriſtianis publicè ædificaretur, ut etiam omnia eſſent occulta & ſacella potius atque eadem abdita & plerunque ſubterranea quàm apertis locis ac publicis fierent;* Gabriel Biel lect. 13. in Can. Miſſæ. *Ab Epiſcopatu Apoſtolorum Principis uſque ad tempus B. Sylveſtri ſæviente perſecutorum rabie certa non erat Epiſcopalis ſtatio, ſed ubicunq; neceſſitas compulit, ſive in cryptis, ſive domibus religioſorum, ſive aliis quibuſdam locis Miſſam celebrabant ſuper altare ligneum in modum arcæ concavum, quod portabatur à Sacerdotibus ubicunque Rom. Epiſcopus latitabat.* 1. Agnoſcunt hoc quidam ex ipſis adverſariis, utpote Calv. in Epiſt. p. 26. Oecolampad. in 1. Epiſt. Joh. f. 86. Martyr. in 1. Cor. 10. f. 143. Curæus in exeg. pag. 192. &c. Marloratus in c. 1. Lucæ. *Quamvis olim domi circumciderent infantes, non tamen id facere ſoliti fuerunt ſine hominum frequentia & conventu, cùm eſſet Eccleſiæ bonum.* (ſi Circumciſionis Sacramentum nihilominus eſt & manet bonum Ecelefiæ, etiamſi in privatis ædibus adminiſtretur, utique de Euchariſtia idem dici poteſt ac debet) Hemmingius in 1. Cor. 11. p. 219. *Auguſtinus Sacramentum Cœnæ appellat viaticum ſalutis inuitens admoneri ante mortē ſumendis hanc*

Cœnam,

Google

Cœnam, quod Chriſtus ipſis ſit via ex his ærumnis & morte ad fruitionē Dei in vita æterna. Zanch. lib. 1. Epiſt. fol. 155. ad Johan. Crat. Med. Cæſar. *Quod Chriſtus nemini diſcipulorum ſuorum denegat, cur nos recuſemus ægrotis, qui antequam hinc diſcedant, illud expetunt, idque non ex aliqua ſuperſtitione, ſed animi magis ac magis conſolandi, erigendiq; cauſa?* Et poſtea: *probari non poſſunt Eccleſiæ, quæ ut abuſum hujus rei tollerent, conſuetudinem etiam antea receptam ſuſtulerunt.* Iſaacus Caſaubonus in reſp. ad Epiſt. Card. Perronii nomine Regis Angliæ ſcripta p. 36. *Eccleſia Anglicana non ſolum in communi conventu panem myſticum fidelibus dividit, ſed etiam morientibus hoc viaticum, ut appellant Patres Concilii Niceni & tota antiquitas, adminiſtrat.* ** Idem Caſaub. exerc. 16. ad annal. Baron. c. 26. *Scimus Euchariſtiam à Græcis Patribus non rarò dictam ἐφόδιον ἐξιτήριον quia diſcedentibus ex hac vita communicabatur.*

Argumenta adverſariorum. 260. Bezæ & complicum ipſius fundamenta potiora hæc ſunt 1. *Cœna Domini non eſt privata familiæ alicujus actio, ſed merè Eccleſiaſtica.* Reſp. Si adminiſtratio ſacræ Cœnæ hoc ſenſu ac modo eſſet Eccleſiaſtica actio, ut in privatis ædibus nullâ ratione legitimè adminiſtrari poſſet, cur Chriſtus in domo privata potiùs quàm in templo Hieroſolymitano hoc myſterium cum ſuis diſcipulis celebraſſet? Concedimus quidem Cœnæ adminiſtrationem eſſe actionem Eccleſiaſticam, ſed addimus, Eccleſiam non eſſe concluſam illis templorum parietibus, in quibus ad ordinarium cultum divinum peragendum Chriſtiani conveniunt, cùm ſint etiam *domeſticæ Eccleſiæ* piorum Rom. 16. v. 5. Phile. v. 2. ad quos omnes ſive publicè in magna frequentia, ſive privatim in anguſtiori cœtu congregatos pertinet illud Chriſti Matth. 19. v. 20. *Ubi duo vel tres congregati ſunt in nomine meo; ibi ego ſum in medio eorum.* Jam verò ubi Chriſtus eſt Eccleſiæ caput, ibi quoque membra ſivè corpus myſticum eſſe oportet. Tota ratio templorum ac baſilicarum in N. T. eſt merè Ceremonialis, quomodo igitur divino aliquo mandato adminiſtratio ſacræ Cœnæ ad templa illa aſtricta dici poteſt? Sanè publica & ſolennis hujus myſterii celebratio ordinariè in publicis & frequentioribus piorum conventib᷒ peragi debet, interim tamen major habenda eſt ratio ægroti confirmatione fidei indigentis, eamque in uſu ſacræ Cœnæ quærentis, quàm externæ illius circumſtantiæ nullo mandato divino expreſſè definitæ. 2. *Agnus paſchalis mactabatur in conventu Eccleſiæ Iſraeliticæ. Phaſe domeſticum,* ait Beza, *ſic mactabatur in Iſraele, ut tamen non alio tempore id fieret, quàm quo totus Iſrael hoc myſterium celebrabat. Iam verò Agnus paſchalis fuit figura Euchariſtiæ.* Reſpond. ex figuris non ducuntur firma argumenta, niſi ipſa Scriptura applicationem earum oſtendat. Et cur non reſpicimus potius ad exemplum Chriſti in privatis ædibus Euchariſtiam inſtituentis & adminiſtrantis, quàm ad typum agni paſchalis? num ex typo argumentum duci poteſt contra ἀντίτυπον? Si propter typum agni paſchalis, neceſſariò in publicis templis & ſolennibus totius Eccleſiæ conventibus ſacra Cœna celebranda, cur ipſe Chriſtus & Sacramentum agni paſchalis, & Euchariſtiam in privatis ædibus adminiſtravit? adde quod ex c. 12. Exod. v. 4. haud obſcurè colligitur, in privatis potiùs Iſraelitarum ædib᷒ quàm in tabernaculo vel templo agnum paſchalem fuiſſe mactatum, aſſatum & manducatum. Deut. 16. v. 6. expreſſo Dei mandato certus locus Sacramento agni paſchalis, ut & toti cultui Levitico determinatur, tale aliquod mandatum de Euchariſtia certo tantum loco celebranda proferri non poterit. Ac probè notandum, quod Phaſe Judaicum etiam aliò tempore celebratum, quàm quo totus Iſraël Ceremoniæ iſti ſolenniter vacaret, ut apparet ex Numer. 19. v. 10. ubi immundis & illis quæ peregrè abfuerant, divinitùs conceſſum alio tempore videlicet die 14. menſis ſecundi agnum paſchalem mactare. 3. *Niſi apud ægrotos omnes celebretur Cœna Domini, quomodo vitabitur πραγματολογίας ſuſpicio: ſin apud omnes ægrotos celebranda, viderint Paſtores, quomodo poſſit ejus prophanatio vitari & ipſi tantis laboribus ſufficere?* Reſp. praxis Eccleſiarum noſtrarum hoc argumentum evidenter refellit. In crebro ſacræ Cœnæ uſu per ſe non eſt prophanatio, modò obſervetur divina inſtitutio: multò minùs erit prophanatio Cœnæ, quando ægroti, hoc eſt, illi, qui ad ſpiritualem hujus cœleſtis cibi eſuriem vi morborum compulſi, in vera pœnitentia & fide eandem percipiunt. Sed nec opus eſt apud omnes ægrotos Euchariſtiam celebrare, vel quod non omnes eam deſiderant, invito autem hic ſalutaris cib᷒ non eſt obtrudendus, vel quod multi ex illis ante morbi paroxyſmum in publico Eccleſiæ conventu hac medicinâ animæ uſi ſunt, vel quòd plerique ſperant ad publicam σύναξιν poſt reſtitutam ſanitatem ſeſe redituros. Quod ſi omnes orbis alicujus ægroti adeundi eſſent, tamen hic labor fideli & induſtrio myſteriorum divinorum diſpenſatori tàm non debet videri gravis & intolerabilis, quàm non recuſat Evangelicâ conſolatione eoſdem erigere. 4. *Nihil tribuendum conſuetudini quamvis veteri, quia rationibus non exemplis judicandum.* Reſp. Hæc conſuetudo nec rationibus nec Exemplis deſtituitur. Ut enim reliqua ſententiæ noſtræ fundamenta prætermittenda, quid ad Chriſti & Apoſtolorum Exemplum ullâ veritatis ſpecie reſponderi poterit? 5. *Euchariſtia dicitur σύναξις. E. non niſi in publico Eccleſiæ cœtu celebranda eſt.* Reſp. ex appellatione nuda non poteſt apodicticū argumentum extrui; dicitur enim Cœna, at num propterea tantummodò veſperi celebranda erit? dicitur fractio panis; at num propterea in media Euchariſtiæ actione panis neceſſariò frangendus? Synaxis vocatur, quia ordinariè in publico Eccleſiæ conventu celebratur, & quia tota Chriſti Eccleſia *de uno pane* participat, uno, inquam, nō ratione maſſæ, ſed ratione uſus Sacramentalis. 1. Cor. 10. v. 17. 6. *Chriſtꝰ nuſpiā præcepit, ut privatim adminiſtretur Cœna. E. illud prohibuiſſe judicatur.* Reſp. in reb᷒ adiaphoris ac mediis nō habet locum immediata oppoſitio inter id, quod à Deo præceptum ac quod ab eodem prohibitum, aliàs uno impetu omnia adiaphora, quippe quæ nuſpiam inveniuntur præcepta, ex Eccleſia eliminabantur. Ita quoq; in externis circumſtantiis oppoſitio illa non poteſt urgeri, aliàs eodem argumenti robore inferrem. Chriſtꝰ nuſpiam præcepit manè Euchariſtiā celebrare, ergo idipſum protribuiſſe cenſendus eſt? Imò v. Levitica illa temporū & locorum diſcrimina in N. T. ſunt ſublata & Chriſtianæ libertati relicta, quæ tamen ſimul hoc complectitur, ut in externis cultus divini exercitiis, ac proinde etiam in adminiſtratione Sacramentorum omnia κατὰ τάξιν καὶ εὐσχημόνως fiant. 1 Cor. 14. v. 40.

261. Ad circumſtantiam loci pertinet quæſtio. *An in menſis illis lapideis quadratis, quæ al-* *An in menſis lapideis.*

Cœna Domini poſſit adminiſtrari.

taria vulgò dicuntur, cœna Dominica celebrari legitimè poſſit? Quidam ex adverſariis Calvinianis hac in parte ſatis rigidi ſunt, ut teſtantur ſecures & bipennes, quibus in ſuis, quas ita vocant, reformationibus altaria aggrediuntur, negant enim legitimè in illis ſacram Cœnam celebrari & adminiſtrari poſſe, cùm Miſſaticum Sacrificium in eis olim fuerit celebratum. ** Johan. Wolfius in explic. Deuter. p. 80. *etiam templa, in quibus idololatriam Pontificii exercuerunt diruenda* cenſet, addita parœmia. *Si nolis ciconias, nidos tolle.* Sed illi contradicit Calvinus in comm. Moſaic. p. 286. *Nobis hodie religio non eſt templa retinere, quæ polluta fuere idolis & accommodata in meliorem uſum.* Idem nos reſpondemus adverſariorum objecto de altaribus. Obſerva. 1. ad Miniſtros N. T. accommodari illud 1. Cor. 9. v. 13. *Qui altari ſerviunt, ex altari vivunt.* 2. *Si idolum nihil eſt* ſublatâ falſa opinione 1. Cor. 8. v. 4. utique etiam altare nihil eſt. 3. Mundis omnia munda in externis illis rebus Tit. 1. v. 15. Roman. 14. v. 14. 4. Chriſtus conqueritur de profanatione templi & reformationem inſtituit, interim nec templum nec altaria diruit, ſed in templo docet Matth. 21. v. 23. Luc. 19. v. 46. 5. Apoſtolus non diruit nec dirui jubet aram Athenienſium cui inſcriptū. *Ignoto Deo* Act. 17. v. 23. 6. Beza in Coll. Momp. f. 338. 349. 350. Zanch. 10 volum. tract. Theol. p. 144. concedunt altaribus tanquam rei indifferenti in adminiſtratione Cœnæ locum [illegible] lari poſſe. 7. Quidam Calviniani adhuc hodie in altaribus Cœnam adminiſtrant, quin & altaria erigunt. ** Nos altaria removeri poſſe non negam⁹, modò non urgeatur ut ſimpliciter neceſſariū, modò fiat per Magiſtratū conſentiente & rectè priùs inſtitutâ Eccleſiâ, adeoque ratione eâ, quæ faciat ad ædificationem; modò Ceremoniarum mutatio obliquam veræ doctrinæ labefactationem nō ſpectet vel ſibi conjunctam habeat. Poteſt autem ex Chriſtiana libertate remotis ceteris unum altare retineri & ad Cœnæ Dominicæ celebrationem adhiberi. 1. quia ceſſante ſacrificio altaria illa nihil aliud ſunt quàm menſæ lapideæ, ſublato enim relativo formali manet abſolutum & materiale tantum. Tempore Apoſtolorum primi Chriſtiani ad ſacræ Cœnæ celebrationem non ſunt uſi altaribus, ſed menſis, unde Apoſtolus τραπέζης τ Κυρίου mentionem facit 1. Cor. 10. v. 21. Imò tempore Origenis, ſicque ducentis poſt Chriſtum annis lapidea & fixa altaria nondum fuerunt in generali & publico Eccleſiæ uſu, ſiquidem libr. 8. cont. Celſum p. 794 refert, *Celſum Chriſtianis objeciſſe quod aris templiſque careant,* cui objectioni reſpondet. *Non videns pro aris nobis eſſe mentem ſuam cuique, ex qua ſurſum feruntur verè & intelligibiliter ſuaveolentes ſuffitus preces è pura conſcientia.* Poſtea verò temporis progreſſu ſacras illas menſas, ad quas Euchariſtia celebrata fuit, vocarunt altaria, quia teſte Juſtino, Irenæo, Tertulliano & aliis veteribus illi, qui in primitiva Eccleſia hoc Sacramento uſuri erant, offerebant ſuper menſas iſtas donaria, cumprimis panem & vinum: illa conferebantur in ſuſtentationem miniſtrorum Eccleſiæ & pauperum, ſegregabantur, de illis oblatis panis & vinum in uſum ſacræ Cœnæ, inſtituebantur etiam de illis ἀγάπαι, quæ juxta Cœnam Domini in ſignum mutuæ fraternitatis agitabantur, inde poſtea altaris appellatio manſit in Eccleſia. Voluerunt inſuper hac appellatione Judæos ad converſionem invitare phraſes T. V. ad cultum Chriſtianum applicando & criminationibus Ethnicorum obviam ire, qui perpetuò hoc ingeminabant, Chriſtianos altaribus deſtitui. In Papatu erecta ſunt altaria propter ſacrificium Miſſæ id verò nihil quicquam impedit, quo minùs ea inpoſterum ſublato ſacrificio Miſſatico ad celebrationem Euchariſtiæ adhiberi poſſint, cùm non ampliùs ſint altaria ſenſu ad ſacrificium relato, ſed menſæ lapideæ. Optatus Milevit. lib. 6. contra Parmen. Ambroſ. lib. 5. Epiſt. 33. Auguſtin. homil. 50. de utilit. pœnitent. ac tract. 26. in Johan. altarium appellationem menſis illis tribuunt; in quib⁹ ſacra Cœna fuit adminiſtrata, cùm tamen Miſſaticum ſacrificium ipſis fuerit ignotum. 2. An menſa ſit lignea vel lapidea, in qua ſacra Cœna celebratur, nihil addit vel detrahit integritati hujus Sacramenti. Fuerint ſanè altaria Miſſatico ſacrificio olim contaminata, interim tamen per verbum, preces & legitimum Euchariſtiæ uſum jam pridem ſunt repurgata, ſanctificata & conſecrata. 1. Tim. 4. v. 5. Idolothytum Ethnicis fuit immundum. Vaſa ſacra ex templo Hieroſolymitano abrepta, turpiter fuerunt profanata, cùm Rex Belſazer ex illis cōpotationes inſtitueret. 2. Reg. 25. 2. Paral. 36. Dan. 5. nihilo tamen minùs ad cultum ſacrum fuerunt iterum adhibita & ſanctificata. Eſr. 1. 3. Apologia Auguſtanæ Confeſſ. art. 11. menſas illas lapideas ad ſacræ Cœnæ celebrationem adhiberi poſſe non negat, quinimò eaſdem altaria vocat, nihilominus tamen ſacrificium Miſſaticum improbat. 4. Beza in Colloq. Mompel. f. 425. non ſolùm faſſus eſt altaria tolerari poſſe, ſed inſuper teſtatus, quod Luſannâ Bernam uſque marmoreum altare translatum & in eo Cœna Domini hactenus celebrata.

262. Ex his facilè apparet, quid ad argumenta adverſariorum reſpondendum ſit. 1. *Altaria V. T.* (inquiunt) *fuerunt typi altaris illius, in quo Chriſtus ſeipſum victimam Deo obtulit, hoc eſt, crucis; jam vero veniente imagine perit exēā.* Hebr. 10. verſ. 1. *Argumenta Adverſariorum.* Reſp. nos exemplo Patrum primitivæ Eccleſiæ menſas illas lapideas vocamus altaria, non ſenſu proprio ad ſacrificium relato, ſed improprio & Metaphorico; non ſenſu Moſaico, ſed Evangelico; non ſenſu Papiſtico, ſed Orthodoxo. 2. *1. Cor. 9. v. 13. & 14. oppoſitio eſt inter τὸ ſervire altari & prædicare Evangelium.* Reſp. Miſſaticis ſacrificulis hæc & ſimilia rectè opponuntur, nos repudiato Miſſæ ſacrificio altaris nomen ex primitiva Eccleſia deductum ſano ſenſu retinemus, quia enim olim in menſa Domini offerebantur panis, vinum & alia munera partim ad uſum ſacræ Dominicæ, partim ad ſuſtentationem miniſtrorum verbi & pauperum, quæ eleemoſynæ erant *hoſtia Deo grata.* Phil. 3. v. 18. inde id nominis ſacris menſis jam olim tributum. 3. *eſt perpetua relatio inter altare & ſacrificium.* ** Martyr claſſ. 4. loc. comm. cap. 12. §. 21. p. 897. Anhald. in Bericht p. 74. Nahum in Bericht p. 11. Joh. von Münſter in poſtill. p. 443. ** Reſp. imò verò & ſacræ & profanæ Hiſtoriæ teſtantur, erecta fuiſſe olim altaria etiam propter alios fines, quàm ut ſacrificia in illis peragerentur. Joſuæ 22. v. 26. Rubenitæ & Gaditæ erigunt altare *non ad ſacrificium, ſed ad memoriale.* Herodotus lib. 1. Hiſt. f. 27. *Perſæ ſacrificaturi nec aras erigunt, nec ignem incendunt prorſus, ſed neque libamentis utuntur aut tibiis, infulisve aut molis. Verùm ut quisque divis ſacra facere ſtatuit, in locum mundum victimam ſiſtens DEUM illum implorat.* Sit ſanè perpetua relatio inter ſacrificium

& altare

& altare propriè ſic dictum, quid hoc ad menſas lapideas, quæ ſolam nominis appellationem vel ex uſu, quem in oblatione munerum in primitiva Eccleſia habuerunt, vel ex abuſu, ad quem in Papatu ſacrificiū Miſſæ adbibitæ fuerunt, adhuc retinent? ** Alia etiam ratio altarium in V. Teſt. in quo ad ſacrificia ut plurimum fuere extructa, alia in N. T. in quo nihil aliud ſunt quam menſæ ligneæ. Vide omninò Mornæum lib. 2. de Miſſ. p. 372.** 4. *Altaria illa fuerunt olim Miſſis deſtinata.* Reſp. ſublato abuſu retineri poteſt verus ac pius uſus. Etiam templa & ſuggeſtus olim profanati, ipſa bona Eccleſiaſtica celebrationi Miſſarum deſtinata fuēre, ergo etiam templa diruenda & bona Eccleſiaſtica non poſſent converti in ſuſtentationem miniſtrorum Eccleſiæ. 5. *Reformatio in illis eſt neceſſaria.* Reſp. Per verbum fit optima reformatio, ut jam olim contra Carolſtadium monuit D. Lutherus, ſi ſc. corda hominum liberentur errore & ſuperſtitionibus, ac rectè inſtituantur de libertate Chriſtiana. Poſtea demum, ſi requirit neceſſitas, legitimo modo ac proceſſu in externis etiam reformatio quædam ſuſcipi poteſt. 6. *Deus juſſit ſubvertere aras Ethnicorum* Exod. 34. Deut. 12. Reſp. Deus in cultu Levitico unum ſaltem altare inſtituerat in tabernaculo, reliqua igitur dirui jubet, ſed hæc diſpoſitio in N. T. ceſſat. Præcipit ibidem Moſes omnia loca deſtrui, in quibus Ethnici Diis ſuis ſacrificarunt, imò gentes idololatricas extirpari. Si hoc obtineret in N. T. omnia templa, in quibus celebratæ ſunt Miſſæ, fuerint diruenda, & omnes Miſſatici ſacrificuli occidendi. Chriſtus in N. T. dedit nobis libertatem in talibus externis rebus, quæ ſuâ Naturâ non pugnant cum verâ doctrinâ, fidei confeſſione & pietate. Ipſe conqueritur de profanatione templi, vendentes & ementes ex eo pellit, ac menſas nummulariorum evertit, non tamen ipſam templi fabricam diruit; nec Paulus Actor. 17. Athenienſium altare dirui mandat. Pugnat igitur cum Chriſtiana libertate, conſcientias hominum in uſu illorum per ſe indifferentium captivare. ** Sunt qui ita argumentantur. 1. *Sacra Cœna vocatur menſa Domini.* 1. Cor. 11. v. 21. *E. non debet in altari celebrari.* Reſp. 1. Altaria noſtra nihil aliud ſunt quam menſæ lapideæ. In lapideis illis menſis æquè poteſt S. Cœna celebrari atque in ligneis. 2. Quod ſi adverſarii nolint eas vocare altaria & hac ratione ſuam ab Auguſt. Confeſſione, quæ in Apolog. ad art. 11. eadem ſic vocat, ſeceſſionem teſtatam facere, appellent *menſas ligneas*, ſicut Aug. tract. 26. in Joh. hom. 50. de pœnit. Chryſ. 1. Cor. 11. modò *altaris* modò *menſæ* faciunt mentionem *Altarium* appellatio in ſano ſenſu etiam uſurpatur ab Ambroſio lib. 5. Ep. 33. Optat. Milev. lib. 6. contra Parmen. Hieron. in c. 1. Malach. 3. inde Morneus de Miſſa p. 377. Dicamus verò ſeu altaria ſeu menſas, nihil intereſt, modò uſum teneamus. 4. origo appellationis non deſcendit à ſacrificio Miſſatico ſed à donis in primitiva Eccleſia circa adminiſtrationē Cœnæ ad ſuſtentationem Miniſtrorum Eccleſiæ & pauperum conferri ſolitis. Veteres ut apparet ex Contracto de tempore l. 3. qui liber excuſus Coloniæ per Johannem Kolhoff dicebant quatuor dari menſas in N. Teſt. menſam corporalem, altarem, (ut vocabant) ſacræ Scripturæ, & gloriæ futuræ. De prima dixerunt ſumi panem materialem, de ſecunda panem Sacramentalē, de tertia panem doctrinalem, de quarta panem æternalem. 2. *Apoſtoli in adminiſtratione Cœna uſi ſunt menſis, non altaribus.* Reſp. facile concedimus per primos 300. annos non fuiſſe in uſu tales menſas ligneas fixas & immobiles, ut conſtat ex Clem. Alex. lib. 7. ſtrom. p. 793 Orig. tom. 2. oper. lib. 8. contra Celſum p. 794. Minutio Felic. in Octav. p. 44. Arnob. lib. 6. contra gent. p. 150. concedimus, in uſu potius fuiſſe menſas ligneas portatiles linteo tectas, ut ex Opt. Milev. lib. 6. adv. Parmen. Athanaſ. ad ſolitar. vitam agent. p. 656. conſtat, ſed ex eo non poteſt inferri, illicitum eſſe altarib. h. e. menſis lapideis uti. Quæſtio enim eſt de libertate Chriſtiana, an ex eo poſſint tolerari, ſicut ipſos Apoſtolos eos toleraſſe videmus. 3. *Chriſtus in diverſorio, non in templo, nec in altari Cœnam adminiſtravit.* Reſp. Chriſt⁹ in domo celebravit cœnam, in qua non erant altari, nos in templo eam celebramus, in quo cùm ſint altaria, liberè illis utimur. Ex Chriſti exemplo rectè infertur in privatis ædibus etiam abſque altari cœnam poſſe celebrari. Nec certò poſſunt affirmare adverſarii, quod Chriſtus in menſa celebraverit ſacram cœnam, quia veteres fuerunt ſoliti accumbere.**

CAP. XVI.

De Ceremoniis hujus Sacramenti.

263. De Ceremoniis Euchariſtiæ facilè tranſigi poterit, ſi attendantur ſequentes regulæ. 1. *Quæcunque Ceremoniæ à Chriſto in inſtitutione & adminiſtratione hujus Sacramenti tanquam peculiares actus Sacramentales ſunt adhibita, ea ad eſſentiā & integritatem hujus myſterii pertinent, nec poſſunt ſalvâ ejuſdem integritate omitti.* Tales Ceremoniæ ſunt, accipere panem, benedicere, diſtribuere, mãducare; accipere calicem, in quo ſit genimen vitis, benedicere, diſtribuere, bibere, & mortē Domini añunciare. Luc. 22. v. 19. 1. Cor. 11. v. 24. *Hoc facite.* *Regula de Ceremoniis Euchariſtiæ.* 2. *Quæcunq; Ceremoniæ ad ſalutarem communicantium probationē & gratā mortis Dominicæ annunciationem excitandam, promovendam & augendam faciunt, ea quamvis non ſint expreſſo aliquo Chriſti mandato requiſita, tamen ob ſalutarem illum finem adhiberi poſſunt ac debent.* Tales Ceremoniæ ſunt, admonere communicantes de digna Euchariſtiæ perceptione, orationē Dominicam aliasve preces analogiæ fidei & inſtitutioni hujus myſterii congruas recitare Pſalmos in adminiſtratione Sacramenti decantare, gratias pro Chriſti morte & inſtitutione huj⁹ myſtici convivii publicè agere, benedictione ſacrâ totum hunc actum claudere. 1. Cor. 11. v. 26. *Quotieſcunq; manducabitis panem hunc, & ex hoc calice bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat.* 3. *Quæcunq; Ceremoniæ in ſe ac per ſe ſunt adiaphora, neq; pugnant cum fide, ſed ad excitādam reverentiā erga hoc myſterium aliquo modo ſpectant, ſine læſione cōſcientiæ retineri poſſunt, modo obſerventur hæ conditiones, ne priori Ceremoniarū generi exæquentur vel præferantur, ne nimis cumulētur & hac ratione utiliores ritus iiſdē opprimantur; ne cum opinione cultus aut neceſſitatis uſurpētur, denique ut erudiantur auditores dignā præparationem & perceptionem Euchariſtiæ nequaquā in uſu harū Ceremoniarum, ſed in vera pœnitentia & fide, inque diligenti obſervatione inſtitutionis divinæ conſiſtere.* Tales Ceremoniæ ſunt, aureis vel argenteis patinis ac calicibus in adminiſtratione cœnæ uti, menſam ſacram tapetiis ornare, veſtibus peculiaribus indui, lampades & candelas accendere,

Muſicā

Muſicâ Gregorianâ & org ⁝ Muſicis uti, verba inſtitutionis decantare &c. Galat. 5. v. 1. *State in libertate ad quam Chriſtus vos vocavit.* Vide Luth. Tom. 3. Jen. pag. 26. 4. *Quæcunque Ceremoniæ parum vel nihil faciunt ad ædificationem, contra verò ſacrum hoc myſterium in externum quoddam ſpectaculum transformant, quibus inſuper pars cultus divini & peculiaris quadam efficacia citra Dei verbum tranſcribitur, ea prægreſſâ diligenti auditorum informatione commodè abrogari poſſunt.* Tales Ceremoniæ ſunt caſulâ Sacerdotis elevatâ tintinnabulo ſonum edere, pani inhalare, linguâ ignotâ conſecrare, verba Chriſti *hoc eſt corpus meum, hic eſt ſanguis meus*, tacitè demurmurare, brachia attollere, eadem mox demittere &c. 1. Cor. 14. v. 26. *omnia fiant* εἰς οἰκοδομήν. v. 40. εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν. 5. *Quæcunque Ceremoniæ in ſe ac per ſe ſunt idololatricæ, ſuperſtitioſæ, verbo Dei & inſtitutioni Chriſti repugnantes &c. nullâ habitâ ſcandali ratione abrogari ſtatim debent.* Tales ceremoniæ ſunt, Laicis panem tantum conſecratum, non etiam calicem exhibere, ſacrificium pro vivorum & mortuorum peccatis offerre, ſanctos invocare, miſſas privatas celebrare &c. Joh. 8. v. 31. *Si in ſermone meo manſeritis, verè diſcipuli mei eritis.* Hæ generales regulę de quibusvis Ceremoniis in ſpecie judicium formare poſſunt. Sic δεῖξιν ſive oſtenſionem ſatiùs eſt omittere quàm adhibere, cùm ſit additio in verbo inſtitutionis non expreſſa, fomentum opinionis de transſubſtantiatione & locali incluſione, cauſa ἀρτολατρείας & ignota Antiquitati Ceremonia. Chriſtus non ſimpliciter dixit, *hoc eſt corpus meum*, multò minùs dixit, *Videte hoc eſt corpus meum*, ſed *accipite, edite, hoc eſt corpus meum*, quibus verbis προςακτικοῖς ab ὄψει & δείξει ad χρῆσιν nos revocat. Quod Dionyſius de Eccleſ. hierach. *abdita in conſpectum agi* εἰς ὄψεις ἄγειν *ac divina munera reverenter oſtendi* jubet, id juxta normam verborum inſtitutionis accipiendum de tali ὀψαγωγῇ qua Sacerdos poſt ὑμνολογίαν & recitationem verborũ Chriſti Elementa profert & quaſi conſpicienda reverẽter exhibet, quando communicantibus eadem participat.

Δεῖξις Euchariſtia.

264. Atque hæc dicta ſint de Euchariſtia, quorum omnium verus ac ſalutaris uſus conſiſtit in eo, ut pro inſtitutione hujus myſterii Chriſto gratias agamus, ὀρθοδοξίαν hujus articuli repudiatis omnibus contrariis erroribus fideliter tueamur, in vera pœnitentia ex debito erga Chriſtum obſequio, ſæpius hoc Sacramento utamur atq; ex ſalutari ejuſdem uſu percipiamus divinos illos fructus, propter quos à Salvatore noſtro fuit inſtituta. Ex ſuperioribus omnibus talis colligi poteſt hujus Sacramenti definitio. Sacra Cœna ſive Euchariſtia eſt Sacramentum N. T. alterum, ſacra ſcil. & ſolennis actio, in qua Chriſtus ejuſdem autor mediante benedicto pane corpus ſuum pro nobis in mortem traditum manducandum, & mediante benedicto vino ſanguinem ſuum pro peccatis noſtris in ara crucis effuſum bibendum per miniſterium nobis exhibet, ad ſui recordationem, ut hoc pignore fides noſtra de remiſſione peccatorum confirmetur, noſque in ipſo & ipſe in nobis maneat ad vitam æternam. Ex verbis inſtitutionis colligitur talis definitio. Sacra Cœna eſt corporis Chriſti mediante benedicto pane manducatio & ſanguinis Chriſti mediante benedicto vino bibitio ab ipſo Chriſto ad ſui recordationem inſtituta. Cum qua conſentit Catechetica D. Lutheri definitio, in qua generis loco (D. Ignatii exemplo de quo Theodoretus Dial. 3.) ponitur *corpus & ſanguis Chriſti* non abſolutè & ſimpliciter, ſed quatenus manducatur ac bibitur, hoc eſt, ipſa corporis manducatio & ſanguinis bibitio. ** Keckerm. in Syſt. Logic. lib. 1. ſect. 1. flagellat Lutherum quod in definitione Euchariſtię generis loco poſuerit *corpus & ſanguinem Chriſti*. Reſp. genus in definitione Lutheri non ponitur ſed ſubauditur. Sacramentum altaris eſt Sacramentum N. Teſt. in quo verum corpus & verus ſanguis Chriſti ſub pane & vino nobis Chriſtianis ad manducandum & bibendum ab ipſo Chriſto ſunt inſtituta & legata. Omittitur autem illud genus, quia jam ante in ꝓpoſita definitione expreſſũ erat. Vide infra.**

Vſus hujus loci.

Definitio Euchariſtiæ.

265. Coronidis loco quaſdam precationes veterum in ſacra concione uſitatas recenſebimus. ** In Liturgia Marci. εὐχαριστοῦμέν σοι δέσποτα, κύριε, θεὸς ἡμῶν, ἐπὶ τῇ μεταλήψει τῶν ἁγίων, ἀχράντων, ἀθανάτων, καὶ ἐπουρανίων σου μυστηρίων ὧν ἔδωκας ἡμῖν. *Gratias agimus tibi, Dominator, Domine Deus noſter, pro perceptione ſanctorũ, intemeratorũ, immortalium & cœleſtiũ myſteriorum tuorum, quæ dediſti nobis.* In Liturgia Jacobi Oratio eſt Sacerdotis πρὸ τῆς μεταλήψεως ante participationẽ. *Domine Deus noſter, panis cœleſtis, vita univerſi,* ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ οὐκ εἰμὶ ἄξιος μεταλαβεῖν τῶν ἀχράντων σου μυστηρίων, *peccavi in cœlum & coram te, nec ſum dignus, qui fiam particeps impollutorum tuorũ myſteriorum,* ἀλλ' ὡς εὔσπλαγχνος θεὸς ἀξίωσόν με τῇ χάριτι σου ἀκατακρίτως μετασχεῖν τοῦ ἁγίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ ζωὴν αἰώνιον: *verum tanquam miſericors Deus dignare me per gratiam tuam, ut abſque condemnatione communicem ſacro corpori & precioſo ſanguini in remiſſionem peccatorum, vitamque æternam.* ** Clemens in Conſtit. Apoſtol. lib. 8. cap. 21. *percepto precioſo corpore & ſanguine Chriſti, gratias agamus ei, qui nos dignos reddidit percipiendi ſancta ejus myſteria, ac rogemus, ut non judicium ſed in ſalutem nobis fiant, in utilitatem animi & corporis, in cuſtodiam pietatis, in remiſſionem peccatorum, in vitam futuri ſeculi.* In horologio Eccleſiaſtico Græcorũ extant hæ preces. *Qui das in cibum mihi carnẽ tuã volens. Qui ignis es & uris indignos, ne comburè me conditor* πλάστουργέ μου *veni magis in compaginem membrorum meorum, in omnes articulos, in renes, in cor, exure aculeos peccatorum meorum, animam emunda, ſanctifica mentem, juncturas robora cum oſſibus ſimul, illumina quinq; ſenſus, totum me tibi tuo agglutina timore, ſemper munis, defende, cuſtodi me ab omni opere & ſermone animæ meæ noxio, purga, munda & dirige me, orna, edoce & illuſtra me, fac me tuum templum Spiritus ſolius & non habitaculum peccati ut tuam domum introitu communionis factam omnis impius & omne malum me fugiat ut ignem, &c. Panis vitæ æternitatis fiat mihi corpus tuum ſanctum, miſericors Domine, cum precioſo tuo ſanguine, & morborum variorum remedium. Contaminatus operibus abſurdis timidus & improbus ego, illibato tuo corpore & divino ſanguine indignus ſum: Chriſte tu me participatione tui dignum fac. In petra fidei firmans me, dilataſti os meum ſuper inimicos meos. Exultavit enim Spiritus meus dum pſallit: non eſt ſanctus niſi Deus noſter, & non eſt juſtus præter te, Domine, Da mihi Chriſte Lacrymarum guttas, ſordes cordis mei detergentes, ut bonâ conſcientiâ mundatus, fide accedã & cum timore ad perceptionem divinorũ tuorum munerum. In remiſſionem peccatorũ fiat mihi immaculatũ corpꝰ tuum, & divi-*

Precationes veterum in uſu Euchariſtiæ.

& divinus ſanguis in Spiritus ſancti communicationem & vitam æternam, ô benigniſſime, inq; paſſionum & calamitatum mutationem. Voluiſti propter nos, ô miſericors aſſumptâ carne mactari, ut agnus propter peccata hominum: propterea ſupplex oro, ut mea & deleas peccata. Sana animæ meæ vulnera, Domine, & totum ſanctifica, meq; dignum fac, Domine, ut particeps fiam myſticæ tuæ divinæ cœnæ, infelix ego. Ut prædixiſti, Chriſte, fiat ſanè viliſſimo ſervo tuo, & in me mane ut pollicitus es. Ecce enim corpus tuū manduco divinum & bibo ſanguinem tuum. Verbū Dei & Deus, pruna ſive flamma corporis tui ſit mihi tenebricoſo illuminatio & purgamentum contaminatæ animæ meæ, ſimul & ſanguis tuus. Intellectum, animam & cor, & corpus meum ſanctifica, Servator & dignum fac, Domine ſine condemnatione ad tremenda accedere myſteria, Novos conſequar effectus & incrementum gratiæ tuæ capiam, vitæq; munimētum participatione myſteriorum tuorum Chriſte. O verbum Dei ſanctum, ipſe Deus, totum me ſanctifica accedentem nunc ad divina tua myſteria. Ne deſpicias me Chriſte, dum panem ſumo, qui eſt corpus tuū: & dum jam divini ſanguinis tui, Domine puriſſimorum nempe & tremendorum myſteriorum tuorū particeps fio miſer, ne mihi in judicium fiat, fiat verò in vitam æternam atq; immortalem. Fons bonorum Chriſte, perceptio immortalium tuorum myſteriorū, fiat mihi lux & vita & vitioſorum affectuum vacuitas, atq; virtutis diviniorum profectum & augmētum conferat, ô ſolus bone, ut te glorificem. Liberer à paſſionibus, hoſtibus, neceſſitatibus atq; ab omni afflictione, cum tremore & deſiderio nunc accedens reverenter, ô benigne ad immortalia & divina myſteria, ut pſallam tibi: Benedictus es Deus Patrum noſtrorum cœleſtibus tremendis ſanctisq; Chriſte, myſteriis tuis & Cœna divina ac myſtica, frui poſſe etiā me dignare deſperantem alioquin, ô Deus Salvator ſub tuam confugiens miſericordiam ô bone, clamo ad te cum metu, timore: in me Servator mane, & ego, ut promiſiſti in te, ecce enim confidens miſericordia tua veſcor corpore tuo, & bibo ſanguinem tuum. Tremo ſuſcipiens ignem, ne comburar, ut cera & velut gramen. O tremendum myſterium, ô miſericordiā Dei, quomodo divini corporis & ſanguinis particeps fio, ego lutum & reddor incorruptibilis? Chriſtus eſt, guſtate & videte. Dominus propter nos & ſecundum quondam factus ac ſemel offerens ſe oblationem Patri ſuo quotidiè adoratur, ſanctificans, communicantes. Anima ſimul ac corpore ſanctificer, Domine, illuminer, ſalver, fiam domus tua myſteriorum tuorū ſacrorū participatione, incolam te habens, cum Patre & Spiritu benefactor miſericors. Ut ignis & tanquam lux fiat mihi corpus tuum & ſanguis tuus precioſiſſimus, Salvator, comburens peccati materiā & ſuccendens affectuum ſpinas, meq; totum illuminans, ut tuam adorem Deitatem. Iniquitates meas ne obſerva Domine, ex virgine natus & cor meum munda, templum id efficiens immaculati corporis & ſanguinis tui: ne me totum abjicias à facie tua, qui miſericordiam habes immenſam. Ad perceptionem ſanctificationum tuarum, quomodo indignus inverecundè accedam? Si enim auſus fuero accedere ad te cum dignis, veſtis me arguit, quod non ſit Cœna (nuptialis) & condemnationem conciliavero multum peccanti animæ meæ. Purga ergò Domine immunditiem animæ meæ, & ſalva me, ut hominum amantiſſime. ** In Canone Romano. *Domine Ieſu Chriſte &c. libera me per hoc ſanctum corpus & ſanguinem tuum ab omnib. iniquitatib. meis & univerſis malis, & fac me tuis ſemper obœdire mandatis & à te nunquam ſeparari permittas. Perceptio corporis tui Domine Ieſu Chriſte, quod indignus ſumere propono, nō mihi proveniat in judicium & condemnationem. Domine nō ſum dignus, ut intres ſub tectum meum. Corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti cuſtodiat animam meam in vitam æternam. Amen.* Poſtea ad calicem. *Quid retribuam Domino meo pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini invocabo. Laudans invocabo Dominum & ab inimicis meis ſalvus ero.* Paulò pòſt. *Corpus tuum Domine, quod ſumpſi, & ſanguis, quem potavi, adhæreat viſcerib. meis, & præſta, ut in me non remaneat ſcelerum macula, quem ſancta & pura refecerunt Sacramenta.* Et ſtatim. *Quod ore ſumſimus, Domine, purâ mente capiamus, & de munere temporali fiat nobis remedium ſempiternum. Amen.* **

Oratio Ambrosii.

Fac me Domine Ieſu per gratiam tuam ſemper illud de ſanto myſterio credere & intelligere, ſentire & firmiter retinere, dicere & cogitare, quod tibi placeat & animæ meæ expediat. Doce me quæſo per Spiritum tuum ſantum myſterium tractare eâ reverentiâ & honore eâq; devotione & timore, quibus oportet & decet.

Precatio Basilii.

Ieſu Chriſte Domine omnipotens, Deus noſter, fons vitæ & immortalitatis, conditor omnis creaturæ viſibilis & inviſibilis, qui es Patris æterni æternus Filius, qui propter copiam bonitatis in ultimis temporibus carnem aſſumſiſti, & crucifixus ac traditus pro ingratis & impiis nobis, in proprio tuo ſanguine reſtauraſti corruptam à peccato naturā noſtram, Rex æterne ſuſcipe etiam me peccatorem pœnitentiâ ductum, & inclina aurem tuam ad me & exaudi vocem orationis meæ. Inique enim feci Domine, peccavi in cœlum & coram te, & non ſum dignus ut oculos intendam in altum majeſtatis tuæ; Ad iram enim bonitatem tuam concitavi mandata tua violans, & legibus tuis locū non relinquens. At tu Domine, cùm ſis clemens, longanimis, & multum miſericors, non tradidiſti me, ut in peccatis meis perirem, meam omninò expectans converſionem. Tu enim dixiſti benignè per Prophetam tuum. Nolo mortem peccatoris, ſed ut convertatur & vivat. Non enim vis Domine opus manuum tuarum interire, nec gaudes interitu hominum, ſed vis omnes ſalvari & ad agnitionē veritatis pervenire. Quocirca & ego, quamvis indignus ſim cœlo & terrâ & ipſa æternâ vitâ, dum me totum ſubjeci peccato, & membra mea ſerva, concupiſcentiæ præbui, & tuam parvipendi imaginem, ſed opus & figmentum tuum formatus ſum, ego miſer in ſalute mea procuranda non occupatus exerceor, accedo animi fiduciam collocatā habens in miſericordia tua infinita; Recipe igitur me Domine benigniſſime, ut meretricem, ut latronē, ut Publicanū, & ut filium prodigum, et aufer grave onus peccatorum meorum, qui tollis peccata mundi, et medicinam infirmitatibus hominum adhibes, qui laborantes et oneratos ad te vocas et reficis, qui non veniſti juſtos vocare ad pœnitentiam ſed peccatores: munda me ab omni inquinamento carnis et Spiritus, et erudi me, ut in timore tuo ſanctiores vitæ curſum amplectar, ut ſyncero conſcientiæ meæ teſtimonio partē tuarū ſanctificationum accipiens ἑνωθῶ τῷ ἁγίῳ σώματί σου καὶ αἵματι uniar ſancto tuo corpori et ſanguini, et habeam te in me habitantē, et manentem cum Patre et Spir. ſancto.

Domine

Digitized by Google

[illegible]

Hymnus ejuſdem.

[illegible] *quæ ſub his figuris* [illegible] *ſubjicit, quia* [illegible] *Viſus, guſtus, tactus in te*

te fallitur, ſed auditu ſolo tuto in te creditur. Credo quicquid dixit Dei Filius: verbo veritatis nihil verius: In cruce latebat ſola Deitas, ſed hic latet ſimul & humanitas: Utrumque tamen verè credens ac confidens peto, quod petivit latro pœnitens. Plagas ſicut Thomas non intueor: Fac me tibi ſemper magis credere, in te ſpem habere, te diligere. O memoriale mortis Domini panis verus vitam præſtans homini. Præſta meæ menti de te vivere, atque illi ſemper dulce ſapere. Pie Pellicane, Jeſu Domine, me immundum munda tuo ſanguine, cujus una ſtilla ſalvum facere totum mundum poſſit omni ſcelere. Jeſu pie, quem nunc velatum aſpicio, quando fiet illud, quod jam ſitio, ut te revelatâ cernens facie viſu ſim beatus tuæ gloria, Amen. ** Laurentius Medices Dux Florentinus, paulò ante vitæ finem in uſu Sac. Cœnæ. *Tune mitiſſime Jeſu, tu nequiſſimum hunc ſervum tuum dignaris inviſere? At, quid dixi ſervum? imò verò hoſtem potius & quidem ingratiſſimum, qui tantis abs te cumulatus beneficiis, nec tibi dicto unquam audiens fuerim, & tuam toties majeſtatem læſerim. Quod ego te per illam, qua genus omne hominum complecteris, caritatem, quaq; te cœlitus ad nos in terram deduxit, noſtraq; humanitatis induit involucris; qua famem, qua ſitim, qua frigus, æſtum, labores, contumelias, flagella & verbera; qua poſtremò etiam mortem crucemq; ſubire te compulit. Per hanc ego caritatē te ſalutifer IESV quæſo, obteſtorq;, avertas faciem à peccatis meis, ut cùm ante tribunal tuum conſtitero, quò me jamdudum citari planè ſentio, non mea fraus, nō culpa plectatur, ſed tuæ crucis meritis condonetur. Valeat, valeat in cauſa mea ſanguis ille tuus, Ieſu, precioſiſſimus, quem pro efferendis in libertatem hominibus in ara illa ſublimi noſtræ redemtionis effudiſti.***

Hymnus Eccleſiæ.

O panis dulciſſime,
O fidelis animæ,
Vitalis refectio.
In te ut nos unias,
Et virtute munias,
Da te dignè ſumere,
Et carnales furias.
Propellens, nos facias,
Tecum piè vivere,
Sic refecti poculis
Sanguinis, & epulis.
Tuæ carnis optimis,
Seculorum ſeculis,
Epulemur ſedulis,
Veritatis azymis,
AMEN.

DE ECCLESIA.

I.

Connexio cum loco præcedente

BEnigniſſimus Deus ex immenſa bonitate hoc fine doctrinam Evangelii hominib⁹ in peccatum & æternum exitium jam prolapſis ex arcanâ divinorum ſuorum conſiliorum abyſſo revelavit & doctrinam legis Naturâ quodammodo adhuc notam ſolenni promulgatione in monte Sinai repetivit, ut per prædicationem legis & Evangelii ex perdito, & æternis inferorum flammis devoto genere humano Eccleſiam ſibi colligeret, à qua in hac & æterna vita rectè agnoſceretur, coleretur ac celebraretur, quam ex peccati, mortis, Diaboli & infernorum faucibus extractam ad æternæ ſuæ felicitatis & gloriæ participatioem eveheret. Idem etiam verbo addidit Sacramenta, ut eſſent promiſſionum gratiæ in Evangelio oblatæ ſignacula, fidei excitandæ, augendæ & confirmandæ media, ac cœtus illius ex genere humano in communionem Sanctorum evocati externa viſibilia ſigna. Convenienti igitur ordine articulos de Lege, Evangelio & Sacramentis, ſequitur locus de Eccleſia.

Loci hujus dignitas & neceſſitas.

2. Apprimè verò neceſſaria eſt hujus loci diligens tractatio. Quamvis enim Photiniani hodiè diſputent, *quæſtionem de Eccleſia, quænam ſive apud quos ſit, vel inutilem propemodum, vel certò non eſſe neceſſariam*, ut apparet ex tractatu Fauſti Socini de Eccleſia edito Racoviæ Anno 611. & ex Inſtitut. Germ. Oltorodi cap. 42. p. 402. res ipſa tamen oſtendit, non utilem ſolùm, ſed & neceſſariam eſſe quæſtionis hujus explicationem. Omnes enim fidei Chriſtianæ articuli diligenti omninò ex Scripturis ſacris explicatione indigent. Jam verò eſſe unam ſanctam, Catholicam Eccleſiam, communionem Sanctorum, eſt fidei Chriſtianæ articulus. Teſtamur enim in Symbolo Apoſtolorum *nos credere in Spiritum ſanctum, qui a Patre ac Filio procedens ex genere humano Eccleſiam per verbum colligit, in qua credentibus datur peccatorum remiſſio, & in fide perſeverantibus vita æterna participatio.* Præterea cùm extra Eccleſiam non ſit ſalus, *nec in cœlis Deum habeat Patrem, cui Eccleſia non eſt in terris mater*, ideò certos nos eſſe oportet, cui cœtui veræ Eccleſiæ nomen & definitio competat, ut eidem nos aſſociemus, ab Eccleſia verò malignantium nos ſeparemus. Eandem hujus doctrinæ pernoſcendæ neceſſitatem imponunt nobis Pontificiorum diſputationes, qui in hoc loco præcipuam ſpem victoriæ collocant, & titulum Catholicæ Eccleſiæ ſibi ſolis vendicant, ſtatuunt enim ſolâ Romanam Eccleſiam, quę Pontifici ut Chriſti vicario, Petri ſucceſſori & capiti miniſteriali in terris unico obſequitur, eſſe Eccleſiam Catholicam, ex quo fundamento porrò inferunt, quicquid hæc Eccleſia & illius caput Rom. Pontifex ſtatuit, ratum ac firmum eſſe habendum, ſive ex Scripturis ſacris illud petitū ſit, ſive extra eas, imò etiā contra eas ſtatuatur, quo compēdio intentatam ſibi litem de variis iiſdemq; graviſſimis corruptelis cœleſti doctrinæ in Romana Eccleſia ſuperiorib. ſeculis illatis, quę adhuc magna contentione defenduntur, velut uno ictu repelli ac finiri, & poſſe & debere exiſtimant. Sunt & alii complures hominum fanaticorū de Eccleſia errores, utpotè quod quidam jactitant ſuas inſpirationes & revelationes contemto verbi & Sacramentorum miniſterio, ac ſe eſſe veram Chriſti Eccleſiā glorian-

hoc inſtitutionis tempus obſervandum. 1. quòd immediatè eam præceſſerit agni paſchalis celebratio, quæ juxta legem divinam incidebat in diem decimam quartam primi menſis. Exod. 12. v. 6. Huic primo menſi Niſan apud Judæos partim Martius partim Aprilis apud nos reſpondet. Oſtendimus autem in Tractatu de Circumſtant. & agno paſchali §. 39. Chriſtum die divinitùs conſtitutâ & præſcriptâ cum diſcipulis ſuis manducaſſe agnum paſchalem, Judæos verò propter traditiones majorũ poſtridiè. Bellarmin' lib. 4. de Euchariſtia cap. 8. & 9. diſputat, Chriſtum & Judæos eodem die celebraſſe paſcha, ſed hoc cum deſcriptione Evangeliſtarum difficulter conciliari poteſt, qua de re in continuatione Harmoniæ Evangelicæ, ſi Deus vitam & vires conceſſerit, latiùs differemus. **Embdenſes im Bericht p. 93. *Eſſe figuratam locutionem, quando dicitur, Chriſtum inſtituiſſe Cœnam noctu, cùm non noctu ſed veſperi ſit inſtituta.* Reſp. agnus paſchalis celebrari debuit inter duas veſperas poſt Solis occaſum. Jam verò poſt eſum agni paſchalis Chriſtus inſtituit cœnam, utique ergo noctu eam inſtituit. Abſque omni igitur tropo accipiendum, quod 1. Cor. 11. v. 23. *noctu* dicitur inſtituta. Quod ſi noctu fuit inſtituta, cur tanto conatu negant Berolinenſes Reformatores in Dial. contra D. Hoë p. 144. Chriſtum luminaribus in primæ cœnæ adminiſtratione fuiſſe uſum.** Ideò verò poſt agni paſchalis manducationem ſacratiſſimũ hoc myſterium Chriſtus inſtituit, quia Sacramentum agni paſchalis fuit typus Euchariſtiæ, ut oſtendimus ſuperiùs. §. 12. Sic ergo *umbra ſucceſſit veritas & conſumto Agno, quem antiqua traditio proponebat, inconſumptibilem cibum Chriſtus diſcipulis appoſuit,* ut loquitur Cyprianus ſerm. de Cœna cap. 1. *Per hoc quod Chriſtus agnum paſchalem edit, aliud majus beneficium monſtrabatur,* (ait Chryſoſtom. homil. de prodit. Judæ) *quod ille Agnus futuri Agni typus & ille ſanguis Dominici ſanguinis monſtrabat adventum, & ovis illa ſpiritualis ovis erat ad exemplum. Ille Agnus umbra erat, hic veritas. Ideo in ipſa menſa utrumque Paſcha & typi & veritatis celebratum eſt. Nam ſicut pictores pingendam tabulam veſtigiis quibuſdam adumbrare conſueverunt, & ſic colorum varietate perficere: ita & Chriſtus fecit in menſa & typum Paſcha deſcripſit & Paſcha veritatis oſtendit.* 2. quòd paulò ante paſſionem, ſive ut Apoſtolus loquitur 1. Cor. 11. v. 23. *nocte eâ quâ traditus eſt*, inſtitutio hujus Sacramenti à Chriſto facta. Id verò ideo factum eſſe conſtat, ut oſtenderet, primò beneficia paſſionis & mortis ſuæ in hoc ſacratiſſimo myſterio verè credentibus diſtribui, cum in eo manducandum nobis detur illud ipſum corpus, quod pro nobis in mortem traditum & bibendus nobis exhibeatur ille ipſe ſanguis, qui pro peccatis noſtris in ara crucis eſt effuſus. Deinde ut doceret, hanc eſſe Teſtamentariam ſuam diſpoſitionem ſummâ reverentiâ à nobis tractandam. Gal. 3. v. 15. *Hominis teſtamentum confirmatum* (διαθήκην κεκυρωμένην) (morte ſcil. Teſtatoris Hebr. 9. v. 16.) *nemo ſpernit, neq; quicquam ſuperordinat.* Quemadmodum maritus bona, donationis propter nuptias cauſâ, in conjugio acquiſita conjugi ſuæ per Teſtamentum iterum legat, ſic Chriſtus carnem & ſanguinem à nobis ſuſceptum in hoc ſuo Teſtamento iterum legare nobis voluit. Auguſt. Epiſt. 118. *Salvator, quo vehementiùs commendaret myſterii illius altitudinem, ultimum hoc voluit infigere cordibus & memoriæ diſcipulorum, à quibus ad mortem progreſſurus erat.* 3. quod veſperi poſt vulgarem cœnam Chriſtus hoc Sacramentum inſtituerit & diſcipulis adminiſtrarit, quia celebratio agni paſchalis inſtitutionem Euchariſtiæ procedere debuit, jam verò agnus paſchalis non niſi ſub imminentem noctem ex præſcripto legis erat manducandus, ideò etiam eò differre voluit inſtitutionem Cœnæ, atque ut oſtenderet ſe non dare cibũ aliquem terreum alendo ventri deſtinatum, ſed & cœleſtem. Poſtea tamen ut ſcribit Auguſtinus 1. *Placuit Spiritui Sancto, ut in honorem tanti Sacramenti in os Chriſtiani priùs Dominicum corpus intraret quam cæteri cibi:* loco proximo citato.

255. 2. Quamvis verò circa tempus Paſchatos & quidem veſperâ diei inſtitutio hujus Sacramenti facta ſit, nequaquam tamen hoc ipſo ad certum anni ac diei tempus adminiſtratio ejuſdem alligata cenſeri debet, ſicut olim Teſſeradecatitæ, Quartadecimani & Paſchalitæ ſtatuerunt, qui referente Tripartita lib. 9. cap. 38. & 39. diem decimum quartum Martii ad cœnæ Dominicæ uſurpationem requirebant, ſed quoties verè pius conſolatione in hoc myſterio propoſitâ indiget, ſeq; probare poteſt, toties citra ſuperſtitioſum temporis diſcrimen ad illud accedere & poteſt & debet. 1. quia in verbis inſtitutionis non exprimitur certum tempus, quo celebratio hujus myſterii fieri debeat. Verba Evangeliſtarum quod Chriſtus veſperi cœnantibus diſcipulis ſacrum hoc Epulum inſtituerit, Hiſtoricam tantummodo relationem, nequaquam verò determinatum de tempore adminiſtrationis mandatum continent. 2. quia Chriſtus dicit: *Hoc facite, quotieſcunque biberitis, in meam commemorationem* 1. Cor. 11. v. 25. ubi particula ὁσάκις opponitur obſervationi certi temporis circa Agni paſchalis celebrationem neceſſariæ, ea enim ad decimum quartum diem primi menſis divino mandato fuit aſtricta. Ne igitur exiſtimaretur, adminiſtrationem Euchariſtiæ, quæ in locum Agni Paſchalis in N. Teſt. ſucceſſit, itidem ad illud tempus neceſſitate quadam mandati aſtrictam eſſe, ideò Chriſtus notanter dixit: *Hoc facite, quotieſcunque biberitis &c.* & Paulus ex eo colligit 1. Cor. 11. v. 26. ὁσάκις *Quotieſcunque manducabitis panem hunc, & ex hoc calice bibetis, mortem Domini annunciabitis donec veniat.* 3. quia tempus, locus & reliquæ circumſtantiæ non pertinent ad eſſentialia Sacramentorum, niſi divino mandato in verbis inſtitutionis fuerint expreſſa. 4. ex Actorum Apoſtolicorum cap. 20. v. 7. colligitur, diſcipulos Chriſti in primitiva Eccleſia prima Sabbatorum, hoc eſt, die Dominicâ Euchariſtiam adminiſtraſſe. Regula igitur illa, *quod omnis Chriſti actio ſit noſtra inſtitutio*, veriſſima quidem eſt, ſed rectè accipienda. Omnis Chriſti actio eſt noſtra inſtitutio, h. e. quidquid Chriſtus egit, utilem aliquam doctrinam nobis præſtat, ſed tamen non eſt omne ad imitationem nobis propoſitum, aliâs ſequeretur, non niſi diſcumbendo cum duodecim hoſpitibus & quidem in privatis ædibus Cœnam adminiſtrari poſſe. Diſtinguendum proinde inter eſſentialia & circumſtantias; inter ea, quæ unà cum Exemplo Chriſti certum habent mandatum & ea, quę ſolo Exemplo probantur: inter facta heroica & virtutes communes &c. Auguſtini tempore in multis Africæ Eccleſiis die Jovis ante Paſcha nocte & poſt Cœnam Euchariſtia fidelibus dabatur, ut eò magis Chriſti actio referretur, ſed hæc conſuetudo per VI. Synodum, quæ habita eſt Conſtanti-

Tempus adminiſtrationis.

ſtantinopoli in Trullo ſublata eſt. Hodie in publicis Eccleſiæ conventibus mane celebramus Cœnam, quo tempore magis ſobrii & attenti ſumus.

An ſemel duntaxat ad Euchariſtiam accedendum.

256. Neque verò judicandum, quod ſemel tantum ad Euchariſtiam, ſicut ad Baptiſmum accedendum ſit. **(Sicut Carolſtadius, teſte D. Albero docuit; *poſſe aliquem ſalvari, quamvis nunquam utatur Euchariſtia.* Muſculus Dulanus. *Non peccant qui rarius, ſed qui indignè ad ſacram cœnam accedunt.*)** ſed ſæpius à verè piis hic cibus vitæ quærendus & uſurpandus, 1. quia Chriſtus uſum ejus non reliquit nobis liberum & adiaphorum, ſed certo mandato eum nobis præſcripſit, *Hoc facite*, Luc. 22. v. 19. 1. Cor. 11. v. 25. 2. quia Apoſtolus ex hoc mandato Chriſti colligit non ſemel, ſed aliquoties Sacram Cœnam uſurpandam. 1. Cor. 11. v. 26. *Quotieſcunque manducabitis panem hunc, & ex calice hoc bibetis, mortem Domini annunciabitis.* 3. quia multiplex neceſſitas repetitæ communionis nobis incumbit, ſiquidem quotidianis peccatis legem Dei tranſgredimur. 4. Quia multiplex fructus & conſolatio in hoc Sacramento nobis propoſita ad frequentiorem ejuſdem uſum meritò nos invitare debet, ut in fide confirmemur, ut promiſſio de peccatorum remiſſione nobis obſignetur, ut Chriſto conjungamur, ut ad ſerias preces & ardentem gratiarum actionem pro beneficiis Chriſti excitemur, ut confeſſionem fidei noſtræ aliquoties edamus. 5. quia Apoſtoli & reliqui fideles in primitiva Eccleſia uſu Sacræ Cœnæ frequenter repetiverunt. Actor. 2. v. 42. 46. cap. 20. v. 7. 6. quia hac in parte inter uſum Baptiſmi & Euchariſtiæ magnum eſt diſcrimen. De Baptiſmi repetitione nullum extat mandatum, ſed de Euchariſtia Chriſtus dicit: *Hoc facite, quotieſcunque biberitis.* Circumciſio in V. T. ſemel tantum ſuſcepta, ſed Agnus Paſchalis quotannis celebrari ſolitus. Jam vero Baptiſmus in locum Circumciſionis, Euchariſtia in locum Agni Paſchalis ſucceſſit. Per Baptiſmum renaſcimur, in Sacra Cœna paſcimur. Jam verò ſemel tantum in hunc mundum naſcimur, ſed poſtea ſæpius alimur. Per Baptiſmum inveſtitura Chriſtianiſmi nobis contingit, per uſum Sacræ Cœnæ in Eccleſia conſervamur. Per Baptiſmum in fœdus Dei recipimur, per uſum Sacræ Cœnæ de receptione in illud fœdus confirmamur, quæ omnia probant repetitionem non Baptiſmo, ſed Euchariſtiæ convenire.

Quoties accedendum ſit.

257. Quoties autem ſingulis annis hoc Sacramento utendum ſit, non poteſt certâ & generali quadam regula præſcribi, ſed cujusque conſcientiæ, probationi & pietati hoc relinquendum eſt liberum. Verè pius obſequium & reverentia erga Chriſtum, conſcientiæ anxiæ impulſus & devotio à Spiritu ſancto accenſa ad celebriorem hujus cœleſtis myſterii uſum plus cogent, quàm externa præcepta. In primitiva Eccleſia Apoſtolicæ vicina flagrante perſecutionum incendio ſingulis diebus Chriſtiani communicabant. Ambroſ. lib. 5. de Sacram. cap. 4. tom. 4. p. 443. *Si quotidianus eſt panis, cur poſt annum illum ſumis, quemadmodum Græci in Oriente facere conſueverunt? accipe quotidie, quod quotidie tibi proſit. Sic vive, ut quotidie merearis accipere. Qui non meretur quotidie accipere, non meretur poſt annum accipere, quomodo Iob ſanctus pro filiis ſuis offerebat quotidie ſacrificium, ne fortè aliquid vel in corde vel in ſermone peccaſſet. Ergo tu audis, quod quotieſcunq; offertur ſacrificium, mors Domini, reſurrectio Domini, elevatio Domini ſignificetur, & remiſſio peccatorum & panem iſtum vitæ non quotidianum aſſumis? Qui vulnus habet, medicinam requirit. Vulnus eſt, quia ſub peccato ſumus, medicina eſt cœleſte & venerabile Sacramentum.* Poſtea ſingulis Dominicis communicari cœptum. Auguſt. lib. de Eccleſ. dogm. cap. 53. *Quotidie Euchariſtiæ communionem percipere nec laudo, nec reprehendo, omnibus tamen Dominicis diebus communicandum ſuadeo & hortor*, Idem Epiſt. 118. ad Januar. cap. 2. *Alii quotidie communicant corpori & ſanguini Dominico. Alii certis diebus accipiunt. Alibi nullus dies intermittitur, quo non offeratur. Alibi Sabbatho tantum & Dominico, & ſi quid aliud hujuſmodi animadverti poteſt.* Deferveſcente pietatis zelo Fabianus referente Sabellico & Volaterrano præcepit, *ut quisq; Chriſtianus ſingulis annis tribus vicibus Euchariſtiam ſumeret ſc. in tribus præcipuis feſtis*, quod inſtitutũ poſtea confirmatum fuit can. 18. Concil. Agathenſis. Soter adjecit illis diem viridium. Innocentius III. cœnæ uſum ad Paſcha aſtrinxit c. omnis utriuſque ſexûs diſt. 2. de conſecrat. Lutherus in Præfar. Catech. minoris ſtatuit, *eum non eſſe in numero verè Chriſtianorum habendum, qui non ad minimum ſingulis annis quater aut ter ad Euchariſtiam acceſſerit.* ** Chryſoſt. homil. 5. in 1. Tim. 1. *Non eſt audacia ſæpius accedere ad Dominicam menſam, ſed indignè accedere, etiamſi ſemel tantum quiſpiam in toto vitæ tempore accedat.* ** 3. Denique tempus durationis ex 1. Cor. 11. v. 26. colligitur futurum usq; ad diem noviſſimum & Chriſti adventum. Quotieſcunque manducabitis panem hunc & ex hoc calice bibetis, mortem Domini annunciabitis donec veniat. Fortè etiam ideo circa veſperam Chriſtus hoc cœleſte epulum inſtituit, ut oſtenderet illud duraturum uſque ad mundi finem, neque alterius cujuſdam inſtitutionem poſt hanc Cœnam expectandam eſſe, ſed fideles in hujus vitæ tenebris ejus uſu ceu quodam baculo ſeſe ſuſtentare debere.

Tempus durationis.

CAP. XXV.

De circumſtantia Loci.

Locus, in quo adminiſtranda ſit ſacra cœna.

258. Quo in loco adminiſtranda ſit Cœna ſacra, expreſſo aliquo Chriſti mandato nuſpiam invenitur definitum. Quod non in templo Hieroſolymitano, ſed in privatis ædibus prima Euchariſtiæ inſtitutio & adminiſtratio facta, per id nequaquam uſus ſacræ Cœnæ privatis locis aſtringitur, ſed factum Chriſti Hiſtoricè tantummodò commemoratur. Quare cum in Eccleſia Chriſtiana more receptum ſit, ut in publicis conventibus poſt prædicationem & auditum verbi hoc myſterium celebretur, ideo ſine urgente neceſſitate ab hac conſuetudine non eſt diſcedendum. 1. quia Sacramenta ſunt ſigilla promiſſionum Evangelicarum. Jam verò prædicatio Evangelii, quod eſt verbũ ἀκουστὸν, ordinariè in publicis Eccleſiæ conventibus peragitur. Ergò etiam adminiſtratio Sacramentorũ, quæ ſunt verbum ὁρατὸν in iiſdem peragi debet. 2. quia adminiſtratio Baptiſmi extra caſum neceſſitatis in publico Eccleſiæ conventu peragitur. Ergo etiam adminiſtratio Euchariſtiæ, quæ eſt alter in N. T. Sacramentum, ibidem peragi debet. 3. quia D. Paulus teſtatur in Eccleſia Corinthiaca *συνερχομένων αὐτῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ conventientibus illis in unum* cœnam Dominicam fuiſſe celebratam,

bratam. 1. Cor. 11. v. 20. & 33. Idipſum Troadis uſitatum fuiſſe colligitur ex Act. 20. v. 7. *Unâ Sabbathi, cum conveniſſemq; ad frangendum panem, Paulus diſputabat eis.* 4. quia Sacra Cœna propterea dicitur σύναξις. quia ejus adminiſtratio in publica Eccleſia congregatione olim peracta.

An in privatis ædibus celebranda Cœna.

256. Neque tamen ex eo inferendum, quod in caſu neceſſitatis in privatis ædibus ſacra Cœna adminiſtrari nequeat. Sanè Beza p. 2. quæſtion. & reſpon. q. 242. aliquot ratiunculas proferi, ob quas valde ſe ambigere dicit, *an quo tempore Cœna Domini in Eccleſia non adminiſtratur, expediat apud ægrotos eam celebrari.* Et poſtea audentior factus addit. *Illud videtur neſcio quomodo cum inſtitutione Cœnæ Dominicæ pugnare, ut totâ ceſſante Eccleſiâ reliquâ, domus aliqua extra ordinem illa myſteria celebret.* Danæus etiam ſcribit, *privatim extra totius Eccleſiæ cœtum ac conventum extraq; publicam præparationem celebrari Cœnam nec debere, nec piè poſſe.* Aretius part. 1. probl. 82. f. 1002. *Illud omni defenſione juſtâ caret; quod ad ægrotos defertur tanquam viaticum morituris, qui mos inoleuit, ut opinor, tùm demum, cùm perſuaſum eſſet plebi, quoſdam piè mori non poſſe niſi priùs Cœnam Domini ſumſiſſent, hinc acceſſit ſpes lucri & ſpecies religionis ſplendidior.* Idem ſtatuunt Billing. hom. 1. de Cœna edita Anno 53. Muſculus in locis Theolog. p. 369. Calvinianis aſſenſum in hac quæſtione præbent Photiniani, unde Andreas Reuchlinius (hoc eſt; Valentinus Schmaltzius in Parænesi ad Iſaacum Caſaubonum circa finem inter nævos Eccleſiis reformatis adhuc adhærentes refert, *morientibus Cœnæ Domini pro viatico porrigere.* Nos contra ſtatuimus, ægrotis quocunq; loco ac tempore Euchariſtiæ communionem petentibus, eam nequaquam denegandam eſſe, quin etiam in aliis neceſſitatis caſibus etiam in privatis quoque locis ſacram Cœnam ritè celebrari poſſe dicimus. Seriò quidem monemus auditores noſtros, ut incolumes ac valentes non ſegregent ſe à publicis Eccleſiæ conventibus, in quibus ordinariè hoc Sacramentum adminiſtratur Hebr. 10. v. 25. neque contemtu quodam ac culpabili negligentiâ perceptionem Euchariſtiæ ad extremum uſque mortis articulum differant, interim tamen ſi quid humani ipſis contingat, ut morbo præpediti publico Eccleſiæ cœtui intereſſe nequeant, ac nihilominus in vera pœnitentia perceptione corporis & ſanguinis Dominici fidem ſuam confirmari expetant, haudquaquā in privatis ædibus ſacram Cœnam celebrari nefas eſſe dicimus, 1. quia prima Cœna non in templo Hieroſolymitano, ſed in privatis civis cujuſdam ædibus à Chriſto inſtituta & diſcipulis adminiſtrata fuit, ut ex Hiſtoria Evangelica colligi poteſt. Niceph. lib. 1. cap. 28. teſtatur *in domo Johannis Evangeliſtæ* Cœnam à Chriſto celebratam. 2. ut temporis circumſtantia non pertinet ad eſſentialia hujus Sacramenti, ita nec locus ad integritatem ejus eſſentialem ſpectat, cùm de neutro diſertum extet mandatum. 3. In verbis inſtitutionis non fit mentio certi alicujus loci, in quo celebrari debeat, & extra quem celebrari non poſſit hoc myſterium. 4. Apoſtoli ac viri Apoſtolici non dubitarunt in privatis ædibus Euchariſtiam celebrare, cùm in templo ac locis publicis per furorem hoſtium illud haudquaquam fieri liceret. Actor. 2. v. 46. cap. 20. v. 7. 5 In veteri quidem Teſtamento ſacrificia & totus cultus Leviticus divino mandato ad certum locum aſtrictus fuit, ſed in N. T. Leviticum illud & Ceremoniale diſcrimen locorum eſt ſublatū Coloſſ. 2. v. 16. 6. Ut in omni loco preces noſtræ Deo ſunt acceptæ, ſi ex verâ pœnitentiâ & fide proficiſcantur Joh. 4. v. 21. 23. 1. Tim. 2. v. 8. ita quoq; circumſtantia loci nec addit nec demit quicquam Euchariſtiæ integritati & dignitati. 7. Etiam duorum ac triū congregatio ſancta eſt Chriſto grata & Eccleſiæ nomine digna Matth. 18. v. 20. 8. Conſulatio Evangelii non denegatur iis, qui corpore & animo ſunt afflicti, quippe quos Chriſtus amicè ad ſe vocat Matt. 11. v. 17. quomodo igitur cōmunicatio Euchariſtiæ ad fidei confirmationem inſtituta illis denegari poterit? 9. morbi & calamitates ſunt adminicula pœnitentiæ, incitamenta precum, exercitia patientiæ &c. inde adeò fit, ut ægroti quandoque paratiores ſint ad ſalutarem ſacræ Cœnæ uſum; quàm valentes 10. Accedit conſenſus Eccleſiæ primitiv. Apud Juſtin. Apol. 2. pro Chriſt. circa fin. Euchariſtia ex publico Eccleſiæ cœtu *defertur ad abſentes*, id eſt, vel morbis impeditos, vel in carcere detentos, quò minus publicæ adminiſtrationi Euchariſtiæ intereſſe poſſent. Apud Euſebium lib. 6. cap 43. defertur Euchariſtia *ad Serapionem ægrotum.* Auguſtin. lib. 2. de viſit. infirmor. vocat *viaticum ſaluberrimum.* Gaudent. tract. 2. in Exod. f. 1803. *Hoc illud eſt viaticum noſtri itineris, quo in hac via vita alimur & nutrimur, donec ad ipſum pergamus de hoc ſeculo recedentes.* Apud Nicephorum lib. 13. cap. 37. Chryſoſt. legitur privatim τῶν θείων κοινωνῆσαι ἁγιασμάτων. Apud Hieron. in Epiſt. ad Ruſticum, Exuperius panem Euchariſticū ad ægrotos deferi *in caniſtro vimineo*, vinum Euchariſticum *in vitro.* Hieronymus in agone mortis dixiſſe ſcribitur. *O ſacrum convivium & peregrinationis viaticum, quo de hoc mundo nequaquam pervenitur ad cœli conſortium. Eja ergo fidelis anima hoc fruere convivio, in quo Salvatoris tui corpus ſumendum proponitur.* Eccleſia Græca hoc Sacramentum vocat ἐφόδιον τῆς ζωῆς. Polyd. Virg. lib. 5. de rer. invent. cap. 6. *A Chriſti ſtatim aſcenſu in cœlum, Judæi cœperunt humanos crudeliter perſequi, deinde Nero Princeps, deinde Domitianus, deinde alii & poſtremò Diocletianus ac Maximianus acerbiſſimo afflictarunt. Quò ferè toto temporis intervallo tantum aberat, ut aliquod templum à noſtris Chriſtianis publicè ædificaretur, ut etiam omnia eſſent occulta & ſacella potiùs atque eadem abdita & plerunque ſubterranea quàm apertis locis ac publicis fierent;* Gabriel Biel lect. 13. in Can. Miſſæ. *Ab Epiſcopatu Apoſtolorum Principis uſque ad tempus B. Sylveſtri ſæviente perſecutorum rabie certa non erat Epiſcopalis ſtatio, ſed ubicunq; neceſſitas compulit, ſive in cryptis, ſive domibus religioſorum, ſive aliis quibuſdam locis Miſſam celebrabant ſuper altare ligneum in modum arcæ concavum, quod portabatur à Sacerdotibus ubicunque Rom. Epiſcopus latitabat.* 1. Agnoſcunt hoc quidam ex ipſis adverſariis, utpote Calv. in Epiſt. p. 26. Oecolampad. in 1. Epiſt. Joh. f. 86. Martyr. in 1. Cor. 10. f. 143. Curæus in exeg. pag. 192. &c. Marloratus in c. 1. Lucæ. *Quamvis olim domi circumciderent infantes, non tamen id facere ſoliti fuerunt ſine hominum frequentia & conventu, cùm eſſet Eccleſiæ bonum.* (ſi Circumciſionis Sacramentum nihilominus eſt & manet bonum Eccleſiæ, etiamſi in privatis ædibus adminiſtretur, utique de Euchariſtia idem dici poteſt ac debet) Hemmingius in 1. Cor. 11. p. 219. *Auguſtinus Sacramentum Cœnæ appellat viaticum ſalutis omnibus admoneri ante mortē ſumentēs hanc*

Cœnam,

Digitized by Google

Cœnam, quod Chriſtus ipſis ſit via ex his ærumnis & morte ad fruitionẽ Dei in vita æterna. Zanch. lib. 1. Epiſt. fol. 155. ad Johan. Crat. Med. Cæſar. *Quod Chriſtus nemini diſcipulorum ſuorum denegat, cur nos recuſemus ægrotis, qui antequam hinc diſcedant, illud expetunt, idque non ex aliqua ſuperſtition[e] [se]d animi magis ac magis conſolandi, erigendiq; ca[uſa]?* Et poſtea: *probari non poſſunt Eccleſiæ, quæ ut [ab]uſum hujus rei tollerent, conſuetudinem etiam antea receptam ſuſtulerunt.* Iſaacus Caſaubonus in reſp. ad Epiſt. Card. Perronii nomine Regis Angliæ ſcripta p. 36. *Eccleſia Anglicana non ſolum in communi conventu panem myſticum fidelibus dividit, ſed etiam morientibus hoc viaticum, ut appellant Patres Concilii Niceni & tota antiquitas, adminiſtrat.* ** Idem Caſaub. exerc. 16. ad annal. Baron. c. 26. *Scimus Euchariſtiam à Græcis Patribus non raro dictam ἐφόδιον ἐξιτήριον quia diſcedentibus ex hac vita communicabatur.*

Argumenta adverſariorum. 260. Bezæ & complicum ipſius fundamenta potiora hæc ſunt 1. *Cœna Domini non eſt privata familiæ alicujus actio, ſed merè Eccleſiaſtica.* Reſp. Si adminiſtratio ſacræ Cœnæ hoc ſenſu ac modo eſſet Eccleſiaſtica actio, ut in privatis ædibus nullâ ratione legitimè adminiſtrari poſſet, cur Chriſtus in domo privata potiùs quàm in templo Hieroſolymitano hoc myſterium cum ſuis diſcipulis celebraſſet? Concedimus quidem Cœnæ adminiſtrationem eſſe actionem Eccleſiaſticam, ſed addimus, Eccleſiam non eſſe concluſam illis templorum parietibus, in quibus ad ordinarium cultum divinum peragendum Chriſtiani conveniunt, cùm ſint etiam *domeſticæ Eccleſiæ* piorum Rom. 16. v. 5. Phile. v. 2. ad quos omnes ſive publicè in magna frequentia, ſive privatim in anguſtiori cœtu congregatos pertinet illud Chriſti Matth. 19. v. 20. *Ubi duo vel tres congregati ſunt in nomine meo; ibi ego ſum in medio eorum.* Jam verò ubi Chriſtus eſt Eccleſiæ caput, ibi quoque membra ſivè corpus myſticum eſſe oportet. Tota ratio temporum ac baſilicarum in N. T. eſt merè Ceremonialis, quomodo igitur divino aliquo mandato adminiſtratio ſacræ Cœnæ ad templa illa aſtricta dici poteſt? Sanè publica & ſolennis hujus myſterii celebratio ordinariè in publicis & frequentioribus piorum conventib' peragi debet, interim tamen major habenda eſt ratio ægroti confirmatione fidei indigentis, eamque in uſu ſacræ Cœnæ quærentis, quàm externæ illius circumſtantiæ nullo mandato divino expreſſè definitæ. 2. *Agnus paſchalis mactabatur in conventu Eccleſiæ Iſraeliticæ. Phaſe domeſticum,* ait Beza, *ſic mactabatur in Iſraele, ut tamen non alio tempore id fieret, quàm quo totus Iſrael hoc myſterium celebrabat. Iam verò Agnus paſchalis fuit figura Euchariſtiæ.* Reſpond. ex figuris non ducuntur firma argumenta, niſi ipſa Scriptura applicationem earum oſtendat. Et cur non reſpicimus potius ad exemplum Chriſti in privatis ædibus Euchariſtiam inſtituentis & adminiſtrantis, quàm ad typum agni paſchalis? num ex typo argumentum duci poteſt contra ἀντίτυπον? Si propter typum agni paſchalis, neceſſariò in publicis templis & ſolennibus totius Eccleſiæ conventibus ſacra Cœna celebranda, cur ipſe Chriſtus & Sacramentum agni paſchalis, & Euchariſtiam in privatis ædibus adminiſtravit? adde quod ex c. 12. Exod. v. 4. haud obſcurè colligitur, in privatis potiùs Iſraelitarum ædib' quàm in tabernaculo vel templo agnum paſchalem fuiſſe mactatum, aſſatum & manducatum. Deut. 16. v. 6. expreſſo Dei mandato certus locus Sacramento agni paſchalis, ut & toti cultui Levitico determinatur, tale aliquod mandatum de Euchariſtia certo tantum loco celebranda proferri non poterit. Ac probè notandum, quod Phaſe Judaicum etiam alio tempore celebratum, quàm quo totus Iſrael Ceremoniæ iſti ſolenniter vacaret, ut apparet ex Numer. 19. v. 10. ubi immundis & illis quæ peregrè abfuerant, divinitùs conceſſum alio tempore videlicet die 14. menſis ſecundi agnum paſchalem mactare. 3. *Niſi apud ægrotos omnes celebretur Cœna Domini, quomodo vitabitur προσωποληψίας ſuſpicio: ſin apud omnes ægrotos celebranda, viderint Paſtores, quomodo poſſit ejus prophanatio vitari & ipſi tantis laboribus ſufficere?* Reſp. praxis Eccleſiarum noſtrarum hoc argumentum evidenter refellit. In crebro ſacræ Cœnæ uſu per ſe non eſt prophanatio, modò obſervetur divina inſtitutio: multò minùs erit prophanatio Cœnæ, quando ægroti, hoc eſt, illi, qui ad ſpiritualem hujus cœleſtis cibi eſuriem vi morborum compulſi, in vera pœnitentia & fide eandem percipiunt. Sed nec opus eſt apud omnes ægrotos Euchariſtiam celebrare, vel quod non omnes eam deſiderant, invito autem hic ſalutaris cib' non eſt obtrudendus, vel quod multi ex illis ante morbi paroxyſmum in publico Eccleſiæ conventu hac medicinâ animæ uſi ſunt, vel quòd plerique ſperant ad publicam σύναξιν poſt reſtitutam ſanitatem ſeſe redituros. Quod ſi omnes urbis alicujus ægroti adeundi eſſent, tamen hic labor fideli & induſtrio myſteriorum divinorum diſpenſatori tàm non debet videri gravis & intolerabilis, quàm non recuſat Evangelicâ conſolatione eoſdem erigere. 4. *Nihil tribuendum conſuetudini quamvis veteri, quia rationibus non exemplis judicandum.* Reſp. Hæc conſuetudo nec rationibus nec Exemplis deſtituitur. Ut enim reliqua ſententiæ noſtræ fundamenta prætermittenda, quid ad Chriſti & Apoſtolorum Exemplum ullâ veritatis ſpecie reſponderi poterit? 5. *Euchariſtia dicitur σύναξις. E. non niſi in publico Eccleſiæ cœtu celebranda eſt.* Reſp. ex appellatione nuda non poteſt apodicticũ argumentum extrui; dicitur enim Cœna, at num propterea tantummodò veſperi celebranda erit? dicitur fractio panis; at num propterea in media Euchariſtiæ actione panis neceſſariò frangendus? Synaxis vocatur, quia ordinariè in publico Eccleſiæ conventu celebratur, & quia tota Chriſti Eccleſia *de uno pane* participat, uno, inquam, nõ ratione maſſæ, ſed ratione uſus Sacramentalis. 1. Cor. 10. v. 17. 6. *Chriſtꝰ nuſpiã præcepit, ut privatim adminiſtretur Cœna. E. illud prohibuiſſe judicatur.* Reſp. in reb' adiaphoris ac mediis nõ habet locum immediata oppoſitio inter id, quod à Deo præceptum ac quod ab eodem prohibitum, aliàs uno impetu omnia adiaphora, quippe quæ nuſpiam inveniuntur præcepta, ex Eccleſia eliminabantur. Ita quoq; in externis circumſtantiis oppoſitio illa non poteſt urgeri, aliàs eodem argumenti robore inferrem. Chriſt' nuſpiam præcepit manè Euchariſtiã celebrare, ergo idipſum prohibuiſſe cenſendus eſt? Imò v. Levitica illa temporũ & locorum diſcrimina in N. T. ſunt ſublata & Chriſtianæ libertati relicta, quæ tamen ſimul hoc complectitur, ut in externis cultus divini exercitiis, ac proinde etiam in adminiſtratione Sacramentorum omnia κατὰ τάξιν καὶ εὐσχημόνως fiant. 1 Cor. 14. v. 40.

261. Ad circumſtantiam loci pertinet quæſtio. *An in altaribus* *An in menſis illis lapideis quadratis, quæ al-*

Cœna Domini poſſit adminiſtrari.

tarıa vulgò dicuntur, cœna Dominica celebrari legitimè poſſit? Quidam ex adverſariis Calvinianis hac in parte ſatis rigidi ſunt, ut teſtantur ſecures & bipennes, quibus in ſuis, quas ita vocant, reformationibus altaria aggrediuntur, negant enim legitimè in illis ſacram Cœnam celebrari & adminiſtrari poſſe, cùm Miſſaticum Sacrificium in eis olim fuerit celebratum. ** Johan. Wolfius in explic. Deuter. p. 80. *etiam templa, in quibus idololatriam Pontificii exercuerunt diruenda* cenſet. addita parœmia. *Si nolis ciconias, nidos tolle.* Sed illi contradicit Calvinus in comm. Moſaic. p. 286. *Nobis hodie religio non eſt templa retinere, quæ polluta fuere idolis & accommodata in meliorem uſum.* Idem nos reſpondemus adverſariorum objecto de altaribus. Obſerva. 1. ad Miniſtros N. T. accommodari illud 1. Cor. 9. v. 13. *Qui altari ſerviunt, ex altari vivunt.* 2. *Si idolum nihil eſt* ſublatâ falſa opinione 1. Cor. 8. v. 4. utique etiam altare nihil eſt. 3. Mundis omnia munda in externis illis rebus Tit. 1. v. 15. Roman. 14. v. 14. 4. Chriſtus conqueritur de profanatione templi & reformationem inſtituit, interim nec templum nec altaria diruit, ſed in templo docet Matth. 21. v. 23. Luc. 19. v. 46. 5. Apoſtolus non diruit nec dirui jubet arã Athenienſium cui inſcriptũ, *Ignoto Deo* Act. 17. v. 23. 6. Beza in Coll. Momp. f. 338. 349. 350. Zanch. in volum. tract. Theol. p. 144. concedunt altaribus tanquam rei indifferenti in adminiſtratione Cœnæ locu[illegible]lari poſſe. 7. Quidam Calviniani adhuc hodie in altaribus Cœnam adminiſtrant, quin & altaria erigunt. ** Nos altaria removeri poſſe non negam⁹, modò noo urgeatur ut ſimpliciter neceſſariũ, modò fiat per Magiſtratũ conſentiente & rectè priùs inſtitutá Eccleſiâ, adeoque ratione eâ, quæ faciat ad ædificationem; modò Ceremoniarum mutatio obliquam veræ doctrinæ labefactationem nõ ſpectet vel ſibi conjunctam habeat. Poteſt autem ex Chriſtiana libertate remotis ceteris unum altare retineri & ad Cœnæ Dominicæ celebrationem adhiberi. 1. quia ceſſante ſacrificio altaria illa nihil aliud ſunt quàm menſæ lapideæ, ſublato enim relativo formali manet abſolutum & materiale tantum. Tempore Apoſtolorum primi Chriſtiani ad ſacræ Cœnæ celebrationem non ſunt uſi altaribus, ſed menſis, unde Apoſtolus τραπέζης τ̃ Κυρίου mentionem facit 1. Cor. 10. v. 21. Imò tempore Origenis, ſicque ducentis poſt Chriſtum anois lapidea & fixa altaria nondum fuerunt in generali & publico Eccleſiæ uſu, ſiquidem libr. 8. cont. Celſum p. 794 refert, *Celſum Chriſtianis objeciſſe quod aris templiſque careant*, cui objectioni reſpondet. *Non videns pro aris nobis eſſe mentem ſuam cuique, ex qua ſurſum feruntur verè & intelligibiliter ſuaveolentes ſuffitus preces e pura conſcientia.* Poſtea verò temporis progreſſu ſacras illas menſas, ad quas Euchariſtia celebrata fuit, vocarunt altaria, quia teſte Juſtino, Irenæo, Tertulliano & aliis veteribus illi, qui in primitiva Eccleſia hoc Sacramento uſuri erant, offerebant ſuper menſas iſtas donaria, cumprimis panem & vinum: illa conferebantur in ſuſtentationem miniſtrorum Eccleſiæ & pauperum, ſegregabantur, de illis oblatis panis & vioum in uſum ſacræ Cœnæ, inſtruebantur etiam de illis ἀγάπαι, quæ juxta Cœnam Domini in ſignum mutuæ fraternitatis agitabantur, inde poſtea altaris appellatio manſit in Eccleſia. Voluerunt inſuper hac appellatione Judæos ad converſionem invitare phraſes T. V. ad cultum Chriſtianum applicando & criminationibus Ethnicorum obviam ire, qui perpetuò hoc ingemioabant, Chriſtianos altaribus deſtitui. In Papatu erecta ſunt altaria propter ſacrificium Miſſæ id verò nihil quicquam impedit, quo minùs ea in poſterum ſublato ſacrificio Miſſati[illegible] ad celebrationem Euchariſtiæ adhiberi poſſ[illegible] cùm non amplius ſint altaria ſenſu ad ſacrificium relato, ſed menſæ lapideæ. Optatus Milevir. [illegible] 6. contra Parmen. Ambroſ. lib. 5. Epiſt. 33. Augu[illegible] in homil. 50. de utilit. pœnitent. ac tract. 26. in Johan. altarium appellationem menſis illis tribuunt; in quib⁹ ſacra Cœna fuit adminiſtrata, cùm tamen Miſſaticum ſacrificium ipſis fuerit ignotum. 2. An menſa ſit lignea vel lapidea, in qua ſacra Cœna celebratur, nihil addit vel detrahit integritati hujus Sacramenti. Fuerint ſanè altaria Miſſatico ſacrificio olim contaminata, interim tamen per verbum, preces & legitimum Euchariſtiæ uſum jam pridem ſunt repurgata, ſanctificata & conſecrata. 1. Tim. 4. v. 5. Idolothytum Ethnicis fuit immundum. Vaſa ſacra ex templo Hieroſolymitano abrepta, turpiter fuerunt profanata, cùm Rex Belſazer ex illis cõpotationes inſtitueret. 2. Reg. 25 2. Paral. 36. Dan. 5. nihilo tamen minùs ad cultum ſacrũm fuerunt iterum adhibita & ſanctificata. Eſr. 1. 3. Apologia Auguſtanæ Confeſſ. art. 11. menſas illas lapideas ad ſacræ Cœnæ celebrationem adhiberi poſſe non negat, quinimò eaſdem altaria vocat, nihilominus tamen ſacrificium Miſſaticum improbat. 4. Beza in Colloq. Mompel. f. 425. non ſolùm faſſus eſt altaria tolerari poſſe, ſed inſuper teſtatus, quod Luſannā Bernam uſque marmoreum altare translatum & in eo Cœoa Domini hactenus celebrata.

Argumenta Adverſariorum.

262. Ex his facilè apparet, quid ad argumenta adverſariorum reſpondendum ſit. 1. *Altaria V. T.* (inquiunt) *fuerunt typi altaris illius, in quo Chriſtus ſeipſum victimam Deo obtulit, hoc eſt, crucis; jam vero veniente imagine perit umbra.* Hebr. 10. verſ. 1. Reſp. nos exemplo Patrum primitivæ Eccleſiæ menſas illas lapideas vocamus altaria, non ſenſu proprio ad ſacrificium relato, ſed improprio & Metaphorico, non ſenſu Moſaico, ſed Evangelico; non ſenſu Papiſtico, ſed Orthndoxo. 2. *1. Cor. 9. v. 13. & 14. oppoſitio eſt inter τὸ ſervire altari & prædicare Evangelium.* Reſp. Miſſaticis ſacrificulis hæc & ſimilia rectè opponuntur, nos repudiato Miſſæ ſacrificio altaris nomen ex primitiva Eccleſia deductum ſano ſenſu retinemus, quia enim olim in menſa Domini offerebantur panis, vinum & alia munera partim ad uſum ſacræ Dominicæ, partim ad ſuſtentationem miniſtrorum verbi & pauperum, quæ eleemoſynæ erant *hoſtia Deo grata.* Phil. 3. v. 18. inde id nominis ſacris menſis jam olim tributum. 3. *eſt perpetua relatio inter altare & ſacrificium.* ** Martyr claſſ. 4. loc. comm. cap. 12. §. 21. p. 897. Anhald. in Bericht p. 74. Nahum in Bericht p. 11. Joh. von Münſter in poſtill. p. 443. ** Reſp. imò verò & ſacræ & profanæ Hiſtoriæ teſtantur, erecta fuiſſe olim altaria etiam propter alios fines, quàm ut ſacrificia in illis peragerentur. Joſuæ 22. v. 26. Rubenitæ & Gaditæ erigunt altare *non ad ſacrificium, ſed ad memoriale.* Herodotus lib. 1. Hiſt. f. 27. *Perſæ ſacrificaturi nec aras erigunt, nec ignem incendunt prorſus, ſed neque libamentis utuntur aut tibiis, infulisve aut molis. Verùm ut quisque divis ſacra facere ſtatuit, in locum mundum victimam ſiſtens DEUM illum implorat.* Sit ſanè perpetua relatio inter ſacrificium

& altare

& altare propriè ſic dictum, quid hoc ad menſas lapideas, quæ ſolam nominis appellationem vel ex uſu, quem in oblatione munerum in primitiva Eccleſia habuerunt, vel ex abuſu, ad quem in Papatu ſacrificiũ Miſſæ adhibitæ fuerunt, adhuc retinent? ** Alia etiam ratio altarium in V. Teſt. in quo ad ſacrificia ut plurimum fuere extructa, alia in N. T. in quo nihil aliud ſunt quam menſæ ligneæ. Vide omninò Mornæum lib. 2. de Miſſ. p. 372.** 4. *Altaria illa fuerunt olim Miſſis deſtinata.* Reſp. ſublato abuſu retineri poteſt verus ac pius uſus. Etiam templa & ſuggeſtus olim profanati, ipſa bona Eccleſiaſtica celebrationi Miſſarum deſtinata fuere, ergo etiam templa diruenda & bona Eccleſiaſtica non poſſent converti in ſuſtentationem miniſtrorum Eccleſiæ. 5. *Reformatio in illis eſt neceſſaria.* Reſp. Per verbum fit optima reformatio, ut jam olim contra Carolſtadium monuit D. Lutherus, ſi ſc. corda hominum liberentur errore & ſuperſtitionibus, ac rectè inſtituantur de libertate Chriſtiana. Poſtea demum, ſi requirit neceſſitas, legitimo modo ac proceſſu in externis etiam reformatio quædam ſuſcipi poteſt. 6. *Deus juſſit ſubvertere aras Ethnicorum* Exod. 34. Deut. 12. Reſp. Deus in cultu Levitico unum ſaltem altare inſtituerat in tabernaculo, reliqua igitur dirui jubet, ſed hæc diſpoſitio in N. T. ceſſat. Præcipit ibidem Moſes omnia loca deſtrui, in quibus Ethnici Diis ſuis ſacrificarunt, imò gentes idololatricas extirpari. Si hoc obtineret in N. T. omnia templa, in quibus celebratæ ſunt Miſſæ, fuerint diruenda, & omnes Miſſatici ſacrificuli occidendi. Chriſtus in N. T. dedit nobis libertatem in talibus externis rebus, quæ ſuâ Naturâ non pugnant cum verâ doctrinâ, fidei confeſſione & pietate. Ipſe conqueritur de profanatione templi, vendentes & ementes ex eo pellit, ac menſas nummulariorum evertit, non tamen ipſam templi fabricam diruit; nec Paulus Actor. 17. Athenienſium altare dirui mandat. Pugnat igitur cum Chriſtiana libertate, conſcientias hominum in uſu illorum per ſe indifferentium captivare. ** Sunt qui ita argumentantur. 1. *Sacra Cœna vocatur menſa Domini.* 1. Cor. 11. v. 21. *E. non debet in altari celebrari.* Reſp. 1. Altaria noſtra nihil aliud ſunt quam menſæ lapideæ. In lapideis illis menſis æquè poteſt S. Cœna celebrari atque in ligneis. 2. Quod ſi adverſarii nolint eas vocare altaria & hac ratione ſuam ab Auguſt. Confeſſione, quæ in Apolog. ad art. 11. eadem ſic vocat, ſeceſſionem teſtatam facere, appellent *menſas ligneas*, ſicut Aug. tract. 26. in Joh. hom. 50. de pœnit. Chryſ. 1. Cor. 11. modò *altaris* modò *menſa* faciunt mentionem *Altarium* appellatio in ſano ſenſu etiam uſurpatur ab Ambroſio lib. 5. Ep. 33. Optat. Milev. lib. 6. contra Parmen. Hieron. in c. 1. Malach. 3. inde Mornæus de Miſſa p. 377. Dicamus verò ſeu altaria ſeu menſas, nihil intereſt, modò uſum teneamus. 4. origo appellationis non deſcendit à ſacrificio Miſſatico ſed à donis in primitiva Eccleſia circa adminiſtrationẽ Cœnæ ad ſuſtentationem Miniſtrorum Eccleſiæ & pauperum conferri ſolitis. Veteres ut apparet ex Contracto de tempore l. 3. qui liber excuſus Coloniæ per Johannem Kolhoff dicebant quatuor dari menſas in N. Teſt. menſam corporalem, altarem, (ut vocabant) ſacræ Scripturæ, & gloriæ futuræ. De prima dixerunt ſumi panem materialem, de ſecunda panem Sacramentalẽ, de tertia panem doctrinalem, de quarta panem æternalem. 2. *Apoſtoli in adminiſtratione Cœnæ uſi ſunt menſis, non altaribus.* Reſp. facile concedimus per primos 300. annos non fuiſſe in uſu tales menſas ligneas fixas & immobiles, ut conſtat ex Clem. Alex. lib. 7. ſtrom. p. 793. Orig. tom. 2. oper. lib. 8. contra Celſum p. 794. Minutio Felic. in Octav. p. 44. Arnob. lib. 6. contra gent. p. 150. concedimus, in uſu potius fuiſſe menſas ligneas portatiles linteo tectas, ut ex Opt. Milev. lib. 6. adv. Parmen. Athanaſ. ad ſolitar. vitam agent. p. 656. conſtat, ſed ex eo non poteſt inferri, illicitum eſſe altarib. h. e. menſis lapideis uti. Quæſtio enim eſt de libertate Chriſtiana, an ex eo poſſint tolerari, ſicut ipſos Apoſtolos eos toleraſſe videmus. 3. *Chriſtus in diverſorio, non in templo, nec in altari Cœnam adminiſtravit.* Reſp. Chriſt' in domo celebravit cœnam, in qua non erant altari, nos in templo eam celebramus, in quo cùm ſint altaria, liberè illis utimur. Ex Chriſti exemplo rectè infertur in privatis ædibus etiam abſque altari cœnam poſſe celebrari. Nec certò poſſunt affirmare adverſarii, quod Chriſtus in menſa celebraverit ſacram cœnam, quia veteres fuerunt ſoliti accumbere.**

CAP. XVI.

De Ceremoniis hujus Sacramenti.

263. De Ceremoniis Euchariſtiæ facilè tranſigi poterit, ſi attendantur ſequentes regulæ. 1. *Quæcunque Ceremonia à Chriſto in inſtitutione & adminiſtratione hujus Sacramenti tanquam peculiares actus Sacramentales ſunt adhibita, ea ad eſſentiã & integritatem hujus myſterii pertinent, nec poſſunt ſalvâ ejuſdem integritate omitti.* Tales Ceremoniæ ſunt, accipere panem, benedicere, diſtribuere, mãducare; accipere calicem, in quo ſit genimen vitis, benedicere, diſtribuere, bibere, & mortẽ Domini añunciare. Luc. 22. v. 19. 1. Cor. 11. v. 24. *Hoc facite.* 2. *Quæcunq; Ceremoniæ ad ſalutarem communicantium probationẽ & gratã mortis Dominicæ annunciationem excitandam, promovendam & augendam faciunt, ea quamvis non ſint expreſſo aliquo Chriſti mandato requiſita, tamen ob ſalutarem illum finem adhiberi poſſunt ac debent.* Tales Ceremoniæ ſunt; admonere communicantes de digna Euchariſtiæ perceptione, orationẽ Dominicam aliasve preces analogiæ fidei & inſtitutioni hujus myſterii congruas recitare Pſalmos in adminiſtratione Sacramenti decantare, gratias pro Chriſti morte & inſtitutione huj' myſtici convivii publicè agere, benedictione ſacrâ totum hunc actum claudere. 1. Cor. 11. v. 26. *Quotieſcunq; manducabitis panem hunc, & ex hoc calice bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat.* 3. *Quæcunq; Ceremoniæ in ſe ac per ſe ſunt adiaphora, neq; pugnant cum fide, ſed ad externã dam reverentiã erga hoc myſterium aliquo modo ſpectant, ſine læſione cõſcientiæ retineri poſſunt, modo obſerventur hæ conditiones, ne priori Ceremoniarũ generi exæquentur vel præferantur, ne nimis cumulẽtur & hac ratione utiliores ritus iiſdẽ opprimantur; ne cum opinione cultus aut neceſſitatis uſurpẽtur, denique ut erudiantur auditores dignã præparationem & perceptionem Euchariſtiæ nequaquã in uſu harũ Ceremoniarum, ſed in vera pœnitentia & fide, inque diligenti obſervatione inſtitutionis divinæ conſiſtere.* Tales Ceremoniæ ſunt, aureis vel argenteis patinis ac calicibus in adminiſtratione cœnæ uti, menſam ſacram tapetiis ornare, veſtibus peculiaribus indui, lampades & candelas accendere,

Regula de Ceremoniis Euchariſtiæ.

Muſicâ

Muſicâ Gregotianâ & org[illegible] Muſicis uti, verba inſtitutionis decantare &c. Galat.5.v.1. *State in libertate ad quam Chriſtus vos vocavit.* Vide Luth. Tom.3.Jen.pag.264. *Quæcunque Ceremoniæ parum vel nihil faciunt ad ædificationem, contra verò ſacrum hoc myſterium in externum quoddam ſpectaculum transformant, quibus inſuper pars cultus divini & peculiaris quædam efficacia citra Dei verbum transſcribitur, ea prægreſſâ diligenti auditorum informatione commode abrogari poſſunt.* Tales Ceremoniæ ſunt caſulâ Sacerdotis elevatâ tintinnabulo ſonum edere, pani inhalare, linguâ ignotâ conſecrare, verba Chriſti *hoc eſt corpus meum, hic eſt ſanguis meus*, tacitè demurmurare, brachia attollere, eadem mox demittere &c. 1.Cor.14.v.26. *omnia fiant εἰς οἰκοδομήν.* v.40. εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν. 5. *Quæcunq; Ceremoniæ in ſe ac per ſe ſunt idololatricæ, ſuperſtitioſæ, verbo Dei & inſtitutioni Chriſti repugnantes &c. nullâ habita ſcandali ratione abrogari ſtatim debent.* Tales ceremoniæ ſunt, Laicis panem tantum conſecratum, non etiam calicem exhibere, ſacrificium pro vivorum & mortuorum peccatis offerre, ſanctos invocare, miſſas privatas celebrare &c. Joh.8.v.31. *Si in ſermone meo manſeritis, verè diſcipuli mei eritis.* Hæ generales regulę de quibuſvis Ceremoniis in ſpecie judicium formare poſſunt. Sic δεῖξιν ſive oſtenſionem ſatiùs eſt omittere quàm adhibere, cùm ſit additio in verbo inſtitutionis non expreſſa, fomentum opinionis de transſubſtantiatione & locali incluſione, cauſa ἀρτολατρείας & ignota Antiquitati Ceremonia. Chriſtus non ſimpliciter dixit, *hoc eſt corpus meum*, multò minùs dixit, *Videte hoc eſt corpus meum*, ſed *accipite, edite, hoc eſt corpus meum*, quibus verbis πρακτικοῖς ab ὄψει & δείξει ad χρῆσιν nos revocat. Quod Dionyſius de Eccleſ. hierarch. *abdita in conſpectum agi εἰς ὄψεις ἄγειν ac divina munera reverenter oſtendi* jubet, id juxta normam verborum inſtitutionis accipiendum de tali ἀναγωγῇ qua Sacerdos poſt ὑμνολογίαν & recitationem verborũ Chriſti Elementa profert & quaſi conſpicienda reverẽter exhibet, quando communicantibus eadem participat.

Δεῖξις Euchariſtiæ.

Vſus hujus loci.

264. Atque hæc dicta ſint de Euchariſtia, quorum omnium verus ac ſalutaris uſus conſiſtit in eo, ut pro inſtitutione hujus myſterii Chriſto gratias agamus, ὀρθοδοξίαν hujus articuli repudiatis omnibus contrariis erroribus fideliter tueamur, in vera pœnitentia ex debito erga Chriſtum obſequio, ſæpius hoc Sacramento utamur atq; ex ſalutari ejuſdem uſu percipiamus divinos illos fructus, propter quos à Salvatore noſtro fuit inſtituta. Ex ſuperioribus omnibus talis colligi poteſt hujus Sacramenti definitio. Sacra Cœna ſive Euchariſtia eſt Sacramentum N.T. alterum, ſacra ſcil. & ſolennis actio, in qua Chriſtus ejuſdem autor mediante benedicto pane corpus ſuum pro nobis in mortem traditum manducandum, & mediante benedicto vino ſanguinem ſuum pro peccatis noſtris in ara crucis effuſum bibendum per miniſtrum nobis exhibet, ad ſui recordationem, ut hoc pignore fides noſtra de remiſſione peccatorum confirmetur, noſque in ipſo & ipſe in nobis maneat ad vitam æternam. Ex verbis inſtitutionis colligitur talis definitio. Sacra Cœna eſt corporis Chriſti mediante benedicto pane manducatio & ſanguinis Chriſti mediante benedicto vino bibitio ab ipſo Chriſto ad ſui recordationem inſtituta. Cum qua conſentit Catechetica D. Lutheri definitio, in qua generis loco (D. Ignatii exemplo de quo Theodoretus Dial. 3.) ponitur *corpus & ſanguis Chriſti* non abſolutè & ſimpliciter, ſed quatenus manducatur ac bibitur, hoc eſt, ipſa corporis manducatio & ſanguinis bibitio. ** Keckerm. in Syſt. Logic. lib. 1. lect. 1. flagellat Lutherum quod in definitione Euchariſtię generis loco poſuerit *corpus & ſanguinem Chriſti*. Reſp. genus in definitione Lutheri non ponitur ſed ſubauditur. Sacramentum altaris eſt Sacramentum N. Teſt. in quo verum corpus & verus ſanguis Chriſti ſub pane & vino nobis Chriſtianis ad manducandum & bibendum ab ipſo Chriſto ſunt inſtituta & legata. Omittitur autem illud genus, quia jam ante in propoſita definitione expreſſũ erat. Vide infra.**

Definitio Euchariſtiæ.

265. Coronidis loco quaſdam precationes veterum in ſacra concione uſitatas recenſebimus. ** In Liturgia Marci. εὐχαριστοῦμέν σοι δέσποτα, κύριε, θεὸς ἡμῶν, ἐπὶ τῇ μεταλήψει τῶν ἁγίων, ἀχράντων, ἀθανάτων, καὶ ἐπουρανίων σου μυστηρίων ὧν ἔδωκας ἡμῖν. *Gratias agimus tibi, Dominator, Domine Deus noſter, pro perceptione ſanctorũ, intemeratorũ, immortalium & cœleſtiũ myſteriorum tuorum, quæ dediſti nobis.* In Liturgia Jacobi Oratio eſt Sacerdotis πρὸ τῆς μεταλήψεως ante participationẽ. *Domine Deus noſter, panis cœleſtis, vita univerſi,* ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ οὐκ εἰμὶ ἄξιος μεταλαβεῖν τῶν ἀχράντων σου μυστηρίων, *peccavi in cœlum & coram te, nec ſum dignus, qui fiam particeps impollutorum tuorũ myſteriorum,* ἀλλ' ὡς εὔσπλαγχνος Θεὸς ἀξίωσόν με τῇ χάριτί σου ἀκατακρίτως μετασχεῖν τοῦ ἁγίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ ζωὴν αἰώνιον: *verum tanquam miſericors Deus dignare me per gratiam tuam, ut abſque condemnatione communicem ſacro corpori & precioſo ſanguini in remiſſionem peccatorum, vitamque æternam.* ** Clemens in Conſtit. Apoſtol. lib. 8. cap. 21. *percepto precioſo corpore & ſanguine Chriſti, gratias agamus ei, qui nos dignos reddidit percipiendi ſancta ejus myſteria, ac rogemus, ut non judicium ſed in ſalutem nobis fiant, in utilitatem animi & corporis, in cuſtodiam pietatis, in remiſſionem peccatorum, in vitam futuri ſeculi.* In horologio Eccleſiaſtico Græcorũ extant hæ preces. *Qui das in cibum mihi carnẽ tuã volens. Qui ignis es & uris indignos, ne comburas me conditor* πλάστης μου *veni magis in compagines membrorum meorum, in omnes articulos, in renes, in cor, exure aculeos peccatorum meorum, animam emunda, ſanctifica mentem, juncturas robora cum oſſibus ſimul, illumina quinq; ſenſus, totum me tibi tuo agglutina timore, ſemper munis, defende, cuſtodi me ab omni opere & ſermone animæ meæ noxio, purga, munda & dirige me, orna, doce & illuſtra me, fac me tuum templum Spiritus ſolius & non habitaculum peccati ut tuam domum introitu communionis factam omnis impius & omne malum me fugiat ut ignem, &c. Panis vitæ æternitatis fiat mihi corpus tuum ſanctum, miſericors Domine, cum precioſo tuo ſanguine, & morborum variorum remedium. Contaminatus operibus abſurdis timidus & improbus ego, illibato tuo corpore & divino ſanguine indignus ſum: Chriſte tu me participatione tui dignum fac. In petra fidei firmans me, dilataſti os meum ſuper inimicos meos. Exultavit enim Spiritus meus dum pſalli: non eſt ſanctus niſi Deus noſter, & non eſt juſtus præter te, Domine, Da mihi Chriſte Lacrymarum guttas, ſordes cordis mei detergentes, ut bonâ conſcientiâ mundatus, fide accedã & cum timore ad perceptionem divinorũ tuorum munerum. In remiſſionem peccatorũ fiat mihi immaculatũ corpus tuum.*

Precationes veterum in uſu Euchariſtiæ.

& divi-

& divinus ſanguis in Spiritus ſancti communicationem & in vitam æternam, ô benigniſſimè inq́; paſſionum & calamitatum mutationem. Voluiſti propter nos, ô miſericors aſſumptâ carne mactari, ut agnus propter peccata hominum propterea ſupplex oro, ut mea & deleas peccata. Sana animam meam vulnera, Domine, & totum ſanctifica, meq́; dignum fac, Domine, ut particeps fiam myſticæ tuæ divinæ cœnæ, infelix ego. Ut prædixiſti, Chriſte, fiat ſanè viliſſimo ſervo tuo, & in me mane ut pollicitus es. Ecce enim corpus tuũ manduco divinum & bibo ſanguinem tuum. Verbũ Dei & Deus, pruna ſive flamma corporis tui ſit mihi tenebricoſo illuminatio & purgamentum contaminatæ animæ meæ, ſimul & ſanguis tuus. Intellectum, animam & cor, & corpus meum ſanctifica, Servator & dignum fac, Domine ſine condemnatione ad tremenda accedere myſteria, Novos conſequar effectus & incrementum gratiæ tuæ capiam, vitaq́; munimẽtum participatione myſteriorum tuorum Chriſte. O verbum Dei ſanctum, ipſe Deus, totum me ſanctifica accedentem nunc ad divina tua myſteria. Ne deſpicias me Chriſte, dum panem ſumo, qui eſt corpus tuũ: & dum jam divini ſanguinis tui, Domine puriſſimorum nempe & tremendorum myſteriorum tuorũ particeps fio miſer, ne mihi in judicium fiat, fiat verò in vitam æternam atq́; immortalem. Fons bonorum Chriſte, perceptio immortalium tuorum myſteriorũ, fiat mihi lux & vita & vitioſorum affectuum vacuitas, atq́; virtutis divinioris profectum & augmẽtum conferat, ô ſolus bone, ut te glorificem. Liberer à paſſionibus, hoſtibus, neceſſitatibus atq́; ab omni afflictione, cum tremore & deſiderio nunc accedens reverenter, ô benigne ad immortalia & divina myſteria, ut pſallam tibi: Benedictus es Deus Patrum noſtrorum cœleſtibus tremendis ſanctisq́; Chriſte, myſteriis tuis & Cœna divina ac myſtica, frui poſſe etiã me dignare deſperantem alioquin, ô Deus Salvator ſub tuam confugiens miſericordiam ô bone, clamo ad te cum metu, timore: in me Servator mane, & ego, ut promiſiſti in te, ecce enim confidens miſericordia tua veſcor corpore tuo, & bibo ſanguinem tuum. Tremo ſuſcipiens ignem, ne comburar, ut cera & velut gramen. O tremendum myſterium, ô miſericordiã Dei, quomodo divini corporis & ſanguinis particeps fio, ego lutum & reddor incorruptibilis? Chriſtus eſt, guſtate & videte. Dominus propter nos & ſecundum quondam factus ac ſemel offerens ſe oblationem Patri ſuo quotidiè adoratur, ſanctificans, communicantes. Anima ſimul ac corpore ſanctificer, Domine, illumina, ſalver, fiam domus tua myſteriorum tuorũ ſacrorũ participatione, incolam te habens, cum Patre & Spiritu benefactor miſericors. Ut ignis & tanquam lux fiat mihi corpus tuum & ſanguis tuus precioſiſſimus, Salvator, comburens peccati materiã & ſuccendens affectuum ſpinas, meq́; totum illuminans, ut tuam adorem Deitatem. Iniquitates meas ne obſerva Domine, ex virgine natus & cor meum munda, templum id efficiens immaculati corporis & ſanguinis tui: ne me totum abjicias à facie tua, qui miſericordiam habes immenſam. Ad perceptionem ſanctificationum tuarum, quomodo indignus inverecundè accedam? Si enim auſus fuero accedere ad te cum dignis, veſtis me arguit, quod non ſit Cœna (nuptialis) & condemnationem conciliavero multum peccanti animæ meæ. Purga ergò Domine immunditiem animæ meæ, & ſalva me, tu hominum amantiſſime. ** In Canone Romano. *Domine Ieſu Chriſte &c. libera me per hoc ſanctum corpus & ſanguinem tuum ab omnib. iniquitatib. meis & univerſis malis, & fac me tuis ſemper obœdire mandatis & à te nunquam ſeparari permittas. Perceptio corporis tui Domine Ieſu Chriſte, quod indignus ſumere propono, nõ mihi proveniat in judicium & condemnationem. Domine nõ ſum dignus, ut intres ſub tectum meum. Corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti cuſtodiat animam meam in vitam æternam. Amen.* Poſtea ad calicem. *Quid retribuam Domino meo pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini invocabo. Laudans invocabo Dominum & ab inimicis meis ſalvus ero.* Paulò pòſt. *Corpus tuum Domine, quod ſumſi, & ſanguis, quem potavi, adhæreat viſcerib. meis, & præſta, ut in me non remaneat ſcelerum macula, quem ſancta & pura refecerunt Sacramenta.* Et ſtatim. *Quod ore ſumſimus, Domine, purâ mente capiamus, & de munere temporali fiat nobis remedium ſempiternum. Amen.* **

ORATIO AMBROSII.

Fac me Domine Ieſu per gratiam tuam ſemper illud de tanto myſterio credere & intelligere, ſentire & firmiter retinere, dicere & cogitare, quod tibi placeat & animæ meæ expediat. Doce me quæſo per Spiritum tuum tantum myſterium tractare eâ reverentiâ & honore eâq́; devotione & timore, quibus oportet & decet.

PRECATIO BASILII.

Ieſu Chriſte Domine omnipotens, Deus noſter, fons vitæ & immortalitatis, conditor omnis creaturæ viſibilis & inviſibilis, qui es Patris æterni æternus Filius, qui propter copiam bonitatis in ultimis temporibus carnem aſſumpſiſti, & crucifixus ac traditus pro ingratis & impiis nobis, in proprio tuo ſanguine reſtauraſti corruptam à peccato naturã noſtram, Rex æterne ſuſcipe etiam me peccatorem pœnitentiâ ductum, & inclina aurem tuam ad me & exaudi vocem orationis meæ. Inique enim feci Domine, peccavi in cœlum & coram te, & non ſum dignus ut oculos intendam in altum majeſtatis tuæ; Ad iram enim bonitatem tuam concitavi mandata tua violans, & legibus tuis locũ non relinquens. At tu Domine, cùm ſis clemens, longanimis, & multum miſericors, non tradidiſti me, ut in peccatis meis perirem, meam omninò expectans converſionem. Tu enim dixiſti benignè per Prophetam tuum. Nolo mortem peccatoris, ſed ut convertatur & vivat. Non enim vis Domine opus manuum tuarum interire, nec gaudes interitu hominum, ſed vis omnes ſalvari & ad agnitionẽ veritatis pervenire. Quocirca & ego, quamvis indignus ſim cœlo & terrâ & ipſa æternâ vitâ, dum me totum ſubjeci peccato, & membra mea ſerva, concupiſcentia præbui, & tuam parvipendi imaginem, ſed opus & figmentum tuum formatus ſum, ego miſer in ſalute mea procuranda non occupatus exerceor, accedo animi fiduciam collocatã habens in miſericordia tua infinita; Recipe igitur me Domine benigniſſime, ut meretricem, ut latronẽ, ut Publicanũ, & ut filium prodigum, et aufer grave onus peccatorum meorum; qui tollis peccata mundi, et medicinam infirmitatibus hominum adhibes, qui laborantes et oneratos ad te vocas et reficis, qui non veniſti juſtos vocare ad pœnitentiam ſed peccatores: munda me ab omni inquinamento carnis et Spiritus, et erudi me, ut in timore tuo ſanctioris vitæ curſum amplectar, ut ſyncero conſcientiæ meæ teſtimonio partẽ tuarũ ſanctificationum accipiens ἑνωθῶ τῷ ἁγίῳ σώματί σου ϗ αἵματι uniar ſancto tuo corpori et ſanguini, et habeam te in me habitantẽ, et manentem cum Patre et Spir. ſancto.

Domine

Domine Ieſu Chriſte Deus meus, non cedat mihi in judicium participatio ſacrorum tuorum vitam largientium myſteriorum, ne etiam fiam infirmus animâ & corpore accipere illa indignè; ſed concede mihi uſque ad ultimum vitæ meæ Spiritum dignè ſumere partem tuarum ſanctificationum in Spiritus ſancti communicationem, in viaticum æternæ vitæ, & in acceptabilem defenſionem coram tremendo tuo judicio, ut & ego cum electis tuis particeps fiam bonorũ tuorum incorruptibilium, quæ apparaſti omnibus diligentibus te Domine. In quibus benedictus es in ſecula, Amen.

Precatio Chrysostomi.

Domine Deus meus, ſcis quòd non ſum dignus ut intres ſub tectum meum domus animæ meæ, propterea quia tota derelicta & conturbata eſt & ferè concidit prorſus; Nec habes apud me dignum locum, quò caput reclines. Sed quemadmodum ex alto, propter ſalutem noſtram humiliaſti teipſum: Sic reſpice humilitatem meam. Et quemadmodum paſſus es in ſpelunca & præſepi brutorum reclinari: Sic non recuſa etiam in præſepe animæ meæ nihil ſpirituale intelligentis, & in commaculatum corpus meũ ingredi. Et quemadmodum non dedignatus es ingredi, & unà cum peccatoribus cibum capere in domo Simonis leproſi: Sic ne graveris, conferre te in domũ animæ meæ humiliatæ, leprâ & peccatis infectæ. Et quemadmodum non repuliſti ſimilem mihi meretricem & peccatricem accedentem & tangentem te: Sic eodem intimæ miſericordiæ affectu erga me peccatorem accedentem & tangentem te commovere. Et quemadmodum non abominatus es impurum & deteſtandum illius os, quo oſculabatur te: Sic noli aſpernari os meum impurius & turpius illius peccatricis ore, nec odio digna, impura & ſpurca mea labia, nec ſordidam linguam. Sed cedat mihi rutilans carbo ſanctiſſimi tui corporis & venerandi tui ſanguinis in ſanctificationem, in illuminationem & ſanitatem animæ meæ afflictæ & corporis, in levationem oneris multorum peccatorum meorum in præſidium adverſus omnes molitiones & actiones Diabolicas, in averſionem & obſtaculum pravæ conſuetudinis meæ, in mortificationem concupiſcentiæ, in conſervationem mandatorum tuorum, in augmentum cœleſtis tuæ gratiæ, & inhabitationem regni tui. Non enim ut contemtor accedo te, Chriſte Deus, ſed ut fiduciam fixam habens in bonitate tua ineffabili, ne à communicatione tua longè remotus, à lupo intellectuali, (tãquam à beſtia raptus) capiar. Quocirca precibus tibi inſto, quemadmodum ſolus es ſanctus Dominus, ſic ſanctifica animam meam & corpus, mentem & cor, renes, viſcera, & totum me renova, & ratifica ac confirma timorem tuum in membris meis, & effice, ne ſanctificatio tua à me eximatur & deleatur. Præſta mihi auxilium, & ſis defenſor dirigens curſum vitæ meæ in pace, dignum me faciens aſſiſtentiâ à dexteris cum Sanctis tuis, Amen.

Precatio Damasceni.

Omnipotens Domine Ieſu Chriſte, Deus noſter, qui ſolus habes poteſtatem dimittendi hominibꝰ peccata, quia bonus & clemens es, dimitte omnia peccata mea, quæ ſciens & ignorans commiſi, & fac me dignum accipere divina & veneranda, & incontaminata, & vivifica tua myſteria, non in gravamen, nõ in pœnam, non in accretionem peccatorum, ſed in purificationẽ & ſanctificationem & pignus futuræ vitæ & regni, in munimentum & auxilium & averſionẽ eorum, quæ mihi ſunt contraria (adverſantur) in ablutionem multarum mearum prævaricationum. Tu enim es Deus miſericordiæ & miſerationum & clementiæ (benignitatis) & tibi gloriam tribuimus cum Patre & Spiritu ſancto, & ſemper & in ſecula ſeculorum Amen.

Oratio Thomæ Aqvinatis
Ante Communionem.

Omnipotens ſempiterne Deus ecce accedo ad Sacramentum unigeniti Filii tui Domini noſtri Ieſu Chriſti, accedo tanquam infirmus ad medicum vitæ, immundus ad fontem miſericordiæ, cæcus ad lumen claritatis æternæ, pauper & egenus ad Dominum cœli & terræ, nudus ad regem gloriæ. Rogo ergo immenſæ largitatis tuæ abundantiam, quatenus (ut) meam curare digneris infirmitatem, lavare fœditatem, illuminare cæcitatem, ditare paupertatem, veſtire nuditatem, ut panem Angelorum, Regem regum, Dominum Dominantium, tanta ſuſcipiam reverentiâ & humilitate, tantâ contritione & devotione, tantâ puritate & fide, tali propoſito & intentione, ſicut expedit ſaluti animæ meæ. Da mihi quæſo Dominici corporis & ſanguinis non ſolùm ſuſcipere Sacramentum, ſed etiam rem & virtutem Sacramenti. O mitiſſime Deus, dà mihi corpus unigeniti Filii tui Domini noſtri Ieſu Chriſti, quod traxit de virgine Maria ſic ſuſcipere, ut corpori ſuo (ejus) myſtico merear incorporari, & inter ejus membra connumerari. O amantiſſime Pater, concede mihi Filium tuum dilectum, quem nunc hìc velatum in hac vita ſuſcipere propono, revelatâ tandem facie perpetuò contemplari, qui tecum vivit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

Oratio ejuſdem poſt communionem.

Gratias ago tibi Domine ſancte Pater, omnipotens æterne DEUS, qui me peccatorem indignum famulum tuum, nullis meis meritis, ſed ſolâ dignatione miſericordiæ tuæ ſatiare dignatus es pretioſo corpore & ſanguine Filii tui Domini noſtri Ieſu Chriſti. Et precor, ut hæc ſancta communio, non ſit mihi reatus ad pœnam, ſed interceſſio ſalutaris ad veniam; ſit mihi armatura fidei, & ſcutum bonæ voluntatis; ſit vitiorum meorum evacuatio, concupiſcentiæ & libidinis exterminatio; charitatis & patientiæ, humilitatis & obœdientiæ augmentatio, contra inſidias inimicorum omnium, tam viſibilium quàm inviſibilium firma defenſio; motuum meorum, tàm carnalium, quam ſpiritualium perfecta quietatio; in te uno ac vero Deo firma adhæſio, atque finis mei felix conſummatio. Et precor te, ut ad illud ineffabile convivium me peccatorem perducere digneris, ubi tu cum Filio tuo & Spiritu ſancto, ſanctis tuis es lux vera, ſatietas plena, gaudium ſempiternum, jucunditas conſummata, & felicitas perfecta: Per Chriſtum Dominum noſtrum, Amen.

Hymnus ejuſdem.

Adoro te devotè, latens Deitas, quæ ſub his figuris verè latitas: Tibi ſe cor meum totum ſubjicit, quia te contemplans totum deficit: Viſus, guſtus, tactus in

te

te fallitur, ſed auditu ſolo tuto in te creditur. Credo quicquid dixit Dei Filius: verbo veritatis nihil verius: In cruce latebat ſola Deitas, ſed hic latet ſimul & humanitas: Utrumque tamen verè credens ac confidens peto, quod petivit latro pœnitens. Plagas ſicut Thomas non intueor: Fac me tibi ſemper magis credere, in te ſpem habere, te diligere. O memoriale mortis Domini panis verus vitam præſtans homini. Præſta meæ menti de te vivere, atque illi ſemper dulce ſapere. Pie Pellicane, Jeſu Domine, me immundum munda tuo ſanguine, cujus una ſtilla ſalvum facere totum mundum poſſit omni ſcelere. Jeſu pie, quem nunc velatum aſpicio, quando fiet illud, quod jam ſitio, ut te revelatâ cernens facie viſu ſim beatus tuæ gloriæ, Amen. ** Laurentius Medices Dux Florentinus, paulò ante vitæ finem in uſu Sac. Cœnæ. *Tune mitiſſime Ieſu, in nequiſſimum hunc ſervum tuum dignaris inviſere? At, quid dixi ſervum? imò verò hoſtem potius & quidem ingratiſſimum, qui tantis abs te cumulatus beneficiis, nec tibi dicto unquam audiens fuerim, & tuam toties majeſtatem læſerim. Quod ego te per illam, qua genus omne hominum complecteris, caritatem, quaq; te cœlitus ad nos in terram deduxit, noſtraq; humanitatis induit involucris; qua famem, qua ſitim, qua frigus, æſtum, labores, contumelias, flagella & verbera; qua poſtremè etiam mortem crucemq; ſubire te compulit. Per hanc ego caritatẽ te ſalutifer IESV quæſo, obteſtorq;, avertas faciem à peccatis meis, ut cùm ante tribunal tuum conſtitero, què me jamdudum citari planè ſentio, non mea fraus, nō culpa plectatur, ſed tuæ crucis meritis condonetur. Valeat, valeat in cauſa mea ſanguis ille tuus, Ieſu, pretioſiſſimus, quem pro efferendis in libertatem hominibus in ara illa ſublimi noſtra redemtionis effudiſti.***

Hymnus Eccleſiæ.

O panis dulciſſime,
O fidelis animæ,
Vitalis refectio.
In te ut nos unias,
Et virtute munias,
Da te dignè ſumere,
Et carnales furias.
Propellens, nos facias,
Tecum piè vivere,
Sic refecti poculis
Sanguinis, & epulis.
Tuæ carnis optimis,
Seculorum ſeculis,
Epulemur ſedulis,
Veritatis azymis,
AMEN.

DE ECCLESIA.

I.

Connexio cum loco præcedente

BEnigniſſimus Deus ex immenſa bonitate hoc fine doctrinam Evangelii hominib' in peccatum & æternum exitium jam prolapſis ex arcanâ divinorum ſuorum conſiliorum abyſſo revelavit & doctrinam legis Naturâ quodammodo adhuc notam ſolenni promulgatione in monte Sinai repetivit, ut per prædicationem legis & Evangelii ex perdito, & æternis inferorum flammis devoto genere humano Eccleſiam ſibi colligeret, à qua in hac & æterna vita rectè agnoſceretur, coleretur ac celebraretur, quam ex peccati, mortis, Diaboli & infernorum faucibus extractam ad æternæ ſuæ felicitatis & gloriæ participationem eveheret. Idem etiam verbo addidit Sacramenta, ut eſſent promiſſionum gratiæ in Evangelio oblatæ ſignacula, fidei excitandæ, augendæ & confirmandæ media, ac cœtus illius ex genere humano in communionem Sanctorum evocati externa viſibilia ſigna. Convenienti igitur ordine articulos de Lege, Evangelio & Sacramentis, ſequitur locus de Eccleſia.

Loci hujus dignitas & neceſſitas.

2. Apprimè verò neceſſaria eſt hujus loci diligens tractatio. Quamvis enim Photiniani hodiè diſputent, *quæſtionem de Eccleſia, quænam ſive apud quos ſit, vel inutilem propemodum, vel certè non eſſe neceſſariam*, ut apparet ex tractatu Fauſti Socini de Eccleſia edito Racoviæ Anno 611. & ex Inſtitut. Germ. Oſtorodi cap. 42. p. 402. res ipſa tamen oſtendit, non utilem ſolùm, ſed & neceſſariam eſſe quæſtionis hujus explicationem. Omnes enim fidei Chriſtianæ articuli diligenti omninò ex Scripturis ſacris explicatione indigent. Jam verò eſſe unam ſanctam, Catholicam Eccleſiam, communionem Sanctorum, eſt fidei Chriſtianæ articulus. Teſtamur enim in Symbolo Apoſtolorum *nos credere in Spiritum ſanctum, qui à Patre ac Filio procedens ex genere humano Eccleſiam per verbum colligit, in qua credentibus datur peccatorum remiſſio, & in fide perſeverantibus vita æterna participatio.* Præterea cùm extra Eccleſiam non ſit ſalus, *nec in cœlis Deum habeat Patrem, cui Eccleſia non eſt in terris mater*, ideò certos nos eſſe oportet, cui cœtui veræ Eccleſiæ nomen & definitio competat, ut eidem nos aſſociemus, ab Eccleſia verò malignantium nos ſeparemus. Eandem hujus doctrinæ pernoſcendæ neceſſitatem imponunt nobis Pontificiorum diſputationes, qui in hoc loco præcipuam ſpem victoriæ collocant, & titulum Catholicæ Eccleſiæ ſibi ſolis vendicant, ſtatuunt enim ſolã Romanam Eccleſiam, quę Pontifici ut Chriſti vicario, Petri ſucceſſori & capiti miniſteriali in terris unico obſequitur, eſſe Eccleſiam Catholicam, ex quo fundamento porrò inferunt, quicquid hæc Eccleſia & illius caput Rom. Pontifex ſtatuit, ratum ac firmum eſſe habendum, ſive ex Scripturis ſacris illud petitũ ſit, ſive extra eas, imò etiã contra eas ſtatuatur, quo compẽdio intentatam ſibi litem de variis iiſdemq; graviſſimis corruptelis cœleſti doctrinæ in Romana Eccleſia ſuperiorib. ſeculis illatis, quę adhuc magna contentione defenduntur, velut uno ictu repelli ac finiri, & poſſe & debere exiſtimant. Sunt & alii complures hominum fanaticorũ de Eccleſia errores, utpotè quod quidam jactitant ſuas inſpirationes & revelationes contemto verbi & Sacramentorum miniſterio, ac ſe eſſe veram Chriſti Eccleſiã

glorianțur, quod aliqui de Eccleſia cogitantes circumſpiciunt, ubi ſit major pars, & quò inclinent potentiores & eruditiores, atque hunc cœtum judicant eſſe Eccleſiam, quod quidam Ethnicis extra Eccleſiam conſtitutis & ſalvificâ Chriſti cognitione deſtitutis ſalutem tribuunt, quod quidam fingunt, Eccleſiam eſſe colluviem quarumvis ſectarũ, modò Chriſtianorum nomen præ ſe ferant, quod quidam nulli cœtui ſe adjungunt, nullã Eccleſiam curant, ſed ſingularibus ſuis opinionib⁹ indulgent ac nihilominus ſalutem ſperant, quodpropter malos Eccleſiæ in hac vita admixtos quidam ab Eccleſia diſcedunt, &c. Propter has & alias hujus loci corruptelas neceſſariũ eſt, ut ex fundamentis Scripturæ ſacræ doctrina de Eccleſia diligenter explicetur. Videmus quanto ſtudio de limitibus agrorum ac terrenis poſſeſſionibus filii hujus ſeculi invicem contendant, probrum igitur foret, Eccleſię filios de cœleſti illa poſſeſſione & agri Eccleſiaſtici limitibus non eſſe ſolicitos.

CAP. I.

De ἐτυμολογίᾳ Vocabuli.

3. Eccleſia vox eſt Græca, deducta à ſecunda perſona præteriti paſſivi verbi ἐκκαλέω, quia à κέκλησαι eſt κλῆσις vocatio, inde porrò ἐκκλησία *q. d. evocationem*, ex quo apparet, quod Eccleſiæ appellatio connotet tum ſeparationem vi particulæ ἐκ ratione termini à quo: tum collectionem ſive congregationem vi verbi καλεῖν ratione termini ad quem. Danæus derivationem ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ ἐκκαλεῖν ab evocando improbat. *Si Eccleſia* (inquit) *ab evocando deducitur, cœtus erit extra Deum vocatus. Atqui Deus contrà ad ſe vocat, non à ſe amandat ſuam Eccleſiam.* Sed particula ἐκ reſpicit terminum à quo, i. e. colluviem generis humani, ex qua evocantur Eccleſiæ filii, nõ autem terminum ad quem ſive Deum, ad cujus regnum vocantur. Notanda verò differentia in cognatis vocabulis. συγκλησία dicitur de Senatoribus, ἐκκλησία v. de populo, ut ergo ſignificaretur non Primates ſolùm, ſed etiam populum ad communionem illam Sanctorum pertinere, ideo Apoſtoli maluerunt ἐκκλησίας quàm συγκλησίας appellatione uti. Ammonius in l. de ſimilib. & differentib. vocabulis (qui libellus extat in tom. 4. Theſaur. Græc. ling. Henric. Steph.) ἐκκλησία καὶ κατάκλησις διαφέρει· ἐκκλησίαν μὲν γὰρ ἔλεγον οἱ Ἀθηναῖοι τὴν σύνοδον τῶν κατὰ τὴν πόλιν, κατάκλησιν δὲ, ὁπότε καὶ τοὺς ἐκ τῶν ἀγρῶν συνεκάλουν, πρὸς ἐπίσκεψιν μείζονα τῶν πραγμάτων. D. Chemnitius notat σύγκλησιν dici de primoribus, magnatibus, conſulib. & eorum conventu, ἐκκλησίαν de colluvie promiſcuæ multitudinis, quando fit congregatio ab agris, ἐκκλησίαν v. de civib. quando σύνοδος τῶν κατὰ τὴν πόλιν celebratur, eorum ſc. qui certis legib. ſibi invicem devincti e uni⁹ Reipub. cives ſunt. Appellatio igitur Eccleſiæ ad populum Dei tranſlata oſtendit Eccleſiam non eſſe colluviem promiſcuæ multitudinis, ſed eorum qui certis legibus & Deo vocanti, & ſibi invicem ſunt obſtricti. Athenis uſitati erant duplices conventus ἐκκλησίαι καὶ ἀγοραὶ vel ἀγοραῖαι. Illę ſignificabant conventus ordinarios quando univerſitas civiũ, eorum ſc. qui jus civitatis ſeu σύνοδον πολιτῶν habebãt ordine juſto à Magiſtratu convocati congregabantur: hæ verò ſignificabant congregationes promiſcuas & inordinatas ab ἀγείρεσθαι congregari, colligi, quando promiſcua multitudo hominũ in civitatib. & oppidis ſine obſervatione ordinis in unũ coibat Joach. Steph. lib. 4. de Eccleſ. cap. 1. ex Polluce lib. 8. & aliis. ** Cyrillus Alexand. lib. 4. in Eſa. orat. 4. *Cum Eccleſiam dicimus, non circumſtantiarum viris hujus diſtinctionis accommodamus, ſed piorum potius in ea multitudinem ſanctiſſimam ſignificamus.* Gerſon de poteſt. Eccleſ. conſid. 13. *Non ſumitur Eccleſia pro templo materiali quod ædificare melius poteſt latomus quam Theologus, ſed conſideratur Eccleſia, ut eſt conſtituta à Chriſto ſuper petram fidei.*** Appellationi igitur Eccleſiæ ad populũ Dei tranſlatæ ineſt ſignificatio εὐταξίας καὶ εὐνομίας, qualis eſt in ariſtocratia civili, cui opponitur δημοκρατία, ἀκαταστασίας καὶ ἀταξίας pleniſſima. Monendum tamen, hoc diſcrimen non eſſe perpetuum, quia utrumq; vocabulum in genere accipitur pro quorumvis hominum congregatione ſive concione. Sic Act. 19. verſ. 32. erat ἡ ἐκκλησία συγκεχυμένη *concio confuſa* v. 39. ἐν τῇ ἐννόμῳ ἐκκλησίᾳ *in legitima concione poterit abſolvi* verſ. 40. ἀπέλυσε τὴν ἐκκλησίαν *dimiſit concionem*.

4. In V. T. ſeptuaginta Interpretibus uſitatum eſt vocabulum συναγωγῆς. Eſt autem primâ origine vocabulũ generale ipſum congregandi ſive colligendi actum & quamvis congregationem ſignificans. Thucid. lib. 2. Hiſt. συναγωγὴ τοῦ πολέμου Geneſ. 1. v. 9. *congregentur aquæ in unam* συναγωγὴν Geneſ. 28. v. 3. συναγωγαὶ ἐθνῶν. Job. 8. v. 17. συναγωγὴ λίθων. Eſa. 19. v. 16. συναγωγὴ ὕδατος. Jerem. 44. verſ. 15. *dicebant omnes viri & omnes mulieres, quarũ ſtabat* συναγωγὴ μεγάλη *cœtus magnus*. c. 50. v. 9. *adducentur adverſus Babylonem* συναγωγαὶ ἐθνῶν. Ezech. 38. v. 4. συναγωγὴ μεγάλη *de exercitu* dicitur. In ſpecie vero uſurpatur de Eccleſia Iſraëlitica Exod. 16. v. 3. *interficere* πᾶσαν τὴν συναγωγήν. Levit. 14. v. 3. ἐὰν ἡ πᾶσα συναγωγὴ ἀγνοήσῃ &c. eodem modo ab Evangeliſtis & Apoſtolis in N. T. accipitur pro congregatione ſcil. populi Judaici, Matth. 4. verſ. 23. &c. ac metonymicè pro loco, in quo ſingulis Sabbatis conveniebant Judæi, audituri prælectionem ſcriptorum Moſaicorum ac Propheticorum. Act. 15. v. 21. *Moſes ab antiquis temporibus habet in ſingulis civitatibus, qui eum prædicent in Synagogis, ubi per omne Sabbatum legitur.* Sic Luc. 7. v. 5. de Centurione Capernaitico dicitur, quòd *ædificaverit Judæis Synagogam*. Actor. 18. v. 7. *domus juſti erat* συνομοροῦσα *contermina Synagogæ*.

Συναγωγὴ quid ſignificet.

5. Diſputat Bellarminus lib. 3. de Eccleſ. milit. cap. 1. *Populum Vet. Teſt. propriè dici Synagogam, i. e. congregationem, populum N. Teſt. nuſquam dici Synagogam, ſed ſemper Eccleſiam, i. e. evocationem. Congregari enim* (inquit) *commune eſt hominibus cum beſtiis, at evocari proprium eſt hominis.* Catechiſm. Trident. in expoſ. Symb. pag. 111. multò immodeſtiùs aſſerit, *populum Teſtamenti veteris Synagogam dici, quod terrena & caduca bona tantum ſpectaret.* Reſp. 1. Jac. 2. v. 2. vocabulum Synagogæ disertè uſurpatur de congregatione Chriſtianorum. *Si introierit* εἰς τὴν συναγωγὴν ὑμῶν *in conventum veſtrũ vir aureũ habens annulum.* Heb. 10. v. 25. extat appellatio ἐπισυναγωγῆς *non deſerentes* τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν, quæ videtur deducta ex Matth. 23. v. 37. *quoties volui congregare* ἐπισυναγαγεῖν *filios tuos.* Quidam etiam huc referunt locum 2. Theſſ. 2. v. 1. ubi vox ἐπισυναγωγῆς de univerſali piorum cõgregatione in die judicii accipitur. Iren. lib. 3. adv. hæreſ. c. 6. p. 175. *Hi qui adoptionem acceperant, ſunt*

Num Synagogæ appellatio Eccleſiæ Iſraeliticæ duntaxat conveniat.

Eccle-

Eccleſia, hæc enim eſt Synagoga Dei, quam Deus, h. e. filius ipſe per ſemetipſum collegit. 2. Populo V. T. & ἐκκλησίας & συναγωγῆς nomen tribuitur, quia קָהָל quod de congregatione fidelium V. T. uſurpatur, LXX. promiſcuè reddiderunt per συναγωγὴν Exod. 16. v. 3. Levit. 4. v. 13. Num. 10. v. 7. &c. & per ἐκκλησίαν Deut. 31. v. 30. Joſ. 8. v. 35. Jud. 20. v. 2. &c. alicubi etiam hæ duæ appellationes conjunguntur. Lev. 8. v. 4. Num. 20. v. 10. ἐξεκκλησίασε τὴν συναγωγήν. Prov. 5. v. 14. ἐν μέσῳ ἐκκλησίας καὶ συναγωγῆς. Neve quis obvertat nuſpiam in N. T. populum veteris Teſt. vocari ἐκκλησίαν, obſervetur locus Actor. 7. v. 38. *Moſes fuit in Eccleſia in ſolitudine.* Turrianus lib. 1. de Eccleſia & ord. miniſt. cap. 1. ſcribit, *Eccleſiam Iſraelitarum non prius fuiſſe aut appellatam fuiſſe Eccleſiam, quam Aaron factus eſt Sacerdos.* Sed vocabula Hebraica קָהָל & עֵדָה quæ LXX. per ἐκκλησίαν verterunt etiam antea de Iſraëlitico populo uſurpata inveniuntur Exod. 12. v. 3. & ſeqq. 3. Bellarminus lib. 1. de Pontif. Rom. cap. 10. probat, *nihil diſcriminis eſſe inter Petrum & petram apud Matthæum cap. 16. v. 18. quia Chriſtus Syriacè locutus ſit. in Syriaco autē Teſtamento utrobique haberi vocem* כאפא. Si Chriſtus hæc verba Syriacè protulit, ergo etiam integrā ſententiam, at ibi pro Eccleſia habetur vox עדתא quæ deſcendit à nomine Hebræo עֵדָה quod Bellarminus ipſe dicit ſignificare Synagogam, ergo Chriſtus ſuam Eccleſiam vocavit Synagogam. 4. Conjugata συναγωγῆς *congregationis* tribuuntur populo Chriſtiano, ergo non poteſt tale diſcrimen ſtatui inter congregari & evocari, quod illud ſit commune hominib⁹ cum beſtiis, hoc verò hominum proprium. Matth. 13. v. 2. συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλος πολύς. cap. 18. v. 20. *Ubi duo vel tres fuerint* συνηγμένοι *congregati in nomine meo.* Joh. 11. v. 52. dicitur, *Chriſtus moriturus, ut omnes filios diſperſos* συναγάγῃ εἰς ἕν. Joh. 20. v. 1. *ubi erant diſcipuli* συνηγμένοι. Actor. 4. v. 31. cap. 11. v. 26. cap. 14. v. 27. cap. 15. v. 6. cap. 20. v. 7. &c. Quid quod ipſi Patres Tridentini conventum ſuum vocant *cōgregationem* ſeſſ. 9. & 10. Concil. num verò dicent ſe pecudū more fuiſſe congregatos. 5. Evocari proprium eſſe hominum non eſt abſolutè aſſirmandū. Joh. 10. v. 3. *Paſtor oves vocat* καλεῖ κατ' ὄνομα. Atqui evocari nihil aliud eſt quàm vocari, unde Eccleſia definitur *cœtus vocatorum* & fideles dicuntur *vocati ſancti*, jam verò vocatio κλῆσις & veteris & novi Teſtamenti populo cōmunis eſt. 6. Inter קָהָל & עֵדָה poteſt quidem aliquid diſcriminis ſtatui, ut poſtea monebitur, ſed non tale ut illud ſit cōmune homini cum beſtiis, hoc vero homini proprium, quia ut exempla Scripturæ oſtendunt & Mercerus probat, vox קָהָל convenit hominibus tantum ad concionem aggregatis. Bellarm. pro ſua ſententia allegat Auguſt. in Pſ. 81. ſed idem ἐπανόρθωσιν quādam in enarr. Pſal. 77. addit. *Quanquam* (inquit) *dicatur propriè Synagoga Iudæorum, Eccleſia verò Chriſtianorum, quia congregatio magis pecorū, convocatio magis hominū intelligi ſolet: tamen & illam dictam invenimus Eccleſiam & nobis fortaſſe potius convenit dicere, Salva nos Domine Deus noſter, & congrega nos de gentib. &c.* Ibidem duas Auguſtinus hujus nominis cauſas propoſuit. *Noſtram* (inquit) *Apoſtoli nunquam dixerunt Synagogam, ſed ſemper Eccleſiam ſive diſcernendi cauſſâ, ſive quod inter cōgregationem, unde Synagoga, & convocationem, unde Eccleſia nomen habet, diſtet aliquid, quod ſcil. congregari pecora ſoleant propriè, quorum & greges propriè dicimus: convocari autem magis eſt ratione utentium.* Bellarminus igitur non debuiſſet unā cauſam arripere prætermiſsâ alterâ vero magis conſentanea. 8. Populum V. T. terrena & caduca tātum ſpectaſſe nemo dixerit, niſi ex eo porcorum quendam gregem efficere voluerit. Quid enim fiet ſanctiſſimis Patriarchis, quos Chriſtus *in regno cœlorum accubituros* dicit Matth. 8. v. 11. quos Epiſtola ad Hebræos cap. 11. v. 14. *cœleſtem Patriam expetiviſſe* pronunciat. Nec uſpiam dicit Auguſtinus, populum V. T. tantum terrena & carnalia ſpectaſſe, ſed contrarium latè probat lib. 10. de civ. Dei cap. 15. in Pſal. 77. & alibi paſſim.

6. Quamvis verò improbemus Bellarminianā illam diſcriminis huj⁹ rationē, propter quam Apoſtoli populo N. T. noluerint Synagogæ appellationem tribuere, tamen cùm perpetuò ferè nomen Eccleſiæ in ſcriptis Evangeliſtarum & Apoſtolorū tribuatur Chriſtianis ex Judæis & gentibus in N. T. collectis, nomen autem Synagogæ Judæorum cōgregationi, dubium nullum eſt, quin ex certis quibuſdam cauſis illud fuerit factum. 1. Voluerunt Apoſtoli ipſo nomine cœtum Chriſtianorum diſtinguere à Synagogis & congregationibus Judæorum. Cùm enim illi pergerent Chriſto & verbo Evangelii reluctari ac Synagogæ nomen ſibi quaſi proprium vendicarent, viſum eſt Spiritui ſancto & Apoſtolis Eccleſiæ appellationem Chriſtianorum populo tribuere. 2. Vocabulum Eccleſiæ videbant Apoſtoli uſitatum eſſe etiam apud alias gentes de convocationibus civium voce præconis factis & de ordinatis conventibus, ut oſtendunt exempla apud Ariſtotelem, Demoſthenem ac Thucydidem: Voluerunt igitur uſitatam illam apud gentes appellationem jure Chriſtianæ civitatis donare. 3. In V. T. Eccleſia anguſtis Judææ limitibus fuit incluſa, & quotquot verum Dei cultum & viam conſequendæ ſalutis æternæ diſcere voluerunt, illos oportuit iſti populo accedere & conjungi: ſed in N. Teſt. ex omnibus linguis & gentibus voce Evangelii ubique locorum ſonante, Chriſto colligitur Eccleſia καθολικὴ ſive Univerſalis. In V. T. gentes ad conſortium populi ſancti vocatas oportuit congregari ad tabernaculum & templum; ſed in N. T. regnum Chriſti per Univerſalem Evangelii prædicationem in omnes gentes propagatur ac dilatatur. 4. Eccleſiæ appellatio etiam ideò ſignificantior eſt & illuſtrior, quia complectitur utrumque terminum à quo & ad quem ac includit κλῆσιν ſive vocationem, quâ veluti divina quadam tubâ homines ex mundo in Eccleſiæ conſortium evocantur, cùm Synagogæ nomen duntaxat terminum ad quem complectatur & congregationem ſignificet. 5. Ipſa Eccleſiæ ſive evocationis appellatio admonet nos de immenſa Dei bonitate, quâ nullis meritis intercedentibus ex damnato genere humano per prædicationem verbi homines evocantur ad conſortium Eccleſiæ, in qua, velut arca Noaiticâ à diluvio iræ divinæ conſerventur. Quemadmodum enim quidam evocantur è domo mox collapſura vel incendio peritura, ne una cum reliquis intereant: ita Deus ex humano genere propter peccatum perdito & damnato fideles evocat, ne cum idololatris & impiis æterno exitio maneant obnoxii. Typi hujus evocationis ſunt Noa cum familia ſua in arcam divino mandato à ſe extructam ingredi juſſus Gen. 6. v. 19. Abrahamus ex terra ſua, ex cognatione ſua, ex domo Patris ſui, egredi juſſus Geneſ. 12. v. 1. &c.

Digitized by Google

קהל Quid עדה ſignificent.

7. Hebræi duo potiſſimum habent vocabula, quibus Eccleſiæ cœtum denotant, קָהָל & עֵדָה קָהָל & per metatheſin לַהֲקַת (1.Sam.19.v.20.) eſt cõgregatio, cœtus & collectio hominum à rad. קָהַל congregavit, collegit. LXX. indiſcriminatim verterunt per συναγωγὴν & ἐκκλησίαν, ſæpius tamen per ἐκκλησίαν. Exod. 12.v.6. 2 Paral.31.v.18. per τὸ πλῆθος, Proverb.26.v.6. per συνέδριον. עֵדָה ſignificat conventum ſtatis horis ac locis congregari ſolitum à rad. יָעַד conſtituit certum conveniendi tempus ac locum. LXX. utplurimum verterunt per συναγωγὴν. Exod. 12. v. 3. & alibi paſſim. Num. 16.v.46. per παρεμβολὴν; Num. 16. v.40. per ἐπισύστασιν congregationem. Poteſt igitur inter קהל & עדה hoc diſcrimen ſtatui, quod עדה ſit ſpecialius vocabulum, ſignificat enim cœtum hominum, qui ad certam rem aliquam tranſigendam ſolenni ritu & publicâ autoritate ad certum locum tempusque indictum conveniunt, קהל verò generalius, ſignificat enim congregationem hominum non habentem certum tempus nec locum indictum, ex quo fundamento apparet, cur appellatio συναγωγῆς reſpondens Hebræo עדה populo Iſraelitico cumprimis fuerit attributa, nimirum quia certas à Deo leges acceperat de diebus feſtis, de locis ſacris & aliis Leviticis Ceremoniis, & quia cultus divinus in V. T. ad certa loca ac tempora fuit divinâ autoritate aſtrictus, id quod in Eccleſia N. T. non amplius locum habet, quæ eſt καθολικὴ, hoc eſt toto terrarum orbe diffuſa interprete Auguſtino Epiſt. 170. Uſurpatur etiam de Eccleſia vox מִקְרָא convocatio, conventus Exod. 12. v. 16. Levit. 23. v. 2. à rad. קָרָא vocavit, convocavit, inde LXX. verterunt κλητὴν, in forma ſubſtantivi, quæ appellatio reſpicit vocationem, per quam Deus in his terris ſibi Eccleſiam colligit, quia vocatio eſt primum beneficium, quod in filios Eccleſiæ divinâ gratiâ confertur. Joel. 2. v. 14. uſurpatur vox עֲצָרָה cœtus, collectio, quam LXX. ibidem reddunt θεραπείαν, Symmach' σύνοδον, Aquila ἡμέραν συλλογῆς, alibi verterunt πανήγυριν Amos 5. v. 21. à rad. עָצַר prævaluit, detinuit, ſignificat igitur עצרה collectionem hominum in unum locum, ubi aliquandiu detinentur, ac magis convenit ſtatis ac particularibus conventibus quàm totius Eccleſiæ congregationi. 2. Reg.10.v.20. vertunt ἱερείαν, cui reſpondet vocabulum πρεσβυτέριον Collegium Seniorũ, Senatus Eccleſiaſticus 1. Tim. 4 v.14. in qua ſignificatione vox ἐκκλησίας uſurpari videtur Matth.18. v.17. *Si non audierit illos, dic Eccleſiæ.* Sed vox קהל generalis eſt totius multitudinis univerſalem congregationem ſignificans ſine temporis, loci ac perſonarum determinatione. Germanicum Kirche videtur deſcendere ab appellatione Græca κυριακή. Quia enim Eccleſia dicitur κυρίου & κυριακὴ, ut apparebit poſtea, ideò Germani ſuum illud nomen inde videntur ſumſiſſe.

Vocabulũ מקרא

עצרה

Kirche.

CAP. II.

De vocabuli ὁμωνυμίᾳ.

ἐκκλησίας vox quot modis accipiatur.

8. Eccleſia in genere ſignificat cœtum & congregationem, unde tribuitur politicis ac profanis cœtibus Ariſtoph. μὴ ποιεῖν ἐκκλησίαν τοῖς Θρᾳξὶ Thucyd. συλλέγειν ἐκκλησίαν. In hac ſignificatione uſurpatur etiam, Ezech. 32. v. 3. ἐν ἐκκλησίᾳ λαῶν πολλῶν & Act.19.v.32. *Erat Eccleſia confuſa* v. 40. *dimiſit Eccleſiam.* Ut ergo Eccleſiæ cœtus ſacer diſtingueretur à profanis cœtibus, ideò vocatur Eccleſia Dei ἡ ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ. Nehem.13.v.1. Act. 20.v.28. 1. Cor. 1. v. 2. cap. 10. v. 32. cap.11.v.16. & 22. cap.15.v.9. 2. Cor.1.v.1. Gal.1.v.13. 1. Theſſ. 2.v.14. 2. Theſſ. 1.v.4. 1. Tim.3.v.5. & 15. Item ἐκκλησία ἐν Θεῷ 1. Theſſ. 1. v. 1. &c. ἐκκλησία τοῦ Κυρίου Deuter.23.v.1. & ſeq. 1. Paral.28.v.8. Mich. 2. v. 5. Quia verò etiam hæretici gloriantur de Eccleſia, ideò differentiæ & honoris cauſâ vera Eccleſia vocatur ἡ ἐκκλησία τῶν ἁγίων, *Eccleſia Sanctorum* Pſ. 89.v.6. Pſal.149. v.1. 1. Cor. 14.v.33. cui opponitur ἡ ἐκκλησία πονηρευομένων *Eccleſia malignantiũ* Pſal.26.v.5. קְהַל מְרֵעִים quaſi dicat *congregatio amaricantium*, (quia inobœdientiâ & falſis cultibus Deus amaricatur, i.e. exacerbatur. Pſam.106.v.33. 1. Reg.13.v.27. Ezech. 2. v. 8.) quæ vocatur *Synagoga ſive congregatio Satanæ* Apoc. 2.v.9. cap.3.v.9. Denique quia Eccleſia V. & N. T. dicitur *Dei & Domini Eccleſia*, ideò ad differentiam Eccleſia N. Teſt. vocatur *Eccleſia Chriſti.* Matt.16.v.18. Rom. 16.v.16. Coloſſ. 1. v. 24. quæ ſcil. in Chriſtum in carne exhibitum credit & fidem ejus confitetur. Quamvis, ſi rem ipſam ſpectare velimus, etiam V. T. Eccleſia rectè dici poſſit Chriſtiana.

9. Ut autem Concio apud Latinos pro ipſo conventu & pro loco conventus uſurpatur: ita quoque Eccleſia utroque modo accipitur tum pro cœtu convocato, tum etiam pro loco, in quo cœtus ille cogitur. Demoſth. pro coron. οἱ μὲν πρυτάνεις τὴν βουλὴν ἐκάλουν εἰς τὸ βουλευτήριον, ὑμεῖς δὲ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐπορεύεσθε. Lucian. in Dial. Merc. & Majæ. χαίρειν τὸ συμπόσιον δεῖ καὶ διασκευάσαι τὴν ἐκκλησίαν &c. ** Pro ſtructura vel ædificio in quo ſacrorum celebrandorum cauſâ conveniri ſolet accipitur nomen Eccleſiæ in titt. Cod. de ſacroſanctis Eccleſiis, de iis qui ad Eccleſiam confugiunt &c. in Novellis Conſtit. Juſtiniani.** In ſacris literis hæc ſignificatio Eccleſiæ pro loco congregationis non facilè occurrit, **(Judith. 6.v.21. *Poſtea verò convocatus eſt omnis populus & per totã noctem intra Eccleſiam oraverunt petentes auxiliũ à Deo Iſrael.* Hic nomen *Eccleſia* ponitur pro ipſo loco, in quo congregatur populus. Verùm hæc ſignificatio rarior eſt in ſacris literis Alph. de caſtro lib.6. ad v. hæreſes, verbo *Eccleſia.*)** ſed progreſſu temporis factum, ut à Scriptoribus Eccleſiaſticis tandem reciperetur, ſicut Gallico nomine templum vocatur egliſe, & Germanicum Kirche/ tum pro ipſa congregatione fidelium, tum pro loco congregationis accipitur. In jure Canonico l. 3. decretal. titulus 40. agit de *conſecratione Eccleſiæ* tit. 48. *De Eccleſiis ædificandis vel reparandis*, ubi manifeſtum eſt, nomen Eccleſię accipi pro æde ſacra, in qua particularis aliqua Eccleſia ad auditum verbi & cultus divini exercitium convenit. Hebræi vocant בית מִדְרָשׁ *domum prædicationis.* Hæc ſignificatio vocabuli Eccleſiæ occurrit etiam in ſcriptoribus veteribus. Euſebius lib. 3. de vita Conſt. cap. 47. ex verſ. Chriſtophorus. *Imperator Conſtantinus in omnibus Provinciis Eccleſias novas extruxit easque fecit prioribus longè praſtabiliores.* Auguſtin. Epiſt. 157. circa med. *Sicut appellamus Eccleſiam Baſilicam, quâ continetur populus, qui verè appellatur Eccleſia, ut nomine Eccleſiæ, id eſt, populi qui continetur ſignificemus locum, qui continet: ita quod anima corporibus continentur intelligi corpora filiorum per nominatas animas poſſunt* lib. 2. de civ. Dei cap. 28. *populi confluunt ad Eccleſias caſta celebritate honeſta utriuſque ſexus* diſcre-

Eccleſia pro loco conventus.

diſcretione,&c. Sed quilibet videt hanc appellationem eſſe impropriã & καταχρηστικὴν, inde Iſidorus Peluſiota Chryſoſtomi diſcipulus qui Auguſtini σύγχρονος fuit ac paulò poſt Auguſtini mortem ſcriptis claruit hanc nominis ſignificationem ex profeſſo refellit lib. 2. Epiſt. 246. p. 210. edit. Rittersh. *Diſcat* (inquit) *Euſebius Peluſiotarum antiſtes, quid ſit Eccleſia. Eſt enim abſurdiſſimum & perquam grave, ipſum ne hoc quidem cognitum habentem in hac opinione verſari, ut Epiſcopum ſe eſſe exiſtimet. Nam quod Sanctorum cœtus ex recta fide atque optima vivendi ratione collectus Eccleſia ſit, inter eos conſtat qui ſapientiam deguſtarunt. Quod autem ille hoc ignorans* τὴν ὄντως ἐκκλησίαν οὖσαν, *quæ verè eſt Eccleſia, evertat, dum multis offendiculi cauſam præbet,* τὸ ἢ ἐκκλησιαστήριον *templum autem extruat, atque illam quidem ornatu ſpoliet, probos viros expellens, hoc autem magnificis marmoribus exornet, hoc quoque nemini obſcurum eſt. Quòd ſi ille certò cognoſcat, aliud Eccleſiam, aliud templum eſſe* ὅτι ἄλλο ἐστὶν ἐκκλησία καὶ ἄλλο ἐκκλησιαστήριον *(nam ea ex immaculatis animis conſtat, hoc autem ex lapidibus & lignis exædificatur) ſic exiſtimo eum finem facturum eſſe illam evertendi, hoc impenſius quam neceſſe ſit,* πλέον τοῦ χρείας *exornandi. Neque enim parietum, ſed animarum cauſam cœleſtis Rex huc venit. Quod ſi ignorare fingat, quod dico, etiamſi vel tardiſſimis quàm maximè clarum ac conſpicuũ ſit, exemplis hoc declarare conabor. Ut enim aliud eſt ſacrificium, aliud altare; aliud thymiamatis locus* θυμιατήριον, *aliud thymiama; aliud* βουλευτήριον *ſenaculum, aliud ſenatus (illud enim locum, in quem coëunt, ſignificat: hic autem viros eos, qui conſilium ineunt, ad quos & periculum & ſalus pertinet) eodẽ modo de templo & Eccleſia ſtatuendum. Quòd ſi ne ſic quidẽ ſe intellexiſſe dicat, illud ex me diſcat, quod Apoſtolorum tempore cum Eccleſia & ſpiritualibus gratiis abundaret & vitæ ſplendore afflueret, nulla templa erant, at noſtra templa plus quàm par ſit, exornata ſunt, Eccleſia autem, ne quid gravius dicam,* κωμῳδεῖται *comicis cavillis inceſſitur, Ego verò ſi mihi optio daretur, temporibus illis fuiſſe mallem in quibus templa quidem nõ perinde ornata erant, Eccleſia autem divinis ac cœleſtibus gratiis undiq; cincta & redimita erat, quàm his noſtris, in quibus templa quidem omnis generis marmoribus cohoneſtata ſunt, Eccleſia autem ſpiritualibus illis gratiis nuda eſt & vacua.* Hæc omnia Peluſiota, quæ meritò opponuntur Pontificiis Euſebii illius veſtigiis adhuc hodiè inſiſtentibus. Cum Peluſiotæ diſputatione convenit illud Cyrilli Alexandrini l. 4. in Eſaiam orat. 4. *Cùm Eccleſiam dicimus, non circuitus murorum vim hujus dictionis accommodamus, ſed piorum potiùs in ea multitudinem ſanctiſſimam ſignificamus.* Inde Gerſ. de poteſt. Eccleſ. conſid. 13. *Non ſumitur Eccleſia pro templo materiali, quod ædificare melius poteſt Latomus quam Theologus, ſed conſideratur Eccleſia, ut eſt inſtituta à Chriſto ſuper petram fidei* Bellarm. lib. 3. de cultu ſanct. cap. 4. §. ſecundò probare conatur *Chriſtianos Apoſtolorum temporibus habuiſſe templa à privatis domibus diſtincta, eademque Eccleſias fuiſſe appellata,* quo fine adducit locum 1. Cor. 11. v. 18. *Convenientibus vobis in Eccleſiam* & cap. 14. v. 33. *mulieres in Eccleſiis taceant.* Sed res ipſa oſtendit, non ædificium templi, ſed ipſam populi Chriſtiani congregationem ſive concionem Eccleſiæ nomine utrobique intelligi. Ut enim ex Actis Apoſtolicis & ſcriptoribus vetuſtioribus adeoque ex Peluſiotæ teſtimonio modò allato conſtat, Chriſtiani Apoſtolorum tempore nondum habuerunt publica templa, ſed in privatis domibus convenerunt. Roman. 16. v. 23. Apoſtolus Cajum vocat ſuum & τῆς ἐκκλησίας ὅλης *hoſpitem,* procul dubio quia in ædibus hujus Caji fideles convenerunt. Idem Bellarminus ut probet *Eccleſiam quandoque ſignificare locum, in quo fideles congregantur* lib. 3. de Eccleſ. cap. 1. adducit alium locum ex Judith. 6. v. 21. *convocatus eſt omnis populus & per totam noctem intra Eccleſiam oraverunt*, ſed Græcus textus aliter habet, παρέλαβον αὐτὸν Ὀζίας ἐκ τῆς ἐκκλησίας *(ex cœtu populi)* εἰς οἶκον αὐτοῦ καὶ ἐποίησε πότον τοῖς πρεσβυτέροις, καὶ ἐπεκαλέσαντο τὸν Θεὸν Ἰσραὴλ εἰς βοήθειαν ὅλην τὴν νύκτα ἐκείνην.

10. Porrò nomen Eccleſiæ cœtui hominum veræ religionis nomine convocatorum attributum in Scripturis accipitur. 1. Univerſaliter idque propriè principaliter, ἐξοχικῶς & κατὰ πρῶτον λόγον pro toto cœtu verè fidelium ſive electorum, qui ab origine mundi uſque ad illius finem, ex omnibus populis, gentibus & linguis à Spiritu ſancto per verbum vocantur, colliguntur, illuminantur, & ſanctificantur. *ἐκκλησίας diſtinctio.* Matth. 16. v. 18. dicit Chriſtus, *ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* (Quamvis enim verbum futuri temporis oſtendat de illa Eccleſiæ parte Chriſtum propriè & principaliter loqui quæ in N. T. adhuc ædificanda reſtabat: tamen cum unum idemque ſit Eccleſiæ in V. ac N. T. fundamentum, ideò nomen Eccleſiæ rectè accipi poteſt univerſaliter poſitum) Epheſ. 1. v. 22. *dedit ipſum* (Chriſtum) *caput ſuper omnia ipſi Eccleſiæ v. 23. quæ eſt corpus ipſius plenitudo ejus, qui omnia in omnibus implet* (Quamvis enim illa gloria & dignitas, quod Chriſtus ſecundùm humanam Naturam Eccleſiæ caput conſtitutus eſt, ſit conſequens exaltationis ad dextram divinam, atq; eo reſpectu ad Eccleſiam N. T. locus hic peculiariter pertinere videatur, tamen cùm non minùs in V. quàm in N. T. Chriſtus fuerit unicus Mediator & Eccleſiæ caput, ideo commodè nomen Eccleſiæ etiam hoc loco univerſaliter poſitum accipi poteſt) Eph. 5. v. 24. *Chriſtus eſt Eccleſiæ caput & ipſe eſt Salvator illius ſui corporis* v. 25. *Eccleſia ſubjecta eſt Chriſto.* v. 26. *Chriſtus dilexit Eccleſiam & dedit ſeipſum pro ea* verſ. 27. *ut illam ſanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo.* 1. Tim. 3. v. 15. *ut ſcias quomodo te oporteat in domo Dei verſari, quæ eſt Eccleſia Dei viventis, columna & firmamentum veritatis.* Hûc etiam pertinent verba ſymboli Apoſtolici. *Credo unam, ſanctam, Catholicam Eccleſiam, communionem Sanctorum.* Quia verò ut in corpore humano non ſolùm ſunt viva membra, ſed etiam inutiles & excrementitii humores, ac in *domo magna ſunt non ſolam vaſa aurea & argentea, ſed etiam lignea & fictilia, & illa quidem in honorem, hæc verò in* ἀτιμίαν. 2. Tim. 2. v. 22. ita quoque cœtui ſanctorum & electorum, qui ſunt vera & viva Eccleſiæ membra, ac vaſa divinæ gratiæ in honorem, admixti ſunt in hac vita non ſancti, ratione externæ ſocietatis, profeſſione ſcilicet fidei & uſu Sacramentorũ, Eccleſiæ conjuncti, inde nomen Eccleſiæ populariter γενικῶς & minùs exquiſitè accipitur pro toto cœtu vocatorum, in quo ſunt quidam ſancti, quidam verò non ſancti, interiori ſcil. renovatione deſtituti. Actor. 20. v. 28. *Deus redemit Eccleſiam ſuo ſanguine* 1. Cor. 12. v. 14. *Quoſdam poſuit Deus in Eccleſia primùm Apoſtolos, ſecundò Prophetas, tertiè Doctores &c.*

1. Cor. 14. v. 4. *Qui prophetat, Eccleſiam Dei ædificat v. 23. ſi conveniat univerſa Eccleſia in unum &c.* Auguſt. lib. 3. de doctrina Chriſt. cap. 32. recitat Ticonii regulam *de corpore Domini bipertito.* Monet autem illud non ita debuiſſe appellari, *cùm reverâ non ſit Domini corpus, quod cum illo non erit in æternum. Sed dicendum fuit* (inquit) *de Domini corpore vero atque permixto, aut vero atque ſimulato, vel, quid aliud: quia non ſolùm in æternùm, verùm etiam nunc hypocritæ non cum illo eſſe dicendi ſunt, quamvis in ejus eſſe videantur Eccleſia, unde poterat iſta regula & ſic appellari, ut diceretur de Eccleſia permixta, quæ regula vigilantem lectorem requirit, quando Scriptura cùm ad alios jam loquatur, tanquam ad eos ipſos ad quos loquebatur, videbatur loqui, vel de ipſis cùm de aliis jam loquatur, tanquam unum ſit utrorumque corpus propter temporalem commixtionem & communionē Sacramentorum.* Porrò quia humanis oculis non eſt obvium, quinam in cœtu vocatorum ſint verè credentes, ſancti & electi, inde promanavit diviſio Eccleſiæ *in viſibilem & inviſibilem.* Viſibilis eſt vocatorum, Inviſibilis ſanctorum & electorum; de qua diviſione poſtea pluribus agetur.

Quot modis Eccleſia dicatur Univerſalis.

11. Ex deſcriptione univerſalis Eccleſiæ colligi poteſt, Eccleſiam duplici ratione Univerſalem dici: *ratione ſcil. loci & ratione temporis,* ubi univerſitas temporis includit univerſalitatem loci, ſed non contra. Ratione loci omnes illi, qui uno tempore ex diverſis populis per univerſum terrarum orbem ad Eccleſiæ conſortium & beneficiorum Chriſti participationem per verbum convocantur, dicuntur univerſalis Eccleſia. Auguſt. lib. 2. contra lit. Petil. c. 103. *Eccleſia Dei vivi eſt columna & firmamentum veritatis, toto orbe terrarum diffuſa propter Evangelium, quod prædicatur, ſicut dicit Apoſtolus, In omni creatura, quæ ſub cœlo eſt.* ſerm. 99. de temp. *Sancta Eccleſia nos ſumus, ſed nō ſic dico nos, quaſi ecce qui hic ſumus, qui me modò auditis, ſed quotquot ſumus Chriſtiani fideles in hac Eccleſia, id eſt, in hac civitate, quotquot ſunt in iſta regione, quotquot ſunt trans mare, quotquot ſunt in univerſo terrarum orbe, quoniam à Solis ortu uſque ad occaſum laudatur nomen Domini. Sic ſe habet Eccleſia Catholica mater noſtra.* Ratione temporis omnes illi, qui diverſis temporibus ab origine mundi uſque ad illius finem per totum terrarum orbem ad Eccleſiæ conſortium & beneficiorum Chriſti participationem per verbum convocati ſunt & adhuc convocantur, & imposterum convocabuntur, dicuntur Eccleſia Univerſalis. Auguſt. in Pſal. 56. *Corpus autem ejus eſt Eccleſia, non autem iſta aut illa, ſed toto orbe diffuſa. Nec ea, quæ nunc eſt in hominibus, qui præſentem vitam agunt, ſed ad eam pertinentibus etiam iis, qui fuerunt ante nos uſque in finem ſeculi.* in Pſal. 62. *Non ſolum autem fideles, qui modo ſunt, ſed & qui fuerunt ante nos & qui poſt nos futuri ſunt, uſque in finem ſeculi, omnes ad corpus ejus pertinent, cujus corporis ipſe eſt caput, qui in cœlum aſcendit.* in Pſalm. 92. *Corpus hujus capitis Eccleſia eſt, non quæ hoc loco eſt, ſed quæ hoc loco & per totum orbem terrarum; nec illa, quæ hoc tempore, ſed quæ ab ipſo Abel uſque ad eos, qui naſcituri ſunt, uſque ad finem & credituri ſunt in Chriſtum, totus populus ſanctorum ad unam civitatem pertinentium, quæ civitas corpus eſt Chriſti cujus caput eſt Chriſtus.* Hûc pertinent libri Auguſtini de civitate Dei, in quibus Eccleſiam deſcribit ut civitatem Dei, ad quam pertinent omnes fideles quocunque mundi tempore vixerunt, vivunt aut victuri ſunt, à qua diſtinguit civitatem ſeculi, ad quam pertinent omnes reprobi; utriuſque civitatis principium in Abele & Caino conſtituit.

Quare toti fidelium multitudini tribuatur nomen Eccleſiæ.

12. Quia verò tota multitudo fidelium nec in unum locum, nec uno tempore congregatur, meritò aliquis quærat, cur Eccleſiæ nomen illi fuerit attributum? Reſpondendum eſt, illud fieri propter ſpiritualem unitatem, quę in hac vita omnibus Eccleſiæ membris invicem intercedit, in quo verò unitas illa conſiſtat, paulò pòſt demonſtrabitur. Accedit quod quemadmodum Eccleſia aliqua particularis congregari ſolet in terra, ut ex verbo Dei erudiatur & cultui divino vacare poſſit: ita poſt hanc vitam tota electorum multitudo in cœlo olim congregabitur, ut æternis Deum laudet præconiis & perpetuâ fruatur lætitiâ. In hac vita tota fidelium multitudo eſt *una Eccleſia vinculo fidei & caritatis, poſt hanc vitam una erit conſortio æternitatis,* ut loquitur Aug. in Enchir. ad Laur. c. 56. Quinimò cùm quædam Eccleſiæ univerſalis membra cœleſti illi gloria & lætitia jamdum perfruantur, inde factum, ut Eccleſia univerſalis dividatur in *militantem* & *triumphantem.* (Bellarminus & alii Pontificii falſò addunt tertiam ſpeciem videlicet Eccleſiam *laborantem* in ſubterraneis locis purgandam) Militans dicitur, quæ ſub vexillo Chriſti contra Satanam, mundum & carnem in hac vita adhuc pugnat (ubi obſerva, electorum Eccleſiæ hanc deſcriptionem unicè competere, ſi verò cœtui vocatorum accommodari debet, addendum erit, quòd militans Eccleſia in hoc vocata & conſtituta ſit, ut contra adverſarias illas poteſtates viriliter depugnet, id quod omnibus ad Eccleſiam vocatis commune eſt.) ** Auguſt. tract. 123. in Joh. *Duas vitas divinitus prædicatas & commendatas novit Eccleſia, quarum una eſt in fide, altera in ſpe; Una in tempore peregrinationis, altera in æternitate manſionis; una in labore, altera in requie; una in via, altera in patria; una in opere actionis, altera in mercede cōtemplationis, una cum hoſte pugnat, altera ſine hoſte triumphat &c. Una bona & mala diſcernit, altera, quæ ſola bona ſunt, cernit. Una bona eſt, ſed adhuc miſera, altera melior & beata.*** Ratio appellationis petita eſt ex ſequentibus potiſſimùm Scripturæ locis Epheſ. 6. v. 10. *Fratres confortamini in Domino & in potentia virtutis ejus* verſ. 11. *induite armaturam Dei, ut poſſitis ſtare adverſus inſidias Diaboli.* v. 12. *Quoniam non eſt nobis colluctatio adverſus carnem & ſanguinem, ſed adverſus Principes & poteſtates &c.* 1. Petr. 5. v. 8. *adverſarius veſter Diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret,* v. 9. *cui reſiſtite fortes in fide.* 1. Johan. 5. v. 4. *hæc eſt victoria quæ mundum vincit, fides noſtra.* Rom. 7. v. 23. *Video aliam legem in membris meis ἀντιςρατευόμενον repugnantem legi mentis meæ.* Job. 7. v. 1. *Militia perpetua eſt hominis vita ſuper terram.* Triumphans Eccleſia dicitur, quæ ad cœleſtem quietem tranſlata à pugnandi labore & ſuccumbendi periculo liberata, contra omnes adverſarias poteſtates in cœlo triumphat. Epheſ. 5. v. 28. *ut exhiberet ipſam ſibi glorioſam Eccleſiam non habentem maculam aut rugam aut aliquid hujuſmodi, ſed ut ſit ſancta & immaculata* (hoc Hieron. in cap. 31. Jerem. Auguſt. lib. de perfect. juſtit. & alibi de Eccleſia in cœlis triumphante rectè accipiunt) Heb. 12. v. 22. *Acceſſiſtis ad Sion montem & civitatem Dei viventis, Jeruſalem cœleſtem & multorum Angelorum fre-*

Eccleſia militans & triumphans.

quentiam

quentiam v. 23. *Et Eccleſiam primitivorum*, πανηγύρει καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων *qui conſcripti ſunt in cœlis & ad judicem omnium Deum, & ad Spiritus juſtorum perfectorum*, ubi Eccleſia io terris militans & in cœlis triumphans, velut unus cœtus atque una congregatio deſcribitur. Ratio appellationis petita eſt ex ſequentibus dictis Apoc. 2. v. 10. *Eſto fidelis uſque ad mortem & dabo tibi coronam vitæ*. v. 26. *Qui vicerit, nou qui cuſtodierit uſque in finem opera mea, dabo illi poteſtatem ſuper gentes* v. 27. *& reget eas in virga ferrea*, Apoc. 4. v. 4. *in capitibus eorum corona aurea* cap. 7. v. 9. *Palma in manibus eorum*, in ſignum ſcil. victoriæ. Quidam diviſiouem Eccleſiæ in militaotem ac triumphantem deducunt ex Epheſ. 1. v. 10. *Deus propoſuit* ἀνακεφαλαιώσασθαι *inſtaurare, ſub unum caput redigere omnia in Chriſto, quæ ſunt in cœlis & quæ ſunt ſuper terram*, & Coloſſ. 1. v. 20. *placuit Deo per Chriſtum* ἀποκαταλλάξαι *reconciliare omnia in ipſum pacificans per ſanguinem crucis ejus ſive quæ in terris ſunt, ſive quæ in cœlis ſunt*. Sed per τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς videntur potius intelligendi Angeli (ut exponunt Chryſoſtom. & Theoph.) quàm beatorum animæ in cœlis, ut exponunt Beza & Piſc. Et Aogeli & homines primitus conditi erant, ut eſſent una ſocietas, unum corpus, una Eccleſia, ſed fraude Diaboli genus humanum per peccatum ex hoc corpore eſt avulſum, Chriſtus igitur paſſione ſuâ reconcilians genus humanum Patri cœleſti pacificavit & ſub unū caput viciſſim redegit Angelos & homines &c. Quamvis enim Chriſtus non ſit Angelorum Mediator propriè ſic dictus, ut quidam ex Calvinianis ſtatuunt, & ex illis locis probare nitontur, tamen ex reconciliatione generis huoiani cum Deo per Chriſtum facta illa utilitas ad oos redundavit, ut ſocietatis priſtinæ inſtauratio fuerit facta, abſque qua ſi eſſet, Angeli nos fuiſſent averſati. Quidam Eccleſiam militantem ſtatuunt *in fieri*, ſecuodùm generatiooem & progreſſum triumphantem *in facto* eſſe ſecundùm perfectam ipſius conſtitutionem, quod commodè accipiendum ratione ſcil. incrementi, quod Eccleſiæ militanti in donis & perſonis adhuc competit, militanti verò poſt judicii diem non amplius competet. Photiniani diviſionem Eccleſiæ in militantem & triumphantem repudiant, ſic enim ſcribit Schmaltzius in refutat. theſium D. Frantzii diſp. 8. de Eccleſia p. 273. *Error eſt dum Eccleſiam inviſibilem partitur Frantzius in triumphantem & militantem. Nulla enim revera nunc eſt triumphans, ſed olim futura eſt, cùm Ieſus Chriſtus venerit, redditum unicuique ſecundùm opera ipſius.* Quod profluit ex hypotheſi illa Anabaptiſtica animas piorum dormire uſque ad diem judicii.

Eccleſia particularis diſtinctio.

13. Particulariter accipitur Eccleſiæ appellatio tum temporis, tum loci ratione. Temporis ratione, alia eſt Eccleſia veteris alia novi Teſtamenti. Quamvis enim omnes omninò fideles, ſive in V. ſive in N. T. vixerint, ad unum Catholicæ Eccleſiæ corpus pertineant, tamen cùm illi crediderint io Meſſiam promiſſum, hi verò credant in exhibitum, inde appellatio Eccleſiæ ſpecialiter accepta tribuitur. 1. Populo veteris Teſtamenti ante Chriſtum exhibitum. Num. 20. v. 4. *eduxiſtis Eccleſiam Domini in ſolitudinem*. Deuter. 23. v. 1. *non intrabunt in Eccleſiam Domini*. Actor. 7. v. 38. *Moſes fuit in Eccleſia in ſolitudine*. Hæc vocatur *Eccleſia Iſraël*. 1. Reg. 8. v. 14. 22. &c. 2. Populo novi Teſtamenti poſt Chriſtum exhibitum. Actor. 5. v. 11. *factus eſt timor magnus in univerſa Eccleſia*. cap. 8. v. 1. *facta eſt perſecutio magna in Eccleſia &c.* Hæc vocatur *Eccleſia Chriſti* Rom. 16. v. 16. Coloſſ. 1. v. 24. ac diſtinguitur inter *primitivam*, quæ ab Apoſtolis & eorum diſcipulis conſtituta ac *ſucceſſivam*, quæ primitivæ illi ſucceſſit. Loci ratione alia eſt Eccleſia magna ſive frequens, alia parva. Magna ſive frequens eſt, quæ in aliqua vel natiooe, vel provincia, vel civitate *Deo* colligitur. Sic *Eccleſia gentium* dicuntur. Rom. 16. v. 4. quæ ex gentibus ſive gentilium regiooibus Chriſto collectæ. *Eccleſia Aſiæ* 1. Cor. 16. v. 19. *Eccleſia Macedoniæ* 2. Cor. 8. v. 1. *Eccleſia Galatiæ* Gal. 1. v. 2. *Eccleſia per totam Iudæam, Galilæam & Samariam*. Act. 9. v. 31. *Eccleſia in Hieroſolymis* Actor. 8. v. 1. cap. 11. v. 22. *Eccleſia in Antiochia* Actor. 13. v. 1. *Eccleſia Dei in Corintho* 1. Cor. 1. v. 2. *Eccleſia Theſſalonicenſium*. 1. Theſſ. 1. v. 1. *Eccleſia Epheſina* Apoc. 2. v. 1. *Eccleſia Smyrnenſium* v. 8. *Eccleſia in Pergamo* v. 12. *Eccleſia Thyatira* verſ. 18. *Eccleſia in Sardis* cap. 3. v. 1. *Eccleſia in Philadelphia* verſ. 7. *Eccleſia Laodicenſium* v. 14. Coloſſ. 4. v. 16. &c. Parva eſt domeſtica quæ κατ᾽ οἶκον per ſingulas domus colligitur, quam vocare poſſis Eccleſiolam. Rom. 16. v. 5. *ſalutate* τὴν κατ᾽ οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίαν, *domeſticam eorum (Aquila & Priſcilla) Eccleſiam*. 1. Cor. 16. v. 19. *ſalutant vos Aquila & Priſcilla* σὺν τῇ κατ᾽ οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίᾳ. Coloſſ. 4. v. 15. *ſalutate Nympham, & eam quæ in domo ejus eſt, Eccleſiam*. Epiſt. ad Philem. 2. Archippo συστρατιώτῃ ἡμῶν καὶ τῇ κατ᾽ οἶκόν σου ἐκκλησίᾳ. Obſervandum hoc loco Eccleſiæ nomen particulariter acceptum, numero multitudinis poni, quia nimirum plures ſunt particulares Eccleſiæ, quæ conjunctim ſumtæ conſtituunt unam Catholicam ſive Univerſalem Eccleſiam, quæ cùm ona duntaxat ſit, ideo nomen Eccleſiæ pro ea acceptum ſemper ponitur in numero ſiogulari. Io ootis ad lib. 1. Euſeb. cap. 1. admonetur, *Euſebium promiſcuè uſurpare vocabula* παροικίας *&* ἐκκλησίας *cùm tamen* παροικία *propriè notet particularem aliquam Eccleſiam, quidam vertunt provinciam*, ſed Ruffinus Eccleſiaſticorum ſcriptorum morem ſecutus Eccleſiam transferre maluit. Vi nominis παροικία eſt Eccleſia domeſtica.

14. Synecdochicè nomen Eccleſiæ pro parte ejus accipitur. Cùm enim Eccleſiæ cœtus juxta Cypriaoum in Epiſt. ad Floreot. Pupianum lib. 4. Epiſt. 9. *in gregem & paſtorem* dividatur (*Eccleſia*, inquit, *eſt plebs Sacerdoti adunata, & paſtori ſuo grex adhærens, unde ſcire debes & Epiſcopum in Eccleſia eſſe & Eccleſiam in Epiſcopo*) inde accidit, ut Eccleſiæ appellatio per figuram ſynecdoches tribuatur. 1. Presbyterio ſive Senatui Eccleſiaſtico. Matth. 18. verſ. 17. *Si non audierit eos, dic Eccleſiæ*. (Quamvis nullâ abſurditate laboret, totam fideliū congregationem etiam hoc loco Eccleſiæ nomine intelligere, ſicut D. Paulos id videtur eo modo exponere 1. Tim. 5. v. 20. *Peccantes coram omnibus argue ut & ceteri timorem habeant*. Atqui hæc poſterior ſignificatio priori præferenda eſt propter ſtrophas Pontificiorū, qui Prælatis autoritatem quidvis ſtatuendi ex hoc loco tribuunt, iiſque ſolis Eccleſiæ nomen arrogant, quam vocant *Eccleſiam repræſentativam*, perinde ut Ariſtot. lib. 9. Ethic. c. 9. dicit, *civitatem id maximè eſſe quod in ea principale eſt.*) 2. Gregi, hoc eſt, ovibus, ſive auditoribus.

Synecdochica ἐκκλησίας *ſignificatio.*

T 4 Actor.

Actor.20.v.28. *Spiritus ſanctus poſuit vos Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*, id Petrus 1.Epiſt.5.v.2. ſic exponit. *Paſcite eum, qui inter vos eſt, gregem Dei* ἐπισκοποῦντες &c. 1. Cor. 6. v. 4. *Contemtibiles qui ſunt in Eccleſia, illos conſtituitis ad judicandum.* Apoc.2.v.1. *Angelo Eccleſiæ Epheſinæ ſcribe &c.* Nuſpiam verò Eccleſia ootat unam aliquam ſingularem perſonam, ſicut Pontificii Eccleſiæ nomine Papam Romanum unicè quandoque intelligunt, ut in tract. de Interp. Script. demonſtratum fuit, cùm ſit nomen collectivum, quod non poteſt uni tribui. Juſtin. in Dial. cum Triph. p. 202. *Et populus & Eccleſia permulti numero mortales perinde atque una res forent, unâ voce vocantur & appellantur.* Bellarmin. ipſe lib. 3. de Eccleſ. cap. 17. circa finem. *Una perſona non poteſt dici Eccleſia, cùm Eccleſia ſit populus & regnum Dei.*

CAP. III.

De συνωνυμίᾳ vocabuli ſive de aliis Eccleſiæ appellationibus.

Eccleſia eſt congregatio Sanctorum.

15. Eccleſiæ vocabulum in hac tractatione accipimus propriè & exquiſitè de congregatione ſanctorum ſive verè fidelium, quæ propriè dicitur Eccleſia Catholica, ſicut Auguſt. Confeſſ. art. 7. eam definit: *Eccleſia eſt congregatio ſanctorum, in qua Evangelium rectè docetur & rectè adminiſtrantur Sacramenta*, ubi obſervandum Confeſſionem maluiſſe uti voce *ſanctorum & credentium*, quàm electorum ſive prædeſtinatorum, ne quis vocem Electorum in alienum trahat ſenſum quaſi intelligendi hoc nomine veniant, qui abſoluto quodam Dei decreto ſiot electi. Omoes enim verè credentes ſunt vera & viva Eccleſiæ membra, cum per fidem uniaotur Chriſto & fiant membra corporis illius myſtici, quod eſt Eccleſia. Ex his credentibus quidam in fide perſeverant, & finem fidei ſalutem ſcil. animarum reportant, qui propriè dicuntur electi, quidam verò frena laxantes concupiſcentiis carnis & peccato regnum concedentes iterum à gratia excidunt, ac deſinunt eſſe vera ac viva Chriſti membra & Spiritus ſancti domicilia, ac niſi iterum convertantur æternæ ſalutis naufragium. Latior igitur eſt appellatio ſanctorum & credentium, quàm electorum, proinde cum Eccleſia Catholica ambitu ſuo complectatur non ſolùm electos propriè & exquiſitè ſic dictos, ſed etiam ſanctos & credentex, qui poſtea iterum excidunt, ideo ſatius eſt Eccleſiam definire congregationem ſanctorum & verè credentium, quam electorum, quamvis ſano ſenſu phraſi ſcil. Eccleſiaſtica & generali vox electorum uſurpata neminem offendere debeat. Cæterum quia ſanctis ac verè credentibus in Eccleſia coojuncti ſunt noo ſancti, deſtituti quidem internâ regeneratione ac renovatione, externâ tamen ſocietate, (quæ in profeſſione fidei & uſu Sacramentorum conſiſtit) ſanctorum cœtui in hac vita conjuncti, inde eſt, quod Eccleſia quandoque populariter accipitur pro toto cœtu vocatorum, cui honorifica illa præconia, quæ Eccleſiæ in Scripturis tribuuntur, non niſi per ſynecdocheo uſitatam in Scripturis figuram competunt, nimirum propter electos qui ſunt in hoc cœtu, perinde ac ſi quis civitati præclara encomia tribuat propter honeſtos ac moratos cives, quibus tamen intermixti ſuot mali ac perverſi, vel ſi quis agrum egregiis epithetis ornet propter triticum, cui tamen intermixta ſunt zizania, quò pertinent parabulæ Salvatoris Matth.13. Marc.4. Luc.8. de hac ſynecdoche Auguſt. Epiſt. 59. ad Paulinum ſic ſcribit: *Mos eſt Scripturæ, ita loqui de parte tanquam de toto, ſicut Corinthios in primis ſua Epiſtola partibus ita laudat Apoſtolus, tanquam omnes tales ſint, cum eſſent laudabiles quidam eorum, & poſtea in nonnullis Epiſtola ipſius locis ita reprehendit, tanquam omnes culpabiles eſſent, propter quoſdam qui tales erant. Iſtam divinarum Scripturarum conſuetudinem per omne corpus literarum ejus creberrimè ſparſam quisquis diligenter advertit, multa diſſolvit, quæ inter ſe videntur eſſe contraria.*

Eccleſia quo ſenſu dicatur communio Sanctorũ.

16. Appellationes Eccleſiæ quædam ſunt *propriæ*, quędam *metaphoricæ*, ad quas etiam pertinent typicæ. Propria appellatio eſt, quando in Symbolo Apoſtolico Eccleſia vocatur *communio ſanctorum*, κοινωνία τῶν ἁγίων. Quidam conantur hunc articulum de communione ſanctorum à proximè præcedente de Eccleſia Catholica diſtinguere, ita ut per communionem τῶν ἁγίων in genere neutro intelligatur eorundem Sacramentorum participatio, abſonum enim illis videtur articuli de Sacramentis nullam in Symbolo mentionem fieri. Et ſanè explicatio illa non pugnat cum fidei analogia, interim concinnius videtur, particulam illam de communione ſanctorum ἐπεξηγητικῶς accipere, quod ſancta illa Catholica Eccleſia, quam credimus, ſit communio ſanctorum, per quam interpretationem doctrina de Sacramentis ex his verbis neququam excluditur, ſed potiꝰ includitur, communio enim illa ſanctorum eſt duplex, externa & interna; externa conſiſtit in profeſſione ejuſdem fidei & uſu eorundem Sacramentorum, hæc communio non ſolum ſanctis erga ſe invicem intercedit, ſed etiam non ſanctis ſive hypocritis, qui in hac vita illis intermixti ſunt: interna communio ſpiritualis eſt, in vera fide, caritate & Spiritus ſancti participatione conſiſteos, hæc ſolis ſanctis invicem intercedit. Intelliguntur autem ſanctorum nomine in Scripturis non ſolùm illi, qui verâ fide donati io terris adhuc ſub cruce contra Satanam militant, ſed etiam & cumprimis illi, qui exantlato certandi labore in cœlis beati glorioſè triumphant, utriusque ſignificationis exempla paſſim obvia ſunt in Scripturis, prioris Pſal. Pſal. 16. v. 3. Act. 9. v. 32. Rom.1.v.17. &c. poſterioris Matth.27.v.52. Luc. 1.v.70. 1.Cor.6.v.2. &c. Epheſ.1.v.18. utraque ſignificatio conjungitur, *ut ſciatis quæ ſunt divitiæ gloriæ hereditatis ipſius in ſanctis*, hoc eſt, ut ſciatis quam glorioſam hereditatem Chriſtus peperit & donaturus ſit ſanctis partim in hac, partim in æterna vita. Epheſ.2. v. 19. *Eſtis cives ſanctorum & domeſtici Dei.* 2. Theſſ.1. v. 10. *Cùm venerit Chriſtus glorificari in ſanctis ſuis.* Quando igitur Eccleſia vocatur *communio ſanctorũ*, id intelligendũ eſt, nõ ſolùm de veris & vivis Eccleſiæ in hac vita adhuc militantis membris, ſed etiã de Eccleſia triumphante in cœlis, uterq; n. cœtus unam Eccleſiam conſtituit. Hebr.12.v.22. *Acceſſiſtis ad Sion montem & civitatem Dei viventis, Ieruſalem cœleſtem & multorũ milliũ Angelorum frequentiam & ad Eccleſiam primitivorum, qui conſcripti ſunt in cœlis, & ad judicem omniũ Deum, & ad Spiritꝰ juſtorũ perfectorũ.* Hũc pertinet, quod Hieroſolyma modò militãtis, modò triumphantis Eccleſiæ typus in Scripturis proponitur. Valde a. conſolatorium eſt, ſanctos & verè

verè credentes non ſolùm in hac vita eurundem bonorum participes eſſe, ſed etiam pertinere ad ſocietatem illorum ſanctorum, qui jam ſunt glorioſi in cœlis. Actor. 26. v. 18. *Mitto te ut gentibus aperias oculos, ut convertantur à tenebris ad lucem, de poteſtate Satanæ ad Deum, ut accipiant remiſſionem peccatorum & ſortem ſalutis & vitæ æternæ inter eos, qui ſanctificantur per fidem, quæ eſt in me.* Epheſ. 2. v. 6. συνεκάθισε, *conſedere nos fecit in cœleſtibus in Chriſto Jeſu* Coloſſ. 1. v. 12. *Gratias agimus Deo, qui dignos nos fecit in partem ſortis ſanctorum in lumine.* Ex his locis deſumta eſt deſcriptio illa Eccleſiæ in Symbolo Apoſtolico, quod ſit *communio ſanctorum*, ſicut etiam Pſal. 89. v. 6. & 1. Cor. 14 v. 33. vocatur *Eccleſia ſanctorum*. Item Pſ. 149. v. 1. קְהַל חֲסִידִים *Eccleſia ac cœtus piorum.*

Metaphorica appellationes Eccleſiæ. 1 Corpus Chriſti.

17. *Metaphoricæ* appellationes Eccleſiæ in Scripturis occurrant complures. Vocatur enim 1. *Corpus Chriſti*, Rom. 12. v. 1. 1. Cor. 6. v. 15. cap. 10. v. 17. cap. 12. v. 13. & 27. Epheſ. 1. v. 23. cap. 5. v. 23. & 30. Coloſſ. 1. v. 18. & 24. cap. 3. v. 15. Cumprimis notanda ſunt de hac appellatione duo Scripturæ teſtimonia. Epheſ. 4. v. 11. *Chriſtus dedit alios Apoſtolos, alios Prophetas, alios Evangeliſtas, alios autem Paſtores & Doctores* v. 12. *ad coagmentationem ſanctorum, per opus miniſterii ad ædificationem corporis Chriſti.* v. 13. *donec evadamus omnes in unitatem fidei & agnitionis filii Dei in virum adultum ad menſuram ſtaturæ plenitudinis Chriſti* εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ. verſ. 14. *ut ne ſimus amplius pueri &c.* v. 15. *ſed ſincerè nos gerentes in caritate adoleſcamus in eum, qui eſt caput, videlicet Chriſtū.* v. 16. *ex quo totum corpus* συναρμολογούμενον καὶ συμβιβαζόμενον *congruenter coagmentatum & compactum per omnes ſuppeditatas commiſſuras ex vi intus agente pro menſura uniuscujusque membri incrementum capit corpori conveniens ad ſumpſius extructionem per caritatem.* Coloſſ. 2. v. 19. *non tenens caput, ex quo totum corpus per commiſſuras & compages* ἐπιχορηγούμενον καὶ συμβιβαζόμενον *ſuppeditatū & compactum augeſcit in Dei augmentum.* Poteſt autem duplex ſtatui hujus appellationis ratio, vel enim comparari poteſt Eccleſia cum corpore humano in genere, vel cum corpore Chriſti perſonali in ſpecie. Prior comparatio varias complectitur partes, quas latè proſequitur Apoſtolus Paulus variis in locis, præſertim verò 1. Cor. 12. per integrū caput. Ut cujuslibet corporis rectè conformati unicum tantum eſt *caput*: ſic Chriſtus ſolus eſt Eccleſiæ caput, nec indiget Eccleſia vicario quodam capite, quale ſtatuunt Pontificii. Solus enim Chriſtus non abſens ſed præſens virtute Spiritus ſui vitam, vigorem, ſenſum ac motum ſpiritualem communicat membris ſuis, ſolus καταρτισμὸν nexum & compagem membrorum cum capite & inter ſe invicem efficit, ſolus præſidet, dominatur & eminet in Eccleſia, ſicut hæc omnia capiti in corpore conveniunt. Chriſtus eſt Eccleſiæ caput 1. *ratione conditionis* ſive præſtantiæ & eminentiæ Epheſ. 1. v. 22. Coloſſ. 1. v. 18. 2. *Ratione communicationis*, quia dat corpori ſuo myſtico vitam, ſenſum ac motum. 3. *Ratione regiminis* ac *gubernationis*, quia ipſi ſoli competit Monarchica poteſtas. 4. *ratione conjunctionis*, quia nexu indivulſo adhæret ſuis membris. 5. *Ratione defenſionis*, quia proſpicit incolumitati & ſaluti ſui corporis. Ut corpus unum plura habet membra; ſic credentes, licet multi ſint, tamen unum corpus conſtituunt in Chriſto Rom. 12. v. 5. *multi unum corpus ſumus in Chriſto, ſinguli autem membra alterius.* 1. Cor. 12. v. 12. *ſicut corpus unum eſt & membra habet multa, omnia autem corporis unius membra, licet multa ſint, tamen unum corpus conſtituunt; ita & Chriſtus.* Sicut membrorū ſunt variæ ac diverſæ operationes, ac proinde membrū unum licet ignobilius ſit, non invidet alteri, nec licet præſtantius ſit, deſpicit alterum: ita in corpore Chriſti myſtico ſunt diverſa piorum chariſmata, proinde unus nec alteri invideat, nec alterum contemnat. 1. Cor. 12. v. 15. *Si dixerit pes, quoniam non ſum manus, non ſum de corpore, num propterea non eſt de corpore?* v. 16. *Et ſi dixerit auris, quoniam non ſum oculus, non ſum de corpore, num propterea non eſt de corpore? &c.* Ut membra omnia uno ſpiritu animantur, reguntur ac vivificantur, ita omnes verè pii participes ſunt Spiritus ſancti, per quem reguntur, vivificantur & myſtici corporis membra redduntur. 1. Cor. 12. v. 13. *en uno Spiritu omnes in unum corpus baptizati ſumus.* Epheſ. 4. v. 4. *Unum corpus & unus Spiritus.* Ut membra invicem compatiuntur, ac mutuum auxilium ſibi invicem præſtant: ita quoque vera & viva Eccleſiæ membra caritatis vinculo invicem conjuncta συμπαθεῖν, συγχαίρειν & συνωφελεῖν ſibi invicem debent 1. Cor. 12. v. 15. *membra idem curant alia pro aliis* v. 26. *ſive patitur unum membrū, ſimul dolēt omnia membra: ſive honore afficitur unum membrum, congratulantur omnia membra.* Sicut membra putrida & emortua ſpiritu vitali deſtituta à corpore reſecantur: ita quando credentes non amplius patiuntur ſe regi à Spiritu ſancto, ſed peccato regnum concedunt, deſinunt eſſe vera & viva myſtici hujus corporis membra. Sicut in corpore humano ſunt non ſolùm vera & viva membra, ſed etiam inutiles & excrementitii humores, qui corpus gravant: ſic cœtui verè credentium & ſanctorum in hac vita admixti ſunt hypocritæ verâ fide & ſanctitate deſtituti. Auguſt. in brevicul. coll. 3. paulò aliter applicat hanc ſimilitudinis partem, eodem tamen ſenſu: *Eccleſia* (inquit) *eſt corpus vivum, in quo eſt anima & corpus.* Animam dicit ſignificare *interna dona Spiritus ſancti, fidem, ſpem & caritatem*: corpus verò *externam fidei profeſſionem & Sacramentorum communionem.* Poſterior comparatio Eccleſiæ cum corpore Chriſti perſonali itidem varias complectitur partes. Ut Chriſtus perſonale ſuum corpus aſſumſit ex virgine: ſic Eccleſia ſpiritualis piorum mater itidem virgo eſt. 2. Cor. 11. v. 2. *Deſpondi vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.* Aug. lib. de S. virgin. cap. 2. *Eccleſia & virgo & mater eſt, cujus enim integritati conſulimus, ſi virgo non eſt? aut cujus prolem alloquimur, ſi mater nō eſt? Maria corporaliter caput hujus corporis peperit, Eccleſia ſpiritualiter membra illius capitis parit. In utraq; virginitas fœcunditatem non impedit, in utraq; fœcunditas virginitatem non adimit.* ſerm. 50. de verb. Dom. *Eccleſiæ conceſſit Chriſtus in Spiritu, quod mater ejus habuit in corpore, ut & mater & virgo ſit*, in ſerm. 16. de temp. ſic exponitur, *mater eſt viſcerib. caritatis, virgo integritate fidei.* Quemadmodum Filius Dei non attulit è cœlo corp' ſuū neque ex ſideribus illud formavit, ſed ex ſubſtantia Mariæ virginis illud aſſumſit, ita tamen ut Spirit' S. illā ſanguinis humani maſſam in Maria prius mundarit & ſanctificarit, ex qua corpus illud ſanctum formatum eſt: ſic ad myſticum corpus ſuum non elegit angelos, ſed ex genere humano illos facit myſtici ſui corporis membra, qui à Spiritu ſancto per lavacrum aquæ in verbo mundantur.

Collatio Eccleſiæ cum corpore humano.

Collatio Eccleſiæ cum corpore Chriſti perſonali.

Ut

Ut perſonale Chriſti corpus ſtaturâ crevit donec ad perfectam ætatem virilem ſcil. perveniret Luc. 2.v.52. *Ieſus proficiebat ἡλικίᾳ*, ſic myſticum Chriſti corpus ſpiritualia quotidie capit incrementa. Eph. 4.v.12. *ad ædificationem corporis Chriſti*. v. 13. *donec evadamus omnes in unitatem fidei & agnitionis Filii Dei in virum adultum ad menſuram ſtaturæ plenitudinis Chriſti εἰς μέτρον ἡλικίας.* Quemadmodum corpus Chriſti perſonale variis afflictionibus ac paſſionibus in hac vita ſubjectum fuit: ſic Eccleſia corpus Chriſti myſticum ſub cruce laborare cogitur, Coloſſ.1. v.25. ἀνταναπληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὅ ἐστιν ἡ ἐκκλησία. Sed quemadmodum Chriſtus corpus ſuum perſonale ex morte & ſepulchro in vitam revocavit atq; in ſummam gloriæ cœleſtis ſublimitatem tandem extulit: ſic etiam membra corporis ſui ex omnibus adverſis tandem liberata & ex terræ pulvere erecta in conſortium cœleſtis claritatis & gloriæ transferet. Phil. 3.v.21. μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, *transformabit corpus noſtrum humile, ut fiat σύμμορφον conforme corpori ſuo glorioſo.* Huc pertinet collatio inter annos vitæ & miniſterii, quos Chriſtus in his terris exegit cum jubilæis Eccleſiæ N. Teſt. quam collationem ſuo loco pleniùs tractavimus. Sicut in corpore Chriſti perſonali *tota plenitudo Deitatis habitat σωματικῶς perſonaliter* Coloſſ. 2. v.9. ſic in corpore Chriſti myſtico & omnibus illius veris ac vivis membris tota Trinitas habitat μυστικῶς & ſpiritualiter Joh.14.v.23. 1.Cor. 6. v. 19. 2. Cor. 6. v.16. ideo Eccleſia vocatur τὸ σῶμα τοῦ χριστοῦ τὸ πλήρωμα τοῦ πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου, *plenitudo ejus qui omnia in omnibus implet.* Sicut corpus Chriſti perſonale tempore paſſionis exterius habuit contemtam ſpeciem Eſa.53.v.2. *Non erat ei forma nec decor, vidimus eum & non erat aſpectus ut deſideraremus eum*: ſic myſticum Chriſti corpus, quod eſt Eccleſia, in hac vita exteriùs contemtam & abjectã habet ſpeciem Pſal. 45. v. 14. *Tota glorioſa eſt filia Regis* ſed פְּנִימָה *intrinſecus.* Cant.1.verſ.5. *Nigra ſum, ſed formoſa*, nigra exterius in oculis hominum, formoſa interius in oculis Dei. Ut corpori Chriſti alia fuerunt mitiora, alia ſæviora tempora: ſic Eccleſia aliàs magis, aliàs minus tranquilla eſt &c.

2. Chriſti Sponſa. 18. 2. Chriſti ſponſa. Appellatur autem hoc nomine tum Eccleſia piorum in terris adhuc militans, tum Eccleſia beatorum in cœlis triumphans. Prioris ſignificationis exempla habentur Eſa. 61. v. 10. Johan.3. v.29. Apoc. 22. v. 17. quò etiam pertinet Pſal. 45. qui eſt Epithalamium ſpiritualium illarum nuptiarum & totum Canticum Canticorum de quo Auguſt. 17. de Civit. Dei cap. 20. rectè ſcribit, *quod ſit ſpiritualis quædam ſanctarum voluptas mentium in conjugio illius Regis & Reginæ civitatis, quod eſt Chriſtus & Eccleſia, ſed hæc voluptas allegoricis tegminib. involuta eſt, ut deſideretur ardentius videaturq; jucundius.* Ipſi etiam ſaniores Hebræi de eo dicunt: nam: *Abſit, abſit, ne Canticum Canticorum ſit de rebus obſcœnis, ſed eſt metaphora quædam, alioquin enim niſi magnæ dignitatis eſſet, non ſcriberetur in Catalogo ſanctarum Scripturarũ.* Huc etiam referendæ ſunt Parabolæ Chriſti Matt. 9.v.15.cap.22.v.2.cap.25.v.1. & ſeqq. Poſterioris ſignificationis exemplum habetur Apoc. 21. v.2. *Vidi ſanctam civitatem Ieroſolymam novam, deſcendentem de cœlo à Deo paratam, ſicut Sponſam ornatam viro ſuo.* Quia verò & militans & triumphans Eccleſia eſt una ſocietas & communio ſanctorum, ideo Sponſæ nomine in plerisque Scripturæ locis utraque Eccleſia intelligitur. Ut enim una eademque virgo priùs Sponſo ſuo deſpondetur & poſtea ab eodem domum deducitur ut fiat uxor: ſic una eademque Eccleſia in hac vita Chriſto priùs deſpondetur 2. Cor.11.v.2. *Deſpondi vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto*, poſtea ab eodem ad cœleſtium nuptiarum gaudia & in cœleſtia tabernacula introducitur. Apoc.19.v.6. *Gaudeamus & exultemus, & demus gloriam ei, quia venerunt nuptiæ agni & uxor ejus præparavit ſe &c.* Huc pertinent omnia Scripturæ dicta, in quibus Chriſtus dicitur Sponſus & maritus Eccleſiæ, Eccleſia autẽ ipſius Sponſa & uxor. Pſal. 68.v.13. Eccleſia vocatur נְוַת בַּיִת *decus domus.* Luther. die Hausfrau. Eſa. 54. v. 5. *maritus tuus eſt factor tuus, Dominus Sebaoth nomen ejus.* Eſa. 62. v. 5. *Ut eſt gaudium Sponſo ſuper Sponſam, ſic gaudebit ſuper te Deus tuus.* Jerem.3.v.4. *Dux adoleſcentiæ meæ es.* Oſeę 2. v.7. *dicet, revertar ad virum meum priorem.* v.16. *in die illa vocabit me maritus meus.* Poſſunt autem varia comparationis membra inſtitui, nos recenſebimus potiora. Sicut nuptias antecedunt ſponſalia, ita cœleſtes nuptias, in quibus Sponſa Chriſti in domum cœleſtem deducetur Apoc. 19. v. 8. præcedit ſpiritualis deſponſatio, quæ fit per fidem. Oſeæ 2.v.19. *Deſponſabo te mihi in ſeculum, deſponſabo te mihi in juſtitia & judicio, & in miſericordia & in miſerationibus.* v. 20. *& deſponſabo te mihi in fide & cognoſces Dominum.* Quemadmodum Sponſus per proxenetas Sponſam ſibi conciliari & adduci curat: ſic Chriſtus per Eccleſiæ miniſtros animas hominum ſibi deſpondet. 2.Cor.11.v.2. *Deſpondi vos uni viro.* Sicut in deſponſatione utrinq; dantur arrhæ, ſic Eccleſia loco arrhæ dat Chriſto humanam Naturam, quam ipſe ex hominibus aſſumſit, viciſſim arræ loco à Chriſto accipit Spiritũ ſanctum. 2.Cor.1.v.22. dedit τὸν ἀῤῥαβῶνα τοῦ πνεύματος *in cordibus noſtris.* Epheſ. 1. v. 14. *Spiritus ſanctus eſt ἀῤῥαβὼν hereditatis noſtræ.* Tertull. de reſurr. carn. p.80. *Quemadmodum nobis arrhabonem Spiritus reliquit: ita & a nobis arrhabonem carnis accepit & vexit in cœlum pignus totius ſummæ illuc quandoque redigendæ.* Ut enim arrha Sponſam cõfirmat, quod à Sponſo ſit olim in conjugẽ aſciſcenda ac domum deducenda: ſic Spiritus ſanctus confirmat piorum animos de introductione ad cœleſtes nuptias. Et pulcra eſt Auguſtini obſervatio in c.1. Epheſ. quod Spiritus ſanctus dicatur dari *non ut pignus ſed ut arrha*, quia redditâ pecuniâ mutuò acceptâ redditur pignus; arrha autem ſoluto integro precio nõ redditur, quia eſt pars precii, quod non eſt auferendum, ſed complendum, ſic gratia & dona Spiritus ſancti non auferentur à piis in vita æterna, ſed augebuntur ac cumulatiora reddentur. Sicut Sponſus ſuam Sponſam & maritus uxorem ſuam ardenter diligit, eamque ornat, veſtit, defendit: proſpicit illi de neceſſariis &c. ſic & Chriſtus Eccleſiæ ſuæ hæc omnia præſtat. Eſa. 61. verſ. 10. *Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in DEO meo, quia induit me veſtimentis ſalutis & indumento juſtitiæ operuit me, quaſi Sponſum ſacerdotali ornatu, & quaſi Sponſam ornatam monilibus ſuis.* cap. 62. v. 5. *Ut eſt gaudium Sponſo ſuper Sponſam, ſic gaudebit ſuper te Deus tuus.* Ezech. 16.v.10. *Veſtivi te diſcoloribus, calceavi te hyacintho, operui te ſerico &c.* Eph.5.v.26. *Vt eam ſanctificaret* [catchword: *gite*]

gite uxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiã. v. 30. *Nemo unquam carnem ſuam odio habuit, ſed nutrit & fovet eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiam.* Sicut Sponſa particeps fit nominis, honoris, dignitatis & bonorum ſui Sponſi: ſic à Chriſto dicimur Chriſtiani, ab eodem in conſortium juſtitiæ, & omniũ cœleſtium bonorum recipimur. Poteſt etiam hæc comparatio utiles commonefactiones præbere. Ut enim fidelis Sponſa uni ſuo Sponſo adhæret, fidem illi ſervat, ſinceré eum diligit, promtè eidem obſequitur: ita quoque Eccleſia hæc omnia Chriſto Sponſo ſuo cœleſti debet. Quinimò Chriſtus plura in nos impẽdit & ardentiùs nos dilexit, quàm Sponſus in ſuam Sponſam impendere, eamque diligere poteſt. Non invenit dilectam Sponſam, ſed facit, quia pro nobis mortuus eſt, cùm adhuc eſſemus inimici: non invenit formoſam, ſed facit: non invenit divitem, ſed facit &c. Sicut Samſon ex Philiſtæis exitio devotis Sponſam ſibi quærit Jud. 14. v. 1. ſic Chriſtus ex genere humano propter peccatum damnato Sponſam ſibi elegit, quæ omnia latiſſimè deduci & explicari poſſunt, nobis ſufficit fontes ſimilitudinis digito indice tantùm demonſtraſſe. Poteſt autem hoc loco obſervari, 1. Eccleſiam non ſolùm Sponſæ, nec ſolùm uxori, ſed & Sponſæ & uxori comparari, Sponſæ quidem propter amoris magnitudinem, quia Sponſæ ardentius ſolent amari quam uxores: uxori verò propter indiſſolubile conjunctionis vinculum, quod tamen ſpirituali adulterio (perinde ut in conjugio) diſſolvi iterum poteſt. 2. In parabola Matth. 22. v. 2. juxta D. Chemnitium potiùs intelligendas eſſe nuptias perſonales inter Filium Dei & aſſumtam humanam Naturam, quàm ſpirituales inter Chriſtum & Eccleſiam, cùm ab illis poſtea diſtinguatur convivium nuptiale, per quod propriè intelliguntur beneficia, quæ Deus in Eccleſia diſtribuit, quæque Chriſtus perſonalibus illis nuptiis fidelibus promeruit. 3. Spiritualem deſponſationem quandoque diſtingui à nuptiis ſpiritualibus, ita ut illa ad hanc vitam, hæ verò ad futuram vitam referantur Apoc. 19. v. 5. quandoque verò & ſpiritualis deſponſatio & ſpirituales nuptiæ ad hanc vitam referuntur, unde Eccleſia etiam in hac vita & Sponſa & uxor Chriſti vocatur. Hùc etiam pertinet, quod Eccleſia dicitur *mater fidelium* Gal. 4. v. 26. Quia enim Eccleſia eſt Chriſti ſponſa & uxor, quæ ſpirituales filios ipſi gignit per verbum, eoſque alit & nutrit, ideo Eccleſia dicitur *fidelium mater*. Ambroſ. in comment. ad Galat. 4. *In Eccleſia renaſcimur ad libertatem filiorum Dei.* Auguſtin. ſerm. 109. de temp. *Quemadmodum duo nos Parentes ad mortem genuerunt Adam & Eva, ſic nos duo ad vitam gignunt, Chriſtus & Eccleſia.* ** Cyprian. de ſimpl. Prælator. p. 164. *Illius fœtu naſcimur, illius lacte nutrimur, Spiritu ejus animamur. Adulterari non poteſt Sponſa Chriſti, incorrupta eſt & pudica. Unam domum novit, unius cubiculi ſanctitatem caſto pudore cuſtodit. Hæc nos Deo ſervat, hæc filios regno quos generavit aſſignat. &c. Habere nõ poteſt Deũ Patrem, qui Eccleſiam non habet matrem.* ** Duo illa ubera, quibus Eccleſia fideles nutrit, ſunt duo Teſtamenta. Gal. 4. v. 19. Filioli mei, quos iterum parturio, donec Chriſtus in vobis formetur.

3. Regnum Cœlorum. 19. 3. *Regnum cœlorum*, quæ appellatio potiſſimum tribuitur Eccleſiæ Novi Teſtamenti poſt plenam Chriſti in Evangelio manifeſtationem colligi cœptæ. ** Eccleſia comparatur cœlo. 1. ratione dignitatis. 2. ratione unitatis. 3. ratione puritatis. 4. ratione firmitatis. 5. ratione amplitudinis. ** Matth. 3. v. 2. ſumma concionum Johannis Baptiſtæ ſic deſcribitur. *Agite pœnitentiam, appropinquat enim regnum cœlorum*, quod Chriſtus Matth. 4. v. 17. poſtea repetit. Dicitur autem Eccleſia præſertim N. T. regnum cœlorum, nõ quod fidelibus in V. T. terrena duntaxat bona fuerint promiſſa, ſicut Anabaptiſtæ ſtatuunt, qui ex ſanctiſſimo Patriarcharum, Prophetarum & reliquorum fidelium V. Teſt. cœtu mundanam quandam politiam fabricant, ſed 1. reſpectu habito ad vaticinia T. veteris de Meſſiæ regno. 2. Sam. 7. v. 12. *firmabo regnum ejus.* verſ. 13. *ipſe ædificabit domũ nomini meo & ſtabiliam thronum regni ejus uſque in ſempiternũ*, quæ promiſſio repetitur 1. Paral. 17. v. 11. cap. 22. v. 10. cap. 28. v. 7. 2. Paral. 7. v. 18. Pſal. 89. v. 30. quò pertinent etiam ſequentia vaticinia. Pſal. 2. v. 6. *Conſtitui Regem meum ſuper Sion.* Pſal. 45. v. 4. *Accingere gladio ſuo ſuper femur tuum ò heros.* verſ. 7. *virga directionis, virga regni tui.* Pſal. 72. v. 1. *Deus judicium tuum da Regi & juſtitiam tuam filio Regis.* Pſal. 110. v. 2. *Sceptrum fortitudinis tuæ emittet Dominus ex Sion.* Dan. 2. v. 44 *ſuſcitabit Deus cœli regnum, quod in æternum non diſſipabitur &c.* 2. quia eſt regnum gratiæ, quod per prædicationem Evangelii ſibi Chriſtus colligit & cives hujus ſui regni per verbum & Spiritum ſanctum regit, eoſdemque contra omnes adverſarias poteſtates tuetur; ac ſubditi hujus regni viciſſim ipſi ut Regi debent obſequia & obœdientiam, inde Evangelium vocatur *Evangelium regni* Matth. 9. verſ. 15. ac ſceptrum *ſive virga hujus regni* Pſal. 45. v. 4. fideles vocantur *filii hujus regni* Matt. 13. v. 38. *& regale Sacerdotium.* 1. Petr. 2. v. 9. poteſtas remittendi peccata vocantur *claves hujus regni* Matth. 16. v. 19. Sic ergo appellatione regni cœlorum comprehenduntur omnia Chriſti beneficia, quæ in Eccleſia diſtribuit, & ratio appellationis exponitur Luc. 11. v. 20. quod ſc. tunc regnum DEI ad nos perveniat, quando Chriſtus digito Dei Satanam expellit & regnum ejus deſtruit. Diabolus enim eſt fortis armatus & ipſâ lege divinâ munitus, detinens nos propter peccata in regno ſuo captivos, ex quo nullius creaturæ viribus liberari poſſumus, ſed Chriſtus merito & efficaciâ ſuæ paſſionis ac mortis regnum Satanæ deſtruxit, & hæc beneficia ſua diſtribuit in verbo & Sacramentis, per quæ pœnitentiam & fidem in cordibus noſtris efficaciter agente Spiritu ſancto operatur, ſicque potentiâ & gratiâ ſuâ ex regno tenebrarum *in regnum lucis*, ex regno Satanæ in ſuum regnum, ex regno iræ in regnum gratiæ nos transfert. Coloſſ. 1. v. 13. 3. Vocatur etiam regnum cœlorum, quia non eſt temporale, mundanum ac politicum aliquod regnum, non adminiſtratur more regnorum mundanorum, non affert bona terrena, ſed ſpiritualia ac cœleſtia. Luc. 17. v. 20. *regnum Dei non venit cum obſervatione*, v. 21. *ecce enim regnum Dei intra vos eſt.* Joh. 18. v. 39. *Regnum meum non eſt de hoc mundo.* Sic ergo hæc appellatio deſtruit opinionem Pontificiorum, quod Eccleſia Chriſti *ſit cœtus hominum ita viſibilis & palpabilis, ut eſt cœtus populi Romani vel regnum Galliæ vel Reſpublica Venetorum*, ut loquitur Bellarm. lib. 3. de Eccleſia c. 2. §. Atq; hoc. 4. Deniq; vocatur hoc regnum cœlorum, quia ad regnũ cœleſtis gloriæ nemini patet aditus niſi ex regno gratiæ, & beneficia hujus regni, tunc demum plenè

& per-

& perfectè fidelibus diſtribuentur, quando in regnum cœleſte tranſlati fuerint, inde eſt quod appellatio regni cœlorum non ſolùm tribuitur regno gratiæ in hac vita, ſed etiam regno gloriæ in vita æterna Matth. 5. v. 20. c. 8. v. 11. c. 18. v. 3. &c. quo pertinet, quod regnum cœleſte dicitur *hæreditas in regno Chriſti* Eph. 5. v. 5. & electi dicuntur *hæredes regni, quod Deus promiſit ſe diligentibus.* Jac. 2. v. 5.

4. Civitas Dei, 20. 4. *Civitas Dei*, quæ appellatio cum priori fermè conſenit. Tribuitur autem tum Eccleſiæ militanti; Cant. 3. v. 2. *Surgam & circuibo civitatem &c.* Apoc. 11. v. 2. *civitatem ſanctam calcabunt menſibus quadraginta duobus*: cap. 20. v. 9. *circuiverunt caſtra ſanctorum & civitatem dilectam* (quo pertinet, quod vera Eccleſię membra Domini συμπολῖται τῶν ἁγίων Eph. 2. v. 19. tum Eccleſiæ triumphanti. Heb. 11. v. 10. *Abraham fide expectavit civitatem habentem fundamenta, cujus artifex & conditor Deus eſt.* v. 16. *non erubeſcit Deus vocari Deus ipſorum, paravit enim illis civitatem.* c. 12. v. 21. *acceſſiſtis ad civitatem Dei viventis, Jeruſalem cœleſtẽ.* cap. 13. v. 14. *Non habemus hic civitatem viventem, ſed futuram inquirimus.* Apoc. 3. v. 11. *Qui vicerit, ſuper eum ſcribam nomen Dei mei & nomen civitatis Dei mei nova Hieroſolyma, quæ deſcẽdit è cœlo &c.* Apoc. 21. v. 2. & ſeqq. hæc civitas graphicè depingitur quales muros, quales portas, qualia fundamẽta, quale templum &c. obtineat. Ratio appellationis deducta eſt. 1. ab Hieroſolyma Judææ metropuli, quæ vocatur *civitas Dei* Pſal. 46. v. 5. Pſal. 48. v. 2. Pſal. 87. v. 3. *civitas Regis magni.* Pſal. 46. v. 3. Matth. 5. v. 35. in qua fuit *ignis Domini & caminus ejus* Eſa. 31. v. 9. nimirum quia in templo ſuper arcam propitiatorii inter duos Cherubin Deus habitabat & nominis ſui memoriam eo in loco inſtituerat Exod. 20. v. 24. jam verò Hieroſolyma fuit typus Eccleſiæ, ut poſtea dicetur. 2. à comparatione cum civitate. Ut enim civitas eſt communio multorum certis legibus devincta & certo Magiſtratui ſubjecta: ſic Eccleſia eſt fidelium congregatio certis legibus & Chriſto Regi ſuo & ſibi invicem devincta. Quemadmodum cives unius ejuſdemque civitatis communibus bonis ac privilegiis gaudent; ſic omnes ſancti eorundem ſpiritualium ac cœleſtium bonorum ſunt participes. *Ut civitas non conſiſtit ex Medico & Medico, aut ex ruſtico & ruſtico, ſed ex Medico & ruſtico,* ſicut Ariſtoteles in Ethicis loquitur, ita quoque Eccleſia non conſtat ex Paſtore & Paſtore, ſeu ex auditore & auditore, ſed ex docentibus & diſcentibus atq; inter ipſos auditores ſunt varii vitę ſtatus atque ordines. Quemadmodum civitas muris ac mœnibus contra hoſtium impetus munita eſt; ſic Deus circa Eccleſiam ſuam *eſt murus igneus* Zach. 2. v. 5. *is cuſtodit* hanc civitatem Pſ. 127. v. 1. Quemadmodum civitas una manet diverſis civib' ſibi invicem quaſi ordine quodam ſuccedentibus: ſic una manet Eccleſia, licet diverſi homines ad eam accedant vel ex ea decedant.

5. Domus Dei. 21. 5. Domus Dei Pſal. 27. v. 4. *Unum petii à Domino, ut inhabitem in domo Dei.* Pſal. 55. v. 15. *in domo Dei ambulavimus conjunctim.* Pſal. 84. v. 5. *Beati qui habitant in domo tua Domine &c.* 1. Tim. 3. v. 15. *Ut ſcias, quomodo oporteat te in domo Dei verſari, quæ eſt Eccleſia Dei viventis columna & firmamentum veritatis*: Hebr. 3. v. 2. *Chriſtus Pontifex noſtra confeſſionis fidelis eſt ei, qui conſtituit eum, ſicut & Moſes in omni domo ejus.* v. 3. *ampliori enim gloriâ præ Moſe dignus habitus eſt, quantò ampliorẽ honorem habet domus, qui fabricavit illam &c.* v. 5. *Moſes quidem fidelis erat in tota domo ejus tanquã famulus* v. 6. *Chriſtus verò tanquam filius in domo ſua, cujus domus nos ſumus, ſi fiduciam & gloriationem ſpei uſque ad finem firmam retinuerimus.* Heb. 10. v. 21. *Chriſtus eſt Sacerdos magnus ſuper domum Dei.* 1. Petri 2. v. 5. *ipſi tanquam lapides vivi ſuperædificamini domus ſpiritualis* (Pulcra & jucunda eſt hæc pictura, inquit Chemn. in Loc. parte 3. p. 305. Beata urbs Jeruſalem, quæ in cœlis eſt, conſtruitur ex vivis lapidibus. Lapides illi Naturâ ſunt impoliti, ſed tunſionibus & preſſuris ac variâ cruce in his terris expoliuntur, ſuis ſinguli locis aptantur & per manus artificis diſponuntur. Angularis autem lapis & fundamentum eſt ipſe Chriſtus à cœleſti Patre miſſus, ut lapides per ſe emortui ipſi impoſiti, vitam & Spiritum accipiant, utque firmum Eccleſiæ fundamentum contra ipſas inferorum portas præſtet. Et quia eſt lapis angularis, ideò ſua compage parietes firmiter nectit, ut ædificium non fatiſcere nec rimas unquam in perpetuum agere poſſit.) 1. Pet. 5. v. 17. *tempus eſt ut judicium incipiat à domo Dei*, quò pertinet etiã illud, quod cives Eccleſiæ dicuntur οἰκεῖοι *domeſtici Dei* Epheſ. 2. v. 19. Ratio appellationis deducta eſt 1. à tabernaculo deſerti Moſaico & templo Salomonis Hieroſolymitano, quorum utrumq; dicitur *domꝰ Dei* Exod. 23. v. 19. cap. 34. v. 26. Deut. 23. v. 18. &c. 1. Reg. 2. v. 36. c. 3. v. 1. &c. jam verò utrumque fuit Eccleſiæ typus. 2. quia Jacobus Patriarcha locum in quo Deus ex arcana ſua luce prodiens ſeipſum in viſione nocturna ei manifeſtaverat, vocat *domum DEI & portam cœli.* Gen. 28. v. 17. *hic nihil eſt niſi domꝰ Dei & porta cœli*, unde nomen illius loci vocat *Bethel*, quod eſt, *Dei domus.* Jam verò in Eccleſia Deus per verbum ſe hominibus manifeſtat, januam & iter ad cœlum illis monſtrat, imò fores cœli omnibus credentibus aperit, meritò igitur Eccleſia vocatur Dei domus. Auguſt. q. 83. in Geneſ. 3. quia cœlum, in quo Deus plenâ luce electis & ſanctis Angelis ſeſe manifeſtat, vocatur *Dei domus* Johan. 14. v. 2. *in domo Patris mei manſiones multa ſunt* 2. Cor. 5. v. 1. *ſi terreſtris domus noſtra hujus tabernaculi diſſolvatur, ædificationem ex Deo habemus domum non manufactam* οἰκίαν ἀχειροποίητον *æternam in cœlis.* Jam verò ad domum Dei in cœlis nemini patet aditus, niſi ex domo Dei in terris, id eſt, ex Eccleſia. 4. Sicut domus habitaculum præbet patriſfamiliâs, qui in domo ſua meritò quæritur, ſic Deus in Eccleſia præſentiâ ſuæ gratiæ habitat, in qua etiam à nobis quærendus eſt. Levit. 26. v. 12. 2. Cor. 6. v. 16. *inhabitabo in illis, & ambulabo inter eos.* Aug. in Enchir. ad Laurent. cap. 56. *Rectus confeſſionis ordo poſcebat, ut Trinitati ſubjungeretur Eccleſia, tanquã habitatori domꝰ ſua & Deo templum ſuũ & conditori civitas ſua.* Hûc pertinet, quod Eccleſia dicitur *Dei facies.* Gen. 4. v. 16. *Egreſſus eſt Cain à facie Domini*, i. e. ab Eccleſiæ contubernio, ubi Deus in verbo ſe audiendum & per ſacrificiorũ inflãmationem conſpiciendum exhibebat. Pſ. 42. v. 3. *Quando veniam & apparebo ante faciẽ Dei?* i. e. quando potero accedere ad templũ Dei, ubi Deus in congregatione Eccleſię præſentiã ſuam peculiari modo revelat. Jon. 1. v. 3. *Ionas fugit à facie Domini*, i. e. ex Eccleſia ad congregationem gentiũ, in qua nõ ſunt patefactiones divinæ. In creaturis apparent aliqua Dei veſtigia, ſed in Eccleſia cõſpicitur amica Dei facies, quia in Evãgelio gratiã ſuã oſtẽdit & Sacramẽtis velut ſignis viſibilib. de ea

nos

noaconfirmat, unde phanum deducunt è פָּנִים facica, quia in Eccleſia apparet D ifacica. 5. *In domo magna ſunt vaſa non ſolùm au. :a, ſed etiam lignea & fictilia, quædam ad decus, quædam ad ignominiam.* 2. Tim. 2. v. 20. Sic in viſibili Eccleſiæ cœtu electis mixti ſunt reprobi ac boois mali. *Servus non manet in domo in æternum* Joh. 8. v. 35. ſic *ſervi peccati* è domo Dei tandem ejiciuntut. *Oeconomi* in hac domo ſunt miniſtri Eccleſiæ. 1. Corinth. 4. v. 1. &c.

6. Vinea Domini.

22. 6. Vinea Domini. Matth. 20. v. 1. *Simile eſt regnum cœlorum patrifamiliàs ſummo manè exeunti, ut conducat operarios in vineam ſuam.* Matth. 21. v. 33. *Homo quidam paterfamilias plantavit vineam, & ſepem circumdedit ei ; & fodit in ea torcular , & ædificavit turrim & locavit eam agricolis &c.* Hæc appellatio parabolica deſumta eſt ea veteri Teſtamento. Pſal. 80. v. 9. *Vitem de Ægypto tranſtuliſti, ejeciſti gentes & plantaſti eam* v. 10. *expurgaſti in conſpectu ejus & plantaſti radices ejus & implevit terram, &c.* Eſai. 3. v. 14. *depaſti eſtis vineam meam.* cap. 5. v. 1. *Vinea facta eſt dilecto meo in cornu filio olei.* v. 2. *Et ſepivit eam & lapidibus conſtruxit eam, conſevit eam vitibus nobiliſſimis & ædificavit turrim in medio ejus & torcular extruxit in ea & expectavit, ut faceret uvas &c.* v. 8. *Vinea Domini exercituum domus Iſrael eſt & vir Iudæ germen ejus delectabile.* Ier. 2. v. 21. *Ego plantavi te in vineam electam, quomodo converſa es mihi in palmites degeneres.* In Cantico Canticorum aliquoties nomine vineæ intelligitur Eccleſia cap. 2. v. 12. cap. 6. v. 10. c. 7. v. 12. c. 8. v. 11. Gregor. homil. 19. in Evang. *Conditor noſter habet vineam univerſalem ſcilicet Eccleſiam, quæ ab Abel juſto uſq; ad ultimum electum, qui in fine mundi naſciturus eſt, quot Sanctos protulit, tot palmites miſit.* Membra comparationis varia inſtitui poſſunt. Naturâ ſumus vites ſylveſtres & degeneres. Deuter. 32. v. 32. Jerem. 2. v. 21. nulli uſui niſi ut ſimus materia ignis infernalis Ezech. 15. v. 4. Sed Deus tranafert nos in vineam ſuam, hoc eſt, in Eccleſiam ; inſerit nos ut palmites Chriſto veræ illi viti. Johan. 15. v. 1. ut ſuccum ac Spiritum vitæ ex eo trahamus & dulces fructus feramus ; qui non manſerit in hac vite, exareſcet & in ignem æternum conjicietur. Auguſt. tract. 81. in Johan. *Unum de duobus palmiti congruit aut vitis aut ignis.* Vinea inter omnes arbores & frutices eſt nobiliſſimum terræ germen, ſic Eccleſia eſt cœtus nobiliſſimus & Deo gratiſſimus, in quo habet ſuum beneplacitum, ſicut de vino dicitur Pſal. 104. v. 15. *quod lætificet cor hominis.* *Nulla precioſior poſſeſſio quàm vinea*, inquit Cato de re ruſt. *nulla plus operæ & laboris requirit, nulla præſtantiores fructus profert*, quæ omnia ad Eccleſiam pulcerrimè accommodari poſſunt. Vinea tempore hyemis non habet externum aliquem ſplendorem, pruinis enim ac nivibus contecta latet, ſed in æſtate demum floret: ſic Eccleſiæ filii in hac vita ſunt contemti & abjecti, ſed quando *æſtas* gloriæ æternæ appropinquat Luc. 21. v. 30. tunc ipſorum *vita* & gloria *apparebit*. Coloſſ. 3. v. 4. Nobiliſſimus ille ſuccus vitis ex calore Solis & pinguedine terræ provenit, ſic fœcunditas piorum in operibus bonis deſuper deſcendit. Labor in cultura vineæ adhibendus per totum ferè annum durat, ſic Eccleſiæ miniſtris in vinea Domini laborantibus perpetuò ſudaodum. Tempus perſecutionis & tribulationis vocatur *tempus putationis.* Cant. 2. v. 12. hac enim falce reſecantur putrida Eccleſiæ membra, quæ foliis verborum duntaxat luxuriant, nullos autem fructus ferunt. Vites alligantur palis, ſic piorum *virga & baculus* eſt verbum Dei Pſal. 23. v. 4. Inutiles ſtolones folia luxuriantia & ſarmenta arefacta ea palmitibus amputantur, ut fructus matureſcere poſſint: *ſic cœleſtis Pater omnem palmitem non ferentem fructum in Chriſto, tollit eum, & omnem qui fert fructũ, purgat eum, ut copioſiorem fructum afferat:* Joh. 15. verſ. 2. palmites erigendi ſunt ne terræ adhæreant, aliàs uvæ putredinem contrahunt: ſic Eccleſiæ filii cor ſuum à terrenis avertere, atque *ea quæ ſurſum ſunt, quærere debent*, ne in mundi inquinamentis putreſcant. Coloſſ. 3. verſ. 1. Hanc vineam Deus plantat per vocationem, ſepem & murum illi circumdat per Angelicam cuſtodiam, turrim in ea ædificat, per quam denotatur oculus divinæ providentiæ, qui ſuper hanc vineam ſemper vigilat Pſalm. 121. verſ. 4. torcular in ea fodit, per quod ſignificatur preſſura crucis, cui verè pii in hac vita ſunt ſubjecti. Hûc referendum, quod Noachus vineam plantaſſe dicitur. Geneſ. 9. verſ. 20. Sic Chriſtus eſt verus ille Noachus & conſolator, qui vineam ſpiritualem plantat, Nabothus propter vineam ſuam occiditur 1. Reg. 21. Sic Chriſtus propter Eccleſiæ vineam ſe occidi paſſus eſt. *Vinea fuit Salomoni*, dicitur Cant. 8. v. 11. Hic cœleſtis Salomon vineæ poſſeſſor ac Dominus eſt Chriſtus Matth. 12. verſ. 41. Vulpes & apri vineis cumprimis ſunt moleſti, illæ eas demoliuntur Cant. 2. verſ. 15. Hi verò devaſtant Pſal. 80. verſ. 14. per vulpes intelliguntur hæretici, per apros perſecutores Tyranni. Plura comparationis membra excogitare in proclivi eſt ; ſufficit nobis fontes monſtraſſe. Ambroſius in Lucam cap. 9. p. 145. *Rectè vinea Chriſti populus nominatur, vel quod crucis in fronte prætexat indicium, vel quod fructus ejus poſtrema anni legatur ætate, vel quod omnibus ut ordinibus vinearum, ita pauperibus atque divitibus, humilibus atque potentibus, ſervis ac Dominis in Eccleſia Dei æqua dimenſio, nulla ſit diſcretio: ut vitis maritatur arboribus, ita corpus animæ, anima quoque corpori conjungatur. Ut vinea dum ligatur, erigitur & reciſa non minuitur, ſed augetur: ita plebs ſancta dum ligatur, exuitur; dum humiliatur, attollitur; dum reciditur, coronatur &c.* Vide etiam Irenæum libr. 4. cap. 70. Athanaſ. q. 491. &c. ** Exod. 7. verſ. 4. Eccleſia vocatur *exercitus Dei.* 1. Propter dignitatem hujus cœtus, cum quo nullius Imperatoris exercitus comparari poteſt. 2. propter conditionem Eccleſiæ militantis ſub vexillo Chriſti. 3. propter nobiliſſimas victorias, quas Chriſto duce obtinet. Pſal. 84. 2. Corinth. 10. 4. ad excitandos fideles, ut memores ſint ſtationis & periculorum. 5. ad terrendos perſecutores, ut meminerint ſibi non cum hominibus ſed cum invicto Dei exercitu rem eſſe. Actor. 9.**

7. In Cantico Canticorum vocatur lilium inter ſpinas, amica Chriſti, columba, ſoror Chriſti &c.

23. 7. In Cantico Canticorum variis appellationibus honoratur Eccleſia. 1. vocatur *lilium inter ſpinas* Cant. 2. verſ. 2. quia quantum lilium à ſpinis, tantum Eccleſia à reproborum diſtat conventiculis; ſicut lilium à ſpinis pungitur, ſic Eccleſia à reproborum congregatione perſecutionem patitur. Oſeæ 14. verſ. 6. *Iſrael germinabit ſicut lilium.* 2. *amica Chriſti* Cant. 1. v. 14. cap. 2. verſ. 13. &c. non ſolùm ratione dilectionis, ſed etiam ratione cognationis; quæ propter humanam Naturam perſonaliter Filio Dei unitam

Eccleſiæ cum ipſo intercedit. 3. *Columba* Cant. 2. v. 13. quia *oculos habet columbarum* Cant. 1. v. 15. columbinam ſcil. mentis ſimplicitatem Matth. 10. v. 16. & judicium Spiritus ſancti, qui in columbæ ſpecie apparuit Matth. 3. v. 16. hic eſt ſimplex ille oculus, quo totum corpus noſtrum omnes ſcilicet affectus atqui opera fiunt lucida. ** Vocatur *columba*, *quod eo nomine caritas & ſimplicitas deſignetur* cenſente Fulgentio de paſſion. Domini ad Thraſim. lib. 3. p. 421. ** Luc. 11. v. 34. columba illa habitat *in foraminibus petra, in cavernis maceria* Cant. 2. v. 14. quia Eccleſia in vulneribus Chriſti, qui eſt ſalutis noſtræ petra. 1. Cor. 10. v. 4. tutum habet receptaculum. Ac conveniunt illi verſus de columba.

Eſt ſine felle, gemit, roſtro non lædit & ungues,
Poſſidet innocuos granaq, pura legit.

4. *Soror Chriſti* Cant. 4. v. 9. & 10. quia enim Eccleſia eſt Dei filia, ideò etiam eſt Chriſti ſoror, ſoror eſt, quia de ſanguine ejus: amica, quia per mortem ejus reconciliata, Bernhard. ſerm. 8. in Cant. *Soror Chriſti eſt, quia ex uno Patre: Sponſa, quia in uno Spiritu.* 5. *Hortus concluſus* Cantic. 4. v. 12. quia hortus Paradiſiacus fuit Eccleſiæ typus. Ut in horto plurimæ arbores fructiferæ conſpiciuntur, ſic pii in Eccleſia ſunt arbores bonæ ac fertiles Pſal. 1. v. 3. Pſal. 92. v. 13. & ſeqq. Matth. 7. v. 17. In hoc horto ſunt *areola aromatum* Cant. 16. v. 1. hoc eſt, diviſiones chariſmatum, gratiarum ac donorum Spiritus ſancti, quando Aquilo tribulationis hortum perflat, tunc fluunt & jucundiſſimum odorem ſpargunt illius aromata. Cant. 4. v. 16. eſt *hortus nucum* Cant. 6. v. 10. quia dulces illius fructus ſub dura adverſitatum teſta abſconditi latent. *Concluſus hortus* dicitur, quia Chriſtus muro Angelicæ defenſionis eum munit; ac velut horti concluſi amœnitatem ac pulcritudinem, nemo videt, quia extra eum poſitus eſt, ſic interiorem Eccleſiæ ornatum nemo videt, niſi qui eſt civis & membrum veræ Eccleſiæ. 6. *Fons ſignatus.* In Eccleſia fluunt *fontes Iſraelis* Pſalm. 68. v. 27. *flumina aquæ vivæ.* Joban. 7. verſ. 38. hoc eſt, conſolationes verbi, chariſmata Spiritus, &c. de quibus Pſal. 46. v. 5. dicitur, *rivuli fluminis lætificant civitatem Dei*, ſed hic fons ſignatus eſt omnibus incredulis, credentes enim ex eo hauriunt & bibunt, in quibus fit *fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Joh. 4. v. 14. Cyprian. lib. 1. Epiſt. 6. p. 25. *Si hortus concluſus eſt, Sponſa Chriſti, quæ eſt Eccleſia, patere res clauſa alienis & prophanis non poteſt. Et ſi fons ſignatus eſt, neque bibere inde, neq, conſignari poteſt, cui foris poſito ad fontem acceſſus non eſt.* Auguſt. libr. 2. contra Creſcon. cap. 21. *Abſit ut* (impii) *intrare poſſint limites horti concluſi, cujus ille cuſtos eſt, qui non poteſt falli, qui tamen ſi confitentur & corriguntur, tunc intrant, tunc mundantur, tunc in arboribus horti concluſi, tunc in membris unicæ columbæ numerantur.* Gregor. in comment. Cantic. 4. *Hortus ſancta Eccleſia exiſtit, quia dum populos multos in fide gignit, quaſi flores pulcros bona terra emittit. Qui hortus concluſus tamen eſſe dicitur, quia caritatis vallo circumquaq, munitur, ne intra numerum electorum reprobus aliquis ingrediatur.* 7. *Terribilis ut caſtrorum acies ordinata.* Cant. 6. verſ. 3. quia Eccleſia in hac vita perpetuò pugnat contra Satanam & ipſius ſquamas, neque eſt confuſa quædam multitudo & colluvies ἄτακτος, ſed certi in ea conſtituti ſunt ordines. 8. *Conſpicitur quaſi aurora; pulcra eſt ut Luna; electa, ut Sol.* Cant. 6. v. 9. aurora eſt, quia nondum habet Lucis ſuæ plenitudinem, quam in vita æterna demum conſequetur, 2. Petr. 1. v. 19. Lunæ confertur, quia à Chriſto juſtitiæ Sole illuſtratur, quia luce verbi tenebroſa hominum corda illuminat; ſicut Luna noctis tenebras diſpellit, & quia ſua habet incrementa ac decrementa, ſicut Luna mutat ſuas φάσεις. ** Auguſt. Epiſt. 119. ad Januar. cap. 5. Arnob. in Pſal. 135. Gregor. lib. 17. moral. cap. 10. eò accommodat locum Job. 25. verſ. 5. *Ecce Luna non ſplendet & ſtella non ſunt munda in conſpectu ejus, Quia* (inquit) *nec ſancta Eccleſia virtute propria tot miraculis emicat, niſi hanc prævenientis gratiæ dona perfundant, nec ſingulorum bene viventium mentes à peccatorum maculis munda ſunt, ſi remotâ pietate judicentur.* Hieron. in cap. 66. Eſai. dicit *Eccleſiam apellari Lunam Cantic. 6. v. 9. quia pace & perſecutionibus creſcit atque decreſcit, & oppreſſa tentationum tenebris rurſus priſtinũ lumen aſſumit, habetq, ſplendorem a Sole juſtitiæ.* ** Ambroſ. lib. 4. hexaemer. c. 8. circa medium: *Luna typum dilectæ habet Eccleſia, quod ſignificat Propheta dicens. Orietur in diebus ejus juſtitia & abundantia pacis donec extollatur Luna. Et in Canticis Dominus de ſponſa ſua ait: Quænam eſt hæc proſpiciens tanquam diluculum, ſpecioſa ſicut Luna, electa ut Sol? Et meritò ſpecioſa ſicut Luna Eccleſia, quæ toto mundo refulſit, & tenebras hujus ſeculi illuminans dicit. Nox præceſſit, dies autem appropinquavit. Pulcrè ait proſpiciens, quaſi ſuos de ſuperiore proſpectant, ſicut habes: Dominus de cœlo proſpexit ſuper filios hominum. Proſpiciens ergo Eccleſia ſicut Luna defectus habet & ortus frequentes, ſed defectibus ſuis crevit & his meruit ampliari dum perſecutionibus minuitur & confeſſorum Martyriis coronatur. Hæc eſt vera Luna, quæ de fratris ſui luce perpetua lumen ſibi immortalitatis & gratiæ mutuatur. Fulget enim Eccleſia non ſuo ſed Chriſti lumine & ſplendorem ſibi arceſſit de Sole juſtitiæ &c. poſtea refellit figmentum Poetarum, quod Luna carminibus Magicis cœlo* deduci poſſit & addit. *Multi tentant Eccleſiam, ſed Magicæ artis et carmina nocere non poſſunt, nihil incantatores valent, ubi Chriſti canticum quotidiè decantatur.* Philo Epiſcopus Carpathius in Cant. Cantic. *Luna comparatur Eccleſia, propterea quod quicquid habet divini luminis, id a juſtitia Sole illo immobili atque divino accipit.* Soli confertur propter ſplendorem veritatis in ea lucentis. Eſai. 60. v. 19. *Non erit tibi amplius Sol ad lucendum per diem, nec ſplendor Lunæ illuminabit te, ſed erit tibi Dominus in lucem ſempiternam & Deus tuus in gloriam tuam* v. 20. *Non occidet ultra Sol tuus & Luna tua non minuetur, quia erit tibi Dominus in lucem ſempiternam.* Apoc. 21. v. 23. *Et civitas non eget Sole neque Luna, ut luceant in ea, nam claritas Dei illuminabit eam & lucerna ejus eſt Agnus,* cap. 22. v. 5. *nox ultra non erit & non egebunt lumine lucernæ, neque lumine Solis, quoniam Dominus Deus illuminat illos.* 9. *Sulamitis* שׁוּלַמִּית Cantic. 6. v. 12. quaſi dicas *Salomonæam*, eſt enim cœleſtis Salomonis Sponſa, eſt pacifica ad exemplum Regis ac Sponſi ſui pacifici. 1. Cor. 11. v. 16. *Si quis videtur contentioſus eſſe, nos talem conſuetudinem non habemus, neq, Eccleſia Dei.* Quidam exponunt Hieroſolymitana, quæ habitet in Jeruſalem, quod itidem ad Eccleſiæ ſpirituales Hieroſolymæ cives accommodari poteſt. 10. *Filia Principis* Cant. 7. v. 1. quia eſt ex Deo per verbum genita Joh. 1. v. 13. erit etiam heres regni cœleſtis Rom. 8. v. 17. &c.

24. Ad

Typi Eccleſiæ in V. T. 1. Paradiſus.

24. Ad metaphoricas appellationes pertinent etiam typi veteris ac parabolæ novi Teſtamenti, quibus Eccleſiæ conditio ac ſtatus pulcerrimè declaratur. • Typi ſunt complures ac varii. 1. Paradiſus Geneſ.2.v.8. Auguſt.lib.13. de civ. Dei cap. 21. *Poſſunt hac in Eccleſia intelligi, ut ea accipiamus tanquam Prophetica indicia præcedentia futurorum, Paradiſum ſcil. ipſam Eccleſiam; quatuor Paradiſi flumina, quatuor Evangelia; ligna fructifera, ſanctos; fructus eorum, opera eorum; lignum vitæ, ſanctū ſanctorum, utique Chriſtum; lignum ſcientiæ boni & mali, proprium voluntatis arbitrium.* Ut Adamus aliquandiu in terreſtri Paradiſo vixiſſet, poſtea verò in cœleſtem fuiſſet translatus, ſi in ſtatu integritatis permanſiſſet: ſic ex ſocietate Eccleſiæ militantis electi transferuntur ad ſocietatem Eccleſiæ triumphantis. Sicut Adamus in Paradiſo audire potuit Deum loquentem: ſic in Eccleſia Deus nobiſcum loquitur per verbum. Sicut Paradiſus fuit *omnis lætitiæ & voluptatis promtuarium & univerſæ ſenſibilis venuſtatis intelligentiam excedens,* definiente Damaſceno lib.2.orth.fid.cap.11. ſic in Eccleſia piorum animæ ſpirituali dulcedine perfunduntur, *anima eorum quaſi hortus irrigatus* Jer.31.v.12. In Paradiſo erat vitæ arbor, infirmitatis ac mortis φυλακτικὸν, æternæ beatitudinis ac immortalitatis ſymbolum: ſic Chriſtus beatiſſimum illud *lignum vitæ* Apoc.22.v.2. in Eccleſia nos paſcit ad vitam æternam &c. In Paradiſo Eccleſiæ ſpirituali eſt itidem *arbor ſcientiæ boni & mali,* hoc eſt, propria voluntas, caro cum ſuis fructibus Galat.5.v.69. qui ex hac arbore comederit, transgreditur Dei præceptum & fit æternæ mortis reus. Per quatuor flumina ex uno fonte orta intelliguntur ſcripta Moſis, Prophetarum, Evangeliſtarum & Apoſtolorum, quæ ex fonte æternæ veritatis orta ad unum Chriſtum nos ducunt Pſal.36.v.9. *apud te eſt fons vitæ.* Eſai.12.v.3. *hauriatis cum gaudio aquas ex fontibus ſalutis* Hieron. tom.6. in Epiſt. ad Euſeb. *Quemadmodum unus fluvius erat Paradiſi, q. in quatuor capita dividitur: ita unica Chriſti Evangelica doctrina per quatuor miniſtros ad irrigandum & fœcundandum Eccleſiæ hortum eſt diſtributa.* De his canitur in Eccleſia: *Paradiſus his rigatur, viret, floret, fœcundatur; his abundat, his lætatur. Quatuor fluminibus. Fons eſt Chriſtus, hi ſunt rivi, fons eſt altus, hi proclivi, ut ſaporem fontis vivi miniſtrent fidelibus. Horum rivo ebrietatis ſitis creſcat caritatis ut de fonte Deitatis ſatiemur plenius. Horum trahat nos, doctrina vitiorum de ſentina, ſicque ducat ad divina ab imo ſuperius.*

2. Arca Noæ.

25. 2. Arca Noæ Geneſ. 6. v. 14. & ſeqq. eam enim fuiſſe Eccleſiæ typum paſſim docent Patres Auguſtin. 15. de civ. Dei cap.27. *procul dubio* (arca Noæ) *figura eſt peregrinantis in hoc ſeculo civitatis Dei, hoc eſt, Eccleſiæ, quæ fit ſalva per lignum, in quo pependit Mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Jeſus.* ** Hieron. in Epiſt. ad Damaſ. Eccleſiam Romanam confert arcæ Noahi, ſed rectiùs lib.1.adv.Iovin. ait, per arcam ſignificari Eccleſiam Catholicam. Conferatur Gregor. homil.16.in Ezech. Ferus in 6.cap. Geneſ. Cyprian. de ſimpl. præl. p.164. *Si potuit evadere, qui extra arcam Noa fuit, & qui extra Eccleſiam foris fuerit, evadet.* **
Membra comparationis conſtitui poſſunt variæ.
1. Quemadmodum omnes homines extra arcam
conſtituti diluvio perierunt, ſoli autem illi, qui in
arcam divino juſſu ingreſſi fuerant, ſunt conſerva-
ti: ſic in ſola Eccleſia adverſus diluvium iræ divinæ

conſervari poſſumus, extra eam nil niſi mors & in-
teritus, quò pertinet dulciſſimus verſiculus Nazian-
zeni ad Epiſc. ζηλῶ Νῶε κιβωτὸν, ὅπως μέρος αὐτὸν ἀλύ-
ξῃ. Quemadmodum Deus ipſe Noahum cum fa- 2.
milia in arcam vocavit, ac figuram & materiam ar-
cæ ipſi præſcripſit: ſic Deus eſt domus ſuæ, quæ eſt
Eccleſia, τεχνίτης καὶ δημιουργὸς Hebr. 11. v. 10. ac
de Eccleſia judicandum eſt ex verbo non ex noſtra
ratione, miniſtri Eccleſiæ ſpirituales hujus arcæ ar-
chitecti ſequantur normam verbi divinitùs ſibi
præſcriptam. Quemadmodum arca Noaitica un- 3.
diquaque & ex omnibus partibus fuit coanguſtata
& afflicta deſuper pluviis, inferius fluctibus, à late-
re ventis: ſic Eccleſia in hac vita perſecutionum
fluctibus oppugnatur Math.7.v.27. Quemadmo- 4.
dum Deus ipſe fuit ſummus nauclerus, qui arcam
Noaiticam in mediis fluctibus rexit Sap. 14. v. 6.
ἡ ἐλπὶς τοῦ κόσμου ἐπὶ σχεδίας καταφυγοῦσα ἀπέλιπεν αἰ-
ῶνι σπέρμα γενέσεως τῇ σῇ κυβερνηθεῖσα χειρὶ *ima mu-
nu gubernata.* Sic Deus Eccleſiam in tantis per-
ſecutionum fluctibus regit, tuetur & conſervat.
Quo magis aquæ creſcebant, eò magis elevabatur 5.
arca Geneſ.6.v.18. ſic in perſecutionibus Eccleſia
non ſolùm conſervatur, ſed etiam augetur Pſal.
93.v.4. Arca nullis ula fuit remis aut velis, nec cla- 6.
vo fuit recta & tamen evaſit ſalva: ſic Eccleſia non
nititur humanis præſidiis, ſapientiâ, potentia, opi-
bus &c. Dei tamen gubernatione ac defenſione
ad portum ſalutis evadit ſalva. Arcæ extructio im- 7.
piis hominibus antediluvianis fuit riſus ac cachin-
norum materia: ſic Eccleſia in hac vita eſt abjecta
& contemta. Quemadmodum arca varias habuit 8.
manſiunculas cuivis animanti accommodatas, quæ
mirificè exornarunt arcam: ſic in Eccleſia varii
ſunt ſtatus ac ſinguli in Eccleſia ſua habent χαρί-
σματα unius Spiritus diverſa ac diſtincta dona
1.Cor.12.v.4. in Eccleſia triumphante ſunt variæ
manſiones Joh.14.v.2. Quemadmodum in arcam 9.
recipiebantur animalia munda ac immunda: ita in
Eccleſiam militantem recipiuntur Judæi ac genti-
les, prout in viſione petrina per omnis generis ani-
malia hoc denotatur Actor.10.v.12. poſſunt etiam
per animalia immunda intelligi hypocritæ, qui ex-
terno viſibilis Eccleſiæ cœtui ſeſe immiſcent. Sic- 10.
ut Noah cum familia ſua inter leones, urſos, tygri-
des, lupos, aliasque ferociſſimas beſtias divino mi-
raculo incolumis conſervatur: ſic exilis grex Do-
mini in medio Tyrannorum & hæreticorum agmi-
ne tutus manet Eſa.11.v.6. Quemadmodum arca 11.
habuit oſtium in medio lateris: ſic Chriſtus eſt Ec-
cleſiæ oſtium Johan.10.v.7. per quem ad militan-
tem & triumphantem Eccleſiam ingredimur; per
hoc oſtium ingredimur, quando per Baptiſmi Sa-
cramentum Eccleſiæ incorporamur. Auguſt.lib.12
contra Fauſtum cap.16. *Nemo intrat in Eccleſiam,
niſi per Sacramentum remiſſionis peccatorum, hoc
autem de Chriſti latere aperto manavit.* Quemad- 12.
modum arca lucis aliquid habuit, cui tamen mul-
tum caliginis fuit admixtum, ſiquidem unam tan-
tum habuit feneſtram: ſic in hac vita *cernimus per
ſpeculum & in ænigmate* 1.Cor.13.v.12. attenden-
dum igitur verbo *velut lucernæ lucenti in loco cali-
ginoſo, donec dies illuceſcat* 2.Petr.1.v.19. Quemad- 13.
modum in arca fuit cibus, quo conſervati ſunt ho-
mines uſque dum ingrederentur novum mundum:
ſic in Eccleſia per verbum & Sacramenta nutri-
mur, donec cœlum novum ac nova terra ſucce-
dat 2.Petr.3.v.13. Quemadmodum arca intus & 14.
exterius bitumine fuit oblita: ſic corda noſtra in-

Digitized by Google

terius munita ſint fide, esterius caritate. Auguſt. in 65.qq.quæſt.52. *Bitumen ſignificat caritatem, per quam ſancti nec illis ſcandalis, quæ fiunt ab his, qui intus ſunt, cedunt, nec illis, quæ fiunt ab his, qui foris ſunt.* Epiphan. contra Alogos bitumen expoꝑit *de virtute Eccleſiæ, quam obtinet contra ſerpentinas & lethiferas doctrinas*, incenſo enim bitumine ſerpentes fugari dicit. Auguſt. lib.12. contra Fauſtum Manich.c.14.& in libr. 65. qq. quæſt. 51. per ligna τετράγωνα illius arcæ (ita enim Hebræum Gopher exponunt LXX. interpp. quos ſecutus eſt) *ſanctos Eccleſiæ cives* intelligendos eſſe dicit. *Arca* (inquit) *de lignis quadratis fabricatur, ſicut Eccleſia de ſanctis conſtruitur ad omne opus bonum paratis. Quadratum enim quacunq; verteris, ſemper ſtat firmiter, & ſancti in quibuslibet tentationibus ſtabiles permanent non adverſitatibus, non proſperitatibus*
15. *cedunt.* Fabri arcæ, qui Noaho in extruenda illa operam locant, ipſi verò non ingrediuntur, typum præbent illorum mercenariorum, qui aliis monſtrant ſalutis viam, cui ipſimet inſiſtere nolunt, reliqui ex familia σύνεργοι qui arcam ingreſſi fuerunt, repræſentant fideles & pios Eccleſiæ miniſtros. Per corvum cadaveribus inhiantem & ad arcam redire oblitum, intelliguntur apoſtatæ, qui carnalibus hujus mundi deſideriis ſeducti ab Eccleſia diſcedunt. Thom. Aquin. in comm. 1. Petr.3. *Sicut arca fuit de lignis levigatis & dolatis, ita Eccleſia conſtat de ſanctis per anguſtias & tribulationes afflictis, & ſicut arca ex lignis imputribilibus? ita Eccleſia conſtat ex hominibus incorruptis: deinde in arca pauci ſcilicet octo animæ ſalvabantur, ex hoc ſignificatur paucitas ſalvandorum, poſtremò ſicut multiplicavit, undis elevabatur arca, ſic per tribulationes creſcit Eccleſia.* Vide Orig. Iſidorum & alios in Geneſin. **Quemadmodum arca ex multorum lignorum coaptatione ſeu conglutinatione coaleſcit in unum corpus: ſic ex multis variarum gentium & ordinum hominibus Eccleſia colligitur in unum corpus**

3. Vocatio Abrahæ.

26. 3. Vocatio Abrahæ ex Ur Chaldæorum illuſtrem præbet Eccleſiæ typum Geneſ.12. v.1. *Dixit Dominus ad Abraham: Egredere de terra tua & de cognatione tua & de domo Patris tui, & veni in terram, quam monſtravero tibi.* Quemadmodum terra, ex qua Abrahamus egredi jubetur, fuit idololatriis repleta, terra caliginis & tenebrarum: ſic ante vocationem in Eccleſiam *ambulamus in tenebris & habitamus in regione umbræ mortis* Eſai. 9. v.2. *ſumus tenebræ* Epheſ.5. v.8. Quemadmodum vocatio illa Abrahæ fuit gratuitum omninò beneficium, cùm ipſe quoque *ſervierit diis alienis* Joſ. 24.v.2. ita quoque eſt opus meræ gratiæ, nequaquam verò præcedentibus meritis debetur, quod ex tenebris ad lucem & ſortem ſanctorum in lumine, ad Chriſti ſcilicet ſalvificam agnitionem & beatam Eccleſiæ ſocietatem vocamur. 2. Tim. 1. v.9. *Vocavit nos Deus vocatione ſancta, non ſecundum opera noſtra, ſed ſecundum propoſitum ſuum & gratiam, quæ data eſt nobis in Chriſto ante tempora ſecularia.* Sicut Abrahamus promtè ſecutus eſt Deum vocantem, non contulit cum carne & ſanguine, non diſceptavit cum Deo, reliquit patriam, domum, fundos, agros, cognatos, &c. quibus in hac vita nihil carius eſſe poteſt: ſic & nos vocati ad Eccleſiæ conſortium abſque ulla tergiverſatione ſequamur. Juſtin. in Dial. cum Tryphone pag. 272. *Quid amplius præ cæteris per gratiam hîc Abrahæ tribuit Deus? quod per ſimilis vocationis verbo ipſum vocavit, exire jubens è terra quam incolebat. Ille verò & nos omnes voce illa vocavit & exivimus jam ex ea vita converſatione, in qua viximus communibus aliorum terræ habitatorum moribus malè vitam agentes & unà cum Abrahamo jure hereditario accipiemus terram ſanctam, hereditatem cernentes in ævum infinitum quippe qui liberi Abrahæ propter parem fidem ſumus. Quo namq; modo ille voci Dei credidit & reputatum eſt ei ad juſtitiam; eodem & nos modo voci Dei, quâ per Apoſtolos Chriſti denuò promulgata, quâ per Prophetas olim nobis annunciata credentes ad mortem uſque rebus mundanis omnibus renunciavimus.*

27. 4. Rubus ardens in deſerto, qui tamen igne non abſumebatur. Exod. 3. v. 2. quo procul dubio ſignificatum fuit, Eccleſiam Iſraeliticam uri quidem igne tribulationum in Ægypto, non tamen conſumtam iri. Theodor. quæſt. 6. in Exod. *Ego arbitror ſignificari Iſraelem Ægyptiorum inſidiis appetitum non eſſe ſubjugandum, ſed adverſariis ſuperiorem futurum.* Rubus eſt ſylveſtris & abjectus frutex: ſic Eccleſia in hac vita eſt humilis myrica in oculis mundi & humanæ rationis. Rubus eſt frutex ſpinoſus & ſenticoſus, quem, ut Hebræi loquuntur, avis citra deplumationem ingredi non poteſt: ſic qui Eccleſiam hoſtiliter oppugnant, ſeipſos magis lædunt quàm iſtum. De rubo illo Moſaico ſcribit Philo in libr. de vita Moſis. *Rubus erat plantula ſpinoſa & debiliſſima atque ea nemine ignem admovente, repente tota accendi viſa eſt, quam cùm ignis radicitùs occupaſſet & ingenti flamma omnes ramos ac cacumen complexus eſſet: ea tamen perinde manebat illæſa, ac ſi supernè fons delaberetur, incendiumq; reprimeret & velut materia eſſet incorruptibilis, non ignis pabulum, ſed contra nutriretur ab igne.* Sic Eccleſia non conſumitur ab incendio iræ divinæ adverſus peccata, quia tegitur umbraculo gratiæ in Filio Dei nobis propoſitæ, is enim ex rubo ad Moſen locutus, ut ex Deuter. 23. v. 16. docent Juſtin. in Dial. cum Tryph. Auguſt. 2. de Trinit. cap.3. Hilar. lib. 4. de Trinit. Poteſt etiam per ignem, quo rubus accenditur, ſed non conſumitur, intelligi ignis tribulationum & perſecutionum, qui Eccleſiam non abſumit, ſed purgat ſolum & excoquit. Auguſtinus tract. 3. in Johan. hoc ὅραμα interpretatur de ſynagoga Judaica reſiſtente multis Dei admonitionibus & rebellante Prophetis, quorum vox inſtar luculenti ignis ſplendentis in obſcuro loco 2. Petr. 1. v.19. quotidie in ſynagogis legebatur. Act.15.v.21.

4. Rubus ardens in deſerto.

28. 5. Domus Iſraelitarum in Ægypto. Cùm tenebræ horribiles & palpabiles totam Ægyptum operirent, in domibus Iſraelitarum habitantium in *terra Goſen erat lux* Exod.10.v.23. *Sanctis tuis maxima erat lux & quia non ipſi eadem paſſi erant, magnificabant te* Sap.18.v.1. Sic totus mundus in tenebris ignorantiæ, errorum, peccatorum & damnationis hæret, ſed in Eccleſia Dei eſt lux divinæ cognitionis, gratiæ & ſalutis. Eſai. 60. v.1. *Surge, illuminare Jeruſalem quia venit lumen tuum & gloria Domini ſuper te orta eſt*, v. 2. *quia ecce tenebræ operient terram & caligo populos; ſuper te autem orietur Dominus & gloria ejus in te videbitur.* v.3. *Et ambulabunt gentes in lumine tuo & Reges in ſplendore ortus tui.* Eph.5.v.8. *eratis quondam tenebræ, nunc autem lux in Domino.* Phil. 2. verſ. 15. *Credentes ſunt velut luminaria in mundo lucentia in medio nationis pravæ & perverſæ.* Quemadmodum etiam ſanguinem agni paſchalis ſuper utrumque

5 Domus Iſraelitarum in Ægypto.

Digitized by Google

que poſtem & in ſuperliminaribus domorum ſuarum ponebant Iſraelitæ Exod. 12. v. 7. per quem ab Angelo interfectore, omnia Ægypti primogenita percutiente tuti erant verſ. 13. Sic Chriſti ſanguis Eccleſiæ filios ab æterno exitio liberos præſtat, ſi vera fide illius aſperſionem ſuſcipiant, ſiquidem *ut regia ſtatua quamvis inanimata ſint, confugientes ad ſe tamen ſervare ſolent: non quia ſtatuæ ſunt, ſed quia Regem repræſentant: ſimiliter & agni illius ſanguis homines ſalvos facere debuit, non quia ſanguis erat ſed quia ſanguinem Chriſti referebat*, quæ eſt Chryſoſtomi ſimilitudo. *Hic ſanguis Chriſti ſuper utrumque poſtem ponitur, quando non ſolum ore corporis, ſed etiam ore cordis hauritur.* Greg. homil. 22. in Evang. In exidio primogenitorum Ægypti ſignificatum fuit judicium & iram Dei non poſſe ſuſtineri, ne ab illis quidem, qui in mundo ſunt præſtantiſſimi, primogenitus enim vocatur *fortitudo & principium roboris*. Gen. 49. v. 3. quod Iſraelitarum primogeniti non lædebantur, id non fiebat propter eorum præſtantiam, ſed ex gratia propter Chriſtum Mediatorem unicum illum agnum Dei, cujus typus fuit agnus paſchalis 1. Corinth. 5. v. 7. in hujus beneficii memoriam omnes Iſraelitarum primogeniti Deo erant conſecrandi, redimebantur autem precio quinque ſiclorum Num. 18. v. 15. ſed ut aliud λύτρον atque alia redemtio quàm quinque ſiclorum ſignificari intelligeretur, dicit Dominus Num. 3. verſ. 12. quod pro *primogenitis filiorum acceperit* Levitas, quodque ideò redimi poſſint primogeniti hominum, quia Levitæ loco ipſorum conſecrati ſunt Domino, jam verò ex Epiſtola ad Hebræos manifeſtè conſtat Sacerdotium Leviticum fuiſſe figuram Chriſti, ſignificatur igitur præſtantiſſimos in mundo eſſe iræ & judicio Dei obnoxios, Chriſtum autem ſeſe *ſanctificaſſe pro nobis* Joh. 17. verſ. 19. *ac dediſſe animam ſuam λύτρον pro multis* Matth. 28. illius beneficia diſtribuuntur in Eccleſia, cujus typi fuerunt domus Iſraelitarum ſanguine agni paſchalis aſperſæ, à qua non debemus nos ſeparare, ſicut Iſraelitæ ſeverè prohibentur domo ſuâ egredi, ne ab Angelo vaſtatore percutiantur Exod. 12. v. 22. Agnus paſchalis non comedebatur niſi in domibus Iſraelitarum Exod. 12. v. 7. ſic in ſola *Eccleſia* quæ eſt Domus Dei *fructus paſſionis invenitur*, Cypr. lib. 1. Epiſt. 6.

6 Tabernaculum in deserto.

29. 6. Tabernaculum Moſaicum in deſerto Exod. 26. v. 1. & ſeqq. deſcriptum. Eſai. 33. v. 20. *Reſpice Sion civitatem conventus noſtri, oculi tui videbunt Ieruſalem habitationem ſecuram, tabernaculum quod nequaquam transferri poterit, nec auferentur clavi ejus in ſempiternum & omnes funiculi ejus non rumpentur, quia ibi magnificus eſt Dominus noſter* (Eccleſia tam firmiter eſt fundata & ſtabilita, ut nulla vi Satanæ & organorum, ejus everti queat Matth. 16. v. 18.) Eſai. 54. v. 1. *Lauda ſterilis quæ non paris, &c. quoniam multi filij deſertæ magis, quam ejus quæ habebat virum, dicit Dominus*, verſ. 2. *Dilata locum tentorij tui & pelles tabernaculorum tuorum expande, longos fac funiculos tuos & clavos tuos conſolida.* (Eccleſia, quæ in N. T. per prædicationem Evangelii Chriſto colligitur, eſt copioſiſſima & multò teracior quàm Synagoga V. T.) Jerem. 30. v. 18. *Hæc dicit Dominus, ecce ego convertam captivitatem tabernaculorum Iacob & tectis ejus miſerebor, & ædificabitur civitas in excelſo ſuo, & templum juxta ordinem ſuum fundabitur* (ubi non ſolùm reſtauratio urbis & templi Hieroſolymitani ſub Cyro, ſed etiam imò cumprimis Eccleſiæ per prædicationem Evangelii in N. T. collectio, firmitas & amplitudo prænunciatur) Ezech. 37. v. 26. *Percutiam cum illis fœdus pacis, pactum ſempiternum erit eis & fundabo eos & multiplicabo & dabo ſanctuarium meum in medio eorum in perpetuum.* v. 27. *& erit tabernaculum meum in eis, & ero eis Deus & ipſi erunt mihi populus* (hæc transferuntur ad Eccleſiam N. T. 2. Cor. 6. v. 16.) Ezech. 41. v. 1. in deſcriptione Prophetica novæ urbis ac novi templi itidem fit mentio *tabernaculi*. Amos. 9. v. 11. *In die illa ſuſcitabo tabernaculum David, quod cecidit, & reædificabo ſciſſuras murorum ejus* (hic locus ad regnum Chriſti in N. T. refertur Actor. 15. v. 16. Zach. 12. v. 7. *ſalvabit Dominus tabernacula Iuda ſicut in principio.* Apoc. 13. v. 6. *beſtia aperuit os ſuum in blaſphemias ad Deum, blaſphemare nomen ejus & tabernaculum ejus* v. 7. *& datum eſt illi bellum facere cum Sanctis.* Quomodo autem tabernaculum Moſaicum typus fuerit Eccleſiæ militantis & triumphantis (cui itidem tabernaculi appellatio tribuitur Luc. 16. v. 9. Hebr. 8. v. 2. cap. 9. v. 11. Apoc. 21. v. 3.) latè exponunt Auguſt. 7. de civ. Dei. cap. 32. Rupertus lib. 4. cap. 12. Gregor. lib. 28. moral. cap. 9 Beda lib. de tabernac. 2. cap. 6. & 7. Rabanus, Iſidorus & alii in Exodum. Quemadmodum in tabernaculo erat arca fœderis, tabulæ legis & propitiatorium ex quo Dominus inter duas Cherubim oracula reddebat: ſic in Eccleſia docetur Lex & Evangelium, Chriſtus unicum illud propitiatorium ſuâ gratiâ in ea præſens eſt, Deus per verbum nobiſcum loquitur. Quemadmodum in tabernaculo offerebantur ſacrificia: ſic in Eccleſia ſpiritualia ſacrificia Deo offeruntur. Quemadmodum in tabernaculo conſervabatur ignis cœlitùs delapſus, quo ſacrificia abſumebantur: Sic cœleſtis ignis Spiritus ſanctus datur in Eccleſia, per quem grata redduntur Deo ſpiritualia piorum ſacrificia. Quadruplex tabernaculi operimentum mirabilem Eccleſiæ protectionem contra omnis generis tempeſtates ſignificat Eſa. 4. v. 5. *Dominus erit tabernaculum in umbraculum diei ab æſtu & in ſecuritatem & abſconſionem à turbine & à pluvia.* Laqueoli, anſulæ & uncini aurei, quibus cortinæ colligabantur, ſignificant Eccleſiæ unitatem per ſpiritualem συνάφειαν & παναρμονίαν. Epheſ. 4. v. 16. *ex Chriſto capite totum corpus eſt συναρμολογούμενον καὶ συμβιβαζόμενον διὰ πάσης ἁφῆς τῆς ἐπιχορηγίας.* Plurimæ cortinæ aulæa & ſaga ex quibus tabernaculum fuit conſtructum, ſignificant varia Eccleſiæ membra, varios hominum ſtatus & ordines, ex quibus colligitur, Eccleſia per fidei & caritatis unitatem conſociata, numerū illorum denarium Auguſtin. accommodat *ad præcepta Decalogi*: Beda *ad caritatem Dei & proximi*, decem præceptis comprehenſam. Quemadmodū tabernaculum fuit portatile: ſic Eccleſia in deſerto hujus mundi eſt ambulatoria. Tabulæ & columnæ ſignificant verè pios, qui ſunt columnæ in templo Dei Apoc. 3. v. 12. nituntur enim firmâ fide & confeſſione ſuâ aliis prælucent, unde ipſa Eccleſia dicitur *columna & firmamentum veritatis* 1. Tim. 3. v. 15. Baſes argenteæ denotant Chriſtum unicum illud Eccleſię fundamentum, cui tota ejuſdem ſtructura innititur. Matt. 16. v. 18. 1. Cor. 3. v. 11. Arias Montanus obſervat, aſſeres illos cedrinos tabernaculi latera contegentes repræſentaſſe humanam ſtaturam longâ veſte indutam: cardines crura ſive crurum oſſa, baſes humani corporis pedes retuliſſe, (quò pertinet, quòd in vulgata verſione de tabulis

io templo Salomonis dicitur 1.Reg.7.v.36. quod *quaſi in ſimilitudinem hominis ſtantis, fuerint facta)* ut ipſo ſtatim intuitu admonerentur Iſraelitæ ligneas illas columnas viventium columnarum eſſe σκιάσματα & effigies. Per vectes denotantur Eccleſiæ miniſtri, quorum opera tabernaculum Eccleſiæ ex uno loco in alium defertur. Erigi jubetur tabernaculum non ad humani arbitrii placitum, ſed juxta Ideam ac figuram in monte divinitùs oſtenſam: ſic Eccleſiæ οἰκοδομὴ ad præſcriptum cœleſtis architecti & ad normam verbi accommodanda, non ad hominum placita & commenta. Sanctum ſanctorum velo diſtinctum à ſancto typum præbet Eccleſiæ militantis à triumphante carnis velo diſtinctæ. Hebr.9.verſ.8. Figura ſanctuarii τετράγωνος ad firmitatem, ſoliditatem & perfectionem cœleſtis Hieroſolymæ accommodatur. Apoc. 21.v.6. Per lucernas tabernaculum illuminantes lucem verbi ſignificari docet Pſalmographus Pſ.119. v.105. *Lucerna pedibus meis verbum tuum.* Ornamenta columnarum ac cortinarum denotant varia Spiritus ſancti charismata, quibus pii, præſertim Eccleſiæ miniſtri ad aliorum ędificationem ornantur. Atrii capacitas Eccleſiæ amplitudinem denotat, conſtat n. ex multis animarum myriadibus &c. Poſſunt hæc omnia paucis ſolùm mutatis applicari ad comparationem Eccleſiæ cum templo Hieroſolymitano à Salomone extructo & 1.Reg.8. latè deſcripto, quod itidem fuit Eccleſiæ typus, unde templi appellatio ei tribuitur. Zach.6.v.12. *Ecce vir, germen nomen ejus & ſub eo germinabit & ædificabit templum Domino* v.13. *& ipſe extruet templum Domino & ipſe geſtabit decorem & ſedebit & dominabitur ſuper ſolio ſuo & erit Sacerdos ſuper ſolio ſuo.* (Sicut Salomon ædificabit templum Domino, ſic Chriſtus Princeps pacis ſpirituale templum extruit Deo) 1.Cor.3.v.16. *Neſcitis, quia templum Dei eſtis &c.* 2.Cor.6.v.16. *Vos eſtis templum Dei* 2.Theſſ. 2.v.4. AntiChriſtus *ſedebit in templo Dei*, hoc eſt, dominatum in Eccleſia geret.

7. Domus Rahabis.

30. 7. Domus Rahabis Joſ.2.v.18. & cap. 6. v.23. Quemadmodum enim omnes Jerichuntis cives percuſſi fuerunt ore gladii, ſolis illis, qui in Rachabis domum recepti fuerant, ſervatis: ſic Jericho hujus mundi æterno exitio ſubjecta eſt, ſed qui in Eccleſiam ſe conferunt, ab illo ſervabuntur. Funiculus ex filis coccineis, quem Rahab in feneſtra ligavit, denotat Chriſti ſanguinem, qui Eccleſiæ domum ab exitio immunem præſtat. Juſtin. in Dial. cum Tryph. p.265. *Funiculi coccinei ſymbolum ſanguinis Chriſti ſignum præ ſe tulit* τὸ σύμβολον τοῦ αἵματος τοῦ χριστοῦ ἐδήλου, *per quem veteris fornicatores & iniqui homines ex gentibus omnibus ſalvantur remiſſionem peccatorum accipientes & ulterius non peccantes. Qui oſtium domus tuæ egreſſus fuerit* (dicunt exploratores ad Rahabem Joſ.2.v.19.) *reus ſibi erit, ſanguis ipſius erit in caput ejus*: ſic qui ab Eccleſia exeunt, ipſimet ſui exitii ſibi ſunt autores. Cyprian. libr.1. Epiſt.6. non longè à princ. *Rahab typum portabat Eccleſiæ, cui mandatur & dicitur. Patrem tuum, & matrem tuam, & fratres tuos, & totam domum Patris tui colliges ad te ipſam in domum tuam, & omnis qui exierit oſtium domus tuæ foras, reus ſibi erit. Quo Sacramento declaratur in unam domum ſolam, hoc eſt, in Eccleſiam victuros & ab interitu mundi evaſuros colligi oportere, quisquis autem de collectis foras ejecerit, id eſt, ſi quisquam in Eccleſia gratiam conſecutus receſſerit & ab Eccleſia exierit, reum ſibi futurum, id eſt ipſum ſibi quod pereat, imputaturum.* Hieron. in Epiſt. ad Nepotianum de vita Cleric. non longè à princ. *Rahab meretrix in typo Eccleſiæ reſticulam myſterium ſanguinis continentem, ut Hiericho pereunte domus ejus ſalvaretur, appendit.* Gloſſ. ordin. h. l. *Ipſa pannum coccineum ponit in domo ſua, per quod ſalvetur ab excidio civitatis coccineum ſcil. quod ſanguinis formam gerebat, ſciebat enim quod nulli eſſet ſalus, niſi in ſanguine Chriſti. Si quis ſalvari vult, veniat in hanc domum, in qua Chriſti ſanguis in ſignum eſt redemtionis. Nemo ergo extra Eccleſiam ſalvatur. Qui foras exit, mortis ſuæ reus fit, hoc eſt ſanguinis ſignum, quia hac eſt ſanctificatio, quæ per ſanguinem conſtat. Quod in feneſtra dependet hoc ſignum, illud arbitror indicare, quod feneſtra domum illuminat & per quam tantum luminis capimus, quantum ſufficiat oculis noſtris & viſui, & incarnatio Salvatoris non nobis integrum Deitatis aſpectum ingeſſit, ſed tanquam per feneſtram per incarnationem ſuam fecit nos lumen Deitatis aſpicere, ideò mihi videtur ſignum ſalutis per feneſtram datum, quo ſalutem conſequantur omnes, qui in domo ejus ſunt.*

31. 8. Jeroſolyma, ſub cujus nomine de Eccleſia N. T. paſſim vaticinantur Prophetæ Eſai. 41. v.27. cap.60.v.1. Zach.8.verſ.3. &c. ipſa quoque triumphans in cœlis Eccleſia appellatur cœleſtis & nova Hieroſolyma, Galat.4.v.26. *Illa quæ ſurſum eſt Jeruſalem, libera eſt, quæ eſt mater omnium noſtrûm.* Hebr.12.v.22. *acceſſiſtis ad Jeruſalem cœleſtem & multorum millium Angelorum frequentiã.* Apoc.3.v.12. *ſcribam ſuper eum nomen novæ Jeruſalem, quæ deſcendit de cœlo à Deo meo.* Apoc.21.v.2. *vidi ſanctam civitatem Jeruſalem novam deſcendentem de cœlo à Deo paratam, ſicut Sponſam ornatam viro ſuo.* Habet autem nomen Jeroſolymæ in Hebræo dualem formam יְרוּשָׁלַיִם ob duas urbis partes: una fuit urbs שָׁלֵם Salem in monte Sion ſita: altera יִרְאֶה mons Moria, urbi poſtea junctus & incluſus. Idipſum Apoſtolus myſticè exponit Gal. 4.v.26. quod ſignificet duplicem Hieroſolymam: unam quæ eſt ἡ ἄνω ſive ſuperior ירושלם שלמעלה alteram quæ eſt ἡ κάτω ירושלם של מטה. Quemadmodum Hieroſolyma terrena fuit metropolis Palæſtinæ ac proinde mater Iſraelitarum ſecundum carnem: ſic Eccleſia eſt ſpiritualis mater omnium credentium Iſraelitarum ſecundum Spiritum Galat. 4. verſ. 26. Quemadmodum Hieroſolymam ſingulis annis tribus vicibus omnes Iſraelitæ conveniebant Exod.23.verſ.14. & 17. Deut. 16.v.16. *Jeruſalem ædificatur ut civitas, ut illuc aſcendant tribus, tribus Domini, teſtimonium Iſrael ad confitendum nomini Domini* Pſ.122.v.3. & 4. ſic Eccleſia eſt congregatio omnium Sanctorum. Quemadmodum Hieroſolyma fuit ſedes regni & Sacerdotii: ſic in Eccleſia Chriſtus regnum & Sacerdotium adminiſtrat, quin & cives Eccleſiæ facit *Reges ac Sacerdotes* Apoc.1.v.6. Quemadmodum Hieroſolyma fuit ſita in montibus Pſal. 87. verſ. 2. & in meditullio τῆς οἰκουμένης ut notat Rabbi Aben-Ezra, ut odor cœleſtis doctrinæ ex ea in gentes vicinas propagari poſſet: ſic Eccleſia eſt civitas Dei ſupra montem poſita Matth. 5. v. 14. ut omnibus ad illam pateat acceſſus. Quemadmodum ex omnibus Iſraelitarum civitatibus Hieroſolymam Deus elegit, ut ibi habitaret ac ſacrificiis coleretur: ſic in ſola Eccleſia eſt vera Dei agnitio, verus cultus, vera ſacrificia Pſal.87.v.2. *Fundamenta ejus in montibus ſanctis, diligit Dominus portas Sion ſuper omnia tabernacula Jacob.* verſ. 3. *Glorioſa dicuntur*

8. Hieroſolyma.

tur in te civitas Dei. Quemadmodum de Hieroſolyma dicitur, quod *ignis & caminus Dei in ea fuerit* Eſa.31.v.9. ſic in Eccleſia Deus habitat glorioſâ ſuâ præſentiâ. Poſſunt etiam aliæ figuræ ex V. T. huc adduci, utpote candelabrum in tabernaculo ac templo Eſa.25.v.31. Zach.4.v.2. myrtetum Zach.1.v.8. &c. quarum comparationum membra exponit Dn. D. Balduinus in comment. Zachar. &c.

Allegoriæ ſimilitudines ac parabolæ N. T.

32. Typis Teſtamenti veteris allegoriæ ſimilitudines ac parabolæ N. T. conjungendi ſunt. 1. *Mons*, in quo Chriſtus legem moralem in principio miniſterii ſui explicat Matth. 5. v. 1. allegoricè ſignificat Eccleſiam, ſiquidem in illa ipſa concione Chriſtus eam comparat *civitati ſupra montem poſita.* Matth. 5. v. 14. oſtendit igitur hæc figura doctrinam legis in Eccleſia ſonare debere. Sicut mons altus eſt & firmus, ſic Eccleſia eminet virtutibus & ſtabilitate fidei firma eſt. Sicut mons evehitur ſupra colles: ſic Eccleſia tendit ad ſuperiora, & inferiora deſpicit. Procul [illegible] o etiam Chriſtus reſpexit ad vaticinia V. T. [illegible] bus montis appellatione Eccleſia denotatur. [illegible] 2.v.6. Pſ.15. v. 1. Pſ.68. v.61. &c. Veteres ſtatuunt concionem illam habitam eſſe in monte Thabor, qui deflectentibus à mari Galilææ primùm occurrit & inter præcipuos Galilææ montes numeratur Pſal. 89. v.13. Jerem. 46.v.18. eumq; in eodem monte poſtea audita fuerit vox Patris cœleſtis de Chriſto, *Hunc audite*, Matth.17.v.5. inde colligitur, Eccleſiam alligatam eſſe ad vocem ſponſi ſui, h.e. ad doctrinam Chriſti. Jucunda etiam eſt hæc pictura. In V. Teſt. tam terribilis erat legis promulgatio, ut populus non poſſet in montem Sinai aſcendere, ſed clamabat, *Vocem illam non poſſumus audire* Exod.20,19. h. e. quando ſola lex in Eccleſia ſonat, tum nihil aliud quàm terrores conſcientiæ in animis hominum exinde oriuntur, ſed quando Chriſtus Mediator in monte explicat legem addens ſuam impletionem, h.e. quando miniſterio legis in Eccleſia conjungitur doctrina Evangelii, tunc accedunt turbæ & de efficacia doctrinæ ejus mirantur Matth.7.v.28. ſicut in monte Thabor, ubi Chriſtus adeſt, Apoſtoli faciem ejus non tantum ferre poſſunt, ſed etiam ibi manere cupiunt Matth.17. verſ.3. cum filii Iſraël non potuerint in faciem Moſis ἀτενίσαι 2. Cor.3.v.13. 2. *Navis*, in qua Chriſtus vehitur Matth.8.v.23. Marc.4.v.36. Luc. 8. v.22. quam procellæ ventorum & fluctuum oppugnant, iridem præbet Eccleſiæ picturam. *Navigat Eccleſia*, ait Chryſoſt. in Matth. *inſtructa fidei gubernaculo felici curſu per hujus ſeculi mare habens Deum gubernatorem, Angelos remiges, portans choros omnium Sanctorum erecta in medio ipſâ ſalutari arbore crucis, in qua Evangelica fidei vela ſuſpenſa flante Spiritu ſancto ad portum Paradiſi & ſecuritatem quietis æternæ deducitur.* Quemadmodum in hanc navim Chriſtus colligit ſuos Apoſtolos & reliquos diſcipulos relictis ingratis Capernaitis: ſic Eccleſia eſt cœtus fidelium, qui per mare hujus mundi Chriſtum ſequuntur. Quemadmodum hæc navis oppugnatur à procellis ventorum & fluctibus maris Satanæ impulſu excitatis Job.41.v.22. ſic adhuc Satanas contra Eccleſiam varias perſecutionum procellas & fluctus excitat, quam ad rem promtos invenit impios, qui ſunt quaſi *mare fervens, quod quieſcere non poteſt* Eſa. 57.v.20. ſed quia Chriſtus vehitur in Eccleſiæ navi, ideò nec vis tempeſtatum, nec turbo ventorum, nec impetus fluctuum eam ſubmergere poſſunt. Pſal. 46.v.4. *ſonent ſanè & turbidæ fiant aquæ*, verſ. 6. *Deus in medio ejus non commovebitur.* Videtur quidem Chriſtus aliquantiſper dormire, hoc eſt, non exercere iram & vindictam contra hoſtes Eccleſiæ, ſed *cor* ipſius interim *vigilat* Cantic. 5.v. 2. *non dormitat neq; dormit, qui cuſtodit Iſrael*, Pſal.121.v.4. noſtrum eſt ingruentibus perſecutionum fluctibus piis precibus eum excitare, ut reſpondeat nobis ex Jeremia cap.31.v.26. *ſuper hoc de ſomno ſuſcitatus ſum & vidi & ſomnus meus dulcis mihi.* Th. p.3. q.72. artic. 8. Epiphan. lib.2. tom. 1. hæreſ.61. p.422. contra Apoſtolicos hanc ſimilitudinem ad diverſos ſtatus in Eccleſia accommodat. Sancta Dei Eccleſia, inquit, navi ſimilis eſt. Navis autem non ex uno ligno conſtat, ſed diverſis. Et carinam quidem ex uno ligno habet, ſed non uno modo: ancoras autem ex alia materia: mali item & tabulata & puppis partes, parietumque ac tranſtrorum, velorum item ac remorum, gubernaculorumq; ac aliorum omnium ex diverſis lignis compactionem habet. 3. Joh.10. comparatur Eccleſia *ovili*. Quemadmodum oves extra ovile vagantes cedunt lupis in prædam, ſic niſi Eccleſiæ conjungamur, paratum eſt nobis exitium. Quemadmodum ovile non eſt firmiter arcis inſtar munitum, ſed ſolâ paſtoris vigilantiâ cuſtoditur: ſic Eccleſia in hac vita plerunque caret humanis præſidiis, ſed Chriſti ἀρχιποιμένος cuſtodiâ conſervatur. Quemadmodum ovile non habet exteriùs auguſtum quendam ſplendorem: ſic Eccleſia in hoc mundo eſt contemta. Quemadmodum ovile complectitur omnes oves teneras & adultas, ſanas & morbidas: ſic Eccleſia eſt congregatio Chriſtianorum, inter quos quidam fide ſunt robuſti, quidam infirmi: quidam fide & moribus integri, quidam verò erroribus & peccatis ſunt infecti. Quemadmodum lupi & alia animalia rapacia ovile circumeunt eique inſidiantur: ſic Eccleſia verſatur in medio luporum, Tyrannorum & hæreticorum &c. 4. Domus in qua congregati Apoſtoli acceperunt Sp. S. Act.2.v.2. denotatur Eccleſia. Ut enim & in illa domo unanimiter congregati fuerunt Apoſtoli, ſic in Eccleſia nos decet eſſe concordes. Ut Apoſtoli in ea acceperunt Spiritum S. ſic in Eccleſia ſunt Spiritus S. dona. 5. In [illegible]ncione, quam Chriſtus ad turbas juxta mare in n[illegible]cula habuit, variis parabolis ſors Eccleſiæ in hoc mundo declaratur. Matth.13. Marc.4. Luc. 8. Comparatur enim regnum cœlorum ſive collectio Eccleſiæ per prædicationem verbi *ſeminis* in quadruplicem terram cadenti, *ſementi* ſua ſponte ad copioſam meſſem exurgenti, *agro*, in quo naſcuntur triticum & zizania, *grano ſinapis*, quod in arborem magnam excreſcit, *fermento*, quod totam farinæ maſſam fermentat, *theſauro* in agro abſcondito, *margaritæ* pretioſæ omnibus bonis à mercatore antelatæ, *ſagenæ* omnis generis piſces concludenti, quarum parabolarum præcipuus ſcopus eſt, ut doceamur in Eccleſia bonis admixtos eſſe malos, ſanctis conjunctos eſſe hypocritas, ſed in noviſſimo die ſeparationem futuram; accurata illarum explicatio peti poteſt ex Harm. Evang D. Chemn. cap.61. & 62.** Apoc. 1. v.20. *Septem candelabra aurea ſunt ſeptem Eccleſiæ.* Eccleſia comparatur candelabro 1. propter viſibilitatem, quia Eccleſia eſt viſibilis & excellenti ſplendore conſpicua Matth.5. a. propter luciditatem, quia inſtar candelabri lucem mundo præfert, quod lumen eſt ipſe Chriſtus candelabro impoſitus Joh.8.v.12. 3. propter firmitatem Rich. de vict.

Sicut magna candelabra tribus ferme pedibus ſuſtinentur, ita Eccleſia in ſacroſancta Trinitatis fide per caritatem operantis fundata erectaq; conſiſtit. Comparatur autem candelabris aureis. 1. Ut aurum per ignem probatur, malleis extenditur & in formam candelabri productum inſtrumentum luminis efficitur, ſic Eccleſia tentationibus probata & tunſionibus perſecutionum extenuata ardet igne ſapientiæ cœleſtis & lucet opere caritatis 1. Petr. 1. v. 7. 2. ob caritatem quæ ob excellentiam & præſtantiã auro omnium metallorum precioſiſſimo comparatur, & cui per ignem tribulationis nihil decedit. **6. Apoc. 12. v. 1. & ſeqq. egregia Eccleſiæ pictura proponitur. *Signum magnum conſpectum eſt in cœlo. Mulier amicta Sole* (Chriſto juſtitiæ Sole per fidem induta Malach. 4. v. 2. ac cœleſti gloriâ Solis inſtar olim fulſura Matth. 13. v. 43.) *& Luna ſub pedibus ejus* (terrena omnia Lunæ inſtar variabilia magno animo conculcans ac deſpiciens, conſtans etiam eſt in vera doctrina & calcat Lunam, h. e. hæreſes, quæ inſtar Lunæ mutantur ac variantur) *& in capite ejus corona duodecim ſtellarum* (fulgore Propheticæ & Apoſtolicæ doctrinæ coruſcans) v. 2. *illa uterum ferens, clamabat parturiens & cruciabatur ut pareret* (Eccleſia eſt ſpiritualis piorum mater, quos ὠδίνει non ſine ſummis doloribus & anguſtiis tempore perſecutionum parturit, *donec Chriſtus in illis formetur* Galat. 4. v. 19.) v. 3. *Draco magnus & ruffus* v. 4. *ſtetit ante mulierem parituram, ut cum peperiſſet, filium ejus devoraret* (ſerpens ille antiquus, qui vocatur Diabolus v. 9. Chriſtum in cordibus credentium extinguere conatur fidem & confeſſionem ejus exterminando) ſed v. 5. *Mulier peperit filium maſculum, qui recturus erat omnes gentes virgâ ferreâ* (hoc eſt, Chriſtum, de quo vaticinium illud Pſal. 2. v. 9. unicè agit) *& raptus eſt filius ejus ad Deum & ad thronum ejus* (Chriſtus peracto in terris miniſterio per fidem in cordibus piorum ſpiritualiter conceptus aſcendit in cœlum & ad thronum paternæ dextræ conſedit) v. 6. *Mulier vero fugit in ſolitudinem, ubi habebat locum paratum à Deo* (Satan nec Chriſto nocere, nec Eccleſiam evertere poteſt, licet horrendis perſecutionum fluctibus eam oppugnet & ποταμοφόρητον facere cupiat v. 15. 7. Pictura cœleſtis Hieroſolymæ Apoc. 21. & 22. propriè exprimit ſtatum Eccleſiæ militantis, interim quia Eccleſia militans cum triumphante ſocietatem quandam habet, ideò quædam illius picturæ membra ad Eccleſiam militantem accommodari poſſunt, vocatur enim *& ipſa civitas ſancta Hieroſolyma nova, deſcendens de cœlo* (quia caput ejus Chriſtus eſt Dominus de cœlo 1. Cor. 15. v. 48. ipſa quoque nata eſt ἄνωθεν Johan. 3. v. 7. & cum Chriſto in cœleſtibus collocata Epheſ. 2. v. 6.) eſt *Chriſti Sponſa*, eſt *tabernaculum Dei, in quo Deus ſuâ gratia habitat, habet claritatem Dei in verbo relucentem, Angelorum præſidio eſt munita: ſuper fundamentum doctrinæ Apoſtolicæ extructa, eſt ſtabilis & ampla civitas, precioſis donis exornata &c.* ſed hæc bona in altera vita multò erunt præſtantiora & ampliora, tunc enim perfectè implebuntur omnia hujus viſionis & picturæ Apocalypticæ membra.

Appellationes & encomia Eccleſiæ ex Patribus. 33. In Scriptis veterum extant variæ appellationes, periphraſes & encomia Eccleſiæ. Juſtinus in Dial. cum Tryph. p. 223. vocat eam *Dei Filiam, Chriſti ſponſam & conjugem*. Iren. lib. 3. cap. 6. pag. 175. *Dei ſynagogam*, lib. ejuſd. cap. 4. p. 172. *depoſitarium divitem quod pleniſſimè contulerunt Apoſtoli omnia quæ ſunt veritatis, ut omnis quicunq; velit, ſumat ex ea potum vitæ.* lib. ejuſdem cap. 40. *matrem noſtram, cujus mamillis nutrimur ad vitam.* lib. 5. cap. 17. p. 341. ἑπτάμυξον *lucernam Chriſti lumen bajulantem, cui credimus lumen Dei & per hoc ſapientia Dei.* Clem. Alexand. lib. 7. ſtromat. *congregationem Sanctorum*. Tertull. lib. de coron. milit. *Chriſti curiam*. Cyprian. lib. 2. Epiſt. 3. *cœtum Chriſto credentium cui per fidem copulantur & uniuntur.* Lactant. lib. 4. cap. 13. circa finem: *verum Dei templum, quod non in parietibus eſt, ſed in corde ac fide hominum, qui credunt in eum, ac vocantur fideles*, cap. 30. circa finem: *fontem veritatis, domicilium fidei & templum Dei, quod ſi quis non intraverit vel a quo ſi quis exiverit, a ſpe vitæ & ſalutis æternæ alienus ſit.* Ambroſ. lib. 2. in Luc. cap. 3. *matrem viventium, quam Deus ædificavit in ipſo ſummo lapide angulari Chriſto Ieſu, in quo omnis ſtructura compaginata creſcit in Dei templum.* Auguſt. 17. de civ. Dei cap. 12. *venerandum Dei & templum Dei de hominibus factum, non de lapidibus, ubi habitat in æternum, populus cum Deo & in Deo ſuo & Deus cum populo atq; in populo ſuo &c.* cap. 16. *civitatem Regis magni, Sionem ſpiritualiter ſic dictam, quod nomen Latinis eſt ſpeculatio, quia ſpeculatur futuri ſeculi magnum bonum, illic enim dirigitur ejus intentio, Hieroſolymam ſpiritualem.* Chryſoſt. ſerm. 10. in c. 4. Epiſtola ad Epheſ. *ex animabus noſtris conſtructam domum.* Smaragdus in I. Pet. 2. *Domus ſpiritualis Eccleſia eſt juſtorum de lapidibus vivis & animabus ædificata Sanctorum.* Beda in Levit. *Corpus Chriſti ex multis membris velut ex multis granis collectum, per legis & Evangelii molam contritum, per aquam Baptiſmatis tinctum & Spiritu ſancto ſolidatum.* Leo & Anthemius Impp. vocant *religionis & fidei perpetuam matrem* lib. 1. tit. 5. l. 14. Codicis. Bernh. ſerm. 53. de mod. benè viv. col. 1726. *Scalam Iacobæam*, quia generalis Eccleſia ex parte adhuc militat in terris & ex parte jam regnat in cœlis. Eucherius vocat *Dei nidulum &c.* Lutherus tom. 1. lat. p. 36. *Filiam Dei verbo Dei genitam &c.* Poſſumus etiam vocare Eccleſiam Spiritus ſancti ἐργαστήριον, officinam & Scholam, &c.

34. In Symbolo Apoſtolico & Niceno Eccleſia præſertim N. T. vocatur. 1. *Una.* 2. *Sancta.* 3. *Catholica.* & 4. *Apoſtolica.* Una vocatur ex Cant. 6. v. 8. propter ſpiritualem unitatem, quam verbis emphaticis exponit Apoſtolus Eph. 4. v. 3. *Solliciti eſtote ſervare unitatem Spiritus in vinculo pacis* v. 4. *unum corpus & unus Spiritus, ſicut & vocati eſtis in una ſpe vocationis veſtræ* v. 5. *Unus Dominus, una fides, unum Baptiſma.* verſ. 5. *Unus Deus, & Pater omnium noſtrûm.* Una igitur dicitur, quia ab uno Domino per unum Baptiſma in unum corpus myſticum ſub uno capite redacta, uno Spiritu regitur fidei, ſpei & caritatis unitate conſtringitur, unam fidem profitetur, & unâ vocatione ad unam hæreditatem cœleſtem vocatur. Unitas illa fidei nititur uno doctrinæ Propheticæ & Apoſtolicæ fundamento, unde dicitur *ſuperædificata ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum*, Epheſ. 2. v. 20. De hac Eccleſiæ unitate pulcerrimè ſcribit Irenæus lib. 1. cap. 3. p. 39. ταύτην τὴν πίστιν (cujus brevem ſummam ex Symbolo Apoſtolico in præcedentibus recitaverat) ἡ ἐκκλησία καίπερ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ διεσπαρμένη ἐπιμελῶς φυλάσσει, ὡς ἕνα οἶκον οἰκοῦσα καὶ ὁμοίως πιστεύει τούτοις ὡς μίαν ψυχὴν καὶ τὴν αὐτὴν ἔχουσα καρδίαν καὶ συμ- Epitheta Eccleſiæ ex Symbolo Apoſtolico. 1. Una.

φώνως

φώνως ταῦτα κηρύσσει καὶ διδάσκει καὶ παραδίδωσιν, ὡς ἓν στόμα κεκτημένη. Sicut una anima diverſa corporis membra vivificat: Sic totam Eccleſiam unus Spiritus animat & vegetat. Sicut in malo Punico uno cortice multa grana capſulis diſtincta uniuntur: Sic innumeros populos fidei unitas in Eccleſia continet. Sicut faſciculus aliquis uno vinculo colligatur: ſic cœtus Sanctorum una eademque fide, ſpe & caritate conſtringitur, atque uno divinæ protectionis munimine circundatur. ** Cyprian. tract. 3. de ſimpl. prælatorum in princ. p. 164. *Eccleſia una eſt, quæ in multitudinem latius incremento fœcunditatis extenditur. Quomodo Solis multi radii ſed lumen unum & rami arboris multi, ſed robur unum tenaci radice fundatum. Et cùm de fonte uno rivi plurimi defluunt, numeroſitas licet diffuſa videatur exundantis copia largitate, unitas tamen ſervatur in origine. A velle radium Solis à corpore, diviſionem lucis unitas non capit. Ab arbore frange ramum, fractus germinare non poterit. A fonte præcide rivum, præciſus areſcet: ſic & Eccleſia Domini luce perfuſa per orbem totum radios ſuos porrigit, unum tamen lumen eſt, quod ubique diffunditur, nec unitas corporis ſeparatur: ramos ſuos in univerſam terram copiâ ubertatis extendit, profluẽtes largiter rivos latiùs expandit, unum tamen caput eſt & origo una & una mater fœcunditatis ſucceſſibus copioſa.* ** Bellarm. lib. 3. de Eccleſia cap. 5. circa med. haud inſcitè philoſophatur de Eccleſiæ unitate. *Multiplex* (inquit) *unitas in Eccleſia invenitur. Prima eſt unitas ratione ejuſdem principii, id eſt, Dei vocantis. Secunda unitas ratione ejuſdem ultimi finis, ſalutis ſcilicet æternæ. Tertia ratione eorundem mediorum, id eſt, fidei, Sacramentorum, legum. Quarta eſt ratione ejuſdem S.S. à quo tanquam externo & ſeparato Rectore univerſa Eccleſia gubernatur. Quinta ratione ejuſdem capitis tanquam interni & conjuncte Rectoris Chriſti ſcilic.* (cui Bellarmin. addit vicarium caput Pont. Rom.) *Sexta eſt ratione connexionis membrorum in ſe & præcipuè cum capite. Inter has unitates illæ, quæ faciunt propriè Eccleſiam unam, ſunt duæ ultimæ, nam per primam Eccleſia non tam eſt una quàm ex uno: Per ſecundam non tàm eſt una, quàm ad unum. Per tertiam non tam eſt una, quàm per unum. Per quartam non tam eſt una quàm ſub uno. Per quintam & ſextam propriè eſt una, id eſt, unum corpus, unus populus, una ſocietas.* Sancta dicitur ex 1. Corinth. 14. v. 33. & Apoc. 11. v. 2. quia Chriſtus caput illius ſanctum eſt, Hebr. 7. v. 26. qui ſanctitatis ſuæ Eccleſiam facit participem, Job. 17. v. 19. quia *ſanctâ vocatione vocatur* & à mundo ſeparatur 2. Tim. 1. v. 9. quicquid enim à communi & profana ratione ſeparatum ad uſum & honorem Dei ſeparatur & conſecratur, in Scriptura vocatur ſanctum Levit. 10. v. 10. quia *ſanctum Dei verbum illi eſt concreditum.* Rom. 3. v. 2. quia Spiritus ſanctus in hoc cœtu credentes ſanctificat Chriſti ſanctitatem per fidem illis applicando, interiorem renovationem & ſanctitatem in cordibus ipſorum operando & perfectæ ſanctitatis deſiderium in illis excitando. Johan. 17. verſ. 17. *Pater ſanctifica eos in veritate.* Rom. 1. v. 17. *vocatis ſanctis* 1. Corinth. 3. v. 17. *templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos.* Sicut Chriſtus, qui Eccleſiæ caput eſt, de Spiritu ſancto conceptus eſt: Sic ſancta Eccleſia, quæ ipſius corpus eſt, eodem Spiritu ſancto repletur, ut vivat. Diſtinguitur igitur hoc encomio Eccleſia non ſolùm à conventiculis impiorum & hæreticorum, quæ vocantur *ſynagoga Satanæ* Apoc. 2. verſ. 9. & cap. 3. verſ. 9. Sed etiam ab hypocritis externo Eccleſiæ cœtui intermixtis. Catholica vocatur 1. reſpectu Eccleſiæ veteris Teſtamenti. 3. Catholica. Nam in Vet. T. Eccleſia ordinariè alligata erat ad unam aliquam gentem, videlicet Iſraeliticam & ad certum locum, videlicet tabernaculum & templum, ita ut ad illum cœtum conjungere ſe oportuerint, quicunque volebant Eccleſiæ eſſe membra. Pſal. 76. verſ. 2. Pſal. 147. v. 19. Eſai. 31. verſ. ult. Rom. 3. verſ. 2. cap. 9. v. 4. &c. ſed in Nov. Teſt. ſine diſcrimine populorum, locorum & perſonarum per univerſalem Evangelii prædicationem inter omnes gentes ex omnibus hominum nationibus & linguis Eccleſia colligitur Matth. 28. v. 19. Marc. 16. v. 15. Luc. 24. v. 47. Actor. 1. verſ. 8. Coloſſ. 1. verſ. 6. &c. Chryſoſtom. in cap. 2. Eſaiæ. *Eccleſia expaſſis ſinibus & reclinatis manibus univerſas undecunque terrarum gentes excipit.* 2. reſpectu particularium Eccleſiarum, quarum in toto orbe ſunt complurea, ex quibus ceu membris una conſtituitur Eccleſia, quæ eſt & dicitur καθολική. Sic Petri, Jacobi & Johannis Epiſtolæ, quia non inſcriptæ ſunt certis particularibus Eccleſiis, nec additur nomen regionis vel urbis, ad quam in ſpecie ſint directæ, vocantur Catholicæ ſeu Univerſales. Auguſt. Epiſt. 170. *Catholica Eccleſia dicitur, quia per totum terrarum orbem diffunditur.* 3. reſpectu Catholicæ fidei, quæ æſtimanda eſt ex communi omnium piorum ac fidelium quocunque tempore & loco vixerint, vel adhuc vivunt, vel porrò victuri ſunt, conſenſu. Conſenſum autem illum Catholicis Prophetarum & Apoſtolorum ſcriptis, quæ ſunt unicum Eccleſiæ fundamentum, Epheſ. 2. v. 20. unicè niti oportet. Vinc. Lyrin. adv. hæreſ. cap. 3. dicit, *Catholicam fidem conſtare univerſitate, antiquitate, conſenſione.* 4. reſpectu hæreticorum, qui à Catholico illo Catholicæ fidei in Scripturis fundatæ conſenſu nefariè diſcedunt & à vera Catholica Eccleſia ſeſe ſeparant. Tertull. lib. 4. adv. Marc. *Faciunt favos & veſpæ, faciunt Eccleſias & Marcionitæ.* Pontificii Lutherum flagellant *quaſi hanc voculam* (Catholicam) *ex Symbolo Germanico expunxerit & quidem hoc fine, ut ſuo quoq; cœtui Eccleſiæ nomen tribuere poſſet.* Sed monet Dn. Chemnitus, in vetuſtis codicibus inveniri etiam ante Lutheri tempora articulum illum fuiſſe ita recitatum. Jch gleube eine heilige Chriſtliche Kirche / per Chriſtianam autem idem intelligitur quod per Catholicam, quia Chriſtianorum nomen diſperſum eſt per totum orbem, falsò igitur Lutherum accuſari, quod dolo malo vocem Catholicam expunxerit, cui verò Eccleſiæ, noſtræ ſcilicet an Pontificiæ nomen Catholicæ κατ' ἀλήθειαν conveniat, ſuo loco apparebit. Apoſtolica vocatur non ſolùm quia ab Apoſtolis in Nov. Teſt. per Evangelii prædicationem plantata eſt & fundata, ſed etiam quia doctrinam Apoſtolicam (quæ cum prophetica quoad ipſam ſubſtantiam una atque eadem eſt) fideliter conſervat & per eandem adhuc hodie propagatur & conſervatur uſque ad finem ſeculi, quo ſenſu dicimur *ædificati ſuper fundamentum Prophetarum & Apoſtolorum*, Epheſ. 2. verſ. 20. & murus novæ Hieroſolymæ dicitur *habere fundamenta duodecim & in illis nomina duodecim Apoſtolorum agni* Apoc. 21. verſ. 14. Iren. libr. 3. adv. hæreſ. cap. 1. in princ. *Non per alios diſpoſitionem ſalutis noſtræ cognovimus, quàm per eos Apoſtolos, per quos Evangelium*

pervenit

& perfectè fidelibus diſtribuentur, quando in regnum cœleſte translati fuerint, inde eſt quod appellatio regni cœlorum non ſolùm tribuitur regno gratiæ in hac vita, ſed etiam regno gloriæ in vita æterna Matth.5.v.20.c.8.v.11.c.18.v.3. &c. quo pertinet, quod regnum cœleſte dicitur *hæreditas in regno Chriſti* Eph.5.v.5. & electi dicuntur *hæredes regni, quod Deus promiſit ſe diligentibus.* Jac. 2. v. 5.

4. Civitas Dei, 20. 4. *Civitas Dei*, quæ appellatio cum priori fermè conſentit. Tribuitur autem tum Eccleſiæ militanti; Cant.3.v.2. *Surgam & circuibo civitatem &c.* Apoc.11.v.2. *civitatem ſanctam calcabunt menſibus quadraginta duobus*: cap.20. v. 9. *circuiverunt caſtra ſanctorum & civitatem dilectam* (quo pertinet, quod vera Eccleſię membra Domini *συμπολῖται τῶν ἁγίων* Eph.2.v.19. tum Eccleſiæ triumphanti. Heb.11.v.10. *Abraham fide expectavit civitatem habentem fundamenta, cujus artifex & conditor Deus eſt.* v.16. *non erubeſcit Deus vocari Deus ipſorum, paravit enim illis civitatem.* c.12.v.21. *acceſſiſtis ad civitatem Dei viventis, Ieruſalem cœleſtē.* cap.13.v.14. *Non habemus hîc civitatem viventem, ſed futuram inquirimus.* Apoc.3.v.12. *Qui vicerit, ſuper eum ſcribam nomen Dei mei & nomen civitatis Dei mei nova Hieroſolyma, quæ deſcēdit è cœlo &c.* Apoc. 21. v. 2. & ſeqq. hæc civitas graphicè depingitur quales muros, quales portas, qualia fundamēta, quale templum &c. obtineat. Ratio appellationis deducta eſt. 1. ab Hieroſolyma Judææ metropoli, quæ vocatur *civitas Dei* Pſal.46.v.5. Pſal.48. v.2. Pſal. 87. v.3. *civitas Regis magni.* Pſal. 46. v.3. Matth.5.v.35. in qua fuit *ignis Domini & caminus ejus* Eſa.31. v. 9. nimirum quia in templo ſuper arcam propitiatorii inter duos Cherubin Deus habitabat & nominis ſui memoriam eo in loco inſtituerat Exod. 20.v.24. jam verò Hieroſolyma fuit typus Eccleſiæ, ut poſtea dicetur. 2. à comparatione cum civitate. Ut enim civitas eſt communio multorum certis legibus devincta & certo Magiſtratui ſubjecta: ſic Eccleſia eſt fidelium congregatio certis legibus & Chriſto Regi ſuo & ſibi invicem devincta. Quemadmodum cives unius ejuſdemque civitatis communibus bonis ac privilegiis gaudent; ſic omnes ſancti eorundem ſpiritualium ac cœleſtium bonorum ſunt participes. *Ut civitas non conſiſtit ex Medico & Medico, aut ex ruſtico & ruſtico, ſed ex Medico & ruſtico*, ſicut Ariſtoteles in Ethicis loquitur, ita quoque Eccleſia non conſtat ex Paſtore & Paſtore, ſeu ex auditore & auditore, ſed ex docentibus & diſcentibus atq; inter ipſos auditores ſunt varii vitę ſtatus atque ordines. Quemadmodum civitas muris ac mœnibus contra hoſtium impetus munita eſt: ſic Deus circa Eccleſiam ſuam *eſt murus igneus* Zach. 2. v.5. *is cuſtodit* hanc civitatem Pſ. 127.v.1. Quemadmodum civitas una manet diverſis civib' ſibi invicem quaſi ordine quodam ſuccedentibus: ſic una manet Eccleſia, licet diverſi homines ad eam accedant vel ex ea decedant.

5. Domus Dei. 21. 5. Domus Dei Pſal. 27. v. 4. *Unum petii à Domino, ut inhabitem in domo Dei.* Pſal.55.v.15. *in domo Dei ambulavimus conjunctim.* Pſal. 84. v. 5. *Beati qui habitant in domo tua Domine &c.* 1.Tim. 3.v.15. *Ut ſcias, quomodo oporteat te in domo Dei verſari, quæ eſt Eccleſia Dei viventis columna & firmamentum veritatis*: Hebr. 3. v. 2. *Chriſtus Pontifex noſtræ confeſſionis fidelis eſt ei, qui conſtituit eum, ſicut & Moſes in omni domo ejus.* v.3. *amplioris enim gloriâ præ Moſe dignus habitus eſt, quantò ampliorē honorem habet domus, qui fabricavit illam &c.* v.5. *Moſes quidem fidelis erat in tota domo ejus tanquā famulus* v. 6. *Chriſtus verò tanquam filius in domo ſua, cujus domus nos ſumus, ſi fiduciam & gloriationem ſpei uſque ad finem firmam retinuerimus.* Heb. 10.v.21. *Chriſtus eſt Sacerdos magnus ſuper domum Dei.* 1.Petri 2. v. 5. *ipſi tanquam lapides vivi ſuperædificamini domus ſpiritualis* (Pulcra & jucunda eſt hæc pictura, inquit Chemn. in Loc. part. 3. p. 305. Beata urbs Jeruſalem, quæ in cœlis eſt, conſtruitur ex vivis lapidibus. Lapides illi Naturâ ſunt impoliti, ſed tunſionibus & preſſuris ac variâ cruce in his terris expoliuntur, ſuis ſinguli locis aptantur & per manus artificis diſponuntur. Angularis autem lapis & fundamentum eſt ipſe Chriſtus à cœleſti Patre miſſus, ut lapides per ſe emortui ipſi impoſiti, vitam & Spiritum accipiant, utque firmum Eccleſiæ fundamentum contra ipſas inferorum portas præſtet. Et quia eſt lapis angularis, ideò ſua compage parietes firmiter nectit, ut ædificium non fatiſcere nec rimas unquam in perpetuum agere poſſit.) 1. Pet. 5. v.17. *tempus eſt ut judicium incipiat à domo Dei*, quò pertinet etiā illud, quod cives Eccleſiæ dicuntur *cives domeſtici Dei* Epheſ. 2. v.19. Ratio appellationis deducta eſt 1. à tabernaculo deſerti Moſaico & templo Salomonis Hieroſolymitano, quorum utrumq; dicitur *domus Dei* Exod. 23.v.19.cap.34.v.26. Deut. 23.v.18. &c. 1.Reg.2. v.36.c.3.v.1. &c. jam verò utrumque fuit Eccleſiæ typus. 2. quia Jacobus Patriarcha locum in quo Deus ex arcana ſua luce prodiens ſeipſum in viſione nocturna ei manifeſtaverat, vocat *domum DEI & portam cœli.* Gen. 28. v.17. *hic nihil eſt niſi domus Dei & porta cœli*, unde nomen illius loci vocat *Bethel*, quod eſt, *Dei domus.* Jam verò in Eccleſia Deus per verbum ſe hominibus manifeſtat, januam & iter ad cœlum illis monſtrat, imò fores cœli omnibus credentibus aperit, meritò igitur Eccleſia vocatur Dei domus. Auguſt. q. 83. in Geneſ. 3. quia cœlum, in quo Deus plenâ luce electis & ſanctis Angelis ſeſe manifeſtat, vocatur *Dei domus* Johan. 14. v. 2. *in domo Patris mei manſiones multæ ſunt* 2. Cor. 5. v. 1. *ſi terreſtris domus noſtra hujus tabernaculi diſſolvatur, ædificationem ex Deo habemus domum non manufactam οἰκίαν ἀχειροποίητον æternam in cœlis.* Jam verò ad domum Dei in cœlis nemini patet aditus, niſi ex domo Dei in terris, id eſt, ex Eccleſia. 4. Sicut domus habitaculum præbet patrifamiliâs, qui in domo ſua meritò quæritur, ſic Deus in Eccleſia præſentiâ ſuæ gratiæ habitat, in qua etiam à nobis quærendus eſt. Levit. 26. v.12. 2. Cor. 6. v. 16. *inhabitabo in illis, & ambulabo inter eos.* Aug. in Enchir. ad Laurent. cap. 56. *Rectus confeſſionis ordo poſcebat, ut Trinitati ſubjungeretur Eccleſia, tanquā habitatori domus ſua & Deo templum ſuū & conditori civitas ſua.* Hûc pertinet, quod Eccleſia dicitur *Dei facies.* Gen. 4. v. 16. *Egreſſus eſt Cain à facie Domini*, i. e. ab Eccleſiæ contubernio, ubi Deus in verbo ſe audiendum & per ſacrificiorū inflammationem conſpiciendum exhibebat. Pſ. 42. v.3. *Quando veniam & apparebo ante faciē Dei?* i. e. quando potero accedere ad templū Dei, ubi Deus in congregatione Eccleſię præſentiā ſuam peculiari modo revelat. Jon. 1. v. 3. *Ionas fugit à facie Domini*, i. e. ex Eccleſia ad congregationem gentiū, in qua nō ſunt patefactiones divinæ. In creaturis apparent aliqua Dei veſtigia, ſed in Eccleſia cōſpicitur amica Dei facies, quia in Evāgelio gratiā ſuā oſtēdit & Sacramētis velut ſignis viſibilib. de ea

nos

nos confirmat, unde phanum deducunt è פָּנִים facies, quia in Eccleſia apparet D i facies. 5. *In domo magna ſunt vaſa non ſolùm au. :a, ſed etiam lignea & fictilia, quadam ad decus, quadam ad ignominiam.* 2. Tim. 2. v. 20. Sic in viſibili Eccleſiæ cœtu electis mixti ſunt reprobi ac bonis mali. *Servus non manet in domo in æternum* Joh. 8. v. 35. ſic *ſervi peccati* è domo Dei tandem ejiciuntur. *Oeconomi* in hac domo ſunt miniſtri Eccleſiæ. 1. Corinth. 4. v. 1. &c.

6. Vinea Domini. 22. 6. Vinea Domini. Matth. 20. v. 1. *Simile eſt regnum cœlorum patrifamiliàs ſummo manè exeunti, ut conducat operarios in vineam ſuam.* Matth. 21. v. 33. *Homo quidam paterfamiliàs plantavit vineam, & ſepem circumdedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificavit turrim & locavit eam agricolis &c.* Hæc appellatio parabolica deſumta eſt ex veteri Teſtamento. Pſal. 80. v. 9. *Vitem de Ægypto tranſtuliſti, ejeciſti gentes & plantaſti eam* v. 10. *expurgaſti in conſpectu ejus & plantaſti radices ejus & implevit terram, &c.* Eſai. 3. v. 14. *depaſti eſtis vineam meam.* cap. 5. v. 1. *Vinea facta eſt dilecto meo in cornu filio olei* v. 2. *Et ſepivit eam & lapidibus conſtruxit eam, conſevit eam vitibus nobiliſſimis & ædificavit turrim in medio ejus & torcular extruxit in ea & expectavit, ut faceret uvas &c.* v. 8. *Vinea Domini exercituum domus Iſrael eſt & vir Iuda germen ejus delectabile.* Ier. 2. v. 21. *Ego plantavi te in vineam electam, quomodo converſa es mihi in palmites degeneres.* In Cantico Canticorum aliquoties nomine vineæ intelligitur Eccleſia cap. 2. v. 12. cap. 6. v. 10. c. 7. v. 12. c. 8. v. 11. Gregor. homil. 19. in Evang. *Conditor noſter habet vineam univerſalem ſcilicet Eccleſiam, quæ ab Abel juſto uſq; ad ultimum electum, qui in fine mundi naſciturus eſt, quot Sanctos protulit, tot palmites miſit.* Membra comparationis varia inſtitui poſſunt. Naturâ ſumus vites ſylveſtres & degeneres. Deuter. 32. v. 32. Jerem. 2. v. 21. nulli uſui niſi ut ſimus materia ignis infernalis Ezech. 15. v. 4. Sed Deus transfert nos in vineam ſuam, hoc eſt, in Eccleſiam, inſerit nos ut palmites Chriſto veræ illi viti. Johan. 15. v. 1. ut ſuccum ac Spiritum vitæ ex eo trahamus & dulces fructus feramus, qui non manſerit in hac vite, exareſcet & in ignem æternum conjicietur. Auguſt. tract. 81. in Johan. *Vnum de duobus palmiti congruit aut vitis aut ignis.* Vinea inter omnes arbores & frutices eſt nobiliſſimum terræ germen, ſic Eccleſia eſt cœtus nobiliſſimus & Deo gratiſſimus, in quo habet ſuum beneplacitum, ſicut de vino dicitur Pſal. 104. v. 15. *quod lætificet cor hominis. Nulla precioſior poſſeſſio quàm vinea*, inquit Cato de re ruſt. *nulla plus operæ & laboris requirit, nulla præſtantiores fructus profert*, quæ omnia ad Eccleſiam pulcerrimè accommodari poſſunt. Vinea tempore hyemis non habet externum aliquem ſplendorem, pruinis enim ac nivibus contecta latet, ſed in æſtate demum floret: ſic Eccleſiæ filii in hac vita ſunt contemti & abjecti, ſed quando *æſtas* gloriæ æternæ appropinquat Luc. 21. v. 30. tunc ipſorum *vita* & gloria *apparebit.* Coloſſ. 3. v. 4. Nobiliſſimus ille ſuccus vitis ex calore Solis & pinguedine terræ provenit, ſic fœcunditas piorum in operibus bonis deſuper deſcendit. Labor in cultura vineæ adhibendus per totum ferè annum durat, ſic Eccleſiæ miniſtris in vinea Domini laborantibus perpetuò ſudandum. Tempus perſecutionis & tribulationis vocatur *tempus putationis.* Cant. 2. v. 12. hac enim falce reſecantur putrida Eccleſiæ membra, quæ foliis verborum duntaxat luxuriant, nullos autem fructus ferunt. Vites alligantur palis, ſic piorum *virga & baculus* eſt verbum Dei Pſal. 23. v. 4. Inutiles ſtolones folia luxuriantia & ſarmenta areſacta ex palmitibus amputantur, ut fructus matureſcere poſſint: *ſic cœleſtis Pater omnem palmitem non ferentem fructum in Chriſto, tollit eum, & omnem qui fert fructũ, purgat eum, ut copioſiorem fructum afferat.* Joh. 15. verſ. 2. palmites erigendi ſunt ne terræ adhæreant, aliàs uvæ putredinem contrahunt: ſic Eccleſiæ filii cor ſuum à terrenis avertere, atque *ea quæ ſurſum ſunt, quærere debent*, ne in mundi inquinamentis putreſcant. Coloſſ. 3. verſ. 1. Hanc vineam Deus plantat per vocationem, ſepem & murum illi circumdat per Angelicam cuſtodiam, turrim in ea ædificat, per quam denotatur oculus divinæ providentiæ, qui ſuper hanc vineam ſemper vigilat Pſalm. 121. verſ. 4. torcular in ea fodit, per quod ſignificatur preſſura crucis, cui verè pii in hac vita ſunt ſubjecti. Hûc referendum, quod Noachus vineam plantaſſe dicitur. Geneſ. 9. verſ. 20. Sic Chriſtus eſt verus ille Noachus & conſolator, qui vineam ſpiritualem plantat. Nabothus propter vineam ſuam occiditur 1. Reg. 21. Sic Chriſtus propter Eccleſiæ vineam ſe occidi paſſus eſt. *Vinea fuit Salomoni*, dicitur Cant. 8. v. 11. Hic cœleſtis Salomon vineæ poſſeſſor ac Dominus eſt Chriſtus Matth. 12. verſ. 41. Vulpes & apri vineis cumprimis ſunt moleſti, illæ eas demoliuntur Cant. 2. verſ. 15. Hi verò devaſtant Pſal. 80. verſ. 14. per vulpes intelliguntur hæretici, per apros perſecutores Tyranni. Plura comparationis membra excogitare in proclivi eſt; ſufficit nobis fontes monſtraſſe. Ambroſius in Lucam cap. 9. p. 145. *Rectè vinea Chriſti populus nominatur, vel quod crucis in fronte prætexat indicium, vel quod fructus ejus poſtrema anni legatur ætate, vel quod omnibus ut ordinibus vinearum, ita pauperibus atque divitibus, humilibus atque potentibus, ſervis ac Dominis in Eccleſia Dei æqua dimenſio, nulla ſit diſcretio: ut vitis maritatur arboribus, ita corpus anima, anima quoque corpori conjungatur. Vt vinea dum ligatur, erigitur & reciſa non minuitur, ſed augetur: ita plebs ſancta dum ligatur, exuitur; dum humiliatur, attollitur; dum reciditur, coronatur &c.* Vide etiam Irenæum libr. 4. cap. 70. Athanaſ. q. 491. &c. ** Exod. 7. verſ. 4. Eccleſia vocatur *exercitus Dei.* 1. Propter dignitatem hujus cœtus, cum quo nullius Imperatoris exercitus comparari poteſt. 2. propter conditionem Eccleſiæ militantis ſub vexillo Chriſti. 3. propter nobiliſſimas victorias, quas Chriſto duce obtinet. Pſal. 84. 2. Corinth. 10. 4. ad excitandos fideles, ut memores ſint ſtationis & periculorum. 5. ad terrendos perſecutores, ut meminerint ſibi non cum hominibus ſed cum invicto Dei exercitu rem eſſe. Actor. 9.**

23. 7. In Cantico Canticorum variis appellationibus honoratur Eccleſia. 1. vocatur *lilium inter ſpinas* Cant. 2. verſ. 2. quia quantum lilium à ſpinis, tantum Eccleſia à reproborum diſtat conventiculis; ſicut lilium à ſpinis pungitur, ſic Eccleſia à reproborum congregatione perſecutionem patitur. Oſeæ 14. verſ. 6. *Iſrael germinabit ſicut lilium.* 2. *amica Chriſti* Cant. 1. v. 14. cap. 2. verſ. 13. &c. non ſolùm ratione dilectionis, ſed etiam ratione cognationis, quæ propter humanam Naturam perſonaliter Filio Dei unitam *7. In Cantico Canticorum vocatur lilium inter ſpinas, amica Chriſti, columba, ſoror Chriſti &c.*

Eccleſiæ cum ipſo intercedit. 3. *Columba* Cant. 2. v.13. quia *oculos habet columbarum* Cant.1.v.15. columbinam ſcil. mentis ſimplicitatem Matth. 10. v.16. & judicium Spiritus ſancti, qui in columbæ ſpecie apparuit Matth.3.v.16. hic eſt ſimplex ille oculus, quo totum corpus noſtrum omnes ſcilicet affectus atqui opera ſiunt lucida. ** Vocatur *columba*, *quod eo nomine caritas & ſimplicitas deſignetur* cenſente Fulgentio de paſſion. Domini ad Thraſim. lib.3.p.421. **Luc.11.v.34. columba illa habitat *in foraminibus petræ, in cavernis maceriæ* Cant.2.v.14. quia Eccleſia in vulneribus Chriſti, qui eſt ſalutis noſtræ petra.1.Cor.10.v.4. tutum habet receptaculum. Ac conveniunt illi verſus de columba.

Eſt ſine felle, gemit, roſtro non lædit & ungues,
Poſſidet innocuos granaq; pura legit.

4. *Soror Chriſti* Cant.4.v.9. & 10. quia cùm Eccleſia eſt Dei filia, ideò etiam eſt Chriſti ſoror; ſoror eſt, quia de ſanguine ejus: amica, quia per mortem ejus reconciliata, Bernhard. ſerm. 8. in Cant. *Soror Chriſti eſt, quia ex uno Patre: Sponſa, quia in uno Spiritu.* 5. *Hortus concluſus* Cantic.4. v.12. quia hortus Paradiſiacus fuit Eccleſiæ typus. Ut in horto plurimæ arbores fructiferæ conſpiciuntur, ſic pii in Eccleſia ſunt arbores bonæ ac fertiles Pſal.1.v.3. Pſal.92.v.13. & ſeqq. Matth.7. v.17. In hoc horto ſunt *areolæ aromatum* Cant.16. v.1. hoc eſt, diviſiones chariſmatum, gratiarum ac donorum Spiritus ſancti, quando Aquilo tribulationis hortum perflat, tunc fluunt & jucundiſſimum odorem ſpargunt illius aromata. Cant.4.v.16. eſt *hortus nucum* Cant.6.v.10. quia dulces illius fructus ſub dura adverſitatum teſta abſconditi latent. *Concluſus hortus* dicitur, quia Chriſtus muro Angelicæ defenſionis eum munit; ac velut horti concluſi amœnitatem ac pulcritudinem, nemo videt, quia extra eum poſitus eſt, ſic interiorem Eccleſiæ ornatum nemo videt, niſi qui eſt civis & membrum veræ Eccleſiæ. 6. *Fons ſignatus.* In Eccleſia fluunt *fontes Iſraelis* Pſalm. 68. v. 27. *flumina aquæ vivæ.* Johan. 7. verſ. 38. hoc eſt, conſolationes verbi, chariſmata Spiritus, &c. de quibus Pſal.46. v.5. dicitur, *rivuli fluminis lætificant civitatem Dei*, ſed hic fons ſignatus eſt omnibus incredulis, credentes enim ex eo hauriunt & bibunt, in quibus ſit *fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Joh.4. v.14. Cyprian. lib.1.Epiſt.6.p.25. *Si hortus concluſus eſt, Sponſa Chriſti, quæ eſt Eccleſia, patere res clauſa alienis & prophanis non poteſt. Et ſi fons ſignatus eſt, neque bibere inde, neq; conſignari poteſt, cui foris poſito ad fontem acceſſus non eſt.* Auguſt. libr.2. contra Creſcon. cap.21. *Abſit ut* (impii) *intrare poſſint limites horti concluſi, cujus ille cuſtos eſt, qui non poteſt falli, qui tamen ſi confitentur & corriguntur, tunc intrant, tunc mundantur, tunc in arboribus horti concluſi, tunc in membris unicæ columbæ numerantur.* Gregor. in comment. Cantic.4. *Hortus ſancta Eccleſia exiſtit, quia dum populos multos in fide gignit, quaſi flores pulcros bona terra emittit. Qui hortus concluſus tamen eſſe dicitur, quia caritatis vallo circumquaq; munitur, ne intra numerum electorum reprobus aliquis ingrediatur.* 7. *Terribilis ut caſtrorum acies ordinata.* Cant. 6. verſ. 3. quia Eccleſia in hac vita perpetuò pugnat contra Satanam & ipſius ſquamas, neque eſt confuſa quædam multitudo & colluvies ἄτακτος, ſed certi in ea conſtituti ſunt ordines. 8. *Conſpicitur quaſi aurora; pulcra eſt ut Luna; electa, ut Sol.* Cant. 6.v.9. aurora eſt, quia nondum habet Lucis ſuæ plenitudinem, quam in vita æterna demum conſequetur, 2.Petr.1.v.19. Lunæ confertur, quia à Chriſto juſtitiæ Sole illuſtratur, quia luce verbi tenebroſa hominum corda illuminat; ſicut Luna noctis tenebras diſpellit, & quia ſua habet incrementa ac decrementa, ſicut Luna mutat ſuas φάσεις.** Auguſt. Epiſt.119. ad Januar.cap.5. Arnob. in Pſal. 135. Gregor. lib. 17. moral. cap. 10. eò accommodat locum Job. 25. verſ. 5. *Ecce Luna non ſplendet & ſtellæ non ſunt mundæ in conſpectu ejus. Quia* (inquit) *nec ſancta Eccleſia virtute propria tot miraculis emicat, niſi hanc prævenientis gratiæ dona perfundant, nec ſingulorum bene viventium mentes à peccatorum maculis mundæ ſunt, ſi remotà pietate judicentur.* Hieron. in cap. 66. Eſai. dicit *Eccleſiam apellari Lunam Cantic.6.v.9. quia pace & perſecutionibus creſcit atque decreſcit, & oppreſſa tentationum tenebris rurſus priſtinũ lumen aſſumit, habetq; ſplendorem à Sole juſtitiæ.*** Ambroſ. lib.4. hexaemer. c.8. circa medium: *Lunæ typum dilecta habet Eccleſia, quod ſignificat Propheta dicens. Orietur in diebus ejus juſtitia & abundantia pacis donec extollatur Luna. Et in Canticis Dominus de ſponſa ſua ait: Quænam eſt hæc proſpiciens tanquam diluculum, ſpecioſa ſicut Luna, electa ut Sol? Et meritò ſpecioſa ſicut Luna Eccleſia, quæ toto mundo refulſit, & tenebras hujus ſeculi illuminans dicit. Nox præceſſit, dies autem appropinquavit. Pulcrè ait proſpiciens, quaſi ſuos de ſuperiore proſpectans, ſicut habes: Dominus de cœlo proſpexit ſuper filios hominum. Proſpiciens ergo Eccleſia ſicut Luna defectus habet & ortus frequentes, ſed defectibus ſuis crevit & his meruit ampliari dum perſecutionibus minuitur & confeſſorum Martyriis coronatur. Hæc eſt vera Luna, quæ de fratris ſui luce perpetua lumen ſibi immortalitatis & gratiæ mutuatur. Fulget enim Eccleſia non ſuo ſed Chriſti lumine & ſplendorem ſibi arceſſit de Sole juſtitiæ &c.* poſtea refellit *figmentum Poetarum, quod Luna carminibus Magicis cœlo* deduci poſſit & addit. *Malis tentant Eccleſiam, ſed Magicæ artis et carmina nocere non poſſunt, nihil incantatores valent, ubi Chriſti canticum quotidie decantatur.* Philo Epiſcopus Carpathius in Cant. Cantic. *Lunæ comparatur Eccleſia, propterea quod quicquid habet divini luminis, id à juſtitiæ Sole illo immobili atque divino accipit.* Soli confertur propter ſplendorem veritatis in ea lucentis. Eſai.60. v.19. *Non erit tibi amplius Sol ad lucendum per diem, nec ſplendor Lunæ illuminabit te, ſed erit tibi Dominus in lucem ſempiternam & Deus tuus in gloriam tuam* v.20. *Non occidet ultra Sol tuus & Luna tua non minuetur, quia erit tibi Dominus in lucem ſempiternam.* Apoc.21.v.23. *Et civitas non eget Sole neque Luna, ut luceant in ea, nam claritas Dei illuminabit eam & lucerna ejus eſt Agnus,* cap.22.v.5. *nox ultra non erit & non egebunt lumine lucernæ, neque lumine Solis, quoniam Dominus Deus illuminat illos.* 9. *Sulamitis* שולמית Cantic.6.v.12. quaſi dicas *Salomonæam*, eſt enim cœleſtis Salomonis Sponſa, eſt pacifica ad exemplum Regis ac Sponſi ſui pacifici. 1.Cor.11. v.16. *Si quis videtur contentioſus eſſe, nos talem conſuetudinem non habemus, neq; Eccleſia Dei.* Quidam exponunt Hieroſolymitana, quæ habitet in Jeruſalem, quod itidem ad Eccleſiæ ſpirituales Hieroſolymæ cives accommodari poteſt. 10. *Filia Principis* Cant.7.v.1. quia eſt ex Deo per verbum genita Joh.1.v.13. erit etiam heres regni cœleſtis Rom.8.v.17.&c.

Typi Eccleſia in V. T. a. Paradiſus.

24. Ad metaphoricas appellationes pertinent etiam typi veteris ac parabolæ novi Teſtamenti, quibus Eccleſiæ conditio ac ſtatus pulcerrimè declaratur. ● Typi ſunt complures ac varii. 1. Paradiſus Geneſ.2. v.8. Auguſt.lib.13. de civ. Dei cap. 21. *Poſſunt hæc in Eccleſia intelligi, ut ea accipiamus tanquam Prophetica indicia præcedentia futurorum, Paradiſum ſcil. ipſam Eccleſiam; quatuor Paradiſi flumina, quatuor Evangelia; ligna fructifera, ſanctos; fructus eorum, opera eorum; lignum vitæ, ſanctũ ſanctorum, utique Chriſtum; lignum ſcientiæ boni & mali, proprium voluntatis arbitrium.* Ut Adamus aliquandiu in terreſtri Paradiſo vixiſſet, poſtea verò in cœleſtem fuiſſet tranſlatus, ſi in ſtatu integritatis permanſiſſet: ſic ex ſocietate Eccleſiæ militantis electi tranſferuntur ad ſocietatem Eccleſiæ triumphantis. Sicut Adamus in Paradiſo audire potuit Deum loquentem: ſic in Eccleſia Deus nobiſcum loquitur per verbum. Sicut Paradiſus fuit *omnis lætitiæ & voluptatis promtuarium & univerſa ſenſibilis venuſtatis intelligentiam excedens*, definiente Damaſceno lib.2. orth. fid. cap.11. ſic in Eccleſia piorum animæ ſpirituali dulcedine perfunduntur, *anima eorum quaſi hortus irrigatus* Jer.31.v.12. In Paradiſo erat vitæ arbor, infirmitatis ac mortis φυσφυλακτικὸν, æternæ beatitudinis ac immortalitatis ſymbolum: ſic Chriſtus beatiſſimum illud *lignum vitæ* Apoc.22. v.2. in Eccleſia nos paſcit ad vitam æternam &c. In Paradiſo Eccleſiæ ſpirituali eſt itidem *arbor ſcientiæ boni & mali*, hoc eſt, propria voluntas, caro cum ſuis fructibus Galat.5.v.69. qui ex hac arbore comederit, tranſgreditur Dei præceptum & fit æternæ mortis reus. Per quatuor flumina ex uno fonte orta intelliguntur ſcripta Moſis, Prophetarum, Evangeliſtarum & Apoſtolorum, quæ ex fonte æternæ veritatis orta ad unum Chriſtum nos ducunt Pſal.36.v.9. *apud te eſt fons vitæ*. Eſai.12.v.3. *haurietis cum gaudio aquas ex fontibus ſalutis* Hieron. tom.6. in Epiſt. ad Euſeb. *Quemadmodum unus fluvius erat Paradiſi, qui in quatuor capita dividitur: ita unica Chriſti Evangelica doctrina per quatuor miniſtros ad irrigandum & fœcundandum Eccleſiæ hortum eſt diſtributa.* De his canitur in Eccleſia: *Paradiſus his rigatur, viret, floret, fœcundatur; his abundat, his lætatur. Quatuor fluminibus. Fons eſt Chriſtus, hi ſunt rivi, fons eſt altus, hi proclivi, ut ſaporem fontis vivi miniſtrent fidelibus. Horum rivo ebrietatis ſitis creſcat caritatis ut de fonte Deitatis ſatiemur plenius. Horum trahat nos, doctrina vitiorum te ſentina, ſicque ducat ad divina ab imo ſuperius.*

2. Arca Noa.

25. 2. Arca Noæ Geneſ. 6. v. 14. & ſeqq. eam enim fuiſſe Eccleſiæ typum paſſim docent Patres Auguſtin. 15. de civ. Dei cap.27. *procul dubio* (arca Noæ) *figura eſt peregrinantis in hoc ſeculo civitatis Dei, hoc eſt, Eccleſiæ, quæ fit ſalva per lignum, in quo pependit Mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus.* **Hieron. in Epiſt. ad Damaſ. Eccleſiam Romanam confert arcæ Noahi, ſed rectiùs lib.1. adv. Iovin. ait, per arcam ſignificari Eccleſiam Catholicam. Conferatur Gregor. homil.16. in Ezech. Ferus in 6. cap. Geneſ. Cyprian. de ſimpl. prælat. p.164. *Si potuit evadere, qui extra arcam Noa fuit, & qui extra Eccleſiam foris fuerit, evadet.*** Membra comparationis conſtitui poſſunt varia.

1. Quemadmodum omnes homines extra arcam conſtituti diluvio perierunt, ſoli autem illi, qui in arcam divino juſſu ingreſſi fuerant, ſunt conſervati: ſic in ſola Eccleſia adverſus diluvium iræ divinæ
conſervari poſſumus, extra eam nil niſi mors & in-
teritus, quò pertinet dulciſſimus verſiculus Nazian-
zeni ad Epiſc. ζηλῶ Νῶε κιβωτόν, ὅπως μέρος αἰνὸν ἀλύ-
ζῃ. Quemadmodum Deus ipſe Noahum cum fa- 2.
milia in arcam vocavit, ac figuram & materiam ar-
cæ ipſi præſcripſit: ſic Deus eſt domus ſuæ, quæ eſt
Eccleſia, τεχνίτης καὶ δημιουργὸς Hebr. 11. v. 10. ac
de Eccleſia judicandum eſt ex verbo non ea noſtra
ratione, miniſtri Eccleſiæ ſpirituales hujus arcæ ar-
chitecti ſequantur normam verbi divinitùs ſibi
præſcriptam. Quemadmodum arca Noaitica un- 3.
diquaque & ea omnibus partibus fuit coanguſtata
& afflicta deſuper pluviis, inferius fluctibus, à late-
re ventis: ſic Eccleſia in hac vita perſecutionum
fluctibus oppugnatur Matth.7.v.27. Quemadmo- 4.
dum Deus ipſe fuit ſummus nauclerus, qui arcam
Noaiticam in mediis fluctibus rexit Sap. 14. v. 6.
ἡ ἐλπὶς τοῦ κόσμου ἐπὶ σχεδίας καταφυγοῦσα ἀπέλιπεν αἰ-
ῶνι σπέρμα γενέσεως τῇ σῇ κυβερνηθεῖσα χειρὶ *tua ma-
nu gubernata*. Sic Deus Eccleſiam in tantis per-
ſecutionum fluctibus regit, tuetur & conſervat.
Quo magis aquæ creſcebant, eò magis elevabatur 5.
arca Geneſ.6.v.18. ſic in perſecutionibus Eccleſia
non ſolùm conſervatur, ſed etiam augetur Pſal.
93.v.4. Arca nullis uſa fuit remis aut velis, nec cla- 6.
vo fuit recta & tamen evaſit ſalva: ſic Eccleſia non
nititur humanis præſidiis, ſapientiâ, potentia, opi-
bus &c. Dei tamen gubernatione ac defenſione
ad portum ſalutis evadit ſalva. Arcæ extructio im- 7.
piis hominibus antediluvianis fuit riſus ac cachin-
norum materia: ſic Eccleſia in hac vita eſt abjecta
& contemta. Quemadmodum arca varias habuit 8.
manſiunculas cuivis animanti accommodatas, quæ
mirificè exornarunt arcam: ſic in Eccleſia varii
ſunt ſtatus ac ſinguli in Eccleſia ſua habent χαρί-
σματα unius Spiritus diverſa ac diſtincta dona
1.Cor.12. v.4. in Eccleſia triumphante ſunt variæ
manſiones Joh.14. v.2. Quemadmodum in arcam 9.
recipiebantur animalia munda ac immunda: ita in
Eccleſiam militantem recipiuntur Judæi ac genti-
les, prout in viſione petrina per omnis generis ani-
malia hoc denotatur Actor.10.v.12. poſſunt etiam
per animalia immunda intelligi hypocritæ, qui ex-
terno viſibilis Eccleſiæ cœtui ſeſe immiſcent. Sic- 10.
ut Noah cum familia ſua inter leones, urſos, tygri-
des, lupos, aliasque ferociſſimas beſtias divino mi-
raculo incolumis conſervatur: ſic exilis grex Do-
mini in medio Tyrannorum & hæreticorum agmi-
ne tutus manet Eſa.11. v.6. Quemadmodum arca 11.
habuit oſtium in medio lateris: ſic Chriſtus eſt Ec-
cleſiæ oſtium Johan.10. v.7. per quem ad militan-
tem & triumphantem Eccleſiam ingredimur; per
hoc oſtium ingredimur, quando per Baptiſmi Sa-
cramentum Eccleſiæ incorporamur, Auguſt. lib. 12
contra Fauſtum cap.16. *Nemo intrat in Eccleſiam,
niſi per Sacramentum remiſſionis peccatorum, hoc
autem de Chriſti latere aperto manavit.* Quemad- 12.
modum arca lucis aliquid habuit, cui tamen mul-
tum caliginis fuit admixtum, ſiquidem unam tan-
tum habuit feneſtram: ſic in hac vita *cernimus per
ſpeculum & in ænigmate* 1.Cor. 13. v. 12. attenden-
dum igitur verbo *velut lucernæ lucenti in loco cali-
ginoſo, donec dies illuceſcat* 2.Petr.1.v.19. Quemad- 13.
modum in arca fuit cibus, quo conſervati ſunt ho-
mines uſque dum ingrederentur novum mundum:
ſic in Eccleſia per verbum & Sacramenta nutri-
mur, donec cœlum novum ac nova terra ſucce-
dat 2. Petr. 3. v. 13. Quemadmodum arca intus & 14.
exterius bitumine fuit oblita: ſic corda noſtra in-

Digitized by Google

terius munita ſint fide, exterius caritate. Auguſt. in 65. qq. quæſt. 52. *Bitumen ſignificat caritatem, per quam ſancti nec illis ſcandalis, quæ fiunt ab his, qui intus ſunt, cedunt, nec illis, quæ fiunt ab his, qui foris ſunt.* Epiphan. contra Alogos bitumen exponit *de virtute Eccleſiæ, quam obtinet contra ſerpentinas & lethiferas doctrinas*, incenſo enim bitumine ſerpentes fugari dicit. Auguſt. lib. 12. contra Fauſtum Manich. c. 14. & in libr. 65. qq. quæſt. 51. per ligna τετράγωνα illius arcæ (ita enim Hebræum Gopher exponunt LXX. interpp. quos ſecutus eſt) *ſanctos Eccleſiæ cives* intelligendos eſſe dicit. *Arca* (inquit) *de lignis quadratis fabricatur, ſicut Eccleſia de ſanctis conſtruitur ad omne opus bonum paratis. Quadratum enim quacunq; verteris, ſemper ſtat firmiter, & ſancti in quibuslibet tentationibus ſtabiles permanent non adverſitatibus, non proſperitatibus*
15. *cedunt.* Fabri arcæ, qui Noaho in extruenda illa operam locant, ipſi verò non ingrediuntur, typum præbent illorum mercenariorum, qui aliis monſtrant ſalutis viam, cui ipſimet inſiſtere nolunt, reliqui ex familia σύνεργοι qui arcam ingreſſi fuerunt, repræſentant fideles & pios Eccleſiæ miniſtros. Per corvum cadaveribus inhiantem & ad arcam redire oblitum, intelliguntur apoſtatæ, qui carnalibus hujus mundi deſideriis ſeducti ab Eccleſia diſcedunt. Thom. Aquin. in comm. 1. Petr. 3. *Sicut arca fuit de lignis levigatis & dolatis, ita Eccleſia conſtat de ſanctis per anguſtias & tribulationes afflictis, & ſicut arca ex lignis imputribilibus? ita Eccleſia conſtat ex hominibus incorruptis: deinde in arca pauci ſcilicet octo animæ ſalvabantur, ex hoc ſignificatur paucitas ſalvandorum, poſtremò ſicut multiplicavit, undis elevabatur arca, ſic per tribulationes creſcit Eccleſia.* Vide Orig. Iſidorum & alios in Geneſin. ** Quemadmodum arca ex multorum lignorum coaptatione ſeu conglutinatione coaleſcit in unum corpus: ſic ex multis variarum gentium & ordinum hominibus Eccleſia colligitur in unum corpus **

3. Vocatio Abrahæ.

26. 3. Vocatio Abrahæ ex Ur Chaldæorum illuſtrem præbet Eccleſiæ typum Geneſ. 12. v. 1. *Dixit Dominus ad Abraham: Egredere de terra tua & de cognatione tua & de domo Patris tui, & veni in terram, quam monſtravero tibi.* Quemadmodum terra, ex qua Abrahamus egredi jubetur, fuit idololatriis repleta, terra caliginis & tenebrarum: ſic ante vocationem in Eccleſiam *ambulamus in tenebris & habitamus in regione umbræ mortis* Eſai. 9. v. 2. *ſumus tenebræ* Epheſ. 5. v. 8. Quemadmodum vocatio illa Abrahæ fuit gratuitum omninò beneficium, cùm ipſe quoque *ſervierit diis alienis* Joſ. 24. v. 2. ita quoque eſt opus meræ gratiæ, nequaquam verò præcedentibus meritis debetur, quod ex tenebris ad lucem & ſortem ſanctorum in lumine, ad Chriſti ſcilicet ſalvificam agnitionem & beatam Eccleſiæ ſocietatem vocamur. 2. Tim. 1. v. 9. *Vocavit nos Deus vocatione ſancta, non ſecundum opera noſtra, ſed ſecundum propoſitum ſuum & gratiam, quæ data eſt nobis in Chriſto ante tempora ſecularia.* Sicut Abrahamus promtè ſecutus eſt Deum vocantem, non contulit cum carne & ſanguine, non diſceptavit cum Deo, reliquit patriam, domum, fundos, agros, cognatos, &c. quibus in hac vita nihil carius eſſe poteſt: ſic & nos vocati ad Eccleſiæ conſortium abſque ulla tergiverſatione ſequamur. Juſtin. in Dial. cum Tryphone pag. 272. *Quid amplius præ cæteris per gratiam hic Abrahæ tribuit Deus? quod per ſimilis vocationis verbi ipſum vocavit, exire jubens è terra quam incolebat. Ille verò & nos omnes voce illa vocavit & exivimus jam ex ea vita converſatione, in qua viximus communibus aliorum terræ habitatorum moribus malè vitam agentes & unà cum Abrahamo jure hereditario accipiemus terram ſanctam, hereditatem cernentes in ævum infinitum quippe qui liberi Abrahæ propter parem fidem ſumus. Quo namq; modo ille voci Dei credidit & reputatum eſt ei ad juſtitiam; eodem & nos modo voci Dei, quâ per Apoſtolos Chriſti denuò promulgata, quâ per Prophetas olim nobis annunciata credentes ad mortem uſque rebus mundanis omnibus renunciavimus.*

27. 4. Rubus ardens in deſerto, qui tamen igne non abſumebatur. Exod. 3. v. 2. quo procul dubio ſignificatum fuit, Eccleſiam Iſraeliticam uri quidem igne tribulationum in Ægypto, non tamen conſumtam iri. Theodor. quæſt. 6. in Exod. *Ego arbitror ſignificari Iſraelem Ægyptiorum inſidiis appetitum non eſſe ſubjugandum, ſed adverſariis ſuperiorem futurum.* Rubus eſt ſylveſtris & abjectus frutex: ſic Eccleſia in hac vita eſt humilis mystica in oculis mundi & humanæ rationis. Rubus eſt frutex ſpinoſus & ſenticoſus, quem, ut Hebræi loquuntur, avis citra deplumationem ingredi non poteſt: ſic qui Eccleſiam hoſtiliter oppugnant, ſeipſos magis lædunt quàm iſtum. De rubo illo Moſaico ſcribit Philo in libr. de vita Moſis. *Rubus erat plantula ſpinoſa & debiliſſima atque ea nemine ignem admovente, repente tota accendi viſa eſt, quam cùm ignis radicitus occupaſſet & ingenti flamma omnes ramos ac cacumen complexus eſſet: ea tamen perinde manebat illæſa, ac ſi ſupernè fons delaberetur, incendiumq; reprimeret & velut materia eſſet incorruptibilis, non ignis pabulum, ſed contra nutriretur ab igne.* Sic Eccleſia non conſumitur ab incendio iræ divinæ adverſus peccata, quia tegitur umbraculo gratiæ in Filio Dei nobis propoſitæ, is enim ex rubo ad Moſen locutus, ut ex Deuter. 23. v. 16. docent Juſtin. in Dial. cum Tryph. Auguſt. 2. de Trinit. cap. 3. Hilar. lib. 4. de Trinit. Poteſt etiam per ignem, quo rubus accenditur, ſed non conſumitur, intelligi ignis tribulationum & perſecutionum, qui Eccleſiam non abſumit, ſed purgat ſolum & excoquit. Auguſtinus tract. 3. in Johan. hoc ὅραμα interpretatur de ſynagoga Judaica reſiſtente multis Dei admonitionibus & rebellante Prophetis, quorum vox inſtar luculenti ignis ſplendentis in obſcuro loco 2. Petr. 1. v. 19. quotidie in ſynagogis legebatur. Act. 15. v. 21.

4. Rubus ardens in deſerto.

5 Domus Iſraelitarum in Ægypto.

28. 5. Domus Iſraelitarum in Ægypto. Cùm tenebræ horribiles & palpabiles totam Ægyptum operirent, in domibus Iſraelitarum habitantium in *terra Geſen erat lux* Exod. 10. v. 23. *Sanctis tuis maxima erat lux & quia non ipſi eadem paſſi erant, magnificabant te Sap. 18. v. 1.* Sic totus mundus in tenebris ignorantiæ, errorum, peccatorum & damnationis hæret, ſed in Eccleſia Dei eſt lux divinæ cognitionis, gratiæ & ſalutis. Eſai. 60. v. 1. *Surge, illuminare Ieruſalem quia venit lumen tuum & gloria Domini ſuper te orta eſt*, v. 2. *quia ecce tenebræ operient terram & caligo populos; ſuper te autem orietur Dominus & gloria ejus in te videbitur.* v. 3. *Et ambulabunt gentes in lumine tuo & Reges in ſplendore ortus tui.* Eph. 5. v. 8. *eratis quondam tenebræ, nunc autem lux in Domino.* Phil. 2. verſ. 15. *Credentes ſunt velut luminaria in mundo lucentia in medio nationis pravæ & perverſæ.* Quemadmodum etiam ſanguinem agni paſchalis ſuper utrumque

Digitized by Google

que poſtem & in ſuperliminaribus domorum ſuarum ponebant Iſraelitæ Exod. 12. v. 7. per quem ab Angelo interfectore, omnia Ægypti primogenita percutiente tuti erant verſ. 13. Sic Chriſti ſanguis Eccleſiæ filios ab æterno exitio liberos præſtat, ſi vera fide illius aſperſionem ſuſcipiant, ſiquidem *ut regia ſtatua quamvis inanimata ſint, confugientes ad ſe tamen ſervare ſolent: non quia ſtatua ſunt, ſed quia Regem repræſentant: ſimiliter & agni illius ſanguis homines ſalvos facere debuit, non quia ſanguis erat ſed quia ſanguinem Chriſti referebat*, quæ eſt Chryſoſtomi ſimilitudo. *Hic ſanguis Chriſti ſuper utrumque poſtem ponitur, quando non ſolùm ore corporis, ſed etiam ore cordis hauritur.* Greg. homil. 22. in Evang. In exidio primogenitorum Ægypti ſignificatum fuit judicium & iram Dei non poſſe ſuſtineri, ne ab illis quidem, qui in mundo ſunt præſtantiſſimi, primogenitus enim vocatur *fortitudo & principium roboris.* Gen. 49. v. 3. quod Iſraelitarum primogeniti non lædebantur, id non fiebat propter eorum præſtantiam, ſed ex gratia propter Chriſtum Mediatorem unicum illum agnum Dei, cujus typus fuit agnus paſchalis 1. Corinth. 5. v. 7. in hujus beneficii memoriam omnes Iſraelitarum primogeniti Deo erant conſecrandi, redimebantur autem precio quinque ſiclorum Num. 18. v. 15. ſed ut aliud *λύτρον* atque alia redemtio quàm quinque ſiclorum ſignificari intelligeretur, dicit Dominus Num. 3. verſ. 12. quod pro *primogenitis filiorum acceperit* Levitas, quodque ideò redimi poſſint primogeniti hominum, quia Levitæ loco ipſorum conſecrati ſunt Domino, jam verò ex Epiſtola ad Hebræos manifeſtè conſtat Sacerdotium Leviticum fuiſſe figuram Chriſti, ſignificatur igitur præſtantiſſimos in mundo eſſe iræ & judicio Dei obnoxios, Chriſtum autem ſeſe *ſanctificaſſe pro nobis* Job. 17. verſ. 19. *ac dediſſe animam ſuam λύτρον pro multis* Matth. 28. illius beneficia diſtribuuntur in Eccleſia, cujus typi fuerunt domus Iſraelitarum ſanguine agni paſchalis aſperſæ, à qua non debemus nos ſeparare, ſicut Iſraelitæ ſeverè prohibentur domo ſuâ egredi, ne ab Angelo vaſtatore percutiantur Exod. 12. v. 22. Agnus paſchalis non comedebatur niſi in domibus Iſraelitarum Exod. 12. v. 7. ſic in ſola *Eccleſia* quæ eſt Domus Dei *fructus paſſionis invenitur*, Cypr. lib. 1. Epiſt. 6.

6 Tabernaculum in deſerto. 29. 6. Tabernaculum Moſaicum in deſerto Exod. 26. v. 1. & ſeqq. deſcriptum. Eſai. 33. v. 20. *Reſpice Sion civitatem conventus noſtri, oculi tui videbunt Ieruſalem habitationem ſecuram, tabernaculum quod nequaquam transferri poterit, nec auferentur clavi ejus in ſempiternum & omnes funiculi ejus non rumpentur, quia ibi magnificus eſt Dominus noſter* (Eccleſia tam firmiter eſt fundata & ſtabilita, ut nulla vi Satanæ & organorum, ejus everti queat Matth. 16. v. 18.) Eſai. 54. v. 1. *Lauda ſterilis quæ non paris, &c. quoniam multi filij deſertæ magis, quàm ejus quæ habebat virum*, dicit Dominus, verſ. 2. *Dilata locum tentorij tui & pelles tabernaculorum tuorum expande, longos fac funiculos tuos & clavos tuos conſolida.* (Eccleſia, quæ in N. T. per prædicationem Evangelii Chriſto colligitur, eſt copioſiſſima & multò feracior quàm Synagoga V. T.) Jerem. 30. v. 18. *Hæc dicit Dominus, ecce ego convertam captivitatem tabernaculorum Iacob & tectis ejus miſerebor, & ædificabitur civitas in excelſo ſuo, & templum juxta ordinem ſuum fundabitur* (ubi non ſolùm reſtauratiò urbis & templi Hieroſolymitani ſub Cyro, ſed etiam imò cum primis Eccleſiæ per prædicationem Evangelii in N. T. collectio, firmitas & amplitudo prænunciatur) Ezech. 37. v. 26. *Percutiam cum illis fœdus pacis, pactum ſempiternum erit eis & fundabo eos & multiplicabo & dabo ſanctuarium meum in medio eorum in perpetuum.* v. 27. *& erit tabernaculum meum in eis, & ero eis Deus & ipſi erunt mihi populus* (hæc transferuntur ad Eccleſiam N. T. 2. Cor. 6. v. 16.) Ezech. 41. v. 1. in deſcriptione Prophetica nuvæ urbis ac novi templi itidem fit mentio *tabernaculi*. Amos. 9. v. 11. *In die illa ſuſcitabo tabernaculum David, quod cecidit, & reædificabo ſciſſuras murorum ejus* (hic locus ad regnum Chriſti in N. T. refertur Actor. 15. v. 16. Zach. 12. v. 7. *ſalvabit Dominus tabernacula Iuda ſicut in principio.* Apoc. 13. v. 6. *beſtia aperuit os ſuum in blaſphemias ad Deum, blaſphemare nomen ejus & tabernaculum ejus* v. 7. *& datum eſt illi bellum facere cum Sanctis.* Quomodo autem tabernaculum Moſaicum typus fuerit Eccleſiæ militantis & triumphantis (cui itidem tabernaculi appellatio tribuitur Luc. 16. v. 9. Hebr. 8. v. 2. cap. 9. v. 11. Apoc. 21. v. 3.) latè exponunt Auguſt. 7. de civ. Dei. cap. 32. Rupertus lib. 4. cap. 12. Gregor. lib. 28. moral. cap. 9 Beda lib. de tabernac. 2. cap. 6. & 7. Rabanus, Iſidorus & alii in Exodum. Quemadmodum in tabernaculo erat arca fœderis, tabulæ legis & propitiatorium ex quo Dominus inter duas Cherubim oracula reddebat: ſic in Eccleſia docetur Lex & Evangelium, Chriſtus unicum illud propitiatorium ſuâ gratiâ in ea præſens eſt, Deus per verbum nobiſcum loquitur. Quemadmodum in tabernaculo offerebantur ſacrificia: ſic in Eccleſia ſpiritualia ſacrificia Deo offeruntur. Quemadmodum in tabernaculo conſervabatur ignis cœlitùs delapſus, quo ſacrificia abſumebantur: Sic cœleſtis ignis Spiritus ſanctus datur in Eccleſia, per quem grata redduntur Deo ſpiritualia piorum ſacrificia. Quadruplex tabernaculi operimentum mirabilem Eccleſiæ protectionem contra omnis generis tempeſtates ſignificat Eſa. 4. v. 5. *Dominus erit tabernaculum in umbraculum diei ab æſtu & in ſecuritatem & abſconſionem à turbine & à pluvia.* Laqueoli, anſulæ & uncini aurei, quibus cortinæ colligabantur, ſignificant Eccleſiæ unitatem per ſpiritualem *συνάφειαν* & *συναρμονίαν*. Epheſ. 4. v. 16. *ex Chriſto capite totum corpus eſt συναρμολογούμενον καὶ συμβιβαζόμενον διὰ πάσης ἁφῆς τῆς ἐπιχορηγίας.* Plurimæ cortinæ aulæa & ſaga ex quibus tabernaculum fuit conſtructum, ſignificant varia Eccleſiæ membra, varios hominum ſtatus & ordines, ex quibus colligitur, Eccleſia per fidei & caritatis unitatem conſociata, numerū illorum denarium Auguſtin. accommodat *ad præcepta Decalogi*: Beda *ad caritatem Dei & proximi*, decem præceptis comprehenſam. Quemadmodū tabernaculum fuit portatile: ſic Eccleſia in deſerto hujus mundi eſt ambulatoria. Tabulæ & columnæ ſignificant verè pios, qui ſunt columnæ in templo Dei Apoc. 3. v. 12. nituntur enim firmâ fide & confeſſione ſuâ aliis prælucent, unde ipſa Eccleſia dicitur *columna & firmamentum veritatis* 1. Tim. 3. v. 15. Baſes argenteæ denotant Chriſtum unicum illud Eccleſiæ fundamentum, cui tota ejuſdem ſtructura innititur. Matt. 16. v. 18. 1. Cor. 3. v. 11. Arias Montanus obſervat, aſſeres illos cedrinos tabernaculi latera contegentes repræſentaſſe humanam ſtaturam longâ veſte indutam: cardines crura ſive crurum oſſa, baſes humani corporis pedes retuliſſe, (quò pertinet, quod in vulgata verſione de tabulis in tem-

in templo Salomonia dicitur 1.Reg.7.v.36. quod *quaſi in ſimilitudinem hominis ſtantis, fuerint facta)* ut ipſo ſtatim intuitu admonerentur Iſraelitæ ligneas illas columnas viventium columnarum eſſe εἰκάσματα & effigies. Per vectes denotantur Eccleſiæ miniſtri, quorum opera tabernaculum Eccleſiæ ex uno loco in alium defertur. Erigi jubetur tabernaculum non ad humani arbitrii placitum, ſed juxta Ideam ac figuram in monte divinitùs oſtenſam: ſic Eccleſiæ οἰκοδομὴ ad præſcriptum cœleſtis architecti & ad normam verbi accommodanda, non ad hominum placita & commenta. Sanctum ſanctorum velo diſtinctum à ſancto typum præbet Eccleſiæ militantis à triumphante carnis velo diſtinctæ. Hebr.9.verſ.8. Figura ſanctuarii τετράγωνος ad firmitatem, ſoliditatem & perfectionem cœleſtis Hieroſolymæ accommodatur. Apoc. 21.v.6. Per lucernas tabernaculum illuminantes lucem verbi ſignificari docet Pſalmographus Pſ.119. v.105. *Lucerna pedibus meis verbum tuum.* Ornamenta columnarum ac cortinarum denotant varia Spiritus ſancti chariſmata, quibus pii, præſertim Eccleſiæ miniſtri ad aliorum ędificationem ornantur. Atrii capacitas Eccleſiæ amplitudinem denotat, conſtat n. ex multis animarum myriadibus &c. Poſſunt hæc omnia paucis ſolùm mutatis applicari ad comparationem Eccleſiæ cum templo Hieroſolymitano à Salomone extructo & 1.Reg.8.latè deſcripto, quod itidem fuit Eccleſiæ typus, unde templi appellatio ei tribuitur. Zach.6.v.12. *Ecce vir, germen nomen ejus & ſub eo germinabit & ædificabit templum Domini* v.13. *& ipſe extruet templum Domino & ipſe geſtabit decorem & ſedebit & dominabitur ſuper ſolio ſuo & erit Sacerdos ſuper ſolio ſuo.* (Sicut Salomon ædificabit templum Domino, ſic Chriſtus Princeps pacis ſpirituale templum extruit Deo) 1.Cor.3.v.16. *Neſcitis, quia templum Dei eſtis &c.* 2.Cor.6.v.16. *Vos eſtis templum Dei* 2.Theſſ. 2.v.4. AntiChriſtus *ſedebit in templo Dei*, hoc eſt, dominatum in Eccleſia geret.

7. Domus Rahabis. 30. 7. Domus Rahabis Joſ.2.v.18. & cap. 6.v.23. Quemadmodum enim omnes Jerichuntis cives percuſſi fuerunt ore gladii, ſolis illis, qui in Rachabis domum recepti fuerant, ſervatis: ſic Jericho hujus mundi æterno exitio ſubjecta eſt, ſed qui in Eccleſiam ſe conferunt, ab illo ſervabuntur. Funiculus ex filis coccineis, quem Rahab in feneſtra ligavit, denotat Chriſti ſanguinem, qui Eccleſiæ domum ab exitio immunem præſtat. Juſtin. in Dial. cum Tryph.p.265. *Funiculi coccinei ſymbolum ſanguinis Chriſti ſignum præ ſe tulit* τὸ σύμβολον τοῦ αἵματος τοῦ χριστοῦ ἰδίαν, *per quem veteris fornicatores & iniqui homines ex gentibus omnibus ſalvantur remiſſionem peccatorum accipientes & ulterius non peccantes. Qui oſtium domus tuæ egreſſus fuerit* (dicunt exploratores ad Rahabem Joſ.2.v.19.) *reus ſibi erit, ſanguis ipſius erit in caput ejus*: ſic qui ab Eccleſia exeunt, ipſimet ſui exitii ſibi ſunt autores. Cyprian.libr.1.Epiſt.6. non longè à princ. *Rahab typum portabat Eccleſiæ, cui mandatur & dicitur. Patrem tuum, & matrem tuam, & fratres tuos, & totam domum Patris tui colliget ad te ipſam in domum tuam, & omnis qui exierit oſtium domus tuæ foras, reus ſibi erit. Quo Sacramento declaratur in unam domum ſolam, hoc eſt, in Eccleſiam victuros & ab interitu mundi evaſuros colligi oportere, quisquis autem de collectis foras ejecerit, id eſt, ſi quisquam in Eccleſia gratiam conſecutus receſſerit & ab Eccleſia exierit, reum ſibi futurum, id eſt ipſum ſibi quod pereat, imputaturum.* Hieron. in Epiſt. ad Nepotianum de vita Cleric. non longè à princ. *Rahab meretrix in typo Eccleſiæ reſticulam myſterium ſanguinis continentem, ut Hiericho pereunte domus ejus ſalvaretur, appendit.* Gloſſ. ordin. h. l. *Ipſa pannum coccineum poſuit in domo ſua, per quod ſalvetur ab excidio civitatis coccineum ſcil. quod ſanguinis formam gerebat, ſciebat enim quod nulli eſſet ſalus, niſi in ſanguine Chriſti. Si quis ſalvari vult, veniat in hanc domum, in qua Chriſti ſanguis in ſignum eſt redemtionis. Nemo ergo extra Eccleſiam ſalvatur. Qui foras exit, mortis ſuæ reus fit, hoc eſt ſanguinis ſignum, quia hæc eſt ſanctificatio, quæ per ſanguinem conſtat. Quod in feneſtra dependet hoc ſignum, illud arbitror indicare, quod feneſtra domum illuminat & per quam tantum luminis capimus, quantum ſufficiat oculis noſtris & viſui, & incarnatio Salvatoris non nobis integrum Deitatis aſpectum ingeſſit, ſed tanquam per feneſtram per incarnationem ſuam fecit nos lumen Deitatis aſpicere, adeò mihi videtur ſignum ſalutis per feneſtram datum, quo ſalutem conſequantur omnes, qui in domo ejus ſunt.*

8. Hieroſolyma. 31. 8. Jeroſolyma, ſub cujus nomine de Eccleſia N. T. paſſim vaticinantur Prophetæ Eſai. 41. v.27. cap.60.v.1. Zach.8.verſ.3. &c. ipſa quoque triumphans in cœlis Eccleſia appellatur cœleſtis & nova Hieroſolyma, Galat.4.v.26. *Illa quæ ſurſum eſt Jeruſalem, libera eſt, quæ eſt mater omnium noſtrûm.* Hebr.12.v.22. *acceſſiſtis ad Jeruſalem cœleſtem & multorum millium Angelorum frequentiã.* Apoc.3.v.12. *ſcribam ſuper eum nomen novæ Jeruſalem, quæ deſcendit de cœlo à Deo meo.* Apoc.21.v.2. *vidi ſanctam civitatem Jeruſalem novam deſcendentem de cœlo à Deo paratam, ſicut Sponſam ornatam viro ſuo.* Habet autem nomen Jeroſolymæ in Hebræo dualem formam ירושלים ob duas urbis partes: una fuit urbs שלם Salem in monte Sion ſita: altera יראה mons Moria, urbi poſtea junctus & incluſus. Idipſum Apoſtolus myſticè exponit Gal. 4.v.26. quod ſignificet duplicem Hieroſolymam: unam quæ eſt *ἡ ἄνω ſive ſuperior* ירושלם של מעלה alteram quæ eſt *ἡ κάτω* ירושלם של מטה. Quemadmodum Hieroſolyma terrena fuit metropolis Palæſtinæ ac proinde mater Iſraelitarum ſecundum carnem: ſic Eccleſia eſt ſpiritualis mater omnium credentium Iſraelitarum ſecundum Spiritum Galat. 4. verſ. 26. Quemadmodum Hieroſolymam ſingulis annis tribus vicibus omnes Iſraelitæ conveniebant Exod.23. verſ.14. & 17. Deut. 16.v.16. *Jeruſalem ædificatur ut civitas, ut illuc aſcendant tribus, tribus Domini, teſtimonium Iſrael ad confitendum nomini Domini* Pſ.122.v.3.& 4. ſic Eccleſia eſt congregatio omnium Sanctorum. Quemadmodum Hieroſolyma fuit ſedes regni & Sacerdotii: ſic in Eccleſia Chriſtus regnum & Sacerdotium adminiſtrat, quin & cives Eccleſiæ facit *Reges ac Sacerdotes* Apoc.1.v.6. Quemadmodum Hieroſolyma fuit ſita in montibus Pſal. 87. verſ. 2. & in meditullio τῆς οἰκουμένης ut notat Rabbi Aben-Esra, ut odor cœleſtis doctrinæ ex ea in gentes vicinas propagari poſſet: ſic Eccleſia eſt civitas Dei ſupra montem poſita Matth. 5. v. 14. ut omnibus ad illam pateat acceſſus. Quemadmodum ex omnibus Iſraelitarum civitatibus Hieroſolymam Deus elegit, ut ibi habitaret ac ſacrificiis coleretur: ſic in ſola Eccleſia eſt vera Dei agnitio, verus cultus, vera ſacrificia Pſal.87.v.2. *Fundamenta ejus in montibus ſanctis, diligit Dominus portas Sion ſuper omnia tabernacula Jacob.* verſ. 3. *Glorioſa dicuntur*

Digitized by Google

tur in te civitas Dei. Quemadmodum de Hieroſolyma dicitur, quod *ignis & caminus Dei ibi fuerit* Eſa.31.v.9. ſic in Eccleſia Deus habitat gratioſâ ſuâ præſentiâ. Poſſunt etiam aliæ figuræ ex V. T. huc adduci, utpote candelabrum in tabernaculo ac templo Eſa.25.v.31. Zach.4.v.2. myrtetum Zach.1.v.8. &c. quarum comparationum membra exponit Dn. D. Balduinus in comment. Zachar. &c.

Allegoriæ ſimilitudines ac parabolæ N. T.

32. Typis Teſtamenti veteris allegoriæ ſimilitudines ac parabolæ N. T. conjungendi ſunt. 1. *Mons*, in quo Chriſtus legem moralem in principio miniſterii ſui explicat Matth. 5. v. 1. allegoricè ſignificat Eccleſiam, ſiquidem in illa ipſa concione Chriſtus eam comparat *civitati ſupra montem poſitæ*. Matth. 5. v. 14. oſtendit igitur hæc figura doctrinam legis in Eccleſia ſonare debere. Sicut mons altus eſt & firmus, ſic Eccleſia eminet virtutibus & ſtabilitate fidei firma eſt. Sicut mons evehitur ſupra colles: ſic Eccleſia tendit ad ſuperiora, & inferiora deſpicit. Procul d[illegible]o etiam Chriſtus reſpexit ad vaticinia V. T. [illegible]bus montis appellatione Eccleſia denotatur. [illegible]a.v.6. Pſ.15. v. 1. Pſ.68. v.61. &c. Veteres ſtatuunt concionem illam habitam eſſe in monte Thabor, qui deflectentibus à mari Galilææ primùm occurrit & inter præcipuos Galilææ montes numeratur Pſal.89. v.13. Jerem. 46. v.18. cumq; in eodem monte poſtea audita fuerit vox Patris cœleſtis de Chriſto, *Hunc audite*, Matth.17.v.5. inde colligitur, Eccleſiam alligatam eſſe ad vocem ſponſi ſui, h.e. ad doctrinam Chriſti. Jucunda etiam eſt hæc pictura. In V. Teſt. tam terribilis erat legis promulgatio, ut populus non poſſet in montem Sinai aſcendere, ſed clamabat, *Vocem illam non poſſumus audire* Exod.20,19. h.e. quando ſola lex in Eccleſia ſonat, tum nihil aliud quàm terrores conſcientiæ in animis hominum exinde oriuntur, ſed quando Chriſtus Mediator in monte explicat legem addens ſuam impletionem, h.e. quando miniſterio legis in Eccleſia conjungitur doctrina Evangelii, tunc accedunt turbæ & de efficacia doctrinæ ejus mirantur Matth.7.v.28. ſicut in monte Thabor, ubi Chriſtus adeſt, Apoſtoli faciem ejus non tantum ferre poſſunt, ſed etiam ibi manere cupiunt Matth.17. verſ. 3. cum filii Iſraël non potuerint in faciem Moſis ἀτενίσαι 2. Cor.3.v.13. 2. *Navis*, in qua Chriſtus vehitur Matth.8.v.23. Marc.4. v.36. Luc. 8. v.22. quam procellæ ventorum & fluctuum oppugnant, itidem præbet Eccleſiæ picturam. *Navigat Eccleſia*, ait Chryſoſt. in Matth. *instructa fidei gubernaculo felici curſu per hujus ſeculi mare habens Deum gubernatorem, Angelos remiges, portans choros omnium Sanctorum erecta in medio ipſâ ſalutari arbore crucis, in qua Evangelica fides vela ſuſpenſa flante Spiritu ſancto ad portum Paradiſi & ſecuritatem quietis æternæ deducitur.* Quemadmodum in hanc navim Chriſtus colligit ſuos Apoſtolos & reliquos diſcipulos relictis ingratis Capernaitis: ſic Eccleſia eſt cœtus fidelium, qui per mare hujus mundi Chriſtum ſequuntur. Quemadmodum hæc navis oppugnatur à procellis ventorum & fluctibus maris Satanæ impulſu excitatis Job.41.v.22. ſic adhuc Satanas contra Eccleſiam varias perſecutionum procellas & fluctus excitat, quam ad item promtos invenit impios, qui ſunt quaſi *mare fervens, quod quieſcere non poteſt* Eſa. 57.v.20. ſed quia Chriſtus vehitur in Eccleſiæ navi, ideò nec vis tempeſtatum, nec turbo ventorum, nec impetus fluctuum eam ſubmergere poſſunt. Pſal. 46. v.4. *ſonent ſanè & turbidæ fiant aquæ*, verſ. 6. *Deus in medio ejus non commovebitur.* Videtur quidem Chriſtus aliquantiſper dormire, hoc eſt, non exercere iram & vindictam contra hoſtes Eccleſiæ, ſed *cor* ipſius interim *vigilat* Cantic. 5. v. 2. *non dormitat neq; dormit, qui cuſtodit Iſrael*, Pſal.121. v.4. noſtrum eſt ingruentibus perſecutionum fluctibus piis precibus eum excitare, ut reſpondeat nobis ex Jeremia cap.31.v.26. *ſuper hoc de ſomno ſuſcitatus ſum & vidi & ſomnus meus dulcis mihi.* Th. p.3. q. 72. artic. 8. Epiphan.lib.2.tom. 1. hæreſ.61. p.422. contra Apoſtolicos hanc ſimilitudinem ad diverſos ſtatus in Eccleſia accommodat. Sancta Dei Eccleſia, inquit, navi ſimilis eſt. Navis autem non ex uno ligno conſtat, ſed diverſis. Et carinam quidem ex uno ligno habet, ſed non uno modo: ancoras autem ex alia materia: mali item & tabulata & puppis partes, parietumque ac tranſtrorum, velorum item ac remorum, gubernaculorumq; ac aliorum omnium ex diverſis lignis compactionem habet. 3. Joh.10. comparatur Eccleſia *ovili*. Quemadmodum oves extra ovile vagantes cedunt lupis in prædam, ſic niſi Eccleſiæ conjungamur, paratum eſt nobis exitium. Quemadmodum ovile non eſt firmiter arcis inſtar munitum, ſed ſolâ paſtoris vigilantiâ cuſtoditur: ſic Eccleſia in hac vita plerunque caret humanis præſidiis, ſed Chriſti ἀρχιποιμένος cuſtodiâ conſervatur. Quemadmodum ovile non habet exteriùs auguſtum quendam ſplendorem: ſic Eccleſia in hoc mundo eſt contemta. Quemadmodum ovile complectitur omnes oves teneras & adultas, ſanas & morbidas: ſic Eccleſia eſt congregatio Chriſtianorum, inter quos quidam fide ſunt robuſti, quidam infirmi: quidam fide & moribus integri, quidam verò erroribus & peccatis ſunt infecti. Quemadmodum lupi & alia animalia rapacia ovile circumeunt eique inſidiantur: ſic Eccleſia verſatur in medio luporum, Tyrannorum & hæreticorum &c. 4. Domus in qua congregati Apoſtoli acceperunt Sp. S. Act. 2. v.2. denotatur Eccleſia. Ut enim & in illa domo unanimiter congregati fuerunt Apoſtoli, ſic in Eccleſia nos decet eſſe concordes. Ut Apoſtoli in ea acceperunt Spiritum S. ſic in Eccleſia ſunt Spiritus S. dona. 5. In [illegible]ncione, quam Chriſtus ad turbas juxta mare in [illegible]cula habuit, variis parabolis ſors Eccleſiæ in hoc mundo declaratur. Matth.13. Marc.4. Luc. 8. Comparatur enim regnum cœlorum ſive collectio Eccleſiæ per prædicationem verbi *ſeminanti* in quadruplicem terram cadenti, *ſementi* ſua ſponte ad copioſam meſſem exurgenti. *agro*, in quo naſcuntur triticum & zizania, *grano ſinapis*, quod in arborem magnam excreſcit, *fermento*, quod totam farinæ maſſam fermentat, *theſauro* in agro abſcondito, *margaritæ* pretioſæ omnibus bonis à mercatore anteIatæ, *ſagenæ* omnis generis piſces concludenti, quarum parabolarum præcipuus ſcopus eſt, ut doceamur in Eccleſia bonis admixtos eſſe malos, ſanctis conjunctos eſſe hypocritas, ſed in noviſſimo die ſeparationem futuram; accurata illarum explicatio peti poteſt ex Harm. Evang D. Chemn. cap.61. & 62.** Apoc. 1. v.20. *Septem candelabra aurea ſunt ſeptem Eccleſiæ.* Eccleſia comparatur candelabro 1. propter viſibilitatem, quia Eccleſia eſt viſibilis & excellenti ſplendore conſpicua Matth.5. 2. propter luciditatem, quia inſtar candelabri lucem mundo præfert, quod lumen eſt ipſe Chriſtus candelabro impoſitus Joh.8.v.12. 3. propter firmitatem Rich. de vict.

Sicut magna candelabra tribus ferme pedibus ſuſtinentur, ita Eccleſia in ſacroſanctæ Trinitatis fide per caritatem operanti fundata erectaq́; conſiſtit. Comparatur autem candelabris aureis. 1. Ut aurum per ignem probatur, malleis extenditur & in formam candelabri productum inſtrumentum luminis efficitur, ſic Eccleſia tentationibus probata & tunſionibus perſecutionum extenuata ardet igne ſapientiæ cœleſtis & lucet opere caritatis 1. Petr. 1. v. 7. 2. ob caritatem quæ ob excellentiam & præſtantiã auro omnium metallorum precioſiſſimo comparatur, & cui per ignem tribulationis nihil decedit. **6. Apoc. 12. v. 1. & ſeqq. egregia Eccleſiæ pictura proponitur. *Signum magnum conſpectum eſt in cœlo. Mulier amicta Sole* (Chriſto juſtitiæ Sole per fidem induta Malach. 4. v. 2. ac cœleſti gloriâ Solis inſtar olim fulſura Matth. 13. v. 43.) *& Luna ſub pedibus ejus* (terrena omnia Lunæ inſtar variabilia magno animo conculcans ac deſpiciens, conſtans etiam eſt in vera doctrina & calcat Lunam, h. e. hæreſes, quæ inſtar Lunæ mutantur ac variantur) *& in capite ejus corona duodecim ſtellarum* (fulgore Propheticæ & Apoſtolicæ doctrinæ coruſcans) v. 2. *illa uterum ferens, clamabat parturiens & cruciabatur ut pareret* (Eccleſia eſt ſpiritualis piorum mater, quos ὠδίνει non ſine ſummis doloribus & anguſtiis tempore perſecutionum *parturit, donec Chriſtus in illis formetur* Galat. 4. v. 19.) v. 3. *Draco magnus & ruffus* v. 4. *ſtetit ante mulierem parituram, ut cum peperiſſet, filium ejus devoraret* (ſerpens ille antiquus, qui vocatur Diabolus v. 9. Chriſtum in cordibus credentium extinguere conatur fidem & confeſſionem ejus exterminando) ſed v. 5. *Mulier peperit filium maſculum, qui recturus erat omnes gentes virgâ ferreâ* (hoc eſt, Chriſtum, de quo vaticinium illud Pſal. 2. v. 9. unicè agit) *& raptus eſt filius ejus ad Deum & ad thronum ejus* (Chriſtus peracto in terris miniſterio per fidem in cordibus piorum ſpiritualiter conceptus aſcendit in cœlum & ad thronum paternæ dextræ conſedit) v. 6. *Mulier vero fugit in ſolitudinem, ubi habebat locum paratum à Deo* (Satan nec Chriſto nocere, nec Eccleſiam evertere poteſt, licet horrendis perſecutionum fluctibus eam oppugnet & ποταμοφόρητον facere cupiat v. 15. 7. Pictura cœleſtis Hieroſolymæ Apoc. 21. & 22. propriè exprimit ſtatum Eccleſiæ triumphantis, interim quia Eccleſia militans cum triumphante ſocietatem quandam habet, ideò quædam illius picturæ membra ad Eccleſiam militantem accommodari poſſunt, vocatur enim *& ipſa civitas ſancta Hieroſolyma nova, deſcendens de cœlo* (quia caput ejus Chriſtus eſt Dominus de cœlo 1. Cor. 15. v. 48. ipſa quoque nata eſt ἄνωθεν Johan. 3. v. 7. & cum Chriſto in cœleſtibus collocata Epheſ. 2. v. 6.) eſt *Chriſti Sponſa*, eſt *tabernaculum Dei, in quo Deus ſuâ gratia habitat, habet claritatem Dei in verbo relucentem, Angelorum præſidio eſt munita: ſuper fundamentum doctrinæ Apoſtolicæ extructa, eſt ſtabilis & ampla civitas, precioſis donis exornata &c.* ſed hæc bona in altera vita multò erunt præſtantiora & ampliora, tunc enim perfectè implebuntur omnia hujus viſionis & picturæ Apocalypticæ membra.

Appellationes & encomia Eccleſiæ ex Patribus. 33. In Scriptis veterum extant variæ appellationes, periphraſes & encomia Eccleſiæ. Juſtinus in Dial. cum Tryph. p. 223. vocat eam *Dei Filiam, Chriſti ſponſam & conjugem.* Iren. lib. 3. cap. 6. pag. 175. *Dei ſynagogam*, lib. ejuſd. cap. 4. p. 172. *depoſitarium dives in quod pleniſſimè contulerunt Apoſtoli omnia quæ ſunt veritatis, ut omnis quicunq́; velit, ſumat ex ea potum vitæ.* lib. ejuſdem cap. 40. *matrem noſtram, cujus mamillis nutrimur ad vitam.* lib. 5. cap. 17. p. 341. ἑπτάμυξον *lucernam Chriſti lumen bajulantem, cui creditum lumen Dei & per hoc ſapientia Dei.* Clem. Alexand. lib. 7. ſtromat. *congregationem Sanctorum.* Tertull. lib. de coron. milit. *Chriſti curiam.* Cyprian. lib. 2. Epiſt. 3. *cœtum Chriſto credentium cui per fidem copulantur & uniuntur.* Lactant. lib. 4. cap. 13. circa finem: *verum Dei templum, quod non in parietibus eſt, ſed in corde ac fide hominum, qui credunt in eum, ac vocantur fideles*, cap. 30. circa finem: *fontem veritatis, domicilium fidei & templum Dei, quod ſi quis non intraverit vel a quo ſi quis exiverit, a ſpe vitæ & ſalutis æternæ alienus ſit.* Ambroſ. lib. 2. in Luc. cap. 3. *matrem viventium, quam Deus ædificavit in ipſo ſummo lapide angulari Chriſto Jeſu, in quo omnis ſtructura compaginata creſcit in Dei templum.* Auguſt. 17. de civ. Dei cap. 12. *domum Dei & templum Dei de hominibus factum non de lapidibus, ubi habitat in æternum, populus cum Deo & in Deo ſuo & Deus cum populo atq́; in populo ſuo &c.* cap. 16. *civitatem Regis magni, Sionem ſpiritualiter ſic dictam, quod nomen Latinus eſt ſpeculatio, quia ſpeculatur futuri ſeculi magnum bonum, illic enim dirigitur ejus intentio, Hieroſolymam ſpiritualem.* Chryſoſt. ſerm. 10. in c. 4. Epiſtola ad Epheſ. *ex animabus noſtris conſtructam domum.* Smaragdus in 1. Pet. 2. *Domus ſpiritualis Eccleſia eſt juſtorum de lapidibus vivis & animobus ædificata Sanctorum.* Beda in Levit. *Corpus Chriſti ex multis membris velut ex multis granis collectum, per legis & Evangelii molam contritum, per aquam Baptiſmatis tinctum & Spiritu ſancto ſolidatum.* Leo & Anthemius Impp. vocant *religionis & fidei perpetuam matrem* lib. 1. tit. 5. l. 14. Codicis. Bernh. ſerm. 53. de mod. benè viv. col. 1726. *Scalam Jacobæam*, quia generalis Eccleſia ex parte adhuc militat in terris & ex parte jam regnat in cœlis. Encherius vocat *Dei nidulum &c.* Lutherus tom. 1. lat. p. 36. *Filiam Dei verbo Dei genitam &c.* Poſſumus etiam vocare Eccleſiam Spiritus ſancti ἐργαστήριον, officinam & Scholam, &c.

34. In Symbolo Apoſtolico & Niceno Eccleſia præſertim N. T. vocatur. 1. *Una.* 2. *Sancta.* 3. *Catholica.* & 4. *Apoſtolica.* Una vocatur ex Cant. 6. v. 8. propter ſpiritualem unitatem, quam verbis emphaticis exponit Apoſtolus Eph. 4. v. 3. *Solliciti eſtote ſervare unitatem Spiritus in vinculo pacis* v. 4. *unum corpus & unus Spiritus, ſicut & vocati eſtis in una ſpe vocationis veſtræ* v. 5. *Unus Dominus, una fides, unum Baptiſma.* verſ. 5. *Unus Deus, & Pater omnium noſtrum.* Una igitur dicitur, quia ab uno Domino per unum Baptiſma in unum corpus myſticum ſub uno capite redacta, uno Spiritu regitur fidei, ſpei & caritatis unitate conſtringitur, unam fidem profitetur, & unâ vocatione ad unam hæreditatem cœleſtem vocatur. Unitas illa fidei nititur uno doctrinæ Propheticæ & Apoſtolicæ fundamento, unde dicitur *ſuperædificata ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum*, Epheſ. 2. v. 20. De hac Eccleſiæ unitate pulcerrimè ſcribit Irenæus lib. 1. cap. 3. p. 39. ταύτην τὴν πίστιν (cujus brevem ſummam ex Symbolo Apoſtolico in præcedentibus recitaverat) ἡ ἐκκλησία καίπερ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ διεσπαρμένη ἐπιμελῶς φυλάσσει, ὡς ἕνα οἶκον οἰκοῦσα καὶ ὁμοίως πιστεύει τούτοις ὡς μίαν ψυχὴν καὶ τὴν αὐτὴν ἔχουσα καρδίαν καὶ συμφώνως

Epitheta Eccleſiæ ex Symbolo Apoſtolico. 1. Una.

φάνως ταῦτα κηρύσσει καὶ διδάσκει καὶ παραδίδωσιν, ὡς ἓν ςόμα κεκτημένη. Sicut una anima diverſa corporis membra viviſicat: Sic totam Eccleſiam unus Spiritus animat & vegetat. Sicut in malo Punico uno cortice multa grana capſulis diſtincta uniuntur: Sic innumeros populos fidei unitas in Eccleſia continet. Sicut faſciculus aliquis uno vinculo colligatur: ſic cœtus Sanctorum una eademque fide, ſpe & caritate cunſtringitur, atque uno divinæ protectionis munimine circundatur. ** Cyprian. tract. 3. de ſimpl. prælatorum in princ. p. 164. *Eccleſia una eſt, quæ in multitudinem latius incremento fœcunditatis extenditur. Quomodo Solis multi radii ſed lumen unum & rami arboris multi, ſed robur unum tenaci radice fundatum. Et cùm de fonte uno rivi plurimi defluunt, numeroſitas licet diffuſa videatur exundantis copia largitate, unitas tamen ſervatur in origine. A velle radium Solis à corpore, diviſionem lucis unitas non capit. Ab arbore frange ramum, fractus germinare non poterit. A fonte præcide rivum, præciſus areſcet: ſic & Eccleſia Domini luce perfuſa per orbem totum radios ſuos porrigit, unum tamen lumen eſt, quod ubique diffunditur, nec unitas corporis ſeparatur: ramos ſuos in univerſam terram copiâ ubertatis extendit, profluẽtes largiter rivos latius expandit, unum tamen caput eſt & origo una & una mater fœcunditatis ſucceſſibus copioſa.** Bellarm. lib. 3. de Eccleſia cap. 5. circa med. haud inſcitè philoſophatur de Eccleſiæ unitate. *Multiplex* (inquit) *unitas in Eccleſia invenitur. Prima eſt unitas ratione ejuſdem principii, id eſt, Dei vocantis. Secunda unitas ratione ejuſdem ultimi finis, ſalutis ſcilicet æternæ. Tertia ratione eorundem mediorum, id eſt, fidei, Sacramentorum, legum. Quarta eſt ratione ejuſdem S.S. a quo tanquam externo & ſeparato Rectore univerſa Eccleſia gubernatur. Quinta ratione ejuſdem capitis tanquam interni & conjuncti Rectoris Chriſti ſcilic.* (cui Bellarmin. addit vicarium caput Pont. Rom.) *Sexta eſt ratione connexionis membrorum in ſe & præcipuè cum capite. Inter has unitates illæ, quæ faciunt propriè Eccleſiam unam, ſunt duæ ultimæ, nam per primam Eccleſia non tam eſt una quàm ex uno: Per ſecundam non tam eſt una, quàm ad unum. Per tertiam non tam eſt una, quàm per unum. Per quartam non tam eſt una quàm ſub uno. Per quintam & ſextam propriè eſt una, id eſt, unum corpus, unus populus, una ſocietas.* Sancta dicitur ex 1. Corinth. 14. v. 33. & Apoc. 11. v. 2. quia Chriſtus caput illius ſanctum eſt, Hebr. 7. v. 26. qui ſanctitatis ſuæ Eccleſiam facit participem, Job. 17. v. 19. quia *ſanctâ vocatione vocatur* & à mundo ſeparatur 2. Tim. 1. v. 9. quicquid enim à communi & profana ratione ſeparatum ad uſum & honorem Dei ſeparatur & conſecratur, in Scriptura vocatur ſanctum Levit. 10. v. 10. quia *ſanctum Dei verbum illi eſt concreditum.* Rom. 3. v. 2. quia Spiritus ſanctus in hoc cœtu credentes ſanctificat Chriſti ſanctitatem per fidem illis applicando, interiorem renovationem & ſanctitatem in cordibus ipſorum operando & perfectæ ſanctitatis deſiderium in illis excitando. Johan. 17. verſ. 17. *Pater ſanctifica eos in veritate.* Rom. 1. v. 17. *vocatis ſanctis* 1. Corinth. 3. v. 17. *templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos.* Sicut Chriſtus, qui Eccleſiæ caput eſt, de Spiritu ſancto conceptus eſt: Sic ſancta Eccleſia, quæ ipſius corpus eſt, eodem Spiritu ſancto repletur, ut vivat. Diſtinguitur igitur hoc encomio Eccleſia non ſolùm à conventiculis impiorum & hæreticorum, quæ vocantur *ſynagoga Satanæ* Apoc. 2. verſ. 9. & cap. 3. verſ. 9. Sed etiam ab hypocritis externo Eccleſiæ cœtui intermixtis Catholica vocatur 1. reſpectu Eccleſiæ veteris Teſtamenti, Nam in Vet. T. Eccleſia ordinariè alligata erat ad unam aliquam gentem, videlicet Iſraeliticam & ad certum locum, videlicet tabernaculum & templum, ita ut ad illum cœtum conjungere ſe oportuerint, quicunque volebant Eccleſiæ eſſe membra. Pſal. 76. verſ. 1. Pſal. 147. v. 19. Eſai. 31. verſ. ult. Rom. 3. verſ. 2. cap. 9. v. 4. &c. ſed in Nov. Teſt. ſine diſcrimine populorum, locorum & perſonarum per univerſalem Evangelii prædicationem inter omnes gentes ex omnibus hominum nationibus & linguis Eccleſia colligitur Matth. 28. v. 19. Marc. 16. v. 15. Luc. 24. v. 47. Actor. 1. verſ. 8. Coloſſ. 1. verſ. 6. &c. Chryſoſtom. in cap. 2. Eſaiæ. *Eccleſia expaſſis ſinibus & reclinatis manibus univerſas undecunque terrarum gentes excipit.* 2. reſpectu particularium Eccleſiarum, quarum in toto orbe ſunt complures, ex quibus ceu membris una conſtituitur Eccleſia, quæ eſt & dicitur καθολικὴ. Sic Petri, Jacobi & Johannis Epiſtolæ, quia non inſcriptæ ſunt certis particularibus Eccleſiis, nec additur nomen regionis vel urbis, ad quam in ſpecie ſint directæ, vocantur Catholicæ ſeu Univerſales. Auguſt. Epiſt. 170. *Catholica Eccleſia dicitur, quia per totum terrarum orbem diffunditur.* 3. reſpectu Catholicæ fidei, quæ æſtimanda eſt ex communi omnium piorum ac fidelium quocunque tempore & loco vixerint, vel adhuc vivunt, vel porrò victuri ſunt, conſenſu. Conſenſum autem illum Catholicis Prophetarum & Apoſtolorum ſcriptis, quæ ſunt unicum Eccleſiæ fundamentum, Epheſ. 2. v. 20. unicè niti oportet. Vinc. Lyrin. adv. hæreſ. cap. 3. dicit, *Catholicam fidem conſtare univerſitate, antiquitate, conſenſione.* 4. reſpectu hæreticorum, qui à Catholico illo Catholicæ fidei in Scripturis fundatæ conſenſu nefariè diſcedunt & à vera Catholica Eccleſia ſeſe ſeparant. Tertull. lib. 4. adv. Marc. *Faciunt favos & veſpæ, faciunt Eccleſias & Marcionitæ.* Pontificii Lutherum flagellant *quaſi hanc voculam* (Catholicam) *ex Symbolo Germanice expunxerit & quidem hoc fine, ut ſuo quoq; cœtui Eccleſiæ nomen tribuere poſſet.* Sed monet Dn. Chemnitius, in vetuſtis codicibus inveniri etiam ante Lutheri tempora articulum illum fuiſſe ita recitatum. Jch gleube eine heilige Chriſtliche Kirche / per Chriſtianam autem idem intelligitur quod per Catholicam, quia Chriſtianorum nomen diſperſum eſt per totum orbem, falſò igitur Lutherum accuſari, quod dolo malo vocem Catholicam expunxerit, cui verò Eccleſiæ, noſtræ ſcilicet an Pontificiæ nomen Catholicæ κατ᾽ ἀλήθειαν conveniat, ſuo loco apparebit. Apoſtolica vocatur non ſolùm quia ab Apoſtolis in Nov. Teſt. per Evangelii prædicationem plantata eſt & fundata, ſed etiam quia doctrinam Apoſtolicam (quæ cum prophetica quoad ipſam ſubſtantiam una atque eadem eſt) fideliter conſervat & per eandem adhuc hodie propagatur & conſervatur uſque ad finem ſeculi, quo ſenſu dicimur *ædificati ſuper fundamentum Prophetarum & Apoſtolorum*, Epheſ. 2. verſ. 20. & murus novæ Hieroſolymæ dicitur *habere fundamenta duodecim & in illis nomina duodecim Apoſtolorum agni* Apoc. 21. verſ. 14. Iren. libr. 3. adv. hæreſ. cap. 1. in princ. *Non per alios diſpoſitionem ſalutis noſtræ cognovimus, quàm per eos Apoſtolos, per quos Evangelium*

3. Catholica.

pervenit

pervenit ad nos, quod quidem tunc præconiaverunt, poſtea verò per Dei voluntatem in Scripturis, nobis tradiderunt fundamentum & columnam fidei noſtræ futurum. Tertull. de præſcript. *Illa Eccleſiæ quæ licet nullum vel ex Apoſtolis vel Apoſtolicis autorem ſuum proferant, ut multò poſteriores, quæ deniq; quotidie inſtruuntur, tamen in eadem fide conſpirantes, non minùs Apoſtolicæ deputantur propter conſanguinitatem doctrinæ.* Sed hac de re, uti etiam de Eccleſiæ unitate, ſanctitate & univerſalitate poſteà pleniùs dicendũ erit. Aliàs** *Apoſtolicæ Eccleſiæ* dicuntur duobus modis. 1. illæ quas Apoſtoli ipſi condiderunt prædicando tam viva voce quàm per literas. 2. quæ licet nullum vel ex Apoſtolis vel Apoſtolicis viris autorem ſuum proferunt, ut multò poſteriores, tamen in eadem fide conſpirantes non minus Apoſtolicæ dicuntur propter conſanguinitatem doctrinæ. Tertull. de præſcript. c. 32. Neutro modo Rom. ſibi ſoli hanc appellationem vendicare poteſt. non priore, quia & aliæ ſunt ab Apoſtolis ſundatæ, nec poſteriore, quia orthodoxæ potiùs Eccleſiæ habent illam doctrinæ conſanguinitatem. quatenus Papæ obtemperat Rom. Eccleſia, non Apoſtolica eſt ſed apoſtatica. Quamvis tractu temporis in Occidente circa quartum ſeculum, ut ex Auguſtini & Vincentii Lyrinenſis ſcriptis apparet, *κατ᾽ ἐξοχὴν* ſoli Rom. Eccleſiæ *ἀντωνυμικῶς* fuerit hæc appellatio tributa, tamen *ἐξοχὴ* illa & prærogativa fuit duntaxat ordinis & celebritatis, non Monarchicæ poteſtatis. Quin & in Oriente titulus hic reliquis Eccleſiis manſit, quia Syneſius Epiſt. 56. tribuit illum Alexandrinæ Sedi. Et initio Actor. Synod. Nic. II. ubi Legati Patriarchalium Eccleſiarum recenſentur, non tantum nominantur locum tenentes Hadriani Archiepiſcopi Apoſtolicæ ſedis Romæ, ſed & poſtea eodem titulo inſigniuntur Johannes & Thomas Presbyteri *τοποτηρηταὶ τῶν Ἀποστολικῶν θρόνων τῆς ἀνατολικῆς διοικήσεως* locum tenentes Apoſtolicarum ſedium, ejus quæ eſt in Oriente diœceſeos. D. Höpff.**

CAPUT. IV.

An ſit Eccleſia.

35. Donatiſtæ referente Auguſtino de hæreſibus ad Quodvultd. hæreſ. 69. ſtatuerunt *Eccleſiam Chriſti de toto terrarum orbe periiſſe atque in Aphrica Donati parte remanſiſſe, in aliis terrarum partibus quaſi contagione communionis extinctam.* Negarunt igitur illam partem Symboli: *Credo Eccleſiam Catholicam.* Sed eſſe veram Dei Eccleſiam, adeoque ab orbe condito fuiſſe & perpetuò etiam manſuram eſſe demonſtrant. 1. evidentia Scripturæ teſtimonia, quæ continent divinas promiſſiones de collectione & conſervatione Eccleſiæ perpetua. 1. Sam. 2. v. 10. *Dominus judicabit fines terræ, & dabit fortitudinem Regi ſuo, & ſublimabit cornu Chriſti ſui.* Pſal. 45. v. 7. *Sedes tua Deus in ſeculum ſeculi, virga directionis virga regni tui.* Pſal. 46. v. 5. *rivuli fluminis lætificant civitatem Dei, ſanctas habitationes Altiſſimi* v. 6. *Deus in medio ejus non commovebitur, adjuvabit eam Deus mane.* Pſal. 72. v. 15 *Orabunt coram ipſo ſemper, tota die benedicent ei.* v. 17. *erit nomen ejus in ſecula.* Pſal. 89. v. 36. *Semel juravi per ſanctitatem meam, ſi Davidi mentiar.* v. 37. *thronus ejus firmabitur in æternum.* Pſal. 94. v. 14. *non deſeret Dominus plebem ſuam & hæreditatem ſuam non derelinquet.* Eſai. 59. v. 21. *Hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus: Spiritus meus, qui eſt in te & verba mea, quæ poſui in ore tuo, non recedent de ore tuo & de ore ſeminis tui, dicit Dominus à modo uſque in ſempiternum.* Jer. 31. v. 36. *Si defecerint leges iſtæ* (Solis & Lunæ) *coram me, dicit Dominus, tunc & ſemen Iſrael deficiet, ut non ſit gens coram me cunctis diebus.* v. 37. *Hæc dicit Dominus, ſi menſurare potuerint cœli ſurſum & inveſtigari fundamenta terræ deorſum, & ego abjiciam univerſum ſemen Iſrael propter omnia quæ fecerunt, dicit Dominus.* v. 40. *Sanctum Domini non evelletur & non deſtruetur ultra in perpetuum.* Iuel. 2. verſ. 32. Obad. v. 17. *In monte Sion erit ſalvatio.* In N. T. itidem extant manifeſta teſtimonia. Matt. 16. v. 18. *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam, & portæ inferorum non prævalebunt adverſus illam.* Matt. 28. v. 20. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſeculi.* Johan. 10. verſ. 16. *Oves meæ vocem ejus audiunt, donec erit unus Paſtor & unum ovile* verſ. 28. *nemo rapiet eas de manu mea.* 1. Cor. 11. v. 26. *Quotieſcunq; manducabitis ex hoc pane & bibetis ex hoc poculo, mortem Domini annunciabitis, donec veniat.* 2. efficax Chriſti oratio. Joh. 17. v. 11. *Pater ſancte ſerva eos in nomine tuo, quos dediſti mihi, ut ſint unum ſicut* & *nos.* v. 20. *non pro eis tantùm rogo, ſed & pro illis, qui credituri ſunt per verbum eorum in me.* Ad has preces accedit Chriſti ad dextram Patris ſedentis quotidiana pro Eccleſia interceſſio ad Sacerdotium ipſius æternum pertinens Pſ. 110. v. 4. Rom. 8. v. 34. 1. Johan. 2. v. 1. Jam verò fieri nequit, ut cœleſtis Pater preces hasce non exaudiat. Johan. 11. v. 42. *Scio quod ſemper me audis.* Hebr. 5. v. 7. *obtulit in diebus carnis ſuæ preces & ſupplicationes Patri ſuo & exauditus eſt pro reverentia ſua.* 3. *κλῆσις* ſeu vocatio Eccleſiæ in genere & cujusque in ſpecie, inde enim dicitur *ἐκκλησία*. Eſai. 65. v. 2. *Expando manus meas tota die* Rom. 8. v. 30. *Quos prædeſtinavit, hos & vocavit, unde cives Eccleſiæ dicuntur vocati ſancti.* Rom. 1. v. 7. 1. Cor. 1. v. 2. Hæc vocatio per verbum nunquam redit inanis & vacua, ſed in quorundam cordibus locum invenit Eſ. 55. v. 10. *Quemadmodum deſcendit imber & nix de cœlo, & illuc ultra non revertitur, niſi inebriaverit terram* v. 11. *ſic erit verbum meum quod egredietur de ore meo, non revertetur ad me vacuum.* Ergò ex vocatione per verbum perpetuò durante rectè colligitur Eccleſiæ perpetua collectio & conſervatio. 4. mutua relatio inter Chriſtum & Eccleſiam, Chriſtus eſt æternus Rex & Dominus Pſal. 2. v. 6. Pſal. 72. v. 19. Dan. 7. v. 14. Luc. 1. v. 34. Ergò etiam ſemper habet ſubditos ac ſervos, qui in hoc regno ſuo ipſi ſerviant & debita obſequia præſtent. Chriſtus eſt æternus Sacerdos Pſal. 110. v. 4. Sacerdotium ejus eſt ſempiternum *ἀπαράβατον* Hebr. 7. v. 24. Ergo etiam ſemper habet populum, pro quo intercedat. Chriſtus eſt æternus Eccleſiæ ſponſus Oſeæ 2. v. 19 E. ſemper habet aliquãm in terris ſponſam. Joh. 3, 29. *Qui habet ſponſam, ſponſus eſt.* 5. Deniq; diſerta ſunt Symboli Apoſtolici à tota Eccleſia unanimi conſenſu recepti verba, *Credo Eccleſiam Catholicam.*

36. Ad hunc locum pertinet etiam doctrina illa, quòd unumquemque ſalvandorum neceſſe ſit eſſe vivum membrum & verum civem Eccleſiæ Catholicæ & Apoſtolicæ, & quod illi qui ſunt extra Eccleſiam, ſint alieni à Deo, à Chriſto, à beneficiis regni cœleſtis & ſpe æternæ ſalutis, unde vulgò dicitur. *Extra Eccleſiam non eſt ſalus.*

Quod ſit Eccleſia.

Quemlibet ſalvandum oportere eſſe membrum Eccleſiæ.

Probant

Probant hoc 1. expreſſa Scripturæ teſtimonia Eph. 2. v. 12. *Cùm eſſetis extra Eccleſiam, illo tempore eratis ſine Chriſto, abalienati à politia Iſraelis, peregrini à teſtamentis promiſſionis, ſpem non habentes & ſine Deo in hoc mundo.* v. 13. *nunc v. in Chriſto Ieſu vos qui aliquando eratis, longè facti eſtis prope in ſanguine Chriſti.* v. 19. *jam non amplius eſtis peregrini & advena, ſed συμπολῖται cives ſanctorum & domeſtici Dei &c.* Eph. 4. v. 16. *Chriſtus eſt caput, ex quo totum corpus compactum & coagmentatum per omnem juncturam ſubminiſtrationis ſecundum operationem in menſura uniuscujusq; membri incrementum corporis facit in ædificationem ſuipſius in caritate.* Eph. 5. v. 8. *eratis aliquando tenebra, nunc autem lux in Domino*, ac de illis qui ſunt extra Eccleſiam ibidem v. 6. dicitur, *venit ira propter hoc* (peccata) *in filios incredulitatis.* 1. Petr. 2. v. 9. *Vos genus electum, regale Sacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis, ut virtutes annuncietis ejus, qui de tenebris vos vocavit in admirabilem lucem* v. 10 *qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei, qui non conſecuti miſericordiam, nunc autem miſericordiam conſecuti.* Apoc. 22. verſ. 15. *foris* (extra civitatem ſanctam) *ſunt canes & venefici & impudici & idolis ſervientes, & omnis qui amat & facit mendacium.* cap. 21. v. 8. *timidis & incredulis & execratis & homicidis & fornicatorib. & veneficis & idololatris & omnibus mendacibus, pars illorum erit in ſtagno ardente igni & ſulphure.* 2. Typi & picturæ Eccleſiæ, ſicut à diluvio nemo liberabatur, niſi qui erat in arca Noæ, ſic iræ divinæ diluvium omnes opprimit, qui ſunt extra Eccleſiam. Sicut vaſa tabernaculi portatilis in templum Hieroſolymitanum transferebantur: ſic ex ſola Eccleſia militante in his terris peregrina & ambulatoria acceſſus patet ad Eccleſiam triumphantem. Sicut omnes Hierichuntos cives, qui extra domum Rahabis erant, gladio & incendio peribant; ſic qui ſunt extra Eccleſiæ domum exitio æterno manent obnoxii. Sicut primogeniti in Ægypto, qui extra Iſraelitarum domos erant, omnes interficiebantur; ſic qui non ſunt *concives ſanctorum, ſpiritualium ſcilicet Iſraelitarum & domeſtici Dei*, hoc eſt, qui non ſunt in domo Dei, quæ eſt Eccleſia, ab Angelo interſectore percutiuntur. Qui in navi vehuntur, ſi ex ea in mare proſiliant, perire eos neceſſe eſt: ſic qui Eccleſiæ navem deſerunt, in mari hujus mundi pereunt. 3. Beneficia Eccleſiæ propria, utpote regeneratio, renovatio, illuminatio, ſanctificatio, peccatorum remiſſio, Spiritus ſancti donatio, hæreditatis æternæ promiſſio &c. hæc enim cùm extra Eccleſiam ſive extra cœtum vocatorum per verbum & Sacramenta non habeant locum, ideò etiam extra Eccleſiam non poteſt eſſe ſalus. *Hæc conjuncta ſunt & intimè connexa* (inquit Chem. in Enchirid.) *Deus, verbum, fides, Eccleſia, ſalus, & vita æterna.* 4. Huc referenda ſunt dicta veterum. Iren. libr. 3. cap. 40. p. 266. *Operationis Spiritus non ſunt participes omnes, qui non concurrunt ad Eccleſiam, ſed ſemetipſos fraudant à vita per ſententiam malam & operationem peſſimam. Ubi enim Eccleſia, ibi & Spiritus, & ubi Spiritus Domini, illic Eccleſia & omnis gratia, Spiritus autem veritas. Quapropter qui non participant eum, neq; à mammillis matris nutriuntur in vitam, neque percipiunt de corpore Chriſti procedentem nitidiſſimum fontem, ſed effodiunt ſibi lacus detritos de foſſis terrenis & de cœno putridam bibunt aquam, effugientes fidem Eccleſiæ, ne traducantur: rejicientes verò Spiritum, ut non erudiantur: illum verò Eccleſiæ prædicationem ibidem ſic deſcribit Irenæus, quod undique conſtans & æqualiter perſeverans teſtimonium habeat à Prophetis & Apoſtolis & ab omnibus diſcipulis.* Lactant. lib. 4. Inſtit. c. 30. *Eccleſia eſt domicilium fidei & templum Dei, quod ſi quis non intraverit, vel à quo ſi quis exiverit, à ſpe vitæ & ſalutis æternæ alienus eſt.* Auguſt. libr. 4. de Symb. ad Catech. cap. 10. ex Cypriano lib. de unit. Eccleſ. *Non habet Deum Patrem, qui non habet Eccleſiam matrem.* Quod repetit ſerm. 109. de temp. Idem Epiſt. 50. extra hoc corpus Chriſti (Eccleſiam) neminem vivificat Spiritus Sanctus. Epiſt. 152. *Quiſquis ab Eccleſia ſeparatus fuerit, quantumlibet laudabiliter ſe vivere exiſtimet, hoc ſolo ſcelere, quod à Chriſti unitate disjunctus eſt, non habebit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum.* Vide etiam ſerm. 181. de temp. Hugo de S. Victore lib. 2. de Sacram. c. 2. *Qui non habet Spiritum Chriſti, non eſt membrum ejus, in corpore uno Spiritus unus, nihil in corpore mortuum, nihil extra corpus vivum.* Atque inde eſt, quod quilibet verè pii exoptarunt eſſe cives Eccleſiæ ac domeſtici Dei, Pſal. 26. v. 8. *Domine, diligo habitaculum domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ.* Pſal. 27. v. 4. *Unam petii à Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ &c.* Pſal. 42. v. 3. *Sitivit anima mea ad Deum, Deum vivum, quando erit ut appaream ante faciem Dei.* Pſalm. 84. v. 2. *Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum, concupiſcit & deficit anima mea in atria Domini &c.* v. 5. *Beati qui habitant in domo tua Domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te.* Inde etiam profluunt ſedulæ illæ cohortationes, quibus monemur, ut Eccleſiæ nos aggregemus. Pſal. 122. v. 6. *Rogate, quæ ad pacem ſunt Ieruſalem.* Matth. 6. v. 33. *Quærite primum regnum Dei.* Hebr. 10. v. 25. *Non deſerentes congregationem veſtram &c.*

CAPUT V.

De cauſa efficiente, principali & inſtrumentali Eccleſiæ.

37. Cauſa efficiens principalis Eccleſiæ eſt Deus ſive tota ſacroſancta Trinitas, *Pater, Filius & Spiritus ſanctus.* Cùm enim collectio Eccleſiæ ſit opus Trinitatis ad extra, ideo omnibus tribus perſonis competit, ſervato tamen ordine & diſcrimine perſonarum. Pater unà cum Filio & Spiritu ſancto æternum fecit decretum de colligenda ſibi Eccleſia ex genere humano, atque hoc decretum in tempore exequitur per miniſterium Eccleſiaſticum divinitùs inſtitutum & conſervatum, hoc eſt, per prædicationem verbi & adminiſtrationem Sacramentorum. Filius ſtatim poſt lapſum promiſſionem Evangelicam de Mediatore adeoque arcanum illud Dei conſilium de ſalute hominum Protoplaſtis revelavit & in plenitudine temporis humanam Naturam perſonaliter ſibi univit, in qua redemtionis opus perficiens juſſit in nomine ſuo prædicare pœnitentiam & remiſſionem peccatorum inter omnes gentes, ut Eccleſiam ex toto genere humano ſibi colligeret. Spiritus ſanctus per verbum eſt efficax in cordibus hominum ad illuminationem, ſanctificationem, regenerationem ac renovationem eorum ad vitam æternam, ſicut hæc beneficia totius Sacro- *Cauſa efficiens principalis*

ſanctæ

ſanctæ Trinitatis pulcerrimè comprehenduntur in ſequentibus dictis. Johan. 3. verſ. 5. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non poteſt intrare regnum Dei.* verſ. 16. *Sic Deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.* verſ. 34. *Quem miſit Deus, verba Dei loquitur.* Johan. 10. verſ. 2. *Qui per oſtium intrat, paſtor eſt ovium* verſ. 3. *huic oſtiarius aperit, & oves vocem ejus audiunt & proprias oves vocat nominatim & educit eas.* verſ. 4. *vadit ante eas, & oves illum ſequuntur &c.* verſ. 7. *Ego ſum oſtium ovium.* verſ. 11. *Ego ſum paſtor bonus, bonus paſter animam ſuam ponit pro ovibus.* verſ. 16. *alias oves habeo, quæ non ſunt ex hoc ovili, illas oportet me adducere & vocem meam audient, & fiet unum ovile & unus paſtor.* v. 17. *propterea me diligit Pater, quia ego pono animam meam.* verſ. 27. *Oves meæ vocem meam audiunt & ego cognoſco eas & ſequuntur me.* verſ. 28. *& ego vitam æternam do eis & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea.* v. 29. *Pater meus, qui dedit mihi eas major omnibus eſt, & nemo poteſt rapere de manu Patris mei.* Roman. 8. verſ. 28. *diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti* verſ. 29. *quos enim præſcivit, etiam prædeſtinavit conformes fieri imaginis filij Dei &c.* verſ. 30. *quos autem prædeſtinavit, eos etiam vocavit: & quos vocavit, hos & juſtificavit: quos autem juſtificavit, illos & glorificavit.* Epheſ. 1. verſ. 3. *Benedictus Deus & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui benedixit nos in omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus in Chriſto* v. 4. *ſicut elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, ut eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu ejus* verſ. 5. *qui prædeſtinavit nos in adoptionem filiorum Dei per Ieſum Chriſtum in ipſum ſecundùm propoſitum voluntatis ſuæ.* v. 6. *in laudem glorioſæ gratiæ ſuæ, in qua gratos & dilectos nos habuit in dilecto* v. 7. *in quo habemus redemtionem, per ſanguinem ejus remiſſionem peccatorum, &c.* 2. Tim. 1. verſ. 9. *Deus liberavit nos & vocavit vocatione ſanctâ non ſecundùm opera noſtra, ſed ſecundùm propoſitum ſuum; & gratiam quæ data eſt nobis in Chriſto antè tempora ſecularia* verſ. 10. *manifeſtata autem nunc per illuminationem Salvatoris noſtri Ieſu Chriſti, qui deſtruxit mortem & illuceſcere fecit vitam & ἀφθαρσίαν per Evangelium* verſ. 11. *in quo poſitus ſum ego prædicator & Apoſtolus.* In his & ſimilibus dictis conjunguntur ampliſſima illa & inenarrabilia beneficia, quæ tota Sacroſancta Trinitas in Eccleſiam impendit & quæ in Eccleſia diſtribuuntur, videlicet electio, redemtio, vocatio, regeneratio, illuminatio, juſtificatio, ſanctificatio, glorificatio &c. Quamvis verò collectio Eccleſiæ cùm ſit opus ad extra, tribus divinitatis perſonis ſit communis, tamen ut in aliis operibus ad extra ita quoque in hoc ipſo diſcrimen & ordo perſonarum quoad diſtinctum operandi modum elucet. Pater Eccleſiam ceu ſponſam Filio ſuo adducit, ac nuptias illi apparat, quo ſenſu quidem accipiunt nomen ſponſæ Matt. 22. v. 2. Filius eſt ſponſus, cui Eccleſia deſpondetur. 2. Corinth. 11. verſ. 2. Spiritus ſanctus per miniſterium verbi & Sacramentorum Eccleſiam mundat, & ornat tanquam ſponſam viro ſuo Epheſ. 5. v. 27. Apocal. 21. v. 2. eſtque arrha, quam cœleſtis ſponſus dat Eccleſiæ tanquam ſponſæ. Epheſ. 1. v. 14. &c. Filius eſt Eccleſiæ fundamentum. Epheſ. 2. verſ. 20. Spiritus ſanctus architectus. 1. Corinth. 3. verſ. 9.

Deus gratioſè præſens eſt in Eccleſia.

38. Nec ſolùm conſtruit ſibi Deus Eccleſiæ domum, ſed etiam ſuâ gratiâ in eâ habitat, quæ eſt præcipua Eccleſiæ dignitas, unde etiam vocatur *Dei domus* οἶκος Θεοῦ ab οἰκέω inhabito 1. Tim. 3. verſ. 15., ac numen ejus eſt, אַךְ בָּךְ אֵל *tantum in te Deus.* Eſai. 45. v. 15. יְהוָה שָׁמָּה *Dominus ibi.* Ezech. 48. v. 35. quò pertinent ſuaviſſimæ promiſſiones Exod. 20. verſ. 24. *In omni loco, in quo memoriam nominis mei inſtituero, veniam ad te & benedicam tibi.* Levit. 26. v. 11. *Ponam tabernaculum meum in medio veſtri & non abjiciet vos anima mea.* verſ. 12. *ambulabo inter vos et ero Deus veſter, voſq; eritis populus meus.* Pſalm. 46. verſ. 5. *rivuli fluminis lætificant civitatem DEI ſanctas habitationes Altiſſimi.* verſ. 6. *Deus in medio ejus, non commovebitur, adjuvabit eam antè auroram.* Eſai. 55. v. 21. *Hoc fœdus meum cum eis dicit Dominus Spiritus meus qui eſt in te et verba mea, quæ poſui in ore tuo, non recedent de ore tuo et de ore ſeminis tui.* Matth. 18. verſ. 20. *Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi ero in medio eorum.* cap. 28. verſ. 20. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſeculi.* Johan. 14. v. 18. *Non relinquam vos orphanos, veniam ad vos.* Nequaquam igitur Deus à ſpirituali Eccleſiæ domo abeſt, ſicut architectus ac ναυπηγὸς ab ædificio domus & navis à ſe extructo diſcedit & injuriis tempeſtatis, mariniſque fluctibus illud expoſitum relinquit, ſed ſuâ gratiâ perpetuo præſens eſt Eccleſiæ, eandem regit ac tuetur contra omnes perſecutionum & adverſitatum tempeſtates. Pater eſt *Dominus hujus domus*, eſt *Paterfamilias* operarios conducens Matth. 20. verſ. 1. Hebr. 3. verſ. 4. Filius eſt *lapis angularis et fundamentum hujus domus.* Matth. 21. verſ. 42. Epheſ. 2. verſ. 20. Spiritus ſanctus eſt *diſpenſator et Oeconomus*, in hac domo per miniſtros verbi recludens & diſtribuens theſauros Chriſti paſſione ac morte promeritos & in eam repoſitos Act. 20. v. 28. 1. Cor. 4. v. 1.

Cauſa impulſiva vocationis divinæ ad Eccleſiam.

39. Cauſa impulſiva movens Deum, ut Eccleſiam ſibi ex genere humano colligat, eſt immenſa ipſius bonitas, paterna clementia & gratuitus favor, in toto ſalutis negotio regnans. 2. Tim. 1. verſ. 9. *vocavit nos vocatione ſancta non ſecundùm opera noſtra, ſed ſecundùm propoſitum ſuum et gratiam, quæ data eſt nobis in Chriſto ante tempora ſecularia*, inde vocatio ad conſortium Eccleſiæ notatur verbo κληροῦσθαι in ſortem aſciſci Epheſ. 1. v. 11. quia cives Eccleſiæ in ſortem ſibi Deus aſciſcit, *ut ſint ejus funiculus ſive hæreditas, poſſeſſio ac peculium*, ut de populo Dei loquitur Moſes Deut. 32. v. 9. Quemadmodum igitur ſolenniter proteſtatur Deus de populo Iſraelitico, quod nequaquam propter merita ipſorum, ſed ex mera gratia & gratuita bonitate Iſraelitas ſibi in populum peculiarem elegerit. Deuter. 7. verſ. 6. *Te elegit Dominus Deus tuus, ut ſis ei populus peculiaris de cunctis populis, qui ſunt ſupra terram,* v. 7. *non quia cunctas gentes numero vincebatis, vos concupivit Dominus et elegit vos, cùm ſitis omnibus populis pauciores* verſ. 8. *ſed quia dilexit vos Dominus*: ita quoque collectio Eccleſiæ eſt opus meræ gratiæ & indebitæ bonitatis. Quò pertinent parabolæ de invitatione ad cœnam magnam, in qua omnia ſunt parata Luc. 14. v. 17. de invitatione ad nuptias Filii Regis, in quib. itidẽ omnia parata Mat. 22. v. 4.

40. Cauſa

Cauſa inſtrumentalis collectionis Eccleſiæ.

40. Cauſa inſtrumentalis, quâ Deus in collectione Eccleſiæ utitur, eſt miniſterium Eccleſiaſticum complectens prædicationem verbi, & adminiſtrationem Sacramentorum. Quemadmodum enim *homo ille, qui paravit cœnam magnam, mittit ſervum ſuum horâ cœnæ, dicere invitatis ut venirent* Luc. 14. v. 17. & quemadmodum *Rex ille, qui fecit nuptias filio ſuo, mittit ſervos ſuos vocare invitatos ad nuptias* Matth. 22. v. 3. ſic cœleſtis Paterfamilias, Rex regum & Dominus dominantium ad Eccleſiæ conſortium & participationem cœleſtiũ bonorum per ſervos ſuos, hoc eſt, per præcones verbi homines vocat & invitat, quo fine ſtatim poſt lapſum per filium in prima Evangelica promiſſione voluntatem ſuam de ſalute hominum revelavit, poſtea miſit ſanctos Patriarchas & Prophetas, per quos tempore V. Teſt. Eccleſiam ſibi collegit; in N. T. miſit Johannem Baptiſtam, Chriſtum ipſum Filium ſuum & Apoſtolos, per quos verbum ſalutis hominibus annunciavit Hebr. 1. v. 1. *multifariam multisq́ modis Deus olim locutus eſt Patribus per Prophetas, noviſſimus diebus his locutus nobis eſt per Filium.* Et Chriſtus ad dextram Patris exaltatus, *dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autẽ Prophetas, alios verò Evangeliſtas, alios autem Paſtores & Doctores ad conſummationem Sanctorum in opus miniſterii in ædificationem corporis Chriſti* Epheſ. 4. v. 11. & 12. Quemadmodum igitur Noa in ædificatione arcæ uſus eſt miniſtrorum opera: ſic Deus in extructione Eccleſiæ, ſpiritualis ſuæ domus, utitur miniſterio præconum verbi, qui propterea dicuntur הַבּוֹנִים *ædificantes* Pſ. 118. v. 22. οἰκοδομοῦντες Matth. 21. v. 42. σύνεργοι ἐν τῇ οἰκοδομῇ τ̃ Θεῷ 1. Corinth. 3. v. 9. Quemadmodum apud Athenienſes cœtus civium juſſu Magiſtratus convocabatur per præcones, quod propriè dicebatur ἐκκλησιάζειν: ſic cœtum Eccleſiæ ſuæ Deus convocat per miniſtros verbi, qui propterea dicuntur κήρυκες ſive præcones 1. Tim. 2. v. 7. 2. Tim. 1. v. 11. 2. Pet. 2. v. 5. & prædicatio Evangelii vocatur κήρυγμα ſive præconium Roman. 16. v. 25. 1. Cor. 1. v. 21. cap. 2. v. 4. cap. 15. v. 14. 2. Tim. 4. v. 17. Tit. 1. v. 3. Hæc aſſertio noſtra, quod verbum & Sacramenta ſint media Eccleſiæ colligendæ & propagandæ opponitur. 1. Pontificiis, qui non ad miniſterium verbi ſine loci diſcrimine, ſed ad ſolam ſedem Romanam & Epiſcoporum in ea ſucceſſionem abſolutè Eccleſiam alligant. 2. Sapientibus hujus mundi, qui non ex verbo & doctrinæ puritate, ſed ex ſplendore externo de Eccleſia judicant. 3. Enthuſiaſtis & Suenckfeldianis qui peculiares raptus extra verbũ expectant. 4. Anabaptiſtis, qui externo verbi & Sacramentorum miniſterio omnem efficaciam ſpiritualem derogant. 5. Tammeto, Latomo. Eraſmo, Zuinglio, Gualtero & aliis, qui fingunt etiam in cœtu gentilium luce doctrinæ de Meſſia deſtitutorum eſſe Eccleſiam. 6. Schiſmaticis qui à cœtu Eccleſiæ, in quo viget miniſterium verbi & Sacramentorum propter quorundam ſcandala vel ex propriæ ſapientiæ & ſanctitatis admiratione ſeſe ſegregant.

41. Cæterum hoc opus Dei & miniſtrorum ipſius vocatur κλῆσις *vocatio*, unde ipſum nomen ἐκκλησίας deſcendit: Rom. 11. verſ. 28. *non pœnitet Deum ſuæ vocationis* 1. Cor. 1. v. 26. *Videte vocationem veſtram, quia non multi ſapientes ſecundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles &c.* 2. Tim. 1. v. 9. *Vocavit nos Deus vocatione ſanctâ.* De hac vocatione tria membra potiſſimùm ſunt notanda, quod ſcilicet ſit vocatio 1. Catholica ſive univerſalis. 2. gratuita. 3. ſeria. Circa primum membrum notandum eſt, quod vocatio ſit Univerſalis reſpectu Dei mandantis, ut Evangelium annuncietur omnibus hominibus, ac volentis, ut illud ab omnibus audiatur, & oblata in eo beneficia verâ fide ab omnibus recipiantur: fiat autem particularis culpâ hominum, primò quatenus quidam Epicuręo contemtu verbum aſpernantur, quidam etiam miniſtros ejus perſequuntur & violenter à ſe repellunt: deinde quatenus culpâ majorum amiſſum verbum non ſemper in omnibus ubique locis actu prædicatur, quâ de re latè egimus tom. 2. Locor. tract. de elect. & reprob. §. 134. & ſeqq. ubi oſtendimus, Deum tribus vicibus omnibus omninò hominibus verbum ſuum revelaſſe, atque ut ad poſteros illud tranſmitterent incorruptum, ſeriò illis mandaſſe, videlic. in Adamo, poſt diluvium & tempore Apoſtolorum. Ex Adamo propagatum eſt totum genus humanum; ex filiis Noæ propagatæ ſunt omnes gentes; ex populis, quibus Apoſtoli prædicaverunt Evangelium, omnes familiæ nationum, linguarum & gentium ſunt propagatæ, debuiſſent igitur majores illi ſinceritatem verbi præclarum illud depoſitum ad poſteros propagare, quod verò illud non fuerit factum, id eorum hominum culpâ contigerit, nec vocationis Univerſalitati nec divinæ liberalitati quicquam præjudicat. Quamvis verò in V. T. cum populo Iſraelitico peculiare fœdus gratiæ DEUS inierit, illumque in funiculum hæreditatis ac peculium ſibi aſciverit, ita ut apud Iſraelitas fuerit ſedes veræ Eccleſiæ uſque ad Meſſiæ tempora Pſal. 147. v. 19. attamen nec hoc quidem Univerſalitatem vocationis labefactat. Præterquam enim quod in N. T. ſecuta eſt univerſalis vocatio omnium gentium, quando *Evangelium prædicatum eſt omni creaturæ*, Matth. 28. v. 19. Marc. 16. v. 15. Coloſſ. 1. v. 6. accuratè notandum, gentiles tempore V. T. nequaquam fuiſſe abſolutè ab Eccleſiæ aditu rejectas & excluſas. ſiquidem perpetuæ & immotæ veritatis ſunt, axiomata illa Univerſalia ad omnes omnium temporum homines pertinentia Ezech. 18. v. 23. cap. 33. v. 11. *Nolo mortem peccatoris, ſed ut cõvertatur & vivat.* 1. Tim. 2. v. 4. *Deus vult omnes homines ſalvos fieri.* 2. Pet. 3. v. 9. *Deus non vult aliquos perire, ſed omnes ad pœnitentiam reverti*, id quod ipſo etiam V. Teſt. tempore exemplis quamplurimis demonſtravit, Gen. 17. v. 12. in ipſo mandato fœderali circumciſionis præcipitur, non ſolùm filios & vernaculos, ſed etiam emtitios ac alienigenas circumcidendos, ex quo facilè intelligi poteſt, circumciſionis Sacramentum nequaquam eo modo pertinuiſſe ad Abrahæ poſteros, ut gentiles ab eo & conſequenter etiam ab Eccleſia ſimpliciter excluſi fuerint. Exod. 12. v. 48. peregrini ad Sacramentum agni Paſchalis admittuntur atque eodem cum indigenis loco cenſentur, ſi prius fuerint circumciſi. v. 38. commemoratur, quod cum Iſraelitis ex Ægypto aſcenderit עֵרֶב רַב *mixtio multa* ſive copioſa populi multitudo, quæ quidem ex poſteritate Abrahæ non fuit nata, interim tamen Iſraeliticæ Eccleſiæ incorporata & beneficiorum huic populo promiſſorum particeps facta. Levit. 17. v. 10. advenæ & peregrini ad offerenda ſacrificia admittuntur 1. Reg. 8. v. 41. etiam alienigenis ad templum Hieroſolymitanum aditus conceditur, *Inſuper & alienigena* (inquit Salomon) *qui non eſt de populo tuo Iſrael, cùm venerint de terra*

1. Univerſalis.

longinqua propter nomen tuum v. 42. *audietur enim nomen tuum magnum & manus tua fortis, & brachium tuum extentum.* v. 43. *cùm venerit ergo & oraverit in hoc loco, tu exaudies in cœlo in firmamento habitaculi tui, & facies omnia, pro quibus invocaverit te alienigena, ut diſcant univerſi populi, ut timeant te, ſicut populus Iſrael &c.* Hûc pertioent exempla converſorum ex gentiliſſimo ad verum Deum Iſraelis non ſolùm quorundam hominum particularium, utpote Melchiſedeci, Jetronis, Rahab, Jobi & amicorum ejus, Ruth, Hirami Regis Tyrii, Reginæ Auſtri, Nahamaois Syri, Nabuchodonoſoris, Cyri & aliorum, quos partim nomioat, partim reticet Scriptura; ſed etiam integrarum urbium, regionum, natioonum ac populorum, utpote Gibeonitarum, Ninivitarum, Ægyptiorum, Syrorum, Chaldæorũ, Perſarum, Medorum ac Græcorum, nec dubitari poteſt varias illas profectiooes Patriarcharom, captivitatem Babylooicam, diſperſiones Iſraelitarum in totum orbem fuiſſe medium aliquod, per quod multi gentiles ad cognitionem veri Dei & Eccleſiæ ſocietatem ſunt vocati, onde Act. 2. v. 5. dicitur, *quod in Ieruſalem fuerint habitantes viri religioſi ex omni natione quæ ſub cœlo eſt*, ubi ootandum, quod tria diſtincta homioum genera fuerint io Eccleſia Iſraelitica, primò Judæi ex poſteritate Jacobi oriundi, deinde proſelyti, qui non ſolùm doctrinam Eccleſiæ Iſraeliticæ receperunt, ſed etiam iiſdem cum ea ceremoniis ac legibus uſi ſunt; Suidas illos ſic deſcribit, quod fuerint προσεληλυθότες ἐξ ἐθνῶν καὶ κατὰ θείους νόμους πολιτευόμενοι, denique εὐλαβεῖς religioſi, qui ſolius doctrinæ profeſſione, non autem Ceremoniarum obſervatione Iudæis coojuncti fuerint. Hujus etiam loci eſt obſervatio illa, quod Hieroſolyma Judææ metropolis io ipſo meditullio οἰκουμένης fuerit poſita, ot odor doctrinæ in gentes circumquaque jacentes facilè inde propagari potuerit, & quod Deus Eccleſiam Iſraeliticam miraculis & prodigiis in conſpectu omnium gentium illuſtrem ad celebrem reddiderit, ita ut apud omnes populos conſtaret, eſſe in Palæſtioa populum, cujus cultus divinis miraculis ac prodigiis ſit confirmatus, quem finem miraculorum oſtendit Deus ipſe Exod. 9. v. 16. inde etiam Apoſtolus pronuociat, *Deum definiviſſe ſtatuta tempora & terminos habitationis gentibus ζητεῖν τὸν θεὸν, ut quærant Deum* Actor. 17. v. 26. quia ex luce Naturæ potuiſſent diſcere eſſe aliquem Deum, qui quomodo coli velit ac debeat, io verbo ſuo revelaverit, quod in Eccleſia Iſraelitica ſooare convinci debuiſſent ex conſtaoti fama de Deo Iſraelis, ex celebritate miraculorum, ex coaſervatione hujus populi contra omnes hoſtes, potiſſimum verò ex ipſa oraculorum divinorum lectione, ootum enim eſt libros V. T. in Græcam linguam juſſu Ptolemæi Philadelphi Regis Ægyptiaci converſos ab omnibus ferè gentibus fuiſſe lectos, unde rectè ſcribit Lutherus in cap. 17. Geneſ. *Hoc eſſe caput Theologiæ, quod Deus ſit Deus Iudæorum & gentium dives in omnes etiam illo tempore, quo lex & circumciſio floruit.*

Tria hominum genera in Eccleſia Iſraelitica.

42. Diſtinguendum igitur inter ipſam vocationem & vocationis modum atque ordinem. Vocatio ipſa eſt ex ſe & ſuâ Naturâ reſpectu gratiæ divinæ Uoiverſalis, ſed modus atque ordo vocationis ac menſura gratiæ plurimùm variatur. Proſper. libr. 2. de vocat. gent. cap. 3. *Altitudo divitiarum ſapientiæ ac ſcientiæ Dei, cujus inſcrutabilia ſunt judicia & inperveſtigabiles viæ, ſic ſemper miſericordiam ſuam & juſtitiam temperavit, ut juſtiſſimâ æterni conſilii voluntate noluerit in omnibus ſuper omnes generationes aut ſuper omnes homines æquales donorum ſuorum eſſe menſuras, ſiquidem aliter eos juverit, quos ad cognoſcendum ſe cœli & terræ teſtimoniis conveniebat: aliter illos, quibus non ſolùm Elementorum famulatu ſed etiam doctrina legis, Prophetarum oraculis, miraculorum ſignis & Angelorum cooperationibus conſulebat: & multò magis aliter miſericordiam ſuam univerſis hominibus declaraverit, quando Filius Dei factus eſt filius hominis, ut inveniretur ab his, qui eum non quærebant &c. & quamvis in præteritis ſeculis ſuper ceteras nationes, tanta tunc eſſet in Iudæa parcitas gratiæ, cùm tamen introducta plenitudine gentium etiam ipſorum ariditati earundem rigationum inundatio ſpondeatur. Quæ itaq; cauſa ſint harum ſub eadem gratia diſſimilitudinum, quæve rationes, ſanctis Scripturis non loquentibus quis loquetur?* Aug. 10. de civ. Dei cap. 32. *Hæc eſt animæ liberandæ Univerſalis via, id eſt univerſis gentibus divinâ miſeratione conceſſa, cujus profectò notitia ad quoſcunq; jam venit & ad quoſcunque ventura eſt, nec debuit, nec debebit ei dici, quare modò & quare ſerò, quoniam mittentis conſilium non eſt humano ingenio penetrabile.* Quamvis ergo non eadem ubertas gratiæ contigerit gentibus ſub V. T. quæ Iſraelitis contigit, non tamen planè & ſimpliciter Dei vocantis gratia ipſis fuit denegata: quamvis non fecerit Deus *taliter* omni nationi Pſal. 147. v. 20. hoc eſt, quamvis non *eo modo* concrediderit verbum ſuum gentibus quo modo Iſraelitis fuit concreditum Rom. 3. v. 2. tamen gentiles à cognitione verbi & Eccleſiæ aditu nequaquam ſimpliciter excluſit. Recepit populum Iſraeliticum in filios ſuos in hac domo, interim tamen ad familiam hujus domus non fuit aditus gentilibus interclulus. *Variata eſt per populos ac tempora Dei vocantis gratia, nemini tamen abſoluto quodam odio ac decreto reprobatorio ſimpliciter denegata.*

Vocatio & modus vocationis ſunt diſtinguenda.

43. Tandem verò in N. T. ſecuta eſt univerſalis gentium vocatio, ſive ut Chriſtus loquitur Johan. 4. v. 35. *plena meſſis*, quando ſcilicet ſublato inter Judæos & gentes τοῦ τοῦ φραγμοῦ μεσότοιχου Eph. 2. v. 14. Apoſtoli mandato Chriſti *in orbem univerſum exeuntes prædicaverunt Evangelium omni creaturæ*. Matt. 28. v. 19. Marci. 16. v. 15. *ita ut in univerſo mundo illuxerit verbum ac fructificaverit.* Coloſſ. 1. v. 6. ex quo tempore vocatio totius plenitudinis geotium toto terrarum orbe diſpertarom inchoata, continuata eſt uſque ad hæc noſtra tempora, & durabit uſque ad mundi finem, ante quem ootabilem quandam plurimorum Iudæorum converſionem expectandam eſſe quidam veterum, ut Hieronymus, Chryſoſtomus, Lyranus in c. 11. Rom. & Auguſt. lib. 2. qq. Evang. q. 33. ſtatuũt, idq; ex Rom. 11. v. 25. ſe colligere poſſe exiſtimaot, quâ de re alibi plenius diſputabitur. Porrò univerſalis illa gentium vocatio, non Iſraelitis ſolùm, ſed ipſis etiam Apoſtolis poſt acceptum Spiritum ſanctum mirabilis fuit viſa, unde Petro ad Cornelium Centurionem Cæſarienſem abire formidaoti in viſione oſtenditur, ſublatum eſſe in N. T. illud Judæorum ac gentilium diſcrimen atque omnes omninò populos ſine ullo diſcrimine ad regnum Chriſti vocandos eſſe Actor. 10. v. 11. quod audientes fideles ex circumciſione dicebant, *ergò & gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam.*

Vocatio gentium in N. T.

Actor.

Actor. 11. v. 18. Notandum igitur quod univerſalis illa gentium vocatio, jam olim in V. T. ſit *prædicta vaticiniis, præfigurata typis & prænunciata exemplis.* Vaticinia ſunt complura, Geneſ. 9. v. 27. *perſuadeat Deus ipſi Iaphet & habitet in tabernaculis Sem.* Prædicit Noah ex revelatione Spiritus ſancti poſteros Semi, id eſt, Iſraelitas recipiendos eſſe in peculiarem Dei populum, atque extructum illis iri tabernaculũ, h. e. ſedem veræ Eccleſiæ & veri cultus divini notitiã apud ipſos fore, tandem verò Japheti poſteros ſive gentiles in illud tabernaculum recipiendos eſſe, Geneſ. 12. v. 3. promittit Deus Abrahæ Meſſiam *ex ipſius ſemine* ſive poſteritate naſciturum, interim tamen additur, *etiam gentes adeoque omnes tribus terræ in eo benedicendas eſſe,* quod repetitur cap. 18. v. 18. c. 22. v. 18. c. 26. v. 4. c. 28. v. 4. Geneſ. 49. v. 10. cum Jacubus Patriarcha prædiceret ex poſteritate Judæ naſciturum Siloh ſive Meſsiam diſertè addit, *& ipſi erit aggregatio populorum,* id eſt, gentiles recipient eius verbum & fide ipſi adhærebunt. Deut. 32. v. 43. *Iubilate gentes populus eius* (hic locus ad vocationem gentium refertur Rom. 15. v. 10.) Eiuſdem capitis v. 21. *provocabo eos in eo, qui non eſt populus & in gente ſtulta irritabo illos.* (confer Rom. 10. v. 19.) Davidi promiſſum erat, *ex ipſius lumbis* ſive Poſteris naſciturum Meſsiam 2. Sam. 7. v. 12. Pſalm. 89. v. 37. idem tameo inſtinctu Spiritus ſancti, per quem locutus eſt, promiſsionem illam ſic declarat, quod beneficia Meſsiæ etiam ad gentes pertineant. Pſalm. 2. v. 8. *Poſtula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam & poſſeſſionem tuam terminos terræ* Pſalm. 18. v. 44. *Conſtitues me in caput gentium.* v. 45. *populus quem non cognovi, ſerviet mihi, in auditu auris obœdivit mihi.* v. 50. *Confitebor tibi Domine in gentibus* (confer. Rom. 15. v. 9.) Pſalm. 22. v. 28. *Reminiſcentur & convertentur ad Dominum univerſi fines terræ, & adorabunt in conſpectu eius univerſæ familiæ gentium.* Pſal. 72. v. 8. *dominabitur à mari uſq; ad mare & a flumine uſq; ad terminos orbis terrarum* verſ. 11. *adorabunt eum omnes Reges, omnes gentes ſervient ei.* Pſal. 117. v. 1. *Laudate Dominum omnes gentes, laudate eum omnes populi.* (Hoc vaticinium Rom. 15. v. 11. ad vocationem gentium refertur.) Eſaias teſtatur, Chriſtum naſciturum ex virgine Iſraelitica, Eſa. 7. v. 14. unde cum vocat *Patruelem ſuum* Eſa. 5. v. 1. interim tamen ad conſortium regni & participationem beneficiorum Meſſiæ etiam gentes admittendas prædicit. Eſa. 2. v. 2. *Et erit in noviſſimis diebus, firmus fiet mons domus Domini in vertice montium & fluent ad eum omnes gentes* v. 3. *Et ibunt populi multi & dicent. Venite, aſcendamus ad montem Domini ad domum Dei Iacob, & docebit nos vias ſuas, et ambulabimus in ſemitis eius,* (quod vaticinium reperitur Mich. 4. v. 1.) Eſa. 9. v. 2. *Populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam; habitantibus in regione umbra mortis, lux orta eſt eis,* hoc vaticinium Matth. 4. v. 16. ad vocationem gentium refertur. Eſa. 11. v. 10. *radix Ieſſe,* (hoc eſt, Chriſtus ex genere Iſai natus) *ſtabit in vexillum populorum, ipſum gentes deprecabuntur.* Eſa. 42. v. 4. dicitur Pater cœleſtis de Meſsia filio ſuo. *Ponet inter gentes judicium & legem eius Inſulæ expectabunt.* v. 7. *dedi te in fœdus populi & in lucem gentium, ut aperires oculos cæcorum & educeres de concluſione vinctũ, de domo carceris ſedentes in tenebris,* (hoc vaticinium Matth. 12. v. 18. ad Chriſtum refertur.) Eſa. 49. v. 6. *Parum eſt, ut ſis mihi ſervus ad ſuſcitandas tribus Iacob & deſolationes Iſrael convertendas ecce dedi te in lucem gentium, ut ſis ſalus mea uſque ad extremum terræ, hæc dicit Dominus* (Hoc vaticinium Actor. 13. v. 47. de gentium vocatione exponitur.) Eſa. 55. v. 4. *Ecce teſtem populis dedi eum, ducem ac præceptorem gentibus.* v. 5. *ecce gentem, quam neſciebas, vocabis & gentes, quæ te non cognoverunt, ad te current propter Dominum Deum tuum.* (Hoc vaticinium Actor. 13. v. 34. de gentium vocatione explicatur.) Eſa. 60. v. 3. *ambulabunt gentes in lumine tuo & Reges in ſplendore vultus tui &c.* Eſa. 65. v. 1. *Quæſiverunt, qui antè non interrogabant: invenerunt, qui non quæſiverunt me, dixi: Ecce ego ad gentem, quæ neſciebat me* (hoc vaticinium de vocatione gentium interpretatur Paulus Roman. 10. v. 20. Oſeæ 1. v. 10. *Erit numerus filiorum Iſrael* (ſpiritualium Iſraelitarum) *quaſi arena maris, quæ ſine menſura eſt et non numerabitur. Et erit in loco, ubi dicebatur eis, non populus meus vos, dicetur eis: filii Dei viventis.* (Hic locus ad gentium vocationem refertur Rom. 9. v. 16.) Oſeæ 2. v. 23. *dicam non populo meo: populus meus es tu, & ipſe dicet: Deus meus es tu* (Confer cum hoc loco Rom. 9. v. 25. 1. Pet. 1. v. 10.) Hagg. 2. v. 8. Meſſias vocatur *delitiæ omnium gentium.* Typi, quibus gentium vocatio præfigurata fuit, itidem ſunt complures ac varii. David dominabatur non ſolùm Iſraelitis, ſed etiam Philiſtæis, Moabitis, Edomitis, Pſalm. 60. v. 10. Pſalm. 87. v. 4. denotatum fuit quod ad regnum Chriſti, cui dedit Deus ſolium Patris ſui Davidis Lucæ 1. v. 33. etiam gentes pertineant. Idem David habebat duas uxores Ahinoam Iſraëlitidam & Abigail Carmelitanam 1. Sam. 25. v. 43. denotatum fuit Chriſtum Davidis filium ſponſam, id eſt, Eccleſiam ex Judæis & gentibus ſibi collecturum. Regina Arabiæ ex longinquo venit ad Salomonem, ut audiret ipſius ſapientiam 1. Reg. 10. v. 1. 2. Paral. 9. v. 1. denotatum fuit ad Chriſtum cœleſtem Salomonem Matth. 12. v. 42. etiam gentes venturas, ut cœleſtem Sapientiam ab eo diſcant. Huc pertinet etiam illud, quod in genealogia Chriſti non ſolùm Iſraeliticæ fœminæ, ſed etiam gentiles ut Rahab, Ruth & Bethſabea commemorantur, Matth. 1. v. 5. & 6. quo denotatur, etiam gentes per fidem Chriſto inſerendas & ad ſpiritualem cum eo cognationem evehendas. Exempla & quaſi præludia huius vocationis Univerſalis, non ſolùm in certis quibuſdam perſonis, ſed integris etiam civitatibus ac populis ex gentiliſmo ad verum Deum Iſraelis converſis enumerata ſunt ſuperiùs. Grato autem corde agnoſcamus hoc beneficium noſtræ vocationis ex gentiliſmo ad Eccleſiæ conſortium, cuius magnitudinem Chriſtus & Apoſtoli ſæpiùs exponunt, ut perpetuò illius memores dignè hac vocatione noſtra nos geramus. Matth. 8. verſ. 11. *Multi ab Oriente & Occidente venient et recumbent cum Abrahamo, Iſaaco et Iacobo in regno cœlorum* v. 12. *Filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores.* Matth. 15. v. 26. *Non eſt bonum ſumere panem filiorum et projicere catellis,* ibi comparantur Iſraelitæ filiis menſæ admotis, gentiles a. catellis micas coram menſa expectantibus. quantum igitur beneficium eſt, quod Deus filios ſuos Iſraelitas propter inobœdientiam repulit & nobis miſeris catellis non micas, ſed theſaurum cœleſtium beneficiorum ſuorum diſtribuit. Lucæ 14. v. 16. Chriſtus tali parabolâ id declarat. *Cœleſtis Paterfamilias ad cœnam a ſe paratam,* id eſt, ad participationem beneficiorũ Chriſti primo loco *invitavit*

Iſraelitæ tanquam filios & cives, qui erant hoſpites primarii & honoratiores, ſed cùm illi vocationem repudiarent, *vocavit nos gentes, qui eramus in plateis & vicis civitatis pauperes, debiles, cæci ac claudi.* Paulus Roman. 11. v.17. aliâ ſimilitudine beneficii hujus magnitudinem declarat. Iſraelitæ erant *Paradiſus Domini*, ſie waren GOttes Luſtgarte/ plantaverat illos Deus velut arbores frugiferas, miſerat Prophetas, ut hortum illum colerent. Sed gentiles erant *oleaſtri* ſteriles & ſylveſtres, arbores infrugiferæ, æterno igni mancipatæ, quantū ergo beneficium, quod Deus ſylveſtrem oleaſtrū contra naturam fertili oleæ inſeruit, ut particeps radicis & pinguedinis fuerit facta? Rom.15. v.8. Chriſtus fuit *miniſter circumciſionis propter veritatem Dei ad confirmandas promiſſiones Patrum* v.9. *Gentes autem propter miſericordiam honorent Deum*, hoc eſt, Meſsias peculiariter promiſſus erat Iſraelitico populo, quod gentiles ad ejus regnum vocantur, eſt indebita omninò gratia. Epheſ.2.v.11. *memores eſtote, quod aliquando eratis gentes in carne* v.12. *quo tempore eratis ſine Chriſto, alienis à politia Iſraelis, peregrini à Teſtamentis promiſſionis, ſpem non habentes & ſine Deo in hoc mundo* v.13. *nunc autem in Chriſto Ieſu vos qui aliquando eratis longè, facti eſtis propè in ſanguine Chriſti* verſ.14. *Ipſe enim eſt pax noſtra, qui fecit utraque unum, & medium parietem maceriæ ſolvit.* Iſraelitæ parietis intergerini ſepto à gentilibus erant diſtincti, ex parte Iſraelitarum erant adoptio filiorum, gloria, Teſtamenta, legislatio, cultus, promiſſiones Roman.9. verſ.4. gentiles ab hiſce omnibus excluſi erant, ſed Chriſtus parietem illum removit, gentes ad participationem illorum beneficiorum & conſortium regni ſui vocando. 1.Petri 1.v.9. *Vos eſtis genus electum, regale Sacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis, ut virtutes annuncietis ejus, qui ex tenebris vocavit vos in admirabile ſuum lumen.* v.10. *qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei: qui non conſecuti miſericordiam, nunc autem miſericordiam conſecuti.*

2. Vocatio eſt gratuita.

44. Atqui hoc primum eſt, quod de vocatione ad Eccleſiam notandum, eam ſcilicet eſſe Catholicam ſive univerſalem: alterum eſt, quod ſit vocatio merè gratuita, id quod conditio & qualitas vocatorum manifeſta comprobat. Gentiles quod attinet, de eorum vocatione dubitari planè nequit, eſſe eam modis omnibus gratuitam & planè indebitam, ſiquidem ante vocationem ſuam *ſedent in tenebris & habitant in regione umbræ mortis* Eſa.9.v.2. Matth.4.v.16. *imò ſunt tenebræ* Eph. 5. v.8. *ſunt ſine Deo, ſine promiſſionibus* Eph. 2. v. 11. ergo nullum omninò locum hìc habet cogitatio de meritis vocationem antegreſsis. Iſraelitas, quod attinet, illorum vocatio non minùs gratuita planè cenſeri debet. Quamvis enim Deus illos elegerit in populum peculiarem, & hac ratione ab omnibus gentibus reliquis ſeperaverit, tamen electio illa eſt opus meræ gratiæ & exuberantis miſericordiæ. Deut.7.v.7. Quamvis egregiæ promiſſiones illis fuerint datæ, propter quas primi omnium ad beneficiorum & regni Chriſti conſortium ſunt vocati Actor.13.v.46. tamen cùm illæ ipſæ promiſſiones ex gratia fuerint datæ, ideò meritum ac debitum aliquod propriè ſic dictum neutiquam inferunt, ſed tam Judæorum quam gentilium reſpectu perpetuæ & immotæ veritatis manet illud Apoſtolicum 2.Tim.1.v.1.9. *Deus vocavit nos vocatione ſanctâ, non ſecundùm opera noſtra, ſed ſecundùm propoſitum ſuum & gratiam, quæ data eſt nobis in Chriſto Ieſu ante tempora ſecularia.* Itemq; alterum illud Rom.9.v.16. *Non eſt volentis, nec currentis, ſed miſerentis Dei.* Proinde quod Roman.15. v.9. gentes jubentur *Deum glorificare propter miſericordiam, Iſraelitæ propter veritatem ſuam*, id nequaquam accipiendum eſt excluſivè, quaſi gentilium duntaxat vocatio ſit opus divinæ miſericordiæ non Judæorum: ſed comparatè, quod ſcil. in vocatione gentilium longè uberiùs & manifeſtiùs divitias ſuæ bonitatis & miſericordiæ Deus notas fecerit. Cùm enim promiſsiones Iſraelitis factæ ex mera gratia proceſſerint, ideò ipſorum quoq; vocatio eſt & manet gratuita: viciſsim cùm vocatio gentilium vaticiniis V.T. itidem fuerit prænunciata, ideò etiam ipſi propter veritatem illarum promiſsionum glorificare & poſſunt & debent.

45. Tertium membrum erat, quod vocatio ad Eccleſiam ſit ſeria, de quo dubitare nemo poterit, niſi 1. ipſam Dei veritatem in dubium vocare velit. Extremè enim veracitati Dei in Scripturis toties deprædicatæ Deut.32.v.4. Johan.3. v.33. Roman. 3.v.4. Apoc.6.v.10.&c. repugnat fucata illa hypocriſis, quæ ἕτερον μὲν κεύθει ἐνὶ φρεσὶ, ἄλλο δὲ εἴπει, *Ore aliud profert, aliud ſed pectore condit.* 2. Nevè ulla dubitatio reſtaret, quod Deus ad Eccleſiam & regnum gratiæ ſeriò vocet, quoscunq; vocat, ideò ſolenni juramento id confirmat. Ezech. 33. v. 11. *Vivo ego, dicit Dominus Deus, non delector morte impii, ſed ut convertatur à via ſua & vivat. Convertimini, convertimini à viis veſtris peſſimis, quare moriemini domus Iſrael.* Propter nos, propter nos inquam, jurat qui eſt ipſa veritas, *abundantiùs enim oſtendere volens hæredibus promiſſionis immobilitatem conſilii ſui interpoſuit juramentum, ut per duas res immobiles (in quibus impoſſibile eſt Deum mentiri) fortiſsimum ſolatium habeamus.* Hebr.6. v.17. & 18. Idipſum etiam comprobant parabolæ Salvatoris. Matth.21. v. 41. Pater familiàs perdit illos vineæ colonos, qui & ſervos & filium ipſius fructum exigentes occiderant, utiq; ergò ſeriò voluit ipſos in vinea copioſos fructus facere. Matth. 22. v.7. Rex iraſcitur, cùm invitati ad nuptias Filii cōparere detrectarent, utique ergò ſeriò voluit ipſos in nuptiis comparere & propoſitis epulis perfrui; nec fuerunt ſolum verba honoris. Luc.14.v.21. Paterfamiliàs iraſcitur, quod vocati ad cœnam frivolas excuſationes obvertunt, quò minùs ad eam veniant, utique ergò venire eos ſeriò voluit, aliàs ira illa eſſet hypocritica & ſimulatoria, cujus contrarium illius effectus & conſequens, pœnę ſcilicet gravitas oſtendit. 4. Conſideremus etiam lachrymas Chriſti, quæ non fuerunt in ore ſolùm natæ, ſed ex imo cordis fundo profuſæ, quarum cauſas ipſe verbis diſertis exponit Luc.19. v.41. *Cùm appropinquaret videns civitatem flevit ſuper eam.* v. 42. dicens, *ſi cognoviſſes & quidem hac die tua, quæ ad pacem tuam pertinent &c.* Quid? num ex Chriſti lachrymis Crocodili lachrymas faciemus, de eo enim referunt Naturæ conſulti, quod conſpecto homine lachrymas prius emittat, mox tamen eundem devoret. 5. Maximè verò omnium ſeriæ vocationis veritatem probat precioſa paſsio & mors Chriſti Salvatoris. Quia enim Deus filium ſuum dedit toti mundo Joh.3.v.16. & quia Filius ſeipſum dedit precium redemtionis pro omnibus. 1. Tim.2.v.6. ideò etiam beneficia Filii in verbo Evangelii ſeriò omnibus offeruntur, quâ de re alibi latiùs fuit actū.

Vocatio eſt ſeria.

46. Seriò igitur deteſtamur errores Calvinianorum.

Antitheſis Calvinianorum.

Digitized by Google

norum, quos de hoc doctrinæ cœleſtis capite de vocatione ſcilic. ad Eccleſiam fovent & multos & magnos. Quia enim fabricam abſoluti decreti reprobatorii potenter hac doctrinâ everti vident, idcò peſtilentiſſimis corruptelis eandem depràvant. 1. Negant *vocationem hominum ad Eccleſiam eſſe Univerſalem*, id quod ſic interpretantur, partem hominum maximam eſſe à Deo abſoluto quodam odio à ſalute rejectam atq; illos vel planè non vocari, vel non efficaciter à Deo vocari. 2. unde diſtinguunt *inter vocationem internam & externam*: inter *vocationem efficacem & inefficacem*, quam diſtinctionem ſic interpretantur, quod multi vocentur per verbum, quos tamen Deus venire nolit, quippe quos abſoluto decreto rejecerit, cauſam enim illius præteritionis atque illius (ut ſic loquar) inefficaciæ ſtatuunt in abſoluto decreto reprobationis. 3. quando opponuntur illis univerſalia Scripturæ pronunciata, quod Deus omnes invitet ac vocet, diſtinguunt *inter voluntatem ſigni & beneplaciti*, inter *voluntatem revelatam & abſconditam*, quam diſtinctionem ſic exponunt, quod Deus in verbo quidem teſtetur ſe omnes vocare & omnes velle venire, atque hanc eſſe voluntatem ſigni & voluntatem revelatam, interim tamen abſconditæ voluntatis reſpectu ipſum nolle ut veniant, ut convertantur, ut ſalventur. 4. quando ad comprobandam ſeriæ vocationis veritatem opponuntur illis Scripturæ dicta de univerſali Chriſti merito diſtinguunt *inter meriti ſufficientiam & efficaciam*, quam diſtinctionem ſic exponunt, quod non quidem defeciſſet morti Chriſti vis ſatisfaciendi pro omnibus omnium hominum peccatis, ſi ad hoc fuiſſet à Deo deſtinata: ſed hoc conſilium & hanc voluntatem Deo & Chriſto nunquam conſtitiſſe. 5. πρῶτον ψεῦδος illius opinionis, quòd Deus nequaquam ſeriò omnes vocet, quoſcunq; vocat, in eo conſiſtit, quòd à miniſterio verbi & Sacramentorum externo interiorem efficaciam Spiritus ſancti ſeparant, & ad ſolos eos, quos abſoluto decreto electos fingunt, eam reſtringunt, cùm tamen prædicatio verbi & uſus Sacramentorum ſit efficax illud medium, per quod Deus in cordibus omnium, qui Spiritui ſancto non repugnant, ſeriò velit converſionem ad ſalutem operari. 6. quando opponuntur illis dicta Scripturæ de efficacia verbi & Sacramentorum, reſpondent per *phraſin Sacramentalem miniſterio verbi externo cohonestandi illius causâ effectum interni miniſterii tribui*. 7. denique *internam & efficacem vocationem electorum duntaxat propriam eſſe ſtatuunt*, & eos qui hoc modo ſemel vocati ſunt, poſtea nunquam ex gratiâ Dei excidere ac fidem amittere poſſe. Quos errores omnes & ſingulos doctrinæ de vocatione diſertè repugnantes propriis Calvinianorum Doctorum verbis alibi expoſitos ad orcum uſque damnamus.

CAP. VI.

De materia Eccleſiæ, h. e. ex quibus hominibus Eccleſia conſtet

Duo hominum genera in Eccleſia congregantur.

47. Qui per vocationem in Eccleſiæ cœtum congregantur, ſunt in duplici differentia. Quidam enim interius per Spiritum ſanctum regenerantur, renovantur, verâ fide donantur, illuminantur, ſanctificantur, Chriſto inſeruntur & hac ratione fiunt vera & viva Eccleſiæ membra. Quidam verò externâ tantum ſocietate, quæ in profeſſione

fidei & uſu Sacramentorum conſiſtit, cœtui vocatorum, h. e. Eccleſiæ viſibili ſeſe conjungunt internâ regeneratione & ſanctitate deſtituti. Illi ſunt vera & viva Eccleſiæ membra, quæ à Chriſto capite vitam ac Spiritum hauriunt: hi ſunt membra putrida & emortua; illi pertinent ad Eccleſiam internè, hi externè duntaxat; illi ſimpliciter, propriè & univocè, hi ſecundum quid, impropriè καταχρηστικῶς & ὁμωνύμως; illi reſpectu interioris & ſpiritualis cum Chriſto conjunctionis, hi reſpectu externæ conſuetudinis, profeſſionis & ſocietatis cum cœtu vocatorum; illi in corde, hi in externâ ſpecie, illi ὄντως, hi δοκούντως; illi judicio Dei, hi judicio hominum; illi ut de anima & corpore Eccleſiæ pariter, hi de corpore & non de anima; illi ut vera & ſanæ corporis partes, hi ut ſcabies & mali in corpore humores &c. Id Chriſtus in parabola de invitatis & comparentibus ad nuptias declarat ſimilitudine *veſtis nuptialis* Matth. 22. v. 11. Quidam inter hoſpites nuptialis convivii induti ſunt veſte nuptiali, quidam verò eâ carentes reliquis hoſpitibus nihilominus ſeſe intermiſcent, h. e. in externo Eccleſiæ cœtu, in numero vocatorum ſunt quidam *boni*, quidam *mali*, ut Chriſtus ibidem loquitur, ſiquidem *in hoc uno, qui veſte nuptiali caret, grande corpus figuratur omnium malorum ante Domini judicium convivio Dominico permixtorum*, interprete Auguſtino contra Donatiſt. poſt collat. cap. 20. Inde Auguſtana confeſſio, cùm art. 7. Eccleſiam definiviſſet eſſe *congregationem ſanctorum, in qua Evangelium rectè docetur & rectè adminiſtrantur Sacramenta* art. 8. ſubjungit. *Quanquam Eccleſia propriè ſit congregatio ſanctorum & verè credentium, tamen cùm in hac vita multi hypocritæ & mali admixti ſint, licet uti Sacramentis, quæ per malos adminiſtrantur &c.*

Eſſe in externo Eccleſiæ cœtu quoſdam non ſanctos.

48. Duo igitur demonſtranda nobis ſunt hoc loco. Primò, quòd in cœtu Eccleſiæ externo multi ſint non-ſancti; Secundò, quòd Eccleſia propriè & principaliter ſic dicta ſit congregatio ſanctorum. Circa primum membrum notat D. Chemnitius, quòd libentius uti debeamus particulâ *non ſancti*, quàm alia. Si enim diceretur, in illo cœtu multos eſſe impios, poſſet hoc intelligi de manifeſtis doctrinæ falſariis & manifeſtè ſceleratis, quos ab Eccleſia excludendos & rejiciendos ſcimus: Item de abjicientibus, perſequentibus & obſtinatè negantibus verbum, quos Eccleſiæ membra eſſe nemo dixerit. Si diceretur, in illo cœtu multos eſſe non renatos, tum intelligi poſſet de iis, qui non ſunt baptizati, baptiſmus enim eſt ordinarium membrum regenerationis, Tit. 3. v. 5. ideo dicendum, in externo Eccleſiæ cœtu eſſe multos non ſanctos ſive hypocritas. Notandum igitur, quod illi non-ſancti Eccleſiæ cœtui intermixti profeſſioni doctrinæ cōſentiant, atque iiſdem Sacramentis utantur, quia obſtinatos hæreticos & manifeſtè ſceleratos excommunicatione à ſeſe ſeparat Eccleſia. Veritas prioris illius membri demonſtratur 1. manifeſtis Scripturæ teſtimoniis. Matth. 7. v. 21. *Non omnis, qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, ſed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis eſt.* Matth. 18. v. 7. *Neceſſe eſt, ut veniant ſcandala* (in ipſo regno cœlorum, h. e. in Eccleſia, de eo enim Chriſtus ibidem tractat) Parabolæ de diſtinctis operariis in vinea Matth. 20. v. 16. Chriſtus hoc epiphonema ſubjicit, *multi ſunt vocati, pauci verò electi*. Idem repetit Matth. 22. v. 14. poſt parabolam de nuptiis filii Regis, in quibus quidam

cumpa-

comparet non indutus veſte nuptiali. Johan. 8. v. 39. *Si filii Abrahæ eſſetis, opera Abrahæ faceretis.* Actor. 20. v. 30. *ex vobis ipſis exurgent viri loquentes perverſa.* Rom. 2. v. 28. *Non qui in manifeſto, Judæus eſt, neq; quæ in manifeſto, in carne circumciſio eſt. v. 29. ſed qui in abſcondito, Judæus eſt, & circumciſio cordis in Spiritu, non litera, cujus laus non ex hominibus, ſed ex Deo eſt.* Rom. 9. v. 6. *Non omnes, qui ex Iſrael, ii ſunt Iſraelitæ, v. 8. non qui filii carnis, hi ſunt filii Dei, ſed qui filii ſunt promiſſionis, æſtimantur in ſemine.* 1. Cor. 11. v. 19. *Oportet eſſe hæreſes inter vos.* 2. variis Chriſti Salvatoris Parabolis. Confert enim regnum cœlorum Matth. 13. v. 24. *agro*, in quo non ſolùm creſcit triticum, ſed etiam zizania, quę penitus inde eradicari non poſſunt ante tempus meſſis, h. e. ante extremum judicium (hanc parabolam Chriſtus ipſe exponit hoc modo v. 37. *Qui ſeminat bonum ſemen, eſt filius hominis, v. 38. ager eſt mundus, bonum ſemen ſunt filii regni, zizania autem ſunt filii nequam &c.* ac latè eam explicant Cyprianus in Epiſt. ad Antonian. de Novatiano & Auguſt. tract. 61. in Johan. de fide & operibus cap. 5.) v. 47. *verriculo*, quod attrahit & capit omnis generis piſces bonos & malos, ac ſegregatio fit demum in littore (hanc parabolam itidem expoſuit ipſe Chriſtus v. 49. *in conſummatione ſeculi exibunt Angeli, & ſeparabunt malos de medio juſtorum.* Gregor. homil. 11. in Evang. *Nunc bonos & malos communiter quaſi permixtos piſces fidei ſagena nos continet, ſed littus indicat, Eccleſia ſagena quid trahebat,* Chryſol. ſermon. 47. *Piſces congregat captura confuſos, ſed in vaſe diſcreto dat electos: ſic vocatio Chriſtianos juſtos & injuſtos, malos bonosq; congregat, ſed bonos malosq; electio divina diſcernit.*) Matth. 3. v. 12. Eccleſia dicitur ſimilis *area*, in qua & triticum & paleæ deponuntur, ſed in extremo judicio permundabitur area tritico in horreum cœleſte congregato, paleis verò igne inextinguibili combuſtis. Auguſt. tract. 6. in Johan. *Nos fatemur in Eccleſia Catholica & bonos & malos eſſe ſed tanquam paleas & grana.* Fulgent. de fide ad Petrum cap. 43. *Firmiſſimè tene & nullatenus dubites, aream Dei eſſe Catholicam Eccleſiam, & intra eam uſq; in finem ſeculi frumento mixtas paleas contineri, h. e. bonis malos Sacramentorum communione miſceri.* Matth. 22. v. 10. Regnum cœlorum ſimile eſt *convivio nuptiali*, in quo conveniunt boni & mali non habentes veſtẽ nuptialem. Matth. 25. v. 1. ad nuptias invitatæ ſunt *virgines fatuæ & prudentes.* Johan. 10. v. 1. Eccleſia aſſimilatur *ovili*, in quo ſunt oves & hœdi; & licet Dominus *judicet inter pecus & pecus, inter arietes & hircos.* Ezech. 34. v. 17. tamen plena ſegregatio demum futura eſt in die noviſsimo, quando Chriſtus electos à reprobis ſeparabit, *ſicut paſtor ſegregat oves ab hœdis,* Matth. 25. v. 32. Johan. 15. v. 1. & ſeqq. utitur Chriſtus parabola *vitis.* Ut autem in vite quidam palmites virent & ſuccum ex vite trahunt, quidam verò areſcunt: ſic in corpore Eccleſiæ quidam Spiritum vitæ à Chriſto trahunt, quidam v. ſunt aridi & infrugiferi palmites. 3. ſimilitudinibus aliis à Spiritu ſancto propoſitis. Eccleſia eſt *magna domus Dei* 1. Tim. 3. v. 15. *in magna autem domo ſunt non ſolùm vaſa aurea & argentea, ſed & lignea ac fictilia, quædam quidem in honorem, quædam verò in ignominiam.* Eccleſia eſt *hortus Dei* Cant. 4. v. 12. in hoc horto ſunt non ſolùm arbores frugiferæ, verè pii & credentes, qui vocantur *arbores juſtitiæ,* Eſa. 61. v. 11. *quæ plantatæ ſecus decurſus aquarum, ferant fructum in tempore ſuo* Pſal. 1. v. 3. ſed etiam ſteriles & infrugiferæ, quibus parata eſt exciſio. Matth. 3. v. 10. Luc. 13. v. 7. imò ut una arbor alios ramos habet virides & fructum ferentes; alios verò aridos: ſic Eccleſia aliqua membra habet viridia ferentia fructum bonorum operum: aliqua verò putrida & emortua, verborum foliis duntaxat luxuriantia. Eccleſia eſt *Dei civitas*, ut oſtenſum fuit ſuperiùs: jam verò in civitate mali commixti ſunt bonis, &c. 4. typis & exemplis, *Ut in arca Noæ fuerunt omnia animalium genera, pardus & hœdi, lupus & agni: ſic in Eccleſia ſunt peccatores & juſti.* Hieron. adv. Lucifer. ultra medium. In familiis Patriarcharum, h. e. in domeſtica Eccleſia Adami, Noæ, Abrahami, Iſaaci & Jacobi invenies Cainum & Abelem, Semum & Chamum, Iſaacum & Iſmaelem, Jacobum & Eſavum, Joſephum & Rubenem &c. Auguſt. in Epiſt. ad Vincent. Donatiſt. & citatur can. 9. diſt. 47. *Quantumlibet vigilet diſciplina domus mea, homo ſum & inter homines vivo, nec mihi arrogare audeo ut domus mea melior ſit quam arca Noæ, ubi inter octo homines unus reprobus inventus eſt, aut melior ſit, quàm domus Abrahæ, cui dictum eſt, ejice ancillam & filium ejus, aut melior ſit quam domus Iſaac, cui de duobus geminis dictum eſt: Jacob dilexi, Eſau verò odio habui &c.* Joſ. 15. v. 63. *Jebuſæi habitarunt cum Iſraelitis in Jeruſalem uſque in præſentem diem.* Imò in ſanctiſsimo Apoſtolorum collegio fuit Judas Chriſti proditor, quem *Diabolum* vocat Johan. 6. v. 70. Auguſt. 18. de civ. Dei cap. 49. *Habuit Chriſtus inter diſcipulos unum, quo malo utens benè et ſuæ paſſionis diſpoſitionem impleret et Eccleſiæ ſuæ tolerandorum malorum exemplum præberet.* In Eccleſiis Corinthiorum, Galatarum, Epheſiorum, Sardenſium & Laodicenſium non-ſanctos fuiſſe verè piis intermixtos ex Epiſtolis ad Galat. Corinth. Epheſ. & ex Apoc. 2. & 3. capp. conſtat. 5. Hûc pertinent libri Auguſtini contra Donatiſtas & Pelagianos, ac diſputationes veterum contra Novatianos ſive Catharos. *Hîc* (in hac vita) *cum Hieroſolymitanis habitat Jebuſæus, hîc in horto patrisfamiliàs ſimul ſunt ſaliunca et abies, urtica et myrtus; in grege Jacobi animalia alba et nigra, agni et hœdi; in reti Petri piſces boni et mali; in agro Domini lilia inter ſpinas; in area Domini granum cum palea; in cella Chriſti vinum cum agreſta, oleum cum amurca; in arca Noæ animalia munda et immunda.*

49. Opponendum eſt hoc membrum 1. *Audæanis*, quorum factio magnam vitæ innocentiam ac caſtitatem ſimulans à communitate Eccleſiaſtica ſe propterea recedere dicebat, quod in illa ferrentur fœneratores & impuri, ut dicitur in Catalogo hæreſium Theodoreti Hiſtoriæ ſubjecto. Theodor. lib. 4. Hiſt. cap. 10. de illis ſic ſcribit: *Ipſum inſtitutum arrogantiæ plenum et quædam Phariſaica doctrinæ poſteritas eſt. Nam Phariſæi accuſabant animorum et corporum Medicum dicentes ſanctis Apoſtolis. Cur Magiſter veſter cibũ capit cum Publicanis et peccatoribus? Et per Prophetã quoq; de talibus ait Deus: Qui dicunt, purus ſum, ne me attingas, hic eſt fumus iræ meæ.* 2. *Novatianis*, à Novato ſic dictis, qui nefariam ab Eccleſia ſeceſsionem fecerunt propter quorundã apoſtaſian tempore perſecutionis. Epiphan. lib. 2. tom. 1. hæreſ. 59. *Novatus Romæ fuit tempore perſecutionis, quæ ante Maximinum prima fuit, is ab occaſione eorum, qui in perſecutione lapſi ſunt, arrogantiâ elatus cum ſociis ſibi allectis noluit ſocietatem habere cum pœnitentiã*

agen-

agentibus à perſecutione &c. Cyprian. lib. 4. Epiſt. 2. paulò ante finem. *Quantus arrogantiæ tumor eſt, quanta humilitatis & lenitatis oblivio, arrogantiæ ſuæ quanta jactatio, ut quis aut audeat aut facere ſe poſſe credat, quod nec Apoſtolis conceſſit Dominus, ut zizania a frumento putet ſe poſſe diſcernere, aut quaſi ipſi* (Novato) *paleam ferre & aream purgare conceſſum ſit, paleas a tritico conetur ſeparare, cumq; Apoſtolus dicat: in domo autem magnâ non ſolum ſunt vaſa aurea & argentea, ſed & lignea & fictilia, aurea & argentea vaſa videatur eligere, lignea verò & fictilia contemnere & abjicere, cum non niſi die Domini vaſa lignea divini ardoris incendio concrementur & fictilia ab eo, cui data eſt virga ferrea, frangantur.* Iidem dicti fuerunt Cathari. Auguſt. de hæreſ. ad Quodvuld. cap. 38. *Cathari qui ſeipſos iſto nomine quaſi propter munditiem ſuperbiſſime atq; odioſiſſime nominant, Novatū ſectantur hæreticum, unde etiam Novatiani appellantur.* 3. *Donatiſtis*, de quibus Auguſt. de hæreſ. cap. 69. *Donatiani vel Donatiſtæ primum propter Cæcilianum contra ſuam voluntatem ordinatum Eccleſiæ Carthaginenſis Epiſcopum ſchiſma fecerunt objicientes ei crimina non probata &c. Poſtea in hæreſin ſchiſma verterunt, tanquam Eccleſia Chriſti propter crimina Cæciliani de toto terrarum orbe perierit, ubi futura promiſſa eſt atq; in Aphrica Donati parte remanſerit in aliis terrarum partibus quaſi contagione communionis extincta.* 4. Anabaptiſtis, qui negant cœtum illum eſſe Eccleſiam, cui admixti ſunt non-ſancti: negāt etiam Spir. S. eſſe efficacem per miniſterium eorū, quorum vita non reſpondet doctrinæ profeſſioni. Schmaltzius in refut. theſiū Frantzii diſp. 8. p. 274. contendit, *partem illam definitionis, quod mali & hypocritæ ſint Eccleſiæ in hac vita admixti, plane omitti poſſe, cùm non ſit neceſſe tales eſſe in viſibili Eccleſia, & Eccleſia ſine talibus ſaltem Natura ejus inſpecta eſſe poſſit.* Atqui nequaquam hoc ſenſu in definitione Eccleſiæ dicimus, quod mali & hypocritæ ſint ei admixti quaſi hoc ſit Eccleſiæ eſſentiale, ita ut planè non ſit Eccleſia, niſi tales ſint admixti, ſed quia mixtio hypocritarū vix poteſt ab Eccleſia ſeparari, p quā tamē Eccleſiæ veritati nihil decedit.

Eccleſiam propriè eſſe congregationem Sanctorum.

50. Poſterius membrum, quod Eccleſia propriè ſit cōgregatio Sanctorum, contra Pontificios demonſtratur hiſce fundamentis. 1. Eccleſia in Scripturis ſacris dicitur *corpus Chriſti myſticum*, Rom. 12. v. 5. 1. Cor. 10. v. 17. cap. 12. v. 27. Epheſ. 1. v. 23. Coloſſ. 1. v. 18. &c. Ut ergo in corpore humano unumquodque verum membrum animatur & regitur Spiritu vitæ, & viciſſim quicquid in corpore humano non animatur ac regitur Spiritu vitæ, illud non eſt membrum corporis niſi ὁμωνύμως ac æquivocè: ſic quicunque eſt verum & genuinum corporis illius myſtici membrum, regitur à Spiritu ſancto, & viciſſim quicunq; non habet inhabitantē Spiritum ſanctum, à quo regitur, ille non eſt verū & genuinum corporis myſtici membrum. 1. Cor. 6. v. 15. *Neſcitis quoniam corpora veſtra membra ſunt Chriſti?* v. 19. *neſcitis quoniam corpus veſtrum eſt templum Spiritus ſancti, qui in vobis eſt, quem habetis à Deo?* Aug. lib. 2. contra Creſcon. c. 34. *Mali cùm ſint à bonis vitâ moribusq; ſpiritualiter ſeparati, corporaliter tamen cum iis in Eccleſia videntur eſſe permixti uſq; in die judicii, quo etiā die corporaliter debitas ſeparabuntur ad pœnas* (Eccleſia Catholica eſt corpus myſticum & ſpirituale. Ergo omnia ejus membra vinculo Spiritus ſunt conjuncta, quod cùm de malis dici non poſſit, non erunt corporis huius membra propriè ſic dicta) lib. 3. de doctr. Chriſt. cap. 32. *Non eſt revera corpus Domini, quod cum illo non manet in æternum.* Regerit Bellarm. lib. 3. de Eccleſ. cap. 9. *malos eſſe membra mortua & arida, nihilo tamen minus vera Eccleſiæ membra.* Sed manifeſtum eſt, membra arida & mortua æquivocè tantum eſſe membra, ſicut homo pictus æquivocè tantū homo eſt. Spiritus S. membra hujus corporis ſic deſcribit, ut malis non poſſit deſcriptio illa convenire. Epheſ. 1. v. 22. Eccleſia vocatur non ſolùm *corpus Chriſti*, ſed etiam *πλήρωμα complementum corporis*, jam verò membra arida & mortua non complent aut perficiunt corpus, ſed potius illud onerant. Epheſ. 4. v. 16. totum Eccleſiæ corpus dicitur *congruenter coagmentatum & compactū per omnem ſubminiſtrationis juncturā juxta vim intus agentem pro menſura uniuſcuiusq; membri*, ſed de mortuis & aridis membris hoc dici nequit, illa enim non ſunt corpori per Spiritum vitæ coagmentata, in illis non eſt ἁφὴ nec ἐνέργεια, eadem etiam nullum capiunt incrementum, Col. 2. v. 19. de hoc myſtico corpore dicitur, quod *per commiſſuras & compages ſuppeditatum & compactum augeſcat augmento Dei*: atqui arida & mortua membra nec cum capite nec cum reliquis corporis membris ſunt coagmentata, nec augeſcunt augmento Dei &c. Vera igitur ac viva Chriſti & Eccleſiæ membra non ſunt, qui non reguntur Spiritu Chriſti, quod vi veritatis coactus agnoſcit ipſe Coſterus in Apolog. part. 3. c. 12. *Ex hoc loco pius Doctor Hugo alludens ad corpus humanum, cui eſt ſimile corpus Eccleſiæ, dicit, qui non habet Spiritum Chriſti, eum non eſſe Chriſti membrum. Nihil in hoc corpore mortuum, nihil extra corpus vivum. Verum eſt, ſi enim Chriſtiani juſti in membris ſoli habeantur, non mirum: tum quia in illis ſolis eſt Spiritus ſanctus, ſicut ſcriptum eſt. Qui Spiritum Chriſti non habet, is non eſt eius, tum quia omnia ad illorum commoda referuntur &c.* Anglo Remenſes annot. 1. Ioh. 2. ſect. 10. agnoſcunt, *impios in Eccleſia potius eſſe tanquam humores pravos & ſuperflua excrementa in corpore, quam ulla illius viva membra ſive partes.* 2. Vera Eccleſiæ membra ſunt etiam filii Dei, quia Eccleſia eſt mater omnium verè credentium. Iam verò filii Dei ſic deſcribuntur, quòd ſint *ex Deo nati* Iohan. 1. v. 12. quòd ſint *Dei hæredes & cohæredes Chriſti*, Rom. 8. v. 17. quod *ducantur Spiritu Dei* v. 14. quòd *imitentur opera Patris ſui cœleſtis* Matth. 5. v. 45. ac manifeſtè additur oppoſitio Rom. 8. v. 9. *Qui Spiritum Chriſti non habet, non eſt eius.* Matth. 7. v. 23. *nunquam novi vos, diſcedite à me omnes, qui operamini iniquitatem.* Manifeſtum autem eſt, proprietates illas filiorum Dei non convenire omnibus vocatis, qui ſunt in externa Eccleſiæ ſocietate. Ergo non omnes vocati pertinent ad cœtum filiorum Dei, hoc eſt, ad Eccleſiam propriè & principaliter ſic dictam. Bellarm. l. d. regerit, *filii nomen tripliciter ſumi; primò ratione productionis, ſecundò ratione imitationis, tertiò ratione doctrinæ, malos eſſe Dei filios, non quidem ratione regenerationis, ſed tamen ratione doctrinæ, idq; ſufficere ut poſſint dici Eccleſiæ filii.* Reſp. quando dicitur, non habere Eccleſiam matrem qui non habet Deum Patrem, intelligendum id eſt de filiis, qui regeneratione tales ſunt, non ſola doctrina, qui enim nec regeneratione nec imitatione ſed ſola doctrina filii ſunt, illi ſunt filii Diaboli, non autem filii Dei & Eccleſiæ Catholicæ propriè ſic dicti. 3. Veri Eccle-

 ſiæ ci-

ſiæ cives ſunt etiam Chriſti oves. Jam verò Chriſti oves ſic deſcribuntur Joh. 10. v. 27. *Oves meæ vocem meam audiunt & ego cognoſco eas & ſequuntur me. v. 28. & ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum & non rapiet eas quisquam de manu mea.* Hæc deſcriptio non competit omnibus illis qui ſunt in cœtu vocatorum ſive externâ ſocietate Eccleſiæ conjuncti, ſed ſolis verè credentibus, ſiquidem in cœtu vocatorum ovibus intermixti ſunt fœtidi hirci, quos cœleſtis ἀρχιποιμὴν in die noviſſimo invicem ſeparabit Matth. 25. v. 32. Ergò non omnes vocati, ſive quod idem eſt, non omnes illi, qui ſunt in externâ Eccleſiæ ſocietate, ſunt veræ oves Chriſti ac vera Eccleſiæ membra. Toletus Jeſuita in comm. Johan. 10. *Animadvertendum eſt quamvis generaliter ſint oves Chriſti, qui in Chriſtum credunt, tamen particulariter hîc Chriſtus loquitur de prædeſtinatis atq; electis, qui oves in æternum ſunt futuræ.* Probat hanc Toleti explicationem ipſe textus, qui de ovibus Chriſti aſſerit, quod Chriſtum ſequantur in fide & vita, quod vitam æternam accipiant &c. fruſtra igitur diſtinguit Bellarminus inter ſignificationem vocabuli Ovium. *Oves* (inquit) *aliquando promiſcuè ſumuntur tam pro bonis quàm malis, ut Iohan. 21. Paſce oves meas, aliquando pro prædeſtinatis tantum ut Ioh. 10. Oves meæ vocem meam audiunt.* At ſufficit nobis, quod concedit Johan. 10. v. 27. pro prædeſtinatis tantum vocabulum hoc accipi, additur enim verſ. 16. fiet unus grex & unus paſtor. Ergo prædeſtinati ad gregem Catholicæ Eccleſiæ duntaxat pertinent. 4. Prophetæ & Apoſtoli ſæpiùs ita loquuntur de Eccleſia, ut illa encomia non poſſint referri ad totum cœtum vocatorum, qui complectitur bonos & malos, triticū & zizania, piſces bonos & putres &c. juxta Salvatoris parabolas: neceſſariò igitur vera quædam Eccleſia propriè ac κυρίως ſic dicta ſtatuenda eſt, cui πρώτως & ἀμέσως illa encomia & attributa competant, omne enim prædicatum requirit ſubjectum, cui per ſe, propriè & immediatè tribuatur, reliquis verò non niſi κατ' ἄλλο & propter primum ac principale illud ſubjectum tribuitur. Antecedens ex multis Scripturæ teſtimoniis confirmari poteſt. Pſalm. 45. v. 14. *Omnis gloria filiæ Regis eſt intrinſecùs* ſive interna, jam verò non omnes qui ſunt in externa Eccleſiæ ſocietate, interiùs decorati ſunt virtutibus & Spiritus ſancti chariſmaſi. Cant. 4. v. 7. *Tota pulcra es amica mea & macula non eſt in te.* Eſa. 52. v. 1. *Conſurge, induere fortitudine tuâ Sion, induere veſtimentis gloriæ tuæ Ieruſalem civitas ſancta, quia non adjiciet ultra, ut pertranſeat per te incircumciſus & immundus.* Ezech. 44. v. 9. *Hæc dicit Dominus Deus: omnis alienigena incircumciſus corde & incircumciſus carne, non ingredietur ſanctuarium meum.* Ioel. 3. v. 17. *Ego Dominus Deus veſter habitans in Sion in monte ſancto meo & erit Ieruſalem ſancta & alieni non tranſibunt per eam amplius.* Jam verò in externa Eccleſiæ ſocietate ſunt multi incircumciſi corde & auribus. Matth. 16. v. 18. *portæ inferorum non prævalebunt adverſus Eccleſiam.* Jam verò contra multos externâ ſocietate Eccleſiæ conjunctos prævalent inferorum portæ, id eſt, Satanas eos evertit & perdit ſuis tentationibus. Ferus in cap. 16. Matthæi. *Non loquitur de Eccleſia ſicut communiter ſumitur pro his, qui Chriſtiani dicuntur, ſive boni ſint ſive mali, ſed de Eccleſia ſecundùm Spiritum, quæ ſolos electos complectitur.* Cajetanus in comm. ejuſd. loci. *Adverſus Eccleſiam, quæ conſtat ex congregatione fidelium unâ fide, ſpe & caritate.* 1. Tim. 3. v. 15. Eccleſia eſt *Domus Dei.* Jam verò tùm demum ſumus domus Dei, ſi *fiduciam & gloriam ſpei uſq; ad finem firmam retineamus.* Hebr. 3. v. 6. Eccleſia in veteri ac novo Teſtamento paſſim dicitur *Chriſti Sponſa* Cant. 4. v. 10. Eſa. 61. v. 10. Iohan. 3. verſ. 29. 2. Corinth. 11. v. 2. Jam verò, ut in V. T. Sacerdotum ſponſæ erant virgines Levit. 21. v. 13. Ezech. 44. v. 12. Sic Chriſtus ſummus N. T. Sacerdos illas ſolùm animas in ſponſam & Eccleſiam eligit, quæ fidei virginitate præſtantes ab adulterinis Satanæ, mundi & carnis amplexibus abſtinent. Unde Joh. Wicleſus in tract. contra fratres ſive Monachos c. 39. ſic ſcribit. *Fratres hunc articulum fidei Chriſtianæ deſtruunt. Credo Eccleſiam Catholicam. Docent enim homines damnandos eſſe membra Eccleſiæ ſanctæ & ſic Diabolum cum Chriſto connubio jungunt.* 5. Divus Apoſtolus Rom. 8. v. 29. & 30. ſic deſcribit veram Eccleſiam & vera Eccleſiæ membra, ut deſcriptio illa non poſſit tribui omnibus, qui ad externā Eccleſiæ ſocietatem pertinent. *Quos Deus præſcivit, illos etiam prædeſtinavit conformes fieri imaginis filii ſui. Quos prædeſtinavit, hos & vocavit: quos vocavit, hos & juſtificavit, quos autem juſtificavit, illos & glorificavit.* Jam verò non omnes vocati ſunt prædeſtinati, non omnes juſtificantur & glorificantur, ergo non omnes vocati pertinent ad Eccleſiam propriè & principaliter ſic dictam. Toletus Jeſ. in illum locum. *Prædeſtinatos Deus vocavit in tempore, vocatos juſtificavit à peccatis, juſtificatos glorificavit & ad regnum cœleſte perduxit.* 6. Idem Rom. 2. v. 28. & 29. Diſtinguit inter *Iudæum in manifeſto & Iudæum in abſcondito,* illum æſtimandum dicit ex circumciſione externa, hunc verò ex circumciſione interna. Quemadmodum igitur is demū eſt verus Iudæus, qui in abſcondito Iudæus eſt & corde circumciſus: ſic is demum eſt verus Chriſtianus & verum Eccleſiæ Chriſtianæ membrum, qui in abſcondito Chriſtianus eſt & ſpiritualis circumciſionis particeps. Quò pertinet, quod Petrus 1. Epiſt. 3. v. 4. Chriſtianas mulieres, quæ partem Eccleſiæ Chriſti in his terris cōſtituunt, graviter admonet, dent operam, ut *ornatus earum ſit abſconditus homo cordis,* &c. 7. Idem Petrus ſpirituale ædificium Eccleſiæ ſic deſcribit, 1. Epiſt. 2. v. 5. *Accedentes ad lapidem vivum etiam ipſi tanquam lapides vivi ſuperædificamini, domus ſpiritualis, Sacerdotium ſanctum, offerre ſpirituales hoſtias acceptabiles Deo per Chriſtum.* Iam verò nō omnib. vocatis competit hæc deſcriptio, neq; enim omnes ut lapides vivi ſuperædificantur Chriſto, neq; ōnes offerūt Deo ſpirituales hoſtias. Ergo non omnes vocati pertinent ad ædificiū Eccleſiæ κυρίως & propriè ſic dictæ. 8. Eccleſia Catholica dicitur mater noſtra, & *quæ ſurſum eſt Ieruſalē.* Galat. 4. v. 26. Sed ea, quæ ſurſum eſt Hieruſalem, *nihil habet aut abominandū, ſed eos qui ſcripti ſunt in libro vitæ Agni* Apoc. 21. v. 27. Ergo Eccleſia Catholica nihil habet abominandum, ſed ſanctos tantum & ſcriptos in libro vitæ Agni. 9. Eccleſia eo nomine appellatur, quia eſt ex mundo *evocata.* Ergo qui adhuc ſunt *de mundo,* hoc eſt, qui nondum regeniti, ſanctificati & renovati, ſed in mundanis & carnalibus concupiſcentiis toti adhuc immerſi ſunt, illi non ſunt vera Eccleſiæ membra. Roman. 8. verſ. 9. *Qui Spiritum Chriſti non habet, non eſt ejus.* Qui non eſt Chriſti, ille etiam non eſt Eccleſiæ Catholicæ verum membrum, quia caput Eccleſiæ eſt Chriſtus.

Ergo qui non habet Spiritum Chriſti, non eſt Eccleſiæ Catholicæ verum membrum. 1. Corinth. 12. v. 13. *In uno Spiritu in unum corpus nos omnes baptizati ſumus.* Ergo in quibus non eſt Chriſti Spiritus (ſive ut Bellarminus loquitur, in quibus nulla eſt interna virtus) illi non pertinent ad corpus myſticum, quod eſt Eccleſia, Patrum dicta paulò pòſt ſubjicientur, §. ſcilicet 78.

Antithesis Bellarmini. 51. Bellarminus lib. 3. de Eccleſ. cap. 2. definiturus Eccleſiam ac oſtenſurus quinam ad Eccleſiã pertineant, quinq; ſententias, quas *hæreticas* vocat, primo loco recenſet, quibus ſuam, quam *Catholicam* appellat, poſtea ſubjungit. Inter hæreticas ſententias 1. ponit eam, *quod Eccleſia ſit congregatio tantum prædeſtinatorum*, quam tribuit Wiclefo & Huſſo. Secunda eſt, *quod Eccleſia ſit hominum perfectorũ tantum & nullum peccatum habentium multitudo*, quam tribuit Pelagianis & Anabaptiſtis. Tertia eſt, *quod Eccleſia ſit juſtorum tantum, hoc eſt, eorum, qui nunquam lapſi ſint circa fidei confeſſionem*, quam tribuit Novatianis & Donatiſtis. Quarta eſt, *quod Eccleſia ſit congregatio Sanctorum, qui verè credunt & obœdiunt Deo*, quam tribuit Confeſſioniſtis, hoc eſt, illis qui Auguſtanam Confeſſionem amplectuntur. Quinta eſt, *quod Eccleſia conſtet ex ſolis juſtis prædeſtinatis*, quam tribuit Calvino. Reſp. 1. Noſtra ſententia in Confeſſione Auguſtana ſatis perſpicuè expoſita eſt, quod ſc. verè & propriè ſic dicta Eccleſia ſit congregatio Sanctorum, & verè credentium, cui tamen in hac vita multi hypocritæ & non ſancti externa ſocietate ſint admixti. Statuimus igitur hypocritas, impios, occultos infideles ac omnes omninò reprobos, quamdiu tales ſunt & manent, non eſſe vera veræ Eccleſiæ membra, quamvis exterius eandem cum ſanctis fidẽ profiteantur & iiſdem Sacramentis utantur; in externo Eccleſiæ cœtu locum illis quandoque relinqui concedimus, ſed ad internam & ſpiritualem Eccleſiæ propriè ſic dictæ ſocietatem eos pertinere negamus. 2. Cum Pelagianis, Donatiſtis, Novatianis & Anabaptiſtis nihil nobis commune eſt, ut probè conſtat Bellarmino. 3. Quando quidam noſtrorum dicunt, *Eccleſiam eſſe cœtum prædeſtinatorum, ſive electorum*, tunc termino illo non utuntur propriè & ſtrictè pro ſolis in fide perſeverantibus ad finem uſque vitæ, prout Scriptura electos propriè ſic dictos definit, nec utuntur eo pro electis abſoluto quodam Dei decreto, prout Calviniani electos definiunt, ſed latè & impropriè pro *omnibus verè credentibus, renatis ac ſanctis*, & ſic nullum eſt diſcrimen inter has duas ſententias, quod Eccleſia ſit congregatio Sanctorum, & quod Eccleſia ſit cœtus prædeſtinatorum. 4. Idem judicium eſt de appellationibus juſtorum & perfectorum, quæ itidem non accipiuntur à nobis ſenſu Pelagiano, Novatiano, Donatiſtico & Anabaptiſtico, ſed prout Scriptura juſtos & perfectos definit, illos ſcilic. qui verâ fide juſtitiæ Chriſti participes facti & per Spiritum ſanctum regeniti juſtitiæ operũ ſtudent atq; ad perfectionem quotidiè contendunt, falſum igitur eſt, quod *noſtra ſententia conflata ſit ex hæreſi Pelagianorum, Novatianorum & Donatiſtarum*, ut audacter Bellarminus hoc loco calumniatur. 5. Videamus verò quomodo calumniam ſuam probare conetur. *Tria*, inquit, *docent Confeſſioniſtæ: primo nullum eſſe peccatum ſuâ Naturâ veniale, ſed omnia eſſe mortalia ex ſe, venialia autem ex Dei miſericordia, qui credentibus ea non imputat, quâ in parte convenit eis cum Pelagianis.* Reſp. De tota hac re in tractatu de peccatis actualibus latè fuit dictum, & noſtram ſententiam à Pelagianorum hæreſi toto cœlo diſtare demonſtratum. *Secundò in Apologia Confeſſionis docetur, peccatores non pertinere ad Eccleſiam niſi nomine, quâ in parte iterum cum Pelagianis ipſis convenit. Neq; enim obſtat, quod malos bonis admixtos eſſe dicunt, nam ipſi duas Eccleſias fingunt, unam veram & ad quã pertinent privilegia, quæ narrantur in Scripturis, & hanc eſſe Sanctorum congregationem, qui verè credunt & obœdiunt Deo, & hanc non eſſe viſibilem, niſi oculis fidei, alteram externam, quæ nomine tantũ eſt Eccleſia & hanc eſſe congregationem hominum convenientium in doctrina fidei & uſu Sacramentorum & in hac bonos & malos inveniri. Itaque malos nunquam volunt eſſe partes Eccleſiæ vel de Eccleſia, ſed ſaltem in Eccleſia & bonis miſceri. Lutherus etiam in lib. de Concil. & Eccleſia dicit, Eccleſiam eſſe populum ſanctum Chriſtianũ, & ut oſtendat ſe loqui de ſanctitate ſingulorum membrorum, inde probat, Papam & Cardinales non eſſe de Eccleſia, quia non ſunt ſancti. Si ergò ſoli juſti ſunt partes veræ Eccleſiæ & omnia peccata, quantumvis levia ſunt peccata mortalia, & faciunt hominem injuſtũ; ſequitur ſolos perfectos & omni peccato carentes eſſe de Eccleſia, quæ erat opinio Pelagianorum.* Reſp. nequaquam ſtatuimus duas Eccleſias, unam verã & internam, alteram nominalem & externam, ſed dicimus Eccleſiam unam eandemq́ue totum ſcilic. cœtum vocatorum dupliciter conſiderari ἔσωθεν ſe. & ἔξωθεν ſive reſpectu vocationis & externæ ſocietatis in fidei profeſſione & uſu Sacramentorum conſiſtentis, ac reſpectu interioris regenerationis; & internæ ſocietatis in vinculo Spiritus conſiſtentis, priori modo ac reſpectu etiam hypocritas & non ſanctos ad Eccleſiam pertinere concedimus; ſed poſteriori modo ac reſpectu ſolos verè credentes & ſanctos ad eam pertinere dicimus, quæ omnia ex ſequentib. præſertim ex diſputatione de viſibilitate & inviſibilitate Eccleſiæ poſtmodùm erunt clariora. Diſtinctè igitur de Eccleſia loquimur, cùm ipſe Spiritus S. in Scripturis ſacris diſtinctè de ea loquatur: interdum enim accipitur nomẽ Eccleſiæ pro toto cœtu vocatorum in quo omnes, qui externâ profeſſione ſeſe aggregant ad auditum verbi & uſum Sacramentorum pro Eccleſiæ illius membris habentur: interdum verò accipitur pro cœtu verè fidelium & ſanctorum, qui verâ fide cordis & interiori regeneratione ſunt donati, atqui hi ipſi non ſunt extra cœtum vocatorum, ut peculiarem & ſeparatam Eccleſiam conſtituant, ſed ſunt in ipſo cœtu vocatorũ, quibus externâ ſocietate ſunt conjuncti. Ideò autem tam diligenter inter has duas (non dico *Eccleſias*, ſed) vocabuli Eccleſiæ acceptiones diſtinguimus, ne illi, qui ſunt in cœtu vocatorũ, qui eandem profitentur cum verè credentibus fidem, iiſdemq; utuntur Sacramentis fide verâ & vivâ interim deſtituti, ne (inquã) illi de honorifico Eccleſiæ nomine ſibi blandiantur, & ad ſe pertinere ſtatuant inſignes illas promiſſiones, ac honorifica encomia, quæ veræ Eccleſiæ ſive congregationi ſanctorũ in Scripturis tribuuntur, neve exiſtiment, ſe damnari nõ poſſe, cùm ſint membra viſibilis Eccleſiæ, ſi vel maximè in impœnitentia & hypocriſi ſecurè pgant ab omni veræ pietatis ſtudio interim alieni, ſed ut intelligant, præter externam cum Eccleſia ſocietatem in profeſſione fidei & uſu Sacramentorũ conſiſtentem, ad illud ut quis ſit verum & vivũ Eccleſiæ membrũ inſuper hoc requiri,

ut in-

ut interiori regeneratione ae renovatione per Spiritum ſanctum ſit douatus. Ideò etiam definimus Eccleſiam *congregationem Sanctorum*, ne quis exiſtimet, Eccleſiam eſſe tantum externam quandam politiam bonorum & malorum, cùm propriè & accuratè loquendo ſit ſancta ſocietas eorum, qui vinculo Spiritus in vera fide & caritate ſunt conjuncti. Nequaquam verò ſenſu Anabaptiſtico vel Pelagiano Sanctorum appellatione utimur, nec fingimus veros Eccleſiæ cives in huius vitæ infirmitate eſſe planè & omninò ἀναμαρτήτους, nec transformamus Eccleſiam in ideam Platonicam & inane quoddam φάντασμα Mathematicâ ἀφαιρέσει æſtimatum, ſed diſtinguimus inter peccata infirmitatis, cum quibus vera fides, pœnitentia & ſtudium ſanctitatis conſiſtere poſſunt, & inter peccata contra conſcientiam, per quæ deſinunt renati eſſe vera & viva Eccleſiæ membra, falsò enim Bellarminus nobis tribuit, quod ſtatuamus, *omnia peccata, quantumvis levia, eſſe in renatis actu mortalia et facere eos coram Deo injuſtos*, cùm diſcrimen inter peccata venialia & mortalia in Eccleſiis noſtris diligenter urgeamus. Tertia hypotheſis, ex qua ſententiam noſtram Pelagianiſmi convincere nititur Bellarminus, hæc eſt. *Dicunt Confeſſioniſtæ* (inquit) *omnia opera hominis etiam juſtificati eſſe peccata mortalia, ex quo videtur ſequi nullum hominem eſſe de Eccleſia.* Reſp. Bellarminus tam novit, quàm digitos ſuos, quo ſenſu à Luthero fuerit dictum, *juſtum in omni opere bono peccare*, nimirum propter operis imperfectionem & carnis corruptionem renatis perpetuò adhærentem, nequaquam verò ſtatuimus, omnia bona opera etiam hominis juſtificati eſſe peccata mortalia. Cum enim, ne quidem omnia peccata renatorum dicamus eſſe actu mortalia, ſed quædam concedamus eſſe venialia, quâ fronte tribui nobis poteſt, quod omnia renatorum bona opera ſtatuamus eſſe peccata mortalia. De tota hac re in tract. de bonis operibus dictum, quantum ſufficit; Regerit Bellarminus, *ſi vel maximè ſtatuamus, propterea renatis non imputari peccata et infirmitates adhuc adhærentes, quia per fidem ſunt in Chriſto, tamen ne ſic quidem a ſyncretiſmo cum Donatiſtis et Novatianis nos liberari. Ut enim illi non excludebant ab Eccleſia omnes peccatores, ſed tantum eos, qui idololatriam commiſerant: ſic nos pari modo non excludere omnes peccatores, ſed tantum eos, qui non verè credunt, cùm ſtatuamus nullum crimen imputari credentibus.* Reſp. non imputet tibi Deus hoc crimen, quod per calumniàm contra propriam conſcientiam nobis φορτικὰ illa ἀνόματα tribuis, quaſi ſtatuamus veram ac ſalvificam fidem cum peccatis contra conſcientiam conſiſtere poſſe ac nullum crimen credentibus imputari, cum alibi ſcil. lib. 1. de Juſtific. cap. 3. lib. 3. de Juſtific. cap. 6. lib. 4. de Juſtific. cap. 1. & 4. agnoſcat, eum verâ fide pœnitentiam & ſtudium bonorum operum à nobis indiviſo & perpetuo nexu conjungi. Magnam igitur injuriam Bellarminus nobis facit, & ſententiam noſtram tot tantarumvè hæreſium ream facere fruſtrà laborat, cùm ipſe Stapletonus in relect. princ. controv. 1. q. 2. art. 5. p. 17. laudet illa Auguſtanæ confeſſionis verba, *quod mali ſint membra Eccleſiæ ſecundùm externam ſocietatem per Sacramenta, ipſam tamen Eccleſiam principaliter eſſe ſocietatem fidei et Spiritus ſancti.* Ac Johan. Hoffmeiſterus in art. 8. Auguſt. Confeſſ. ex Auguſtino notat, *eſſe in Eccleſia dici bifariam: uno modo eſſe in ea tanquam membrum in compage juſtitiæ participi videlicet ſpiritualis vitæ, hoc eſt, cohærens cæteris membris in Spiritu caritatis. Alio modo, inquit, eſſe in Eccleſia, eſt adhærere membris Eccleſiæ, ſicut palea tritico: Et approbat ſententiam Philippi in Locis, Eccleſiam interdum in genere ſignificare congregationem omnium, qui profitentur Evangeliũ, propriè autẽ & principaliter ſignificare congregationẽ juſtorũ, qui verè credunt Chriſto, & ſanctificantur Spiritu Chriſti. Et hæc fatetur dici, juxta fidem Catholicæ Eccleſiæ,* quod diligenter notandũ.

Definitio Eccleſiæ ex ſententia Bellarmini.

52. Huie ooſtræ ſententiæ opponit Bellarminus ſuam, quam appellare ei libuit Catholicam, *quod Eccleſia ſit cœtu[s] hominum ejuſdem Chriſtianæ fidei profeſſione & eorundem Sacramentorum communione colligatus, ſub regimine legitimorum Paſtorũ ac præcipuè unius Chriſti in terris vicarii Romani Pontificis*; cuius definitionis tres conſtituit partes, quas omnes & ſingulas requiri dicit, ut quis ad Eccleſiam pertineat, *profeſſionem ſc. veræ fidei, Sacramentorum communionem & ſubjectionem ad Pontificem Romanum*, ratione primæ partis dicit excludi *omnes infideles, tam eos, qui nunquam fuerunt in Eccleſia, ut Iudæos, Turcas & Paganos, quam illos, qui receſſerunt, ut hæreticos [&] apoſtatas*: ratione ſecundæ partis dicit exclu[di] *Catechumenos & excommunicatos*, ratione ter[tiæ] [p]artis excludi *Schiſmaticos*, includi a. omnes alios etiamſi reprobi ſceleſti & impii ſint. Eodem ferè modo definiunt Eccleſiam Lindanus lib. 4. panopl. cap. 4. Canil. cap. 2. de præc. Eccleſ. art. 9. Reſp. multa poſſent in hac definitione deſiderari, utpote 1. Si communio eorundem Sacramentorum requiritur in Eccleſia, cur igitur Clerici Pontificii aliquod Sacramentum, (ordinis puta) ſibi ſolis; aliquod, (Euchariſtiæ puta) ſibi ſolis integrum vendicant; aliquod (Matrimonii puta) ſolis Laicis tribuunt, atque à ſe prorſus repudiant? 2. Si profeſſio fidei requiritur, ut quis ſit Eccleſiæ membrum, tum infantes baptizati cum fidem exterius profit[e]ri per ætatem nondum poſſint, planè erunt ab Eccleſia excluſi. 3. Si per veram fidem intelligitur doctrina fidei à Chriſto Apoſtulis tradita & per Apoſtolos literis conſignata (ut oportet intelligi) ac ſi per Sacramenta intelliguntur ea, quæ à Chriſto inſtituta ſunt & Eccleſiæ commendata, (ut oportet intelligi, cùm non identitas, ſed veritas Sacramentorum Eccleſiam devinciat) tunc vi definitionis illius facilè probari poteſt, cœtum Papiſticũ non eſſe verã Eccleſiam, cùm doctrinam illam fidei variis modis corruperit, Chriſto in officio Mediatoris Sanctos conjunxerit, & nova Sacramenta duobus à Chriſto inſtitutis addiderit, ea verò, quæ à Chriſto inſtituta ſunt, mutilarit, corruperit & in actiones toto genere diverſas transformarit. 4. Si ſubjectio ad Romanum Pontificem neceſſariò requiritur, ut quis ſit membrũ Eccleſiæ, quid fiet de Eccleſia veteris Teſtamenti, quid fiet de Eccleſia in cœlis triumphante, imò quid fiet de Eccleſia tempore Chriſti & Apoſtolorum collecta, cùm ne nomen quidem Romani Pontificis in terris eſſet notum? Eccleſiæ Aſiaticæ tempore Victoris, Africanæ tempore Auguſtini, Anglicanæ ante adventũ Auguſtini Monachi in Britanniam ſub regimine Papæ non comprehendebãtur. Secundùm Canonem Nicenũ *regimẽ Epiſcopi Romani ultra ſuburbicas Eccleſias nõ extendebatur.* Ruffin. lib. 1. c. 5. nũ verò tot ac tantas Eccleſias Aſiaticas, Africanas, Anglicanas, &c. à corporis unitate reſcindemus? Bellarmin⁹ ipſe fatetur

lib. 4.

lib. 4. de Pontiſ. Roman. c. 14. tempore Concilii Conſtantienſis incertũ ac dubium fuiſſe quiſnam eſſet verus Pontifex, *erant* (inquit) *eo tempore tres qui Pontifices haberi volebant, Gregorius XII. Johannes XXIII. & Benedictus XIII. nec poterat facilè judicari, quis eorum verus ac legitimus eſſet Pontifex, cùm non deeſſent ſingulis doctiſſimi patroni.* Quod ſi ergò ſubjectio ad Pontificem neceſſariò requiritur, ut quis ſit membrum Eccleſiæ; imò etiam *eſt de neceſſitate ſalutis*, ut definitur c. unam ſanctam extra de majoritate, væ miſeris illis Chriſtianis, qui eo tempore vixerunt. 5. Subjectio illa ad Romanum Pontificem, (quæ licet ultimo loco in definitione collocetur, tamen prima fuit in Bellarmini intentione) nimia generaliter ponitur, reſtat enim quæſtio, an in ſpiritualibus ſolummodò an verò etiam in temporalibus ſubjectio illa ſit neceſſaria. Itemque an requiratur ſubjectio abſoluta, an verò limitata & reſtricta. Bellarminus dubio procul omnimodam & abſolutam in ſpiritualibus & temporalibus ſubjectionem requirit. Sed recognoſcat ſua verba lib. 4. de Pontiſ. Rom. c. 2. *Secunda ſententia eſt Pontificem etiam ut Pontificem poſſe eſſe hæreticum & docere hæreſin, ſi abſq; generali Concilio aliquando definiat & de facto aliquando ita accidiſſe. Hanc opinionem ſequuntur, Nilus & aliquot Pariſienſes, ut Gerſon, Almain, Alphonſus de Caſtro & Adrianus VI. Papa*; de hac ſententia poſtmodum ſubjungit ſuam ἐπίκρισιν, *quod non ſit propriè hæretica, cùm ab Eccleſia adhuc tolerentur, qui illam ſequuntur.* At illi, qui ita ſtatuunt, nunquam probabunt abſolutam in ſpiritualibus ſubjectionem. In temporalibus abſolutum Pontificis Imperium longè plures Catholici improbant, ut ex Scriptis Barclaiï & Theologorum Pariſienſiũ conſtat, illi ergò multò minus omnimodam & abſolutam ſubjectionem agnoſcent. 6. Si ex mente Bellarm. verba definitionis ſpectanda, tunc omnia verborum ſignificata erunt inverſa & Scripturis contraria. Per Chriſtianam fidem intelligit verbũ ſcriptũm & non ſcriptum, traditiones, Concilia, decreta Pontificis &c. per Sacramenta intelligit ſeptem illa, quæ in Eccleſia Romana numerantur Sacramenta. per Paſtores intelligit eos, qui certo rituum præſcripto & ſub conjugii abjuratione ab Epiſcopis ordinantur &c. ſed hęc omnia veris verborum ſignificationibus in Scriptura uſitatis, veræ inquam doctrinæ Chriſti, veris Sacramentis & veris paſtoribus ſunt adverſa.

Bellarmini ana definitio omittit vera Eccleſiæ membra.

53. Hæc & ſimilia in definitione Bellarmini jure meritoque deſiderari poſſunt, ſed prætermiſſis illis omnibus unicum illud hac vice urgemus, quod prætermittantur in hac definitione illi, qui vel maximè ad Eccleſiam pertinent, ſcilicet, qui internis Spiritus ſancti donis & virtutibus præditi ſunt. Neque id diffitetur Bellarminus, ſic enim porrò ſcribit. *Hoc intereſt inter ſententiam noſtram & alias omnes, quod omnes aliæ requirunt internas virtutes, ad conſtituendum aliquem in Eccleſia & propterea Eccleſiam inviſibilem faciunt, nos autem & credimus in Eccleſia inveniri omnes virtutes, fidem, ſpem, caritatem & ceteras, tamen ut aliquis aliquo modo dici poſſit pars vera Eccleſiæ, de qua Scripturæ loquuntur, non putamus requiri ullam internam virtutem, ſed tantum externam fidei profeſſionem, & Sacramentorum communionem, quæ ipſo ſenſu percipitur.* Videmus ergo qualem Eccleſiam conſtituat Bellarminus: Verbis quidem profitetur, eſſe in Eccleſia internas virtutes, interim tamen, ut quis ſit verum Eccleſiæ in Scripturis deprædicatæ membrum, negat illas requiri; cùm etiam ſine his poſſit aliquis eſſe Eccleſiæ membrum, modò profeſſione fidei, Sacramentorum uſu & ſubjectione ad Pontificem Eccleſiæ ſeſe conjungat. Sed oſtenſum fuit ſuperiùs & res ipſa manifeſtè demonſtrat, magnifica illa encomia & illuſtres promiſſiones, quæ de Eccleſia in Scripturis extant, non pertinere niſi ad bonos & electos internis virtutibus præditos. Porrò prætermitti in Bellarmini definitione potiorem Eccleſiæ partem atque eos qui vel maximè ad Eccleſiam pertinent, adhuc manifeſtiùs conſtat ex iis, quæ poſtea ex Auguſtino illuſtrationis gratia ſubjungit. Auguſtinus in breviculo collationis collat. 3. *Eccleſiam eſſe ait corpus vivum, in quo eſt anima & corpus, & quidem animæ ſunt interna Spiritus ſancti dona, fides, ſpes, caritas, &c. corpus ſunt externa profeſſio fidei & Sacramentorum communicatio. Ex quo fit, ut quidam ſint de anima & de corpore Eccleſiæ, & proinde uniti Chriſto capiti interius & exterius, & tales ſunt perfectiſſime de Eccleſia, ſunt enim quaſi membra viva in corpore, quamvis inter iſtos aliqui magis aliqui minus vitam participent &c. rurſum aliqui ſunt de anima & non de corpore, ut Catechumeni & excommunicati ſi fidem & caritatem habeant, quod fieri poteſt. Denique aliqui ſunt de corpore & non de anima, ut qui nullam habeant internam virtutem & tamen ſpe aut timore aliquo profitentur fidem et in Sacramentis communicant ſub regimine et tales ſunt, ſicut capilli aut ungues aut mali humores in corpore humano.* Hæc omnia Bellarminus ex Auguſtino veriſsimè, ſed quæ ſententiæ ipſius vehementer adverſentur. Si enim Eccleſia eſt corpus vivum, in quo eſt anima & corpus, hoc eſt, non ſolùm externa fidei profeſsio & uſus Sacramentorum, ſed etiam dona Spiritus interna, utique ergo Eccleſia *non eſt cœtus hominum, ita viſibilis et palpabilis ut ſunt cœtus populi Romani vel regnum Galliæ, aut Reſpublica Venetorum*, quod tamen paragrapho proximè antecedente totidem verbis Bellarminus aſſerit. Si Auguſtinus Eccleſiam diceret eſſe tantũ corpus, non autem animam; tunc locum haberet illa collatio. Ut enim quis ſit civis Romanus, ſubditus regni Galliæ ac membrũ Reipublicæ Venetæ, ſufficit externa dominii Romani vel Gallici vel Veneti recognitio ac legum earundem obſervatio, ſed in verò veræ Eccleſiæ membro nõ requiritur duntaxat externa fidei profeſsio & Sacramentorũm uſus externus, ſed etiam interior renovatio per Sp. S. quia Eccleſia non eſt corpus ſolum, ſed etiam anima, hoc eſt, corpus vivum & animatum, proinde ut quis ad corpus Eccleſiæ verè pertineat, requiritur, ut Spiritu ſancto regatur, ducatur & quaſi animetur. Sed Bellarminæ definitio prætermittit illos, qui perfectiſsimè ſunt de Eccleſia, qui ſunt de anima & corpore Eccleſiæ, qui ſunt viva membra in hoc corpore, id eſt, qui internis Spiritus ſancti donis præditi ſunt: imò etiam planè excludit quoſdam ex illis, qui ſunt de anima Eccleſiæ, ut Catechumenos & excomunicatos fidẽ verã habentes, contra verò includit illos, qui ſunt tantum de corpore Eccleſiæ, qui ſunt ſicut capilli aut ungues in corpore humano, id eſt, qui exterius duntaxat profitentur fidem ſine ulla renovatione interiori. Neque hoc diſsimulat Bellarminus, diſertis enim verbis ſubjungit. *Definitio noſtra* ſolum (nota excluſivam) *comprehendit hunc ultimum modum exiſtendi in*

Eccle-

Eccleſia. At hoc perinde eſt, ac ſi quis velit hominem definire ex capillis, unguibus, aut malis humoribus & excrementis, aut ſi quis definiturus vinum feces ejus definiat, definiturus navim ſentinā & ſaburram duntaxat nominet. Magnum omninò definitionis vitium eſt, ſi eo modo comparata ſit, ut excludat quippiam ad definitum vel maximè pertinens. Definitio Bellarmini excludit eos, qui magis ad Eccleſiam pertinent, videlicet Catechumenos & excommunicatos fidem veram habentes, quos fatetur eſſe de anima Eccleſiæ; contra verò includit eos, qui infimo modo ad Eccleſiam pertinent eos ſcil. qui ſpe aut timore aliquo temporali profitentur fidem, qui ſunt tantum de corpore Eccleſiæ & non de anima, imò ſunt ſicut ungues & mali humores in corpore humano, quos cùm ſolos definitione ſua Bellarminus comprehenſos aſſerat, fatetur ejuſdem excrementa & malos humores ſeſe definiſſe. Concedimus & nos, malos pertinere ad Eccleſiam viſibilem ſive ad externā Eccleſiæ ſocietatem, ſed diſertè addimus, illos non eſſe vera & viva inviſibilis ac *κυρίως* ſic dictæ Eccleſiæ membra, quâ in parte ſententia noſtra à Bellarminiana toto cœlo diſtat, ut in diſputatione de Eccleſia viſibili & inviſibili clarius elucebit.

SECTIO I.

De non baptizatis, an ad Eccleſiam illi pertineant.

Quoſdam non baptizatos ad Eccleſiam pertinere demonſtratur.

54. Hiſce accuratè prænotatis facilè intelligi poteſt, quinam ad Eccleſiam pertineant. Bellarm. à generali definitione ad ſpecialia membra deſcendens demonſtrare conatur excludi ab Eccleſia Catholica 1. *non baptizatos* lib. 3. de Eccleſ. cap. 3. 2. *hæreticos & apoſtatas* cap. 4. 3. *ſchiſmaticos* cap. 5. 4. *excommunicatos* cap. 6. 5. pertinere verò ad eam *non ſolos prædeſtinatos, ſed etiam malos & reprobos* cap. 7. Item *non perfectos* cap. 8. & *magnos peccatores* cap. 9. *& infideles occultos* cap. 10. de quibus omnibus breviter videndum. Quod attinet *non baptizatos*, illi ſunt in duplici differentia; quidam enim à religione Chriſtiana prorſus alieni ſunt ac gentilium ſuperſtitiones ſequuntur repudiato Chriſtianorum Baptiſmo, ad quos etiam pertinent infantes in gentilitate nati. De illis hoc loco non eſt quæſtio, utraque enim pars diſceptantium concedit eos eſſe extra Eccleſiam, cùm D. Apoſtolus illos appellet τοὺς ἔξω 1. Cor. 5. v. 12. Quidam verò etſi Sacramentum Baptiſmi non receperunt, tamen internâ & verâ fide præditi ſunt, ut latro in cruce, Catechumeni, Martyres antè ſuſceptum Baptiſmum ad ſupplicia rapti, infantes ex Parentibus Chriſtianis nati, & per preces Parentum atque Eccleſiæ Chriſto oblati &c. Catechumenorum etiam duo ſunt genera, ut docet Rabanus lib. 1. de inſtit. Cleric. *Vnum eorum, qui audiunt conciones & volunt fieri Chriſtiani, ſed nondum petierunt Baptiſmum, illi dicuntur Audientes ſeu auditores: alterum eorū, qui petunt Baptiſmum & dicuntur Competentes ſeu electi.* Auguſt. lib. 9. Confeſſ. c. 6. de fide & operib. cap. 6. ſerm. 116. de temp. qui eſt ad Competentes Hieron. in Epiſt. ad Pammach. &c. Bellarminus de ſolis Catechumenis hoc loco tractat, quos in Eccleſia eſſe negat, nos contra & Catechumenos & omnes alios verâ fide internâ præditos, in Eccleſia eſſe dicimus, ſi vel maximè Baptiſmū actu nondum ſuſceperunt. Argumenta ſententiæ noſtræ potiora hæc ſunt. 1. *Extra Eccleſiam nulla eſt ſalus*, quod axioma etiam adverſariis perpetuò in ore. At Catechumeni, ſi verâ fide præditi ſunt, ſalutis ſiunt participes, ſi vel maximè ſine Baptiſmo ex hac vita decedant. Ergò Catechumeni verâ fide internâ præditi nondum ſunt extra Eccleſiam. Bellarminus reſpondet, *autorem libri de Eccleſ. dogmatibus. cap. 74. ſtatuere, quod Catechumeni non ſalventur*, ſed interim fatetur, *hanc opinionem eſſe nimis duram*, cùm Ambroſ. in orat. de obitu Valentiniani diſertis verbis affirmet, *Catechumenos poſſe ſalvari*, de quorū numero erat Valentinianus, cùm ex hac vitâ migraret. Cur ergo autorem illum adduxit? Scriptura certè ubiq; veram fidem & ſalutem perpetuo nexu conjungit, ut alibi, in quæſtione ſcilicet de infantibus non-baptizatis plenius fuit oſtenſum. Adducit Bellarminus ſecundo loco reſponſionem Melchioris Cani, *Catechumenos licet non ſint de Eccleſia, quæ propriè dicitur Chriſtiana, tamen eſſe de Eccleſia, quæ comprehendit omnes fideles ab Abel, uſq; ad mundi conſummationem. ideóq; eos ſalvari poſſe.* At hoc ipſum etiam nos dicimus ſcil. Catechumenos fideles eſſe de Eccleſia Catholica, quæ comprehendit omnes eos, qui ſalvantur ab Abel uſque ad mundi finem, in eo verò diſſentimus à Cano, quod negat *hanc eſſe Chriſtianam Eccleſiam*, quia etiam veteris Teſtamenti Eccleſia, ſi rem ipſam ſpectare velimus, fuit Chriſtiana Eccleſia, cùm illius caput itidem ut Eccleſiæ N. T. fuerit Chriſtus, cùm fideles V. T. itidem crediderint in Chriſtum ſcil. venturum, unde rectè colligit Bellarminus contra Canum, *Catechumenos, ſi non ſint de Eccleſia Chriſtiana, de nullo omninò Eccleſia eſſe, cùm præter Chriſtianam nulla ſit alia vera Eccleſia.* Quam ergo ipſe tandem adhibet reſponſionem? reſpondet *Catechumenos, ſi non reipsâ tamen voto ac deſiderio eſſe in Eccleſia, atque id ſufficere ipſis ad ſalutem.* Atqui certum eſt, quotquot ſervantur, illos non ſolùm voto & potentiâ, ſed etiam reipsâ & actu eſſe de Eccleſia, nulli enim ſervantur niſi prius è mundo actu in Eccleſiam vocentur; nulli ſervantur niſi Chriſto fide prius inſerantur, atqui per talem vocationem actu tranſitur in Eccleſiam & qui per fidem fit membrum Chriſti, ille actu eſt in Eccleſia. Quemadmodum enim nemo potuit in diluvio ſervari, niſi actu eſſet in arca Noæ, ita quoque nemo poteſt ſalvari, niſi actu ſit de Eccleſia. Dubium nullum, quin plurimi aquis diluvii obruti ſerò deſiderarint & exoptarint, ſe in arca eſſe, ſed hoc deſiderium & votum parùm illis profuit. Bellarminus reſpondet, *ſimilitudines non convenire in omnibus.* At interim convenire debent in illo tertio, in quo inſtituitur collatio, jam verò quilibet videt Eccleſiam in loco Apoſtolico & in dictis piorum veterum in hoc ipſo comparari cum arca Noæ, quod nemo ſalvetur extra Eccleſiam. ſicut nemo ab aquis diluvii incolumis fuit conſervatus extra arcam. Idipſum ex aliis argumentis pro confirmatione ſententiæ noſtræ adducendis erit manifeſtius. Sic igitur ſecundò concludimus. Quicunq; ſunt membra Chriſti, ſunt etiam membra Eccleſiæ; ratio eſt manifeſta, quia Eccleſia eſt corpus myſticum, cujus caput eſt Chriſtus, quotquot igitur ſunt membra ſub Chriſto Eccleſiæ capite, illi etiam ſunt membra in myſtico Chriſti corpore. Catechumeni fideles ſunt membra Chriſti, quia Scriptura fidei paſſim hoc tribuit, quod Chriſto nos

inſerat,

inferat, ut palmites viti, eidemque nos arctiſſimè conjungat. Johan.14.v.5. Roman.6.v.5. Galat.2. v.20.&c. nec poteſt Bellarminus hoc diffiteri, cùm in capite præcedente aſſerat, illos qui internis Spiritus ſancti donis fide, ſpe & caritate præditi ſunt, eſſe interius Chriſti capiti unitos. Ergò Catechumeni fideles ſunt membra Eccleſiæ. Nec cogitari poteſt, Catechumenos fideles voto duntaxat & potentiâ eſſe Chriſti membra, quia nullum membrum vivit, animatur ac movetur, niſi actu & reipsâ cum capite conjungatur & ab illo ſenſum ac motum hauriat: nullus palmes ſuccum vivificum trahit & fructum profert niſi actu & reipsâ ſit in vite, jam verò Catechumeni fideles reguntur & vivificantur à Spiritu ſancto, & proferunt fructus bonorum operum, ergò reipsâ & actu ſunt Chriſti membra, cui actu & reipsâ inſerti ſunt ſicut palmites viti. 3. Qui ſunt filii Dei, iidem etiam ſunt filii Eccleſiæ, quia in ſpirituali regeneratione Deum agnoſcimus Patrem, Eccleſiam verò matrem, inde D. Apoſtolus pronunciat Galat.4.v.26. *illam, quæ ſurſum eſt, Jeruſalem eſſe matrem omnium noſtrûm* ſcilicet verè credentium. Jam verò Catechumeni fideles ſunt filii Dei, ſiquidem Scriptura ubique fidei tribuit υἱοθεσίαν Johan.1.v.12. Gal.3.v.26.&c. Ergo Catechumeni fideles ſunt etiam filii Eccleſiæ. 4. Remiſſio peccatorum & donatio Spiritus ſancti non habent locum niſi in illis, qui ſunt in Eccleſia & de Eccleſia. Jam verò Catechumenis fidelibus contingit remiſſio peccatorum & donatio Spiritus ſancti, aliàs namque non poſſunt ſalvari. Ergo Catechumeni fideles ſunt in Eccleſia & de Eccleſia. Promiſcuè enim hiſce terminis Bellarminus hoc loco utitur, ut cuivis legenti hoc capite tertium apparet. 5. Infantes non-baptizati in Eccleſia nati, qui precibus Parentum & Eccleſiæ Chriſto offeruntur, ſunt ſibi Dei membra Eccleſiæ & heredes ſalutis, ut in Tract. de Baptiſmo demonſtratum fuit. Jam verò Catechumenorum fidelium conditio non eſt deterior, quàm infantum illorum non-baptizatorum, cum fides eorum exerat ſe per externam confeſſionem & externos fructus bonorum operum, quod de infantum fide dici nequit. Ergo etiam Catechumeni fideles pro filiis Dei, membris Eccleſiæ & hæredibus ſalutis ſunt cenſendi. 6. Latroni converſo licet nondum baptizato à Chriſto dicitur: *Hodie mecum eris in Paradiſo* Luc.23.v.43. Jam verò nemo poteſt eſſe cum Chriſto in Paradiſo, niſi priùs fuerit membrum veræ Eccleſiæ, quia ad Eccleſiam triumphantem non patet aditus niſi ex Eccleſia militante. Ergo latro converſus & verè credens etiam ante Baptiſmum fuit membrum Eccleſiæ. 7. Martyres complures ante ſuſceptum Baptiſmum ad ſupplicia ſunt abrepti. Quid? num illos negabimus eſſe cives Eccleſiæ? at hac ratione purpurantes illæ roſæ ex Eccleſiæ horto evellentur, eadem etiam ratione à Paradiſo cœleſti excludentur? Veteres, qui Baptiſmi neceſſitatem tanto conatu propugnant, Baptiſmum ſanguinis illis tribuerunt, ne ab Eccleſia & ſalute eos excludere cogerentur. 8. Hûc pertinent dicta veterum. Cyprian. Epiſt. 73. ad Jubajanum. *Sciant Catechumenos illos primò integram fidem & Eccleſiæ unitatem* (nota) *tenere & ad debellandum Diabolum de divinis caſtris cum plena & ſincera Dei Patris & Spiritus ſancti cognitione procedere, deinde nec privari Baptiſmatis Sacramento, utpote qui baptizentur glorioſiſſimo & maximo ſanguinis Sacramento, ſanguine autem baptizatos & paſſione ſanctificatos conſumari & divinæ pollicitationis gratiam conſequi in Evangelio declarat Dominus.* Aug.libr.4. de Bapt. contra Donatiſt.c.21. *Non dubito Catechumenum Catholicum divina caritate flagrantem hæretico baptizato anteponere, ſed etiam in ipſa intus Catholica bonum Catechumenum malo baptizato anteponimus.* Ibid. *Nec Sacramento Baptiſmatis facimus injuriam, cùm aliquem Catechumenum aliquo baptizato fideliorem melioremque cognoſcimus,&c. Melior eſt Cornelius Centurio nondum baptizatus Simone Mago baptiſato, iſte enim & ante Baptiſmum repletus fuit Spiritu ſancto, ille & poſt Baptiſmum immundo Spiritu inflatus* tract. 4. in Johan. *Futuri erant aliqui in Eccleſia excelſioris gratiæ Catechumi. Fit enim aliquando ut videas Catechumenum abſtinentem ab omni concubitu, valefacientem ſeculo, renunciantem omnibus quæ poſſidebat, diſtribuentem pauperibus, & Catechumenus eſt, inſtructus eſt etiam fortè doctrina ſalutari ſupra multos fideles.* (Quod verò Auguſtinus tali Catechumeno niſi ad Baptiſmum veniat, ibidem ſalutem denegat, hoc intelligendum de contemtu Baptiſmi, ſi enim ſimpliciter de privatione Baptiſmi in caſu neceſſitatis acciperetur, & Scripturæ & veritati & ſibi ipſi, imò etiam ipſi Bellarm. repugnaret. Sic enim ſcribit Auguſtinus libr.4. contra Donatiſt.cap.22. *Invenio non tantum paſſionem pro nomine Chriſti, id quod ex Baptiſmo deerat, ſupplere poſſe, ſed etiam fidem converſionemque cordis ſi fortè ad celebrandum myſterium Baptiſmi in anguſtiis temporum ſuccurri non poteſt.* Et poſtea. *Quantum valeat etiam ſine viſibili Sacramento Baptiſmi, quod ait Apoſtolus, corde creditur ad juſtitiam, ore autem fit confeſſio ad ſalutem, in illo latrone declaratum eſt, ſed tum impletur inviſibiliter, cùm myſterium Baptiſmi non contemtus religionis, ſed articulus neceſſitatis excludat.* Bellarminus etiam hoc loco concedit, *Catechumenos eſſe fideles & ſalvari poſſe ſi moriantur in eo ſtatu.*

55. Videamus quibus argumentis omnes non baptizatos ab Eccleſia excludat Bellarminus. *Certum eſt* (inquit) *Catechumenos non eſſe in Eccleſia actu & propriè, ſed tantùm in potentia: quomodo homo conceptus, ſed nondum formatus & natus non dicitur homo niſi in potentia. Nam legimus Act.2. Qui ergo receperunt verbum, baptizati ſunt & appoſitæ ſunt in die illa animæ circiter tria millia.* ℞. 1. Catechumeni fideles aut actu ſunt in Eccleſia, aut non ſalvantur, tertium non datur, ut oſtendimus ſuperius, quia extra Eccleſiam non habet locum inſertio in Chriſtum Eccleſiæ caput, donatio Spiritus ſancti & ſalus æterna. Si E. Bellarmin concedit, Catechumenos fideles ſalvari, concedat oportet eos eſſe actu in Eccleſia non in potentia tantùm. 2. Catechumeni fideles per verbum veritatis & fidem in Chriſtum ſunt ex Deo nati, ergo minus rectè conferuntur embryoni nondum formato ac nato. Antecedens patet ex eo, quod non ſolùm Baptiſmatis Sacramentum dicitur *lavacrum regenerationis* Tit.3.v.5. ſed etiam verbum *eſt ſemen illud incorruptibile, ex quo renaſcuntur credentes* 1.Pet.1.v.23. Jacob.1.v.18. & qui verâ fide Chriſtum recipiunt, *ex Deo nati ſunt*. Ioh 1.v.12.& 13. Invertimus igitur comparationem. Quemadmodum infans formatus & natus eſt actu homo, ſic Catechumeni fideles actu ſunt ex Deo renati ac proinde etiam actu ſunt in Eccleſia. 3. Eccleſia eſt cœtus evocatorum ſc. ex mundi colluvie ad Chriſti communionem & ſalutem. Iam verò fideles Catechumeni actu ſunt

Bellarmini Antitheſis, omnes non baptizatos excluſos eſſe ab Eccleſia.

ſunt evocati ex mundo ad Chriſti cognitionem ac communionem, ex tenebris ad lucem, ex regno Diaboli ad regnum cœlotum. Ergo etiam actu ſunt in Eccleſia. 4. Illi qui Eccleſiæ aggregantur, ſunt in duplici differentia. Quidam enim uno eodemque tempore & verbum verâ fide recipiunt & Baptiſmatis Sacramentum ſuſcipiunt; quidam verò poſtquam verbum fide receperunt, tamen Baptiſmum non ſuſcipiunt vel neceſſitate coacti, ut latro in cruce, Martyres ante Baptiſmum ſuſceptum ad ſupplicia rapti &c. vel liberâ voluntate ducti, ut Catechumeni, quorum Baptiſmus in primitiva Eccleſia differebatur uſque ad paſchatos feſtum, ut Ambroſius, qui nondum baptizatus à populo Mediolanenſi ad Epiſcopatum vocatus eſt, referente Socrate l.4.c.25. ut Valentinianus, qui præreptus eſt antequam ſuſciperet Baptiſmum referente Ambroſ. in oratione de ipſius obitu. Illi de quibus Lucas Act.2.v.41. dicit, quod appoſiti fuerunt ad Eccleſiam Hieroſolymitanam pertinent ad priorem claſſem, diſertè enim de illis dicitur, *quod receperint ſermonem & baptiſati ſint*, prædicatum igitur illud προσετέθησαν referendum eſt ad utrumque membrum præcedens, ad receptionem ſc. ſermonis Apoſtolici per veram fidem, & ad Baptiſmi ſuſceptionem, per quem & fides in cordibus illorum obſignata & receptio illa in cœtum Eccleſiæ confirmata fuit. 5. Quòd verò attinet illos, qui verâ fide interna præditi ſunt, neque tamen Baptiſmatis Sacramentum ſtatim ſuſcipiunt, illi ſi citra contemtum hoc Sacramento vel aliquandiu vel uſque ad finem vitæ priventur, non ſunt dicendi eſſe extra Eccleſiam, quia verbum Dei audiunt, in Chriſtum credunt, ore eum confitentur, debitam reverentiam miniſterio præſtaot, quidam etiam eorum confeſſionem ſuam ſanguine obſignant, quos proinde in Eccleſia eſſe nemo negare poterit. 6. Notanda etiàm hæc diſtinctio, quod aliter ſtatuendum ſit de effectu Baptiſmi in infantibus & in adultis fidelibus. Reſpectu infantum baptizatorum Baptiſmus eſt unicum illud ordinarium regenerationis medium & unica ad Eccleſiam janua, ſed in adultis fidelibus Baptiſmus non operatur demum regenerationem, cujus jam ante per verbum & fidem facti ſunt participes, ſed regenerationem obſignat, confirmat ac Spiritus ſancti dona in illis auget. 7. Si obvertat Bellarminus, *Catechumenos fideles non conjungi Eccleſiæ communione Sacramentorum ac proinde non eſſe dicendos in Eccleſia eſſe*, reſpondemus, membra illa definitionis Bellarminianæ, *quod Eccleſia ſit cœtus hominum ejuſdem Chriſtianæ fidei profeſſione & eorundem Sacramentorum communione colligatus*, vel accipienda ſunt conjunctim vel ſeparatim. Si ſeparatim, non poteſt ex defectu communionis Sacramentorum colligi, quod Catechumeni fideles non ſint in Eccleſia, ſufficit enim illis, quod profeſſione fidei illi ſint conjuncti. Si conjunctim hæc membra accipienda ſunt, eâdem ratione inferri poterit, infantes baptizatos non eſſe in Eccleſia, cùm profeſſionem fidei edere per ætatem nondum poſſint. Si dicas, *profeſſionem fidei per patrinos & per ipſam Sacramenti ſuſceptionem illis ſufficere, ut dicantur eſſe in Eccleſia*, promtum erit reſpondere, deſiderium & votum Baptiſmi Catechumenis fidelibus itidem ſufficere, ut Eccleſiæ commuoione Sacramentorum conjuncti & proinde in Eccleſia eſſe dici poſſint. 8. Denique locus Apoſtolicus agit de Eccleſia particulari, quæ Hieroſolymis illo tempore erat, cui profeſſione fidei & ſuſceptione Baptiſmi nomina ſua dederunt illiter mille homines, nos verò hoc loco propriè agimus de Eccleſia Catholica, quæ eſt congregatio ſanctorum. Per Baptiſmum recipimur in Eccleſiam particularem, ſed ex eo non eſt inferendum, quod nullum aliud ſuperſit medium, per quod in Eccleſiam recipiamur, reſtat enim adhuc aliud videlicet profeſſio fidei, quæ per Baptiſmatis Sacramentum obſignatur, multò minus ex eo inferendum, quod ad Eccleſiam Catholicam nemo pertineat, niſi Baptiſmatis Sacramento tinctus ſit, quia Sancti veteris Teſtamenti ad Eccleſiam Catholicam pertinent, licet Baptiſmatis Sacramentum non habuerint. Nevè quis dicat, *Circumciſionem illis fuiſſe loco Baptiſmi*. Notandum, quod complures ante ſuſceptam circumciſionem mortui, fuerint nihilominus vera Catholicæ Eccleſiæ membra & ſalutis æternæ hereditatem adierint, ut alibi in notis argumentis fuit oſtenſum.

56. Quæ ex Scriptoribus Eccleſiaſticis Bellarminus affert, facilem habent explicationem. 1. *Concil. Florent. in inſtruct. Armenorum docet, homines fieri membra Chriſti ac de corpore Eccleſiæ, cum baptizantur.* Reſp. Concedimus per Baptiſmum homines fieri membra Chriſti & Eccleſiæ, ſed ex eo non poteſt nec debet inferri, nullos eſſe membra Chriſti & Eccleſiæ niſi baptizentur, quia reſtat adhuc aliud medium, per quod fides in cordibus hominum accendatur, quâ fiunt membra Chriſti & Eccleſiæ, videlicet prædicatio verbi. Sic Cornelius, Act.10.v.1. fuit membrum Chriſti & Eccleſiæ etiam ante ſuſceptum Baptiſmum, quia particeps fuit Spiritus ſancti qui non datur niſi Chriſti & Eccleſiæ membris. Paulus 1.Cor.10.v.17. docet, *unum corpus* myſticum eſſe eos, qui *de uno pane* Sacramentali *participant* & 1.Cor. 12.v.13. inquit, nos *in unum Spiritum potari*, hoc eſt, eſſe unum corpus myſticum & ſpirituale illos, qui ex eodem Sacramentali poculu bibunt, num verò licet ex eo inferre, illos qui non comedunt de pane ſacramentali nec bibunt ex poculo Euchariſtiæ, eſſe ab unitate illa corporis myſtici penitus excluſoa? at hac ratione per membrum utrumque à ſocietate Chriſti & Eccleſiæ excluderentur omnes infantes baptizati, per poſterius membrum in Eccleſia Pontificia excluderentur ab hac communione omnea Laici. Breviter, in infantibus Baptiſmus eſt medium, per quod fiunt membra Chriſti & Eccleſiæ, in adultis eſt ſigillum & ſignaculum noſtræ per Chriſtum adoptionis & in Eccleſiam receptionis. Intelligendum autem hoc de illis, qui verâ fide Baptiſmum ſuſcipiunt, quia Simon Magus fuit baptiaatus, qui tamen nec Chriſti, nec Catholicæ Eccleſiæ membrum fuit. 2. *Nazianz. in orat. de ſancto Bapt. dicit, Catechumenum eſſe in veſtibulo pietatis, nec adhuc poſſe vocari fidelem, niſi intus ingrediatur per Baptiſmum.* Reſp. intelligendum hoc de Eccleſia viſibili & particulari, cui Catechumeni ſe aggregant, h.e. profeſſione fidei ſe verè aggregatos eſſe publico teſtimonio ſuſcepti Baptiſmi confirmant, interim tamen ſi verâ fide internâ præditi ſunt, pro membris Eccleſiæ Catholicæ à Deo cenſentur, quod negari nequit, ſi præcedentia ſententiæ noſtræ fundamenta expendantur. Cornelius Act.10.v.2. fuit *pius & timens Deum* etiam ante ſuſceptum Baptiſmum, utique ergo ultra veſtibulum pietatis progreſſus & fidelis fuit, *fide enim venit ad opera, non operibus ad fidem*, ut Beda eum in locum commentatur. Quod ergo Nazianz.

Argumenta ex ſcriptoribus Eccleſiaſticis.

zianz. negat Catechumenos poſſe vocari fideles tuſi ingrediantur per Baptiſmum, id ſi abſolutè & ſimpliciter dictum accipiatur, ipſi Bellarmino repugnat, qui in hoc ipſu capire concedit, *Catechumenos eſſe fideles & ſalvari, ſi moriantur in eo ſtatu*, ac præcedente capite docet, *Catechumenos internis Spiritus S. donis præditos eſſe de anima Eccleſiæ*, quomodo igitur de illis dici poteſt, quod non ſint fideles & quod nondum ſint Eccleſiam ingreſſi? Loquitur enim D. Nazianzenus de variis ordinibus Eccleſiæ viſibilis, qui tunc temporis uſitati erant, quod aliqui fuerunt Catechumeni, alii perfecti Chriſtiani, alii pœnitentes, alii orantes. alii energumeni &c. hoc reſpectu dici poſſunt Catechumeni eſſe in Eccleſiæ veſtibulo. 3. *Chryſoſt. hom. 24. in Iohan. Catechumenum eſſe alienum à fideli & nihil habere commune cum eo, non civitatem, non menſam.* Reſp. ſecundum externam Eccleſiæ viſibilis ac particularis politiam Catechumeni à reliquis fidelibus baptizatis erant diſtincti, interim ſi internâ ac vivâ fide præditi fuerunt à ſpirituali cum Chriſto communione non poterunt excludi, ac proinde etiam fuerunt fideles & Catholicæ Eccleſiæ membra. Si enim Catechumenus eſt omninò à fideli alienus, cur ipſe Bellarminus eum fidelem eſſe & ſalvari poſſe concedit? Ad menſam Domini non licuit Catechumenis accedere; niſi prius Baptiſmatis Sacramento fuerunt tincti, perinde ut in V. T. ad eſum agni paſchalis non fuerunt admiſſi niſi circumciſi Exod. 12. v. 43. ſed ex eo non poteſt inferri, quòd à ſocietate ſpirituali cum Chriſto, quæ per uſum ſacræ cœnæ obſignatur & confirmatur, planè fuerint excluſi, aliàs verò non potuiſſent ſalvari, cùm tamen ſalutem illis concedat Bellarminus. 4. *Tertull. libr. de præſcript. reprehendit in hæreticis, quod non diſtinguant Catechumenos à fidelibus.* Reſp. nomen fidelium eſt ambiguum, vel enim accipitur de illis, qui verâ fide internâ præditi ſunt, & hoc ſenſu non poteſt denegari Catechumenis illis, de quibus hoc loco agimus: vel accipitur *εἰδικῶς* de illis, qui Baptiſmi ſuſceptione velut publico quodam teſtimonio fidem ſuam profeſſi ſunt, quo ſenſu poſteriore Catechumeni à fidelibus in ſcriptis veterum rectè diſtinguunt, ac hæretici diſtinctionem illam rejicientes meritò à Tertulliano reprehenduntur. Quod ſi Bellarminus fidelium nomen ſimpliciter derogat Catechumenis, deleat verba paragraphi proximè præcedentis: *Catechumeni ſunt fideles & ſalvari poſſunt, ſi moriantur in eo ſtatu.* Notandum etiam quod Tertullianus non tàm verborum quàm rerum confuſionem in hæreticis improbet, quod ſcil. ad Baptiſmum admiſerint Catechumenos nondum in articulis fidei ſufficienter inſtructos &c. 5. *Cyrillus lib. 12. cap. 50. in Ioh. docet Catechumenos eſſe apud Chriſtianos id, quod erant incircumciſi apud Iudæos, qui propterea non poterant veſci agno paſchali.* Reſp. nos libenter hoc amplectimur, neque enim Catechumenos ad uſum ſacræ cœnæ admittimus, antequam Baptiſmum ſuſcipiant, interim ut in V. T. multi incircumciſi fuerunt fideles & membra veræ Eccleſiæ, ut docent exempla eorum, qui ex gentiliſſimo ad verum Deum Iſraelis converſi ſunt; ſic Catechumeni fideles etiam ante Baptiſmi ſuſceptionem & uſum ſacræ cœnæ ſunt membra veræ Eccleſiæ & ſalvari poſſunt, ſi in eo ſtatu moriantur. 6. *Auguſt. tract. 4. in Iohan. diſtinguit inter Catechumenum & fidelem.* Reſp. de eo ex præcedentibus judicium fieri poteſt. In externa Eccleſiæ ſocietate Catechumeni à fidelibus ſunt diſtincti ſenſu eo, quem paulò ante expoluimus, interim tamen fidelium appellatio non poteſt ſimpliciter denegari Catechumenis, unde Auguſtinus ibidem quoſdam Catechumenos præfert illis, qui in externa Eccleſiæ politia fidelium appellatione veniunt & à catechumenis diſtinguuntur.

Ratiocinatio Bellarmini contra Catechumenos.

57. Tandem addit Bellarminus argumentum. *Catechumeni non habet jus ad ulla Sacramenta, neque ad alia quæ ſunt communia univerſæ Eccleſiæ. Non igitur actu & propriè ſunt de Eccleſia.* Reſp. 1. Catechumenos non habere jus ad ulla Sacramenta, eſt apertè falſum, ſi enim in religione Chriſtiana ſufficienter inſtructi ſunt, habent jus ad Baptiſmum prius Nov. Teſt. Sacramentum, ab Euchariſtiæ Sacramento non ſunt abſolutè & ſimpliciter excluſi, cùm ad illud etiam aditum ac jus habeant mediatè, ſcilicet ſi Baptiſmum priùs ſuſcipiant. 2. Falſum etiam eſt, quod Catechumeni non habeant jus ad alia, quæ ſunt univerſæ Eccleſiæ communia, ſive de Eccleſia viſibili, ſive de inviſibili & Catholica hoc intelligatur. Auditus verbi eſt bonum commune univerſæ Eccleſiæ viſibili, ab illo non poſſunt nec debent excludi Catechumeni. Remiſſio peccatorum, donatio Spiritus ſancti, ſalus & vita æterna ſunt bona univerſæ Eccleſiæ Catholicæ, hoc eſt, omnibus verè piis & credentibus communia, ab his beneficiis Catechumeni fideles non ſunt excluſi, *ſalvantur enim*, inquit Bellarminus, *ſi in eo ſtatu moriantur.* Atqui non poſſent ſalvari, ſi remiſſionis peccatorum & Spiritus ſancti non eſſent participes; & ſi non haberent jus ad bona Eccleſiæ Catholicæ propria. 3. Inter Catechumenos multi ſunt Martyres, quos ſuo ſanguine baptizari veteres aſſerunt, ſi ergo Catechumeni non habent jus ad ea, quæ ſunt Eccleſiæ univerſæ communia, etiam illi Martyres à regno cœlorum excludendi erunt. 4. Finis præſupponit media ad finem ducentia. Salus ſive regnum cœlorum eſt finis, bona Eccleſiæ propria tàm externa, prædicatio ſcilicet verbi & adminiſtratio Sacramentorum, quàm interna ſcilicet illuminatio Spiritus ſancti, regeneratio, juſtificatio, peccatorum remiſſio &c. ſunt media ad regnum cœlorum ducentia: Jam verò Bellarminus Catechumenis concedit finem, ſalutem ſcilicet ſive regnum cœlorum. Ergo etiam concedat illis oportet jus ad media illa, quæ ad finem ducunt, vid. ad bona Eccleſiæ tàm interna quàm externa.

SECTIO II.

De hæreticis, an illi ad Eccleſiam pertineant.

An hæretici ad Eccleſiam pertineant

58. **Stapleton. in princ. fid. doctrinalibus demonſt. part. 1. cap. 13. p. 14. *Lutheri ſententia eſt, veram Eccleſiam vocari hæreticam.* p. 15. *Itaque Lutheri ſententia eſt, omnium ætatum hæreticos, qui quidem ejus dogmatibus aliquà ex parte ſuffragati ſunt, veram Eccleſiam fuiſſe.* Reſp. 1. hæretici licet ſint in Eccleſia, non tamen ſunt de Eccleſia. 2. aliud eſt hæreticum eſſe, aliud hæreticum à Pontificiis haberi ** Alphonſus de Caſtor ſcriptor Pontificius libr. 2. de juſta hæret. punit. cap. 24. ſtatuit, hæreticos [illegible]tes & membra Eccleſiæ, ſic enim ſcribit di[illegible]ceo. *Ego fateor quidem & meo quidem judicio negari non poteſt, hæreticum eſſe*

partem Eccleſiæ & membrum illius & non eſſe omnino ab illa ſeparatum, quia etſi fidem non habeat habet tamen characterem Baptiſmalem, quo durante ſemper erit membrum Eccleſiæ. Contra illum diſputat Bellarminus cap. 4. ac opponit illi ſequentia Scripturæ dicta 1. Tim. 1. v. 19. *Quidam circa fidem naufragium fecerunt, id eſt, fractâ unâ parte navis Eccleſiæ ex ea in mare deciderunt. Tit. 3. v. 10. hæreticum hominem poſt unam & alteram correptionem devita v. 11. ſciens quia ſubverſus eſt, qui talis eſt & delinquit proprio judicio condemnatus. 1. Ioh. 2. v. 19. ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis, quia ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent utique nobiſcum.* Adducit etiam *Concilium Nicenum ac Lateranenſe*, uti etiam quædam *dicta Patrum* & reſpondet argumentis contrariis.

59. Nos hac de re ſic ſtatuimus. 1. Diſtinguendũ eſſe inter illos, qui Romanæ Eccleſiæ, qualis eſt hodie, (h. e. Pontificis Romani) judicio ſunt hæretici, & inter eos, qui reverâ & judicio Dei ſunt hæretici. Põtifex hæreticos eſſe pñũciat eos, qui traditionib. humanis valere juſſis verbum Dei ſcriptum unicè amplectuntur & in uno Chriſto fide apprehenſo omne juſtitiæ ac ſalutis ſuæ perfugium quærunt, illis anathema dicit in Concilio Tridentino, eosque à Romano Catholica Eccleſia excludit, ſed propterea non ſunt excluſi à vera Catholica Eccleſia, quæ ambitu ſuo complectitur omnes verè fideles, qui ab initio mundi vixerunt & uſque ad finem illius victuri ſunt, quorum omnium fides fuit, eſt atque erit eadem. 2. Diſtinguendum eſſe inter eos, qui occultè hæreſin fovent & inter eos, qui ſunt manifeſti hæretici, id eſt, qui dogmata contra fundamentum fidei pugnantia pertinaciter defendunt, quorum quidam ab Eccleſia ipſi met ſeceſſionem faciunt, quidam verò legitimo Eccleſiæ judicio ab ea per excommunicationem ſeparantur. (Neque enim probari nobis poteſt illa aſſertio Bellarmini, *quod hæretici occulti non tam hæretici quàm errantes cenſeri debeant*: rectius definiunt hæreticum Thomas & Occamus referente Alphonſo de Caſtro libr. 1. adverſ. hæreſ. c. 6. *Hæreticus eſt quisquis à fide Catholica quomodolibet recedit.*) Occultos hæreticos antequam per obſtinationem & pertinaciam ab Eccleſia ſeparentur in Eccleſia (viſibili puta) adhuc eſſe probat Auguſt. lib. 3. de Bapt. cap. 19. Idipſum etiam docet parabola zizaniorum Matth. 13. v. 25. & diſertum Apoſtoli pronunciatum 1. Cor. 11. v. 19. *oportet eſſe hæreſes inter vos, ἐν ὑμῖν.* Ac res ipſa oſtendit, quoſdam in corde foventes hæreſin eandem cum Eccleſia fidem ore profiteri iiſdemque Sacramentis uti, ac proinde locum illis adhuc eſſe in Eccleſia viſibili, licet ad Catholicam Eccleſiam, quæ eſt ſanctorum congregatio, neutiquam pertineant. Unde Colleg. Anglo Remenſe in annot. 2. Tim. 2. contra Bellarmin. ſcribit. *Hæretici, qui in externa communione Sacramentorum & profeſſione perſiſtunt, in conſpectu Dei ab Eccleſia ſeparantur & reipsâ & propriè domus Dei finibus exterminantur.* Definitio Eccleſiæ quam Bellarminus propoſuit, multis hæreticis convenit. Definit enim Eccleſiam quod ſit *cœtus hominum ejuſdem Chriſtianæ fidei profeſſione & eorundem Sacramentorum communione colligatus ſub regimine Pontificis Romani.* Atqui in h[illegible] ſunt aliqui foventes hæreſin & aliquand[illegible]antur, donec vel ipſi ſeſe ſeparent vel per excommunicationem expellantur. Idipſum diſertis verbis concedit Bellarminus cap. 10. hujus libri, ubi aſſerit, *hæreticos externâ fidei profeſſione eſſe in Eccleſia, antequam ipſi exeant*, adducit etiam locum Auguſtini tract. 3. in Epiſt. Ioh. *Multi intus ſunt, non exierunt & tamen Antichriſti ſunt.* Ergo non poteſt ſimpliciter affirmari, hæreticos eſſe extra Eccleſiam. 4. Capite præcedente tertio Bellarminus dicit, *homines fieri de corpore Eccleſiæ cùm baptizantur.* Sed in cœtu baptizatorum ſunt hæretici. Ergo quidam hæretici pertinent ad corpus Eccleſiæ ſc. viſibilis. 5. Denique enim pertinaces hæretici quandoq; retinent aliquid Eccleſiæ, videlicet Sacramentum Baptiſmi & partem quandam verbi incorruptam, unde etiam per hæreticum & corruptum miniſterium Deo generantur filii & filiæ Ezech. 16. v. 20. & cap. 23. v. 37. ubi precioſum à vili, aurum à ſcoriis, divinum ab humano accuratè diſcernendum. Converſio hominum per verbum ac regeneratio per Baptiſmum in cœtu hæreticorum non eſt tribuenda opinionum hæreticarum fermento, ſed ipſi verbo, quod ex libris Biblicis auditoribus prælegitur, & Baptiſmo, qui efficax eſt, etiamſi per hæreticos adminiſtretur, modò inſtitutionis formam obſervent & de ſubſtantialibus hujus Sacramenti rectè ſentiant. Inde Auguſtinus l. 3. de Bapt. cap. 15. diſputat, poſſe dici, *hæreticos eſſe adhuc aliquo modo in Eccleſia etiam poſtquam ab ea exierunt, propter Sacramentorum adminiſtrationem, quia etiam ipſi quædam Sacramenta verè adminiſtrant.* Pontificii hæreticos nos eſſe pronunciant, nec tamen negare audent, rectè & ſecundùm Chriſti inſtitutionem baptizatos eſſe quicunque in Eccleſiis noſtris baptizati ſunt, unde non ſolent eos rebaptizare, qui ex nobis ad ipſos tranſeunt (exceptis paucis quibusdã exẽplis in Belgicis perſecutionib. ſub Duce Albano, quæ cordatioribus Pontificiis nõ probantur) utiq; ergo Baptiſmũ nobis relinquunt. Jam verò quàm latè patet cœtus legitimè baptizatorum, tàm latè etiam patet Eccleſia Catholica vocatorum, ut invictis argumentis demonſtrari poteſt. Ergo hæretici ſecundum quid & certo reſpectu adhuc ſunt in Eccleſia.

SECTIO III.

De ſchiſmaticis, an illi pertineant ad Eccleſiam.

An Schiſmatici ſint in Eccleſia

60. Cap. 5. diſputat Bellarminus, *Schiſmaticos nec eſſe in Eccleſia nec de Eccleſia*, ac ſtatuit eos *eſſe ſchiſmaticos, qui nolunt ſubeſſe Romano Pontifici.* Reſp. 1. qui ab Epiſcopis in hæreſin prolapſis ſeceſſionem faciunt, ſchiſmatici non ſunt, quia ad Eccleſiam Catholicam hac ratione tranſeunt. 2. Pontificis Romani in univerſam Eccleſiam dominatus ex Scripturis ſacris probari nequit. Ergo non ſunt ſtatim ſchiſmatici, qui nolunt ſubeſſe Romano Pontifici, præſertim ad hæreſes & idololatriam cogenti. 3. Quandoque integri cœtus adhærentes ſuis paſtoribus à ſe mutuo avelluntur, nec tamen ſtatim fiunt ſchiſmatici. De Victore Epiſcopo Romano memorat Euſeb. lib. 5. Hiſt. c. 23. quòd propter controverſiam de tempore paſchatis totius Aſiæ paroccias unà cum vicinis Eccleſiis tanquam aliena ſentientes à communionis unitate abſcindere conatus fuerit. Sed Epiſcopi Europæi, ut Irenæus & alii nec Romanam nec Aſiaticam Eccleſiã judicabant ſtatim eſſe ſchiſmaticam, quia & cũ Victore

ctore communionem coſebant & ab Aſiaticorum communione nõ abſtinebant, quod non feciſſent, ſi alterutram ſchiſmaticam judicaſſent. 4. Qui ob alicujus ritus differentiam vel dogmatis fundamentum ſalutis non concernentis diſcrepantiam à ſe invicem diſſident, non protinus habendi ſunt Schiſmatici, modò fidei & caritatis unitate maneant conjuncti. Glorianus lib. de ſchiſmate pag. 181. *In ſchiſmate ſimplici, quod ſine ulla depravata doctrina fit, ita ut ambiguum ſit, à quo ſchiſma fiat, antequam legitimè judicetur, dubium non eſt, quin ejus ſectatores ad Eccleſiam pertineant, ut Gerſon teſtatur.* 5. Qui deſtinatâ operâ ab Eccleſia ſe avertit, ut ſchiſma excitet, ſicut Marcion apud Epiph. hær. 42. dixiſſe ſcribitur, *Ego ſcindam Eccleſiam veſtram & mittam ſchiſma in eam in æternum,* illum utpote unitatis hoſtem ad Eccleſiam non amplius pertinere libenter concedimus, ſicut Epiphanius l. d. de Marcione ſubjungit, quod *non Eccleſiam, ſed ſeipsū & ſequaces ſuos ſciderit.* ** Antiquitas hæreticos à ſchiſmaticis diſtinxit, non ex alia cauſa, quàm quod hæreſis errando fundamentum fidei & ſalutis evertat; ſchiſma in illis delinquat, quę fundamentum integrum circumſtant. D. Hunn. **

SECTIO IV.

De excommunicatis, an illi pertineant ad Eccleſiam.

An excommunicati ad Eccleſiam pertineant

61. Excommunicatos in Eccleſia non eſſe Bell. cap. 6. probare conatur ex Mat. 18. v. 17. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi velut Ethnicus & publicanus,* ac 1. Cor. 5. v. 2. *tollatur de medio veſtrûm, qui opus hoc fecit v. 13. auferte malum ex vobis ipſis.* R. 1. diſtinguendum eſt inter excommunicationem juſtam & injuſtam. Si excommunicatio fuerit injuſta, ejicit quidem hominem ex Eccleſia particulari, ſed talis propterea non deſinit eſſe membrum Eccleſiæ Catholicæ, Luc. 6. v. 22. *Beati eſtis, ὅταν ἀφορίσωσιν ὑμᾶς.* Johan. 16. v. 2. *facient vos ἀποσυναγώγους.* Auguſt. de vera relig. c. 6. *Sæpè ſinit divina providentia expelli de congregatione Chriſtiana etiam bonos viros, quam contumeliam vel injuriam ſuam cùm patientiſſimè pro Eccleſia pace tulerint, neque ullas novitates vel ſchiſmatis vel hæreſis moliti fuerint, docebunt homines, quam vero affectu & quanta ſinceritate caritatis Deo ſerviendum ſit.* Hieron. in c. 16. Matth. *Hunc locum Epiſcopi & presbyteri non intelligentes aliquid ſibi de Phariſæorum aſſumunt ſupercilio, ut damnent innocentes vel ſolvere ſe noxios arbitrentur, cùm apud Deum non ſententia Sacerdotum, ſed reorum vita quæratur.* c. comperimus c. 24. q. 3. *Qui illicitè alium excommunicat, ſeipſum non illum condemnat.* Lombar. 4. ſent. diſt. 18. §. H. *Quos ſecundùm merita ſententia Eccleſiæ percellit, lædit; & illi foris ſunt apud Deum. Qui autem non meruit, ſententia Eccleſiæ non læditur niſi condemnat,* unde Origenes: *Exit quis à veritate, à fide, à caritate, per hoc exit de caſtris Eccleſiæ, etiamſi Epiſcopi voce non abjiciatur. Sicut è contra aliquis non recto judicio foras mittitur, ſed ſi non egit, ut mereatur exire, non læditur. Interdum enim, qui foràs mittitur, intus eſt, & qui foris eſt, intus videtur retineri.* 2. Excommunicationem, ſive juſta ſive injuſta ſit, à communione viſibilis & particularis Eccleſiæ hominem ſeparare nemo noſtrûm negat, quod ſolum cùm Bellarmini argumenta probent, nobis minimè adverſantur, quia hoc loco diſputamus de Eccleſia Catholica, quæ eſt congregatio Sanctorum, & verè fidelium, à qua per excommunicationem nemo ſeparatur, niſi priùs ſeipſum impœnitenti & incredulitate ab ea ſeparaverit. 3. dictum Chriſti & Apoſtoli loquitur de excommunicatione juſta ac de ſeparatione ab Eccleſia particulari. 4. Bellarmin. adducit exemplum relegationis civilis, quod tamen ipſi adverſatur. Quemadmodum n. in relegatione civili ſunt certi gradus, ſiquidem aliqui ad certum tempus duntaxat relegantur, quo exacto jus habent in urbem revertendi, qui non perdunt omne commercium, quod cives inter ſe habent: aliqui verò relegantur ſine ſpe reſtitutionis, quorum quidam jus civitatis adhuc retinent, quidam verò planè illud amittunt: ſic in excommunicatione etiam ſunt certi gradus, quidam ad tempus duntaxat à ſacris miſteriis arcentur, qui non ſtatim privantur omni commercio quod eſt in Eccleſiæ cives. 5. qui injuſtè excommunicantur, illos ſalvari poſſe concedit Bellar. ergo non deſinunt Eccleſiæ membra. Obſtrepit quidem, *illis ad ſalutem ſufficere quod deſiderio & animo ſint in Eccleſia,* ſed hæc reſponſio eſt inſufficiens, nemo n. ſervatur niſi reipſa & actu ſit de Eccleſia, ut demonſtratum fuit ſuperiùs. *i*njuſtè excommunicati actu & reipsá ſunt membra Chriſti. Ergo etiam actu & reipsâ ſunt membra Eccleſię. Dicit Bellar. *externam communicationem propriè facere hominem de Eccleſia viſibili.* tacitè igitur concedit, animo & internâ communicatione eſſe membrum inviſibilis Eccleſiæ eum, qui injuſtè excommunicatur. Si enim datur duplex communicatio in Eccleſia, utique etiam dabitur duplex modus exiſtendi in Eccleſia, videl. ſecundum communicationem externam & ſecundum communicationem internam. At hoc ipſum etiam nos volumus, quando in Eccleſiam viſib. & inviſib. diſtinguimus. 6. Excommunicatio cum ultimo ſupplicio certa quadam ratione comparari poteſt, non tamen ſimpliciter & in omnibus partibus, quia mors ſemper eſt ultimū ſupplicium in Repub. ſed excommunicatio, minor ſc. non eſt ultimum judicium in Eccleſia, à ſupplicio mortis non datur reditus in hanc vitam, ſed ab excommunicatione datur reditus in Eccleſiam. 7. Fatetur Bellarm. *injuſtè excommunicatum poſſe eſſe & manere Dei amicum & eſſe de anima Eccleſiæ,* quando ſc. retinet dona interna, fidem, ſpem, caritatem &c. quomodo igitur in genere ſtatui poteſt per excommunicationem privari aliquem omni commercio ſpirituali, quod habent homines Eccleſiæ inter ſe? num n. in donis illis internis nullum eſt commercium ſpirituale inter homines Eccleſiæ. Debuiſſet Bellarm. diſtinguere inter communicationem internam & externam, excommunicatio ſeparat hominem à communicatione externa (quāvis ne hoc quidem perpetuò verum ſit, ſiquidem Aſiaticis à Victore excommunicatis, Irenæus & alii Europæi Epiſcopi communicabant, quod & Ægyptiaci & Palæſtini & Africani faciebant, teſte Euſeb. lib. 5. Hiſt. Eccl. cap. 24.) ſed ab interna Eccleſiæ communione neminem ſeparat, niſi prius ſeipſum ſeparaverit. 8. Concedit Bellarm. *excommunicationem non ſeparare hominem à numero ſalvandorum, ſed ab Eccleſia viſibili;* reipsâ igitur concedit excommunicationem non ſeparare ab Eccleſia Catholica & inviſibili, extra quam non eſt ullus ſalvandus & intra quam ſunt omnes ſalvandi, h. e. reipsâ approbat diſtinctionem noſtram inter Eccleſiam viſibilem & inviſibilem. 9. In capite ſuperiore 5. §. penult. ſcribit Bellarminus, *Eccleſiam triumphantem*

partem Eccleſiæ & membrum illius & non eſſe omnino ab illa ſeparatum, quia etſi fidem non habeat habet tamen characterem Baptiſmalem, quo durante ſemper erit membrum Eccleſiæ. Contra illum diſputat Bellarminus cap. 4. ac opponit illi ſequentia Scripturæ dicta 1. Tim. 1. v. 19. *Quidam circa fidem naufragium fecerunt, id eſt, fractâ unâ parte navis Eccleſiæ ex ea in mare deciderunt. Tit. 3. v. 10. hæreticum hominem poſt unam & alteram correptionem devita v. 11. ſciēs quia ſubverſus eſt, qui talis eſt & delinquit proprio judicio condemnatus. 1. Ioh. 2. v. 19. ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis, quia ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent utique nobiſcum.* Adducit etiam *Concilium Nicenum ac Lateranenſe*, uti etiam quædam *dicta Patrum* & reſpondet argumentis contrariis.

59. Nos hac de re ſic ſtatuimus. 1. Diſtinguendū eſſe inter illos, qui Romanæ Eccleſiæ, qualis eſt hodie, (h. e. Pontificis Romani) judicio ſunt hæretici, & inter eos, qui reverâ & judicio Dei ſunt hæretici. Pōtifex hæreticos eſſe pnūciat eos, qui traditionib. humanis valere juſſis verbum Dei ſcriptum unicè amplectuntur & in uno Chriſto fide apprehenſo omne juſtitiæ ac ſalutis ſuæ perfugium quærunt, illis anathema dicit in Concilio Tridentino, eosque à Romano Catholica Eccleſia excludit, ſed propterea non ſunt excluſi à vera Catholica Eccleſia, quæ ambitu ſuo complectitur omnes verè fideles, qui ab initio mundi vixerunt & uſque ad finem illius victuri ſunt, quorum omnium fides fuit, eſt atque erit eadem. 2. Diſtinguendum eſſe inter eos, qui occultè hæreſin fovent & inter eos, qui ſunt manifeſti hæretici, id eſt, qui dogmata contra fundamentum fidei pugnantia pertinaciter defendunt, quorum quidam ab Eccleſia ipſimet ſeceſſionem faciunt, quidam verò legitimo Eccleſiæ judicio ab ea per excommunicationem ſeparantur. (Neque enim probari nobis poteſt illa aſſertio Bellarmini, *quod hæretici occulti non tam hæretici quàm errantes cenſeri debeant*; rectius definiunt hæreticum Thomas & Occamus referente Alphonſo de Caſtro libr. 1. adverſ. hæreſ. c. 6. *Hæreticus eſt quicunque à fide Catholica quomodolibet recedit.*) Occultos hæreticos antequam per obſtinationem & pertinaciam ab Eccleſia ſeparentur in Eccleſia (viſibili puta) adhuc eſſe probat Auguſt. lib. 3. de Bapt. cap. 19. Idipſum etiam docet parabola zizaniorum Matth. 13. v. 25. & diſertum Apoſtoli pronunciatum 1. Cor. 11. v. 19. *oportet eſſe hæreſes inter vos*, ἐν ὑμῖν. Ac res ipſa oſtendit, quoſdam in corde foventes hæreſin eandem cum Eccleſia fidem ore profiteri iiſdemque Sacramentis uti, ac proinde locum illis adhuc eſſe in Eccleſia viſibili, licet ad Catholicam Eccleſiam, quæ eſt ſanctorum congregatio, neutiquam pertineant. Unde Colleg. Anglo Remenſe in annot. 2. Tim. 2. contra Bellarmin. ſcribit. *Hæretici, qui in externa communione Sacramentorum & profeſſione perſiſtunt, in conſpectu Dei ab Eccleſia ſeparantur & reipsâ & propriè domus Dei finibus exterminantur.* Definitio Eccleſiæ quam Bellarminus propoſuit, multis hæreticis convenit. Definit enim Eccleſiam quod ſit *cœtus hominum ejuſdem Chriſtianæ fidei profeſſione & eorundem Sacramentorum communione colligatus ſub regimine Pontificis Romani.* Atqui in hoc cœtu ſunt aliqui foventes hæreſin & aliquandiu [illegible]antur, donec vel ipſi ſeſe ſeparent vel per excommunicationem expellantur. Idipſum diſertis verbis concedit Bellarminus cap. 10. hujus libri, ubi aſſerit, *hæreticos externâ fidei profeſſione eſſe in Eccleſia, antequam ipſi exeant*, adducit etiam locum Auguſtini tract. 3. in Epiſt. Ioh. *Multi intus ſunt, non exierunt & tamen Antichriſti ſunt.* Ergo non poteſt ſimpliciter affirmari, hæreticos eſſe extra Eccleſiam. 4. Capite præcedente tertio Bellarminus dicit, *homines fieri de corpore Eccleſiæ cùm baptizantur.* Sed in cœtu baptizatorum ſunt hæretici. Ergo quidam hæretici pertinent ad corpus Eccleſiæ ſc. viſibilis. 5. Denique enim pertinaces hæretici quandoq; retinent aliquid Eccleſiæ, videlicet Sacramentum Baptiſmi & partem quandam verbi incorruptam, unde etiam per hæreticum & corruptum miniſterium Deo generantur filii & filiæ Ezech. 16. v. 20. & cap. 23. v. 37. ubi precioſum à vili, aurum à ſcoriis, divinum ab humano accuratè diſcernendum. Converſio hominum per verbum ac regeneratio per Baptiſmum in cœtu hæreticorum non eſt tribuenda opinionum hæreticarum fermento, ſed ipſi verbo, quod ex libris Biblicis auditoribus prælegitur, & Baptiſmo, qui efficax eſt, etiamſi per hæreticos adminiſtretur, modò inſtitutionis formam obſervent & de ſubſtantialibus hujus Sacramenti rectè ſentiant. Inde Auguſtinus l. 3. de Bapt. cap. 15. diſputat, poſſe dici, *hæreticos eſſe adhuc aliquo modo in Eccleſia etiam poſtquam ab ea exierunt, propter Sacramentorum adminiſtrationem, quia etiam ipſi quædam Sacramenta verè adminiſtrant.* Pontificii hæreticos nos eſſe pronunciant, nec tamen negare audent, rectè & ſecundum Chriſti inſtitutionem baptizatos eſſe quicunque in Eccleſiis noſtris baptizati ſunt, unde non ſolent eos rebaptizare, qui ex nobis ad ipſos tranſeunt (exceptis paucis quibusdā exēplis in Belgicis perſecutionib. ſub Duce Albano, quæ cordatioribus Pontificiis nō probantur, utiq; ergo Baptiſmū nobis relinquunt. jam verò quàm latè patet cœtus legitimè baptizatorum, tàm latè etiam patet Eccleſia Catholica vocatorum, ut invictis argumentis demonſtrari poteſt. Ergo hæretici ſecundum quid & certo reſpectu adhuc ſunt in Eccleſia.

SECTIO III.

De ſchiſmaticis, an illi pertineant ad Eccleſiam.

60. Cap. 5. diſputat Bellarminus, *Schiſmaticos nec eſſe in Eccleſia nec de Eccleſia, ac ſtatuit eos eſſe ſchiſmaticos, qui nolunt ſubeſſe Romano Pontifici.* *An Schiſmatici ſint in Eccleſia* Reſp. 1. qui ab Epiſcopis in hæreſin prolapſis ſeceſſionem faciunt, ſchiſmatici non ſunt, quia ad Eccleſiam Catholicam hac ratione tranſeunt. 2. Pontificis Romani in univerſam Eccleſiam dominatus ex Scripturis ſacris probari nequit. Ergo non ſunt ſtatim ſchiſmatici, qui nolunt ſubeſſe Romano Pontifici, præſertim ad hæreſes & idololatriam cogenti. 3. Quandoque integri cœtus adhærentes ſuis paſtoribus à ſe mutuo avelluntur, nec tamen ſtatim fiunt ſchiſmatici. De Victore Epiſcopo Romano memorat Euſeb. lib. 5. Hiſt. c. 23. quòd propter controverſiam de tempore paſchatis totius Aſiæ paroccias unà cum vicinis Eccleſiis tanquam aliena ſentientes à communionis unitate abſcindere conatus fuerit. Sed Epiſcopi Europæi, ut Irenæus & alii nec Romanam nec Aſiaticam Eccleſiā judicabant ſtatim eſſe ſchiſmaticam, quia & cū Vi-

ctore

ctore communionem colebant & ab Aſiaticorum communione nō abſtinebant, quod non feciſſent, ſi alterutram ſchiſmaticam judicaſſent. 4. Qui ob alicujus ritus differentiam vel dogmatis fundamentum ſalutis non concernentis diſcrepantiam à ſe invicem diſſident, non protinus habendi ſunt Schiſmatici, modò fidei & caritatis unitate maneant conjuncti. Glorianus lib. de ſchiſmate pag. 181. *In ſchiſmate ſimplici, quod ſine ulla depravata doctrinâ fit, ita ut ambiguum ſit, à quo ſchiſma fiat, antequam legitimè judicetur, dubium non eſt, quin ejus ſectatores ad Eccleſiam pertineant, ut Gerſon teſtatur.* 5. Qui deſtinatâ operâ ab Eccleſia ſe avertit, ut ſchiſma excitet, ſicut Marcion apud Epiph. hær. 42. dixiſſe ſcribitur, *Ego ſcindam Eccleſiam veſtram & mittam ſchiſma in eam in æternum*, illum utpote unitatis hoſtem ad Eccleſiam non amplius pertinere libenter concedimus, ſicut Epiphanius l.d. de Marcione ſubjungit, quod *non Eccleſiam, ſed ſeipſū & ſequaces ſuos ſciderit.* ** Antiquitas hæreticos à ſchiſmaticis diſtinxit, non ex alia cauſa, quàm quod hæreſis errando fundamentum fidei & ſalutis evertat; ſchiſma in illis delinquat, quę fundamentum integrum circumſtant. D. Hunn. **

SECTIO IV.

De excommunicatis, an illi pertineant ad Eccleſiam.

An excommunicati ad Eccleſiam pertineant

61. Excommunicatos in Eccleſia non eſſe Bell. cap. 6. probare conatur ex Mat. 18. v. 17. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi velut Ethnicus & publicanus*, ac 1. Cor. 5. v. 2. *tollatur de medio veſtrûm, qui opus hoc fecit v. 13. auferte malum ex vobis ipſis.* Re. 1. diſtinguendum eſt inter excommunicationem juſtam & injuſtam. Si excommunicatio fuerit injuſta, ejicit quidem hominem ex Eccleſia particulari, ſed talis propterea non deſinit eſſe membrum Eccleſiæ Catholicæ, Luc. 6. v. 22. *Beati eſtis, ὅταν ἀφορίσωσιν ὑμᾶς.* Johan. 16. v. 2. *facient vos ἀποσυναγώγους*, Auguſt. de vera relig. c. 6. *Sæpè ſinit divina providentia expelli de congregatione Chriſtiana etiam bonos viros, quam contumeliam vel injuriam ſuam cùm patientiſſimè pro Eccleſiæ pace tulerint, neque ullas novitates vel ſchiſmatis vel hæreſis moliti fuerint, docebunt homines, quam vero affectu & quanta ſinceritate caritatis Deo ſerviendum ſit.* Hieron. in c. 16. Matth. *Hunc locum Epiſcopi & presbyteri non intelligentes aliquid ſibi de Phariſæorum aſſumunt ſupercilio, ut damnent innocentes vel ſolvere ſe noxios arbitrentur, cùm apud Deum non ſententia Sacerdotum, ſed reorum vita quæratur.* c. comperimus c. 24. q. 3. *Qui illicitè alium excommunicat, ſeipſum non illum condemnat.* Lombar. 4. ſent. diſt. 18. §. H. *Quos ſecundùm merita ſententia Eccleſiæ percellit, lædit; & illi foris ſunt apud Deum. Qui autem non meruit, ſententia Eccleſiæ non læditur niſi condemnat,* unde Origenes: *Exiit quis à veritate, à fide, à caritate, per hoc exit de caſtris Eccleſiæ, etiamſi Epiſcopi voce non abjiciatur. Sicut è contra aliquis non recto judicio foras mittitur, ſed ſi non egit, ut mereatur exire, non læditur. Interdum enim, qui foràs mittitur, intus eſt, & qui foris eſt, intus videtur retineri.* 2. Excommunicationem, ſive juſta ſive injuſta ſit, à communione viſibilis & particularis Eccleſiæ hominem ſeparare nemo noſtrûm negat, quod ſolum cùm Bellarmini argumenta probent, nobis minimè adverſantur, quia hoc loco diſputamus de Eccleſia Catholica, quæ eſt congregatio Sanctorum, & verè fidelium, à qua per excommunicationem nemo ſeparatur, niſi priùs ſeipſum impœnitentiâ & incredulitate ab ea ſeparaverit. 3. dictum Chriſti & Apoſtoli loquitur de excommunicatione juſta ac de ſeparatione ab Eccleſia particulari. 4. Bellarmin. adducit exemplum relegationis civilis, quod tamen ipſi adverſatur. Quemadmodum n. in relegatione civili ſunt certi gradus, ſiquidem aliqui ad certum tempus duntaxat relegantur, quo exacto jus habent in urbem revertendi, qui non perdunt omne commercium, quod cives inter ſe habent: aliqui verò relegantur ſine ſpe reſtitutionis, quorum quidam jus civitatis adhuc retinent, quidam verò planè illud amittunt: ſic in excommunicatione etiam ſunt certi gradus, quidam ad tempus duntaxat à ſacris miſteriis arcentur, qui non ſtatim privantur omni commercio quod eſt in Eccleſiæ cives. 5. qui injuſtè excommunicantur, illos ſalvari poſſe concedit Bellar. ergo non deſinunt Eccleſiæ membra. Obſtrepit quidem, *illis ad ſalutem ſufficere quod deſiderio & animo ſint in Eccleſia*, ſed hæc reſponſio eſt inſufficiens, nemo n. ſervatur niſi reipſa & actu ſit de Eccleſia, ut demonſtratum fuit ſuperiùs. Injuſtè excommunicati actu & reipſâ ſunt membra Chriſti. Ergo etiam actu & reipſa ſunt membra Eccleſię. Dicit Bellar. *externam communicationem propriè facere hominem de Eccleſia viſibili*, tacitè igitur concedit, animo & internâ communicatione eſſe membrum inviſibilis Eccleſiæ eum, qui injuſtè excommunicatur. Si enim datur duplex communicatio in Eccleſia, utique etiam dabitur duplex modus exiſtendi in Eccleſia, videl. ſecundum communicationem externam & ſecundum communicationem internam. At hoc ipſum etiam nos volumus, quando in Eccleſiam viſib. & inviſib. diſtinguimus. 6. Excommunicatio cum ultimo ſupplicio certa quadam ratione comparari poteſt, non tamen ſimpliciter & in omnibus partibus, quia mors ſemper eſt ultimū ſupplicium in Repub. ſed excommunicatio, minor ſc. non eſt ultimum judicium in Eccleſia, à ſupplicio mortis non datur reditus in hanc vitam, ſed ab excommunicatione datur reditus in Eccleſiam. 7. Fatetur Bellarm. *injuſtè excommunicatum poſſe eſſe & manere Dei amicum & eſſe de anima Eccleſiæ,* quando ſc. retinet dona interna, fidem, ſpem, caritatem &c. quomodo igitur in genere ſtatui poteſt per excommunicationem privari aliquem omni commercio ſpirituali, quod habent homines Eccleſiæ inter ſe? num n. in donis illis internis nullum eſt commercium ſpirituale inter homines Eccleſiæ. Debuiſſet Bellarm. diſtinguere inter communicationem internam & externam, excommunicatio ſeparat hominem à communicatione externa (quāvis ne hoc quidem perpetuò verum ſit, ſiquidem Aſiaticis à Victore excommunicatis, Irenæus & alii Europæi Epiſcopi communicabant, quod & Ægyptiaci & Palæſtini & Africani faciebant, teſte Euſeb. lib. 5. Hiſt. Eccl. cap. 24.) ſed ab interna Eccleſiæ communione neminem ſeparat, niſi prius ſeipſum ſeparaverit. 8. Concedit Bellarm. *excommunicationem non ſeparare hominem à numero ſalvandorum, ſed ab Eccleſia viſibili*; reipsâ igitur concedit excommunicationem non ſeparare ab Eccleſia Catholica & inviſibili, extra quam non eſt ullus ſalvandus & intra quam ſunt omnes ſalvandi, h. e. reipsâ approbat diſtinctionem noſtram inter Eccleſiam viſibilem & inviſibilem. 9. In capite ſuperiore 5. §. penult. ſcribit Bellarminus, *Eccleſiam trium-*

phantem eſſe unitam , *imò potiùs unam cum militante,ac proinde neminem poſſe vlle ſeparari ab una, quin ſeparetur ab altera*, ex eo ſic colligimus. Injuſtè excommunicati non ſeparantur ab Eccleſia triumphante (*quia manent amici Dei*,ut Bellarminus in hoc capite concedit) Ergo nec ſeparantur ab Eccleſia militante (conſequentiæ ratio apparet ex ipſis Bellarmini verbis,) ex quo immotè colligitur, quod qui per excommunicationem injuſtam ab externa militantis Eccleſiæ ſocietate ſeparatur, non tamen penitus ab Eccleſia militante,id eſt, ab interna ejuſdem ſocietate ſeparetur. At hoc ipſum etiam nos dicimus, quando inter Eccleſiam viſibilem & inviſibilem diſtinguimus, ut poſtea pleniùs apparebit.

SECTIO V.

De electis, an illi ſoli ad Eccleſiam Catholicam pertineant.

An ſoli electi pertineant ad Eccleſiam.

62. Cap. 7. Bellarminus probat *ad Eccleſiam non ſolos prædeſtinatos, ſed etiam reprobos pertinere*, ubi adducit *parabolas Chriſti* Mat.3.13.22.25.*exemplum inceſtuoſi* 1.Corinth.5. *& dictum Apoſtolicum* 2.Tim.2. *In magna domo ſunt vaſa aurea & argentea,& lignea & fictilia.* Anglo Remenſes annotat. in 1.Tim.3.ſect.10. negant *electos nondum natos vel vocatos ad Eccleſiam Chriſti pertinere*, contra verò aſſerunt, *ipſos impios & reprobos in publica Eccleſiæ profeſſione remanentes vera corporis Chriſti membra exiſtere* annot.in Johan.15.ſect.1. Nos hac de re ſic ſtatuimus 1. Diſtinguendum eſt inter Eccleſiam *viſibilem ac particularem*; & inter Eccleſiam *inviſibilem & Catholicam*. In Eccleſia viſibili & particulari boni ac mali, prædeſtinati ac reprobi ſunt commixti, ſed ad Eccleſiam Catholicam & inviſibilem boni duntaxat pertinent. Ad Eccleſiam viſibilem & particularem pertinent omnes, qui eandem profitentur religionem & iiſdem utuntur Sacramentis, ſive boni ſint, ſive mali,ſive renati,ſive hypocritæ:ſed ad inviſibilem & Catholicam Eccleſiam non pertinent niſi boni ac renati, qui ſunt vera ac viva Chriſti membra, à quo Spiritum vitæ hauriunt. Omnia Bellarmini argumenta hoc ſolum probant, quod in Eccleſia viſibili & particulari bonis mali, prædeſtinatis reprobi ſint permixti, ſed hoc nemo noſtrûm unquam negavit. 2. Appellatio *electorum* vel ſumitur ſpecificè & propriè juxta phraſin Scripturæ pro illis omnibus & ſolis, qui in vera ſide perſeverant & vitæ æternæ participes redduntur: vel generaliter & impropriè juxta phraſin Eccleſiæ pro omnibus verè renatis, quorum aliqui fide & ſalute iterum excidunt. Quando Catholicam Eccleſiam dicimus eſſe *congregationem electorum*, tunc appellatio electorum ſumitur in ſignificatione poſteriore, quia ad Catholicam Eccleſiam pertinent non ſolùm electi propriè ac ſpecificè ſic dicti, ſed omnes verè renati, quamdiu tales manent (Bellarmin.id effert hoc modo. *Poſſe aliquem dici filium Dei & membrum Chriſti duobus modis: uno modo veritate eſſentiæ ſive forma, altero modo veritate permanentiæ ſive finis*, membrum prius intelligit de renatis, membrum poſterius de electis.) Calviniani electos definiunt à decreto quodam Dei abſoluto & tales abſolutè electos negant fidem ſemel acceptam amittere poſſe, unde renati & electi illis ſunt termini æquipollentes, ſed in hac parte ab illis diſſentimus, ideò quando in Scriptis noſtrorum Eccleſia Catholica dicitur congregatio electorum, id non accipiendum eſt ſenſu Calviniano, ſed ſenſu illo qui in Auguſtana Confeſſione exponitur, quod Eccleſia Catholica ſit *congregatio Sanctorum*. 3. Duplici reſpectu poteſt quiſpiam dici *membrum Chriſti & Eccleſiæ*: primò reſpectu divinæ præſcientiæ: ſecundò reſpectu præſentis ſtatus, quæ diſtinctio colligitur ex ſequentibus Scripturæ dictis Rom.8.v.9. *Qui Spiritum Chriſti non habet, non eſt ejus* Gal.5.v.24. *Qui Chriſti ſunt, crucifigunt carnem cum concupiſcentiis*. Et tamen 2.Tim.2.v.21.dicitur: *firmum ſtat fundamentum Dei habens ſignaculum hoc, cognovit Dominus, qui ſint ſui.* Sic Paulus cùm adhuc eſſet perſecutor, fuit membrum Chriſti & Eccleſiæ reſpectu divinæ præſcientiæ ſive prædeſtinationis: idem verò nondum fuit Chriſti & Eccleſiæ membrum reſpectu præſentis illius ſtatus. Auguſt.tract.45.in Joh. *Secundùm præſcientiam & prædeſtinationem quam multæ oves foris? quam multi lupi intus?* Illud poſtea ſic declarat. *Quam multi luxuriantur caſti futuri? quam multi blaſphemant Chriſtum credituri in Chriſtum? & hi oves ſunt, veruntamen modo alienam vocem audiunt, alienos ſequuntur.* Item *quam multi intus laudant blaſphematuri? caſti ſunt fornicaturi? ſtant caſuri? & non ſunt oves, de prædeſtinatis enim loquimur.* Hanc diſtinctionem probat ipſe Bellarm. ſic enim hoc loco ſcribit. *Notandum eſt hominem poſſe eſſe filium & membrum Chriſti duobus modis, uno modo ſecundum prædeſtinationem, altero ſecundum præſentem juſtitiam*, Et poſtea. *Oſtendit Apoſtolus eos qui ſunt tantum ſecundum prædeſtinationem filii, non actu eſſe ſed potentia: eos vero qui ſunt ſecundum præſentem juſtitiam filii, actu & ſimpliciter eſſe.* Quando igitur Catholica Eccleſia dicitur *congregatio electorum*, id in poſteriore ſignificatione propriè intelligitur, quia electi ſecundum præſentem ſtatum ſic dicti ſunt actu & ſimpliciter Catholicæ Eccleſiæ membra, electi verò ſecundum præſcientiam non actu ſed potentiâ in actum ſuo tempore deducenda & ſecundũ quid Eccleſiæ membra dicuntur. Ac πολυθρύλλητον illud, *extra cœtum vocatorum non ſunt quærendi electi, extra viſibilem Eccleſiam non eſt quærenda inviſibilis*, intelligendum eſt de electis non ſolùm reſpectu divinæ præſcientiæ, ſed etiam reſpectu præſentis juſtitiæ ſic appellatis. Hæc omnia ſi memori mente reteneantur, facilè apparebit, quid de prolixa hac Bellarmini diſſertatione ſit ſtatuendum.

SECTIO VI.

De non perfectis, an illi ſint in Eccleſia.

An ad Eccleſiam pertineant non perfecti.

63. Quæ cap. 7. contra Pelagianos & Anabaptiſtas *Eccleſiam ex ſolis perfectis conſtare* docentes Bellar. diſputat, ea ad nos haudquaquam pertinent. 1. Fatemur enim neminem in hac vita abſolutè eſſe perfectum & ſine omni peccato, 2. ſi verò nomen *perfectorum* accipiatur eo modo, quo in Scripturis accipitur Gen.6.v.9. Phil.3.v.15.&c. pro illis qui imperfectionem ſuam humiliter agnoſcunt, in ſolo Chriſto perfectionem quærunt, in ſtudio perfectionis quotidiè progrediuntur & ad veram in vita æterna perfectionem aſpirant, tunc dicimus tales perfectos & quidem ſolos eſſe de Eccleſia, h. e. ſolos illos pertinere ad Eccleſiam

ecleſiam inviſibilem, quæ definitur *congregatio Sanctorum*, ſed in Eccleſia viſibili ſive quod idem eſt in externa Eccleſiæ ſocietate talibus perfectis intermixti ſunt hypocritæ & homines non ſancti nec perfecti. Chryſoſtom. in Pſalm. 39. *Nec ex perfectis conſtat Eccleſia, ſed habet etiam otio & ſecordia deditos, qui mollem & diſſolutam vitam amplectuntur & libenter ſerviunt voluptatibus.* 3. Diſtinguendum etiam eſt inter Eccleſiam *militantem* in terris & *triumphantem* in cœlis. Qui ſunt in Eccleſia triumphante, illi ad veram perfectionem devictis omnibus ſuis hoſtibus pervenerunt. Qui verò ſunt in Eccleſia militante, illis adverſus Satanam, mundum & carnem adhuc pugnandum, ex quo certamine rarò ſine vulnere abeunt. 4. Quod Bellarminus hoc loco concedit, *neminem in hac vita abſolute eſſe perfectum, juſtos non ſolùm humiliter, ſed etiam veraciter dicere non ſolùm pro aliis, ſed etiam pro ſe, dimitte nobis debita noſtra, neminem in hac carnis infirmitate ſine peccato eſſe &c.* ea opponi debent hypocriſi Monachorum de operibus ſupererogationis ſomniantium, uti etiam diſputationi de perfectione & meritis operum. 5. Quod verò Bellarminus addit, *peccata illa juſtorum cùm ſint ſuâ Naturâ venialia, non tollere juſtitiam ut B. virginem ab omni peccato fuiſſe immunem*, eâ de re alibi, quantum ſatis eſt, dictum fuit.

SECTIO VII.

De magnis peccatoribus, an illi ſint in Eccleſia.

An magni Peccatores ad Eccleſiam pertineant.

64. Cap. 9. probare inſtituit Bellarminus *in una verâ & Catholica Chriſti Eccleſia non ſolùm imperfectos, ſed etiam graves peccatores eſſe & non ſolùm occultos, ſed etiam manifeſtos.* Reſp. 1. diſtinguendum inter Eccleſiam *militantem* & *triumphantem*. In Eccleſia militante ratione externæ ſocietatis locum habent peccatores manifeſti, ſed ab Eccleſia triumphante erunt excluſi. 2. diſtinguendum inter *externam Eccleſiæ* militantis ſocietatem & inter *internam* ac ſpiritualem Sanctorum in ea communionem, ſive quod idem eſt, inter Eccleſiam *viſibilem* & *inviſibilem*. Hypocritæ & mali ſunt in externa Eccleſiæ ſocietate bonis intermixti, ſed ad interiorem cum Chriſto communionem haudquaquam pertinent. Sicut Chriſtus de diſcipulis ſuis dicit Johan. 17. verſ. 14. quod ſint *in mundo, non autem de mundo* (in mundo eſſe eſt *viſibiliter in mundo converſari*, de mundo eſſe eſt *mundi malitiam & incredulitatem amplecti*, docente Tolleto in comm. illius loci) ſic & nos dicimus è contrario impios eſſe in Eccleſia, non autem de Eccleſia. 3. Diſtinguendum inter manifeſtos peccatores, quidam enim adhuc in Eccleſiæ cœtu externo *tolerantur*, quidam verò per excommunicationem ab ea *ſeparantur*; peccatores manifeſti nondum excommunicati locum adhuc habent in Eccleſia viſibili, ſed ab inviſibili Eccleſia, quæ eſt Sanctorum congregatio, etiam ante excommunicationem ſunt ſeparati. 4. Diſtinguendum inter peccatores eos, qui magnis peccatis onerati per veram pœnitentiam iterum *convertuntur*, & inter eos, qui in peccatis *ſine pœnitentia* perſeverant, illi etiam ante publicam & ſolennem receptionem ſtatim ut ex corde admiſſorum peccatorum eos pœnitet & fide in Chriſtum remiſſionem eorum conſecuti ſunt, ſunt de Eccleſia inviſibili, hi quamvis in viſibili Eccleſia tolerentur, tamen ad inviſibilem Eccleſiam neutiquam pertinent. Hæc omnia ſi probè obſerventur, facilè judicari poteſt de illis, quæ à Bellarmino hoc loco diſputantur. Argumenta quæ affert, id ſolum probant, eſſe in Eccleſiis particularibus, in Eccleſia viſibili, in externâ Eccleſiæ ſocietate unà cum ſanctis etiam magnos peccatores impios gerere officia in Eccleſia, poſſe nos uti Sacramentis, quæ per malos adminiſtrantur, Deum per miniſterium etiam impiorum eſſe efficacem ad ſalutem, propter quorundam peccata non eſſe diſcedendum ab Eccleſia &c. ſed quis noſtrûm, quos *Confeſſioniſtas* vocat, unquam quicquam illorum negavit? id verò dicimus & immotis argumentis aſtruimus, ad Eccleſiam *inviſibilem* & *Catholicam* propriè ſic dictam, quæ eſt *Sanctorum congregatio*, non pertinere illos, qui in peccatis gravioribus ſine pœnitentiâ ſecurè pergunt, ſi vel maximè eandem fidem profiteantur, iiſdem Sacramentis utantur, & in externa Eccleſiæ ſocietate locum adhuc obtineant.

65. Nec poteſt hoc negare Bellarminus, modò ſibi ipſi conſtare velit, ſic enim ſcribit in hoc ipſo capite §. addit. *Auguſtinus in breviculo collationum refert, quod cùm calumniarentur Donatiſtæ, Catholicos duas Eccleſias facere unam in terris, quæ haberet bonos & malos: alteram in cœlis, quæ non haberet niſi bonos; reſponderunt Catholici ſe non duas Eccleſias facere, ſed diſtinguere duo tempora. Eandem ipſam unam & ſanctam Eccleſiam dixerunt nunc eſſe aliter, tunc aliter futuram, nunc habere malos mixtos, tunc non habituram, ſicut non ideo duo Chriſti ſunt, quia aliquando mortalis, aliquando immortalis fuerit Chriſtus* (ſicut Donatiſtæ propter diſtinctionem Eccleſiæ in militantem & triumphantem per calumniam tribuebant Catholicis, quod duas ſtatuerent Eccleſias: ſic Pontificii propter diſtinctionem Eccleſiæ in viſibilem & inviſibilem per calumniam nobis tribuunt, quod duas fingamus Eccleſias. Sed ut Catholici Donatiſtis olim reſpondebant, ſe non duas Eccleſias facere, ſed duo tempora Eccleſiæ diſtinguere: ſic & nos Pontificiis reſpondemus, nos non fingere duas Eccleſias, ſed diſtinguere externam & internam Eccleſiæ ſocietatem) §. ad ultimum: concedit *malos non eſſe membra viva corporis Chriſti*: ſic dicatur, *ergò ſunt æquivocè membra*, reſpondet, *à multis Catholicis hoc concedi ſolere, quod mali non ſint membra vera nec ſimpliciter corporis Eccleſiæ, ſed tantùm ſecundùm quid & æquivocè. Ita* (inquit Johan. de Turrecremata lib. 1. cap. 57. *ubi id probat ex Alexandro de Ales, Hugone & Beato Thoma. Idem etiam docent Petrus à Soto, Melchior Canus & alii, qui tametſi dicant, malos non eſſe membra vera, dicunt nihilominus verè eſſe in Eccleſia ſive in corpore Eccleſiæ & eſſe ſimpliciter fideles ſeu Chriſtianos. Neq; enim ſola membra ſunt in corpore, ſed etiam humores, dentes, pili & alia, quæ non ſunt membra. Neq; fideles aut Chriſtiani dicuntur tales a caritate, ſed à fide ſeu fidei profeſſione.* (At hæc eadem eſt noſtra ſententia, concedimus malos eſſe in corpore Eccleſiæ ratione externæ ſocietatis, interim non ſunt vera & viva hujus myſtici corporis membra, ſed ſunt in Eccleſia ſicut vitioſi humores in corpore humano. Noſtram igitur ſententiam probant Turrecremata, Sotus, Canus & alii Scriptores Pontificii. Idem enim cum Turrecremata, Soto, Cano, &c. dicit Coſterus in Apol. part. 3. cap. 12. *Vt phlegma, dentes, ſaliva, ſanguis abũdans viventis hominis neq; membrum ſunt neque partes, & tamen non ſunt*

extra corpus: ita impii ad ſuperfluos humores referuntur, qui ſuo tempore, ubi maturi fuerint, cum ſtercoribus ejiciuntur. Tollctus in comm. Rom. 8. *Chriſtiani non ſunt, qui non vivam Chriſti fidem habent.* Idem dicit Lombardus lib. 1. ſent. diſt. 37. lit. C. *Illi ad templum Dei non pertinent, qui cognoſcentes Deum, non ſicut Deum glorificant.* Idem dicit jus Canonicum part. 2. decret. cauſ. 24. q. 3. cap. 8. *Ad Eccleſiam non pertinent illi, qui in ejus unitate corporaliter permiſti per peſſimam vitam ſeparantur.* cauſ. 35. q. 3. diſt. 1. de pœnit. cap. 70. *Qui peccator eſt & aliquâ ſorde maculatus, de Eccleſia Chriſti appellari non poteſt.* Proinde ante Bellarminum & Concilium Tridentinum fuit communis & conſentiens Eccleſiæ Romanæ doctrina, malos non niſi æquivocè eſſe membra Eccleſiæ, nec aliter, niſi ut humores excrementitii ſunt in corpore.) In reſponſione ad arg. ſextum Bellarmin. porrò ſic ſcribit *Hieronymus in cap. 1. Gal. exponens illud, Paulus Apoſtolus Eccleſiis Galatiæ, volens explicare quomodo cohæreant inter ſe verba Apoſtoli, qui nunc totas Eccleſias videtur laudare, nunc totas vituperare ac reprehendere, dicit Eccleſiam dupliciter accipi, id eſt, non duas eſſe Eccleſias, ſed de una diverſimodè Scripturas loqui, interdum enim Scriptura tribuit toti Eccleſiæ id, quod eſt proprium perfectorum, ut carere maculâ & rugâ, interdum id quod eſt proprium peccatorum, ut peccare & correptione indigere.* (Idem & nos dicimus, *tribui ſcil. per Synecdochen toti Eccleſiæ, quod uni parti convenit,* quæ ſunt verba Bellarmini capite proximo. Scriptura loquitur de Eccleſia diverſimodè, primò populariter & Synecdochicè & ſic totum cœtum vocatorum hoc nomine intelligit. Deinde exquiſitè, propriè, & principaliter, & ſic ſolos electos ſive ſanctos in illo cœtu numerat.) In reſp. ad arg. octav. conqueritur, *etiã aliquot Catholicos fingere duas Eccleſias,* h. e. amplecti diſtinctionem in Eccleſiam viſibilem & inviſibilem, quos cùm ibidem refutare inſtituit, ſententiam eorum vel maximè confirmat. *Cum Donatiſtæ* (inquit) *calumniarentur, Catholicos duas Eccleſias facere, unam quæ ſolos bonos, aliam quæ bonos cum malis contineret, reſponderunt Catholici, ſe nunquam duas Eccleſias ſomniaſſe, ſed tantum diſtinguere partes vel tempora Eccleſiæ; partes quidem quia aliter boni, aliter mali ad Eccleſiam pertinent, boni enim ſunt pars interior & quaſi anima Eccleſiæ, mali ſunt pars exterior & quaſi corpus & dabant exemplum de homine interiore & exteriore, qui non ſunt duo homines, ſed duæ partes ejuſdem hominis. Tempora autem diſtinguentes dicebant, aliter eſſe nunc, aliter futuram poſt reſurrectionem, nunc enim habet bonos & malos, tunc non habet niſi bonos.* (Atqui eadem etiam eſt noſtra ſententia, malos ad externam Eccleſiæ ſocietatem pertinere concedimus, ſed ab interna ac ſpirituali communione excluſos eſſe dicimus, quod ipſum confirmant ſimilitudines, quas ex Auguſtino Bellarminus adducit, ſic enim porrò ſcribit) *Hanc doctrinam idem Auguſtinus alibi ſæpè confirmat, & variis ſimilitudinibus explicat. Nam lib. 7. contra Donatiſt. cap. 51. dicit, bonos ſic eſſe in domo Dei, quæ eſt Eccleſia, ut ipſi ſint domus Dei conſtructa ex vivis lapidibus, malos ſic eſſe in eadem domo, ut ipſi tamen non ſint domus lib. de unitat. Eccleſiæ cap. ult. dicit, malos eſſe præciſos ab Eccleſia animo, non tamen corpore, quod eſt dicere, pertinere ad hominem exteriorem Eccleſiæ, non tamen ad interiorem. lib. 3. de doctr. Chriſt. cap. 32. explicans illud Cant. 1. nigra ſum, ſed formoſa, ſicut tabernacula Cedar, ſicut pelles Salomonis, notat non eſſe dictum nigra fui, ſed nigra ſum & formoſa, quia ipſa una & eadem Eccleſia nunc eſt nigra ſicut tabernacula Cedar propter peccatores quos in ſe habet, & ſimul eſt formoſa, ſicut pelles Salomonis, id eſt, ſicut tentoria Regis propter bonos, quos in ſe habet. Idem Auguſt. tract. 3. in Epiſt. Iohan. docet, malos eſſe in Eccleſia corpore, non ut membra, ſed ut humores corruptos, qui revera ſunt in corpore, & tamen ſunt etiam verè ſeparati à membris corporis.* (Non poteſt evidentiùs ac clariùs ſententia noſtra exponi, quàm hiſce ſimilitudinibus ab Auguſtino factum, quas cùm Bellarminus probet, ſententiam noſtrã improbare non poterit)

66. Sed profert Bellarminus quandam diſtinctionem, quâ putat obtineri poſſe, malos eſſe vera membra Eccleſiæ Catholicæ. *Membra* (inquit) *conſiderari poſſunt duobus modis. Uno modo, ut ſunt res quædam ſecundum ſe ſive ſecundum eſſentiam ac ſubſtantiam ſuam: altero modo, ut ſunt inſtrumenta operativa.* Illud poſtea ſic applicat. *Dico Epiſcopum malum, Presbyterum malum, doctorem malum eſſe membra mortua & proinde non vera corporis Chriſti, quantum attinet ad rationem membri, ut eſt pars quædam vivi corporis: tamen eſſe veriſſima membra ratione inſtrumenti, id eſt, Papam & Epiſcopos eſſe vera capita &c.* R. 1. Bellarminus excogitavit hanc diſtinctionem, ut obtinere poſſet, etiam malum Pontificem eſſe adhuc Eccleſiæ caput, licet non ſit ejus verum & vivum membrum. Sic enim ſcribit hoc loco. *Si ita eſt,* (hoc eſt, ſi mali non ſunt membra vera, nec ſimpliciter corporis Eccleſiæ, ſed tantum ſecundum quid & æquivocè, ut docent multi Catholici) ſequitur, *Pontificem malum non eſſe caput Eccleſiæ.* Sed malè cavet Pontifici ſuo hac nugatoriâ diſtinctione, ut ex ſequentibus apparebit. 2. Concedimus enim, malum Pontificem ac malos Epiſcopos eſſe inſtrumenta, per quæ Deus in Eccleſia agit, ſed negamus eos eſſe vera corporis myſtici, id eſt, Eccleſiæ Catholicæ propriè ſic dictæ membra. Diſtinguenda enim externa Eccleſiæ adminiſtratio ab interna ejuſdem communione. Mali Epiſcopi externam adminiſtrationem Eccleſiaſticorum officiorum ſuſtinere poſſunt, ſed ad internam Eccleſiæ communionem non pertinent, ideoque nec membra ſunt. 3. Sanè membra humani corporis, ſunt certo reſpectu ejuſdem inſtrumenta, ſed ex eo non ſequitur, omnia inſtrumenta eſſe etiam membra, calamus, charta, atramentum fuerunt inſtrumenta Bellarmini, cùm hæc ſcriberet, num verò ipſius membra fuerunt? Deus utitur operâ Diaboli in puniendis hominibus, num vero dicemus Diabolum eſſe verum Dei membrum? Quando ergo Bellarminus dicit *malum Epiſcopum non eſſe verum membrum ratione membri, ut eſt pars quædam vivi corporis, ſed tantum ratione inſtrumenti,* reipsâ dicit, malum Epiſcopum non eſſe membrum, ſed duntaxat inſtrumentũ. 4. Quæſtio eſt generalis, utrum mali ſint vera membra Eccleſiæ Catholicæ, proinde etiam probatio debebat eſſe generalis. Sed Bellarmini diſtinctio duntaxat de malis Epiſcopis ac malis Prælatis agit, quorũ operâ Deus in Eccleſia utitur, quaſi verò nulli mali ſint in Eccleſia Romana præter ſolos Epiſcopos & Prælatos malos? Diſputat Bellarminus, *nõ ex malis Epiſcopis tantùm, ſed etiã ex populo malo Eccleſiã conſtare,* oportebat ergo talem afferri diſtinctionem, quę omnibus omnino malis in Eccleſia conveniret, talis non eſt, quam Bellarminus adducit, non enim

Antitheſis Bellarmini.

con-

convenit malis Laicis, qui non poſſunt dici inſtrumenta ac proinde nec membra Eccleſiæ. 5. Si mali Prælati, quia ſunt inſtrumenta operativa, judicandi ac dicendi ſunt vera membra Eccleſiæ, conſequetur unum eundemque hominem eſſe verum membrum Chriſti & verum membrum Diaboli, quod eſt abſurdum. *Damnati non ſunt in corpore Chriſti. Non enim poteſt Chriſtus habere membra damnata*, inquit Auguſt. lib. 2. contra Creſconium cap. 21. Connexio patet, quia verum membrum Eccleſiæ Catholicæ eſt etiam verum membrum Chriſti. Ut enim ſpiritualis eſt conjunctio inter caput & membra in myſtico Chriſti corpore, ita quoque ſpiritualis eſt conjunctio membrorum inter ſe invicem, proinde qui eſt verum membrum Eccleſiæ Catholicæ, eſt etiam verum membrum Chriſti. Jam verò Prælati mali ex hypotheſi Bellarmini ſunt vers membra Eccleſiæ, ergo etiam erunt vera membra Chriſti. At ex Scripturæ ſententia Prælati mali ſunt membra Diaboli. Ergo erunt ſimul membra Chriſti & Diaboli, quod eſt abſonum & blaſphemum. *Quæ enim ſocietas luci cum tenebris, quæ communio Chriſti cum Belial, quæ participatio juſtitiæ cum injuſtitia* 2 Cor. 6. v. 17. Recognoſcat Bellarm. ſua verba lib. 2. de Juſtif. cap. 7. §. ſeptimò. *Si Chriſtus per injuſtitiam noſtram ſibi imputatam verè diceretur peccator, dici etiam poterit, quod horret animus cogitare, filius Diaboli. Sed Scriptura ubiq; eum vocat filium Dei.* Præſupponit igitur, neminem ſimul dici, nedum eſſe poſſe ſimul filium Dei & filium Diaboli. 6. membra mortua non ſunt vera, ſed æquivocè ſic dicta membra. Unde Ariſtoteles dicit lib. 2. de anima cap. 1. *mortuum membrum non aliter eſſe membrum, quam membrum pictum.* Prælati mali *ſunt membra mortua*, quod concedit Bellarminus & oſtendit res ipſa, neq; enim Spiritus vinculo Chriſto Eccleſiæ capiti ſunt conjuncti, nec incrementum capiunt corpori conveniens ad ædificationem ſui pro caritate. Ergo non ſunt vera, ſed æquivocè ſic dicta membra. Non obſtat, quod Deus eorum miniſterio adhuc utitur, id enim non efficit eos vera membra, ſed inſtrumenta duntaxat operativa. Chriſtus multis in Eccleſia utitur inſtrumentis, quæ tamen non ſtatim ſunt ejus membra. Vir malus poteſt eſſe utilis architectus, ut oſtenditur exemplo eorũ, quorum operâ Noa in extructione arcæ uſus.

SECTIO VIII.

De occultis infidelibus, an illi ſint Eccleſiæ membra.

67. Cap. 10. Bellarm. diſputat, *occultos infideles eſſe veras partes exteriores atque etiam membra licèt arida & mortua corporis Eccleſiæ.* Definit autem occultos infideles, quod ſint ii, *qui nec fidem internam, nec ullam Chriſtianam virtutem habent, & tamen exterius propter temporale aliquod commodum fidem Catholicam profitentur & communione Sacramentorum veris fidelibus permiſcentur.* Reſp 1. Bellarminus ipſe agnoſcit, *quoſdam Catholicos hic in negantem concedere ſententiam*, ac noſtras partes tueri. 2. Diſtinguendum inter Eccleſias *particulares & Catholicam* propriè ac κυρίως ſic dictam: occulti infideles ſunt in Eccleſiis particularibus, ſed ad Catholicam propriè ſic dictam minimè pertinent. 3. nec poteſt hoc diffiteri Bellarminus, cùm in hoc ipſo capite ſic ſcribat. *Occultos hæreticos non eſſe Catholicos animo ac voluntate ſed tantùm externâ fidei profeſſione* (atqui ut aliquis ſit membrum Eccleſiæ Catholicæ, requiritur, ut animo ac voluntate Catholicus ſit, non externâ duntaxat profeſſione, quia Deus cor & animum magis reſpicit, quàm verba & ſpeciem exteriorem.) Item *occultos hæreticos non eſſe unitos Eccleſiæ, niſi conjunctione externâ* (atqui ut quis ad Eccleſiam Catholicam pertineat, requiritur interna conjunctio, cum vinculum communionis in Eccleſia Catholica ſit ſpirituale ac internum) denique *illos, qui ſe ſimulent eſſe Chriſtianos & Catholicos, non eſſe de Eccleſia niſi ſecundùm apparentiam exteriorem & putativè non verè* (atqui ut ad Eccleſiã Catholicam quis pertineat, non ſufficit, ut ſecundùm exteriorem apparentiam & putativè, ſed ſecundum interiorem conjunctionem & verè ſit de Eccleſia.) 4. hæreticos occultos *in Eccleſia* eſſe concedimus, ſed *de Eccleſia* eos eſſe negamus. Auguſt. tract. 3. in Johan. Epiſt. *Sic ſunt in corpore Chriſti, quomodo humores mali, quando evomuntur, tunc relevatur corpus: ſic & quando mali exeunt, tunc Eccleſia relevatur & dicit, quando eos evomit, atque projicit corpus, ex me exierunt humores iſti, ſed non erant ex me, quid eſt, non erant ex me? non de carne mea præciſi ſunt, ſed pectus mihi premebant, cum ineſſent* (ut ergo humores mali licet ſint in corpore, tamen non ſunt ex corpore, nec ſunt corporis membra, ſic hæretici & infideles occulti, licet ſint in Eccleſia, tamen de Eccleſia non ſunt, neque inter illius membra computari debent) 5. Epiſcopòs hæreticos in Eccleſiis particularibus eſſe poſſe ac per miniſterium illorum Deum adhuc efficacem eſſe, præſertim ſi hæreſin ſuam nondum publicè evomant, libenter concedimus, ſed ex eo nondum ſequitur, quod propterea ſint Eccleſiæ Catholicæ membra. Oſtendimus enim paulò ſuperiùs, plura omninò requiri, ut quis ſit verum Catholicæ Eccleſiæ membrum, quàm ut ſit inſtrumentum operativum. Teſtimonia Patrum, quibus probamus, nec manifeſtos peccatores, nec occultos infideles ad Eccleſiam Catholicam propriè ſic dictam pertinere latè recenſet Witak. controv. 2. de Eccleſ. quæſt. 1, cap. 14.

SECTIO IX.

De Angelis, an illi ſint Eccleſiæ membra.

68. Bellarminus lib. 4. de Chriſti anima cap. 5. *An Angeli ſint membra Eccleſiæ,*
§. prima. *Angeli continentur etiam in corpore Chriſti, quod eſt Eccleſia.* **Idem tamen lib. 2. de grat. & lib. arb. cap. 17. prop. 10. ſcribit: *Quamvis Angeli quoque Sancti gratis prædeſtinati ſint ad vitã æternam partim ex ſola Dei voluntate, partim ob præviſa peccata reprobati, tamen divitiæ gratiæ & juſtitia Dei magis oſtenduntur in electione & reprobatione hominum.*** Franciſcus Junius lib. de Eccleſ. cap. 3. *Partes generales Eccleſiæ* conſtituit duas *Angelicum & humanum genus.* ** Ravenſperg. Decad. 3. globur. ſacr. quæſt. 6. *Eccleſia ſumitur vel latè vel ſtrictè & propriè. Latè pro omni præordinatione & decreto gloriæ & ſub hoc cœtu dicit contineri etiam Angelos. Si vero ſtrictè & ſenſu Scripturæ vocabulum electionis accipiatur, nequaquam dici poſſe Angelos eſſe electos.* Toſſanus in notis ad cap. 12. Hebr. v. 22. ex verbis Apoſtoli, *acceſſiſtis*

re.

ad μυελυοιυ Α'γγέλων collegit, etiam Angelos ad Eccleſiam Dei & congregationem Sanctorum pertinere. **Guil. Becan. inſtit. Theol. loco 41. pag. 466. *Angeli beati ſunt etiam vera Eccleſia pars materialis.* **Argumenta Bucani ſunt 1. *Chriſtus eſt Angelorum caput. Ergò illi ſunt Eccleſia membra.* Reſp. Chriſtus eſt caput ſuper omnia *Eph. 1. v. 22. nec tamen omnes omninò creatura ſunt membra Eccleſia.* 2. *Homo pius reſipiſcendo venit ad Angelorum cœtum. Ergo Angeli ſunt materialis pars Eccleſia.* Reſp. homo pius accedit ad Deum. Ergone Deus materialis pars Eccleſiæ? **Idem ſtatuunt Trelcat. in locis p. 293. Urſin. in Catech. p. 343. Polanus part. 3. theſ. pag. 93. Quâ in parte videntur ſequi Origen. qui homil. 23. in Luc. *duplicem* ſtatuit *Eccleſiam, Angelorum & hominum congreſſu.* Quid hac de re ſtatuendum? Reſp. 1. certum eſt, Angelos & homines ante lapſum fuiſſe unam Eccleſiam, unum corpus myſticum, unam beatam ſocietatem Deum laudantium & prædicantium, ſed per lapſū genus humanū ex hoc corpore eſt avulſum. 2. Quamvis verò per Chriſtum Mediatorem facta ſit *ἀνακεφαλαίωσις eorum, qua in cœlis ſunt & qua ſuper terram ſunt* Epheſ. c. 1. v. 10. tamen id demum perfectè complebitur in vita æterna, in qua ex Angelis & electis iterum una ſocietas, unum corpus atq; unus Chorus Deum glorificans conſtituetur. 3. Angelos igitur Eccleſiæ *triumphantis* cives ac ſano ſenſu etiam partes eſſe concedimus Heb. 12. v. 23. ſed ſi de *militanti* ac viſibili Eccleſia ſermo ſit, ea definienda eſt quod ſit cœtus hominum è mundo evocatorum &c. ſic enim deſcribuntur membra viſibilis Eccleſiæ in hoc mundo, quod ſint in peccatis concepta & nata, ſed per Chriſtum à peccatis liberata ac per verbum & Sacramenta Eccleſiæ inſerta, fide Chriſto adhærentia ac per mortem ad vitam tranſeuntia, quorum nihil competit Angelis. **Si Angeli ſunt veræ Eccleſiæ membra, omnia etiā Eccleſiæ bona ad ipſos pertinent, adeoque etiam meritum ipſius Chriſti, qui autem fit, quòd Angeli lapſi planè ab illo Eccleſiæ beneficio excluſi ſunt, cùm illud ad lapſos homines pertineat. Phil. Cæſar. in diſp. de ult. Chriſti advent. th. 71. *Angelis Chriſtus non eſt redemtor, ſed tantùm ſervator, & ſervator quidem non ex malo, in quo nunquam fuerunt, ſed in bono, in quo ipſius gratiâ ſteterunt, quâ ratione ipſorum quoq; tanquam vera Eccleſia membrorum caput dicitur 1. Tim. 5. v. 21. Eph. 1, 22. Col. 1. v. 18. & cap. 2. v. 20.* Idē habet Zanchius lib. 3. de operibus Dei c. 21. Wendelinus lib. 1. Theol. cap. 28. p. 561. *Materia Eccleſia ſunt homines per verbi praconium ad aterna ſalutis participationem vocati. Alias ita latè ſolet accipi Eccleſia, ut Angelos quoq; complectatur. Nobis verò hoc loco ſermo tantùm eſt de Eccleſia hominum, quibus deſtinata ſunt hactenus explicata Chriſti beneficia.* ** 4. Angeli ergo non ſunt propriè dicta Eccleſiæ viſibilis ac militantis membra, cùm nec externa ſocietate, quæ in profeſſione fidei & uſu Sacramentorum conſiſtit, Eccleſiæ conjuncti ſint, nec internam cum ea communionem propriè loquendo habeant, ſiquidem vinculo illius communionis, verâ ſcil. & vivâ illâ fide, quæ Chriſti juſtitiam apprehendit & per eam Chriſto nos incorporat, deſtituti ſunt, nec contra Satanam, mundum & carnem eo modo pugnant, quo renati vera Eccleſiæ membra in acie contra illos hoſtes conſiſtunt. 5. Interim non negamus Angelos intereſſe conventibus Eccleſiaſticis 1. Cor. 11. v. 10. Interſunt autem non ut partes, ſed ut cuſtodes ac vigiles, inde cœleſtis Hieroſolyma ſic deſcribitur, *quod ſuper portas habeat duodecim Angelos* Apoc. 21. verſ. 12. interſunt etiam, ut *deſiderantes παρακύψαι in myſteria illa, qua in Evangelii pradicatione hominibus annunciantur* 1. Pet. 1. v. 12. 6. Non eſt quod objicias, *Chriſtum eſſe caput ſanctorum & Angelorum, ac proinde illos eſſe Eccleſia membra,* eſt enim Chriſtus Angelorum caput, non ratione ὁμοουσίας ſeu communionis ejuſdē Naturæ Hebr. 2. verſ. 16. nec reſpectu effectorum ſpiritualium & gratiæ, ut præſtet illis liberationem à peccatis, & omnia ad ſalvationem neceſſaria, eo enim modo ſolius Eccleſiæ ex hominibus collectæ, caput eſt, ſed reſpectu dominii divini & generalis Eph. 1. v. 22. Col. 2. v. 10. 1. Petr. 3. v. 22. quomodo eſt caput non ſolùm Angelorum, ſed etiam *ſuper omnia,* unde etiam Angeli *ipſum adorant* Pſal. 103. verſ. 20. Hebr. 1. v. 6. 7. Nec validum & efficax eſt argumentum Thom. p. 3. q. 3. art. 4. ubi inquit: *Unum corpus ſimilitudinariè dicitur una multitudo ordinata in unum ſecundùm diſtinctos actus ſeu officia. Manifeſtum autem eſt, quod ad unum finem, qui eſt gloria divina fruitionis ordinantur & homines & Angeli, unde corpus Eccleſia myſticum non ſolùm conſiſtit ex hominibus, ſed etiam Angelis.* Reſpondendum enim non ex ſolo fine res definiendas eſſe, ſed addendas cauſas internas & eſſentiales, nec omnia conſociata ſemper eſſe ejuſdem generis. Multa enim ſunt conjuncta & conjunctim ad unum finem tendunt, nec tamen illorum conjunctio eſt connexio membrorum ſub uno capite. 8. Rectè igitur Bucanus l. d. cum primùm affirmaſſet, Angelos eſſe partem veræ Eccleſiæ materialem, quaſi correctionis loco poſtea ſubjungit. *Sed quoniam de Eccleſia loquimur, quatenus eam Deus ſuo ſanguine acquiſivit & eandem verbo ſuo colligit, Deus verò Angelos beatos, qui nunquam exciderunt, non redemit, ſicut nec eos aſſumſit Heb. 2. v. 16. nec miniſterio verbi ad Eccleſia ſua communionem vocat, ſed in prima ſua origine duntaxat eos ſtabilivit, ideò Eccleſiam ex hominibus tantum colligi aſſerimus, juxta promiſſionem Patris filio factam Hebr. 2. 8.* Et de his quidem hactenus; proximum eſt, ut ad diſtinctionem inter Eccleſiam viſibilem & inviſibilem deſcendamus, ex qua omnia, quæ hactenus de Eccleſiæ membris diſputata ſunt, erunt clariora.

CAPUT. VII.

De diſtinctione inter Eccleſiam viſibilem & inviſibilem.

69. Appellatio Eccleſiæ inviſibilis valdè exoſa eſt Pontificiis. Eccius hanc vocabuli acceptionem ridet & dicit eſſe *Eccleſiam Mathematicam & ideas Platonicas.* Alii vocant *Stigmaticam, Utopicam, Imaginariam Eccleſiam.* Bellarm. ex Frider. Staphylo lib. 3. de Eccl. cap. 11. ſcribit. *Lutheranos initio Eccleſiam inviſibilem feciſſe, deinde tamen cùm viderent abſurda, qua inde ſequebantur, ſecreto conſilio ſtatuiſſe, ut Eccleſia viſibilis diceretur, cœpiſſe igitur omnes docere, Eccleſiam eſſe viſibilem, ſed ſic tamen, ut nomine viſibilis, re inviſibilis eſſet.* cap. 9. reſp. ad arg. 8. ſcribit: *nos duas Eccleſias fingere, quarum una ſit viſibilis, altera*

inviſi-

invisibilis. Idem cepetit Becanus tract. de Eccleſia q.1.concl.1.pag.20. Piſtorius in hodoget. pag. 134.& 135.affingit nobis *oppoſitionem Eccleſiæ viſibilis & Catholicæ*.pag.145. nobis hanc opinionem tribuit, quod ſtatuamus *Eccleſiam non ſemper fuiſſe viſibilem,ut ſub Papatu.* Diligenter igitur notandum, quâ occaſione, quove ſenſu, fine ac reſpectu Eccleſia dicatur viſibilis & inviſibilis. 1. Nequaquam introducimus duas Eccleſias ἀντιδιῃρημένας ſibi invicem oppoſitas, ita ut viſibilis & inviſibilis Eccleſiæ ſint ſpecies contradiſtinctæ, ſed unam eandemq; Eccleſiam reſpectu diverſo viſibilem & inviſibilem eſſe dicimus. 2. Non approbamus furores Anabaptiſtarum, qui hoc prætextu in abſcondito latitantes circumeunt domos & in iis clam Eccleſiolas conſtituere cupiunt, quia ſcil. Eccleſia ſit inviſibilis, contra quos extat gravis commonitio Lutheri tom.2. Witeb. fol.210. Vult enim Deus nos quærere, ſcire & agnoſcere debere, quæ & ubi ſit vera Eccleſia, ut ad eam, tanquam membra & cives nos adjungamus, ideò etiam definitur, quod *ſit viſibilis cœtus amplectentium Evangelium Chriſti, & rectè utentium Sacramentis.* 3. Non patrocinamur Enthuſiaſtarum fanaticis opinionibus, qui contemto viſibili verbi & Sacramentorum miniſterio raptus internos expectant & hoc fine in angulos ſe conciuunt, ut extra hominum conſpectum poſiti divina alloquia audiant. 4. Nec ſolo nomine & ἀλληγορικῶς Eccleſiam dicimus eſſe viſibilem, ut Pontificii calumniantur, ſed verè & reipſa, ut ex ſequentibus apparebit. 5. Nec hoc fine Eccleſiam dicimus inviſibilem, ut ſub Papatu Eccleſiam conſervatam fuiſſe obtinere poſſimus, quia veram, ſanctam & Catholicam Eccleſiam ſemper inviſibilem eſſe dicimus etiam hoc ipſo tempore, quo reaccenſa lux Evangelii in multis regnis & provinciis clariſſimè ſplendet. 6. Nec agimus hoc loco tantum de Eccleſia *triumphante*, quam eſſe oculis humanis nondum glorificatis inviſibilem, ne ipſi quidem Pontificii negare poſſunt; ſed etiam de Eccleſia in terris militante. Turrianus lib.1.contra Sadeel.cap.4.concedit *partem illam Eccleſiæ, quæ cum Chriſto in cœlis triumphat, eſſe inviſibilem, partem autem in terris degentem viſibilem eſſe dicit.* 7. Quando in extremo judicii die, oves ſeparabit Chriſtus ab hœdis & electos ad dextram ſtatuet Matth.25.v.32. tunc Eccleſiam Catholicam, quæ eſt Sanctorum congregatio, viſibilem fore non negamus, ſed agimus hoc loco de Eccleſia in ſtatu hujus vitæ à nobis conſiderata.

70. Quid ergo tandem diſtinctione illa nobis volumus? R. 1. Eccleſiæ appellatio interdum generaliter accipitur pro cœtu promiſcuo vocatorum, in quo omnes, qui externa profeſſione ſe aggregant ad auditum verbi & uſum Sacramentorum, pro Eccleſiæ membris habentur: interdum ſpecialiter & propriè accipitur pro cœtu verè renatorum & electorum in illo cœtu, qui Deo cordium & renum ſcrutatori cogniti ſunt. Reſpectu vocatorum Eccleſia dicitur viſibilis, reſpectu electorum inviſibilis. Stante igitur diſcrimine electorum & vocatorum, ſtabit etiam noſtra ſententia quod vera Eccleſia, quæ eſt congregatio Sanctorum, ſit inviſibilis. Nam in cœtu viſibili vocatorum ſunt electi, quibus propriè debetur Eccleſiæ titulus, utpote qui ſunt vera, viva & genuina illius membra. Jam verò, qui ſint verè renati ac electi, non apparet exterius, nec beneficio oculorum comprehendi poteſt. *Deus novit, qui ſint ſui* 2.Timoth.2.v.21. nobis autem hoc inviſibile eſt. Quamvis enim effecta fidei & pietatis in renatis appareant exterius juxta dicta Matth.5. v.16. *Luceat lux veſtra coram hominibus &c.* Jacob.2.v.18. *Oſtende mihi fidem ex operibus &c.* tamen ex illis de fide hominum non poteſt apodicticum & infallibile à nobis proferri judicium, quia hypocritæ ad ſpeciem ſimilia opera facere poſſunt & faciunt. Lege caritatis pro renatis & electis habemus omnes illos, qui externo Eccleſiæ cœtui ſeſe aggregant, audiunt verbum, utuntur Sacramentis & ab externis delictis gravioribus abſtinent, interim tamen ſolus Deus, fontem omnium bonorum operum videlicet, cor intuetur, an ſcilicet illud rectè ſe habeat. Nullum eſt verè bonum opus, quod non proficiſcitur ex vera in Chriſtum fide & ſincera caritate. Jam verò etiam hypocritæ opera fidei & caritatis ſimulare poſſunt, *nemo majorem habet caritatem, quam ut vitam ponat pro amicis* Johan.15.v.13. interim tamen Apoſtolus expreſſè aſſerit 1. Corinth.13.v.3. *Si tradidero corpus meum, ut ardeam, caritatem autem non habeam, nihil ſum.* Ergo poteſt quis maximum caritatis opus æmulari externis ſine interiore caritate. Spiritus ſanctus opus regenerationis ac renovationis non perficit viſibili aliquâ & manifeſta, ſed arcanâ ratione Johan.3.v.8. exerit quidem ſeſe interior regeneratio & renovatio per *fructus Spiritus* Gal.5.v.22. interim tamen etiâ hypocritæ illos æmulari poſſunt, ſoli igitur Deo cordium ſcrutatori infallibilis illa cognitio vel potius notitia competit, quâ verè pios ac renatos ab hypocritis piorum ſimilis diſcernere poteſt. Refero hûc verba Bellarmini lib.3. de Eccl. cap.10. §. ſed neutra. *Cognitio verè fidelium ex fidei effectis non eſt certa, ſed conjecturalis.*** Piſc.in reſp.ad 3.rat. Camp.p.43. *Si quis credentium numerus eſt, cujus debita præceptis ejus Chriſti obœdientia ſoli Deo nota, negabis Eccleſiam inviſibilem? Actiones quidem hominum externæ, non incerti vitiorum ſunt judices, at non pietatis & virtutum. Simulatur quandoque virtus & ſpecie ſuâ decipit alios. Dictum ab Apoſtolo. Qui Spiritum Chriſti non habet, non eſt ejus. Hic Spiritus ubi eſt, ibi et Eccleſia Chriſti. Cui vero notum, ubi Spiritus ille DEI niſi ſcrutatori renum & cordium, imo cognitori! Antequam ex operibus, quæ ſunt Spiritus, de hominis corde judicas, ipſa cordis integritas cognoſcenda. Sitne verum, ſimplex, ſincerum? an ſimulatum, fucatum, ex quo tanquam fonte pietas emanat, quis novit, niſi ſapientiſſimus ille cordium explorator?* 2. Eccleſia igitur pro toto vocatorum cœtu accepta dupliciter conſideratur ἔσωθεν ſcilicet atque ἔξωθεν, id eſt, reſpectu internæ & externæ ſocietatis. Interna Eccleſiæ ſocietas conſiſtit in unitate fidei ſalvificæ, ſpei & caritatis, quâ Chriſto capiti & reliquis myſtici corporis membris verè pii ſunt conjuncti. Externa Eccleſiæ ſocietas conſiſtit in profeſſione fidei & uſu Sacramentorum, cui diſciplinæ Eccleſiaſticæ exercitium addi poteſt. Viſibilis eſt Eccleſia reſpectu ſocietatis externæ, ſed inviſibilis eſt reſpectu ſocietatis internæ. Quinam enim ad externam Eccleſiæ ſocietatem pertineant, oculis hominum eſt obvium, ſed quinam ad internam Eccleſiæ ſocietatem pertineant, non item, quia fides & ſpiritualis novitas, quæ eſt proprium & internum veræ Eccleſiæ decus, infirmitatibus carnis obtecta latet; ipſa quoque *vita* & beatitudo, veræ fidei immediatè conjun-

juncta, adhuc *abſcondita eſt cum Chriſto in Deo* Col.3.v.3. *cùm Chriſtus vita noſtra apparuerit, tunc demum cum ipſo in gloria apparituri ſumus* v.4. ſed in hac vita ſcandalo crucis & mortis velut craſſo ac denſo velamine tegitur & abſconditur, quo minus oculis hominum ſit conſpicua 1.Joh.3.v.2. *filii Dei ſumus & nondum apparuit quid erimus*, inde verè pii & renati vocantur *abſconditi & occulti homines* Pſ.83.v.4. Rom.2.v.19. 1.Pet.3.v.4. 3. Eccleſia ex vocatione æſtimata ac pro toto cœtu vocatorum accepta dicitur viſibilis non ſolùm reſpectu hominum vocatorum, ſed etiam reſpectu *externorum mediorum & inſtrumentorum*, per quæ in his terris Deo colligitur Eccleſia; uti etiam reſpectu externorum religionis exercitiorũ, quæ ſunt profeſſio doctrinæ, uſus Sacramentorum, ac diſciplina Eccleſiaſtica. Prædicatio verbi & adminiſtratio Sacramentorum in oculos & aures incurrunt, uti etiam reliqua externa Eccleſiæ officia, horum igitur omnium & ſingulorum reſpectu Eccleſia dicitur viſibilis. Viciſſim inviſibilis dicitur primariò quidem & potiſſimum reſpectu fidei & internorum donorum Spiritus ſancti in renatis, quæ humanis oculis perſpici nequeunt, deinde etiam reſpectu capitis in myſtico illo corpore, quod jam non videmus & quia diſcretio bonorum ab hypocritis, quibus in viſibili Eccleſia intermixti ſunt, ſoli divinæ notitiæ eſt relicta. 1.Reg.8.v.39. *Tu ſolus noſti corda filiorum hominum* 2.Tim.2.v.19. *Dominus novit, qui ſint ſui*. 4. Accuratè autem obſervandum Eccleſiam viſibilem & inviſibilem non eſſe contrariè oppoſita, ſed ſubalterna ac ſubordinata. Nam inviſibilis electorum cœtus continetur ſub viſibili congregatione vocatorum, *quia extra cœtum vocatorum non ſunt quærendi electi* & Eccleſia vocatorum latior eſt, quàm electorum, quia *multi vocati, pauci electi* Matth.20.v.16. Quicunque igitur pertinent ad Eccleſiam inviſibilem, illi etiam ad viſibilem, id eſt, quotquot ſunt electi, illi etiam ſunt vocati, ſed non contra: proinde ut Eccleſia militans & triumphans non opponuntur ſibi contrariè nec conſtituunt duas Eccleſias, qui enim hodie eſt membrum Eccleſiæ militantis, cras poteſt eſſe membrum Eccleſiæ triumphantis, & quicunq; ex hominibus aggregatur Eccleſiæ triumphanti, is prius fuit membrum Eccleſiæ militantis: ſic Eccleſia viſibilis & inviſibilis itidem non opponuntur ſibi contrariè nec duas conſtituunt Eccleſias, idem enim homo diverſo reſpectu eſt membrum Eccleſiæ viſibilis & inviſibilis, & quicunque eſt membrum Eccleſiæ inviſibilis, illum etiam oportet eſſe membrum Eccleſiæ viſibilis. 5. Noteturetiam illud. Eccleſiam electorum dici inviſibilem, non quod illi per orbem diſperſi pii ratione ſuæ perſonæ non veniant ſub conſpectum hominum, ſed quia fides & divina electio ratione quorum ad Eccleſiam, ut viva membra pertinent, in illis non apparent, videntur ut homines corporei, non videntur ut homines electi: nec ideò Eccleſiam electorum dici inviſibilem, quod piis & electis cum viſibili miniſterio verbi ac Sacramentorum & cum exercitio divini cultus externo nihil planè ſit commercii, ſed quia dona Spiritus ſancti interna, quibus ipſi tanquam viva Eccleſiæ membra à putridis & mortuis membris in oculis Dei diſcernuntur, hominum aſpectui minimè ſint obvia.** Eccleſia materialiter accepta h.e. de hominibus in ea verſantibus ex parte eſt viſibilis, nimirum quatenus de militante hoc intelligitur, triumphans enim eſt nobis inviſibilis, formaliter verò accepta nempe de fidelibus eſt inviſibilis.** 6. Oppoſita igitur eſt diſtinctio Eccleſiæ in viſibilem & inviſibilem diſputationibus Pontificiorum. Illi enim definitionem Eccleſiæ, quæ ſit audienda & à qua non ſit diſcedendum, extruunt ex tali ſimilitudine. Sicut Reſpublica Veneta, regnum Gallicum, Imperium Germanicum &c. certo ordine gubernatorum & ſubditorum, certis legibus & moribus conſtant: ita apud Romanum Pontificem ac Prælatos, qui ſunt in ordinaria ſucceſſione, Eccleſiam Chriſti ſic eſſe quaſi alligatam, ut quodcunque illi ſtatuant & ſentiant, neceſſariò ſit ab omnibus recipiendum ac nullo modo prætextu ab illis diſcedendum, quia Eccleſia *ſit columna & firmamentum veritatis*. 1.Tim.3.v.15. Bellarm. lib.3. de Eccleſ. cap.2. §. atq; hoc. *Ec... ſia eſt cœtus hominum ita viſibilis & palpabilis, ut eſt cœtus populi Romani vel regnum Galliæ, aut Reſpub. Venetorum*. cap.5. reſp. ad ob.2. *Nemo poteſt, etiamſi velit ſubeſſe Chriſto & communicare cum Eccleſia cœleſti, qui non ſubeſt Pontifici*. cap.10. reſp. ad 2. *Ut Epiſcopos ac Paſtores illos quos videmus, pro veris Epiſcopis habeamus, non requiritur ad hoc in illis fides, nec character ordinis, nec legitima electio, ſed ſolum ut habeantur pro talibus ab Eccleſia &c. quod idem eſt ac ſi diceremus, eos non eſſe quidem in ſe veros Epiſcopos, tamen donec pro talibus habeantur ab Eccleſia, deberi illis obœdientiam, item tenere eos locum Chriſti de facto non de jure. denique non poſſe ab illis Eccleſiam decipi, cùm Eccleſia non poſſit errare, & tamen eos teneatur ſequi, quos pro veris Paſtoribus habet, quod poſtremum ſano modo accipiendum, ſi videlicet hujusmodi Epiſcopi in doctrina omnes conveniant, aut ſummi Pontifices ſint &c.* l.4. de Pontif. cap.2. *Quarta ſententia certiſſima eſt & aſſerenda, Pontificem ſive hæreticus eſſe poſſit ſive non, non poſſe ullo modo definire aliquod hæreticum a tota Eccleſia credendum*. Et poſtea. *Non poteſt fieri, ut Pontifex temerè definiat*. Hæc omnia Bellarm. ſed huic politicæ imaginationi opponendum eſt veriſſimum illud pronunciatum, quod Eccleſia illa, cui præclara iſta encomia in Scripturis tribuuntur, ſit inviſibilis, id eſt, quod ſit grex talium ovium, quæ à Chriſto cognita & eum viciſſim ex verbo agnoſcentea ex manibus ejus in æternum eripi nequeunt, ſicut Chriſtus Eccleſiam ſuam definit Johan.10. v.14. & 28. Ergo Eccleſia non quærenda eſt in ſolio & corona aurea Pontificis, in galero purpureo Cardinalium, in mitris bicornibus Epiſcoporum, in inſulis Abbatum, in cucullis Monachorum, in raſura ſacrificulorum, in cilicio Benedictinorum, in funibus Franciſcanorum, ſed gloria filiæ Regis ſeu Eccleſiæ eſt ad intra Pſal. 45. verſ. 14. in Chriſto Domino gloriæ, in Evangelio gloriæ, in ſpe gloriæ ut ſcribit D. Lubechius diſp.10. in Auguſt. Confeſſ. th.12. inde Aug. l.3. de Bapt. c.18. lib.1. cap.21. & 22. lib.6. cap.3. lib.7. cap.51. & alibi paſſim docet. *ſolos ſanctos & electos eſſe illam Eccleſiam, quæ eſt fundata ſuper petram, contra quam portæ inferorum non poſſint prævalere, & cui data ſint claves regni cœlorum, quæq; ſit columna & firmamentum veritatis*, cui frigidè reſpõdet Bellarm. lib.3. de Eccleſ. cap.9. *Auguſtinum hoc duntaxat velle, quod omnia privilegia, quæ ſunt à Deo Eccleſiæ univerſæ conceſſa propter ſolos ſanctos conceſſa ſint, id eſt, in utilitatem & commodum eorum, qui ſalutem æternam conſequuntur*, res ipſa enim oſtendit, hanc reſponſionem eſſe violentam, ſiquidem aliud eſt, ſolos Sanctos eſſe illam Eccleſiam, quæ dicitur

fun-

fundata ſuper petram, aliud eſt Eccleſiæ univerſæ, id eſt, toti vocatorum cœtui, in quo ſunt aliqui nõ ſancti, hoc eſſe datum. Auguſt. de unit. Eccleſ. cap. 18. *Profectò in bonis eſt illa Eccleſia, de qua dicitur: ſicut lilia in medio ſpinarum, ita proxima mea in medio filiarum. In his eſt enim, qui ædificant ſupra petram, id eſt, qui audiunt verba Chriſti & faciunt, quia & Petro confitenti ſe Chriſtum Filium Dei ſic ait, ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Non eſt ergo in eis, qui ædificant ſuper arenam, id eſt, qui audiunt verba Chriſti & non faciunt, &c.* 7. Oppoſita quoque eſt hæc inviſibilis Eccleſia à viſibili diſtinctis perſuaſionibus illorum, qui in delictis ſibi blandiuntur, ſeque non poſſe damnari putant, cùm ſint membra viſibilis Eccleſiæ. Contra illos rectè docetur & urgetur, non ſufficere ad ſalutem, ut quis in viſibili Eccleſiæ cœtu verbum audiat, fidem profiteatur & Sacramentis utatur, niſi interiori regeneratione per Spiritum ſanctum donatus vivâ fide Chriſto capiti adhæreat & caritatis glutine reliquis myſtici hujus corporis membris ſit conjunctus. 8. Atqui hi ſunt primarii fines ac ſcopi, propter quos Eccleſia vera dicitur inviſibilis & à viſibili vocatorum cœtu certo modo ac reſpectu diſtinguitur. Accedit autem ſecundarius quidam ſcopus & minùs principalis termini hujus ſignificatio. Quia enim non ſolùm regna mundana externo ſplendore Eccleſiam antecellunt, ſed etiam cœtus hæretici opibus potentiâ, gloriâ, eruditione, autoritate, multitudine, ſpecie operum &c. ſæpiùs eminent, ideo ne ab externa illa ſpecie de Eccleſia judicetur, dictum eſt Eccleſiam eſſe inviſibilem, hoc eſt, quod miſer, contemtus & exiguus ille cœtus, in quo multæ ſunt infirmitates, quique non tantum perſecutionibus & cruce premitur, ſed etiam offendiculis & ſcandalis deformatur, ſit Eccleſia, de qua non ab externa ſpecie, ſed ex verbo ſit ſtatuendum & juxta verbi normam judicandum. Et hoc ſenſu ac reſpectu concedimus, Eccleſiam in hac ſignificatione non eſſe perpetuò *eodem modo* inviſibilem, hoc eſt, non ſemper eodem modo preſſam, contemtam & abjectam latere, ſed Lunæ inſtar externum ejus ſplendorem variari, augeri ac minui, quandoq; enim perſecutionibus premitur & hæreſium nebulis obſcuratur, quandoque verò tranquillitate fruitur & doctrinæ ſinceritate clariſſimè fulget. 1. Reg. 19. v. 18. *remanſi ego ſolus*, dicit Elias, ſed reſpondit Dominus: *reliqui mihi ſeptem millia virorum, qui non curvaverunt genua ſua coram Baal*, quem locum Paulus Rom. 11. verſ. 3. & 4. repetit & ad diſputationem de rejectione Judæorum applicat. Erat eo tempore miſer ſtatus Eccleſiæ in populo Iſraelitico, ceſſaverat miniſterium publicum, nihilo tamen minus reliquerat ſibi Deus ſeptem millia piorum, qui licet Eliæ oculis non eſſent obvii, tamen Dei oculis erant manifeſti Luc. 17. v. 20. *regnum Dei non venit μετὰ παρατηρήσεως cum obſervatione* v. 21. *neq; dicent ecce hic aut ecce illic, regnum Dei intra vos eſt.* Sed hæc ſignificatio viſibilitatis & inviſibilitatis propriè pertinet ad quæſtionem, an Eccleſia poſſit deficere. 9. Denique removenda eſt ambiguitas, quæ latet in voce Eccleſiæ Catholicæ. Dicitur enim Catholica Eccleſia primò *congregatio Sanctorum & electorum*, in qua ſignificatione propriè à nobis in hac diſputatione uſurpatur. Secundò *congregatio Eccleſiarum particularium* quæ fidem Catholicam profitentur, in qua ſignificatione dicit Auguſt. tract. 6. in Johan. *bonos & malos eſſe in Eccleſia Catholica, ſed tanquam grana & paleas.* Juxta utramque ſignificationem Eccleſia Catholica dici poteſt inviſibilis, ſiquidem quinam inter vocatos vere ſancti & electi ſint, oculis hominum non apparet: nec Eccleſia Catholica vocatos omnium temporum & locorum complectens oculorum intuitu conſpicitur ante judicii diem, quò pertinet illud Tertulliani de præſcript. quod *Catholica ſit temporalibus æterna, locis infinita, perſonis innumera.* Pontificii in poſteriori ſolum ſignificatione Eccleſiam Catholicam concedunt non videri totam, negant autem ex eo inferri poſſe, quod per ſe & ſimpliciter loquendo Eccleſia ſit inviſibilis, *cùm partes ejus videri poſſint, licet tota non appareat*, quod Piſtorius in hodeget. pag. 136. declarat exemplo Rheni, cujus etſi ſingulæ & omnes partes uno intuitu conſpici nequeunt, non tamen inde ſequi, Rhenum eſſe inviſibilem: negant etiam priori ſignificatione Eccleſiæ Catholicæ nomen accipi pro congregatione Sanctorum & electorum, ideoque ſimpliciter negant Eccleſiam eſſe inviſibilem. Nos contrarium aſſerimus, ſenſu eo, qui ex hactenus dictis manifeſtus eſt.

Argumenta, quæ probant Eccleſiam inviſibilem.

71. Argumenta potiora quibus probamus Eccleſiam certo modo ac reſpectu inviſibilem eſſe, Bellarminus non attingit, leviora quædam profert. lib. 3. de Eccleſ. cap. 15. iiſque reſpondere conatur, videamus quid præſtet. 1. Jerem. 31. v. 33. *Dabo legem meam in cordibus eorum, & ero eis in Deum & ipſi erunt mihi in populum*, ubi Deus diſtinguit Eccleſiam N.T. ab Eccleſia Teſt. V. quòd illa fuerit cœtus quidam externus & propterea habuerit legem ſcriptam in tabulis externis & lapideis; iſta autem ſit populus quidam interior & propterea legem ſcriptam habeat in cordibus Bellarm. reſpondet, *Jeremiam non conferre Synagogam cum Eccleſia, ſed Teſtamentum novum cum Teſtamento veteri, & quamvis Teſtamentum novum propriè ſit caritas, quæ eſt lex in corde ſcripta, teſtamentum vetus propriè ſit doctrina exterior ſive lex ſcripta in lapidibus, tamen non ſequi, quod Eccleſia N. T. ſit inviſibilis. Ut enim corpus cujuslibet animalis viſibile eſt & tamen habet multa intus, quæ non videntur, ut cor, epar, Spiritus vitales & ſimilia: ita Eccleſia viſibilis habet multa inviſibilia, fidem, ſpem, caritatem, &c. & quamvis hæc dona inviſibilia ſint neceſſaria in Eccleſia, & in ſola Eccleſia, non tamen in omnibus ejus partibus ſicut ſenſus eſt neceſſariò in animali & in ſolo animali, & tamen non eſt in omnibus ejus partibus.* Reſp. 1. debuiſſet Bellarminus oſtendere, quis noſtratium hoc argumento ea ratione formato utatur. 2. ipſe ἐργασίαν hujus loci ex noſtra ſententia proponit talem, quaſi ſtatuamus Eccleſiam V. T. fuiſſe cœtum externum & viſibilem; Eccleſiam N. T. cœtum internum ac inviſibilem. Atqui nos non minus Eccleſiam veteris Teſtamenti quàm novi certo reſpectu inviſibilem fuiſſe dicimus. 3. In eo quidem differentiam aliquam inter Eccleſiam Iſraeliticam Teſt. Veteris & Eccleſiam Chriſtianam N. T. agnoſcimus, quod Eccleſia in Teſtamento veteri ordinariè alligata fuerit ad unam aliquam nationem, certam gentem & populum, adeoque ad unum locum, ſed in novo Teſtamento ſine reſpectu ſeu diſcrimine locorum, nationum, linguarum, populorum & perſonarum per prædicationem Evangelii in univerſo orbe inter omnes gentes Eccleſia Chriſto colligitur, unde etiam Catholica ſive Univerſalis dicitur, ſed ex eo nondum poteſt inferri, veram electorum Eccleſiam in V. T. fuiſſe viſibilem, ſiquidem non minus

1 Jer. 31. v. 33. Dabo legem meam in cordibus eorum.

in Veteri quàm in Novo Teſtamento oculis humanis obvium non eſt, quinam in cœtu vocatorum ſunt electi. 4. Si id, quod in veris Eccleſiæ membris requiritur, videri nequit, utiq; Eccleſia reſpectu vivorum ac verorum membrorum erit inviſibilis. Sed caritas, quæ propriè eſt novum Teſtamentum & lex in corde piorum ſcripta, exterius videri nequit. Ergò Eccleſia reſpectu verorum & vivorum membrorum eſt inviſibilis, h. e. quinam ſint vera & genuina Eccleſiæ membra, humanis oculis non eſt obvium. Bellarminus ipſe cap. 2. aſſerit *tres modos exiſtendi in Eccleſia videlicet corpore tantum, anima tantum, & utroque ſimul.* Atqui ille modus exiſtendi in Eccleſia, qui fit animâ tantum, videri nequit. 5. Simile Bellarmini huc non quadrat. De inviſibilibus enim illis in animali, de corde ſc. epate, Spiritus vitalibus &c. judicium infallibile fieri poteſt ab externis actionibus, uti etiam in anatomiis interna illa viſcera apparent: ſed de fide, ſpe & caritate, in quibus interna Eccleſiæ ſocietas conſiſtit & ratione quorum donorum verè quis ad Eccleſiam pertinet, non poteſt certum & infallibile judicium fieri ex actionibus externis. Agnoſcit hoc ipſe Bellarm. quando cap. 10 §. ſed neutra: disertè ſcribit, *cognitio fides ex illius effectis non eſt certa ſed conjecturalis.* 6. Sic igitur ea hoc loco concludimus. Illi duntaxat ſunt vera & genuina Eccleſiæ membra, atque illis propriè honorificus Eccleſiæ titulus debetur, in quorum corda Deus legem ſuam ſcripſit, & quorum ipſe eſt Deus, & qui ejus ſunt populus. Jam verò quinam ὄντως & verè tales ſint externo intuitu cognoſci nequit. Ergo vera Eccleſiæ membra, quatenus talia non videntur, quod idem eſt, Eccleſia reſpectu verorum ſuorum membrorum eſt inviſibilis.

2. Luc. 17. v. 20. Regnum Dei non venit cum obſervatione.

72. 2. Luc. 17. v. 20. *Regnum Dei non venit μετὰ παρατηρήσεως v. 21. neque dicent ecce hic aut ecce illic, ecce enim regnum Dei intra vos eſt.* Vera Eccleſia eſt Dei regnum. Jam verò exterius videri nequit, quinam propriè pertineant ad regnum Dei. Ergo etiam exterius videri nequit, quinam propriè pertineant ad veram Eccleſiam. Aſſumtum probatur ex dicto Chriſti, quia *regnum Dei non venit cum obſervatione, ſed eſt intra hominem.* Auguſtin. lib. 20. de C. D. cap. 6. cùm dixiſſet, *Eccleſiam militantem dici regnum Dei & regnum cœlorum, quia nunc etiam, cum Chriſto regnat & triumphat, etſi non ſic ut olim regnabit,* poſtea ſubjungit: *nec tamen cum illo regnant zizania, etſi in Eccleſia cum tritico creſcant.* (ergo ad hoc regnum zizania ſive impii non pertinent) Poſtea addit. *Hi regnant cum Chriſto, qui eo modo ſunt in regno ejus, ut etiam ipſi ſint regnum ejus, quomodo autem ſunt regnum Chriſti, qui ſuam quærunt, non quæ ſunt Ieſu Chriſti?* Bellarminus excipit, *per regnum Dei intelligi vel gratiam, per quam Deus in cordibus hominum regnat, ut exponit Theophyl. vel ipſum Chriſtum, ut Beda exponit.* Reſp. nos libenter acceptamus Theophylacti interpretationem, quæ noſtram ſententiam apertiſſimè confirmat, neque enim humanis oculis manifeſtum eſt, in quorum cordibus per fidem Chriſtus habitet, & per gratiam in illis regnet. Opponit Chriſtus hoc pronunciatum Phariſæis, qui perſuaſi erant, regnum Dei, h. e. regnum Meſſiæ à Prophetis prædictum fore mundanum & temporale, ſed Chriſtus illorum perſuaſioni hoc opponit, quod *regnum Dei non veniat μετὰ παρατηρήσεως cum obſervatione,* i. e. cum ſplendore externo, & illuſtri pompa, ſicut regna hujus mundi, ſed quod ſit regnum ſpirituale & internum, cujus initia, progreſſus & incrementa hominum oculos lateant. Gloſ. ord. h. l. *non poterit obſervari, quia regnum meum non eſt temporale, ſed ſpirituale, quod fide jam cœpit.* Quomodo verò cum hoc dicto Chriſti conveniet aſſertio Bellarmini, *quod Eccleſia ſit cœtus hominum ita viſibilis ac palpabilis, ut eſt cœtus populi Romani, vel regnum Galliæ, aut Reſpublica Venetorum?* Negari certè nequit, hæc regna & imperia venire cum obſervatione, h. e. externo ſplendore gloriari & initia atq; incrementa eorum obſervari poſſe, ſed de regno Dei, h. e. vera Eccleſia Chriſtus illud negat.

3. Ioh. 4. v. 23. Veri adoratores in Spiritu & veritate adorant.

73. 3. Joh. 4. v. 23. *Venit hora & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu & veritate.* Ergo Eccleſia N. T. non conſiſtit in ſigno aliquo exteriore, nec eſt alligata locis & Ceremoniis corporalibus. Ita Bellarminus pro noſtra ſententia concludit & reſpondet, *eo loco doceri, præcipuum cultum Dei in Eccleſia internum futurum, ſed propterea non ſequi, Eccleſiam ipſam eſſe inviſibilem, neq; etiam ſequi externum cultum eſſe rejiciendum & externa templa eſſe deſtruenda, cùm Dominus non agat de loco orationis, ſed de modo ac ritu.* Reſp. 1. Argumentum noſtrum tale eſt. Vera & propriè ſic dicta Eccleſia conſiſtit in veris adoratoribus. Jam verò qui ſint veri adoratores oculis humanis conſpici nequit, quia *veri adoratores adorant in Spiritu & veritate;* qui verò id faciant, oculus dijudicare nequit, cùm hypocritæ quoad ſpeciem externam idem faciant. Ergo vera & propriè ſic dicta Eccleſia videri nequit. 2. Acceptamus ergo, quod dat Bellarminus, *præcipuum cultum Eccleſiæ eſſe ſpiritualem & internum,* ergo propter illum & reſpectu illius propriè eſt & dicitur Eccleſia. Habet quidem externum cultum & externas Ceremonias, ſed hic non eſt ejus præcipuus cultus, ac proinde ex cultu externo & externis ceremoniis in oculos incurrentibus non poteſt judicari, quisnam propriè ſit civis Eccleſiæ Catholicæ ac verum illius membrum, ſed judicium faciendum eſt ex cultu interno & ſpirituali. Sed is oculis hominum non eſt obnoxius. Ergò nec illi poſſunt videri, qui ſpiritualem & internum cultum ſectantur. 3. Chriſtus non ſolùm de modo & ritu, ſed etiam de loco orationis agit, ut verba ipſa disertè teſtantur. *Venit hora, quando neq; in hoc monte neq; in Hieroſolymis adorabitis Patrem, ſed veri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu & veritate.* Samaritani in monte Garizim, Judæi in templo Hieroſolymitano adorabant, ſed Chriſtus docet pios in N. T. citra diſcrimen locorum in Spiritu & veritate Deum adoraturos. Regerit Bellarm. *Si Chriſtus voluiſſet dicere, veros Dei cultores non ampliùs adoraturos Deum in Hieruſalem, neq; in monte Garizim, falſum dixiſſet, conſtat enim Petrum & Iohannem poſt acceptum Spiritum ſanctum aſcendiſſe in templum Hieroſolymitanum ad horam orationis nonam Act. 3. conſtat etiam ſemper fuiſſe in Palæſtina Chriſtianos, qui Deum adoraverint in Hieruſalem & in monte Garizim &c.* At frivola hæc eſt exceptio. Chriſtus non ſimpliciter negat pios in Hieruſalem & monte Garizim tempore N. T. Deum adoraturos, ſed cum opinione illa neceſſitatis & peculiaris ſanctitatis ex loco ſperandæ quâ Samaritani in monte Garizim, Judæi in Hieruſalem adorabant, ac ſi exauditio orationis ad certum locũ alligata ſit, eos adoraturos negat, h. e. ſine ullo locorum diſcrimine in Spiritu & veritate Deum ado-

ratum ab ipſis iri aſſerit, 4. Inde naſcitur alia obſervatio contra Bellarm. Statuit ſic Eccleſiam N. T. eſſe Romano Pontifici ac urbi Romæ alligatam, unde Catholicam & Romanã Eccleſiam habet pro terminis ἰσοδυναμοῦσι, ſed Chriſtus hoc loco negat, adorationem præcipuã cultus divini in Eccleſia partẽ eſſe certo loco alligatam, ergo negat Eccleſiam eſſe loco alligatam, jam vero eadem eſt ratio locorum, temporum, perſonarum & reliquarum circumſtantiarum, proinde ut Eccleſia N. T. non eſt alligata certo loco, ita quoque non eſt alligata certis temporibus, certis perſonis, certæ nationi, certo populo & per conſeq. *non eſt cœtus ita viſibilis ac palpabilis, ut eſt populus Romanus &c.*

4. Heb. 12 v. 18. acceſſiſtis ad montem Sion &c. 74. 4. Hebr. 12. v. 18. *Acceſſiſtis ad montem Sion & ad civitatem Dei viventis &c.* ubi Eccleſia vocatur mons Sion ſpiritualis. Bellarmin. regerit. *Apoſtolum per montem Sion & civitatem Dei viventis non intelligere Eccleſiam militantem ſed triumphantem, quæ ex beatis Spiritibus conſtat.* Reſp. 1. Bellarminus cap. præced. 5. ſub finem ſic ſcribit: *Eccleſia triumphans unita eſt, imò potius una eſt cum militante*, unde ſic concludimus. Cujus pars una eſt inviſibilis, illud reſpectu partis illius eſt inviſibile. Catholicæ Eccleſiæ pars una, videlicet Eccleſia in cœlis triumphans, eſt inviſibilis. Ergo Catholica Eccleſia reſpectu illius partis eſt inviſibilis, & per conſeq. ſecundum quid duntaxat, non autem ſimpliciter eſt viſibilis. 2. Monti Sionis corporalis opponit autor Epiſtolæ montem Sionis ſpiritualem; Hieroſolymæ terrenæ opponit Hieroſolymam ſpiritualem, quam vocat civitatem Dei viventis, ubi per Sionem ſpiritualem & civitatem Dei viventis non intelligit Eccleſiam duntaxat triumphantem, ſed totam Catholicam Eccleſiam, cujus pars in terris adhuc militat. Oſtendit enim eſſe unam ſocietatem & arctiſſimam conjunctionem Eccleſiæ in terris militantis, & Eccleſiæ in terris triumphantis, atque utramque velut unum quoddam myſticum corpus conſiderandam eſſe oſtendit. *Acceſſiſtis* (inquit) non accedetis demum ad πανηγύρει ad *Univerſalem conventum & Eccleſiam primogenitorum.* Ergo non loquitur de triumphante duntaxat Eccleſia. 3. Sic ergo concludimus. Omne ſpirituale eſt inviſibile. Eccleſia eſt Sion ſpiritualis & civitas ſpiritualis. Ergo inviſibilis. 4. Eo ipſo quoque quando Eccleſia N. T. Sioni corporali & Hieroſolymæ terrenæ opponitur, manifeſtè oſtenditur, Eccleſiam N. T. non amplius ita eſſe loco alligatam, in una regione concluſam, & propter externos ritus ac Ceremonias ita viſibilem, ſicut fuit Eccleſia Teſtamenti veteris, ſed eſſe à Ceremoniis illis legalibus liberam & in toto orbe propagatam, quamvis de hac Eccleſiæ Catholicæ, inviſibilitate propriè hoc loco non agamus.

5. 1. Petr. 2. v. 5 Ipſi tanquam lapides vivi ſuperædificamini Domus ſpiritualis 75. 5. 1. Pet. 2. v. 5. *Et ipſi tanquam lapides vivi ſuperædificamini domus ſpiritualis, ſacerdotium ſanctum, offerentes hoſtias ſpirituales Deo.* At hæc domus eſt Eccleſia. Bellarminus regerit, *duobus modis aliquid dici ſpirituale, uno modo ſecundum ſubſtantiam, quo modo Angeli dicuntur ſpirituales: altero modo ſecundum ordinationem ad Spiritum, ſicut corpus dicitur ſpirituale & bona opera dicuntur hoſtiæ ſpirituales: Eccleſiam dici domum ſpiritualem modo ſecundo, cùm Apoſtolus hoc velit, Eccleſiam non eſſe domum ex lignis & lapidibus, ſed ex hominibus Deo conſecratis ædificatam.* Reſp. 1. concedimus Eccleſiæ domum conſtitui ex hominibus ſpiritualibus, hoc eſt, qui Spiritu DEI regeniti ſunt & Spiritu Dei reguntur: concedimus etiam, homines illos videri poſſe, ſed quia videntur ut homines corporei, non autem ut homines ſpirituales ad Eccleſiæ domum pertinentes, ideò firmum adhuc manet, Eccleſiam, utpote *domum ſpiritualem*, ex hominibus ſpiritualibus ædificatam eſſe inviſibilem. Solâ Spiritus regeneratione ac renovatione fiunt homines domus Dei ſpiritualis, & vera Eccleſiæ membra, jam verò illa operatio Spiritus eſt interior & oculis hominum nequaquam expoſita. 1. Corinth. 2. v. 11. *quis hominum ſcit, quæ ſint hominis, niſi Spiritus hominis, qui eſt in ipſo.* Ergo etiam videri nequit, quinam homines ſint verè ſpirituales. Homines quidem conſtituunt hanc ſpiritualem domum, non autem quatenus homines corporei ac viſibiles, ſed quatenus homines ſpirituales, id eſt, quatenus in unam ſtructuram myſticam per S. S. coaleſcunt. 2. Illi verè & propriè pertinent ad Eccleſiam, *qui Deo offerunt ſpirituales hoſtias acceptas per Chriſtum.* Jam vero qui tales reverâ ſint oculis hominum non apparet. Ergo Sanctorum Eccleſia ex illis conſtans, eſt inviſibilis. 3. Idem Apoſtolus 1. Epiſt. 3. v. 4. Chriſtianas mulieres hortatur, operam dent, *ut ornatus earum ſit occultus homo cordis, ὁ κρυπτὸς τῆς καρδίας ἄνθρωπος*, agnoſcit igitur ornatum illum, per quem ſumus veri Eccleſiæ cives, in interiori homine & in occulto cordis quærendum eſſe. Jam verò ornatus ille cum ſit interior & occultus, externo aſpectui neutiquam eſt obvius. 4. Si Eccleſia eſt domus ſpiritualis, non erit *cœtus ita viſibilis ac palpabilis, ſicut eſt cœtus populi Romani, aut regnum Galliæ, aut Reſpubl. Venetorum.* Hæc enim regna non ſunt ſpiritualia primo vel ſecundo modo, ſed Eccleſiæ hoc verè competit, quod ſit domus ſpiritualis, non ſolùm quia pars ejus videlicet Eccleſia triumphans conſtat ex beatis ſpiritibus, ſed etiam quia pars illius altera Eccleſia ſc. militans, conſtat ex hominibus ſpiritualibus, qui velut vivi lapides ædificantur fide ſuper lapidem angularem & fundamentalẽ Chriſtum. Jam verò non ſolum beati illi Spiritus ſunt inviſibiles, ſed etiam tota illa ſtructura hominum ſpiritualium eſt inviſibilis. Ergo etiam Eccleſia eſt inviſibilis. Auguſtinus Epiſt. 57. dicit, *congregari fideles in unum ſpiritum & in unum corpus, cujus caput eſt Chriſtus.* poſtea ſubjungit. *Talis congregatio eſt ædificatio templi Dei, talem congregationem non generatio carnalis, ſed regeneratio ſpiritualis facit.* lib. 2. contra liter. Petiliani cap. 118. *Impii non ſunt in illa Eccleſiæ Chriſti compage, quæ in membris Chriſti per connexum & contactum creſcit in incrementum Dei, illa quippe Eccleſia in petra eſt &c.*

76. 6. In Symbolo profitemur, nos *credere Eccleſiam Catholicam.* Ergo eam non videmus. Bellarminus variè ſeſe torquet. Primò reſpondet, *dici poſſe, in Symbolo non poni tantùm, Credo Eccleſiam, ſed credo ſanctam Eccleſiam, ſanctitatem autem Eccleſiæ eſſe ſine dubio inviſibilem.* Sed hanc reſponſionem ipſe deſerit, & rectè, utrumque enim nos profitemur credere eſſe Eccleſiam & eam eſſe ſanctam, ſi Eccleſiæ ſanctitas duntaxat, non autem ipſa Eccleſia eſſet fidei articulus, dicendum fuiſſet, Credo ſanctitatem Eccleſiæ, non autem *credo ſanctam Eccleſiam*, adde quod ex hypotheſi adverſariorum pars duntaxat Eccleſiæ Catholicæ, eaque minima ſit ſancta, ergo minus rectè profitentur, ſe credere totam Catholicam Eccleſiam eſſe ſanctam. Sed, uti dixi, Bellarmin. huic reſponſioni non multum tribuit, addit ergo aliam. *Melius* (inquit) *dicemus Eccle-* 6. Credimus Eccleſiam Catholicam. Ergo eam non videmus.

cleſia aliquid videri & aliquid credi. Videmus enim eum cœtum hominum, qui eſt Eccleſia, ſed quod ille cœtus ſit ipſa vera Chriſti Eccleſia, non videmus, ſed credimus. Vera enim Eccleſia eſt, quæ profitetur Chriſti fidem. Quis autem evidenter ſcit, noſtram fidem eſſe Chriſti, id quod firmâ ac certiſſimâ fide credimus, ſed aliud eſt credere aliud videre, imo ipſum credere definitur ab Apoſtolo argumentum non apparentium. Id declarat poſtea quibuſdam exemplis. *Hominem illum, qui eſt Chriſtus Dei Filius, Apoſtoli videbant & tamen illum eſſe Chriſtum Dei Filium non videbant ſed credebant. Et in Symbolo dicimus, Credo unum Baptiſma, licet videamus & ſentiamus Baptiſma, h. e. aquæ aſperſionem & verborum prolationem, non enim videmus ſed credimus illã aquæ aſperſionem & verborũ prolutionem eſſe Baptiſma Chriſti, h. e. Sacramentum quoddã.* Eodẽ reſponſo utitur Colter. in Enchir. c. de Eccl. Idẽ etiam repetit Becanus de Eccleſia q. 1. concl. 1. p. 24. *Licet* (inquit) *externis oculis videamus multitudinem eorum hominum, ex quibus conflata eſt viſibilis Eccleſia: tamen quod in ea multitudine ſit vera Chriſti & Apoſtolorum doctrina, hoc non videmus ſed credimus* (addere debebat Becanus ex Bellarmino, *quod ille cœtus, ſive illa hominum multitudo ſit Eccleſia non videmus*, ſed quilibet videt, quo conſilio illud omiſerit) Reſp. non potuiſſet Bellarminus meliùs cauſam noſtram agere & clariùs ſententiam noſtram exponere, idem enim per omnia dicimus. Videmus illum cœtum hominum, qui eſt Eccleſia, ſed an illi homines ſint Eccleſia, non videmus. Ut Chriſtum hominem non ſoli Apoſtoli, ſed omnes promiſcuè videbant, ſic homines Eccleſiæ filios promiſcuè omnes vident, ſed ut illum hominem Chriſtum eſſe Dei filium, oculi non oſtendebant; ſic illos homines eſſe Eccleſiæ filios nec ſenſus nec oculi renunciant. Aquæ aſperſionem in nomine Trinitatis factam omnes vident, ſed illam aſperſionem eſſe Baptiſma Chriſti & ſanctum aliquod Sacramentum, oculi non renunciant: ſic homines, qui ad Eccleſiam pertinent, videntur & conſpicui ſunt, ſed homines illos eſſe vera & viva Eccleſiæ membra, exteriùs non appparet. Notat Pererius in comm. Roman. 8. ex Cajetano, *duo eſſe in fidei objecto conſideranda, quorum alterum ſit materiale, alterum formale. Materiale objectum fidei videri poſſe, ſed formale objectum eſſe invisibile.* Subſumo: Eccleſia, reſpectu ſui materialis videri poteſt, ſed quatenus eſt formale fidei objectum non videtur, ſed creditur. Firmo igitur talo ſtat noſtrum argumentum. Eccleſiam credimus, ergo non videmus, quæ enim credimus, non oculis ſed fide percipiuntur, Hebr. 11. v. 1. *Fides eſt ἔλεγχος τῶν μὴ βλεπομένων.* 2. Cor. 5. v. 7. *per fidem incedimus non per aſpectum*, ubi fides & aſpectus ſibi invicem opponuntur. Aug. tract. 10. in Johan. *Hoc eſt fides, credere quod non vides.* Greg. hom. 26. in Evang. *Quæ apparent jam non fidem habent, ſed cognitionem.* homil. 32. in Evang. *Quod videre poteſt, meliùs dicitur ſcire quam credi.* Bellarminus concedit, *non videri ſed credi, quod ille cœtus hominum, qui profitetur fidem Chriſti, ſit vera Eccleſia, quia ſcilicet evidenter ſciri i. e. videre nequit, an illa fides ſit Chriſti.* At quantò fortiùs argumentari poſſumus, quia fides interna & ſalvifica, per quam homines redduntur vera & viva Eccleſiæ membra, & ſine qua ſunt arida & putrida, id eſt, æquivocè dicta membra; quia, inquam, fides illa interna videri nequit, ideò etiam verã Eccleſiã, quæ eſt verè credentium & Sanctorũ congregatio, eſſe inviſibilem? *Quis certò novit* (ſcribit Bellar. cap. 10. §. ad hæc neceſſ. eſt.) *in quib⁹ ſit iſta fides interna?*

Plura ſententia noſtra argumenta.

77. Atque hæc ſunt argumenta noſtra, quibus Bellarminus reſpondere voluit, ſuperſunt verò alia plura. Primò enim huc pertinent omnia Scripturæ dicta, quibus ſuperiùs §. 50. demonſtravimus, Eccleſiam propriè eſſe *congregationem Sanctorum*, unde ſic colligimus. Ad Eccleſiam propriè & κυρίως ſic dictam non pertinent niſi ſancti & verè credentes. Jam vero quinam ſint verè credentes & ſancti, non eſt oculis humanis obvium. Ergo etiam vera & propriè ſic dicta Eccleſia oculis humanis non eſt obvia.

1. Eccleſia propriè eſt congregatio Sanctorum.

2. in quibus ſplendor & ornatus veræ Eccleſiæ dicitur interior & abſconditus Pſal. 45. v. 14. *Omnis gloria filia Regis eſt interior.* Hæc filia Regis cœleſtis & Sponſa Chriſti eſt Eccleſia, ornatus illius dicitur interior ſcil. in virtutibus & donis Spiritus ſancti. Si ergo verus & proprius Eccleſiæ ſplendor eſt interior & inviſibilis, utiq; etiam Eccleſia hactenus & hoc reſpectu eſt inviſibilis. Auguſt. lib. 5. de Bap: contra Donat. cap. 27. *Omnis pulcritudo filiæ Regis intrinſecus, in quibus eſt numerus certus ſanctorum prædeſtinatorum ante mundi conſtitutionem.* Rom. 2. v. 28. *Non qui in manifeſto, Judæus eſt: neq; quæ in manifeſto, in carne, eſt circumciſio. v. 29. ſed qui in abſcondito, Judæus eſt & circumciſio cordis in Spiritu, non litera, cujus laus non ex hominibus, ſed ex Deo eſt.* Quod eſt in occulto, id etiam inviſibile. Eccleſia κατὰ πρῶτον λόγον eſt in occulto: quia ut Apoſtolus pronuciat, eum demum eſſe verum Judæum, qui in occulto ſive abſcondito cordis ſui talis eſt; atque eam demum eſſe veram circumciſionem, quæ eſt in corde & Spiritu, non in carne: ita pari modo pronunciare poſſumus, non eam quæ ſe in manifeſto pro Eccleſia venditat ac viſibili ſplendore oculos hominum perſtringit, agnoſcendam eſſe pro vera Eccleſia, ſed eos qui in occulto ſunt Chriſtiani eſſe veros Chriſtianos & veram Eccleſiam. Ergo Eccleſia κατὰ πρῶτον λόγον eſt inviſibilis.

2. Proprius Eccleſiæ ſplendor eſt interior.

3. in quibus ſoli Deo vendicatur notitia illorum, qui ſunt vera & viva Eccleſiæ membra. Inviſibilis eſt Eccleſia i. e. congregatio Sanctorum, oculis hominum, ſed in oculis Dei clariſſimè patet. Eccleſia Iſraelitica decem tribuum temporibus Eliæ in promiſcua idololatrarum turba ſic latebat, ut ne quidem ſanctiſſimi perſpicaciſſimiq; Prophetæ Eliæ oculis eſſet obvia, Cùm enim conquereretur, *ſe eſſe relictum ſolum* interfectis omnibus veri Dei cultoribus, reſpondebat ei divinum oraculum. *Reliqui mihi in Iſrael ſeptem millia virorum, qui non curvaverunt genua ſua coram Baal* 1. Reg 19. v. 18. fuit ergo cœtus ille piorum Eliæ inviſibilis, Deo cordium ſcrutatori notiſſimus. Neve quis excipiat, *aliam eſſe rationem Eccleſiæ in V. aliam in N. T.* notandum, quod Apoſtolus hoc exemplum disertè accommodet ad ſtatum Eccleſiæ in N. T. Rom. 11. v. 4. Sic cùm Apoſtolus de apoſtaſia Hymenæi & Phileti ac multorũ per illos factâ ſubverſione conqueſtus eſſet 2. Tim. 2. v. 18. ſubjungit ſtatim v. 19. *ſed firmum ſtat fundamentum Dei habens hoc ſigillum, cognovit Dominus, qui ſint ſui*, q. d. licet in Eccleſia viſibili per falſos Doctores multi ſubvertantur, tamen Eccleſia vera & inviſibilis conſervatur in illis, qui verâ fide Deo adhærent, quos ipſe ſolus novit. Quinam ſint vera & viva Eccleſiæ membra, ejus judicium non poteſt eſſe aliud, quàm ex interna cordis renovatione. Jam verò ſoli Deo hæc notitia competit 1. Sam. 16. 7. *Homo videt ea, quæ oculis patent, Dominus*

3. Soli Deo nota ſunt vera Eccleſiæ membra.

nus autem cor intuetur. 1.Reg.8.v.39. *Tu ſolus noſti corda filiorum hominum.* Jerem.17.v.9. *pravum cor hominis & perverſum, quis cognoſcet illud?* v.10. *Ego Dominus cognoſcens corda & probans renes.* inde etiam Chriſtus ſibi ſoli notitiam ovium ſuarum transſcribit Joh.10,14. *Ego cognoſco oves meas.* Ergo vera & viva Eccleſiæ membra ſolius Dei oculis ſunt obvia, vel quod idem eſt, vera Eccleſia Sanctorum eſt inviſibilis.

4. Sponſam ſuam ſolus Chriſtus novit 4. Vera Eccleſia Epheſ.5.v.25.26.27. 2.Cor.11.v.2. & alibi paſſim ſic deſcribitur, quod ſit *Sponſa Chriſti* quæ in Spiritu Chriſto adhæret, verâ fidei obœdientiâ ipſi ſubjecta eſt, ſincerè ipſum diligit, quam Chriſtus viciſſim amat, fovet, ſanctificat, mundat, ac glorioſam reddere incipit. Jam verò quinam ex hominibus tales ſint, oculis non cognoſcimus nec cognoſcere poſſumus. Ergo vera Eccleſia eſt inviſibilis. Auguſt. in lib.4. contra Donatiſt. cap.3. *Iſti Eccleſiæ non ſunt devoti, qui videntur eſſe intus & contra Chriſtum vivunt, h.e. contra Chriſti mandata faciunt, nec omnino ad illam Eccleſiam pertinere judicandi ſunt, quam ſibi ipſe mundat lavacro aquæ per verbum, ut exhibeat ſibi glorioſam Eccleſiam non habentem maculam aut rugam, aut aliquid hujuſmodi. Quod ſi in iſta Eccleſia non ſunt, ad cujus membra non pertinent, non ſunt in Eccleſia, de qua dicitur, una eſt columba mea, una eſt matri ſuæ, ipſa enim eſt ſine macula aut ruga. Aut adſerat, qui poteſt, hujus columbæ membra eſſe, qui ſeculo verbis, non factis renunciant.* Huc pertinet, quod Apoc.21.v.10. Johannes *in Spiritu* ab Angelo abductus eſt, ut videret *ſanctam civitatem è cœlo deſcendentem à Deo*, quæ v.9. vocatur νύμφη, γυνὴ, *Sponſa & uxor Agni.* Si viſibilis oculis corporeis fuiſſet illa Eccleſia, quorſum opus fuiſſet Johannem in Spiritu abduci, ut eam videret?

5. Oves ſuas ſolus paſtor novit. 5. Vera Eccleſia ſic deſcribitur, quod ſit cœtus eorum, qui ſunt *oves Chriſti audientes vocem paſtoris ſui*, eidemque obſequium præſtantes Joh.10.v.27. *qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud in corde bono & ſincero, ac fructum afferunt in patientia* Luc.8.v.15. *qui non in arena ſed in petra ædificant* Matth.7.v.24. Jam verò non poſſumus externo aſpectu cognoſcere quinam verè ſint tales, quive ad cœtum illum verè pertineant. Ergo vera Eccleſia eſt inviſibilis. Auguſt. lib.5. contra Donatiſt. cap.27. *Numerus ille juſtorum, qui ſecundum propoſitum vocati ſunt, de quibus dictum eſt, novit Dominus qui ſint ejus, ipſe eſt hortus concluſus, fons ſignatus, puteus aquæ viventis, Paradiſus cum fructu pomorum.* Conſtat autem per hortum concluſum, fontem ſignatum &c. Eccleſiam Catholicam in Cantico Canticorum intelligi. Ergo Eccleſia Catholica eſt numerus juſtorum, qui ſecundum propoſitum vocati ſunt, de quibus dictum novit Dominus qui ſint ſui.

6. Corpus myſticum eſt inviſibile. 6. Omne corpus myſticum eſt inviſibile. Eccleſia eſt corpus Chriſti myſticum. Ergo Eccleſia eſt inviſibilis. Caput Eccleſiæ Catholicæ in hac vita eſt inviſibile. Ergo ipſa Eccleſia eſt inviſibilis. Antecedens patet quia Chriſtum, qui eſt myſticum Eccleſiæ caput in hac vita *non videmus* 1.Pet.1.v.8. Conſequentia etiam manifeſta eſt, quia caput eſt primarium corporis membrum, qui ergo caput non videt, is nec corpus videt. Gregor. lib.35. moral. cap.9. *Chriſtus & Eccleſia i.e. caput & corpus una perſona eſt.*

7. Eccleſia militans eſt inviſibilis 7. Eccleſia militans & triumphans eſt inviſibilis: Ergo tota Eccleſia Catholica eſt inviſibilis. De triumphante res eſt manifeſta, quis enim videt Patriarchas, Prophetas, Apoſtolos, Martyres &c. cum Chriſto

in cœlis triumphantes? De militante probatur hoc modo. Dicitur Eccleſia militans propter militiam, quam exercet. Sed hæc militia eſt ſpiritualis & inviſibilis, hoſtes ſunt inviſibiles, arma ſunt inviſibilia, agonotheta eſt inviſibilis &c. Epheſ.6.v.12. *non eſt nobis lucta adverſus carnem & ſanguinem ſed adverſus principatus, adverſus poteſtates, adverſus mundi Dominos, rectores tenebrarum ſeculi hujus, adverſus ſpirituales nequitias, quæ ſunt in ſublimi.*

78. Ex Patribus huc referenda ſunt teſtimonia, *Dicta Patrum de Eccleſia inviſibili.* 1. in quibus Eccleſiam definiunt eſſe *congregationem Sanctorum*, quis enim externo aſpectu agnoſcit, quinam ſint verè ſancti? Cyprian. lib.1. Epiſt.3. ad Cornel. (al. eſt Epiſt.55.) *Illi ſunt Eccleſia, qui in domo Dei permanent, plantationem verò plantatam à Deo Patre non eſſe videmus non frumenti ſtabilitate ſolidari, ſed tanquam paleas diſſipantis inimici Spiritu ventilari.* Orig. homil.3. in Jer. in princ. *Theſaurus Domini eſt Eccleſia ejus & in iſto theſauro, h.e. Eccleſia ſæpe homines latitant, qui ſunt vaſa iræ. Veniet igitur tempus, quando aperiat Dominus theſaurum Eccleſiæ, nunc enim clauſa eſt Eccleſia & vaſa iræ cum vaſis miſericordiæ inhabitant & palea cum frumento ſunt & piſces perdendi & projiciendi cum bonis piſcibus, qui in retia inciderant, continentur.* Idem homil.1. in Gen. *Ipſi, qui non habent maculam aut rugam aut aliquid hujuſmodi, ſunt vera Eccleſia.* Baſilius in Pſal.44. *Eccleſia una, perfecta, columba, quæ in dextrum Chriſti locum eos accipit, qui benefaciendo ſunt exercitati ac velut paſtor oves ab hædis, probos ſeparat ab improbis.* **Cyrillus Alexandrin. Glaphyr. lib.4. p.114. ἐκκλησίαν ὅταν ἀκούσῃς τὴν τῶν πιστευόντων ἁγίων πληθὺν ἴσθι τὸ λέγειν. Clemens Alexandr. lib.7. Strom. p.514. οὐ γὰρ νῦν τὸν τόπον, ἀλλὰ τὸ ἄθροισμα τῶν ἐκλεκτῶν ἐκκλησίαν καλῶ. *Non locum, ſed electorum congregationem appello Eccleſiam.* **Chryſ. homil.5. in 2. Epiſt. ad Timoth. ſuper verba: *In magna domo &c. Non refert eam ſimilitudinem ad Eccleſiam, ſed ad mundum univerſum, quippe in Eccleſia nullum eſt vas fictile, aut ligneum, ſed argentea & aurea omnia. Ibi enim eſt corpus Chriſti caſta virgo, non habens maculam aut rugam.* Hieron. in cap.26. Jobi. *Ipſa Eccleſia eſt Sanctorum omnium congregatio.* In cap.5. Epheſ. *Qui peccator eſt & aliqua ſorde maculatus, de Eccleſia Chriſti non poteſt appellari, nec Chriſto ſubjectus dici*; neve quis cum Sixto Senenſi lib.6. Biblioth. annot. 305. regerat. *Hieronymum loqui de Eccleſia triumphante*, notandum, quod paulò pòſt ſubjungat: *Si curentur ejus vulnera, tum poteſt fieri pars Eccleſiæ quæ corpus Chriſti* in Pſal.87. *Eccleſia Chriſti non eſt alia, niſi animæ credentium in Chriſtum* (fide internâ, vivâ, ſalvificâ, ut oſtendit contextus.) Ambroſ. in Pſal.35. *ſicut ſancti ſunt membra Chriſti, ita impii ſunt membra Diaboli.* Auguſtinus ſæpiſſimè illud repetit & Donatiſtis inculcat. lib.7. de Bapt. cap.51. *Omnibus conſideratis puto me non temere dicere, alios ita eſſe in domo Dei, ut ipſi etiam ſint eadem domus Dei, quæ dicitur ædificari ſuper petram, quæ unica columba appellatur, quæ Sponſa pulcra ſine macula & ruga & hortus concluſus, fons ſignatus, puteus aquæ vitæ, Paradiſus cum fructu pomorum: alios autem ita conſtat eſſe in domo, ut non pertineant ad compagem domus, nec ad ſocietatem fructiferæ pacificæque juſtitiæ, ſed ſicut eſſe palea dicitur in frumentis*, lib.1.c.17. *Reprobi ſive intus eſſe videantur, ſive aptè foris ſint, ſemper ab Eccleſia, quæ ſine ruga & macula eſt, unitate diviſi ſunt*, lib.4.cap.2. *Ipſa Eccleſia in-*

corrupta & caſta & pudica eſt, *& ideo non ad eam pertinent avari raptores, fœneratores, non qui tantum foris, ſed & qui intus ſunt.* Similia habet, lib. 3. cap. 18. lib. 5. cap. 16. & 27. lib. 6. cap. 24. & 31. lib. 7. cap. 8. &c. Epiſt. 57. docet, *congregari fideles in unum Spiritum & in unum corpus cujus caput eſt Chriſtus, & hanc congregationem dicit eſſe ædificationem templi Dei & fieri per ſpiritualem regenerationem.* In Pſal. 37. dicit, *Eccleſiam eſſe corpus Chriſti myſticum*, & addit: *nos in corpore ipſius ſumus, ſi tamen fides noſtra ſit ſincera in illo, & ſpes noſtra certa & caritas noſtra accenſa.* de Catech. rudib. cap. 20. *Cœleſtis Ieruſalem cives ſunt omnes ſanctificati homines, qui fuerunt, & qui ſunt & qui futuri ſunt.* De unit. Eccleſiæ cap. 12. *impias turbas Eccleſiæ in Eccleſia non deputari dici*, cap. 18. *profectò in bonis eſt Eccleſia illa, de qua dicitur, ſicut lilium in medio ſpinarum, ita proxima mea in medio filiarum. In his eſt enim, qui ædificant ſuper petram, id eſt, qui audiunt verba Chriſti & faciunt &c. non eſt ergo in eis, qui ædificant ſuper arenam, id eſt, qui audiunt verba Chriſti & non faciunt.* lib. 2. contra literas Petiliani cap. 118. *Non ideo putandi ſunt* (impii) *eſſe in Chriſti corpore, quod eſt Eccleſia, quia Sacramentorum ejus corporaliter participes ſiunt &c. ipſi non ſunt in illa Eccleſiæ Chriſti compage, quæ in membris Chriſti per connexum & contactum creſcit in incrementum Dei, illa quippe Eccleſia in petra eſt &c.* Gregor. Magnus tract. 45. in Johan. *Eccleſia eſt ovile Chriſti, & oves ſunt quas nemo rapiet, habent enim nomina inſcripta in libro vitæ.* homil. 38. in Evang. *Regnum cœlorum eſt Eccleſia juſtorum, quia dum eorum corda in terra nil ambiunt, per hoc quod ad ſuperna ſuſpirant, jam in eis Dominus quaſi in cœleſtibus regnat.* Hugo lib. 2. de Sacram. cap. 2. *Qui non habet Spiritum Chriſti, non eſt membrum ejus, in corpore uno Spiritus unus, nihil in corpore mortuum, nihil extra corpus vivum.* Hûc pertinent verba Stapletoni & Hoffmeiſteri recitata ſuperiùs §. 51. circa finem Concil. Wormacienſe in præfat. *Eccleſiam Catholicam precio ſui ſanguinis redemtam credimus cum eo in perpetuum regnaturam.* (Atqui non niſi Sancti cum Chriſto regnabunt in perpetuum) Joh. Picus theorem. 13. *Eccleſia primo & principaliter dicitur Catholica, quæ omnes rectâ & Apoſtolica fide & non ficta caritate homines complectitur.* 2. In quibus ſtatuunt Eccleſiam eſſe cœtum electorum, quis enim externo aſpectu agnoſcit, quinam ſint electi? Clemens lib. 7. ſtrom. *Eccleſia eſt cœtus electorum, in quem colliguntur fideles & juſti, quos Deus ante conditum orbem prædeſtinavit.* Auguſt. lib. 5. de Bapt. contra Donat. cap. 27. *Hortus concluſus, fons ſignatus, lilium, ſoror, ſponſa Jeſu Chriſti, de ſolis intelliguntur ſanctis & juſtis, qui ſunt Judæi in occulto, circumciſione cordis, in quibus eſt numerus certus Sanctorum prædeſtinatus ante mundi conſtitutionem.* Proſper. in Pſal. 106. *Eccleſia Catholica eſt in electis præcognitis à Deo filiis promiſſionis membris corporis Chriſti.* Gregor. in Jobum lib. 28. cap. 5. *Omnes electi intra menſuras ejus continentur, extra ſtant omnes reprobi.* Idem in Cantic. *Hortus ſancta Eccleſia exiſtit, quia dum populos multos in fide gignit, quaſi flores pulcros bona terra emittit. Qui hortus concluſus benè dicitur, quia caritatis vallo circumquaq; munitur, ne intra numerum electorum reprobus aliquis ingrediatur.* Bernh. ſerm. 68. in Cant. *Eccleſia eſt cœtus electorum ante ſecula prædeſtinatus.* Hûc referenda eſt Confeſſio ipſorum, adverſariorum. Biel. in can. Miſſ. lect. 22. *Ergo accipitur Eccleſia pro tota multitudine prædeſtinatorũ.* **Idem. l. c. *Forma myſtica corporis Chriſti, quod eſt Eccleſia, eſt vera fides, propter quod Eccleſiam definientes ajunt, Eccleſia eſt corpus Chriſti myſticum fide Chriſti animatum.* Catech. Roman. *Eccleſia militans eſt, quæ cum immaniſſimis hoſtibus Satana, carne & mundo perpetuum bellum gerit: Item Eccleſiam electorum appellat piorum numerum qui non ſolũ fidei profeſſione & communione Sacramentorũ ſed etiã Spiritus gratia & caritatis vinculo inter ſe conjuncti & colligati ſunt. Itẽ Eccleſiã domũ Dei appellari ait, quia ſit velut una familia, quã unus pater familias moderatur & in qua eſt bonorum omnium Spiritualium communio.* ** Eraſm. in Symb. Catech. 4. pag. 145. *Eccleſia propriè dicta eſt arcana ſocietas ad vitam æternam prædeſtinatorum, cujus magna pars jam agit apud Chriſtum, quæ verò ſupereſt, in hoc vocata eſt, ut ad ſummam puritatem enitatur, & rectè negatur habere maculam aut rugam, vel per ſynecdochen, vel à ſcopo ſeu fine, unde ſumi denominationem ſolent Dialectici: interdum tamen Eccleſiæ vox ita dilatatur, ut omnes baptiſmo tinctos complectatur, ſive piè vivant ſive ſecus.* Enchir. Chriſt. Inſtitut. Colon. de Sacram. Ordinis p. 171. *Ut autem contendant quidam Eccleſiam inviſibilem eſſe, quod de Eccleſia prædeſtinatorum non negamus, nihilo ſecius, ut opinamur, nobis concedent, Eccleſiam eſſe viſibilem, quæ bonis admixtos habet malos viſibili fidei profeſſione & Sacramentorum communione ſociatos.* (nos vero libenter id concedimus, ut apparet ex Auguſt. Confeſſ. art. 7. & 8.) 3. In quibus dicunt ad Eccleſiam Catholicam pertinere omnes ſanctos, qui ab origine mundi uſque ad hæc tempora vixerunt, quis enim in hac vita illos externo aſpectu intuetur? Auguſt. in Pſal. 90. conc. 2. *Corpus hujus capitis Eccleſia eſt, non quæ hoc loco eſt, ſed quæ hoc loco & per totum terrarum orbem, nec illa quæ hoc tempore, ſed ab ipſo Abel uſq; ad eos qui naſcituri ſunt uſq; in finem & credituri in Chriſtum, totus populus ſanctorum ad unam civitatem pertinentium, quæ civitas corpus Chriſti eſt, cujus caput eſt Chriſtus.* lib. 1. de Bapt. contra Donat. cap. 16. ſcribit, *duas eſſe civitates, h. e. duas Eccleſias, quarum una peperit Abelem, Enoch, Noe & Abrahamum, Moſen etiam & Prophetas, Apoſtolos, Martyres & omnes bonos Chriſtianos: altera vero Cainum, Cham, Iſmaelem, Eſau, Judam, Simonem Magum & cæteros pſeudoChriſtianos ad hæc uſq; tempora in affectione animali pertinaciter obduratos, ſive in unitate permixti ſint, ſive apertâ præciſione diſſentiant.* Beda in cap. 6. Cantic. *Sicut unus Dominus, una fides, unum baptiſma, unus Deus & Pater omnium: ita eſt una Eccleſia electorum omnium multitudo per omnia & mundi loca, & ſeculi tempora, eidem uni Deo & Patri ſubjecta.* Gregor. homil. 19. in Evang. *Conditor noſter habet vineam, univerſalem ſcilicet Eccleſiam, quæ ab Abel juſto uſque ad ultimum electum, qui in mundo naſciturus eſt, quot ſanctos protulit, quaſi tot palmites miſit.* 4. In quibus ad Eccleſiæ Catholicæ ſocietatem etiam triumphantem Eccleſiam pertinere docent, quis enim ſocietatem beatorum in cœlis triumphantem vidit? Auguſtinus in Enchirid. ad Laurent. cap. 56. cum exponit articulum Symboli, *Credo Eccleſiam Catholicam,*

docet

docet non ſolùm de militante ſed etiam de triumphante Eccleſia hoc eſſe intelligendum. *Quæ tota* (inquit) *hic accipienda eſt non ſolum ex parte, quæ peregrinatur in terris à Solis ortu uſq; ad occaſum laudans nomen Domini, & poſt vetuſtatis captivitatem cantans canticum novum: verum etiam ex illa, quæ in cœlis ſemper ex quo condita eſt, cohæſit Deo, nec ullum ſui caſus malum eſt experta.* Et poſtea: *Utraq; una erit conſortio æternitatis & nunc una eſt vinculo caritatis, quæ tota inſtituta eſt ad colendum unum Deum.* Idem libr. 10. de civ. Dei cap. 7. *Cum ipſis* (beatis Angelis) *ſumus una civitas Dei, cui dicitur in Pſalmo: Glorioſa dicta ſunt de te civitas Dei, cujus pars in nobis peregrinatur, pars in illis opitulatur.* Huc referenda eſt Confeſſio Bellar. libr. 3. de Eccleſ. c. 5. §. penult. *Eccleſia triumphans una eſt, imò potiùs una eſt cum militante.* Si ergo triumphans Eccleſia eſt inviſibilis, negari nequit Eccleſiam Catholicam eſſe inviſibilem, quod enim parti convenit, toti etiam propter illam partem tribui debet. Turrianus tract. 2. lib 3. cap. 4. hoc agnoſcere videtur, quando ſcribit: *Una tota Eccleſia partim viſibilis eſt, partim inviſibilis.* 5. In quibus præcipuum Dei cultum & ornatum Eccleſiæ agnoſcunt eſſe internum. Juſtin. in Epiſt. ad Diogn. pag. 384. *Inviſibilis anima in viſibili corpore tanquam in præſidio conſtituta eſt: Sic & Chriſtiani cognoſcuntur, dum in mundo commorantur, ſed inviſibilis eſt eorum cultus divinus.* Orig. hom. 23. in Num. circa med. *Sol juſtitiæ Chriſtus eſt, huic ſi Luna, id eſt, Eccleſia ſua, quæ lumine illius repletur, juncta fuerit & penitus ei adhæſerit, feſtivitatem neomeniæ agit &c. tunc eſt, quando neque videri neque comprehendi humanis aſpectibus poteſt.* Auguſt. in Pſ. 44 *Iuſtus pulcram novit, qui ſpeciem ejus amavit. Quæ ſunt interiora pulcritudinis? conſcientia: ibi videt Chriſtus, ibi amat Chriſtus, ibi alloquitur Chriſtus, ibi punit Chriſtus, ibi coronat Chriſtus.* Huc pertinet quod Bellarm. cap. 2. concedit, *quoſdam eſſe de anima Eccleſiæ, licet non ſint de corpore,* cap. 6. *quoſdam eſſe in Eccleſia animo, non autem corpore ſeu externa communicatione, quod ſufficiat illis ad ſalutem.* & cap. 15. *quod multa inviſibilia, fides ſcilicet ſpes, caritas &c. ſint in Eccleſia,* jam vero externo aſpectu dijudicari nequit, quinam ſint de anima Eccleſiæ & in quorum cordibus dona illa interna, fides, ſpes, caritas &c. locum habeant, & tamen illi ipſi peculiarem aliquam ſocietatem conſtituunt, quia vinculo Spiritus ſunt conjuncti, & in illis propriè ac principaliter conſiſtit Eccleſia. Ergo negari nequit, Eccleſiam illam, quæ eſt congregatio Sanctorum, eſſe inviſibilem. Idem concedit Liber *Interimiſticus c. 9. Eccleſia quatenus conſtat membris talibus, quæ ſecundum caritatem vivunt, ſanctoram eſt tantum & eatenus ſpiritualis & inviſibilis.* Sic ergo ex ore adverſariorum veritas teſtimonium recipit.

Antitheſis Pontificiorum Eccleſiam eſſe viſibilem.

79. Bellarminus demonſtraturus Eccleſiam eſſe viſibilem præſupponit cap. 9. reſp. ad arg. 8. *nos duas Eccleſias fingere,* & cap. 11. §. 1. *nos Eccleſiam nomine viſibilem, re autem inviſibilem ſtatuere.* Sed nos hæc præſuppoſita non agnoſcimus. Diverſo enim reſpectu unam eandemque Eccleſiam viſibilem & inviſibilem dicimus, viſibilem ratione ſocietatis externæ, quæ in profeſſione fidei & uſu Sacramentorum conſiſtit; inviſibilem ratione ſocietatis internæ, quæ in donis Spiritus ſancti internis quærenda eſt. Diſtinguimus etiam inter Eccleſiam particularem & Catholicam. Particulares Eccleſias viſibiles eſſe non negamus, Catholicam autem inviſibilem eſſe aſſerimus, ſive nomen Catholicæ accipiatur pro congregatione Sanctorum, ſive pro complexu omnium particularium Eccleſiarum, ſicut hæc ſuperiùs latè ſunt expoſita. Rectius de noſtra ſententia diſſerit Bellarmin. cap. 10. rat. 4. *Lutherani* (inquit) *ſigna viſibilia quædam & externa Eccleſiæ ſtatuunt, nimirum prædicationem verbi Dei & Sacramentorum adminiſtrationem, & conſtanter docent, ubicunque hæc ſigna conſpiciantur, ibi eſſe etiam veram Chriſti Eccleſiam, quia tamen ſolos juſtos & pios ad Eccleſiam veram pertinere ſtatuunt, & nemo poteſt certò ſcire, qui ſunt verè juſti & pii inter tam multos, qui juſtitiam & pietatem externis præ ſe ferunt, cùm certum ſit, multos ubique eſſe hypocritas & falſos fratres, idcirco noſtri concludunt, eos facere Eccleſiam inviſibilem.* Hæc Bellarminus, quæ facilè poſſunt ad ſanum ſenſum reduci, modò concluſio ex præmiſſis fiat non ſimpliciter, ſed ſecundum quid, Eccleſiam ſc. dici inviſibilem propter fidem & reliqua dona interna, quæ oculis humanis perſpici nequeunt: interim tamen Eccleſiam eſſe & dici viſibilem propter prædicationem verbi & adminiſtrationem Sacramentorum, quæ in oculos & aures exterius incurrunt. Definimus enim Eccleſiam, quod *ſit cœtus hominum doctrinam divinam profitentium & Sacramentis divinitus inſtitutis utentium, in quo cœtu ſunt Sancti, hoc eſt, verè credentes & electi, qui ſunt vera & viva Eccleſiæ membra, quibus in hac vita mixti ſunt non-ſancti, ſed tamen in doctrina conſentientes, qui ad externam duntaxat Eccleſiæ ſocietatem pertinent.* Sed expendamus argumenta Bellarmini, quibus probare conatur Eccleſiam eſſe viſibilem. Primò dicit, illud *probari ex omnibus Scripturæ locis, in quibus nomen Eccleſiæ invenitur, cùm ſemper nomine Eccleſiæ viſibilis congregatio intelligatur, nec proferri poſſe, vel unicum locum, in quo nomen hoc tribuatur congregationi inviſibili.* Reſp. imò verò ubicunque nomen Eccleſiæ propriè ac ſpecificè accipitur, & pro Catholica Eccleſia ponitur, inviſibilem Sanctorum & verè credentium cœtum denotat, quia vera Catholicæ Eccleſiæ membra non ſunt, niſi verè credentes & ſancti, ut ſuperiùs fuit demonſtratum. Nevè ſit neceſſe multa Scripturæ dicta cumulare, repetimus articulum Symboli Apoſtolici. *Credo ſanctam Catholicam Eccleſiam, congregationem Sanctorum.* Affert Bellarmin. quædam Scripturæ dicta, quibus probet, nomine Eccleſiæ ſemper intelligi viſibilem congregationem, ſed illa non ſunt ejuſdem generis. Quædam enim agunt de Eccleſiis particularibus, quas viſibiles eſſe concedimus, quædam verò de Eccleſia Catholica, quæ eſt inviſibilis congregatio Sanctorum.

1. Non poteſt proferri dictum Scripturæ pro inviſibilitate Eccleſiæ.

Num. 20. v. 4. *Cur eduxiſtis Eccleſiam in ſolitudinem: ubi Eccleſia vocatur populus ille notiſſimus Iſrael, qui exierat ex Ægypto.* Reſp. Nemo noſtrûm negat particularem illam Eccleſiam Iſraelitarum fuiſſe viſibilem, ſed ex eo nondum efficitur, Catholicam Eccleſiam fuiſſe viſibilem, quia ad Catholicam Eccleſiam, id eſt, ad Sanctorum congregationem pertinebant non omnes illi, qui in externo & viſibili illo cœtu verſabantur, ſed pii duntaxat & verè credentes, ut Moſes, Aaron, Joſua, Caleb, &c. atqui non poterat externo aſpectu dijudicari, quinã in illo cœtu eſſent verè pii & ſancti. Præterea ad Eccleſiam Catholicam pertinebant non ſolùm pii tunc temporis adhuc viventes, ſed etiam ſancti jã antè demortui, Adam, Seth, Noa, Enoch,

Num. 20. v. 4. 4. Eduxiſtis Eccleſiam in ſolitudinem.

Abrahamus, Iſaacus, Jacobus &c. atqui illi in cœlis triumphantes humanis oculis non erant obvii. 2. 1. Reg. 8. v. 14. *Convertit Rex faciem ſuam & benedixit omnis Eccleſiæ Iſrael, ubi de Eccleſia viſibili manifeſtè loquitur Scriptura.* Reſp. etiam hic locus agit de Eccleſia particulari, videlicet de cœtu populi Iſraelitici in templo tunc congregato, ſed quinam ex illo cœtu fuerint vera Catholicæ Eccleſiæ membra, eſterno aſpectu dijudicari non potuit, cùm ibidem Salomon diſertè addat v. 39. *Tu Domine ſolus noſtri corda omnium filiorum hominum.* Quinimò ne quidem de tota viſibili Eccleſia Iſraelitica, hic locus agit, cum multi ex illo cœtu abfuerint. 3. Matth. 16. v. 18. *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, ubi ſive nomine petræ intelligamus Chriſtum, ſive fidei confeſſionem, ſive Petrum, ſemper fundamentum Eccleſiæ eſt aliquid ſenſibile, ac proinde ipſa Eccleſia eſt ſenſibilis ſive viſibilis, nam etſi nunc nec Chriſtum nec Petrum videmus, tamen, tunc uterque ſenſibus corporeis expoſitus erat ad videndum, & nunc uterq; videtur non in ſe, ſed in vicario, aut ſucceſſore ſuo.* Reſp. locus hic de Eccleſia Catholica propriè agit. Contra particulares Eccleſias inferorum portæ ſæpius prævalent, ut experientia teſtatur, ſed Catholicam Eccleſiam nulla vis ac potentia Satanæ evertere poteſt. Qui ſunt in viſibili duntaxat Eccleſiæ particularis cœtu, hoc eſt, qui ad externam duntaxat Eccleſiæ ſocietatem pertinent, à portis inferorum everti poſſunt, ſed qui ad Eccleſiam Catholicam pertinent, quamdiu verâ fide Chriſto adhærent, non poſſunt adverſariâ Diaboli potentiâ everti. Sicut Chriſtus Johan. 10. v. 28. teſtatur: *Oves meas nemo rapiet ex manu mea.* Hujus Catholicæ Eccleſiæ fundamentum eſt Chriſtus 1. Corinth. 3. v. 11. *Fundamentum aliud nemo poteſt ponere præter id, quod poſitum eſt, videlicet Chriſtus Ieſus*: hoc fundamentum eſſe viſibile, hoc eſt, videri oculis corporeis, nemo poterit dicere, cùm pii credant in Chriſtum, quem *non vident*, 1. Petri. 1. v. 8. Quamvis verò Chriſtus cùm in diebus carnis ſuæ in terris verſaretur, videri potuerit, tamen quâ ratione Eccleſiæ fundamentum fuit & quomodo verè credentes, ut vivi lapides ſuper hoc angulari lapide ædificentur, exterius videri nō potuit, tota enim hæc ſtructura èſt myſtica, ſpiritualis & interna. Cùm Petrus Chriſtum Eccleſiæ fundamentum eſſet confeſſus, Chriſtus ipſi reſpondet Matt. 16. v. 17. *Caro & ſanguis tibi hoc non revelavit.* At ſi Chriſtus, quatenus eſt Eccleſiæ fundamentum, videri potuiſſet, certè caro & ſanguis, oculi ſc. carnales illud Petro revelaſſent. Ergo ipſa quoque Eccleſia, de qua Chriſtus ibidem loquitur, eſt inviſibilis. Ut Bellarminus ex fundamento viſibili colligere voluit Eccleſiam eſſe viſibilem, ita nos rectiùs ex fundamento inviſibili colligimus Eccleſiā eſſe inviſibilē. Chriſtum & Petrum in Papa ut Vicario & ſucceſſore ſuo videri vix quiſquam credet, qui doctrinam ac vitam Chriſti & Petri cum doctrina & vita Papæ conferre voluerit. Nimium profectò diſtat hæc imago à prototypo, & hic ſucceſſor à prædeceſſoribus. Sic ergo hic locus noſtram potiùs confirmat ſententiam. De tali Eccleſia Chriſtus loquitur, quæ ſuper petram eo modo extructa ſit, ut ne quidem inferorum portæ contra eam prævaleant. Sed hoc non poteſt de Eccleſia aliqua viſibili intelligi, ſed de inviſibili Catholica Eccleſia verè credentium & electorum. Refero hûc inſigne dictum Lyrani, qui in comm. hujus loci ſic ſcribit. *Eccleſia non conſiſtit in hominibus ratione poteſtatis vel dignitatis Eccleſiaſticæ vel ſecularis, quia multi Principes & ſummi Pontifices & alÿ inferiores inventi ſunt apoſtataſſe a fide, propter quod Eccleſia conſiſtit in illis perſonis, in quibus eſt notitia vera & confeſſio fidei & veritatis.* 4. Matth. 18. v. 17. *Dic Eccleſiæ, ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi velut Ethnicus. Sed neutrum ſervari poſſet, ſi Eccleſia eſſet inviſibilis.* Reſp. Eccleſiæ nomen hîc accipitur vel pro ſenioribus ac Presbyterio, vel pro viſibili cœtu vocatorum, nequaquam verò pro Eccleſia Catholica; quæ eſt congregatio Sanctorum. Concedimus ſenatum Eccleſiaſticum & cœtum vocatorum eſſe viſibilem, ſed Catholicam Eccleſiam viſibilem eſſe negamus. 5. Actor. 20. v. 28. *Attendite vobis ipſis, & univerſo gregi, in quo vos Spiritus S. poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei. At quomodo poterant regere Eccleſiam, quam non noverant?* Reſp. Confuſio mater eſt obſcuritatis & erroris. Nomen Eccleſiæ eo in loco accipitur pro grege ſive auditoribus in viſibili & particulari Eccleſia Epheſiorum, ut conſtat ex circumſtantiis textus, & ex dicto Petrino 1. Epiſt. 5. v. 2. *Paſcite eum, qui inter vos eſt gregem*, nos autem hîc loquimur de Eccleſia Catholica, ad quam pertinent ſoli verè credentes & ſancti, quos à reliquo vocatorum cœtu paſtores diſcernere non poſſunt, nihilo tamen minus Eccleſiæ gregem ſibi commiſſum ſalutariter paſcere & poſſunt & debent. 6. Actor. 15. v. 3. *Illi quidem deducti ab Eccleſia, pertranſibant Phœnicen & Samariam v. 4. Cum veniſſent Hieroſolymam, ſuſcepti ſunt ab Eccleſia cap. 18. v. 22. aſcendit Paulus & ſalutavit Eccleſiam. Quomodo iſta conveniunt Eccleſiæ inviſibili?* Reſp. quomodo verò convenit ex his & ſimilibus locis, quæ de Eccleſiis particularibus agunt, concludere velle ad Catholicam Eccleſiam? particulares ac domeſticæ Eccleſiæ conſtant ex toto cœtu vocatorum, ſed Catholica Eccleſia propriè ſic dicta ſolos ſanctos & electos ſinu ſuo complectitur. Particulares Eccleſiæ adiri, videri, & ſalutari poſſunt, ſed Catholicam Eccleſiam in Symbolo nos profitemur credere. 7. *Paulus teſtatur, ſe perſecutum Eccleſiam Dei. 1. Cor. 15. v. 9. Gal. 1. v. 13. Philipp. 3. v. 6. at notum eſt, quos perſequebatur.* Reſp. totam Eccleſiam Catholicam, nec Saulus, nec quiſquam alius perſequi poteſt, quia pars ejus in cœlis triumphat ſupra omnes perſecutorum minas ac vires elevata; quædam Catholicæ Eccleſiæ membra, i. e. quoſdam verè credentes & pios perſequuntur Tyranni, non ea quatenus ſunt membra Eccleſiæ Catholicæ inviſibilis, ſed quatenus in cœtu vocatorum viſibili Chriſti fidem profitentur. Qui pios & verè fideles perſequuntur, Chriſtum ipſum perſequuntur Act. 9. v. 4. interim tamen perſecutores nec Chriſtum vident nec Eccleſiam Catholicam vident. Quomodo igitur ex perſecutione quorundam in Eccleſia particulari viſibilitas Eccleſiæ Catholicæ inferri poteſt? 8. 1. Tim. 3. v. 15. *Hæc tibi ſcribo Timothee, ut ſcias, quomodo te oporteat converſari in domo Dei, quæ eſt Eccleſia Dei vivi, columna & firmamentum veritatis. At ſanè non poterat in ea converſari, niſi ſciret quænam eſſet.* R. loquitur Apoſtolus de Eccleſia Epheſiorum, quæ fuit viſibilis & particularis, quam Timotheus videre potuit, ſed ex eo nondum efficitur, Eccleſiam Catholicam, quæ eſt congregatio Sanctorum, eſſe viſibilem. De Eccleſia Epheſiorum & quavis particulari Eccleſia dici poteſt, quod ſit domus Dei propter verè credentes & electos, qui ſunt in ea, in

quibus

Margin notes:

1. Reg. 8. v. 14. Benedixit Rex omni Eccleſiæ.

Matth. 16. v. 18 Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.

Mat. 18. v. 17. Dic Eccleſiæ.

Act. 20. 28 Attendite vobis ipſis & gregi.

Act. 15. v. 3 Deducti ab Eccleſia.

Paulus perſecutus eſt Eccleſiam. 1. Cor. 15. v. 9.

1. Tim. 3. v. 15. Ut ſcias, quomodo te converſari oporteat in domo Dei.

Digitized by Google

quibus Deus ſuâ gratia habitat, ubi per Synecdochen toti Eccleſiæ particulari, ſive toti cœtui vocarum tribuitur, quod quibuſdam duntaxat in ea competit. Vide Lutherum in libr. contra Cœleſt. Proph. tom.3. Jen. Germ. pag. 91. Quinimò Bellarminus ipſe cap.7. reſp. ad 1. ponit hanc regulam. *Sæpè Scriptura per figuram intellectionis attribuit aliquid toti, quod ſolum convenit parti*, quam exemplis ibidem declarat. Jam verò externo aſpectu dijudicari nequit, quinam in Eccleſiis particularibus ſint verè domus Dei, *columna & firmamentum veritatis*, id eſt, qui ſint verè credentes & ſancti, in quibus Deus ſuâ gratiâ ſuoque Spiritu habitat, qui in veritate agnita conſtanter perſeverant. Ergo vera electorum Eccleſia eſt inviſibilis. ** Reihing. in eacub. contra Meiſn. p.15. urget locum Pſal. 88. v.38. *Thronus ejus ſicut Sol in conſpectu meo & ſicut Luna perfecta in æternum.* Reſp. loquitur Pſaltes de ſplendore Eccleſiæ interno, quem habet coram Deo; non externo, quem habet in mundo coram hominibus. Dicit enim Jehovah. *Thronus ejus* (Davidis) *ſicut Sol in conſpectu meo.***

2. Scriptura docet Eccleſiam eſſe viſibilem. Pſal. 19. v. 5. In Sole poſuit tabernaculum ſuum.

80. Secundum argumentum Bellarminus petit ex illis Scripturæ locis, ubi non nominatur, ſed apertè deſcribitur Eccleſia 1. Pſal. 19. verſ. 5. *in Sole poſuit tabernaculum ſuum, quod Auguſt. tract. 2. in Epiſt. Iohan. ſic exponit. In manifeſto poſuit Eccleſiam ſuam, ut ſicut Sol non poteſt latere, ita nec Eccleſia poſſit abſcondi.* Reſp. Hebræi fontes ſic habent. *Soli poſuit tabernaculum in eis* ſcil. cœlis. Senſus igitur literalis eſt, quod Deus Soli poſuerit tentorium h. e. ſedem quandam ſplendidam in cœlis. Auguſtini allegoria ex verſione Græca & Latina originem duxit. Jam verò notum eſt, quam vim allegoricæ interpretationes præſertim ea vitioſa verſione petitæ in probatione dogmatum obtineant. Præterea Auguſtino res fuit cum Donatiſtis, qui in uno tantum orbis angulo Eccleſiam includebant, quibus Auguſtinus rectè opponit multas particulares Chriſti Eccleſias toto orbe diffuſas. Nos verò non inficias imus, particulares Eccleſias eſſe viſibiles, licet non ſemper eodem ſplendore, ut poſtea dicetur. 2. Eſa. 2. v. 1. Dan. 2. v. 35. Mich. 4. v. 1. *Comparatur Eccleſia monti magno & conſpicuo, qui nullo modo poteſt latere ſecundum expoſitionem Hieronymi in illa loca & Auguſtini tract. 1. in Epiſt. Iohan.* Reſpond. Eſaias & Micheas deſcribunt Eccleſiæ magnitudinem & claritatem, quæ temporibus Meſſiæ per univerſalem Evangelii prædicationem erat futura. Huic vaticinio eventus reſpondit, ſed quid ea eo contra noſtram ſententiam inferri poteſt. Si enim vel maximè ſub initium N. T. talis fuit Eccleſiæ ſtatus, ut Evangelii præconio ubique inter omnes gentes longè lateque diſſeminato maxima eſſet Eccleſiarum particularium claritas; ea eo tamen non poteſt inferri, quod perpetuò toto N. T. tempore talis Eccleſiæ Chriſti claritas ſit futura, contrarium enim ea Scripturis ſuo loco oſtendemus. Præterea illo ipſo tempore, quo particularium Eccleſiarum claritas maximè ſplenduit, Catholica Sanctorum Eccleſia fuit inviſibilis, quinam enim in cœtibus illis ampliſſimis & clariſſimis fuerint verè credentes & ſancti, externo aſpectu dijudicari nequaquam potuit. Daniel prædicit, fore ut cùm reliqua regna evertantur, tamen Chriſti regnum maneat perpetuum, id quod Eccleſiæ Catholicæ firmitatem, nequaquam verò ejuſdem viſibilitatem arguit. Hieron. in cap. 20. Ezech. docet, *Eccleſiam comparari monti magno non propter externam claritatem perpetuò fulgentem, ſed quia in altitudine ſanctorum dogmatum conſtituta eſt.* Alludunt Prophetæ ad montem Sion, in quo extructa fuit Hieroſolyma Judææ metropolis, ac docent montem Sion fuiſſe exiguum, h. e. Eccleſiam Iſraeliticam in una gente & regione fuiſſe collectam, ſed tempore Meſſiæ montem hunc ingentem fore, h. e. Eccleſiam prædicatione Evangelii ad omnes gentes eſſe transferendam, ſed in ampliſſimo illo vocatorum numero non minus ut in anguſto populi Iſraelitici cœtu verè credentes & ſancti externis oculis non ſunt obvii. Ergo vera electorum Eccleſia etiam in N. T. eſt & manet inviſibilis.

Eſa. 2. v. 1. Eccleſia eſt mons magnus & conſpicuus.

3. Mat. 5. v. 14. *non poteſt civitas abſcondi ſupra montem poſita. quod Auguſtinus de unit. Eccleſiæ c. 14. & alibi paſſim exponit de Eccleſia.* Reſp. Chriſtus ibi alloquitur Apoſtolos, quorum doctrinam & vitam omnium conſpectui obviam eſſe teſtatur, præcedit enim, *vos eſtis ſal terræ, vos eſtis lux mundi*, atque hoc modo locum illum tractant Chryſoſtomus & Theophylactus. Auguſt. de Eccleſia hoc teſtimonium uſurpat & opponit illud Donatiſtis, qui non niſi in una orbis parte Eccleſiam remanſiſſe docebant, illos ex frequentia & celebritate Eccleſiarum, quæ tunc temporis fuerunt, convincit, ſed ea eo non poteſt inferri, Eccleſias particulares perpetuò fore tam glorioſas, frequentes & illuſtres; multò minus ex eo colligi poteſt, Catholicam electorum Eccleſiam eſſe viſibilem. Idem lib. 13. cont. Fauſt. c. 13. Eccleſiam ſuper montem eſſe poſitam ſic exponit. *quod veritas non quærat* angulos *aut latebras.* 4. *Parabolæ Evangelicæ de area, de reti, de ovili, de convivio &c. omnes oſtendunt, Eccleſiam veram, quæ eſt regnum cœlorum, eſſe viſibilem.* Reſp. loquuntur hæ parabolæ de ſtatu Eccleſiarum particularium, quod ſc. in illis mali bonis, paleæ tritico, piſces putridi probatis, hœdi ovibus &c. ſint permixti, nequaquam verò probant ad Eccleſiam Catholicam propriè ſic dictam malos pertinere, aut illam viſibilem eſſe.

Matth. 5. v. 14. Civitas ſupra montem poſita non poteſt abſcondi.

Parabolæ Evangelicæ Mat. 13

81. Tertium argumentum petit Bellarminus ex ortu & progreſſu Eccleſiæ. *In V. T. adeo viſibilis erat Eccleſia, ut in ipſa carne portaret viſibile ſignum circumciſionis. In N. T. ſine dubio Eccleſia Chriſtiana tota erat in principio in Apoſtolis & diſcipulis Chriſti, qui adeo viſibiles erant, ut ſuper illos S. S. viſibiliter deſcenderet in die Pentecoſtes. Deinde iſtis additi ſunt viſibiliter unâ die homines ad tria millia per fidei confeſſionem & Baptiſmum, ac deinceps ſemper illi omnes & ſoli habiti ſunt de Eccleſia Chriſti, qui ad illos primos ſe adjunxerunt per Baptiſmum & fidei confeſſionem &c.* R. 1. Paulus Rom. 2. v. 28. & 29. diſtinguit inter *Judæum in abſcondito & in manifeſto. Item inter circumciſionem carnis & Spiritus.* cap. 9. v. 6. negat *omnes eſſe Iſraelitas qui ſunt ex Iſrael.* v. 8. diſtinguit *inter filios carnis & filios promiſſionis.* Chriſtus Joh. 8. v. 39. Judæis hoc opponit. *Si filii Abrahæ eſſetis, opera Abrahæ faceretis.* Ex his & ſimilibus locis colligitur, non omnes ex Abrahæ ſemine natos ac per circumciſionem populo Iſraelitico adſcriptos fuiſſe vera Catholicæ Eccleſiæ membra, aut pertinuiſſe ad cœtum electorum, ſed ſpirituales Abrahæ filios per circumciſionem ſpiritualem Deo regenitos, fuiſſe veram Catholicam Eccleſiam. Exterior circumciſio fuit piis & impiis communis, unde Paulus pronunciat *prævaricatoribus legis circumciſionem factam eſſe præputium* Rom. 2. v. 26. proinde ex circumciſionis ſigno viſibili colligi non potuit, quinam

3. Idem probat Eccleſiæ ortus & progreſſus.

expo-

ex populo Iſraelitico ad Catholicam Eccleſiam, quæ eſt congregatio Sanctorum, pertineant. Fuit omninò circumciſio viſibile ſignum Eccleſiæ Iſraeliticæ viſibilis, ſicut hodie Baptiſmus eſt ſignum viſibile Eccleſiæ Chriſtianæ, per quod à reliquis cœtibus Judæorum, Turcarum & gentilium diſtinguitur, ſed Catholica Eccleſia non habet tale aliquod viſibile ſignum, cùm internæ illæ virtutes, quæ requiruntur, ut quis ſit verum Eccleſiæ Catholicæ membrum, oculis externis conſpici nequeant. 2. Totam Eccleſiam Chriſtianam ſive Catholicam fuiſſe in principio in Apoſtolis & diſcipulis tantum, ſalvâ veritate affirmari nequit, quia ad Eccleſiam Catholicam pertinent etiam Patriarchæ, Prophetæ & reliqui ſancti Veteris Teſtamenti, qui ad Eccleſiam triumphantem tranſlati hominum oculis non fuerunt obvii, ac proinde Catholica Eccleſia etiam tum temporis fuit inviſibilis. Quinimò ne quidem tota militans Eccleſia fuit duntaxat in Apoſtolis & diſcipulis Chriſti, quia in Galilæa, Samaria & aliis locis fuerunt multi verâ fide Chriſto adhærentes, qui Apoſtolis & reliquis diſcipulis Chriſtum publicè ſectantibus non fuerunt noti, inde enim poſt Chriſti reſurrectionem tantus diſcipulorum numerus, qui ad quingentos fratres aſſurgebat, in Galilæa tam ſubito congregari potuerit Matth. 28. verſ. 16. 1. Cor. 15. v. 6. Ac Nicodemi exemplum Johan. 3. v. 1. oſtendit, in ipſa urbe Hieroſolymitana inter juratos Chriſti hoſtes Pontifices, Phariſæos & Scribas collectam fuiſſe piorum Eccleſiam, qui metu repreſſi fuerunt, quò minùs publicè Chriſtum profiterentur. Illi, ſuper quos Spiritus S. viſibiliter deſcendit, & qui per Baptiſmum & fidei profeſſionem huic cœtui ſeſe conjunxerunt, fuerunt particularis & viſibilis Eccleſia, ſed in illo ipſo externo viſibilis Eccleſiæ cœtu Catholica & inviſibilis Electorum Eccleſia latuit. In particulari & viſibili illa Eccleſia miniſterio Apoſtolorum Hieroſolymis collecta procul dubio fuerunt aliqui hypocritæ, à quibus licet verè credentes & electi externo aſpectu diſcerni haudquaquam potuerint, tamen hypocritæ illi ad Eccleſiam Catholicam non pertinuerunt.

4. Eccleſia eſt ſocietas hominum. 82. Quartum argumentum deducitur ex ipſa ratione Eccleſiæ. *Eccleſia eſt ſocietas quædam non Angelorum, non animarum, ſed hominum. Non autem poteſt dici ſocietas niſi in externis & viſibilibus ſignis conſiſtat, nam non eſt ſocietas, niſi ſe agnoſcant, qui dicuntur ſocij: non autem ſe poſſunt homines agnoſcere, niſi ſocietatis vincula ſint externa & viſibilia.* Reſp. 1. quando Eccleſia Catholica à Bellarmino negatur eſſe ſocietas animarum, eo ipſo omnes ſancti defuncti ex Eccleſia Catholica excluduntur, & reipsâ negatur, quod Eccleſia triumphans ſit pars Eccleſiæ Catholicæ. Id verò quomodo convenit cum verbis Bellarmini cap. 5. §. penult. *Eccleſia triumphans unita eſt, imo potius una eſt cum militante?* imò quomodo convenit tabulis divinæ veritatis, Hebr. 12. v. 22. *Acceſſiſtis ad montem Sion & civitatem Dei viventis, Hieroſolymam cœleſtem & multorum millium Angelorum frequentiam* verſ. 23. *πανηγύρει καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων ad Eccleſiam primogenitorum, qui conſcripti ſunt in cœlis & Spiritus juſtorum perfectorum.* Quomodo denique convenit articulo Symboli Apoſtolici, *Credo ſanctam Catholicam Eccleſiam, communionem Sanctorum?* Certè ex communione illa Sanctorum non poſſunt proſcribi animæ ſanctorum defunctorum. 2. Militans Eccleſia eſt quidem hominum ſocietas, qui quatenus prædicatione verbi & adminiſtratione Sacramentorum utpote viſibilibus & externis ſignis in unam ſocietatem colliguntur, Eccleſiam viſibilem conſtituunt, ſed quatenus ad Catholicam Eccleſiam pertinent; interno, ſpirituali & inviſibili fidei, ſpei & caritatis vinculo cum capite ſuo & inter ſeſe invicem colligantur, quod vinculum & quæ connexio cùm ſit inviſibilis ex eo efficitur, Catholicam Eccleſiam eſſe inviſibilem. 3. Quod Bellarminus hoc ſuum argumentum confirmare nititur ex more omnium humanarum ſocietatum, *in militiam* (inquit) *in regnum, in civitatem non aliter aſcribuntur homines quam ſignis viſibilibus*, id facilem habet explicationem. Eccleſia eſt militia, ſed ſpiritualis; eſt regnum, ſed cœlorum; eſt civitas, ſed myſtica & ſuperna. Reliquæ ſocietates humanæ ſunt externæ & viſibiles, ſed Eccleſiæ Catholicæ ſocietas eſt interna & inviſibilis. Quis enim videt, quomodo verè pii & credentes cum Chriſto capite ſuo vinculo ſpirituali conjungantur? quis videt communionem ſanctorum viventium cum ſpiritibus beatis defunctorum? quis videt compagem ſpiritualem inter membra corporis myſtici? Si nulla eſt ſocietas, niſi inter illos ſocios, qui per ſigna externa & viſibilia ſeſe mutuò agnoſcere poſſunt, omnis omninò ſocietas inter Chriſtum & Catholicam Eccleſiam ejuſque membra negabitur, cum Chriſtus oculis corporeis in hac vita non videatur.

83. Quintum argumentum Bellarminus format hoc modo. *Tempore Chriſti, ut volunt Philippus & Illyricus, Eccleſia ſolum erat in Zacharia, Simeone, Anna, Maria & paucis aliis piis, non autem in Pontificibus, & certa multitudine Iudæorum. At conſtat quod Zacharias, Simeon & cæteri communicabant cum Pontificibus in templo & ſacrificiis &c. Ergo vel malè faciebant illi communicando falſa Eccleſia, vel malè faciunt Lutherani non communicando nobiſcum & obœdiendo Pontifici.* *5. Tempore Chriſti communicabant cum Eccleſia Iſraelitica.* Reſp. 1. acceptamus comparationem, quod noſtram Eccleſiam cum Simeone, Zacharia & reliquis piis, Romanam verò Eccleſiam cum Pontificibus & reliqua multitudine Judæorum comparat, ex ea enim immotè colligitur noſtram Eccleſiam eſſe veram, illorum verò falſam. 2. hoc argumentum, ſi quid roboris haberet, non probaret, Eccleſiam Catholicam eſſe viſibilem, ſed Romanam Eccleſiam non fuiſſe à nobis deſerendam, ſed hæc quæſtio eſt alterius loci, argumentum igitur eſt à ſcopo alienum. 3. Si rem rectè expendere velimus, hoc argumentum noſtram potius confirmat ſententiam. Erant in Eccleſia Judaica Pontifices, Sacerdotes, Levitæ, Phariſæi, &c: qui omnes Eccleſiæ titulum ſibi arrogabant, ſed reverâ Catholicæ Eccleſiæ membra non erant, quia Chriſtum Eccleſiæ Catholicæ caput & diſcipulos Chriſti Catholicæ Eccleſiæ membra perſequebantur. Conſervabatur autem Eccleſia in paucis illis, in Simeone, Zacharia, Elizabetha, Anna &c. qui ut homines quidem erant viſibiles, ſed quatenus Catholicæ Eccleſiæ membra erant, videri non poterant. Aſcendebant ad templum cũ reliquis Judæis, celebrabant cum ipſis ſacrificia & externâ ſocietate illis conjuncti erant, interim tamen ipſi ſoli, non autem reliqui Judæi, erant de Eccleſia Catholica, proinde cùm externis oculis cognoſci non potuerit, quinam ex promiſcuo Iſraelitarum cœtu ad Eccleſiã Catholicam pertinuerint,

relin-

relinquitur Eccleſiam Catholicam, fuiſſe inviſibilem. Ex eodem argumento etiam colligitur Eccleſiam viſibilem non eſſe perpetuò eodem modo illuſtrem & ab omni errore immunem, ut Pontificii exiſtimant, quâ de re in ſequentibus quæſtionibus diſputabitur. 4. Inter Eccleſiam Iſraeliticam & Romanam eſt quædam diverſitas. Summus Pontifex in Eccleſia Iſraelitica divinitùs erat inſtitutus, ſed tali inſtitutione non gaudet Pontifex Romanus, Templum, ſacrificia & tota politia Judaica divinitùs erant inſtituta & promiſſio addita, quod durare debeant uſque ad Chriſtum, proinde antequam Meſſias veniret, deſtrueretur templum, abolerentur ſacrificia & everteretur Judaica politia, verè pii in externa Eccleſiæ Judaicæ ſocietate permanſerunt eodem templo, iiſdemque ſacrificiis uſi. Sed de Romana Eccleſia hoc demonſtrari nequit, quod tales promiſſiones obtineat, neque enim ut cultus divinus ad templum in Vet. Teſtam. fuit alligatus; ita Eccleſia ad urbem Romam divino promiſſo alligata eſt. 5. Quinimò quemadmodum Chriſtiani in Apoſtolica Eccleſia poſt Chriſti aſcenſionem cùm Pontifices, Pharisæi & reliqui Judæi illos facerent *ἀποσυναγώγους* & vitæ eorum inſidiarentur, etiam ab externa Eccleſiæ Judaicæ ſocietate tandem diſceſſerunt: ſic & nos fulmine excommunicationis à Romano Pontifice impetiti & perſecutionum violentiâ ex Romanæ Eccleſiæ ſocietate expulſi ab ipſorum communione diſceſſimus, non tàm ab ipſis fugientes, quàm fugati. Si veræ doctrinæ confeſſio & legitimus Sacramentorum uſus nobis liber fuiſſet relictus, fortè non diſceſſiſſemus ab externa Eccleſiæ Romanæ ſocietate. 6. Quemadmodum in corruptiſſimo Eccleſiæ Iſraeliticæ ſtatu, cùm viderentur omnia corruptelis doctrinæ idololatriâ & ſuperſtitionibus repleta ſervavit ſibi Deus ſemen ſanctum: ita ſuperioribus temporibus Papatu longè lateque propagato, cùm itidem viderentur omnia corrupta & depravata, ſervavit ſibi Deus ſemen ſanctum, atque adhuc hodiè in media Roma colligit ſibi Eccleſiam, quæ licet ab externa Romanæ Eccleſiæ ſocietate nondum ſeparata eſt, tamen internam cum Eccleſia Catholica communionem obtinet atque hoc reſpectu inviſibilis eſt.

6. Tenemur nos adjungere Eccleſiæ.

84. Sextum argumentum petitum eſt ex neceſſitate. *Tenemur omnes ſub periculo æternæ mortis vera Eccleſiæ nos adjungere, & in illa perſeverare. At hoc fieri non poteſt, ſi Eccleſia eſt inviſibilis.* Reſp. 1. hoc neceſſariò intelligendum eſt de Eccleſia Catholica, extra quam non eſt ſalus. Conjungimur autem Eccleſiæ Catholicæ, quando verâ fide Chriſto illius capiti conjungimur, hæc fides in Chriſtum efficax eſt per caritatem, quâ cum reliquis corporis hujus myſtici membris ſociamur. 2. Quamvis verò externis oculis nec Chriſtus Eccleſiæ Catholicæ caput, nec membra ejus vera & genuina nobis ſint obvia, tamen ſufficit nobis ad ſalutem, quod interiori Spiritus vinculo illis conjungimur. 3. Neceſſarium quidem eſt, ut Eccleſiæ etiam viſibili, in qua purè ſonat doctrina cœleſtis & legitimè adminiſtrantur Sacramenta, externâ ſocietate nos conjungamus, ſed hæc conjunctio cum externa viſibilis Eccleſiæ ſocietate non eſt ſimpliciter & abſolutè neceſſaria. 4. Incidere enim poteſt tempus ejuſmodi, quo talis quædam particularis Eccleſia puritate doctrinæ & legitimo Sacramentorum uſu publicè illuſtris & conſpicua inveniri non poſſit, ſed externum Eccleſiæ miniſterium ſit corruptum & depravatum, ut Eccleſiæ Iſraeliticæ in V. & Chriſtianæ in N. T. exemplis paulò pòſt demonſtrabitur. 5. Et tunc diſtinguendum eſt inter duplicem ad Eccleſiam acceſſum; prior eſt *localis & manifeſtus* ad Eccleſiam particularem per externam fidei profeſſionem: poſterior *ſpiritualis & occultus* ad Eccleſiam univerſalem per internam cordis aſſenſionem. Etiamſi ille non habeat locum tempore perſecutionis & corruptelarum inundantium, hic tamen perpetuò in Eccleſia locum obtinet. 6. Nec poteſt hoc negare Bellarminus, ſi reſpiciat exempla Zachariæ, Simeonis, Annæ & aliorum piorum, qui ante Meſſiæ adventum vixerunt, illi nuſpiam poterant invenire particularem aliquam Eccleſiam, quæ ab omnibus corruptelis libera purum haberet verbi miniſterium, ergo fide & internâ cordis aſſenſione conjungebant ſe Eccleſiæ Catholicæ, externam interim ſocietatem cum Eccleſia corrupta & depravata colentes. 7. Fieri poteſt, ut quis in captivitatem Turcicam abductus in carcere ſolus latitet, is certè externam cum aliqua particulari Eccleſia ſocietatem habere nequit, ſufficit igitur illi ad ſalutem conjunctio interna cum Eccleſia Catholica. 8. Fatetur Bellarminus, *injuſtè excommunicatum poſſe fieri ſalvum, cùm ſit adhuc in Eccleſia animo ſive deſiderio licet non corpore, ſive externa communicatione.* cap. 6. reſp. ad. 1. ergo neceſſitas illa conjunctionis cum Eccleſia non poteſt nec debet intelligi de externa conjunctione cum Eccleſia viſibili, ſed de interna & ſpirituali conjunctione cum Eccleſia Catholica. Injuſtè excommunicatus privatur externâ communione & conjunctione cum Eccleſia particulari & viſibili, interim tamen non privatur internâ communione & conjunctione cum Eccleſia Catholica & inviſibili, proinde etiam ſalute non privatur.

7. Eccleſia eſt congregatio hominum utentium Sacramentis.

85. Septimum argumentum petitur ex definitione. *Si Eccleſia eſt congregatio hominum utentium Sacramentis iiſdem & fidem Chriſti profitentium ſub regimine legitimorum Paſtorum, ſequitur neceſſariò eam eſſe viſibilem.* Reſp. fatetur ipſe Bellarminus, non requiri ullam internam virtutem, ut quis ſit de illa Eccleſia, quam hoc modo definivit, nos verò loquimur hîc de Eccleſia Catholica, quæ eſt congregatio Sanctorum, ad quam proinde nulli pertinent, niſi qui fide, ſpe, caritate & internis Spiritus ſancti donis præditi ſunt. Quid in definitione illa Bellarmini deſiderari poſſit, ſuperiùs monuimus. Octavum & ultimum argumentum ſumitur *ex quibuſdam dictis Patrum*, ſed illa noſtræ ſententiæ neutiquam ſunt adverſa. Origen. homil. 30. in Matt. dicit, *Eccleſiam eſſe plenam fulgore ab Oriente uſq; ad Occidentem*, ſed hoc nobis non repugnat, neque enim perpetuus eſt ille Eccleſiarum particularium fulgor externus, & in clariſſimo Eccleſiarum particularium fulgore Eccleſia Catholica ſive congregatio verè piorum eſt inviſibilis.

8. Dicta Patrum.

Adde quod fulgorem illum Origenes ipſe ibidem exponit de veritate in Scripturis ſacris revelata. *Scire debemus & illud* (inquit) *quoniam veritatis fulgor non aliquo quidem Scripturarum loco apparet, ex alio autem Scripturarum loco non defenditur: ſed ex omni loco Scripturarũ, ſive ex Legis, ſive ex Prophetarum, ſive ex Evangeliorum, ſive ex Apoſtolorum Scriptura defenditur. Et exiens hic fulgor veritatis ab Oriente, id eſt, ab initiis Chriſti apparet uſq; ad diſpenſationem paſſionis ipſius, in qua eſt occaſus ipſius.* Idem ad teſtimonia Cypriani, Chry-

Chryſoſtomi & Auguſtini reſpondendum, loquuntur de ſtatu Eccleſiæ, qualis fuit illorum temporibus, illuſtris ſcilicet ſplendidus & conſpicuus frequentiâ & celebritate particularium Eccleſiarum, victoriâ contra hæreſes & perſecutiones, miniſterio verbi ſinceriore, &c. ſed ex eo inferri nequit, perpetuò talem eſſe Eccleſiæ viſibilis ſtatum, multò minùs ex eo colligi poteſt Eccleſiam Catholicam, quæ in viſibili illo & illuſtri cœtu vocatorum abſcondita latet eſſe viſibilem. Quædam etiam dicta veterum loquuntur de Eccleſiæ perpetuitate & ſplendore ejus interno, quæ haudquaquam probant externum & viſibilem Eccleſiæ ſplendorem eſſe perpetuum & immutabilem. Sol clariſſimâ luce fulgens nunquam extinguitur, interim tamen nubibus & nebulis obſcuratur: ſic Eccleſia perſecutionum & hæreſium nube quandoque obnubilatur, ut externus ejus ſplendor non appareat, quâ de re in ſequenti quæſtione latiùs dicitur.

CAPUT. VIII.

An Eccleſia poſſit deficere.

86. Expoſito materiali Eccleſiæ, ex quibus ſc. hominibus ea conſtet, proximum erat ut ad Eccleſiæ *notas*, in quibus veluti forma Eccleſiæ externa conſiſtit, deſcenderemus, ac tunc demum de adjunctis Eccleſiæ ageremus, ſed quia cum quæſtione de Eccleſiæ viſibilitate magnam cognationem habent quæſtiones, an Eccleſia deficere & errare poſſit, unde etiam conjunctim à Bellarmino ante diſputationem de notis Eccleſiæ pertractantur, ideò veſtigiis ordiois hujus ab ipſo obſervati inſiſtemus, maximè cùm diſputatio de inviſibilitate Eccleſiæ plenè intelligi non poſſit, niſi addatur explicatio quæſtionis, an Eccleſia poſſit deficere. *Eccleſia an poſſit deficere.* Statum quæſtionis Bellarmin. cap. 11. format hoc modo. *Verum viſibilis Eccleſia interdum et aerret in fide & moribus, ut penitùs deficiat?* Negantem partem ipſe amplectitur cap. 13. affirmantem nobis tribuit cap. 16. ** Photin. quidem ſtatuunt, *Eccleſiam penitus deficere poſſe.* Piſecius in præfat. reſp. ad 10. rationes Campiani A. 2. *Multum debemus viris qui primi cum Pontificiis animosè congreſſi magna veritatis in lucem ex abyſſo tenebrarum proferenda jecerunt fundamenta. Plus tamen poſterioribus quorum operâ Deus en vero plenius interpretando uſus eſt. Limarunt priores, quicquid lima dignum judicarunt, at non lima ſed litnra adhibenda erat & prima illa divina lucis integritas in publicum reducenda.* in reſp. ad 1. rationem p. 7. *Argumentis ex ipſis religionis Chriſtianæ principiis confirmamus Eccleſiam Romanam reformari non poſſe, ut ſcoriis licet opinionum & ſuperſtitionum purgatis priſcum illum veritatis & religionis nitorem recipiat, ſed ita transformandam, ut ad prima & vetera principia vetus elle religionis cultus revocetur.* Sed poſtea in reſp. ad 3. rat. p. 32. ſibi contradicens rectius ſcribit. *Num periit aliquando Chriſti Eccleſia, non omnino. Regnavit Chriſtus & ſuam non interruptam adhuc regit Eccleſiam. Non ruit Eccleſia ruente fides & morum integritate. Regnant principes populo à legibus via juſtitiæ & obſequii exorbitante. Regnavit Chriſtus, et ſi non ſtaret regnum, quo cœperat & debebat ſtatu, populis à recta fidei & vitæ norma longè aberrantibus. Agnoſcebant enim nomen & imperium Chriſti, quamvis à Legis ſententia, quapræſcripta erat, longè diverſi abierint &c. Dum nomen Chriſti in terris eſt, cœtus & numerus eſt illud profitentium. Si cœtus, cur non & Eccleſia? non dum igitur Chriſti Eccleſia, quatenus Chriſtum Regem & Principem ſuum agnoſcit, defecit.* p. 35. *hac de Eccleſia generatim atque universè loquimur, quam contradiſtinctè ad Ethnicos conſideramus. Progrediar ad propriam Chriſti Eccleſiam hæreſibus oppoſitam. Naturam ejus dum conſidero, ea talis non eſt, quin aliquando deficiat. Non defecit ella, Natura ejus perpetuitatem minus defendente. Defecit hæc, nulla abſoluta neceſſitate defectionem prohibente. Cauſas Eccleſiam conſtituentes penſitemus. Ab efficiente quid petis? non promiſit unquam Deus durationem Eccleſiæ perpetuam, ſed tantum portas inferorum non ſuperaturas eam. Materia ejus, populus eſt. Iam ſi Deus, ne unquam deficeret Eccleſia, ordinaſſet, non ſibi copias elegiſſet voluntarias ſed quæ coactè & neceſſario ei parerent. Quod verò voluntariè & arbitrio facit ſuo eadem animi libertate à bono in pravum malum abſtrahi poteſt. Præterea nemo negat, Eccleſiam ex partibus interitui ac fortunæ ſubjectis conſtare, ideoque duratio ejus abſolutè neceſſaria & æterna non eſt, &c. Transeo ad formam Eccleſiæ, quæ veritas & pietas. Utrumque ſemper liberè & preſſè cultum. Si liberrimus utriuſque cultus, iſque humana Natura adeo gravis & adverſus ut plurimi ab eo creberrimè ad vanitatis & impietatis cultum deficiant, non dubium, quin & Natura Eccleſiæ talis ſit, quæ deficere poſſit. Deficit totum, forma totius à partibus deficiente, &c. Salus & cœleſtis illa gloria Eccleſiæ finis eſt. Sed hæc negatur nemini, quoquo tempore Chriſtum profitenti. Duret continuè, diſſolvatur, recolligatur Eccleſia, merces pios manet certiſſima. Miraris eam Eccleſiæ dari Naturam, quæ deficiat? crucem & perſecutiones ejus ob oculos pone. &c. Quæ nunc eſt vulgò dicitur militans Eccleſia. Copiæ verò Imperatorum nunc victrices, nunc victæ; jam extenuata, mox numeroſa: iterum vel viribus hoſtium oppreſſa vel vitio ſuo diſſipata: ita in militante Eccleſia, populus Chriſti in varios, quos habet, pugnans hoſtes, nunc victorem agit, nunc vincitur: jam potentia Tyrannorum premitur, mox in numerum excreſcit, iterum vel potentia Tyrannorum vel ſpecioſa docentium forma vel violenta pravarum opinionum autoritate opprimitur, vel denique ipſa ſui interitus architectatrix ſibi ſuiſque opinionum ſuæ nimis nimiùm placens officii terminos obſequium erga Imperatorem exuit. Nempe regit ſuam Chriſtus Eccleſiam & colligit, non ut quondam eſſet, aut jam non interrupta ſit, ſed ut in terris quoquo tempore collectam, in cœlis recolligat credentium multitudinem. Floruit, deflorуet, refloreſcit nunc & magno in terris credentium numero vigebit Eccleſia.* Socinus Epiſt. 1. ad Matth. Radecc. pag. 75. *Defectio Eccleſiæ Apoſtolorum tempora ſecuta non fuit ejuſmodi quæ nullam Eccleſiam aſpectabilem reliquerit & fundamentum quod eſt Chriſtus Ieſus ſubtraxerit. Ubicunque enim Chriſti doctrina, quod ad ejus præcepta attinet, illibata conſervata fuit, ibi ſine dubio ipſe Chriſtus Ieſus fuiſſe verè dici poteſt, nec donec idololatria in univerſum Chriſtianorum (qui appellabantur) cœtum invecta fuit, quæ Chriſti & Apoſtolorum ejus præceptis penitus adverſatur, plena fuit defectio.* Epiſt. 2. p. 84. *Sub Antichriſto plenam defectionē fuiſſe non nego.* Photin. conſentit Sim. Epiſc. Armin. in

diſp. priv. de Eccleſ. th. 10. *Addimus, quod tamen ex eo* (ſcilicet Eccleſiam quamlibet deficere poſſe) *neceſſariò ſequitur, totam & univerſam Eccleſiam in terris deficere poſſe*, ibid. theſ. 11. *Neque verò neceſſe eſſe credimus, ad hoc, ut Chriſtus Rex & caput maneat in terris Eccleſiam aliquam veram ſemper eſſe.*** ſed ut cõtroverſię ſtatus rectiùs percipiatur, obſervanda ſunt ſequentia membra. 1. Nequaquam ſtatuimus, Eccleſiam Catholicam deficere vel interire poſſe, quia Chriſtus eſt Rex æternus & Sponſus Eccleſiæ perpetuus, vi ergo relationis regnum habet æternum & ſemper ſibi colligit Eccleſiam ex genere humano, quam ut ſponſam ſuam fovet, amat, tuetur & ad gaudium cœleſtium nuptiarum olim introducet. Inanem igitur ſumunt operam Scriptores illi Pontificii, qui magno conatu nos oppugnant, quaſi ſtatuamus, Eccleſiam Chriſti poſſe penitùs deficere & interire, pugnant enim ſine adverſario, cùm nemo noſtrûm iſtud unquam affirmârit. Agnuſcit hoc ipſe Bellarminus, unde in principio cap. 13. ſic ſcribit. *Notandum eſt, multos ex noſtris tempus terere, dum probant, abſolutè Eccleſiam non poſſe deficere, nam Calvinus & cæteri hæretici id concedunt, ſed dicunt intelligi debere de Eccleſia inviſibili. Hic ergo non eſt quæſtionis ſtatus.*

Verus quæſtionis ſtatus.

2. Hoc verò dicimus, particularem Eccleſiam hanc & illam deficere poſſe, hoc eſt, quo in loco Deus ſibi hodiè per prædicationem verbi & adminiſtrationem Sacramentorum Eccleſiam colligit, ex eo per hæreſes & perſecutiones puritas verbi divini temporis decurſu expelli & aboleri poteſt, neque enim ulli alicui particulari Eccleſiæ data eſt abſoluta promiſſio, quod futura ſit perpetua ac defectioni haudquaquam obnoxia. Quamvis verò hæc & illa particularis Eccleſia deficiat, tamen Eccleſia abſolutè & ſimpliciter loquendo nunquam deficit, quia colligit ſibi Deus perpetuò Eccleſiam ex genere humano uſque ad finem mundi, ſi non in hoc, tamen in alio populo. 3. Negamus igitur Eccleſiam ad certam quandã ſedem, eo modo alligatam eſſe, ut in illâ perpetuâ quadam ſucceſſione viſibili ſplendore ſit duratura, ſicut adverſarii de Romana Eccleſia dicunt, *quod ſit unica illa Catholica Eccleſia, in qua ſit Pontifex Chriſti Vicarius & ſucceſſor Petri, cui omnes obœdire oporteat, in qua ſola perpetuâ & non interruptâ Pontificum ſucceſſione uſque ad hac tempora doctrina cœleſtis veritas ſit conſervata, quæ externum ſplendorem habuerit & habitura ſit perpetuum, ita ut ab omnibus videri poſſit &c.* 4. Nec hanc ſolum & illam particularem Eccleſiam, ſed omnes omninò particulares Eccleſias, adeoque totam viſibilem Eccleſiam nube corruptelarum, errorum, ſcandalorum, hæreſium, perſecutionum &c. obſcurari, inque eum ſtatum redigi poſſe dicimus, ut ſplendor & claritas ejus exterior deficiat, nec ſuperſit illuſtris aliquis & conſpicuus cœtus, qui puro verbi miniſterio publicè ſonante gaudeat, interim tamen ſemper ſuperſunt aliqui fundamentum fidei retinentes ac Deus etiam per corruptum miniſterium filios & filias ad Catholicam inviſibilem Eccleſiam pertinentes generat. 5. Diſtinguimus ergò inter ſplendorem Eccleſiæ internum, qui in fide, ſpe, caritate & internis Spiritus S. donis conſiſtit; & externum, qui in frequentia hominum, tranquillitate à perſecutionibus, claritate & puritate doctrinæ publicè ſonantis, miniſterio verbi incorrupto &c. conſiſtit. Internus Eccleſiæ ſplendor eſt illi eſſentialis & perpetuus, externus verò accidentalis & temporalis. Eccleſia Catholica inviſibilis nunquam deficit nec internum ſplendorem in oculis Dei amittit, ſed particulares & viſibiles Eccleſiæ eo modo ac ſenſu eo deficere poſſunt, ut non inveniatur aliquis cœtus publicus, illuſtris & omnium oculis obvius, in quo publicè ac liberè ſonet puritas verbi & vigeat legitimus uſus Sacramentorum, ſed pii Confeſſores quandoque fugantur, expelluntur, latitant in cavernis, & invaleſcentibus perſecutionibus ac corruptelis doctrinæ non amplius locum habet publicum & incorruptum verbi miniſterium in viſibili Eccleſia. Pontificii contrà ſtatuunt, *Eccleſiam eſſe cœtum ita viſibilem ac palpabilem, ut eſt populus Romanus, vel regnum Galliæ, vel Reſpublica Venetorum*, quæ ſunt verba Bellarm. l. 3. de Eccleſ. c. 2. Ut ergo ſplendor & majeſtas illorum regnorum ac Rerumpublicarum oculis humanis perpetuò eſt obvia: ita exiſtimant Eccleſiæ ſplendorem externum eſſe eidem perpetuum. Ut majeſtas illorum regnorum & Rerumpublicarum conſiſtit in externa potentia, in amplitudine provinciarum, in divitiis ſubditorum, in tranquillitate politica &c. ſic Eccleſiam putant in ſucceſſione externa Pontificum, in amplitudine locorum, in temporali felicitate conſiſtere. 6. Nos autem externum illum ſplendorem Eccleſiæ perpetuum eſſe negamus, ac duos Eccleſiæ ſtatus alternis vicibus recurrentes ſtatuimus. Quemadmodum enim Chriſtus Eccleſiæ caput ſecundum duplicem ſtatum *exinanitionis & exaltationis* ἐκκενώσεως καὶ ὑπερυψώσεως conſideratur, in illo majeſtatis ejus non apparebat exterius, ſed infirmitate carnis videbatur tecta, in hoc verò gloria & majeſtas eius plenâ luce refulget: ita quoque in corpore Chriſti myſtico, quod eſt *Eccleſia*, iidem hi duo ſtatus obſervari poſſunt: alter exinanitionis ſive humiliationis, quando vel perſecutorum potentiâ vel hæreticorum aſtutiâ, vel ſcandalorum invaleſcentium frequentiâ premitur: alter exaltationis ſive glorificationis, quando tranquillâ ſacrorum adminiſtratione fruitur, incorrupti miniſterii ſplendore fulget & quieto puri cultus divini exercitio publicè coruſcat. In illo ſtatu *Eccleſia* eſt viſibilis, patens & glorioſa: in hoc verò eſt inviſibilis, latens & ignominioſa. 7. Declaramus idipſum ſimilitudine à phaſibus Lunæ petita, cum qua *Eccleſiam* confert Ambroſius lib. 4. hexaem. cap. 8. Quemadmodum enim Luna interdum plenâ luce refulget, quandoque verò ſilet & inconſpicua eſt, & varias omninò φάσεις, defectus & ortus, decrementa & incrementa obtinet: ſic *Eccleſia* Chriſti modò fulget per publicum & liberum puri cultus divini exercitium: modò obſcuratur per gravitatem perſecutionum & hæreſium invaleſcentium, tandem tamen ex obſcuritate iterum emergens de perſecutionibus & hæreſibus glorioſum reportat triumphum, ſicut pulcerrimè ſcribit Vigilius lib. 1. contra *Eutych.* *Nihil novum, nihil peregrinum Eccleſia fortitudo expertur talibus penè ab univerſis hæreticis quæſtionum turbinibus agitata, triumphum de contrariis & immobilitatem ſortita eſt de adverſis.* Negat quidem Becanus lib. de *Eccleſia* quæſt. 1. concl. 4. num. 94. eo reſpectu *Eccleſiam* cum Luna à Patribus conferri, ſed verba Ambroſii ſunt manifeſta libr. 4. hexaëm cap. 2. *Obumbrari poteſt Eccleſia, deficere non poteſt.* Et in Lucam lib. 10. c. 21. *Plurimis à religione deficientibus clara fides obſcurabitur nube perfidiæ. Et quemadmodum menſtruis curſibus Luna vel terra*

oppeſuerit, cùm fuerit è regione Solis, vaneſcit. Sic & ſancta Eccleſia, cùm lumini cœleſti vitia carnis obſiſtunt, fulgorem divini luminis de Chriſti radiis non poteſt mutuari. 8. Promiſſiones de Eccleſiæ perpetuitate eſſe certæ & immotæ veritatis neutiquam negamus, ſed addimus eas non impleri eo, quem Pontificii ſibi fingunt, modo, quaſi ſplendor Eccleſiæ externus futurus ſit perpetuus & miniſterium verbi à corruptelis perpetuò futurum ſit liberum. Implentur illæ promiſſiones, ſi non in Eccleſia viſibili, id eſt, in florente & conſpicuo cœtu vocatorũ, tamen in Eccleſia inviſibili, id eſt, in latente ovili electorum. Semper ſibi colligit & ſervat Chriſtus Eccleſiam, ſi non in populoſis urbibus & regionibus, tamen in deſertis ſolitudinibus: ſi non in publicis cathedris, tamen in abditis terræ cavernis. 9. Nec unquam Eccleſia ita latet, quin ab aliquibus conſpiciatur, ſi non à mundo & infidelibus, tamen à piis confeſſoribus conjunctim exulantibus & latentibus, quin imò ut in profundiſsimo exinanitionis ſtatu Chriſti Eccleſiæ caput radios quoſdam divinæ majeſtatis ſuæ exerebat, ex quibus vera ipſius divinitas cognoſci poterat: ſic in profundiſsima Eccleſię depreſsione quorundam Martyrum confeſsio emicat, & Eccleſiæ perpetuitati ac veritati clariſsimum teſtimonium exhibet. inde Aug. Epiſt. 48. ad Vincent. ſcribit. *Ipſa eſt Eccleſia, quæ aliquando obſcuratur & tanquam obnubilatur multitudine ſcandalorum, quando peccatores intendunt arcum, ut ſagittent in obſcuro rectos corde, ſed etiam tunc in ſuis firmiſſimis eminet.* ** *Eccleſia nunquam ipſa, ſemper alia, etſi ſemper ipſa, quando alia*, ut huc nõ incõcinnè verba Tertulliani ex diſsimili materia accommodemus. *Etenim Eccleſia ſemper una, at non illius faciès, in fide ſemper una & recta, licet non eodem ſplendore.* ** Ex his arbitror, quæſtionis ſtatum ac genuinum noſtræ ſententiæ ſenſum liquidò cognoſci poſſe. Videamus ejuſdem fundamenta.

Argumenta quæ probant Eccleſiam poſſe deficere.

1. Primi Parentes à Deo defecerunt.

87. Bellarminus cap. 16. quædam argumenta pro noſtra ſententia format, quibus diſcuſsis egregiè eam confutatam eſſe ſtatuit, ſed quædam ex illis non agnoſcimus pro noſtris argumentis, reliquis à Bellarmino nondum ſatisfactum eſt. Primum argumentum tale eſt: *Initio mundi in ſolis Adamo & Eva Eccleſia tota conſiſtebat, ſaltem in virtute, at uterq; fidem amiſit & a Deo apoſtatavit.* Reſp. hoc argumentum non agnoſcimus pro noſtro, ſi qui eo utuntur, id ſolum volunt, quod etiam ipſimet electi ad tempus graviſsimis erroribus involvi poſſint. Videamus tamen, quid huic qualicunq; argumento Bellarminus regerat. *Si primos parentes peccaſſe* (inquit) *eſt Eccleſiam defeciſſe, ſequetur non ſolùm viſibilem ſed etiam inviſibilem Eccleſiam defeciſſe.* Reſp. id verò nondum ſequitur, quia ad Catholicam inviſibilem Eccleſiam pertinuerunt Angeli ſancti, qui non defecerunt nec apoſtatarũt à Deo, & quia primi parentes per veram pœnitentiam ad Deum poſtea converſi ſunt, ideo reſpectu divinæ prædeſtinationis etiam in graviſſima illa apoſtaſia fuerunt Eccleſiæ membra. Quòd ſi non reſpectu electionis, ſed reſpectu ſtatus præſentis primos parentes conſideres, fatendum omninò erit, totam hominum Eccleſiam ad tempus tunc defeciſſe, jam verò poſt initum fœdus gratiæ & promiſsiones de Eccleſiæ perpetuitate datas non amplius metuendum, ut inpoſterũ etiam tota Eccleſia deficiat. Sed habet Bellarminus aliud, quod huic argumento opponat. *Negat primos parentes fuiſſe Eccleſiam, cùm fuerint duo tantum homines;* *ſtatuit autem fuiſſe eos initium Eccleſiæ tam materiale, quàm formale.* Reſp. *Ubi duo vel tres congregati ſunt in nomine meo, ibi ego ſum in medio eorum,* inquit Chriſtus Matth. 18. v. 20. jam verò ubi Chriſtus eſt eo, de quo loquitur modo, ibi eſt Eccleſia. D. Apoſtolus Rom. 16. v. 5. 1. Cor. 16. v. 19. Coloſſ. 4. v. 14. Epiſt. ad Philem. v. 2. *Unius domus* familiam Chriſtianam vocat *Eccleſiam*, jam verò duo homines maritus & uxor conſtituunt familiam. Ergo etiam conſtituere poſſunt Eccleſiam. In arca Noæ *octo tantùm animæ* fuerunt, in quibus Eccleſia conſervata eſt. 1. Pet. 3. v. 20. quòd ſi duo tantùm in arca ſervati fuiſſent, certè illi fuiſſent Eccleſia & in illis Eccleſia fuiſſet conſervata. Bellarminus ipſe cap. ultimo hujus libri adducit teſtimonia quorundam Catholicorum Alexandri Alenſis part. 3. q. ult. art. 2. & Johannis de Turrecremata lib. de Eccleſ. cap. 30. & lib. 3. cap. 61. qui ſtatuunt. *in paſſione Domini non manſiſſe veram fidem niſi in ſanctiſſimà Virgine Maria, idq; ſignificari credunt una illa candela, quæ ſola accenſa ſervatur in triduo ante Paſchà in officio nocturno.* Quod ſi in ſola Maria vera fides tunc ſervata fuit, utique etiam in illa ſola Eccleſia ſervata eſt. Rectè igitur Tertull. in lib. de pœnit. ſcribit: *In uno aut altero Eccleſiam eſſe poſſe*, & in exhortat. ad caſt. *Ubi tres ſunt, Eccleſia eſt, licet Laici fuerint.* Negari certè nequit, primos parentes ad imaginem Dei conditos fuiſſe pios & fideles ac Deũ ſanctè coluiſſe, jam verò ubicunq; eſt numerus aliquis piorũ ac fidelium Deum rectè colentium, ibi eſt aliqua Eccleſia, ſive numerus ille ſit exiguus, ſive magnus. Adamum fuiſſe principium Eccleſiæ materiale non negamus, interim tamen addendum, quòd non ſolum principium & origo Eccleſiæ fuerit, ſed etiam pars ejuſdem, quia unà cum Eva conſtituit Eccleſiam. Quod Bellarminus addit, *Adamum fuiſſe principium Eccleſiæ formale, quia fuit caput ſive Doctor & Rector populi Dei dum vixit; quodq; caput Eccleſiæ non poſsit errare docendo falſam doctrinam, licet erret malè vivendo & malè etiã ſentiendo*, id ad hunc locum propriè non pertinet. Dura admodùm catachreſis eſt, doctorem Eccleſiæ appellare principium ejus formale, & falſiſſima opinio eſt Scripturis ſacris è diametro repugnans, quod Doctor Eccleſiæ nõ poſsit errare falſam doctrinam proponendo. Si enim *poteſt malè ſentire*, quod Bellarminus hoc loco cõcedit, poterit etiam errare & erronea docere. Recognoſcat Bellarm. ſua verba lib. 2. de Concil. cap. 2. ſub finem, *Singuli Epiſcopi ſine dubio errare poſſunt, & aliquandò errant & inter ſe quandoque diſſentiunt.*

88. 2. *Tempore Moſis tota Eccleſia à Deo apoſtatavit. Nam Aaron ſummus Pontifex propoſuit vitulum adorandum, & totus populus clamavit: Hi ſunt Dii tui Iſraël* Exod. 32. Excipit Bellarm. *eo tempore nec caput, nec corpus Eccleſiæ defeciſſe, nam caput erat ſolus Moſes, quem certum eſt non erraſſe, Aaron ſiquidem nondum erat Pontifex, nam poſtea factus eſt, ut patet Exod. 40. Non etiam corpus defeciſſe, nam omnes Levitæ immunes fuerunt ab eo peccato, ut patet ex eodem capite 32. Exod. ubi Moſes dicit: Si quis eſt Domini, jungatur mihi, congregatiq; ſunt ad eum omnes filii Levi.* Idem repetit Becanus tract. de Eccleſia q. 1. concl. 4. num. 82. Reſp. 1. locus hic evidenter oſtendit Eccleſiam eo, quo dictũ eſt, modo deficere & inviſibilem fieri poſſe. Totus enim populus Iſraëliticus tunc exercebat idololatriam, neque tamen erat aliquis cœtus inte-

2. Eccleſia Iſraëlitica à Deo defecit. Exod. 32.

ger &

ger & conſpicuus, in quo ſincerus & purus Dei cultus publicè vigebat. Fuerunt procul dubio inter Iſraëlitas aliqui, quib. idololatria illa diſplicuit, quia 1. Cor. 10. v. 7. *τινας quoſdā* ex Iſraëlitis idololatras fuiſſe aſſerit. Sed illi erant occulti nec conſtituebāt viſibilem aliquem cœtum. 2. Moſes fuit gubernator & Mediator populi, non autem ſummus Pontifex, ſed hæc dignitas Aaroni divino mandato erat aſſignata. Quod Aaronem conſecravit, peculiari Dei mandato factum, nec ex eo effici poteſt, quod fuerit ſum̃us Sacerdos. Pſal. 99. v. 6. dicuntur Moſes & Aaron *in Sacerdotibus*, ſed in Hebræo eſt vox כהן quæ ſignificat virum primarium 2. Reg. 8. v. ult. Quamvis verò tempore *μοσχολατρείας* inſtitutæ Aaron nondum fuerit à Moſe conſecratus, tamen vocatio Aaronis ad ſummum Sacerdotium eam præceſſit Exod. 28. jamdum enim Aaron non ſolùm nominatus & divinâ autoritate deſtinatus erat ſummus Sacerdos, ſed etiam publicâ autoritate gubernationi populi præfectus: jam verò Epiſtola ad Hebræos cap. 5. v. 4. docet, non vi inaugurationis & conſecrationis, ſed *vocationis* Aaronem factum eſſe ſummum Sacerdotem, & Sacerdotale munus non ab inauguratione & conſecratione, ſed à vocatione dependet, hæc enim facit Sacerdotem & donis ad munus obeundum neceſſariis inſtruit, illa verò certis ritibus declarat, perſonam aliquam ad Sacerdotium vocatam eſſe. 3. Quamvis igitur Moſes officio Prophetico & autoritate Magiſtratus Aarone ſuperior fuerit, tamen in officio Sacerdotali vel Collegam Aaronis vel eo ſuperiorem fuiſſe Scriptura nuſpiam aſſerit, ſed Leviticum Sacerdotium ſemper appellat Aaronicum ab ejus Principe Aarone. Nicephorus etiam lib. 2. Hiſt. Eccleſ. c. 4. ſeriem & ſucceſſionem Pontificum Judaicorum enumeraturus orditur ab Aarone, quem vocat *primum Pontificem* à fratre Moſe unctum. Cumprimis hoc loco notandū, quod Moſes in monte tum temporis commorabatur & ſuo loco Aaronem & Hur conſtituerat, quibus populus parere debeat, unde populus dicit v. 1. *de Moſe illo, qui eduxit nos ex terra Ægypti, quid factū ſit ignoramus*. Non ergo Moſes, ſed Aaron & Hur fuerunt capita viſibilis Eccleſię, proinde Aarone idololatricum vituli cultum inſtituente ipſum caput erraſſe ac defeciſſe manifeſtum eſt. De Hur nihil legimus, ex quo conſtare poſſit, an defecerit necne. Hebræi tradunt illum *poſtulationi turbæ animoſius reſiſtentem à ſeditioſis occiſum eſſe*. 4. Aliquos in populo fuiſſe ab hac idololatria impollutos facilè concedimus, illi tamen reſpectu reliquorum fuerunt pauci, nec potuerunt impedire, quò minus publicum divini cultus exercitium idololatriâ pollueretur, unde indefinitè dicitur, quod *populus* poſtulaverit Deos conflatiles v. 1. quod *populus* inaures obtulerit Aaroni v. 3. quod Deus iratus fuerit *populo & eum totum* delere voluerit v. 10. quod Joſua in deſcenſu montis dicit, *ſe audiviſſe ſonum tanquam magni exercitus*. v. 17. & D. Apoſtolus pronunciat 1. Cor. 10. v. 7. *quod populus ſederit ad manducandum & bibendum & ſurrexerit ad ludendum*. Nec ullo modo veriſimile eſt, nullum omninò Levitarū in hanc *μοσχολατρείαν* conſenſiſſe, cùm Princeps illius familię fuerit Aarō, cujus exemplum & autoritatem haud dubiè multi ſunt ſecuti, quod autem v. 26. ad Moſen poſtea cōgregantur & de rebellib. ſupplicium ſumunt, id arguit ipſos verâ pœnitentiâ ductos ad ſaniorem mentem rediiſſe. Negari igitur nullâ ſpecie veritatis poteſt, totam viſibilem Eccleſiam Iſraëliticam eo tempore defeciſſe, h. e. publicum divini cultus exercitium in viſibili Eccleſia fuiſſe idololatriâ corruptum, interim tamen ſervavit ſibi Deus inviſibilem Eccleſiam in medio idololatrarum cœtu.

89. 3. Tempore Eliæ tota Eccleſia viſibilis defecerat. Nā 3. Reg. 19. Elias dicit: *Relictus ſum ſolus, ſed Dominus ei reſpondet: reliqui mihi ſeptem millia hominum in Iſrael, qui non flexerunt genua ſua ante Baal*, hos autem fuiſſe occultos dubium non eſt, cùm eos ne Elias quidem cognoſceret. Excipit Bellarminus dupliciter 1. *non eſſe eandem rationem populi Iudæorum & Chriſtianorum, nam populus Iudæorum non erat Eccleſia Univerſalis, ut eſt populus Chriſtianorum, ſed particularis, & propterea etiam extra illum populum inveniebantur fideles & juſti, ut Melchiſedech, Iob, & poſtea Cornelius, Centurio & Eunuchus Reginæ Candacis & alii nonnulli &c. itaq; etiamſi univerſa Synagoga Iudæorum defeciſſet, non continuò omnis Eccleſia Dei in terris defeciſſet.* Eodem modo reſpondet Hardingus in Confut. Apol. Anglicanæ c. 12. *Si extincta ſit aliquando Synagoga Iudaica, an hinc conſequi neceſſe eſt, Eccleſiā quoq; ad paucos redigi poſſe & omninò deficere*. Itē Becanus lib. de Eccleſia q. 1. concl. 4. p. 76. *Non ſequitur*, inquit, *Synagoga deficit. Ergo Eccleſia deficiet, primò quia Eccleſia habet promiſſionem de ſua firmitate ac ſtabilitate, quam Synagoga non habuit.* Secundò *Eccleſia eſt libera, Synagoga fuit ancilla.* Tertiò, *Eccleſia eſt Catholica, Synagoga non erat Catholica.* Hæc illi. Reſp. ſanè non negamus aliquam eſſe diſparitatem inter Eccleſiam Iſraëliticam Veteris & Eccleſiam Chriſtianam Novi Teſtamenti, quam diſparitatem expoſuimus ſuperiùs §. 34. interim tamen in eo tertio conveniunt, quod ſi illa Eccleſia obſcurari, ad paucitatem redigi & publicum ejus miniſteriū corrumpi potuit, tum & huic idem contingere poſſit. Neq; enim alius Deus, alia 1.
doctrina, alia fides, alia ſpes Eccleſiæ Veteris quam Novi Teſtamenti. Quinimò Eccleſia Iſraëlitica 2.
ante Chriſti adventum non minùs eſt pars Eccleſiæ Catholicæ quàm Eccleſia Chriſtiana poſt Chriſti adventum. Eadem non minores accepit promiſſiones, ut infrà oſtendetur. Agnoſcat Bellarm. ſua verba lib. 1. de Bapt. c. 1. *Cœtus Iſraëlitarum abſolutè loquendo Eccleſia erat et Eccleſia Dei veri antequā Chriſtum negaret.* Quod Bellarminus urget, *Eccleſiam Iſraëliticam non fuiſſe Univerſalem*, ambiguè dicitur. Non fuit univerſalis eo ſenſu, quo Eccleſia Chriſtiana dicitur univerſalis, quia ſc. per prædicationem Evangelii ex omnibus nationibus & gentibus ſine ullo locorum & perſonarum diſcrimine colligitur, neq; amplius anguſtis terræ Judaicæ finibus continetur, interim tamen quia tempore V. T. nulla alia viſibilis Eccleſia fuit quàm Judaica, & quia Deus nullas alias particulares Eccleſias illo tempore habuit, quàm Judaicam, ideò hoc ſenſu & reſpectu rectè dicitur Univerſalis, continuit enim complexu ſuo particulares Eccleſias in civitatibus & domibus collectas, ac quotquot ex gentibus ad verum Deum convertebantur, illi erant membra huius Eccleſiæ Iſraëliticæ, cui ſi non loco & externâ ſocietate, tamen deſiderio, animo, affectu & internâ ſocietate conjuncti fuerunt; publicum divini cultus exercitium in ſola Iſraëlitica Eccleſia erat, nuſpiam alibi templum, Sacerdotium, ſacrificia Deo grata & placentia. Melchiſedecus & Iobus omnium conſenſu vixerunt ante Eccleſiæ illius conſtitutionem. Cornelius Centurio & Eunuchus Reginæ Candacis fuerunt proſelyti & ad Eccleſiam Iudæo-

3. *Tempore Eliæ tota Eccleſia viſibilis defecerat.*

Iudæorũ ſeſe aggregarunt, Eunuchus itinere longinquo ad templum Hieroſolymitanum venit ut adoraret, quo modo igitur negari poteſt, illos fuiſſe membra Eccleſiæ Judaicæ? Et quos quæſo nominare nobis poterit Bellarminus, qui inter gentes fuerint verè fideles & habuerint publicum ac peculiare divini cultus exercitium ab omnibus corruptelis liberum, cùm Eccleſia Iſraelitica & Judaica idololatriâ eſſet corrupta. Falſum ergo & abſurdum eſt, quod Bellarminus aſſerit, *etiamſi univerſa Iudæorũ Synagoga defeciſſet, nõ tamen continuò omnem Dei in terris Eccleſiam defeciſſe.* Si enim de viſibili Eccleſia hoc intelligit, (ut ſalvis hypotheſibus ſuis intelligere cogitur) monſtranda erit alia viſibilis Eccleſia in V. T. quàm Iſraelitica. Si de inviſibili Eccleſia loquitur, reipsâ noſtram ſententiam confirmat, nam & nos dicimus, ſi vel maximè viſibilis Eccleſiæ miniſterium corrumpatur, atq; Eccleſia ad tantam paucitatem redigatur, ut externa ejus facies vix appareat, Deum tamen ſemper inviſibilem aliquam Eccleſiam conſervare. Si pauci illi, qui extra populum Judaicum inveniebantur, erant Eccleſia & conſtituebant Eccleſiam præter Judaicam, cur repudiat Bellarminus & alii Pontificii noſtram ſententiam, quando dicimus, omnibus ſeculis & temporibus fuiſſe aliquos, qui contradixerint Romano Pontifici & in illis Eccleſiam conſervari potuiſſe? 2. Aliter igitur reſpondet Bellarminus, *Synagogam Iudæorũ nunquã defeciſſe ante Chriſti adventum*; addit verò, *Heliam non loqui de omni populo Iudæorum, ſed ſolum de illa parte, quæ ſubjecta erat Regi Samariæ, cum conſtet ex tertio libro Regũ, tempore Eliæ regnaſſe in Ieruſalem, Aſa & poſt eum Ioſaphat optimos Reges & ſub ipſis fuiſſe in Ieruſalem populum & Sacerdotes manifeſtiſſimè in vera religione perſiſtentes, unde emphaſin obſervat in oraculo divino in Iſrael, h. e. in illis, qui erant ſub Rege Samariæ, ſeptem illa millia virorum eſſe relicta.* Anglo Remenſes annot. in Rom. 11. v. 4. *in Iudæa tunc temporis Eccleſiam viſibilem fuiſſe* reſpondent, *cum decem mille milites numerentur* 2. Chron: 17. (ita videntur exactiorem numerum inire voluiſſe, quam ipſe Dominus, is enim ſeptem millia duntaxat exprimit.) Idem repetit Becanus lib. de Eccleſia q. 1. concl. 4. n. 84. & addit. *Semper in templo Salomonis videtur manſiſſe uſus Sacrificiorum ſecundum legem Moſaicam.* Reſp. repetendus eſt quæſtionis ſtatus, nequaquam pugnamus Eccleſiam, vel Veteris vel Novi Teſtamenti tempore, prorſus interire vel deficere poſſe, quando igitur Bellarminus hanc ſententiam nobis tribuit, occupat ſubſellia eorum, de quibus ipſe cap. 13. ſcribit: *notandum eſt multos ex noſtris temporis errare, dum probant abſolute Eccleſiam nõ poſſe deficere, adverſarii enim id concedunt*; cumq; in hoc ipſo capite 16. ſcribat; *Melanchtonem ſtatuere, quod tempore Eliæ Eccleſia fuerit in Elia, Eliſæo & paucis Sacerdotibus.* cur operosè contra nos urget Synagogam, h. e. Eccleſiam Judæorum ante Chriſti adventum nunquam penitus defeciſſe. Hoc verò eſt quod dicimus, Eccleſiam & veteris & novi Teſtamenti eo modo deficere poſſe, ut publicum miniſterium corruptelis invaleſcentibus non amplius ſit purũ, ut eo in loco, ubi fuit ampla & illuſtris Eccleſia, nulla amplius appareat Eccleſia, ut vera Dei Eccleſia lateat & in illis conſervetur, qui non conſtituunt aliquem viſibilem & illuſtrem cœtum &c. Hæc omnia ex verbis Eliæ & oraculo divino manifeſtè probari poſſunt. Qualis enim fuerit Eccleſiæ Iſraeliticæ illo tempore ſtatus, ex querela Prophetica conſpicuũ: *Zelo zelatus ſum* (inquit Elias) *pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt pactũ Domini filii Iſrael, altaria tua deſtruxerunt, Prophetas tuos occiderunt & derelictus ſum ego ſolus & quærunt animã meam, ut auferant eam.* Sublatum erat publicum veri cultus divini exercitium, Baalitica idololatria paſſim regnabat, veri confeſſores à Jezabele ad internecionem quærebantur, ut non amplius ſupereſſet illuſtris & conſpicuus aliquis cœtus verorum Dei cultorum. *Septem illa millia virorum, qui non curvaverant genua ſua coram Baal,* non conſtituebant Eccleſiam aliquam viſibilem, aliàs Eliæ quoq; fuiſſent noti, ſed latitabant, & occultabantur ut Jezabeliticam rabiem effugere poſſent. Sicut 1. Reg. 18. v. 4. de Abdia Præfecto Regis Achabi dicitur; *quod cum Iezabel interficeret Prophetas Domini, tulerit ille centum Prophetas & abſconderit eos, in ſpeluncis cibans eos pane & aqua.* Quicquid igitur ſit de Eccleſia Hieroſolymitana ſub imperio Aſæ & Joſaphati collecta, ſufficit nobis, quòd *in Iſrael* h. e. interprete Bellarmino, *in illis Iudæis, qui erant ſub Achabis & Iezabelis imperio ac Regi Samariæ ſubjecti*, fuiſſe ſeptem millia virorũ relicta, qui non conſtituerunt aliquam viſibilem & illuſtrem ſed inviſibilem & latentem Eccleſiam. Adde quod Elias videatur etiã de ſtatu illius Eccleſiæ, quæ Hieroſolymis inter Judæos erat, conqueri, quia audiens ſibi mortem à Jezabele intentari fugit primùm in Iudæam, ſed poſtea in deſertum, at ſi in Iudæa fuiſſet viſibilis aliqua & illuſtris Eccleſia, cujus miniſteriũ publicum à Baaliticis cultibus fuiſſet planè incorruptum, utiq; ibidem ſubſtitiſſet, nec fugiſſet in deſertum 40. dierum itinere, ut ibi tutus eſſe poſſet. Præterea conqueritur de everſione altarium, jam verò nulla fuerunt legitima altaria niſi Hieroſolymis, ergo & illa à cultoribus Baaliticis fuerunt everſa, de idololatricorum altarium everſione non fuiſſet Elias conqueſtus. Apoſtolus etiam Rom. 11. v. 3. generaliter locutũ eſſe Eliam manifeſtè oſtendit. Nomine n. Iſraelis totum Iſraeliticum populũ intelligendũ eſſe docet, cùm ſeipſum de tribu Benjamin Iſraelitam vocet verſ. 1. ac ſcopus Apoſtoli eſt demonſtrare, ſicut tempore Eliæ nulla inter Iudæos videbatur relicta Eccleſia, cùm Elias diceret, *deſtruxerunt altaria tua, occiderunt Prophetas & ego relictus ſum ſolus*, interim tamen eodem tempore Deum aliquot millia verorum cultorum ſibi reſervaſſe: ita ne nunc quidem totam Eccleſiam Iudaicam defeciſſe, ſed reliquias quaſdam adhuc ſervari. Si ſtatuatur, Eliam non loqui de toto populo Iſraelitico ſui temporis, teſtimonium hoc non erit Apoſtoli ſcopo & inſtituto accommodatum, objicere enim potuiſſent Iudæi Apoſtolo idipſum, quod Bellarminus nobis objicit, non defeciſſe totam Eccleſiam Iſraeliticam, ſed eam tantum, quæ fuit ſubjecta Regi Samariæ, Hieroſolymis fuiſſe illuſtrem cœtum verorum cultorum, nunc verò totum populum defeciſſe. Sed ſcopus Apoſtolicus hanc objectionem fortiſſimè elidit, unde etiam Chryſoſt. hom. 22. in Matth. & hom. 11. Rom. Eliæ verba generaliter accipit. Si Eliæ notum fuiſſet, in Iudæa tantum numerum eorum, qui verè & ſincere Deum colant, adhuc ſupereſſe, non fuiſſet adeò triſtis & anxius ne præ ægritudine mori exoptaſſet. Videtur igitur ne quidem in regno Iudæ tum temporis cultus Dei adeo purus & incorruptus fuiſſe, id quod Hiſtoria Regum Iudaicorum manifeſtè comprobat. In deſcriptione enim imperii *Roboami*, primi

Regis

Regis Juda dicitur 1.Reg. 14. v. 22. *fecit Iuda (hoc eſt, Iſraelitæ in regno Iuda) malum coram Domino & zelare fecerunt eum ſuper omnibus. quæ fecerant Patres eorum in peccatis ſuis. quæ peccaverant* v. 23. *ædificaverunt enim & ipſi excelſa & ſtatuas & lucos, ſuper omnem collem excelſum & ſubter omnem arborem frondoſam.* Roboamo ſucceſſit filius *Abiam*, qui *ambulavit* & ipſe *in peccatis patris ſui* permittendo & exercendo cultus idololatricos in excelſis 1.Reg.15.v.3. Abiamo ſucceſsit *Aſa*, qui removit quidem idola, quæ fecerant ipſius patres, interim tamen additur 1.Reg.15. v. 14. *quod non abſtulerit excelſa. Aſa ſucceſſit Ioſaphatus* qui conjunxit ſe cum Achabo Rege Iſraelis in bello non neceſſario ſuſcipiendo 1.Reg.22.v.5. quę conjunctiones cum idololatris ſolent aliquam religionis corruptelam ſecum trahere, diſerte etiam de Joſaphato dicitur v. 44. *quod ne ipſe quidem abſtulerit excelſa, ſed quod adhuc populus contra expreſſam Dei legem ſacrificaret & incenſum adolaverit in excelſis*, Joſaphato ſucceſsit *Ioram*, de quo 2.Paral. 21. v. 6. dicitur. *quod ambulaverit in viis Regum Iſrael, ſicut egerat domus Achab, filia quippe Achab erat ejus uxor & fecit malum in conſpectu Domini.* Huic Ioramo allatatæ ſunt literæ ab Elia Propheta, in quibus ibidem v. 13. accuſatur, *quod inceſſerit per iter Regum Iſrael & fornicari fecerit Iudam & habitatores Ieruſalem imitatus fornicationem domus Achab.* Ioramo ſucceſsit *Ochozias*, qui & ipſe *ingreſſus eſt per vias domus Achab, mater enim ejus Achabi filia impulit eum, ut impiè ageret & in religione* Baalitiſmum amplecteretur 2.Paral.22. v. 3. Ochoziæ ſucceſsit *Athalia*, quæ templum Dei diſrupit & de ſanctificatis Domino ornavit planũ Baalim, 2. Paral. 24. verſ.7. Athaliæ ſucceſsit *Ioas*, qui ſuperſtite Iojada Pontifice piè & laudabiliter imperium gerens templum & altaria Baalitica deſtruxit 2.Paral.23. v. 17. ac templum Domini reparavit 2.Paral.24.v.13. ſed poſt Iojadæ mortem delinitus blanditiis & obſequiis Principum Iuda *ipſe & proceres regni dereliquerunt templum Domini ac ſervierunt lucis & ſculptilibus* v.18. cùmq; *mitteret illis Deus Prophetas, ut reverterentur ad Dominum, illos audire recuſabant*, v.19. Ioæ ſucceſsit *Amaſias*, de quo commemoratur quidem *quod fecerit bonum in conſpectu Domini* 2.Paral.25.v.2. ſed additur, *non in corde perfecto, quia non abſtulit excelſa* 2.Reg.14.v.4. ac 2. Paral. 25. v. 14. de eo expreſsè commemoratur, quod poſt cædem Idumæorum *& allatos Deos filiorum Seir ſtatuerit illos ſibi in Deos eosq; adoraverit & incenſum illis adoleverit*, ac v. 27. *quod à Domino receſſerit*. Amaſiæ ſucceſſit *Ozias*, qui munus ſacrificandi Sacerdotibus mandatũ ſibi arrogans leprâ, percuſſus eſt 2.Paral.26.v.19. Oziæ ſucceſsit *Ioatham*, de quo dicitur quidem, quod rectum fecerit in oculis Domini, ſed nihilominus additur, quod *populus adhuc deliquerit ſacrificando* ſcil. in excelſis. 2.Paral.27.v.2. Ioathamo ſucceſsit *Achaz*, de quo 2.Reg.16.v.11. dicitur quod ad mandatum illius Sacerdos Urias extruxerit *altare idololatricum* ad exemplar & ſimilitudinem ejus, quod Rex viderat Damaſci. 2.Paral. 28. v. 3. de eo commemoratur, quod *ſtatuas fuderit Baalim, adoleverit incenſum in valle Benennom & traduxerit filios ſuos per ignem juxta abominationem gentium*. v. 24. de eodem dicitur, *quod confractis vaſis domus Dei clauſerit januas templi Dei & fecerit ſibi altaria in univerſis angulis Ieruſalem* v. 25. *quodq; in omnibus urbibus Iuda extruxerit Eccleſia ad adolendum Diis alienis.* Sic ergò à Rege, à ſummo Sacerdote & populo per omnes civitates in regno Iudæ publicè exercita fuit idololatria. Sub *Ezechia* Achazis ſucceſſore reformatio Eccleſiæ fuit inſtituta, ſed ſucceſsit ei filius *Manaſſes, qui erexit aras Baal, fecit lucos & adoravit omnem militiam cœli & coluit eam*. 2.Reg.21.v. 3. *ac peccare fecit* Judam v. 11. *fecit malum coram Domino juxta abominationes gentium*. 2. Paral. 33. v. 2. *ædificavit altaria cuncto exercitui cœli in ipſis atriis templi* v. 5. *tranſire fecit filios ſuos per ignem* v. 6. &c. *Seduxit Iudam & habitatores Ieruſalem, ut facerent malum ſuper omnes gentes* v. 9. quis igitur credat in regno Judæ publicum cultus divini exercitium manſiſſe purum & incorruptum. Accuratè enim h.l. notandum, quod in deſcriptione ſtatus Eccleſiæ temporibus Oſeæ, qui Achabo ſucceſsit, diſertè dicitur, non ſolùm in regno Iſraelis idololatriam publicè ubivis fuiſſe exercitum, ſed etiam *regnum Iuda ambulaſſe in erroribus Iſrael nec cuſtodiviſſe mandata Domini*. 2.Reg. 17. v. 19. quia igitur veritatis ſpecie dici poteſt publicum religionis exercitium in regno Iudæ temporibus Eliæ fuiſſe incorruptum.

90. 4. Ex quibuſdam dictis Scripturæ, quæ de ſtatu Eccleſiæ in V.T. loquuntur Eſa.1.v.3. *Cognovit bos poſſeſſorem ſuum & aſinus præſepe Domini ſui. Iſrael autem me non cognovit & populus meus non intellexit.* v. 6. *à planta pedis uſq; ad verticem non eſt in eo ſanitas*. Jer.2.v.26.&27. *Confuſi ſunt domus Iſrael ipſi et Reges eorum et Principes eorum et Sacerdotes et Prophetæ eorũ dicentes ligno, Pater meus es tu*. v. 29. *Quid vultis mecum judicio contendere? Omnes dereliquiſtis me, dicit Dominus*. 2.Paral.15. v. 3. *tranſibunt dies multi in Iſrael ſine Deo vero, ſine Sacerdote et Doctore et ſine lege.* Reſpondet Bellarminus. 1. *Prophetas et Apoſtolos interdum reprehendere univerſum populum, quaſi nemo ibi ſit bonus, cùm tamen permulti ſint boni, et è contrario interdũ conſolari omnes, quaſi omnes ſint boni, cùm tamẽ conſtet, ibi multos eſſe malos*, quò refert ſequentia Scripturæ dicta Ezech. 3. v. 7. *Omnis domus Iſrael attrita fronte eſt & duro corde*, cùm tamen Ezech. 9. v. 4. mentio fiat virorum *gementium & dolentium ſuper abominationes, quæ fiunt in medio populi*. Gal. 3. v. 1. dicit Apoſtolus: *O inſenſati Galatæ, quis vos faſcinavit non obedire veritati*, & tamen cap. 6. v. 1. dicit. *Fratres, etſi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui ſpirituales eſtis, hujuſmodi inſtruite in Spiritu lenitatis.* Reſp. regulam illam Auguſtini lib. de unit. Eccleſiæ cap. 12. & in libro quem edidit poſt collationem cum Donatiſtis cap. 20. *quod Prophetæ & Apoſtoli ſic arguere ſoleant reprehenſibiles, in aliquo populo, quaſi omnes in eo populo arguantur & ſic alloqui laudabiles, quaſi omnes ibi laudentur*, nequaquam improbamus, ſed per uſitatam in Scripturis ſynecdochen illud ſæpiùs fieri concedimus, interim tamẽ manet robur ac vis argumenti noſtri. Nequaquam dicimus, in corrupto Eccleſiæ ſtatu nullos ſupereſſe bonos & electos, ſed ad eam paucitatem illos redigi poſſe, ut non conſtituunt aliquem viſibilem & illuſtrem cœtum, ſed velut grana in acervo palearum lateant. Sic Eſaias conqueritur, eos qui præcipuum in Eccleſia viſibili locum tenent, Sacerdotes, Reges, adeoq; univerſum ferè populum à vera religione & pietate deſciviſſe, interim tamen addit v. 9. *Niſi Dominus reliquiſſet nobis ſemen, quaſi Sodoma fuiſſemus, & Gomorrhæ ſimiles.* Jeremias itidem conqueritur, quod pauci ſupereſſent boni, non autem quod nulli: at-

4. Querela Prophetarum de corrupto Eccleſiæ ſtatu

que hoc ſufficit inſtituto noſtro, neque enim pugnamus Eccleſiam penitus deficere, ſed quod publicum Eccleſiæ miniſterium degenerare & corrumpi poſſit, id quod Eſaiæ & Jeremiæ querelæ apertiſſimè comprobant. Sic n. Eſaias intonat c. 1. v. 2. *Audite cœli & auribus percipe terra, quoniam Dominus locutus eſt, filios enutrivi & exaltavi, ipſi autem ſpreverunt me.* v. 4. *Vægenti & peccatrici, populo gravi iniquitate, ſemini nequam, filiis perditis, dereliquerunt Dominum, blaſphemarunt ſanctum Iſrael, averſi ſunt retrorſum* v. 5. *totum caput languet, & totum cor ægrotat &c.* v. 21. *quomodo facta eſt meretrix civitas fidelis?* v. 22. *argentum tuum versum eſt in ſcoriam, vinum tuum miſtum eſt aqua.* v. 29. *confundentur ab idolis, quæ tu delitiis habuerunt.* c. 2. v. 8. *repleta eſt terra (Iudæa) idolis opus manuũ ſuarũ adoraverunt, quod fecerunt digiti, eorũ* c. 5. v. 4. *Expectavi, ut vinea mea faceret uvas & fecit labruſcas.* c. 10. v. 11. *nunquid non ſicut feci Samariæ & idolis ejus, ſic faciam Ieruſalem & ſimulachris ejus?* (ergo tempore Ahaz, ſub quo prophetavit Eſaias, publicum divini cultus exercitium Hieroſolymis & in regno Judæ non fuit tam purum & incorruptum ab idololatria, ut Bellarminus ſuſpicatur) Jeremias ſimilem querelam profert cap. 5. v. 1. *Circumite vias Jeruſalem & aſpicite & conſiderate & quærite in plateis ejus, an inveniatis virum facientem judicium, & quærentem fidem?* c. 2. v. 8. *Sacerdotes non dixerunt, ubi eſt Dominus & tractantes legem, neſcierunt me & paſtores prævaricati ſunt in me, et Prophetæ prophetaverũt in Baal, et idola ſecuti ſunt.* v. 11. *Videte ſi factum eſt hujuſmodi in gentibus, ſi mutavit gens Deos ſuos, populus verò meus mutavit gloriam ſuam in idolum.* v. 13. *duo mala fecit populus meus, me dereliquerunt fontem aquæ vivæ et foderant ſibi ciſternas diſſipatas, quæ continere non valent aquas.* v. 28. *Secundum numerum civitatum tuarum erant Dii tui Iuda* c. 3. v. 6. *nunquid vidiſti, quæ fecerit averſatrix Iſrael, abiit ſuper omnem montem excelſum, et ſub omni ligno frondoſa et fornicata eſt ibi.* (per idololatriam, quę eſt fornicatio ſpiritualis) verſ. 8. *et vidit prævaricatrix ſoror ejus Iuda et abiit et fornicata eſt etiam ipſa* (ergo nec in regno Juda ſtatus Eccleſiæ publicus fuit ab idololatria immunis) v. 11. *Iuſtificavit averſatrix Iſrael animam ſuam comparatione prævaricatricis Iuda.* cap. 6. v. 13. *à Propheta uſq; ad Sacerdotem cuncti faciunt mendacium.* c. 7. v. 28. *hæc eſt gens, quæ non audivit vocem Domini Dei ſui, nec recepit diſciplinam, periit fides et ablata eſt de ore eorum.* Ezech. 7. v. 26. *Peribit lex à Sacerdote et conſilium à Senioribus.* Ezech. 22. v. 26. *Sacerdotes violenter oppreſſerunt legem meã et polluerant ſanctuaria mea.* v. 28. *Prophetæ ejus incruſtant eos calce non rectè mixta, videntes vana et divinantes mendaciũ.* v. 30. *quæſivi de eis virum, qui interponeret ſepem et non inveni.* Oſeæ 4. v. 1. *Non eſt veritas, et non eſt miſericordia et nõ eſt ſcientia Dei in terra.* v. 6. *Periit populus meus, eò quod non habuerit ſcientiam. Quia tu ſcientiam repuliſti, repellam te, ne Sacerdotio fungaris mihi.* v. 9. *Populus eſt ſicut Sacerdos.* v. 12. *Spiritus fornicationum decepit eos et fornicati ſunt à Domino Deo ſuo.* Mich. 7. v. 2. *periit ſanctus de terra et rectus in hominibus non eſt.* Tales querelæ ex Prophetis cumulari poſſunt longè plurimæ, quibus oſtenditur, tabem idololatriæ & corruptelarum totum viſibilis Eccleſiæ corpus invaſiſſe, interim tamen Deus in corruptiſsimo Eccleſiæ viſibilis & miniſterii publici ſtatu ſervavit ſibi ſemẽ aliquod ſanctum. Idem dicimus de temporibus Papatus, quod videlicet reliquias quaſdam Deus ſibi ſervaverit, in quibus Catholica Eccleſia conſervata fuit. 2. ad locum 2. Paral. 15. v. 3. reſpondet, *intelligendum eum de regno Iſrael, non autem de regno Iuda.* Atqui oſtendimus ſuperiùs, non ſolum in regno Iſrael, ſed etiam in regno Juda corruptelas doctrinæ invaluiſſe, cumprimis verò ſub Achaz & Manaſſe fuit miſerrimus & corruptiſſimus Eccleſiæ ſtatus, quod ipſum probant varia illa idololatriæ inſtrumenta, quæ à Ioſia Manaſsis & Amonis ſucceſſore ſubverſa commemorantur 2. Reg. 23. v. 4. & ſeqq. 3. Tandem addit Bellarminus, *fortaſſe loqui Scripturam de tempore, quod erat futurum poſt Meſſiæ adventũ: nunc enim tranſire dies multos in Iſrael ſine Deo, ſine Sacerdote, ſine Lege.* Reſp. imò verò ex circumſtantiis manifeſtum, de ſtatu Eccleſiæ qualis ſub Achaz & Manaſſe ac tempore Babylonicæ captivitatis futurus eſſet, hoc vaticinium propriè agere. Poſt quã enim Azarias Propheta triſtem illum Eccleſiæ ſtatum prædixiſset, *quod multi dies tranſituri ſint in Iſrael abſq; Deo vero, abſq; Sacerdote, abſq; Doctore & abſq; Lege,* h. e. quod multo tempore in populo Dei non ſint extituri Sacerdotes, qui de vera religione in publico miniſterio rectè doceant, quod publicũ divini cultus exercitium futurum ſit corruptum ac depravatum, quod lex Dei in magno futura ſit contemtu &c. ſubjungit v. 4. *cùm reverſi fuerint in anguſtia ſua & clamaverint ad Dominum Deum Iſrael & quæſiverint eum,* reperient eum, id quod completum eſt ſub Imperio Ezechiæ & Ioſiæ, ut ſeries Hiſtoriæ manifeſtè oſtendit, tunc enim liber legis è tenebris iterum fuit erutus, Baalitici Sacerdotes loco moti, altaria idololatrica deſtructa & reformatio doctrinæ inſtituta. Oſeæ 3. verſ. 4. repetitur idem fermè vaticinium. *Dies multos ſedebunt filii Iſrael ſine Rege & ſine Principe & ſine ſacrificio & ſine altari & ſine Ephod & ſine Teraphim.* v. 5. additur. Et poſt hæc: *revertentur Iſrael & quærent Dominum Deum ſuum & David Regem ſuum et reverenter colent Dominum et bonitatem ejus in noviſſimo dierũ.* Quidam hoc intelligunt de populo Iudaico propter idololatriam & contemtum Meſsiæ à Romanis è terra ſua exterminando & diſpergendo inter gentes extremis tamen temporibus paulò ante noviſsimum diem demum convertendo, ſed rectiùs accipitur de exilio decem tribuum in regno Aſſyrico & converſione earum per prædicationem Apoſtolorum ad Chriſtum.

91. 5. Quintum argumentum Bellarminus dicit, nos petere ex illis Scripturæ dictis, *in quib. prædictũ, Eccleſiam viſibilem ceſſaturã.* Dan. 9. v. 27. *Ceſſabit hoſtia et ſacrificium.* Luc. 18. v. 8. *cùm Filius hominis venturus eſt, num inveniet fidem in terra?* 2. Theſ. 2. v. 3. *non veniet Chriſtus ad judicium, niſi venerit defectio primùm et revelatus fuerit homo peccati.* Quibus dictis Bellarminus putat à nobis addi illud Propheticum Ierem. 7. v. 4. *Nolite confidere in verbis mendacii dicentes: templum Domini, templũ Domini. Vt enim antiqui illi Iudæi non credebant Prophetis prædicentibus deſolationem, quia videbant ſe habere templum Domini et externas Ceremonias: ita gloriantur Pontificii, quod habeant antiqua templa, Epiſcoporum ſucceſſiones, Apoſtolicam ſedem et interim non attendunt ad Scripturas, quæ deſolationem apertè prædicunt.* Ad ſingula Bellarminus excipit 1. locũ Dan. 9. v. 27. dicit, *intelligendũ eſſe non de tempore Antichriſti, quæ in parte Hilariũ can. 25. in Matthæum et Hippolytũ ac Apollinariũ apud Hieronymum* 5. Eccleſia viſibilis ceſſabit.

rony-

ronymum in cap. 9. Daniel. deceptos eſſe ſcribit, ſed de everſione Ieruſalem et ceſſatione ſacrificii Iudæorum. Reſp. nos hoc teſtimonio Danielis in hac quæſtione non utimur, agnoſcimus enim Prophetam loqui de ceſsatione ſacrificii Iudæorum & everſione urbis Ieruſalem, ut ex Matth. 24. v. 15. manifeſtum, quo tempore ſynagogam Iudæorum defeciſſe ipſimet Pontificii nobiſcum ſtatuunt. Revocamus autem Bellarmino in memoriam, quod lib. 3. de Pontif. Rom. c. 7. circa finē ipſemet ſcribat, *Antichriſti tempore propter atrocitatem perſecutionum ceſſaturum eſſe publicum et quotidianum Eccleſiæ ſacrificium*, idq; probare conetur ex Daniel. 12. v. 11. *à tempore cùm ablatum fuerit juge ſacrificium dies 1290.* Itē quod Anglo-Remenſes in annot. Matth. 24. affirmant, *hoc principaliter implendum eſſe tempore Antichriſti, cùm ſacrificium Miſſæ prorſus abolebitur.* Quod ſi in Eccleſia Chriſtiana N. T. ceſſare poteſt juge ſacrificium & publicum divini cultus exercitium, ut Bellarminus ibidem concedit, an nō etiam in Eccleſia Iudaica incidere potuit tempus ejusmodi, ut nulla fuerint legitima ſacrificia ab idololatricis corruptelis impolluta? confirmatur hoc argumentum ex eo, quod Pontificii diſputant illuſtriores promiſsiones datas eſſe Eccleſiæ novi Teſtamenti, quàm ſynagogæ Iudaicæ. ſed hac de re inferiùs plura. 2. dicto Chriſti Luc. 18. v. 8. hoc obvertit Bellarminus, *quod non loquatur de fide ſimpliciter, ſed de eximia quadam fide, quæ in paucis reperiatur, et in pauciſſimis futura ſit in ultimis diebus, ita enim exponere Hieron. in Dial. contra Lucif. et Auguſt. de unit. Eccl. c. 13.* Reſp. imò verò loquitur de vera & communi Chriſtianorum fide, ut ex ſerie textus & collatione cum aliis Scripturæ locis intelligi poteſt. Præcedit parabola de vidua iniquū judicem precibus urgente, quæ aſsiduitatem orationis nobis commendat, illi ſubjungit Chriſtus, hanc querelam de paucitate verè credentium, quaſi dicat, poſtremis mundi temporibus pauci erunt huic viduæ ſimiles, qui die & nocte ad Deum clamabūt, quia pauci habebunt veram fidem, ex qua ſeria & Deo placens invocatio proficiſci debet, quam interpretationem particula adverſativa πλὴν, manifeſtè comprobat. Unde verò hæc puritas verè fidelīū extremis mundi temporib. originē ductura ſit, exponit ipſe Chriſtus Matth. 24. v. 11. *Surgent multi Pſeudoprophetæ et ſeducent multos v. 12. quoniam abundabit iniquitas, refrigeſcet caritas. v. 24. Surgent Pſeudo-Chriſti et Pſeudoprophetæ et dabunt ſigna magna et prodigia, ita ut in errorem inducantur, ſi fieri poteſt, etiam electi.* Oſtendit igitur generalem quandam futuram corruptionem, ac hæreſes & ſeductiones paſſim ita invalituras, ut in paucisſimis vera fides inveniatur, & præter paucos electos omnes ſeducantur. Quomodo verò hoc convenit cum perſuaſione Pontificiorū de externo Eccleſię ſplendore, claritate & amplitudine illi perpetua? Hanc interpretationem noſtram non repudiat Auguſtinus. Cùm enim loco proximè citato dictum illud de fidei perfectione interpretatus eſset, aliam ſtatim explicationem ſubjungit, quod ſc. *futura ſit paucitas bonorum*, vel (inquit) *propter illam iniquorum abundantiam & paucitatem bonorum, Chriſtus dicitur vix reperturus fidem.* In Pſalm. 60. cùm mentionem feciſſet horum verborū, *quoniam abundabit iniquitas, refrigeſcet caritas*, ſubjungit. *Sed illa Eccleſia, quæ clamat à finibus terræ in his eſt, de quibus ſequitur dicens. Qui autem perſeveraverit uſq; ad finem, ſalvus erit.* Cyprianus etiam in lib. de ſimplic. prælatarum de communi fide Sanctorum hunc locum interpretatur. *In nobis* (inquit) *vigor fidei emarcuit, credentium robur elanguit, & idcircò Dominus tempora noſtra reſpiciens in Evangelio ſuo dicit, filius hominis cùm venerit, putas inveniet fidem in terra? videmq; fieri, quod ille prædixit.* Theophylactus accipit hunc locum de temporibus Antichriſti, *quibus magnam fidelium raritatem fore dicit & Chriſtum venturum in nubibus non inventurum eſſe fidem in terra?* Gloſſa ordinaria ex Beda. *Dica me facturum vindictam juſtorum, ſed illi erunt valdè pauci, quia cùm in die judicii in forma filii hominis apparuero, tanta erit raritas juſtorū, ut non tam ob clamorem fidelium injuſtè damnatorum, quàm ob eorū corporum juſtè damnandorū totius jam mundi ſit acceleranda ruina.* Agnoſcit hoc ipſe Bellarminus, ideò dimiſsâ priore reſponſione aliam ſubjungit. *Vel dicamus* (inquit) *cum Theophylacto, loqui Dominum de fide abſolutè & velle dicere paucos futuros fideles tempore Antichriſti, non tamen nullos, nec tam paucos, ut non faciant Eccleſiam.* At hoc ipſum & nos dicimus, ſic ergò ſponte eò abit Bellarminus, quo ipſum pertrahere conamur. Nequaquam hoc volumus, incidere poſse tempus ejuſmodi, ut nulli ampliùs ſuperſint fideles, vel tàm pauci, ut non faciant Eccleſiam, ſed hoc dicimus, perſecutionibus vel hæreſibus invaleſcentibus verè fideles ad eam paucitatem redigi poſſe, ut præ reliquorum multitudine exiguus & contemtus ſit eorum cœtus, ut non conſtituant illuſtrem aliquem cœtum omnibus conſpicuum, adeoq; ut vera Eccleſia in paucis conſervetur. 3. dicto Apoſtolico 2. Theſſ. 2. v. 3. hoc obvertit Bellarmin. *Patres quoſdam ut Ambroſium, Sedulium & Primaſium illud intelligere de defectione ab Imperio Romano, quoſdam verò ut Chryſoſtomum, Theodoretum, Oecumenium, Theophylactum & Auguſtinum lib. 20. de civ. Dei cap. 19. de ipſo Antichriſto, qui diſceſſio per metonymiam, quia erit cauſa, ut multi diſcedant à Chriſto.* Reſp. imò verò de Apoſtaſia à fide propriè & præcipuè explicandum eſt Apoſtolicum illud dictum, ita namq; exponit ipſe Apoſtolus 1. Tim. 4. v. 1. *Spiritus manifeſtè dicit fore ut in noviſſimis temporibus deſciſcant, quidam a fide Spiritibus deceptoribus animum attendentes & doctrinis Dæmoniorum.* Præterea loquitur Apoſtolus de ἀποϛασίᾳ per Antichriſtum futura, jam verò Antichriſtus fidem & religionem, non autem politiam oppugnaturus erat, de fidei igitur ἀποϛασίᾳ hæc prædictio intelligenda: addit Apoſtolus ibidem, τὸ μυϛήριον ἤδη ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας, *myſterium iniquitatis nunc operatur*, jam verò Imperium Romanum tempore Apoſtolorum nequaquam nutavit, ſed diu adhuc floruit. Atque eo modo interpretantur Iren. lib. 5. adv. hæreſ. c. 21. Chryſoſt. homil. 3. in 2. Theſs. Auguſtin. 20. de civ. Dei c. 19. Damaſc. lib. 4. orth. fid. c. 27. Lyranus in comm. Adrichomius in Chron. f. 285. &c. quinimò ipſi Anglo-Remenſes in annotat. 2. Theſs 2. ſect. 6. agnoſcunt, illam defectionem, de qua Apoſtolus loquitur, futuram à præcipuis religionis Chriſtianæ articulis cum quibus autoribus exactè conſentiunt, qui per ἀποϛασίαν ipſum Antichriſtum intelligunt ex eo ſic dictum, quia cauſa erit, ut multi à Chriſto & fide Chriſti diſcedant. Agnoſcit hoc ipſe Bellarminus, ideò addit, *intelligi in verbis Apoſtoli diſceſſionem à fide non generalem, ſed particularē, id eſt, non omniū, ſed multorū, vel omniū quidē, ſed occultorū hereticorū, qui veniente Antichriſto ab Eccleſia diſcedent & An-*

tichriſto ſe conjungent. Reſp. etiam illo tempore, quo Apoſtolus hæc ſcribebat, hæretici complures ab Eccleſia diſcedebant 1. Timoth. 1. v. 20. 2. Tim. 2. v. 17. c. 4. v. 10. 1. Joh. 2. v. 19. jam verò loquitur Apoſtolus de peculiari quadam ἀποςασίᾳ tempore Antichriſti ante ultimum Chriſti adventum ad judicium futura, ergo hoc nō poteſt accipi de particulari, ſed de communiori quadam & univerſaliore defectione, qualis tempore Apoſtolorū nondum contigerat, Antichriſti a. temporibus futura prædicitur, quo referenda ſunt ſimilia vaticinia de ſtatu Eccleſiæ ſub Antichriſto. Apocal. 12. v. 6. c. 13. v. 3. 8. 16. 17. c. 17. v. 2. c. 18. v. 3. quorū vaticiniorum perſpicuitate moti Anglo Remenſes in annotat. 2. Theſſ. 2. ſect. 6. concedunt, *eam defectionem fore integrorum regnoram, populorum & provinciarum, ac publicam eo tempore fidelium conſuetudinem cum Eccleſia Romana ceſſaturam,* ita ut corde duntaxat cum ea communicaturi ſint. 4. dicto Ieremiæ hoc obvertit Bellarminus, *quod Pontificii non glorientur in templis & ſucceſſione Epiſcoporum & Apoſtolica ſede ſecundum ſe, ſed propter Chriſti promiſſionem, Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam, qualem promiſſionem Iudæi nunquam habuerint.* Reſp. de dicto Chriſti & vero illius ſenſu alibi tractatur. Iſraelitæ clamantes perpetuò, *templum Domini, templum Domini,* ſi in ludo Bellarmini fuiſſent edocti, Prophetis corruptelas doctrinæ taxantibus & everſionem templi comminantibus idem obvertere potuiſſent, majores enim promiſſiones de ſuo templo habebant, quàm Pontificii de Romana Eccleſia ex Scripturis proferre poſſunt. Promiſsiones de Eccleſia N. T. generales ſunt, ideoq; nequaquam ad ſolam Romanam Eccleſiam reſtringendæ, ſed Iſraelitæ habebant promiſsiones ſpeciales de templo Hieroſolymitano, quod *Deus in perpetuum ibi habitare velit.* Deut. 16. verſ. 2. 2. Chron. 6. v. 2. Nehem. 1. v. 9. Eſa. 31. v. 9. &c. & ne magnificas illas & amplas promiſsiones populo Iſraelitico datas enumeremus univerſas, quænam poteſt eſſe amplior, quàm quæ extat Levit. 26. v. 11. *Ponam tabernaculum in medio veſtri, & non abjiciet vos anima mea. Ambulabo inter vos & ero Deus veſter, voſq; eritis populus meus,* nihilominus cùm neglecto verbo Dei & vero cultu divino Iudæi ad promiſsiones illas de templo Domini provocarēt, Ieremias illis objicit, quod *confidant in ſermonibus mendacii,* quantò rectiùs Pontificiis hoc objicitur, qui de Romana Eccleſia tales ſpeciales promiſsiones ex Scripturis proferre non poſſunt, & ſi maximè poſſent, eæ tamen non eſſent abſolutæ. Ratæ ac firmæ ſunt promiſſiones de conſervatione & gubernatione Eccleſiæ divinitùs factæ, ſed non ad quoslibet cœtus & gubernatores quomodocunq; ſeſe illi gerant, referendæ ſunt, ſed pertinent ad veram Eccleſiam & ad illos, qui patiuntur ſe regi verbo Dei, qui reſpiciunt ad legem & ad teſtimoniū, ac juxta normam verbi divini docent, judicant & agunt.

6. Baſilienſe Concilium depoſuit Romanum Pontificem.

92. 6. Sextum argumentum Bellarminus nos dicit petere ex Hiſtoria Concilii Baſilienſis. *Concilium enim illud depoſuit Eugeniū tanquam hæreticū & omnes ei adhærentes, & elegit Felicem, deinde tamen Concilio concluſo & ſoluto iterum Eugenius in ſedem irrepſit ſine ulla canonica electione, & ab eo nati ſunt, quotquot poſtea fuerunt Papæ, Cardinales & Epiſcopi. Ergo ſaltem ab eo tempore Eccleſia Romana Pontifici adhærens non fuit vera Eccleſia & cùm nulla alia fuerit viſibilis, ſequitur viſibilem Eccleſiam periiſſe.* Bellarminus reſpondet, *Baſilienſe Concilium initiò quidem fuiſſe legitimum, cùm adeſſet Legatus Romani Pontificis, ſed quo tempore Eugenium depoſuit, non fuiſſe Concilium Eccleſiæ, ſed conciliabulū, ſchiſmaticum, ſeditioſum & nullius prorſus autoritatis, & opponit huic Concilio alterum illud, quod eodem tempore Florentiæ fuit inſtitutum, in quo Romanus Pontifex præſederit & plures Epiſcopi præſentes fuerint.* Reſp. hoc argumentum eò propriè pertinet, quod ſucceſsio Romanorum Pontificum incerta ſit, atq; interrupta, quia *dubius Papa habetur pro non Papa,* ut docet Bellarminus lib. 2. de Concil. c. 19. de veritate decretorum Synodicorum nequaquam judicandum eſt ex autoritate Romani Pontificis, ſed ex harmonia cum Scripturis ſacris, proinde nequaquam erravit Concilium Baſilienſe, quando ſtatuit, *Concilium eſſe ſupra Pontificem,* ſed Romanus Pontifex intolerabilis ambitionis ſeſe reum peragit, quando hoc decretum Concilii improbat. Bellarminus ipſe lib. 2. c. 17. §. ad hunc locum, non audet illos vocare hæreticos, qui contrarium ſtatuunt, cùm *Primatus Pontificis ſupra Concilium non ſit definitus in ullo Concilio, ut fide Catholica tenendus.* Theologi Pariſienſes publico ſcripto Concilii Baſilienſis autoritatem defenderunt, nec poteſt negari decreta Concilii illius à Nicolao V. eſſe confirmata, ut ex Bulla ejus eidem Concilio annexa apparet, cui frigidè reſpondit Bellarm. lib. 2. de Concil. c. 19. circa finem, *Nicolaum ex parte ſolùm illa approbaſſe,* quis enim Pontificibus dedit illam poteſtatē, ut Concilium probent ex parte una, quā illis placet, improbent verò ex parte altera, quæ ipſis diſplicet? Concilium definit tanquam Catholicâ fide tenendum, quod Concilium ſit ſupra Papam & pertinaciter huic veritati repugnantem cenſendum eſſe hæreticam, ergo & hoc decretum cùm ad materiam fidei pertineat, à Nicolao V. cenſendum eſt confirmari, generaliter enim loquitur Bulla & omnia illa decreta approbat, quæ ab hoc Concilio in materiis fidei ſunt facta. Ceterùm ut gratiam aliquam Bellarmino referamus, qui de ſtatu Eccleſiæ tempore Concilii Baſilienſis in hoc argumento mentionem facere voluerit, ſubnectemus graviſſimam hac de re querimoniam nō Waldenſium aut Wiclevistarum, ſed ipſius Romanę Eccleſiæ ſub Antichriſti jugo ac tyrannide preſſæ & hoc nomine graviter ingemiſcentis: Sic enim illi, qui in Concilio Baſilienſi convenerant in Epiſt. Synodali ad univerſos Chriſti fideles loquuntur. *Animadvertite inprimis ô Chriſticolæ & ante oculos veſtros ponite miſerandum & flebilem ſtatum religionis Chriſtianæ, ſi eo redacta fuerit, ut quiſq; in ſummo Pontificio poſitus jam aſſecutus ſit, quod nullam correctionem à Conciliis generalibus habeat pertimeſcere, quantumcunq; Eccleſiam ſcandalizet, & ejus ſtatum perturbet ac decoloret: ita ut ſi omnes dignitates Eccleſiaſticas & beneficia venderet, ſi Prælatos quoſque invitos transferret & expelleret injuſtè pro libito voluntatis, etiā notoriè ac injuſtè Reges ac Principes dejiceret, morib. pernicioſis animas hominum paſſim perimere laboraret, crudelitates perpetraret horrendas, Legem Dei confunderet, quæq; ſalubria inſtituta everteret, temporalia Eccleſiæ Romanæ & cæterarum particularium Eccleſiarum diſſiparet atq; alienaret: aliaq; innumera flagitia, ſcelera & crimina notoria perpetraret, ac ſe incorrigibilem redderet; omnis Eccleſia in unū cōgregata, nullatenus eum a talib. coercere poſſit, quinimo liberū & quamlibet Synodum eum reprimere volentem illico transferre*

ferre vel diſſolvere perſiſtentes in Synodo contra voluntatem ejus perſequi, excommunicare, privare, inhabilitare, contumeliis & injuriis afficere, invaſiones corporales adverſus eos excitare, deinde quicquid Synodus ſtatueret, præciperet, dictaret, ordinaret, penitùs contemnere, abjicere, reprobare. Conſpicite pro Dei reverentia, qualis ex hac re daretur introitus inimico humani generis ad ſubvertendum religionem Chriſtianam, dum ſeducendo unum hominẽ poſſet Chriſtianitatem in maximã deſolationem dejicere, mores pervertere, canones & regulas quasq; diſſipare Eccleſiaſticas, regna & provincias conturbare, ac bonis ſpiritualibus & temporalibus ſpoliare, vitiorumq; immanitatem introducere. Aperite oculos & videte, qualis ex hoc daretur ingreſſus Antichriſto, ſed & conſiderate, quomodo ea res fidem Catholicam confunderet atq; violaret, quæ eſt primum fundamentum Eccleſiaſtici ædificii, quo everſo omnia corruunt. Hæc illi & ibidem longè plura, in quibus probè notetur, Eccleſiam Romani Pontificis jugo oppreſſam graviter ingemuiſſe, ac teſtimonio illorum Patrum, fidem Catholicani violatam & ſubverſam iri, ac Antichriſto viam parari, ſi talis, dominatus Pontifici concedatur, ut ſit ſupra Concilium, ac negetur errare poſſe. Profectò ſi illi Patres ſtatum hodiernæ Eccleſiæ Romaniæ viderent, in qua dogmata illa de ſuprematu Pontificis defenduntur & propugnantur, non dubitanter affirmarent, fidem Catholicam ex ea pulſam & Antichriſtũ in ea ſublimem regnare, quo elogio jam pridem ab Eberhardo Epiſcopo Salisburgenſi, Arnulpho Epiſcopo Aurelianenſi, Epiſcopo quodam Florentino, & aliis Romanus Pontifex fuit ornatus.

7. Dicta Patrum. 93. 7. Septimum argumentũ Bellarminus dicit nos deducere ex teſtimoniis Patrũ. Hilarius libro contra Auxentium circa finem. *Malè vos parietum amor cepit, malè Eccleſiam Dei in tectis, ædificiisq; veneramini, malè ſub his pacis nomen ingeritis, montes mihi & lacus & carceres & voragines ſunt tutiores*, ubi dicit, veram Eccleſiam adeò ſuo tempore fuiſſe obſcuratam, ut ſolum in latebris & cavernis inveniretur. Deinde Hieronym. in Dial. contra Luciferianos de eodem tempore loquẽs. *Ingemuit orbis terrarum & ſe Arianum eſſe miratus eſt.* Item Baſilius Epiſt. 69. & 70. &c. Bernh. ſerm. 33. in Cantic. ita deplorant vitia Prælatorũ omnium ſui temporis, ut ſatis oſtendant, *eo tempore omnes declinaſſe in viam ſuam & nullam fuiſſe viſibilem Eccleſiam.* Denique Chryſoſt. hom. 49. in Matth. docet, *interdum nullum eſſe viſibile ſignum, quo vera Eccleſia cognoſcatur, & ideo tunc ſolum recurrendum eſſe ad Scripturas.* 1. Ad locum Hilarii regerit Bellarminus *Eccleſiam quidem interdum obſcurari multitudine ſcandalorum, ſed ita tamen, ut etiam in ſuis firmiſſimis emineat*, teſte Auguſt. Epiſt. 48. Reſp. veriſſimè hoc dicitur, ſed Pontificiæ ſententiæ de amplitudine & ſplendore Eccleſiæ perpetua adverſatur. Conſervatur & eminet Eccleſia graviſſimarum perſecutionum & peſtilentiſſimarum hæreſium invaleſcentium tempore in ſuis firmiſsimis confeſſoribus ſcil. & Martyribus, ſed illi pauci ſunt & contemti in comparatione reliquorum, & qui firmiores ſunt reliquis, illi pro fide *partim fortiter exulant, partim toto orbe latitant*, ut ibidem Auguſtinus addit. Aliam igitur reſponſionem Bellarminus quærit, addit enim *Hilarium loqui tantum de Eccleſia Mediolanenſi, proinde hoc non poſſe trahi ad Eccleſiam univerſam.* Reſp. imò verò in genere pronunciat Hilarius Eccleſiam Dei tunc temporis nõ in templis & civitatibus, ſed in carceribus, montib. & voraginibus, h. e. in latebris & cavernis quærendã fuiſſe. Idipſum manifeſtius evadit ex libro ejuſdem Hilarii de Synodis, in quo dicit, *decem provincias Aſianas, ubi exulabat, Deum neſciviſſe, erant enim Arianâ hæreſi infecta: rarum eſſe apud Orientales invenire Epiſcopum aut populum Catholicum, ſed ubiq; ſcandala, ubiq; perfidias, ubiq; ſchiſmata.* Athanaſ. in lib. ad ſolitar. vitam agentes. *Quæ nunc Eccleſia liberè Chriſtum adorat? Siquidem ea, ſi pia eſt, periculo ſubjacet. Nam ſi alicubi ſunt pii & Chriſti ſtudioſi (ſunt autem ubiq; tales permulti) illi itidẽ, ut magnus ille Propheta Elias abſconduntur & in ſpeluncas & cavernas terræ ſeſe abſtrudunt aut in ſolitudine oberrantes commorantur.* Neve obverti poſſit Eccleſiam Romanam eo tempore manſiſſe incorruptam, notandum quod Athanaſius in eodem libro referat, *Liberium Romanæ urbis Epiſcopum poſt exactum in exilio biennium inflexum & minis mortis ad ſubſcriptionem ab Arianis inductũ.* 2. Ad Hieronymi dictum reſpondet Bellarminus, *Hieronymum vocare orbem, magnam partem orbis & Arianos vocare eos, qui in Synodo Ariminenſi ab Arianis decepti per ignorantiã decreverant nomẽ* ὁμοούσιος *tollendum.* Reſp. non ſolum Patres Concilii illius, ſed maxima pars Chriſtianorum Epiſcoporum Arianâ hæreſi infectorum Hieronymo verba illa expreſſeruot, ut ex modo adductis Hilarii & Athanaſii querelis intelligi poteſt. Idem Hieron. in Pſ. 133. ſic ſcribit: *Eccleſia non in parietibus conſiſtit, ſed in dogmatũ veritate, Eccleſia ibi eſt, ubi fides vera eſt. Cæterũ ante annos quindecim aut viginti parietes omnes Eccleſiarum hæretici* (Ariani) *poſſidebant, Eccleſia autem vera illic erat, ubi fides vera erat.* Idẽ in Chronico ad ann. 364. *Omnes penè toto orbe Eccleſiæ ſub nomine pacis & Regis Arianorũ conſortio polluebantur.* Vinc. Lyrinenſis adv. hæreſ. novationes cap. 6. *Arianorũ venenũ non jam portiunculam quandam, ſed penè orbem totum contaminaverat, adeò ut propè cunctis Latini ſermonis Epiſcopis partim vi partim fraude deceptis caligo quædam mentibus offunderetur &c.* Et poſtea: *Cum prophana iſta Arianorum novitas velut quædam Bellona aut Furia capto priùs omniũ Imperatore cuncta deinde palatii culmina legibus novis ſubjugaſſet, nequaquam deinceps deſtitit univerſa miſcere & vexare.* Eraſmus præfat. in Hilar. *Ariana factio tempore Hilarii tam latè radices egerat, ſicq; invaluerat, ut mundus aliquandiu nataret anceps, utram in partem ſe inclinaret, præſertim cùm per Conſtantium Auguſtum exiliis, direptionibus, minis ac terroribus compellerẽtur accedere partibus Arianorũ.* 3. Ad Baſilii & Bernhardi dicta reſpondet Bellarminus, *illum deplorare miſeriam Eccleſiæ propter infeſtationem hæreticorum, hunc verò reprehendere vitia morũ, non autem doctrinæ.* Reſp. ſufficit hoc nobis, quod Eccleſia infeſtatione hæreticorum & multitudine ſcandalorum ita obſcurari poſſit, ut externus & illuſtris ſplendor ipſius nõ ampliùs appareat. Bernhardus de ſtatu Eccleſiæ miſerabili paſſim conqueritur ſerm. 1. de converſ. Pauli col. 81. *Conjuraſſe videtur contra te, ô Domine, univerſitas populi Chriſtiani à minimo uſq; ad maximũ. Egreſſa eſt iniquitas à ſeniorib. judicib. vicariis tuis, qui videntur regere populũ tuum. Heu, heu, Domine Deus, quia ipſi ſunt in perſecutione primi, qui videntur in Eccleſia tua primatũ diligere, gerere principatum, arcẽ Sion occupaverũt, apprehenderunt munitiones & univerſã deinceps liberè & poteſtativè tradũt incendio poteſtatẽ.* ſerm. 33. in Cãt. col. 602. *Mi-*

niſtri

niſtri Chriſti ſunt & Antichriſto ſerviunt. Honorantur incedunt de bonis Domini, qui Domino honorem non deferunt, inde eſt, quem quotidie videt, meretricius nitor, hiſtrionicus habitus, regius apparatus, inde aurum in frenis, ſellis & calcaribus & plus calcaria quàm altaria fulgent, inde ſplendidæ menſæ & cibis & ſcyphis, inde commeſſationes & ebrietates, inde cythara & lyra & tibia, inde redundantia torcularia & promptuaria plena eructantia ex hoc in illud, inde dolia pigmentaria, inde referta marſupia. Pro hujuſmodi volunt eſſe & ſunt Eccleſiarum Præpoſiti, Decani, Archidiaconi, Epiſcopi, Archiepiſcopi &c. Qualis fuerit Romana Curia in libris de conſideratione ad Eugenium exponit. 4. Ad Chryſoſtomi dictum reſpondet, *autorem operis illius imperfecti eſſe hæreticum Arianum. vel certe ab Arianis librum illum eſſe corruptum.* Reſp. concedimus illos commentarios Arianiſmo alicubi favere, ſed num propterea tota illius autoritas elevanda? Bellarminus aliquoties ex eo teſtimonia quædam profert, quin imò Eccleſia Romana in officio Eccleſiaſtico homilias illas legit & ejus autoritate *gloſſas ordinarias, catenas Evangelicas, decreta Pontificum & ſummas Theologicas* paſſim communit. In ipſo opere multa piè, doctè & diſertè contra Arianos diſputantur, quæ nō ſunt unà cum reliquis lcoriis abjicienda. Ad illorum claſſem etiam pertinet dictum quod ex homil. 49. pro noſtra ſententia adducimus, quodq; à nullo veterum fuit repudiatum, in quo non hæreticè, non Arianè, ſed Catholicè & Orthodoxè Chryſoſt. vel quicunq; alius autor ad quæſtionem, *an Chriſtus ad Scripturas nos remittat,* hoc modo reſpondet. *In tempore hoc, ex quo obtinuit hæreſis Eccleſias, nulla probatio poteſt eſſe veræ Chriſtianitatis neque refugium poteſt eſſe Chriſtianorum aliud volentium cognoſcere fidei firmitatem, niſi Scriptura divina. Antea enim multis modis oſtendebatur, quæ eſſet Eccleſia Chriſti, & quæ gentilitas: nunc autem nullo modo cognoſcitur volentibus cognoſcere, quæ ſit vera Eccleſia Chriſti, niſi tantummodo per Scripturas.*

Hiſtoria Eccleſiæ V. T. demonſtrans, quod Eccleſia poſſit deficere.

94. Atq; hæc ſunt argumenta, quæ Bellarminus in hac quæſtione nobis tribuit, & vim eorum infringere conatur. Ut autē manifeſtius appareat, an externa Eccleſiæ facies perpetuò fuerit ſplendida & illuſtris, an verò multitudine ſcandalorum, gravitate perſecutionum, invaleſcentia corruptelarum, errorum, & hæreſium quandoq; obſcuretur, breviter percurremus. Hiſtoriam Eccleſiæ in Veteri ac Novo Teſtamento. 1. Cùm poſt triſtem ſuam apoſtaſiam primi parentes voce Evangelii ad conſortium Eccleſiæ vocati eſſent ac promiſſionem de ſemine mulieris caput ſerpentinum contrituro in familia ſua. Eccleſiola illa domeſtica propagarent, Cainus horribile ſcandalum fratricidio ſuo in ea excitavit, mox etiam *à facie Domini*, h.e. à conſortio veræ Eccleſiæ egreſſus inſtituit novos cultus extra verbum & cū poſteris ſuis veram Eccleſiam hoſtiliter perſecutus eſt. ideò Gen. 4. v. 26. additur temporibus Sethi ſub nativitate Enos, *Cœptum eſſe invocari nomen Domini.* Nomen Enos ſignificat inſidiis & perſecutionibus Cainitarum preſſam fuiſſe Eccleſiam, ſed tunc cœpit iterum refloreſcere, ac verbum Dei magno ſucceſſu in publicis conventibus doceri, ut D. Lutherus hunc locū rectè interpretatur. 2. Tempore ante diluviano Cainitarum progenies florens ſapientiâ, inventione artium, divitiis, ſucceſſibus &c. blanditiis ſuis *filios Dei* h. e. veræ Eccleſiæ cives, Patriarcharum poſteros ad ſe pertraxit, ut nullâ habitâ religionis, pietatis & honeſtatis ratione matrimonia cum illis contraherent ſeq; cum Eccleſia Cainica conjungerent fruſtra dehortante & contendente Spiritu ſancto per miniſterium piorū Prophetarum Gen. 6. v. 2 & 3. unde aquis diluvii totus mundus deletur & conſervatur Eccleſia in exiguo *octo animarum* cœtu, qui in arca velut in carcere quodam per integrum annum delituit, & inter illos ipſos octo homines Cham impius irriſor locum habuit. Quæ verò tunc temporis fuit amplitudo & ſplendor veræ Eccleſiæ? 3. Poſt diluvium invaleſcente ubivis idololatriâ vocat Deus Abrahamum & educit eum ex Ur Chaldæorum Geneſ. 11. v. 31. conſtat autem ex Ioſua 24. v. 2. ipſum etiam Abrahamum in domo & familia, Patris ſui Tharæ cultibus idololatricis fuiſſe addictum, ex quo manifeſtum eſt, ante vocationem illam Abrahæ nuſpiam inveniri potuiſſe purum verbi miniſterium ab idololatria penitus immune. Auguſtin. 16. de civ. Dei cap. 12. *Apud Chaldæos jam tunc etiam ſuperſtitiones impiæ prævalebant, quemadmodum per ceteras gentes. Una igitur Tharæ domus erat, de qua natus eſt Abraham, in qua unius veri Dei cultus & quantum credibile eſt, in qua jam ſola etiam Hebræa lingua remanſerat, quamvis & ipſe, ſicut jam manifeſtior Dei populus in Ægypto, ita in Meſopotamia ſerviiſſe Diis alienis Jeſu Nave narrante refertur &c. Proinde ſicut per aquarum diluvium una domus Noæ remanſerat ad reparandum genus humanum, ſic in diluvio multarum ſuperſtitionū per univerſum mundum remanſerat domus Tharæ, in qua cuſtodita eſt plantatio civitatis Dei.* Idem in Pſal. 128. *Aliquando in ſolo Abel Eccleſia erat, & expugnatus eſt à fratre malo & perdito Cain, aliquando in ſolo Enoch Eccleſia erat, & translatus eſt ab iniquis, aliquando in ſola domo Noæ Eccleſia erat et ſola arca natavit in fluctibus, aliquando in ſolo Abraham.* 4. Recedentibus à conſortio veræ Eccleſiæ Iſmaële & Eſavo in familia Jacobi ea conſervata eſt, ſed præterquā quod exulaverit in terra Canaan & reſpectu reliquorum cœtuum idololatricorum exiguus & contemtus cœtus fuerit, notandum quod ne ipſa quidem Jacobi familia ab idololatria fuerit planè immunis, *quia Rachel furatur idola Patris ſui* Geneſ. 31. v. 19. & Jacobus convocatis omnibus qui cum eo erant, præcipit eis Geneſ. 35. v. 2. *Abjicite Deos alienos, qui in medio veſtri ſunt,* ex quo manifeſtè intelligitur, eos qui Jacobum ex Meſopotamia ſecuti fuerant, non ſtatim renunciaſſe idololatriæ, in qua apud Labanū fuerant educati. Accedebant inſuper graviſſima ſcandala, quibus vera Eccleſia in domo & familia Jacobi miſerè deformabatur. Dina committit ſtuprum, cujus pœnam Simeon & Levi à Sichemitis nimiâ crudelitate exigunt. Rubeo committit inceſtum cum concubina Patris ſui, Iudas cū nuru ſua, Joſephus à fratribus in Ægyptum venditur &c. 5. Cùm Eccleſia vera in poſteritate Jacobi conſervata in Ægypto peregrinaretur, miſerrima fuit illius conditio. Iſraëlitæ enim duriſſimæ ſervituti erant ſubjecti, affligebantur onerib. parvuli eorū projiciebantur in profluentem ac diſertè cōmemoratur de illis Ezech. 20. v. 7. *quod Ægyptiorū morem ſecuti multiplici idololatriâ ſeſe contaminarint*, quod ipſū ex eo etiam manifeſtum, quando Exod. 32. vitulum aureum colunt, Ægyptiorum cultum hac in parte ſecuti, illi enim in regia civitate Memphi colebant *Apin,* h. e. bovem ejuſq; matrem *Anubim*, (erat autem apis figura bovis albam frontē & par-

vas

vas quaſdam maculas in cute habentis, cetera verò nigri.) ** Ezech. 23. v. 2. *dua mulieres filia matris unius fuerunt v. 3. & fornicata ſunt in Ægypto, in adoleſcentia ſua fornicata ſunt, ibi compreſſa ſunt ubera earum & ibi contuderunt mammas virginitatis earum v. 8. & fornicationes ſuas ab Ægypto (quas didicit in Ægypto) non dereliquit.* ** 6. Cùm Iſraelitæ ex Ægyptiaca ſervitute liberati in deſerto peregrinarentur, quoties contra Deum murmurarunt? quoties ſervo illius Moſi obloquuti ſunt? unde Chriſtus indefinitè pronunciat, *Patres Iudæorum, qui in deſerto comederunt manna, eſſe mortuos* Joh. 6. v. 49. æterna ſc. morte, ut ex antitheſi intelligitur, ac D. Apoſtolus 1. Cor. 10. v. 5. dicit ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν, *in pluribus eorum Deum non habuiſſe benepl.* Exod. 32. totus populus idololatriã ſectatur, qua in parte Aaron ſummus Sacerdos ducẽ ſe illis præbet. inde v. 25. dicitur, quod Moſes viderit populum *nudatũ*, id eſt, vagantem ſine Deo, ſine verbo Dei, ſine vero cultu & obœdientia Deo debita, ac v. 10. minatur Deus, quod *totum illum populum delere velit.* Nadab & Abiu *offerunt ignem alienum,* Levit. 10. Aaron & Maria obloquuntur fratri ſuo Moſi, Num. 12. Corch, Dathan & Abiron eorumq; ſectatores ſeditionem excitant. Num. 16. Iſraelitæ Moabitarum idolis & ſcortatione horribiliter ſeſe contaminant Num. 25. his ſcandalis & idololatriis Eccleſia Iſraelitica in ſolitudine deſerti oberrans graviter fuit preſſa, turpiter deformata ac miſerè obſcurata. 7. Cùm in terram promiſſionis introducti eſſent Iſraelitæ poſt mortem Ioſuæ cultus divinus non diu manſit purus & incorruptus. Iud. 2. verſ. 7. *Filii Iſrael ſervierunt Domino cunctis diebus Ioſua & ſeniorum qui longo poſt eum tempore vixerunt & viderant opera Dei magna, ſed cùm mortuus eſſet Ioſua filius Nun,* v. 8. *omnisq; illa generatio congregata eſſet ad Patres ſuos & ſurrexerant alii, qui non noverant Dominũ,* v. 10. *tunc fecerunt filii Iſrael malum in conſpectu Domini & ſervierunt Baalim.* v. 11. *at dimiſerunt Dominum Deum Patrum ſuorum, qui eduxerat eos de terra Ægypti, & ſecuti ſunt Deos alienos ex Diis populorum, qui habitabant in circuitu eorum & adoraverunt eos,* v. 12. *& ad iracundiam concitaverunt Dominum dimittentes eum & ſervientes Baal & Aſtharoth* v. 13. Hæc idololatria Baalitica à Moabitis originem trahens diutiſſimè in populo Iſraelitico fuit conſervata & propagata, quin etiam variis modis aucta & exornata; *extruxerunt* enim Baali *excelſa* Num. 22. v. 41. *coluerunt eum in tectis ædium* Jerem. 32. v. 29. *fecerunt ei ſtatuas* 2. Reg. 3. verſ. 2. *extruxerunt ei domos* 2. Reg. 10. v. 21. *erexerunt ei altaria* Jud. 6. v. 25. *conſecrarunt illi lucos; templa, vaſa &c.* 2. Reg. 23. v. 4. *Coluerunt ipſum genu flexione* 1. Reg. 19. v. 18. *oſculatione* ibid. *ſuffitu & incenſu* 2. Reg. 23. v. 5. Ierem. 7. v. 9. *Conſtituerunt illi feſta & ſolennitates.* 2. Reg. 10. v. 20. *obtulerunt ei ſacrificia* v. 19. *ordinarunt illi peculiares ſervos; Sacerdotes & Prophetas* 1. Reg. 18. v. 19. 2. Paral. 23. v. 17. *coluerunt eum auro, argento &c.* Oſe. 2. v. 8. Porrò qualis fuerit ſtatus Eccleſiæ Iſraeliticæ temporibus Iudicum ὡς ἐν σύνοψει commemoratur Iud. 2. v. 16. *ſuſcitavit Dominus Iudices, qui liberarent eos.* v. 17. *ſed nec eos audire voluerunt fornicantes cum Diis alienis & adorantes eos.* v. 18. *& quando excitavit illis Dominus judices, tum fuit Dominus cum judice & liberavit eos de manu hoſtium* v. 19. *poſtquam autem mortuus eſſet judex, revertebantur & multo faciebant pejora quam fecerant Patres eorum ſequentes Deos alienos ſervientes ei & adorantes illos* Jud. 3. verſ. 5. *Filii Iſrael habitarunt in medio Chananæi & Hethæi & Amorrhæi & Pherezæi & Hevæi & Jebuſæi.* v. 6. *& duxerunt uxores filias eorum, ipſiq; filias ſuas filiis eorum tradiderunt, et ſervierunt DIIS eorum,* verſu 7. *feceruntq; malum in conſpectu Domini et obliti ſunt Dei ſui ſervientes Baalim et Aſtharoth* Jud. 8. v. 27. *Fecit Gedeon Ephod et poſuit illud in civitate ſua Ephra, fornicatusq; eſt omnis Iſrael in eo.* Jud. 10. v. 6. *filii Iſrael addiderunt facere malum in conſpectu Domini, et ſervierunt Baalim et Aſtharoth et Diis Syriæ ac Sidonis, et Moab et filiorum Ammon et Philiſtiim, dimiſeruntq; Dominum et non coluerunt eum.* Jud. 17. v. 5. *Michas Ephraemita* in domo ſua peculiarem cultum idololatricum inſtituit, *quem tribus Dan in civitatem Lais poſtea transfert* & uſque ad diem captivitatis toto tempore, quo fuit domus Dei in Silo, conſervat Judic. 18. v. 30. & 31. in eodem libro ſæpius repetitur. *In diebus illis non erat Rex in Iſrael, quisq; quod rectum erat in oculis ſuis faciebat.* Sic ergo Dei benignitas & populi Iſraelitici idololatria & impietas toto illo tempore, quo judices populum gubernabant, veluti invicem pugnarunt, utra harum ſuperior eſſet. At cùm extra populum Iſraeliticum nulla fuerit alia viſibilis Eccleſia, quo veritatis colore dici poteſt, publicum divini cultus exercitium eo tempore fuiſſe purum & incorruptum? 8. De temporibus Heli Sacerdotis, qui paulò ante tempora Regum Iſraelitico populo præfuit, diſertè dicitur 1. Sam. 3. verſ. 1. *Sermo Domini erat precioſus ſive rarus admodum in diebus illis, non erat viſio manifeſta. Filii Heli erant filii Belial.* 1. Sam. 2. v. 12. *ac detrahebant homines a ſacrificio Domini* v. 17. Squalida igitur fuit tunc temporis Eccleſiæ facies propter corruptelas doctrinæ & publica Sacerdotum ſcandala. 9. Samuel ſucceſſor Eli inſtaurat cultum divinum, ſed cùm propter avaritiam filiorum ejus Iſraelitæ Regem peterent, datur illis Saul; qui *Pythoniſſam* contra expreſſum Dei mandatum *conſulit* 1. Sam. 28. v. 7. & in peccatis ſuis moritur. 1. Par. 13. v. 3. dicitur, *quod in diebus Saulis arca Dei non fuerit requiſita,* jacuit igitur tunc publicum cultus divini exercitium. Sauli ſuccedit David, ſub quo florentiſſimus fuit Eccleſiæ & politiæ Iſraeliticæ ſtatus. Davidis in imperio ſucceſſor fuit filius Salomon, qui templum ædificavit Domino, ſed ſub vitæ finem *inclinatum eſt cor ejus per mulieres alienigenas, ut ſequeretur Deos alienos et coleret Aſtharoth Deum Sidoniorum, Chamos Deum Moabitarum et Moloch abominationem Ammonitarum* 1. Reg. 11. verſ. 4. & 5. publica igitur Regis autoritate ſacra illa idololatrica in populum Iſraeliticum maximo cum ſcandalo fuerunt recepta, nec dubitari poteſt, plurimos ex populo Regis exemplum fuiſſe ſecutos. 10. Poſt mortem Salomonis ſciſſum fuit regnum Iſraeliticum ac decem tribus datæ Jeroboamo, unâ ſolum tribu Iuda filio Salomonis Roboamo relicta, cui tribui tanquam auctariũ quoddam addita fuit a Domino tribus Benjamin, in qua urbs Ieroſolyma, quæ regiam ſedem & templum Domini habebat ſita fuit. Sic ergo regnum Iſraeliticum diviſum fuit *in regnũ Iſrael* ſpecialiter ſic dictum, ad quod pertinuerunt decem tribus & *in regnũ Iuda* ad quod pertinuerũt duæ tribus Iuda ſcil. & Benjamin. Porrò de Ieroboamo Rege Iſraelis commemoratur 1. Reg. 12. v. 28. quod veritus, ne ſubditi regni Iſraelitici reverterentur ad domum Davidis, ſi Ieroſolymam

ſacris

Digitized by Google

ſacrificiorum cauſâ quotannis aſcenderent, habito conſilio fecerit *duos vitulos aureos*, quorũ unum collocarit *in Dan*, alterum *in Bethel*, ac dixerit ſubditis ſuis. *Multum eſt vobis aſcendere in Jeruſalem, ecce Dii tui Iſrael, qui te eduxerunt ex Ægypto, Sed factum eſt verbum hoc in peccatum toti populo Iſraelitico*, unde cap. 14. verſ. 16. de Jeroboamo dicitur, *quod peccare fecerit Iſrael*, hoc eſt, quod inſtitutione novorum cultuum occaſionem dederit idololatriæ, ac duravit publicum illud idololatrici cultus exercitium in regno Iſraëlis uſque ad Babylonicam captivitatem. Hinc triſtes illæ querelæ *de Nadab, Baaſa, Ela, Zambri, Amri & Achab, quod ambulaverint in viis Jeroboam, quod peccare fecerint filios Iſrael, quod irritaverint Dominum in operibus manuum ſuarum.* 1. Reg. 15. verſ. 26. & 34. cap. 16. verſ. 7. 13. 19. 25. & 30. cumprimis *de Achabo* commemoratur, *quod non ſuffecerit ei, ut ambularet in peccatis Jeroboam, ſed etiam ſervivit Baal & poſuerit aram Baal in templo Baal quod ædificaverat in Samaria, & plantaverit lucum & plus fecerit irritans Dominum ſuper omnes Reges Iſrael.* 1. Reg. 16. verſ. 31. Achabo ſucceſſit *Joram*, qui ſtatuas Baal ſuſtulit, ſed *à cultu vitulorum aureorum non receſſit*. 2. Reg. 3. verſ. 3. *Jehu* ſucceſſor Jorami deſtruxit & ipſe templa Baalitica, interim tamen *à peccatis Jeroboam, qui peccare fecerat Iſrael, non receſſit*. 2. Reg. 10. verſ. 31. In regno Juda excitavit DEUS aliquos pios Reges, qui verum cultum Dei reſtituerunt & idololatriam a[illegible]ogarunt, ſed ne in illo quidem regno purum [illegible] corruptum perpetuò manſiſſe cultus divini exercitium oſtendimus ſuperiùs. ** Oſeas qui ſub Ozia, Joatham, Achaz, Ezechia Regib. Juda & Jeroboamo Rege Iſrael prophetavit Oſ. 1. v. 2. de Synagoga Judaica ſic loquitur cap. 2. v. 2. *Judicate matrem veſtram judicate, quoniam ipſa non uxor mea & ego non vir ejus, auferat fornicationes ſuas & adulteria ſua de medio uberũ ſuorum.* ** 11. Tandem igitur *tædere cœpit Dominus in Iſraël* propter continuatam idololatriam 2. Reg. 10. v. 32. unde *totum regnum Iſrael* à Salmanaſſare Aſſyriorum Rege unà cum Samaria regni metropoli everſum eſt *& decem tribus* in captivitatem perpetuam ſunt abductæ Anno mundi 3231. 2. Reg. 17. Judæi quoque ſpecialiter ſic dicti in exilium Babylonicum abducti ſunt urbe Hieroſolyma regni Judaici metropoli à Nabuchodonoſore Babyloniæ Rege captâ & concrematâ Anno mundi 3364. ubi per integros 70. annos miſerrimus fuit Eccleſiæ Judaicæ in Babylonica captivitate ſtatus. 12. Poſt reditum ex captivitate Babylonica ac reſtaurationem templi & urbis Hieroſolymitanæ ſub Ducibus quædam tranquillitas Eccleſiæ Iſraëliticæ obtigit, & ſincerum divini cultus exercitiũ aliquandio viguit, ſed anno mundi 3804. ſucceſſit Antiochi Epiphanis expeditio Hieroſolymitana, in qua urbs fuit direpta, templum ſpoliatum & cives plurimi trucidati, ubi denuò miſerabilis fuit Eccleſiæ facies. Antiochus enim mandabat, *ut Judæi ſua inſtituta relinquerent* 1. Maccab. 1. verſ. 43. *ac multi ex Iſrael conſenſerunt ſervituti ejus & ſacrificarunt idolis & coinquinaverunt Sabbathum.* verſ. 45. *Et miſit Rex libros per manus nunciorum in Jeruſalem & in omnes civitates Juda, ut ſequerentur leges gentium terræ.* verſ. 46. *Et prohiberent holocauſta & ſacrificia & placationes fieri in templo Dei* verſ. 47. *Et prohiberent celebrari Sabbathum & dies ſolennes* verſ. 48. *Et juſſit coinquinari ſancta & ſanctum populum Iſrael* verſ. 49. *Et juſſit ædificari aras & templa & idola & immolari carnes ſuillas & pecora communia* verſ. 50. *Et relinquere filios ſuos incircumciſos & coinquinari animas eorum in omnibus immunditiis & abominationibus, ita ut obliviſcerentur legem, & immutarent omnes juſtificationes Dei* verſ. 51. *et quicunque non feciſſent ſecundum verbum Regis Antiochi morerentur* verſ. 52. &c. *Et congregati ſunt multi de populo ad eos, qui dereliquerant legem Domini et fecerunt mala ſuper terram* verſ. 55. *et effugaverunt populum Iſrael in abditis et in abſconditis fugitivorum locis* v. 56. *ædificavit etiam Rex abominandum idolum deſolationis ſuper altare Dei, et per univerſas civitates Juda in circuitu ædificaverunt aras* v. 57. *et ante januas domorum et in plateis incendebant thura et ſacrificabant* (idolis) v. 58. *et libros legis Dei combuſſerunt igni ſcindentes eos* v. 60. *et apud quemcunque inveniebantur libri Teſtamenti Domini, et quicunque obſervabat legem Domini ſecundum edictum Regis trucidabant eum* v. 61. *mulieres, quæ circumciderant filios ſuos, trucidabantur* verſ. 63. Idem repetit Joſephus lib. 1. de bell. Judaic. cap. 1. At quid ad miſerandum illum Eccleſię Judaicæ ſtatum ulterius accidere potuit? ubi tunc locum habuit externus Eccleſiæ ſplendor? veri confeſſores vel trucidati ſunt, vel in cavernis latuerunt, abolita fuerunt publica ſacra, libri legis combuſti &c. nec uſpiam in toto terrarum orbe extra populum Iſraëliticum fuit alia quædam Eccleſia viſibilis in illuſtri ſplendore & claritate poſita. 13. Ante Chriſti in hunc mundum nativitatem quænam erat Eccleſiæ Iſraeliticæ facies? Tres ſectæ Phariſæorum, Sadducæorum & Eſſenorum in ea dominabantur, quarum quælibet ſuos peculiares fovebat errores, quos recenſet Joſeph. lib. 2. de bell. Judaic. cap. 7. traditiones verbo Dei æquabantur, imò præferebantur; doctrina legis horribiliter erat corrupta, docebatur enim externam duntaxat obœdientiam in lege requiri; doctrina de Meſſia & beneficiis ferè penitus extincta erat, docebatur n. regnum ejus fore corporale ac terrenum &c. Ubi tunc inveniri poterat illuſtris aliqua & viſibilis Eccleſia puro & incorrupto verbi miniſterio & ſincero cultus divini exercitio ſplendens? Eccleſia tunc erat in paucis & obſcuris quibuſdam hominibus, in Joſepho, Maria, Simeone, paſtoribus Bethleemiticis, &c. cùm Chriſtus docere inciperet, exiguum & contemtum ſecum ducebat cœtum, *nunquid ex principibus aliquis credit in eum* (dicunt Phariſæi Johan. 7. verſ. 48.) *ſed turba hæc, quæ non novit legem, maledicti ſunt*: & nihilominus exiguus & contemtus ille cœtus Luc. 12. verſ. 32. erat vera Eccleſia. Pontifices, Scribæ, Phariſæi, Principes Sacerdotum & Seniores, qui Eccleſiæ titulum ſibi arrogabant, qui dignitate, autoritate, ſapientiâ, potentiâ, eruditionis & pietatis opinione illuſtres erant, nihil minus erant, quàm vera Eccleſia, imò veram Eccleſiam oppugnabant & perſequebãtur. Hoc argumentum vel maximè confirmat ſententiam noſtram & evertit planè opinionem Pontificiorum. Si enim in hoc ſplendore externo, in ſucceſſione, in amplitudine, in titulo &c. quærenda Eccleſia, tum Chriſtus cum ſuis non erat Eccleſia, ſed Pontifices, Scribæ, & Phariſæi cum ſuis ſequacibus. Bellarminus ſicco pede illud prætergreſſus eſt, Stapletonus lib. 2. de princ. doctrin. cap. 11. vim illius infringere conatus eò impietatis deſcendit, ut ſtatuat, *paucos illos et obſcuros homines, qui in Chriſtum crediderunt, eumq; ſecuti ſunt, non fuiſſe*

Eccle-

Digitized by Google

Eccleſiam, ſed totam illam populi multitudinem, quæ Synagogam & templum venerabatur, & quæ Pontificibus, Scribis & Phariſæis in doctrina fidei & morum obtemperabat. Hoc vero planè Antichriſtianum eſt, Non enim illis veræ Eccleſiæ nomen tribui poteſt, qui Chriſtum oppugnarunt, verbo ejus reſtiterunt, & confeſſores illius perſecuti ſunt? num contra Eccleſiæ nomen illis derogabimus, qui fuerunt oves Chriſti & verbum ejus fide ſunt amplexi? Hoſius eò impudentiæ progreditur, ut lib. 2. contra Brentium ſtatuat, *Concilium illud Pontificum, Phariſæorum, Scribarum & Seniorum, qui Chriſtum condemnarunt, fuiſſe Eccleſiam repræſentativam & Concilium legitimum & Spiritum S. illi Concilio interfuiſſe ac præfuiſſe.*

Hiſtoria Eccleſiæ N.T. oſtendens Eccleſiam deficere poſſe.

95. Tranſeamus ad ſtatum Eccleſiæ N.T. 1. Tempore paſſionis Chriſti, quænam erat Eccleſiæ facies, quisve ſtatus? Pontifices, Scribæ & Phariſæi, qui titulum Eccleſiæ ſibi arrogabant & de ſucceſſione Aaronica gloriabantur, Chriſtum in Concilio damnaverant, Judas prodiderat, Petrus negaverat. Apoſtoli reliqui aufugerant, latebant in abſcondito ac ſeris & foribus præ metu ſeſe concludebant. Populus ſententiam Pontificum approbaverat & Chriſtum crucifigendum eſſe magnis clamoribus impetraverat. Solus latro perſona viliſſima Chriſtum confitebatur; Ioſephus & Nicodemus aliquam ſpeciem confeſſionis edebant &c. hinc Alex. Alenſis pag. 3. q. ult. art. 2. & Johan. de Turrecremata lib. 1. de Eccleſ. cap. 30. & lib. 3. cap. 61. dicunt, *in paſſione Domini non manſiſſe veram fidem niſi in ſanctiſſima virgine Maria, idque ſignificari credunt unâ illâ candelâ, quæ ſola accenſa conſervatur in triduo ante Paſcha in officio nocturno* Bellarm. libr. 3. de Eccleſ. cap. 17. illud improbat, *quia multi, qui aberant à Ieruſalem, habuerunt veram fidem*, interim tamen negari non poteſt, cœtum illorum fuiſſe exiguum & contemtum, nec conſtituiſſe viſibilem aliquam Eccleſiam ſplendore externo illuſtrem, Pontifices contra, Scribæ & Phariſæi titulum & dignitatem Eccleſiæ magna ſpecie ſibi arrogabant. Gregor. de Valent. Tom. 3. comment. in Thom. col. 173. ſententiam Alenſis & Turrecrematæ itidem improbat, interim tamen concedit tale quiddam, quod noſtram ſententiam manifeſtè confirmat. Sic enim ibi ſcribit: *Si maximè omnes tunc Apoſtoli fidem abjeciſſent, non inde conſequitur, in nullo præterquam in B. Virgine fidem permanſiſſe. Potuerunt enim alij perſeverare fideles, etſi de illis quidem tacetur*, & col. 174. *Licet Apoſtoli fidem externis non fuerint profeſſi & ſcandalum paſſi ſunt, quoad externam fidei confeſſionem, potuiſſe tamen in anima fidem retinere* (idem & nos dicimus ſub Papatu quoſdam in anima retinuiſſe fidem, licet de illis taceatur? 2. Cùm poſt Chriſti in cœlos aſcenſionem Eccleſia inter gentes propagata eſſet, tempore decem perſecutionum valdè fuit obſcurata & ad paucitatem ac contemtam ſpeciem redacta. Ergo non eſt perpetuum ac proprium Eccleſiæ ſplendore externo eſſe illuſtrem. Antecedentis veritas ex Euſebio, Zonata & aliis Scriptoribus manifeſta eſt.

Tum Cajus, qui præſul erat Romanus, in altis
Delituit cryptis &c.
Tum plerique Patres ſancti cùm tale viderent
Exitium, fugere urbes & more ferarum
Per deſerta vagi cæcis latuere cavernis,
ut Bapt. Mant. canit.

Ultima inter decem perſecutiones ſub Diocletiano tùm immanitate tùm diuturnitate reliquas novem ſuperavit, in ea ubique templa everſa, Epiſcopi, Presbyteri ac Diaconi interfecti & variis iiſdemque exquiſitis ſuppliciorum generibus in Chriſti confeſſores ſævitum, adeò *ut intra dies triginta ſeptendecim millia Chriſtianorum ad varia ſupplicia ſcribantur* rapta. Damaſus in vita Marcellini. Ac miratur Hieronymus, *ſuo adhuc ſeculo reliquias Chriſtianorum fuiſſe repertas ob perſecutionum antecedentium immanitatem.* Refert Fulco, *Tyrannos quoſdam glorиatos eſſe nomen Chriſtianorum à ſe funditus extirpatum, & Chriſti ſuperſtitionem ubique deletam, ut marmora quædam Salmanticæ teſtentur.* Deus tamen ſibi ſervavit Eccleſiam ſanctam, quæ non fuit illuſtri quodam ſplendore externo conſpicua, ſed in cryptis & cavernis deliteſcens occulta. Quis n. poteſt eſſe Eccleſiæ ſplendor externus, quævè conſpicua claritas, quando paſtores trucidantur, & oves diſperguntur? quando veri confeſſores vel interficiuntur, vel in exilium expelluntur? ** Blaſius de Viega in comm. Apoc. 6. perſecutionem Eccleſiæ ſub Diocletiano & Maximiano ſic deſcribit. *Cœlum receſſit ſicut liber involutus, id eſt, Eccleſia, quæ cœlum dicitur, ſeſe propter metum perſecutionis occultabat, exceptis paucis, qui ardentiſſimo fidei zelo inflammati ſeſe Martyrio efferebant, quod magis explicatur, cum ſubditur. Et omnis mons & inſulæ de locis ſuis mota ſunt, quoniam in rupibus et inſulis locisque remotioribus Chriſtiani ad mortem quærebantur. Denique omnis ætatis & conditionis homines in latebras & ſubterraneа terræ loca ſeſe metu perſecutionis abdiderunt, id enim ſignificāt verba ſequentia. Reges terræ & Principes & Tribuni & divites & fortes & omnis ſervus & liber abſconderunt ſe in ſpeluncis & in petris montium & dicunt montibus & petris. Cadite ſuper nos & abſcondite nos à facie ſedentis ſuper thronum, quia videl. exiſtimabant fideles contra ſe Deum & agnum eſſe iratum & propterea tantâ acerbitate ipſorum ſcelera vindicare.*** 3. Redditâ Eccleſiæ pace ſub Conſtantino Magno & quieſcentibus perſecutionum procellis variæ hæreſes, eumprimis verò Arianiſmus cataclyſmi inſtar Eccleſiam invaſit ac denſâ caligine eandem involvit. Ariani enim occupabant ſedes Epiſcopales, Imperator cum Proceribus ex parte illorum ſtabat, Athanaſius cum nonnullis aliis confeſſoribus in exilium pellebatur, nec habebant publicum & liberum religionis exercitium, ſed in ſpeluncis ac deſertis latitabant, quâ de re ſuperiùs dictum fuit. 4. Tempore dominantis in Eccleſia Antichriſti miſeram fore Eccleſiæ faciem Scripturæ ſacræ evidenter teſtantur, Matth. 24. v. 24. 2. Theſſ. 2. v. 9. 1. Tim. 4. v. 1. Apoc. 12. v. 7. &c. Auguſtin. in enarr. Pſ. 9. *Prima perſecutio Eccleſiæ violenta fuit, cùm proſcriptionibus, tormentis, cædibus Chriſtiani ad ſacrificium cogerentur: altera perſecutio fraudulenta eſt, quæ nunc per hujuſcemodi hæreticos & falſos fratres agitur: tertia ſupereſt per Antichriſtum ventura, quâ nihil eſt pernicioſius, quoniam & violenta & fraudulenta erit: vim habebit in Imperio, dolum in miraculis* lib. 10. de civ. Dei cap. 8. & 9. dicit: *Antichriſti tempore Diabolum ſolvendum, & proinde tantò graviorem fore illam perſecutionem omnibus præcedentibus, quanto crudelius poteſt Diabolus ſævire ſolutus quàm ligatus.* Chryſoſtom. hom. 49. oper. imperf. *Tempore Antichriſti fideles latentes erunt in locis quibuſdam ſecretioribus Deo eos abſcondente potius quàm loco, ſicut ſcriptum eſt, abſcondes in abſcondito vultus tui à*

conturbatione hominum. ** Lyran. in comm. Pſal. 101. part. 3. f. 237. C. *Tempore Antichriſti tanta erit tribulatio, quod videbitur aliquibus de Eccleſia, quod fides Catholica debeat totaliter deficere.* in comment. Pſalm. 9. f. 100. C. *Sciendum eſt, quod tanta futura eſt perſecutio Eccleſiæ tempore Antichriſti, ut videatur Deus eam deſeruiſſe, ſi fieri poſſet.* ** Nec poſſunt hoc Pontificii negare, ideò fingunt, *Antichriſtum nondum veniſſe.* Sed quicquid ſit de tempore, quo venturus ſit Antichriſtus, ſufficit nobis, quod concedant externum Eccleſiæ ſplendorem & publicum religionis ſinceræ exercitium tunc deſiturum. Bellarminus lib. 3. de Roman. Pontif. c. 7. *Certum eſt Antichriſti perſecutionem fore graviſſimam & notiſſimam, ita ut ceſſent omnes publica religionis Ceremoniæ & ſacrificia.* Et poſtea. *Antichriſtus interdicturus eſt omnem divinum cultum, qui in Eccleſiis Chriſtianorum nunc exercetur.* Stapletonus libr. 13. princip. doctr. cap. 2. *Pelli ſanè poterit in deſertum Eccleſia regnante Antichriſto & illo momento temporis in deſerto, id eſt, in locis abditis, in ſpeluncis, in latibulis, quo ſancti ſe recipient, non incommodè quæretur Eccleſia.* Remenſes in 2. Theſſ. 2. ſect. 10. *Paulo ante mundi finem externus ſtatus Eccleſiæ Romanæ ceſſabit & publicum fidelium cum eadem commercium; & ἀποστασία paſſim tunc obtinebit, & tamen tunc pii corde & animo cum Papa & Romana Eccleſia communicabunt.* Quod ſi ergo tempore Antichriſti ceſſabunt omnes publicæ religionis Ceremoniæ, ceſſabit etiam publicum fidelium cum Eccleſia commercium, cur diſputant Eccleſiam eſſe perpetuò viſibilem & illuſtrem? cur irrident nos, quando dicimus ſub Papatu multos fideles corde & animo Catholicæ Eccleſiæ communicaſſe, licet nullum habuerint publicum & externum veræ religionis & ſinceri cultus divini exercitium? Referendum ad hunc locum, quòd Remenſes in cap. 12. Apoc. fatentur, *fieri poſſe, ut Eccleſia aliquando non habeat publicum ſplendorem, publicum ſtatum & regimen, nec libera Sanctorum munerum exercitia;* quodque Gregor. de Valent. in analyſi p. 143. fatetur, *Eccleſiam errorum, ſchiſmatum & perſecutionum fluctibus ita ſæpè agitatam, ut ab imperitioribus vix dignoſci queat,* ibidem ex Hilario & Hieronymo pronunciat, *Eccleſiam non ſemper in tectis & exteriori pompa quærendam, ſed potius in carceribus & ſpeluncis.* Cur ergo ante hæc tempora Eccleſiam in ſublimi ſede Epiſcopali, in amplitudine, in publico ſinceræ prædicationis miniſterio &c. ſibi à nobis monſtrari petunt? 5. Idipſum docent Patres, quorum teſtimonia quædam ſuperiùs ſunt adducta, quibus adjungenda ſunt ſequentia Hieronym. in cap. 2. Sophon. circa finem. *De Eccleſia videtur primâ fronte blaſphemum, quod ea futura ſit invia & deſerta, & beſtiæ habitent in ea, & poſtea ei cum inſultatione dicatur. Hæc eſt civitas malis dedita, quæ habitat in ſpe, quæ dicebat in corde ſuo. Ego ſum & non eſt præter me amplius, quomodo facta eſt in ſolitudinem paſcua beſtiarum? ſed qui conſideraverit illud Apoſtolicum, in quo dicitur, in noviſſimis temporibus inſtabunt tempora peſſima & erunt homines ſui amantes, avari, arrogantes, ſuperbi, blaſphemi, Parentibus non obœdientes, ingrati, ſceleſti, ſine affectione, ſine pace, accuſatores, intemperantes, crudeles, odio habentes, bonum proditores, temerarii, inflati voluptatum, magis amatores quam Dei, habentes formam pietatis, virtutem autem ejus denegantes, nec non & hoc quod in Evangelio ſcriptum eſt, quod multiplicata iniquitate refrigeſcat caritas & multorum, in tantum, ut in illo tempore compleatur. Veruntamen veniens filius hominis, putas inveniet fidem ſupra terram? non morabitur de externa Eccleſiæ vaſtitate, quod regnante Antichriſto redigenda ſit in ſolitudinem & tradenda beſtiis & paſſim quæcunque nunc Propheta deſcribit.* Auguſtinus libr. 1. de conſenſ. Evang. cap. 31. *Per multos annos Eccleſia, quæ futura erat in omnibus gentibus, in filiis tuis, id eſt, in ſanctis tuis non apparuit.* Epiſt. 48. ad Vincent. *Ipſa eſt Eccleſia, quæ aliquando obſcuratur & tanquam obnubilatur ſcandalorum multitudine,* Epiſt. 80. *Quando Sol obſcurabitur & Luna non dabit lumen ſuum, & ſtellæ cadent de cœlo, & virtutes cœlorum commovebuntur, Eccleſia non apparebit, impiis tunc perſecutoribus, ultra modum ſævientibus & remoto timore, tanquam arridente mundi felicitate dicentibus, pax & ſecuritas. Tunc ſtellæ cadent de cœlo & virtutes cœlorum commovebuntur, quoniam multi, qui gratia fulgere videbantur, perſequentibus cedent & cadent, & quidam fideles firmiſſimi turbabuntur.* ** Aug. Epiſt. 80. ad Heſych. col. 634. *Eccleſia non apparebit impiis tunc perſecutoribus ultra modum ſævientibus & remoto timore, tanquam arridente mundi felicitate dicentibus. Pax & ſecuritas. Tunc ſtellæ cadent de cœlo & virtutes cœlorum commovebuntur.* Chryſoſt. hom. 49. in Matth. tom. 2. col. 1110. *Tunc fideles latentes erunt in locis quibusdam ſecretioribus, Deo eos abſcondente potius quam loco, ſicut ſcriptum eſt. Abſcondis eos in abſcondito vultus tui, a conturbatione hominum &c.* Auguſt. Epiſt. 48. *Semper palea mixta eſt tritico. Quod ſi aliquando contigerit, ut nihil propemodum quàm palea noſtris oculis appareat, vera tamen Eccleſia non in palea, ſed in granis delitеſcit.* Et iterum. *Illi, qui tunc firmiſſimi fuerunt, verba hæreticorum inſidioſa intelligere potuerunt, ſed pauci ſunt in comparatione cæterorum, ſed tamen & ipſi quidam pro fide fortiter exulabant, quidam orbe latitabant. At ſic Eccleſia, quæ per omnes gentes creſcit, in frumentis Dominicis conſervata eſt & uſque in finem, donec omnino gentes omnes, etiam barbaras teneat, conſervabitur.* ** Aretas in cap. 12. Apocal. per mulierem in deſertum fugientem, ibidemque latentem intelligit Eccleſiam. ἡ τῆς γυναικὸς φυγὴ εἰς τὴν ἔρημον τὴν τῶν ἐκλεκτῶν φυγὴν σημαίνει, ἣν ἐπὶ πυρκαϊᾶς τοῦ Ἀντιχρίστου ὑπὸ τοῦ Διαβόλου ἐνεργούμενος φεύξονται οἱ κορυφαιότατοι τῆς ἐκκλησίας ἐκ τῶν πολιτικῶν θορύβων. Primaſius in eund. loc. *Per deſertum intelligo loca abdita, in quibus ſe Eccleſia propter metum perſecutionis oſtendit:* Quod ſi ergo Eccleſia quandoque in ſolitudinem fugere, ibique delitеſcere cogitur, quomodo claritas ejus, perpetuò exteriùs eſt conſpicua & viſibilis. Fortalit. fid. libr. 5. *Etſi non niſi duo viri fideles remanerent in mundo, tamen in iis ſalvaretur Eccleſia, quæ eſt unitas fidelium.* Æneas Sylvius libr. 1. de geſt. Conc. Baſilienſis ſcribit *fidem adeò in arctum adigi poſſe, ut apud unam aliquam miſellam vetulam hoſpitetur.* Cum quo conſentit illud Panormitani in cap. ſignificaſti extra de elect. *Poſſibile eſt, quod vera fides Chriſti remaneret in uno ſolo. Atque ita verum eſt dicere, quod fides non deficit in Eccleſia. Hoc patuit poſt paſſionem Chriſti. Nam fides remanſit tantum in B. Virgine, quia omnes alii ſcandalizati ſunt. Tamen Chriſtus ante paſſionem oraverat pro Petro, ut non deficeret fides ſua. Ergo Eccleſia non dicitur deficere, nec etiam errare, ſi remanet fides in uno Solo.*

96. At-

Antitheſis Pontificiorum Eccleſiam non poſſe deficere.

96. Atque hæc ſunt noſtræ ſententiæ fundamenta, videamus ſententiam & fundamenta Pontificiorum. Bellarminus libr. 3. de Eccleſia cap. 13. demonſtrare conatur Eccleſiam viſibilem non poſſe deficere, ubi primò ſubjectum quæſtionis exponit, ac nomine Eccleſiæ dicit, *ſe non intelligere unum aut alterum hominem Chriſtianum, ſed multitudinem congregatam, in qua ſint Prælati & ſubditi*, definivit enim Eccleſiam cap. 2. quod *ſit cœtus hominum, ejuſdem fidei Chriſtianæ profeſſione & eorundem Sacramentorum communione colligatus ſub regimine legitimorum paſtorum & præcipuè unius Chriſti in terris Vicarii Pontificis Romani.* Prædicatum quæſtionis dicto cap. 2. ſic exponit, quod *Eccleſia ſit cœtus hominum ita viſibilis ac palpabilis, ut eſt cœtus populi Romani, vel regnum Galliæ, aut Reſpublica Venetorum.* Hæc omnia clariora ſunt ex notis, quas Bellarminus Eccleſiæ tribuit, veritatem enim ac dignitatem Eccleſiæ æſtimat *ex nomine Catholico, ex amplitudine, ex ſucceſſione Epiſcoporum, ex felicitate temporali &c.* hoc eſt, externum Eccleſiæ ſplendorem quærit, eundemque illi perpetuum & ἀχώριστον eſſe opinatur. Primam argumentorum claſſem petit ex illis Scripturæ dictis, in quibus apertè nominatur *Eccleſia.*

1. Dicta Scripturæ. Matt. 16. v. 18. Portæ inferorum non prævalebunt adverſus Eccleſiam.

Matth. 16. v. 18. *ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam & portæ inferorum non prævalebunt adverſus eam.* cui loco ſimilem eſſe dicit illum 1. Tim. 3. verſ. 15. *Ut ſcias, quomodo te oporteat converſari in domo Dei, quæ eſt Eccleſia Dei vivi, columna & firmamentum veritatis.* *In utroque loco* (inquit) *agitur de Eccleſia viſibili, & tamen audimus ipſam veritatem aſſerentem, portas inferorum non prævalituras contra eam Eccleſiam.* Reſp. 1. diſtinguendum eſt inter Eccleſiæ durationem perpetuam & inter viſibilem ejuſdem claritatem, dicta allata probant Eccleſiæ durationem perpetuam, quam nemo noſtrûm negat, nequaquam verò docent, externam Eccleſiæ claritatem perpetuam fore; non prævalent inferorum portæ adverſus Chriſti Eccleſiam, ſi vel maximè externo ejuſdem ſplendori & claritati, quæ eſt accidens quoddam ſeparabile, prævaleant: nec deſinit Eccleſia eſſe *domus Dei, columna ac firmamentum veritatis*, ſi vel maximè veræ Eccleſiæ membra in perſecutionibus lateant. Apocal. 12. v. 6. *mulier fugit in ſolitudinem*, interim tamen *a Dracone devorari non poteſt* verſ. 4. *imò ideò in ſolitudinem fugit, ut a furore Draconis incolumis maneat.* 2. De illa Eccleſia loquuntur allata dicta, quæ eſt *fundata ſuper petram*, & quæ eſt *domus Dei vivi.* Jam verò illa propriè & adæquatè competunt Eccleſiæ Catholicæ. Ergo dicta illa propriè & adæquatè de Eccleſia Catholica ſunt intelligenda. Aſſumtum patet, quia in Eccleſia viſibili ſunt quidam, *qui audiunt ſermonem Dei & non faciunt, hi non ædificantur in petra, ſed in arena* Matth. 7. verſ. 26. ergo illi non ſunt de Eccleſia illa, de qua Chriſtus loquitur. Auguſtinus de unit. Eccleſiæ cap. 18. *In his eſt Eccleſia, qui ædificant ſupra petram, id eſt, qui audiunt verba Chriſti & faciunt, quia & Petro confitenti ſe Chriſtum Filium Dei ſic ait: & ſupra hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Non eſt ergo in eis, qui ædificant ſupra arenam, id eſt, qui audiunt verba Chriſti & non faciunt.* Ita quoque Hebr. 3. verſ. 6. *nos domus Dei ſumus, ſi fiduciam & gloriam ſpei ad finem uſque firmam retinemus*, ergo illi ſolum ſunt domus Dei & per conſequens de illis loquitur Apoſtolus, qui veram fidem uſque ad finem firmiter retinent, jam vero illi pertinent ad Eccleſiam Catholicam inviſibilem. Particulares Eccleſiæ multæ ſunt, CHRISTUS autem loquitur de Eccleſia in numero ſingulari, unam ergo Catholicam inviſibilem Eccleſiam propriè notat, quæ nullis Satanæ inſidiis ac viribus everti poteſt. 3. Concedimus viſibili Eccleſiæ quodammodo accommodari poſſe, quod ſit *fundata ſupra petram & portæ inferorum non poſſint adverſus eam prævalere, quodque ſit domus Dei vivi, columna et firmamentum veritatis*, non autem ſimpliciter & abſolutè, ſed ſecundum quid & ſynecdochicè ſcilicet reſpectu electorum, qui in viſibili Eccleſia malis & hypocritis ſunt commixti, contra illos nihil poſſunt inferorum portæ, hos verò facilè evertere poſſunt: ac reſpectu verè fidelium, qui ſunt domus Dei & columna ac firmamentum veritatis, quatenus & quamdiu veritatem in Scripturis Propheticis & Apoſtolicis revelatam conſtanter tuentur ac verâ fide Deo adhærent, ſed quid hoc ad ſplendorem Eccleſiæ externum? electi illi ac verè fideles, in quibus promiſſiones illæ implentur, in perſecutionibus latent, ac hæreſibus invaleſcentibus exiguum & contemtum cœtum conſtituunt. 4. Si abſolutè & ſimpliciter de Eccleſiis viſibilibus ac particularibus promiſſio Chriſti intelligeretur, tunc aut omnes aut unam aliquam particularem Eccleſiam concerneret. Ad omnes pertinere dici non poteſt, quia multæ viſibiles particulares Eccleſiæ ab inferorum portis ſunt everſæ, ut ex plurimarum inductione evadit manifeſtum. Ipſa illa Epheſiorum Eccleſia, de qua Apoſtolus 1. Timoth. 3. v. 15. agit, hodiè defecit. 5. Si obvertant, Romanæ Eccleſiæ privilegium illud propriè competere, manifeſtè petunt principium, poſtulamus enim certa & evidentia hujus privilegii documenta. Romana Eccleſia non minus eſt particularis & viſibilis Eccleſia, quàm Eccleſia Corinthiorum, Galatarum, Epheſiorum, Alexandrina, Antiochena &c. Quod ſi ergo contra reliquas particulares Eccleſias portæ inferorum prævalere potuerunt, quidni etiam contra Romanam prævalere poſſent? Quod de Petri cathedra Romanæ Eccleſiæ perpetuò affixa proferunt, nullo Scripturæ teſtimonio probari poteſt & disertè repugnat ſtatui Novi Teſtamenti, in quo Chriſti Eccleſia non ampliùs certo loco & certo populo eſt alligata. *Ubi doctrina Apoſtolorum ſonat, ibi cathedra Apoſtolorum verè præſidem*, contra verò *Petri hereditatem non habent, qui fidem Petri non habent.* Ambroſ. libr. 1. de pœnit. c. 6. 6. Quinimò ſi adverſarii ſibi ipſis conſtare velint, non poſſunt ad Romanam viſibilem Eccleſiam hanc promiſſionem accommodare, ſcribunt enim *Antichriſtum* (quem ſtatuunt fore Diabolum perſonatum) *omnes publicas religionis Ceremonias et omnem cultum divinum, qui in Eccleſia Romana exercetur, ſublaturum, ideoque externum ſtatum Eccleſiæ Romanæ, tunc temporis ceſſaturum, ut non niſi corde et animo cum Papa et Romana Eccleſia pii communicare poſſint*, utique ergo portæ inferorum contra Romanam viſibilem Eccleſiam tunc temporis prævalebunt. 7. Romanæ Eccleſiæ nomine intelligunt vel Romanæ civitatis Eccleſiam, quæ propriè dicitur Romana vel omnes illas particulares Eccleſias, quæ Romano Pontifici adhærent. Sed utroque modo Romana Eccleſia deficere poteſt. Quod enim attinet Eccleſiam Romanæ urbis mœnibus circumſcriptam, de illa expreſsè pronunciat Apo-

ſtolus Rom. 11. v. 22. *Vide bonitatem & ſeveritatem Dei, in eos quidem, qui ceciderunt, ſeveritatem: in te autem bonitatem, ſi permanſeris in bonitate alioquin & tu excideris.* Quod attinet particulares Eccleſias Romano Pontifici adhærentes, earum plurimæ ſuperiori ſeculo à Papa defecerunt, cujus rei documentum Bellarminus petere poteſt ex rationibus annuorum redituum Curiæ Romanæ, ſi conferantur invicem ſuperiora ac noſtra tempora. Quæ Romano Pontifici adhuc ſubjiciuntur, eæ itidem deficere poſſunt, nec propterea deficeret tota Eccleſia Catholica, quia aliud eſt à Chriſto, aliud à Pontifice Romano deficere. ** Cæterum D. Höffner. hâc de re ita: *Vox petra, ut & fundamenti, cùm ad Eccleſiam refertur vel in ordine. 1. Cauſa efficientis principalis dicitur pro fundante & conſervante. Sic ſolus Chriſtus dicitur petra in relatione ad Eccleſiam: quia eam fundat & conſervat. Matt. 16. v. 18. 1. Cor. 3. v. 11. Eſa. 28. v. 16 2. Vel in ordine cauſæ inſtrumentalis, ut doctrina θεόπνευςος & ipſi Prophetæ & Apoſtoli quatenus per immediatam inſpirationem prædicarunt & ſcripſerunt θεόπνευςον illa doctrinam Rom. 15. v. 20. Eph. 2. v. 20. Apoc. 21. v. 14. Illi enim θεοπνεύςῳ doctrinæ alij doctores ſuas doctrinas ſuperſtruunt, unde Clem. Alexandr. lib. 5. ςρωμ. eas vocat γνωςικὰ ἐποικοδομήματα τῇ κρηπῖδι τῆς πίςεως εἰς Ἰησοῦν χριςὸν ſtructuras gnoſticas ſive pleniorem cognitionem afferentes ſuper ſundamento fidei. Huc pertinent omnia dicta Patrum, quæ per petram confeſſionem Petri intelligunt. 3. In ordine cauſæ materialis petra dicuntur quæ firmitatem ſuam habent ſed ab alio & per aliud id eſt petra Chriſto & per fundamentalem doctrinam Apoſtolorum fundantur ac ſolidantur. Sic fideles paſſim dicuntur petra nempe διὰ ςερρότητα πίςεως καὶ βάρος λογισμοῦ ut ait Nazianz. orat. 18. propter firmitatem fidei & pondus mentis, id eſt, conſtantem profeſſionem. Romana ergo Eccleſia, quatenus fidem retinet, eſt petra id eſt, in Chriſto petra ac fundamento ſalutis fundatur & ſic ſubjectum ſeu materia eſt fundationis, non autem rationem habet cauſa efficientis ſive principalis, quia ſoliditatis vim a Chriſto petra accipit, ſive inſtrumentalis, quia hac ratione non eſt fundamentum, ſed duntaxat inſtar columnæ ſtabilimentum 1. Tim. 3. verſ. 15. præterea nec ſola Romana Eccleſia eſt hoc modo petra, ſed etiam alia.* **

2. *Alia Scriptura dicta. Matth. 20. v. ult Ecce ego vobiſcum ſum. usque ad conſummationem ſeculi.*

97. Alteram argumentorum claſſem petit Bellarminus ex aliis locis, ubi eſt aperta promiſſio ſine nomine Eccleſiæ. 1. Matth. ult. verſ. ult. *Ecce ego vobiſcum ſum usque ad conſummationem ſeculi. Quæ verba ad Eccleſiam viſibilem dicta ſunt, nimirum ad Apoſtolos & diſcipulos ceteros, quos in die aſcenſionis ſuæ Dominus allocutus eſt, & cùm illi homines non eſſent permanſuri in corpore usque ad mundi conſummationem, neceſſe eſt dicere hanc promiſſionem pertinere ad eorum ſucceſſores, itaque Leo I. & Leo II. intelligunt hunc locum de Eccleſia perpetua duratione.* Reſpond. ecquis verò noſtrûm perpetuam Eccleſiæ durationem negat? Chriſtus vi hujus promiſſionis perpetuò præſto eſt Eccleſiæ ſuæ & colligit ſibi cœtum verè credentium per prædicationem Evangelii & efficaciam Spiritus ſancti, *habitat etiam per fidem in cordibus credentium* Epheſ. 3. verſ. 17. ſed quid hoc ad externum ſplendorem & claritatem viſibilis Eccleſiæ? Chriſtus loquitur de verè credentibus in quibus ſua gratia habitat, ſed ex eo non poteſt inferri, eſſe aliquam particularem Eccleſiam, puta Romanam, quæ non poſſit deficere, & cui præſentia Chriſti abſolutè promiſſa ſit perpetua; nec poteſt ex eo inferri, viſibilem Eccleſiam fore ſemper ſplendidam & glorioſam, quia ſi vel maximè viſibilis Eccleſia perſecutionibus, hæreſibus & ſcandalis obſcuretur, tamen Chriſtus hanc promiſſionem ſuam implet in verè credentibus & electis. Cùm mulier Apocalyptica in ſolitudinem ob Draconis furorem fugeret, ut ibi lateret, Michaël, id eſt, Chriſtus cum Dracone pugnabat, eundemque glorioſè vincebat prohibens ne Draco fluctibus perſecutionum eam planè opprimeret. Apoc. 12. v. 7. Concedimus igitur Eccleſiam perpetuò conſervandam, vi divinarum promiſſionum, ſed negamus promiſſiones illas modo viſibili, externo & toti mundo conſpicuo ſemper impleri; negamus in certa quadam ſede & illuſtri loco Eccleſiam perpetuò conſervari; negamus in magno & illuſtri hominum cœtu promiſſionum illarum complementum perpetuò conſpici. Promiſſiones de Eccleſiæ conſervatione in genere acceptæ, ſunt abſolutæ, quod ſcilicet Deus aliquam ſibi perpetuò collecturus & conſervaturus ſit Eccleſiam in genere humano, ſed ſi ad ſpeciem deſcendatur, non ſunt abſolutæ ſed conditionatæ, hoc eſt, Deus nuſpiam promiſit, quod in hoc vel illo loco, in hac vel illa ſede Epiſcopali, in hoc vel illo populo Eccleſiæ collectio & conſervatio futura ſit perpetua, ſed addenda eſt conditio, ſi ſcilicet homines illius loci verbum audiant & conſervent, eique obſequantur, ſin minus, hoc eſt, ſi propter contemtum verbi promiſſionibus illis ſeſe reddant indignos & tunc Deus *movet candelabrum ſuum de loco* Apoc. 2. verſ. 5. atque *auſert ab illis regnum ſuum & dat genti facienti fructus ejus.* Matth. 21. verſ. 43. 2. Epheſ. 4. verſ. 11. & ſeqq. *Et ipſe* (Chriſtus) *dedit quoſdam quidem Apoſtolos, alios Prophetas, alios Evangeliſtas, alios Paſtores & Doctores ad conſummationem ſanctorum in opus miniſterij ad ædificationem corporis Chriſti donec occurramus omnes in unitatem fidei & agnitionis filij Dei in virum perfectum & menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Vos Apoſtolus docet* (ait Bellarminus) *manſura in Eccleſia illa miniſteria Paſtorum & Doctorum & continuam ædificationem corporis Chriſti & proinde viſibilem Eccleſiam usque ad diem judicij, nam quando ſola eſſet in mundo Eccleſia viſibilis, non invenirentur iſta miniſteria, quæ non poſſunt exerceri, niſi ſe paſtores & oves agnoſcunt.* Reſpond. ad finem uſque mundi ſemper erunt paſtores & oves; qui ſe mutuò agnoſcent, ſed ex eo non poteſt colligi, illos paſtores & illas oves in viſibili ſucceſſione & illuſtri loco toti mundo fore conſpicuos & manifeſtos. Oſtendit enim Hiſtoria primitivæ Eccleſiæ illos ſæpius in cavernis & abditis terræ locis delituiſſe, habuit tunc Eccleſia miniſteria Paſtorum & Doctorum, ſed non eo modo, quo poſtmodum reſtitutâ pace & tranquillitate Conſtantini tempore eababuit. Sic in perſecutionibus quando veri confeſſores in exilium pelluntur, publici congreſſus impediuntur, & publicum religionis exercitium impeditur, remanent quidem aliqui Paſtores & oves ſuperſtites, ſed mundo & perſecutoribus non ſunt noti. Deinde etſi ad finem mundi uſque ſemper futuri ſint Paſtores & oves, qui ſe mutuò agnoſcent, ex eo tamen non poteſt colligi miniſterium illud Paſtorum perpetuò fore purum & incorruptum, quia non pugnat cum perpetua Eccleſiæ duratione Eccleſiam viſibilem erroribus aliquando ob-

Epheſ. 4. v. 11. Dedit quoſdam Apoſtolos &c.

noxiam

noxiam reddi, cùm etiam per corruptum miniſterium Deus filios & filias ſibi generare poſſit, ut ſuo loco plenius docebimus. Denique ex eo, quod ad finem uſque mundi futuri ſint Paſtores & oves, longè minus colligi poteſt, quod in ſede Romana perpetuò tales futuri ſint Paſtores, qui extra omnem errandi aleam poſiti perpetua quadam ſucceſſione doctrinæ veritatem & Eccleſiæ dignitatem ad ſucceſſores propagaturi, ac proinde ab omnibus ſine ulla exceptione audiendi ſint, (eò enim collimat tota illa Bellarmini de viſibilitate Eccleſiæ diſputatio, ut cuivis rem rectè expendenti eſt conſpicuum.) Talis cujuſdam ſpecialis privilegii & promiſſionis tabulas exhiberi prius oportebat, antequam ex generalibus & indeterminatis promiſſionibus ad certam ſpeciem procederetur.

Pſ 47. v. 7. Deus fundavit Eccleſiam in æternum.

3. Pſal. 47. v. 7. *Deus fundavit eam, id eſt, Eccleſiam ſuam in æternum, quia totus Pſalmus eſt de fundatione Eccleſiæ Chriſtianæ tanquam novæ & viſibilis civitatis.* Reſpond. Durabit omninò in æternum Eccleſia, ſed ex eo nondum ſequitur externum illius ſplendorem ſemper illuſtrem & conſpicuum fore, à remotione accidentis ſeparabilis ad ipſius eſſentiæ remotionem legitimè procedi non poteſt. Externus ſplendor Eccleſiæ in amplitudine, in ſucceſſione, in tranquillitate à perſecutionibus, in clariſſimo puri miniſterii fulgore &c. conſiſtens eſt accidens ejus ſeparabile, proinde ſi vel maximè externus ille ſplendor deficiat, ſi incidat tempus ejuſmodi, quo non conſpiciatur Eccleſia, ſicut Eliæ temporibus factum, non ſtatim defeciſſe Eccleſiam ſtatuendum. Pſalmus ille Davidicus in ſenſu literali continet encomium Hieroſolymæ, quod ab impetu hoſtili ſæpius fuerit liberata, interim tamen non obſtante hac promiſſione, populus Hieroſolymitanus in exilium Babylonicum fuit abductus, ac hoc tempore planè diſperſus eſt & Hieroſolyma everſa. Quod ſi ergo velimus ad hunc typum Eccleſiæ antitypum accommodare, conſequens erit, promiſſiones Eccleſiæ datas eo modo intelligendas eſſe, quod nihilominus Eccleſia poſſit in anguſtias redigi & gravitate perſecutionum obſcurari, tandem verò Deum ex anguſtiis & latebris illis Eccleſiam educere, ſicut Iſraelitas ex captivitate Babylonica Hieroſolymam reduxit: conſequens etiam erit, promiſſiones Eccleſiæ viſibili datas non eſſe abſolutas, ſed conditionatas eo, quem paulò antè expoſuimus, ſenſu ac reſpectu.

Eſ. 61. v. 8 Fœdus perpetuum feriam cum illis.

4. Eſai. 61. v. 8. *Fœdus perpetuum feriam cum eis & ſcietur in gentibus ſemen eorum, & germen eorum in medio populorum, omnes qui viderint eos, cognoſcent illos, quia iſti ſunt ſemen, cui benedixit Dominus: Locus hic* (inquit Bellarminus) *tam eſt perſpicuus, ut expoſitione non indigeat, quomodo enim inviſibilis erit ille cœtus, de quo dicitur, omnes qui viderint eos, cognoſcent illos, quia iſti ſunt ſemen, cui benedixit Dominus.* Reſp. concedimus Deum perpetuum fœdus cum Eccleſia iniiſſe, ſed illud fœdus ſic deſcribitur Eſai. 59. v. 21. *hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus. Spiritus meus, qui eſt in te, & verba mea, quæ poſui in ore tuo, non recedent de ore tuo & de ore ſeminis tui, & de ore ſeminis ſeminis tui, dicit Dominus amodo uſque in ſempiternum.* Ergo ad illam Eccleſiam pertinet hæc fœderalia promiſſio, quæ veritatem verbi cœleſtis conſervat, hoc eſt, ad Eccleſiam Catholicam, ſed ad viſibiles particulares Eccleſias non pertinet niſi cum hac conditione & limitatione, quatenus puritatem & ſinceritatem verbi conſervant; ſin minùs, deficere poſſunt, nec ulla earum habet abſolutum aliquod privilegium ac promiſſionem, quod deficere non poſſit. Concedimus etiam, viſibilis Eccleſiæ ſtatum quandoque glorioſum eſſe, qualis cumprimis fuit cùm miniſterio Apoſtolorum inter omnes gentes eſſet propagata, ſed ex eo non ſequitur, perpetuò fore talem Eccleſiæ ſtatum. Prædicit Propheta Eccleſiam tempore Novi Teſtamenti in gentibus eſſe propagandam, ut omnes qui hoc viderint, intelligant hoc eſſe ſemen, cui benedixit Deus, id completum eſt Apoſtolorum tempore, interim non ſunt ex oculis planè removendæ prædictiones aliæ, quæ de miſerrimo Eccleſiæ ſtatu temporibus AntiChriſti futuro divinitùs editæ ſunt, quas commemoravimus ſuperius. Deus non minus diligit, protegit & conſervat Eccleſiam, quando fugit in ſolitudinem, quàm eo tempore quando multitudine confeſſorum & tranquillitate à perſecutionibus eſt glorioſa.

98. Tertiam argumentorum claſſem petit Bellarminus ex parabolis, quibus omnium conſenſu ſignificatur Eccleſia. *3 Parabolæ*

Area enim in qua ſunt grana & palea, & rete, in quo ſunt boni & mali piſces; & ager in quo ſunt frumenta & zizania, & convivium, in quo ſunt boni & mali diſcumbentes; & ovile in quo ſunt oves & hædi, ſignificant Eccleſiam viſibilem, cùm Eccleſia inviſibilis tantum habeat bonos. At eadem parabolæ docent, eſtam viſibilem Eccleſiam nunquam interituram uſque ad finem mundi. Matth. 3. verſ. 12. *ipſe purgabit aream ſuam & triticum congregabit in horreum ſuum, paleas autem comburet igne inextinguibili. Hoc autem ſine dubio non fiet ante diem judicii.* Matth. 13. verſ. 30. *dicitur, ſinite utraque creſcere uſque ad tempus meſſis, hoc eſt, ad conſummationem uſque ſeculi.* Reſp. 1. non negamus Eccleſias illas viſibiles & particulares, quæ comparantur areæ, reti, agro, convivio & ovili, uſque ad finem mundi duraturas, ſed ex eo non poteſt inferri, quod in ſplendore & claritate externa perpetuò futuræ ſint conſtitutæ. 2. Externus enim ille ſplendor Eccleſiæ plurimum pro diverſitate temporum variat, quandoque enim Eccleſia eo fruitur ſtatu, ut Reges habeat nutricios ac Reginas nutrices, ut perſecutoribus & hoſtibus ſit formidabilis, ut publicum divini cultus exercitium, & purum verbi miniſterium habeat, quandoque verò eam experitur ſortem, ut cogatur fugere in ſolitudinem, ut non ſit in illuſtri ſede conſtituta, ſed manus ac minas perſecutorum fugiens in occulto latitet. 3. Sic Chriſti diſcipuli aliquando clauſis foribus præ metu Judæorum ſeſe occultabant, aliquando verò publicè in urbe nomen Jeſu prædicabant, nihilo tamen minus unam eandemque Chriſti Eccleſiam utroque tempore conſtituebant. 4. Videtur igitur Bellarminus noſtram diſtinctionem inter Eccleſiam viſibilem & inviſibilem minus rectè accipere. Neque enim Eccleſiam inviſibilem dicimus hoc ſenſu, quod illi, qui veram fidem profitentur, non poſſint videri ſed longè alio eoque duplici ſenſu, primò quod electi, qui ad Eccleſiam Catholicam inviſibilem pertinent, non poſſint externis ſenſibus ab hypocritis, quibus in viſibili Eccleſia commixti ſunt, diſcerni. Hoc ſenſu vera Eccleſia eſt & manet inviſibilis etiam eo tempore, quo paſſim in toto terrarum orbe veræ fidei confeſſores fulgent, deinde, quod

Eccleſia non ſemper fruatur ſplendore eaterno, nec alligata ſit ad certum locum, in quo perpetuâ ſucceſſione ſit illuſtris, ſicut regnum Galliæ ac Rempub. Venetorum videmus, ſed quod eaternus ille ſplendor ac Eccleſia tempore perſecutionum & hæreſium invaleſcentium removeri poſſit. Nequaquam dicimus Eccleſiam ita deficere poſſe, ut nulli amplius ſuperſint, qui veram fidem profiteantur, ſed ut tam pauci ſint, ut publicè non ſint noti, ut præ reliquorum titulo Eccleſiæ ſuperbientium multitudine ſiot pauci & contemti. Negamus ergo Eccleſiam eſſe viſibilem eo modo, quo ab Adverſariis ſtatuitur viſibilis, quòd ſcilicet in capite ſuo Romano Pontifice & in ſucceſſione Epiſcoporum ſit viſibilis; quod externo ſplendore ſemper fulgeat, & externâ claritate ac majeſtate omnibus perpetuò ſeſe conſpiciendam præbeat &c.

4. *Dicta de regno Chriſti.*

99. Quartam argumentorum claſſem petit Bellarminus ea illis Scripturis, quæ loquuntur de regno Chriſti. Pſal. 88. v. 36. *Thronus ejus ſicut Sol in conſpectu meo, & ſicut Luna perfecta in æternum, & teſtis in cœlo fidelis.* verſ. 29. *Ponam in ſeculum ſeculi ſemen ejus, & thronum ejus, ſicut dies cœli.* Dan. 2. verſ. 44. *In diebus regnorum illorum ſuſcitabit Deus cœli regnum, quod in æternum non diſſipabitur, & regnum ejus alteri populo non tradetur.* Luc. 1. verſ. 33. *regni ejus non erit finis. Iſta loca* (inquit Bellarminus) *non poſſunt intelligi, niſi de vera & viſibili Chriſti Eccleſia nunquam interitura. Nam regnum Chriſti ſine dubio eſt vera ejus Eccleſia. Neque regnum dici poſſunt homines aliquot occulti & diſperſi & ſeparati ab invicem, qui ſe non noverunt, qualis eſt inviſibilis Eccleſia Lutheranorum, regnum enim eſt multitudo hominum congregatorum, qui ſe invicem norunt.* Reſp. 1. diſtinguendum inter regni alicujus durationem & ſplendorem externum. Eſt omninò Chriſti regnum perpetuum, ſed noo eſt in ſplendore externo perpetuò conſtitutum, proinde non eſt ita viſibile ac palpabile ſicut regnum Galliæ. 2. Regnum Chriſti *non eſt de hoc mundo.* Johan. 18. v. 36. ſed eſt regnum ſpirituale & internum. Luc. 17. v. 20. ergo de eo non eſt judicandum ex ſimilitudine regnorum hujus mundi, ſed poteſt Chriſtus in paucis, iiſque coram mundo contemtis & præ aliorum multitudine ferè nullis regnum ſuum obtinere ſicut dicitur Pſal. 110. verſ. 2. *dominare in medio inimicorum tuorum*: qua in parte regoum Chriſti à regnis mundanis diſcrepat. Regna mundana non poſſunt in paucis disjectis conſiſtere, ſed multitudinem, ac ſplendorem viſibilem requirunt: ſed Chriſti regnum poteſt conſiſtere in paucis, iiſque diſperſis, ſpirituali tamen vinculo fidei & caritatis conjunctis, ut ſuperiùs fuit demonſtratum Reges hujus mundi dominantur, in medio ſubditorum, ſed *Chriſtus dominatur in medio inimicorum.* Imperium regum mundanorum eſt ſuper humeros ſubditorum, ſed imperium Chriſti eſt ſuper *humeros illius*, Eſai. 9. v. 6. 3. *Omnis gloria filiæ Regis eſt interior.* Pſalm. 45. v. 14. ergo etiam gloria hujus regni eſt interior & ſpiritualis, proinde ſi vel maximè eaternus viſibilis Eccleſiæ ſplendor quandoque intercidat, tamen illi ſplendori & gloriæ, quæ eſt interior & veræ Eccleſiæ propria, nihil quicquam decedit. 4. Concedimus aliquam Eccleſiam viſibilem perpetuò futuram, ſed ex eo non poteſt inferri, quod eodem modo in una quadam ſede perpetuò viſibilis, illuſtris, ſplendida & publicè omnibus nota ſit futura. Ut ergo Bellarmino teſte *illi Scriptores Pontificy tempus triverunt, qui probant Eccleſiam non poſſe deficere, cùm à nobis id haudquaquam negetur*: ita ipſe Bellarminus etiam tempus trivit latè probans Eccleſiam perpetuò duraturam, cùm à nobis itidem illud non negetur. Item probans Eccleſiam aliquam viſibilem in mundo ſemper fore, cùm probare debuiſſet, quod in una quadam ſede perpetua Epiſcoporum ſucceſſione viſibilis & externo ſplendore illuſtris atque eo, qui ſuperiùs expoſitus eſt, modo viſibilis ſit futura.

100. Quintam argumentorum claſſem petit Bellarminus ex dictis quibuſdam veterum. Auguſt. conc. 2. in Pſal. 101. in Pſal. 147. lib. de unit. Eccleſiæ cap. 13. & alibi reprehendit Donatiſtas, *quod Eccleſiam de omnibus gentibus periiſſe & apoſtataſſe dicerent.* Bernh. ſerm. 79. in Cant. *Ita eſt, & tunc & deinceps non deficit genus Chriſtianum, nec fides de terra, nec caritas de Eccleſia. Venerunt flumina, flaverunt venti & impegerunt in eam & non cecidit, eò quod fundata eſſet ſuper petram, petra autem erat Chriſtus. Itaque nec verboſitate Philoſophorum, nec cavillationibus hæreticorum, nec gladiis perſecutorum potuit iſta aut poterit aliquando ſeparari à caritate Dei.* Lyrinenſis reprehendit Neſtorii ſententiam dicentis *totam Eccleſiam erraſſe in myſterio incarnationis.* Reſpond. 1. Dicta Patrum accipienda ſunt juxta legem eam, quam ſibiipſis ſtatuerunt, videlicet juxta normam Scripturæ ſacræ. 2. Dicta illa, quæ hoc loco afferuntur, noſtræ ſententiæ non refragantur. Auguſtinus reprehendit Donatiſtas, *quod Eccleſiam de omnibus gentibus periiſſe dicerent*, qoid verò cum Donatiſtis hac in parte nobis commune? Donatiſtæ, cùm Catholicis nullam in doctrina falſitatem objicere poſſent, propter mores tantum ab illorum communione ſeſe ſeparabant criminis loco objicientes, quod Epiſcopi Catholici perſecutionis tempore libros ſacros hæreticis tradidiſſent. Atqui nos non ſolùm propter corruptos mores, ſed etiam ac vel maximè propter corruptelas doctrinæ ab Eccleſia Romana, non autem à Catholica Eccleſia, diſceſſimus. Donatiſtæ dicebant, Eccleſiam ex toto orbe periiſſe, nos contra dicimus Eccleſiam & ſemper manſiſſe & perpetuò duraturam, undè non ſolùm ſuperioribus temporibus ſub Papatu conſervatam fuiſſe Eccleſiam agnoſcimus, ſed adhuc in media Roma Eccleſiam Deo colligi ſonorâ voce profitemur. Donatiſtæ ſolius Africæ finibus Eccleſiam includebant, unde dicebant *omnes bonos deceſſiſſe de mundo, ut in ſola parte Donati remanerent.* teſte Auguſt. de unit. Eccleſ. c. 13. nos Eccleſiam eſſe Catholicam & Univerſalem credimus ac profitemur. Videant autem Pontificii, an ab errore Donatiſtarum ſeſe penitùs liberare poſſint, cùm omnes Catholicos de mundo deceſſiſſe dicant, exceptis ſolum illis, qui in parte Romani Epiſcopi remanſerunt. Bernhardus de illa Eccleſia loquitur, quæ eſt fundata ſuper petram, quæ firma caritate Deo adhæret & ab ea ſeparari nequit. Ad hæc duo membra Eccleſiæ Catholicæ electorum duntaxat competunt, illa enim ſola fundata eſt ſuper petram, illa ſolâ caritate indivulſa Deo adhæret. *Ergo* loquitur de Eccleſia Catholica inviſibili. Fruſtrà Bellarmin. regerit, quod *Eccleſiam inviſibilem non perſequuntur Tyrannorum gladij, ac proinde dictum Bernhardi non poſſe de Eccleſia inviſibili intelligi.* Quamvis enim electi quatenus

5. *Dicta veterum.*

tales

tales non ſint externis oculis obvii, tamen quatenus profitentut fidem Chriſti & ſunt membra viſibilis Eccleſiæ, catenus à perſecutoribus videntur & gladios cotum quandoq; experiri coguntur. Vincentii Lyrinenſis dictum propriè pertinet ad quæſtionem ſequentem, an Eccleſia poſſit errare. Quæ enim hæc illatio. Vincentius Lyrinenſis reprehendit Neſtorium, quod diceret totam Eccleſiam in myſterio incarnationis erraſſe. Ergò perpetuò futurus eſt talis Eccleſiæ ſtatus, ut ſplendote externo ſit illuſtris ac viſibilis? Tempore Neſtorii Doctores Eccleſiæ non etrarunt in articulo incarnationis, ergo tempore Papatus Epiſcopi Romanæ Eccleſiæ non errarunt in aliis religionis Chriſtianæ articulis.

6. Rationes. 101. Sextam argumentorum claſſem petit Bellarminus ex triplici ratione. *1. Si aliquando ſola maneret in mundo Eccleſia inviſibilis, aliquando etiam ſalus eſſet impoſſibilis iis, qui ſunt extra Eccleſiam. Nam non poſſunt ſalvari niſi in Eccleſiam ingrediantur, quemadmodum tempore Noa peribant neceſſario, qui non habebant aditum ad arcam. At non poſſunt ingredi in Eccleſiam, quam ignorant: igitur non habent remedium* Reſp. 1. Eccleſiam inviſibilem duplici ſenſu & reſpectu dicimus, primò quia *E*ccleſia Catholica Sanctorum eſt inviſibilis, cùm oculis humanis verè credentes, & ſancti ab hypocritis diſcerni nequeant. Hoc ſenſu vera *E*ccleſia eſt & manet inviſibilis, etiamſi in toto mundo eſſent frequentiſſimæ & glorioſiſſimæ particulares *E*ccleſiæ: Secundò, quia *E*ccleſiæ particulares in eum poſſint redigi ſtatum, ut non ſint externo & illuſtri quodam ſplendore toti mundo viſibiles, quando ſcil. hæreſis invaleſcunt, perſecutiones ſæviunt & ſcandalorum multitudo externam *E*ccleſiæ faciem obſcurat. 2. *E*x neutra harum ſignificationum inferri poteſt, aliquando in mundo ſolam inviſibilem *E*ccleſiam manere. Quamvis enim Catholica Sanctorum *E*ccleſia ſit inviſibilis, illa tamen nunquam manet ſola & à viſibili Eccleſia ſeparata, cùm extra cœtum vocatorum non ſint quærendi electi. Quamvis etiam Eccleſia in eas anguſtias tedigi poſſit, ut non ſit glorioſè, ſplendore externo, atque eo, quem Pontificii ſtatuunt, modo viſibilis, ex eo tamen inferri nequit, quod abſolutè & ſimpliciter loquendo non ſit viſibilis, cùm pauci illi confeſſores, ſi vel maximè toti mundo publicè noti non ſint, tamen ſibi ipſis invicem noti eſſe poſſint, ac ſi vel maximè actu non ſint conſpicui, tamen potentiâ ſunt viſibiles, ſicut Sol non deſinit eſſe viſibilis, ſi vel maximè nubibus tectus aliquando actu non videatur, cùm poſtea clariſſimo ſplendore jubar illius refulgeat: ſic Eccleſia non deſinit eſſe viſibilis, ſi vel maximè veri confeſſores in cavernis & occultis locis deliteſcant, quia deferveſcente perſecutorum rabie & profligata hæreſium caligine iterum in publicum prodeunt. Auguſtinus de unitat. Eccleſ. cap. 20. *In aliis gentibus ſæpè nonnulla Eccleſia membra prævaleſcentibus hæreſium & ſchiſmatum ſeditionibus preſſa atq; obumbrata ſunt, & quia inerant, paulo poſt nullo dubitante claruerunt.* 3. Quando incidit tempus ejuſmodi, ut externus Eccleſiæ viſibilis ſplendor intercidat, tunc non eſt ſimpliciter de neceſſitate ſalutis, ut quis ſeſe viſibili ac particulari Eccleſiæ conjungat, ſed ſufficit, ut quis per veram fidem ſit membrum Eccleſiæ Catholicæ, de ea enim propriè intelligendum, quod extra Eccleſiam non ſit ſalus. Recordetur Bellarminus eorum, quæ ſuperiùs docuit, *Catechumenis ſcilicet ad ſalutem ſufficere, ſi voto ac deſiderio ſint in Eccleſia, quamvis actu in ea non ſint.* 4. Eſt enim duplex ad Eccleſiam acceſſus *externus & internus*, ille ſit profeſſione & loco, hic fide cordis & animo; ille non eſt ſimpliciter & abſolutè ad ſalutem neceſſarius, quando ſcilicet talis aliqua viſibilis Eccleſia miniſterio verbi incorrupto gaudens non fuerit nota, cui quis ſeſe conjungere poſſit, hic verò ad ſalutem omninò neceſſarius eſt, & in ſæviſſimis perſecutionibus & graſſantibus publicis corruptelis adhuc locum habet. 5. Sic tempore Eliæ ſeptem illa millia hominum, quæ DEUS ſibi reſervaverat, ſalvari potuerunt, licet non viverent in tali viſibili aliqua & particulari Eccleſia, quæ à cœtibus idololatricis loco eſſet ſeparata, alias enim Eliæ fuiſſent nota. 6. Cùm tempore paſſionis CHRISTI diſcipuli præ metu Judæorum ſeſe in abditum & occultum locum concluderent, nec publicè toti urbi Hieroſolymitanæ noti eſſent, nihilominus via ſalutis non fuit penitùs interclusa illis, qui erant extra Eccleſiam, licet non eſſet Eccleſia viſibilis eo, de quo inter nos & Pontificios controvertitur, modo. 7. Aliud eſt ſimpliciter loquendo Eccleſiam eſſe viſibilem, aliud verò eſt eam mundo eſſe viſibilem. Centum illi Prophetæ, quos Abdias in duabus ſpeluncis tempore Eliæ occultabat, conſtituebant duas Eccleſias viſibiles, ſed Jezabeli & mundo non erant viſibiles ac noti.

102. 2. *De ratione unius veræ Eccleſiæ eſt, ut ſit viſibilis. Ergo ſi Eccleſia viſibilis perit, nulla vera Eccleſia remanet.* Reſpondeo 1. Si de Eccleſia Sanctorum Catholica ſermo eſt, de illius Natura & ratione eſt, ut ſit inviſibilis, quia pars ejus una in cœlis triumphans à nobis non conſpicitur, pars altera militans hypocritis intermixta ſenſu externo ab illis diſcerni non poteſt. 2. Si de Eccleſiis particularibus ſermo eſt, concedimus eſſe de ratione Eccleſiæ ut ſit viſibilis; & ſic ſemper in mundo manet aliqua viſibilis Eccleſia, ſed ex eo non poteſt inferri, quod eo modo ac ſenſu, quo Pontificii volunt, ſit viſibilis. 3. Diſtinguendum enim eſt inter rem & rei modum. Manet perpetuò in terris aliqua viſibilis Eccleſia, ſed non eſt perpetuò in una quadam ſede & externo ſplendore viſibilis: aliquando ab omnibus, quandoque verò à paucis conſpici poteſt. Obſervetur quæſtionis ſtatus & facilè apparebit, quid de hoc argumento ſtatuendum ſit.

103. 3. *Vel homines illi occulti, qui Eccleſiam inviſibilem conſtituunt, profitentur palam fidem ſuam & abſtinent ab idolorum cultura, vel non. Si profitentur, ergo non eſt Eccleſia inviſibilis, ſed maximè viſibilis, ſicut erat tempore Martyrum. Si non profitentur, ergo nulla eſt Eccleſia. Nam non eſt Eccleſia vera, in qua nulli ſint boni & qui ſalventur; non autem ſunt boni, nec ſalvantur, qui non confitentur fidem, ſed eâ in corde retentâ exterius profitentur perfidiam & idololatriam.* Rom. 10. verſ. 10. *corde creditur ad juſtitiam, ore fit confeſſio ad ſalutem.* Matth. 10. verſ. 33. *Omnis, qui me negaverit coram hominibus, & ego negabo eum.* Reſp. 1. Elias Propheta contra divinum reſponſum eodem modo argumentari potuiſſet. Septem illa millia hominum aut profitentur fidem, aut non profitentur. Si profitentur, qui fit, quod illos non video & cognoſco? Si non

profitentur, ergo non ſunt tui ſervi, nec pertinent ad Eccleſiam. 2. Tempore graviſſimarum perſecutionum ſub Diocletiano & aliis Tyrannis complures verè credentes & inter hos etiam Romani Epiſcopi in cavernas & ſpeluncas ſeſe abdebant nec publicè profitebantur Chriſtianam religionem, num illos omnes ab Eccleſiæ & ſalutis conſortio excludemus? 3. Non eſt eadem neceſſitas interioris fidei & exterioris confeſſionis reſpectu perſonarum & temporum. Infantes baptizati per ætatem nondum poſſunt exteriùs Chriſtum confiteri, abſit verò ut negare velimus illos eſſe veræ Eccleſiæ membra. Adulti inter Chriſtianos ſemper debent *eſſe paratı ad reddendam rationem fidei, quæ in illis eſt* 1. Petr. 3. v. 15. interim tamen ſi non requirantur, latere poſſunt; ſi Dei gloria & Eccleſiæ ſalus non exigat confeſſionem publicam, ſalvâ conſcientiâ & fide occultare eam poſſunt. 4. Deeſt igitur in dilemmate Bellarmini membrum aliquod, quod erat neceſſariò addendum, videlicet vel occultè ſervant fidem & ab idololatria abſtinent. Tempore enim perſecutionum & hæreſium publicè graſſantium alii palàm confitentur fidem ſuam, ut Martyres & Confeſſores, alii non quidem palàm profitentur fidem, eam tamen in corde illibatam conſervant & ab idololatricis cultibus abſtinent, exemplo eſſe poſſunt centum Prophetæ, quos in duos cœtus diſtributos temporibus Jeſabelis Abdias in ſpelunca occultavit 1. Reg. 18. v. 13. Statuit ipſe Bellarminus lib. 3. de Eccleſ. cap. 2. *quoſdam in Eccleſia eſſe corpore tantum, quoſdam animo tantùm, quoſdam animo & corpore ſimul.* Ubiq; ergo poteſt quis eſſe membrum Eccleſiæ Catholicæ per fidem cordis & aſſenſum interiorem, licet propter tyrannidem perſecutorum non accedat exterior oris confeſſio. 5. Occulti illi homines profitentur & ipſi fidem ſuam, ſed ex eo non redduntur omnibus publicè noti, ſed illis duntaxat, coram quibus fit confeſſio. Jam verò non eſt neceſſarium, ut publicè & ubivis veritatem profiteantur, hac enim ratione hoſtibus ſeſe proderent, ſed hoc neceſſarium eſt, ut exigente Dei gloriâ non diſſimulent veritatem, nec impiorum cultuum ſeſe maculent conſortio. 6. Bellarminus exiſtimat nos hoc potiſſimùm fine Eccleſiam inviſibilem eſſe docere, *ut obtinere poſſimus, tempore Papatus Eccleſiam fuiſſe conſervatam.* Atqui teſtantur Hiſtoriæ tunc temporis non ſolùm occultos quoſdam homines Eccleſiam conſtituiſſe, ſed ſemper fuiſſe aliquos qui & voce & ſanguine veritatem profeſſi Papalibus erroribus contradixerint. Multi in articulo mortis abjectâ omni humanorum meritorum fiduciâ veram in Chriſtum fidem ſunt profeſſi, quâ de re inferiùs plura.

CAP. IX.

An Eccleſia poſſit errare?

Eccleſia an poſſit errare.

104. Hæc quæſtio eſt commune quoddam receptaculum, ad quod in omnibus controverſiis Pontificii confugiunt & pixis quaſi Pandoræ omnes corruptelas, errores & ſuperſtitiones Papatus tegens. Quia enim forti, interim tamen inani imaginatione ſibi perſuaſerunt, *ſolam Romanam Eccleſiam eſſe veram Chriſti in terris Eccleſiam*, cujus privilegium ſit in fidei articulis nullum ne minimum quidem errorem amplecti, inde concludunt, *quæcunq; in Eccleſia Romana docentur & obſervantur, ea eſſe rata ac firma habenda*, ſive cum Scripturis conveniant, ſive ab illis diſcrepent, cum Eccleſiæ Romanæ judicium ſit infallibile. Hinc Eccius contra Lutherum diſputaturus initium facit à loco de Eccleſia, quippe a qua Scripturæ autoritas & interpretatio, adeoque omnium dogmatum firmitas dependeat. Accuratè igitur explicandum, an & quatenus Eccleſia errare poſſit, quod ut commodius fiat atque ut quæſtionis ſtatus fiat illuſtrior, explicandi primùm ſunt quæſtionis termini prædicatum ſc. & ſubjectum, cum uterque ambiguitate laboret. Eccleſiæ nomen accipitur vel de Catholica vel de particulari Eccleſia. *Explicatio terminorum.* Catholica Eccleſia vel electorum vel vocatorum omnium reſpectu ſic dicitur. Catholica Eccleſia Electorum complectitur non ſolùm verè credentes & Sanctos in terris adhuc militantes, ſed etiam Sanctos in cœlo cum Chriſto triumphantes. De electorum Eccleſia in cœlis triumphante rectè dicitur, quod nulli ne minimo quidem errori ſit obnoxia, quia cum clara DEI viſione nullus ne minimus quidem error conſiſtit. De Eccleſia Electorum in terris adhuc militante diſtinctè reſpondendum eſt, cùm errores ſint duplices, quidam fundamentales, qui ipſum fidei fundamentum evertunt, quidam verò non fundamentales, qui cum fundamento fidei conſiſtunt, ac duplici modo error contingere poſſit, vel ad tempus vel finaliter. Electi ad tempus involvi poſſunt, quidam etiam actu involvuntur erroribus non ſolùm levioribus ſed etiam fundamentalibus, interim tamen ante vitæ finem ex illis iterum eluctantur, aliàs enim non eſſent electi propriè ſic dicti, de quibus ex hypotheſi hoc loco nobis ſermo eſt, proinde in erroribus fundamentalibus finaliter non perſeverant, ſed erroribus levioribus (quos Apoſtolus vocat fœnum & ſtipulas 1. Cor. 3. verſ. 12.) non ſolùm ad tempus ſed etiam finaliter involvi poſſunt, qui tamen igne crucis & tentationis in illis abſumuntur, ne ſalutem eorum evertant. Catholica Eccleſia vocatorum complectitur omnes omnium temporum & locorum fideles ſive confeſſores. De ea ſi quæratur, an errare poſſit, reſpondemus, quod tota non erret, id quod & temporum & locorum reſpectu ſic explicamus. Quamvis incidere poſſint, quandoque etiam revera incidant tempora ejuſmodi, ut corruptelæ publicum religionis exercitium occupent, tamen tota omnium temporum Catholica Eccleſia non errat, quia ſubinde excitat Deus Prophetas & alios fideles miniſtros, qui corruptelas illas doctrinæ arguant, divinum cultum reforment & Eccleſiam priſtino nitori reſtituant. Quamvis etiam interdum corruptelæ totam viſibilem Eccleſiam & publicum ejus miniſterium in omnibus omnium locorum particularibus Eccleſiis occupent, ita ut nullibi ſuperſit purum & incorruptum miniſterium, nunquam tamen tota Eccleſia ſic erret, ut non ſint, qui ſimplicem verbi ductum ſequentes Spiritus ſancti directione & efficaci operatione in veritate & fide eo modo ſanctificentur, ut fundamentum ſalutis retineant ab erroribus fundamentalibus immunes perſeverent, ac virtute DEI per fidem ad ſalutem conſerventur, licet illi nonnunquam pauci ſint, ac perſecutionibus & corruptelis publicè graſſantibus ita lateant, ut publicè coram mundo non agnoſcantur. Huc referri poteſt, quod quidam

dam

dam diſputant in Eccleſia viſibili N. T. mutationes vel facies potiſſimùm quatuor obſervari poſſe. Primò erat *pulcrè ornata* tempore Apoſtolorum & Martyrum, ubi ob perſecutiones quidem latebat, ſed quoad fidei puritatem verè fulgebat. 2. erat *nonnihil maculata* tempore hæreticorum & Patrum, ubi à priſca ſimplicitate paulatim deflectebatur & humanæ opiniones ac traditiones ſubinde admiſcebantur, unde Egeſippus apud Euſebium lib. 4. Hiſtor. Eccleſ. cap. 22. dicit, *Eccleſiam poſt tempora Apoſtolorum fuiſſe dictam virginem, quia nondum adulterini verbi ſubreptione fuerit corrupta, talem verò diu non manſiſſe.* Hieron. in vita Malchi ſcribit, *Eccleſiam poſtquam ad Chriſtianos principes pervenit, potentia quidem & divitiis majorem, ſed virtutibus minorem eſſe factam*, alibi tempora, quibus vixit, vocat *temporum pejorum fecem.* Chryſoſt. homil. 36. in 1. Corinth. *Eccleſiam ſui temporis comparat mulieri, quæ à primo virginitatis flore perierit.* 3. erat *prorſus deformata* tempore dominantis Romani Pontificis, ſub cujus Tyrannide totum corpus doctrinæ cœleſtis miſerè laceratum & disjectum fuit. 4. ultimis hiſce temporibus denuò eſt *reformata* & priſtino fidei Apoſtolicæ nitori reſtituta. Idipſum ab aliis ſic effertur, quod prima Eccleſiæ facies fuerit *virginalis* tempore Apoſtolorum conſpicua, ubi integra fides, ſolida ſpes, ſincera caritas (in quibus virginitatem mentis conſiſtere docet Auguſt. in Pſ. 17.) ſpecioſiſſimam Eccleſiæ conciliabant venuſtatem, elegantiam & formoſitatem. Altera fuit Eccleſiæ *degenerantis* facies laſcivienti puellæ non abſimilis, ſiquidem Apoſtolicæ integritatis minus tenax traditionum Apoſtolico titulo venditarum & bonæ intentionis fuco illitarum facta fuit obſervantior. Tertia *cadaveroſa* ac planè livida ac meretricia Eccleſiæ facies fuit ſub Antichriſto in Papatu, ubi nævi & tubercula abierunt in gangrænam. Quarta & poſtrema fuit *matronalis* facies, ubi circa veſperam lux orta eſt Zach. 44. B. Luthero & ipſius ſymmyſtis omnes maculas verbi divini ſpongiâ abſtergente & remota meretricia ob ruſſa caſtimoniam Eccleſiæ reſtituente. Quod verò attinet particularem aliquam Eccleſiam eam nō ſolum erroribus levioribus, ſed etiam fundamentalibus involvi poſſe aſſerimus, ubi nec Romanam Eccleſiam excipimus, quippe quam præ reliquis particularibus Eccleſiis tale aliquod privilegium non errandi accepiſſe faciliùs dicitur, quàm ex Scripturis ſacris demonſtratur.

Sententia Pontificiorum.

105. Ex his ſententiam noſtram perſpicuè conſtare arbitror Pontificii ſimpliciter & abſolutè adeoq; ſine ulla omninò diſtinctione ſtatuunt, Eccleſiam non poſſe errare, ſic enim ſcribit Bellarminus lib. 3. de Eccleſ. cap. 14. §. 4. *Noſtra ſententia eſt, Eccleſiam abſolutè non poſſe errare, nec in rebus abſolutè neceſſariis, nec in aliis quæ credenda vel facienda nobis proponit, ſive habeantur, expreſſè in Scripturis, ſive non, & cum dicimus, Eccleſiam non poſſe errare, id intelligimus tàm de univerſitate fidelium, quàm de univerſitate Epiſcoporum, ita ut ſenſus ſit ejus propoſitionis. Eccleſia non poteſt errare, i.e. id quod tenent omnes fideles tanquam de fide neceſſario eſt verum & de fide; & ſimiliter id quod docent omnes Epiſcopi, tanquam ad fidem pertinens, neceſſario eſt verum & de fide.* Coſt. in Enchir. cap. de Eccleſ. privil. *Eccleſia privilegium eſt, in ea ſola eſſe veram Dei notitiam, divinarumque rerum nullo permiſtam errore intelligentiam, eamq; ita conſtantem Chriſti Spiritu directore, ut error in fide apud eam locum habere nequeat.* * Rupert. Tuitienſis lib. 3. de offic. divin. cap. 2. *Tantæ ſinceritatis ſemper fuit Eccleſia Romana, ut cui deeſt Scripturarum notitia & argumentandi facultas, ſola illi ſufficere debeat ejus autoritas.* Staplet. relect. princ. fid. controv. 4. quæſt. 1. art 1. *Eccleſiam verbo Dei annexam hoc eſt, non alia conditione audiendam illam eſſe, niſi verbum DEI proferat, aut niſi conſentanea doceat Scripturæ, hæc conditio appoſita verè eſt hæretica. Eſſe autem Eccleſiam in tali autoritate poſitam ideo credendum eſt, quia Eccleſia hoc de ſe aſſeverat & ut ita ſit, prorſus neceſſarium eſt, & hoc eſt in ſimplicitate cordis & non in ſapientia carnali.* Petrus à Soto in Confeſſ. Cathol. in cap. de Eccleſia. *Eccleſia* (Romana) *habet Magiſterium vivum & præſens omnium eorum, quæ pertinent ad ſalutem æternam unde & ipſa tradit nobis Scripturam ſacram aliaq; extra eam fidei dogmata & interpretatur dubia circa hæc, neq; ea aliquando erravit, neque erratura eſt unquam.* Hoſius de expreſſo Dei verbo diſputat, *ſacram Scripturam niſi juxta ſenſum Eccleſia Romana exponatur, non eſſe DEI expreſſum verbum, ſed expreſſum verbum Diaboli.* ** Idem ſtatuunt reliqui omnes. Notandum verò auguſto Eccleſiæ Catholicæ nomine ſolam Romanam Eccleſiam, imò ſi in analyſi progreſſus fiat, *ſolum Pontificem Romanum*, quem Eccleſiæ Catholicæ caput & Monarcham eſſe fingunt, à Pontificiis intelligi. Sic enim Bellarminus lib. 4. de Pontif. Roman. cap. 4. *Romana particularis Eccleſia non poteſt errare in fide.* lib. 3. de Eccleſ. cap. 10. *Romana Eccleſia particularis non poteſt deſtitui verâ fide.* Piſtor. in Hodeg. cap. de Eccleſ. *Romana Eccleſia nunquam ne minimum quidem errare potuit, aliàs totam Eccleſiam errare oportuit.* (Atqui ἀντικείμενον eſt ἐν προκειμένῳ Romanam Eccleſiam eſſe ſolam Catholicam Eccleſiam. Romana enim Eccleſia non minùs quàm Græca, Aſiatica, Antiochena &c. eſt particularis Eccleſia, ſive accipiatur de ea quæ in urbe Roma colligitur, ſive quæ Romano Pontifici ut capiti adhæret, quâ de re ſuus alibi erit diſſerendi locus. Cùm Fridericus Sapiens Elector Saxoniæ audiret, ab adulatoribus pontificiis ſemper in ore haberi, Eccleſiam Romanam non errare, argutè reſpondit, *ſe non invenire in Symbolo fidei Apoſtolico mentionem fieri Romanæ, ſed ſanctæ Catholicæ Eccleſiæ.*) Cæterùm cùm Romana Eccleſia conſtet auditoribus & paſtoribus, quærimus ulterius ex Pontificiis, an de tota multitudine auditorum & Paſtorum, an verò de ſolis Paſtoribus intellectum velint, quod Romana Eccleſia non poſſit errare. Bellarminus hoc loco aſſerit, *intelligendum id tam de univerſitate fidelium quam de univerſitate Epiſcoporum, hoc ſcilicet ſenſu, id quod tenens omnes fideles tanquam de fide neceſſario eſt verum & de fide.* Eodem modo Becanus lib. de Eccleſ. quæſt. 1. pagin. 18. *Quæſtio eſt* (inquit) *an tota multitudo Chriſtianorum quatenus ex Paſtoribus & ovibus conflata eſt, poſſit errare in aliquo puncto vel articulo fidei*, ſed ſi abſolutè & ſimpliciter aſſeratur, Eccleſiam hoc ſenſu acceptam non errare, conſequens fuerit, omnes fideles, hoc eſt, fidem Chriſtianam profiten-

fitentes eſſe Prophetas & Apoſtolos, quippe cùm omnes habeant immediatam illam Spiritus ſancti aſſiſtentiam, ut errare non poſſint. Accipiendum igitur hoc pronunciatum (ex ipſa Pontificiorum hypotheſi,) cum conditione, quatenus ſcilicet fideles ſequuntur ſuos Paſtores, eatenus non erant nec errare poſſunt in fide; hanc conditionem ipſe Bellarminus addit lib. 2. de Conciliis cap. 2. §. ſecunda claſſis: ubi probat, *Concilia Epiſcoporum non poſſe errare ex eo, quia Scriptura teſtetur, Eccleſiam non poſſe errare.* Rationem connexionis hanc addit, *quia tota autoritas Eccleſiæ formaliter non eſt niſi in Prælatis, ſicut viſus totius corporis formaliter eſt tantùm in capite. Ergo idem eſt Eccleſiam non poſſe errare in definiendis rebus fidei & Epiſcopos non poſſe errare.* Hæc ibi Bellarminus, quæ manifeſtè oſtendunt, privilegium non errandi Prælatis tribui formaliter & primariò, credentium multitudini conſequenter & ſecundariò, quatenus ſcilicet ſequitur ſententiam Prælatorum. Nondum autem poſſumus dimittere Bellarminum, quæritur enim ulterius, an omnes Prælati ſive Epiſcopi quocunque modo ſeſe habentes hoc privilegium non errandi obtineant, an verò & hîc certa requiratur conditio? Bellarm. hoc loco abſolutè & ſimpliciter pronunciat, *de univerſitate Epiſcoporum id intelligendum eſſe eo ſcilicet ſenſu, quod id quod docent omnes Epiſcopi tanquam ad fidem pertinens, neceſſario ſit verum & de fide,* ſed alibi addit conditionem ac limitationem, ſic enim ſcribit lib. 3. de Eccleſ. cap. 10. Reſp. ad ſecundum: *Non poteſt Eccleſia ab Epiſcopis decipi, cùm Eccleſia non poſſit errare & tamen teneatur eos ſequi, quos pro veris Paſtoribus habet. Quod poſtremum* (inquit) *ſano modo accipiendum eſt, ſi videl. hujuſmodi Epiſcopi in doctrina omnes conveniant, aut* (nota) *ſummi Pontifices ſint neq; enim dubium eſt, quin Epiſcopi particulares, ſi ab aliis diſſideant, errare poſſint.* lib. 1. de Cler. cap. 7. §. 20. ſcribit, *Populum debere diſcernere verum Doctorem à falſo Propheta, non alia regulâ, quam diligenter attendendo, an is qui prædicat, dicat contraria iis, quæ dicebantur à prædeceſſoribus, vel iis quæ dicuntur ab aliis ordinariis Paſtoribus & præſertim ab Apoſtolica ſede & Eccleſia principali* (Romana) §. ſeq. addit hoc pronunciatum. *Cùm Paſtor ordinarius & aliquis alius qui prædicat non vocatus contraria docent, debet omnino populus Paſtorem ſuum potius ſequi quam illum alterum, qui non eſt Paſtor, etiamſi forte contingeret, ut Paſtor erret* lib. 2. de Conc, c. 2. §. alter locus. *Epiſcopos ſeorſim exiſtentes non docet Spiritus S. omnem veritatem. E. ſaltem Epiſcopos omnes in unum congregatos docebit omnem veritatem.* Et poſtea. *Idem eſt, Eccleſiam non poſſe errare in definiendis rebus fidei & Epiſcopos non poſſe errare. Atqui uti diximus, ſinguli ſeorſim errare poſſunt, igitur congregati in unum errare non poterunt.* Hæc omnia Bellarm. ex quibus manifeſtum eſt, id quod de Epiſcopis aſſerit, eos non poſſe errare, intelligendum ex ipſius hypotheſi cum hac conditione, ſi ſc. in Concilio congregentur & univerſi aliquid definiant. Nondum verò poſſumus Bellarminum dimittere, quæritur enim ulterius, an Epiſcopi in Concilio congregati (quam vocant *Eccleſiam repræſentativam* Biel. lect. 22. in Can. Miſſ. Bellarm. lib. 2. de Concil. c. 2. §. 11. & alii paſſim) ſimpliciter & abſolutè loquendo errare non poſſint, an verò etiam hîc requiratur certa quædam conditio? Bellarminus hoc loco abſolutè & ſimpliciter id adſerere videtur, ſed alibi addit conditionem. Sic enim ſcribit lib. 2. de Concil. c. 2. §. 1. *Catholici omnes conſtanter docent, Concilia generalia à ſummo Pontifice confirmata* (notetur hic προσδιορισμὸς) *errare non poſſe nec in fide explicanda, nec in tradendis morum præceptis toti Eccleſiæ communibus. De Conciliis verò particularibus videtur eſſe aliqua diſſenſio inter Catholicos, tùm enim iſtorum Conciliorum autoritas tota ferme pendeat ex firmitate Pontificis, ii qui dicunt Pontificem errare poſſe, conſequenter etiam dicere debent, ejuſmodi Concilia errare poſſe.* capiti 10. hunc præfigit titulum. *Concilia particularia non probata à ſummo Pontifice, non omnino certam fidem facere.* capitis 11. hæc eſt Ἐπιγραφὴ. *Concilia generalia ante confirmationem ſummi Pontificis errare poſſe, niſi Patres in definiendo ſequantur Pontificis inſtructionem*: in quo capite continentur hæc pronunciata. §. 4. *Conſtat Concilia à Pontifice reprobata nullam habere autoritatem:* §. 6. *Firmitas Concilii naſcitur ex conſenſione & conjunctione corporis cum capite* (Rom. ſc. Pontifice) *Si conſentientibus omnibus & Legatis Pontificis in Concilio generali aliquid ſtatuatur, illud tamē nondum eſt infallibile, ſi Legati non habuerint certam inſtructionem & antequam caput aperiat ſuam ſententiam. Etſi enim Legati præſunt nomine Pontificis, tamen revera non ſunt Pontifices, nec ſciunt, quæ ſit mens Pontificis, nec habent illud privilegium non errandi, quod habet Pontifex* (Si Legati Pontificis id non habent, multò minùs reliqui Epiſcopi ex hypotheſi Bellarmini illud habebunt) §. 10 *Dico concilium illud non poſſe errare, quod abſolutè eſt generale & Eccleſiam Univerſalem perfectè repræſentat, ejuſmodi autem Concilium non eſt, antequam adſit ſententia ſummi Pontificis. Nam Epiſcopi cæteri repræſentant quidem corpus Eccleſiæ & quod illi faciunt, corpus Eccleſiæ facere cenſetur, at Legati Papæ non ita repræſentant caput Eccleſiæ, i. e. ipſum Papam, ut quod ipſi faciunt, abſolutè cenſeatur feciſſe Papa, alioqui nulla requireretur confirmatio, ſed ſolùm repræſentant Pontificem tanquam vicarii & internuncii ipſius, qui ad ipſum referre debeant, cùm dubia oriuntur & ſententiam ejus expectare & exequi.* §. 11. *Si quis omnino velit ejuſmodi Concilium abſolutè totam Eccleſiam repræſentare, reſpondere poterit, Concilium generale non cenſeri penitus abſolutum, niſi poſt confirmationem Pontificis, cum autem dicitur Concilium generale non poſſe errare & ejus decreta certam fidem facere, id eſſe intelligendum, quando abſolutum fuerit penitùs.* Hæc omnia ibi Bellarm. ex quibus Sole clarius manifeſtum, quòd Concilia Epiſcoporum etiam generalia tum demum non errare ab ipſo ſtatuantur, ſi Pontificis Romani autoritas, inſtructio & confirmatio accedat. Cæterùm ut Epiſcoporum viventium & in concilio congregatorum judicium Romani Pontificis autoritati unicè ſubjiciunt, inque eo ſolo privilegium non errandi reſidere, atque ab illo in Epiſcopos ac Concilia derivari ſtatuunt, ita quoque Patrum ſive Epiſcoporum demortuorum ſcripta judicio Romani Pontificis unicè ac in ſolidum ſubmittunt. Bellarm. lib. 2. de Concil. cap. 12. §. penult. *Decreta Pontificum dicuntur Scriptura ſacra, ut diſtinguantur à prophanis; & Canonica, ut diſtinguantur à Scriptis ſacris Patrum, quæ non ſunt regula nec habent autoritatem obligandi.*

lib.

lib. 3. de verb. Dei cap. 10. reſp. ad arg. 16. *Auguſtinus & ceteri Patres in commentariis fungebantur officio Doctorum: at Concilia & Pontifices funguntur officio judicis à Deo ſibi commiſſo* (ſi ergo judicium Conciliorum ſubmittitur autoritati Pontificis, quantò magis Doctorum commentarii) lib. 2. de Pontifice cap. 27. §. ult. *Pontifex nullos in Eccleſia habet patres, ſed omnes filios, quid verò mirum, ſi non pater filiis, ſed filii patri ſuo ſubjiciantur?* (ergo Pontifex tales habet patres, qui edant vocem, non quam Pontifex ab illis audire & diſcere, ſed quam pro lubitu ſuo illis indere & infundere velit, ut Patres illi ſint νήπιοι atque parvuli, ipſe verò Pater σοφὸς, doceatque eos fari, ſicut Paulus de Judæorum Præpoſitis loquitur, quod ſe Magiſtros fecerint infantium Rom. 2. v. 20.) Duræus in confut. reſp. Witak. rat. 5. *Patres non cenſentur Patres, cùm ſunt aliquid, quod ab Eccleſia non acceperunt vel ſcribunt vel docent.* Piſtorius in Hodeg. pag. 51. *Patrum interpretationes tum demum valent, cùm eas approbaverit Eccleſia* (h. e. ultima analyſis docet, Pontifex Romanus) Stapleт. lib 10. princip. doctr. c. 11. recipiendam eſſe dicit Epiſcoporum & Doctorum Eccleſiæ interpretationem adhibitis his conditionibus. 1. *ſi modo in unitate Catholica permanſerint, i. e. ſi autoritati Pontificis ſe quiete placideque ſubmiſerint.* 2. *ſi cum ſuis Coepiſcopis conſenſerint &c.* Sed quid circuitione opus eſt, cùm diſertis verbis Pontificii tandem fateantur, infallibilitatem illam ſive privilegium non errandi in ſolo Pontifice quærendum eſſe. Bellarm. lib. 4. de Pontifice cap. 1. §. 4. *In diſputatione de verbo Dei oſtendimus judicem controverſiarum non eſſe Scripturam ſacram, nec ſeculares Principes, nec privatos homines, quamvis probos & doctos, ſed Eccleſiaſticos Prælatos. In diſputatione vero de Conciliis demonſtrandum erit, habere quidem Concilia tam generalia quam particularia judicium de controverſiis religionis, ſed illud judicium tum demum eſſe firmum & ratum, cùm acceſſerit ſummi Pontificis confirmatio, proinde ultimum judicium* (nota) *ſummi Pontificis eſſe.* cap. 2. §. penult. non improbat ſententiam illorum, qui ſtatuunt, *ipſam infallibilitatem non eſſe in cœtu Conſiliariorum vel in Concilio Epiſcoporum, ſed in ſolo Pontifice* lib. 1. de Clericis cap. 7. in reſp. ad arg. tertium. *Eccleſia eſt columna veritatis, quia ſemper audit Petrum, pro quo Dominus rogavit, ne deficeret ejus fides.* hoc eſt, quia audit Pontificem Petri ſucceſſorem) Staplet. relect. princ. fid. doctr. controverſ. 3 quæſt. 6. p. 400. *Circa fidei definitionem & dubii dogmatis determinationem tanta ſemper fuit Romani Pontificis autoritas, ut unumquodque dogma Pontifex Romanus prius damnaverit vel Synodo Romana prius ea de re habita, vel per literas ſuas ad Concilium miſſas, antequam in Concilium Patres veniſſent, atque ejus doctrinam ac determinationem reliqui Epiſcopi & Concilii Patres ſemper ad amuſſim ſecuti fuerint.* Gregor. de Valent. anal. de Eccl. p. 207. commendat mercatorem quendam Italum ita diſcurrentem. *Mecum ſic ſtatuo velle me Pontificiam potius quam Lutheranam religionem amplecti ob illud inprimis, quia illic compendio diſcere poſſum veritatem, videlicet ſi ajo, quod ait Pontifex, nego quod negat Pontifex, rurſum ait ille, annuo & ego.* Coſterus in Enchir. controv. in loco de ſumm. Pontif. pag. 149. *Penes Eccleſiam Catholicam eſt judicium veritatis, ſed quod ea per vaſtum orbem diffuſa ſine graviſſimis incommodis unum in locum convenire nequeat, & pro re nata quæſtiones difficiles non rarò exoriantur, neceſſum erat, majori compendio Chriſtianorum commodis fideique integritati proſpicere. Chriſtus igitur ſummâ ſapientiâ & caritate, unum judicavit in Eccleſia conſtituendum, nominandumque hominem, cui ſic ſuam præſentiam ſanctique Spiritus gratiam addiceret, ut de quæſtionibus fidei & religionis decernens nunquam erraret, ſed fidem ab Apoſtolis plantatam inviolatam, integramque ſemper conſervaret: ad quem in dubiis recurrerent omnes, doctrinam ſuam ad ejus collimarent & ejus quem non poſſe errorem proponere noſſent, ſententiam ſequerentur.* Et poſtea. *Hunc ſanè non conveniebat alium eſſe quam illum hominem, cui cura totius Eccleſiæ committenda erat, Beatum Apoſtolorum Petrum, ejusque ſucceſſores* (Pontifices Romanos) Baronius in annalibus anno Chriſti 373. num. 21. *Ex arbitrio Rom. Pontificis pendet, decreta fidei ſancire & ſancita mutare.* Gregorius de Valent. tom. 3. commentar. in Thomam pag. 24. edit. Venet. *Nomine Eccleſiæ intelligimus ejus caput Romanum Pontificem.* Quò pertinet illud quorundam Scholaſticorum aſſertum, *Papam eſſe Eccleſiam virtualiter.*

106. Expendatur verò in examine hujus opinionis 1. quàm fallax ſit, Eccleſiam Catholicam appellare & ſolum Pontificem Romanum intelligere, cùm ipſe Bellarminus lib. 3. de Eccleſia cap. 17. circa finem rectè ſcribat, *Una perſona non poteſt dici Eccleſia*: 2. quàm ἄτοπον atque abſonum ſit, omnium dogmatum firmitatem ab unius Romani Pontificis autoritate & judicio arceſſere, & ultimam fidei Chriſtianæ reſolutionem in Pontificis pectus facere, cùm Hiſtoriæ & res ipſa teſtentur, quales ſint plerique illi Romani Præſules, & quàm impura ſint pectorum iſtorum ſcrinia, 3. quàm lubricum conſtituatur religionis noſtræ principium, ſi in Pontificis infallibilitate illud conſtituatur. Ut enim prætermittam, non poſſe ex evidente aliquo Scripturæ dicto infallibilitatem probari, cùm ne unum quidem proferri poſſit, quod diſertam Pontificis Romani mentionem faciat, cumque omnia ſint à quæſtione aliena & nimis longè petita: ut etiam ſilentio prætercam craſſos illos aliquot Pontificum errores, quos operoſâ excuſatione palliare conantur; vel hoc ſolum obſervari peto, quod ne ipſi quidem Pontificii de infallibilitate illa ſive privilegio non errandi Pontifici divinitùs dato inter ſe conſentiant. Sic enim Bellarminus lib. 4. de Pontifice cap. 2. *Secunda ſententia eſt, Pontificem etiam ut Pontificem poſſe eſſe hæreticum & docere hæreſin, ſi abſque generali Concilio definiat & de facto aliquando accidiſſe. Hanc opinionem ſequitur & tuetur Nilus in lib. adverſ. Primat. Papæ, eandem ſecuti ſunt aliquot Pariſienſes, ut Gerſon & Almain in libris de poteſtate Eccleſiæ, nec non Alphonſus de Caſtro lib. 1. cap. 2. contra hæreſes & Adrianus VI. Papa* (nota) *in quæſtione de confirmatione, qui omnes non in Pontifice ſed in Eccleſia ſive in Concilio generali tantùm conſtituunt infallibilitatem judicii de rebus fidei.* De hac ſecunda ſententia ſub finem capitis Bellarminus pronunciat, quod *non ſit propriè hæretica, cùm adhuc tolerentur ab Eccleſia, qui eam ſequuntur. Tertia ſententia eſt in alio extremo, Pontificem*

ἐπίκρισις de hac Pontificiorum opinione.

ficem non poſſe ullo modo eſſe hæreticum, nec docere publicè hæreſin, etiamſi ſolus rem aliquam definiat. Ita Albertus Piggius lib. 4. Hierarch. Eccleſ. cap. 8. De hac ſententia ſub finem capitis pronunciat Bellarminus, quod *ſit probabilis, non tamen certa. Quarta ſententia eſt, Pontificem, ſive hæreticus eſſe poſſit, ſive non, non poſſe ullo modo definire, aliquid hæreticum à tota Eccleſia credendum.* Hanc opinionem dicit eſſe *communiſſimam ferè omnium Catholicorum. Item certiſſimam & aſſerendam.* Rectè autem addit Bellarminus particulam *Ferè*, nam ne hæc quidem opinio ab omnibus acceptatur. Gloſſa in c. à recta 24. quæſt. 1. *Certum eſt, quod Papa errare poteſt.* c. Si Papa diſt. 40. *Non licet Papam reprehendere, niſi inveniatur à fide devius.* Panorm. c. ſignificaſti extra de elect. *Concilium poteſt damnare Papam de hæreſi.* Gerſon. lib. de poteſt. Eccl. *tam Papa, quàm Epiſcopus ſunt à fide deviabiles.* ** Papa poteſt errare, 1. circa perſonam. 2. actu externo ob metum mortis. 3. ut privatus homo. 4. facto. 5. ut doctor particularis opinionem ſuam obiter exponendo. 6. occultè propter cupiditatem præſidendi. 6. in caſu ab Eccleſia nondum definito, 8. interpretativè in hæreſin conſentiendi. Poteſt etiam exemplo errandi occaſionem præbere invitus & coactus falſa decidere, hæreticum ſimulare, fidemque Catholicam exteriore profeſſione condemnare, quæ omnia Bellarm. fatetur & concedit lib. 4. de Rom. Pont. cap. 8. & ſeqq. uſque ad 15. qui etiam Liberium ab hæreſeos crimine liberare non valens hanc confeſſionem edit. *Niſi fateamur, Liberium aliquo tempore defeciſſe à conſtantia in fide tuenda, cogimur Felicem II. qui Liberio vivente Pontificatum geſſit, à numero Pontificum excludere, cùm tamen hunc ipſum Felicem, ut Papam & Martyrem Eccleſia Catholica veneretur.* ** Patres Concilii Baſilienſis in Epiſt. Synod. 3. dicunt, *ſe ſæpiùs expertos eſſe & legiſſe Papam errare.* Cuſanus lib. 1. de Concord. Cathol. cap. 15. *Iudicium fidei non eſt ſemper in nutu unius Pontificis definibile, quia hæreticus eſſe poteſt.* Alph. de Caſtro lib. 1. adverſ. hæreſ. cap. 2. *Papa in fide errare poteſt, ut melius ſentientes tenent, etiam ex his, qui Papatui plurimum favent, inter quos eſt Innocentius ejus nominis quartus Pontifex in capitulo primo de ſumma Trinitate.* Arborius in Theoſoph. lib. 4. cap. 32. *Papa poteſt errare in fide, & aberrant illi totâ viâ, qui aliter ſentiunt.* Ibidem vocat eos *aſſentatores, qui eum immunem à lapſu hæreſeos & ſchiſmatis* dicunt. Genebrardus lib. 4. Chronol. p. 807. *Multi Papæ fuerunt Apoſtatici.* Ambroſ. Cathar. in c. 2. Galat. *De quolibet alio Papa præter Beatum Petrum ſit concluſio. Nihil prohibet Papam errare etiam in fide ac deficere, etiamſi quidem novitii Scriptores auſi ſunt oppoſitum defendere præter communem ſenſum Doctorum.* Eraſmus in annotat. 1. Cor. 7. pag. 327. *Si verum eſt, quod quidam aſſeverant Pontificem Romanum errore judiciali non poſſe unquam errare, quid opus generalibus conciliis? cur datus appellationi locus vel ad ſynodum vel ad eundem rectius edoctum &c. qui fit ut Pontificis hujus decreta pugnent cum decretis illius?* Quid quod ipſe Bellarminus diſputat, *an Papa hæreticus deponi poſſit* lib. 2. de Pontif. c. 30. ubi quinque opiniones Catholicorum enumerat, inter quas amplectitur eam, quæ ſtatuit, *Papam hæreticum manifeſtum per ſe deſinere eſſe Papam & caput*, atqui ſi Papa poteſt fieri hæreticus manifeſtus, ubi manet privilegium infallibilitatis? ſi non poteſt fieri manifeſtus hæreticus, fruſtra quæritur, an in hoc caſu ab Eccleſia deponi poſſit. Σοφὸν illud φαρμακον Bellarmini, quod *Papa ſi fiat hæreticus manifeſtus, per ſe deſinat eſſe Papa*, eſt planè ἄσοφον, hac enim ratione pronunciare poſſem omnes veræ fidei confeſſores habere privilegium non errandi, quod ſi mihi objiceretur, multos veræ fidei confeſſores fieri manifeſtos hæreticos & ab Eccleſia excommunicari, reſpondere poſſem eodem modo, tales per ſe deſinere eſſe veræ fidei confeſſores, ideoque privilegio non errandi ex eo nihil decedere. Quilibet verò maturè diſpiciat, an fidei ſuæ firmitatem arbitrio illius committere velit, de quo ne illi quidem certi ſunt, an privilegio non errandi inſtructus ſit, qui abſolutè & ſimpliciter eum à nobis audiendum eſſe volunt. 4. Expendatur denique etiam illud, quod circulus committatur in hiſce diſputationibus de privilegio non errandi Eccleſiæ Catholicæ Romanæ conceſſo. Quæritur, *quare Eccleſia non erret*, reſpondet Bellarminus, quia *Epiſcopi ſeu Prælati Eccleſiaſtici non errant.* Quæritur ulterius, *quare Epiſcopi non errant*, reſpondet, quia *Pontifex Romanus Chriſti vicarius & Petri ſucceſſor non errat*, eò enim tandem deveniendum, ut præcedens analyſis manifeſtè oſtendit. Jam verò lib. 3. de Eccleſ. cap. 10. contrario modo procedit, Epiſcopos ſcilicet non errare, quia Eccleſia errat. Sic enim ſcribit: *In Epiſcopis poſſunt duo conſiderari. Primò quod locum Chriſti teneant, & quod propterea debeamus illis obedientiam, & quod ipſi non poſſint nos decipere in iis, quæ neceſſaria ſunt ad ſalutem. Secundo quod habeant poteſtatem ordinis & juriſdictionis. Si primo modo conſiderentur, certi ſumus certitudine infallibili, quod iſti, quos videmus, ſint veri Epiſcopi & Paſtores noſtri. Nam ad hoc non requiritur nec fides, nec character ordinis, nec legitima electio, ſed ſolùm ut habeantur pro talibus ab Eccleſia. Cum enim ſint Epiſcopi propter Eccleſiam, non contra Deus aſſiſtit iis, qui pro talibus habentur, ne errent in Eccleſia docenda. Itaque ſunt illi veri Epiſcopi & Paſtores non abſolutè, ſed quoad illa tria quæ diximus, quod eſt idem ac ſi diceremus, eos non quidem in ſe eſſe veros Epiſcopos, ſed tamen donec pro talibus habentur ab Eccleſia, deberi illis obedientiam, cùm conſcientia etiam erronea obliget: item tenere eos locum Chriſti de facto, non de jure, cùm reipſa populum Chriſti nomine regant: denique non poſſe ab illis Eccleſiam decipi, cum Eccleſia non poſſit errare.* Hæc omnia Bellarminus. Atqui an non hic eſt circulus manifeſtus, Eccleſia non poteſt errare, quia Epiſcopi non poſſunt errare. Viciſſim Epiſcopi non poſſunt errare, quia Eccleſia non poteſt errare?

107. Sepolitâ igitur pauliſper opinione Pontificiâ noſtram in hac quæſtione ſententiam prius confirmabimus, ubi duo nobis demonſtranda erunt. 1. Eccleſiam Catholicam totam nunquam ita errare, ut non ſuperſint aliqui, qui ſimplicem verbi ductum ſequentes Spiritus ſancti directione in veritate & fide ſanctificentur ac conſerventur, ut retento ſalutis fundamento Dei virtute per fidem cuſtodiantur ad ſalutem, licet illi quandoque pauci ſint & perturbatiſſimis Eccleſiæ temporibus lateant, ut publicè coram mundo non cognoſcantur. 2. Eccleſiam viſibilem & particularem quamvis Eccleſiam in fide errare poſſe & de facto aliquando erraſſe, ſi à regula verbi cœleſtis abeat, à quo errandi periculo nec Romanam Eccleſi-

Totam Eccleſiam Catholicam non errare.

eleſiam, à qua ſola tantopere illud amoliri conantur, excipimus. Prius non indiget longâ demonſtratione, cùm ab adverſariis concedatur. 1. Promiſſio Christi Matth. 16. v. 18. *Portæ inferorum non prævalebunt adverſus Eccleſiam*, eſt exte1næ & immotæ veritatis. Jam verò ſi tota Catholica Eccleſia involveretur erroribus contra fundamentum pugnantibus, portæ inferorum adverſus eam prævalerent. 2. Cùm Matth. 24. verſ. 24. triſtiſſimum viſibilis Eccleſiæ ſtatum Christus prædiceret, verba ſua formavit hoc modo. *Surgent Pſeudo Chriſti & Pſeudo Prophetæ, & dabunt ſigna magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur εἰ δυνατὸν ſi fieri poſſet, etiam electi*, quo προσδιορισμῷ innuit, Deum in perturbatiſſimis Eccleſiæ temporibus ſibi ſemper conſervare aliquos electos, qui erroribus fundamentum ſalutis evertentibus non involvantur, vel certè finaliter in illis non perſeverent, licet errores illi cataclyſmi inſtar viſibilis Eccleſiæ miniſterium obruant. 3. Chriſtus promittit ſe affuturum Eccleſiæ *uſq; ad conſummationem ſeculi* Matth. 28. v. 20. ac D. Apoſtolus *mortem Domini annunciare* jubet, *donec ad judicium veniat* 1. Cor. 11. v. 26. Quod ſi aliquando nulla prorſus electorum Eccleſia ſupereſſet quæ fundamentum ſalutis retineret, interrumperetur hæc Chriſti apud Eccleſiam præſentia & efficacia. Quò pertinent ſimiles promiſſiones poſtmodùm enumerandæ. 4. Ubicunque adminiſtratur Baptiſmus & capita doctrinæ Catechetica manent reliqua, ibi aliqua Deo colligitur Eccleſia, quia Baptiſmus eſt Sacramentum *regenerationis ac renovationis*, Epheſ. 5. v. 26. Tit. 3. v. 5. cujus integritati & efficaciæ nihil quicquam decedit ex hæreſi adminiſtrantis, modò ſubſtantialia obſerventur, ut ſuo loco demonſtratum fuit, *ac verbum Dei nunquam redit vacuum* Eſa. 55. v. 10. & 11. Jam verò Sacramentum Baptiſmi & capita doctrinæ Catecheticæ in perturbatiſſimo Eccleſiæ ſtatu fuerunt divinitùs conſervata. 5. Quemadmodum tempore Eliæ Deus ſibi *reſervavit ſeptem millia, quorum genua curvaverunt ſe idolo Baal* 1. Reg. 19. v. 18. ita in magnis ac penè univerſalibus ſeductionibus ſemper ſibi ſervat aliquod ſemen ſanctum atque aliquas reliquias, quas Spiritus ſancti directione in veritate ſanctificat & deducit in viam rectam. 6. Articulus Symboli Apoſtolici, *Credo Eccleſiam Catholicam*, perpetuò manet. Ergo Deus ſemper ſibi ſervat aliquam Eccleſiam, quæ fidem Catholicam tuetur, dicitur enim Eccleſia Catholica propter fidem Catholicam fundamento Prophetarum & Apoſtolorum unicè innitentem. Plura argumenta facilè formari poſſunt; pertinent etiam ad hunc locum omnia Scripturæ dicta, quæ de perpetua Eccleſiæ Catholicæ conſervatione & perpetua Dei apud illam præſentia loquuntur.

Eccleſiam viſibilem errare poſſe.
1. Tempore Micheæ errabant omnes Prophetæ
1. Reg. 22.

108. Poſterius membrum, quod Eccleſia viſibilis errare poſſit, variis argumentis demonſtrari poteſt. Conſiderabimus autem primo loco argumenta, quæ Bellarminus lib. 3. de Eccleſia cap. 17. pro noſtra ſententia adducit, eademque diſſolvere conatur. 1. Tempore Micheæ, Prophetæ omnes, qui erant quadringenti excepto ſolo Michea errarunt 1. Reg. 22. Ergo Eccleſia repræſentativa errare poteſt. Bellarminus excipit, *illos quadringentos Prophetas fuiſſe Pſeudoprophetas, neque id ignoraſſe vel ipſum Achab, qui eos conſulebat, cùm enim Rex Ioſaphat quæreret, Non eſt hìc aliquis Propheta Domini, per quem interrogemus Dominum? Reſpondit Achab, remanſit unus, ſed ego odi eum, quia non prophetat mihi niſi malum.* Addit etiam *præter illos quadringentos Prophetas in Samaria fuiſſe in Iudæa multos alios Prophetas, præſertim vero Sacerdotes in Hieruſalem, quibus ex officio incumbebat, reſpondere ad conſulta de lege Domini?* Reſp. 1. quadringenti illi Prophetæ voluerunt omninò videri Prophetæ Domini. Cùm enim Joſaphat Regi Iſraelis diceret v. 5. *require obſecro hodie verbum Iehova*, v. 6. *tunc congregavit Rex Iſrael quadringentos illos Prophetas*, inde v. 24. Zedekias unus ex quadringentis illis Prophetis Micheam ſibi adverſantem percutit in maxillam dicens: *Quando tranſivit Spiritus Iehova à me, ut alloqueretur te?* 2. Rex Joſaphat non eo ſenſu quærit, an ſit aliquis Propheta Domini, quaſi quadringentos illos non habuerit pro veris Prophetis Domini, ſed ſenſu potius contrario, an ſcilicet præter illos adhuc alius ſuperſit, ſic enim habet textus Hebræus. *Nunquid non hìc Propheta Domini* עוד *ultra vel ulterius & requiramus ab eo?* hoc eſt, num præter hos ſupereſt alius? Si Joſaphat pius Rex quadringentos illos Prophetas non habuiſſet pro veris Prophetis, nunquam fuiſſet ipſorum conſilium ſecutus, in bellum cum Rege Iſrael proficiſcens repudiato Micheæ conſilio. 3. Manifeſtè igitur ex hac Hiſtoria apparet, illos qui pro veris Prophetis ſeſe venditant, errare poſſe, atq; Eccleſiam non eſſe ex multitudine æſtimandam. Micheas erat ſolus, illi verò multi, nec minus ſancti videbantur, quàm Micheas, nihilominus illi multi errabant, Micheas ſolus veritatem prædicabat. 4. Si ex Samaria in Judæam & metropolin ejus Hieroſolymam proficiſcamur, videbimus corruptelas & errores in eam quoque Eccleſiam fuiſſe receptos. *Ioſaphat nondum abſtulerat excelſa, ſed adhuc populus contra legem Dei in illis ſacrificia offerebat* 1. Reg. 15. v. 44. Joſaphato ſucceſſit Joram, de quo Elias conqueritur, *quod inceſſerit per iter Regum Iſrael & fornicari fecerit Iudam & habitatores Ieruſalem imitatus fornicationem domus Achab.* 2. Paral. 21. v. 13. an verò hoc non eſt errare? 5. Pontificem & Sacerdotes Hieroſolymitanos in terra Judæ non fuiſſe ab errore immunes, manifeſtè patet ex eo, *quod ad mandatum Achaz Regis Iudæ Sacerdos Vrias extruxit altare idololatricum ad exemplar & ſimilitudinem ejus quod Rex Damaſci viderat* 2. Reg. 16. v. 11. *& quod Rex Achaz clauſerit januas templi Dei, & fecerit altaria in univerſis angulis Ieruſalem* 2. Paral. 28. v. 24. *Temporibus Ioſiæ liber legis in domo Dei inveniebatur* 2. Reg. 22. v. 8. ex quo ſupina Sacerdotum negligentia intelligitur, quod paſſi fuerint librum legis inter rudera & quiſquilias templi deliteſcere. Quis verò dubitare poteſt neglecto & quodammodo amiſſo legis libro publicos errores in Eccleſia regni Judæ invaluiſſe? 6. Tempore Jeremiæ Sacerdotes Hieroſolymitani ex eodem Spiritu cum Bellarmino pronunciabant, quod datum ſibi ſit non errandi privilegium ideoque pertinaciter Jeremiæ reſiſtebant. *Agite* (inquit populus Jerem. 18. v. 18.) *cogitemus contra Ieremiam cogitationes, non enim peribit lex à Sacerdote nec conſiliũ à ſapiente, nec ſermo à Propheta; agite percutiamus eum linguâ & non attendamus ad univerſos ſermones ejus.* cap. 20. v. 1. *Phaſſur filius Emmer Sacerdos, qui conſtitutus erat Princeps in domo Domini Ieremiam percutit & in carcerem conjicit.* cap. 7. v. 4. *provocant ad templum Domini*, id eſt, ad Sacerdotium Leviticum divinitùs inſtitu-

ſtitutum & ad ſucceſſionem in cathedra Aaronis, interim tamen graviſſimos errores foverunt verbum Domini per Prophetam annunciatum repudiantes. cap. 26. v. 7. & 8. fit decretum Synodale à Sacerdotibus, Prophetis & univerſo populo de interficiendo Jeremia, *moriendo morieris*, inquiunt. Ergo tunc erravit viſibilis Eccleſia, Sacerdotes, ſcil. qui officia Eccleſiaſtica gerebant & populus.

2. Eſai. 56. v. 10. Speculatores ejus cæci omnes.

109. 2. Eſaiæ 56. v. 10. *Speculatores ejus cæci omnes, neſciverunt univerſi.* Ergo Eccleſia repræſentativa in Sacerdotum multitudine conſiſtens errare poteſt. Excipit Bellarminus, *verba illa Prophetarum eſſe figurata & dirigi quidem ad omnes, non tamen reverâ intelligi debere de omnibus, ſed de multis.* Reſp. 1. ſanè verum eſt, Deum ſibi perpetuò conſervare quaſdam reliquias Sanctorum in corruptiſſimo viſibilis Eccleſiæ ſtatu Eſa. 1. v. 9. *Niſi Dominus exercituum reliquiſſet nobis ſemen, ſicut Sodoma fuiſſemus, ipſi Amorrhæ ſimiles fuiſſemus.* c. 24. v. 13. *ita erit in medio terræ & in medio populorum, ut ſi quis paucas olivas quæ remanſerunt, ex olea decutiat, aut racemationem faciat, vindemiâ conſummatâ.* Soph. 3. v. 12. *relinquam mihi in medio tui populum pauperem & tenuem, qui ſperabit in nomine Domini &c.* relinquitur interim quod multitudo illa Sacerdotum, quæ Eccleſiæ titulum ſibi arrogavit, turpiter erraverit. 2. id quod emphaſis verborum Propheticorum manifeſtè comprobat. v. 10. Speculatores ejus cæci *omnes*, neſcierunt *univerſi.* v. 11. *ipſi paſtores* ignoraverunt intelligentiam, *omnes* in viam ſuam declinaverunt, &c. 3. quò referendæ ſunt ſimiles querelæ Propheticæ, Jerem. 2. v. 8. *Sacerdotes non dixerunt. Ubi eſt Dominus & tractantes legem neſcierunt me & paſtores prævaricati ſunt in me & Prophetæ prophetaverunt in Baal &c.* cap. 5. v. 30. *Prophetæ prophetabant mendacium & Sacerdotes applaudebant eis.* cap. 6. v. 13. *à Propheta uſq; ad Sacerdotem omnes faciunt mendacium.* cap. 8. verſ. 8. *quomodo dicitis, ſapientes nos ſumus & lex Domini nobiſcum eſt? vere mendacium operatus eſt ſtylus mendax ſcribarum* v. 9. *confuſi ſunt ſapientes, verbum enim Domini projecerunt & ſapientia nulla in eis eſt.* v. 10. *à Propheta uſq; ad Sacerdotem cuncti faciunt mendacium.* cap. 10. v. 21. *Stultè egerunt paſtores & Dominum non quæſierunt, propterea non intellexerunt, & omnis grex eorum diſperſus eſt.* cap. 50. v. 6. *Grex perditus factus eſt populus meus, paſtores eorum ſeduxerunt eos feceruntq; vagari in montibus.* Ezech. 7. v. 26. *Lex peribit à Sacerdote & conſilium à Senioribus* cap. 22. v. 26. *Sacerdotes violenter oppreſſerunt legem, & polluerunt ſanctuaria mea.* quod repetit Zephan. cap. 3. v. 4. Malach. 2. v. 7. *Labra Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam & legem requirunt ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum eſt* (de jure ſcilicet tales eſſe debebant, ſed quales fuerint de facto, ſtatim ſubjicitur) verſ. 8. *Vos autem receſſiſtis de via & ſcandalizaſtis plurimos in lege, irritum feciſtis pactum Levi.* Plura vide ſuperius §. 90.

3. Summi Sacerdotes in Concilio ſuo Christum condemnarunt.

110. 3. In paſſione Domini ſummus Sacerdos cum omnibus Sacerdotibus & Senioribus populi condemnaverunt Chriſtum, ipſumque reum mortis eſſe ſtatuerunt Marci 14. totus etiam populus à Sacerdotibus ſeductus clamavit ad Pilatum: Crucifige eum Marc. 15. Eodem tempore Apoſtoli omnes ſcandalum paſſi ſunt Matth. 26. Ergo Eccleſia viſibilis tunc temporis non fuit ab errore immunis. Excipit Bellarminus, *1. Sacerdotes & Pontifices non habuiſſe Privilegium non errandi, niſi uſq; ad tempora Chriſti, Chriſto autem docente parùm oberrat illorum error.* Reſp. laudamus Bellarminum, quod veritatis fulgore convictus concedit, Sacerdotes illos & Pontifices non fuiſſe amplius Dei Eccleſiam, nec habuiſſe infallibilitatem Chriſto præſente & docente, quâ in parte diſcedit ab Hoſio Cardinale, qui lib. 2. contra proleg. Brent. aſſerit, *illos fuiſſe Eccleſiam & Concilium illud fuiſſe legitimum, cui Spiritus S. interfuerit ac præfuerit,* uti etiam à Stapletono, qui lib. 2. de princip. doctr. cap. 11. ſtatuit, *paucos illos & obſcuros homines, qui in Chriſtum crediderunt, eumq; ſecuti ſunt, non fuiſſe Eccleſiam, ſed totam illam populi multitudinem, quæ Synagogam & templum venerabatur & quæ Pontificibus, Scribis & Phariſæis in doctrina fidei & morum obtemperabat.* Diſcedit etiam à Cano lib. 5. locorum cap. ult. reſponſ. ad argum. 2. & Hardingo reſp. ad Apolog. Anglic. cap. 6. lect. 3 p. 6. Interim autem nondum ſatisfactum eſt noſtro argumento, quid enim fiet de temporibus Chriſti adventum proximè antegreſſis? an tunc habuerunt Sacerdotes & Pontifices Privilegium non errandi? atqui errores illi, quos Chriſtus in eis taxat, non tunc demum nati & propagati ſunt, cum Chriſtus docere inciperet, ſed longo tempore duraverant, unde *antiquitatis* pallio ornabantur Matth. 5. v. 21. Sectæ illæ Phariſæorum, Saducæorum, & Eſſenorum Chriſto docente non erant recentes, ſed inveteratæ. Præterea Sacerdotes, Scribæ & Phariſæi, etiamnum poſt Chriſti adventum *ſedebant in cathedra Moſis* & certo reſpectu *audiendi* erant Matth. 23. v. 2. Ergo nondum deſierat Privilegium non errandi tempore Chriſti, ſi tale quid accepiſſent. Lombard. lib. 3. ſent. diſt. 3. ſtatuit, *in Chriſti morte demum omnia legalia eſſe terminata.* Quod ſi legalia omnia valuerunt uſque ad Chriſti mortem. Ergo Sacerdotium, ac proinde quæ Privilegia ex Sacerdotio illi habuerunt, ad mortem uſque Chriſti retinuerunt. (Joh. 11. v. 51. Caiphas à Spiritu ſancto vocatur adhuc ἀρχιερεύς. 2. De populo Bellarminus reſpondet, *non fuiſſe omnes Iudæos, ſed aliquos tantùm & fortè minorem partem, cùm in ipſa urbe fuerint Nicodemus, Ioſeph Arimathæus & multi alii, quibus diſplicebat, & extra urbem in tota aliqua Iudæa & in toto orbe terrarum erant plurimi Iudæi diſperſi, qui nihil ſciebant de morte Chriſti & proinde in vera fide & religione permanebant.* R. hoc probat, graſſantibus corruptelis publicis Deum tamen ſibi quoſdam electos conſervare, interim perſtat argumentum noſtrum, quod publicum viſibilis Eccleſiæ miniſterium tunc temporis fuerit corruptum & graviſſimis erroribus deformatum, pauci enim illi, qui rabiem multitudinis contra Chriſtum improbabant, erant occulti, nec procedebant in medium, errores Concilii illius damnantes, nec peculiare & publicum divini cultus exercitium ab omnibus corruptelis liberum habebant. Idipſum dicimus, quando aſſerimus Catholicam Eccleſiam totam non involvi erroribus contra fundamentum pugnantibus, interim tamen viſibilem Eccleſiam errare poſſe. 3. De diſcipulis reſpondet, *non eſſe probabile, quod fidem amiſerint, cùm non legantur reprehenſi niſi de fide reſurrectionis, eam verò non potuerunt amittere, cùm nunquam eam habuerint, niſi poſtquam Dominus reſurrexit.* Reſp. Hiſtoria Evangelica diſertè de illis teſtatur, quod errorem communem de terreno ac mundano Chriſti regno ſecuti fuerint, itemque de Elia Theſbite in propria perſona

ante

ante Meſſiæ adventum redituro, inde eſt, quod in paſſione Chriſti graviſſimum patiuntur fidei ſuæ ſcandalum ac Magiſtrum ſuum turpiter deſerunt. Nugatorium eſt, quod Bellarminus dicit, *Apoſtolos non amiſiſſe fidem reſurrectionis, quam nunquam acceperant*. Atqui debebant omninò fidem illam habere & firmiter credere Chriſti reſurrectionem à Prophetis & à Chriſto ipſo toties prædictam, ſi hæc ignorantia in Apoſtolis non fuit error, cur quæſo Chriſtus tàm graviter eos hoc nomine reprehendit. Quod Bellarminus addit, *Petrum in corde retinuiſſe fidem eâ ipsâ nocte, quâ Chriſtum abnegavit*, idque ex verbis Chriſti Luc. 22. v. 32. *rogavi pro te, ne deficeret fides tua*, demonſtrare conatur, id verò noſtrum non poteſt nec debet mereri aſſenſum. Quomodo enim fides cum abnegatione Chriſti conſiſtere poteſt? Chriſtum confiteri eſt fidei, eundem abnegare eſt perfidiæ. *Qui me negaverit coram hominibus*, inquit Chriſtus Matth. 10. v. 33. *negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis eſt. Ex abundantia cordis os loquitur*, inquit idem Matth. 15. v. 34. quid quod ipſe Bellarminus ſub finem capitis 13. præced. ſcribit, *non ſunt boni, nec ſalvantur, qui non confitentur fidem, ſed eâ in corde retenta exterius profitentur perfidiam & idololatriam*. cum Rom. 10. dicat Apoſtolus: *Corde creditur ad juſtitiam, ore fit confeſſio ad ſalutem &c.* Si illi, *qui non confitentur* exterius fidem Chriſti, non poſſunt eſſe membra Eccleſiæ, ut ibidem Bellarminus diſputat, quantò minus de illis, *qui abnegant fidem*, dici poteſt, quod maneant Eccleſiæ membra? Quomodo Chriſtus pro Petro rogaverit, ne deficeret ipſius fides, ibidem disertè exponitur, *tu autem converſus confirma fratres tuos*, qua de re in Harmonia Evangelica dicentur plura. 4. In quibuſdam editionibus additur hæc exceptio, *Apoſtolos tùm temporis nondum fuiſſe Epiſcopos niſi deſignatos, ſed ſolum partes Eccleſiæ materiales, ideoq; errare potuiſſe*. Reſp. non tantum deſignati erant Apoſtoli, ſed etiam Apoſtolatum ac docendi miniſterium jamdum exercuerant, miſſi erant ad docendum Evangelium & inſtructi, poteſtate faciendorum miraculorum. Præterea ſi Sacerdotes tunc temporis errarunt, & ſi Apoſtoli errarunt, quod utrumq; cõcedit Bellarminus, utique non ſuperfuit miniſterium aliquod Eccleſiæ viſibilis ab erroribus & corruptelis liberum, id quod ſententiæ noſtræ confirmandæ ſufficit.

Alia ſententia noſtra argumenta.

111. Hæc ſunt argumenta illa, quæ pro noſtra ſententia Bellarminus affert & ſubjicit, *hæc ſatis levia eſſe, nec magno negotio refelli poſſe*, quaſi verò nec plura nec fortiora ſupereſſent argumenta, quàm illud eſt, quod *de unica candela in triduo ante paſcha in officio nocturno lucente* ibidem ſubjicit. Producimus igitur argumenta ſequentia.

1. Eccleſia V.T ſæpius erravit.

1. Si Eccleſia viſibilis in V. T. ſub lege potuit errare, & fœdiſſimè quandoque actù erravit circa fidem, ſequitur etiam N. T. Eccleſiæ idipſum contingere poſſe. Ratio conſecutionis hæc eſt, quia illa non minus præclaras & magnificas promiſſiones de præſentia, conſervatione & protectione divina, quàm hæc accepit, conditionales tamen omnes, nimirum ſi verbo divinitùs promulgato audientes & obſequentes eſſent. Levit. 26. v. 11. 2. Paral. 15. v. 2. Pſal. 132. v. 13. Jerem. 7. 13. &c. Jam verò Eccleſia viſibilis V. T. ſub lege potuit errare & fœdiſſimè quandoque erravit, id quod confirmat diexodus Hiſtorica ſuperius §. 94. propoſita. Ergo etiam Eccleſiæ N. T. idipſum contingere poteſt. Reſpondere ſolent, *eſſe diſſimilitudinem promiſſionum divinarum quoad Eccleſiam Iſraeliticam V. & Chriſtianam N. T.* Piſtor. in hodeg. p. 97. Reſp. non poteſt ullo Scripturæ dicto probari, Eccleſiæ N. T. abſolutas quaſdam promiſſiones eſſe factas, quinimò non minùs ſunt conditionales, quàm quæ V. Teſtamenti Eccleſiæ fuerunt datæ. Johan. 8. v. 31. *Si manſeritis in ſermone meo, verè diſcipuli mei eritis.* Johan. 15. v. 14. *Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ præcipio vobis.* 1. Tim. 6. v. 3. *Qui aliter docet & non acquieſcit ſanis ſermonibus Chriſti, & ei quæ ſecundum pietatem eſt doctrinæ, ſuperbus eſt nihil ſciens &c.* Hebr. 3. v. 6. *Domus Dei ſumus, ſi fiduciam & gloriam ſpei uſq; ad finem firmam retineamus.* verſ. 14. *participes Chriſti effecti ſumus, ſi tamen initium ſubſtantiæ ejus, uſq; ad finem firmum retineamus.* Johannes illam Eccleſiam, in qua dominatur unctio Spiritus, admonet, *ut à ſeductoribus ſibi caveat* 1. Epiſt. 2. v. 18. & verſ. 24. expreſſè addit conditionem, *ſi permanſerit in vobis, quod ab initio audiviſtis & vos in Filio & Patre permanebitis.* Vide praxin hujus rei in ſeptem Eccleſiis Aſiaticis Apocalypſ. 2. & 3. cap. D. Apoſtolus Paulus in Epiſtola ad Romanam Eccleſiam (quæ unicè privilegium illud non errandi ſibi arrogat) exaratâ liquidiſſimè oſtendit promiſſiones Eccleſiæ N. T. datas non minus eſſe conditionales, quàm promiſſiones Teſtamenti veteris. Sic enim ſcribit cap. 11. v. 19. *Dices fracti ſunt rami, ut ego inſerar v. 20. benè, propter incredulitatem fracti ſunt, tu autem fide ſtas, noli altum ſapere; ſed time. v. 21. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne fortè nec tibi parcat v. 22. Vide ergo bonitatem & ſeveritatem Dei, in eos quidem qui ceciderunt ſeveritatem, in te autem bonitatem, ſi permanſeris in bonitate, alioquin & tu excideris.* Argumentatur Apoſtolus ab Eccleſia Iudaica ad Eccleſiam Chriſtianam non ſolùm ut à pari, ſed etiam ut à majori ad minus. Quo enim uberior eſt Dei gratia in N. T. & quo illuſtriores promiſſiones Eccleſiæ N. T. datæ ſunt, eò atrociores pœnæ & tenebræ denſiores contemtoribus verbi ſunt expectandæ; quæ omnia ex ſequentibus erunt clariora.

2. Extant prædictiones divinæ de magna quadam ſeductione.

112. 2. Si extant prædictiones divinæ de magna quadam & penè univerſali ſeductione à fide temporibus Antichriſti in N. T. futura, non poteſt dici, publicum viſibilis Eccleſiæ miniſterium in N. T. perpetuò futurum eſſe incorruptum. Ratio conſecutionis eſt manifeſta, quia hæc duo, videlicet univerſalis penè apoſtaſia & incorruptum Eccleſiæ viſibilis miniſterium ἀντιφατικῶς ſibi invicem opponuntur. Sed extant tales prædictiones. Matth. 24. v. 24. *Surgent multi Pſeudo Chriſti & Pſeudoprophetæ & dabunt ſigna & prodigia, ita ut in errorem inducantur, ſi fieri poſſit, etiam electi*, quem locum de temporibus Antichriſti intelligendum eſſe Hieronymus in comment. rectè admonet. Luc. 18. v. 7. *cùm venerit filius hominis putas inveniat fidem in terra!* quem locum Theopylactus itidem interpretatur de temporibus Antichriſti ac dicit *tunc fore raritatem fidelium & Chriſtum venientem in nubibus non inventurum eſſe fidem in terra, niſi in paucis*, 2. Theſſ. 2. v. 3. *Non venit dies Domini, niſi venerit prius defectio ἡ ἀποςασία* (ubi Apoſtolus manifeſtè loquitur de magna quadam & penè univerſali apoſtaſia, particulares enim jamdum contigerant complures) *& revelatus fuerit homo ille ſceleratus, filius perditionis, v. 4. qui eſt adverſarius & effertur ſupra omnem, qui dicitur Deus*

aut numen, adeò ut in templo Dei ſedeat oſtentans ſeipſum eſſe Deum (ubi prædicitur in ipſo templo Dei, hoc eſt, in Eccleſia Antichriſtum dominaturum & multos ſeducturum) v. 5. *cujus adventus ſecundum operationem Satanæ cum omni potentia & ſignis ac prodigiis mendacibus.* (Auguſt. 20. de civ. Dei. cap. 19. & Chryſoſt. hom. 4. in 2. Theſſ. ſtatuunt vocari prodigia mendacia, *vel quia erunt ementita ac indificantia, vel quia multos ad mendacium inducent*) v. 10. *quia caritatem veritatis non receperunt, ut ſalvi fierent* v. 11. *mittet illis Deus* ἐνέργειαν τῆς πλάνης *efficaces errores, ut credant mendacio* v. 12. *ut judicentur omnes, qui non crediderunt veritati* 1. Tim. 4. v. 1. *Spiritus manifeſtè dicit, quod in noviſſimis temporibus apoſtatabunt quidam a fide attendentes ſpiritibus ſeductoribus & doctrinis Dæmoniorum* v. 2. *in hypocriſi loquentium mendacium & cauteriatam habentium conſcientiam* v. 3. *prohibentium nubere, abſtinere à cibis quos Deus creavit &c.* 2. Tim. 4. v 3. *erit tempus, cùm ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed ad ſua deſideria coacervabunt ſibi magiſtros prurientes auribus* v. 4. & *à veritate quidem auditum avertent. ad fabulas autem convertentur.* 2. Pet. 2. v. 1. *erunt in vobis Magiſtri mendaces, qui introducent ſectas perditionis & eum, qui emit eos, Dominum abnegabunt ſuperinducentes ſibi celerem perditionem* v. 2. *& multi ſequentur ipſorum luxurias, per quos via veritatis blaſphemabitur.* Apoc. 12. v. 6. *mulier* (Eccleſiæ typus) *fugit in ſolitudinem.* Apoc. 13. v. 8. *adoraverunt beſtiã* (Antichriſti typũ) *omnes qui inhabitant terrã quorum nomina non ſunt ſcripta in libro vitæ Agni.* v. 16. *faciet omnes puſillos & magnos & divites & pauperes & liberos & ſervos habere characterem in dextra manu ſua aut in frontibus ſuis.* Apoc. 17. v. 2. *cum meretrice illa magna* (Antichriſti figura) *fornicati ſunt Reges terræ, & inebriati ſunt, qui inhabitant terram de vino proſtitutionis ejus* Apoc. 18. v. 3. *de vino iræ ſcortationis ejus biberunt omnes gentes & Reges terræ cum ea ſcortati ſunt & mercatores terræ de virtute divitiarum ejus divites facti ſunt.* Hæ prædictiones non minùs à Spiritu ſancto, qui eſt Spiritus veritatis, ſunt editæ, quàm ampliſſimæ illæ promiſſiones; ac evidenter docent fore tempus, quò totius viſibilis Eccleſiæ miniſterium publicum futurum ſit corruptum invaleſcentibus ſc. & graſſantibus erroribus publicis in toto orbe. Præpoſterum igitur foret, ſi clauſis oculis & auribus eas præterire velimus & tantum declamitare de promiſſionibus amplis & illuſtribus Eccleſiæ factis, proinde ut olim Judæi clamabant, *Templum Domini, templum Domini,* Jerem. 7. v. 5. comminationem interim de templi abjectione metuendam, ſi inobœdientes eſſe perrexerint alto ſilentio involventes.

3. Eccleſiæ particulares monentur ne errent, ne a ſeductoribus aures præbeant.

113. 3. Quicunq; monentur ne errent, & jubentur cavere Pſeudodoctores ne ſeducantur, & propter admiſſos errores reprehenduntur, ab erroris periculo non ſunt immunes. Ratio conſecutionis eſt manifeſta, ſi enim haberent abſolutum quoddam non errandi privilegium, fruſtra tales admonitiones inſtituerentur. Jam vero Eccleſiæ particulares monentur ne errent, jubentur cavere Pſeudo Prophetas, ac propter admiſſos errores reprehenduntur Matth. 7. v. 15. *Cavete à Pſeudo Prophetis, qui ad vos veniunt in veſtitu ovium, intus autem ſunt lupi rapaces* Matth. 24. v. 23. *Si quis vobis dixerit, ecce hic eſt Chriſtus, ecce illic, nolite credere.* v. 24. *Surgent enim Pſeudo Chriſti & Pſeudo Prophetæ,* v. 25. *ecce prædixi vobis &c.* Act. 20. v. 28. *Attendite vobis ipſis & univerſo gregi, in quo Spiritus ſanctus vos poſuit Epiſcopos,* v. 29. *quia intrabunt poſt diſceſſionem meam lupi graves in vos non parcentes gregi,* v. 30. *& ex vobis ipſis exurgent viri loquentes perverſa, ut abducant diſcipulos poſt ſe,* v. 31. *propterea vigilate* 2. Cor. 11. v. 2. *Deſpondi vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto,* v. 3. *timeo autem ne ſicut ſerpens Evam ſeduxit ſuâ aſtutiâ, ita corrumpantur ſenſus veſtri & excidant à ſimplicitate, quæ eſt in Chriſto.* Galat. 3. v. 1. *O amentes Galatæ, quis vos faſcinavit non obœdire veritati!* 1. Johan. 4. v. 1. *Probate Spiritus, an ſint ex Deo.* Apoc. 2. v. 5. *Memor eſto unde excideris & age pœnitentiam,* v. 15. *habes tenentes doctrinam Nicolaitarum* v. 16. *ſimiliter pœnitentiam age &c.* *Si excipere velint curam illam Apoſtoli Pauli et præmonitiones ad ſingulos fideles, non autem ad integras Eccleſias pertinere,* opponimus illis, quod 2. Cor. 11. v. 28. diſertè dicat, *curam ſibi incumbere de omnibus Eccleſiis.* Præterea quod ſingulis fidelibus competit, illud etiam toti Eccleſiæ, quæ eſt cœtus fidelium, tribui poteſt. Si excipere velint, *aliam eſſe rationem Eccleſiæ Romanæ quàm reliquarum particularium Eccleſiarum,* petimus certa hujus diverſitatis & privilegii teſtimonia, ex Scripturis illa nondum potuerunt hactenus proferri. Certè D. Apoſtolus eadem cura & ſolicitudine de Romana Eccleſia tenetur. Rom. 11. v. 20. *per incredulitatem fracti ſunt* (Judæi) *tu vero fide conſtitiſti, ne efferaris animo* v. 21. *nam ſi Deus naturalibus ramis non pepercit, vide ne quâ fiat, ut nec tibi parcat.* v. 22. *Vide igitur bonitatem & ſeveritatem Dei in eos quidem qui ceciderunt ſeveritatem, in te autem bonitatem, ſi permanſeris in bonitate, alioqui & tu excideris.* (In quem locum ſic commentatur Chryſoſtomus: *Inſtituit illos tremore* γὰρ ἄδηλα ἐστι μεῖζοι τὰ ἀγαθὰ ἐὰν ῥαθυμῇς. Ergo ignotum fuit Chryſoſtomo hoc privilegium non errandi Romanæ Eccleſiæ datum) capite 16. v. 17. admonet illos, ut *obſervent eos, qui diſſenſiones & offendicula præter doctrinam, quam didicerunt, faciunt, & ab illis declinent.* Neque vanam ac fruſtraneam fuiſſe hanc curam & præmonitionem Apoſtolicam facilè deprehendet, qui ſtatum Eccleſiæ Romanæ hodiernæ, cum primævæ Eccleſiæ Romanæ ſtatu, qualis ſcilicet in Epiſtola illa Apoſtolica deſcribitur, conferre velit. Si excipiant *Romanæ Eccleſiæ hoc eſſe ſingulare privilegium, quod in fide non erret, cùm fides illius annuncietur in toto mundo* Rom. 1. v. 8. reſpondemus idem præconium ab Apoſtolo tribui Eccleſiæ Theſſalonicenſi 1. Theſſ. 1. v. 8. *à vobis perſonuit ſermo Domini non ſolùm in Macedonia & Achaia, verùm etiam in omni loco fides noſtra, quæ eſt in Deum, dimanavit,* nihilominus Apoſtolus ex pia ſolicitudine ad Theſſalonicenſes ſcribit 1. Epiſt. 5. v. 5. *Miſi ad vos Timotheum, ut cognoſcerem fidem veſtram, ne tentaſſet vos ille qui tentat, et inanis factus eſſet labor noſter.* Si excipiant, *Romanam Eccleſiam ideo non errare, quia Pontifex Romanus Chriſti vicarius et Petri ſucceſſor illi præſidet,* reſpondemus & multos & magnos Romanorum Pontificum errores receoſeri poſſe, unde rectè ſcribit Lyranus in cap. 16. Matth. *inventum eſſe multos Pontifices apoſtataſſe à fide.* Marcellinus immolavit idolis, Liberius ſubſcripſit Arianiſmo. Honorius factus eſt monotheleta. De tota hac re ſuo loco plura. Si propter Papam Romæ reſidentem Romana Eccleſia non poteſt errare, idem privilegium tribuendum

fuerit

fuerit Eccleſiæ Avenionenſi in Gallia, cùm totos annos 70. & amplius Papa olim Avenioni fuerit commoratus & Eccleſiæ illi præſederit, Bellarm. lib. 4. de Pont. Rom. cap. 4. concedit, *nec ex Scriptura nec ex traditione probari poſſe, ſedem Apoſtolicam ita fixam eſſe Romæ, ut inde auferri non poſſit*. Ergo nec privilegium illud non errandi erit certum.

4. Experientia teſtatur, Eccleſiam N. T. erraſſe.

114. 4. Quod experientia teſtatur eſſe factum, de eo fruſtra diſputatur, an fieri poſſit. Atqui experientia teſtatur, Eccleſiam viſibilem & Eccleſias particulares in N. T. erraſſe. Ergo fruſtra diſputatur, an illud fieri poſſit. Aſſumtum variis exemplis confirmari poteſt. 1. Apoſtoli errarunt ſequentes communem errorem de regno Meſſiæ terreno & de reditu Eliæ Theſbitis. Duo ſummi Apoſtoli Petrus & Johannes, poſtquam Chriſtus ex mortuis reſurrexerat, ad monumentum currunt, & non invento in eo Chriſti corpore admirantur, *nondum enim noverant Scripturas*, inquit Johannes cap. 20. v. 9. *quòd oporteret eum à mortuis reſurgere*. Actor. 1. v. 6. ex pervulgato errore omnes quærunt. *Num hoc tempore reſtitues regnum Iſraelis?* Poſt aſcenſionem Chriſti & collationem Spiritus S. tota ferè viſibilis Eccleſia ab Apoſtolis collecta de vocatione gentium errat, unde Petrus divinâ viſione admonitus fuit, ut iret ad Cornelium gentilem μηδὲν διακρινόμενος Actor. 10. v. 20. ac poſtmodum cogitur hujus ſui facti rationem reddere toti Eccleſiæ Actor. 11. v. 2. Petrus etiam quem Eccleſiæ caput fuiſſe dicunt, non intelligebat abrogationem legis ceremonialis, unde cibos quoſdam adhuc immundos eſſe ſtatuebat Actor. 10. v. 14. Paulus de eo disertè teſtatur, *quod non inceſſerit recto pede prout Evangelii veritati congruebat*, Galat. 2. v. 14. 2. Corinthiorum Eccleſiam erraſſe ex Epiſtolis Paulinis ad eam ſcriptis intelligi poteſt. Erant in ea ſchiſmata, quidam enim dicebant, *ſe eſſe Pauli, quidam verò ſe eſſe Cephæ, rurſus alii ſe eſſe Apollo* 1. Cor. 1. v. 10. 12. doctrinæ de reſurrectione, de libertate Chriſtiana, de ſacra cœna &c. non conſtabat ampliùs ſua integritas. 3. Galatarum Eccleſiæ hoc præconium tribuit Apoſtolus quod *Spiritum S. acceperant* Gal. 3. v. 1. & *pulchrè currebant* Galat. 5. v. 7. interim tamen de illis dicitur, *quod citò translati fuerint à Chriſto, qui ipſis per gratiam vocaverat in aliud Evangelium* Galat. 1. v. 6. adeò ut metuat Apoſtolus, *ne fruſtra apud eos laboraverit* Galat. 4. v. 11. Quod ſi Eccleſia Galatarum, quæ Spiritum ſanctum acceperat & verbo Dei ab Apoſtolo plantata fuerat, erravit, quidni idem etiam reliquis particularibus Eccleſiis contingere poſſet? 4. De Eccleſia Pergami Apoc. 2. v. 15. dicitur, quod *amplexata fuerit doctrinam Nicolaitarum*, de Thyatirenſium Eccleſia ibidem v. 20. *commemoratur, quod permiſerit mulierem Iezabel docere et ſeducere Dei ſervos etc.* 5. Eccleſiæ Orientales hodiernæ damnantur ab Eccleſia Romana, propterea quod non amplectantur Papæ primatum, cœlibatum Sacerdotum, mutilationem cœnæ Dominicæ, purgatorium &c. Aut ergo Eccleſiæ Orientales errant aut Romana Eccleſia errat, quæ illas anathematis fulmine propterea percellit.

5. Illorum, qui Eccleſiam conſtituunt, ſcientia nondum eſt perfecta.

115. 5. Quorum ſcientia nondum eſt perfecta, illi poſſunt errare; Atqui omnium hominum, qui Eccleſiam conſtituunt, ſcientia eſt imperfecta 1. Cor. 13. v. 9. *ex parte cognoſcimus, et ex parte prophetamus*. Ergo omnes, qui Eccleſiam conſtituunt, errare poſſunt. Monendum tamen, excipiendos hîc eſſe Prophetas & Apoſtolos, qui ſingulare & extraordinarium privilegium non errandi habuerunt, quia *locuti ſunt* & ſcripſerunt φερόμενοι *à Spiritu Sancto* 2. Pet. 1. verſ. 21. talis immediata Spiritus ſancti aſſiſtentia ſucceſſoribus ipſorum in miniſterio Eccleſiaſtico non eſt data, ſed illi non minus quàm reliqui credentes alligati ſunt ad verbum Prophetarum & Apoſtolorum, ut juxta illius normam doceant. Epheſ. 2. v. 20. 1. Pet. 4. v. 11. &c. Promiſſio Spiritus ſancti facta quidem eſt fidelibus, ſed ſub certa conditione, ſi ſcilic. conſtantes adhæſerint verbo, quod eſt vehiculum & officina Spiritus ſancti. Ut ergo promiſſio Spiritus ſancti fidelibus facta non impedit, quò minus errare poſſint, ſi à tramite verbi recedant: ita quoque promiſſio Spiritus ſancti facta Eccleſiæ, itidem non impedit, quò minus errare poſſit, ſi à regula verbi diſcedat, quâ de re plura inferiùs. 6. Eccleſia poteſt peccare. Ergò etiam errare. Conſequentia patet, quia ex eodem fonte promanant peccatum & error, videlicet ex Naturæ corruptione. Error eſt in intellectu, peccatum in voluntate. Si ergo voluntas nondum ita confirmata eſt in bono, ut ab omni periculo peccati ſit immunis, utique etiam intellectus nondum divino lumine ita plenè colluſtratus eſt, ut ab omni periculo errandi ſit immunis. Peccatum ipſum eſt quædam erroris ſpecies, quia voluntas errat in electione boni οἰόμενος talis præ bono, quod ὄντως tale eſt. 6. Omnes Paſtores Eccleſiarum errare poſſunt. Ergo tota viſibilis Eccleſia errare poteſt. Conſequentia non poteſt negari ab adverſariis, quia ſtatuunt *Eccleſiam ideò non errare, quia ſequitur ſuos Paſtores*. Ad antecedens quidem reſpondent, *Epiſcopos ſingulos ſi ſeparati ſint, errare poſſe, non autem ſi in Concilio congregentur, & Pontificis Romani ſententiam ſequantur*. Atqui demonſtrari facili negotio poteſt & Concilia & Pontifices errare poſſe ac de facto ſæpiùs erraſſe, quâ de re alibi plura. 8. Hùc referenda ſunt dicta veterum. Auguſt. libr. 2. contra Creſcon. cap. 21. *Paulus dicit Eccleſia ſubdita eſt Chriſto, non igitur debet Eccleſia ſeſe Chriſto præponere, cùm ille ſemper veraciter judicet, Eccleſiaſtici verò judices ut homines plerumq; falluntur*. ſerm. 31. de temp. *Sciendum eſt, quod Eccleſiam credere, non tamen in Eccleſiam credere debeamus, quia Eccleſia non eſt Deus, ſed domus Dei*. Idem repetit hom. 3. ad Neoph. *Non quomodo in Deum credimus, ſic in Eccleſiam Catholicam, quæ propterea ſancta & Catholica eſt, quia rectè in Deum credit*, quod allegatur part. 3. decret. diſt. 4. c. 73. (Notandum hoc contra Remenſes, qui eò abſurditatis abeunt, ut in annotat. 1. Tim. 3. ſect. 9. & in c. 10. Rom. ſect. 41. contendant *in Eccleſiam eſſe credendum*) Idem Aug. l. 4. de Bapt. contra Donatiſt. c. 3. ab Epiſcoporum & Conciliorum autoritate ad Scripturas provocat. *Quis neſciat* (inquit) *ſanctam Scripturam Canonicam tam Veteris quam Novi Teſtamenti certis ſuis terminis contineri eamq; omnibus poſterioribus Epiſcoporum literis ita præponi, ut de illa omnino dubitari & diſceptari non poſſit, utrum verum vel utrum rectum ſit, quicquid in ea ſcriptum eſſe conſtiterit: Epiſcoporum autem literas, quæ poſt confirmatum Canonem vel ſcripta ſunt, vel ſcribuntur, reprehendi licere & per ſermonem fortè ſapientiorem cujuslibet in ea re peritioris & per aliorum Epiſcoporum graviorem autoritatem doctiorumq; prudentiam & per Concilia, ſiquid in eis fortè à veritate deviatum eſt*. Et poſtea ſubjungit, *provincialia Concilia emendari poſſe per plenaria & plenaria priora per poſteriora*.

6. Eccleſia poteſt peccare.

7. Omnes Paſtores Eccleſiarum errare poſſunt.

Dicta veterum.

Quis neſciat (inquit) *ipſa Concilia quæ per ſingulas regiones vel provincias fiunt, plenariorum Conciliorum autoritati, quæ fiunt ex univerſo orbe Chriſtiano ſine ullis ambagibus cedere, ipſaq́; plenaria ſæpe priora à poſterioribus emendari, cum aliquo experimento rerum aperitur, quod clauſum erat & cognoſcitur quod latebat ſine ullo typho ſacrilega ſuperbia, ſine ulla inflata cervice arrogantia, ſine ulla contentione livida invidia, cum ſancta humilitate, cum pace Catholica, cum caritate Chriſtiana.* Vincent. Lyrin. adverſ. hæreſ. cap. 4. ſcribit: *non tantum portiunculam aliquam Eccleſiæ, ſed etiam totam Eccleſiam novellam aliqua contagione maculari, hoc eſt, errore inficí poſſe.* Foxus in Martyr. p. 477. adducit dictum Gualteri Bruti, qui ante 200. annos in Anglia vixit. *Viſibilis Eccleſiæ Paſtores ac Doctores errare omnes poſſunt, imo Petrus erravit, adeoq́; à Paulo reprehenſus fuit, ſola Scriptura non errandi privilegium habent.* 9. Quidam ex ipſis Pontificiis ut Alenſis p. 3. q. ult. art. 2. & Johannes de Turrecremata lib. 1. de Eccleſ. cap. 30. lib. 3. c. 61. ſtatuunt, *totam viſibilem Eccleſiam tempore paſſionis Chriſti erraſſe, ut vera fides in nullo homine præterquam in ſola Maria remanſerit.* Bellarminus hoc improbat, ſed Dominicus Bannes in 2. 2. Thomæ quæſt. 1. art. 10. p. 177. monet, *multos huic opinioni calculum addere* inter quos eſt Marſilius 2. ſent. q. 20. art. 3. & ipſe Coſterus in tertia nota Eccleſiæ p. 100. In Decret. Gregor. lib. 5. tit. 39. cap. 28. *Judicium Dei veritati, quæ nec fallit nec fallitur, ſemper innititur: judicium autem Eccleſiæ nonnunquam opinionem ſequitur, quam & fallere ſæpe contingit & falli, propter quod contingit interdum, ut qui ligatus eſt apud Deum, ſit apud Eccleſiam ſolutus* (ſi excipiant, *Pontificem loqui de diſciplina Eccleſiaſtica non de doctrina*, opponimus eis, quod Bellarminus demonſtraturus Eccleſiam non poſſe errare, producat locum Matth. 18. Dic Eccleſiæ, qui locus de diſciplina Eccleſiaſtica agit, ut negari nequit) Diſputant Pontificii *multos eſſe Canonicos Veteris Teſtamenti libros, qui non fuerunt in canone Hebræorum.* Si hoc verum, ſequetur Eccleſiam Iſraeliticam (extra quam non fuit alia viſibilis Eccleſia) totam graviſſimè erraſſe, quod libros illos in Canonem non receperit. Eſt ex illis qui reſpondet, *non fuiſſe libros illos rejectos, licet non fuerint ab Eccleſia recepti.* Atqui ſi Eccleſia Iſraelitica non recepit illos libros eo ipſo eoſdem rejecit, nam qui liber ab Eccleſia in Canonem non recipitur, ab eadem rejectus intelligitur, ut conſtat Thom. p. 3. q. 59. art. 4. *Spiritualis homo omnia judicat, in quantum mens ejus verbo Dei inhæret* (ergo eatenus non errat homo ſpiritualis, quatenus inhæret verbo; idem de Eccleſia dicimus.) Canus lib. 4. Locor. comm. c. 4. *Eccleſia falli & errare poteſt in quibuſdam rebus, in iis nempe quæ non ſunt illi à Deo revelata.* De infallibilitate Pontificis (à qua infallibilitatem Eccleſiæ arceſſunt) nondum inter ſe conveniunt, ut vidimus ſuperius.

Aſſenſus quorundam Pontificiorum

Argumenta Bellarmini, quibus probare conatur Eccleſiam non poſſe errare. 1.
1 Tim. 3. v. 15. Eccleſia eſt firmamentum & columna veritatis.

116. Expendamus Bellarmini argumenta, quibus demonſtrare conatur, Eccleſiam abſolutè & ſimpliciter non poſſe errare ullo modo lib. 3. de Eccleſ. cap. 14. Primo loco profert dictum Apoſtolicum 1. Tim. 3. v. 15. ubi Eccleſia vocatur *firmamentum & columna veritatis. Ergo veritas fidei, quoad nos nititur Eccleſiæ autoritate & verum eſt, quicquid Eccleſia probat, falſum, quicquid illa improbat.* Reſp. & ſubjectum & prædicatum in hoc dicto Apoſtolico diligenter expendenda ſunt. Subjectum eſt *Eccleſia domus Dei.* Prædicatum, quod ſit *στύλος καὶ ἑδραίωμα veritatis.* Vocat Apoſtolus Eccleſiam *domum Dei*, quia Deus in ea habitat ſuâ gratiâ per verbum Johan. 14. v. 23. 1 Cor. 6. v. 19. 2. Cor. 6. v. 16. ſicut in V. T. habitabat in tabernaculo & in templo Hieroſolymitano Levit. 26. v. 12. 1. Reg. 8. v. 11. vocat etiam *Eccleſiam Dei viventis*, quia Deus vita omnium viventium acquiſivit eam ſibi ſuo ſanguine, eandem ex genere humano colligit, Spiritu ſuo ſancto regit, virtute ſuâ adverſus hoſtium impetus eandem tuetur, inque ea ex verbo agnoſcitur, colitur & celebratur, eandemque in vitam & gloriam cœleſtem ad ſe olim transferet. De hac domo Dei ſive Eccleſia pronunciat Apoſtolus, quod ſit *columna & firmamentum veritatis.* Quidam exiſtimant vocabula *στύλος καὶ ἑδραίωμα* non uſurpari hoc loco in ſignificatione architectonica, ſicut columen, ſuſtentaculum, fulcimentum domus dici ſolet, cùm Eccleſia ſit ipſa Dei domus, ſed ratione forenſi prout in curiis & ante prætoria columnæ extant, ad quas leges ac decreta Magiſtratus publicâ autoritate appenduntur, de quo uſu columnarum tractant Joſeph. lib. 1. antiq. cap. 4. Plin. libr. 6. Nat. Hiſtor. cap. 29. Alex. ab Alexand. lib. 3. gen. dier. cap. 7. Diceretur ergo Eccleſia columna & firmamentum veritatis, quia eſt publicus cuſtos & teſtis veritatis.** *Eccleſia dicitur στύλος vel columna veritatis non architectonicè, ac ſi veritatem fundet, fulciatq́; uti columna domus innititur, ſed politicè, quatenus ad illam ceu columnam publicam appenſæ & affixæ ſunt divinæ legis & Evangelii tabulæ. ἑδραίωμα non fundamentum aut ſtabilimentum primo, ſed ſedem, ſellam, repoſitorium propriè notat, ab ἑδράζω colloco, conſidere facio, unde eſt ἕδρα ſella, ἑδραῖος ſeſſilis, ut ita denotetur, Eccleſiam eſſe quaſi ſedile aut repoſitorium ſacrum, in quo depoſita ſit religioſa veritas.* Meiſn. in depulſ. excub cōt. Reihing. p. 20.** Reſpectu Dei dicitur domus Dei vivi, reſpectu noſtri dicitur firmamentum & columna, h. e. firmiſſima columna veritatis per figuram ἓν διὰ δυοῖν, eò enim hinc depoſitum doctrinæ cœleſtis in Scripturis ſacris ipſi concreditum eſt, ut publicum de ea ferat teſtimonium ac providè illud tueatur.** Eccleſia dicitur columna & ſtabilimentum veritatis. 1. quia a ſimplici verbo, quatenus Chriſti Eccleſia eſt, non diſcedit. 2. quia ſuo miniſterio veritatem tuetur, prædicat, propagat. Hoc enim doctrinæ adminiſtrandæ munus, quod Deus penes Eccleſiam depoſuit unicum eſt inſtrumentum aſſerendæ & retinendæ veritatis, ne ex hominum memoria pereat. 3. quia non alibi, quàm in Eccleſia veritas Dei reperitur, cum alibi tenebræ, mendacia, errores, impoſturæ, ſuperſtitiones, vertiginis & ſtuporis Spiritus, omnes deniq; corruptelæ omnia latè poſſideant.** Hanc explicationem uti non improbamus, ita minimè adverſatur nobis, ſi columnæ vox in ſignificatione architectonica accipiatur, propter additū vocabulum ἑδραίωμα. Dicitur ergo Eccleſia *firmamentum & columna veritatis*, quia ipſa ſuperſtructa ſuper fundamentum Prophetarum & Apoſtolorū exiſtente ſummo angulari lapide Chriſto divinam illam veritatem Propheticis & Apoſtolicis Scripturis comprehenſam inſtar columnæ ſuo miniſterio ſuffulcit, inter homines ſuſtentat, interpretatur, cuſtodit, ab interitu vendicat, ad poſteros fideliter transmittit & omnibus commendat, ut inde non aliunde rationem conſequendæ ſalutis diſcant.

ſcant. ** Sumta eſt locutionis formula à templo (hoc enim *domus Dei* dicebatur) quod Hieroſolymis olim fuit non ſolùm periſtyliis exornatum, ſed etiam columnis & ſuſtentaculis firmatum, quæ τὸ ὑπερῷον ab hiatu & dilapſu tutum præſtabat, ut Sacerdotes vices ſuas obire, ſacra peragere poſſent, ſicque cœleſtis veritas & cultus Dei propagari & conſervari poſſet. Eaſdem partes, Eccleſia, quæ eſt domus Dei, ſuſtinet, circa cœleſtis veritatis à Chriſto revelatæ doctrinam, ejuſque confeſſionem, profeſſionem, publicationem, ut fideles inſtar columnarum ſtabiles perſiſtant, ædificati ſuper petram ſeu fundamentum unicum quod eſt Chriſtus. Ut columnæ non ſuppeditarunt fundamentum templo: Sic nec Eccleſia cœleſti veritati. ** Eſt igitur columna ὀργανικῶς confeſſione, cuſtodiâ, profeſſione & teſtimonio doctrinæ cœleſtis præclari depoſiti inſtar ſibi commendatæ. Bellarmin. huic interpretationi opponit quinque membra. 1. *Si Eccleſia diceretur columna & firmamentum veritatis, quia conſervat tanquam fidiſſima cuſtos prædicationem verbi Dei ſcripti, hoc modo etiam officinæ librariorum eſſent columna veritatis, quæ diligentiſſimè cuſtodiunt omnes Scripturas.* Reſp. Eccleſia non ſolùm ratione cuſtodiæ, ſed etiam ratione prædicationis, profeſſionis & publici teſtimonii dicitur veritatis columna, quia Deus ejus opera & miniſterio utitur in conſervanda & propaganda doctrina cœleſti. Quando igitur Eccleſia dicitur cuſtos veritatis, intelligitur non mutus aliquis, ſed vivus cuſtos, unde etiam vocatur teſtis veritatis; intelligitur etiam non privatus ſed publicus & ſolenni autoritate munitus teſtis. 2. *Apoſtolus non meminit Scripturarum, ſed ſimpliciter dicit Eccleſiam eſſe columnam & firmamentum veritatis.* Reſp. imò verò Paulus expreſſè præmittit. *Hæc ſcripſi, ut noris, quomodo oporteat te verſari in domo Dei.* Ergo non remittit Timotheum ad Eccleſiam, quaſi ab ea veritas unicè dependeat, ſed ad verbum Dei, quod eſt unica veritatis regula. Deinde ſi vel maximè hoc loco non fieret explicita mentio verbi ſcripti, tamen in aliis Scripturæ locis illud diſertè fieri conſtat. Eſai. 8. v. 20. *Ad legem & ad teſtimonium, ſi non dixerint juxta verbum hoc, non erit eis matutina lux.* Joh. 5. v. 39. *Scrutamini Scripturas, illæ ſunt quæ teſtificantur de me.* Johan. 17. v. 17. *Conſerva eos in veritate, ſermo tuus veritas eſt.* Ephel. 2. v. 20. *ſuperædificati eſtis ſuper fundamentum Prophetarum & Apoſtolorum ipſo ſummo lapide angulari exiſtente Chriſto Ieſu.* 2. Pet. 1. v. 19. *habemus firmiorem Propheticum ſermonem, cui benefacitis attendentes quaſi lucernæ &c.* Hæc & ſimilia dicta manifeſtè oſtendunt, Scripturam eſſe normam ac regulam veritatis cœleſtis, quam Eccleſia columnæ inſtar miniſterio ſuo conſervat. 3. *Multò amplius eſt eſſe columnam quàm ſimplicem cuſtodem, nam columnæ innititur domus & eâ remotâ cadit. Apoſtolus ergo vocans Eccleſiam columnam veritatis, vult ſignificare veritatem fidei quoad nos, niti Eccleſiæ autoritate & verum eſſe quicquid Eccleſia probat, falſum quicquid illa improbat*, cum quo convenit, quod Coſterus in Enchir. cap. de privil. Eccleſiæ ſcribit, *Eccleſiam autoritatem veritati præbere.* Reſp. quædam columnæ domus eriguntur ornatus causâ, ideo non eſt Univerſaliter verum Bellarmini pronunciatum, *quod domus columnæ innitatur, & eâ remotâ cadat.* Sed damus, Apoſtolum hîc loqui de columna ſuſtentationis, non autem ſimplicis ornatus cauſa *erecta*, addit enim vocem ἑδραίωμα: dabit a. viciſſim nobis Bellar. aliud eſſe fundamentum, aliud verò columnam, quæ fundamento innititur, Eccleſia non dicitur fundamentum, *ſed columna & firmamentum*, non θεμέλιον ſed ςύλος καὶ ἑδραίωμα, quia Eccleſia non πρώτως ac primariò ſuſtentat ſpirituale illud ædificium, ſed ipſa quoque in fundamento ſuſtentatur. *Fundamentum aliud nemo ponere poteſt, præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus* 1. Cor. 3. v. 11. hic eſt *petra illa* firmiſſima, *ſuper quam ædificata eſt Eccleſia.* Mat. 16. v. 18. *hic eſt lapis angularis & fundamentalis, cui cives Eccleſiæ velut vivi lapides ſuperædificantur* Pſal. 118. v. 22. Mat. 21. v. 42. Act. 4 v. 11. Rom. 9. v. 33. 1. Pet. 2. v. 7. Porrò cum doctrina de Chriſto in Scripturis Propheticis & Apoſtolicis nobis proponatur, ideo ipſi Prophetæ & Apoſtoli dicuntur fundamentum Eccleſiæ miniſteriale ſcil. non ratione perſonæ ſed ratione doctrinæ & teſtimonii de Chriſto. Epheſ. 2. v. 20. *Extructi eſtis ſuper fundamentum Prophetarum & Apoſtolorum lapide angulari ſummo exiſtente ipſo Chriſto* verſ. 21. *in quo omnis ædificatio creſcit in templum ſanctum in Domino* v. 22. *in quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu S.* Apoc. 21. v. 14. *murus civitatis ſancta habet duodecim fundamenta & in ipſis nomina duodecim Apoſtolorum Agni.* Unde Iren. l. 3. c. 1. ſcripta Apoſtolorum fundamentum & columnam fidei vocat. *Non per alios* (inquit) *diſpoſitionem ſalutis noſtræ cognovimus, quàm per eos per quos Evangelium pervenit ad nos, quod quidem tunc præconiaverunt, poſtea verò per Dei voluntatem in Scripturis nobis tradiderunt fundamentum & columnam fidei noſtræ futurum.* cap. 11. ejuſd. libr. *Columna & firmamentum Eccleſiæ eſt Evangelium & Spiritus vitæ.* Tertull. lib. de præſcript. dicit, *Eccleſiæ commiſſam eſſe hereditatem Scripturarum.* Chryſoſt. hom. 10. h. l. ἡ ἀλήθεια ἐςὶν τῆς ἐκκλησίας καὶ ςύλος καὶ ἑδραίωμα. Beda lib. 1. in Joh. c. 12. *Fundamentum Eccleſiæ eſt in ſoliditate fidei Apoſtolorum & Prophetarum.* Relinquitur ergo, quod Eccleſia non ſit veritatis fundamentum, ſed columna & firmamentum; quodq; non ſit firmamentum veritatis abſolutè & primò ſed κατά τι & certa limitatione, quatenus ſc. & ipſa veritati cœleſti in Scriptis Propheticis & Apoſtolicis comprehenſæ velut fundamento ac baſi unicè innititur, quia columna non ſuffulcit ac ſuſtentat fundamentum, ſed fundamento unicè innititur, ab eoq; omnem ſuam firmitatem accipit. Proinde fidei Chriſtianæ veritas ac firmitas non nititur vel unicè vel primariò Eccleſiæ autoritate, ſed potiùs veritate & immobilitate doctrinæ cœleſtis in Propheticis & Apoſtolicis Scriptis comprehenſæ, ad hanc enim normam exigenda ſunt dogmata, quæ in Eccleſia proponuntur & quicquid ab ea diſcrepat, non eſt recipiendum vel acceptandum. Eccleſia eſt columna & firmamentum veritatis non primò, non ſimpliciter & abſolutè, ſed ſecundariò ſecundum quid & relatè, nempe *relatione ad nos*, ut Thomas Aquin. in h. l. obſervavit, quia velut pulcerrima & firmiſſima quædam columna ſtat ſuper fundamento Chriſto Jeſu in Prophetarum & Apoſtolorum Scriptis nobis monſtrato & doctrinam illam de Chriſto nobis oſtendit, exponit, ab interitu vendicat, à mendaciis & erroribus diſcernit, ad poſteritatem propagat, atque ita miniſterio ſuo fulcit, ſuſtentat & conſervat. Sed ex eo non poteſt inferri, quod ſimpliciter & abſolutè loquendo veritas fidei nitatur Eccleſiæ autoritate, & quod verum ſit, quicquid probat Eccleſia;

cleſia; falſum, quicquid improbat, quia ut columna fundamento nititur, ſic Eccleſiæ fundamentum eſt Chriſtus, vel quod idem eſt doctrina de Chriſto in Propheticis & Apoſtolicis ſcriptis comprehenſa, quicquid cum hac norma pugnat id velut repugnans fundamento rejiciendum. Breviter, Eccleſia ſtabilit & ſuffulcit veritatem, non quod eam gignat & omnem autoritatem ei conferat. Sed quia de illa teſtatur & publicè eam confitetur, proponit ac commendat, ſicut Hieron. in hoc loco ſcribit, *in qua ſola* (Eccleſia) *ſtat veritas.* E. quod Eccleſia dicitur ſtabilimentum & firmamentum veritatis accipiendum hoc ſenſu, quod veritas ſtet in Eccleſia & quod Eccleſia de veritate teſtimonium ferat, ſicut ſanctificare in Scripturis dicitur de ſanctitate teſtificari. 4. *Eccleſia fuit columna, quando non erant Scriptura ex quo ſequitur, non dici columnam propter cuſtodiam Scripturarum.* Reſp. Scripturæ appellatione intelligimus verbum Dei in Scripturas redactum, id verò idem eſt cum verbo Dei, antequam ſcriberetur, prædicato. Scribi vel prædicari ſunt externa accidentia, quæ non mutant ipſam eſſentiam, hoc eſt, non introducunt reale & eſſentiale quoddam diſcrimen inter verbum Dei prædicatum & ſcriptum. *Quod Apoſtoli præconiaverunt, illud ipſum poſtea* (& non aliud) *in Scripturas redegerunt*, inquit Irenæus loco proximè citato. *Quod vidimus & audivimus, id annunciamus vobis, & hæc ſcribimus vobis*, inquit Johan. 1. Epiſt. 1. v. 3. inde doctrina Prophetica promiſcuè allegatur hiſce formulis, *dictum eſt* Matth. 1. v. 22. cap. 2. v. 15. cap. 4. v. 14. &c. *& ſcriptum eſt.* Matth. 4. v. 4. *dicit Scriptura* Johan. 7. v. 38. Rom. 10. v. 11. &c. quâ de re alibi plura. Referenda huc diſtinctio inter materiale & formale. Scripturarum nomine non tam intelligimus formale ipſum ſcilic. opus ſcriptionis, & characteris literarum, quam materiale illud ipſum ſcilicet quod ſcribitur, puta verbum Dei divinitùs inſpiratum. 5. *Si de cuſtodia ageretur melius arca quam columna Paulus comparaſſet Eccleſiam, nec enim columna ſed arca libros cuſtodiunt.* Reſp. repetantur ea, quæ hactenus diximus præſertim ad primam ἰνςαςιν de officinis librariorum.

Contra ipſos Pontificios urgeri poteſt illud dictum.

117. Ex his facilè apparet, quàm omninò nullum in hoc loco Apoſtolico Pontificii invenire poſſint præſidium, quem tamen identidem ac perpetuò nobis opponunt adeoque omnem ſpem victoriæ in eo collocant. Primò enim præclarum illud encomium, quod Eccleſia ſit *columna & firmamentum veritatis* tribuitur quidem toti Eccleſiæ viſibili, interim tamen primò, præcipuè ac propriè competit *Eccleſiæ prædeſtinata & ante mundi conſtitutionem electa*, ut loquitur Auguſt. lib. 20. de civ. Dei cap. 8. in princ. hoc eſt, congregationi ſanctorum & electorum in viſibili Eccleſia; *Sæpe enim Scriptura per figuram intellectionis* (συνεκδοχὴν) *attribuit aliquid toti quod ſolum convenit parti*, quam regulam in doctrina de Eccleſia apprimè obſervandam proponit ipſe Bellarm. lib. 3. de Eccl. c. 7. §. 10. de illa enim Eccleſia Apoſtolus loquitur, *quæ eſt domus Dei*, quæ nihil aliud eſt, quàm *lapides vivi ſuperædificati Chriſto domus ſpiritualis* 1. Pet. 2. v. 5. de quibus Paulus 2. Tim. 2. v. 19. dicit, *ſolidum ſtat fundamentum Dei habens ſignaculum hoc, novit Dominus, qui ſint ſui.* Hæc Catholica ſanctorum Eccleſia ſeu *cœtus electorum Dei filiorum*, ut Thomas h. l. ſcribit, eſt columna & firmamentum veritatis, ratione officii quia columnæ inſtar veritati cœleſti firmiter innititur, nec ab ea vel minis vel blanditiis ſeſe avelli patitur, ſed eandem aliis & miniſterio & exemplo ſuo proponit. 2. Si ad viſibilem & particularem Eccleſiam hoc præconium Apoſtolicum referatur (quod nobis non adverſatur, quia Paulus hæc ad Timotheum ſcribit de viſibili & particulari Eccleſia, in qua verſabatur & cujus Epiſcopus erat conſtitutus, atque inſtruit eum, quomodo in ea verſari debeat) neceſſariò ſubjectum propoſitionis eſt limitandum & reſpectus aliquis ad fundamentum, hoc eſt, doctrinam Propheticam & Apoſtolicam eſt addendus, hoc ſenſu. *Eccleſia eſt firmamentum & columna veritatis*, ſcil. quatenus conſervat ac tuetur veritatem doctrinæ cœleſtis in Scripturis Propheticis & Apoſtolicis comprehenſam, eique tanquam fundamento unicè inhæret & innititur. Hanc limitationem & hunc reſpectum neceſſariò addendum eſſe, demonſtramus primò ex aliis Scripturæ dictis *Eſa.* 8. v. 20. Ioh. 17. v. 17. Eph. 2. v. 20. &c. Inde Apoſtolus de Eccleſia Iſraelitica diſſerens affirmat illis *concredita eſſe eloquia Dei* Rom. 3 v. 2. ut oſtendat Eccleſiam dici firmamentum & columnam veritatis ab eloquiis Dei, quæ ipſi ſunt concredita. h. e. quia Dei eloquia ſcripto comprehenſa cuſtodit, interpretatur, ad poſteros propagat &c. Secundò ex ipſis verbis Apoſtoli. *Hæc ſcribo tibi* (inquit) *ut ſcias quomodo te oporteat in domo Dei verſari, quæ eſt Eccleſia Dei vivi, columna & firmamentum veritatis.* Senſus axiomatis Apoſtolici eſt compoſitus, proinde non eſt diviſè accipiendus, h. e. Apoſtolus ipſe limitat & certâ ratione circumſcribit ſubjectum, proinde hæc limitatio & circumſcriptio non eſt omittenda. Eccleſia quæ eſt domus Dei, illa inquam Eccleſia eſt columna & firmamentum veritatis, limitat igitur Apoſtolus ſubjectum, non loquitur de quavis Eccleſia ſeu congregatione, nec loquitur de Eccleſia Chriſtiana quovis modo ſe habente, ſed de Eccleſia, quæ eſt *domus Dei*, hoc eſt, quatenus eſt Dei domus, quatenus Deus in ea ſuâ gratiâ habitat per verbum, quatenus per ſceptrum regni ſui, per Evangelium, eam gubernat & in verbo per Spiritum ſanctum docet, hoc eſt, loquitur de Eccleſia, quæ eſt cœtus hominum unicè verbum Dei amplectentium ab eoque ne latum quidem unguem diſcedentium. Johan. 14. v. 23. *Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.* Hebr. 3. v. 6. *domus Dei ſumus, ſi fiduciam & gloriam ſpei uſque ad finem firmam retineamus.* Tertiò ſubjectum propoſitionis cum hac limitatione & reſpectu accipiendum eſſe, demonſtramus exemplo Petri, qui itidem vocatur columna Galat. 2. v. 9. neque tamen ab omni omninò errore abſolutè & ſimpliciter immunis extitit: quartò ex re ipſa. Loquitur Apoſtolus nominatim de Eccleſia Epheſina, cui tũ præerat Timotheus. Atqui de illa non poteſt nec potuit dici, quòd ſimpliciter & abſolutè loquendo fuerit columna & firmamentum veritatis, ſiquidem Act. 20. v. 29. graviſſimis verbis Apoſtolus Eccleſiæ illius Presbyteros admonet de futuris in ea falſis doctoribus. *Hoc ſcio*, inquit, *quod poſt diſceſſum meum intrabunt lupi graves in vos nō parcentes gregi & ex vobis ipſis exurgent viri loquentes perverſa, ut abducant diſcipulos poſt ſe*, quam prædictionem comprobavit eventus, quia Apoc. 2. v. 4. de Eccleſiæ Epheſinæ Epiſcopo dicitur. *Habeo adverſum te, quod caritatem primam reliqueris* v. 5. *memor eſto itaq;, unde excideris & age pœnitentiam &*

opera

opera prima fac; ſin minus, venio tibi & movebo candelabrum tuum de loco ſuo, niſi pœnitentiam egeris. Ac teſtatur Hiſtoria Eccleſiaſtica, in Epheſina Eccleſia publicâ Synodo orthodoxam doctrinam de duabus in Chrilto Naturis fuiſſe damnatam & hæreſin Eutychetis approbatam Anno Chriſti 449. Evagr. libr. 1. Hiſt. cap. 10. Niceph. libr. 14. c. 47. 3. Plus concludit argumentum adverſariorum ex hoc loco deductum, quàm præmiſſæ concedunt. Apoſtolus Eccleſiam vocat *firmamentum & columnam veritatis*, quia miniſterio ſuo cœleſtis doctrinæ veritatem divinitùs revelatam & in Scripturis ſacris propoſitam, inter homines ſuſtentat, propagat, commendat, tuetur &c. nec uſpiam veritas doctrinæ cœleſtis niſi in Eccleſia invenitur, conſervatur & locum habet, ſed ex eo non poteſt inſerri, ergò quicquid in Eccleſia prnponitur eſt veritas, quia in agro Dominico unà cum tritico inveniuntur etiam zizania & puritati doctrinæ quandoque admiſcetur fermentum traditionum humanarum & corruptelarum Phariſaicarum. 4. De illa Eccleſia Apoſtolus loquitur, quæ eſt congregatio fidelium, ut patet ex contextu, præſcribit enim Timotheo, quomodo *verſari debeat in Eccleſia*, hoc eſt, in cœtu Paſtorum & auditorum, quibus Timntheus præfectus erat Epiſcopus. Ergo non poteſt ex hoc loco colligi, *quod veritas fidei nitatur autoritate Eccleſiæ & quod verum ſit, quicquid Eccleſia probat*, ut Bellarminus loquitur. Ratio eſt, quia autoritatem illam ſtatuendi ac decernendi Pontificii non tribuunt congregationi fidelium, ſed Prælatis & Epiſcopis, imò ut ſuperior analyſis oſtendit, ſoli Pontifici Romano. Quare cùm tota Eccleſia dicatur firmamentum & columna veritatis, non obtrudant nobis ampliùs unum Pontificem Romanum pro infallibili & unico veritatis firmamento. 5. Denique ex hoc loco contra Pontificios argumentamur hoc modo. Vera Dei Eccleſia eſt *columna & firmamentum veritatis*. Romana Eccleſia hodierna non eſt columna & firmamentum veritatis, ſed *mater hæreſium & ſchola errorum*, ut Petrarcha Epiſt. 20. eam appellat & ex collatione dogmatum, quæ in Eccleſia Romana proponuntur ac defenduntur cum Scripturis ſacris liquidiſſimè intelligitur. Ergo Romana Eccleſia hodierna non eſt vera Dei Eccleſia. Habet quidem adhuc libros ſacros & quædam doctrinæ capita ſana & incorrupta, retinet adhuc Baptiſmum &c. unde in medio Eccleſiæ Romanæ gremio Deus ſibi ſervat ſuos electos, interim tamen publicum miniſterium in ea horribiliter eſt corruptum, quia in multis capitibus pro veritate mendacium, pro doctrina CHRISTI fermentum Antichriſti, pro vero Dei cultu idololatriam proponit & magnâ credulitate propugnat.

2. Chriſtus et Eccleſia [illegible] *ac* [illegible] *am* [illegible] *errare.*

118. Secundum Bellarm. argumentum tale eſt. *Eccleſia gubernata à Chriſto tanquam à Sponſo & capite ſuo & à Spiritu ſancto tanquam ab anima* Eph. 1. verſ. 22. *Ipſum dedit caput ſuper omnem Eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius.* cap. 4. v. 4. *Unum corpus & unus Spiritus* cap. 5. verſ. 23. *Vir eſt caput mulieris, ſicut Chriſtus caput Eccleſiæ. Ergo ſi Eccleſia in dogmatibus fidei vel morum erraret, Chriſto & Spiritui ſancto error tribueretur, quocirca* Joh. 16. v. 13. *Chriſtus dicit; Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem.* Reſp. 1. Eccleſia eatenus & tamdiu Spiritum directorem habet, quatenus & quamdiu verbum Dei audit, retinet ac conſervat, quia Spiritus ſanctus individuo nexu cum verbo conjunctus ac mediante illo ducit ac regit Eccleſiam, quatenus ergo Eccleſia verbum ſequitur, eatenus Spiritu ſancto regitur & eatenus non errat. Eſa. 59. v. 21. *hoc pactum cum eis, dicit Jehova, Spiritus meus qui eſt in te & verba mea, quæ poſui in ore tuo non recedent de ore tuo & de ore ſeminis tui.* 2. Cor. 3. v. 8. Verbi prædicatio appellatur *miniſterium Spiritus.* Johan. 8. v. 31. *Si in ſermone meo manſeritis verè diſcipuli mei eritis & cognoſcetis veritatem & veritas liberos reddet vos.* Johan. 14. v. 26. *Spiritus paracletus ſuggeret vobis omnia, quæ locutus ſum vobis.* Jnhan. 15. v. 13. *Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem, non enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæcunque audiet, loquetur.* v. 14. *ille me clarificabit, de meo enim accipiet & annunciabit vobis.* Johan. 17. v. 17. *Conſerva eos in veritate, ſermo tuus veritas eſt.* Quò pertinet dictum Chryſoſt. ſerm. de adorando Spiritu. *Multi Spiritum Chriſti jactitant, ſed quia propria loquuntur, falsò illum prætendunt. Ut enim Chriſtus non à ſeipſo loqui ſe teſtabatur, quia ex lege loquebatur & Prophetis: ita ſi quid præter Evangelium ſub titulo Spiritus obtruditur, nec credamus. Nam ſicut Chriſtus Legis & Prophetarum impletio eſt. ita & Spiritus Evangelij.* 2. Spiritus S. perpetuò præſens eſt ſuâ gratiâ in Eccleſia eamque regit, ſed ex eo non poteſt inſerri, quod illi, qui Eccleſiæ titulum ſibi arrogant & Spiritus aſſiſtentiam perpetuam jactitant, errare non poſſint. Spiritus S. non eſt alligatus ad Epiſcoporum ſucceſſionem, vel ad Romani Pontificis ſedem, ut illos in Conciliis congregatos, hunc verò in Papali ſua ſede ab erroribus immunes præſtet, etiamſi à verbo Dei in Scripturis revelato diſcedant; ſed nihilominus præſentia & aſſiſtentia Spiritus S. in Eccleſia perpetua conſervatur, ſi vel maximè Pontifex Romanus & Epiſcopi errent, quia promiſſio de præſentia illa Spiritus ſancti in Eccleſia perpetua impletur eo modo, quod Spiritus ſanctus aliquos in veritate & fide ſanctificat, qui retento ſalutis fundamento per fidem cuſtodiuntur ad ſalutem, licet viſibilis Eccleſiæ miniſterium ſit corruptum, id quod ex ſtatu Eccleſiæ, qualis fuit temporibus Eliæ & Chriſti evidenter demonſtrari poteſt. 3. Quia ſolas Spiritus S. primitias in hac vita accipimus, nec intellectus noſter Spiritus ſancti lumine ita plenè ac perfectè colluſtratur, ut omnis vetuſtas carnis aboleatur, ideò Spiritus ſancti regimen & illuſtratio Eccleſiam non reddit ab errandi periculo immunem, ſed requiritur, ut Eccleſia ſequatur ductum ac veluti χειραγωγίαν Spiritus attendendo luci verbi cœleſtis, à qua ſi vel minima ex parte abeat, tenebras incurrit. 4. Chriſtus eſt Eccleſiæ ſponſus & caput, quatenus Eccleſia tanquam fidelis ſponſa vocem ſponſi ſui audit, eidemque obſequitur, inde Apoſtolus Eph. 5. v. 25. dicit, *Eccleſiam eſſe Chriſto ſubjectam, ſicut uxor viro ſuo.* ** 1. *Eccleſia, quæ propriè Chriſti ſponſa dicitur, eorū eſt, qui Chriſto vira fide conſtanter adhærent. Et propter hos externo cœtui admixtos etiam viſibilis Eccleſia Synecdochicè dicitur* ſancta Chriſti ſponſa, *quia videlicet hic eſt divinæ vocationis finis, ut ſanctificemur. 2. Præſentia, gubernatio & inſtitutio Eccleſiæ referuntur vel ad conſervationem externi ſtatus Eccleſiaſtici, de quo dicimus,* Deum nonquam promiſiſſe, quod Eccleſiam Nov. Teſt. quoad ſtatum externum ſemper florentem conſervare velit, imò contrarium prædixiſſe, quod ſub Antichriſti ἀποστασίᾳ miſerrimam ſervitutē ſit paſſura,

vel

Digitized by Google

eleſia; falſum, quicquid improbat, quia ut columna fundamento nititur, ſic *Eccleſiæ* fundamentum eſt Chriſtus, vel quod idem eſt doctrina de Chriſto in Propheticis & Apoſtolicis ſcriptis comprehenſa, quicquid cum hac norma pugnat id velut repugnans fundamento rejiciendum. Breviter, Eccleſia ſtabilit & ſuffulcit veritatem, non quod eam gignat & omnem autoritatem ei conferat. Sed quia de illa teſtatur & publicè eam confitetur, proponit ac commendat, ſicut Hieron. in hoc loco ſcribit, *in qua ſola* (Eccleſia) *ſtat veritas*. E. quod Eccleſia dicitur ſtabilimentum & firmamentum veritatis accipiendum hoc ſenſu, quod veritas ſtet in Eccleſia & quod Eccleſia de veritate teſtimonium ferat, ſicut ſanctificare in Scripturis dicitur de ſanctitate teſtificari. 4. *Eccleſia fuit columna, quando non erant Scripturæ ex quo ſequitur, non dici columnam propter cuſtodiam Scripturarum*. Reſp. Scripturæ appellatione intelligimus verbum Dei in Scripturas redactum, id verò idem eſt cum verbo Dei, antequam ſcriberetur, prædicato. Scribi vel prædicari ſunt externa accidentia, quæ non mutant ipſam eſſentiam, hoc eſt, non introducunt reale & eſſentiale quoddam diſcrimen inter verbum Dei prædicatum & ſcriptum. *Quod Apoſtoli præconiaverunt*, *illud ipſum poſtea* (& non aliud) *in Scripturas redegerunt*, inquit Irenæus loco proximè citato. *Quod vidimus & audivimus, id annunciamus vobis, & hæc ſcribimus vobis*, inquit Johan. 1. Epiſt. 1. v. 3. inde doctrina Prophetica promiſcuè allegatur hiſce formulis, *dictum eſt* Matth. 1. v. 22. cap. 2. v. 15. cap. 4. v. 14. &c. *& ſcriptum eſt*. Matth. 4. v. 4. *dicit Scriptura* Johan. 7. v. 38. Rom. 10. v. 11. &c. quâ de re alibi plura. Referenda huc diſtinctio inter materiale & formale Scripturarum nomine non tam intelligimus formale ipſum ſcilic. opus ſcriptionis, & characteris literarum, quam materiale illud ipſum ſcilicet quod ſcribitur, puta verbum Dei divinitùs inſpiratum. 5. *Si de cuſtodia ageretur melius arca quam columna Paulus comparaſſet Eccleſiam, nec enim columna ſed arca libros cuſtodiunt*. Reſp. repetantur ea, quæ hactenus diximus præſertim ad primam ἔνςασιν de officinis librariorum.

Contra ipſos Pontificios urgeri poteſt illud dictum.

117. Ex his facilè apparet, quàm omninò nullum in hoc loco Apoſtolico Pontificii invenire poſſint præſidium, quem tamen identidem ac perpetuò nobis opponunt adeoque omnem ſpem victoriæ in eo collocant. Primò enim præclarum illud encomium, quod Eccleſia ſit *columna & firmamentum veritatis* tribuitur quidem toti Eccleſiæ viſibili, interim tamen primò, præcipuè ac propriè competit *Eccleſiæ prædeſtinatæ & ante mundi conſtitutionem electæ*, ut loquitur Auguſt. lib. 20. de civ. Dei cap. 8. in princ. hoc eſt, congregationi ſanctorum & electorum in viſibili Eccleſia; *Sæpe enim Scriptura per figuram intellectionis* (συνεκδοχὴν) *attribuit aliquid toti quod ſolum convenit parti*, quam regulam in doctrina de Eccleſia apprimè obſervandam proponit ipſe Bellarm. lib. 3. de Eccl. c. 7. §. 10. de illa enim Eccleſia Apoſtolus loquitur, *quæ eſt domus Dei*, quæ nihil aliud eſt, quàm *lapides vivi ſuperædificati Chriſto domus ſpiritualis* 1. Pet. 2. v. 5. de quibus Paulus 2. Tim. 2. v. 19. dicit, *ſolidum ſtat fundamentum Dei habens ſignaculum hoc, novit Dominus, qui ſint ſui*. Hæc Catholica ſanctorum Eccleſia ſeu *cœtus electorum Dei filiorum*, ut Thomas h. l. ſcribit, eſt columna & firmamentum veritatis, ratione officii quia columnæ inſtar veritati cœleſti firmiter innititur, nec ab ea vel minis vel blanditiis ſeſe avelli patitur, ſed eandem aliis & miniſterio & exemplo ſuo proponit. 2. Si ad viſibilem & particularem Eccleſiam hoc præconium Apoſtolicum referatur (quod nobis non adverſatur, quia Paulus hæc ad Timotheum ſcribit de viſibili & particulari Eccleſia, in qua verſabatur & cujus Epiſcopus erat conſtitutus, atque inſtruit eum, quomodo in ea verſari debeat) neceſſariò ſubjectum propoſitionis eſt limitandum & reſpectus aliquis ad fundamentum, hoc eſt, doctrinam Propheticam & Apoſtolicam eſt addendus, hoc ſenſu. *Eccleſia eſt firmamentum & columna veritatis*, ſcil. quatenus conſervat ac tuetur veritatem doctrinæ cœleſtis in Scripturis Propheticis & Apoſtolicis comprehenſam, eique tanquam fundamento unicè inhæret & innititur. Hanc limitationem & hunc reſpectum neceſſariò addendum eſſe, demonſtramus primò ex aliis Scripturæ dictis *Eſa*. 8. v. 20. Ioh. 17. v. 17. Eph. 2. v. 20. &c. Inde Apoſtolus de Eccleſia Iſraelitica diſſerens affirmat illis *concredita eſſe eloquia Dei* Rom. 3. v. 2. ut oſtendat Eccleſiam dici firmamentum & columnam veritatis ab eloquiis Dei, quæ ipſi ſunt concredita. h. e. quia Dei eloquia ſcripto comprehenſa cuſtodit, interpretatur, ad poſteros propagat &c. Secundò ex ipſis verbis Apoſtoli. *Hæc ſcribo tibi* (inquit) *ut ſcias quomodo te oporteat in domo Dei verſari, quæ eſt Eccleſia Dei vivi, columna & firmamentum veritatis*. Senſus axiomatis Apoſtolici eſt compoſitus, proinde non eſt diviſè accipiendus, h. e. Apoſtolus ipſe limitat & certâ ratione circumſcribit ſubjectum, proinde hæc limitatio & circumſcriptio non eſt omittenda. Eccleſia quæ eſt domus Dei, illa inquam Eccleſia eſt columna & firmamentum veritatis, limitat igitur Apoſtolus ſubjectum, non loquitur de quavis *Eccleſia* ſeu congregatione, nec loquitur de Eccleſia Chriſtiana quovis modo ſe habente, ſed de *Eccleſia*, quæ eſt *domus Dei*, hoc eſt, quatenus eſt Dei domus, quatenus Deus in ea ſuâ gratiâ habitat per verbum, quatenus per ſceptrum regni ſui, per *Evangelium*, eam gubernat & in verbo per Spiritum ſanctum docet, hoc eſt, loquitur de Eccleſia, quæ eſt cœtus hominum unicè verbum Dei amplectentium ab eoque ne latum quidem unguem diſcedentium. Johan. 14. v. 23. *Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus*. Hebr. 3. v. 6. *domus Dei ſumus, ſi fiduciam & gloriam ſpei uſque ad finem firmam retineamus*. Tertiò ſubjectum propoſitionis cum hac limitatione & reſpectu accipiendum eſſe, demonſtramus exemplo Petri, qui itidem vocatur columna Galat. 2. v. 9. neque tamen ab omni omninò errore abſolutè & ſimpliciter immunis extitit: quartò ex re ipſa. Loquitur Apoſtolus nominatim de *Eccleſia* Epheſina, cui tũ præerat Timotheus. Atqui de illa non poteſt nec potuit dici, quòd ſimpliciter & abſolutè loquendo fuerit columna & firmamentum veritatis, ſiquidem Act. 20. v. 29. graviſſimis verbis Apoſtolus Eccleſiæ illius Presbyteros admonet de futuris in ea falſis doctoribus. *Hoc ſcio*, inquit, *q poſt diſceſſum meum intrabunt lupi graves in vos nõ parcentes gregi & ex vobis ipſis exurgent viri loquentes perverſa, ut abducant diſcipulos poſt ſe*, quam prædictionem comprobavit eventus, quia Apoc. 2. v. 4. de Eccleſiæ Epheſinæ Epiſcopo dicitur. *Habeo adverſum te, q caritatem primam reliqueris* v. 5. *memor eſto itaq;, unde excideris & age pœnitentiam &*

opera

Digitized by Google

opera prima fac; ſin minus, venio tibi & movebo candelabrum tuum de loco ſuo, niſi pœnitentiam egeris. Ac teſtatur Hiſtoria Eccleſiaſtica, in Epheſina Eccleſia publicâ Synodo orthodoxam doctrinam de duabus in Chriſto Naturis fuiſſe damnatam & hæreſin Eutychetis approbatam Anno Chriſti 449. Evagr. libr. 1. Hiſt. cap. 10. Niceph. libr. 14. c. 47. 3. Plus concludit argumentum adverſariorum ex hoc loco deductum, quàm præmiſſæ concedunt. Apoſtolus Eccleſiam vocat *firmamentum & columnam veritatis*, quia miniſterio ſuo cœleſtis doctrinæ veritatem divinitùs revelatam & in Scripturis ſacris propoſitam, inter homines ſuſtentat, propagat, commendat, tuetur &c. nec uſpiam veritas doctrinæ cœleſtis niſi in Eccleſia invenitur, conſervatur & locum habet, ſed ex eo non poteſt inferri, ergò quicquid in Eccleſia proponitur eſt veritas, quia in agro Dominico unà cum tritico inveniuntur etiam zizania & puritati doctrinæ quandoque admiſcetur fermentum traditionum humanarum & corruptelarum Phariſaicarum. 4. De illa Eccleſia Apoſtolus loquitur, quæ eſt congregatio fidelium, ut patet ex contextu, præſcribit enim Timotheo, quomodo *verſari debeat in Eccleſia*, hoc eſt, in cœtu Paſtorum & auditorum, quibus Timotheus præfectus erat Epiſcopus. Ergo non poteſt ex hoc loco colligi, *quod veritas fidei nitatur autoritate Eccleſiæ & quod verum ſit, quicquid Eccleſia probat*, ut Bellarminus loquitur. Ratio eſt, quia autoritatem illam ſtatuendi ac decernendi Pontificii non tribuunt congregationi fidelium, ſed Prælatis & Epiſcopis, imò ut ſuperior analyſis oſtendit, ſoli Pontifici Romano. Quare cùm tota Eccleſia dicatur firmamentum & columna veritatis, non obtrudant nobis ampliùs unum Pontificem Romanum pro infallibili & unico veritatis firmamento. 5. Denique ex hoc loco contra Pontificios argumentamur hoc modo. Vera Dei Eccleſia eſt *columna & firmamentum veritatis.* Romana Eccleſia hodierna non eſt columna & firmamentum veritatis, ſed *mater hæreſium & ſchola errorum*, ut Petrarcha Epiſt. 20. eam appellat & ex collatione dogmatum, quæ in Eccleſia Romana proponuntur ac defenduntur cum Scripturis ſacris liquidiſſimè intelligitur. Ergo Romana Eccleſia hodierna non eſt vera Dei Eccleſia. Habet quidem adhuc libros ſacros & quædam doctrinæ capita ſana & incorrupta, retinet adhuc Baptiſmum &c. unde in medio Eccleſiæ Romanæ gremio Deus ſibi ſervat ſuos electos, interim tamen publicum miniſterium in ea horribiliter eſt corruptum, quia in multis capitibus pro veritate mendacium, pro doctrina CHRISTI fermentum Antichriſti, pro vero Dei cultu idololatriam proponit & magnâ credulitate propugnat.

2. Chriſtus eſt Eccleſiæ caput ac ſponſus, qui eam non patitur errare.

118. Secundum Bellarm. argumentum tale eſt. *Eccleſia gubernata à Chriſto tanquam à Sponſo & capite ſuo & à Spiritu ſancto tanquam ab anima* Eph. 1. verſ. 22. *Ipſum dedit caput ſuper omnem Eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius.* cap. 4. v. 4. *Unum corpus & unus Spiritus* cap. 5. verſ. 23. *Vir eſt caput mulieris, ſicut Chriſtus caput Eccleſiæ. Ergo ſi Eccleſia in dogmatibus fidei vel morum erraret, Chriſto & Spiritui ſancto error tribueretur, quocirca* Joh. 16. v. 13. *Chriſtus dicit; Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem.* Reſp. 1. Eccleſia eatenus & tamdiu Spiritum directorem habet, quatenus & quamdiu verbum Dei audit, retinet ac conſervat, quia Spiritus ſanctus individuo nexu cum verbo conjunctus ac mediante illo ducit ac regit Eccleſiam, quatenus ergo Eccleſia verbum ſequitur, eatenus Spiritu ſancto regitur & eatenus non errat. Eſa. 59. v. 21. *hoc pactum cum eis, dicit Iehova, Spiritus meus qui eſt in te & verba mea, quæ poſui in ore tuo non recedent de ore tuo & de ore ſeminis tui.* 2. Cor. 3. v. 8. Verbi prædicatio appellatur *miniſterium Spiritus.* Johan. 8. v. 31. *Si in ſermone meo manſeritis verè diſcipuli mei eritis & cognoſcetis veritatem & veritas liberos reddet vos.* Johan. 14. v. 26. *Spiritus paracletus ſuggeret vobis omnia, quæ locutus ſum vobis.* Johan. 15. v. 13. *Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem, non enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæcunque audiet, loquetur.* v. 14. *ille me clarificabit, de meo enim accipiet & annunciabit vobis.* Johan. 17. v. 17. *Conſerva eos in veritate, ſermo tuus veritas eſt.* Quò pertinet dictum Chryſoſt. ſerm. de adorando Spiritu. *Multi Spiritum Chriſti jactitant, ſed quia propria loquuntur, falsò illum prætendunt. Ut enim Chriſtus non a ſeipſo loqui ſe teſtabatur, quia ex lege loquebatur & Prophetis: ita ſi quid præter Evangelium ſub titulo Spiritus obtruditur, nec credamus. Nam ſicut Chriſtus Legis & Prophetarum impletio eſt, ita & Spiritus Evangelii.* 2. Spiritus S. perpetuò præſens eſt ſuâ gratiâ in Eccleſia eamque regit, ſed ex eo non poteſt inferri, quod illi, qui Eccleſiæ titulum ſibi arrogant & Spiritus aſſiſtentiam perpetuam jactitant, errare non poſſint. Spiritus S. non eſt alligatus ad Epiſcoporum ſucceſſionem, vel ad Romani Pontificis ſedem, ut illos in Conciliis congregatos, hunc verò in Papali ſua ſede ab erroribus immunes præſtet, etiamſi à verbo Dei in Scripturis revelato diſcedant: ſed nihilominus præſentia & aſſiſtentia Spiritus S. in Eccleſia perpetua conſervatur, ſi vel maximè Pontifex Romanus & Epiſcopi errent, quia promiſſio de præſentia illa Spiritus ſancti in Eccleſia perpetua impletur eo modo, quod Spiritus ſanctus aliquos in veritate & fide ſanctificat, qui retento ſalutis fundamento per fidem cuſtodiuntur ad ſalutem, licet viſibilis Eccleſiæ miniſterium ſit corruptum, id quod ex ſtatu Eccleſiæ, qualis fuit temporibus Eliæ & Chriſti evidenter demonſtrari poteſt. 3. Quia ſolas Spiritus S. primitias in hac vita accipimus, nec intellectus noſter Spiritus ſancti lumine ita plenè ac perfectè colluſtratur, ut omnis vetuſtas carnis aboleatur, ideò Spiritus ſancti regimen & illuſtratio Eccleſiam non reddit ab errandi periculo immunem, ſed requiritur, ut Eccleſia ſequatur ductum ac veluti χειραγωγίαν Spiritus attendendo luci verbi cœleſtis, à qua ſi vel minima ex parte abeat, tenebras incurrit. 4. Chriſtus eſt Eccleſiæ ſponſus & caput, quatenus Eccleſia tanquam fidelis ſponſa vocem ſponſi ſui audit, eidemque obſequitur, inde Apoſtolus Eph. 5. v. 25. dicit, *Eccleſiam eſſe Chriſto ſubjectam, ſicut uxor viro ſuo.* ** 1. *Eccleſia, quæ propriè Chriſti ſponſa dicitur, eorũ eſt, qui Chriſto vera fide conſtanter adhærent. Et propter hos externo cœtui admixtos etiam viſibilis Eccleſia Synecdochicè dicitur* ſancta Chriſti ſponſa, *quia videlicet hic eſt divinæ vocationis finis, ut ſanctificemur. 2. Præſentia, gubernatio & inſtitutio Eccleſiæ referuntur vel ad conſervationem externi ſtatus Eccleſiaſtici, de quo dicimus,* Deum nunquam promiſiſſe, quod Eccleſiam Nov. Teſt. quoad ſtatum externum ſemper florentem conſervare velit, imò contrarium prædixiſſe, quod ſub Antichriſti ἀποστασίᾳ miſerrimam ſervitutẽ ſit paſſura,

vel

vel referuntur ad internam credentium inſtitutionem & gubernationem, atque ſic veriſſimum eſt, Chiſtum & S. S. piis & electis ſub regno Anti-Chriſti ſemper adſuiſſe duces & doctores ne in errores ſeducerentur aut ſeducti in eiſdem perſeverarent ac perirent. 3. *Spiritus S. ipſi miniſterio externo Epiſcoporum & Presbyterorum in Eccleſia quantumvis corrupto fuit præſens & per organa a Deo inſtituta ut Baptiſmum & verbum Dei regenuit, ſanctificavit, & conſervavit verè credentes ad v. æternam*. Rung. in cap. 33. *E*xodi.** Quemadmodum verò uxor fidem frangens marito & adulterium committens à marito repudiatur: ſic Deus Eccleſiæ adulteræ, id eſt, idololatriam ſectanti dat libellum repudii. Eſai. 1. v. 21. *Quomodo facta eſt meretrix civitas fidelis*. Jerem. 3. v. 8. *Vidit prævaricatrix Iuda* (Eccleſia in regno Judæ) *quod cum ſoror ejus Iſrael* (Eccleſia in regno Iſrael) *mœchata eſſet, dimiſiſſem eam & dediſſem ei libellum repudii & non timuit, ſed abiit & fornicata eſt etiã ipſa &c.* 5. Si ex eo, quòd Chriſtus ſit ſponſus Eccleſiæ, inferri poſſet, Eccleſiæ competere liberam & abſolutam poteſtatem ſtatuendi quicquid velit, Itemque privilegium non errandi, conſequens foret D. Apoſtolum *E*ph. 5. hanc ſimilitudinem conjugii terreni & ſpiritualis malè applicaſſe. Conſequens eſt abſurdum. Ergo & antecedens. Connexio probatur, quia Apoſtolus dicit, *ſicut Eccleſia ſubjecta eſt Chriſto, ita quoque uxores viris ſuis ſubditas eſſe*. Finge Eccleſiam habere liberam & abſolutam poteſtatem ſtatuendi quicquid velit & abſolutum aliquod non errandi privilegium, ſequetur, talem poteſtatem ac tale privilegium in re œconomica etiam competere uxoribua liberum igitur illis erit, præter mariti voluntatem in œconomia proprio arbitrio quippiam ſtatuere mandata mariti abrogare, adeoque pro libitu omnia agere. Egregia verò obœdientia uxoribus ab Apoſtolo præſcripta! 6. Si ex eo, quòd Chriſtus ſit Eccleſiæ ſponſus & quòd Eccleſia regatur à Spiritu ſancto, inferri poſſet, Eccleſiam abſolutè & ſimpliciter non poſſe errare, conſequens foret, ſingulos fideles ab errandi periculo immunes eſſe. Ratio connexionis eſt, quia Chriſtus eſt cujusvis fidelis animæ ſponſus, & quivis verè fidelis regitur à Spiritu ſancto. Sed conſequens negatur ab adverſariis. Ergo nec antecedens amplecti debent. 7. Si ex eo, quòd Chriſtus eſt Eccleſiæ ſponſus & quod Eccleſia regitur à Spiritu ſancto, inferri poſſet, Eccleſiam abſolutè loquendo non poſſe errare, conſequens foret, Eccleſiam etiam non poſſe peccare. Ratio connexionis eſt, quia peccandi periculum non minùs in Chriſtum & Spiritum ſanctum redundare videtur, quàm periculum errandi, proinde ut Bellarminus colligit. Si Eccleſia in dogmatibus fidei vel morum erraret, Chriſto & Spiritui ſancto error tribueretur, ita pari ratione colligere poſſumus. Si Eccleſia peccaret, Chriſto & Spiritui ſancto peccatum tribueretur. 8. Si ex eo, quod Chriſtua eſt Eccleſiæ ſponſus & Spiritus ſanctus rector, rectè colligitur Eccleſiæ non poſſe tribui errorem, ſequetur nec ignorantiam Eccleſiæ tribui poſſe. Ratio coonexionia eſt manifeſta. Si enim ex hypotheſi collectionis Bellarminianæ error tribueretur ipſi Chriſto & Spiritui ſancto, quando *E*ccleſia errare diceretur, utique etiam ipſi Chriſto & Spiritui ſancto ignorantia tribueretur, quando Eccleſia quippiam ignorare diceretur. Atqui concedunt Adverſarii, Eccleſiam poſſe peccare & aliquid ignorare, idque ſine Chriſti & Spiritus ſancti contumelia. Ergo concedant etiam Eccleſiam poſſe errare præſertim in illis, quæ non ſunt ſimpliciter ad ſalutem neceſſaria. 9. Sed regerit Bellarminus. *Sicut vir, qui eſt caput mulieris, non tenetur removere ab uxore omnem ignorantiam, tenetur tamen removere omnem errorem, ex quo magnũ aliquod malum oriatur: ita Chriſtus tenetur removere omnem errorem ab Eccleſia, ex quo magnum oritur malum, talis autem eſt omnis error circa fidem.* Reſpond. ut Eccleſia non deſinit eſſe Chriſti ſponſa, licet nævis quibuſdam peccatorum laboret, ſic nec deſinit eſſe Eccleſia, licet erroribus quibuſdam involvatur. Quod ſi errores contra fundamentum pugnantes amplectatur, tunc deſinit eſſe *E*ccleſia & in hoc caſu tam non tenetur Chriſtus ab Eccleſia omnem errorem removere, quàm maritus non tenetur ab uxore rebelli & refractaria errorum, ex quo magnum aliquod malum oriatur, removere. 2. Theſſ. 2. v. 11. *Quia caritatem veritatis non receperunt, mittet illis Deus efficaciam errorum.* 10. Promiſſio Chriſti Ioh. 16. v. 13. *Spiritus veritatis ducet vos in omnem veritatem*, propriè & principaliter ad Apoſtolos pertinet, qui cùm immediatam Spiritus ſancti aſſiſtentiam habuerint, in doctrina fidei errare non potuerunt, ad reliquos fideles hæc promiſſio eatenus pertinet, quatenus doctrinæ Apoſtolorum in Scripturis ſacris propoſitæ unicè adhærent & inſiſtunt. 11. Denique num ſolius Romanæ Eccleſiæ caput & ſponſus Chriſtus eſt? num ſoli Romanæ Eccleſiæ illud competit, quòd ſit unum corpus, unus Spiritus? minimè verò, ſed certâ ratione omnibus particularibua Eccleſiis illud competit. Jam verò concedunt Adverſarii, omnes Eccleſias particulares ſolâ Romanâ exceptâ errare poſſe. Ergo ex his dictis non poſſunt privilegium aliquod ſpeciale non errandi elicere, aliàs omnibus particularibua Eccleſiis illud foret commune.

119. Prodeat tertium Bell. argumentum. *Obligamur ſub anathematis pœna credere Eccleſiæ in omnibus, ut patet Mat. 18. Si Eccleſiam nõ audierit, ſit tibi velut Ethnicus & publicanus: & Concilia omnia dicunt anathema non aſſentientibus Eccleſiæ decretis. At iniquum eſſet; ſub tàm gravi pœna obligari ad aſſentiendum rebus incertis & interdum falſis.* Reſp. 1. dictum Chriſti Mat. 18. v. 17. propriè agit de cenſuris Eccleſiaſticis & de correctione peccatorum, non a. de doctrina fidei. Oſtendit hoc ſeries contextus. *Si peccaverit in te frater tuus* (inquit Chriſtus) *vade & corripe eum inter te & ipſum ſolum. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum. Sin a. te non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos, ut in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum. Quod ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ. Si Eccleſiam non audierit ſit tibi ſicut Ethnicus & publicanus*, i. e. talis refractarius ab Eccleſia excommunicetur, ſtatim o. ſubjungitur, *quicquid ligaveritis in terra, erit ligatum in cœlo.* 2. ex quo ulterius colligitur, dictum Chriſti de qualibet peculiari Eccleſia, imò de Epiſcopis & Præpoſitis cujuslibet particularis Eccleſię intelligendum eſſe, quia quælibet particularis *E*ccleſia, imò quilibet particularis Eccleſiæ Præpoſiti in illis morum cenſuris audiri debent, jam verò negari nequit, particulares *E*ccleſias & particularis Eccleſiæ Præpoſitos errare poſſe, ergo & hoc reſpectu dictum Chriſti à propoſita quæſtione eſt alienum. Bellarminus lib. 3 de verbo Dei cap. 5. §. 2. *loquitur Dominus de injuriis, quas unus ab aliquo patitur.*

1. Obligamur ad credendum Eccleſiæ.

patitur. Et poſtea. *Non poteſt fieri, ut peccantes deferantur ad congregationem omnium fidelium, igitur nomine Eccleſiæ intelligi debet Prælatus, ut Chryſoſtomus exponit, vel ut alii malunt, Prælatorum congregatio*. libr. 1. de Pontif. Roman. cap. 6. §. 17. improbat ſententiam eorum, qui ex hoc dicto colligere volunt, *ſummum tribunal Eccleſiæ penes fidelium univerſitatem eſſe conſtitutum & Eccleſiæ nomine dicit intelligendum eſſe Præſulem*. 3. In cenſuris Eccleſiaſticis Epiſcopos errare poſſe Bellarminus non audebit inficias ire. Atqui ſi ex hoc dicto Chriſti quoddam non errandi privilegium deduci poſſet, conſequens foret Epiſcopos in cenſuris illis non poſſe errare. Hieronym. in cap. 16. Matthæi. *Iſtum locum Epiſcopi & Presbyteri non intelligentes aliquid ſibi de Phariſæorum ſumunt ſupercilio, ut vel damnent innocentes vel ſolvere ſe noxios arbitrentur, cum apud Deum non ſententia Sacerdotum, ſed reorum vita quæratur*. Lomb. 4. ſent. diſt. 18. lit. F. *Hic apertè oſtenditur, quod non ſemper ſequitur Deus Eccleſiæ judicium, quæ per ſubreptionem & ignorantiam interdum judicat, Deus autem ſemper judicat ſecundum veritatem*. lit. H. *Quos ſecundum merita ſententia Eccleſiæ percellit, lædit & illi foris ſunt apud Deum: qui autem non meruit, ſententiâ Eccleſiæ non læditur, niſi contemnat, unde* Orig. homil. 14. in Levit. *Exiit quis à veritate, à fide, à caritate? per hæc exit de caſtris Eccleſiæ, etiamſi Epiſcopi voce non abjiciatur, ſicut contrà aliquis non rectè judicio foràs mittitur, ſed ſi non egit, ut mereretur exire, nihil læditur. Interdum enim qui foràs mittitur, intus eſt: & qui foràs eſt, intus videtur retineri.* 4. Eccleſiam non ſolùm in cenſuris Eccleſiaſticis, ſed etiam in doctrina fidei audiendam eſſe, libenter damus, ſed addendum eſt, quod Eccleſia debeat audire vocem ſponſi ſui Chriſti. Tenemur Eccleſiam audire, quatenus ipſa Chriſtum audit, ſin minus vox Patris cœleſtis præferenda eſt voci illorũ, qui Eccleſiæ titulum ſibi arrogant, cum tamen à verbo Patris cœleſtis diſcedant, quia liberi non tenentur ſequi Imperium matris, ſi ſit contrarium voluntati Patris. *Super cathedram Moſis ſedent Scribæ & Phariſæi, quæcunque dixerint vobis ſervare, ſervate & facite*, inquit Chriſtus Matt. 23. v. 2. jubens audiri Scribas & Phariſæos non abſolutè in omnibus, ſed quatenus ſedent in cathedra Moſis, id eſt, quatenus proponunt ea, quæ ſunt doctrinæ Moſaicæ conſentanea, alibi enim *à fermento*. h. e. à falſa illorum doctrina jubet cavere Mat. 16. v. 11. & 12. Ita quoque Eccleſia eſt audienda, ſcil. in illis quæ ſunt pia & ſancta ac mandatis cœleſtis Patris conformia. Si enim diverſum quid à doctrina Chriſti proferat Eccleſia, hactenus & hoc reſpectu non eſt audienda Matth. 23. v. 8. *Nolite vocari Rabbi, unus eſt enim Magiſter videlicet Chriſtus*, quibus verbis diſertè Chriſtus prohibet, ne quis ſibi arroget eam autoritatem, ut in rebus ſpiritualibus ac negotio fidei abſolutè & ſimpliciter ſibi fidem haberi velit, quia *vera Eccleſia non dominatur* fidei 1. Cor. 1. v. 24. ſed *audit vocem Chriſti*, alienum *verè non ſequitur* Joh. 10. v. 27. *ſedet ad pedes unici Magiſtri Chriſti* & reverenter illius verbum audit, atque obœdienter eidem obſequitur Luc. 10. v. 39. ſiquidem *extructa eſt ſuper fundamentum Prophetarum & Apoſtolorum* Epheſ. 2. v. 20. ſemper ſibi proponens illud Chriſti Matth. 28. v. 19. *Docete eos ſervare, quæ ego præcepi vobis*. atque illud Apoſtoli Galat. 1. v. 8. *Licet nos aut Angelus de cœlo evangelizet vobis*, pręterquam quod evangelizavimus vobis, anathema ſit. Cujus rei typus pulcerrimus nobis proponitur in Maria, quæ in nuptiis Cananæis ad miniſtros dicit: *Quodcunque dixerit vobis* (Chriſtus) *facite* Johan. 2. v. 5. quæ eſt perpetua vox veræ Eccleſiæ. 5. Quò pertinent dicta veterum, quibus Eccleſiam ad Scripturas ſacras alligatam eſſe docent, quæ inferius enumerabuntur. Aug in tract. 3. in Epiſt. Johan. *Sciendum quod Eccleſiam credere, non in Eccleſiam credere debemus, eſt mater & ubera ejus duo Teſtamenta Scripturarum divinarum, hinc ſugatur lac omnium Sacramentorum temporaliter pro noſtra ſalute geſtorum*. Ruffin. in expoſ. Symb. *Non dicitur in ſanctam Eccleſiam Catholicam, ſed ſanctam Eccleſiam credendam eſſe, hac præpoſitionis ſyllaba creator à creaturis ſecernitur & divina ab humanis ſeparantur*. 6. Concilia, ſi proponant decreta Scripturis conformia, tunc anathematum denunciatione non tribuunt ſibi abſolutum aliquod non errandi privilegium, ſed Scripturis ſacris, quarum autoritate nituntur, ſicut de Niceno Concilio ſcribit Bellarm. lib. 2. de Concil. cap. 12. § 4. *Quod definient Chriſtum eſſe homouſion Patri deduxerit conclusionem ex Scripturis*. Sin verò decreta Conciliorum ſint Scripturis ſacris contraria, vel ſi Concilia novum aliquem fidei articulum præter illos, qui in Scripturis continentur, ſtatuere velint, tunc anathemata illa Eccleſiæ filios non obligant, quo in caſu locum habet illud Tertull. in Apologet. circa finem. *Sententiis veſtris gratias agimus, ut eſt æmulatio divinæ rei & humanæ, dum damnamur à vobis, à Deo abſolvimur*. Athanaſ. de Syn. Arim. & Seleuc. p. 673. *Scriptura divina omnibus Synodis potentior eſt*. Hieron. in Epiſt. Galat. cap. 1. *Spiritus ſancti doctrina eſt, quæ Canonicis literis eſt prodita, contra quam ſi quid ſtatuant Concilia, nefas duco*. Conſtantinus Imperator ad Patres in Synodo Nicena congregatos dixit. *Extant libri Evangelici & Apoſtolici & priſcorum oracula Prophetarum, quæ nos evidenter docent, quid de re divina ſtatuendum ſit. Itaq; omiſſa diſcordia, quæ nil niſi contentionem parit, ſumamus ex dictis divinitùs inſpiratis ſolutionem quæſtionum*. Gelaſ. Cyciz. in act. Conc. Nic. cap. 5. Tripart. lib. 2. cap. 5. &c.

120. Quartum Bellarm. argumentum ſuccedat. *Eccleſiam eſſe ſanctam docet Symbolum Apoſtolorum. Iſta autem ſanctitas propriè in profeſſione dogmatum conſiſtit, ergo Chriſtiana profeſſio nihil continet niſi ſanctum, i. e. quoad fidei doctrinam & juſtum quoad præcepta morum, & in hoc revera excellit omnibus profeſſionibus Philoſophorum, Ethnicorum, Judæorum, hæreticorum, omnes enim habent dogmata aliqua falſa veris admixta*. Rx. 1. Sanctitas Eccleſiæ Catholicæ plura omnino continet quàm dogmatum profeſſionem, dicitur enim Eccleſia ſancta primò à *cauſa efficiente principali*, quia Deus per Spiritum ſanctum in Chriſto Filio ſuo eam ſanctificat 2. Cor. 1. v. 22. Eph. 5. v. 26. ſecundò *ex cauſa inſtrumentali*, verbo ſcilicet & Sacramentis, *vocatur enim vocatione ſanctâ* 2. Tim. 1. v. 9. *ſanctificatur in veritate verbi* Joh. 17. v. 17. *mundatur lavacro aquæ in verbo* Eph. 5. v. 26. Tertiò *ex cauſâ formali*, imputata ſcilicet per fidem Chriſti ſanctitate Act. 15. v. 9. 1. Corinth. 1. verſ. 30. quartò *ex fine*, quia tendit & aſpirat ad perfectam ſanctitatem. 2. Corinth. 7. verſ. 1. quintò *ex effectis*, ſcilicet ex operibus ſanctis in hac vita Luc. 1. v. 75. ſextò *ex objectis*, quia occupatur in rebus ſanctis, ſeptimò *ex oppoſitis*, quia diſtinguitur à cœtibus profanis & impiis &c. 2. Symbolum Apoſtolorum propriè loquitur de

4. Sanctitas Eccleſiæ requiritur, ut nil niſi ſanctum in ea doceatur.

tur de

Digitized by Google

tur de Eccleſia Catholica inviſibili, ut ipſe verborum ſonus oſtendit, hîc verò quæſtio eſt de Eccleſia viſibili particulari. 3. Hæc ſanctitas Eccleſiæ Catholicæ non tollitur, ſi vel maximè viſibilis Eccleſiæ miniſterium non ſit omni ex parte ſincerum & incorruptum, quia electi vel non involvuntur erroribus illis, vel ex illis ante vitæ finem eluctantur, vel ſi leviores quidam errores ipſis adhæreant, illi igne crucis & tentationum in eis abſumuntur. 4. Proinde ut cives Eccleſiæ ſunt & dicuntur ſancti, licet peccatis infirmitatis ſint obnoxii, aliquando etiam *lapſu aliquo praeoccupentur* Galat. 6. v. 1. ſic Eccleſia eſt & dicitur ſancta, ſi vel maximè quandoque erret & hallucinetur, puta in quibuſdam levioribus. Si Eccleſiæ ſanctitas non obſtat, quò minus poſſit peccare, multò minus impediet, quò minus poſſit errare, quia ad ſanctitatem magis requiritur morum integritas, quàm doctrinæ veritas. Multi ſana docent & profitentur, qui tamen cùm ſint impii, nec poſſunt nec debent dici ſancti. 5. Profeſſio Chriſtiana nihil continet niſi verum ſcilicet quatenus eſt talis, & quatenus per omnia conformis eſt regulæ ac normæ ſuæ, quatenus ſequitur autorem & canonem ſuum Deuter. 4. v. 2. Eſai. 8: v. 20. Johan. 17. verſ. 17. &c. interim tamen ut fluvius aliquid attrahit ex terra per quam præterlabitur: ſic illi, qui fidem in Eccleſia Chriſtiana profitentur, ex temporum ſuorum erroribus & corruptelis aliquid attrahere conſueverunt.

5. Si Eccleſia poſſet errare, dogmata fidei in dubium revocantur.

121. Quintum Bellarmini argumentum ſic habet: *Si Eccleſia poſſet errare in iis, quæ non ſunt ad ſalutem neceſſaria, tum maxima pars dogmatum fidei in dubium revocari poſſet. Nam multa ſunt de fide, quæ non ſunt abſolutè neceſſaria ad ſalutem. Sane credere Hiſtorias Teſtamenti veteris, vel Evangelia Marci & Lucæ eſſe Canonica Scripta, imo illas eſſe divinas Scripturas, non eſt omninò neceſſarium ad ſalutem, nam ſine hac fide multi ſalvati ſunt antequam Scriptura ſcriberentur & poſtea tempore Novi Teſtamenti multa barbaræ nationes, de quibus Iren. libr. 3. cap. 4. At hoc eſt abſurdiſſimum nec ullo modo admitti debet, poſſe dubitari de Scripturis.* Reſpond. 1. eſt elenchus conſequentis. Non enim ſequitur, Eccleſia tota in rebus ad ſalutem neceſſariis univerſaliter non errat, Ergo in reliquis omnibus errat. 2. Antequam Scripturæ ederentur, non erat neceſſarium ad ſalutem credere aliquas eſſe divinas Scripturas. Poſtquam verò editæ ſunt, diſtinguendum inter ſimplicem ignorationem & inter præfractam negationem. Credere, quod ſint aliquæ divinæ Scripturæ, non eſt ſimpliciter & abſolutè neceſſarium ad ſalutem, nimirum ſi ex ſimplici ignoratione illud procedat, quia multi ſalvati ſunt, qui ſubſtantialia ſive fundamentalia fidei Chriſtianæ complexi ſunt, licet ignorarent eſſe aliquas divinas Scripturas; ſed qui poſt editas Scripturas pertinaciter negare velit eſſe aliquas divinas Scripturas, is hæreticus redditur & à ſalutis poſſeſſione excludetur. 3. Quando Eccleſia teſtatur eſſe aliquas divinas Scripturas, Item Evangelia Marci & Lucæ eſſe Canonica ſcripta, in eo nec errat nec errare poteſt, quia ſequitur canonem veritatis & attendit internis κριτηρίοις, quæ de divina & Canonica horum librorum autoritate teſtantur, ad quæ accedit Spiritus ſancti teſtimonium, is enim *teſtatur, quod Spiritus*, hoc eſt, oracula à Spiritu ſancto edita & libri Spiritus ſancti inſpiratione perſcripti *ſint veritas* 1. Johan. 5. v. 6. quando igitur credimus, has Scripturas eſſe divinas & Canonicas non inſiſtimus ſoli Eccleſiæ autoritati ac teſtimonio, ſed conjungimus κριτήρια interna & Spiritus ſancti teſtificationem in corde percipimus.

6. Patres provocant ad Eccleſiam.

122. Sextum & ultimum argumentum petit Bellarminus *ex teſtimoniis Patrum, qui ad Eccleſiam in quæſtionibus fidei provocant*, ubi profert Tertull. libr. de præſcript. Auguſt. libr. 1. contra Creſcon. cap. 33. & Epiſt. 118. Reſp. 1. Eccleſiæ illæ particulares, ad quas Patres provocarunt, illo tempore integritatem fidei adhuc tenebant, hodie verò quædam ex illis planè defecerunt, quæ adhuc ſuperſunt, ab integritate priſtina & fide Catholica & Apoſtolica longiſſimè receſſerunt. 2. Nec omnes Patres nec in omnibus quæſtionibus nec contra quosvis adverſarios diſputantes ad Eccleſiam provocant, quia longè plures Patres & iidem, quorum teſtimonia adducuntur, ſæpius ad Scripturas provocant, ut in quæſtione de notis Eccleſiæ ex illorum dictis apparebit. Quando diſputant contra eos, qui Canonem Scripturarum vel negabant vel corrumpebant, tunc provocant ad Eccleſias, in quibus illæ per ſucceſſionem ab Apoſtolis ſunt conſervatæ, ſed quando diſputant contra eos, qui Scripturæ Canonem nec tollunt nec corrumpunt, principaliter ad Scripturas provocant, ſecundariò ac minus principaliter Eccleſiæ teſtimonium adjungunt. Auguſt. libr. 3. cont. Maxim. Arian. c. 14. *Nec ego Nicenum, nec tu Ariminenſe debes tanquam præjudicaturus proferre Concilium, nec ego hujus, nec tu illius autoritate teneris, Scripturarum autoritatibus non quorumcunque propriis, ſed utriſque communibus teſtibus res cum re, cauſa cum cauſa, ratio cum ratione concertet.* lib. 4. cont. duas Epiſt. Pelag c. 8. *Cum Pelagianorum prophanas vocum novitates Eccleſia Chriſti & Occidentalis & Orientalis horruerit, ad curam noſtram exiſtimo pertinere, non ſolùm Scripturas ſanctas Canonicas adverſus eos teſtes adhibere, quod jam ſatis fecimus; verùm etiam de ſanctorum literis, qui eas antè famâ celeberrimâ & ingenti gloriâ tractaverunt, aliqua documenta proferre, non quò Canonicis libris à nobis ullius diſputatoris æquetur autoritas, tanquam omninò non ſit, quod melius ſeu verius ab aliquo Catholico, quàm ab alio itidem Catholico ſentiatur, ſed ut admoneantur, qui putant iſtos aliquid dicere, quemadmodum de his rebus ante nova iſtorum vaniloquia Catholici antiſtites divina eloquia ſecuti ſint & ſciant à nobis rectam & antiquitus fundatam Catholicam fidem contra recentem Pelagianorum hæreticorum præſumtionem perniciemq; defendi.* lib. 2. contra Donatiſtas cap. 3. *Quis neſciat ſanctam Scripturam Canonicam tàm V. quàm N. T. certis ſuis terminis contineri, eamq; omnibus poſterioribus Epiſcoporum literis ita præponi, ut de illo omninò dubitari & diſceptari non poſſit, utrum verum vel rectum ſit, quicquid in ea ſcriptum eſſe conſtiterit. Epiſcoporum autem literas, quæ poſt confirmatum Canonem vel ſcriptæ ſunt vel ſcribuntur & per ſermonem forte ſapientiorem cujuslibet in ea reperitioris & per aliorum Epiſcoporum graviorem autoritatem, doctorumq; prudentiam & per Concilia licere reprehendi, ſi quid in eis fortè à veritate deviatum ſit &c.* 3. Tertullianus libr. de præſcript. dicens, *Age omnes Eccleſiæ erraverint &c.* loquitur de Eccleſiis quæ ab Apoſtolis fundatæ Apoſtolicæ doctrinæ integritatem adhuc conſervabant, ut ex integro contextu manifeſtum eſt. Auguſt. l. 1. cont. Creſc. c. 33. ſcribens, *Eccleſiam conſulendam eſſe, q̄*

ipſarum

ipſarum Scripturarum commendet autoritas, loquitur de quæſtione, quam tunc tractabat, videlicet de non rebaptizandis iis qui ab hæreticis baptizati ſunt, nec primo ac principaliter ad Eccleſiam provocat, ſed poſtquam ex Scripturis Eccleſiæ ſententiam demonſtraverat. *Quamvis* (inquit) *hujus rei de Scripturis Canonicis non proferatur exemplū, earundem tamē Scripturarum etiam hac in re a nobis tenetur veritas.* Epiſt. 118. loquitur de rebus adiaphoris, in quibus communem Eccleſiæ conſuetudinem ſequendam eſſe non repugnamus.

Eccleſia repræſentativa an poſſit errare.

123. Sub finem capitis Bellarminus vult probare, *quod Eccleſia repræſentativa* non poſſit errare, *Si omnes Epiſcopi errarēt, tota Eccleſia erraret, quia tenetur populus ſequi ſuos Paſtores dicente Domino*, Luc. 10. *Qui vos audit, me audit*, & Matth. 23. *Quæcunq; dixerint facite. In Epiſtola Concilii Epheſini ad Neſtorium cogitur Neſtorius, ſi Eccleſiæ ſatisfacere velit, juramento confirmare, ſe ita ſentire ut ſentiant Orientis & Occidentis Epiſcopi. Auguſt. lib 1. de Bapt. cap. 18. Decretum Concilii generalis vocat univerſæ Eccleſiæ conſenſum & merito, nam Eccleſia non docet nec decernit quicquam niſi per ſuos paſtores, ſicut quodlibet corpus per ſuum caput, unde 1. Reg. 8. Congregatio Sacerdotum & Seniorum vocatur omnis Eccleſia Iſrael.* Reſp. 1. per Eccleſiam repræſentativam Pontificii intelligunt Epiſcopos in Conciliis congregatos, ergò hæc quæſtio ad controverſiam de Conciliis propriè pertinet. 2. Epiſcopos in Conciliis congregatos, h. e. Eccleſiam repræſentativam errare poſſe, ne ipſe quidem Bellarminus negat, dicit enim *tunc demum Concilia nō errare, ſi accedat inſtructio, confirmatio & autoritas Romani Pontificis*, rectius ergo faceret Bellarminus & compendioſiori viæ inſiſteret, ſi abſque illis ambagibus ad ſcrinium pectoris Papalis nos remitteret. 3. Falſum eſt, *totam Eccleſiam errare ſi Epiſcopi in Conciliis errent*, quia ad Eccleſiam etiam pertinet congregatio fidelium ac poteſt Deus ſibi ſervare ſemen ſanctum atque aliquos electos graſſantibus etiam publicis corruptelis in viſibilis Eccleſiæ miniſterio. *Puriores quandoq; ſunt aures audientium, quam labia docentium.* 4. Populus tenetur ſequi ſuos paſtores non abſolutè & ſimpliciter in omnibus, ſed quatenus paſtores ſequuntur vocem Chriſti ἀρχιποιμένος *quia oves Chriſti vocem ejus audiunt & ſequuntur eam, alienum verò non audiunt* Joh. 10. v. 27. 5. Hæc limitatio ex dicto Matth. 23. v. 2. manifeſtiſsimè evincitur, Scribæ enim & Phariſæi, quos audire Chriſtus jubet, ſinceritati doctrinæ Moſaicæ ac Propheticæ admiſcebāt *fermentum errorum* ac corruptelarum, à quo Chriſtus jubet *cavere* Matth. 16. v. 11. eatenus igitur illos audire jubet, quatenus ſedent ſuper cathedrā Moſis, h. e. quatenus docent conformia doctrinæ Moſaicæ. Biel 4. ſent diſt. 1. q. 4. art. 3. *Non licet ſpernere conſilium Prælati, quod verum eſt, niſi contra legem divinam dixerint, quia ſic præcipiendo non ſedent ſuper cathedram Moyſis, nō enim hæc procedunt de cathedra, id eſt, doctrina Moſis, ſed de cathedra peſtilentiæ.* 6. Ex eo quod Patres Epheſinæ Synodi coëgerint Neſtorium jurare, ſe non aliter ſentire, quàm Orientis & Occidentis Epiſcopi ſentiunt, haudquaquam ſequitur, quod abſolutè non potuerint errare, ſed quod hac in re non errarint. Aug. 1. de Bapt. cap. 18. generalis Concilii decretum rectè vocat *Univerſalis Eccleſiæ conſenſum*, ſi ſc. ab omnib. Eccleſiis, quæ ſunt in toto orbe, aliqui ad illud Concilium miſſi fuerint, ſed ex eo non poteſt inferri, Eccleſiam repræſentativam ſive Concilia non poſſe errare, cùm ne ipſe quidem Bellarminus Concilia generalia aberrandi periculo eximat. *Conſtat* (inquit lib. 4. de Pont. Rom. cap. 3. §. contra) *generalia Concilia ſæpe erraſſe, quando caruerant ſummi Pontificis ſuffragio, ut patet de Epheſino II. Ariminenſi & aliis.* 7. 1. Reg. 8. non ſolùm Sacerdotes & Seniores, ſed etiam Duces & quamplurimi ex populo Iſraelitico ad Salomonem fuere congregati, ut apparet ex v. 5. *Rex Salomon & omnis multitudo Iſrael, quæ convenerat ad eum, gradiebatur cum illo ante arcam.* v. 65. *Fecit Salomon in tempore illo feſtivitatem celebrem & omnis Iſrael cum eo, multitudo magna ab introitu Emath uſq; ad rivum Ægypti.* v. 66. *& in die octava dimiſit populos.*

Eccleſiam Romanam errare poſſe, oſtenditur.

124. Atque hæc dicta ſint de quæſtione, an Eccleſia errare poſſit. Ceterùm cum omnia illa, quæ Bellarminus hoc loco in genere diſputat, eò tandē abeant, quod Eccleſia Rom. non poſſit errare, cum enim ſolam appellant *Catholicam*, illi ſoli tribuunt non errandi privilegium, quia Pontifex Romanus Chriſti vicarius & Petri ſucceſſor illi præſideat, ideò demonſtrandum eſt in ſpecie, quod Eccleſia Romana errare poſsit. Procedimus autem hoc modo. 1. Nulla particularis Eccleſia ab errandi periculo eſt immunis. Romana Eccleſia eſt particularis aliqua Eccleſia, ſive enim intelligas nomine Eccleſiæ Romanæ eam, quæ in urbe Roma colligitur, ſive eam quæ Romano Pontifici adhæret, negari nequit, *Ec-* eleſiam Romanam eſſe particularem, quia non poteſt demonſtrari, omnes totius orbis Eccleſias ullo unquam tempore Pontifici Romano adhæſiſſe. Ergo Romana Eccleſia ab errandi periculo non eſt immunis. Excipit Bellarminus lib. 4. de Romano Pontifice cap. 3. *aliam eſſe rationem Eccleſiæ Romanæ quam reliquarum particularium Eccleſiarum, quia Chriſtus rogavit pro Petro, ne deficeret ipſius fides* Luc. 22. v. 32. Id quod ſic exponit *Chriſtum rogaſſe pro Romana ſede, quia rogavit pro Petro & ſucceſſoribus ipſorum, quorum ſedes Romæ ſtabilienda erat.* Reſp. 1. ipſe Bellarminus fatetur cap. 4. *ſequente non haberi ex Scriptura nec ex traditione ſedem Apoſtolicam ita eſſe Romæ affixam, ut inde transferri nequeat*, Ergo ſi vel maximè concederetur, Chriſtum pro ſede Petri eo modo rogaſſe, ut illius ſucceſſores in fide errare non poſſint, tamen ex eo nondum probari poſſet, Eccleſiam Romanam non poſſe errare. Verba Bellarmini hæc ſunt: *Obſervandum eſt* (inquit) *Eccleſiam Romanam non poſſe errare dupliciter intelligi poſſe. Uno modo, ut non poſſit errare perſiſtente Romæ Apoſtolica ſede, Secus a. ſi ſedes auferretur: altero modo, ut ſimpliciter non poſſit errare vel deficere, quia nec ſedes Apoſtolica poſſit unquam Roma alio transferri. Et quidem ſecundum priorem ſententiam propoſitio noſtra eſt veriſſima, quia Lucius & Felix Papa & Martyres Agatho & Nicolaus Papæ & Confeſſores, Item Cyrillus & Ruffinus non ſolùm Pontificem, ſed etiam Eccleſiam Romanam aſſeruerunt non poſſe errare. At ſecundum poſteriorem ſenſum Eccleſiam Rom. non poſſe deficere, eſt quidem pia & probabiliſſima ſententia, non tamen adeo certa, ut contraria dici poſſit hæretica vel manifeſtè erronea. Quod non ſit omninò de fide, a Romana Eccleſia non poſſe ſeparari Apoſtolicam ſedem, patet quia neq; Scriptura neque traditio habet, ſedem Apoſtolicam ita fixam eſſe Romæ, ut inde auferri non poſſit.* Hæc Bellarm. Atqui ſi non eſt de fide, cathedram Petri Romæ ita fixam eſſe, ut aliò transferri nequeat, utiq; etiam non erit de fide, Eccleſiā

1. quia eſt particularis.

Roma-

Romanam non poſſe errare, quia privilegium non errandi ab illa cathedra unicè dependet. 2. Eccleſiam Rom. nō poſſe errare eo modo ibidem exponit Bellarminus, ut cuivis particulari Eccleſiæ id tribui poſſit. *Obſervandum eſt* (inquit) *ia alio ſenſu accipi debere firmitatem Eccleſiæ Romanæ in fide & ia alio firmitatem Pontificis, nam Pontifex non poteſt errare errore judiciali, h.e. dum judicat & definit quæſtionem fidei. At Eccleſia Romana, h.e. populus & clerus Romanus non poteſt errare errore perſonali, ita ut omnes omninò errent & nulli ſint in Romana Eccleſia fideles & Pontifici adhærentes.* Atqui nulla unquam Eccleſia eo modo errat, ut nulli prorſus in ea remaneant fideles, aliàs enim planè deficeret & non ampliùs eſſet Eccleſia. Nullus Epiſcopus hæreticus potuit omnes in Eccleſia ſibi commiſſa hæreſi ſuâ eo modo inficere, ut nullus in populo manſerit fidelis, quamdiu enim Sacramentum Baptiſmi & quædam fidei capita retinentur, colligitur Deo aliqua Eccleſia etiam in medio hæreticæ Synagogæ cœtu. 3. Chriſtum pro Petro rogaſſe audio, ſed pro Pontificibus Romanis vel pro Eccleſia Romana ſpecialiter hîc rogaſſe nō audio. *Dominus ſoli Petro dixit, Oravi pro te, non dixit hæc Petro & Cœteris*, ſcribit Bellarmin. lib. 4. de Pontifice cap. 3. §. reſpondeo. Item, *Dominus unam tantum perſonam deſignavit, dicens bis Simon, Simon, & addens toties Pronomen ſecundæ perſonæ pro te, fides tua, & tu fratres tuos. Quorſum hæc niſi ut intelligamus, aliquid ſpeciale fuiſſe Petro a Chriſto impetratum*, ſcribit idem lib. & cap. iiſdem §. Quæ expoſitio. Quod ſi oratio Chriſti ſolum Petrum concernit, quid ex ea vel Pontifex vel Eccleſia Romana ſibi vendicare poteſt? 4. Chriſtum eo modo rogaſſe pro Petro, ut ipſe tanquam Pontifex non poſſet unquam docere aliquid contra fidem, atque ut in ſede eius Papali nunquam inveniretur, qui doceret contra fidem, ſine ulla probatione aſſeritur, quia Petrus nuſpiā fuit conſtitutus à Chriſto Pontifex ſive Monarcha Eccleſiæ, nec Papalem aliquam ſedem Romæ erexit, aut in ea præſedit, nec Pontifices Romani ſunt genuini Petri ſucceſſores, cùm & doctrina & mores ipſorum à doctrina & morib. Petri longiſsimè diſcrepent. Illud v. Chriſtus oratione ſuâ Petro impetravit, ne finaliter ipſius fides deficeret, ſed ut converſus & ex graviſsimo abnegationis lapſu iterū erectus alios confirmare poſſet. 5. Bellarminus mirabilis artifex eſt, qui ex hoc Chriſti dicto tam diverſa Privilegia pro ſuo Pontifice & pro Romana Eccleſia elicere novit. *Oravit Chriſtus pro Petro, ne deficeret eius fides*, h.e. primò ut Petrus *nec judicialiter nec perſonaliter* erret, deinde ut ſucceſſores eius in ſede Papali Pontifices ſcil. non errent *judicialiter*, tamen errare poſsint *perſonaliter*, deniq; ut Eccleſia Romana non erret *perſonaliter* ſive errore perſonali. At quis hanc ſententiam vel centum alembicis ex verbis Chriſti extrahere poſsit? meræ hæ ſunt verborum præſtigiæ, unum eundemq; locum modò de Petro modò de Pontifice, modò de Eccleſia Romana interpretari, quinimò eundem aliter de Petro, aliter de Pontifice, aliter de Eccleſia Romana interpretari. 6. Demus Chriſtum pro Petro & ſucceſſorib. illius Romanis ſcil. Pontificibus rogaſſe, quid hoc ad Eccleſiam Romanam? non Eccleſia Romana, ſed Epiſcopus Romanus ex hypotheſi Bellarmini eſt ſucceſſor Petri. Ergo ſi vel maximè hæc oratio Chriſti infallibilitatem aliquam abſolutam Romano Pontifici impetraſſet, ex eo tamen Eccleſiæ Romanæ infallibilitas illa non accederet. Ut enim quævis alia particularis Eccleſia à ſuo Epiſcopo, ſic Romana Eccleſia à ſuo Pontifice diſcedere poſſet, quâ ratione ex hypotheſi Bellarmini utiq; erraret, quia *infallibilitas conſiſtit in ſolo Pontifice*.

125. Sic ergo pergimus argumentari. 2. Quæcunque Eccleſia graviter admonetur ab Apoſtolo, ne erroribus locum præbeat, ea à periculo errandi non eſt immunis, fruſtra enim tales admonitiones ingeminarentur, ſi abſoluta aliqua promiſsio ei eſſet data. Atqui Eccleſia Romana graviter admonetur ab Apoſtolo, ne erroribus ac ſeductoribus locum præbeat. Rom. 11. v. 20. & ſeqq. cap. 16. v. 17. Ergo Eccleſia Romana à periculo errandi non eſt immunis. 3. Quæconq; Eccleſia à ſinceritate fidei Apoſtolicæ & priſtina ſua integritate receſſit, ea non ſolùm errare poteſt, ſed etiam graviſsimè errat. Eccleſia Romana hodierna à ſinceritate fidei Apoſtolicæ & priſtinâ ſuâ integritate receſsit. Ergò nō ſolùm errare poteſt, ſed etiam graviſsimè errat. Aſſumtum ex collatione dogmatum Romanæ fidei hodiernæ cum Scriptis Apoſtolicis clariſsimè eluret, hoc loco quædam ex illis dogmatibus cum Epiſtola Pauli ad Rom. Eccleſiam priſtinam exarata invicem conferemus. 1. *De Evangelio* à ſe prædicato & in literas poſtmodum redacto dicit Apoſtolus Rom. 1. v. 16. *quod ſit potentia ad ſalutem omni credenti*, & cap. 15. v. 4. expreſsè aſſerit, *quæcunq; ſcripta ſunt ad noſtram doctrinam eſſe ſcripta, ut per conſolationem Scripturarum ſpem habeamus.* Atqui Romana Eccleſia hodierna Scripturam appellat *literam mortuam, regulam Lesbiā, quæ nō poſſit dicere quis ſit ſanũ ſenſus, quæ ſit imperfecta & obſcura, niſi accedant traditiones.* D. Apoſtolus Epiſtolam ſuam *omnibus qui ſunt Romæ dilectis Dei & vocatis ſanctis*, h.e. non ſolùm paſtorib. ſed etiam auditoribus inſcripſit Rom. 1. v. 7. ſed Eccleſia Romana hodierna lectione Scripturarum Laicis interdixit. D. Apoſtolus verbum quod vivâ voce primùm ab Apoſtolis prædicatum, poſtea verò per Dei voluntatem in Scripturas ab illis redactum canonem facit ultimi judicii. *Rom. 2. v. 16. Judicabit Deus occulta hominum juxta Evangelium meum per Chriſtum Ieſum.* Quod ſi in auguſto illo judicii die Scriptura ſacra norma & canon eſſe poterit, quidni etiam in hac vita munere illo perfungi queat? Sed Eccleſia *R*om. hodierna negat Scripturam Propheticam & Apoſtolicam eſſe regulam fidei totalem. In tota illa Epiſtola perpetuò ad Scripturam Propheticam V. T. Apoſtolus provocat ac doctrinâ ſuam *habere teſtimoniū Legis & Prophetarū* clariſsimè evincit. Act. 28. v. 23. Chriſtianos *R*omæ exiſtentes *τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ πείθει ex lege Moſis & Prophetis*. Sed *R*omana Eccleſia hodierna non poteſt conſenſum illum doctrinæ ſuæ cum Scriptis Propheticis & Apoſtolicis demonſtrare, quinimò disertè fatetur extra illum Canonem ſeſe multa credere, alios etiam, qui Scripturis ſacris inſiſtunt, vocat *Theologos atramentarios*. 2. De peccato originali docet Paulus in Epiſtola ad *R*omanos, quod ſit horribilis omnium virium humanarū corruptio ab Adamo in omnes poſteros propagata, quod ſit non ſolùm privatio alicuius boni, ſed etiam malum poſitivum arctiſſimè in Natura hærens, quod tam altas in Natura humana radices egerit, ut nec in regeneratis penitus extirpetur, quamdiu in hoc ſeculo adhuc vivunt. *R*om. 5. verſ. 12. *Per unum hominem peccatum intravit in hunc mundum.* verſ. 19. *per inobœdientiam unius hominis peccatores conſtituti ſunt multi.* Rom. 7. verſ. 14. *ego carna-*

2. Admonetur, ne erroribus locum præbeat.

3 Actu ipſo errat.

In loco de Scriptura.

De peccato originali.

carnalis ſum venundatus ſub peccatum, verſ.18. *Scio quod in me, hoc eſt, in carne mea non habitat bonum*. v.22. *Condelector legi Dei ſecundum interiorem hominem*. v.23. *Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ & captivantem me ſub lege peccati*. v.24. *Miſer ego homo, quis liberabit me a corpore mortis hujus?* Sed Eccleſia Romana hodierna frigidè admodum de peccato originali ſentit ac loquitur, quod ſcil. non ſit peccatū, *niſi abuſivè & analogicè* loquendo, quod ſit *minus minimo veniali peccato*, quod ſit *duntaxat privatio doni alicujus ſupernaturalis, naturalia enim in homine manſiſſe integra*, quod per *Baptiſmū in renatis tollatur totum id quod verā & propriam peccati rationem habet*. Concupiſcentiam pravam Apoſtolus non ſemel ſed aliquoties diſertè vocat peccatum, idq; ſic circumſcribit, ut non niſi de peccato verè & propriè ſic dicto intelligi poſſit. Rom.7.v.7. *Peccatum non cognovi niſi per Legem, nam concupiſcentiam neſciebam, niſi Lex diceret, Non concupiſces*, v.8. *Occaſione autem acceptâ peccatum in me operatum eſt omnem concupiſcentiam &c.* Sed Eccleſia Romana hodierna in Concil. Trident. decernit, concupiſcentiam appellari ab Apoſtolo peccatum, *non quod verè & propriè in renatis peccatum ſit, ſed quia ex peccato eſt & ad peccatum inclinat*.

De libero arbitrio. 3. De libero arbitrio Romanam ſui temporis Eccleſiam Apoſtolus ſic inſtruit, quod *φρόνημα σαρκὸς ſit inimicitia adverſus Deum* Rom.8.verſ.7. ac ne poſſit quidem legi Dei ſubjici. Oſtendit etiam ſuo ipſius exemplo, ne quidem renatos ex naturalibus ſuis viribus poſſe boni quippiam perficere. *Velle adjacet mihi*, inquit Rom. 7. v.18. *perficere autem non invenio*, v.24. conqueritur *captivum ſe duci ſub legem peccati*. Sed Romana Eccleſia hodierna docet, *ſupereſſe in homine aliquas vires, quibus ad futuram converſionem ſe diſponat & in ipſo converſionis opere Deo aſſentiatur & cooperetur*.

De lege divina. 4. De Lege divina veterem Romanam Eccleſiam docet Apoſtolus, quod ſic *infirmetur à carne*, ut in huius vitæ infirmitate perfectè à nobis impleri nequeat Rom.8.v. 3. id quod ſuo ipſius exemplo manifeſtum facit Rom.7.v.14. *Scimus, quod lex ſpiritualis eſt, ego autem carnalis ſum venundatus ſub peccato*. v. 18. *velle adjacet mihi, perficere autem non invenio*. v.19. *non enim quod volo bonum hoc facio, ſed quod nolo malum, hoc ago*. v.20. *porrò ſi quod non volo hoc ego facio, non jam ego perpetro illud, ſed inhabitans in me peccatum &c.* v. 25. *mente quidem ſervio legi Dei, carne autem legi peccati*. Sed Eccleſia Romana hodierna *anathema dicit, ſi quis docuerit, Dei præcepta homini juſtificato & ſub gratia conſtituto eſſe ad obſervandum impoſſibilia*. Quinimo in Eccleſia Romana hodie certum eſt, *poſſe omninò plura a nobis præſtari, quàm in lege divina à nobis requiritur*, inde enim diſputationes *de conſiliis Evangelicis, de operibus ſupererogationis, de ſtatu perfectionis &c.*

De Evangelio. 5. De Evangelio docet Apoſtolus Rom.3.v.21. *quod juſtitia Dei in illo manifeſtetur ſine lege*. v.22. *per fidem ſcil. Ieſu Chriſti in omnes & ſuper omnes qui credunt*, ex quo immotè colligitur, quod Evangelium propriè & accuratè loquendo ſit doctrina fidei docens in ſolo Chriſto ſine lege ac legis operibus per fidem nos juſtificari corā Deo. Sed Eccleſia Rom. hodierna docet, *Evangelium propriè loquendo eſſe non ſolùm fidei ſed & operum doctrinam*.

De juſtificatione. 6. De juſtificatione hæc erat Romanæ Eccleſiæ primævæ confeſsio, *quod omnes ſint peccatores & indigeant gloria Dei* Rom.3. v. 23. *juſtificentur autem gratis*

per ipſius gratiam, per redemtionem, quæ eſt in Chriſto Jeſu v. 24. *quem propoſuit Deus propitiatorium per fidem in ſanguine ejus ad oſtenſionem juſtitiæ per remiſſionem præcedentium peccatorum* v.25. ac breviter, *quod juſtificetur homo per fidem ſine operibus legis* v.28. Sed hanc doctrinam de juſtificatione per ſolam fidem in Chriſtū abſq; legis operib. hodierna Romana Eccleſia damnat & in confeſſores ejus igne ac gladio debacchatur. Verbum juſtificandi Apoſtolus ſic exponit, quod ſit verbum *judiciale ac forenſe*, opponit enim illud cōdemnationi Rom. 5.v.18. ſed hodierna Eccleſia Romana compoſitionem Grammaticam ſecuta juſtificare exponit *infundendo juſtitiæ habitum juſtum facere*. Juſtificationem conſtituit Apoſtolus in remiſsione peccatorum. Rom.4.v.7. *Beati quorum remiſſa ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata*. v. 8. *Beatus vir cui non imputat Deus peccatum*. Sed Romana Eccleſia hodierna non ſolùm in peccati remiſſione (quam exponit de totali ejuſdem abolitione, non autem phraſi Apoſtolica de non imputatione) ſed etiam in juſtitiæ habitualis infuſione juſtificationē conſtituit. Juſtitiam nobis imputari *fide abſq; operibus*, docet Apoſtolus Rom.4.v.5. ſed hanc juſtitiæ imputationem ridet Bellarminus Romanæ hodiernæ Eccleſiæ Cardinalis. Ab actu juſtificationis excludit Apoſtolus omnia etiam renatorum opera. Rom.4.v.2. *Si Abraham ex operibus juſtificatus eſt, habet gloriationem, ſed non apud Deum* v.3. *Quid enim dicit Scriptura? Credidit Abraham Deo & reputatum eſt illi ad juſtitiam*. v.4. *ei autem qui operatur merces non imputatur ſecundum gratiam, ſed ſecundum debitum*. v.5. *ei autem qui non operatur, credenti autem in eum, qui juſtificat impium, reputatur fides ejus ad juſtitiam*. Sed Romana Eccleſia hodierna anathema dicit ei, qui renatorū opera ab actu juſtificationis velit excludere. D. Apoſtolus gratiam & opera in actu juſtificationis ſibi invicem opponit Rom.11.v.6. ſed Eccleſiæ Romanæ Doctores hæc habent pro ſubordinatis.

De fide. 7. De fide docet Apoſtolus, quod ſit *πληροφορία* ac certa cordis fiducia, jubet enim nos *ſectari veſtigia fidei, quæ fuit in Abrahamo* Rom.4.v.12. quam poſtea ſic deſcribit, *quod crediderit contra ſpem in ſpem* v.18. *quod non ſuerit fide infirmatus conſiderans corpus ſuum emortuum* v. 19. *quod in Dei promiſſione non haſitaverit diffidentiâ, ſed fide confortatus dederit gloriam Deo* v. 20. *pleniſſimè ſciens, quod is qui promiſerat potens eſſet etiam præſtare* v.21. de hac fide docet, quod fructus ejus ſit pax & gaudium conſcientiæ. Rom.5.v.1. *Juſtificati fide pacem habemus ad Deum, per Dominum noſtrum Ieſum*. Sed Eccleſia Rom. hodierna perpetuam de gratia Dei & remiſsione peccatorum dubitationem propugnans hanc fidei *πληροφορίας* penitus rejicit. Docet Apoſtolus Rom.8. v.16. *Spiritum ſanctum reddere teſtimonium Spiritui noſtro, quod ſimus filii Dei* v.17. *ſi autem filii, utiq; & heredes*. Sed Romana Eccleſia hodierna huic interno Spiritus ſancti teſtimonio ex adverſo obloquitur, quando in Concilio Tridentino ſic decernit. *Si quis dixerit, hominem à peccatis abſolvi & juſtificari ex eo, quod ſe abſolvi & juſtificari certò credat, aut neminem eſſe juſtificatū, niſi qui credit ſe juſtificatū & hac ſola fide abſolutionē & juſtificationē perfici, anathema ſit*. D. Apoſtolus diſertè ſcribit, *quicquid nō eſt ex fide, peccatū eſſe* Rō. 14.v.ult. fidem autē *dicit eſſe ex auditu, auditū per verbū Dei* Rō.10. v. 8. improbat igitur omnes cultus, qui extra verbū ex bona intētione inſtituūtur.

Sed Rom. Eccleſia hodierna tales cultus & ἐθελοθρησκείας approbat, quin etiam meritum remiſſionis peccatorum illis aſſcribit. 8. *De bonis operibus.* De boois operib. docet Apoſtolus quod ſint jam ante Deo debita Rom. 8. v. 12. *Debitores ſumus non carni ut ſecundum carnem vivamus.* Rom. 13. v. 8. *Nemini quicquam debeatis, niſi ut invicem diligatis:* ꝙ ſint imperfecta & peccati adhærentis labe contaminata. Rom. 7. v. 14. *Lex ſpiritualis eſt, ego autem carnalis ſum.* v. 21. *volenti mihi facere bonum, adhæret malū.* v. 25. *mente ſervio legi Dei, carne autem legi peccati,* ex quo immotè colligitur, quòd bonis operib. renatorum non poſſit meritum aliquod propriè dictum aſſcribi. Sed Rom. Eccleſia hodierna pro meritis operum pugnans non tam pro aris quam pro focis fortiter digladiatur. *Stipendium peccati* ſive malorum operū Apoſtolus pronunciat eſſe *mortem,* ſed *vitam æternā eſſe χάρισμα donum Dei gratuitum per & propter Chriſtum* Rom. 6. v. 23. quâ illuſtri oppoſitione docet vitam æternam non eſſe ſtipendium aliquod bonis operibus debitum, ſicut damnatio eſt debitum peccatorum ſive malorum operum ſtipendium, ſed gratuitum Dei donum in Chriſto & propter Chriſtum nobis datū. Sed Rom. Eccl. hodiernæ illud perpetuò in ore. *Mala opera damnant meritoriè. Ergo bona opera ſalvant itidem meritoriè.* Normam bonorum operum conſtituit Apoſtolus legem Dei. Exhortaturus n. renatos ad ſtudium bonorum operum remittit illos ad legem Rom. 13. v. 8. & ſeqq. cumq; dixiſſet, *ſe cupidum eſſe ſecundum interiorem hominem faciendi bonū,* ſubjungit ſe *condelectari legi Dei* Rom. 7. v. 22. ſed Rō. Eccleſ. hodierna laudem bonitatis tribuit etiam illis operib. quæ fiunt ex bona intentione ſi vel maximè non ſint in lege præſcripta. Per doctrinam de gratuita juſtificatione per fidem in Chriſtum ſine legis operibus, frenum laxari vitæ diſſolutiori ac ſtudium bonorum operum retundi diſertè negat Apoſtolus Rom. 6. v. 1. ſic ſcribens: *Quid igitur? manebimus in peccato, ut gratia abundet?* v. 2. *abſit. Qui mortui ſumus peccato, quomodo adhuc vivemus in eo?* &c. Sed Rom. Eccleſia hodierna à præpoſtero metu ducitur, ne ſtudium bonorum operū langueſcat, ſi ab actu juſtificationis ea excluſa eſſe doceatur. 9. *De Sacramentis.* De Sacramentis docet Apoſtolus, quod ſint *ſigilla* gratiæ addita promiſſionib. Evangelicis ad fidei noſtræ confirmationem, unde circumciſionem vocat σφραγῖδα τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως Rom. 4. v. 11. ſed hunc finem Sacramentorum, qui in obſignatione promiſſionum & fidei cōfirmatione conſiſtat, Rō. Eccleſia hodierna negat. 10. *De Eccleſia.* Sanctā Chriſti in his terris Eccleſiam definit Apoſtolus cœtū eorum, quos Deus *prædeſtinavit, vocavit, juſtificavit & glorificavit* Rom. 8. v. 30. ſed Johannes Huſs in Concilio Conſtantienſi à Romanenſib. propterea damnatus & ignib. exuſtus eſt, quod Eccleſiam definiret *cœtum prædeſtinatorum.* Docet Apoſtolus Rom. 11. v. 1. & ſeqq. *Deum ſibi ſervare inviſibilem aliquam Eccleſiam electorum,* ſi vel maximè publicum viſibilis Eccleſiæ miniſteriū ſit corruptum. Sed hanc doctrinam Romanenſes hodierni penitus repudiant & quia ſuperiorib. ſeculis errores Papales cataclyſmi inſtar Eccleſiam inundarunt, inde colligere volunt, conſequens fore, quod Eccleſia Dei planè interierit, niſi Romanæ Synagogæ dignitas ac laudes veræ Eccleſiæ tribuantur. Caput & Sponſum Eccleſiæ conſtituit Apoſtolus ſolum Chriſtum Rom. 12. v. 5. *Multi unum corpus ſumus in Chriſto, ſinguli autem alter alterius membra.* Rom. 7. v. 2. *Quæ ſub viro eſt mulier vivente viro alligata eſt legi, ſi autem mortuus fuerit vir, liberata eſt a lege viri.* v. 4. *ita & vos mortificati eſtis Legi per corpus Chriſti, ut ſitis alterius, qui ex mortuis reſurrexit.* Sed Eccleſia Rom. hodierna caput & ſponſum ſuum agnoſcit Pontificem Romanum. Docent Romanenſes Petrum viginti quinq; annis Romæ in cathedra Papali ſediſſe, in quo fundamentum ſucceſſionis Papalis collocant. Sed cùm in catalogo Sanctorum quos ſalutare jubet Apoſtolus Rom. 16. v. 3. & ſeqq. nominatim recenſeat inferioris conditionis fratres, ecquis credet, Petrum prætermiſſum ab illo fuiſſe, ſi eo tempore Romæ fuiſſet vel in Papali cathedra præſediſſet? 11. *De Magiſtratu politico.* Magiſtratui civili omnes omninò homines cujuſcunque conditionis ac ſtatus Apoſtolus voluit eſſe ſubjectos. Rom. 13. v. 1. *Omnis anima poteſtatibus ſublimiorib. ſubdita ſit, non enim eſt poteſtas niſi a Deo,* in quem locum ſic commentatur Chryſoſtomus. *Oſtendit, quod iſta imperentur omnibus & Sacerdotibus & Monachis, non ſolùm ſecularibus, id quod ſtatim in ipſo exordio declarat cùm dicit: Omnis anima poteſtatibus ſuper eminentibus ſubdita ſit, etiamſi Apoſtolus ſit, ſi Evangeliſta, ſi Propheta, ſive quiſquis tandem fueris, neque enim pietatem ſubvertit iſta ſubjectio.* Sed caput & Monarcha hodiernæ Rom. Eccleſiæ. Pontifex Romanus præfert ſe omnib. Regibus & Imperatorib. quin imò totam Clericorū ſuorum turbam ex poteſtate civilis Magiſtratus auſus eſt emancipare. 12. *De invocatione Sanctorū.* Invocationem ſanctorum brevi ſed nervoſo aphoriſmo evertit Apoſtolus ſcribens Rom. 10. verſ. 31. *Quomodo invocabunt, in quem nō crediderunt,* ubi iovocationem & fiduciam cordis indiſſolubili nexu conjungit, jam v. fiducia cordis non eſt in alium præter ſolum Deum collocanda. Jerem. 17. verſ. 5. *maledictus qui confidit in homine,* proinde etiam honor invocationis ſoli Deo debetur. Sed Rom. Eccleſia hodierna invocationem Sanctorum acerrimè propugnat. Talis collatio inter dogmata Apoſtolica veteri Rom. Eccleſiæ propoſita & inter errores hodiernæ Eccleſiæ Rom. etiam in aliis articulis inſtitui poſſet, ſed ex illis quæ dicta ſunt hactenus, clariſſimè apparere exiſtimo, Romanam Eccleſiam hodiernam ab integritate priſtina & fidei Apoſtolicæ ſinceritate longiſſimè receſſiſſe, (ut meritò cùm Poëta quis exclamet: *Et Romæ in Roma nil reperi media.*) ac proinde inſigni audaciâ ac temeritate affirmari, Romanam Eccleſiam non poſſe errare, cùm actu ipſo multipliciter eam erraſſe in propatulo ſit, inde Petrus de Aliaco Cardinalis Cameracenſis in Coocilio Conſtantienſi publicè confeſſus eſt, *Eccleſiam Rom. longo jam tempore multipliciter fuiſſe deformatam, indiguiſſeque & nunc maximè indigere, ut in fide & moribus reformetur.* Nicol. de Clemangis librum ſcripſit de *corrupto Eccleſiæ Romanæ ſtatu.* Adrianus VI. in Comit. Noriberg. per Legatos ſuos idipſum confeſſus eſt, ut infra pluribus demonſtrabitur, ſed quid recentiores producimus. Hieronymus ante aliquot ſecula in Sacerdotes Romanos invehitur in comm. cap. 2. Jerem. & in Epiſt. 85. ad Evagrium: *Sed dicis* (inquit) *quomodo Romæ ad teſtimoniū Diaconi Presbyter ordinatur? Quid mihi profers unius urbis conſuetudinem? Quid paucitatem, de qua ortum eſt ſupercilium, in leges Eccleſiæ vindicas?* Euſeb. lib. 5. Eccleſ. Hiſt. c. 20. *Per idem tempus in urbe Roma diverſis novitatibus per nonnullos regula traditionis Eccleſiaſtica vexabatur.*

Ecquis

Ecquis verò credat tot ſeculorum decurſu corruptelas illas non fuiſſe auctas?

CAPUT X.

De notis Eccleſiæ in genere.

126. Poſteaquam de cauſa efficiente ac materiali Eccleſiæ dictum fuit, reſtat ut ad formalem, quæ in notis ac γνωρίσμασι Eccleſiæ conſiſtit, tranſeamus. ** Andr. Radeccius Photinianus in notis ad librum Smiglecii, quem vocat refutationem diſſolutionis nodi ſui Gordii p. 57. *Chriſtus ut ſigna Eccleſiæ ſciremus, nuſquam præcepit.* Et poſtea. *Altercationes de Eccleſia hodie ferè ſunt infinitæ, ſed à Pontificiis motæ, interim prorſus otioſæ & inutiles, niſi fortaſſe ad hoc ipſum utiles quis eas eſſe dicat, ut cognoſcatur quæ ſint inutiles &c. Nulla eſſe poſſe Eccleſiæ ſigna, jam à noſtris alibi demonſtratum.* Piſcecius in reſp. ad 10. rat. Camp. p. 109. *Eccleſiæ notas poſcis? dabo unam ex Bellarmino ſanctitatem doctrinæ, id eſt, nihil continere falſum quoad fidem doctrinæ, nihil injuſtum, quoad fidem morum. Hanc & unam & veriſſimam Eccleſiæ formam agnoſcimus, ex qua vera Chriſti Eccleſia probetur.* p. 110. *Si ulla demonſtratio eſt, quâ veritas Eccleſiæ oſtendatur, eam ex veris, propriis, neceſſariis, & perpetuo Eccleſiam comitantib. cauſis & ſignis deduci oportet. Ex notis communib. contingentibus, iiſq; quæ ad tempus, quid concludes? Atq; datâ Eccleſiæ materia, quæ populus, præter cauſam eſſentialem, quæ eſt doctrinæ ſanctitas, nihil eſt in Eccleſia magis proprium, neceſſarium, perpetuum.* Ex Arminianis Epiſcopius diſp. priv. de notis Eccleſ. c. 2. *Cùm nota omnis ſemper debeat notior eſſe eâ re, cujus nota eſt & ad quam tanquã obſcuram & ignotam notificandam adhibetur, ei verò qui quæ doctrina ſalutaris ſit, rectè intelligit, nihil omnino deſit, quo Eccleſia cognoſci queat, relinquitur etiã nullas notas dari poſſe aut ut dentur opus eſſe, per quas in cognitionem Eccleſiæ veniatur.* th. 5. *Illas etiã circumſtantias, per quas tanquã notas in vera Eccleſia certam & infallibilem cognitionem deveniatur, impoſſibile eſſe ſtatuimus.* theſ. 6. *Imo quod magis eſt hãc ipſam de certis & infallibilib. notis, extra hanc doctrinæ ſalutaris profeſſionem, aſſignandis quæſtionem præcipuũ gradum fuiſſe, credimus, per quem & vera Eccleſiæ ſive ſalutaris doctrinæ cognitio ſolida deturbata, & Antichriſti ſolium evectum atque exaltatum, quinimo pura veritatis ignorantia introducta eſt, aſſerere nõ dubitamus.*** Eſt verò omninò quæſtio illa de notis Eccleſiæ diligenti tractatione digna, quia cardo ſalutis in eo vertitur, ut veram Eccleſiã cognoſcamus, eidemq; cognitæ nos adjungamus, & poſtquam nos ei adjunxerimus, in ea perſeveremus. Proponemus primò ſententiæ noſtræ explicationem & fundamenta, poſtea de adverſariorũ ſententia, & fundamentis videbimus. Sententia noſtra eſt, puram verbi prædicationem & legitimam Sacramentorũ adminiſtrationem eſſe notas veræ Eccleſiæ. Ut autem hæc ſententia noſtra ſit illuſtrior, obſervanda ſunt membra ſequentia. 1. Quædam notæ ſunt *propriæ & eſſentiales*, quædam verò *communes & accidentales*. Illæ ſunt principia & cauſæ rei proximæ & adæquatæ rem cõſtituentes atq; ideò ſunt perpetuæ, propriæ, eſſentiales & infallibiles notæ, quas ubi deprehendimus, certò pronunciare poſſumus, rem notatã nos cognoſcere, quia ſcire eſt rem per ſuas cauſas cognoſcere; docente Philoſopho lib. 2. poſterior, c. 11. text. 11. hæ verò ſunt ſigna & accidentia quædam externa, quæ rem externè circumſtant, eique communiter accidunt, ac proinde ſunt notæ communes & accidentales, propterea etiam fallaces. Illæ præbent cognitionem diſtinctam & certam; hæ verò confuſam & incertam, quia cognitio diſtincta oritur ex principiis Naturæ notioribus, ſed cognitio confuſa oritur ex communiter accidentibus notioribus quoad nos. Porrò hoc loco quærimus notas Eccleſiæ proprias & eſſentiales, quas eſſe dicimus puram verbi prædicationem & legitimam Sacramentorum adminiſtrationem. Notæ illæ, quas Pontificii aſſignant ex nomine Catholico, ex multitudine, ex ſucceſſione, ex felicitate temporali &c. non ſunt notæ propriæ & eſſentiales, ſed communes & accidentales proinde etiam fallaces. Adverſarii non poſſunt illud omninò negare, ſic enim Bellarminus lib. 4. de Eccleſ. cap. 3. §. 1. *Notæ illæ, quas afferemus, non quidem efficiunt evidenter verum* (Romanam) *Eccleſiam eſſe veram Dei Eccleſiam, ſed tamen efficiunt id evidenter credibile, nec enim eſt idem evidenter verum & evidenter credibile. Nam evidenter verum dicitur, quod in ſe vel in ſuis principiis videtur, evidenter credibile dicitur, quod non videtur nec in ſe, nec in ſuis principiis, habet tamen tot & tam gravia teſtimonia, ut quilibet vir ſapiens meritò id credere debeat.* ** Atqui ſi notæ Bellarmini efficiunt evidentiam non veritatis ſed *credibilitatis*, meritò nobis ſunt ſuſpectæ. Multa n. ſunt credibilia, quæ tamen non ſunt vera. Sic credibile eſt, eum qui fugã ſibi conſulit, homicidiũ commiſiſſe, ſed tamen non eſt ſemper verum. Gregor. de Valent. in anal. de Eccleſia p. 172. *Non impedit nec tollit rationem notæ, quod quædam ex ejuſmodi Eccleſiæ accidentib. non jam inde ab ejus exordio ipſi cõvenerunt. Satis eſt, ſi ſecundùm certiſſimas Scripturas ei competant in eo ſtatu, quem jam habet, quemq; habitura ſuit poſt diſſeminatũ Evangelium in orbe per prædicationem Apoſtolorum. Quæritur n. jam poſt Apoſtolorum tempora Eccleſia in eo velut ætatis ſuæ ſtatu, quem habet & habitura ſuit poſt ea tempora, non autem illo, quem vel in ortu ſuo vel in primo progreſſu habuit ad breve tempus tanquam in infantia.* (Quaſi verò Eccleſia tempore Apoſtolorũ adhuc infans fuerit & deterioris conditionis quàm ſub Antichriſtianæ Tyrannidis jugo) Hùc referendus etiã diſcurſus Stapletoni in relect. princip. fid. controv. 1. q. 4. art. 5. p. 113. *Quemadmodum diſcernunt hominẽ à bruto, parvuli quidem per externa lineamenta corporis & figuram hominis, quia judicium eorum non excedit ſenſum, adulti verò & rationis uſum habentes, indocti tamen & rudes per operationes vitæ & functiones propriè humanas, ut loqui more humano, ambulare & ſimilia: Sapientes autem & prudentes quorũ judiciũ altius penetrat per animi prudentiã aliaſq; dotes hominis adhuc magis excellenter proprias. Sic Eccleſia Chriſti à ſapientib. quidẽ & ſpiritualibus ipſis, quales ſunt Eccleſiæ Magiſtri & Paſtores, cognoſcitur per ſanam doctrinã & rectum Sacramentorũ uſum: ab imperitis autẽ fidelibus & parvulis in fide, qui de doctrina ipſa in ſuis cauſis, principiis & mediis conſiderata judicare nõ poſſunt, ab ipſis quoq; infidelib. qui parũ aut nihil de Eccleſia norunt; per externã faciẽ & multitudinẽ populorũ credentiũ atq; paſtorũ.* Ex hac Stapletoni comparatione τῶν ἀμφοῖν illud amplexamur, quod fatetur Eccleſiam Chriſti à ſapientib. & ſpiritualib. cognoſci per ſanã doctrinam & rectũ Sacramentorũ uſum, ex eo enim immediatè ſequitur, noſtras notas eſſe proprias,

genuinas & ſpiritualibus hominibus accommodatas, ipſorum verò notas eſſe dubias, incertas & paucis in fide convenientes. Externam Eccleſiæ ſpeciem per nuda quædam externa lineamenta adumbratam libenter ipſis concedimus, relinquant vero nobis animam & internam formam Eccleſiæ. Cùm enim nulla certior ſit rei nota, quàm illius forma, conſequens fuerit, noſtras haſce notas, in quibus forma Eccleſię conſiſtit, eſſe genuinas, proprias, certas & infallibiles. Quæ a Pontificiis aſſignantur notæ, videlicet nomen Catholicum, antiquitas, duratio, amplitudo, ſucceſſio Epiſcoporū, felicitas temporalis &c. communes ſunt Eccleſiæ cum cœtibus hæreticis nec ullum habent momentum ac certitudinem niſi cum notis illis noſtris exactè conſentiant. Imitantur igitur Pontificii in notis illis aſſignandis Pſeudomonetarios, qui Pſeudonumiſmata, quæ procuderunt, non ex puro auro cenſeri vel ad Lydium lapidem exigi, ſed ad εὔχρωμα appendi ex colore & forma externa quæ adulterari poſſunt, examinari poſtulant. 2. Ex hoc fundamento apparet, quid reſpondendum ſit Bellarmino inconſtantiam & opinionum divortia nobis in hac quæſtione objicienti, ſic enim ſcribit lib. 4. de Eccl. 1. cap. 2. §. *Lutherus in libro de Conciliis & Eccleſia in ultima parte libri proponit has ſeptem notas. Primo veram & incorruptam prædicationem Evangelii. Secundo legitimam adminiſtrationem Baptiſmi. Tertio legitimum uſum Euchariſtiæ. Quartò legitimum uſum clavium. Quintò legitimam electionem miniſtrorum, qui doceant & Sacramenta miniſtrent. Sextò orationem publicam & Pſalmodiam & Catechiſmum, ſed lingua, quæ intelligatur ab omnibus. Septimo myſterium crucis, id eſt, tribulationes intus & extra. Ceteri verò ſolent duas tantùm proponere, quæ complectuntur primas quinque notas Lutheri, hoc eſt, prædicationem ſinceram verbi Dei & ſincerum uſum Sacramentorum. Ita docet Confeſſio Auguſtana & Apologia ejuſdem, Item Brentius &c. Centuriatores his duabus addunt alias duas, quæ poſſunt reduci ad quintam & ſeptimam Lutheri, hoc eſt, conſtantiam in confeſſione fidei ſive perſeverantiam & obœdientiam erga miniſtros verbi quatenus ipſum verbum annunciant.* Reſp. Lutherus ipſe in eodem loco diſertè fatetur, notas illas non eſſe unius generis, nec omnes eodem modo neceſſarias, primam tantùm ſimpliciter neceſſariam, reliquas verò omnes præter primam abeſſe poſſe, ſic enim ſcribit, *Si nullum aliud ſignum conſpici poſſet præter hoc unicum (intelligit autem primum) tamen ſatis eſſet hoc ad convincendos animos, quod ibi eſſet Catholica Eccleſia.* Præterea quas notas Lutherus dividit, eas alii conjunctim enumerant. Baptiſmi & Euchariſtiæ legitimum uſum revocamus ad unam notam ſcil. Sacramentorum legitimam adminiſtrationem. Evangelii prædicatio, Catechiſmus, Miniſtrorum electio, Invocatio itidem pertinent ad unam notam ſcil. puram verbi prædicationem. Obœdientia miniſterio debita, quam ex Cypr. de cultu virginum & Auguſtino de fide & Symb. addunt Philipp. in Exam. Caſſand. in conſult. & alii, continetur in duabus iſtis notis, potiſſimum namque elucet in auſcultatione verbi & uſu Sacramentorum, ex quibus tanquam fructus ex arbore enaſcitur. Crux eſt accidens aliquod & conditio Eccleſiæ, non autem propria & eſſentialis nota, ideò autem annumeratur reliquis notis, quia eſt fermè perpetuus comes veræ Eccleſiæ. Si de propriis & eſſentialibus notis ſermo ſit, omnes uno ore dicimus, tales Eccleſiæ notas eſſe duas, puram verbi prædicationem & legitimam Sacramentorum adminiſtrationem. 3. Notandum hoc loco prædicationem Evangelii & adminiſtrationem Sacramentorum καθ' ἄλλον καὶ ἄλλον ἀπολήψεως τρόπον diverſâ conſiderandi ratione eſſe cauſam formalem Eccleſiæ & eſſe effectū ſeu officium Eccleſiæ. Cauſa formalis eſt Eccleſiæ ſcil. conſtituendæ & conſervandæ, dum ipſa diſcit ex verbo, & per verbum ac Sacramenta Deo colligitur: officium & effectum eſt Eccleſiæ ſcil. jam conſtitutæ, dum alios docet ac informat. Proinde hæ notæ noſtræ, ſincera ſcil. prædicatio verbi & legitima Sacramentorum adminiſtratio, tum à priori, tum etiam à poſteriori, Eccleſiam notāt ac demonſtrant. A priori, quia Eccleſiam conſtituunt & conſervant: à poſteriori, quia Eccleſia verbo Dei & uſu Sacramentorum conſtituta, ipſa jam verbum Dei rurſus prædicat, aliis commendat, interpretatur, Sacramenta adminiſtrat, doctrinam vindicat, alerit, & propagat. 4. Cùm pura verbi prædicatio legitimum Sacramentorum uſum includat (ſiquidem Sacramentum eſt verbum aliquod viſibile) cumque non ſit eadem Sacramentorum, quàm eſt verbi & fidei ad ſalutem neceſſitas (ſiquidem Eccleſia Iſraelitica per 40. annos in deſerto circumciſionem intermiſit) ideo ſi ſtrictè velimus loqui, poſſet una tantum propria & eſſentialis Eccleſiæ nota conſtitui, videlicet pura verbi prædicatio, cuius appendix eſt legitimus Sacramentorum uſus. 5. Monendum etiam illud, nos hoc loco de talibus notis agere, quæ propriè & immediatè ab illis attendendæ ſunt, qui in Eccleſia Chriſtiana verſantur & ambigunt, quinam Chriſtianorum cœtus ſint vera, ſincera & incorrupta Eccleſia, h. e. qui admittunt Scripturas. Quod n. gentiles attinet, qui Scripturarum ſacrarum autoritatem non admittunt, illis ex teſtimonio Eccleſiæ & κριτηρίοις internis Scripturæ S. autoritas prius demonſtranda eſt, antequam ex doctrina h. e. ex congruentia doctrinæ cum ſcripturis ſacris de Eccleſia ſincera & incorrupta judicare poſſint. Hinc Auguſtinus lib. de unit. Eccleſiæ contra Petilianum Donatiſtam cap. 3. diſputans, *Eccleſiam in Canonicis ſanctorum librorum authoritatibus quærendam & demonſtrandam eſſe* diſertè addit hæc verba. *Sunt libri Dominici, quorum autoritati utrique conſentimus, utrique credimus, utrique ſervimus, ibi quæramus Eccleſiam, ibi diſcutiamus cauſam noſtram.* Sed hac de re uberius dicetur inferius, quando Bellarmini argumenta contra noſtras notas excutiemus. 6. Ab hac ſententia noſtra de Eccleſiæ notis non diſcedunt, qui dicunt, *ex Scriptura diſcendam eſſe Eccleſiam*, vel quod idem eſt, *verbum DEI revelatum & communicatum eſſe notam, quâ in veræ Eccleſiæ notitiam pervenire poſſumus*, quia pura verbi prædicatio ex Scriptura, ſive quod idem eſt, ex verbo DEI revelato in Scripturis propoſito, dijudicanda eſt. An & quatenus pura ſit verbi prædicatio, non poteſt aliter niſi ex Scripturis cognoſci, qui ergo ſtatuit puram verbi prædicationem eſſe Eccleſiæ notam, eo ipſo dicit, ex Scriptura de veritate & ſinceritate Eccleſiæ judicium faciendum eſſe, ſicut ſtella oſtendebat Magis domum, in qua erat Chriſtus cum matre ſua Matth. 2. verſ. 9. ſic lux verbi cœleſtis manifeſtat nobis & Chriſtum & domum, in qua Chriſtus eſt, id eſt, Eccleſiam. 2. Petri 1. verſic. 19. *Habemus firmiorem Propheticum ſermonem, cui*

bene-

benefacitis attendentes tanquā lucernæ &c. Quemadmodum Chriſtus Eccleſiæ caput, cùm in terris verſaretur, non ex pompa quadam externa, ſed ſolùm ex verbo, id eſt, ex vaticiniis Propheticis agnoſcebatur, ſic Eccleſia, quæ eſt ipſius corpus myſticum, non niſi ex verbo cognoſcitur, quæ fuit comparatio Bradfordi, referente Foxo in Martyr. p. 1613. 7.** Vera Eccleſia falſæ opponitur vel *contradictoriè*, i. e. non Eccleſiæ, ſeu ipſam eſſentiam Baptiſmi & religionis totius evertenti, vel *privative*, i. e. non orthodoxæ Eccleſiæ. Poſteriore ſignificatu Eccleſia apoſtaſiæ partialis rea non eſt vera Eccleſia propter depravationē religionis, ſed eſt falſa, id eſt, vitiata & impura Eccleſia. Prioris oppoſitionis reſpectu concedimus talem Eccleſiam eſſe veram, quod patet. 1. ab initiatorii Sacramenti quod retinet, veritate, unde *baptizati ab Arianis non fuerunt a veterib. rebaptizati* Aug. Epiſt. 203. 2. a communicatione verbi facta per publicam textuum Biblicorum lectionem, quæ etiam prædicatio quædam eſt. Act. 15. v. 21. ** Notandum tamen, quod puritatis illius ſint certi quidam gradus, quia verbum DEI aliquando magis purè, aliquando verò minus purè in Eccleſia prædicatur, nec ſtatim deſinit eſſe Eccleſia, ſi vel maxime in quibuſdam religionis capitibus non pure doceat. Quò igitur purius & ſincerius in Eccleſia prædicatur Dei verbum, quò propius ad normam Scripturæ ſacræ prædicatio & doctrina accedit, eò purior & ſincerior erit Eccleſia, quò verò longius a regula verbi recedit, eò impurior & corruptior erit Eccleſiæ ſtatus. Nec tamen per quamvis corruptelam deſinit eſſe Eccleſia, quia oſtendimus ſuperiùs, Deum etiam tunc ſemen ſanctum & ſpirituales filios ſibi generare & conſervare, quando publicum viſibilis Eccleſiæ miniſterium eſt corruptum. Proinde viſibilis Eccleſia quoad formam externam, ſive quod idem eſt, quoad publicum miniſterium conſideratur vel in ſtatu puro & incorrupto, vel in ſtatu impuro & aliquā ex parte corrupto. Quando notæ Eccleſiæ dicuntur puræ verbi prædicatio & legitima Sacramentorum adminiſtratio, tunc conſideratur Eccleſia in ſtatu priori & comparatione factâ non ſolùm ad cœtus profanos, ſed etiam ad Eccleſiam corruptam & impuram: idque rectè fieri apparet ex eo, quod *definitiones, regulæ ac Canones dari debent de idea*, quodque Eccleſiæ corruptæ ſecundum normam & formam doctrinæ ſincerioris & purioris reformandæ, reſtituendæ ac repurgandæ ſint. 8. Notandum denique, totas Eccleſias non eſſe æſtimandas ex ſolis Paſtoribus nec ex quibuſdam paucis, proinde non eſſe ſtatim totas Eccleſias damnandas, ſi vel Paſtores vel quidam pauci ab integritate & ſinceritate doctrinæ diſcedant, quia *puriores ſæpe ſunt auditorum aures quam labia docentium*, ac multi in corrupto Eccleſiæ ſtatu retinentes fundamentalia doctrinæ capita erroribus, quos Pſeudodoctores in ea ſpargunt, vel non aſſentiuntur, vel ſine ulla pertinacia iis adhærent, vel ex illis ante finem vitæ iterum eluctantur.

Probatur noſtra ſententia, quod pura prædicatio verbi & legitima Sacramentorū adminiſtratio ſint notæ Eccleſiæ.

127. His ita præmiſsis ſententiam noſtram confirmabimus. Bellarminus lib. 4. de Eccleſ. cap. 2. pauca quædam Scripturæ & Patrum dicta velut arenam ſine calce pro noſtra ſententia adducit, ut lectori præbeat occaſionem ſuſpicandi, firmioribus & pluribus fundamentis nos in hac quæſtione deſtitui. Videamus quomodo iis ſatisfacere conetur, antequam argumenta noſtra in medium afferamus. 1. Johan. 10. verſ. 27. *Oves meæ vocem meam audiunt.* Ergo ibi eſt Eccleſia, ubi auditur verbum Dei. Excipit Bellarminus, *hunc locum nequaquam docere, ubi ſit Eccleſia, ſed qui ſint electi, nimirum qui corde perſeveranter audiunt & retinent verbum, cùm autem non poſſit ſciri, qui corde audiant, non poteſt hac eſſe viſibilis nota Eccleſiæ.* Reſp. 1. Sciri quidem à nobis certò apodicticè non poteſt, qui ex animo Chriſti vocem audiant, eique obſequantur ac proinde ſint electi, interim hoc ſcire poſſumus, ubicunque ſonat Chriſti vox, ibi eſſe aliquos, qui eam ex animo audiant, eidemque obſequantur, quia vox Chriſti habet adjunctam Spiritus ſancti efficaciam, ac proinde non ſonat abſque fructu. Jam verò ubicunque ſunt aliqui qui vocem Chriſti audiunt, ibi ſunt electi, ubi ſunt electi, ibi eſt *Eccleſia*, quia extra cœtum vocatorum non ſunt quærendi electi. 2. Quamvis ſciri non poſsit, qui corde perſeveranter audiant Chriſti vocem, tamen Chriſti vocem publicè in cœtu *Eccleſiæ* ſonantem audire poſſumus, itemque an prædicatio verbi in publico cœtu ſonans cum voce Chriſti in Scripturis ſacris nobis propoſita conveniat, explorare poſſumus, ergo etiam quæ ſint veræ Chriſti oves & veræ Eccleſiæ membra ex hac nota perdiſcere poſſumus. 3. Hinc ipſum probat ſcopus illius concionis. Chriſtus vult evincere, Judæos non eſſe membra veræ Eccleſiæ, aſſumit probationis loco auditum verbi tanquam certam & infallibilem Eccleſiæ notam. Johan. 8. v. 47. *Qui ex Deo eſt, verba Dei audit, propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis.* Joh. 10. v. 26. *Non eſtis ex ovibus meis, ſicut dixi vobis.* v. 27. *Oves* (enim) *meæ vocem meam audiunt.* Oſtendit igitur eos non eſſe de ſuo ovili, h. e. non pertinere ad veram Eccleſiam, quia ſcil. non audiunt vocem Paſtoris. 4. Poſſumus docendi gratia diſtinguere inter oves Chriſti, quædam enim interius tales ſunt, videl. verè pii, qui per efficacem Spiritus S. operationem interiore cordis aſſenſu ac fiduciâ vocem Chriſti audiunt eamque ſequuntur: quædam v. exterius duntaxat tales ſe gerunt, videlicet qui abſque interiore cordis regeneratione exteriùs profitentur Chriſti doctrinam. Quemadmodum oves Chriſti, quæ interius tales ſunt, per internam auſcultationem vocis Chriſti diſtinguuntur ab hypocritis cœtui Eccleſiæ externo intermixtis, ita quoq; oves Chriſti, quæ exterius tales ſunt, per externam auſcultationem & profeſsionē vocis Chriſti diſtinguuntur ab aliis cœtib. profanis & hæreticis, proinde qui vocem Chriſti audiunt ſunt de Eccleſia, qui exterius duntaxat illam audiunt, ſunt de Eccleſia externa & viſibili: qui auribus externis & fide interna ſimul audiunt, ſunt de externa & interna, viſibili & inviſibili Eccleſia. Relinquitur igitur, quod verbum Dei ſit vera nota, quá Chriſti ovile ab illis cœtibus, qui non ſunt Chriſti ovilia, diſtinguitur. Chryſoſt. hom. 60. in Johan. *Qui ſequuntur Chriſtum, hi ſunt ex ovili.* 5. Conjungimus dictum Johannis Baptiſtæ Johan. 3. verſ. 29. *Qui habet ſponſam, ſponſus eſt: amicus autem ſponſi, qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem ſponſi.* Ut Chriſtus intelligitur eſſe ſponſus ex eo, quod ſolus habet ſponſam, ita quoque ſponſa ſive Eccleſia intelligitur eſſe ſponſa ex eo, quod habetur à ſponſo, id eſt, peculiariter ab eo tenetur, diligitur, ducitur, regitur; ab unius illius voce & imperio pendet, alteri verò per doctrinas idololatricas ſeſe non proſtituit. A-

Auditus verbi & demonſtratio ſunt nota Eccleſiæ. *1. Joh. 10. v. 27. Oves meæ vocē meā audiunt.*

mici ſponſi intelliguntur ex eo, quod audientes vocem ſponſi gaudent, id eſt, quod delectantur in Chriſti voce, unicè eam audiunt, alienum verò non ſequuutur. Ergo vox Chriſti in Scripturis ſonans eſt unica norma ac regula agnoſcendi ſponſam Chriſti & amicos ſponſi.

2. Eph. 5. v. 26. Chriſtus dilexit Eccleſiam & ſeipſum tradidit pro ea.

128. 2. Epheſ. 5. verſ. 26. *Chriſtus dilexit Eccleſiam & ſeipſum tradidit pro ea* verſ. 27. *ut illam ſanctificaret mundans lavacro aquæ in verbo.* Eccleſia mundatur verbo, ergo ubicunque eſt verbum mundans, ibi eſt Eccleſia. Excipit Bellarminus, *mundationem illam eſſe inviſibilem, nec Paulum ibi docere, quæ ſit vel ubi ſit Eccleſia, ſed quid boni DEUS contulerit Eccleſiæ.* Reſpond. 1. hoc dictum nec unicè nec præcipuè pro noſtra ſententia adducimus, ſed plura & illuſtriora nobis ſuppetunt. 2. Baptiſmus eſt bonum Eccleſiæ proprium, ubicunque ergo verus & integer Baptiſmus adminiſtratur, ibi aliqua Eccleſia Deo colligitur. Baptiſmus eſt Sacramentum initiationis, quo aperitur ingreſſus in Eccleſiam, ergo ubicunque parvuli baptizantur, panditur Eccleſiæ janua & oſtium regni cœlorum. Ubicunque adminiſtratur verus & integer Baptiſmus, ibi eſt *lavacrum regenerationis & renovationis*, quia Baptiſmus ab Apoſtolo ſic definitur Tit. 3. verſ. 5. ibi etiam offertur ſalus baptizatis, quia Deus *per Baptiſmum* dicitur nos *ſalvos facere* 1. Petri 3. verſ. 2. Jam verò extra Eccleſiam nulla fit regeneratio & extra Eccleſiam non eſt ſalus. Ergo ubicunque adminiſtratur Baptiſmus, ibi eſt aliqua Chriſti Eccleſia. 3. Firmiter igitur ex hoc loco Apoſtolico concludi poteſt, Baptiſmum eſſe notam Eccleſiæ, quia Apoſtolus Eccleſiam ad Baptiſmum alligat & Baptiſmum non niſi intra Eccleſiam diſpenſari confirmat, quando notanter dicit, *Chriſtum ſanctificaſſe Eccleſiam lavacro aquæ in verbo.* 4. Si obvertas, *etiam in cœtibus hæreticorum adminiſtrari Baptiſmum*, reſp. Verbum & Sacramenta ſimpliciter loquendo ſunt nota Eccleſiæ, ubicunque enim ſonat verbum & adminiſtrantur Sacramenta, ibi eſt aliqua Eccleſia. Quia verò non ſunt iidem puritatis & ſinceritatis gradus in Eccleſiis, ideò dicimus puram verbi prædicationem & legitimam Sacramentorum adminiſtrationem eſſe notas Eccleſiæ, quibus ſcilicet Eccleſia pura & ſincera à corrupta & impura diſtinguitur. Deinde in cœtibus hæreticorum accuratè diſtinguendum precioſum à vili, id eſt, illud quod eſt Eccleſiæ proprium ab eo quod eſt humanâ ratione adinventum. Baptiſmus in cœtibus hæreticorum integrè adminiſtratus & quædam doctrinæ capita pura & incorrupta adhuc conſervata ſunt bona Eccleſiæ propria, ſed corruptelæ & errores admixti ſunt fermentum alienum, proinde ſi vel maximè Baptiſmus in cœtibus hæreticorum adminiſtretur, tamen non deſinit eſſe bonum Eccleſiæ proprium, ac proinde etiam eſt illius nota infallibilis.

3. Matth. 18. v. 20. Ubi duo vel tres congregati ſunt &c.

129. 3. Matth. 18. v. 20. *Ubi duo vel tres congregati ſunt in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.* Ille cœtus eſt vera Eccleſia, qui congregatur in Chriſti nomine. Jam verò in Chriſti nomine congregantur, qui ſecundùm verbum ejus congregantur. Excipit Bellarminus, *hunc locum non demonſtrare ubi ſit Eccleſia, ſed ubi ſit Chriſtus, deinde addit, congregari in Chriſti nomine eſſe congregari ab illis qui funguntur Chriſti autoritate, quales ſunt Epiſcopi legitimè ordinati & ſuccedentes aliis & aliis uſque ad Apoſtolos, quos Chriſtus primò reliquit ſuo loco.* Reſp. 1. Gratioſa Chriſti præſentia in ſola vera Eccleſia locum habet. Si ergo hoc dictum oſtendit, ubi Chriſtus ſit gratioſè præſens, utique etiam oſtendit, ubi ſit vera Eccleſia, nimirum ubi homines congregantur in Chriſti nomine. Jam verò illi ſolùm congregantur in Chriſti nomine, qui audiunt vocem Chriſti; qui Chriſtum ſuum Doctorem & Servatorem unicum agnoſcunt, qui veram Dei notitiam & cultum ex verbo hauriunt. 2. Chriſtus eſt Eccleſiæ caput, Eccleſia eſt corpus Chriſti myſticum. Si ergo oſtendit hic locus, ubi ſit Eccleſiæ caput, utique etiam ipſam Eccleſiam oſtendit. Nulla poteſt eſſe clarior & illuſtrior Eccleſiæ nota, quàm gratioſa Chriſti præſentia & inhabitatio. Jam verò Chriſtus illi cœtui adeſt, in quo ſonat Dei verbum. Johan. 14. verſ. 23. *Si quis ſermonem meum ſervaverit, Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus, et manſionem apud eum faciemus.* 3. Ne verbulo quidem hoc loco mentio fit de ordinaria Epiſcoporum ſucceſſione, quam Bellarminus requiri ſomniat, ut in nomine Chriſti congregatio fiat. Pontifices Hieroſolymitani, Scribæ & Phariſæi erant tunc temporis in ordinaria ſucceſſione Aaronis, neque tamen congregabantur in Chriſti nomine, ſed potiùs contra Chriſtum, ut Hiſtoria Evangelica oſtendit. Ac docent exempla aliquot Conciliorum etiam illos Epiſcopos, qui ſunt in ordinaria ſucceſſione, congregatos fuiſſe contra Chriſtum & veritatem. Qui non ſunt Chriſti, non poſſunt in nomine Chriſti congregari. Jam v. *qui non audiunt vocem Chriſti, non ſunt Chriſti.* Joh. 10. verſ. 27. E. qui non audiunt vocem Chriſti, non poſſunt in nomine Chriſti congregari. 4. Parùm refert à quo congregentur illi, de quibus hoc dictum loquitur, modò in Chriſti nomine congregentur, à quocunque congregentur homines pii ſive plures ſive pauciores, ſive ab Epiſcopis, ſive à magiſtratu politico, ſive occultè ſive apertè, modò in Chriſti nomine congregentur, quod fit, ſi verbum ejus audiant & ſequantur, ibi Chriſtus eſt in medio eorum, ibi etiam eſt Eccleſia. Qui verò non congregantur in Chriſti nomine, qui verbum ejus repudiant, ſi vel maximè ab Epiſcopis congregentur, in illorum medio non eſt Chriſtus gratioſè præſens: Cyprianus tractat. 3. de ſimpl. Prælatorum. *Nec ſe quidem vanâ interpretatione decipiant, quod dixerit Dominus, Ubicunque duo aut tres fuerint collecti in nomine meo, ego cum illis ſum; corruptores Evangelii atque Interpretes falſi extrema ponunt et ſuperiora prætereunt, partim memores et partim ſubdolè corrumpentes. Quomodo poſſunt duo aut tres in nomine Chriſti colligi, quos conſtat à Chriſto et ejus Evangelio ſeparari? propter quos clamat Eſaias, Væ vobis filii deſertores, habuiſtis conſilium et non per me, feciſtis conventionem et non per Spiritum meum.* Chryſoſt. homil. 61. in Matth. *Dominus Apoſtolorum ſimiles denotare videtur. Ex vobis: inquit; qui virtute polletis, qui Evangelicam doctrinam rectè vivendo complectimini.* Nicol. de Clemau. de corr. Eccleſiæ ſtatu. *Non omnes qui in Conciliis congregantur, in Chriſti nomine congregantur, non eſt putandum carnales filios Eccleſiæ, qui temporalia quærunt, ſpiritualia non curant, Concilia eo fine agitant, ne ipſi in otio vivant, hos in Chriſti nomine congregari.* Et addit: *Eccleſiam ſuo tempore fuiſſe plenam talibus et nullos ferè niſi tales inveniri.*

130. 4.

130. 4. Joh. 10. verſ. 35. *Scriptura illos dixit Deos, ad quos ſermo Dei factus eſt.* Ergo ibi eſt populus ſeu Eccleſia Dei, ubi ſermo Dei prædicatur. 5. Johan. 15. v. 3. *Vos mundi eſtis propter ſermonem meum, quem locutus ſum vobis.* Ergo ſermo Chriſti, qui eſt Evangelium, demonſtrat, ubi ſit Eccleſia, quæ coram Deo ſit munda. 6 Rom. 1. v. 16. *Evangelium eſt potentia Dei ad ſalutem omni credenti.* Ergo ubi eſt Evangelium, quod agnoſcitur fide, ibi Deus habet Eccleſiam, in qua eſt efficax ad æternam ſalutem, Brent. in conſ. Wirteb. cap. de Eccleſia. Excipit Bellarminus 1. *locum Johannis 10. nihil probare, tum quia ibi dicantur Dei ſoli Principes, quibus Deus aliquid commiſit, tum quia verbum Dei non faciat Deos, ſi tantùm prædicetur, ſed ſi recipiatur & credatur, at hoc eſt inviſibile.* Reſp. propria nota populi Dei eſt, quod ad illum ſermo Dei factus ſit, quodque illum ſermonem receperit. Illud recipere fit duobus modis, vel exterius tantùm, ſi nimirum Dei verbum publicè ſonet & auribus percipiatur, vel ſimul etiam interius, nimirum ſi cordis auribus & fide interiori recipiatur. Qui exterius duntaxat ſermonem DEI recipiunt, externa duntaxat ſocietate Eccleſiæ conjuncti ſunt. Qui verò auribus corporis & fidei ſimul ſermonem Dei recipiunt, non ad externam ſolùm, ſed etiam internam Eccleſiæ ſocietatem pertinent & internâ communione Chriſto ſunt conjuncti. Quamvis verò interior illa ſermonis divini per fidem receptio ſit inviſibilis, tamen exterior receptio in publica prædicatione & profeſſione conſiſtens, in ſenſus incurrit, ideoque Eccleſiæ viſibilis nota eſſe poteſt; accedit etiam, quod interior illa receptio per fructus fidei videl. omnis generis bona opera ſeſe exerit. 2. ad locum Joh. 15. excipit eodem modo, *mundationem ſcilicet illam eſſe inviſibilem & reddere Eccleſiam mundam ac manifeſtam coram Deo, non autem coram hominibus.* Reſp. Quamvis interior mundatio cordium per ſermonem Chriſti fide receptum ſit inviſibilis, tamen ſermo Chriſti, qui fide receptus mundationem illam efficit, in publico viſibilis Eccleſiæ miniſterio ſonat & in ſenſus incurrit, proinde poteſt eſſe viſibilis Eccleſiæ nota. 3. ad locum Rom. 1. eandem exceptionem repetit, *fructum Evangelii eſſe inviſibilem.* Reſp. Diſtinguendum inter externam Evangelii prædicationem & internam in cordibus humanis fructificationem: hæc quidem inviſibilis eſt, illa verò in ſenſus incurrit. Adde quod ipſa illa interior fructificatio per externa opera in renatis ſeſe exerit, & Eccleſiam aliquam in hoc cœtu Deo colligi manifeſtè oſtendit. Ubicunque enim ſonat & prædicatur Dei verbum, profert aliquos fructus nec redit ad Deum vacuum. Ergo ubi ſonat & prædicatur verbum, ibi eſt aliqua Eccleſia. Regerit Bellarminus: *Hanc rationem id ſolùm probare, quod ubi prædicatur verbum, ibi ſint aliqui boni, ſed nos illos non novimus.* Reſp. licet in individuo non poſſimus ſcire, quinam ſint verè renati & electi, tamen hoc ſcire poſſumus, ubicunque ſonat verbum & adminiſtratur Baptiſmus, ibi eſſe aliquos verè pios & electos, atque ibi aliquam eſſe & colligi Deo Eccleſiam, quia extra cœtum vocatorum non ſunt quærendi electi. Aliud igitur effugium quærit Bellarminus, ac planè negat, *Verbum Dei eſſe efficax, ubicunque prædicatur. Tum demum* (inquit) *fructificat Dei verbum, cùm legitime prædicatur, id eſt, à prædicatoribus miſſis ab ordinaria poteſtate, inter hæreticos non fructificare niſi lolium.* Reſp. per ordinariam poteſtatem intelligit Bellarminus Pontificem Romanum & illius Epiſcopos, ſed illorum autoritatem ſimpliciter & abſolutè requiri ad miſſionem miniſtrorum Eccleſiæ & verbi fructificationem, gratis & ſine ullo Scripturæ fundamento aſſeritur. Nec Chriſtus nec Johannes miſſi erant ab ordinaria poteſtate, id eſt, à Scribis & Phariſæis in cathedra Moſis ſedentibus, unde etiam audire coguntur, in qua poteſtate muneris ſui partes exequantur. Matth. 21. v. 23. Marc. 11. v. 27. Luc. 20. verſ. 1. Quod ad cœtus hæreticorum attinet, in illis ſi legitimus & integer adminiſtratur Baptiſmus & quædam doctrinæ capita ſerventur incorrupta, aliquam Deo inter eos colligi Eccleſiam negari nequit, aliàs enim ſequeretur, Baptiſmum non eſſe lavacrum regenerationis & renovationis, niſi à miniſtro Catholico adminiſtretur, quâ ratione miniſtri qualitas ad integritatem Baptiſmi requireretur, qui fuit Donatiſtarum error. Diſtinguendum igitur, ut ſuprà monuimus, inter precioſum & vile, inter id quod eſt Dei & quod eſt hominum. Baptiſmus qui in cœtibus hæreticorum adminiſtratur integer & capita illa doctrinæ, quæ in hæreticorum cœtibus adhuc ſonant incorrupta, ſunt Dei, proinde per hæc media generantur Deo ſpirituales filii & filiæ: ſed errores & corruptelæ admixtæ ſunt hominum, per quas nil niſi lolium generatur.

Alia ſententiæ noſtræ fundamenta à Bellarmino prætermiſſa.

131. Sed accedimus ad fundamenta noſtræ ſententiæ à Bellarmin. prætermiſſa. 1. Quicquid rem notandam certò oſtendit, eiq; ſoli & ſemper convenit, atque eam ab aliis omnib. rebus diſtinguit, & ei adæquatur, ac proinde ſeparari ab ea nequit, illud eſt rei illius nota vera, certa, propria, infallibilis ac perpetua. Sed pura Evangelii prædicatio & legitimus Sacramentorum uſus veram Eccleſiam certò oſtendit, eique ſoli & ſemper convenit, atque eam à quibuſvis aliis cœtibus diſtinguit, ac proinde ab ea ſeparari nequit. Ergo pura Evangelii prædicatio & legitimus Sacramentorum uſus eſt Eccleſiæ nota vera, certa, propria, infallibilis ac perpetua. ** diſtinguit hæc nota Eccleſiã 1. à paganis. 2. à Judæis. 3. ab hæreticis. ** Propoſitio ſuâ luce radiat. Aſſumptio itidem patet, quia proprium Eccleſiæ officium eſt docere Evangelium & adminiſtrare Sacramenta, Matth. 28. v. 19. Marc. 16. v. 15. quod officium quando actu obit, vocatur effectum, unde inferimus hoc modo. Omnis effectus proprius oſtendit ſuam cauſam, ſive omne officium proprium certò oſtendit ſuum ſubjectum. At prædicare Evangelium & adminiſtrare Sacramenta eſt effectus proprius ſive proprium Eccleſiæ officium. Ergo prædicatio Evangelii & adminiſtratio Sacramentorum certò oſtendit verã Eccleſiam. ** Quemadmodum in demonſtratione ſunt tria. 1. Subjectum. 2. Principia. 3. Affectiones ſeu proprietates, quæ de ſubjecto dicuntur & ſubjecti Naturam deſignant. Sic hoc loco datur ſubjectũ, quod eſt Eccleſia, notæ ſeu affectiones, quæ per principia ex ſcripturis deſumta demonſtrantur. Notæ debent eſſe immediatæ, propriæ, id eſt, ſubjecto ſoli & ſemper inhærentes, à ſubjecto inſeparabiles & ſubjectum ab omnibus aliis diſcernentes, quod ne ipſe quidem Bellarm. negat. Atque tales notæ non dantur aliæ, quàm pura verbi prædicatio & legitimus Sacramentorum uſus. ** Porrò Eccleſiæ ſoli & ſemper convenire Evangelii prædicationem & Sacramentorum adminiſtrationem

1. Hæ notæ ſoli Eccleſiæ conveniunt & à reliquis cœtibus eam diſtinguunt.

nem

nem, inde conſtat, quod hæc ſint bona Eccleſiæ propria & extra Eccleſiam nunquam inveniantur, ut propterea firmiter & imotè colligi poſſit. Ubicunque prædicatur verbum & adminiſtrantur Sacramenta, ibi colligitur Deo ex genere humano Eccleſia. Eadem quoque Eccleſiam ab aliis cœtibus diſtinguunt, Eccleſiæ adæquantur & ſeparari ab ea non poſſunt, ut propterea firmiter & immotè colligi poſſit. Ubi eſt prædicatio verbi & Sacramentorum adminiſtratio, ibi eſt Eccleſia, & viciſſim, ubi eſt Eccleſia, ibi eſt prædicatio verbi & Sacramentorum adminiſtratio, quemadmodum effectus proprius arguit ſuam cauſam à poſteriori, & cauſa arguit proprium ſuum effectum à priori. Repetendum tamen hoc loco ex ſuperioribus habere Eccleſiam in puritate verbi ſuos gradus, ut aliàs magis aliàs minùs ſincera ſit & pura; proinde ut prædicatio verbi & Sacramentorum adminiſtratio eſt nota Eccleſiæ ſimpliciter & abſolutè loquendo, ita pura verbi prædicatio & legitima Sacramentorum adminiſtratio eſt nota Eccleſiæ puræ & incorruptæ. Ut per prædicationem verbi & Sacramentorum adminiſtrationem Eccleſia diſtinguitur à cœtibus profanis, qui ſunt extra Eccleſiam, ſic per puram verbi prædicationem & per legitimam Sacramentorum adminiſtrationem diſtinguitur à cœtibus hæreticis, qui ſunt in Eccleſia.

2. Verbo Dei & uſu Sacramẽtorum Eccleſia conſtituitur, congregatur, alitur & conſervatur.

132. 2. Quibus Eccleſia conſtituitur, congregatur, alitur & conſervatur, illa ſunt propriæ, genuinæ & infallibiles Eccleſiæ notæ. Sed verbo Dei & uſu Sacramentorum Eccleſia conſtituitur, congregatur, alitur & conſervatur. Ergo verbum Dei & uſus Sacramentorum ſunt propriæ, genuinæ & infallibiles Eccleſiæ notæ, & per conſequens, ubicunque illa pura ſunt, ibi pura eſt Eccleſia. Propoſitio eſt manifeſta, quia nulla eſt certior rei nota, quàm propria illius cauſa & quidem formalis. Jam verò quo res aliqua conſtituitur, congregatur, alitur & conſervatur, illud eſt propria ipſius & adæquata cauſa. Accidentia communia non niſi opinionem incertam ac dubiam generant, ſed internæ & eſſentiales cauſæ ac proprietates eſſentiales certam & immotam ſcientiam præbent. Aſſumptum patet ex multis Scripturæ teſtimoniis. Quod ex verbo tanquam incorruptibili ſemine Eccleſia generetur, diſertis verbis aſtruunt Paulus 1. Cor. 4. v. 15. *In Chriſto Ieſu per Evangelium vos genui.* Petrus 1. Epiſt. 1. v. 23. *Renati non ex ſemine mortali, ſed ex immortali per ſermonem viventis DEI & manentis in æternum*, ac Jacobus cap. 1. v. 18. *Progenuit nos ſermone veritatis, ut eſſemus primitiæ quædam ſuarum creaturarum.* Tertull. de præſcript. cap. 20. *Apoſtoli in orbem profecti eandem doctrinam ejuſdem fidei nationibus promulgarunt & proinde Eccleſias apud unamquamque civitatem condiderunt, à quibus traducem fidei & ſemina ipſa doctrinæ cæteræ exinde Eccleſiæ mutuatæ ſunt & quotidiè mutuantur, ut Eccleſiæ fiant.* Quod per uſum Sacramentorum colligat ſibi Deus Eccleſiam, patet ex ſequentibus dictis Joh. 3. v. 5. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non poteſt intrare regnum Dei.* Eph. 5. v. 27. *Chriſtus mundavit Eccleſiam lavacro aquæ in verbo, ut exhiberet ſibi glorioſam.* Tit. 3. v. 5. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus ſancti.* 1. Cor. 10. v. 17. *Unus panis unum corpus multi ſumus, quia de uno pane participamus:* inde Chriſtus ablegans Apoſtolos in totum terrarum orbem ad colligendam ex genere humano Eccleſiam inſtruit illos hoc mandato. *Docete omnes gentes baptizantes eos ac docentes eos ſervare quæcunque præcepi vobis.* Matth. 28. v. 19. 20. ac D. Paulus vocat ſe λειτουργὸν *Ieſu Chriſti in gentes ſacrificantem Dei Evangelium, ut fiat oblatio gentium acceptabilis: ſanctificata per Spiritum ſanctum.* Eſaiæ 2. verſ. 2. prædicitur, maximum fore hominem ad Eccleſiam in N. T. concurſum verſ. 3. ſubjungitur cauſa, quia *ex Sion prodibit lex & verbum Domini ex Hieruſalem.* Ergo per verbum homines ad Eccleſiam congregantur. Quod ſi per verbum incipit eſſe Eccleſia, ubi antea non erat Eccleſia, utique ergo verbum eſt Eccleſiæ nota.

3. Per verbum & Sacramenta populus Dei ab aliis cœtib. diſtinguitur.

133. 3. Per quod populus Dei ab aliis cœtibus diſtinguitur, illud eſt propriæ Eccleſiæ nota. Per verbum & Sacramenta populus Dei ab aliis cœtibus diſtinguitur. E. verbum & Sacramenta ſunt propriæ Eccleſiæ nota, & per conſeq. ubicunque illa pura ſunt, ibi etiam eſt pura Eccleſia. Propoſitio cõfirmatur ex eo, quod Eccleſia & populus Dei in Scripturis ſacris ſunt ἰσοδυναμοῦντα, uti conſtat nec indiget probatione. Aſſumtum ex multis Scripturę dictis confirmari poteſt. Quod per verbum populus Dei ab aliis cœtibus diſtinguatur, docent cumprimis ſequentia dicta. Deut. 4. v. 6. *Obſervate & facite omnia ſtatuta Iehovæ, nam hæc eſt ſapientia veſtra & prudentia veſtra ante oculos populorum, qui audientes omnia ſtatuta iſta dicent, gens iſta maxima eſt populus ſapiens & prudens*, ubi ſtatuta Jehovæ, i. e. lex divina dicuntur ſingulare decus & ornamentum populi Iſraelitici, cujus ratione omnibus populis reliquis ſit ſapientior, quove ita commendabilis reddatur, ut pro populo Dei à gentibus agnoſcatur. Pſal. 147. v. 19. *indicat Deus verba ſua Iacobo & ſtatuta ſua Iſraeli.* v. 20. *non fecit taliter omni nationi & judicia ſua non manifeſtavit eis.* Quod Deus peculiariter in populum ſuum confert, per illud etiam à reliquis cœtibus & à profanis gentibus diſtinguitur. Sed Deus in populum ſuum peculiariter hoc beneficium confert, ut verbum ſuum illi revelet. Ergo per illud à reliquis cœtibus diſtinguitur, & per conſequens illud eſt propria populi Dei ſive Eccleſiæ nota. Quòd per Sacramenta populus Dei ab aliis cœtibus diſtinguatur, patet ex inſtitutione Circumciſionis & Agni Paſchalis in veteri, & Baptiſmi ac Cœnæ Dominicæ in N. T. hæc enim Sacramenta inſtituta ſunt inter alias cauſas etiam hoc fine, ut Eccleſia per illa à reliquis cœtibus diſtinguatur. Auguſt. lib. 2. contra Parmen. cap. 13. Sacramenta vocat *Characteres Eccleſiæ*. lib. 29. contra Fauſtum cap. 11. *In nullum nomen religionis ſive verum ſive falſum coagulari homines poſſunt niſi aliquo ſignaculorum vel Sacramentorum viſibilium conſortio colligentur.* Baſil. homil. 13. ad popul. de variis. *Teſſeram Duces ſub ſe militantibus dant, ut amici facilius invicem ſe noſcentes exhortentur & ſi cum hoſtibus commiſceantur, eo facilius diſcerni ac ſeparari poſſint. Quod ſi forte commilitonum ſeparatio fiat, nemo te, quarum noſtrarum an adverſarii partium ſis, noverit, niſi myſticis ſignis familiaritatem præ te feras, niſi ſignatum ſit ſuper te lumen vultus Domini, niſi characterem in te agnoſcat Angelus, quonam modo pro te pugnabit, quomodo dices, Dei ſum, ſigna non oſtendens &c.*

4. Verbum & Sacramenta ſunt bona Eccleſiæ propria.

134. 4. Quæ ſunt bona Eccleſiæ propria, ea etiam ſunt propriæ Eccleſiæ notæ. Verbum & Sacramenta ſunt bona Eccleſiæ propria. Ergò ſunt propriæ Eccleſiæ notæ. Aſſumptum probatur.

Eſai.

Eſai.59. v. ult. *Spiritus meus qui eſt in te, & verba mea quæ poſui in ore tuo, non recedent ab ore tuo, nec ab ore ſeminis tui, inquit Iehova, ex hoc tempore uſque in ſeculum*, ubi Eccleſiæ promittitur perpetua verbi conſervatio ut bonum illius proprium. Matth.13.v.24. regnum cœlorum comparatur *homini bonum ſemen in agrum ſuum ſerenti*, ubi per bonum ſemen intelligitur verbum Dei, per agrum verò Eccleſia. Ergo ubi bonum Dei ſemen ſpargitur, ubi verbum purè prædicatur, ibi eſt Domini ager, ibi eſt Eccleſia. Act.2. v. 42. *Erant* (primitivæ Apoſtolicæ Eccleſiæ diſcipuli) *perſeverantes in doctrina Apoſtolorum & in communicatione & in fractione panis & in precibus*, ubi proponuntur ſigna ac notæ, quibus Eccleſia Apoſtolica ab aliis cœtibus fuit diſtincta, inter quas eminet doctrina Apoſtolorum & fractio panis ſive Cœnæ Dominicæ uſus, communicatio enim officiorum & preces ſunt fructus doctrinæ Apoſtolicæ. Rom. 3.v.2. Populo Iſraelitico *concredita fuerunt eloquia Dei*, ubi τὰ λόγια τοῦ θεοῦ videlicet verba legis ipſius Dei digito in tabulas lapideas ſcripta & reliqua divina eloquia per Patriarchas, Moſen & Prophetas revelata populo Iſraelitico velut inſignis quidam theſaurus, & tanquam proprium Eccleſiæ bonum dicuntur concredita. Quò pertinet, quod Prov.29. v.18. Rex ſapiens dicit. *Cùm defecerit Prophetia, populus diſſipatur*, ubi Prophetia, id eſt, ſana doctrina dicitur Eccleſiæ vinculum, quo invicem colligatur, non quidem in externam aliquam politiam, illa enim conſervari poteſt etiam deficiente Prophetia ſive ſana doctrina, ſed in ſanctam Eccleſiæ ſocietatem, quæ ſine Prophetia eſſe nequit, ac proinde Prophetia eſt bonum Eccleſiæ proprium & propria illius nota. Quod verò eo modo eſt Eccleſiæ proprium, ut cum eo Eccleſia incipiat, cum eo etiam deficiat, illud utique eſt Eccleſiæ nota.

5. Ad verbum Dei tanquam ad normā fidei & morum Eccleſia eſt aſtricta.

135. 5. Ad quod Eccleſia unicè aſtricta eſt tanquam ad normam ac regulam fidei & morum, illud eſt Eccleſiæ nota; quia normatum ac regulatum æſtimatur & agnoſcitur ex congruentia ad ſuam normam ac regulam. Jam verò ad verbum Dei tanquam ad normam ac regulam fidei & morum unicè aſtricta eſt Eccleſia. Joſ. 23.v.6. *Roborate vos valdè, ut cuſtodiatis & faciatis, quicquid ſcriptum eſt in libro legis Moſe, ut non recedatis ab eo neque ad dextram, neque ad ſiniſtram.* Eſai. 8. v. 20. *Ad legem & ad teſtimonium, ſi non dixerint juxta verbum hoc, non erit eis matutina lux.* Joh.8. v.47. *Qui ex Deo eſt, verba Dei audit.* Gal.1.v.8. *Si nos vel Angelus è cœlo evangelizet vobis, præter quod evangelizavimus vobis, anathema ſit*, ubi Apoſtolus docet, in Eccleſia non debere audiri aliud Evangelium atque aliam doctrinam, quàm quæ ab Apoſtolis prædicata eſt. Eph. 2. v.20. *Eccleſia dicitur extructa ſuper fundamentum Prophetarum & Apoſtolorum*, id eſt, ſuper doctrinam Prophetarum & Apoſtolorum, proinde ex doctrina Prophetarum & Apoſtolorum agnoſcenda eſt Eccleſia Quò referendum eſt illud, quod Eccleſiæ corruptæ ac depravatæ non aliunde quam ex verbo Dei reformari, repurgari, & ad integritatem reduci poſſint ac debeant, utique ergò illæ Eccleſiæ, quæ ad normam verbi quàm proximè accedunt, ſunt veræ Eccleſiæ, & per conſeq. ex regula verbi judicium faciendum eſt de Eccleſia. Antecedens confirmatur exemplis piorum Regum in V. T. qui ad normam legis in reformatione Eccleſiæ unicè reſpexerunt & hoc nomine à Spiritu ſancto laudantur. 2. Reg.23. Nehem.8.&c.

6. Per puram verbi prædicationem Eccleſia vera à falſa diſtinguitur.

136. 6. Per quod ſincerus Eccleſiæ Doctor à Pſeudopropheta diſtinguitur, per illud etiam Eccleſia vera à falſa diſtinguitur. Ratio eſt, quia qualis eſt doctrina, quæ in publico Eccleſiæ miniſterio ſonat, talis etiam judicatur eſſe illa Eccleſia. Si Catholica doctrina in ea ſonat, judicatur ac dicitur eſſe Catholica, ſi hæretica doctrina in ea ſonat, judicatur ac dicitur eſſe hæretica. Jam verò ſincerus Eccleſiæ Doctor à Pſeudopropheta per ſanam & incorruptam doctrinam diſtinguitur. Ergo etiam per ſanam & incorruptam doctrinam Eccleſia vera à falſa diſtinguitur. Aſſumtum probatur Matth.7.verſ.16. poſtquam Chriſtus Pſeudoprophetas cavendos eſſe dixerat, ſubjungit. *A fructibus eorum cognoſcetis eos*, ubi per fructus non intelliguntur mores ſed ipſa dogmata, ita verò exponitur Luc. 6. v. 45. *Bonus homo de bono theſauro cordis ſui profert bonum, & malus homo de malo theſauro profert malum, ex abundantia enim cordis os loquitur*, ubi de Pſeudopropheta judiciū facere jubemur ex ipſius verbis ſive ex doctrina, quam proponit, atque hoc modo exponunt plerique ex Patribus, fatente Stapletono lib.10. de princ. fid. doctrin. c.1. ** Bellarmin. lib. 5. de grat. & lib. arbitr. cap. 10. *Dico Matth.7. per arbores bonas & malas intelligi doctrinas veras & falſas, vel ipſos homines quatenus docent ſanam doctrinam aut corruptam & perniciosam. Dominus n. vult eo loco nos inſtruere, ut caveamus à falſis Prophetis. Docet a. ex fructibus poſſe dignoſci, utrum lupi ſint an paſtores, id eſt, hæretici miniſtri, an Catholici Epiſcopi.* Et poſt pauca. *Vult igitur Dominus Matth.7. ut ex fructibus doctrina de ipſa doctrina & doctoribus judicemus.* Staplet. relect. contr.2. q. 4. art. 1. concl.1. *Abſque ſana fide nemo legitimus Eccleſiæ miniſter eſſe poteſt. Probatur a majori, quia abſque ea nec Eccleſiæ membrum eſt. concl.2. Qui unitatem fidei deſerit, paſtor eſſe deſinit.* Diverſum tamen ſentire videtur Gregor. de Valent. anal. lib. 6. cap. 6. prob. 2. & 3. ubi *doctrinæ ſinceritatem* negat *Eccleſiæ ſignum, quia ſit ſidem obſcura.* Barradius tom. 2. Conc. Evang. lib.7.cap.30.p.500. *fructus mali ex quibus Pſeudoprophetas agnoſcendos eſſe Salvator innuit Matth.7. v.16. non tam ſunt pravi mores quippe qui cadere poſſunt etiam in veros doctores, quam falſa doctrina & prava conſectaria, quæ ex ipſorum dogmatibus fluunt, Deiq; cultum & veram pietatem impediunt.* ** Act. 17. v. 11. Berhoenſes *ſcrutantur Scripturas, an hæc ita ſe haberent, quæ a Paulo & Barnaba prædicabantur*, dubium erat an Paulus & Barnabas, an verò Judæorum Sacerdotes, qui erant in ordinaria ſucceſſione, eſſent falſi Doctores, neque enim doctrina eorum inter ſe conſentiebat, hîc Berhoenſes ex Scripturis judicium faciunt, ac ſuo exemplo docent ex congruentia doctrinæ cum regula in Scripturis propoſita ſinceros Doctores à Pſeudoprophetis eſſe diſtinguendos. 1. Johan. 4. verſ.1. *Probate Spiritus an ſint ex Deo, ſed quæ eſt norma illius probationis?* Johan.2. verſ. 9. *Omnis qui recedit & non permanet in doctrina Chriſti, Deum non habet: qui permanet in doctrina, hic & Patrem & Filium habet* v.10. *Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum &c.*

7. Amor & ſtudium verbi eſt nota Chriſtiani,

137. 7. Quæ eſt nota ſingulorum & omnium Chriſtianorum, illam etiam oportet eſſe notam totius Eccleſiæ, quia Eccleſia nihil aliud eſt quam collectio & congregatio Chriſtianorum 1. Cor. 1.v.2.

1. v. 2. Auguſtin. lib. 1. de Civitat. Dei cap. 15. *Multitudo conſtat ex ſingulis, nec aliunde bcata civitas, aliunde homo, cùm aliud civitas non ſit, quàm concors hominum multitudo.* Eodem modo & nos dicere poſſumus. Eccleſia conſtat ex ſingulis Chriſtianis nec aliunde agnoſcitur Eccleſia, aliunde Chriſtianus cùm Eccleſia non ſit aliud quàm concors Chriſtianorum multitudo. Jam verò Chriſtianus inde agnoſcitur, ſi audiat vocem Chriſti, ſi amplectatur doctrinam Propheticis & Apoſtolicis libris comprehenſam. Ergo etiam ex eo agnoſcitur Eccleſia. Quicunque audit vocem Chriſti, eſt ovis Chriſti, id eſt, Chriſtianus. Ergo qui cœtus audit vocem Chriſti eſt cœtus Chriſtianus, id eſt, Eccleſia Chriſtiana. Joh. 8. v. 31. *Si permanſeritis in ſermone meo, verè diſcipuli mei eritis.* Ergo ſermo Chriſti eſt nota diſcipulorum Chriſti. Poſſent plura in hanc ſententiam afferri, ſed contenti erimus illis quæ ex Scripturis fuerũt hactenꝰ allata.

Dicta Patrum. 138. Idipſum ex variis Patrum teſtimoniis demonſtrari poteſt. Irenæus lib. 3. adverſ. hæreſ. cap. 1. ſtatim in principio. *Apoſtoli Evangelium, quod primum præconiaverunt, poſtea per Dei voluntatem in Scripturis nobis tradiderunt fundamentum & columnam fidei noſtræ futurum.* (Si Evangelium in Scripturis traditum eſt firmamentum & columna noſtræ fidei, utique etiam erit nota Eccleſiæ, quia Eccleſia eſt domus fidei) cap. 4. *Prædicatio Eccleſiæ conſtans & æqualiter perſeverans teſtimonium habet à Prophetis & Apoſtolis.* cap. 11. p. 186. *Quia diſſeminata eſt Eccleſia ſuper omnem terram, columna autem & firmamentum Eccleſiæ eſt Evangelium & Spiritus vitæ; conſequens eſt quatuor eam habere columnas, undiq; flantes incorruptibilitatem & vivificantes homines.* ** Ignatius in Epiſt. ad Hieronem. to. *Omnis qui docet præter ea, quæ mandata ſunt, habeatur pro lupo, quamvis jejunet, ſive ſigna edat, ſive prophetet.* ** Clem. Alexand. 1. lib. 7. ſtromat. *Eccleſiam antiquam & Catholicam eſſe dicimus in unitatem unius fidei, quæ eſt ex propriis Teſtamentis vel potius ex Teſtamento, quod eſt unum diverſis temporibus.* Tertullianus lib. de præſcript. adverſ. hæreſ. cap. 21. *Illæ ſunt veræ Eccleſiæ. quæ tenent quod ab Apoſtolis acceperunt, & quod Apoſtoli à Chriſto & quod Chriſtus à Deo: aliæ verò Eccleſiæ, quæ non ſunt inſtitutæ ab Apoſtolis, tamen ſi in eadem fide conſpirẽt, non minus Apoſtolicæ deputandæ ſunt propter conſanguinitatem doctrinæ.* in eod. lib. cap. 32. *Confingant aliquid hæretici, quid enim illis poſt blaſphemiam illicitum? Sed ſi confinxerint, nihil promovebunt. Ipſa enim doctrina eorum cum Apoſtolica comparata ex diverſitate & contrarietate ſua pronunciabit, non eſſe Apoſtoli alicujus autoris, neque Apoſtolici.* In eodem libro cap. 3. Eccleſiam ſic loquentem introducit. *Sum hæres Apoſtolorum, ſicut caverunt teſtamento ſuo, ſicut fidei commiſerunt, ſic teneo.* (ergo doctrina Apoſtolica eſt nota veræ Eccleſiæ) Cyprianus lib. 2. Epiſt. 3. *Non jungitur Eccleſiæ, qui ab Evangelio ſeparatur.* Idem vel potius Ruffinus in expoſit. Symb. dicit, *eam eſſe ſanctam Eccleſiam in qua eſt una fides, & unum Baptiſma, in qua unus Deus creditur Pater & unus Dominus, J. C. Filius ejus, & unus Spiritus ſanctus.* Et poſtea addit, *Eccleſiam eſſe, quæ fidem Chriſti integrè ſervat.* Athanaſ. in orat. de incarn. Domini. *Si diſcipuli eſtis Evangeliorum per Scripturas incedite, dicente Domino. Si permanſeritis in ſermone meo, verè diſcipuli mei eritis.* Idem Orat. 2. contra Arian. *Ecce nos de Scriptura loquimur, candelam ſuper candelabrum collocantes.* Baſilius in ↓. 80. *Non faciendum ſchiſma ab ea Eccleſia, quæ Deum colit in Spiritu & veritate.* ** Lactant. lib. 4. div. Inſtit. cap. 30. circa finem. *Sola Catholica Eccleſia eſt, quæ verum cultum retinet. Hic eſt fons veritatis, hoc eſt domicilium fidei, hoc templum Dei, quo ſi quis non intraverit vel à quo ſi quis exierit, à ſpe vitæ & ſalutis alienus eſt* (ſi verus Dei cultus in ſola Eccleſia viget & eſt bonum illius proprium, utiq; etiam erit ejus nota.) Epiphanius lib. 2. adv. hæreſ. tomo 1. hæreſ. 48. contra Marcioniſtas circa medium, poſtquam ex Scripturis contra Marcionem diſputaverat, ſubjungit. *Proinde penitus diſcors à divinis Scripturis hic invenitur, veluti omnibus manifeſtum eſt, qui attentè legunt. Si itaque diſcors eſt, alienus eſt à ſancta Catholica Eccleſia.* Hilarius in Pſ. 51. *Eſt autem domus Dei Eccleſia & omnes fidei Evangelicæ ſectatores* (ergo qui ſectantur fidem Evangelicam, illi ſunt Eccleſia. Chryſoſt. hom. 49. operis imperf. in Matth. pag. 722. edit. Froben. Anno 30. *Cùm videritis hæreſin impiam, quæ eſt exercitus Antichriſti ſtantem in locis Eccleſiæ ſanctis, tunc qui in Iudæa ſunt, conferant ſe ad montes, id eſt, qui ſunt in Chriſtianitate conferant ſe ad Scripturas. Vera enim Iudæa Chriſtianitas eſt, montes autem ſunt Scripturæ Prophetarum & Apoſtolorum. Quare autem jubet* (Dominus) *hoc tempore omnes Chriſtianos cõferre ſe ad Scripturas? quia in tempore hoc, ex quo obtinuit hæreſis Eccleſias, nulla probatio poteſt eſſe veræ Chriſtianitatis, neq; refugium poteſt eſſe Chriſtianorum aliud volentium cognoſcere fidei firmitatem.* Ibidem addit, *antea oſtendi potuiſſe multis modis, quæ eſſet Eccleſia Chriſti & quæ gentilitas, nunc autem, poſtquam ſcil. hæreſes in Eccleſia invaluerunt, nullo modo cognoſcitur volentibus cognoſcere, quæ ſit vera Chriſti Eccleſia, niſi tantummodò per Scripturas,* addit etiam rationem. *Quia omnia quæ Chriſti propria ſunt in veritate, ea hæreſes habent in ſchiſmate, habent Eccleſias, habent ipſas Scripturas divinas. habent Epiſcopos cæteroſque ordines Clericorum, habent Baptiſmum. habent Euchariſtiam, habent cætera omnia.* Poſtea probat, *nec ex miraculis, quæ jam ſublata, nec ex moribus Chriſtianorum. qui degenerarunt, inveniri poſſe, quæ ſit vera Eccleſia, unde concludit. Qui ergo vult cognoſcere quæ ſit vera Eccleſia Chriſti, unde cognoſcat, niſi tantummodò per Scripturas! Sciens Dominus tantam confuſionem in noviſſimis diebus eſſe futuram, ideò mandat ut Chriſtiani qui ſunt in Chriſtianitate volentes firmitatem accipere veræ fidei ad nullam rem fugiant niſi ad Scripturas, alioqui ſi ad alia reſpexerint, ſcandalizabuntur & peribunt non intelligentes quæ ſit vera Eccleſia & per hoc incident in abominationem deſolationis, quæ ſtat in locis ſanctis.* (Locus eſt egregius, qui oſtendit externas illas notas, quas Pontificii proferunt, eſſe incertas & fallaces, cùm ſint hæreticis communes, proinde tantummodò per Scripturas, h. e. ex convenientia doctrinæ cum Scripturis veram Eccleſiam à falſa diſtingui. Bellarminus excipit, *librum hunc eſſe à quodam Ariano corruptũ,* ſed huic cavillo reſpondimꝰ ſuperiùs. Certè in hoc loco autor illius libri haudquaquam *ἀρειανίζει* ſed verè & orthodoxè ſcribit ac reſpondendum erat rationibus, quas autor ille affert, non autem elevanda duntaxat ejus autoritas.) Sed ne pergat Bellarminus hujus libri autoritatem deprimere, afferemus locum ex opere Chryſoſtomi indubitato ex homilia 33.

in Act.

in Act. Apoſtolorum, p. 680. ed. Commel. ubi non procul a fine ſic ſcribit: *Quid reſpondebimus gentili? Venit gentilis ac dicit, vellem fieri Chriſtianus, ſed neſcio cui adhæream, multa inter vos ſunt pugnæ, ſeditiones ac tumultus, neſcio quod dogma eligam, quod præferam, ſinguli dicitis, Ego verum dico, cui credam neſcio, cum ego Scripturarum ſim ignarus & illi itidem id prætexant. Sanè hoc multum pro nobis. Nam ſiquidem diceremus nos rationibus credere, meritò turbareris, ſed cum Scripturas accipimus & illæ ſimplices ſunt ac veræ, facile tibi fuerit judicare* (εὔκολόν σοι τὸ κρινόμενον) *ſi quis illis conſentit, Chriſtianus eſt: ſi quis contra illas pugnat, procul eſt ab hoc canone,* εἴ τις ἐκείναις συμφωνεῖ, οὗτος χριστιανὸς, εἴ τις μάχεται, οὗτος πόῤῥω τοῦ κανόνος.) *Quid igitur ſi veniens ille dicat, hoc habere Scripturam, tu autem aliud dicas, alter ſcil. enarrando Scripturas, mentem illarum protrahens? Tu igitur dic mihi, mentemne habes & judicium, Et quomodo poſſem, inquit, neſciens judicare veſtra? Diſcipulus fieri vellem, tu autem me Doctorem facis. Si hæc dicat, quid reſpondendum inquit, quomodo illi perſuadendum? interrogabimus an hoc illi cavillum ſit.* (εἰ μὴ σκῆψις ταῦτα, καὶ πρόφασις) *item interrogabimus, num condemnet gentiles? omnino aliquid dicet, non enim ſuis non condemnatis ad nos divertit. Rogabimus ob quam cauſam ſua condemnet. Non enim temerè condemnet, manifeſtum quod dicet, eò quod creatura ſunt & non increatus Deus? &c.* Videantur ibidem ſequentia. Idem hom. 6. in Matth. *Ubi eſt fides, ibi eſt Eccleſia, ubi non eſt fides, ibi non eſt Eccleſia.* In Pſal. 96. *Multa orthodoxorum Eccleſiæ ſunt, quæ autem expertes ſunt rectæ fidei, hæreticorum ſunt Eccleſiæ.* hom. 58. in Joh. per oſtium ad ovile (*Eccleſiæ*) dicit ſignificari Scripturas, *quoniam nos ad Deum ducunt & ejus nobis cognitionem aperiunt. Ipſæ oves faciunt & cuſtodiunt.* Hieron. lib. 1. in Mich. cap. 1. *Eccleſia Chriſti quæ habitat bene & in toto orbe Eccleſias poſſident Spiritus unitate conjuncta eſt, & habet urbes Legis, Prophetarum, Evangelii & Apoſtolorum, non eſt egreſſa de finibus ſuis, hoc eſt, de Scripturis ſanctis, ſed cœptam retinet poſſeſſionem.* (Si Scripturæ conſtituunt fines & limites Eccleſiæ, ergo eam definiunt & oſtendunt) in Pſ. 133. *Eccleſia non in parietibus conſiſtit, ſed in dogmatum veritate. Eccleſia ibi eſt, ubi fides vera eſt.* In Pſalm. 5. *Dirige viam tuam in conſpectu meo. Quæ eſt iſta via? Lectio Scripturarum, hoc eſt, ne in Scripturis tuis, per quas ingredi cupio Eccleſiam, corruam. Omnis enim qui male intelligit Scripturas, in via Dei corruit.* In c. 7. Jerem. *Illud templum Domini eſt, in quo habitat vera fides, ſancta converſio, omniumq; virtutum chorus.* In procem. comm. in lament. Jerem. non longè à principio: *Doctrina Eccleſiæ, quæ domus Dei eſt, in librorum reperitur plenitudine divinorum. Quæ alia poteſt eſſe vita ſine ſcientia Scripturarum, per quam Chriſtus ipſe cognoſcitur, qui eſt vita credentium* (ſi ex Scriptura cognoſcimus Chriſtum, qui eſt Eccleſiæ caput, utique etiam ipſam Eccleſiam. Si doctrina Eccleſiæ reperitur in libris divinis, utique etiam ex Scripturis Eccleſia cognoſci poteſt ac debet.) Ambroſius libr. 2. de Jacob & vita beata cap. 7. *Ibi eſt Eccleſia Dei, in qua apparet Deus, & loquitur cum ſervis ſuis. Ibi eripiuntur & abſconduntur ſimulachra Gentium. Fides enim Eccleſiæ omnem obſervantiam gentilitatis abolevit.* (Ergo ubi Deus apparet & cum ſervis ſuis loquitur, hoc eſt, ubi doctrina cœleſtis prædicatur, & verus Dei cultus retinetur, ibi eſt Eccleſia) libr. 6. in Luc. cap. 9. *Fides imprimis Eccleſiæ quærenda mandatur, in qua ſi Chriſtus habitator ſit, procul dubio legenda eſt, ſi verò populus perfidus aut præceptor hæreticus deformat habitaculum, Synagoga fugienda cenſetur. Si qua eſt Eccleſia, quæ fidem reſpuat, nec Apoſtolicæ prædicationis fundamenta poſſideat, ne quam labem perfidiæ poſſit aſpergere, deſerenda eſt.* ** *Petra tua Chriſtus eſt, fides fundamentum Eccleſiæ, ſi in petra fueris, in Eccleſia eris.* ** (Si falſam doctrinam tenere eſt nota Eccleſiæ apoſtaticæ, ergo veram doctrinam tenere eſt nota Eccleſiæ veræ) libr. 1. de pœnit. cap. 6. *Non habent hæreditatem Petri, qui fidem Petri non habent.* Ex Auguſtino multa illuſtria proferri poſſunt teſtimonia libr. de unitate Eccleſiæ cap. 2. *Inter nos & Donatiſtas quæſtio eſt, ubinam ſit Eccleſia. Quid ergo facturi ſumus? in verbis Donati eam quæſituri, an in verbis capitis ſui Domini noſtri Ieſu Chriſti? puto quod in illius verbis eam quærere debeamus, qui veritas eſt & optimè novit corpus ſuum, novit enim qui ſunt ejus.* (Si Eccleſia in verbis Chriſti, hoc eſt, in Scripturis ſacris quærenda eſt, ergo Scriptura deſignat Eccleſiam & eſt propria ejus nota) cap. 3. *Non audiamus, hæc dico, hæc dicis, ſed audiamus, hæc dicit Dominus. Sunt certe libri Dominici, quorum autoritati utriq; conſentimus, utrique credimus, utrique ſervimus, ibi quæramus Eccleſiam, ibi diſcutiamus cauſam noſtram.* (Niſi ex Scriptura cognoſci poſſet, quæ ſit vera Eccleſia, fruſtra in Scripturis quæreretur Eccleſia.) Et poſtea in eod. cap. *Nolo humanis documentis, ſed divinis oraculis Eccleſiam demonſtrare &c. Quis poſſet ſingulas quaſi hæreſes enumerare gentium ſingularum. Si autem Chriſti Eccleſia Canonicarum Scripturarum divinis & certiſſimis teſtimoniis in omnibus gentibus deſignata eſt, quicquid attulerint & undecunq; attulerint qui dicunt: Ecce hic eſt Chriſtus, ecce illic, audiamus potius, ſi oves ejus ſumus, vocem paſtoris noſtri dicentis, nolite credere. Illæ quippe ſingulæ in multis gentibus, ubi iſta eſt, non inveniuntur, hæc autem quæ ubique eſt, etiam ubi illæ ſunt, invenitur. Ergo in Scripturis ſanctis Canonicis eam inquiramus* cap. 4. *Ipſum caput, de quo conſentimus, oſtendat nobis corpus ſuum, de quo diſſentimus, ut per ejus verba jam diſſentire deſinamus. Ille eſt autem unigenitus filius & verbum Dei & ideo nec Prophetæ ſancti vera loqui potuiſſent, niſi ab ipſa veritate, quod eſt verbum Dei, manifeſtaretur iis, quod dicerent & juberetur ut dicerent. Proinde prioribus temporibus per Prophetas ſonuit verbum Dei, deinde per ſeipſum, cùm Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis, poſtea per Apoſtolos, quos miſit ad ſe prædicandum, ut eſſet ſalus uſq; ad fines terræ. In his igitur omnibus quærenda eſt Eccleſia.* (Chriſtus caput Eccleſiæ optimè poteſt oſtendere corpus ſuum, jam verò Chriſtus locutus eſt nobis per Prophetas & Apoſtolos, ergo in illorum ſcriptis Eccleſiam quærere debemus. Sed quia verba Prophetarum & Apoſtolorum quædam ſunt aperta & propria, quædam verò obſcura & figurata, ideò Auguſtinus porrò docet, in quibus verbis Eccleſiam quærere debeamus.) cap. 5. *Sed quoniam multa figuratè atque obſcurè poſita per ænigmatis imaginem, vel ambiguitatis ancipitem ſenſum, fallaci aliquando interpretatione conſonare & convenire creduntur, hoc etiam prædico atque propono, ut aperta & manifeſta delegamus. Quaſi in ſanctis Scripturis non invenirentur, nullo modo eſſet unde aperirentur clauſa & illuſtrarentur obſcu-*

ra &c. *Sic & illa ſeponenda ſunt, quæ obſcurè ſunt poſita, & figurarum velaminibus involuta, & ſecundum nos & ſecundum illos interpretari poſſunt, & in hac ergo diſputatione noſtra parcâmus talibus interpretationibus, & apertum aliquid, quo manifeſtetur Eccleſia, requiramus.* cap. 6. *Quare ſuperordinatis dicendo, in nullis terris heredem permanere Chriſtum, niſi ubi potuerit coheredem habere Donatum? Non invidemus alicui. Legite nobis hoc de lege, de Prophetis, de Pſalmis, de ipſo Evangelio, de Apoſtolicis literis. Legite & credimus.* cap. 16. *Eccleſiam corpus Chriſti, ſicut ipſum caput in Scripturis ſanctis debemus agnoſcere, non in variis hominum rumoribus & opinionibus & factis & dictis & viſis inquirere &c. Utrum ipſi Eccleſiam teneant, non niſi divinarum Scripturarum Canonicis libris oſtendant, quia nec nos propterea dicimus nobis credi oportere, quia in Eccleſia Chriſti ſumus, quia ipſam, quam tenemus commendavit Optatus Milevitanus vel Ambroſius Mediolanenſis vel alii innumerabiles noſtræ communionis Epiſcopi, aut quia noſtrorum Collegarum Conciliis ipſa prædicata eſt, aut quia noſtrorum Collegarum per totum orbem, in locis ſanctis, quæ frequentat noſtra communio, tanta mirabilia vel exauditionum vel ſanitatum fiunt, quæcunque talia in Catholica fiunt, ideo ſunt approbanda, quia in Catholica fiunt, non ideo ipſa manifeſtatur Catholica, quia hæc in ea fiunt. Ipſe Dominus Ieſus cùm reſurrexiſſet à mortuis & diſcipulorum oculis videndum, manibusque tangendum corpus ſuum offerret, ne quid tamen fallaciæ ſe pati arbitrarentur, magis eos teſtimonio Legis & Prophetarum & Pſalmorum confirmandos judicavit, oſtendens ea in ſe eſſe impleta, quæ fuerant ante prædicta. Sic & Eccleſiam ſuam commendavit dicens prædicari in nomine ſuo pœnitentiam & remiſſionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Hieruſalem. Hæc in lege & Prophetis & Pſalmis eſſe ſcriptum ipſe teſtatus eſt. Hæc ſunt cauſæ noſtræ documenta, hæc fundamenta, hæc firmamenta, legimus in Actis Apoſtolorum dictum de quibuſdam credentibus, quod quotidiè ſcrutarentur Scripturas, an hæc ita ſe haberent? Quas itaque Scripturas niſi Canonicas Legis & Prophetarum? huc acceſſerunt Evangelia, Apoſtolicæ Epiſtolæ, Acta Apoſtolorum, Apocalypſis Iohannis, ſcrutamini hæc omnia & eruite aliquid manifeſtum, quo demonſtretis Eccleſiam vel in ſolâ Africa remanſiſſe &c.* (Idipſum Pontificiis dicimus, ſcrutamini hæc omnia & eruite aliquid manifeſtum, quo demonſtretis eam eſſe veram Eccleſiam, quæ Pontifici Romano adhæret) cum quo conſentit illud *Epiſtolæ* 48. *Non quiſq; noſtrûm in juſtitia ſua, ſed in Scripturis divinis* quærit *Eccleſiam.* Et Epiſt. 166. *In Scripturis didicimus Chriſtum, in Scripturis didicimus Eccleſiam, quare non in eis & Chriſtum & Eccleſiam communiter retinemus? &c.* Ecce *Scriptura communes, Ecce ubi novimus Chriſtum, ubi novimus Eccleſiam.*** Epiſt. 48. col. 178. *Ex eodem cognoſcimus Eccleſiam & Chriſtum. Quomodo autem confidimus ex divinis literis accepiſſe nos Chriſtum manifeſtum, ſi non inde accepimus & Eccleſiam manifeſtam.* p. 180. *Non quiſque noſtrûm in juſtitia ſua ſed in divinis Scripturis quærit Eccleſiam.* Epiſt. 50. col. 208. ſtatim in princ. *In ſanctis libris, ubi manifeſtatur Dominus Chriſtus, ibi & ejus Eccleſia declaratur. Iſti autem* (Donatiſtæ) *mirabili cæcitate cùm ipſum Chriſtum præter Scripturas* (*pro niſi ex Scripturis*, ut Eraſmus in marg. rectè notat) *neſciant, ejus tamen Eccleſiam non divinarum literarum autoritate cognoſcunt, ſed humanarum calumniarum vanitate confingunt. Sed utrum ipſi Eccleſiam teneant, non niſi divinarum literarum Canonicis libris oſtendant.*** libr. 4. de Symb. ad Catech. cap. 13. Scripturam pulcerrimè vocat *tabulas matrimoniales* illius Sponſæ, quæ eſt Eccleſia. (Bellarmin. lib. 4. de Eccleſ. c. 2. reſpondet, *ex Scriptura probari, ubi ſit Eccleſia, non tanquam ex nota Eccleſiæ, ſed quia Scriptura docet, quæ ſint notæ, dum docet, qualis illa ſit, ubi cœperit, quomodo creverit.* Reſp. imò verò Auguſtin. eâ de cauſa Eccleſiam ex Scripturis demonſtrari voluit, quia Scriptura oſtendit, quinam cœtus doctrinæ ſinceritatem & integritatem tueatur, ex Scripturis vult judicium fieri de doctrina, ex doctrina judicium fieri de Eccleſia, ſic enim ſcribit cap. 3. illius libri. *Ille ſacros libros tradidiſſe credantur, qui lectis libris non conſentire convincuntur.* c. 4. *Quicunque de ipſo capite à Scripturis ſanctis diſſentiunt, non ſunt in Eccleſia.* cap. 10. *Nec Catholicis quidem Epiſcopis conſentiendum eſt, ſicubi forte falluntur, ut contra Canonicas Dei Scripturas aliquid ſentiant.* cap. 16. *docet illos eſſe veram Eccleſiam, qui verba Chriſti audiendo ac faciendo ædificant ſuper petram.* Idipſum ex aliis locis Auguſtini manifeſtum libr. 11. de civ. Dei cap. 1. Scripturam vocat *Eccleſiæ teſtem. Civitatem Dei dicimus* (inquit) *cujus ea Scriptura teſtis eſt, quæ non fortuitis motibus animorum ſed planè ſumma diſpoſitione providentiæ ſuper omnes omnium gentium literas omnia ſibi genera ingeniorum humanorum divina excellens autoritate ſubjecit.* Quomodo autem Scriptura ſit teſtis Eccleſiæ, exponit libr. 6. de civit. Dei cap. 3. *Vera religio non à terrena aliqua civitate inſtituta eſt, ſed planè cœleſtem ipſa inſtituit civitatem, eam verò inſpirat & docet verus Deus dator vitæ æternæ cultoribus ſuis.* Ergo Scriptura eſt Eccleſiæ teſtis non eâ duntaxat ratione, quia oſtendit quaſdam notas *Eccleſiæ*, ſed quia veram religionem divinitùs revelatam proponit, quæ cœleſtem illam civitatem Eccleſiam puta, inſtituit ac condidit. Scriptura non ſolùm deſcribit quaſdam notas *Eccleſiæ*, ſed etiam tradit fidei dogmata eo certè fine, ut illa ab Eccleſia audiantur, diſcantur & acceptentur. Ergo ratione illorum dogmatum erit Eccleſiæ nota, qui enim dogmata illa in Scripturis propoſita integra & inviolata tenent, ſunt Chriſtiani & filii Eccleſiæ. Scriptura eſt unica regula Theologicæ veritatis, ergo etiam ex Scriptura veritas Eccleſiæ demonſtranda. Si hic ſolum Scripturæ uſus eſſet, ut traderet quaſdam notas Eccleſiæ, non autem dogmata, ex quibus de *E*ccleſia judicandum tunc pauciſſimis pagellis imò lineis res tota abſolvi potuiſſet, nec opus fuiſſet tam multis libris. Sed voluit S. S. plenum ſyſtema doctrinæ in Scripturis proponere, ut ex illo de Eccleſia judicari poſſet. In Pſal. 69. *Si quæris eum, qui prior quæſivit te & ovis facta es ejus, & audis vocem paſtoris tui & ſequeris eum, vide quid tibi de ſe oſtendit, quid de corpore ſuo, ne in ipſo errares, ne in Eccleſia errares, ne quis tibi diceret, Chriſtus eſt, qui non eſt Chriſtus: aut Eccleſia, quæ non eſt Eccleſia &c. audi vocem ipſius paſtoris, oſtendit ſe tibi, vocem ejus ſequere: oſtendit & Eccleſiam, ne quis te fallat nomine Eccleſiæ.* In Pſalm. 103. *Vis Deo placere ô Eccleſia, non potes quandiu deformis es. Quid facies ut pulcra ſis? & quid intuens inquis, me videbo? Poſuit tibi in ſpeculum Scripturam ſanctam.* Serm. 237. de temp. *Scriptura ſancta ſit tibi tanquam ſpeculum, ſpeculum hoc habet ſplendo-*

rem

rem non mendacem, ſplendorem non adulantem, nullius perſonam amantem. Eucberius libr. 2. in Gen. cap. 7. *Eo tempere quando linguarum facta eſt varietas, in ſola domo Heber, quæ antea fuit lingua, remanſit: ita & nunc in ſola Eccleſia, quæ eſt domus Chriſti, unitam eſſe confeſſionis & fidei pacem, diviſis omnibus reprobis, conſtat.* Beda in Pſal. 8. *Videbo cœlos, id eſt, libros, & Lunam & Stellas, quæ in ipſis libris, id eſt, cœlis fundabis. Præcepta enim divinorum librorum ſunt fundamentum & univerſalis Eccleſiæ & ſingularum Eccleſiarum, quibus ipſæ roborantur & ſuſtentantur velut ædificium à fundamento.* Gregor. lib. 6. moral. cap. 6. *Quaſi diſtinctæ in mundo regiones ſunt Eccleſiæ gentium, quæ in una fide poſitæ morum, linguarumq; diverſitate dividuntur,* (ergo fidei unitas eſt Eccleſiæ nota, quia Eccleſiæ moribus & linguis diverſæ ex fidei unitate agnoſcuntur) Rupert. libr. 7. in Apoc. c. 12. *Flumen verum, flumen aquæ vivæ, ſancta Scriptura, veraq; Catholica doctrina, quam Eccleſia, quæ eſt mulier iſta, mittere conſuevit de fonte veritatis.*

Confeſſis ipſorum adverſariorum.

139. Poteſt etiam ex ipſis adverſariis ſententia noſtra quodammodo demõſtrari. Thom. 2. 2. q. 83. art. 2. *Eccleſia perficitur per unitatem fidei.* Albertus in c. 13. Luc. *Eccleſia eſt radicata in Sacramentis & doctrina Prophetarum.* Eraſm. in Symbol. catech. 4. p. 146. *Quo ſigno dignoſcimus unicam Chriſti columbam? quod aberrat a ſacris voluminibus non eſt Chriſti.* Hoſius Confeſs. Petricov. cap. 20. *Sanam doctrinam & legitimum Sacramentorum uſum Eccleſiæ notas eſſe negari non poteſt.* Enchir. Chriſt. Inſtit. in Conc. provinc. Colon. editum in expoſit. Symbol in artic. Credo ſanctam Eccleſiam. *Notas & ſigna habemus longè certiſſima, quæ nos de Eccleſia, ubi nam ſit, dubitare non ſinunt. Principio nemo negat in Eccleſia ſinceram doctrinam Evangelicam & Apoſtolicam eſſe debere & hanc præcipuam eſſe Eccleſiæ notam, juxta illud: Oves meæ vocem meam audiunt.* Driedo libr. 4. de dogmat. variis cap. 4. *Eccleſia ex Scripturis quærenda & cognoſcenda.* Martinus Iſengrinius lib. de Eccleſia cap. 7. ſcribit, *Catholicos non planè negare, has eſſe notas, quas nos ſtatuimus, nempe puram verbi prædicationem & legitimum Sacramentorum uſum, ſed non eſſe tam illuſtres notas.* Georg. Caſſander in conſultat. art. 7. agnoſcit, *notas Eccleſiæ eſſe doctrinam Evangelii & uſum Sacramentorum.* addit ſolummodò *tertiam etiam notam neceſſariò requiri, nimirum obœdientiam debitam miniſterio Eccleſiæ.* Liber Interimiſticus cap. 10. *Sunt Eccleſiæ veræ notæ doctrina ſana & Sacramentorum uſus, quibus à Iudæorum & Ethnicorum cœtibus Eccleſia diſtinguitur, quorum utiq; & ſanâ doctrinâ & Sacramentis N. T. carent.* Stapletonus in relect. princ. fidei controv. 1. q. 4. art. 5. p. 113. *concedit Eccleſiam Chriſti à ſapientibus & ſpiritualibus cognoſci per ſanam doctrinam & rectum Sacramentorum uſum.* lib. 1. de princ. fid. c. 22 *Evangelii prædicationem dicit eſſe propriam & valde illuſtrem notam Catholicæ Eccleſiæ, ſed addit in legitimis miniſtris.* Greg. de Valent. tom. 3. diſput. 1. q. 1. de objecto fidei punct. 7. §. 18. *Nos fatemur, neq; veritate doctrinæ, neq; legitimo Sacramentorum uſu Eccleſiam Chriſti carere poſſe & apud quos hæc omnino ſint ſalva, ex iis conſtare veram Eccleſiam.* Bellarm. libr. 3. de Eccleſ. cap. 2. definit Eccleſiam, *quod ſit cœtus hominum ejuſdem Chriſtianæ fidei profeſſione & eorundem Sacramentorum communione colligatus ſub regimine legitimorum paſtorum ac præcipuè unius Chriſti in his terris vicarii Pontificis Romani*, quam definitionem non improbamus, modò tertium illud membrum de ſubjectione erga Romanum Pontificem, quod ex Scripturis probari nequit, auferatur. Jam verò nulla eſt certior rei nota quàm ipſius definitio eſſentialis, exprimit enim rei eſſentiam. Proinde cùm profeſſio veræ fidei & legitimus uſus Sacramentorum ingrediantur definitionem Eccleſiæ, utique etiam erunt veræ & propriæ notæ Eccleſiæ, & quia membrum tertium videlic. ſubjectio erga Romanum Pontificem inter Eccleſiæ notas refertur, ea enim præcipuè intelligitur nomine ſucceſſionis, quæ eſt nota quinta Bellarmini, cur primum & ſecundum definitionis membrum inter notas ab Adverſariis aſſignatas nullum inveniunt locum? libr. 4. cap. 2. concedit, *quando Scriptura eſt recepta & clare loquitur, & oritur quæſtio de Eccleſia, tunc Eccleſiam ex Scriptura tanquam notiore judicari poſſe,* adducit etiam exemplum Eccleſiæ Africanæ: *Cùm diſputabatur* (inquit) *de Eccleſia, an eſſet in ſola Africa, quia Scriptura recepta & clara erant, inde Auguſtinus probabat ſuam ſententiam.* Atqui ab utraq; parte & noſtra ſcil. & Pontificia recepta eſt Scriptura & clarè loquitur in hac quæſtione. Ergo Eccleſia ex illa erit judicanda. (Addit quidem Bellar. *Scripturam aliquando ſolum ex hypotheſi eſſe notiorem Eccleſiâ, ſimpliciter vero Eccleſiam eſſe notiorem & priorem Scriptura, cùm Eccleſia fuerit ante Scripturam, & hæc illi a Deo data ſit, & ipſa eam aliis tradat & explicet.* Sed ludit in vocabulo Scripturæ, quaſi ſolos literarum apices & non potius ſcriptum Dei verbũ, quod idem eſt cũ verbo Dei prædicato hac appellatione intelligamus: id v. eſt *Eccleſia* antiquius, quia Eccleſia ex Dei verbo genita eſt: inſuper etiam turpiſſimè ſibi contradicit, quia lib. 1. de verb. Dei c. 2. diſertè ſcribit: *Sacris Scripturis, quæ Propheticis & Apoſtolicis libris continentur, nihil eſſe notius, nihil certius.*) l. 4. de Eccleſia c. 11. *Sanctitatem doctrinæ dicit eſſe verã Eccleſiæ notam,* atqui ſanctitas doctrinæ non poteſt niſi ex Scripturis cognoſci. c. 12. aſſerit, *ſolam Eccleſiam habere doctrinam immaculatam.* Coſterus in Inſtit. c. 2. de Eccl. privil. prop. 1. *In ſola Eccleſia eſt ſincera verbi Dei prædicatio.* prop. 2. *In ſola Eccleſia eſt verus Dei cultus ſincera Sacramentorum adminiſtratio.* (Quocunq; poſito ponitur Eccleſia, illud eſt certiſſima ejus nota. Sed poſita ſincera verbi prædicatione & ſincera Sacramentorum adminiſtratione ponitur Eccleſia; ratio eſt, quia in ſola *E*ccleſia illa inveniuntur, ut h. l. Coſterus concedit. Jam v. quicquid in ſola Eccleſia invenitur, eo poſito ponitur Eccleſia. Ergo ſincera verbi prædicatio & ſincera Sacramentorum adminiſtratio eſt certiſſima *E*ccleſiæ nota.) Piſtorius in hodeget. p. 112. dicit, *irrefutabiliter ex Scriptura oſtendi poſſe Lutheranã Eccleſiam non eſſe veram Eccleſiam.* (Atqui ſi ex Scriptura poteſt oſtendi quæ ſit Eccleſia falſa, utique ex eadem oſtendi poteſt, quæ ſit vera Eccleſia, eadem enim eſt recti & obliqui norma) Jeſuitæ in Colloq. Ratiabon. ſeſs. 8. p. 216. ed. Spir. *Catholici contra Sectarios Eccleſiam etiam ex ſola Scriptura ſæpè demonſtrarunt & porrò etiam demonſtrare parati ſunt.* (Atqui ſi ex Scriptura & quidem ſola Eccleſiam demonſtrare poſſunt, cur Scripturam Eccleſiæ notam conſtituere ſubterfugiunt?)

Argumenta Bellarmini contra noſtras notas.

140. Bellar. lib. 4. de Eccleſ. c. 2. contra has notas à nobis aſſignatas in genere & in ſpecie diſputat. In genere nobis objicit. 1. *Lutherum valde caviſſe, ne ullam notam reciperet, quæ ſunt in Symbolo Con-*

1. *in genere.* 2. *Lutherus omiſit notam in Symbolo Conſtant. aſſignatas.*

ſtantinopolitana, cùm tamen omnia vetera Concilia, *per eas notas, maximè per Apoſtolicam Eccleſiam p diſcerni vellent ab omnibus ſectis.* R℞. imò v. Lutherus omnes illas notas recipit, quia pura verbi prædicatio facit, ut Eccleſia ſit una, ſit ſancta, ſit Catholica, ſit Apoſtolica, quæ ſunt quatuor illæ *Eccleſiæ* adjuncta, quarum mentio fit in Symbolo Conſtantinopolitano. Eſt enim Eccleſia una propter fidem unam; ſancta eſt propter ſermonem Chriſti ſanctum, Catholica eſt propter Catholicam de Chriſto doctrinam; Apoſtolica eſt propter doctrinam Evangelii Apoſtolicā, quæ ab Apoſtolis in N. T. vivâ voce primùm prædicata poſtmodum in Scripturis comprehenſa in Eccleſia uſque ad finem mundi conſervatur. Quod ſi Bellarm. pugnat expreſſam debuiſſe harum notarum mentionem fieri, ſeipſum accuſat, cùm præter nomen Catholicum ne ipſe quidem in ſuis notis expreſſam illarum faciat mentionem. Cùm veteres provocarent ad Eccleſiam Apoſtolicam, h. e. eam quæ ab Apoſtolis fundata ad illorum uſque tempora eſſet propagata, conſervabatur in ea fidei Apoſtolicæ integritas & ſinceritas. ſed poſtquam hodie hæreſes occuparunt Eccleſias Apoſtolicas, h. e. ab Apoſtolis olim plantatas & ædificatas, *nulla poteſt vera Eccleſia probata eſſe alia, quam ex Scripturis* monente Chyſoſtomo hom. 49. imperf. operis in Mat. ** Luth. in artic. Schmalc. art. 12. dicit. *Credo Eccleſiam ſanctam Catholicam.* Ergo non excluſit notas à Symbolo Conſtantinopolitano aſſignatas.**

2. *Notæ hæ non ſunt ſufficientes*

2. *Has notas non eſſe ullo modo ſufficientes, non n. declarant quæ ſit vera Eccleſia ſecundùm hæreticas. niſi probabiliter, quia non poſſumus hinc ſcire, qui ſint electi vel juſti & potius diſcimus ubi lateat Eccleſia quàm quæ ſit.* Reſp. imò v. non probabiliter ſed apodicticè veram Eccleſiam oſtendunt hæ notæ, quia pura prædicatio verbi & legitimus Sacramentorum uſus ſunt cauſæ proximæ, per quas Deo colligitur Eccleſia. ſunt etiam propria Eccleſiæ bona; jam v. ex cauſis proximis & propriis adjunctis certa & diſtincta alicujus rei notitia peti poteſt. Quod Bellarmin. urget, non poſſe ex his notis ſciri, qui ſint electi vel juſti, in eo digreditur à quæſtionis ſtatu, neque enim hoc loco quæſtio eſt de notis electorum, ſed de notis Eccleſiæ viſibilis. Nec ipſæ Pontificiæ notæ oſtendunt, qui ſint electi, ergo ea hypotheſi Bellarminiana nō erunt ſufficientes. Sufficit nobis, quòd hæ notæ oſtendunt, ubi lateat Eccleſia electorum, cùm n. extra cœtum vocatorum non ſint quærendi electi, inde manifeſtum evadit, quæ ſit vera Dei in his terris Eccleſia. Quanquam igitur in cœtu illo, in quo Evangelium purè prædicatur & legitimè adminiſtrantur Sacramenta, h. e. in externis particularibus Eccleſiis electis mixti ſint reprobi ac bonis mali, nec in individuo ſcire poſſimus, qui ſint electi ac juſti; tamen propter hanc puram verbi prædicationem & legitimum Sacramentorum uſum, ſcimus ibi eſſe aliquos electos, & per conſequens Eccleſiam, cui nos tutò adjungere poſſumus.** Ac ſufficit denique nobis contra Bellar. quod probabiliter hæ notæ doceant, quæ ſit vera *Eccleſia*, cùm ipſius etiam notæ non efficiant *evidentiam veritatis*, ſed *credibilitatis*. c. 3. §. 2.**

n. *In ſpecie, contra puram verbi prædicationem, quod*

141. In ſpecie contra primam notam, puram ſc. verbi prædicationem tribus rationibus inſurgit Bellar. 1. *Notæ debent eſſe propria non communes. Sed ſincera prædicatio verbi eſt nota communiſſima omnibus ſectis ſaltem opinione earum. Etſi enim aliquib. ſectis non conveniat, tamen omnibus convenit opinione ſua, quæ enim ſecta unquam fuit, quæ non diceret ſe habere ſinceram prædicationem veritatis?*

hæc nota ſit communis omnibus ſectis.

R℞. 1. acceptamus, quod Bellarm. dicit notas debere eſſe proprias non communes; *Si velim* (inquit) *deſignare tibi certum hominem, quem nunquam vidiſti, ut mox atq; eum videris, diſcernas ab aliis, non debeo dicere, eſt quidā qui habet duos oculos, duas manus &c. nam hæc ſunt communia omnibus.* Atqui hac ratione plurimas, ſi non omnes ſuas notas expungere cogetur, pleræque n. communes ſunt veræ Eccleſiæ cum cœtibus hæreticis. 2. Quod v. additur, *ne opinione quidem notas debere eſſe communes*, abſurdum eſt poſtulatum. Opinio errantium non mutat rem ipſam, ſufficit ergo ὄντως & ſecundum rem eſſe proprias. Non quod hic vel ille opinatur eſſe ſuum, ſtatim eſt illius proprium, ſed quod verè ipſi competit. Phrenetici multa ſibi vendicant, quæ verorum poſſeſſorum manent propria: ſic pura verbi prædicatio manet vera & propria Eccleſiæ nota, licet falſa Eccleſia ſibi illam arroget. Fatentur ipſi adverſarii, *in ſola vera Catholica Eccleſia eſſe ſinceram verbi prædicationem*, ex quo immotè ſequitur, quod hæretici & ſectarii falsò eam ſibi vendicent. Non deſinunt eſſe veræ rei notæ, quæ ſuâ Naturâ tales ſunt, ſi vel maximè alii ſibi eas vendicent, & quidem falsò. 3. Licet hæretici glorientur de prædicatione veritatis, tamen ex tabulis divinæ veritatis, ex Scripturis ſcil. ſacris, falſæ gloriationis convinci poſſunt. Hilar. ad Conſtant. *Omnes hæretici Scripturas ſine ſenſu loquuntur, fidem ſine fide prætendunt, Scripturæ non in legendo ſunt, ſed in intelligendo, neque in prævaricatione, ſed in caritate.* Hieron. adv. Luciferianos: *Non blandiantur ſibi, quod videantur de Scripturarum capitulis affirmare, quod dicunt. Nam & Diabolus etiam Scripturam allegavit, ſed Scripturæ non in legendo conſiſtunt, ſed in intelligendo.* Auguſt lib. 3. de Trin. c. 3. & 6. lib. de unit. Eccleſ. c. 4. *Omnes hæretici ex Scripturis falſas & fallaces ſuas opiniones conantur defendere, ſed maniſeſtiſſimâ divinorum teſtimoniorum & conſonâ voce damnantur.* Idem cont. Donat. l. 3. c. 7. ſcribit, *non ideo quod hæretici divina Sacramenta & eloquia ad imagines ſuorum phantaſmatum convertunt, exhonoranda eſſe divina eloquia, ut eorū eſſe putentur, cum Scripturas teneant ad ſpeciem, non a. ad ſalutē.* ** Diſting. inter notas vel *ratione eſſentiæ* internæ vel *ratione opinionis* & exiſtimationis externæ conſideratas. Non ex hæreticorum opinione & gloriatione, ſed ex Scripturæ inſtructione Bell. debuiſſet argumentum proferre.** 4. Notæ illæ, quas Bell. aſſignat, itidem non ſunt propriæ Eccleſiæ ſed aliis cœtibus communes ſaltem opinione illarum, ut ex inductione facilè oſtendi poteſt, ergo nec illæ erūt veræ notæ. Donatiſtæ ſibi vendicabant nomen Catholicorum. Eccleſiæ Græcæ ſibi vendicant ſucceſſionem Epiſcoporum, quas tamen Pontificii non habent pro veris Eccleſiis &c. 5. Qui rem aliquam ignotam alteri certò vult demōſtrare, ſuo ſatis functus eſt officio, ſi tales aſſignet notas, quę ſint illi ὄντως & reverâ propriæ, licet alii eas ſibi vendicent; fortè n. res deſignanda non habet tales notas, quas non poſſint ſibi alii vendicare; in examine poſtmodùm deprehenditur, jure an injuriâ, verè an falsò notas illas alii ſibi vendicent. Si qua ſe pro Sponſa Regis venditet, purpureis veſtibus incedat induta & omnem externū Regiæ Sponſæ ſplendorē mentiatur, multorum opinione ꝓ Regis Sponſa haberi poterit, ſed recurrendum ad tabulas fœderis conjugalis,

Digitized by Google

jugalis, tunc apparebit, quod non ſit vera Sponſa: Sic licet Eccleſia apoſtatica pro vera Chriſti Sponſa ſeſe venditet & externo ſplendore fulgeat, tamen tabulæ cœleſtis deſponſationis factæ in fide, hoc eſt, Scripturæ ſacræ oſtendunt, quod non ſit vera Eccleſia, quò pertinet illud, quod Auguſtin. libr. 4. de Symb. cap. 13. Scripturam vocat tabulas matrimoniales hujus Sponſæ. 6. Invertimus Bellarmini argumentum. Ex eo enim ipſo, quod quævis ſecta de doctrinæ veritate gloriatur, eamque ſibi vendicare nititur, colligi poteſt, puram verbi prædicationem eſſe Eccleſiæ notam, ſi moneta vera non eſſet talis, homines ad eam pravâ imitatione pſeudomonetam non formarent. At, inquit Bellarminus, *prædicatio hæc vel debet eſſe pura ab omni errore, vel ſaltem ab erroribus fundamentalibus & eſſentialibus. Si detur primum, ex hac nota colligemus, apud nullos Lutheranorum eſſe Eccleſiam, nam ipſi fatentur ſuas Eccleſias non carere nævis. Si ſecundum, jam erit nota communis multis ſectis* Reſp. per nævos Eccleſiæ adhærentes non intelligimus hæreticas doctrinas, ſed opiniones quaſdam cum fundamento fidei haudquaquam pugnantes. Omnes enim hæreſes propriè ſic dictæ pugnant contra fundamentum, ſi non primariò & directè, tamen ſecundariò, ex conſequente & indirectè, alia verò eſt ratio ligni, fœni ac ſtipularum, quæ fundamento ſalvo & integro conſervato ſuperſtruuntur. ** Diſt. inter errores in *quæſtionibus fidei & circa fidem*. In his poteſt eſſe diſſenſus ſalvâ Eccleſiæ veritate, in illis minimè. 2. inter nævos doctrinæ & morum. ** Monuimus autem ſuperius, eſſe gradus puritatis, quam Eccleſiæ tribuimus, quò enim purior & ſincerior eſt verbi prædicatio, eò etiam purior eſt Eccleſiæ ſtatus, quò plures ſtipulæ admiſcentur, eò impurior eſt & corruptior. Si invaleſcant hæreſes fundamentum evertentes, deſinit eſſe vera viſibilis Eccleſia & fit Eccleſia malignantium, interim ſi Baptiſmus & quædam doctrinæ capita adhuc ſervantur integra, Deus in corrupto Eccleſiæ viſibilis ſtatu, imò in medio hæreticorum cœtu per dicta illa media inviſibilem aliquam electorum Eccleſiam ſibi colligit. Quod Bellarminus addit, *Pelagianos in primariis articulis non diſſenſiſſe ab Eccleſia, antequam Neſtorianos peperiſſent*, falſum eſt, quia corruperunt doctrinam de peccato originali, de libero arbitrio, de juſtificatione & ſimiles.

2. *Quod non ſit notior Eccleſia.* 142. 2. *Notæ debent eſſe notiores eâ re, cujus ſunt notæ, alioqui enim non ſunt notæ, ſed ignotæ. Iam verò pura prædicatio verbi non eſt notior Eccleſia. Ergo non poteſt eſſe Eccleſiæ nota.* Aſſumtum confirmat triplici argumentorum genere. Primò ex noſtris hypotheſibus. *Adverſarij volunt* (inquit) *non ſolum prædicationem verbi eſſe notam Eccleſiæ, ſed prædicationem & receptionem, ibi enim dicunt eſſe veram Eccleſiam, ubi prædicatur, auditur & creditur verbum. At quis noſſe poteſt, ubi verè credatur verbum?* Reſp. quando quidam noſtrorum cum prædicatione verbi conjungunt illius correlatum videlicet receptionem, tunc intelligunt non interiorem receptionem per fidem, ſed externam receptionem, per quam veræ doctrinæ locus datur. Quamvis igitur non poſſimus in individuo cognoſcere, à quibus fide cordis interiore verbum recipiatur, tamen ubi veræ doctrinæ locus detur, atque ubi in publico miniſterio verbum Dei ſonet, omninò cognoſcere poſſumus. Ubicunque verò purè prædicatur verbum, ibi ſemper ſunt aliqui, qui fide cordis illud recipiunt, quia verbum Dei nunquam redit vacuum, ac rete doctrinæ Evangelicæ ſemper aliquos piſces bonos capit, id quod nobis ſufficit, ut ex pura verbi prædicatione publicè recepta Eccleſiam æſtimare & dignoſcere poſſimus, quamvis ignotum nobis ſit, quinam verâ fide verbum recipiant & hac ratione ſiant vera & viva invisibilis Eccleſiæ membra. Secundò ex quibusdam dictis Patrum: *Sine dubio* (inquit) *notius eſt, quæ ſit vera Eccleſia, quàm quæ ſit vera prædicatio verbi, nam id ab Eccleſia diſcimus, ut docent Irenæus, Tertullianus, Auguſtinus & omnes veteres.* Iren. lib. 3. cap. 2. *Quid enim, & ſi de aliqua modica quæſtione diſceptatio orta fuiſſet, nonne oporteret in antiquiſſimas recurrere Eccleſias & ab eis ſumere de præſenti quæſtione, quod certum & liquidum eſt.* Tertull. libr. de præſcript. *Quid prædicaverint Apoſtoli, quid illis Chriſtus revelaverit, non aliter probare debet, niſi per eaſdem Eccleſias, quas ipſi Apoſtoli condiderunt.* Rx. quædam ſunt notiora *Naturâ*, quædam verò notiora *nobis*. Ariſtot. 1. poſt. anal. c. 2. text. 5. Naturâ notiora ſunt cauſæ & proprietates eſſentiales: nobis notiora ſunt externa, quædam & communia accidentia ſive effecta in ſenſus incurrentia. Illa quæ Naturâ ſunt notiora, præbent ſolidam & diſtinctam rei cognitionem; quæ nobis notiora, incertam & confuſam. Nos h. l. tales notas quærimus, quæ certam, infallibilem & ſcientificam cognitionem præbeant, eæ igitur petendæ erunt ex notioribus Naturâ, videl. ex cauſis & proprietatibus internis & eſſentialibus, *quia ſcire eſt rem per cauſam cognoſcere.* Jam verò verbum Dei eſt Naturâ notius quàm Eccleſia, eſt enim principium & cauſa Eccleſiæ conſtituendæ & colligendæ, eſt *ſemen*, ex quo naſcitur Eccleſia Rom. 1. v. 16. c. 10. v. 17. 1. Pet. 1. v. 23. eſt *fundamentum* Eccleſiæ Epheſ. 2. v. 20. Ergo verbum Dei eſt propria, infallibilis & certa Eccleſiæ nota. Contra. Quicquid eſſentialiter definitur & à priori agnoſcitur ac probatur ex Dei verbo, id non eſt Naturâ notius verbo Dei, quia definitio eſſentialis petenda eſt ex Naturâ prioribus & notioribus, ac demonſtratio à priori itidem petitur à cauſa proximâ internâ. Jam v. Eccleſia eſſentialiter definitur & à priori agnoſcitur ac probatur ex verbo Dei. Ergo Eccleſia non eſt Naturâ notior verbo Dei. Aſſumtum negari nequit, quicquid enim de Eccleſia ſcire poſſumus ac debemus, id ex verbo Dei tanquam unico Theologicæ ſcientiæ principio peti oportet. Quod Bellar. dicit, *ab Eccleſia diſcendum eſſe, quæ ſit pura prædicatio verbi*, id concedimus eo ſenſu, quod in vera & Catholica Eccleſia pura prædicatio verbi publicè ſonet, ſed quænam ſit vera & Catholica *Eccleſia*, non niſi ex verbo Dei diſci poteſt. Veram & Catholica Eccleſia ex fide & doctrina Catholica æſtimanda ac judicanda eſt, jam verò fidei & doctrinæ Catholicæ unicum principium & regula ac norma unica eſt Dei verbum. Poſſumus quidem ex quibuſdam externis accidentibus ſuſpicari, hunc vel illum cœtum eſſe Eccleſiam veram & Catholicam, ſed apodicticè ac certâ ſcientiâ illud non poteſt conſtare niſi ex principio proprio ac formali, videlic. ex fide & doctrina Catholica. Proinde non negamus, veram prædicationem verbi ab Eccleſia petendam & in ea unicè quærendam eſſe, quia Eccleſiæ officium eſt verbum Dei prædicare, conſervare, propagare &c. ſed ex eo non ſequitur, Eccleſiam eſſe Naturâ notiorem verbo Dei, quia Eccleſia antequam prædicet & propaget verbum, prius genita eſt ex verbo, ergo verbum Dei Naturâ prius ac no-

ac notius eſt Eccleſiâ. Irenæus & Tertullianus remittunt nos ad Eccleſiam, ſed ad eam, quæ integritatem doctrinæ Apoſtolicæ adhuc conſervabat. Quemadmodum igitur nemo rectè dixerit, tempore Irenæi poterant Chriſtiani ad Epheſinam Eccleſiam contendere & ab ea veritatem petere, ergo ſi nunc controverſia oriatur, debent Chriſtiani ab Epheſina Eccleſia veritatem petere: ita quoque nemo debet inferre. Tempore Irenæi poterant Chriſtiani ab Eccleſia Rom. Apoſtolicam veritatem diſcere, ergo adhuc hodie veritas ab ea eſt petenda, quia utraque Eccleſia tàm Romana quàm Epheſina, licet ambæ ab Apoſtolis plantatæ fuerint, ab integritate doctrinæ Apoſtolicæ deſciverunt. Quid ergò Eccleſiæ illæ olim ab Apoſtolis, quid Apoſtoli à Chriſto acceperint, id non poteſt diſci ex hodierno Eccleſiarum illarum teſtimonio, ſed ex Scriptis Apoſtolicis. Tertiò producit Bellarmin. rationem: *Vera prædicatio verbi eſt prædicatio & interpretatio vera Scripturæ divinæ, quæ ſit autem vera Scriptura & quis verus illius ſenſus, non poſſumus ſcire niſi ex teſtimonio veræ Eccleſiæ, quod ne ipſi quidem adverſarij negare poſſunt. Ac prius debet eſſe notus cuſtos theſauri quam theſaurus & Doctor, quàm doctrina, cùm à Doctore petatur doctrina, non contra. Ergo potius Eccleſia eſt nota veræ prædicationis, quàm vera prædicatio ſit nota veræ Eccleſiæ.* Reſp. diſtinguendum inter cognitionem *confuſam, rudimentariam & inchoatam*, ac inter cognitionem *diſtinctam, perfectam & exquiſitam.* Item inter Scripturam acceptam *materialiter* pro verbo Dei in Scripturas redacto, & *formaliter* pro apicibus, literarum & compage illa librorum Canonicorum, in quibus continetur Dei verbum. Ex teſtimonio Eccleſiæ cognoſci primum poteſt, quæ ſit vera Scriptura, & quis verus Scripturæ ſenſus, ſcilicet cognitione confuſâ, rudimentariâ & inchoatâ, ſed diſtincta & ſcientifica hujus rei cognitio non pendet ex teſtimonio *Eccleſiæ* externo, ſed ex internis κριτηρίοις & ex παραθεωρίᾳ doctrinæ & interpretationis cum Scripturis ſacris. Teſtimonio Eccleſiæ permoveri quidem homines poſſunt, ut credant hos libros eſſe divinos & Canonicos, ſed ad hanc confuſam notitiam & ad hoc fidei rudimentum accedere oportet proprium & adæquatum fidei principium, ut ſcil. Scriptura ipſa in manus ſumatur, legatur & evolvatur, tunc enim Spiritus S. verbis ſuis teſtimonium reddit ac mentem legentis de veritate convincit. *Spiritus eſt qui teſtificatur, quod Spiritus ſit veritas* 1. Joh. 5. v. 6. poteſt hoc declarari Hiſtoriâ converſionis Samaritanæ, Joh. 4. deſcriptâ. Mulier Samaritana, quæ Chriſtum audierat & ex eo veritatem didicerat, *abit in civitatem, ac dicit concivibus ſuis.* v. 29. *Venite & videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcunque feci, nunquid ipſe ſit Chriſtus.* Cives Samaritani hoc teſtimonio mulieris permoti & ad Chriſtum adducti, poſtquam ipſimet verbum Chriſti audierant, in hæc prorumpunt verba. v. 42. *Non jam ultèrius propter tuam loquelam credimus, ipſi enim audivimus & ſcimus, quia hic eſt verè Salvator mundi.* Eodem modo comparatum eſt cum Eccleſiæ teſtimonio, poteſt ejus uſus eſſe, ut per illud tanquam beneficio cujuſdam χειραγωγίας ad Chriſtum in Scripturis nobis loquentem adducamur, poſtea autem ipſa Chriſti vox ita percellit animos noſtros, ut non amplius propter Eccleſiæ teſtimonium credamus, ſed majeſtatem ac divinitatem verbi cœleſtis ipſimet in cordibus noſtris per Spiritus S. efficaciam perſentiſcamus. Utrumque eſt res Dei, Eccleſia & Scriptura. Eccleſia eſt regnum Dei. Scriptura eſt verbum Dei. Regnum Dei adminiſtratur per verbum Dei, Eccleſia parit Dei filios per verbum, quia verbum continet Dei ſapientiam, per quam fiunt Eccleſiæ filii. Cùm ergo ſapientia illa habeat autoritatem in filios ſapientiæ, utique etiam verbum Dei autoritatem habet in Eccleſiam & in filios Dei, non autem illi autoritatem habent in Scripturam ſive Dei ſapientiam. Mutuas ſibi operas præſtant Eccleſia & Scriptura, ſed autoritas eſt Scripturæ, miniſterium verò Eccleſiæ. Oſtendit Eccleſia Scripturas ſed miniſterio ſuo. Oſtendit Scriptura Eccleſiam ſed autoritate ſua, ut rectè ſcribit Carletanus de conſenſu Cathol. contra Trid. p. 162. De interpretatione Scripturæ idem eſto judicium. Poteſt quis probabiliter ſtatuere hanc vel illam interpretationem eſſe veram, quia eſt Auguſtini, Ambroſii & aliorum, ſed certò & infallibiliter illud ſtatuere nequit, antequam conſonantiam cum reliquis Scripturæ locis, cum analogia fidei, cum ſerie contextus &c. ipſemet videat, quia vera & genuina Scripturæ interpretatio ex ipſa Scriptura petenda eſt. Vera Eccleſia interpretatur Scripturam, non ut lucem quandam peregrinam illi inferat, vel abſolutum quoddam interpretandi jus ſibi arroget, ſed quia ex ipſa Scriptura interpretationem ſuam petit, ut alibi plenius demonſtratum fuit. His probè obſervatis facilè apparet, non pugnare hæc duo inter ſeſe, *quod vera prædicatio verbi ſit nota Eccleſiæ, & quod Eccleſia teſtetur, quæ ſit vera Scriptura, & quis verus ejus ſenſus*, quia ex effectu cognoſcitur cauſa, ſcil. à poſteriori, viciſſim ex cauſa cognoſcitur effectum, ſc. à priori, & hæc demonſtratio effectus ex cauſa potior & illuſtrior eſt, quàm demonſtratio cauſæ ex ſuo effectu. Eccleſiæ munus & officium proprium eſt verbum Dei prædicare, ergò ex prædicatione verbi velut ex effecto procedi poteſt ad cognitionem cauſæ ſc. Eccleſiæ. Viciſſim Eccleſia naſcitur ex verbo, conſervatur per verbum, augetur per verbum; hac ratione prædicatio verbi eſt cauſa efficiens inſtrumentalis & formalis Eccleſiæ, ergò ex prædicatione verbi tanquam ex cauſa procedi poteſt ad cognitionem effecti ſc. Eccleſiæ. Quod Bell. addit, *cuſtodem theſauri notiorem eſſe theſauro & Doctorem notiorem eſſe doctrinâ*, id ex allata diſtinctione inter cognitionem confuſam & diſtinctam rectiſſimè explicari poteſt. Poſſumus quidem cognitione incerta, obſcurâ & dubiâ ſuſpicari, hunc vel illum eſſe theſauri cuſtodem, quia gerit claves, quia talis ſalutatur & aliquem eſſe Doctorem, quia pro tali ſeſe venditat, ſed an ille reverâ ſit theſauri cuſtos, hic reverâ ſit Doctor, non poteſt certâ & exploratâ cognitione ſciri, antequam conſtet illum habere theſaurum ſibi concreditum, hunc v. doctrinâ inſtructum eſſe. Tota Scriptura clamat, ex doctrina judicium faciendum eſſe de doctoribus, ex fructib. agnoſcendos eſſe Prophetas, ex dogmatibus probandos eſſe Spiritus, non a. ex Doctorib. judicandum eſſe de doctrina. *Nos fidem non probamus ex perſonis, ſed perſonas ex fide*, dicebat quidam ex veteribus. Denique ſi *Eccleſia* eſt notior Scripturâ, cur Bellarm. libr. 1. de verbo Dei cap. 2. ſcribit: *Sacris Scripturis, quæ Propheticis & Apoſtolicis literis continentur, nihil eſt certius, nihil eſt notius, ut ſtultiſſimum eſſe neceſſe ſit, qui illis fidem eſſe habendam neget?* cur l. 4. de Eccl. c. 2. ſcribit, *aliquando Scripturã eſſe notiorem quando ſc. eſt recepta & clarè loquitur, & oritur quæſtio de Eccleſia:* cur Ec-

clesiæ

eleſiæ autoritatem, notas, infallibilitatem &c. ex Scriptura probare ſatagit? Certè cujus cognitio tota pendet ex Scriptura, illud non eſt ſimpliciter notius Scripturâ. Quinimò lib. 1. de verbo Dei c. 10. ſtatuit, *verbum Dei eſſe fundamentum fidei noſtra primarium, Eccleſia teſtificationem ſecundarium.* Atqui ſi *Eccleſia ſimpliciter notior Scripturâ,* ut loquitur hoc loco, *ſi omnium dogmatum firmitas pendet a teſtimonio Eccleſia,* uti ſtatuit lib. 3. de Eccleſ. cap. 10. ac lib. 2. de Sacram. c. 25. utiq; Eccleſia erit primarium fidei noſtræ fundamentum, eò quod ultima in illud ſit reſolutio.

3. Quod ſit ſeparabilis ab Eccleſia.

143. 3. *Vera nota ſunt inſeparabiles à vera Eccleſia. Sed Eccleſia Corinthiorum & Galatarum ad quas ſcribebat Paulus, vera Eccl. erant & tamen non erat ibi aliqua pura prædicatio verbi, ut ex Apoſtolo cognoſci poteſt, qui dicit, ſe ſcribere Eccleſiæ Dei, qua ſunt Corinthi vel in Galatia 1. Cor. 1. Gal. 1. & tamen 1. Cor. 15. arguuntur Corinthii, quod docerent, non eſſe futuram reſurrectionem & Galata per totam fere Epiſtolam reprehenduntur, quod docerent, ſervandam eſſe legem Moſaicam cum Evangelio* Reſp. 1. acceptamus, quod dat Bell. notas Eccleſiæ debere eſſe ab ea inſeparabiles. At hac ratione iterum cogetur expungere pleraſq; ex quindecim illis, quas Eccleſiæ aſſignat, notis, ut examen earum liquidiſſimè demonſtrat. 2. Pura prædicatio verbi & puritas Eccleſiæ pari paſſu ambulant. Si prædicatio verbi eſt omni ex parte pura & ab erroribus immunis, pura etiam erit Eccleſia. Si prædicationi doctrinæ cœleſtis admiſcentur quidam errores, ſtatus Eccleſiæ incipit eſſe corruptus, non tamen ſtatim deſinit eſſe Eccleſia. Si prædicatio verbi planè ceſſat, tunc etiam deſinit ibi eſſe viſibilis aliqua Eccleſia. 3. In Eccleſias Corinthiorum & Galatarum quidam errores irrepſerant, nihilominus tamen Eccleſiæ nomé retinebant, tum quia non omnes amplectebantur illos errores 1. Cor. 15, 12. *quomodo dicunt quidam inter vos, quod non ſit reſurrectio mortuorum* Gal. 4. v. 21. *dicite mihi qui ſub lege eſſe vultis*; tum quia quædam doctrinæ capita adhuc retinebant Gal. 3. v. 28. *omnes vos unus eſtis in Chriſto.* c. 5. v. 1. *In libertate quâ Chriſtus vos vocavit, ſtate & ne regredientes implicemini ſervituti jugo,* tum denique quia errores illos non pertinaciter defēdebant, ſed ſpes converſionis & emendationis de illis adhuc erit reliqua. 4. Diſtinguendum igitur inter ſtatum Eccleſiæ purum & incorruptum; ac inter ſtatum Eccleſiæ aliqua ex parte corruptum. Poteſt enim electorum Eccleſia ſub corrupto viſibilis Eccleſiæ miniſterio conſervari. Quando pura prædicatio verbi ſtatuitur nota Eccleſiæ, reſpectus habetur ad ſtatum priorem, quia corruptus Eccleſiæ ſtatus ad illum exigendus ac reformandus. Monuimus n. ſuperius, non eſſe eundem puritatis gradum in Eccleſiis particularibus, ideoq; corruptæ Eccleſiæ ſecūdum normam & formam verbi reſtituendæ ſunt, ex quo ipſo firmiter colligitur, doctrinam purā eſſe Eccleſiæ formam & notam. 5. Diſtinguendum etiam inter errores ipſos & pertinacem eorum defenſionem, quam diſtinctionem Bellar. ipſe hoc loco amplectitur. Sic enim ſcribit, *aliud eſt errare & paratum eſſe ad diſcendum, & cùm didiceris ad obœdiendum; aliud nolle diſcere & cùm audieris veritatem, nolle acquieſcere.* In Eccleſia particulari poteſt eſſe illud primum, non autem ſecundum, ſed in Synagogis Satanæ & Eccleſiis malignantiū. 6. Quod Bell. addit, *in Eccleſia Univerſali nec primum illud habere locum,* de eo quid ſtatuendum ſit, patere poteſt ex ſuperiorib. Si nomine Eccleſiæ univerſalis intelligit *Romanam,* abutitur nominibus. Romana enim Eccleſia eſt particularis quædam Eccleſia, nequaquam verò Univerſalis. Si nomine Eccleſiæ Univerſalis intelligit *omnes particulares viſibiles Eccleſias,* dicimus incidere poſſe tempus ejuſmodi ut totius viſibilis Eccleſiæ ſive omnium particulariū Eccleſiarum, miniſterium publicum ſit corruptum. Si nomine Eccleſia Univerſalis intelligit *inviſibilē Electorum, Eccleſiam,* dicimus electos erroribus fundamentalibus ad tempus quidem involvi poſſe, ſed ante vitæ finem ex illis iterum eluctari, erroribus a. levioribus non ſolum ad tempus, ſed etiam finaliter involvi poſſunt, qui tamen igne crucis & tentationum in illis exuruntur. 7. Sed addit Bellar. aliud, in quo & ſibiipſi & veritati fortiſſimè contradicit. *Eſſe poteſt* (inquit) *pura doctrina ab omni errore in falſa Eccleſ. Nam Schiſmatici, Luciferiani & Donatiſta initio integram habebant doctrinam & tamen ſunt extra Eccleſiam.* Reſp. Bellarm. ipſe c. 12. hujus libri ſcribit, *ſolam Eccleſiam habere doctrinam immaculatam.* Si in ſola Eccleſia eſt doctrina immaculata, quomodo doctrina ab omni errore pura & libera poteſt eſſe in falſa Eccleſia? Paradoxon eſt, puram doctrinam, quæ eſt veræ Eccl. forma, theſaurus proprius, imò quaſi anima illius, locum habere in Eccleſia falſa. Luciferianos & Donatiſtas erraſſe, ex Hiſtoria Eccleſiaſtica notum eſt. Donatiſtæ ſtatuebant, Sacramenta à miniſtris polluti, Baptiſmum hæreticorum iterandū eſſe, Eccleſiam in his terris ex bonis tantum conſiſtere, nec admittere in externam etiam ſocietatem malos, unde Auguſt. ad primarium quendam Donatiſtam dixit. Schiſmaticus es ſacrilega diſceſſione, hæreticus ſacrilego dogmate lib. 3. contra Gaudent. Schiſmaticos quod attinet, illi omnes errant in articulo de Eccleſia, eſt enim dogma orthodoxum ab Eccleſiæ communione propter novos quoſdam non eſſe recedendum. Sed ſchiſmatici impugnant illum articulum: *Credo unam Eccleſiam.*

144. Alteram notam iiſdem argumentis Bellar. aggreditur, quod ſcil. *omnes eam ſibi vendicent, quod legitimus Sacramentorum uſus minus notus ſit, quam Eccleſia, cùm de eo ſtatuendum ſit ex Scripturis, Scriptura autem pendeant ab Eccleſia, deniq; quod legitimus uſus Sacramentorum à vera Eccl. ſeparari poſſit, quia Corinthii reprehenduntur, quod non ſincerè tractarint Sacramentum Euchariſtia & tamen Corinthiorum Eccleſia erat vera Eccleſia. Eccleſia Africana ſub Cypriano non ſincerè tractabant Sacramentū Baptiſmi, & tamen erant vera Eccleſia.* Reſpondemus igitur eodem modo 1. hæreticos ſibi vendicare legitimum Sacramentorum uſum de facto ſed non de jure, ideò non quid ſibi vendicent, ſed quàm verè ſibi illud vendicent, attendendum. Scripturæ conſulendæ ſunt, quæ de Sacramentis à Chriſto inſtitutis clariſſimè nos docent ac penes quem cœtū ſit legitima eorum adminiſtratio, liquidiſſimè demonſtrant. 2. Cum hac nota videl. cum legitimo Sacramentorum uſu conjungimus puram verbi prædicationem, quia poſſunt hæretici Sacramentum aliquod retinere integrum, neq; tamen ex eo conſequitur, quod ſint vera Eccleſia. 3. Legitimus Sacramentorum uſus non pendet ab Eccleſia, ſed unicè ex Scripturis, quia Eccleſia ut non poteſt nec debet nova Sacramenta inſtituere, ita quoq; a Sacramentis à Chriſto inſtitutis nihil debet mutare. Debet quidem Eccleſia de legitimo Sacramentorum uſu docere, ſed prout ipſa prius ex Scripturis eſt edo-

Digitized by Google

cta.4. Legitimus Sacramentorum uſus æſtimandus eſt ex illorum ſubſtantialibus. Corinthii non tam purè tractabant Euchariſtiam, nec tam religioſè ad menſam Dominicam accedebant, quàm fieri omninò decebat, quo nomine etiam ab Apoſtolo reprehenduntur, interim tamen ſubſtantialia illius procul dubio ſervarunt integra. Africanæ Eccl. errabant in quæſtione de Baptiſ. hæreticorũ, interim tamen integrum ac legitimũ adminiſtrabant Baptiſmũ, quia ſubſtantialia ejuſdem integra retinebant.

Eccleſiam Lutheranorum eſſe veram Eccleſiam ex notis illis deducitur.

145. Ex his igitur immotè colligimus. Quæcunq; Eccleſia habet ſinceram verbi prædicationem & legitimam Sacramentorum adminiſtrationem, illa eſt vera, ſincera & orthodoxa Eccleſia: Sed Eccleſia Lutherana (quam ſano ſenſu ita vocamus) habet ſinceram prædicationem verbi & legitimam Sacramentorum adminiſtrationem. Ergo Lutherana Eccleſia eſt vera, ſincera & orthodoxa Eccleſia. Majorem non poſſunt Adverſarii negare. Quamvis enim negent, has eſſe notas Eccleſiæ, tamen concedunt in ſola vera Catholica & orthodoxa Eccleſia illa haberi, ut ex verbis ipſorum ſuperiùs demonſtratum fuit. Id vero ſufficit nobis ad hanc demonſtrationem, quod enim in ſola Eccleſia invenitur, illo poſito vera Eccleſia ponitur, cui competit proprium & inſeparabile adjunctum, ei etiam ſubjectum competit. Minorem demonſtramus ex inductione omnium & ſingulorum dogmatum, quæ in Eccleſiis noſtris proponũtur; Ad Scripturas ſacras in omnibus & ſingulis dogmatibus provocamus, extra Scripturam nihil quicquam in articulis fidei docemus. Amplectimur Symbolum Apoſtolicum, neq; in ullo vel minimo apice ab eo diſſentimus, ubi probè notandum, quod Eccius in Comitiis Auguſtanis Anno 30. coram Wilhelmo Bavariæ Duce faſſus ſit, *ex Patribus quidem Lutheranam religionem refutari quodammodo poſſe, non autem ex Scriptura*, ut refertur tom. 5. oper. Luther. Germ. fol. 35. fac. a. Si adverſarii obvertere velint *hanc eſſe notam dubiam, cùm adhuc incertum ſit, an Eccleſiis noſtris competat ſincera verbi prædicatio & legitima Sacramentorum adminiſtratio, cumq; etiam reliquæ ſectæ hanc notam ſibi arrogent*, reſpondemus ex Auguſtino de unit. Eccleſ. cap. 3. *Sunt certè libri Dominici, quorum autoritati utriq; conſentimus, utriq; credimus, utriq; ſervimus, ibi quæramus Eccleſiam, ibi diſcutiamus cauſam noſtram*: & ex Baſilio in Epiſt. ad Euſtathium Medicum. ἡ θεόπνευστος ἡμῖν διαιτησάτω γραφή. καὶ παρ᾽ οἷς ἂν εὑρεθῇ τὰ δόγματα σύνῳδα τοῖς θείοις λόγοις ἐπὶ τούτοις ἥξει πάντως τῆς ἀληθείας ἡ ψῆφος. Probè verò h. l. obſervandum ex eo, quod dubium ſit apud quoſdam, an res hæc vel illa habeat illam notam, haudquaquam inferri poſſe, quod nota ipſa ſit dubia, aliud enim eſt dubitare de nota ipſa, aliud verò dubitare, an nota huic vel illi conveniat. Verbigratia, nos dubitamus, an Eccleſiæ Romanæ conveniant illæ notæ, quas Symbolum Conſtantinopolitanum Eccleſiæ aſſignat, quod ſcil. ſit una, ſancta, Catholica & Apoſtolica Eccleſia, ſed non concedet Bellarminus, ut inde inferamus, notas illas in ſeſe eſſe dubias & incertas: Pari ratione ſi vel maximè Bellarminus & alii qui veritati in Scripturis revelatæ aſſenſum præbere nolunt, dubitent, an ſincera prædicatio verbi & legitima Sacramentorum adminiſtratio noſtræ Eccleſiæ conveniant, ex eo tamen inferre haudquaquam debent, notas ipſas eſſe dubias & incertas. ſed deſcendant nobiſcum in certamen ex Scripturis & de ſingulis articulis confeſſionem fidei noſtræ audiant, & ex Scripturis eam examinent, ita demum apparebit, verène an falsò, jure an injuria ſinceram verbi prædicationem & legitimam Sacramentorum adminiſtrationem nobis vendicemus.

Contra: Eccleſiam Romanam non eſſe verã Eccleſiam

146. Viciſſim contra Eccleſiam Romanam hodiernam, ex his notis ſic concludimus: Quæcunq; Eccleſia non habet ſinceram prædicationem verbi & legitimam Sacramentorum adminiſtrationem, ea non eſt vera, ſincera, Catholica & orthodoxa Eccleſia. Sed Eccleſia Romana hodierna, quæ Pontifici Romano adhæret, non habet ſinceram verbi prædicationem & legitimam Sacramentorum adminiſtrationem. Ergo non eſt vera, ſincera, Catholica & orthodoxa Eccleſia. Aſſumtum probari poteſt ex inductione dogmatum, quæ contra Scripturas in Eccleſia Rom. propugnantur, ea verò qualia ſint, ex ſingulis controverſiis patere poteſt. Hoc loco breviter quædam capita aſſignabimus, in quibus Rom. Eccleſia hodierna à regula Scripturarum & à conſenſu Eccleſiæ verè Catholicæ diſcedit. 1. Vera Eccleſia ſolum Chriſtum pro capite & ſponſo ſuo agnoſcit Epheſ. 1. v. 22. Coloſſ. 1. v. 18. &c. Sed Eccleſia Romana hodierna Pontificem Romanum pro capite & ſponſo ſuo habet. 2. Vera Eccleſia *ſuperſtructa eſt fundamento Prophetarum & Apoſtolorum*, eidemq; unicè innititur neq; quicquam recipit extra verbum Epheſ. 2. v. 20. Galat. 1. v. 8. &c. Sed Eccleſia Romana hodierna traditiones verbo Dei adæquat ac *pari pietatis affectu* cum verbo Dei amplectendas eſſe ſtatuit. 3. Vera Eccleſia uni vero Deo cultum invocationis dependit Pſal. 50. v. 15. Eſa. 42. v. 8. Galat. 4. v. 8. &c. Sed Eccleſia Romana ſanctos demortuos invocat. 4. Vera Eccleſia Deum colit juxta verbum revelatum Deut. 4. v. 2. Matth. 15. v. 9. &c. Sed Romana Eccleſia inſtituit novos cultus extra verbum. 5. Vera Eccleſia articulum fundamentalem de gratuita juſtificatione per fidem in Chriſtum arctè tenet. Galat. 5. v. 4. &c. Sed Eccleſia Romana propugnat operum merita & proprias ſatisfactiones. 6. Vera Eccleſia doctrinam de lege tenet incorruptã, quod ſcil. poſtulet obœdientiam ſpiritualem, perfectam & numeris omnibus abſolutam, quæ in hac carnis infirmitate præſtari à nobis haud poſſit Act. 15. v. 10. Rom. 8. v. 3. &c. Sed Romana Eccleſia docet non ſolùm legem à nobis perfectè impleri, ſed etiam opera quædam ſupererogationis præſtari poſſe. 7. Vera Eccleſia docet concupiſcentiam in renatis reliquam eſſe verè & propriè dictum peccatum, hæc enim totius Eccleſiæ vox eſt: *Dimitte nobis debita noſtra* Matth. 6. v. 12. Sed Eccleſia Rom. docet concupiſcentiam in renatis poſt Baptiſmum non habere peccati rationem. 8. Vera Eccleſia πληροφορίαν & certitudinem fidei docet Rom. 4. v. 41. cap. 8. v. 38. &c. Sed Eccleſia Rom. propugnat dogma dubitationis, ſicque tollit articulum fidei præcipuum: *Credo remiſſionem peccatorum.* 9. Vera Eccleſia lectionem Scripturæ ſacræ omnibus ſuis filiis commendat Joh. 5. v. 39. Coloſſ. 3. v. 16. Sed Rom. Eccleſia Scripturarum lectione filiis ſuis interdicit. 10. Vera Eccleſia conjugium, ut ſanctam Dei ordinationem honorat ac neminem ab hoc vitæ ſtatu arcet 1. Tim. 4. v. 1. Eccleſia Rom. Sacerdotibus matrimonium non relinquit liberum. 11. Vera Eccleſia Sacramenta à Chriſto inſtituta inviolata conſervat, Galat. 3. v. 15. Eccleſia Romana Sacramentis duobus à Chriſto inſtitutis quinq; alia adjungit, Euchariſtiam mutat in ſacrificium, adimit calicis uſum Laicis, docet panem transſubſtan-

tiari

tiati in Chriſti corpus &c. 12. Vera Eccleſia perſecutionem ſuſtinet Gal. 4. v. 29. falſa infert Apoc. 17. v. 6. Sed Rom. Eccleſia ebria eſt ſanctorum ſanguine &c.** Bella civilia 30. annorũ ſpacio, initio ſumto ab anno 1550. uſq; ad annum 1580. juxta eorum calculum, qui diligentius & curioſius iſthæc ſunt perſecuti in Belgio, Gallia, Anglia, Italia & Hiſpania propter confeſſionem Religionis Evangelicæ abſumpſerunt octies centena & quadraginta octo hominum millia, inter quos 39. Principes 148. Comites 237 Barones 147518. Nobiles 700060. plebei reperiuntur. Hic interfectorum numerus quot centenis millibus crevit præcedentibus annis ſc. ab anno 1517. uſq; ad 50? quantũ crevit ſeqnẽtibus nimirum ab anno 1580. uſque ad hoc tempus?** Robertus Gloverus Anglus referente Foxo in Martyribus p. 1710. quatuor argumentis confirmavit, Eccleſiam Romanam non eſſe veram Chriſti Eccleſiam. 1. Chriſti Eccleſia Jeſum Chriſtum tantùm pro ſuo capite agnoſcit. Eccleſia verò Romana Pontificem pro capite ſuo agnoſcit. 2. Chriſti Eccleſia illius vocem audit, ejuſq; verbo regitur, nihil addens vel detrahens. Sed Eccleſia Romana verbo Dei & adminiſtrationi Sacramentorum multa addit, quædam etiam demit. 3. Vera Eccleſia cupiditatibus Diaboli, mundi & carnis reſiſtit, Eccleſia Romana ut plurimum omnibus voluptatibus indulget. 4. Eccleſia Chriſti patitur perſecutionem. Sed Romana Eccleſia perſequitur & occidit Dei ſervos. Ex his igitur atq; aliis capitibus longè plurimis evidenter demonſtrari poteſt in Eccleſia Rom. hodierna non vigere ſinceram verbi prædicationem nec legitimam Sacramentorum adminiſtrationem, qua de re autor Oneris Eccleſiaſtici cap. 19. ſect. 6. & alibi paſſim graviter conqueritur, atq; hac de re etiam ante reformationem à Luthero cœptam publicas in Eccleſia auditas fuiſſe querelas ex Catalogo teſtium veritatis & ex Centenariis Wolfhii cognoſci poteſt.

147. Atq; hæc dicta ſunt de veris & propriis Eccleſiæ notis. Pontificii illis repudiatis alias conſtituunt notas, ſed in numero earum plurimùm variant.** Salmerõ. tract. 23. tom. 6. *Lutheranorum fidem & Eccleſiam non eſſe veram*, probat ea quinque fundamentis. 1. quia caret ſignis & miraculis, 2. Martyrii gloriâ 3. obœdientiâ ad Eccleſiam, Principes ſeculares & imperatorem. 4. Concordiâ doctrinæ. 5. non admittit nova conſilia.** Lindanus in panoplia lib. 4. cap. 83. ac Caniſius in Catech. tract. de præcept. Eccleſ. cap. 9. ſtatuunt *Romanum Pontificem & Cathedram Romanam* eſſe indubitatam Eccleſiæ notam. Horantius lib. 6. cont. inſtit. Calvin. cap. 6. *unam* facit Eccleſiæ notam certiſſimam, *continuatam Sacerdotum* ac Prælatorum præcipuè Romanorum *ſucceſſionem*. Catechiſmus Synodi Tridentinæ *duas* facit Eccleſiæ notas, quod ſit & dicatur *1. Catholica 2. Apoſtolica*. Stapletonus in procemio libri quarti de principiis fidei *tres* conſtituit Eccleſiæ notas, quib. à falſa hæreticorum & ſchiſmaticorum Eccleſia diſcerni debeat, ſc. *multitudinem, viſibilitatem & perpetuitatẽ*. Driedo l. 4. c. 2. part. 2. de Eccl. dogmat. & Petrus à Soto parte ptima defenſ. c. 44. alias *tres* conſtituunt, referente Bell. l. 4. de Eccl. c. 5. Sixtus Senenſis lib. 6. Biblioth. annot. 104. laudat *tres* notas Vincentii Lyrinenſis, quæ ſunt *Eccleſiaſticæ traditionis univerſitas, antiquitas & conſenſio*. Hoſius Cardin. in Expl. Symb. & Coſter. in Enchir. c. 2. pag. 86. *quatuor* ponunt Eccl. notas, quod ſit *ſancta*, quod ſit *Catholica*, quod *una*, quod *Apoſtolica*. Sanderus l. 8. de viſibili Monarch. c. 50. *ſex* proponit notas, quarum prima eſt *altitudo & ſublimitas*, ſecunda *ſplendor & claritas*, tertia *latitudo & immenſitas*, quarta *ſucceſſio & perpetuitas*, quinta *conſenſio & unitas* ſexta *invicta fides & conſtantia*. Jeſuitæ Poſnanienſes *ſeptem* conſtituunt Eccleſ. notas, quæ ſunt *claritas, diffuſio, antiquitas, appellatio Eccl. Apoſtolica, Paſtorum ordinatio & vocatio legitima, ſanctitas, unitas*. Michael Medina l. 2. de recta ſide ponit *decem* & l. 7. c. 26. addit *undecimam*. Cunerus Petri in l. de notis Eccleſ. ponit *duodecim*. Eundem numerum obſervat Piſt. in bodeg. c. 4. ubi Eccleſiæ notas enumerat hoc ordine. *1. Chriſtus ad finẽ mundi affuturus eſt Eccl. duratura uſq; ad finem mundi. 2. Chriſti Eccl. cœpit Hieroſol. & inde progreſſa fuit uſq; ad extremam mundi partes. 3. Ex ſeipſa propagata fuit & ſequ[illegible] Eccl. ex antegreſſa enata eſt. 4. Semper habet veros in Eccleſia poſitos & legitime vocatos doctores eosq; puros. 5. Semper habet oves non tantùm malas, verum etiã electas. 6. Nunquã tota ne minimum quidem errat, ſed ſemp eſt pura Eccl. & pura in ea fides, pura Sacramenta. 7. Eccleſia audiri debet, quia ſuo officio & regimine filios ſuos procurat eosq; obœdientes habet. 8. nõ tantũ crucem & contemtum habet, ſed etiam ſuo tempore gloriam, pacem & felicitatẽ. 9. ab uno mari ad alterũ extenditur. 10. Eccl. Chriſti ſeparata eſt a Iudaica, ad illam enim ſe alligavit Deus ſine conditione. 11. una ſemper manſit a eſt in omnibus conſentiens. 12. eſt viſibilis & conſpicua* Jacob. Reihing. in muria civitatis ſanctæ, duodecim enumerat fidei Papiſticæ fundamenta, quæ appellat rationes ſolidiſſimas, quibus cuiq; prudenti perſuaſiſſima fiat Papiſtica religio: *1. falſorum dogmatum impoſitionẽ qualia non tradantur à Pontificiis. 2. Eccl. in Scripturis interpretandis Magiſterium. 3. Apoſtol. originem. 4. Petri Primatũ. 5. Romanorum Pontificum ſucceſſionem. 6. Conciliorũ autoritatem. 7. Patrum conſenſum. 8. Cultorum ſanctitatem & miracula. 9. Nomen Eccl. Catholica. 10. Concordiam & unitatem Romanenſium*, quibus ſubjungit *11. eum, qui Eccl. Papiſtica ſe adjungere nolit reum eſſe inexcuſabilis imprudentia, & 12. extrema ſuperbia*, quę duo poſtrema membra non tam nova & diſtincta ſunt fundamenta, q̃ concluſiones ex prioribus fundamentis collectæ, ideò ſolum additę, ut rationes illæ utcunq; reſponderẽnt numero fundamentorum Apoc. 21, 14. cœleſti Hieroſol. aſſignatorum. Bell. l. 4. de Eccl. c. 4. & ſeqq. *quindecim* annumerat notas, quas dicit aliquo modo revocari poſſe ad illas quatuor, quę cõmuniter à recentiorib. aſſignantur ca Symb. Conſtantinopol. *Vnam, ſanctam, Catholicam & Apoſtolicam*. Sunt autem iſtæ: *1. Ipſum Catholica Eccl. & Chriſtianorum nomen. 2. Antiquitas. 3. Duratio diuturna & nunq̃ interrupta. 4. Amplitudo ſive multitudo & varietas credentium. 5. Succeſſio Epiſc. ab Apoſtolis. 6. Conſpiratio in doctrina cum Eccl. antiqua. 7. Vnio membrorũ inter ſe & cum capite. 8. Sanctitas doctrina. 9. Efficacia doctrina. 10. Sanctitas vita autorum. 11. Gloria miraculorum. 12. Lumen Propheticum. 13. Confeſſio adverſariorum. 14. Infelix exitus eorum, qui Eccleſiam oppugnant. 15. Felicitas temporalis*. Socolovius in l. de notis Eccleſiæ habet *viginti* notas, Thomas Bozius *centum*. Nobis cum Bell. res erit, de cujus notis in genere dicimus, ꝙ non ſint *propriæ, certa, adequata, perpetua & infallibiles* veræ Eccleſiæ notæ, ſi à puritate doctrinæ ſeparentur, quòd ſi vim quandã notandi veram Eccleſiam habeant, eam totam ex puritate doctrinæ ſibi conjuncta mutuari debeant, id quod ex ſpeciali ſingularum notarum examine manifeſtum evadet.

CA

CAPUT XI.

De notis Eccleſiæ à Bellarm. aſſignatis in Specie.

SECTIO I.

De prima Eccleſiæ nota videlicet nomine Catholicò.

Nomen Catholicum an ſit Eccleſiæ nota.

148. Cùm in perecenſendis quindecim illis Eccleſiæ ootis hunc ſibi ſcopum propoſitum habeat Bellarminus, ut probet ſolam Romanam Eccleſiam eſſe veram Eccleſiam, noſtram verò falſam & hæreticam, ideò in eujuslibet notæ examine tria membra ſunt expendenda. 1. An nota illa, quam Bellarminus aſſignat & ex ea Majorem argumenti ſui petit, ſit vera, genuina & propria Eccleſiæ nota? 2. An illa conveniat Romanæ Eccleſiæ, id enim aſſumit in priore parte Minoris propoſitionis, quæ ſemper eſt bimembris. 3. An illa non conveniat Eccleſiæ noſtræ, id enim negat in poſteriore Minoria propoſitionis parte, ut conſtat ex hoc Syllogiſmo. Nomen Catholicum eſt nota veræ Eccleſiæ. Atqui Romana Eccleſia eſt Catholica, Lutheranorum vero Eccleſia non eſt Catholica. Ergo Romana, non autem Lutheranorum Eccleſia eſt vera Eccleſia. Hic Syllogiſmus commodè reſolvitur in duoa diſtinctoa Syllogiſmos, quorum prior affirmat, poſterior verò negat, propoſitione Majore utrobiq; eâdem manente.

Origo hujus nominis.

149. *Membrum primum.* Ut liquidò appareat, ſitne *nomen Catholicum* vera Eccleſiæ nota, inquirēda hujus appellationis *origo & ſignificatio*. Origo ad Symbolum Apoſtolicum rectè refertur, in quo extat hic articulus: *Credo unam ſanctam Catholicam Eccleſiam.* Dubitant quidam, an appellatio Catholicæ ab ipſis Apoſtolis ſit profecta & Symbolo inſerta; cùm in ſacris literis (ex quibus Symbolum transſumtum eſt teſte Auguſtino lib.1. de Symb.cap.1.) nuſpiam reperiatur, cùm Irenæus lib.1. cap.2.p.34. & lib.3.cap.4. p.172. ac Tertull. de præſcript.adv. hæreſ.p.110.& lib.de veland.virginib.p.566. ſummam Apoſtolici Symboli recitantes nullam faciant hujus appellationis mentionem, deniq; cùm nondum indubitatò demonſtratum ſit, an ab ipſis Apoſtolis antequam in univerſum orbem prædicandi Evangelii cauſa diſcederent, comportatum ſit ac compoſitum (quod major pars veterum Scriptorum affirmat) an verò ex concionib. & ſcriptis Apoſtolorum ab alio quodam collectum ſit & ab Apoſtolis comprobatum. Pacian. Epiſt.1. ad Sempron. Lindanus libr.3.panopl.c.8. Exiſtimant igitur in Symbolo Apoſtolorum ſenſum verbi ac ſimile quippiam fuiſſe, utpote *Eccleſia per totum mundum diſperſa*, ut legit Irenæus lib.1.cap.3. poſtea verò brevius & explanatius à Doctoribus Græcis vel certè linguæ Græcæ gnaris dici cœptum Eccleſia Catholica, incertum tamen eſſe, quo tempore & num ante Nicænam Synodum Symb. Apoſtolico hoc nomen ſit inſertū. **Certè ſecundum nonnullos viros doctos longè priùs Chriſtianorum appellatio, quâ fideles ab Ethnicis & Iudæis diſcernebantur, in orbe increbuit Act.11.v.26. quàm *Catholicorum* quâ ſinceritatem doctrinæ Apoſtolicæ in orbe adhuc durantem retinentes ab hæreticorum noviter emergentium ſeductricibus opinionibus & cœtib. diſtingui volebant & ſolebant, idq; maximè poſt Synodum Nicenam. Unde Johannes Franciſcus Picus tum demum vocem hanc Symbolo Apoſtolico acceſſiſſe putat, veriſimilitudine haud deſtitutus. **Sed non abnuimus, ab ipſis Apoſtolis hanc appellationem eſſe profectam, cùm enim ex ore Magiſtri audirent, Eccleſiam in Novo Teſt. non amplius ut in Veteri anguſtis Judææ limitib. fore incluſam ſed Evangelium prædicandum eſſe ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ Matth.24. ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ Matt. 26 v.13. εἰς ὅλον τὸν κόσμον Marc.14. v.9. inde Eccleſiam N.T. vocarunt *Catholicam*, quia ſc. ſine reſpectu ac diſcrimine locorum, nationum, linguarum, populorum & perſonarum ex omnib. hominum generibus in univerſo orbe colligitur. Quemadmodum enim Epiſtolæ Petri, Johannis & Jacobi quia non inſcriptæ ſunt certis quibuſdam perſonis vel particularibus Eccleſiis, nec additur illis nomen regionis vel civitatis, ad quam in ſpecie ſint directæ, ſed in genere omnibus Chriſtianis ſunt inſcriptæ, dicuntur *Catholicæ* ſeu Univerſales; ita quoq; Eccl. N.T. quia non ex particulari quadā gente vel natione, ſed ex omnibus gentibus in univerſo orbe colligitur, vocarunt Catholicam ſeu Univerſalem.

150. Prima igitur hujus appellationis origo orta eſt ex antitheſi Eccleſiæ Iſraeliticæ in Veteri & Chriſtianæ in N.T. quarum illa ordinariè fuit alligata ad certam gentē & populum videl. Iſraeliticū, cui ſeſe adjungere oportebat omnes eos qui volebant eſſe membra Eccleſiæ, qui propterea vocabantur προσήλυτοι, q.d. *advenientes* Act.2,10. hæc verò ex omnibus gentib. in univerſo orbe per Univerſalem Evangelii prædicationem colligitur ac per totū terrarum orbem diffunditur. Cùm verò temporis progreſſu hæreſes in Eccleſia N. T. invaleſcerent, Catholicum ſumi cœptum pro conſenſu in doctrina Catholica, h.e. confeſſione illa fidei, quam Apoſtoli primùm vivâ voce prædicarunt, poſtea verò Dei voluntate in Scripturis reliquerunt. Ne enim hæretici propter multitudinem applauſorum congregationibus ſuis Catholicæ Eccleſiæ nomen prætexerent, ideò Cathol. expoſitum & explanatū fuit p Apoſtolicū, ſicut in Symb. Nic. Anno Chriſti 325. articulus Symboli Apoſtolici de Eccleſia his verbis fuit expoſitus: *Credo unam ſanctam Catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam*, ut intelligatur illam eſſe veram Eccleſiam, quæ in quavis orbis parte ſuper fundamentum Prophetarum & Apoſtolorum extructa doctrinam Apoſtolicam fideliter & ſincerè tuetur. In Concilio Epheſino Anno 434. itidem Catholicum & Apoſtolicum conjunguntur atq; alterum per alterum exponitur, ſic enim loquuntur illius Concilii Patres: *Hæc eſt Catholica & Apoſtolica fides, quam probant omnes tam Orientis quam Occidentis Epiſcopi orthodoxi*. Item, *Qui contrarium ſtatuunt, eos anathematizat ſancta & Apoſtolica Eccleſia*, ubi Catholica appellatio omittitur. **Attribuitur igitur Catholicū tum doctrinæ ab Apoſtolis per orbē univerſum ex mandato Chriſti vivâ primùm voce prædicatæ, & literis poſtmodum conſignatæ ac poſteritati traditæ: tum *hominibus* ſeu cœtibus qui eandem operante Spiritu Sancto amplexi ſunt & intemeratā cuſtodiverunt, ad quorum teſtimonium ortis ſubinde controverſiis poſteriorum ſeculorū decurſu ab orthodoxis provocatū fuit. Gregor. de Valēt. in anal. fidei Cathol. lib.6.c.4.f.37.& tom.3. Comm. in Thom. diſp.1.q.1.part.7. f.172. ſcribit, *Eccleſiam dici Catholicam ab univerſitate doctrina, loci, temporis, hominum, qui ad eam convocentur, nullo vel populorum, vel ætatis, vel ſexus, vel conditionis habito diſcrimine.* Sed prima ratione cæteris prædominatur, & dat eſſe τῷ καθολικῷ, cæteræ ab illa pendent, in ſe & ex ſe mutabiles. Ne-

que

que enim ſi loca, ſi tempora, ſi ſubjecta conſideras, eadem ſemper fuit *Eccleſiæ* facies, neq; futura eſt. Fides interim una atque eadem ſemper præſtat. Eph. 4. v. 6.**

Significatio. 151. Significationem hujus vocis revocare poſſumus ad hæc ſequentia capita. Dicitur Eccleſia Catholica primariò ac πρώτως reſpectu *electorum ac ſanctorum*, quatenus ambitu ſuo complectitur omnes verè in Chriſtum credentes, totum illud myſticum corpus, cujus caput eſt Chriſtus. Atque hæc eſt genuina & propria hujus vocabuli ſignificatio, quo modo etiam accipitur in Symbolo Apoſtolico, quando dicimus, *Credo unam ſanctam Catholicam Eccleſiam*, ubi vox credendi manifeſtè oſtendit de inviſibili Eccleſia ſermonem eſſe, quod ipſum etiam annexum ſanctitatis prædicatum demonſtrat. Hujus Catholicæ Eccl. materiale ſunt caput & membra. Caput eſt Chriſtus, membra omnes verè credentes, ſive in cœlis jamdum triumphent, ſive in terris adhuc militent. Formale eſt ſpiritualis ſocietas & communio membrorum tū cum ipſo capite tum etiam inter ſeſe. Proprietates ſunt, quod ſit ſancta, quod inviſibilis, quod ab errore fidei fundamentum evertente ſit immunis. Quia verò electi ac verè credentes non ſunt extra cœtum vocatorum, ſed in ipſo viſibilis Eccleſiæ cœtu, in quo etiam hypocritas ſibi admixtos habent, inde ſecundariò & conſequenter etiam viſibilis Eccleſia *vocatorum* dicitur Catholica. 1. *reſpectu ſubſtantiæ*. quatenus ambitu ſuo complectitur omnes vocatos, inter quos ſunt non ſolum electi & verè credentes, ſed etiam hypocritæ & non ſancti de doctrina tamen conſentientes. In hac ſignificatione nomen Eccleſiæ Catholicæ opponitur Eccleſiis particularibus quæ vel in certa regione vel civitate vel familia colliguntur. 2. *reſpectu quantitatis locorum ſcil. & temporum*, quatenus omnium locorum & temporum fideles complectitur, quam vocare poſſumus *Univerſalitatem externam*. In hac ſignificatione opponitur Eccleſiæ Iſraeliticæ V. T. quæ fuit ad certum locum alligata & duravit uſque ad Chriſtū. ** Eccleſia Chriſti Catholica omnium gentium reſpectu definitur, non affirmativè, quòd neceſſariò requirat amplitudinem eam, quâ ſe nunquam non viſibiliter per totum terrarum orbem diffundat, ſed negativè, quòd ad nullum amplius definitum & peculiarem populum, ut olim, ad Iſraeliticum, ſit alligata, ſed portæ ejus indefinitè cunctis per univerſum orbē pateāt. ** 3. *reſpectu qualitatis*, doctrinæ ſcil. quatenus una atq; eadē eſt totius Eccleſiæ fides & confeſſio fundamento Prophetarum & Apoſtolorum innitens, quam vocare poſſumus *univerſalitatem internam*. In hac ſignificatione nomen Eccl. Catholicæ opponitur conventiculis hæreticorum, qui licet quandoq; latè ſeſe propagent & diu durent, fide tamen Catholica ac conſenſu veteris Eccleſiæ deſtituuntur. Atq; hæc poſtrema Catholicæ appellatio tunc demum uſurpari cœpta, cùm pullulantibus & invaleſcentibus variis hæreſibus non ad ſolam multitudinem Judæorum ſynagogis & hæreticorum conventiculis olim rectè oppoſitam orthodoxi provocare amplius poſſent, ſed fidei Catholicæ conſenſum eidē conjunctum eſſe oportere reipsâ deprehenderent.** Eccleſia igitur Catholica dicitur vel ratione *quantitatis* vel ratione *qualitatis*: *Quantitas* ſpectatur vel ratione omnium partium & membrorum & ſic determinat ſubjectum, vel ratione omnium linguarum, gentiū & nationum, ex quibus Eccleſia Catholica colligitur, atq; ſic prædicatur de Eccleſia. Ratione *qualitatis* Eccleſia dicitur Catholica, propter doctrinam & fidem, in qua cū tota Eccleſia ſeu cœtu omnium verè credentium per totum orbem diffuſo conſentit, qui conſenſus interdum manifeſtè conſpicitur, ut ad eum provocari poſſit & tunc Eccleſia Catholica idem notat quod orthodoxa, juxta interpretationē Juſtiniani Imperatoris l. cunctos populos C. de ſumm. Trinit. & fid. Cathol. interdum, cùm ſc. miniſterium publicum corrumpitur, eſt occultus in iis, qui publici erroris ſunt innoxii.**

152. Ex his facilè colligi poteſt, an & quatenus appellatio Catholicæ ſit Eccleſiæ nota. Catholicum ſive Univerſale dicitur vel *ſolo nomine* vel *ut rem conjunctam habet*. Bellarmin. ſolum nomen Catholicæ ſtatuit eſſe notam Eccleſiæ, ſed ex mera & nuda appellatione nimis lubricum ducitur argumentum, ut poſtea oſtendemus. Quod ſi rem ipſā Univerſalitatem, ſcilic. appellationi conjunctam conſideremus, duplex univerſalitas invenitur, una *externa*, quæ ex circumſtantiis externis loci, temporis, ſtatus, conditionis, ætatis, ſexus &c. æſtimatur, altera *interna*, quæ fidem Cathol. ſive conſenſum in fide Catholica reſpicit, illa verò Catholica fides neceſſariò ex ſcriptis Propheticis & Apoſtolicis æſtimanda eſt, ſiquidem ea continent canonem & normam veræ fidei Catholicæ, illa igitur eſt vera Catholica fides, quę amplectitur doctrinā Prophetarū & Apoſtolorū in ſcriptis ipſorum cōprehenſam ac proinde is verè Catholicus eſt, qui doctrinā Propheticā & Apoſtolicā verè & ſincerè credit, ac conſenſum illum fidei in ſcriptis Prophetarum & Apoſtolorum revelatæ inviolatè conſervat. Contra vero hæreticus eſt, qui ſingulare aliquod dogma extra canonem Propheticæ & Apoſtolicæ Scripturæ amplectitur ac pertinaciter illi adhæret. Quod ſi ergo nomini Catholico conjuncta ſit interna illa fidei Univerſalitas Propheticis & Apoſtolicis ſcripturis determinatâ, facilè concedimus, illam Eccleſiam, quæ eſt & vocatur Catholica, propter Catholicum in doctrina Prophetica & Apoſt. conſenſum eſſe veram Eccleſiam, hæreticam verò quæ cōſenſu illo fidei Catholicæ & Apoſtolicæ deſtituitur. *Diſtinctio.*

Aug. quæſt. in Matth. q. 11. bonos Catholicos definit, quod ſint ii, *qui & fidem integram ſequuntur & bonos mores*. lib. 1. de morib. Eccl. Cathol. c. 18. *Catholicam fidem & Eccleſiam deſcribit, quæ veritatem & conſenſum V. & N. T. retinet, Chriſtum per fidem habitantem in ſe habet & impletur omni plenitudine Dei*. Vincent. Lyrin. adv. novit. cap. 25. *Ille eſt verus & germanus Catholicus, qui veritatem Dei, qui Eccleſiam, qui corpus Chriſti diligit, qui divinæ religioni, qui Catholicæ fidei nihil præponit &c. qui non hominis cujuſq; autoritatem, non amorem, non ingenium, non eloquentiam, non philoſophiā, ſed hæc cuncta deſpiciens & in fide fixus & ſtabilis permanens quicquid Univerſaliter antiquitùs Eccleſiam Catholicam tenuiſſe cognoverit, id ſolùm ſibi tenendum, credendumq; decernit. Quicquid verò ab aliquo deinceps uno præter omnes vel contra omnes ſanctos novum & inauditum ſubinduci ſenſerit, id non ad religionem, ſed potius ad tentationem intelligat pertinere.*** Idem adv. hæreſes cap. 3. *Verè propriéq; Catholicum eſt, q. ubiq;, quod ſemper, quod ab omnibus creditum*. Ubi pro fide Catholica ſequendam monet *univerſitatem* (quam opponit hæreticorum è corpore Chriſti recedentium divortio & particularitati) antiquitatem (quam opponit dogmatum hæreticorum novitati) & conſenſionē ſeu

una-

unanimitatem (quam opponit pravè & ſiniſtrè ſentientium diverſitati) ac denique *divinitus revelatam & in Scripturis comprehenſam veritatem* quam unicè reſpicit piorum conſenſio, ſuſpicit ſanctorum antiquitas, recipit fideliū univerſitas.** Pacianus Epiſt. 1. ad Sempron. *Qui Catholicus eſt, idem juſti eſt obædiens & qui obædiens, idem eſt Chriſtianus atq; ita Catholicus Chriſtianus.*

Ex nudo nomine non poſſe duci argumentum.

153. Quare cùm ſepoſitâ fide Catholica ex ſolo nomine Catholico Bellarminus concludat, Romanam Eccleſiam eſſe veram Eccleſiam, quia vocatur Catholica, opponimus illi ſequentia fundamenta. 1. Ex ſolo nomine ad rem ipſam non poteſt firmum & immotum argumentum duci, quod demonſtramus primò *ex Scripturis.* Judæi nominabant ſe *filios Abrahæ* ac *filios Dei* Johan 8. v. 33. & tamen nihil minus erant, quàm ſpirituale ſemen Abrahæ ac filii Dei. Falſi Doctores nominant ſe *Prophetas* & *Chriſti miniſtros* & tamen ſunt *Pſeudoprophetæ* Matth. 7. v. 15. ac *Pſeudo Chriſti* Matth. 24. v. 24. Pſeudo Apoſtoli vocabant ſe *miniſtros juſtitiæ* 2. Cor. 11. v. 14. ac *transfigurabant ſe in Apoſtolos Chriſti* v. 12. cùm nihil minus eſſent. Quid hac in parte evidentius quàm illud Apocalypticum cap. 2. v. 9. *Blaſphemaris ab his, qui ſe dicunt Judæos eſſe & non ſunt, ſed ſunt Synagoga Satanæ,* quod repetitur cap. 3. v. 9. Ribera Jeſ. comm. in Apoc. 3. *De Eccleſia Sardicenſi dicit Spiritus, Scio opera tua, quia nomen habes, quod vivis & mortua es. Hæc erat mortua, cùm tamen nomen haberet quod viveret & opinione ſuâ viva erat.* Apoſtolus 1. Cor. 8. v. 5. multos in cœlo & in terra *Deos nominari* dicit, cùm tamen unus tantum ſit Deus. Simon Magus vocabatur μεγάλη Θεοῦ δύναμις. Act. 8. v. 10. Diana Epheſiorum vocabatur *magnum Numen* Act. 19. v. 27. ille tamen erat impoſtor peſſimus, hæc verò idolum deteſtabile. Secundò *ex dictis veterum.* Juſtinus Apol. 2. pro Chriſt. pag. 42. ὀνόματος προσωνυμία ὔτε ἀγαθὸν, ὔτε κακὸν κρίνεται ἄνευ τῶν ὑποπιπτυσῶν τῷ ὀνόματι πράξεων. Auguſt. tract. 5. in Epiſt. Johan. *Quomodo gloriaris te eſſe Chriſtianum? nomen habes & factum non habes. Si autem nomen ſecutum fuerit opus. Dicat te quiſpiam paganum, tu factis oſtende te Chriſtianum. Nam ſi factis non oſtendis te Chriſtianum, omnes te Chriſtianum vocent, quid tibi prodeſt nomen ubi res non invenitur.* Etjam præced. tract. 4. in Joh. *Quam multi vocantur Medici, qui curare non norunt? quam multi vocantur vigiles, qui totâ nocte dormiunt? &c.* Salvian. lib. 4. de providen. nomen ſine actu & officio ſuo nihil eſſe ſapienter cenſet. *Quid eſt,* inquit, *aliud vocabulum ſanctum ſine merito niſi ornamentum in luto?* De hæreticis dicit Cyprianus lib. 1. Epiſt. 6. *quod miniſtri Chriſti eſſe velint & Anti Chriſto ſerviant.*** Idē de ſimpl. prælat. *Diabolus excogitavit novam fraudem, ut ſub ipſo nominis Chriſtiani titulo fallat incautos.* Cyrillus Catech. 4. *Virtutem imitatur improbitas & ziZanium cupit frumentum videri.* Proſper. lib. 3. de vit. contempl. cap. 1. *Impudentia fiducia ſibi nomen adſcribit, procacitas appellationem libertatis obtendit, eloquentiam fingit verboſitas.*** Athan. orat. 2. contra Arian. *quod Chriſtum ſimulent & contra Chriſtum pugnent;* Nazianz. apol. 2. *quod ſub Chriſtianorum nomine contra Chriſtum pugnent;* Leo Epiſt. 1. ad Palæſt. Ep. 83. *quod Eccleſiæ nomine armentur, ſed contra Eccleſiam dimicent.* Tertiò *ex legibus civilibus & teſtimonio Juriſconſultorum.* Paulus reſpondit, *falſum tutorem eum verè dici, qui tutor non eſt, ſive habenti tutor datus eſt, ſive non: ſicut falſum Teſtamentum, quod Teſtamentum non eſt, & modius iniquus, qui iniquus eſt,* l. 221. ff. de verb. & rer. ſignif. in quam legem commentatus Gœddeus monet, ex eo non poſſe inferri, teſtamentum duplex eſſe, aliud verum, aliud falſum. *Quod enim mentitum eſt* (inquit) *quod opinione tantum eſt, quod falſum eſt, quod ſictâ veritatis imitatione eſt, revera nō eſt* l. 1. & tot. tit. C. ſi falſ. tut. inter l. 5. C. de legibus. Sic Everhardus in Topicis loco ab Etymolog. num. 12. monet, *limitandum eſſe vulgare dictum,* cujus meminit gl. in verbo nomen non habent in c. Cor. Epiſcopi, §. quod autem 68. diſt. *Si reprivoris, nec nomen habere mereris,* ut ſcil. illud procedat; *quando nomen ſignificat ſubſtantiam vel qualitatem neceſſariam ineſſe alicui ſubjecto, ſecus ſi nomen ſignificet ſolam ſimplicem demonſtrationem.* num. 13. ſubjungit, *ex ſola nominatione, ut quia maſculus & fœmina ſe conjuges nominat, non probari matrimoniū, quia uxor mœcha quæſtum faciens genere quodam meretricio nihilo ſecius uxor nominatur* tot. tit. ff. ad l. Jul. de adult. coerc. *ex Diaconis etiam & Collegiatis ſunt quidam nudo appellationis prætextu velati* l. 9. C. de ſacroſ. Eccleſ. Quartò *ex ratione naturali & teſtimonio Philoſophorum.* Multa nomina rebus falsò ſunt impoſita. Ergò ex nomine ad rem non eſt perpetua & certa conſequentia. Nomina non ſemper ex certo judicio, ſed ex communi opinione imponuntur. Ergò à nomine ad rem non poſſumus verè & rectè argumentari. Res quandoq; ea nomina retinent, quibus olim fuerunt appellatæ, licet illud ipſum, propter quod eo nomine appellatæ fuerint, pereat. Sic Judæi tempore Chriſti vocabant ſe *ſemen Abrahæ,* non quod revera eſſent, ſed quod majores ipſorum fuiſſent, à quorum integritate & religione defecerant. Ergò à nomine non poteſt duci firmum argumentum. Philoſophus lib. 4. Metaph. cap. 11. de generat. animal. cap. 1. & alibi paſſim docet, quædam prædicari συνωνύμως quædam verò ὁμωνύμως, *homonyma ſaltem nomen habere commune, non autem rē; inter univocas & æquivocas prædicationes plurimùm intereſſe, à nomine æquivoco non poſſe duci argumentum niſi Sophiſticum &c.* Quintò *ex communi experientia.* Sæpe ſalutatur virgo, quæ nobile ſcortum eſt Mahometes vocavit ſe *magnum Prophetam,* ac talis apud ſuos adhuc habetur, non tamen fuit. Diſcipuli Mahometis vocant ſe *Muſulmannos,* hoc eſt, orthodoxos, Item *Abdullam,* hoc eſt Dei ſervos, Pontifices ſuos vocant *Caliphe Lullahe,* hoc eſt, Dei vicarios. In primitiva Eccleſia quidam hæretici vocabant ſe *Apoſtolicos, Angelicos, Catharos, Encratitas & Gnoſticos &c.* quæ appellationes majorem vel certè æqualem ſplendorem habent quàm nomen Catholicum. Armenii Chriſtiani Patriarcham ſuum vocant Catholicum, ut apparet ex diſſertatione Theoriani cum Armeniorum Catholico. Illos tamen pro Romano Catholicis Bell. non agnoſcit.

Nomen illud hæretici ſibi arrogant.

154. 2. Quodcunq; nomen hæretici ſibi arrogant, illud non eſt genuina & propria veræ Eccleſiæ nota. Atqui nomen Catholicum & Chriſtianum etiam hæretici ſibi arrogant. Ergo nomen Catholicum & Chriſtianum non eſt genuina & propria veræ Eccleſiæ nota. Majorem Bellar. non poteſt negare, quia ſuperiùs c. 2. §. 5. diſputat, *ſinceram verbi prædicationem non eſſe notam Eccleſiæ, cùm ſit communiſſima omnibus ſectis ſaltem opinione ipſarum.* Minor ex inductione exemplorum eſt manifeſta. Cyprian. Epiſt. 73. de Novatianis ſcribit: *Volunt ſimia-*

ſimiarum more, quæ cùm homines non ſint, homines tamen imitantur, Eccleſia Catholica autoritatem & veritatem ſibi vendicare. Tertull. lib. 4. adv. Marcion. *Faciunt favos & veſpæ, faciunt Eccleſias & Marcionitæ.* Lactant. lib. 4. Inſtitutionum cap. 30. *Singuli quiq; hæreticorum cœtus ſe potiſſimùm Chriſtianos & ſuam eſſe Catholicam Eccleſiam putant.* Quod dictum allegat Bellarminus lib. 3. de Eccl. cap. 1. Ariani olim ſe *Catholicos* vocabant, alios verò *Homouſianos & Athanaſianos*, teſte Sixto Senenſi lib. 4. Biblioth. Poſſan. Jeſuitæ th. 4. *Ariani orthodoxos Homouſianos per contumeliam dixerunt & Donatiſtæ etiam eos vocabant Traditores.* Auguſtinus contra Epiſtolam Fundamenti cap. 4. *Omnes hæretici ſe Catholicos dici volunt.* Epiſt. 48. memorat Donatiſtas ſic inſcripſiſſe libellum ſuum Imperatori miſſum adverſus C[æ]cilianum. *Libellus Eccleſiæ Catholicæ criminum Cæciliani traditus Imperatori à parte majori.* Ex collatione tertii diei cum Donatiſtis apparet, quod contenderint Donatiſtæ ſe potiùs Catholicos appellari debere, quàm adverſarios ſuos, quibus reſponſum à judice datum, *ut quantò magis ſe Catholicos dicerent, tantò magis cauſam ſuam agerent, ut eo modo probare poſſent, ſe eſſe Catholicos* (id quod & nos Pontificiis hodie reſpondemus) Verba Auguſtini in breviculo Collationum cum Donatiſtis collatione diei tertii cap. 2. ſic habent. *Inter hæc etiam de Catholico nomine apud quos potius eſſet, pauca ab utraq; parte* (orthodoxorum & Donatiſtarum) *invicem dicta & objecta ſunt, & juſſum eſt, principali cauſa potius reſervari. Et poſt aliquanta identidem cum Catholici nominis facta mentione dicerent Donatiſtæ, apud ſe potius eſſe Catholicã &c.*** In hac Collatione Donatiſtæ tertio quoq; verbo ſuum eſſe nomen Catholicum proteſtabantur. Catholicos à Novatianis dictos *Cornelianos* aſſerit Reihing. fund. 9. p. 226. Epiphan. hæreſi 37. de Arianis dicit, *quod affectarint nomen Catholicum*, quem Epiphanii locum allegat Baronius tom. 3. annal. ann. 357. num. 3. Salvianus de Dei gubernatione lib. 5. p. 150. *Apud nos* (Gothi Ariani) *hæretici ſunt, apud ſe non ſunt. Nam in tantum ſe Catholicos eſſe judicant, ut nos ipſos hæreticæ appellationis titulo infament. Quod ergo illi nobis ſunt, hoc & nos illis. Nos eos injuriam divinæ generationi facere certi ſumus, quod minorem Patre Filium dicant, illi nos injurioſos Patri exiſtimant, quia æquales etiam credamus.* Lindan. in panopl. præfat. *Priſcis illis ſeculis Catholicæ atq; Apoſtolicæ fidei propagatores ſimul & propugnatores, Baſilium, Nazianzenum, Ambroſium, Hieronymum, Auguſtinum hæretici calumniabantur Apoſtolicæ doctrinæ corruptores & hæreticos Manichæos, homouſianiſtas, Sabellianos, Baſilianiſtas* lib. 4. cap. 7. in fin. *Jovinianus Ambroſium appellabat Manichæum, Auguſtinum Pelagiani hæreticum.* ibid. *Donatiſtæ ſe ſolos jactabant Chriſtianos.* Canus lib. 4. locor. Theol. cap. 1. circa init. *Hæreticis omnib. hoc gentile eſt, Eccleſiæ rem ad ſe nomenq; transferre & eam in illis eſſe negare ubi revera eſt.* Auguſt. lib. de utilit. credendi cap. 7. *Omnes hæreſes ſe Catholicos volunt videri aliosq; præter ſe hæreticos nominant.* Bellarm. de not. Eccleſ. cap. 1. art. 2. *omnis hæreſis ad ſe ſolam trahit veram Eccleſiam & alios omnes extra Eccleſiam ponit.* cap. 4. art. 1. *Omnis hæreſis vult videri & dici Catholica Eccleſia.* Lorinus in Act. 20. v. 30. *Ariani ſe vocabãt Catholicos, Catholicos v. id eſt, orthodoxos vocabant homouſianos, Athanaſianos Romanos id eſt, hæreticos.* Marcionitæ voluerunt vocari *Chriſtiani* apud Euſeb. lib. 4. Hiſtor. Eccleſ. cap. 11. pag. 721. ** Pelagiani adverſarios ſuos vocabant *hæreticos*, ut nomen Catholicum ſibi vendicare poſſent, teſte Auguſt. ſerm. 14. de verb. Apoſt. Idem teſtatur lib. 1. contra duas Epiſt. Pelag. cap. 2. & contra Julian. lib. 2. quod cùm gratiam contra Pelagianos defenderet, objectum ſibi ſit nomen *Manichæum.* Hieron. in Epiſtola ad Marcum. *Si ab Arianis vocor hæreticus, meritò.* Græca Eccleſia appellat ſe *Catholicam*, quam tamen Pontificii vocant ſchiſmaticam & hæreticam. Patriarchæ ſedis Conſtantinopolitanæ vocant ſe *Univerſales & Oecumenicos*, quo nomine ipſorum Anteceſſores jam olim fuerunt honorati l. 7. C. de ſumm. Trinit. Novella 3. 5. 7. 16. 42. Roffenſis adv. Luth. art. 3. Et *Marcionitæ & Valentiniani ſe Catholicos & orthodoxos dici voluerunt, ceteros hæreticos appellabant. Novatiani ſe puros vocabant, ceteros omnes impuros.* Lindan. in præfat. Panopl. §. Quod inquiunt. *Priſcis ſeculis Catholicæ fidei, propugnatores Baſilium, Nazianzenum, Ambroſium, Hieronymũ, Auguſtinum, hæretici hæreticos Manichæos, Homouſianiſtas, Sabellianos, Baſilianiſtas appellabãt.* Lubricum igitur ex nomine ducitur argumentum, antiquum enim falſorum Doctorum & falſæ Eccleſiæ eſt artificium, ut ſpecioſo nominis velamine turpitudinem dogmatum ſuorum tegant. Iren. lib. 1. cap. 30. *Chriſti quidem Jeſu nomen tanquam irritamentum præferentes, Simonis autem impietatem variè introducentes mortificant multos per nomen bonum ſententiam ſuam malè diſperdentes & per dulcedinem & decorem nominis, amarum & malignum principis apoſtaſiæ ſerpentis venenum porrigentes eis.* Pro Simonis nomine ſubſtitue nomen Antichriſti, videbis aptiſſimè Lugdunenſis illius Doctoris pronunciatum Jeſuitis noſtris convenire. Quod ſi obvertant Arianos, Donatiſtas & Græcos à ſeipſis tantùm, non autem ab aliis vocatos fuiſſe Catholicos, ſe verò ab aliis imò à nobis ipſis, ita appellari, Reſpondemus, id fieri eo nomine ac ſenſu, quo illi nos vocant Evangelicos, non quòd verè illos Catholicos eſſe ſtatuamus, ut poſteà apparebit.

155. 3. Quodcunque nomen non cœpit cum ipſa Eccleſia non poteſt eſſe propria & genuina Eccleſiæ nota; ratio eſt, quia erit Eccleſiæ accidentale non autem eſſentiale, ſiquidem eſſentialia cum ipſa re perpetuò ſunt conjuncta, cùm illa oriuntur & intereunt. Jam verò nomen Catholicum non cœpit cum ipſa Eccleſia. Ergo non eſt propria & genuina Eccleſiæ nota. Ut argumentum prius probat hanc notam non convenire uni & ſoli veræ Eccleſiæ, ita hoc argumentum oſtendit, hanc notam non convenire illi ſemper & perpetuò, ex utroque efficitur, quod non ſit genuina & propria nota, quippe quæ uni, ſoli & ſemper convenit. Aſſumtum confirmatur ex eo, quod Pacianus in Epiſt. 1. ad Sempron. ait, *ſub Apoſtolis neminem appellatum fuiſſe Catholicum*, ex quo colligunt, Symbolum Apoſtolicum non fuiſſe ab ipſis Apoſtolis conſcriptum, ſed ab alio quodam ex ipſorum ſcriptis collectum.** Idem Pacianus d. l. *Qui Catholicus eſt, idẽ juſti eſt obœdiens, & qui obœdiens idem eſt Chriſtianus, atq; ita Catholicus eſt Chriſtianus.* Tempore Apoſtolorum nemo ſe vocabat *Catholicum.* Appellationis autem Catholici occaſionem fortè primùm præbuit ſchiſma Meletianum circa annum Domini 304. exortum, in quo qui à partibus Petri Alexandriæ Epiſcopi ſtarẽt, ſe Eccleſiam Catholicam, qui verò à Meletii Martyrum Eccleſiam dicebant, — *Non cœpit cum Eccleſia.*

Digitized by Google

cebant, referente Epiphanio hær. 68. Sed demus, ab ipſis Apoſtolis nomen hoc Symbolo inſertum eſſe, certum tamen eſt tempore Chriſti, antequam prædicatio Evangelii ad omnes gentes perveniret, Eccleſiam non fuiſſe dictam Catholicam quam tamen veram Eccleſiam, imò florem Eccleſiæ fuiſſe, negari nullâ ratione poteſt.

Argumenta Bellarmini, quod nomen Catholicum ſit nota Eccleſiæ.

156. Sed videamus, quomodo probet Bellarminus, nomen Catholicum eſſe notam veræ Eccleſiæ. Ex Scripturis affert locum 1. Corinth. 3. v. 4. qui oſtendit, *Schiſmaticos tempore Pauli nomina ab hominibus ſumſiſſe, ita ut quidam dicerent ſe eſſe Pauli, alii ſe eſſe Cephæ, alii Apollo, ex quo colligit ſchiſmaticos eſſe, qui ab hominibus appellantur, illos autem verè Catholicos, qui à Chriſto tantùm habent nomen & nullius alterius nomine vocantur.* Reſp. 1. Concedimus illos eſſe ſchiſmaticos, qui ab hominibus ſibi nomina aſſumunt, cùm in fundamento fidei conſentiant. Tales erant Corinthii, ad quos Apoſtolus hæc ſcribit, qui in fundamentalibus fidei articulis conveniebant, interim de rebus leviculis ac inprimis de autoritate & præeminentia Doctorum ſuorum diſceptabant, ac propterea in diverſas ſectas abibant. Concedimus etiam, illos eſſe hæreticos, qui ab unitate fidei Catholicæ diſcedentes hominum opiniones & falſa dogmata amplectuntur, quâ ratione ab Ario Ariani, à Pelagio Pelagiani, à Neſtorio Neſtoriani, ab Eutyche Eutychiani ſunt dicti, ſed ex eo non poteſt nec debet inferri, quod illi qui communi Chriſtianorum & Catholicorum nomine vocantur, nō ſint ſchiſmatici vel hæretici, oſtendimus enim ſuperiùs, Arianos & alios hæreticos vocari voluiſſe Catholicos. 2. Multi hæretici non ſumſerunt ſibi nomen ab ullo homine, quales ſunt inprimis hæreſiarchæ, qui cùm maximè hæretici ſint, non tamen nomen ab hominibus ſumſerunt. Alph. de Caſtro de hæreſ. tit. de Chriſto. *Surrexerunt Acephali, qui ſimul inſurgebant, nullus enim repertus eſt, qui eorum eſſet princeps & Magiſter. Iſti unam tantùm in Chriſto naturam eſſe dicebant.* Hiſce Acephalis conjungi poſſunt Alogiani, Agnoetæ, Anthropomorphitæ, Angelici, Apoſtolici, Cathari &c. quibus nulla perſona, ſed ſuæ hæreſes nomina indiderunt. **Alph. de Caſtro l. 2. adv. hæreſ. tit. Aqua hæreſ. 2. *Hæretici flagellantes ita ab externo opere nomen ſunt ſortiti, quoniam nodoſis flagellis, in quibus aculei inſerti erant, ſeipſos flagellabant.* lib. 5. tit. Euchariſtia hæreſ. 6 de Aquariis. *Quis fuerit hujus hæreſis autor & quo tempore cœperit, apud neminē invenire potui.*** Huc referendus eſt egregius locus ex Bernh. ſerm. 66. in Cant. ubi de hæreticis quibuſdam Apoſtolicis dictis ſic diſſerit. *Quare ab his ſuæ ſectæ autorem, neminem dabunt. Quæ hæreſis non ex hominibus proprium habuit hæreſiarcham? Manichæi Manem habuerunt principem ac præceptorem, Sabelliani Sabellium &c. Quo vero nomine iſtos titulo vè cenſebis? nullo. Quoniam non eſt ab homine illorum hæreſis, neq; per hominem illam acceperunt. Abſit tamen per revelationem Ieſu Chriſti, ſed magis & abſq; dubio, ut Spiritus ſanctus prædixit, per immiſſionem & fraudem dæmoniorum &c.* 3. Quo ſenſu & reſpectu dicamur Lutherani, inferiùs declarabitur. Si Lutherus hæreticam quandam novitatem ab antiqua fide Catholica diſcrepantem introduxiſſet, ut fecerunt Arius, Neſtorius, Eutyches & alii complures, noſq́ue ab illo eo ſenſu diceremur Lutherani, quo ab Ario dicti ſunt Ariani, à Neſtorio Neſtoriani, ab Eutyche Eutychiani &c. tunc obtineret aliquid argumentum Bellarmini. Sed Lutherus non introduxit hæreticam quandam novitatem, ſed errores Papales in Eccleſiam Catholicam introductos ſuſtulit & fidem antiquam verè Catholicam ex Catholicis Prophetarum & Apoſtolorum ſcriptis docuit. 4. Nos non denominamus nos ipſos Lutheranos, ſed ab adverſariis ita appellamur, quod eatenus permittimus, ut hæc appellatio ſit indicium conſenſus, quem noſtræ Eccleſiæ habent cum doctrina orthodoxa & Catholica, quam Lutherus ex ſacris literis propoſuit. Denominari igitur nos patimur à Luthero, non ut novæ fidei inventore, ſed ut antiquæ fidei aſſertore & Eccleſiæ à ſordibus dogmatum Pontificiorum repurgatore, inde quoque nomen Chriſtiani & Catholici non repudiamus, nec hæretici cujuſdam dogmatis approbatione eo indignos nos reddimus, ſicut faciebant Ariani, Neſtoriani, Eutychiani &c. ſed à Chriſto tanquam unico fidei autore & Magiſtro vocamur *Chriſtiani*, à conſenſu cum fide Catholica vocamur *Catholici*, à Luthero ut aſſertore ac propugnatore, cumprimis verò ut reformatore divinitus excitato dicimur *Lutherani*. 5. Pontificii verò Catholicorum nomine ſe indignos reddiderunt Papalia dogmata contra fidem Catholicam amplectentes ſeque *Romano-Catholicos* vocantes, ut inferiùs demonſtrabitur. Lyrinenſis Catholicum definit, *qui veræ fidei non præponit cujuſquam autoritatem.* Sed Pontificii Papæ autoritatem præponunt veræ fidei. Ergo non ſunt verè Catholici. 6. Deniq; concedimus nos eſſe ſano ſenſu *ſchiſmaticos*, quia ſcilicet ab Eccleſia Romana & ejus capite Pontifice Romano ſeceſſionem fecimus, nequaquam verò ab unitate Eccleſiæ Catholicæ & ejus capite Chriſto Jeſu nos ſeparavimus. At ô beatum ſchiſma, per quod Chriſto & veræ Catholicæ Eccleſiæ uniti ſumus. Tale ſchiſma olim erat, quo Eccleſia Chriſtiana à Judaica Synagoga ſeſe ſeparabat, quale etiam præcipitur Act. 2. v. 40. *Salvamini à generatione iſta prava.* Apoc. 18. v. 14. *Exite ab ea.* Tale ſchiſma præcipiunt etiam Patres. Ignat. Epiſt. 6. ad Philad. *Si quis eum ſectatur, qui ſe à veritate abſciderit, non hæreditabit regnum Dei, & qui non abſcedit à mendace Concionatore, in gehennam condemnabitur.* Ambroſ. comm. 10 Luc. 6. *Si qua eſt Eccleſia, quæ fidem reſpuit, deſerenda eſt.* Chryſoſt. hom. 46. in Matth. *Non ille de Eccleſia exit, qui corporaliter exit, ſed qui ſpiritualiter veritatis Eccleſiaſticæ fundamenta relinquit. Nos enim ab illis (Arianis) eximus corpore, illi fide.* Hiſce præceptis & exemplis moniti ab idololatrica Eccleſia Romana diſcedentes non Sionem deſerimus, ſed ex Babylone fugimus; non Eccleſiam ſcindimus, ſed Pauli factum in Eccleſia Epheſina ſecuti Act. 19. v. 8. diſcipulos ſeparavimus; non altare contra altare exemplo Jeroboami vel Donatiſtarum ereximus, ſed altari Damaſci ex æde Domini ejecto verum divinum cultum inſtauravimus.

157. Huic Scripturæ teſtimonio conjungit Bellarminus varia dicta Patrum, quæ teſtantur, *hæreticos ab hominibus appellari, Catholicum nomen veræ Eccleſiæ relinqui.* Sed hæc omnia nihil ad rem faciunt, 1. quia Patres non loquuntur de ſolo nomine, ſed quod rem conjunctam habet, ut oſtendimus ſuperiùs. Si ſolum nomen Catholicum à fide Catholica ſejunctum judicaſſent ſufficere, non tantâ animorum contentione pro fidei Catholicæ ſinceritate contra hæreticos Catholicorum nomen ſibi arrogantes pugnaſſent. Cyrillus cum Catech. 18.

docu-

docuiſſet, nomen *Catholicam eſſe proprium ſanctæ Eccleſiæ*, ſubjungit, Eccleſiam vocari καθολικὴν διὰ τὸ διδάσκειν καθολικῶς καὶ ἀνελλειπῶς ἅπαντα εἰς γνῶσιν ἀνθρώπων ἐλθεῖν ὀφείλοντα δόγματα, *quia docet catholicè & perfectè omnia dogmata, quæcunq́, homines tenentur, agnoſcere.* Ergo propter fidem Catholicam hoc nomen Eccleſiæ convenire oſtendit, ſi ergo fides Catholica ab Eccleſia quadam exulet, non amplius niſi ὁμωνύμως erit Catholica. Chryſoſt. hom. 7. in Matth. *Si videris hominem Chriſtianum, conſidera, ſi confeſſio ejus conveniat cum Scripturis. Si ſic, tum verus eſt Chriſtianus*, quod repetit hom. 33. in Acta. Idem dicimus de Catholico, quia Bellarminus utrumq; hoc loco conjungit. Auguſtin. de unit. Eccleſ. cap. 10. *Nec Catholicis Epiſcopis credendam, ſiquidem fortè falluntur, at contra Scripturas Canonicas aliquid ſapiant.* Ergo nomen Catholici ex doctrina æſtimandū, nec ſimpliciter ſine ullo examine illis credendum, qui ſe Catholicos vocant. 2. Nomen Catholicum non collocarunt in prima acie contra adverſarios dimicantes, ſicut Bellarminus illud primam Eccleſiæ notam conſtituit, ſed loco poſtremo, poſtquam ſcilicet ex Scripturis fidei ſuæ veritatem priùs demonſtrarunt. Sic Auguſtinus contra Epiſt. Fundam. cap. 4. poſtquam multa alia majoris momenti commemoraſſet, quæ illum in Eccleſia Catholica retinerent, tandem ſubjungit. *Tenet poſtremò & ipſum Catholicæ nomen, quod non ſine cauſa inter tam multas hæreſes ſola Eccleſia hoc nomen obtinuit*, ac in eodem capite ſubjungit. *Si Manichæi poſſent monſtrare veritatem, quàm jactare & polliceri ſolebant, ſe velle hæc omnia abjicere & ad illos tranſire*, quo ipſo etiam manifeſtiſſimè oſtendit, quod nomini Catholico ſine veritate ei ſubjuncta nihil tribuat. 3. Cùm Veteres de nomine Catholico gloriarentur fidei Catholicæ ſinceritatem adhuc retinebant: ſed Pontificii qui nomine illo gloriantur, fidei Catholicæ & Apoſtolicæ ſinceritate ſe gaudere nequaquam probare poſſunt ex Catholicis Prophetarum & Apoſtolorum oraculis, ex quibus fides Catholica unicè diſcenda ac demonſtranda eſt. Catholicos igitur ſe vocant ſolo nomine, ſed res ipſa non invenitur apud ipſos. 4. Hæretici à nominibus hæreſiarcharum ſuorum rectè appellantur juxta Conſtitutionem Theodoſii & Valentiniani l. damnato 6. C. de hæretic. *Damnato portentoſæ ſuperſtitionis autore Neſtorio nota congrua nominis ejus inuratur gregalibus, nec Chriſtianorum nomine ſive appellatione utatur, ſed quemadmodum Ariani ab Ario lege divæ memoriæ Conſtantini ob ſimilitudinem impietatis, Porphyriani à Porphyrio nuncupantur: ſic ubiq́; participes nefariæ ſectæ Neſtorii Neſtoriani vocentur, ut cujus ſcelus in deſerendo Deum ſunt imitati, ejus vocabulum jure videantur eſſe ſortiti.* Sed nos nequaquam eo modo à Luthero denominamur, cùm non poſſit demonſtrari, Lutherum hæreticam aliquam novitatem docuiſſe. 5. Non eſt hodie eadem Eccleſiæ facies externa atque idem ſtatus exterior, qui olim fuit, proinde ex nomine Catholico non poteſt amplius Eccleſiæ veritas apodicticè demonſtrari. Olim Eccleſia Catholica longè latèq; erat propagata ſubjugatis gentilium idolomaniis, Judæorum ſuperſtitionibus & falſis hæreticorum doctrinis; ſi quæ oriebantur hæreſes, in anguſtis quarundam regionum limitibus concludebantur, ibi ad Catholicum nomen, cui fides Catholica longè lateque dominans conjuncta erat, rectè provocabatur. Sed poſtquam Arianiſmus per totum Eccleſiæ corpus gangrænæ inſtar ſerperet & capite in ſublime erecto incedens nominis Catholici gloriam ad ſe transferre conaretur, non poterat ulterius ſolum nomen Catholicum hæreticis opponi, ſed fidei Catholiciſmus erat demonſtrandus. Ita quoque cum ſuperioribus ſeculis Papiſmus cataclyſmi inſtar totam Eccleſiam inundârit, & externam ejus faciem miſerè defœdârit, non poteſt ex nominali vel externo Catholiciſmo Eccleſiæ veritas demonſtrari, ſed ad internum veræ fidei Catholiciſmum recurrendum eſt. *Perpendendum eſt* (ſcribit Caſaubonus in Epiſtola nomine Regis Angliæ ad Cardinalem Perronium exarata) *magnum eſſe diſcrimen inter tempora Auguſtini & noſtra, ideo diverſo ſenſu Catholica Eccleſia hodiè nominatur atque illis temporibus ac mutata eſt Eccleſiæ facies & tota exterior forma, ut de interiore nihil dicatur. Olim Eccleſia Catholica ſimilis civitati ſupra montem poſitæ nullo pacto dubia erat, ſed nota omnibus, perſpicua, certa, longè, lateque per orbem diffuſa, ſub Imperatoribus florens, quorum dominatio ab ortu ad occaſum, à Septentrione ad meridiem porrigebatur. Erat videre Epiſcopos Orientis & Occidentis quotidie per Epiſtolas & proprios nuncios communicantes &c. at diſtractionem Imperii poſtea ſecuta eſt diſtractio Eccleſiæ Catholicæ & illa omnia paulatim ceſſarunt, quæ conſervandæ unioni & communioni exteriori corporis Catholici optime ſervierunt. Ex illo tempore Eccleſia Catholica non deſiit eſſe quidem, ſemper enim erit, ſed minus illuſtris eſſe cœpit, atque in plures diviſa; inter ſe, quod ad communicationem externam attinet, penitùs ſeparatas. Romana igitur, Græca, Antiochena, Ægyptia, Abyſſina, Moſcovitica & plures alia membra ſunt Eccleſiæ Catholicæ, cujus compages, quod ad formam exteriorem attinet, dudum eſt ſoluta. Mirandum igitur Romanam Eccleſiam, quæ fuit quondam integri corporis membrum, jus omne univerſitatis ad ſe jam trahere, appellationem Eccleſiæ Catholicæ ſibi propriam facere & reliquas omnes, quæ ea ulla re à ſe diſſentiant, excludere communione ſuâ ac ſtatim illas ad Catholicam nihil pertinere audacter affirmare.*

158. Membrum ſecundum. Sitnè Romana Eccleſia dicenda Catholica? Solenne eſt Pontificiis, Romanam Eccleſiam vocare Catholicam. Sed res ipſa teſtatur, quòd nec loci, nec temporis, nec fidei ratione propriè loquendo ſit Catholica. Producimus igitur contra gloriabundam illam appellationem, quâ Catholicæ nomen ſuæ Eccleſiæ Romanæ ſoli vendicant, hæc argumenta, 1. Eccleſia Catholica complectitur totum numerum ſalvandorum Heb. 12. v. 23. quorum quidam in cœlis jam regnant, quidam in terris adhuc pugnant. Sed illi non fuerunt omnes in communione Romanæ Eccleſiæ, imò multi eorum è vita diſceſſerunt, quibus ſuperſtitiones & idololatriæ Romanæ Eccleſiæ non fuerunt cognitæ nedum probatæ. 2. Extra Eccleſiam Catholicam non eſt ſalus. At extra Romanam Eccleſiam multi ſalvantur. Si enim in noſtris Eccleſiis verus adminiſtratur Baptiſmus, utique infantibus in noſtra Eccleſia baptizatis ſalus non eſt neganda. 3. Eccleſia Catholica amplectitur fidem Catholicam, conſentientem ſcilicet Prophetarum & Apoſtolorum doctrinam Eph. 2. v. 20. Sed Romana Eccleſia à Catholico illo veræ fidei conſenſu in multis capitibus diſcedit. 4. Eccleſia Catholica vocatur, quia complectitur omnia Eccleſiæ membra, quæ per totum terrarum

Nam Romana Eccleſia rectè vocetur Catholica.

orbem ſunt diſperſa. Sed Romana Eccleſia non complectitur omnia Eccleſiæ membra diſperſa per totum orbem, quia major pars Catholicæ Eccleſiæ dogmata & Ceremonias Romanas non recipit E. 5. Patres inter Romanam & Catholicam Eccleſiam diſtinguunt. Hieron. ad Evagr. de Romana Eccleſia loquens, *Si autoritas quæritur, orbis major eſt urbe.* ** Ignatius ad Romanam Eccleſiam ſcribens hoc præmittit *πρόσρημα. τῇ ἐκκλησίᾳ ἥτις προκάθηται ἐν τόπῳ χωρίου τῶν Ῥωμαίων. χωρίον* autem eſt Diœceſis ut apparet ex Concil. Chalcedon. act. 15. ** Auguſtin. Epiſt. 86. de Vrbico Romanæ Eccleſiæ conſuetudinem in jejunio aliis Eccleſiis imponere ſatagente dicit, quòd *toto terrarum orbe diffuſam exceptis Romanis & paucis adhuc Occidentalibus blaſphemet Eccleſiam.* Ambroſ. lib. 3. de Sacram. cap. 1. *In omnibus ſequi cupio Eccleſiam Romanam, ſed tamen & nos homines ſenſum habemus, ideo quod alibi rectius ſervatur, & nos rectè cuſtodimus.* (A Catholica Eccleſia nunquam diſſentire ſe diceret Ambroſius, ſed in ritibus à Romana diſſentiens ſe ſenſum habere non dubitabat.) Gregor. lib. 19. in Jobum cap. 9. *Vniverſæ Eccleſiæ, quæ unam Catholicam faciunt, adoleſcentulæ vocantur, non jam vetuſtæ per culpam, ſed novellæ per gratiam* (ſi univerſæ Eccleſiæ faciunt Catholicam. Ergo non ſola Romana eſt Catholica.) Beda lib. 5. Hiſtor. c. 22. *Omnes Eccleſiæ per orbem unam Eccleſiam faciunt.* Unde Patres Concil. Baſil. Epiſt. Synod. 3. ſic ſcribunt: *Dicimus Romanam ſedem principalem inter alias ſedes, ſed nunquid dum partem laudatis, obliti eſtis totius? nunquid dum unam Eccleſiam extollitis, eam quæ Vniverſalis eſt, in qua Romana continetur, prætermittitis?* Et in appendice illius Concilii dicitur, *Romana Eccleſia non eſt univerſa, ſed de univerſitate.* Item in Concil. Ferrarienſ. ſeſſ. 9. *Romana Eccleſia univerſali Eccleſiâ inferior eſt.* Si obvertas, Catholicæ nomen hodie vulgò tribui Romanæ Eccleſiæ. Reſp. 1. nomini huic non ſubeſſe rem ipſam videlicet fidem Catholicam, à qua in multis capitibus jampridem defecit. 2. Honorificam illam appellationem Romana Eccleſia ſibi ipſi arrogavit propter ſpeciem quandam Univerſalitatis externæ. 3. Dicitur à nobis Catholica, non quod revera talis à nobis habeatur, aliàs enim noſtræ confeſſioni ſtatim nuncium mitteremus & in gremium Romanæ Eccleſiæ promtè concederemus, ſed quia vulgò talis eſſe putatur, ſed ex illorum hypotheſi, ſed ironicè, quemadmodum & illi nos vocant Evangelicos. 4. Quemadmodum Hieroſolyma tempore Eſaiæ ſe vocabat *ſanctam civitatem* Eſai. 1. v. 21. ac tempore Chriſti ita appellabatur ab Evangeliſtis Matth. 4. v. 5. cùm tamen *facta eſſet meretrix*, ac quemadmodum Judæi tempore Chriſti & Apoſtolorum vocabant ſeipſos & ab aliis etiam vocabantur *Semen Abrahæ*, non quod eſſent, ſed quod majores ipſorum fuiſſent, à quorum doctrina & pietate defecerant: Sic Pontificii nomen Catholicum à majoribus acceptum adhuc retinent, licet à fide majorum, id eſt, à confeſſione antiquæ Romanæ Eccleſiæ defecerint, ut oſtendimus ſuperiùs. 5. Romana Eccleſia propter urbis & Epiſcopatus illius celebritatem dicebatur olim Catholica ſynecdochicè, erat enim præcipuum membrum Catholicæ, quo nomine propriè non unius civitatis vel regionis, Romæ vel Italiæ, ſed *Vniverſalis omnium temporum, locorum & populorum Eccleſia intelligitur, quæ per totum orbem diffuſa omnes ſanctos ante legem, ſub lege & ſub gratia complectitur*, teſte Gregorio lib. 4. Epiſt. 38. Tandem verò illa honoris, dignitatis & ordinis prærogativa Romanæ Eccleſiæ attributa degeneravit in poteſtatis, jurisdictionis & dominatus uſurpationem; (** De illa verò notione, quâ Eccleſiam Catholicam Romana Synagoga conſiderat ratione jurisdictionis quam in omnes alias ſub unius capitis viſibilis cõmunione ſibi adhærentes habet, altum eſt in Scripturis ſilentium. Neque ſubjectionem iſtam permittit ſororia, id eſt, æqualis neceſſitudo Eccleſiarum.) ** ac hodie planè in Tyrannidem abiit, quam in Eccleſiaſticis & ſecularibus Rom. Papa ſibi arrogat, ex quo Romanam ſuam Eccleſiam Catholicam vocat. At quid cum doctrina communi habet dominatio? Si Catholica dominatio facit Eccleſiam Catholicam, quid impedit, quò minùs tempore florentis Imperii Romani Romana Ethnica dicatur fuiſſe Catholica? ut interim non dicam plurimas Eccleſias Chriſtianas in Africa, in Ægypto, in Æthiopia eſſe, quæ ne quidem nomen Romani Pontificis audiverunt, nedum ut tyrannidi ejus colla ſubmiſerint: plurimas item Eccleſias eſſe, Græcas ſcilicet in Aſia, quoſdam etiam in Africa, quæ dominationi ejus fortiter reſtiterunt: plurimas in Europa, q̃ violentũ dominationis illius jugum excuſſerunt.

159. Monenda ſunt hoc loco tria 1. Pontificios non eſſe contentos nomine Catholico, ſed vocare ſe *Romano-Catholicos*, id quod experti ſunt, qui in manus harpyiarum inquiſitorum ſc. inciderunt. Atqui hac ratione oſtendunt, ſe non eſſe verè Catholicos, quia Eccleſiam alligant ad certum locum videlicet Romam. Sive enim Romana Eccleſia accipiatur pro Romanæ urbis Eccleſia, ſive pro tota Papæ ditione, non poteſt dici Catholica, quia particulare nunquam eſt univerſale, ſpecies non eſt genus, membrum non eſt integrum corpus. 2. Illi, quibus Eccleſiæ veritatem Bellarminus hoc loco unicè vendicat, non ſolùm vocantur Catholici, ſed etiam *Pontificii*. Si ergo nos propterea non ſumus Catholici, quia vocamur Lutherani, [illegible] idem non erunt Catholici, quia vocantur Pontificii ac Papani ** Lorinus in Act. 20. v. 30. §. Unus eſt. *A Papa Papiſtas dici nec veremur, nec erubeſcimus, imo in congregium orthodoxæ fidei elogium teſtimoniumq́ libenter agnoſcimus ac profitemur.* Conter. Reihing. in mur. Babylon. quam ipſe vocat civit. ſanct. fund. 9. pag. 226. & 227. ** Si denõinatio ab homine repugnat nomini Catholico utique etiam denominatio à Papa illi repugnabit, quia Papa eſt homo, niſi fortè cum Jure Canonico dicere velimus, *Papam eſſe* Deum. c. ſatis diſt. 96. Gloſſ. in verbo declaramus ad finem c. cùm inter nonnullos extr. de verbor. ſignificat. *Papa Dominus Deus noſter.* Bellarminus non improbat nomen Papiſtæ, *cum deducatur* (inquit) *à Papa, qualis fuit Petrus & Chriſtus ipſe.* Reſpond. nec Petrus nec Chriſtus fuerunt Papæ, ut impudenter hoc loco Bellarminus aſſerit, ſed uterq; Papalẽ in Eccleſia denominationem interdixit. Si vel Chriſtus vel Petrus fuerũt Papæ, unde factũ ut Chriſtiani nõ fuerint ſtatim dicti Papiſtæ? Si licet à Papa nomen accipere, cur non etiã à Petro, q ex ipſorũ hypotheſi fuit Papa, Petriani dici poſſent. Sed hoc im[illegible] non D. Paul. 1. Cor. 3, 4. ac Ath. or. 2. cõt. Arian. rectè monet, *nos non a Beatis Apoſtolis pceptoribus noſtris appellationes adeptos eſſe*, ſed

Digitized by Google

ſed à Chriſto Chriſtianos eſſe & nuncupari. Auguſt. in Pſal. 44. *Quotquot genuerunt Apoſtoli* (per verbum Evangelii) *eos non Paulinos aut Petrianos, ſed Chriſtianos nominabant.* Si rem ipſam expendere velimus, illi rectius à ſuo Papa vocantur Papiſtæ quàm nos à Luthero Lutherani. Papam enim illi agnoſcunt pro Eccleſiæ ſuæ capite, pro infallibili omnium controverſiarum judice, decreta illius ſine ulteriori ex Scripturis examine & probatione ampleƈtuntur, adeoq; pro unico fidei ſuæ Magiſtro illum habent: nos verò Luthero nihil talo tribuimus, ſeu doctrinam illius ampleƈtimur, non quia à Luthero eſt profecta, ſed quia Scripturis ſacris illam deprehendimus eſſe conſentaneam, ultima igitur fidei noſtræ reſolutio non fit in autoritatem Lutheri ſicut apud Pontificios in ſcrinium Papalis pectoris, ſed attendimus voci Chriſti in Scripturis ſonanti, ad quam fideli χειραγωγίᾳ ut miniſter Chriſti Lutherus nos deduxit. Subjungit Bellarminus, *ſe à nullis vocari Papiſtas niſi à Lutheranis in Germania & vicinis regionibus.* Reſpond. ſic & nos non vocamur Lutherani & ſectarii niſi à Papiſtis & aliis ſectariis, frivolum igitur eſt ex ſolo nomine velle argumentum ducere, ſed ad rem ipſam accedendum; Apud quos fides Catholica ex tabulis ſacrarum literarum Catholicis ele cognoſcitur, illi verè ſunt Catholici, non autem qui ab hominibus ſic appellantur. ** Qui ſecundū Apoſtolicam diſciplinam, Evangelicamque doctrinam Patris & Filii & Spiritus Sancti unam Deitatem ſub pari majeſtate & ſub pia Trinitate credunt, jubentur amplecti nomen Chriſtianorum Catholicorum Cod. de ſumm. Trin. tit. 1. ſ. Cunctos, h. e. ſe profiteri Catholicos. At noſtræ Eccleſiæ ſocii credunt unam Patris & Filii & Spiritus S. Deitatem. Ergo porrò: Religio quæ fidei habet & Univerſalitatem externam & internam, illa verè eſt Catholica. At talis eſt noſtra orthodoxa. Sive enim Univerſalitatem ſpectes externā, quæ triplex eſt, loci, ætatis, temporis; ſive internam, quæ in ipſa orthodoxia Prophetica & Apoſtolica conſiſtit, conſpicitur ea in noſtra Eccleſia. 3. Si denominatio ab homine repugnat nomini Catholico, cur Monachi illorum ab Auguſtino vocantur Auguſtiniani, à Dominico Dominicani, à Franciſco Franciſcani? Certè Auguſtinus, Dominicus & Franciſcus fuerunt homines, jam verò illi non ſolùm patiuntur ſuis conventiculis talia nomina imponi, ſed etiam in nominibus illis gloriantur. ** Ambroſ. in lib. de incarn. Sacram. cap. 9. tom. 2. p. 186. de Arianis: *Quomodo negant Magiſtrum, cujus inventum ſequuntur?* **

An Eccleſia Lutheranorum ſit Catholica.

160. Membrum tertium. Ex eo quod vocamur Lutherani, Bellarminus colligit, *nos non eſſe Catholicos nec veræ Eccleſiæ cives.* Reſpond. 1. nos hoc nomen minimè nobis impoſuimus, ſed ab adverſariis nobis impoſitum diſcretionis cauſa ſano ſenſu eo nos appellari permittimus. 2. Lutherus ipſe tom. 2. germanic. Jenenſ. fol. 92. fac. 1. graviter monet, *ne quis Lutheranum ſe vocet hoc ſenſu ac reſpectu, ut Lutherum pro fidei Magiſtro & primo autore habeat*, ergo hanc nominis Lutherani ſignificationem invitâ veritate Bellarminus nobis tribuit. ** Luth. tom. 6. Witeb. f. 372. Wiewol ichs nicht gerne habe/daß man die Lehre und Leute Lutheriſch nennet und muß von jhnen leyden/daß ſie Gottes Wort mit meinem Nahmen ſchänden/ ſo ſollen ſie doch dem Luther die Lutheriſche Lehr und Leute bleiben laſſen und zu ehren kommen/ wiederumb ſie und jhre Lehre untergehen tom. 2. Jen. Germ. f. 81. a. an Hartmut von Krohnenberg/ Die Chriſten glauben nicht an den Luther/ſondern an Chriſtum ſelbſt/ das Wort hat ſie und ſie haben das Wort. Den Luther laſſen ſie fahren/er ſey ein Bube oder heilig/ Gott kan ſo wol durch Balaam als durch Eſaiam/durch Caipham als durch S. Peter/ ja durch einen Eſel reden/ mit dem halte ichs auch/ denn ich kenne auch ſelbſt nicht den Luther/ wil jhn auch nicht kennen. Ich predige auch nichts von jhm/ ſondern von Chriſto. Der Teuffel mag jhn holen wenn er kan. Er laſſe aber Chriſtum mit frieden bleiben/ſo bleiben wir auch wol. f. 92. a. Wahr iſts/ daß du ja bey Leib und Seel nicht ſolt ſagen/ ich bin Lutheriſch oder Bäbſtiſch/ denn derſelben iſt keiner fur dich geſtorben/noch dein Meiſter/ſondern allein Chriſtus und ſolt dich Chriſten bekennen. Aber wenn du es dafür helteſt/daß des Luthers Lehr Evangeliſch/und des Bapſt unevangeliſch ſey/ ſo muſtu den Luther nicht ſo gar hinwerffen/ du wirffſt ſonſt ſeine Lehre auch mit hin/ die du doch für Chriſtus Lehre erkenneſt/ ſondern alſo muſtu ſagen/ der Luther ſey ein Bub oder heilig/ da ligt mir nichts an/ ſeine Lehre aber iſt nicht ſein/ſondern Chriſtus ſelbſt/ denn du ſiheſt/ daß die Tyrannen nicht damit umbgehen daß ſie nur den Luther umbbringen/ ſondern die Lehre wollen ſie vertilgen/und von der Lehre wegen taſten ſie dich an und fragen dich/ob du Lutheriſch ſeyſt/hie muſtu warlich nicht mit Rohrworten reden/ſondern frey Chriſtum bekennen/es hab jhn Luther/Claus oder Georg geprediget/ die Perſon laß fahren/aber die Lehre muſtu bekennen. confer. tom. 2. Jenenſ. fol. 104. von beyderley Geſtalt der Sacram. tō. 4. Jenenſ. fol. 317. a. Der Luther ſelbſt wil nicht Lutheriſch ſeyn/ohn ſo ferne es die H. Schrifft rein lehret. tom. eod. fol. 541. a. ex Pſal. 7. Iſt doch mein hertzlich Bitt und Wündſch/ mein fleiſſiges Lehren und Schreiben nicht anders/deñ dahin gerichtet/daß der elende Hauff deines Volcks/ſo durch Menſchenträume und Secten ſo jämmerlich zertrennet und verirret/wiederumb zu dir bekehret würde/ in dem einigen Glauben und Geiſt dich erkennen als jhren einigen Hirten und Meiſtern/ umb welcher willen ich auch noch bitt/du wolleſt dich und dein Wort erhöhen und erhalten durch unſer Ampt/ auff daß ſie bey dir und umb dich in ſolchem einigen Glauben bleiben mögen/ denn ich ja nicht geſucht habe/ daß ſie an mir hangen ſolten oder ich ehrlich und hoch werde/ ſondern zu dir hab ich ſie geweiſet und an dich gehenget/daß du hoch uñ empor/herrlich und löblich unter jhnen ſeyn ſolteſt. Dergleichen ſag ich auch/ſpricht er in der Außlegung über das 7. cap. Joh. tom. 2. Iſleb. fol. 229. a) Das Evangelium iſt mein/zu unterſcheiden der anderen Prediger Lehre/die ſonſt meine Lehre nicht haben/ darumb ſage ich/das iſt meine des Luthers Lehre/ und ſage doch auch/es iſt nicht meine Lehre/ſie iſt nicht in meiner Hand/ſondern GOttes Gabe. Vide locum in Wechſelſchrifften der Darmbſtädiſchen p. 79. **
3. Non dicimur à Luthero Lutherani, ſicut ab Ario olim dicti ſunt Ariani, à Neſtorio Neſtoriani, &c. Lutherus enim non excogitavit novas doctrinas hæreticas, ſicut Arius & Neſtorius, ſed Papalibus erroribus noviter in Eccleſiam introductis ex verbo Dei monſtratis ac repudiatis ad antiquam fidem Catholicam nos revocavit. Denominamur igitur vel potiùs denominari nos patimur

timur à Luthero, non ut oovæ hæreſeos Doctore, quo modo ab Ario dicebantur olim Ariani, à Neſtorio Neſtoriani &c. oec ut novæ regulæ inventore, quo modo à Franciſco dicuntur Franciſcani, à Dominico Dominicani &c. ſed ut antiquæ fidei aſſertore, Papiſmi everſore & Eccleſiarum repurgatore divinitùs excitato. 4. Cùm enim Romana Eccleſia & ejus aſſeclæ monſtratam ex Scripturis Evangelicam veritatem agnoſcere nollent, ſed errores inveteratos ſtylo & pilo propugnare pergerent Catholico nomine ſibi ſolis arrogato, inde factum, ut *διακρίσεως* causâ nomen Evangelicum & Lutheranum nobis cederet, ut noſtra Eccleſia ab illorum cœtibus oon fidei ſolùm profeſſione ſed etiam nominis diſcretione ſejungeretur. Lutherani ergo dicimur, quia amplectimur doctrinam illam, quam Lutherus divinitùs excitatus erroribus Papalibus diu immerſam in lucem iterum protulit & contra Papiſtas fortiter propugnavit. 5. Ac talem ab homine denominationem oon pugnare cum nomine Catholico & Chriſtiano oſtendit res ipſa; oſtendit etiam veteris Eccleſiæ hiſtoria, in qua orthodoxi ab Arianis vocati ſunt *Athanaſiani*. Cumprimis verò luculenter illud probat Chryſoſt. homil. 33. in Acta circa finem: tom. 3. p. 438. c. d. *Nunquid ſcindimur ab Eccleſia? Num ab hominibus cognomen habemus? Nunquid nobis dux quidam eſt, ſicut illis Marcion & illi Manichæus huic Arius, alteri verò alius hæreſeos dux? Quod ſi & nos agnominationem cujuſdam ſortimur, ſed non ut ab hæreſium principibus, ſed ut ab his qui præſunt nobis & gubernant Eccleſiam. Non habemus Doctores ſuper terram, abſit, unum habemus in cœlis. Et illi, inquit gentilis, eadem prætexunt. Sed aſſiſtit nomen accuſans illos & obturans nomina &c.*

Hæretici nomen quotimodò accipiatur.

161. Quia verò Bellarminus & hîc & alibi paſſim nos vocat *hæreticos* Catholicorum & Chriſtianorum nomioe indignos, ideò nominis hujus ambiguitas explicanda eſt. Aut enim accipit vocabulum in ea ſignificatione, quæ eſt vera, genuina & propria, Scripturis ſacris & Patribus uſitata, ut ſit contra regulam fidei perverſa ſententia pertinaciter defenſa, & tum oegamus nos eſſe hæreticos, aut in ea ſignificatione, quæ in officina Romana primùm cauſa eſt, ut hæreticus ſit, qui non obtemperat ſingulis Papæ decretis, & tum libenter fatemur, juxta hanc definitionem Papalem nos eſſe hæreticos. Tertull. de præſcript. cap. 37. *Vnde extranei aut inimici Apoſtolis niſi ex diverſitate doctrinæ, quam unuſquiſque de ſuo arbitrio adverſus Apoſtolos aut protulit aut recepit.* Auguſt. lib. 18. de civ. Dei cap. 51. *Qui in Eccleſia Chriſti morbidum aliquid pravumque ſapiunt* (al. ſentiuot) *ſi correpti ut ſanum rectumque ſapiant, reſiſtunt contumaciter ſuaque peſtifera & mortifera dogmata emendare nolunt, ſed defenſare perſiſtunt, hæretici ſunt.* Hanc deſcriptionem hæreticorum ſi nobis tribuere velint Pontificii, demonſtrare eos priùs oportet, quod à doctrioa ſana & Apoſtolica ſeceſſionem fecerimus. c. Hæreticus &c. Dixit. 24. q. 3. definitur hæreticus, qui *temporalis commodi & maximè vanæ gloriæ principatusque ſui tuendi gratia falſas ac novas opiniones gignit & ſequitur.* ** (c. Hæreſis 24. q. 3. *Quicunque aliter Scripturam intelligit quàm ſenſus Spiritus Sancti flagitat, à quo ſcripta eſt, licet de Eccleſia non receſſerit, tamen hæreticus appellari poteſt & de carnis operibus eſt eligens, quæ pejora ſunt.* c. Qui in Eccleſia ibid. *Hæretici eſſe dicuntur, qui quod pravè ſapiunt, contumaciter defendunt.* Toletus lib. 4. Inſtruct. Sacerd. cap. 3. *Hæreſis eſt error pertinax hominis Chriſtiani fidei Catholicæ ex parte contrarius.* Sunt igitur quatuor ad hæreſin neceſſaria. 1. error in intellectu. 2. ut error ille ſit fidei contrarius. Non enim omnis error hæreſis eſt Thom. 2. 2. q. 11. art. 2. 3. ut error ille fidei contrarius ſit cum pertinacia in voluntate conjunctus. 4. ut ille qui errat ſit Chriſtianus i. e. Eccleſiæ per Baptiſmum incorporatus. Aug. de util. cred. cap. 1. diſtinguit inter *hæreticum* & eum *qui credit hæretico.*)** Hanc definitionem non nobis, ſed Papiſtis convenire, latè oſtendit Vergerius in ſcholiis in literas Papæ ad Senatores Laicos regni Poloniæ. Idem judicium de illa defioitione hæretici, quæ traditur part. 2. decret. cauſ. 24. q. 3. cap. 30. *Qui non ad Propheticas voces, non ad Apoſtolicas literas, non ad Evangelicas autoritates, ſed ad ſeipſos recurrunt, Magiſtri erroris exiſtunt*: quæ definitio non nobis ſed Pontificiis convenit. Imperatores Grat. Valent. & Honorius ſtatuerunt, *ut hæreticorum numero habeatur, qui vel levi argumento à judicio Catholicæ religionis ac tramite detecti fuerint deviare.* l. 2. C. de hæret. ubi per tramitem & judicium Catholicæ religionis intelligitur *regula fidei*, ut ea Acurſio & Saliceto probat Dauth. de teſtam. ſ. 300. ac neceſſariò addendum, quod non quævis deviatio à fidei regula faciat hæreticum, ſed ea ſolùm quæ cum pertinacia conjuncta eſt & fundamentum fidei convellit. Auguſtin. Epiſt. 162. *Qui ſententiam ſuam quamvis falſam atque perverſam nulla pertinaci animoſitate defendunt, præſertim quam non audaciâ præſumtionis ſuæ pepererunt, ſed à ſeductis atque in errorem lapſis Parentibus acceperunt, quærunt autem cautâ ſolicitudine veritatem, corrigi parati cum invenerint, nequaquam ſunt inter hæreticos deputandi.* Hæreſi eo modo definitæ opponitur doctrina Catholica, quæ regulam fidei incorruptam retinet, & ut Imp. definit Novell. 115. §. *Si quis: quæ quatuor ſancta Concilia, Nicenum, Conſtantinopolitanum, Epheſinum primum & Chalcedonenſe amplectitur.* Sozom. lib. 7. Hiſt. Eccleſ. cap. 4. *Declarabat Imperator Theodoſius ſe velle, ut illorum duntaxat Eccleſia diceretur Catholica, qui Trinitatem divinam æquali honore colerent: qui diverſum ſentirent, eos hæreticos appellari debere.* Atqui nos haudquaquam diſceſſimus à fidei regula, vel à quatuor illorum Conciliorum Canonibus; nec fidem Trinitatis abnegavimus, inde quidam Epiſcopus Germanus ſplendore generis & autoritate conſpicuus in Comitiis Auguſtanis Anno 30. celebratis, in publico Imperii conſeſſu dixit, *Lutheranos non poſſe pro hæreticis haberi ac damnari, cùm nullum Chriſtianæ fidei articulum negent*, referente Oſiandro conc. 7. contra Feucht. pag. 214. Sed eſt alia quædam hæretici definitio, quam Romanenſes ſuo excogitarunt arbitratu. Lucius Papa c. ad abolendam de hæret. *univerſos qui de Sacramento corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti, vel de Baptiſmate, ſeu de peccatorum confeſſione, matrimonio vel reliquis Eccleſiaſticis Sacramentis aliter ſentire aut docere præſumunt quàm ſacroſancta Romana Eccleſia prædicat & obſervat, & generaliter quoscunque eadem Rom. Eccleſia vel ſinguli Epiſcopi per diœceſes ſuas cum*

conſi.

conſilio Clericorum vel Clerici ipſi ſede vacante cum conſilio, ſi oportuerit, vicinorum Epiſcoporum hæreticos judicaverint, vinculo perpetui anathematis innodamus. Idem repetitur c. excommunicamus extr. eod. tit. & c. Principes 23. q. 5. ac cauſa hujus definitionis redditur c. ſi inimicus 11. q. 3. quia *non ſit dignus, qui Solis luce fruatur, cui Papa eſt inimicus.* Gloſſa in c. Nulli. diſt. 19. iidem definit eſſe hæreticum, *qui non in omnibus & ſingulis obtemperat decretis Papæ, vel non credit iis omnibus, quæ in Eccleſia Romana pro veris tradita ſunt.* Hanc definitionem comprobat etiam praxis Eccleſiæ Romanæ, quæ ad rogum damnat illos, qui contra Papæ decreta veſcuntur carnibus die prohibito, qui legunt Scripturas linguâ vernaculâ, qui nolunt miſſas audire &c. Sed hæc regula eſt valdè irregularis & incerta, cum Papæ decreta non ſint principia, ſed ex alio principio videlicet Scriptura ſacra probari debeant. Accedit, quod Papa ſæpè decernat credenda commenta ſutilia & nugatoria. Canonizavit librum Conformitatum Franciſci, in quo f. 234. col. 3. hæretici dicuntur. *Quotquot non credunt nugaciſſimis illis nugis imò blaſphemiis de Franciſco relatis*: Sic Papa definivit Eccleſiæ credendum, *quod Dominicus plura miracula ediderit, quam Chriſtus & omnes ejus Apoſtoli, ac quod ipſo nemo major in terris extiterit*, referente Antonino Florentino in Hiſtoria Dominici. Aventinus lib. 3. annal. refert, quod Zacharias Papa Epiſcopum quendam Germanum nomine Virgilium Mathematicis artibus eruditum hæreſeos damnaverit, quod *antipodas eſſe* ſtatuerit. In hac ſignificatione ſi accipiatur hæreſeos vocabulum, haud inviti fatemur, nos eſſe hæreticos, neque enim omnibus decretis Papæ obtemperamus, nec credimus omnibus illis quæ in Eccleſia Romana pro veris habentur, ſed ex verbo Dei de his inquirimus: nec inficias imus eſſe antipodas, cum demonſtrationibus Mathematicis & evidentiâ rationum convincamur: nec fidem adhibemus ſonoris illis de Franciſco nugis. Patiamur igitur nos dici hoc ſenſu hæreticos, quia ſeparamus precinſum à vili Jerem. 15. v. 19. ac αἱροῦμεν eligimus, quod verum & precioſum, ſpreto mendacio ac vili: ** Actor. 24. v. 14. *Confiteor tibi quod ſecundum hanc ſectam, quam vocant hæreſin, ſervio Deo patrio credens omnibus, quæ in Lege & Prophetis ſunt ſcripta.* ** Pontificii contrà ſunt hæretici, quia eligunt mendacium pertinaciter repudiatâ divinâ veritate.

SECTIO II.

De ſecunda Eccleſiæ nota à Bellarmino aſſignata, videlicet Antiquitate.

162. *Membrum* I. Sitne antiquitas genuina & propria Eccleſiæ nota. Reſp. 1. Antiquitas eſt *vera* κατ' ἀλήθειαν talis, vel *apparens* κατὰ δόξαν talis. 2. Antiquitas eſt vel *prima*, quæ originem ſuam ad Deum ipſum ſive divinam revelationem referre poteſt, vel *poſt primum orta*, quæ poſt divinam patefactionem ſub ingreſſa aliquot ſeculis duravit. 3. Antiquitas vel *conjunctam habet doctrinæ cœleſtis veritatem ac ſinceritatem*, vel *ab ea eſt ſejuncta & ſeparata*. Hiſce diſtinctionibus præmiſſis dicimus Antiquitatem, quæ opinione duntaxat talis, quæ non poteſt originem ſuam referre ad divinam revelationem, quæque non habet conjunctam doctrinæ cœleſtis veritatem ac ſinceritatem, eam inquam antiquitatem non eſſe genuinam & propriam Eccleſiæ notam, id quod ſequentibus demonſtramus argumentis.

Num antiquitas ſit nota Eccleſiæ.

Argumenta noſtra negativa. 1. Ex Scriptura.

1. Divino præcepto jubemur ſcrutari, num antiquitas quæ prætenditur, ſit vera & prima antiquitas, conjunctam habens divinæ revelationis originem & doctrinæ cœleſtis veritatem. Ergo antiquitas ſola & per ſe non eſt nota Eccleſiæ. Antecedens patet. Ezech. 20. v. 18. *Edixi filiis illorum in deſerto, in ſtatutis Patrum veſtrorum nolite ambulare, & judicia illorum ne obſervetis, nec idolis illorum polluamini.* verſ. 19. *Ego ſum Iehova Deus veſter, in præceptis meis ambulate & judicia mea obſervate, ac facite ea.* Doctrinæ Chriſti & Apoſtolorum novitatis crimen objiciebatur Marc. 1. verſ. 27. exclamant Judæi: τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ αὕτη; *Quænam hæc eſt nova doctrina?* Act. 17. v. 19. Athenienſes ad Paulum dicunt: *Poſſumusnè ſcire, quænam ſit nova illa, quæ à te proponitur doctrina?* Sed hæc erat novitas duntaxat apparens, quæ videbatur talis illis, qui erroribus veteribus erant innutriti. Quemadmodum igitur verè fidelium erat ab externa illa novitatis ſpecie animos & oculos avertere ac veram antiquitatem in ſacris literis inquirere, ſicut Berhoenſes hoc nomine commendantur Actor. 17. v. 11. quod de doctrina Pauli & Silæ *ex Scripturis*, non autem ex apparentis antiquitatis ſpecie judicium fecerint: ita quoque nobis adhuc incumbit non moveri ſpecioſo antiquitatis prætextu, ſed ex Scripturis de unaquaque doctrina, an verè antiqua ſit, judicare. Matth. 19. v. 3. Phariſæi in quæſtione de divortiis provocant ad antiquitatem, quod per multa ſecula in populo Judaico illa fuerint uſitata, ſed Chriſtus revocat eos ad veram & primam antiquitatem in ſacris literis deſcriptam, verſ. 4. *ab initio non fuit ſic*, ſuo igitur docet exemplo, in quæſtionibus fidei nullam diuturnæ conſuetudinis, apparentis antiquitatis vel præſcriptionis cujuſdam habendam eſſe rationem, ſed ex ſacris literis, quæ ſunt omnium antiquiſſimæ, veritatem eſſe inveſtigandam. 2. Quod Eccleſiæ non convenit ſemper, non eſt genuina & propria Eccleſiæ nota. Ratio patet ex definitione proprii. Atqui antiquitas non convenit Eccleſiæ ſemper & perpetuò. Ergo antiquitas non eſt genuina & propria Eccleſiæ nota. Aſſumtum conſtat, quia fuit tempus, quo Eccleſia vera nondum erat antiqua. Sive enim Eccleſiam V. T. reſpicias, illa principium habuit in Adamo; ſive N. T. Eccleſiam reſpicias, illa initium habuit tempore Chriſti & Apoſtolorum, unde inferimus hoc modo. Quo tempore res ſuum ſortitur initium, eo nondum eſt antiqua. Sed Eccleſia V. T. tempore Adami; Eccleſia N. T. tempore Chriſti & Apoſtolorum ſuum ſortita eſt initium. Bellarm. lib. 4. de Eccleſ. c. 5. §. ſed in. *Chriſtiana religio jam recens nata mox oppugnata fuit à Scribis & Phariſæis*, ubi ipſemet infantiam quandam religionis Chriſtianæ agnoſcit. Ergo tum nondum fuit antiqua. Jeſuitæ hodie gloriantur, quòd in novis Inſulis multas conſtituant & fundent Eccleſias. Eæ verò non ſunt antiquæ, ſed novæ, num verò propterea dicent, non eſſe veras? Si reſpondeant, propter conſenſum cum antiqua Catholica Eccleſia eas eſſe antiquas, reſpondemus, id longè rectius de noſtris Eccleſiis dici poſſe, quòd cum antiqua Catholica & Apoſtolica Eccleſia conſentiunt, id

quod ex Scriptis Apoſtolicis in ſingulis confeſſionis noſtræ articulis demonſtrare parati ſumus. Deſinant igitur novitatis accuſatione nos premere. Præterea quærimus, in quo tandem novæ ac recentes illæ Eccleſiæ cum antiqua Catholica Eccleſia conſentiant? certè non in temporis antiquitate, quia ante annos non ita multos ſunt plantatæ. Ergo in doctrinæ veritate. At ex eo conſequetur, doctrinæ veritatem, non autem temporis antiquitatem eſſe Eccleſiæ notam, & veritatem Eccleſiæ æſtimandam eſſe ex veritate doctrinæ, quæ eſt quaſi anima antiquitatis, abſque qua antiquitas eſt cadaver animâ deſtitutum. Illa eſt vera antiquitas, quæ reſpicit *antiquum illum dierum* Dan. 7. v. 13. quæ divinam habet originem & cum veritate doctrinæ eſt conjuncta. 3. Quod non convenit ſoli Eccleſiæ, non eſt genuina & propria illius nota. Ratio aſſerti manifeſta eſt ex definitione proprii. Jam verò antiquitas non convenit ſoli Eccleſiæ. Ergo antiquitas non eſt genuina & propria Eccleſiæ nota. Aſſumtum conſtat primò ex eo, quod Auguſtinus in libris de civitate Dei oſtendit, jam inde ab initio generis humani fuiſſe *duas civitates Dei & Diaboli*: ſecundò ex gentilium exemplo. Illi enim in ſuis contra Chriſtianos diſputationibus perpetuò ad antiquitatem provocarunt. Juſtin. Apol. 2. p. 66. Ethnicis tribuit, quod *dixerint* τὰ παλαιὰ ἔθη καλὰ εἶναι τηρεῖν. Symmachus Ethnicus in Epiſtola ad Theodoſium, quæ extat apud Ambroſ. libr. 3. Epiſt. 30. *Si longa ætas autoritatem religionibus conciliat, ſervanda eſt tot ſeculis fides & ſequendi ſunt nobis parentes, qui ſecuti ſunt feliciter ſuos. ** Romam nunc putemus aſſiſtere, atq; his vobiscum agere ſermonibus. Optimi Principes Patres patriæ, reveremini annos meos, in quos me pius ritus adduxit, ut utar Ceremoniis avitis. Neque enim pœnitet. Vivam more meo, quia libera ſum. Hic cultus in leges meas orbem redegit.*** Sed enim quod Epiſt. 32. Ambroſius huic argumento Symmachi reſpondet, idem Pontificiis reſponſum volumus. *Reprehendit meſſem, quia ſera fœcunditas eſt; reprehendit vindemiam, quia in occaſu anni eſt; reprehendit olivam, quia poſtremus eſt fructus. Meſſis noſtra fides eſt, quæ ab ortu mundi manebat in ſanctis, ſed poſtrema ætate ſe diffudit in populos, exploſâ igitur ea opinione, quæ antè convaluit, id quod erat verum, jure prælatum eſt.* Lactant. libr. 2. Inſtitut. divin. cap. 6. pag. 88. de gentilibus ſic ſcribit. *Hæ ſunt religiones, quas ſibi a majoribus ſuis traditas pertinaciſſimè tueri ac defendere perſeverant, nec conſiderant quales ſint, ſed ex hoc probatas atq; veras eſſe confidunt, quod eas veteres tradiderunt, tantaq; eſt autoritas vetuſtatis, ut inquirere in eam ſcelus eſſe ducant.* ** Cœcilius Orator paganus apud Minutium Felicem. *Quanto venerabilius ac melius Antiſtitis veritatis majorum excipere diſciplinam, religiones traditas colere, Deos quos a parentibus antè imbutus es timere, quàm cognoſſe familiarius, adorare; nec de Numinibus ferre ſententiam, ſed prioribus credere?* Chryſoſt. in 1. Corinth. homil. 7. *Fertur Plato, quamvis certò eorum intelligeret errorem, qui Deos colerent, ſolennitatibus tamen & aliis eorum Ceremoniis condeſcendiſſe, ut puta qui conſuetudini repugnare non poſſet. Quod reipſa à Magiſtro* (Socrate) *didicit, qui ſuſpectus quadam circa religionem innovaſſe, tantum abfuit ut quod vellet aſſequeretur, ut & vita, quamvis defenſus, excideret. Quot autem & in præſentia videmus homines à priori ſua opinione in impietate perſeverantes, qui gentilitatis accuſati cùm nulla ſe poſſint ratione defendere, Patres, avos & proavos in ſuam adducunt accuſationem? propterea quidam Scriptorum ſecundam Naturam conſuetudinem appellaverunt, quæ cùm in dogmatibus eſt, longè firmior efficitur. Nam facile eſt quidvis aliud mutare, quàm religionem & conſuetudinis reverentiam.*** Auguſt. lib. de quæſt. V. & N. T. q. 114. *Pagani antiquitatis cauſa verum ſe tenere contendunt, quia quod anterius eſt, inquiunt, falſum eſſe non poteſt quaſi antiquitas aut vetus conſuetudo præjudicet veritati.* Et paul. poſt. *Hic eſt mos Diabolicus, ut per antiquitatis traducem commendetur fallacia.* ** Iſidor. lib. 2. Epiſt. 46. Ethnico cuidam objicienti, *Evangelium novam quandam atque a veteri diſcedentem conſuetudinem eſſe,* reſpondet; *Neq; enim grave eſt aut ſceleratum aliquid innovare, cum utilitas novitati conjuncta eſt: non enim noxia & utilia temporis diuturnitate perpenduntur: verum id explorandum eſt, an in antiquioribus rebus vitium inveniatur, an contra in recentioribus virtus reperiatur.*** Arnob. libr. 1. adv. gentes pag. 47. *Antiquiora inquitis* (vos gentiles) *noſtra ſunt ac per hoc & fidei & veritatis pleniſſima, quaſi verò errorum non antiquitas pleniſſima mater ſit & non ipſa pepererit res eas, quæ turpiſſimas Deï notas ignominioſis concinnaverunt in fabulis? ante millia enim annorum decem non potuerunt falſa & audiri & credi; & non ſimilimum veri eſt, fidem vicinis & finitimis, quam ſpatiorum ineſſe longinquitate diſtantibus?* ** Idem Arnobius libr. 2. contra gentes pag. 55. p. 117. *Cùm de novitate loquimini religionum noſtrarum veſtra vobis in mentem non veniunt, nec curatis inſpicere, quando exorti ſint dii veſtri, quas origines habeant, quas cauſas, vel ex quibus proruperint emicuerintque radicibus. Cujus autem eſt pudoris, quinimo inverecundia cujus, quod agere te videas, in eo alterum reprehendere? maledicti & criminis loco dare ea, quæ in te poſſunt reciprocata viciſſitudine retorqueri? &c.* lib. eod. *Religionis autoritas non eſt tempore metienda &c.* Pergit Arnobius. *Sed quod agimus nos, novum eſt; quod autem vos, priſcum eſt & nimiæ vetuſtatis. Et quid iſtud aut vos juvat, aut noſtram cauſam rationemque contriſtat? Nova res eſt, quam gerimus, quandoque & ipſa vetus fiet: vetus, quam vos agitis, ſed temporibus, quibus cœpit, nova fuit ac repentina. Religionis autem autoritas non eſt tempore æſtimanda, ſed Numine: nec colere qua die, ſed quid coperis, convenit intueri. Ante quadringentos annos religio, inquit, veſtra non fuit: & dii veſtri non fuerunt ante millia annorum duo.* pag. 119. *Omnipotens & primus Deus novella vobis videtur res eſſe & qui eum venerantes colunt, inauditas, incognitas, repentinas agitare atque inducere religiones? Eſtne illo antiquius quidquam aut quod eum præcedat re, tempore, nomine, poteſt aliquid inveniri? nonne ſolus ingenitus, immortalis, & perpetuus ſolus eſt? &c.*** Cùm Rochardus Rex Phriſonum circa annum Domini 700. baptizandus eſſet, & pedem unum ſacro lavacro jamdum intinxiſſet, quæſivit: *Ubinam major pars ſuorum anteceſſorum conſtituta eſſet, in inferno, an in Paradiſo?* & audiens, *plures eſſe in inferno*, mox intinctum pedem retrahens, *Rectius eſt*, dixit, *plures quàm pauciores ſequi.* Nimirum hæ fuerunt perpetuæ gentilium de antiquitate religionis ſuæ glorationes, quibus Ambroſius, Auguſtinus, Arnobius & alii ex veteribus

tetibus reſpooderunt, *non ex antiquitate, ſed ex veritate religionem quamque aſtimandam*. Idem nos reſpoodemus Pontificiis, imò quod ipſi reſpondent Indis ad fidem Chriſtianam convertendis, idem ſibi reſponſum ſtatuant à nobis. Xaverius Jeſuita libr. 4. Epiſtol. 1. *Indi ne Chriſtiani fierent, cauſam hanc afferebant, ſe a majoribus ſuis ſemper Deorum cultores extitiſſe, Sacerdotibus ſuis Bonziis plurima largitos eſſe &c.* Acoſta libr. 2. de ſalut. Indiot. procut. c. 18. *Difficilimum nobis apud Indos fidei impedimentum ex ipſa inveterata conſuetudine proficiſcitur, ubique ſanè conſuetudo magnas vires habet, ſed apud barbaros maximas.* Tertiò ex eo, quòd corruptelæ, ſuperſtitiones & hæreſes complures de antiquitate gloriari fuerint ſolitæ, contra verò novitatis crimen veræ doctrioæ fuerit objectum. Homines antediluviani Noachum; Sodomitæ Lothum juſtitiæ præconem audire noluerunt, procul dubio, quia novam & ab illa, quæ longâ annorum ſerie uitata fuerat, diverſam doctrinam proponere viſi fuerunt. Moſeo repudiarunt Ægyptii, quòd oovos cultus videretur docere. *Quis eſt Dominus*, inquit Pharao Exodi 5. verſ. 2. *ut audiam vocem ejus & dimittam Iſrael? neſcio illum Dominum*. Idololatria Iſraelitica antiquitatis titulo contra Prophetas ſuperbivit, cultus Baaliticus antiquitatis ſchemate ſeſe venditavit, contrà verò Prophetæ divinitùs excitati ad reformandam idololatriam novatores audire coacti fuerunt. Samaritani ad antiquitatem provocabant in ſuis adverſus Judæos diſputationibus. Carol. Sigon. libr. 2. de Republica Hebræor. c. 6. *Eligebat Deus duas urbes cultus ſui, Silo in Samaria & Ieruſalem in Iudea, in illa tabernaculum, in hac templum ſuum conſtituebat, rejectâ Silo deligebat Ieruſalem. Samarita nihilominus cultus divini laudem ſibi vendicabant, eò quòd in Silo primùm invocatum eſſet nomen Domini. Iudæi contra ad ſe id decus trahebant, eò quòd poſtea DEUS Sionem, id eſt, Hieroſolymam Silo præpoſuiſſet.* Corn. Janſen. in cap. 4. Johannis: *Mulier Samaritana pro antiquitate loci divini cultus contendebat & objiciebat exemplum Abrahæ & Patriarcharum. Patres noſtri, inquit, adoraverunt in hoc monte. Iudæi verò ſe Prophetarum & verbi divini* (NB) *autoritate ſuum cultum tuebantur. Samaritani contra ſibi videbantur antiquitatis veſtigiis inſiſt:* Pbariſæi repudiaruot CHRISTUM, quòd videretur oovam doctrinam afferre &c. Nemo igitur antiquitatis ſpecie ſeſe decipi, aut oovitatis objectione in fide turbari patiatur, ſed ex Scriptis Propheticis & Apoſtolicis inquirat, quænam ſit vera antiquitas ad divinam revelationem ſuam referre potens origioem & doctrinæ ſinceritatem habens conjunctam. „ Quemadmodum ſub „ eodem militari ſigno progredientib. non aſpiciendus eſt ſecundus aut tertius, qui proximè antecedit, „ quorſum illi greſſum inſtituant, verùm ſupra omnes ad ipſum vexillum intendendi ſunt oculi: ſic nobis in militante Eccleſia ſub Chriſti ſigno per ſucceſſiones ſeculorum pugnantibus non ad illos majores, qui proximè nos præceſſeruot & quid illi inſtituerint, reſpiciendum: verùm ſupra omnes ad „ ipſum Chriſtum tanquam unicum militantis Eccleſiæ ſigniferum mens elevanda erit. Qoemadmodum ad ipſum fontem recurrendum, ſi rivulus „ fluat turbidus: ſic ad fontes Propheticorum & Apoſtolicorum Scriptorum unicè recurrendum, ſi „ quid labis & vitii religio Chriſtiana tot ſeculorum „ decurſu contraxit. 4. Patres non provocant ad ſolam antiquitatem, ſed ex veritate judicandam eſſe antiquitatem pronunciant. Ignatius in Epiſt. 6. quæ eſt ad Philadelph. memorat, ſibi à quibuſdam fuiſſe objectum: ἐὰν μὴ ἐν τοῖς ἀρχείοις εὕρω τὸ εὐαγγέλιον, οὐ πιστεύω. *Niſi Evangelium in antiquis invenero, non credam*, quibus ipſe reſpondet: ἐμοὶ ἀρχεῖά ἐστιν Ἰησοῦς ὁ Χριστός· ᾧ παρακοῦσαι πρόδηλος ὄλεθρος. *Ieſus Chriſtus mihi pro archivis eſt, cui non parere manifeſtum eſt exitium.* Poſtea ſubjungit: αὐθεντικόν μοι ἐστιν ἀρχεῖον ὁ σταυρὸς αὐτοῦ καὶ ὁ θάνατος καὶ ἡ ἀνάστασις αὐτοῦ καὶ ἡ πίστις περὶ τούτων. Juſtin. Apol. 2. pag. 46. τὰ ἔθη πρὸ τῆς ἀληθείας τιμᾶν, *conſuetudini veritatem poſthabere* ἀνόητον *eſſe dicit.* In Epiſt. ad Diognetum p. 381. oſtendit, *Chriſtianiſmum olim fuiſſe habitum*, καινὸν γένος καὶ ἐπιτήδευμα. Tertull. in Apolog. cootra gentes cap. 47. in princ. docet, *ſine divina literatura nullius momenti eſſe antiquitatem. Antiquior* (inquit) *omnibus veritas, ni fallor.* Et poſtea ſubjungit: *Hoc mihi proficit antiquitas præſtructa divinæ literatura, quò facile credam theſaurum eam fuiſſe poſterioris cujusq; ſapientiæ.* l. 4. adv. Marc. c. 5. in princ. *Id verum, quod prius: id prius, quod ab initio: id ab initio, quod ab Apoſtolis*, (ubi oſtendit ad primam antiquitatem & divinæ revelationis originem eſſe recurrendum) lib. de veland. virgin. cap. 1. in princ. *Veritati nemo præſcribere poteſt, non ſpacium temporum, non patrocinia perſonarum, non privilegium regionum. Ex his enim ferè conſuetudo initium ab aliqua ignorantia vel ſimplicitate ſortita in uſum per ſucceſſionem corroboratur, & ita adverſus veritatem vindicatur. Sed Dominus noſter Chriſtus veritatem ſe, non conſuetudinem cognominavit. Si ſemper Chriſtus & prior omnibus, æque veritas ſempiterna & antiqua res. Viderint ergo quibus novum eſt, quod ſibi vetus eſt. Hæreſes non tam novitas quàm veritas revincit. Quodcunq; adverſus veritatem ſapit, hoc erit hæreſis, etiam vetus conſuetudo.* Tertulliaoum Magiſtrum ſequitur Cyprian. Epiſt. 63. *Si ſolus Chriſtus audiendus eſt, non debemus attendere, quid alius ante nos faciendum putaverit, ſed quid, qui ante omnes eſt Chriſtus, prior fecerit. Neq; enim hominis conſuetudinem ſequi oportet, ſed Dei veritatem.* Epiſt. 74. *Conſuetudo ſine veritate vetuſtas erroris eſt.* Clem. Alex. in orat. adhort. ad gent. p. 22. *Conſuetudo ſuffocat hominem, a veritate avertit, abducit à vita, eſt laqueus, eſt barathrum, eſt malum ventilabrum.* ** Cyprian. ad Jubaianum. *Fruſtra quidam qui ratione vincuntur, conſuetudinem nobis opponunt, quaſi conſuetudo major ſit veritate, aut non fuerit in ſpiritualibus ſequendum, ſi melius fuerit à Spiritu S. revelatum*, in ſcot. Epiſcop. *In Evangelio Dominus: Ego ſum, inquit, veritas, non dixit ego ſum conſuetudo. Itaq; veritate manifeſtata cedat conſuetudo veritati.* Ibid. *Quia conſuetudinẽ veritas & ratio ſemper excludit.* Chryſoſt. in Gen. hom. 56. *Ubi enim tantùm animæ damnum, quâ de cauſa mihi conſuetudinem prætexere audes?* Et poſtea. *Vides quomodo non oportet conſuetudinem prætexere ſed quod juſtum eſt inquirere. Ecce n. quoniam mala hæc erat conſuetudo, exploſa eſt & non licet ullis eam prætexere. Nuſq; igitur obſecro te cõſuetudinẽ inquiramus, ſed ubiq; quod utile, & ſi quid eſt bonum, etiamſi non ſit conſuetudo, fiat à nobis; & ſi pernicioſum eſt, etiamſi conſuetudo ſit, fugiamus & averſemur.*** Hier. in c. 9. Jer. *Nec parẽtũ, nec majo-*

2. Ex Patribus.

rum

rum error ſequendus eſt, ſed autoritas Scripturarum & Dei docentis imperium. Auguſtin. in qq. V. ac N.T. q. 114. *Adinvenit quædam præſtigia (Diabolus) per quæ illiceret homines ad errorem & ſic factum eſt, ut per traducem antiquitatis commendaretur fallacia.* ibid. *Poſſunt etiam latrones & adulteri pro ſe antiquitatem afferre.* Arnob. lib. 2. contra gent. *Autoritas non tempore æſtimanda, ſed Numine.* Bernh. Epiſt. 91. ad Abbates Sueſſione congregatos. *Recedant à me & à nobis, qui dicunt, Nolumus eſſe meliores, quam Patres noſtri.* 5. In jure Canonico & civili autoritas antiquæ conſuetudinis ſubjicitur veritati. c. veritate diſt. 8. ex Auguſtino. *Veritate manifeſtatâ cedat conſuetudo veritati. Planè quis dubitet veritati manifeſtè conſuetudinem cedere? Nemo conſuetudinem rationi & veritati præponat, quia conſuetudinem ratio & veritas ſemper excludit.* c. ſi conſuetudinem. diſt. ead. ex Gregor. *Si conſuetudinem fortaſſis opponas, advertendum eſt, quod Dominus dicit: Ego ſum via, veritas & vita:* non dixit: *Ego ſum conſuetudo, ſed veritas; & certè, ut B. Cypriani utamur ſententiâ, qualibet conſuetudo, quantumvis vetuſta, quantumvis vulgata, veritati omninò eſt poſtponenda, & uſus, qui veritati eſt contrarius, eſt abolendus.* c. Qui contemta. diſt. ead. ex Auguſt. *Qui contemta veritate præſumit conſuetudinem ſequi, aut circa fratres invidus eſt & malignus, quibus veritas revelatur: aut circa Deum ingratus eſt, inſpiratione cujus Eccleſia ejus inſtruitur. Nam Dominus in Evangelio, Ego ſum, inquit, veritas: non dixit, ego ſum conſuetudo. Itaq. veritate manifeſtata cedat cõſuetudo veritati.* c. Fruſtra diſt. ead. ex eod. Aug. *Fruſtra quidã, qui ratione convincuntur, cõſuetudinẽ nobis objiciunt, q. conſuetudo major ſit veritate, aut non ſit in ſpiritualibus ſequendum, quod melius à S.S. revelatum eſt: hoc planè verum eſt, quia ratio & veritas conſuetudini præponenda ſunt, ſed ſi conſuetudini veritas ſuffragatur, nihilo-portet firmius retineri.* c. conſuetudo. &c. ſi ſolus diſt. ead. ex Cypriano ſuperiorea ſententias repetit. Cooſtant. in l. 2. C. quæ ſit longa conſuet. *Uſus longævus non vincat rationem aut legem.* l. quæ ab initio. ff. de reg. jur. *Quæ ab initio non valuerunt, temporis ſpacio & fluxu non confirmantur.*

1. Ex jure Canonico & civili.

163. Quomodo verò probat Bellarminus, antiquitatem eſſe notam Eccleſiæ? 1. *Deus (inquit) antè fuit, quàm eſſet Diabolus. Ergo ſine dubio vera Eccleſia antiquior eſt quàm falſa.* Reſpond. 1. non eſt utrobique par ratio inter Deum & Diabolum & inter Eccleſiam veram ac falſam, quia Diabolus eſt creatura Dei, ergo Deus eſt illo antiquior, ſicut cauſa ſuo effecto, ſed Eccleſia vera non eſt cauſa Eccleſiæ falſæ. 2. Diabolus falſæ Eccleſiæ autor dicitur *antiquus* Apoc. 12. v. 9. ergo poteſt etiam ipſe antiquam habere Eccleſiam, id quod res ipſa probat, ſtatim enim vel certè haud longè poſt *Eccleſia* Cainica cœpit cum vera Eccleſia, ut oſtendit Auguſtin. de civ. Dei. 3. Deus antiquior eſt & Diabolo & Eccleſia, ſed Eccleſia vera non eſt antiquior Diabolo, antequam enim Deus per verbum ſibi Eccleſiam ex hominibus colligere inciperet, jamdum Diabolus à Deo apoſtataverat. 4. Aut loquitur Bellarminus de Eccleſia in genere, aut de Eccleſia N. T. in ſpecie. Si de Eccleſia in genere loquitur, non poteſt dicere, quod vera Eccleſia ſit antiquior falsâ, quia aut Eccleſia cœpit in Adamo & Eva, aut in ipſorum liberis. Si in Adamo & Eva cœpit Eccleſia, ut à nobis rectè aſſeritur, ſanè dici poteſt, veram Eccleſiam eſſe antiquiorem falsâ, ſed Bellarm. libr. 3. de Eccl. c. 16. diſertè negat, *Adamum & Evam fuiſſe Eccleſiam.* Si in poſteris ipſorum cœpit *Eccleſia*, utique & vera & falſa Eccleſia ſimul cœperunt, vera quidem in Habele, falſa autem in Caino. Si de Eccleſia N. T. in ſpecie loquitur, manifeſtum eſt, Judæorum & paganorum Eccleſias eâ eſſe antiquiores. 5. Concedimus, veram Eccleſiam eſſe antiquiorem falsâ, illa quippe in primis Parentibus, hæc verò in Caino cœpit, ſed ex eo nundum ſequitur, antiquitatem per ſe & ſolam, ſeparatam ſcil. à doctrinæ veritate; Item antiquitatem illam, quæ non eſt ſimpliciter prima, nec revocari poteſt ad divinam originem, eſſe Eccleſiæ notam. Illa antiquitas, quâ vera Eccleſia prior eſt falſa, conjunctam habet doctrinæ ſinceritatem, divinæ revelationis majeſtatem, adeoque originem divinam: ſed antiquitas illa, quâ Pontificii gloriantur, hiſce omnibus eſt deſtituta, quorundam duntaxat ſeculorum ſucceſſione triumphans. 6. Eccleſia dicitur ἀπὸ τοῦ ἐκκαλεῖν, ab evocando, eſt enim cœtus hominum ex genere humano evocatus ad ſanctæ ſocietatis conſortium & cœleſtis hereditatis brabeum. Ergo evocatur ex alio cœtu, qui non eſt vera Eccleſia, ex quo ulterius ſequitur, quod Eccleſia quædam particularis ſit poſterior cœtu illo profano, è quo evocatur, & viciſſim quod cœtus ille profanus ſit Eccleſiâ antiquior.

Argumenta Bellarmini pro antiquitate.

1. Deus eſt antiquior Diabolo.

164. 2. Matth. 13. *Prius ſeminatum fuiſſe legimus bonum ſemen, quàm zizania. Ergo vera Eccleſia antiquior eſt quam falſa.* Reſp. 1. concedimus, Eccleſiam veram eſſe antiquiorem falsâ abſolutè & ſimpliciter loquendo, ſed ex eo non poteſt inferri, quod particularis quædam Eccleſia ſtatim ex eo judicanda ſit vera Eccleſia, quia eſt antiqua, oportet enim recurrere ad primam antiquitatem cum doctrinæ veritate & divina origine conjunctam. Verbi gratia, Eccleſia Baalitica diſceptabat cum Eccleſia à Prophetis per verbum collecta de veritate. Baalitica Eccleſia gloriabatur de antiquitate, interim quia deſtituebatur verâ illâ & primâ antiquitate, quæ divinâ origine & doctrinæ ſinceritate gaudet, ideò ex antiquitate qualicunque non poterat nec debebat agnoſci pro vera Eccleſia, ſed ea quæ à Prophetis per ſinceram verbi prædicationem colligebatur, erat vera Eccleſia. Sic Phariſaica *Eccleſia* tempore Chriſti gloriabatur ſe eſſe veram *Eccleſiam* argumento antiquitatis potiſſimum innitens, ſed Eccleſia per prædicationem Chriſti & Apoſtolorum collecta, licet gravaretur crimine novitatis, ſola tamen erat vera Eccleſia, nimirum quia Phariſaicæ Eccleſiæ antiquitas non erat vera & prima illa antiquitas divinæ revelationis originem & doctrinæ ſinceritatem conjunctam habens. Idem de Rom. Eccleſia eſto judicium. 2. Scopus parabolæ nequaquam eſt docere, quòd Eccleſia vera ſit antiquior falsâ, ſed quod in una eademque viſibili Eccleſia bonis mali & electis reprobi perpetuò ſint conjuncti. Quod ſi ergo ex hac parabola evinci deberet, Eccleſiam veram eſſe antiquiorem falsâ, probandum prius eſſet, dari aliquam Eccleſiam, quæ ex ſolis bonis & electis conſtet, & in qua zizania nullum inveniant locum. 3. Bellar. lib. 3. de Eccl. cap. 9. adducit hanc parabolam hoc fine, ut probet *magnos & manifeſtos peccatores eſſe in Eccleſia Catholica.* Quomodo ergò per bonum ſemen veram Eccleſiam, per zizania verò falſam Eccleſiam hoc loco poteſt intelligere?

2. Prius ſeminatur bonum ſemen quàm zizania.

165. 3. *Eccleſia dicitur Catholica, quia omni tempore fuit & ſimiliter dicitur Apoſtolica, quia fundata*

3. Eccleſia Catholica eſt antiquiſſima.

data eſt ab Apoſtolis & proinde antiquiſſima. Ergo antiquitas eſt Eccleſiæ nota. Reſp. 1. Quibus reſpectibus Eccleſia Chriſtiana dicatur Catholica, expoſitum eſt ſuperiùs, inter illos eſt Univerſalitas temporis, ſed hic reſpectus nec primus nec præcipuus eſt. Primâ vocis origine dicitur Catholica reſpectu ad loci Univerſalitatem, quia per totum orbem propagata non amplius anguſtis Judææ limitibus fuit incluſa; præcipuo & principali reſpectu dicitur Catholica propter fidem Catholicam. 2. Concedimus. Eccleſiam omni tempore fuiſſe, ſed ex eo non ſequitur, quod ſola antiquitas & quidem ea, quæ non poteſt revocari ad divinam revelationem ac deſtituta eſt veritate doctrinæ comite, ſit Eccleſiæ nota; quia jam inde ab initio mundi duæ illæ civitates Dei & Diaboli, Eccleſia vera & falſa, templum Dei & ſacellum Diaboli fuerunt conjuncta, quinimò Auguſtinus diſputat inter homines ex Adamo & Eva natos priorem fuiſſe civem ſeculi quàm civem Dei. *In univerſo genere humano* (ſcribit lib. 15. de civ. Dei cap. 1.) *cum primùm duæ iſtæ cœperunt naſcendo atq; moriendo procurrere civitates, prior eſt natus civis hujus ſeculi, poſterior autem iſto peregrinus in ſeculo & pertinens ad civitatem Dei, gratiâ prædeſtinatus, gratiâ electus, gratiâ peregrinus deorſum, gratiâ civis ſurſum.* Quomodo igitur antiquitas erit Eccleſiæ nota? Vide etiam enarrat. Pſal. 26. & 61. ubi matrem Babylonem antiquiorem matre Hieroſolymâ ſtatuit. 3. Eccleſia dicitur Apoſtolica principaliter ac præcipuè propter hanc cauſam, quia Apoſtolicam fidem & doctrinam tenet, velut D. Paulus loquitur Epheſ. 2. v. 20. *Extructa eſt ſuper fundamentum Apoſtolorum.* Quæcunque enim Eccleſia fidem Apoſtolicam amplectitur, illa eſt Apoſtolica, ſi vel maximè non ſit ab Apoſtolis fundata; contra verò quæcunque Eccleſia fidem Apoſtolicam corrumpit ac repudiat, illa non eſt Apoſtolica, ſi vel maximè ab Apoſtolis olim ſit fundata, ut Tertull. libr. de præſcript. adv. hæreſ. oſtendit. Ergo prima ac principalis appellationis cauſa eſt doctrina Apoſtolica, non autem origo ab Apoſtolis. 4. Bellarminus ſibi ipſi contradicit. Etenim ſi Eccleſia dicitur Apoſtolica, propterea quia ab Apoſtolis eſt plantata, conſequens fuerit, Eccleſiam, quæ non eſt ab Apoſtolis plantata, non eſſe Apoſtolicam. Jam verò novæ illæ Eccleſiæ in Indiis non plantantur ab Apoſtolis, niſi fortè Jeſuitas Apoſtolorum appellatione dignari velimus. Ergo non erunt Apoſtolicæ. Si reſpondere velit, *dici Apoſtolicas propter conſenſum cum Eccleſia Romana ab Apoſtolis plantata*, reipsâ concedit, fidem & doctrinam Apoſtolicam eſſe indicem ac teſtem Apoſtolicæ Eccleſiæ, quia conſenſus ille cum Eccleſia Romana conſiſtit in unius ejuſdemque fidei profeſſione, quam Apoſtolicam eſſe gloriantur. 5. Ulterius aut Eccleſia Apoſtolica fuit omni tempore, aut cœpit certo tempore, imperante ſcil. Tiberio Auguſto. Si prius, non poteſt dici Apoſtolica inde atque ideo, quia fuit ab Apoſtolis plantata. Si poſterius, non erit Catholica ex hypotheſi definitionis Bellarminianæ, cui *Catholica dicitur Eccleſia, quia fuit omni tempore.* 6. Si Eccleſia ab Apoſtolis plantata eſt antiquiſſima, conſequens fuerit, nullam ante Apoſtolos fuiſſe Eccleſiam. Sed fuit Eccleſia ante Apoſtolos, non ſolùm vera, quia Iſraelitica Eccleſia V. T. fuit prior Apoſtolis, ſed etiam falſa ſcil. Judaica à quâ Apoſtoli diſcedebant. 7. Si plantatio ab Apoſtolis facta efficit, ut Eccleſia quædam ſit vera, Apoſtolica & antiquiſſima, utiq; etiam Eccleſiæ Græcæ, quarum quædam ab ipſis Apoſtolis fundatæ ſunt, erunt veræ, Apoſtolicæ & antiquiſſimæ Eccleſiæ. Sed conſequens negat Bellarminus. Ergo & antecedens negare debet. Quod ſubjungit Bellar. ex Tertull. in Apolog. c. 19. & 20. Auguſt. lib. 18. de civit. Dei c. 37. & 38. *Eccleſiam Chriſtianam eſſe antiquiorem omnibus paganorum conventiculis & Scripturam ſacram eſſe antiquiorem ipſis Diis gentilium*, id nondum probat, quamvis antiquitatem eſſe veræ Eccleſiæ notam, ſed eam tantùm quæ revocari poteſt ad divinam originem ac doctrinæ cœleſtis veritatem habet conjunctam, de ea enim Tertullianum & Auguſtinum loqui, oſtendit ipſe verborum ſonus. ** Pontificii urgent locum ex Vincentio Lyrinenſi contra hæreſes cap. 25. ubi *Catholicum* definit, *qui quicquid univerſaliter antiquitas Eccleſiam Catholicam tenuiſſe cognoverit, id ſolum ſibi tenendum credendumq; decernit.* Reſp. id libenter amplectimur, ſi per antiquitatem & conſenſum intelligatur ea antiquitas & is conſenſus, qui cum Propheticis & Apoſtolicis ſcriptis concordat, nec pro novo dogmate judicetur, quod ex ſacris Biblus demonſtrari poteſt, etiamſi ſub tenebris Pontificiis aliquamdiu latuerit. & ſi ea intelligatur antiquitas, quæ Vincentio Lyrinenſi antiquitas fuit. Vixit is circa annum 440. id proinde ei antiquum, quod tempore Apoſtolorum & proximo poſt Apoſtolos ſeculo in Eccleſia receptum fuit, neque n. antiquum putavit, quod ſuo tempore aut centum circiter annis aut ducentis ante eum annis natũ eſt, multò verò minus quod poſt ſuum ſeculum in religione excogitatum &c.**

166. *Membrum ſecundum.* Sitne Eccleſia Romana ſive Papiſtica omnium antiquiſſima. Primò omnium monemus dogmata Eccleſiæ Rom. hodiernæ non eſſe unius & ejuſdem generis. Quædam n. Scripturis ſacris ſunt conſentanea, quorum ratione conſenſum ac ſocietatem quandam obtinet cum Eccleſia Rom. antiqua ab Apoſtolis fundata, per quæ etiam accedente Baptiſmi Sacramento, quod integrum adhuc retinet, ſpirituales filios Deo generat, ſicut olim Eccleſia Judaica: quædam v. dogmata ſunt Scripturis ſacris adverſa & contraria, quæ non habent originem ab Apoſtolis, neque ab Eccleſia Rom. antiqua ab Apoſtolis plantata, ſed noviter, poſterioribus ſc. ſeculis, ſunt introducta, ac illorum ratione propriè dicitur Papiſtica ſive Romana, quia ſcil. autoritatem Rom. Pontificis in profeſſione & propugnatione illorum dogmatum ſequitur. Quando igitur hîc l. quæritur, an Rom. Eccleſia ſit antiquiſſima, tum hoc propriè quæritur, an hodierna Eccleſia Romana quæ Pontifici Romano ut ſuo capiti unicè adhæret, ſania doctrinæ cœleſtis capitib. errores admiſcet, verbo Dei traditiones humanas adjungit, à juſtificatione fidei ad merita operũ & proprias ſatisfactiones abducit, a Chriſto ad Antichriſtum tranſit, atq; ut verbo dicam, quæ fidem in Trident. Concil. expoſitam amplectitur & propugnat, ſit vera & antiquiſſima illa Eccleſia, quod nos negamus hoc innixi argumento. Quæcunque Eccleſia non retinet fidem & doctrinam Apoſtolicam, nec conſervat antiquam illam doctrinam ab Apoſtolis ꝓpagatam, illa nõ eſt Apoſtolica nec antiquiſſima. Sed Eccleſia Rõ. hodierna non retinet fidem & doctrinam Apoſtolicã, nec conſervat antiquam illam doctrinam ab Apoſtolis propagatam. E. non eſt Apoſtolica nec antiquiſſima. Aſſumtum ex Scriptis Apoſtolicis in ſingulia

An Eccleſia Romana ſit omnium antiquiſſima.

gulis controverſiarum capitibus demonſtramus & ab opinionibus, erroribus, ſuperſtitionibus ac hæreſibus noviter introductis ad veram doctrinæ Apoſtolicæ antiquitatem auditores noſtros revocamus.

Bellarmini diſcurſus de Rom. Eccleſia antiquitate.

167. Quomodo v. Bellarminus probat, Eccleſiam Papiſticam eſſe antiquiſſimam, adeoque illam ipſam, quam Chriſtus inſtituit? *In omni inſigni mutatione religionis iſta ſex ſemper demonſtrari poſſe dicit. Primò illius autorem: ſecundo dogma aliquod novum: tertiò tempus quo cœpit: quartò locum, ubi cœpit: quintò quis eam oppugnaverit: ſextò exiguum aliquem cœtum, unde paulatim aliis accedentibus cœperit.* Id demonſtrat exemplo Eccleſiæ à Chriſto collectæ. Poſtea ſubſumit, *nihil horum de Eccleſia Papiſtica poſt Apoſtolorum tempora demonſtrari poſſe*, unde concludit, *eam eſſe antiquiſſimam, nec ullam mutationem eſſe paſſam.* Idem urget Becanus tractat. de Eccleſia concl 3. quæſt. 1. Reſp. 1. Falſum eſt, niſi hæc omnia & ſingula oſtendantur, nullam fuiſſe mutationem factam. Cùm Joſias normam legis divinæ ſecutus priſcam Judæorum Eccleſiam reformaret, ſacrificulos Baaliticos aboleret, ſtatuas idololatricas confringeret & cuncta impietatis inſtrumenta deſtrueret 2. Reg. 23. v. 4. potuiſſent Sacerdotes Baalis, ſi in ſchola Jeſuitarum edocti fuiſſent, eodem modo reſpondere, non fuiſſe in illis cultibus à lege divina diſceſſum, *quia ſex illa circumſtantia, quis, quid, ubi, quando, quo reclamante, quibus quanquã primò paucis fautoribus diſceſſum ſit*, oſtẽdi nequeant. Eccleſia Judaica tempore Johannis Baptiſt. & Apoſtolorum defecerat à priſtina integritate ac ſinceritate atque omninò inſignem mutationem fuerat paſſa, neque tamen omnes & ſingulæ circumſtantiæ illius defectionis & mutationis oſtendi poterant. Eccleſiæ Galatarum & Corinthiorum itidem defecerant ab integritate doctrinæ Apoſtolicæ, ac manifeſta in illis facta erat mutatio, neque tamen in ſpecie autores, tempus & locus illius mutationis demonſtrari poterant. Eccleſiæ Græcæ hodiernæ & fide & moribus ab antiquis Eccleſiis, quas Apoſtoli fundarunt, plurimùm diſcrepant, ecquis verò minutiſſimas quasque illarum mutationum circumſtantias pernoſcere poterit? 2. Fatetur Tridentina Synodus ſeſſ. 6. de reform. cap. 1. *collapſam eſſe admodum diſciplinam Eccleſiaſticam, depravatosque in clero & populo Chriſtiano mores ac antiquos Canones injuria temporum penè in deſuetudinem abiiſſe.* ſeſſ. 22. de obſerv. & evit. in celebr. Miſſæ, *Multa in Miſſæ celebratione ſive temporum vitio, ſive hominum injuria & improbitate irrepſiſſe videri a tanti ſacrificii dignitate abhorrentia atque aliena, quorum partem avaritia, idolorum ſervitus, partem irreverentia, quæ ab impietate vix ſejuncta eſſe poteſt, partem ſuperſtitio, veræ pietatis falſa imitatrix invenerit*; ſeſſ. ult. decret. de indul. *varios abuſus ex iiſdem cauſis & conſimilibus ex avaritia plurimos, ex ſuperſtitione, ignorantia, irreverentia, aut aliunde quomodocunque, ſed abuſus etiam in indulgentiis irrepſiſſe.* Præſes illius Concilii Joh. Mart. Cardin. in prorogat. ſeſſ. 11. aſſerit, *innumerabiles abuſus in miniſterio Sacramentorum irrepſiſſe.* Adrianus VI. in inſtruct. Legat. ad Comitia Norinb. *Scimus in hac ſancta ſede aliquot jam annis multa abominanda fuiſſe, abuſus in ſpiritualibus, exceſſus in mandatis & omnia denique in perſuaſum mutata.* Cardinales delecti à Paulo III. in conſilio de emendanda Eccleſia à Vergerio poſtmodum edito disertè teſtantur, *Abuſibus tanquam peſtiferis morbis Eccleſiam Dei laborare, præſertim Romanam Curiam, quibus effectum prope ſit, ut paulatim ac ſenſim ingraveſcentibus his peſtiferis morbis magnam ruinam traxerit.* Similes querelæ extant apud Marſilium Patavinum, Nicolaum de Clemangis, Caſſandrum & alios complures. Tales mutationes ſi quis contentioſus factas negaret, nili primus earum ortus & quaſi cunæ oſtenderentur, quibus parentibus ſint ſatæ, quo ſemine ſuſceptæ, quo tempore in lucem editæ, quibus obſtetricantibus & foventibus nutritæ atque auctæ &c. quantum quæſo negotium Jeſuitis faceſſeret? Quid quod ipſi Pontificii Scriptores fatentur, quarundam hæreſium primos autores ignorari. Alph. de Caſtro libr. 5. adv. hæreſ. tit. Deus. *Agnoetæ Deo ignorantiam tribuebant, quis fuerit ejus hæreſis autor, aut quando cœperit, apud neminem reperire potui.* 3. Chriſtus Matt. 13. v. 24. in parabola boni ſeminis & zizaniorum docet, *hominibus non obſervantibus nec animadvertentibus* zizania à Diabolo ſuperſeminari, inde eſt quod coloni mirantur, *unde ſint zizania?* neque prius anxiè quærunt, quo temporis puncto & per quem zizania ſuperſeminata ſint, ſed de eradicatione eorum ſtatim cogitant. Idem accidit tempore Papatus, cùm enim Epiſcopi rerum ſecularium curis involverentur atque otioſè ſterterent, ipſis non animadvertentibus larga zizaniorum ſeges in Eccleſia ſuccrevit. 4. Quemadmodum quidam morbi ſunt *ſubitanei*, qui hominem prius ſanum ac valentem ſubitò aggrediuntur, quorum & cauſa & tempus notari poteſt, ut peſtis, apoplexis &c. quidam verò ſunt *lenti*, quorum initia ſunt occulta, incrementa tarda, quæ primùm quidem non ſentiuntur, vel certè non obſervantur, tandem verò totum corpus occupant, ut phthiſis, hydrops, cancer (cui hæreſis comparatur 2. Tim. 2. v. 17. in Græco eſt gangræna) quorum & cauſa & tempus non ita exactè notari poteſt: ſic in corpore illo myſtico & ſpirituali, quod eſt Eccleſia, quædam mutationes ſunt ſubitaneæ, quando apertè & ſubitò à veritate in uno vel pluribus articulis ab uno vel pluribus fit ſeceſſio reſiſtentibus aliis piis & orthodoxis Epiſcopis: quædam verò mutationes ſunt lentæ, quæ exiguum primùm habent initium, poſtea verò magis magisque ſerpunt, donec tandem univerſum Eccleſiæ corpus occupent. Illarum mutationum circumſtantiæ notari fortè poſſunt, non autem harum, jam verò mutatio quæ in Eccleſis per errores Papales in eam introductos contigit, eſt poſterioris generis, unde Apoſtolus pronunciat 2. Theſſ. 2. v. 7. quod jamdum ſuo tempore *myſterium iniquitatis peragi fuerit cœptum*, ubi ipſo nomine myſterii innuit, Antichriſtianum dominatum & Papales errores occultè adeoque nemine primùm animadvertente in Eccleſiam receptum iri. ** *Sicut bona ita prava conſuetudinis ea eſt Natura, ut non intelligatur introduci ſed animadvertatur introducta*, quâ de cauſa tacito conſenſu dicitur approbari. l. 32. junct. l. 35. ff. de. LL. Nauclerus vol. 2. generat. 27. loquens de temporibus quæ Henricum I. & Ottonem Magnum anteceſſerunt, imitatus Platinam, quem citat, rotundè ac palam fatetur, *Pontifices illius temporis a veſtigiis B. Petri multum diſceſſiſſe, horror eſt audire*, ait, *quæ multa perperam per 28. fermè Pontifices ſint admiſſa.* ** Quidam ſubitaneis caſibus, puta incendio, naufragio, rapinis &c. in paupertatem incidunt, quidam ſenſim ſine ſenſu opibus dilabentibus ad extremam

pauper-

paupertatis lineam rediguntur: ſic ſpirituales veræ fidei divitiæ quandoq; apertè, quandoque occultè amittuntur. 5. Quemadmodũ in Repub. Romana tempore Valerii Maximi inſignis facta fuerat mutatio & à majorum virtute degeneratio, ſicut ipſe eadere conqueritur, neq; tamen illius mutationis primi autores, vel temporis punctũ vel alia extrinſeca adjuncta recenſeri poterat: Salluſtius in Catilin. majorum inſtituta narrans qualem Rempubl. habuerint, quaotam reliquerint, utq; paulatim immutata ex pulcherrima & optima facta ſit flagitioſiſſima, tandem ſubjungit: *Pecunia & imperii cupidinem, primo creviſſe eaq; q. materiam omnium malorũ fuiſſe*; *atq; hæc*, inquit, *primò paulatim creſcere, interdum vindicari, poſt ubi contagio q. peſtilentia invaſit, civitas immutata: imperium ex juſtiſſimo atq; optimo crudele intolerandumq; factũ*. Liv. lib. 1. Hiſtor. immutationis illius q. gradus quoſdam deſcribens addit. *Labente paulatim diſciplina diſſidentes mores deinde magis magisq; lapſi ſunt, tum ire cœperunt præcipites, donec ad ipſius* (Auguſti) *tempora, quibus nec vitia ſua, nec remedia pati poterant, perventum eſſet*: ſic in Eccleſia Rom. inſignis facta eſt doctrinæ mutatio & à fide majorum degeneratio, quam ex ipſo eventu & collatione cum Eccleſia Romana antiqua deprehendimus, licet ſingulas illius mutationis circumſtantias non poſſimus enumerare. 6. Auguſtinus Epiſt. 29. ad Hieronymũ de peccati originalis propagatione diſputans, Hiſtoriolâ quadam illorum temeritatem refellit, qui nolunt propagationẽ illam peccati originalis credere, niſi exactè conſtet de propagationis modo. *Eleganter dictum eſſe narratur*, (inquit) *quod huic rei ſatis aptè convenit. Cùm quidam ruiſſet in puteum, ubi aqua tanta erat, ut eum magis exciperet, ne moreretur; quàm ſuffocaret, ne loqueretur; acceſſit alius & eo viſo admirans ait: Quomodo huc cecidiſti? At ille, obſecro*, inquit, *cogita, quomodo hinc me liberes, ne dum quæris, quomodo huc ceciderim, limo ſuffocer*. Idipſum Pontificiis reſpondemus, non eſſe operæ precium anxiè diſputare, quo auctore, quo tempore, quove modo doctrinæ in Eccleſia Romana facta ſit mutatio ac depravatio, ſed cogitandum potiùs, quâ ratione corruptelæ illæ ex verbo Dei tollendæ & malo huic remedium inveniendum. Abſurdus foret Medicus, qui ægroto, cuius morbus eſſet in propatulo, manum Medicam adhibere recuſaret, niſi exactè priùs ſciret, quâ occaſione, quove modo, quo tempore & loco in morbum incidiſſet. Abſurdus foret Chirurgus, qui vulneribus emplaſtra imponere detrectaret, antequam ſciret, à quo, ubi & quando vulnera ſint illata? Præpoſterè ageret, qui inveniens aliquem in ſolitudine errantem in viam illum revocare detrectaret, niſi priùs erroris autorem cognoverit, qui primus eum à via regia deduxerit. Itemq; ubi & quando errare cœperit &c. 7. *Quomodo facta eſt meretrix civitas fidelis*, inquit Eſaias Propheta de Eccleſia Hieroſolymitana cap. 1. v. 21. Quemadmodum igitur habetur pro meretrice & quidem meritò, quæ extra legitimum conjugium virginitatem amiſit, quamvis non conſtet, à quo, ubi & quando ſit compreſſa: ſic Romana Eccleſia cùm ad exemplum Hieroſolymitanæ integritatem & ſinceritatem doctrinæ amiſerit ac ſpirituali adulterio, idololatriâ ſc. ſeſe polluerit, apoſtatica meritò judicatur, licet exactè conſtare *hodiè* non poſſit, quo autore, quove tempore apoſtatare cœperit. Ecquis ferat aliquem ſic argumentantem. Thais meretricula in cunis & in primo ætatis flore fuit virgo. Ergo etiam in adulta ætate talis eſt. Atqui eodem modo argumentantur, qui à ſtatu Eccleſiæ Romanæ antiquæ, qualis fuit Apoſtolorum temporibus, ad hodiernum concludunt. 8. Secundum membrum, ſcilicet dogmatum novitas, ſi demonſtrari poſsit, illud ſufficit ad demonſtrandum mutationem eſſe factam, ſi vel maximè externa illa accidentia ſecundùm omnes circumſtantias oſtendi nequeant. Jam verò liquidè demonſtrare poſſumus in Eccleſia Romana hodierna proponi & propugnari nova ac peregrina dogmata, à veteri Apoſtolorum doctrina, & ab antiqua Romanæ Eccleſiæ confeſſione plurimùm diſcrepantia. 9. Denique argumenti huius hypotheſis noſtram confirmat ſententiam, tantum abeſt, ut illam evertat. Diſputat Bellarminus, *Eccleſiam Romanam hodiernam eſſe veram Eccleſiam, quia jam inde à Chriſti & Apoſtolorum temporibus nulla doctrina ac religionis mutatio in ea fuerit facta, id eſt, quia eandem doctrinam & fidem conſtanter adhuc teneat, quam Apoſtoli docuerunt, eidemq; commendârunt*. Atqui ſi Romana Eccleſia ideo & inde pro vera Eccleſia agnoſcenda eſt, quia doctrinam Chriſti & Apoſtolorũ ſine mutatione integrã & inviolatam retinet, conſequens erit, doctrinam illam, quam Chriſtus & Apoſtoli primùm tradiderunt, eſſe veræ Eccleſiæ notam, quod nos totis viribus aſſerimus.

An poſſint circumſtãtia mutationis in Eccleſia Romana oſtendi.

1. De autore.

168. Atque hæc dicta ſint de majore propoſitione argumenti Bellarminiani, nunc ad minorem deſcendimus. Bellarminus confidenter negat, *ullam harum ſex circumſtantiarum in Eccleſia Papiſtica demonſtrari poſſe*, videamus quomodo ſigillatim illud probare conetur. *Primò*, inquit, *nunquam objecerunt nobis autorem noſtræ ſectæ, nec ab ullo particulari homine nos appellaverunt*. Reſp. autorem primarium apoſtaſias Papalis monſtrat Apoſtolus 2. Theſſ. 2. verſ. 9. *Antichriſti adventus eſt ſecundùm operationem Satanæ in omni virtute, & ſignis & prodigiis mendacibus & in omni ſeductione iniquitatis*. 1. Timoth. 4. verſ. 1. *in noviſſimis temporibus diſcedent quidam à fide attendentes Spiritibus impoſtoribus & doctrinis dæmoniorum*. Hic μυεσιότεχν@ & hoſtis callidiſſimus ſemina Papalis Tyrannidis occultè primùm ſparſit, quæ in immenſam univerſalis penè apoſtaſias ſegetem largiſsimè poſtea excreverunt. Secundarii apoſtaſias autores fuerunt Pontifices Romani, qui ab Epiſcopis degenerârunt in Pontifices, id eſt, quia ſe univerſales Epiſcopos vocârunt ac vocari voluerunt, Antichriſtus facti ſunt. Quamvis verò Antichriſtus non ſit unus homo, tamen officio, regimine, ſucceſsione & loco unus eſt, videlicet Papa Romanus, à quo illi dicuntur Papiſtæ. Ad ſecundarios illius apoſtaſias autores poſſunt etiam referri varii illi hæretici, à quibus multa acceperunt Papiſtæ, præſertim verò Pelagiani, ut ſuo loco demonſtrabitur, ſicut & alibi ex Platina, Polydoro Virgilio &c. oſtenditur, quis Pontifex cujusque dogmatis & conſtitutionis autor ſit. 2. *Nunquam oſtenderunt primam originem ullius dogmatis noſtri, imò Centuriatores in ſingulis centuriis annotant noſtra dogmata in libris Patrum inveniri, ſed in Patribus vocant nævos, in nobis hæreſes, quæ eſt illorum aſtutia*. Reſp. dogmata Eccleſiæ Romanæ hodiernæ, quæ à noſtris Eccleſiis improbantur, ex eo novitatis convincuntur, quod non deſcendant *ab antiquo illo dierum* Dan. 7. verſ. 13. nec

2. De origine.

inveniri poſſint in ſacris literis authenticis illis primæ & veræ antiquitatis tabulis. Semina quorundam errorum Papalium de meritis operum, de ſatisfactionib. &c. ſatis maturè in Eccleſia ſparſa eſſe fatemur, ſed illi in Patrib. fuerũt nęvi ac ſtipulę, quę nondum in ſegetem illam errorum excreverunt. Cyprianus in Epiſtola ad Jubajanum. *Ignoſci poteſt ſimpliciter erranti, poſt inſpirationem verò & revelationem veritatis factam, qui in eo quod erraverat, perſeverat prudens & ſciens, jam non inventa ignorantia peccat, præſumtione enim atque obſtinatione quadam nititur, cùm ratione ſuperetur.* Nevè hoc abſurdum videatur Bellarmino, proferimus errorem Donatiſtarum de iterando Baptiſmo ab hæretico collato, qui cùm Cypriani autoritatem ſuæ iſti hæreſi obtenderent. Auguſt. lib. 1. de Baptiſm. contra Donat. cap. ult. in Cypriano illud dogma vocavit *nævum*, in Donatiſtis *fuliginem*. *Nam illum* (inquit) *nævum in candore ſanctæ animæ caritatis ubera contegebant, hanc autem fuliginem in tartarea iſtorum fœditate vultus impacatus oſtentat.* Ac niſi concedat Bellarminus in aliis poſſe eſſe fuliginem hæreſeos, quæ fuit in Patribus nævus erroris, quid reſpondebit Anabaptiſtis, quorum error eſt, *ſanctorum in Domino quieſcentium animas ante diem judicii Deum non viſuras, nec frituras cœleſti gloriâ & beatitudine*, cui dogmati videntur ſubſcripſiſſe Irenæus lib. 5. cap. 31. Tertullianus lib. 4. adv. Marcion. & lib. de anima cap. ult. Origenes homil. 7. in Levit. Lactant. lib. 6. div. iuſtit. cap. 21. Autor quæſtionum inter opera Juſtini q. 76. Aretas in cap. 6. Apocal. Hilarius in Pſal. 138. Chryſoſtomus homil. 39. in 1. ad Corinth. Autor operis imperfecti in Matthæum homil. 34. Ambroſ. de bono mortis cap. 10. Auguſtinus in Pſal. 36. Theodoretus & Theophylactus in cap. 8. Hebræor. Titus Boſtrenſis & Euthymius in cap. 23. Lucæ, Bernhardus in feſto omnium Sanctorum &c. Sic in Apollinari Laodiceno, opinionem Chiliaſticam de terreno Chriſti in his terris regno pertinaciter propugnante tanquam hæreſin damnavit Damaſus Papa referente Baronio in annal. anno 118. lect. 2. cùm tamen opinionis illius ſemina extent in Papia, Iuſtino, Irenæo, Tertulliano &c. Qui Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ curſum & progreſſum intuetur, videbit ea quæ Apoſtolis adhuc viventibus & docentibus in Eccleſia non fuerunt audita, à Patribus quæri ac diſputari fuiſſe cœpta: quæ Patribus ſcrupulum moverunt, ea poſtea fuiſſe viſa probabilia: atque à Scholaſticis & Canoniſtis ut vera fuiſſe recepta: quæ illi amplexi ſunt, ea à Pontificiis hodie etiam contra demonſtratam ex Scripturis veritatem pertinaciter defendi, ſic ergo à certis ad dubia, à dubiis ad opiniones, ab opinionibus ad errores, ab erroribus ad hæreſes temporis progreſſu tandem fuit deventum, quâ de re legatur in examine Conc. Trid. D. Chemn. caput de origine & progreſſu erroris in ſingulis controverſis articulis. Zoſimus circa annum 420. prærogativam quandam in Eccleſias reliquas ſibi arrogavit allegans ſuppoſititium quendã Niceni Concilii Canonem, Teleſphorus inſtituit quadrageſimam, Hyginus chriſma, transſubſtantiationem ſtatuit Innocentius III. &c. 3. *Non poſſunt deſignare tempus certum noſtræ defectionis ab Eccleſia.* Reſp. Inter Scriptores Pontificios non convenit, quo tempore Petrus Romam venerit, quis Petro ſucceſſerit, nec tamen patientur, ut quis inde concludat, Petrum nunquam veniſſe Romam, Petro neminem ſucceſ-

3. De tempore.

ſiſſe in ſede Papali. Ergo ſi vel maximè non poſſet deſignari certum defectionis tempus, ex eo tamen inferri nequit, defectionem non eſſe factam. Ipſa collatio dogmatum Apoſtolicorum & Papalium apoſtaſiam a vera fide præceſſiſſe manifeſtè oſtendit. ** An quia tempora, quibus impurus ille Spiritus lapſus eſt, ignoro, lapſum malorũ Spirituum neges? ** Ceterum apoſtaſia illa à vera fide non eſt uno ſtatim momento facta, ſed paulatim & pedetentim. Inſignis mutatio contigit tempore Bonifacii III. qui titulũ Oecumenici Epiſcopi à Phoca impetravit. De temporibus Gregorii VII. Aventin. ſcribit: *Plerique omnes boni, aperti, juſti, ingenui, ſimplices, tum Imperium AntiChriſti cœpiſſe, quod ea quæ Chriſtus Servator noſter tot annos ante nobis cantavit eveniſſe eo tempore cernebant, memoriæ literarũ prodidere.* Ex quib. Aventini verbis duo notanda, primò quod tunc temporis fuerit Catholicus omnium bonorum conſenſus, imperium Antichriſti ſub hoc Gregorio ſive Hildebrando cœpiſſe: deinde quod hæc hiſtoria literarum monumentis fuerit prodita. Quia verò hodie non amplius extat, ex illo colligitur ab adulatorib. Pontificum hæc & ſimilia Scripta eſſe ſuppreſſa, ut non ſit mirum, autores & tempora mutationum in ſpecie oſtendi hodie nõ poſſe. Sigebert. in Chron. ad ann. 1088. cùm Hildebrandus Pontifex primùm illam poteſtatem adverſus Henricum Imperatorem de ſolio ipſum dejiciendi injuſtè ſibi aſſumeret, in Pontifice illud tanquam novitatem & quanquam id ſubveritus dicere, tanquam hæreſin improbat. *Hæc ſola* (inquit) *novitas ne dicam hæreſis.* Malleolus de nobilitate refert, circa annum 320. illâ ipsâ die, qua Conſtantinus Sylveſtro Pontifici palatium Lateranenſe urbem Romam ac Italiæ Provincias dederit in Laterano viſam fuiſſe manum quâ cunctis ſimul videntib. & legentib. ad parietem ſcribebatur. *Hodie venenũ Eccleſiæ infuſum eſt.* Quemadmodũ autẽ venenũ quandoq; diu latitat, tandẽ v. omnia corporis viſcera & membra occupat: ſic collatio illa temporaliũ Pontifici facta occaſio fuit dominationis primùm Eccleſiaſticæ, deinde Politicæ, tandem Tyrannidis, è qua omnis generis ſuperſtitiones, errores & idololatriæ velut ex equo Trojano prodierunt. Bellarm. ut obtineat tempore Bonifacii à Phoca Imperatoricida Univerſalis Epiſcopi nomine ſalutati non contigiſſe inſignem in Eccleſia Romana mutationem regerit, quod Juſtinianus l. 8. C. de ſumm. Trinit. in Epiſt. *ad Iohannem Archiepiſcopum urbis Romæ centum annis ante Phocam Epiſcopum Rom. appellet caput omnium Eccleſiarum.* Reſp. idem Juſtinianus l. 24. C. de S. S. Eccleſiis *Conſtantinopolitanam Eccleſiam omnium aliarum caput eſſe reſcribit*, quæ duo quomodo conciliari debeant, interpretes juris plurimum variant. Hotoman. lib. 1. amicab. reſp. c. 1. *Multa eſſe ſcribit, quæ fraudis & impoſturæ ſuſpicionẽ adverſus mutuas iſtas Iuſtiniani & Papæ Romani Epiſtolas,* quæ in dicta l. 8. C. *de ſumm. Trin. habentur, movere poſſint,* ac producit hujus conjecturę ſuæ ſequentes rationes. 1. *quod complures eruditi, fideq; digni viri jampridem teſtati ſint, illam legem in antiquis Codd. manuſcr. non inveniri,* ubi allegat Haloandrum in annot. var. lect. Item Contium in ſimilib. annot. 2. *quod Papa ejuſmodi fraudũ & fallaciarũ, quæ ad ſuam potentiam amplificandam valent, jampridem convictus fuerit,* ubi adducit confictum donationis Conſtantini inſtrumentũ ac Synodũ Carthaginenſem, in qua ducentis & triginta Epiſcopis

judi-

judicibus falſitatis eſt damnatus. 3. *quod lex iſta pugnet* cum l. 7. C. de ſumm. Trin. 4. *quod pugnet* cum l. 16. tit. cod. & cum l. 24. C. de ſacroſ. Eccl. Item cum Nov. 131. 5. *quod idem Imp. in Novellis quamplurimis liberè ac pro jure ſuo de rebus variis ad religionem pertinentibus ſine ulla Papæ mentione decernat*, imò quod in quibuſdam novellis Papa Romano & ipſius Eccleſiæ leges imponat, utpote nov. 7. & 123. 6. *Quod dicendi genus illud, quo architectus harum Epiſtolarum uſus eſt, prorſus alienum ſit ab eo ſtylo, quo Juſtinianus in ſuis latinis Conſtitutionibus uſus eſt.* Pacheneus lib. 8. controv. c. 1. hiſce argumentis Hotomanni reſpondere conatur, ſed ſi vel maximè Juſtiniano illa Epiſtola tribuatur, tamē ea ea nihil aliud eaſculpi poteſt, quàm quod ſeſsionis & ordinis reſpectu Epiſcopus Rom. cæteris Epiſcopis fuerit Prælatus, ſiquidē Cōſtantinopol. ſedē ſedi Romanæ ſic exæquavit, ut ei nulla omninò in re cederet, ſed hoc tamen ſingulariter. Epiſ. Romano conceſſum, *ut in conventib. Eccleſiaſticis primus, in iiſdem tamen ſedibus conſideret, proxime verò ei Conſtantinopolitanus aſſideret*, ſic enim habet inſcriptio c. 2. nov. 131. *de ordine ſedendi Patriarcharum.* Non igitur jus aliquod in alios Epiſcopos ipſi conſtitutum eſt, ſed primus ſedendi ordo attributus, unde in ipſo jure Canonico c. Primæ ſedis diſt. 99. ex Concilio Carthaginenſi ſtatuitur, *quod primæ ſedis Epiſcopus non ſit appellandus Princeps Sacerdotum vel ſummus Sacerdos aut aliquid hujuſmodi, ſed tantum primæ ſedis Epiſcopus*, & expreſsè additur. *Univerſalis autem nec etiam Romanus Pontifex appellctur, argumentamur itaque* ** 1. Si Orientales Eccleſias Juſtinianus primum ſubjecit ac univit ſedi Romanæ, ſequitur eas antea Rom. Pontifici nō fuiſſe ſubjectas. Sed verum prius ex ſententia illius legis E. Corruit igitur figmentum, quod Petro omnes totius mundi Eccleſiæ ſubjectæ ſint per verba Chriſti *paſce oves meas, ſuper hanc petram &c.* 2. Etiamſi Juſtinian. univerſi Orientis Eccleſias Pont. Rom. ſubjeciſſet, quod tamen in præjudicium alterius facere non potuit, tamen idcircò eum non continuò ſtatuiſſet univerſale caput omniū totius mundi Eccleſiarū, non n. Oriens eſt totus mundus. Hanc quippe ſententiam Juſtiniani non fuiſſe fit perſpicuū ex novella. 131. c. 3. & 4. ubi Archiepiſcopo primæ Juſtinianeæ & Epiſcopo Carthaginenſi plurimarum provinciarum Eccleſias ſubdit, præcipitq; ut in ſubjectis ſibi provinciis eundem locum teneant, quē Præſul Rom. obtinet in ſuis, voluitq; eos non ordinari à Rom. Pontifice, ſed à proprio Concilio, ne ſi ordinationē acciperent à Romano, ipſorum dignitas videretur vilior dignitate Pontificis Rom. Et cùm ll. Codicis ſint Novellis anteriores, non poſt dici per l. inter claras C. d. tit. hanc Juſtiniani conſtitutionē fuiſſe ſublatam, ſiquidem ll. poſteriores derogant priorib. non priores derogare ſolent poſterioribus. 3. Non eſt veriſimile Pelagiū Pontificem, qui paulò poſt Juſtinianū tempora vixit & Gregorium Magnū in ſua ad Eulogium Epiſtola lib. 7. Ep. 30. jus τῆς οἰκουμένης fuiſſe abnegaturos, ſi id penes ſe eſſe intellexiſset, quod tamen fecerunt c. Nullus diſt. 99. c. Ecce diſt. ead. 4. Quod ergo in d. l. aſſeritur Rom. Eccleſiam eſſe caput omniū ſanctarum Eccleſiarum, id vel κατὰ τι intelligendū de omnibus Eccleſiis Rom. Pontifici ſubjectis, vel de primatu quoad ordinē ſedendi. Etſi n. hic ſeſſionis primatus olim temporibus Zenonis Imp. fuit apud Patriarcham Conſtantinopolitanū, ut conſtat ex l. decernimus 16. C. de SS. Eccl. tamen poſtquā hic primatus ad Eccleſiam Rom. rediit, ut ex Nov. 131. c. 2. perſpicitur, ideò hoc reſpectu caput ſanctarū Eccleſiarum appellatur. ** 4. *Nunquam oſtenderunt quo loco cœperit defectio, nā poſt 50. annos floruit Gregorius, cū quo totū orbē cōmunicaſſe ex Epiſtolis ejus cognoſci poteſt, poſt Gregorii obitum celebratum eſt Concilium IV. generale, ex quo manifeſtè colligitur, totum Orientem & Occidentem eo tempore cum Rom. Pontifice ut membra cum ſuo capite conjuncta fuiſſe.* Reſp. Locum defectionis oſtenderunt Daniel & Apoc. quod ſit *urbs ſepticollis inter duo maria imperiū habens in Reges terræ.* Ea Roma prodierunt decreta Papalia, jubilæus, indulgentiæ ac tota Antichriſtianæ doctrinæ ſentina. Tempore Gregorii doctrina adhuc purior erat & ſincerior, poſtea v. magis magisq; progreſſu temporis à priſtina ſinceritate fuit diſceſſum. Egeſipp. apud Euſeb. lib. 3. c. 26. teſtatur *Eccleſiam Apoſtolis adhuc ſuperſtitibus virginem manſiſſe, ſed ab illorū ſtatim exceſſu mirū in modum corruptam fuiſſe.* Hieron. in vita Malchi ſua tempora Eccleſiæ *fæcem appellat.* Auguſt. Epiſt. 119. ad Januar. *Præſumtionū & Ceremoniarū pluſquā Judaicarū plena jam tum omnia fuiſſe conqueritur.* Beda in Samuel. lib. 4. c. 2. *Videat lector, nec ſine lachrymis rem dignam contempletur, quantum Eccleſiaſtatus ad pejora quotidie, vel ut mitiùs dicam, ad infirmiora gerenda devolvatur.* Bernh. quoties & quàm graviter de corrupto Eccleſiæ ſtatu querulatur? Ita nimirū zizaniorū ſemina occultè primùm ſparſa progreſſu temporum in largiorem ſubinde ſegetem excreverunt. Quò pertinet, quod noſtri quinq; cauſas recenſent, quibus factū ſit, ut in Eccleſia Rom. paulatim ab antiqua Apoſtolicæ fidei ſinceritate diſceſſum fuerit, quæ ſunt, *nimia Patrū veneratio, Romanorū Epiſcopor. ficta in ſpiritualib. poteſtas & juriſdictio; Scholaſticorum Philoſophica ſpeculatio; Scripturarum rariſſima lectio & orthodoxor. violenta oppreſſio.* Vide D. Meiſn. in Antileſſio p. 297. 5. *Nunquam oſtenderunt, quis noſtrā religionē tanquā nuper ortā oppugnaverit.* Reſp. imò verò in ſingulis controverſiis, quæ cum Rom. Eccleſia hodierna nobis intercedunt, oſtendere poſſumus Antiquitatis conſenſum. Victorem Rom. Pontificem juriſdictionem in externas Eccleſias exercere conantem reprehendit & oppugnavit Irenæus apud Euſeb. lib. 5. c. 24. uti etiam Eccleſiæ Aſiaticæ. Ceremoniarum multitudinem improbavit Auguſt. Epiſt. 119. ad Januar. Romani Pontificis Primatum ex confictо quodam Concilii Nicenī Canone ſtabiliri cœptū oppugnavit Concil. Carthaginenſe ſextum. Delectum ciborum improbavit Concil. Gangrenſe. Cultum imaginū repudiavit Concil. Francofurtenſe. Cœlibatū Sacerdotum à Siricio introductum multæ Eccleſiæ in Germania præſertim & Anglia oppugnarunt, ut ex Aventino conſtat. Communionem ſub una ſpecie improbarunt Eccleſ. Bohemicæ. Multa dogmata Papalia damnarūt Waldenſes. Sed quid opus de minutiis hiſce ſolicitum eſſe & homines veritatis teſtes anxiè conquirere, cùm Scriptura S. judicis vicē ſuſtinens apertè loquatur? 6. *Non poteſt oſtendi quod Rom. Eccleſ. ſeparaverit ſe ab aliqua majore, ita ut qui adhærebant Romanæ ſedi, eſſent pauciſſimi, reliqui Chriſtiani multò plures.* Reſp. imò v. Rom. Eccleſia receptione Papaliū dogmatū ſeparavit ſe ab Eccleſia Catholica, quæ longè major eſt & amplior cùm omnium temporū & locorū fideles complectatur.

4. De loco defectionis. *5. De impugnatoribus.* *6. De ſeparatione.*

169. Membrum 3. Noſtrā Eccleſiam eſſe novā Bellarminus probat ex eo, quod ſex illæ circum- *Num Eccleſia noſtra ſit nova;*

ſtantiæ de ea oſtendi poſſint. 1. *autor ejus eſt Lutherus. 2. qui invenit nova dogmata, quod juſtificemur ſolâ fide & quod Euchariſtia non ſit ſacrificium. 3. cæpit hæc Lutheranorum hæreſis anno 1517. 4. in Saxonia. 5. oppugnata fuit à Leone X. a Concilio Tridentino, ab Academiis & Doctorib. Catholicis. 6. initia illius hæreſeos fuerunt valdè exigua & multo plures initio ſeparationis fuerunt Catholici.* Reſp.** Evangelium ipſa Scriptura vocat *Canticum novū.* Apoc. 5. v. 9. Chriſtus ipſe doctrinam ſuam comparat *vino novo.* Matth. 9. v. 12. Nova eſt doctrina noſtra, novum Evangelium noſtrum 1. ratione adverſariorum errantium, qui veram doctrinam pro nova habent antiquis & inveteratis erroribus imbuti, ut eorum anteceſſores Marc. 1. v. 23. Act. 17. v. 19. 20. 2. ratione hominum recipientium, quia novus tantum homo illam percipit, non vetus Adam. 1. Cor. 2. 3. quia novam in nobis lucem agnitionis & fidei accendit, novas creaturas efficit, novum cor ponit Ezech. 36. 4. quia ad novam gloriā, novum cœlum nos perducit Eſ. 65. Aſt ** 1. non agnoſcimus Lutherum primum fidei noſtræ autorem vel inventorem, ſed ſequimur vocem Chriſti in Scripturis ſonantem, ad quam Lutherus unicè nos revocat. Si demonſtrare poſſet Bellarminus, Lutherum excogitaſſe novum aliquod dogma à Scriptis Propheticis & Apoſtolicis alienum, prout ab Ario, Neſtorio & aliis hæreſiarchis eſt factitatum, obtinere aliquid poſſet, ſed Lutherus & nos cum ipſo perpetuò provocamus ad veram Antiquitatem in Scripturis ſacris propoſitam. Proinde dicta illa, quæ contra dogmatum novitatem ex Tertulliano, Hieronymo, Optato Milevitano & Auguſtino Bellarminus adducit, nos haudquaquam feriunt, neq; enim novum aliquod dogma, ſed veterem Apoſtolicam doctrinam è tenebris, in quibus demerſa jacebat, in clariſſimam lucem Dei beneficio reductam profitemur. Si ex Apoſtolorum ſcriptis convinci poſſumus, ab antiqua illorum doctrina & fide nos receſſiſſe, nec crimen nec pœnam hæreſeos deprecamur. 2. Sic ergo concludimus contra Bellarminum: Quæcunque Eccleſia doctrinam Apoſtolicam inviolatam & integram tenet, ea eſt verè Apoſtolica Eccleſia. Atqui noſtra Eccleſia doctrinam Apoſtolicam inviolatam & integram ſervat. Ergò eſt verè Apoſtolica Eccleſia. Majorem non poterit negare Bellarminus, ut ex ſuperioribus conſtat. Tota ergò quæſtio eſt de minore, quæ non poteſt everti, niſi in ſingulis articulis demonſtretur à doctrina Apoſtolorum in ſcriptis eorum propoſita nos feciſſe ſeceſſionem. ** P. Ramus, cùm in Poſſiacenſi Synodo à Lotharingo Cardinale de quindecim à Chriſto ſeculis primum verè eſſe aureū audiviſſet, reliqua quò longius abſcederent, eò eſſe nequiora ac deteriora, Chriſti ideò & Apoſtolorum ſeculum renovandum & ſibi diligendum eſſe putavit, eaq; occaſione Pontificiam religionem, cujus antea obſervantiſſimus erat aſſecla, *deſeruit. Theophil. Banoſius in vita P. Rami.* Anſelmus Havelburgenſis ante 400. annos ſcripſit, *pleroſq; mirari tot novitates in Eccleſia Dei, tot ordines Clericorum, tot genera Monachorum, tot diverſas formas religionū diſcrepantium ac Chriſtianam religionem tot adinventionibus immutatā ac tot novis legib. & conſuetudinib. agitatam.* Ludovicus Cardinalis Archiepiſcopus Arelatenſis in Concilii Baſileenſis pleno conſeſſu dicere non eſt veritus, *quod Oratores Eugenii ubiq; novam doctrinam prædicent & Concilium Papæ ſubjiciant.* Æn. Sylv. lib. 1. de geſt. Concil. Antonin. part. 3. tit. 22. c. 16. ** 3. Non novam ſibi Lutherus & ejus ſymmyſtæ procudere voluerunt Eccleſiam, ſed priorem illam & morum & ἑτεροδιδασκαλιῶν ſordibus miſerè fœdatam repurgare, mundare, expolire & priſtino ſplendori ac primævæ integritati reſtituere ſtuduerunt. Medicos ſe haberi maluerunt qui ſanarent & expurgarent, quàm parentes qui novam Eccleſiam progignerent. 4. Diſtinguendum igitur inter novitatem, quædam eſt *vera*, quædam duntaxat *apparens*. Noſtra confeſſio non eſt verè & ἀληθῶς nova, quia convenit cum antiquis veritatis tabulis, videlicet Scripturis ſacris ac ſeculis ſingulis eam amplexi ſunt verè fideles, ut alibi oſtenditur, ergo φαινομένως ſive apparenter duntaxat eſt nova, quia aſſuetis & innutritis errorum Papalium illecebris longo tempore dominantibus viſa fuit nova. Sic doctrina Chriſti & Apoſtolorum Judæis ac gentilibus videbatur nova Marc. 1. v. 27. Act. 17. v. 19. quia ſtil. majorum ſuorum ſuperſtitionibus, erroribus & idololatriis longo tempore erant innutriti. Johannes Baptiſta videbatur novam doctrinam proponere, quo nomine etiam Clerus Hieroſolymitanus Legationem ad ipſum mittit Joh. 1. v. 19. nihilominus verè de ipſo dicitur, *quòd converterit corda Patrum ad filios* Luc. 1. v. 17. hoc eſt, quòd ad veram antiquitatē auditores ſuos revocaverit, ut inter Patres ante aliquot ſecula demortuos ac filios ſive poſteros ipſorū doctrinæ & confeſſionis ratione pulcerrimus inſtitueretur cōſenſus. 5. Signa igitur illa, quæ Bellarminus affert, nequaquam oſtendunt confeſſionis noſtræ *novitatem*, ſed *renovationem*: non probant religionem noſtram à Luthero fuiſſe *inſtitutam*, ſed tantum *reſtitutam*. Aliud enim eſt novare, id eſt, res novas antea planè incognitas & inuſitatas introducere: aliud autem renovare, id eſt, res antiquas, ſed temporis injuriâ & hominum incuriâ collapſas priſtino nitori ac ſtatui reſtituere. Si limes quiſpiam, qui per aquarum alluviones terrâ & limo fuerat obrutus, repurgetur, novus limes videtur, cùm tamen revera ſit antiquus: Sic Lutherus limites doctrinæ Apoſtolicæ ſordibus humanarum traditionum & ſuperſtitionum penè obrutos repurgavit, nequaquam verò novos Eccleſiæ limites poſuit. Candela, cujus ellychnium emunctorio purgatur, novam quandam lucem videtur exerere, cùm tamen ſit eadem candela, licet clariùs ſplendeat: ſic fumos & nebulas errorum à luce Catholicæ fidei Lutherus ſuſtulit, ut in Eccleſia ſplendorem ſuum clariùs & auguſtiùs exerat. 6. Doctrinam de juſtificatione per ſolam fidem, hoc eſt, de gratuita noſtri juſtificatione per Chriſtum verâ fide apprehenſum, non eſt hæretica quædam novitas, ſed antiqua Catholicæ fidei veritas, ut ſuo loco abunde fuit demonſtratum. Hamelmannus & Flacius peculiaribus Scriptis oſtenderunt, particulam *excluſivam* in articulo juſtificationis jam inde à temporibus Apoſtolorū uſq; ad noſtrorum temporū fecem in Eccleſia fuiſſe conſervatā, inde Camerar. in vita Georgii Principis Anhaldini de Adolpho Epiſcopo Merſburgenſi refert, quòd audiens noſtram de juſtificatione doctrinam ut novam traduci, ſtomachabundus reſponderit: *Quid? vosne hanc doctrinam perhibetis novam? an non meminiſtis in Pſalmo cxliii. Non juſtificabitur in cōſpectu tuo omnis vivens.* Appellamus hîc cujusq; hominis verè pii & Chriſtiani pectꝰ, an in conſcientiæ terrorib. non cogantur ad unicū Chriſtum verâ fide confugere & in ipſius merito

unicè

unicè quieſcere? Quomodo v. Bellarmin. cum eo quod hoc loco, aſſerit, *Lutherum illud novum dogma de juſtificatione per ſolam fidem inveniſſe*, conciliare poſſit, quod lib. 4. de Eccleſ. cap. 9. ſtatuit, *Simonem Magum & Eunomium imò Apoſtolorum tempore quoſdam eadem docuiſſe*, ipſi expendendum relinquimus. 7. Miſſæ Sacrificium non eſſe antiquum ſed novum, docet Chriſti inſtitutio, qui Sacramentum, non autem Sacrificium inſtituit: docet Apoſtolorum Liturgia, qui Sacramentum non autem Sacrificium celebrarunt: docent Scriptores veteres, qui primis Eccleſiæ temporibus vixerunt, qui aliud quoddam propitiatorium Sacrificium pro peccatis hominum non agnoſcunt præter illud unum, quod Chriſtus in ara crucis ſemel obtulit. Polydorus Virgilius lib. 5. de rerum invent. cap. 11. & Platina in vita Sixti originem & progreſſum Miſſæ luculenter oſtendunt. *Sixtus mandavit, ut in celebratione, Sanctus, ſanctus Dominus Deus Zebaoth cantaretur. Nuda primò hæc erant & omnia ſimpliciter tractabantur. Petrus enim ubi conſecraverat oratione Pater noſter eſt uſus. Auxit hæc myſteria Iacobus Epiſcopus Hieroſolymitanus, auxit & Baſilius, auxêre & alii. Nam Celeſtinus Miſſæ introitum dedit, Gregorius Kyrieleiſon. Gloria in Excelſis Deo, Teleſphorus, Collationes, Gelaſius primus. Epiſtolam & Evangelium, Hieronymus. Alleluja ſumtum eſt ex Eccleſia Hieroſolymitana. Symbolum ex Concilio Niceno. Mortuorum commemorationem Pelagius invenit. Thus, Leo tertius. Oſculum pacis, Innocentius primus. Vt canerentur, Agnus Dei, Sergius inſtituit, &c. Innocentius tertius tranſſubſtantiationem ſancivit*, c. firmiter credimus, de ſumm. Trin. & fide Cathol. *Synodus Conſtantienſis* πολυχρονλειψίας ſtabilivit. *Zepherinus* ſtatuit, ut omnes Chriſtiani, qui pubertatis annos attigiſſent, ad minimum ſemel quotannis Euchariſtiam caperent die præſertim Paſchali. *Fabianus* ſancivit, ut id ter fieret. *Innocentius III.* & *Honorius* aſſervationem Euchariſtiæ ad ægrotantium commoditatem ſanciverunt. Sic ergo per aliquot ſecula laboratum fuit, donec tandem infelix ille partus Miſſaticus formaretur.

SECTIO III.

De tertia Eccleſiæ nota à Bellarmino aſsignata, duratione ſcilicet diuturna.

An duratio diuturna ſit Eccleſiæ nota.

170. *Membrum primum.* Sitne duratio diuturna & non interrupta, vera & genuina Eccleſiæ nota? 1. Eccleſiam perpetuò duraſſe & perpetuò duraturam eſſe, extra controverſiam ponimus. 2. Sed ex eo non poteſt colligi, quòd duratio ſit genuina & propria Eccleſiæ nota. 1. Sive enim duratio accipiatur *reſpectu temporis præteriti*, ſive reſpectu *temporis futuri*, non poteſt pro genuina & propria Eccleſiæ nota accipi. Si accipiatur reſpectu temporis præteriti, coincidit cum antiquitate, idem igitur de ea, quod de antiquitate, debet eſſe judicium. Si accipiatur reſpectu temporis futuri, nondum præſens eſt, ac proinde notæ vicem ſuſtinere non poteſt. 2. Duratio diuturna non ſemper convenit Eccleſiæ. Apoſtolica Eccleſia quæ poſt Chriſti aſcenſionem per prædicationem Evangelii in toto terrarum orbe colligebatur, non poterat de diuturna duratione, qualem quidem Bellarminus hoc loco intelligit, gloriari, nihilo tamen minus erat vera Eccleſia. Quas in novis Inſulis hodie plantant Eccleſias, eæ itidem de duratione diuturna gloriari nequeunt. 3. Duratio diuturna non convenit Eccleſiæ ſoli, quia communis illi eſt cum Synagoga Satanæ ac civitate Diaboli. Auguſt. lib. de catech. rudib. cap. 19. *Duæ civitates; una iniquorum, altera Sanctorum ab initio generis humani uſque in finem ſeculi perducuntur, nunc permixta corporibus ſed voluntatibus ſeparata, in die judicii vero etiam corpore ſeparanda.* Idem repetit lib. 11. de Geneſ. ad lit. cap. 15. lib. 15. de Civit. Dei cap. 1. in enarrat. Pſal. 61. &c. In Orientali Eccleſia de diuturna duratione gloriari poſſunt Neſtoriani, Eutychiani, Ariani, &c. qui doctrinæ ſuæ originem uſque ad Ebionem & Cerinthum tempore Apoſtolorum exortos referre poſſunt. Photiniani, Mahumetiſtæ, gentiles durationem diuturnam & non interruptam ſuis hæreſibus, blaſphemiis & idololatriis prætexere poſſunt. Antichriſti Synagoga longo tempore duravit & durabit uſq; ad finem mundi. Cajetanus in comm. 2. Theſſ. 2. *Sequaces Antichriſti durabunt uſque ad apparitionem adventus Chriſti, differentia enim eſt inter conſumtionem & deſtructionem. Conſumtio ſpiritualis eſt. Conſumet eum ſpiritu oris ſui, hoc eſt Spiritu ſermonis Evangelii, ubi multi ad veritatem Evangelicam convertentur, at multi perſeverabunt uſque ad adventum Chriſti &c.* 4. Duratio non interrupta non eſt ulli Eccleſiæ particulari ita propria, ut ab ea ſeparari nequeat. Promiſsio divina eſt, Eccleſiam perpetuò duraturam, ſed hæc promiſsio propriè pertinet non ad hanc vel illam particularem & viſibilem Eccleſiam, ſed ad Eccleſiam Catholicam electorum, quæ in petra, hoc eſt, Chriſto fundata adverſus omnes inferorum portas immota perſiſtet. Scriptura teſtatur Eccleſiam fore æternam, ſed nuſpiam dicit, Eccleſiam eſſe ad certum locum & ad certam gentem alligatam, ut in illa ſede & gente, duratione continua, perpetuâ & non interruptâ gaudeat. Eccleſiæ complures ut Antiochena, Alexandrina, Conſtantinopolitana &c. olim graves patiebantur interruptiones, neque tamen ſtatim deſinebant eſſe veræ Eccleſiæ. Macedonio hæretico in Eccleſia Conſtantinopolitana ſuccedebant Gregorius & Nectarius Epiſcopi orthodoxi. Neſtorio hæretico in Eccleſia Alexandrina ſuccedebant Flavianus & alii pii Epiſcopi. Romana Eccleſia antiqua temporibus Apoſtolorum propinquior graviſſimas paſſa eſt viciſsitudines tum à gentilib. tum ab hæreticis. Primi ejus Epiſcopi in ſolitudines fugabantur, Marcellinus immolabat idolis, Liberius factus eſt Arianus, Honorius Monothelita &c.

Argumenta Bellarmini pro duratione.

171. Quomodu verò probat Bellarmioos, durationem diuturnam nec unquam interruptam eſſe Eccleſiæ notam? 1. *Eccleſia* (inquit) *propterea dicitur Catholica, non ſolùm quia ſemper fuit, ſed etiam quia ſemper erit juxta illud* Dan. 2. *regnum quod in æternum non diſſipabitur.* Reſp. 1. Eccleſiam Catholicam perpetuò duraturam minimè negamus, idque confirmat dictum Propheticū Dan. 2. v. 44. ſed ex eo non poteſt inferri, Eccleſiam Romanam eſſe veram illam Catholicam Eccleſiam, cui tales promiſſiones de perpetua duratione factę ſint. quia Romana Eccleſia eſt Eccleſia particularis, deficere igitur poteſt, Catholica interim permanente, ut ſuperiùs oſtendimus. 2. Pari ratione ex eo, quòd Eccleſia Catholica perpetuò ſit duratura, non poteſt

inferri, quòd omnis cœtus perpetuò durans ſit vera & Catholica Eccleſia, quia Synagoga Satanæ durabit uſque ad mundi finem, *zizania* cum bono ſemine erunt permiſta *uſque ad tempus meſſis* Matth. 13. v. 39. *palea cum tritico* erunt permixtæ uſque ad ventilationem in die noviſſimo futuram Matth. 3. verſ. 12. *hœdi ab agnis* in die judicii demum ſeparabuntur Matth. 25. verſ. 32. AntiChriſtum deſtruet Dominus Jeſus illuſtri demũ adventu ſuo 2. Theſſ. 3. v. 8. 3. Concedimus igitur, Eccleſiam Catholicam perpetuò duraturam, ſed negamùs de particulari aliqua Eccleſia, qualis eſt Romana, id eſſe promiſſum: negamus etiam ſoli Eccleſiæ Catholicæ durationem illam eſſe propriam, ex quo ſponte ſequitur, quòd duratio non ſit genuina & propria Eccleſiæ nota.

172. 2. Sed affert Bellarminus quædam dicta, quibus probare velle videtur, ſolius Eccleſiæ propriam eſſe perpetuam illam durationem. Act. 5. v. 38. *Si ex hominibus eſt hoc conſilium aut opus, diſſolvetur.* v. 39. *Si verò ex Deo eſt, non poteritis illud diſſolvere.* 2. Tim. 3. v. 9. *Hæretici non proficient ultra, nam illorum amentia manifeſta erit omnibus.* Cyprian lib. 4. Epiſt. 2. dicit, *Schiſmaticos ſemper inter initia fervere, incrementa vero habere non poſſe, ſed ſtatim cum prava ſua æmulatione deficere.* Auguſt. in Pſal. 57. in illud, *ad nihilum devenient, tanquam aqua decurrent. Non vos terreant,* inquit, *fratres, quidam fluvii, qui dicuntur torrentes, decurrens aqua ad tempus perſtrepit, mox ceſſabit, diu ſtare non poſſunt. Multæ hæreſes jam emortuæ ſunt, cucurrerunt in rivis ſuis quantum potuerunt, ſiccati ſunt rivi, vix eorum memoria reperitur &c.* Reſp. 1. negari nequit, multas hæreſes diu duraſſe & adhuc durare. Arianiſmus, Photinianiſmus, Neſtorianiſmus &c. ante aliquot ſecula cœperunt & adhuc proh dolor durant. Particulariter igitur intelligendum de quibuſdam hæreſibus & hæreticis, quod non diu durent. Græcam Eccleſiam Bellarminus judicat hæreticam, at illa diu duravit. 2. Ac ſi vel maximè omnes hæreſes citò abolerentur, nondum tamen evictum foret, diuturnam durationem eſſe propriam Eccleſiæ notam. Quo enim tempore hæreſes ſunt in ſuo flore & vigore, nondum conſtat de earum abolitione, ſed tum demum quando extinctâ hæreſi glorioſè triumphat veritas. Noſtram Eccleſiam illi ſtatuunt hæreticam, cui aliquoties fatalem internecionem prædixerunt, quinimò etiam annum excidii determinare auſi fuerunt (Johan. Taiſnierius Hannonius in Phyſiogn. Pauli oper. Math. p. 457. Anno Chriſti 1572. ex aſtris prædixit, *Religionem Lutheranam inter triennium extirpatum iri.* Vide etiam Joh. Paulum Windeck. in Prognoſtico de futuro Eccleſiæ ſtatu,) ſed illa Dei beneficio adhuc perſiſtit immota, ac ſperamus illam ad finem uſque mundi florentem futuram. 3. Gamalielis dictum Act. 5. v. 38. hunc habet ſenſum. Si homines illi humanâ aſtutiâ ac malitiâ excogitarunt illud dogma, quòd Jeſus Nazarenus ſit verus Meſſias, atque ita præſtigiis & impoſturis ſuis homines deludunt, progreſſu temporis ipſorum fraudes manifeſtabuntur, ſicut Theudæ & Judæ Galilæo contigit: ſed ſi dogma ipſorum eſt verum ac divinum, nõ poteritis curſum huius doctrinæ prohibere ac ipſi Deo refiſtere. Ex eo verò nondum inferri poteſt, nullas hæreſes invaleſcere ac diu durare, ſed ſtatim ſopiri, diſtinguendum enim inter *temporariam preſſionem & finalem oppreſſionem*, veritas cœleſtis & vera Eccleſia illius domicilium ab hæreſibus ad tempus quidem premi poſſunt, tandem verò iterum emergunt. Fuligines hæreſiũ lucem veritatis aliquandiu obfuſcare poſſunt, ſed illa tandem clariùs emicat. Diſtinguendum etiam inter *ſplendorem externum & internum.* Eccleſiæ hæreticæ quandoque exteriùs majorem ſplendorem obtinent, quam vera Eccleſia, interim tamen interior ſplendor coram Deo, qui in fidei ſinceritate conſiſtit, ſoli veræ Eccleſiæ eſt & manet perpetuò proprius. 4. Dictum Apoſtolicum 2. Tim. 3. v. 9. non poteſt eo ſenſu accipi, hæreticos nihil prorſus valituros eſſe, temporibus enim ſequentibus magnam omninò cladem Eccleſiæ intulerunt hæreſes, præſertim Ariana, & in illo ipſo capite v. 13. ſubjungit Apoſtolus, *proficient in pejus ſeducentes & ſeducti*: aliud igitur eſt, quod intendit Apoſtolus, videlicet ſi miniſtri Eccleſiæ ſuum diligenter faciant officium, fore ut hæretici non tantum proficiant, quantum vellent. Thom. Aquin. ſic exponit: *Ultra quam Deus permittit, non proficient.*

173. *Membrum ſecundum.* Num duratione diuturna nec unquam interruptâ Romana Eccleſia gaudeat? Bellarminus hanc theſin demonſtraturus ſic progreditur. *Conſtat* (inquit) *Eccleſiam noſtram duraſſe ab initio mundi huc uſque, vel ſi de ſtatu N. T. loquamur, duraſſe à Chriſto huc uſque per mille & quingentos annos fruſtra eam oppugnantibus, primo Judæis, deinde Paganis, ultimo hæreticis, nec ſolùm duraſſe ſed etiam ex perſecutionibus creviſſe.* Reſp. 1. Eccleſiam Catholicam ab initio mundi, Chriſtianam propriè ſic dictam per tot ſecula duraſſe facilè concedimus, ſed quid hoc ad Eccleſiam Romanam hodiernam, quæ in plurimis capitibus à fide Catholica & Chriſtiana longiſſime receſſit? 2. Duratio illa Eccleſiæ Catholicæ non poteſt intelligi materialiter de hominibus ad Catholicam Eccleſiam pertinentibus, illi enim mutantur & ſibi invicem ſuccedunt, ſed intelligenda eſt formaliter de doctrina Catholicæ Eccleſiæ, quæ perpetuò durat atque eadem ſemper manet aliis atque aliis hominibus ſibi invicem ſuccedentibus. Quod ſi ergò ex duratione illa Eccleſiæ Catholicæ pro Romana Eccleſia aliquid inferre velit Bellarminus, neceſſarium erit, ut probet, in Romana Eccleſia eandem hodiè proponi doctrinam, quæ ab initio mundi atque inde à temporibus Apoſtolorum in Eccleſia Catholica divinitùs conſervata eſt: id verò de noſtra Eccleſia demonſtratu eſt faciliſmum, de Romanâ ἀδύνατον. Doctrina de juſtificatione gratuita per fidem in Chriſtum, de ἀδυναμίᾳ perfectè implendi legem, de repudiandis ἐθελοθρησκείαις &c. eſt verè Catholica doctrina, quæ jam inde à prima mundi origine in vera Eccleſia perpetuò conſervata eſt, ea verò in noſtra Eccleſia ſonat, in Romana oppugnatur. 3. Diſtinguimus igitur inter dogmata Romanæ Eccleſiæ, quædam ſunt vera & orthodoxa, utpote de myſterio Trinitatis, de Chriſti paſſione & ſatisfactione pro peccatis noſtris, de Baptiſmo in nomine S. Trinitatis conferendo &c. quædam verò ſunt falſa & hæretica, utpote de juſtificatione per operum merita, de traditionibus verbo Dei ſcripto exæquandis, de Sanctorum invocatione &c. illorum reſpectu cognationem quandam adhuc habet Eccleſia Romana hodierna cum Eccleſia Catholica & Chriſtiana, horum verò reſpectu hæretica & Apoſtatica eſt Eccleſia.

An duratio diuturna Eccleſiæ Romanæ competat.

174. 2. Sed propiùs accedit Bellarminus & cominus pugnare incipit: *Quamvis* (inquit) *hæretici*

Digitized by Google

retici hujus temporis non concedant, Romanam Eccleſiam annos ſupra mille & quingentos duraſſe, concedunt tamen duraſſe ſine ulla interruptione à Gregorio I. huc uſque, id eſt, annos ferè mille, quod tempus etiamſi ſolum eſſet, adhuc longius eſſet, quam fuerit ætas ullius hæreſis: ſed tamen falſum eſt, non diutiùs duraſſe, ipſi enim non poſſunt oſtendere per ullam Hiſtoriam, aut veterum Scripta, factam eſſe mutationem religionis in Eccleſia Romana tempore S. Gregorii. Reſp. 1. immane pronunciatum eſt, non poſſe oſtendi per ullam Hiſtoriam aut veterum Scripta, factam eſſe mutationem religionis in Eccleſia Romana tempore Gregorii, vel etiam ſequentibus temporibus. Proferantur enim in medium Scripta Apoſtolorum, in quibus doctrinam Apoſtolicam contineri ex utraq; parte conceſſum eſt, & liquidò apparebit, doctrinam Romanæ Eccleſiæ hodiernæ ab ea plurimùm diſcrepare. Ecquis igitur negare poterit, mutationem religionis in Eccleſia Romana eſſe factam, quocunque tandem tempore ea facta ſit? Conſulatur Epiſtola D. Pauli ad veterem Eccleſiam Romanam ſcripta & facilè apparebit, quodnam & quale doctrinæ depoſitum Romanæ Eccleſiæ fuerit concreditum, id verò non amplius eſſe integrum & inviolatum mutua dogmatum collatio manifeſtum faciet. 2. Quâ veritatis ſpecie negari poteſt, tempore Gregorii ac ſequentibus ſeculis mutationem in Eccleſia Romana contigiſſe? Gregorius circa annum Chriſti ſexcenteſimum, *Oecumenicum Epiſcopum* ſe vocari noluit, imò *præcurſorem Antichriſti* eum appellavit, qui *ſceleratum illud nomen* ſibi venditare auſus fuerit. Sed Gregorii ſucceſſor Bonifacius tertius hunc titulum à Phoca Imperatoricida & precio & precibus impetravit, atque ab illo tempore ad noſtram uſq; ætatem omnes Romani Pontifices eo utuntur. Idem judicium de aliis dogmatibus, ritibus & ceremoniis ſeculorum decurſu in Eccleſiam Romanam receptis. Ex Gratiano, ex Conciliis, ex Platina & aliis Scriptoribus manifeſtum eſt, quid quiſque Pontifex inſtituerit, quod dogma in Conciliis ſtabilitum fuerit, ac quomodo ad illum ſtatum poſt varias mutationes ac innovatione a perventum ſit. 3. Invitâ veritate etiam illud aſſeritur, nullius hæreſis ætatem ultra mille annos extendi. De Photinianiſmo, Neſtorianiſmo, Arianiſmo, &c. negari nequit, quòd ultra mille & ducentos annos duraverint. Ac ſi vel maximè nulla hæreſis in Eccleſia tamdiu duraſſet, tamen gentiliſmus & Judaiſmus Chriſtianâ religionem ſpecificè ſic dictam temporis duratione antecellunt. Mahumetiſmus cum Papiſmo eodem ferè tempore cœpit, ut Hiſtoriæ teſtantur. Nec inficias ire poterit Bellarminus, Apoſtolicum eſſe effatum, quod tempore Apoſtolorum jam tùm *inceperit peragi iniquitatis myſterium, quodq; Dominus Ieſus extremo ſuo adventu tandem deſtructurus ſit AntiChriſtum* 2. Theſſ. 2. v. 8. ex quo ſponte ſequitur, AntiChriſti regnum diu duraturum. 4. Si Eccleſiæ Romanæ diuturnam & nunquam interruptam durationem à ſucceſſione Romanorum Pontificum arceſſere velit Bellarminus, promtum adeſt reſponſum, *ſucceſſionem perſonalem* & *localem* nihil valere *abſque ſucceſſione doctrinæ*, ut inferius demonſtrabitur. Ut interim ſilentio prætereamus etiam externam illam ſucceſſionis faciem in Eccleſia Romana variis ſchiſmatibus & diſſenſionibus eſſe turbatam atque interruptam. Formoſus largitione ac proinde Simoniace factus eſt Epiſcopus Romanus, jam verò qui Simoniaco artificio intrat ipſius Canonici juris edicto non eſt legitimus Epiſcopus, ut probatur 1. q. 1. per aliquot Canones c. ſicut Simoniaca c. Quanta c. Inſimulatum extra de Simonia. Formoſi decreta abrogavit Stephanus, qui pari ratione per largitiones Papalem ſedem occupans prædeceſſoris ſui corpus è ſepulcro erutum Pontificali habitu ſpoliatum, indutumque ſeculari Laicorum ſepultura tumulandum curavit abſciſſis & in Tyberim projectis digitis, quibus in conſecratione uſus erat, eumque contra jura Sacramenti Romam & Sacerdotium repetiviſſe dixit. Decreta & acta Stephani abrogavit Romanus, ejuſdem acta & res geſtas abrogavit Johannes. Ubi tunc locum habuit continua & non interrupta ſucceſſio? Tempore Concilii Conſtantienſis erant tres Antipapæ, unus in Hiſpania, alter in Gallia, tertius in Italia, qui tamen omnes à Concilio Conſtantienſi ut illegitimi ſunt abdicati & novus Papa electus. Sed de his ſuo loco plura. 5. Si nulla religionis mutatio in Eccleſia Romana fuiſſet facta, unde Romanis Epiſcopis Antichriſtianum Primatum omnium corruptelarum fontem ſibi arrogantibus toties fuiſſet contradictum? Num major aut deterior mutatio in Eccleſia Romana contingere potuiſſet, quàm quòd Papa illius caput in Antichriſtum degeneravit, jam verò ante aliquot ſecula, ante auditum Lutheri nomen Antichriſtianiſmi accuſati fuerunt Romani illi Veioves. Refert Aventinus lib. 4. annal. Trevirenſem & Colonienſem Epiſcopos anno Chriſti 858. Papam Nicolaum I. hiſce verbis allocutos eſſe. *Tu Pontificis quidem perſonam præ te fers, at Tyrannum agitas. Sub habitu & cultu paſtoris lupum ſentimus. Titulus parentem mentitur, tu te factis Iovem oſtentas. Cùm ſis ſervus ſervorum, Dominus Dominorum eſſe contendis. Iuxta diſciplinam Salvatoris noſtri miniſtrorum templi Dei, tu vero libidine dominandi in præceps abis, Quicquid tibi libet, licet: fucus factus es Chriſtianis.* Anno Chriſti 991. Arnulphus Aurelianenſis ad Synodum Remenſem de Papa ſic loquitur: *Quid hunc, Reverendi Patres, in ſublimi ſolio reſidentem veſte purpureâ & aureâ radiantem, quid hunc, inquam eſſe cenſetis? nimirum ſi caritate deſtituitur ſolâq; ſcientia inflatur & extollitur, AntiChriſtus eſt in templo Dei ſedens & ſe oſtendens tanquam Deus.* Aretas, qui anno 1010. vixit, in Apocal. ſcribit, *AntiChriſtum emerſiſſe poſt occaſum Conſtantini Magni & Babylonem eſſe regionem illorum, quibus dominaturus ſit filius peccati.* De Gregorio VII. ſive Hildebrando Aventinus lib. 5. annal. ſcribens ſic loquitur: *Pleriqne omnes boni, aperti, juſti, ingenui, ſimplices, tum Imperium AntiChriſti cœpiſſe, quod ea quæ Chriſtus ſervator noſter tot annos nobis cantavit, eveniſſe eo tempore cernebant, memoriæ literarum prodidere.* Idem refert, quid poſt Hildebrandi mortem acciderit: *Sacerdos* (inquit) *expirans ſimilis triduo in Saxonia decubuit. Is ubi ad ſe rediit, apud inferos Hildebrandum, Rudolphum, Hermannum Tyrannos æternis mactari ſuppliciis revelavit. Falſi tum Prophetæ, falſi Apoſtoli, falſi Sacerdotes emerſere, qui ſimulata religione populum deceperunt, magna ſigna ac prodigia ediderunt, & in templo Dei ſedere atq; extolli ſuper omne id quod colitur, cœperunt* (*ſic ergo completum fuit vaticinium Apoſtolicum de adventu AntiChriſti in omnis generis virtute & ſignis & prodigiis mendacibus* 2. Theſſ. 2. v. 9.) Petrus Aſilus de Tyrann. Pon-

 tif. c. 3.

tiſ.cap.3.pag.67. *Circa tempora Hilprandi, qui fuit dictus Gregorius VII. Epiſcopus Florentinus alias Fluentinus publicè docuit, Antichriſtum natum eſſe. Cùm enim Paſchalis II. Gregorii hujus ſucceſſor in Eccleſiam Ravennatem ſaviret Fluentinus ille Epiſcopus publicè docuit Antichriſtum adveniſſe, quo dicto cum Paſchalis Pontifex Rom. ſe peti non abſque cauſa ſentiret, ipſemet ad illum profectus ſilentium illi impoſuit. Leodienſis Eccleſia anno 1110. in reſponſo Paſchalis II. dato vocat Romam Babylonem, dicitque eam à Petro ſic eſſe vocatam Prophetico Spiritu, quod Romanis turbinibus & procellis Eccleſia eſſet turbanda.* Circa annum 1120. floruit Honorius Auguſtodunenſis, qui Romanæ urbis Epiſcopos his verbis perſtrinxit. *Verto te ad cives Babylonia & vide quales ſint & per quas tendant plateas. Vide, veni huc ad ſupercilium montis, ut cuncta poſſis ædificia cernere damnata civitatis. Intuere Principes & Iudices, ecce poſita eſt ibi eis beſtia ſedes. Omni tempore ad malum ſunt intenti, ſemper negotiis iniquitatis inexplebiliter occupati flagitia non ſolum faciunt, ſed & alios facere inſtruunt, ſancta vendunt, ſcelera emunt, totis viribus laborant, ne ſoli ad tartara veniant.* Circa annum Chriſti 1157. Johannes Sariſburienſis duos edidit tractatus, quorum alterum Objurgatorium Cleri, alterum verò Polycraticum vocavit, in quibus Pontificem *Antichriſtum*, Romam verò *meretricem Babylonicam* appellat. Circa annum 1130. Bernhardus Epiſt. 125. de Agapeto: *Beſtia illa de Apocalypſi, cui datum eſt os loquens blaſphemias & bellum gerere cum ſanctis Petri cathedram occupat, tanquam leo paratus ad prædam.* (Si excipere velint, *Bernhardum hæc dixiſſe de uno ſolummodo, qui Papalem ſedem vi & uſurpatione manifeſta occupaverat.* Reſp. ſit ſanè, interim attendendum, quòd ipſe Bernhardus ibidē explicet, quamobrem Agapetus ille ſit injuſtus uſurpator, nimirum quia Antipaparum alter, Innocentius dictus, electus & approbatus fuerat à Regib. Germaniæ, Galliæ, Angliæ, Scotiæ, Hiſpaniæ, Hieroſolymorum, conſenſum etiam & approbationem univerſi cleri ac populi nationum jam dictarum habebat, alter verò Agapetus minimè. Proinde Bernhardo non ille ſolum Agapetus, ſed plerique omnes multis ab illo ſeculis ſunt beſtia illa in Apocalypſi demonſtrata, utpote qui à ſolo Collegio Cardinalium, eoque non raro inter ſe factionibus diviſo, nullâ interveniente Regum & populorum illorum autoritate electi fuerunt & adhuc eliguntur.) Idem ſerm. 33. ſuper Cant. col. 602. *Miniſtri Chriſti ſunt & Antichriſto ſerviunt, honorati incedunt de bonis Domini, qui Domino honorem non deferunt, inde is, quem quotidiè vides, meretricius nitor, hiſtrionicus habitus, regius apparatus &c. pro hujuſmodi volunt eſſe & ſunt Eccleſiarum Præpoſiti, Decani, Archidiaconi, Epiſcopi, Archiepiſcopi.* Vide ibid. plura, uti etiam ſerm. 1. in convetſ. Pauli col. 81. & 82. ubi inter alia dicit: *Multi ſunt noſtris temporibus Antichriſti*, lib. 2. de conſid. ad Eugen. Papam. *Planum eſt Apoſtolis interdicitur dominatus. I. ergo & tu tibi uſurpare aude aut dominans Apoſtolatum, aut Apoſtolicus dominatum. Plane ab alterutro prohiberis. Si utrumque ſimiliter habere volueris, perdes utrumque* lib. 3. ad Eug. *Murmur loquor & querimoniam communem Eccleſiarum. Truncari ſe clamitant & demembrari, vel nulla vel pauca admodum ſunt, quæ plagam iſtam aut non timeant, aut non doleant.* lib. 4. ad Eugen. *Inter hæc tu paſtor procedis multo & pretioſo circumdatus ornatu. Si auderem dicere, Dæmonum magis quàm ovium paſcua hæc, ſcilicet ſic factitabat Petrus, ſic Paulus ludebat.* Ex Bernhardo allegat Hugo Cardinalis in Poſtill. ſuper 1. Johan. *Videtur bone Ieſu adverſus te conſpiraſſe univerſitas Chriſtianorum & illi in tua perſecutione primi ſunt, qui in Eccleſia tuâ videntur Primatum tenere & gerere principatum*, Circa annum 1200. Joachimus Abbas Florenſis in Calabria Richardo Regi Angliæ, qui in Oriente peregrinabatur demonſtravit, *Antichriſtum exortum eſſe, & quidem Romæ eſſe, ſedere in Eccleſia & extollere ſe ſuper omnia.* Balæus cent. 3. cap. 35. In rythmis ſuis Germanicis *Pontificem ejusq. Clericos pronunciavit Antichriſtos.* Extant etiam ejus picturæ ſuper Apocalypſin cum Italicis expoſitionibus, in quibus Papam & Clericos ejus graviter ſecular. Anno 1240. Eberhardus Epiſcopus Salisburgenſis in Concilio Regiuoburgenſi apud Avent. lib. 7. annal. de Romanis Pontificibus tale profert teſtimonium: *Flamines illi Babylonia ſoli regnare cupiunt, ferre parem non poſſunt, non deſiſtent, donec omnia pedibus ſuis conculcarint utque in templo Dei ſedeant, extollanturq. ſupra omne id quod colitur* (audis verba vaticinii Apoſtolici 2. Theſſ. 2. v. 7.) *Fames opum, ſitis honorum inexplebilis eſt. Qui ſervus ſervorum eſt, Dominus Dominorum, perinde ac ſi Deus foret, eſſe cupit. Ingentia loquitur, quaſi Deus ſit, leges commutat, ſuas ſancit, contaminat, diripit, ſpoliat, fraudat, occidit, homo ille quem Antichriſtum vocare ſolent, in cujus fronte blaſphemia nomen ſcriptum eſt. Deus ſum, errare non poſſum, in templo Dei ſedet, longe lateq. dominatur.* Idem Eberhardus ex collatione Chriſti & Romanorum Pontificum Antichriſtianiſmi eos convincit. *Chriſtus inimicos odio habere vetat, eoſdem amare præcipit, de hiſce promereri, fidem hoſtibus ſervare, condonare maleficia expiari docet. Romanenſes contra ſancta violare fædera, Dei nomine ſacrato ad fallendos homines abuti, benemeritis ingratos eſſe, malefactis beneficia compenſare, bellare, litigare, defraudare, prodere, decipere ſub magnæ pietatis ſuperficie ſub Dei, divina majeſtatis. cœleſtis providentia, Naturæ repugnare, ſuprema majeſtati a Deo Opt. Max. conſtituta, id eſt, Imperatoria reſiſtere nos volunt.* Anno 1250. Rupertus (al. Robertus) Lyncolnienſis Epiſcopus in ſermone, quem habuit coram Papa Innocentio IV. & Cardinalibus de Clericis Romanæ Curiæ ſic dicit: *Cùm principale opus Chriſti, propter quod ipſe venit in mundum, ſit animarum vivificatio; & Satanæ opus proprium & maximè ab eo inventum, utpote homicidæ ab initio, ſit animarum occiſio & mortificatio: ipſi paſtores perſonam Ieſu Chriſti induti, verbum Dei non annunciantes, etſi non ſupradderent malitias alias, ſunt Antichriſti & Satanas transfiguratus in Angelum lucis, fures & latrones, mactatores ovium & perditores, facientes domum orationis ſpeluncam latronum.* Circa eadem tempora Guilielmus Aurifex palam docuit, *Papam eſſe Antichriſtum, Romam, Babylonem & Prælatos membra Antichriſti.* Idem fecerunt probus Epiſcopus Tullenſis circa annum 1280. qui Romanenſes Clericos *Satanæ & Antichriſti ſatrapas* apud Avent. vocat: Guilielmus de S. amore Theologus Pariſienſis & Canonicus Belovacenſis, Johannes de Poliaco Theologus Pariſienſis, Matthias Pariſienſis natione Bohemus, Arnoldus de Villa nova, Michael Ceſenas al. Centenas Generalis Minoritarum, Petrus Johannis Diœceſis Biranenſis Minorita, Franciſcus Petrarcha, Hierony-

mus

Digitized by Google

mus Savanxrola, Nicolaus Horius in Epiſtola ad Carolum Bovillum, aliiq; complures, quorum teſtimonia in Catalogo teſtium veritatis, in lectionibus memorabilibus Wolfhi atq; alibi paſſim inveniuntur. Quinimò in publico Sacri Romani Imperii edicto ſub Ludovico IV. Johannes XXII. Pontifex Romanus vocatur Antichriſtus. *Sanguinem Chriſtianum* (inquiunt) *ille ſitit, diſcordia & ſeditionū mala ubiq; gentium inter Chriſtianos ſerit, fratres in fratres armat, nec licet Chriſtianis per hunc Antichriſtum pacem a Deo datam ſervare. In alio quodam edicto: Regno humano* (Pōtifex Johannes) *inhiat, ſicut paſtor eſt perſonatus, ita myſticus eſt Antichriſtus.* Item: *Imperii Antichriſti autorem jure noſtro, conſilio, ſententia, conſenſu communi Principum, Pontificum Germania, Italia efflagitantibus Sacerdotibus populoq; Romano exauguratum abdicatum, hæreſeos damnatum declaramus.* Quò pertinet, quod Fridericus II. in Epiſtola ad Ottonem Bavarum apud Avent. lib. 7. ann. ſcribit, *multos Antichriſtos ineſſe Romanenſib. Pontificibus nec nllos alios, quemadmodum opera oſtendunt, exitio Chriſtiana religionis eſſe.* Eat nunc Bellarminus & neget ullam mutationem in Romana Eccleſia eſſe factam, neget ex veterum ſcriptis mutationem aliquam demonſtrari poſſe, quaſi verò ulla gravior ac peſtilentior mutatio eſſe poſſit, quàm quod caput illius Eccleſiæ in Antichriſtum degeneravit?

175. 3. Sed habet Bellarminus aliud argumentum, quo probare conatur, Eccleſiæ Romanæ veritatem ex capite durationis. *Noſtram* (inquit) *Eccleſiam eſſe veram Eccleſiam probari poteſt etiam hoc argumento. Nam ante Lutheri tempora non erant in mundo niſi ha religiones, Paganiſmus, Iudaiſmus, Mahumetiſmus, Graciſmus, Neſtorianiſmus, Huſſitarum hareſis, & Romana Eccleſia. Sed certum eſt, non fuiſſe veram Eccleſiam Chriſti apud ullam ex prædictis ſectis, ut etiam Lutherani fatentur, ergo fuit apud Romanam Eccleſiam, aut certè periit de mundo omnis vera & viſibilis Eccleſia, quod fieri non poſſe, ſuprà docuimus. At vero ſecta omnes hæretica brevi defecerunt, prater eas, qua nunc extortæ ſunt, id quod probat exemplo Arianorum & Albigenſium, atq; addit, uſq; ad Lutheri tempora ducentas hæreticorum diverſiſſimas familias numerari, ex quibus non ſuperſint, niſi reliquias quadam Neſtorianorum &c. Eutychianorum in Oriente & Huſſitarum in Bohemia, reliquas omnes funditùs interiiſſe.* Reſp. 1. eodem modo Pharisæi & Sacerdotes Hieroſolymitani contra Chriſtum & Apoſtolos argumentari potuiſſent. Ante veſtra tempora nō erant in mundo niſi hæ religiones, Paganiſmus & Eccleſia Judaica, ſed certum eſt non fuiſſe Eccleſiam in Paganiſmo. Ergò Eccleſia Judaica eſt vera Eccleſia, & per conſequens non erat ab ea recedendum. Quicquid pro Chriſto & Apoſtolis huic argumento Judaico reſpondetur, idem ſibi reſponſum Bellarmin. ſtatuat. 2. Quomodo Deus ſub media Papatus tenebris Eccleſiam ſibi conſervaverit, paulò pòſt expoſitum dabitur. Facilè concedimus, veram Eccleſiam ſub Papatu non fuiſſe tum temporis eo modo viſibilem atq; ab errorum ſordibus repurgatam qualis eſt hodie poſtquam divino beneficio lux Evangelii ex tenebris illis emicuit, ſed ex eo nō poteſt inferri, quod planè perierit in terris Dei Eccleſia. Latuit in ſolitudine, ubi habuit locum ſibi paratum à Deo. Apocalyp. 12. v. 6. 3. Eccleſia Græca purior fuit quàm Romana, Huſſitarum Eccleſiæ itidem ab Antichriſtiana idolomania fuerūt repurgatæ; falſum igitur eſt, periiſſe planè viſibilem Eccleſiam, niſi Romana Eccleſia ſit vera Eccleſia. 4. Hæreſes illas, quas Bellarminus recenſet, compreſſas & devictas eſſe, ut non ampliùs in Eccleſia dominentur & graſſentur, facilè concedimus: interim tamen non omnes penitùs ſunt extinctæ, cùm reliquias Arianorum, Neſtorianorum & Eutychianorum adhuc ſuperſtites eſſe ipſemet agnoſcat. Alia verò ratio eſt Antichriſtianiſmi, prædictum enim ab Apoſtolo, quod Antichriſtus *in templo Domini ſeſſurus ſit*, h. e. dominium in Eccleſiam ſibi arrogaturus. Ergo ex imperio, potentia, duratione & ſplendore externo regni Antichriſtiani nequam colligi poteſt, quod ſit vera Eccleſia. 5. Nondum probare potuit Bellarminus, Eccleſiam ſplendore quodam externo & in una quadam ſede perpetuò viſibilem eſſe debere, fruſtrà igitur à Pompa & ſplendore Eccleſiæ Romanę externo contra nos argumentatur. 6. Nec probare poteſt, Rom. Eccleſiam in ſplendore illo externo duraturam uſque ad mundi finem, vel noſtrā brevi abolendam, hæc enim cùm futura ac in Dei manu poſita ſint, de illis nihil certi affirmari poteſt. Diſputat quidem Bellarminus lib. 3. de Rom. Pont. cap. 13. *Romam non futuram Antichriſti ſedem*, ſed hac in parte ab aliis Jeſuitis ipſi contradicitur. Ribera comm. in Apocal. 14. *Roma dicitur Babylon, quia ad finem ſeculi futura eſt officina omnis idololatria.* Anglo Remenſ. in Apoc. p. 175. *Roma erit ſedes Antichriſti.* Vega in cap. 18. Apoc. *Illud etiam nobis dicendum videtur ex Areta, Primaſio, Ansberto, Haymone, Ambroſio & aliis hoc loco, idololatriam urbis Romane ſignificari, defecturamq; eſſe Romam à fide, atque adeò futuram eſſe habitationem Dæmoniorum & omnis Spiritus immundi ob flagitia & idololatriam, qua tunc temporis in Romana civitate Romanoq; imperio latè graſſabitur.* Atqui ſi Roma erit officina idololatriæ & Antichriſti ſedes, quomodo de diuturna ac perpetua duratione Rom. Eccleſiæ Bellarminus certus eſſe poteſt?

176. *Membrum tertium.* Perpetuus eſt Jeſuitarum coccyſmus, non poſſe à nobis demonſtrari, ubi fuerit Eccleſia ante Lutherum. Bellarminus hoc loco ſcribit: *Lutherani vix nati ariſcere cœperunt, cœpit enim Lutheri regnum. anno 1517. ſed vix ſeptem annis pacificè regnavit.* Piſtorius in hodeg. cap. 4. de Eccleſ. nugatur, *noſtram Eccleſiam ex libero aere extitiſſe.* Leſſius in conſult. pag. 61. *Lutheranam religionem ante annum 1517. non fuiſſe in mundo*, confidenter aſſerit. Reſp. Confeſſionem noſtram eſſe verè Apoſtolicam, hoc eſt, congruere cum doctrina Apoſtolorum in Scriptis ipſorum contentæ in ſingulis articulis demonſtrare parati ſumus. Quare cùm noſtra Eccleſia *conſanguinitate doctrina* primitivæ Apoſtolicæ Eccleſiæ ſit conjuncta, nō poteſt novitatis crimine gravari. Quòd ſi quæratur de continuatione illius doctrinæ per ſingulas annorum centurias ab Apoſtolorum tempore uſque ad Lutherum, reſpondemus, non eſſe præciſè & abſolutè neceſſarium ad declinandam religionis & Eccleſiæ noſtræ novitatem ſcrupuloſè inquirere & ſigillatim demonſtrare, quomodo illa ſingulis ſeculis conſervata & propagata fuerit, ſed quia ex Scripturis ſacris demonſtrare poſſumus, illam eſſe veram, orthodoxam, Catholicam & Apoſtolicam, ideò à poſteriori concludimus, eandem vi divinarum promiſſionum de perpetua Eccleſiæ duratione & conſervatione ſemper extitiſſe, quam-

An Eccleſia noſtra de duratione gloriari poſſit.

quamvis à priori, quomodo conſervata ſit & ubi locorum ſingulis annis extiterit, demonſtrare non poſſimus. Hanc aſſertionem noſtram probamus 1. exemplo Iſraëliticæ Eccleſiæ tempore Eliæ. Cùm enim Baalitica Idololatria publicum totius viſibilis Eccleſiæ miniſterium occupaſſet, judicabat Elias, nullum ampliùs ſupereſſe verum Dei cultorem, ac ſe eſſe relictum *ſolum*, ſed divino oraculo docebatur, *relicta eſſe ſeptem millia virorum, qui genua non curvaverant coram Baal* 1. Reg. 19. v. 18. Quemadmodum igitur ex eo, quòd Elias non poterat demonſtrare viſibilem aliquem cœtum veram & ſinceram doctrinam Propheticam publicè profitentem, haudquaquam inferri poterat vel debebat, nullum omninò verum Dei cultorem in terris ſupereſſe: ſic pari ratione ſi vel maximè non poſſemus demonſtrare viſibilem & conſpicuum aliquem cœtum, qui tempore Papatus longè latèq; dominantis veram & ſinceram doctrinam Apoſtolicam publicè profeſſus fuerit, nondum tamen ex eo inferri poterat vel debebat, nullam ampliùs in mundo ſuperſtitem manſiſſe veram Eccleſiam. 2. exemplo ejuſdem Eccleſiæ tempore Chriſti & Apoſtolorum. Sacerdotes & Phariſæi itidem à Chriſto & Apoſtolis exigere potuiſſent continuationem illius quam proponebant doctrinæ per ſingulas ſuperiorum ſeculorum Centurias velut digito indice ſibi demonſtrari. Potuiſſent eodem modo cum noſtris Jeſuitis argumentari. Antequam Chriſtus, Johannes Baptiſta & Apoſtoli novum ſuum Evangelium docere inciperent, nulla erat in mundo religio alia præter Judaica & Pagana. Pagana eſt planè Diabolica. Si Judaica fuit multis modis corrupta & depravata, conſequens fuerit, aut veram fidem & Eccleſiam interiiſſe, aut demonſtrari debet locus, in quo fuerit conſervata. Quicquid Pontificii in hoc argumento proferunt; id omne à Sacerdotibus & Phariſæis contra Chriſtum & Apoſtolos urgeri potuiſſet. Quicquid pro Chriſto & Apoſtolis reſpondetur, id omne Pontificiis reſponderi poteſt. 3. Quemadmodum igitur in Eccleſia Iſraëlitica per corruptum miniſterium publicum geniti fuerunt Deo filii & filiæ Ezech. 16. v. 20. licet in individuo ſciri non poſſet, quinam illi fuerint: ita quoq; ſub Papatu conſervata fuit vera Eccleſia, licet in individuo ſciri nõ poſſet, quinam fuerint vera illius membra. Nam *a noſtra ignoratione ad rei ipſius negationem*, Item *à negatione externa apparentia ad negationem ipſius eſſentiæ* non poteſt legitime & efficaciter concludi. Conſervatur *triticum in paleis*, licet non appareat exteriùs. Latet *ſemen in agro*, licet oſtendi nequeat, quâ in parte agri abditum ſit. Hortus, qui videtur penitùs exaruiſſe ac ſentibus & vepribus obductus eſt, in quibuſdam tamen areolis *herbas virides ac ſalutares* retinere poteſt. Ita quoque ſervavit ſibi Deus *ſemen ſanctum & reliquias quaſdam*, ſub denſiſſimis Papatus tenebris, licet à nobis oſtendi non poſſit, ubi terrarum vel locorum illud ſanctum ſemen delituerit. Eſa. 1. v. 8. cap. 6. v. 13. Sophon. 3. v. 12. &c. 4. Apoc. 12. v. 6. prædictum tempore regnantis Antichriſti Eccleſiam *in ſolitudinem* fugituram *ubi habeat locum ſibi à Deo paratum*. Iniquum igitur poſtulatum eſt, ut illuſtrem & conſpicuum aliquem cœtum oſtendamus, qui tempore Papatus dominantis per omnia purum & incorruptum habuerit verbi miniſterium & externo ſplendore in oculos hominum ſeſe inſinuaverit. Quod enim in ſolitudine latet ac locum ſibi à Deo paratum habet, id publicè notum & illuſtre eſſe nequit. 5. 2. Theſ. 2. v. 4. prædictum, *Antichriſtum in templo Dei ſeſſurum*, hoc eſt, in Eccleſia dominationem exerciturum. Ergò Antichriſtus & templum Dei, h. e. Papatus & Eccleſia ſimul manſerunt, Papatus occupavit Eccleſiam, Eccleſia fuit ſub Papatu. Si defeciſſet vera Eccleſia, non ſediſſet Antichriſtus in templo Dei. Quamvis igitur oſtendi non poſſet, quomodo ubivis ferè dominante & graſſante Antichriſto, conſervari potuerit ac conſervata fuerit vera Eccleſia, tamen oraculo divino firmam fidem adhibentes certò ſtatuere debemus, templum Dei, hoc eſt, veram Eccleſiam, etiam illo tempore fuiſſe conſervatum. Sicut in ruderibus conſervatur ædificii fundamentum, licet ſplendor illius non ampliùs extet: ſic vera Eccleſia ſub Papatu manſit, licet externus ejuſdem ſplendor perierit. 6. Eccleſiam perpetuò conſervari *veritatis eſt divina*, ubi & apud quos conſervetur *obſervationis eſt Hiſtoricæ*. Ergò ſi vel maximè oſtendi non poſſet, ubi & penes quos tempore Papatus Eccleſia fuiſſet conſervata, id defectum obſervationis Hiſtoricæ duntaxat argueret, veritati autem divinorum oraculorum nullâ ex parte præjudicaret.

177. Sed enim ne quid habeant, quod conquerantur adverſarii, oſtendemus quomodo & apud quos ſub denſiſſimis Papatus tenebris vera religio & ex conſequenti etiam vera Eccleſia conſervari potuerit ac conſervata ſit. Certum eſt in mediis Papatus tenebris ſingulari Dei beneficio conſervatum fuiſſe ſacroſanctum *Codicem Biblicum*, illius *quadam pericopa* publicè fuerunt populo prælectæ & expoſitæ, ac integri quidam libri in ſcholis enarrati. Quoties igitur textus Biblicus fuit prælectus & expoſitus, toties veræ Eccleſiæ confeſſio publicè ſonuit, quia vera Eccleſia amplectitur doctrinã in Scriptis Prophetarum & Apoſtolorum propoſitam, nec dubitari ulla ratione poteſt, Deum per hoc medium juxta infallibilem ſuam promiſſionem Eſ. 55. v. 10. & 11. in cordibus quorundam hominũ fuiſſe efficacem, cùm *verbum Dei nunquam revertatur ad illum vacuum*, quin aliquem fructum profecat. Quamvis verò explicationes falſæ & Scripto Dei verbo contrariæ à præconibus fuerint admixtæ, tamen textus ipſe ſingulari Dei providentiâ, inviolatus manſit, quem electus Dei populus audiit, & fidei ac vitæ normam agnovit: depravationes verò & corruptelas averſatus eſt, *ut auditorium aures puriores fuerint quàm docentium labia*. Declarari hoc poteſt exemplo Eccleſiæ Judaicæ. Jubet Chriſtus Matth. 23. verſ. 2. Scribas & Phariſæos *ſedentes in cathedra Moſis audire & quæcunque dixerint ſervare & facere* contrà verò Matth. 16. v. 11. *cavere* jubet *a fermento Phariſæorum*, hoc eſt, *à doctrina illorum*, ut ibidem verſ. 12. exponitur: nec dubium eſt, aliquos mandato Chriſti obſecutos utrumque præſtitiſſe, ita ut Sacerdotes & Phariſæos in cathedra Moſis ſedentes audiverint, & tamen à fermento eorum ſibi caverint. Videntur quidem hæc invicem pugnare, ſed optimâ ratione conveniunt. Scribæ & Phariſæi conſtituti erant in publico docendi munere, hoc enim intelligitur per ſeſſionem ſuper cathedram Moſis. In cathedra illa prælegebant populo Scripta Moſis & Prophetarum. Actor. 15. verſ. 21. *Moſes a temporibus antiquis habet in ſingulis civitatibus, qui eum prædicent in Synagogis & per omne Sabbatum legant.* Illis igitur quæ ex Moſe & Prophetis prælegebantur verè pii obſequi tenebantur, adeoque etiam

Quomodo ſub Papatu conſervata fuerit Eccleſia.

obſe-

obſequebantur, ſed quando puræ huic maſſæ doctrinæ cœleſtis fermentum traditionum, ſuperſtitionum & corruptelarum ſuarum admiſcebant, ibi memores mandati à Chriſto promulgati corruptelas & traditiones illas repudiabant retentâ ſinceriore doctrinæ cœleſtis maſſa. Eodem modo res ſub Papatu ſeſe habuit. Prælegebantur publicè Scripta Prophetarum & Apoſtolorum, ex illis multi ad vitam æternam inſtituti ſunt ac informati, in quibus vera Eccleſia fuit conſervata. Quod ſi ergo Jeſuitæ quæſtionibus ſuis nos urgeant, *ubi ante Lutherum ſonuerit vera doctrina, ubi conſervata fuerit Eccleſia?* Reſpondemus, veram doctrinam conſervatam eſſe in Codice Biblico eandemque in prælectione Codicis Biblici publicè ſonuiſſe. Noſtræ Eccleſiæ nullum dogma amplectuntur extra Scripturam, nullum propugnant articulum, cujus non extent clara & perſpicua teſtimonia in Scriptura, ergo quando publicè prælecta fuit Scriptura, publicum religionis noſtræ præconium fuit auditum. Neque enim in Eccleſiis noſtris alio textu Biblico utimur, quam qui à Prophetis & Apoſtolis conſcriptus ad noſtra uſq; tempora in medio Papatu divino beneficio fuit conſervatus, ex illo ipſo textu immotam confeſſionis noſtræ veritatem demonſtramus, nihil quicquam alienum vel peregrinum illi inſerimus, nihil extra quærimus, ſed Scripturæ limitibus nos continemus. Quemadmodum igitur Chriſtus & Apoſtoli ex Moſaicis & Propheticis Scriptis, quæ in corruptiſſimo Eccleſ. Judaicæ ſtatu conſervata fuerant, Scribas & Phariſeos convincebant: ita ex Propheticis & Apoſtolicis Scriptis, quæ in corruptiſſimo Eccleſiæ Chriſtianæ ſtatu conſervata ſunt, Pontificios convincere poſſumus, noſtram doctrinam eſſe veram & orthodoxam. Præter Codicem Biblicum ſub Papatu etiam manſit *Symbolum Apoſtolorum*, quod eſt epitome quædam præcipuorum ac fundamentalium fidei Chriſtianæ articulorum: manſit *Decalogus*, manſit *oratio Dominica*, manſit *Hiſtoria paſſionis Dominicæ*, manſit *Baptiſmus regenerationis Sacramentum*, manſerunt *quædam doctrinæ cœleſtis capita incorrupta*. Ecquis verò dubitare poterit, quin per hæc media Spiritus ſanctus in quorundam cordib. fuerit efficax ad regenerationem & ſalutem? Quòd ſi quidam ſuperſtites fuerunt verè pii & credentes, utique etiam ſuperſtes manſit Eccleſia, quæ non ex multitudine ſed ex fide æſtimanda.

178. Quia verò nondum quieſcunt Pontificii, ſed poſtulant in ſpecie ſibi demonſtrari, quinam ſub Papatu amplexi fuerint veram doctrinam ac noſtræ Eccleſiæ fuerint ſocii, age obſequamur illorum poſtulato. Producimus autem primò omniũ vaticinium Propheticum Dan. 12. v. 41. *Hæ ſola ſalvabuntur de manu ejus Edom & Moab & primitiæ filiorum Ammon*, ubi Luthero interprete tria hominum genera enumerantur, quæ ſub Antichriſti tyrannide ad ſalutem ſint conſervata, primò *Martyres*, qui ſignificantur per Edom à rubedine ſic dictum, ſecundò *ſimplices Chriſtiani*, qui extra ſtrepitum idolomaniæ Pontificiæ conſtituti à teneris unguiculis fidei Chriſtianæ rudimenta à parentibus accepta regulam ſimplicitatis & fidei inculpatæ ſibi eſſe paſſi fuerunt, vel certè ſub finem vitæ abjectâ propriorum meritorum fiduciâ in uno Chriſti merito omnem ſpem ſalutis collocarunt, qui ſignificantur per Moab, quod eſt à Patre. Tertiò *infantes*, qui per Baptiſmum renati prius in vivis eſſe deſierunt, antequam idolomania Pontificia ipſorum animas contaminaret, qui denotantur per primitias filiorum Ammon, quod eſt populus meus proprius. D. Geſn. in prælect. ſuis in Dan. paulò aliter interpretatur. Quia enim Edomitæ, Moabitæ & Ammonitæ fuerunt contempti populi adeoque Iſraelitis abominabiles Deut. 23. v. 1. ideò ſtatuit per illos generaliter ſenſu myſtico ſignificari abjectum & contemtum fidelium cœtum, qui mirabili Dei providentiâ & protectione ſub medio Papatu conſervatus eſt, quos illi nominarunt *hæreticos*, ſicut Judæi Chriſtum ejuſque diſcipulos vocabant *Samaritanos*. Ceterùm ut brevitas illa magis explicetur, disertè dicimus tum extra Eccleſiam Romanam, tum in ipſa Eccleſia Romana Papali Tyrannide preſsâ conſervatum fuiſſe Deo ſemen ſanctum ac populum fidelem, quod demonſtramus ſequenti hominũ ad veram Eccleſiam pertinentium enumeratione. 1. Infantes baptizati ſunt pars Eccleſiæ non minima. Jam verò Baptiſmi Sacramentum quoad ſubſtantialia ſub Papatu manſit integrum, proinde infantes per illud verè fuerunt regenerati ac filii Dei, membra veræ Eccleſiæ & hæredes vitæ æternæ cõſtituti, atqui illorum aliquot myriades in infantili ætate obierunt, antequam profunditates Satanæ intelligerent. ** Infantes per Sacramentum initiationis etiam ab impuro miniſterio regenerantur, non ſecus ac adultera nondum repudiata parit marito liberos: ita quamdiu Eccleſia impura matrimoniales tabulas ut Auguſt. lib. 4. de ſymb. ad Catech. c. 2. nominat, id eſt, verbũ cum ejus ſigillis Sacramentis à Sponſo Chriſto obtinet, tamdiu ipſi regenerat filios ac filios, ut de Eccleſia Iſraëlitica, licet idololatriæ deditiſſima Exech. 23. v. 37. dicitur Exech. 16. v. 20. qđ exemplum etiam ad hæreticas Eccleſias in N. T. accommodat Hieron. lib. 1. in Exech. cap. 16. ** 2. Simplices quidam Chriſtiani repudiatis errorum Papalium corruptelis doctrinæ, quam ex prælectione pericoparum Evangelicarum, ex Symbolo Apoſtolorum, ex meditatione Hiſtoriæ paſſionis &c. perceperãt, unicè adhæſerunt, qui licet ob Papæ Tyrannidem publicis erroribus ſeſe non oppoſuerunt, tamẽ veram fidem in corde tenuerunt, ſicut hodie in medio Papatu quidam latent, quibus errores Papales de meritis operum, de Primatu Pontificis, ac moles illa traditionum Ceremoniarum ac ſuperſtitionum ex animo diſplicent, ſed præ metu inquiſitionis publicè ea arguere ac deteſtari verentur. Fuiſſe autem etiam ſuperioribus ſeculis tales occultos Chriſti diſcipulos oſtendunt muſſitationes de Tyrannide Papæ, de indulgentiis &c. querelæ de corrupto Eccleſiæ Romanæ ſtatu ac repentina approbatio doctrinæ per Lutherum à ſordibus Papalibus repurgatæ. 3. Quidam imminente mortis agone de inſufficientia & imperfectione Operum à propria conſcientia convicti atque interiùs per Spiritum ſanctum conſolationum Evangelicarum admoniti abjectâ propriorum meritorum fiduciâ ad unicum Chriſti meritum verâ fide confugerunt, qui ſi vel maximè Papales quoſdam errores adhuc amplexi ſunt, tamen fundamentum fidei apprehendentes ſalvati ſunt, quaſi per ignem, exuſtis ſcilicet errorum ſtipulis tentationum & crucis igne. Hûc pertinent piarum illarum precum formulæ, quæ extant in Hortulo animæ, in Anſhelmo, in Bernhardo, &c. quas moribundis prælectas fuiſſe Hiſtoria Eccleſiæ teſtatur. § Caſparus Ulenbergius in libro quem edidit Anno 1589. hoc titulo: *Viginti duæ cauſæ, cur ad Catholicos ſit rede-*

undum

rundum relictis Evangelicorum erroribus cauſa 14. ſic ſcribit: *Invenio ego librum quendam in ſacrario parochiali Eccleſia noſtra* (Colonienſis) *ſcriptum anno ſalutis 1475. quo ſemper ab eo tempore, nimirum ab annis centum & amplius in viſitandis & ad mortem praeparandis agrotis uſi ſumus. In eo quaſtiones aliquot reperiuntur in linguam Germanicam, qualiter tum fuit, converſa, quas ajunt D. Anshelmum feciſſe proponendas illis hominibus, qui ad mortem feliciter obeundam praeparantur. Caeterum ea quaſtiones totam humana ſalutis rationem; adeoque theſaurum & nucleum Chriſtianiſmi quaſi brevi pugillo complectuntur. Lubet verò quadam ex illis hoc loco inſerere. Poſtrema inter eas quaſtiones hac eſt. Credis te non poſſe ſalvari niſi per mortem Chriſti? Reſpondet infirmus; etiam: tum illi dic. Age ergo, dum ſupereſt in te anima, in hac ſola morte fiduciam tuam conſtitue, in nulla alia re fiduciam habe, huic morti te totum committe, hac ſola te totum contege, totum immiſce te in hac morte, in hac morte totum te involve, & ſi Dominus Deus te voluerit judicare. dic: Domine, mortem Domini noſtri Jeſu Chriſti objicio inter me & tuum judicium, aliter tecum non contendo &c.* Vide quæſtiones illas integrè propoſitas apud Dn. Chemnit. tom. 1. Exam. de Juſtificat. §. Veterum teſtimon. fol. 143. 4. Præter hos excitavit Deus ſingulis ſeculis aliquos publicos & conſtantes veræ fidei confeſſores, qui Papatui publicè ſeſe oppoſuerunt, quorum quidam uſque ad ſanguinem illi reſiſtentes Martyrii coronam portarunt. Tales benè multos enumerant autores Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Magdeburgenſis, Flacius in Catalogo teſtium veritatis, Wolfius in Lectionibus memorabilibus, Ludovicus Rabus de Martyribus &c. ſed dubium nullum, quin longè plures extiterint, quàm ab illis enumerantur, quia libri illorum vel ad manus noſtras non pervenerunt, ſed cum ipſis confeſſoribus exuſti ſunt, ut omnis eorum memoria in animis hominum extingueretur ac Papale regnum ſtabiliretur, vel ab adulatoribus Romani Pontificis ſunt corrupti.

179. Poſſunt autem Confeſſores illi, qui Tyrannidi Pontificis & Papalibus erroribus contradixerunt, in tres claſſes diſtribui. Prima complectitur integras Eccleſias. Ut enim prætermittamus Eccleſiam Africanam, quæ Cœleſtino Canonem quendam Concilii Niceni pro ſtabiliendo Primatu mentienti graviter reſtitit, Eccleſiam Leodienſem quæ in reſponſo Paſchali 2. dato Romam vocat *Babylonem*, eamque à Petro Prophetico Spiritu ſic eſſe appellatam, aſſerit, producimus h. l. duas inſigniores Eccleſias, quæ ſemper ceſtiterunt Tyrannidi Pontificiæ. Prima eſt *Waldenſium*, altera *Orientalis ſive Græca Eccleſia*. De Waldenſibus ** Vide omninò ea, Mornæum in Hiſt. Papatus p. 785. Dorſcheum in tract. de dicto Auguſtini, &c. conſid. 6. tùm quæ Autores Magdæb. Hiſt. Eccleſ. tom. 12. ex libro vetuſto MSto, Ænea Sylvio Chronico Hirſaugienſi, Nauclero, Roberto Gagoino de Waldenſib. recenſent. Illorum non fuit exiguus tantum manipulus, ſed numeroſiſſimus cœtus per plurimas regiones diffuſus. Primò tenuerunt locum in Gallia Narbonenſi, Albenſi, Ruthena, Cadurcenſi, Agennenſique Diœceſibus, ut Jacobus de Rebiria in ſuis de Tholoſa urbe Collectaneis annotavit. Sed & *Petrus Waldus* relictâ patriâ in Belgium venit, atque in Picardia multos ſectatores nactus eſt. Inde in Germaniâ tranſiit ac diu per Vandalicas civitates diverſatus eſt, ut Thuanus ſcribit lib. 6. Hiſtor. Guido Perpinianus lib. de hæreſibus annumerat etiam Angliam, in qua Anno 1174. docuerint Waldenſes. Quod idem teſtatur & Guil. Neubic. rerum Anglicarum lib. 2. cap. 13. ubi etiam addit Hiſpaniam & Italiam, ſcribitque *in latiſſimis Gallia, Hiſpania, Italia, Germaniaque provinciis tam multos illorum adhæſiſſe doctrinæ* (quam ipſe ex Romanæ Eccleſiæ ingenio *peſtem* vocat) *ut ſecundùm Prophetam multiplicati ſuper numerum arena maris viderentur.* Similiter & Chronicon Hirſaugienſe narrat, *ex eis captos quoſdam in urbe Argentinenſi coram omni populo & plebe confeſſos publicè fuiſſe, quod tantus eorum eſſet numerus, ut ſi quis ex eis è Colonia Mediolanum iret ſtatueret, omni nocte hoſpitem ex ſecta eorum inveniret.* Denique etiam eos in Bulgariam, Croatiam ac Dalmatiam pervaſiſſe, autor eſt Matthæus Pariſ. Inſuper etiam celebres fuerunt. 1. *mirâ docendi dexteritate.* Nam Jacobus de Rebiria teſtatur, *eos fuiſſe eruditione & doctrina præcellentiſſimos & de religione acutiùs cæteris diſputaſſe, quibus Sacerdotes Eccleſia Romana non fuerint pares.* 2. *autoritate*, de qua F. Rainerus ſic ſcribit: *In omnibus civitatibus Lombardia & in Provincia, & in aliis regnis & terris auditores habebant, & in publico diſputabant, populumque vocabant ad Stationes ſolennes in foro & in campo, & prædicabant in tectis. Non erat, qui ipſos impedire auderet propter potentiam & multitudinem fautorum ſuorum.* Ibidem hic autor aſſerit, ſe ipſummet interfuiſſe inquiſitioni ipſorum ac in ſola parochia Cammerach habuiſſe decem ſcholas. Neque tantùm homines de vulgo ipſis aſtipulati ſunt, ſed & proceres complures, Raimundus Comes Tholoſæ & S. Ægidii Regis Franciæ Conſobrinus; Raimundus Rogerius Biterrarum & Carcaſſonæ Comes; Petrus Rogerius Gabareti Regulus; Raimundus Fuxenſis Regis Arragoniæ propinquus, multique alii Comites & innumeri nobiles. Similiter & in Italia aſſeclas ipſorum & è plebe & ex equeſtri ordine fuiſſe, tradit Nauclerus. 3. *Induſtriâ*, cui reſpondit auditorũ ardor in docendo, quod ipſum etiam Rainerus habet. *Viri*, inquit, *& mulieres, parvi & magni, nocte ac die non ceſſant diſcere & docere. Audivi ab ore docentis cujuſdam, quod quidam hæreticus* (hoc titulo inſignit Waldenſes ex præjudicio & ſenſu Romanæ Eccleſiæ) *quem novi, ad hoc tantùm, ut eum à fide noſtra averteret & ad ſuam perverteret perduceretque, nocte, tempore hyemali, per aquam, qua dicitur Ibis, natavit ad ipſum. Erubeſcat negligentia fidelium Doctorum* (intelligit Romanæ Eccleſiæ addictos) *qui non ſic zelant Catholica fidei veritatem, ſicut Leoniſta zelant infidelitatis errorem.* Item: *Vetus & Novum Teſtamentum vulgariter tranſtulerunt, & ſic docent ac diſcunt. Vidi & audivi ruſticum idiotam, qui Job recitavit de verbo ad verbum & plures alios, qui totum N. T. ſciverunt perfectè.*

Waldenſes.

4. Con-

4. *Conſtantiâ.* Licet enim paſſim extremis ſuppliciis ob confeſſionem præcipiti (ut loquitur Chronicon Hirſaugienſe) ſententiâ adjudicarentur, non tamen deſtiterunt ex profeſſo contra Papam docere & veritatem cœleſtem aſſerere & arguere Rom. Eccleſiæ idololatriam in Miſſa & mortuorum ſanctorum religioſa invocatione, ſuperſtitionem in delectu ciborum & dierum, primatum Papæ, aliasque corruptelas. ** Rainerius in ſumma ante trecentos annos confecta de Waldenſibus ſic ſcribit: *Inter omnes ſectas, quæ ſunt vel fuerunt, non eſt pernicioſior Eccleſiæ* (Romanæ Apoſtaticæ) *quam pauperum de Lugduno tribus de cauſis, Primò quia diuturnior. Quidam enim dicunt, quod duraverit à tempore Sylveſtri, alij à tempore Apoſtolorum deducunt. Secundò, quia generalior, ferè enim nulla terra eſt, in qua hæc ſecta non ſerpat. Tertiò, quod omnes alia cum immanitate in Deum horrorem inducant, hæc ſola VValdenſium ſeu Leoniſtarum magnam habeat ſpeciem pietatis, quod coram hominibus juſtè vivant & bene omnia de Deo & omnes articulos credant, qui in Symbolo continentur, ſolam Romanam Eccleſiam blaſphemant & oderunt, dicentes eam eſſe Eccleſiam malignantium & meretricis, quæ ſedet ſuper beſtiam in Apocalypſi & quod defecit ſub Sylveſtro, cùm venenum temporalium eſt in Eccleſiam infuſum. Dicunt etiam Papam eſſe caput omnium errorum vocantes cæcos Prælatos, religioſos Phariſæos, hos dicunt plenos ſuperbia & avaritia &c.* Refert ex Rainerio Flacius in Catalogo teſtium veritatis. Idem ex Jacobo de Rebiria rale de illis teſtimonium adducit. *VValdenſes ſive Lugdunenſes diu primum locum tenuiſſe in Gallia Narbonenſi, Albienſi, Ruthena, Cadurcenſi, Agennenſiq; Diœceſibus celebris eſt fama, eoq; tempore nullo aut parvo in precio fuiſſe eos, qui ſe Sacerdotes, Epiſcopos & miniſtros Eccleſiæ dici volebant: indigni enim omnes ac rerum omnium penè ignari cùm eſſent, facilè illis fuit eruditione & doctrina præcellentibus primas in populo partes ſibi vendicare. Ex quibus cùm præceteris Valdenſes acutius de religione diſputarent, admittebantur ſæpe à Sacerdotibus publicè docendi cauſa, non quod eorum ſententia ſibi probarentur, ſed quod Valdenſibus ingenio pares non eſſent &c.* Ibidem ex fragmentis librorum Inquiſitoriorum probatur, *doctrinam VValdenſium per Lombardiam, Alſatiam, totum tractum Rhenanum, Belgium, Saxoniam, Pomeraniam, Boruſſiam, Poloniam, Livoniam, Sueviam, Sileſiam, Bohemiam, Moraviam, Calabriam & Siciliam longè lateque fuiſſe propagatam.* Vocabantur à Pontificiis per contemtum *Valdenſes, Albigenſes, Albigriſes, Pauperes de Lugduno & Inſabbatati.* In Bohemia vocabantur *Thaboritæ.* Confeſſionem illorum ſcripto comprehenſam ſe vidiſſe ſcribit Flacius annō 1431. eamque cum Proteſtantium Confeſſione penitùs convenire teſtatur. Qui Merindoli, Agriæ, Coſtæ & in vicinis urbibus habitabant, ediderunt Confeſſionem ſuam, eamque Franciſco Regi exhibuerunt, in qua continentur hi articuli 1. *Solis ſacris literis credendum eſſe in iis quæ ad ſalutem pertinent, & nulli præterea homini aut ſcripto.* 2. *Sacras literas integrè continere omnia ea, quæ ad ſalutem neceſſaria, eoq; nihil penitùs recipiendum aut admittendum in religione eſſe, niſi id ſolum, quod Deus nobis in Sacris literis præcepit.* 3. *Unum eſſe tantùm Mediatorem nec invocandos ſanctos ullâ ratione.* 4. *Purgatorium nullum eſſe, ſed omnes homines vel per Chriſtum juſtificatos in vita æterna vel non credentes in æternum exitium abire, tertium aut quartum locum ſupereſſe nullum.* 5. *Tantùm duo Sacramenta eſſe, Baptiſmum ac Communionem.* 6. *Omnes Miſſas & præcipuè eas, quæ pro mortuis canuntur, impias ac proinde penitùs abolendas eſſe.* 7. *Omnes traditiones humanas rejiciendas vel certè pro neceſſariis ad ſalutem haudquaquam habendas eſſe: eoque tollendum eſſe cantum & recitationem officij, jejunia ad dies certos alligata, ſuperflua feſta, diſcrimen ciborum, tam varios gradus ac ordines Sacerdotum, Monachorum ac Monacharum, varias benedictiones ſeu conſecrationes creaturarum, vota, peregrinationes & aliam omnem turbam rituum ac Ceremoniarum ab hominibus inventarum ſeu excogitatarum, antiquandam eſſe.* 8. *Primatum Papæ ſuper omnes Eccleſias, cumprimis poteſtatem ejus ſuper omnes Politias ſeu utrumque ejus gladium negandam, nec alios gradus Sacerdotales in Eccleſia retinendos eſſe præter Sacerdotum, Diaconorum & Epiſcoporum.* 9. *Communionem ſub utraque ſpecie & piam & neceſſariam eſſe, utpote à Chriſto ordinatam & præceptam.* 10. *Romanam Eccleſiam eſſe Babylonem, de qua in Apocalypſi: Papam eſſe omnium errorum fontem & verum Antichriſtum.* 11. *Indulgentias eſſe rejiciendas.* 12. *Conjugium Sacerdotum pium ac neceſſarium eſſe in Eccleſia.* 13. *Verbum Dei audientes ac rectè ſentientes Eccleſiam ejus eſſe, eique Eccleſiæ claves à Chriſto datas, eoque eam poſſe ac debere lupos fugare, & veros bonosque Paſtores Chriſti vocare, & eorum vocem audire, ac ab illis Sacramenta percipere.* Thuanus lib. 5. Hiſtor. docet, *illos hanc fidem à majoribus accepiſſe & per aliquot annorum Centurias docuiſſe,* ac ex Cardinali Sadoleto addit, *reliqua quæ VValdenſibus affinguntur per invidiam illis affingi.* Obſervat etiam hanc eſſe veram cauſam quare Luthero doctrinam reformatam proponenti tam multi in diverſis ac diſſitis locis per univerſam Europam ſeſe conjunxerint. Vide Weſenb. in orat. de Eccleſ. Waldenſ. Græca Eccleſia itidem Pontificis faſtum ac dominationem ſemper improbavit atque adhuc quotannis Dominica Quadrageſimæ illum excommunicat. *Eccleſia Græca.* Refert Johan. Mandevilla libr. 1. cap. 17. Johannem XXII. Pontiſ. Rom. prolixè ſcripſiſſe ad Græcos, *Unicam tantùm eſſe Chriſti Eccleſiam, cujus ſit ipſe caput Univerſale, Chriſti in terris Vicarius unicus, quem & ipſi agnoſcere debeant.* Reſcriptum verò ab illis fuiſſe *Potentiam tuam ſummam erga tuos ſubditos firmiter credimus, ſuperbiam tuam ſummam tolerare non poſſumus, avaritiam tuam explere non valemus. Diabolus tecum, quia Dominus nobiſcum.* Cumque ad Concilium Lateranenſe ex Græcia miſſi Legati religionis diſpendio ſocietatem Eccleſiæ Occidentalis emiſſent ac in capita quædam Romanæ fidei conſenſiſſent, domum reverſi exilio partim ſpontaneo, partim excommunicationis fulmine in ſe vibrato, pœnam hujus inſtituti ſui ab Eccleſia Orientali luere coacti fuerunt. Proinde ſi vel maximè ſub Papatu nulla fuiſſet Chriſti Eccleſia (cujus contrarium oſtendimus ſuperiùs) non tamen prorſus in mundo expiraſſe aut defeciſſe *Eccleſia Chriſti* dicenda foret. Occidentem enim duntaxat Antichriſtianum Papæ regnum occupavit, in Orientem verò nunquam pervaſit, ne illis quidem temporibus, quibus Orientale Chriſtianorum imperium fatiſcere cœpit, quinimò ſi amplitudine provinciarum & regnorum aut hominum numero decertandum fuerit, non deſunt teſtes fide digni qui perhibeant duplo, vel etiam triplo ſuperatam fuiſſe ab Orientali

Eccleſia Occidentalem iis etiam temporibus quibus Papatus in ἀκμῇ ſive vigore fuit. Quamvis verò Græca Eccleſia non ſit ab omnibus omninò erroribus immunis, tamen non eſt demerſa in tantam idolomaniæ & errorum voraginem, qua Romana eſt abſorpta. Ut enim conſtat ex actis Tubiogenſium cum Jeremia Patriarcha Conſtantinopolitano, hodierna Eccleſia Græca damnat primatum Pontificis Romani (qui errorum Papalium eſt fundamentum facilè Primarium) agnoſcit Majeſtatem divinam Chriſto ſecundùm carnem eſſe datam, negat purgatorium, recipit Communionem ſub utraque ſpecie &c. improbat Miſſas privatas, & ſacrificia pro defunctis, in ſacris utitur linguâ vernaculâ, approbat conjugium Sacerdotum &c. Altera claſſis complectitur *Imperatores & Reges*, unctos illos Domini, quorum bene multi Papali Tyrannidi ſeſe oppoſuerunt. Carolus M. in Concilio Francofurtenſi idololatricum imaginum uſum, aliasque Pontificias ſuperſtitiones quatuor libris editis redarguit, circa annum 800. Filius ejus *Ludovicus* ac poſtea *Otto* jus eligendi Pontificem ad Imperatorem revocavit & Johannem XII. depoſuit Leone illi ſubſtituto. *Henricus III.* cum tres Pontifices tanquam vultures de præda digladiarentur armatâ manu in Italiam profectus omnes abdicavit & alium creavit nempe Epiſcopum Moguntinum circa annum 1047. Gregorio VII. quem vocant Hildebrandum, oppoſuit ſe *Henricus IV.* quâ de re Benno in vita Gregorii & *ἀνώνυμος* autor qui vitam Henrici deſcripſit, latè differunt. *Fridericus II.* in Epiſtola ad Ottonem Ducem Bavariæ apud Avent. lib. 7. conqueritur, *Romanos Pontifices auctos divitiis & dignitate a ſe ac ceteris Imperatoribus æmulos eſſe pertinaciſſimos omnium Regum atque Principum, neque pacem ultra ferre poſſe, manibus, pedibus, noctes atque dies id eos conari, ut non tam ſe quam ſacroſancto Romano Imperio tanquam capite oppreſſo facilè ceteris membris omnibus ſervitutem imponant: affectare eos dominationem atque divinitatem, nempe ut ab omnibus haud aliter imò magis quam Deus timeantur: multos Antichriſtos ineſſe Romanenſibus &c.* *Ludovicus IV.* de Papa Johanne XXII. ſcripſit: *Me hæreticorum fautorem falsò vocat, Chriſtianus ſum. At ipſe hæreſiarcha eſt. Ut Antichriſtus non ſit, tamen ejus antecurſorem atque anteambulonem eſſe neceſſe eſt.* *Philippus pulcer* Galliæ Rex Bonifacio VIII. ſcripſit hac literarum forma. *Philippus Dei Gratiâ Francorum Rex, Bonifacio ſe gerente pro ſummo Pontifice ſalutem modicam ſive nullam. Sciat tua maxima fatuitas in temporalibus nos alicui non ſubeſſe, Eccleſiarum & Præbendarum collationem ad nos jure Regio pertinere. Secus autem credentes fatuos & dementes reputamus.* Horum veſtigiis inſtiterunt *Henricus V. Fridericus Barbaroſſa*, qui Romam anno Chriſti 1166. expugnavit, *Otto IV. Henricus VII. &c.* Imperatores: *Childericus III. Carolomannus, Ludovicus XII.* Galliæ Reges. *Iohannes & Edoardus III. Angliæ*, aliique plurimi heroës fortiſſimi, de quibus videantur ſcripta Melchioris Goldaſti Haimensfeldii. Quò referenda etiam centum illa gravamina, quæ Proceres Imperii Romani in Comitiis Norinbergenſibus anno 1523. congeſſerunt ac Pontifici Romano Adriano VI. transmitti curarunt. Extant illa in ſcripto Flacii contra invectivas cujuſdam Bruni & apud VVolfium centen. 16. pag. 202. & ſeqq. Tertiam claſſem occupant *Doctores & Martyres*, qui errores & abuſus in Eccleſiam invectos taxarunt, quorum aliquos Catalogus teſtium veritatis, Centenarii VVolfii, autores Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Magdeb. &c. commemorant, ſed longè plures adduci poſſent, niſi Papæ injuria & hominum incuria illorum ſcripta extinxiſſent.

Imperatores ac Reges Papali Tyrannidi reſiſtentes.

Confeſſores ac Martyres.

A. 180. Quoties igitur Pontificii novitatem, hæreſin, ſchiſma ac ſeceſſionem ab Eccleſia nobis objiciunt, promtum adeſt reſponſum, nos nec à fide Catholica nec ab Eccleſia Catholica receſſiſſe, ſed erroribus, idolomaniis ac ſuperſtitionibus in Eccleſiam invectis retentâ fide Catholicâ nuncium miſiſſe. Quinimò tantum abeſt, ut à fide Eccleſiæ Catholicæ deſciverimus, ut ne quidem à fide Romanæ Eccleſiæ diſceſſerimus, quatenus illa cum vetere Catholica & Apoſtolica fide conſentit. Fatemur nos à capitibus fidei Romanæ hodiernæ non paucis diſceſſiſſe, ſed hæc non eſt defectio à fide veteri Catholica, ſed potiùs ad fidem Catholicam priſtinam, quæ in Romana Eccleſia novis inventis, ſuperſtitionibus & additamentis multipliciter deformata eſt, reverſio & ad unicum fidei Magiſtrum Chriſtum converſio. *Exivimus è Babylone* obſecuti mandato divino Apoc. 18. v. 4. nequaquam verò ab Eccleſia Catholica nos ſeparavimus. Jubetur populus Dei egredi è Babylone, hoc eſt, ex Eccleſia Romana, ergò populus Dei hoc eſt, vera Eccleſia diu latuit in ipſa Eccleſia Romana, ſicut triticum latet in paleis, aurum in ſcoriis. Quamvis Papiſmus publicum Eccleſiæ Rom. miniſterium occupaverit & horribiliter corruperit, reſervavit tamen ſibi Deus populum, qui ex verbo ſuo ipſum cognovit, nomen ejus invocavit & rectè ipſum coluit, ſicut tempore Eliæ, Jeremiæ, Chriſti & Apoſtolorum factum eſt, ubi illi quidem, qui erant in ordinaria ſucceſſione ac titulo Eccleſiæ ſuperbiebant, non erant vera Eccleſ. ſed Synagoga malignantium ac legem Dei pervertentium, interim tamen in media illorum colluvie aliqui verè fideles latebant ſoli Deo cogniti, *qui etiã novit, qui ſint ſui* 2. Tim. 2. v. 21. Cùm Antichriſtus longè lateque in Eccleſia dominaretur, conſervatus eſt Dei gratiâ *Baptiſmus*, conſervatus *Codex Biblicus, Symbolum Apoſtolorum* & *quædam doctrinæ capita incorrupta*, per hæc media Deus quoſdam regenuit & ſervavit ad vitam æternam, ſicut etiamnum hodie in medio Antichriſti regno Deus ſibi ſervat aliquas reliquias *illorum, qui obſervant mandata & retinent teſtimonium Ieſu Chriſti.* Proinde cœtus Chriſtianorum propter illam Papæ dominationem ac tyrannidem ac propter corruptelas publico miniſterio invectas non deſiit vocari & eſſe Eccleſia, ſed erat ac dicebatur *civitas dilecta & caſtra Sanctorum* Apoc. 20. verſ. 9. ac *populus ſanctus* Dan. 7. v. 21. videlicet ſynecdochicâ appellatione propter fideles & electos in eo adhuc reſiduos, ſicut olim populus Judaicus etiam in corruptiſſimo Eccleſiæ ſtatu dicebatur *populus Dei* ſactâ denominatione à parte non quidem majore ſed meliore, ac Hieroſolyma dicebatur *civitas ſancta* Matt. 4. v. 5. propter electos in ea adhuc reliquos. Quod autem de Romana Eccleſia dicimus, id de Judæis, Turcis ac gentilibus dici nequit, quòd ſcilicet inter eos conſervata ſit & adhuc conſervetur Eccleſia latens & abſcondita, cùm inter eos nulli ſint ſalvandi, in illa verò ſuperſint Scripturæ ſacræ, Baptiſmus, Decalogus, Symbolum Apoſtolorum, Hiſtoria paſſionis Dominicæ &c. per quæ media Spiritus ſanctus ad quorundam regenerationem & ſalutem efficax

ficax

ficax eſt. Negari ſanè neqoit, hæc ſana doctrinæ capita perverſis interpretationibus, erroneis additionibus ac ſuperſtitioſis obſervationibus in Papatu fuiſſe corrupta, ſed potuit nihilomious Spiritus S. per illud, quod fuit ſaoum & divinum, ad quorundam hominum converſionem io illorum cordibus efficaciter operari, ut lolio & ſcoriis rejectis ſanæ doctrinæ triticum & aurum amplecterentur, obſecuti hac in parte mandato divioo Jer. 15. v. 19. *Si ſeparaveris precioſum à vili, quaſi os meum eris.* Hæc ſeparatio D. Lutheri miniſterio publicè & ſolenniter randem facta eſt. Erat in Papatu precioſum, videlicet Scripturæ ſacræ, Baptiſmus, Symbolum Apoſtolorum &c. erat etiam in eo vile, videlicet prava Scripturæ interpretatio, traditiones humanæ, ſuperſtitiones, errores idololatria &c. illud erat Dei, hoc verò Papæ; illud Chriſti, hoc verò Antichriſti. Lutherus igitur precioſum à vili, divinum ab humano, Chriſtiaoum ab Antichriſtiaoo, verum à falſo, genoinum ab adulterioo ſeparavit, illo retento, hoc verò abjecto, proinde non diſceſſit ab Eccleſia Catholica, oeo à fide veteri Catholica, ſed Eccleſiam & fidem à corruptelis, erroribus ac ſuperſtitionibus in eam invectis ac ſuperadditis repurgavit. Noo à Chriſto, ſed à Papa in Antichriſtum converſo; oon à Dei verbo ſed humanis gloſſis & traditiooibus: non ab Eccleſia Catholica, ſed ab illis, qui Tyrannicum in Eccleſia dominatum exercebant, ſeceſſionem fecimus, nec triticum, ſed lolium ex agro Dominico revulſimus, eccur igitur novatores ſchiſmatici factioſi ac hæretici audire debeamus. ** Quando Eccleſia apoſtaſiæ partiali nuncium mittit per converſionem ad religioois ſinceritatem & Eccleſiæ congeneris in defectiooe iſta perſeverantis, quoad pravitatem fidei communionem deſerit, non fit ἄλλο alia, ſed ἑτέρα altera, non nova exiſtit, ſed renovatur, quia ſcoriam tantùm ab auro ſeparat, quod autem precioſum eſt, retinet; peſtē Eccleſiæ apoſtaticæ fugit, non Eccleſiam. ** Vergerius in Dialog. 4. coot. Cardin. Hoſium tom. 1. operum f. 237. illud declarat tali ſimilitudine. *Si contingeret, ut nonnulli ex Senatoribus Venetis occupata illic perpetua dictatura, conculcatisq; legibus ſummam rerum ad ſe traherent, & pro libidine regnantes cogerent reliquos turpiter ſervire, poſtquam autem eam tyrannidem per aliquot menſes exercuiſſent, Deus miſiſſet occaſionem, quâ Reſpub. ejectis Tyrannis priſtinam libertatem inciperet recuperare atq; gloriam, an non explodendi & exſibilandi eſſent tyranni, qui de civibus tentantibus Reſpub. libertatem inſtaurare & honeſtas leges in uſum revocare, ad hunc modum conquererentur. Cur receditis vos à noſtro dominatu? cur à Reipublica gremio diſceditis? ſic & nos non diſcedimus ab Eccleſia Chriſti, imò cupimus eam in libertatem vindicare inſtauratamq;, cùm ab illis unctis & raſis fuerit diu miſerè oppreſſa & penè deleta, ſed ab iſtis, qui eam oppreſſerant, diſcedimus.*

SECTIO IV.

De quarta Eccleſiæ nota à Bellarmino aſſignata, videlicet amplitudine ſive multitudine & varietate credentium.

An amplitudo ſit nota Eccleſiæ.

181. *Membrum primum.* Sitne amplitudo ſive multitudo credentium genuina & propria Eccleſiæ nota? Amplitudo vel conjunctam habet doctrinæ veritatem vel ab ea eſt ſejuncta. Amplitudo abſque vera doctrina non poteſt eſſe Eccleſiæ nota, quia noo quævis multitudo hominum, ſed multitudo verã & Catholicam fidem profitentium conſtituit Eccleſiam Catholicam, unde ipſe Bellarmious libr. 3. de Eccleſ. mil. cap. 2. ſic definit Eccleſiam, quod *ſit cœtus hominum ejuſdem Chriſtianæ fidei profeſſione colligatus.* Ergò neceſſariò cum amplitudine conjungenda eſt vera & Catholica fides, abſque qua multitudo etiam maxima non conſtituit Eccleſiam. Quod ſi fides & doctrina Catholica facit amplitudinem Eccleſiæ notam, ergò multò magis ipſa fides & doctrina Catholica eſt Eccleſiæ nota, quæ eſt noſtra eademque immotæ veritatis ſententia. Sic ergo contra hanc notam argumentamur. 1. Quæcunque nota rei alicui non convenit perpetuò ac ſemper, ea oon eſt genuina & propria illius nota. Ratio eſt manifeſta ex definitione proprii. Atqui amplitudo noo convenit perpetuò ac ſemper veræ Eccleſiæ. Ergo non eſt genuina & propria illius oota. Aſſumtum conſtat ex Hiſtoria Eccleſiæ tàm veteris quàm oovi Teſtamenti, quam percurrimus ſuperiùs §. 94. In principio Eccleſia fuit valde exigua, quod non poſſunt negare adverſarii. Sive enim de Eccleſia V. T. loquamur, illa cœpit ab Adamo & Eva duobus in mundo hominibus: ſi de Eccleſia N. T. loquamur, illa anguſtis Hieroſolymitanæ urbis limitibus fuit incluſa, antequam in uoiverſum orbem propagaretur. Sub finem muodi itidem exiguus erit Eccleſiæ cœtus Matt. 24. verſ. 11. *Multi Pſeudoprophetæ ſurgent & ſeducent multos.* Luc. 18. v. 7. *Cùm venerit Filius hominis, num inveniet fidem in terra?* 2. Petr. 2. verſ. 1. *erunt in vobis Magiſtri mendaces, qui introducent Sectas perditionis.* v. 2. *& multi ſequentur illorum luxurias,* ἐξακολουθήσουσιν αὐτῶν ταῖς ἀσελγείαις, vel, ut alii Codd. legunt ἀπωλείαις *exitialia illorum dogmata.* 2. Quæcunque nota noo convenit rei alicui ſoli, ea non eſt genuina & propria illius uota. Ratio itidem pendet ex definitione proprii. Atqui amplitudo non conveoit ſoli veræ Eccleſiæ. E. non eſt genuina & propria Eccleſiæ uota. Aſſumtū conſtat ex Hiſtoria Eccleſiæ. Cainica Eccleſia ante diluvium amplitudioe & numero Profeſſorum ſuperavit veram Eccleſiam Patriarcharum. Baaliticæ idololatriæ defeoſores & approbatores numero vicerunt verè fideles. Eliæ & reliquorum Prophetarum doctrinæ adhærentes. Synagoga Judaica incomparabiliter fuit amplior cœtu illorum, qui Chriſto docenti adhærebant. Arianiſmus caput extollebat ſupra doctrinæ Catholicæ aſſertores. Quid de Antichriſti doctrina & regno dicemus? 2. Theſſ. 2. v. 11. *Adventus ejus eſt ſecundùm operationem Satanæ in omnis generis virtute & ſignis & prodigiis mendaciis* v. 10. *& in omnis generis ſeductione iniquitatis in illis qui pereunt, eò quòd dilectionem veritatis non receperunt, ut ſalvi fierent* v. 11. *ideò mittet illis Deus* ἐνέργειαν τῆς πλάνης, *efficaciam erroris, ſive efficaces errores, ut credant mendacio.* Apoc. 13. v. 8. *admirata eſt tota terra beſtiam & adoraverunt eam omnes qui inhabitabant terram, quorum nomina non ſunt ſcripta in libro vitæ.* v. 14. *ſeducit habitantes in terra propter ſigna, quæ data ſunt illi facere* Apoc. 17. verſ. 1. *meretrix magna ſedet ſuper aquas multas,* verſ. 2. *cum qua fornicati ſunt Reges terræ & inebriati ſunt, qui inhabitant terram de vino proſtitutionis ejus,* verſ. 15. *aquæ, quas vidiſti,*

Argumenta ſententiam negantium.

ubi meretrix ſedet, populi ſunt & gentes & linguæ. Apoc. 19. verſ 2. *meretrix magna corrupit terram in proſtitutione ſua.* Ex quô manifeſtè apparet, falſum eſſe, quod Bellarminus in hoc ipſo capite §. *denique* ſubjungit. *Sectas hæreticas nunquam totum orbem aut certè dimidiam ejus partem occupaſſe.* Item, *Sectam Mahumetis cum hæreſibus Neſtorij & Eutychetis, quæ adhuc vigent in Oriente, nunquam ad Occidentem tranſiiſſe.* Atqui oblitus videtur Arianiſmi, qui tàm in Occidente quàm Oriente longè lateque fuit dominatus. Gothi Italiam vaſtantes erant Ariani. Theodoricus de Berna in Occidente regnans erat Arianus. Quin & ipſe Liberius Pontif. Roman. Arianiſmo ſubſcripſit. Oblitus videtur regni Antichriſtiani, ſub quo publica religionis ſacra ubivis ceſſatura alibi fatetur. Mahumetiſmi ſecta amplior eſt, quàm Chriſtianorum Eccleſia in omnibus mundi partibus. Judaiſmus in Occidentem & Orientem ſe effudit &c. 3. Cujus contrarium à vera Eccleſia prædicatur, illud non poteſt eſſe nota Eccleſiæ. Atqui contrarium amplitudinis de vera Eccleſia prædicatur. Ergo amplitudo non poteſt eſſe veræ Eccleſiæ nota. Aſſumptum probo Eſai. 1. verſ. 8. *Quod reliquum eſt de filia Sion, id inſtar tugurij eſt, qualia ſunt in vineis, & inſtar tugurioli, in quo pernoctant in cucumerariis hortis & ſicut urbs vaſtata* verſicul. 9. *Niſi Dominus exercituum reliquiſſet nobis ſemen, quaſi Sodoma fuiſſemus, & quaſi Gomorrha ſimiles eſſemus.* cap. 6. verſ. 13. *erit ſicut ilex aut quercus, quæ licet projiciant folia & ramos, tamen truncus illis manet. Semen ſanctum erit truncus ille.* Sophon. 3. v. 12. *Derelinquam in medio tui populum pauperem & egenum & ſperabunt in nomine Domini.* Luc. 12. verſ. 32. *Noli timere puſille grex, quia complacuit Patri veſtro dare vobis regnum.* 4. Quod Eccleſiæ accidit & mutabiliter ineſt, id non poteſt eſſe genuina & propria illius nota. *Vera enim nota ſunt inſeparabiles à vera Eccleſia*, ſcribit Bellarminus libr. 4. de Eccleſ. cap. 2. §. 10. Atqui amplitudo accidit duntaxat Eccleſiæ & mutabiliter ei ineſt, vera enim Eccleſia quandoque eſt ampla, quandoque exigua. Ambroſ. libr. 4. Hexaem. cap 8. *Eccleſia ſicut Luna defectus habet & ortus frequentes, ſed defectibus ſuis crevit & his meruit ampliari.* Ergo amplitudo non eſt genuina & propria Eccleſiæ nota. ** Ineptus eſſes, ſi lumen, quod radios ſuos non diffunderet, eò quod inter parietum anguſtias vi contineretur, contemneres aut tenebris ipſis ſimile diceres. Talis es, qui ſinceritatem & Evangelii lucem à plurimis vi & clauſis quodammodo foribus ejectam ac paucorum pectora illuſtrantem deſpicis. ** 5. Pertinent huc dicta Patrum. Iuſtin. in qq. & reſp. ad orthod. q. 1. ad quæſtionem, *Cur orthodoxi & rectè ſentientes ſoli Deo grati Græcis, Iudæis & hæreticis omnibus non modo numero non pares, ſed etiam pauciores ſint?* Reſpondet, *dictum eſt de orthodoxorum paucitate aliquando, multi ſunt vocati, pauci verò electi, aliquando, quòd anguſta & arcta via, quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt, qui inveniunt eam.* Tertull. de pudicit. c. 1. *Quaſi non facilius ſit errare cum pluribus, quando veritas cum paucis ametur.* Nazianzen. ſerm. de ſeipſo contra Arianos in princ. *Vbinam illi ſunt, qui multitudine Eccleſiam definiunt & gregem exiguum aſpernantur*, οἱ τῷ πλήθει τὴν ἐκκλησίαν ὁρίζοντες καὶ τὸ βραχὺ διαπτύοντες τὸ ποίμνιον, *qui divinitatem metiuntur, plebemque appendunt, qui arenam in precio habent & ipſa mundi lumina contumelia afficiunt, qui deniq; conchas aggerunt, & margaritas contemnunt &c. Hi domos habent, nos inquilinum; hi templa, nos Deum: idque præterea, quòd Dei vivi templa ſimus victimæ vivæ, holocauſta ſpiritualia: hi vulgus habent, nos Angelos; hi temeritatem & audaciam, nos fidem; hi minas, nos preces & orationes; hi aurum & argentum, nos repurgatam fidei doctrinam.* Baſilius libr. de Spiritu ſancto cap. 30. *Docuerunt nos & pueri in Babylonia, etiamſi nemo ſit qui ſuffragetur, tamen per nosipſos, quod ad nos pertinet, facere, qui ſanè ex media flamma Deum collaudaverunt, non conſiderantes multitudinem reprobantium veritatem, ſed ſeipſis contenti, cùm tres eſſent.* Athanaſius in diſcept. adverſus eos, qui in veritate dijudicanda ſolius judicio multitudinis feruntur tom. 2. pag. 247. Non audiemus Dominum dicentem. *Multi ſunt vocati, pauci vero electi? Et iterum, Anguſta eſt porta & ſtricta via, quæ ducit & ad vitam, & pauci ſunt, qui inveniunt eam? Quis igitur ſanâ mente præditus, non malit in paucorum eſſe numero per anguſtam ad ſalutem ingredientium, quàm aſſociari multis illis per latam ad interitum ruentibus.* Chryſoſt. homil. 40. ad popul. Antioch. *Quænam, precor, utilitas eſt, multum eſſe fœnum, potius quam paucos lapides eſſe precioſos? non in numeri multitudine, ſed in virtutis probitate multitudo conſiſtit. Elias unus erat, ſed totus mundus non erat dignus, qui rependeretur ipſi.* Vide ibidem plura, uti etiam homil. 26. præcedente. Hieronymus libr. 3. adverſ. Pelagian. pag. 310. ſub nomine Attici ad Critobulum Pelagian. *Multitudo ſociorum nequaquam te Catholicum ſed hæreticum eſſe monſtrabit.* Auguſtinus in Pſalm. 39. *Si juſtus es, noli numerare, ſed appende. Stateram affer æquam, non doloſam, quia juſtus appellatus es. Videbunt juſti & timebunt, dictum eſt de te. Noli ergo numerare turbas hominum incedentes, latas vias, implentes craſtinum arcum, civitatis natalem clamando celebrantes, civitatem ipſam malè vivendo turbantes. Noli ergo illos attendere. Multi ſunt & quis numerat? pauci autem per viam anguſtam incedunt. Profer, inquam, ſtateram, appende. Vide contra pauca grana, quantam paleam leves.* Vide etiam enarrat. Pſalm. 128. Arnobium libr. 3. adverſ. gent. p. 122. *Non enim ſtare ſine aſſertoribus non poteſt religio Chriſtiana, aut eo eſſe comprobabitur vera, ſi aſtipulatores habuerit plurimos & autoritatem ab hominibus ſumſerit. Suis illa contenta eſt viribus & veritatis propria fundaminibus nititur, nec ſpoliatur vi ſua, etiamſi nullam habeat vindicem, imò ſi linguæ omnes contrà faciant; contraq; nitantur & ad fidem illius abrogandam conſenſionis unitæ animoſitate conſpirent.* Cum Conſtantinus Imp. Arianus ad Liberium Athanaſio adhærentem diceret. *Quota pars tu es orbis terrarum?* reſpondit ei Liberius: *Non diminuitur ſolitudine meâ verbum veritatis, nam olim tres ſolùm inventi ſunt, qui edicto reſiſterent.* Theodoret. libr. 2. Hiſtor. Eccleſ. cap. 16. ** Cœcilianus apud Arnobium libr. 8. contra gentes, objicit *cœtum Chriſtianorum eſſe collectum ex ultima fece imperitorum & mulierum, latebroſam & lucifugam nationem, in publico mutam, in angulo garrulam.* Theodoretus in opuſculis Athanaſii nomine editis tom. 2. Eutychianos notat τοὺς πλήθει μόνῳ τοῦ λόγου τὴν ἰσχὺν ἀπονέμοντας *ſoli multitudini vim rationis vendicantes,*

dicantes, objiciens *immenſum ſemper eſſe veritatis robur κἂν παρ' ὀλίγοις εὑρίσκηται quantumvis apud paucos reperiatur.* ** 6. Accedit confeſſio ipſorum adverſariorum. Nicolaus I. in Epiſtolâ ad Michaelem Imperatorem. *Numerus puſillus non obeſt, ubi abundat pietas: nec multiplex prodeſt, ubi abundat impietas. Nolite ergo gloriari in multitudine, quia non multitudo, ſed cauſa damnationem vel juſtificationem adducit.* Franciſc. Sonnius Epiſcopus Antuerp. in libr. demonſtrat. relig. Chriſtian. tract. 8. cap. 3. *Quantum obſecro nunc patet per orbem habitabilem Eccleſia Catholica? vix tres ulnas longum comparatione ejus vaſtitatis, quam poſſidet Synagoga Satanæ.* Franciſc. Ribera in comment. cap. 13. Apocalypſ. *Significat Apoſtolus his verbis (adoraverunt beſtiam omnes qui inhabitant terram) infinitam multitudinem eorum, qui Antichriſto adhærebunt.* Gregor. de Valent. in anal. de Eccleſ. pag. 13. agnoſcit argumentum à multitudine & conſenſione hominum ductum *non eſſe per ſe ex ſuo genere infallibile.* ** Idem in anal. pag. 134. fatetur *poſſe veram Chriſti Eccleſiam interdum ad paucos redigi.* pag. 143. *Chriſti Eccleſiam interdum in carceribus & ſpeluncis quærendam.* ** Piſtorius in cauſis mutatæ religionis à Marchione Badenſi agnoſcit, tempore *graſſantis Arianiſmi Eccleſiam tantùm profeſſione & conſcientiâ permanſiſſe, ac majorem Arianorum quam rectè ſentientium multitudinem fuiſſe.* Alph. Salmeron. tom. 12. comment. in Evang. Hiſtor. & Acta tr. 9. ſuper verba Actor. 1. *erat autem turba hominum ferè centum & viginti* pag. 46. *Vides quàm parvo numero tunc exiſteret Eccleſia, quæ tamen mox in omnes mundi partes & gentes propaganda erat. Veritas enim Eccleſiæ Dei in multitudine non conſiſtit, ut primitiva docet, nec rurſus in paucitate, in qua Donatiſtæ gloriabantur contra eam, quæ Auguſtini tempore totum mundum implebat, nec in opibus aut pompa & potentia mundi: ſed in verbo Dei & veritate doctrinæ à Chriſto acceptæ & legitimis ejus ſibi invicem ſuccedentibus miniſtris ſive tales multi ſint, ſive pauci, ſive opulenti, ſive pauperes.* Hæc omnia Salmeron. Bellarminus ipſe ſcribit libr. 4. de Eccleſ. cap. 5. §. in omni. *Chriſti Eccleſiam fuiſſe initio exiguum aliquem cœtum, unde paulatim aliis accedentibus cœperit.* Et poſtea: *initio fuiſſe multo pauciores Chriſtianos quàm eſſent Iudæi, cùm ſeparatio facta eſt.* Quod ſi Eccleſia Chriſti fuit initio exigua & pauciores fuerunt Chriſtiani quàm Judæi, utique amplitudo non eſt Eccleſiæ nota. Ac noviſſimè Becanus in diſputatione de vocatione Miniſtrorum Viennæ Anno 1616. inſtituta theſ. 57. *In Veteri Teſtamento infiniti prope homines adhærebant falſis Prophetis, tamen inde non poterat colligi, vel ipſos à Deo miſſos vel eorum vaticinia divinitùs fuiſſe inſpirata* (& per conſequens cœtum ab illis collectum non fuiſſe veram Eccleſiam.)

Argumenta Bellarmini pro amplitudine.

1. Eccleſia eſt Catholica.

182. Quomodo verò probat Bellarminus, amplitudinem eſſe Eccleſiæ notam? 1. *Eccleſia verè Catholica* (inquit) *non ſolùm debet amplecti omnia tempora, ſed etiam omnia loca, omnes nationes, omnium hominum genera, ſic enim explicat, quid ſit Catholicum eſſe, Vincentius Lyrinenſis in ſuo commonitorio, ubi dicit, eos propriè eſſe Catholicos, qui tenent id quod ſemper, quod ubiq; quod ab omnibus creditum eſt.* ** Iac. Reihing. mur. Babyl. fund. 11. pag. 298. *Sunt doctores fidelibus pauciores, illi tamen audiendi, quorum auditores multò plures ſunt. Multitudo fidelium meliores nobis oſtendit doctores.* ** Reſpond. 1. Si Catholicum illud demum agnoſcendum, quod ſimpliciter & abſolutè loquendo ab omnibus omnium temporum & locorum hominibus tenetur, tum nihil erit Catholicum, quia non poteſt inveniri talis omnium hominum in una aliqua religione conſenſus. Agnoſcit hoc ipſe Bellarminus, ideò haſce obſervationes addit: *Ut Eccleſia ſit Catholica, non requiri, ut ſit in omnibus hominibus totius mundi, ſed tantùm ut innoteſcat omnibus provinciis & in omnibus fructificet, ita ut in omnibus provinciis aliqui ſint de Eccleſia.* Item, *non requiri, ut hoc fiat ſimul, ita ut uno tempore in omnibus provinciis neceſſariò eſſe oporteat aliquos fideles, ſatis enim eſſe ſi fiat ſucceſſivè. Ex quo id ſequitur* (inquit) *quòd ſi una ſola provincia retineret veram fidem* (nota optimè) *adhuc verè & propriè diceretur Catholica, dummodo clarè oſtenderetur, eam eſſe unam & eandem cum illa, quæ fuit aliquo tempore vel diverſis in toto mundo.* Hæc Bellarminus, quæ manifeſtè oſtendunt, nequaquam requiri ad Eccleſiæ Catholiciſmum, ut quovis in loco ipſo actu inveniatur, atque ut omnes nationes & provinciæ ſimul & uno tempore illi accedant, ſed *Eccleſiam nihilominus eſſe & manere Catholicam, ſi vel una provincia veram & Catholicam fidem retineat* ** quod ipſum agnoſcit etiam Georg. Schererus in Epit. Poſtill. de temp. p. 175. Id verò probè notare jubemus, ex eo enim manifeſtum eſt, amplitudinem illam non ex locorum & provinciarum numero, ſed ex fide Catholica æſtimandam eſſe. Vidit hoc Becanus, ideò tract. de Eccleſia quæſt. 1. concl. 4 pag. 59. Bellarmino apertè contradicit, ſcribens: *Utrumque prædictum in Scripturis nempe Eccleſiam Chriſti, & diffundendam in toto orbe, & perpetuò manſuram in toto orbe, nec unquam conſtringendam ad unam aliquam partem aut nationem. Hunc ſenſum urget Auguſtinus contra Donatiſtas.* Et pag. 73. *Nunquam futurum eſt, ut Eccleſia ſit in hac vel illa parte ſed perpetuò manſura eſt in toto orbe uſque ad finem mundi.* 2. Si Catholicum illud dicendum, quod plures amplectuntur, quod major pars hominum diverſis locis ac temporibus viventium probat, nulla religio magis erit Catholica quàm Atheiſmus, Epicuræiſmus, Lucianiſmus & hominum perditorum gaſtrolatria, Catholiciſſimæ erunt falſæ de Deo opiniones, idololatria, mendacia &c. Hæc enim omnium terrarum & nationum orbem pervagantur. In hac quoque ſignificatione Mahumetiſtæ pro Catholicis ſeſe venditare poſſent, quia Mahumetiſmus provincias, regiones ac regna vaſtiſſima in Oriente occupavit. Matth. 7. verſ. 13. Luc. 13. verſ. 24. inquit Chriſtus: *Contendite intrare per anguſtam portam, quia lata eſt porta & ſpacioſa via, quæ abducit in exitium, & multi ſunt, qui ingrediuntur per illam: contrà verò anguſta porta eſt & arcta via, quæ ad vitam ducit & pauci ſunt, qui inveniunt illam.* Ergo ſi ex ſola amplitudine & numero judicandum via ad interitum magis Catholica, & qui eam ingrediuntur, magis Catholici erunt dicendi. Pagani tempore Apoſtolorum verè poterant gloriari, quòd tenerent id, quod à pluribus omnium locorum & temporum hominibus fuerit creditum, ergone illi dicendi fuiſſent Catholici? 3. Ex quo liquidiſſimè apparet, Vincentii Lyrinenſis definitionem eſſe hoc modo intelligendam. *Catholicum eſt, quod ſemper, quod ubique, quod ab omnibus tenetur,* ſcilicet re-

ctè ſentientibus, Scripturam ſequentibus & veræ fidei adhærentibus. Si ea ſola & nuda hominum multitudine Eccleſia Catholica eſſet æſtimanda, conſequens foret, eam non ſemper eſſe Catholicam, quia ad ingentem paucitatem aliquando contrahitur. Sed Eccleſia ſemper eſt & manet Catholica etiam tum temporis, quando multitudine adhærentium à Synagoga Satanæ ſuperatur. Manſit Catholica tempore cataclyſmi, cùm tamen propemodum parietibus privatæ domus Noahi clauderetur. Manſit Catholica ſub Patriarchis, cùm idololatria gentilis longè lateque graſſaretur; manſit Catholica, cùm intra Palæſtinæ fines coarctaretur: manſit Catholica ſub Elia, qui conquerebatur ſe ſolum eſſe ex veris Dei cultoribus relictum ſuperſtitem: manſit Catholica tempore nati Chriſti, ubi fideles erant admodum rari: manſit Catholica tempore invaleſcentis Arianiſmi, quando longè plures ὁμοούσιον repudiabant quàm acceptabãt. Dicitur ergo Catholica, quia doctrina & fides, quã amplectitur ac profitetur, eſt Catholica, quippe unanimi Prophetarũ & Apoſtolorum conſenſu comprobata quicunque cœtus conſenſum illum tuetur, eſt verè Catholicus. Interim non negamus diſcrimen illud inter Eccleſiam Vet. & Nov. Teſtam. quòd ad illam pertinuerint ordinariè Iſraelitæ, ceteris gentibus à Republ. Iſraelis & Teſtamentis promiſſionum abalienatis, præter paucos qui cum populo Iſraelitico ſe conjungebant: hæc verò ſine diſcrimine ex Judæis pariter & gentibus colligitur, & omnea omnium locorum ac temporum fideles complectitur, in qua ſignificatione non amplius habetur reſpectus ad internum fidei & doctrinæ Catholiciſmum, qui & Vet. & Nov. Teſtament. Eccleſiæ communis eſt, per quem utraque Eccleſia à ſectis hæreticorum & cœtibus infidelium diſtinguitur, ſed ad externum locorum & temporum Catholiciſmum, qui Eccleſiæ Nov. Teſtament. proprius eſt, per quem ab Eccleſia Vet. Teſtament. diſtinguitur. 4. Juxta Lyrinenſis definitionem dogmata Romanæ Eccleſiæ non poſſunt dici Catholica, cùm nec *ab omnibus*, nec *ubique*, nec *ſemper* fuerint credita, uti poſteà latiùs oſtendemus.

2. In V. T. propagatio Eccleſiæ in omnes gentes fuit prædicta.

183. 2. Producit Bellarmin. vaticinia V.T. *quibus propagatio Eccleſiæ in omnes gentes per univerſalem Evangelij prædicationem fuit prædicta.* Pſal. 2. verſ. 8. *Deus Pater ad Filium ſuum Chriſtum dicit: Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* Pſal. 72. v. 8. *De regno Chriſti prædictum, dominabitur à mari uſq; ad mare, & à flumine uſque ad terminos orbis terrarum.* Hiſce vaticiniis annectit dictum Chriſti Luc. 24. v. 47. & Actor. 1. v. 8. ubi prædicit, *Evangelium eſſe prædicandum in omnes gentes initio facto ab Hieruſalem.* Reſp. hujuſmodi vaticinia in Prophetis extant longè plurima, ſed ex illis neutiquam evinei poteſt, amplitudinem eſſe propriam & perpetuam Eccleſiæ notam. 1. quia hæ vaticinia eò potiſſimùm tendunt, quod Eccleſia Nov. Teſtam. non amplius anguſtis Judææ limitibus futura ſit incluſa, ſed per totum terrarum orbem propaganda. Id verò nemo noſtrûm negat, ſed diſcrimen illud inter Eccleſiam Vet. & Nov. Teſtam. libenter agnoſcimus. 2. quia hæc vaticinia deſcribunt ſtatum Eccleſiæ N. T. non qualis perpetuò futurus ſit, ſed qualis tempore Apoſtolorum ſit futurus, quòd ſcilicet per Evangelii prædicationem omnes gentes ad regnum Chriſti & Eccleſiæ conſortium ſint vocandæ. Illa vocatio & ille accurſus gentium ad regnum Chriſti tempore Apoſtolorum ſunt completa, *quando in omnem terram exivit ſonus eorum*, Pſal. 19. v. 5. Rom. 10. v. 18. *& prædicatum eſt Evangelium omni creaturæ*, Marc. 16. v. 15. *& fructificavit in univerſo mundo*, Col. 1. v. 6. Nequaquam verò ex eo inferri poteſt, quod ſemper & omnibus temporibus atque ætatibus Eccleſia ipſo actu omnibus toto orbe gentibus & populis conſtare debeat, proinde etiam ex eo inferri nequit, amplitudinem eſſe perpetuam & propriam Eccleſiæ notam. 3. Ad complementũ illorũ vaticiniorũ non requiritur, ut omnes gentes Evangelium amplectantur, ſed ſufficit, ſi aliquæ gentes illud recipiant: nec requiritur, ut uno tempore in omnibus nationibus & provinciis prædicetur Evangelium, ſed ſufficit, ſi prædicatio illa Evangelii & propagatio Eccleſiæ fiat ſucceſſivè, undè rectè Bellarm. hoc loco ſcribit. *Ut Eccleſia ſit Catholica non requiri, ut ſimul & uno tempore in omnibus provinciis ſint aliqui de Eccleſia, ſed ſufficere, ſi id fiat ſucceſſivè.* Ex quo rectiſſimè infert, *ſi una aliqua ſola provincia retineret fidem, adhuc verè & propriè dici Eccleſiam Catholicam, dummodò clare oſtendatur, eam eſſe unam & eandem cum illa, quæ fuit aliquo tempore vel diverſis in toto mundo.* Quod ſi hæc vera ſunt, ut ſunt veriſſima, non amplitudo, ſed vera & Catholica fides erit propria & immediata cauſa, propter quam Eccleſia dicatur Catholica, ac proinde non amplitudo, ſed fides erit Catholicæ Eccleſiæ nota. 4. Quemadmodum Spiritus ſanctus prædixit tempore Apoſtolorum & ſeculis illi proximis Eccleſiam Nov. Teſt. fore ampliſſimam & florentiſſimam: ita quoque idem Spiritus ſanctus prædixit tempore regnantis Antichriſti Eccleſiam *fugituram in ſolitudinem*, Apoc. 12. verſ. 6. ac fore *penè univerſalem* quandam à vera fide apoſtaſian. Matth. 24. v. 11. 2. Theſſ. 2. v. 9. Apoc. 13. v. 8. &c. quomodo igitur amplitudo poteſt ſtatui vera & propria Eccleſiæ nota, cùm non ſit illi perpetua? 5. Amplitudo Eccleſiæ Chriſtianæ in Nov. Teſt. pendet ab univerſali prædicatione Evangelii in omnes gentes, ideò enim & inde Eccleſia N. T. eſt ampliſſima, quia non amplius uni loco exercitium cultus divini eſt alligatum, ſicut in T. V. ſed per Evangelium omnes gentes ad conſortium illius vocantur. Quod ſi Evangelium eſt illud ipſum, quod Eccleſiam facit amplam, utique magis eſt nota Eccleſiæ quàm amplitudo. Evangelium eſt ſpirituale illud & incorruptibile ſemen, ex quo diverſis in locis generatur Eccleſia. E. Evangelium eſt cauſa, ut Eccleſia ſit & ut ampla ſit, proinde etiam eſt nota propria ac ſcientifica. Amplitudo eſt duntaxat accidens quoddam Eccleſiæ non quidem proprium & perpetuum, ſed mutabile & ſeparabile, proinde etiam non eſt propria & perpetua nota.

An Romana Eccleſia ſit ampliſſima.

184. *Membrum ſecundum.* Sitnè Romana Eccleſia ampliſſima? Fatemur Eccleſiam Romanam multas occupaſſe regiones & provincias, ac eſſe ſatis amplam; interim tamen non eâ gaudet amplitudine, propter quam eſſe ac dici mereatur verè ac propriè Catholica. Deſtituitur enim fide Catholicâ, quæ eſt interna cauſa, & q. anima Eccleſiæ Catholicæ, abſq; qua externus locorum Catholiciſmus nullius eſt momenti. Lyrinenſis definit, Catholicum id eſſe, *quod ab omnib. quod ubique, quod ſemper creditum eſt*, ſubintellige ſecundùm normam & regulam verbi, ſecundùm Catholicum divinæ verè fideliũ conſenſum, ſecundùm Catholicas veritatis tabulas, quam

lis,quam limitationem neceſſariò addendam ſuperiùs oſtendimus. Atqui dogmata illa Romanæ Eccleſiæ,quæ à nobis repudiantur, non congruunt ad normam verbi,non gaudent Catholico verè fidelium conſenſu,non continentur in Catholicis Scripturis Prophetarum & Apoſtolorum doctrinam explicantibus. Ergo etiam non ſunt Catholica,& per conſeq. Eccleſia Romana hodierna, quæ illa amplectitur, hactenus & hoc reſpectu non eſt Catholica. Primatus Papæ, qualem quidem ſibi hodiè arrogat,num ab omnibus, num ubiq;, num ſemper in Eccleſia Chriſtiana fuit receptus? Invocatio Sanctorum,indulgentiæ,communio ſub una ſpecie,merita operum &c. num ab omnibus Chriſtianis,ubiq; & ſemper fuerunt recepta; neminem arbitror fore tàm effrontem & audacem, qui affirmare velit,ac ſi affirmare conetur, unde demonſtrabit? Deſinant igitur Pontificii gloriari de amplitudine locali, antequam doctrinæ ſuæ veritatem ex tabulis Scripturarum ſacrarum Catholicam fidem unicè continentibus demonſtrent,cùm localis amplitudo fidei Catholiciſmo deſtituta non ſolùm falſæ hæreticorum Eccleſiæ, ſed etiam cœtibus profanis, qui planè extra Eccleſiam conſtituti ſunt,convenire poſſit. *Malum quo pejus, eo ſerpit latius,& virus ſuum diffundit longiùs, ut peſtis per aera, gangræna per corpus*, cui malo hæreſis rectè comparatur 2.Tim.2.v.17. cap.3.v.13. Euſeb.lib.1. Hiſt.Eccl.cap.1.

De locali amplitudine Rom. Eccleſiæ.

185. Sed,præterquam quod fidei Catholiciſmo Romana Eccleſia deſtituitur,ne quidem de locali amplitudine habet, quod nimiopere glorietur. Definit Bellarminus Eccleſiam Romanam ex dominio Pontificis Romani, ita ut iidem termini ac finea ſint Eccleſiæ Romanæ & dominationis Pontificiæ. *Eccleſia* (ſcribit lib.3. de Eccleſ. cap. 2. §. Noſtra) *eſt cœtus hominum ejuſdem Chriſtianæ fidei profeſſione & eorundem Sacramentorum communione colligatus ſub regimine legitimorum Paſtorum ac præcipuè unius Chriſti in terris vicarii Romani Pontificis.* Caniſius in Catecheſi eodem ferè modo definit, disertè enim addit in definitione, *Eccleſiam ſub uno Chriſti in terris vices gerente Pontifice Romano regi & in unitate conſervari.* Papa in decretis etiam eò progreditur, ut *ſtatuat omnem creaturam de neceſſitate ſalutis ſibi ſubeſſe.* Dubitari igitur nequit,particulam illam definitionis ſub regimine Pontificis Romani eſſe Romanæ Eccleſiæ eſſentialem ac neceſſariam,ita ut quicunque Chriſtiani non agnoſcunt Romani Pontificis imperium,non ſint pro membris Eccleſiæ Romanæ agnoſcendi. Jam verò quatuor claſſes Eccleſiarum Chriſtianarum dari poſſunt,quæ Romani Pontificis imperium non agnoſcunt,ac proinde Eccleſiæ Romanæ, vel filiæ vel membra ſtatui nequeunt, quarum amplitudinem Romana Eccleſia non adæquat. Primam claſſem conſtituunt Eccl.,quæ de Papa nihil audivêre, vel ſi audivêre, homo tamē an monſtrum ſit,parum penſi habent. Ad hanc claſſem pertinent Eccleſiæ complures in Aſia, in Cilicia, Armenia,Palæſtina,Tartaria & Inſulis Orientalibus, Perſia &c. de quibus Paulus Venetus, Aloiſus, Cadamaſter & ex illis Philipp. Marnixius in diſcrim. ſalsò dictæ Cathol. & Evangel. relig. parte 3. c.11. Hujus generis Eccleſias etiam invenies in Taurica Cherſoneſi, in Africa, in Ægypto, in Æthiopia &c. de quibus Franciſcus Alvarezius, Damianus à Goës, Paulus Jovius & ex illis Chytræus in orat. de Eccleſ. Græc. Neand. de relig. Tartar. Dreſſerus in orat. de ſtatu Eccleſiarum in Æthiop. &c. Alteram claſſem conſtituunt Eccleſiæ,quæ Pontifici Romano,ejusque tyrannidi fortiter reſtitêre, ad hanc claſſem pertinent Eccleſiæ Græcæ,partim in Aſia, partim in Africa ſitæ, de quibus Chytræus in orat. dict. Tom. 5. doctr. Ieſuit. reſp. ad crimin. Poſſev. Tertiam claſſem conſtituunt Eccleſiæ quæ Papali Tyrannide preſſæ adduci tamen non potuerunt, ut jugo ejus ſe ſubmitterent & Papales errores approbarent. Ad hanc claſſem pertinent Waldenſes in Gallia, Anglia, Germania, Polonia olim commorantes, de quibus dictum fuit ſuperiùs. Quartam claſſem conſtituunt Eccleſiæ, quæ ſuperiori ſeculo jugum Pontificiæ Tyrannidis excuſſerunt,de quarum amplitudine poſtea dicetur.

Status Eccleſiæ Chriſtianæ in omnibus mundi partibus.

186. Ceterùm ut liquidiſſimè appareat quid ſtatuendum de gloriatione illa amplitudinis, quæ Pontificiis perpetuò in ore & ſimplicium oculos maximè perſtringit, age conſideremus quàm latè hodie pateat Chriſtianiſmus,& quantum illius occupaverit Papiſmus. Quis in Germania & propinquioribus regnis ac provinciis, puta Gallia, Hungaria,Polonia,Bohemia, Dania,Svecia, Norvegia, Scotia & Anglia ſit Eccleſiæ ſtatus, cuivis notum eſt,nimirum animam in illis agit Pontificia religio & invaleſcente Evangelii igne ſubinde magis ac magis ſcoriæ illius exturbantur. Italiam & Hiſpaniam penè univerſam adhuc obtinet,ſed in illis etjam veræ fidei confeſſores inveniri teſtatur Inquiſitio Hiſpanica & rogi Martyrum quotidiè fumantes, quâ de re poſtea pluribus. Expatiabimur igitur ad remotiora loca, ſecuti præeuntem Dn. D. Philippum Nicolai qui lib.1. de regn. Chriſti cap. 1. latè hac de re diſputat, quorum ſummam ipſius verbia breviter complectemur. In regionibus Septentrionalibus remotioribus ſupra Scotiam occurrunt *Orchades Inſulæ*,quæ à Gothis inhabitantur,quarum maxima hodie *Mainlandia* dicitur,ubi Eccleſia cathedralis & ſedes Epiſcopalis in Kirchwale oppidulo,cui reliquarum Inſularum Eccleſiæ à Papatu repurgatæ ſubjiciuntur. Ulterior eſt *Schetlandia*, veteribus Thule dicta ſuo quoque gaudens Epiſcopatu, quemadmodum & *Farenſis* Inſula in Septentrionem magis porrecta, in qua Orchadum Dynaſta Chriſtianus habitat. *Iſlandia* propius Arcto ſubjecta incolas habet Chriſtianos, quam deſcribens Olaus Magnus cathedralium ejus Eccleſiarum Schaltialdenſis, Holenſis, Bergenſis, Cakerſierenſis &c. mentionem facit. Teſtatur autem Chytræus in Chronico Saxoniæ Iſlandos Eccleſiarum miniſtros & Epiſcopos ex Academia Haffnienſi in Dania accipere ac Regem Daniæ Fridericum III. Eccleſiis Iſlandicis Epiſcopum Lutheranum præfeciſſe, ac ſancta Biblia in linguam Iſlandicam transfundi curaſſe, extremisque terrarum oris polo Arctoo vicinis orthodoxos verbi præcones unà cum Bibliorum translatis Codicibus immiſiſſe. *Gronlandia* Iſlandis remotior itidem Chriſtianæ religioni obtemperat Olao Magno teſte. Supra Sveciam eſt *Laponia*, peninſula capaciſſima, quam Lapones ſive Pilappii idolololatræ gentiles incolunt, ſed quibus operâ Archiepiſcopi Upſalienſ. lux Evangelii affulgere cœpit. Suedorum regnum Orientem verſus *Moſcovitæ* excipiunt imperio ſpacioſo & per quatuor mundi plagas longè lateq; extenſo, qui Scripturam habent in vernaculum ſermonem converſam teſte Paulo Oderbornio & in fidei articu-

ticulis cum Græcis Eccleſiis conſentiunt. In hoc regno Moſcovitico in ripa fluminis Moſqui eſt oppidum *Nelokr*, quod conceſſione Imp. Moſcovitici inhabitatur à multis Germanis, qui teſte Oderbornio Paſtorem habent Evangelicum. Sigiſmundus ab Herberſtein in lib. de reb. Moſcoviticis ſcribit, *nulli hominum infenſiorem eſſe Moſcum quàm Rom. Pontifici, quem non niſi Doctoris titulo dignetur.* Item Principem Moſcoviæ, cùm audiendi ſunt Romanæ fidei Oratores pelvim cum duobus gutturniis adjuncto impoſitoq; mantili apud ſe habere, ut continuò porrectam manum Oratori, quem pro immundo & impuro homine propter Rom. fidem haber, abluere poſſit. Cum Magno Moſcoviæ Duci Johanni Baſilidi Poſſevinus Jeſuita perſuadere vellet, ut abjectâ Græcorum fide Pontifices Rom. coleret, Moſcus (referente ipſomet Poſſevino in ſua Moſcovia) in magno procerum conſeſſu reſpondit: *ſe non in Græcos ſed Chriſtum credere. Omnes Apoſtolos Evangelium prædicaſſe, ſed nullum ex illis alio fuiſſe majorem. Petrum & alios Pontifices ſanctos ſe agnoſcere: at verò qui eos ſecuti ſunt, quia improbè vixerunt, quonam modo Petro ſuccedere aut eadem cum Petro autoritate in Petri ſede reſidere potuerint, non videre.* Ad hæc cùm Poſſevinus duriùs aliquantò reſpondiſſet, Moſcus iratus, *Scias*, inquit, *Romana fide ſeptuaginta fides ineſſe: Pontificem verò Romanum Paſtorem non eſſe, utpote qui barbam radit, crucem Chriſti pedibus apponit, in ſella ſe geſtari & tanquam Deum adorari ſinit.* Et cùm hæc quoq; Poſſevinus liberiùs ac pertinaciter defenderet, Moſcus excandeſcens dixit: *num fuère in foro ruſtici, qui te docuerunt, ut mecum æque ac cum ruſtico loquereris.* Moſcovitarum regno contigui ſunt *Circaſſi* Aſtracanorum & Euxini maris accolæ, qui Chriſtianiſmum & ipſi profitentur ac Græcis ritibus utuntur. A finibus regni Moſcovitici verſus Orientem *Tartaria Magna* aperitur, quæ Mahumetiſmum amplectitur, ſed Guilielmus Poſtellus teſtatur, etiamnum in ea ſupereſſe Chriſtianos, & quidem plures, quam in Europa noſtra reperiantur. In Orientalibus locis primùm occurrit *Turcarum* imperium latiſſimum, quod quamvis Mahumetiſmum amplectatur, tamen Chriſtianæ Profeſſionis hominib. Græcis, Latinis, Armeniis, Jacobitis, Neſtorianis, Cadurcis, Surianis, Maronitis, Æthyopicis aliisq; aliorum rituum ita abundat & permiſcetur, ut conſtans fama ſit, ſi numero hominum certandum fuerit, Mahumeticolas à Chriſtianis ſuperatos iri & tribus Chriſtianis vix unum opponi poſſe Muſulmannum. Quæ verò ſit Græcorum religio, expoſitum eſt ſuperius. Anno 1550. Truberus Carniolanus auſpiciis Ducis Wirrenbergici quoſdam libros Scripturæ ſacræ, Item Auguſtanam Confeſſ. & Poſtilla Lutheri in ſermonem *Henetum*, qui in Turcarum regnis frequentiſſimus eſt, tranſtulit, ut lux doctrinæ Evangelicæ etiam in Oriente radios ſuos ſpargeret. Gerlachius etiam, cùm Conſtantinopoli verſaretur, occaſione familiaris cum Patriarcha conſuetudinis non aſpernanda purioris doctrinæ ſemina inter Græcos reliquit. Eodem etiam tempore Baro Ungnadius Principi *Georgianorum*, exemplar Auguſtanæ Confeſſ. Græcum tradidit, quod ipſe in ſermonem *Ibericum* converſum in patriam ſecum tranſtulit, ut hac ratione Chriſtianis Epiſc. per Iberiam & Albaniam ad mare Caſpium uſq;, puritas Evangelii innoteſcere cœperit. Georgianis ad meridiem vicini ſunt *Armenii*, qui Græcarum Eccl. confeſſionem & ritus amplectuntur, ſed Pontificis Rom. hierarchiam repudiant. Cum Gregorius XIII. an. 82. novum Calend. miſſâ legatione illis obtrudere & jugum Pontificium illis imponere conaretur, Armenii Conſilio cum Orientalibus Patriarchis communicatô per literas illi reſponderunt, *ſe non exiſtere ſine capite, ſiquidem inde à Conſtantino Magno & Regis Teridatæ temporib. in hunc uſq; diem Catholicum ſemper Archiepiſcopum habuerint, neq; in vetere ipſorum Calendario culpari quid poſſe &c.* quibus literis nomina ſua addiderunt Patriarcha Conſtantinopolit. Jeremias, Sylveſter Alexandrinus, Joachimus Antiochenus & primæ Juſtinianæ Archidarum Gabriel. In *Perſia* Turcarum imperio vicina licet Mahumetiſmo addicta, tamen Chriſtianæ religioni locus conceditur occaſione fœderis inter Perſas & Æthiopes an. 62. percuſſi. *India* Perſis vicina abundat Chriſticolis Thomæ Apoſtolo religionem ſuam acceptam ferentib. ſed à Pontificis Rom. dominatione abhorrentib. etenim cùm An. 67. in urbe Indiarum Cocimo non procul à Calecutio diſſito Armenius quidam Epiſcopus Chriſticolas Thomanos à novis Pontificiæ religionis mercibus ſtudioſè dehortaretur & dehortanti Melchior Carnerius Jeſuita Niceni Epiſcopatus larvâ ſuperbiens reſiſteret, Indi faventes Armenio Jeſuitam ſagittis petiverunt, eumq; planè necaſſent, niſi in fugam ſe conjeciſſet. Indis Orientem verſus contigua eſt *Sinarum* regio, quam *Chinam* incolæ vocant, in qua per Jeſuitas ſuperiori ſeculo doctrinæ Chriſtianæ ſemina ſparſa, de qua converſione quid ſtatuendum ſit, dicetur poſtea. In Occidentalib. regionibus occurrit *Arabia*, olim in *Petræam, deſertam & felicem* diviſa, quæ Mahumeticis ſuperſtitionibus repleta quidem eſt, interim tamen in maritimis oris Hiſpanicum regimen & unà cum illo etiam Chriſtianæ fidei profeſſionem admittit. Arabiæ adjacet *Zacotora* Inſula, cujus incolæ ſunt Chriſtiani religionem ſuam Thomæ Apoſtolo acceptam ferentes. Arabiam ab occaſu claudit *Palæſtina ſive vetus Iudea*, quæ non obſtante Mahumeticularum ferocia à nonnullis Chriſtianis inhabitatur, unde in Hieroſolyma urbe 10. templa Chriſtianorum numerantur. Eccleſiis in *Syria* præeſt Patriarcha Antiochenus, qui cum Conſtantinopolitano & Alexandrino Patriarchis fraternam amicitiã colit, ſed à Pontifice Rom. alienus eſt. *Cyprus* Inſula antequã à Turca anno 1572. Venetis eriperetur, tota fuit religioni Chriſtianæ obſtricta, hodiè verò Mahumetiſmo in ea dominante incolæ ſervitutis jugo preſſi religionem Chriſtianam more aliorum Chriſticolarum ſub Turcis degentium non niſi in rariorib. conventibus profitentur. Refert. Manlius in locis communib. fuiſſe in Inſula illa, qui doctrinam Evangelii ſinceram & incorruptam amplecterentur, cùm ab erudito quodam ejus regionis Monacho ſibi familiariter noto multi noſtratium Theologorum libri in Cypriam linguam fuerint tranſlati. In meridionali plaga occurrit *Aphrica*, Ægyptũ, Lybiam, Cyrenem, Africam minorem, Numidiam & Mauritaniam complexa, cujus interiora longè lateque Prete Johanne vel precioſus Johannes poſſidet. *Ægyptus* abundat Chriſtianis Jacobitis, qui ab Apoſtolo Matthæo ſe fidem Chriſti accepiſſe gloriantur. Nicolaus Hemming. in Catecheſi ritum Miſſæ in Ægypto apud Chriſtianos uſitatæ deſcribens, ex relatione Theſſalonicenſis cujuſdam Demetrii

memo-

memnrat, præmitti in Liturgiis preces & Cantilenas ad ſanctam Trinitatem, quibus primùm lectio ex ſcriptis Apoſtolicis Græco Arabica, deinde alia Evangelii ſubjungatur : poſtea concione abſolutâ Cœnam Dominicam tam Laicis quàm Sacerdotibus ſub utraque ſpecie communicari & gratiarum actione finiri. Supra Ægyptum panditur ingens illud Chriſtiani Æthyopum Monarchæ *Precioſi Iohannis Imperium*, qui regnis plus minùs quadraginta dominari dicitur. Gloriantur ſe prima Chriſtianæ religionis rudimenta accepiſſe ab Eunucho Candacis Reginæ Præfecto, qui à Philippo baptizatus & de Chriſto edoctus in Æthiopiam reverſus Reginam & magnam familiæ Regiæ populique partem baptizarit, ac ſubſecutum eſſe Doctorem quendam nomine Lycaonem, qui à Philippo miſſus omnem apud illos Chriſtianæ religionis cultum ordinârit. Confeſſionem illorum Franc. Alvarez. latè deſcribit. Scripturam V. & N. Teſt. amplectuntur: Symbolum Apoſtol. recipiunt: ſacroſanctam Trinitatem credunt. Quatuor œcumenicorum Conciliorum decretis aſſentiuntur: Legi non poſſe ab ullo homine ſatisfieri agnoſcunt: Chriſtum ſolum pro nobis eam impleviſſe & pro peccatis noſtris ſatisfeciſſe credunt : infantes maſculos & fœmellas in nomine Patris, Filii & Spiritus S. baptizant : Euchariſtiam ſub utraq; ſpecie præmiſſa confeſſione & abſolutione tam Laicis quàm Sacerdotibus concedunt : Sacerdotibus conjugium permittunt: Ritus à Chriſto neq; mandatos neque prohibitos liberos eſſe volunt, nundinationes Miſſarum & ſacrificia pro mortuis repudiant : Incluſionem panis conſecrati, indulgentias, invocationem Sanctorum reſpuunt : Confirmationem & Unctionem pro Sacramentis non agnoſcunt &c. habent tamen ſuos nævos & errores, Baptiſmum ſingulis annis iterant, infantes maſculos & fœminas octavo die circumcidunt, à cibis lege Moſaicâ prohibitis abſtinent : purgatorium ignem non negant &c. de Rom. Pontificis dominatione quid ſtatuant, patet ex ſequenti Hiſtoria. Cùm an. 1556. Paulus IV. Pont. Rom. Andream Oviedum Jeſuitam Legatum in Æthiopiam mitteret, ut in locum Patriarchæ Æthiopici ſuffectus Eccleſias illius imper. ſedi Rom. ſubjiceret, Precioſus Johannes Adam appellatus larvatum illum Patriarcham in vincula conjecit & comitibus illius ignis ſupplicium, tanquam hæreticis minatus eſt, quin & in bellum contra Turcas eos eduxit, unde Emanuel Acoſta Imperatorem illum Æthiopiæ Adamum *Apoſtolicæ ſedis acerrimum* vocat. Africæ pars eſt *Mauritania*, quæ complectitur 4. regna, *Marocenſe, Feſſanum, Tremiſſanum & Tunetanum*, quæ licet Mahumeticis ſuperſtitionib. ſint repleta, tamen Chriſtianis Eccleſiis nonnulla hoſpitia præbent. In regno *Marocenſi & Feſſano* paſſim fideles reperiuntur Chriſticolæ, qui non ſolum Mahumetiſmo, ſed etiam Papiſmo propter Hiſpanor. Tyrannidem contradicentes Evangelicæ veritati ſuffragantur. De *Americanis* Eccleſiis dicetur poſtea. Si quis igitur computatione factâ collationem inſtituere velit inter Eccleſias Rom. Pontifici ſubjectas & inter reliquas à jugo Papalis Tyrannidis liberas, deprehendet *nondum dimidiam orbis Chriſtiani partem Pontificiæ poteſtati eſſe ſubditam.*

Gloriationes Bell. de amplitudine Eccl. Romanæ.

187. Sed audiamus thraſonicas Bellarmini de amplitudine Eccleſiæ Rom. gloriationes. *1. Tempore Apoſtolorum* (inquit) *noſtra Eccleſia in toto mundo fructificare cœpit* Col. 1. v. 6. *Tempore Irenæi erat ſparſa per totum orbem, i. e. per omnes provincias tunc cognitas, id quod ipſe refert lib. 1. c. 3. Idem poſtea de ſuo tempore refert Tertull. lib. contra Iudæos c. 3. Idem poſtea Cyprianus lib. de unit. Eccl. Idem poſtea Athanaſ. lib. de human. Verbi. Idem poſtea Chryſoſt. & Hieron. in cap. 24. Matth. & Auguſt. epiſt. 78. & 80. ad Heſych. &c. Tempore Gregorii & Bernhardi Rom. Eccleſia fuit ampliſſima &c.* Reſp. 1. noſtra Eccleſia eandem profitetur fidem & doctrinam, quam profeſſa eſt Eccleſia tempore Apoſtolorum & primorum Patrum, ergo *conſanguinitate doctrinæ* illi eſt conjuncta & per conſequens ad noſtram Eccleſiam pertinet, quicquid eximium, præclarum & honorificum de illa affirmatur. 2. Romana Eccleſia hodierna ab integritate Apoſtolicæ & primitivæ Eccleſiæ plurimùm receſſit, amplectitur enim nova & peregrina dogmata, Apoſtolorum & primorum Patrum tempore ignota. Suprematus Romani Pontificis, vota Monaſtica, cœlibatus Sacerdotum, indulgentiæ Papales, invocatio Sanctorum, nundinationes Miſſarum &c. nec in Apoſtolorum, nec in primorum Patrum Scriptis occurrunt. Falsò igitur Romana Eccleſia hodierna laudem amplitudinis, quâ Apoſtolica & primitiva Eccleſia excelluit, ſibi arrogat, cùm doctrina, quæ eſt Eccleſiæ anima, inter hanc & illam plurimùm ſit diverſa. 3. Quamvis Apoſtolica & primitiva Eccleſia fuerit progreſſu temporis longè lateq; dilatata, tamen ab exiguis initiis cœpit, ex quo immotè concluditur, amplitudinem non eſſe veræ Eccleſiæ perpetuam, proinde nec genuinam & propriam notam. 4. Illo ipſo tempore, quo Chriſtiana Eccleſia per totum orbem fuit latiſſimè diffuſa, Satanæ Synagoga ambitu ſuo complectens gentiles, Judæos, hæreticos, Epicuræos, hypocritas &c. fuit amplior, ergo ſola amplitudo non poteſt ſtatui veræ Eccleſiæ propria nota. 5. Bellarminus ſibi ipſi adverſatur. Hoc enim loco ſcribit *tempore Apoſtolorum Evangelium fructificaſſe in toto orbe, tempore Irenæi Eccleſiam in omnes terras eſſe propagatam &c.* ſed lib. 3. de Pontif. Rom. c. 4. diſputat, *Antichriſtum nondum veniſſe, quia Evangelium nondum fuerit prædicatum in toto mundo.* 6. Tempore Apoſtolorum & primorum Patrum nondum obtinuit Romana Eccleſia illum primatum poteſtatis, quem hodiè in reliquas Eccleſias exercet. Cùm Marcion à patre excommunicatus Romam fugeret & ab Epiſcopo Rom. in communionem recipi peteret, negabat Epiſcopus ſibi hoc abſque conſenſu patris ipſius, à quo Marcion excommunicatus erat, licere. Epiph. in hæreſ. Marcion. Victori in externas Eccleſias juriſdictionem exercere conanti reſtiterunt Eccleſiæ Aſiaticæ. Euſeb. lib. 5. Hiſt. Eccleſ. cap. 24. In Nicena Synodo *ſuburbicarum Eccleſiarum cura* Epiſcopo Romano eſt addicta & in multis Synodis poſtea decretum, ne quis *primus Epiſcopus diceretur*. Jam verò ſubjectionem erga Rom. Pontificem Bellarminus ſtatuit Eccleſiæ ſuæ eſſentialem. Quare cùm in Apoſtolica & primitiva Eccl. ſubjectio illa nondum habuerit locum, deſinat amplitudinem illius ſuæ Eccleſiæ arrogare. 7. Gregorius, qui cum Orientis & Occidentis Epiſcopis literas commutavit titulum *Univerſalis*, quo Romanus Pontifex hodiè ſuperbit, contra Canones veteres, contra omnes Eccleſias, contra Dei verbum, contra ipſum Deum eſſe aſſeruit, ut ex ipſius epiſtolis conſtat 8. Bernhardi

tem-

temporibus quæ à Gregorii temporibus longo intervallo diſtant, magna doctrinæ inclinatio erat facta, interim tamen Deus ſervavit ſibi etiam iſtis temporibus *ſemen ſanctum*, ut oſtendimus ſuperiùs.

188. 2. Progreditur Bellarminus & ad ſcopum propius accedens gloriatur de amplitudine Eccleſiæ Romanæ hodierna, *quod præter Italiam & Hiſpaniam totam, præter Galliam ferè totam, præter Germaniam, Angliam, Poloniam, Bohemiam, Hungariam, Græciam, Syriam, Æthiopiam, Ægyptum, in quibus inveniuntur Catholici, in ipſo novo orbe habeat Eccleſias ſine admiſtione hæreticorum in omnibus quatuor mundi partibus, ad Orientem, in Indiis; ad Occidentem, in America; ad Septentrionem, in Iaponia; ad Meridiem, in Braſilia & exteriore parte Africæ*. Reſp. 1. Quamvis Papiſmus Italiam & Hiſpaniam totam adhuc occupet, non tamen dubitamus, etiam in illis regnis & provinciis Deo colligi Eccleſiam. Producimus primùm *infantes baptizatos*, qui per Sacramentum Baptiſmi, quod quoad ſubſtantialia integrum adminiſtratur, Chriſto inſerti fiunt Catholicæ Eccleſiæ membra. Illi non pertinent ad Eccleſiam Rom. id eſt eam, quæ Romana dogmata amplectitur, & Pontifici Rom. adhæret, ſed ad Eccleſiam Catholicam, cujus bonum proprium eſt Baptiſmi Sacramentum. Producimus ſecundo loco *ſimplices illos Chriſtianos*, qui *profunditates Satanæ* Apoc. 2. v. 24. & *myſterium iniquitatis* 2. Theſſ. 2. v. 7. nec intelligunt nec curant, ſed Decalogum, Symbolum Apoſtolorum, Hiſtoriam paſſionis Dominicæ & pericopas Evangelicas ſincerè amplectentes, in ſimplicitate fidei Chriſtianæ acquieſcunt &c. Producimus tertio loco illos qui *in agone mortis vanam propriorum meritorum fiduciam abjiciunt*, ac in ſolo Chriſto verâ fide recûbunt, qui reipsâ experiuntur humanas traditiones & doctrinas ad conſolationem invalidas eſſe, quibus ſi quæ errorum ſtipulæ adhærent, illæ crucis & tentationis igne exuruntur. Producimus quarto loco *Confeſſores illos & Martyres*, quorum rogi publicum doctrinæ ſinceriori ferunt teſtimonium. Nec dubitamus, longè plures ad agnitionem Evangelicæ veritatis perventuros, niſi inquiſitionis Tyrannis obſtaret, & niſi à lectione Scripturarum S. tàm ſolicitè populus arceretur, pro quo ſacrilegio rationem aliquando reddent, qui illius ſunt autores & adminiſtri. Vulgus promiſcuum in Papatu *fidem implicitam* ſectatur, ſeq; ea credere affirmat, quæ Rom. Eccleſia credit, at hæc *carbonaria* fides nondum aliquem efficit Eccleſiæ membrum, ſed ſpecialis & diſtincta articulorum fidei confeſſio requiritur. 2. In Germania, Gallia, Anglia, Polonia, Bohemia, Ungaria &c. liberum & publicum viget Evangelicæ religionis exercitium, & plures fortaſſis in illis regnis ſunt, qui Rom. Pontificem execrantur, quàm qui illum pro Catholicæ Eccleſiæ capite agnoſcunt. Nec ſufficit, multos Romanæ fidei aſſeclas in illis provinciis eſſe, ſed oporteret vel omnes vel plurimos tales eſſe, ſi Eccleſiæ Romanæ amplitudo inde eſſet probanda. In Anglia & Scotia Romanenſes non habent publicum religionis ſuæ exercitium teſte Witskero de Eccl. q. 5. cap. 5. p. 341. Ex Dania, Norvegia, Suecia, Saxonia, Holſatia, Pomerania, Haſſia, Miſnia, Thuringia, Hollandia, Zelandia, magnâ Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Poloniæ & Helvetiæ parte Papatus exulatum abire juſſus. Quod adhuc aliquid occupat, ampliſſimis reditibus Epiſcopatuum, Abbatiarum & Collegiorum Canonicorum debetur. 3. De ſtatu Eccleſiarum in Græcia, Syria, Æthiopia, Ægypto dictum eſt ſuperiùs. 4. De Eccleſia in novo orbe propter jactabundas & perpetuas Jeſuitarum gloriationes quædam h. l. annotanda ſunt. Ac primò diſtinguendum inter *rem ipſam* videl. converſionem illorum Inſulanorum, & inter *res* ſive converſionis *modum*. Negari certè nequit, modum converſionis fuiſſe Tyrannicum, crudelem & ab Apoſtolico longiſſimè diſcrepantem, id quod propriis ac domeſticis adverſariorum teſtimoniis oſtendi poteſt. Ludovic. Granatenſis conqueritur, *Hiſpanorum crudelitate eò rem deductam, ut apud gentes barbaras adeo ſit Chriſtianorum nomen execrabile, ut ſi quando ad eos Monachi mittuntur, ne illos ſimili odio deteſtentur, neceſſe ſit dicere, illos quidem non Chriſtianos, ſed Patres eſſe, qui ad eorum ſalutem curandam venerint, eâ enim crudelitatis immanitate Hiſpanos erga illos fuiſſe uſos, ut ſanctiſſimum Chriſtiani nomen non pietatis & religionis, ſed crudelitatis & immanitatis nomen habitum ſit.* Bartholomæus de las Caſas Epiſcopus Hiſpanus memorat, *Peruanam & vicinas regiones adeo vaſtatas eſſe, ut hominum bis mille myriades inaudita feritate paucorum annorum ſpacio ab Hiſpanis ſint deleti.* Lipſius lib. 2. de Conſtant. cap. 22. *Pauculi Iberi ante annos 80. in vaſtas illas & novas terras delati, quæ funera (Deus bone) ediderunt, quas ſtrages? nec de cauſis aut jure belli diſſero, tantùm de eventis. Cerno ingens illud terrarum ſpacium (quod vidiſſe magnum ſit, non dicam viciſſe) à vicenis tricenisq; militibus pervadi & paſſim inermes illos greges ſterni, ut ſegetem à falce. Ubi tu es Inſularum maxima Cuba? Tu Hayta? Tu Iucaia? quæ olim quingentis aut ſexcentis hominum millibus ſuccinctæ alibi vix quindecim ex iis retinuiſti in ſemen. Oſtende etiam te paululum tu Peruana, tu Mexicana ora: heu miram miſeramq; faciem, immenſus ille tractus & verè alter orbis vaſtus attritusq; apparet, non aliter quam ſi cœleſti quodam igne deflagraſſet.* Referunt Hiſtorici, cùm aliàs Americani carnibus humanis veſcerentur & inprimis hoſtium, tandem tamen eos noluiſſe Hiſpanorum carnes attingere, ne eorundem crudelitate inficerentur. Vir quidam magnæ autoritatis apud Indos moriturus quærebat à fratre Hiſpano, *quò irent Hiſpani poſt mortem*. reſpondit frater, *bonos in cœlis victuros, malos in inferno*, ſed ubi *maxima pars*, inquit, *victura eſt? in cœlo procul dubio*. inquit frater, *quia plerique boni ſunt*: tum *ego*. inquit, *alibi vivam in loco ab iis disjunctiſſimo, nam ſcio cum illis malè actum fore propter ſævitiam & crudelitatem.* Franciſcus de Victoria relect. 5. *Cùm audiamus apud Indos tot hominum cædes, tot ſpolia hominum alioqui innoxiorũ, deturbatos tot dominos poſſeſſionibus & ditionibus ſuis privatos, dubitari merito poteſt, jure an injuria hæc facta ſint, timeo, ne ultra res progreſſa eſt, quàm jus faſq; permittebat.* Wilhelmus Princeps Auraicus in Apologia adverſus Philippum II. Regem Hiſpaniarum. *In Indiis Hiſpani pluſquam viciès centenas myriadas hominum crudeliſſimè necarunt, idque tam portentoſa crudelitate, ut omnes omnium temporum crudelitates ac tyrannides, de quibus aut audivimus aut legimus, ludus jocusque ſint præ illorum in Indos immanitate, quemadmodum editis ea de re libris ipſorummet Epiſcopi ac Doctores teſtatum reliquerunt. Ac ne locus ullus excuſationi Regi apud Deum homi-*

De Eccleſiis in novo orbe.

Digitized by Google

*mineſque ſupereſſet, dicata eſt ei Hiſtoria à quodam ſuo ſubdito.*** Acoſta lib.2. de procur. Indorum ſalut.cap.4. *Quis non videat , quam implacabile Chriſtiani nominis odium apud barbaros excitetur, quam grave & immedicabile ſcandalum! tota res iſta vergit in obſtinatam quandam invidiam & odium fidei & certam perniciem hominum. Chriſtus quod non debet, tributum ſolvit, ne ſcandalizet: nos nullo modo debitas terras, ſi ſpoliemus, vexemus, prædemur, nullumnè juſtum timebimus ſcandalum? res ipſa ſatis clamat per ſe, omninò verum eſſe quod ſcribit Gregorius: Qui fidem aſperitatibus propagare volunt, ſuas non Dei cauſas probantur attendere. Ejus vero in Indos Tyrannidis ſolos Ieſuitas* autores eſſe, Arnoldus in actione ſua contra Jeſuitas Pariſiis docuit. At num hoc converſionis modo uſi ſunt Apoſtoli, cùm Evangelium in toto orbe prædicarent? num primitivæ Eccleſiæ Patres eum approbarunt? nihil minus. ** Converſio Indorum à Jeſuitis facta. 1. non eſt tam copioſa ac multiplex ut gloriantur, ſed *admodum modica, inopi, tenuis,* fatente Acoſta de proc. Indor. ſalut. lib.4.c.4. 2. *Illi ipſi quoq; Indi pauci qui convertuntur & Chriſtiani jam facti ſunt magna ex parte nihil minùs ſunt quã Chriſtiani & ad ſpeciem tantùm receptum Evangelium eſt,* Acoſt. ibid. *utpote apud quos poſt annos jam quadraginta ab Evangelij ingreſſu vix quenquam reperiri,* ſcribit Acoſta cap. 3. *qui ſymboli duo capita intelligat, quid Chriſtus ſit, quid Euchariſtia vel craſſè agnoſcat, pecudes potius habẽdos quam homines.* 3. modus convertendi Indos à Jeſuitis uſurpatus eſt planè frivolus, præpoſterus, ineptus, alienus, umbratilis, ludicrus, tenuis, truculentus, violentus, ridiculus, puerilis ac denique Simoniacus. Vid. Acoſt. lib.5. cap.2. lib. 4. cap. 3. lib.1. cap.2. lib.6. cap.2.&3. Epiſt. Indic. pag.299. 300.350.351.313. 99.369. &374. Iac. Laurent. de de prodiga Ieſuit. liberalit. p. 33.& ſeqq. ** Quò etiam pertinet, quod majori regionis amplianda quam religionis Chriſtianæ propagandæ ſtudio ducti & ſacrâ auri fame impulſi videntur, qui navigationes in novas illas Inſulas ſuſceperunt, quæ inexplebilis avaritia multos à Chriſtiana religione alienos reddidit, unde etiam memorant Hiſtorici: *Indos quibuſdam Hiſpanis in poteſtatem ſuam redactis liquefactum aurum in fauces ingeſſiſſe,* Acoſta lib.3. de procur. Indor. ſalute cap.18. *Non alia ex cauſa Mercatores negotiantur vel judices præſident vel Sacerdotes plerunq; evangelizant, quam ſpe argenti & auri argentum & aurum ſiſe ex oculis ſubducit, omnium civilis & Sacerdotalis concurſus brevi evaneſcit, & quo caritas non invitavit animarum, auri ſaltem cupiditas ineſcavit, & quemadmodum olim incredulitas Iſraelis ſalus fuit gentium, ita nunc Chriſtianorum avaritia Indorum vocatio facta eſt.* Atq; hæc de modo converſionis; quod attinet converſionis medium ſive doctrinã, in ea eſt mixtura precioſi & vilis Chriſtiani & Anti Chriſt. Apoſtolici ac Pſeudoapoſt. Precioſũ, Chriſtianum & Apoſtolicum ſunt doctrinæ capita ſincera & incorrupta de Scriptura ſacra, de myſterio Trinitatis, de Chriſto Mediatore, de Baptiſmo, de vita æterna &c. vile, Antichriſtianum & Pſeudoapoſtolicum ſunt dogmata Papalia de traditionibus humanis, de invocatione Sanctorum, de meritis operum, de purgatorio, de primatu Papæ &c. Utrumque horum ſuum obtinet effectum, quia per precioſum illud & Chriſtianum efficax eſt Spiritus S. ad aliquotum converſionem, quæ non eſt aſcribenda vili & Antichriſtiano eidem commixto: per vile & Antichriſtianum impeditur converſio & ſalus, nimirum ſi exuberet & pertinacius defendatur. Quemadmodum unâ eâdemq; manu quis ſerere poteſt ſemina frugum & zizaniorum: ita quoque uno eodemq; miniſterio doctrina Chriſtiana & corruptelæ Antichriſtianæ in novo illo orbe fuerunt proſeminatæ. Quemadmodum igitur ſemina frugum creſcunt & fructum ſalutarem proferunt, non obſtante zizaniorum mixturâ: ita in quorundam cordibus per illam prædicationem verbi Spiritus S. ad converſionem fuit efficax, licet fermento, pulvere & ſordibus Antichriſtianarum ſuperſtitionum, traditionum & errorum fuerit commixtum. Quemadmodum verò zizania in quibuſdam agris, ſegetem enecant: ita quoque Antichriſtanæ corruptelæ in quorundam cordibus ſegetem doctrinæ cœleſtis corrumpunt, nimirum ſi pertinacius defendantur, & fundamentum fidei iiſdem convellatur. Chriſtus jubebat audire Scribas & Phariſæos *in cathedra Moſis* ſedentes, id eſt, doctrinam Moſaicam proponentes & ſcripta Moſis ac Prophetarum prælegentes Matt. 23.v.3. ibidem tamen v.15. illis tribuit, quod *circumeant mare & aridam ut faciant proſelytum unum, & cum factus fuerit, faciant eum filium gehennæ duplo pejorem quam ſint ipſi,* quomodo hæc conſilianda? nimirum quatenus proſelytis doctrinam Moſis & Prophetarum ex ſcriptis illorum proponebant, eatenus audiendi erant, eatenus etiam homines gentiles ad ſalutem convertebant: ſed quatenus Phariſaicas ſuas corruptelas, traditiones & ſuperſtitiones proſelytis proponebant, eatenus non erant audiendi, ſiquidem per illas *avidius* acceptas & *pertinacius* defenſas proſelyti reddebantur filii gehennæ. Quemadmodum autem per Scribarum & Phariſæorum miniſterium ad quorundam converſionem & ſalutem Deus fuit efficax; & quemadmodum per miniſterium Leviticum idololatriâ & erroribus corruptum Deus ſibi genuit filios & filias Ezech.16. v.20. ita quoq; per miniſterium illorum, qui lucem Evangelii Pontificiis fumis obſcuratam, maſſam doctrinæ cœleſtia fermento humanarum traditionum commixtam, aurum verbi ſuperſtitionum ſcoriis contaminatũ, margaritam Chriſtianiſmi precioſam cœno humanarum opinionum involutam, novis illis inſulis intulerunt, ad quorundam converſionem & ſalutem Deus efficax fuit, non tamen quatenus illi Papales traditiones & corruptelas prædicarunt, ſed quatenus verbum Dei ex Scripturis Canonicis propoſuerunt. Textus Scripturæ, Decalogus, Oratio Dominica, Sacramentum Baptiſmi & Cœnæ Dominicæ ſunt media, quorum diſpenſatione plantatur & augetur Eccleſia; neque illa deſinunt eſſe quod ſunt, neque deſinunt eſſe efficacia, cum ab impuris Doctoribus hæreſium & ſuperſtitiſtionum cœno imbutis adminiſtrantur, ſed manent organa ſalutis, per quæ mediante Spiritus S. efficacia in corrupto Eccleſiæ ſtatu aliqui convertuntur & ſalvantur. Quæ omnia erunt clariora, ſi obſervetur Catecheticæ inſtitutionis ratio, quam Jeſuitæ in convertendis Inſulanis illis gentilibus obſervant. Perſuaſuri eis Chriſtianam religionem non ordiuntur ab autoritate Eccleſiæ Romanæ non ab humanis traditionibus, non à Miſſis, non à pur-

Digitized by Google

Confeſſio Anno 30. Imperatori laudatiſſimo Carolo V. Germanicè & Latinè eſſet exhibita, ſtatim in *Hiſpanicam, Italicam, Gallicam, Belgicam & Anglicam* linguam fuit converſa & Papæ aliisq; Regibus & Principibus transmiſſa, quâ ratione fama ejus in toto orbe Chriſtiano percrebuit. Fuerunt etiam apud Carolum variarum provinciarum populi, in quorum uti etiam totius Imperii Romani conſeſſu recitata fuit Confeſſio, ut dubium non ſit, eam ad omnes Chriſtianam doctrinam profitentes adeoque in totum terrarum orbem eſſe ſparſam. Eò reſpicit Lutherus, quando ſic ſcribit. *Tanta eſt verbi Dei efficacia & virtus, ut quò plus perſecutionis habet, eò plus floreat ac creſcat. Conſiderate Comitia Auguſtana, quæ verè ſunt ultima tuba ante extremum diem, quam æſtuabat tum totus mundus contra verbum Dei, quàm nobis orandum erat, ut Chriſtus ipſe in cœlis tutus eſſet à Pontificiis: tandem noſtra doctrina & fides ita prodiit in lucem per Confeſſionem noſtram, ut breviſſimo tempore mandato etiam Cæſaris ad omnes Reges & Principes mitteretur*, ubi multa clariſſima ingenia in aulis fuerunt, quæ hanc doctrinam ceu fomes apprehenderunt. Atque eò etiam unicè reſpiciunt Electores, Principes & reliqui Imperii Proceres, quando in præfatione Formulæ Concordiæ de Auguſtana Confeſſione tam honorificè loquuntur, quorum *illuſtrem autoritatem* Bellarminus convellit, quando illos tàm effreni ore *illuſtris mendacii* reos peragit. Neq; enim hoc ſibi volunt conſtantes illi & æternâ memoriâ digni Confeſſores, quod ab omnibus Chriſtiani orbis provinciis ſit recepta, ſed quod ubique percrebuerit & in ore & ſermone omnium eſſe cœperit, perinde ut Ambroſius in cap. 10. Rom. dicit, *quò non pervenerunt pedes Apoſtolorum, eò perveniſſe ſonum prædicationis Evangelicæ.* Sed quis hanc impudentiam in Jeſuita miretur? 4. Bellarm. h. l. videtur oblitus eſſe illius, quod in orat. tom. 4. operum præfixa ſub finem ſcribit. *Volantes currus miram indicant velocitatem, quâ nova iſta ſecta* (Lutherana) *inſtar peſtiferæ tabis ſeſe per varias regiones effudit. Nam non contenta Occiduis & Aquilonaribus regnis ad Orientem quoq; & Meridiem, ad Græcos, ad Indos, ad ipſum novum orbem navigare auſa eſt. Quanquam & à Græcis cum ignominia repulſa fuit, & apud Indos non permiſit Dominus, ut veſtigium figere poſſet.* Itemque illius, quod in præfat. Tom. 1. controverſiarum præfixa ſcribit. *Quis ignorat peſtem Lutheranam in Saxonia paulò ante exortam mox Germaniam penè totam occupaſſe, inde ad Aquilonem & Orientem profectam Daniam, Norvegiam, Sveciam, Gothiam, Pannoniam, Hungariam abſumſiſſe, tum ad Occidentem & Meridiem pari celeritate delatam, & Galliam, Angliam, Scotiam, florentiſſima quondam regna brevi tempore populatam, ad extremum Alpes tranſcendiſſe & in Italiam uſque penetraſſe?*

SECTIO V.

De quinta Eccleſiæ nota à Bellarmino aſſignata, videlicet ſucceſſione Epiſcoporum.

Succeſſio localis & perſonalis non eſt nota Eccleſiæ

190. *Membrum primum.* Sitnè ſucceſſio vera & propria Eccleſiæ nota. Duplex eſt ſucceſſio, una quidem *locorum & perſonarum*, altera *doctrinæ*. Illam vocare poſſis *externam*, hanc verò *internam*. Succeſſio locorum & perſonarum eſt accidens quoddam externum & mutabile, nec quicquam valet abſque doctrinæ ſucceſſione, doctrinæ autem ſucceſſio eſt veræ Eccleſiæ propria. *Perſonæ aliæ in aliorum locum ſubeuntes non faciunt ſucceſſionem, ſed perpetuus doctrinæ conſenſus, qui fidei vinculo poſteriores prioribus conjungit*, ut rectè ſcribit Gallaſius in comment. lib. 3. Irenæi c. 3. Sic ergo contra hanc notam argumentamur. 1. Quod Eccleſiæ non convenit ſemper ac perpetuò, non poteſt eſſe vera & propria illius nota. Atqui ſucceſſio non cōvenit Eccleſiæ perpetuò ac ſemper. E. non eſt vera & propria illius nota. Aſſumtum eſt manifeſtum, quia fuit vera & Apoſtolica Eccleſia, antequam eſſet talis ſucceſſio, ſc. in principio. Neque enim *propter ſucceſſionem ab Apoſtolis Eccleſia dicitur Apoſtolica*, ut Bellarminus ſuſpicatur, ſed à doctrina Apoſtolica, ſiquidem in Symbolo Apoſtolico, quod *ab ipſis Apoſtolis compoſitum* eſſe, Bellarminus lib. 1. de Juſtification. cap. 9. ſtatuit, Eccleſia dicitur *Apoſtolica*, cùm nondum in ea eſſet talis ſucceſſio, ſed ipſimet Apoſtoli adhuc docerent.

1. Eccleſiæ non convenit ſemper.

Eccleſia illa primitiva, in qua Chriſtus & Apoſtoli docuerunt, fuit flos Eccleſiæ, ea tamen caruit locali & perſonali illâ ſucceſſione. Cui enim ſucceſſit Chriſtus? cui ſucceſſerunt Apoſtoli? Epiſtola ad Hebræos demonſtrat Chriſtum eſſe Sacerdotem ſecundùm ordinem Melchiſedech. Ergo ſucceſſit Melchiſedeco, ergo vera ſucceſſio poteſt eſſe interrupta, ſi modò doctrinæ ſucceſſionem conjunctam habeat. Paulus dicit 2. Tim. 1. v. 3. ſe Deo ſervire *à progenitoribus* h. e. ab Abrahamo, Iſaaco, Jacobo &c. probat ergo fidem ſuam ſucceſſione interruptâ per progenitores, qui fuerant ex ſecta Phariſæorum: Stephanus Act. 7. de falſa doctrina accuſatus ad *Abrahamum* provocat, à quo incipiens ad tempora Babylonicæ captivitatis deſcendit, atq; inde ad illa uſque tempora, in quibus vixerat 400. circiter annos prætergrediens. Quemadmodum igitur Apoſtoli fuerunt veri Prophetarum ſucceſſores, quia doctrinam eorum puram & receperunt & propagarunt; fuerunt veri Aaronis ſucceſſores, quia fidem illius ſectati ſunt, licet nec Prophetis nec Aaroni immediatè ratione loci ſuccederent: Sic etiam veri Apoſtolorum ſucceſſores judicandi ſunt, qui doctrinam & fidem Apoſtolorum in Scriptis ipſorum comprehenſam ſincerè amplectuntur, licet externam & localem illam ſucceſſionem non habeant. Quemadmodum doctrinali illi ſucceſſioni, quâ Apoſtoli, Prophetis & Aaroni aliisque piis Sacerdotibus ratione miniſterii Eccleſiaſtici ſucceſſerunt, nullâ ex parte obſtabat, quòd temporibus proximis Sacerdotes hæretici & graviter in fide errantes ipſos præceſſerant: ita quoq; doctrinali illi ſucceſſioni, quâ pii & orthodoxi Eccleſiæ miniſtri Apoſtolicam fidem ſincerè amplectentes ſuccedunt, nequaquam obſtat, quod temporibus ſuperioribus per corruptum Miniſterium ſucceſſio illa fuerit interrupta. Quemadmodum Apoſtoli à ſucceſſione locali & externâ, qua Caiaphas gloriari poterat, ad ſucceſſionem doctrinalem & internam provocarunt, quando publicè proteſtati ſunt, *quod nihil quicquam extra ea, quæ Moſes & Prophetæ futura prædixerunt, doceant* Act. 26. v. 22. nec petierunt à Caiapha ordinationem: ita quoque hodiè in Eccleſiis Evangelicis à ſucceſſione locali & perſonali ad ſucceſſionem doctrinalem rectè provocamus, nec à Pontificibus Romanis de ſucceſſione ab Apoſtolis gloriantibus,

Inte-

Digitized by Google

interim verò Caiepham imitantibus ordinationem vel confirmationem petimus. Excipit Bellarm. *Sacerdotium Aaronicum fuiſſe temporale & ſolum duraſſe uſq; ad inchoationem N. Teſt. deinceps cœpiſſe Sacerdotium ſecundùm ordinem Melchiſedech à Chriſto inſtitutum, cujus Sacerdotii cùm primitiæ fuerint Apoſtoli, ideo non debuiſſe illos Caiaphæ ſuccedere, ſed eſſe principium novi Sacerdotii.* Reſp. 1. fatetur ipſe Bellarm. lib. 4. de Eccleſ. c. 7. §. in omni: *Eccleſiam Chriſti non fuiſſe novam Eccleſiam, ſed ſolum mutationem quandam ſtatus Eccleſiæ.* Quod ſi mutatâ ſucceſſione ſtatus duntaxat Eccleſiæ externus mutatur, non autem nova Eccleſia conſtituitur, ergo ſucceſſio non eſt vera & eſſentialis ſed tantùm accidentalis Eccleſiæ nota, quia ſcil. non ad illius eſſentiam, ſed ad externum duntaxat ſtatum pertinet. 2. Ut Chriſtus potuit eſſe Sacerdos ſecundùm ordinem Melchiſedeci, h. e. ſucceſſor Melchiſedeci, licet aliquot ſeculorum decurſu ſucceſſio illa eſſet interrupta, ſic Apoſtolorum ſucceſſores eſſe poſſunt, qui doctrinam Apoſtolorum ſinceram & incorruptam profitentur, licet interruptio aliqua temporis locorum & perſonarum ratione intercedat. 3. Ut in V. Teſt. prædictum erat Aaronicum Sacerdotium ceſſaturum, propter quam cauſam Apoſtoli rectè faciebant à Caiapha & Levitico Sacerdotio ſemet ſeparantes: ſic in N. Teſt. prædictum, *Antichriſtum in templo Dei ſeſſurum* 2. Theſſ. 2. v. 4. Apoſtolis & Apoſtolicis viris ſucceſſuros eſſe falſos Doctores Eccleſiam ſeducentes Act. 20. v. 29. fore aliquando tempus ejuſmodi, ut è myſtica Babylone ſit excundum Apoc. 18. v. 4. 4. Nondum evictum eſt, in Eccleſia Rom. à Chriſto inſtitutam eſſe talem quandam ſucceſſionem in ſede Petri Apoſtolica, de qua Pontificii gloriantur, qualis fuit à Deo in Eccleſia Iſraelitica in cathedra & ſede Aaronis inſtituta, ſiquidem in Eccleſia Chriſti nulla amplius ſpectari debet carnalis, localis & terrena ſucceſſio, ſed ſucceſſio doctrinalis & ſpiritualis, *regnum enim ejus non eſt de hoc mundo* Joh. 18. v. 39. 5. Nequaquam dici poteſt, ut Aaroni in Sacerdotio Levitico ſucceſſerunt ipſius filii & poſteri, ita Chriſto in Sacerdotio ſecundùm ordinem Melchiſedech ſucceſſiſſe Apoſtolos, quia ut docet Epiſtola ad Heb. 7. v. 24. Chriſtus habet *ἀπαράβατον ἱερωσύνην tale quoddam Sacerdotium, quod ad alios non tranſit*, proinde in communione hujus ſui Sacerdotii Chriſtus non admiſit Apoſtolos, ſed Eccleſiæ ſuæ Doctores illos præfecit. 6. Quod Bellarm. ſubjungit, *ſicut ab Aarone uſq; ad Chriſtum non fuerunt veri Sacerdotes niſi qui ſucceſſerunt Aaroni, ita ab Apoſtolis uſq; ad finem mundi non erunt veri Sacerdotes, niſi qui Apoſtolis ſuccedent*, id ſi de doctrinali ſucceſſione intelligit, concedimus: ſi de locali & perſonali negamus. Neque enim externæ cuidam cathedræ & ſucceſſioni in illa cathedra Apoſtolicæ doctrinæ veritas eſt alligata, ſed qui doctrinam Apoſtolorum tenet, is verus Apoſtolorum ſucceſſor judicandus. 7. Quinimò cùm ne in V. quidem Teſt. Moſaicæ doctrinæ veritas & integritas Aaronici Sacerdotii cathedræ fuerit alligata, quantò minùs in N. Teſt. de cathedra & ſede Romana dici poteſt, quod Apoſtolicæ doctrinæ veritas & integritas ab ea unicè dependeat. Antecedens eſt manifeſtum, quia Sacerdotes Levitici idololatriam aliquoties ſunt ſectati, unde etiam Deus excitavit *Prophetas* divini cultus inſtauratores ac reformatores, qui licet de externa & locali ſucceſſione in cathedra Moſaicâ ſive Aaronica gloriari non poſſent, erant tamen veri Doctores ac veri Moſis & Aaronis in officio docendi ſucceſſores. 8. Concludimus igitur verbis Lyræ in c. 16. Matth. *Eccleſia non conſiſtit in hominibus ratione poteſtatis vel dignitatis Eccleſiaſticæ vel ſecularis, quia multi Principes & ſummi Pontifices & alii inferiores inventi ſunt apoſtataſſe à fide, propter quod Eccleſia conſiſtit in illis perſonis, in quibus eſt notitia vera & confeſſio fidei & veritatis.*

191. 2. Quod non convenit ſoli veræ Eccleſiæ, non poteſt eſſe propria illius nota. Succeſſio non convenit ſoli veræ Eccleſiæ. Ergo non eſt propria illius nota. Aſſumtum variis exemplis demonſtrari poteſt. Synagoga Judaica tempore Chriſti habebat Sacerdotum ſucceſſionem, quam ad ipſum Aaronem poterat deducere, nec tamen cum illa ſucceſſione puritas & ſinceritas doctrinæ perpetuò fuit conjuncta. Niceph. libr. 2. Hiſt. Eccl. cap. 4. *Aaron primus Pontifex à Moſe fratre eſt unctus. Primus itaque Aaron, 2. Eleazar, 3. Pinehas, 4. Eliezer, 5. Bocbchi, 6. Ozi, 7. Eli, 8. Achitob, 9. Abimelech, 10. Abiathar, 11. Sadoc, huic ſucceſſit Achimaas, illi rurſum tredecimus Azarias. Hunc ſecutus Ioram, illum Iojadas, cui ordine ſucceſſerunt Axioram. Phadeus, Sudeus, Iculus & vigeſimus Ioathamus: hunc ſecutus Vrias, illum Neri, Ioas, Selam, Chelcias. Poſt hunc fuit Sareas, deinde Ioſedec, poſtea Ieſus Ioſedec filius. Huic ſucceſſit Ioachim, hunc ſecutus trigeſimus Eliaſeph. Illi Ioachaz, deinde fuerunt Iohannes Iadaus, Onias, Simon, Eleazar, Manaſſes, Onias, Simon. Quadrageſimus numero Onias, Ieſus & Onias alius, Alcimus. Poſt hunc fuit Onias Oniæ filius. Poſt hunc quadrageſimus quartus ex Aſamonæi filiis Iudas Maccabæus, cui ordine ſucceſſerunt Ionathas frater, rurſus Simon frater, Iohannes qui Hircanus dictus: Ariſtobulus, Iannæas, cui etiam Alexandri nomen fuit. Quinquageſimus porrò fuit Hircanus, quinquageſimus primus Antigonus, quinquageſimus ſecundus Anaelus, quinquageſimus tertius Ariſtobulus, quem Herodes Anaelo rejecto ſubſtituit, idemque rurſus Ariſtobulo cæſo, Anaelum reſtituit. Anaelo Ieſus Phabi filius ſucceſſit: Deinde Simon Herodis ſocer Pontifex fit: poſt hunc Matthias, deinde Ioſephus, cui Iozarus ſucceſſit. Sexageſimus porrò fuit Eleazarus, cui ordine ſucceſſerunt Ieſus Seæ filius, Ananus Caiphæ ſocer, Iſmaelus filius Phabi, Eleazarus Anani filius, Simon Camythi filius. Sexageſimus ſeptimus fuit Caiphas, qui etiam Ioſephus dictus eſt, ſub quo ſalutiferam mortem pro nobis Dominus obiit. Poſt hunc Ionathas Anani filius, poſt hunc frater ejus Matthias, mox Elioneus: rurſum Ioſephus Camæ filius. Ei ſucceſſit Gamalielis filius Ieſus, huic Matthias Theophili filius. Poſtremus omnium Phinæus fuit, ſub quo urbs, templum & gens cuncta à Tito capta, omnesq; & templi & legis res prorſus extincta corruerunt.* Quid quæſo in ſucceſſione Epiſcoporum Romanorum monſtrari poteſt, quod in hac Pontificum Iudaicorum ſucceſſione demonſtrari nequeat? quinimò ſucceſſio Pontificum in V. Teſt. divino mandato & promiſſione nitebatur, quorum neutrum de Romana ſucceſſione ex Scripturis oſtendi poteſt. Quemadmodum igitur non obſtante illa Pontificum ſucceſſione variæ corruptelæ, ſuperſtitiones & errores in publicum miniſterium Eccleſiæ Iſraeliticæ, temporibus præſertim poſterioribus irrepſerunt, ita quoque non obſtante

2 Non convenit ſoli Eccleſiæ.

ctè ſentientibus, Scripturam ſequentibus & veræ fidei adhærenſibus. Si ex ſola & nuda hominum multitudine Eccleſia Catholica eſſet æſtimanda, conſequens foret, eam non ſemper eſſe Catholicam, quia ad ingentem paucitatem aliquando contrahitur. Sed Eccleſia ſemper eſt & manet Catholica etiam tum temporis, quando mulritudine adhærentium à Synagoga Saranæ ſuperatur. Manſit Catholica tempore cataclyſmi, cùm tamen propemodum parietibus privaræ domus Noahi clauderetur. Manſit Catholica ſub Patriarchis, cùm idololatria gentilia longè lateque graſſaretur; manſit Catholica, cùm intra Palæſtinæ fines coarctaretur: manſit Catholica ſub Elia, qui conquerebatur ſe ſolum eſſe ex veris Dei cultoribus relictum ſuperſtitem: manſit Catholica tempore nati Chriſti, ubi fideles erant admodum rari: manſit Catholica tempore invaleſcentis Arianiſmi, quando longè plures ὁμοούσιον repudiabant quàm acceptabāt. Dicitur ergo Catholica, quia doctrina & fides, quā amplectitur ac ꝓfitetur, eſt Catholica, quippe unanimi Prophetarū & Apoſtolorum conſenſu comprobata quicunque cœtus conſenſum illum tuetur, eſt verè Catholicus. Interim non negamus diſcrimen illud inter Eccleſiam Vet. & Nov. Teſtam. quòd ad illam pertinuerint ordinariè Iſraelitæ, ceteris gentibus à Republ. Iſraelis & Teſtamentis promiſſionum abalienatis, præter paucos qui cum populo Iſraelitico ſe conjungebant: hæc verò ſine diſcrimine ex Judæis pariter & gentibus colligitur, & omnes omnium locorum ac temporum fideles complectitur, in qua ſignificatione non amplius habetur reſpectus ad internum fidei & doctrinæ Catholiciſmum, qui & Vet. & Nov. Teſtament. Eccleſiæ communis eſt, per quem utraque Eccleſia à ſectis hæreticorum & cœtibus infidelium diſtinguitur, ſed ad externum locorum & temporum Catholiciſmum, qui Eccleſiæ Nov. Teſtament. proprius eſt, per quem ab Eccleſia Vet. Teſtament. diſtinguitur. 4. Juxta Lyrinenſis definitionem dogmata Romanæ Eccleſiæ non poſſunt dici Catholica, cùm nec *ab omnibus*, nec *ubique*, nec *ſemper* fuerint credita, uti poſteà latiùs oſtendemus.

2. In V. T. propagatio Eccleſiæ in omnes gentes fuit prædicta.

183. 2. Producit Bellarmin. vaticinia V.T. *quibus propagatio Eccleſiæ in omnes gentes per univerſalem Evangelij prædicationem fuit prædicta.* Pſal. 2. verſ. 8. *Deus Pater ad Filium ſuum Chriſtum dicit: Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* Pſal. 72. v. 8. *De regno Chriſti prædictum, dominabitur à mari uſq; ad mare, & à flumine uſque ad terminos orbis terrarum.* Hiſce vaticiniis annectit dictum Chriſti Luc. 24. v. 47. & Actor. 1. v. 8. ubi prædicit, *Evangelium eſſe prædicandum in omnes gentes initio facto ab Hieruſalem.* Reſp. hujuſmodi vaticinia in Prophetis extant longè plurima, ſed ex illis neutiquam evinci poteſt, amplitudinem eſſe propriam & perpetuam Eccleſiæ notam. 1. quia hæ vaticinia eò potiſſimùm tendunt, quod Eccleſia Nov. Teſtam. non amplius anguſtis Judææ limitibus futura ſit incluſa, ſed per totum terrarum orbem propaganda. Id verò nemo noſtrûm negat, ſed diſcrimen illud inter Eccleſiam Vet. & Nov. Teſtam. libenter agnoſcimus. 2. quia hæc vaticinia deſcribunt ſtatum Eccleſiæ N. T. non qualis perpetuò futurus ſit, ſed qualis tempore Apoſtolorum ſit futurus, quòd ſcilicet per Evangelii prædicationem omnes gentes ad regnum Chriſti & Eccleſiæ conſortium ſint vocandæ. Illa vocatio & ille accurſus gentium ad regnum Chriſti tempore Apoſtolorum ſunt completa, *quando in omnem terram exivit ſonus eorum*, Pſal. 19. v. 5. Rom. 10. v. 18. *& prædicatum eſt Evangelium omni creaturæ*, Marc. 16. v. 15. *& fructificavit in univerſo mundo*, Col. 1. v. 6. Nequaquam verò ex eo inferri poteſt, quod ſemper & omnibus temporibus atque ætatibus Eccleſia ipſo actu omnibus toto orbe gentibus & populis conſtare debeat, proinde etiam ex eo inferri nequit, amplitudinem eſſe perpetuam & propriam Eccleſiæ notam. 3. Ad complementū illorū vaticiniorū non requiritur, ut omnes gentes Evangelium amplectantur, ſed ſufficit, ſi aliquæ gentes illud recipiant: nec requiritur, ut uno tempore in omnibus natinnibus & provinciis prædicetur Evangelium, ſed ſufficit, ſi prædicatio illa Evangelii & propagatio Eccleſiæ fiat ſucceſſivè, undè rectè Bellarm. hoc loco ſcribit. *Ut Eccleſia ſit Catholica non requiri, ut ſimul & uno tempore in omnibus provinciis ſint aliqui de Eccleſia, ſed ſufficere, ſi id fiat ſucceſſivè.* Ex quo rectiſſimè inferr, *ſi una aliqua ſola provincia retineret fidem, adhuc verè & propriè dici Eccleſiam Catholicam. dummodò clarè oſtendatur, eam eſſe unam & eandem cum illa, quæ fuit aliquo tempore vel diverſis in toto mundo.* Quod ſi hæc vera ſunt, ut ſunt veriſſima, non amplitudo, ſed vera & Catholica fides erit propria & immediata cauſa, propter quam Eccleſia dicatur Catholica, ac proinde non amplitudo, ſed fides erit Catholicæ Eccleſiæ nota. 4. Quemadmodum Spiritus ſanctus prædixit tempore Apoſtolorum & ſeculū illi proximis Eccleſiam Nov. Teſt. fore ampliſſimam & florentiſſimam: ita quoque idem Spiritus ſanctus prædixit tempore regnantis Antichriſti Eccleſiam *fugituram in ſolitudinem*, Apoc. 12. verſ. 6. ac fore *penè univerſalem* quandam à vera fide apoſtaſian. Matth. 24. v. 11. 2. Theſſ. 2. v. 9. Apoc. 13. v. 8. &c. quomodo igitur amplitudo poteſt ſtatui vera & propria Eccleſiæ nota, cùm non ſit illi perpetua? 5. Amplitudo Eccleſiæ Chriſtianæ in Nov. Teſt. pendet ab univerſali prædicatione Evangelii in omnes gentes, ideò enim & inde Eccleſia N. T. eſt ampliſſima, quia non amplius uni loco exercitium cultus divini eſt alligatum, ſicut in T. V. ſed per Evangelium omnes gentes ad conſortium illius vocantur. Quod ſi Evangelium eſt illud ipſum, quod Eccleſiam facit amplam, utique magis eſt nota Eccleſiæ quàm amplitudo. Evangelium eſt ſpirituale illud & incorruptibile ſemen, ex quo diverſis in locis generatur Eccleſia. E. Evangelium eſt cauſa, ut Eccleſia ſit & ut ampla ſit, proinde etiam eſt nota propria ac ſcientifica. Amplitudo eſt duntaxat accidens quoddam Eccleſiæ non quidem proprium & perpetuum, ſed mutabile & ſeparabile, proinde etiam non eſt propria & perpetua nota.

An Romana Eccleſia ſit ampliſſima.

184. *Membrum ſecundum.* Sitnè Romana Eccleſia ampliſſima? Fatemur Eccleſiam Romanam multas occupaſſe regiones & provincias, ac eſſe ſatis amplam; interim tamen non eâ gaudet amplitudine, propter quam eſſe ac dici mereatur verè ac ꝓpriè Catholica. Deſtituitur enim fide Catholicâ, quæ eſt interna cauſa, & q. anima Eccleſiæ Catholicæ, abſq; qua externus locorum Catholiciſmus nullius eſt momenti. Lyrinenſis definit, Catholicum id eſſe, *quod ab omnib. quod ubique, quod ſemper creditum eſt*, ſubintellige ſecundùm normam & regulam verbi, ſecundùm Catholicum divinæ verè fideliū conſenſum, ſecundùm Catholicas veritatis tabu-

las, quam

lis, quam limitationem neceſſariò addendam ſuperiùs oſtendimus. Atqui dogmata illa Romanæ Eccleſiæ, quæ à nobis repudiantur, non congruunt ad normam verbi, non gaudent Catholico verè fidelium conſenſu, non continentur in Catholicis Scripturis Prophetarum & Apoſtolorum doctrinam explicantibus. Ergo etiam non ſunt Catholica, & per conſeq. Eccleſia Romana hodierna, quæ illa amplectitur, hactenus & hoc reſpectu non eſt Catholica. Primatus Papæ, qualem quidem ſibi hodiè arrogat, num ab omnibus, num ubiq;, num ſemper in Eccleſia Chriſtiana fuit receptus? Invocatio Sanctorum, Indulgentiæ, communio ſub una ſpecie, merita operum &c. num ab omnibus Chriſtianis, ubiq; & ſemper fuerunt recepta; neminem arbitror fore tàm effrontem & audacem, qui affirmare velit, ac ſi affirmare conetur, unde demonſtrabit? Deſinant igitur Pontificii gloriari de amplitudine locali, antequam doctrinæ ſuæ veritatem ex tabulis Scripturarum ſacrarum Catholicam fidem unicè continentibus demonſtrent, cùm localis amplitudo fidei Catholiciſmo deſtituta non ſolùm falſæ hæreticorum Eccleſiæ, ſed etiam cœtibus profanis, qui planè extra Eccleſiam conſtituti ſunt, convenire poſſit. *Malum quo pejus, eo ſerpit latius, & virus ſuum diffundit longius, ut peſtis per aera, gangræna per corpus*, cui malo hæreſis rectè comparatur 2. Tim. 2. v. 17. cap. 3. v. 13. Euſeb. lib. 1. Hiſt. Eccl. cap. 1.

De locali amplitudine Rom. Eccleſiæ.

185. Sed, præterquam quod fidei Catholiciſmo Romana Eccleſia deſtituitur, ne quidem de locali amplitudine habet, quod nimiopere gloriatur. Definit Bellarminus Eccleſiam Romanam ex dominio Pontificis Romani, ita ut iidem termini ac fines ſint Eccleſiæ Romanæ & dominationis Pontificiæ. *Eccleſia* (ſcribit lib. 3. de Eccleſ. cap. 2. §. Noſtra) *eſt cœtus hominum ejuſdem Chriſtianæ fidei profeſſione & eorundem Sacramentorum communione colligatus ſub regimine legitimorum Paſtorum ac præcipuè unius Chriſti in terris vicarii Romani Pontificis.* Caniſius in Catecheſi eodem ferè modo definit, disertè enim addit in definitione, *Eccleſiam ſub uno Chriſti in terris vices gerente Pontifice Romano regi & in unitate conſervari.* Papa in decretis etiam eò progreditur, ut *ſtatuat omnem creaturam de neceſſitate ſalutis ſibi ſubeſſe.* Dubitari igitur nequit, particulam illam definitionis ſub regimine Pontificis Romani eſſe Romanæ Eccleſiæ eſſentialem ac neceſſariam, ita ut quicunque Chriſtiani non agnoſcunt Romani Pontificis imperium, non ſint pro membris Eccleſiæ Romanæ agnoſcendi. Jam verò quatuor claſſes Eccleſiarum Chriſtianarum dari poſſunt, quæ Romani Pontificia imperium non agnoſcunt, ac proinde Eccleſiæ Romanæ, vel filiæ vel membra ſtatui nequeunt, quarum amplitudinem Romana Eccleſia non adæquat. Primam claſſem conſtituunt Eccl., quæ de Papa nihil audivêre, vel ſi audivêre, homo tamen an monſtrum ſit, parum penſi habent. Ad hanc claſſem pertinent Eccleſiæ complures in Aſia, in Cilicia, Armenia, Palæſtina, Tartaria & Inſulis Orientalibus, Perſia &c. de quibus Paulus Venetus, Aloiſus, Cadamaſter & ex illis Philipp. Marnixius in diſcrim. falsò dictæ Cathol. & Evangel. relig. parte 3. c. 11. Hujus generis Eccleſias etiam invenies in Taurica Cherſoneſi, in Africa, in Ægypto, in Æthiopia &c. de quibus Franciſcus Alvarezius, Damianus à Goës, Paulus Jovius & ex illis Chytræus in orat. de Eccleſ. Græc. Neand. de relig. Tartar. Dreſſeros in orat. de ſtatu Eccleſiarum in Æthiop. &c. Alteram claſſem conſtituunt Eccleſiæ, quæ Pontifici Romano, ejusque tyrannidi fortiter reſtitêre, ad hanc claſſem pertinent Eccleſiæ Græcæ, partim in Aſia, partim in Africa ſitæ, de quibus Chytræus in orat. dict. Tom. 5. doctr. Ieſuit. reſp. ad crimin. Poſſev. Tertiam claſſem conſtituunt Eccleſiæ quæ Papali Tyrannide preſſæ adduci tamen non potuerunt, ut jugo ejus ſe ſubmitterent & Papales errores approbarent. Ad hanc claſſem pertinent Waldenſes in Gallia, Anglia, Germania, Polonia olim commorantes, de quibus dictum fuit ſuperiùs. Quartam claſſem conſtituunt Eccleſiæ, quæ ſuperiori ſeculo jugum Pontificiæ Tyrannidis excuſſerunt, de quarum amplitudine poſtea dicetur.

Status Eccleſiæ Chriſtianæ in omnibus mundi partibus.

186. Ceterùm ut liquidiſſimè appareat quid ſtatuendum de gloriatione illa amplitudinis, quæ Pontificiis perpetuò in ore & ſimplicium oculos maximè perſtringit, age conſideremus quàm latè hodie pateat Chriſtianiſmus, & quantum illius occupaverit Papiſmus. Quis in Germania & propinquioribus regnis ac provinciis, puta Gallia, Hungaria, Polonia, Bohemia, Dania, Svecia, Norvegia, Scotia & Anglia ſit Eccleſiæ ſtatus, cuivis notum eſt, nimirum animam in illis agit Pontificia religio & invaleſcente Evangelii igne ſubinde magis ac magis ſcoriæ illius exturbantur. Italiam & Hiſpaniam penè univerſam adhuc obtinet, ſed in illis etjam veræ fidei confeſſores inveniri teſtatur Inquiſitio Hiſpanica & rogi Martyrum quotidiè fumantes, quâ de re poſtea pluribus. Expatiabimur igitur ad remotiora loca, ſecuti præeuntem Dn. D. Philippum Nicolai qui lib. 1. de regn. Chriſti cap. 1. latè hac de re diſputat, quorum ſummam ipſius verbis breviter complectemur. In regionibus Septentrionalibus remotioribus ſupra Scotiam occurrunt *Orchades Inſulæ*, quæ à Gothis inhabitantur, quarum maxima hodie *Mainlandia* dicitur, ubi Eccleſia cathedralis & ſedes Epiſcopalis in Kirchvvale oppidulo, cui reliquarum Inſularum Eccleſiæ à Papatu repurgatæ ſubjiciuntur. Ulterior eſt *Schetlandia*, veteribus Thule dicta ſuo quoque gaudens Epiſcopatu, quemadmodum & *Farenſis* Inſula in Septentrionem magis porrecta, in qua Orchadum Dynaſta Chriſtianus habitat. *Islandia* propius Arcto ſubjecta incolas habet Chriſtianos, quam deſcribens Olaus Magnus cathedralium ejus Eccleſiarum Schaltialdenſis, Holenſis, Bergenſis, Cakerſierenſis &c. mentionem facit. Teſtatur autem Chytræus in Chronico Saxoniæ Islandos Eccleſiarum miniſtros & Epiſcopos ex Academia Haffnienſi in Dania accipere ac Regem Daniæ Fridericum III. Eccleſiis Islandicis Epiſcopum Lutheranum præfeciſſe, ac ſancta Biblia in linguam Islandicam transfundi curaſſe, extremisque terrarum oris polo Arctoo vicinis orthodoxos verbi præcones unà cum Bibliorum translatis Codicibus immiſiſſe. *Gronlandia* Islandis remotior itidem Chriſtianæ religioni obtemperat Olao Magno teſte. Supra Sveciam eſt *Laponia*, peninſula capaciſſima, quam Lapones ſive Pilappii idolololatræ gentiles incolunt, ſed quibus operâ Archiepiſcopi Upſalienſ. lux Evangelii affulgere cœpit. Suedorum regnum Orientem verſus *Moſcovitæ* excipiunt imperio ſpacioſo & per quatuor mundi plagas longè lateq; extenſo, qui Scripturam habent in vernaculum ſermonem converſam teſte Paulo Oderbornio & in fidei arti-

 ticu-

ticulis cum Græcis Eccleſiis conſentiunt. In hoc regno Moſcovitico in ripa fluminis Moſqui eſt oppidum *Nelenky*, quod conceſſione Imp. Moſcovitici inhabitatur à multis Germanis, qui teſte Oderbornio Paſtorem habent Evangelicum. Sigiſmundus ab Herberſtein in lib. de reb. Moſcoviticis ſcribit, *nulli hominum infenſiorem eſſe Moſcum quàm Rom. Pontifici, quem non niſi Doctoris titulo dignetur.* Item Principem Moſcoviæ, cùm audiendi ſunt Romanæ fidei Oratores pelvim cum duobus gutturniis adjuncto impoſituq; mantili apud ſe habere, ut continuò porrectam manum Oratori, quem pro immundo & impuro homine propter Rom. fidem habet, abluere poſſit. Cum Magno Moſcoviæ Duci Johanni Baſilidi Poſſevinus Jeſuita perſuadere vellet, ut abjectâ Græcorum fide Pontifices Rom. coleret, Moſcus (referente ipſomet Poſſevino in ſua Moſcovia) in magno procerum conſeſſu reſpondit: *ſe non in Græcos ſed Chriſtum credere. Omnes Apoſtolos Evangelium prædicaſſe, ſed nullum ex illis alio fuiſſe majorem. Petrum & alios Pontifices ſanctos ſe agnoſcere: at verò qui eis ſecuti ſunt, qui improbè vixerunt, quonam modo Petro ſuccedere aut eadem cum Petro autoritate in Petri ſede reſidere potuerint, non videre.* Ad hæc cùm Poſſevinus duriùs aliquantò reſpondiſſet, Moſcus iratus, *Scias*, inquit, *Romanæ fidei ſeptuaginta fides iaeſſe: Pontificem verò Romanum Paſtorem non eſſe, utpote qui barbam radit, crucem Chriſti pedibus apponit, in ſella ſe geſtari & tanquam Deum adorari ſinit.* Et cùm hæc quoq; Poſſevinus liberiùs ac pertinaciter defenderet, Moſcus excandeſcens dixit: *num faciem foro raſtri, qui te docuerunt, at mecum aque ac cum ruſtico loquereris.* Moſcovitarum regno contigui ſunt *Circaſſi* Aſtracanorum & Euxini maris accolæ, qui Chriſtianiſmum & ipſi profitentur ſe Græcis ritibus utuntur. A finibus regni Moſcovitici verſus Orientem *Tartaria Magna* aperitur, quæ Mahumetiſmum amplectitur, ſed Guilielmus Poſtellus teſtatur, etiamnum in ea ſupereſſe Chriſtianos, & quidem plures, quam in Europa noſtra reperiantur. In Orientalibus locis primum occurrit *Turcarum* imperium latiſſimum, quod quamvis Mahumetiſmum amplectatur, tamen Chriſtianæ Profeſſionis hominib. Græcis, Latinis, Armeniis, Jacobitis, Neſtorianis, Cadurcis, Surianis, Maronitis, Æthyopicis aliisq; aliorum rituum ita abundat & permiſcetur, ut conſtans fama ſit, ſi numero hominum certandum fuerit, Mahumeticolas à Chriſtianis ſuperatos iri & tribus Chriſtianis vix unum opponi poſſe Muſulmannum. Quæ verò ſit Græcorum religio, expoſitum eſt ſuperius. Anno 1550. Truberus Carniolanus auſpiciis Ducis Wirtenbergici quoſdam libros Scripturæ ſacræ, Item Auguſtanam Confeſſ. & Poſtilla Lutheri in ſermonem *Henetam*, qui in Turcarum regnis frequentiſſimus eſt, tranſtulit, ut lux doctrinæ Evangelicæ etiam in Oriente radios ſuos ſpargeret. Gerlachius etiam, cùm Conſtantinopoli verſaretur, occaſione familiaris cum Patriarcha conſuetudinis non aſpernanda purioris doctrinæ ſemina inter Græcos reliquit. Eodem etiam tempore Baro Ungnadius Principi *Georgianorum*, exemplar Auguſtanæ Confeſſ. Græcum tradidit, quod ipſe in ſermonem *Iberitum* converſum in patriam ſecum tranſtulit, ut hac ratione Chriſtianis Epiſc. per Iberiam & Albaniam ad mare Caſpium uſq;, puritas Evangelii innoteſcere cœperit. Georgianis ad meridiem vicini ſunt *Armenii*, qui Græcarum Eccl. confeſſionem & ritus amplectuntur, ſed Pontificia Rom. hierarchiam repudiant. Cum Gregorius XIII. an. 82. novum Calend. miſſâ legatione illis obtrudere & jugum Pontificium illis imponere conaretur, Armenii Conſilio cum Orientalibus Patriarchis communicato per literas illi reſponderunt, *ſe non exiſtere ſine capite, ſiquidem inde à Conſtantino Magno & Regis Teridatæ temporib. in hunc uſq; diem Catholicum ſemper Archiepiſcopum habuerint, neq; in vetere ipſorum Calendario culpari quid poſſe &c.* quibus literis nomina ſua addiderunt Patriarcha Conſtantinopolit. Jeremias, Sylveſter Alexandrinus, Joachimus Antiochenus & primæ Juſtinianæ Archidarum Gabriel. In *Perſia* Turcarum imperio vicina licet Mahumetiſmo addicta, tamen Chriſtianæ religioni locus conceditur occaſione fœderis inter Perſas & Æthiopes an. 62. percuſſi. *India* Perſis vicina abundat Chriſticolis Thomæ Apoſtolo religionem ſuam acceptam ferentib. ſed à Pontificis Rom. dominatione abhorrentib. etenim cùm An. 67. in urbe Indiarum Cocimo non procul à Calecutio diſſito Armenius quidam Epiſcopus Chriſticolas Thomanos à novis Pontificiæ religionis mercibus ſtudioſè dehortaretur & dehortanti Melchior Carnerius Jeſuita Niceni Epiſcopatus larvâ ſuperbiens reſiſteret, Indi faventes Armenio Jeſuitam ſagittis petiverunt, eumq; planè necaſſent, niſi in fugam ſe conjeciſſet. Indis Orientem verſus contigua eſt *Sinarum* regio, quam *Chinam* incolæ vocant, in qua per Jeſuitas ſuperiori ſeculo doctrinæ Chriſtianæ ſemina ſparſa, de qua converſione quid ſtatuendum ſit, dicetur poſtea. In Occidentalib. regionibus occurrit *Arabia*, olim in *Petræam, deſertam & felicem* diviſa, quæ Mahumeticis ſuperſtitionibus repleta quidem eſt, interim tamen in maritimis oris Hiſpanicum regimen & unà cum illo etiam Chriſtianæ fidei profeſſionem admittit. Arabiæ adjacet *Zacotora* Inſula, cujus incolæ ſunt Chriſtiani religionem ſuam Thomæ Apoſtolo acceptam ferentes. Arabiam ab occaſu claudit *Palæſtina ſive verus Iudæa*, quæ non obſtante Mahumeticularum ferocia à nonnullis Chriſtianis inhabitatur, unde in Hieroſolyma urbe 10. templa Chriſtianorum numerantur. Eccleſiis in *Syria* præeſt Patriarcha Antiochenus, qui cum Conſtantinopolitano & Alexandrino Patriarchis fraternam amicitiã colit, ſed à Pontifice Rom. alienus eſt. *Cyprus* Inſul. antequã à Turca anno 1572. Venetis eriperetur, tota fuit religioni Chriſtianæ obſtricta, hodiè verò Mahumetiſmo in ea dominante incolæ ſervitutis jugo preſſi religionem Chriſtianam more aliorum Chriſticolarum ſub Turcis degentium non niſi in rariorib. conventibus profitentur. Refert Manlius in locis communib. fuiſſe in Inſula illa, qui doctrinam Evangelii ſinceram & incorruptam amplecterentur, cùm ab erudito quodam ejus regionis Monacho ſibi familiariter noto multi noſtratium Theologorum libri in Cypriam linguam fuerint tranſlati. In meridionali plaga occurrit *Aphrica*, Ægyptũ, Lybiam, Cyrenem, Africam minorem, Numidiam & Mauritaniam complexa, cujus interiora longè lateque Prete Johanne vel precioſus Johannes poſſidet. *Ægyptus* abundat Chriſtianis Jacobitis, qui ab Apoſtolo Matthæo ſe fidem Chriſti accepiſſe gloriantur. Nicolaus Hemming. in Catechesi ritum Miſſæ in Ægypto apud Chriſtianos uſitatæ deſcribens, ex relatione Theſſalonicenſis cujuſdam Demetrii memo-

memorat, præmitti in Liturgiis preces & Cantilenas ad ſanctam Trinitatem, quibus primùm lectio ex ſcriptis Apoſtolicis Græco Arabica, deinde alia Evangelii ſubjungatur: poſtea concione abſolutâ Cœnam Dominicam tam Laicis quàm Sacerdotibus ſub utraque ſpecie communicari & gratiarum actione finiri. Supra Ægyptum panditur ingens illud Chriſtiani Æthyopum Monarchæ *Precioſi Iohannis Imperium*, qui regnis plus minùs quadragiota dominari dicitur. Gloriantur ſe prima Chriſtianæ religionis rudimenta accepiſſe ab Eunucho Candacis Reginæ Præfecto, qui à Philippo baptizatus & de Chriſto edoctus in Æthiopiam reverſus Reginam & magnam familiæ Regiæ populique partem baptizarit, ac ſubſecutum eſſe Doctorem quendam nomine Lycaonem, qui à Philippo miſſus omnem apud illos Chriſtianæ religionis cultum ordinârit. Confeſſionem illorum Franc. Alvarez. latè deſcribit. Scripturam V. & N. Teſt. amplectuntur: Symbolum Apoſtol. recipiunt: ſacroſanctam Trinitatem credunt. Quatuor œcumenicorum Conciliorum decretis aſſentiuntur: Legi non poſſe ab ullo homine ſatisfieri agnoſcunt: Chriſtum ſolum pro nobis eam implevisse & pro peccatis noſtris ſatisfeciſſe credunt: infantes maſculos & fœmellas in nomine Patris, Filii & Spiritus S. baptizant: Euchariſtiam ſub utraq; ſpecie præmiſſâ confeſſione & abſolutione tam Laicis quàm Sacerdotibus concedunt: Sacerdotibus conjugium permittunt: Ritus à Chriſto neq; mandatos neque prohibitos liberos eſſe volunt, nundinationes Miſſarum & ſacrificia pro mortuis repudiant: Incluſionem panis conſecrati, indulgentias, invocationem Sancturum reſpuunt: Confirmationem & Unctionem pro Sacramentis non agnoſcunt &c. habent tamen ſuos nævos & errores, Baptiſmum ſingulis annis iterant, infantes maſculos & fœminas octavo die circumcidunt, à cibis lege Moſaicâ prohibitis abſtinent: purgatorium ignem non negant &c. de Rom. Pontificis dominatione quid ſtatuant, patet ex ſequenti Hiſtoria. Cùm an. 1556. Paulus IV. Pont. Rom. Andream Oviedum Jeſuitam Legatum in Æthiopiam mitteret, ut in locum Patriarchæ Æthiopici ſuffectus Eccleſias illius imper. ſedi Rom. ſubjiceret, Precioſus Johannes Adam appellatus larvatum illum Patriarcham in vincula conjecit & comitibus illius ignis ſupplicium, tanquam hæreticis minatus eſt, quin & in bellum contra Turcas eos eduxit, unde Emanuel Acoſta Imperatorem illum Æthiopiæ Adamum *Apoſtolica ſedis acerrimum* vocat. Africæ pars eſt *Mauritania*, quæ complectitur 4. regna, *Marocenſe, Feſſanum, Tremiſſanum & Tunetanum*, quæ licet Mahumeticis ſuperſtitionib. ſint repleta, tamen Chriſtianis Eccleſiis nonnulla hoſpitia præbent. In regno *Marocenſi & Feſſano* paſſim fideles reperiuntur Chriſticolæ, qui non ſolum Mahumetiſmo, ſed etiam Papiſmo propter Hiſpanor. Tyrannidem contradicentes Evangelicæ veritati ſuffragantur. De *Americanis* Eccleſiis dicetur poſtea. Si quis igitur computatione factâ collationem inſtituere velit inter Eccleſias Rom. Pontifici ſubjectas & inter reliquas à jugo Papalis Tyrannidis liberas, deprehendet *nondum dimidiam orbis Chriſtiani partem Pontificia poteſtati eſſe ſubditam.*

Gloriationes Bell. de amplitudine Eccl. Romanæ.

187. Sed audiamus thraſonicas Bellarmini de amplitudine Eccleſiæ Rom. gloriationes. 1. *Tempore Apoſtolorum* (inquit) *noſtra Eccleſia in toto mundo fructificare cœpit* Col. 1. v. 6. *Tempore Irenæi erat ſparſa per totum orbem, i. e. per omnes provincias tunc cognitas, id quod ipſe refert lib. 1. c. 3. Idem poſtea de ſuo tempore refert Tertull. lib. contra Iudæos c. 3. Idem poſtea Cyprianus lib. de unit. Eccl. Idem poſtea Athanaſ. lib. de human. Verbi. Idem poſtea Chryſoſt. & Hieron. in cap. 24. Matth. & Auguſt. epiſt. 78. & 80. ad Heſych. &c. Tempore Gregorii & Bernhardi Rom. Eccleſia fuit ampliſſima &c.* Reſp. 1. noſtra Eccleſia eandem profitetur fidem & doctrinam, quam profeſſa eſt Eccleſia tempore Apoſtolorum & primorum Patrum, ergo *conſanguinitate doctrinæ* illi eſt conjuncta & per conſequens ad noſtram Eccleſiam pertinet, quicquid eximium, præclarum & honorificum de illa affirmatur. 2. Romana Eccleſia hodierna ab integritate Apoſtolicæ & primitivæ Eccleſiæ plurimùm receſſit, amplectitur enim nova & peregrina dogmata, Apoſtolorum & primorum Patrum tempore ignota. Suprematus Romani Pontificis, vota Monaſtica, cœlibatus Sacerdotum, indulgentiæ Papales, invocatio Sanctorum, nundinationes Miſſarum &c. nec in Apoſtolorum, nec in primorum Patrum Scriptis occurrunt. Falsò igitur Romana Eccleſia hodierna laudem amplitudinis, quâ Apoſtolica & primitiva Eccleſia excelluit, ſibi arrogat, cum doctrina, quæ eſt Eccleſiæ anima, inter hanc & illam plurimùm ſit diverſa. 3. Quamvis Apoſtolica & primitiva Eccleſia fuerit progreſſu temporis longè lateq; dilatata, tamen ab exiguis initiis cœpit, ex quo immotè concluditur, amplitudinem non eſſe veræ Eccleſiæ perpetuam, proinde nec genuinam & propriam notam. 4. Illo ipſo tempore, quo Chriſtiana Eccleſia per totum orbem fuit latiſſimè diffuſa, Satanæ Synagoga ambitu ſuo complectens gentiles, Judæos, hæreticos, Epicuræos, hypocritas &c. fuit amplior, ergo ſola amplitudo non poteſt ſtatui veræ Eccleſiæ propria nota. 5. Bellarminus ſibi ipſi adverſatur. Hoc enim loco ſcribit *tempore Apoſtolorum Evangelium fructificaſſe in toto orbe, tempore Irenæi Eccleſiam in omnes terras eſſe propagatam &c.* ſed lib. 3. de Pontif. Rom. c. 4. diſputat, *Antichriſtum nondum veniſſe, quia Evangelium nondum fuerit prædicatum in toto mundo.* 6. Tempore Apoſtolorum & primorum Patrum nondum obtinuit Romana Eccleſia illum primatum poteſtatis, quem hodiè in reliquas Eccleſias exercet. Cùm Marcion à patre excommunicatus Romam fugeret & ab Epiſcopo Rom. in communionem recipi peteret, negabat Epiſcopus ſibi hoc abſque conſenſu patris ipſius, à quo Marcion excommunicatus erat, licere. Epiph. in hæreſ. Marcion. Victori in externas Eccleſias juriſdictionem exercere conanti reſtiterunt Eccleſiæ Aſiaticæ. Euſeb. lib. 5. Hiſt. Eccleſ. cap. 24. In Nicena Synodo *ſuburbicarum Eccleſiarum cura* Epiſcopo Romano eſt addicta & in multis Synodis poſtea decretum, ne quis *primus Epiſcopus diceretur*. Jam verò ſubjectionem erga Rom. Pontificem Bellarmious ſtatuit Eccleſiæ ſuæ eſſentialem. Quare cùm in Apoſtolica & primitiva Eccl. ſubjectio illa nondum habuerit locum, deſinat amplitudinem illius ſuæ Eccleſiæ arrogare. 7. Gregorius, qui cum Orientis & Occidentis Epiſcopis literas commutavit titulum *Univerſalis*, quo Romanus Pontifex hodiè ſuperbit, contra Canones veteres, contra omnes Eccleſias, contra Dei verbum, contra ipſum Deum eſſe aſſeruit, ut ex ipſius epiſtolis conſtat 8. Bernhardi tem-

temporibus quæ à Gregorii temporibus longo intervallo diſtant, magna doctrinæ inclinatio erat facta, interim tamen Deus ſervavit ſibi etiam iſtis temporibus *ſemen ſanctum*, ut oſtendimus ſuperiùs.

188. 2. Progreditur Bellarminus & ad ſcopum propius accedens gloriatur de amplitudine Eccleſiæ Romanæ hodierna, *quod præter Italiam & Hiſpaniam totam, præter Galliam ferè totam, præter Germaniam, Angliam, Poloniam, Bohemiam, Hungariam, Græciam, Syriam, Æthiopiam. Ægyptum, in quibus inveniuntur Catholici, in ipſo novo orbe habeat Eccleſias ſine admiſtione hæreticorum in omnibus quatuor mundi partibus, ad Orientem, in Indiis; ad Occidentem, in America; ad Septentrionem, in Japonia; ad Meridiem, in Braſilia & exteriore parte Africa.* Reſp. 1. Quamvis Papiſmus Italiam & Hiſpaniam totam adhuc occupet, non tamen dubitamus, etiam in illis regnis & provinciis Deo colligi Eccleſiam. Producimus primùm *infantes baptizatos*, qui per Sacramentum Baptiſmi, quod quoad ſubſtantialia integrum adminiſtratur, Chriſto inſerti fiunt Catholicæ Eccleſiæ membra. Illi non pertinent ad Eccleſiam Rom. id eſt eam, quæ Romana dogmata amplectitur, & Pontifici Rom. adhæret, ſed ad Eccleſiam Catholicam, cujus bonum proprium eſt Baptiſmi Sacramentum. Producimus ſecundo loco *ſimplices illos Chriſtianos*, qui *profunditates Satanæ* Apoc. 2. v. 24. & *myſterium iniquitatis* 2. Theſſ. 2. v. 7. nec intelligunt nec curant, ſed Decalogum, Symbolum Apoſtolorum, Hiſtoriam paſſionis Dominicæ & pericopas Evangelicas ſincerè amplectentes, in ſimplicitate fidei Chriſtianæ acquieſcunt &c. Producimus tertio loco illos qui *in agone mortis vanam propriorum meritorum fiduciam abjiciunt*, ac in ſolo Chriſto verâ fide recûbunt, qui reipsâ experiuntur humanas traditiones & doctrinas ad conſolationem invalidas eſſe, quibus ſi quæ errorum ſtipulæ adhærent, illæ crucis & tentationis igne exuruntur. Producimus quarto loco *Confeſſores illos & Martyres*, quorum rogi publicum doctrinæ ſinceriori ferunt teſtimonium. Nec dubitamus, longè plurea ad agnitionem Evangelicæ veritatis perventuros, niſi inquiſitionis Tyrannis obſtaret, & niſi à lectione Scripturarum S. tàm ſolicitè populus arceretur, proquo ſacrilegio rationem aliquando reddent, qui illius ſunt autores & adminiſtri. Vulgus promiſcuum in Papatu *fidem implicitam* ſectatur, ſeq; ea credere affirmat, quæ Rom. Eccleſia credit, at hæc *carbonaria* fides nondum aliquem efficit Eccleſiæ membrum, ſed ſpecialia & diſtincta articulorum fidei confeſſio requiritur. 2. In Germania, Gallia, Anglia, Polonia, Bohemia, Ungaria &c. liberum & publicum viget Evangelicæ religionis exercitium, & plures fortaſſis in illis regnis ſunt, qui Rom. Pontificem execrantur, quàm qui illum pro Catholicæ Eccleſiæ capite agnoſcunt. Nec ſufficit, multos Romanæ fidei aſſeclas in illis provinciis eſſe, ſed oporteret vel omnes vel pluri- mos tales eſſe, ſi Eccleſiæ Romanæ amplitudo inde eſſet probanda. In Anglia & Scotia Romanenſes non habent publicum religionis ſuæ exercitium teſte Witakero de Eccl. q. 5. cap. 5. p. 341. Ex Dania, Norvegia, Suecia, Saxonia, Holſatia, Pomerania, Haſſia, Miſnia, Thuringia, Hollandia, Zelandia, magnâ Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Poloniæ & Helvetiæ parte Papatus exulatum abire juſſus. Quod adhuc aliquid occupat, ampliſſimis reditibus Epiſcopatuum, Abbatiarum & Collegiorum Canonicorum debetur. 3. De ſtatu Eccleſiarum in Græcia, Syria, Æthiopia, Ægypto dictum eſt ſuperiùs. 4. De Eccleſiis in novo orbe propter jactabundas & perpetuas Jeſuitarum gloriationes quædam h. l. annotanda ſunt. *De Eccleſiis in novo orbe.* Ac primò diſtinguendum inter *rem ipſam* videl. converſionem illorum Inſulanorum, & inter *res* ſive converſionis *modum*. Negari certè nequit, modum converſionis fuiſſe Tyrannicum, crudelem & ab Apoſtolico longiſſimè diſcrepantem, id quod propriis ac domeſticis adverſariorum teſtimoniis oſtendi poteſt. Ludovic. Granatenſis conqueritur, *Hiſpanorum crudelitate eò rem deductam, ut apud gentes barbaras adeo ſit Chriſtianorum nomen execrabile, ut ſi quando ad eos Monachi mittuntur, ne illos ſimili odio deteſtentur, neceſſe ſit dicere, illos quidem non Chriſtianos, ſed Patres eſſe, qui ad eorum ſalutem curandam venerint, eâ enim crudelitatis immanitate Hiſpanos erga illos fuiſſe uſos, ut ſanctiſſimum Chriſtiani nomen non pietatis & religionis, ſed crudelitatis & immanitatis nomen habitum ſit.* Bartholomæus de las Caſas Epiſcopus Hiſpanus memorat, *Peruanam & vicinas regiones adeo vaſtatas eſſe, ut hominum bis mille myriades inaudita feritate paucorum annorum ſpacio ab Hiſpanis ſint deleti.* Lipſius lib. 2. de Conſtant. cap. 22. *Pauculi Iberi ante annos 80. in vaſtas illas & novas terras delati, quæ funera (Deus bone) ediderunt, quas ſtrages? nec de cauſis aut jure belli diſſero, tantùm de eventis. Cerno ingens illud terrarum ſpacium (quod vidiſſe magnum ſit, non dicam viciſſe) à vicenis tricenisq́; militibus pervadi & paſſim inermes illos greges ſterni, ut ſegetem à falce. Ubi tu es Inſularum maxima Cuba? Tu Hayta? Tu Jucaia? quæ olim quingentis aut ſexcentis hominum millibus ſuccinctæ alibi vix quindecim ex iis retinuiſtis in ſemen. Oſtende etiam te paululum tu Peruana, tu Mexicana ora: heu miram miſeramq; faciem, immenſus ille tractus & verè alter orbis vaſtus attritusq́; apparet, non aliter quam ſi cœleſti quodam igne deflagraſſet.* Referunt Hiſtorici, cùm aliàs Americani carnibus humanis veſcerentur & inprimis hoſtium, tandem tamen eos noluiſſe Hiſpanorum carnes attingere, ne eorundem crudelitate inficerentur. Vir quidam magnæ autoritatis apud Indos moriturus quærebat à fratre Hiſpano, *quò irent Hiſpani poſt mortem*. reſpondit frater, *bonos in cœlis victuros, malos in inferno*, ſed ubi *maxima pars*, inquit, *victura eſt? in cœlo procul dubio*, inquit frater, *quia plerisq́; boni ſunt*: tum *ego*, inquit, *alibi vivam in loco ab iis disjunctiſſimo, nam ſcio cum illis malè actum fore propter ſævitiam & crudelitatem.* Franciſcus de Victoria relect. 5. *Cùm audiamus apud Indos tot hominum cædes, tot ſpolia hominum alioqui innoxiorũ, deturbatos tot dominos poſſeſſionibus & ditionibus ſuis privatos, dubitari merito poteſt, jure an injuria hæc facta ſint, timeo, ne ultrà res progreſſa eſt, quàm jus fasq́; permittebat.* ** Wilhelmus Princeps Arauicus in Apologia adverſus Philippum II. Regem Hiſpaniarum. *In Indiis Hiſpani plusquam vicies centenas myriadas hominum crudeliſſimè necarunt, idque tam portentoſa crudelitate, ut omnes omnium temporum crudelitates ac tyrannides, de quibus aut audivimus aut legimus, ludus jocusque ſint præ illorum in Indos immanitate, quemadmodum editis ea de re libris ipſorummet Epiſcopi ac Doctores teſtatum reliquerunt. Ac ne locus ullus excuſationi Regi apud Deum homi-*

*mineſque ſupereſſet, dicata eſt ei Hiſtoria à quodam ſuo ſubdito.*** Acoſta lib. 2. de procur. Indorum ſalut. cap. 4. *Quis non videat, quam implacabile Chriſtiani nominis odium apud barbaros excitetur, quam grave & immedicabile ſcandalum! tota res iſta vergit in obſtinatam quandam invidiam & odium fidei & certam perniciem hominum. Chriſtus quod non debet, tributum ſolvit, ne ſcandalizet: nos nullo modo debitas terras, ſi ſpoliemus, vexemus, prædemur, nullumne juſtum timebimus ſcandalum? res ipſa ſatis clamat per ſe, omnino verum eſſe quod ſcribit Gregorius: Qui fidem aſperitatibus propagari volunt, ſuas non Dei cauſas probantur attendere. Ejus vero in Indos Tyrannidis ſolos Ieſuitas* autores eſſe, Arnoldus in actione ſua contra Jeſuitas Pariſiis docuit. At num hoc converſionis modo uſi ſunt Apoſtoli, cum Evangelium in toto orbe prædicarent? num primitivæ Eccleſiæ Patres eum approbarunt? nihil minus. ** Converſio Indorum à Jeſuitis facta. 1. non eſt tam copioſa ac multiplex ut gloriantur, ſed *admodum modica, inops, tenuis,* fatente Acoſta de proc. Indor. ſalut. lib. 4. c. 4. 2. *Illi ipſi quoq; Indi pauci qui convertuntur & Chriſtiani jam facti ſunt magna ex parte nihil minùs ſunt quã Chriſtiani & ad ſpeciem tantùm receptum Evangelium eſt,* Acoſt. ibid. *utpote apud quos poſt annos jam quadraginta ab Evangelij ingreſſu vix quenquam reperies,* ſcribit Acoſta cap. 3. *qui ſymboli duo capita intelligat, quod Chriſtus ſit, quid Euchariſtia vel craſſe agnoſcat, pecudes potius habẽdos quam homines.* 3. modus convertendi Indus à Jeſuitis uſurpatus eſt planè frivolus, præpoſterus, ineptus, alienus, umbratilis, ludicrus, tenuis, truculentus, violentus, ridiculus, puerilis ac denique Simoniacus. Vid. Acoſt. lib. 5. cap. 2. lib. 4. cap. 3. lib. 1. cap. 2. lib. 6. cap. 2. & 3. Epiſt. Indic. pag. 299. 300. 350. 351. 313. 99. 369. & 374. Iac. Laurent. de de prodiga Ieſuit. liberalit. p. 33. & ſeqq. ** Quò etiam pertinet, quod majori regionis ampliandæ quam religionis Chriſtianæ propagandæ ſtudio ducti & ſacrâ auri fame impulſi videntur, qui navigationes in novas illas Inſulas ſuſceperunt, quæ inexplebilis avaritia multos à Chriſtiana religione alienos reddidit, unde etiam memorant Hiſtorici: *Indos quibuſdam Hiſpanis in poteſtatem ſuam redactis liquefactum aurum in fauces ingeſſiſſe,* Acoſta lib. 3. de procur. Indor. ſalute cap. 18. *Non alia ex cauſa Mercatores negotiantur vel judices præſident vel Sacerdotes plerunq; evangelizant, quam ſpe argenti & auri argentum & aurum ſi ſe ex oculis ſubducit, omnium civilis & Sacerdotalis concurſus brevi evaneſcit, & quo caritas non invitavit animarum, auri ſaltem cupiditas illeſcavit, & quemadmodum olim incredulitas Iſraelis ſalus fuit gentium, ita nunc Chriſtianorum avaritia Indorum vocatio facta eſt.* Atq; hæc de modo converſionis; quod attinet converſionis medium ſive doctrinã, in ea eſt mixtura preciosi & vilis Chriſtiani & Anti Chriſt. Apoſtolici ac Pſeudoapoſt. Precioſũ, Chriſtianum & Apoſtolicum ſunt doctrinæ capita ſincera & incorrupta de Scriptura ſacra. de myſterio Trinitatis, de Chriſto Mediatore, de Baptiſmo, de vita æterna &c. vile, Antichriſtianum & Pſeudoapoſtolicum ſunt dogmata Papalia de traditionibus humanis, de invocatione Sanctorum, de meritis operum, de purgatorio, de primatu Papæ &c. Utrumque horum ſuum obtinet effectum, quia per precioſum illud & Chriſtianum efficax eſt Spiritus S. ad aliquorum converſionem, quæ non eſt aſcribenda vili & Antichriſtiano eidem commixto: per vile & Antichriſtianum impeditur converſio & ſalus, nimirum ſi exuberet & pertinacius defendatur. Quemadmodum unâ eâdemq; manu quis ſerere poteſt ſemina frugum & zizaniorum: ita quoque uno eodemq; miniſterio doctrina Chriſtiana & corruptelæ Antichriſtianæ in novo illo orbe fuerunt proſeminatæ. Quemadmodum igitur ſemina frugum creſcunt & fructum ſalutarem proferunt, non obſtante zizaniorum mixturâ: ita in quorundam cordibus per illam prædicationem verbi Spiritus S. ad converſionem fuit efficax, licet fermento, pulvere & ſordibus Antichriſtianarum ſuperſtitionum, traditionum & errorum fuerit commixtum. Quemadmodum verò zizania in quibuſdam agris, ſegetem enecant: ita quoque Antichriſtianæ corruptelæ in quorundam cordibus ſegetem doctrinæ cœleſtis corrumpunt, nimirum ſi pertinacius defendantur, & fundamentum fidei iiſdem convellatur. Chriſtus jubebat audire Scribas & Phariſæos *in cathedra Moſis* ſedentes, id eſt, doctrinam Moſaicam proponentes & ſcripta Moſis ac Prophetarum prælegentes Matt. 23. v. 3. ibidem tamen v. 15. illis tribuit, quod *circumeant mare & aridam ut faciant proſelytum unum, & cum factus fuerit, faciant eum filium gehennæ duplo pejorem quam ſint ipſi.* quomodo hæc concilianda? nimirum quatenus proſelytis doctrinam Moſis & Prophetarum ex ſcriptis illorum proponebant, eatenus audiendi erant, eatenus etiam homines gentiles ad ſalutem convertebant: ſed quatenus Phariſaicas ſuas corruptelas, traditiones & ſuperſtitiones proſelytis proponebant, eatenus non erant audiendi, ſiquidem per illas *avidius* acceptas & *pertinacius* defenſas proſelyti reddebantur filii gehennæ. Quemadmodum autem per Scribarum & Phariſæorum miniſterium ad quorundam converſionem & ſalutem Deus fuit efficax; & quemadmodum per miniſterium Leviticum idololatriâ & erroribus corruptum Deus ſibi genuit filios & filias Ezech. 16. v. 20. ita quoq; per miniſterium illorum, qui lucem Evangelii Pontificiis fumis obſcuratam, maſſam doctrinæ cœleſtis fermento humanarum traditionum commixtam, aurum verbi ſuperſtitionum ſcoriis contaminatũ, margaritam Chriſtianiſmi precioſam cœno humanarum opinionum involutam, novis illis inſulis intulerunt, ad quorundam converſionem & ſalutem Deus efficax fuit, non tamen quatenus illi Papales traditiones & corruptelas prædicarunt, ſed quatenus verbum Dei ex Scripturis Canonicis propoſuerunt. Textus Scripturæ, Decalogus, Oratio Dominica, Sacramentum Baptiſmi & Cœnæ Dominicæ ſunt media, quorum diſpenſatione plantatur & augetur Eccleſia; neque illa deſinunt eſſe quod ſunt, neque deſinunt eſſe efficacia, cum ab impuris Doctoribus hæreſium & ſuperſtitionum cœno imbutis adminiſtrantur, ſed manent organa ſalutis, per quæ mediante Spiritus S. efficacia in corrupto Eccleſiæ ſtatu aliqui convertuntur & ſalvantur. Quæ omnia erunt clariora, ſi obſervetur Catechecticæ inſtitutionis ratio, quam Jeſuitæ in convertendis Inſulanis illis gentilibus obſervant. Perſuaſuri eis Chriſtianam religionem non ordiuntur ab autoritate Eccleſiæ Romanæ non ab humanis traditionibus, non à Miſſis, non à pur-

purgatorio, non ab operum meritis & Rom. indulgeotiarum mercibus ſed iſtis in prima inſtitutione prætermiſſis ſimpliciter concionantur de lapſu primorum parentum & condemnatione ab illo in totũ genus humanum introducta, de gratuita noſtri redemtione facta per Chriſtum Mediatorem, Dei & Mariæ virginis Filium, coi per fidem ſit adhæreſcendum & hoc nomine Baptiſma percipiendum. Annotabimus hac de re verba cujuſdam Jeſuitæ Johannis Baptiſtæ Montii, qui in literis an. Dom. 1564. ex Bungo urbe Japoniæ ad Michaelem Turrenſem exaratis ſic loquitur: *Evangelium longè lateq́; pervagatam eſt & ſanè probatur in vulgus & ſorè ſemper ad Baptiſmum Dei beneficio aliqui perducuntur. Ratio autem noſtra cum illis agendi eſt ejusmodi. Quæritur primùm, quam ſectam ſequantur, deinde non modò, quam ipſi profitentur, ſed reliquæ omnes Japonicæ ſectæ multis rationibus ita confutantur, ut earum ope ac præſidio æternâ ſalute ſe nunquã potiri poſſe intelligant. Id ubi perceperunt, docentur unum eſſe rerum omnium opificẽ, qui ex nihilo cuncta procreaverit, eaq́; omnia fungi officio præter Angelos deſertores & hominem, qui è primo illo ſtatu ſuâ culpâ exciderit, in quo à Deo parente poſitus fuerat, idemq́; Naturæ legibus, rectaq́; rationi adverſetur. Diſcunt deinceps Deum eſſe trinum & unum, cujus imperium primus ille homo neglexerit. Et quoniam infinita Majeſtatis ac Numinis facta injuria infinitam quoq́; ſatisfactionem exigeret, ſecundam Trinitatis perſonam, cùm genus humanum aliavè omnino creata Natura ſolvendo non eſſet, humanitatem noſtram ultrò aſſumpſiſſe atq́; induiſſe, ut idem homo ſimul & Deus innocentiſſimus pœnam noſtris ſceleribus debitam, precioſo ſanguine ſuo, acerbaque morte perſolveret, & nos in omnipotentis Dei gratiam reſtitueret. Hæc illis omnia clare & copioſe explicantur, tum ad eorum quæſtiones probè reſpondetur & omnis ex eorum animis, quoad ejus fieri poteſt, dubitatio tollitur, atque ut illis certa precandi formula, præceptaq́; Decalogi expoſita ſunt, promittunt ſe barbaros ritus ſuperſtitionesque depoſituros. Denique ſacri Baptiſmatis vis atque myſteria iiſdem explicantur atque ita Chriſto dant nomina & baptizantur.* Ex his apparet, Jeſuitas io primis Chriſtianæ religionis rudimentis tradendis à Pontificiis traditionibus & ſuperſtitionibus ſibi temperare ac fundamentalibus fidei Chriſtianæ articulis imbutos, Decalogo, Symbolo Apoſtolico, Oratione Dominica mediocriter informatos baptizare, ut dubium nullum ſit, quàm plurimos hac ratione Chriſto lucrifieri, qui Papalia dogmata vel non intelligunt, vel in tentationum igne abjiciunt. Notandum verò non ab omnibus Catechiſtis, nec in omnibus locis illam diligentiam & illum inſtituendi modum in catechizandis Indis aliiſvè novi orbis populis adhiberi, unde etiam opera quorundam eſt illic valde ſterilis, ſic enim ſcribit Acoſta Jeſuita lib. 4. de procurand. Indorum ſalute cap. 3. *Accuſant noſtri Indorum tarditatem ad capienda myſteria fidei, fruſtra in iis edocendis tempus teri, deniq́; poſt annos jã quadraginta ab Evangelii ingreſſu in tã immenſa turba vix quenquam qui ſymboli duo capita intelligat, quid Chriſtus ſit, quid vita æterna, quid Euchariſtia, vel craſſè agnoſcat, pecudes potius habendos, quàm homines. Verùm qui iſta jactant, reſpondeant mihi, quâ diligentia iſti erudiantur? Recitant illis bis tervè in hebdomada Symbolum & preces, idq; Hiſpanico idiomate, jubentur denique Hiſpanica hæc diſcere, quorum ne ſyllabam quidem intelligant & pronunciant ridiculè. Vulgaris tamen & tritus doctrinæ tradendæ iſte eſt modus.* Ubi *exquiſitiùs res agitur, Sacerdos ſermone Indico compoſita quædam in Catechiſmi formam recitat, cùm tamen ipſe linguæ Indicæ prorſus eſt inſans, quod ſi peritus ſit, quod rarum eſt, tamen myſteria fidei neque explanat, neque verò ſatis novit. Quis vero unquam Catechiſta rationem auditorum exegit? Denique perinde Indis doctrina traditur, atque cùm à Mendicis ſtipis colligendæ causâ precationes aut verſus aliqui cantillantur, qui illud tantùm ſpectant, ut dicendo ipſi ad finem uſque perveniant carminis: utrum verò auditores vel attendant vel delectentur, pecuniâ jam acceptâ, non admodum curant: tota igitur catechiſandi ratio umbratilis & ludicra ſimilis.* Hæc Acoſta, qui ibid. cap. 4. ſubjungit. *Verè quidam noſtrûm ſcripſit Pater, non videri ſibi ad Indorum horum animos penetraſſe Evangelium, ſed ad ſpeciem tantùm receptum, negare enim non poſſe, quin ſi intimis ſenſibus radices egiſſet, copioſos manifeſtoſque fructus cerneremus, quid enim potentius verbo Dei? quid ad immutandos homines efficacius?* lib. 3. cap. 2. concludit, *Mihi ſanè monſtri ſimile ſemper eſt viſum, inter tot millia Indorum Chriſtiano nomine donatorum, tam eſſe rarum qui Chriſtum agnoſcat, ut quod Epheſii olim Paulo de S. S. reſponderunt, poſſint hi de Chriſto melius uſurpare. Neque an ſit Chriſtus audivimus.* Idem de Indorum præceptoribus conqueritur Vega in opuſc. de fid. & operib. cap. 3. *Quidam hoc noſtro tempore* (inquit) *habentes Zelum Dei, ſed non ſecundum ſcientiam, Indos ad Baptiſmum venientes indiſcriminatim admiſerunt, nullâ facta inquiſitione de vita & moribus imo nulla aut penè nullâ iis tradita doctrina de vita & moribus neceſſario ſervandis, ſed hoc ſolo contenti, quod propoſitis fidei articulis credere ſe reſpondeant, velle ſe baptizari. Revocare eos ab hoc errorè debuit illud Chriſti, Nolite ſanctum dare canibus.* Hæc Vega. At num hæc eſt ſalutaris ad verum DEI cultum converſio? num hic modus converſionis eſt Apoſtolicus? Denique cùm perpetuò glorientur Jeſuitæ nomen Chriſti in novis illis Inſulis antea nunquam auditum fuiſſe, notandum quod Johannes Goropius in Originib. Marinus Siculus lib. 15. Hiſt. Hiſpan. uti etiam Neand. in Coſmograph. p. 7. & ſeqq. ex Platone in Timæo Strabone, Plinio &c. oſtendant, Americam non fuiſſe incognitam veteribus ſed nomine Atlantidis celebratam, ac cùm diu latuiſſet, noſtro ſeculo rurſus detectam: intermiſſam autem navigationem ad novum orbem à veteribus vel Regum civitatumq; interdictis, vel ob Rom. Imperii inclinationem, cùm totus orbis noſter bellis, direptionibus & vaſtationibus Gothorum, Vandalorum, Hunnorum, Longobardorum, exterarum item gentium arderet & Turcici imperii incrementum omnes vires & cogitationes Europæ in ſe converteret. Veriſimile igitur eſt, Apoſtolicam Evangelii prædicationem jam olim etiam ad illa loca perveniſſe, cùm Paulus Col. 1. v. 23. Rom. 10. v. 18. teſtetur, *Evangelium in toto orbe fructificaſſe*, ac primis Eccleſiæ Chriſtianæ tẽporibus nulla gens fuerit nota, ad quam Evangelicæ prędicationis ſonus nondum pervenerit. Juſtin. in Dial. cum Tryph. p. 270. ſcribit, quod *nullus in terra populus fuerit, cui eum temporis non innotuerit nomen Chriſti.* Tertull. adv. Jud. c. 3. memorat, *credidiſſe Chriſto Getulorum varietates & Maurorum multos fines & Britannorum inacceſſa Romanis loca & Sarmatarum & Dacorum & Germanorum & Scy-*

Scytharum & abditarum multarum gentium & provinciarum & Inſularum multarum nobis ignotarum & quæ enumerare non poſſumus, Hierun. in cap. 24. Matth. *Non puto aliquam remanſiſſe gentem, quæ Chriſti nomen ignoret.* Ambroſ. in cap. 10. Rom. *Ubiq; audita eſt & in omnem locum pervenit prædicationemeius Chriſtiani.* Ubi enim *prædicantis hominis præſentia deficit*, *ſonus tamen & fama pervenit.* Idem teſtantur Iren. lib. 1. c. 2. & 3. Chryſoſt. hom. 76. in Matt. hom. 18. ad Rom. hom. 4. ad Coloſſ. Auguſt. Epiſt. 78. & 80. ad Heſychium &c. inde etiam obſcura quædam indicia Chriſtianiſmi olim introducti in novo illo orbe Hiſpani invenerunt. Refert Petrus Martyr Hiſtoricus, *Sacerdotes quoſdam Americanos in regno Mexicano ſupra Darienem anniculos pueros puellasq; in templis aqua in crucem cum urceolo ſuperinjecta baptizare viſos fuiſſe.* Cum Baptiſmo conjungunt Circumciſionem, quod indicio eſt Chriſtianam religionem ab Æthiopibus quondam in Americam importatam, cùm & illi ceremoniam Judaicam Baptiſmi Sacramento conjungant. Johannes Lerius de Braſilienſibus commemorat, quod *animarum immortalitati aſtipulentur.* Refert etiam, ſe aliquando ipſis de vero Dei cultu, de creatione rerum, de labe & ruina generis humani & ſimilibus Chriſtianæ religionis capitibus diſſeruiſſe, quibus poſtquam duas amplius horas magnâ cum attentione & admiratione auſcultaſſent, demum quendam ex ſenioribus reſpondiſſe, *habere ſe ex avorum relatu, jam inde à priſcis temporibus & ante plurimos annos hominem noſtro more veſtitum & barbatum in illorum deveniſſe terras, qui ſimili oratione ipſos ſub Dei obſequium adducere conatus ſit: cùm autem majores ipſorum illi fidem non adhiberent, mox ſucceſſiſſe alium, qui enſem ſymbolum maledictionis illis traderet, ab eo tempore bella & diſſenſiones perpetuas inter ipſos viguiſſe.* De Peruanis ſcribit Hieronymus Benzo lib. 3. c. 20. quòd ipſi *quoque immortalitatem animarum credant*, & ex Hiſpanicis Scriptoribus addit, *credere Peruanos ingentem priſcis temporibus terrarum inundationem accidiſſe, quibus omnes ſubmerſi ſint mortales, paucis exceptis, qui altiſſimorum montium ſpecubus abditi communem ſortem effugerint.* Item, *credere illos mundum interiturum aliquando ingenti ſiccitate & conflagratione aeris, quâ Sol ipſe & Luna hauriantur: credere reſurrectionem mortuorum.* Brachmanæ Indorum Theologi geſtant *terna fila* ab humero dextro in latus ſiniſtrum: credunt Deum in ſpecie humana latentem terras luſtraviſſe, ut humanum genus à peſte ſempiterna redimeret, dies Dominicos venerantur, precatiunculâ hac frequenter iteratâ. *Adoro te Deus cum tua gratia & auxilio in æternum*, decem legis præcepta callent &c. quæ omnia non obſcura religionis Chriſtianæ ab Apoſtolis olim acceptæ ſed hominum contemtu & temporum decurſu amiſſæ exhibent veſtigia. Chinenſes idololatricis cultibus ſervientes nonnullam & ipſi veteris Chriſtianiſmi umbram imaginib. & ritibus quibuſdam exprimunt. Venerantur enim ſimulachrum triceps tribus capitibus ſeſe mutuò intuentib. & in eo tres Numinis facies, quas ejuſdem mentis & voluntatis eſſe dicunt. Colunt etiam imaginem fœminæ geſtantis puerulum in ulnis ſuis, quam *magni regis filiam* dictant, cujus in partu & poſt partum intemerata manſerit virginitas. Huic addita eſt pictura duodecim virorum adumbrans dodecada Apoſtolorum, quos ſapientia & virtutibus claros extitiſſe & ad Angelos translatos eſſe prædicant. Confitentur etiam animarum immortalitatem & præmia piorum poſt hanc vitam æterna, impiorum verò cruciatus ſempiternos. Ac refert Mendoza apud Chinenſ. magni fieri Armepiorum libros, in quibus de divo Thoma memoratur, quod Chinarum regionem in Indiam profecturus pertranſierit & Evangelium docuerit, nonnullos etiam ex ipſis baptizarit. Staplet. lib. 1. de autor. Script. c. 14. §. 5. *In India Orientali Luſitani reliquias Chriſtianorum invenerunt.* ** Oſorius lib. 3. Hiſtor. *Quædam antiqua hominum Chriſtianorum millia in India ſunt inventa.* ** Xaverius lib. 1. Epiſt. 1. & lib. 2. Epiſt. 10. *Socotorinum Inſula in circuitu millia paſſuum fermè centum, tota incolitur ab iis Chriſtianis, qui multis ab hinc annis Catholicis Sacerdotibus orbati, nihil habent præter nomen, hi Chriſtianos ſe eſſe gloriantur, & S. Thomam Apoſtolum ſanctè colunt, quod ſe oriundos prædicant ab iis, quos ille in hiſce locis Chriſto peperit*, lib. 2. Epiſt. 3. *Non deſunt, qui S. Thomam Apoſtol. in Sinas penetraſſe confirment, magnumq; eorum numerum ad Chriſti fidem convertiſſe. Nam priusquam Luſitani Indiam in ſuam redegiſſent ditionem, Græca Eccleſia eò mittebat Epiſcopos, qui Chriſtianos S. Thomæ ejusq; diſcipulorum operâ propagatos tuerentur.* Hæc ergo converſionis gloria ab Eccleſia Græca Romanenſibus facilè poſſet præripi.

189. *Membrum tertium.* Num Eccleſiæ Evangelicæ de amplitudine gloriari poſſint? Bellarm. hoc loco nobis inſultat, *quod noſtra doctrina nunquam tranſierit mare, nec Aſiam, aut Africam, Ægyptum aut Græciam viderit, ac illuſtre mendacium vocat, quod in præfatione libri Concordiæ dicitur. Auguſtanam Confeſſionem in toto terrarum orbe percrebuiſſe & in ore & ſermone omnium eſſe cæpiſſe, cùm ex tribus orbis partibus Aſia & Africa nec nomen hujus Confeſſionis audiverint: in Europa multæ provinciæ, ut Græcia, Italia & Hiſpania tam ignorent, vel execrentur: Gallia, Helvetia & Britannia nominetenus duntaxat illam recipiant.* Coſterus *in ſola Germania Lutheranos inveniri* ſcribit, *vel certè non extra Europam.* ** Adamus Conzen de pace German. lib. 1. cap. 18. p. 298. *Sub Confeſſione tam exili* (Auguſtana) *quæ indies in arctum cogitur, quæ penè animam agit, immenſam Ubiquitatem tegere velle quanta eſt inconſiderationis, ne dicam ſtultitia?* ** Reſp. 1. ſi vel maximè de locali amplitudine non poſſemus gloriari, tamen non deſineret noſtra Eccleſia eſſe Catholica, cùm profiteatur fidem Catholicam ac proinde Catholicæ Eccleſiæ, quæ omnes omnium temporum & locorum verè fideles complectitur, internâ conſanguinitate ſit conjuncta, ut ſuperiùs oſtendimus. 2. Ampliores & illuſtriores ſunt Eccleſiæ Evangelicæ, quàm Bellarminus vel Pontifica Rom. optat. Neq; enim in Germania ſolùm, ſed & Bohemia, Ungaria, Polonia, Dania, Norvegia, Svecia &c. publicum & ſincerum viget religionis Evangelicæ exercitium, atq; ultra Europam Eccleſiam Evangelicam propagari ex ſuperiori dicendo conſtare poteſt. In medio Papatu quoſdam Evangelicæ religioni addictos inveniri teſtantur rogi Martyrum. *Puto te ſcire* (ſcribit Secretarius Papæ Pauli IV. in actione, an Concilii Tridentini decreta armis propaganda ſint fol. 69. ad Pontificem) *in omnibus tuis urbibus nonnullos eſſe qui Lutherano veneno infecti ſunt, neque hos ex infima tantùm fece populi, ſed ex mediis etiam & ſummis viris.* 3. Cùm Auguſtana

An Eccleſiæ Evangelicæ amplitudine gloriari poſſint.

Confeſſio Anno 30. Imperatori laudatiſſimo Carolo V. Germanicè & Latinè eſſet exhibita, ſtatim in *Hiſpanicam, Italicam, Gallicam, Belgicam & Anglicam* linguam fuit converſa & Papæ aliisq; Regibus & Principibus transmiſſa, quâ ratione fama ejus in toto orbe Chriſtiano percrebuit. Fuerunt etiam apud Carolum variarum provinciarum populi, in quorum uti etiam totius Imperii Romani conſeſſu recitata fuit Confeſſio, ut dubium non ſit, eam ad omnes Chriſtianam doctrinam profitentes adeoque in totum terrarum orbem eſſe ſparſam. Eò reſpicit Lutherus, quando ſic ſcribit. *Tanta eſt verbi Dei efficacia & virtus, ut quò plus perſecutionis habet, eò plus floreat ac creſcat. Conſiderate Comitia Auguſtana, quæ verè ſunt ultima tuba ante extremam diem, quàm æſtuabat tum totus mundus contra verbum Dei, quàm nobis orandum erat, ut Chriſtus ipſe in cœlis tutus eſſet à Pontificiis: tandem noſtra doctrina & fides ita prodiit in lucem per Confeſſionem noſtram, ut breviſſimo tempore mandato etiam Cæſaris ad omnes Reges & Principes mitteretur*, ubi multa clariſſima ingenia in aulis fuerunt, quæ hanc doctrinam ceu fomes apprehenderunt. Atque eò etiam unicè reſpiciunt Electores, Principes & reliqui Imperii Proceres, quando in præfatione Formulæ Concordiæ de Auguſtana Confeſſione tam honorificè loquuntur, quorum *illuſtrem autoritatem* Bellarminus convellit, quando illos tàm effreni ore *illuſtris mendacii* reos peragit. Neq; enim hoc ſibi volunt conſtantes illi & æternâ memoriâ digni Confeſſores, quod ab omnibus Chriſtiani orbis provinciis ſit recepta, ſed quod ubique percrebuerit & in ore & ſermone omnium eſſe cœperit, perinde ut Ambroſius in cap. 10. Rom. dicit, *quò non pervenerunt pedes Apoſtolorum, eò perveniſſe ſonum prædicationis Evangelicæ.* Sed quis hanc impudentiam in Jeſuita miretur? 4. Bellarm. h. l. videtur oblitus eſſe illius, quod in orat. tom. 4. operum præfixa ſub finem ſcribit. *Volantes currus miram indicant velocitatem, quâ nova iſta ſecta* (Lutherana) *inſtar peſtiferæ tabis ſeſe per varias regiones effudit. Nam non contenta Occiduis & Aquiloaaribus regnis ad Orientem quoq; & Meridiem, ad Græcos, ad Indos, ad ipſum novum orbem navigare auſa eſt. Quanquam & à Græcis cum ignominia repulſa fuit, & apud Indos non permiſit Dominus, ut veſtigium figere poſſet.* Itemque illius, quod in præfat. Tom. 1. controverſiarum præfixa ſcribit. *Quis ignorat peſtem Lutheranam in Saxonia paulò ante exortam mox Germaniam penè totam occupaſſe, inde ad Aquilonem & Orientem profectam Daniam, Norvegiam, Sveciam, Gothiam, Pannoniam, Hungariam abſumſiſſe, tam ad Occidentem & Meridiem pari celeritate delatam, & Galliam, Angliam, Scotiam, florentiſſima quondam regna brevi tempore populatam, ad extremum Alpes tranſcendiſſe & in Italiam uſque penetraſſe?*

SECTIO V.

De quinta Eccleſiæ nota à Bellarmino aſſignata, videlicet ſucceſſione Epiſcoporum.

Succeſſio localis & perſonalis non eſt nota Eccleſiæ

190. *Membrum primum.* Sitnè ſucceſſio vera & propria Eccleſiæ nota. Duplex eſt ſucceſſio, una quidem *locorum & perſonarum*, altera *doctrinæ*. Illam vocare poſſis *externam*, hanc verò *internam*. Succeſſio locorum & perſonarum eſt accidens quoddam externum & mutabile, nec quicquam valet abſque doctrinæ ſucceſſione, doctrinæ autem ſucceſſio eſt veræ Eccleſiæ propria. *Perſonæ aliæ in alterum locum ſubeuntes non faciant ſucceſſionem, ſed perpetuus doctrinæ conſenſus, qui fides vinculo poſteriores prioribus conjungit*, ut rectè ſcribit Gallaſius in comment. lib. 3. Irenæi c. 3. Sic ergo contra hanc notam argumentamur. 1. Quod Eccleſiæ non convenit ſemper ac perpetuò, non poteſt eſſe vera & propria illius nota. Atqui ſucceſſio non cōvenit Eccleſiæ perpetuò ac ſemper. E. non eſt vera & propria illius nota. Aſſumtum eſt manifeſtum, quia fuit vera & Apoſtolica Eccleſia, antequam eſſet talis ſucceſſio, ſc. in principio. Neque enim *propter ſucceſſionem ab Apoſtolis Eccleſia dicitur Apoſtolica*, ut Bellarminus ſuſpicatur, ſed à doctrina Apoſtolica, ſiquidem in Symbolo Apoſtolico, quod *ab ipſis Apoſtolis compoſitum* eſſe, Bellarminus lib. 1. de Juſtification. cap. 9. ſtatuit, Eccleſia dicitur *Apoſtolica*, cùm nondum in ea eſſet talis ſucceſſio, ſed ipſimet Apoſtoli adhuc docerent. Eccleſia illa primitiva, in qua Chriſtus & Apoſtoli docuerunt, fuit flos Eccleſiæ, ea tamen caruit locali & perſonali illâ ſucceſſione. Cui enim ſucceſſit Chriſtus? cui ſucceſſerunt Apoſtoli? Epiſtola ad Hebræos demonſtrat Chriſtum eſſe Sacerdotem ſecundùm ordinem Melchiſedech. Ergo ſucceſſit Melchiſedeco, ergo vera ſucceſſio poteſt eſſe interrupta, ſi modò doctrinæ ſucceſſionem conjunctam habeat. Paulus dicit 2. Tim. 1. v. 3. ſe Deo ſervire *à progenitoribus* h. e. ab Abrahamo, Iſaaco, Jacobo &c. probat ergo fidem ſuam ſucceſſione interruptâ per progenitores, qui fuerant ex ſecta Phariſæorum: Stephanus Act. 7. de falſa doctrina accuſatus ad *Abrahamum* provocat, à quo incipiens ad tempora Babylonicæ captivitatis deſcendit, atq; inde ad illa uſque tempora, in quibus vixerat 400. circiter annos prætergrediens. Quemadmodum igitur Apoſtoli fuerunt veri Prophetarum ſucceſſores, quia doctrinam eorum puram & receperunt & propagarunt; fuerunt veri Aaronis ſucceſſores, quia fidem illius ſectati ſunt, licet nec Prophetis nec Aaroni immediatè ratione loci ſuccederent: Sic etiam veri Apoſtolorum ſucceſſores judicandi ſunt, qui doctrinam & fidem Apoſtolorum in Scriptis ipſorum comprehenſam ſincerè amplectuntur, licet externam & localem illam ſucceſſionem non habeant. Quemadmodum doctrinali illi ſucceſſioni, quâ Apoſtoli, Prophetis & Aaroni aliisque piis Sacerdotibus ratione miniſterii Eccleſiaſtici ſucceſſerunt, nullâ ex parte obſtabat, quòd temporibus proximis Sacerdotes hæretici & graviter in fide errantes ipſos præceſſerant: ita quoq; doctrinali illi ſucceſſioni, quâ pii & orthodoxi Eccleſiæ miniſtri Apoſtolicam fidem ſincerè amplectentes ſuccedunt, nequaquam obſtat, quod temporibus ſuperioribus per corruptum Miniſterium ſucceſſio illa fuerit interrupta. Quemadmodum Apoſtoli à ſucceſſione locali & externâ, qua Caiaphas gloriari poterat, ad ſucceſſionem doctrinalem & internam provocarunt, quando publicè proteſtati ſunt, *quod nihil quicquam extra ea, quæ Moſes & Prophetæ futura prædixerant, doceant* Act. 26. v. 22. nec petierunt à Caiapha ordinationem: ita quoque hodiè in Eccleſiis Evangelicis à ſucceſſione locali & perſonali ad ſucceſſionem doctrinalem rectè provocemus, nec à Pontificibus Romanis de ſucceſſione ab Apoſtolis gloriantibus,

1. Eccleſia non convenit ſemper.

Inte-

interim verò Caipham imitantibus ordinationem vel confirmationem petimus. Excipit Bellarm. *Sacerdotium Aaronicum fuiſſe temporale & ſolum duraſſe uſq; ad inchoationem N. Teſt. deinceps cœpiſſe Sacerdotium ſecundùm ordinem Melchiſedech à Chriſto inſtitutum, cujus Sacerdotii cùm primitiæ fuerint Apoſtoli, ideo non debuiſſe illos Caiaphæ ſuccedere, ſed eſſe principium novi Sacerdotii.* Reſp. 1. fatetur ipſe Bellarm. lib. 4. de Eccleſ. c. 7. §. in omni: *Eccleſiam Chriſti non fuiſſe novam Eccleſiam, ſed ſolum mutationem quandam ſtatus Eccleſiæ.* Quod ſi mutatâ ſucceſſione ſtatus duntaxat Eccleſiæ externus mutatur, non autem nova Eccleſia conſtituitur, ergo ſucceſſio non eſt vera & eſſentialis ſed tantùm accidentalis Eccleſiæ nota, quia ſcil. non ad illius eſſentiam, ſed ad externum duntaxat ſtatum pertinet. 2. Ut Chriſtus potuit eſſe Sacerdos ſecundùm ordinem Melchiſedeci, h.e. ſucceſſor Melchiſedeci, licet aliquot ſeculorum decurſu ſucceſſio illa eſſet interrupta, ſic Apoſtolorum ſucceſſores eſſe poſſunt, qui doctrinam Apoſtolorum ſinceram & incorruptam profitentur, licet interruptio aliqua temporis locorum & perſonarum ratione intercedat. 3. Ut in V. Teſt. prædictum erat Aaronicum Sacerdotium ceſſaturum, propter quam cauſam Apoſtoli rectè faciebant à Caiapha & Levitico Sacerdotio ſemet ſeparantes: ſic in N. Teſt. prædictum, *Antichriſtum in templo Dei ſeſſurum* 2. Theſſ. 2. v. 4. Apoſtolis & Apoſtolicis viris ſucceſſuros eſſe falſos Doctores Eccleſiam ſeducentes Act. 20. v. 29. fore aliquando tempus ejuſmodi, ut è myſtica Babylone ſit exeundum Apoc. 18. v. 4. 4. Nondum evictum eſt, in Eccleſia Rom. à Chriſto inſtitutam eſſe talem quandam ſucceſſionem in ſede Petri Apoſtolica, de qua Pontificii gloriantur, qualis fuit à Deo in Eccleſia Iſraelitica in cathedra & ſede Aaronis inſtituta, ſiquidem in Eccleſia Chriſti nulla amplius ſpectari debet carnalis, localis & terrena ſucceſſio, ſed ſucceſſio doctrinalis & ſpiritualis, *regnum enim ejus non eſt de hoc mundo* Joh. 18. v. 39. 5. Nequaquam dici poteſt, ut Aaroni in Sacerdotio Levitico ſucceſſerunt ipſius filii & poſteri, ita Chriſto in Sacerdotio ſecundùm ordinem Melchiſedech ſucceſſiſſe Apoſtolos, quia ut docet Epiſtola ad Heb. 7. v. 24. Chriſtus habet *ἀπαράβατον ἱερωσύνην tale quoddam Sacerdotium, quod ad alios non tranſit*, proinde in communione hujus ſui Sacerdotii Chriſtus non admiſit Apoſtolos, ſed Eccleſiæ ſuæ Doctores illos præfecit. 6. Quod Bellarm. ſubjungit, *ſicut ab Aarone uſq; ad Chriſtum non fuerunt veri Sacerdotes niſi qui ſucceſſerunt Aaroni, ita ab Apoſtolis uſq; ad finem mundi non erunt veri Sacerdotes, niſi qui Apoſtolis ſuccedent*, id ſi de doctrinali ſucceſſione intelligit, concedimus: ſi de locali & perſonali negamus. Neque enim externæ cuidam cathedræ & ſucceſſioni in illa cathedra Apoſtolicæ doctrinæ veritas eſt alligata, ſed qui doctrinam Apoſtolorum tenet, is verus Apoſtolorum ſucceſſor judicandus. 7. Quinimò cùm ne in V. quidem Teſt. Moſaicæ doctrinæ veritas & integritas Aaronici Sacerdotii cathedræ fuerit alligata, quantò minùs in N. Teſt. de cathedra & ſede Romana dici poteſt, quod Apoſtolicæ doctrinæ veritas & integritas ab ea unicè dependeat. Antecedens eſt manifeſtum, quia Sacerdotes Levitici idololatriam aliquoties ſunt ſectati, unde etiam Deus excitavit *Prophetas* divini cultus inſtauratores ac reformatores, qui licet de externa & locali ſucceſſione in cathedra Moſaica ſive Aaronica gloriari non poſſent, erant tamen veri Doctores ac veri Moſis & Aaronis in officio docendi ſucceſſores. 8. Concludimus igitur verbis Lyræ in c. 16. Matth. *Eccleſia non conſiſtit in hominibus ratione poteſtatis vel dignitatis Eccleſiaſticæ vel ſecularis, quia multi Principes & ſummi Pontifices & alii inferiores inventi ſunt apoſtataſſe à fide, propter quod Eccleſia conſiſtit in illis perſonis, in quibus eſt notitia vera & confeſſio fidei & veritatis.*

191. 2. Quod non convenit ſoli veræ Eccleſiæ, *2 Non convenit ſoli Eccleſiæ.*
non poteſt eſſe propria illius nota. Succeſſio non convenit ſoli veræ Eccleſiæ. Ergo non eſt propria illius nota. Aſſumtum variis exemplis demonſtrari poteſt. Synagoga Judaica tempore Chriſti habebat Sacerdotum ſucceſſionem, quam ad ipſum Aaronem poterat deducere, nec tamen cum illa ſucceſſione puritas & ſinceritas doctrinæ perpetuò fuit conjuncta. Niceph. libr. 2. Hiſt. Eccl. cap. 4. *Aaron primus Pontifex à Moſe fratre eſt unctus. Primus itaque Aaron, 2. Eleazar, 3. Pinehas, 4. Eliezer, 5. Bochchi, 6. Ozi, 7. Eli, 8. Achitob, 9. Abimelech, 10. Abiathar, 11. Sadoc, huic ſucceſſit Achimaas, illi rurſum tredecimus Azarias. Hunc ſecutus Ioram, illum Iojadas, cui ordine ſucceſſerunt Axioram, Phadeus, Sudeus, Iculus & vigeſimus Ioathamus: hunc ſecutus Vrias, illum Neri, Ioas, Selam, Chelcias. Poſt hunc fuit Sareas, deinde Ioſedec, poſtea Ieſus Ioſedec filius. Huic ſucceſſit Ioachim, hunc ſecutus trigeſimus Eliaſeph. Illi Ioachaz, deinde fuerunt Iohannes Iadaus, Onias, Simon, Eleazar, Manaſſes, Onias, Simon. Quadrageſimus numero Onias, Ieſus & Onias alius, Alcimus. Poſt hunc fuit Onias Oniæ filius. Poſt hunc quadrageſimus quartus ex Aſamonæi filiis Iudas Maccabæus, cui ordine ſucceſſerunt Ionathas frater, rurſus Simon frater, Iohannes qui Hircanus dictus: Ariſtobulus, Iannæas, cui etiam Alexandri nomen fuit. Quinquageſimus porrò fuit Hircanus, quinquageſimus primus Antigonus, quinquageſimus ſecundus Anaelus, quinquageſimus tertius Ariſtobolus, quem Herodes Anaelo rejecto ſubſtituit, idemque rurſus Ariſtobulo cæſo, Anaelum reſtituit. Anaelo Ieſus Phabi filius ſucceſſit: Deinde Simon Herodis ſocer Pontifex fit: poſt hunc Matthias, deinde Ioſephus, cui Iozarus ſucceſſit. Sexageſimus porrò fuit Eleazarus, cui ordine ſucceſſerunt Ieſus Seæ filius, Ananus Caiphæ ſocer, Iſmaelus filius Phabi, Eleazarus Anani filius, Simon Camythi filius. Sexageſimus ſeptimus fuit Caiphas, qui etiam Ioſephus dictus eſt, ſub quo ſalutiferam mortem pro nobis Dominus obiit. Poſt hunc Ionathas Anani filius, poſt hunc frater ejus Matthias, mox Elinæus: rurſum Ioſephus Camæ filius. Ei ſucceſſit Gamalielis filius Ieſus, huic Matthias Theophili filius. Poſtremus omnium Phinæus fuit, ſub quo urbs, templum & gens cuncta à Tito capta, omneſq; & templi & legis res prorſus extincta corruerunt.* Quid quæſo in ſucceſſione Epiſcoporum Romanorum monſtrari poteſt, quod in hac Pontificum Iudaicorum ſucceſſione demonſtrari nequeat? quinimò ſucceſſio Pontificum in V. Teſt. divino mandato & promiſſione nitebatur, quorum neutrum de Romana ſucceſſione ex Scripturis oſtendi poteſt. Quemadmodum igitur non obſtante illa Pontificum ſucceſſione variæ corruptelæ, ſuperſtitiones & errores in publicum miniſterium Eccleſiæ Iſraeliticæ, temporibus præſertim poſterioribus irrepſerunt, ita quoque non obſtante

Pootificum ſucceſsione in Romanam Eccleſiam eadem mala temporibus præſertim poſterioribus ſubintrarunt. Neve Bellarminus excipere poſſit, *aliam eſſe rationem Synagogæ Iudaicæ aliam verò Eccleſiæ Chriſtianæ* (quamvis alibi ipſemet ab Eccleſia Iſraelitica ad Chriſtianam argumentari conſueverit,) monemus etiam in N. Teſt. ſucceſsionem ad Apoſtolos uſque exporrectam etiam aliis Eccleſiis præter Romanam, quam ſolam eſſe veram & Catholicam Eccleſ. glorantur competere. Iren. Lugdunenſ. Epiſcopus lib. 3. c. 3. p. 170. *Habemus annumerare eos, qui ab Apoſtolis inſtituti ſunt Epiſcopi in Eccleſiis & ſucceſſores eorum uſq; ad nos.* Et paulò poſt: *Valde longum eſt omnium Eccleſiarum enumerare ſucceſſiones.* Nicephor. lib. 3. Hiſt. Eccl. c. 1. cùm ſucceſſores Petri in Eccl. Rom. enumeraſſet, ſubjungit. *In Alexandrina Eccleſia poſt D. Marcum Evangeliſtam Epiſcopatum primus obtinuit Anianus poſt hunc Abilius, quinum ſucceſſori Cerdoni reliquit. Antiochenam poſt Petrum & Lucam primus Evodius gubernavit, ab hoc ſecundus fuit Ignatius, cui ſucceſſit Heros. In Hieroſolymitano Epiſcopatu, quem frater Domini Iacob 30. annos tenuerat poſt Hieroſolymorum everſionem Simeon Cleophæ filius illi ſucceſſit, tertius ibi ex ordine Iuſtus. Quo tempore & Polycarpus Smyrnæ in Aſia floruit ab ipſo Iohanne Epiſcopus creatus &c.* Videatur etiam Euſebius in Hiſt. Eccleſiaſtica lib. 3. & ſeqq. Ex his manifeſtum, non in Romana ſolùm Eccleſia, ſed etiam in aliis Apoſtolicam ſucceſsionem viguiſſe. Si Bellarminus excipere velit, *ſucceſſionem in aliis Eccleſiis periiſſe, in ſola Romana Eccleſia permanſiſſe*, producimus Eccleſiam Græcam, quæ ſucceſsionem Epiſcoporum ſuorum uſque ad Apoſtolorum tempora producit. Durant adhuc quatuor illi Patriarchatus, quorum Eccleſiaſtica Hiſtoria facit mentionem, Conſtantinopolitanus, Antiochenus, Hieroſolymitanus & Alexandrinus, è quibus *Antiochenus* in urbe Damaſco hodie ſedem habet. *Alexandrinus* verò Cairum Ægypti metropolin tranſlatus eſt, omnium verò latiſſimè *Conſtantinopolitani* Patriarchæ Diœceſis patet. Nicephorus lib. 8. Hiſt. Eccleſ. cap. 6. Catalogum Epiſcoporum Conſtantinopolitanorum *ab Andrea Chriſti Apoſtolo* deducit, & cum ſuperioribus annis Papa Gregorius XIII. Armeniis Orientalibus Chriſtianis ſuum Calendarium atq; unà etiam dominatum ſuum obtrudere conaretur, illi conſilio cum Orientalibus Patriarchis communicato per literas reſponderunt, *ſe non exiſtere ſine capite, ſiquidem inde a Conſtantino Magno & Regis Teridatæ temporibus in hunc uſq; diem Catholicum ſemper Archiepiſcopum habuerint*, quibus literis nomina ſua addiderunt Patriarcha Conſtantinopolitanus Hieremias, Sylveſter Alexandrinus, Joachimus Antiochenus & primæ Juſtinianæ Archidarum Gabriel 8. Nov. Anno 1582. indict. 10. Willetus in lib. de Eccleſia quæſt. 3. not. 3. pag. 81. commemorat extare authenticas literas Jeremiæ Patriarchæ Conſtantinopolitani, Melitii Patriarchæ Alexandrini, Gabrielis in Eccleſia Theſſalonicenſi &c. ad Anglicas Eccleſias exaratas, in quibus Epiſcoporum ſuorum ſucceſſionem ab Apoſtolis deducunt. Excipit Bellarminus 1. *Eccleſiam Conſtantinopolitanam non fuiſſe à Patribus dictam Apoſtolicam.* Reſp. certum eſt multas ab Apoſtolis fundatas eſſe Eccleſias præter Romanam, inter quas etiam eſt Conſtantinopolitana, illæ quamvis non dicerentur Apoſtolicæ, tamen verè fuerunt Apoſtolicæ. Baronius t. 1. annal. an. Chriſti 44. ſect. 12. aſſerit, *Petrum Apoſtolum Bizantii & aliis ejuſdem provinciæ locis primo dediſſe Epiſcopos*, quod confirmat literis Agapeti Papæ. Proinde non poteſt negari, Conſtantinopolitanam Eccleſiã eſſe Apoſtolicam. Nicephorus tradit eam ab Apoſtolo Andrea eſſe fundatam, lib. 8. Hiſt. Eccleſ. cap. 6. quem illam ſucceſſionem confinxiſſe, non poteſt idoneo aliquo argumento demonſtrari, cujusque enim Epiſcopi annos exactè annotat & catalogum deducit uſq; ad *Alexandrum*, cujus precibus Arius eſt ſublatus, numerat ab Andrea uſque ad Alexandrum Epiſcopos viginti tres. Ac teſtantur omnes Hiſtoriæ Apoſtolo Andreæ obtigiſſe illam provinciam, in qua erat Bizantium, ipſe quoque Nicephorus lib. 1. cap. 1. teſtatur, ſe ex *veterum monumentis ἀξιοπίϛοις* Hiſtoriam Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ fideliter deſcripſiſſe, compoſuit enim volumen illud Conſtantinopoli, ubi in templo Sophiæ erat inſignis Bibliotheca, quam ad manum habuit. 2. *Patres Concilii Conſtantinopolitani I. in Epiſtola ad Damaſum Romanum Pontificem fateri Eccleſiam illam eſſe novellam.* Reſp. nequaquam hoc volunt, Eccleſiam illam nuper cœpiſſe, ſed cùm antea à Macedonio hæretico oppreſſa fuiſſet & penè extincta, integritati ſuæ ſubſtituto Nectario eſſe reſtitutam. Novellam ergo dicunt, in Græco eſt νεοπαγὴς, quia nuper erat renovata & inſtaurata. Sed demus, *ſucceſſionem Epiſcoporum in Eccleſia Conſtantinopolitana à temporibus Conſtantini duntaxat deduci poſſe*, quærimus autem num vera & orthodoxa aliqua Eccleſia Conſtantinopoli fuerit. Si hoc conceditur, ut negari nequit, conſequens fuerit, nec noſtræ Eccleſiæ quicquam præjudicare, quod non habeat externam illam ſucceſſionem ab Apoſtolis, ſed ſufficere, quod doctrinæ ratione communionem habeat cum Catholica & Apoſtolica Eccleſia. 3. *Argumentum a ſucceſſione afferri præcipuè ad probandum non eſſe Eccleſiam, ubi non eſt ſucceſſio, ex quo tamen non colligi poſſit neceſſario, eſſe Eccleſiam, ubi eſt ſucceſſio.* Reſp. veræ & propriæ notæ competit, ut & affirmatè & negatè ex ea concludatur. Ut enim poſito proprio ponitur res ipſa, cujus eſt proprium: ita remoto proprio, res ipſa, cujus eſt propriũ, removetur. Quod ſi ergò à ſucceſsione ad veritatem Eccleſiæ non poteſt concludi affirmatè, utique ſucceſsio non erit propria Eccleſiæ nota. Adde quod Bellarminus contradicit Coſtero, Leſsio & aliis Pontificiis Scriptoribus, qui à ſucceſsione affirmatum ducunt argumentum, cumprimis contradicit Baronio, qui tom. 1. annal. anno 31. ſect. 52. ait, magnam eſſe ſucceſsionis vim, *cùm ex cujusvis hominis, qui compos ſit rationis, ſententia, certum exploratumq; habeatur, illic eſſe legitimum templum, ipſam inquam Catholicam Eccleſiam, apud quam ſucceſſio Pontificum ab ejus exordio legitimè eſt conſervata.* Quin imò contradicit ſibi ipſi, quæ enim ex Patribus teſtimonia pro ſucceſsione adducit, ea concludunt affirmatè. 4. *Apud Græcos non eſſe Eccleſiam demõſtrari non quidem ex defectu ſucceſſionis, ſed ex eo quod in tribus Conciliis Lateranenſi, Lugdunenſi & Florentino ſint convicti.* Rꝫ. Quamvis Eccl. Græca non careat ſuis erroribus, tamen purior eſt quam Romana, ut ex ſuperioribus intelligi poteſt. De Conciliis illis Papalibus quid ſtatuendum ſit, alibi exponitur. Præterea ſi ex defectu ſucceſsionis non poteſt contra Græcam Eccleſiam aliquid concludi, ergo nec contra noſtram quicquam ex eodem

princi-

principio concludi poteſt. Si dicat Bellarm. *in Concilio Trident. nos eſſe damnatos*, remittimus eum ad librum eximium, qui expoo it cauſas recuſati Concilii Tridcnt. à Proceribus Imperii Auguſtanæ Confesſiooi addictis anno 84. in publicum editum, ipſis inferorum portis invictum. 5. *Eccleſias illas Patriarchales habuiſſe per longa tempora manifeſtos hæreticos ideoq́ꝫ interruptam eſſe veterum paſtorum ſucceſſionem*. Reſp. idipſum de Rom. Pontificibus demonſtrare parati ſumus. Zepherinus fuit Montaniſta, Marcellinus idololatra, Liberius Arianos, Vigilius Eutychianus, Honorius Monotheleta &c. Pontifices qui temporibus proximis vixerunt, quales fuerint, Hiſtoriæ loquuntur & Hotomannus in bruto fulmine latè oſtendit.

3. Sine doctrinali ſucceſſione nihil valet.

192. 3. Vbi nō eſt ſucceſſio doctrinalis, ibi nullius momenti eſt ſucceſſio localis. Atqui poteſt eſſe ſucceſſio localis, ut ei non ſit conjuncta ſucceſſio doctrinalis. Ergo localis illa ſucceſſio deſtituta doctrinali ſucceſſione nullius tunc erit momenti, & per conſeq. non eſt nota Eccleſiæ. Prior præmiſſarum demooſtratur ex hoc fundamento Vera Eccl. non poteſt eſſe ea, quæ non habet doctrinam verâ & Apoſtolicam, quippe quæ eſt quaſi anima Eccleſiæ. Ergo nihil valet ſucceſſio localis, niſi conjunctam habeat veram doctrinam. Agnoſcunt hoc quidam ex ipſis adverſariis, ut poſtea apparebit. Poſterior præmiſſarum confirmatur 1. prædictionib9 Apoſtolicis. Act. 20. v. 29. Paulus Epheſinæ Eccl. presbyteros ſic alloquitur: *Ego illud ſcio, lupos graves non parcentes gregi ingreſſuros eſſe in vos poſt diſceſſum meum.* v. 30. *& ex vobis ipſis exurgent viri loquentes perverſa, ut abducant diſcipulos poſt ſe.* Hîc manifeſtè prædicitur in Eccleſia Epheſina Epiſcopis orthodoxis ſucceſſuros eſſe falſos Prophetas & ſeductores peſſimos, quod ipſum eventus poſtmodum comprobavit 1. Tim. 4. v. 1. *temporibus noviſſimis diſcedent quidam à fide, attendentes Spiritibus erroris & doctrinis Dæmoniorum.* v. 2. *in hypocriſi loquentium mendacium &c.* v. 3. *probibentium nubere, abſtinere à cibis &c.* ubi vox κωλυόντων oſtendit Pſeudo Doctores illos cum quadam autoritate & poteſtate cœlibatum & diſcrimen ciborum in Eccleſiam introducturos. ex quo intelligitur, quod futuri ſint illorum ſucceſſores, qui autoritatem & poteſtatem in Eccleſia obtinent. 2. Pet. 2. v. 1. *fuerunt verò & Pſeudo Prophetæ in populo, ſicut & in vobis erunt magiſtri mendaces: qui introducent ſectas perditionis.* Quemadmodum in populo Iſraelitico Sacerdotes ordinariam ſucceſſionem habentes & in cathedra Aaronis ſedentes ſæpiùs degeneraverunt in Pſeudo Prophetas: ita quoque idem in N. T. metuendum eſſe Apoſtolus prædicit. Cumprimis hùc pertinet vaticinium de Antichriſto 2. Theſſ. 2. v. 4. *quod in templo Dei* ſit ſeſſurus, hoc eſt, dominationem in Eccleſia ſibi arrogaturos prętexto ſucceſſionis ab Apoſtolis. 2. exemplis Hiſtoriarum. In Eccleſia Antiochena à Petro plantata Epiſcopis orthodoxis ſucceſſit Samoſatenus hæreſiarcha, Petrus Gnaphæus, Eutychianus, Macarius, Monotheleta &c. In Alexandrina Eccleſia ab Apoſtolis & ut veteres tradunt, à Marco plantata ſucceſſerunt Georgius & Lucius Ariani, Dioſcorus Eutychianus, Cyrus Monotheleta &c. In Conſtantinopolitana Eccleſia Andreæ ſucceſſerunt Macedonius, Neſtorius & Eutyches hæreſiarchæ. Euſebius Nicomedienſis, Euſtathius & alii Ariani Epiſcopi locorum, ſediumq; ſucceſſionem ab Apoſtolis habuerunt. In Eccleſia Romana à Paulo & Petro fundata quales Epiſcopi ſucceſſerint, poſtea demonſtrabitur. Vincent. Lyrin. adv. hæreſ. cap. 34. *A Simone Mago vetus ille turpitudinum gurges uſq́ꝫ in noviſſimum Priſcillianum continua & occulta ſucceſſione manavit.* Bellarminus ipſe agnoſcit, *hæreſiarchas ferè omnes aut Epiſcopos aut Presbyteros fuiſſe.* lib. 1. de Rom. Pontific. cap. 8. *Iam verò non ſunt veri Epiſcopi, niſi qui ſucceſſionem habent ab Apoſtolis*, ut in hoc capite diſputat. Ergo illi qui habent ab Apoſtolis ſucceſſionem, poſſunt fieri hæreſiarchæ. Ex quibus omnibus manifeſtum eſt, ſucceſſionem localem à ſucceſſione doctrinali ſeparari poſſe, ac proinde à ſucceſſione locali ad veritatem Eccleſiæ, quæ ſine doctrinali ſucceſſione non habet locum, haudquaquam argumentum duci poſſe.

193. Idem confirmant pii veteres, qui nudæ perſonali ac locali ſucceſſioni doctrinæ ſinceritate deſtitutæ nihil tribuerunt. Irenæus lib. 4. adv. hær. cap. 43. pag. 277. *Eis, qui in Eccleſia ſunt, presbyteris obaudire oportet, his qui ſucceſſionem habent ab Apoſtolis, ſicut oſtendimus, qui cum Epiſcopatus ſucceſſione chariſma veritatis certum ſecundùm placitum Patris acceperunt. Reliquos verò, qui abſiſtunt à principali ſucceſſione & quocunq́ꝫ loco colliguntur ſuſpectos habere, vel quaſi hæreticos & malæ ſententiæ, vel quaſi ſcindentes & elatos & ſibi placentes, aut rurſus ut hypocritas, quæſtus gratiâ & vana gloria hoc operantes. Omnes autem hi decidunt à veritate. Et hæretici quidem alienum ignem offerentes ad altare Dei, h. e. alienas doctrinas à cœleſti igne comburetur, quemadmodum Nadab & Abihu.* (Ubi Irenæus illos demum veros Apoſtolorum ſucceſſores agnoſcit, qui cum Epiſcopatus ſucceſſione chariſma veritatis certum acceperunt, ac docet illos à principali ſucceſſione abſiſtere, qui novam & adulterinam doctrinam proferunt, ſicut Nadab & Abihu erant quidem Aaronis ſucceſſores, ſed quia alienum ignem offerebant, ab igne furoris divini conſumebantur) lib. ejuſd. cap. 44. pag. 278. *adhærere oportet iis, qui & Apoſtolorum doctrinam cuſtodiunt & cum Presbyterii ordine ſermonem ſanum & conſervationem ſine offenſâ præſtant.* Tertull. lib. de præſcript. adv. hæreſ. *Si maximè talem Epiſcoporum ſucceſſionem confinxerint hæretici, ipſa doctrina eorum cum Apoſtolica comparata ex diverſitate & quantitate ſua pronunciabit, non eſſe alicujus Apoſtoli autoris, neq́ꝫ Apoſtolici, quia ſicut Apoſtoli non diverſa inter ſe docuiſſent, ita & Apoſtolici viri non contraria Apoſtolis edidiſſent, niſi illi, qui ab Apoſtolis deſciverunt & aliter prædicaverunt.* Tandem concludit: *Illic & Scripturarum & expoſitionum adulteratio deputanda eſt, ubi diverſitas invenitur doctrinæ.* (Idipſum de dogmatibus Papalibus dicimus, quod comparatio eorum cum doctrina Apoſtolica oſtendat non eſſe ea alicujus Apoſtoli vel Apoſtolici viri) pag. 102. *Illæ Eccleſiæ ſunt ſoboles Apoſtolicarum Eccleſiarum, quæ conſervant traducem fidei & ſemina doctrinæ.* pag. 107. *Licet Eccleſiæ quædam nullum ex Apoſtolis vel Apoſtolicis autorem ſuum proferant, ut multò poſteriores, tamen in eadem fide conſpirantes, non minùs Apoſtolicæ deputantur pro conſanguinitate doctrinæ.* Ibid. *Si Epiſcopus, ſi Diaconus, ſi vidua, ſi virgo, ſi doctor, ſi etiam Martyr lapſus à regula fuerit, num ideo hæreſes veritatem videbuntur obtinere? Ex perſonis probamus fidem, an ex fide perſonas?* (Pontificii probant fidem ex perſonis ſcil. ex perſonali Epiſcoporum ſucceſſione, nos verò ex fide probandas dicimus

perſonas:) Clandius Taurinenſis Epiſcopus, *ſtatuo Apoſtolicum eſſe eum, non qui ſedem Apoſtolorum ſed qui eorundem potius officium & doctrinam amplectitur. Nam & Phariſæi, Scribæ & peſſimi quiq; hypocritæ Moſis optimi Prophetæ cathedram occuparunt, cùm inde nihil minus quàm vera præcepta Moſis docerent.* Epiphan. hæreſ. 55. *Non quærenda eſt perſonarum, ſed doctrinæ ſucceſſio.* Nazianz. in orat. de laud. Athanaſii tom. 2. pag. 502. ſcribit: *Athanaſium Marco ſucceſſiſſe & electum fuiſſe totius populi ſuffragio.* Mox ſubjungit, *illum magis pietatis & fidei quam loci & dignitatis ſucceſſionem habuiſſe, cùm non immediate Marco ſucceſſerit, ſi locum reſpiciamus, ſed longo pòſt intervallo, at ſi fidem reſpiciamus, proximè illi ſucceſſiſſe, & hanc demum eſſe veram ſucceſſionem.* Verba ejus hæc ſunt: οὐχ ἧττον τῆς εὐσεβείας ἢ προεδρείας αὐτοῦ διάδοχος. τῷ μὲν γὰρ πολλοστός ἀπ' ἐκείνου, τῷ δὲ εὐθὺς μετ' ἐκεῖνον εὑρίσκεται, ἣν δὴ καὶ κυρίως ὑποληπτέον διαδοχήν, τὸ μὲν γὰρ ὁμόγνωμον καὶ ὁμόθρονον: τὸ δὲ ἀντίδοξον καὶ ἀντίθρονον, καὶ ἡ μὲν προσηγορίας, ἡ δὲ ἀλήθειαν ἔχει διαδοχῆς. *Non minus pietatis quam primariæ ſedis ſucceſſor. Vt enim ſi hanc ſpectes, remotiſſimus ab eo futurus eſt: ita ſi illius rationem habeas, ſtatim illi proximus invenitur. Quæ quidem propriè ſucceſſio exiſtimanda eſt. Nam qui eandem fidei doctrinam profitetur, ejuſdem quoq; throni particeps eſt. Qui autem contrariam fidem amplectitur, adverſarius quoq; in throno cenſeri debet. Atque hæc quidem nomen, illa verò rem ipſam & veritatem habet ſucceſſionis &c. Non qui per vim irrupit, ſucceſſor habendus eſt, ſed qui vim perpeſſus eſt, nec qui contrariam ſententiam tuetur, ſed qui ejuſdem eſt ſententiæ. Niſi quis fortè ita dicat ſucceſſorem, quemadmodum morbum ſanitati & tenebras luci & tempeſtatem tranquillitati & dementiam prudentiæ ſuccedere dicimus.* Euſeb. lib. 5. Hiſt. Eccleſ. cap. 6. ſucceſſionem Epiſcoporum Romanorum enumerat, ſed disertè addit, *quod Apoſtolicæ prædicationis formam retinuerint, ac eaſdem, quas Apoſtoli tradiderunt, prædicationes divinæ fidei integras illibataſq; cuſtodierint.* Ambroſ. lib. 1. de pœnit. cap. 6. tom. 1. p. 156. *Non habent hæreditatem Petri, qui fidem Petri non habent.* Hieron. ad Heliodor. Epiſt. 1. *Non eſt facile ſtare in loco Petri & Pauli & tenere cathedram regnantium cum Chriſto, quia hinc dicitur: Non Sanctorum filii ſunt, qui tenent loca Sanctorum, ſed qui exercent opera eorum.* Chryſoſt. ſeu auctor operis imperf. hom. 43. in cap. 23. Matth. *Cathedra non facit Sacerdotem, ſed Sacerdos Cathedram. Non locus ſanctificat hominem, ſed homo locum, Qui benè ſederit ſuper cathedram, honorem accipiet ab ea, qui malè ſederit, injuriam facit cathedræ. Malus Sacerdos de ſuo Sacerdotio crimen acquirit, non dignitatem.* Auguſt. lib. de unit. Eccleſiæ cap. 4. *Quicunque à Scripturis ſanctis diſſentiunt, etiamſi in omnibus locis inveniantur, in quibus Eccleſia deſignata eſt, non ſunt Eccl.* cap. 16. *Nolumus nos Eccleſiam noſtram probare vel ex ſucceſſione Epiſcoporum vel ex autoritate Conciliorum vel ex miraculorum frequentia, vel ex viſis & ſomniis. Quæcunq; talia in Catholica ſiunt, ideo probanda, quia in ea ſiunt, non itaque eam probant, Ipſe Dominus Ieſus cùm reſurrexiſſet, ſuos diſcipulos ad Scripturas remiſit legis & Prophetarum.* tract. 46. in Johan. *Qui ſedent in cathedra audiendi ſunt, nam ſedendo in cathedra legem Dei docent. Ergo per illos Deus docet. Si verò ſua illi doceat, eum nolite audire, nolite facere.* Accedunt poſtremo loco teſtimonia ipſorum Adverſariorum c. Multi diſt. 40. citatur locus Chryſoſt. *Multi Sacerdotes & pauci Sacerdotes. Multi nomine, pauci opere. Videte ergo, quomodo ſedeatis ſuper cathedram, quia nõ cathedra facit Sacerdotem, ſed Sacerdos cathedram.* cap. *Non eſt facile* diſt. ead. citatur locus Hieron. *Non ſanctorum filii ſunt, qui tenent loca ſanctorum, ſed qui exercent opera eorum.* Stapl. in relect. princ. fid. contr. 1. de Eccl. q. 4. art. 2. agnoſcit, *nullam eſſe verã ſucceſſionem abſq; doctrina vera.* Bell. lib. 4. de notis Eccl. c. 8. *Dico argumentum a ſucceſſione legitima afferri à nobis præcipuè ad probandum non eſſe Eccleſiam ubi non eſt hæc ſucceſſio, quod quidem evidens eſt, ex quo tamen non colligitur neceſſario ibi eſſe Eccleſiam, ubi eſt ſucceſſio.* (Si ſucceſſio non arguit veram Eccleſ. non erit propria Eccleſiæ nota, quia à nota ad rem notatam rectè concluditur.) ** Reih. in exc. cõt. Meiſn. p. 16. *Habet Græca Eccl. quidem ſeriem, ſi poteſtas ordinis ſpectetur, non diffitemur: ſed ejuſdẽ doctrinæ prædicationem cum majorib. communem & ab iis deductam, q̃ tamen ſeries maximi ad verã Eccl. demonſtrandã eſt momenti minime habet. (agnoſcit igitur externam & localem ſucceſſionẽ abſq; ſucceſſione doctrinæ cũ majorib. communis nihil ꝓbare.)*** Confeſſio adverſariorum.

194. Quomodo verò probat Bellarmi. ſucceſſionem eſſe Eccl. notam? Provocat, *ad autoritatem Patrum, qui ſucceſſione tanquam argumento evidentiſſimo uſi ſint ad veram Eccleſiam oſtendendam*, Re. 1. ex ſolis Canonicis Scripturis *apodicticè*, ea Patribus verò non *niſi probabiliter* in articulis fidei concluditur, ut rectè Thõ. Aqu. p. 1. q. 1. art. 8. 2. Patres ſucceſſionem fidei & doctrinæ cum ſucceſſione locali ac perſonali conjungunt, & hanc ſine illa nullius momenti eſſe docent, ut oſtendimus ſuperiùs. 3. Quando ſucceſſionis mentionem faciunt, ꝓferunt eam, non ut firmum & apodicticum aliquod argumentum, ſed ut argumenti illuſtrationem, non ut apodixin, ſed ut ornatum accidentarium, neq; in pugna & bello, ſed poſt pugnam velut in triumpho. Prius enim ſolidis & firmis ex Scripturæ petitis argumentis hæreticos convincunt & cauſam ſuam confirmant, ac tum demum Epiſcoporum ſucceſſionem proferunt, quòd Epiſcopi ab Apoſt. hanc fidem acceperint & continua ſuccedentium ſerie ꝓpagarint. 4. Longè alius ſtatus eſt Eccleſiarum illarum, ad quarum ſucceſſionem Patres provocant, hodierno tempore quàm olim fuit. *Tunc enim tradux fidei & depoſitum doctrinæ* adhuc ſervabatur integrum, (ſicut Hier. ad Damaſũ Epiſc. Rom. ſcribit: *Tu Petri & fidem & ſedem tenes*, ut refertur part. 2. decr. cauſ. 24. q. 1. c. 14.) ſed hodie ab integritate & ſinceritate doctrinæ Apoſtolicæ in illis Eccleſiis eſt diſceſſum, ut ipſa collatio doctrinæ cũ Scriptis Apoſtolicis oſtendit. 5. Patres hoc argumento utuntur contra illos hæreticos, qui Scripturas vel negabant vel adulterabant, vel Apoſtolos privatim ac ſeorſim ita docuiſſe dicebant, quemadmodum ipſi docebant, vel apocryphas Scripturas pro Canonicis obtrudebant. Ibi ergo neceſſarium erat ad ſucceſſionem Epiſcoporum in Eccleſiis ab Apoſtolis plantatis confugere & contra hæreticos demonſtrare, quas Scripturas Apoſtoli Eccleſiis tradiderint, quam fidem & doctrinam ſucceſſoribus commendarint &c. 6. Quod veteres ad ſucceſſionem Epiſcoporum in Eccleſia Romana potiſſimum provocant, id nõ factum eſt eo animo ac fine, quaſi ſolam illam ab Apoſtolis plantatam agnoſcerent, vel in illa ſola doctrinam Apoſtolorũ conſervatam ſtatuerent vel dominatum quendam

Argumenta Bellarmini pro ſucceſſione ex dictis Veterum.

dam Monarchicum in Eccleſias reliquas illi tribuerent, ſed quia Eccleſia illa primis ſeculis erat *notiſſima, celebratiſſima & ſpectatiſſima*, propter urbis ipſius dignitatem & præeminentiam, quippe in qua erat Imperii ſedes, propter Pauli & Petri præſentiam, quippe quos ibi docuiſſe & ſupplicio affectos fuiſſe crediderunt, propter Martyriorum frequentiam, propter primorum Epiſcoporum virtutem & conſtantiam. Cùm in Oriente paſsim invaleſcerent hæreſes & ipſas florentiſsimas Eccleſias Alexandrinam, Conſtantinopolitanam, Antiochenam &c. turbarent, Romana Eccleſia fuit pacator & in orthodoxia tuenda conſtantior. Iren. libr. 3. adv. hæreſ. cap. 3. dicit, *longum eſſe omnium Eccleſiarum ſucceſſiones enumerare & eo eam cauſam ſe maxima, antiquiſſima & omnibus cognita Romana Eccleſia eam quam habet ab Apoſtolis fidem per ſucceſſiones Epiſcoporum venientē indicare.* B. Rhenan. in Præfat. Tertull. de præſcript. *Docet quidem Tertullianus in hoc libro* (de præſcript.) *unam eſſe aliquam Eccleſiam, ex qua reliqua, ſed hanc nulli loco affigit. Quanquam honorifico laudis elogio Romanam exornat Eccleſiam, non tamen tantam illam facit, quantam hodie fieri videmus, nam inter Apoſtolicas Eccleſias illam enumerat, non ſolam facit Apoſtolicam, hoc eſt ſummatim eam facit, non ſummam, ut patet ex 4. ejus adv. Marcion. Videamus*, inquit, *quod lac à Paulo Corinthij hauſerint.* 7. Ex his facilè apparet, quid reſpondendum ſit argumento Bellarmini: *Si veteres tanti fecerunt ad veram Eccleſiam oſtendendam continuationem duodecim vel viginti aut quadraginta Pontificum, quanto nos facere debemus continuationem ducentorum Pontificum & ampliùs.* Reſp. Patres nequaquam ex nuda locali & perſonali ſucceſſione argumentum ducunt, ſed fidei, doctrinæ & religionis ſucceſsionem conjungunt. Demonſtrent Romanenſes, quòd eandem cum Apoſtolis doctrinam profiteantur, ſicut antiqui illi Romanæ Eccleſiæ Epiſcopi in ea permanebant, tum demum argumentum à ſucceſsione ductum alicujus erit roboris ac momenti.

1. Irenæi. 595. Hæc omnia ex ſpeciali teſtimoniorum à Bellar. adductorum examine erunt clariora 1. Irenæus. l. 3. c. 3. *enumerat Epiſcopos Romanos a Petro uſq; ad Eleutherium, qui ſuo tempore ſedebat, ac dicit, per hanc ſucceſſionem confundi omnes hæreticos.* Reſp. refellit ibi quoſdam hæreticos, qui dicebant *Chriſtum Apoſtolis ſuis ſecreta quadam tradidiſſe & Apoſtolos ipſos non omnia omnibus docuiſſe, ſed ſecretiora quadam myſteria perfectis & idoneis viris ſervaſſe*, perinde ut hodie Pontificii traditiones Apoſtolicas extra Scripturas propugnant. Cōtra illos hæreticos Irenæus hoc urget, Si Apoſtoli ſecreta quædam myſteria tradidiſſent, procul dubio illis ea tradidiſſent quibus Eccleſias tradebant; Jam v. Apoſtolos tale quid ſucceſſoribus ſuis haudquaquam tradidiſſe probat ex eo, quod Romanæ Eccleſiæ Epiſcopis nihil hac de re conſtet, quo ſine Epiſcopos illos à Petro uſq; ad Eleutherium enumerat. Qualem v. ſucceſsionem Irenæus commendet, intelligi poteſt ex dictis ipſius ſuperius allegatis, nimirum non localem & externam ſed doctrinalem & internam ſucceſsionem laudat, unde illo ipſo loco ſubjungit. *Annunciatam ab Apoſtolis fidem per ſucceſſiones Epiſcoporum pervenientem uſq; ad nos indicantes confundimus omnes eos, qui quoquo modo vel ſui placentiam malam vel vanam gloriam, vel per cæcitatem & malam ſententiam, præterquam oportet, colligunt.* Et poſtea addit: *Hac ordinatione & ſucceſſione ea quæ eſt ab Apoſtolis in Eccleſia traditio & veritatis præconiatio pervenit uſque ad nos.*

2. Tertulliani. 2. Tertull. de præſcript. adv. hæreſ. *Edant hæretici origines ſuarum Eccleſiarum, evolvant ordinem Epiſcoporum ſuorum ita per ſucceſſionem ab initio decurrentem, ut primus ille Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis vel Apoſtolicis viris habuerit autorem & ſucceſſorem. Hoc n. modo Romanorum Eccleſia Clementem à Petro ordinatum refert* &c. conjungi à Tertulliano cum ſucceſſione doctrinæ veritatem nec tàm loci quàm fidei ſucceſsionem ab ipſo commendari, manifeſtum eſt ex ipſius dictis ſuperiùs citatis, unde eo ipſo in loco Eccleſiam ſic loquentem introducit. *Sum hæres Apoſtolorum, ſicut illi caverunt Teſtamento ſuo, ſicut fidei commiſerunt, ſicut adjuraverunt, ita teneo.* Ibidem dicit: *Ipſam hæreticorum doctrinam cum Apoſtolica comparatam ex diverſitate & contrarietate ſua pronunciare, quod neq; alicujus Apoſtoli autoris ſit, neque Apoſtolici viri.* Nec in ſola ſucceſsione locali pedem figit, ſed ad doctrinam à Chriſto Apoſtolis traditam recurrit. *Incedendum* (inquit) *eſt in ea regula, quam Eccleſia ab Apoſtolis, Apoſtoli à Chriſto, Chriſtus à Deo tradidit, unde etiam dicis percurrendas eſſe Eccleſias reſonantes vocem Apoſtolorum.* Ibid. *Communicamus cum Eccleſiis Apoſtolicis, quod nulla doctrina diverſa; hoc eſt teſtimonium veritatis.* Quod perſonalem & localem ſucceſsionem attinet, illius reſpectu nullum facit diſcrimen inter Romanam & Smyrnenſem Eccleſiam. *Hoc modo* (inquit) *Eccleſia Apoſtolica cenſus ſuos deferunt, ſicut Smyrnæorum Eccleſia habens Polycarpum a Iohanne conlocatum refert, ſicut Romanorum Clementem à Petro ordinatum edit.* In eodem etiam libro *non ex perſonis fidem, ſed ex fide perſonam eſſe probandam docet.* Quæ omnia Bellar. adverſantur vel maximè.

3. Epiphanii. 3. Epiph. hæreſ. 27. enumerat Epiſcopos Romanos uſque ad Anicetum & ſubjungit. *Ne quis miretur, quod tam exactè ſingula recenſeamus, per hæc n. ſemper claritas oſtenditur.* Reſp. agit ibi de Marcellina fœmina hæretica, quæ Carpocratis hæreſin Romæ propagaverat, ac demonſtrat, quo tempore illa Romam venerit, quâ occaſione omnes Eccleſiæ illius Epiſcopos, qui ab initio fuerunt uſque ad Anicetum recenſet, ut Hiſtoriæ claritas eluceſcat, nuſpiam v. aſſerit, nudam localem & externam ſucceſsionem eſſe cuſtodem veræ doctrinæ ac notam veræ Eccleſiæ. Ibidem addit, *Paulum non minus quam Petrum fuiſſe Romanæ Eccleſiæ Epiſcopum*, quod Adverſariis non probatur.

4. Optati Milevitani. 4. Optat. Milevit. lib. 2. contra Parmenianum enumeratis Epiſcopis Romanis à Petro ad Siricium uſque oſtendit, Eccleſiam non eſſe apud Donatiſtas, qui per ſimilem ſucceſſionem ad Apoſtolos aſcendere non poterant & addit: *Vos veſtræ cathedræ originem oſtendite, qui vobis vultis ſanctam Eccleſiā vendicare.* &c. Donatiſtarum opinio erat, Eccleſiam toto orbe periiſſe, nec ullibi niſi apud ſe remanſiſſe, jure igitur Optatus ab illis requirit, ut cathedræ ſuæ originem oſtendant. Præterea Donatiſtæ non impugnabant doctrinam, ſed duntaxat mores Catholicorum. Sed noſtra cauſa à Donatiſtarum opinione plurimùm differt, neq; n. Eccleſiam ex orbe terrarum periiſſe, neq; noſtram Eccleſiam novam eſſe dicimus, nec tam vitæ & morum quàm doctrinæ corruptionem in Romanis Pontific. accuſamus.

5. Auguſtini. 5. Auguſt. in Epiſt. 165. eodem fine *enumerat Pontifices Romanos à Petro uſq; ad Anaſtaſiū.* &c. nō ex nuda locali & externa ſucceſſione argumentū ducit,

ſed fide ſucceſſionem, quæ in Eccleſia Romana adhuc integra erat, conjungit. In eadem enim Epiſtola ſcribit: *Etiamſi quiſquam traditor per illa tempora ſubrepſiſſet, nihil præjudicaret Eccleſiæ & innocentibus Chriſtianis, quibus Dominus providens ait de præpoſitis malis, quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere nolite, dicunt enim & non faciunt, ut certa ſit ſpes fidelis, quæ non in homine, ſed in Domino collocata, nunquam tempeſtate ſacrilegi ſchiſmatis diſſipetur.* Ac disertè addit: *Quanquam nos non tam de iſtis documentis præſumimus quam de Scripturis ſanctis.* Agnoſcit igitur argumentum à ſucceſſione eſſe ſecundarium neque quicquam roboris obtinere, niſi fidei veritas ex Scripturis demon[str]etur. Alterum teſtimonium, quod ex Auguſtino [Be]llarminus adducit, habetur in Pſalmo contra p[a]rtem Donati: *Numerate Sacerdotes vel ab ipſa ſede Petri & in ordine illo Patrum, quis cui ſucceſſerit videte. Ipſa eſt petra, quam non vincunt ſuperbæ inferorum portæ.* Reſp. localis & perſonalis ſucceſſio non eſt illa petra, de qua Chriſtus loquitur, ſed vera fidei & doctrinæ ſucceſſio, quam Epiſcopi illi adhuc retinebant. Contra externam & localem ſucceſſionem prævalere poſſunt & jamdum ſæpius prævaluerunt inferorum portæ, ſed minimè contra fidei & doctrinæ ſucceſſionem. Hanc mentem ſuam clariſſimè expoſuit Auguſt. ſerm. 13. de verb. Domini & lib. 1. retractat. c. 21. *Petra principale nomen eſt, ideò Petrus à Petra, non petra à Petro, quomodo non à Chriſtiano Chriſtus, ſed à Chriſto Chriſtianus vocatur. Tu es ergo, inquit, Petrus & ſuper hanc petram, q̃ confeſſus es; ſuper hanc petrã, q̃ cognoviſti dicens, Tu es Chriſtus Filius Dei vivi, ædificabo Eccleſiã meam, ſuper me ædificabo te non ſuper te ædificabo me. Nam volentes homines ædificare ſup homines dicebant, Ego quidem ſum Pauli, ego Cephæ &c. & alij qui nolebant ædificari ſuper Petrum & ſuper petram, dicebant: Ego ſum Chriſti.* Tertium teſtimonium quod ex Auguſtino Bellarm. affert petitum eſt ex lib. contra Epiſt. Fundamenti c. 4. *Tenet me in Eccleſia ab ipſa ſede Petri Apoſtoli, cui paſcendas oves ſuas Dominus commendavit uſque ad præſentem Epiſcopatum ſucceſſio Sacerdotum.* Reſp. Auguſtinus ſucceſſionem illam affert non ut firmum & apodicticum aliquod argumentum aut ut primarium fidei fundamentum, ſed ut quandam perſuaſionem ad præparandos & alliciendos Donatiſtarum animos. Disertè enim addit, *ſi adverſarij doctrinæ veritatem apud ſe monſtrare poſſent, ſe velle illa omnia abjicere & ad ipſos tranſire,* unde in lib. de unit. Eccleſ. c. 16. contra eoſdem diſputans ſcribit, *ſe nolle Eccleſiam probare, vel ex ſucceſſione Epiſcoporum, vel ex autoritate Conciliorum, ſed ex Scripturis Canonicis.* Idipſum faciant Adverſarii & ſucceſſionem illorum humiliter venerabimur.

Num in Eccleſia Romana vigeat ſucceſſio Apoſtolica

196. *Membrum ſecundum.* Num in Eccleſia Romana vigeat Apoſtolica ſucceſſio? *Nulla eſt vera ſucceſſio abſque vera doctrina,* ſcribit Stapletonus loco proximè citato. Ita & nos dicimus, nulla eſt verè Apoſtolica ſucceſſio abſque doctrina Apoſtolica, quippe quæ eſt quaſi anima ſucceſſionis. Jam verò Pontifices Romani ſeceſſionem fecerunt à doctrina Apoſtolica, ut ex Scriptis Apoſtolorum liquidò demonſtrare parati ſumus. Ergo deſtituuntur verè Apoſtolicâ ſucceſſione. Proinde ſi vel maximè demonſtrent localem & perſonalem ab Apoſtolis ſucceſſionem, non tamen ſunt veri Apoſtolorum ſucceſſores, quia doctrinam illorum repudiant ac nova dogmata Apoſtolis planè ignota, utpote de traditionibus humanis ſcripto Dei verbo exæquandis, de operum meritis, de ſatisfactionibus propriis, de Indulgentiis, de Purgatorio, de Miſſa pro defunctis & alia plura magno conatu propugnant. Excipit Bellarminus; *admiſſo quod ſit dubium, ubi ſit vera fides, quanquam apud nos certiſſimum eſt eſſe, tamen Epiſcopos Catholicos qui per tot ſecula poſſiderunt ſedes ſuas pacificè, non poſſe eis privari, niſi legitimè judicentur ac damnentur. Nam in omni controverſia melior eſt conditio poſſidentis, conſtat autem Epiſcopos Catholicos in nullo legitimo judicio eſſe damnatos, quis n. eos damnavit pter Lutheranos? at ipſi accuſatores ſunt, non judices. Quis n. eos conſtituit judices noſtros?* & idẽ omninò Caiaphas cũ ſuo ſodalitio potuiſſet Chriſto & Apoſtolis objicere. Per tot ſecula poſſedimus cathedrã Moſis pacificè, ergo nõ poſſumus ea privari niſi legitimè judicemur ac damnemur. nã in omni controverſia melior eſt conditio poſſidentis, conſtat a. nos in nullo legitimo judicio eſſe damnatos, quis enim nos damnavit præter Chriſtum & Apoſtolos? at ipſi accuſatores ſunt non judices. Quis enim eos conſtituit judices noſtros? Sed quemadmodum Chriſtus & Apoſtoli neglecto inani illo ſubterfugio ex verbo Dei errores Phariſæorum, Scribarum & Sacerdotum arguerunt & verâ illâ ſucceſsione doctrinæ Moſaicæ & Propheticæ ſinceritatem complexam eos deſtitui demonſtrarunt: ita & nos poſthabito illo Bellarmini effugio ex verbo Dei errores Pontificiorum arguimus, eosque verâ illâ ſucceſſione doctrinæ, Apoſtol. integritatem ſpectante deſtitui demonſtramus. In divinis enim non currit præſcriptio, *nec veritati præſcribere poteſt ſpacium temporum vel patrocinia perſonarum, vel privilegia regionũ,* ut loquitur Tertull. de veland. virg. in princ. Jure divino definit eſſe verus Episc. qui hæretica dogmata propugnat, licet de facto ſedem Epiſcopalem adhuc occupet. Oſe. 4. v. 6. *Quia tu ſcientiã repuliſti, ego te repellam, ne Sacerdotio fungaris mihi.* Sanè quod ad jus Eccleſiaſticum & Politicum attinet, docet Weſenb. in parat. C. de hæret. *ut quis pœnis, quæ hæreticis in jure imponuntur, ſubjiciendus ſit, requiri primo præmiſſam denunciationem,* [a]uth. Gazaros verſ. ad mandat. Eccleſ. C. de hæret. c. qui dignior 24. q. 3. c. Qualiter c. ſuper his de accuſat. c. ut cõmiſsi, §. 1. de hæret. in 6. deinde *accuſationem* l. 4. C. de hæret. vel inquiſitionem can. 8. uſque ad 17. Conſtit. de hæret. ac in ea obſervanda eſſe ſubſtantialia legitimæ cognitionis, quæ ſunt *citatio partis* c. ult. eod. in 6. l. 4. C. de Apoſt. *examinatio cauſæ idonea* Clem. Paſtor de re judic. *ſententia declaratoria* c. ut commiſsi 12. de hæret. in 6. &c. ſed hęc omnia eò tantum ſpectant, ut in foro politico ac Eccleſiaſtico quis declaretur hæreticus & civilibus ac Eccleſiaſticis pœnis hiſce hominum peſtibus deſtinatis ſubjiciatur, divino autem foro nihil quicquam præjudicant, quia coram Deo hæreticus eſt, qui falſam doctrinam contra fidei fundamentum amplectitur & propagat, ſi vel maximè totus mundus talem non ſolum pro hæretico non habeat, ſed etiã ut Petri ſucceſſorem veneretur, unde etiam quidam Scriptores Pontificii rectè diſputant, *Pontificem Romanum, ſi in hæreſin incidat, deſinere eſſe Papam ipſo jure.* Turrecrem. lib. 4. part. 2. c. 20. Cajet. de autor. Pap. cap. 20. Bellarm. libr. 2. de Pont. Rom. cap. 30. opin. 5. Præterea ſi nos non poſſumus nec debemus judicare de Epiſcoporum Pontificiorum doctrina, quia ſumus accuſatores, conſequens erit Epiſcopos Pontificios in Concil.

Trid.

Trid. de noſtra quoque doctrina non debuiſſe judicare, quia ſcil. etiam ipſi ſunt accuſatores. Sed abſit à nobis, ut legitimum ex Scripturis ſacris judicium de noſtra doctrina fieri recuſemus. Pontificii Epiſcopi dum tale judicium ſubterſugiunt & cauſæ ſuæ ſe diffidere oſtendunt & faſtus cujuſdam in Eccleſia minimè ferendi ſeſe reos conſtituunt. Chriſtus cujus vicarius audire cupit Romanus Pontifex judicium de doctrina ſua ex Scripturis fieri non ſolum permittebat, ſed etiam jubebat Joh. 5. v.39. c.7.v.17. Petrus cujus ſucceſſor audire cupit Rom. Pontifex patiebatur facti ſui rationem exigi à fidelibus Act.11.v.2.& ſeqq. Seque à Paulo objurgari Galat. 2. v.14. Paulus ad Corinthios ſcribens judicium de ſua doctrina illis defert. 1. Cor. 10.v.5. *Ut prudentibus loquor vos ipſi judicate quod dico.* 1.Cor.11.v.13. *Vos ipſi judicate, an deceat mulierem non velatam orare.* Beroenſes Apoſtolis haud invitis de doctrina ipſorum judicarunt *quotidiè ſcrutantes Scripturas, an hæc ita ſe haberent* Act.17.v.11. quinimò in genere pronunciat Apoſtolus 1. Cor. 2. v. 15. *ſpiritualem hominem omnia judicare*, proinde judicium de doctrina Epiſcoporum Pontificiorum cuivis fidelium divino jure nō ſolum conceſſum ſed etiam mandatum haudquaquam patimur longi temporis præſcriptione dominationis in Eccleſiam diu exercitæ uſurpatione & conſuetudinis contrariæ oppoſitione nobis eripi. Pontificiæ dominationi ab Imperatoribus & aliis piis Confeſſoribus ſæpius fuit contradictum, ergò non habent quietam & pacatam ſucceſſionem. Pontificius primatus repugnat juri divino, ergo non ſunt bonæ fidei poſſeſſores. Quicquid igitur ſit de ſucceſſione locali & perſonali, cùm ex Script. ſacris intelligamus, Pontifices Rom. a doctrina Apoſtolica in multis doctrinæ cœleſtis capitibus ſeceſſionem feciſſe, ideò illos eſſe veros Apoſtolorum ſucceſſores negamus, unde rectè Chriſtoph. Agric. contra Piſtorium ſcribit p. 8. *Quoties ſucceſſionem appellas, toties ſeceſſionem te dicere ſanctè aſſevero.* Ac Nicolaus Vignierius in Apol. pro Venetis contra Papam huc accommodat, quod hodierni Pontifices Romani meritò comparentur Vibio Ruffo, de quo Xiphil. in vita Dionis refert, *quod in ſella Julij Cæſaris ſedens gloriatus fuerit ſe propter illam ſellam eſſe Cæſarem.* Itemque Juliano Imperatori, *qui Alexandri Magni animam in ſe ſucceſſione quadam immigraſſe fingebat*, cùm illi eadem phrenetide laborantes propter Petri cathedram Eccleſiæ Monarchas ſe eſſe glorientur & Petri animam quaſi ſucceſſionis quodam jure in ſe habitare ſibi perſuaſerint.

An localis ſucceſſio in Rom. Eccleſia habet locum.

197. Sed nec localis & perſonalis ſucceſſio in Eccleſia Rom. recto ſtat talo. Cùm ſit 1. *dubia & incerta* tum ratione *originis*, tum ratione *continuationis*. Originem illius tantopere deprædicatæ ſucceſſionis arceſſunt ab Apoſtolo Petro, quem ſtatuunt Romæ Papalem ſedem erexiſſe, inque ea 25. annos præſediſſe. Sed ſtrenuè illud negant & variis argumentis refellunt Ulricus Velenus (qui octodecim perſuaſiones ad impugnationem hujus thematis affert, cujus librum vide apud Flacium in refut. invect. Bruni pag. 98.) Aventinus (qui lib. 2. annal. f. 179. ſeptem argumentis commentum illud refellit) Sebaſt. Francus qui in Chron. f. 258. latiſſimè illud impugnat) Carol. Molinæus (in orat. Tubing. habita) Georg. Nigrinus (in vitis Pontificum) ut de Johanne Celandro, Mantuano, Michaele Ceſenate, Marſilio Patavino & aliis quid negatum erit, nihil dicamus. Quo tempore Petrus Romam venerit, perturbatiſſimæ ſunt veterum & recentiorum annotationes. Orig. tom. 3. in Gen. & Euſeb. lib 3. c.1. docent, *Petrum ſub finem vitæ Romam veniſſe*, quod cum Hiſtoria Actorum ſimpliciſſimè convenire videtur, ſed viginti quinq; annorum Epiſcopatui fortiſſimè repugnat Bellar. lib. 2. de Pontific. c.6. dicit, *Petrum ante quintum annum a reſurrectione Chriſti non exceſſiſſe ex Judæa, & addit, eum poſt hoc quinquennium elapſum profectum eſſe Antiochiam.* Sed Onuphrius ſtatuit, *eum ante nonum annum poſt Chriſti reſurrectionem non exceſſiſſe e Judæa & addit eum poſt hoc novennium Romam adiiſſe.* Bellar. ſtatuit, *Petrum quinq; annos manſiſſe in Judæa & ſeptem annos ſediſſe Antiochiæ, atq; ita duodecimo anno à Chriſti reſurrectione veniſſe Romam.* Sed Onuphrius ſtatuit, *eum in principio anni decimi a Chriſti reſurrectione veniſſe Romam.* Paſſionale dicit, *ipſum proximo poſt Chriſti anno Romam veniſſe.* Damaſus in Pontificali docet *Petrum Nerone Cæſare urbem Romam ingreſſum eſſe*, quomodo igitur potuit 25. annos ſedem Papalē regere, cùm Nero, ſub quo Petrum Martyrio affectum pleriq; omnes ſtatuunt, non niſi quatuordecim annos regnaverit? De tota hac re alibi plura, poſſunt n. ex Scripturis ſacris præſertim ea Hiſtoria Actorum & Epiſtolis Paulinis evidentia afferre documenta contra figmentū de illo viginti quinq; annorum Petrino Epiſcopatu. Ceterum ut *origo*, ita quoq; *continuatio* Papalis ſucceſſionis eſt incerta. Tertull. de præſcript. adv. hær. poſt Petrum ponit *Clementem.* Idem facit Hieron. in c.25. Eſa. ac ꝓbatur hæc ſententia in decretis Juris Canonici. Sed Optat. Milev. l. 2. adv. Parmenian. poſt Petrum ponit *Linum* Clementem facit tertium. Idem ſtatuit Auguſt. Epiſt. 165. Viciſſim Iren. l.3. c.3. poſt Petrū ponit *Linum*, poſt hunc *Cletum* & *Clementem* ponit quarto loco. Idem faciunt Euſeb. in Chron. Epiph. hæreſ. 27. Hieron. de viris illuſtr. in Clemente. Alii aliter nunciant, unde Barthal. de Garanaa in ſumm. Conc. Pariſiis Ann. 1564. edita p. 13. ſcribit: *Iure tā perplexa lectoris arbitrio judicium permitto.* Nec diffiteri poteſt Bellarmin. lib. 2. de Pontific. cap. 5. *diſcordiam teſtium* de ſucceſſione Roman. Epiſcoporum. Vide omninò de hac diſſenſione veterum & recentiorum in Hiſtoria de ſucceſſione Rom. Pontific. Urſpergenſem apud Flacium cent. 1. mend. Papiſt. pag. 32. Polanum in Symph. Cathol. cap. 18. theſi 63. pag. 665. 2. Succeſſio illa fuit *ſæpius interrupta*, Primò quidem *per diuturnam vacationem.* Referente enim Platina poſt Johannem III. vacavit ſedes Romana menſibus decem diebus tribus. Poſt Pelagium II. menſibus ſex dieb. 28. Poſt Gregorium menſib. 5. diebus 19. Poſt Fabianum menſib. 11. diebus 26. Poſt Bonifacium III. menſib. 6. dieb. 25. Poſt Severinum menſib. 4. dieb. 29. Poſt Martinum I. menſib. 14. Poſt Vitalianum menſib. 4. dieb. 15. Poſt Paulum anno uno, menſe uno. Poſt Nicolaum I. annis 8. menſib. 7. dieb. 9. &c Quoties duo vel tres Antipapæ de hac ſede velut eſurientes vultures de præda invicem contenderunt? Deinde *per Antipaparum diſſenſionem* poſſunt viginti octo ſchiſmata ea hiſtoricis numerari, quæ in ſede Romana contigerunt, inter quæ graviſſimum fuit ſchiſma 27. quod duravit ultra 30. annos inter Urbanum VI. & Clementē VI. (De quib. videatur Iſagoge Chronologica Reuſneri) *jam v. dubius & incertus Papa habetur pro nullo*, fatente ipſomet Bell. l. 4. de Pōtif. c.8. ac ſchiſmaticos nihil juris

juris habere in Eccleſia ſtatuitur c. didicimus 24. q. 1. Nimis prolixum ſoret Hiſtoriam illorum ſchiſmatum texere, remittimus igitur lectorem ad Onuphrium, Platinam, Rubertum Barns, Balæum, Szegedinum, Nigrinum, & alios, qui Hiſtoriam Romanorum Pontificum deſcripſerunt. Concilium Baſileenſe Papam *Eugenium* pronunciavit ſchiſmaticum, qui tamen nihilominus ſedem illam obtinuit, atque ex eo deſcenderunt reliqui Pontifices in hunc uſque diem, qui omnes ſunt ſchiſmatici illius ſucceſſores, ergo ſecundùm proprios ipſorum Canones nullum jus habent in Eccleſia. Tertiò *per hæreticam à vera fide diſceſſionem.* Bellarm. libr. 4. de Eccleſ. cap. 8. disertè ſcribit, *in Græcis Eccleſiis Patriarchalibus interruptam eſſe ſucceſſionem, propterea quod per longa tempora habuerint Epiſcopos manifeſtos hæreticos.* Atqui de Romanæ Eccleſiæ Pontificibus idem veriſſimè demonſtrari poteſt, in ea enim præſedit *Zepherinus* Montaniſta, (referente Tertull. adv. Prax.) *Marcellinus* idololatra, (referente Damaſo in Pontif.) *Liberius* Arianus, (referente Athanaſio in Epiſt. ad ſol. vitam agent.) *Felix* Acatianus, (Hieron. in Catal. in verb. Acatius) *Anaſtaſius* Neſtorianus, Plat. in Anaſt. *Vigilius* Eutychianus, *Honorius* Monotheleta, *Sylveſter* Magus, *Johannes XX.* qui docuit animas piorum à corpore ſolutas non viſuras Deum ante judicii diem, *Johannes XXIII. qui aſſeruit, & dogmatizavit, & aſtruxit vitam æternam non eſſe, ac pertinaciter credidit, animam hominis cum corpore humano more brutorum extingui*, ut Conc. Conſtant. de illo loquitur. Quod ſi ergo in Eccleſiis Græcis propter Epiſcopos hæreticos ſucceſſio defecit, agnoſcant etiam in Romana Eccleſia propter eandem cauſam illam defeciſſe. Denique per *illegitimam occupationem.* Nicol. II. c. in homine diſt. 23. circa annum 1059. conſtituit, *ut Papa eligatur ſuffragiis Cardinalium & Epiſcoporum, conſenſu reliquorum Clericorum ac populi Romani, ipſius deniq; Imperatoris, & ut ſi quis alio aliquo modo illegitimo Papatum adipiſcatur, ut excommunicatus & anathematizatus ſit, habeaturq; quemadmodum Antichriſtus*, c. Sicut Simoniaca c. Inſinuatum c. Quanta. extra de Simonia, ut & 1. q. 1. per multos canones ſtatuitur, *non eſſe legitimos Epiſcopos, qui per Simoniam aditum ſibi ad officium Epiſcopale paraverint.* Atqui de Pontificibus Romanis teſtantur Hiſtoriæ, quod 1. quidam *per vim*, 2. quidam *per fraudes*, 3. quidam *per Simoniam*, 4. quidam *per artes Magicas* in ſedem Papalem ſeſe intruſerint. Agapetus (al. Anacletus) vi & uſurpatione manifeſtà Papatum occupavit, quem propterea Bernhard. Epiſt. 125. vocat *beſtiam Apocalypticam, cui datum ſit os loquens blaſphemias.* Carol. Sigon. libr. 8. de regno Italiæ, *Pontifices Romani ad annos ducentos nonniſi per ſeditiones aliaque media offendiculi plena ad hanc ſedem pervenerunt.* De Bonifacio VIII. dicitur, *quod intraverit ut vulpes, regnaverit ut leo, ac mortuus ſit ut canis.* Platina de Sylveſtro II. qui prius Gerebertus dictus fuit, *Gerebertus ambitione & Diabolicâ dominandi cupiditate impulſus, largitione primò Archiepiſcopatum Remenſem, inde Ravennatem adeptus, Pontificatum poſtremò majore conatu adjuvante Diabolo conſecutus eſt, hac tamen conditione, ut poſt mortem totus illius eſſet, cujus fraudibus tantam dignitatem adeptus.* Benedictus IX. antequam crearetur Pontifex Magiæ beneficio in ſui amorem quaſcunque vellet mulierculas pellicere poterat, *ac malis artibus pervenit ad dignitatem Pontificiam*, poſtea Pontificatum mille libris Turonenſibus vendidit ſuo in malis artibus Sodali Gratiano, qui poſtea dictus Gregorius VI. Unde Platina de Gregorio VI. dicit, eum non per oſtium, ſed per poſticum ingreſſum ut latronem & furem. Gregor. VII. ſex ordine Pontifices per adminiſtrum ſuum Gerhardum Brazutum ſuſtuliſſe ſcribitur, ut ad hanc ſedem aſcendere poſſet. Vigilius viventi Sylveſtro ſedem Romanam per vim eripuit Johannes XVII. itidem per vim Romanam ſedem occupavit, unde *Platina* negat eum per oſtium intraſſe. Wilhelmus Occam c. 124. operis nonag. dierum dicitur in Chronicis circa viginti ſeptem vocatos Epiſcopos Romanos, poſtquam Eccleſia extitit temporalibus divitiis dotata fuiſſe qui ſceleribus maximis, publicis & notoriis poſtquam fuerunt ad papatum aſſumti, vel in ipſa aſſumtione ad *Papatum* irretiti, ſc. crimine hæreſis, idololatriæ, intruſionis ſautoriæ, pravitatis hæreticæ, blaſphemiæ, fornicationis & aliis multis enormibus criminibus involuti fuerunt. Sarisber. in *Polycrat. Papam* hodie nulla vocat electio, ſed repugnante in membris Chriſto ambitio cœca & cruenta non ſine ſanguine fraterno intrudit, quod quidem eſt Romulo ſuccedere in parricidiis, non *Petro* in commiſſa diſpenſatione ovilis. Benno refert, *quod quinq; Papæ ſe totos conſecrarint Satanæ, ut ad hanc ſedem evéherentur*, videl. Sylveſter II. Benedictus IX. Johannes XX. Johannes XXI. Gregorius VII. Nauclerus & *Platina* teſtantur, omnes *Papas à Sylveſtro II. uſq; ad Gregorium VII.* incluſivè fuiſſe Magos. *Poſſent* illegitimæ illius occupationis exempla quàmplurima afferri, ſed judicamus in re manifeſta multis non eſſe opus verbis. Alexander VI. cùm epoto per errorem veneno, quod de ipſius juſſu optimatibus quibuſdam propinandum erat, letaliter ægrotans miniſtrum Modenam in conclave mitteret, ut libellum deauratum, in quo Magia conſcripta erat, afferret, ut de fine vitæ ſuæ Diabolum conſuleret, Miniſter invenit Satanam in ſella *Pontificia* ſedentem ac habitu *Pontificiali* indutũ audivitq; eum dicentem: *Ego ſum Papa.* Egregium verò ſedis *Pontificiæ* rectorem! Nec ſolum dubia & interrupta eſt *Papalis* illa ſucceſſio, ſed etiam *turpiter deformata* per Papiſſam Johannam Anglicam fœminam. Quamvis n. in libris, qui Anno 93. ex Officina Plantiniana Antuerp. prodierunt, ſub titulo de utilitate legendæ Hiſtoriæ. Juſto Lipſio inſcripti, autor illorum ex profeſſo puerperam illam Romanam amoliri cupiat: quamvis etiam Onuphrius & alii Papalis ſedis aſſentatores eam in ſerie Pontificum omiſerint; tamen ab autoribus gravibus & fide dignis Hiſtoria de Papiſſa illa puerpera conſtanter aſſeritur, neque quiſquam inventus, qui eam negatum iret, antequam turpitudo Romanæ meretricis, per Lutherum inciperet denudari, nec dubitari poteſt, Deum meretriculæ illius ſucceſſione toti mundo Babylonicam illam in Apocalypſi meretricem demonſtrare ac publicè notam facere voluiſſe. *Don Piero di Mexia* hanc Hiſtoriã in authenticis autorib. ſeſe reperiſſe teſtatur, eamq; cum nonnullis aliis memorabilibus Romanorum Impecatorum invictiſſimo Carolo V. lingua Iberica inſcripſit. *Valentinus Muntzerus* in Chronographia ex Fuldenſis Cœnobii Bibliotheca conſcripta & Fuldenſium Præſuli dedicata ætate 3. ejus mentionem facit. Meminerunt ejuſdem *Dominicus Jocobatius* Cardinalis libr. 9. de Concil. art. 9. num. 6. & 7. *Fr. Leander Albertus Bononienſis* Mona-

Papa fœmina.

chus

Google

chus, qui ſe in texenda Hiſtoria illos potiſſimùm ſecutum ſcribit, qui rectius exactiusque viſi ſunt ſcripſiſſe in libro quodam privilegiato à Cæſare, Regibus Hiſpaniarum & Gallicarum. *Liber Roman. Indulgent.* Anno 1525. Romæ editus affirmat, Angelum huic Papiſſæ uterum gerenti apparuiſſe, ipſiq; optionem eligendi pœnam temporalem aut æternam dediſſe, ipſam verò pudorem temporarium elegiſſe. *Raphael Volateranus* in commentariis, quos ipſi Pontifici Julio II. inſcripſit: *Stephanus Blanck* Paſſavianus ad Alexandrum VI. de Romanæ urbis miraculis Anno 1500. *Iohannes Marcoville* Gallus de bonitate & malitia ſexus fœminei. *Platina* de vitis Pontificum. *Martinus Polonus*, ** (Bellarm. de ſcript. Eccleſ. in Martino Polono pag. 360. *In impreſſis Codd. Mariani & Sigeberti irrepſit hac fabula ex Martini Poloni libro, ſed in antiquis Mstis non habetur.* Idem habet libr. 3. de R.P. cap. 24. Cœterùm Vide hîc Aſſertionem veritatis Hiſtoricæ de Papa Ioh. VIII. contra Bellarminum & Baronium inſtituta à Cunrado Deckero Oppenheimii Ann. 612. in 8. Effigies Papiſſæ illius parturientis è ſaxo efformata manſit uſque ad Pium V. qui eam in Tiberim projici mandavit, ut memoria ejus rei aboleretur. Haſenm. in Triumph. Papiſt. pag. 419. Romæ etiam pueris notam eſſe Hiſtoriam, memorat.)** *Sigebertus Gemblacenſis* in annalibus, *Marianus Scotus* in Chronico ex vetuſtiſſimis Cœnobiorum libris collecto in Anno 854. *Ranulphus* in Polychron. lib 5. c. 32. *Faſciculus temporum* Werneri Rollevvinck. *Chron. Norinbergenſe.* Hartm. Schedelii Anno 1494. excuſum. *Rudolphus Flaviacenſis* Monachus, *Chronicon Campidonenſe* Manuſcriptum, in quo Abbates illius Cœnobii enumerantur, *Annales Auguſtani Manuſcripti*, *Chronicon Argentoratenſe* Manuſcriptum, *Otto Friſingenſis*, *Gotfridus Viterbienſis*, *Robertus Gallus*, *VVilhelmus Occam* cap. 124. operis nonag. dierum, *Martinus Minorita* in Chron. cujus titulus, Flores temporum, *Franciſcus Petrarcha* in Chron. *Iohannes Bocatius* de claris mulier. cap. 99. *Iohan. Huſs* de Eccleſ. cap. 13. *Ceſtrenſis* libr. 5. cap. 3. *Chronicon Conſtantienſe*, *Iacobus de Reguenria* in Chronico, *Antoninus* tit. 16. part. 2. cap. 1. §. 7. *Chronicon vetus* Ulmæ impreſſum Anno 1486. *Compilatio Chronologica* ſcripta Anno 1470. Francof. à Joh. Piſtorio edita. *Vetus Chronicon Germanicum* excuſum Auguſtæ Anno 1475. *Guilhelmus Iacobus Monachus* Eemondenſis propè Alcmariam in rythmis de vitis Pontificum, *Baptiſta Mantuanus* libr. 3. topbotesiæ tart. *Iacob. Philipp. Bergomenſis* in ſupplemento Chron. *Trithemius in Chron.* Hirſaug. *Iohan. Marius Belga* de ſchiſmatibus, *Albertus Crantzius*, *Hermannus Ædituus* libr. 2. part. 2. *Iohannes Henaldus* de ſtatu Eccleſiæ ad Carolum V. *Henricus Cornelius Agrippa* de nobil. & præcell. ſexus fœminei ac de vanit. ſcient. cap. de Monachis. *Richardus VVaſſeburgius Verdunenſis* in Chronico, Liber cui titulus *puerperium Papæ* editus Anno 1530. *Bernardus Girardus* Hiſtoriographus Regius Gallicus, *Paulus Conſtantinus* Phrygio in Chronicis, *Iohannes Lucidus* in Chronico, *Achilles Gaſſarus* in Chronico, *Lud. Cœlius Rodiginus* volum. 14. antiq. lect. *Valerius Anshelmus* in Chron. Bernenſibus dicato, *M. Gnazus* in Chron. Ital. *Iacobus Curio* in Chronolog. *Petrus Flandrus*, *Iohan. Nauclerus* in Chron. *M. Antonius Coccius Sabellicus* Ennead. 9. libr. 1. *Ioh. Stella* Sacerdos Venetus, Liber cui titulus *Onus Eccleſiæ.* *Chriſtianus Maſſæus* in Chron. & alii plures, quorum teſtimonia latè recenſet Joh. Wolff. lect. Memorab. cent. 9. Anno 854. p. 224. & ſeqq. Hiſtoriam ipſam Polonus ſic deſcribit: *Poſt Leonem IV. Iohannes Anglus natione Moguntinus ſedit annis duobus, menſibus quinque, diebus quatuor & ceſſavit Pontificatus menſe uno, mortuus eſt Romæ. Hic fertur fœmina fuiſſe & cùm in puellari ætate à quodam ſuo amaſio in habitu virili Athenas fuiſſet ducta, in diverſis ſcientiis ita profecit, ut nullus par ſibi inveniretur, adeò ut poſt Romæ legens magnos magiſtros diſcipulos & auditores haberet. Et cùm in urbe vitâ & ſcientiâ magnæ opinionis eſſet, in Papam concorditer eligitur. Sed in Papatu per ſuum familiarem impregnatur. Verùm tempus partus ignorans, cùm de ſancto Petro in Lateranum tenderet, anguſtiata partu inter Coloſſeū & ſancti Clementis Eccleſiam peperit in via. Et poſtea mortua ibidem, ut dicitur, ſepulta fuit. Et propterea quod Dominus Papa eandem viam ſemper obliquat, creditur omninò quibuſdam, quod ob deteſtationem facti hoc faciat, nec igitur ponitur in catalogo ſanctorum Pontificum tàm propter muliebrem ſexum quam propter deformitatem facti.* Hæc ille Hiſtoriographus, de quorum veritate per octingentos fermè annos in ipſo Pontificio regno nunquam à quoquam dubitatum vel diſceptatum, ſummæ igitur impudentiæ & audaciæ fuerit tam multos & graves ſcriptores, quorum conſentientium monumentis expreſſa liquet veritas, mendacii cujuſdam arguere. Oſvald. Crollius in Itinerario Italico memorat, Senis in templo cathedrali D. Catharinæ omnium Romanorum Pontificum facies ſculptas in marmore videri & in his quoq; ſuo ordine reperiri Iohannem Papam aſcriptis his verbis: *Fœmina Angla. Antoninus* memorat quoddam ſignum ſculpturæ marmoreæ in via, ubi hoc contigerit, ob hujus rei memoriam poſitum fuiſſe. *Felix Malleolus* in dial. de nobil. refert Benedictum tertium in rei memoriam certam ſellam apud Johan. Lateranenſem pertuſam erexiſſe, quæ uſq; in hodiernum diem cōpareat, ad hoc coaptatam, ut electus ſummus Pontifex ibidem collocetur & per duos de clero fide dignos ejus teſticuli de ſexu virili teſtimoniū præbentes debitè tangerentur, quod Platina de ſella ſtercoraria humanę fragilitatis monitrice interpretatur. Sed n. quia pudendum dedecus meretricula illa Papali ſedi intulit, ideò recētiores quidam Scriptores ratiunculis quibuſdam undiq; corraſis hanc Hiſtoriam conantur reddere ſuſpectam, vident n. per eam ſtructuræ illius Babylonicæ de perpetua à Petro ſucceſſione præſidium funditùs dirui. Onuphrius & autor libr nrū de utilitate legendæ Hiſtoriæ potiſſimum hoc urgent. 1. *q̄ Martinus Polonus primus ſit, qui Anno Domini 1320. illius mentionem faciat*, R. fuit Martinus ille Monachus ordinis prædicatorum, Pœnitentiarius Papæ Nicolai tertii, poſtea Archiepiſcopus Conſentinus. Habuit is Vaticanam Bibliothecam tanquam Pœnitentiarius & proximus Papæ apertam, ideoq; res geſtas Pontificū eo nomine melius ſcire potuit. Sed & falſum eſt hunc Martinum primum Hiſtoriæ illius eſſe autorem, quia Marian. Scot. annis 234. illo ſuperior ſine ulla circuitione monſtroſum illum Papæ partum publicæ luci expoſuit. Hic Marianus ex Scotia in Germaniam profectus in tribus Benedictinorum contuberniis vixit Colon. Fuldenſi & Moguntino, atq; ex vetuſtiſsimis illorū & aliorum cœnobiorū libris Chronicon ſuum collegit, ut de Sigeberto

Gem-

Gemblacenſi, Rudolpho Flaviacenſi, Ottone Friſingenſi & alijs quamplurimis qui ante Martinum Polonum ſcripſerunt, nihil dicamus. 2. *quod Anaſtaſius Bibliothecarius in Chronico Pontif. Ado Viennenſis, Adamarus, Regino Prunenſis, Hermannus Contractus, Lambertus Schaffneburgenſis, Conradus de Lichtenau, Leo Oſtienſis & Iohannes Gemonenſis hanc de Iohanna Hiſtoriam non commemorent.* Reſp. à loco teſtimonii ratiocinando negatè procedere præſertim in Hiſtoriis, non probatur ſanioribus Logicis. Quinimò ne in ſacris quidem Hiſtoricis negatè concludi poteſt. Matthæus, Marcus & Lucas Chriſti cum Samaritana colloquium ac Lazari reſuſcitationem non deſcribunt, Ergone propter id repudianda fuerit? Quare verò Hiſtorici illi nullam Papiſſæ fœminæ mentionem facere voluerint, ejus rei cauſa à reliquis non tacetur. *Non ponitur in Catalogo Pontificum* (inquit Martinus Polonus) *tam propter muliebrem ſexum quam propter deformitatem facti. Quidam Scriptores* (inquit Ranulphus in Polychron.) *nomen Iohannis VIII. retinuerunt & Benedictum tertium Leoni quarto ſubſtitutum eſſe quatuor dierum intervallo ſcribũt, non quod Iohannes ille non fuerit, ſed ut nihil ignominiæ aut dedecoris ad ſanctam illam cathedram redundaret. Nam deditâ operâ à Scriptoribus præteritus eſt, ne qua ignominia labe ſedes inde aſpergeretur. Nonnulli* (ſcribit Trithemius) *fœminam illam inter Pontifices ponere noluerunt, quaſi indignum facinus abhorrentes. 3. Græci Zonaras, Cedrenus & alij in ſuis annalibus non fecerunt illius Papiſſæ mentionem, quod pro ſuo erga Rom. ſedem odio non omiſiſſent, ſi quid veri ſubeſſe viſum fuiſſet.* Reſp. aliud eſt Univerſalem mundi Hiſtoriam contexere, aliud ſubnotare ſaltem ea, quæ in certa ac determinata orbis parte ſunt geſta, propoſitum illis Hiſtoricis fuit præcipuè, de patria non de Roma ſcribere, ſed & falſum eſt nullam omninò à Græcis illius rei mentionem fieri. *Laonicus Chalcondyla* libr. 6. de rebus Turcicis pag. 411. hac de re ſic ſcribit: *Pontificem jam pronunciatum inſidere jubent Cardinales ſedili foramen habenti, ut teſtes ex eo propendentes aliquis, cui hoc muneris injunctum eſt, tangat, què appareat Pontificem virum eſſe. Nam conſtat mulierem quondam in Pontificatum eſſe ſubvectam, quia ſexus ignorabatur, nam Itali Occidentales penè omnes barbas radunt. Cùm autem illa mulier gravida eſſet facta & ad feſtum ſive ſacrificium prodiiſſet, peperit infantem inter ſacrificium in conſpectu univerſi populi. Quapropter ne decipiantur iterum, ſed rem cognoſcant neq; ambigant, Pontificis creati virilia tangunt; & is qui tangit, acclamat. Mas nobis Dominus eſt. Nomina autem poſt electionem illicò commutant, quaſi jam diviniores quàm antea ſint Natura & planiſſimè mutati. 4. A quibuſdam Papiſſa illa dicitur Anglica, à quibuſdam verò Moguntinenſis.* Reſp. omnes conſentiunt, fuiſſe eam ex Moguntia oriundam, quòd autem vocatur Anglica, ejus rei duplex poteſt eſſe cauſa. Priorem exponit Jacobus Curio in Chronol. *Narrant* (inquit) *Sacerdotem quendam Britannicum cum conjuge fuiſſe queq; tum in migratione & ex itinere, quod uterum ferret uxor, commoratum tantiſper Moguntiæ eſſe, donec gravida pepererit. Fertur autem enixa eo partu eſſe Gilbertam puellam illam literatiſſimam quæ mentito ſexu Monachum maritum ſuum ſectata, tandem in Pontificem electa eſt.* Ergo reſpectu parentum vocatur Anglica, reſpectu verò natalis ſoli Moguntinenſis. Poſterior cauſa petitur ex Annalibus Auguſtanis, in quibus refertur, quod Monachus ille, à quo cùm per Italiam tum per Galliam mentito ſexu circumducta eſt, fuerit Anglus, fieri igitur potuit, ut ab hoc ſuo comite Anglici cognomen traxerit. 5. *Fabula eſt à Græcis ſumta & aſſignata tempore ſequenti ſedi Apoſtolicæ, quod patet exemplo Leonis, qui eâ de re Græcos objurgat, quod & fœminam & Eunuchos contra primum Niceni Concilij capitulum in ſede Pontificali ſublimaverint, ergo ſimile quid Romanis non contigit.* Reſp. Inanes illæ conjecturæ tot ſcriptorum conſentientium teſtimoniis fruſtrà opponuntur. Et quomodo potuit hęc fabula à Græcis originem trahere, cùm plerique omnes ſint Latini ſcriptores, qui illius mentionem faciunt? Præterea quomodo hæc duo conciliari poſſunt, quòd Græci ſcriptores nullam hujus Hiſtoriæ mentionem faciant, & quòd hæc fabula à Græcis ſit ſumta? 6. *Platina, Sigebertus &c. ex vano rumore ſparſo has nugas hauſerunt & Chronicis ſuis indiderunt, quæ non nituntur probati alicujus autoris teſtimonio.* Reſp. hoc verò eſt frontem perfricare. Hiſtoriam illam de Papiſſa meretricula primus narravit Rudolphus Flaviacenſis Monachus autor gravis, teſtis locuples, cujus etiam Trithemius mentionem facit, qui vixit Anno Chriſti 930. & ſic ſeculo poſt illam Tragœdiam proximo. Marianus Scotus ex vetuſtiſſimis Cœnobiorum libris Chronicon ſuum collegit. Platina fuit Papæ Secretarius & Bibliothecarius, Martinus Polonus fuit Papæ Pœnitentiarius. Si illis fidem Hiſtoricam denegant, quibus tandem eam adhibebunt? Æneas Sylvius Pontifex ipſemet tandem factus hanc Hiſtoriam exſcripſit in ſexta mundi ætate p. 170. operis Hiſtorici impreſſi Norinb. anno 1493. per Kobergerum. Judicet ergo quilibet, utrum tot Hiſtoriarum per tot ſecula continuatarum & conſentientium affirmationi credendum ſit, an verò recentium paucorum inficiationi, qui id unum ſibi propoſitum habent, ut Papalem ſedem quibuscunque poſſunt modis fulciant vel invitâ etiam veritate; nobis certum eſt Papatu illius meretriculæ ſucceſſionem Papalem non ſolum eſſe interruptam ſed etiam turpiter deformatam, quia ut Antoninus tit. 16. part. 2. c. 1. §. 7. diſputat, illa utpote fœmina non fuit ſuſceptibilis characteris alicujus ordinis, nec perficere Euchariſtiam aut ordinare potuit, nec abſolvere à peccatis, unde ordinati ab ea iterum fuerunt ordinandi, quia nihil ab ea receperant. Pulcerrima eſt obſervatio Georgii Nigrini libr. 5. Inquiſ. c. 8. quod ab anno Domini 855. quo meretrix illa Anglica in ſedem Pontificiam eſt evecta ad annum 1521. quo Lutherus Wormatiæ in Comitiis inter ordines Imperii Romani coram Cæſare Papæ contradixit inque propatulo meretricem ſcortantem & poculo ſuo Reges terræ inebriantem propoſuit, numerentur anni 666. qui ſunt character beſtiæ illius Apocalypticæ.

198. Quod attinet reliquos Eccleſiæ Romanæ Epiſcopos & Clericos præter Papam, illos itidem non poſſumus pro veris Apoſtolorum ſucceſſoribus agnoſcere, 1. quia propagant & ipſi nova dogmata Apoſtolicæ & primitivæ Eccleſiæ ignota, autoritas Tridentini Concilii apud illos eſt ſacroſancta, in quo tamen falſa & Antichriſtiana dogmata ſtabiliuntur, ut à noſtris ſæpius oſtenſum, 2. quia omnem ſuam poteſtatem, juriſdictionem & officii dignitatem fatentur ſe accipere à Pontifice Romano, quem pro Epiſcopo Univerſali & Eccleſiæ capite agnoſcunt. Bellarm. libr. 4. de Pontif. cap. 24.

An Epiſcopi Pontificii ſine ſucceſſores Apoſtolorum.

cap.24. Sed primatus ille Pontificis, quem à Petro deducunt, & doctrinæ & moribus Petri fortiſſimè repugnat, nec poteſt manifeſto aliquo Scripturæ teſtimonio probari. 3. illegitimè ſine populi conſenſu eliguntur, quod eſt contra doctrinã & praxin Apoſtolorum Act.1.v.23.cap 6. v.1.c.14.v.23. 1. Cor.16.v.3. 4. Sæpius indocti & ad Epiſcopale officium inepti præficiuntur: Qui plus pecuniæ numerat ad ditiorem Epiſcopatum & præbendam citius aſpirat; Examinator corã altari ſolenniter quidem jurat, ſe reperiſſe omnes illis ſacris initiandos eſſe idoneos ætate, moribus & ſcientia, cùm tamen plerunque teſtibus Eraſmo harũ rerum probè conſcio & ipſâ experientiâ, ſint indocti, moribus corruptiſsimi & ſæpe etiam ætate immaturâ. In gravaminibus Nationis Germanicæ grav.7. *Eccleſiarum regimina Romæ minùs dignis committuntur, qui ad mulos magis quam ad homines paſcendos regendosq; ſunt idonei.* Nec diſsimulant hoc Cardinales in conſilio de emendanda Eccleſia Paulo III Pontifici dato & procurante Vergerio Argentor. Anno 1555. poſteà edito. *Primus* (inquiunt) *abuſus eſt ordinatio Clericorum & præſertim Presbyterorum, in quâ nulla adhibetur cura, nulla diligentia, quod paſſim quicunque ſunt imperitiſſimi, ſint viliſſimo genere orti, ſint malis moribus ornati, ſint adoleſcentes, admittantur ad ſacros ordines & maximè ad presbyteratum, hinc innumera ſcandala, hinc contemtus ordinis Eccleſiaſtici, hinc divini cultus veneratio, non tantum diminuta ſed etiam propè jam extincta. Alius abuſus eſt, iſque maximi ponderis in collatione beneficiorum Eccleſiaſticorum, maximè Curatorum, & præ omnibus Epiſcopatuum, in quibus uſus invaluit, ut provideatur perſonis, quibus conferuntur beneficia & non gregi Chriſti & Eccleſiæ. Alius abuſus eſt in permutationibus beneficiorum, quæ fiunt cum pactionibus, quæ omnes ſunt Simoniacæ, nulloque reſpectu habito niſi lucri. Alius abuſus eſt, quod plures modis inventi, quibus beneficia Teſtamento leguntur, quod filii presbyterorum habent parentum beneficia. Alius abuſus eſt in expectativis & reſervationibus beneficiorum, quod Cardinalibus conferuntur Epiſcopatus, non unus tantum ſed plures, cùm tamen officiũ Cardinalis & Epiſcopi ſint incompatibilia &c.* Similem querelam texit Ludov. Vives in lib.17. Auguſt. de civ. Dei c.5. *Quotus quiſque eſt, qui Sacerdotia ambiat, potius ut religioſè colat, quam ut quæſtui habeat? quem incitant parentes & neceſſarii ad rem Eccleſiaſticam alio fine, quam ut ditentur ipſi? Quis ſe non exiſtimat ſanctiſſimè facere, cùm filius ſi habet, habet a. niſi ſit ſterilis, cũm fratribus, ſororibus, aliiſque cognatis & neceſſariis etiam opulentis quas Eccleſiæ divitias vocant, præter miſſis egenis, quibus illa ſunt parata, impartitur?* Idem in lib.19. de civ. Dei c.19. *In Oſea Dominus conqueritur Epiſcopos laqueum factos ſpeculationi & rete in monte Thabor, ceu de hujus temporis Epiſcopis loqueretur, qui Sacerdotiis laqueos tendunt & pecuniæ larga retia ſed non raris maculis, ne nummus effluat.* Ibid. *Nunc ita curatum eſt diligentiâ & ingeniis quorundam, ut citra fraudem legis poſſit Epiſcopatus non modo appeti licitè, ſed emi quoque & vendi.* 5. Nullam ferè Epiſcopalis muneris partem adminiſtrant. Quotus enim quiſque illorum è ſuggeſto populum docet, Sacramenta juxta Chriſti inſtitutionẽ adminiſtrat, ægrotos viſitat, &c. Injunctum quidem illis in Concilio Tridentino, *ut inpoſterum ipſi docerent*, ſed quomodo id faciant, publicè omnibus conſtat. *Abuſus eſt & ille corrigendus* (loquuntur Cardinales delecti in ſuo conſilio) *ne Epiſcopi primum & præ omnibus aliis, deinde ne curati abeſſent à ſuis Eccleſiis & parochiis niſi ob gravem aliquam cauſam, ſed reſidentiam facerent. Per Deum immortalem quis miſerabilior vero Chriſtiano conſpectus eſſe poteſt Chriſtianum orbem peragranti quam hæc ſolitudo Eccleſiarum? Omnes ferè Paſtores receſſerunt à ſuis gregibus, commiſſi ſunt omnes ferè mercenariis.* 6. Secularibus negotiis & politico regimini toti ſunt immerſi. Duarenus lib.5. de ſacr. Eccleſ. miniſt. cap. 4. *Plerique Epiſcopi noſtro tempore a religione & ſacris quam quivis Satrapa & Princeps prophani longè alieniores, nec eis aliud curæ eſt, quam ut ditionem & poſſeſſiones ſuas quo jure, quave injuria tueantur & augeant.* Eccius in Poſtill. homil. 2. de feſto Stephani: *Noſtrates Prælati ordinem invertunt Apoſtolicum, dum ſpiritualia graviora quam quæ ſubeant rati in Pontificalibus Suffraganeorum, in judiciali Officialium, in abſolvendis Pœnitentiariorum ope nituntur, in Prædicatione Monachum neſcio quem præferunt, in aliis ſpiritualibus vicarios habent. Sin quâ in re de cenſu & temporalibus agitur res hæc ad dominum noſtrum Epiſcopum referenda eſt*, unde apud Cæſarium Ciſtercienſem diſt. 2. c. 28. Clericus Pariſienſis edixit, *Epiſcopos Alemanniæ ſalvari vix poſſe, quia penè omnes habeant gladium ſpiritualem & materialem, deq; ſanguine judicent, bella exerceant, magisq; ſoliciti ſint de ſtipendiis militum quàm de ſalute animarum ſibi commiſſarum.* Eraſmus in annotat. 1. Pet.5. pag.533. *Præceptum hoc Apoſtolorum Principis in omnibus omnium Epiſcoporum aulis vel aureis literis oportebat inſcribi. Paſcite, inquit, gregem, non opprimite, non expilate, idque non coacte velut ex officio, ſed ex ſincero affectu tanquam Patres, neq; turpis lucri gratiâ, quaſi præſentiens hinc Eccleſiæ peſtem orituram. Deniq; non dominantes more Regum, ſed exemplo paſcite, benefactis vincite. Nunc Epiſcoporum vulgus nihil audit ab aſſentatoribus doctus, niſi dominia, ditiones, gladios, claves, poteſtates, atque hinc faſtus quorundam plusquam regius, ſævitia plusquam Tyrannica.* Atqui dominatu politico Apoſtolis & ipſorum ſucceſſoribus fuit interdictum, unde can. Apoſt. 8. jubet illum *ab officio removere, qui ſimul civilem & Eccleſiaſticum gerere velit Magiſtratum.* Ambroſius in 2. Tim.2. *Eccleſiaſticus officium impleat, quod ſpopondit, ut Dei rebus ſolicitus, à ſeculari negotio alienus, non enim convenit unum duplicem habere profeſſionem.* In fragmentis Apoſtolorũ legitur; quod Petrus dixerit ad Clementem à ſe ordinatum Epiſcopum. *Impietatis crimen eſt neglectis verbi Dei ſtudiis ſolicitudines ſuſcipere ſeculares.* 7. Plerique illorum impiè vivunt, impurum cœlibatum lectantur & publicis flagitiis ſunt infames. Orator Ducis Bavariæ in Concil. Trident. hac de re domeſticum profert teſtimonium. *Clerus noſter gulæ, libidinibusq; indulget, ac quaſi velit in contemtum Dei & hominum omni genere vitiorum ſe coopertum potiùs palam cognoſci quàm minimâ aliquâ in re emendatum animadverti ut cætera cleri vitia, quæ cum populo communia habet, taceantur, at certe libido illa nimis libera atque notoria propter quam is nunc potiſſimum infamis habetur à plebe irritatoque populo aliениſſima eſſe judicatur.* Campegius referente Schleid.

Schleidan. lib. 4. Hiſt. ad Legatos Argentinenſes dixit, *ſcire ſe Epiſcoporum hunc eſſe morem, ut accepta pecunia ſcortationem ſuis permittant*, quinimò Adrianus Pontifex in Legatione ad Conventum Norinbergenſem anno 1523. *à planta pedis ad verticem uſq; capitis nihil eſſe ſani in toto corpore ordinis Eccleſiaſtici liberè* confeſſus eſt, ut Ecbertus ad Epiſcop. Colon. rectè dixiſſe videatur, *Epiſcopari eſt carni indulgere, pompaticè incedere, quæſtus intendere & delitioſè etiari.* Quomodo igitur pro veris Apoſtolorum ſucceſſoribus illos agnoſcere poſſumus? *Si in Apoſtolorum loco ſumus*, ſcribit Hieron. in cap 2. Mich. *non ſolùm ſermonem eorũ imitemur, ſed & converſationem & abſtinentiã amplectamur.* Dicimus proinde cum Bernh. in Conc. Remenſi: *Quid prodeſt, ſi Canonicè eligantur & non Canonicè vivant.* Ac quod de Papa concludit Johannes Huſs in libro de Eccleſia, eum non eſſe Chriſti vicarium, quia moribus & vitâ eſt illi diſſimilimus, idem ex eodem argumento de Epiſcopis & Clericis Pontificiis concludere poſſumus, quod nõ ſint Apoſtolorum ſucceſſores, quia ſcil. vita & moribus longiſſimè ab illis diſcrepant. *Quia* (inquit) *vicarius debet vicem gerere ſuperioris, a quo accepit vicariam poteſtatem, ergo oportet, quod in omnibus illi cujus vicem gerit, in operibus conformetur, nam alias poteſtas in eo fruſtraretur; tunc ex illo formatur tale argumentum. Illius eſt homo verus vicarius, cujus vicem gerit, & à quo procuratoriam poteſtatem legitimè accipit. Sed nemo verè gerit vicem Chriſti vel Petri, niſi ſequatur eum in moribus, cùm nulla alia ſequela ſit pertinentior, nec aliter niſi ſub illa conditione a Deo recipiat procuratoriam poteſtatem, igitur ad id officium vicarium requiritur & morum conformitas & inſtituentis autoritas. Si ergo Papa eſt homo humilimus, mundanos honores contemnens & lucrum ſeculi parvi pendens, ſi eſt paſtor trahens à paſtu verbi Dei nomen, de quo paſtu Petro dixit Dominus, Paſce oves meas, ſi paſcit eos verbo & virtutum exemplo factus forma gregis. ſi eſt mitis, patiens, caſtus & in miniſterio Eccleſiæ laborans anxiè & ſolicitè arbitrans omnia mundi temporalia ut ſtercora, tunc ſine dubio eſt verus Chriſti vicarius manifeſtus Deo & hominibus, quantum ad judicium externum ſenſuale. Si autem vivit eſtis virtutibus contrariè, cùm non ſit Chriſti communicatio ad Belial* 2. Cor. 6. *& qui non eſt mecum, contra me eſt, ait Chriſtus* Matth. 12. *quomodo eſt verus & manifeſtus Chriſti & Petri vicarius? & non magis Antichriſti vicarius obvians Chriſto in vita & moribus. Unde Chriſtus Petrum, dum fuit ſibi in voluntate & verbo contrarius* Matth. 16. *poſt promiſſionem dationis clavium vocavit Satanam, h. e. adverſantem dicens. Vade poſt me Satana, ſcandalum mihi es, quia non ſapis ea, quæ ſunt Dei ſed quæ ſunt hominum. Si ergo Petrus primus Chriſti vicarius ab ipſo electus & Eccleſiæ ſpiritualiter deputatus, vocatus eſt à Chriſto Satanas, qui ex affectu dilectionis diſſuadebat ei mortis ſubire ſupplicium, cur alius in vita Chriſto amplius contrarius non diceretur verè Satanas & per conſeq. Antichriſtus vel ejus vicarius, vel miniſter præcipuus Antichriſti?* Idem de Epiſcopis & Clericis Romanæ Eccleſiæ concludimus, quod non ſint Apoſtolorum ſucceſſores ſed adverſarii, quippe cùm vita & moribus illis ſint diſſimilimi. *Neq; enim ſanctorum filii ſunt, qui tenent loca ſanctorum, ſed qui exercent opera eorum.* cap. Non eſt facilè. diſt. 40. ex Hieronymo, ac Magiſter Alofreſant vates ex inſula Rhudo circa annum 1394. rectè ſcripſit: *Qui neq; Chriſti ne ij Apoſtolorum opera exercent, quis unquam ſibi tales reliquit ſucceſſores & vicarios? tempus igitur putationis jam advenit.* 8. Deniq; illegitimo juramento Pontifici ſunt obſtricti, adeò ut ne quidem vera contra Papam dicere illis permiſſum ſit, unde Proteſtantes relaxationem illius juramenti optimo jure poſtularunt antequam ipſorum judicio in cauſa religionis ſe ſubmittere vellent. Formula ejus extat c. Ego. de jurejurando. *Papatum Romanæ Eccleſiæ & regulas ſanctorum Patrum adjutor ero ad defendendum & retinendum ſalvo ordine meo contra omnes homines.* Memorat autem Secretarius Pauli IV. Pontificis in lib. an decreta Concilii Trident. ſint armis imperanda fol. 90. edit. Pfortzh. Romæ haberi arctiorem & auctiorem formulam, juxta quam ante conceſſionem inveſtituræ Pontifici ſe obſtringere coguntur. Ea enim ſic habet: *Ego N. Epiſcopus ab hac hora in antea fidelis ero S. Petro, ſanctæ Apoſtolicæ Romanæ Eccleſiæ, Dominoq; meo Papæ, ejusq; ſucceſſoribus canonicè intrantibus. Non ero neq; in conſilio, neq; in facto, ut vitam perdat & membrũ vel capiatur mala captione conſilium, quod mihi aut per ſe aut per literas, aut per nunciũ manifeſtabit ad ejus damnum nulli pandam. Papatum Romanum & regulas S. Petri adjutor ero ad retinendum & defendendum contra omnem hominem jura, honores, privilegia & autoritatem Romanæ Eccleſiæ Domini noſtri Papæ & ſucceſſorem ejus conſervare, defendere, augere & promovere curabo, Regulas S. Patrum, decreta, ordinationes, ſententias, diſpoſitiones, reſervationes, proviſiones & mandata Apoſtolica totis viribus obſervabo & faciam ab omnibus obſervari, hæreticos, ſchiſmaticos & rebelles Domino noſtro Papæ pro poſſe perſequar & impugnabo.* Atqui talibus juramentis ad tam cœcam & illimitatam obœdientiam Apoſtoli non fuerunt Petro obſtricti, ſed liberè eum admonuerunt quin & reprehenderunt Act. 11. v. 2. Gal. 2. v. 14. Ergo Epiſcopi Pontificii non ſunt veri Apoſtolorum ſucceſſores.

199. *Membrum tertium.* Num miniſtri Evangelici ſint veri Apoſtolorum ſucceſſores? Pontificii præfractè illud negant, ſed antequam probent doctrinam noſtram ab Apoſtolorum doctrina diverſam eſſe, non poſſunt ſucceſſionis Apoſtolicæ verè & propriè ſic dictæ inq; conſanguinitate doctrinæ ſitæ laudem nobis eripere. *Ubi enim vox Apoſtolorum ſonat, ibi cathedra Apoſtolorum præſident.* Becanus tract. de Eccleſ. q. 3. concl. 4. conatur oſtendere, ſucceſſionem doctrinæ Apoſtolicæ non habere locum in noſtra Eccleſia, ſed quàm irritus ſit iſte conatus, cuivis patere poteſt, qui remotis calumniis doctrinam noſtrarum Eccleſiarum, prout in Auguſt. Confeſſione proponitur, cum Scripturis ſacris conferre voluerit. Quod ſi localem & perſonalem quandam ſucceſſionem continuâ & nõ interruptâ ſerie ab Apoſtolis deductam à nobis requirant, reſpondemus, ſucceſſionem eſſe vel ordinariam vel extraordinariam. Ordinaria ſucceſſio tunc demum habet locum, quando miniſtri Eccleſiæ & fidei & loci ratione anteceſſoribus ſuis ſuccedunt, ſed quia orthodoxis paſtoribus quandoque ſuccedunt lupi perverſa docentes Act. 20. v. 29. ideò Deus in Eccleſia regenda non utitur perpetuò ordinaria ſucceſſione, ſed extraordinariè quandoque excitat ſinceros Doctores, per quos corruptũ Eccleſiæ ſtatum reformat & illos qui loci ratione ſunt in ordinaria ſucceſſione officii ſui admonet. Sic cùm Eli & ipſius filii à Deo turpiter deficerent, interrupit Deus ordinariã illam Sacerdotũ in familia

An miniſtri Evangelici ſint Apoſtolorum ſucceſſores.

Eli ſucceſsionem & Sacerdotium in aliam familiam tranſtulit. 1. Sam. 2. v. 30. Cùm tempore Regis Achaz templum eſſet pollutum & fores ejus clauſæ, inſuper etiam ſummus Sacerdos Urias idololatricum cultum propagaret, excitavit Deus Prophetas, per quos cultum divinum ad priſtinam ſinceritatem & integritatem reduxit. 2. Reg. 16. v. 10. 2. Chron. 28. v. 24. idipſum aliis quoque temporibus in populo Iſraëlitico ſæpiùs factum, ut Levitici Sacerdotes, penes quos erat ordinaria ſucceſſio per Prophetas extraordinariè vocatos & miſſos, redarguerentur & doctrina cœleſtis ab idololatriæ ſordibus repurgaretur. Sic Amos *ruborum mora diſtringens* divinâ vocatione *ſubitò Propheta effectus eſt*, ut loquitur Hieron. ad Heliod. Quid quod Ezech. 44. v. 12. & Oſeæ 4. v. 6. minatur Dominus Sacerdotibus Leviticis, quòd propter idololatriam eos velit repellere & in locum ipſorum alios ſubſtituere. Neve quis obvertat, *in V. T. ordinariam ſucceſſionem interrumpi potuiſſe, nec doctrina ſinceritatem eidem perpetuo fuiſſe conjunctam, aliam verò eſſe rationem N. T. in quo vigeant promiſſiones de perpetua ſanctorũ Pontificum in ſede Apoſtolicâ ſucceſſione*, jubemus evidentia & perſpicua hac de re è Scripturis ſacris proferri teſtimonia. Extant certè triſtes prædictiones de apoſtaſia quadam ferè generali 2. Theſſ. 2. v. 3. de copioſa Pſeudoprophetarum turba Matth. 24. v. 5. de lupis in Apoſtolorum locum ſucceſſuris Act. 20. v. 29. de Eccleſia in ſolitudinem fugitura Apoc. 12. v. 6. &c. Et ut reliqua omnia latere patiamur, quid de Antichriſti temporibus dicemus? Fatentur adverſarii tunc *defuturas omnes religionis Ceremonias publicas*, quomodo igitur localis & externa illa ſucceſsio ampliùs habebit locum? excitabit Deus *duos teſtes* Apoc. 11. v. 3. hoc eſt, paucos fideles Doctores, qui non in ordinaria ſed extraordinaria quadam ſucceſsione erunt, ſi enim eſſent in ordinaria ſucceſsione, non ſuſtinerent perſecutionem ab illis, qui juriſdictionem & poteſtatem in Eccleſia ſibi arrogant. Quemadmodum igitur Deus tempore V. T. per Prophetas extraordinariè miſſos Eccleſiæ ſuæ proſpexit, cùm illi qui in ordinaria ſucceſsione erãt, officiõ ſuum negligerent & Baaliticã idololatriã invaleſcere ſinerent: quemadmodum etiam tempore N. T. per Johannem Baptiſtam & Apoſtolos ad Propheticæ doctrinæ normam, repudiatis erroribus ac ſuperſtitionibus Eccleſiam revocavit, cùm Scribæ & Phariſæi in cathedra Moſaica, ſedentes officio ſuo deeſſent & variis corruptelis divinus cultus eſſet pollutus: ita quoque his poſtremis mundi temporibus per fidele miniſterium Lutheri & ſymmyſtarum Evangelii lucem ex Cimmeriis Papatus tenebris emerſam in Eccleſia iterum accendit, Antichriſtum in Eccleſia pro arbitrio ſuo dominantem revelavit & à traditionibus humanis ad verbi ſinceritatem nos revocavit, quorum doctrinæ vel officio nihil quicquam derogat, quod ante ipſos Eccleſiæ miniſterio præfecti fuerint falſi Doctores Papalibus erroribus penitus immerſi.

An extraordinaria ſucceſſio indigeat miraculis.

200. Regerit Bellarminus, *extraordinariam ſucceſſionem miraculis eſſe confirmandam, quibus cum noſtri Doctores deſtituantur, ideò ſucceſsionem illorum non eſſe legitimam.* Reſp. 1. multi Prophetæ extraordinariè vocati ac miſsi fuerunt, de quibus tamen non conſtat, quod miracula ediderint, quæ enim miracula edita ſunt à Jeremia, Ezechiele, Joële, Amoſo &c. Quoties pii Reges ac Prophetæ collapſam religionem Iſraëliticam reformarunt, quorum tamen multi non fecerunt miracula? 2. De Johanne Baptiſta, qui itidem extraordinariam vocationem habuit *ad convertenda corda Patrũ [illegible] filios*, h. e. ad cultus divini reformationem [illegible] dicitur Joh. 10. v. 41. *quod nullum ſignum ediderit*, in quæ verba ſic commentatur Theophyl. *Si illi credidimus, qui nullum miraculum edidit, ſcil. Iohanni Baptiſtæ, multò magis huic, qui tam præclara edidit miracula, ſcil. Ieſu Nazareno.* Idem ſtatuit Chryſoſt. hom. 47. in Matth. 3. De Antichriſto prædictum, *quod adventus ejus futurus ſit ſecundum operationem Satanæ in omni virtute & ſignis & prodigiis mendacibus* 2. Theſſ. 2. v. 9. contra verò de piis Doctoribus Antichriſti adverſariis prædictum quod gladio verbi cœleſtis non autem miraculis contra eum pugnaturi ſint. v. 8. *Tunc revelabitur iniquus ille, quem Dominus Ieſus interficiet Spiritu oris ſui*, h. e. verbo & voce Evangelii Eſa. 11. v. 4. De myſtica Babylone, h. e. Antichriſti regno prædictum, quod ad vocem Evangelii ſit collapſura. Apoc. 14. v. 6. *Vidi Angelum volantem per medium cœli, habentem æternum Evangelium, ut evangelizaret ſedentibus ſuper terram. &c. v. 8. & alius Angelus ſecutus eſt dicens, Cecidit, cecidit Babylon magna.* Non eſt ergò, quod alia miracula à nobis quærant Pontificii, agnoſcant efficaciam Evangelicæ doctrinæ, quâ juxta allata illa duo vaticinia Papale regnum inſigniter fuit diminutum. 4. Lutherus & ipſius ſocii non protulerunt novam doctrinam, ſed veterem Apoſtolicam doctrinam miraculis olim abunde comprobatam ex ſordibus Papalium errorum erutam in claram lucem collocarunt, ergo nõ opus fuit novis miraculis. Auguſt. 22. de civ. Dei cap. 8. *priuſquam mundus crederet, miracula fuiſſe neceſſaria dicit, quiſquis verò adhuc prodigia, ut credat, requirit, eum eſſe magnum prodigium, qui mundo credente non credit.* Gregor. homil. 29. in Evang. *Signa illa neceſſaria in Eccleſiæ exordio fuerunt, ut enim ad fidem creſceret multitudo, miraculis fuerat nutrienda, quia & nos cum arbuſta plantamus, tamdiu eis aquã infundimus, quouſq; ea in terra jam convaluiſſe videmus, & ſi ſemel radicem fixerint, irrigatio ceſſabit.* 5. An verò omni miraculo caret Evangelii per tot orbis provincias propagatio, potentiæ Papalis Imperatoribus olim invictæ diminutio, & Eccleſiarum noſtrarũ contra tot crudeles machinationes ac iam potentes hoſtes conſervatio? An non prodigii inſtar eſt, *quod vir ſine vi ferri vi verbi & inermibus armis contudit immenſas totius orbis opes? Roma orbem domuit, ſed Romam Papa ſubegit, Viribus illâ ſuis, fraudibus iſte ſuis. Quantum iſto major Lutherus major & illa. Orbem urbemq; uno qui docuit calamo.* 6. Lutheri vocatio & miſsio non fuit ſolùm extraordinaria, ſed etiam ſimul ordinaria. Duo enim concurrunt in ipſius officio, quæ non ſunt invicem confundenda. Primò *miniſterium docendi*: Deinde *officium reformandi & Antichriſtum revelandi.* Ad miniſterium docendi legitimè & modo ordinario mediatè vocatus eſt, primùm adhuc in Papatu, ubi poteſtatem accepit ab Epiſcopo verbum Dei docendi, Anno 1507. ubi non impuritas Epiſcopi vocantis & ordinantis, ſed ordo miniſterii attendendus, qui apud impuros & in doctrina corruptos eſſe potuit, ſicut olim Scribæ & Phariſæi *in cathedra Moſis ſedebant* Matth. 23. v. 3. Diſtinguendũ igitur precioſum à vili, ſubſtantialia à vitioſis accidentibus, divi-

num ab humano &c. Deinde in ſuo Doctoratu Anno 1512. die Lucæ ubi iterum licentiam accepit *vanas doctrinas, peregrinas & ab Eccleſia damnatas & piarum aurium offenſivas non dogmatizandi*, ut habebat formula ſolennis juramenti, quod & facturum ſe juravit, unde ad hanc ſolennem vocationem poſtmodum ſæpius provocavit. Vide tom. 2. Jen. fol. 553. tom. 5. fol. 492. Certè in Comment. Pſal. 82. Anno 30. tom. 5. Jen. Germ fol. 157. fac. b. ad vocationem & Doctoratū ſuum ſolenniter provocat. *Quicquid incepi* (inquit) *ex poteſtate Pontificis & Imperatoris Doctor ordinarius & legitimè vocatus, oportet me uſq; ad extremum vitæ halitum fateri.* In reſp. ad edict. Imp. Anno 31. tom. 5. Jen. Germ. fol. 302. fac. b. ſcribit, *ſe cum Doctor crearetur, in ſacram Scripturam juraſſe, quod eam fideliter & purè docturus ſit, quod dum facio*, inquit, *Papatus mihi inopinanti reſiſtere cœpit.* Accedit tertiò legitima ejus vocatio ad profeſſionem Academicam, ad quam ſimiliter appellat & proteſtatur, *ſe promotione Doctorali & legitima ad Profeſſionem vocatione coactū fuiſſe fateri quæ ſuſceperant officii.* Vide tom. 1. Germ. Jen. f. 57. b & 339. f. c b. & tom. 5. f. 157. fac. b. Quod attinet officium reformandi & Antichriſtum revelandi, in eo peculiare aliquid quod ad ordinariā reliquorū miniſtrorum vocationem non quadrat concurrere manifeſtum eſt. Quamvis n. non fuerit ad hoc immediatè à Deo vocatus, ſicut Prophetæ & Apoſtoli, nec ex immediato Sp. S. afflatu fuerit locutus, ſicut illi (quo ſenſu etiam quidam negant vocationem Lutheri eſſe extraordinariam, h. e. immediatam) negari tamen nequit extraordinarium & ſingulare quiddam in hoc reformationis opere & Antichriſti revelatione concurrere, unde etiam per Prophetas & Apoſtolos illud longis ſeculis ante prædictum Jerem. 51. v. 48. Dan. 12. v. 44. Malach. 4. v. 5. 2. Theſſ. 2. v. 9. Apoc. 14. v. 6. &c. ac peculiaribus & extraordinariis Sp. S. donis ad hoc munus fuit inſtructus, id quod heroicus ipſius animus, felix ſucceſſus, donum interpretandi Scripturas ſingulare & alia quamplurima manifeſtè comprobant.

Argumenta Bellarmini contra noſtrā ſucceſſionem.

201. Quomodo v. probat Bellarmin. miniſtros Eccleſiarum noſtrarū deſtitui ſucceſſione Apoſtolica? Quatuor hypotheſes ponit, ex quibus contra nos argumentum, quod vocat *inſolubile*, deducit 1. *Eccleſia non poteſt eſſe ullo modo ſine Paſtorib. & Epiſcopis, 2. illi ſoli in Eccleſia ſemper habiti fuerunt veri Epiſcopi, qui ab Apoſtolis per legitimam ſucceſſionem & ordinationem deſcendiſſe oſtendebantur, 3. ut Epiſcopus aliquis dicatur ab Apoſtolis legitimè deſcendere, duo requiruntur, unum eſt ſucceſſio, alterum ordinatio. Succeſſio requirit, ut is qui verus Epiſcopus haberi cupit, ſuccedat vel alicui Apoſtolo, vel alteri quem aliquis Apoſtolus fecit Epiſcopum vel ut fiat Epiſcopus ab eo qui habet Apoſtolicā autoritatem, qui eſt ſolus Rom. Pontifex. Ordinatio requirit, ut qui fit Epiſcopus, ordinetur à tribus Epiſcopis, qui & ipſi ſint ab aliis ordinati & illi ab aliis, donec ad Apoſtolos veniatur. 4. Antiqui hæretici conſueverunt imitari Eccleſiam in ordinatione Epiſcoporum, ideo Patres non reprehenderunt in his niſi defectum ſucceſſionis, ex quib. tale colligit argumentū. Lutherani Epiſcopi non habent ordinationem nec ſucceſſionem ab Apoſtolis, ergo non ſunt Epiſcopi & per conſeq. apud eos non eſt Eccleſia. Antecedens probat, quia Lutherus non eſt ordinatus a tribus Epiſcopis.* Reſp. 1. Eccleſia quidem non poteſt eſſe ſine Epiſcopis ſive Paſtoribus à quibus doceatur, ſed illi non obtinent ſemper localem & perſonalem illam ſucceſſionē, quam Bellarm. requirit, ſed ſufficit doctrinalis ſucceſſio, ut ex ſuperiorib. manifeſtum eſt. Neq; n. ad unum locum vel ad unam ſedem Romanam Apoſtolica ſucceſſio alligata eſt, quod adverſarii ſemper præſupponunt, ſed quicunque legitimè ab Eccl. vocati doctrinam Apoſtolicam propagant, ſunt veri Apoſtolorum ſucceſſores, licet continuâ & non interruptâ ſerie ab Apoſtolis non deſcendant. 2. Nec Petro in reliquos Apoſtolos, nec Pontifici Rom. in reliquos Epiſcopos juriſdictionis ſupremę poteſtas eſt data, ut ab illo confirmationem petere debeant. Omnes Apoſtoli à Chriſto, non autem à Petro vocati ſunt & ad docendum Evangelium ablegati; à Chriſto igitur, non à Petro Apoſtolicam autoritatem obtinuerunt, quâ de re alibi plenius tractatur. 3. Requiri ad veram ordinationem, *ut qui fit Epiſcopus, à tribus Epiſcopis ordinetur, qui & ipſi ſint ab aliis ordinati & illi ab aliis donec ad Apoſtolos perveniatur*, unde tandem probabit Bellarminus? *Evagrius* Epiſcopus Antiochiæ ab antiquis habebatur, à Socrate lib. 5. c. 15. ab Hieronymo in Catal. & aliis, & tamen Theodoretus de eo ſcribit lib. 5. c. 23. *eum a Paulino ſolo*, non adhibitis aliis Epiſcopis, creatum eſſe Epiſcopum. Gregorius I. Auguſtino Cantuarienſi reſcripſit, *Epiſcopos illos qui primi in Anglia ordinandi erant ſine Epiſcopis ordinandos* lib. 12. Epiſt. 31. Provocat Bellarm. ad Canonem Apoſtolicum primum, ſed Canones illi ſunt ſuppoſititii, ut multis argumentis adeoq; ex ipſo jure Canonico cap. 16. diſt. 1. evinci poteſt. Provocat ad 2. Epiſt. Anacleti, ſed illa ut & reliquæ decretales Epiſtolæ recentiorib. ſeculis ſunt confictæ, ut Eraſmus & alii complures demonſtrant. In ead. Epiſt. dicit Anacletus, *Sacerdotes chriſmate ungendos eſſe quando ordinantur*, cùm tamen uſus chriſmatis illo tempore nondum fuerit inſtitutus. Addit etiam, *electionem ſummorum Sacerdotum bonis Sacerdotibus & ſpiritualibus populis conceſſam*, cùm tamen populus nullas hodie partes in ea habeat. Dicit etiam *Patriarchas in iis locis fuiſſe conſtitutos in quibus erant olim archiflamines*, id verò negat Bellarmin. lib. 1. de *Pont.* cap. 24. Idem Anacletus aſſerit Jacobum conſecratum fuiſſe à tribus, *Petro*, Jacobo & Johanne, ſed part. 2. decret. cauſ. 8. q. 1. cap. 2. dicitur, quod ſolus *Petrus* Clementem Rom. Epiſcopum ordinarit. Ergò non eſt abſolutè neceſſarium, à tribus Epiſcopis ordinari Epiſcopum. Agnoſcunt hoc quidam ex ipſis Scholaſticis, *Petrus* de *Palude* lib. de poteſt. Apoſtol. *in Eccleſia unus Epiſcopus ſufficit ad alium conſecrandum, nec eſt niſi propter ſolennitatem ab Eccleſia inventum, ut tres concurrant, ſimiliter* Joh. Major. in 4. ſentent. diſt. 24. q. 4. *Quis ordinavit Petrum? non dabunt tres ordinatores. Dico ego eſſe conſtitutionem humanam, quòd Epiſcopus ordinetur a tribus. Paulus enim non quæſivit duos pro ordinatione Titi & Timothei.* Provocat Bellarminus ulterius ad cap. 4. Conc. Nicen. primi & cap. 4. Conc. Carthagin. IV. ſed ex eo non poteſt aliud inferri quàm quod ſit conſtitutio Eccleſiaſtica in ſtatu Eccleſiæ florentis, ſi pii ſunt Epiſcopi, obſervanda, non autem Apoſtolica quædam lex perpetuò in Eccleſia neceſſaria. Ambroſ. in comm. cap. 4. Ephes. *Non per omnia conveniunt Scripta Apoſtoli ordinationi, quæ nunc eſt in Eccleſia.* In jure Can. part. 1. diſt. 65. cap. 2. decernit Martinus, *in ordinatione Epiſcopi omnes illius provinciæ Sacerdotes adeſſe debere.* Ergo non habetur

tur lex quædam univerſalis & uniformis. Provocat deniq; Bellarm. ad locũ 1. Tim. 4. v. 14. *Noli negligere gratiam quæ in te eſt, qua data eſt tibi cum impoſitione manuum Presbyterii*, ea quo efficere conatur, eſſe Apoſtolicã ſanctionẽ, ſed hic locus adverſatur ipſi vel maaimè, oſtendit enim Timotheo fuiſſe manus impoſitas à Presbyterio, h. e. *à congregatione* Paſtorum, ut exponit Hieron. *à Sacerdotio*, ut vertunt Remenſes, jam verò sdverſarii volunt, Epiſcopis duntaxat competere poteſtatem ordinandi. Reſpondet Bellarmin. *Presbyterii nomine apud Paulum intelligi cœtũ Epiſcoporum, qui ſimul cum ordinante manus imponebãt ſuper caput ordinandi*, quod probat ex Chryſoſt. Theophyl. & Oecumenio. Atqui illud facilè à nobis conceditur, ſi nomen Epiſcoporum accipiatur phraſi Apoſtolicâ de Eccleſiæ miniſtris, non autem phraſi Pontificiâ de talibus Epiſcopis, qui diſtinctam habent poteſtatem & juriſdictionem à Presbyteris. Act. 20. v. 17. accerſit Apoſtolus Eccleſiæ Epheſinæ Presbyteros, quos dicit *à Spiritu ſancto conſtitutos Epiſcopos*. Quod ſi Epiſcopi nomen accipiatur phraſi Pontificia conſequens fuerit, in una civitate fuiſſe plures Epiſcopos, quod juxta ipſorum hypotheſes peequam eſt abſurdum, ſed phraſi Apoſtolicâ abſurdum nõ eſt, quia juata eam iidem ſunt Presbyteri & Epiſcopi Phil. 1. v. 1. Tit. 3. v. 5. &c. Michaël Medina ſcriptor alioqui Pontificius lib. 1. de ſacrorũ hominũ orig. & contin. cap. 5. latè oſtendit, *non ſolùm Hieronymum, ſed etiam Auguſtinum, Sedulium, Primaſium, Chryſoſtomum, Theodoretum, Oecumenium & Theophylactum ſtatuere, quòd tempore Apoſtolorum idem fuerit Presbyter, qui Epiſcopus*, quæ ſententia Hieronymi & Medinæ approbatur in jure Canonico part. 1. cap. 5. diſt. 95. noſque id ex ſacris literis ſuo loco confirmatum dabimus. Sed concedit tandem ipſe Bellarminus, *Epiſcopos non eſſe ſimpliciter neceſſarios in ordinatione Epiſcopi, ſed Abbates infulatos poſſe ſupplere locum Epiſcoporum ex diſpenſatione propter Epiſcoporum raritatem*. Agnoſcat igitur ea Eccleſiæ conſuetudine, non autem ex Apoſtolica ſanctione tres Epiſcopos requiri. Argumeotamur 2. ex conceſſione illa Bellarmini hoc modo. Si eſt legitima ordinatio, quæ fit ab Epiſcopo præſentibus Abbatibus infulatis, utique etiam erit legitima ordinatio, quæ fit ab Epiſcopo peæſentibus Presbyteris. Ratio cõnexionis eſt manifeſta, quia Presbyterorum officium & poteſtas nititur jure divino, ſed de Abbatibus infulatis altum in Scripturis eſt ſilentium. 4. quando Patres in hæreticis doctoribus defectum ſucceſſionis accuſant, loquuntur principaliter ac præcipuè de ſucceſſione doctrinali, ut ea dictis ipſorum ſuperiùs allatis conſtare poteſt. Localem & perſonalem ſucceſſionem multi hæretici ſibi vendicare poterant, ſed quia doctrina illorum non erat Apoſtolica, pro ſucceſſoribus Apoſtolorum agnoſci non potuerunt.

202. Ex quibus omnibus infirmitas argumenti Bellarmioiani, quod ex hiſce hypotheſib. texit, liquidò apparet. 1. Lutherus ordinatus fuit Presbyter & legitimè vocatus eſt ad Paſtoratum Witebergenſem, potuit igitur ritu Apoſtolico eum ſuis in miniſterio Collegis per impoſitionem manuum alios ordinare. 2. Ordinatio per tres Epiſcopos non eſt ſimpliciter & abſolutè neceſſaria, quia non eſt ſanctio Apoſtolica, ſed conſtitutio Eccleſiaſtica. Sufficit ut Presbyterium manus impooat ordinando ad miniſterium Eccleſiaſticum legitimè vocato, eâ enim ratione Presbyteri in Eccleſia Apoſtolica ſunt ordinati. Actor. 14. v. 23. 1. Tim. 4. v. 14. 3. Jure divino quilibet Presbyter eſt etiã Epiſcopus, quod etiam Bellarminus lib. 1. de Clericis cap. 15. ſcribit, *tempore Apoſtolorum nomina Epiſcopi & Presbyteri fuiſſe communia Sacerdotibus tam majoribus quam minoribus, licet res ipſa & poteſtates eſſent diſtincta*, illud dicitur gratis & abſque probatiooe, *nomina ſunt rerum notæ & ſymbola*, ſi ergo iidem appellati fuerunt Presbyteri & Epiſcopi, utiq́, etiam poteſtates non fuerunt diſtinctæ. Oſtendit hoc res ipſa: *Hujus rei gratia reliqui te Cretæ*, ſcribit Apoſtolus ad Titum cap. 1. v. 5. *ut conſtituas per civitates Presbyteros*, v. 6. *Si quis ſine crimine eſt, unius uxoris vir* &c. poſtea ſubjungit v. 7. *oportet enim Epiſcopum eſſe ſine crimine, ſicut Dei diſpenſatorem*. Finge aliam poteſtatem fuiſſe Presbyterorum, aliam Epiſcoporũ, non conſtabit textui Apoſtolico ſua connexio. Si alia Epiſcoporum, alia Presbyterorũ poteſtas, utiq; etiam aliæ officii partes alia requiſita, ac proinde etiam diverſa de utrorũq; munere præcepta. Jam v. Tit. 1. v. 5, uti etiam 1. Tim. 3. v. 2. eadem præſcribuntur Epiſcopis & Presbyteris 1. Tim. 4. v. 14. Timotheo Epheſinæ Eccleſiæ Epiſcopo dicitur *gratia data*, h. e. officium doceodi commiſſum *per impoſitionem manuum Presbyterii*. Ergo Epiſcopus poteſt ordinari à Presbyteris ut Hieeon. in Epiſt ad Evagrium rectè ea illo loco colligit. Non tollimus ordinem ioter Eccleſiæ miniſtros, ſed retinemus diſcrimen ioter Epiſcopos, Presbyteros & Diaconos, ſed talem quandam poteſtatis diſtinctionem & tale diſcrimen, quale Pontificii volunt, nequaquam inter illos ſtatuimus. Quod ſi ergò Presbyter jure divioo eſt Epiſcopus, & verò Lutherus ex ordinatione Rom. Eccleſiæ fuit Presbyter, ergò quicquid eſt Epiſcopi, id jure divino ad illum pertinet. Quod n. Epiſcopi Presbyteris in Eccleſia ſunt prælati, id factum *ex inſtitutione humana poſt Apoſtolorum tempora ad tollendã ſchiſmata*, ut docet Hieron. in cap. 1. Epiſt. ad Titum. 4. Noſtri miniſtri ab Eccleſia juxta doctrinam & praxin Apoſtolorum legitimè vocati & à Presbyterio per impoſitionem manuum ac preces legitimè ordinati ſunt veri miniſtri, ac veri Apoſtolorum ſucceſſores, licet ab Epiſcopis Pontificiis nec ordinentur, nec ungantur, nec confirmentur. Illi enim præterquam quod nomine duntaaat ſint Epiſcopi Eccleſiaſtici, reipsâ Dynaſtæ Politici, quodq; fidem Chriſti & Apoſtolorum damnant, nunquam induci potuiſſent, ut aliquem ordinarent, qui non juraret in religionem Pontificiam, fruſtra igitur ab illis petita fuiſſet ordinatio. Hac de re ſic ſcribit Lutherus in articulis Schmalcad. art. 10. p. 3. *Si Epiſcopi ſuo officio rectè fungerentur & curam Eccleſiæ & Evangelii gererent, poſſet illis nomine caritatis & tranquillitatis non ex neceſſitate permitti, ut nos & noſtros Concionatores ordinarent & confirmarent, hac tamẽ conditione ut ſeponerentur omnes larvæ, præſtigiæ, deliramenta & ſpectra Pompæ Ethnicæ. Quia verò nec ſunt nec volunt eſſe veri Epiſcopi, ſed Politici Dynaſtæ ac Principes, qui nec concionantur & docent nec baptizant, nec cœnam adminiſtrant, nec ullum opus & officium Eccleſiæ præſtant, ſed eos qui vocati munus illud ſubeunt, perſequuntur & condemnant, profectò ipſorum culpa Eccleſia non eſt deſerenda; nec miniſtris ſpolianda eſt. Quapropter ſicut vetera exempla Eccleſiæ & Patrum nos docent, idoneos ad hoc officium ipſi ordinare debemus & volumus; & hoc nobis prohibere non poſſunt etiam ſecundùm jura, quæ affirmant, etiã ab hæreticis ordinatos verè*

eſſe ordinatos & illam ordinationem non debere mutari. 5. Acceptamus igitur, quod dat Bellarminus, vocationem noſtrorum Miniſtrorum eſſe legitimam, ergo etiam ſunt legitimi Miniſtri & veri Apoſtolorum ſucceſſores. Quod n. ordinationem attinet, illa non eſt neceſſaria vi alicujus præcepti divini, nec ingreditur οὐσίαν Miniſterii, nec imprimit characterem aliquem, ut Pontificii ſomniant (unde Ruffin. lib. 1. Hiſt. cap. 10. de Rege Iberorum ſcribit, *quod nondum initiatus ſacris factus fuerit gentis ſuæ Apoſtolus*) interim tamen eſt ritus utilis ob antiquam Eccleſiæ conſuetudinem ac commonefactiones præclaras, ac proinde haudquaquam rejiciendus vel temerè omittendus. Colligitur n. ex Actis & Epiſtolis Apoſtolicis, atque ex Eccleſ. Hiſtoria ipſos Apoſtolos & proximos eorum ſucceſſores hunc ritum obſervaſſe, ut unus προεστὼς nomine Presbyterii miniſtros legitimè ab Eccleſia electos, per manuum impoſitionem ac preces publicas ordinaret. Multò minùs abſolutè & ſimpliciter neceſſarium eſt, *ut in ordinatione adſint tres Epiſcopi.* Nullo n. Scripturæ teſtimonio illa neceſsitas demonſtrari poteſt, quâ de re in tractatu de miniſterio pleniùs dicetur.

SECTIO VI.

De ſexta Eccleſiæ nota, quam Bellarminus aſſignat, videlicet conſpiratione in doctrina cum Eccleſia antiqua.

An conſenſus cum Eccleſia antiqua ſit nota Eccleſiæ.

203. *Membrum primum.* Sitne conſpiratio in doctrina cum Eccleſia antiqua vera & propria Eccleſiæ nota? Si per doctrinam & Eccleſiam antiquam intelligatur doctrina & Eccleſia Apoſtolica, facilè concedimus conſanguinitatem cum illa antiqua doctrina, vel quod idem eſt, doctrinam Apoſtolic. eſſe veram & propriam Eccleſiæ notam, id quod ſuperiùs latè demonſtratum fuit. Quæ verò ſit illa doctrina Apoſtolica, quam antiqua Apoſtolica Eccl. eſt amplexa, non poteſt nec debet peti ex Scriptis Patrum, qui poſterioribus ſeculis vixerunt, hoc n. valdè præpoſterum foret, ſed ex ipſis Evangeliſtarum & Apoſtolorum Scriptis unicè cognoſci ac peti debet, ſiquidem hoc fine ſingulari Dei beneficio ſunt Eccleſiæ tradita & in ea hactenus conſervata. Si verò per doctrinam & Eccleſiam antiquam intelligatur ea quæ poſt Apoſtolorum tempora viguit, diſtinguimus Eccleſiæ tempora. Quamvis enim *non diu poſt Apoſtolorum tempora Eccleſia manſerit virgo*, teſte Egeſippo apud Euſeb. lib. 4. c. 22. ſiquidem zizania humanarum opinionum in agro Eccleſiæ unà cum ſegete doctrinæ Evangelicæ ſtatim prodire cœperunt, tamen nondum ea fuit doctrinæ corruptio, qualis ſeculis poſterioribus ſub Papatu tandem eſt ſecuta, inde quidam dicunt (quod etiam ſuperiùs monuimus) *quatuor potiſſimùm mutationes ac facies Eccleſiæ N. T. occurrere. Primò erat pulcrè ornata tempore Apoſtolorum & Martyrum, ubi ob perſecutiones latebat, ſed quoad fidei puritatem verè fulgebat. Secundò erat nonnihil maculata tempore Patrum, ubi à priſca ſimplicitate paulatim deflectebatur & humanæ opiniones ac traditiones ſubinde admiſcebantur. Tertiò erat prorſus deformata tempore dominantis Antichriſti, ſub cujus Tyrannide totum corpus doctrinæ cœleſtis, miſere laceratum & disjectum fuit. Quartò ultimis hiſce temporibus denuò eſt reformata & priſtinæ fidei Apoſtolicæ nitori reſtituta.* Veriſſima hæc eſſe deprehendet, quiſquis in Scriptis Eccleſiaſticorũ Doctorum verſari voluerit. Qui enim propinquiores ſunt Apoſtolorum temporibus, puriùs & ſinceriùs tractant Scripturam, quàm qui ſequentibus ſeculis vixerunt, ac neminem tam effrictæ frontis eſſe arbitror, qui Scholaſticorum diſputationes Patrum vetuſtiſsimorum ſcriptis exæquare velit. Quamvis verò omnes & ſingulos fidei noſtræ articulos cum Pontificiis controverſos claris & perſpicuis veterum Patrum teſtimoniis comprobare parati ſimus, idque à noſtris factitatum ſit ſæpius, tamen non poſſumus nec debemus Scripta Patrum pro norma doctrinæ in Eccleſia agnoſcere, 1. quia hæc dignitas & autoritas ſolis Canonicis Prophetarum & Apoſtolorum Scriptis debetur. 2. quia ipſi Patres Scripta ſua ad normam divini Canonis exigere jubent. 3. quia ipſi Pontificii negant Patrũ autoritatem eſſe ſemper authenticam. 4. quia nec in dogmatibus nec in Scripturæ interpretatione Patres per omnia conſentiunt. 5. quia multa veterum ſcripta interierunt. 6. quæ verò adhuc extant, pluribus in locis ſunt depravata & corrupta. 7. quia in Patrum ſcriptis auro ſcoriæ, gemmis ſtipulæ, & maſſæ doctrinæ cœleſtis fermentum humanarum opinionum inveniuntur conjuncta. Singula hujus aſſertionis noſtræ membra latiſsimè demonſtrari poſſunt, ut ex parte oſtenſum fuit in tract. de Interpr. Script. §. 84. & ſeqq. ac ſecundum & tertium membrum paulò pòſt uberiùs & pleniùs demonſtrabuntur.

Argumenta Bellarmini pro illo conſenſu.

204. Bellarminus, ut probet conſpirationem in doctrina cum Eccleſia antiqua eſſe notam Eccleſiæ, profert duo fundamenta: 1. *Vera Eccleſia dicitur Apoſtolica, teſte Tertulliano de præſcript. non ſolùm propter ſucceſſionem Epiſcoporum ab Apoſtolis, ſed etiam propter conſanguinitatem doctrinæ, quia videlicet doctrinam retinet quam Apoſtoli tradiderunt, certum eſt autem, antiquam Eccleſiam primis quingentis annis veram Eccleſiam fuiſſe & proinde Apoſtolicam doctrinam tenuiſſe. 2. Theodoſius Imperator laudatur à Sozomeno lib. 7. Hiſt. cap. 12. quod ad hæreticos ſui temporis dixerit: Examinemus doctrinam veſtram ad illorum Scripta, & ſi cum illis conſenſerit, retineatur; ſin minus, abjiciatur.* Reſp. 1. conſpiratio in doctrina cum Eccleſia tempore Tertulliani & Theodoſii non aliter eſt Eccleſiæ nota, niſi quatenus doctrina illa cum doctrina Apoſtolica, & Eccleſia illa cum Eccleſia Apoſtolica exactè & ad amuſsim conſentit, unica enim duntaxat eſt norma & regula, ad quam omnis doctrina exigenda eſt, videlicet vox Chriſti & Apoſtolorum in Scripturis ſonans. 2. An & quatenus Eccleſia tempore Tertulliani & Theodoſii Apoſtolicam doctrinam tenuerit, non niſi ex tabulis Apoſtolicis intelligi poteſt, quippe quę doctrinam Apoſtolorum perfectè exponunt. 3. Tertullianus rectiſſimè aſſerit non tàm propter perſonalem & localem ſucceſſionem, quàm propter doctrinæ conſanguinitatem Eccleſiam dici Apoſtolicam, ſed ex eo non poteſt inferri, quod localis ſucceſsio & conſanguinitas doctrinæ cum doctrina Apoſtolica perpetuò pari paſſu àmbulent ac inſeparabiliter ſint conjuncta, multæ enim Eccleſiæ, in quibus localis ſucceſsio olim viguit, puritate doctrinæ Apoſtolicæ hodie deſtituuntur, id quod etiam de Romana Eccleſia ex Scriptis Apoſtolicis demonſtrari poteſt. 4. Certum quidem eſt, antiquam Eccleſiam primis quingentis annis veram Eccle-

ſiam

ſiam fuiſſe, & Apoſtolicam doctrinam tenuiſſe, negari interim nequit, Apoſtolicæ doctrinæ admiſceri cœpiſſe ſtipulas humanarum traditionum & opinionum, ut ex Scriptis Patrum oſtendi poteſt, quâ de re videantur Centuriæ Hiſt. Magdeburgenſis in cap. de inclinatione doctrinæ. Egeſippus apud Euſebium lib. 3. cap. 29. dicit, *Eccleſiam ſuperſtitibus Apoſtolis fuiſſe virginem ab illorum vero exceſſu mirum in modum corruptam fuiſſe doctrinâ falsâ & commentitiâ, nudo, ut ajunt, capite ſincero veritatis ſermoni ſeſe de cetero ex adverſo opponere auſa.* Chryſoſt. hom. 36. in 1. Corinth. *Eccleſiam ſuo tempore comparat mulieri, quæ a primo virginitatis flore perierit.* Hieronymus de vita Malchi ſic loquitur: *Scribere diſpoſui ab adventu Salvatoris uſq; ad noſtram ætatem, h. e. ab Apoſtolis uſq; ad noſtri temporis fœcem, quomodo & per quos Eccleſia Chriſti nata ſit & adulta perſecutionibus creverit, Martyriis coronata ſit & poſtquam ad Chriſtianos Principes pervenit, potentiâ quidem & divitiis major, ſed virtutibus minor facta ſit.* Auguſt. Epiſt. 119. ad Januar. de cumulo traditionũ & obſervationum conqueritur. At hi omnes vixerunt primis quingentis annis. Quid quod Apoſtolis adhuc viventibus Antichriſtus myſterium iniquitatis operari, & Pſeudoapoſtoli falſa dogmata ſpargere cœperint, proinde non niſi ex Apoſtolicis ſcriptis cognoſci poteſt, quæ doctrina verè ſit divina & Apoſtolica, ideoq; *ad Antiquum illum dierum* ſemper eſt redeundum. 5. Theodoſius rectè fecit, quod hæreticam doctrinam noviter in Eccleſiam invectam juxta Scripta Anteceſſorum examinari juſſerit, quia articulus de Trinit. de quo tum erat quæſtio, in illis veterum ſcriptis rectè explicatur. Ex eo verò inferri nequit, quòd Patrum ſcripta in omnibus & per ſe ac ſimpliciter ſint norma ac regula doctrinæ, quia Patres ſua ſcripta ſubjiciunt Canonicæ Scripturarum autoritati & omnia, quæ docent, ex Scripturis probari & examinari nõ ſolùm permittunt, ſed etiam jubent, agnoſcunt igitur Scripturam eſſe normam univerſalem, primariam & principalem ad quam quicquid non congruit, pro divino agnoſci nequit, ſed eſt figmentum humanitùs excogitatum, à quocunq; proferatur. Quamvis igitur conſilium Theodoſii vel potius Siſinnii, qui illud Theodoſio ſuppeditavit, non improbemus, tamen præferimus illi conſilium Conſtantini Magni in Concilio Niceno apud Theodoret. lib. 1. cap. 7. *Extant libri Evangelici & Apoſtolici & priſcorum oracula Prophetarum, quæ nos evidenter docent, quid de re divina ſentiendum ſit. Itaq; omiſſâ diſcordiâ ſumamus ex dictis divinitùs inſpiratis ſolutionem quæſtionum.* 6. Patrum illorum qui primis quingentis annis ſcripſerunt, teſtimonia haudquaquam repudiamus, interim tamen ex Scripturis illa ponderamus & ad normam illam unicam omnia exigimus. Requirunt hoc ipſi Patres: Juſtinus in quæſt. ad orthodox. q. 119. p. 365. *Argumento illi, quod quidam ex Patribus docuerint, nec arborũ frugibus nec carnibus homines antediluvianos ineſcis uſos eſſe, opponit hoc, quod Apoſtolus quem vocat τῶν πατέρων πατέρα καὶ εὐσεβείας διδάσκαλον aliud docuerit.* Baſil. de S. S. c. 19. *Quod Patres noſtri dixerunt, nos etiam dicimus, quod gloria communis eſt Patri & Filio, at hoc non ſufficit nobis, quod Patrum eſt traditio, nam & illi autoritatem Scripturæ ſunt ſecuti.* Dionyſ. Alexandr. apud Euſeb. lib. 7. c. 23. de Nepote dicit: *In aliis quidem multis ego amplector & diligo Nepotem, ſed revera plus omnib. amanda eſt & præferenda veritas. Laudari oportet & abſq; invidia approbari, ſi quid rectè dictum eſt, diſcuti verò & diſcerni, ſi quid minùs ſanè dictum eſt.* Hieron. in Epiſt. ad Minetiũ: *Meum propoſitum eſt antiquos legere, probare ſingula, retinere quæ bona ſunt & à fide Catholicæ Eccleſiæ non recedere.* In Epiſt. ad Theoph. *Scio me aliter habere Apoſtolos, aliter reliquos tractatores, illos ſemper verum dicere, iſtos in quibuſdam ut homines aberrare.* Similia his ſcribit in Pſal. 86. in c. 19. Eſa. in c. 36. Ezech. in c. 2. Mich. in c. 2. Sophon. &c. Auguſtin. Epiſt. 19. ad Hieron. cùm in controverſia de ſimulatione Petri octo Patrum antiquorum autoritatib. urgeretur, provocat ad Apoſtolum Paulum. *Ab iis* (inquit) *omnibus qui aliud ſentiunt literarum tractatoribus provoco ad ipſum Apoſtolum, dent veniã quilibet aliud opinantes, ego magis credo tanto Apoſtolo &c. Ego ſolis illis Scripturarum libris, qui jam Canonici vocantur, hunc timorem & honorem deferre didici, ut nullum eorum autorem ſcribendo aliquid erraſſe firmiſſimè credam, alios autem ita lego, ut quantalibet ſanctitate, doctrinaq; præpolleant, non ideo verũ putem, quia ipſi ita ſentiunt, ſed quia mihi vel per illos autores Canonicos, vel probabili ratione, quod à veritate non abhorreat, perſuadere potuerũt. Nec te mi frater ſentire aliquid aliter exiſtimo, prorſus inquã non te arbitror ſic legi tuos libros velle tanquam Prophetarum aut Apoſtolorum, de quorũ ſcriptis, quod omni errore careãt, dubitare nefarium eſt.* Epiſt. 48. *Noli contra divina teſtimonia colligere velle calumnias ex Epiſcoporũ Scriptis, quia hoc genus literarum ab autoritate Canonis diſtinguendum eſt, non enim ſic leguntur, tanquã ita ex eis teſtimonium proferatur, ut contra ſentire non liceat, ſi fortè aliter ſapuerint quam veritas poſtulat.* Epiſt. 111. *Neque quorumlibet diſputationes etiamſi Catholicorũ & laudatorũ hominũ veluti Scripturas Canon. habemus, ut nobis non liceat ſalvâ honorificentiâ, quæ illis debetur hominibus, aliquid in illorũ ſcriptis improbare atq; reſpuere, ſi fortè invenerimus, quod aliter ſenſerint quam veritas habet.* lib. 2. de Bapt. cont. Donat. c. 3. *Quis neſciat ſanctam Scripturã Canonicam tàm V. quam N. T. certis ſuis terminis contineri eamq; omnibus poſterioribus Epiſcoporum literis ita præponi ut de illo omnino dubitari & diſceptari non poſſit, utrum verũ vel utrum rectum ſit, quicquid in ea ſcriptum eſſe conſtiterit. Epiſcoporum autem literas quæ poſt confirmatum Canonem vel ſcripta ſunt vel ſcribuntur, & per ſermonem fortè ſapientiorem cujuslibet in ea re peritioris & per aliorum Epiſcoporũ graviorem autoritatem, doctorumq; prudentiam & per Concilia licere reprehendi, ſi quid in iis fortè à veritate deviatum eſt.* lib. 11. contra Fauſtum c. 5. *In opuſculis poſteriorum, quæ libris innumerabilib. continentur, ſed nullo modo Canonicæ ſacrarũ Scripturarũ excellentiæ coæquantur, etiã in quibuſcunq; invenitur eadem veritas, longè tamen impar eſt autoritas. Itaq; in eis ſi quæ fortè propterea diſſonare putantur à vero, quia non, ut dicta ſunt, intelliguntur, tamen liberum ibi habet lector auditorve judicium, quo vel approbet, quod placuerit, vel improbet, quod offenderit &c.* lib. 2. contr. Creſcon. c. 31. *Nos nullã facimus Cypriano injuriam, cùm ejus quaslibet literas a Canonica divinarum Scripturarum autoritate diſtinguimus. Neq; enim ſine cauſa tam ſalubri vigilantia Canon Eccleſiaſticus conſtitutus eſt, ad quẽ certi Prophetarũ & Apoſtolorũ libri pertineant, quos omninò judicare non audeamus & ſecundum quos de ceteris literis vel fidelium vel infidelium judicamus. Utamur illa libertate,* inquit alibi, *ad quam nos vocavit Do-*

minus & certũ virorũ, quorum laudes conſequi non valemus, quorũ multis literis ſcripta noſtra non comparamus, quorum ingenium diligimus, quorum ore delectamur, quorum caritatem miramur, quorum Martyria veneramur, hoc quod aliter ſapuerunt, quàm Canonicè non accipimus. Neq; ullam eis facimus injuriam, cùm eorum qualibet dicta vel ſcripta à Canonica divinarum ſcripturarum autoritate diſtinguimus. Talia ex Auguſtino afferri poſſent longè plurima. Quinimò ipſi Pontificii agnuſcunt Patrum ſcripta non eſſe primam & immotã doctrinæ cœleſtis normam. c. Nuli. c. Neque. c. Ego ſolis. c. Quis neſciat. c. Negare diſt. 9. allegantur dicta Auguſtini modò expoſita. Thom. p. 1. q. 1. art. 8. *Sacra doctrina autoritatib. Canonica Scriptura utitur propriè ex neceſſitate argumentando, autoritatibus autẽ aliorũ Doctorum Eccleſia non quaſi arguendo ex propriis ſed probabiliter. Innititur enim fides noſtra revelationi Apoſtolis & Prophetis facta, qui Canonicos libros ſcripſerunt, non autem revelationi, ſi qua fuit aliis doctoribus facta.* Biel. lect. 41. in Canon. Miſſæ. *Sanctorum Patrum autoritas ad aſſentiendum ipſorum dictis neminem compellit, niſi in divinis fundata fuerit Scripturis, aut divina innitatur revelationi.* Ruffenſ. in cõfut. procem. Luth. §. & nos. *Et nos aliquoties erraſſe Patres non diffitemur, homines enim erant, ſicut nos.* Cajet. *Præfat.* Comment. in Geneſ. *Si quando occurrerit aliquis ſenſus sextus conſonans, quamvis à torrente doctorũ alienus, Lector æquum ſe præbeat cenſorem, nullusq; deteſtetur illũ ex hoc, quod diſſonet à priſcis Doctorib. Non enim alligavit Deus expoſitionem Scripturæ priſcorũ Doctorum ſenſibus, alioquin ſpes nobis tolleretur exponendi Scripturam, niſi transferendo, ut ajunt, de libro in quinternũ.* Eraſmus in annot. N. T. c. 2. Matth. p. 13. *Solus Chriſtus doctus eſt veritas, unus ille caruit omni errore. Adfuit Spiritus divinus & D. Cypriano, ut eſt probabile, & tamen quædam illius rejiciuntur ab orthodoxis, adfuit & Hieronymo, rejiciuntur & hujus nonnulla, adfuit Auguſtino atq; ipſe quædam ſua recantavit.* In cap. 11. Matth. p. 41. *Scio Hieronymũ, Auguſtinum, cumq; his plerosq; aliter interpretari, verum liceat & à probatiſſimis autorib. alicubi diſſentire, quandoquidem illi non ſolùm homines fuerunt, verum permiſere ſibi in tropologia nonnunquam abuti Scripturæ teſtimoniis.* In cap. 22. Luc. pag. 157. *Sunt qui protinus contumeliam interpretẽtur, ſi quis à receptis autoribus diſcrepat, cùm hoc honoris ne ipſi poſtulent, imò contumelioſum fuerit opinor, ſi quis illos hominum more lapſos alicubi conetur adverſus veritatem tueri.* Villavinc. de rat. ſtud. Theol. lib. 4. c. 6. *Omnes Patres quantumlibet inſignes vita innocentiâ & eruditione ſubinde verbo ſcriptoq; offendere palàm eſt.* Melch. Canus lib. 11. loc. comm. c. 6. *Non omnia quæ magni autores ſcripſerunt, ſunt undique perfecta, nam & labuntur aliquando, ut ille ait, & oneri cedunt, & indulgent ingeniorum ſuorum voluptati, vulgoq; etiam interdum indulgent.* Ambroſ. Catharinus contra Cajet. *Ille certè B. Auguſtine non placet, cui tùm immoderatè placet Auguſtinus, ut nolit enim unquam à vero aberraſſe.* Pererius in Geneſ. lib. 3. c. 1. q. 5. *Irenæus affirmat, ſe quod de Paradiſo tradidit à Presbyteris Aſiæ diſcipulis Apoſtolorum accepiſſe, ſed quid tum poſtea? an ideo quodcunq; ab iſtis Presbyteris proditum, tanquã certum & indubitatum doctrinæ dogma haberi debet? nonne conſtat iſtos ipſos Presbyteros eodem Irenæo referente quædã & falſa & divinis literis contraria docuiſſe?* Duacenſis Academiæ Theologi in Cenſura Bertrami, quam Indici expurgatorio inſeruerunt, apertè fatentur, *ſe in Catholicis veteribus aliis præter Bertramum plurimos ferre errores, eoſq; extenuare, excuſare excogitato commento perſæpe negare & commodum iis ſenſum affingere, dum in diſputationibus opponuntur.* Baron. tom. 1. annal. anno 34. §. 213. *Sanctiſſimos Patres, quos Doctores Eccleſiæ ob illorũ ſublimem eruditionem meritò nominamus, quantumlibet eos Spiritus ſancti gratiâ præ ceteris imbutos eſſe liqueat, in interpretatione Scripturæ non ſemper ac in omnibus Catholica Eccleſia ſequitur.* Gregor. de Valent. in aonal. p. 18. *fatetur, quòd Patrum Scripta ſuo quodam modo ſint arma utriuſq; partis communia.* Salmeron. in Epiſt. ad Rom. diſp. 6. paulò ante finem: *In Patribus legendis ſervanda videtur ſententia Quintiliani, qui ſic ſcribit: Neq; id ſtatim legenti perſuaſum ſit, omnia quæ magni autores dixerint, utique eſſe perfecta, nam labuntur interdum & oneri cedunt & indulgent ingeniorum ſuorum voluptati, ſummi ſunt, homines tamen, acciditq; lectoribus, ut quicquid apud ipſos reperiunt, dicendi legem putant, ut deteriora imitentur, id enim eſt facilius, ac ſe abunde ſimiles putent. Si vitia magnorum conſequantur. Hæc ille prudenter & acutè.* Bellarm. lib. 2. de Concil. cap. 12. *Patrum ſcripta non ſunt regulæ, nec habent autoritatem obligandi.* lib. 3. de verbo Dei cap. 10. *Quis negat Patres habuiſſe excellenter donũ interpretandi, & tamen præcipuos eorum lapſos fuiſſe?* Atqui ſi Patres quandoque labuntur & errant, quomodo ſcripta ipſorum pro norma doctrinæ acceptari poterunt?

205. *Membrum ſecundum.* Num Eccleſia Romana hodierna conſpiret in doctrina cum Eccleſia antiqua Apoſtolorum temporibus proxima? Bellarminus affirmat duobus modis hoc demonſtrari poſſe. Primò *ſi proferantur ſententiæ veterum, quibus ſingula Romanæ Eccleſiæ dogmata confirmentur, adverſariorum vera refutentur;* Secundò, *ſi oſtendatur ex confeſſione adverſariorum, dogmata Romano Papiſtica eſſe doctrinam omnium veterum, dogmata autem adverſariorum habita fuiſſe in Eccleſia antiqua pro exploratis hæreſibus. Priorem modum utpote prolixiſſimum & multis calumniis obnoxium prætermittit, poſteriorem verò viam utpote breviorem & certiorem ingreſſurus producit quædã loca ex Calvino & Centuriatoribus, in quibus quoſdam veterum errores cum Papiſtis communes in articulo de libero arbitrio, de meritis, de ſatisfactione, de limbo, de invocatione Sanctorum, de cœlibatu Sacerdotũ & aliis quibuſdam annotant.* Reſp. 1. quamvis Patres non ut judices, ſed ut indices ac teſtes veritatis habeamus, eoſque interdum ut homines erraſſe ſtatuamus, tamen parati ſumus ſingula fidei noſtræ capita cum *P*ontificiis controverſa ex ipſorum claris & diſertis teſtimoniis comprobare, ideò non improbatur nobis prior ille modus, ut ex ſcriptis *P*atrum, qui primis quingentis annis vixerunt, in ſingulis articulis teſtimonia colligantur. 2. Nec Calvinus nec Centuriatores illud aſſeruot, quod Bellarminus illis tribuit, quaſi toti antiquitati doctrinam ſuam repugnare, ſeque omnium veterum ſuffragio deſtitui fateantur. Centuriatores enim in ſingulis Centuriis clara & perſpicua ex *P*atribus afferunt, teſtimonia, quibus noſtræ ſententiæ ſuum addiderunt calculum, & Bellarminus ipſe hoc quodammodo agnoſcit, quando in ſingulis controverſiis quædam ex *P*atribus pro noſtra ſententia refert, quibus reſpondere pro virili conatur. 3. Hoc verò eſt quod aſſerunt, *ſemina quorundam errorũ*

An Eccleſia Romana conſpiret in doctrina cũ antiqua.

Papa-

Papalium in ſcriptis veterum eſſe ſparſa, ſiquidem veteres ante exortũ certamen Pelagianum liberiùs & incommodiùs quandoque locuti fuerint. 4. Neque tamen omnes Patres omnium Papalium errorum patronos conſtituunt, quinimò nævos illos ac ſtipulas, quæ in Patrum ſcriptis inveniuntur, a Pontificiis erroribus & hæreſib. accuratè diſtinguunt, ac diſertè monent, Patrum dicta in alienum & peregrinũ ſenſum à Pontificiis ſæpius detorqueri, quod enim Patres *de ſatisfactione Eccleſiaſtica* ſcribunt, id Pontificii *ad ſatisfactionem pro peccatis coram Deo* transferunt, quod de libertate arbitrii *a coactione* illi ſtatuunt, id hi ad libertatem *a corruptione* transferunt. Illi vocabulo *meriti* generaliùs utuntur *pro conſecutione*, hi verò propriè *pro dignitate operibus inhærente*, cui beatitudo debeatur. Illi liberam ſeculi ſui conſuetudinem referunt, hi verò in leges neceſſarias eam commutant. Sed hæc de re in ſingulis articulis commodiùs diſſeritur. 5. Quod Centuriatores dicunt *Chryſoſtomum & alios veteres in prædicando libero arbitrio, meritis operum, cœlibatu, ſatisfactione, Martyrio, &c.* fuiſſe immodicos, ipſimet Pontificii quodam modo agnoſcere coguntur. Primò de libero arbitrio ſtatuit Chryſoſtomus *hominem per illud ſeipſum dignum facere gratia.* Toletus Jeſuita in comm. cap. 6. Rom. *non Chryſoſtomum ſolum, ſed etiam Cyrillum, nec iſtos tantum ſed alios etiam Doctores maxime Græcos ita ſtatuiſſe agnoſcit.* Maldon. in comm. cap. 6. Joh. agnoſcit, *Theophylactum, Arnobium, Euthymium ita loqui, ac ſi homo antequam per gratiam ad gratiam trahatur, poſſit gratiam mereri.* Peret. in comm. cap. 9. Rom. n. 33. *Theodoretum, Oecumenium & Hieronymum in illa ſententia fuiſſe ſcribit.* Num verò hoc probatur Pontificiis? minimè verò, ſed Maldon. d. l. addit, *hæc doctrina eorum nimis affinis eſt Pelagianorum errori. Caveat lector, ſi Chryſoſtomum in hunc locum legat, ne in Pelagianorum hæreſin incidat.* Toletus d. l. ſubjungit: *Auguſtinus multo aliter quàm iſti, docet enim a Deo nobis dari non modò gratiam ut credere poſſimus, verum etiam ut velimus, in hoc igitur prædicti autores non probantur.* Pererius d. l. annectit. *Profectò illa doctrina contraria videtur iis, quæ in hoc loco diſputat Apoſtolus. Sententia Auguſtini eſt doctrina Pauli convenientior.* Agnoſcunt igitur in antiquis Patribus primævam antiquitatem & verè Apoſtolicam veritatem quandoque deſiderari, ideoque tutiſſimum eſſe ad doctrinam Apoſtolicam in Scripturis propoſitam recurrere, & ex ea de ſcriptis Patrum liberum judicium ferre. Secundò de meritis operum quandoq; indulgentius loquuntur veteres præſertim in homiliis exhortatoriis ad populum. Agnoſcunt hoc ipſimet Pontificii. Vega lib. 8. de Juſtif. c. 8. p. 189. *Non me fugit uſurpari apud Patres nomen meriti, ubi nulla eſt ratio meriti, neque de congruo, neque de condigno.* Stapleт. in Promt. Cath. fer. 5. poſt paſs. Dom. *Quod ſi aliquis veterum vocabulo promerendi uſus eſt, non aliter intellexit, quam conſecutionem de facto.* Hæc ille rectiſſimè, ſed ex hoc uſu vel potius abuſu vocabuli pernicioſa hæreſis de operum meritis propriè ſic dictis originem poſtea cœpit. Tertiò in cœlibatu extollendo veteres quãdoque nimios fuiſſe modeſtiores Pontificii agnoſcunt. Eraſmus adv. Albert. Pigg. de virg. *Hieronymus fervido quodam affectu ita interdũ rapiebatur in admirationem virginitatis, ut piis etiam viris videretur lædere matrimonium. Sic hoc vanum niſi in Hieronymi ſcriptis inveniamur ea verba, quæ ſunt apud Tertullianum eo nomine damnata.* Acoſta lib. 2. de Chriſto revel. cap. 20. *Hieronymus videtur aliquanto matrimonio iniquior.* Quartò de ſatisfactione incommodiùs quandoq; locutos eſſe veteres ipſe Bellarminus agnoſcit, ſic enim ſcribit lib. 4. de pœnit. cap. 1. §. jam igitur. *Satisfactio non offertur pro culpa, ſed pro pœna. Quod ſi veteres Patres interdum actionibus humanis tribuere id videntur, ut pro expianda culpa ſatisfaciãt, interpretandi ſunt de ſatisfactione ex congruo, non ex condigno.* Atqui hæc diſtinctio veterib. eſt plane incognita. Quintò Martyrium Baptiſmo exæquant, imò etiam præferunt eoq; peccata ablui dicunt, ſed in eo ἀκυρολογίαν quandam ſubeſſe nemo inficias ire poterit, niſi ſtatuere velit eandem eſſe ſanguinis Chriſti & ſanguinis Martyrum efficaciam, eandem eſſe rationem noſtri officii & beneficii à Chriſto in Baptiſmo exhibiti. Quantò rectius Auguſt. lib. 2. contra Julianũ negat, *nullius Martyris ſanguinem in remiſſionem peccatorum eſſe fuſum.* Bellarminus quidem lib. 1. de Bapt. cap. 6. ſtatuit, *Martyriũ rectè dici & eſſe quoddam Baptiſma, quia conveniat cum Baptiſmo in tribus effectis, 1. quòd configuret hominem paſſioni & morti Chriſti, 2. remittat peccatum originale & reliqua omnia ſi quæ ſint commiſſa, 3. remittat omnem pœnam peccato debitam tam temporalem quam æternam,* interim tamen addit hæc *non eſſe æque certa,* cùm Ledeſmius & alii quidam Theologi ſtatuant, *Martyrium non conferre gratiam ex opere operato, ſed ex opere operantis,* ac ſub finem capitis monet, *Martyrium non eſſe Sacramentum.*

Confeſſio Pontificiorum, quod in quibusdam deſtituantur ſuffragiis Patrum

206. Ceterum ut Bellarminus provocat ad confeſſionem noſtram, quòd quædam dogmata Eccleſiæ Rom. in ſcriptis Patrum occurrant, ita meliori jure ad Pontificiorũ confeſſionem provocare poſſumus, quod ipſimet agnoſcant multa fidei Papiſticæ dogmata aſſenſu veterum Patrum præſertim eorum, qui temporibus Apoſtolorum fuerunt proximi, planè deſtitui. Exordiamur ab articulo de Scriptura ſacra unico fidei fundamento: 1. Librum Tobiæ, Judith, Sapientiæ, Eccleſiaſtici, duos Maccabæorum, &c. non recipimus in Canonem V. T. Atqui fatetur ipſe Bellarm. lib. 1. de verbo Dei cap. 20. §. ad alteram: *Epiphanium, Hilarium & Ruffinum in exponendo Scripturarum Canone apertè ſecutos eſſe Hebræos, jam verò illi libri ab Hebræis rejiciuntur* teſte eodem lib. 1. c. 10. in init. Melch. Canus lib. 2. loc. Theolog. cap. 10. *Melito, qui ad Orientem hujus rei ſciſcitandæ cauſa perrexit, tandem diligenti inveſtigatione reperit, hos eſſe à V. T. Canone ejiciendos, idem Origenes ſtatuit ut autor eſt Euſebius* lib. 4. cap. 26. *Idem ipſe Euſebius* lib. 6 cap. 11. *nec ab hac ſententia alienus fuit Athanaſius & Damaſcenus, quos Theologi multi ſecuti ſunt.* Agnoſcit ergo Canus nos in hac controverſia præſtantiſſimos ac vetuſtiſſimos Patres habere ὁμοψήφους. *Hieronymum itidem* in noſtra fuiſſe ſententia agnoſcit Bellarm. lib. 1. de verbo Dei cap. 10. *Concilii Laodicenſis* ſuffragium largitur nobis Ederus Oecom. Bibl. lib. 1. p. 22. nec altius quàm ex Concilio Carthaginenſi III. Canonicam librorũ illorum Apocryphorũ autoritatem arceſſunt, quod tamen Canonici appellatione utitur in generali ſignificatione, pro omnib. libris qui in Eccleſia ad ædificationem legi poſſunt, licet non ſint æqualis autoritatis, quã de re alibi plura. 2. Ex ſolis Scripturis deſiniendas eſſe fidei controverſias ſtatuimus. Eandem eſſe veterum ſententiam Pontificii quidam agnoſcunt. Jac. Faber Stapul. præfat. in Evang. *Primitiva Eccleſia*

cleſia nullam regulam aliam novit, utinam hac obtineret! Bellarm. lib. 4. de verbo Dei cap. 11. teſtimoniis veterum preſſus concedit, *quod veteres ſtatuãt, omnia neceſſaria eſſe ſcripta, poſſe nos circa dogmata planè & plenè inſtitui ex Scripturis, nullum eſſe vitium, ad quod ſanandum non inveniatur in Scripturis aliquod remedium &c.* 3. In V. T. Hæbreum, in N. Græcum textum dicimus eſſe authenticum. Idipſum ex multis Patrum teſtimoniis coofirmat Bened. Arias Montanus unus ex Concilii Trident. Patribus in præfat. ſuper opus Biblicum: Ludov. Vives in lib. 14. Auguſt. de civit. Dei c. 8. ſic cõmentatur: *Otioſum nimis eſſes, ut puto, multis verbis perſuadere velle, cùm de ſenſu aut integritate verborum Evangelii Latini dubitatur, ad ipſum fontem recurrendum eſſe ad Græca ſcil. exemplaria, quâ linguâ Apoſtoli ſcripſerunt. Hoc Hieronymus clamat, hoc Auguſtinus hic admonet & præcipit exemplo ſuo* in lib. 15. cap. 13. *Hoc ipſum Hieronymus clamat, hoc ipſa docet ratio. Et nullus eſt ſaniore judicio, qui repugnet. Sed fruſtra conſenſus bonorum ingeniorum hoc cenſet. Nam rigidus ſtupor velut moles opponitur &c.* 4. Scripturarum lectionem omnibus Chriſtianis commendamus. Idem à Patribus fuiſſe factitatum Pontificii agnoſcunt. Anglo Reinenſes præfat. in N. Teſt. *Chryſoſtomus vertebat partes Scripturæ in linguam Armenicam & Gothicam.* Hardingus art. 3. ſect. 38. *Armeni, Ruſſi, Æthiopes, Dalmatæ, Moſcovitæ Scripturas legerunt lingua vernaculâ.* Corn. Agripp. de vanit. ſcient. cap. 100. *In Concilio Niceno decretum, ut nullus Chriſtianus Biblus careret.* In articulo de peccato originis docemus, in omnes humines uoico Chriſto excepto per carnalẽ generatiooem illud propagari. Idem nobiſcum Patres ſtatuere agnoſcunt Pontificii. Melch. Canus in locis Theol. lib. 7. cap. 1. *B. Virginem fuiſſe a peccato liberam ex ſacris literis juxta germanum literæ ſenſum nuſquam habetur: quinimo lex generalis in iis traditur, quæ ex Ada carnali propagione creatos ſine ulla exceptione complectitur. Nec verò dici poteſt, Apoſtolorum tempore id in Eccleſiam deſcendiſſe, nam conſtat priſcos Scriptores non id à majoribus ſuis accepiſſe, imò Sancti omnes, qui in hujus rei mentionem inciderunt, uno ore aſſeverant B. virginem in peccato originali conceptam fuiſſe*, in quam ſententiam allegat, Chryſoſtomum, Euſebium, Remigium, Ambroſium, Auguſtinum, Bernhardum, Bedam, Anshelmum, Erardum Martyrem, Booaventuram, Aquinatem, Hugonẽ de ſancto victore &c. Suaretz. in part. 3. Thom. q. 27. art. 1. *Antiqui Patres pauca de ſpeciali illo B. virginis privilegio* (quod in prima conceptione à peccato immuois fuerit) *locuti ſunt, tum quia SS. Eccleſiam paulatim inſtruit, tum etiam quia illi in aliis gravioribus myſteriis explicandis diſtinebantur. Poſtquam vero ante quingentos annos veritas hæc cœpit clariùs doceri, ita incendit fidelium animos crevitque paulatim ejus fides, ut jam verè omniũ conſenſiene recepta ſit & præſertim ab hinc ducentis annis Eccleſiaſtici Scriptores omnis universa Academia huic ſententiæ ſubſcripſerunt.* Salmero io io comment. Rom. 5. diſp. 51. in initio: *Ad ſententias Patrum, quæ proferuntur contra immaculata conceptionis B. virginis privilegium (quidam enim proferunt ducentos Patres, alii ut Bandellus ferè trecentos, Cajetanus quindecim, & illos quidem, ut aie, irrefragabiles) reſpondeo multitudini Doctorum nos opponimus aliam multitudinem, ut clavus clavo pellatur.* Poſtea ſubjungit, *juniores Doctores utpote perſpicaciores in hac quæſtione præferendos eſſe antiquis.* In loco de pœnitentia 1. Indulgentias *Papales* novitatis accuſamus. Non diſſitentur hoc quidam ex ipſis Pontificiis. Antonin. Archiepiſc. Florent. part. 1. tit. 10. cap. 3. *De indulgentiis nil expreſſè habemus ex Scriptura ſacra, nec etiam ex dictis antiquorum Doctorum, ſed modernorum.* Epiſcop. Roff. art. 18. cootra Lutherum: *Quis jam mirari poteſt, quod in principio naſcentis Eccleſiæ nullus fuit indulgentiarum uſus.* Gregor. de Valeot. lib. de Indulgeot. cap. 5. *Erant Catholici quidam ante Lutherũ, quorum opinionem refert* Thomas p. 3. q. 25. art. 5. *qui indulgentias pias fraudes eſſe dixerunt.* Alph. de Caſtro lib. 8. contra hæreſ. pag. 255: *Inter omnes res, de quibus in hoc opere diſputamus, nulla eſt quã minus apertè ſacra litera prodiderint & de qua minus vetuſti Scriptores dixerint* (quam indulgentiæ.) 2. Confeſſio oem auricularem, qualem quidem Pontificii exigunt in primitiva Eccleſia ſtatuimus incognitam eſſe. Idem agnoſcit Gratianus autor juris Canonici c. in pœnit. diſt. 5. de pœnit. *Plures religioſi etiam confeſſionem ſecretam non neceſſariam eſſe cenſuerunt, Ambroſius, Auguſtinus, Chryſoſtomus, Theophylactus & alii Patres Græci.* B. Rhenan. in præfat. Tert. de pœnit. *Publica exomologeſi uſi ſunt antiqui multis ſeculis priuſquam iſta ſecreta naſceretur, de qua Tertull. nihil habet, quæ penitus id temporis ignorabatur.* Maldoo. in ſumm. q. 18. art. 4. *Sunt etiam inter Catholicos qui putant nullum eſſe præceptum divinum de confeſſione, ut omnes decretorum Interpretes & inter Scholaſticos Scotus.* In articulo de Juſtificatione ſtatuimus 1. ſolam fidem juſtificare. Idem docuiſſe Patres agnoſcunt quidã ex Pontificiis. Joh. Hoffmeiſterus in Harm. Aug. Conf. Fabriciana p. 46. *Ante exortum hunc in Eccleſia tumultũ nemo fuit offenſus particula illa ſola? quæ jam tenera quorundam aures vix ferre queunt, nemo ſiquidem unquam in jus vocavit D. Ambroſiũ, quod aſſirmarit, hominem ſola fide juſtificari.* Georg. Caſſ. in conſult. art. 4. ſcribit: *Exempla in Patribus ſuppetere, ubi quoq; juſtificatio, quæ eſt poſt regenerationem, ſola fide conſtare dicatur.* Eraſmus: *Vox ſola tot clamoribus in Luthero lapidata hoc ſeculo, reverenter auditur & legitur in Patribus.* 2. Opera propriè loquendo non eſſe meritoria. Ejuſdem ſententię patronos eſſe pios veteres agnoſcunt quidam ſcriptores Pootificii. Vega lib. 1. dè Juſtitic. cap. 8. pag. 188. & in opuſc. de merit. q. 7. p. 816. *Catholicos quoſdam viros doctiſſimos & pientiſſimos adhuc video eo propendere, ut Eccleſia meritum de congruo repellat, ut contra autoritatem Patrum recens inventum. Revera hanc diſtinctionem congrui & condigni Patres nuſquam habent.* In articulo de Sacramentis improbamus ſeptenarium Sacramentorum numerum, eundem ignotum fuiſſe veteribus agnoſcit Caſſaoder in conſult. de Auguſt. Conf. art. 13. *Apud autores paulo vetuſtiores inter Sacramenta propriè dicta nunc duo ponuntur, nunc tria Baptiſmus, Euchariſtia, Confirmatio. Non temerè quenquam reperies ante Petrum Lombardum, qui certum aliquem ac definitum Sacramentorũ numerum ſtatuerat & de his ſeptem non omnes quidẽ Scholaſtici æque propriè Sacramenta vocabant.* In articulo de Euchariſtia improbamus communionem ſub una ſpecie. Eandem longis ſeculis ab Eccleſia exulaſſe non audeot negare Pontificii. Caſſander in conſult. art. 22. *Satis conſtat, Occidentalem ſeu Romanam Eccleſiam mille a Chriſto annis in ſolenni & ordinaria hujus Sacramenti diſpenſatione utramque panis & vini ſpeciem omnibus Eccleſiæ membris exhibuiſſe.*

habuiſſe, id quod ex innumeris veteribus tàm Græcorum quam Latinorum teſtimoniis manifeſtum eſt, atq; ut ita facerent, inductos fuiſſe exemplo Chriſti atq; hic mos etiam adhuc per Græciam & Armeniã obtinet, quare haud temerè eſt, quod optimi quiq; Catholici & in Eccleſiaſticorum Scriptorum lectione verſati ſummo deſiderio potiundi calicis incẽduntur, ut Sacramentũ Domini ad conſuetudinem veterem & multis ſeculis perpetuatam Univerſalis Eccleſiæ reducatur. Cardin. Cuſanus Epiſt. 2. ad Bohemos: *Olim ſanctiſſimi viri utriuſq; ſpeciei Sacramentũ neceſſarium eſſe vi præcepti Chriſti verbo & opere aſtruxerunt.* Agnoſcunt hoc quidam ex Pontificiis. Eraſmus in Epiſt. de concord. Eccleſ. *Sunt qui communionem requirunt, ſic fateor, fuit a Chriſto inſtitutum & ita olim conſuevit obſervari.* Caſſander in conſult. art. 24. *Quod de privatis Miſſis conqueruntur proteſtantes non eſt abſq; ratione, ſi privatarum Miſſarum nomine intelligimus eas, ubi ſolus Sacerdos confecta Sacramenta participat, nec ulla ſit myſteriorum diſtributio, quæ apertiore nomine ſolitariæ Miſſæ vocantur, quæ veteribus improbatæ fuiſſe videntur, abſurdum enim eſt, ut ſolus Sacerdos dicat Dominus vobiſcum; de his ſcribit Odo Cameracenſis in Canonem, antiquitùs in uſu Eccleſia eas non fuiſſe.* Tranſſubſtantiationem veteribus dicimus fuiſſe incognitam. Agnoſcunt hoc quidam ex Pontificiis. Eraſmus annot. 1. Cor. 7. *Tranſſubſtantiationem ſerò definivit Eccleſia.* Bellarmin. lib. 3. de Euch. cap. 23. *Scotus addit ante Concilium Lateranenſe non fuiſſe dogma tranſſubſtantiationis,* Caſſand. in conſult. *Tranſſubſtantiatio tum nomine tum effectu nova eſt.* In loco de Eccleſia negamus Monarchicum Papæ dominatum, Eundem ignotum fuiſſe veteribus fatetur Æneas Sylvius Epiſt. 31. *Ante Nicenam Synodum unuſquiſq; ſibi vixit & parvus reſpectus ad Rom. Eccleſiam habebatur.* Gregor. Epiſc. Rom. lib. 4. Epiſt. 26. *Nemo prædeceſſorũ meorum hoc profano vocabulo Univerſalis Epiſcopi uſus eſt unquam.* Cuſan. lib. 2. de Concord. Eccl. c. 34. *Hoc inquit Gregorius, temerarium nomen Epiſcopi Univerſalis nullus Rom. Pontifex ſibi arripuit. Sed Bonifacius III. qui fuit ſecundus à Gregorio magna contentione demum à Phoca id obtinuit, ut Roma caput omniũ Eccleſiarum diceretur, teſte Platina in Bonif. III.* Electio Pontificis per Cardinales novitas eſt fatente Bellarm. lib. 1. de Cleric. cap. 16. *Olim fateor Epiſcopos quoſcunq; prælatos fuiſſe non Epiſcopis, poſtea tamen mutatus eſt ordo. Poſtquam enim ad Cardinales devoluta eſt ſummi Pontificis electio, cœpit Cardinalium dignitas pluris fieri quam antea, nam primis octingentis annis Cardinales vel ſoli vel primarii Pontificis Conſiliarii non erant, his poſtremis annis ſexcentis vel ſeptingentis cœperunt omitti Concilia Epiſcopalia & res tota redigi ad Senatum Cardinalium.* Negamus Papæ competere poteſtatem convocandi generalia Concilia. Idem in primitiva Eccleſia denegatum ei fuiſſe, quidam Pontificii agnoſcunt. Cuſanus lib. 2. Concord. Eccleſ. cap. 25. *Ex illo tempore, quo Imperatores Chriſtiani eſſe cœperant, ex illorum nutu pendere viſa ſunt negotia Eccleſiæ, atque adeo maxima Concilia ex eorum ſententia convocabantur, ut ex Euſebio, Socrate, Sozomeno, Nicephoro patet. Octo prima generalia Concilia ab Imperatoribus erant collecta, & Pontifex Romanus ad inſtar aliorum Patriarcharum divales ſacras juſſiones pro veniendo aut mittendo ad Concilia recepit.* Papam non poſſe errare novum & hæreticum dogma eſſe dicimus. Agnoſcunt hujus dogmatis novitatem quidã Pontificii. Ambroſ. Cathar. in cõm. cap. 2. Gal. *Falſum eſt, Papam non poſſe errare, etiamſi novitii Scriptores auſi ſunt oppoſitum defendere.* Bellarm. lib. 4. de Pont. c. 2. §. *ſecunda opinio. Papam errare poſſe tenuerunt Doctores Pariſienſes ut Gerſon. Almain, nec non Papa Adrianus Sextus.* (Si errare non poteſt Pontifex, Adrianus ille non erravit ſtatuendo Pontifices errandi periculo obnoxios eſſe. Viciſſim ſi Adrianus Papa erravit hoc aſſerendo, denuò conſequitur, Pontificem errare poſſe.) Jubilæorum annorum, quos Pontifices Romani promulgant, novitatem accuſamus. Non poſſunt eam negare Pontificii. Sic enim Polyd. Virg. lib. 8. de rerum invent. cap. 1. & Platina in vita Bonif. VIII. *Hic Bonifacius Primus anno 1300. jubilæũ ordinavit atq; hoc ſolenne repeti voluit anno quoq; centeſimo, Clemens VI. ſancivit eum celebrari anno quinquageſimo, Sixtus V. eũ ad vigeſimum quintum quemq; annum reduxit.* Papam eſſe ſupra Concilium dicimus eſſe novitatem ante paucos annos in Eccleſia primùm auditam. Agnoſcunt hoc quidam ex Pontificiis. Æneas Sylvius ipſe poſtmodum Pontifex de geſt. Concil. Baſil. *Tempore antiquorum Conciliorum Pontifices acta Conciliorum tanquam oracula obſervabant & Papa Damaſus negabat ſui muneris eſſe in cauſis à Concilio definitis manum ſuam apponere.* Cardin. Cuſanus lib. 2. de Concord. Eccleſ. cap. 17. *Papam non eſſe ſupra Eccleſiam ex Auguſtino, Cypriano & Gregorio Papa, etiam ex Ambroſio & confeſſione Pontificum conſtat.* Bellarminus lib. 2. de Concil. c. 14. *Papam eſſe infra Conciliũ Cardinalis Cameracenſis, Almain, Gerſon, Nicolaus Campanus, Panormitanus Cardinalis, Florentinus & Patres in Concilio Baſilienſi cenſuerunt.* Clericos è poteſtate civilis Magiſtratus exemtos dicere novitatem eſſe ſtatuimus priſcis Patribus incognitã. Agnoſcit idipſum Epiſc. Eſpenc. comment. in Epiſt. ad Tit. 3. digreſs. 10. *Apoſtolus docet credentes omnes mundi poteſtatibus eſſe ſubjectos, ſed turbulenti quidam mota inter regnum & Sacerdotium controverſia mirum eſt, quot quantaſve turbas dederint, tot ante hanc Camerinam annorũ Centuriis Chryſoſtomus nihil tale unquam futurum ſuſpicans ex Apoſtolo. Omnis anima poteſtatibus ſubdita ſit. Omnis, inquit, ſive Apoſtolus, ſive Propheta, ſive Evangeliſta, ſive Epiſcopus ſubditus ſit. Sequuntur Chryſoſtomum Theodoretus, Oecumenius, Theophylactus & qui non Græci? Idem Gregorius Magnus ingenuè agnoſcebat, Imperatoribus, inquit, conceſſum eſſe Sacerdotibus dominari. Et Bernhardus idem colligit. Si omnis anima, inquit, etiam veſtra, quis vos excipit ex univerſitate? Si quis tentat excipere, tentat decipere. Gratianus c. in Synodo & c. ſi competenter diſt. 63. Pontifices ipſi in ſuis Decretis fatentur ſe Imperatoribus obnoxios eſſe.* Cœlibatum Sacerdotum in primitiva Eccleſia fuiſſe liberum quidam ex Pontificiis agnoſcũt. Caſſand. in Conſult. art. 23. *Reſtat ut in ordinandis ſtatuum cœlibatus relaxetur & more veteris Eccleſiæ & huc uſque Orientalium Eccleſiarum honeſti quoq; mariti ad Eccleſiæ miniſterium admittantur.* Cajet. tom. 1. opuſc. tract. 17. *Diu licuit in Eccleſia Orientali contrahere poſt ordinationem.* Greg. de Valent. lib. de cœlib. p. 59. *Clitovæus qui cœlibatus legem ſtrenuè defendere voluit, putat legem cœlibatus primum fuiſſe à Siricio Papa, hoc eſt circiter annum 390. inventam.* Invocationem Sanctorũ primitivæ Eccl. Apoſtolorum temporibus proximæ ignotam fuiſſe fatetur Eccius in Enchirid. c. de vener. ſanct. *Non licuit,* inquit, *invocare Sanctos in primordio Eccleſiæ in N. T. ne gentiles recens converſi ſe iterum ad idololatriam induci paterentur.* Purgatorii

torii doctrinam eſſe novam ac priſcę Eccl. incognitam, agnoſcit Epiſc. Roff. art. 18. adv. Luth. *Legat* (inquit) *qui velit Græcorum Patrum commentarios & nullam quantum opinor aut rariſſimam purgatorii mentionem inveniet. Sed neque Latini ſimul omnes hujus rei veritatem conceperunt, neque tam neceſſaria fuit primitivæ Eccleſiæ purgatorii fides atque nunc eſt, ex qua pendet omnis indulgentiarum exiſtimatio, his enim ſi nullum fuerit purgatorium, nihil indigebimus. Contemplantes igitur purgatorium aliquandiu incognitum fuiſſe, deinde quibuſdam pedetentim partim ex revelationibus, partim ex Scripturis creditum fuiſſe & tam ſero cognitum &c.* Caſſand. in conſult. art. de Miſſa: *Uſque ad hodiernum diem nunquam in Eccleſia ſtatutum fuit, quomodo noſtræ preces defunctorum animis prodeſſe poſſint ſed fuiſſe merum teſtimonium caritatis noſtræ erga defunctos & aſſertionis immortalitatis animæ & corporum reſurrectionis futuræ.* Cultum imaginum priſcæ Eccleſiæ fuiſſe ignotum agnoſcunt, quidam ex Pontificiis Eraſm. in Catech. *Uſque ad tempora Hieronymi probatæ religionis viri fuerunt, qui nullam faciebant imaginem, ne ipſius quidem Chriſti.* Caſſander in conſult. art. 21. *Certum eſt initio prædicati Evangelii & aliquanto tempore pòſt imaginum uſum nõ fuiſſe, ut ex Clemente Alexandrino & Arnobio patet.* Et poſtea: *Quæ fuerit mens Rom. Eccleſiæ tempore Gregorii ex ejus Scriptis colligitur, haberi nimirum picturas non ut colerentur, ſed ut per eas imperiti rerũ geſtarum admonerentur.* Polydor. Virg. lib. 6. de rer. invent. cap. 13. *Omnes veteres Patres teſte Hieronymo ſimulachrorum cultum damnabant.* Jejunii quadrageſimalis ſtrictam obſervationem veteribus non fuiſſe in uſu agnoſcit Azorius quando ex Irenæo lib. 5. cap. 25. ſic ſcribit lib. 7. inſtit. moral. cap. 23. *De jejunii quadragenarii numero magna fuit olim apud Chriſtianos varietas, quam etiam Irenæus ſignificat. Quidam, inquit, ſe unum diem jejunare exiſtimant, alii duos, non pauci plures, multi quadraginta, atq; diurnis ac nocturnis horis diem ſuum metiuntur, quæ varietas ac diſcrepantia non noſtrâ modo ætate cœpta eſt, verùm etiam longè ante majores noſtros.* Ceremoniarum farraginem à ſimplicitate primitivæ Eccleſiæ diſcrepare conqueruntur. Agnoſcit idipſum Caſſand. in conſult. art. 25. *Fatendũ eſt, novellas eſſe traditiones, in quib. ab æquitate & mente Eccleſiæ ab imperitis & ſuperſtitioſis Eccleſiarum præfectis receſſum eſt, ut de nimis ſevera exactione jejuniorum & ciborum delectu, item cœlibatu eorum, qui nimis temerè ſeſe ad cœlibatum aſtrinxerunt, de votis Monachorum & reliquis id genus. Aſſentimur Auguſtanæ Confeſſioni cum ait, Si Epiſcopi hos abuſus præcipuè qui Miſſam & alias partes divini cultus invaſerunt, correxiſſent, minus nunc eſſet diſſenſionum neq; tantum monendos & rogandos putamus, ut abuſus corrigant, verùm etiam ut antiquos aliquos Eccleſiæ ritus & mores per progreſſionem & inclinationem temporum obſoletos & immutatos revocari ſtudeant.* Corn. Agripp. de vanit. ſcient. c. 56. *Plus hodie onerãtur Chriſtiani quam olim Iudæi creſcentibus Ceremoniarũ legibus.* Poſſent plura hujuſmodi ex Pontificiis Scriptoribus afferri teſtimonia, in quibus dogmatum & rituum ſuorum novitatem, noſtrorum verò cum antiqua Eccleſia conformitatem agnoſcunt, ſed hæc ad ſpecialem ſingularum controverſiarũ exegeſin commodius referuntur.

Num Eccleſia Evangelicæ conſenſu veteris Eccleſiæ gaudeant.

207. *Membrum tertium.* Num Eccleſiæ Evangelicæ conſanguinitate doctrinæ cum veteri Eccleſia Apoſtolorum temporibus proxima ſint conjunctæ. Nos conſtanter illud affirmamus ac in ſingulis controverſiis conſenſum illum doctrinæ demonſtramus. Bellarm. contrà demonſtrare nititur, *nos tantùm propugnare dogmata, quæ in Eccleſia antiqua pro exploratis hæreſibus fuerint habita, quo fine corollam viginti hæreſium texit,* eamque nobis imponere ſatagit. Primò, inquit, *Simoniani docebant, ſalvari homines ſecundùm gratiam Simonis, quem Deum faciebant & non ſecundùm operas juſtas.* Iren. lib. 1. cap. 20. *Eunomiani ſimiliter docebant, non poſſe homini ulla nocere peccata, modò fidem habeat,* teſte Auguſt. de hæreſ. cap. 54. *At hæc eadem eſt ſententia omnium Sectariorum.* Eodem modo nos calumniatur ** Coſterus in Enchir. cap. 2. p. 78. *Beatus* inquiens, *Auguſtinus inter hæreſes Eunomii recenſet doctrinam de ſola fide, quam tot annorum ſpacio decurſo rurſus ab inferis ſuſcitavit Lutherus.* At verba Auguſtini de hæreſ. cap. 54. longè aliter deſcribunt Eunomii hæreſin. *Fertur uſque adeò fuiſſe bonis moribus inimicus, ut aſſeveraret, quod nihil cuiq; obeſſet quorumlibet perpetratio ac perſeverantia peccatorũ, ſi hujus, quæ ab illo docebatur, fidei particeps eſſet.* ** Becanus etiam lib. de Eccleſ. q. 3. concl. 4. n. 22. ſcribit: *Lutherum damnare bona opera.* concl. 8. n. 74. *Lutherum fingere, quod fides juſtificans in eo conſiſtat, ut quis certò ſibi perſuadeat, nulla peccata, quantumvis enormia, ſibi nocere aut imputari.* Reſpondimus hac de re, quantum ſatis eſt in tract. de bonis operibus §. 44. ubi virulentã illam calumniam felle Diabolico perfuſam diluimus. Certè quantum Chriſtus à Simone Mago, Redemtor mundi ab impoſtore peſſimo, gratia Dei à gratia Simonis, libertas Chriſtiana à peccandi licentia, viva fides ab inani perſuaſione, imò quantum ſummum cœlum diſtat ab infima terra, tantum noſtra ſententia ab hæreſi Simoniana & Eunomiana diſcrepat. Eunomius talem fidem prædicavit, quæ cum quibuslibet peccatis ſtare poſſit, etiamſi homo in illis perſeveret teſte Auguſt. de hæreſ. cap. 54. Num verò nos docemus talem fidem? abſolvit nos ab hoc crimine ipſe Bellarm. lib. 1. de juſtif. cap. 3. lib. 3. de Juſt. c. 6. lib. 4. cap. 1. & 4. ubi monet *doceri à noſtris, quod vera fides non poſſit eſſe ſine bonis operibus.* Pontificii verò docent, fidem poſſe eſſe abſque bonis operib. illi ergo Eunomio ſimiliores ſunt quàm nos. Reſpondeat pro nobis ipſe Bellarm. *Simoniani docebant* (ſcribit hoc loco) *hominem ſalvari ſecundum gratiam Simonis Magi. Proteſtantes dicunt* (ſcribit lib. 1. de Juſtific. cap. 12.) *oportere nos juſtificari tantùm per gratiam Dei in Chriſto Ieſu, quam per fidem tantum apprehendimus. Eunomiani docebant* (ſcribit hoc loco) *non poſſe homini ulla peccata nocere, modò fidem habeat. Confeſſio Auguſtana* (ſcribit lib. 4. de Juſtific. cap. 1. §. ac primum) *per ſolam fidem non excludit alias virtutes, ſed meritum ipſarum.* Ibid. *Proteſtantes negant fidem poſſe cum malis operibus conſiſtere.* lib. 1. de Juſt. cap. 15. *dicunt fidem ſolam juſtificare, ſed eam non eſſe ſolam.* Num verò hæc invicem conveniunt! imò verò è diametro ſibi ſunt oppoſita. Toletus in comm. Johan. 13. *Eunomius affirmavit fidem ad ſalutem ſufficere, Proteſtantes docent quidem ad ſalutem ſufficere, negant tamen fidem illam ſine operibus eſſe poſſe.* Agnoſcit igitur Eunomium prædicaſſe fidem inanem & mortuam, Proteſtantes verò vivam & per opera efficacem. Stapleton. lib. 9. de Juſtific. cap. 7. *Omnes Proteſtantes ad unum dicunt, fidem quæ juſtificat eſſe vivam & operantem per caritatem aliaque bona*

1 Hæreſis Simonianorum.

opera

opera. Vega libr.15. de Juſtific. cap.5. *Juſtificationem & ſanctificationem tàm conjunctas tamq́; cohærentes eſſe aſſeverant, ut non poſſit alterum ab altero divelli.*

2. Hæreſis Florini. 208. II. *Florini hæreſis fuit, Deum eſſe cauſam peccatorum,* Euſeb.lib.5.Hiſt.c.20. *Eadem ſine ullo pudore docet Calvinus* lib.1.Inſtit.c.18.§.2.lib.3.cap.23.§.24.c.24.§ 14. *Idem docuit Lutherus in lib. de ſerv.arbitr. & Philippus in comm.c.8.Rom.*** Campianus rat. 8. Proteſtantium hoc eſſe dicit axioma, *quod Deus ſit cauſa peccati.*** Reſp. Quæ ſit noſtrarum Eccleſiarum de cauſa peccati ſententia, diſertis verbis exprimitur in Auguſt.Confeſs.art.19. *De cauſa peccati docent, quòd tametſi Deus creat & conſervat Naturam, tamen cauſa peccati eſt voluntas malorum videlicet Diaboli & impiorum, quæ non adjuvante Deo avertit ſe à Deo.* Ad publicum illud Eccleſiarum noſtrarum Symbolum exigenda ſunt, quæcunque vel à Luthero vel Melanthone fervore contentionis cum adverſariis ſub primis annis ſunt prolata. Librum de ſervo arbitrio quomodo intelligi velit, expoſuit ipſe Luth. in comm. cap.26. Geneſ.& cap.11. Matt. Abſolvit nos ab hac hæreſi Suarez Jeſuit.lib.de variis opuſc. Theol.l.2. c.2.num.5. *De actib.malis quoad formale peccati non eſt controverſia inter Catholicos, ſit ergo fide certum, Deum nullo modo inclinare ad formale peccati, nec hæretici* (ſic appellat Proteſtantes) *hoc negant, bene enim norunt nec Deum poſſe intendere formale peccati nec inclinare voluntatem hominis ut illud intendat.* lib.1.cap.2.§. non ergo. *Propriam cauſam peccati fatentur Adverſarii eſſe voluntatem humanam.* Videat autem Bellarminus, ne ipſemet reus fiat illius hæreſeos, quam mendaciter nobis tribuit. Diſputat enim *hominem per peccatum amiſſa juſtitia originali conſtare ex carne & Spiritu, unde contrariæ propenſiones & præceps ad vitia inclinatio extiterint, nata ex ipſius Naturæ à Deo creatæ conditione. Non magis differt,* loquit,lib.1. de grat.prim. hom. c.5. *ſtatus hominum poſt lapſum Adæ à ſtatu ejuſdem in puris naturalibus quam differat ſpoliatus à nudo, neq; deterior eſt humana Natura, ſi culpam originalem detrahas, neq; magis ignorantia & infirmitate laborat quam eſſet & laboraret in puris naturalibus condita. Proinde corruptio Naturæ non ex alicujus doni naturalis carentia, neque ex alicujus malæ qualitatis acceſſu, ſed ex ſola doni ſupernaturalis ob Adæ peccatum amiſſione profluxit.* At hac ratione rebellio carnis adv. Spiritum in homine refertur ad ipſam Naturam à Deo conditam, ac proinde Naturæ autor, hoc eſt Deus conſtituitur cauſa illius rebellionis, quam verè peccatum eſſe docet Apoſtolus Rom.7.v.7.& ſeqq. Gal.5.v.17.&c. Idem libr.2. de grat. & libr.arbitr.cap.8. diſputat, *Deum abſoluta voluntate velle ſalvare multos tùm parvulos tum adultos & abſoluta voluntate alios non velle ſalvare tum parvulos, tum adultos.* Atqui abſoluta illa voluntas non ſalvandi includit hoc ipſum, quod Deus autor ſit peccatorum propter quæ damnantur, ut patet ex diſputatione de abſoluto reprobationis decreto contra Calvinianos.

3. Hæreſis Origenis. 209. III. *Origenis hæreſis fuit perdidiſſe Adamum imaginem Dei ad quam creatus fuerat teſte Epiphan. hæreſ.64. Idem docet Calvinus lib.2. Inſtitut.cap.1.§.5. Item Origenis error fuit infernum nihil eſſe niſi conſcientiæ horrorem teſte Hieronym. in Epiſt.ad Avitum. Idem docet Calvinus libr.3. Inſtit.cap.ult.§.ult.* Reſpond. 1. de amiſſione divinæ imaginis egimus in tract. de imagine Dei in primo homine §.16.& ſeqq. Item §.129.& ſeqq. Si juxta Scripturæ explicationem imago Dei accipitur pro juſtitia & ſanctitate illa vera, ad quam homo conditus, ac pro concreata illa omnium virium integritate & rectitudine quæ fuit in homine ante lapſum, non Origenes ſolùm, ſed etiam alii Patres rectè aſſerunt, imaginem divinam eſſe per lapſum amiſſam, quorum teſtimonia recenſuimus loco proximè citato. Quia verò plerique ex veteribus imaginem & ſimilitudinem ſic diſtinguunt, ut *imaginem* referant ad eſſentiales animæ potentias, mentem, voluntatem, memoriam, &c. *ſimilitudinem* ad qualitates animæ juſtitiam ſcilicet ac ſanctitatem, ideò hoc ſenſu & reſpectu ac juxta hanc hypotheſin rectè aſſeritur, imaginem Dei in homine adhuc eſſe reliquam, ac rectè hæreſeos dica ſcribitur illis, qui hoc ſenſu aſſerunt imaginem Dei per lapſum eſſe amiſſam. Sed novit Bellarminus, norunt alii Pontificii nos de imagine Dei loqui juxta ipſius Scripturæ explicationem, quod ſcilicet fuerit juſtitia & ſanctitas concreata, omnium virium jotegritas & rectitudo conformis legi divinæ, quæ cùm ſit amiſſa, non poteſt nobis hæreſeos crimen impingi, ſi hoc ſenſu & reſpectu imaginem Dei per lapſum amiſſam eſſe dicimus. Agnoſcunt hoc quidam ex ipſis Adverſariis Alphonſ. de Caſtro libr.2. adv. hæreſ. tit. Adam. *Origenes per imaginem intelligebat vel Naturam vel ſubſtantiam rationalem, vel ſignificabat ſimilitudinem ſeu animi qualitatem. Quod ſi Origenes ſecundum hunc modum uſurpaverit, quis non videt ibi nullam eſſe hæreſeos ſuſpicionem.* Maldonatus in comment. Luc. cap. 15. *Solent plerique per ſubſtantiam, q̃ prodigus dicitur perdidiſſe, liberum arbitrium ceteraſq; naturales facultates interpretari. Sic Auguſtinus, Beda, Euthymius, Bernhardus, quæ tamen ſanè ab iis ſenſu dicta ſunt. Alii per eam ſubſtantiam perditam imaginem & ſimilitudinem ſignificari putant.* Vaſquez in 1.2. Thom. tom. 1. diſput. 137. num. 14. reſpondet, *Imaginem Dei aliam eſſe naturaliter impreſſam in intellectu nempe memoriam & voluntatem & hujus nihil minùs intrinſecè, ſed tantùm extrinſecè & ideò nunquam deleri, quantumvis extrinſecè minuatur; aliam verò eſſe imaginem Dei homini per gratiam & caritatem impreſſam, his enim qualitatibus Deo ſimiles efficimur &, hæc omninò amittitur per peccatum & de hac intelligendi ſunt Origenes & Auguſtinus.* Pererius libr. 4. in Gen. p. 474. itidem improbat diſcrimen illud inter *Imaginem & Similitudinem*, quod Bellar. amplectitur. Hi ergo omnes Alphonſus de Caſtro, Maldonatus, Vaſquez, Pererius, agnoſcunt imaginem Dei ſenſu ſano & orthodoxo amiſſam dici poſſe, liberant ergo nos à mendaci hæreſeos accuſatione. Fatemur autem hæreticum eſſe, ſi quis ſtatuat vel ipſam animæ eſſentiam intellectum ſcilicet voluntatem & reliquas vires eſſe amiſſas, vel nullas omoinò divinæ imaginis ſupereſſe reliquias, maximè verò ſi Origenis errorem de anima præexiſtente & in peccato conſtituta ante ſuam in corpus detruſionem amplectatur & hoc ſenſu imaginem Dei deperditam eſſe ſtatuit. 2. Infernum nihil aliud eſſe quàm conſcientiæ horrorem nemo noſtrum dicit. Partem pœnæ infernalis, ac eam quidem longè graviſſimam conſtitutam fore dicimus in alienatione à vita Dei, in ſenſu iræ divinæ perpetuo,

in horroribus conſcientiæ æternis, in militia omnium creaturarum adverſus damnatos, interim non negamus etiam corporeis pœnis in certo quodam τῷ ſubjectos fore reprobos, quia non ſolùm in anima ſed etiam in corpore peccarunt. Hieronymus dicit, *ignem inextinguibilem multos interpretatos eſſe de tormentis conſcientiæ æternis*, quos non reprehendit, modò ſtatuant æterna fore damnatorum ſupplicia, quod Origenes hæreticè negabat. Auguſtinus, licet ſtatuat, *damnatos igne corporali comburendos*, eorum tamen ſententiam ut hæreticam non damnat, qui ignem incorporalem fore intelligunt.

4. Peputianorum hæreſis. 210. IV. *Peputiani hæretici referente Auguſtino de hæreſ. c. 27. tantum dant mulieribus principatum, ut Sacerdotio quoq; apud eos honorentur. Lutherus artic. 13. ex iis quos Leo X. damnavit, dicit in Sacramento pœnitentiæ æquè abſolvere poſſe mulierem vel puerum atque Epiſcopum vel Papam, & jam reipſâ Calviniſtis in Anglia mulier quædam eſt ſummus Pontifex.* Reſp. 1. ordinariam Miniſterii adminiſtrationem non committimus fœminis, quod faciebant olim Peputiani. Quod in extremo neceſſitatis caſu Baptiſmi adminiſtrationem Laicis concedimus, in eo Pontificii nobiſcum conſentiunt. 2. Lutherus loquitur de caſu neceſſitatis extraordinario, ubi non poteſt haberi Sacerdos, ibi dicit tantùm valere mulieris Chriſtianæ vel etiam pueri abſolutionem, quantum Sacerdotis. *In remiſſione culpa* (inquit) *non plus facit Papa, quàm quivis Sacerdos, imo cùm Sacerdos abeſt, quam quilibet Chriſtianus. Monet etiam vim delendæ culpæ non in qualitate miniſtri ſed in fide credentis eſſe ſitam, nec tali eiusdam poteſtati miniſtri, qualem Pontificij ſtatuunt, ſed fidei, quâ verbum promiſſionis Evangelicæ amplectimur, remiſſionis effectum tribuendum eſſe.* Nequaquam verò miniſterii Eccleſiaſtici uſum ac dignitatem ſuſtulit, ſic enim ſcribit in Poſt. Eccleſ. Domin. Paſch. prox. *Apoſtolus 1. Corinth. 14. requirit, ut omnia ordine fiant, at ſi omnes Sacramenta porrigere velimus, quis futurus eſſet ordo? ſi omnes ſimul concionari, qualis coaxatio? Omnes Sacramenta adminiſtrandi poteſtatem habemus, ſed nemo ſibi hoc temerè, ut exerceat, aſſumere debeat, niſi is, qui ab Eccleſia ad hoc deſtinatus fuerit*, idem ſentiendum de poteſtate ſolvendi & ligandi. 3. Elizabetham Angliæ Reginam fuiſſe ſcimus, ſed quòd partes Miniſterii Eccleſiaſtici ſibi arrogaverit, Cochlæi eſt mendacium, quod Bellarminus hoc loco repetit, qui longè rectiùs feciſſet, ſi Johannis Octavi Papiſſæ ex Anglia oriundæ memor ab hac calumnia abſtinuiſſet.

5. Procli hæreſis. 211. V. *Proclus hæreticus apud Epiph. hæreſ. 64. dicebat peccatum in renatis ſemper vivere, concupiſcentiam enim verè eſſe peccatum nec tolli per Baptiſmum, ſed ſopiri per fidem, quod idem poſtea docuerunt Meſſaliani hæretici apud Theodor. lib. 4. de hæret. fab. Hæc eſt ipſiſſima ſententia Lutheri artic. 2. & 31. atq; in aſſert. illorum articulor. Item Phil. in loc. comm. cap. de peccato orig.* Reſp. 1. Procli hæreſin ſic deſcribit Methodius apud Epiph. hæreſ. 64. *Proclus reſurrectionem excutit, dicit animas ſine corpore ante mandatum vixiſſe, poſtea in corporis vinculum & carcerem & pedicas conjectum, & ſine corpore impoſſibile eſſe peccare.* Quid verò cum hac opinione nobis commune? 2. Quando Proclus dixit, *peccatum in renatis vivere*, intellexit id de peccati dominio, ut conſtat ex refutatione Procli apud Epiphanium. Nos contrà dicimus, non ſolùm peccati reatum, ſed etiam dominium à renatis abeſſe. Bellarmin. ipſe hoc agnoſcit libr. 5. de amiſſ. grat. c. 10. *Dicunt Proteſtantes concupiſcentiam in renatis eſſe peccatum, licet non ſemper regnet,* Prius diſertis verbis nobiſcum docet D. Paulus & ex eo Auguſtinus, poſterius in *Proclo* damnamus. 3. Meſſalianorum hæreſin ſic deſcribit Alphonſ. de Caſtro libr. 3. de hæreſ. tit. Baptiſmus. *Meſſaliani tantam vim tribuebant orationi, ut Baptiſmo derogarent, dicentes nullam utilitatem baptizatis ex Baptiſmo accedere, ſed ſolam orationem ſtudioſam Dæmonem inhabitantem effugare.* Quid verò cum hac Meſſalianorum hæreſi noſtris Eccleſiis commune? dicimus omnia peccata in Baptiſmo remitti ac proinde reatum eorum tolli, quin & vim peccati adhuc in carne habitantia infringi atque minui, quæ omnia ſuo loco abundè confirmata ſunt. Caſſand. in conſult. artic. 2. veriſſima diſtinctione rem totam explicat. *Si peccati, inquit, rationem in vitio illo & iniquitate, languore & morbo conſtituas, cui Spiritu reſiſtendum eſt, ne illicitos affectus gignat, non ineptè peccatum dicitur. Sin peccati rationem in ipſa offenſa Dei & reatu, cui ex adverſo pœna & damnatio reſpondet, ſitam intelligas, non eſt peccatum in regeneratis, quia niſi ei voluntas conſentiat, ad peccatum non deputatur.* 4. Pontificii Monachi potiùs errori Meſſalianorum ſunt involuti. Sic enim ſcribit Sixtus Senenſis libr. 6. Biblioth. annot. 3. *Adverſus ignavos Monachos, qui tum in Africa errorem hunc a Meſſalianis hæreticis enatum fovebant, Auguſtinus ſcripſit librum de opere Monachorum, quo tria potiſſimum demonſtrat, primùm ut Monachi qui nullo Evangelico negotio, nullâ curâ Eccleſiaſticâ occupantur, non vitam ſine ullo labore manuum tranſigant otioſam &c.*

212. VI. *Novatianorum error præcipuus erat, non eſſe in Eccleſia poteſtatem reconciliandi homines Deo niſi per Baptiſmum, poſtea etiam addiderunt, non oportere baptizatos inungi chriſmate ab Epiſcopo referente Theod. lib. 3. de hæret. fab. & Cornelio Papa apud Euſeb. lib. 6. c. 33. Quæ ſententia pro priore parte eſt Calviniſtarum, quia Calv. lib. 4. Inſtit. c. 19. §. 17. dicit, nullum eſſe pœnitentiæ Sacramentum præter Baptiſmum, ac improbat dictum Hieronymi, quod pœnitentia ſit, ſecunda poſt naufragium tabula. Pro altera parte eſt omnium Lutheranorum quia Lutherus rejicit pœnitentiam ex numero Sacramentorum.* ℞. abſterſimus hanc labem Novatianæ hæreſeos ſpongiâ veritatis tr. de pœnit. §. 21. Hieronymi dictum, quo ſenſu accipiendum ſit, expoſuimus tr. eod. §. 13. Novatianorum error fuit, quod pœnitentibus poſt Baptiſmum lapſis veniam denegarint, Euſeb. libr. 6. Hiſt. Eccl. c. 33. variarunt tamen more hæreticorum ſuam ſententiam ſæpiùs. Quandoque ſimpliciter negarunt, poſt Baptiſmum eſſe pœnitentiæ locum, quandoq; conceſſerunt lapſos ad pœnitentiam cohortandos eſſe, ſed ſpem remiſſionis non à Sacerdotibus, ſed à Deo expectandam eſſe. Quandoque diſtinctionem fecerunt inter peccata graviora, inter quæ emineat crimen abnegationis in perſecutione, ac leviora & quotidiana, horum quidem remiſſionem Eccleſiæ miniſtris concedentes, illorum v. remiſſionem ſoli Deo vendicantes. Quam fuiſſe Novatianorum hæreſin agnoſcunt ipſimet Pontificii Vega libr. 13. de Juſtif. cap. 2. Alph. de Caſtro lib. 12. adv. hæreſ. tit. Pœnitentia. Maldonatus in cap. 14. Joh. Quid verò cum hæreſi illa nobis commune, qui lapſos etiam in graviſſima peccata poſt ſuſceptum Baptiſmum, ad

6. Novatianorum hæreſis.

ſeriam

ſeriam pœnitentiam ſedulò hortamur; quàm ſi verbis, geſtibus & factis teſtentur, conſolatione Evangelii illos erigimus & peccatorum remiſſionem illis annunciamus Auguſt. Conf. art. 12. *De Pœnitentia docent* (noſtræ Eccleſiæ) *quod lapſis poſt Baptiſmum contingere poſſit remiſſio peccatorum quocunq; tempore cum convertuntur, & quod Eccleſia talibus redeuntibus ad pœnitentiam abſolutionem impertiri debeat &c. Damnantur & Novatiani, qui nolebant abſolvere lapſos poſt Baptiſmum redeuntes ad pœnitentiam.* Quem errorem in Novatianis Aug. Conf. diſertè damnat, illum Bellarm. à nobis foveri diſputat. Videat autem ne in *Eccleſiæ Romanæ* gremio Novatianorum error locum inveniat. Si enim perpetuò dubitandum de remiſſione peccatorum, quomodo verè dici poteſt, quod in Eccleſia vigeat poteſtas reconciliandi homines Deo? Si reconciliatio illa certa eſt, exulare jubeatur dubitatio. Novatiani ob arrogantiſſimam puritatis & ſanctimoniæ opinionem dicebantur *Cathari* teſte Aug. de hæreſ. c. 38. at quæ major poteſt eſſe puritatis & ſanctimoniæ arrogatio, quàm quod Monachi Pontificii glorientur ſe non ſolùm legem perfectè implere, ſed etiam opera ſupererogationis præſtare poſſe?

7. Error Sabellii.

213. VII. *Sabellius docuit, unam tantum eſſe perſonam in Deo, non tres teſte Epiph. hæreſ. 57. Idem docuit noſtro tempore Servetus lib. 1. de Trin. & nunc ea ſententia in multis locis regnat.* Reſp. quid verò Auguſtanæ Confeſſioni cum blaſphemiis Serveti commune eſt? Fatetur ipſe Bellarminus præfat. controv. de Chriſto *Servetum Genevæ exuſtum eſſe Calvini ſuaſu & hortatu*, eccur igitur in hæreſeos illius ſocietatem nos vocat? Servetus Hiſpanus fuit in Academiis Numidicis inſtitutus, ex illis igitur non ex nobis ortus fuit. ** Jeſuita Armandus in Epiſtola ad Chamier. ſectam Servetianam, ut ipſe loquitur, à proteſtantium manifeſtè ſegregat ac diſtinguit. ** Quæ ſit Confeſſio Eccleſiarum noſtrarum de myſterio Trinitatis luculentè exponitur art. 1. Auguſt. Confeſſ. in quo diſertè damnantur *Samoſateniani veteres & recentiores*, qui unam duntaxat in divinitate perſonam eſſe contendunt, neque quicquam in hoc articulo à Pontificiis cenſoribus fuit deſideratum. Videat autem Bellarmin. quomodo Genebrardum ſuum à ſuſpicione Tritheiſmi liberare velit, is enim ita oppugnavit Sabellianiſmum, ut ferè inciderit in Tritheiſmum. Vega in oppugnatione Samoſaten. p. 10. Poſſev. libr. 8. Biblioth. ac Piſtorius in epit. Colloq. Emmertin. contendunt *perſonarum in divina eſſentia Trinitatem non niſi ex traditione demonſtrari poſſe*, quâ ratione lubrico admodum & incerto hoc myſterium niteretur fundamento. Vulgares ſunt in Papatu picturæ, in quibus Trinitas depingitur in forma hominis tricipitis; quas picturas Tritheitarum hæreſi favere & ſimplicioribus anſam de tribus Diis cogitandi præbere, non poteſt fortè negari.

8. Manichæorum hæreſis.

214. VIII. *Manichæorum eſt hominum damnare Naturam & liberum auferre arbitrium, ut eſt apud Hieron. in præfat. Dial. contra Pelag. Et Auguſt. de hæreſ. c. 46. Peccatorum originem non tribuunt Manichæi libero arbitrio. Idem apertè ſectari omnes Lutherus art. 36. dicit, eſſe rem de ſolo titulo, in aſſert. autem ejusd. articuli dicit, eſſe titulum ſine re & omnia fieri ex abſoluta neceſſitate. Manichæi præterea accuſabant paſſim Patres Teſtamenti Veteris teſte Auguſt. lib. 22. contra Fauſt. Idem paſſim facit Calvinus. Reſp.* 1. art. 18. Aug. Conf. noſtram diſertè exponit ſententiam. *De libero arbitrio docent* (Eccleſiæ noſtræ) *quod humana voluntas habeat aliq. libertatem ad efficiendam civilem juſtitiam & deligendas res rationi ſubjectas, ſed non habet vim ſine Spiritu S. efficiendæ juſtitiæ Dei ſeu juſtitiæ ſpiritualis, quia animalis homo non percipit ea quæ ſunt Spiritus Dei, ſed hæc fit in cordibus, cum per verbum Spiritus S. concipitur*, hæc totidem verbis dicit *Auguſt. lib. 3. hypognoſticon &c.* Hunc articulum Cæſar & Principes approbârunt. Joh. Hoffmeiſter, agnoſcit eum ex monumentis ſanctorum Patrum imò & ex ſacris literis deſumtum. Georg. Caſſand. eum commendat *tanquam conſentientem doctrinæ Eccleſiaſticæ & approbat diſtinctionem* inter objecta liberi arbitrii. 2. quando Lutherus, liberum arbitriũ vocat *titulum ſine re*, loquitur de viribus liberi arbitrii ad bonum, quâ in parte ſequitur Auguſtinum, qui lib. 2. cont. Julian. c. 2. vocat *ſervum arbitrium*, ac lib. 3. contra duas Epiſt. Pelag. c. 8. *liberum arbitrium captivatum non niſi ad peccandum valere* ſcribit; imò Lutherus hac in parte ſequitur ipſum Chriſtum, cujus axioma eſt Joh. 8. v. 34. *Qui peccatum facit, peccati ſervus eſt*, & Chriſti Apoſtolum, qui *ſe ſub peccatum venundatum eſſe* conqueritur Rom. 7. v. 14. 3. Agnoſcimus igitur voluntatem hominis poſt lapſum ad peccandum eſſe libertimam, imò toto impetu ad peccatum ferri, agnoſcimus in actionibus externis quandam ſupereſſe libertatem, ſed in ſpiritualibus nullas liberi arbitrii vires eſſe reliquas aſſerimus. 4. Manichæi contrà planè negabant liberum arbitrium etiam ad malum & cùm ſubſtantialem in homine malitiam ſtatuerent, alterum illi conditorem affingebant, ne bono Deo malitiam aut mali originem cogerentur aſſignare, ſtatuebant etiam tres hominum ordines, *primos χοϊκὸς, qui non ſint capaces renovationis, ſecundos bonos, qui non ſint capaces peccati, tertios medios, qui poſſint purgari ſeparatione τῆς ὕλης tanquã ſubſtantiæ adverſæ.* Ecquid horum in noſtris Eccleſiis defenditur? 5. Videat Bell. ne ipſe in Manichæorum caſtra inſcius tranſeat. *Nos dicimus* (inquit lib. de grat. prim. hom. c. 7.) *rebellionem carnis adverſus Spiritum futuram fuiſſe in homine ex Naturæ conditione, ſi homo in puris naturalib. extitiſſet.* At hac ratione vitioſitas ipſi Naturæ autori cum Manichæo aſſcribitur. 6. Si de quibuſdam *Patriarcharum* factis temerè quippiam pronunciat, Calvin. ſuo periculo faciat. Nos licet ſtatuamus, Patriarchas non caruiſſe ſuis nævis, quin & quoſdam illorum in graviſſima peccata eſſe prolapſos, tamen de ſpecialib. quibuſdam ipſorum factis ex familiari Spir. S. impulſu factis temerariè judicare prohibemus. De polygamia *Patriarcharum* Bell. ipſe quatuor diverſas ſententias recenſet. *Quidam ſtatuunt Patriarchas habuiſſe unam veram uxorem, reliquas verò concubinas, ex quibus nati filii fuerint ſpurii. Quidam ſtatuunt, polygamiam illam ex conſuetudine quadam per legem nullam reprehenſa in uſu fuiſſe, inter quos eſt Auguſtinus. Alii exiſtimant, polygamiam fuiſſe Patribus lege conceſſam & divinam inſpirationem interceſſiſſe.* Bellar. exiſtimat *in genere omnibus gentibus & generali diſpenſatione fuiſſe licitam*, quæ opinio à jure Canonico & Innocentii III. ſententia c. gaudemus, de divortiis & gloſſa ac Scholaſticis diſcedit: Abrahamum fuiſſe *idololatram*, cùm adhuc trans fluvium in Ur Chaldæorum habitaret, dicit ipſe Spiritus ſanctus Joſuæ 24. verſ. 2. Idem ſtatuunt Genebrardus & Maſius Scriptores

Pontificii referente Pererio comment. in Geneſ. lib.6.num.255. ** Idemde Abrahamo ſtatuit Lindanus lib.1. panop.c.11. ex Suida & Auguſt. lib.10. de civ. Dei cap. ult. ** *Juda Maccabæi* factum ex libro Apocrypho non poteſt probari, nec ullum extat in lege divina præceptum de ſacrificio pro defunctis. Longè verò alio ſenſu ac fine Patriarcharum vitia notabant & inſectabantur Manichæi, quem ediſſerat nobis Sixtus Senenſis lib. 7. Bibliothec. cap. 8. *Manichæi Scripturas Veteris Teſtamenti averſati erant, idcirco in Patriarcharum mores contumelioſius invehebantur. Quanquam verò Patriarcharum in V. T graviacrimina concedantur, non propterea Scripturæ minuitur autoritas, imò nobis magis commendatur, ut fidem conſequamur, quia Scriptura excipit nullius adulandam perſonam, quædam in vituperabilibus laudanda, quædam in laudabilibus vituperanda non tacent.* Ibid. *Quædam crimina Patriarcharum Scriptis produntur, ut quatuor hæc, videlicet fidem, eruditionem, timorem, ſpem conſequamur. Fidem Hiſtoriæ, quæ nemini adulatur; truditionem, ut ea vitia effugiamus, quæ Scriptura vituperat. Timorem, ut caſu majorum, ſit timor minorum. Spem, ut in talibus lapſibus non deſperemus ſalutem.* Hæc ex Auguſtino Senenſis. Sic ergo ex eodem flore Manichæi venenum, orthodoxi mel ſugunt, quod cum Bellarmino non fuerit ignotum, quis calumniandi intemperiem in ipſo non deteſtetur?

9. Donatiſtarum hæreſis. 215. IX. *Donatiſtæ Eccleſiam ex ſolis juſtis conſtare volebant, atq; inde deducebant, Eccleſiam viſibilem periiſſe de orbe terrarum & in ſola Africa remanſiſſe, Auguſt. libr. de unit. Eccleſiæ cap. 12. Iidem Catholicos crudeliſſimè trucidabant, oderant præcipuè Monachos & Epiſcopos, quos vocabant Phariſæos, inprimis Epiſcopum Romanum, cujus ſedem cathedram peſtilentiæ vocabãt, altaria frangebant, Eccleſias ſpoliabant, ſacros calices vendebant &c. Eandem eſſe doctrinam & vitam Calviniſtar. certum eſt, nam Eccleſiam ex ſolis bonis conſtare docet Calv. lib. 4. Inſtit. c. 1. §. 7. quod etiam docet art. 7. Aug. Conf. Eccleſiam viſibilem a multis ſeculis periiſſe docent omnes. Porrò nihil eorum quæ blaſphemè vel crudeliter vel ſacrilegè dixerunt vel egerunt Donatiſtæ, omiſiſſe Calviniſtas docent Hiſtoria Surii, liber de furoribus Gallicis & alii autores.* Eandem cramben reponit Becanus lib. de *Eccleſia* pag. 57. *Donatiſtæ docuerunt* (inquit) *Eccleſiam Catholicam, quæ antea toto orbe fuerat diſperſa, poſtea toto orbe periiſſe &c. Idem ferè docent Lutherani.* Reſpond. 1. loquatur pro nobis artic. 8. Aug. Conf. *Quanquam Eccleſia propriè ſit congregatio Sanctorum & verè credentium, tamen cùm in hac vita multi hypocritæ & mali admixti ſint, licet uti Sacramentis, quæ per malos adminiſtrantur.* Ad hunc articulum reſpondit Cæſar & Principes, quod *ille acceptetur cum ſancta Romana Eccleſia.* Et laudat Principes Proteſtantes, quòd *damnent Donatiſtas & veteres Origeniſtas.* Bellarminus Donatiſtarum hæreſin nobis tribuit. Carolus V. Imperator laudatiſſimus ab ea nos abſolvit. Hoffmeiſterus egregiam affert diſtinctionem ex Auguſtino. *Eſſe in Eccleſia dicitur bifariam, uno modo eſſe in ea tanquam membrum in compage juſtitiæ, particeps ſcilicet ſpiritualis vitæ, hoc eſt, cohærens ceteris membris in Spiritu caritatis. Alio modo, inquit, eſſe in Eccleſia eſt adhærere membris Eccleſiæ, ſicut palea tritico.* De tota hac re plura diximus ſuperiùs. 2. Cum Donatiſtis ergò noſtræ ſententiæ nihil eſt commercii. Donatiſtæ Eccleſiam viſibilem ex ſolis electis conſtare volunt, nos inviſibilem Eccleſiam definimus eſſe *congregationem Sanctorum.* Donatiſtæ viſibilem Eccleſiam in certum orbis angulum coercebant, nos eam per totum mundum diſperſam eſſe dicimus. 3. Caveat ſibi Bellarminus, ne in luto illo erroris deprehendatur, in quod alios præcipitare ſatagit. *Donatiſtæ Eccleſiam viſibilem periiſſe de orbe terrarum & in ſola Africa remanſiſſe* docebant, ut ex Auguſtino Bellar. hoc loco ſcribit. Atqui idipſum fit à Pontificiis, qui Romanæ ſedi Eccleſiam Catholicam alligant. *Omnes ſedes Apoſtolicæ* (inquit Bellar. libr. 3. de Eccleſ. c. 8. §. ſi ergo) *Alexandrina, Antiochena, Hieroſolymitana defecerunt, ſola Romana ſedes Petri immobilis permanſit.* Donatiſtæ ex verbis Cantici myſticè explicatis, *indica ubi cubet in meridie* opinionem ſuam deducebant, quos hoc nomine ridet Auguſt. Epiſt. 48. ad Vincent. Pontificii ex verbis Chriſti, *Petre paſce oves meas*, itidem allegoricè explicatis opinionem ſuam probare conantur. 4. Donatiſtæ immeritò tum temporis propter illud caput doctrinæ reprehendebant Epiſcopum Romanum, nos v. plurimorum errorum eum meritiſſimè accuſamus. 5. Si in mutatione ceremoniarum, præſertim v. in motibus bellicis tumultuariè vel inordinatè à Calvinianis quicquam factum, ejus rei culpam præſtare neutiquam tenemur. De ritibus Eccleſiaſticis Auguſt. Conf. art. 15. noſtram ſententiam planiſſimè exponit. *Docent* (Eccleſiæ noſtræ) *quod ritus illi ſervandi ſint, qui ſine peccato ſervari poſſunt & proſunt ad tranquillitatem & bonum ordinem in Eccleſia, ſicut certæ feriæ.*

216. X. *Ariani docebant, Filium Dei eſſe Patre minorem, ut eſt apud Epiph. hæreſ. 69. Deinde iidem non recipiebant ullo modo traditiones non ſcriptas, ut docet Maximinus Arianor. Epiſcopus apud Auguſt. l. 1. c. 2. cont. Maxim. quam hæreſin poſtea imitati ſunt Neſtorius, Dioſcorus, Eutyches, ut habetur in VII. Synodo act. 1. Denique iidem Ariani plura & majora ſacrilegia patrarunt in Sacramenta, Altaria, Sacerdotes, Monachos, Sanctimoniales &c. quã Donatiſtæ, ut patet ex Athanaſ. in Apolog. pro fuga, Ruffino lib. 11. Hiſt. c. 3. Theodor. l. 4. Hiſt. c. 19. Primum errorem Arianorum docent Tritheitæ. Quamvis a. Lutherus, Philippus, Calvinus & ſimiles Arium habeãt pro hæretico, tamen negare non poſſunt, quin in ſuis Scriptis hujus erroris ſemina jecerint, unde poſtea orti novi iſti Ariani, ut demonſtravimus in præfat. librorum de Chriſto. Deinde alterum errorem docent omnes hujus temporis hæretici. Porrò illa crudelia & ſacrilega facinora Arianorũ, ſi tantùm nomina mutentur, ſunt illa ipſa, quæ Calviniſtæ paſſim factitant.* 10 Arianorum hæreſis. ℞. 1. ab Arianiſmi crimine liberat nos articulus primus Auguſt. Confeſſ. *Eccleſiæ magno conſenſu apud nos docent, decretum Synodi Nicenæ de unitate eſſentiæ divinæ, de tribus perſonis verum & ſine ulla dubitatione credendum eſſe &c. Damnant Arianos, Eunomianos &c.* 2. Semina erroris Ariani in libris noſtrorum extare eſt Jeſuiticum pronunciatum. Quæ Bell. in præfat. libror. de Chriſto affert, ſuo loco clariſſimè ſunt expoſita. De Calvino tamen rectè dicitur, quòd V. T. dicta myſterium Trinitatis & divinitatem Filii probantia perverſis ſuis interpretationibus corruperit. 3. Probè diſpiciat Bell. ne fomenta Ariano errori ſubminiſtret. Ea quæ in tempore Chriſto data ſunt, negat ſecundùm humanam Naturam ei data eſſe, conſequens igitur erit ſecundùm divi-

divinam Naturam ei data eſſe, ſed *talia ſentientem in ſui ſocietatem Arius rapuit*, ſcribit Leo Epiſt. 22. Diſputat Bellarm. libr. 3. de Chriſto c. 15. apud *antiquos ſedere a dextris minùs honorificum fuiſſe quã à ſiniſtris*, quâ ratione ex ſeſſione ad dextram Patris nunquam poterit æqualitas potentiæ, majeſtatis & gloriæ inter *Patrem* & Filium demonſtrari. 4. Traditiones extra Scripturam in articulis fidei nolle acceptare nequaquam eſt hæreticum, aliàs hæreticus fuiſſet Apoſtolus, qui *ſacras literas nos eos ſ. ios ſapientes ad ſalutem reddere poſſe* aſſerit, ac *Scripturam divinitùs inſpiratam utilem eſſe* docet *ad docendum, arguendum, corrigendum & erudiendum in juſtitia, ut perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus* 2. Tim. 3. v. 15. 16. 17. Hæretici etiam eſſent ſancti Patres, qui in articulis fidei nihil receperunt, niſi quod ex Scripturis ſacris demonſtrari poſſet. Oſtendemus autem inferiùs proprium eſſe hæreticorum, quod *cùm ex Scripturis arguuntur ad accuſationem Scripturarum convertantur, quaſi non rectè ſe habeant nec poſſit ex his inveniri veritas ab his qui neſciant traditionem*, teſte Irenæo lib. 3. adverſ. hæreſ. c. 2. p. 169. Proinde Ariani non fuerunt propterea hæreſeos accuſati, quod in articulis fidei traditiones repudiarent, ſed quod demonſtratam ex Scripturis veritatem de divinitate Filii acceptare nollent ad traditiones extra Scripturam illud dogma referentes. Nolebant acceptare nomen *ὁμοούσιν*, quia non extet in Scripturis, cùm tamen vis & ſenſus illius in Scripturis habeatur. Rectè Bellarm. lib. 2. de Concil. cap. 12. § ſic etiam. *Cùm Nicenum Concil. definivit Chriſtum eſſe ὁμοούσιον Patri, deduxit concluſionem ex Scripturis, in quibus diſertè continetur, unum eſſe Deum, & Patrem eſſe Deum, & Filium eſſe Deum, ex quibus ſequitur neceſſariò, Patrem & Filium ejuſdem eſſe ſubſtantiæ & divinitatis.* Idem libr. 4. de verb. Dei c. 11. §. profert. *Hæreſis Ariana ex ipſis Scripturis expreſsè refutatur.* Ergo non ex traditionibus, ſed ex Scripturis Arius hæreſeos fuit convictus. 5. Ariani tantum abeſt, ut traditionum fuerint hoſtes, ut ad eas potiùs provocarint. Athanaſius orat. 2. contra Arianum p. 124. meminit ſcripti ab Ario compoſiti, cujus titulus fuit *Thalia*, quod ſcriptum in Concilio Niceno nominatim damnatum fuiſſe refert Socrates lib. 1. Hiſtor. Eccleſ. cap. 6. cujus tale fuit exordium. *Ex electis Dei ſecundùm fidem peritis Dei rectigradis, qui ſanctum & Dei Spiritum acceperunt, ita didici ego.* 6. Falſum eſt, nos omnes traditiones rejicere, teſtem producimus ipſum Bellarminum libr. 4. de verbo Dei cap. 3. *Proteſtantes concedunt, Apoſtolos quædam inſtituiſſe, quæ ad ordinem Eccleſiæ ſpectant, dies quoſdam feſtos obſervant &c.* quomodo hæc conveniunt, Proteſtantes omnes traditiones negant & tamen quaſdam concedunt? Item Lindanum in panopl. libr. 1. c. 2. Brent. in Apolog. *ne quid*, ait, *ambiguitatis in nomine traditionis relinquatur, non loquimur nunc de ea traditione, quã nobis ſacra Scriptura & quam ea continentur, a majoribus nobis tradita ſunt, nam hanc traditionem affirmamus eſſe certam, firmam & indubitatam, ſed de traditionibus aliis loquimur, quæ non ſunt ab Apoſtolis ſcriptis mandata.* Diſtinguimus ergo inter traditiones ſcriptas & non ſcriptas; inter neceſſarias & utiles ac non neceſſarias & inutiles, inter ritus & dogmata &c. quâ de re ſuo loco. 7. An Pontificii an verò noſtri crudelitatem ob diverſam religionis profeſſionem in alios exercuerint, loquitur Inquiſitio Hiſpanica, & acta Martyrum. Agnoſcit ipſe Bellarminus libr. 3. de Laicis cap. 21. negariá nobis, quod *hæretici ultimo ſupplicio ſint afficiendi.*

11 *Aerianorum hæreſis.*

217. XI. *Aeriani teſte Epiph. hæreſ. 75. & Auguſt. de hæreſ. cap. 33. tres errores docuerunt. 1. non eſſe orandum vel offerendum pro mortuis. 2. Statuta ſolenniter jejunia non eſſe celebranda, ſed cùm quiſque voluerit jejunandum, ne videatur ſe eſſe ſub lege. 3. Presbyterum ab Epiſcopo nulla differentia debere diſcerni. Has tres ſententias Centuriatores Cent. 4. cap. 5. col. 401. fatentur ſibi cum Aerio eſſe communes.* Reſpond. 1. Epiphanius & Auguſtinus, qui Aerium in numerum hæreticorum collocant, teſtantur. *ipſum fuiſſe planè Arianum.* Alphonſ. de Caſtro libr. adverſ. hæreſ. tit. Cibus, teſtatur *Aerium adhæſiſſe Tatianorum hæreſi, ſiquidem docuerit, non licere veſci carnibus.* ibidem tit. Nuptiæ. addit, *in eo ipſum errore fuiſſe, ut neminem ad communionem admitteret niſi continentes.* Quid ergò mirum, quòd propter hos errores in numerum hæreticorum ab Epiphanio & Auguſtino fuerit relatus? 2. Si Aerius nihil aliud docuiſſet, quàm pro defunctis fruſtrà orari & offerri, jejunia Chriſtianorum non eſſe certis diebus Chriſti vel Apoſtolorum mandato aſtricta ac jure divino inter Epiſcopum & Presbyterum nullum eſſe diſcrimen, non potuiſſet in catalogum hæreticorum referri, ſiquidem tria illa capita ex Scripturis ſacris demonſtrari poſſunt. Pro defunctis fruſtrà orari docet Scriptura, quando impœnitentes ſtatim à morte in infernum præcipitari aſſerit, è quo nulla ſperanda redemtio; pœnitentes autem & verè in Chriſtum credentes in cœlum ſubvehi. Johan. 3. v. 18. cap. 5. v. 24. Luc. 23. v. 43. Apoc. 14. v. 13. &c. ** *Statutum eſt homini ſemel mori & poſt mortem judicium* Hebr. 9. v. 27. Si nihil homini poſt mortem reſtat, niſi judicium, ergo unusquisque hominum ut moritur, ſic reſurget in die noviſſimo. Thom. comm. in 1. Tim. 6. lect. 4 *Qualis inveniēris in illa* (nempe horâ mortis) *talis inveniēris tunc* (in die ultimi judicii) ** Oblatio pro defunctis pugnat cum inſtitutione Cœnæ Dominicæ, quia non oblationem, ſed myſticam manducationem & bibitionem Chriſtus inſtituit, eamque pro viventibus, qui mortem ipſius commemorare poſſunt inſtituit, non autem pro defunctis. Auguſtinus ipſe de purgatorio hæſitanter loquitur, quomodo igitur de oblationibus pro defunctis certi quippiam ſtatuere poteſt? Oblationes olim uſitatæ nihil aliud erant quàm commemorationes & gratiarum actiones pro beneficiis, quæ per illos Eccleſiæ erant præſtita. Leges jejuniorum à Montano hæretico profectas docet Euſeb. libr. 5. cap. 16. contrà verò Apoſtolos id cujuſque ſententiæ liberum reliquiſſe docet Socrates lib. 5. c. 21. Auguſtin. ipſe Epiſt. 86. ad Caſulanum hac de re ſic ſcribit: *Ego in Evangelicis & Apoſtolicis literis video præceptum eſſe jejunium, quibus autem diebus non oporteat jejunare & quib. oporteat præcepto Domini vel Apoſtolorum non invenio definitum.* Jejunium Papiſticum, quod in diſcrimine ciborum duntaxat conſiſtit & ſub opinione neceſſitatis, cultus & meriti obtruditur ac hoc fine ſuſcipitur, ut ſit ſatisfactio pro peccatis *Doctrinam Dæmoniorum* cum Apoſtolo appellamus 1. Timoth. 4. v. 1. interim non negamus Chriſtianis omni tempore jejunandum eſſe tum ſpiritualiter per abſtinentiam à vitiis, tum corporaliter per ſobrietatem & temperantiam; nec infi-

cias imus jejuniū ſuas habere utilitates in perſonis ideoq; idoneis etiā à Magiſtratu Chriſtiano indici poſſe jejunium in publicis neceſſitatibus. Diſcrimen Epiſcopi & Presbyteri ex ſacris literis probari nequit, ut ſuo loco plenius demonſtrabitur. Michael Medina Scriptor Pontif. lib.1. de ſacr. orig. & contin. cap. 5. affirmat, *non ſolùm Hieronymum idem cum Aerianis ſenſiſſe, ſed etiam Ambroſium, Auguſtinum, Sedulium, Primaſium, Chryſoſtomum, Theodoretum, Oecumenium & Theophylactum eſſe in illa ſententia.* Atqui Patres illi antiqui poſt Aerium ſcripſerunt, quod ſi ergo cognoviſſent, hanc ſententiam in Aerio hæreſeos damnatam, nequaquam ſuis verbis illi fuiſſent ſuffragati. 3. Quod ergo attinet dicta tria capita, ea cùm ex Scriptura & Patribus demonſtrari poſſint, ideò propter illa Aerius nec potuit nec debuit hæreſeos condemnari, ſicut etiam in nullo Concilio propter illa damnatus eſt. Ac Theodoretus in libr. de fabulis Judæorum non ponit illum inter hæreticos, uti nec Hiſtoria Eccleſiæ, ſed potiùs Euſtachium, qui eum in hiſce capitibus oppugnabat. 4. Agnoſcunt quidam ex ipſis Pontificiis jejuniorum ſtatorum exercitia nequaquam ſimpliciter & abſolutè à nobis improbari, ſed corruptelas adhærentes. Caſſander. in conſult. art. 16. *Proteſtantes in ſua Confeſſione Saxonica apertè ſcribunt, ſe pacis publicæ causâ ſtata jejunia & hujusmodi traditiones libenter obſervare velle.* Lutherus in comm. cap. 6. Matth. *optat, pij & Chriſtiani jejunij exercitia in uſum revocari.* Proinde ſi Aerius diſciplinam Eccleſiaſticam temerè convulſit ac intemperantiæ fores aperuit; neutiquam hac in parte nobis probatur.

12. Ioviniani hæreſis.

218. XII. *Iovinianus quinq; errores cum ſectariis communes habet. 1. hominem non poſſe peccare poſt Baptiſmum, ſi verè baptiZatus fuerit, id eſt, ſi reverà fidem & gratiam Dei acceperit. Idem docet Calvin. lib. 2. Inſtit. cap. 2. §. 11. & 12. Reſp.* loquatur pro nobis Auguſtana Confeſſio art. 12. *Damnant Anabaptiſtas, qui negant ſemel juſtificatos poſſe amittere Spiritum ſanctum.* ** Campianus rat. 8. Stoicorum & Joviniani hæreſin proteſtantibus tribuit, propterea *quod cum illis doceant, omnia peccata eſſe paria.* Reſp. Campianus id colligit ex eo, quod ſtatuimus *omne peccatum ſuâ Natura eſſe mortale.* Sed ex illo perquam abſurdè id colligitur, cùm in pœnis etiam mortis æternæ ſint gradus Luc. 12. v. 47. cap. 10. v. 12. Rom. 2. v. 5. Docent hoc Coſterus in Enchir. cap. 2. p. 96. & Azorius lib. 4. Inſtit. c. 9. art. 5. Gerſonem ab hac Stoicorum ſententia liberantes. Non tollimus peccatorum gradus ſed peccatum aliud alio gravius dicimus. 1. reſpectu objecti id eſt, perſonæ in quam committitur. 2. reſpectu cauſæ efficientis, id eſt, perſonæ à qua committitur. 3. reſpectu intentionum cum qua committitur. 4. reſpectu rei ipſius in qua committitur. Sic gravius peccatum eſt blaſphemia in Deum quā ſimplex negatio; adulterium quam ſimplex ſcortatio. ** 2. *Ciborum delectum & jejunia non eſſe meritoria.* Idem *habetur in Confeſſ. Auguſt. art. 24.* Reſp. delectum ciborum eſſe coram Deo meritorium, nunquam ex Scripturis probari poterit, contrarium potiùs diſertis verbis docent Apoſtoli. Rom. 14. v. 6. *Qui manducat, Domino manducat, & qui non manducat, Domino non manducat.* v. 17. *Regnum Dei non eſt eſca & potus ſed juſtitia, pax & gaudium in Spiritu S.* 1. Cor. 8. v. 8. *Eſca nos non commendat Deo.* Hebr. 13. v. 9. *bonum eſt gratia ſtabiliri cor, non eſcis.* Nec hoc nomine damnatus eſt Jovinianus à veteribus quod negaret jejunium, præſertim quod in ſolo ciborum delectu conſiſtit. Idipſum enim Scriptura negat eſſe meritorium, ſed quod doceret, *jejunium nihil omninò prodeſſe.* Bellar. lib. 2. de bonis oper. c. 11. *Iovinianus docebat nihil prodeſſe ad ſalutem jejunia, Brentius & alij Proteſtantes docent quidem jejunium eſſe utile ad carnis petulantiam coercendam, adorationis auxilium, ad ſignum humilitatis & pœnitentiæ &c.* Pererius in comm. ad Rom. cap. 14. diſp. 3. num. 20. *Philippus Melanchthon non negat jejunij & rerum indifferentium obſervationem poſſe hominis prodeſſe & conducere ad cultum Dei, non tamen immediatè ſed mediatè, facit enim jejunium, ut homo ſit aptior ad fundendas preces, in quibus eſt cultus Dei.* Sic ergò Jeſuitæ ipſi ab hæreſi Joviniana nos abſolvunt. Nec in ciborum delectu ſed plenaria abſtinentia jejunium propriè dictum conſiſtere quidam ex ipſis Pontificiis agnoſcunt. Maldonatus in ſumm. q. 23. art. 2. *Perfectum & verum jejunium & quaſi exemplar omnium olim fuit aliud, quod ipſo nomine declaratur nihil comedere, nam propriè eſſe jejunium, eſt nihil prorſus edere, ac tale jejunium Moſis, Pauli & aliorum ſine cibo & potu.* Erasmus in 1. Cor. 8. *Mihi purioris Chriſtianiſmi magisq; cōſentaneum Evangelicæ & Apoſtolicæ doctrinæ videatur, ſi nullum certum cibi genus præſcribatur. Nihil pietati aut addit aut adimit ciborum delectus, ſuperſtitioſū facere poteſt, piū nō poteſt.* Quando igitur ciborū delectum, eum ſc. quem Pontificii in ſuo jejunio obſervant, improbamus, & jejunium illud ſuperſtitioſum, quod Pontificii commendant, rejicimus, non ſtatim omne jejunium vero fine ſuſceptum rejicimus. 3. *Conjugium virginitati dignitate & merito æquari. Idem docet Luth. in 1. Cor. 7. & Conf. Aug. art. 23.* R. Non negamus, cœlibatum certo reſpectu in perſonis idoneis conjugio præferendum, ſed negamus eo ſenſu præferendum, quod *virginitas ſit ſatisfactio peccatorum maxima & meritum regni cœlorum,* ut Petrus à Soto in *ref.* Conf. Wirtenb. loquitur. Quamvis verò Hieronymus contra Jovinianum diſputans alicubi rectè ſcribat. *Ut circumciſio nihil eſt ac præputium nihil eſt, ſed obſervatio mandatorum Dei, ita nec virginitas nec conjugium juſtificat, ſed ſicut conjuges ſalvantur, ſi permanſerint in fide, ita per eandem oportet etiam cœlibes ſalvari,* negari tamen nequit, admiratione cœlibatus & fervore contentionis ipſum eſſe duriorem & acriorem in nuptias quàm par eſt. Agnoſcit hoc Eraſmus in ſuis ſcholiis, & res ipſa manifeſtè illud comprobat. Sunt n. hæc Hieron. *Si bonum eſt mulierem non tangere, malum eſt tangere. Oro te, quale illud bonum, quod orare prohibet, quod corpus Domini accipi non permittit. Semper orandum, ergo nunquam conjugio ſerviendum. Quando impleo officium mariti, non impleo Chriſtiani.* Tractans illum locum Apoſtoli. *Ego verò vobis parco &c.* addit, *tantùm recenſeo tribulationem carnis, taceo autem quæ damnatio maneat conjugatos in futura vita, ut infirmus paream, qui jam ſunt in matrimonio. Nuptiarum finis mors eſt, fructus a. ſanctificationis, qui vel ad virginitatem vel ad continentiā pertinet, vitâ penſatur æternâ. Nuptiæ replent terram, virginitas Paradiſum. Sicut Paulus ſecundùm veniam loquitur de nuptiis, ita etiam de illo, qui inceſtum commiſerat, inquit, ſi quid donaſtis & ego &c.* Talia plura in Hieronymo occurrent, quæ ſuppreſſo nomine Auguſt. in l. de virgin. & de bon. conjug. modeſtè refellit. Unde rectè ſcribit Lud. Viv. in com.

lib. 16.

lib.16. de civ. Dei c.34. *Cataphryges nihil à fornicatione ſecundas nuptias differre cenſebant. Hieronymus non modo ſecundas nuptias abominatur, ſed primas etiam parum probat contra Jovinianum diſputans homo cœlebs & conjugio parum æquus.* Quod ſi ergo Jovinianus errorem illum taxavit, quod virginitas ſit meritum ſalutis æternæ, quod cœlibatus ſit ſatisfactio pro peccatis &c. Rectè hac in parte ſenſit, ſed Ambroſius lib.10. Epiſt.82. Jovinianiſtarum errores hos numerat, *baptizatos non debere virtutum diſciplinis teneri, nihil illis obeſſe commeſſationes, nihil voluptatum affluentiam, virgines oportere nubere, filios facere, ſimiliter & viduas, etiamſi ſe continere poſſint, errare eas, quæ nolint iterare copulam.* Item, *Dicunt delirare eos, qui jejuniis caſtigant carnem ſuam, ut menti ſubditam faciunt. Dicunt virginitatis nullam eſſe gratiam, pari omnes æſtimari precio, caſtimoniam nullius eſſe utilitatis, nullum eſſe præmium virginitatis, nullum fructum viduitatis, nullum honorem caſtitatis.* Item, *Quicunq; in Chriſto baptizatus eſt, qualiscunque ejus vita ſit, acceptum eſſe Deo.* Hæc Ambroſius de Jovinianiſtis, quæ ſi vera ſunt, graviſſimè erravit Jovinianus & in alteram partem nimis deflexit. 4. *Mariam in partu amiſiſſe virginitatem. Idem error Buceri & Molinæi, qui dicunt Chriſtum naſcentem adaperuiſſe vulvam Mariæ.* ** Repetit accuſationem Maldonatus in Luc. 2. v. 23.** Reſpond. credimus Mariam ante partum, in partu & poſt partum manſiſſe virginem. Quod ſi ergo Jovinianus *Mariæ virginitatem deſtruxit & pariendo corruptam fuiſſe* aſſeruit, ſicut Auguſtinus de ipſo loquitur, nihil nobis cum ipſo commercii. ** Aliud verò eſt dicere, *Chriſtum aperuiſſe vulvam matris ſuæ Mariæ,* aliud verò dicere, *Mariam in partu amiſiſſe virginitatem.* ** Quod igitur de apertione uteri virginalis in partu additur, ea ut virginitati nihil quicquam præjudicat, ita quorundam veterum teſtimonio ſtabilitur. Janſen. in Concord. Evang. in cap.2. Luc. *Patres aliqui dicunt Chriſtum propriè adaperuiſſe vulvam matris ſuæ, cùm aliis mulieribus ſoleant viri uterum aperire, quæ eſt ſententia Theophylacti in hunc locum. Similis eſt ſententia Ambroſii ſic ſcribentis. Non enim virilis coitus virginis ſecreta reſeravit, ſed immaculatum ſemen inviolabili utero S.S. infudit, ſic ergo ſolus aperuit vulvam, ut immaculatus exiret. Similia habet Origenes.* **(homil.14. in Luc.**) Eraſm. in annotationib. Luc. 2. *Origenes homil.14. putat, Chriſtum virginis matris vulvam adaperuiſſe, ſed non more cæterorum, ceterorum enim conceptus quoq; muliebris uterum aperit, cùm Chriſtus clauſo virginis utero ſit conceptus citra virilem operam. Porrò ita naſcens aperuit uterum, ut non convelleret clauſtra pudicitiæ virginalis. Hæc eſt Origenis ſententia, quæ ſanè pugnat cum eo, quod jam pia credulitas omnium ferè animis infixit, Chriſtum ſine nixu & labore parturientis clauſo virginis utero prodiiſſe, quæ ſanè ut eſt plauſibilis nec irreligioſa, ita ſanè Scripturarum teſtimoniis doceri non poſſit.* B. Rhen. in arg. ad lib. Tert. de carne Chriſti. *Tertullianus dicit Mariam patefacti corporis lege peperiſſe, cùm omnes hodiè Theologorum Centuria Chriſtum clauſo virginis utero prodiiſſe velint. Tameſi Tertulliano Ambroſius ſubſcribit, ſed quis divinare potuit, quid ſubtiles iſti Theologi tot poſt ipſū ſeculis eſſent definituri?** Maldon. in c.2. Luc. addit *ſic ſenſiſſe Greg. Nyſſenum, Epiphanium, Hieronymum, Euthymium.* ** Hi omnes reſpondebunt, virginitatem non tolli per apertionem uteri in partu, ſed per apertionem in virili coitu.** Toletus l.5. de inſtruct. Sacerd. c.6. §. quartus caſus. *Fœmina quamvis ab alio ſuperetur, ſi non conſentiat interius in actu turpi non peccat, nec virginitatem amittit, ſi virgo erat.* At ſi per viri coitum modò invita & non conſentiente fiat virgine, non amittitur virginitas, multò minùs per ſanctiſſimi Chriſti corporis egreſſum Mariæ virginitas eſt violata. ** 5. *Præmia beatorum eſſe paria. Idem docet Lutherus in ſerm. de natali B. Mariæ & in comm. 1. Epiſt. Petri, ubi dicit, omnes Chriſtianos eſſe æquè ſanctos & juſtos, ut eſt mater Dei, ex quo ſine dubio ſequitur, fore omnes æquè beatos.* Reſp. nec Lutherus nec quiſquam noſtrûm differentiā præmiorum in vita æterna negat. Quando Lutherus dicit, *omnes eſſe æquè ſanctos & juſtos*, loquitur de juſtitia imputata, quæ in Chriſto omnes credentes æquales facit. Agnoſcit hoc ipſe Bellarminus lib.3. de Juſtificatione cap 1. *cùm docent Proteſtantes, omnes ſanctos æquè juſtos eſſe coram Deo, loquuntur de juſtitia imputata,* Ex eo verò non poteſt inferri, quòd præmiorum in vita æterna diverſitas negetur, ut enim juſtitia imputata non excludit renovationem & bona opera, ita quoque non excludit præmia cœleſtia operibus & paſſionibus Sanctorum ex gratia diverſimodè olim danda.

219. XIII. Vigilantius docuit 1. *Sanctorum reliquias non eſſe venerandas. Idem docet Lutherus in ſerm. de cruce & in lib. de abroganda Miſſa.* Reſp. 13 Vigilantii hæreſis. Hieronymus accuſat Vigilantium, quod ſtatuerit *Sanctorum reliquias nullo honore dignandas, & contactu earum homines pollui,* id verò nemo noſtrûm dicit, ſed approbamus judicium Caſſandri in conſult. de Auguſt. Confeſſ. pag.148. *Cum vera & comperta reliquia in his præſertim provinciis perpauca ſint & multa ex iis, quæ oſtentantur, non temere ſuſpecta haberi poſſint, atque illarum frequentatio & veneratio non multum pietati, plurimùm verò ſuperſtitioni vel quæſtui ſerviant, multò conſultius videtur, ut ab omni reliquiarum oſtentatione abſtineatur & populus ad veras ſanctorum reliquias colendas, id eſt, exempla pietatis & virtutum, quæ in Scriptis vel ab ipſis vel de ipſis extant, imitanda provocetur.* Non igitur probari nobis poteſt, quod in Papatu Sanctorum reliquiæ, eæq; incertæ, exoſculandæ, adorandæ & flexis genibus venerandæ populo proponuntur, peregrinationes ad illas ſuſcipiuntur, ac ſi ad eas gratia Dei & remiſſio peccatorum ſit alligata, quod ſi idem negavit Vigilantius & hoc nomine ab Hieronymo taxatus fuit, opponimus Hieronymo præclarum illud pronunciatum, quod in cap.23. Matth. ipſe propoſuit. *Quod de Scripturis non habet autoritatem, eadem facilitate contemnitur, quā aſſeritur.* Jam verò ſuperſtitioſa illa & idololatrica reliquarum veneratio nullum in Scripturis habet fundamentum. Eraſmus de contentionibus illis inter Hieronymum & Vigilantium tale fert judicium. *In Vigilantium ita debacchatur Hieronymus, ut pluſculum modeſtiæ cogar deſiderare. Utinā argumentis duntaxat egiſſet & à conviciis temperaſſet! Nam vigilias nocturnas non placuiſſe Eccleſiaſticis viris, vel illud ſatis arguit, quod horum autoritate ſublata ſint, nomine tantùm ſuperſtites, nec hodie diſſimili ſtudio curritur ad Martyrum reliquias. 2. Orationes mortuorum pro aliis non exaudiri, ex quo ſequitur, fruſtra ſanctos invocari. Idem ſtatuit Lutherus in lib. de Euchar. ad VVald. ubi invocationem Sanctorum ſtultam & pernicioſam eſſe dicit.* Reſp. Apologia Auguſt. Confeſſ.

concedit, *Sanctos in genere pro Eccleſia orare.* Caſſand. art. 21. *Proteſtantes largiuntur ſanctos in cœlis orare pro Eccleſia in genere, ſed ex eo conſequens eſſe negant, Sanctos invocandos eſſe.* Noſtra igitur ſententia diſtat à Vigilantii opinione. Hieronymus Vigilantium hoc nomine oppugnat, quod negaverit *Sanctorum orationes pro aliis exaudiri*, ſed nuſpiam in toto illo ſcripto ex eo infert, ſanctos a nobis invocandos eſſe, imò diſertè negat *Angelos, Archangelos, Martyres; &c. in Eccleſia adorari.* Quamvis enim ſancti in Eccleſia triumphante in genere orent pro Eccleſia militante, non tamen inde ſequitur, illos à nobis eſſe invocandos, quia ſingulorum ærumnas in ſpecie, & gemitus cordium noſtrorum ignorant, nec invocatio iſta vel mandatum vel promiſſionem, vel exemplum probatum in Scripturis habet. 3. *Eccleſiaſticos debere eſſe uxoratos. Idem docet Lutherus in 1. Cor. 7. ubi dicit, matrimonium jure divino præceptum eſſe omnibus, etiam Eccleſiaſticis & Monachis, qui ſe non ſentiunt habere donum continentiæ.* Reſp ** Non poteſt eſſe hæreſis & quidem antiqua, id cuiq; contrarium non extat in ullo totius ſacræ Scripturæ loco, quippe quæ data eſt, ut ſit unica fidei noſtræ regula. Iam vero Sacerdotes debere eſſe cœlibes non extat in ullo Scripturæ loco, quia cœlibatus non eſt jure divino Ordinibus ſacris annexus, ut docent Bellarminus de Cleric. cap. 18. Greg. de Valent. tom. 4. diſp. 9. q. 5. punct. 5. §. ſed his argumentis. ** nequaquam verò dicimus omnes omninò debere eſſe uxoratos, ſed illis qui non habent ſpeciale illud continentiæ donum, conjugii remedium divinitùs præſcriptum eſſe aſſerimus juxta regulam Apoſtolicam: *Melius eſt nubere quam uri, & propter fornicationem fugiendam quiſq; habeat uxorem ſuam.* Vigilantius docuit Sacerdotes *debere* uxores ducere, nos docemus *licere* illis uxores ducere, quæ non ſunt ἰσοδυναμοῦντα. Coſter. in Enchir. cap. 15. *Ex Hieronymo conſtat Vigilantium hæreticum docuiſſe, non eſſe Diaconos ab Epiſcopis ordinandos niſi prius duxiſſent uxorem.* Bellarm. lib. 1. de Cleric. c. 19. *Error erat oportere Clericos uxores ducere, antequam ordines ſuſcipiant, quia poſt ordines non licuit, hic fuit, ut alii volunt, error Nicolaitarum hæreticorum, quem conſtat Vigilantium expreſſe docuiſſe.* Num verò nos conjugii neceſſitatem Clericis imponimus? minimè verò, ſed conjugii libertatem illis vendicamus & Pontificiam cœlibatus neceſſitatem velut jugum à cervice ipſorum removemus. Agnoſcit hoc ipſe Bellarm. ſic enim porrò ſcribit l. d. *Lutherani docent, non modò ante, verum etiam poſt ordinationem licere uxorem ducere*, id quod cum ſacris literis & primitivæ Eccleſiæ Hiſtoria convenire ſuo loco demonſtrabitur. 4. *Non expedire relinquere omnia & dare pauperibus & ad religionem relictis omnibus properare. Idem docet Luth. in lib. de votis Monaſt.* Reſp. temerariam facultatum abjectionem ſine ſpeciali vocatione & extra caſum neceſſitatis nuſpiam præcepit Christus ſed αὐτάρκειαν, contemtum terrenorum, paupertatem Spiritus & interiorem cordis averſionem à facultatibus, omnibus ſuis fidelibus commendavit, nec in illa ſed in hac Evangelica perfectio conſiſtit. Monachi Pontificii ita deſerunt omnia, ut omnibus abundè affluant. Bellarmin. ipſe lib. 4. de Pontif. Rom. cap. 14. § de ſecunda, agnoſcit *Nicolaum IV. & Iohannem XXII. non convenire in quæſtione illa, an paupertas qua omne dominium à ſe removet, ſolo relicto uſu ſit ſancta & meritoria*, cùm Nicolaus id affirmet c. Exiit de verb. ſignif. in 6. *Iohannes verò neget* c. ad conditorum canonum extra de verb. ſignif.

220. XIV. *Pelagiani docebant, 1. non eſſe in hominibus peccatum originis & præcipuè in filiis fidelium. Ita refert Auguſt. lib. 6. contra Iulian. cap. 2. & 3 lib. 4. ad Bonifac. cap. 2. & 4. 2. per quodlibet peccatum quamvis leviſſimum amitti juſtitiam ac proinde omne peccatum eſſe mortale, Ita refert Hieron. lib. 2. contra Pelagianos. Primum horum docent Cinglius, Bucerus, Calvinus. Errorem alterum docent omnes Sectarii.* Reſp. 1. art. 2. Auguſt. Confeſſionis liberat nos à mendaci accuſatione Pelagianiſmi. *Docent* (Eccleſiæ noſtræ) *quod poſt lapſum omnes homines ſecundum Naturam propagati naſcantur cum peccato, h. e. ſine metu Dei, ſine fiducia erga Deum & cum concupiſcentia, quodq; hic morbus ſeu vitium originis verè ſit peccatum damnans & afferens nunc quoque æternam mortem his, qui non renaſcuntur per Baptiſmum & Spir. ſanctum. Damnant Pelagianos & alios, qui vitium originis negant eſſe peccatum.* Hunc articulum Carolus Cæſar & Principes approbarunt, niſi quod in modo loquendi aliquid deſiderarunt. Hoffmeiſterus & Caſſander ſimpliciter illum approbant. Idem facit Vega Tridentini Concilii Aſſeſſor & Interpres lib. 2. de Concil. Trident. cap. 6. 2. Gregor. de Valent. de pecc. orig. cap. 8. ac tom. 2. diſp. 6. q. 11. puncto 1. nos accuſat, *quod peccatum originis nimis exaggeremus. Proteſtantes* (inquit) *adeo non negaverunt peccatum originale, ut etiam prodigioſis loquendi modis illud exagitent, etiam in renatis manere dicunt, quamdiu hanc vitam degunt.* Quâ igitur veritatis ſpecie tribui poteſt Proteſtantibus quod negent originis peccatum? De Calvinianorum opinione à qua alieniſſimi ſumus, alibi dictum fuit latiſſime. 3. Pontificios multis modis peccatum originis extenuare & Pelagianiſmo affines eſſe oſtendimus in tract. de pecc. originis §. 57. & ſeqq. 4. Neutiquam cum Pelagianis dicimus, *omnia peccata eſſe actu mortalia*, ſed in renatis diſtinguimus peccata infirmitatis & vitioſos affectus, à peccatis contra conſcientiam, & hæc ſola, non autem illa dicimus actu eſſe mortalia. Quamvis enim ſua Naturâ omnia peccata etiam leviſſima ſint mortalia, tamen pœnitentibus, in Christum credentibus, ſub umbraculo gratiæ degentibus & carnis concupiſcentiis reſiſtentibus peccata infirmitatis non imputantur & hac ratione deſinunt eſſe actu mortalia, quæ doctrina tantum abeſt ut ſit Pelagiana, ut potiùs à Catholicis quibuſdam Scriptorib. propugnetur. Vaſquez in Thomam tom. 1. diſput. 142. num. 7. *Ex Doctoribus Catholicis nonnulli graves omnino & pii Gerſon, Almarinus, Roffenſis dicunt, omnia peccata ex ſe mortalia eſſe & ſola miſericordiâ ad æternam pœnam non imputari. Idem docet Michael Baius.* 5. Pelagii opinio fuit, *nullum peccatum ne leviſſimum quidem cum juſtitia & gratia conſiſtere poſſe*, nos diſtinguimus inter juſtitiam imputatam & inhærentem, inter juſtitiam fidei & operum, quodlibet peccatum etiam leviſſimum inhærentem & operum juſtitiam corrumpit, quò minus in Dei judicio conſiſtere poſſit, ſed fidei juſtitiam cum peccatis per Dei gratiam venialibus in renatis conſiſtere poſſe aſſerimus. 14. Pelagianorum hæreſis.

221. XV. *Neſtoriani docuerunt, in Chriſto duas eſſe perſonas & duas Naturas. Ita Theodoret. lib. 4. de hæret. fab. iidem omnes veteres contemnebant, id quod egregiè præſtat Lutherus, Calvinus & alii omnes.* 15. Neſtorianorum hæreſis.

omnes. *Errorem autem præcipuum Neſtorii docet, hoc tempore Beza, qui duas hypoſtaticas uniones in Chriſto ponit.* Reſp. 1. mirum, quod ſoli Bezæ (** Neſtorii tamen errorem refellunt Calv. lib. 2. Inſtit. cap. 14. art. 4. Beza in conf. artic. de Chriſto cap. 22.) ** Neſtorianiſmum hoc loco tribuat Bellarminus, cùm alibi omnes Lutheranos in ſocietatem illius hæreſeos rapiat. lib. 3. de Chriſto cap. 1. *Lutherani duo docent, ex quibus ſequitur eos, vel eſſe Eutychianos vel Neſtorianos vel monſtrum ex utraque hæreſi compoſitum. Si enim volunt attributa divina carni Chriſti conjungi eſſentialiter, ſunt Eutychiani; ſi accidentaliter, ſunt Neſtoriani.* Sed datur tertium, videl. communicatio perſonalis; qua de re alibi plura. In præfat. de Chriſto: *Lutherus favet Neſtorio, ubi vocat Chriſtum hominem omnipotentem & docet divinitatem poſſe pati.* Sed hanc calumniam alibi abſterſimus. 2. Jeſuitas Neſtorianorum hæreſi fomenta ſubminiſtrare, dum propoſitiones perſonales vitioſè reſolvunt, & communicationem divinorum attributorum carni Chriſti factam, uti etiam officium Mediatoris ſecundùm utramq; Naturam Chriſto competere, præfractè negant, ſuo loco demonſtrabimus. Laur. Valla in declam. de donat. Conſt. de Papa *Cœleſtino* expreſsè memorat, *quod Neſtorii hæreſi infectus fuerit.* 3. Veteres nequaquam contemnimus, ſed eos ut Patres habemus. Si quid proponunt voci cœleſtis Patris conſonum, illud fideli obſequio acceptamus, ſin diſſonum aliquid proponunt, vocem cœleſtis Patris præferimus. Habemus eos ut *lumina*, non ut *Numina*; ut fidei teſtes ac *indices*, non ut *judices*. Lutherus in cap. 2. Geneſ. pag. 27. *Laboret Patrum venerari decet, fuerunt magni viri, ſed tamen homines, qui lapſi ſunt & potuerunt labi, ne eſſeramus eos ſicut Monachi, qui ſic adorant omnia eorum, quaſi non potuerint peccare &c.* Certum eſt inter Apoſtolorum vocationem & Patrum magnum eſſe diſcrimen, cur igitur ſcripta Patrum æſtimaremus Apoſtolorum ſcriptis paria? 4. Si Pontificii nolunt haberi contemtores Patrum, quando ſcripta eorum ſubjiciunt judicio Romani Pontificis, multò minùs pro contemtoribus Patrum haberi debemus, quando interpretationes & dogmata eorum ſubjicimus Spiritui ſancto in Scripturis & per Scripturas loquenti. Sed verum prius. Duræus in confut. reſp. Witack. rat. 5. *Patres non cenſentur Patres, cum ſuum aliquid, quod ab Eccleſia* (hoc eſt à Pontifice, ut docet analyſis ſuperius propoſita) *non acceperunt, vel ſcribunt, vel docent.* Bellarm. lib. 2. de Concil. cap. 12. *Pontificum decreta dicuntur Scriptura ſacra, ut diſtinguantur a profanis, & Canonica, ut diſtinguantur a ſcriptis ſacris Patrum, quæ non ſunt regula, nec habent autoritatem obligandi.* Staplet. lib. 10. princip. cap. 11. *recipiendam eſſe dicit Epiſcoporum & Doctorum Eccleſiæ interpretationem adhibitis his conditionibus. 1. ſi modò in unitate Catholica permanſerint, h. e. ſi autoritati Pontificis ſe quietè placideq; ſubmiſerint &c.* Ergò poſterius quoq; admittendum.

16. Hæreſis negantium durabilem corporis Chriſti in cœna præſentiam. 222. XIV. *Eodem tempore fuerunt aliqui, neſcio an etiam ipſi Neſtoriani eſſent, qui docuerunt, in Euchariſtia non manere corpus Chriſti, ſi aſſervetur in alterum diem, quos Cyrillus in Epiſtola ad Caloſirium inſanire dicit. Hunc errorem defendunt Bucerus, Melanchthon, Calvinus.* Reſp. de aſſervatione Euchariſtiæ egimus latiſſimè tract. de Euchar. cap. 17. §. 290. & ſeqq. Nec Chriſtus nec Apoſtoli aſſervarunt vel aſſervari juſſerunt, multò minùs in theatrica Pompa circumgeſtarunt conſecratum panem, ſed manducandum exhibuerunt communicantibus. Origenes in cap. 7. Levit. hom. 5. *Nam & Dominus panem, quem diſcipulis dabat & dicebat eis, Accipite & manducate, non diſtulit nec ſervari juſſit in craſtinum.* Biel. lect. 26. in Canon. refert verba Paſchaſii. *Chriſtus volens diſcipulos ſuos fructus hujus Sacramenti participes fieri, poſtquam corpus ſuum conſecravit, non ſiſtebat in conſecratione, nec dedit diſcipulis, ut ipſum honorificè conſervarent, ſed dedit in uſum dicens: Accipite, manducate: & quia per uſum manducatio tranſit & conſumitur, dedit eis, quoties vellent, conſecrandi poteſtatem.* Georg. Caſſand. 10 conſult. recitat verba Humberti Epiſcopi Sylvæ Candidæ: *Legimus Dominum non imperfectam, ſed perfectam commemorationem ſuis diſcipulis tradidiſſe pane benedicto & mox fracto atque diſtributo, non enim benedixit tantum & reſervavit in craſtinum, nec fregit tantum & repoſuit, ſed fractum ſtatim diſtribuit. Unde Alexander Martyr & Papa Quintus ab Apoſtolo Petro paſſionem Domini inſerens Canoni Miſſæ ait: Hoc quotieſcunq; feceritis, h. e. benedixeritis, fregeritis & diſtribueritis, in mei memoriam facietis, quia quodlibet horum trium fiat, ſcilicet aut benedictio ſine fractione & diſtributione, aut fractio ſine benedictione & diſtributione perfectam memoriam Chriſti non repræſentat, ſicut diſtributio nulla ſine benedictione & fractione.* Eraſmus in tract. de amicab. Eccleſ. concord. *Tempore veteris Eccleſiæ populus non curſitabat ad videndum id, quod Sacerdos oſtendit, ſed proſtratis humi corporibus, animis in cœlum erectis gratias agebant Chriſto Redemtori, qui nos ſua morte redemit.* Sequamur igitur Chriſti ordinationem & inſtitutionem, qui cum benedictione & diſtributione manducationem Euchariſtici panis immediatè conjunxit, & expirabit diſputatio de permanentia corporis Chriſti in Euchariſtia, ſi aſſervetur in aliquot dies. Notandum verò ἔγκλημα illud Bellarminianum de renovato à nobis errore Neſtoriano non convenire cum verbis Jeſuitæ Suarez qui tom. 4. diſp. 46. q. 75. art. 1. ſect. 8. Proteſtantibus primam erroris illius originem tribuit. *Alia* (inquit) *hæreſis eſt horum temporum docens Euchariſtiam neq; ſervandam eſſe in altari, neq; circumgeſtandam, neq; adorandam, hujus autor dicitur eſſe Bucerus, ut Rajardus, Hoſius, Caſtro, Cochlæus, Sanderius affirmant.*

232. XVII. *Eutychiani docuerunt, unam eſſe in* *17. Eutychianorum hæreſis.*
Chriſti Naturam, referente Theodor. lib. 4. de hæret. fab. Eandem hoc tempore inſtaurarunt Suenckfeldius, Brentius & Smidelinus Ubiquitatis Patroni. Reſp. 1. loquatur pro nobis Auguſtana Confeſſ. art. 3. *Docent* (Eccleſiæ noſtræ) *quod verbum h. e. Filius Dei aſſumſerit humanam Naturam in utero B. Mariæ virginis, ut ſint duæ Naturæ divina & humana in unitate perſonæ inſeparabiliter conjunctæ &c.* 2. Cum Suenckfeldio igitur, qui poſt aſcenſionem Chriſti humanam Natur. converſam eſſe in divinam docuit, nihil nobis noſtrisve Eccleſiis eſt commercii. 3. Communicatio divinorum idiomatum facta humanæ Naturæ Chriſti in perſona τῦ λόγυ non tollit Naturarum diſtinctionem, ut ſuo loco plenius demonſtratur. In concilio Epheſino caro Chriſti dicitur *vivifica*, jam verò vis vivificandi eſt proprietas divinæ Naturæ, quæ ſine ulla Eutychianæ confuſionis ſuſpicione de carne Chriſti prædicatur perſonaliter. 4. Agnoſcit hoc quodammodo Gregor. de Valent. lib. 1. contra Ubiquet. cap. 2. *Dicunt*

concedit, *Sanctos in genere pro Eccleſia orare.* Caſſand. art. 21. *Proteſtantes largiuntur ſanctos in cœlis orare pro Eccleſia in genere, ſed ex eo conſequens eſſe negant, Sanctos invocandos eſſe.* Noſtra igitur ſententia diſtat à Vigilantii opinione. Hieronymus Vigilantium hoc nomine oppugnat, quod negaverit *Sanctorum orationes pro aliis exaudiri*, ſed nuſpiam in toto illo ſcripto ex eo infert, ſanctos à nobis invocandos eſſe, imò diſertè negat *Angelos, Archangelos, Martyres; &c. in Eccleſia adorari.* Quamvis enim ſancti in Eccleſia triumphante in genere orent pro Eccleſia militante, non tamen inde ſequitur, illos à nobis eſſe invocandos, quia ſingulorum ærumnas in ſpecie, & gemitus cordium noſtrorum ignorant, nec invocatio iſta vel mandatum vel promiſſionem, vel exemplum probatum in Scripturis habet. 3. *Eccleſiaſticos debere eſſe uxoratos. Idem docet Lutherus in 1. Cor. 7. ubi dicit, matrimonium jure divino præceptum eſſe omnibus, etiam Eccleſiaſticis & Monachis qui ſe non ſentiunt habere donum continentiæ.* Reſp. ** Non poteſt eſſe hæreſis & quidem antiqua, id cujus contrarium non extat in ullo totius ſacræ Scripturæ loco, quippe quæ data eſt, ut ſit unica fidei noſtræ regula. Iam vero Sacerdotes debere eſſe cœlibes non extat in ullo Scripturæ loco, quia cœlibatus non eſt jure divino Ordinibus ſacris annexus, ut docent Bellarminus de Cleric. cap. 18. Greg. de Valent. tom. 4. diſp. 9. q. 5. punct. 5. §. ſed his argumentis. ** nequaquam verò dicimus omnes omninò debere eſſe uxoratos, ſed illis qui non habent ſpeciale illud continentiæ donum, conjugii remedium divinitùs præſcriptum eſſe aſſerimus juxta regulam Apoſtolicam: *Melius eſt nubere quam uri, & propter fornicationem fugiendam quisq; habeat uxorem ſuam.* Vigilantius docuit Sacerdotes *debere* uxores ducere, nos docemus *licere* illis uxores ducere, quæ non ſunt ἰσοδυναμοῦντα. Coſter. in Ench. cap. 15. *Ex Hieronymo conſtat Vigilantium hæreticum docuiſſe, non eſſe Diaconos ab Epiſcopis ordinandos niſi prius duxiſſent uxorem.* Bellarm. lib. 1. de Cleric. c. 19. *Error erat oportere Clericos uxores ducere, antequam ordines ſuſcipiant, quia poſt ordines non licuit, hic fuit, ut alii volunt, error Nicolaitarum hæreticorum, quem conſtat Vigilantium expreſsè docuiſſe.* Num verò nos conjugii neceſſitatem Clericis imponimus? minimè verò. ſed conjugii libertatem illis vendicamus & Pontificiam cœlibatus neceſſitatem velut jugum à cervice ipſorum removemus. Agnoſcit hoc ipſe Bellarm. ſic enim porrò ſcribit l. d. *Lutherani docent, non modò ante, verum etiam poſt ordinationem licere uxorem ducere*, id quod cum ſacris literis & primitivæ Eccleſiæ Hiſtoria convenire ſuo loco demonſtrabitur. 4. *Non expedire relinquere omnia & dare pauperibus & ad religionem relictis omnibus properare. Idem docet Luth. in lib. de votis Monaſt.* Reſp. temerariam facultatum abjectionem ſine ſpeciali vocatione & extra caſum neceſſitatis nuſpiam præcepit Chriſtus ſed αὐτάρκειαν, contemtum terrenorum, paupertatem Spiritus & interiorem cordis averſionem à facultatibus, omnibus ſuis fidelibus commendavit, nec in illa ſed in hac Evangelica perfectio conſiſtit. Monachi Pontificii ita deſerunt omnia, ut omnibus abundè affluant. Bellarmin. ipſe lib. 4. de Pontif. Rom. cap. 14. § de ſecunda, agnoſcit *Nicolaum IV. & Iohannem XXII. non convenire in quæſtione illa, an paupertas qua omne dominium à ſe removet, ſolo relicto uſu ſit ſancta & meritoria,* cùm *Nicolaus* id affirmet c. Exiit de verb. ſignif. in 6. *Iohannes* verò neget c. ad conditorum canonum extra de verb. ſignif.

220. XIV. *Pelagiani docebant, 1. non eſſe in hominibus peccatum originis & præcipuè in filiis fidelium. Ita refert Auguſt. lib. 6. contra Iulian. cap. 2. & 3. lib. 4. ad Bonifac. cap. 2. & 4. 2. per quodlibet peccatum quamvis leviſſimum amitti juſtitiam ac proinde omne peccatum eſſe mortale. Ita refert Hieron. lib. 2. contra Pelagianos. Primum horum docent Cinglius, Bucerus, Calvinus. Errorem alterum docent omnes Sectarii.* Reſp. 1. art. 2. Auguſt. Confeſſionis liberat nos à mendaci accuſatione Pelagianiſmi. *Docent* (Eccleſiæ noſtræ) *quod poſt lapſum omnes homines ſecundum Naturam propagati naſcantur cum peccato, h. e. ſine metu Dei, ſine fiducia erga Deum & cum concupiſcentia, quodq; hic morbus ſeu vitium originis verè ſit peccatum damnans & afferens nunc quoque æternam mortem his, qui non renaſcuntur per Baptiſmum & Spir. ſanctum. Damnant Pelagianos & alios, qui vitium originis negant eſſe peccatum.* Hunc articulum Carolus Cæſar & Principes approbarunt, niſi quod in modo loquendi aliquid deſiderarunt. Hoffmeiſterus & Caſſander ſimpliciter illum approbant. Idem facit Vega Tridentini Concilii Aſſeſſor & Interpres lib. 2. de Concil. Trident. cap. 6. 2. Gregor. de Valent. de pecc. orig. cap. 8. ac tom. 2. diſp. 6. q. 11. puncto 1. nos accuſat, *quod peccatum originis nimis exaggeremus. Proteſtantes* (inquit) *adeo non negaverunt peccatum originale, ut etiam prodigioſis loquendi modis illud exagitent, etiam in renatis manere dicunt, quamdiu hanc vitam degunt.* Quâ igitur veritatis ſpecie tribui poteſt Proteſtantibus quod negent originis peccatum? De Calvinianorum opinione à qua alieniſſimi ſumus, alibi dictum fuit latiſſime. 3. Pontificios multis modis peccatum originis extenuare & Pelagianiſmo affines eſſe oſtendimus in tract. de pecc. originis §. 57. & ſeqq. 4. Neutiquam cum Pelagianis dicimus, *omnia peccata eſſe actu mortalia*, ſed in renatis diſtinguimus peccata infirmitatis & vitioſos affectus, à peccatis contra conſcientiam, & hæc ſola, non autem illa dicimus actu eſſe mortalia. Quamvis enim ſua Naturâ omnia peccata etiam leviſſima ſint mortalia, tamen pœnitentibus, in Chriſtum credentibus, ſub umbraculo gratiæ degentibus & carnis concupiſcentiis reſiſtentibus peccata infirmitatis non imputantur & hac ratione deſinunt eſſe actu mortalia, quæ doctrina tantum abeſt ut ſit Pelagiana, ut potiùs à Catholicis quibuſdam Scriptorib. propugnetur. Vaſquez in Thomam tom. 1. diſput. 142. num. 7. *Ex Doctoribus Catholicis nonnulli graves etiã & pii Gerſon, Almarius, Roffenſis dicunt, omnia peccata ex ſe mortalia eſſe & ſola miſericordiâ ad æternam pœnam non imputari. Idem docet Michael Baius.* 5. Pelagii opinio fuit, *nullum peccatum ne leviſſimum quidem cum juſtitia & gratia conſiſtere poſſe*, nos diſtinguimus inter juſtitiam imputatam & inhærentem, inter juſtitiam fidei & operum, quodlibet peccatum etiam leviſſimum inhærentem & operum juſtitiam corrumpit, quò minùs in Dei judicio conſiſtere poſſit, ſed fidei juſtitiam cum peccatis per Dei gratiam venialibus in renatis conſiſtere poſſe aſſerimus.

14. Pelagianorum hæreſis.

221. XV. *Neſtoriani docuerunt, in Chriſto duas eſſe perſonas & duas Naturas. Ita Theodoret. lib. 4. de hæret. fab. idem omnes veteres contendebant, id quod egregiè præſtat Lutherus, Calvinus & alii omnes.*

15. Neſtorianorum hæreſis.

omnes. Errorem autem præcipuum Neſtorii docet, hoc tempore Beza, qui duas hypoſtaticas uniones in Chriſto ponit. Reſp. 1. mirum, quod ſoli Bezæ (** Neſtorii tamen errorem refellunt Calv. lib. 2. Inſtit. cap. 14. art. 4. Beza in conf. artic. de Chriſto cap. 32.) ** Neſtorianiſmum hoc loco tribuat Bellarminus, cùm alibi omnes Lutheranos in ſocietatem illius hæreſeos rapiat. lib. 3. de Chriſto cap. 1. *Lutherani duo docent, ex quibus ſequitur eos, vel eſſe Eutychianos vel Neſtorianos vel monſtrum ex utraque hæreſi compoſitum. Si enim volunt attributa divina carni Chriſti conjungi eſſentialiter, ſunt Eutychiani; ſin accidentaliter, ſunt Neſtoriani.* Sed datur tertium, videl. communicatio perſonalis; qua de re alibi plura. In præfat. de Chriſto 1. *Lutherus favet Neſtorio, ubi vocat Chriſtum hominem omnipotentem & docet divinitatem poſſe pati.* Sed hanc calumniam alibi abſterſimus. 2. Jeſuitas Neſtorianorum hæreſi fomenta ſubminiſtrare, dum propoſitiones perſonales vitioſè reſolvunt, & communicationem divinorum attributorum carni Chriſti factam, uti etiam officium Mediatoris ſecundùm utramq; Naturam Chriſto competere, præfractè negant, ſuo loco demonſtrabimus. Laur. Valla in declam. de donat. Conſt. de Papa *Cœleſtino* expreſsè memorat, *quod Neſtorii hæreſi infectus fuerit.* 3. Veteres nequaquam contemnimus, ſed eos ut Patres habemus. Si quid proponunt voci cœleſtis Patris conſonum, illud fideli obſequio acceptamus, ſin diſſonum aliquid proponunt, vocem cœleſtis Patris præferimus. Habemus eos ut *lumina*, non ut *Numina*; ut fidei teſtes ac *indices*, non ut *judices*. Lutherus in cap. 2. Geneſ. pag. 27. *Labores Patrum venerari decet, fuerunt magni viri, ſed tamen homines, qui lapſi ſunt & potuerunt labi, ne efferamus eos ſicut Monachi, qui ſic adorant omnia eorum, quaſi non potuerint peccare &c.* Certum eſt inter Apoſtolorum vocationem & Patrum magnum eſſe diſcrimen, cur igitur ſcripta Patrum æſtimaremus Apoſtolorum ſcriptis paria? 4. Si Pontificii nolunt haberi contemtores Patrum, quando ſcripta eorum ſubjiciunt judicio Romani Pontificis, multò minùs pro contemtoribus Patrum haberi debemus, quando interpretationes & dogmata eorum ſubjicimus Spiritui ſancto in Scripturis & per Scripturas loquenti. Sed verum prius. Duræos in confut. reſp. Witack. rat. 5. *Patres non cenſentur Patres, cum ſuum aliquid, quod ab Eccleſia* (hoc eſt à Pontifice, ut docet analyſis ſuperius propoſita) *non acceperunt, vel ſcribunt, vel docent.* Bellarm. lib. 2. de Concil. cap. 12. *Pontificum decreta dicuntur Scriptura ſacra, ut diſtinguantur à profanis, & Canonica, ut diſtinguantur a ſcriptis ſacris Patrum, quæ non ſunt regula, nec habent autoritatem obligandi.* Staplet. lib. 10. princip. cap. 11. *recipiendam eſſe dicit Epiſcoporum & Doctorum Eccleſiæ interpretationem adhibitis his conditionibus. 1. ſi modò in unitate Catholica permanſerint, h. e. ſi autoritati Pontificis ſe quietè placideq; ſubmiſerint &c.* Ergò poſterius quoq; admittendum.

16. Hæreſis negantium durabilem corporis Chriſti in cœna præſentiam.

222. XIV. *Eodem tempore fuerunt aliqui, neſcio an etiam ipſi Neſtoriani eſſent, qui docuerunt, in Eucharistia non manere corpus Chriſti, ſi aſſervetur in alterum diem, quos Cyrillus in Epiſtola ad Caloſirium inſanire dicit. Hunc errorem defendunt Bucerus, Melanchthon, Calvinus.* Reſp. de aſſervatione Euchariſtiæ egimus latiſſimè tract. de Euchar. cap. 17. §. 290. & ſeqq. Nec Chriſtus nec Apoſtoli aſſervarunt vel aſſervari juſſerunt, multò minùs in theatrica Pompa circumgeſtarunt conſecratum panem, ſed manducandum exhibuerunt communicantibus. Origenes in cap. 7. Levit. hom. 5. *Nam & Dominus panem, quem diſcipulis dabat & dicebat iis, Accipite & manducate, non diſtulit nec ſervari juſſit in craſtinum.* Biel. lect. 26. in Canon. refert verba Paſchaſii. *Chriſtus volens diſcipulos ſuos fructus hujus Sacramenti participes fieri, poſtquam corpus ſuum conſecravit, non ſiſtebat in conſecratione, nec dedit diſcipulis, ut ipſum honorificè conſervarent, ſed dedit in uſum dicens: Accipite, manducate: & quia per uſum manducatio tranſit & conſumitur, dedit eis, quoties vellent, conſecrandi poteſtatem.* Georg. Caſſand. in conſult. recitat verba Humberti Epiſcopi Sylvæ Candidæ: *Legimus Dominum non imperfectam, ſed perfectam commemorationem ſuis diſcipulis tradidiſſe pane benedicto & mox fracto atque diſtributo, non enim benedixit tantum & reſervavit in craſtinum, nec fregit tantum & repoſuit, ſed fractum ſtatim diſtribuit. Unde Alexander Martyr & Papa Quintus ab Apoſtolo Petro paſſionem Domini inſerens Canoni Miſſæ ait: Hoc quotieſcunq; feceritis, h. e. benedixeritis, fregeritis & diſtribueritis, in mei memoriam facietis, quia quodlibet horum trium fiat, ſcilicet aut benedictio ſine fractione & diſtributione, aut fractio ſine benedictione & diſtributione perfectam memoriam Chriſti non repræſentat, ſicut diſtributio nulla ſine benedictione & fractione.* Eraſmus in tract. de amicab. Eccleſ. concord. *Tempore veteris Eccleſiæ populus non curſitabat ad videndum id, quod Sacerdos oſtendit, ſed proſtratis humi corporibus, animis in cœlum erectis gratias agebant Chriſto Redemtori, qui nos ſua morte redemit.* Sequamur igitur Chriſti ordinationem & inſtitutionem, qui cum benedictione & diſtributione manducationem Euchariſtici panis immediatè conjunxit; & expirabit diſputatio de permanentia corporis Chriſti in Euchariſtia, ſi aſſervetur in aliquot dies. Notandum verò ἔγκλημα illud Bellarminianum de renovato à nobis errore Neſtoriano non convenire cum verbis Jeſuitæ, Suarez qui tom. 4. diſp. 46. q. 75. art. 1. ſect. 8. Proteſtantibus primam erroris illius originem tribuit, *Alia* (inquit) *hæreſis eſt horum temporum docens Euchariſtiam neq; ſervandam eſſe in altari, neq; circumgeſtandam, neq; adorandam, hujus autor dicitur eſſe Bucerus, ut Royardus, Hoſius, Caſtro, Cochlæus, Sanderus affirmant.*

232. XVII. *Eutychiani docuerunt, unam eſſe in Chriſto Naturam, referente Theoder. lib. 4. de hæret. fab. Eandem hoc tempore inſtaurarunt Suenckfeldius, Brentius & Smidelinus Ubiquitatis Patroni.* — 17. Eutychianorum hæreſis.

Reſp. 1. loquatur pro nobis Auguſtana Confeſſ. art. 3. *Docent* (Eccleſiæ noſtræ) *quod verbum h. e. Filius Dei aſſumſerit humanam Naturam in utero B. Mariæ virginis, ut ſint duæ Naturæ divina & humana in unitate perſonæ inſeparabiliter conjunctæ &c.* 2. Cum Suenckfeldio igitur, qui poſt aſcenſionem Chriſti humanam Natur. converſam eſſe in divinam docuit, nihil nobis noſtrisve Eccleſiis eſt commercii. 3. Communicatio divinorum Idiomatum facta humanæ Naturæ Chriſti in perſona τοῦ λόγου non tollit Naturarum diſtinctionem, ut ſuo loco pleniùs demonſtratur. In concilio Epheſino caro Chriſti dicitur *vivifica*, jam verò vis vivificandi eſt proprietas divinæ Naturæ, quæ ſine ulla Eutychianæ confuſionis ſuſpicione de carne Chriſti prædicatur perſonaliter. 4. Agnoſcit hoc quodammodo Gregor. de Valent. lib. 1. contra Ubiquet. cap. 2. *Di-*

cunt

concedit, *Sanctos in genere pro Eccleſia orare.* Caſſiod. art. 21. *Proteſtantes largiuntur ſanctos in cœlis orare pro Eccleſia in genere, ſed ex eo conſequens eſſe negant, Sanctos invocandos eſſe.* Noſtra igitur ſententia diſtat à Vigilantii opinione. Hieronymus Vigilantium hoc nomine oppugnat, quod negaverit *Sanctorum orationes pro aliis exaudire*, ſed nuſpiam in toto illo ſcripto ex eo infert, ſanctos à nobis invocandos eſſe, imò diſertè negat *Angelos, Archangelos, Martyres; &c. in Eccleſia adorari.* Quamvis enim ſancti in Eccleſia triumphante in genere orent pro Eccleſia militante, non tamen inde ſequitur, illos à nobis eſſe invocandos, quia ſingulorum ærumnas in ſpecie, & gemitus cordium noſtrorum ignorant, nec invocatio iſta vel mandatum vel promiſſionem, vel exemplum probatum in Scripturis habet. 3. *Eccleſiaſticos debere eſſe uxoratos. Idem docet Lutherus in 1. Cor. 7. ubi dicit, matrimonium jure divino præceptum eſſe omnibus, etiam Eccleſiaſticis & Monachis qui ſe non ſentiunt habere donum continentiæ.* Reſp. ** Non poteſt eſſe hæreſis & quidem antiqua, id cuiq; contrarium non extat in ullo totius ſacræ Scripturæ loco, quippe quæ data eſt, ut ſit unica fidei noſtræ regula. Iam vero Sacerdotes debere eſſe cœlibes non extat in ullo Scripturæ loco, quia cœlibatus non eſt jure divino Ordinibus ſacris annexus, ut docent Bellarminus de Cleric. cap. 18. Greg de Valent. tom. 4. diſp. 9 q. 5. punct. 5. §. ſed his argumentis. ** nequaquam verò dicimus omnes omninò debere eſſe uxoratos, ſed illis qui non habent ſpeciale illud continentiæ donum, conjugii remedium divinitùs præſcriptum eſſe aſſerimus juxta regulam Apoſtolicam: *Melius eſt nubere quàm uri, & propter fornicationem fugiendam quiſq; habeat uxorem ſuam.* Vigilantius docuit Sacerdotes *debere* uxores ducere, nos docemus *licere* illis uxores ducere, quæ non ſunt ἰσοδυναμοῦντα. Coſter. in Ench. cap. 15. *Ex Hieronymo conſtat Vigilantium hæreticum docuiſſe, non eſſe Diaconos ab Epiſcopis ordinandos niſi prius duxiſſent uxorem.* Bellarm. lib. 1. de Cleric. c. 19. *Error erat oportere Clericos uxores ducere, antequam ordines ſuſcipiant, quia poſt ordines non licuit, hic fuit, ut alii volunt, error Nicolaitarum hæreticorum, quem conſtat Vigilantium expreſſe docuiſſe.* Num verò nos conjugii neceſſitatem Clericis imponimus? minimè verò. ſed conjugii libertatem illis vendicamus & Pontificiam cœlibatus neceſſitatem velut jugum à cervice ipſorum removemus. Agnoſcit hoc ipſe Bellarm. ſic enim porrò ſcribit l. d. *Lutherani docent, non modò ante, verum etiam poſt ordinationem licere uxorem ducere*, id quod cum ſacris literis & primitivæ Eccleſiæ Hiſtoria convenire ſuo loco demonſtrabitur. 4. *Non expedire relinquere omnia & dare pauperibus & ad religionem relictis omnibus properare. Idem docet Luth. in lib. de votis Monaſt.* Reſp. temerariam facultatum abjectionem ſine ſpeciali vocatione & extra caſum neceſſitatis nuſpiam præcepit Chriſtus ſed αὐτάρκειαν, contemtum terrenorum, paupertatem Spiritus & interiorem cordis averſionem à facultatibus, omnibus ſuis fidelibus commendavit, nec in illa ſed in hac Evangelica perfectio conſiſtit. Monachi Pontificii ita deſerunt omnia, ut omnibus abundè affluant. Bellarmin. ipſe lib. 4. de Pontif. Rom. cap. 14. §. de ſecunda, agnoſcit *Nicolaum IV. & Iohannem XXII. non convenire in quæſtione illa, an paupertas quæ omne dominium à ſe removet, ſolo reliſto uſu ſit ſancta & meritoria*, cùm *Nicolaus* id affirmaret. Extat de verb. ſignif. in 6. *Iohannes* verò negaret. ad conditorum canonum extra de verb. ſignif.

220. XIV. *Pelagiani docebant, 1. non eſſe in hominibus peccatum originis & præcipuè in filiis fidelium. Ita refert Auguſt. lib. 6. contra Iulian. cap. 2. & 3 lib. 4. ad Boniſac. cap. 2. & 4. 2. per quodlibet peccatum quamvis leviſſimum amitti juſtitiam ac proinde omne peccatum eſſe mortale. Ita refert Hieron. lib. 2. contra Pelagianos. Primum horum docent Cinglius, Bucerus, Calvinus. Errorem alterum docent omnes Sectarii.* Reſp. 1. art. 2 Auguſt. Confeſſionis liberat nos à mendaci accuſatione Pelagianiſmi. *Docent* (Eccleſiæ noſtræ) *quod poſt lapſum omnes homines ſecundum Naturam propagati naſcantur cum peccato, h. e. ſine metu Dei, ſine fiducia erga Deum & cum concupiſcentia, quodq; hic morbus ſeu vitium originis verè ſit peccatum damnans & afferens nunc quoque æternam mortem his, qui non renaſcuntur per Baptiſmum & Spir. ſanctum. Damnant Pelagianos & alios, qui vitium originis negant eſſe peccatum.* Hunc articulum Carolus Cæſar & Principes approbarunt, niſi quod in modo loquendi aliquid deſiderarunt. Hoffmeiſterus & Caſſander ſimpliciter illum approbant. Idem facit Vega Tridentini Concilii Aſſeſſor & Interpres lib. 2. de Concil. Trident. cap. 6. 2 Gregor. de Valent. de pecc. orig. cap. 8. ac tom. .. diſp. 6. q. 11. puncto 1. nos accuſat, *quod peccatum originis nemo exaggeremus. Proteſtantes* (inquit) *adeo non negaverunt peccatum originale, ut etiam prodigioſis loquendi modis illud exaggerent, etiam in renatis manere dicunt, quamdiu hanc vitam degunt.* Quâ igitur veritatis ſpecie tribui poteſt Proteſtantibus quod negent originis peccatum? De Calvinianorum opinione à qua alieniſſimi ſumus, alibi dictum fuit latiſſimè. 3. Pontificios multis modis peccatum originis extenuare & Pelagianiſmo affines eſſe oſtendimus in tract. de pecc. originis §. 57. & ſeqq. 4. Neutiquam cum Pelagianis dicimus, *omnia peccata eſſe actu mortalia*, ſed in renatis diſtinguimus peccata infirmitatis & vitioſos affectus, à peccatis contra conſcientiam, & hæc ſola, non autem illa dicimus actu eſſe mortalia. Quamvis enim ſua Naturâ omnia peccata etiam leviſſima ſint mortalia, tamen pœnitentibus, in Chriſtum credentibus, ſub umbraculo gratiæ degentibus & carnis concupiſcentiis reſiſtentibus peccata infirmitatis non imputantur & hac ratione deſinunt eſſe actu mortalia, quæ doctrina tantum abeſt ut ſit Pelagiana, ut potiùs à Catholicis quibuſdam Scriptorib. propugnetur. Vaſquez in Thomam tom. 1. diſput. 142. num. 7. *Ex Doctoribus Catholicis nonnulli graves etiã & pii Gerſon, Almarius, Roffenſis dicunt, omnia peccata ex ſe mortalia eſſe & ſola miſericordiâ ad æternam pœnam non imputari. Idem docet Michael Baius.* 5. Pelagii opinio fuit, *nullum peccatum ne leviſſimum quidem cum juſtitia & gratia conſiſtere poſſe*, nos diſtinguimus inter juſtitiam imputatam & inhærentem, inter juſtitiam fidei & operum, quodlibet peccatum etiam leviſſimum inhærentem & operum juſtitiam corrumpit, quò minùs in Dei judicio conſiſtere poſſit, ſed fidei juſtitiam cum peccatis per Dei gratiam venialibus in renatis conſiſtere poſſe aſſerimus.

14 Pelagianorum hæreſis.

221. XV. *Neſtoriani docuerunt, in Chriſto duas eſſe perſonas & duas Naturas. Ita Theodoret. lib. 4. de hæret. fab. iidem omnes veteres contemnebant, id quod egregiè præſtat Lutherus, Calvinus & alii omnes.*

15. Neſtorianorum hæreſis.

omnes. *Errorem autem præcipuum Neſtorii docet hoc tempore Beza, qui duas hypoſtaticas uniones in Chriſto ponit.* Reſp. 1. mirum, quod ſoli Bezæ (** Neſtorii tamen errorem refellunt Calv. lib. 2. Inſtit. cap. 14. art. 4. Beza in conf. artic. de Chriſto cap. 22.) ** Neſtorianiſmum hoc loco tribuat Bellarminus, cùm alibi omnes Lutheranos in ſocietatem illius hæreſeos rapiat. lib. 3. de Chriſto cap. 1. *Lutherani duo docent, ex quibus ſequitur eos, vel eſſe Eutychianos vel Neſtorianos vel monſtrum ex utraque hæreſi compoſitum. Si enim volunt attributa divina carni Chriſti conjungi eſſentialiter, ſunt Eutychiani; ſin accidentaliter, ſunt Neſtoriani.* Sed datur tertium, videl. communicatio perſonalis; qua de re alibi plura. In præfat. de Chriſto: *Lutherus favet Neſtorio, ubi vocat Chriſtum hominem omnipotentem & docet divinitatem poſſe pati.* Sed hanc calumniam alibi abſterſimus. 2. Jeſuitas Neſtorianorum hæreſi fomenta ſubminiſtrare, dum propoſitiones perſonales vitioſè reſolvunt, & communicationem divinorum attributorum carni Chriſti factam, uti etiam officium Mediatoris ſecundùm utramq; Naturam Chriſto competere, præfractè negant, ſuo loco demonſtrabimus. Laur. Valla in declam. de donat. Conſt. de Papa *Cœleſtino* expreſsè memorat, *quod Neſtorii hæreſi infectus fuerit.* 3. Veteres nequaquam contemnimus, ſed eos ut Patres habemus. Si quid proponunt voci cœleſtis Patris conſonum, illud fideli obſequio acceptamus, ſin diſſonum aliquid proponunt, vocem cœleſtis Patris præferimus. Habemus eos ut *lumina*, non ut *Numina*; ut fidei teſtes ac *indices*, non ut *judices*. Lutherus in cap. 2. Geneſ. pag. 27. *Labores Patrum venerari decet, fuerunt magni viri, ſed tamen homines, qui lapſi ſunt & potuerunt labi, ne efferamus eos ſicut Monachi, qui ſic adorant omnia eorum, quaſi non potuerint peccare &c.* Certum eſt inter Apoſtolorum vocationem & Patrum magnum eſſe diſcrimen, cur igitur ſcripta Patrum æſtimaremus Apoſtolorum ſcriptis paria? 4. Si Pontificii nolunt haberi contemtores Patrum, quando ſcripta eorum ſubjiciunt judicio Romani Pontificis, multò minùs pro contemtoribus Patrum haberi debemus, quando interpretationes & dogmata eorum ſubjicimus Spiritui ſancto in Scripturis & per Scripturas loquenti. Sed verum prius. Duræus in confut. reſp. Witack. rat. 5. *Patres non cenſentur Patres, cum ſunt aliquid, quod ab Eccleſia* (hoc eſt à Pontifice, ut docet analyſis ſuperius propoſita) *non acceperunt, vel ſcribunt, vel docent.* Bellarm. lib. 2. de Concil. cap. 12. *Pontificum decreta dicuntur Scriptura ſacra, ut diſtinguantur à profanis, & Canonica, ut diſtinguantur a ſcriptis ſacris Patrum, quæ non ſunt regula, nec habent autoritatem obligandi.* Stapler. lib. 10. princip. cap. 11. *recipiendam eſſe dicit Epiſcoporum & Doctorum Eccleſiæ interpretationem adhibitis his conditionibus. 1. ſi modò in unitate Catholica permanſerint, h. e. ſi autoritati Pontificiæ ſe quietè placidéq; ſubmiſerint &c.* Ergò poſterius quoq; admittendum.

16. *Hæreſis negantium durabilem corporis Chriſti in cœna præſentiam.* 222. XIV. *Eodem tempore fuerunt aliqui, neſcio an etiam ipſi Neſtoriani eſſent, qui docuerunt, in Euchariſtia non manere corpus Chriſti, ſi aſſervetur in alterum diem, quos Cyrillus in Epiſtola ad Caloſirium inſanire dicit. Hunc errorem defendunt Bucerus, Melanchthon, Calvinus.* Reſp. de aſſervatione Euchariſtiæ egimus latiſſimè tract. de Euchar. cap. 17. §. 290. & ſeqq. Nec Chriſtus nec Apoſtoli aſſervarunt vel aſſervari juſſerunt, multò minùs in theatrica Pompa circumgeſtarunt conſecratum panem, ſed manducandum exhibuerunt communicantibus. Origenes in cap. 7. Levit. hom. 5. *Nam & Dominus panem, quem diſcipulis dabat & dicebat eis, Accipite & manducate, non diſtulit nec ſervari juſſit in craſtinum.* Biel. lect. 26. in Canon. refert verba Paſchaſii. *Chriſtus volens diſcipulos ſuos fructus hujus Sacramenti participes fieri, poſtquam corpus ſuum conſecravit, non ſiſtebat in conſecratione, nec dedit diſcipulis, ut ipſum honorificè conſervarent, ſed dedit in uſum dicens: Accipite, manducate: & quia per uſum manducatio tranſit & conſumitur, dedit eis, quoties vellent, conſecrandi poteſtatem.* Georg. Caſſand. in conſult. recitat verba Humberti Epiſcopi Sylvæ Candidæ: *Legimus Dominum non imperfectam, ſed perfectam commemorationem ſuis diſcipulis tradidiſſe pane benedicto & mox fracto atque diſtributo, non enim benedixit tantum & reſervavit in craſtinum, nec fregit tantum & repoſuit, ſed fractum ſtatim diſtribuit. Unde Alexander Martyr & Papa Quintus ab Apoſtolo Petro paſſionem Domini inſerens Canoni Miſſæ ait: Hoc quotiescunq; feceritis, h. e. benedixeritis, fregeritis & diſtribueritis, in mei memoriam facietis, quia quodlibet horum trium fiat, ſcilicet aut benedictio ſine fractione & diſtributione, aut fractio ſine benedictione & diſtributione perfectam memoriam Chriſti non repræſentat, ſicut diſtributio nulla ſine benedictione & fractione.* Eraſmus in tract. de amicab. Eccleſ. concord. *Tempore veteris Eccleſiæ populus non curſitabat ad videndum id, quod Sacerdos oſtendit, ſed proſtratis humi corporibus, animis in cœlum erectis gratias agebant Chriſto Redemtori, qui nos ſua morte redemit.* Sequamur igitur Chriſti ordinationem & inſtitutionem, qui cum benedictione & diſtributione manducationem Euchariſtici panis immediatè conjunxit, & expirabit diſputatio de permanentia corporis Chriſti in Euchariſtia, ſi aſſervetur in aliquot dies. Notandum vero ἔγκλημα illud Bellarminianum de renovato à nobis errore Neſtoriano non convenire cum verbis Jeſuitæ. Suarez qui tom. 4. diſp 46. q. 75. art. 1. ſect. 8. Proteſtantibus primam erroris illius originem tribuit. *Alia* (inquit) *hæreſis eſt horum temporum docens Euchariſtiam neq; ſervandam eſſe in altari, neq; circumgeſtandam, neq; adorandam, hujus autor dicitur eſſe Bucerus, ut Rojardus, Hoſius, Caſtro, Cochlæus, Sanderus affirmant.*

232. XVII. *Eutychiani docuerunt, unam eſſe in Chriſto Naturam, referente Theodor. lib. 4. de hæret. fab. Eandem hoc tempore inſtaurarunt Suenckfeldius, Brentius & Smidelinus Ubiquitatis Patroni.* 17. *Eutychianorum hæreſis.* Reſp. 1. loquatur pro nobis Auguſtana Confeſſ. art. 3. *Docent* (Eccleſiæ noſtræ) *quod verbum h. e. Filius Dei aſſumſerit humanam Naturam in utero B. Mariæ virginis, ut ſint duæ Naturæ divina & humana in unitate perſonæ inſeparabiliter conjunctæ &c.* 2. Cum Suenckfeldio igitur, qui poſt aſcenſionem Chriſti humanam Natur. converſam eſſe in divinam docuit, nihil nobis noſtriſve Eccleſiis eſt commercii. 3. Communicatio divinorum idiomatum facta humanæ Naturæ Chriſti in perſona τοῦ λόγου non tollit Naturarum diſtinctionem, ut ſuo loco pleniùs demonſtratur. In concilio Epheſino caro Chriſti dicitur *vivifica*, jam verò vis vivificandi eſt proprietas divinæ Naturæ, quæ ſine ulla Eutychianæ confuſionis ſuſpitione de carne Chriſti prædicatur perſonaliter. 4. Agnoſcit hoc quodammodo Gregor. de Valent. lib. 1. contra Ubiquet. cap. 2. *Dicunt*

Digitized by Google

cunt Lutherani realem illam communicationem divinarum proprietatum cum humanitate aſſumta, nequaquam eſſe eſſentialem, h. e. non ita illam ab humanitate affirmari, quomodo affirmatur de divinitate, quaſi humanitas per ſuam eſſentiam dicatur eſſe illa, nec communicatio eſt Phyſica aut ſubjectiva, quaſi in ipſa humanitate inſint tanquam in ſubjecto, ſed eſſe cujuſdam modi ſingularis & arcani, quem hypoſtaticum ſeu perſonalem vocant, atque ita videri volunt non tollere Naturarum diſtinctionem, quoniam inquiunt humanitas phyſicè & ſua Naturâ manet circumſcripta, ut propter hypoſtaticam unionem divina illi competunt. Sed Eutyches dicebat tantum eſſe in Chriſto unam Naturam ex duabus conflatam, eamq; nunc eſſe tantum divinam, quomodo igitur ſententia noſtra Eutychis hæreſin ex orco revocat: 5. Tam πολυτοπία quàm *omnipræſentia* proprietati corporis repugnare videntur, ſi poſthabitâ verbi luce rationis tenebras ſectari velimus. Thom. in ſupplem. q. 73. art. 3. *Si poteſt corpus Chriſti eſſe in duobus locis ſimul, tùm etiam in pluribus, atq; adeo ubiq;.* Proinde ſi *omnipræſentia*, h. e. omnipotens Chriſti ſecundùm utrumq; Naturam in cœlo ac terra præſentis dominium repugnat humanæ Naturæ, eamq; penitùs abolet, conſequens fuerit etiam πολυτοπίας, h. e. præſentiam corporis Chriſti in cœna diverſis locis celebrata, quam Pontificii agnoſcunt, humanæ Naturæ repugnare eamq; penitus abolere. 6. Quidam ex ipſis Scholaſticis & Pontificiis ſine ulla Eutychianiſmi hæreſi diſputarunt *corpus naturale eſſe poſſe in pluribus locis etiam localiter & circumſcriptivè.* quem tamen præſentiæ modum corpori Chriſti haudquaquam tribuimus, quando illud omnipræſens eſſe ſano ſenſu dicimus. Scotus 4. ſent. diſt. 11. qu. 2. movet quæſtionem. *Utrum idem corpus poſſit localiter eſſe ſimul in diverſis locis. Hic*, inquit, *tenetur a multis concluſio negativa, ſed diverſi diverſimodè probant & poſt recitata aliquot doctorum & ſua quoque argumenta ſubjicit: Contra iſtam opinionem* (negativam) *hoc ſufficit in genere, quod quodlibet tenendum eſt eſſe Deo poſſibile, quod nec eſt ex terminis manifeſtum impoſſibile, nec ex eo impoſſibilitas vel contradictio evidenter concluditur.* Poſtea ſubjungit refutationem argumentorum prius allatorum & addit: *Concedo ſimpliciter poſſibile Deo, idem corpus localiter ſimul eſſe in diverſis locis.* Biel 4. ſent. diſt. 11. *Non ſolum in diverſis locis poteſt eſſe corpus Chriſti definitivè & ſacramentaliter, ſed etiam & ipſum & aliud corpus quodlibet eſſe poteſt per divinam potentiam in pluribus locis circumſcriptivè.* Hugo lib. 2. de Sacram. part. 8. cap. 12. *Quomodo corpus unum eodem tempore in pluribus locis eſſe poteſt? hic eſt & ibi eſt & totum ubique eſt, noli mirari, qui locum fecit, corpus fecit & locum in corpore & corpus in loco, & qui ut unum corpus in uno loco eſſet, fecit, ſicut voluit fecit, & ſi voluiſſet, aliter facere potuiſſet.* Franc. Mayronis lib. 4. ſent. diſt. 11. q. 3. *Utrum Deus poteſt facere, quod idem corpus ſit ubiq;? Dico quod ſic, quia quandocunque eſt aliquid determinatum ad unum, ſit indeterminatum ad plura ejuſdem rationis, eâdem ratione ad quæcunq; ſe extendit. Cùm igitur unum corpus non determinat ſibi unum locum numero, ſequitur quod omnia poterit occupare divinâ virtute. Sed hoc difficile eſt, ſi poteſt eſſe in locis infinitis, dico quod ſic, ſed contra, quia eſſet infinitum? Dico quod non ſequitur, tum quia hoc ſit divinâ virtute, tum quia ratio localis eſt ratio extrinſeca.* Paulus Kemerius Pontificius in ſuis propoſitionibus disertè ſcribit, *facilimum eſſe multis & firmis rationibus probare, Chriſtum eſſe ubique ſuo corpore.* Illas deducit ex aſſumtione Chriſti in gloriam Dei ex indiviſibili unitate perſonæ & ex omnipotentiæ communicatione. Idem ſtatuunt Johan. Erthus & Caſparus Francus &c. Cur igitur Eutychianiſmi nos accuſant propterea, quod Chriſtum ut Deum & hominem nobis præſentem eſſe ſtatuimus, cùm in ſuis ſcriptoribus fundamenta illius aſſertionis ſine offendiculo legant?

224. XVIII. *Xenaias Perſa primus palàm aſſeruit, Chriſti & Sanctorum imagines non eſſe venerandas. Teſte Nicephor. lib. 16. cap. 27. Idem ſtatuit Calvinus lib. 1. Inſtit. cap. 11. ubi etiam §. 7. non vult ullo modo erigi ſignum crucis, ac §. 13. dicit, primis quingentis annis nullas fuiſſe imagines in templis Chriſtianorum, quod eſt inſigne mendacium.* Reſp. 18 *Xenaiæ hæreſis.*
1. in controverſia de imaginibus amplectimur decretum Concili Francofurtenſis, quod nervoſa brevitate complectitur Carolus Magnus lib. 4. adv. Synod. Græc. cap. 9. *Imagines nil, ſi non habentur, derogant; nil ſi habentur, prærogant, tum tamen abdicant quandam incautam levitatem afferunt, adoratæ vero culpam inurant.* Cùm enim in Concilio Conſtantinopolitano ſub Copronimo definitum eſſet, *Imagines non ſolùm non adorandas, ſed ne quidem habendas*; in Concilio verò Niceno II. ſub Conſtantino & Irene ex adverſo eſſet conſtitutum, *Imagines non ſolùm habendas, ſed etiam adorandas eſſe*; Carolus Magnus Rex Francorum cui Adrianus Pontifex acta Nicena Synodi approbanda tranſmiſerat, videns ex utraq; parte errari, ſumtâ occaſione à Felice Orgelitano Epiſcopo, *qui Chriſtum ſecundùm humanam Naturam eſſe adoptivum Dei filium dixerat*, convocatis Epiſcopis, Sacerdotibus, Abbatibus & Monachis ex omnibus ſuis provinciis Galliæ, Italiæ & Germaniæ Anno Chriſti 794. Concilium Francofurti ad Mœnum inſtituit, in quo Patres mediâ viâ ingreſſi, cum Concilio Niceno II. contra Conſtantinopolitanum ſtatuerunt, *imagines habere fas eſſe*, & contra eum Concilio Conſtantinopolitano adverſus Nicenum II. ſtatuerunt, *imagines non eſſe adorandas*, teſtibus Adone in Chron. anno 795. Abbat. Urſpergenſ. anno 793. Hincmaro Remenſi in lib. contra Epiſc. Laudunenſ. cap. 20. Aventino in annal. Bojorū lib. 4. Reginone. l. 2. Chron. Eginardo in vita Caroli Magni cap. 69. &c. 2. Nec poteſt hæc moderatio Synodi Francofurtenſis improbari à Pontificiis, cum Gregorius Epiſcopus Romanus lib. 9. Epiſt. 9. moneat Serenum Epiſcopum *ut populum condocefaciant, imagines quidem habere, non autem adorare licitum eſſe*, quam Epiſtolam Gregorii Carolus in ſcripto ſuo lib. 2. cap. 23. recenſet, cujus capitis hoc eſt argumentum: *Imagines à B. Gregorio Romanæ urbis Antiſtite & adorari prohibentur & frangi.* Vid. c. Perlatum. diſt. 3. de conſecrat. 3. Calvinus non dicit ſimpliciter nullas fuiſſe olim imagines in templis Chriſtianorum, ſed communiter ac paſſim eas in quibuſvis templis fuiſſe negat, quâ in parte [illegible] habet quoſdam ex Pontificiis. Eraſm. in Symb. Catech. 6. pag. 207. *Uſq; ad ætatem Hieronymi erant probatæ religionis viri, qui in templis nullam ferebant imaginem nec pictam, nec ſculptam, nec textam, ac ne Chriſti quidem, ut opinor propter Anthropomorphitas, paulatim autem imaginum uſus irrepſit in templa.* Georg. Caſſand. in Conſult. ad Imp. *Ad imagines Sanctorum quod attinet, certum eſt, initio prædicati Evangelii aliquan-*

quanto tempore inter Chriſtianas, præſertim in Eccleſiis imaginum uſum non fuiſſe ut ex Clemente & Arnobio patet. Quantum autem veteres initio Eccleſiæ ab omni veneratione imaginum abhorruerint, declarat unus *Orig. adv. Celſum, ubi ait: Impoſſibile eſt, ut qui Deum novit, ſiat ſupplex ſtatuis &c.* Idem adducit canonem Concilii Elibertini Anno 320. celebrati. *Picturas in Eccleſia eſſe non debere, ne quod colitur, in parietibus pingatur.* Hûc referendum, quod Ælius Lampridius in vita Alex. Severi narrat *prima Chriſtianarum templa omnibus ſimulachris caruiſſe.*

19. *Lampetianorum hæreſis.* 225. XIX. *Lampetiani docuerunt, Monaſteria debere eſſe libera, h.e. ſine votis perpetuis. Damaſc. lib. de centum hæreſib. Idem hoc tempore docuit Lutherus lib. de votis Monaſt.* Reſp. 1. quid de monaſteriis ſtatuendum, alibi exponitur. Vota Monaſtica eâ quidem formâ & fine, quo in Papatu hodie fiunt, dicimus eſſe ἐθελοθρησκείαν nuſpiam in verbo Dei præſcriptam, repugnare libertati Chriſtianæ, derogare Chriſti merito, obſcurare opera divinitùs mandata, illaqueare conſcientias, eſſe ſuperſtitionis, hypocriſeos & idololatriæ pleniſſima. Siquidem homines illis ad perpetuam virginitatem, paupertatem & obœdientiam juxta certam quandam regulam vivendi temerè ſeſe obligant ſub opinione cultus & meriti remiſſionis peccatorum & juſtitiæ coram Deo, imò etiam cum perſuaſione, eſſe hunc perfectionis ſtatum, in quo viventes non ſibi ſolum ſed & aliis per opera ſupererogationis gratiam Dei ac vitam æternam promereri poſſint. 2. Lampetiani, velut alii legunt Lamperiani, omnia omninò vota ſimpliciter repudiabant, dicentes illa Chriſtianis non prodeſſe, quia videantur neceſſitatem quandam & coactionem inferre, teſte Alph. de Caſtro lib. adv. hæreſ. tit. Vota. Sed nos concedimus, vota de quibuſdam rebus fieri poſſe. Si ad bonos fines referantur & ſint ex numero τῶν δυνατῶν, cujus rei teſtimonium nobis dat Bellarm. lib. 2. de Monach. c. 15. 3. Vota Monaſtica deſtitui Scripturæ ſuffragio agnoſcit Cajetan. In comm. Matth. 19. *Attende prudens lector, quod nullum votum à Ieſu præſcribitur volenti vitæ perfectionem aſſequi, quia non in vinculis votorum, ſed in operibus conſiſtit perfectionis aſſecutio.* Eraſm. in præfat. Ench. mil. Chriſt. pag. 31. *Non admodum deſiderabimus in eo tria illa vota ab hominibus reperta, qui primum illud & unicum votum, quod in Baptiſmo non homini ſed Chriſto nuncupavimus, ſincere puriterq́ue ſervaverit.* 4. Quid quod ipſe Papa ſæpius relaxat vota Monaſtica, ut plurimis exemplis demonſtrari poteſt, reipsâ igitur teſtatur, poſſe incidere juſtam cauſam diſſolvendi vota. 5. Monaſteria olim fuiſſe libera ſine vinculis votorum teſtis eſt Polyd. Virgil. lib. 7. de rer. invent. cap. 1: *Veſtitum honeſtum pro ſuo jure quiſque (Monachus) ſumebat. Item nullum votorum vinculum, ita ut integrum unicuiq; foret manere aut proficiſci, quò terrarum vellet, vel ſi quem ejuſmodi ſui inſtituti pœnituiſſet, etiam poteſtas eſſet ad priſtinam redeundi vitam, non abſque tamen inconſtantiæ nota. Quod ſi deincept per novas hominum ll. inviolatum permanere licuiſſet, longè ſanctiſſimos omni tempore Monachos habuiſſemus, quando improbi haud diu Monachi fuiſſent.* Hoſpin. lib. 3. de Monach. cap. 10. fol. 61. ex Vadiano in epit. trium terræ partium fol. 187. *In hoc vitæ genere voluntate nõ neceſſitate perſiſtebant, mutare licebat propoſitum, quoties ratio exegiſſet.*

20. *Hæreſis Sacramentaria.* 226. XX. *Quidam negabant Euchariſtiam verè eſſe carnem Chriſti & tantum eſſe volebant figuram ſeu imaginem corporis Chriſti: Ita refertur in VII. Synodo act. 6. tom. 3. & longè antea ex Ignatio idem refert Theodoret. in Dialogo, qui dicitur impatibilis. Hanc hæreſin docent hoc tempore Cinglius & Calvinus &c.* Reſp. ſententia Eccleſiarum noſtrarum in Auguſtana Confeſſione diſertis verbis expoſita eſt art. 10. *De cœna Domini docent Eccleſiæ noſtræ, quod corpus & ſanguis Chriſti verè adſint ac diſtribuantur veſcentibus in cœna Domini. Et improbant ſecus docentes.* Apolog. Confeſſ. *Confitemur nos ſentire, quod in cœna Domini verè & ſubſtantialiter adſint corpus & ſanguis Chriſti & verè exhibeantur cum illis rebus quæ videntur, pane & vino his qui Sacramentum accipiunt.* Atq; hæ ſunt viginti illæ hæreſes vel potius calumniæ, quibus noſtras Eccleſias onerare voluit Bellarminus, reſtat ut antiquas hæreſes, quæ in Papatum confluxerunt, enumeremus, modò etiam enumerari poſſint, verè enim ſcripſit Danæus in comment. Auguſt. de hæreſ. c. 95. *Papiſmus tandem exortus eſt, qui ſuperiores omnes hæreſes partim ut alveus recepit, partim ut mare abſorpſit, alieno quidem nomine, ſed tamen earum dogmate retenta & confirmato.* Quare ad Pontificios meritò accommodari poſſet, quod de Ebionæis ſcripſit Epiph. hæreſ. 30. *Quemadmodum ſi quis capulaſſet ſibi ornamentum ex diverſis lapillis precioſis & veſtem variegatam & ſplendidè ſe exornaſſet: ſic hi univerſum quicquid horrendum eſt ac pernicioſum & abominabile informeq́; & incredibile ac odiis plenum, id à ſingulis ſectis acceperunt & ſeipſos in eos efformarunt.* Idipſum ante ducentos annos agnovit Franc. Petrarcha qui Epiſt. 20. Papæ curiam appellat, matrem omnium idololatriarum & ſcortationum, *nec non aſylum hæreſium & errorum.* Et in rythmis Italicis Romam vocat *Scholam errorum & templum hæreſeos.* Antequam verò enumeremus hæreſes poſt Chriſtum natum exortas, quas Papatus in ſuum recepit gremium, oſtendemus priùs quæ dogmata, quoſve ritus ab Ethnicis & Judæis fuerint mutuati.

227. **Quomodo Pontificii in quibuſdam doctrinæ capitibus conſentiant cum gentilibus, latè oſtendit D. Hoëlib. 3. comment. in Apocal. cap. 11. pag. 419. & ſeqq. **Ab Ethnicis quoſdã ritus in Eccleſiam Romanam receptos eſſe fatentur ipſi Pontificii, ** Teſtis eſt Beatus Rhenanus, *veteres Eccleſias aliquandiu Ethnicorum ceremonias tuliſſe. Nec dubium eſt omnia Deorum templa à Chriſtianis occupata, ſanctis conſecrata eſſe. In reformatione templorum nihil magis laboratum, quã ut ſublatis Deorum idolis & nominibus ſuorum Divorum nomina certâ lege colenda commendarent. Hinc illud Pantheon vetuſtum Marci Agrippæ opus divis omnibus Phocæ Imperatoris permiſſu ſacratum. Feſtorũ obſervatio ab Ethnicis maximè videtur originem traxiſſe. Nam inter Hebræos nulla erant divorum & martyrum feſta. Sed apud gentes Iovis Dypolia, Saturni Saturnalia, Mercurii Mercurialia, Bacchi Dionyſia, Herculis Nemea, Minervæ Panathenea, Laurentiæ Laurentalia, Cereris Cerealia, Iunonis Herea. Hæc feſtorum dierum inſtituta imitati ſunt Romani. Feſtis diebus templa exornare lauro, hedera, aliisq́; feſtis frondibus veſtire, coronas & flores ſpargere Ethnicorum fuit. Nam hæc omnia ipſi, ut Polydorus ait, idolorum cultores antea ſervabant. Idem Martium primus Romanorum Pontifex & teſtatur & vetat. Loca etiam, in quibus ſingulari quadam cultu Divos ſuos afficiunt, ſuam ab Ethnicis ha-*

Ritus gentiles in Eccleſiam Romanam recepti.

bent

bent originem, à quibus in Parnaſſo, Soracte, Papho, Gnydio, in montibus lucis, ſylvis & inſulis varii colebantur Dii. Ritus cereas offerendi imagines ab eiſdem Ethnicis proficiſcitur. Sacrificia pro mortuis novendialia nonne Ethnicorum ſunt? luſtrare agros & verſus Orientem orare, nonne eorundem. Quod vero gentilium Deorum templa ad Solem orientem ſpectarint, teſtis Plutarchus in Numa. Etiam triviales Deos ad trivia ſacris gentium attributa, in quibus oves cædebantur & ſerta appendebantur, originis noſtri Romaniſes. Conſuetudo quoq; eſt, ut peractis ſacris Sacerdos illa verba pronunciet, Ite, miſſa eſt. Ab Ethnicis id emanaſſe vel ipſe aureus aſinus teſtis apud Apuleium. Unde tot & tam infinita aræ? nempe ſolidiſſimè teſtantur multas Ethnica religionis reliquias in Chriſtianorum templis hæreſcere. Ordines Monachorum unde? à Nazaræis Hebræorum? cur non potius fatemur Sodales Auguſtales, Mercuriales, Tatios, Hadrianales, Ælianos, Antoninos, fratres Arvales & alios Religioſorum Ordines Romanis Monachatum creandi occaſionem attuliſſe? Monachas ſanè Pontifex Romanus exemplo Veſtalium virginum in ſuam Eccleſiã introduxit &c. Imagines & idola, quibus Romani ſua templa exornant, nonne ab Ethnicis profecta? &c. depingit egregiè Ieremias illam Babyloniorum idololatriam & qui honor, qui cultus eorum idolis fuerit præſtitus, quàm convenientiſſimè oratio illa ad Romanorum idola accommodari poteſt, tam à Romanis quam à Babyloniis videtis. Baruch. 6. Ad capita religionum venio quorũ mirabilis inter poſteriores & veteres Romanos conſenſus. Paparum nomen autoritas, imperium apud Chriſtianos eadem, qua olim Pontificum apud veteres Romanos. Creavit Numa ex Patribus Pontificem maximum, qui & religionibus Deorum immortalium & ſumma Reſp. præeſſet. Erant enim Pontifices conſtituti Iudices ac arbitri rerum æquè divinarum ac humanarum. Eandem autoritatem noſtri Pontifices uſurpant. ** Polyd. Virg. lib. 4. de rer. invent. *Sylva quadam gentilium Ceremoniarum agrum Domini occupavit.* B. Rhenan. in lib. 5. Tertull. contra Marcion. *Equidem quod negari non poteſt Ceremonia ardentium cereorum, quos hodiè Chriſtiani eo die, quo purificata Maria dicatus eſt, ex more circumferimus, à Februalibus Romanorum ſacris originem ſumſere, pertinaci paganiſmo mutatione ſubventum eſt, quem res in totum ſublatio potiùs irritaſſet.* Jacob. de Vorag. ſerm. 82. de Sanctis: *Feſtum illud in honorem matris luminis tranſtulerunt, ut in ejus honorem deferamus lumina, quæ nobis genuit verum lumen, ut jam non fiat in honorem Proſerpinæ Sponſæ Dei infernalis, ſed ad honorem Sponſæ Dei cœleſtis &c.* Corn. Agrippa de vanit. ſcient. cap. 56. *Bona pars Ceremoniarum teſte Euſebio ab Ethnicis in noſtram religionẽ migravit.* ** Piſecius Photinianus ſat prolixus hîc eſt, qui in reſp. ad 6. rat. Campiani p. 75. & ſeqq. ** Id verò nõ de Ceremoniis ſolum ac ritibus ſed etiam dogmatibus quibuſdam verè dici poteſt, quod ſcil. vel originem vel confirmationem illorum ex gentilib. mutuentur. Scotus lib. 3. ſent. diſt. 24. q. 1. ſcribit, *Theologos* (Scholaſticos) *Philoſophiam cum Theologia maximo cum fructu miſcuiſſe.* Quod miſcuerint, facilè agnoſcimus, ſed quod maximo cum fructu miſcuerint; deprehendere nondum potuimus, ſiquidem hæc μιξοφιλοσοφοθεολογία varias corruptelas ſimplicitati doctrinæ cœleſtis intulit. Ethica ſpeculatio de juſtitię & aliarum virtutum habitibus in cathedram Theologicam evecta imputatam fidei juſtitiam ſuſtulit & habitualem infuſam atq; actualem operum juſtitiam illius loco ſubſtituit, inde Jeſuitæ in Cenſ. Colon. p. 154. ex Ariſtotele lib. 2. Topicor. c. 1. probant, *hominem non fide, ſed bonis operibus coram Deo juſtificari, provocantq; ad judicium omnium Philoſophorum ſive Arabes ſint, ſive Græci, ſive Latini, qui non concedunt, ut juſtus dicatur, niſi qui juſtitia habituali eſt præditus.* Concupiſcentiam pravam ex numero peccatorum exemerunt propter regulam Ethicam. *Involuntariæ actiones non habent rationẽ peccati.* Libertas arbitrii ſtabilita fuit ex eo, ꝙ Ethici nec pœnæ nec præmio locum eſſe ſtatuunt, niſi illa præceſſerit: & quod *ratio* ſecundùm Ariſtotelẽ *ſemp̃ deprecetur ad optima*, quod fundamentũ urget Cochl. in art. 18. Conf. Aug. Tranſſubſtantiationis dogma unicè nititur principio illo Logico, ꝙ *duæ res diſparatæ non poſſint de ſe invicem affirmatè p̃dicari, niſi mutatio eſſentialis intercedat.* Communionem ſub una ſpecie ſuffulciunt axiomate Phyſico, ꝙ *corpus vivum non ſit ſine ſanguine.* Primatus ac Monarchia Papæ nititur diſcurſu Politico, ꝙ *optimum re[illegible] ſit Monarchicum.* Invocatio Sanctorũ [illegible] ducta eſt ex ſpeculatione politica, quod ad R[illegible]. non pateat aditus niſi per Proceres aulicos. Poſſibilitas implendæ legis nititur regula politicorum, δεῖ τοὺς νόμους κατὰ τὸ δυνατὸν τίθεσθαι. Peccatũ originale per nudam privationem definiunt, quia Metaphyſicus docet *omne ens poſitivum eſſe bonum.* ** Scotus l. 3. ſent. diſt. 24. q. 1. maximo cum fructu doctores Philoſophiam cum Theologia miſcuiſſe. Quidam Monachus Tubingæ eliminatis pericopis Evang. earũ loco ꝓ ſuggeſtu Ethica Ariſt. populo tradidit. Apol. Aug. Confeſſ. in loc. de juſtif. Vitus Winthẽ. orat. fun. Wit. 1560. 21. Apr. habita. Coll. Mẽſ. Luth. p. 482. ** Ignis purgatorius in Gorg. Platonis & l. 6. Æneid. Virg. habet ꝓpriam ſuam ſedẽ. Canonizatio Sanctorum ęmulatur ἀποθέωσιν gentilium. Ordines Eccleſiaſticos *imitatione gentiliũ* diſtinctos eſſe fatetur jus Pontificiũ c. decretis diſt. 21 ubi poſtq̃ dictũ eſſet, *alios eſſe ſimpliciter Sacerdotes, alios Archipresbyteros, alios Chorepiſcopos, alios Epiſc. alios Archiepiſc., alios Primates, alios Patriarchas, alios ſũmos Pontifices*, tandem ſubjungitur. *Horũ diſcretio à gentilibus maximè introducta eſt, qui ſuos Flamines, alios ſimpliciter Flam., alios ArchiFlãines, alios Protoflam. appellabant.* Ut à principia quorundam dogmatum, ita quoq; originem quorundã rituũ ab Ethnicis mutuantur Papiculæ. ** Campanas baptizant, vel ut Bell. l. 4. de Rõ. Pont. c. 12. loq mavult *ſolenniter conſecrant, ut ſonitu ſuo Dæmonas fugare poſſint.* Hæc opinio de vi tintinnabulorũ ab Ethnicis originẽ duxit. Ovid. in Faſtis l. 5. *æris tinnitu inferorum umbras in ſacris Lemuralib. ab aris expelli, dicit.* Alex. quoq; Aphrod. in ſuis ꝓblematib. ait *æris ſono malos Spiritus depelli, eamq; ob rem in Lunæ defectu æra moveri ſuiſſe in more poſitũ.* ꝙ ipſũ etiam Liv. Ovid. & Luc. teſte Cælio Rhod. l. 15. c. 10. ſcriptum reliquere. Et pervetus Theoc. Scholiaſtes annotavit, *olim ſi quis è vita exceſſiſſet, campanas ſuiſſe pulſas, quod iſonus credebatur eſſe καθαρὸς καὶ ἀπελαστικὸς τῶν μιασμάτων avertere ſpectra & dæmonum ludibria.* Apollod. in libro, quẽ Diis inſcripſit, refert Hierophantem *i. e. Proſerpinæ Sacerdotẽ tintinnabulum tonante cœlo Athenis pulſare conſueviſſe.* Plura de dogmatib. & ritib. Põtificiis ex gentiliſmo hauſtis vid. in ſcripto Germ. D. Agric. Franc. Burch. Auton. oppoſito. & in lib. Cõr. Nucer. apud Wolf. t. 1. p. 954. ** Euſ. l. 7. Hiſt. Eccl. c. 28. ἰθυπὸρ ὄντα θεῖα *imagines Petri et Pauli fuiſſe retentas & cultas* aſſerit,

id

id quod ſimilitudo cultus Ethnici & Papiſtici clariſſimè comprobat. Ethnici coluerunt Deos ſuos auro, argento, ebore, gemmis &c. Lact. lib. 2. Inſtit. cap. 2. Idem fieri à Papiſtis teſtatur viva praxis. Ethnici ſingularem Numinis præſentiam ſimulachria affingebant. Arnob. lib. 1. contra gent. *Tanquam ineſſet vis preſens, adulabar, affabar & ſacrificia poſcebam.* Idem fit à Pontificiis, quod ea eo apparet, quia una imago Chriſti, Mariæ &c. magis frequentatur quàm alia, & quia longinquas interdum peregrinationes ſuſcipiunt ad imaginem aliquam, cùm domi ſint longè elegantiores, quod id eo fieri dicit Greg. de Valent. diſp. 6. de idolol. q. 11. punct. 6. *quod certâ experientiâ compertum ſingulariter quibuſdam in locis, quaſdamq; imagines venerantibus ſolitum eſſe Deum praeclara impertiri beneficia*, unde Polyd. Virg. lib. 6. de rer. invent. cap. 13. *Benè multi*, inquit, *rudiores, ſtupidioresq; ſaxeas vel ligneas, marmoreas, aneas ſeu in parietibus pictas variisq; coloribus litas imagines colunt non ut figuras, ſed perinde quaſi ipſa ſenſum aliquem habeant & iis magis fidunt quam Chriſto, vel aliis diis, quibus dicata ſunt.* Ethnici coram idolis thus incendebant Arnob. lib. 7. contra gent. libamina & thymiamata illis offerebant Socrat. lib. 2. Hiſt. Eccleſ. cap. 4. lampades & cereos illis accendebant Baruch. 6. v. 18. Lact. lib. 6. Inſtit. c. 62. Euſeb. lib. 2. de vita Conſt. Hieron. in c. 26. Eſa. honorabant ſuas ſtatuas coronis & ſertis. Baruch. 6. v. 9. Act. 14. v. 13. Arnob. lib. 7. veſtimentis illas induebant Baruch. 6. v. 12. circumgeſtabant Eſa. 46. v. 7. Amos. 5. v. 26. Baruch. 6. v. 3. Clem. in parænet. ad gent. in loco ſublimi conſtituebant Auguſt. Epiſt. 49. altaria illis erigebant, Arnob. lib. 7. adv. gent. adorabant Simulachra proſtrati in terram Eſa. 44. v. 17. Arnob. lib. 6. alloquebantur ea, Jerem. 2. v. 27. Sap. 13. v. 17. vovebant illis Baruch. 6. v. 34. Auguſt. Epiſt. 45. Valer. Max. lib. 1. memor. cap. 1. ferias illis inſtituebant Exod. 32. v. 5. 2. Maccab. 6. v. 7. Theodor. lib. 8. de Martyrib. Arnob. lib. 7. in quibus epulabantur Exod. 32. v. 6. Jud. 16. v. 23. Amos 2. v. 8. hæc omnia fieri à Pontificiis publica praxis teſtatur. Ethnici non ab omnibus omnia ſed à certis diis apud peculiares ſtatuas certas res petebant, teſte Tatiano contra Græcos & Arnobio lib. 2. contra gentes: Ita quoque Pontificii alia beneficia ab aliis atq; aliis ſanctis expectant, Apollonia mederi fingitur dolori dentiũ, Otilia ophthalmiæ, &c. qui ergo dentium dolore laborat non apud imaginem Otiliæ, ſed Apolloniæ liberationem quærit. Locum Deorum gentilium occuparunt ſancti Papiſtarum, juxta verſiculum, *Vt Martem Latii, ſic nos te dive Georgi.* Apollinis loco ſubſtituerunt Sebaſtianum & Rochum; Martis & Bellonæ Georgium; Junonis Annam; Neptuni Nicolaum & Chriſtophorum; Junonis Margaritam. Minervæ Catharinam; Caſtoris Valentinum, Liberi Vrbanum & Medardum &c. Theodor. de Evang. verit. cognit. l. 8. *Pro Pandiis & Diaſiis & Dionyſiis, h. e. Iovis Liberiq; Patris ſolennitatibus, Petro, Paulo, Thomæ, Sergio, Marcello, Leontio, Antonino, Mauritio, aliisq; ſanctis Martyribus ſolennitates populari epulo peraguntur.* Ethnici certis provinciis certos præficiebant Deos, ſic & Pontificii præfecturas regionum, provinciarum & urbiũ inter ſanctos ſuos diſtribuerunt. Petrus præcipuè colitur Romæ ut tutelaris urbis Deus, Marcus Venetiis, Ambroſius Mediolani, tres Reges & Urſula cum undecim millibus virginibus Coloniæ, Uladislaus in Ungarica, Ludovicus in Gallia, Wenceslaus in Bohemia, Thomas in Anglia, Genoveva Pariſiis, Udalricus Auguſtæ, Stephanus Viennæ &c. ut quod de Judæis idololatris olim conqueſtus eſt Deus, ad Pontificios meritò accommodetur. Jerem. 2. v. 28. *pro numero civitatum tuarum ſunt Dii tui.* Ethnici cœlibes Sacerdotes idolis ſuis præficiebant. Hier. lib. 2. adv. Jov. qui raſis incedebant capitib. Idem lib. 13. in Ezech. ita quoq; cœlibatus & raſura requiruntur in Papiſticis Sacrificulis. Ethnici delubra ſua adeuntes aqua luſtrali ſeſe aſpergebant. Juſtin. Apol. 2. pro Chriſt. pag. 74. Theodor. lib. 3. Hiſt. Eccleſ. cap. 15. Macrobius lib. 3. Saturnalium cap. 1. Aventinus lib. 3. Chron. Bavar. pag. 187. ſic Pontificii aquâ benedictâ ad ſanctificationem & purificationem ingreſſuri templa ſeſe conſpergunt. Exorciſationes ab Ethnicis incantationibus originem accepêre.

228. Quantùm verò damni ac periculi ſubſit, ſi à gentili Philoſophia dogmatum principia mutuari velimus, teſtes ſunt pii veteres. Iren. lib. 2. adverſ. hæreſ. cap. 37. pag. 135. *Haretici cum gentilibus Philoſophis eadem dicentes, ejuſdem generis & Spiritus ſunt cum eis.* Tertull. lib. adv. Hermog. pag. 339. *Philoſophos vocat hereticorum Patriarchas.* Idem de præſcript. p. 97. dicit, *hereſes à Philoſophia ſubornari*, & lib. 5. adv. Marcion. p. 328. *Philoſophia regulis conſtare.* ** Quin & Bellarm. lib. 4. de amiſſ. gratiæ cap. 11. *Ex errore Stoicorum natus eſt error Manichei & Priſcilliani; ex errore Platonis error Origenis, ex errore Ariſt. ut certè ex Ariſtotelis ſententia non benè perceptâ error Apollinaris.* ** Quid ergo mirum, quòd Scholaſtici Philoſophorum placita in Scholam Theologicam recipientes ex duobus per ſe bonis fecerunt unum peſſimum, ex duobus integris unum corruptum. ** Eraſmus in præfat. S. Hilarii. *Fides ſymbolum in ſcriptis potius quã in animis eſſe cœpit ac tot penè erant fides, quot homines; creverunt articuli, ſed decrevit ſinceritas, efferbuit contentio refrixit caritas. Doctrina Chriſti, qua priùs neſcierbat λογομαχίαν cœpit à Philoſophia præſidiis pendere. Hic erat primus gradus Eccleſia ad deteriora prolabentis. Tandem res deducta eſt ad Sophiſticas contentiones, articulorum myriades proruperunt.* ** Fuerunt olim quatuor Philoſophorum ſectæ, videlicet *Academica, Peripatetica, Stoica, Epicuraa*, ex illis omnibus aliquid ad Papatum & dogmata Papalia acceſſit. Academica introducebat omnium rerum ἀκαταληψίαν ac docebat, nihil omninò ſciri. Ab hac modum diſputandi acceperunt Scholaſtici, cùm enim de graviſſimis religionis articulis diſputarent, nec haberent ubi pedem figerent, variis ratiocinationibus humano ingenio excogitatis velut fluctibus quibuſdam modò in hanc, modò in illam partem jactati pleraque reddiderunt incerta, quæ oportebat eſſe certiſſima, unde Ambr. Cathar. in ſcripto contra Dominicum à Soto rectè judicat, *Sententiarios, quia ſacram Scripturam ſua ratione & Philoſophia poſtpoſuerunt, à recta via ſæpius aberraſſe* ** Autor libri cui tit. Onus Eccl. *Pagani Evangelicam normam deſtruere quærunt, ideo Diabolus inſtigat doctrinam Chriſtianorum paganicis autoritatibus fulciri ac principiis fidei dogmata gentilium commiſceri, ut tandem veritas Evangelica per Sophiſticos dolos è medio ſuffletur.* μιξοφιλοσοφοθεολογίαν in Schol. taxat Canus lib. 8. Loc. cap. 1. lib. 9. c. 1. ** Ac Ludov. Viv. in comm. lib. 18. Aug. de civ. Dei cap. 18. graviter ſcribit: *Theologi magno conſenſu do-*

Secta Philoſophorum ad Papatum aliquid contulerunt.

cent, ſoli Deo competere ex nihilo aliquid creare, diſputant tamen an potentia hæc creandi poſſit communicari creaturæ, de quo multa Thomas, cujus argumenta utitur infirmare Scotus, ut ſua confirmet, quæ labefactare conatur Occamus, ut ſua figat, at iſta quoq; Petrus Aliacenſis luxat, uiq; adeo vel ludunt in re ſeria, vel affectibus & factionibus ſuis cogunt rem cœleſtem ſubſervire. Qui mores poſſunt emendari, qui ſedari & tolli pravi affectus, quod fieri divini ex doctrina diſſidiis agitata & tracta, verſaq; ſurſum & deorſum pro libitu affectuum humanorum concuſſa machinis tam pertinaciter litigantium? Eandem querelam de corruptione Theologiæ per Scholaſticorum diſputationes repetit in comm. li. 3. de civ. Dei cap. 31. lib. 2. cap. 13. lib. 11. cap. 11. & 24. lib. 13. cap. 1. lib. 18. cap. 18. lib. 19. cap. 12. lib. 20. cap. 16. lib. 21. cap. 7. Trithemius quoq; non diffitetur *ab eo tempore, quo Scholaſticorum diſputationes vel potius dubitationes regnare cœperunt, ſacram Theologiam à Philoſophia ſeculari fœdari ac contaminari cœpiſſe.* Quin & Piggius apertè agnoſcit, *articulum de juſtificatione primam illam doctrinæ Chriſtianæ partem obſcuratam magis quàm illuſtratam eſſe à Scholaſticis ſpinoſis ipſorum quæſtionibus & definitionibus*, referente Chem. part. 1. Exã. pag. 231. Ab Academica ſecta promanavit etiam dogma Pontificium de perpetua dubitatione in negotio ſalutis. Ex Peripatetica Ariſtotelis & ſequacium ipſius Philoſophia plurima hauſerunt Scholaſtici, quæ diſputationibus Theologicis intruſerunt, inde adeò cum in cathedris & pulpitis Scholaſtica Theologia adhuc regnaret, citiùs audiviſſes locum ex Ariſtotele quàm ex ſacro Codice. De Stoicis ſcribit Epiphan. hæreſ. 5. *quod unam Deitatem partiti ſint in multas partiales eſſentias, in Solem, Lunam & ſidera, in animam, aerem & alia.* Pari ratione Pontificii Deitatem in multos minutos Deos diſpertiuntur, ac certorum beneficiorum elargitiones, certarumq; rerum procurationes inter Sanctos diſtribuunt. Sic Chriſtophoro commiſerunt prohibitionem repentinæ mortis, Sebaſtiano & Roccho peſtis, Antonio ignis ſacri &c. De Stoicis etiam memorat Auguſt. lib. 19. de civ. Dei cap. 4. *tantum ſuperbiæ ſtuporem in illis fuiſſe, ut ſummum bonum in ſe ſibi eſſe dixerint, ſeq; à ſeipſis beatos fieri putaverint*, ac lib. de Epicuræis & Stoicis in his reprehendit, *quod vitam beatam per animi virtutes acquiri putaverint.* Ita quoque Pontificii docent virtutibus & operibus quemq; ſuis ſummi boni participationem mereri. Cum Stoica ἀπαθείᾳ cognationem habet Monachorum ἀσοργία, cum Stoicorum κατορθώμασι perſuaſio Monachalis de ſtatu perfectionis & operibus ſupererogationis &c. De Epicuræis notum, quod in voluptate ſummum bonum conſtituerint, providentiam divinam & animarum immortalitatem negaverint. Sed multi Pontifices & Prælati in Eccleſia Romana vita & moribus ſe Epicuræos eſſe teſtati ſunt, unde Panormitanus dicit, *multos Pontifices ejuſmodi vitam agere, ut veriſimile non ſit, illos vel reſurrectionem mortuorum vel vitam æternam credere.*** Gerſon part. 3. de dir. cord. *Commutavit Eccleſia multos gentilium ritus, non eos penitus auferendo. &c.* Baronius tõ. 2. Annal. anno Chriſti 200, n. 5. poſtquam agnoviſſet tales conſuetudines in primis Chriſtianis adhuc ex Ethniciſmo reliquas tempore Tertulliani gravi fuiſſe cenſuras, addit tamẽ, *conſultò poſtea introductum videri, ut quæ erant gentilitiæ ſuperſtitionis officia, eadem veri DEI cultu ſanctificata, in veræ religionis cultum impenderentur* (Et certè ſic viſum fuit, poſtea, non ab initio Ethnophronis, de quorum hæreſi Damaſc. lib. de hæreſ. & Nicetas lib. 4. theſaur. orth. fid. hæreſ. 42. quod cum gentium inſtituta ſequerentur in aliis fuerint Chriſtiani gentilium rituum & ſuperſtitionum imitatores.)**

229. A Judæis quoſdam ritus Eccleſiam Romanam mutuatam eſſe non diffitentur quidam ex Pontificiis. *Ritus à Judæis in Eccleſiam Romanã translati.* Bellarminus lib. 3. de cult. ſanct. cap. 7. *aquam benedictam confert cum aqua probationis Num. 5. & expiationis Num. 19.* Durand. in rationali lib. 1. cap. 1. luminarium uſum ex V. T. arceſſit: *Illuminatur Eccleſia* (inquit) *ex præceptis Domini, unde in Exodo legitur. Præcipe filiis Aaron, ut offerant oleum de arboribus olivarum puriſſimum, ut ardeat lucerna ſemper in tabernaculo teſtimonii.* Totus ornatus Miſſaticus æmulatur Leviticorum Sacerdotum veſtitum &c. unde Amalar. lib. 2. de offic. Eccleſiaſt. cap. 22. dicit: *Eccleſiam veſtimenta ſacra recepiſſe ad inſtar Sacerdotum Moſaicæ legis.* Nec ſolùm ritus quoſdam ex abrogato in N. T. Levitico Sacerdotio ſed etiam quædam dogmata ab Eccleſia Judaica poſterioribus ſeculis corrupta ad ſe tranſtulerunt Papicolæ. Refert Joſeph. lib. 18. antiq. Judaic. cap. 2. & lib. 2. de bello Judaico c. 7. *Judæos jam inde à multis retrò ſeculis in tres ſectas fuiſſe diviſos Eſſenorum, Saducæorum & Phariſæorum. Eſſeni à communi hominum ſocietate ſeparati vivebant, facultates habebant communes, uxores in ſuum cœnobium non admittebant, crebrò jejunabant & hanc vitæ rationem pro ſtatu perfectionis vẽdicabant &c.* Illis tanta ſimilitudine conjuncti ſunt Monachi, ut Euſeb. lib. 2. Hiſt. Eccl. cap. 15. in errorem per illam ſimilitudinem inductus ſtatuat, Eſſenos illos, quorum exercitia Philo & Joſephus deſcribunt, fuiſſe Chriſtianos, cùm *itidem ut Monachi vixerint in monaſteriis, cantarint antiphona, deſeruerint facultates, legerint Scripturas, fuerint continentes, convenerint ad σεμνεῖον orandi gratiâ, celebraverint per vigilium paſchale hymnos cantantes, habuerint Diaconos & Epiſcopos.* Sed hunc Euſebii errorẽ validiſſimis argumentis caſtigavit Joſeph. Scalig. in ſuis animadverſionibus. Euſebii patrocinium noſtro tempore ſuſcepit Nic. Serar. Jeſ. Mogunt. in lib. trihæreſium c. 17. ſed argumentis oppido leviculis, ut cuilibet primo intuitu apparet. Vim illorum hac vice non expendemus, ſed ſufficit nobis, Monachis Pontificiis tantam cum Eſſenis cognationem intercedere, ut in ordinem ſuũ ſpontè eoſdem cooptent. Saducæorum opinio erat cũ corpore extingui animas, non eſſe Angelum, nec Spiritum, nec reſurrectionem mortuorũ Act. 23, 8. *Hujus ſectæ pauci ſunt*, inquit Joſephus, *ſed ferè dignitate præcipui*, conſtat enim quoſdam ſummos Sacerdotes apud Judæos fuiſſe Saducæos. Conferri igitur poſſunt cum Saducæis Pontifices Rom. quorum flagitioſa vita ab Hiſtoricis deſcripta oſtendit, quid de animæ immortalitate, reſurrectione mortuorum & vita æterna ſtatuunt, quinimò qdam ex ipſis Saducæas illas opiniones diſertis verbis quandoque ſunt profeſſi. De Johanne XXIII. Concilium Conſtantienſe tale profert elogium: *Sæpe & ſæpius coram diverſis Prælatis & aliis honeſtis & probis viris pertinaciter Diabolo ſuadente dixit & aſſeruit & dogmatizavit & aſtruxit vitam æternam non eſſe, quinimò dixit & pertinaciter credidit, animam hominis cum corpore humano mori & extingui ad inſtar animali-*

um

um brutorum, dixitq́, mortuam ſemel etiam in noviſſimo die minimè eſſe reſurrecturam. Leo X. ingentem pecuniarum theſaurum Cardinali Bembo oſtendens dicebat: *Vide quantum nobis profuerit fabula de Chriſto.* Phariſæis Clericos Pontificios jam olim comparavit Johannes Sariſberienſis, qui circa annum Chriſti 1150. in ſuo policratico de nugis Curialium ſic ſcribit: *Sedent in Eccleſia Romana Scribæ & Phariſæi ponentes onera importabilia in humeros hominum. Pontifex magnus omnibus gravis & penè intolerabilis eſt, ita debacchantur ejus Legati, ac ſi ad flagellandam Eccleſiam egreſſus ſit Satana à facie Domini. Nocent ſæpius & in eo Diabolo ſunt perſimiles, apud eos judicium nihil eſt niſi publica merces, Quæſtum omnem reputant pietatem, juſtificant pro muneribus impium, afflictas gravant conſcientias, auro & argento onerant menſas & exultant in reb. peſſimis, ſiquidem peccata populi comedunt, eis veſtiuntur & in eis multipliciter luxuriantur.* Innocentius, qui vixit ſeculo decimo tertio ſerm. 2. in die cinerum: *Funiculus ſuperbiæ peccatis noſtris exigentibus ita nos detinet alligatos, ut jam magis velimus ſuperbi quam humiles apparere, incedentes extenſo collo, elevatis oculis, erectâ cervice, magnificantes fimbrias, phylacteria dilatantes, quærentes primos recubitus in cœnis, primas cathedras in Synagogis & vocari ab hominibus Rabbi*, quæ verba in Phariſæos à Chriſto dicta extant Matth. 23. v. 5. Quin imò aliquot ſeculis ante Sariſberienſem ac Innocentium, Hieron. præfat. in lib. Didymi de Spiritu S. Clericos Romanos appellat *Phariſæorum Senatum*, viciſſim in comm. cap. 10. Matt. Phariſæos vocat *Clericos Judæorum.* Et quid multis? ſive doctrinam, ſive vitam Phariſæorum reſpicias, eademq; cum Clericis Pontificiis conferas, tantam deprehendes cognationem, ut jurare quis auſit, animas Phariſæorum Judaicorum per Pythagoricam quandam μετεμψύχωσιν in Clericos Pontificos immigraſſe. 1. Phariſæi hoc nomine ſeipſos indigitabant à ſeparatione vel diviſione, quòd affectatâ vitæ ſanctimoniâ ab aliis Judæis eſſent ſeparati & diviſi, quam appellationis rationem ſequuntur Orig. in cap. 23. Matth. Epiphan. hæreſ. 16. Hieron. in c. 23. Matt. &c. ſic miniſtri Pontificii vocant ſeſe Clericos *ac ſi ſoli ſint de ſorte Domini*, quæ ratio appellationis redditur c. Clericos diſt. 21. ex Iſidoro lib. 7. etymol. cap. 12. cùm tamen tota Chriſti Eccleſia dicatur κλῆρ@ ſive ſors ejus Coloſſ. 1. v. 12. quam in ſortem ſuo ſanguine ſibi acquiſivit Eph. 5. v. 26. Tit. 2. v. 14. Quidam exiſtimant Phariſæos ab expoſitione Scripturarum ſic denominatos eò quòd ſibi ſolis *clavem ſcientiæ* vendicarent Luc. 11. v. 52. & quia *in cathedra Moſis ſedebant*, genuinam Legis & Prophetarum expoſitionem ſibi arrogarent Matth. 23. v. 2. Rom. 2. v. 20. ita quoq; Epiſcopi Pontificii, præſertim vero caput ipſorum Pontifex Roman. authenticam Scripturæ expoſitionem & in rebus fidei decernendi poteſtatem ſibi arrogat. 2. Phariſæi plurimùm tribuebant traditionibus, adeò ut *irrita facerent mandata Dei propter ſuas traditiones* Matth. 15. v. 6. neque enim contenti erant verbo Dei in Scripturis ſanctis per Moſen & Prophetas populo Iſraelitico tradito, ſed ſuas illi addebant traditiones, quas teſte Hieron. in Epiſt. ad Damaſc. vocabant δευτερώσεις, easq; docebant æquè ut ſcriptum verbum neceſſarias eſſe, cùm tamen in multis illi repugnarent, de quo commento tractant Iren. lib. 4. cap. 25. Orig. homil. 5. in Num. Chryſoſt. hom. 52. in Matth. utque majorem auto-

ritatem ſuis traditionibus conciliarent, fingebant *Moſen in Monte Sinai accepiſſe à Deo duplicem legem, unam quæ in ſcripto tradita ſit, aliam verò quæ oretenus ſolùm accepit, quam ſuccedaneo quodam ordine per Moſen ad poſteros derivatam aſſeverant, ſiquidem Moſes eam tradiderit Joſuæ, Joſua Senioribus, Seniores Prophetis, Prophetæ viris Synagogæ magnæ*, qua de re vide P. Fag. in comm. Thalm. in ſent. Patr. Galatinum lib. 1. de arcan. Cath. cap. 2. lib. 4. cap. 4. &c. Johan. Picum Mirandul. in Apol. q. 5. Simili modo Pontificii in Concil. Trident. ſeſſ. 4. ſtatuunt *traditiones pari pietatis reverentia & affectu cum ſcripto verbo ſuſcipi debere.* Fingunt enim per continuam ab Apoſtolis ſucceſſionem in Eccleſia Romana illas conſervari ac tantum illis tribuunt, ut ſcripto Dei verbo ſæpius illas antefera nt. 3. Phariſæi ſomniabant regnum Meſſiæ fore mundanum, unionem perſonalem divinæ & humanæ Naturæ in Chriſto negabant, unde blaſphemiæ ipſum hoc nomine arguunt, quod ſe Filium Dei fuiſſet profeſſus, officium Chriſti revocabant ad humanam duntaxat Naturam &c. Pari ratione Pontifex qui ſe Chriſti vicarium eſſe gloriatur, temporale regnum adminiſtrat, aut igitur Chriſti regnum, itidem temporale eſſe ſtatuit, aut falsò ſe ſe ejus vicarium conſtituit. Jeſuitæ etiam neceſſarium & immediatum conſequens unionis hypoſtaticæ videlicet communicationem idiomatum negantes ipſam unionem negare convincuntur, quin & Chriſtum ſecundùm humanam duntaxat Naturam officium ſuum adminiſtrare diſputant. Phariſæi ſtatuebant Heliam Theſbitem in propria perſona eſſe rediturum ante Meſſiæ adventum ſeducti pravo intellectu vaticinii Prophetici Malach. 4. v. 5. Matth. 17. v. 10. Marc. 9. v. 11. Ita quoq; Bellarm. lib. 3. de Pontif. cap. 6. & alii Pontificii ſtatuunt, *Eliam & Enochum ante ſecundum Chriſti adventum in propria perſona apparituros & cum Antichriſto pugnaturos*, quibus occinimus illud Hieronymi in cap. 4. Malach. *Judæi & Judaizantes hæretici ante ἠλειμμένον ſuum Eliam putant venturum & reſtituturum omnia, unde & Chriſto in Evangelio proponitur quæſtio: Cur Phariſæi dicunt, quòd Elias ſit venturus?* 4. Phariſæi docebant interiorem pravam cordis concupiſcentiam non eſſe peccatum, Matth. 5. v. 28. Idem docent Pontificii, quorum ſententiam latè probat Bellarm. lib. 5. de ſtatu pecc. cap. 7. & ſeqq. Peccatum originis vel planè negaſſe vel plurimùm extenuaſſe Phariſæos colligitur ex Joh. 9. v. 34. idem colligitur ex reliquis erroribus de poſſibilitate implendæ legis, de perfectione juſtitiæ propriæ, de præſtantia virium humanarum &c. Pontificii quo modo peccatum originis tum directè tum obliquè negent & extenuent, ſuo loco demonſtratum fuit. Phariſæi ſtatuebant eſſe peccata quædam ſuâ Naturâ venialia, ut colligitur ex Matth. 5. v. 19. Idem ſtatuunt Pontificii. Phariſæi peccatum magis definiebant παραδόσεων ſuarum quàm legis divinæ transgreſſione. Matth. 5. verſ. 33. cap. 15. verſ. 6. Idem fieri à Pontificiis teſtatur praxis, c. Nulli 25. quæſt. 1. & c. Violatores cad. aſſeritur *quòd Papa leges & decreta violare ſit blaſphemia in Spiritum Sanctum & peccatum irremiſſibile*, id quod de quibusvis peccatis contra legem divinam commiſſis dici nequit. 5. Phariſæos liberi arbitrii vires etiam in ſpiritualibus extuliſſe, colligitur ex perſuaſione juſtitiæ propriæ & opinione de perfecta legis impletione. In eodem

luto Pontificios hærere alibi demonſtratur. 6. Phariſæi exiſtimabant externam duntaxat qualemcunque obœdientiam à lege requiri, interiorem verò inobœdientiam & pravorum affectuum *ἀταξίαν* ab ea haudquaquam argui. Matth. 5. v. 21. unde etiam ex lege ſperabant ſalutem, perſvaſi ſcil. quòd perfectè eam impleverint. Pontificii perfectam legis impletionem adeò facilem eſſe ſtatuunt, ut posſit etiam quiſpiã opera ſupererogationis præſtare. 7. Phariſæi doctrinam Evangelii de gratuita peccatorum remiſſione per fidem in Chriſtum repudiabant, adeoq; hæreſeos damnabant, ut Hiſtoria Evangelica teſtatur. Eandem ſortem doctrina Evangelii à Pontificiis hodie experitur. Phariſæi blaſphemiam judicabant, quòd Chriſtus paralytico remiſſionem peccatorum certò polliceretur & hac ratione ſalutis certitudinem ſtabiliret Matth. 9. v. 3. Pontificii certitudinem gratiæ divinæ, juſtitiæ ac ſalutis in Evangelio oblatam & Sacramentorum ſigillis, atq; ipſius Sp. S. teſtimonio interno confirmatam repudiant ac perpetuam dubitationem præcipiunt. 8. Phariſæi juſtitiam propriam *quærebant ſtabilire coram Dei judicio* Rom. 10. v. 3. juſtitiam verò fidei ſuperciliosè reſpuebant. Pontificii itidem habitualem & actualem operum juſtitiam ad Dei tribunal afferunt, imputationem juſtitiæ Chriſti per fidem exibilant. 9. Phariſæi *ἐθελοθρησκείας* & cultus electitios ſectabantur non contenti operibus in lege divina præſcriptis Matth. 15. v. 9. In eadem cultuum electitiorum ſchola Pontificios habent diſcipulos & aſſeclas. *Phariſæi onera gravia & importabilia alligabant & in humeros hominum imponebant* Matt. 23. v. 4. Idem fieri à Pontificiis, Prælatis jam olim conqueſtus eſt Gerſon de vita ſpir. anim. lect. 2. *Propter traditiones hominũ fit de levi jugo Chriſti & lege libertatis jugum ferreum & onus grave premens cervices Chriſtianorum, dum ſcil. aliqui ſuas omnes leges, ſuas inſtitutiones, ſuas regulas & ſtatuta arbitrari volunt accipiendas eſſe ſicut præcepta legis Dei ad æterna mortis interitum, ſi prætereantur, mergentia.* Ibid. *Si tuo tempore hæc dicebas, ô ſapiens Auguſtine* (innuit Epiſt. 119. ad Januar.) *quid noſtrâ tempeſtate dixiſſet, ubi pro varietate & motu capitum incredibilis eſt varietas & diſſona multiplicitas onerum ejuſmodi ſervilium & humanarum, ut loqueris, præſumtionum, quas velut inter laqueos animarum & ligantia retia vix quiſquam ſecurus & indeprehenſus inceſſerit.* 10. Phariſæi ex perſonali ſucceſſione ab Aarone Eccl. titulum ſibi vendicabant. Sic Pontifices Romani gloriantur ſe eſſe Petri ſucceſſores & Eccleſiæ Monarchas. Phariſæi provocabant *ad templum Domini*, Pontifices *ad ſedem Petri.* 11. Phariſæi negabant Baptiſmum Johannis *eſſe ex Deo* Luc. 7. v. 30. Pontificii itidem negant Johannem accepiſſe à Deo mandatum baptizandi, negant etiam Baptiſmum Johannis fuiſſe efficacem ad remiſſionem peccatorum & ſalutem. Phariſaicus error erat, Sacramenta prodeſſe ex opere operato, unde ad Johannis Baptiſma ſine pœnitentia & fide accedebant Matth. 3. v. 7. Pontificii itidem ſtatuunt, *Sacramenta novæ legis conferre gratiam ex opere operato ſine bono motu utentis.* 12. Phariſæi teſte Joſepho lib. 17. antiq. cap. 3. *Regibus infeſti fuerint adeò, ut eos etiam apertè impugnare non fuerint veriti.* Pontifices Romani quàm infeſti fuerint Imperatoribus, Hiſtoriæ loquuntur. Phariſæi nolebant *intrare Curiam Præſidis ne contaminarentur* Joh. 18. v. 28. Sic Sylveſter in Synodo Romana can. 16. *Sacerdotes prohibet intrare Curiam, quia dicatur à cruore & ſit immolatio ſimulachrorum.* ** *Phariſæi*, referente Epiph. hæreſi. 16. *aſſeres ſibi parabant dodrantis latitudine & in his ſe ad veſperam locabant, ut ſi quis dormiſſet, in pavimentũ decideret & rurſus excitaretur ad orationem. Alii lapillos ex aquis collectos ſibi ipſis ſubſternebant, ut diu his pungerentur, non in profundum ſomnum deferrentur. Jejunabant bis in Sabbathis ſecunda & quinta die.* Ab his *λαμπευνίας* ſuas, ſtata jejunia & ſimilia mutuati ſunt Monachi auſteriores in Papatu. Capucini peculiarẽ ſanctitatem in eo conſtituunt, ſi pro cubili ſarmentis utantur. Papiſtæ omnes meritum quærunt in jejunando bis in hebdomade die ſexto & ſeptimo.** Vide plura comparationis membra inter dogmata ac ritus Phariſæorum & Pontificiorum apud D. Henr. Eckhartum & D. Himmel. in Papa Phariſaizante.

230. Deſcendamus ad hæreticos qui poſt Chriſtum natum exorti prava dogmata pertinaciter propugnarunt, illi ſiquidem propriè hoc nomine appellantur teſte Auguſt. lib. 2. contra adverſ. Legis & Prophetarum c. 12. ut reipſa appareat, Papam Romanum ex omnibus prati hæretici floribus venenum ſuum collegiſſe. Quemadmodum enim de Antichriſto pronunciat Irenæus lib. 5. adv. hæreſ. p. 328. *quod Diabolicam apoſtaſiam in ſe recapitulet*, ita *Papa* Romanus ſe Antichriſtum declarat hoc ipſo, quòd ipſius doctrina eſt quædam *ἀνακεφαλαίωσις* omnium fermè hæreſium, quæ ſuperioribus ſex ſeculis poſt Chriſtum natum proximis in Eccleſia ſunt exortæ, antequam Antichriſtianus *Papæ* dominatus eam ſubjugaret. 1. *Pſeudoapoſtoli* docebant *præter fidem in Chriſtum requiri ad juſtificationem obſervationem legis Moſaicæ* Act. 15. v. 5. quibus oppoſitum eſt decretum Apoſtolicum v. 11. *Per gratiam Domini noſtri Jeſu Chriſti credimus ſalvari, quemadmodum & Patres noſtri*, uti etiam Epiſtola ad Galatas. Vide tract. de Lege §. 181. tract. de Juſtif. §. 152. Simili ratione *Pontificii* juſtificationem coram Deo tum fidei tum operibus aſcribũt. ** (SAMARITANI, teſte Epiphan. hæreſ. 9. *Si quis ipſis diceret de David, Eſaia & ſequentib. poſt Moſen non ſuſcipiebant, ſed immorabantur traditioni, a propriis ipſorum Patrib. invecta.* Papiſtæ cõmuniter docent, Scripturas non eſſe neceſſarias, traditionũ a. à *Patrib.* invectarum neceſſitatem mirificè deprædicant.) ** 2. *Simoniani* à Simone Mago *Patre omnium hæreticorum* (ut Irenæus eum in præf. l. 3. appellat ** *Paſchalis* c. ul. 1. q. 7. patet, *Simoniacos velut primos ac præcipuos hæreticos ab omnib. fidelib. reſpuendos & ſi commoniti non reſipuerint, ab exteris poteſtatib. opprimendos, omnia enim crimina ad comparationem Simoniacæ hæreſis quaſi pro nihilo reputari.* Jam vero Ordines Imperii Anno 1522. Norinbergæ de multiplici Simonia *Pontificem* accuſarunt.) ** hic dicti partem non minimam ad *Papales* errores contulerunt. *Primò* enim Simon Magus *affectavit divinos honores.* Niceph. lib. 2. Hiſt. cap. 36. *Pontifex* Romanus itidem in jure Canonico ſe vocat *Deum.* c. Satis diſt. 96. Steuch. de donat. Conſt. p. 141. *Adoravit Conſtantinus Papam uti Deum ac divinos honores ei contulit*; nimirum ut oſtendatur, *Papam* eſſe ſucceſſorem non Simonis *Petri* ſed Simonis Magi. *Petrus* enim hos honores repulit Act. 10, 26. Secundò Simon *pecuniâ voluit emere ab Apoſtolis, ut per impoſitionem manus conferre poſſet Spiritum ſanctum* Act. 8. verſ. 19. unde Simoniaci dicuntur, qui emunt vel vendunt rem ſpiritualem Lomb. 4. ſent. diſt. 25. c. 4.

1. Pſeudo-Apoſtolorum.

2. Simonianorum.

c.4. At hæc Simonia in toto Papatu regnat, ut Bapt. Mantuanus exclamet: *Venalia nobis Templa, Sacerdotes, altaria, ſacra, corona, ignis, thura, preces, cœlum venale, Deusq́;.* ** Alvarus Pelagius lib. 2. de planctu Eccleſiæ art. 10. f. 109. b. *Propecuniis celebrant, corpus Chriſti propecunia vendunt cum Iuda; conſecrant & ordinant & propecunia conferunt omnia Sacramenta, ſed gratiam non conferunt, quam non habent. Nihil accipitur gratis, nihil datur gratis. collatores dicunt, quod comparavimus vendimus.* ** Ac Franc. Petrarch. in Dial. de Rom. Cur. evit. ſcribit, *Romæ Simonem Magum cum conjuge ſua Simonia revixiſſe.* Durand. de modo celebr. Conc. gener. p. 2. tit. 10. dicit, *in Eccleſia Rom. regnare Simoniam, ac ſi nullum eſſet peccatum.* ** Si ut eſt c. Quidam 24. q. 3. c. Hæreticus c. *Qui in Eccleſia cauſ. & quaſt. iiſd. pro hæreticis ſunt habendi, qui Simoniam exercent, qui Angelos colunt, qui nihil poſſidentes proprium nequaquam recipiunt eos, qui aliquo in hoc mundo utuntur, qui carnes abominantur, qui conjugia reſpuunt, qui nudis pedibus* (ſine ſuperſtitioſo) *ambulant, qui cum hominibus non manducant, qui Scripturam ſacroſanctam aliter intelligunt, quàm ſenſus SS. flagitat à quo conſcripta eſt, qui principatus ſui gratia falſas opiniones defendunt, qui quod pravè ſapiunt contumaciter propugnant*, non poterunt Patroni Pontificis ab hæreſeos crimine excuſari. Porrò *Apoſtolicos hæreticos* vocat Auguſtinus hæreſ. 46. *eos qui ex prava imitatione ſe Apoſtolos exprimere dictabant in eo quod tamen Apoſtolorum non ſuit, nempe quod nullum in ſuam communionem receperint, qui uxores aut poſſeſſiones haberet. Iidem nullo modo tolerare potuerunt illos, qui voverant cœlibatum & poſtea matrimonium contraxerant, quamvis ſe votum ſuum ſervare inhabiles agnoſcerent.* Epiph. hær. 61. Sic Pontificii non concedunt virginibus poſt votum ſemel factum matrimonium. *Remenſ. annot. 1. Cor. 7. v. 28.* ** Marſil. Patav. in defenſ. pacis part. 2. c. 24. Romam dicit eſſe *Simoniacorum undiq́; concurſu, ubi ſiquidem venditur cœlum, venduntur omnia Elementa; Terra, quoties defunctorum corpora terra mandanda ſunt; aqua, quam vocant luſtralem; aër & ſonitus tintinnabulorum, ignis candelarum; venduntur merita tum vivorum, tum mortuorum, exiguntur vectigalia non à vivis tantum, ſed etiam à mortuis, venduntur cantilena, Sacramenta, Sacerdotia; ipſa denіq́; venditur remiſſio peccatorum.* Reſtau. Caſtaldus tract. de Imperat. *Papam vocat totius Simoniæ Monarcham.* Tertiò Simonis diſcipuli & ſucceſſores dicuntur omnes, *qui quoquo modo adulterant veritatem & præconium Eccleſiæ lædunt.* Iren. l. 1. adv. hær. cap. 30. *Quamvis enim* (inquit) *non confiteantur nomen Magiſtri ſui ad ſeductionem reliquorum: attamen illius ſententiam docent, Chriſti quidem Ieſu nomen tanquam irritamentum præferentes, Simonis autem impietatem variè introducentes, mortificant multos per nomen bonum ſententiam ſuam malè diſperdentes & per dulcedinem & decorem nominis amarum & malignum Principis apoſtaſia ſerpentis venenum eis porrigentes.* Hæc verba Irenæi, quibus Simonianorum ingenium deſcribit, adeò conveniunt Jeſuitis, ut in ipſos dicta videantur. ** De Simone memorat Epiphanius hæreſ. 20. *quod poſt corruptionem & interitum carnis tradiderit ψυχῶν κάθαρσιν animarū purificationem.* Papiſtæ poſt mortem & corruptionem corporis docent purificationem animarum futuram in purgatorio. ** Quartò Simoni & ejus

ſectatoribus aſſcribit Irenæus lib. 1. cap. 20. *uſum exorciſmorum*, quem conſtat Papiſtis quoq; eſſe familiarem, qui exorciſant non ſolùm creaturas intelligentes ſed & brutas, omniq; vitâ & ſenſu carentes, ut oleum, ſal, herbas, candelas, aquam, &c. Quintò de Simonis diſcipulis ſcribit Iren. l. d. *quod habeant imaginem Simonis factam ad figuram Iovis & Selenæ in figuram Minervæ casq́; adorent.* Euſeb. lib. 2. Hiſt. Eccleſ. cap. 12. de illis refert, *quod coram picturis & imaginibus proſtrati, odoribus incenſis, victimis & libamentis venerari eas ſoliti fuerint.* Eundem cultum imaginibus in Antichriſti regno deferri ex praxi conſtat, ut Irenæus lib. 1. cap. 8. Simonianos haud immeritò vocârit *Antichriſti præcurſores.* Sextò de Simonianis refert Iren. lib. 1. cap. 8. *quod glorientur de iis, quæ non ſunt ſcripta, ſed viva ſolum voce tradita.* cap. 17. *quod inenarrabilem multitudinem apocrypharum Scripturarum, quas ipſi finxerunt, adferant ad ſtuporem inſenſatorum & quæ ſunt veritatis non ſcientium literas*, lib. 3. cap. 2. de illis dicit, *quod cum ex Scripturis arguuntur, imperfectionis eas accuſent, quod non poſſit ex illis ſciri veritas ab his, qui neſciunt traditionem.* Hanc hæreſeos partem omnes ferè ſectarii ab illis hauſerunt, ut meritò ſcribat. Irenæus lib. 1. cap. 20. *ex Simone Mago univerſas hæreſes ſubſiſtere*, ſiquidem pleriq; omnes hæretici relicto Scripturarum fonte ad ciſternas traditionum provocarunt, *quod de Sethianis* tradit Epiph. hær. 39. *de Archonticis* hæreſ. 40. de Severianis hæreſ. 45. *de Encratitis* hæreſ. 47. *de Bardeſaniſtis* hær. 56. *de Artemone* refert Euſeb. lib. 5. cap. 28. *quod de doctrina ſua quaſi antiqua & ab Apoſtolis tradita gloriatus fuerit, majores enim omnes adeq́; ipſos Apoſtolos ita ſenſiſſe & docuiſſe.* De Baſilide ſcribit Clem. lib. 7. ſtromat. p. 353. *quod ſe dicarit ſe Glaucia quodam, qui fuiſſet interpres Petri Apoſtoli, magiſtro uſum.* De Valentino, *quod audiverit Theodadum Pauli familiarem.* De Marcionitis, *quod Matthia diſcipulos habuerint Magiſtros & ab iis traditam doctrinam teneant & producant.* De Carpocratianis Iren. lib. 1. cap. 24. memorat, *quod commenta ſua hoc prætextu defenderint, Dominum Ieſum Apoſtolis talia privatim in myſterio locutum eſſe, Apoſtolum a. non omnibus ſed dignis ſolummodo iſta tradidiſſe.* Ptolem. hæreticus in Epiſtola ad Floram, quæ extat apud Epiph. hær. 33. gloriatur, *quod doctrinam ſuā ex Apoſtolica traditione ꝑ ſucceſſionem acceperit.* Eodē traditionum prætextu uſum fuiſſe *Arium* conſtat ex Athanaſio orat. 2. contra Arian. p. 124. Itemq; *Eutychen* in Concil. Chalc. act. 1. quapropter in genere pronunciat Baſil. ſerm. de fide tom. 2. p. 194. *eſſe manifeſtam à fide apoſtaſian & elapſionem vel reſpuere aliquid eorū, q̄ Scriptura habet, vel inducere quicq̄ ꝙ ſcriptum non ſit.* Jamverò notum eſt, Pontificios inducere ea quę ſcripta non ſunt & traditiones pari pietatis affectu cum ſcripto Dei verbo recipiendas Eccleſiæ obtrudere, quinimò diſputationes cum Pontificiis teſtātur, traditiones eſſe ipſis ſacram anchoram, ad quā confugiunt ſacrarum literarum ſuffragiis deſtituti & eſſe pixidem Pandoræ, quæ Papales errores in ſeſe complectitur. 3. De Baſilide refert Euſ. l. 4. Hiſt. Eccl. c. 7. ꝙ docere non erubuerit, *fidē perſecutionis temporibus incunctanter etiam perjurio negandam.* 3. Baſilidis
Idem ſtatuebant Helceſaitæ: Ex illorum ſchola prodierunt æquivocationes Jeſuiticæ. Campian. in Epiſt. ad Generalem Societatis ex Anglia ſcripta pag. 86. *Catholicorum conditio in Anglia graviſſima, animis nihil liberum, nihil*

integrum relinquitur, non vox, non religio, loquendum tibi eſt cum aliis, affirmandum juramento, quod cæteri affirmant, etiamſi animo longè aliter opineris. etiamſi conſcientia planè contrarium ſenſeris. ** Baſilides apud Epiph. hæreſ. 24. *Nos homines ſumus, cæteri omnes canes ſunt & ſues, nolite ergo margaritas projicere porcis aut dare ſanctum canibus.* De Carpocratianis Iren. lib. 3. cap. 2. *Cùm ex Scripturis arguerentur, in accuſationem convertebantur Scripturarum, quaſi non rectè haberent, neq; ſint ex autoritate, & quia variè ſint dicta, & quia non poſſit ex his inveniri veritas ab his qui neſciunt traditionem. Non enim per literas traditam illam, ſed per vivam vocem. Ob quam cauſā Paulum dixiſſe, ſapientiam loquimur inter perfectos.* Utrumq; docent Pontificii. Ledeſma in lib. de Script. & ſacra vernacula non legend. & celebr. *Non decet ut divina & ſacroſancta fidei myſteria in ore omnium hominum promiſcuè verſentur &c. Conſentaneū erat myſteria quadam præſertim ſacra clam populo rudi habere. Non judicavi, inquit Paulus 1. Cor. 2. me ſcire aliquid inter vos niſi Ieſum Chriſtum & hunc crucifixū. Sapientiam autem loquimur inter perfectos.* Baſilidiani negabant *Chriſtum fuiſſe paſſum* c. 39. cauſ. 24. q. 3. Pontificii quamvis non in totum negent Chriſti paſſionem, tamen partem ejus principalem tol-
4. *Gnoſticorum.* lunt, nempe paſſionē in anima. ** 4. *Carpocratiani, qui & Gnoſticos* ſeſe vocarunt, ** apud Irenæum lib. 1. cap. 24. commenta ſua hoc prætextu defendebant, *Dominum Ieſum Apoſtolis talia privatim in myſterio locutum eſſe. Apoſtolos autem non omnibus, ſed dignis ſolummodo iſta tradidiſſe.* Pontif. itidem ad demonſtrandā Scripturarum inſufficientiā abutuntur dicto Chr. &c. Joh. 16. v. 12. *Adhuc multa habeo.* Iidem Carpocratiani ** cultum & venerationem Imaginibus impenderunt. Iren. lib. 1. adv. hæreſ. cap. 24. p. 92. *Gnoſtici imagines quaſdam quidem depictas, quaſdam autem & de reliqua materia fabrefactas habent, dicentes formam Chriſti factam à Pilato illo tempore, quo fuit Ieſus cum hominibus & has coronant & proponunt eas cum imaginibus mundi Philoſophorum.* Epiphan. tom. 2. lib. 1. hæreſ. 27. de Carpocrate memorat, *quod Chriſti & Pauli imagines cum Philoſophorum imaginibus collocatas adoraverit & ſuffitum illis fecerit.* Auguſtin. de hæreſ. ad Quodvult. hæreſ. 7. De Marcellina Sectæ Carpocratis ſocia ſcribit, *quod coluerit imagines Chriſti, Pauli, Homeri & Pythagoræ adorando, incenſumq; ponendo.* Hic imaginum cultus in Eccleſia Romana eò excrevit, ut imaginem & prototypum eodem genere cultus honorent. Thom. p. 3. q. 25. art. 3. *Cum CHRISTUS adoratione latriæ ſit adorandus, imago quoq; ejus eâdem adoratione adoranda eſt.* art. 4. *Crux Chriſti, in qua Chriſtus crucifixus eſt, cùm propter repræſentationem, tùm etiam propter membrorum Chriſti contactum latriâ adoranda eſt. Crucis verò effigies in alia quavis materia priore tantùm ratione latria adoranda eſt.* ** In Conc. Nic. 2. definitū fuit *quod imago Dei ſit adoranda eo cultus genere, quod* ipſi Deo debetur, quod idololatricū decretum defenditur à Thoma, Bonaventura, Cajetano. Bellarminus concedit *incenſionem & cremationem thuris & odorum ante imagines.* Bell. lib. 1. de ſanct. beat. cap. 13. quod eſt pars adorationis divinæ 2. Reg. 18. ** De Gnoſticis etiam ſcribit Epiphanius hæreſ. 26. *quod commenti fuerint Evangelium quoddam perfectionis.* Ejuſdem generis fuit Evangelium æternū, quod Monachi confinxerunt & glorioſo illo nomine appellarunt. ** *Cataphryges miſcebant Euchariſtiam cum ſanguine infantum.* Aug. hæreſ. 26. Pontificii ſæpe numero in Sacramento monſtrarunt populo ſanguinem anatum & pullorum columbarum, eiq; perſuadebant, quod eſſet ſanguis Chriſti: Sic in Anglia Sanguis Halæ, quò ex omnibus regni partibus peregrinatio inſtituebatur per multos annos ab iis, qui putabant eſſe ſanguinem Chriſti, tandē inventus eſt tantùm ſanguis Draconis & monſtratus prope S. Pauli crucem Londini per Epiſc. Rocheſtriæ ipſo Rege tum præſente. Foa. p. 1188. Sic Pragæ obſervatū, quod imago Chriſti in cruce pendentis ex vulneribus quinque ſanguinem exudarit per canales ſecretos eò deductus ut magnum vas ſemiplenum forte 50. librarum illi ſuppoſitum videretur, ut teſtatur *αὐτόπτης* Anton. Wi. Anglus Cent. 6. num. 5. contradict. Et quod pejus Imp. Henricus VII. Ann. 1313. per Monachum prædicatorii Ordinis veneno, quod Euchariſtiæ illitum erat, è medio ſublatus eſt. ** 5.
De *Cerinthianis* & Nazaræis ſcribit Auguſtinus 5. *Cerinthianorū.*
lib. de hæreſ. cap. 8. & 9. *quod obſervent Ceremonias Moſaicas Chriſti adventu abrogatas.* Idem fieri à Pontificiis teſtatur veſtitus Miſſaticus, diſcrimen ciborum, aqua luſtralis &c. 6. *Valentiniani* præter- 6. *Valentinianorum*
quam quod traditiones ſuas ſcripto Dei verbo addiderunt, ut ex Irenæo in multis locis apparet, *morientes ſuos ad finem defunctionis inungere ſoliti fuerunt mittentes capitibus eorum oleum cum invocationibus*, idq; ex opinione, quod illâ unctione redimantur, Irenæus lib. 1. cap. 18. Ab illis traditiones & extremam unctionem acceperunt Pontificii. ** Valentiniani *Deorum & opitulatorum ingentem introduxerunt multitudinem.* Iren. lib. 1. cap. 16. 17. Idem faciunt Pontificii, qui inter ſanctos certa officia & patrocinia diſtribuunt, & ab illis ea petunt, quæ Ethnici à Baccho, Marte, Neptuno &c. ** 7. 7. *Heracleonitarum.*
Heracleonitæ Valentinianos imitati *morientes ſuos novo modo quaſi redemerunt, videlicet per oleum, balſamum, aquam & invocationes, quas Hebraicis verbis dicebant ſuper capita eorum.* Auguſt. de hæreſ. cap. 16. ** Similes hæretici apud Iren. lib. 1. cap. 18. *mortuos redimebant ad finem defunctionis mittentes eorum capitib. oleum & aquam.* ** Eodem modo Pontificii morientes ſuos inungunt & linguâ peregrinâ ſuper capita eorum preces recitant. ** Referamus huc Pepuzianos & Catharistas. *Pepuziani* concedunt *fœminas poſſe eſſe Sacerdotes.* Aug. hæreſ. 27. Pontificii habuerunt fœminam pro ſummo Pontifice, quæ ſedit Romæ integrum biennium, ordinavit & inſtituit Epiſcopos & omnia munera Pontificialia peregit. *Catharistæ* ſe ita vocabant *quaſi eſſent puri & perfecti.* Aug. hæreſ. 38. Pontificii aſſerunt quoſdam eſſe adeò juſtos & puros ut nulla pœnitentia egeant. Remenſ. Luc. 15. *quod renati poſſint perfectè implere legem.* ** 8. Auguſt. de 8. *ἀνωνύμων.*
hæreſib. cap. 79. mentionem facit quorundam hæreticorum, quos non appellat certo nomine, qui ſtatuerunt *Chriſto ad inferos deſcendente credidiſſe ex incredulos & omnes inde exiſtimarunt liberatos.* Hujus hæreſeos (ſcribit Pappus in epit. Hiſtor. Eccl. pag. 254.) propago eſt apud Pontificios, *qui de deſcenſu Chriſti ad inferos ſtatuunt, quod ex quadam inferni parte, quam limbum vocant, Patres V. T. tum fuerint educti. 9. Archontici certos Angelorum ordines* commenti ſunt. Epiphan. hæreſ. 40. Ita quoq; 9 *Archonticorum.*
Scholaſtici de diſtinctis hierarchiis & ordinibus Angelorum variis modis philoſophantur, quibus opponendum illud Iren. lib. 2. c. 54. pag. 155. *Dicant nobis, quæ ſit inviſibilium Natura, enarrent numerum*

merum Angelorum & ordinem Archangelorum, demonſtrent thronorum Sacramenta, & doceant diverſitates dominationum, principatuum, poteſtatum atque virtutum; ſed non habent dicere. Et illud Auguſt. in Enchir. ad Laur. cap. 58. *Quid inter ſe diſtent quatuor illa vocabula, quibus univerſam illam ſocietatem videtur Apoſtolus eſſe complexus dicendo, ſive ſedes, ſive dominationes, ſive Principatus, ſive poteſtates dicant qui poſſunt, ſi tamen poſſunt probare, quod dicant, ego me iſta ignorare confiteor.*

10. Angelicorum. 10. *Angelici* in Angelorum cultum fuerunt inclinati, Auguſt. de hæreſ. cap. 39. De quibus Angelolatris videatur Theodoret. in Epiſt. ad Coloſſ. 2. & Concil. Laodic. can. 35. Hic Angelorum cultus probatur Pontificiis, ut apparet ex Catechiſmo Romano pag. 593. ** Helxai qui Oſſenorum fuit Patriarcha, coegit *non ſolum per Deum jurare, ſed etiam per Salem & aquam, per æthera & ventum, per terram atq; cœlum* apud Epiph. hæreſ. 19. Pontificii per creaturas jurant, per ſanctos & ſanctas & eorum reliquias. **

11. Marcitarum. 11. *Marcitæ* profitebantur *verbis certis ſe vinum, quod eſt in calice cœnæ Dominicæ, mutare in ſanguinem & gratiam in eam calicem deducere.* Iren. libr. 1. cap. 9. Epiph. hæreſ. 34. Idem gloriantur Pontificii tranſubſtantiatores. Lochmeyer ſerm. 112. de celebr. Miſs. *Tanta eſt virtus Sacerdotis, quod quotidie efficitur creator ſui creatoris.* Stella Cleric. *Qui creavit me ſine me, dedit mihi creare ſe & qui creavit me ſine me creatur mediante me.* ** Audiani *cogitatione carnali Deum fingebant in ſimilitudinem hominis corruptibilis,* inquit Auguſt. de hæreſ. cap. 50 Armenii & Jacobitæ teſte Nicephoro libr. 18. c. 53. *Imagines Patris, Filii & Spiritus Sancti effigiabant, quod perquam eſt abſurdum. Crucem non prius debito honore proſequebantur, quàm perinde atque hominem baptizaviſſent.* Papiſtæ pingunt Trinitatem in ſpecie hominis tricipitis. Res etiam inanimatas baptizant ad uſus ſacros, ut campanas, agnus Dei &c. **

12. Marcionitarum. 12. *Marcionitæ* virginitatem ſuis imperabant, conjugatos in communionem ſuam non admittebant, Epiphan. hæreſ. 42. Idipſum faciebant *Hieracitæ,* qui Monachos tantũ & Monachas & conjugia non habentes in communionem recipiebant. Auguſt. de hæreſ. cap. 47. Sic Papiſtici Monachi virginitatem multis nominibus coram Deo præferunt. ** Marcion apud Tertull. lib. 4. contra Marcion. *Vtramq; mercedem creatoris ſive tormenti, ſive refrigerii apud inferos determinabat, ei poſitam qui Legi & Prophetis obœdierant.* Hanc eandem imbiberunt doctrinam Pontificii, nempe Patres omnes, qui legi & prophetis obœdiverunt, uſque ad aſcenſionem Chriſti detentos fuiſſe in aliqua parte inferni, quam limbum appellant, in qua fingunt locum refrigerii & conſolationis. De Marcione ſcribit Tertull. lib. 2. adv. Marcion. cap. 14. *Copias maris* (hoc eſt piſces) *ſanctiorem cibum deputabat.* Idem faciunt Carthuſiani & tempore quadrageſimæ omnes Põtificii. **

13. Encratitarum. 13. De *Encratitis* ſcribit Epiph. hæreſ. 47. *Continentiam jactant, fallaciter omnia facientes. Nam & inter mulieres reperiuntur, & mulieres undiquaque decipiunt & cum mulieribus iter faciunt, & ſimul cum illis vivunt & illarum miniſterio admittunt.* Idem à Clericis Papiſticis fieri notiſſimum eſt. Quæ argumenta *Tatiani* ſectatores Encratitæ conjugio oppoſuerunt, quæ apud Tertullianum & Clementem adhuc extant, ea à Pontificiis pro ſtabilienda cœlibatus lege adhuc urgentur. ** Tatiani *condemnabant matrimonia, nec pluris æſtimabant quàm fornicationem, nec recipiebant maritatas perſonas in ſuos ordines.* Aug. hæreſ. 74. Pontificii multis modis detrahunt conjugii dignitati, ac maritatos excludunt à Miniſterio.

14. Montani. 14. Montani paracletus apud Tertull. libr. de anima cap. 34. hoc ſæpè commendavit, nempe, *animam aliquid penſare apud inferos, uſq; ad reſurrectionis plenitudinem, modicum quodq; delictum luens morâ reſurrectionis, donec ſolverit ad ultimum quadrantem.* Idem fundamentum habent Papiſtæ pro ſatisfactionibus, quas poſt hanc vitam neceſſarias eſſe contendunt. ** *Montanus* primus fuit, qui de jejunio leges tulit, unde νομοθέτης νηστείας vocatur ab Apollonio apud *Euſeb.* lib. 5. Hiſt. Eccl. cap. 17. eò quod jejunia certis legibus definierat. Montaniſtarum ſententiam Tertullian. & ipſe Mõtaniſta libr. de jejun. adv. Pſych. pag. 770. ſic deſcribit: *Arguunt nos* (inquit de Catholicis loquens) *quod jejunia propria cuſtodiamus, quod ſtationes plerunq; in veſperam producamus, quod etiam Xerophagias obſervemus, ſiccantes cibum ab omni carne & omni juruléntia & uvidioribus quibusque pomis, ne quid vinoſitatis vel edamus vel potemus, lavacri quoq; abſtinentiam congruentem arido victui, novitatem igitur objectant, de cujus illicito præſcribant, aut hæreſin judicandam, ſi humana præſumtio eſt, aut Pſeudoprophetiam pronunciandam, ſi ſpiritualis indictio eſt, dum quaque ex parte anathema audiamus, qui aliter adnunciamus.* Ab hoc Montano acceperunt Pontificii leges jejuniorum & Monachi ſuas Xerophagias. De Montano etiam ſcribit Epiph. hæreſ. 48. *quòd Scripturas parùm curaverit,* quâ in parte ſequuntur eum Pontificii; qui imperfectionis & obſcuritatis eas arguunt. Montaniſtæ Spiritum ſanctum *ſibi, non Apoſtolis infuſum prædicabant.* In ſupplem. hær. Phil. Sic Pontifices Romani gloriantur de immediata Spiritus ſancti aſſiſtentia, interim libros Apoſtolicos Spiritu Dei ſcriptos ſuis decretis poſtponunt. ** *Aquarii* hæretici ſic dicti ſunt quia *aquam ſolam offerebant in calice.* c. 39. cauſ. 24. q. 3. Ad illos proximè accedunt Pontificii, unà cum vino in calice Euchariſtico aquam neceſſariò offerri debere ſtatuentes. **

15. Hieracitarum. 15. *Hieracitæ* operibus vitam æternam promerendam eſſe ſtatuerunt, quia dixerunt *regnum Dei non pertinere ad parvulos, cùm non ſint eis ulla merita certaminis, quo vita ſuperetur.* Auguſt. de hæreſ. cap. 47. Eadem eſt Pontificiorum opinio, *quòd noſtris operibus beata illa æternitas ſit promerenda.* ** Iidem Hieracitæ *recipiebant tantùm Monachos & Monachas in ſuam ſocietatem* Aug. hæreſ. 47. Sic apud Pontificios Monachi tantum *religioſorum* nomen aſſecuti ſunt, maritatos non recipiunt ad Miniſterium. Iidem regnum cœlorum parvulis denegabant c. 39 cauſ. 24. q. 3. Sic Pontificii infantes non baptizatos in limbum extra regnum cœlorum collocant. ** Concil. Trident. ſeſs. 6. cap. 16. & can. 32.

16. Arabicorum. 16. *Arabici* dixerunt *animas cum corpore extingui.* Auguſt. de hæreſ. cap. 83. Niceph. libr. 5. Hiſt. Eccleſ. cap. 32. Hujus hæreſeos Conc. Conſtantienſe reum peregit Johannem XXII. Eccleſiæ Romanæ caput; in eo tamen eſt diſcrepantia, quòd Arabici ſtatuerunt animas cum corporibus in fine ſeculi reſurrecturas, ſed Johannes Pontifex aſſeruit, *animas ſemel mortuas in noviſſimo die minime reſurrecturas.* ** Subjungamus his *Euchitas* & *Abelianos. Euchitæ* nihil aliud faciebant *quã orabant & opinabantur*

non eſſe legitimum, Monachos laborare manibus ad ſuſtentationem vitæ ſuæ. Auguſt. hæreſ. 17. In Papatu Monachi & Moniales ad certum numerum precea ſuaa Latino idiomate murmurant, quod plurimi ex illis non intelligunt. Religioſi non tenentur operari manibus. Rhemenſes annot. 2. Theſſ. 2. lect. 2. *Abeliani* non ſunt uſi *conſuetudine uxorum.* Auguſt. hæreſ. 87. Sic Pontificii ſtatuunt, quod *Sacerdotes ante ſuam ordinationem maritati non debeant ad uxores ſuas accedere, quamvis ſint adhuc eorum uxores.* Remenſ. Act. 21. ſect. 1.**
17. Origenis. 17. *Origeni* tribuunt veteres, quòd ſtatuerit *impios tandem eſſe ſervandos.* Huic errori non diſſimilis eſt opinio Catharini in comment. Hebr. 1. & in comm. 2. Petr. 3. *quod terra poſt æternum judicii ſit renovanda, ut ſit habitaculum illorum hominum, qui nec cœlo nec inferno digni ſint.* 18. De
18. Meletianorum. *Meletianis* refert Theod. libr. 4. hæret. fab. *eos in ſuum ſacrum multu uſos eſſe tintinnabulis ad Deum placandum & deprecandum.* Eandem vim Pontificii tribuunt campanis conſecratis, quòd ſonitu ea-
19. Novatianorum. rum Dæmonas pellat & fulgura avertat. 19. *Novatiani* docebant, perpetuò dubitandum eſſe de remiſſione peccatorum, quia excepti a gravioribus ſe dicebant veniam relaxare duntaxat levioribus, *ac ſoli Deo remittendorum criminum poteſtatem ſervatam eſſe.* Ambroſ. libr. 1. de pœnit. cap. 2. & lib. 2. cap. 5. Dogma dubitationis itidem ſtabilitum in Concilio Trident. ſeſs. 6. cap. 9. ** recuſabant eos recipere, qui relapſi erant in idololatriam ſeu hæreſin. Sic apud Pontificios relapſi in hæreſin, ſunt curiæ ſeculari tradendi, licet pœniteat eos & ad fidem redeant. Sext. decret. libr. 5. tit. 2. c. 4. Alex. IV. ** Novatiani etiam ſe puros & mundos dicebant, unde ſeipſos *Catharos* glorioſiſſimo, nomine appellabant. Auguſt. de hæreſ. ad Quodvultd. cap. 38. Sic Monachi Pontificii perſuaſione perfectionis ſuperbiunt. Novatiani damnabant *ſecundas nuptias* Aug. l. d. Iiſdem parùm æqui ſunt Pontificii, qui benedictionem Eccleſiaſticam illis denegant. ** Succedant his *Bonoſiani*, qui Chriſtum adoptivum Dei filium dixerunt. c. 39. cauſ. 24. q. 3. Pontificii affirmant, quod Chriſtus pro ſeipſo ſit meritus. *Beguardini*, qui affirmabant, 1. *animam non indigere lumine ipſum elevante ad Deum* Clement. libr. 5. tit. 3. c. 3. Quidam ex Pontificiis docent, quod gentiles in Chriſtum crediderint ex proprio arbitrio. 2. *hominem hic perfectum eſſe poſſe,* Clem. ibid. Pontificii dicunt, quod homini poſſibile ſit perfectè Dei mandata obſervare. 3. *Spiritualem humanæ obœdientiæ non eſſe ſubjectum.* Clem. ibid. Pontificii dicunt, quod Papa non ſit ſubjectus ullo judicio. *Ebionitæ*, qui obſervabant Ceremonias legis veteris unà cum Evangelio, unde notati ſunt hæreſeos. c. 39. cauſ. 24. q. 3. Papiſtæ ex Lege Veteri & ritib. Ethnicorum mutuati ſunt incenſionem thuris, lotiones, oleum, ſal, cinerem, veſtimenta, inſtrumenta &c. *Nicolaitæ*, qui *præferebant impuras concubinas honeſtis uxoribus.* Papiſtæ in Sacerdotibus concubinatum tolerant, conjugium prohi-
20. Samoſateni. bent. c. 4. diſt. 34. ** 20. *Samoſatenus* hoc nomine ab Eccleſia damnatus quod docuerit in Chriſto τὰς δύο φύσεις παντάπασιν ἀκοινωνήτους εἶναι πρὸς ἑαυτάς. Eundem errorem Jeſuitæ omnem realem idiomatum divinorum communicationem carni Chriſti factam eſſe negantes ex orco revo-
21. Manichæorum. cant. 21. *Manichæi* auditoribus ſuis ut plebeis & imperfectioribus concedebant uſum conjugii, electis verò ſuis tanquam perfectioribus omninò interdicebant. Auguſt. Epiſt. 74. Sic Pontificii in Laicis nuptias ferunt, ſed in Sacerdotibus & Monachis, quos in ſtatu perfectionis conſtitutos cenſent, eas omninò improbant. Manichæi *Chriſti quidem corpus in ſacra communicatione accipiunt, ſanguinem autem redemtionis haurire omninò declinant.* Leo ſerm. 4. quadrageſ. Pontificii non ſolùm idem faciunt, ſed etiam idem faciendum præcipiunt. Manichæi à matrimonio abhorrebant, interim variis libidinibus ſeſe polluebant, unde Auguſt. libr. 2. de morib. Eccleſ. & Manich. cap. 31. ſcribit, *quod non concubitum, ſed nuptias prohibeant.* Idem fieri à plurimis in Papatu ſacrificulis, teſtatur Orator Ducis Bavariæ in Concil. Trident. *Clerus noſter propter libidinem nimis liberam ac notoriam nunc infamis habetur.* Manichæi duo ſtatuebant principia, eaque coæterna. Auguſt. de hæreſ. cap. 46. cum quo ex parte convenit, quod Auguſt. Steuchus in Coſmop. in princ. Geneſ. ſcribit *cœlum empyræum fuiſſe Deo coæternum.* At ſi fuit æternum, fuit utique principium. ** Manichæi faciebant ſe *ſalvatores Chriſti*, docebant enim, *quod membra Chriſti eſſent diſperſa ubicunq;, & quod in ſuo cibo & potu ipſi liberarent membra Chriſti, quæ eſſent colligata creaturis.* *Tales* (inquit Auguſt.) *ſunt electi eorum ut non ſint ſalvandi a Deo, ſed Salvatores Dei, liberant enim membra Chriſti cum manducant.* Pontificii ſe faciunt creatores ſui ereatoris & panē in corpus Chriſti ſe convertere dicunt. De illis Auguſt. lib. 2. de moribus Manich. cap. 13. *à regula ſanctitatis non videbatur excidiſſe homo, boletos, oryzam, tubera, placentas, piper, laſer, diſtento ventre cùm gratulatione ructans. At certo ſupplicio addicebatur homo parcus & frugi, cui cœnanti oluſcula cum exiguo lardo apponebantur.* In eo eſt differentia, quod Manichæi putabant *carnes eſſe impuras ex creatione*, Pontificii *ratione maledictionis. Nam Deus maledixit terra & non aquis, & ideò diebus jejuniorum præferuntur piſces carnibus.* Durand. libr. 6. c. de aliis jejuniis. ** Manichæi jejunium conſtituebant in delectu ciborum, *abſtinebant a carnibus, interim delitiis circumfluebant.* Auguſt. libr. 2. de morib. Eccleſ. c. 31. Idem fieri à Pontificiis teſtatur praxis. Azorius libr. 7. Inſtit. c. 21. *Certè negari non poteſt, conſueta Chriſtianorum jejunia carnium eſu & vini potu caruiſſe; at verè jam in more poſitum eſt, ut cum piſcibus, herbis, fructibus vino ſimiliter utamur.* Manichæi electos ſuos ſimpliciter ab eſu carnium arcebant. Aug. lib. 30. contra Fauſt. cap. 5. Sic qui inter Pontificios perfectiores videri volunt, ab eſu carnium abſtinent, ut de Carthuſienſibus conſtat. Franc. de Victoria in ſuis relectionibus contendit. *ſi Carthuſienſis Monachus vitam ſuam carnibus guſtatis poſſet conſervare, ob votum tamen ſatius eſſe mortem obire, quàm illicito carnium eſu vitam tueri.* Si excipere velint, *Manichæos propterea à carnibus abſtinuiſſe, quod eas immundas & abominandas judicarent,* ſe verò ex alia cauſa ab earum uſu abſtinere, notandum, quod 22. *Euſtathius* Sebaſtiæ in Armenia Epiſcop. ob prohibitionem eſus carnium in Con- 22. Euſtathii.
cilio Gangrenſi fuit damnatus, qui tamen eas nequaquam cum Manichæis immundas judicabat, ſed ob accuratiorem, exactiorem & exquiſitiorem diſciplinam ab illis abſtinendum dicebat, ſic enim de illo memorat Sozom. libr. 3. Hiſt. cap. 13. quod in Synodo Gangrenſi ſententiam ſuam hoc modo expo-

Digitized by Google

expoſuerit, *non contumaciâ aut arrogantiæ, ſed religioſa exercitationis gratiâ talia à ſe eſſe inſtituta.* Quod ſi ergo non in Manichæo, tamen in Euſtathio damnati ſunt *P*ontificii. ** *Hemerobaptiſta* quotidie lavabantur, teſte Epiph. hæreſ.17. Item Niceta in Theſauro libr.1.cap.41. Papiſtæ ſingulis diebus aſpergunt ſe aquâ luſtrali ad purgationes peccatorum, quæ venialia appellant. *Marcoſii* in adminiſtratione Baptiſmi *Hebraica nomina ſuperfabantur,* ait Irenæus libr.1.cap.18. *ut ſtupori eſſent,* vel ut ait Epiphanius hæreſ.34. *quò magis admirationi eſſent iis qui initiabantur.* Papiſtæ uſurpant linguam initiatis plerunque non intellectam, nec teſtibus aſſiſtentibus ut majeſtatem concilient rebus ſacris, ut cauſantur; & in Baptiſmi adminiſtratione verba quædam Ebraica Iidem baptizatos inungebant opobalſmo, quod unguentum typum eſſe dicebant ejus ſuavitatis, quæ profecerunt, fit ſuper univerſa. Iren. libr.1.c.18. Pontificii itidem *inungunt baptizatos, ut donis Spiritus S. repleti, Deo & hominib. pacificentur* ait Durand. libr.6. Ration. c.67. Marcoſius apud *E*piph. hæreſ.34. *Poenla vino mixta ſimulans ſe gratias agere & diutius extendens ſermonem invocationis purpurea & rubicunda apparere faciebat, ut putaretur gratia ab his, quæ ſunt ſuper univerſa, ſanguinem ſuum inſtillare in illud poculum per invocationem ipſius, φάσι μεταβάλλεσθαι ἐυθὺς τὸ μὲν ἐρυθρὸν ὡς αἷμα.* *P*apiſtæ etiam finxerunt transſubſtantiationem panis & vini & gratiam alligarunt Sacramentis. **

23. Priſcillianiſtarum. 23. De *Priſcillianiſtis* refert *E*piph. hæreſ.49. *quod revelationes Chriſti* jactarint. Idem in Papatu à multis factitatum. ** Auguſt. libr. de mendac. cap.2. & de hæreſ. ad Quodvultd. cap. 70. refert Priſcillianiſtas olim docuiſſe, *in corde retinendum eſſe quod verum eſt, ore autem ad alienos proferre falſum, nullum eſſe peccatum.* Item *negandum eſſe Chriſtum, ut poſſit inter inimicos latere Chriſtianus.* Priſcillianiſtæ ſtatuebant, *licere aliquando mentiri* teſte Sixto Senenſi libr.3. Biblioth. & Maldonato comm. in Luc.24. v.35. Aut ergo Jeſuitæ ab hac tetra hæreſi ſerio reſipiſcant aut cum Priſcillianiſtis ſint damnati hæretici. ** De iiſdem refert Auguſtin. de hæreſ. cap.70. quod in ſuis dogmatibus habuerint hæc verba, *Iura, perjura, ſecretum prodere noli.* Idem fieri à Jeſuitis teſtatur praxis, unde Sacerdotes Wisbyeenſes in Epiſtola ad Generoſum quendam Catholicum ſic loquuntur: *Ars eſt noſtrorum Ieſuitarum, ut in juramentis ſuis Magiſtratus illudant.* ** Priſcillianiſtæ libros Apocryphos fecerunt æqualis autoritatis cum S. Scriptura. Auguſt. hæreſ.70. Pontificii non ſolum libros Apocryphos ſed etiam traditiones verbo Dei addunt. ** Priſcillianiſtæ etiam conjugium ceu ſtatum carnalem repudiabant, unde conjuges disjungebant, Auguſt. l. d. ** *Conjuges,* inquit, *quibus hoc malũ poterat perſuadere, disjungebat & viros à nolentibus fœminis & fœminas à nolentibus viris.* Bellarm. libr.2. de Monach. c.38. *Matrimonium ratum non conſummatum per ſolennem religionis profeſſionẽ alterius conjugum dirimi, ac repugnantem conjugem poſſe cogi, ut faciat quod facere tenetur,* id eſt, ut liberam dimittat partem, quam ſolennem vovit. ** Ita quoque Siricius conjugium Sacerdotum prohibiturus eò accommodat ſententias Scripturæ. *Qui in carne ſunt, Deo placere non poſſunt. Coinquinatis & infidelibus nihil eſt mundum.* ** Acephali apud Nicephorum libr.18. cap.45. *communionem* (Euchariſtiam) *à plurimo tempore aſſervatam habentes feriis paſchalibus in minutiſſimas inciſam partes convenientibus ad ſe hominibus dederunt.* Ab ipſis didicerunt Pontificii Euchariſtiam diu aſſervare & communionem ſemel in anno tantum populo communiter exhibere feriis paſchalibus. **

24. *Donatiſta Eccleſiam alligabant parti Donati ad excluſionem reliquorum omnium catuũ,* Papiſtæ ſoli parti Pontificis nomen & rem *E*ccleſiæ alligant. Iidem ** rebaptizabant ab hæreticis baptizatos, Auguſt. de hæreſ. cap.69. Quibus affines ſunt *Agrippiniani* ab Agrippino Carthaginenſi *E*piſcopo ſic dicti, qui cenſebant rebaptizandos eos, qui ab Eccleſia Catholica deficientes ad hæreticos ab iis ſanâ mente receptâ ad Eccleſiam rediiſſent Papp. in epit. Hiſt. Eccleſ. pag.260. Illos imitati ſunt quidam ex Pontificiis, qui in Belgio & Gallia ſuperiori ſeculo infantes à miniſtris illarum Eccleſiarum baptizatos rebaptizarunt. Donatiſtæ Eccleſiam certo loco alligabant. Idem faciunt Papiſtæ, quando pro Eccleſia Catholica, quæ eſt omnium locorum, Romanam reponunt, Donatiſtæ vim verbi & Sacramentorum à dignitate miniſtri ſuſpendebant. Sic quidam ex *P*ontificiis diſputant, *verbum Dei niſi prædicetur à miniſtro Catholico & legitimè vocato non eſſe verbum Dei ſed verbum Diaboli, ac non modò non ſalutem, ſed etiam perniciem afferre.* ** Non prætermittamus *Apoſtolicos,* qui *arrogantiſſimè ſe iſto nomine vocaverunt,* ait Auguſt. de hæreſ. cap.40. *hi in ſuam communionem non recipiebant utentes conjugib. & res proprias poſſidentes: nullam ſpem putabant eos habere, qui utuntur rebus, quibus ipſi carebant.* Monachi *P*ontificii arrogantiſſimè commendant vitæ ſuæ genus tanquam Apoſtolicum, imò & Angelicum. Omnium arrogantiam ſuperant, qui non Apoſtolicos ſed Apoſtolos ſeipſos nominarunt in Luſitania & ubique ſe Ieſuitas appellant, quaſi ipſius Jeſu Socios. *Ethnophrones* apud Damaſcenum in catal. hæreſ. & Nicetam Theſ. orth. fid. lib.4. hæreſ.42. habentur hæretici, quia cùm gentium inſtituta ſequerentur, in aliis erant Chriſtiani, *gentilium rituum & ſuperſtitionum imitatores.* *P*apiſtæ in omnibus ferè Ceremoniis ſuis ſunt Ethnophrones, ut ſuperius oſtendimus. **

25. *Pelagiani* ἐπίβαλλον μέρος haud exiguum ad *P*apalem fidem contulerunt. Ut enim colligitur ex Hieronymi, Auguſtini & aliorum libris contra ipſos editis docuerunt *P*elagiani, primò *peccatum Adæ non tranſire in poſteros niſi tantùm reatu.* Idem docuerunt Ambroſ. Cathar. libr. de lapſ. hom. & pecc. orig. cap.6. Anno 42. edito, & *P*iggius controv.1. de pecc. orig. ubi ſtatuunt, *peccatum originis non habere veram peccati rationem, ſed eſſe tantum reatum, quo poſteri primorum parentum propter transgreſſionem illorum primævam ſine aliquo vitio proprio & inhærente Natura devincti teneantur,* quam ſententiam Bellarm.5. de ſtat. pecc. cap.6. molliſſimè vocat *minùs rectam.* Idem ante Catharinum & *P*iggium docuit Scotus 4. ſent. diſt.14. q.1. art.1. ac Biel ibid. q.1. art.1. not.1. ubi diſputât, *nudum modò reatum pœnæ poſt quamlibet nefariam actionem in flagitioſis hominibus reliquam eſſe neq; aliâ de cauſâ dici peccatores, quàm quia æternæ ſint damnationis rei.* Ac Durand. de S. *P*ortiano ſine circuitione ſcribit libr.2. ſent. diſt.30. q.3. originale peccatum *nihil aliud eſſe quàm merum reatum.* Secundò *parvulos non trahere nec habere à parentibus originale peccatum.* Idem docet Ruard. Tapper. in art.2.

24. Donatiſtarum.

25. Pelagianorum.

art.2. de pecc.orig. ubi ſcribit, *in parvulo recens nato nihil inveniri, quod verè & propriè peccati rationem habeat.* Cornel. Canon. Colon. tom.2. animadv. diſputat, peccatum originale non eſſe propriè peccatum, *cùm non ſit defectus perfectionis hominis neceſſaria ad beatitudinem, pravitatem non eſſe hereditariam, nec à parentibus in liberos transmitti poſſe, cùm ſint purgati &c.* Quomodo etiam Scholaſtici & Pontificii, atque inter hos Bellarminus variis hypotheſibus peccatum originis partim extenuent, partim etiam negent, oſtendimꝰ tract. de pecc.orig. §.58. & 59. Tertiò *concupiſcentiam fuiſſe etiam in Natura integra ante lapſum.* Idem docet Catech. Romanus pag. 848. & Jeſuitæ omnes. Quartò *poſſe hominem in hac vita legem Dei perfectè implere.* Idem definitum in Concil. Trid. ſeſs.6.c.11. & can.18. Quintò *hominem etiam poſt lapſum præditum eſſe libero arbitrio in ſpiritualibus.* ** Fauſtus Regienſis Epiſcopus in veteri Eccleſia hæreticus habitus fuit & libri ejus de gratia & libero arbitrio à B. Fulgentio refutati fuerunt, ut qui continerent errores Pelagianos. Sic enim Iſidorus Hiſpalenſis de ſcript. Eccleſ. c.14 *Legimus de gratia Dei & libero arbitrio libros reſponſionum ſeptem, in quibus Fauſto Galliæ Regienſis urbis Epiſcopo pravitati Pelagianæ conſentienti reſpondens obnititur ejus profundam deſtruere calliditatem.* Sed Bellarminus libr. 3. de grat. & libr. arb. cap.1. §. Ex Latinis &c. numerat Fauſtum *inter autores Catholicos, qui pro defenſione liberi arbitrij ſcripſerunt.* ** Et idem hoc totis viribus propugnant Pontificii. In eo tamen eſt quædam differentia, quòd Pontificii libero arbit. conjungunt gratiam, quam Pelagiani excludebant. ** Auguſt. ad Quodvultd. cap. 88. *In id etiam progrediuntur, ut dicant, vitam juſtorum in hoc ſeculo nullum omnino habere peccatum & ex his Eccleſiam Chriſti in hac mortalitate perfici, ut ſit omnino ſine macula & ruga, quaſi non Chriſti Eccleſia ſit, quæ in toto terrarum orbe clamat ad Deum, dimitte nobis debita noſtra.* ibid. *Pelagiani dicebant, quod gratia ſolummodo data ſit hominibus hoc fine, ut facilius agant ea, quæ ipſis mandata ſunt, per proprium ſuum liberum arbitrium.* ** Sextò *hominem ex puris naturalibus poſſe Deum diligere ſuper omnia.* Eandem doctrinam propugnant Biel.3. ſent. diſt. 27. q.1. art.3. dub.1. Tapp. de libr. arbit. pag. 291. Andrad. lib.3. orth. explic. pag. 292. Septimò *naturalia in homine etiam poſt lapſum manſiſſe integra.* Idem eſt commune Scholaſticorum pronunciatum Biel 2. ſent. diſt. 30. q.1. art.3. dub.4. ſcribit, *rectitudinem voluntatis non corrumpi per peccatum.* *Octavò meritis operum noſtrorum dari gratiam.* Idipſum docent Scholaſtici *quando meritum de congruo* propugnant. Biel 2. ſent. diſt. 27. q.1. art.1. can.1. Eccius in Enchir. c. 30. Dictum Chriſti, *ſi quis me amat, diligetur à Patre meo*, ita exponit Vincent. Dom.4. adv. *Si quis me amat per amorem naturalem, diligetur à Patre meo per gratiam.* Bellarm. libr.1. de Juſtif. cap. 21. *Non videmus, cur diſpoſitionibus ad juſtificationem, quæ ex gratia fiunt, non tribuatur nomen meriti cum additione ex congruo.* Nonò *operibus vitam æternam promerendam eſſe*, Idem ſtatuit Concil. Trident. ſeſs.6. cap.16. & can.32. Decimò *Adamum fuiſſe moriturum, ſi vel maximè non peccaſſet.* Id quidem non docent omnes Pontificii, interim Aug. Steuchus annot. in cap.2. Geneſ. illud amplectitur docens *mortem eſſe naturalem, peccatum non eſſe ejus cauſam &c.* Undecimò *gentes potuiſſe ex Philoſophia & lumine Naturæ Deum cognoſcere ac ſalvari.* Auguſt. libr. 1. ad Bonifac. cap. 21. *diſtributis tempora & ante legem dicitis ſalvos factos eſſe per Naturam, deinde per legem, poſtremò per CHRISTUM &c.* Idem propugnant Andradius lib. 3. orth. explic. Latomus, Tammerus, Eraſmus. Duodecimò *homines prædeſtinari propter opera*, in qua hæreſi multos Scholaſticos & Pontificios hærere ſcribit Cathar. in c. 8. Rom. Decimò tertiò *multa axiomata & multa hypotheſes* Pelag. ac Pontif. ſunt communes. *Præſtantibus quod in ſe eſt, non deeſt gratia divina. Voluntas humana ex ſuis naturalibus poteſt ſe diſponere ad gratiam. Liberum arbitrium ex ſe poteſt quodlibet novum peccatum cavere, Homo per liberum arbitrium ex ſuis naturalibus poteſt præcepta divina quoad ſubſtantiam actus implere. Nullum eſt peccatum niſi ſit voluntarium &c. Hominem dici injuſtum comparatione factâ ad Deum.*

26. *Neſtoriani* unitatem perſonæ in Chriſto diſſolverunt, uti notum ex Concil. Epheſino. Huic errori fomenta ſubminiſtrant Jeſuitæ variis modis. *26. Neſtorianorum hæreſis.* Primò dum unionis perſonalis formale conſtituunt in geſtatione & ſuſtentatione, quem Thomiſticum errorem refellit Lutherus in libr. de Concil. & Eccleſ. ac propter illum rectè ſtatuit multos Neſtorianos eſſe in Papatu. Secundò dum negant Chriſtum ſecundùm humanam naturam per & propter unionem perſonalem eſſe Filium Dei. Greg. de Valent. in defenſ. diſput. contra fundam. Ubiquit. pag. 42. Ac Scholaſtici propoſitiones perſonales. *Filius Mariæ eſt Filius Dei. Chriſtus homo eſt Deus*, reſolvunt hoc modo. Filius Dei qui ſuſtentat humanam Naturam, eſt Deus. quam analyſin Neſtorius haudquaquam improbaſſet. Tertiò dum Λόγον aſſumentem humanam Naturam conferunt cum Rege qui purpuram induit. Bellarm. libr. 3. de Chriſto c. 15. Quartò dum *Λόγον extra carnem* collocant, cùm tamen Scriptura unionem perſonalem definiat inhabitatione totius plenitudinis divinitatis in aſſumto corpore Coloſſ. 2. v. 9. Bellarm. lib. 3. de Chriſto c. 17. *Licet alicubi ſit Verbum, ubi non eſt humanitas, tamen etiam ibi Verbum eſt homo, quia Verbum ibi exiſtens ſuſtentat humanitatem.* At hac ratione Neſtorianiſmo ſeſe extricaturus eidem ſeſe magis involvit, præſupponit enim quòd Λόγον perſonaliter ſibi unire carnem, nihil aliud ſit quàm Λόγον ſuſtentare carnem licet alibi exiſtentem. Atqui de omnibus creaturis affirmari poteſt, quòd ab hypoſtaſi Λόγου ſuſtententur. Quintò dum realem idiomatum communicationem hoſtiliter impugnant, jam verò negatâ Naturarum & idiomatum communicatione, tanquam neceſſariò conſequente, negatur ipſa unio ut immediatum antecedens, unde Patres Epheſini contra Neſtorium hoc modo concludebant. Quiſquis negat Chriſti carnem vivificam & vivificatricem, is ſolvit unionem. Illud facit Neſtorius: Ergo & hoc facere cenſendus. Idem judicium ſit de Jeſuitis. Sextò dum divinitatem ab operibus Mediationis excludunt diſputantes Chriſtum ſecundùm humanam duntaxat Naturam opera Mediatoris perficere. Bellarm. in judicio de libr. Conc. p. 7. Buſæus in theſibus contra Gerlachium &c. Jam verò qui negant unionis perſonalis proprium finem, negant ipſam unionem perſonalem. Jeſuitæ negant proprium finem perſonalis unionis, qui eſt opera Mediatoris facere. Ergo convincuntur ipſam unio-

nem

nem perſonalem negare. Septimò dum Chriſtum ſecundùm humanam Naturam negant, unâ adoratione cum Patre & Spiritu S. adorandum, ſed humanitati Chriſti ὑπερδουλείαν non autem λατρείαν tribuunt. ** *Sampſæi* referente Epiph. hæreſi. 19. & Niceta libr. 4. Theſauri orth. fidei hæreſ. 25. 25. ſtudioſè aſſervabant pulverem pedum duarum mulierularum quas adorabant, quæ *Martha* & *Marthana* dicebantur, vel ut eſt apud Nicetam *Maltho* & *Malthano*, quarum etiam ſputa & reliquas corporis ſordes auferebant, in auxilium videlicet morborum. Similiter Papiſtæ in eundem finem abutuntur calceis, pectinibus, braccis &c. ſanctorum ſuorum. Henr. Sedulius Franciſcanus Antuerpienſis in Apol. pro Aleor. Franc. pag. 244. *Vngues Franciſci tentationes propellunt, ſputo puellam illuminavit, lotura pedum & manuum morti proxima animalia vivificavit.* **

27. Meſſalianorum hæreſis.

27. *Meſſaliani*, qui & *Euchitæ* dicti, ſemper ſibi orandum eſſe cenſuerunt. Auguſtin. de hæreſ. cap. 57. Ac Theodoret. libr. 4. Hiſtor. cap. 11. de illis ſcribit, quòd *poſt cantillationes ſuas abſolutas, quas certo numero certiſque horis tanquam penſum perſolvebant, toto die reliquo otioſi fuerint*, cum quo convenit, quòd Auguſt. l. d. addit, *Euchitas fuiſſe opinatos, non licere Monachis ſuſtentandæ vitæ ſuæ causâ aliquid operari.* Illos Pontificii Monachi ſtrenuè æmulantur. Pappus ** ex Theodoreto in Epitom. decret. divin. c. de Baptiſmo. ** in Epit. Hiſtor. Eccleſ. pag. 313. Meſſalianis tribuit, quòd *exercitiis orationum ſalutem animæ acceptam retulerint, ac Baptiſmi vim ad præcedentia tantùm peccata, non autem ad futura abolenda & remittenda in utroq; valere ſtatuerint*, in quo conſentientes habent Pontificios. Bellarminus libro 1. de Bapt. cap. 18. ** *Meſſaliani*, teſte Epiphanio hæreſ. 80. *Eccleſias & adoratoria ſibiipſis fecerunt & ad veſperam & mane multis lucernis & luminibus incenſis congregabantur &c. extendebant manum ac petebant velut victu carentes & nihil poſſidentes. Item ſacco conſpicuo induti incedebant.* Papiſtæ omnes in matutinis, quas vocant & veſperis cum lucernis & luminibus incenſis congregantur, imo pleno die. Omnes Monachi profitentur ſe nihil poſſidere; Mendicantes omnes petunt oſtiatim, tanquam victu carentes. Capucini, Recollecti & ſimiles cum ſacco conſpicuo incedunt & manum etiam extendunt, ut petunt, in eumque finem manticeam humeris geſtant. Pontificii imitantur Euchitas, præſertim Monachi, profeſſi religionem, *quæ filo inſertis numerat ſua munera baccis*, ut loquitur Bapt. Mantuan. de geſtis Alphonſi libr. 4. Sed non omittendi hîc *Circumcelliones*, qui referente Auguſtino libr. 3. contra Creſcon. cap. 42. *horrendis armati cujusque generis telis terribiliter vagando, non dico Eccleſiaſticos, ſed ipſam humanam quietem, pacemq; perturbant. &c. Novo & anteà inaudito ſceleris genere calcem aceto permixtam oculis infundentes.* Quid à Pontificiis operâ Inquiſitorum fiat, omnibus notum eſt, ibi equulei, ignes, rotæ, laquei, gladii, ſunt argumenta adverſus eos qui deprehenduntur contra errores Pontificios vel obloqui vel etiam ſentire. Itemque *Oſſeni* & *Helceſaitæ*, qui linguâ incognitâ orabant. *Nemo*, inquiebat Helzai, *quærat interpretationem, ſed ſolummodo in oratione hæc dicat*, apud Epiph. hæreſ. 19. Inter Papiſtas vulgus ordinariè incognitâ ſibi linguâ preces ſuas demurmurat. Cultus publicus fit linguâ maximæ populi parti incognitâ. **

28. Collyridianorum.

28. *Collyridiani* Mariam [illegible] adorabant, eique collyridas ſeu placentulas offerebant, imaginem ejus circumgeſtabant & honorando colebant Epiphanius libr. 3. contra hæreſ. tom. 2. hæreſ. 79. quibus Epiphanius hoc opponit. *Sit in honore Maria, Pater, Filius & Spiritus ſanctus adoretur, Mariam nemo adoret.* Hunc errorem Collyridianorum Papatus jampridem ſibi fecit proprium. Alexander Alenſis totum *Pſalterium* ad Beatam Mariam accommodavit pro nomine *Dei* ubique ſubſtituto nomine *Mariæ*. In templis ſuis adhuc hodie illi acclamant. *Iube Filio felix puerpera jure matris impera Redemtori*, ut meritò conqueratur Caſſander in conſult. art. 21. *eò deventum eſſe, ut Chriſtus etiam in cœlo regnans Matri ſubjiciatur.* Item, *celebres quoſdam viros dixiſſe, quod Deus regni ſui, quòd ex juſtitia & miſericordia conſtat, dimidium, id eſt, miſericordiam in Mariam tranſtulerit, ut ſi quis à Filio qui ad dextram Patris ſedet, terreatur, quia judex eſt, matrem adeat, quia medicina eſt.* Bellarminus & Gregorius de Valent. ſolent tractatibus ſuis hanc doxologian ſubjicere. *Gloria Deo & B. Mariæ Virgini Dominæ noſtræ, item Ieſu Chriſto.* Turſellinus Ieſ. in Epiſtola dedic. Hiſtor. Lauret. *Matrem ſuam præpotens ille Deus divinæ Majeſtatis, poteſtatisq; ſociam, quatenus licuit, aſcivit &c. huic cœleſtium mortaliumq; principatum detulit, ad hujus arbitrium (quoad hominum tutela poſtulat) terras, mare, cœlum, Naturamque totam moderatur, hac annuente & per hanc divinos theſauros mortalibus & cœleſtia dona largitur.* Oſorius Ieſ. tom. 5. Domin. 4. Epiph. §. Voluit. *Cui Beatam Mariam comparemus? non Eva, non Sara, nec Rachel, nec Eſther, nec Luna, nec Sol, cui igitur? planè Deo bona omnia continenti.* Quæ omnia manifeſtè probant divinos honores Mariæ à Pontificiis deferri.

29. Petri Gnaphæi.

29. De *Petro Gnaphæo* Presbytero Chalcedonenſi in quinta Univerſali Synodo hæreſeos damnato refert Nicephorus libr. 15. Hiſtor. c. 28. quod *autor fuerit miſcendæ invocationis Sanctorum inter publicas Eccleſiæ preces & ut in omni precatione Dei genitrix nominaretur, divinumque ejus nomen invocaretur.* Illud in ſuis precibus adhuc obſervant Pontificii.

30. Armeniorum.

30. De Armeniis ſcribit idem Nicephorus libr. 18. Hiſtor. cap. 54. quòd *crucem adorare & colere* dicantur, unde eos vocat *Staurolatras & Chazinzarios*, quia Chazus apud eos crucem ſignificat. Idem ſit à Pontificiis, qui latrias cultum cruci deferendum eſſe ſtatuunt. Thomas p. 3. quæſt. 25. artic. 3. *Illi exhibemus latriæ cultum, in quo ponimus ſpem ſalutis, ſed in cruce Chriſti ponimus ſpem ſalutis, cantat enim Eccleſia: O crux ave ſpes unica, Hoc paſſionis tempore, Auge piis juſtitiam, Reisque dona veniam. Ergo crux Chriſti adoranda eſt adoratione latriæ.* Thomæ aſtipulatur Alenſis p. 3. q. 3. membr. 3. articul. 3. Albertus 3. ſentent. diſtinctio. 9. articul. 4. Bonaventura diſtinct. ead. q. 2. artic. 1. &c. ex recentioribus Cajetanus in Thom. p. 3. q. 25. artic. 3. Gregorius de Valentia tom. 3. diſputat. 6. q. 11. punct. 6. Coſterus in Enchirid. pag. 438.

31. Nudipedalium.

31. *Nudipedales*, ambulabant nudis pedibus. Auguſtinus de hæreſ. cap. 68. illos imitantur Monachi Franciſcani.

32 Pattalorinchitarum.

32. *Pattalorinchitæ* ſemper ſilentio ſtudebant Philaſt. hæreſ. 76. Auguſtin. de hæreſ. cap. 63. Illos imitantur Carthuſiani, qui præ ſtudio ſilentii ne quidem ſalutati reſpondent aut gratias agunt. 33. *Mirabiliarii* Auguſtinus vocat eos, qui mi-

raculo-

raculorum vel à ſe vel ab aliis editorum prætextu errorea novos invexerunt vel veteres renovarunt. tract.113.in Johan. *Contra iſtos* (inquit) *Mirabiliarios cautum me fecit Deus meus dicens, in noviſſimis diebus exurgent Pſeudoprophetæ.* Atqui Papiſtæ ex miraculis ſuas ſuperſtitiones & idololatricos cultus ſtabiliunt.

34. *Gnoſimachorum.* 34. *Gnoſimachi* omne ſtudium cognitionis in Chriſtianis hominibus aſpernantur, unde & nomen illud ſortiti ſunt. Damaſc.de hæreſ. Ad claſſem illorum pertinent Monachi *P*ontificii, qui ſe *Fratres ignorantiæ* vocarunt, quibus perpetuò in ore illud Apoſtolicum. Litera occid t 2.Cor. 3. v. 6. quorum ordo primum ab aliis fuit ſejunctus, nunc verò omnibus immixtus, quod Pöeta lepido hoc epigrammate perſtringit: *Caviſti benè tu, ne te ulla occidere poſſit Litera, nam nulla eſt litera nota tibi.* ** Cynoſimachi igitur apud Nicetam Theſ.orthod. fidei lib.4. hæreſ.39. cuivis Chriſtianiſmi cognitioni & ſcientiæ reſiſtebant, illoſque fruſtra loborare aſſerebant, qui in ſacris literis ſcientiam ullam aut cognitionem inveſtigabant cùm præſertim à Chriſtianis Deus nihil præter opera bona requirat. Itaque aliquem ſimplici rudique animo inſtitutum ſuum perſequi melius eſſe, quàm multam curam in cognoſcendis decretis & ſcientiis ponere. Papiſtæ Laicis interdicunt Scripturarum lectione & ordinem fratrum Ignorantium ſtatuerunt.

35. *Chriſtianocategororum.* ** 35. *Chriſtianocategori* imaginibus divinos honores decernebant, eoque efficiebant, ut Chriſtiani tanquam idolorum cultores accuſarentur, unde & nomen illud acceperunt. Damaſ. de hæreſ. circa fin. Pontificii itidem ſuperſtitioſo imaginum cultu occaſionem dant, ut Chriſtiani à Turcis habeantur pro idololatris. Poſſent hujuſmodi plura commemorari, ex quibus manifeſtè conſpicitur in Papatum varias hæreſes velut ſentinam confluxiſſe. Eſt autem alia quædam hæreſis peſtilentior reliquis omnibus & multarum hæreſium caput, fons & origo, quam Pontificii jampridem ſibi fecerunt propriam, quod ſcilicet Romanus Pontifex non poſſit errare. Hac enim hypotheſi ſemel receptâ & ſepoſito planè Pontificiorum decretorum examine divinitùs præcepto, quid tàm hæreticum ac erroneum excogitari poteſt, quod non promtiſſimè recipiatur, imò & recipi neceſſarium judicetur? Monuit id jam olim Athanaſius ad Euſtathium præſcribens contra eos, qui jubent credere quæ ipſi dicunt, & non proſpicere deceat, an non deceat. *Iſtorum hæreſin,* inquit, *cunctas hæreſes renovare & cunctas ſuperare. Iubent iſti, ait, accipere ſimpliciter quæ dicuntur, ut nemo exquirat, quid in iis aut decens aut indecens ſit, non expendat quod tale, quod propoſita dignum, quid cum veritate concordans.*

SECTIO VII.

De ſeptima Eccleſiæ nota, quam Bellarminus aſſignat, quæ eſt unio membrorum inter ſe & cum capite.

An unio membrorum inter ſe & cum capite ſit nota Eccleſiæ. 231. *Membrum primum.* Sitnè unio membrorum inter ſe & cum capite propria & genuina Eccleſiæ nota? Reſpondemus 1. Eccleſiam eſſe *unam* ex Symbolo Apoſtolico & Niceno confitemur, cujus unitatis rationes expoſuimus ſuperiùs §. 34. inter quas eminet *unitas fidei & doctrinæ* Epheſ. 4. v.5. 2. Unitas ergo per ſe non eſt nota Eccleſiæ, ſed oportet eam eſſe cum fide & doctrina conjunctam. Epheſ.4.v.5. *Unus Dominus, una fides.* v.13. *donec occurramus in unitatem fidei.* Athanaſ.in Epiſt. ad Antioch. *Vera duntaxat concordia eſt, quæ eſt fidei. Sine qua diſſenſio optima, concordia pernicioſiſſima,* ut ſcribit Gregor. Nazianz. orat.1.de pace. 3. Nec quævis fidei & doctrinæ unitas eſt Eccleſiæ nota, ſed *unitas veræ fidei & doctrinæ*, id eſt, Propheticæ & Apoſtolicæ doctrinæ, ea enim ſola eſt immotæ ac perpetuæ veritatis. Oportet igitur unitatem fidei, quæ eſt Eccleſiæ nota, niti uno doctrinæ & Apoſtolicæ fundamento, unde Eccleſia dicitur *ſuperædificata ſuper fundamentum Prophetarum & Apoſtolorum* Epheſ. 2. v. 20. ac de cœleſti Hieroſolyma dicitur, *quòd murus illius habeat fundamenta duodecim & in illis nomina duodecim Apoſtolorum Agni,* Apoc.21.v.14. inde Zach. 8.v.19. *Veritas & pax* conjunguntur, imò veritas paci præponitur, ut intelligamus, eam demum pacem, concordiam & unitatem Deo probari, quæ fundamento & vinculo veritatis gaudet Johan. 8. v.31. *Si manſeritis in ſermone meo, vere diſcipuli mei eritis.* Johan.17. v. 27. *ut ſint in nobis unum.* 4. Quamvis ergo vera Eccleſia ſit una, & vera ejus membra in una religione conſentiant, ex eo tamen non poteſt inferri, quòd ubicunque eſt unitas & conſenſio in religione, ibi ſtatim ſit vera & Apoſtolica Eccleſia. Eſt enim duplex unitas, docente Thoma in cap.4. Epheſ.lect.1. *una bona, altera mala, una Spiritus, altera carnis. Pietatis unitas eſt rectè credere, impietatis unitas malè credere,* ut Ambroſius alicubi loquitur. Ut Dei eſt una Eccleſia, ita Diaboli eſt una Babylon. *Si Satanas adverſus ſe diviſus eſt,* inquit Chriſtus Mat.12.v.25. *quomodo ſtabit regnum ejus?* Unitas erat inter eos, qui vitulum aureum fabricari poſtulabant, Exod. 32. Omnes Baalitici Sacerdotes contra Eliam & Michæam conſpirabant. Tempore Jeremiæ totus populus contra verum Dei cultum conſpirabat. Chriſtus communi conſilio Sacerdotum & Seniorum ac totius populi ſuffragio ad mortem condemnatus eſt. Contra Paulum tota civitas Epheſiorum inſurgebat. Poſt Chriſti aſcenſionem Judæi & gentiles contra Chriſti Eccleſiam pugnabant. Hæretici licet ab aliis diſcrepent, tamen in una hæreſi conſentiunt. De Antichriſto prædictum Apoc. 13. v.16. *Facit omnes puſillos & magnos, divites & pauperes, liberos & ſervos habere characterem in dextra manu ſua.* In quem locum ſic commentatur Ribera Jeſuita *ſignificat Apoſtolus infinitam multitudinem eorum, qui Antichriſto adhærebunt.* (utique concorditer & pacificè) Quæ omnia oſtendunt, unitatem non quamvis, ſed unitatem fidei & doctrinæ; neque quamvis in fide & doctrina unitatem, ſed in vera Apoſtolica doctrina & verè Catholica fide unitatem eſſe Eccleſiæ notam. 5. Quò pertinent dicta veterum, in quibus unitatem ex fidei veritate æſtimandam eſſe docent Cyprian.lib.de unitat. Eccleſiæ. *Eccleſiam dicit eſſe unam, ſicut eſt unum Solis lumen, etſi multi ſunt radii; una arbor, etſi multi rami; unus fons, etſi multi rivuli, quia unitas ſervatur in origine,* ubi per originem intelligit Chriſtum & Chriſti doctrinam. ** Pagani objecerunt olim Chriſtianis, *non vigere inter ipſos fidei unitatem.* Auguſt. libr. de ovibus cap.15. *Hoc ſolum illis* (maledicis) *remanſit, quod contra nos dicant. Quare inter vos non conſentitis? Gentiles pagani, qui remanſerunt,*

nam

Digitized by Google

non habentes quod dicant contra Chriſti nomen, diſſenſionem Chriſtianorum Chriſtianis objiciant. Clemens Alexand. lib. 7. Stromat. *Primum ergo hoc adverſus nos adducunt dicentes, non oportere credere propter diſſenſionem hæreſium. Retardatur enim ac differtur veritas, dum alii alia dogmata conſtituunt. Ad quos dicimus, quod & apud vos Iudæos & apud eos, qui inter Græcos fuêre in maxima exiſtimatione Philoſophi, fuêre plurimæ hæreſes, &c.* Vide infra p. 1131.** Cùm Auxentius Arianus de unitate Arianorum gloriaretur, reſpondet illi Hilarius lib. contra Auxent. in princ. *Speciosum quidem nomen pacis & pulcra opinio unitatis, ſed quis ambigat, eam ſolam Eccleſiæ atque Evangeliorum unitatem pacem eſſe, quæ Chriſti eſt.* Poſtea addit: *Antichriſti miniſtros pace ſuâ, id eſt, impietatis ſuæ unitate ſe jactare agentes ſe, non ut Chriſti Epiſcopos, ſed ut Antichriſti Sacerdotes.* Nazianzen. orat. 1. de pace: κρεῖσσον ἐμπαθοῦς ὁμονοίας ἡ ὑπὲρ εὐσεβείας διάστασις, *Melius eſt diſſidium pietatis cauſa ortum, quam vitioſa concordia.* Hieron. in Epiſtola ad Theophylum adv. errores Joh. Hieroſolym. tom. 2. [illegible] 185. *Volumus & nos pacem, ſed pacem Chriſti, pacem veram, pacem ſine inimicitiis, pacem in qua non ſit bellum involutum, pacem quæ non ut adverſarios ſubjiciat, ſed ut amicos jungat.* Auguſtin. cùm Domin. 2. poſt octavas Paſchæ de pace & unitate ſermon. 1. pacis ſtudium diligenter commendaſſet, ſubjungit: *Sed hæc pax cum bonis & Dei præcepta ſervantibus cuſtodienda eſt, non cum iniquis & ſceleratis, qui pacem inter ſe habent in peccatis ſuis. Pax Chriſti ad ſalutem ſempiternam proficit, pax quæ in Diabolo eſt ad perpetuam venit perditionem. Pax cum bonis & bellum cum vitiis ſemper habendum eſt, mala ſiquidem impiorum hominum odio habenda eſt.* Hugo lib. 3. de clauſtr. anim. cap. 9. *Pax alia æſtimata ſcilicet impiorum & hujus mundi, alia ſimulata Diaboli & hæreticorum, alia imperata ſcilicet ne pugnetur contra hæreticos.* 6. Sic ergo contra hanc notam argumentamur. Quod non convenit veræ Eccleſiæ ſoli, non eſt genuina & propria illius nota. Unitas per ſe conſiderata ſine conjuncta veritate fidei & doctrinæ non convenit veræ Eccleſiæ ſoli. Ergo non eſt genuina & propria illius nota. Aſſumtum patet, quia Mahumetiſmus, Arianiſmus, Judaiſmus & hæreſes omnes quandam unitatem obtinent, abſque ea namque non conſtituerent unum corpus, Eccleſiam unam, jam verò hæretici in una hæreſi conſentientes conſtituunt unum corpus atque Eccleſiam unam licet falſam & hæreticam. Auguſtinus ſerm. de jejun. *Pagani colentes multos Deos diverſos, imò litigantes atque inter ſe hoſtili odio ardeſcentes, tenent tamen in iis qualemcunque unitatem cùm pariter eant ad eorum templa Diis ipſis iratis ipſi concordes ſunt.* Joh. Ferus in poſt. ſerm. 3. de cœn. *In omnibus gentibus major eſt nunc concordia, quàm inter nos Chriſtianos.* 7. Addendum etiam illud, quòd unitas fidei & doctrinæ in Eccleſia in hac vita non ſit perfecta & numeris omnibus abſoluta, quandoque enim inter veræ Eccleſiæ membra incidunt controverſiæ, quibus ſancta illa unitas ſcinditur. Diſtinguendum igitur inter *unitatem abſolutam*, perfectam & diſſenſionis omnis expertem, quæ in Eccleſia triumphante demum habebit locum & inter unitatem *fundamentalem*, quæ in conſenſione principalium articulorum conſiſtit, licet de nonnullis fidei capitibus minus principalibus, vel de ceremoniis adiaphoris, vel etiam de interpretatione quorundam Scripturæ locorum controverſiæ incidant, ac talis eſt illa unitas, quæ in Eccleſia militante locum habet, in ea enim nunquam reperitur tanta concordia, quin diſſenſionibus quibuſdam ſit permixta. *Ex parte enim in hac vita cognoſcimus, ex parte prophetamus* 1. Cor. 13. verſ. 9. Auguſt. lib. 15. de civ. Dei cap. 5. *Boni & boni, ſi perfecti ſunt, inter ſe pugnare non poſſunt. Proficientes autem nondumque perfecti ita poſſunt, ut bonus quisque ex ea parte pugnet contra alterum, quâ etiam contra ſemetipſum. Et in uno quippe homine caro concupiſcit adverſus Spiritum & Spiritus adverſus carnem. Concupiſcentia ergo ſpiritalis contra alterius poteſt pugnare carnalem, vel concupiſcentia carnalis contra alterius ſpiritalem, ſicut inter ſe pugnant boni & mali vel certè ipſæ concupiſcentiæ carnales inter ſe duorum bonorum nondum utique perfectorum, ſicut inter ſe pugnant mali & mali. donec eorum qui curantur ad ultimam victoriam ſanitas perducatur.* Quo in loco Auguſtinus aperit cauſam diſſidiorum in Eccleſia. Verè pii nondum ſunt perfectè renovati, ſed remanent in illis reliquiæ carnis, ergo non perveniunt ad exactam & perfectam myſteriorum fidei notitiam, ſed in quibuſdam hallucinantur ac titubant. Caro in renatis adhuc pugnat contra Spiritum, facilè igitur contingere poteſt, accedente præſertim Diaboli impulſu, ut carnalibus opinionibus indulgentes contentiones in Eccleſia excitent, interim niſi accedat pertinacia ac niſi fundamentum fidei convellatur, à corpore Eccleſiæ propterea non ſtatim ſeparantur. Idipſum comprobant exempla. *Fratres quidam expoſtulabant cum Petro, quòd auſus fuiſſet Evangelium gentibus prædicare,* Act. 11. verſ. 2. *Paulus in faciem reſiſtebat Petro non recto pede ambulanti ad veritatem,* Gal. 2. v. 11. Inter Barnabam & Paulum incidebat παροξυσμὸς Act 15. v. 39. In Eccleſia Corinthiorum excitata erant ſchiſmata, profanatio cœnæ irrepſerat, de adiaphoris odioſè contendebant, articulum de reſurrectione quidã eorũ in dubium vocabant &c. neque tamen Paulus toti cœtui Eccleſiæ nomen propterea derogat, ſed ſcribens ad eos adhuc appellat Eccleſiam Dei 1. Cor. 1. verſ. 2. In Eccleſia Galatarum articulus de Juſtificatione corruptelis Pſeudoapoſtolorum depravatus erat, interim quia adhuc dociles erant ac quidam adhuc rectè ſentiebant, ideò cœtus Galatarum Paulus adhuc vocat Eccleſias Gal. 1. verſ. 2. Agnoſcit hoc ipſe Bellarmin. lib. 4. de Eccleſ. mil. cap. 2. §. Tertiò veræ. *Eccleſia Corinthiorum & Galatarum, ad quas ſcribebat Apoſtolus, veræ Eccleſiæ erant, dicit enim Apoſtolus ſe ſcribere Eccleſiis Dei, quæ ſunt Corinthi vel in Galatia & tamen arguuntur Corinthii, quòd docerent, non futuram eſſe reſurrectionem & Galatæ per totam ferè Epiſtolam reprehenduntur, quòd docerent, ſervandam eſſe legem Moſis cum Evangelio.* Tempore Cypriani graviſſima contentio erat in Eccleſia de baptizandis illis, qui ab hæreticis ad Eccleſiam redibant, ex utraque parte ſtabant multi & docti Epiſcopi, utraque ſententia diverſarum Synodorum decretis & approbata & improbata eſt, neque enim iis qui Cyprianum ſequebantur Eccleſiæ & unitatis nomen ademtum fuit ab illis, qui rectam ſententiam tenebant, ac vice verſâ illis qui rectam fidem tenebant, non fuit Eccleſiæ & unitatis nomen ademtum ab illis, qui Cypriano & Africanis Epiſcopis adhærebant. Tempore Cornelii inter Orientales & Occidentales Eccleſias gravis fuit contentio de tem-

Argumenta noſtra ſententia.

pore celebrandi Paſchatis. Neque tameo quiſpiam eorum, qui Polycarpo Smyrenſis Eccleſiæ Epiſcopo adhærebant, illis, qui cum Hygino Romanæ Eccleſiæ Epiſcopo faciebant, nomen Eccleſiæ denegavit, quinimò cùm Victor Romanus Epiſcopus diſſentientes hoc nomine excommunicaret & Eccleſias Aſiaticas à corporis unitate abſcindere cooaretur, graviter hoc nomine ab Irenæo & aliis Epiſcopis fuit reprehenſus, nec ſententia eius ullam in Eccleſia autoritatẽ obtinuit, ut ex Euſebio cognoſci poteſt. Inter Baſilium & EccleſiamCæſarieoſem controverſia fuit de Eccleſiaſticis caotionibus ac ceremoniis: Inter Chryſoſtomum & Epiphanium de libris & doctrina Origenis. Inter Hieronymum & Auguſtinum de operibus legis, ea quibus neminem juſtificari Apoſtolus aſſerit; de ſimulatione Petri; de origine animæ &c. quinimò ſi ſcripta Patrum pervolvantur, apparebit Patres non ſolùm ab aliis, ſed etiam à ſeipſis quandoque diſſentire, ut certum ſit, omnimodam & numeris omnibus abſolutam unitatem in hac vita non eſſe ſperandam, ac proinde non quodlibet diſſidium Eccleſiæ & unitatis communionem continuò tollit.

Argumẽta Bellarmini pro unione. 232. Bellarminus ut probet Unionem membrorum inter ſe & cum capite eſſe notam Eccleſiæ, primo loco producit teſtimonia Scripturæ, in quibus Eccleſia dicitur *unum corpus, una ſponſa, unum ovile &c.* quibus addit *Symbolum Conſtantinopolitanum*, in quo confitemur *unam Eccleſiam*. Ac paulò pòſt, ut probet, concordiam eſſe ſignum regni Dei, adducit dictum Chriſti Matth. 12: *Omne regnum in ſe diviſum, deſolabitur*, & dictum Apoſtoli 1. Cor. 14. *Non eſt diſſenſionis Deus, ſed ordinis*. Reſp. nemo noſtrûm negat, Eccleſiam eſſe unam, probandum verò erat, unitatem per ſe & ſolitariè acceptam eſſe genuinam & propriam Eccleſiæ notam, quod nos negamus, quia inter cauſas, propter quas Eccleſia eſt & dicitur una, nō poſtremum locum obtinet *unitas fidei & doctrinæ*, quod agnoſcit ipſe Bellarmin. lib. 3. de Eccl. cap. 5. Unitas ergo per ſe & ſolitariè ſumta non eſt Eccleſiæ nota, ſed unitas in fide & quidem vera fide & doctrina; ac proinde de unitate judicandum eſt ex fidei veritate, ſicque redimus ad notam Eccleſiæ à nobis aſſignatam, quòd ſcil. doctrinæ Propheticæ & Apoſtolicæ veritas ſit vera Eccleſiæ nota. Competit quidem Eccleſiæ unitas, ſed non ſoli, cùm in ipſo Satanæ regno & in hæreticorum conventiculis quædam unitas reperiatur, ſicut Chriſtus ibidem diſertis verbis regno Satanæ quandam unitatem tribuit Matth. 12. verſ. 25. proinde nec omnis unitas à Deo, nec omnis diſſenſio eſt à Diabolo, ſed eſt ſancta quædam diſſenſio, de qua Luc. 12. verſ. 51. unitas ergo eſt Eccleſiæ accidens, ſed non ſtatim eſt propria nota. Si verò unitas intelligatur cum veritate fidei & doctrinæ conjuncta, fatemur eam eſſe Eccleſiæ propriam, proinde etiam genuinam illius notã, ſed Bellarm. hanc ſpiritualem & internã veræ fidei ac doctrinæ unitatem, per quam vera Catholicæ Eccleſiæ membra Chriſto capiti ſuo & inter ſe tanquam unius corporis myſtici membra unita ſunt, prætermittit, & ad externam quandam unitatem nos revocat.

233. Subjicit enim ſecundo loco per *unionem cum capite accipiendam eſſe unionem cum Pontifice Romano ac producit teſtimonia quadam Patrum, utpote Irenæi lib. 3. cap. 3. Cypriani lib. 1. Epiſt. 3. Ambroſii in orat. de obitu Satyri. Hieronymi in Epiſt. ad Damaſ. Optati lib. 2. contra Parmen. Auguſtini Epiſt. 162. ac Leonis Epiſt. 87. quibus evincere conatur apud veteres conjunctionem cum Romano Pontifice ſemper fuiſſe habitam pro nota veræ Eccleſiæ.* Reſp. 1. ex Scriptura probandum erat hoc Papalis fidei principium & fundamentum, quòd Papa Rom. ſit caput Eccleſiæ & quòd conjunctio cum Papa Rom. ſit vera Eccleſiæ nota, ſiquidem fatetur ipſe Bellarminus lib. 2. de Conc. cap. 12. *Patrum Scripta non eſſe fidei regulas nec habere autoritatem obligandi.* Ac Thomas p. 1. q. 1. art. 8. agnoſcit, *ex dictis Patrum non niſi probabiliter in articulis fidei aliquid concludi*. 2. jam verò in Scripturis altum de hoc capite Eccleſiæ Romano Papa ſilentium. Quæ enim ex illis de primatu Petri proferuntur, ea præterquam quòd vitioſè exponuntur de Monarchica quadam in reliquos Apoſtolos poteſtate, tàm non pertinent ad Papam Romanum, quàm ad Patriarcham Conſtantinopolitanum. Legantur quæ operoſè diſputat Bellarminus lib. 2. de Pontifice Romano cap. 4. ut probet, *Papam Romanum in Eccleſiaſtica Monarchia ſuccedere Petro*, & liquidò apparebit, quàm inanibus & frivolis argutiis hanc *ſummam rei Chriſtianæ* (ita enim primatum Papæ Monarchicum appellat in præfatione libri de Pontific.) demonſtrare conetur. Non afferuntur clara & diſerta Scripturæ teſtimonia; ſed incertæ tantùm conjecturæ & malè cohærentes concluſiunculæ. *Nemo* (inquit) *geſſit ſe pro ſucceſſore Petri vel pro tali eſt habitus niſi Epiſcopus Romanus & Antiochenus.* Sed *Antiochenus non ſucceſſit in Pontificatu, quia Petrus relictâ Antiochiâ profectus eſt Romam, ibique ſedem fixit, & mortuus eſt. E. Romanus ei ſucceſſit.* (quaſi verò is, qui pro alterius ſucceſſore ſeſe gerit, ſtatim jure divino illius ſit ſucceſſor. In Apoſtolatu nec Romanus nec Antiochenus Epiſcopus Petro ſucceſſerunt, in miniſterio uterque ei ſucceſſit. Quod additur, Petrum relictâ Antiochiâ ſedem Papalem Romæ fixiſſe, ex Scripturis erat probandum, non autem nudè aſſerendum. Onuphrius in addit. ad Platinam ſtrenuè negat, Petrum relictâ Antiochiâ Romam eſſe profectum, idque ex antiquis autoribus probare conatur, & tamen Bellarminus tàm confidenter hoc aſſerit.) Tandem addit Bellarminus. *Obſervandum eſt licet fortè non ſit de jure divino, Romanum Pontificem ut Romanum Pontificem Petro ſuccedere, tamen ad fidem Catholicam id pertinere: Non enim eſt idem aliquid eſſe de fide & eſſe de jure divino. Etſi igitur Romanum Pontificem Petro ſuccedere non habeatur expreſſè in Scripturis, tamen ſuccedere aliquem Petro deducitur evidenter ex Scripturis, illum autem eſſe Romanum Pontificem habetur ex traditione Apoſtolica Petri, quam traditionem Concilia generalia, Pontificum decreta & Patrum conſenſus declaravit.* (ubi fatetur Bellarminus non poſſe ex Scripturis deduci, quod Pontifex Romanus Petro ſucceſſerit, id quod nobis ſufficit, qui Scripturæ plenitudinem adoramus, ac proinde Pontificem pro Eccleſiæ capite agnoſcere non poſſumus.) 3. Scriptura non ſolùm nuſpiam dicit Papam Romanum eſſe Eccleſiæ caput, ſed etiam contradicit. Nullum enim alium nominat *Eccleſiæ caput* quàm Chriſtum Epheſ. 1. verſ. 22. cap. 5. verſ. 24. nec *Sponſum* alium Eccleſiæ conſtituit præter Chriſtum Johan. 3. v. 29. nec ἀρχιποιμένα alium agnoſcit quàm ſolum Chriſtum Johan. 20. verſ. 11. 1. Petri 1. verſ. 1. unde

Apo-

Apoſtolica & primitiva Eccleſia Apoſtolorum temporibus proxima Pontificem Rom. non agnovit pro Eccleſiæ capite, ſed hunc honorem uni Chriſto dependit, qui ſolus vitam & Spiritum myſtico ſuo corpori ſuppeditat. 4. Olim cùm pii veteres conjunctionem cum Eccleſia Romana colebant, tradux fidei Apoſtolicæ in ea adhuc ſervabatur, hodiè verò doctrina Apoſtolica multis corruptelis & erroribus eſt conſpurcata. Ergo ut olim propter conſervatam doctrinæ Apoſtolicæ ſinceritatem omnes Eccleſiæ cum Romana debebant communicare, ita hodiè propter depravationem doctrinæ Apoſtolicæ debent ab ea ſecedere. Quemadmodum Pontifices Romani ab anteceſſoribus ſuis Romanis Epiſcopis ſeculo Apoſtolorum proximis plurimùm hodiè degenerarunt: Ita quoque Romana Eccleſia hodierna ab antiqua ſinceritate ac puritate longiſſimè receſſit. 5. Patres ad Eccleſiam Romanam nequaquam provocarunt hoc animo, quòd Monarchicum quendam dominatum in Eccleſias reliquas ei concederent, quia *ante Concilium non magnus reſpectus ad eam habebatur*, teſte Ænea Sylvio in geſt. Conc. Baſil. ſed quia conſtantiâ in fidei veritate, Martyrum copiâ, loci ſplendore, & aliis prærogativis reliquas excellebat, ut oſtendimus ſuperiùs §. 194. membr. 6.

234. Quòd enim talem quandam *Monarchicam* & αὐτοκρατορικὴν poteſtatem, qualem ſibi Romanus Pontifex hodiè arrogat, pii veteres Romano Epiſcopo haudquaquam tribuerint, ex verbis & factis ipſorum conſtat. *Dictum Irenæi.* Bellarminus inter Patres primo loco producit *Irenæum* qui aſſerit, *propter potentiorem principalitatem omnem Eccleſiam debere convenire ad Romanam*. At idem Irenæus Victori Epiſcopo Romano Eccleſias Aſiaticas excommunicanti reſtitit, proinde nequaquam infallibile judicium illi attribuit. Euſebius lib. 5. Hiſtor. Eccleſ. cap. 23. ex Irenæo hæc adducit. *Fecit Victor abſcindi tantas Eccleſias quæ morem ſibi antiquitus traditum cuſtodiebant, quibus cum prædeceſſores communionem habuerant, nec potuit Anacletus Epiſcopus Romanus Polycarpo perſuadere, ne ſuum Paſcha obſervandi morem ab Eccleſia Romana diverſum deponeret.* Ergo nec Polycarpus Epiſcopum Romanum pro infallibili capite agnovit. Eraſm. præfat. in lib. Iren. *Irenæus Presbyter Eccleſiæ Lugdunenſis ad componendum illud diſſidium Romam mittitur, Martyrum literis mirifice commendatus, qui magnâ libertate Victorem reprehendebat.* Cornel. Agrip. de vanit. ſcient. cap. 59. *Victor Pontifex omnes ſimul Orientales & Auſtrales Eccleſias à communione amputabat, cui tunc inter ceteros excellentiſſimos viros reſtitit Polycrates Aſiæ Epiſcopus; & Irenæus Victorem Pontificem tanquam pacis turbatorem acriter objurgabat.* Aut ergo Polycarpus, Polycrates, Irenæus & Eccleſiæ Aſiaticæ damnandæ ſunt, aut concedendum, quòd unio cum Romano Pontifice non ſit eſſentialis Eccleſiæ. Secundo loco Bellarmin. producit *Cyprianum*, qui cathedram Romanam agnoſcat *Eccleſiæ Catholicæ matricem & radicem, atque ab Eccleſia principali unitatem Sacerdotalem exortam eſſe* ſtatuat. *Cypriani.* Atqui quomodo Cyprianus Romano Epiſcopo juriſdictionem & Monarchicam poteſtatem in reliquos Epiſcopos aſſereret, cùm ne Petro quidem in reliquos Apoſtolos eam aſſignaverit? Hoc *erant utique & ceteri Apoſtoli* (ſcribit tract. 3. de ſimpl. Prælat. pag. 113.) *quod fuit Petrus pari conſortio præditi & honoris & poteſtatis*, idem Cyprianus Cornelio ſtatuenti non eſſe baptizandos ab hæreticis baptizatos nequaquam ſeſe ſubjecit ſed Concilio Romano oppoſuit Concilium Africanum. Bellarminus lib. 3. de verbo Dei cap. 6. §. Tertio ſeculo. *Cornelius Romæ Concilio habito decrevit non eſſe baptizandos, qui ab hæreticis baptizati eſſent & poſtea Stephanus Papa idem præcepit.* Idem lib. 4. de Pont. cap. 7. §. *Tertia ratio. Cyprianus in Concilio LXXX. Epiſcoporum definivit hæreticos rebaptizandos ac pertinaciter reſtitit Pontifici Stephano definienti hæreticos non rebaptizandos, [illegible] in Epiſtola ad Pompejum vocavit ſuper[illegible], imperitum, cæca & prava mentis* Caſſan. in co[illegible] art. 7. *Cum Stephanus Cyprianum à ſua communione repelleret & Epiſcopos ab illo ex Africa Legatos nec ad ſermonem communis colloquii admitteret & præciperet univerſæ fraternitati, ne quis eos in domum ſuam reciperet, ut venientibus non ſolùm pax & communio, ſed & tectus & hoſpitium negaretur &c. tamen Cyprianus in illo diſſidio pacis & unitatis vinculum conſtantiſſime retinebat mente pacificus.* Cenſuit igitur Cyprianus unitatem Catholicam locum habere citra unionem cum Romano Pontifice. Quod Cyprianus *unitatem Sacerdotalem ab Eccleſia principali ortam non eſſe* aſtruit, id Polydorus lib. 4. cap. 6. ſic exponit. *Ne quis erret, nullâ aliâ ratione Epiſcopalis ordo ab Epiſcopo Romano profectus dici poteſt, niſi apud Italos duntaxat id factum intelligatur, cum perdiu ante adventum Petri in urbem Romam apud Hieroſolymas Sacerdotium ritè inſtitutum fuiſſe liquido liqueat.* Eodem modo intelligendum quod Romana Eccleſia ſit *radix & matrix Eccleſiæ Catholicæ*, nimirum quia Roma fuit Italiæ metropolis & imperii ſedes, aliàs ſimpliciter & abſolutè de Eccleſia Novi Teſtamenti loquendo, Hieroſolyma eſt mater omnium Eccleſiarum. Theodoret. lib. 5. cap. 9. quia ex Sion *exivit lex & verbum Domini de Ieruſalem* Eſai. 2. v. 3. Alii addunt non Romam, ſed unitatem per Eccleſiæ Catholicæ matricem ac radicem à Cypriano intelligi, ſequitur enim in eadem Epiſtola: *ut Eccleſiæ Catholicæ unitatem concorditer teneamus.* *Ambroſii.* Tertio loco Bellarminus adducit *Ambroſium*, cui ſint ἰσοδυναμοῦντα *cum Epiſcopis Catholicis & cum Eccleſia Romana conſentire.* Atqui Ambroſius Romanam Eccleſiam tunc temporis ſanctam & orthodoxam venerabatur non ut fidei dominam, ſed ut ſociam, liberè enim ab ea diſſentiebat in quæſtione de lotione pedum lib. 3. de Sacram. cap. 1. *In omnibus ſequi cupio Eccleſiam Romanam, ſed tamen & nos homines ſenſum habemus, ideò quod alibi rectius ſervatur, & nos rectè cuſtodimus.* Longè verò alia ratio eſt Eccleſiæ Romanæ hodiernæ quam quæ fuit antiquæ, quia quam fidem hodierna perſequitur, eam antiqua olim ſequebatur, proinde Ambroſius illi utpotè Papali Tyrannide oppreſſæ & à puritate doctrinæ Apoſtolicæ longiſſimè digreſſæ nequaquam illum honorem tribueret, cum ne antiquam quidem abſolutè & in omnibus ſine ulla exceptione ſequi voluerit. *Hieronymi.* Quarto loco producitur Hieronymus, qui *cathedra Petri communione conſociari deſideret, ac poteſtatem dicendi tres hypoſtaſes a Damaſo*

requirat. Atqui non de quodam dogmate, ſed de vocabuli alicujus uſu tunc arat quæſtio, putabat enim Hieronymus in voce hypoſtaſeos veneni aliquid latere. Quòd igitur Damaſi judicium & autoritatem ante uſum hujus vocabuli requiſivit Hieronymus, argumentum eſt fraternæ concordiæ, nequaquam verò dominationis Pontificiæ, cùm in cauſis Eccleſiaſticis *Damaſum à ſe adjutum* ſcribat Hieron. in Epiſt. ad Ageruntiam. Quid verò de primatu Pontificio ſtatuerit, manifeſtum eſt ex ipſius verbis in Epiſt. ad Evagrium. *Si autoritas quæritur, orbis major eſt urbe* (Roma.) *Ubicunque Epiſcopus eſt, ſive Romæ, ſive Tanais, ſive Engubini, ejuſdem eſt meriti, ejuſdem Sacerdotii. Potentia divitiarum & paupertatis humilitas ſublimiorem vel inferiorem Epiſcopum non facit. Quid mihi profert urbis conſuetudinem? quid mihi objicis paucitatem, de qua ortum eſt ſupercilium?* Quinto loco affertur Optat. Milevitanus, qui docet, *primam & præcipuam Eccleſiæ dotem eſſe cathedram Petri ac Donatiſtas non pertinere ad Eccleſiam, quia non eſſent cum Sericio conjuncti.*

Opt. Milevitani.

Reſpond. conjunctionem cum Romana Eccleſia requirebat, non ut cum matre ac Domina Eccleſiarum reliquarum, ſed ut fidei Apoſtolicæ cuſtode. Quod enim cum Eccleſia Romana ideò coluerint unitatem, quia Epiſcopus illius ſit Univerſale caput & Monarcha omnium Eccleſiarum, de eo, ne γρὺ quidem extat apud Optatum vel alios ex veteribus. Sextò producitur Auguſtinus, qui in Eccleſia Romana *Apoſtolicæ cathedræ ſemper viguiſſe principatum* agnoſcat.

Auguſtini.

Reſp. Auguſtinus ibidem aſſerit reliquas Eccleſias per literas communicatorias tunc temporis cum Romana fuiſſe conjunctas, ſed hodiè per Tyrannicam oppreſſionem ſibi omnes cupit eſſe ſubjectas, quod nec jure divino congruum, nec conſuetudine illorum temporum receptum, unde rectè ſcribit Zabarella Cardinalis in c. licet. extra de electione. *Papa invaſit omnia jura inferiorum Eccleſiarum, adeo ut inferioris Ordinis Prælati pro nihilo ſint, & niſi Deus ſuccurrat, vehementer periclitaturus eſt ſtatus Eccleſiarum.* Adde quod Carthaginenſem Eccleſiam, cui Auguſtinus tunc præerat, non ſolùm cum Romana, ſed etiam cum ceteris per communicatorias literas fuiſſe conjunctam ibidem aſſerat. Sic enim ſcribit: *Cùm ſe videret* (Epiſcopus Cecilianus) *Romanæ Eccleſiæ, in qua ſemper Apoſtolicæ Eccleſiæ viguit principatus & cæteris terris, unde Evangelium ad ipſam Africam venit, per communicatorias literas eſſe conjunctum.* Ceterùm quòd Auguſtinus haudquaquam ſupremam in reliquas Eccleſias juriſdictionem Romano Epiſcopo conceſſerit, ex actis Concilii Carthaginenſis manifeſtum eſt. Cùm enim Apiarius ab Epiſcopis Africanis Epiſcopatu ſuo Siccenſi dejectus ad Epiſcopum Romanum appellaret, qui eum abſolvendum & reſtituendum Eccleſiæ judicabat, quod factum ſuum fictitio quodam Niceni Concilii Canone muniebat, Africani ad Patriarchales ſedes Alexandrinam, Conſtantinopolitanam & Antiochenam nuncios ablegabant, qui exemplaria Canonum Nicenorum ex archivis illarum Africam deferrent, ſed in illis Canon de appellando ad Romanũ Pontificem non inveniebatur, unde in Concilio Africano, cui Auguſtinus cum aliis ducentis ac duobus Patribus interfuit, concluſum fuit, neminem ad Romanum Pontificem provocare licere, niſi fortè (inquiunt) *credat quiſpiam unicuilibet poſſe DEUM examinis inſpirare juſtitiam & innumerabilibus in Concilio congregatis denegare*, ex quo apparet Auguſtinum & Epiſcopos Africanos unionem cum Romano Pontifice tanquam cum capite & Monarcha minimè coluiſſe. In Concil. Carth. 3. can. 26. & Hipponenſi can. 27. ſtatuunt, *nullum Epiſcopum vocandum eſſe ſummum Sacerdotem aut Principem Sacerdotum*, quos Canones Pontificis primatui oppoſitos eſſe nemo non videt. Quid quod in eadem Epiſtola 162. in qua Romanæ Eccleſiæ principatus Cathedræ Apoſtolicæ tribuitur, de Donatiſtis refertur, quòd in *cauſa Majorini ab Imperatore, non à Pontifice Romano judicem petierint, quod Imperator illis dederit judicem, non ſolum Epiſcopum Romanum, ſed etiam alios Epiſcopos, quod ab hoc judicio Pontificis & Epiſcoporum Donatiſtæ provocarint ad Imperatorem & alios judices poſtularint, quod Imperator alios illis dederit judices, qui poſt Papam & priores judices cauſam diſcuterent*, quæ omnia Pontificis dominatui extremè adverſantur. Tandem producitur *Leo*, qui aſſerat *in Petro Apoſtolorum omnium ſummo prædicationis Evangelii Sacramentum principaliter à Chriſto collocatum eſſe, ut ab ipſo velut capite dona ſua in corpus omne diffunderet, ut exortem ſe myſterii intelligeret divini, qui auſus fuiſſet à Petri ſoliditate recedere.* Reſp. Idem Leo ſerm. 1. in nat. Apoſt. de Petro & Paulo ſic loquitur. *Hos gratia Dei in tantum apicem inter omnia Eccleſiæ membra provexit, ut eos in corpore, cui caput eſt Chriſtus, quaſi geminum conſtitueret lumen oculorum, de quorum meritis & virtutibus nihil diverſum ſentire debemus diſcretum, quia illos & electio pares & labor ſimiles & finis fecit æquales*, ubi non Petro ſed Chriſto capitis honorem & appellationem rectè tribuit. Multò minus ſeipſum Leo pro capite Eccleſiæ venditavit vel venditare etiam potuit, ipſius enim tempore Conſtantinopolitana ſedes poteſtatem habebat parem Sedi antiquioris Romæ *& in Eccleſiaſticis negotiis æquè magnificabatur* juxta Canonem Concilii Carthaginenſis, qui extat c. Renovantes diſtinct. 22. quem tamen Canonem Romani Pontificis aſſentatores poſtea depravarunt. Ubi enim Patres Conſtantinopolitani dicunt ὁρίζομεν *definimus*; illi ſubſtituerunt *Petimus.* Ubi Conſtantinopolitani dicunt & *in Eccleſiaſticis æquè magnificetur*, illi ſubſtituerunt, *non tamen in Eccleſiaſticis rebus æquè magnificetur*, quam falſitatem ipſimet Pontificii coacti ſunt agnoſcere, in editione enim Gregoriana pro *non tamen*, repoſitum eſt, *nec non.* Ceterum quòd Leo nondum obtinuerit Monarchicam poteſtatem, patet ex eo, quod Epiſt. 45. Pulcheriæ Auguſtæ ſupplicat, ut mandet Eutychetem in remotiora loca relegari, quod Epiſt. 73. 74. 75. Anatholium Conſtantinopolitanum vocat ſuum *Coepiſcopum*, quod Epiſt. 24. Imperatori ſupplicat, ut Concilium in Italia indicat, quod Epiſt. 73. Imperatori ſupplicat, ut mandet Alexandrinis, ut in Dioſcori locum alium Epiſcopum eligant.

235. Teſtimoniis Patrum addit Bellarminus experientiam. *Videmus* (inquit) *omnes illas Eccleſias, quæ ab iſto capite* (Pontifice Romano) *ſe diviſerunt tanquam ramos præciſos à radice continuò aruiſſe. Certè Eccleſia Aſiatica & Africana,*

qua

Digitized by Google

quæ quondam ita florebant, ut numeroſiſſima Concilia celebrarent & ſemper haberent multos homines vel doctrinâ vel ſanctitate vel utroque DEI munere clariſſimos ab eo tempore, quo a Romana Eccleſia ſchiſma fecerunt, nulla Concilia celebrarunt, nullos habuerunt homines fama ſanctitatis aut doctrinæ toti orbi notos & nunc in ſumma ignoratione verſantur. ** Vide quoque Jacobum Graſſerum de Eccleſia meridionali & occidentali. ** Reſpondemus 1. de ſtatu Aſiaticarum & Africanarum Eccleſiarum diximus ſuperiùs §. 186. quòd ſcilicet in quibuſdam articulis puriorem & ſinceriorem habeant fidei confeſſionem quàm Romana, quodque duratione antiquitate & amplitudine neutiquam illi cedant. Lib. 2. de Chriſto cap. 30. Bellarminus eadem fermè repetit, quòd *Eccleſia Græca poſt ſchiſma nullum habuerit Concilium, nullum virum ſanctum miraculis clarum, pauciſſimos doctos.* Et addit: *Multi comparant Eccleſiam Græcam regno Samariæ, quod ſeparavit ſe a templo & in captivitatem perpetuam eſt abductum.* Sit ergò Romana Eccleſia Jeruſalem & putet ſibi dictum, quod extat Ezech. 16. verſ. 5. *Samaria ſecundùm dimidium peccatorum tuorum non peccavit & multiplicaſti præ illis abominationes tuas.* 2. Non qui à Papa, ſed qui à Chriſto ſeſe ſeparant, deſinunt eſſe Eccleſiæ membra, quia caput Eccleſiæ non eſt Papa, ſed Chriſtus, Johan. 15. verſ. 6. *Si quis in me non manſerit, areſcet ut palmes.* Epheſ. 4. verſ. 16. *Chriſtus eſt caput, ex quo totum corpus compactum & coagmentatum creſcit.* 3. Multi à Papa fuerunt diviſi, qui tamen vera Eccleſiæ membra manſeruot. ** Lindan. lib. 4. panopl. cap. 98. ſcribit, *Eccleſiam Africanam ob centenariam fere ſeparationem per centum illos annos fuiſſe ſchiſmaticam atque a toto Chriſti corpore divulſam.* Bellarmin. de matrim. cap. 15. *Græci ſe jamdudum à Romana Eccleſia ſeparaverunt.* Idem lib. 2. de Roman. Pontif. cap. 25. art. 46. in quadam object. *Ex Epiſtolis Bonifacii 2. ad Eulalium Alexandrinum Epiſcopum & Eulalii Epiſcopi Carthaginenſis ad eundem Bonifacium colligitur, poſt Concilium Carthaginenſe ſixtum, quod erat anno Domini 409. in cauſa Apiarii Presbyteri, per annos centum ſeparatos fuiſſe Carthaginenſes Epiſcopos à communione Romanæ Eccleſiæ & tum demum reconciliatos ſubjiciente ſe Eulalio Romanæ ſedi & anathematizante anteceſſores ſuos.* (Africani illi Epiſcopi in ſuo centenario diſſidio non ſenſerunt, unionem cum Romano Pontifice eſſe notam veræ Eccleſiæ.) Reſpondet Bellarminus l. d. *Epiſtolam illam Bonifacii videri ſibi ſuppoſititiam*, ſed alii Pontificii multis probant illam eſſe genuinam, & Bellarm. ipſe addit art. ult. *ſe nihil hac in parte certi affirmare.* ** Victor excommunicavit Aſiaticas Eccleſias, quæ tamen fuerunt veræ Eccleſiæ & habuerunt multas Synodos & orthodoxos Epiſcopos. Marcellinus idololatra damnatus eſt à Synodo Romana, ergo ſeparavit ſe ab eo Eccleſia Romana, quæ tamen fuit tunc temporis vera Eccleſia. Liberius Athanaſium acerrimum fidei Catholicæ defenſorem damnavit, quia in ejus damnationem conſenſit. Bellarminus lib. 4. de Roman. Pontif. cap. 9. *Liberius Pontifex interpretative conſenſit in damnationem Athanaſii, eumque damnari permiſit, quem ſciebat cauſa fidei perſecutionem pati.* ** Athanaſ. ad ſolit. vit. agentes. *Liberius poſt exactum in exilio biennium inflexus eſt, minisque mortis ad ſubſcriptionem inductus.* ** Baron. tom. 3. annal. anno Chriſti 357. p. 709. *Liberius ſententiæ adverſus Athanaſium latæ ſubſcripſit & decreta fidei in Syrmienſi Synodo ſcripta ſuſcepit.* Ad Urſacium & Valentem (Arianos) ſic ſcribit Liberius. *Cognoſcat prudentia veſtra, Athanaſium ab Eccleſiæ Romanæ communione ſeparatum eſſe.* ** Confer & Epiſtolas Liberii, quarum unam ad Epiſcopos Orientales Arianos, alteram ad Urſacium, Valentium & Hermium itidem Arianos dedit, apud Baron. tom. 3. annal. ad ann. 359. ** Atqui num propterea Athanaſius deſiit eſſe membrum Eccleſiæ Catholicæ? minimè verò, ſed per ſuam à capite Eccleſiæ Romanæ diſſenſionem veram cum vero Eccleſiæ Catholicæ capite Chriſto retinuit unionem. Honorium Monotheletam damnavit VI. Synodus Conſtantinopolitana Act. 13. *Cum his ſimul projici a ſancta DEI Catholica Eccleſia ſimulque anathematizari præcipimus & Honorium qui fuerat Papa antiquæ Romæ, eò quòd in omnibus Sergii* (Monotheletæ) *mentem ſecutus eſt & impia dogmata confirmavit.* Hac ſeparatione à capite Eccleſiæ Romanę Patres Conſtantinopolitani communionem retinuerunt cum Eccleſia Catholica. Poſſent hujuſmodi exempla plura afferri, ſed de his alibi commodius agitur. *Johannem XII.* ſuadente Clero Roman. depoſuit *Otho I.* Imperator pietatis laude illuſtris: Platin. in vita Johan. *Leoni VIII.* Clerus populuſque Romanus Pontificatum abrogabant. Idem in vita Leon. *Johannem 23.* Synodus Conſtantienſis; *Eugenium* Synodus Baſilienſis ex ſolio Papali deturbavit. Aut igitur unio cum Pontifice Romano non eſt neceſſaria ad unitatem Eccleſiæ Catholicæ, aut illi qui Pontifices depoſuerunt ab unitate Catholica fuerunt ſeparati. 4. Cum Papa hæretico non eſt communicandum, qui enim exploratæ hæreſi ac manifeſtis hæreticis adhæret, ab Eccleſiæ corpore ſeparatur. Jam verò Papa poteſt in hæreſin incidere, quod non negant quidam ex Pontificiis. Bellarminus lib. 4. de Pontif. cap. 2. *Secunda ſententia eſt, Pontificem etiam ut Pontificem poſſe eſſe hæreticum & docere hæreſin, ſi abſque Concilio generali definiat & de facto ita aliquando accidiſſe. Hanc opinionem ſequitur Nilus in lib. adverſ. Primatum Papæ, eandem ſecuti ſunt aliquot Pariſienſes, ut Gerſon & Almain, nec non Alphonſus de Caſtro lib. 1. contra hæreſ. cap. 2. & Adrianus VI. in quæſtione de confirmatione.* Hanc ſententiam Bellarminus non audet vocare *hæreticam, cùm tolerentur ab Eccleſia, qui eam ſequuntur.* Atqui ſi non eſt hæreticum ſtatuere, quòd Papa poſſit in hæreſin incidere, utique etiam non erit hæreticum ſtatuere, quòd unio cum Pontifice tanquam cum capite non requiratur ad unionem cum Eccleſia Catholica. Ratio conſecutionis eſt manifeſta, quia Pontificem eſſe hæreticum & communionem cum Pontifice eſſe Catholicam ſunt ἀντιφατικά. Cuſanus lib. 2. de Concord. Cathol. cap. 17. *Cùm Papa eſt hæreticus, tum unusquisque Laicus tenetur ſe ab illo ſeparare, & per ipſam ſeparationem dicit illi anathema.* 5. Pontifex poteſt ab Eccleſia auferri ſalvâ manente Eccleſiæ Catholicæ unitate, ut docet Gerſon in libro *de auferibilitate Papæ.*

Idem probatur ex diuturna ſedis Romanæ vacantia & ex ſchiſmaticis diſſenſionibus Romanorum Pontificum, quorum viginti enumerat Genebrardus, quem numerum auget Onuphrius. Fuerant quandoque ſimul tres Papæ, nec, quis erat legitimus, conſtabat, jam verò *dubius Papa habetur pro non Papa*, ut diſputat Bellarminus lib. 4. de Romano Pontifice cap. 14. Auc igitur unio cum Pontifice Romano non eſt neceſſaria ad unitatem Eccleſiæ Catholicæ, aut eo tempore, quo vel nullus vel incertus fuit Papa, deſiit Catholicæ Eccleſiæ unitas. 6. Bellarminus ipſe concedit, *incidere poſſe tempus ejuſmodi, quo liceat Pontifici reſiſtere.* Ergo agnoſcat incidere poſſe tempus ejuſmodi, quo liceat ab unione cum Pontifice recedere. Connexio eſt manifeſta, quia majus eſt reſiſtere, minus ab unione recedere, jam verò ſi licet majus, licebit etiam minus. Antecedens probatur ex libro 2. de Romano Pontifice cap. 29. §. Reſpondeo negando. *Licet reſiſtere Pontifici invadenti animas vel turbanti Rempublicam, & multò magis, ſi Eccleſiam deſtruere anniteretur. Licet inquam ei reſiſtere non faciendo quod jubet & impediendo ne exequatur voluntatem, non tamen licet eum judicare vel punire vel deponere, quod non eſt niſi ſuperioris.* 7. Concilium generale poteſt Papam deponere. Ergo unio cum Pontifice non eſt eſſentialiter neceſſaria ad unitatem Eccleſiæ Catholicæ. Antecedens à multis Pontificiis aſtruitur videlicet à Cardinali Cameracenſi, Cuſano, Panormitano, Gerſone, Alphonſo de Caſtro, Occamo &c: Idem definitum in Concilio Baſilienſi & Conſtancienſi. Bellarminus etſi ſtatuat; *Summum Pontificem eſſe ſupra Concilium;* fateri tamen cogitur, *in nullo generali Concilio id eſſe definitum, ideoque ad hanc diem quæſtionem ſupereſſe inter Catholicos* libro 2. de Concil. cap. 13. §. Deinde. Æneas Sylvius, poſtea Pius 2. Pontif. de geſt. Concil. Baſilienſ. fol. 5. *Neceſſe eſt, ut Pontifex Concilio ſubjiciatur. In Hieronymi ſententia tanquam in agro fertiliſſimo verſor, ubi dicit, autoritas major eſt urbe. Magna Papæ autoritas, qui Romanæ Eccleſiæ præeſt, ſed major eſt autoritas Univerſalis Eccleſiæ, quæ ſi mater eſt omnium, filium habet Romanum Pontificem, alias verò, ut ait Auguſtinus, non habet Deum Patrem, qui non habet Eccleſiam matrem.*

An in Eccleſia Romana ſit unitas verè Catholica.

236. Membrum ſecundum. Num in Eccleſia Romana ſit unitas verè Catholica? Bellarminus ut id probet, affert hæc fundamenta. 1. *In noſtra,* inquit, *Eccleſia, omnes Scriptores ſacri mirificè conſentiunt, licet fuerint homines diverſi, & in locis, temporibus, ac linguis diverſis ſcripſerint, quod pro re planè divina Auguſtin. obſervat. lib. 18. de civitat. Dei cap. 41.* Reſpond. conſenſus ille Scriptorum Propheticorum & Apoſtolicorum potiùs probat Romanam Eccleſiam hodiernam non eſſe veram Eccleſiam, quippe cujus doctrina in multis capitibus ab unanimi Prophetarum & Apoſtolorum conſenſu diſcedit, ut in ſingulis articulis controverſiis demonſtratur. Nos longè honorificentius de ſacris illis Scriptoribus ſentimus, quàm Pontificii, ut in loco de Scriptura docetur. Nos fundamenta cauſæ noſtræ in illis quærimus & limitibus eorum contenti ſumus. Pontificii ex illis ſolis fidem ſuam probare recuſant, humanas traditiones & alia quædam peregrina interim aſ-

De conſenſu Scriptorum ſacrorum.

ſuentes. Præterea ut ſancta illa unitas inter Scriptores ſacros locum habuit, etiamſi non eſſent ſubjecti uni alicui Pontifici, ſic ad Catholicam Eccleſiæ unitatem haudquaquam requiritur ſubjectio erga Rom. Pontificem unicum viſibile caput, ut Bellarminus contendit. Denique unitas illa inter Scriptores ſacros deſcendit à Spiritu ſancto, cujus fuerunt amanuenſes: ſic illa demum eſt vera & Catholicæ Eccleſiæ propria unitas, quæ à Spiritu ſancto orta in Chriſto per doctrinæ Propheticæ & Apoſtolicæ unitatem mentes hominum unit & conſtringit.

De conſenſu Patrum & Conciliorum.

237. 2. *Omnia legitimorum Conciliorum & Pontificum decreta etiam in omnibus dogmatibus inter ſe conveniunt, licet edita ſint à diverſis hominibus, diverſis locis, temporibus, occaſionibus & contra diverſiſſimas, imo ſæpè contrarias hæreſes.* Reſp. & Concilia & Pontifices in ſuis decretis errare poſſe, ac ſæpius etiam erraſſe proferendo decreta & Scripturis & aliis legitimis Conciliis contraria demonſtrabitur ſuo loco. Concilium Ariminenſe, Seleucienſe, Sardicenſe II. &c. ediderunt decreta Catholicæ fidei & Nicænæ Synodi decretis de ὁμοουσίῳ contraria. Epheſinum II. Eutychis hæreſin ſtabilivit. Neocæſarienſe can. 7. prohibuit, *Presbyterum intereſſe convivio ſecundarum nuptiarum.* Nicænum can. 12. prohibuit, *eos redire ad militiam, qui cingulum abjeciſſent.* Arelatenſe II. can. 2. ſtatuit, *non eſſe aſſumendum ad Sacerdotium eum, qui in vinculo conjugii conſtitutus eſt, niſi fuerit promiſſa converſio,* quod pugnat cum decretis Concilii Gangrenſis can. 4. Concilium Laodicenum cap. 1. ſtatuit; *ut ſecundùm indulgentiam reddatur communio illis, qui ſecundis nuptiis juncti ſunt:* Concilium Conſtantinopol. I. quod fuit generale ſecundum, ſtatuit can. 5. quòd *primatus Eccleſiaſticus tribuendus ſit Romano Pontifici,* ſed hoc pugnat cum cap. 26. Concilii Carthaginenſis III. ubi ſtatuitur, *neminem vocari debere Principem Sacerdotum.* Idem Carthaginenſe III. can. 47. numerat in Canone libros V. T. *apocryphos;* quod pugnat cum Concilio Laodiceno cap. ult. niſi Canonici nomen latè accipiatur pro libro, qui in Eccleſia legitur. Concilium Toletanum I. can. 17. ſtatuit, *poſſe admitti eum ad communionem, qui habeat concubinam, modò non ſit uxoratus.* Concilium Wormatienſe can. 3. jubet, *fures occultos explorari per ſacræ Euchariſtiæ perceptionem.* Concilium Conſtantinopolitanum III. quod fuit ſextum generale can. 2. recipit decretum Concilii Africani ſub Cypriano *de rebaptizandis hæreticis* can. 72. judicat, *irrita & ſolvenda conjugia Catholicorum cum hæreticis.* Concilium Nicenum II. ſtatuit; *imagines eſſe colendas,* quod pugnat cum decretis Concilii Conſtantinopolitani, ut fatentur Patres Nicenæ Synodi act. 6. & cum decretis Concilii Francofurtenſis. In Concilio Romano ſub Stephano VII. damnatus eſt *Formoſus Pontifex,* & omnia illius acta abrogata. Poſtea aliud Concilium habitum fuit Ravennæ ſub Johanne IX. in quo *Formoſus reſtitutus fuit & Stephanus damnatus,* omniaque acta ejus Concilii, quod ſub Stephano fuit habitum, abrogata. Quid quod diſertis verbis *Platina* in Stephano ſcribit: *Poſt Stephanum ſemper hæc conſuetudo ſervata eſt, ut acta priorum Pontificum ſequentes aut infringerent aut omnino tollerent.* ** Idem *Platina* de illis diſſidiis ſic ſcribit: *Stephanus VI. Pon-*

VI. Pontifex creatus tanto odio proſecutus eſt Formoſi (Papæ) *nomen, ut ſtatim ejus decreta abrogaverit ac res geſtas reſciderit. Romanus I. ubi Pontificatum iniit Stephani Pontificis decreta & acta ſtatim improbat, abrogatque. Iohannes X. Pontifex creatus Formoſi cauſam in integrum ſtatum reſtituit, adverſante magnâ populi Rom. parte &c. Is autem Ravennam profectus 74. Epiſcoporum habito conventu & Stephani res geſtas improbavit & Formoſi acta reſtituit. Sergius III. in Italia rediens Formoſi* (Papæ) *acta ita improbavit, ut denuò ad ſacros ordines admittere neceſſe fuerit, quos Formoſus antea Sacerdotali ordine dignos cenſuerat. Neque hanc quidem ignominiam mortuo intuliſſe contentus ejus cadaver è ſepulcro tractum capitali ſupplicio, ac ſi viveret, affecit, corpusque ipſum in Tyberim projecit tanquam ſepultura & humano honore indignum.* ** Plura exempla in quæſtione de autoritate Conciliorum adducuntur, ubi etiam refelluntur ea, quæ pro palliandis Conciliorum erroribus Bellarminus argutè magis quàm verè excogitavit. Auguſtinus lib. 2. de Baptiſmo contra Donatiſt. cap. 3. diſertè ſcribit: *Concilia regionalia & provincialia debere cedere plenariis, & inter ipſa plenaria priora à poſterioribus emendari*, omnium verò autoritatem Scripturæ ſubjicit lib. 3. contra Maximin. Arian. cap. 14. *Nec ego Nicenum, nec tu debes Ariminenſe tanquam præjudicaturus proferre Concilium, nec ego hujus autoritate, nec tu illius detineris. Scripturarum autoritatibus, non quorumcunque propriis, ſed utriusque communibus teſtibus res cum re cauſa cum cauſa, ratio cum ratione concertet.*

De conſenſu decretorum Pontificiorum. 238. De Pontificum decretis idem aſſerimus, quòd ſc. & Scripturis & aliorum Pontificum decretis ſæpè ſint contraria. Zepherinus fuit Montaniſta, Marcellinus idololatra, Liberius & Felix fuerunt Ariani. Anaſtaſius communicavit cum *P*hotino & Achatium hæreticum occultè revocare voluit. Vigilius fuit Eutychianus, Honorius Monotheleta. Johannes XXIII. negavit vitam æternam, credidit animam hominis cum corpore mori & extingui ad inſtar animalium brutorum, dixitq; mortuam ſemel ne in noviſſimo quidem die reſurrecturam. Aut ergo omnes Papæ illis hæreſibus fuerunt infecti, aut non omnes in dogmatibus & decretis conſenſerunt. Gregorius de quatuor Synodis, inter quas eſt etiam Chalcedonenſis dicit quòd *eas amplectatur ut quatuor Evangelia*. Sed Leo Epiſt. 59. de Synodo Chalcedonenſi dicit, *ſe ſemper reprehendiſſe, quæ in hac Synodo decreta ſunt.* Martinus ſtatuit, *eum, qui ſemel poſt ſuam ordinationem in lapſum inciderit, deinceps non poſſe ullum gradum Sacerdotii adipiſci*. c. Qui ſemel. diſtinct. 50. contrarium decrevit Siricius cap. Quia diſtinct. 82. *eos qui propter peccata jubentur deponi poſt condignam pœnitentiam in ſuo ordine poſſe reparari*. Gregorius in Epiſtola ad Bonifacium ſtatuit, *ſi mulier infirmitate correpta non valuerit debitum viro reddere, virum ſi continere nequeat, poſſe alteri nubere*. Contrarium ſtatuerunt alii Pontifices cap. Quoniam. lib. 4. decretal. tit. 9. de conjugio leproſorum. Nicolaus I. docet, *Baptiſmum in nomine Chriſti ſine expreſſa mentione trium perſonarum prolatum eſſe ratum* c. à quodam diſt. 4. de conſecrat. Contrarium docuit Zacharias itidem Papa, *ſcilicet verum Baptiſma eſſe non poſſe, ſi vel una perſona de Trinitate non nominetur*, c. in Synodo. de conſecr. diſt. ead. Sabinianus Gregorii Primi anteceſſoris ſui libros comburi juſſit, Formoſi decreta abrogavit Stephanus VI. Stephani decreta & acta abrogavit Romanus I. Romani acta abrogavit Johannes. Julius, Innocentius & Cœleſtinus Romani Pontifices decreverunt, *ut viri ab uxoribus ſeparentur, qui vel neſcientes proprios filios ex lavacro Baptiſmi ſuſcepiſſent*, c. pervenit 30. q. 1. at hoc eſt contrarium præcepto Chriſti Matth. 19. verſ. 6. & Apoſtoli 1. Corinth. 7. verſ. 10. Alexander III. c. Licet de ſponſa duorum dicit, *quoſdam ſuos prædeceſſores judicaſſe matrimonium per verba de præſenti contractum non tamen conſummatum poſſe dirimi per aliud matrimonium, ſe tamen contrarium ſentire.* Aut igitur hic, aut ejus prædeceſſores errarunt. ** Vide latè de Pontificum diſſenſionibus diſſerentem Emplychonium in refutat. cauſæ 6. Braunianæ p. 607. & ſeqq. Synopſis antilogiarum Pontificiarum. 1. Fingunt *homines per gratiam & ſimul per bona opera ſalvari*, cùm Apoſtolus hæc duo ſibi invicem opponat. Rom. 11. verſ. 6. 2. Exagitant *imputativam Chriſti juſtitiam*, interim opera ſupererogationis aliis applicant. 3. Affirmant *Chriſtum pro nobis paſſum* & nihilominus *per bona opera nos juſtificari* aſſerunt. Gal. 2. verſ. 2. 4. *Culpam peccati per meritum Chriſti deleri* dicunt, ſed *non pœnam purgatorii, cùm tota vis culpæ ſita ſit in pœna*. 5. Flagitant à peccatore *ſatisfactionem pro peccatis* & tamen dicunt *peccata à DEO gratis condonari*. 6. Varia *jejunia mandant*, cùm nuſquam alibi ſit major heluatio & delitiæ. 7. *Cælibatum jactant* & interim ſpurciſſimis libidinibus omnia contaminant. 8. *Doctos Sacerdotes habere volunt*, ſed indoctos ordinant. 9. *Honeſtos Sacerdotes habere volunt* & interim dant ipſis efficaces cauſas nequitiæ, nimirum opes, cælibatum, impunitatem, otium & fœdiſſima Prælatorum exempla. 10. *Evangelium in abuſu ſummè honorant* geſtantes in collo, in vero uſu extremè contemnunt. 11. Simulant ſe *ex ſacris literis velle veritatem diſcere*, nec tamen fontes ſcrutantur, 12. Simulant *ſe mundum deſeruiſſe* & tamen in locis amœniſſimis habitant. 13. *Vovent paupertatem*, cùm jam fermè ſoli orbem terrarum poſſideant. 14. Monachi promittunt *obedientiam* cùm avellant ſe ex obœdientia parentum & Magiſtratuum. 15. Supplices *miſericordiam DEI implorant* & interim ſtatuunt illam mendicationem eſſe grande meritum & ſupputatione lapillorum patriloquii cum DEO ex æquo contrahunt. 16. *Indulgentias Papales* certiſſimam peccatorum remiſſionem conferre docent, & tamen dubitare de condonatione jubent. 17. Per *doctrinam dubitationis* evertunt hypotheſin de ſalute certa ex operibus, de abſolutione, de ſpe, de dilectione DEI. 18. Docent *hominem præceptis DEI integram obedientiam præſtare poſſe*, quoad ſubſtantiam præcepti non quoad intentionem præcipientis, cùm intentio præcepti nihil aliud ſit, quam plena perfectio præcepti. 19. *Efficaciam Miſſarum in liberandis ex purgatorio animabus* jactant & interim affirmant plurimas animas majorum, quib. tot Miſſæ coemtæ ſunt, in purgatorio deſudare. 20. *Matrimonium dicunt eſſe Sacramentũ*, & tamen Eccleſiaſticis perſonis matrimonio interdicunt, eò quod ſanctitati minùs conveniat.

21. *Sanctos* docēt *fuiſſe humilimos* & cōtra fingunt, eoſdem tam ambitioſos, ut ſe templis & aris dignos cenſeant & pro opitulatoribus coli ſuasque reliquias & imagines adorari velint. 22. Jactitant, *ſe in Conciliis regi à Spiritu S.* & tamen non curant à Spiritu S. inſpiratam Scripturam. 23. Garriunt multa *de infuſis qualitatibus*, cùm totus eorum Chriſtianiſmus in externis ritibus ſit ſitus. 24. *Religionem difficilimam & impoſſibilem faciunt*, quia hominem propriis ſuis operibus coram DEO juſtificari volunt: eandem facilimam faciunt, quia externam diſciplinam habent pro juſtitia coram DEO valente, originale peccatum in renatis peccatum eſſe negant, de gratiâ DEI dubitare jubent, quod omnibus nobis eſt innatum, omnia collocant in externis ritibus & Ceremoniis, quas facilè eſt præſtare, *Sacramenta* dicunt *eſſe ſalutaria etiam ſine bono motu utentis*, dicunt *id omne eſſe DEO gratum cultum quod quis facit bonâ intentione*, indicunt ſatisfactionis loco opera ludicra, qualia ſunt, curare aliquot fieri Miſſas, dare eleemoſynam duobus vel tribus diebus, aliquot Pater noſter aut ave Maria demurmurare &c. denique ſi quis nulla planè habeat bona opera, eum dicunt nihilominus per indulgentias, *Miſſas Monachorum & ſanctorum merita & opera ſupererogationis* ſalvari poſſe. 25. *Religionis curam* committunt Papæ & Epiſcopis, qui nihil minus quàm pietatem & religionem curant. ** Onuphrius *triginta ſchiſmata* inter Pontifices Romanos contigiſſe ſcribit. Stapleton. relect. princip. fid. contr. 1. quæſt. 5. articul. 3. *viginti quinque* ſchiſmata enumerat, atque addit, quòd *omnia pariter computata non ampliùs conficiant quam annos centum & viginti quatuor, & menſes decem.* Quaſi verò hoc non ſit temporis plus ſatis, quo Romana Eccleſia fuit planè ἀκέφαλος, quia *dubius Papa habetur pro non Papa*, ut ſcribit Bellarminus lib. 2. de Concil. cap. 19. reſp. ad 3. argum. Idipſum agnoſcit Glovian. quando in lib. de ſchiſmate p. 181. ſic ſcribit: *Schiſma ambiguum Chriſtianum orbem conenſſit, quando alter Pontifex Romæ, alter Avenione creatur, cùm uterque magno Cardinalium, Epiſcoporum, Sacerdotum, Principum ac populorum aſſenſione Pontificatu defungeretur, nam cum tres ſimul Pontifices inaugurati eſſent, Johannes XXIII. Gregorius XII. Benedictus XIII. tum quidem gravi ſchiſmate eſt Eccleſia Chriſti dilacerata & in partes diſſecta.* Quinimò ipſe Bellarminus non audet hoc negare, ſic enim ſcribit præfat. in controv. de Roman. Pontif. *Non ignoratis, quas Tragœdias in Eccleſia Imperatores excitarunt & quaſi hæc parva fuiſſent, addidit Satan Romanos Pontifices contra Pontifices cōmovere.* Atqui ſi Pontifices contra Pontifices cōmoti ſunt, quomodo omnia Pontificum decreta conſentiunt? Referenda eſt ad hunc locum diſputatio Eraſmi in annot. 1. Cor. 7. pag. 327. Si verum eſt, quod quidam aſſeverant, Romanum Pontificem errore judiciali non poſſe unquam errare, quid opus generalibus Conciliis, quid opus in Concilium accerſere Jureconſultos ac Theologos eruditos, ſi pronuncians labi non poſſit? cur datus eſt appellationi locus vel ad Synodum vel ad eundem rectius edoctū, poſteaquam ſemel de cauſa pronunciavit Pontifex: Quorſum attinet tot Academias in tractandis fidei cauſis diſtorqueri cùm ex uno Pontifice, quod verum eſt, audire liceat? imò qui fit, ut Pontificis huius decreta cum illius pugnent decretis? ut enim taceam de Formoſo, nonnè Papa Johannes XXII. & Nicolaus decretis totis inter ſe pugnant, idque in his quæ videntur ad fidei negotium pertinere? quorum alter Nicolaus IV. pronunciavit *judicialiter*, ut illorum ore loquar, *Chriſtum & Apoſtolos nihil habuiſſe nec in commune, nec privatim*; (c. exiit de verborum ſignificatione in ſexto) alter (Johan.) contrà pronunciat habuiſſe. (c. cùm inter extr. de verborum ſignificatione.) Id ex ipſorum extravagantibus licet cognoſcere, ſed propiùs ad id, quod hîc agimus, facit, quòd Innocentius III. ac Cœleſtinus de matrimonio dirimendo prorſus pugnantia definierunt, quorum hic jus facit alteri conjugum iterare matrimonium, ſi alter fuerit in hæreſin prolapſus. Innocentius negat, quemadmodum legimus libro decretalium quarto tit. de divortiis cap. Quanto. Nec illic diſſimulat Innocentius quendam prædeceſſorem ſuum ſecus ſtatuiſſe, Cœleſtinum indicans, ut apparet gloſſema, declarans Cœleſtini ſuper hac re conſtitutionem olim extitiſſe in Decretalibus libr. 3. titulo de converſione infidelium in fine. Ideò magis veriſimile eſt, quod is titulus pauciſſimis conſtet capitibus, ut intelligas eſſe decurtatum. (Hûc pertinet, quod Alphonſus de Caſtro lib. 1. contra hæreſ. cap. 4. refert, *ſe decretum illud Cœleſtini vidiſſe.*) Præterea Pelagius, ut extat in decretis diſtinctione 31. cap. *ante triennium* conſtituerat, ut hypodiaconi Siciliæ ab uxoribus abſtinerent, quas ante conſtitutionem legitimè duxerunt. Id decretum velut iniquum & cum Evangelico pugnans præcepto retractat & abrogat Gregorius ejus nominis primus, qui Pelagio ſucceſſit, ſtatuens, *ut inpoſterum nemini ad eum ordinem pateret aditus, niſi voviſſet caſtitatem.* Cæterum durum & iniquum eſſe, ut ad caſtitatem cogatur, qui non voverit caſtitatem, nec ulla culpâ commeruerit, ut eò debuerit compelli. At quod hic iniquum videtur Gregorio, non viſum eſt iniquum Innocentio III. loco, quem modò adduximus, qui ita reſpondet iis, qui objiciebant, *præter æquum videri, conjugem relictum ſuo jure privari ſine culpa, præſertim cum contumelioſior ſit in Chriſtum, qui baptizatus recidit in hæreſin, quam qui natus Ethnicus recuſat ad Chriſti profeſſionem converti.* Ad hæc ſeculis aliquot hanc ſententiam amplexa eſt Eccleſia Mutinenſis, ut qui contraxiſſet cum Barbara verbis legitimis & ex animo, ſed non intercedente coitu poſtea contraheret cum Cornelia & coitum adjungeret, cogeretur priore relictâ poſteriori convivere. Id palàm reſcindit Innocentius Rom. Pont. ex diametro, quod ajunt, diverſam pronuncians ſententiam, videlicet priorem eſſe legitimam uxorem, quod cum poſteriore ſit actum, adulterium eſſe non matrimonium, ut proditum eſt libro decretalium Epiſtolarum 4. tit. 4. cap. *Tuas dudum* & ejuſdem tituli cap. *Licet.* Alexander Tertius indicat ſuo reſcripto fuiſſe ſtatutum ac definitum aliquando à prædeceſſoribus ſuis, id eſt, Romanis Pontificibus, quod in Mutinenſi Eccleſia damnat Innocent. &c. ut non commemorem interim, quòd in cauſa fidei Schola Pariſienſis aliquando publicitùs improbarit Romani Pontificis ſententiam, eumque ad

palino-

palinodiam compulerit, ſi qua fides Hiſtoriis. Hæc omnia Eraſmus Leonis X. Pontif. Roman. dilectus filius. Quæ verò à Bellarmino afferuntur ad palpabiles illas Pontificiorum decretorum contradictiones palliandas & excuſandas primo ſtatim intuitu ſui infirmitatem demonſtrant & diligenter expenduntur à Guil. Witakero in controv. de Pontif. Rom. quæſt. 6.

De conſenſu Pontificiorũ.

239. 3. *Nunc omnes Catholici toto orbe diſperſi de omnibus dogmatibus fidei idem ſentiunt, nec poſſunt aliter ſentire, cùm ſubjiciant ſenſum ſuum ſenſui unius & ejuſdem ſummi Paſtoris ex cathedra Petri cum conſilio aliorum Paſtorum Eccleſiam dirigentis.* Iiſdem ferè verbis Fr. Coſterus in Ench. controverſ. cap. de Eccleſia gloriatur. *Catholici omnes ubivis terrarum ſub uno capite Romano Pontifice, cui omnes parent & Principes & Reges, ut Chriſti vicario, eandem fidem conſtanter retinent, idem docent, idem ſentiunt, idem credunt per omnia, & nec in minimo quidem religionis articulo diſcrepant.* Reſpond. ** Ante Lutheri tempora homines docti & intelligentes conqueſti ſunt de erroribus doctrinę, de multiplici abuſu & ſuperſtitione quæ in Eccleſiam irrepſerunt. Videatur Scriptum ſcholæ Pariſienſis de periculis Eccleſiæ compoſitum circiter annum Domini 1389. Speculum aureum Papæ, ejus Curiæ, Prælatorum & aliorum Spiritualium Scriptum ante annos ferè 200. Item Franciſci Petrarchæ, Baptiſtæ Mantuanæ, Joh. Pici Mirandulani. Laurentii Vallæ, Hieron. Savanarolæ Italorum; Guilielmi Occam, Roberti Barns Anglorum; Johannis Weſſeli, & Abbatis Spanheimenſis Germanorum; Johannis Gerſonis Galli de vita ſpirituali animæ, poteſtate Eccleſiæ & auferibilitate Papæ. Marſilii Patavini tractatus de translatione Imperii & liber de defenſione pacis. Antonii de Roſellis de poteſtate Papæ & Imperatoris. Alberici de Roſati & Petri Ferrarienſis Commentarii paſſim. Confutatio primatus Papæ à Gregorio Heymburgenſi ante annos 170. conſcripta & alia innumera. ** Concedimus verò in regno Pontificio eſſe hodie externam quandam unitatem, ſed veram illam internam in fide Catholica & in Chriſto unitatem illi competere negamus. Matthæus Flacius Illyricus ſcripſit librum de ſectis, diſſidiis & diſſenſionibus Pontificiorum, in quo ſeptem ſpecies Papiſticæ concordiæ ſtatuit. Prima eſt *Satanica* orta ex Diabolo, qui modis omnibus præcavet, ne regnum illud ſui vicarii diſſolvatur. Si enim *Satanas in ſeipſum diviſus eſſet, quomodo ſtaret regnum ejus?* Matth. 12. verſ. 25. Luc. 11. verſ. 18. inde multi Cardinales & Epiſcopi, multi etiam Ordines Monachorum licet vehementer inter ſe diſſentiant, ſibique infenſiſſimi ſint, tamen diſſenſiones ſuas premunt & occultant, ne quid detrimenti capiat Pontificium illud regnum, cujus ſubditos ſeſe profitentur. Secunda eſt *Politica*, cùm ideò conſentiunt homines, quia ſe ſubjiciunt nutui & voluntati unius Monarchæ, ſic Scriptores Pontificii judicio unius Pontificis omnia ſua ſubjiciunt à clariſſima Scripturæ luce in gratiam illius diſcedentes. Thomas in 4. ſent. diſtinct. 27. quæſt. 3. artic. 1. diſputans de quæſtione: *An doctus, pius & idoneus ſed bigamus, qui non propriè ſed Canonicè, hoc eſt, Papiſtica fictione talis eſt ob viduam uxorem olim ductam, in Sacerdotem aut Epiſcopum electus promoveri poſſit*, poſtquam pro affirmante parte firmas rationes & manifeſta Scripturæ dicta protulit, tandem in partem negantem concedit, additâ hac ſolâ ratione, quia *Papa in decretalibus contrarium dixerit & præceperit.* Biel cùm in lectionibus ſuper Canonem Miſſæ lect. 57. multis argumentis confirmaſſet, *indulgentias Papales non prodeſſe animabus purgatorii*, tamen poſt librum evulgatum videns Bullas Sixti IV. & Innocentii VIII. Pontificum, qui *recta dabant indulgentias defunctis*, priorem ſententiam retractavit referente Molinæo. Omnes Epiſcopi arctiſſimo juramenti vinculo Pontifici Romano tenentur obſtricti, propter quod ne minima quidem in re ipſi contradicere audent, nec in Conciliis liberas habent linguas, unde Æneas Sylvius Pius II. dictus, ut refertur in Paralipomenis Urſpergenſis ad Capitulum Moguntinum ſcripſit: *Peccare Epiſcopum contra juramentum Papæ præſtitum, ſi contradicat ei etiam vera loquendo.* Idem Sylvius in lib. de geſtis Concil. Baſilienſis commemorat querelam Patrum iſtius Concilii longè veriſſimam & adhuc hodiè repetendam. *Epiſcopi qui deberent Eccleſiæ corruptelas tollere, videtis quàm pauci nobiſcum ſunt, & quàm terrenam faciem potentis* (Pontificis) *extimeſcunt!* Tertia unitatis ſpecies eſt *belluina ſeu pecuina*, cùm homines nihil de religione intelligunt, ſed inſtar gruum, aliorum opinionem ſequuntur atque ea vera eſſe cenſent, quæ vulgò ſunt recepta. Talis unitas plerisque Laicis in regno Pontificio competit, illi enim ſine ullo examine & ſcrutinio recipiunt, quæ à Monachis & Sacrificulis ipſis proponuntur, neque enim Scripturarum lectio illis conceditur, ſed jubentur audire Paſtores ſuos ordinarios, quicquid tandem proponant, hinc Bellarminus lib. 1. de Clericis cap. 7. diſputat, *debere quidem populum diſcernere verum Prophetam à falſo, ſed non alia regula quàm attendendo, an is, qui prædicat, dicat contraria iis, quæ dicebantur à prædeceſſoribus ſuis, quæ dicuntur ab aliis ordinariis Paſtoribus, præſertim ab Apoſtolica* (Romana) *ſede & Eccleſia principali.* Ibidem concludit. *Cùm Paſtor ordinarius & aliquis alius qui prædicat non vocatus contraria docent, quod debeat omnino populus Paſtorem ſuum potiùs ſequi quàm illum alterum, qui non eſt Paſtor, etiamſi fortè contingeret, ut Paſtor erraret.* Hûc pertinet carbonarius ille, qui tentatus à Satanâ & de fide ſua interrogatus reſpondebat, *ſe credere, quemadmodum Eccleſia credit*, cumque inſtaret Diabolus & quæreret; *quænam eſſet Eccleſiæ fides*, reſpondebat, *Eccleſiam credere id, quod ipſe credat*: uti etiam mercator ille Placentinus (quem tantoperè commendat Gregor. de Valentia in analyſi de Eccleſ. pag. 205. ut ſcribat, *Deum nihil omninò habiturum, quod in tremendo illo judicio ipſi opponere poſſit*) qui ſtatuebat, *velle ſe Pontificiam potiùs quàm Lutheranam amplecti religionem, ob id ſuprimis, quia illic compendio quodam diſcere poſſit veritatem, videlicet ſi affirmet, quod Pontifex affirmat; neget quod ipſe negat, hîc verò ſi Lutheranus fieri vellet; Catechiſmum ſibi diſcendum & Scripturam eſſe ſcrutandam &c.* Quarta unitatis ſpecies eſt *Iſcariotica*, quando homines muneribus & præmiis corrupti idem ſentiunt, atque hæc cauſa multos in unitate Papali detinet. Refert Sleidanus lib. ſeptimo Hiſtor. proverbio olim jactitatum fuiſſe, quòd *pauper & tenuis Lutherus multos*

locu-

Digitized by Google

locupletaverit, eò quòd ejus impugnatores ampla honoraria à Papa & Epiſcopis acciperent, ac plurimos deſendere oleum & chriſma, ut ipſi diſcedant unctiores. Cui ignotum eſt Eccium mercede fuiſſe conductum, ut contra Lutherum ſcriberet? Eraſmus itidem muneribus ſolicitatus eſt, ut calamum adverſus eum ſtringeret, ſed reſpondit, *majorem eſſe Lutherum quam ut contra ipſum inſurgere velit.* Cur adhuc hodiè tantoperè reluctantur, ne conſtitutio Pacificationis Paſſavienſis, (quod ſalvâ exiſtimatione, dignitate & regimine à Pōtificia fide ad Auguſtanam Confeſſionem cuilibet Imperii ſtatui tranſire liceat) ad Epiſcopos extendatur, quod ipſi quoque ſuos Epiſcopatus retincre debeant Auguſtanæ Confeſsionis doctrinam amplectentes, niſi quia verentur, ne id regno Pontificio fraudi ſit? Refert Æneas Sylvius, *multos Concilii Baſilienſis Patres in partes Eugenii Papa præmiis ac muneribus adductos fuiſſe.* Jacobus Almain in libris contra Cajetanū editis inter alia ſcribit, *multos valdè prædicare autoritatem Papa, non propterea quòd ipſi ita ſentiant, ſed tantùm ut hiſce aſſentationibus gratiam Papæ ſibi concilient & beneficia Eccleſiaſtica ad ſe trahant.*** In Chronico cuiuſdam Carthuſiani Colonienſis titulo, *Faſciculus temporum* ante multos aonos edito in anno Chriſti 1044. ſic habetur. *De pluralitate beneficiorum, quæ circa hæc tempora nimis invaluiſſe videtur & deinceps continuata, multumque dolenda ambitione Prælatorum & ſimoniaca labe quam plurima ſcripta SS. Patrum habentur deteſtantia abuſiones iſtas. Et nota, quod facilè inventi ſunt pauperes Clerici & Doctores, qui pluralitatem beneficiorum & pompam Eccleſiaſticorum reprehenderunt, donec offerret ſe occaſio participandi, quâ acceptâ communiter avaritia excæcavit eos. Fertur de quodam Magiſtro magnæ literaturæ, qui valdè ſublimiter diſputavit contra divitias Prælatorum & faſtum eorum, quaſi omninò ſic vivere non liceret. Hæc cùm nunciata Domino Papæ fuiſſent, plauſibiliter reſpondit, demus ei bonam præpoſituram, & hæc & alia beneficia & benè pacatus erit. Factum eſt ita. Et ecce protinus ſententiam mutavit dicens. Nunquè intellexi hanc materiam præter modò, quippe qui de inope dives; de contemtibili repente glorioſus apparuerat.* ** Quinta ſpecies eſt concordia *Tyrannica & ſervilis*, quando minis, perſecutionibus & carceribus prohibentur homines aliter ſentire. Sic in Papatu ne mutire quidem licet contra Papæ Tyrannidem ac ſcelera, contra abuſus, ſuperſtitiones & idololatriam. Videatur liber Germanicus de Tyrannico Hiſpanicæ Inquiſitionis myſterio Joachimi Beringeri editus Ambergæ Anno 611. & Tractatus Petri Aſilii JCti de Tyrannide Romanorum Pontificum editus Francoſ. Anno 94. Cùm in Comitiis Norinbergenſibus Anno 1523. à Statibus Romani Imperii poſtularetur ac ſedulò urgeretur, ut in Germania Chriſtianum liberumq́ue inſtitueretur Concilium & ut omnes Epiſcopi & Prælati juramenti obſtrictione à Papa liberarentur, quo alioqui prorſus ſerviliter ei obſtricti tenerentur & vice verſâ contrario juramento promovendæ veritatis publicique boni citra ullius reſpectum ſeveriſſimè obligarentur, Legatus Pontificis ægerrime illud ferens, prorſusq́ue recuſans dixit: *id nihil eſſe aliud quam colligare manus Pontifici.* In oratione Synodica Tridenti 4. Septembris Anno 1562. in ſeſſ. IV. coram Patribus Concilii nomine Regis Galliæ recitata ſunt hæc puncta. *Noſtra, Patrumque noſtrorum & avorum memoriâ Synodos indictas fuiſſe, Epiſcopos conveniſſe, maximos in Germania atque Italia conventus peractos fuiſſe ſcimus. Vix tamen ullus aut perexiguus inde fructus Chriſtianitati conſtitit. Nolo ſubtilius in cauſas inquirere, nolo rumores ventoſque colligere, hoc certe prætermittere non poſſum, quòd vereor ne nimis ad rem pertineat, quòd minùs legitima minuſvè libera dicuntur fuiſſe Concilia. Qui aderant, ad voluntatem alterius ſemper loquebantur aut potius annuebant, quâ re nulla in judiciis pernicioſior, nullavè capitalior eſſe poteſt.* Sed non obſtante graviſſimâ illâ Gallici Oratoris admonitione nihilominus Papalis illa Tyrannis in Tridentino Concilio dominata eſt, quâ de re audiamus Vergerium teſtem oculatum, qui in Epiſtola ad Regem Poloniæ pag. 119. ſic ſcribit: *Ego nullam aliam ob cauſam fui ex Synagoga illa rejectus, niſi quia cùm in Germania, ut duorum Paparum internuncius aliquandiu fuiſſem, & cauſam hanc utcunque intelligerem, ſuſpicio erat, me rem totam probè noſſe & ejus ingenii eſſe, ne facilè ſinerem mihi à nonnullis Epiſcopis perſuaderi, ut contra Papam voce præirem & veluti viam ſternerem, propter iſtam duntaxat ſuſpicionem ejiciebar &c. Ejiciebatur poſt me alius quoque, nempe Iacobus Nathiantes Foſſæ Clodiæ Epiſcopus. Cùm enim legeretur decretum certiæ ſeſſionis piè & ſumma modeſtia dixit, ſibi dura videri verba, mutuata ſcilicet ex cap. Eccleſiaſticarum diſtinct. 15. in quibus dicebatur, eodem pietatis affectu ac reverentia ſuſcipiendas ac venerandas eſſe eas, quas Papiſtæ vocant traditiones, quæ ipſummet Evangelium, nihil enim eſſe quod cum Evangelio conferri ullo modo poſſit, ac duntaxat propter hoc juſſus eſt a Legatis Tridento diſcedere & Romam petere, ſi fortè Papa vellet illi ignoſcere, quod tam fuiſſet temerarius, quòd decreto ab ipſomet Papa Romæ condito auſus fuiſſet contradicere.* pag. 122. *Nullum decretum, nullus Canon fuit in ſeſſionibus Concilii Tridentini lectus, qui è Roma miſſus non fuerit, cogebantur verò miſerrima illa creatura, mox ubi illud audiſſent recitari, annuere capite mitrato & demiſſè pronunciare, placet, tametſi ſentirent vulnerari eorum conſcientiam, vel quòd aliquando non intelligerent, quid id eſſet, quod approbarent, nam plerique eorum erant valde rudes & indocti, vel quod ignorarent eſſe contra verbum DEI ſaltem aliqui.* 6. Sexta ſpecies unitatis eſt concordia *Herodiana*, ſiquidem Pontificii non conſentiunt in omnibus, ſed in uno illo extremo, quando contra Proteſtantes agendum, perinde ut olim Herodes ac Pilatus inter ſe vel maximè diſcordes, de Chriſto tamen è medio tollendo conſentiebant. Conſtat ex Hiſtoriis multas viguiſſe diſſenſiones inter Pontifices, Cardinales, Epiſcopos, Prælatos, Monachos &c. Jeſuiticam ſocietatem reliqui Monachorum Ordines extremo odio proſequuntur, neque id injuriâ, quia *generatio unius eſt corruptio alterius*, dum Jeſuitæ reliquos Monachos velut ignavum fucos pecus è priſtinis ſuis alvearibus expellunt & ſedes eorum occupant, perinde ut vulpeculæ meles è cavernis ſuis graveo-

lente

lente ſtercorum nidore expellunt, quâ ſimilitudine Illuſtriſſimus meus Princeps Dominus Johannes Caſimirus Ducum Saxoniæ Senior in colloquio cum Epiſcopo Bambergenſe Johan-Philippo à Gebſattel aliquando utebatur. 7. Septima denique unitatis ſpecies eſt *extrinſeca & accidentalis* non in interiore religionis unitate, ſed in ceremoniarum, rituum & externi cultus conformitate conſiſtens. Pontificii namque licet de variis ſidei articulis acerrimas contentiones & diſſenſiones foveant, tamen ceremoniarum ſimilitudine ſpeciem quandam unitatis utcunque præ ſe ferunt, ut rectiſſimè ob id ſcripſerit Lutherus in lib. contra Regem Angliæ tom. 2. L. fol. 513. *Sub Papa eſt quidem pompa externa unitatis, ſed intus non niſi confuſiſſima Babylon.*

Diſſenſiones fidei Pontificia generales.

240. Diſſenſiones illas Pontificias fidei unitatem diſcerpentes idem Flacius in libro an[illegible]citato diſpeſcit in *generales & ſpeciales*. *Generales* vocat, quæ concernunt ipſum corpus doctrinæ Pontificiæ, quod fuit diverſis temporibus ſæpiùs variatum atque immutatum, nec eandem ſemper obtinuit faciem. Tales diverſas ac variantes Pontificiæ Theologiæ formas numerat quinque. Prima eſt *Theologia Lombardica* orta circa annum 1150. cujus in articulo juſtificationis ſumma erat confuſum quoddam chaos ex gratiâ & noſtris operibus. Fuit hæc Lombardica Theologia in multis capitibus purior quàm Papiſtica hodierna, ut ex quatuor libris ſententiarum demonſtrari poteſt, unde etiam Pariſienſes toties ad marginem notant. *Hic Magiſter non tenetur.* Secunda eſt Theologia *Scholaſtica* centum ferè annis poſt Lombardicam orta, cujus in articulo Juſtificationis ſumma erat, nudis humanis operibus, ſed tamen ſecundùm mandata Dei factis juſtificationem & ſalutem obtineri. Sunt autem diſtincti Scholaſticorum ordines à ſeipſis plurimùm diſcrepantes, inter quos eminent *Thomiſta, Scotiſta, Occamiſta &c.* ** Sorboniſtæ in Thoma non pauca dogmata damnarunt, ut patet ex iis, quæ in fine Magiſtri ſententiarum de erroribus Pariſiis damnatis adduntur. Vide exemplar Lombardi Colon. ann. 1576. apud viduam Johan. Birckmanni cum privil. Cæſ. Majeſt. impreſſum, f. 479. 480. 481. 482. 483. in quibus antilogiæ in articulis fidei, item erronea & hæretica Thomæ Aquinatis dogmata condemnantur: ** Weſſelus Theologus Pariſienſis conqueritur, *Sententiarios adeò invicem eſſe diſcordes & diſſentientes, ut vix ex numero eorum unus atque alter reperiatur, qui in una & eadem ſententia conſtanter conſentirent.* Idem agnoſcunt Roffenſis contra Lutherum & Ambroſius Catharinus Archiepiſcopus Concil. Trident. Aſſeſſor in Scriptis contra Dominicum à Soto editis. Ludovicus Vives in Comment. lib. 18. de civitat. Dei cap. 18. *Diſputant Theologi, an potentia creandi poſſit communicari creaturæ, de quo multa Thomas, cujus argumenta nititur infirmare Scotus, ut ſua confirmet, quæ labefactare conatur Occamus, ut ſua figat. At iſta quoque Petrus Aliacenſis luxat, uſque adeò vel ludunt in re ſeria, vel affectibus & factionibus ſuis cogunt rem cœleſtem ſubſervire.* Nec diſſimulant hoc Lombard. & Scholaſtici. Sic enim Lombardus 2. ſent. diſt. 30. lit. E. *De peccato originali Scholaſtici Doctores variè ſenſerunt.* Dionyſ. Carthuſian. lib. 1. ſentent. diſtinct. 2. quæſt. 2. *Quæſtio de diſtinctione divinorum attributorum eſt una ex præcipuis difficultatibus Theologicæ Facultatis, de qua inter doctos famoſos invenitur diſſenſio, inquiſitio & concertatio, Thomamque valde lancinat Ægidius, aliique in utroſque feruntur.* Tertia eſt Theologia *Monaſtica*, cujus ſumma in articulo juſtificationis hæc fuit, ſalutem ſperandam ex indulgentiis Papalibus, ex operibus ſupererogationis, ex ἐθελοθρησκείαις, unde populo inculcarunt, imagines eſſe adorandas, fiduciam in Sanctos collocandam, peregrinationes ad ſancta loca ſuſcipiendas fraternitates Monachales, Miſſas funebres, vigilias emendas &c. Legenda Sanctorum & conficta miracula in concionibus extulerunt. Quarta eſt Theologia *Intermyſtica*. Cùm enim per lucem Evangelii palpabiles illi errores manifeſtarentur, Papicolæ cautiores fieri cœperunt & craſſiora illa dogmata vel abjecerunt vel palliarunt, unde libellus Metaxycus admittit nos juſtificari fide in CHRISTUM, ſed per caritatem formata; concedit per ſolum CHRISTI meritum nos ſalvari, ſed addit bona opera ad ſalutem eſſe neceſſaria; concedit, Miſſam non eſſe ſacrificium propitiatorium, ſed addit eſſe applicatorium, per quod meritum Chriſti jamdudum acquiſitum nobis applicetur. Quinta eſt Theologia *Jeſuitica hodierna*, quæ Scholaſticis & ſuperioris ævi Scriptoribus Pontificiis in multis contradicit, nec tamen ſibiipſi conſtat in omnibus fidei articulis. Summa ejus eſt in doctrina de Juſtificatione, quòd juſtitia habitualis coram Deo valens conſiſtit in habitu infuſo, juſtitia verò actualis in meritis operum.

241. Speciales Pontificiorum & Jeſuitarum *Speciales.* diſſenſiones revocari poſſunt ad hæc duo capita, quod quædam concernant *religionis principium*, quædam verò *articulos fidei reliquos* ex principio illo deductos. Principium Theologiæ unicum eſt verbum DEI in Canonicis Veteris & Novi Teſtamenti libris propoſitum. Sed quinam ſint libri verè Canonici, nondum convenit inter Pontificios. Concilium Tridentinum ſeſſ. 4. libris Canonicis adjungit *Tobiam, Judith, Sapientiam, Eccleſiaſticum, duos Maccabæorum.* Sed Cajetanus Cardinalis Hieronymum è Canone illos excludentem ſequitur. Benedict. Arias Montanus, quem Papa Gregorius XIII. filium ſuum appellat, in Bibliis Hebraicis cum interlineari interpretatione excuſis & à Theologis Lovanienſibus approbatis de illis ſic judicat. Eccleſia *orthodoxa Hebræum Canonem ſecuta inter Apocryphos recenſet.* Idem ſtatuunt Antoninus Archiepiſc. part. 3. tit. 18. cap. 5. Dionyſ. Carthuſ. in comm. in Geneſ. Franc. Picus de fide & ordine credendi theor. 5. Eraſmus in Symb. Catech. 4. p. 153. &c. unde Pererius præfat. in lib. 16. comment. in Daniel. pag. 742. disertè ſcribit, *Multos Catholicos nobiſcū cenſere libros illos controverſos apocryphos.* Sixtus Senenſis lib. 1. Biblioth. Staplet. lib. 9. princ. fidei doctr. cap. 6. alios Vet. Teſt. libros dicunt *Protocanonicos*, alios *Deuterocanonicos*, utique ergo non erunt omnes æqualis autoritatis. Papa Adrianus c. Sextam diſt. 16. canonizavit Synodum Conſtantinopolitanam ſextam, ſed in hac Synodo confirmatur Concilium Laodicenum, quod libros illos ex Canone removet. Piſtorius in prima motiva, apoſtaſias Badenſis pag. 34. accuſat Lutherum, *quod duos poſteriores Eſdræ è Bibliis evulſerit.* Gene-

brar-

brardus in Chronol. p. 90. *quartũ librum Eſdræ ad Canonem pertinere contendit.* Sed Bellarmin. lib. 1. de verbo Dei cap. 20. *& tertium & quartum Eſdræ Apocryphos eſſe* agnoſcit, quin etiam addit *contineri in quarto Eſdræ quædam fabuloſa ac Rabinorum Thalmudiſtarum ſomnia*, quod repetit lib. 2. de verbo Dei cap. 1. Sic librum Baruch extra Canonem eſſe agnoſcit Joh. Driedo lib. 1. Catalog. ſcript. cap. 4. ad difficult. 11. & Canus lib. 12. locor. cap. 6. dicit, *non adeò exploratè & firmiter in ſacrorum numero ab Eccleſia illum eſſe repoſitum*, ſed Bellarmin. lib. 1. de verbo Dei cap. 8. contendit eſſe Canonicum. Supplementum Eſther Sixtus Senenſis lib. 1. Biblioth. ſect. 3. ſecutus Lyranum è Canone rejicit, ſed reliqui Pontificii autoritatem Canonicam illi tribuunt. Apocrypha capita Danielis, videlicet Hiſtoriam Suſannæ, Belis & Draconis Hieronymũ ſecuti repudiant Joh. Driedo lib. 1 catal. ſcript. cap. ult. Ludov. Viv. in 18. Auguſt. de civ. Dei cap. 31. Sixt. Senenſ. lib. 1. Biblioth. ſect. 8. ſed reliqui Pontificii pro Canonicis ea acceptant. Tertium & quartum Maccabæorum eſſe extra Canonem agnoſcunt Pontificii plerique omnes, ſed Fr. Turrianus pro canonibus Apoſtolorum lib. 1. cap. 11. vehementer ſuadet *tertium Maccabæorum in Canonem recipi*. Quinimò Bellarminus ipſe ſibi in quæſtione de libris Canonicis V. T. fortiſſimè contradicit. Fatetur enim lib. 1. de verbo Dei cap. 7. *Eſdram conſtituiſſe Canonem Hebræum*, quem lib. 2. de verbo Dei c. 2. annumerat *Prophetis*. Quicunque igitur ſub anathematis fulmine pro Canonicis libris haberi jubent illos libros, quos Eſras in Canonem non recepit, illi Propheticæ autoritati contradicunt. Patres Concilii Trident. & Bellarminus hoc faciunt, Ergo. Ad textũ Hebræum in V. & ad textũ Græcum in N. T. à vulgata verſione Latina provocari poſſe negant Patres Concilii Tridentini, quos ſequuntur Jeſuitæ. Sed in jure canonico cap. ut veterum diſt. 9. expreſsè illud præcipitur. Idipſum multis argumentis comprobant Ludov. Viv. in lib. 14. Aug. de civit. Dei cap. 8. in lib. 15. cap. 13. Benedictus Arias Montanus unus ex Patribus Concilii Trid. in præfat. ſuper opus Biblicum. Eraſmus à Leone X. dilectus filius appellatus in verſione & annot. N. T. Maldon. in comment. cap. 8. Matth. *Exiſtimo Latinam noſtram vulgatam eſſe in hoc loco ex Græcis corrigendam.* Franc. Lucas præfat. annot. in Bibl. *Ridiculum eſt hoc quorundam reſponſum, vulgatam Latinam authenticam eſſe, nec eſſe ex Hebræis & Græcis corrigendam.* Fontes Hebræos *corruptos* eſſe ſtatuunt Lindan. lib. 1. de opt. gen. interpr. cap. 2. Canus lib. 2. locor. cap. 13. Contrarium oſtendunt Joh. Iſaacus, Bened. Ar. Montanus, Andradius &c. Diſputat Bellarminus & quidem rectè lib. 3. de verbo Dei cap. 3. *ex ſolo ſenſu literali Scripturæ ſacræ peti poſſe argumenta efficacia, cùm certũ ſit illum ſenſum, qui ex verbis immediatè colligitur eſſe ſenſum Spiritus ſancti.* Sed Cardinalis Cuſanus Epiſt. 2. & 3. de communione ſub una ſpecie ad Bohemos contendit *Scripturas eſſe ad tempus adaptatas & variè intellectas, ita ut uno tempore ſecundum currentem Univerſalem ritum exponerentur, mutato ritu iterum ſententia mutaretur ac mutato judicio Eccleſiæ mutatum eſſe & Dei judicium.* Scripturam eſſe perfectam, hoc eſt, continere ea omnia, quæ ad fidem & mores pertinent, communiter negant Jeſuitæ, ſed præter perſpicua Scholaſticorum dicta ex Thoma, Soto, Cameracenſi, Durando, Bonaventura, Biele &c. pro perfectione Scripturæ adducta, ipſimet recentiores Pontificii calculũ ſuum noſtræ ſententiæ addunt. Cajetanus in 2. Tim. 3. *Scriptura utilis eſt ad doctrinam redargutionem &c. ut perfectus ſit homo Dei, hoc eſt, integer conſtans ex omnibus requiſitis ad perficiendum hominem Dei.* Collerus in Enchir. pag. 48. *Non inficiamur præcipua illa fidei dogmata ad ſalutem omnibus neceſſaria perſpicuè ſatis comprehendi in Scripturis.* Bellarminus lib. 4. de verbo Dei cap. 11. *Dico illa omnia ſcripta eſſe ab Apoſtolis, quæ ſunt omnibus neceſſaria & quæ ipſi palam omnibus vulgò prædicaverunt.* Jeſuitæ in Colloquio Ratisb. edit. Spir. Anno 602. §. 216. ad locum Auguſtini ex libro de unit. Eccleſ. cap. 16. à noſtris adductum apertè annotarunt, *ſe paratos eſſe ex ſola Scriptura ſuam Eccleſiam adverſus Lutheranos demonſtrare, imò articulos fidei ex ſola Scriptura ſufficienter defendi poſſe adverſus eos qui Eccleſiæ & Conciliorum autoritatem non admittunt.* Pari ratione Piſtorius jactitat, *ſe ex ſola Scriptura ſacra cum Lutheranis diſputare ac errorum eos convincere velle*, ſed huic contradicit Eccius, qui coram Wilhelmo Bavariæ Duce in Comitiis Auguſtanis faſſus *ex Patribus quidem Lutheranam religionem quodammodo refutari poſſe, ſed non ex Scriptura*, ut refertur tom. 5. oper. Germ. Luth. fol. 35. unde etiam Alb. Piggius lib. 1. de Eccleſ. Hier. cap. 4. certamen illud improbat. *Si hujus* inquit *doctrinæ* (ſcil. cum Lutheranis non eſſe diſputandum ex Scripturis) *fuiſſemus memores, meliore ſanè loco res noſtræ eſſent, ſed dum ingenii oſtentandi & eruditionis gratia cum Luthero in certamen Scripturarum deſcenditur, excitatum eſt hoc, quod proh dolor videmus, incendium.* Traditiones tum ad fidem tum ad mores pertinentes *pari pietatis affectu & reverentia cum libris ſcriptis ſuſcipiendas* eſſe decretum eſt in Concilio Tridentino ſeſ. 4. c. 1. Sed Jacobus Nachiantes Foſſæ Clodiæ vel Clugienſis Epiſcopus in ipſo Concilio Tridentino dixit, *verba illa ſibi dura videri, nihil enim eſſe quod cum Evangelio conferri poſſit*, Verger. Epiſt. ad Reg. Polon. fol. 119. Ac Staniſlaus Hoſius Cardinalis diſputat, *primum locum obtinere ſcriptũ Evangelium, proximum verò traditiones.* Scripturarum lectione Laicis interdicendum eſſe plerique Pontificii cenſent, ſed aliter viſum eſt Claudio Eſpenſæo Epiſcopo comment. in cap. 2. Tit. & 2. Tim. 3. *Aliqui* (inquit) *exiſtimant Scripturas difficiliores eſſe quam ut debeant Laicorum manibus conteri, ſed aliter viſum eſt Patribus V. & N. Teſtamenti.*

242. Scripturam ſacram eſſe unicum & propriũ Theologiæ principium Pontificii non agnoſcunt, ſed *Eccleſiam*, hoc eſt, ut ultima analyſis oſtendit, *Pontificis Romani* autoritatem principii loco habent. Verùm enim verò ne in hoc quidem principio omnes conſentiunt. Diſputat enim Bellarminus lib. 4. de Pontif. Rom. cap. 2. de judicio Pontificis an ſit certum atque infallibile quatuor eſſe diverſas ſententias. *Prima, Pontificem etiam ut Pontificem, etiamſi cum generali Concilio definiret aliquid poſſe eſſe hæreticum in ſe & docere alios hæreſis & de facto aliquando ita accidiſſe.* Hanc ſententiam nobis (quos *hæreticos* vocat homo totus hæreſibus immerſus) tribuit. ** Sed ipſe Toſtatus defenſ. p. 2. cap. 30. ſcribit: *Papa poteſt errare in fide & operibus & effici hæreticus ut in Marcellino, Liberio & Iohanne 22. apparet. Neque ſequitur Papa condemnat aliquam propoſitionem tanquam hæreticam, Ergo eſt hæretica.* ** Secundam ſententiam tribuit illis, qui ſtatuunt *Pontificem etiam ut Ponti-*

Ponti-

Pontificem poſſe eſſe hæreticum & docere hæreſin, ſi abſq; generali Concilio definiat & de facto ita aliquando accidiſſe. *Hanc opinionem* (inquit) *ſecutus Nilus in libro ſuo adverſus primatum Papæ, eandem ſecuti ſunt aliquot Pariſienſes ut Gerſon & Almain in libris de poteſtate Eccleſiæ nec non Alphenſus de Caſtro lib.1.cap.2. contra hæreſes & Adrianus VI. Papa in quæſtione de confirmatione, qui omnes non in Pontifice, ſed in Eccleſia ſive Concilio generali tantùm conſtituunt infallibilitatem judicij de rebus fidei. Tertia ſententia eſt, Pontificem non poſſe ullo modo eſſe hæreticum, nec docere publicè hæreſin, etiamſi ſolus rem aliquam definiat.* Ita Alb. Pigg. lib.4. Hier. Eccleſ. cap. 8. *Quarta ſententia eſt, Pontificem ſive hæreticus eſſe poſſit, ſive non, nõ poſſe ullo modo definire aliquid hæreticum à tota Eccleſia credendum.* Poſtea addit de ſingulis hiſce ſententiis ἐπίκρισιν. *Prima inquit eſt hæretica, ſecunda non eſt propriè hæretica, nam adhuc videmus ab Eccleſia tolerari, qui illam ſententiam ſequuntur, tamen videtur omninò erronea & hæreſi proxima: tertia probabilis eſt, non tamen certa: quarta certiſſima eſt & aſſerenda.* Atqui ſi non eſt hæreticum ſtatuere, *Pontificem etiam ut Pontificem poſſe eſſe hæreticum*, ubi manet certitudo illius principii, in quod fides Pontificia ultimò reſolvitur, quod judicium Romani Pontificis ſit infallibile? Huc pertinet, quod libr. ejuſd. cap. 7. §. 2. diſertis verbis ſcribit Bellarminus, *non eſſe omninò certum* (in Eccleſia Romana) *an poſſit, nec ne eſſe hæreticus Pontifex.* Itemque quod lib. 2. de Pontif. cap. 30. operosè diſputat, *an Papa hæreticus deponi poſſit*, ubi quinque opiniones Catholicorum enumerat. Atqui ſi eſt ex numero τῶν ἀδυνάτων Pontificem fieri hæreticum, quo ſine quæſo diſputatur, *an Papa hæreticus deponi poſſit?* Perinde enim hoc eſt ac ſi quis diſputet, an Angeli ſancti in peccatum prolapſi cœlo exturbari poſſint, cum poſt confirmationem in bono non poſſint in peccatum prolabi, ideoque fruſtra quæratur, an cœlo exturbari poſſint. Ceterum ut de infallibili Pontificis judicio, ita quoque de autoritate ejuſdem ſupra Concilium nondum conveniunt. *Majorem eſſe Concilii quam Papæ autoritatem* ſtatuunt Cameracenſis & Gerſon in libris de poteſtate *Eccleſiæ*, Occamus lib. 6. part. 1. Cuſanus libr. 2. de concord. Cathol. cap. ult. Alphonſ. libr. 1. contra hæreſ. cap. 8. ac Sorbona Pariſienſis, quinimò ipſe Æneas Sylvius, poſtea Pontifex Pius II. lib. 1. de geſtis Concil. Baſil. fol. 5. disertè ſcribit: *Neceſſe eſt, ut Pontifex Concilio ſubjiciatur. In Hieronymi ſententia tanquam in agro fertiliſſimo verſor, ubi dicit, autoritas orbis major eſt urbe. Magna Papæ autoritas, quæ Romanæ præeſt Eccleſiæ, major eſt autoritas Univerſalis Eccleſiæ, quaſi mater eſt omnium, filium habes Rom. Pontificem, alias verò non habebis Deum Patrem, quia non habes Eccleſiam matrem.* ** Ann. 1409. *Quidam Cardinales & Epiſcopi, 124. Theologi 300. ICti Piſis Concilium congregarunt & quia eo tempore erant duo Pontifices, quorum unus Avinione in Galliis ſedebat Benedictus ſc. XIII. alter verò Romæ in Italia ſedem conſtituerat Gregorius ſcilic. XIII. Concilium Piſanum utrumq; tanquam hæreticum & ſeditioſum depoſuit, eorumque eorum locum Alexandrum V. elegit, quem priores à Concilio depoſiti hæreticum declaraverunt.* Nauel. Anno 1409. Hîc jam difficilis oritur quæſtio. An alteruter à Concilio depoſitorum an Alexander V. fuerit verus Pontifex? Si prius, Alexander V. erit hæreticus ac ſchiſmaticus, & ſucceſſores ejus habebunt ordinationem ab hæretico, adeoq; ſucceſſio erit interrupta. Si poſterius, Concilium erit ſupra *Papam*. Baſilienſe Concilium itidem *depoſuit duos Pontifices de ſede Romana vulturum inſtar digladiantes* & eorum loco elegit Felicem V. Anno 1431. Conſtantienſe Concilium tempore Sigiſmundi Imperat. *tres depoſuit Pontifices* Johannem 24. Gregorium 12. Benedictum 13. & elapſo demum biennii ac ſex menſium decurſu Martinum eorum loco elegerunt. ** Contra verò *Papam eſſe ſupra Concilium* probare conantur Canus lib. 5. locor. cap. 5. Pigg. lib. 6. de Eccleſ. hierarch. cap. 13. Cajetanus in pecul. tract. Turrianus libr. defenſ. locor. ſcript. pag. 294. ubi ſcribit: *Statuere quod Concilium ſit ſupra Papam; eſt repugnare Naturæ nihilque aliud quàm partem toti præferre.* unde expreſſis verbis fatetur Bellarm. libr. 2. de Concil. cap. 13. *uſque ad hanc diem quæſtionem ea de re ſupereſſe inter Catholicos.* Atqui ſi Papæ judicium eſt fidei principium, ſi in Papa infallibilitas formaliter & principaliter quærenda; utique certum eſſe debet; quod ſit ſupra Conciliũ; quippe cui infallibilitatem unicè impertit & communicat. Si verò nondum certum eſt, Papam eſſe ſupra Concilium, utique judicium Papæ non poteſt eſſe principium fidei. Denique Pontifici competere ſummam jurisdictionem ac poteſtatem in temporalibus negant Marſilius Patavinus in defenſore pacis, Autor oneris Eccleſiæ cap. 20. §. 6. Alber. Roſates in Lexico verb. Electio. Petrus Ferrarienſis in formã libelli act. confeſs. verb. plenam, Petrus de vineis Cancellarius Friderici ſecundi in Epiſtolis, Michaël Ulcurunnus Pampilonenſis in tract. de regim. mũdi ad Imper. Carul. V. Hieron. Venderamus in aſſert. contra detractores Reipubl. Venetæ &c. Contrarium ſtatuunt Franciſcus Bozzius, qui de temporali *Eccleſiæ* Monarchia quinque libros ſcripſit & in publicum edidit Colon. Anno 602. Mariana de Rege libr. 1. cap. 2. Martinus Becanus in ſcriptis contra Regem Angliæ, quæ publico Pariſienſis Scholæ decreto ſunt condemnata. Bellarm. lib. 5. de Pont. cap. 6. diſtinctione utitur: *Pontifex ut Pontifex etſi non habet ullam merè temporalem poteſtatem, tamen habet in ordine ad bonum ſpirituale ſummam poteſtatem diſponendi de temporalibus rebus omnium Chriſtianorũ.* Sed hanc Bellarmini opinionem publicis ſcriptis refutavit Barclaius, qui in libr. de poteſtate Papæ cap. 13. pag. 101. ſcribit, *ſe ex Patribus Ordinis Jeſuitici intellexiſſe, quod Sixtus V. ægerrimè tulerit, à Bellarmino doceri, non niſi indirectè convenire Pontifici poteſtatem temporalem, indeque parum abfuiſſe, quin omnia illius opera, quã hæreſin hodie ſummo ſucceſſu oppugnant; cenſurã Pontificiã cum magno Eccleſiæ detrimento* (ſcilicet) *abderentur.* Certè Sixtus ipſe hanc Bellarmini diſtinctionem apertè refellit, quando in bulla contra Henricum III. Franciæ Regem aſſerit, *ſe ſupremam in omnes Reges ac Principes univerſæ terræ, cunctoſque populos, gentes & nationes non humanã ſed divina inſtitutione ſibi traditam poteſtatem obtinere.*

243. Nec minor diſſenſio in reliquis articulis: In articulo *de perſona Chriſti* Jeſuitæ plerique omnes Scholaſticos ſecuti ſtatuunt, *Chriſtum eſſe Mediatorem tantùm ſecundùm humanam naturam.* Lomb. 3. ſent. diſt. 19. Bellarm. lib. 5. de Chriſto c. 3. Piſtorius in hodeg. p. 161. appellat *blaſphemiam, ſi Chriſtus ſecundùm utramque Naturam ſtatuatur Mediator.* Sed Claudius Eſpenſæus Epiſcopus comm. in 1. Tim. 2. in tract. de Chriſto Mediat. c. 2.

& 5. hunc errorem & argumenta, quæ pro illo ſtabiliendo afferuntur latè & exactè refellit, ac Suarez in Thomam tom.1.q.1.art.2.diſp.4.ſect.5. oſtēdit, *ſibi omnino diſplicere modum loquendi, qui negat Chriſtum & ſibi & toti Trinitati pro nobis ſatisfeciſſe, cùm ſit apertè contra Scripturas & adducit dictum Apoſtoli, Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi, ubi* (inquit) *ſicut Deus dicitur eſſe in Chriſto ratione divinæ Naturæ, ita ratione ejuſdem dicitur reconciliaſſe mundum ſibi.* In articulo *de electione* Bellarm.lib.2.de grat.& libr.arbit.cap.9 Franciſc. Suarez & quidam alii negant *prædeſtinationem ad gloriam factam eſſe ex prævijis meritis*, unde & diſtinguunt *inter voluntatem prædeſtinantem & exequentem.* Sed Becanus in Theol. Scholaſt. part.1. tract.1.c.14.p.146. contra ſententiam illam latè diſputat concludens *Deum efficaciter elegiſſe aliquos ad gloriam ex prævijis meritis*, ac pro hac opinione præter antiquos adducit Piggium, Oſorium, Ruardum, Driedonem, Eccium, Turrianum, Stapletonum, Ludov. Molinam, Gregor. de Valentia, Vaſquez &c. Annò 614. Jacob. Hackerus Profeſſor Theolog. in Academia Friburgenſi edidit tractatum de Prædeſtinatione, in quo diſputationem Andreæ Ucciani de eadē materia à tredecim diverſorum Ordinum fratribus & Patribus ſubſcriptam refellit & in quatuor elementa, videlicet mendacia, hæreſes, antilogias ac ſermonis ſordes reſolvit. Bellar.lib.1.de grat.& lib. arbit. c.12. & 13. ex Scripturis, Patribus & ratione probare conatur, *Deum largiri nonnullis gratiam ſufficientem ad eorum converſionem, quæ non eſt efficax ad eos convertendos.* Sed Paulus Bennius in lib. de efficac. gratiæ Clementi VIII. dedicato c.14. contra illam diſtinctionem latè diſputat *per inconſiderantiam* (inquit) *iſtæc Jeſuitis permiſerunt noſtrates Theologi quidam atq; in varias ſalebras incautè inciderunt. Nam dicere per ſufficientem gratiam habere nos poſſe tantum, actu v. converti habere ab efficaci, nil aliud eſt quàm poſſe ſine poſſe largiri & pugnantia loqui.* Adducit etiam pro ſua ſententia Ozorium & Johan. Antoninum Delphenſem, qui Concilio Trident. interfuit. In articulo *de imagine Dei* Bellar.libr.de gratia primi hominis c. 2. & plerique omnes Jeſuitæ ſtatuunt *imaginem Dei conſiſtere in eſſentialibus animæ facultatibus mente, voluntate ac memoria: ſimilitudinem verò in qualitatibus animæ, quod intellectus illuminatus fide, memoria confirmata ſpe, voluntas caritate.* Sed hanc ſententiam refellit Pererius libr. 4. in Geneſ pag.474. atque ex immotis Scripturæ fundamentis probat *& imaginis & ſimilitudinis nomine* idem intelligi. In articulo *de peccato originis* multas fovent diſſenſiones Jac. Faber in c. 5. Rom. docet, *nos nihil ex Adamo trahere, niſi obligationem ad mortem.* Alb. Piggius controv. de pecc.orig. & Ambroſ. Catharin. libr. de lapſ.hom. & pecc.orig. c.6. *ſtatuunt, peccatum originis non habere veram peccati rationem, ſed eſſe tantùm reatum, quo poſteri primorum parentum propter tranſgreſſionem illorū primævam ſine aliquo vitio proprio & inhærente Naturæ pravitate devincti teneantur.* Ruard. Tapper. in art. de pecc. orig. ſcribit: *In parvulo recens nato nihil inveniri, quod verè & propriè peccati rationem habeat.* Cornel. Canon. Colon. tom. a. animadv. diſputat, *peccatum originale non eſſe propriè peccatum, cùm non ſit defectus perfectionis neceſſariæ ad beatitudinem &c.* Qua in parte ſequuntur quoſdam ex Scholaſticis. Duran. n. in 1. ſent. diſt. 30. q. 2. diſputat, *peccatum originis eſſe merum reatum, nulloque modo culpam dici poſſe vel debere.* Occam. in Dial. in c. 2. ait, *ſe ſi non impediretur autoritate Patrum, dicturum, peccatum originale nihil eſſe niſi non acceptationem divinam propter aliquod demeritum præcedens in alio.* Sed Pelagianam illam opinionem refellit Bellarm. lib. 5. de amiſs. grat. & ſtatu peccati c.6. ubi quàm molliſſimè eam vocat *minus rectam.* Andrad. lib. 3. defenſ. Trid. fatetur *admodum illuſtres Theologos* (Pontificios) *adhuc laborare in explicatione peccati originalis, quia Concilium Tridentinum cum definiret peccatum originis verè eſſe peccatum, illius tamen propriam rationem conſulto ſilentio involvit.* An peccatum originis in quadam poſitiva qualitate conſiſtat, *de eo inter Catholicos* (Pōtificios) *adhuc diſceptari agnoſcit Bellarminus* lib. 5. de amiſs. gratiæ & ſtatu pecc. c.15. *An B. Maria ſpeciali quodam privilegio a labe originalis peccati fuerit immunis*, de eo plurimùm apud ipſos diſceptatur, ut oſtendit concertatio inter Monachos Ordinis Dominicani & Franciſcani Ano. 1370. Antoninus part.3. tit.24. cap.11. §.3. p.315. *S. Brigitta revelationem (ut aſſerit) habuit, virginem Mariam conceptam ſine originali peccato. B. Catharina de Senis non, ut creditur, minoris ſanctitatis & canonizata habuit revelationem in contrarium.* Catharinus narrat, cùm in Concil. Trident. de hac quæſtione deliberatum eſſet, aliis aliud eſſe viſum, atque interim dum Patres ea de re conſultant à Magiſtro ſacri Palatii & aliis Theologis editum fuiſſe librum Cardinalis de Turrecremata contra incontaminatam B. virginis conceptionem ſcriptum, illum paulò pòſt Catharinus aſpero & prolixo ſcripto refutavit. Iod. Clichtovæus duos libros edidit de immaculata puritate conceptionis B. Mariæ, quam ſeptendecim argumentis probare nititur. Bellarm. lib. 4. de amiſs. gratiæ & ſtatu pecc. cap. 15. dicit, *non haberi apud Catholicos pro re certa & explorata ac fide Catholica tenenda B. virginem fuiſſe ſine peccato conceptam.* Sed obſtat illi determinatio Concilii Baſilienſis, quam preſsè urget Biel 3. ſent. diſt. 3. q.1. art.2. In articulo *de peccatis actualibus* nondum per omnia conſentiunt. Communis Ieſuitarum Schola ſtatuit, *quædam peccata eſſe ſuâ Naturâ venialia.* Sed hoc improbatur Gerſoni de vita ſpirit. lect.1. Bieli 4. ſent. diſt.16. q.2. art.1. Roffenſi acerrimo Lutheri adverſario. In articulo *de libero arbitrio* quoad doctrinam de efficacia gratiæ non conveniunt. Becanus de auxil. gratiæ part.2. c.3. theſ.6. diſputat, *cauſam quod gratia Dei non ſemper ſit efficax, neque omnes convertantur, eſſe in libero arbitrio, eſſe enim in viribus humanis gratiæ vel aſſentiri vel non. Qui ergo vi liberi arbitrij gratiam illam acceptat, eum converti, qui verò non acceptet, illum non converti, proinde ſi quæratur prima radix, quare hæc gratia ſit efficax, illa inefficax recurrendum eſſe ad liberā cooperationē voluntatis.* Sed diſſentit apertè à Becano Bellar. lib.1. de grat. c. 12. & 13. ubi refellit eos, qui ſtatuunt *gratiam ideo ſortiri effectum, quia voluntas humana cooperetur, addita ratione, quia ſic fidelis ab infideli per liberum arbitrium diſcerneretur & fidelis coram infideli gloriari poſſet, quod eſt contra 1. Cor. 4. v. 6.* In articulo *de Juſtificatione* multis modis diſſentiunt, ſive theoriam ſive praxin reſpicias, ut latè oſtendimus in tract. de Juſtificatione §.217. ſub finem tomi tertii Locorum. De *dubitatione* publicis ſcriptis diſceptarunt Ambroſius Catharinus & Dominicus Sotus. Imputationem juſtitiæ plerique omnes Jeſuitæ negant & vocant *putativam juſtitiam*, ſed Stapletonus lib. 7.

de Juſtific.

de Juſtific.cap.9.& Vega libr.15.de juſtificat.c.20. p.712. agnoſcere coguntur, *Catholicos aliquos pios & doctos viros ſtatuiſſe, nullum alium eſſe juſtitia conſervandamodum, quàm ſi juſtitia Chriſti nobis imputetur.* Meritis operum plerique omnes patrocinantur, ſed Vega opuſc. de meritis q.4. agnoſcit, *multos Catholicos meritum omne negaſſe.* Septenarium Sacramentorum numerum communiter propugnant, ſed Gregor.de Valent.libr.de num.Sacr. cap.3. & cap.7. agnoſcit, *non eſſe in eo univerſalem Pontificiorum conſenſum. Catholici* (inquit) *alij negant Matrimonium, Confirmationem, alij extremã unctionem eſſe univocè Sacramentum.* ** Ambroſius Catharinus Archiepiſcopus Minorienſis & Dominicus de Soto Theol. Hiſpanus Caroli V. Confeſſor complures annos libris partim Romæ, partim Venetiis, partim Antuerpiæ excuſis de primariis & planè neceſſariis articulis nempe de *certa fiducia gratia Dei* vel *dubitatione*, de *prædeſtinatione*, de *originali peccato*, de *libero arbitrio & induratione peccatoris* atrociter digladiati ſunt. Idem Archiepiſcopus Catharinus ſcripſit etiam contra Cajetanum Cardioalem & in ejus opuſculis 204. errores tanquã impios & Antichriſtianos refutavit. Franciſcus Torrenſis objicit Catharino, *quod negarit legem Moſis eſſe legem Dei & negat Pauli præcepta eſſe Chriſti præcepta, idque cum quorundam veterum ſeductorum hæreſi habeat commune.* Viciſſim in libro adv. Torreoſem, Catharinus Torrenſem inter alia accuſat, *quod aſſerat cœlibatum Miniſtrorum Eccleſiæ Catholicæ eſſe præceptum de jure divino ſcripto ſancitum, teneri Epiſcopos, Presbyteros, Diaconos, Hypodiaconos, continere ſe perpetuò à ſuis uxoribus quas antè habuerunt, idque præcepto Chriſti per Chriſtum & Apoſtolos prædicato & ab ipſo ſcripto. Erravit igitur* (inquit Catharinus) *univerſus Scholaſticorum cœtus & B Thomas, qui docuit ex ſtatuto tantùm Eccleſiæ eſſe debitum continentiæ &c.* ** In articulo *de cœna* quot contradictiones occurrunt? in quæſtione de tranſſubſtantiatione, de communione ſub una ſpecie, de conſecratione &c. *Cœlibatum* jure divino ſacris Ordinibus annexum eſſe ſtatuunt Clichtovæus libr. de cootinent. Sacerd.cap.4. Torrenſis, Pererius, Michael Medina &c. alii verò contrà diſputant *non jure divino ſed ex Eccleſiæ conſuetudine & decreto* id eſſe Cajetanus in opuſc.tom.1.tract.27. Dominicus Sotus lib.7.de juſtit.q.6.art.2. Joh.Caſpar. Rolandus tit.16.Bellarm.lib.1.de Cler.cap.18.& lib.1.de matrim.c.21. Coſterus in Enchir.c.15. Petrus à Soto in Confut.confeſſ. Wirteberg.&c. Æneas Sylvius poſtea Pontifex Pius II. reliquit hoc dictum: *Sacerdotibus magnâ ratione ademtum eſſe conjugium, majori autem reſtituendum videri*, referente Platio â & Sabellico. Conjugium etiam *quoad vinculum* per adulterium diſſolvi ſtatuunt Eraſmus in annot.1.Cor.7. Cajetanus in lib. proprio & in c.19. Matth. Ambroſius Catharinus lib.5.annot.&c. ſed Concil. Trident. ſeſſ.8. ſub Pio IV. can.7.& Bellarminus ejus hyperaſpiſtes ſtatuunt contrarium. ** Catharinus in libr.contra Torrenſem affirmat, *Iejunium quadrageſimale non eſſe juris divini & Thomam citat, qui Univerſaliter dicit, ex ſtatuto Eccleſia factam eſſe jejunij determinationem &c.* At contra Torrenſis in lib.de reſidentia Miniſtrorum, jejunium quadrageſimale cenſet eſſe juris divini.** In articulis reliquis quàm graves foveant diſſenſiones & quomodo in ſingulis ſerè controverſiis noſtram vel inſcii vel veritatis vi coacti propugnent ſententiam, ſuo expoſitum fuit loco & ſequentibus etiam articulis oſtendetur. Videatur liber Flacii de diſſenſionibus, ſectis ac diſſidiis Pontificiorum in quo latè demonſtrat, *multos Pontifices cum Eccleſiis Orientalibus & Africanis litigaſſe, non paucos contraria decreta ſtatuiſſe, nonnullos à fide reſiliiſſe, aliquot ſchiſmata in Eccleſia Romana contigiſſe, multa Concilia ſibiipſis adverſari, Ordines Monaſticos rarò conſentire, Thomiſtas, Scotiſtas, Occamiſtas in plurimis diſſidere, Monachos mẽdicantes maxima certamina excitaſſe, diſcordare Lombardũ & Gratianum, quorum ille Theologiam conſcientiariam, hic judiciariam ſcripſit, reformationes à Pontificibus promiſſas eſſe, quæ reſtes ſint rixarum & corruptelarum, doctrinã Papiſticam ſibiipſi in multis contradicere &c.* Hæc omnia Flacius. ** Singuli fere Epiſcopatus ſua propria Breviaria, Miſſalia, ſuas peculiares Ceremonias, Agenda, imò etiam proprios ſanctos, feſta, cultus & idola habuerunt & etiamnum habent ac ſecundum illorum diverſitatem diverſo ab aliis modo religionis cultum exercent. Quot Monachorum ac Monialium Ordines? cuivis Ordini ſunt ſui ſervatores ac Mediatores, ſuæ propriæ veſtes, regulæ, Ceremoniæ, peculiares ſancti, Miſſalia, Breviaria, Agenda & libri Ceremoniales præſcripti. ** Videri etiam poteſt de hoc argumento liber D. Pappi, in quo collegit contradictiones Doctorum Romanæ Eccleſiæ ex Bellarmino, Papa non Papa Oſiandri, Apologia Catholica Mortoni, de Papatu ſeipſum deſtruente D.Hunnii &c. Bellarminus ad objecta Monachorum ac Scholaſticorum diſſidia utcunque reſpondet, *nomina Benedictinorum, Franciſcanorum, Dominicorum deſumta eſſe non ab autore doctrinæ, ſed ab inſtitutore ſeverioris diſciplinæ Thomiſtas & Scholaſticos Scotiſtas dicit non diſſentire in rebus quæ ad fidem pertinent: ſe & ſua ſubjicere Eccleſiæ Romanæ definitioni omnes Catholicos, adeo in rebus fidei omnes convenire.* Reſp. oſtendimus ſuperius Dominicanos & Franciſcanos de conceptione B. Mariæ diſcordes fuiſſe. Præterea Monachi ordinis ſui regulas obſervant ſub opinione cultus & meriti, ac in ſuis illis electiciis operibus quærunt juſtitiam & & ſalutem, tot igitur inter illos ſunt diverſæ de juſtificatione opiniones, quot ordines. Adde quod ordines reliqui à Jeſuitarum doctrina & moribus plurimùm diſſideant. 2. Diſſenſiones Scholaſticorum verſari etiam in rebus fidei, ſi non directè, tamen per indirectum, multis exemplis oſtendi poteſt. 3. Pontificii ſcriptores licet ſe & ſua judicio Rom. Eccleſiæ ſubjiciant, hoc tamen nequaquam efficit, quò minus ſentiant id quod ſentiunt, hoc eſt, quò minùs invicem opinionibus diſſentiant, ſed arguit præpoſterum erga Romanum Pontificem obſequium, quod in illius gratiam repudient ac damnent ea, quæ ea clara ſacrarum literarum luce cognoverunt.

244. *Membrum tertium.* Num in Eccleſiis Evangelicis ſit vera unitas. Negat hoc Bellarm.lib.4. de Eccleſ.cap.7.§. denique: duobus potiſsimum argumentis: 1. *Conſtat* (inquit) *ex Friderico Staphylo in libro de Concordia diſcipulorum Lutheri, Lutheranos vix dum natos dividi cœpiſſe in Anabaptiſtas, Confeſſioniſtas & Sectarios, & rurſum ſingulas ſectas in alias atq; alias uſq; ad 34. & hoc quidem tempore Staphyli, nunc autem numerantur ferè 110. diverſiſſimæ ſectæ ab uno Luthero prodeuntes.* Idem nobis objicit Caniſius in præfat. lib. Vegæ de Juſtif. *Proteſtantes ſe hydram oſtendunt, nec unius ſunt labij, ut*

An in Evangelicis Eccleſiis ſit vera unitas.

Propheta verbis utar. Reſp. 1. Staphyli apoſtatæ calumnias & convicia non debuiſſet nobis iterum Bell. obtrudere, cùm iiſdem vixdum in lucem editis ſolidè & nervoſè noſtri reſponderint. ** *Quod ſi præter ſcandalum tot ſectarum ne inter præcipuos quidem reformationis duces per omnia potuit convenire cur adeo miremur? homines utique erant, via quam inſiſtebant & in qua verum cupidè quærebant anguſta, ſoles autem iter anguſtum rixas transeuntiū concitare, cùm illa diffuſa & patens via elogio Scripturarum damnata ne populos quidem collidat. Quid? nonne in ſeculorum omnium Hiſtoria Eccleſiaſtica ſimile poteſt obſervari? nonne Baſil. Magnus & Greg. Nazianzenus ut alios taceam, ejuſmodi querelis & Epiſtolas & alia ſua ſcripta complerunt? &c.* Caſaub. in præfat. exercit. ad annal. Baronii. ** 2. ab Anabaptiſtis & aliis ſectariis Auguſt. Confeſs. Eccleſias noſtras diſertis verbis ſeparat, quâ igitur fronte Bellarm. in ſocietatem noſtram illorum errores ac ſectas compingit? 3. De ſectariis dicimus cum Apoſtolo 1. Joh. 2. v. 19. *Ex nobis prodierunt ſed non erant ex nobis, nam ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent utiq; nobiſcum.* ** Vide omnino Lutherum tō. 6. Jen. Germ. f. 315. b. ubi ex ipſa Eccleſia hæreticos ortos docet & tom. 7. Ien. fol. 127. ubi utitur ſimilitudine à corpore humano ducta. ** 4. Idipſum potuiſſet objici & verè etiam objectum fuit à gentilibus Eccleſiæ Apoſtolicæ, hoc eſt, ab Apoſtolis plantatæ, de qua Paulus Act. 20. v. 30. ad Ephesinos Epiſcopos dicit: *Ex vobis ipſis exurgent viri loquentes perverſa, ut abducant diſcipulos poſt ſe.* Refert Clem. Alexandr. lib. 7. Stromat. fol. 755. *Iudæos & gentiles tunc temporis valde exagitaſſe Eccleſiam Chriſtianam hac potiſſimum calumniâ, quod Chriſtiani inter ſe ipſos diſſideant ac nulla inter eos ſit concordia &c.* erant enim illo tempore pluſquam 20. hæreſiarchæ, quorum quiſque ſuos cœtus Eccleſiaſticos & Scholaſticos habebat, in quorum numero doctiſſimi viri reperiebantur. *Hoc* (inquit Clemens d. l.) *adverſus nos adducunt Iudæi, dicentes non oportere credere propter diſſenſiones hæreſeon, retardatur veritas dum alij alia docent, ad quod dicimus, quod apud vos Iudæos & illos Græcos plurimæ fuerunt hæreſes, nec tamen dubitarunt alij Philoſophicæ ſe tradere diſciplinæ. Oportere eſſe hæreſes prædictum eſt à Domino & fieri non poteſt, ut non fiat, quod prædictum eſt eſſe futurum, hujus cauſa eſt, quod quicquid eſt pulcrum, ſequitur momus &c.* Poſtea ſimilitudinibus quibuſdam reſpondet iſti objectioni: *Si ſuppoſitus eſt fructus verus & maturus, alius fructus ex cera quam maximè ſimilis, non propter ſimilitudinem abſtinendum eſt ab utroq;, & quomodo, ſi una eſt via regia & aliæ multæ, ex quibus quædam etiam ferunt in præcipitium aliæ in fluvium, aut in mare profundum, non dubitabit quiſquam in viam ingredi ob diſſenſionem, ſed quæret regiam: ita non eſt propter diſſenſiones à veritate diſcedendum ſed exactiùs & diligentiùs inquirendum.* Idem paret ex Chryſoſtom. qui hom. 33. in Act. p. 679. edit. Gr. ſic ſcribit: *Quid reſpondebimus gentibus? Venit gentilis ac dicit: Vellem fieri Chriſtianus, ſed neſcio cui adhæream, multæ inter vos ſunt pugnæ, ſeditiones ac tumultus, neſcio quod dogma eligam, quod præferam. Singuli dicunt, Ego verum dico, cui credam neſcio, cùm ego Scripturarum ſim ignarus & illi utrinq; idem prætexunt. Sanè hoc multum pro nobis, nam ſiquidem diceremus nos rationibus credere, meritò turbareris, ſed cùm Scripturas accipimus & illæ ſimplices ſunt ac veræ, facilè tibi fuerit judicare, ſi quis illis conſentit, Chriſtianus eſt; ſi quis contra illas pugnat, procul eſt ab hoc canone &c.* Et poſtea: *Sit a. quis nulli omninò dogmati addictus, ſi etiam ille dicat, id quod tu de Chriſtianis dicis? Tanta multitudo hominum eſt & varia habens dogmata, nam ille quidem Ethnicus eſt, alius autem Iudæus & iterum alius Chriſtianus, nullum dogma amplecti oportebit, quia inter ſe pugnant &c.* Fuerunt Nicææ poſt Symbolum editum, qui licet ſe Arianorum hoſtes profiterentur, inteſtinis tamen diſſenſionibus unitatem fidei non parùm lacerabant, quos Conſtantin. Imp. graviſſimo ſermone compeſcuit apud Theodoret. lib. 1. c. 7. Auguſtinus, qui quarto poſt natum Chriſtum ſeculo floruit, 88. hæreſes in Eccleſia excitatas commemorat in libr. ad Quodvultdeum. Idē ante Auguſtinum fecerunt Philaſtrius & Epiphanius. Agnoſcit hoc ipſe Bellar. ſic enim ſcribit lib. 1. de Concil. cap. 10. *Tradit Iſidorus, ante Conſtantini Magni tempora Eccleſiam Chriſti in diverſas ſectas fuiſſe diviſam.* Quod ſi ergò Apoſtolicæ & primitivæ Eccleſiæ unitatem minimè labefactavit, quòd ex ea egreſſi ſunt Hymenæus, Philetus, Cerinthus, Nicolaitæ, Simoniani &c. quomodo ſectarum origo Eccleſiis noſtris fraudi eſſe poterit? hæc eſt fortuna Eccleſiæ omnium temporum, *ut ſint in ea ſchiſmata* & oriantur hæreſes 1. Cor. 11. verſ. 19. ubi bonum ſemen, ibi Diabolus ſuperſeminat errorum & corruptelarum zizania Mat. 13. v. 25. ubi ovile, ibi graſſantur lupi rapaces Actor. 20. v. 29. Regerit Bellarm. *hoc eſſe diſcrimen inter diviſionem hæreticorum ab Eccleſia & diviſionem ab aliqua hæreſi, quod in Eccleſia inveniatur certa regula componendarum controverſiarum, id eſt, ſententia ſummi Pontificis vel Concilij plenarij, ideo vel non oritur ex doctrina Eccleſiæ diſſenſio, vel ſi oritur, mox ſciſſura reſarcitur. At apud hæreticos non eſt ulla regula finiendarum controverſiarum, quisque enim vult eſſe judex aliorum ſeque aliis præponit.* Reſp. ex Chryſoſt. hom. 13. in 2. Cor. 7. circa fin. ἔχομεν ἀκριβῆ ζυγὸν ἁπάντων καὶ γνώμονα καὶ κανόνα τῶν θείων νόμων τὴν ἀπόφασιν. Scriptura ſacra eſt unica, immota & adæquata fidei regula, ut alibi latè demonſtratum fuit, quod huic Regulæ in dogmatibus congruit, acceptamus, quod non congruit reſpuimus. Quod v. hæretici ac ſchiſmatici regulæ illi ac judicio Spiritus ſancti ſeſe non ſubjiciunt, id nequaquam probat hanc regulam eſſe imperfectam atq; inſufficientem, cùm nec ipſius Pontificis vel Concilii ſententiæ ſeſe ſubjiciant. Neque in hac vita expectandum tale judicium, quo hæreſes omnes ſopiantur & aboleantur, tale n. in die decretorio noviſſimo demū ſuccedet, quinimò ne quidem per Pontificis vel Concilii ſententiam hæreſes planè ſopiri poſſunt, agnoſcit hoc ipſe Bellar. unde l. 2. de Concil. c. 19. col. 129 ad objectionem. *Si Eccleſia habet malum Pontificem, erit ſine remedio,* ſic reſpond. *Non eſt mirum, ſi manet Eccleſia ſine remedio humano efficaci, Quandoquidem non nititur ſalus ejus præcipuè humanâ induſtria, ſed divina protectione cùm ejus Rex ſit Deus &c.* Quemadmodum igitur miraculo quodam per ſciſſum rete copioſa piſcium multitudo concludebatur Luc. 5. 6. ſic in ipſis hæreſium ſciſſuris unitas Eccleſiæ militantis conſervatur & ad vitæ æternæ portum homines adducuntur. Meritò autem miramur, quod Bellarminus *Pontificis* & Concilii ſententiam hoc loco disjungat, cùm alibi diſputet, *infallibilitatem judicii reſidere in ſolo Pontifice, & Concilia etiam generalia nullam habere autoritatem, niſi à Pontifice confirmentur.* Quod ſi ergo ſibi conſtare voluiſſet, ſolius Pontificis vel in Concilio vel

extra Concilium judicantis ſententiam debuiſſet unicam fidei regulam ſtatuere, at quàm irregularis, incerta & falſa ſit iſta regula, ſuo loco demonſtratum fuit.

245. 2. *Iidem autores hæretici ſecum non conſentiunt, quæ eſt certiſſima nota falſæ doctrinæ. Lutheri contradictiones innumeras collegit Iohan. Cochlæus in ſepticipite, ubi ad finem adjecit 36. varias ſententias unius Lutheri de uno articulo, qui eſt de communione ſub utraq; ſpecie. Confeſſionem quoque Auguſtanam, quam omnes pro ſacroſancta habent, ita emmutarunt & variè ediderunt, ut neſciant ipſi, quæ ſit vera Confeſſio, teſte Andrea Fabricio Leodio in Harmonia.* Et poſtea: *Inter Confeſſioniſtas Lutheranos rigidi & molles graviſſimè contendunt, ut apparet ex libris VVigandi & Illyrici contra Georgium Majorem & Philippum Melanthonem & horum contra illos. Præterea inter ipſos rigidos quæſtio graviſſima orta eſt de peccato originis, nam Illyricus contendit peccatum originis eſſe ſubſtantiam, cui contradicunt VVigandus, Heſhuſius & alij. Denique ex eadem provincia Saxonica intra decem annos prodierunt contradictoriæ ſententiæ publico nomine editæ. Nam in Synodo Dresdenſi Anno 1571. exploſa eſt ſententia Brentij, Illyrici & aliorum de perſona Chriſti, & tamen illam ipſam ſententiam à ſe damnatam Anno 1580. in libro Concordiæ publicè receperunt &c.* Reſp. 1. Pleræque illæ, quæ Luthero objiciuntur contradictiones, ſunt veræ & conſtantis ſententiæ depravationes, ut contra calumnias Cochlæi, Naſi, Piſtorii, Ungersdorffi &c. à noſtris abunde fuit demonſtratum. Negari certè nequit, Lutherum in illa ſententia, quàm de fidei articulis in Auguſtanæ Confeſſionis delineatione, in articulis Schmalcaldicis, in Catechiſmis majore & minore, in Confeſſione majore &c. expoſuit, ad finem uſque vitæ conſtanter permanſiſſe. Si in ſcriptis prioribus quædam occurrunt, quæ cum poſterioribus de purgatorio, de communione ſub una ſpecie, de invocatione Sanctorum &c. minimè conveniunt, meminerimus ipſum Lutherum in præfat. tom. 1. Lat. huic cavillo jamdudum ſatisfeciſſe. *Ante omnia* (inquit) *oro pium Lectorem & oro propter Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ut iſta legat cum judicio, imò cum multa miſeratione Et ſciat, me fuiſſe aliquando Monachum & Papiſtam inſaniſſimum, cùm iſtam cauſam aggreſſus ſum, ita ebrium, imo ſubmerſum in dogmatibus Papæ, ut paratiſſimus fuerim omnes, ſi potuiſſem, occidere, aut occidentibus cooperari & conſentire, qui Papæ vel una ſyllaba obedientiam detrectarent &c. Ita invenies in iſtis meis ſcriptis prioribus, quam multa & magna humiliter conceſſerim Papæ, quæ poſterioribus & iſtis temporibus pro ſumma blaſphemia & abominatione habeo & execror. Dabis ergo hunc errorem pie lector, velut ipſi calumniantur, antilogiam tempori & imperitiæ meæ* Et poſtea: *Hæc ideo narro, optime Lector, ut ſi lecturus es opuſcula mea, memor ſit me unum fuiſſe ex illis, qui ut Auguſtinus de ſe ſcribit, ſcribendo & docendo profecerint non ex illis, qui de nihilo repente fiunt ſummi, cùm nihil ſint neq; operati neque tentati, neque experti.* Idem monet Nicol. Amsdorff. in præfat. tom. 1. ſic ſcribens: *Cùm diſſimilitudo Scriptorum D. Lutheri non modò Adverſariis calumniandi occaſionem præbeat, ſed etiam pios & candidos Lectores interdum offendat, neceſſaria admonitio hoc loco recitanda eſt, ut & hoſtes Evangelij ἀντιλογίας ex Scriptis Lutheri colligere deſinant & pij majore judicio & candore in his legendis verſentur. Quantum igitur aurora à luce meridiana diſtat, tantum diſcrimen eſt inter libros Lutheri à principio ſcriptos, qui primo tomo continẽtur & eos, quos aliquando poſt edidit, &c.* eò accõmodat ſententiã Salomonis Prov. 4. *Iuſtorũ ſemita ſimilis eſt luci, quam aurora ſpargit,* ac ſubjicit, *quod lux Spiritus ſancti ſubinde clarior & firmior in mente Lutheri facta ſit &c.* Nimirum Lutherus profundiſſimo ſuperſtitionum & errorum Papalium cœno ita immerſus erat, ut primis ſtatim annis ex eo plenè eluctari minimè potuerit. Qui plura deſiderat, legat graviſſimum Lutheri reſponſum, quod antilogiarum compilatoribus opponit in articulis Schmalcaldicis tom. 6. Jen. Germ. p. 510. & in lib. de Concil. & Eccleſ. tom. 7. Jen. Germ. p. 234. 2. objectum de variatione Confeſſ. Auguſt. ſolidè refellitur in præfatione Formulæ Concordiæ Electorũ, Principum & ſtatuum Evangelicorum nomine ſcripta & ab iiſdem ſubſcripta. *Ne* (inquiunt) *adverſariorum noſtrorum calumniis de ingenio ſuo confictis, quib. jactant, ne nobis quidẽ conſtare, quæ ſit vera & genuina Auguſt. Conf. aliqui ſe turbari ſinant, ſed ij, q nunc in vivis ſunt & poſteritas etiã diſertè & firmiter doceatur ac certior reddatur, quænam illa pia Confeſſio ſit, quam & nos & Eccleſiæ ac Scholæ noſtrarum ditionum omnibus temporibus profeſſæ & amplexæ fuerint: poſt ſinceram & immotam verbi Dei veritatem ſolam primam illam Auguſtanam confeſſionem Imperatori Carolo V. in celebribus illis Comitiis Auguſtanis Anno 30. exhibitam, ſolam (dicimus) nec ullam aliam amplecti nos velle, luculenter teſtamur: cujus exempla in archivis Anteceſſorum noſtrorum excellentis memoriæ, qui ipſi Carolo V. in Comitiis illis eam exhibuerunt, repoſita, per fide dignos homines, ne quid ad accuratiſſimas rationes diligentiæ in nobis deſideraretur, cum eo, quod Imperatori ipſi exhibitum eſt & in S. R. imperij archivo aſſervatur, conferri voluimus, & certi ſumus noſtra & Latina & Germanica exempla per omnia ſibi invicem reſpondere &c.* Non imus inficias, variatam eſſe Auguſtanam Confeſſionem, ſed mutatio illa haudquaquam facta eſt Electorum, Principum ac ſtatuum eidẽ addictorum vel decreto vel conſenſu, ſed privato unius hominis auſu, quinimo Elector Saxoniæ per D. Pontanũ hoc nomine Philippum redarguit, ut refertur in Hiſtoria Auguſtan. Conf. p. 220. edit. Magd. Ann. 1584. ac in Colloq. Ratisbon. Ann. 41. (cui ipſe Philippus interfuit) verba illa in mutata Confeſſione omiſſa: *Et improbant ſecus docentes,* reſtituta ſunt, unde etiam Confeſſores Evangelici in omnibus Imperii Comitiis publicè teſtati ſunt, ſe nullam aliam quàm invariatam illam Carolo V. Imperatori Auguſtæ oblatam Confeſsionem amplecti, cujus rei teſtimonium ipſis datur in Autonomia Burckhardi p. 286. unde etiam in conventu Naumburgenſi Anno 61. non *privatam illam* à Philippo variatam & interpolatam, ſed *publicam* Imperatori Carolo V. communi Evangelicorum ſtatuum nomine oblatam confeſsionem ſubſcripſerunt & Imperatori Ferdinando obtulerunt. Faceſſat igitur calumnia, q ne ipſi quidem Confeſsores ſciant, quæ ſit vera Confeſsio. 3. Controverſiæ inter Theologos Auguſt. Confeſs. quondam excitatæ Dei gratiâ per *Formulam Concordiæ* ſunt ſopitæ & ſublatæ. Fraudes etiam Calvinianorum, quibus in Synodo Dreſd. uſi fuerant, ſingulari Dei providentiâ patefactæ ſunt, quo nomine Deo potius agendæ erant gratiæ, quã q priſtinas cõtentiones & turbatũ olim Eccleſiæ ſtatũ odioſè nobis quisq; objicere velit.

Unitas Eccleſiarum Evangelicarum triplex.

246. Verè omninò gloriari poſſumus, nos in doctrina illa, quam ex ſacris literis ab initio creſcentis Evangelii didicimus, immotâ & invariatâ adhuc perſiſtere, adeoq; triplicē Eccleſiis noſtris unitatem vendicare poſſumus. Prima eſt *Canonica*, quâ ſcilicet cum Canonicis V. ac N. T. libris noſtræ, quam profitemur doctrinæ per omnia convenit, nondum enim ab ullo Pontificio ullius erroris in fidei articulis ex Scriptura ſacra convinci potuimus, quin imò præſtantiſſimi Scriptores Pontificii agnoſcere coguntur, ex Scriptura ſacra noſtram Confeſſionem everti minimè poſſe. Altera eſt *Eccleſiaſtica*, quâ ſcilicet cum Scriptoribus Eccleſiaſticis, quos *Patres* vocant, præſertim illis, qui Apoſtolorum temporibus proximi fuerunt, doctrinæ noſtræ convenit; parati enim ſumus in ſingulis articulis controverſis evidentia & perſpicua ex Patribus teſtimonia pro noſtra ſententia afferre. Tertia eſt *Symbolica*, quâ ſcilicet communi conſenſu amplectimur doctrinam in libris Symbolicis Eccleſiarum noſtrarum, in Auguſtana Confeſſione, ejuſdemque Apologia, in Catechiſmis Lutheri, in articulis Smalcaldicis & in Formula Concordiæ comprehenſam, cui ſi quis nomen ſuum dare recuſat, eum pro fratre in negotio fidei & confeſſionis haudquaquam agnoſcimus. Hæc Eccleſiarum noſtrarum unitas Pontificiorum unitati multis modis præferenda, illa enim eſt *interna & eſſentialis* in fidei & doctrinæ unitate conſiſtens, hæc verò magna ex parte eſt duntaxat *externa & ceremonialis* in qualicunque Ceremoniarum conformitate hærens, vigentibus interim graviſſimis de rebus fidei diſſenſionibus: illa eſt *Chriſtiana ac libera*, quia nemo apud nos minis vel perſecutionibus cogitur, ut doctrinam noſtram amplectatur: hæc verò eſt *ſimulata & coacta*, negari enim nequit multos ſub Papatu ex metu periculorum aliud profiteri, quàm in corde ſentiunt: illa nititur immoto verbi Dei fundamento, ideoque eſt *ſtabilis & immota*: hæc verò mutabili Papæ judicio & inſtabili traditionum arena nititur, ideò eſt *inſtabilis & incerta*. Nec poteſt Bellarminus ipſe inficias ire in dogmatibus fundamentalibus, de quibus cum Pontificia cohorte noſtris Eccleſiis intercedit controverſia, unitatem & conſenſum noſmet tueri. Audiat ſua ipſius verba lib. 1. de verb. Dei c. 10. *Omnes proteſtantes ſex illos libros, quos apocryphos vocant, ut Tobiæ, Iudith, &c. negant pro Canonicis eſſe habendos* libr. 2. de verbo Dei cap. 10. *Mirificè inter ſe conſentiunt, negantes vulgatam Latinam tranſlationem habendam eſſe pro authentica*. lib. ejuſdem cap. 2. *omnes omnia ad textum Hebræum & Græcum examinari volunt*. lib. 4. de verb. Dei c. 3. *docent omnes omnia ad ſalutem neceſſaria in Scripturis expreſſè contineri*. lib. 1. de verbo Dei cap. 15. *Omnes in eo conveniunt, quod oporteat ſacras Scripturas in linguis vernaculis omnib. legendas tradi*. præfat. de Roman. Pontif. *Clamant omnes Romanum Pontificem ut Pontificem in hæreſin eſſe prolapſum*. libr. 1. de Juſtif. cap. 12. *Proteſtantes inter ſe conveniunt, cùm dicunt nullâ re alia juſtificationem apprehendi quam ſolâ fide*. lib. de confirm. c. 1. *Negant proteſtantes ferè omnes confirmationem eſſe univocè Sacramentum*. lib. 5. de Euch. cap. 20. *vehementer iis omnibus placet hic articulus, Euchariſtiam eſſe ſub utraq; ſpecie Laicis communicandam*. libr. 1. de Sacr. extrem. unctionis cap. 1. & libr. 1. de matrim. cap. 1. *negant omnes Proteſtantes extremam unctionem & Matrimonium eſſe Sacramenta propriè dicta*. lib. 5. de Sacram. in genere cap. 2. *docent omnes characterem Sacramentalem ulla Scriptura aut ratione probari*. libr. 1. de amiſs. gratiæ cap. 8. *docent omnes Lutherani nullum eſſe peccatum veniale ex ſua Natura*. Præfat. de Eccleſ. triumph. *cultum imaginum omnes Proteſtantes averſantur*. lib. 5. de amiſs. grat. cap. 5. *Communis eſt eorum ſententia, concupiſcentiam ſua Natura eſſe peccatum in renatis*. lib. de Clericis cap. 19. *Voto continentiæ Ordinibus annexo repugnant omnes*. Præfat. in lib. 1. de Monachis: *Omnes in vitam Monaſticam uno ore invehuntur*, lib. 1. de purgat. cap. 2. *invocationem defunctorum omnes reprehendunt*. lib. 4. de pœnit. cap. 4. *Omnes communi conſenſu negant purgatorium, ſuffragia & indulgentias pro defunctis*. In his & aliis articulis nos omnes univerſos, unanimiter, uno ore, communi conſenſu, vehementer, mirificeque convenire agnoſcit Bellarminus, eccur igitur fidei unitatem Eccleſiis noſtris h. l. detrahit?

Quid de diſſenſionibus in noſtra Eccleſia ſtatuendum.

247. Non negamus, Diaboli malitiâ & hominum proterviâ diſſenſiones quandoque in Eccleſiis noſtris excitatas eſſe & adhuc excitari poſſe, ſed illæ nec unitatem fidei in cordibus piorum labefactant, nec doctrinæ veritatem ſuſpectam reddunt, quin potiùs fidei unitas & doctrinæ veritas ex illis confirmatur. 1. Ex eo enim quod Diabolus tantopere oppugnat hanc doctrinam per varias hæreſes, non ſine causâ colligimus, quod ſit Diabolo maximè adverſa, ideoque veriſſima: ex eo, quod Diabolus doctrinam noſtram tanto conatu oppugnatam expugnare non potuit, non ſine cauſa colligimus, quod ſit divinæ & immotæ veritatis. Diabolus omnes idololatras & hæreticos vinculis ſuis tenet conſtrictos 2. Tim. 2. v. 26. cur igitur diſcordias inter eos excitaret & regnum ſuum labefactaret? Pios verò à cognitione veritatis per diſcordias abſtrahere conatur, ut progreſſum Evangelii impediat. 2. Ex eo, quod pii ac fideles Doctores contra falſas doctrinas tanto zelo pugnant, haud immeritò colligitur, quòd ſint Spiritus ſancti organa & quòd doctrina ipſorum ſit veriſſima. Proprium hoc eſt fidelium doctorum, quod omnia Satanæ excrementa, à quocunque demum in Eccleſiam invecta ſint vel invehantur, ex Eccleſia quàm mundiſsimè purgare ſatagunt, unde nec ad minimas corruptelas, ſi quaſdam deprehendunt, vel ad horam connivent. In luce etiam pulviſculi, in tenebris ne quidem ingentes trunci conſpiciuntur. 3. Quæ humana eſt infirmitas & hujus vitæ imperfectio, facilè contingere poteſt, ut quis à veritatis tramite paululum aberret, vel propter ſermonis ἀκυρολογίαν & perverſum aliorum intellectum à veritate aberraſſe videatur, atque hoc nomine alii ſinceri Doctores acri zelo cōtra ipſum commoveantur. Cumque hoc ſit præcipuum Satanæ ſtudium, ut ſinceritatem doctrinæ contaminet ac corrumpat, ac doctoribus Eccleſiæ diſsidium immittat, facilè profectò evenire poteſt, ut aliquis πειρασμὸς, ac παροξυσμὸς, adeoque triſte aliquod contentionis incendium ſubitò inter illos oriatur. 4. Cauſa quorundam diſſidiorum in noſtris Eccleſiis non tàm noſtris Doctoribus, quā ipſis Pontificiis tribuenda. Ut enim non ſunt accuſandi Medici, qui de curando vulnere aliquantulum diſſentiunt, ſed illi potiùs, qui vulnus inflixerunt: ſic Theologorum diſſidium, quod circa reſtitutionem doctrinæ Apoſtolicæ & ſanationem vulnerum Eccleſiæ ortum eſt, non tàm Doctorib. illis, quàm Pontificiis, qui tam graviter Eccleſiam

afflixerunt

affixerunt & tot erroribus doctrinam contaminarunt, tribuendum eſt, Verger. Dial.1. contra Card. Hoſium fol. 154. ad hanc rem illuſtrandam tali utitur ſimilitudine: *Succidit quiſpiam ingentem ſylvam, radices extirpavit, terram aratro ſæpius ſubegit ac probè comminuit, mox optimum ſemen in eam projecit, quod enatum eſt feliciter, crevit ac maturuit; verum quid? unà cum frumento enata ſunt Zizania (ut fieri ſolet, præſertim ſi ſint novalia) quæ poſſunt quidem evelli & à frumento ſegregari, ſed labore ac ſtudio opus eſt. Laudandus nihilominus, qui bonos agros, illic ubi erat ſylva, magnis laboribus & ærumnis fecit, bonumq; frumentum ſeminavit, non vituperandus, quia videtur fuiſſe origo & cauſa, ut zizania enata fuerint, quæ tamen omni ſtudio curat à frumento ſegregare: Sic laude, non vituperio digni ſumus, cùm ſuperſtitionum, idolomaniarum & blaſphemiarum, quæ in noſtris Eccleſiis creverat ſylvam, adjuti à Deo ſecuri verbi ſucciderimus, an extirpaverimus, purum autem Evangelium ibidem ſeminaverimus. Quod ſi aliqua mala doctrina in perverſit quorundam mentibus interea enatæ ſunt, non ſumus vituperandi.* Ibid. fol. 155. *Vis dicam, unde ſint ſectæ & hæreſes? à Papa & ejus clientibus. Nam cùm is ſuâ tyrannide impediat, ne autoritate Principum & Magiſtratus poſſit ubique fieri Eccleſiarum ad normam Evangelii reformatio, populi autem interea eſuriant, bonum Dei verbum, inde multi incidunt in clancularios Præceptores, à quibus malam, proh dolor, doctrinam hauriunt.*

SECTIO VIII.

De octava Eccleſiæ nota, quam Bellarminus aſſignat, quæ eſt ſanctitas doctrinæ.

An doctrina ſanctitas ſit nota Eccleſiæ. 248. *Membrum primum.* Sitne ſanctitas doctrinæ nota Eccleſiæ? Bellarminus lib. 4. de Eccl. cap. 11. id aſtruit ſequenti ratiocinatione. *Vera Eccleſia non ſolùm eſt Catholica, Apoſtolica, una, ſed etiam ſancta, ut habet Symbolum Conſtantinopolitanum. Conſtat autem ſanctam dici Eccleſiam, quia profeſſio ejus eſt ſancta nihil continens falſum quoad fidei doctrinam, nihil injuſtum, quoad doctrinam morum.* Reſp. Eccleſiæ ſanctitas nec ſolùm nec principaliter ex ſanctitate profeſſionis dependet, ſed 1. *ex cauſa efficiente principali* Chriſto, qui eam *ſanctificat* Epheſ. 5. v. 26. 2. *ex cauſa inſtrumentali tum offerente & exhibente*, hoc eſt, verbo & Sacramentis, *tum recipiente & apprehendente*, hoc eſt, fide. Vocatur enim *vocatione ſanctâ* 2. Tim. 1. v. 9. *in veritate verbi ſanctificatur* Johan. 17. v. 17. *mundatur lavacro aquæ in verbo* Epheſ. 5. v. 26. *& fide purificatur* Actor. 15. v. 9. 3. *ex cauſa formali*, videlic. imputatâ per fidem Chriſti ſanctitate 1. Cor. 1. v. 30. 4. *ex cauſa finali*, quia tendit ad ſanctitatem, quæ in hac vita inchoatur, in futura perficitur Luc. 1. v. 75. Epheſ. 1. v. 4. Auguſt. in Pſal. 85. Eccleſiam eſſe ſanctam dicit, *quia accepit gratiam ſanctitatis, gratiam Baptiſmi & remiſſionis peccatorum.* Vide ſuperiùs §. 34. Quod profeſſionis ſive doctrinæ ſanctitatem attinet, ea æſtimanda eſt ex conformitate cum ſancto Dei verbo, ſive quod idem eſt, cum ſacris literis. Cùm enim hæretici non minùs quam orthodoxi doctrinæ ſanctitatem ſibi vendicent atque ut in vita, ita quoq; in doctrina, externam ſanctitatem mentiantur, non poteſt, niſi ex ſanctis ſcripturis diſci, quænam doctrina ſit verè ſancta à *ſancto ſanctorum*, hoc eſt, ab ipſo Deo profecta. Sic ergo ſemper redeundum ad noſtram notam ſuperius aſſignatam. Si enim doctrinæ ſanctitas eſt Eccleſiæ nota, multò magis ipſa doctrina erit nota, ſic ergo omnis quæſtio redit ad doctrinam, de cujus puritate & ſanctitate non niſi ex ſacris literis ſtatui poteſt. Et hac ratione non negamus ſanctitatem doctrinæ, hoc eſt, doctrinam ſanctam & puram cũ ſacris literis congruentem eſſe Eccleſiæ notam, ſed Bellarminus, modò ſibi conſtare velit, non poteſt doctrinæ ſanctitatem ſtatuere propriam & infallibilem Eccleſiæ notam, ſic enim ſcribit lib. 4. de Eccleſ. cap. 2. §. ſed dices: *eſſe poteſt pura doctrina ab omni errore in falſa Eccleſia, nam ſchiſmatici puro, ut quondam Luciferiani & Donatiſtæ, integram habent doctrinam & tamen ſunt extra ECCLESIAM.* Inde ſic argumentor. Doctrina ab omni errore pura eſt etiam ſancta, quod ἰσοδύναμον. Atqui doctrina ab omni errore pura poteſt eſſe in falſa Eccleſia. Ergo ſancta doctrina ſive quod idem eſt, ſanctitas doctrinæ poteſt eſſe in falſa Eccleſia. Ulterius, quod veræ & falſæ Eccleſiæ commune eſt, non poteſt eſſe genuina & propria veræ Eccleſiæ nota. Atqui ſancta doctrina ſive quod idem ſanctitas doctrinæ eſt veræ & falſæ Eccleſiæ communis ex hypotheſi Bellarmini. Ergo ſancta doctrina non eſt genuina & propria veræ Eccleſiæ nota.

249. *Membrum ſecundum.* Num doctrina Eccleſiæ Romanæ in articulis controverſis ſit ſancta. Bellarminus id confidenter aſſerit. *Eccleſia noſtra Catholica* (inquit, hoc eſt, Romana) *nullum errorem, nullam turpitudinem, nihil contra rationem docet, etſi multa ſupra rationem, proinde ſola eſt abſolutè ſancta, eiq; ſoli convenit, quod in Symbolo dicimus: Credo ſanctam Eccleſiam. Quam rem oſtenderunt adverſus paganos Juſtinus in utraq; Apologia. Tertull. in Apologet. cap. 36. Arnobius lib. 1. 2. & 3. contra gentes, Minutius Felix in Octavio, Auguſtinus in libris de civitate Dei. Contra paganos autem & hæreticos omnes idem accuratiſſimè oſtendit B. Thomas in libris contra gentes.* *An doctrina Eccleſiæ Romanæ ſit ſancta.* Reſp. Eccleſiæ Catholicæ verè ſic dictæ doctrinam eſſe ſanctam, idq; à veteribus contra paganos luculenter demonſtratum eſſe facilè concedimus, ſed quid hoc ad Eccleſiam Romanam, quæ ab integritate & puritate Apoſtolicæ ac primitivæ Eccleſiæ jampridem longiſſimè receſſit? Definit Bellarm. doctrinæ ſanctitatem ex eo, quod nullum errorem, nullam turpitudinem, nihil contra rationem contineat. Non inſtituemus hac vice rigidum examen illius definitionis, quod vix ſuſtinere poſſet, cùm ſanctitati propriè & directè non error, ſed turpitudo ſit oppoſita, cumque contra rationem aliquid doceri ambiguè dictum ſit, ut poſtea apparebit, ſed ex hypotheſi illius definitionis oſtendemus, Romanæ Eccl. hodiernæ non poſſe hanc notam, videl. doctrinæ ſanctitatem tribui, cùm errores, peccata & paradoxa quampluria contineat.

Errores Eccleſiæ Romanæ. 250. Errores Eccleſiæ Romanæ ſive Papalis (hanc enim nomine Eccleſiæ Rom. intelligimus, non autem cœtum fidelium, quem Chriſtus ſub medio Papatu imò in ipſa Roma ſibi adhuc colligit) in ſingulis articulis alibi enumeravimus & ex immotis Scripturæ fundamentis confutavimus. Hac vice juxta Symboli Apoſtolici articulos digito tantùm indice præcipuos errores oſtendemus. Primus articulus eſt: *Credo in Deum Patrem omnipotentem creatorem cœli ac terræ.* Contra hunc articulum Pontificia Eccleſia pugnat, 1. dum negat *fi-*

dem eſſe fiduciam miſericordia divina propter Chriſtum peccata nobis remittentis & paterno amore nos complectentis, contra verò propugnat dubitationem. Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 12. 2. dum aſſerit *non ex fide ſed ex fallacibus duntaxat conjecturis nobis conſtare, quod ſit Spiritus ſanctus, qui nos moveat*, cum Deum vocamus Patrem noſtrum. Bellarm. lib. 3. de Juſtif. cap. 11. 3. dum ſtatuit, *fidem etiam in ſanctis ponendam*. Concil. Trid. ſeſſ. 25. de invocat. 4. dum docet *caritatem eſſe fidei formam*, Cenſ. Colon. p. 89. 5. dum negat *fidem eſſe notitiam & aſſenſum*, imò *melius eam definiri* ſtatuit per *ignorantiam quam per notitiam*. Bellarm. lib. 1. de Juſtif. cap. 7. 6. dum negat *promiſſionem Evangelii de miſericordia Dei in Chriſto & gratuita peccatorum remiſſione eſſe proprium fidei juſtificantis objectum*. Ruard. Tapp. in explic. art. 9. pag. 75. Piſtor. in diſp. de Juſtif. th. 19. 7. dum ſtatuit *veram in Chriſtum fidem cum peccatis mortalibus conſiſtere poſſe*. Concil. Trident. ſeſſ. 16. cap. 15. 8. dum docet, *gentiles habere potuiſſe fidem juſtificantem ex naturali Dei cognitione* Andrad. explicat. orthod. lib. 3. p. 290. 9. dum propugnat *fidem generalem & implicitam*, qua quis cum carbonario profitetur ſe credere quod credit Eccleſia. Greg. de Valent. in anal. de Eccleſ. p. 205. 10. dum negat *hominem juſtificari ſolâ fide abſq; operibus legis*. Conc. Trid. ſeſſ. 6. de juſtificat. can. 9. 11. dum Trinitatem depingit *in forma unius hominis habentis tres facies*, ut conſtat ea praxi. 12. dum negat *Dei nomen eſſe Deo proprium*. Corn. Muſſus tom. 2. p. 545. 13. dum contendit *myſterium Trinitatis non niſi admiſſis traditionibus demonſtrari poſſe*. Imm. à Vega in oppugnatione Samoſat. p. 10. Piſt. in Epit. Colloq. Emmering. 14. dum negat *Deum ſolum eſſe creatorem*, quia ſecundum Lombard. lib. 4. ſent. diſt. 5. §. 3. *poteſtas creandi communicari poteſt creaturæ* & ſacrificuli in Miſſa dicuntur *creatores ſui creatoris*. Biel. lect. 48. ſup. can. Miſſæ. 15. dũ aſſerit *p̃ter Deum aliquid poſſe eſſe aternum*, quia ſecundùm Thomam p. 1. q. 46. art. 2. & Ariminenſ. 2. ſent. diſt. 1. art. 1. q. 3. *nihil repugnet quamvis creaturam eſſe ab aterno*. 16. dum *juſtitia & miſericordia divina perfectionem* negat, neque enim perfecta juſtitia eſt, quæ humanis ſatisfactionibus imperfectiſſimis acquieſcit, neq; perfecta miſericordia, quæ tantum ſupplet, quod meritis hominum deeſt. 17. dum quidam Rom. Eccleſiæ alumnus Augnſtinus Steuchus in Coſmop. docet, *cælum ab aterno extitiſſe, non autem in tempore creatum fuiſſe*. Secundus articulus: *Et in Ieſum Chriſtum Filium ejus unigenitum Dominum noſtrum*. Hunc articulum Papalis Eccleſia corrumpit. 1. dum negat *Chriſtum ſecundùm humanitatem per & propter unionem perſonalem eſſe Deum*. Greg. de Valent. in defenſ. diſput. contra fundam. Ubiquit. p. 42. 2. dum *realem idiomatum divinorum communicationem* aſſumtæ Naturæ factam explodit. Bellarm. lib. 3. de Chriſto cap. 1. Buſæus contra Gerlachium &c. 3. dum negat *Chriſtum eſſe Mediatorem ſecundùm utramq; Naturam*. Bellarm. lib. 5. de Chriſto cap. 2. 4. dum negat *Chriſtum eſſe unicum Mediatorem noſtrum*, cui adjungit ſanctos, cumprimis B. virginem. Duræus in confut. reſp. Witak. ad rat. 9. p. 641. Bellarm. lib. 1. de ſanct. beat. c. 20. 5. dum negat *Chriſtum eſſe perfectum noſtrum Salvatorem*, cui adjungit operum humanorum merita. Conc. Trid. ſeſſ. 6. can. 16. ac ſtatuit Chriſtum eſſe quidem univerſalem ſalutis noſtræ cauſam, ſed *nec totalem nec integram*, cùm alias cauſas in hoc genere cauſæ accedere oporteat. Biel lib. 3. ſent. diſt. 19. concluſ. 5. 6. dum officium Chriſti Propheticum, Sacerdotale & Regium multis modis labefactat. Prophetico Chriſti officio detrahit, dum *traditiones hominum & decreta Papa verbo Chriſti exaquat*, contra vero negat *perfectam ſalutis doctrinam ex V. & N. Teſt. ſcriptis peti poſſe*. Concil. Trid. ſeſſ. 4. de Can. Script. dum ex Chriſto *novum legislatorem* facit. Conc. Trid. ſeſſ. 6. can. 21. Sacerdotali Chriſti officio detrahit, dum per ſacrificulos *in Miſſa ipſum adhuc quotidie Deo Patri offerri ſtatuit*. Conc. Trid. ſeſſ. 22. c. 1. & can. 2. Catech. Rom. part. 2. c. 4. *ac dum ſanctos ut Mediatores interceſſionis* Chriſto aſſociat. Eccius in Enchir. prop. 15. p. 155. Regio Chriſti officio detrahit, dum Papam *ejus vicarium* conſtituit & *Monarchicum in Eccleſiam dominatum* eidem tribuit Bellar. lib. 4 & 5. de Rom. Pontif. Tertius articulus: *Qui conceptus eſt de Sp. ſancto, natus ex Maria virgine*. Hujus articuli integritatem Rom. Eccleſia contaminat, 1. dum *Mariam ſine peccati originalis labe conceptam eſſe* ſtatuit & ſic honorem ſoli Chriſto debitum cum Maria communicat. Conc. Trid. ſeſſ. 5. in append. ad can. 5. Bellarm. lib. 4. de ſtatu peccati c. 15. 2. dum *Chriſti corpus non ſemel duntaxat in utero Maria virginis formatum, ſed panem per conſecrationem in Miſſa adhuc quotidie in illud tranſſubſtantiari* docet. Conc. Trid. ſeſſ. 13. c. 4. & can. 1. Quartus articulus: *Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & ſepultus, deſcendit ad inferos*. Hunc artic. labefactat Papana Eccl. 1. dum ſtatuit, Chriſtum paſſione & morte ſuâ *pro originali duntaxat peccato* ſatisfeciſſe. Thom. Aquin. tom. 17. operum opuſc. 58. de Sacram. altar. cap. 1. 2. dum negat, *Chriſtum in paſſione verè ſenſiſſe iram Dei & dolores infernales*. Bellarm. lib. 4. de Chriſto cap. 8. 3. dum aſſerit, *ſatisfactionem per ſufficientiam* (ita appellat ſatisfactionem Chriſti, eamq; à ſatisfactione ſecundùm efficientiam diſtinguit) *non mereri nomen perfecta ſatisfactionis*. Tapperus tom. 1. art. 6. de ſatisfactione p. 241. 4. dum ſtatuit, *Chriſtum pro culpa duntaxat, non autem pro pœna ſatisfeciſſe*. Bellarm. lib. 4. de pœnit. cap. 1. 5. dum negat *Patres ac fideles V. T. virtute paſſionis ac mortis Chriſti ſtatim poſt mortem in Paradiſum tranſlatos*, contrà verò in limbum detruſos eſſe ſtatuit. Catech. Rom. part. 1. cap. 2. Petrus à Soto in Meth. Confeſſ. fol. 28. 6. dum aſſerit, *Chriſtum nobis ſuâ paſſione & morte primam tantum gratiam, hoc eſt, infuſionem caritatis meruiſſe*. Biel 3. ſent. diſt. 18. 7. dùm ſtatuit, *Chriſtum morte ſuâ operibus noſtris hoc promeruiſſe, ut ſint meritoria ac ſatisfactoria* Concil. Trid. ſeſſ. 6. can. 32. Coſter. in Enchir. c. 7. de merit. oper. p. 293. 8. dum opus redemtionis *inter Chriſti paſſionem ac Maria dolores dividit*. Taulerus in libello paſſ. edito à Laur. Surio Lugduni pag. 158. *Duo hîc altaria Patri praparata, unum in corpore Chriſti, alterum in corde Maria*. 9. dum negat Chriſti ſatisfactionem per paſſionem ac mortem fuiſſe *abſolutè neceſſariam* ad remiſſionem peccatorum & ſalutem nobis impetrandam. Petrus Tataretus in 4. ſent. diſt. 15. fol. 524. 10. dum Chriſtum *ſecundum animam ad infernum* deſcendiſſe docet, ut Patres ea limbo liberaret. Fab. incarn. in Scrutin. Sacerdot. part. 1. tract. 5. fol. 81. Bellarm. lib. 4. de Chriſtò cap. 7. Quintus articulus: *Tertiâ die reſurrexit à mortuis*. Hujus articuli ſinceritati repugnat, 1. quòd Chriſtum reſurrexiſſe propter juſtificationem noſtram, ita exponitur à Bellarmino lib.

no lib. 2. de juſtif. cap. 6. *reſurrectionem Chriſti eſſe exemplar renovationis & regenerationis internæ, ac noſtram juſtificationem per id conſiſtere potius in renovatione interna, quam in remiſſione peccatorum.* 2. Per doctrinam *de meritis humanorum operum* reverâ occultatur & negatur Chriſti reſurrectio. Cùm enim fructus reſurrectionis Chriſti ſit noſtra coram Deo juſtitia in fide Chriſti conſiſtens, ideo quotquot merita humanæ juſtitiæ propugnant, reipsâ Chriſti reſurrectionem negant, perinde ut Apoſtolus pronunciat Phil. 3. v. 18. *Pſeudo Apoſtolos,* qui negabant in ſolo Chriſto eſſe noſtram coram Deo juſtitiã quærendam, eſſe *inimicos crucis Chriſti,* 3. Superſtitioſum eſt, quod *peregrinationes* inſtituuntur ad ſepulchrum Chriſti opinione cultus & ſatisfactionis. Sextus articulus: *Aſcendit ad cælos, ſedet ad dextram Dei Patris omnipotentis.* Huic articulo detrahit Eccleſia Papalis, 1. dum negat, *ſolum* Chriſtum ad dextram Patris ſedentem eſſe noſtrũ Mediatorem & interceſſorem, ſed *ſanctos* illi conjungit. Lomb. 4. ſent. diſt. 45. lit. F. 2. dum negat per collocationem Chriſti ad dextram Patris ipſi ſecundùm human. Naturam datam *eſſe omnem poteſtatem in cælo ac terra, ut præſens omnib. creaturis adſit & potenter ubiq; dominetur.* Bellarm. lib. 3. de Chriſto cap. 16. Septimus articulus: *Inde venturus eſt judicaturũ vivos & mortuos.* In hunc articulum Eccleſia Rom. impingit: 1. dum Chriſtum *ſecundùm merita operum judicaturum,* docet Ruard. Tapper. tom. 2. art. 8. pag. 17. 2. dum *ipſum diem adventus ad judicium præciſè definit,* exactis ſcil. tribus annis cum dimidio ab Antichriſti adventu. Bellarm. lib. 3. de Pont. cap. 8. *à morte Antichriſti uſq; ad diem judicij numerant 45. dies.* Vega in Apol. Greg. de Valent. tom. 4. oper. diſp. 11. q. 2. Octavus articulus: *Credo in Spiritum ſanctum.* Hunc articulum labefactat Eccleſia Papalis, 1. dum *judicio Spiritus ſancti* in Scripturis loquentis non acquieſcit, ſed judicium Papæ illi præfert, imò diſertè negat *Spiritum ſanctum judicare poſſe hæreticos per Scripturas.* Gretſer. in Colloq. Ratiſbon. 2. dum fingit *infallibilem Spiritus ſancti aſſiſtentiam Romano Pontifici promiſſam,* unde in decretis ſuis errare nequeat. catech. Rom. part. 1. cap. 10. 3. dum *internum Spiritus ſancti teſtimonium* & obſignationem de gratia Dei in cordibus piorum elidit dubitationis dogma ſtabiliendo Concil. Trid. ſeſſ. 6. c. 9. 4. dum Scripturam ſacram authenticas & publicas Spiritus ſancti tabulas vocat *imperfectam, inſufficientem, obſcuram, ambiguam, regulam Lesbiam, literam mortuam, naſum cereum &c.* Cenſura Colon. p. 221. Petrus à Soto in defenſ. de uno præſente judice Eccleſ. p. 1087. &c. Nonus articulus: (Credo) *ſanctam Eccleſiam Catholicam, ſanctorum communionem.* Hujus articuli ſinceritatem contaminat Eccleſia Rom. 1. dum negat, *Eccleſiam propriè eſſe congregationem ſanctorum.* Concil. Conſtant. ſeſſ. 15. 2. dum ſibi *ſoli* Eccleſiæ *Catholicæ* nomen arrogat. Coſter. in Apol. contrà Gommar. p. 224. 3. dum ſtatuit, *Eccleſiam eſſe cœtum hominum ita viſibilem & palpabilem, ſicut eſt cœtus populi Romani vel regnum Galliæ aut Reſp. Venetorum.* Bellarm. lib. 3. de Eccleſia milit. cap. 2. 4. dum *Eccleſiæ caput & ſponſum* ſtatuit *Romanum Pontificem.* Bellarm. præfat. lib. de Pontif. 5. dum Eccleſiæ nomine *ſolum Romanum Pontificem intelligit* Thom. Bozius de Eccleſ. lib. & poteſt. lib. 1. cap. 6. 6. dum docet, *illum cœtum non eſſe Eccleſiam, nec partem Eccleſiæ, qui Romanum Pontificem non agnoſcit pro capite.* Bell. l. 3. de Eccl. cap. 5. ſub finem. *Nemo poteſt etiamſi velit ſubeſſe Chriſto & communicare cum Eccleſia militante, qui non ſubeſt Pontifici.* 7. dum negat *prædicationem Evangelij & adminiſtrationem Sacramentorum eſſe veras Eccleſiæ notas,* contrà verò alias ſubſtituit cõmunes & accidentarias notas. 8. dum docet *majorem eſſe autoritatem Eccleſiæ,* h. e. ut docet analyſis, Papæ Romani *quam Scripturæ,* hoc eſt, ipſius Dei in Scripturis loquentis. Conſ. Petricov cap. 15. fol. 18. 9. dum docet *Eccleſiam tempore Apoſtolorum fuiſſe rudem, informem & in infantia conſtitutam, nunc verò longè ſplendidiorem.* Coſterus in Enchir. pag. 71. 10. dum negat, *Eccleſiam errare poſſe.* Bell. l. 3. de Eccleſ. cap. 14. Articulus decimus: *Credo remiſſionem peccatorum.* Hunc articulũ depravat Eccleſia Romana. 1. dum negat, *pios de remiſſione peccatorum certos eſſe poſſe.* Conc. Trid. ſeſſ. 6. can. 13. Bellarm. lib. 1. de Juſtif. cap. 9. §. deinde: ſic ſcribit: *Articulus de remiſſione peccatorum in Symbolo Apoſtolico non docet ſpecialem & abſolutam benevolentiam, ſed benevolentiam generalem & quæ ſuis conditionibus non caret, cùm ex Baptiſmi perceptione dependeat.* Et poſtea: *Itaq; ſenſus articuli non eſt, credo aut confido mihi remiſſa eſſe peccata, ſed credo & confiteor in Eccleſia Catholica eſſe donum remiſſionis peccatorum.* 2. dum docet poſt hanc vitam *in purgatorio* quædam peccata remitti. Coſterus in Enchir. controv. cap. 16. prop. 5. At peccatum ibi remittitur, ubi committitur. 3. dum *remiſſâ culpâ negat remitti pœnam.* Catech. Rom. part. 2. cap. 4. pag. 54. 4. dum *ſatisfactiones noſtras & noſtra merita* ad peccatorum remiſſionem requirit, adeoq; bona opera & Sacramenta *ex opere operato* remiſſionẽ peccatorum conferre ſtatuit. Fab. Incarn. in Scrutin. Sacerdot. part. 1. tract. 1 fol. 31. 5. dum *judiciariam peccata remittendi poteſtatem* Sacerdotibus tribuit Concil. Trident. ſeſſ. 14. cap. 1. 6. dum ex merito Chriſti & meritis Sanctorum parat theſaurum *indulgentiarum*, cujus diſpenſationem ſoli Pontifici aſſignat &c. Articulus undecimus: (Credo) *carnis reſurrectionem.* Hunc articulum Johannes XXIII. Pontifex Romanus, Eccleſiæ Romanæ caput & Sponſus ac in decretis ſuis infallibilis penitus negavit, teſtibus Patribus Concilii Conſtantienſis ſeſſ. 11. tom. 2. Concil. p. 160. *Specialem fidem reſurrectionis ad vitam fideles juſtificatos habere* negat Coſterus in Apol. 1. contra Gomarum p. 228. Articulus duodecimus. *Et* (credo) *vitam æternam.* Hunc articulum itidem negavit Johannes XXIII. Pontifex. Ac labefactatur illius integritas à Pontificiis. 1. dum negant *fideles certos eſſe poſſe ac debere de vita æterna conſequenda.* Cenſ. Colon. p. 92. 2. dum audacter determinant *quæ aureola* quibus electis olim in vita æterna dandæ ſint, *ac fructum triceſimum* conjugatis caſtè viventibus, *ſexageſimum* viduis continentibus, *centeſimum* virginibus aſſignant, ut conſtat ex Scholaſticis. 3. *dum infantes piorum ac fidelium caſu quodam neceſſitatis à Baptiſmo excluſos regno cœlorum privant & in limbum inferno proximum detrudunt.* Sonnius lib. 2. demonſtrat. tract. 4. cap. 2. Atque hos errores contra fidei articulos in Symb. Apoſtolico propoſitos Eccleſia Papalis complectitur. Quod ſi eodem modo reliquos doctrinæ cœleſtis articulos percurrere velimus, ingens errorum Pontificiorum chaos deprehenderetur: videatur liber Heshuſii de ſexcentis erroribus Pontificiorum Wolff. Platzii lucus ſucciſus errorum Papalium, Gabr. Povelus de Antichriſto lib. 2. cap.

19. &

19.& ſeqq. qui tamen cum judicio diſcretionis legendus.

Peccata Eccleſiæ Romanæ.

251. Peccata, quæ Eccleſiæ Rom. doctrina fovet, juxta præcepta Decalogi enumerabimus. *Contra primum præceptum* in Papatu **peccatur& quidem circa *Dilectionem Dei.* Toletus lib.4. de inſtr. Sacerdot. cap. 9. *Quantùm ad intentionem, quæ conſiſtit in fervore & vehementia quadam ipſius actus, non tenemur ſub præcepto Deum plus diligere omnibus.* Contrà Deut.6.v.5. Matth. 22.v. 37. Luc.10.v.27. Deinde circa *fiduciam in Deum.* Theſaurus præconiorum Mariæ cap.52.ex Anshelmo de excell. Virg. cap.6. *Velocior nonnunquam in periculis ſalus eſt memorato nomine Mariæ, quam invocato nomine Chriſti.* It. *Deus regni ſui, quod miſericordia & judicio conſtat, dimidium h.e. miſericordiam tranſtulit in Mariam, altera regni parte i.e. judicio & ſeveritate vel ſibi retenta vel tranſlata in Filium, ut ſi quis fortè à Patre terreatur quia ſiverus eſt aut à Filio, quia judex eſt, is matrem intueatur & ad eam confugiat, quia medicina eſt & miſericors.* Vid. Caſſandr. in Conſult. art. 21. cap. de merit. intercess. Sanct. Holcocottum in lib. Sent. lect. 36. Bernhardinus in ſuo Mariali Alex. VI. dedicato part.3. ſerm. lit. V. *Confidenter unusquisq; appellet ad illam* (Mariam) *Nam licet ad illã appellare, ſi quis à Dei juſtitia ſe gravari ſentiat, quod ſignificatũ fuit Heſth.5. ubi dicitur, quod cùm Rex Aſſuerus Judæis iratus eſſet, Regina Heſter ad ipſum placandum acceſſit, cui Rex ait, etiamſi dimidiam partem regni mei petieris, dabitur tibi. Iſta ergo Imperatrix figuravit Imperatricem cœlorum, cum qua Deus regnũ ſuum diviſit. Cùm enim Deus habeat juſtitiam & miſericordiam, juſtitiam ſibi in hoc mundo exercendam retinuit & miſericordiã matri conceſſit, & ideò ſi quis ſentit ſe gravari à foro juſtitiæ DEI appellet ad forum miſericordiæ matris ejus.* Vide Biel. in Cãn. lect. 80. lit.c. Contra Hebr.4.v.14.cap.7.v.25.c.9. v.11. Rom.5.v.1. Eph.2.v.18. 1. Tim.1.v.5. 1. Joh. 2.v.1. Et quis neget, quòd in Papatu regnet ** 1. *atheiſmus*, non quidem manifeſtus ſed occultus. Eſt autem atheiſmus *occultus*, quando quis tres perſonas in una divina eſſentia agnoſcit, interim tamen per conſequentias neceſſarias partim ex aliis doctrinæ aut fidei capitibus, partim ex ratione colendi Deum deductas evertit, id quod bene erat confeſſus. Stapler. part. 1. orat. p. 418. *Eſt atheiſmus nõ ſolùm nullius aut plurium Deorum cultus, ſed etiam ipſius veri atq; unius Dei non verus, non legitimus cultus.* Hujus atheiſmi reos agimus Pontificios, dũ enim merita & ſatisfactiones humanas propugnât, *miſericordia & juſtitia divina* perfectionem obliquè negant, ut ſuperius fuit oſtenſum. Præterea *qui negat Filium, nec Patrem habet* 1 Joh.2.v.23. at Pontificii negant Filium, dum communicationem divinorum idiomatum Chriſto in tempore datorũ ad carnem referre reformidant, ſicq; *in ſocietatem ab Ario rapiuntur*, ut docet Leo Epiſt. 11. dum negant, *Chriſtum eſſe Mediatorem ſecundum utramq; Naturam*, & hac ratione infinitam meriti efficaciam tollunt: dum Chriſto in Prophetico & Regio officio adjungunt Papam, quem vocant *Eccleſiæ ſuæ caput ac ſponſum*, eiq; tribuunt poteſtatem ferendi ll. per univerſam Eccleſiam, determinandi infallibiliter controverſias, præcipiendi Angelis, abſolvendi ſubditos à juramentis, quibus Magiſtratui ſunt devincti &c. in officio Sacerdotali adjungunt Chriſto copioſiſſimam turbam Sacerdotum, qui quotidiè modo incruento pro peccatis mortuorum ac viventium in ſacrificio Miſſæ Chriſtum offerant: Chriſto unico Mediatori & interceſſori adjungunt multos ſanctos, quorum meritis & interceſſione confidendum eſſe docent. Merito Chriſti conjungunt merita Sanctorum & opera ſupererogationis, quem theſaurum per indulgentias Papales diſpenſari fingunt, docent, Chriſtum eſſe novum legislatorem &c. Quæ omnia probant Pontificios negare Filium, h.e. doctrinam de officio Chriſti horribiliter corrumpere, proinde nec Patrem habent. 2. *idololatria*, eaq; multiplex. Invocantur enim ſancti non ſolum ut interceſſores, ſed etiam ut opitulatores ac quandoq; ardentius quàm ipſe Deus, quâ ratione committunt ἁγιολατρείαν. Bodin. in meth. Hiſtor. c.5. *D. Antonius à plerisq; in Italia & Gallia Narbonenſi ardentiore voto, certè majore metu colitur, quàm Deus immortalis.* Lud. Viv. in lib.8. de civ. Dei c.27. *Multi Chriſtiani in re bona plerunque peccant, quod divos divasq; non aliter venerantur quàm Deum. Nec video in multis, quod ſit diſcrimen inter eorum opinionem de Sanctis & id quod gentiles putabant de ſuis diis.* Caſſand. in Conſult. art. 21. *Multi in interceſſionibus Sanctorum plus quam in Chriſti meritis fiducia ponunt. Chriſtum matri ſubſtituentes.* Mariam in precibus vocant *Dominam ſuam, Reginam, quæ præſit Filio, Mediatricem, vitam ac ſpem ſuam*, eamq; invocant, *ut ab hoſte protegat & in hora mortis ſuſcipiat*, quâ ratione committunt Μαριολατρείαν, Imagines quaſdam adorant cultu latriæ Thom. part.3. q. 25. art. 3. ſic committunt εἰκονολατρείαν. Corn. Agripp. de vanit. ſcient. cap.57. *Dici non poteſt, quanta idololatria alatur apud rudem populum per imaginum cultum.* Panem Euchariſticum in proceſſionib. adorant etiam extra uſum à Chriſto inſtitutum, ac totum Sacramentum adorant, quod conſtat non ſolùm re cœleſti corpore ſcil. & ſanguine Chriſti, ſed etiam re terrenâ, pane ſc. & vino, ſicq; committunt ἀρτολατρείαν. Angelis honorem adorationis deferunt & hac ratione committunt Ἀγγελολατρείαν. Ligno crucis deferunt cultum latriæ, ſicq; committunt σταυρολατρείαν. Fiduciã cordis ac ſpem ſalutis defigunt in bonis operib. peregrinationibus, jejuniis, eleemoſynis, indulgentiis, operibus ſupererogationis, cultib. electitiis, veſte Franciſcana, cucullis Monaſticis &c. quâ ratione iidẽ committunt idololatriam, ſiquidem fiducia cordis & ſpes ſalutis in ſola Dei miſericordia & Chriſti merito collocãda. Reliquias Sanctorum religiosè venerantur, eas oſculando, coram illis procidendo, peregrinationes ad eas inſtituendo ad gratiam apud Deum promerendam, ſicq; cõmittunt λειψανολατρείαν. Pontifici Rom. & nomen Dei & honores divinos deferunt, quâ ratione cõmittunt Παπολατρείαν. Aug. Steuch. tom.3. l.2. de donat. Conſt. cont. Vallam t.230. *Audis ſummum Pontificem à Conſtant. Deum appellatum, & habitum pro Deo. Hoc videl. factum eſt, cum eũ præclaro illo edicto decoravit, adoravit ut Deum, ut Chriſti & Petri ſucceſſorem divinos honores ei, quoad ejus potuit, contulit, velut vivam Chriſti imaginẽ veneratus eſt.* **Paul. Æm. l.7. refert, quod Papa Legatos Siculos humi venerabundos ſibi acclamare permiſerit. *Sancte Pater, qui tollis peccata mundi miſerere noſtri, qui tollis peccata mundi, dona nobis pacem.* ** Bellarm. in præfat. lib. de ſummo Pontifice dicta ſcripturæ *de lapide precioſo*, quæ ſoli Chriſto competunt, ad Pontificem transfert. Joh. Andr. c. ad honorem de aut. & uſu pallii. Hoſtienſis c. Quantò de transl. Epiſc. & Panorm. c. licet. de elect.

ſcri-

ſcribunt *Papam & Chriſtum facere unum conſiſtorium & excepto peccato Papam quaſi omnia poſſe qua poteſt Deus, & à nemine judicari poſſe.* Præterea cùm non ſolùm idololatria ſit, *quando id quod non eſt Deus colitur divinè*, ſed etiam *quando verus Deus colitur non divinè*, hoc eſt, modo in verbo præſcripto, quisquis namq; aliâ ratione Deum colere inſtituit, quàm in verbo præſcripſit, is non verum Deum, ſed idolum cordis ſui adorat & colit, ideo ad idololatriam Pontificiam meritò etiam referuntur variæ ἐθελοθρησκείας. quæ maximam cultus partem in regno Pontificio abſolvunt teſte Durando. 3. *Apoſtaſia à fide* 1. Tim. 4. v. 1. *Spiritus manifeſtè dicit, quod in noviſſimis temporibus quidam diſcedent a fide ἀποστήσονταί τῆς πίστεως attendentes Spiritibus erroris & doctrinis Dæmoniorum* v. 2. *in hypocriſi loquentium mendacium & cauteriatam habentium conſcientiam.* v. 3. *prohibentium nubere, abſtinere à cibis, quos Deus creavit &c.* id vero in Papatu compleri viva praxis oſtendit. 4. *Hæreſes*, oſtendimus enim ſuperius, Papatum eſſe ſentinam, ἐπιτομὴν & ἀνακεφαλαίωσιν variarum hæreſium. *Contra ſecundum præceptum* regnat in Papatu. 1. *Magia*, eaq; multiplex. Viget enim illic *Magia divinatrix μαντική*, quâ revelante Diabolo res futuræ & occultæ cognoſcuntur. Reſponſa quærunt & accipiunt à ſtatuis, quas certis Sanctis attribuunt. Sylveſter II. habuit figuram ænei capitis, quod inſtar oraculi in dubiis negotiis conſuluit. Gregorius VII. Hildebrandus dictus ex pane conſecrato contra Imperatorem adverſarium ſuum reſponſa quæſivit, quæ cum aliquando non redderentur, in ignẽ illum conjecit. Alexander VI. epoto per errorem veneno, quod ex ipſius juſſu optimatibus quibuſdam propinandum erat, lethaliter ægrotans miniſtrum Modenam in conclave ſuum ſecretius miſit, ut libellum deauratum, in quo Magia conſcripta erat, afferret, quò de fine vitæ ſuæ conſuleret Deum ſuum. Miniſter offendit Satanam ſedentem in Pontificia ſede, habitu Pontificali indutum ac dicentem: *Ego ſum Papa.* Lipſius de idolis D. Virginis Hallenſis & Aſpricollis ſcribit, quod reſponſa dederint & homines conſilium eorum poſtulantes erudierint. Huc pertinet *Steganographia* Trithemii, quâ conſilia clancularia per deferentes Spiritus occultè ſibi invicem communicare poſſunt, qui eam norunt. Item adjuratio Spirituum ſive animarum apparentium, quæ quomodo, quibusve ceremoniis inſtituenda ſit, docet Wierus lib. 1. de præſtigiis Dæmonum c. 13. ex Jacobo de Chuſa. Deinde viget in Papatu *Magia præſtigiatrix* in faſcinationib. & illuſionibus ſuis. Quando enim defunctorum animas apparentes adjurant, tunc illæ de ſuo quem in purgatorio igne ſuſtineant, cruciatu conqueruntur, poſtulant ſuffragia, certum numerum Miſſarum, jejuniorum, eleemoſynarum &c. quæ omnia ſunt meræ præſtigiæ Diaboli. Quando obſeſſi aquâ luſtrali aſperguntur, vel exorciſmi ſuper illos decantantur, Diabolus illudit ſpectatorib. ac ſe torqueri illis næniis ſimulat. Hûc pertinent illuſiones & faſcinationes Satanicæ per conficta miracula, qualia multa in Papatu fuerunt edita. Deniq; viget in Papatu talis *Magia operatrix*, quæ ope & colluſione Diaboli mirificos effectus edit. Sic ſacrificuli Diabolum ex obſeſſis ejiciunt, ſpectra ex domibus abigunt, mirabilia quædam operantur, ſponte ſcil. cedente Diabolo & mirificos illos effectus producendo, ut in idololatria & ſuperſtitione homines confirmet. Iſengrin. in libro de Maria in veteri Oetinga refert, P. Caniſium puellam quandam obſeſſam peculiari planè modo à Dæmone liberaſſe. Juſſit afferri curioſam illam Mariæ virginis in veteri Oetinga ſtatuam & à tergo capiti puellæ eam impoſuit, tunc Satanas illicò exclamavit: *Dimitte me ô meretrix, ut quid me tam virulenter calcas?* ſed Caniſius coegit Dæmonem, ut hoc convicium reſorberet ac laudes Mariæ diceret, ſepties terram oſcularetur, Chriſtum adoraret, quinquies orationem Dominicam, totiesq; ſalutationem Angelicam recitaret, quibus omnibus ritè peractis egredi juſſus ſæpiùs ingeminavit: *Væ, væ, væ mihi miſero, intra viginti annorum ſpacium nullus Dæmoniorum tantis tormentis ſubjectus fuit, quantus ego.* Haſenmüll. in Hiſt. Jeſuit. c. 8. p. 296. ex Turriano refert, quod aliquando Romæ fœmina quædam à Diabolo obſeſſa Ignatium Loyolã ſecuta ſit & clamarit: *Tu ſolus me liberare & juvare potes.* Tunc Loyolam recitaſſe verſum Virgilii: *Speluncã Dido, Dux & Trojanus eandem*, quâ voce auditâ Dæmonem mulierem proſtraviſſe, ac egredientem clamaſſe: *O fili Loyola, tu ceu leo me ad ſpeluncam inferni abire cogis, ſed rogo te, ne me æterna ſpelunca injicias.* Poſtea Ignatium illi dixiſſe: *Vade quocunq; volueris, modò nullum amplius hominem obſideas*, ac ſtatim Dæmonium magno cum ſtrepitu egreſſum eſſe. Solent etiam in expulſione Dæmonum ab obſeſſis adhibere ſignum crucis, aſperſionem aquæ benedictæ, pulſum campanarum, incenſum cereorum, admotionem reliquiarum &c. At quis non videt hunc modum expellendi Dæmones ab Apoſtolico plurimùm differre & colluſionem vel certè illuſionem Diaboli in illis expulſionibus intercedere. 2. *Abuſus nominis divini* per multiformes exorciſationes & adjurationes, Item: olei, ſalis, aquæ, herbarum & aliarum rerum conſecrationes, quæ nihil aliud ſunt quàm horrendus nominis ac verbi divini abuſus, fingunt enim ſine omni mandato, promiſſione & exemplo illis conſecrationib. & exorciſationibus novam quandam eamque ſpiritualem δύναμιν creaturis conferri, ut docent conſecrationum formulæ in Pontificiali ac Ceremoniali. Oleum infirmorum benedicitur his verbis: *Exorcizo te immundiſſime Spiritus, omnisq; incurſio Satanæ & omne phantaſma in nomine Patris, Filii & Spiritus ſancti, ut recedas ab hoc oleo, ut poſſit effici unctio Spiritualis ad corroborandum templum Dei vivi, ut in eo poſſit Sp. S. habitare per nomen Dei Patris omnipotentis & per nomen dilectiſſimi filii ejus Domini noſtri Ieſu Chriſti.* Et poſtea: *Emitte quæſumus Domine Sp. S. paracletum de cœlis in hanc pinguedinem olivæ, quam de viridi ligno producere dignatus es ad refectionem mentis & corporis, ut tua ſancta benedictione ſit omni hoc unguento cœleſtis medicina per uncto tutamen mentis & corporis ad evacuandos omnes dolores, omnes infirmitates, omnemq; ægritudinem mentis & corporis, unde unxiſti Sacerdotes, Reges, Prophetas & Martyres, ſit chriſma tuum perfectum nobis Domine à te benedictum permanens in viſceribus noſtris, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti* Chriſma ſic benedicitur: *Exorciſo te creatura olei per Deum Patrem omnipotentem, qui fecit cœlum & terram & omnia, quæ in eis ſunt, ut omnis virtus adverſarii, omnis exercitus Diaboli, omnisq; incurſio & omne Phantaſma eradicetur & effugetur à te, ut fias omnibus, qui ex te ungendi ſunt, in adoptionem filiorum per Spir. S. in nomine Dei Patris omnipotentis & in caritate Ieſu Chriſti filii ejus, Domini noſtri, qui cum eo vivit &*

regnat

regnat Deus in unitate Spir. ſancti. Et poſtea: *Te precamur Domine ſancte Pater, omnipotens æterne Deus, per Chriſtum Dominum noſtrum, ut creaturæ hujus pinguedinem ſanctificare tuâ benedictione digneris & ſancti Spiritus ei admiſcere virtutem cooperante CHRISTI Filii tui potentia, à cujus nomine ſancto chriſma nomen accepit, unde unxiſti Sacerdotes, Reges, Prophetas & Martyres tuos, ut ſpiritualis lavacri Baptiſmo renovandis, creaturam chriſmatis in Sacramentum perfectæ ſalutis vitæq; confirmes, ut ſanctificatione unctionis infuſa, corruptione primæ nativitatis abſorpta, ſanctum uniuscujusque templum acceptabilis vitæ innocentiæ odore redoleſcat, ut ſecundùm conſtitutionis tuæ Sacramentum regio & Sacerdotali, Propheticoq; honore perfuſi veſtimento incorrupti muneris induantur, ut ſit his qui renati fuerint ex aqua & Spiritu S. chriſma ſalutis, eosq; æternæ vitæ participes & cœleſtis regni faciat eſſe conſortes.* Neve quid impietatis ac ſuperſtitionis deſit Pontifex inclinato capite poſtmodum ſalutat chriſma dicens: *Ave ſanctum chriſma.* Vide plura exempla talium exorciſationum & incantationum in Apol. Confeſſ. Witenb. part. 1. cap. de Baptiſmo pag. 478. Pertinet huc conſecratio campanarum, de qua latè egimus tom. 4. Locor. cap. de Baptiſmo §. 166. Item quod *Evangelium Iohannis* chartæ inſcriptum collo appendunt ad febris, epilepſiæ & aliorum morborum remedium, quod *characterib. & verbis ſacris* ad morborum medicationes abutuntur; quod *ſuperſtitioſas ſuas ceremonias* & errores Scripturæ dictis malè detortis probare nituntur &c. Cumprimis huc referendum, quod Monachi Franciſcani linguas ſuas ad maledicendum venales exponunt & conducti ab iis, qui hoſtem habent, quem velint perditum, *Pſalmum centeſimum nonum recitant*, Propheticum S.S. oraculum execrabili malitiâ profanantes.

3. *Perjuria.* Pontifex ſibi arrogat poteſtatem abſolvendi ſubditos à juramento Magiſtratui præſtito ac reſcindendi juramenta vera & legitima. Cùm verò talem poteſtatem divinitùs ſibi traditam neutiquam obtineat, fit Doctor & autor perjuriorum. Azorius lib. 5. Inſtit. moral. cap. 15. p. 127. *Canonicus quidam invehitur in Pontificem Gregorium, quod tempore Magni ſchiſmatis, antequam Pontifex crearetur, juraverat publico & ſolenni ritu ſeſe abdicaturum Pontificia poteſtate. Poſtea verò Pontifex electus noluit Pontificatum deponere. At poteſt Pontifex Romanus ſeipſum ſolvere à voto & jurisjurandi religione & lege, modo debita ſubſit cauſa.* Sic ergo non ſolum alios, ſed etiam ſeipſum à juramento abſolvere poteſt Pontifex, nimirum ut ludat juramentis, ſicut pueri aſtragalis. Oſtendit verò eventus abſolutionem à juramento etiam hoſti præſtito per Pontificem factam Deo haudquaquam fuiſſe approbatam. Agripp. de vanit. ſcient. c. 61. *Eugenius Pontifex ob violatum Turcæ jusjurandum Chriſtianam Rempub. in tot funeſtiſſima bella conjecit, ac ſi non etiam hoſti eſſet fides ſervanda.* Vt autem Pontifex perjuriorum autor, ita Epiſcopi ipſius hac in re egregiè patriſſant. Titulares enim illi Epiſcopi, qui ad peregrinum aliquem Epiſcopatum ordinantur, jurant ſe eò quamprimùm profecturos & illius loci homines converſuros, mox tamen ab illo juramento per Pontificem abſolvuntur. Recenſetur ille luſus in libro qui continet cauſas recuſati Concilii Tridentini p. 38. *Vbi ordinati ſunt, feſtinant eò verſus ſedulò. Verùm ubi ad primum aut ſecundum lapidem progreſſi ſunt, occurrunt eis tabellarii, qui afferunt à fide digniſſimis ejus loci hominibus literas indicantes rem eſſe planè impoſſibilem & extremi periculi pleniſſimam, quam tentent. Quid ergo cothurnati illi ac mitrati Patres in tam inopinato triſtiq; caſu facerent? Redeunt toti conturbati denuo ad ſanctiſſimum Patrem, qui omnibus difficultatibus promtum remedium de ſua poteſtatis plenitudine, ſacroq; omnium jurium ſcrinio pectoris afferre poteſt. Exponunt triſtes incurvâ cervice præclariſſimam ſuam voluntatem, pulcherrimum conatum, ac iter jam ſuſceptum. Exponunt quoque quid compererint de periculis & impoſſibilitate rei. Allegant leges, quòd ad impoſſibilia nemo obligetur, ſicq; tandem Pontifici perſuadent, ut à præſtito juramento ipſos abſolvat.* Ex quo apparet, titulares illos Epiſcopos ſcientes ac volentes perjurium committere, jurant enim ſe facturos, quod in animum nunquam ſeriò receperunt. Refert Flacius 10 refut. invect. Bruni p. 38. *omnes ordinandos aut ſacris initiandos examinari initio ab Epiſcopo aut ejus ſuffraganeo. Facto examine progreditur examinator ad altare & ſolenniter jurat omnes illos initiandos eſſe idoneos ætate, moribus & ſcientiâ, cum pleriq; etiam Eraſmo teſte, ſint indoctiſſimi, moribus corruptiſſimè & ſæpe etiam ætate adhuc immatura.* Sic ergò examinatores illi Pontificii lucelli causâ ſcientes ac volentes pejerare non erubeſcunt. Hæretico non eſſe ſervandam fidem etiam jurejurando confirmatam docent, ut praxis in Concilio Conſtantienſi oſtendit, quâ ratione iterum perjuriorum autores fiunt. Exigunt à Monachis & Monialibus juramentum, quo ſe ad perpetuam continentiam obſtringant, cùm ne milleſimus quidem ex illis dono iſto ſit inſtructus. Docent *æquivocationibus* uti in juramentis, hoc eſt, artem perjurii profitentur. Toletus lib. 4. de inſtruct. Sacerd. cap. 21. *Tenetur homo aliquando ſecundùm mentem aliorum jurare, id eſt, uti verborum ſignificatione communi, quamvis non ſemper teneatur ad hoc, ſed aliquando licet uti æquivocatione & decipere audientem, non ſemper, ſed quando judex contra juſtitiam petit juramentum, licet uti æquivocatione & jurare ſecundùm ſuam mentem, contra mentem judicis, ut puta quærenti judice, feciſti ne illud? reſpondeat, non feci, intelligendo inter ſe, ut dicam tibi, vel hoc tempore, vel quid ſimile. Et ſi vir uxorem petat, an ſit adultera, iſta reſpondere poteſt, non ſum, quantumvis verum fuerit, intelligendo ut tibi revelem. Sic qui cogitur jurare alteram ei ſponſam accepturum, intelligendo, ſi poſtea placuerit. Et à latronibus comprehenſus juraverit, ſe poſtea daturum centum aureos ut liberetur, & æquivocè jurans, inter ſe dicens, ſi poſtea libuerit, tunc non tenetur ſolvere. Sic à cuſtode injurioſè detentus, ut dimittatur, jurans ſe rediturum poſtea, poteſt uti æquivocatione & non tenetur redire.* Molan. tract. 2. cap. 4. concl. 3. *Si quis à Magiſtratu interrogetur num cantaret aut audierit Miſſam in loco hoc vel illo, poteſt reſpondere quod non, imò & jurare, cùm non ea de cauſa ibi ſit, ut judici id aperiat.* Gregorius de Valentia tom. 3. p. 1346. æquivocationes illas vocat *prudentem defenſionem.* Martinus Azpilcueta Navarrus dicit *eas fundari in inſigni illo facto Franciſci*, quod recitat in c. Humanæ aures c. 22. q. 5. c. 2. num. 11. p. 348. & in Manual. Confeſſ. tom. 3. cap. 12. n. 8. p. 58. &c. Sacerdotes Wisbycenſes in Epiſt. ad Catholicum Generoſum. *Ars eſt noſtrorum Ieſuitarum, ut in juramentis ſuis Magiſtratus illudant, cùm à Magiſtratibus quæritur, Eſne Sacerdos? tum Sacerdotis licebit* (inquiunt) *reſpondere,*

dere,

dere, non ſum talis, ſed aditâ hac intentione intus in animo conceptâ, non ore prolatâ, qualem me eſſe cupitis aut narrem tibi, aut aliquid ſimile &c. En perjuriorum Doctores & autores. 4. *Honoris divino nomini ſolummodò debiti ad creaturas translatio.* In juramentis Magiſtratui præſtandis non ſolius Dei, ſed etiam nomina *ſanctorum mortuorum* uſurpantur, quâ ratione divinus honor illis tribuitur, quòd pejerantem punire poſſint. Confeſſiones peccatorum non ſolum Deo, ſed etiam *B. Mariæ virgini, Angelis, Apoſtolis, Martyribus & omnibus Sanctis* faciunt. Defendunt Baptiſmum illum, qui fit *in nomine Patris & Filii & Spiritus S. & B. Mariæ virginis.* Guido in manipul. Curatorum cap. 3. Coſterus in Apolog. 1. contra Gomarum p. 231. ** Peccant inſuper contra ſecundum præceptum docendo *Preces* ignotas plus ſæpe valere ad devotionem & plus faciunt ad ædificationem quàm cognitæ. Anglo Remenſes in 1. Corinth. 14. verſ. 13. *Non dubitamus quin DEO ſit gratius & conducibilius in omnibus neceſſitatibus & conventibus ſuis totius Chriſtiani populi precari in lingua Latina quam in vulgari, licet unusquisq; in particulari non intelligat quid loquatur, tamen planum eſt tales preces non minore cum conſolatione, Spiritus non minore cum tadio, non minori devotione & affectu, imo ſæpius majori fieri quam alias illas, quæ ſiunt lingua nota.* Pugnat hoc cum 1. Cor. 14. v. 2. uſq; 20. Huc refert illud Azorii: *Pro obſtinatè malis & ſceleratis orandum eſt, at pro hæreticis & ſchiſmaticis non eſt orandum.* lib. 9. Inſtit. cap. 31. §. Sextò quæritur. Contra 1. Tim. 1. v. 1. *Orate pro perſequentibus.* Matth. 5. v. 44. Chriſtus pro inimicis Luc. 23. v. 34. at nulli magis hoſtes & inimici Eccleſiæ quam hæretici. ** *Contra tertium præceptum* viget in Papatu. 1. *Sabbathi profanatio,* neque enim Sanctificationem Sabbati conſtituunt in verbi auditu, lectione, meditatione, Eucharistiæ juxta Chriſti inſtitutionem adminiſtratione, inque Sabbatiſmo animæ interno, ſed in *Ceremoniis externis* ludicris & ſuperſtitioſis, videlicet in ſpectandis Miſſis, in demurmuratione precularum, in lingua ignota, in proceſſionibus, candelarum accenſionibus, ſtatuarum & reliquiarum venerationibus &c. Neque ſolùm in praxi ſed etiam in theoria Sabbati profanationem docent. Toletus lib. 4. inſtruct. cap. 24. *Homo tenetur ſub mortali ad ſanctificandum feſtum, ſed non tenetur ad bene ſanctificandum.* cap. 25. *Licet iter facere audito prius ſacro & venari, licet ſtudere ſuper lites propter pecuniam, licet carnes vendere, animalia occidere ad victum propter pecuniam, licet in ſolennitatibus conſtruere loca pro ſpectaculis, quando non poſſunt fieri niſi in feſto. Denique Pontificis aut Epiſcopi licentiâ licet in feſto operari.* Azorius lib. 7. Inſtit. moral. c. 7. *Mos non eſt improbandus, quo viduâ pro dignitate perſona poſt obitum viri causâ luctus domi ſe continet ad annum, nec Miſſam audiat.* 2. *Feſtorum multiplicatio,* quæ in honorem Sanctorum inſtituuntur, & in quibus Sancti invocantur, ſtatuæ illorum circumgeſtantur, reliquiæ illorum ad venerationem religioſam oſtentantur &c. 3. *Baalitiſmus* ac boatus ille in templis, ſacellis, baſilicis & Monachorum clauſtris, quo linguâ ignotâ plerunque *P*ſalmi non intellecti decantantur, ac tribuitur huic decantationi ad certas horas reſtrictæ cultus ac meritum, cùm tamen nec ex fide procedat, nec in ſolius Dei honorem inſtituatur, nec ſeriam attentionem habeat conjunctam. Docet enim Aquinas libr. 4. ſent. diſtinct. 15. quæſt. 4. articul. 2. *Sufficere dicentem preces horarias intentionem generalem habere ſervitium divinum dicendi, ceterum non referre, quamvis animus ejus ad alia divagetur.* 4. *Scriptura contemtus,* cum enim vocant *imperfectam, obſcuram, materiam litis, literam mortuam,* comparant illam *naſô cereo, gladio Delphico, vagina vacua &c.* ab ejus lectione Laicos arcent, quâ ratione non ſolùm in ipſum Deum Scripturæ autorem injurii ſunt, ſed etiam verã Sabbati ſanctificationem, quæ potiſſimùm in meditatione verbi conſiſtit & pietatis profectum impediunt. *P*rodeat teſtis hujus rei domeſticus Claud. Epiſcopus Eſpenſ. in 1. Tim. *Ubi verbum negligitur, nec auditur, fidem ibi perire neceſſe eſt, id quod hodie proh dolor omnibus locis cernimus, ut ad tempora appropinquare videamur, de quibus Dominus. Putas Filius hominis veniens fidem inveniet in terris? qualiter in hac tempeſtate legatur ſacra Scriptura Canon, ſatis eſt manifeſtum, ubi ex deſuetudine & indevotione miniſtris Eccleſiaſticis ſacra in faſtidium venerunt.* 5. *Doctrina cæleſtis depravatio.* Pontifex, Cardinales & Epiſcopi à docendi munere plerique omnes abſtinent, ſi qui verò exiliis, præſertim Jeſuitæ & quidam Monachi docere præſumunt, non proferunt viva Dei eloquia, ſed aniles nugas de vitis Sanctorum, traditiones humanas, convitia contra doctrinam Evangelii, commendant ſuperſtitiones & cultus idololatricos &c. *Contra quartum præceptum* docetur in Papatu 1. *contemtus parentum.* Docent enim liberos parentibus inconſultis imo repugnantibus poſſe Monaſticam vitam ſuſcipere, ab ipſorum viſitatione, congreſſu & colloquiis abſtinere & hac ratione ἀμοιβὰς ac pietatis officia jure Naturali & divino ipſis debita non reddere, quò accommodant illud Hieronymi ad Heliodorum: *Licet parvulus ex collo pendeat nepos, licet ſparſo crine & ſciſſis veſtibus ubera, quibus te nutrierat, mater oſtendat, licet in limine pater jaceat, per calcato perge patre, ſolum pietatis genus eſt, in hac re eſſe crudelem.* Bellarminus libro 2. de Monachis cap. 36. *Licet filiis invitis parentibus tranſire ad religionem* (vitam Monaſticam) *poſtquam ad annos pubertatis, id eſt, ætatis ſuæ 14. pervenerunt, niſi parentes in tali neceſſitate ſint, ut non poſſint ſine auxilio filiorum vivere.* Qualem verò ἀστοργίαν hæc doctrina cordibus liberorum erga parentes inſerat, ejus rei exempla vide apud Haſenmollerum in Hiſtor. Jeſuit. cap. 5. Docent inſuper *matrimonia liberorum præter, imò contra parentum voluntatem contracta eſſe rata.* Toletus libr. 5. inſtruct. Sacerd. capit. 1. *Poteſt filius uxorem ducere ſe dignam invitis parentibus ſine peccato mortali.* Pontifex non ſolùm liberos ab obœdientia erga parentes abſolvit, ſed etiam filios adverſus parentes armat. Paſchalis II. Henricum V.

juſſit gladium ſtringere adverſus parentem Henricum IV. quem inſtinctu Papæ in vincula conjecit & ad mortem uſque deteſtando ſcelere in carcere detinuit. 2. *Contemtus Magiſtratus.* Pontifex cum ſuis Epiſcopis & Clericis ab obœdientia Magiſtratus politici nefariè & contra expreſſum Dei verbum Rom. 13. v. 1. ſeſe avulſit, dominatum politicum contra regulam Chriſti Luc. 22. v. 26. ſibi arripuit, unde ſe effert ſupra Imperatorem, Reges ac Principes, & vendicat ſibi ſummum jus Romani imperii, juramentum fidelitatis ab Imperatore exigens, quin imò negans ſine ſuo conſenſu & inauguratione quenquam Imperii gubernacula capeſſere poſſe. Ceremoniale Romanum lib. 3. ſect. 7. titul. de reverentiis quæ Papæ exhibentur. *Cæſar ut primùm videt Papam, detecto capite illum genu terram tangens veneratur, & iterum cùm appropinquat ad gradus ſedis genu flectit & Papæ pedes oſculatur.* ſect. 5. titul. de ingreſſ. urbis. *Cæſar tenet ſtapham, quoad Papa equum aſcenderit & accepto equi freno per aliquot paſſus ducit equum Papæ. Quodſi Papa non equo, ſed ſella veheretur, tunc Imperator vel Rex, ſi adſunt, debent ipſam ſellam ſuis humeris portare* lib. 1. Cerem. ſect. 2. titul. Ordo proceſſionis. Sic ergo ſummus in terris Magiſtratus officium ſtatoris ſive Conſtablii Papæ exhibere cogitur. 3. *Seditio adverſus Magiſtratum.* Docent enim Papam ſubditos à juramento, quo Magiſtratui ſui tenentur obſtricti, abſolvere poſſe, nimirum ſi Magiſtratus ad nutum & arbitrium Pontificis ſeſe accommodare nolint. Bellarminus libro 5. de Romano Pontifice cap. 6. *Pontifex Romanus ſuo jure poteſt Principes ſeculares excommunicare, & aliquando ſi ei ita viſum, regno ſuo privare.* Idipſo facto ſæpiùs demonſtrarunt. Gregorius VIII. cap. Nos Sanctorum. 15. quæſt. 6. *Nos ſanctorum prædeceſſorum noſtrorum ſtatuta tenentes eos, qui excommunicatis fidelitate aut Sacramento conſtricti ſunt, Apoſtolicâ autoritate a juramento abſolvimus, & ne ſibi fidelitatem obſervent, omnibus modis prohibemus.* Pius V. in Bulla adverſus Elizabetham Angliæ Reginam. *Volumus & mandamus, ut adverſus Reginam hæreticam & excommunicatam ſubditi arma capeſſant.* Inde communis ſchola concludit: *Principibus à Papa excommunicatis nullam a ſubditis deberi obœdientiam.* Dominicus Bannes in commentariis ſuper Thomam 2. 2. quæſt. 12. articul. 2. *Poſt latam ſententiam declaratiuam de crimine hæreſis, injuſtè Princeps poſſidet regnum aut principatum & exercet juriſdictionẽ in ſubditos, tenenturq; ſubditi eximere ſe ab ejus obœdientia* (nota) *& bellum gerere contra illum, ſi vires ſuppetant. Ex hac concluſione ſequitur* (pergit Bannes) *primò excuſandos eſſe Anglicanos & Saxonicos fideles, qui ſe non eximunt à poteſtate ſuperiorum, nec bellum contra illos gerunt, quoniam communiter non habent facultatem ad hæc bella gerenda contra Principes & imminent illis gravia pericula*, ubi ſingulariter obſerva ex hypotheſi doctrinæ Pontificiæ, ſubditis non ſolùm *licere*, ſed ipſos etiam *obligari*, ut obœdientiam legitimo ſuo Magiſtratui detrectent, ſi is à Papa excommunicetur. Wilhelmus Roſſæus de vindiciis Reipublicæ Chriſt. adverſus Reges impios & hæreticos p. 156. diſputat, *ſubditos jure poſſe reſiſtere Tyranno*, & addit, *omnem Regem hæreticum* (qui Romanæ Eccleſiæ placita non agnoſcit in omnibus) *eſſe ſimul Tyrannum.* Jeſuitæ Pariſienſes contra Henricum III. Valeſium pronunciarunt, *licere populo ſalvâ conſcientiâ contra Magiſtratum hæreticum, cui religioni obſtrictus ſit, ſe armare, unire ac eum cum adhærentibus perſequi juxta Conſtitutionem Innocentii IV. in Concil. Lugdunenſ.* cap. 1. de homicid. in 6. & cap. ult. de pœn. Notum eſt, qui Romæ plauſus excitati, qui pæanes decantati fuerint, cùm de Regis Galliæ Dominicani (rectius dixeris Dæmoniaci) Monachi venenatâ ſicâ ex inſidiis obtruncati cæde nuncium eſſet allatum, cujuſmodi oratione parentaverit ipſi Sixtus V. in purpuratorum Senatu 2. Septembr. Anno 89. in qua horrendum illud facinus laudibus in cœlum, aut etiam ſupra cœlum effert, omnibus heroum ab omni ævo rebus præclarè geſtis præfert, tandemque cum adorando incarnationis myſterio confert. Et quidni? cùm juxta Immanuelem a Saa in aphoriſmis Confeſſiorum in voce Clericus: *Clerici rebellio in Regẽ non ſit crimen læſæ majeſtatis, quia non ſit ſubditus regni.* Idem in voce Princeps. *Rex poteſt per Rempublicam privari regno ob Tyrannidem & ſi non faciat officium ſuum, & cùm eſt aliqua cauſa juſta & eligi alius à majore parte populi, quidam tamen ſolum Tyrannidem cauſam putant.* Ex quibus hypotheſibus Jeſuiticis concludit autor orationis ad Regem Chriſtianiſſimum (qui ſe vocat Catholicum & Aſſeſſorem Parlamenti) pag. 31. *Si Papa poteſt Reges excommunicare, & bonum eſt factum ac meritorium, ſi quis poſt vibratum fulmen Papale eos occiderit, continuò ſequitur, Martyrium ferri potius conſtanter oportere, quàm in cauſa eſſe, cur iis tradantur morti, quibus iter ad vitam æternam oſtenderint, hæ propoſitiones catenâ quadam inter ſe connexæ ſunt.* Conjungatur verò etiam praxis Jeſuitica. Sicarii enim illi, qui Regibus Galliarum & Angliæ inſidias ſtruxerunt, confeſſi ſunt, à Jeſuitis ſe inſtructos & edoctos, quòd cædes Regum hæreticorum à Papa excommunicatorum ſit meritoria. Vide Catech. Jeſuiticum, & librum Marianæ. Witakerus in reſponſ. ad Epiſt. Campiani in princ. ſimile exemplum commemorat. *Suſpenſus eſt* (inquit) *ſuperioribus diebus ſacrificus quidam Everardus è ſeminario Remenſi in Angliam emiſſus, qui in carcere clarè atque affirmatè aſſeveravit aſtantibus atque audientibus ſedecim honeſtiſſimis viris, proditionem in Principem* (hæreticum) *non eſſe peccatum in Deum.* Idem licet obliquè & indirectè propugnat Becanus in libris adverſus Regem Angl. editis, qui propterea decreto Sorbonæ Pariſ. ſunt prohibiti. Et quid multis? Petrus Matthæus JCtus ſingularis encomii loco illud de Jeſuitis commemorat, quòd *Reges ac Principes hæreticos è medio tolli* poſſe ſtatuant, ſic enim ſcribit in libro, qui continet Decretales Pontificias à Gregorio IX. uſque ad Sixtum V. ſub Decretalibus Pauli Anno 45. *Dum ſuperſeminat inimicus homo Zizania, adſunt divino Pneumate acciti Patres Societatis Jeſu, qui Petri Sedem illuſtrant, in Lutherum arma divini eloquii parant, Tyrannos aggrediuntur, lolium ab agro Dominico evellunt &c.* Merc. Gallò Belgicus tom. 2. lib 20. *Arnoldus ab Academia Pariſienſi ad hoc munus deſignatus litem Jeſuitis intendit, accuſationis articulus ſecundus fuit, eos votum ſuſcipere obœdiendi ſuo Generali, qui ſi dixerit, interfice Regem Franciæ, eundum eſt.* In publicis concionibus laudârunt factum Jacobi Clementis Regis Henrici III. interfectoris. 4. *Officii, quo parentes ac liberi, Domini ac ſervi, maritus & uxor ſibi invicem tenentur*

obſtri-

obſtricti, turbatio. Papalis enim Eccleſia non ſolùm permittit, ſed etiam laudat, ſi uxor, liberi, ſervi vocationem ſuam deſerant & peregrinationes ad loca Sanctorum ſuſcipiant. Eraſmus in 1. Tim. 5. p. 473. *Paulus dicit, ſi quis ſuorum curam non habet, infidelis eſt deterior, ſcilicet qui hoc officii non præſtat ſuis, quibus Natura vinculo jungitur, quod Ethnici quoque instinctu Naturæ præſtant. At hodie ſumma habetur pietas, ſi quis domi relictis liberis & uxore, aut etiam grandævis parentibus vel Hieroſolymas abeat vel in Monaſterium abdat ſe ſibi victurus, aut fortaſſis etiam ventri. Contra quintum præceptum* defenduntur in Papatu. 1. *Inſidioſa Regum & Principum interneciones*, illorum ſcilicet, qui ad Pontificis nutum ſeſe accommodare nolunt, ut praxis ſuperioris ſeculi multis exemplia comprobavit. 2. *Cædes illorum*, qui à Synagoga Romana ſeceſſionem fecerunt. Quot bella jam inde à principio reformationis geſta, quot rivi ſanguinis Chriſtiani propter religionem effuſi? 3. *Carnificina conſcientiarum* per leges Confeſſionis & enumerationis ſingulorum peccatorum, per doctrinam de ſatisfactionibus, de dubitatione, de purgatorio. 4. *Cædes infantum* vel in utero vel ſtatim in ipſo partu enecatorum à Monachis, Monialibus & Clericis perpetrata. Tertull. de vel. virg. c. 14. p. 195. *Difficile mulier ſemel fit, quæ fieri timet, quæq; jã facta poteſt virginem mentiri ſub DEO, quanta item circa uterum ſuum audebit, ne etiam mater detegatur? Scit Deus, quot jam infantes & perfici & perduci ad partum integros duxerit debellatos aliquandiu à matribus. Facillimè ſemper concipiunt hujuſmodi virgines & feliciſſimè pariunt & quidem ſimilimos Patribus. Hæc admittit flagitia coacta & invita virginitas.* Barlette Prædicator olim in Galliis in ſerm. fol. 262. col. 2. *O quot luxuriæ! ô quot Sodomiæ! ô quot fornicationes! Clamant latrinæ latibula, ubi ſunt pueri ſuffocati. Utinam haberemus aures apertas & audiremus voces puerorum in latrinis ſuffocatorũ & in fluminibus &c.* 5. *Phariſaica legis de non occidendo perverſio.* Toletus lib. 5. de inſtruct. Sacerdotal. cap. 6. §. tertia cauſa. *Cùm quis motu repentino correptus, adeò ut non ſit rationis compos, alium occiderit, peccato mortali liber eſt.* cap. 9. *Cùm homo profert verbum contumelioſum, non ex plena deliberatione non eſt mortale peccatum, vel ſi adſit plena deliberatio, tamen ſit inter perſonas parvi momenti, ut inter mulierculas.* lib. 4. cap. 13. *Cùm homo irâ aliquâ vel aliâ animi paſſione non advertens verba, quæ proferebat, protulit blaſphemiam, non eſt peccatum mortale, niſi homo aſſuetus ſit blaſphemare. Contra ſextum præceptum* in Papatu ** variè peccatur. Quot ſcurræ, cynædi, adulteri, ſcortatores & Sodomitæ in Cœnobiorum Angliæ viſitatione facta Ann. 1538. ab Henrico VIII. Rege proditi & deprehenſi, quot infantum miſerè occiſorum oſſa & capita fuerint monſtrata, quot nefanda dictu & horrenda cogitatu facinora fuerint comperta, de eo videatur præfatio ad Lectorem Joh. Balæi præfixa actis Rom. Pontificum. Eraſm. in c. 19. Matth. *Scortari licet, uxorem ducere non licet, ſi profitentur concubinam, ſunt Catholici Sacerdotes, ſin uxorem dici malint, in ignem conjiciuntur.* Papa Clemens *ſcortationem* publicè approbavit & *mulieres communes eſſe* voluit in Epiſt. Decret. 5. quæ extat c. dilectiſſimis fratrib. 12. q. 1. *Adulterium* numerant inter leviora crimina. In ſpecie peccantur dum ** 1. permittunt, *lupanaria* contra expreſſum Dei mandatum Deuteron. 23. verſ. 17. quinimò Pontifex *cenſum annuum à meretricibus* exigit, Schleidanus lib. 12. Comm. Dum Tridenti Concilium celebrabatur, conſcripta ſunt Romæ viginti quatuor millia ſcortorum. 2. Clericis potius *concubinatum* quàm conjugium permittunt. Campegius ad Argentinenſes Legatus in Comit. Auguſtanis dixit, *ſcire ſe Epiſcoporum hunc eſſe morem, ut acceptâ pecuniâ ſcortationem ſuis permittant. Quod vero Sacerdotes fiant mariti, multo eſſe gravius peccatum, quam ſi plurimas domi meretrices alant.* Schleid. lib. 4. Hiſtor. Anno 24. Quam ſceleratam vocem repetunt Eccius, Piggius, Hoſius & Coſterus. ** in Enchir. art. de cœlib. 5. Nona propoſitio. Armand. in Epiſtola ad Chamierum *Coſteri propoſitionem* dicit *eſſe doctrinæ Chriſti & Apoſtolorum, omnibus Conciliis & Patribus maximè conſentaneam.* ** Claud. Elpenſ. in comm. cap. 1. Titul. *Turpiſſimum eſt, quod Officiales permittunt Clericos cum concubinis meretricibus & pellicibus cohabitare, liberos procreare ſinunt, accepto ab iis certo quotannis cenſu, atque adeò aliis à continentibus, nam habeant, ajunt, ſi volunt.* De eadem injuria graviter conqueritur Caſſander in Conſult. articul. 23. *Fatendum eſt, graviter à poſteris peccatum eſſe, qui cælibatus legem pro tempore utilem, multis in laqueum verterunt, cùm juvenes nondum ſibi exploratos temerè ad miniſterium Eccleſiaſticum admiſerunt, & cum illi caſtitatis onus ſibi impar eſſe ſentirent, illi potius impuros quoſdam contubitus diſſimularunt & quodammodo probarunt, quam ut ſinerent humanam conſtitutionem eorum gratia mutari, quæ eam ſine offenſione divinæ legis obſervare non poterant. Quare etiam rigidâ hujus conſtitutionis exactione abominanda in Eccleſia ſcandala extitiſſe videmus &c.* 3. *Laqueis votorum* multis datur occaſio immunditiæ, mollitiei & aliorum nefandorum delictorum. Caroliſtadius in præfat. libri de cœlib. & Monach. Witeberg. Anno 21. editi. *Utinam demiſſa vox in aurem quadam ſibi loqui poſſet, horreret certè illa, quæ auditores & judices peccatorum, quos nunc Confeſſores vocant, à conſitentibus didicerunt & me docuerunt dedocenda magis quam docenda.* Et poſtea: *Opinantur ſe non delinquere, cùm in cuniculis & cellis & ſolitudine haud ſcio quid efficiant confricatione &c. at perpetrant ſcimus facti crimen & fornicatione & adulterio incomparabiliter pejus.* ** Bellarm. de Monach. cap. 30. & cap. 34. *Magis peccat, qui poſt votum nubit, quam qui fornicatur, majus enim malum eſt poſt votum nubere quam aſſiduè fornicari.* Jeſuita Fabricius Romæ dixit Haſenmullero. *Ego mallem Sodomiam exercere quam contra Papæ mandatum inire matrimonium.* ** 4. Permittunt matrimonia *in gradibus ipsâ lege Dei prohibitis* Levit. 18. Bellarm. lib. 1. de matrim. c. 27. 5. *Connubia poſt votum contracta* judicant eſſe irrita. Maldonatus in ſumm. q. 12. artic. 5. *Quicquid ſenſerint multi antiqui autores, an ſit verum matrimonium poſt votum, illud nunc certum eſt, matrimonium contractum ab iis, qui votum fecerunt ſolenne caſtitatis, non eſſe verum, quia in Concilio Toletano virgines poſt votum nuptæ, non ſolùm adulteræ, ſed etiam inceſtæ dicuntur.* Atqui contrarium à Cypriano & Auguſtino diſertis verbis aſſeritur. 6. Statuunt per *votum ſolenne* dirimi matrimonium. Bellarminus libro 1. de matrimonio cap. 21. Item propter *hæreſin* diſſolvi matrimonium,

ſtatuit Cœleſtinus III. Pontifex. 7. *In conjugium* ſanctam DEI ordinationem multis modis ſunt injurii. Cenſ. Colon. pag. 71. *Matrimonii doctrinâ impudicitiæ janua aperitur ac animis libidinis faces ſubminiſtrantur.* Bellarminus lib. 1. de Clericis cap. 18. & 19. *actus conjugalis totum hominem reddit carnalem & ineptum ad divina & ne Sanctorum quidem conjugium ſine pollutione quadam & turpitudine exerceri poteſt.* Cuſterus in Enchirid. cap. 15. *conjunctionem conjugalem ex ſe tam fœdam & immundam eſſe dicit, ut ſanctificatione Sacramenti indigeat, quo ſanctificetur.* Item, *animam hominis per illud ad inferiora deprimi, ut minus idoneus ſit cœleſtia meditari ac tractare.* Can. 7. diſtinct. 34. *Si quis non habet uxorem, & pro uxore concubinam habet, à communione non repellatur,* ubi gloſſa notat. *Luxuria quandoq; plus juris habet, quam caſtitas, quia caſtus repelleretur, ſed fornicator non.* 8. *Sodomiam*, execrabile illud ſcelus publico ſcripto prædicavit Johannes de la Caſa Archiepiſcopus Beneventanus edito Venetiis Anno 1550. apud Trojanum Nave, ut refert Carol. Molin. in Orat. Tubingæ habita Anno 1554. Sixtus IV. ad inſtantiam quorundam Cardinalium poteſtatem illis dedit tribus menſibus æſtivis Sodomiam exercendi. *Contra ſeptimum præceptum* in Papatu 1. *furta & fraudes* excuſantur. Maldonatus in ſumm. q. 8. artic. 3. *Pauperes non faciunt furtum, cùm preſſi extremâ neceſſitate rem alienam capiunt, quia res tum propriè non eſt aliena, ſed communis vita periclitantis, nec neceſſitas extrema eſt, quæ jam ferè non poteſt admittere remedium, ut cùm pauper exhalat animam, ſed cùm vix alia ratione poteſt ſubveniri.* Molaous tractat. 2. cap. 7. concluſ. 1. prop. 6. ſtatuit, *furtum in re minima non committi.* Toletus Inſtruct. Sacerdotal. tract. de ſeptem peccat. cap. 49. *It qui juſto precio non poteſt vendere vinum vel propter iniquitatem judicis vel propter emtorum malitiam, qui conveniunt inter ſe, ut pauci emant, ad precium remittendum, tunc poſſit minuere menſuram aut paululum aquæ miſcere ac vendere pro puro vino & pro completa menſura juſtū exigendo preciū, dummodo non dicat mendacium: quod ſi dicat, non erit mortale peccatum.***Contrà Rom. 3. v. 8. 1. Theſſ. 5. v. 15. Prov. 20. v. 22. Rom. 12, 16.**2. Pontifex *maximam Imperii partem* ad ſe rapuit, ſupremum in omnia regna imperium & jus ab uno ad alium ea transferendi ſibi vendicat, Epiſcopatus & Abbatias eo modo ſibi appropriavit, ut *pallium* inveſtituræ ſignum adminiſtratores eorum magnâ pecuniæ vi emere cogantur, indulgentias magno [illegible] vendit & multis modis Simoniam exercet. 3. *Clerici Papales in avaritia fictis verbis de populo negotiantur* 2. Petri 2. verſ. 2. vendendo Miſſas, vigilias, indulgentias &c. deliciantur & luxuriantur de eleemoſyni Eccleſiæ neque quicquam officio Eccleſiaſtico dignum agunt. *Monachi* pigri ventres pauperum ſudores abſumunt. 4. *Sacrilegium* ποτηριοκλεψίας è ſacra Cœna propugnatur, vigent furta ſpiritualia, Clerici enim abſtulerunt *clavem ſcientiæ* Luc. 11. verſ. 52. Laicis conſolationem & inſtructionem ex Scripturæ lectione & meditatione expectandam eripuerunt. *Contra octavum præceptum* in Papatu 1. *publica & notoria mendacia* defenduntur. *Donatio Conſtantini* merum eſt figmentum, quod jam olim exploſum à Cardinal. Cuſano, Antonino Archiepiſcopo, Æneâ Sylvio Pontifice &c. *Legenda Sanctorum* ſcatent fabulis ac mendaciis, unde Ludovic. Vives autorem eorum dicit fuiſſe *hominem ferrei oris & plumbei cordis.* Reliquiæ Sanctorum maximâ ex parte ſunt fictæ & commentitiæ, unde Eraſmus ſcribit *tantùm ligni crucis diverſis in locis oſtentari, ut vel oneraria navis illius pondus ferre nequeat.* De eadem fraude, quæ in reliquiis committitur, graviter etiam conqueritur Caſſander in conſult. Miracula pleraque ſunt conficta & conſtant impoſturis. Vide Centurias mendaciorum Papiſticorum apud Rauſcherum & Flacium contra invectivam Bruni**Tollet. in Inſtruct. Sacerd. cap. 21. 22. 23. *Licet aliquando uti æquivocatione & per juramentū decipere audientem. E.g. Si vir uxorem interroget, an ſit adultera, iſta poteſt dicere & jurare non ſum, quamvis verum fuerit, intelligendo, ut tibi revelem.* Contra Hebr. 6. v. 16. unde ipſe Maldon. in Luc. 24. v. 36. *Quisquis fingendo alium fallere conatur etiamſi aliquid præterea ſignificare velit* (hoc eſt uti æquivocatione) *haud dubiè mentitur, alioqui nullum eſſet mendacium, quod iſta ratione defendi non poſſet.* (Illa mulier bis hoc modo conſtituitur ac evincitur adultera, corporis videl. ſtupro & mentis mendacio. *Ut enim caſtitas corporis, ſic veritas mentis eſt virginitas* docente Auguſt. in Enchir. cap. 22. adeoque ſicut illa violatur adulterando, ſic hæc mentiendo.**2. *Scripta ſuppoſititia & ſpuria* pro genuinis venditantur, utpote Liturgia Jacobi, Canones Apoſtolorum, Decretales, Epiſtolæ Pontificum, libri Dionyſii Areopagitæ, Hippolyti, Abdiæ Babilonii &c. 3. *Genuina veterum Scripta depravantur*, quibuſdam additis, quibuſdam ſubtractis, ut conſtet ex Indicibus expurgatoriis. Canones Concilii Niceni falſarunt, ut primatum ſuum ſtabilirent, uti conſtat ex actis Concilii Carthaginenſis. 4. *Convitia & calumniæ* mendaciſſimæ in Evangelii Confeſſores projiciuntur. Luther. in præfat. art. Schmalc. *Fuit apud nos Witebergæ Doctor quidam ex Galliis miſſus, qui nobis palam indicabat, Regi ſuo certo certius perſuaſum eſſe, apud nos nullam eſſe Eccleſiam, nullam politiam, nullum conjugium, ſed promiſcue omnes pecudum more vivere pro arbitrio.* Alphonſus Cæſaris Cancellarius Hiſpanicus Auguſtæ in comitiis ad Melanchtonem dixit. *Longe aliter Philippe in Hiſpaniis de vobis fama tulit, quam ex Confeſſione veſtra intelleximus. Multi nobis perſuaſerunt vos negare Trinitatem, de Chriſto & Maria impie loqui, Sacramenta corrumpere, Cœnam Dominicam conviviis profanis more adminiſtrare, Magiſtratum contemnere, libidines ſtabilire.* Quinimò in ipſis illis Comitiis maleferiati quidam Pontificii Carolo V. Imperatori & reliquis Imperii ordinibus perſuadere conabantur, *in noſtris Eccleſiis ſimpliciter prohiberi diſciplinam & omnem carnis mortificationem ac publice defendi hæreſin Jovinianorum*, quam calumniam poſtmodum refricare voluit Johannes à Daventria ſcribens in refutat. Auguſtan. Confeſſ. *Lutheranos ſtatuere, quod tum demum vere ac plenè utantur libertate Chriſtianâ, ſi carnem nunquam affligant, ſi nunquam jejunent, ſi ſeſe ſupra modum & ſupra Naturæ vires omnis generis cibis etiam diebus Feſtis infarciant & ventrem diſtendant*, ut videre eſt in Harmonia Andreæ Fabricii pag. 435. Gregor. de Valent. in anal. p. 213. calumniatur, *apud Lutheranos ita eſſe omnia comparata, ut in eorum religionis ratione vix aliquod Chriſtianæ diſciplinæ ſignum ſit reliquum, quo eos ab Ethnicis nulla veri Dei cognitione imbutis diſcernere queas.* Bellarminus libr. 4. de Juſtificatione cap. 1. contra conſcientiæ ſuæ teſtimonium probare conatur,

ope-

operum neceſſitatem à nobis negari. De Luthero ſparſerunt rumorem integro ante ipſius mortem anno, *quaſi miſerè perierit & corpus ejus à Diabolo ſit abreptum*, quod mendacium Lutherus ipſe confutavit Tom. 8. Jenenſ. German. fol. 206. 207. 5. *Iudicum injuſtitia* obliquè approbatur. Toletus lib. 5. inſtruct. Sacerdotal. cap. 56. *Cùm in judicio probatur aliquis eſſe nocens, quem judex in privata ſua perſona innocentem eſſe novit, quamvis ſint in hac quæſtione variæ opiniones, tamen communior & verior eſt, quod Iudex licitè poſſit damnare innocentem.* Maldonatus in ſumma quæſt. 7. articul. 3. *Non peccat Iudex, ſi aliquem damnat ſecundùm legem, licet ipſe ſciat eum eſſe innocentem.* *Contra nonum ac decimum* præceptum Papalis religio docet *concupiſcentiam interiorem* non eſſe peccatum, quâ ratione Phariſaica perſuaſio de perfecta legis impletione & meritis operum ſtabilitur. Johannes à Daventria in refutat. ſecundi articuli Auguſtan. Confeſſ. in Harmonia Fabricii p. 22. *Non præceptum eſt carni nec animæ ſenſitivæ, ſed intellectivæ non concupiſces, quòd illa non poteſt non concupiſcere carnalia. Si enim carni præciperetur, non concupiſces, perinde hoc eſſet, ac ſi Deus Soli & Lunæ præcepiſſet, ne lucerent, igni ne arderet, aqua ne deflueret, lapidi ſurſùm emiſſo, ne decideret.* Toletus lib. 5. Inſtruct. Sacerd. cap. 13. *Si quis deſideret habere pollutionem ob bonum finem, ut ob ſanitatem, aut ad levandas tentationes carnis, quibus interdum affligitur, non eſt peccatum.* ** Contrà Exod. 20. verſ. 16. Deut. 5. v. 21. Rom. 7. v. 7. 1. Cor. 6. v. 9. *mollities*, deſio. Tolleto, *eſt voluntaria ſeminis emiſſio abſque copula. Cùm aliquis motu repentino correptus alterum occidit, etiam cum intentione occidendi, à peccato mortali liber eſt.* Tollet. in Inſtruct. Sacerd. lib. 5. cap. 6. §. Tertia cauſa. Item, *cum quis repentinâ irâ correptus profert verbum contumelioſum in proximum, ſi non adeſt deliberatio, non peccat mortaliter, nec etiam licet adſit deliberatio, dummodò ſit aut de re levi, aut inter perſonas parvi momenti, aut inter mulierculas quæ ſæpe rixari ſolent & multa convitia invicem jaculare, aut inter ſervos & famulos.* Idem ibid cap. 9. §. Primus eſt & ſeqq. It. *Cùm homo irâ aliquâ vel alio motu paſſione profert in Deum blaſphemiam, non peccat ſemper mortaliter.* Ibid. lib. 4. cap. 13. §. circa peccatum. Contrà. Matth. 5. v. 22. *Qui dixerit fratri raca, fatue, reus erit gehennæ.* Exod. 20. verſ. 13. *Non occides.* Lev. 24. v. 16. *Qui blaſphemaverit nomen Domini, morte moriatur.* ** Sed quid contra ſingula Decalogi præcepta Eccleſiæ & religionis Papalis peccata commemoramus, cùm in totum Decalogum multis modis ſit injuria, quando ſcilicet docet 1. legem Dei talem præcipere obœdientiam, quam homo renatus *perfectè* præſtare & per eam vitam æternam *promereri* poſſit. Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 11. 2. præceptum diligendi Deum ex toto corde, ex tota mente, ex tota anima &c. eſſe *doctrinale, non autem obligatorium* in hac vita. Stapleton. lib. 6. de Juſtificat. cap. 10. Bellarminus lib. 3. de Monach. cap. 13. 3. Lege Dei non prohiberi *omnia peccata*, ſed quædam eaque enormia eſſe peccata, de quibus lex omninò ſilet. Andrad. explicat. orthodox. lib. 5. p. 381. 4. *preces in ſpecie pro inimicis* non eſſe præcepti, ſed conſilii; neminem obligatum eſſe ad ſalutandum inimicum causâ amicitiæ; pro hæreticis & ſchiſmaticis non eſſe publicè orandum. Azorius libr. 9. Inſtit. moral. c. 31. 5. Hominem *ex puris naturalibus* Deum diligere poſſe ſuper omnia. Biel. 3. ſent. diſt. 27. quæſt. unic. art. 3. Cochl. in 18. art. confeſſ. Auguſt. 6. Hominem *plus poſſe facere* quàm Deus præcepit, adeoque opera ſupererogationis præſtare. Bellarminus lib. 4. de Juſtif. cap. 13. 7. Dum præcipuum diſcrimen legis & Evangelii, videlicet, quòd lex promittat vitam ſub conditione perfectæ obedientiæ: Evangelium verò *gratis* propter Chriſtum credentibus ſalutem offerat, prorſus tollit. Cent. Colon. pag. 195. 8. Dum negat *peccatum originis* à lege accuſari. Ruard. Tapperus tom. 1. art. 2. p. 37. 9. Dum Pontifex gloriatur, ſe *contra præcepta Decalogi* diſpenſare poſſe. Angelus de Claviſio in ſumma indictione, Papa. Boerius conſ. 20. num. 26. &c.

Tom. V.

Contra rationem an aliquid credendum.

252. Oſtendimus hactenus falſam eſſe Bellarmini gloriationem, quòd Eccleſia Romana nullum errorem, nullamvè turpitudinem doceat, quod attinet tertium, videlicet *nihil contra rationem in eadem doceri*, ad id reſpondemus. 1. Normam fidei & veritatis in Eccleſia non eſſe principia rationis vel regulas Philoſophiæ, ſed Scripturam ſacram. 2. Falſum eſſe, quod ſimpliciter Bellarminus h. l. aſſerit, *myſteria & articulos fidei eſſe ſupra rationem duntaxat, non autem contra rationem.* Sanè ſi ratio in ſua Sphæra ſe contineat, nec in ſecreta myſteriorum divinorum ſeſe intromittat, ſed reverenter de ſummis fidei myſteriis uſurpet illud. *Quæ ſupra captum meum poſita, de illis ex meis principiis non præſumam judicare*, ſi inquā ratio talem ſe præſtet, fatemur articulos & myſteria fidei non eſſe contra rationē. Sed ſi, quod ſæpe contingit, ratio de myſteriis fidei ex ſuis principiis & juxta Philoſophiæ regulas judicare ac pronunciare præſumat, ſi efferat ſe ſupra Dominam ſuam Theologiam inſtar Agaris refractariæ, tunc certè fidei myſteria ſunt non ſolùm ſupra rationem, ſed etiam contra rationem, ut ex Articulo de Trinitate perſonarum in una divina eſſentia, de reſurrectione mortuorum, de præſentia corporis Chriſti in Cœna &c. oppidò conſpicuum. 3. Diſtinguendum igitur eſt inter *rationem ſibi relictam ac ſolutam*, quæ ſine freno diſcurrit ac ſuis fertur logiſmis, quæ judicat ac ſtatuit ex ſuis principiis, quæ ſunt communes notiones, ſenſus, experientia &c. & inter rationem *per verbum Dei refrenatam* & ſub obſequium Chriſti redactam, quæ judicat ac ſtatuit ex proprio Theologiæ principio, videlicet ex verbo Dei in Scripturis ſacris propoſito. Myſteria fidei non ſunt contra rationem ſc. reſpectu poſteriore conſideratam, ſunt a. contra rationem ſc. reſpectu priore conſideratâ. 4. Quidam illud ſic efferunt, quòd diſtinguendum ſit inter *rationem renatam & non renatam*, ſed ut plena ſit illa diſtinctio, neceſſariò addendum, quòd renata ratio, quando ex ſuis principiis oppugnat articulos fidei in Scripturis disertè traditos, eatenus non ampliùs agat ut renata ratio, periode ut renatus homo, quando cognatam carnis corruptionem ſecutus peccato contra conſcientiam indulget, eatenus non ampliùs agit ut renatus, imò deſinit eſſe renatus, quâ de re tom. 1. Loc. de Interpretat. Scriptur. §. 174. latiùs egimus. 5. Ut ergo ratio in articulis fidei dupliciter conſiderari poteſt, ita quoque παράδοξον rationi oppoſitum duplex ſtatui poteſt. Aliud enim para-

paradoxon opponitur rationi non renatæ ex ſuis principiis judicanti, id quod in myſteriis fidei non magnopere attendendū, cùm in articulis fidei propter paradoxum humanæ rationis non ſit à litera diſcedendum: aliud verò paradoxon opponitur rationi non renatæ ex principio Theologiæ proprio, ex verbo ſcilicet judicanti, atque illud in myſteriis fidei attendendum eſt, cùm & rationis & fidei, hoc eſt, rationis principia fidei amplectentis iisq; arctè inhærentis reſpectu ſit paradoxum. Diſtinctionis hujus fundamentum traditur in ſequentibus Scripturæ dictis Gen. 18. v. 14. הֲיִפָּלֵא מֵיְהוָה דָּבָר *an difficilis res erit Domino?* ut vertit Arias Mont. *Nunquid abſcondetur quicquam à Domino?* ut vertit Vatablus. *Nunquid Deo quicquam impoſſibile?* ut reddit Lutherus. פָּלָא eſt ſeparatum & diviſum vel à cognitione & intelligentia, vel ab actione & viribus hominum, ut nec ratione illud aſſequi nec viribus præſtare poſſint. Senſus igitur divini oraculi eſt, ſi vel maximè aliquid ſupra captum humanæ rationis ac ſupra vires humanas poſitum ſit, non tamen Deo illud eſt difficile, nedum impoſſibile. quia Deus *plus poteſt præſtare quàm nos intelligimus* Eph. 3. v. 20. פֶּלֶא nomen eſt mirabile & occultum. Seorſus igitur eſt, ſi vel maximè hominibus aliquid videatur mirabile & paradoxum, Deo tamen illud non eſt mirabile & occultum. Zach. 8. v. 6. *Sic dixit Dominus exercituum.* יִפָּלֵא *Si mirabile vel difficile paradoxon & impoſſibile hoc videtur in oculis populi illius, num etiam in oculis meis erit* יִפָּלֵא *mirabile ac paradoxum?* Luc. 1. v. 38. cùm Maria θεοτόκος admirabunda quæreret, quomodo virgo viri neſcia parens fieri poſſit? Angelus ipſi reſpondet: οὐκ ἀδυνατήσει παρὰ τῷ θεῷ πᾶν ῥῆμα, q. d. licet apud homines impoſſibile videatur & rationi abſonum ſit, virginem ſine virili ſemine concipere ac parere, tamen apud Deum hoc non eſt impoſſibile vel abſurdum. Matth. 19. v. 26. Chriſtus itidem ſic diſtinguit, quod *apud homines quædam ſint impoſſibilia*, id eſt, quòd ipſorum judicio multa ſint ἀδύνατα ἄτοπα καὶ παράδοξα, ſed apud Deum omnia eſſe poſſibilia. Luc. 5. v. 26. cùm Chriſtus divino miraculo paralyticum ſanaret, populus dicit. *Vidimus hodie παράδοξα*, quæ ſcilicet ſint ſupra captum rationis poſita, eadem voce de miraculis divinis uſurpatur Sap. 16. v. 17. cap. 19. v. 5. Eccleſiaſt. 43. v. 30. ac παράδοξον τῆς σωτηρίας Sap. 5. v. 2. appellatur cœleſtis illa beatorum gloria, quam *nec oculus vidit, nec auris audivit, quæ e in cor hominis non aſcendit* Eſa. 64 v. 4. 1. Cor. 2. v. 9.

Paradoxa Eccleſiæ Romanæ.

253. His ita præmiſſis dicimus in Eccleſia Romana talia paradoxa proponi, quæ ſint generis poſterioris videlicet quæ & fidei & rectæ rationi à Spiritu S. per Scripturas illuminatæ, iiſdemque inhærenti adverſentur. Poſſent illius generis paradoxa quamplurima recenſeri, ſed hac vice ſequentibus contenti erimus. 1. Paradoxum eſt in articulo Juſtificationis quod Pontificii negant *meritum Chriſti per fidem nobis imputari poſſe*, & tamen aſſerunt *merita Sanctorum & opera ſupererogationis à Monachis præſtita nobis communicari poſſe.* 2. Paradoxum eſt, quòd ſtatuunt *gentiles per legem Naturæ ſine Chriſti cognitione ſalvos fieri potuiſſe*, cùm ipſi gentiles in perpetuis dubitationibus de Deo, de immortalitate animæ, de ſalute æterna fluctuaverint. 3. Paradoxon eſt, quod *infinito & perfectiſſimo Chriſti merito Sanctorum merita, ac perfectiſſimæ ſatisfactioni Chriſti noſtras ſatisfactiones conjungunt.* 4. Paradoxon eſt, quod ſtatuunt *nos noſtris operibus Deo jam antè debitis infinitum bonum, videlicet vitam æternam promereri poſſe*, cùm recta ratio doceat, ne quidem panis fruſtulum nos poſſe promereri. 5. Paradoxon eſt, quod ſtatuunt *legem Dei perfectè à nobis impleri & opera ſupererogationis præſtari poſſe*, cum cujusvis pii conſcientia & recta ratio doceat, multiplices quotidiè lapſus in via bonorum operum à nobis committi. 6. Paradoxon eſt, quod ſtatuunt, *fieri poſſe ut Pontifex Diabolicis artibus operam navet, & tamen negent Papam errare poſſe*, quod ſtatuunt *Papam errare poſſe, ut privatam; non autem ut publicam perſonam; errare ipſum poſſe in præmiſſis, ſed non in concluſione; errore facti, non juris; in temporalibus, non in cœleſtibus.* 7. Paradoxon eſt, quod ſtatuunt per *indulgentias contingere pleniſſimam omnium peccatorum indulgentiam*, ut habet bulla jubilæi Anno 600. & tamen eos, qui indulgentias emerunt, adhuc in purgatorium ablegant. 8. Paradoxum eſt, quod ſtatuunt *Satisfactiones à Confeſſariis impoſitas pœnitentibus eſſe utiliſſimas*, & tamen cōmendant indulgentias, q̄ ſunt iſtarum ſatisfactionū remiſſiones. 9. Paradoxon eſt, ꝙ ſtatuunt *etiā pueris Presbyteratū & Epiſcopatum conferri poſſe.* 10. Parad. eſt, ꝙ *Monachi paupertatem vovent*, cùm omni rerum abundantiâ affluant. 11. Paradoxon eſt, quod diſputant, *à conjugio miniſtros Eccleſiæ arcendos*, ne curis rerum ſecularium diſtrahantur, cùm tamen Epiſcopi ſeculares Principatus adminiſtrent. 12. Paradoxon eſt, quòd Papam ſtatuunt *Chriſti ſucceſſorem & Petri vicarium*, cùm tamen regnum Papæ à regno Chriſti, doctrina & mores Papæ à doctrina & moribus Petri δὶς διὰ πασῶν diſſideant. 13. Paradoxon eſt, quod ſtatuunt, *crucem adorandam eſſe cultu latriæ*, interim tamen diſputant, humanam Chriſti Naturam non niſi ὑπερδουλείας cultu venerandam. 14. Paradoxon eſt, quod commendant *fidem implicitam & carbonariam*, cùm fides in Scripturis definiatur quod ſit γνῶσις ac αὔξησις. 15. Paradoxon eſt, quod ſacra peragenda ſtatuunt *linguâ ignotâ ac peregrinâ*, &c.

An doctrina Evangelicarum Eccleſiarum ſit ſancta.

254. *Membrum tertium.* Num doctrina Eccleſiæ noſtræ verè ſit ſancta. Affirmamus hoc ſequenti Syllogiſmo. Quæcunq; doctrina ad ſolius Dei & Chriſti Mediatoris gloriam ſpectat, contrà verò humanum faſtum & arrogantiam deprimit, illa eſt verè ſancta. Doctrina Evangelica ad ſolius Dei & Chriſti Mediatoris gloriam ſpectat, contrà verò humanum faſtum & arrogantiam deprimit. Ergò eſt verè ſancta. Major probatur ex Joh. 8. v. 49. ubi Chriſtus dicit, *ſe honorare & glorificare* per ſuam doctrinam *Patrem cœleſtem* atque ex eo doctrinæ ſuæ veritatem & ſanctitatem probat. Nec dubitari poteſt, illam doctrinam eſſe ſanctam, quæ connatum hominibus faſtum deprimit, cùm ſincera humilitas ſit fundamentum verè ſanctitatis. Minor confirmari poteſt multis ſpecialibus exemplis. In articulo de Scriptura ſacra damus Deo gloriam bonitatis, quod in Scripturis revelaverit nobis omne ſuum de ſalute noſtra conſilium, & gloriam ſapientiæ, quod ipſe ut mentis ac linguæ artifex clarè ac perſpicuè locutus ſit, inde etiam ſacras literas velut omnipotentis Dei ac Regis omnium Regum decreta veneramur, & majeſtatem earum prædicamus, &c. Pontificii negant Scripturæ perfectionem & perſpicuitatem, exæquant ei humanas traditiones, quæ ignominia in ipſum Deum Scripturæ autorem redundat. In arti-

articulo de Chriſto agnoſcimus Chriſtum eſſe unicum Mediatorem, Redemtorem, ac Salvatorem noſtrum, à quo etiam firmâ cordis fiduciâ unicè pendemus ac pendendum eſſe docemus. Pontificii hunc honorem ex parte transferunt ad ſanctos, quorum interceſſione & meritis confidere docent, quin & ad noſtra opera, per quæ vitam æternam nos promereri poſſe ſtatuunt. In articulo de prædeſtinatione beneficam Dei erga omnes voluntatem prædicamus, quod ſe. ſeriò velit omnes homines ſalvos fieri & hoc nomine Filium ſuum toti mundo Redemtorem miſerit, ejusque beneficia in verbo Evangelii omnibus offerat. Pontificii v. præſertim Ieſuitæ cum Calvinianis abſolutum electionis decretum propugnant, per quod beneficia illa Dei erga omnes voluntas negatur. Scholaſtici prævisionem meritorum ſtatuunt electionis cauſam. In articulo de imagine Dei docemus, primum hominem eſſe à Deo conditum juſtum, ſanctum & rectum ad Dei imaginem, quæ complectitur ſapientiæ lucem in mente, conformitatem cum lege Dei in voluntate & omnium animæ virium rectitudinem. Jeſuitæ contra diſputant, in primo homine conſiderato in puris naturalibus fuiſſe cōcupiſcentiam malam & odio dignam, repreſſam tamen per originalis juſtitiæ frenum ac per eandem obtectam, ne in actum erumperet. Item concupiſcentiam illam malam ex materiæ cognitione ortum ducere, neque tamen ex intentione autoris Naturæ, ſed præter ejus intentionem ex materia conſecutam eſſe, quæ omnia derogant divinæ omniſapientiæ, & omnipotentiæ & bonitati, ut ſuo loco demonſtratum fuit. In articulo de peccato originis ſtatuimus omnes omninò homines ſolo Chriſto excepto, poſt protoplaſton lapſum naſci originali peccato obnoxios. Pontificii excipiunt B. Virginem, quidam etiam Johannem Baptiſtam & Franciſcum, quâ ratione honor ſoli Chriſto debitus cum aliis communicatur. Concupiſcentiam in renatis adhuc reliquam cum Scriptura peccatum propriè dictum appellamus, quæ doctrina de reliquiis peccati in renatis inflectit eos ad veram humilitatem, ut agnitâ adhærente infirmitate & imperfectione coram Deo ſeſe verè humilient, ad ſeriam orationem, ut pro peccatorum remiſſione quotidiè ingemiſcant; ad timorem filialem, ut in ſolius Dei miſericordia propter Chriſtum promiſſa omne perfugium conſtitutum habentes ab opinione perfectionis & gloriatione de juſtitia propria abducantur; ad patientiam ſub cruce, ut memores quotidianorum lapſuum paternæ caſtigationi ſeſe reverenter ſubmittant; ad veram contritionem & quotidianam pœnitentiam, ut concupiſcentiis carnis reſiſtant; ad promtitudinem ignoſcendi proximo, ut ad veniam faciles ſint, qui ſe veniâ indigere noverint; ad contemtum mundi & voluptatum mundanarum, ut hos pravæ concupiſcentiæ fomites fugiant; ad ſtudium audiendi verbi, per quod interior homo roboratur, exterior verò debilitatur ac mortificatur; ad certitudinem de inhabitatione Spiritus S. cùm luctam illam carnis & Spiritus non niſi renati & illi, qui ſunt Spiritus S. templa, ſentiant: denique ad deſiderium vitæ æternæ, in qua perfectam renovationem & plenariam à peccato liberationem cupidè expectant. Pontificii verò negantes concupiſcentiam illam in renatis adhuc reliquam eſſe peccatum fomenta præbent Phariſaicæ perſuaſioni de juſtitia & perfectione operum, inque exercitiis pœnitentiæ, fidei, orationis, patientiæ, &c. homines reddunt remiſſos. In articulo de libero arbitrio converſionem hominis ſoli Deo aſcribimus, quæ doctrina bonitatem Dei amplificat. Pontificii extollunt liberi arbitrii vires in ſpiritualibus & opus converſionis inter gratiam Dei & voluntatem humanam dividunt. In articulo de Lege docemus perfectam & omnibus numeris abſolutam Legis impletionem in hac Naturæ infirmitate ne quidem à renatis præſtari poſſe, quæ doctrina gloriationem humanam de propriæ juſtitiæ perfectione planè deprimit, neque ullo modo in Deum legis autorem injuria eſt, ut calumniatur Bellarminus libr. 4. de Iuſtific. c. 13. rat. 3. ſic ſcribens. *Si lex eſſet impoſſibilis, ſequeretur Deum omni Tyranno crudeliorem eſſe & ſtultiorem, quippe qui ab ipſis etiam amicis tributum exigeret, quod nemo ſolvere poſſet & leges ferret, quas ſciret a nemine obſervari.* Diſtinguendum enim inter Naturam inſtitutam & deſtitutam. Deus rectè exigit à Natura, quod ei dedit & quod ſibi juſtè debetur, licet homo propriâ culpâ *ἀδυναμίαν* id præſtandi ſibi attraxerit, ut pulcrè oſtendit Anshelm. libr. de concept. Virgin. cap 28. Pontificii contra docentes, renatos non ſolùm legem DEI perfectè implere, ſed etiam opera quædam ſupererogationis præſtare poſſe, ſuperbæ de perfectione gloriationi cauſam præbent. In articulo de Evangelio CHRISTUM ſtatuunt fuiſſe legiſlatorem & ſic novum Moſen ex eo formantes, detrahunt ipſi gloriam, quam Spiritus ſanctus illi tribuit, *quod miſſus ſit ad evangelizandum pauperibus, ad alligandum contritos corde, ad prædicandam captivis libertatem & vinctis apertionem* Eſai. 61. verſ. 1. Luc. 4. verſ. 21. *quod diffuſa ſit gratia in labiis ejus* Pſalm. 45. verſ. 3. *quod Dominus dederit ei eruditam linguam ut ſciat dicere in tempore ſitibundo verbum* Eſai. 50. verſ. 4. &c. Noſtræ verò Eccleſiæ diſcrimen legis & Evangelii exactè retinentes CHRISTO gloriam debitam tribuunt & contritis conſcientiis firmam conſolationem præſtant. In articulo de pœnitentia Pontificii de perfectione contritionis, de merito Confeſſionis & de neceſſitate propriæ ſatisfactionis diſputantes remiſſionem peccatorum fide propter ſolius CHRISTI meritum gratis nobis contingere negant, quâ ratione Chriſti gloriam imminuunt, hominibus verò de ſuorum meritorum ac ſatisfactionum virtute gloriandi materiam præbent. Noſtræ verò Eccleſiæ remiſſionem peccatorum non meritis noſtræ contritionis, confeſſionis & ſatisfactionis, ſed gratis propter ſolius CHRISTI meritum credentibus contingere docentes CHRISTI gloriam extollunt, hominum gloriationem deprimunt. In articulo de Juſtificatione & bonis operibus docemus, gratis nos juſtificari fide in CHRISTUM ſine operibus legis, bona opera eſſe fructus fidei ac Spiritus multis nominibus Deo debitos, meritum autem aliquod propriè dictum illis tribui poſſe totis viribus negamus, quâ ratione iterum Chriſti Salvatoris noſtri gloria extollitur, hominum verò gloriatio excluditur, ut meritò dixerit Staupitius Ordinis Auguſtiniani Vicarius ad Lutherum ſub reformationis initium. *Hoc mihi valdè placet, quod hæc doctrina, quam prædicas gloriam & omnia ſoli Deo tribuit,*

hominibus autem nihil , *jam verò Deo non poteſt*, *nimiū gloria ac bonitatis tribus*, referente ipſomet Luthero tom. 4. Ien. Latino fol. 23. in cap. 1. ad Galat. Pontificii contra de *meritis congrui & condigni* diſputantes in gratiam Dei & meritum Chriſti ſunt injurii. *Deeſt enim gratia, quicquid meritis deputatur* , ut piè ſcribit Bernhard. ſerm. 67. in Cant. col. 696. In articulo de ſacra Cœna docemus, juxta inſtitutionem Chriſti fideliter ab omnibus obſervandam corpus Chriſti mediante benedicto pane manducari, ſanguinem Chriſti mediante benedicto vino bibi. *Separatim comeſtio nominatur* (ſcribit Andræas Fricius libr. 4. de emend. Reipubl. Chriſt. c. 19.) *ſeparatim bibitio ab illa Sapientia, cui omnis ſapientia humana de inſeparabilitate ſanguinis vivi a carne viva cedere debet, non enim hic diſputandum eſt ex rationibus humanis, ſed voluntas Chriſti intuenda* , &c. Pontificii verò diſputationibus ſuis de concomitantia ad ſtabiliendam ποτοριοκλεψίαν excogitatis *juſtificant Chriſti ſapientiam.* Matth. 11. v. 18. figmento de ſacrificio Miſſæ derogant honori unici illius ſacrificii propitiatorii in ara crucis à Chriſto præſtiti, quo *conſummavit in æternum ſanctificandos.* Hebr. 10. v. 14. Poſſent hujus generis complura in medium adduci & ex iiſdem principiis contra Calvinianos & Photinianos doctrinæ noſtræ veritas ac ſanctitas demonſtrari, ſed hoc loco contenti erimus illis, quæ in medium ſunt allata, ex quibus de reliquis facilè judicari poteſt.

Argumenta Bellarmini contra noſtræ doctrinæ ſanctitatem.

255. Bellarminus demonſtraturus foveri à nobis exploratos rectæque rationi contrarios errores primùm recenſet *varias eaſque abſurdas opiniones Paganorum* , *Philoſophorum antiquorum*, *Mahumetanorū, Iudæorum*, *Hæreticorum antiquorū, puta Gnoſticorum, Carpocratianorū*, *Montaniſtarū, Manichæorū, Donatiſtarum*: Sed nihil nobis cum illis Satanæ monſtris vel erroribus illorum commercii, ideò ex eo nihil quicquam contra noſtras Eccleſias concludi poteſt, niſi probetur nos eoſdem vel certè ſimiles abſurdos & exploratos errores in noſtris Eccleſiis fovere. Quomodo verò id probat Bellarminus? *Sectarij noſtri temporis*, inquit, *docent*, *omnem hominem juſtificari ſola fide ſpeciali* , *qua quiſque certo credit* , *ſe propter Chriſtum coram Deo eſſe juſtum*, *quod cum quolibet paradoxo comparari poteſt* , *non enim id eſt ſupra vel præter rationem, ſed planè contra rationem. Quaro enim, cum me pio credere me eſſe juſtum*, *vel ſum juſtus vel injuſtus.* *Si juſtus* , *igitur non juſtificor per fidem*, *qua credo me eſſe juſtum*, *quia iſta fides eſt poſterior mea juſtitia.* *Si injuſtus*, *ergo iſta fides eſt falſa*; *ergo non fides divina juſtificant*, *niſi dicamus homines juſtificari per mendacium.* *Præterea Lutherani omnes maximè Spiritum precum & invocationem extollunt & tamen hæc fides tollit orationem Dominicam* , *nam ſi credo me nullum habere peccatum*, *mentior*, *ſi cum hac fide dico*, *dimitte nobis debita noſtra.* *Præterea Calviniani* (imò & Lutherani) *Anabaptiſtas omninò damnant nec cenſent poſſe eos juſtificari nec ſalvari*, *niſi convertantur à ſuis erroribus & tamen ſciunt* , *Anabaptiſtas certò credere ſe eſſe juſtos*, *ergo coguntur dicere eos ſimul eſſe juſtos & non juſtos.* Reſpond. 1. ſententia noſtra de gratuita juſtificatione per fidem in Chriſtum nititur perſpicuis & immotis Scripturæ fundamentis, ut ſuo loco demonſtratum fuit. Quid manifeſtiùs pronunciatis illis Apoſtolicis Rom. 3. v. 28. *Statuimus juſtificari hominem per fidem ſine operibus legis* Galat. 2. verſ. 16. *Scientes, quod non juſtificetur homo ex operib. legis, niſi per fidem Ieſu Chriſti*, *& nos in Chriſtum credimus*, *ut juſtificemur ex fide Chriſti & non ex operibus legis?* Quod ſi ergo vel maximè rationi humanæ hæc noſtra de juſtificatione ſententia adverſaretur , ex eo tamen veritati ejus nihil decederet , quia de myſteriis fidei non ex ratione ſed ex Dei verbo judicandum. 2. num verò contra omnem rationem pugnat, alium pro alio ſatisfacere, ac per hanc ſatisfactionem alterum ab obligatione debiti liberari? Homines coram Dei judicio ſunt debitores, amiſerunt enim concreatam juſtitiam & integritatem in primo Parente ac fœnus hoc originale propriis debitis quamplurimis auxerunt, unde denotantur per *ſervum*, *qui Domino ſuo decem millia talentorum debet* Matth. 18. v. 28. Filius Dei incarnatus patitur ſibi eam ſummam transſcribi , ac noſtri loco perfectam ſatisfactionem præſtat, *exolvit quod non rapuerat* Pſalm. 69. v. 5. hanc Chriſti ſatisfactionem homo pœnitens fide amplectitur ſibique applicat, firmiter ſtatuens, ſe propter Chriſtum in gratiam à Deo recipi , propter Chriſti perſolutionem debita peccatorum ſibi remitti & coram Dei judicio à culpa & pœna abſolvi. Ecquid in hac noſtra ſententia cum verbo Dei & recta ratione pugnat? 3. *P*ontificiorum verò opiniones quod infinitæ & perfectiſſimæ juſtitiæ Dei noſtris operibus jam antè debitis , inquinatis & imperfectis ſatisfieri poſſit, quòd merito Chriſti noſtra merita ſint conjungenda , quòd operibus noſtris vitam æternam infinitum illud bonum promereri poſsimus, quòd merita Sanctorum & opera Monachalia nobis applicari poſſint , quòd alius homo nudus pro nobis ſatisfactionem præſtare poſſit , &c. & verbo Dei & rectæ rationi directè adverſantur. 4. argutiæ Bellarmini , quas contra noſtram de juſtificatione per fidem ſententiam aſſert , facilem habent explicationem & alibi videlic. in tract. de Juſtif. tom. 3. Locorum cap. 19. §. 145. & ſeqq. latius ſunt expoſitæ. *Cum credo* (inquit) *me eſſe juſtum vel ſum juſtus vel injuſtus.* Reſp. τὰ πρός τι ἅμα φύσει. In promiſſionibus Evangelicis offeruntur nobis Chriſti beneficia, inter quæ eminet juſtitia coram Deo conſiſtens, hæc beneficia fides amplectitur, ſibique applicat , quâ ratione homo fit juſtus coram Deo, hoc eſt , peccata illi remittuntur & Chriſti juſtitia ipſi imputatur. Ergo in disjuncto Bellarmini eſt ἐλλειπὲς, datur enim tertium, ſc. vel fio juſtus. Auguſt. lib. 83. qq. 76. *Quod ſi cum crediderit, mox de hac vita diſceſſerit* , *juſtificatio fidei manet cum illo* , *&c.* Si captivo cuidam libertas ex gratia promittatur , eum hac conditione, ſi eā amplecti velit, quamprimum illam gratiam amplectitur, ſtatim liberatur. Idem de fide ſpeciali nobiſcum docet Bernh. ſerm. 1. de annunc. *Si credis peccata tua non poſſe deleri* , *niſi ab eo cui ſoli peccaſti & in quem peccatum non cadit* , *bene facis*, *ſed adde adhuc ut credas* , *quia per ipſum tibi peccata donantur* , *ſic enim arbitratur Apoſtolus gratis juſtificari hominem per fidem.* 5. *Fides illa ſpecialis* (inquit Bellarminus) *tollit orationem Dominicam.* Reſpond. minimè verò *quia juſtificati fide pacem habemus & cum fiducia ad thronum gratiæ accedimus.* Roman. 5. verſ. 1. Peccatorum remiſſionem quotidiè ex Chriſti inſtituto petimus , quia ſcimus peccatum in carne adhuc habitare, noſque

eo

Digitized by Google

eo quotidiè per illud ad lapſus ſolicitari, ſæpius etiam ad lapſus impelli, interim fide ſtatuimus, per Chriſtum nobis contingere peccatorum remiſſionem & ſordium adhærentium per ſanguinem ipſius ablutionem. Non credimus, nec credere debemus nos non habere peccata, ſed credimus & credere debemus per Chriſtum nobis remiſſa eſſe & quotidiè remitti peccata. Quærimus autem à Bellarmino quomodo abſque illa fide ſpeciali, quam hiſce argutiis oppugnat, Deum in oratione Dominica Patrem appellare poſſint? quærimus etiam quâ fronte aſſerant, ſe meritia operum vitam æternam impetrare poſſe, cùm panem quotidianum emendicare à Chriſto inſtituantur; quærimus inſuper, quare gloriari auſint de operibus ſupererogationis, cùm ſe debitores eſſe profiteantur condonationem debitorum ſuorum petentes, quærimus denique, quo ore aſſerant ſuas ſatisfactiones, cùm remiſſionem peccatorum in oratione Dominica petere doceantur. Ad iſtæc omnia apertè & ſine fuco nobis reſpondeat Bellarmin. antequam noſtram de fide juſtificante ſententiam cum oratione Dominica pugnare fingat. 6. *Anabaptiſta* (inquit Bellarminus) *certò credunt ſe eſſe juſtos & tamen ob errores ſuos à Lutheranis damnantur.* Reſp. breviter, fides juſtificans eſt non ſolùm fiducia, ſed etiam notitia & aſſenſus, quâ ratione objecti loco habet verbum Dei in Scripturis Propheticis & Apoſtolicis propoſitum. Quotquot igitur exploratos & fundamentales errores contra Dei verbum amplectuntur & pertinaciter propugnant, quod faciunt Anabaptiſtæ, in illis fides juſtificans non poteſt habere locum. Quæ de proprio quodam Lutheranorum errore, *de fide ſcilicet infantum baptizatorum* Bellarmin. addit, ea latè diſcuſſa ſunt in tract. de Baptiſmo §. 226. quò lectorem remittimus. Quæ de Anabaptiſtarum & Calvinianorum erroribus ſubjungit, ad nos non pertinent, cùm ab utriſque Auguſtana Confeſſio nos ſejungat.

SECTIO IX.

De nona Eccleſiæ nota, quam Bellarminus aſſignat, quæ eſt doctrinæ efficacia.

An efficacia doctrinæ ſit nota Eccleſiæ.

256. *Membrum primum.* Sitne efficacia doctrinæ genuina & propria Eccleſiæ nota? Bellarminus hoc probat ex eo, *quod ſola Eccleſia habeat veram doctrinam non ſolùm immaculatam, ſed etiam convertentem animas* Pſalm. 18. *& ſermonem vivum penetrantem uſque ad diviſionem animæ & Spiritus* Hebr. 4. *Contra verò Philoſophi antiqui nunquam vel vicina oppida ad leges ſuas trahere potuerunt, ut docet Athan. de incarn. verbi & Theod. libr. de legibus, quia verba eorum non erant verba viva ſed mortua, non Spiritus Dei, ſed Spiritus hominum. Mahumetani traxerunt quidem multos, ſed terrore armorum, non vi & efficacia doctrinæ, docent enim in Alcerano cap. 18. & 19. bello cogendos homines ad fidem. Heretici nunquam leguntur convertiſſe ullos Ethnicos aut Iudæos ad fidem, ſed ſolùm pervertiſſe Chriſtianos, quod notat Tertull. de præſcript.* Reſpond. 1. Efficacia doctrinæ duplici modo intelligi poteſt, vel quod multis perſuadeat & à multis recipiatur, vel quod homines ad Deum ſalutariter convertat. Si efficacia doctrinæ priore ſenſu accipitur, tunc non eſt nota *Eccleſiæ*, quia etiam falſæ doctrinæ quandoque multis perſuadent & à multis recipiuntur. Si poſteriore ſenſu doctrinæ efficacia accipitur, fatemur in ſola Eccleſia vigere illam doctrinam, quæ homines ſalutariter ad Deum convertit, ſed illa efficacia non poteſt perpetuò æſtimari à multitudine eorum, qui doctrinam illam recipiunt, *nunquam enim tam benè agitur cum rebus humanis, ut meliora pluribus placeant* juxta ſententiam Senecæ. Homines ad errores recipiendos Naturâ magis proclives ſunt, quam ad veram doctrinam, ſicut ad vitia magis inclinant quàm ad virtutes, adeoque *falſa faciliùs amplectuntur quàm vera*, ut ſcribit Stapleton. libr. 8. de princ. fidei doctrin. cap. 2. *Proni ſunt homines ad deſcenſum, ad viam latam & facilem, quam heretici aperiunt*, ut hoc loco, Bellarminus fatetur. 2. Hæreticæ doctrinæ quandoque magis ſunt efficaces, id eſt, à pluribus recipiuntur, quàm cœleſtis veritas 1. Reg. 22. verſ. 22. *Spiritus mendax eſt in ore omnium Prophetarum*, quibus ſolus Michæas ſeſe opponit. *Ibis* (inquit Dominus ad Spiritum illum mendacem) *& prævalebis. In V. T. infiniti propè homines adhærebant falſis Prophetis, & tamen inde nō poterat colligi vel ipſos à Deo miſſos, vel eorum vaticinia divinitùs fuiſſe inſpirata*, ſcribit diſertis verbis Becanus libr. de Eccleſiâ quæſt. 3. concl. 11. num. 124. Quomodo igitur efficax perſuaſio in ſe ac per ſe erit nota veritatis? 2. Theſſal. 2. v. 9. *Adventus Antichriſti eſt κατ' ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ ἐν πάσῃ δυνάμει*, &c. verſ. 10. *pro eo quod caritatem veritatis non receperunt ut ſalvi fierent* verſ. 11. *propterea mittet illis Deus ἐνέργειαν τῆς πλάνης* (NB) *ubi efficax perſuaſio* Antichriſtianis erroribus tribuitur. Apocal. 13. v. 8. *adoraverunt beſtiam omnes qui inhabitant terram.* De Pſeudo Apoſtolorum doctrina conqueritur Apoſtolus 2. Timoth. 2. verſ. 17. *quòd ſerpat velut gangræna & 2. Tim. 2. v. 13. mali homines ac ſeductores proficient in pejus, errantes & in errorem mittentes.* Galat. 3. v. 1. errores conferuntur *faſcino*, quo miſeri homines efficaciter dementantur. Juſtinus libro de Monarchia Dei ab initio oſtendit magnam eſſe efficaciam idololatriæ & pravæ conſuetudinis in animis gentilium. *Cùm principio* (inquit) *Natura humana conjunctionem ſapientiæ & ſalutis ad cognitionem veritatis atque unius ejuſdemque omnium Domini cultum accepiſſet, invidia obiter ſubingreſſa ad ſimulachra fingenda excellentem hominum amplitudinem evertit & longinquo tempore prolixa durans conſuetudo errorem pro multis tanquam vernaculum quiddam & verum per manus tradidit; &c.* Tertullianus de præſcript. adv. hæreticos cap. 1. *Vanè ergo & inconſideratè plerique hoc ipſo ſcandalizantur, quod tantum hæreſes valeant, quantum ſint.* cap. 2. *Quea ſcandalizantur, ideò mirantur, quòd tantum valeant, quaſi ex aliqua veritate veniant. Mirum ſcilicet, ut malum vires ſuas habeat, niſi quod hæreſes apud eos multum valent, qui in fide non valent.* Chryſoſtom. ſive aut. operis imperf. in Matth. homil. 19. de hæreticis dicit, *Eccleſias etiam regentes palam cum libertate ſubvertunt & ſic multiplicati ſunt ex diverſo, ut Chriſtiani vagi potius videantur quam illi.* Vinc. Lyrin. adv. hæreſ. cap. 7. dicit, *univerſum jam penè mundum ſævâ repentina hæreſeos tempeſtate perculſum. Arianiſmus* diluvii inſtar totum ferè orbem olim occupaverat, ut oſtendimus ſuperiùs. *Mahumetiſmus* quantum accepit incre-

incrementum, non ſolùm vi armorum, ſed etiam ipsâ τᾶς πλάνης ἐνεργείᾳ? Certè enim in principio non poterat armis propagari; qui hodiè illi aſſentiuntur, opinatur ſe cœleſti veritati credere. Quomodo igitur efficacia doctrinæ poteſt eſſe genuina & propria Eccleſiæ nota, cùm errores & hæreſes ſint quandoque efficaciores, id eſt, à pluribus hominibus recipiantur? 3. falſum eſt, quòd Bellarminus abſolutè & ſimpliciter aſſerit, *hæreticos nunquam converiſſe ullos Ethnicos aut Iudaes ad fidem*, & quòd Leſſius in conſult. pag. 42. ex eo colligit, *illam eſſe veram religionem, ad quam facta eſt gentium converſio*, quia negari nequit ad religionem Judaicam, qualis erat tempore adventus Chriſti in carnem, factam eſſe multarum gentium converſionem Matth. 24. v. 15. Chriſtus de Pharilæis & Scribis teſtatur, *quod circumiverint mare & aridam, ut facerent unum proſelytum*. Actor. 2. v. 5. *erant in Ieruſalem habitantes Iudæi viri religioſi ex omni natione quæ ſub cœlo eſt.* Nihilominus Judaica religio illo tempore fuit valdè corrupta & depravata. Tempore Valentis Imperatoris Gothorum gens à Paganiſmo ad Arianiſmum per Ulphilám & alios miniſtros Arianos fuit converſa, referente Freculpho in Chronico tom. 2. libr. 4. cap. 20 Bellarminus ad hoc exemplum ſic excipit. *Gothos ab Arianis non eſſe converſos ſed deceptos, voluiſſe enim Gothos fieri Chriſtianos & hoc nomine petiiſſe Epiſcopos, ſed ab Imperatore miſſos eſſe Arianos*: deinde addit *majorem partem illorum Gothorum fuiſſe Chriſtianam.* Atqui hoc nobis ſufficit, quòd Gothi ab Arianis fuerint decepti, ex eo enim conſtat non omnem religionem eſſe veram & incorruptam, ad quam gentiles convertuntur. Nec probari poteſt ex Hiſtoria Eccleſiaſtica, majorem partem Gothorum jam ante fuiſſe Chriſtianam, cùm à Socrate libr. 4. c. 27. & Sozom. lib. 6. cap. 37. ante illam converſionem dicantur *barbari* & belli occaſione Chriſtianorum doctrina eis primùm innotuerit. Præterea *Eccleſiarum Græcarum* confeſſionem multi ex Mahumetiſmo & gentiliſmo olim receperunt, neque tamen Pontificii concedunt, eam eſſe Catholicam. 4. Denique ſi efficacia doctrinæ eſt nota Eccleſiæ, ſtabit noſtra ſententia, quòd vera doctrina Propheticis & Apoſtolicis libris conformis ſit nota Eccleſiæ, ſiquidem de efficacia illa doctrinæ judicandum eſt ex Scripturis ſacris, cùm non omnis efficacia arguat doctrinæ veritatem & ſinceritatem, niſi vim & facultatem ſalutaris ad Deum converſionis habeat conjunctam, aliás enim erit potius ἐνέργεια τῆς πλάνης, quàm ἐνέργεια τῆς θείας ἀληθείας.

An doctrina Romana Eccleſia ſit efficax. 257. *Membrum ſecundum.* Num doctrina Romanæ Eccleſiæ ſaluturarem illam converſionis efficaciam conjunctam habeat. Bellarminus triplicem converſionem gentilium affert, de qua diſtinctè pronunciandum. Primo loco ponit *converſionem gentilium per Apoſtolos factam*, quam Auguſtinus libr. 22. de civitat. Dei cap. 5. meritò *inter miracula* præcipua numerat, erant enim Apoſtoli numero pauci, externâ ſpecie contemti, humanæ potentiæ & eloquentiæ viribus deſtituti, ac nihilominus totum terrarum orbem prædicatione Evangelii ad Chriſtum converterunt. Sed quid hæc converſio gentilium ad Eccleſiam Romanam hodiernam attinet? Facta eſt iſta per prædicationem & doctrinam Apoſtolorum, à qua Eccleſia Romana hodierna in multis ac præcipuis quibuſdam capitibus diſceſſit. Noſtra verò doctrina eſt illa ipſa, quam Apoſtoli prædicarunt, quod ex Scriptis ipſorum demonſtrare parati ſumus. Secundo loco enumerat Bellarminus *converſiones gentilium factas ſeculis poſterioribus per Gregorium, Cilianum, Bonifacium, Adelbertum, Vincentium, &c.* Reſpond. converſiones illæ, quæ poſt ſextum Eccleſiæ ſeculum factæ ſunt, omninò diſtinguendæ ſunt ab illis, quæ factæ fuerunt per Apoſtolos & viros Apoſtolicos prioribus Eccleſiæ ſeculis. Tunc enim videlicet poſt ſextum Eccleſiæ ſeculum labefactari cœpit doctrinæ puritas, ſuperſtitionibus paulatim irrepentibus & fermento traditionum humanarum doctrinæ Apoſtolicæ admixto. Interim tamen quia potuit Deus etiam per corruptum miniſterium filios & filias ſpirituales ſibi generare, ac quia tempore Gregorii, Ciliani, Bonifacii nondum fuit tanta doctrinæ corruptio quanta poſtremis temporibus conſecuta eſt, ideò converſio illa gentilium non deſinit eſſe opus divinæ benignitatis *ac precioſum a vili* ſemper eſt ſeparandum, In eo quoque converſiones illæ poſterioribus ſeculis factæ diſcrepant à converſionibus per Apoſtolos & Apoſtolicos viros prioribus ſeculis factas, quod potius metu armorum ac violentiâ belli quàm efficaciâ doctrinæ fuerint factæ. Bonifacius enim Thuringos terrore armorum convertit, ut ex Chronico Iſenacenſi commemoratur Cent. 8. Eccleſ. Hiſt. cap. 10. Carolus Magnus funeſtis bellis Saxones ad fidem Chriſtianam pertraxit, &c. Præterea gentes illæ, quas per Gregorium, Bonifacium, &c. ad Eccleſiam Romanam converſas eſſe Bellarminus aſſerit, jam antè erant Chriſtianæ. De Britannia teſtatur Polyd. Virgil. l. 1. de rer. invent. cap. 1. quod *operâ Ioſephi Ariminenſis provinciarum omnium prima Evangelium publice receperit.* Gilfridus l. 8. de geſtis Britann. refert, *eo ipſo tempore, quo Auguſtinus Monachus in Britanniam miſſus eſt a Gregorio Chriſtianiſmum viguiſſe, cùm fuerint in ea ſeptem Epiſcopatus & unus Archiepiſcopatus.* Sic per Cilianum Francos, per Bonifacium Thuringos ad fidem converſos eſſe, Bellarminus aſſerit, ſed *Germanicarum Eccleſiarum* meminit Tertull. & ante illum Irenæus, ac *Thomam in Germania prædicaſſe*, autor eſt Hieron. in catal. Tertio loco producit Bellarm. *converſionem Indorum ac aliorum novi orbis populorum*, de qua quid ſtatuendum ſit, ſuperius latè expoſuimus §. 188. memb. 4. Bellarm. converſioni gentilium ad Mahumetiſmum hoc opponit, quod *terrore armorum fuerit facta*, atqui idipſum etiam de Indorum converſione teſtantur Ludov. Granatenſis, Petrus Martyr & alii complures, quorum teſtimonia adduximus ſuperiùs. Idem converſionis modus circa Maranos & hæreticos ab Inquiſitoribus in Hiſpania & alibi obſervatur, ſic enim ſcribit Corn. Agripp. de vanit. ſcient. c. 96. *Inquiſitores noſtri juriſdictionem ſuam in Pontificum decretis fundatam crudeliſſimè exercent, unam Romanam Eccleſiam, quæ, ut dicunt errare non poſſit, ſibi ſcopum fidei præfigunt non aliud quærendo expoſtulantes quam ſi credat in Rom. Eccleſiam, quod ſi quis opinionem ſuam defendere conetur, reſpondent, cum hæreticis non argumentis & Scripturis, ſed igne & faſciculis decertandum, &c.* Niſi obſtaret hæc inquiſitio Hiſpanica, prohibitio librorum Evangelicorum, imò ipſius Scripturæ ſacræ legendæ plusquàm Tyrannica, proſcriptionis, exilii & direptionis facultatum comminatio, nullum eſſet dubium, quin Papalis religio in multorum cordibus extinguerentur,

gueretur, contra verò Evangelicæ veritatis lux iisdem affulgeret, *ἐπεισάγματος* loco addit Bellarminus, *quod ſingulis annis aliqui Iudæorum & Turcarum tùm Romæ tùm alibi convertantur & baptizentur.* At hæ ſunt converſiones *particulares* quarundam perſonarum, quales etiam in noſtris Eccleſiis per Dei gratiam aliquam multæ in diverſis locis fiunt. ** Gloriationi inſuper de annua Judæorum & Turcarum converſione opponimus illud Eraſmi annot. in Matth. cap. 23. *Fortaſſis & hoc ad mores noſtros pertinet, qui magnum quoddam exiſtimamus, Iudæum ad baptiſmum pellexiſſe. Non quod hoc non ſit optandum nobis omnibus ut omnes Iudæi reſipiſcant, ad quod quidam ex ea re ſuæ gloriæ conſulunt, nec eâ via pelliciunt, quâ oportet & pellectum non ea docent, quæ verè ſunt Chriſtianiſmi. Nam qui fieri poteſt, ut alios reddamus Chriſtianos, niſi prius fuerimus ipſi Chriſtiani? fit igitur aliquoties, ut pro ſcelerato Iudæo ſceleratiorem habeamus Chriſtianum, cujus rei vel Hiſpania teſtis eſſe poſſunt. Et ſunt qui novo exemplo armis Chriſtianos faciunt ſub religionis ampliandæ prætextu ſuis opibus ſuisq; ditioni conſulentes. Nihil agetur his rebus niſi negotium animo purè Chriſtiano ſuſcipitur.* **

An doctrina Evangelicarum Eccleſiarum ſit efficax.

258. *Membrum tertium.* Num noſtrarum Eccleſiarum doctrina ſalutarem converſionis efficaciam habeat conjunctam? Bellarm. hoc *ἀποτόμως* negat. *Lutherani* (inquit) *vix unum aut alterum converterunt, cùm tamen comparent ſe cum Apoſtolis & Evangeliſtis & habeant in Germania plurimos Iudæos & in Polonia ac Hungaria viciniſſimos Turcas.* Reſpond. 1. ex negatione actus ſecundi non poteſt inferri negatio actus primi. Si noſtri homines paucos vel nullos converterunt, non id tribuendum ipſi doctrinæ, quippe quæ cum Apoſtolica eſt eadem, ſed perſonis tum concionatorum, quibus Deus non admenſus eſt eandem fidei ac donorum cum Apoſtolis menſuram, tum auditorum, qui ſemen Evangelii in agro cordium ſuorum recipere noluerunt. Sic *Eccleſiæ* doctores, qui Apoſtolorum tempora ſecuti ſunt, non tàm multos converterunt, quàm Apoſtoli, neque tamen quicquam ex eo doctrinæ veritati decedit. ** Bellarminus ſibiipſi contradicit, nam primò dicit, *hæreticos nunquam convertiſſe ullos Ethnicos aut Iudæos ad fidem ſed ſolum pervertiſſe* cap. 12. art. 1. ſed ibid. art. ult. *Lutherani vix unum aut alterum converterunt.* Atqui *Si unum aut alterum* id eſt valde paucos converterunt, ergo ſaltem aliquos converterunt. Et ſi aliquos, falſum eſt *illos nunquam ullos convertiſſe.* ** 2. Quæcunque converſiones per prædicationem Apoſtolicam olim factæ ſunt, eæ per doctrinam, quæ in noſtris ſonat Eccleſiis, factæ ſunt, eſt enim illa omninò eadem cum doctrina Apoſtolorum. Si Bellarm. id negatum eat, deſcendat nobiſcum in arenam & ex ſolis ſcriptis Evangeliſtarum & Apoſtolorum, quibus propter *ὁμογένειαν* etiam Prophetarum ſcripta accenſenda ſunt, de doctrinæ veritate diſputet. 3. Per lucem Evangelicæ veritatis ſuperiori ſeculo reaccenſam integræ provinciæ & regna integra ab Antichriſti dominatu ſunt avulſa, id quod Bellarm. intelliget, ſi reditus ærarii Papalis, quales fuerint ante annos centum, & quales hodiè ſint, computare velit. An ullâ veritatis ſpecie negari poteſt, magnam fuiſſe doctrinæ Evangelicæ efficaciam, quod fruſtra renitentibus ac frementibus Pontificibus ac Dynaſtis tanta in multis provinciis acquiſiverit incrementa? *Vir ſine vi ferri, vi verbi & inermibus armis. Vir ſine re, ſine ſpe contudit orbis opes.* Ad propagationem religionis noſtræ nec violentiâ nec fraudulentiâ utimur, neque enim diſſentientes à nobis carceribus, proſcriptionibus, direptionibus, &c. terremus, nec blandientibus honorum, divitiarum & dignitatum promiſſionibus eos ſollicitamus, quos ad eam amplectendam invitamus, ſed ſolius doctrinæ efficaciâ converſiones ad noſtram Eccleſiam fiunt. 4. Elucet etiam efficacia doctrinæ Evangelicæ ex eo, quòd in angoribus conſcientiæ ac tentationibus ſolidam & efficacem conſolationem ſuppeditet ac in mortis agone mentes hominum ſuſtentet ac roboret, ex quo principio Chriſtus ipſe Joh. 8. v. 51. doctrinæ ſuæ veritatem comprobat. Exempla hujus rei vide tom. 4. Locor. tract. de Bonis operibus §. 107. circa finem. 5. Quod ſi omninò à nobis exigat Bellarminus, ut gentilium converſionem ad noſtras Eccleſias factam eſſe monſtremus, remittimus illum ad Iſlandiam, Gronlandiam, Laponiam, Livoniam, &c. in quibus regionibus Evangelii prædicatione multa hominum millia ab Ethnica Idololatria ad verum Deum ſunt converſa. Conjunge ea, quæ ſuperius §. 186. ex Hiſtoriis ſunt allata.

SECTIO X.

De decima Eccleſiæ nota, quam Bellarminus aſsignat, quæ eſt vitæ ſanctitas.

An vitæ ſanctitas ſit nota Eccleſiæ.

259. *Membrum primum.* S. vitæ ſanctitas genuina ac propria Eccleſiæ nota. ** Schmaltz. in refut. D. Frantz. pag. 278. *Nemo infallibiliter ſcit, quiſnam vitam in melius convertat vel verè piè vivere ſatagat, cùm virtus facilè ſimulari poſſit. Unde concludit, falſum eſſe, quod ex conſideratione vitæ ſolidum judicium dari poſſit quænam gentis ſint vera Eccleſia.* Contrà verò Socinus in libr. quod Evangel. cap. 3. ſub fin. *Peccata quæ in noſtris Eccleſiis perpetrantur, licet non approbentur, ſatis tamen cauſa eſſe, ob quam ſe ab illis pietatis ſtudioſus ſegregare debeat, præſertim ubi alii ſunt cœtus hominum Chriſtum Ieſum colentium qui ſibi iſta non permittunt.* Piſecius *inter ſalutaris doctrinæ in cœtibus Photinianorum ſonantis* notas refert ſtudium pietatis. *Negabis* (inquit p. 110. contra Camp.) *apud nos eſſe Eccleſiam? jam igitur evidentiores ſalutaris doctrinæ notas, circumſtantias, effecta conſule, uti ſunt pietas ad doctrinam Chriſti conformata, charitas, patientia, benignitas, temperantia, juſtitia & alii ſalutaris doctrinæ fructus.* ** Negantem defendimus ſententiam. Aut enim intelligitur ſanctitas interna aut externa. Interna ſanctitas conſiſtens in vera fide & interiore renovatione Actor. 15. v. 9. non patet hominum conſpectui, Roman. 10. v. 10. proinde non poteſt eſſe viſibilis Eccleſiæ nota Bellarm. lib. 3. de Eccleſ. cap. 10. *Nemo poteſt certò ſcire, qui ſunt verè juſti & pii inter tam multos, qui juſtitiam & pietatem exterius præ ſe ferunt, cùm certum ſit, multos ubique eſſe hypocritas & falſos fratres.* Externa ſanctitas non poteſt eſſe Eccleſiæ nota. 1. quia non eſt Eccleſiæ propria. Idem libr. 5. de libr. arbitr. c. 10. *Certum eſt ex operibus ipſorum hominum, qui nos docent, non poſſe cognoſci doctrinam, cum opera interna non videamus, externa autem ſint communia utriſque, & propterea comparantur veſtimentis ovium, quibus lupi quoque ſe tegunt. Itaque Dominus quoniam*

niam ſciebat non poſſe diſcerni doctrinam ex opere, cùm ſæpe mali benè doceant, ſic monuit. Quæ dicunt, facite, ſecundùm autem opera illorum nolite facere. De hæreticis dicit Apoſtolus.1.Tim.4.v.2. *quod in hypocriſi loquantur mendacium.* 2. Tim.3.v.5. *quod habeant ſpeciem pietatis.* 2.Cor.11.v.12. *quod transfigurent ſe in Apoſtolos Chriſti & addit. Si ipſe Satanas transfigurat ſe in Angelum lucis, quid mirum, ſi miniſtri ejus transfigurentur velut miniſtri juſtitiæ?* Col.2. v.18. *quod ambulent in humilitate & religione Angelorum.* Chriſtus de Phariſæis teſtatur Mat.23.v.14. *quod longas orationes prætenderint.* v. 27. *quod fuerint ſimiles ſepulchris dealbatis, &c.* De Novatianis ſive Catharis, & Donatiſtis conſtat, quod mirificam ſanctitatem ſimulare conſueverint. De Catharis teſtatur Aug. de hæreſibus, ad Quodvultd. c.38. *quod propter munditiem odioſo illo nomine ſeſe appellaverint.* De Manichæis ſcribit l. 1. de morib. Eccl. Cath.c.1. *quod ſanctitate morum multos deceperint.* De Pelagianis ſcribit Hieron. tom.2. libr.3. adv. Pelag.p.308. *quod per nimiam ſanctitatem ſi caramque juſtitiam audacter ſibi bona cœleſtia vendicarint.* Origenis *ſanctitatem* mirè commendat Vincent. Lyrin. adv. hæreſ.c.23. & tamen Bellar. libr.4. de Eccleſ c.9. eum facit *hæreſiarcham.* De Donatiſtis ſcribit Alphonſus de Caſtro l. adv. hæreſ. tit. Eccleſia. quòd *ſanctitatem adeò profeſſi fuerint, ut Eccleſiam eſſe negarent, ubi malorum communione boni commacularentur.* De Anabaptiſtis & Photinianis notum eſt, quod glorientur ſe vitam ſanctam & Apoſtolicam agere. 2. non eſt Eccleſiæ perpetua. Quandoq; n. multitudine ſcandalorum, quandoq; v. furore perſecutionum Eccleſiæ ſanctitas ita obnubilatur, ut non ſit publicè conſpicua. Tempore ante diluvium proximo flagitia publica & notoria *inter Dei filios,* i.e. in Eccleſia viſibili graſſabantur. Elias conqueritur, *filios Iſrael dereliquiſſe pactum, deſtruxiſſe altaria, occidiſſe Prophetas, ſeq; relictum eſſe ſolum* Notæ ſunt querelæ Eſa.c.52. Jerem.c.50. Ezech.c.36. & aliorum Prophetarum de auditorum ſuorum impietate. Euſeb. memorat maximam illam perſecutionem à Diocletiano excitatam, *propter depravatos Chriſtianorum mores, maximè verò Eccleſiaſticorum, qui inter ſe certantes. Tyrannidem potius quam Sacerdotium ſapere videbantur,* divinitùs eſſe immiſſam. Coſter. in Ench. tract. de Eccleſia §. Cœtus igitur. diſputat, *tempore paſſionis Chriſti in ſola virgine Maria viguiſſe ſanctitatem,* quod in Apol. part.2.c.3. ſic exponit, *viguiſſe quoad externam judicium.* Quæ igitur tunc fuit publicè cõſpicua in Eccleſia vitæ ſanctitas? 3. non eſt nota infallibilis; quia Antichriſtus cum ſua Synagoga itidem ſimulat ſanctitatem, Dan. 11.38. *Deũ Maoſim in ipſius loco venerabitur et Deum, quẽ ignoraverunt Patres ejus, colet auro & argento &c.* Apoc.13. v.11. *beſtia de terra aſcendens habebat cornua duo ſimilia Agno.* Apoc.17.v.4. *erat mulier illa amicta purpura & cocco & inaurata auro & lapidibus precioſis & margaritis habens poculũ aureũ in manu ſua &c.* Ut meretrix ſeſe virginem mentitur & externo in ſplendore commendare nititur: ſic Antichriſtus cum ſua Synagoga externo hypocriticæ ſanctitatis ſplendore ſeſe commendabit. Neq; id negant Põtificii, licet Pontificem ſuum eſſe illum Antichriſtum negent. Perer. lib.14. comm. in Daniel. *Antichriſtus futurus erit callidiſſimus & variis artificiis utetur ad homines decipiendos, principio res. qui ſtudebunt pietatis & religionis capiet ſpecie & ſimulatione ſanctitatis, caſtitatis, abſtinentiæ, pietatis.* Ex Hippolytus teſtatur, *Antichriſtum fore hypocritam.* Acoſta de temp. noviſſ. c.20. *Erit in eo compoſita ad decipiendum ſanctitatis ſimulatio, qua ſolet homines parum cautos externa ſpecie vehementer allicere, erit enim vel primus eorum, qui in hypocriſi loquuntur mendacium, habentes ſpeciem quandam pietatis.* 4. Patres nunquam ſtatuerunt Doctores ex ipſorũ vita ſed ex doctrinæ genere judicandos. Ergo vitæ ſanctitas in doctoribus non eſt certa & infallibilis Eccleſiæ nota. Dictum Chriſti Mat.7.v.20. *Ex fructibus cognoſcendos eſſe falſos Prophetas*, de falſa doctrina veteres intelligunt, quæ explicatio confirmatur ex Luc. 6.v.54. Vincent. Lyrinenſis adv. hæreſ. c. 36. dicit, *hæreticos divinæ legis ſententiis quaſi quibusdam velleribus obvolvere ſe ſed tamen ex fructibus, h.e. ex falſis interpretationibus lupos agnoſcĩ poſſe.* Theophyl. in c.7. Mat. χρηστολογίας προβαλλόμενοι (οἱ ψευδοπροφῆται) καὶ βίον ὑποκρινόμενοι σεμνὸν ἀλλ' ἐσωθεν ἔχοντες τὸ ἄγκιστρον ἐνδεδυμένοι προβάτων καὶ ἡ πραότης ἣ τινὶ χρῶνται τινὲς χρηματιζόμενοι διὰ τὸ κολακεύειν καὶ ἐξαπατᾶν. Hieron. in c.7. Matt. ſuper verba: *Qui veniunt in veſtitu ovium.* Specialiter *de hæreticis hoc intelligendum qui videntur continentia, caſtitate, jejunio, quaſi quadam pietatis veſte ſe circundare, intrinſecus verò habentes animũ venenatum, ut ſimpliciorum fratrum corda decipiant.* Eodem modo exponunt Autor imperf. operis in Mat. hom.19. Theodor. l.3. hæret. fabul. in princ. &c. De Tatiano hæretico ſcribit Epiph. lib.1. tom.3. hæreſ. 46. *quod prætextu continentiæ & continentium morum nequiſſimam vitam duxerit.* Hieron. lib.3. Apolog. contra Ruffinum: *Quis unquam Catholicorum in diſputatione ſectarum turpitudinem ei, adverſus quem diſputat, objecit?* (at hoc ſolenne eſt Pontificiis contra nos diſputantibus) Juſtin. in Dial. cum Tryph. p.241. *Non ita, ut Principes populi veſtri vivimus, quos probro inceſſit Deus verbis hujusmodi, Principes veſtri ſocii furum diligentes munera &c. Quod ſi quos etiam inter nos tales eſſe ſcitis, non continuò ea de cauſa Scripturas & Chriſtum maledictis proſcindite.* Chryſ. hom.4. in Matth. *Omnes ſpecies juſtitiæ, quas habet ſervus Dei in veritate, habere poſſunt ſervi Diaboli in ſimilitudine, habet Diabolus ſuos caſtos, jejunos, eleemoſynarios: & ſimplices homines, qui boni veri & ſimulati differentiam non noverunt, dum quærunt bonos viros, incurrunt in ſeductores Diaboli.* Idem homil.88. in Mat. circa finem: *Cùm illos* (gentiles & Judæos) *ſæpiſſimè dogmatibus vicerimus, improbam multorum vitam nobis objiciunt, eorum qui nobiſcum vivunt, vulnera, animi videlic. morbos proferunt &c.* Autor operis imperf. hom. 49. *Converſatio Chriſtianorum aut omnium aut multorum olim erat ſancta. nunc autem aut tales aut pejores facti ſunt Chriſtiani quales ſunt hæretici ac gentiles, proinde qui vult agnoſcere, quæ ſit vera Chriſti Eccleſia, unde cognoſcat niſi tantummodo per Scripturas.* Auguſt. Epiſt.137. *Hic mos eſt hæreticorum* (ut hodie Bellarmini & aliorum Pontificiorum) *crimina objicere doctoribus, cum non poſſint reprehendere doctrinam.* Et *tamen etiam ipſi* (inquit) *cum maritata aliqua invenitur adultera, nec projiciant uxores ſuas, nec accuſant matres ſuas. Cum n. de aliquibus, qui ſanctum nomen profitentur, aliquid criminis vel falſitatis ſonuerit vel veri patuerit, inſtant, ſatagant, ambiunt, ut de omnibus hoc credatur.* Et poſtea concludit: *Ne objiciatis hæreticis, niſi quia non ſunt Catholici, ne ſimiles eis ſitis, qui non habendo, quod in cauſa ſuæ diviſionis defendant, non niſi hominum crimina colligere affectant & ea ipſa plura*

falſiſſimè

falſiſſimè jactant, ut quia ipſam divina Scripturæ veritatem, quæ ubique diffuſa Chriſti Eccleſia commẽdatur, criminari & obſcurare non poſſunt, homines per quos prædicatur, adducunt in odium, de quibus & fingere, quicquid in mentem venit, poſſunt. (Viva hæc eſt deſcriptio calumniatorum apud Pontificios, qui Eccleſiæ noſtræ doctores inauditis calumniis gravant.) Pergit Auguſtinus: *Vos a. non ita didiciſtis Chriſtum, ſi tamen illum audiſtis & in ipſo edocti eſtis. Ipſe quippe fideles ſuos ſecuros facit etiam de diſpenſatoribus malis mala ſua facientibus & bona ejus loquentibus ubi ait: Quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere nolite.* Idem lib. 1. de moribus Eccleſ. Cathol. c. 34. *Nunc vos illud admoneo, ut aliquando Eccleſiæ Catholicæ maledicere deſinatis vituperando mores hominum, quos & ipſa condemnat & quos quotidie tanquam malos filios corrigere ſtudet.* lib. de Catech. rudib. c. 25. refert *paganos propter impietatem quorundam Chriſtianorum doctrinam Evangelii fuiſſe calumniatos.* ** Idem Epiſt. 136. *Doctores poſſunt loqui vera & tamen male vivere.* Idem in qq. ex utroque Teſtam. c. 102. *Quis ſit iſte, cujus cauſa me deſpicis, neſcio, ego ad eam in cauſa acceſſi, quia tunc dicebatur Antiſtes. Te quæſivi, te deſideravi, tibi credidi, de homine nihil ſperavi. Quare ergo mala ejus mihi obſint, quem neſcirem, niſi te quæſiviſſem? Si bona ejus mihi poſſent proficere, juſtum videretur forte, ut & mala ejus obeſſent mihi. Sed ſicut bona ejus ſi dubie credidiſſem nihil prodeſſent mihi, ita & mala ejus nihil obeſſe mihi debent bene credenti. Ego enim verbis ejus fidem dedi quæ à te data dicuntur.** 5. Conſenſus adverſariorum accedat. c. Ego ſolis diſt. 9. *Alios ita lego quantalibet ſanctitate polleant, ut non ideo verum putem, quia ipſi ita ſenſerunt &c.* ubi gloſſa *non eſſe conſiderandum quis dicat, ſed quid dicatur*, in quam ſententiam allegat Thomam 2. 2. q. 70. art. 3. Acoſta lib. 2. de procur. Indor. ſal. c. 18. *Illud multum à B. Auguſtino commendatum in catechizandis rudibus documentum accuratè ſervetur, ut admoneantur ii, qui fidem ſuſcipere parant, ne religionem noſtram ex noſtris hominibus metiantur, ſed ex ipſius potius æquitate & ſanctitate.* Stapletonus diſertis verbis concludit lib. 1. de princ. doctr. c. 19. *ſanctam eſſe Eccleſiam, ſed ſanctitatem non eſſe Eccleſiæ notam.* ** Idem in promt. Cathol. 7. poſt. pentec. loc. 4. *Hæreticorum fructus ex quibus cognoſci debent, nec ſunt aliqua vera quæ docent, nec ſunt ſemper ipſa opera quæ faciunt ſive bona, ſive mala* (mala enim non ſemper ex ipſa hæreſi, ſed aliquando ex perſonæ improbitate proveniunt) *ſed ſunt partim dogmata ipſa hæretica falſa & impia, quæ ſingulis hæreticis ſunt propria, & à ſingulis architectis propriè inventa; partim etiam quædam mala opera hæreticis propria & ex ipſa hæreſis radice pullulantia.*** Huc referendum illud Bellarmini tract. de indulg. in append. ad librum de ſummo Pontif. c. 22. *Bocatius taxat quidem Clericorum & Monachorum turpitudines, ſed ex hoc non ſequitur, ut propterea religio & doctrina ipſa videatur eſſe falſa.* Addit inſuper *hanc impietatem Sacerdotum potius argumentum eſſe veritatis fidei, quæ Romæ colitur, quia nec pagani nec mali mores poſſint illam ſedem ſubvertere.* Sic ergo impietas Sacerdotum Bellarmino eſt argumentum veritatis fidei, adeoque etiam Eccleſiæ, ſed hoc loco contrarium pronunciat, id eſt, ex uno ore calidum & frigidum efflat.

Argumenta Bellar- 260. Demonſtraturus enim vitæ ſanctitatem præſertim in autoribus ſeu primis *Patribus religionis* eſſe notam Eccleſiæ affert primo loco *Patriarchas, Prophetas & Apoſtolos*, ſecundò *Doctores, qui contra ſingulas hæreſes dimicarunt*, denique *inſtitutores ordinum religioſorum, quod conſtet omnes fuiſſe ſanctos, caſtos, pios, ſobrios: contra verò Ethnicorum doctores fuiſſe vel Poetas leves, vel Philoſophos ſuperbos, Mahumeto nihil incontinentius fingi potuiſſe, hæreſiarchas plurimis vitiis fuiſſe coopertos, omnibus autem communem eſſe ſuperbiam, id quod ſpecialibus quorundam exemplis demonſtrat.* Reſp. 1. quod Bellarminus *Patriarchas*, *Prophetas* & Apoſtolos cum inſtitutoribus Ordinum religioſorum conjungit, in eo magnam illis injuriam facit, illi enim fuerunt immediatè à Deo vocati, verâ ſanctitate conſpicui & habuerunt privilegium non errandi: hi verò, ne quid gravius dicam fuerunt ſuperſtitioſi, qui contra expreſſum Apoſtoli interdictum ſchiſmata in Eccleſiam introduxerunt, ut unus dicat, *Ego ſum Franciſci, alter, ego ſum Dominici &c.* 1. Corinth. 1. verſ. 12. 2. imò ne quidem cum Doctoribus ſive Patribus primitivæ Eccleſiæ comparari debent *Patriarchæ*, Prophetæ & Apoſtoli, cùm & illi immediatâ vocatione & privilegiu infallibilitatis deſtituantur. Auguſt. Epiſt. 19. ad Hieron. *Non arbitror te ſic velle legi tuos libros tanquam Prophetarum aut Apoſtolorum, de quorum ſcriptis, quod omni errore careant, dubitare nefarium eſt.* 3. Quæ verò hæc conſequentia: *Patriarchæ*, *Prophetæ*, Apoſtoli & Doctores Eccleſiæ fuerunt ſancti. Ergo ſanctitas eſt Eccleſiæ nota? Num omne, quod eſt in Doctoribus Eccleſiæ, ſtatim erit nota Eccleſiæ? num ex vita potius quàm ex doctrina judicabimus de Doctoribus? at hac ratione efficitur doctrinam a Iuda proditore propoſitam fuiſſe falſam, contra verò doctrinam *Pſeudo*Apoſtolorum, qui ſe transfigurabant in Chriſti Apoſtolos, fuiſſe veram. 4. Eccleſiæ Doctores fuerunt ſancti, interim tamen ſuis adhuc laborarunt nævis ac infirmitatibus, quidam etiam ut Noahus, Lothus, Aaron, David, *P*etrus in enormes lapſus inciderunt, at num propterea doctrina ipſorum deſiit eſſe vera? 5. Si ex ſanctitate *P*atriarcharum, *P*rophetarum & Apoſtolorum de *E*ccleſia judicandum, noſtra potius quàm Romana Eccleſia laudem illam ſibi vendicat. Noſtra enim Eccleſia inſiſtit doctrinæ Patriarcharum, Prophetarum & Apoſtolorum, nos doctores illos ſequimur & *conſanguinitate doctrinæ* ipſis conjuncti ſumus. Pontificii verò ab integritate doctrinæ Propheticæ & Apoſtolicæ jam olim receſſerunt, ut alibi demonſtratur. 6. Ethnicorum doctores & hæreſiarchas fuiſſe ſuperbos non negamus, interim ex eo confici nequit, ſanctitatem vitæ in doctoribus eſſe notam Eccleſiæ, fieri enim poteſt, ut etiam Catholicus doctor ſit ſuperbus & ut hæreticus doctor ſuperbiam ſuam occultet, quo modo igitur occultum illud vitium poteſt eſſe viſibilis nota falſæ Eccleſiæ? Hæreſiarchæ ſemper obtendunt, ſe ſtudio promovendæ gloriæ divinæ & ſalutis humanæ dogmata illa proponere, contrà verò ambitionem & ſuperbiam ſuam ſedulò premunt, quomodo igitur ex ſuperbia illorum occulta, de doctrina fieri poteſt judicium?

mini ſanctitatem vitæ eſſe notam Eccleſiæ.

261. *Membrum ſecundum.* Num vitæ ſanctitas doctoribus Romanæ Eccleſiæ tribui poſſit? Bellarminus hic provocat *ad Patriarchas, Prophetas & Apoſtolos ad primitivæ Eccleſiæ doctores & ad Ordinum*

An vita ſanctitas Romanæ Eccleſiæ doctoribus competat.

dinum religioſorum inſtitutores. Sed planè *ἀναιδύτως*, quia nec Prophetæ, nec Apoſtoli, nec primitivæ Eccleſiæ doctores amplexi ſunt dogmata *Pa*palia, quæ nos ex ſcriptis illorum oppugnamus, ergo non poſſunt dici doctores ſive Patres Eccleſiæ Papalis, quin imò ne quidem tempore Antonii, Auguſtini, Baſilii, à quibus fingunt ordines quoſdam Monaſticos inſtitutos, tantæ fuerunt doctrinæ cœleſtis corruptelæ, quales hodie in Rom. Eccleſia regnant. Franciſcum, Dominicum, Benedictum &c. ſuperſtitioſos fuiſſe concedimus, ſed verè ſanctos fuiſſe negamus. Quod ſi vel maximè tàm ſancti fuiſſent quàm Apoſtoli imò Angeli (ſicut de Franciſco in libro Conformitatum impreſſo Bononiæ Anno 1589. dicitur, *quod Franciſcus fuerit plusquam Iohannes Baptiſta* f. 24. *quod fuerit melior Apoſtolis* f. 39. *quod Filius Dei per omnia eum ſibi ſimilarit* f. 5. *quod datus ſit in lucem gentium* f. 17. *quod meritis ſimilis ſit Angelis & Archangelis* f. 247. *quod omnes virtutes Sanctorum V. & N. T. in Franciſco poſita fuerint unitivè & conjunctim* f. 5. *quod in eo paſſio Chriſti in genere humano ſit renovata* f. 144. &c. De Dominico ſcribit Antoninus Archiepiſcopus, *quod plures mortuos excitaverit, quam ipſe Chriſtus, quod poteſtas cœleſtium, terreſtrium & inferorum ſit ipſi communicata, quod facilius per iſtum eatur ad Chriſtum quàm per Paulum, quod trinam diſciplinam de manu propria non chordulâ ſed catenâ ferreâ ſuſcepit, uſq; ad ſanguinis effuſionem, unam pro ſuis culpis, quam minimæ erant, pro in purgatorio exiſtentibus aliam, pro iis qui in mundo verſantur tertiam &c.* part. 3. tit. 23. c. 1. §. 1. & ſeqq.) tamen ipſorum doctrina judicanda fuiſſet ex verbo Gal. 1. v. 8. *Sed ſi vel nos, Apoſtoli, vel Angelus de cœlo evangelizet vobis præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema ſit.* Apage igitur immania illa pronunciata verbo Dei è diametro contraria, *quod ex laterali Chriſti vulnere Franciſcus exiliërit.* lib. Conf. f. 247. *quod Franciſcus primò vita, demum paſſione factus ſit ad imaginem & ſimilitudinem Ieſu Chriſti crucifixi* fol. 13. *quod ſtigmatis quinque vulnerum ſacrorum ſervet a morte æterna viros, qui à tempore illius uſq; ad finem mundi vixerunt & vivent.* Bernhard. in roſar. part 2. ſerm. 27. pag. 224. quæ nunquam perſuaderi nobis patiemur, licet Franciſcus fuerit tàm ſanctus, quàm aliquis è cœlo Angelus, ac licet adhuc alii tres Pontifices ſub hæreſeos pœna ſtigmata illa Franciſci ab omnibus credi juberent, quod jam antè factum à Gregor. IX. Alexandro V. & Nicolao III. denique licet mille alii cum Bonaventura in Legenda B. Franciſci ſtatuant, *Franciſco mortuo ſtigmata à pluribus fuiſſe agnita clavis in ea immiſſis*, cui contradicit Matthæus Paris, qui eo ipſo tempore, quo Franciſcus obiit, floruit in Hiſt. Henr. III. Reg. Angl. p. 329. negans ulla prædictorum vulnerum in latere vel pedibus ſive manibus remanſiſſe ſtigmata.

Sanctitas urbis Romæ. 262. Intueamur verò tantopere deprædicatam Eccleſiæ Rom. ſanctitatem in Curia & urbe Romana, in *P*ontifice tanquam capite, Cardinalibus, Archiepiſcopis, *E*piſcopis, Sacerdotibus, Monachis, Jeſuitis & Laicis non à noſtris, ſed à ſuis ipſorum Scriptoribus potiſſimum, vel ex iis quos ſuos eſſe contendunt, delineatam. De corruptiſſimo Romanæ curiæ & urbis ſtatu notæ ſunt totius orbis querelæ. ** Platina *P*ontificis Bibliothecarius in vita Bonifacii V. pag. 81. *Inſtant nunc Turca terra ac mari, ut nos tanquam cuniculos ex his Eccleſiæ latebris eruant. Sedemus otioſi, alter alterum expectantes, quaſi hoc malum univerſa Reſpubl. Chriſtiana non immineat. Expectant Sacerdotes, ut a ſecularibus hoc tantum bellum & tam neceſſarium ſumatur. Expectant item ſeculares, ut Presbyteri tuendæ religionis cauſa pecunias in ſumtus polliceantur & ſubminiſtrent bellicos, nec in pejores uſus effundant, quemadmodum ſacerdotes plerique conſuevere, pecunias eleemoſynis & ſanguine Martyrum comparatas in aurea & argentea vaſa & prægrandia quidem fundeatet parum de futuro ſolliciti, Dei, quem tantum utilitatis gratia colunt & hominum contemtores.* ** In revelat. extravag. Brigittæ c. 51. *Chriſtus ad quendam Archiepiſcopum dicit, Inquire ulterius & audi, qualis eſt diſpoſitio Romana Curia, qua ſedes mea eſſe deberet. Sicut enim in ſede quatuor ſunt columnæ ſuſtentantes & medium quoddam in quo ſedes quieſcit: ſic in ſede mea, quam ſummus Pontificib. reliqui, deberent eſſe quaſi quatuor columnæ, humilitas ſcil. obœdientia, juſtitia ac miſericordia, & medium ſcil. divina ſapientia cum divina caritate. Sed hac mutata eſt & aſſumta nova ſedes, in qua eſt ſuperbia pro humilitate, propria voluntas pro obœdientia, amor pecuniæ pro juſtitia, ira & invidia pro miſericordia. Medium autem, vocari ſapiens & Magiſter ad mundum. Ecce ſic inverſa eſt & immutata mea ſedes.* Vide ſimiles querelas lib. 1. cap. 41. & 56. lib. 3. c. 27. &c. ** Eadem Brigitta quæ floruit anno Chriſti 1370. Papam vocat *animarum interfectorem, ovium Chriſti diſperſorem & laceratorem, dicit eum abominabiliorem Iudæis, immitiorem Iuda, injuſtiorem Pilato, pejorem & deteriorem ipſo Lucifero. Sedem Papæ dicit demergendam in profundum, ſicut lapidem ponderoſum, Aſſeſſores ejus arſuros in igne ſulphureo & inextinguibili.* Vetuſtus quidam ſermocinator in cap. 17. Apoc. ſic deſcribit Rom. ſedem. *Romana civitas meretrix appellatur. Rom. civitas verſa eſt in ſcortum. Ante omnia ſapientes ſunt ut faciant malum, bonum n. facere neſciunt, inimici ſunt terræ & cœlo, impii in Deum, temerarii in ſancta, ſeditioſi ad invicem, æmuli in vicinos, inhumani in extraneos: hi ſunt qui ſubeſſe non ſuſtinent, præeſſe non negaverunt, ſuperioribus infideles, inferioribus inſupportabiles, inverecundi ad petendum, ad negandum frontoſi, importuni ut accipiant, ingrati ubi acceperunt, docuerunt linguam ſuam loqui grandia cùm operantur exigua: largiſſimi adulatores, mordaciſſimi detractores, ſimpliciſſimi diſſimulatores, maligniſſimi proditores, cum qua fornicati ſunt Reges terræ i. e. ſt, terreni Principes Deum relinquentes & ipſi ſervientes* allegat. Itam pot. Dominicus Brixienſis Epiſcopus libellum ad Pium 2. titulo *Reformationis Curiæ Romanæ* ſcripſit, molli tamen cubito rem attigit, utpote qui in eodem luto cum aliis hæſerit Catal. teſtium verit. lib. 19. f. 1862. *Cæſar Sigismundus paraverat reformationem quandam, quæ vulgari ſermone impreſſa extat, qua voluit in Conſtantienſi Concilio Papæ ejusque ſpiritualium ſuperbiam, pompam & Simoniam nonnihil reprimere, & cum quidam dicerent, oportere incipere à Minoritis, reſpondit ille, non à Minoritis, ſed à Majoritis, ſed admodùm callidè à Papa deceptus, ipſius q; ejus conatus eluſus fuit.* Catal. l. 19. f. 1876. Conferatur Marſil. *P*atav. apud Wolff. t. 1. p. 616. ** Adrian. VI (cujus utpote Pontificis judicium hac in re certũ & infallibile) in inſtructione Frãciſco Cheregato Epiſcopo Aprutienſi Legato ad Conventũ Norinber-

bergenſem datâ Anno 1523. *fatetur à plaata pedis ad verticem uſq; capitis nihil eſſe ſani in toto corpore ordinis Eccleſiaſtici*, referente Schleid. lib. 4. fol. 82. comm. Verba inſtructionis ſic habent: *Dices, nos ingenuè fateri quod Deus hanc perſecutionem Eccleſiæ ſuæ inferre permittit propter peccata hominum, maximè Sacerdotum & Eccleſiæ Prælatorũ. &c. Propterea ut ait Chryſoſtomus, Salvator noſter curaturus infirmam civitatem Hieroſolymam, ingreſſus eſt priùs templum, ut peccata Sacerdotum primò caſtigaret, inſtar boni Medici, qui morbum à radice curat. Scimus, in hac ſanctâ ſede aliquot jam annis multa abominanda fuiſſe, abuſus in ſpiritualibus, exceſſus in mandatis & omnia deniq; in perverſum mutata. Nec mirum ſi ægritudo à capite in membra à ſummis Pontificibus in alios inferiores Prælatos deſcenderit. Omnes nos declinavimus, unusquiſq; in vias ſuas, nec fuit jamdiu, qui faceret bonũ, non fuit uſq; ad unum &c.* ** Confer Goldaſt. tom. 1. Conſt. Imp. part. 2. fol. 29. Faſcic. rerum ageodar. Colon. edit. Claud. Eſpenſ. in com. Tit. c. 1. p. 69. & 70. ** Qui ſint illi abuſus, per ſpecies poſtea expoſitum fuit Paulo III. à delectis ad hanc rem Cardinalibus. Editum enim eſt à Vergerio Argentinæ Ann. 1555. Conſilium de emendanda Eccleſia conſcriptum à Johanne Petro Caraſſa Neopolitano Cardinali Theatino, qui poſtea ſub Pauli IV. nomine creatus Pontifex datum Paulo III. Pontifici & ſuſcriptum à quatuor Cardinalibus duobus Archiepiſcopis, Epiſcopo, Abbate & Magiſtro ſacri Palatii, in quo illi ſic loquuntur: *Abuſibus tanquam peſtiferis morbis Eccleſiam Dei jam pridem laborare, præſertim curiam manifeſtum eſt, quibus effectum propè, ut paulatim ac ſenſim ingraveſcentibus his peſtiferis morbis magnam ruinam traxerit. Principium horum malorum inde fuiſſe dicunt, quod Pontifices nonnulli prædeceſſores Pauli III. coacervaverint ſibi Magiſtros ad deſideria ſua, non ut ab eis diſcerent, quod facere deberent, ſed ut eorum ſtudio & calliditate inveniretur ratio, quâ liceret id quod liberet.* Ex hoc fonte, inquiunt, *ſancte Pater, tanquam ex equo Trojano irrupere in Eccleſiam Dei tot abuſus & tam graviſſimi morbi, quibus nunc conſpicimus eam ad deſperationem ſalutis ferè laboraſſe ac manaſſe harum rerum famam ad infideles uſque credat ſanctitas veſtra ſcientibus, quod ob hanc præcipuè cauſam Chriſtianam religionem derident, adeo ut per nos, per nos inquimus, nomen Chriſti blaſphemetur inter gentes &c.* Et poſtea: *Primus abuſus eſt ordinatio Clericorum & præſertim Presbyterorum, in qua nulla adhibetur cura, nulla diligentia, quod paſſim quicunq; ſint imperitiſſimi, ſint viliſſimo genere orti, ſint malis moribus ornati, ſint adoleſcentes, admittantur ad ſacros ordines & maximè ad Presbyteratum, hinc innumera ſcandala, hinc contemtus Ordinis Eccleſiaſtici, hinc divini cultus veneratio non tantùm diminuta, ſed propè jam extincta &c. Alius abuſus eſt, isque maximi ponderis in collatione beneficiorum Eccleſiaſticorum, maximè Curatorum & inprimis Epiſcopatuum, in quibus uſus invaluit, ut provideatur perſonis, quibus conferuntur beneficia, & non gregi Chriſti & Eccleſiæ. Alius abuſus eſt in permutationibus beneficiorum, quæ fiunt pactionibus, quæ omnes ſunt Simoniacæ, nulloq; reſpectu habito niſi lucri. Alius abuſus eſt, quòd plures modi inventi, quib. beneficia Teſtamento legentur, quòd filii Presbyterorũ habent Parentũ beneficia &c. Alius abuſus eſt in expectativis & reſervationib. beneficiorũ, quòd Cardinalibus conferuntur Epiſcopatus non unus tantùm, ſed plures, cùm tamen officium Cardinalis & Epiſcopi ſint incompatibilia. Abuſus & ille corrigendus, ne Epiſcopi primùm & præ omnibus aliis, deinde ne Curati abeſſent à ſuis Eccleſiis & parochiis, niſi ob gravem aliquàm cauſam, ſed reſidentiam facerent. Per Deum immortalem quis miſerabilior viro Chriſtiano conſpectus eſſe poteſt Chriſtianum orbem peragranti, quam illa ſolitudo Eccleſiarum? Omnes ferè paſtores receſſerunt à ſuis gregibus, commiſſi ſunt omnes ferè mercenariis. Abuſus etiam eſt, quòd tot Reverendiſſimi Cardinales abſint ab hac Curia, nec aliqua in parte faciant quicquam ejus officii, quod ſpectat ad Cardinales &c. Alius abuſus magnus & minimè tolerandus, quo univerſus populus Chriſtianus ſcandalizatur, eſt ex impedimentis, quæ inferũtur Epiſcopis in gubernatione ſuarum ovium, maximè in puniendis ſceleſtis & corrigendis. Nam primò multis viis eximunt ſe mali homines, præſertim Clerici à juriſdictione ſui ordinarii, deinde ſi non exemti, confugiunt ſtatim ad pœnitentiam vel ad Datariam, ubi confeſtim inveniunt viam impunitatis & quod pejus eſt, ad pecunia præſtitam. Hoc ſcandalum, Beatiſſime Pater, tantopere perturbat Chriſtianum populum, ut non queat verbis explicari. Tollantur, obteſtamur ſanctitatem tuam per ſanguinem Chriſti, quo redemit ſuam Eccleſiam, tollantur hæ maculæ, quibus ſi daretur quiſpiam aditus in quacunq; hominum Republ. aut regno, confeſtim aut paulopoſt in præceps rueret. Alius abuſus corrigendus eſt in Ordinibus Religioſorum, quod adeo multum deformati ſunt, ut magno ſint ſcandalo ſecularibus, exemploq; plurimùm noceant. Conventuales Ordines abolendos eſſe putamus omnes, non tamen ut alicui fiat injuria, ſed prohibendo, ne novos poſſint admittere &c. Alius abuſus turbat Chriſtianum populum in monialibus, quæ ſunt ſub cura fratrum Conventualium, ubi in plerisque Monaſteriis fiunt publica ſacrilegia cum maximo omnium ſcandalo &c. Abuſus magnus & pernicioſus eſt in Gymnaſiis publicis, præſertim in Italia, in quibus multi Philoſophiæ Profeſſores impietatem docent, imò in templis fiunt Diſputationes impiiſſimæ & ſi quæ ſunt pia, tractantur in eis coram populo res divinæ valde irreverenter &c. Alius abuſus eſt in fratribus ſeu religioſis apoſtatis, qui poſt votum ſolenne à ſua religione recedunt, impetrantque ne teneantur gerere veſtem ſui ordinis, imò nec veſtitum habitus, ſed tantum veſtem honeſtam Clericalem &c. Alius abuſus eſt in Quæſtuariis Spiritus Sãcti S. Antonii aliisq; hujus generis, qui decipiunt ruſticos & ſimplices eosque innumeris ſuperſtitionibus implicant &c. In hac urbe Roma meretrices ut matronæ incedunt per urbem ſeu mulâ vehuntur, quas aſſectantur de media die nobiles familiares Cardin. Clericique. Nulla in urbe vidimus hanc corruptionem, præterquam in hac omnium exemplari, habitant etiam inſignes ædes, corrigendus eſt hic abuſus. Sunt etiam in hac urbe privatorum civium odia & inimicitiæ &c. Te ſperamus electum, ut nomen Chriſti jam oblitum a gentibus & a nobis Clericis reſtituas, in cordibus & in operibus noſtris ægritudines ſanes, oves Chriſti in unum ovile reducas, amoveasque à nobis iram Dei & ultionem eam, quam meremur, jam paratam, jam cervicibus noſtris imminentem.* ** Quam verò reformationem Pontifices ſuſceperint, vel potius quomodo vana & inani ſpe reformationis mundum ludificati fuerint, latè exponit Claud. Eſpenſæus in com. ad Tit. 1. à. pag. 65. ad pag. 91. & ex eo Mayerus de vuln.

vuln. Eccl. Rom. p. 99. ** Hæc delecti illi Cardinales. ** Eraſmus in Epiſt. ad Steuchum. *Fieri poteſt, ut in Germania ſint, qui non temperent à blaſphemiis in Deum, ſed in hos horrendis ſuppliciis animadvertitur. At ego Romæ his auribus audivi quoſdam abominandis blaſphemiis debacchantes in Chriſtum & in illius Apoſtolos idque multis mecum audientibus & quidem impune.* Ubertinus à Caſali. *Hodierna Eccleſia dicitur nova Babylon, quæ eſt meretrix magna, quia verus cultus & amor ſponſi Ieſu Chriſti eſt turpiter adulteratus & Spiritus juſtorum hujus temporis ſupra modum opprimitur in prædominio Babylonis & velit nolit in multis meretricis ejus actibus ſervire compellitur, ideoque magna pericula nos expectant hoc tempore.* Nicol. de Clemang. in Epiſtolis, *Eccleſiam Rom.* vocat *domum latronum, non ſecus ac olim templum flagello repurgandam.* Idem *Eccleſia Romana quid eſt aliud, quàm ambitionis, cauponationis, latrocinij, officina? venalia Sacramenta, venales ordines, venalis Eccleſia ipſa, quin & Miſſa & corporis Chriſti adminiſtratio venalia. Nundinatio eſt illa publicè, proſtibulum, lupanar, Synagoga, imo Babylone ipſa deteſtabilior.* Vide cumulum ejuſmodi querelarum apud Polanum in Symph. Catholica p. 770. De generali illa morum corruptione & univerſali omniũ Statuum pollutione, quæ ſpiritualis alicuj⁹ lepræ ac funeſtæ tabis inſtar & caput & membra Rom. Eccleſiæ infecit, vide Gerſonem in operibus ſuis paſſim, Brigittam in Revelationibus, Vincent. Ferrarienſem in prognoſtico, Petrum de Aliaco in libr. de reform. Eccleſiæ Nicol. de Clemanges in Bibliotheca Patrum, Walterum Mapes in poëmatibus, Maillardum & Menotum in ſermonibus, Holkot lect. 182. in lib. Sapient. & alios complures. Quadringentis abhinc annis *Bernardinus Morlanenſis* Monachus à Poſſevino in Appar. ſacr. in Appendice priori ad tom. 1. lit. B. celebratus, tres de *contemtu mundi* libros artificioſis rythmis conſcripſit, in quibus impietatem Eccleſiæ Rom. à capite ad calcem depingendo primùm quidem generatim omnib. ſtatibus adulteria, ebrietatem, ambitionem, diſſimulationem, fraudes, furta, homicidia; dein ſpeciatim Clero ignorantiam, negligentiam, Sodomiam, Simoniam, aliaque ſcelera objicit. Tandem Romam ingreſſus fœditatem Rom. Babylonis tam clarè toti mundo ob oculos ponit, ut dubium alicui videri poſſit, majorne ſit illius impietas, an hujus *παῤῥησία*. Jacobus Junterbeck Germanus Chartuſ. Ann. 1460. Aviſamentum ſcripſit ad *P*apam pro reformatione Eccleſiæ, teſte Poſſevino, App. ſacr. tom. 2. lit. I. ** Franc. Petrarch. in dial. de Romanæ Curiæ evitatione Romam vocat *aulam ſuperbiæ, gulæ, ſepulchrum, luxuriæ palum, cunctorumque malorum progeniem.* Idem *E*piſt. 16. *Nulla Romæ pietas, nulla charitas, nulla fides, nulla Dei reverentia, nullus timor, nihil ſancti, nihil æqui, nihil juſti, omnia ibi mendaciis plena, penetralia templorum, judicum ſubſellia, Pontificũ ſedes.* ** Epiſt. 17. *Vides Romæ populum non modo Chriſti adverſarium ſed quod eſt gravius ſub Chriſti vexillo rebellantem Chriſto, militantem Satanæ.* Epiſt. 18. *Veritas ibi* (Romæ) *dementia eſt, abſtinentia verò ruſticitas, pudicitia probrum ingens denique peccandi licentia & quò pollutior, eò clarior vita.* ibid. *Futura vitæ ſpes inanis quædam fabula & quæ de inferis narrantur fabuloſa omnia, reſurrectio carnis & mundi finis & Chriſtus ad judicium venturus inter nænias habentur.* ** Epiſt. 19. *Roma quid faciam, ut videam bonos mergi, malos erigi? reptare aquilas, aſinos volare? vulpes in curribus, corvos in turribus, columbos in ſterquilinio, liberos lupos, agnos in vinculis, Chriſtum exulem, Antichriſtum Dominum, Beelzebub judicem? Quis everſos meres reformabit, quis colliget ſparſos oves? quis Paſtores erroneos arguet? Quicquid uſpiam perfidiæ & doli, quicquid inclementiæ, ſuperbiæq́; quicquid impudicitiæ effrenatæque libidinis audiviſti aut legiſti, quicquid denique impietatis & morum peſſimorum ſparſim aut habet aut habuit orbis Romanus, terra, totum iſtic cumulatum videas, acervatimque reperias.* ** Claud. Eſpenſæus in Epiſt. ad Titum digreſſ. 2. p. 69. *Innocentij octavi regularum Scholiaſtes modo Cameram Apoſtolicam pecuniarum matrem appellat, modo venalia Romæ omnia ex Iugurtha Saluſtiano agnoſcit, modo multa ſtatui concediq́; pecunia indirectè extorquenda cauſa non diſſimulat & magnam ſcilicet ſedis Apoſtolicæ liberalitatem plumbum dantis, aurum exigentis.* ibid. *Sed & hoc vel pueris notum quibus impune legitur ex Mantuano Ecloga 5. & 9. Si quid Roma dabit, nugas dabit, exigit aurum. Verba dat, heu Romæ nunc ſola pecunia regnat. Hoc eſt Roma viris, avibus quod noctua.* Scilicet captatrix. pag. 76. *Et ubi quæſo ſub Sole major malorum omnium licentia, clamor, impunitas, ne dicam infamia & impudentia? talis ſanè ac tanta ut nemo credat, niſi qui viderit, neget nemo niſi qui non viderit. Miſſam facio omnium temporum ab Hieronymi uſq́; ſeculo querimoniam & quidem perpetuam, ecce cujus quæſo diſtichon hoc eſt? Vivere qui ſanctè cupitis diſcedite Româ, Omnia cùm liceant, non licet eſſe pium. Certè non Poeta tantum, ſed & Philoſophi & Theologi & Monachi & quidem Itali Mantuani à Clenardo itidem Theologo, linguæ ſ. Profeſſore, Lovanij, Lutetiæ, in Luſitania &c. in Epiſtolis non ſemel citatum & auſus eſt homo nihil minùs quam Lutheranus idem altero diſticho comprehendere, ſic Quiſquis opes ſacras nummo reperire prophano Quærit, eat Romam, ſacra ſunt venalia Romæ.* pag. 78. *Ante auditum Lutherum Raphael Volaterranus, hoc eſt, Italus idque Romæ ſcribebat Sacerdotia tribui mercedis loco, Spiritualemq́; theſaurum quæſtui haberi ac negotiationi.* ** Nicolaus Florentinus referente Wolffio præfat. partis 2. lection. memorab. *Quod ſi hæc tam diligens cura divini cultus à Reſpubl. Chriſtianæ Principibus obſervata eſſet ſecundum primam inſtitutionem & præcepta ejus, qui illam nobis tradidit, longè majori felicitate ac pace frueremur in orbe terrarum Chriſtiano, nunc cum nuſquam minus vel pietatis vel religionis ſit, quàm in iis hominibus qui Romæ viciniores habitant, eaque Chriſtianæ religionis caput cenſeatur, facilè conjicere potes, Chriſtianum orbem magnopere periclitari. Quod ſi quis etiam diligenter conſideret eum religionis cultum, qui noſtrâ ætate jam in uſu eſt, eumq́; conferat cum prima Chriſtianæ religionis inſtitutione ac veris fundamentis, is non poteſt illius interitum non metuere, vel divinam ultionem non formidare, imò omnis Italiæ infelicitas ex eo redundat, quia Romana Eccleſia nequaquam ſecundum Chriſtianæ religionis præcepta vivit, ſed ea adulterat atque corrumpit.* Johan. Franciſc. Picus Comes Mirandul. in orat. ad Leonem X. & Concil. Lateranenſe habita Anno 1512. *Apud pleroſque religionis noſtræ primores, ad quorum exemplum componi atque formari plebs ignara debuiſſet, aut nullus, aut certè exiguus Dei cultus, nulla bene vivendi ratio atque inſtitutio, nullus pudor,*

nulla

nulla modeſtia, juſtitia vel in odium, vel in gratiam declinavit, pietas in ſuperſtitionem penè procubuit, palamq; in omnibus hominum ordinibus ſic peccatur, ut ſæpenumero, virtus probis viris vitio vertatur, vitia autem loco virtutum honorari ſoleant ab his, qui ſuorum criminum quaſi ſepta & tanquam mœnia inauditam petulantiam & diuturnum impunitatem eſſe putaverunt. Johan. Staphileus Sibuncenſis Epiſcopus in orat. habita ad auditores Rotæ 15. Maij Anno 1528. de excidio urbis Romæ, quod Anno proximè præcedente contigerat. *Nos, nos, qui hujusce ſumus professionis noſtræ inſuper propria damna ſentimus, qui domeſticam hujus urbis jacturam fecimus, nos inquam Reverendi Patres, integerrimos, graviſſimosq; Collegas noſtros amiſimus. Sed unde hoc quæſo? nempe quia omnis caro corruperat viam ſuam, eramus omnes cives & inhabitatores non Romæ urbis ſanctæ, ſed Babylonis urbis peccatricis, de qua impletum eſt temporibus noſtris verbum Domini in Eſaia, Quomodo facta eſt meretrix civitas fidelis &c. Ne quisquam arbitretur vaticinium hoc Prophetæ jamdudum fuiſſe impletum in everſione Babylonis & Ieruſalem, animadvertendum cenſeo, juxta Eccleſiaſticam veritatem futura fuiſſe præſentia Prophetis, quaſi jam futura jã præſentia cerneret oculis mentis &c. Hoc ipſũ declarat nobis Propheta ſubjungens: Derelinquetur filia Sion & deſolabitur ſicut in vaſtitate hoſtili. Hanc filiam Sion Iohannes Apoſtolus in Apocalypſi interpretatur non Ieruſalem, ſed Romanam prorſus, quod ex illius deſcriptione in aperto eſt. Mulier, inquit, quam vidiſti eſt civitas magna, quæ habet regnum, quod de ſpirituali regno vult intelligi, ſuper Reges terræ. Dicit illam ſedere ſuper ſeptem montes, quod propriè Romæ convenit, quæ ob hoc ab antiquis potiſſimum dicta eſt ſepticollis &c. dicit præterea plenam eſſe nominibus blaſphemiæ, matrem immunditiæ, fornicationum & abominationum terræ, hæc quippe verba demonſtrationem urbis hujus [illegible] ſpecificam non exigunt, cùm hoc flagitia [illegible] ferè regnent, hic tamen ſedem & imp[illegible] habeant.* Aonius Palearius Verulanus in [illegible] adv. Pontific. Rom. teſtim. 20. *Scorta ab [illegible] republica, ita ut Romæ ſuperioribus annis cenſa ſint meretricum publicarum capita ad decem millia, earum quæſtus portionem quandam ſibi pendi jubent, ſunt & à Iudæis Pontifices; quod fœnerari impunè permittant, centeſimam exigunt. Acerbiſſimæ verò exactiones, crudeliſſimi dominatus Simonia, doli, Spiritus ſancti venditiones & emtiones & cetera abominanda, ſic Romæ regnant, ut qui Spiritum Chriſti habent, liquido videant Scriptum in fronte Curiæ Romanæ, Babylon magna mater fornicationum & abominationum terræ.* Claud. Eſpenſ. in comment. tit. 1. *Ubi ſub Sole major malorum omnium licentia, clamor, impuritas, ne dicam inſania & impudentia* (quam Romæ?) *talis & tanta, ut credat nemo, niſi qui viderit, neget nemo, niſi qui non viderit. Miſſam faciam omnium temporum ab Hieronymi uſque ſeculo querimoniam, eccujus fuit hoc diſtichon?*

Vivere qui ſanctè cupitis, diſcedite Roma,
Omnia cùm liceant, non licet eſſe pium.

Certè quidem Theologi & Monachi & quidem Itali Mantuani, & auſus eſt homo nihil minus quàm Lutheranus, idem aliis verbis comprehendere Petri domus marceſcit luxu &c. Ante hos omnes Bernhardus libr. 1. de conſiderat. ad Eugenium Papam col. 1014. conqueritur, *ad Curiam Romanam de toto orbe confluere ambitioſos avaros, Simoniacos, ſacrilegos, concubinarios, inceſtuoſos & quæq; ejusmodi monſtra hominum, ut ipſius autoritate vel obtineant honores Eccleſiaſticos vel retineant, ſicque Papam ſervire iniquitati.* Bernhard. Monclanenſis libr. 3. de contemtu mundi pag. 86. *Roma dat omnibus omnia, dantibus omnia Roma Cum pretio; quia juris ibi via, jus perit omne. Ut rota labitur, ergo vocabitur hinc rota Roma. Quæ ſolet ubere fruge ſ[illegible] gеſcere ſicut ur roma, Roma nocens nocet atque viam docet ipſa nocendi.*

263. De Pontificum Romanorum vitiis omnium ſcelerum generibus plerunque refertiſſimis legantur Platina, Nauclerus, Balæus, Johan. Stella, Robertus Barns, Zegedinus, Nigrinus &c. Panormitanus ſcribit, *multos Pontifices ejusmodi vitam agere, ut veriſimile non ſit, illos vel reſurrectionem mortuorum vel vitam æternam credere.* Georg. Gothardus Can. Paril. adv. Heerbrand. p. 116. *Hoc etiam te ſcire volo me in aſſerenda Pontif. Romanorum dignitate non tàm perſonas quam officium ſpectaſſe, neque omnium Pontificum defenſionem ſuſcipere, cum pleroſque vitam turpem a flagitio, im duxiſſe luce ſit clarius.*** Eraſmus in Chiliad. Sileni Alcibiadis p. 543. *An magis conveniat Iulios, Alexandros, Crœſos & Xerxes, nihil aliud quã magnos latrones, imitari Chriſti vicarium quã ipſũ Chriſtum unicum Eccleſiæ Ducem & Imperatorem? &c.* in Encom. Moriæ ad finem. *Nullos eſſe Eccleſiæ hoſtes pernicioſiores, quam impios Pontifices, qui & ſilentio Chriſtum ſinunt obuleſcere & quæſtuariis legibus alligant & coactis interpretationibus adulterant & peſtilente vita jugulant.*** Ægidius Corrocetus Italus de Raphaele Urbinate pictore refert, quod reprehenſus aliquando fuerit à Cardinalibus, *quod Petri & Pauli facies inſolito rubore præter decorem expreſſiſſet*, ipſum verò reſpondiſſe; *Apoſtolos illos rubore ſuffuſos erubeſcere vitam ſorum ſuorum ſcelera nefaria intuentes.* Johan. Stella Sacerdos Ven[illegible] in Chronico multa plurimorum Paparum [illegible] facta recenſet, & concludit ſuam Historiam [illegible]bis: *Fateor atque Deum meum teſtor, me n[illegible] ſcripſiſſe.* Coſterus in Enchir. c. 3. *Fatemur,* [illegible] *ſe, ut Petri ſucceſſor idololatra, apud ſe fo*[illegible] *de non rectè ſentiat. adeoque Diabolicus ar*[illegible] *eram navet.* Bellar. in præfat. lib. de Ponti[illegible] τῇ ἐκλογῇ μαλθακῶς proferens ſcribit: *Pe*[illegible] *ſit ad extremum Deus, ut etiam quidam parùm probi Pontifices aliquando hanc ſedem tenerent & regerent, quales ſanè fuerunt Stephanus VI. Leo V. Chriſtophorus I. Sergius III. Iohan. XII. aliiq; non pauci, ſi vera ſunt, quæ de eorum vita & rebus geſtis apud Hiſtoricos eorum temporum ſcripta leguntur.* Ac poſtea: *Nos agnoſcimus & fatemur vitia Pontificum fuiſſe non pauca &c.* Atque ut in ſpecie Pontificum facinora inſigniora ex parte enumeremus, Quidam infames fuêre. I. *Magi.* Refert enim Benno, quòd quinque Papæ ſe totos conſecrarint Satanæ, Sylveſter II. Benedictus IX. Johannes XX. Johannes XXI. Gregorius VII. Nauclerus & Platina teſtantur, *omnes Papas a Sylveſtro II. uſque ad Gregorium VII. incluſive fuiſſe Magos.* De Sylveſtro II. priùs Gereberto dicto in ſpecie commemorat *Platina*, quòd ambitione & Diabolicâ dominandi cupiditate impulſus Pontificiam dignitatem àdjuvante Diabolo conſecutus ſit, hac tamen lege, ut poſt mortem totus illius eſſet, cujus fraudibus tantam dignitatẽ erat adeptus,

Sanctitas Rom. Pontificum.

quo nomine etiam Diabolo homagium fecerat, teſte Arnoldo Albertino de agnoſ. aſſert. Cathol. & hæret.q.9. num. 12. Benedictus IX. antequam crearetur Pontifex, Magiæ beneficio in ſui amorem quaſcunque vellet, mulierculas poterat pellicere. De Gregorio VII. refertur, quod quando manicas excuteret, ignis ſcintillarum in morem exilierit. ** Avent.lib.5.annal.p.460.recitat decretum Epiſcoporum ex Gallia, Italia & Germania congregatorum, in quo Gregorium VII. vivis depingunt coloribus. *Quoniam Hildebrandus falſus Monachus, Magus, divinaculus, ſomniorum prodigiorumque eſt conjector, male de religione Chriſtiana ſentit. Primus Pontificatum maximum contra morem majorum invitis omnibus bonis emit & contra voluntatem noſtram orbis terrarum dominium retinere conatur. Berengarii antiquiſſimi erroris ſymmyſtes & diſcipulus, conjuratus eſt hoſtium Reipubl. atque ſacroſancti Imperii Cæſaris Chriſtianiſſimi, qui ſæpius pacem et, ejusque ſociis ultro obtulit, ſaluti corporis & animæ inſidiatur, vitam imperiumque perdere conatur, jus divinum humanumque pervertit, falſa pro veris docet, ſacrilegia, perjuria, mẽdacia, homicidia, incendia velut benefacta indulget, collaudat, ad hæc perpetranda claſſicum canit, Tyrannum perfidum ſuo more tutatur, diſcordias inter fratres amicos, cognatos ſerit, lites nutrit, inter conjuges divortia facit, ſuavis homo Sacerdotes qui uxores habent legitimas, ſacrificos eſſe pernegat, interim tamen ſcortatores, adulteros, inceſtuoſos aris admovet, quicquid uſpiam pacis Chriſtianæ fuerat, labefactavit.* **Johann. XII. Diabolum in alea invocavit, eique vinum libavit. Paulus III. cum Aſculano inſigni Mago magnam habuit familiaritatem. ** Profluxit hinc *Epicurea ſecuritas.* Concil.Baſil.ſeſſ.11. ſub fin.tom.4.Conc.Venet.f.294. de Johanne 23. ſæpe & ſæpius coram dive . Prælatis & aliis honeſtis ac probis viris pertinaciter Diabolo ſuadente dixit, aſſeruit, dogmatizavit, v.æt. non eſſe neque aliam poſt hanc, quinimo dixit & pertinaciter credidit, animam hominis cum ce extingui & mori inſtar brutorum animalium mortuum ſemel eſſe etiam in die noviſſimo è reſurrecturum. Idem Johannes 23. art. ur vitiorum fex, infamiæ ſpeculum ac D ancaroatus. ** 2. *Seditione adverſus Ma* n. De Gregorio VII. refert Benno, quod co III. Imperatori inſidias vitæ ſtruxerit & qui n loco ſacro. De Alexandro III. referunt H ius in Chron.Naucler.generat.14.Johannes Stella in Alexandro III. pag. 27. quod Fridericum Barbaroſſam, quia ei morem in bello protrahendo non geſſiſſet, excommunicaverit, eique fulmine excommunicationis turbato ac perterrito diem dixerit, quo ſe Venetiis in ſummo templo ad pedes ejus ſupplex provolveret, quo facto Papa pede Imperatoris collo impoſito acclamari à ſuo Clero ſibi juſſit: *Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & Draconem.* Cùm verò generoſus Friderici animus indignitate rei permoveretur, palàm audiente Pontifice dixit: *Non tibi, ſed Petro,* ſed Pontifex pluſquam tyrannicè reclamavit: *Et mihi & Petro.* Conſulantur verò Hiſtoriæ, quomodo Pontifices ſeſe geſſerint erga Henricum IV. quem Papa Gregor. VII excommunicavit & contra eum Rudolphum Suevorum Ducem concitavit. qui amiſſa in prælio dextrâ juſtas perfidiæ ſuæ pœnas dedit, referente Urſpergenſi Anno 108. Helmoldo, Crantzio &c. erga Henricum V. contra quem Romam profectum, ut Imperator renunciaretur, Papa Paſchalis II. ſeditionem movit, ut Imperatorem ipſum de vita & fortunis ſuis dimicare oportuerit: erga Philippum quem itidem Papa Innocent. III. excommunicavit ac Principibus interdixit, ne imperium ei traderent: erga Othonem IV. quem anathemate perculſum privari imperio præcepit: Erga Henricum VII. contra quem edidit decretum, in quo omnia regna Chriſtiani orbis Romanæ hierarchiæ ſubjicere conatur. c. Paſtoralis Clementin. libr. 2. tit.11. de ſent. & re judic. 3. *Scortationibus, adulteriis, inceſtibus.* Sergius III. ex Marozia Johannem XII. poſteà Papam ſpurciſſimus adulter genuit Luitpr. Ticinenſis libr. 3. de geſtis Imperat. c. 12. Iohannes XIII. in adulterio deprehenſus & confoſſus eſt. Sigeb. anno 963. Lando I. inter meretrices majorem vitæ ſuæ partem exegit. ** Gregorius VII. familiariter uſus eſt Mahtilde. Clementem V. Urſpergenſis vocat *publicum fornicatorem.* De Innocentio VIII. narrat Volaterranus. *Pontificum omnium primus erat, qui novum & ipſe exemplum introduceret, palam liberos nothos jactandi ac ſolutû omni antiqua diſciplinâ divitiis eos omnibus cumulandi.* Vide plura ejuſmodi exempla apud D. Hoe in cap. 2. Apoc. p. 270. ** Johannes VIII. Papa mulier ſcortationi operam dedit, concepit ac peperit. Innocent. VIII. ſedecim filios ſpurios ex diverſis mulieribus ſuſcepiſſe ſcribitur, unde Marullus: *Octo nocens pueros genuit totidemque puellas, Hunc meritò dicere Roma Patrem.* ** Æneas Sylvius (Pius II. poſtea dictus) quid de ſeipſo ſcribat, vide Epiſt. 45. & 92. Paulus Iovius de Leone X. in ipſius vita pag. 192. *Non caruit Sodomiæ infamia, quod parùm honeſtè nonnullos adamare & cum his tenerius ac liberè iocari videretur. Sed demus aliquid humanitati Leonis ut in ſumma licentia fervida ætatis ac proſperæ valetudinis, æſtum ægerrimè ſuſtinentis. Deinde alia ſunt vitia* , *alia hominis. Iulius III. tanquam Jupiter G* *m nomine Innocentium foviſſe ac Hieronymi A* *omiam defendentis Apologiam pro tanto ſcelere* *atam approbaſſe ſcribitur.* Sleid. l. 21. Vergerius, b cent. 8. c. 27. append. Pius IV. fornicationib. adeò erat deditus, ut in decrepita etiâ ſenectute libidinem certis potionib. in ſe promovere ſtuderet & tandẽ libidinum atque Mangeguerræ æſtu ſuperatus animam profundere cogeretur. Benedict. IX. Magicis artib. obnuit, ut quibuſcunq; vellet fœminis ultrò amplexum ejus deſiderantib. & tanquam avidis vulpeculis cadaveroſam eſcam inquirentibus potiri poſſet. Sabellic. Volaterran Benno. Platina &c. Onufrius in Alex. VI. *Mulieribus maximè addictus, ex quibus quatuor filios & duas filias tulit. Omnium præcipua fuit Vannocia Romana, quam à forma venuſtate & morum illecebris miraq; demum fecunditate in minore fortuna legitima prope uxoris loco habuit* ** Iohan. XXIII. in Conc. Conſtant. accuſatus eſt, q eum uxore fratris ſui & cum Monialibus inceſtum commiſerit, quod virgines ſtuprarit & cum conjugatis adulteria perpetrarit. Sixtus IV. fuit Sodomita, & conceſſit illud flagitium familiaribus Cardinalibus tribus æſtivis menſib. Iunio, Iulio & Auguſto exercendum. Wolff. tom. 1. p. 836. Idem teſte Corn. Agrippa lupanaria utriq; Veneri erexit, unde tale ei poſitum fuit Epitaphium referente Weſſelo lib. de Indulgent. *Sixte jaces tandẽ, deflent tua buſta cinædi, Scortaq;, lenones, alea, vina, Venus.* Alexander VI. cũ Lucretia filia ſua inceſtũ cõmiſit, q̃ & filius Pontificis Lucret. frater inceſtuoſo cõcubitu polluit, hine

Epi-

Digitized by Google

Epicediũ: *Hoc jacet in tumulo, Lucretia nomine, ſed re Thais Alexandri filia, Sponſa, nurus.* Act. Sannaz. p. 30. Paul. III. cum nepte ex ſorore Laura Farneſia in inceſtu à marito ejus Nicol. Quercæo deprehẽſus pugione ootatus eſt. Idẽ ante ſuum Pontificatũ Alexandro VI. ſororem ſuam Iuliam Farneſiam ſtuprandam tradidit, ut Cardinalis & Epiſcopus Hoſtienſis fieret. Sed quid multis? *Totam Pontificis Scholam fidemq; Naſcentem, vegetam excute & ruentem, Nil hic comperies niſi Lupercos, Lupercale, Lupos, Lupas, Lupanar.* Ac ut Mantuanus canit: *Peerīq; domus polluta fluente Marceſcit luxu & c Roma eſt jam tota lupanar.* ** *Quid quod a Perjurio etiam non liberi Paſchalis 2. Henrico V. Imperatori jurejurando ſeſe obſtrinxit, jus inveſtitura Sacerdotum cum annulo & baculo Henrico & ejus Succeſſoribus, integrum eſſe debere atque in teſtimonium veritatis fideiq; ſervanda vinculum hoſtiam conſecratam in duas fregit & unam ipſe comedit, alterã Henrico dedit hiſce verbis: Sicut pars hac viviſicæ corporis diviſa eſt, ita diviſus ſit à regno Chriſti Domini noſtri qui pactũ hoc violare tentaverit* Sigonius lib. 10. de regno Italiæ. *Sed vix Henricus V. ab urbe diſceſſerat, ſtatim Paſchalis 2. Pontifex contra ſuum factum ventro & teſtimonio propria vocis reſiſtere cœpit, jusq; inveſtitura Henrico confirmatum ademit & anathemate praterea Imperatorem percuſſit.* Sturcius de vita Germ. Impp. cap. 43. n. 10. 11. & 12. Eugenius Papa perſuaſit Vladislao ut fœdus eum Turca initum violaret: ſed Uladislaus miſerè periit. Anton. Bonfinius lib 26. rer. Ungar. Wolff. tom. 2. p. 423. Lipſius lib. 2. Monitorum cap. 11. *Certiſſimum habetur, quod Clemẽte quinto Pontifice maximo evenit, qui cum Templarios Cœtum religioſum & diu bonum atq; utilem Vienna in Concilio damnaſſet, & in ſodales ferro atq; igne paſſim vel animadvertiſſet, vel ut alii, ſæviſſet, à pluribus eorum citatus ad tribunal ſuperum, paulo plus anno poſt obiit, quaſi ad vadimonium obeundum à ſupremo Pratore accerſitus.* Gobelinus ætate 6. cap. 84. de Bonifacio 9. *Comitem Fundorum, qui principium ſchiſmatis ſtabilivit, penitus exterminavit, & ipſe Romanus non ſolum ut Papa, ſed tanquam rigidus Imperator dominabatur: multos quidem eorum ſibi ſuſpectos de infidelitate per juſtitiarios ſuos fecerat occidi, Capitolium & palatium ſuum fortius munivit, nec fuit ante eũ unquã Rom. Pontificum qui talem poteſtatem temporalem Roma & in patrimonio S. Petri exercuiſſe legatur.* Matth. Paris. in Henr. 3. Romanos Pontifices vocat *Piſcatores non hominum ſed nummorum, officiales non Chriſti, ſed fiſci.* ** 4. *Cadibus ac bellis.* Cruentiſſima enim prælia cum multorum millium Chriſtianorum internecione geſta ſunt à Gregorio VII. Paſchali II. Eugenio IV. Gregorio IX. & cumprimis Julio II. cujus opera plus *ſanguinis uno die hauſit terra, quàm ipſe cum combibonibus vini in toto Pontificatu,* quiq; clavibus Petri in Tybrim projectis exercitum adverſus hoſtem educens dixiſſe fertur. *Cùm Petri nihil efficiant ad pralia claves Auxilio Pauli forſitan enſis erit.* De Gregorio VII. memorat Benno Card. quod ſex ordine Pontifices per miniſtrum ſuum Gerhardum Brazutum ſuſtulerit, ut ad ſedem Papalem aſcenderet. De Johanne XII. ſcribit Platina in ipſius vita, *quod fuerit omnibus probris & turpitudine contaminatus, quod uni Cardinali naſum, alteri manum abſciderit, quod fuerit monſtrum potiùs quàm homo.* De Bonifacio VII. idem in ipſius vita ſcribit, *quod fuerit ſacrilegus & homicida, quod Tyrannidem exercuerit & Cardinalem ſibi reſiſtentem oculis privarit.* De Paulo III. ſcribit Vergerius, *quod matrem & ſororem interfici curarit, quo hereditatem totam ad ſe derivaret, atque hac ratione ad Papatum aſſurgeret.* Alexander VI. *plus veneni quàm aquam miſcuiſſe* dicitur, unde etiam ipſe juſto Dei judicio periit, epoto per errorem veneno, quod de ipſius juſſu quibuſdam optimatibus propinandum erat. ** Aon. Palear. teſt. 19. in act. adv. Pont. p. 255. ** Quanti ſanguinis Chriſtiani rivi inſtinctu Pontificum inde à tempore reformatæ religionis in Gallia, Belgio, aliisve regnis ac Provinciis ſunt effuſi! 5. *Avaritiâ & Simoniâ.* Cùm Johannes XXII. ad Eccleſiam Græcam ſcriberet, *unicam tantum eſſe Eccleſiam, cujus ipſe ſit caput & Chriſti vicarius*, ac moneret, ut ſe illi ſubjicerent, Græci breviter reſpondenderunt, referente Johanne de Mandevill. lib. 1. cap. 7. *Potentiam tuam ſummam circa ſubditos tuos firmiter credimus, ſuperbiam tuam ſummam tolerare non poſſumus, avaritiam tuam ſatiare non valemus, Diabolus tecum, quia Dominus nobiſcum.* Hic Johannes XXII. poſt mortem in ærario reliquit vicies quinquies millena aureorum millia, Franc. Petrarcha vel ut alii numerant, ducentas quinquaginta toonas auri. A Gregorio IX. Fridericus Imperator abſolutionem ab excommunicatione impetrare non poterat, niſi numeratis centies mille auri uncis, referente Guicciardino, Clemeos VII. referente Onuphrio in append. ad Platin. p. 385. haſtâ in foro propoſitâ tres Cardinalitios galeros venales fecit plurimum offerentibus pro auro bono & præſentario. In Clemente V. curia Simonia maximè viguit, ſcribit Anton. part. 3. tit. 20. cap. 3. p. 3. Alexand. VI. opulentiſſimum quemque in aula Sacerdotem & in his aliquot Cardinales ceteris ditiores veneno tollendos conſtituit, ut eorum opibus in fiſcum redactis potius profuſiſſimè largiretur, ut teſtatur Onuphrius, quod & de Leone X. teſtatur Accius Sannazarius. Et quid multis?

——— *Venalia nobis* (canit Bapt. Mant.)
Templa, Sacerdotes, altaria, ſacra, corona,
Ignis, thura, preces, cœlum venale, Deusq;.

Sanctitas Cardinalium.

6. *Faſtu.* De Paulo II. refert Platina in ipſius vita, *quod publicè progrediens mitram geſſerit, in qua multa opes erant coemtis omnis generis precioſis lapidibus, quod inſpici ab hominibus & admiratione haberi voluerit.* ** *Franciſcum Dandalum Venetiarum Ducem Creta Cyprіq; Regem catenis vinctum infra menſam, ut inſtar canis oſſa ligurriret, Papa abjecit.* Sabellic. ennead. 9. lib. 7. **Clemens V. in pompa coronatioois ex tiara amiſit *carbunculum ſex millium precio æſtimatum*, unde Agrippa de vanit. cap. 61. ſcribit: *Pontificis Romani Pompam & faſtum nullum unquam Tyrannorum aquaviſſe.* ** 7. *mendaciis & fraudibus.* De Alexandro VI. ſic ſcribit Machiavellus Papiſta in libro de Principe c. 18. *Nihil aliud quã ad mortalium impoſturam egit, ad nihil aliud quam ad malitiam & fraudem, (quo hominum genus falleret) mentem ſuam exercuit. In aſſeverando autem qui magis fuerit efficax, aut qui ſpecioſius juraverit juramentum & viciſſim qui minus praſtiterit, nemo unquam fuit.* Colterus in Enchir. cap. 3. pag. 151. *Fieri poteſt, ut Petri ſucceſſor idolacolas, quod B. Marcellinum feciſſe ſemel legimus, apud ſe fortè de fide non rectè ſentiat, adeoque Diabolicis artibus operam navet.***

264. De Cardinalium ſuperbia, luxuria, avaritia & ſceleribus aliis non minores extant

querelæ apud Hiſtoricos. Nicolaus de Clemangis qui ante 200. annos floruit in libr. de ruina & reparat. Eccleſ. ſcribit, *artificem ſi velit ſimulachrum ſuperbiæ effingere, nullâ congruentius ratione id facere poſſe, quam Cardinalis effigiem intuentium oculis objectando.* ** Fridericus Imperator in literis reſponſoriis ad Adrianum Pontificem. *Cardinales non videmus prædicatores ſed prædatores, non pacis corroboratores, ſed pecuniæ raptores, non orbis reparatores ſed inſatiabiles corraſores.* Carol. Molin. in orat. de dignit. & utilit. Imperialiũ habita Tubingæ ann. 54. quæ annexa eſt refutationi à Flacio invectivæ, Bruni oppoſita p. 180. *Videmus & adhuc in regnis captivitati Papiſticæ ſervientibus fit, Cardinales non ſolum ex infima plebe ſed etiam è viliſſimis mendicis eo evectos ſeſe ſtatim Regum cognatos & conſanguineos palam nuncupare & vocari.* Marſilius Patavinus part. 2. Defenſ. Pacis f. 170. *In cœtum Cardinalium aſſumuntur laſcivi juvenes & divinarum literarum indocti quam plures.* ** Quando Papa quoſdam creat Cardinales, his verbis illos affatur; *Eſtote fratres mei & principes mundi*, referente Auguſtino de Ancona lib. de poteſt. Eccleſ. & Anton part. 3. tit. 21. cap. 1. quid ergo mirum, quod ipſis Regibus ac Principibus præterri velint, quamvis interdum ex ima hominum fece genus trahant ſuum, id quod jure fieri Thyræus de Antichriſto cap. 20. th. 18. probare nititur ex Pſalmo 45. v. 17. *præpones eos Principes in tota terra.* Haſenmullerus in Hiſtor. Ord. Jeſuitici cap. 10. memorat, *ſe coram vidiſſe Cardinales aliosq; Clericos publica ſcorta ad vicina lupanaria rapere, & meretrices in publicis plateis, ad rhedas currusq; ſuos trahere & in hortos abducere*, quod etiam non diffitentur dilecti Eccleſiæ Romanæ Reformatores in Conſilio ſuo Paulo III. dato. Eraſmus de rat. concion. lib. 3. refert, *quod Robertus a Licio* Minorita Cardinalibus ac Pontifici faſtum ac luxum ſalsè hoc modo exprobravit. Erat apud illos dicturus, quos cùm videret ſtrepitu pluſquam regio ingredi, denique & Pontificem geſtari hexaphoro & ab omnibus adorari, ubi tandem conſediſſent, jamque expectaretur vox hominis, is nihil aliud prolocutus, *pfui ſanctum Petrum, pfui ſanctum Paulum*, ſubinde cum execrantis voce expuens, nunc in dextrum nunc in ſiniſtrum, nec aliud addens è medio proripuit ſe relinquens omnes attonitos, aliis ſuſpicantibus eum verſum in furorem, aliis dubitantibus, num in hæreſin quandam, aut Judaiſmum, paganiſmumvè prolapſus, in eas blaſphemias erupiſſet. Cumque ageretur de homine conjiciendo in vincula, Cardinalis quidam, qui propius noverat ejus ingenium, atq; etiam amabat, perſuaſit, ut prius ad Pontificem evocaretur, paucisq; Cardinalibus teſtibus audiretur. Rogatus quomodo in tam horrendas blaſphemias erupiſſet, reſpondit, *ſibi longè aliud argumentum fuiſſe præparatum & paucis ſummam orationis expoſuit. Ceterum ubi ſpectarem*, inquit, *vos tanto ſtrepitu, tantiq; in deliciis vivere, ſimulq; reputarem, quam humilem, laborioſam & inamœnam vitam geſſerint Apoſtoli, quorum vices geritis, colligebam aut illos fuiſſe dementes, qui tam ſpinoſo itinere contenderint in cœlum, aut vos recta ad inferos proficiſci. Sed de vobis, qui tenetis claves regni cœlorum, nihil mali ſuſpicionis in animum inducere potui, ſuperrerat ut illorum ſtultitiam deteſtarer, qui cum licuiſſet ad illum modũ ſplendidè ſuaviterq; vivere, maluerunt per omnem vitam jejuniis ac laboribus diſcruciari.* In libro cui titulus, Onus Eccleſiæ edito Anno 1517. dicitur, *quod Cardinales omnem ſubſtantiam, quâ reliquus Clerus ſuſtentari deberet, devorent, atque ita cenſus Eccleſiaſticus ad cardines cœli diſſipetur.* ** Cives Veneti in reſp. ad paræn. Baronii p. 45. *Ecquid ab aliquot jam ſeculis aliud agunt purpurati iſti ſatrapæ, quam ut feralibus bellorum facibus inflamment ac colliſidant orbem terrarum? ſi qui mitiore ſunt ingenio initio hoc honore, hoc ſolum ſibi negotiĩ datum credunt, ut Ethnicorum epulonum luxum ab ovo revocent.* p. 46. *Quod Ethnici quoque exhorreſcant, inter purpura hujus candidatos extitẽre, qui præpoſteræ libidinis ſordes non modo in deliciis habuerunt, ſed laudes etiam carminibus ornarent, quod in hac ipſa urbe à Ioh. Caſẽ Archiepiſc. Beneventano Papæ Legato factitatum.* Caraffa Pauli IV. ex fratre nepos & Legatus cum ſolitâ pompâ Luteriam Pariſiorum ingrederetur & ſignum crucis, ut fit, ederet, occurſante paſſim populo & in genua ad illius conſpectum procumbente, loco verborum, quæ proferri mos eſt, ſæpius ſecretâ murmuratione ingeminavit. *Quandoquidem populus iſte vult decipi, decipiatur*, Thuan. 12. f. 298. Platina in vita Stephani III. Pontificis p. 118. *Nunc adeo refrixit pietas & religio, non dico nudis pedibus, ſed caligati & cothurnati vix ſupplicare dignantur. Non ſtent inter eundum, vel dum ſacrificatur, ut illi Sancti Patres, ſed rident & quidem impudenter. De his etiam loquor, quos purpura inſigniores facit. Non hymnos canunt, id enim ſervile videtur, ſed jocos & fabulas ad riſum concitandum inter ſe narrant. Quid plura? Quò quis dicacior eſt & petulantior, eo majorem in tam corruptis moribus laudem meretur. Severos & graves viros reformidat hic noſter Clerus. Quid ita? quia in tanta licentia malunt vivere quam bene monenti aut cogenti obtemperare & ob eam rem Chriſtiana religio quotidiè in pejus labitur.* ** Paulus Langius Monachus in Chronico Citicenſi Anno 1405. *Cardinalis Iſernienſis reliquit poſt mortem triginta millia ducatorum. Cardinalis Mopolitanus decedens ultra centum millia ducatorum auri reliquit: Sed ô quot Eccleſias & Monaſteria & alia beneficia Eccleſiaſtica, antequam tot millia acquirerent, æſtimantur gravaſſe & depauperaſſe?* Raviſius Textor in officina refert, de Petro Presbytero Cardinali, qui ſedente in Pontificatu Sixto IV. vixit, *quod duobus annis trecenta aureorum millia luxu prodegerit & vanitatibus, ſexaginta millia æris alieni ac argenteorum 300. pondo dimiſerit.* Franciſcus Petrarcha in Epiſt. de Cardinalibus ſcribit, *quod iam calidi tamque præcipites in Venerem ſenes ſint, ſicq; in libidines exardeſcant & ſic in omne ruant dedecus, quaſi omnis eorum gloria non in cruce Chriſti ſit, ſed in commeſſationibus & ebrietatibus, & quæ has ſequuntur in cubilibus & immunditiis*: cujus rei horrenda aliquot exempla ſubjicit Petrus Paulus Vergerius in Hiſtor. de idolo Lauretano. *Fuit Patrum noſtrorum memoriâ Cardinalis quidam Venetus, è Piſana familia, qui inter reliquas ſuas interiores & recõditas literas duos libellos habuit ſepoſitos variis obſcœnis picturis et deteſtandis nefariarum libidinum ſimulachris refertos. Extabant in eorũ altero cõplures viri cũ muliere* con-

concubitus formam omnis turpitudinis & fœditatis plenam atque à Natura prorſus alienam: in altero execrabilis illius Veneris, quam (*quia Sodomitis familiarem fuiſſe conſtat*) *Sodomiticam appellant, diſſimiles, ſummaq; varietate diſtincti modi expreſſi videbantur. Poſt obitum Cardinalis excuſſa libraria ſupellectile, quam domi ſuæ inſtructam habuerat, alter è duobus illis libellis Venereis repertus, tempore Papæ Iulii II. Romæ typis in lucem evulgatus, deniq; Pontificatum gerente Adriano VI. publicè divenditus, diſtractusq; fuit.* De Angelo Politiano Cardinali teſtatur Ludovic. Vives lib. 2. de verit. fid. Chriſt. quòd *Pindari Odas Pſalmis Davidicis prætulerit.* ** Victorinus Strigelius in explicatione Pſalmorum p. 30. refert, quod cùm Card. Bembo ad Jacobum Sadoletum veniſſet, & eum in enarratione Epiſtolæ ad Romanos aliquid operæ collocare intellexiſſet, dixerit ei. *Omitte has nugas, non decent gravem virum tales ineptiæ.* ** De eodem P. Bembo refert Fabricius, eum dixiſſe: *Semel legi Bibliam, quòd ſi iterum mihi eſſent legenda, perderem omnem Latinitatem.*

Epiſcoporum & Clericorũ Pontificiorum Sanctitas.

265. Epiſcoporum, Sacerdotum & Clericorum Pontificiorum qualis ſit ſanctitas domeſtici & *αὐτόπται* teſtes loquuntur. Bernhardus ſerm. 33. in Cant. col. 909. *Miniſtri Chriſti ſunt & Antichriſto ſerviunt, honorati incedunt de bonis Domini, cui Domino honorem non deferunt. Inde is, quem quotidie vides, meretricius nitor, hiſtrionicus habitus, regius apparatus, inde aurum in frenis, in ſellis, calcaribus & plus calcaria quàm altaria fulgent, inde ſplendida menſa & cibis & ſcyphis, inde commeſſationes & ebrietates, inde cythara & lyra & tibia, inde redundantia torcularia & promptuaria plena, eructantia ex hoc in aliud, inde dolia pigmentaria, inde referta marſupia, pro hujuſmodi volunt eſſe & ſunt Eccleſiarum Præpoſiti, Decani, Archidiaconi, Epiſcopi, Archiepiſcopi &c.* ** Idem ſerm. 77. in Cant. col. 1098. *Quem dabis mihi de numero Præpoſitorum, qui non plus invigilet ſubditorum evacuandis marſupiis, quam vitiis exſtirpandis? ubi qui orando flectat iram? ubi qui prædicet annum placabilem Domino?* Serm. ad Clerum in Conc. Remenſi col. 2244. *Ubi proh dolor reperiemus Epiſcopos, qui poſt adeptam dignitatem in humilitate ſe contineant? nempe ſuperbia eis occaſio eſt, ut ad tantam dignitatem aſpirent, ut in ovile Chriſti impudenter irrumpant &c.* ** Vide ejuſdẽ querelas ſer. 6. in Pſ. 91. col. 291. l. 3. de conſid. ad Eugen. col. 1027. l. 4. de conſid. col. 1035. &c. ** Platina in Gregorio IV. *In omnem luxum & libidinem ſeſe effundit Eccleſiaſticus ordo. Coccinatos & trabeatos nunc inſpiceres, non homines, quod leve fortaſſe videretur, ſed equos & jumenta; præcedente, dum incedunt, magno adoleſcentum & altero Presbyterorum agmine ſubſequente: non in aſinis, ut Chriſtus noſtri dogmatis auctor & bene vivendi unicum in terris exemplar, ſed in equis præferocib. & phaleratis, ac ſi ex hoſte devicto triumphum ducerent. De argenteis vaſis & egregia eorum ſupellectile, deque cibariis non attinet dicere, cùm & Siciliæ dapes & Attalica ornamenta & vaſa Corinthia, ſi hæc inſpicias, nullius pretii dici poſſint. Quod vero ex hac intemperantia naſcatur, prætermittam, ne os ut ipſi ajunt, in cœlum ponam.* ** In libro, cui titulus, *Onus Eccleſiæ. Epiſcopi debitam ſolent omittere hoſpitalitatem pauperes Chriſti negligendo ſemetipſos impinguando, canes aliaq; animalia alendo & ſic una beſtia nutrit aliam &c. paſſim quoque Epiſcopi penè omnes morbo cupiditatis, quæ mater eſt omnium hæreſium, laborant, aliena rapientes, Eccleſiaſtica bona dilapidantes, quæ divinis uſibus & pauperibus Chriſti diſpenſare deberent, aliorſum expendunt &c. Fit nunc temporis, ut Epiſcoporum ſtatus & dignitas perpendatur in torrenti opibus, in ſordidis ac plebeiis curis, in bellorum procellis, in imperiis mundalibus &c. In Eccleſiis tam cathedralibus quam conventualibus innumera committi ſolent ſcandala, ubi hodiè plerumque feces mundi Eccleſiaſticis gubernaculis præficiuntur, utpotè quibus mundus uti vel frui nequit &c. Ambitio & Simonia in clero jam ubique regnat, ut hodie verificetur illud Prophetæ. A minore uſque ad majorem omnes ſcil. Clerici avaritiæ ſtudent & a Propheta uſque ad Sacerdotem omnes faciunt dolum.* Ecber. ad Epiſc. Colonien. in Catal. teſtium veritatis, Epiſcopari ſic deſcribit, *quod ſit carni indulgere, pompaticè incedere, quæſtus intendere & delitioſè otiari.* ** Innocentius Papa ſerm. 2. in die cinerum de Clericis Papiſticis. *Noctu filium Veneris agitant in cubili, mane filium virginis ſacrificant in altari, nocte Venerem amplexantur, mane virginem venerantur.* Vlricus Epiſcopus Auguſtanus in Epiſt. ad Nicol. I. circa annum 860. cujus Epiſtolæ etiã Æneas Sylvius meminit Pontificem Epiſcopos & Archidiaconos *ita præcipites eſſe dicit in libidinem, ut neque adulteria, neque inceſtus, neque maſculorum turpiſſimos amplexus ſciant abhorrere, tamen caſta Clericorum conjugia dicunt ſibi fœtere & ab eis jubent, & cogunt Clericos abſtinere. Patrum uxores ſubagitant, maſculorum ac pecudum amplexus non abhorrent, alienis uxoribus non dubitant abuti.* Vide Chemnit. p. 3. Exam. f. 63. In Lavacro Conſcient. omn. Sacerd. impreſſ. Lyptzik per Baccalaureum Wolffgangum Monacenſem Anno ſalutis 1497. die 3. menſis Octobr. extat Epiſtola Luciferi ad Clericos Romanos cap. 4. de vitio luxuriæ fol. 12. b. quæ ſic habet. *Beelzebub Princeps Dæmoniorum & Dux tenebrarum cum ſatellitibus ſuis omnesq; tartareæ poteſtates. Archiepiſcopis, Abbatibus, Præpoſitis, Decanis, Presbyteris, cæteriſq; Eccleſiarum rectoribus, ſuis cariſſimis amicis, nunc & in æternum tartareas ſalutes & inviolatæ ſocietatis fœdera, quæ diſſolvi non poſſunt in æternum. Magna nobis fiducia eſt in amicitia veſtra, amici cariſſimi, multumq; de vobis congratulamur, quia ſentitis optimè nobiſcum & quæ noſtra ſunt, diligenter quæritis, ubique tuendo atque fovendo, quicquid ad noſtrum jus pertinere cognoſcitur. Scitis igitur vos Univerſitati noſtræ multùm eſſe acceptos, & multa gratiarum actione ſtudia veſtra proſequimur, eò quod infinitæ multitudines animarum per veſtrum miniſterium & exempla à via veritatis abductæ quotidie nobis captivæ adducuntur, unde regni noſtri potentia magnificè roboratur. Perſeverate igitur tanquam fideles & intimi noſtri in amicitia noſtra & in opere, quod cœpiſtis, quod profectò parati ſumus pro omnibus his vobis rependere retributionem condignam & mercedem congruam ex inferioribus inferni. Valete & ſalus noſtra ſit vobiſcum in æternum.* Joh. Avent. lib. 1. annal. Boior. *Decuriones myſtarum & parochi impune & paſſim in aſtu adulteriis ſtupris contaminant omnia, amãt, potant, virgines plures uno anno vitiant & implent ſub ſuperficie pietatis, nepotantur, fraudant, cõpilant,*

*lant, litigant, templa, Sacerdotia diripiunt, quaſi caballos venalitios commutant, ceremonias nundinantur, religiones cauponantur, ſcortantur, laſciviunt, venantur, belligerantur, humanum ſanguinem & impuné ſitiunt, effundunt, latrocinia exercent.*** Platina in vita Marcelli I. pag. 39. *Vitia noſtra eò crevere, ut vix apud DEUM miſericordiæ locum nobis relinquant. Quanta ſit avaritia Sacerdotum, & eorum maximè qui rerum potiuntur, quanta libido undiq; conquiſita, quanta ambitio & pompa, quanta ſuperbia & deſidia, quanta ignoratio tum ſui ipſius tum doctrinæ Chriſtianæ, quam parva religio & ſimulata potius quam vera, quam corrupti mores vel in profanis etiam hominibus, quos ſeculares vocant, deteſtandi, non attinet dicere, cùm ipſi ita apertè & palam peccent, ac ſi inde laudem quærerent.* Hugo Cardinalis in quadam gloſſa ſcribit: *Diabolum duas habere filias, Avaritiam & Luxuriam: illam Judæis, hanc Ethnicis olim elocaſſe, nunc verò Clericos & Sacerdotes utramque ſuis viris eripuiſſe & tanquam proprias habere.* Idem de Clericis conqueritur, *quòd legem neſciant, vanitates diſcant, otio, commeſſationibus & ebrietatibus ſtudeant, terrena capiant, aſſiduè in plateis, rari in Eccleſiis, tardi ad inveſtigandam culpam peccatorum, parati ad inſequendum veſtigia leporum, velociores ad congregandum canes, quàm ad convocandum pauperes, citiùs porrigant panem canibus quam pauperibus, citius extendant manum ad taxillum quam ad Miſſæ librum, quod ſint quorum thalamus ornatior quam altaria, ſcyphus pulcrior calice, equus carior quam Miſſale, mappa pulcrior caſulâ, camiſia delicatior quam alba, in ipſo templo DEI laſcivè & luxurioſè cantent, ut amaſiis placeant.* Johan. Gerſon. in tractat. quem inſcripſit, *Declaratio defectuum virorum Eccleſiaſticorum* ex juſtiſſimo dolore conqueritur, *nullibi Epiſcopos bonos & opere ac doctrina probatos eligi, ſed homines carnales ac ſpiritualium ignaros, in Clericis dominari crapulam & ebrietatem, eſſe eos aleatores ac venatores, officia Eccleſiaſtica pecuniâ obtinere, Prælatos adeò eſſe ſuperbos, ut homines ſe eſſe neſciant. Equos, canes & aves, ac copioſam familiam patrimonium Eccleſiæ comedere potiùs quam pauperes Chriſti, gladium Eccleſiæ, hoc eſt, excommunicationem leviter & crudeliter in pauperes vibrari, Epiſcopos plus eſſe officiales fiſci, quam Chriſti &c.*** Franciſcus Belleforeſtus Gallus. *Nullius dabo quicquam auribus ſed veritatem ingenuè fatebor, tot hæreſiam & ſchiſmatum cauſam eſſe neminem præter noſtros raſos, unctos, Clericos & Sacerdotes ſua turpiſſimâ & ſceleratiſſima vitâ. Non ergo accuſent alium quenquã niſi ſemetipſos, ſeq; ſolos caſtigandos & emendandos eſſe noverint.*** Autor libri, Stella Clericorum dicti, exclamat. *O Domine, paſtores tui mutati ſunt in tenſores, defenſores in diſſipatores; qui deberent eſſe ſobrii, quotidie ſunt ebrii; qui Prælati, Pelati; qui caſti, inceſti; qui Paſtores, impoſtores &c.* Nicolaus de Clemangis, Archidiaconus Bajocenſis & Doctor Pariſienſis integrum ſcripſit librum de corrupto Eccleſiæ ſtatu, in quo inter cetera ſic loquitur p. 22. *Si quis hodiè deſidioſus eſt, ſi quis à labore abhorrens, ſi quis in otio luxuriari volens, ad Sacerdotium convolat, quo accepto ſtatim ſe ceteris Sacerdotibus voluptatum ſectatoribus adjungit, qui magis ſecundum Epicurum, quam ſecundum Chriſtum viventes & cauponulas ſedulè frequentantes potando, comeſſando, pranſitando, convivando cum theſſaris & pila ludendo, tempora tota conſumunt. Crapulati verò & inebriati pugnãt, clamant, tumultuantur, nomen Dei & Sanctorum ſuorum pollutiſſimis labiis execrantur, ſicq; tandem compoſiti ex meretricum ſuarum complexibus ad divinum altare veniunt.* Pet. Ferrar. in form. ſent. definit. §. ſed ad quemcunque. *Clericorum animus & appetitus eſt enixius præ ceteris in pecuniis cumulandis contra honeſtatem communem & fidem Deo promiſſam, non attendentes nec ſtudentes bonis moribus nec Scripturis tam divinis, quam moralibus.* Epiſc. Bidont. in orat. coram Conc. Trid. Patrib. habitâ inter alia ſic loquitur. ** *Quibus turpitudinum monſtris, quâ ſordium colluvie, quâ peſte non ſunt fœdati, non corrupti in Eccleſia DEI populus & Sacerdos? In veſtro judicio cauſam repono Patres, & à ſanctuario DEI incipite, ſi nullus jam pudor, ſi nulla pudicitia, ſi nulla ſuperat bene vivendi vel ſpes vel ratio, ſi non libido effrenata & indomita, ſi non audacia ſingularis, ſi non ſcelus incredibile? heu quomodo obſcuratum eſt aurum? quomodo mutatus color optimus?* Idem ibid.** *Duæ illæ Sangueſugæ quæ ſemper clamant, Adfer, adfer, altera mater, altera nutrix omnium malorum, cupiditas, inquam, & ambitio. utraq; ſubtile malum, utraq; ſecretum virus, peſtis & monſtrum orbis, dum ab iis, quos tanquam vivas & animatas leges ſequi oportuerat, virtus ac doctrina, vitium & ignorantia eorũ loco ſummis extolluntur honoribus effecerunt tandem, ut ædificatio in deſtructionem, exemplum in ſcandalum, mos in corruptelam, cuſtodia legum in contemtum, ſeveritas in relaxationem, miſericordia in impunitatem, pietas in fucum & hypocriſin, prædicatio in contentionem & rixam, feſtum in turpiſſimum mercatum, atque, ut uno verbo dicam, vita odor in mortis odorem infeliciſſimè commigraverit &c. Hinc illis* (Epiſcopis) *aliud agentibus & in utramque aurem dormientibus, quos greges paſcebant, non paſcebantur greges ab eis, nam parvuli petierunt panem & non erat, qui illis frangeret.* Legatus Alberti Bavariæ Ducis in eodem Concilio ſic loquitur (** Oratio Patavii in Italia eſt impreſſa. **) *Cùm Clerus ſal terræ eſſe debuerit, jam verò infatuatus ſit, nec ad eam rem, ad quam maximè oportebat, utilis, magnam in Clero culpam hujus mali* (corruptionis Eccleſiæ) *verſari omnes ſapientes oportet confiteri. In viſitatione nuper habita, quanta omnis generis flagitia in moribus Cleri comperta ſint, quanta ſocordia & ſupina negligentia in quibuſdam Proceribus ſeu Eccleſiarum Prælatis aurium pudore, ac manifeſtentur prohibemur. Ipſa morum turpitudo efflagitat, ne maneant diutiùs impunita. Atque hæc ſi quis vellet ſigillatim, prout per ſeſe res ipſa habet, atque explorate conſtat, enarrare, caſtis piisq; Reverendiſſimorum Patrum auribus omnino fieret moleſtum, aliis verò qui minùs firmati ſunt, ingens periculoſumq; offendiculum præberetur &c.* Et poſtea. *Clerus noſter gulæ libidinibusq; indulget, ac quaſi velit in contemtum Dei hominumq; omni genere vitiorum ſe coopertum potiùs palàm cognoſci, quam minima aliquâ in re emendatum animadverti. Ut cetera Cleri vitia, quæ cum populo communia habet, taceantur, at certè libido illa in Clero nimis libera atque notoria, propter quam is nunc potiſſimè infamis eſt, à plebe irritatoq; populo alieniſſima eſſe judicatur.* Concludit tandem, *ſubmovendos eſſe inutiles ac flagitioſos Sacerdotes, qui ſuis moribus turpiſſimis Eccleſiam vehementer deformant & ſua inſcitia labefactant non mediocriter.* Cum Oratore iſto conſentit Agrippa de vanit. ſcient. cap. 64. *Sacerdotes multi ſacras*

virgi-

virgines ſtuprant, vitiant viduas, & quod ego ſcio & vidi Platonicâ lege cum popularibus ſuis fœminas communes proſtituunt & quorum animas debent lucrari, eorum corpora ſacrificant Diabolo. ** Proteſtantes apud Sleidan. lib. 11. pag. 303. *Quemadmodum malis artibus & inhoneſtis rationibus per vim atq; dolum ad ejuſmodi præfecturas perveniant, quàm turpē vitam agant, quam illaudatis exemplis prælucent, quam nihil ſui muneris faciant, quomodo ſuæ fidei commiſſos homines negligant & in omni vitæ nequitia bacchentur, id vulgo ſic notum eſt atque teſtatum, ut explicatione prolixiori non ſit opus.* Anton. de Roſellis in Monarch. part. 3. cap. 25. *Notorium eſſe quiritatur, quod in nonnullis partibus Clerici incedunt in habitu ſeculari, magis convenientes Satrapis & militibus, quam perſonis regularibus & intendunt venationibus & aucupationibus magis quam officiis divinis, unde ſi non reformantur, diſcoloratur Status Univerſalis Eccleſiæ.* Alexander qui ſub Willielmo Imperatore Romano ſedi Apoſtolicæ præfuit apud Aventinum Bavaros Epiſcopos & Clericos ſic alloquitur. *Vos corruptela & communis pernicies religionis Chriſtianæ eſtis; populus veſtri non diſſimilis vitiis veſtra æmulatur. Licentiâ deteriores facti eſtis, ceteros vos corrupiſtis, per vos nomen DEI male audit, devoratis pauperes, exeditis & occiditis.*† ** Duarenus lib. 1. de ſacr. Eccl. miniſt. c. 4. intrepidè pronunciat, *Pleroſque Epiſcopos noſtro tempore à religione & ſacris quam quoſvis ſatrapas & Principes prophanos longè alieniores, nec aliud eis curæ eſſe, quam ut ditiones & poſſeſſiones ſuas, quo jure, quave injuriâ tueantur.* Albericus à Roſate in Lexico in voce Decimæ. *Prælati & Clerici violenter & crudeliter extorquent decimas à pauperibus ruſticis & cultoribus debitas & indebitas ſi poſſunt, non ut eas diſtribuant pauperibus, ſed iis concubinis & fornicariis ſuis & filiis adulterinis, quod verè Domini non relinquunt inultum, alias mentirentur Scriptura divina.* Orator Reip. Venetæ ad Paulum V. de Sacerdotibus Venetæ ditionis tale fert elogium. *Utinam Beatiſſime Pater, noſtra hac ætas tales Sacerdotes haberet, de quibus meritò dici poſſet, Nolite tangere Chriſtos meos! nullibi eorum dignitas major, quam apud nos foret. Sed res longè ſecus ſe habet, quam pauci enim ſunt, qui ordinis, muneris & ſacrorum memores, uti deceret, ætatem agunt, quam contrà multi, qui non à ſtupris, non ab adulteriis, non à cædibus, non à veneficiis, non à parricidiis abſtineant, aut ſi quid gravius poteſt excogitari.* Nicol. Craſſus in antiparæneſi ad Card. Baronium Patavii Anno 616. edit. p. 70. *His temporibus cupiditas atque aviditas Clericorum eò magis excrevit, quò facultatibus & potentia ſunt magis aucti.* ** Eraſmus in annot. 1. Petri. 5. *Nunc Epiſcoporum vulgus nihil aliud audit ab aſſentatoribus doctis niſi dominia, ditiones, gladios, claves, poteſtates, atq; hinc faſtus quorundam plusquam regius, ſævitia plusquam Tyrannica.* Fornerus contra jubil. conc. Norinb. p. 64. *Eſto, non eo inficias, non abnuo, ut olim iſta & nunc, non tamen in tanta copia vitia ac ſcandala vigere in Clero noſtro Pontificio.* Salmeron. tom. 9. tract. 9. p. 57. *Modo in pluribus Sacerdotib. & religioſis, qui de Patrimonio crucifixi vivunt, illud Propheticum impletur. Saturavi eos & mœchati ſunt & in domo meretricis luxuriabantur, Ierem. 5.* De fratre Cornelio Monacho refert Meteranus part. 2. Hiſt. Belg. lib. 8. p. 385. quod Anno Chriſti 1578. *Brugis formoſiſſimis virginib. & mulieribus pro concione perſuaſerit, ut ſe toto corpore nudatas ab iſto hirco ferulâ leniſſimè percuti paterentur quod & multa fecerunt, quibus ipſe perſuaſit, quod in hac ſpontanea nudatione corporis tanquam humilitatis ſigno bona pœnitentiæ pars conſiſteret.* Simile exemplum ex Paulo Grillando recitat Ioh. Wierus lib. 3. de præſtig. Dæmon. cap. 7. p. 288. ** Poſſent hac de re longè plures adduci querelæ ex veteribus & recentioribus, putà Hildegardis Propheteſſæ, quæ *extincta religionis* clerum accuſavit, Roberti Lincolnienſis, qui ſeculi ſui Paſtores vocavit *deſolatores terræ, gregis Dominici diſperſores, vineæ dilaceratores ac depaſtores*; Marſilii Patavini, Johannis de Rupeſciſſa, Petri de Aliaco, Caſſandri, Savanarolæ & aliorum, ſed quid opus, hanc camarinam ulterius movere?

266. Monachos ac Moniales ab ordinum ſuorum regulis, maximè verò à pietatis regula à Chriſto præſcripta longiſſimè receſſiſſe ipſi met Pontificii conqueruntur. Johan. Gerſon. in tract. Declaratio defect. Eccleſ. ſcribit, *clauſtra Monialium eſſe proſtibula meretricum.* In libro cui titulus, *Onus Eccleſiæ*, ſic legitur. *Sunt nonnulla Monialium monaſteria adeo propatula, ut ipſa loca Veneris proſtibulo ſint ſimiliora, quam Dei ſacraria, hinc procacitas, ſtuprum, inceſtus mulierum ſacrarum, hinc quoque verenda ſcandala & offendicula oriuntur quam plurima.* ** Caſſand. in conſult. art. 25 p. 236. *Quàm longè Monachatus hodie à prima ſua origine degeneraverit & quantis abuſibus contaminatus & deformatus ſit, ſatis per ſe eſt manifeſtum, nam paulatim religio vera & ſolida in ſuperſtitionem & inanem ſpeciem religionis converſa eſt & accreſcentib. opibus decrevit pietas & in ejus locum larva Ceremoniarum ſucceſſerunt, in quibus vera pietatis operibus penè neglectis, ſumma totius religionis conſtituta eſt, quarum Ceremoniarum inanis obſervatio adeo veram apud pleroſq; Monachos religionem imminuit & obſcuravit, ut mirum non ſit, ſi hujuſmodi nunc ferè eſt vita Monaſtica, multorum odio & reprehenſioni exponatur.* ** Petrus de Aliaco in lib. de reform. Eccleſiæ. *Monachi ſuis immunditiis Eccleſiam commacularunt.* Brigitta in revel. fratres iſtos *gentem pompoſam, vanam, ſuperbam* vocat. Eraſmus in Enchir. mil. Chriſt. p. 31. *Videmus paſſim Monaſteria ad mores plus quam profanos degeneraſſe. Olim receſſus erat vita Monachorum, nunc illi vocantur Monachi, qui toti in meditullio mundanorum negotiorum verſantur, planè Tyrannidem quandam in rebus humanis exercentes. Et tamen ii ob cultum, ob titulum, neſcio quem tantam arrogant ſanctimoniam ſibi, ut ceteros præ ſe non habeant pro Chriſtianis.* Idem in meth. Theol. p. 189. *Non aliter ſunt extra mundum, quàm renes extra corpus animantis* p. 139. *Ipſis mundi viſceribus immixti Monachos ſe vocant & regium luxum affectantes mendicitatem prætexunt.* De hoc Monachorum luxu extat proverbium Friderici Imperatoris: *Viſe Monaſterium, ſi vis cognoſcere luxum.* Hermannus in Chronico, quod inſcribitur, Flores temporum de Cœnobio Erſtheim ſic ſcribit: *Proh dolor, tanta moderno tempore in eodem Cœnobio facta eſt mutatio non dextra Excelſi, ſed potius ſiniſtra Diaboli maledicti, in tantum quod potius dici poſſit proſtibulum laſcivia carnalis quam monaſterium continentia regularis.* Idem: *Falluntur noſtra ætatis militares & ordinis equeſtris viri, exiſtimantes Cœnobia eſſe filiorum ſuorum Xenodochia &c. taceo de Collegiis pro fœmineo ſexu inſtitutis. Utinam ſexus ille Deo dica-*

Monachorum ſanctitas.

tus,

tis, qui de Chriſti patrimonio delicatè paſcitur, ſeipſum non aliquando de ſtupro & adulterio, praluq; partu ſuſpectum redderet atq; infamem. Vtinam non herbis, non quorundam inciſione venarum, non lividis potionibus non lotionibus pedum, exquiſitus vel abortum procuraret vel fœtum præfocaret &c. ** Petrus Ferrarienſis in forma libelli, quo agitur ex ſubſtit. §. ex ſuo corpore. *Imperatores conceſſerunt privilegium, ut bona ingredientium Monaſteria applicarentur ipſis Monaſteriis propter quod privilegium multiplicata ſunt & fundata Monaſteria infinita per univerſum orbem, olim cauſa devotionis, licet hodie cauſa rapina & avaritia, in tantum quod deſtruxerunt hodie mundum & annihilarunt ſtatum Imperii & omnium Laicorum.* Eraſmus in Chiliad. p. 540. *Sunt, atq; utinam non tam paſſim obvii ſint, quos ſi quis è barba ſylva, pallore, cucullo, inflexis cervicibus, cingulo, ſupercilio, vultuq; truculentia velit æſtimare, Serapiones ac Paulos eſſe dicat: ſin explicet, meros invenies balatrones, helluones, planos, ganeones, imò prædones ac Tyrannos, ſed aliâ via & haud ſcio, an hoc peſtilentiore, quo tectiore. &c.* Paling. in Leon. lib. 10. *Sed tu aprincipiè non intret limina quiſquam Frater vel Monachus, vel quavis lege Sacerdos, Hos fuge, peſtis enim nulla hac immanior, hi ſunt Fex hominum, fons ſtultitia, ſentina malorum, Agnorum ſub pelle lupi mercede colentes. Non pietate Deum falſa ſub imagine recti, decipiunt ſtolidos ac religionis in umbra Mille actus veteres & mille piacula condunt. Raptores, mœchi ac puerorum corruptores, Luxuria atq; gula famuli.* Æneas Sylvius, poſtea Pius II. dictus. *Non audet Stygius Pluto tentare quod audet Effrenus Monachus plenaq; fraudis anus.* Buchananus ad Antonium p. 49. *Diceris Antoni percos paviſſe ſubulcus Vivus, adhuc Monachos lumine caſſus alis. Par ſtupor ingenii eſt, ventruq; abdomen utriuq;, Sorde pari gaudent ingluviq; pars. Nec minus hoc mutum pecus eſt bruttumq; ſuillo. Nec minus inſipidum, nec minus illepidum. Catera conveniunt, ſed non levis error in uno eſt, Debuit & Monachis glans cibus eſſe tuis.* Paling. *Proh pudor, hos tolerare poteſt Eccleſia porcos, Duntaxat ventri, Veneri, ſomnoq; vacantes.* Nicol. de Clemang. de corrupt. Eccl. ſtatu. *Si quis hodie deſidioſus eſt, ſi quis à labore abhorrens, ſi quis in otio luxuriari volens, ad Sacerdotiū canvolat &c.* Vide ſupra Bernh. in Epiſt. ad Guilielm. Abbat. *Fercula ferculis apponuntur & pro ſolis carnibus a quibus abſtinetur, grandia piſcium corpora duplicantur.* Giraldus Cambrenſis in Specul. lib. 2. cap. 3. refert, *Monachos Vintonienſes graviter fuiſſe conqueſtos, quod ex tredecim ferculis, quæ ſingulis prandiis & cœnis apponebantur, tria illis dempta eſſent*, & addit, *Monachos vix ſedecim ferculis fuiſſe contentos.* Martinus Pereſius de traditionib. part. 3. p. 244. *Monachi jejunare ſe putant, quando cibos in tanta quantitate ſumunt, ut vel Milonis olim pro tribus diebus poſſint ſufficere.* ** Joh. Keiſersberg. Argent. Concionator propter corruptiſſimum Monaſtices ſtatum animo in Monachos erat valde infenſo, ideò eos qui *nigra camiſia ordinem aſſumſerant*, appellabat *Diabolos*, qui verò *album induerant cucullum*, hos *Diaboli matrem* eſſe dicebat, qui *medii coloris erant, & cinericiâ togâ incedebant, iſtos progeniem illorum ſuperiorum ac ſobolem eſſe dicebat.*

Ieſuitarū ſanctitas. 267. De Jeſuitarum ſanctitate videatur Catechiſmus Jeſuiticus, cujus autor Catholicum ſe vocat. Ex cœcæ, quam Generali ſuo vovent, obœdientiæ fonte profluunt innumera illa peccata, quod ſcil. credunt ſe rectè facere, cùm coram Magiſtratu promovendæ ſuæ religionis causâ mentiuntur, mendaciumq; juramento confirmant, hinc tot fraudes & impoſturæ, tot perjuria & mendacia, tot inſidiæ ac cædes Regum ac Principum, tot *ἀλλοτριοεπισκοπεῖ*, quæ omnia pallio *cæca obœdientia* ſe tegere poſſe fortiter perſuaſum habent, ut objicit illis autor d. l. lib. 2. cap. 17. à quo, ut etiam ab aliis rei peraguntur. 1. *Inſolentia*, quòd ſe præ reliquis *Ieſu ſocios* appellent. Ludolph. Carthuſienſ. de vita Chriſti c. 10. ex Auguſtino. *Nomen Ieſus, eſt nomen proprium, nomen Chriſtus, eſt nomen commune & Sacramenti. Item nomen Chriſtus eſt nomen gratia; ſed nomen Ieſus eſt nomen gloria. Sicut enim hic per gratiam Baptiſmalem à Chriſto dicimur Chriſtiani, ſic in cœleſti gloria ab ipſo Ieſu dicemur Ieſuita, i. e. ſalvati.* Quando igitur hoc nomen Chriſto proprium Jeſuitæ ſibi ſolis vendicant, quid aliud quàm cordis ſui faſtum & jactantiam exprimunt, inde Euſtoch. Bellaius Epiſc. Partheoſ. in ſua de Jeſuitis cenſura, *nomen Ieſuitarum ut arrogantia plenum improbat*, quippe cùm ita ſolis ſibi tribuant, quod Eccleſ. Cathol. competit, quæ propriè fidelium congregatio dici poteſt, cujus caput eſt Chriſtus, illi verò cùm hoc nomen ſolis ſibi ſumunt, & hoc dicere videntur, ſolos ſe Eccleſiam conſtituere. Jacobus Sylvanus in ſua Philippica Jeſuitas vocat *fidei Romana* Principes. In præfat. Siccæ Tragicæ Franciſci Coſteri jactitant, *ſe Catholicis eſſe inſtar ſcuti*, ſed autor Catechiſmi Jeſuitici contrarium nititur probare, quòd ſcilicet malis ſuis artibus regno Papali plus obfuerint, quàm profuerint, cujus controverſiæ deciſionem ipſis Pontificiis relinquimus. Benedictus Arias Montanus in Bibliis Antuerpienſibus de hac Jeſuitarum jactantia itidem conqueritur. *Qui* (inquit) *cùm ſibi ſoli ſapere, ſoli benè vivere, Ieſumq; propius inſequi & comitari videntur, atque id palam profeſſi jactitant, me qui minimum neque adeò inutilem Ieſu Chriſti diſcipulum ago, odio habuerunt gratis. Atq; hi quod neminem, qui aliis benè audiatur, improbare audent, aliorum quos ad eam rem occultè inducere poſſint, ingeniis & nominibus abutuntur.* 2. *Hypocriſeos*, de qua Jacobus Auguſtus Thuanus ſic canit:

Heſperia fuſcis gens emiſſaria ab oris,
Fucum' nſſ. clam qua pietate tegis &c.

Hieron. Vendram. Theol. Venetus in diſquiſitionibus inter Paulum V. & Remp. Venetam c. 1. p. 13. *Nihil dico de his* (Jeſuitis) *qui perſonatas facies habent, ac veſtibus ovium amicti lupinos mores ac Naturam occultant.* 3. *Fraudum & perjuriorum.* Campianus in Epiſtola ad Generalem Societatis ex Anglia ſcripta & Treveris Anno 1583. typis evulgata pag. 24. *Habitu dementiſſimo ſum, quem ſæpe commuto, itemq; nomina.* ibid. pag. 86. *Catholicorum in Anglia conditio graviſſima, animis nihil liberum, nihil integrum relinquitur, non vox, non religio, loquendum tibi cum aliis, affirmandum juramento, quod cæteri affirmant, etiamſi animo longe aliter opineris, etiamſi conſcientia contrarium plane ſentires.* Alexander Hajus de ſui ordinis ſociis dixit, *Ieſuita eſt omnis homo.* Henricus Garnet Jeſuvvitarum provincialis in Anglia vocavit ſe, ut ex impreſſo Anglico proceſſu apparet, modò *Wallaus*, modò *Darcus*, modò *Robert Farner*, modò *Philippes*, unde Advocatus Regius in proceſſu dixit, *Garnetum Ieſuitam eſſe virum multorum nominum, ſed non boni nominis.* Creſvvel. in reſp. ad edictum Elizabethæ Regin. Angliæ ad præfat. nū. 2.

pag.

pag. 6. *Sacerdotes Catholici ex Seminario Hiſpanico Valliſoleti emiſſi Apoſtolico licet more ſed habitu, prout opus erat, vario ac diſſimulato Angliam fuerant ſubingreſſi & inſciâ Regina exploratorum manus præterlapſi ad opus jam per regni intima erant diviſi.* Vide plura ſuperiùs §. 260. in peccatis contra ſecundum præceptum num. 3. & in Lyſandro Jeſuitico Eliæ Ehingeri. Memorabile exemplum iſtarum fraudum Jeſuiticarum in Moſcovia ſuperioribus annis notari potuit, quod Cives Veneti in reſp. ad parænesin Baronii pag. 5. hiſce verbis commemorant: *Ne Sauromatas quidem & glaciali Oceano contermínos Scythas noſtri* (Jeſuitarum) *latuere doli, cùm renovato Perſicorum Magorum exemplo, Demetrium quendam tanquam interpolatum Smerdem in Moſcorum theatrum mangonio noſtro produximus, ſed non ſatis poliorcetica helepoli inſtructum ac priùs ex proſcenio exploſum, quàm Diana noſtra ſimulachrum Διοπετὲς erigere & ceruſſa ac purpuriſſo Romuleo pingere, Sotericumq́; calamiſtris inurere licuerit. Nimirum ut Simonides olim ſtupidiores eſſe Theſſalos dictabat, quam ut carminum ſuorum illecebris capi poſſent, ſic rupices illos & petrones Moſcos feriores eſſe expertus eſt ille Δήμητρος ſive Terræ filius, quàm ut Romanarum Sirenum cantu ac pellacia miteſcerent. Ergo vix deguſtato imperio illo, dum adhuc promulſidem liguriit, funeſta ac plusquam Tragica pompa ferculum apparavit Scythis, barbaro ſarcaſmo accinentibus. En agros & quam technis Ieſuita petiſti, Moſcoviam metire jacens, hac præmia qui me Fraude auſpicantur, ferunt, hac ſceptra reportant.* 4. *Luxuriei* ac libidinum, quæ occaſionem dederunt epigrammatis illis ex his vocabulis SECTA JESUITARUM extructis, in Jeſuitico Catechiſmo propoſitis. *TUTE MARES VICIAS, non ſcortum, non tibi conjux. Dic Ieſuita mihi qui pater eſſe queas.* Et viciſſim. *TU MATRES VICIAS, torosq́; ſacros, Antiſtes pie, virginesq́; ſacras, Hoc qui Martyrio fidem propagat, Hoc qui conſilio propagat orbem, Is verè eſt pater & pater beatus. O tuam veneror beatitatem, Amplectorq; piam paternitatem Ieſuita Patrum Pater ſupreme.* Simon Steinius in reſp. ad Gretſerum ſcribit, *nuſquam alibi quàm in iis regionibus, in quibus florent res Ieſuitarum, plus reperiri libidinum, impuritatis, profanitatis, ſuperſtitionis, blaſphemiæ, hypocriſeos &c.* ** De Doctore Melchiore Stoer & Doctore Friderico Sommermann refert Haſenmullerus in Hiſt. Jeſuit. p. 134. *quod alter eorum Abbatiſſam impensè amaverit, alter verò Monialem Dæmonem exire jubendo ipſe iniverit, & loco Satanæ infantulum ſubſtituerit.* De Patre Wilhelmo Poſtello Nobilis Stephanus Paſquier Conſiliarius & Advocatus Regis Galliarum in diſcurſu ſuo detecta Jeſuitarum f. 64. ſcribit, *quod mulier factus fuerit & monſtrum meretricum in lucē pepererit.* ** 5. Parricidiorum in Reges ac Principes, ut ex theoria & praxi conſtat. Anno 614. 22. Junii Senatus Pariſienſis per Carnificem publicè Pariſiis exuri curavit librum *Franciſci Soares Ieſuitæ*, cujus titulus, *Defenſio fidei Catholicæ adverſus Anglicanæ Sectæ errores*, in quo publicè docebat, *Reges & Principes, qui aliam quam Romanam tolerarent religionem, non ſolùm ab externo, verùm etiam à proprio ſubdito impunè perimi poſſe.* Eandem ſortem ibidem expertus eſt liber Martini Becani Jeſuitæ ejuſdem cum priore argumenti. Mariana in libro de Rege & Regis inſtitutione edito Ann. 605. lib. 1. cap. 6. 7. & 8. pag. 58. & ſeqq. docet, *jus faſq; eſſe ſubditis, Reges, Principesvè, quibus viri graves & eruditi* (utiq; Jeſuitæ) *hæreſeos crimen impegerint, quâcunq; ratione è medio tollere, præſcribit etiam, quomodo venenum conficiendum ſit, quomodo veſtibus, chirothecis, gladiorum capulis, aut etiā ephippiis illinendum, ut non minus præſens præceptiq; exitium ſequatur, quam ſi ferro urgerentur.* pag. 60. poſt recitatum factum Jacobi Clementis, qui Henricum III. Galliæ Regem voluit è medio tollere, ſubjungit. *Præclarè cum rebus humanis ageretur, ſi multi homines tam forti pectore invenirentur pro libertate patriæ, vitæ contemtores & ſalutis* pag. 74. *Si hujuſmodi* (ſicarii) *poſt deſignatum facinus evaſerint, inſtar heroum in omni vita ſuſpiciuntur. Si ſecus accidat, grata ſuperis, grata hominibus hoſtia cadunt, nobili conatu ad omnem poſteritatis memoriam illuſtrati.* Magiſter provincialis huic Marianæ operi ſic præfatur. *Si ad hanc præſcriptam formam actiones & conſilia referantur, ita magnum atq; incredibile operæ precium exiſtet.* Scilicet his armis, hoc deniq; milite Chriſti Res geritur! Creſvvel. in reſp. ad edict. Reg. Angl. ſect. 2. n. 162. p. 153. *Certè non tantùm licet, ſed etiam ſummâ juris divini neceſſitate ac præcepto, imo etiam conſcientiæ vinculo arctiſſimo & extremo animarum ſuarum periculo ac diſcrimine Chriſtianis omnibus hoc incumbit, ob hæreſis manifeſtum crimen Principes deturbare, vel obſiſtere, ne admittantur, ſi præſtare poſſunt.* num. 157. pag. 149. *Univerſa Theologorum ſchola tenet & eſt certum ac de fide, Quemcunque Principem Chriſtianum, ſi à Catholica Romana religione manifeſtè deflexerit & alios avocare voluerit, excidere ſtatim omni poteſtate & dignitate, ex ipſa vi juris divini & humani, hocq; & ante omnem ſententiam Pontificis ac judicis contra ipſum prolatam & ſubditos quoſcunq; liberos eſſe ab omni obligatione juramenti, quod ac obœdientiæ præſtitiſſent, poſſeq; & debere hujuſmodi hominē tanquam apoſtatam & hæreticū ex dominatu ejicere, ne alios inficiat.* Ceterùm quòd verbis docent, id etiam in praxi demonſtrarunt. De Monacho illo Jacobo Clemente, qui Henrico III. Galliæ Regi inſidias vitæ ſic ſtruxit, ſic memorant Annales Gallici in linguam Germanicam translati Mumpelgart. part. 2. p. 349. *Sæpiùs converſabatur cum Ieſuitis, qui peculiarem locum in Paradiſo ipſi pollicebantur, ſi forſan propter hoc facinus Martyrio coronaretur.* Autor de jure belli Belg. teſtatur, *quod Ieſuitæ Clementem illum minimè omnium clementem Regicidam, alterum Aod Regis Moabitici interfectorem nominarint, ac horribile illud ſcelus ſpecioſo titulo ictum de cœlo datum* appellarint. Homicida ipſe & latro Regii capitis in numerum Sanctorum relatus, illius affines & propinqui è pulvere & ſordibus educti ad honores Cardinalitios provecti ſunt. Johanni Caſtellano, qui Henrici IV. Regis Gall. vitæ inſidias ſtruxerat, in locum ædium paternarum deſtructarum Ann. 97. piramis erectā eſt, in qua hæc habentur, quòd *malis Magiſtris & Scholâ impia Sotericum* uſus. In Areſto Curiæ Pariſienſis contra eundem Caſtellanum, Jeſuitæ vocantur *corruptores juventutis, publicæ tranquillitatis perturbatores, Regis & regni hoſtes.* Wolfius in lect. memorabil. cent. 16. Anno 97. p. 1048. ex Scripto quodam Germanico de occultis Jeſuitarum virtutibus commemorat, *quod Philippum Regem Hiſpaniarum eò compulerint, ut ſuum tunc unicum ſuperſtitem filium, qui ſuper Belgio propter ſæviſſimam in eo exercitam Tyrannidem ſingulari cōmiſeratione ducebatur & intimè condolebat, interfi-*

ficis pateretur. Cumq; Regia ejus Majeſtas ex paterno, innate & radicitus inhærente amoris affectu ſuper filio ſuo neci tradendo ingenti dolore ac mærore conficeretur, judicium inde fecerunt, ipſum quoque Patrem Lutheranæ, ut vocant, hæreſeos contagio infectum eſſe, Regemq; eo pertraxerunt, ut venam ſibi in fronte incidi pateretur, quò hæreticus ille ſanguis hoc modo è Regia ejus Majeſtate exorberetur, nec amplius affluere & adaugeretur. Eodem modo in Maximilianum Romanum Regem laudatiſſimi Imperatoris Ferdinandi Filium conſtituerant. Preclarum [illegible] *enim adhuc in Cæſareæ Majeſtatis aula manifeſtum* [illegible] *cognitum eſt, quod poſt diſceſſum ex hac vita* [illegible] *nondam Majeſt. beneficentiſſimæ memoriæ* [illegible] *andi ejuſdem cariſſimus filius, hæres & electus Romanus Imperator Maximilianus in ſui Domini Parentis beatiſſimæ memoriæ relictis ſecretioribus literis & monumentis Epiſtolam invenerit, à quodam Jeſuita Petro Caniſio ad ſuum Dominum Parentem datam, in qua inter alia & hæc referuntur, ſe* (Caniſium) *certo exploratum habere, Maximilianum filium Lutheranis vel Auguſtanis Confeſſoribus ſe addicere conſtituiſſe. Quoniam igitur hoc modo Catholica Romana Eccleſia* (*quam vocat*) *in periculum & magnum* [illegible] *mentum incidere poſſit, ſuum eſſe conſilium, ut* [illegible] *ea Majeſtas maturo imminentibus huic malo remedi*[illegible] *præparet, & vel filium ſeveriter in melius emendet, vel omnino è regni finibus in exilium propulſet. Hæc modo memorata Epiſtola à Cæſare Maximiliano prædicto Jeſuitæ præmonſtrata fuit, ut ad propriam manus ſubſcriptionem dignoſcendam ſeſe commonefactus eſt, poſtea præmiſſa quæſtione, quidnam, qui inter Patrem & Filium, præſertim tantæ dignitatis perſonas, tanta diſſidia ſuſcitet, commeruerit, eidem prælecta.* Turco Papiſmus lib. 1. c. 8. p. 59. enumerat complures ſicarios, qui à Jeſuitis ſubornati ac perſuaſi Reginæ Ang. Elizabethæ vitæ inſidias ſtruxerint. Vide plura hujuſmodi exempla in Centenariis Wolfii & in Catechiſmo Jeſuitico. 6. *Avaritia.* Johannes Paſſeratius in præfatione libri de ridiculis ſcribit, *Vix quenquam ſibi aliud perſuadere poſſe, quod Jeſuitæ gratis doceant, qui eos bene noverit. Teſtes* (loquit) *honeſtiſſimæ ampliſſimæq; familiæ, quarum ſanguinem pro exiguo Minervali iſtæ hirudines exorbuerint. Teſtis immanis eorum cenſus, qui cum Regum ac Principum opibus certare poſſit.* Ibidem paulò antè vocat illos *Harpyias*, & addit, *Meminiſſe debemus, quonam pacto profugi homines, nec minus vagi, quam Scythæ nova gratuita doctrinæ profeſſione vulgo commendati huc irrepſerint & ab ævi Studii Academiæ* (Pariſienſis) *parte conſederint, quibus artibus inhiantes locupletum fortunis divites orbos vel cœlibes deliros ſenes, ſuperſtitioſas mulierculas & adoleſcentes imperitos deceperint & velut Circæo poculo repente immutarint, ut religionis ſpecie, quam inexplebili avaritiæ ſuæq; fraudibus obtendunt, equum Trojanum paulatim introduxerint &c.* Vovent quidem paupertatem cum reliquis Monachis, ſed hac conditione, ut quamdiu maneant in voto ſimplice, quod vocant, divitias hujus mundi poſſidere & hereditate acquirere poſſint in linea directa & collaterali, unde votum hoc à Navarro juris Canonici Interprete nominatur *magnum & mirabile*, quippe quòd divitias & paupertatem in unum ſubjectum compingere poſſit, qua de re differit Montaignes in defenſ. verit. contra Anton. Arnold. cap. 5. Atq; inde eſt, quòd Sorbona Pariſienſis in Cenſura c. diplomatibus & privilegiis a Paulo III. & Julio III. Pontificibus huic ordini conceſſis Anno 1554. durum contra illos profert judicium, inter cetera enim ſic loquuntur: *Hæc nova Societas inſolitam nominis Jeſu appellationem ſibi vendicans tam licenter & ſine delectu quaslibet perſonas, quantumvis facinoroſas, illegitimas & infames admittens, nullam à Sacerdotibus ſecularibus habens differentiam in habitu exteriore, in tonſura, in horis Canonicis privatim dicendis aut publice in templo decantandis, in clauſtris & ſilentio, in delectu ciborum & dierum, in jejuniis & aliis variis ceremoniis, quibus ſtatus Religionum diſtinguuntur & conſervantur, tam multis tamq; variis privilegiis, indultis & libertatibus donata, præſertim in adminiſtratione Sacramenti, pœnitentiæ & Euchariſtiæ, iiſq; ſine diſcrimine locorum aut perſonarum, in officio etiã prædicandi, legendi & docendi, in præjudicium Ordinariorum & Hierarchiæ ordinis, in præjudicium quoq; aliarum Religionum, imo etiam Principum & Dominorum temporalium, contra Privilegia Univerſitatum, denique in magnum populi gravamen, religionis Monaſticæ honeſtatem violare videtur, ſtudioſum, pium & neceſſarium virtutum, abſtinentiarum & auſteritatis enervat exercitium. imo occaſionem dat liberè apoſtatandi ab aliis religionibus, debitam Ordinariis ſubjectionem & obedientiam ſubtrahit, Dominos tam temporales quam Eccleſiaſticos ſuis juribus injuſtè privat, perturbationem in utraq; politia, multas in populo querelas, multas lites, diſſidia, contentiones, æmulationes, rebelliones, variaq; ſchiſmata inducit. Itaq; his omnibus atq; aliis diligenter examinatis & perpenſis hæc Societas videtur in negotio fidei periculoſa pacis Eccleſiæ perturbativa, Monaſticæ religionis everſiva, & magis ad deſtructionem quam ad ædificationem &c.*

268. Quod ad promiſcuum vulgus in regno Papali attinet, illud cum à Scriptura ſacræ lectione arceatur, in concionib. verò, quæ pleriſq; in locis rariſſimæ habentur, fabulas, ſuperſtitiones & traditiones loco verbi cœleſtis audiat, inde mirũ non eſt, pro pietate ſuperſtitionem, pro notitia veri Dei craſſam ignorantiam, pro vero Dei cultu ἐθελοθρησκείας ubiq; dominari. Epiſcopus Bidontinus in oratione coram Tridentini Concilii Patribus habita inter cætera ſic loquitur. *Quibus turpitudinum monſtris, qua ſordium colluvie, quâ peſte non ſunt fœdati, non corrupti in* [illegible] *eccleſia Dei ſancta & populus & ſacerdotes? &c. Quia mirum ſi inde* (propter negligentiam & impietatem Paſtorum) *& diſperſæ ſunt oves & errarunt in cunctis montib. & agris, & potentiores quidem ab autoritate in dominium, a dominio in Tyrannidem, à jure in injuriam, à ſceptro in virgam ferream, à Dei cultu ad impietatem, à tutela Eccleſiæ ad internecionem, à modo ad libidinem, à ratione ad nutum, à tributis ad importabilia onera, à pace ad bella crudelia, à ſimplicitate ad dolos, à prudentia ad malitiam, à liberalitate ad luxum, à parſimonia ad avaritiam, ab ornatu ad pompã, ab obedientia ad apertam rebellionem converſa ſunt? Utinam non à religione ad ſuperſtitionem, à fide ad infidelitatem, à Chriſto ad Antichriſtum, quin à Deo ad Epicurum vel ad Pythagoram velut prorſus inanimes declinaſſent, dicentes in corde impio & in ore impudico, Non eſt Deus &c.*** Bell. in conc. de lumine fidei de Catholicorum tum Laicorum tum Sacerdotum impietate tempore Lutheri paſſim graſſante ſic conquerit. *Erant mores hominũ Chriſtianorũ magna ex parte corruptiſſimi, Sacramẽta, religio, diſciplina Eccleſiaſtica contẽnebantur & regnabãt omnia genera vitiorum.* Vid. ib. plura in hanc ſententiã** Claud. Eſpenſ. in comment 1. Timoth. pag. 374. ex

Sanctitas Pontificiæ plebis.

Bera-

Bernhardo hanc repetit querelam. *Væ væ generationi huic? totum corpus Eccleſiæ laborat, quò latiùs eò deſperatiùs ſerpit hodie putida tabes hypocriſeos per totum corpus Eccleſiæ; nunc impletur illud Eſaiæ: Ecce in pace amaritudo mea amariſſima.* Franciſcus Lambertus in præfat. libri de conjugio. *Ego in inclyta Galliarum Avenione natus & in palatio ejus ſæpè verſatus, quod genitor meus legatienſis ejus, quæ apud eandem civitatem eſt & palatii, ut vocant, Apoſtolici Secretarius eſſet, novi ſanctitatem regni ejus, id eſt, impietates & horrendiſſima ſimul atque nefandiſſima ſcelera, tametſi ab eorum multitudine fateor victum, quòd tàm multa atq; enormia ſint, ut vix unquam ea recitare poſſim.* Fortè verò major ſanctitas in Italia ob vicinam Romani Præſulis ſedem? imò verò contrarium teſtatur Machiavellus lib. 1. comment. cap. 17. *Quanquam* (inquit) *Italia omnium Chriſtiani nominis provinciarum Eccleſiæ Romanæ maximè finitima ſit, nulla tamen eſt, quæ minus religionis habeat, quoniam ſanctiſſima illa Romana Curia perpetuas ibi factiones & diſcordias ſerit.* Bodinus de Dæmonoman. refert: *Treſcalem inſignem Magum ſibi dixiſſe, in uno quodam regno Eccleſiæ Romanæ addicto eſſe ſupra centum millia Magorum.* Sed quid camarinam hanc diutius movemus? Dies Domini revelabit quanta flagitia, quantasve impuritates vel unica illa lex Papalis de perpetuo cœlibatu à Sacerdotibus, Monachis & Monialibus ſervando in Eccleſiam Romanam introduxerit.

An vitæ ſanctitas ſit in Evangelicis Eccleſiis.

269. *Membrum tertium*: Num vitæ ſanctitas à Doctoribus & auditoribus in Eccleſiis Evangelicis exulet? Bellarminus illud demonſtraturus & Lutherum & Lutheranos acriter perſtringit. De Luthero ſcribit 1. *quòd ex mera invidia & ambitione Papatum oppugnare cœperit, ægrè enim ipſum tuliſſe, quòd munus promulgandarum indulgentiarum à ſui Ordinis Monachis ad Monachos Ordinis prædicatorum fuerit tranſlatum, cujus rei teſtem citat Cochlæum in actis Lutheri.* ** Eraſm. in Epiſt. contra Pſeudo Evang. *Profer mihi quem iſtud Evangelium ex comeſſatore ſobrium, ex feroci manſuetum, ex rapaci liberalem, ex maledico benedicum, ex impudico reddiderit verecundum. Ego tibi multos oſtendam, qui facti ſunt ipſis deteriores. Quis nunquam vidit in illorum concionibus quenquam pro ſuis peccatis fundentem lachrymas, tundentem pectus aut ingemiſcentem? circumſpice mihi ſodalitatem iſtam Evangelicam, quot habet adulteros, quot temulentos, quot aleatores, quot decoctores, quot aliis vitiis infames.* Allegat & laudat Gretſerus in comment. de duob. nummis p. 57. Cornel. à Lapid. in 2. Pet. 2. Bellarminus lib. 1. de Indulg. cap. 1. *Martinus Lutherus, qui noſtro ſeculo ab Indulgentiarum reprehenſione principium fecit ſectæ ſuæ propagandæ, ut perſpicuum eſt, ex reſolut. de Indulg. ex aſſert. artic. à Leone 10. damnatorum, ex initio libri de captiv. Babylon. & ex aliis ejus libellis.* ** Reſpond. ** Lutherus diligentiſſimè munere ſuo functus eſt, tota ipſius vita non in otio fuit conſumta, quod fieri ſolet apud Pontificios etiam eos qui inter Religioſos ſanctiſſimi habentur, ſed in docendo, prædicando, conſolando, in Eccleſia piè inſtituenda & gubernanda aliisq; ſuæ vocationis muneribus, id quod Hiſtoria vitæ & opera in publicum edita teſtantur. ** mendacem Cochlæum redarguit Guicciardinus in Hiſtor. ſic ſcribens: *Luthero occaſionem dederunt indulgentiæ nimis licenter conceſſæ à Pontificibus, quæ quia pecunia tantùm à mortalibus exigenda gratiâ concedi notum erat, magnam turbam excitarunt & quando quidem in ſeipſis, quadamtenus poterant, non correxerunt, qui Pontifici adhærebant, ignem flatu accendebant, & ii homines Naturâ ad vehementia medicamenta adhibenda ſunt proni, quod diſſimulatione diſſolvi potuiſſet, rigor & minæ perdiderunt.* Idem teſtatur Jac. Auguſtus Thuanus libro 1. Hiſtor. Anno 1515. *Peccatum* (inquit) *in ſacris muneribus diſpenſandis admiſſum Leo X. Pontifex mox longè graviore cumulavit. Nam cùm alioquin ad omnem lic... tam ſponte ſuâ ferretur, Laurentii Pucci Card... lis hominis turbidi impulſu, ut pecuniam ad ... uſos ſumtus undique corrogaret, miſſis per om... Chriſtiani orbis regna diplomatis, omnium del... ... em expiationem ac vitam æternam pollicitus ... conſtituto precio, quod quiſque pro peccati gravitate dependeret, in eamq; rem per provincias Quæſtores & æraria ordinavit, quibus additi præcones, qui tanti beneficii magnitudinem apud populum commendarent, & orationibus artificioſe compoſitis, propoſitisq; palam libellis rei efficaciam immoderate extollerent, quòd licentioſè nimis à Pontificiis miniſtris paſſim, atq; in Germania præcipue fiebat, ubi qui redimendam pecuniam Rom... à Pontifice conduxerant, per luſtra & popinas co... ſine pudore in alea luſum, uſusq; turpiſſimos p... ...tem extrahendi animas functorum ex igne expiatorio profundebant. Tunc exortus Martinus Lutherus Auguſtinianus Witebergenſis in Saxonia Theologiam profeſſus, qui refutatis primùm, mox damnatis præconum concionibus eò poſtremo devenit, ut ipſam Pontificis poteſtatem, quam ſibi per illa diplomata arrogabat, in dubium revocaret, ac tandem ad doctrinæ examen, quam ſucceſſu temporis labefactatam dicebat, creſcentibus per contentionem animis deſcenderet.* Hæc Guicciardinus & Thuanus cum Sleidani relatione, adeoq; cum Hiſtoriæ veritate exactè conſentientes. Nequaquam igitur invidia vel ambitio Lutheri, ſed avaritia Pontificis & impudentia Tetzelii primam hiſce motibus cauſam dederunt, is namq; indulgentiarum præco & æruſcator à ſuo Pontifice conſtitutus impudentiſſimè prædicabat, *nullum eſſe tam magnum peccatum, etiamſi quis per impoſſibile matrem Dei conſtupraſſet, quin per indulgentias ſolvi poſſit; animas de purgatorio ſtatim evolare, ubi auditus fuerit ſonus pecuniæ in ciſtam conjectæ, nolle ſe de potiore loco in regno cœlorum cum Petro optionem inire, cum ſuis indulgentiis, cùm plures ab interitu animas redemerit, quam Petrus Evangelii ſui prædicatione.* ** Notari hic illud Aug. lib. 3. contra Petilian. c. 10. poteſt: Inimico detrahenti non credendum. Luth. tom. 6. f. 315. a. Alſo gehet mirs/wer unter dem Babſt kan aus dem Luther den ergeſten Rottengeiſt machen/ſo die Sonne beſchienen hat/der hat es troffen. Widerumb wer mich unter den Rottengeiſtern kan zweyfeltigen Papiſten und ärger weder den Babſt machen/der kan nicht fehlen. tō. 2. Jenenſ. fol. 149. b. im Buch wider den König von Engelland. Der Schwindel-Geiſt führet jhn/daß er mein Lebē ſtraffet/das ich ſelbſt noch nit habe vor heilig außgegeben. Uber das 11. Cap. Matth. Es iſt alles umbs Wort zu thun / weil ſie das nicht können leyden/ſo hangen ſie ſich an unſer Leben / das können ſie kehren wie ſie wollen nach jhrem gifftigen Hertzen. tom. 4. Jenenſ. Lat. fol. 319. b. Ich mache mich nicht zu einem Heiligen / auch diſputiere ich nichts von meinem Leben / ſondern von der Lehre CHRISTI / ſagte er /

weil ich vor Käyſ. Mayt. und Ständen des Reichs zu Wormbs tom. 1. Jenenſ. f. 443. ** Sanіori igitur quàm Bellarminus judicio ſcribit Caſſander in conſult. art. 14. ſub fin. pag. 102. *Accuſandi ſunt noſtri* (Pontifices) *qui inani titulo inflati, eoq; ad dominatum abutentes hominibus non malis hinc Eccleſiaſtico ordini detrahendi & ab eo deficiendi occaſionem dederunt.* Idem articul. 7. de Eccleſia p. 52. *Non negarim multos initio pio ſtudio ad acriorem reprehenſionem quorundam manifeſtorum abuſuum impulſos fuiſſe, & præcipuam cauſam hujus calamitatis & diſtractionis Eccleſiæ illis aſſignandam* (NB) *qui inani quodam faſtu Eccleſiaſtica poteſtatis inflati rectè & modeſtè admonentes, ſuperbè & faſtidioſè contempſerunt & repulerunt. Quare nullam Eccleſiæ ſ[illegible] pacem ſperandam puto, niſi ab iis initium fiat, qui diſtractionis cauſam dederunt, hoc eſt, ut ii qui Eccleſiaſticæ gubernationi præſunt, de nimio rigore aliquid remittant & Eccleſiæ paci aliquid concedant, ac multorum piorum votis & monitis obſequentes, manifeſtos abuſus ad regulam divinarum literarum & veteris Eccleſiæ, à qua deflexerunt, corrigant. 2. Quòd in diſputatione cum Eccio habita Lipſiæ Anno 19. exclamaverit. Hæc cauſa nec propter Deum cœpta eſt, nec propter Deum finietur, teſte eodem Cochlæo in actis.* Reſp. hanc calumniam ab Emſero mutuatam Lutherus ipſe verbis perſpicuis & nervoſis diluit in reſponſio[ne] ad Emſerum Anno 21. tom. 1. Jen. Germ. f. 404. Er der Emſer hat nun zweymal laſſen drücken / Lateiniſch und Deutſch / und ſonſt hin und her geplaudert / wie ich ſol geſagt haben / Jch hab das Spiel nicht in Gottes Namen angefangen / es ſol auch nicht in GOttes Namen außgehen. Was ſolt er thun / weñ er etwas gründlich von mir wüſte / wie ſolt alsdeñ ſeine Chriſtliche Liebe / der er ſich rühmete gegen mir brennen / ſo er in dieſer giftigen ſelbſterdachten unverſchämpten Lügen ſo unruhig iſt n. Poſtea recitat verborum illorum occaſionem & intentionem. Es iſt geſchehen zu Leipzig auff dem Schloß in der Cantzley / da durch die Eckiſche Practica gehandelt ward von der Diſputation nach ſeinem Vortheil und meinem Nachtheil und wir ſahen / daß die Ehre ward mehr denn die Warheit geſuchet von dem Widerpart / uñ ich biß zu der Zeit gehoffet / ſie hettens in Gottes Namen / wie ich / angefangen. Da ſprach ich mit kläglichen Worten und betrübten Gemüt / Das Ding iſt nicht in GOttes Namen angefangen / es wird auch nicht in GOttes Namen außgehen etc. Tandem concludit: Alſo haben meine Wort nicht auff mich / ſondern auff Eckeit / der die Diſputation angefangen / und die Leipziſchen Theologen gelautet / welche mir Emſer verkehret auff Jüdiſche Art ꝛc. fol. 415. ejuſd. libri. Wenn ich gleich ſo beſeſſen were / da Gott für ſey / daß ich noch ſagte / ich hette es nicht in Gottes Namen angefangen / was fichteſtu darwider / dieweil du außſchreyeſt / du wolleſt nur meine Lehre antaſten. Vide ibi plura. ** Citant multa ex Colloquiis menſalibus, ſed de his nota ipſius Lutheri judicium part. 2. Poſtill. domeſt. Domin. Jubilate f. 34. b. Jn S. Auguſtini Büchern findet man viel Sprüche / die Fleiſch und Blut geredt haben / und ich muß auch von mir bekennen / daß ich viel Wort rede / welche nicht Gottes Wort ſind / wenn ich rede auſſerhalb dem Predigampt daheim über Tiſch oder ſonſt. ** Poſſent hûc referri 600. loca, in quibus Luth. expreſſè provocat ad Dei mandatum, honorem, protectionem &c. t. 2. Jen. G. wider den falſchgenanten Stand der Geiſtlichen f. 107. Jch bin gewis / daß mein Wort und Anfang aus Gott ſey / daß meine Lehre nicht mein / ſondern Chriſti iſt. tom. 5. in der Gloſſa auffs vermeynete Käyſ. Edict. p. 321. S. Johannes Huß hat von mir geweiſſaget / da er aus dem Gefengniß in Böhmerland ſchrieb / ſie werden jetzt eine Gans braten / denn Huß heiſt eine Gans / aber über hundert Jahr werden ſie einen Schwanen ſingen hören / den ſollen ſie leiden / da ſols auch bey bleiben / ob GOtt wil. *3. quòd in Epiſtola ad Argentoratenſes dicat, ſe libenter negaturum fuiſſe in Euchariſtia eſſe verum Chriſti corpus, ſi Scriptura non eſſent tam clara, quia eâ ratione videret ſe multum Papatus poſſe incommodare.* Reſp. arguit hoc reverentiam debitam erga Scripturam & odium debitum adverſus Antichriſti regnum. *4. quòd in libro contra Regem Angliæ tantâ ſuperbia jactitet ſe & ſua, ut dicat Reges, Principes, Pontifices, &c. non eſſe dignos, qui ſolvant ſuorum calceamentorum corrigiam & ſe pro ſancto viro haberi velle, velint, nolint homines, ſe non magni facere mille Cyprianos & mille Auguſtinos.* Reſp. non de ſua perſona, ſed de doctrina loquitur, ac de illius certitudine ſeſe firmiſſimè perſuaſum eſſe non ex carnali præſumtione, ſed ex fidei παῤῥησίᾳ pronunciat, unde ad unicum Dei verbum provocat, cui omnia omnium Patrum ſcripta omninò ſubjiciendaſunt. Sic enim habent ipſius verba. Meiner Lehre halben bin ich dem Teuffel / Käyſer / König / Fürſten und aller Welt viel / viel / viel zu ſtoltz / ſteiff und hoffertig / aber meines Lebens halben bin ich auch einem jeglichen Kind demütig und unterworffen. ** In Comitiis Wormatienſibus hos gemitus protulit & ingeminavit. O du mein Gott / du mein Gott ſtehe mir bey wider aller Welt Vernunfft und Weißheit. Thue du es / du muſt es thun / du allein / iſt es doch nicht meine / ſondern deine Sache / hab ich doch vor meine Perſon allhie nichts zu ſchaffen und mit dieſen groſſen Herrn der Welt zuthun / wolte ich doch auch wol gute geruhige Tage haben und unverworren ſeyn / aber dein iſt die ſache tom. 2. Germ. Ien. in admon. ad omnes Chriſtianos ut ſibi caveant à ſeditione p. 71. Es iſt nicht müglich / daß ein Menſch ſolt ein ſolch Weſen anfahen und führen / es iſt auch ohn mein bedencken und rahtſchlag ſo ferne kommen / es ſoll auch ohne meinen Raht wol hinaus gehen und die Pforten der Höllen ſollens nit hindern. Ein ander Mann iſts / der das Rädel treibet. Ad ἔγκλημα de faſtu ac ſuperbia reſpondet ipſe Lutherus tom. 1. Jen. Germ. f. 363. a. ac tom. 3. f. 332. a. tom. 1. Germ. Ienenſ. f. 363. a. Meine perſon taſte an wer da wil und wie er wil / ich gebe mich vor keinen Engel aus / aber meine Lehre / dieweil ich weiß / daß ſie nicht mein / ſondern Gottes iſt / wil ich niemãd unverantwortet laſſen antaſten. Jch achte aber man ſol es meinen Wittenbergern / die mein weſen täglich ſehen und mit mir umbgehen / mehr gläuben / denn dẽ abweſendẽ Lügner Embſern. ** *5. quòd in libro de Miſſa angulari dicat ſe à Diabolo doctum, quod Miſſa eſſet res mala, ac rationibus Diaboli convictum aboleviſſe Miſſam. ut ſc. oſtenderet Patrem ſuum eſſe eum, qui eſt Rex ſuper omnes filios ſuperbiæ.* Idem repetit Becanus lib. 3. de Eccleſia quæſt. 3. concl. 11. num. 129. *Lutherus* (inquit) *à Diabolo accepit ſuam doctrinam de abroganda Miſſa.* Reſp. videatur hac de re ſcriptum Dn. D. Balduini amici noſtri ſingularis contra Ieſuitam Serarium de Lutheri Magiſtro editum, in quo hæc διαβολὴ penitùs obteritur atque contunditur.

tom.

** tom.6. fol.87. Jen. Germ. in libro de Miſſa angulari & unctione Sacerdot. Anno.53. Diabolus non apparuit Luthero in illa ſyrraxi αὐτοπροσώπως nec cum ipſo locutus eſt αὐτοφώνως. quia Lutherus deſcriptionem illius Hiſtoriæ ſic exorditur. *niſi in corde meo Diabolus iſtam diſputationem incipiebat.* ** Lutherus nequaquam hoc fine diſputationem illam cum Diabolo habitam conſignavit, ac ſi Diabolum in abrogatione Miſſæ privatæ Præceptorem agnoſceret, ſiquidem jam ante ex verbo Dei cognoverat, quid in Miſſa privata cum Chriſti inſtitutione pugnet, ſed ut ſuo exemplo comprobatum daret, quàm lubrico nitantur Papales illæ rationes fundamento, & quàm omnino non poſſit illis mens Chriſtiana in tentationibus acquieſcere, quas pro ſtabilienda Miſſa privata in medium afferre ſolent. Hunc eſſe ſcopum illius narrationis, integer contextus docet. Ecquid igitur in Luthero ob iſtam narrationem damnant? Num colloquium cum Diabolo? Atqui Pontifices quidam non ſolùm cum Diabolo colloquium inſtituerunt, quod in ſe ac per ſe damnari nequit, ſed etiam pactum cum illo inierunt, quòd eſt planè damnabile. ** Polyd. Virgil. lib.6. cap 9. *feſti omnium animarum occaſionem & originem ad Diabolos lamentantes refert, quibus mendacib. Spiritib. Odilo Abbas Cluniaconſis credens id feſtum inſtituit* Anno 1002. ut Petrus Damianus & Durandus l.b.7. cap.35. teſtantur. Si Pontificii deſiderant exempla eorum, qui cum Diabolo familiaritatem habuerunt non opus eſt ut apud noſtros ea quærant, cum domi abunde eis ſuppetat. Legantur Hiſtoriæ de Sylveſtro 2. Benedicto 8. Gregorio 7. Hildebrando antea dicto &c. ** Chriſtus ipſe in ſuis tentationibus cum Diabolo collocutus eſt Matth.4. verſ.4.7.10. Num illud damnant, quod Lutherus Diabolo mendaci fidem habuit? Atqui licet Diabolus ſit mendax & *Pater mendacii*, tamen quædam vera profert, ut quando Chriſtum vocat *filium Altiſſimi* Luc.8.v.28. Sic quando Diabolus ad deſperationem homines ſolicitare conatur, objicit eis illud, quod eſt certiſſimæ veritatis, videlicet quod ſint peccatores ac ſuis peccatis iram Dei & æternam damnationem promeriti, quâ de re in eod. lib. ſic ſcribit Lutherus. *Diabolus eſt mendax, cujus mendacia callidiora ſunt & inſtructiora, quam animus humanus aſſequi poſſit. Sic adoritur, ut ſemper arripiat aliquam ſolidam veritatem, quæ negari non poteſt: adeo ſpecioſè fucat ſuum mendacium, ut fallat cautiſſimos: talis eſt cogitatio illa, quæ Iudæ cor percuſſit. Tradidi ſanguinem juſtum, hoc Iudas negare non potuit, ſed hoc erat mendacium, quod deſperandum ſit de gratia Dei. Ergò non mentitur Satan cùm accuſat, ibi enim habet duos inconvincibiles teſtes graves, Legem Dei & noſtram conſcientiam, &c.* Hoc ergo propoſitum fuit Diabolo, Lutherum ad deſperationem ſolicitare, ad quem finem obtinendum aſſumſit id quod erat certiſſimæ veritatis, videlicet Miſſam eſſe idololatricam, ideoq; Lutherum graviſſimè peccaſſe, tot Miſſas privatas celebrando, ubi nec potuit, nec debuit Lutherus negare, quod à Diabolo tanquam certum præſupponebatur, id enim ipſemet ex verbo Dei & ex Inſtitutione Cœnæ Dominicæ cognitum habebat, ſed conſequentiam negavit ac negare etiam debuit, quod ſcil. propterea deſperandum ſit, ſic enim l.d. ſubjungit. *Non poſſum negare me peccaſſe, ſed ibi mentitur Satan, quod ultra urget ut deſperem, Confeſſus quidem ſum coram Diabolo me peccaſſe ut Iudam, ſed verto me ad Chriſtum cum Petro, Chriſtum invoco, in Chriſtum credo, qui meum peccatum delevit per ſanguinem ſuum.* Num illud in Luthero damnant, quod Diabolo Miſſam oppugnanti non fuerit reluctatus, cùm non ſit veriſimile, oppugnari aliquid à Diabolo quod eſt idololatricum? Atqui Diabolus ut tortuoſus ſerpens Miſſam modò oppugnat, modò ad eam hortatur. Refert enim Delrius ex Surio lib.4. de Magia cap.1. q.3. p.5. *Diabolum aliquando in ſpecie Angelica cuidam Abbati apparuiſſe, eumq́; hortatum fuiſſe, ut Miſſam celebraret.* Ergo ex Diaboli vel approbatione, vel oppugnatione de Miſſa nihil certi poteſt ſtatui, ſed ex verbo Dei, cum quo exactiſſimè conſentiunt argumenta, quibus in corde Lutheri Diabolus eam oppugnavit, licet fine peſſimo, videlicet ut Lutherum ad deſperationem ſolicitaret. ** Tilmannus Pontificius & ex eo Fornerus contra conc. Iubil. Norinb. referunt *Maximilianum I. vidiſſe Cacodæmonem formâ corporea Lutheri humeris inſidentem.* Reſp.1. ipſimet addunt, *Baronem pincernam à Maximiliano vocatam ut aſpiceret diligentiſſimè Lutherum, quod & factum, ipſum verò nihil vidiſſe, niſi Monachum cucullâ indutam.* 2. an veriſimile eſt, Lutherum Auguſtæ Vindelicorum cum Comitia celebrarentur Ann. 1518. ſpectatum veniſſe, quomodo Maximilianus patentib. valvis pranderet? 3. Literæ Maximiliani ad Leonem X. quæ tom.1. f.99. & 109. tom.5. f.112. b. extant contrarium teſtantur. Confer Mattheſium côc.2. de Luth. f.14. a. 4. Diabolus ſtat in medio filiorũ Dei Job.1. v.6. ſtat ad dextram Sacerdotis ut adverſetur ei Zach.3. v.1. duxit Chriſtum in pinnaculum templi. ** 5. *Quod referente Conr. Geſnero & Tigurinis Miniſtris fuerit homo contentioſus pertinax, vehementis ingenii, impatiens & qui niſi per omnia ſibi conſentientes ferre non poſſit.* ** Sub calcem Hiſtor. Eccleſ. Theodoreti retulerunt Catalogum Cæſarum, Epiſcoporum, hæreticorum &c. in quo ſub tit. Chryſoſtomi p.433. de ipſo commemoratur, *quod fuerit immitis & aſpera cujuſdam libertatis, erga omnes inſultator & iracundus; It. quod tam liberè in Auguſtum invehi ſolitus fuerit, ut maledicus haberetur, quod ſeveritatis odioſa fuerit, quod pertinacia ejus reprehendatur.* Sed additur, *Profectò illorum quoq; temporum vitia ſecari atq; uri, non levib. medelis curari voluère.* Idem de pertinacia & ſeveritate Luthero objecta reſpondemus. Fornerus & alii ex Pontificiis tribuunt Luthero, *quod ruſticorum ſeditionem excitaverit.* Contrarium teſtatur Sleidanus lib.4. Hiſt. p.107. lib.5. p.117. Vide ipſummet Lutherum tom.3. Jen. Germ. f.102. 104. b.105. b.108. 113. b.114. b. 115. 134. b. tom.6. fol.6. tom.1. Iſleb. f.277. ** Campianus Piſtorius Ungersdorffius & reliqui calumniatores addunt, *quod fuerit merſibibulus, inceſtuoſus &c.* Becanus libr. de Eccleſia quæſt.3. concl.10. num.105. quod fuerit *infamis.* concl.11. num.126. quod *conceſſerit libidines.* Reſp. imò verò quidam ex ipſis Pontificiis juratis licet hoſtibus vitam ipſius probarunt. Eraſmus in Epiſtola ad Thomam Cardinalem Eboracenſem libr.11. Epiſtol.1. *Hominis* (Lutheri) *vita magno omnium conſenſu probatur, jam id non leve præjudicium eſt tantam eſſe morum integritatem, ut nec hoſtes reperiant, quod calumnientur.* Idem in Epiſtola ad Cardin. Moguntinum libr.12. Epiſtol. p.421. *Si illi faverem ut viro bono, quod fatentur & hoſtes, quæ eſſet invidia?* Roffenſis art.34. adv. Luth. adducit piam Lutheri admonitionem:

Quantò rectiùs faceremus, ſi primum orationibus, imò totius vitæ mutatâ ratione Deum propitium faceremus? & ſubjungit. *Nemo qui ſapit, tuæ* (Luthere) *ſententiæ refragabitur.* Oſtendimus autem alibi videlicet in præfatione libro D. Johan. Fabri, qui continet refutationem Papiſtici diſcurſus, &c. præfixa, quòd calumniis in Lutherum & ipſius Scripta projectis adverſus Eccleſiarum noſtrarum doctrinam parum proficiatur. 1. quia Scriptores Papiſtici, qui vivente adhuc Luthero in certamen cum ipſo deſcenderunt, nihil tale de ipſo memorant, non prætermiſſuri illud, ſi quid veritatis calumniis illis ſubeſſet. 2. quia auditores ſuos à lectione librorum Lutheri arcent, cur igitur tàm atroces accuſationes ipſi intentant, cui omnia pro ſe reſpondendi media in animis auditorum denegant? *ſi accuſaſſe ſufficit, quis innocens erit?* 3. quia ex propriis ipſorum Hiſtoricis conſtat, qualiter pleræque Pontifices ſeculis poſterioribus vixerint, cum quorum flagitiis ſi comparentur ea, quæ Luthero tribuunt, ludum ac jocum dixeris. 4. Quia Lutherum nec pro Apoſtolo immediatè vocato nec pro Pontifice infallibilitatis dono inſtructo habemus, ſed pro ſalutari & electo organo, quo Deus ad reformationem doctrinæ & revelationem Antichriſti uſus eſt. 5. Quia multa in Eccleſiam bona Deus per Lutherum contulit, quò minùs dubitamus, ipſum ut Spiritus ſancti organum & ſalutaria ſcripſiſſe & piè vitam egiſſe, cujus rei teſtes *αὐτόπται* Philippus, Matheſius, Juſtus Jonas & alii luculentum ipſi ferunt teſtimonium.

Bellarmini judicium de Lutheranis doctoribus & auditoribus.

270. A Luthero progreditur Bellarminus ad *Lutheranos*, quos in doctores atque auditores diſpeſcit. *De Doctoribus* pronunciat, *quod ſi ex ipſorũ libris jactationes, mendacia, ſcommata, maledicta & convitia tollerentur, ex maximis voluminibus vix libelli perexigui effici poſſent. De auditoribus* expreſſè aſſerit, quod *inter illos nullus ſit bonus*, quo fine affert teſtimonia Lutheri, Andr. Muſculi, Jacobi Andreæ & Eraſmi, quibus *de corruptelis vitæ ac morum* in Eccleſiis Evangelicis conqueruntur. ** (Sunt verò paternæ paſtorum querelæ non Radamanteæ judicum ſententiæ. Eædem querelæ de ſuis auditorib. occurrunt apud Prophetas. Ierem. 5. v. 1. *Circumite vias Ieruſalem & aſpicite & conſiderate & quærite in plateis an inveniatis virum facientem judicium & quærentem fidem & propitius ei ero &c.* Eſ. 53. v. 1. *Domine quis credidit auditui noſtro.*)** Eadem teſtimonia Lutheri & Muſculi repetit Becanus libr. de Eccleſia quæſt. 3. concl. 2. num. 8. Reſp. 1. utrius partis ſcripta magis ſcateant convitiis & maledictis, omnium piè eruditorum judicio committimus, res ipſa manifeſtè oſtendit Cochlæum, Surium, Piſtorium, &c. in convitiandi arte facilè primas tenere. 2. An vero poſſet graviùs convitium dici, quàm quod Bellarminus hoc loco eructat, *nullum inter nos eſſe bonum?*** Repetit tamen Jac. Reihing. in muris civit. ſanctæ fund. 8. p. 204. *Eccleſia Catholica multos malos ſed & innumerabiles bonos & multos illuſtres ſanctos habet, veſtra Eccleſia malos ſine numero, nullum ſanctum habet.* Coſterus in Enchir. cap. 2. p. 105. *Hæretici ſanctũ neminem vel habent vel habuerunt, neq; quenquam ad cælos præmiſerunt.* ** Quid verò fiet de baptizatis infantibus in noſtra Eccleſia, num & illi non ſunt boni? Atqui ſi legitimus in noſtra Eccl. adminiſtratur Baptiſmus, quod ipſimet Pontificii agnoſcũt ac fatentur, utiq; Spiritus ſanctus per illum in cordibus infantum ad regenerationem ac renovationem efficax eſt, adeoq; bonos illos efficit. ** Ipſi Jeſuitæ alibi teſtimonium bonitatis Proteſtantib. præbent. Coſterus in Enchir. cap. 2. p. 201. *Edunt illi moralia nonnunquam bona, largiuntur eleemoſynas, xenodochia erigunt, moderatè eorum quidam vivunt, à convitiis & juramentis abſtinent.* Maldon. in Matth. 7. v. 15. *Nihil in eorum ore niſi Pater noſter cœleſtis, niſi Chriſtus, niſi fides, juramentum inanaitum, nihil in eorum factis niſi eleemoſyna, niſi temperantia, niſi modeſtia.* Sandæus in caſtigat. de prodig. Ieſ. liberal. *Multi Proteſtantium probitatis nonnihil habent, quandoq; boni civis officia exequuntur, moralia quadã opera non mala exercent.*** 3. Verbum DEI ab omnibus corruptelis & ſuperſtitionibus humanis repurgatum auditoribus noſtris proponimus, fieri ergo nequit, ut in quorundam cordibus non ferat fructum Eſaiæ 55. verſ. 10. *Quomodo deſcendit imber & nix de cœlo & illuc ultra non revertitur niſi inebriaverit terram & fecundat eam & germinare eam facit &c. v. 11. ſic erit verbum meum, quod egredietur de ore meo, non revertetur ad me vacuum.* Legem Dei omnis ſanctitatis ac pietatis normam ſincerè docemus & auditoribus inculcamus, ut ad agnitionem peccatorum perducti & fide Chriſti beneficia amplexi juxta normam legis bona opera proferant. Docemus veram & ſalvificam fidem non eſſe otioſam, ſed in ſtudio bonorum operum efficacem, ac proinde ubi opera non apparent extra, ibi veram fidem non eſſe intra. Docemus per peccata contra conſcientiam à renatis excuti Spiritum ſanctum & fidem ſalvificam. Proponimus auditoribus noſtris graviſſimas & urgentiſſimas cauſas, propter quas bona opera neceſſariò facienda ſint, videlicet propter Deum, propter proximum & propter nos ipſos. Hortamur auditores noſtros, ut carnem cum concupiſcentiis ſuis mortificent, veterem Adamum crucifigant, adeoque cum timore ac tremore ſalutem operentur Fieri igitur nequit, quin per hæc media Spiritus ſanctus in aliquorum cordibus ſit efficax ad veram ſanctitatem. **Iſid. Peluſ. lib. 3. Epiſt. 223. *Tunc ſalutis omnium cauſâ mortem oppetebant, nunc autem Paſtores ovibus mortem inferunt, non corpora jugulantes (levius hoc malum eſſet) verùm animis offenſionem afferentes. Tum jejuniis corpus caſtigabant, nunc autem ut luxu & deliciis exultent, efficiunt. Tum bona ſua egentibus diſtribuebant, nunc autem pauperum bona in rem ſuam vertunt. Tum virtutem colebant, nunc virtutis cultores proſcribũt & eliminant. Tum caſtitatem mirificis laudibus, nunc autem, ſed nihil moleſti dicere volo.* ** 4. Interim non negamus, multos doctrina Evangelii ad ſecuritatem carnalem peſſimè abuti, inq; curſu ſcelerum eſſe admodum ſtrenuos, ſed hæc querela de quorundam auditorum perverſitate nobis communis eſt cum Chriſto, Patriarchis, Prophetis & Apoſtolis, qui & ipſi ſæpiùs conqueruntur, quod doctrina ipſorum non fructificaverit apud omnes. De Corinthiis conqueritur Apoſtolus, quod *audiatur inter eos ſcortatio, qualis nec inter gentes nominetur.* 1. Cor. 5. v. 1. De Corazin, Bethſaida & Capernaum pronunciat Chriſtus Matth. 11. v. 20. quod propter contemtum verbi urbium iſtarum incolæ graviùs puniendi ſint in die judicii quàm Tyrii, Sidonii ac Sodomitæ. 5. Quemadmodum *Prophetæ & Apoſtoli ſæpè reprehendunt univerſum populum, quaſi nemo ſit bonus, cùm tamen permulti ſunt boni* (verba ſunt Bellarmini libro 3. de Eccleſia capit. 16. §. ad quartum.

Ex

Ex Auguſt.lib.de unit.Eccleſ.c.12.&lib.cont.Donat.poſt collationem c. 20.) ** Caſp.Sainctius in Act.Apoſt.c.1.p.15. *Ex Scriptura conſuetudine ubi aliqua à multis fiunt, ab omnibus illa fieri dicuntur: ſicut etiam negat ab aliquo fieri quæ fieri ſolent ab admodum paucis; quã regulam ibi multis exemplis declarat.* Eſai.1.v.6. *à planta pedis uſq; ad verticem capitis non eſt in eo ſanitas.* Ezech.3.v.7. *Omnis domus Iſrael attrita fronte eſt & duro corde.* Melch. Canus lib.4.locor.Theol.c.ult.§.ſecundum. *Plerumq; ait Auguſtinus ſermo divinus impias turbas Eccleſiæ ſic redarguit tanquam omnes tales ſint & nullus omnino remanſerit.* Aug. Epiſt.59. ad Paulinum circa med. *Scripturæ mos eſt ita loqui de parte tanquam de toto, ſicut Corinthios in primis Epiſtola ſua partibus ita laudat tanquam omnes tales ſint, cùm eſſent laudabiles quidam eorum & poſtea in nonnullis ipſius Epiſtolæ locis ita reprehendit tanquam omnes culpabiles eſſent propter quoſdam qui tales erant.* Ibid. *Iſtam Scripturarum conſuetudinem per omne corpus literarum ejus creberrimè ſparſam quisquis diligentior adverterit, multa diſſolvit, quæ inter ſe videntur contraria.* ** Sic doctores in noſtris Eccleſiis impietatem quorundam auditorum graviter taxant, ex quo tamen inferri nequit, quod nullos bonos inter eos agnoſcant, quin imò hoc ipſum arguit graviſſimum pietatis zelum in doctoribus, quod in auditorum impietatem tam acriter invehuntur. 6. Quamvis in precibus, eleemoſynis & jejuniis noſtris nequaquam ſectemur externum illum Ceremoniarum apparatum, nec coram hominibus ad applauſum eorum captandum opera noſtra faciamus, quâ in parte ſequimur præſcriptum Chriſti Mat.6.v.1.& ſeqq. ex eo tamen neglectus exercitiorum pietatis haudquaquam nobis tribui poteſt, *dies Domini manifeſtabit, quod in occulto geſtum.* ** Sed & apud Pontificios ſimiles extant querelæ. Bellar. in conc.de lumine fidei §. At quibus. *Erant mores hominum Chriſtianorum magna ex parte corruptiſſimi, Sacramenta, religio, diſciplina Eccleſiaſtica contemnebantur & regnabant omnia genera vitiorum.* Vide ibid. in hanc ſententiam plura. Platina in vita Marcellini. *Quid futurum noſtra ætate arbitramur, quâ vitia noſtra eò crevere, ut vix apud Deum miſericordiæ locum nobis reliquerint? quanta ſit avaritia Sacerdotum & eorum maximè qui rerum potiuntur, quanta libido undiq; conquiſita, quanta ambitio & pompa, quanta ſuperbia & deſidia, quanta ignoratio tum ſui ipſius tam doctrinæ Chriſtianæ, quàm parva religio & ſimulata potius quam vera, quam corrupti mores vel in profanis etiam hominibus, quos ſeculares vocant, non attinet dicere, cùm ipſi ita apertè & clam peccent ac ſi inde laudem quærerent.* Eraſm. in Epiſt. ad Spalatin. apud Scultet. in annal. decad.1.pag.58. ſcribit, *quod tempore Lutheri publica morum corruptela tanta fuerit in Rom. Eccleſia, cui nemo non fateretur opus fuiſſe publico remedio.* in Epiſt. ad Barbirium apud eund. p.92. *Nemo non fatetur vehementi quadam medicina opus fuiſſe Eccleſiæ nimiùm collapſis moribus.* ** Concludimus igitur verbis Apoſtoli.1.Cor. 4.v.5. *Nolite judicare ante tempus, donec veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum & manifeſtabit conſilia cordium, & tunc laus erit unicuique à Deo.*

SECTIO XI.

De undecima Eccleſiæ nota, quam Bellarmin. aſsignat, quæ eſt gloria miraculorum.

271. *Membrum primum.* Sintnè miracula genuina & infallibilis *Eccleſiæ nota?* Negantem ſequimur ſententiam ſtatuentes *per miracula nõ poſſe probari oracula.* Illud ut evidentiùs demonſtremus, præſupponimus miraculorum diviſiones. *An miracula ſint vera Eccleſiæ nota*

1. *Miraculum* voco (ſcribit Auguſt.lib.de util.credend.cap.6.circa med.) *quicquid arduum aut inſolitum ſupra ſpem vel facultatem mirantis apparet, in quo genere nihil eſt populo aptius & omnino ſtultis hominibus, quam id quod ſenſibus admovetur.* Hæc definitio miraculi eſt valdè generalis, complectitur enim omnia, quæ noſtram opinionem, ſpem & expectationem ſuperant, ac proinde pro miraculis habentur, licet non ſint miracula propriè & ſpecificè ſic dicta. Subjicit porrò Auguſtinus diviſionem ſuæ definitioni. ** Scholaſtici in definitione miraculi ab Auguſtino tradita quatuor notant, quæ ad hoc requiruntur, ut aliquid ſit miraculum, quorum duo priora rem miraculi, poſteriora v. duo modum reſpiciunt. Primum eſt *ut ſit arduum* non quidem propter rei, quæ fit, magnitudinem, quam in miraculis non ſemper conſpici docet Auguſt.tract.24.in Joh. Sed propterea quod Naturæ facultatem excedit. 2. *ut ſit inſolitum*, non quidem quod rarò eveniat, ſed quia non ſic ſolet ſecundum communem Naturæ curſum fieri. 3. *ut ſit ſupra facultatem Naturæ*, non quidem tantum vel ſemper propter ſubſtantiam facti, quatenus ſc. illud quod Deus in Natura facit, Natura nullo modo poteſt imitari, ſed etiam propter ordinem & modum faciendi. Eſt autem modus Naturæ ut quod facit, faciat in tempore & non in inſtanti. Ordo verò ut faciat quippiam ſed non in quovis ſubjecto. 4. *ut præter ſpem admirantis appareat.* Intellige a. ſpem Naturæ non gratiæ Rom.4.v.14. ideoq; apparet interdum miraculum oculis corporis interdum ſolùm oculis fidei.** *Sed rurſus* (inquit) *hæc in duo dividuntur, quædam enim ſunt, quæ ſolam faciunt admirationem; quædam v. magnam etiam gratiam benevolentiamq; conciliant. Nam ſi quis volantem hominem cernat, cùm ea res nihil ſpectatori afferat commodi, præter ipſum ſpectaculum miratur tantummodo. Si quis autem gravi & deſperato morbo affectus mox ut juſſum fuerit, convaleſcat, admirationem ſanitatis ſuæ ſanantis etiam caritate ſuperabit.* Juxta hanc Auguſtini diviſionem quædam miracula ſunt *ludicra*, quædam verò *utilia* ac ſalutaria, 2. Miracula quædam dicuntur eſſe privativa, quædam poſitiva. Prioris generis ſunt, cùm rei actiones naturales ad tempus inhibentur non interventu cauſarum Phyſicarum, ſed peculiari virtute Dei cauſæ ſummæ & Univerſalis. Sic Sol ſtat immotus Ioſuæ 10. verſ. 13. regreditur per decem lineas in horologio Achas Eſaiæ. 38. verſ. 8. obſcuratur Chriſto patiente Matth. 27. verſ. 45. ferrum natat 2.Regum 6. verſ.7. Poſterioris generis ſunt, cùm res novis qualitatibus donantur, ut quando ſteriles pariunt *P*ſalm. 113. verſ.9. morbi præter Naturæ curſum ſanantur, &c. ** Tribus modis fieri poteſt ut miracula excedant facultatem Naturæ. 1. *quoad ſubſtantiam facti.* Tale fuit, quod Sol retroceſſit 2. Reg.20. 2. *quoad ſubjectũ in quo fiunt.* Talia ſunt reſuſcitatio mortuorũ, illuminatio cæcorum &c. 3. *quoad modum & ordinem fa-*

nē faciendi, ut cùm per divinam virtutem Petri ſocius in inſtanti à febri liberatur. Matth. 8. Thomas de pot. Dei quæſt. 6. art. 2. reſp. ad 3. dicit *has tres miraculorum ſpecies eo modo differre, quod primus eſt eorum quæ ſunt contra Naturam. Secundus eorum quæ ſupra Naturam. Tertius eorum quæ præter Naturam.* Thom. p. 3. q. 29. art. 1. reſp. ad 2. *miracula dividit in ea, quæ ſunt ad fidei confirmationem & ea de quibus ipſis eſt fides, quale eſt miraculum partus virginei. Illa ſunt facta in multorum conſpectu; hæc verò Deus voluit eſſe occulta, ut fides Chriſtianorum magis probaretur, quando ea amplectitur propter ſolam Scripturarum aſſertionem.* Auguſt. in ſent. proſper. cap. 134. diſtinguit *miracula in viſibilia & inviſibilia, illaq; ſic diſcernit, quod illa ad illuminationem vocant, iſta verò vocatos illuminant.* Alphonſius de Caſtro lib. 10. adv. hæreſes verbo, *Miraculum. Miraculum eſt res inſolita ſupra Naturæ potentiam operata. Ideo duo oportet ineſſe, ut aliquid poſſit dici miraculum, quod videlicet ſit ſupra Naturæ potentiā & quod non ſit ex communi conſuetudine. Et ſi alterum horum deſit, miraculum minimè dicetur. Hac enim de cauſa creatio animæ humanæ non eſt cenſenda miraculum, quia etſi illius creatio excedat potentiam Naturæ, non eſt tamen res inſolita, cum Deus quotidie novas creet animas. Eadem ratione ſi unus homo naſceretur cum ſeptem digitis in qualibet manu, non diceretur miraculum, quia etſi hoc ſit inſolitum non tamen excedit potentiam Naturæ, quoniam à cauſis naturalibus hoc procedere poteſt. Si tamen res eſt inſolita & vires Naturæ exuperans, illa meritò miraculum dicetur.* ** 3. Scholaſtici in quæſtione, an Diabolus miracula facere poſſit, diſtinguunt inter *mirabilia* & inter *miracula*, illorum operationem Diabolo concedunt, horum verò negant. Thom. par. 1. quæſt. 110. art. 4. *Non ſufficit ad rationem miraculi, ſi aliquid fiat præter ordinem alicujus Naturæ particularis, ſic enim aliquis miraculum faceret lapidem ſurſum projiciendo, ex hoc autem aliquid dicitur miraculum, quod ſit præter ordinem totius Naturæ creatæ, quo ſenſu ſolus Deus facit miracula. Nobis non eſt omnis virtus Naturæ creatæ nota, cùm ergo ſit aliquid præter ordinem Naturæ creatæ nobis notæ per virtutem creatam nobis ignotam, eſt quidem miraculum quoad nos, ſed non ſimpliciter.* Illud latiùs declarat Biel 2. ſent. diſt. 8. quæſt. 2. *Poteſt dupliciter contingere miraculum, quantum ad rem factam & quantum ad modum faciendi. Quantum ad rem factam, quando effectus producitur non concurrente cauſâ ſecundâ naturali aut in ſubjecto non habente ordinem naturalem ad talis effectus ſuſceptionem: Quantum ad modum faciendi, cùm aliquid producitur à cauſis naturalibus, ſed in mora breviore quam ſit ſolitus Naturæ curſus. Illæ converſiones miraculoſæ ſiunt dupliciter. vel quòd effectus illi non producuntur à principiis Naturæ, ſed immediatè ab ipſo Deo ſive in inſtanti, ſive ſucceſſivè & tunc eſt miraculum juxta primum modum: vel poteſt effectus produci à principiis Naturæ in inſtanti vel in tempore ſubitò propter inſtantaneam vel repentinam applicationem activorum ad paſſiva præter ſolitum Naturæ curſum & tunc non eſt propriè miraculum, ſed mirabile, hoc eſt, miraculum ſecundo modo acceptum.*
4. Quamvis igitur Diabolus miracula propriè & ſpecificè dicta edere nequeat, tamen cùm per inſtantaneam applicationem cauſarum activarum naturalium, quarum vim & operationem exquiſitiſſimè perſpectam habet, multa mirabilia perficere poſſit, quæ nos pro miraculis habemus, quia illorum cauſam ignoramus & quomodo fiant non videmus: (unde Auguſtin. libr. 4. de Trinit. c. 11. ſcribit, *facile eſſe Spiritibus nequiſſimis per aërea corpora facere multa, quæ mirentur animæ terrenis corporibus aggravatæ etiam melioris affectus*) præterea cùm Diabolus hominum oculis glaucomata & varias præſtigias objicere poſſit, ut videre ſibi videantur, quod non vident, ideò miracula ulterius dividuntur in *divina* & *Diabolica*. Illa autorem habent Deum, qui in miraculis perficiendis utitur quandoque miniſteriali operâ Angelorum vel hominum, quandoque verò immediatè ipſemet in miraculis agit: hæc autorem habent Diabolum, qui impiorum hominum ſervitio ſibi addictorum miniſterio ad hanc rem ſæpiùs utitur. D. Rungius in c. 7. Ex. parte 2. loc. 2. ſex differentias inter divina & Diabolica miracula conſtituit, differre enim illa dicit. 1. *cauſis efficientibus.* Pſalm. 136. verſ. 4. *Deus facit* נִפְלָאוֹת גְּדֹלוֹת *mirabilia magna*, id eſt propriè dicta miracula *ſolus*. Diabolus miracula quædam facit, ſed non niſi permittente Deo. 2. *cauſa materiale ſive ſubjectis*, Dei opera ſiunt manifeſtè contra Naturæ ordinem. Diabolus etſi miranda quædam facere poteſt vel agilitate & ſubtilitate Naturæ ſuæ vel peritiâ rerum & cauſarum naturalium homini ignotarum, tamen ipſam Naturam interiùs mutare nequit, quia non eſt creator. 3. *cauſâ formali.* Miracula divina nunquam ſunt putativa vel imaginaria, ſed actu & reipsâ creaturæ vel mutantur vel innovantur. Diabolus ut Dei ſimia conatur exprimere ſimilia opera, ſed plerumque præſtigiis, faſcino & fallaci auxilio ludit mortales. 4. *cauſis finalibus.* DEI miracula tendunt ad doctrinæ cœleſtis & mandatorum Dei confirmationem. Diaboli miraculis confirmantur mendacia, idololatria, invocationes mortuorum, &c. 5. *Cauſis inſtrumentalibus.* Deus vel immediatè efficit miranda vel utitur operâ Prophetarum, Apoſtolorum & aliorum pietate ac virtute præſtantium virorum, vel certè in ordinaria vocatione. Diabolus utitur veneficis, hariolis, præſtigiatoribus, ſagis & ſimilibus hominum monſtris. ** Autor imperf. operis homil. 29. in Matth. *Quemcunque videris Dæmonia ejicientem, ſi non eſt confeſſio veritatis in ore ejus, nec juſtitia in manibus ejus, non eſt homo Dei.* **. 6. *Modo agendi.* Deus ſimpliciter quid fieri velit mandat, atque interdum adhibet media ſed pauca. Diabolus vult adhiberi certas formas verborum, pulveres, figuras, imprecationes, decoctiones, venena; &c. Atque hæc ſit tertia miraculorum diviſio. ** *Vera miracula ſiunt per apertam & ſeriam Dei invocationem, Dæmonis vero ludibria illis abſonis, abditis, vanis, ridiculis aut ſuperſtitioſis precibus vel ſignis*, ut loquitur Delrio Jeſuita libr. 2. diſquiſ. Magic. quæſt. 7. ** 5. Quia igitur Deus eſt ipſa veritas, Diabolus verò mendax & mendacii Pater Johan. 8. verſ. 44. ideò miracula Dei ſunt *vera*, ſed miracula Diaboli ſunt *falſa*. Biel. l. d. *Miracula ſunt vel vera, quæ ordinantur ad bonum finem ſcilicet eruditionem Eccleſiæ & ſalutem fidelium, vel falſa, quæ ordinantur ad deceptionem & ſubverſionem videntium licet res veræ ſint, quæ videntur, unde omnia miracula Dæmonum ſunt falſa.* ** *Vox miraculorum interdum in genere ſignificat admiranda & ſtupenda opera cujuscunque ſint autoris, ſic olim celebrarunt ſeptem miracula mundi.*

Eodem

Eodem ſenſu Satanæ opera nova & ſtupenda dicuntur miracula 2. Theſſal. 2. verſ. 9 ſigna & prodigia quia præter communem Naturæ curſum facta videntur & ſingulare impetu feriunt hominum oculos, ſed Dei miracula ſunt quæ fiunt ſupra & contra Naturæ ordinem, quem eadem potentia, quâ creatus eſt, mutare poteſt & ſolet Dominus. Rung. in cap. 34. Exodi. ** 6. Falſa miracula duplici ſenſu dicuntur, vel ratione formæ, quia ſunt ementita & ludificantia, unde vocantur miracula κατὰ δόξαν, non κατ᾽ ἀλήθειαν, vel ratione finis, quia ad decipiendum compoſita & ad mendacium inducunt. Sic Auguſt. libr. 20. de civ. Dei cap. 19. diſputat, quo ſenſu miracula Antichriſti dicantur prodigia mendacia. 2. Theſſal. 2. v. 9. Solet ambigi (inquit) utrum propterea dicta ſint ſigna & prodigia mendacii, quoniam mortales ſenſus per phantaſmata decepturus eſt, ut quod non facit, facere videatur. An quia illa ipſa etiamſi ſunt vera prodigia, ad mendacium pertrahent credituros, non ea potuiſſe, niſi divinitùs fieri virtutem Diaboli neſcientes, maximè quando tantam quantam nunquam habuit accepit poteſtatem. Non enim quando de cœlo ignis cecidit & tantam familiam cum tantis gregibus pecorum S. Iobo uno impetu abſumſit & turbo irruens & domum dejiciens filios ejus occidit, phantaſmata fuerunt, quæ tamen fuerunt opera Satanæ, cui Deus dederat hanc poteſtatem. Propter quid horum ergo dicta ſint prodigia & ſigna mendacii, tunc potiùs apparebit. Noluit Auguſtinus determinare, quo reſpectu Antichriſti miracula dicantur mendacia. Ita Chryſoſtomus homil. 4. in 2. Theſſal. ſtatuit, dici fallacia utroque reſpectu. οὐδὲν ἀληθὲς ἀλλὰ πρὸς ἀπάτην. Καὶ τέρασι ψεύδους ἤτοι διεψευσμένοις ἢ εἰς ψεῦδος ἄγουσι. ** Idem ſtatuit Theophyl. Gloſſ. ordin. & Lyranus. ** Interpres Latinus disjunctivam convertit in copulativam. In prodigiis falſis & ſeducentibus ad mendacium. Ambroſius etiam in comm. 2. Theſſal. 2. propter deceptionem Antichriſti miracula dici mendacia aſſerit. Antichriſtus (inquit) ſignorum virtutibus faciet credibile ſe eſſe Deum, ideo portenta mendacii dixit Apoſtolus, quia hoc ſe vult credi Antichriſtus per ſigna, quod non eſt, ut decipiat quos circumventurus eſt.

Argumenta pro parte negante. 272. Hiſce præſuppoſitis ſententiam noſtrâ confirmamus ſequentib. argumentis. 1. Quodcunque non eſt Eccleſiæ proprium, non poteſt eſſe propria, genuina & infallibilis Eccleſiæ nota. Miracula non ſunt Eccleſiæ propria. Ergo non ſunt propria, genuina & infallibilis Eccleſiæ nota. Aſſumtum probatur, quia miracula fecerunt etiam Ethnici & hæretici apud quos veram Eccleſiam eſſe nemo dixerit. Quod Ethnicos attinet, refert Cornel. Tacitus libr. 4. Hiſtor. Veſpaſianum cæco viſum claudo greſſum reſtituiſſe. Ælius Spartianus refert, fœminam cæcam ab Adriano ſanatam eſſe, & cæcum quendam natum corpus Adriani mortui tangentē viſum ſubitò recuperaſſe. Apollon. Thyanæus cùm eſſet in Concilio coram Imperatore Domitiano dicitur ſtatim evanuiſſe, ut ampliùs non inveniretur. Hujus Apollonii meminit etiam Auguſtinus Epiſt. 5. à quo ut & Apuleio multa miracula edita eſſe ſcribit. Idem lib. 10. de civit. Dei c. 16. commemorat hæc gentilium miracula, quod effigies Deorum Penatum, quos de Troja Æneas fugiens advexit, de loco in locum migraſſe referuntur: quod cotem Tarquinius novacula ſecuit, quod Epidaurius ſerpens Æſculapio navigante Romam comes adhæſit, quod navim, quâ ſimulachrum matris Phrygiæ vehebatur, tantis hominum boumq; conatibus immobilem redditam una mulierċula Zona alligatam ad ſuæ pudicitiæ teſtimonium movit & traxit, quod virgo veſtalis de cujus corruptione quæſtio vertebatur, aquam impleto cribro de Tiberi neq; profluente, abſtulit controverſiam, quæ omnia ex profanis Hiſtoriis Ludov. Vives in comm. ibidem latiùs declarat. libr. de unitate Eccleſiæ cap. 16. circa medium. Audiant (qui ex miraculis Eccleſiam probare volunt) quæ narrent pagani de Diis & templis ſuis mirabiliter vel facta vel viſa & tamen Dii gentium Dæmonia. Excipit Bellarm. libr. 4. de Eccleſia c. 14. §. ad quartum: Veſpaſianum nec verè cæcum, nec verè claudum curaſſe, cum Medici interrogati, an morbi duorum illorum curabiles eſſent affirmatè reſpondeſſent. Cornelio Tacito referente. Atqui ſi vel maximè illi, qui à Veſpaſiano curati, non fuerint verè cœci & verè claudi, ſed Medicorum operâ reſtitui potuerint, negari tamen nequit, Dæmonum ac Magorum opera fieri poſſe, ut qui verè cœci & verè claudi, Medicorum etiam judicio apparent, ſanitati reſtitui poſſint, cujus rei & Hiſtoria & experientia teſtis eſt. Aliter igitur excipit Bellarminus, credibile eſſe, quod totus ille morbus fuerit à Diabolo, qui inſidens in oculo unius & alterius tibia impedierit uſum illorum membrorum, idque eo fine, ut videretur ſanare, cum deſineret nocere. Reſp. ſufficit hoc nobis ad noſtræ ſententiæ confirmationem. Quia enim Diabolica miracula, quoad externam ſpeciem cum veris ac divinis, conveniūt, licet quoad rem toto cœlo differant, ideò periculoſum eſt, ex ſolis miraculis externis de doctrina velle judicare. Sola externa ſpecies miraculi in oculos incurrit, dignotio rei ac diverſitatis illius diſcretio, quæ inter divinum & Diabolicum miraculum intercedit, nec oculis nec aliis ſenſibus eſt obvia, fieri ergo poteſt, ut Diabolica miracula ob externam ſpeciem & apparentiam, quâ cum veris & divinis miraculis conveniunt, pro veris habeantur. Agnoſcit hoc quodammodo ipſe Bellarminus, ſiquidem hoc ipſo loco §. eſt autem: ſic ſcribit. Ante approbationem Eccleſiæ non eſt evidens aut certum certitudine fidei de ullo miraculo, quod ſit verum miraculum, quia non conſtat nobis certitudine, cui non poteſt ſubeſſe falſum, illam non eſſe illuſionem Dæmonis. Dæmon enim etſi non poteſt facere vera miracula, tamen poteſt facere apparenter etiam maxima quæque. Quod ſi igitur cum ſpecie & apparentia externa in miraculis rei veritas non eſt perpetuò conjuncta, magni omninò periculi eſt ex ſpecie externa de veritate miraculi, & de ipſa doctrina pronunciare.

Miracula facere videntur 1. Gentiles.

273. Hæreticos ac Pſeudoprophetas miracula facere ex verbo DEI & ex Hiſtoria Eccleſiaſtica demonſtrari poteſt. Deut. 13. v. 1. Cum ſurrexerit in medio tui Propheta vel ſomnians ſomnium & dederit tibi ſignum vel portentum v. 2. & venerit ſignum & portentum, quod locutus eſt ad te dicendo. Eamus poſt Deos alienos, &c. In quæ verba ſic commentatur Theodoretus. Permiſſu Dei Pſeudopropheta prodigioſa facit. Inſtruimur a. non credere, quando qui talia edit, contraria pietati docet. Et paulò antè. Permittente Deo Dæmones operantur. Sic & Medicæ Pharaonis prodigium virga, fluvii & ranarum ediderunt, ita concedente ſapientiſſimo Deo ad arguendam operantis inſaniam. Item Paulus Fagius in Thargum. Dare ſignum eſt prædicere aliquid venturum, quod non eſt Naturæ inſolens, ſed ea ſignum promiſſionis aut commenationis, ſicut Samuel occur- *2. Pſeudoprophetæ.*

ſum

ſum trium virorum Sauli prædicit. Prodigium autem ſive portentum, ubi ſupra id quod creditur Naturæ eſſe, aliquid ia ſignum datur, ſicut converſio virga in ſerpentes. Porro ſi roget quis, quomodo falſus Propheta ſigna facere poſſit, reſpondent Hebræi bifariam. Quidam putant locum iſtum intelligendum de ſignis aliquid repræſentantibus, ſicut Sedechias impoſuit capiti ſuo cornua ferrea pollicens Regi victoriam mendacem. 1. Reg. 22. *Alii intelligunt de ſignis, quæ fiunt per incantationem vel Magicam artem, qualia ſigna fecerunt Magi in Ægypto.* Addit Fagius. *Locus iſte diligenter notandus, quod ſc. Deus permittit aliquando Satanæ facere miracula in hoc ut tententur ſui, quam conſtanter verbo ſuo adhærere velint.* Pertinent igitur hûc miracula *Magorum Ægyptiorum* Jannis & Jambris 2. Tim. 3. v. 8. qui incantationibus ſuis virgas in medium projectas commutarunt in ſerpentes Exod. 7. v. 12. cujus miraculi rationem Joſephus lib. 2. antiq. c. 5. ſic explicat, quod *incantatores illi præſtigiis faſcinaverint oculos ſpectatorum, ut baculi ipſi viderentur eſſe ſerpentes.* Quamvis verò tales præſtigias & poſſit & ſoleat Diabolus oculis hominum objicere, tamen cùm ſerpentes Magorum dicantur devorati à ſerpente Aaronis, ideò rectiùs dicitur cùm Cyrillo l. 7 in Johan. c. 8. *Artificio & operâ Diaboli factum eſſe, ut in locum projectarum virgarum modo inviſibili ſerpentes aliunde allati ſubſtituerentur.* Auguſt. lib. 3. de Trinitat. cap. 8. hac de re ſic diſputat, *quod Diabolus pro ſubtilitate ſui ſenſus & corporis ſemina rerum iſtarum nobis occultiora noverit & ea per congruas temperationes Elementorum latenter ſpargat, atq; ita gignendarum rerum & accelerandorum incrementorum præbeat occaſiones.* Neque tamen propterea ipſum dici poſſe creatorem *cùm occultorum & inviſibilium iſtorum ſeminum in corporeis hujus mundi elementis latentium creator ſit ſolus is, qui eſt omnium rerum creator, cujus permiſſione mirabilia illa Diabolus facit.* Idem judicium ſit de ſpectaculo aquarum in ſanguinem mutatarum Regi objecto Exod. 7. v. 22. ac de productione ranarum ex aquis. Exod. 8. v. 7. quæ mutatio aquarum ac productio ranarum vel fuit præſtigiatoria vel facta per ſubitam translationem ſanguinis in locum aquæ, & repentinam ranarum ex alio loco deportationem. Tandem verò illa Magorum potentia ubi ad minutiſſima & abjectiſſima animalcula videlicet ad pediculos ex pulvere producendos deventum eſt, omninò defecit, *ut intelligatur, quicquid hactenus potuerunt, id non niſi data deſuper poteſtate potuiſſe,* ut loquitur Aug. lib. 3. de Trinit. cap. 7. ideò autem *quædam mira facere permiſſi ſunt, ut mirabilius vincerentur,* ut idem loquitur lib. 10. de civ. Dei cap. 8. Ceterum quod in V. T. à Magis Ægyptiis ac *Pſeudoprophetis* factum, idem in N. T. fieri poſſe Chriſtus & Apoſtoli teſtantur. Matth. 7. v. 22. *Multi dicent mihi in illa die, Domine Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo Dæmonia ejecimus, & in nomine tuo δυνάμεις πολλὰς miracula multa fecimus* (ita enim hoc vocabulum accipitur Matth. 11. v. 20. c. 13. v. 58. & alibi paſſim) v. 23. *& tunc confitebor illis. Non novi vos, diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem,* ex quibus verbis ita infert Juſtinus in qq. & reſpon. ad Orthod. q. 5. pag. 309. *Virtutum ac miraculorum repræſentatio ſi probatio ad indicium eſſet veræ religionis, minimè gentium Dominus eos reprobaſſet & indignos familiaritate ſua pronunciaſſet, qui dixerant: Domine, nonne per nomen tuum prophetavimus, &c.* Matt. 24. v. 24. *Surgent PſeudoChriſti & Pſeudoprophetæ & dabunt ſigna magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur, ſi fieri poſſet, etiam electi* verſ. 25. *Ecce prædixi vobis, (in quæ verba ſic commentatur* Cornel. Janſenius Scriptor Pontificius cap. 123. Concord. Evangel. pag 842. *Noſtris temporibus apud nos Chriſtianos fuerunt, qui ſe Chriſtum eſſe Regem Sion ac Salvatorem hominum mentiti ſunt ſtultiſſimè, quibus nec defuerunt ſui Prophetæ, nec ſigna & prodigia, quibus impoſuerunt hominibus quibuſdam in fide non radicatis. Inter quæ ſigna illud cenſeri poteſt, quod apud eos baptizati poſt calicis cujuſdam, ut dicitur, potionem, mox tum hominum admiratione Scripturas ſacras tenerent meliùs, quam qui in eis aſſiduè eſſent verſati, & in alios planè homines eſſent mutati mortem pro ſua Secta defenſione intrepidè ſubeuntes, omnesq; ſuas facultates in commune conferentes. His adeo potenter homines ſeduxerunt, ut ſi fieri potuiſſet, etiam electis imponere potuiſſent.)* Luc. 11. v. 19. Chriſtus teſtatur *Phariſæorum filios, id eſt, diſcipulos ejeciſſe Dæmonas.* 2. Theſſal. 2. verſ. 9. *Adventus Antichriſti erit ſecundùm operationem Satanæ in omni virtute & ſignis & prodigiis mendacibus* verſ. 10. *& in omni ſeductione iniquitatis, &c.* Apocal. 13. verſ. 13. *beſtia facit ſigna magna, ut etiam ignem faciat de cœlo deſcendere in conſpectu hominum* verſ. 14. *& ſeducit habitantes in terra propter ſigna, quæ data ſunt illi facere in conſpectu prioris beſtiæ, &c.* De Marco hæretico & impoſtore peſſimo ſcribit Irenæus libr. 1. adv. hæreſ. cap. 8. p. 43. *Alius quidam ex iis, qui ſunt apud eos* (Colarbaſios) *Magiſtri emendatorem ſe eſſe glorians, Marcus eſt autem illi nomen, Magicæ impoſturæ peritiſſimus, per quam & viros multos, & non paucas fœminas ſeducens, ad ſe convertit, velut ad ſcientiſſimum & perfectiſſimum & virtutem maximam ab inviſibilibus Locis habentem fecit, præcurſor quaſi verè exiſtens Antichriſti. Anaxilai enim ludicra cum nequitia eorum, qui dicuntur Magi, commiſcens, per hæc virtutes perficere putatur apud eos, qui ſenſum non habens & à mente exceſſerunt.* cap. 9. p. 44. *Fingens ſe poculis quibus vinum infuſum ac immixtum eſt gratiis actis precari, atq; longiùs extendens ſermonem invocationis efficie ut purpurea & rubicunda appareant, ut putetur gratia ab iis, quæ ſupra univerſa ſunt ſanguinem ſuum in illud poculum ſtillare per invocationem ipſius, & qui adſunt maxima cupiditate ducantur guſtandi illius poculi, ut in ipſos more pluviæ influat gratia, quæ per hunc Magum invocata eſt. Rurſum vero mulierculis tradens pocula vino commixta ipſas gratias agere & precari jubet ſe præſide. Quod ubi peractum eſt, ipſe proferens aliud poculum paulò majus eo ſuper quo decepta muliercula gratias egit atque transfundens è minore illo in majus, quod ita præparavit, ſimul ita dicit, Gratia quæ ante univerſa eſt, neque mente comprehendi, neque ſermone exprimi poteſt, impleat tuum interiorem hominem, &c. Et talia quædam locutus ubi infelicem illam velut œſtro pupugit, viſus eſt admiranda facere, poſtquam majus poculum à minore, ita ut ſuperflueret, impletum eſt. Atque alia quædam his ſimilia faciens multos fefellit & poſt ſe abduxit.* (Græca Irenæi verba dilucidiora refert Epiphanius libr. 1. tom. 3. hæreſ. 34.) cap. 12. p. 58. refert *quendam divinum ſenem & concinnum veritatis præconem ad hunc Marcum dixiſſe. Idolorum fictor Marce & portentorum inſpector, Aſtrologicæ & Magicæ artis perite, quibus confirmas do-*

ctrinas

ctrinas errorum, oſtendens ſigna iis, qui à te ſeducuntur, quæ ſunt operationes apoſtaticæ virtutis, quas tibi Satanas pater ſubminiſtrat, quaſi per angelicam virtutem Azazel, qui te poteſt præcurſorem facere callidæ nequitiæ, quæ Deo adverſatur. lib.2.adv.hæreſ.c.57.p.260. *Eorum quæ Chriſtus ad utilitatem hominum & firmitatem fecit* (hæretici Valentiniani) *nihil tale nec ſimile nec ſecundùm aliquid in comparationem quod venire poſſit, perficere inveniuntur. Sed ſi aliquid faciunt per Magicam operati fraudulenter ſeducere nituntur inſenſatos fructum quidem & utilitatem nullam præſtantes, in quos virtutes perficere ſe dicunt, adducentes autem pueros inveſtes & oculos deludentes & phantaſmata oſtendentes ſtatim ceſſantia & ne quidem ſtillicidio temporis perſeverantia, non Ieſu Domino noſtro, ſed Simoni Mago ſimiles oſtenduntur.* De Donatiſtis commemorat Auguſtinus, quod ipſi quoque de miraculis gloriati fuerint, unde tract.13. in Joh. ipſos vocat *mirabiliarios*, ac libr. de unit. Eccleſ. cap.16. ſcribit. *Non dicat, ideo verum eſſe, quia illa & illa mirabilia fecit Donatus, removeantur iſta vel figmenta mendacium hominum, vel portenta fallacium Spirituũ.* De Novatianis itidem referunt Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ Scriptores, quòd miracula fecerint. Socrat. lib.7.c.17. *cùm Iudæus quidam veterator Chriſtianum fidem ſimulans jam ante ſæpius baptizatus à Paulo Novatianorum Epiſcopo Baptiſmum peteret, iſq; Iudæum ad baptiſterium reduceret, aqua univerſa divina quadam virtute, quæ oculis percipi non poterat, ſubito evanuit.* De Turcis refert Septemcaſtrenſis libr. de moribus Turcarum c.14. quod ipſorum Religioſi plurima miracula faciant tum vivi tùm mortui. Huc pertinent dicta veterum. Tertull. de præſcript. cap. 44. *Adjicient* (ſeducti ab hæreticis rationem Chriſto in die judicii reddituri) *multa de autoritate cujusq; doctoris hæretici, illos maximè doctrinæ ſ. fidem confirmaſſe, mortuos ſuſcitaſſe, debiles reformaſſe, futura ſignificaſſe, uti merito Apoſtoli crederentur: quaſi nec hoc ſcriptum ſit, venturos multos, qui etiam virtutes maximas ederent ad fallaciam muniendam corruptæ prædicationis.* Athanaſ.lib.qq.ad Antiochum q. 110. tom. 2.p.306. *Non ſit nobis mirum, quoſdam hæreticos ſigna edere, audivimus enim Dominum dicentem: Multi dicent in die illa, &c. ** Sæpe enim non virtute miracula edentis, quæ ſanationem efficiat, miracula fiunt, ſed fide adeuntium adeuntis hominis. Scriptum eſt enim: Fides tua te ſervavit. Oportet & hoc notare, quod multi pravè credentes multos labores obtulerint Deo per exercitationem & mercedem pro eis a Deo acceperint in hoc ſeculo ſanationum & propheti arum donum, ut in futuro ſeculo audiant. Accepiſtis bona veſtra & labores veſtros, nunc non amplius vobis dabitur.* Idem in Pſal. 9. col. 67. *Cum ſigna illa* (Antichriſtus) *facere cœperit, quantò mirabiliora videbuntur hominibus, tantò illi ſancti, qui tunc erunt, contemnentur & quaſi pro nihilo habebuntur, quos ille, cui per juſtitiam & innocentiam reſiſtent, mirificis factis ſuperare videbitur &c.* ** Hieron. in comm. ad Galat. lib.3. *Obſervandum eſt, quod operari virtutes dicantur ii, qui non tenent Evangelii veritatem, hoc dico adverſum hæreticos, qui probationem eſſe fidei ſuæ ex eo, ſi ſignum aliquod fecerint arbitrentur.* Auguſt. lib.13. cont. Fauſt. c.5. *Miracula* (vos Manichæi) *non facitis, quæ tamen ſi faceretis, etiam ipſa in vobis caveremus per inſtruẽtem nos Dominum & dicentem: Exurgent Pſeudo-Chriſti &c.* Theophil. in c.9. Luc. *Multi ſæpenumerò miracula per Dæmonas fecerunt, at eorum prædicatio ſana non fuit, quare neque miracula illa ex Deo fuerunt.* Nec poſſunt ipſi Pontificii inficias ire, etiam hæreticos quandoque vera miracula edere. In jure Canon. part.2. decret. cauſ.1. q.1. c.56. *Præter unitatem & qui facit miracula, nihil eſt. In unitate erat populus Iſrael, & non faciebat miracula. Præter unitatem erant Magi Pharaonis & ſimilia Moſi faciebant.* Maldonat. in comm. Matt.7. *Chryſoſtomus, Hieronymus, Euthymius, Theophylactus probant exemplis etiam per alios quam Catholicos vera miracula fieri, & ex hoc ipſo loco, multi dicent in illo die, &c. facile colligitur falſos illos Prophetas, de quibus Chriſtus loquitur, vera miracula feciſſe, vere prophetaſſe, vere Dæmonia ejeciſſe, nec enim reſpondet Chriſtus mentiris eos, ſed ſe eos, quamvis iſta fecerint, non noſſe. Nec magnum eſt, ſi moneret nos falſa miracula facientibus ne crederemus, ſed magnum & admirabile eſt omninò quod monet, ne falſis Prophetis credamus, vera etiam miracula facientibus.* Lucas in c.9. Marci p.765. *Potuit* (is, qui in Chriſti nomine ejiciebat Dæmonia) *neque corpore neque animo, i. e. fide doctrinaq; ſecutus Chriſtum, Dæmones pellere, ut docemur teſtimonio Chriſti Mat.7. & Auguſt. lib.4. de conſ. Evang. c.5. & Beda ac Theophyl. h. l. ſentiunt.* Claud. Eſpenæus in comm. 2. Tim. p.83. *Miracula Deo & Diabolo, Chriſto & Antichriſto communia eſſe ſcribit.* Salmer. tom.4. part.2. p.260. Dæmon nolentibus claritatem veritatis recipere, falſa miracula adhibere ſolet ad mendacia confirmanda. Pererius comm. in Geneſ. c.7. diſp.5. *Etiam hæretici per ſacra verba, aut nomen Chriſti, aut Sacramenta Chriſtiana expellunt Dæmonas; cum autem malum jubentibus, Dæmones voluntario cedunt: cum vero inviti in honorem excellentiſſimi Imperatoris Chriſti. Talis fuit is, de quo diſcipuli loquuntur ad Chriſtum* Marc.9. v.37. *Magiſter in nomine tuo ejicit Dæmonia, cum tamen Chriſtum non ſequeretur.* Stapleton in promtuar. morali Dom.24. poſt. Pentecoſt. p.627. *Etiam vera miracula non ſolum Antichriſtus ipſe ejusq; præcurſores proximi, ſed quilibet hæretici non ſecus quam Magi Deo permittente operari poſſunt.* Acoſta de temp. noviſſ. cap.19. *Tempore Antichriſti difficile erit ſigna vera diſcernere à falſis ubi multa & magna erunt veris ſimilima.* Coſterus in Enchir. loc. de Eccleſ. concedit, Novatianos olim ſua habuiſſe miracula.

274. Bellarminus ex his quædam deligit, quibus exceptiones ſuas opponat. 1. De miraculis Antichriſti Matth. 24. verſ.24. 2. Theſſal.2. v.9.10. Apoc.13. verſ.13.14. reſpondet, quod *futura ſint non vera & ſolida ſed apparentia vel mirabilia hominibus, non autem abſolutè miracula, qualia arte Dæmonis fieri poſſunt*, id, confirmat ex 2. Theſſ.2. ubi vocantur *mendacia* & ex Apoc.13. ubi pro *maximis Antichriſti miraculis* ponitur, *quod faciet ignem de cœlo deſcendere & ut imago beſtiæ loquatur, hæc autem faciliima eſſe Diabolo palam eſt. At miracula ſanctorum ſunt illuminationes cæcorum, curationes claudorum, excitationes mortuorum, quæ non niſi divinâ virtute fieri poſſunt.* Reſp. Antichriſti miracula dicuntur mendacia, vel ut ex Græco rectiùs vertitur, *prodigia mendacii* τέρατα ψεύδους non tàm ratione formæ, quaſi omnia futura ſint falſa & apparentia duntaxat, quàm ratione finis, quia ſcilicet ad confirmationem mendacii erunt directa, ut ex Chryſoſtomo & Auguſtino paulò ſuperiùs audivimus. Quemadmodum enim Magi Ægyptiaci ante liberationem Iſraelitarũ ex Ægypto miracula

Exceptiones Bellarmini.

miracula mendacii edentes non ludebant nudis præſtigiis, ſed arte ſuâ Diabolicâ verum ſerpentem oculis ſpectatorum objiciebant ad idololatriæ Ægyptiacæ confirmationem: ita quoque Antichriſtus ante finalem liberationem filiorum Dei ex hoc mundo non nudis ludet præſtigiis, ſed talia miracula ad confirmationem ſuorum mendaciorum faciet, qualia per extremam & ſummam Diaboli potentiam fieri poſſunt. Idipſum confirmatur ex emphaſi dictorum. Matth. 24. v. 24. dicitur, *Pſeudo-Chriſtos & Pſeudoprophetas illos talia ac tanta miracula edituros, ut ſi fieri poſſet, etiam electi per illa ſeducerentur.* Atqui ſi eſſent mera phantaſmata ac præſtigiæ Satanicæ, ſeductionis non tantùm metuendum eſſet periculum. 2. Theſſal. 2. verſ. 9. notanter dicit Apoſtolus, quòd *Antichriſti adventus futurus ſit κατ' ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ ἐν πάσῃ δυνάμει καὶ σημείοις καὶ τέρασι ψεύδους* v. 10. *καὶ ἐν πάσῃ ἀπάτῃ τῆς ἀδικίας ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις*, id eſt, Diabolus omnem vim ſuam in miraculis Antichriſti organi ſui exeret, neque quicquam, quod ad ſeductionem hominum facere poſſit, intentatum relinquet. Audiat Bellarmin. hac de re Cornelium Janſenium ſuæ religionis, non tamen Jeſuiticæ profeſſionis hominem in comment. Concord. Evang. cap. 123. fol. 843. *Quod Antichriſti ſigna & miracula dicuntur mendacia, non ſic accipiendum eſt, quaſi omnia illa ſigna ſint efficienda per ſenſuum & phantaſmatis ludificationem, ut quod non ſit, eſſe tamen videatur, quædam enim verè efficiet per conjunctionem occultam cauſarum naturalium, quomodo ignem verè poteſt è cœlo deducere & alia multa facere mirabilia, quæ tamen dicuntur ſigna mendacia, ſive quia ad mendacium pertrahunt, dum creduntur fieri virtute divinâ, ſive quia quamvis ſint vera rei, non tamen ſunt vera ſigna & miracula, quia id demum verè & propriè miraculum eſt, quod fit ſupra Naturam & virtute ſupernaturali, quæ ſoli Deo competit.* Audiat Pererium ſuæ religionis & profeſſionis, hoc eſt, Jeſuiticæ ſocietatis hominem comment. in Daniel. libr. 4. *Duo ſunt miraculorum genera, quædam hujusmodi ut non niſi per omnipotentiam Dei fiant, hujusmodi non faciet Antichriſtus: alia quæ fieri poſſint potentiâ cauſarum Naturalium, operante Dæmone, hominibus ignota, quæ modo inviſibili adhibebuntur & quaſi miracula exiſtimabuntur: hæc ſigna vera ſunt, ſicut illa Magorum vera fuiſſe arbitratur Auguſtinus, nihilominus mendacia, quia qui faciet, ſe ea facere miraculosè virtute divina falſo profitebitur*, audiat Thomam Aquinatem, in cujus verba juravit p. 1. quæſt. 114. artic. 1. *Etiamſi ſint vera Antichriſti miracula, ad mendacium tamen pertrahunt credituros.* Imò audiat Bellarminus ſeipſum libr. 3. de Rom. Pontif. cap. 15. §. porrò. *Miracula, quæ operaturus eſt Antichriſtus, erunt mendacia ſigna ratione omnium cauſarum, finalis, efficientis, materiæ & formæ. Finis enim eorum miraculorum erit, oſtendere Antichriſtum eſſe Deum & Meſſiam, quod erit pernicioſiſſimum mendacium. Chryſoſtomus in hunc locum* 2. Theſſ. 2.) docet, *mendacia vocari ea miracula, quia ad mendacium inducent &c. Deinde vocantur mendacia ſigna ab efficiente, nam cauſa efficiens principalis erit pater mendacii, id eſt, Diabolus. Erunt etiam mendacia multa ex illis* (ergo non omnia, ut hoc loco aſſerit) *quia erunt phantaſtica & præſtigiæ quædam. Deniq; erunt quædam ex illis mendacia ratione formæ, licet vera ratione materiæ, quia interdum res veras operabitur, ſed quæ non ſuperabunt vires totius Naturæ & ideò non erunt vera miracula formaliter.* Quòd Bellarminus hoc loco ſubjungit, *illuminationes cæcorum, curationes claudorum & excitationes mortuorum non niſi divina virtute fieri poſſe*, id facilè concedimus, interim tamen certum eſt, id non niſi de veris illuminationibus verè cœcorum, ac veris excitationibus verè mortuorum accipiendum eſſe, cum Diabolus etiam quoad externam ſpeciem ſimilia facere poſſit, quâ de re ſic ſcribit Bellarminus libro 3. de Pontific. cap. 15. §. erunt etiam. *Antichriſtus videbitur excitare mortuos & ſanare ægrotos, ſed illuſiones Dæmonum erunt, non verò excitationes aut ſanitates, propter quod Apocal. 13. dicitur facturus miracula in conſpectu hominum, id eſt, apparentia & deludentia conſpectum hominum, non ſolida & vera, ut Aretas in eum locum annotavit.* Et poſtea, §. Exempla. *Antichriſtus finget ſe mori & reſurgere.* Idem lib. 4. de Eccleſ. c. 14. reſp. ad 4. rectè diſputat, *cæcum & claudum hoc modo à Veſpaſiano curatum, quòd Diabolus inſident in oculo unius, in alterius verò tibia, uſum iſtorum membrorum impediverit, idque eo fine, ut videretur ſanare, cùm deſineret nocere.* Jam verò externo intuitu dignoſci ac diſtingui nequit, an illuminatio cœci, ſanatio claudi & excitatio mortui ſit vera, an ſaltem apparens; an facta ſit divinâ virtute, an verò Dæmonis illuſione. Diabolus enim *transfigurat ſe in Angelum lucis* 2. Corinth. 11. v. 13. unde ipſe Bellarminus d. l. §. eſt autem, diſertè ſcribit, *non conſtat nobis certitudine, cui non poſſit ſubeſſe falſum, illam non eſſe illuſionem Dæmonis, Dæmon enim etſi non poteſt facere vera miracula, tamen poteſt facere apparenter etiam maxima quæque.* 2. De miraculis Donatiſtarum reſpondet, *ea non fuiſſe talia, qualia ſunt Sanctorum, ſed occultas quaſdam viſiones tantum, quas ſine ullo teſte jactabant ſe vidiſſe.* Addit Bellarminus fabulam de quadam viſione, ex libro qui inſcribitur *Somnium Lutheri*, ubi Lutherus narratur *apparuiſſe quibusdam Lutheranis, triſtique vultu conqueſtus, quòd tam ſe quàm doctrinam ſuam diſcipuli ſui brevi eſſent deſerturi*, à quibus viſionibus diſtinguit vera miracula, quæ ab Auguſtino maximè fieri probat ex lib. 22. de civit. Dei c. 8. ubi contra paganos adducit *miracula maxima, facta ad reliquias Sanctorum, præcipuè Stephani Protomartyris.* Reſpond. Donatiſtæ non ſolùm occultas viſiones, ſed etiam manifeſta miracula jactitabant, ſic enim de illis ſcribit Auguſtin. libr. de unit. Eccleſ. cap. 16. *Non dicat, ideò verum eſſe, quia illa & illa mirabilia fecit Donatus vel Pontius, vel quilibet alius, aut quia homines ad memorias mortuorum noſtrorum orant & exaudiuntur, aut quia illa & illa ibi contingunt, aut quia ille frater noſter & illa ſoror noſtra tale viſum vigilans vidit, vel tale viſum dormiens ſomniavit &c.* ubi Auguſtinus & viſiones & miracula Donatiſtarum conjungit, & addit. *Removeantur iſta vel figmenta mendacium hominum vel portenta fallacium Spirituum. Aut enim non ſunt vera, quæ dicuntur, aut ſi hæreticorum aliqua mira facta ſunt, magis cavere debemus, quod cùm dixiſſet Dominus, quoſdam futuros eſſe fallaces, qui nonnulla ſigna faciendo etiam electos, ſi fieri poſſet, fallerent, adjecit vehementer commendans & ait, Ecce prædixi vobis.* Ita quoque tractat. 13. in Johan. contra illos mirabiliarios prædictionem Chriſti urget. *In noviſſimis diebus exurgent Pſeudoprophetæ facientes ſigna &*

per-

portenta magna &c. & addit, *ergo cautos nos fecit ſponſus, quia & miraculis decipi non debemus.* Atqui ſi Donatiſtæ duntaxat occultas quaſdam viſiones jactitaſſent, quorſum opus fuiſſet vanam illam jactantiam operosè confutare & prædictionē Chriſti de Pſeudoprophetarum miraculis tantoperè contra ipſos urgere? Quæ verò miracula & quo reſpectu Auguſtinus & nos cum ipſo maximi faciamus, ex ſequentibus intelligetur. Fabulâ de Lutheri viſione, quam Bellarminus fortè ſomnians vidit, oblectet ſe, quamdiu velit. Hominis eſt nimium creduli talibus nugis & figmentis fidem adhibere. 3. De miraculo Novatianorum reſpondet, *factum id eſſe non in confirmationem fidei Novatiani, ſed Catholici Baptiſmi.* Reſp. alia eſt quæſtio de miraculi veritate, alia verò de miraculi fine. Sufficit nobis, quod Bellarminus concedit, *etiam per hæreticos vera miracula fieri poſſe, quibus tamen non confirmetur doctrina ipſorum hæretica, ſed Baptiſmus & alia quædam dogmata ad Catholicam Eccleſiam pertinentia, quæ in hæreticorum cœtibus quandoq; integra adhuc habentur.* Eadem ferè ratione diſputat Athanaſ. in qq. ad Antioch. q. 110. *Sæpè non virtute miracula edentis, qua ſanationem efficiat, miracula fiunt, ſed fide ad eum adeuntis hominis, ſcriptum eſt enim fides tua te ſervavit. Oportet & hoc notari* (inquit) *quòd multi pravè credentes multos labores obtulerint Domino per exercitationem, & mercedem pro eis à Deo acceperunt in hoc ſeculo ſanationum & prophetiarum donum &c.* Idem agnoſcit Mart. Delrius libr. 2. diſquiſ. Magic. q. 7. *Solet quidem Deus hanc gratiam* (miracula faciendi) *gratuitò etiam perperam de fide ſentientibus largiri, ſed in veræ fidei probationem, ut quando dedit Prophetiam Balaamo & Caiphæ. In falſæ fidei confirmationem nec dediſſe, nec magis dare Deus poſſit, quàm poteſt veritas mentiri.* Paratam igitur ex ipſo Bellarmino habemus reſponſionem ad miracula Jeſuitica, quæ per nomen Chriſti in novo orbe faciunt; ut apparebit inferiùs.

Miracula Eccleſiæ non conveniunt ſemper.

275. 2. Expoſuimus hactenus primum ſententiæ noſtræ argumentum, ſuccedit alterum. Quodcunque Eccleſiæ non convenit ſemper ac perpetuò, non eſt genuina, propria & infallibilis ejus nota. Miracula non conveniunt Eccleſiæ ſemper ac perpetuò. Ergo non ſunt genuina, propria & infallibilis Eccleſiæ nota. Aſſumtum confirmatur, quia donum miraculorum fuit primitivæ Eccleſiæ proprium, progreſſu verò temporis ceſſavit. Fuerunt miracula velut buccinæ atque præcones, quibus Evangelium primitùs commendabatur. Ut enim legi Moſis compluribus miraculis in monte Sina & per deſertum autoritas fuit conciliata, quæ tamen poſteà, cùm ad terram promiſſionis ventum eſt, ceſſarunt: eadem ratione ſublata ſunt miracula, cùm prædicatio Evangelii per univerſum orbem fuiſſet diffuſa. Confirmari illud poteſt ex Scripturis ſacris, ex Hiſtoria *Eccleſiæ* & ex teſtimoniis Patrum. Marc. 16. v. 17. Chriſtus Apoſtolos ſuos ad *prædicandum Evangelium* in toto terrarum orbe ablegans inſtruit eos dono miraculorum edendorum, quibus doctrinæ Evangelicæ veritatem gentilibus confirment, quemadmodum etiam jam antè tum ipſos, tum ſeptuaginta diſcipulos ad prædicandum in Judæam ablegatos dono illo inſtruxerat Matth. 10. v. 1. Marc. 3. v. 13. Luc. 9. v. 1. cap. 10. v. 1. 9 17. 19. nequaquam verò generalem quandam promiſſionem dedit, quòd donum illud etiam poſt prædicationem Evangelii in mundo receptam, ordinariè & perpetuò in Eccleſia vigere debeat. De *dono enim linguarum,* quod apud Marcum inter illa miracula Apoſtolicæ ac primitivæ Eccleſiæ refertur, dicit Paulus 1. Cor. 14. v. 22. *Linguæ in ſignum ſunt non fidelibus ſed infidelibus,* ex quo loco Claud. Eſpenſ. comm. in 2. Tim. 3. colligit, *ubi nullus eſt infidelis, faciendorum miraculorum nulla eſt neceſſitas.* ** Chryſoſt. in Matth. hom. 4. & 33. & 47. multis docet, *hodiè poſtquam plantata eſt religio Chriſtiana, nullam eſſe miraculorum neceſſitatem. Legi Moſis compluribus miraculis quondam per deſertum autoritas conciliabatur, quæ poſtea, cùm ad terram promiſſam venirent, fieri deſinebant.* Aug. lib. de vera relig. c. 25. *Miracula in noſtra tempora durare permiſſa non ſunt, ne anima ſemper viſibilia quæreret & eorum conſuetudine frigeſceret genus humanum quorum novitate flagravit.* ** Virtute illius promiſſionis à Chriſto Apoſtolis factæ in Eccleſia aliquandiu viguit donum miracula faciendi, ut ex Actis Apoſt. & Hiſtor. Eccleſiaſt. colligitur. Irenæus lib. 2. adverſ. hæreſ. c. 57. p. 160. de ſuis temporibus ſic ſcribit: *In Chriſti nomine, qui verè illius ſunt diſcipuli ab ipſo accipientes gratiam perficiunt ad beneficia reliquorum hominum, quemadmodum unusquiſq; accepit donum ab eo. Alij enim Dæmones excludunt firmiſſimè & verè, ut etiam ſæpiſſimè credāt ipſi, qui emundati ſunt à nequiſſimis Spiritibus & ſint in Eccleſia. Alij a. ſcientiam habent futurorum & viſiones & dictiones Propheticas. Alij autem laborantes aliquâ infirmitate per manuum impoſitionem curant & ſanos reſtituunt. Iam etiam & mortui reſurrexerunt & perſeverarunt nobiſcum multis annis, & quid autem? non eſt numerum dicere gratiarum, quas per univerſum mundum Eccleſia à Deo accipiens in nomine Chriſti Ieſu crucifixi per ſingulos dies in opitulationem gentium perficit.* Poſtea verò receptâ in mundo Evangelii prædicatione donum miraculorum non fuit tàm generale, ſed quibuſdam duntaxat perſonis ex gratia datum, ſicut de Gregorio Thaumaturgo ob id dicto commemoratur ab Euſeb. lib. 7. c. 25. & Hieron. in vir. illuſtr. quod virtute edēdi miracula inſtructus fuerit. Neque paſſim in omnibus locis, ſed in quibuſdam duntaxat fiebant miracula, quibus gentes adhuc incredulæ ad fidem invitarentur, unde Euſeb. lib. 5. Hiſtor. c. 7. ſcribit, *Statim poſt Apoſtolorum tempora, etiam Irenæi tempore non paſſim, ſed in quibuſdam duntaxat Eccleſiis ea adhuc patrata eſſe,* & Auguſtinus lib. 22. de civit. Dei c. 8. licet aliquot miracula ſuo tempore facta recenſeat, de cœco Mediolani circa ſepulchra Martyrum *P*rotaſii & Gervaſii illuminato, de Innocentio Carthagini à fiſtula liberato, de Innocentia ibidem à cancro mammillari ad ſignum crucis curata &c. tamen in principio capitis diſtinguit inter tempus illud, quo Evangelium nondum fuit in mundo publicè receptum & inter tempora poſteriora Evangelii in toto orbe prædicationem conſecuta. *Poſſem* (inquit) *dicere neceſſaria fuiſſe prius quàm crederet mundus, ad hoc ut crederet mundus. Quisquis adhuc prodigia, ut credat, inquirit, magnum eſt ipſe prodigium, qui mundo credente non credit.* Idem libr. de utilit. credendi cap. 16. *Talia miracula* (ſalutaria) *facta ſunt illo tempore, quo Deus in vero homine quemadmodum ſat erat, hominibus apparebat. Sanati languidi, mundati leproſi, inceſſus claudis, cæcis viſus, ſurdis auditus eſt redditus &c. Sic in ſe tunc animas errantes mortalium divina commovebat autoritas. Cur,* inquis, *iſta modò non fiunt? quia non moverent,*

niſi mira eſſent. At ſi ſolita eſſent, mira non eſſent &c. facta igitur ſunt illa opportuniſſimè, ut his multitudine credentium congregatâ atque propagatâ in ipſos mores utilis converteretur autoritas. Hanc ſuam ſententiam ſic declarat libr.1.retract.cap.14. *hoc dixi, quia non tanta nec omnia modò, non quia nulla ſunt etiam modò miracula.* libr. de vera Relig. c.25. *Accepimus majores noſtros eo gradu, quo à viſibilibus ad æterna conſcenditur, viſibilia miracula (non enim aliter poterant) ſecutos eſſe, per quos id actum eſt, ut neceſſaria non eſſent poſteris. Cùm enim Eccleſia Catholica per totum orbem diffuſa atq; fundata ſit, nec miracula illa in noſtra tempora durare permiſſa ſunt, ne animus ſemper viſibilia quæreret, & eorum conſuetudine frigeſceret genus humanum, quorum novitate flagravit.* quæ verba ſic declarat lib.1. retract. c.13. *Verum eſt quidem, non enim nunc uſque, cùm manus imponitur baptizatis, ſic accipiunt Spiritum ſanctum, ut loquantur linguis omnium gentium, aut nunc uſq; per umbram tranſeuntium prædicatorum Chriſti ſanantur infirmi & ſi qua talia tunc facta ſunt, quæ poſtea ceſſaſſe manifeſtum eſt, ſed non ſic accipiendum eſt, quod dixi, ut nunc in Chriſti nomine fieri nulla miracula credantur &c. tam multa n. etiam iſtis temporibus fiunt, ut nec omnia cognoſcere, nec ea quæ cognoſcimus, enumerare poſſimus.* Chryſoſt. hom.23. in Joh. non longè à princ. *Nonnè & nunc quoque ſignorum petitio tentantium eſt? Sunt ſanè & hac noſtra ætate, qui quærant, quare & nunc ſigna non fiunt? Si fidelis es, ut oportet, ſi Chriſtum diligis, ut diligendus eſt, non indiges ſignis, ſigna enim incredulis dantur.* hom.6. in 1. Corinth. ante med. *& tunc* (tempore Apoſtolorum) *utiliter fiebant miracula & nunc utiliter non fiunt &c. quò enim ſunt manifeſtiora & magis neceſſaria quæ fiunt, tantò magis minuitur fides, quo ergo fuerit ſignum manifeſtius oſtenſum, eo magis fidei merces minuitur.* hom.49. operis imperf. *Antea multis modis oſtendebatur, quæ eſſet Eccleſia Chriſti & quæ gentilitas. Nunc autem nullo modo cognoſcitur volentibus cognoſcere, quæ ſit vera Chriſti Eccleſia, niſi tantummodo per Scripturas. Antea per ſigna cognoſcebantur, qui erant veri Chriſtiani & qui falſi, donec n. vocatio fuit ad fidem ex infidelitate, fecerunt ſigna ſervi Chriſti, quia ſigna divinæ vocationis teſtimonia ſunt, ut prædicationis veritas miraculis commendetur. Ceſſante autem vocatione incipit ſeductio revocans homines à fide ad infidelitatem, quo fit, ut nunc ſignorum operatio omnino ſublata ſit, magis a. & apud eos invenitur, qui ſunt falſi Chriſtiani, fieri ficta. Sicut autem Petrus apud Clementem exponit, Antichriſto etiam plenorum ſignorum faciendorum eſt danda poteſtas.* Damaſc. libr.1. orthodox. fidei cap.3. ἡμεῖς μήδε τῶν θαυμάτων, μήδε τὸ τῆς διδασκαλίας δεξάμενοι χάρισμα &c. Bernhardo multa miracula tribuuntur, ſed is in ſerm. de Benedicto fatetur, ſe non ediďiſſe miracula. *Licet* (inquit) *non habemus noſtra, conſolatio nobis magna eſſe debent patroni noſtri miracula.* Ac ſerm.1. in die Aſcenſ. *Quis nunc Dæmonia ejicit, linguis loquitur &c.* Taraſius in act.4. Concil. Nic. II. ſic loquitur. *Quare noſtræ imagines nullâ hodiernâ die edunt miracula? Reſpondeo cum Apoſtolo miracula non credentibus data ſunt, ſed incredulis.* Gregorius hom.29. in Evang. *Nunquid fratres mei, quia iſta ſigna non facitis, minimè creditis? ſed hæc neceſſaria in exordio Eccleſiæ fuerunt, ut multitudo ad fidem creſceret, quia & nos cùm arbuſta plantamus, tamdiu eis aquam infundimus, quouſq; ea in terra coaluiſſe videamus, & ſi ſemel radicem fixerint, irrigatio ceſſabit.* ** *Ut fide creſceret multitudo credentium, miraculis fuit nutrienda &c. Sancta quippe Eccleſia quotidie ſpiritualiter facit, quod tunc per Apoſtolos corporaliter faciebat, quæ utique miracula majora ſunt, quando per hæc non corpora ſed animæ ſuſcitantur. Hæc itaq; ſigna, fratres chariſſimi, autore Deo ſi vultis, vos facitis.* ** lib.27. moralium c.11. *Sunt nonnulli, qui cum mira Apoſtolorum opera audiunt, quòd accepto Spiritu S. mortuos verbo ſuſcitarent, ab obſeſſis Dæmonia pellerent, umbra infirmitates amoverent &c. quia has virtutes nunc in Eccleſia non vident, ſubtractam jam ab Eccleſia ſupernam gratiam ſuſpicantur, neſcientes penſare quod ſcriptum eſt. Adjutor in opportunitatibus, in tribulatione. Tunc quippe ſancta Eccleſia miraculorum adjutoriis indiguit, cùm eam tribulatio perſecutionis preſſit. Nam poſtquam ſuperbiam infidelitatis edomuit, non jam virtutum ſigna, ſed ſola merita operum requirit, quamvis & illa per multos cùm opportunitas exigit, oſtendit. Scriptum quippe eſt, Linguæ in ſignum ſunt non fidelibus ſed infidelibus. Ubi ergo omnes fideles ſunt, quæ cauſa exigit, ut ſigna monſtrentur.* Et poſtea. *Etſi Deus virtutum ſigna nunc per vitam fidelium crebro non exerit, ab eiſdem tamen fidelibus per virtutem operum nunquam recedit.* Sic igitur miracula etiam poſterioribus ſeculis facta ſunt, ſed non tàm frequentia & copioſa, quàm in Eccleſia primitiva Apoſtolica & Apoſtolicæ vicina. Quod autem miracula his poſtremis Eccleſiæ temporibus à verè fidelibus facienda ſint, de eo nulla extat divina promiſſio, quin potiùs de Antichriſto in *templo Dei ſedente* extat, quòd *miraculis mendacij* mundum ſit ſeducturus, inde Trithemius Abbas in libro octo qq. ad Imperat. Maxim. q.3. concludit, *Hodiè à veris Chriſtianis nulla miracula quærenda vel expectanda,* ac Diſcip. de temp. ſerm.12. ſcribit. *Tempore Antichriſti boni non facient miracula & in hoc apparebit eorum conſtantia.* Ac Gerſon in libr. contra ſectam ſe flagellantium pulcerrimè ſcribit, *quod mundus ſeneſcens patiatur phantaſias falſorum miraculorum, non ſecus ac ſenex quiſpiam variis deluditur ſomniis,* unde concludit, *miracula ut plurimum hodie eſſe ſuſpecta.* Idem in expoſit. paſſ. ſic concludit. *Miracula præterita,* (ab Apoſtolis & præcipuè à Chriſto ad confirmationem doctrinæ cœleſtis facta) *tibi ſufficere debent, ſi ea credis. Quod ſi ea non credis, neque profectò nunc illis fidem adhiberes, quæ videres & audires, imò ea contemneres, calumniis afficeres & reprobares. Non eſt certè miraculum ullum, quod firmius me faciat in Deum credere, quàm quod in eum ex gratia ſua credo. Satis enim mihi conſtat, nullum eſſe adeò magnum miraculum, quin ipſum divina potentia facere poſſit etiam majus millies.* In eandem ſententiam Didacus Stella autor Pontificius in c.11. Loc. ſcribit: *Crede Evangelio, quod fuit miraculis confirmatum. Sed dicet, nonnè rationi conſentaneum eſt, ut nunc quoque fides confirmetur miraculis? non, nam nunc quoque damnum potius afferrent, quam commodum, etiamſi in principio naſcentis Eccleſiæ fuerint neceſſaria. Puer enim cùm ambulare nequit, adjuvatur vehiculo, quod homini adulto eſt impedimento.* Ita quoque Acoſta libr.2. de procur. Indor. ſal. cap.9. *Religio Chriſtiana, ubi humana præſidia, prorſus aberant, divinis eſt fundata miraculis. At noſtrorum temporum longè alia eſt ratio &c.* ibidem ex Chryſo-

ſtomo-

ſtomo diſputat, *fidem jam ſatis firmatam miraculis novis non indigere confirmari, quin potius utilius eſſe ſignis nunc carere, cùm majoris meriti ſit ſine illis credere.* Cornel. Muſſus in concion. Dom. Pentec. p. 412. *Ceſſant in nobis ſigna illa miranda potius quam imitanda, quæ in primitiva Eccleſia paſſim abundabant, ut ſunt: ſanare infirmos, ſuſcitare mortuos, ejicere Dæmonas, nationes ad fidem convertere &c. hæc ſigna facta ſunt, ut religio plantaretur, nunc autem eâ plantata, non ſunt neceſſaria.* & ante hos Roffenſis Epiſcopus adverſ. Luther. de cap. Babyl. cap. 10. initio hujus certaminis ſcripſit: *Promiſit Chriſtus, ut diſcipuli Dæmonia ejicerent, quam promiſſionem nullum his diebus effectum ſortiri dilucidè cernimus. Nemo enim eſt, qui nunc corporaliter Dæmonia ejicit aut morbos ſanat, & tamen minimè ambigimus, quando plurimi ſint, qui fidem eandem & æque magnam cum priſcis fidelibus habeant, nec tamen inanis illa promiſſio fuit, quam noluit efficaciam habere perpetuam, ſed pro tempore naſcentis & adoleſcentis Eccleſiæ.* Quæ omnia evidenter probant, miracula non requiri omnibus Eccleſiæ temporibus, quomodo igitur erunt genuina & propria Eccleſiæ nota, cùm non ſint illi perpetua?

3. *Miracula ſine doctrina nihil probant.* 276. Miracula ſi non habeant doctrinæ veritatem conjunctam nihil probant. Ergò ſola & per ſe non ſunt genuina & infallibilis Eccleſiæ nota. Antecedens multis confirmari poteſt. Deuter. 13. v. 1. *Si ſurrexerit in medio tui Propheta aut qui ſomnium ſomniavit & prædixerit ſignum aut portentum & evenerit quod locutus eſt* v. 2. *& dixerit tibi: Eamus & ſequamur Deos alienos, quos ignoras, & ſerviamus eis* verſ. 3. *Non audies verba Prophetæ illius aut ſomniatoris, quia tentat vos Dominus Deus veſter, ut palam fiat, utrum diligatis eum in toto corde & in tota anima veſtra.* verſ. 4. *Dominum Deum veſtrum ſequimini & ipſum timete & mandata illius cuſtodite & audite vocem ejus, ipſi ſervietis & ipſi adhærebitis.* Hoc divino oraculo manifeſtè prohibentur Iſraelitæ, ne ex ſolo miraculo de doctrina alicujus Prophetæ ſtatuant, nevè ſequantur eum, qui ſigno ac portento quodam idololatricam ſuam doctrinam confirmat, contrà v. jubentur, ut nullâ habitâ Thaumaturgi illius Pſeudoprophetæ doctrinâ mandatis Domini firmiter adhæreant & vocem ejus unicè amplectantur, quibus verbis exprimitur norma ac regula, juxta quam de miraculis ſit pronunciandum. Quæ miracula abducunt à Dei verbo & à fiducia in verum Deum ad falſas doctrinas & cultum idolorum, ea non ſunt pro divinis, ſed Diabolicis miraculis habenda. Exprimitur etiam cauſa, propter quam permittat Deus talia miracula virtute Diaboli per Pſeudoprophetas fieri, nimirum ut tentet & exploret nos, an velimus ipſi & verbo ejus unicè adhærere, adeoque ex toto corde ipſi ſervire, ex quo evidenter colligitur, non omnia miracula doctrinæ confirmandæ ergò, ſed quædam hominum explorandorum cauſâ fieri, quemadmodum & Auguſt. lib. 3. de Trin. c. 7. de Magorum Ægyptiorum miraculis rectè pronunciat, quòd *data fuerat illis poteſtas edendi quædam miracula vel ad fallendos fallaces Ægyptios, vel ad admonendos fideles, ne tale quid facere magnoperè deſiderarent, vel ad exercendam & manifeſtandam juſtorum patientiam.*** Bell. lib. 4. de Eccleſ. c. 14. *Ante approbationem Eccleſiæ non eſt evidens aut certum certitudine fidei de ullo miraculo, quod ſit verum miraculum, quia non conſtat nobis certitudine, cui non poſſit ſubeſſe falſum, illum non eſſe illuſionem Dæmonis. Dæmon. etſi non poteſt facere vera miracula, tamen poteſt facere apparenter etiam maxima quæque.*** Trithem. in reſp. ad octo quæſt. ad Imper. Maxim. q. 3. *Ubi veritas non elucet, ſi quæ fiunt miracula; non Deus, ſed Diabolus operatur. Deus n. cùm ſit veritas, religiones falſas non inſtituit & ideò ſuis miraculis mendacium nunquam illuſtravit.* Ceterum ut ſenſus loci illius Moſaici fiat illuſtrior, conjungimus locum Deut. 18. v. 20. *Propheta qui arrogantia depravatus voluerit loqui in nomine meo, quæ ego non præcepi illi ut diceret, aut ex nomine alienorum Deorum, interficietur.* v. 21. *Quod ſi tacita cogitatione reſponderis. Quomodo poſſum intelligere verbum, quod Dominus non eſt locutus?* v. 22. *hoc habebis ſignum, q. in nomine Domini Propheta ille prædixerit & non evenerit, hoc Dominus non eſt locutus, ſed per tumorem Propheta confinxit & non timebis eum.* Docentur Iſraelitæ pro falſo Propheta habendum eſſe eum, qui prædicit aliquid futurum, cui non reſpondet eventus, ſed ne ex illo colligerent, omnes illos pro veris Prophetis ac ſanis Doctoribus habendos, quorum prædictionibus eventus reſpondet, ideò 13. v. 1. disertè prohibentur illum Prophetam ſequi, qui ad idololatriam ipſos pellicere conatur, ſi vel maximè prædictionum veritatem ſubſequens complementum probet, ex quo immotè colligitur, ex prædictionibus & miraculis ſolis non poſſe aliquid de doctrina ſtatui, ſed contrà potiùs ex doctrina de prædictionibus & miraculis eſſe judicandum. Miracula ſunt doctrinæ teſſeræ ac *ſigilla*, quemadmodum igitur ſigillum à literis avulſum nihil probat, ita quoq; miracula ſine doctrina nihil valent, ideò cùm dives epulo in flammis infernalibus conſtitutus Abrahamum rogaret, ut miſſo ad fratres, in vivis adhuc ſuperſtites, Lazaro miraculosâ illâ prædicatione ipſos converteret, accipit hoc reſponſi Luc. 16. v. 29. *habent Moſen & Prophetas, audiant illos*, quibus verbis doctrina Moſis & Prophetarum apparitionibus mortuorum & omnibus miraculis præfertur. Ac Petrus expoſitâ miraculosâ transfiguratione Chriſti in monte Thabor ſubjungit. 2. Epiſt. 1. v. 19. *ἔχομεν βεβαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον, habemus firmiorem ſermonem Propheticū*, ubi non confert invicem ſermonem Prophetarum & vocem *Patris* cœleſtis in transfiguratione auditam, quia eadem etiam vox per Prophetas ſonuit, ſed confert miraculoſam Chriſti transfigurationem ac Moſis & Eliæ miraculoſam apparitionem cum ſermone Prophetico, *atq; hunc illis longè firmiorem ac ſtabiliorem dicit*, miracula n. non tàm ſolidum præbent fidei fundamentum quàm ipſum Dei verbum, quò pertinet obſervatio Chryſoſt. hom. 23. in Joh. ſtatim in princ. *Firmiores erant diſcipuli non ſignorum tantùm gratia, ſed & doctrina Jeſum ſecuti (ἐκεῖνοι ἀκριβέστεροι ἦσαν οἱ μαθηταὶ ὅσοι μὴ ἀπὸ σημείων προσῄεσαν μόνον, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς διδασκαλίας) Qui n. craſſiori erant ingenio, ſignis trahebantur; acutiori verò, prophetiis & doctrina. Quicunq; igitur per doctrinam crederent, conſtantiores erant: quos etiam beatos appellavit, dicens: Beati qui non viderunt & crediderunt.* Auguſt. de conſenſu Evangel. lib. 4. c. 10. *Chriſtus Regulo dicit: Niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis, uſq; adeo ſuper omnia mutabilia volens mentem credentis attollere, ut nec ipſa miracula, quæquamvis divinitùs de mutabilitate corporum fiunt, à fidelibus quæri velit.*

277. At, inquis, ſi hæc ita ſe habent, cur Chriſtus toties provocat ad ſua miracula, ut per illa auditores ad fidem perducat? Joh. 5. v. 36. *Habeo teſtimonium*

nium majus Iohanne, opera enim quæ dedit mihi Pater, ut perficiam ea, ipſa teſtimonium perhibent de me. Joh.9.v.37. *Si non facio opera Patris, nolite mihi credere.* verſ.38. *ſi autem facio & mihi non vultis credere, operibus credite &c.* Reſp. Præterquam quod diſtinguendum ſit inter ſtatum Eccleſiæ Chriſtianæ naſcentis & adultæ, (ut paulò ſuperiùs admonuimus) non dicimus abſolutè & ſimpliciter miracula nihil probare, ſed miracula ſine doctrina nihil probare, conjungenda igitur cum miraculis doctrina, ad quam confirmandam adhibentur. Si doctrina convenit cum ea, quæ per Moſen, *P*rophetas, Chriſtum & Apoſtolos revelata eſt, tunc etiam miracula, quæ ad illam confirmandam eduntur, pro divinis ſunt habenda. Sin verò doctrina illa, ad quam confirmandam miracula fiunt, pugnet cum doctrina cœleſti per Moſen, Prophetas, Chriſtum & Apoſtolos generi humano revelata, non poſſunt nec debent pro divinis haberi, ut ex dicto Moſaico evidenter colligitur. Sic Chriſtus ipſe, qui tamen αὐτόπιςος & ipſa veritas non ad ſola miracula provocabat, ſed ad Moſen ac *P*rophetas, ex quorum Scriptis dogmata ſua confirmabat Matth.5.v.17.c.11.v.3.c.22.v.29.Joh.5. v.39.&c. Idem etiam miracula non præmittere ſolebat concionibus, ſed conciones miraculis. Diſſerit hac de re egregiè Tertull.lib.3.adv.Marcion.c.3. in princ. *Non fuit* inquis, *ordo ejuſmodi neceſſarius, quia ſtatim ſe & Filium & miſſum & Dei Chriſtum reb.ipſis eſſet probaturus per documenta virtutum. At ego negabo ſolum hanc illi ſpeciem ad teſtimonium competiſſe, quam & ipſe poſtmodum exautoravit. Siquidem edicens multos venturos & ſigna facturos, nec tamen ideo admittendos temerariam ſignorum & virtutum fidem oſtendit, ut etiam apud PſeudoChriſtos facillimam.* Beroenſes Actor.17.v.11. videbant quidem multa ab Apoſtolis edi miracula, non tamen ex illis ſolis de doctrina judicabant, ſed cum Scripturis prædicationem Apoſtolicam conferebant, quibus quoniam conformis deprehendebatur, & doctrinam & miracula vera eſſe ſtatuebant, quo nomine à Spiritu ſancto commendantur. Sic Apoſtoli donum miraculorum inſtructi ex Moſaicis & Propheticis Scriptis doctrinam ſuam demonſtrabant Act. 26.v.22.Rom.3.v.21.&c. inde rectè ſcribit Theophyl.in c.9. Luc. *Docet Chriſtus, ut is cui concredita eſt doctrina & prædicare & miracula patrare debeat, tunc enim prædicatio per miracula confirmatur, miracula autem per prædicationem.* Alterius ſic altera poſcit opem res & conjurat amicè. Contra verò ſuſpecta eſt *omnis revelatio, quam non probat lex cum Evangelio*, ut habet vulgatum illud Gerſonis, quod ipſum etiam de miraculis ſtatuendum, ideò addit Theophyl.l.d. *Multi ſæpenumerò miracula fecerunt per Dæmonas, ſed illorum prædicatio ſana non fuit, quare neq; illorum miracula ex Deo fuerunt.* In eandem ſententiam hac de re diſſerit Maldonatus Jeſuita in comm. Mat.7.poſtquam n.ex Scriptura & *P*atribus demonſtraſſet etiam falſos *P*rophetas vera miracula facere, ſubjicit quæſtionem, *an ergo nullum ad probandam veram doctrinam argumentum ex miraculis ſumi poſſit?* cui reſpondet hoc modo: *Non ſequitur omnino nullũ, ſed non neceſſarium ſumi poſſe. Scimus n Chriſtum ad confirmandam doctrinam ſuam poteſtatem faciendi miracula Apoſtolis ſuis tradidiſſe. Scimus vi miraculorum totum pene orbem ad fidem fuiſſe pertractum, quod qui negant, ut diſputat Auguſtin. majus ipſi miraculum miraculo tollendo faciunt: incredibilibus n.tot Philoſophos, tot ſapiẽtes viros, tam paucis Apoſtolis tàm imperitis, tamq; incredibilia humana rationi prædicantibus ſine ullis miraculis credidiſſe, quam illa ipſa miracula, quæ ab ipſis facta narrantur. Probabile igitur fidei argumentum eſt, quod ex miraculis ſumitur, quia per fidem ſæpè, ſine fide raro fieri ſolent. Nec neceſſario demonſtrant Eccleſiam, ſi poteſtas miracula faciendi ordinaria contingit.* Hæc Maldonatus, cujus diſſertatio eſſet perfectior ſi addidiſſet, ex miraculis cum vera doctrina conjunctis neceſſarium omninò argumentum extrui poſſe. Ferus in comm.c.24. Mat. *Non doctrina ex miraculis, ſed miracula ex doctrina æſtimanda ſunt.*

278. Hujus loci eſt regula Auguſtini libr.10.de civ.Dei c.16. *Si hi* (Angeli) *mirabilibus factis humanas animas permoverent, qui ſacrificia ſibi expetunt: illi autem qui hoc prohibent & uni tantum Deo ſacrificari jubent, nequaquam iſta viſibilia miracula facere dignarentur, profectò non ſenſu corporis, ſed ratione mentis præponenda eſſet eorum autoritas.* Ex quo manifeſtè colligitur, doctrinam eſſe miraculis potiorem neque ex ſolis miraculis de doctrina ferendum eſſe judicium libr.13. contra Fauſtum Manich.c.5. cùm de Manichæis dixiſſet. *Miracula non facitis, quæ ſi faceretis, etiam ipſa in vobis caveremus per inſtruentem nos Dominum & dicentem, Exurgent multi Pſeudochriſti &c.* ſubjungit hoc epiphonema. *Uſque adeo nihil credi voluit adverſus confirmatam Scripturarum autoritatem, quæ fidem ſuam in rebus ipſis probat.* Eodem fine diſputat, miracula ſola non demonſtrare Eccleſiã, ſed ideò approbari miracula, quia in Eccleſia fiunt. Verba ſic habent l. de unit. Eccleſ. c. 16. poſt med. *Utrum ipſi* (Donatiſtæ) *Eccleſiam teneant, non niſi divinarum Scripturarũ Canonicis libris oſtendant, quia nec nos dicimus propterea nobis credere oportere, quod in Eccleſia Chriſti ſumus, quia ipſam, quã tenemus, commendavit Milevitanus Optatus, vel Mediolanenſis Ambroſius, vel alij innumerabiles noſtræ communionis Epiſcopi, aut quia noſtrorum Collegarum Conciliis ipſa prædicata eſt, aut quia per totum orbem in locis ſanctis, quæ frequentat noſtra communio, tanta mirabilia vel exauditionum vel ſanationum fiunt, ita ut latentia per tot annos corpora Martyrum, q. poſſunt à multis interrogantes audire, Ambroſio fuerunt revelata & ad ipſa corpora cæcus multorum annorum civitatis Mediolanenſi notiſſimus oculos lumenq; receperit, aut quia ille ſomnium vidit & ille Spiritu aſſumtus audivit, ſive ne iret in partẽ Donati, ſive ut recederet à parte Donati. Quæcunq; talia in Catholica fiunt, ideo ſunt approbanda, quia in Catholica fiunt, non ideo ipſa manifeſtatur Catholica, quia hæc in ea fiunt. Ipſe Dominus Ieſus, cùm reſurrexiſſet à mortuis & diſcipulorum oculis videndum manibusq; tangendum corpus ſuum offerret, ne quid tamen fallaciæ ſe pati arbitrarentur, magis eos teſtimoniis legis & Prophetarum & Pſalmorũ confirmandos eſſe judicavit, oſtendens ea de ſe impleta, quæ fuerant tanto ante prædicta. Sic & Eccleſiam ſuam commendavit dicens, prædicari in nomine ſuo pœnitentiam & remiſſionem peccatorum &c.* Quid manifeſtius pro noſtra ſententia dici potuiſſet, quòd non ex ſolis miraculis ſed ex Scripturis S. de doctrina judicandum ſit? Bell. regerit. *Auguſtin. contrario modo loqui in lib. cont. Epiſt. fundam. c.4.& 5. ubi dicit, Eccleſiam demonſtrari ex miraculis non ex Scripturis, imo Scripturas demonſtrari ex Eccleſia.* Addit etiam Bellarminus obſervationem, *ex miraculis Eccleſiã & ex Eccleſia miracula demonſtrari, ſed diverſo*

Digitized by Google

verſo genere demonſtrationis, quemadmodum ex effectu demonſtratur cauſa & ex cauſa effectus. Ex miraculis enim demonſtrari Eccleſiam, non quoad evidentiam vel certitudinem rei, ſed quoad evidentiam & certitudinem credibilitatis. At ex Eccleſia demonſtrari miraculum, quoad certitudinem rei. Reſp. 1. Auguſt. lib. cont. Ep. Fundam. c. 4. & 5. loquitur de miraculis Eccleſiæ primitivæ. *Tenet* (inquit) *me in Eccleſiæ gremio conſenſio populorum atque gentium, tenet autoritas miraculis inchoata, ſpe nutrita, caritate aucta, vetuſtate firmata.* Jam v. alia eſt ratio Eccleſiæ Apoſtolicæ ac primitivæ, quàm temporum poſtremorum. De miraculis in primitiva Eccleſia edendis extant vaticinia *P*rophetica Eſai. 35. v. 5. Ioel. 2. v. 28. &c. quòd a. poſtremis Eccleſiæ temporibus miracula à veris Doctoribus ordinariè ſint edenda, nuſpiam in Scripturis extat, quin potiùs contrarium in illis habetur, quòd ſc. *Pſeudopropheta* & *Antichriſtus* miraculis ſuis multos ſint ſeducturi Mat. 24. v. 24. 2. Theſſ. 2. v. 9. 2. Auguſt. miraculis non tribuit apodicticam & infallibilem vim Eccleſiam demonſtrandi, ſed duntaxat probabilem, addit n. ſi Manichæi ex Scripturis demonſtrare poſſent, quam jactitant, veritatem, ſe velle miſſis miraculis & aliis quæ ibidem commemorat, ad ipſorum partes tranſire. *Apud vos* (inquit) *ſola perſonat veritatis pollicitatio, quæ quidem ſi tam manifeſta monſtratur, ut in dubium venire non poſſit, præponenda eſt rebus illis omnibus, quibus in Eccleſia Catholica teneor.* 3. ex ſolis miraculis Eccleſiam demonſtrari nuſpiam dicit Auguſtin. ſed *teneri ſe* in Eccleſia Cathol. autoritate miraculis inchoatâ, conſenſione populorum ac gentium, ſucceſſione Epiſcoporum, nomine Catholicæ &c. ubi nec ſola miracula commemorat, nec infallibilem demonſtrandi vim illis tribuit, ſed enumeratis omnib. veritatem ex Scripturis demonſtratam præfert. 4. *ſi ante Eccleſiæ approbationem non poteſt eſſe certum certitudine fidei de ullo miraculo, quòd ſit verum miraculum* (quod diſertis verbis hoc loco Bellarminus aſſerit) quâ veritatis ſpecie dici poteſt ex miraculis Eccleſiam demonſtrari?

Argumenta Bellarmini pro miraculis. 279. Videamus quomodo Bellar. probare conetur, miracula eſſe veram & propriam Eccleſiæ notam. Fudamenta præmittit duo. Unum, *quòd miracula ſint neceſſaria ad novam fidem vel extraordinariam miſſionem perſuadendam.* Alterum, *quòd ſint efficacia & ſufficientia. Ex priore pollicetur ſe demonſtraturum non eſſe apud adverſarios Eccleſiam; ex poſteriore, eam apud Romanenſes eſſe.* Pro confirmatione prioris fundamenti producit 1. teſtimonia Scripturæ. Exod. 4. *cùm Moſes mitteretur a Deo ad populum ac diceret, Non credent mihi neq; audient vocem meam, non reſpondit illi Deus, debent credere velint nolint, ſed dedit illi poteſtatem faciendi miracula, & ait: ut credant, quòd apparuerit tibi Dominus.* Et in N. T. Matt. 10. *Euntes prædicate dicentes: Appropinquavit regnum cœlorum, infirmos curate, mortuos ſuſcitate, lepreſos mundate, Dæmones ejicite.* Joh. 15. *Si opera non feciſſem eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* 2. argumentum. *Qui mittitur, debet oſtendere teſtimonio ejus à quo mittitur, ſuam autoritatem, alioqui nemo tenetur eum recipere. Omnis a. qui mittitur ad prædicandum vel mittitur a Deo per ordinarios Prælatos, vel extraordinariè a ſolo Deo, & quidem qui mittitur per ordinariũ Prælatum, debet oſtendere teſtimonium ordinarii Prælati nimirum literas ejus ſigillo munitas. Qui v. mittitur à ſolo Deo, debet oſtendere ſigillum Dei, quod nihil eſt aliud quam miraculum. Sic n. dicitur* Marc. ult. *Illi profecti prædicaverunt ubiq; Domino cooperante & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.* Hebr. 2. *conteſtante Deo ſignis & virtutibus.* 3. *teſtimonium Auguſtini, qui lib. 22. de civ. Dei c. 8. dicit, miracula fuiſſe neceſſaria, ut mundus crederet* 4. *conſenſum Philippi Melancht. qui in c. 3. Matth. dicit, quando magna ſunt tenebræ vocari novos Doctores & ſemper à Deo addi miracula, ut certò ſciamus eſſe à Deo miſſos.* Reſp. 1. Nova fides duplici ratione ſic dicitur. vel quod ſit *verè* τῷ εἶναι nova, vel quòd *apparenter* duntaxat τῷ φαίνεσθαι nova. Sæpè n. fit quòd aliquid novum dicitur, quando renovatur, cùm tamen ſit antiquum. 2. *Miſſio extraordinaria* itidem duplici ratione dicitur, vel *reſpectu ordinis tunc in Eccleſia publicè recepti*, vel *reſpectu ordinis a Deo inſtituti*, illa ſpectat ad corruptelas volgò receptas abolendas, hæc ad cultum, quem Deus inſtituit, mutandum. Ad fidem ſenſu priore novam & ad miſſionem ſenſu poſteriore extraordinariam miracula requiri, probant argumenta à Bellarmino allata (ſi tamen aliquid probant) ſed noſtra fides, quam profitemur, non eſt nova, ſed per omnia conformis antiquæ fidei in Scripturis ſacris propoſitæ, ac miſſio Lutheri & aliorum ſymmyſtarum non fuit extraordinaria ſenſu poſteriore, ſed ordinaria, ergo non debent Pontificii miracula quædam externa à nobis exigere. (** Becanus de vocat. miniſtr. th. 45. *Chriſto inter cetera miſſionis præſidia adhuc opus fuiſſe miraculis.* Atqui 1. miracula deficiunt in quibuſdam perſonis, utpote Aarone, Prophetis &c. 2. deficiunt in certis actibus in quibus ſine ſigno creditum fuit Chriſto à Samaritanis Ioh. 4. v. 42. Paulo à Berœenſibus. Actor. 17. verſ. 11. à Lydia cap. 16. v. 14. &c. *P*etro à Hieroſolymitanis Actor. 2. v. 37. Apollo à Judæis Actor. 18. v. 28. Neceſſario & perpetim cohærentia nunquam divelluntur. At ſigna & vocationis probatio divelluntur. His ultimis temporibus non poterat vocatio immediata miraculis confirmari. 1. quia Deus miracula in ſigna conſtituit Antichriſto Matth. 24. verſ. 24. 2. Theſſ. 2. v. 9. 2. placuit Deo varios agendi modos in cauſa fidei olim uſurpatos tollere & homines verbo alſtringere quod etiam in clade Antichriſti ceu oris Spiritum adhibiturus erat 2. Theſſ. 2. v. 8. 3. Cauſa ob quam olim miracula & ſigna requiſita ſunt, non erat alia quam quia homines Propheticis vaticiniis eò remittebantur Eſai. 35. v. 5. Deut. 18. v. 22. quæ cum nos deſtituat, neque Chriſtus hoc medio doctores probare jubeat, ab eo tanquam electitio meritò deſiſtimus. Grodicius in poſt. p. 184. *Miracula ſunt infallibilis teſſera immediatè vocati à Deo.* Coſter. Dom. 3. adv. p. 46. *Deum nec notabiles ullos in Eccleſiam mittere ſolere reformatores, ut aliquam in moribus mutationem introducant ſine ſignis.* Reſpond. quamvis Deus extraordinariam vocationem ſuorum miniſtrorum ut plurimùm miraculis conſpicuam reddiderit, non ut verbi veritas ab autoritate miraculorum penderet Deuter. 13. ſed ut impiorum pertinacia validius percelleretur, imbecillitas etiam infirmorum adjuvaretur tamen ad omnem divinam & extraordinariam vocationẽ ἁπλῶς neceſſaria eſſe mir. negamus) 3. Ad fidem poſteriore ſenſu novam & ad miſſionem priore ſenſu extraordinariam miracula neceſſariò requiri, ex Scripturis non poterit demonſtrari, quin potiùs cõtrarium ex illis colligitur. Quoties n. pii Reges ac Prophetæ

pheræ in *Eccleſia* Iſraelitica corruptelas doctrinæ & cultus Baaliticos removerunt, qui tamen nulla ſcecerunt miracula? Quoties Orthodoxi Epiſcopi N.T. Eccleſiam ab Arianiſmo & aliis hæreſibus expurgarunt, qui tamen dono faciendi miracula non fuerunt omnes inſtructi? 4. Miracula etiam dicuntur duplici reſpectu, vel quæ *externe* in oculos occurrunt ac magnam ſpeciem obtinent, qualia ſunt, mortuus excitare, cœcos illuminare, claudos ſanare, vel quæ *interiore* Dei virtute peraguntur, neque ita perſtringunt oculos externos, qualia ſunt, doctorem aliquem divinitùs excitari, ſingularibus Spiritus ſancti donis exornari, mirifico ſucceſſu doctrinam illius contra conatus adverſariorum propagari, &c. Si de miraculis ſenſu priore acceptis loquantur, negamus ea in reformatione Eccleſiæ & in miſſione extraordinaria requiri, quia de Johanne Baptiſta, per quem Eccleſiæ Iſraeliticæ corruptelas Deus reformavit, expreſſè dicitur Johan. 10. v. 14. *quòd nullum fecerit ſignum.* Si de miraculis ſenſu poſteriore acceptis quæſtio ſit, ea non poſſunt Eccleſiæ noſtræ denegari.

Roma orbem domuit, Romam ſibi Papa ſubegit,
Viribus illa ſuis, fraudibus iſte ſuis.
Quantum iſto major Lutherus, major & illa,
Orbem urbemq; uno qui domuit calamo.

Item.

Lutherus decimum confecit ſtrage leonem,
De clava noli quærere, penna fuit.

Item.

Vir ſine vi ferri vi verbi & inermibus armis
Totius immenſas contudit orbis opes.

5. Si miracula ad novam fidem & extraordinariam miſſionem duntaxat ſunt neceſſaria, tùm ne ipſi quidem Pontificii *vera* ac *neceſſaria miracula* habent, neque enim novam fidem vel extraordinariam miſſionem jactitant, ſed de antiquitate ſuæ fidei & miſſionis Apoſtolicæ autoritate perpetuò gloriantur.

280. His ita præmiſſis ad argumenta Bellarmini facilè reſponderi poteſt. 1. Moſis vocatio erat immediata & penitùs extraordinaria, erat ipſe Iſraelitis omninò ignotus & mirandum illud opus, videlicet liberatio ex ſervitute Ægyptiaca, erat planè extraordinarium, ergo neceſſarium illi fuit miraculis ſuam vocationem & prædicationem demõſtrare. Præterea Iſraelitæ eo tempore nondum habebant Scripturas, ex quibus Dei voluntatem de hoc mirando beneficio diſcere potuiſſent. Nos verò habemus Scripturas publico Eccleſiæ conſenſu receptas, ex quibus Lutherus doctrinam ſuam demonſtravit & ad eas unicè provocavit, neque unquam *immediatam* quandam vocationem jactitavit, ſed quia ad prædicationem Evangelii mediatè & ordinariè fuit miſſus, illud juxta Dei voluntatem in Scripturis patefactam purum à ſordibus ac corruptelis prædicare & voluit & debuit. 2. Sub initium N.T. miracula fuerunt neceſſaria, ut publicè conſtaret de adventu Meſſiæ, de quo prædictum erat, quod miraculis ſuam miſſionem ac doctrinam demonſtraturus ſit Eſai. 35. v. 5. hodiè verò non eſt talis neceſſitas miraculorum, Evangelii præconio publicè in toto orbe recepto, quò pertinent dicta veterum paulò ſuperiùs hac de re citata. 3. Ex verbis Chriſti Joh. 15. v. 24. *Si opera non feciſſem inter eos, quæ nullus alius fecit, peccatum non haberent,* nequaquam colligi poteſt, planè non eſſe adhibendam fidem doctoribus illis, qui ſine miraculis veniunt, etiamſi doctrinam Scripturæ conformem tradant, aliàs rectè feciſſent Judæi non adhibentes fidem doctrinæ Johannis Baptiſtæ, qui nullum faciebat ſignum, cùm tamen Luc. 7. verſ. 30. Chriſtus hoc nomine Phariſæos ac Legisperitos accuſet, *quod conſilium Dei ſpreverint non baptizati à Iohanne Baptiſta.* Sed loquitur Chriſtus *comparatè,* Judæos ſcil. non quidem nullum, ſed non tantum habituros peccatum, ſi Chriſtus non tot ac tantis miraculis doctrinam ſuam confirmaſſet. Collationis gratiâ huc afferri poteſt dictum Chriſti Mat. 11. v. 20. *Væ tibi Corazin, væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro ac Sidone facta fuiſſent virtutes, quæ facta ſunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent.* v. 22. *Si in Sodoma facta fuiſſent virtutes, quæ in te* (Capernaum) *facta ſunt, manſiſſent fortè uſq; in hanc diem,* ubi Chriſtus Tyrios, Sidonios ac Sodomitas non excuſat ab *omni*, ſed à *tanto* peccato, quantum incolis Chorazin, Bethſaidæ & Capernaumi tribuit, quod ſcil. tantâ miraculorum copiâ & majeſtate non fuerint ad conſortium Eccleſiæ vocati, ideoque etiam tanto tàm gravis peccati reatu non teneantur conſtricti, 4. Qui aliquid agit vel docet contra ordinem publicè receptum, ſi ordo ille ſit corruptus, non neceſſe habet miraculis ſuam vocationem & doctrinam confirmare, ſed ſufficit, ſi vocationem habeat ab illis, quibus Eccleſia vocandi partes dedit, & ſi ex Scriptura doctrinam ſuam probet. Quare cùm Lutherus non jactitaverit immediatam miſſionem, ſed ad miniſterium fuerit ordinario modo vocatus, nec protulerit novam doctrinam, ſed veterem à novis corruptelis repurgaverit, non debent ab ipſo miracula exigi, aliàs longè majori jure à Johanne Baptiſta Phariſæi eadem exigere potuiſſent. 5. Auguſt. quidem dicit, *miracula fuiſſe neceſſaria, ut mundus crederet,* ſed diſertè addit, *qui nunc quærit miracula,* publicè ſcilic. receptâ Evangelii doctrinâ, *magnum eſſe prodigium.* Diſtinguit igitur inter fidem Chriſti propagandam ac propagatam, inter ſtatum Eccleſiæ primitivæ & tempora ejus poſtrema, ac diſertam addit rationem, quare confirmatâ ſemel doctrinâ Chriſti miraculis non ampliùs fuerit opus. *Canon quippe ſacrarum literarum* (inquit) *quem diffamatam eſſe oportebat, illa* (antiqua miracula à Chriſto & Apoſtolis edita) *facit ubique recitari & memoria cunctorum inhærere populorum.*

281. Sed invenit Bellarmin. aliquid, quod hiſce opponere voluit. 1. *Noſtram doctrinam eſſe novam & cum tota antiquitate pugnantem.* Reſp. contrarium oſtendimus ſuperiùs. *Quod ab Antiquo dierũ* deſcendit & in *antiquis Scripturarum ſacrarum tabulis* monſtrari poteſt, id novum nemo dixerit. At quæcunque dogmata Eccleſia noſtra profitetur ea ab Antiquo dierum deſcendunt & in antiquis Scripturarum ſacrarum tabulis monſtrari poſſunt. Ergo. 2. *Conſtare nos ſaltem aliter docere, quam doceant ordinarij Paſtores, conſtare etiam nos non eſſe miſſos ab ordinariis Paſtoribus, ergo nec debere nec tuto poſſe doctrinam noſtram recipi, niſi divino teſtimonio miſſio demonſtretur.* ℞. Prophetæ repurgantes Eccleſiam à cultibus Baaliticis & peregrinis doctrinis itidem aliter docebant quàm ordinarii Paſtores, Sacerdotes ſcil. Levitici. Iohannes Baptiſta itidem aliter docebat, quã ordinarii Paſtores, Scribæ ſcilic. ac Phariſæi, nihilo tamen minùs Iſraelitæ non ſolùm tutò poterant ſed etiam tenebantur doctrinæ ipſorum fidem adhibere, etiamſi externo quodam miraculo miſſionem ſuam non

Exceptiones Bellarmini.

con-

confirmarent. Noſtri miniſtri non alia docent, quàm quæ Apoſtoli & primitivæ Eccleſiæ Paſtores docuerunt, illis debebant ſe conformare, qui ſe Apoſtolorum ſucceſſores eſſe gloriantur, non à noſtris exigere, ut potiùs reſpiciant, quid ipſi doceant, quàm quod Chriſtus & Apoſtoli docuerunt. Quod additur, *Lutherum non fuiſſe miſſum ab ordinariis Paſtoribus*, de eo dictum fuit ſuperiùs in examine quintæ notæ. 3. *Iohannem quidem non feciſſe miracula, in ipſo tamen multa & magna fuiſſe facta, utpote quod natus de anu at ſterili, quod Pater ejus obmutuerit & poſtea ſoluta ſit lingua in filii nativitate, quod in utero exultaverit, quòd à puero in deſertis locis vixerit.* (** Eandem exceptionem repetit Becanus in diſp. de vocat. Miniſtr. th. 46. *multa ſc. circa Iohannem facta eſſe miracula* Reſp. 1. plerique auditores Iohanni adhærentes illa nunquam cognoverant vel audierant. 2. alii denſiſſimâ oblivione ſepelierant adeoque facta fuerunt ſigna nō ad auditores Johanois, neq; tunc quando vocationem probare opus erat, 3. nec hoc effectu & fine ut talem vocationem demonſtrarent. aliis multi forent immediatè vocati, de quibus diverſum conſtat. Circa populum Iſraeliticum quot contigere miracula? circa paralyticos, leproſos, Dæmoniacos &c. à Chriſto liberaros circa Miriam, Naamanem Syrum, ſocios Danielis &c. **) Reſp. hæc non omnibus nec toti populo, ſed paucis duntaxat in vicinia fuerunt nota, Luc. 1, 65. ac facta fuerunt, antequam docendi munus Johannes aggrederetur, ſed Pontificii exigunt externa & manifeſta miracula, quibus doctores ſuam miſſionem confirment. Ergo non quærunt in quo, ſed à quo miracula fiant. Ac ſi miracula illa Johannis vel fuiſſent publicè nota vel pro miraculis propriè ſic dictis habita, quare Synedrion Hieroſolymitanum ex ipſo quæſiviſſet, *quam haberet vocationem ad docendum & baptizandum* Joh. 1. v. 25. quorſum etiam diceret populus Joh. 10. v. 41. *Iohannes quidem nullum fecit ſignum?* in quæ verba ſic commentatur Maldonatus. *Videtur in hoc verbo duplex argumentum implicatum eſſe. Alterum eſt, Iohannes nullum unquam miraculum fecit & illi credimus, multò magis ergo huic Chriſto credere debemus*, &c. Salmer. tom. 4. Hiſt Evang. part. 2. p. 264. *Iohannes, ut & alii multi Propheta, ſigna non edidit.* Quod ſi Bellarmin. exiſtimat, ſufficere ad demonſtrandam divinam miſſionem miracula quovis modo ſic dicta, ſi vel maximè externo ſplendore non incurrant in oculos, opponimus illi mirabilem doctrinæ Evangelicæ ſucceſſum, dona docendi ſingularia in Luthero, defenſionem ejuſdem contra tot potentiſſimorum hoſtium minas atq; inſidias, &c. Quod Bellarm. inter miracula in Johanne facta numerat *commorationem ipſius in deſerto* à puero, de eo annotamus verba Chemnicii cap. 16. Harm. pag. 295. *Varia de illo deſerto Iohannis diſputata extant. Multi enim ita accipiunt, quaſi locus fuerit invius, ubi inter feras extra omnem hominum conſpectum vixerit. Nicephorus recitat traditionem. Cum Herodes circa Bethlehem puellos undique ad crudelem necem conquireret, matrem Eliſabetham cum puerulo ſuo latitandi cauſa fugiſſe ad deſertum locum & Iohannem poſteà in deſerto illo, ad quod tali occaſione pervenerat, manſiſſe. Hæc opinio aliquam habet ſpeciem. Sed Lucas dicit, Spiritum & manum Domini fuiſſe cum Iohanne, ita ut de pueritia & adoleſcentia ejus omnes dicerent, Quis putas puer iſte erit! Non ergo in deſerto in vio extra hominum conſpectum & converſationem inter feras Iohannes in pueritia & adoleſcentia vixit. Hebræis enim diſtincta ſunt vocabula deſerti & ſolitudinis ac deſertam eſſe terram minùs cultam & fœcundam loca Scripturæ teſtantur* Eſ. 32. v. 15. Jer. 12. v. 10. Matth. 14. v. 15. &c. *rarior itaq; & minus frequens nec adeò culta fuit habitatio in deſerto, ſicut in aliis locis.* 4. *Iohannem fuiſſe filium Sacerdotis, & proinde Sacerdotem & ordinarium Miniſtrum.* Reſp. ſi à Synedrio Hieroſolymitano pro Sacerdote & ordinario miniſtro fuiſſet habitus, nequaquam miſſâ ad ipſum legatione cum eo expoſtulaſſent, quod ſeceſſione à templo factâ in deſerto doceret & baptizaret. *Fuit Iohannes in deſertis uſq; ad diem oſtenſionis ſuæ ad Iſrael* Luc. 1. v. 80. ergo in adoleſcentia ſuâ non fuit miſſus ad collegia illa, quæ Hieroſolymis magno numero pro Theologiæ Studioſis, futuris olim Sacerdotibus conſtituta erant Act. 6 v. 9. ut ibi literis inſtitueretur, nec cooptatus fuit in Collegium Sacerdorum, ut Parentis loco in templo miniſtraret, ſed vixit in deſerto & extraordinario modo Deus ipſum idoneum reddidit ad tantum miniſterium, ſicut etiam antea fecerat, quando religionem collapſam illuſtri aliquâ & immediatâ vocatione voluit inſtaurare, ut ex Amos. 7. v. 15. manifeſtum quæ ſunt verba Chemnitii loco dicto. Urgemus igitur hoc argumentum. Ordinarii Sacerdotes Levitici in templo, non extra templum, officium ſuum adminiſtrabant. Johannes Baptiſta non in templo, ſed extra templum in deſerto officium ſuum adminiſtravit. Ergo non fuit ordinarius Sacerdos Leviticus. Item. Nullus Sacerdos Leviticus novam & inuſitatam Ceremoniam adminiſtravit. Joh. Baptiſta novâ & iouſitatam Cerem. Baptiſmi puta adminiſtravit. Ergo non fuit *plusquam Propheta* Matt. 11. 8. quomodo igitur in cenſum Sacerdotum Leviticorum & ordinariorum Miniſtrorum compingi poteſt? 5. *Iohannem nihil docuiſſe contra communem doctrinam, neq; ſe à ceteris Sacerdotibus & populo ſeparaſſe. Quanquam enim Principes & Phariſæi eum odiſſent, quia Chriſtum prædicabat, tamen interrogati a Chriſto Matth 21. quid ſentirent de Baptiſmo Iohannis, non ſunt auſi illum improbare. Ioſephus etiam lib. 18. antiq. Iud. c. 10. teſtatur, Iohannem à Iudæis fuiſſe habitum inter præcipuos viros juſtitia & probitatis cauſâ, unde mendacium eſt, quod Centuriatores dicunt Iohannem habitum à Sacerdotibus & Phariſæis pro hæretico.* Reſp. imò verò Bellarminus hoc negans apertè fallitur Luc. 7. v. 30. *Phariſæi & Legiſperiti ſpreverunt conſilium Dei adverſus ſeipſos non baptizati à Iohanne.* v. 33. *Venit Iohannes Baptiſta neq; manducans panem neq; bibens vinum, & dicitis, Dæmonium habet*, in quem locum ſic commentatur Toletus. *Phariſæi & Scribæ ſeu legum doctores nullatenus credebant Iohannem à Deo miſſum, ſed hoc conſilium Dei contemnebant & interpretabantur Iohannem virtute Dæmonis auſteram vitam vixiſſe.* Quò etiam pertinet expoſtulatio illa Joh. 1. v. 25. *Quid baptizas ſi non es Chriſtus, nec Elias, nec Propheta?* Si eum non habuiſſent pro hæretico, cur Baptiſmum ab eo non ſuſcepiſſent, cur Dæmonium illi tribuiſſent, cur de vocatione cootroverſiam ipſi moviſſent. Neque quicquam poterat abſurdius dici, quàm quod Bellarminus aſſerit, *Iohannem nihil docuiſſe contra communem doctrinam, neque ſe à ceteris Sacerdotibus & populo ſeparaſſe.* An non erat contra communem doctrinam totum cultum Leviticum abolendum eſſe, ſacrificia eſſe typos unici illius ſa-

erificii in ara crucis per Meſſiam offerendi, quem propterea vocat agnum DEI, ac Meſſiam illum præſto eſſe. An non à ceteris Sacerdotibus ac populo Johannes ſeſe ſeparavit, quando in deſerto extra templum novam Baptiſmi Ceremoniam inchoat ac Phariſæos & Sadducæos ad Baptiſmum ſuum venientes *progeniem viperarum* appellat? Quod Matth. 21. v. 25. non audent Johannis Baptiſmum improbare, ejus rei cauſa ibidem ab Evangeliſta exponitur, non quod de perſona vel de Baptiſmo ipſius honorificè ſentirent, ſed quia *turbam timebant, à qua Johannes habebatur pro Propheta*, de quo judicio promiſcuæ turbæ etiam loquitur Joſephus lib. 16. antiq. cap. 10. quod enim Phariſæos attinet, de illis ſcribit Hieron. in cap. 17. Matth. *quod in Johannis necem conſenſerint*, id quod ex Evangelica Hiſtoria non obſcurè colligitur, diſſimulant enim Herodis violentiam odio Johannis Baptiſtæ, atque adeò illis hoc factum non diſplicet, ut ſtatim incipiant agitare conſilia de opprimendo etiam JESU, quem Johannes commendaverat Johan. 14. verſ. 1. unde Matth. 17. verſ. 12. Chriſtus inquit, *filium hominis ab iis paſſurum*, qui in Baptiſta idem antea fecerant.

An miracula ſint ſufficientia fidei teſtimonia.

282. Alterum ſuum fundamentum *quod miracula ſint efficacia & ſufficientia fidei teſtimonia* Bellarminus confirmat hoc modo. *Vera miracula non poſſunt fieri niſi Dei virtute, dicitur enim miraculum, quod ſuperat vires omnium creaturarum & ideo omnibus creaturis eſt mirabile, & propterea in Scripturis dicuntur teſtimonia DEI. Quare quod miraculo confirmatur, teſtimonio DEI confirmatur, Deus autem non poteſt eſſe teſtis mendacii, quod ergo miraculo confirmatur, verum ſit neceſſe eſt.* Reſp. 1. concedimus, vera miracula nulla vi niſi divina fieri poſſe, atqui ſæpiùs æſtimantur vera miracula quæ tantum ſunt mirabilia ac Diaboli operâ fiunt. Externo aſpectu vera miracula à falſis, divina à Diabolicis diſcerni nequeunt, accedat igitur oportet judicium Spiritus, quod *ex doctrina* de miraculis fertur. ** lib. 3. de Rom. Pont. cap. 15. diſputat, *quod miracula vera à falſis non poſſint dignoſci, imo quod occulta ſit ratio quæ ſint vera & falſa miracula.*** 2. Deus etiam falſis doctoribus poteſtatem edendi miracula concedit, non ad probationem dogmatum hæreticorum, ſed vel ad probationem piorum, Deut. 13. v. 2. vel ad confirmationem illorum, quæ adhuc ſana & integra apud hæreticos habentur, ſicut ipſe Bellarminus de miraculo Pauli Novatianorum Epiſcopi ſub finem hujus capitis ſcribit, ꝙ factum *ſit non in confirmationē fidei Novatianæ, ſed Catholici Baptiſmi*, qua de re plura ſuperius. 3. Quod Bellarminus addit, *miracula fieri vel ad confirmandam fidem vel ad illuſtrandam alicujus ſancti gloriam, ita ut oſtendant eum hominem verè eſſe ſanctum*, illud itidem non poteſt abſolutè & ſimpliciter concedi. quandoque enim illi edunt miracula, quibus CHRISTUS in die judicii dicet, non novi vos Matth. 7. verſ. 22. Quomodo verò de illis dici poteſt, quod verè ſint ſancti? unde rectè ſtatuit gloſſa in verbo Miracula c. Audivimus extr. de reliq. & venerat. Sanctor. *Non continuo eum, qui miracula facit, nos venerari debere pro Sancto*, cum ſecundum c. Tenéamus 1. quæſt. 1. *fiant miracula, quandoque etiam per malos.* Audiat hac de re Bellarminus ſeipſum, ſi enim diſputat libr. 1. de grat. & libero arbitrio cap. 10. §. ſecundò quæri poteſt. *Dubitari non poteſt, quin gratia gratis data à gratia gratum faciente ſeparari poſſint. Poſſe enim eſſe ſine caritate donum linguarum, Prophetiam, ſapientiam, ſcientiam & fidem, teſtatur Apoſtolus 1. Corinth. 13. Conſtat autem, caritatem vel ipſam gratiam gratum facientem eſſe vel ejus comitem individuam* Ad hæc Matt. 7. *Dominus ait, multos dicturos in die judicii. Nonne in nomine tuo prophetavimus & virtutes multas fecimus, qui tamen audient, Neſcio vos. Et, diſcedite à me omnes operarii iniquitatis. Denique & Balaam ariolus multa de Chriſto verè prophetavit Num. 22. & 23. & Caiphas vir alioqui perditiſſimus, cùm eſſet Pontifex illius anni prophetavit Johan. 11. Negandum tamen non eſt, ut plurimum gratias gratis datas cum gratia gratum faciente conjungi, quia ut Gregorius docet homil. 17. in Ezech. ejuſmodi donis ſervos ſuos Deus donat exteriùs, ut appareat quid ſint apud Deum interiùs.* Hæc Bellarminus, ex quibus evidenter colligitur, non eſſe perpetuæ & immotæ veritatis, *quod is ſit verè ſanctus, qui miracula facit*, cùm abſque caritate, vera ſanctitas locum non habeat, & tamen à fide miraculorum caritas abeſſe poſſit.

An in Eccleſia Romana vigeant miracula.

283. *Membrum ſecundum.* Num in Eccleſia Romana vigeant miracula? Poſſemus brevi lineâ agere ac rem totam hoc Syllogiſmo complecti. Miracula quæ fiunt in Eccleſia Romana aut confirmant doctrinam Propheticam & Apoſtolicam, aut corruptelas, ſuperſtitiones & cultus idololatricos. Si prius, demonſtrandum eſt ex ſacris literis doctrinam Romanæ Eccleſiæ, qualis eſt hodiè, omni ex parte cum doctrina Prophetica & Apoſtolica convenire. Si poſterius, miracula illa non debent attendi. Sed ut de miraculis illis, quæ tantopere à Pontificiis jactitantur, rectiùs fieri poſſit judicium in certas claſſes illa diſtribuemus, præmiſſâ neceſſariâ iſtâ admonitione, quòd quædam narrationes de miraculis in Eccleſia Romana celebratis ſint falſæ ac fabuloſæ etiam ipſorum ſaniorum Pontificiorum judicio. Petrus Cluniacenſis Abbas libr. 5. Epiſt. 29. *Noſti quantum me pigeant falſa in Eccleſia DEI cantica, &c.* ubi inter alia recitat Canticum quoddam Sancti Benedicti, 24. mendacia comprehendens. Lindanus lib. 3. de Interp. Script. cap. 3. meminit veteris cujuſdam querelæ Agoberti Epiſcopi Lugdunenſis, quem Antiphonarium correxiſſe ſcribit amputatis *quæ ſuperflua, levia, falſa, blaſphema, phantaſtica multa videbantur.* Et ſubjungit Lindanus. *Si hic Epiſcopus jam in vivis eſſet, videret q̃; noſtra Miſſalia & Antiphonaria, DEUM immortalem, quo ea pingeret nomine?* ** Gelaſius c. Sancta Romana diſt. 15. *Secundùm antiquam conſuetudinem ſingulari cautela geſta Sanctorum Martyrum in S. Romana Eccleſia non legi, quia & eorum, qui conſcripſere, nomina penitus ignorantur & ab infidelibus aut idiotis ſuperflua aut minus apta, quàm rei ordo fuerit, ſcripta eſſe putantur.* Johan. Gerſon. in declarat. *Quæ veritates ſint credendæ de neceſſit. ſalut. part. 1.* numerat *Legendas Sanctorum inter illas veritates quæ tantummodo faciunt ad nutriendam vel fovendam devotionis religioſam pietatem, ubi pietas devota magis aſpicitur q̃ veritas certa.* Lindanus de opt. Script. interpret. genere cap. 3. p. 103. fatetur, quod *Breviaria, & inter ea etiam novum Romanum* (de quo dicit, *quod alioqui doctorum & piorum non fugiat reprehenſionem plurimis de cauſis juſtiſſimis*) *quædam feſta Sanctorum præſcribat, de quibus ipſe dubitat, an eorum nomina ſint ſatis vindicata.*** Ludovicus Vives vir gra-

Fabuloſæ de miraculis narrationes.

viſſi-

viſſimus & eruditiſſimus de farragine mendaciorum in legenda aurea talem texit querelam. *Sed mentio hæc rerum à magnis viris actarum in mentem revocat mihi eum dolorem, quem ſæpenumerò cœpi animo maximum, dum ipſe mecum reputo, quam diligenter, quantâ curâ Alexandri, Annibalis, Scipionis, Pompeii, Cæſaris & aliorum Ducum, Socratis, Platonis, Ariſtotelis & aliorum Philoſophorum acta perſcripta ſunt & ſempiternæ memoriæ infixa, ut periculum non ſit, ne unquam excidant. Acta verò Apoſtolorum, Martyrum, denique divorum noſtræ religionis & ipſius ſive creſcentis Eccleſiæ ſive jam adultæ operta maximis tenebris ferè ignorari, tantò ſive ad cognoſcendum, ſive ad imitandum, quàm Ducum & Philoſophorum fructuoſiora. Nam quæ de iis ſunt ſcripta, præter pauca quædam, multis ſunt commentis fœdata, dum qui ſcribit, affectui ſuo indulget & non quæ egit divus, ſed quæ ille egiſſe eum vellet, exponit, ut vitam dictet animus ſcribentis, non veritas. Fuêre, qui magna pietatis loco ducerent, mendaciola pro religione confingere, quod & periculoſum eſt, ne veris adimatur fides propter falſa & minime neceſſarium, quoniam pro pietate noſtra tàm multa ſunt vera, ut falſa, tanquam ignavi milites & inutiles, oneri ſint magis quàm uſui.* ** (Gelaſius Papa nonnullorum ſanctulorum, quos Romana colit Eccleſia, *ut S. Quirini, S. Georgii. S. Iudithæ legendas* rejicit *ut fabuloſas & ab hæreticis ſcriptis* diſt. 15. cap. 4. De Antonio ſcribunt in Chron. Minor. part. 5. cap. 21. *tantâ cum efficacia ipſum potuiſſe concionari ut ad duo milliaria à muliere religioſè fuerit auditus.* Vide Martinum Eyſengrin von der uhralten Capellen unſer L. Frauen zu alten Ottingen Ann. 71. Ingolſt. impreſſus, & Haſenmullerum de mirac. Jeſuit. cap. 8. pag. 399.) ** Idem alibi ſic ſcribit. *Sed fortaſſis hæc quamvis gravia, ac tolerabilia fuerint. Quale eſt, in res ſacras hanc quoque licentiam mentiendi irrepſiſſe, ſeu potius apertè eſſe invectam, ut quæ traduntur de lepra Conſtantini, & balneo ſanguinis puerilis, de lepra Veſpaſiani, de Gamaliele, de Beronice, de actis CHRISTI & divæ Virginis? Clamamus & latramus ad minora, conniveмus ad hæc, quæ ſi in manus impiorum hominum veniant, ſanctiſſimam & graviſſimam noſtram pietatem ridiculam illis & exſibilandam reddiderint. Nec in rebus propinquioris memoriæ tradendis ſummis religioſior et. Scribunt Galli Gallica, Itali Italica, Hiſpani Hiſpanica, Germani Germanica, Britanni Britannica, aut alii in gratiam gentis cujuſpiam, putat rerum autor id ſe tantùm munus ſuſcepiſſe, ut quantum poſſit, gentem illam evehat, non oculum ad veritatem adjicit, ſed ad decus illius nationis, &c. Nec in actis Sanctorum ſcribendis major eſt veritatis cuſtodia, in quibus omnia oportebat eſſe exacta & abſoluta. Unuſquiſque eorum acta ſcribebat, ut in quemque erat affectus, ita ut animus Hiſtoriam dictaret, non veritas. Quàm indigna eſt divis & hominibus Chriſtianis illa Sanctorum Hiſtoria, quæ Legenda aurea nominatur? quàm neſcio cur auream appellent, cùm ſcripta ſit ab homine ferrei oris, plumbei cordis. Quid fœdius dici poteſt illo libro! O quàm pudendum eſt nobis Chriſtianis, non eſſe praeſtantiſſimos divorum noſtrorum actus verius & accuratius memoriæ mandatos, &c.* Io Gravaminibus Germanicæ nationis, quæ omnes Imperii ordines tàm Papiſtici quàm Lutherani Anno 1523. Pontificis Adriani Legato in Comitiis Noribergenſibus obtulerunt cap. 21. eadem extat querela. *Conductitii illi Paſtores (an prædones rectius quis eos dixerit, dubium eſt) ſimplici Chriſti plebeculæ pro Evangelii limpidiſſimo fonte turbidas, proſtratas, ac ruderibus oppletas propinent lacunas, dum Legendas, quas vocant, Sanctorum, nec ab Eccleſia receptas & gentilibus fabulis quàm Chriſtianæ & Evangelicæ doctrinæ ſimiliores, ad populum Chriſti publicè in concione docent.* ** Eraſmus in argumento libr. Confeſſion. Auguſtini. *Quid eos commemorem, qui fabulis vanis & miraculis fictis, memoriam eorum quibus favent, ſtudent vulgo commendare, nonnunquam ea laudantes, quæ laudatus nec fecit unquam & probavit? & arbitror fuiſſe qui pium exiſtimarunt animum hujuſmodi fucis ad religionis ſtudium accendere. Ego ſemper execratus ſum hoc Rabularũ genus, qui non norunt verum pietatis imaginem depingere, ſed mendaciis fallunt diſcipulos ejus, qui eſt veritas.* ** Laurent. Valla in orat. de donat. Conſtant. *Noſtri fabulatores paſſim inducunt idola loquentia.* Dantes Florentinus cant. 29. dicit, *ubique ſonare è pulpitis fabulas & populum vento paſci.* Melchior Canus libr. 11. locor. commun. cap. 6. *Negare non poſſumus viros aliquando graviſſimos in Divorum præſertim prodigiis deſcribendis ſparſos rumores & excepiſſe & ſcriptis etiam ad poſteros remiſiſſe. Quâ in re, ut mihi quidem videtur aut nimium illi ſibi aut fidelium certè vulgo indulſerunt, quod vulgus ſentiebant non tantùm ea miracula facilè credere, ſed impensè etiam flagitare & autoribus nobiliſſimis placuiſſe veram Hiſtoriæ legem eſſe; ea ſcribere quæ vulgo vera haberentur.* ** Et poſtea. *Nec ego hic libri illius autorem excuſo, qui Speculum exemplorum inſcribitur* (Jacobum de Voragine Epiſcopum Genuenſem) *nec Hiſtoriæ etiam ejus, quæ legenda aurea nominatur. In illo enim miraculorum monſtra ſæpius quam vera miracula legas, hanc homo ſcripſit ferrei oris, plumbei cordis, animi certè parum ſeveri & prudentis.* ibid. *Dolenter, hoc dico potius quam contumelioſè multò à Laertio ſeverius vitas Philoſophorum ſcriptas, quam à Chriſtianis vitas ſanctorum, longèq; incorruptiùs & integriùs Suetonium res Cæſarum expoſuiſſe, quã expoſuerint Catholici non res dico Imperatorum, ſed Martyrum, Virginum & Confeſſorum.* ** Cornel. Agrippa de vanit. ſcient. cap. 97. *Ceteri divorum conſtruunt Hiſtorias piè nonnihil admentientes, ſupponunt reliquias, fabricant miracula, confinguntque terribiles fabulas.* Eraſmus in Epiſtola ad Albertum Archiepiſcopum Moguntinum præfixa Methodo Theologiæ pag. 9. *Nunc Siculis gerris vaniora, nunc cujuslibet deliri ſenis, aut etiam anicula ſomnia huc irrepſerunt & indies magis ac magis irrepunt.* Idem alibi ſic ſcribit. *Quid commemorem eos qui fabulis vanis & miraculis fictis memoriam eorum quibus favent, ſtudent vulgò commendare, &c. Ego ſemper execratus ſum hoc rabularum genus, qui non norunt veram pietatis imaginem depingere ſed mendaciis fallunt diſcipulos ejus, qui eſt veritas.* Johannes Capgravii Legenda de ſanctis Britannicis ſunt fabuloſiſſima. Sed nec Jeſuitarum relationes de miraculis Ignatii certam fidem facere poſſunt. Maffeus lib. 2. de vita Ignatii capit. 5. & Ribadeneira libro 2. capit. 12. referunt, *Ignatium comitatum duobus ſociis Petro Fabro & Iacobo Lai-*

nez

nez non procul à Roma in templo quodam Deum invocaſſe & in ecſtaſi Deum ipſi viſum, qui filium ſuum Ieſum Ignatio & Sociis commendarit, Ieſum autem promiſiſſe, ſe ipſorum tutorem fore & addidiſſe, Ego vobis Romæ propitius ero. Sed Catechiſmus Jeſuiticus lib. 1. cap. 8. aliquot argumentis hanc apparitionem mendacii arguit, primò quia Maffeus addit, hanc fuiſſe cauſam, cur Ignatius Societati ſuæ à Pontifice confirmatæ nomen Jeſuitarum dederit, cùm tamen jam ante in libello ſupplice Paulo III. Pontifici oblato eo uſus fuerat. Ita enim in iſto libello loquuntur incluſo bullæ Anno 1540. *Quicunque in ſocietate noſtra, quam Ieſu nomine inſigniri cupimus, vult ſub crucis vexillo militare, &c.* Secundo, quia Jacobus Lainez poſt Ignatium Generalis illud non revelavit Congordano Agenti aut Verſori Advocato ſuo, cùm propter hoc ambitioſum nomen à Parlamento Pariſienſi accuſarentur. Tertio, quia Jeſuita Montaignes cap. 66. de la verite defendue dicit, *à Pontifice illud nomen Societatis inditum* La. Fon. cap. 35. idem tribuit Pontifici, ſed hujus viſionis Ignatianæ neuter ipſorum mentionem facit. Lermæus in introd. in artem Jeſuit. pag. 8. addit, *Ieſum illum, qui Ignatio Loyolæ apparuit habitum geſſiſſe Monachi talem ſcilicet, qualem Ieſuitæ hodiè gerunt, ac cùm Ignatius Romæ in tabem lethalem incideret, eundem Ieſum qui ſecùs viam ipſi apparuerat, ſub forma canis iterum ſe ei aſpectandũ præbuiſſe ac horribilibus emphaſibus non rarò percuſiſſe.* Ecquis verò de Salvatore noſtro IESU CHRISTO DEI & Virginis filio tale quid ſine blaſphemia cogitet? Iidem autores Maffeus & Ribadeneira referunt, *Ignatium habuiſſe viſionem, in qua DEVS Pater omnia inſtrumenta ad creationem mundi adhibita ipſi oſtenderet, quod Petrus ipſi apparuerit ac poſtea virgo Maria, quod bis à Diabolo viſibiliter tentatus fuerit, quod viderit Trinitatem in cœlo, Chriſtum corporaliter in hoſtia, quod viderit animam ſocii ſui Hoſii in cœlum aſcendere ſplendidiore quàm reliqui habitu multoq; illuſtriore, &c.* Sed hi Scriptores ſunt teſtes in propria cauſa, referunt ſe ex Ignatio iſta audiviſſe, non ſunt teſtes oculati, addunt hæc ab Ignatio eſſe viſa, & geſta antequam Ordo à Pontifice confirmaretur, at in bullis Pontificum non fit illorum mentio. Præterea in actione coram Parlamento Pariſienſi Pasquier à Jeſuitis exquiſivit, quænam miracula ab Ignatio Societatis autore ſint geſta, ſed Jacobus Lainez Ignatii ſocius & ſucceſſor Generalis nullum iſtorum protulit. De Ieſuita quodam Auguſtano in Diabolum ſe transformante, & pugione exinde confoſſu Hiſtoriam recenſet Ludov. Lavat. libro de ſpectris part. 1. cap. 9. Ecquis igitur incertis illis relationibus fidem adhibere velit. ** Bellarm. lib. 4. de Eccl. cap. 14. *Hoc noſtro ſeculo claruit in Indiis omni genere miraculorum B. Franciſcus Xaverius Societatis Ieſu Presbyter.* Ozorius tom. 4. concion. Concione de obitu Xaverii. *Hic Xaverius erat novi mundi Apoſtolus, innumera patravit miracula, Dæmones ejecit, cæcos illuminavit.* Contrà verò dubiam fidem miraculorum iſtorum faciunt ipſimet Pontificii Scriptores. Franciſcus de Victoria Profeſſor Regius in Acad. Salmanticenſi in Hiſpania relect. 5. propoſ. 5. *Non ſatis mihi liquet, an barbaris Indis fides Chriſtiana ita à nobis propoſita fuerit & annunciata, ut teneantur credere ſub novo peccato, nam miracula & ſigna nulla audio, nec exempla vitæ adeo religioſa, imo contrà multa ſcandala & multas impietates, unde videtur quod religio Chriſtiana nõ ſit iis ſatis commodè & piè prædicata, ut illi teneantur acquieſcere.* Xaverius ipſe, qui de rebus Indicis Epiſtolas familiares quinquaginta exaravit, de ſanatis illis cœcis, claudis, ſurdis, mutis nihil habet. lib. 2. de rèb. Indicis Epiſt. 3. Naturæ miraculum recitat de capro lacte ſuos parvulos hædos alente, non prætermiſſurus miracula gratiæ, ſi quæ div. virtute edidiſſet. Excipiunt, *Hoc argumentum eſſe modeſtiæ non impotentiæ.* Atqui de Apoſtolis dicitur Act. 14. *Tranſeuntes Apoſtoli retulerunt, quanta per eos feciſſet Dominus.* c. 15. *enunciantes quanta per ſe feciſſet Deus.* In quæ loca Ferus ſic commentatur. *Apoſtoli exponunt Spiritus Sancti virtutem, ut a multis pro collata in gentes gratia gratiæ dicerentur DEO & mutua fide confirmarentur. De his gloriandum, ſi Dei gloria promoveatur, ut proximus adjuvetur, non enim ſeipſos commendant, ſed DEI opera, ut Chriſtus præcepit Dæmoniaco: Vade & annuncia, quanta fecit Dominus.* Adde quod dono linguarum miraculoſo ad converſionem Indorum vel maximè neceſſario ipſi deſtituantur. p. 1. Morton. p. 488. Acoſta lib. 6. de ſalut. Indor. cap. 4. *Quæ eſt prædicatio noſtra? quæ fiducia? Signa quidem non edimus.* cap. 12. *Nos prodigia, quibus Evangelicas voces confirmemus, nulla producimus* cap. 17. *Neque verò opus eſt. Bonis operibus ita lucere coram hominibus, ut videntes glorificent Patrem, qui eſt in cœlis, eſt omnium ad perſuadendum miraculum potentiſſimum.* **

284. Miracula quæ pro veris in Ecclefia Romana celebrantur, ſunt varii ac diverſi generis. 1. Quædam ſunt *fallacia & mendacia* fraudibus peſſimorum hominum conficta. unde Lyranus jam olim conqueſtus in cap. 14. Daniel. *aliquando maximam deceptionem populi fieri in Eccleſia per miracula ficta à Sacerdotibus:* & Aſtexanus in ſumm. libr. 6. de reliquiis ſic ſcribit: *Hi qui cauſa devotionis accedunt ad Eccleſiam aliquam, propter miracula quæ fiunt, non ſunt falſis & fictitiis documentis decipiendi, ſicut occaſione quæſtus conſuevit fieri.* Cùm Cœleſtinus V. Pontifex curiæ reformationem meditaretur, Bonifacius VIII. ipſius poſtea in Pontificatu ſucceſſor quendam ſubordinavit, qui per fiſtulam in cubiculum Papæ directam ſimulans ſe eſſe Dei Angelum inſonabat, *Cœleſtine cede, ſi ſalvus eſſe cupis,* quo miraculo permotus Cœleſtinus ad eremum rediit. Balæus, Nauclerus, Maſſæus & alii referunt, unde proverbium de Bonifacio illo exortum. *Intravit ut vulpes, regnavit ut leo, mortuus eſt ut canis.* Gregorius VII. inſidias vitæ ſtruens Henrico III. in templo oranti ordinabat aliquem, qui ex loco ſuperiore ingentem lapidem in ipſum projicerent, ut ita divino miraculo periiſſe videretur, ſed factum eſt juſto Dei judicio, ut miniſter tanti ſceleris unà cum lapide iſto exitiali decideret: Benno Cardinalis in vita Gregorii. ** Ex Nicolao Palladio Dano Selneccerus parte 4. Exam. pag. 537. citat hanc Hiſtoriam. *Quidam Monachi ante aliquot annos non erant contenti mortuâ figurâ CHRISTI pendentis in cruce, ſed ſcribebant ad quendam mirabilem artificem, ut faceret eis vivum crucifixum, qui reſpondit. Si vivum fecero, fortaſſis à vobis interficietis. Tandem precibus & muneribus adductus fecit crucifixum, quaſi vivum, caput in cruce mobile, oculos & la-*

Miracula Pontificia quædam ſunt fallacia.

& labia mobilia. Hanc imaginem Chriſti crucifixi in ſuo templo ſuper januam chori collocaverunt & illâ magnam hominum multitudinem longo tempore deceperunt. Quoties enim magna hominum turba confluerat ad videndam & adorandam ſtatuam quidam Monachus à tergo ſtans traxit funiculum, quo avertebat caput idoli, quaſi nollet illos reſpicere & exaudire, unde fiebat magna animorum conſternatio. Statim clamavit Monachus inquiens, date, offerte opulenter nobis miſeris fratribus, tunc rurſus convertet ad vos placidum vultum. Tunc cœperunt homines offerre munera ad aram. Interea Monachus traxit alium funiculum, quo convertit caput imaginis ad populum ac ſi donis ſe placari ſignificaſſet. Tandem idolum proditum eſt & Monaſterium deſtructum. Haſenm. cap. 8. pag. 299. *Conficta ſunt miracula illorum pleraq;, quorum copiam recenſent quotidie ab hora undecima uſque ad duodecimam, & u 6. uſque ad 7.* ** Dominicani ut fidem facerent ſuo dogmati de conceptione Mariæ in peccato originali ad ſubſidia præſtigiarum decurrerunt, cujus rei exemplum commemoratur de Bernenſibus Dominicanis Anno 1509. editum, ubi in ſtatuam B. Virginis ad hunc uſum artificioſè inſtructam Monachi ſeſe abdentes & ſtatuæ geſtus mirificos affingentes gemere illam, lamentari, quiritari, profundere lachrymas, reſponſa dare ſciſcitantibus populo perſuaſerunt. Supprior involvens ſe linteo in cellam fratris Johannis Jezeri hominis ſimplicis noctu irrumpebat; ac modò *Barbarum*, modò *Catharinam Senenſem*, modò *D. Virginem* ſe eſſe ſimulabat, aliquando etiam clavum ferreum per ipſius manum adegit, &c. ſed fraude patefactâ autores ſceleris ſunt cremati. Vide relationem integram hujus Hiſtoriæ apud Wolffium cent. 16. p. 10. Philippum lib. 5. Chron. pag. 703. & Lavaterum lib. de ſpectris part. 1. cap. 7. De Franciſcanis ſimilem ludum commemorat Schleidanus lib. 9. comment. de ſtat. relig. Anno 1534. pag. 221. & ex illo Oſiander Cent. 16. Hiſt. Eccleſ. lib. 2. cap. 26. Aurelíis in Gallia Prætoris uxor teſtamento caverat, ut ſine pompâ ſepeliretur atque ſtrepitu. Maritus ergo, qui conjugis memoriam diligeret, morem ei geſſit & Franciſcanis, quorum in templo ſepulta fuit, juxta Patrem & avum muneris loco dabat ſex tantùm aureos, cùm illi multò ſperaſſent majorem prædam. Et cùm deinde ſylvam cæderet atq; divenderet, petentibus illis ligna ſibi dari gratis, denegabat. Tulerunt hoc valdè graviter & cum antea minùs illum probarent, ulciſcendi rationem hanc excogitabant, ut dicerent, *ipſius uxorē in ſempiternum eſſe damnatam.* Architecti erant hujus Tragœdiæ Colimannus & Stephanus Atrebatenſis, ambo Theologiæ Doctores & ille quidem erat exorciſta, totumq; ſuum apparatum in ejuſmodi rebus adhiberi ſolitum habebat in promtu, rem vero ſic adminiſtrant. Novitium quendam adoleſcentem ſupra teſtudinem templi collocant, is intempeſtâ nocte, cùm ad demurmurandas preces illi more conſueto venirent, magnum excitat ſtrepitum, adhibentur adjurationes & exorciſmi. Sed nihil ille proloquitur, juſſus edere ſignum, quo declaret, num ſit mutus Spiritus, denuò tumultuatur & perſtrepit. Eo jacto fundamento cives aliquot & celebres quidem ac ipſorum ſtudioſos adeunt, narrant ſibi triſte quoddam accidiſſe, rogant ne graventur nocturnis precibus intereſſe. Cùm hi veniſſent & precationum eſſet factum initium, ille de ſuperiori loco turbam excitat, rogatus quid vellet & quis eſſet? ſignificat non ſibi licere loqui. Jubetur ergo per ſigna reſpondere ad interrogata. Foramen autem erat factum, per quod admotia auribus exorciſtæ vocem haurire poterat & intelligere. Deinde tabulam habebat ad manum, quam interrogatus feriebat, ſic ut infra poſſet exaudiri. Primum itaque rogatur, num ſit ex eorum numero, qui ibi ſint ſepulti? poſteà multis ordine recitatis nominatim, quorum erant ibi corpora condita, venitur tandem ad uxorem prætoris: ibi dato ſigno ſe Spiritum ejus eſſe demonſtrat. *An ſit damnatus & quonam ſuo merito ſeu delicto? num propter avaritiam, aut libidinem, aut ſuperbiam, aut non præſtitam charitatem, an verò propter Lutheraniſmum? deinde quid ſibi velit illo ſtrepitu & inquietudine? num ut corpus loco ſacro ſepultum effodiatur, alioq; transportetur?* Ad hæc omnia, ſicut juſſus erat; per ſigna reſpondet, quibus aliquid vel affirmabat vel negabat, prout bis aut ter tabulam feriret. Quomodo verò fraus detecta tandem ſit, ibidem vide. Tempore Henrici VIII. Regis Angliæ idolum quoddam fuit, dictum Imago gratiæ, quod rotis & ponderibus ita elaboratum fuit, ut aliquis concavitatem ejus occupans, ſingulas idoli partes, os, manus, oculos, labra &c. movere poſſet, dona afferentibus manum porrexit, parum dantes triſti, multum hilari vultu aſpexit. Hoc idolum operâ Baronis Cromvvelli deſtructum eſt atque inſtrumenta, rota & pondera ejus ad crucem S. Pauli Londini populo mouſtrata ſunt. Foxus in Martyr. pag. 1188. AntiMachiavell. lib. 2. de relig. theor. 2. pag. 256. ſimile fraudis exemplum recenſet. Erat Lutetiæ in officina pictoris cujuſdam vetus tabula, atque in ea picta imago Virginis, quam pro tabernæ ſuæ ſigno palam proponere pictor ſolebat, eam paucis nummis emit cujuſdam vicini pagi Parochus Presbyter, duo foramina ad oculos imaginis perforavit, iisque quo tempore lachrymantur vites, viridium palmitum reſectos ramos ita ſolerter accommodavit, ut effigies plorare videretur. Quid multa? tantam undique peregrinantium frequentiam, tantam donorum copiam concivit, ut miraculi quoque fama inter alios pictor commotus eò cum uxore viſeret, ſed ea rea dolum aperuit: nam illi tabellâ agnitâ, quæ tot annos in ſua taberna jacuerat, famam divulgant. Itaque judicio Curiæ Parochus ille capitis damnatus ac tabella confracta. In Apologia Auguſtan. Confeſſ. in cap. de invocatione Sanctorum dicunt Confeſſores. *Vidimus in quodam Monaſterio ſimulachrum B. Virginis, quod quaſi αὐτόματον arte movebatur, ut videretur aut averſari petentes aut annuere.* Stumpffius lib. 13. Chron. Helvet. cap. 34. annotat, *quaſdam Sanctorum ſtatuas excavatis earum capitibus & infuſo oleo flere fuiſſe viſas.* Eraſmus libr. 22. Epiſtol. ad Epiſcopum quendam commemorat, pag. 229. quod Parochus quiſpiam, probaturus animarum apparitionem ſub noctem paraſceves clàm immiſerit in cœmiterium vivos cancros affixis ad latus cereolis ardentibus, qui cùm reperent inter ſepulchra, viſum eſt noctu terribile ſpectaculum, nec quiſquam auſus eſt accedere propius. Attonitis verò & conſternatis omnibus, Parochus è Suggeſto docet populum, has eſſe defunctorum animas, quæ miſſis & eleemoſynis flagitarent à cruciatu purgatorii liberari. Tandem verò fucus eſt proditus, quia mane quidam cancri cum extincto cereolo reperti ſunt, quos Parochus non recul-

recollegerat. De Patre Juſtiniano Jeſuita refertur, *quod Romæ ſe leproſum ſimulaverit*, ot ex ſanatione miraculum faceret, ſed fraudem fuiſſe deprehenſam.

2. Quædā Magica. 2. Quædam miracula Papiſtica ſunt *Magica*, quæ ſcilicet operâ Diaboli per artem Magicam fiunt. Gerſon contra impugnat. Ordin. Carthuſ. *Multa miracula non Chriſtianæ fidei, ſed Magicæ artis oſtentamenta ſunt, quæ à ſimplicibus quaſi ſanctitatis miracula acceptantur*. Franciſc. de Victor. relect. 12. de arte Magica. *Etiamſi utantur homines ſigno crucis in ſignis edendis & ſolis verbis religioſis, tametſi ſint ritus & obſervationes peculiares & determinata & certis horis ad certum ſitum ſtellarum, ſive certo numero crucium & candelarum, ita ut aliter non ſperetur effectum, certum eſt non eſſe hanc gratiam, ſed Magiam*. At quàm hoc in Papato uſitatum? quid vulgatius exorciſationibus, & incantationibus quarum exempla commemorat, Brentius in Confeſſ. Wirtenberg. tom. 1. pag. 478. cap. de Baptiſmo. De Gregorio VII. commemorat Benno Cardinalis, quod *quandocunq; manicas excuteret, ignis in morem ſcintillarum exilierit*; illud procul dubio miraculi loco à ſimplicioribus fuit habitum. Nec fuit vel Monachis vel etiam ipſis Pontificibus difficile talia miracula edere, cùm plurimi ipſorum artium Magicarum peritiſſimi fuerint, quod multis exemplis Hiſtorici comprobant.

3. Quædam abſurda & pudenda. 3. Quædam ſunt *abſurda & pudenda*, indigna illis quibus tribuuntur. In ſpeculo Hiſtoriali Vincentii lib. 6. c. 87. & in Stellorio Coronæ l. 12. c. 3. porte ult. commemoratur tale miraculum. *Abbatiſſa quædam fuit devota & ſancta vita in religione, quæ inſolentes acriter pungebat, & ideò magnam illarum indignationem in ſe concitabat. Accedit autem quadam vice ut illa hilarior præ crapula & vino effecta ad luxuriæ concupiſcentiam accenderetur & cum ſuo ſervitore mœchando conciperet filium. Cumq; ejus impregnatio ventre intumeſcente à Monialibus eſſet cognita, contra eam conſpirant eò magis, quò ipſam oderant, propter priſtinas correctiones ipſarum, revelantq; factum & literis & nunciis adventum Epiſcopi requirunt, ut cum confuſione deponatur & è clauſtro ejiciatur. Præſciens Abbatiſſa adventum Epiſcopi ingreſſa Oratorium B. Virginis tota profuſa lachrymis ſic dicebat: O beatiſſima Virgo, tu es refugium peccatorum, adjutrix in omni tribulatione, conſidera nunc inſtantem confuſionem meam. Non enim ſum digna ex fœditate peccati mei accedere ad tuam præſentiam, ſed ſuperabundat tua clementia, ubi abundat delictum. Et ſic fatigata lachrymis obdormivit & in ſopore eidem B. Virgo apparuit dicens: Non eſt fas, ut, cùm ſim advocata peccatorum, contritos corde deſeram & ideò obtinui tibi à filio meo peccatorum remiſſionem & confuſionis liberationem. Tunc Virgo præcepit duobus Angelis aſtantibus, ut onere prolis eam exonerarent, & filium cuidam probo viro portarent, per quinq; annos enutriendum. Evigilans Abbatiſſa invenit ſe privatam prægnamine. Et ecce adveniente Epiſcopo audacter occurrit honorificè, qui repellens eam cum opprobrio dùm per honeſtas perſonas* (Vincentius addit fuiſſe duos Clericos) *de accuſatione requireret veritatem, munda comperitur, moxq; Epiſcopus veniam petiit & cùm Moniales punire vellet propter infamationem ejus Abbatiſſa Epiſcopo & in confeſſione aperuit rei veritatem & miraculum factum. Tunc Epiſcopus de puero ſcitâ veritate cum viro illo probo ipſum enutrivit & ad ætatem adultam in bonis moribus perduxit ad laudem B. Virginis*. Vincentius lib. 6. cap. 85. refert, *quod B. Virgo cuidam Clerico lac infundens linguam ejus reſtauravit, adlectulum enim ægri propiùs accedens exertam ubera viſa eſt protinus ſuos ægri immittere & ſancti lactis ſui, rore infuſo ſubitò linguæ integritatem reſtituit*. Simile quid de phrenetico commemorat Hondorpius in ſpeculo Hiſtoriali, qui cum quotidiè in honorem B. Mariæ recitaſſet Angelicam ſalutationem, hanc ab ea remunerationem acceperit, *ut admorſam in phreneſi linguam & deroſa labia lactis ſui inſtillatione ipſi repararit*. Johannea de Lambsheim in libr. de inſtitutione Roſarii B. Virginis, refert, *B. Virginem ingreſſam fuiſſe aliquando in cellulam cujuſdam Monachi Alani, concinnaſſeq; ei ex ſuis capillis annulum, & Monachum illum ſibi deſponſaſſe, oſculatam fuiſſe, dediſſe contrectandas & lactandas papillas, ut denique illi fuiſſe tàm familiarem, ut ſponſa ſolet eſſe ſponſo*. Diſcipulus de tempore in miraculis B. Mariæ exemplo 24. refert, *quod Maria per quindecim annos cujuſdam Monialis Beatricis dictæ vices in Monaſterio ſuſtinuerit, ipſa interim in publico lupanari ſcortationibus indulgente*. At quis non deteſtetur abſurda & pudenda iſta commenta, quæ parum vel nihil diſtant à blaſphemiis in S. Deiparam projectis?

4. Quædam ludicra & puerilia. 4. Quædā miracula ſunt ludicra & puerilia à CHRISTI & Apoſtolorum miraculis quàm maximè diſſimilia. Baronius in annalibus Anno Chriſti 805. num. 3. ex annalibus Francorum tale recitat miraculum. *Rex & Imperator Carolus pro more venationi deditus locis vicinis venatione aptis exturbabat rabidas feras à ſuis ſaltibus, inter quas miræ magnitudinis urſum inſequitur, qui jam multo ſpacio victus, cùm nullum eſſet effugium undiq; campis latè patentibus ac mortem imminentem jamque capiendus crebris differret flexibus, properè curſu recto contendit Morſellam & in S. Salvatoris irrumpit Eccleſiam, ubi tum res contigit quã faciliùs ſit admirari quàm eloqui. Nam Deus qui ut ſcriptum eſt, homines ſalvat & jumenta, beſtialem quodammodo urſi ſenſum permutavit, rationemque quandam intelligendi inde formavit. Erat namque cernere prope lipſana ſacra virginis eum ſe inferre & ſub tanta protectione à ſtrepitu inſequentium eũ ſecurum procumbere, deinde oblitum feritatis ſuæ flexa cervice, ſubmiſſoq; humiliter capite Sanctimonialium advenientium veſtigia lambere, ac more laſcivientium catulorum omnibus blandiri, & hoc ipſo ſatis indicare ſe fuiſſe defenſum patrocinio famulæ Dei, ejusq; deinceps paratam eſſe ſervire obſequiis &c. ita q; urſus è ſylveſtri cœpit eſſe domeſticus & in reliquum apud ejuſdem loci Sanctimoniales non aliter vixit, quam ab illis juſſus eſſet*. Johannes Capgravius in Legend. de ſanctis Britannicis in vita S. Aidi narrat, *quod ſanctus ille octo lupis eſurientibus octo bidentes dederit, miſerebat enim eum luporum famelicorum, ſed poſtmodum eoſdem bidentes jam devoratos à lupis oratione ſuâ integros ex ventribus luporum recepit*; in vita Bernaci narrat, *poſtquam fures vaccam illius Bernaci occidiſſent & in fruſta ſecuiſſent & in lebetem impoſuiſſent, mugitum ad vocem ejus auditam è lebete ediediſſe*: in vita Dunſtani narrat, *Diabolum à Dunſtano miſerè vapulaſſe & ſanctum illum virum virgam in tergo Diaboli fregiſſe*. De Bernhardo memorant, *quod muſcas excommunicaverit*. De Bonifacio, *quod vulpem coegerit, ut redderet gallinas devoratas etc.* **Huc pertinet Hiſtoria *de apibus circa Sacram. pixidi incluſum ſuaviſſimè cantillantibus, de gallo aſſato & in quatuor partes diviſo, præter expectationem tamen*

cur-

*currente &c.***In libro Conformitatũ de Franciſco referuntur ejuſmodi miracula complura: *Cum Franciſcus aliquando concionaretur & aſinus in populo tumultuabatur, Franciſcus ei dixit: Frater aſine, eſto tranquillus, donec concionem abſolvero. Confeſtim aſinus dicto audiens ſe intra Franciſci pedes compoſito geſtu reponit.* Ibid. *Franciſcus dicendo Miſſam, in calice invenit araneam, quam nolens projicere bibit cum ſanguine, poſtea fricans crus & ſcalpens ubi pruritum ſentiebat, ipſa aranea à crure exivit ſine læſione fratris. Franciſcus etiam aliquando monuit ovem, ut & laudibus divinis intenderet & ab omni fratrum offenſione caveret, ovis audiens fratres in choro cantantes & ipſa Eccleſiam ingrediens, vocemq́ʒ balatus emittens flectebat genua, ante altare virginis matris Agni, ac ſi eam ſalutare geſtiret.* Lud. Granat. Conc. 4. de feſto Franciſci. Atnum Chriſtus vel Apoſtoli in his terris docentes tàm ludicra & puerilia miracula fecerunt? ad hominum ſalutem ſpectabant, quæcunq; edebant miracula, non ad ſolam admirationem. 5.

5. Quædam confirmant idololatriam.

Quædam miracula confirmant idolomaniam, ſuperſtitiones & falſos cultus videlic. purgatorium, invocationem Sanctorum, transſubſtantiationem, *ἀρτολατρείαν*, venerationem imaginum &c. quæ dogmata cùm Scripturis ſacris directè adverſentur, tenenda eſt de illis regula divinitùs tradita Deut. 13. v. 1. Talia miracula deſcribuntur longè plurima in libris quatuor Dialogorum Gregorii, in ſpeculo Hiſtoriali Vincentii, in Hiſtoriali Antonini Archiepiſcopi Florentini &c. ac ſimilibus libris, de quibus miraculis rectè pronunciat Machiavell. lib. 1. Hiſt. Florent. ad Clementem VII. *quod miracula moderna Eccleſiæ cum fide antiqua Eccleſiæ pugnent.* In act. 4. Concil. Nicen. II. refertur, *Monachum quendam à Spiritu impudicitiæ fuiſſe tentatum ac cùm diu multumq́ʒ jejuniis & precibus reſtitiſſet, apparuiſſe Tentatorem, eiq́ʒ dixiſſe. Si à me* liberari velis *imaginem hanc*, erat autem *pictura virginis Mariæ*, colere deſinas. Tale etiam eſt, quod Martinus Iſengrinius refert ad comprobandam Sanctorum invocationem de obſeſſa quadam puella, quæ ea peculiari D. Mariæ revelatione adducta fuerit ad capellam Virginis in antiqua Oetingen, quam tamen nihil commotam fuiſſe ſcribit, cùm P. Caniſio Præſide Litania cantaretur & invocaretur miſericordia, liberatio & auxilium Dei, Diabolumque iſtæc ſurdis veluti auribus prætериiſſe. Cùm verò Lauretana Litania de B. Maria inchoaretur, tunc demum Satanam cœpiſſe in obſeſſa turbari, clamare ac furere, mox verò Caniſium arreptâ ligneâ cariosâ imagine Mariæ, eam impoſuiſſe capiti obſeſſæ, tum deniq; Diabolum exclamaſſe. *Ab mulier, quid me calcas & caput meum conteris!* Huic igitur cùm ex obſeſſa exeundum eſſet, loco ſcilicet ſatisfactionis injunctum fuit, ut per os obſeſſæ aliquoties recitaret Orationem Dominicam & Angelicam ſalutationem, quod cùm faceret, quanquam coactus & invitus, cum gemitu demum & indignatione miſerabiliter conqueſtus fuit ac dixit: *Videte Iohannes non vult invocare Sanctos, cùm tamen nos Diaboli vel inviti hoc cogamur facere.* Cùm igitur expanſis manibus & flexis genibus Orationem Dominicam ſupplex & devotus Diabolus recitaſſet & jam in ſalutatione Angelica eò deveniſſet, *Ave maria gratia plena*, dicit eum ſonorâ ac devotâ voce hanc apoſtillam intertexuiſſe: *O Maria gratia & miſericordia tua ſit ſuper omnes illos, qui hanc capellam viſitant, ah ora pro omnibus illis.* Ita demùm Diabolum relicto poſt ſe ut ſolet fœtore exiiſſe. Tale miraculum fuit, qui ad templum Mariæ Formoſæ Ratisbonenſis Anno 1516. paſſim omnes ex Germania velut enthuſiaſmo quodam correpti accurrebant, quâ de re Sebaſt. Francus in Chronico ſic ſcribit: *Circa annum 1516. Balthaſar Hubmeierus Theologus apud Regenſpurgenſes ſuis concionibus Magiſtratum ita inflammavit contra Iudæos, ut exciſâ illorum Synagogâ in area ipſa templum D. Mariæ Formoſæ ædificarint. Quæ cum neſcio quæ miracula edidiſſe diceretur famâ longè lateq́ʒ per Germaniam ſparsâ tantus repentè peregrinorum concurſus eſſe cœpit, ut nec templum, nec cœnobium, vix etiam urbs ipſa, ampla alioqui vereq́ʒ regia, tanta colluvies ſufficeret. Auctus inde furor, ut qui Formoſæ Mariæ Ratisbonenſis vel obiter meminiſſet, velut enthuſiaſmo correptus poſthabitis parentibus, conjugibus, liberis rectâ ad eam dies noctesq́ʒ irrequieto curſu obvius in itinere nec ſalutatus nec agnitis contenderet. Neq; vero vel minis vel vinculis coerceri poterat. Inſtrumenta artis (nam plebeios ferè & opifices hæc veſania agebat) quæ mente motis ad manum fuiſſent ſecum abrepta, ſtatuæ anathematis loco afferebant. Vidiſſes muliercułas trahentes pueros, ſenes ſcipionibus innitentes, pueros panis fruſtum vel pomum donarii loco obtendentes, ægros cum linteaminibus & ſtragulis adrepentes, cibi, potus, ſomniq́ʒ interea immemores, mutos, ſurdos & apertis cæcos oculos. Templum ingreſſi non omnes eodem modo afficiebantur, ſed qui ad ſummam gratiæ, uti perſuadebant ſacrificuli, perveniſſent, ubi primùm formoſum ſimulachrum uſpexiſſent, nullâ miſſâ voce ſideratis ſimiles concidebant, ad ſe reverſi una cum furore morbis ſe liberatos profitebantur &c.* Sed hæc & ſimilia miracula, (quorum prolixum Catalogum ea Vincentio, autore Marialis, diſcipulo de tempore & aliis collectum vide apud D. Binderum in Theolog. Scholaſtica cap. 9. pag. 213. & ſeqq.) cùm non ad confirmationem doctrinæ Propheticæ & Apoſtolicæ, ſed potius ad depravationem illius facta fuerint, dubium non eſt, utut mira videantur, quin ab ipſo Satana ſint profecta. 6. Deniq; ſi vel maximè quædam vera & divina miracula in Eccleſia Romana, præſertim apud Indos ac novi orbis populos fierent, nondum tamen evictum foret, omnia & ſingula doctrinæ capita, quæ in Eccleſia Romana proponuntur, eſſe certæ ac immotæ veritatis, ſiquidem de miraculis illis idem dici poſſet, quod de Novatianorum miraculis Bellarminus dicit, *fieri ſcilic. illa ad confirmationem illius, quod in doctrina adhuc eſt ſanum atque integrum ut infideles eò citius convertantur ad fidem Chriſti*, nequaquam verò ad confirmationem illius, quod in doctrina Romanæ Eccleſiæ eſt depravatum & corruptum. ** Conſtat olim Judæos & Samaritanos, quos Rex Aſſyriorum abductis decem tribubus in terris ſuis reliquit, non habuiſſe puram religionem & cultum veri DEI, nihilo tamen minus DEUS miſit leones in Aſſyrios & alias exoticas gentes in Samariam introductas pepercit verò indigenis: anne ad confirmationem impii cultus? nequaquam, ſed ad confirmationem religionis Judaicæ in lege comprehenſæ.**

6. Quædam confirmant capita doctrinæ adhuc ſana.

Bellarmini gloriatio de Rom. Eccleſiæ miraculis.

285. Bellarm. enumeratis priùs quindecim ſeculorum miraculis (de quibus ea antea dictis facilè judicari poteſt) *noſtro etiamnum tempore in Eccleſia Romana miracula fieri gloriatur. Hoc noſtro ſeculo* (inquit) *clarius miraculis plurimis Franciſcus de Paula, ut extat in bulla apud Surium, claruit etiam*

etiam in Indiis omni genere miraculorum B. Pater Franciſcus Xaverius Societatis Jeſu Presbyter. Conſtat enim ex Indicis literis, quas ii, qui cum eo verſabantur, huc miſerunt, ab eo paralyticos, ſurdos, mutos, cæcos eſſe curatos, mortuum quoq; ad vitam revocatum & cùm mortuus deferretur ad inſulam Goam ex Malacca, maris tempeſtatem ſedatam, denique corpus ejus poſt 15. menſes à morte integerrimum & ſuaviter olens repertum, cùm tamen jacuiſſet per multos menſes calce obrutum, nec dubium eſt, quin uſq; ad hanc diem integrum & incorruptum conſervetur. ** Bartſcius Dom. 3. adv. p. 247. *Miraculorum teſtimonio nullo unquam ſeculo penitus caruit Eccleſia & ſi unquam alias, hoc tempore maxime claret, contrà miniſtri Evangelici penitus omnium ſunt fueruntq; ſemper expertes.* ** Reſp. 1. non immeritò de fide illorum miraculorum dubitari poſſet, cùm nulla in hiſce propinquis regionibus à Jeſuitis miracula fieri experiamur, & ut maximè aliqua ab illis fuerint attentata, infeliciter tamen ceſſerint. 2. dubitanter de illis pronunciat Franciſcus de Victoria Profeſſor Regius in Academia Salmanticenſi in Hiſpania relect. 5. propoſ. 5. *Non ſatis mihi liquet, an barbaris Indis fides Chriſtiana ita à nobis propoſita fuerit & annunciata, ut teneantur credere ſub novo peccato, nam miracula & ſigna nulla audio nec exempla vitæ adeo religioſa, imo contrà multa ſcandala & multas impietates, unde videtur, quod religio Chriſtiana non ſit iis ſatis commodè & piè prædicata, ut illi teneantur acquieſcere.* Quo pertinet etiam illud Acoſtæ lib. 6. de procur. Indor. ſalute c. 4. *Quæ eſt prædicatio noſtra? quæ fiducia? ſigna nulla edimus*, cap. 12. *Nos prodigia, quibus Evangelicas voces confirmemus, nulla producimus.* cap. 17. *Neq; verò eſt opus, Bonis operibus ita lucere coram hominibus, ut videntes glorificent Patrem, qui in cœlis eſt, id eſt omnium ad perſuadendum miraculum potentiſſimum.* 3. Si Jeſuitæ dono miraculorum inſtructi eſſent, illud cumprimis divinitùs eis daretur, quod ad convertendos infideles vel maximè neceſſarium, videlicet miraculoſum chariſma variarum linguarum quemadmodum Apoſtoli ad ignotas gentes prædicandi Evangelii ergò miſſi divinitus illo dono inſtruebantur Act. 2. v. 4. Sed Jeſuitæ ipſi conqueruntur ſe dono illo deſtitutos, atque ex eo non mediocres remoras in convertendis infidelibus ſibi objici. Nicol. Pimenta in Epiſt. ad Claudium Aquav. pag. 14. *Noſtræ ſocietatis Pater Franciſcus Corſi ſic ſcribit ad ſuos, totus, inquit, ſum in Perſico idiomate addiſcendo.* Ibid. p. 80. *Quod autem ad converſionem attinet, vitio meo utpote idiomatis ignaro, inquit Pater Ferenandes, parum effectum eſt.* Acoſta lib. 1. de Indor. ſalut. procur. cap. 2. *Ferunt olim ſeptuaginta linguis confuſum fuiſſe genus mortalium: at Indi ſeptingentis & eo amplius inter ſe diſcrepant linguis* lib. 4. cap. 8. *quâ ex re prædicando verbo Dei impedimento nobis gravia ſunt.* cap. 9. *non igitur immeritò noſtræ ſocietatis fundator Ignatius Indica lingua lectiones publicas præcepit, ſunt enim perquam neceſſaria iſta præſidia, ut facultas pararetur verbi divini in gentibus annunciandi.* Xaverius ipſe lib. 3. Epiſt. 5. *Si nos linguam calleremus Iaponicam, non dubito, quin plurimi fierent Chriſtiani, faxit Deus ut brevi eam addiſcamus, tum demum aliquam Chriſtianæ rei navabimus operam, nam nunc quidem inter eos tanquam mutæ ſtatuæ verſamur, &c.* Cùm ergò neceſſario illo linguarum dono Jeſuitæ deſtituantur, ecquis relationibus ipſorum de aliis miraculis minùs neceſſariis fidem habebit? 4. Horatius Turſelinus, ex quo miracula illa Xaverii Bell. commemorat, lib. 2. cap. 3. addit, *quod Xaverius in India vulgo cœptus ſit appellari Apoſtolus, ſicut etiam antea in Luſitania, idemq; poſtea cognomen à Xaverio quaſi capite ad ejus ſocios manaſſe*, à qua appellatione meritò ſibi temperare debuiſſent. lib. 5. cap. 16. refert, cùm corpus Xaverii Goam delatum eſſet, *magnam candelam accenſam eſſe in ulnæ longitudine, quæ viginti duos dies totidemque noctes continuè ardens, non tamen fuerit conſumta.* Sed hoc miraculum non convenit cum Apoſtolicis. 5. Xaverius ipſe de hiſce miraculis à ſe editis magis mutus eſt quam piſcis. De rebus Indicis quinquaginta Epiſtolas ſcripſit, ſed in illis nihil quicquam de ſanatis mutis, claudis, cæcis &c. vel reſuſcitatis mortuis habetur. Neq; reſponderi poteſt, *hoc modeſtiæ ipſius tribuendum*, ſiquidem Dei gloria in miraculis elucens exemplo Apoſtolorum Act. 14, 27. & cap. 15. v. 4. & potuiſſet & debuiſſet abſq; ullâ immodeſtiæ accuſatione prædicari. 6. Si vel maximè quædam vera & divina miracula in novo illo orbe à Jeſuitis eſſent edita, illa tamen non ad confirmationem dogmatum Papalium de purgatorio, de invocatione Sanctorum, de poteſtate Papæ Monarchica &c. de quibus inprimis fidei Chriſtianæ rudimentis tradendis altum apud ipſos ſilentium, ſed ad confirmationem vere Catholicorum dogmatum de myſterio Trinitatis, de perſona, officio & beneficiis Chriſti, de Baptiſmo, &c. fuiſſent facta, quemadmodum de Novatianorum miraculis ipſe Bellarminus reſpondet.

286. *Membrum tertium.* Num in Evangelicis Eccleſiis nulla fiant miracula. Bellarminus hic protervè nobis inſultat dicens, *quod Lutherus ne unam quidem muſcam excitare potuerit*, alii nobis vitio vertunt, *quod ne claudum quidem canem ſanare poſſimus.* Addit Bellarminus ex Staphylo & Cochlæo, *quod Lutherus fruſtra tentaverit Diabolum ex obſeſſa puella expellere & Neſenum in Albi ſubmerſum in vitam revocare*, quod ipſum repetit Becanus in lib. de Eccleſia. Item *quod poſt mortem cadaver ejus, cùm deferretur in media hyeme, quo tempore corpora mortua in multos dies conſervari ſolent, & eſſet incluſum in arca ſtannea optimè clauſa, ut VViſſebergæ ſepeliretur, tam tetrum odorem ſpirare cœperit, ut nemo eum ferre potuerit, ac proinde coacti fuerint corpus relinquere in itinere.* Reſp. 1. non proponimus novam aliquam doctrinam, quæ miraculorum confirmatione indigeat, ſed antiquam illam doctrinam ſtupendis Chriſti & Apoſtolorum miraculis ſatis ſuperq; confirmatam. ** *Sumus in illo corpore in quo illi* (Prophetæ & Apoſtoli) *miracula fecerunt*, inquit Auguſtinus. Aut ergo Prophetica & Apoſtolica miracula, quæ noſtræ religionis ſunt ſigilla, in dubium vocari, aut Apoſtolicæ ac noſtræ doctrinæ diſcrepantiam aliquam oſtendi oportet. ** Nequaquam igitur novis miraculis indigemus, ſed quamprimum ex ſacris literis confirmatum, doctrinam noſtram & Apoſtolica nullatenus diſcrepare, ſimul etiam confirmatum eſt, doctrinam noſtram miraculis non deſtitui. ** Pontificii nos irrident, *quod inter miracula recenſemus opus reformationis*, ſed Chryſoſt. in 1. Cor. hom. 6. & Auguſt. in lib. 22. de C. D. cap. 8. *mundi converſionem per Apoſtolos factam* in miraculis numerare non dubitarunt. Auguſt. ſerm. 18. de verb. Dom. col. 76. *Nunc majores ſanitates operatur, propter quas non eſt dedignatus, tunc exhibere*

An in Evangelicis Eccleſiis fiant miracula.

illas

illas minores. Sicut enim animus melior eſt corpore, ſic & melior ſalus animi quam corporis. Modò caro cæca non aperit oculos miraculo Domini & cor cæcum aperit oculos ſermone Domini. Modò non reſurgit mortale cadaver, reſurgit anima, quæ mortua jacebat in vivo cadavere. Modò aures corporis ſurdæ non aperiuntur, ſed quam multi habent aures clauſas cordis, quæ tamen verbo DEI penetrante pateſcunt, ut credant, qui non credebant & benè vivant, qui malè vivebant & obœdiant, qui non obœdiebant. ** 2. Nec ulla extat divina promiſſio, *quod ſub finem mundi* per miracula veritas doctrinæ confirmanda ſit, ſed præmonitio extat Matth. 24. v. 24. 2. Theſſ. 2. v. 9. Apoc. 13. v. 13. quòd à fallacibus Antichriſti miraculis cavere debeamus. 3. Si miraculi nomine intelligimus omne id, quod ſpeciali Dei gratiâ & virtute agitur, quamvis non ita in oculos incurrat, ſicut miracula externa, non poteſt negari, miraculi loco habendum, quod miſellus & inermis Monachus Papam *mundi ſtuporem & Regum terrorem*, minas ſpirantem, anathematis fulmina vibrantem & ſupera inferis miſcentem aggreſſus, regnum ejus non mediocriter convulſerit & quod ipſe contra tot potentiſſimos adverſarios apertè & occultè ipſi inſidiantes incolumis ad finem uſq; vitæ permanſerit, quod ſingularibus prophetiæ donis & Spiritu heroico inſtructus mirandum illud opus, doctrinæ ſcil. reformationem & Antichriſti revelationem feliciter confecerit, quod doctrina Evangelica tam mirabili ſucceſſu à tot regnis ac provinciis recepta inter ſæviſſimas perſecutiones hactenus fuerit conſervata &c. Quod miraculum evadet illuſtrius, ſi quis ex Hiſtoriis memoria repetat, quam fruſtranea fuerit opera plurimorum potentiſſimorum Imperatorum ac Regum in Pontificia potentia coercenda, ac ſi quis ſecum cogitet, quantis Chriſtiani ſanguinis rivis Evangelicæ doctrinæ curſum, ſed tamen fruſtra, impedire fuerint conati. Jeſuita Maldonatus in côm. cap. 7. Matth. judicat, *longè incredibilius eſſe, tot Philoſophos, tot ſapientes viros, tam paucis Apoſtolis, tam imperitis, tamq; incredibilia humanæ rationi prædicantibus ſine ullis miraculis credidiſſe, quam illa ipſa miracula, quæ ab ipſis facta narrantur.* Id ſi verum (ut eſt veriſſimum) negari nequit, miraculum vel certè miraculo proximum eſſe, quod tot hominum millia ab inveteratis Papatus erroribus miniſterio Lutheri & ipſius ſymmyſtarum liberata. ** Eraſmus in hyperaſpiſt. diatrib. contra Lutherum à 5. *Videbam eruditos homines pedibus in tua dogmata diſcedere, perſpiciebam fatalem quendam orbis favorem, animadvertebam quò vehementius à Theologis ac Principibus obſiſtebatur, hoc latius propagari ac magis invaleſcere negotium ex his ratiocinabar rem non ſine Numine geri, itaq; decreveram ſpectator eſſe tuæ Tragœdiæ; ſic apud me cogitans, juxta Gamalielis ſententiam, ſi Deus hæc movet, non eſt meum reſiſtere, ſin aliunde ortum eſt, quod agitur, ſuâ ſponte diſſipabitur.* ** 4. Mattheſius in vita Lutheri ſcribit, *ipſum veneni plurimum contraxiſſe ac divinitùs præſervatum, ne ullum ex illo contraheret nocumentum.* Spangenb. in Chron. Manſf. refert, quod Doctor quidam Medicinæ in Polonia pecuniis ab ejus loci Epiſcopis illectus retia ſua Witebergæ viciniſq; in locis Anno 1523. ad capiendum Lutherum explicuerit, ſed irrito planè ſucceſſu, ſæpenumerò etiam illito ſuggeſtui toxico, manubriiſq; infectis inſidias ipſi poſitas fuiſſe, quæ

tamen Deo aliter ordinante in nihilum evanuerint. Anno 1521. cum Lutherus ad Conventum Wormacenſem abiret, in itinere Erfordiæ rogatus concionem habuit. In media concione trabs pondere preſſa gravi multitudinis ei incumbentium gemere ac ruinam minari cœpit; fit fuga ſubſtantes pavor occupat. *Nil agis*, inquit Luther. *nil agis iſtis, agnoſco inſidias hoſtis acerbe tuas, extentaq; manu nihil eſt hic ecce pericli, Ille ſuas artes inſidiator agit. Sic intellecto vecors errore reſedit Impetus inceptum nec prohibebat opus*, ut canit Eobanus: Cùm Anno 1541. Fridericus Myconius Superintendens Gothanus graviter decumberet & tabe conſumeretur, atque ejus rei causâ ad Lutherum ſcriberet, *decumbere ſe quidem non tamen lethaliter, ſed vitaliter.* Lutherus illi reſcripſit, ut habetur tom. 7. Jen. Germ. pag. 395. *Ego oro & peto Dominum Ieſum vitam noſtram, ſalutem & ſanitatem noſtram, ne hoc mihi etiam audi ſinat malum, ut me ſuperſtite videam te aut aliquot noſtrum perrumpere & irrumpere per velum ad quietem & me ſinatis foris relictum inter Dæmonas, & vos præcedere. Peto ut loco tuo me faciat Dominus ægrotum & jubeat deponere tabernaculum meum hoc inutile, emeritum & exhauſtum.* Et in calce literarum: *Vale mi Friderice & Dominus non ſinat me audire tuum tranſitum me vivo, ſed te ſuperſtitẽ faciat mihi, hoc peto, hoc volo & fiat mea voluntas, Amen. Quia hæc voluntas gloriam nominis Dei, certè non meam voluptatem nec copiam quærit &c.* Hiſce precibus convaluit Myconius & per ſex annos adhuc vixit. Ejuſmodi plura recenſeri poſſint, quæ argumentum præbent, Lutheri preces miraculosè efficaces, ac vitam ejus miraculosè incolumem fuiſſe. Foxus in Ma[illegible] multa commemorat miracula edita in Ma[illegible]bus à Pontificiis ſupplicio affectis, utpote quod Crammeri flamminis exuſti cor illæſum fuerit inter cineres repertum; quod Stephani Bruni corpus comburi non potuerit, quòd Manginua poſt linguæ exectionem fuerit locutus; quod corpus Fanini fragrantiſſimum odorem ex igne ſpiraverit, quod Roberti Samuelis corpus argenti inſtar in igne ſplenduerit &c. ſed nos hiſce non utimur contra Pontificios argumentis, ſed ex Scriptura doctrinam noſtram probamus. 5. Cùm Auguſt. ſerm. 18. de verb. Dom. ſtatuat, *quemadmodum animus melior eſt corpore, ſic ſalutem animæ meliorem eſſe quam corporis, modò non reſurgit* (inquit) *mortale corpus, reſurgit anima, quæ mortua jacebat in mortuo cadavere*; cumq; Iſidorus lib. 1. de ſumm. bon. cap. 27. ſtatuat, *nunc in Eccleſia benè vivere plus eſſe quam ſigna facere*; ideo inter ſpiritualia miracula meritò refertur, quod per prædicationem doctrinæ cœleſtis à ſordibus Papalibus repurgatæ multi homines à cultibus idololatricis ad verum Dei cultum, à ſuperſtitionibus ad opera divinitùs mandata, ab hypocriſi ad veram pietatem revocati, ſobriè, juſtè & piè in hoc mundo vivant; atq; efficacem in ipſa morte conſolationem ſentiant. 6. Quod Lutherus irrito conatu niſus fuerit puellam quandam obſeſſam liberare & Neſenum in Albi ſuffocatum in vitam revocare, nemo credet apoſtatæ Staphylo, & mendaciſſimo Cochlæo; cui notum eſt, quod Lutherus à miraculis ad doctrinã perpetuò homines revocaverit. ** Eandem tamẽ mendacem calumniam de Luthero conatu irrito cupiente Niſenum ſuffocatum excitare & Diabolum ex obſeſſa puella ejicere repetunt Laur. Surius

commeṅt. rerum in orbe geſtarum Ann. 1546. pag. 415. Wilh. Lindanus Dial. 3. cap. 1. dubitantii, Tilmannus Bredenbachius lib. 7. Collation. ſacrar. cap. 5. Staphylus in abſoluta reſponſione contra Smidelinum p. 404. Tribonianus Caſſius in pſeudojubil. Witeb. p. 237. Sed reſpondemus illis, *teſti alteri parti inimico non creditur* c. per tuas & ibi gloſſa in verbo inimicitias capitales Extr. de Simoniacis. c. Accuſat & ibi gloſſa. cauſ. 3. q. 5. argum. l. licet. ff. de arbitrio & in auth. de Teſtib. §. Si verò dicatur verſ. ſi verò quis dicat. Luth. in Coll. menſal. fol. 101. edit. Lipſ. & fol. 204. edit. Isleb. Wir ſollen itzt nicht und können auch nicht die Teuffel außtreiben mit gewiſſen Ceremonien und Worten/wie vorzeiten die Propheten/ Chriſtus und die Apoſtel gethan. Beten ſollen wir im Nahmen Chriſti/die Kirche mit Ernſt vermahnen zum Gebet/daß der liebe Gott und Vater unſers lieben Herrn JEſu Chriſti durch ſeine Barmhertzigkeit den beſeſſenen Menſchen wolle erlöſen / geſchicht nun ſolches im Glauben auff Chriſti Zuſage. Warlich/warlich ich ſage euch/Was ihr den Vater bitten werdet etc. ſo iſt es ſtarck und kräfftig/daß der Teuffel aus dem Menſchen weichen muß/wie ich etliche Exempel erzehlen könte/ſonſt können wir die böſen Geiſter nicht außtreiben/vermögen es auch nicht zu thun. Wo aber einer wehre ohne Mittel von Gott beruffen und einen Glauben hette Wunder zu thun / der könte Teuffel außtreiben / ſo den Menſchen leiblich beſitzen/wie vorzeiten die Propheten und Apoſtel ꝛc. Er leſt ſich nicht mit ſchlechten Worten außtreiben/als da ſind/fahre aus du unreiner Geiſt/ſo habens auch die Beſchwerer im Babſtthumb mit Ernſt nicht gemeinet/die Krafft GOttes muß es thun und muß einer ſein Leben daran ſetzen / daß jhm der Teuffel bang gnung machet / ohne Schrecken gehets nicht abe. Confeſſ. fol. 102.** Dominic. II. Advent. in explic. Epiſt. ſic ſcribit: *Non fidendum eſt miraculis quæ fieri vel mentiuntur vel etiam verè prædicant, ſed ſoli doctrinæ Chriſti & Apoſtolorum. Apoſtoli ediderunt ſigna* (inquit in feſto aſcenſ. homil. 2.) *ad Evangelii confirmationem. Poſtquam verò Evangelium latè propagatum eſt & univerſo mundo promulgatum, nō eſt opus porrò miracula facere.* Quinimò oravit Deum, ne ſibi oſtenderet miracula, cùm verbo ſit contentus. Diabnlum ab obſeſſo juvene verè expulſum & Chirographum Diabolo à quodam datum ad preces Lutheri relatum eſſe, Hiſtoriæ teſtantur & latè commemorat Foxus in Martyr. pag. 864. ſuſcitare non fuit conatus. Bucholzerus refert parentem ſuum in ripa tum aſtitiſſe Luthero & ſuis oculis hæc vidiſſe atque auribus audiviſſe, quod Lutherus vehementer doluerit & hæc verba addiderit. *Si poſſem miracula edere, nunc te excitarem.* 7. Quantum tribuendum ſit fabulæ de intolerabili fœtore ex Lutheri corpore exhalante facilè colligitur ex eo, quòd vivo adhuc Luthero fabulam ſparſerint de Tragico ipſius obitu, quam Lutherus in vivis adhuc exiſtens maſculè confutavit tom. 8. Jenenſ. German. fol. 206. quemadmodum etiam de Beza fabulati fuerant, *ipſum ad Eccleſiam Romanam in agone mortis rediiſſe*, ſed Beza adhuc vivus publicu ſcripto illud commentum repulit. Ipſa quoque fabulæ verba mendacium produnt, dicitue enim, quod ob intolerabilem fœtorem corpus Lutheri in itioere fuerit relictum, cùm in præſentia aliquot millium Witebergæ honorificè illud ſit ſepultum & quidem, ut Melanthon ſcribit, *honorificentiùs quàm multorum Principum corpora.* Facilè autem credimus Bellarmino, Lutherum non tunc ſolum ſed adhuc hodie odorem Papatui intolerabilem exhalare, cùm juxta ipſius vaticinium peſtis fuerit Papæ adhuc vivus, moriens autem ipſi mors exitet it. 8. Quod de irrito ac fruſtraneo miracula edendi conatu Luthero Bellarminus tribuit, id rectiùs de ſocietatis ſuæ hominibus dici poſſe teſtantur Hiſtoriæ, de Patre icil. Juſtiniano lepram ſimulante, ut ex ſanatione miraculum fabricaret, de Jeſuita Auguſtano in ſpectrum ſe transformante ſed pugione confoſſo &c. Baruch Muſithoræus in novis Jeſuiticis p. 38. de Scherero ſimile quid commemorat. *Quam* (inquit) *doctrinam confirmavit P. Georgius Schererus, cùm Viennæ peſſimo cuidam homini perſuaderet, ut ſeſe mortuum ſimularet, ac feretro ſeſe imponi pateretur, quem cùm Jeſuita ex compoſito ſuſcitare vellet, verè mortuus eſt repertus.* Sed de his plus ſatis.

SECTIO XII.

De duodecima Eccleſiæ nota, quam Bellarminus aſſignat, quæ eſt lumen Propheticum.

An lumen Propheticum ſit nota Eccleſiæ.

287. *Membrum primum.* Sitne lumen Propheticum genuina & propria Eccleſiæ nota. Qund de miraculis, idem de vaticiniis pronunciamus, quod ſcilicet ſola & per ſe conſiderata non probent doctrinæ veritatem, tùm quia non ſunt Eccleſiæ propria, tùm quia illi non ſunt perpetua. Quod Prophetiæ donum non ſit Eccleſiæ veræ proprium, patet ex his fundamentis. 1. Deut. 13. verſ. 1. disertè præmonet Dnminus, *ſi exurgat Pſeudopropheta & prædicat aliquod ſignum vel portentum, idque poſtea eveniat, ne ſequamur eū ad cultum alienorum Deorum* ac doctrinam peregrinam nos avocantem. 2. *Bileamus* ex revelatione Dei prædixit futura Num. 24. verſ. 16. qui tamen fuit falſus Propheta & religio ipſius fuit Ethnica. 3. In pnpulo Iſraelitico complures *Pſeudoprophetæ* divina ſomnia ac revelationes divinas jactitarunt. Jerem. 23. verſ. 25. dicit Dominus: *Audivi quæ dixerunt Prophetæ, prophetantes in meo nomine mendacium atque dicentes, Somniavi, ſomniavi.* verſ. 32. *Ecce ego ad Prophetas ſomniantes mendacium, ait Dominus, qui narraverunt ea & ſeduxerunt populum meum in mendacio ſuo & in nugis ſuis &c.* Memorabile hojus rei exemplum extat 1. Reg. 13. verſ. 18. ubi ſenex quidam Propheta *in Bethel* habitans viro Dei ac vero Prophetæ falſum ac noxium aliquid perſuadet. *Et ego* (ioquit) *Propheta ſum ſimilis tui & Angelus locutus eſt mihi in ſermone Domini dicens: Reduc eum tecum.* 4. Ex unius Prophetico dono inſtructi vaticinio non eſt pronunciandum, quod totus ille cœtus, quo vivit, ſit vera Eccleſia. *Daniel* in conſeſſu Belſazeris & procerum ejus futura prædicit Dan. 5. verſ. 28. oec tamen ille cœtus erat Eccleſia. *Caiaphas* Pontifex in Synedrio Hieroſolymitano prophetat Joh. 11. verſ. 51. neque tamen cœtus ille erat vera Eccleſia. 5. Difficilimè cognoſci poteſt, quæ prædictiones ſint divinæ. Dæmones enim cùm teſte Iſidoro triplici acumi-

acumine polleant, *ſubtilitate Naturæ, experientiâ temporum & revelatione ſuperiorum poteſtatum*, ideò quædam futura præſcire ac prædicere poſſunt. Auguſt. lib. 5. de civ. Dei cap. 22. *Dæmones non æternas temporum cauſas & quodammodo Cardinales in Dei ſapientia contemplantur, ſed quorundam ſignorum nobis occultiorum majore experientiâ multò plura quàm homines futura proſpiciunt, diſpoſitiones quoq; ſuas aliquando prænunciant & ſæpe falluntur.* lib. 4. de Trinit. cap. 17. *Poteſtates aëreæ fallaces, etiamſi quædam à ſanctis Prophetis vel Angelis audita verè per ſuos vates dixiſſe reperiuntur, hoc fecerunt, ut per aliena vera homines ad ſua falſa traducerent.* Chryſoſt. homil. 19. oper. imperf. in Matth. *Conceſſum eſt Diabolo interdum vera dicere, ut mendacium ſuum rarâ veritate commendet. Si enim nunquam verum diceret, nec ad tentationem poterat ſufficere ſeductio ejus.* homil. 29. in 1. Cor docet, *judicium eſſe difficillimum, quo falſus Propheta à vero dignoſci poſſit, tam quod Prophetarum dicta de futuris plerunque ſint concepta, nec ante tempus exactum cognoſci poſſit, an quis mentiatur, tum quod falſi Prophetæ vera prædicunt.* Damaſc. lib. 2. orth. fid. cap. 4. προλέγουσι δὲ καὶ οἱ δαίμονες ποτὲ μὲν τὰ μακρὰν γινόμενα βλέποντες, ποτὲ δὲ στοχαζόμενοι, ὅθεν καὶ τὰ πολλὰ ψεύδονται, οἷς οὐ δεῖ πιστεύειν κἂν ἀληθεύωσι πολλάκις. ** Joſeph. lib. 15. antiq. cap. 13. memorat, *Manahem Eſſenum Herodi adhuc puero ludum literarium petenti obviam factum regnum illi prædixiſſe, cui Herodes ætate puer ſeu prudentia canus reſponderit, memento privatum me eſſe.* Iſidor. lib. 1. ſent. citat dictum Gregorii lib. 7. moral. cap. 1. *Aliquando non dignis ſed reprobis dona Spiritus S. conferuntur, ſicut Saulo data eſt prophetia & Bileamo, unde etiam multi in fine ſeculi dicturi ſunt, Domine nonne virtutes in nomine tuo fecimus, quibus dicturus eſt neſcio vos, unde ſitis. Matth. 7. v. 13. Luc. 13. v. 25.* ** Dæmones igitur quandoq; prædicunt futura *vel ex revelatione ſuperioris poteſtatis.* Sic quando Deus Cyrum & Joſiam in Scriptura ſuis appellat nominibus, potuit illud Diabolus ſcire, *vel ex probabili conjectura* effectuum ex cauſis in actu exiſtentibus. Sic Sauli prædixit mortem 1. Sam. 28. verſ. 19. vel quia ex impietate ipſius Tragicum exitum collegit, vel quia Deus executionem ſui judicii adverſus Saulem ei revelavit. Sic gentibus olim prædixit idolorum ruinam ſub Chriſti adventum futuram, eam quippe in Scripturis noverat revelatam. 6. Novum non eſt vel inſolitum *etiam falſos doctores* de Prophetiæ dono gloriari. Matth. 7 v. 22. *Multi dicent in die noviſſimo, Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus?* quibus Chriſtus dicet, *non novi vos*, ubi per donum prophetiæ etiam futurorum prædictiones intelligi non eſt improbabile, cum donum miraculorum eidem conjungatur. Lyra in comm. 1. Reg. 13. *Prophetia reſpicit actum intelligendi, caritas autem quæ facit hominem bonum, eſt actus voluntatis, primus poteſt eſſe ſine poſteriori.* Ut autem in impiis ita quoque in falſis doctoribus poteſt eſſe donum prophetiæ, quia notitia literæ differt a notitia Spiritus. *De Eſſæis* ſcribit Joſephus lib. 2. de bello Judaico cap. 7. *Sunt in eis, qui etiam futura noſſe promittant, ſacris videlicet libris & variis ſanctificationibus Prophetarumq; dictis à primis ætatibus adhærentes, rarò autem accidit, ut prædicationes eorum fruſtratio conſequatur. De Montaniſtis* notum, quantopere Prophetias jactitarint, habebant *Priſcam & Maximillam* divites ac opulentas mulieres Prophetiſſarum loco Hieron. in comment. cap. 1. ad Tit. refert, *Epimenidem ſcripſiſſe librum de oraculis ac reſponſis, in quo multa futura prædicebantur, eumq; a Paulo lectum eſſe & hinc ſumtum verſiculum*: Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται *&c.* Idem in cap. 7. Matth. *Et Saul & Balaam & Caiphas prophetarunt, neſcientes quid dicerent.* 7. Accedant teſtimonia ipſorum Adverſariorum Thom. 2. 2. q. 172. art. 6. *probat etiam falſos Prophetas interdum vera prædicere, aliquando ex Dæmonum revelatione, aliquando ex divina inſpiratione*, quod confirmat exemplo Bileami & Sibyllarum atque ex Auguſtino lib. 12. de Geneſi ad literam cap. 19. Bonavent. lib. 3. ſent. diſt. 9. q. 6. *Non debet homo omni Spiritui credere, ſed probare, qui ex Deo ſint. Qui enim citò credit in talibus, levis eſt corde & forſaſſe etiam inflatus corde, dum ad tales viſiones & apparitiones ſe idoneum eſſe exiſtimat, unde tales viſiones potius ſunt formidandæ, quam deſiderandæ &c.* Tolotanus lib. 3. de Republ. cap. 33. *Permiſit, immò juſſit Deus verum multa prædici per idolorum ſacrificulos & per oracula eorum veriſſima, non ſecus quam per aſinam Bileami annunciari voluit adprobationem eorum, quibus prædixit Deus, ne falſos Prophetas ſequerentur, ſed necarent.* Ibid. *Deus permiſit aliquando inter gentiles & abhorrentes à lege Dei vates vera quædam præſcire & prædicere futura.* Edetus in Oecon. Bibl. lib. 2. in Deut. 13. *Si prædixerit quis ſignum & portentum & evenerit quod locutus eſt, non audies verba prophetæ illius & rationem, quia falſam doctrinam profert & Dominus Deus veſter vos tentat. Etſi ergo evenerit, quod falſi Prophetæ prædixerunt, tamen non eſſe ſequendos, Scriptura ipſa copioſe docet.* Pererius comment. in Exod. cap. 11. diſp. 11. *Sinit nonnunquam Deus Pſeudoprophetas nonnulla prædicere, quæ eveniant.* Maldonatus in cap. 7. Matth. *Balaam falſus alioqui & infidelis Propheta vera prædixit. Et ex Matthæo facilè colligitur, falſos Prophetas verè prophetaſſe & vera prædicando non ſuam, ſed populi Dei fidem confirmaſſe.* Quod Prophetiæ donum non ſit Eccleſiæ perpetuum, patet ex eo, quia de *primordiis Eccleſiæ* N. T. eſt. duntaxat prædictum extat, quod viſiones & Prophetiæ tunc temporis in ea locum habebunt Joel. 2. v. 28. Act. 2. v. 17. ſed de noviſſimis Eccleſiæ temporibus nullibi tale quid promiſſum. Agnoſcit hoc Ribera Jeſuita in comment. Joel. 2. *In illo ſolo tempore* (inquit) *quod Petrus indicavit, intelligendum eſſe hunc Prophetiæ locum, docent Hilarius lib. 8. de Trinit. Chryſoſt. hom. 4. in Acta, Hieron. ad Hedibiam, Oecumen. in cap. 2. Act. & alii viri doctiſſimi, qui omninò de hoc tempore interpretantur, nec unquam alterius temporis meminere. Sed quidem ſanctos Patres commemoro, cùm & Judæi nonnulli ad tempora Meſſiæ referant, & ex Actibus Apoſtolorum intelligimus, impletam eſſe hanc Prophetiam poſt Domini aſcenſionem, quidam enim prophetabant, ut Agabus & filiæ Philippi & nonnulli ex Corinthiis, erant etiam in Antiochena Eccleſia Prophetæ, etiam Johannes Apocalypſin vidit & Petrus & Paulus etiam viſiones.* Claud. Eſpenſ. comment. in 1. Timoth. libro 1. digreſſ. cap. 2. *Prophetæ nunc dicuntur Scripturarum interpretes & explanatores, ut docet Ambroſius, quamvis inter fidei primordia ad commendanda ejus rudimenta fuerint Prophetæ etiam prophetantes, quales fuerunt Agabus & quatuor filiæ Philippi virgines*

nes. Idem etiam comprobat res ipſa, quia in Vet. Teſtam. aliquot ſecula abierunt, quando nullus fuit Propheta 1. Maccab. 9. verſ. 27. in N. Teſtam. à temporibus Apoſtolorum propriè & ſpecificè dictus Propheta nullus fuit.

Argumenta Bellarmini pro lumine Prophetico.

288. Videamus, quomodo Bellarminus probet, lumen Propheticum eſſe Eccleſiæ notam. 1. *Sicut Chriſtus Marc. ult. promittit Eccleſiæ donum miraculorum, ita etiam Ioel. 2. exponente Petro Actor. 2 promittit donum prophetiæ.* Reſponſ. oſtendimus jam ante vaticinium illud pertinere ad primordia Eccleſiæ Chriſtianæ, in quibus ſuum ſortitum eſt complementum. Nos verò hoc loco quærimus perpetuas & inſeparabiles Eccleſiæ notas. 2. *donum Prophetiæ eſt longe maximum, cùm certum ſit neminem cognoſcere futura contingentia excepto Deo Eſa. 41. Annunciate quæ ventura ſunt in futurum & ſciemus, quia Dii eſtis vos.* Reſp. ſanè ſolius Dei proprium eſt futura contingentia Angelis & hominibus abſcondita proſpicere ac prædicere, interim tamen Diabolus ex cauſis in actu poſitis nobis ignotis prædicit futuros effectus, id quod pro futurorum prædictione propriè ſic dicta ab hominibus habetur. Præterea ex Dei revelatione Dæmones propriè dicta futura præſcire ac prædicere poſſunt, ac falſis Prophetis donum illud ad probandos homines interdum communicatur, perinde ut de miraculis dictum fuit. 3. *Deut. 18. ponitur tanquam nota falſæ doctrinæ, ſi Propheta prædixerit aliquid, quod non evenerit.* Reſponſ. ex eo autem inferri non poteſt nec debet, quod ſtatim ſit verus Propheta, ac quod in omnibus illi credendum, qui prædicit, quod poſtea revera evenit, contrarium enim diſertis verbis extat Deut. 13. v. 1. & ſeqq. 4. *Apud Ethnicos & hæreticos nulla fuerunt vera vaticinia ſed multa falſa, niſi fortè fierent in teſtimonium noſtræ fidei, ut fuerunt vaticinia Sibyllarum & Balaam. Etſi enim Ethnici habuerunt plurima oracula Apollinis, tamen illa vel per ambages reſpondebant, quando ſcilic. Apollo non ſciebat revera, quid eſſet futurum: vel ea prædicebant, quæ Dæmones ipſi facturi erant; vel ea, quæ cœpta erant fieri ignorantibus nunciabant, tanquam futura, vel demum ea prædicebant quæ naturales habent cauſas nobis ignotas, illis autem notas propter majorem ſubtilitatem. Hæretici quoq; quotiescunq; aliquid prædicere voluerunt, decepti ſunt, ed patet de falſis Prophetis in V. Teſt. 3. Reg. 22. ac de Montaniſtis, qui prædixerunt bella & neſcio quæ alia futura, ſed contrarium evenit, ut eſt apud Euſeb. lib. 5. Hiſt. cap. 16. & 18.* Reſponſ. cùm Bellarmin. non poſſit inficias ire, Dæmones ex cauſis naturalibus nobis ignotis quædam prædicere, quæ pro veris & propriè dictis futurorum prædictionibus à nobis habentur, cumq; etiam falſi Prophetæ interdum vera prædicant, ideò lumen Propheticum non poteſt pro vera Eccleſiæ nota haberi. Quod Bellarminus addit, *Ethnicos & hæreticos non habuiſſe vera vaticinia, niſi fortè fierent in teſtimonium veræ fidei*, idem de prædictionibus, quas Bellarminus profert pro ſtabilienda Rom. Eccleſiæ veritate, dicere poſſumus, quod ſcil. non ad Papalium dogmatum, ſed ad fidei Chriſtianæ, cujus quædam capita adhuc integra obtinet, confirmationem fuerint editæ. Ad doctrinam igitur perpetuò redeundum, aut enim veritas fidei & Eccleſiæ æſtimanda eſt ex veritate Prophetiæ, aut contrà veritas Prophetiæ æſtimanda eſt ex fidei & Eccleſiæ veritate. Prius dici nequit, quod ipſe Bellarminus agnoſcit, quando disertè ſcribit: *Ethnicos & hæreticos non habuiſſe vera vaticinia, niſi fortè fierent in teſtimonium veræ fidei.* Manet igitur poſterius. De Montaniſtarum prædictionibus, num veræ vel falſæ fuerint, non magnopere laboramus, ſufficit nobis, quod prædictionibus ſuis multos deceperint, qui rejecta doctrina Apoſtolicæ luce peregrinas ipſorum doctrinas Prophetiis illis permoti ſunt ſecuti. Pſeudoprophetæ illi, qui 1. Reg. 22. autores erant Achabo, ut in prælium contra Regem Syriæ aſcenderet, decepti erant à Spiritu illo mendaci, qui ſtans coram Domino dicit verſ. 22. *egrediar & ero Spiritus mendax in ore omnium Prophetarum*, potuiſſet autem idem Spiritus ſuis Prophetis interitum Achabi ex divina revelatione cognitum manifeſtare, ac per illos Regi id prædicere, ſi è re ſua illud eſſe judicaſſet.

An in Eccleſia Rom. vigeat lumen Propheticum.

289. *Membrum ſecundum.* An vigeat in Eccleſia Romana lumen Propheticum. Bellarminus ad id probandum affert 1. *Prophetas V. Teſt.* 2. *illos qui fuerunt primis quingentis annis à Chriſti adventu, ut Agabum* Act. 11. *Gregorium Thaumaturgum de quo Baſil. lib. de S. S. cap. 29. Antonium de quo Athanaſ. in ejus vita & Abbatem Iohannem, de quo Auguſt. lib. 5. de civ. Dei cap. 26.* 3. *Monachos, qui poſterioribus ſeculis in Eccleſia floruerunt, ut Benedictum, de quo Gregorius lib. 2. dial. cap. 25. Bernhardum, de quo in ipſius vita & Franciſcum, de quo Bonaventura in illius vita.* Reſp. 1. Prophetæ & Apoſtoli non poſſunt Eccleſiæ Romanæ hodiernæ annumerari, cùm ab ipſorum doctrina in multis defecerit. 2. Gregorius Thaumaturgus fuit Epiſcopus Cæſarienſis Græco Patre natus Niceph. lib. 6. cap. 17. Antonius fuit Ægypti Monachus, Niceph. lib. 8. cap. 40. Abbas Johannes itidem vixit in Ægypti eremo teſte Auguſtino l. d. ergo Eccleſiæ Græcæ & Ægyptiacæ potiùs quam Romanæ illorum vaticinia ſibi arrogare poſſent. 3. Si vel maximè Bernhardus, Benedictus, Franciſcus & alii quædam prædixiſſent, non continuò ſequitur, omnia quæ docuerunt eſſe vera, multò minus Eccleſiam Rom. in qua vixerunt, eſſe veram. Sibyllæ inter gentes & Daniel in convivio Belſazeris vera prædixerunt. 4. *De Brigitta, Eliſabetha* & aliarum revelationibus, quas itidem Romana Eccleſia magnifacit, quidam ex ipſis Pontificiis dubitant. Delrius lib. 4. diſquiſit. Magicar. cap. 1. quæſt. 3. ſect. 4. *Henricus de Haſſia & Sybillanus ambo Catholici, ambo religioſi volunt Brigittæ & ſimilium revelationes non debere haberi pro indubitanter veris.* Picus Mirandulanus contendit, *harum ſanctarum revelationes contradictorias eſſe &c.* Nec poteſt negari in revelationibus illis multa contra Papam & Prælatos admodum duriter dici, Hildegardis de Monachorum interitu prophetavit dicens: Muneribus & donis ceſſantibus tanquam canes famelicos circumvolitaturos. Brigitta prædixit Eccleſiam Romanam inſtar alicujus condemnati à Judice futuram cui pellis detrahenda & caro in partes ſecanda. Catharina Senenſis de tali Eccleſiæ reformatione & paſtorum renovatione locuta eſt, cujus ſolius recordatione Spiritus ipſius in Domino exultatus fuerat, quod ſi ergo revelationes illas agnoſcunt eſſe veras, agnoſcant etiam ea, quæ contra Papam dicuntur, eſſe vera. 5. Bellarminus non potuit aliquos proferre, qui hoc poſtremo ſeculo Prophetiæ dono inſtructi fuerint, aliàs ea non prætermiſiſſet, cùm in capite proximè præcedente de Xaverii mira-

Digitized by Google

raculis fuerit gloriatus. Agnoſcat igitur vel donum Prophetiæ non eſſe Eccleſiæ perpetuum vel Romanam Eccleſiam non eſſe veram Eccleſiam.

An in Eccleſiis Evangelicis vigeat lumen Propheticum.

290. *Membrum tertium* Num in Eccleſiis Evangelicis lumen Propheticum fulgeat. Bellarminus ex Cochlæo refert, *Lutherum anno 25. prædixiſſe, fore ut ſi ipſe adhuc per duos annos ſuam doctrinam prædicaret, evaneſceret Papa, Cardinales, Epiſcopi, Monachi, Moniales, turres, campanæ &c. ac Lutheranorum Prophetas anno 33. conſtanter aſſeruiſſe, illo anno futurum ultimi judicij diem. ſed neutri prædictioni eventum reſpondiſſe* Reſpond. 1. Cochlæo juratiſſimo Lutheri hoſti in notoriis mendaciis non ſemel deprehenſo, quis hac in re fidem habebit? 2. diminutionem Papalis eminentiæ ac regni Antichriſtiani à Luthero prædictam eventus comprobavit. Plenariam Papatus ante noviſſimum judicium deſtructionem nuſpiam prædixit, noverat enim Apoſtolicum illud 2. Theſſal. 2. verſ. 8. *quod Antichriſtus deſtruendus ſit τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας* Chriſti. Id ipſum diſertis verbis repetit Lutherus in explicat. Pſalm. 10. tom. 2. Germ. Jenenſ. fol. 93. Allein der jüngſte Tag ſoll das Bapſthumb zerſtören. 3. Ungersdorffius in gratulatione ad Proceres Auſtriacos p. 78. contrarium planè vaticinium Luthero tribuit de doctrinæ Evangelicæ ſecuturis corruptelis, adeoque ipſius interitu. Cui ergo credemus Cochlæo an Ungersdorffio? 4. Ipſa vaticinii verba, quæ extant in comment. Galat. 3. tom. 1. Witeberg. fol. 195. Lutherum ab antilogias crimine ab Ungersdorffio intentato ſatis tuentur. Prædicit Lutherus *doctrinam Evangelicam à Sectariis & falſis fratribus cumprimis in articulo Juſtificationis corruptum iri, non tamen abolendam ante noviſſimum diem.* Prius tempore Interimiſtico completum eſt, poſterioris veritas tamdiu ſtabit, donec ſonat noſtræ doctrinæ prædicatio. 5. *Tenue eſt mendacium, ſi diligenter inſpexeris, pellucet*, inquit Seneca. Idem in hoc Cochlæano mendacio deprehenditur. Nugatur prædixiſſe Lutherum intra duos annos abolendum Papam, Cardinales, Epiſcopos & inter hæc etiam turres & campanas. At quis credat de abolitione turrium & campanarum, quæ adhuc apud nos retinentur, Lutherum quicquam fuiſſe locutum. 6. Diem noviſſimi judicii Luth. nuſpiam determinavit, quin potius acriter illorum temeritatem, qui tale quid tentare fuerunt auſi, redarguit. Melchioris Stifelii (prædicentis extremum diem præcisè cadere in annum 1533. menſem 10. hebdomadam 42. in diem Lunæ circa horam octavam) vanitatem ipſe Lutherus damnavit, ut eſt in Colloq. menſalibus cap. 43. ac in cap. 11. Geneſ. tom. 2. fol. 2. hac de re ſic ſcribit: *Conjicio Deum certo ſuo conſilio in Abrahamo 60. annos voluiſſe intercidere, ne ex annorum mundi certa ratione quiſquam de fine mundi certi aliquid prædicere præſumeret. Oſtendit quidem ſigna noviſſimi diei & ea extare ac conſpici vult, ſed hunc diem non vult ſciri, imo ne quidem annum, ut pii perpetuò in expectatione hujus gratiſſimæ lucis exercerent fidem & timorem erga Deum.* 7. Papiſticæ prædictiones falſitatis potiùs arguendæ ſunt. Johannes Taiſnierius Hannonius in Phyſiogn. Pauli opere Mathematico p. 457. ex aſtris prædixit Anno 1572. *religionem Lutheranam intra triennium extirpandam.* Similes prædictiones ab aliis etiam prolatæ ſunt, quarum falſitatem ipſe eventus comprobavit.

291 Nos contrà verè affirmare poſſumus & à Luthero & de Luthero vaticinia eſſe edita, quorum certitudinem res ipſa luculentè confirmavit. ** Luth. tom. 7. Jen. f. 304. *Non libenter vaticinor, nec vaticinari volo, quicquid n. prædico, præſertim malum, plerunq; ita evenit & ſæpius quam velim, ita ut cum S. Micha ſæpe exoptem. Utinam non eſſem vir habens Spiritum & mendacium loquerer.* Tannerus in anat. Conf. Auguſt. part. 1. dem. 4. Luthero tribuit, *quod falſa prædixerit & proinde ſit falſus propheta, cum eventus vaticinus non reſponderit.* Reſp. obſervanda ſunt de talibus prædictionibus quatuor membra. 1. *Prædictionum origo.* Aut enim quis Spiritum jactat propheticum ac revelationes unde naſcantur vaticinia, vel cauſis nititur in verbo divino monſtratis aut naturalibus & civilibus iiſque mutabilibus, è quibus futuros eventus præſagiat. Sin prius, jactantia autorem facit fanaticum. Sin poſterius, taliter deceptus non eſt pſeudopropheta. 2. *Prædictionum materia.* Vaticinia aut concernunt fidem & religionem & qui in religionis confirmationem prædixit, quod non ſequitur, fraude egiſſe creditur, his præſertim ſeculis, quibus talia ſigna in Antichriſti notas degenerarunt: vel civilia ſunt, naturalia & ſimilia, ubi obſervandum an talia vaticinia ſint divinis oppoſita vel ſecus: ſin illa, quæ non eveniunt, ideo Doctorem falſum arguunt, quia veritati divinæ oppoſita. Sin hæc, ex errore prædictionis civilis vel naturalis non erit falſus Doctor. 3. *Prædictionum modus.* Diſtinguenda ſunt omnia à vaticiniis. Ex ſignis cœleſtibus & terrenis futura præſagire ſolent ii qui talia excipiunt. Concionatores mala ominantur auditoribus immorigeris cùm ſpecialia exempla pœnarum occurrunt, nec tamen quando non ſequuntur, concionator eſt pſeudopropheta. Luc. 13. v. 3. 4. *Cauſa non ſecuti eventus.* Quæ Deus prædicit, non ſemper eveniunt, quia intercipitur eventus vel per pœnitentiam ſi minetur perditionem, vel malitiam, ſi felicitatem promittat, vel per cauſas hominibus ignotas &c. Vaticinia à Luthero edita vide apud Wolff. cent. 16. pag 78. tom. 2. pag. 419. Quæ Lutherus de Arianorum hæreſi in Germania, de pœnis Germanorum ob contẽtum verbi & neglectũ Scholarum prædixit tom. 3. Jen. Germ. f. 433. tom. 5. f. 185. 202. 365. 433. tom. 6. fol. 210. tom. 7. f. 289. de ſectis ipſum ſecuturis & ſimilibus, eventus nimis vera comprobavit, unde dicere ſolebat tom. 7. f. 283. ſe non libenter vaticinari, quia expertio ſit, vaticinia ſua eſſe nimis vera. ** Prædixit Lutherus, ſe ab hoſtium furore incolumem futurum; prædixit ſe vivo bellum religionis cauſâ haudquaquam exoriturum, ** Vide tom. 2. p. 119. 120. 388. 389. tom. 5. p. 185. 356. 433. tom. 7. p 30. a. b. 434. tom. 8. p. 344. ** utriuſque prædictionis veritas eventu comprobata. Melancht. in orat. de vita & obitu Lutheri hujus generis plura commemorat. In Comitiis Auguſtanis cùm res videretur ſub acie novaculæ conſtituta, Lutherus tunc abſens poſt ſerias ad Deum preces è cubiculo prodiit lætabundus & clarâ voce ſæpiùs repetiit, *Vicimus.* Cognitum verò eſt eadem horâ promulgatum fuiſſe Cæſaris decretum, *ne quis propter doctrinæ Evangelicæ profeſſionem damni quippiam pateretur.* Vaticinia de Luthero edita revocari poſſunt ad duas claſſes, quædam enim in ſacris literis, quædam in Eccleſiaſtica Hi-

ſtoria proponuntur. Ex ſacris literis hûc referri debet, quod Dan.8.v.25. de Antichriſto ſub typo Antiochi dicitur, ipſum *ſine manu conterendum*, id eſt, non armis corporalibus à potentibus hujus ſeculi ſed Evangelii prædicatione per Luther.conficiendum. Dan.11.v.44. prædictum extat. *Turbabit illum.* (Antichriſtum) *fama ab Oriente & ab Aquilone*, per famam intelligitur ſincera prædicatio Evangelii ac teſtimonium veritatis Antichriſti erroribus oppoſitum juxta interpretationem Apoſtolorum 2. Theſſ.2.v.8.& Apoc.14.v.6. quæ Chriſtum orientem ex alto Luc.1.v.79.illuceſcere faciens 2.Pet.1.v.19. valde perturbabit Antichriſtum, per eandem fiet, ut ii, qui aliquando ſub Regis Aquilonis Antichriſti poteſtate fuerunt, eundem prædicatione Evangelii oppugnent. Oliand.in notis margin. ** Luth.tom.8. Ien. p.344. Die Papiſten ſind toll vnd vnſinnig wider vns/wollen ihre Lehr mit langen Spieſſen vnd Gewalt verfechten / weil ſie mit der Feder vnd Warheit nichts wider vns auffbringen könnẽ. Ich habe mit groſſem ernſt Gott gebeten vnd bitte noch täglich/ er wolle ihrem Rath ſtewren/vnd keinen Krieg in Teutſchland kommen laſſen bey meinem Leben/ vnd bin gewiß/ daß Gott ſolch mein Gebet fürwar erhöret / vnd weiß / daß weil ich lebe kein Krieg in Teutſchland ſeyn wird / wann ich nun ſterbe / ruhe vnnd ſchlaffe / ſo betet auch. Per *Aquilonem* etiam intelligi poſſunt illi, qui prius in caſtris Antichriſti meruerunt, quia in principio capitis Antichriſtus vocatur Rex Babylonis. Sic Lutherus & alii qui Papatum oppugnarunt in tenebris Papiſticis & Monaſticis prius hæſere.** Poteſt etiam fama ab Oriente haud incommodè ſic exponi, quòd initium & q. prodromos illius oppugnationis Antichriſti per prædicationem Evangelii poſtmodùm ſecutæ in Oriente fuerit, quia Græcæ & Orientales Eccleſiæ nunquam paſſæ ſunt ſe poteſtati Papæ ſubjici, ſed quia vox illa Eccleſiarum Orientalium (*ſuperbiam tuam ferre non poſſumus, avaritiam tuam exatiare non valemus, Diabolus tecum, quia Dominus nobiſcum*) utpote ex locis tranſmarinis & longè diſſitis aurea Pontificis minùs perculit, ideò eadem vox ab Aquilone inſonuit, primùm quidem tempore Caroli Magni delato ad Germanos Imperio & ætatibus ſubſequentibus quibus ſemper aliqui extiterunt, qui voce & literis, quidam etiam ſanguine ſuo teſtatum fecerunt, *Roman. Papam vere Antichriſtum eſſe*, tandem circa annum Chriſti 1414. Johann. Huſs & Hieronym. Pragenſis vocem ſuam inſtar tubæ adverſus ſuperſtitiones & Tyrannidem Papæ elevarunt, quos poſt centum annos ſecutus eſt D. Marth. Lutherus, qui in expugnando Antichriſti regno ſuis Scriptis & concionibus plus profecit, quàm omnes Regum & Imperatorum copiæ. Geſnerus in cap. 12. Dan. Wigandus in Daniel. pag. 440. 476. Jerem.51.v. 48. *Ab Aquilone venient illi* (Babyloni) *vaſtatores, dicit Dominus*, illud completum, quando per Lutherum ex locis Aquilonaribus oppugnata eſt Tyrannis ſpiritualis Babylonis, ut regnum Antichriſti in Apocalypſi vocatur. verſ.27. & 53. *Ararat, Menni & Aſcenez triturabunt Babylonem.* Jam verò Menni & Aſcenez fuerunt metallarii, ut ex Hiſtoria & linguâ Hebræâ conſtat, denotatur igitur Lutherus metallarii Islebienſis filius in Comitatu Mansfeldenſi natus, qui à Menia ſive Mannia nomen habere dicitur; is malleo verbi ſpiritualem *Babylonem trituravit*, quâ phraſi ipſemet utitur tom.2. Jen. Germ. f.62. Vide Mattheſ. in concionibus de vita Luther. ** *Aſcenez* ſunt *Tuiſcones* ſive Germani, unde nomen Aſcanien oder Aſchersleben. *Ararat* eſt mõs in quo arca Noë reſedet & columba folium olivæ ad Noahum attulit. In Mansfeldicis fodinis ſæpe inveniuntur lapides fiſſiles in quibus aureo colore piſces depicti inveniuntur, quibus ſignificatur, quod poſt ſpirituale diluvium arca Domini ibi ſit locum habitura & Evangelii doctrina exinde in totum orbem propaganda. *Menni* ſignificat rem metallariam Müncrey. Mannus fuit Tuiſconis filius primus Rex Germanorum. Parum igitur abeſt quin Spiritus S. dixerit ein Mansfelder / ein Bergman wird wider Babel erwecket werden. Sicut 1517. annis ante Chriſti nativitatem populus Iſraeliticus ex captivitate Ægyptiaca & Tyrannide Pharaonis fuit liberatus: Sic præcisè 1517. poſt Chriſti nativitatem annis ex ſpirituali Ægypto Romano Pharaonis majores noſtri liberati.&c. ** Mal.4.v.5. *Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis.* v.6. *Et convertet cor patrum ad filios & corda filiorum ad patres &c.* hoc vaticinium primariò & principaliter pertinet ad Johannem Baptiſtam, qui per prædicationem pœnitentiæ in primo Chriſti adventu viam ipſi paravit Matth.11. verſ.13. cap.17. verſ. 10. Marc.9. verſ.12. Luc.1. verſ.17. interim tamen ſecundariò ad Lutherum etiam accommodari poteſt, cùm CHRISTUS ipſe hoc vaticinium eo modo ad Iohann. Baptiſtam accommodet, ut interim non neget venturum adhuc Eliam alium Marc.9. verſ.12. ac velut tubæ prædicationis Evangelicæ ſonuit ante primum Chriſti adventum, ita quoque ante ſecundum Chriſti adventum poſt revelationem Antichriſti & triſtem illum Eccleſiæ ſtatum ſub Antichriſti regno, *prædicatum Evangelium in teſtimonium omnibus gentibus* Matth.24. verſ.14. antequam ſcilicet *magnus & terribilis ille ultimi judicij* dies ingruat. Elias ſingulari zelo Baaliticos Prophetas oppugnavit: idem zelus heroicus in Lutheri concionibus & Scriptis ſpiravit. Elias ab omnibus perſecutionem fuit perpeſſus, ſic Luthero non fuit in Imperio datus locus, habuit adverſus ſe fulminantem Papam, proſcribentem Cæſarem, frementes Cardinales, horrenda minantes Principes, inſectantes Epiſcopos, criminantes Monachos & totum agmen Pontificium, ſed hæc omnia fortiſſimo animo contemſit, nec ullo metu frangi potuit, ut à propoſito deſiſteret. Elias querebatur ſe relictum fuiſſe ſolum, omnia eſſe occupata cultibus Baaliticis &c. ſic Pontificiæ tenebræ videbantur totum orbem occupaſſe. Elias convertit corda filiorum ad patres, hoc eſt, reduxit veram doctrinæ antiquitatem expulſis ſuperſtitionibus & corruptelis noviter introductis: Sic Lutherus priſtinam doctrinæ Apoſtolicæ ſinceritatem reſtituit &c. ** Cyriacus Spangenbergius in concione 4. de Luther. ſeptem circumſtantiis probat vaticinium Malachiæ de Luthero eſſe intelligendum. 1. ex nomine. 2. patria. 3. tempore. 4. miraculis. 5. donis Spiritus. 6. doctrina & vita. 7. vitæ exitu, in quib. Lutherum cum Elia confert** 2.Theſſ.2.v.8. *tunc revelabitur ille ἄνομος, quem Dominus interficiet Spiritu oris ſui, & deſtruet apparitione adventus ſui.* Per ἄνομον intelligitur Antichriſtus, de quo Dan.11.v.36. dicitur, *q faciat juxta voluntatem ſuam*, quẽ Apoſtolus h.l. vocat *homi-*

nem peccati & filium perditionis, v. 3. *qui eſt ἀντικείμενος & extollet ſe ſupra omne quod dicitur Deus, ſedens in templo Dei oſtendet ſe tanquam ſit Deus.* v. 4. *tandem verò interficiet eum Dominus Spiritu oris ſui*, id eſt, per verbum, ut colligitur ex Eſaiæ 11. v. 4. id quod miniſterio B. Lutheri ſuperiori ſeculo fuit completum. Vide D. Hunn. in aſſert. contra Pezelium p. 256. Apoc. 14. v. 6. *Vidi Angelum volantem per medium cœli habentem æternum Evangelium, ut evangelizaret ſedentibus ſuper terram & ſuper omnem gentem & tribum & linguam & populum* v. 7. *dicentem voce magna. Timete Deum & date illi honorem, quia venit hora judicii ejus & adorate eum qui fecit cœlum & terram & mare & fontes aquarum.* Poſtquam in præcedentibus regnum Antichriſti ſub figura *beſtiæ habentis duo cornua ſimilia agni* & ſub figura *meretricis inſidentis beſtiæ decicorni* deſcriptum introducitur Angelus Evangelicæ doctrinæ præco, per quem B. Lutherus intelligitur, ut oſtendit Funcc. in comm. h. l. Nomen *Angeli* denotat Eccleſiæ Doctorem, quæ ſignificatio hujus vocis in libro Apocalypſeos eſt uſitatiſſima. *Volatus per medium cœli* notat celerem doctrinæ Evangelicæ progreſſum per varias provincias & regna. Quod Angelus iſte dicitur *habere æternum Evangelium*, eo exprimitur ſumma doctrinæ, quam Lutherus propoſuit. Non quidem omiſit doctrinam legis, ſed contra Antinomos & Epicuræos graviter eam inculcavit, interim tamen potiſſima pars miniſterii ipſius in repurganda Evangelii doctrina fuit occupata, ſiquidem ea horribilibus tenebris erat involuta, abducebantur homines à fide in Chriſtū ad merita Sanctorum, ad opiniones de propriis meritis & ſatisfactionibus ad vias ſalutis complures, ſed Lutheri & παραςάτων operâ Evangelii doctrina fuit repurgata, unde etiamnum ex eo nos vocant *Evangelicos*. Dicitur a. *æternum* Evangelium, ut hoc opponatur clamoribus adverſariorum de novitate doctrinæ, cùm à prima ſtatim mundi origine poſt lapſum fuerit revelata, quando primi Parentes acceperunt promiſſionem de ſemine mulieris, ac poſtea in typis ſacrificiorum adumbrata, per Prophetas latiùs expoſita, per Apoſtolos in totum orbem propagata &c. Porrò prædicatio illius Angeli ſic deſcribitur, quòd annunciarit ſedentibus ſuper terram. *Timete Deum, date illi honorem & adorate eum*, quibus verbis ſignificatur, doctrinam de vera converſione & invocatione miniſterio Lutheri repurgandam & urgendam. In Papatu docebatur, pœnitentiam in externis ſatisfactionibus conſiſtere. onerabantur conſcientiæ variis traditionibus & ἐθελοθρησκείαις, denegabatur Chriſto debitus honor, invocabantur Sancti demortui, fiducia collocabatur in propria merita, quâ ratione opera manuum ſuarum homines adorabant, ſed à Luthero hæc omnia ad normam verbi repurgata &c. Denique in Apocalypſi ſequitur *ἐπινίκιον* omnium fidelium Eccleſiæ miniſtrorum de ruina Babylonis myſticæ, id eſt, tyrannidis Antichriſtianæ v. 8. *& alius Angelus ſecutus eſt dicens. Cecidit, cecidit Babylon illa magna, quæ vino iræ fornicationis ſuæ potavit omnes gentes.* v. 9. *& tertius Angelus ſecutus eſt illos dicens voce magna. Si quis adoraverit beſtiam & imaginem ejus & acceperit characterem in fronte ſua aut in manu ſua* v. 10. *& hic bibet de vino iræ Dei &c.* ** Apoc. 18. poſt illuſtrem regni Antichriſti ſub Babylonicæ meretricis figura picturam additur. *Et poſthac vidi alium Angelum deſcendentem de cœlo habentem poteſtatem magnam & terra illuminata eſt à claritate ejus. Et exclamavit in fortitudine dicens. Cecidit, cecidit, Babylon magna.* In quæ verba ſic commentatur Thomas Brigtmannus Calvinianus fol. 389. *Hic Angelus fuit Martinus Lutherus exorſus palam traducere Antichriſtum ad annum 1517. qui peſtem hanc execratus eſt quidem acerbius, quo revelante fœditatem Romana beſtia compertam magis habuit. Spiritus hic illi tribuit turbulentam & tumultus plenam concionem. Ac nemo quidem eſt qui ſancti illius viri lucubrationes guſtaverit, cui non videatur cœleſtem ſeveritatem ſpirare, ſic paſſim incaleſcunt & ardent & igneo quodam fervore flammant &c.* **

292. Ex Hiſtoria Eccleſiæ talia vaticinia afferri poſſunt longè plurima. In hymno Eccleſiaſtico Ambroſii & Auguſtini, *Te Deum laudamus &c.* literæ numerales in verſiculo: TIbI CherVbIn & SeraphIn IncessabILI VoCe proCLaMant, conficiunt annum 1517. in quo reformationis opus à Luthero cœptum. ** Dreſſerus millen. 6. part. 2. p. 352. memorat Anno 266. fuiſſe in domo Saxonica quendam Ducē, qui Lutherus fuerit dictus. ** Wolfius cent. 3. p. 73. ex Illyric. *Prophetia quadam carmine comprehenſa, cui Sibyllæ nomen aſcriptum, disertè prædicuntur tumultus, tum etiam exilium & reditus potentum ob verā pietatem, prædicitur quoq; ruina phantaſtica Eccleſiæ.* (quo vocabulo Eccleſiæ Papiſticæ ratio & forma aptiſſimè exprimitur, quippe quæ ſpeciem quandam pietatis habet, ſed vim & efficaciam ejus abnegat, atque omnia in externis ritibus & Ceremoniis collocat) *ac ſucceſſus vera.* Jam verò non conſtat inde uſque à Chriſto Principes aliquos ob veram pietatem exulaſſe & poſtea rediiſſe, ſicut hoc noſtro ſeculo Elector Saxonicus & Colonienſis, qui tamen pro reditu ad terrenum principatum ejusque longiore perfruitione maluit ad cœleſte regnum cōmmigrare. Exulavit & pientiſſimus Princeps Otto Henric. Comes Albertus, Caſparus Pflug, Baro Bohemicus, aliique inſignes ac illuſtres viri. Abbas Ioachim in Jer. c. 24. *Non ambigo, quin ſit futurum, quod ira Dei veniat ſuper Eccleſiarum Rectores & Præſides pro eo, quod Dei ſervitium non ſolum impediunt, ſed etiam adulterant verbum Dei.* Circa annum 1152. Frideric. Barbaroſſa templū extruxit in Carinthia. Das groſſe Thumſtifft bey Jglingen in Wüſterthal genant/ illud variis picturis & ſtatuis exornavit, inter illas reperta eſt imago ſaxea, quę habuit formam Monachi vertice raſo, corpus ejus fune circumdatum & ſupra caput hæc majuſculis literis ſcripta ſūt LUTHERUS Refert Theoph. Parac. in deſcr. Carinthiæ Argentorati impreſſa. f. 250. ** Richard. Armachanenſis in Hybernia primus & Epiſcopus Iuris & Theologiæ peritiſſ. N. T. in Hybernicum ſermonem tranſlatum anno uno aut altero ante ſuam mortem in quodam templi muro occultavit, in cujus fine quaſi prophetizans hoc ſcripſit. *Cum hic liber inventus fuerit, veritas toti mundo manifeſtabitur, vel Chriſtus orbi mox apparebit. Et repertus eſt ille liber circa annum à nato Servatore 1530. in reparatione ejusdem templi, abdidit librum anno 1358. mortuus n. dicitur anno 1360.* Ex Balæo Wolff. tom. 1. memorab. p. 643. ** Ann. 1415. exuſtus eſt Conſtantiæ Joh. Huſs contra datam à Sigiſmundo Imperatore fidem. Is paulò ante mortem Spiritu Prophetico dixit: *Hodie anſerem uritis*, Huſs n. linguâ Bohemica ſignificat anſerem, *ſed poſt centum annos ex meis cineribus naſcetur cygnus, quem non*

Vaticinia de Luthero ex hiſtoriis.

poteritis

poteritis aſſare, ad quod vaticinium ipſe Lutherus in gloſſa ſuper edict. Cæſar. tom. 6. Witeb. p. 169. tom. 5. Jeo. Germ. f. 321. ſeſe refert, ſic ſcribens. S. Johannes Huß hat von mir geweiſſaget/ da er aus dem Gefängnis in Böhmerland ſchreib/ ſie werden jetzt eine Ganß braten/ denn Huß heiſt eine Gans/ aber vber hundert Jahr werden ſie einen Schwan ſingen hören/ den ſollen ſie leiden/ da ſols auch bey bleiben ob Gott wil. Vide Rabum de Martyribus & Ægidium Salium in oratione de Joh. Huſs.** Treuleri carmen de Joh. Huſſo. *Anſer eras & te Romana caterva cremabat. Quòd nimis obſtreperus Pontifici anſer eras. At tua vindicias habuerūt fata, repertus Nempe fuit, quem vox ſumma canebat, olor.*

Ign:s Corpora ſaCra ſaCrIConſUM ſerat HVſsI
Poſt HVſtVM CaCo CICnVſ In orbe CanIt.
Conſtantem inconſtans Conſtantia ſuſtulit Huſſum
Pro Chriſto ardentem cùm ſubit ille rogum.
Anni abeant centum, cauſam Chriſtoq́; mihiq́;
*Dicetis, cygnus cùm anſeris ultor erit.***

Eodem tēpore Hieron. Pragenſis Huſſi diſcipulus itidem Lutheri reformationem prædixit hiſce verbis: *Poſt centum annos reſpondebitis Deo & mihi*, referente Poggio ſupplicii ſpectatore in Epiſtola ad Leonem Aretinum, quæ verba Bohemi poſtea in moneta quadam ad effigiem Johannis Huſſi curarunt procudi & inprimi.** teſte Petro Matthæo Hiſtoriograph. Regis Galliæ libr. 2. Id quod notandum contra Gretſerum, qui in comm. de duob. numm. p. 43. *Num verum ſit, quod vulgus refert, Huſſum anſerē de Luthero cygno vaticinium ediſſe, Item num vero congruat, quod ferunt Huſſum ipſo ſupplicii die dixiſſe orthodoxis: Poſt centum annos reſpondebitis Deo & mihi*, *accuratiùs non diſquiram. Novi enim quam proclive ſit apud hæreticos præſertim, oracula fingere & ficta imperitæ multitudini divēdere, q. hæreticus non ſit hæreticus, ſi quis hæreticus ſive Dei ſive Dæmonis inſtinctu aliquid de ſe illo prædicat aut præſentiat.* tum Piſtor. qui Epiſt. 3. ad Pappum. *Non pudet prædicantes ad magis inſtandam vanitatem mentiri Prophetiam tanquam ſi ex ore morituri Huſſi ſuſcepta fuiſſet, aſſari tum anſerem, ſed venturum centum decurſis annis cygnum, quem melius cantantem nemo ſit aſſaturus. Id enim ubi eſt? in quo autore, libro, folio, in quo deliriо, ſomnio, furore? tamen dic teſtimonium vel confitere pudendam eſſe fabulam.*** Jacobus Schopperus in Chorographia refert, quòd Sigiſmundus Imperator, cùm videret reformationem Concilii Conſtantienſis in fumum abire, animo valde doluerit, & cùm aliquando Poſſenii in Ungaria quietem caperet, in ſomnis ei apparuerit vir honeſtæ ſpeciei in habitu Sacerdotali, qui ei ſignificabat, *Papæ & Sacerdotum errores futuro tempore per doctos homines revelatum iri, qui auxilio quorundam Principum Eccleſiam juxta Dei verbum reformaturi eſſent.*** Hieronymus Savanarola Ferrarienſis qui voce & ſcriptis Papæ ejuſque doctrinæ ſe oppoſuerat Florentiæ in Italia juſſu Pontificis Alex. VI. exuſtus eſt, atque unà cum ipſo Sylveſter Florentinus & Dominicus de Piſa. Scribitur hic Savanarola paulò ante finem vitæ dixiſſe. *Brevi futurum eſt, ut Romani Pontificia abominationes & idololatriæ puniantur, naſcaturq; talis Doctor, cui nemo poſſit reſiſtere.* Natus verò eſt Lutherus illo ipſo anno, quo Savanarola eſt exuſtus, videlicet 1483. die 10. Nov.** VVolfius Cent. 1. lect. memorab. pag. 3. obſervat, in nominibus Moſis & Chriſti maxima myſteria recondita. Si n. nomen Μωσῆς in numeros redigatur, efficere 1648. tot anni ſi à morte Chriſti retrò numerentur, perveniri ad annum mundi 2348. circa quod tempus quidam Sacerdos divinationibus intentus dixit Amenophi Regi, ſe circa pueros Hebræorum attendere, quòd naſci debeat unus, qui populum Iſrael de Ægypto educeret & regnum Ægypti humiliaret, referente Joſepho & Lyrano. Sic quoq; nomen Chriſti in numeros redactum dare annos 1480. χ. enim facit 600. ρ. 100. ι. 10. σ. 200. τ. 300 ο. 70. σ. 200. qui numeri collecti conficiunt 1480. Nam circa finem illius à nato Chriſto temporis omnes vates myſtæ atque Prophetæ Lubertus Hanſchild, VVeſſelus, S. Vincentius, Purveus Barath, Capiſtranus, Torquatus, Savanarola, Fr. Nicolaus Eremita, Albert Leit heiſen, Fr. Fleck, Jacobus de Paradiſo, VVeſſalus, Capgravus, Herm. Rhid, Bapt Mantuanus, Kilch, Laurent. Miniatenſis, D. Johan. Scheyring, Hilten, Florius, Bovillus, Syring. Andr. Proles, Mancinellus, Mellerſtadius, Caſtrik, Salhuſius & alii plurimi modo q. ore clamarunt, abuſib. & ſordibus traditionum Papiſticarum miſerè defœdatum, obliteratum & penè ex Eccleſia amiſſum eſſe Evangelium & prædixerunt inſtare reformationem Eccleſiæ ac religioſis & naſciturum, qui doctrinam Evangelicam repurget & ab inquinamentis iſtis emundet, lucemq; veritatis divinæ mundo reſtituat, id quod factum Martino Luthero nato Ann. 1483. eodem ſc. anno, quo Hieronymus Savanarola magnus ille miſericordiæ Dei gratuitæ & juſtitiæ fidei præco Florentiæ eſt exuſtus. Hujus Savanarolæ tale commemoratur vaticinium, quòd quidam inſtar Cyri alpes tranſiturus & totam Eccleſiam vaſtaturus ſit, id quod de ſpirituali Pontificiæ Eccleſiæ per prædicationem Evangelii vaſtatione accipiendum videtur.** Savanarola iſte Monachus Dominicanus vir eruditione & pietate inſignis (qui à Joh. Pico Mirandulæ Comite ſanctus Propheta appellatur & proprio ſcripto contra Papam defenditur) Florentiæ ab Alex. VI. combuſtus eſt, propterea quod aliquot Pontificios errores apertè damnaret. Hic Hieronymus Eccleſiam Dei reformatione indigere, eamque brevi ſubſecuturam docuit, teſte Nauclero, Balæo, Catal. teſt. verit. Oſiand. cent. 16. p. 15.** Circa idem tempus de Luthero vaticinatus eſt Johan. Hilteoius Monachus Iſennacenſis, de quo in Apologia Aug. Confeſſ. titul. de votis Monaſticis ſic habetur. *Apud nos in oppido Thuringiæ Iſennaco Franciſcanus quidam fuit ante annos triginta Johannes Hilten, qui à ſuo Sodalitio conjectus eſt in carcerem, propterea quod quoſdam notiſſimos abuſus reprehenderat. Is multa prædixit, quæ partim evenerunt hactenus, partim jam videntur impendere &c. cùm vel propter ætatem vel propter ſqualorem carceris in morbum incidiſſet, acceſſivit ad ſe Guardianum, ut ſuam valetudinem illi indicaret, cumq́; Guardianus accenſus odio Phariſaico duriter objurgare hominem propter doctrinæ genus, quod videbatur officere culinæ, cœpiſſet, tum iſte omiſſa jam mentione valetudinis ingemiſcens inquit, ſe has injurias æquo animo propter Chriſtum tolerare, cùm quidem nihil ſcripſiſſet aut docuiſſet, quod labefactare ſtatum Monachorum poſſet, ſed tantùm notos quoſdam abuſus reprehendiſſet. Sed alius quidam, inquit, veniet anno Dom. 1516. qui deſtruet vos, nec poteritis ei reſiſtere. Hanc ipſā ſententiam de inclinatione regni Monachorū & hunc annorum numerum, poſtea etiam repererunt amici ejus perſcriptum ab ipſo in commentariis ſuis, inter annotationes, quas reliquerat in certos lo-*

cos

cos Danielis. Vide Conradum Portam & Mattheſium de Luthero, Dreſſerum in millenario ſexto pag.38. Wolffium centur. 16. memor. pag.4.&c. ** Reformationem illam religionis factam per Lutherum, vel ipſi Abbates licet inſcii præfigurarunt, quando Carolo V. Imperatori Anno 1500. nato ad Baptiſterium dono obtulerunt Vetus & Novum Teſtam. cum hac inſcriptione. *Scrutamini Scripturas.* ** Anno 1502. quo Wittebergenſis Academia auſpiciis Friderici Sapientis erigebatur, erat Monachus in Cœnobio Steinlauſick D. Fleccus, is cùm unà cum reliquis inaugurationi Academiæ intereſſet, concionem habuit, in qua inter cetera dixit, *Ab hoc albo monte totus mundus accepeet ſapientiam.* Idem Fleccus cùm anno 1517. primas Lutheri propoſitiooes de Indulgentiis legeret, exiliens præ lætitia exclamabat: *Is profectò faciet, venit, venit, quem diu expectavimus.* Mattheſ. & Conr. Porta de Luthero. De hoc Electore Friderico Sapiente pervulgatum fuit vaticinium, quod *Imperator aliquis ſepulchrum Domini recuperaturus & vendicaturus eſſet*, id D. Lutherus in lib. de abuſu & prophanat. Miſſæ ſic accommodat, quòd *conſentientibus Electorum ſuffragiis electus fuerit Imperator, & quod ſub ejus gubernatione Scriptura ſacra, in qua tanquam ſepulchro Christus, qui eſt ipſa veritas, a Pontificiis necatus conditus fuit, quamq; ordines Monaſtici & hæreticæ pravitatis inquiſitores anxie cuſtodierunt, ne rudiori plebi proderetur, emerſit & clariſſime effulſit.* Eodem tempore anno ſcilicet Chriſti 1502. Franciſcus Picus Mirandulæ Comes in literis ad Maximilianum I. inter cetera ſic ſcribit: *Age optime Cæſar excita quâ ratione potes, Chriſtianis Regibus tu Chriſto Regum omnium Regi oves ſuas tam ab hoſtibus, quam a perfidis Sacerdotibus jamjam liberaturo fidum miniſtrum exhibe.* Michael Stifelius dixit aliquando, ſe admodùm ſæpè olim inter Monachos & Sacrificos verſantem audiviſſe eos narrantes, *eſſe veteres Prophetias, ſecuturam adhuc aliquando violentam Sacrificorum reformationem*, dixit etiam, patrem ſuum Conradum Stifelium circa annũ 1503. ſolitum eſſe crebris ſermonibus uſurpare, *id certo breviq; futurum.* D. Johannes Geyler Keiſerabergius Concionator Argentinenſis vehementer de religionis corruptelis conqueſtus eſt, prædixit etiam emendationem religionis futuram, *venturum* (inquiens) *puto quendam divinitùs excitatum, qui religionem inſtauret, quem & diem videre geſtit, qui emendationem* talem apportaturus erat. Clementius Clementinus Amerinus in tractat. de peſte circa annum 1505. editum. *Ante annum Salutis 1515. multo majorem rerum novitatem decernent illæ ſeptem magnæ conjunctiones trium ſuperiorum Planetarum, quæ ſuperiore anno 1504. el circa fuere ſub cancro. Significant enim his temporibus alterationem aëris, ſterilitatem, penuriam, bella & maximam novitatem anno 1513. extollent enim quendam potentiſſimum Dominum, qui falſam infidelium religionem deſtruet & ditioni ſuæ magnam orbis partem ſubjiciet.* Circa annum 1507. D. Johannes Scheyringius prædicavit, *Quanto Papatus ſe altius evexit, tanto profundius iterum dejicietur, quod niſi propediem fiat, non poterimus amplius illa ſalva conſcientia prædicare. Itaq; Deus reſtauratorem Eccleſiæ ſuæ miſſurus eſt, qui verbum ſuum in aperta luce proferat atq; à tenebris, quibus involutum eſt, eruat.* Wolff. cent. 16. p.13. ** Ex calculo Abrahami Bucholzeri in Indice Chronolog. Anno ante natum Chriſtum 1517. Eccleſia V. T. populus nempe Iſraeliticus per mare rubrum ex Ægyptiaca ſervitute educebatur. Anno verò poſt nativitatem Dominicam itidem 1517. Eccleſia N. T. afflictiſſima ex Pharaonis Romani ſervitute & tenebris plusquam Ægyptiacis emerſit.** Anno 1508. cùm Lutherus Erphordiæ ſtudiis incumberet & graviter ægrotaret, quidam ſenex ſacrificulus ipſum inviſens dicebat. *Confide Domine Baccalaureë, non morieris, evades in magnum virum & multos conſolaris poteris.* Mattheſ. in vita Lutheri, Anno 1511. Martinus Pollichnius Mellerſtadius Philoſophus, Medicus & Theologus de Luthero dixit: *Hic Monachus omnes Doctores perturbabit, novam doctrinam profores, Eccleſiam Romanam reformabit, quia tractat libros Propheticos & Apoſtolicos, nititur verbis Chriſti, quib. nemo poteſt reſiſtere*, quæ Mellerſtadii vox congruit cũ judicio Nicolai Ulneri Vicarii Colonienſis, viri octogenarii, qui legẽs Scripta Lutheri Anno 1520. dixit: *Singulis literis omea ineſſe hoc modo, Lux Vera Totius Eccleſia Romana.* Philipp. Melancht. Conr. Porta & Mattheſ. de vita Lutheri. ** *Fridericus & Iohannes Duces Saxoniæ fratres eo anno, quo Lutherus primum menſe Novembri edidit propoſitiones de Indulgentiis cùm ex templo Vinariain natali Chriſti cum filio Duce Iohanne Friderico poſt mediam noctem egrederentur cum frequenti comitatu vident ſupra arcem cœlo ſereno fulgentem crucem purpuream ſatis magnam & perſpicuè expreſſa figura. Ibi cum diu ſtarent attoniti ſpectatores fratres colloqui de religione cœperunt; & eo ſigno portendi futura certamina de doctrina & domui Saxonicæ pericula vaticinati ſunt.* Laurentius Lindemannus in orat. de Johanne Duce Saxoniæ. Refert quoque Tob. Fincelius & ex eo Wolffius tom.2. memor. p.77. ubi vide. Tempore eo, quo Lutherus reformationis opus cœpit, tritum fuit vaticinium. *Imperator Fridericus quando advenerit, liberabit ſanctum ſepulchrum Domini.* Sed cùm prophetiæ ita ſe habeant, ut citius impleantur, quàm intelligantur: ita quoque cum hac accidit. Nam Dux Saxoniæ Fridericus Elector (ſub quo Lutherus Papatum reformare cœpit) Francofurti ab Electoribus unanimi conſenſu in Imp. electus fuit, & revera Imperator fuerat, ſi ſaltem aſſenſum præbuiſſet, ſed propter ſenectutem Carolum V. voto ſuo Imperatorem deſignavit & petiit. Perinde autem Deo eſt, quamdiu quis Cæſar ſit, modò ſit. Idcirco hic Cæſar Fridericus, id eſt, Elector Saxoniæ per prædicationem D. Lutheri ſanctum ſepulchrum, id eſt, ſacram Scripturam, (in qua veritas Chriſti extincta à Papiſtis diu ſepulta jacuit, quam Mendicantes & Inquiſitores hæreticæ pravitatis cuſtodierant, ne diſcipuli Chriſti venirent & auferrent eam) liberavit per miniſterium Lutheri à cuſtodibus Monachis & ſacrificulis. Vide tom. 2. Luth. VVolff. tom. 2. p. 114.**Circa idem tempus an. ſc.1511. vixit Magdeb. Johan. Syring. Theologiæ Doctor & ſummi templi Canonicus, is ſæpè conqueſtus fuit, *veritatem miſerè corruptam, venturum ergo reformatorẽ.* Cathal. teſtium veritatis. An. 1512. cùm Vicarius generalis & totus conventus Auguſtinian. Fratrũ concluderet, fratrem Lutherum in Theologiæ Doctorem promovendum, Staupitius omnium nomine id Luthero ſub arbore in Cœnobio VViteb. referebat, cùm v. Luther. prætenderet ſe eſſe tenui valetudine virũ magis idoneũ & confirmatæ valetudinis quærendum eſſe, reſpondit Staupit. Es leſt ſich

auſſehen/

anſehen/ es werde vnſer Herr Gott bald im Himmel vnd auff Erden viel zu ſchaffen haben/ darumb wird er viel junger vnnd arbeitſamer Doctores haben müſſen/ durch die er ſeine Händel verrichte/ ihr lebet nun oder ſterbet/ ſo darff euch Gott in ſeinem Raht/ darumb folget vnd thut/ was euch ewer Conventus aufflegct. Philipp. & Matth. de Luthero. De eodem Staupitio commemorat Mattheſius, quòd audiens in aula Romana jam olim extitiſſe rumorem, *Eremitam quendam coronam Papæ attrectaturum*, joco dixerit ad Lutherum: Ich habe gedacht/ es würds ein Einſidler thun/ ſo merck ich wol/ es ſol ein Auguſtiner Mönch ſeyn. Henningus Monachus Auguſtinianus in Porta cœli de D. Andrea Proles Lipſienſi Auguſtinianorum Monachorum provinciali, (qui circa annum 1512. vixit, quemque Lutherus adhuc juvenis Magdæburgi vidit & audivit) ſic narrat. *Me vivente erat Prior Monaſterij noſtri D. Andreas Proles Lipſienſis vir doctus, magniq́; animi ac bonum pro Chriſtiano populo zelum habens. Ab ipſo ſæpè audivi inter prælegendum hæc verba. Audistis fratres teſtimonium Scripturæ ſacræ, quòd gratiâ ſumus quicquid ſumus, & gratiâ habemus quicquid habemus, unde igitur tantæ tenebræ & horrenda ſuperſtitiones! O fratres res Chriſtiana opus habet magnâ & forti reformatione, quã quidem jam propè inſtare video.* Quærentibus fratribus, *quare ipſe non inciperet reformationem ac erroribus ſeſe opponeret, reſpondebat. Videtis fratres, me eſſe ætate grandævum, corpore & viribus debilem, & agnoſco, me non eſſe præditum tantâ doctrina, induſtria & eloquentia, quantam hæc res poſtulat, ſed excitabit Dominus Heroem ætate, viribus, induſtria, doctrina, ingenio & eloquentia præſtantem, qui reformationem incipiet, erroribusq́; ſe opponet & Deus animum dabit, ut magnatibus contradicere auſit & ipſius miniſterium ſalutare Dei beneficio comperietis.* Solitus etiam eſt inter prælegendum dicere. *Regnum Papæ magnam minatur ruinam, quia nimis altè ac nimis citò crevit.* Catal. teſt. verit. Dreſſerus in millenario ſexto pag. 40. Wolffi. centur. 16. pag. 32. &c. Anno Chriſti 1521. cùm Lutherus Wormaciam ingrederetur, quidam portans crucem ligneam ipſi occurrit & clamavit. *Advoniſti deſiderabilis, quem expectabamus in tenebris.* Talia complura adduci poſſent ex Nicolao Cuſano, Hildegardi, Johanne Lichtenbergio, Weſſeln Groningenſi, Bapriſta Mantuano, Fra. Nicolao eremita &c.

SECTIO XIII.

De nota Eccleſiæ decima tertia à Bellarmino aſsignata, quæ eſt Confeſſio adverſariorum.

An Confeſſio adverſariorum ſit vera Eccleſia nota.

293. *Membrum primum.* Sitnè Confeſſio adverſariorum genuina & propria Eccleſiæ nota? Fatemur tantam eſſe vim veritatis, ut ipſi etiam adverſarii interdum vel inſcii vel inviti ei dent teſtimonium. *Aperta veritas etiam clauſos ferit oculos*, inquit Auguſtin. quò à Bellarmino refertur locus Deut. 32. v. 31. *Non eſt Deus noſter, ut Dij eorum gentilium ſcilicet* (Hebr. Non eſt petra noſtra, ut petra eorum) *etiam inimici noſtri judices*, hoc eſt, ipſorum etiam gentilium judicio & confeſſione. ** Novatus de Trinit. c. 18. *Firmum eſt genus probationis, quod etiam ab adverſario ſumitur, ut veritas etiam ab inimicis probetur.*** Fatemur inſuper teſtimonium ab hoſte veritati datum eſſe magni omninò ponderis, cùm non ex affectu præconceptu, ſed ex ipſa veritatis vi elicitum meritò judicetur. Iren. lib. 4. cap. 14. *Probatio vera & minimè contradictioni obnoxia, quæ ex dictis adverſariorum eliciuntur.* Interim tamen Confeſſionem adverſariorum pro vera & genuina Eccleſiæ nota nondum poſſumus agnoſcere, 1. quia non eſt perpetua. Interdum quidem contingit, veritati ab ipſis hoſtibus teſtimonium dari, ſed illud non eſt Univerſale ac perpetuum, quandoque enim adverſarii ſunt ita pervicaces & obſtinati, ut manifeſtæ & perſpicuæ veritati teſtimonium dare nolint, ex quo tamen vel Eccleſiæ vel doctrinæ, quæ in Eccleſia ſonat, nihil quicquam decedit. 2. non eſt notior. Quomodo enim teſtimonium illius certum & infallibile, qui & veræ doctrinæ & Eccleſiæ Naturam non perſpexit, vel ſi eam perſpexit, tamen doctrinam illam amplecti & Eccleſiæ illi ſeſe aſſociare noluit? 3. non eſt eſſentialis. Si vel maximè Eccleſia deſtituatur confeſſione adverſariorum, tamen eſt & manet vera Eccleſia. Gentiles Eccleſiam Iſraeliticam perſequebantur, tantum abeſt, ut veritatis teſtimonium illi darent, nihilo tamen minùs Eccleſia Iſraelitica erat vera Eccleſia. Joh. 5. v. 34. inquit Chriſtus. *Ego non ab homine teſtimonium accipio*, id eſt, teſtimonium hominum non eſt abſolutè & ſimpliciter mihi neceſſarium, ſed nihilominus ſum verus Meſſias ac mundi Salvator, ſi vel maximè nemo hominum id credat vel teſtetur. Idem de Eccleſia Chriſti pronunciari poteſt, quòd humano teſtimonio & commendatione non indigeat ex neceſſitate, ſed quòd ſufficiat illi divina teſtificatio. 4. non eſt propria. Ut enim in quibuſdam Catholici ab hæreticis laudantur, ita viciſſim in quibuſdam gentiles & hæretici à Catholicis non improbantur. Apoſtolus etiam ex gentilium Poetis quædam teſtimonia adducit, nec tamen propterea totam religionem gentilium approbavit. Cyprianus tanti fecit Scripta Tertulliani, ut nullum diem ſine illorum lectione prætermitteret, illud crebrò inculcans Notario ſuo. *Da mihi Magiſtrum*, Tertullianum ſcilicet ſignificans, de quo tamen vetuſtas judicavit ipſum hæreticis opinionibus fuiſſe faſcinatum. Auguſtinus Ticonii regulas in libro de doctrina Chriſtiana laudat, quem tamen pro Eccleſiæ filio habendum eſſe negat. Ipſi Pontificii Scriptores in gentilibus & hæreticis quædam laudant, nec tamen vel gentibus vel hæreticis veræ Eccleſiæ laudem tribuunt. Acoſta libr. 6. de procuranda Indorum ſalute cap. 14. *Diſſimulari profectò non poteſt quàm nobis erubeſcendum ſit, quod à Satanæ miniſtris Indis superemur, cùm nos ad ſalutares confeſſiones perſuadendas pigriores ſumus, quam Ethnici ad ſævas & carnificinas ſuas. Lubenter interdum à Sacerdotibus ſuis expiandi adulterij aut alterius ſceleris cauſa duriſſimo ſaxo ad ſcapulas tundi fortiter, interdum à juvenibus diu virgis cædi non rarò ſi ſceleris magnitudo acerbius aliquid poſtulare videretur in excelsã atq; omni ſolatij genere deſtitutam rupem ſecedere & longum ibi annum ferarum more traducere ſuſtinent.* Pimenta in Epiſt. de India Orient. p. 110. *Nulla inter Indos iſtos furta aut latrocinia & ideircò tum foras procedunt, adium oſtia non occludunt. Nos certè admirati ſumus, cùm in aſcenſu montium patulas villas offenderemus, nec ullum tamen hominem in iis deprehenderemus.* Ut autem in gentilibus externam vitæ ſanctitatem, ita in hæreticis veritatem

tem reſpectu quorundam capitum prædicant. Maldonatus in cap. 8. Matth. *Non citaremus autorem imperfecti operis, quod Chryſoſtomo falſo tribuitur, cùm ſit hæretici Ariani, niſi & autoritas & eruditio & ſubtilitas interpretandi illi autoritatem tribuiſſet. Quo conſilio Tertullianum & alios, quos hæreticos eſſe ſcimus, ſæpè citamus.*

An ab adverſariis teſtimonium detur Rom. Eccleſiæ.

294. *Membrum ſecundum.* An ipſorum adverſariorum confeſſione Eccleſia Romana ſit vera Eccleſia? Bellarminus primo loco adducit *teſtimonia paganorum, Iudæorum, Turcarum & Arianorum*; ſed ea non de Eccleſia Romana, qualis hodie eſt, ſed de Eccleſia Chriſtiana & Catholica ſunt edita. In Eccleſia Romana hodierna & doctrinæ & morum corruptelæ longè graviſſimæ regnant, quas ipſi Pagani, Judæi ac Turcæ deteſtantur, iiſque à Chriſtiana fide deterrentur. Vir quidam magnæ autoritatis apud Indos, cùm ad Baptiſmum duceretur, quærebat ex Chriſtiano, *quo pervenerint Hiſpani poſt mortem.* Reſpondebat Chriſtianus, *bonos in cœlo victuros eſſe, malos in inferno.* Sed ubi *maxima pars* (ſubjiciebat ille) *victura eſt? in cœlo procul dubio*, dicebat Chriſtianus, *nam plerique ſunt boni. Tum ego*, dicebat Indus, *nolo in illud cœlum recipi, ſed vivam loco ab eis disjunctiſſimo, ſcio enim cum illis malè actum fore.* Delecti Cardinales in conſilio de emend. Eccleſiæ Paulo III dato. *Credat ſanctitas veſtra ſcientibus quòd infideles hanc præcipuè ob cauſam Chriſtianam religionem derident, adeo ut per nos, per nos inquam nomen Chriſti blaſphemetur.* Turcarum Imperator Pontificem Rom. vocare ſolet *Regem Mortuorum*, propterea quòd Cardinalibus nudos titulos Epiſcopatuum in terris longiſſimè diſſitis & ſu[illegible] poteſtati minimè ſubjectis donet. Notum etiam eſt dicterium Judæi cujuſdam, qui cùm Romæ baptizandus eſſet, dicebat, *ſe libenter credere velle in Deum Chriſtianorum, qui tanta flagitia tam æquo animo ferre poſſit.* Hæc teſtimonia Romano Pontifici & Eccleſiæ Romanæ ſunt parùm honorifica. Aliam igitur quercum Bellarminus excutit, provocat ad teſtimonium Lutheri, quod in libro contra Anabaptiſtas ſcribat: *Nos fatemur ſub Papatu plurimum eſſe boni Chriſtiani, imò omne bonum Chriſtianum, atque etiam illinc ad nos deveniſſe. Quippe fatemur in Papatu veram eſſe Scripturam ſacram, verum Baptiſmum, verum Sacramentum altaris, veras claves ad remiſſionem peccatorum, verum prædicandi officium, verum Catechiſmum, ut ſunt, Oratio Dominica, Decem præcepta, Articuli fidei. Dico inſuper ſub Papatu veram Chriſtianitatem, imò verum nucleum Chriſtianitatis eſſe.* Reſp. aliud eſt loqui de Papatu, aliud de Eccleſia ſub Papatu. Antichriſtus ſedet *in templo Dei*, hoc eſt, in Eccleſia, aliud igitur eſt Antichriſtus, aliud Eccleſia Dei, in quam Tyrannicam ſuam poteſtatem exercet. Ad Antichriſtum & ipſius regnum pertinent corruptelæ ſuperſtitiones, idololatriæ, quæ vigent in Papatu; ad Eccleſiam Dei, quæ ſub Papatu latet velut granum ſub paleis, pertinet ſcriptura ſacra, Baptiſmus & reliqua bona quæ Lutherus enumerat. Separandum igitur precioſum à vili, divinum ab humano, Chriſtianum ab Antichriſtiano, Catholicum ab hæretico, ut ex ſuperioribus intelligi poteſt. *Ex cauſis dicendi petenda eſt dictorum ratio*, agit ibi Lutherus contra Anabaptiſtas, qui contendebant baptizatos in Eccleſia Romana eſſe rebaptizandos, contra illos demonſtrat Lutherus, verum Baptiſmum & alia bona in Eccleſia Romana adhuc per Dei gratiam haberi, ideoque Papales ſordes & quiſquilias ab illis, quæ ſunt divina & precioſa, abſtergendas, non autem cum Papalibus additamentis ac ſordibus ipſum bonum, divinum ac precioſum abiiciendum eſſe. Quòd in Apologia Auguſt. Confeſſ. Bernhardus, Dominicus & Franciſcus vocantur *Sancti*, id non fit ſenſu Pontificio, quaſi omnia illorum dicta & facta canonizemus, ſed generali quadam vocabuli ſignificatione. *Bernhard.* in articulo juſtificationis *aliquid lucis* habuit, merita operum reprobavit, poteſtatem illam Monarchicam, quæ Rom. Pontifici hodie tribuitur, non agnovit, vires liberi arbitrii in ſpiritualibus negavit & in multis capitibus à doctrina Papiſtica abhorruit, tandem ſub vitæ finem ad unicum Chriſti meritum verâ fide confugit, unde illum & ſanctum & beatum nominare poſſumus. *Dominicus & Franciſcus* fuerunt ſuperſtitioſi, ergo non niſi ex hypotheſi adverſariorum & loquendi conſuetudine apud ipſos vulgata Sancti appellantur. Ecquis n. noſtrûm probaret prodigioſas illas laudes, *quod Franciſcus totum Evangelium ad literam obſervarit mundus ab omni peccato uſq; ad ultimum quadrantem, quod plus fuerit, quam Iohannes Baptiſta, quod melior ſit Apoſtolis, quod ex vulnere Chriſti laterali prodierit, quòd de ipſo dictum ſit. Datus eſt in lucem gentium.* Item. *Et ambulabunt reges in ſplendore ortus tui*, quæ omnia in libro Conformitatum de Franciſco dicuntur. Ecquis noſtrûm probaret, quod de Dominico Antoninus Archiepiſcopus ſcribit, *melius per iſtum, quam per Paulum ad Chriſtum iri, ac quod per omnes vitæ Chriſti partes ac per omnia Chriſti miracula tranſiens primas ſemper Dominico tribuit.*

An Pontificii doctrinæ Evangelicæ veritati teſtimonium dent.

295. *Membrum tertium.* An ipſi Pontificii teſtimonium veritatis noſtræ doctrinæ largiantur. Bellarm. h. l. confidenter aſſerit, *nuſquam inveniri, quod Catholici vel doctrinam vel vitam noſtrorum approbarint.* Reſp. 1. arguit hoc invidiam & odium ipſorum, non autem probat, nihil in doctrina ac vita noſtra eſſe laude dignum. 2. Indice expurgatorio teſte ex Scriptoribus Pontificiis deleta ſunt, quæcunque honeſtam noſtrorum mentionem faciunt, quomodo igitur poſtulare audent, ut teſtificationes adverſariorum producamus? 3. Si vel maximè adverſariis non probetur doctrina & vita noſtra, ſufficit nobis eam probari Deo. Joh. 5. v. 44. Rom. 2. v. 29. 2. Cor. 10. v. 18. 4. Falſum eſt, nullos ex adverſariis noſtram doctrinam vel vitam approbaſſe. ** ut enim jam nunc prætereamus Calvinianos (qui in Admonit. de libro Concord. Neoſtadii Anno 1581. impreſſa, p. 198. *Nec controverſum eſt, nec id vel Eccleſia vel pii omnes & prudentes diffitentur, ornatum fuiſſe Lutherum à Deo multis excellentibus donis & virtutibus, ingenio, luce doctrinæ cœleſtis, eruditione, eloquentia, prudentiâ & ſapientiâ, Zelo gloriæ Dei, magnitudine animi adverſus omnes impetus invicta, divinitusque formatum & excitatum ad Eccleſiam Chriſti his poſtremis temporibus à Tyrannide ac tenebris Antichriſti horribiliter oppreſſam in libertatem & lucem Evangelii vindicandam & deſtruendam magnam partem regni Antichriſtiani, multa res maxima Eccleſiaſtica & Politica ipſius Conſilio gubernata & geſta feliciter, & haud dubiè ardore fidei & precum ipſius magna ex parte ſucceſſus proſpero & pax dum vixit a Deo impetrata eſt, quæ ſtatim poſt ejus mortem turbari cœpit, mundo pœnas*

ingratitudinis luente. Hac DEI beneficia ingrati & impii ſimus, ſi non agnoſcamus & celebremus.) Nonne **Maximil. I. in Comitiis Wormacienſ. An. 1518. ad Degenhartum Pfeffingerum Electoris Saxoo. Conſiliarium dixit, *Significato Electori, ut Monachum illum nobis diligenter cuſtodiat, brevi enim operâ ejus utemur.* Epiſcopus Wintonienſis morti jam vicinus de Juſtificatione per ſolum Chriſti ſanguinem obtinenda ab alio Epiſcopo admonitus, *periculoſum* eſſe reſpondit, *populo hanc rimam aperire, ſibi tamen ſuiſq; ſimilibus in ſimili caſu conſtitutis hanc doctrinam tutò manifeſtari ac detegi poſſe.* Foxus in martyr. p. 1788. In Comitiis Auguſtanis fatebantur adverſarii *ex Scripturis ſacris Confeſſionem* à noſtris Cæſari oblatam *non poſſe refutari*, ipſe quoque Cæſar Carolus auditâ Confeſſionis prælectione dixiſſe ſcribitur, *Optare ſe, ut per totum orbem ita doceatur.* ** prodiit anno 97. Conſtantiæ libell. Catholicus ann. 31. antè quoque excuſus, ſuper quem Joh. Hoffmeiſter Catholicus cenſuram quandam ſcripſit, in qua aſſerit *Confeſſionem ſeu religionem Lutheranam non eſſe ex omni parte damnandam, ſed quodammodo poſſe probari & acceptari.* Wolff. cent. 16. p. 980. Caſparus Northauſen inſignis Papiſta Colon. Agrip. librum edidit ſub titulo. *De Lutheranorum cum Papiſtis concordia*, in quo dicit: *Lutheranos à Pontificiis diſſidere in 21. articulis & illorum quidem 13. eſſe Evangelicos & Apoſtolicos, cum reliquis verò ita comparatum, ut facilè uniri poſſint atq; coadunari.* Eraſmi de Luthero judicium tom. 2. Jen. Lat. f. 331. a. *Perſona, per quas res agitur, ſuſpecta. Cùm optimus quiſq; & Evangelica doctrina proximus dicatur minimè offenſus Luthero. Qui Lutherum impetunt, ea indicunt, qua nulla aures pia ferunt. Mundus ſitit veritatem Evangelicam & fatali quodam deſiderio videtur huc ferri, unde fortè adeo non oportet odioſè reſiſti.* ** Wilhelmus Bavariæ Dux à lectione illius Confeſſionis domum rediens in diverſorium Johannem Eccium his verbis compellavit. *Longe alia & magis horrenda de doctrina Luthero mihi narrata ſunt hactenus, quàm ipſe hodie audivi. Et tu quidem præclaram mihi ſpem feciſti, poſſe illam doctrinam facilè refutari*, ad quæ cùm Eccius reſponderet: *Patrum quidem Scriptis Proteſtantium doctrinam refutari poſſe, minimè verò ex Scriptura ſacra*, ſubjecit Wilhelmus. *Ergo, quantum audio, Lutherani ſedem & fundamenta ſua doctrina habent in Scripturis ſacris, nos vero Pontificii extra eas*, atq; averſâ ab illo facie abiit. Alius quidam magni nominis & autoritatis tunc dixiſſe fertur. *Egregiè ſanè Doctores noſtri nos defendunt. Fatentur ipſimet noſtram religionem & ea, pro quibus nos tanquam pro aris & focis pugnare volunt, non eſſe fundata in ſacris literis.* Epiſcop. Auguſtan. Chriſtophorus Stadius ſive à Stain in privatis colloquiis hanc vocem edidit: *Illa, quæ recitata ſunt, vera ſunt, ſunt pura veritas, non poſſumus inficiari.* Idem Pontificios Principes & Epiſcopos monuit, *ut piè & prudenter in hac cauſa agerent, quandoquidem Lutherani nihil docerent, quod non cum articulis fidei congrueret.* Ex Cardinalibus etiam quoſdam tunc affirmaſſe proditum fuit & *cauſam proteſtantium juſtam & doctrinam eorum rectam eſſe. Verùm hujuſmodi mutationem doctrina & rituum, non tàm paucorum arbitrio, ſed plurium conſilio & adjumento fuiſſe ſuſcipiendam.* Vide Hiſtoriam illorum Comitiorum tom. 5. Jen. Germ. & in oratione Roſini de vita Johannis Conſtantis Saxoniæ Electoris. Ferdinandus Imperator ad Mattheſium Pragam evocatum dixit. *Redi domum & tuos doce, ut hactenus feciſti, ſecundum Confeſſionem Auguſtanam.* Et paulò ante obitum Anno 1564. dixit: *Si Romana Eccleſia mihi deſerenda ſit, conferam me ad Lutheranos, quos video retinere verbum Dei & rectè ſentire de Sacramentis, & non habere dubias opiniones, quales habent ſecta Anabaptiſtica & Calviniſtica, ſed vallatas eſſe teſtimoniis Scripturæ, quæ unica eſt ratio & via victoriam coram Deo & hominibus obtinendi.* Hanc vocem ex ore Ferdinandi audivit, & cum aliis piis & ſapientibus ſermonibus annotavit D. Joh. Nævius. Maximilianus ad Auguſtum Saxoniæ Electorem dixit: *Frater tua ego ſum fides & doctrina, ſed age quaſo viam oſtende extricandi me ex labyrinthis, quibus involutus hæreo.* Cùm Selneccer. juſſu Electoris offerret ei Pſalterium ſuum, audiit illum clementiſſimè & præſente Zaſio Vice Cancellario inter cetera dixit: *Quod moneor de Conſtantini, Theodoſii & Martiani exemplis imitandis, agnoſco pietatem, ſed quis ego ſum, aut quid & quantum poſſum! Orate pro me miſero, qui in doctrina veſtra, quæ Auguſtanâ Confeſſione comprehenditur, per Dei gratiam vivam & moriar.* ** Ulricus ab Hutten Eques, *Cardinalibus, Abbatibus, Epiſcopis, Præpoſitis & univerſo Sacerdotum Concilio Lutherum & veritatis ac libertatis cauſam apud Wormaciam nunc impugnantibus, reſipiſcere. Video vos per potentiam æquitatem opprimere & leges conculcare &c. quando Martinum Lutherum hominem vita & moribus ſic probatum, ut ne ab inimicis quidem vobis improbetur, adhuc ibi ſit, prædicatorem veritatis & Evangelica doctrina diſpenſatorem fideliſſimum per ſcelus & iniquitatem affligi à vobis lacerari & concerpi video.* Joh. Cellarius de Luthero Lipſia anno 1520. ſcribebat in hunc ſenſum. *Veriſſimè dico, quod Martinus noſter eâ fide ſacram Scripturam tractet, quâ palmam omnibus adverſariis Italis, Græcis & Hebræis longe præcipiat. Et dico amplius, Martinum Evangelicam veritatem magis amat ac omnes adverſarii, ſcripta ejus ita mihi placent, q̄ diligẽter hactenus evolvi, ut ab illis haud ullus Papa me, nõ Cardin. aut Monachus, quantumlibet atrox ſit, avellere poſſit.* Matth. Schiener. Epiſc. & Cardin. Sedun. ubi primò intuitu nonnulla de Lutheri ſcriptis legit, addit: *O Luthere, Luthere, tu ſanè ſecundum nomen tuum Lutherus es & limpidus.* Idem etiam cuidam, qui ſe mox bona nova de victoria Eccii contra Lutherum Lipſiæ diſputantis, allaturum eſſe promittebat, expeditè reſpondit. *Diſputet Eccius deque voluerit, Lutherus nihil niſi veritatem ſcribit!* Wolff. tom. 2. p. 181. Henricus Phænicius anno 1522. ſcriptum edidit, in quo ſingulare Luthero teſtimonium perhibet his verbis. *Bonus ille, pius & Chriſtianus homo, Martinus Lutherus ſummâ ope nititur, ut nos è captivitate Babylonica rapiat, at nos cæci ſumus & in carcere cum voluptate permanere volumus, cùm potius Deo gratias agere deberemus, ut qui nobis hunc velut Eliam quendã miſerit in anguſtiis noſtris, orare deberemus indefinenter p̄ tanti viri vita, ſed nedum hoc agamus, illum etiam interficere cupimus & ecce ſalus noſtra p̄ foribus eſt, at nos oſtio peſſulũ obdimus.* Wenceſl. Roſdialovio. Præpoſ. Pragenſ. dixit: *Spiritum Chriſti per Lutherum in Eccleſia operari.* Et in literis ad ipſum habetur. *Quod en Bohemis Johan. Huſſius, id es tu Martine in Saxonia. Perge modo in Domino, ne nimium fidas hominibus, ne metuas ſi te feriant anathemate, quod accidit Apoſtolis & epiſ*

Chri-

Chriſto, ne mireris id tibi quoq; accidere. ** Parati ſumus in omnibus & ſingulis controverſiis quædam ipſorum adverſariorum teſtimonia pro noſtræ ſententiæ confirmatione afferre. Johanni Huſſo & Hieronymo Pragenſi Poggius Florentin. in Epiſt. ad Leonard. Aretinum *pietatis, virtutis & patientia* luculentum præbet teſtimonium: De Luthero, quem plauſtris conviciorum Jeſuitæ hodiè obruunt, Eraſmus in Epiſtola ad Præſulem Moguntinum ſic ſcribit. *Illud video, ut quisq; eſt vir optimus, ita Lutheri Scriptis minimè offendi. Ego Lutheri nec accuſator ſum; nec judex, nec patronus; de Spiritu hominis non auſim judicare, eſt enim difficilimum, præſertim in partem pejorem, & tamen ſi illi faverem ut viro bono, quod fatentur & hoſtes, ſi ut reo, quod juratis etiam judicibus permittunt leges, ſi ut oppreſſo, quod dictat humanitas, ab his, qui ſimulato prætextu devotis animis tendunt adverſus bonas literas, quæ tandem eſſet invidia, modo ne me cauſa admiſcerent?* Fridericus Saxoniæ Elector, Sapiens dictus, Coloniæ Eraſmum ad ſe accerſivit ac quid de Luthero ſentiret, ex ipſo quæſivit, reſpondit Eraſmus, *cauſam odij illius ſitam in eo, quod Lutherus duo maxima commiſiſſet peccata impetendo ſuis diſputationibus Monachorum ventres & Pontificis coronam; doctrinam quidem ipſius veram & certam eſſe, velle tamen & optare ſe, ut ſtylum contra adverſarios moderaretur.* In eandem ſententiam ſcripſerat ad Fridericum ab ipſo conſultus etiam Laurentius à Bibrach Epiſcopus Herbipolenſis ſingularis prudentiæ & integritatis laude in toto Imperio celebris ac ſubjecerat, *ſi multorum eruditorum judicia ſuper hoc negotio explorâſſe.* Referunt iſthæc Manlius in collectan. Continuatio Crantzii, Chytræus in Hiſtor. orbis Arctoi, &c. ** Thomas Draxus Anglus in [illegible] præmonitione p. 33. Lutherum vocat [illegible] *virum & ad orbem terrarum illum* [illegible] *divinitus miſſum.* Petrus Moſſellanus [illegible] [illegible] ola de Colloquio Lipſienſi inter Lutherum [illegible] cium. anr. [illegible] 9. *Martinus ſtaturâ eſt medio[illegible] corpore* [illegible] *lento, curis pariter & ſtudiis exhauſto, ſic ut* [illegible] *omnia pene oſſa liceat dinumerare, ætate* [illegible] *rili adhuc & integra, voce acuta & clara. Doctrina vero & Scripturæ cognitio admirabilis in eo, adeo ut omnia pene in numerato habeat. Græcè & Hebraïcè hactenus didicit, ut de interpretationibus judicium facere poſſit. Nec deeſt dicendi materia, ſuppetit enim rerum & verborum ſylva ingens. Porro in ipſa vita & moribus civilis & facilis, nihil Stoicum, nihil ſuperciliosum præ ſe fert, imo omnium horarum hominem agit. In congreſſibus feſtivus, jucundus, alacris & ſecurus ubiq;, ſemper læta facie florens, quantumvis atrocia comminentur adverſarij, ut haud facile credas, hominem tam ardua ſine Numine divum moliri. Sed quod ei vitio dant plerique omnes, in reprehendendo impudentior paulo & mordacior, quam vel tutum ſit τοῖς τὰ θεῖα καινοτομοῦντι vel decorum homini Theologo, quod vitium haud ſcio, an non cum omnibus ὀψιμαθέσι habeat commune.* Doctor Mellerſtadius de Luthero dixit. *Attendite diligenter adoleſcentes Monacho Luthero, eo enim ingenio præditus eſt, quo nemo alius & profectò in præſtantiſſimũ virum evadet.* .. D. Johan. Staupitius ad Lutherum dixiſſe fertur. *Euge mi frater Martine, hoc mihi plurimum arridet, quod non in gratiam, ſed honorem Dei, cui nimium dari non poteſt, omnia tua ſtudia dirigis.* Cyr. Spangenb. Cùm in Comitiis Auguſtanis Anno 1518. Legatus Pontificius Thomas Cajetanus plurimum urgeret Staupitium, ut ad palinodiam canendam Lutherum invitaret, reſpondit Staupitius, *hoc ipſe oleum & operam in Luthero perditum iri, nam ſe longè doctiorem in ſacris literis eſſe.* Idem Auguſtæ Vindelicorum his verbis Lütherum allocutus eſt. *Memento mi Martine, ne tantam rem negligenter agas, quam in nomine Christi incepiſti.* Richardus Waſſeburgius Archidiaconus Verdunenſis. *Statuo ego dictam ſectam Lutheranam eſſe apprimè utilem & neceſſariam; Spero enim quod per illam Deus velit reformare & emendare ſtatum Eccleſiæ & Eccleſiaſticorum turbas tam primates & ſumma capita quam membra & inferiores.* Item. *Cum multis piis affirmo pro certo Lutheranã ſectã primariam cauſam eſſe, ſcelera horrenda eorum, qui primi eſſe volunt in Eccleſia & correctionem nullam admittunt. Et plus dico, ſectam illam Lutheranam (licet illam approbare nolim) non ſine divina providentia introductam, utpote ad corrigendos errores & reformandam Eccleſiam omninò neceſſariam.* D. Paulus Ricenerus Medicus Ferdinandi Regis Romani honorificè de Lutheranis eorumque confeſſione locutus eſt, ſibique admodum diſplicere pertinaciam adverſariorum dixit. Wolfgangus Severus olim Ferdinandi Regis præceptor.

Iapeti de gente prior, major ve Luthero
Nemo fuit, ſed nec credo futurus erit.

Margar. Archidux. Auſtr. Belg. Rectrix, cũ apud eã Lovanienſes Monachi ſub initiũ reformationis de univerſa Reipubl. Chriſtianæ per Lutheri ſcripta everſione graviter conquererentur, rogavit ab illis: *Quem ergo dicerent Lutherum eſſe*, reſpondentibus ipſis *indoctum eſſe Monachum*; prudentiſſimè regeſſit. *Scribite multi docti adverſus indoctum unum & procul dubio plus orbis crediturus eſt doctis multis quam indocto uni:* Eraſmus Roterodamus ad Lutherum ſcripſit Lovanio. 3. Cal. Iun. 1519. *Habes in Anglia qui de tuis ſcriptis optimè ſentiunt et ſunt hi maximi. Sunt & hic, quorum eſt eximius quidam, qui tuis favent:* Et paulò pòſt. *Deguſtavi commentarios tuos in Pſalmos, vehementer arrident & ſpero magnam utilitatem allaturos. Eſt Antverpiæ Prior ejus Monaſterij vir purè Chriſtianus, qui te unicè damnat; tuus olim diſcipulus; ut prædicat. Is omnium pene ſolus Chriſtum prædicat, cæteri fere aut hominum fabulas aut tuum quæſtum prædicant.* Idem Eraſmus Godſchalco Roſemundano Lovanienſis Academiæ moderatori ſcribit Lovanio 15. Cal. Nov. 1520. *non deeſſe magnos Theologos, qui non verentur affirmare, nihil eſſe in Luthero, quin per probatos autores poſſet defendi.* Et paulò antè. *Tot ſunt millia Rabinorum, tot ſunt qui ſibi Dij videntur, nullus extitit qui Luthero ſobriè docteq; reſponderet, ſive inſcitia fuit in cauſa, ſive ignavia, ſive metus, quorum nihil competit in probos Theologos.* Langii Monachi de Luthero teſtimonium apud Wolff. tom. 2. p. 173. 175: Iohan: Poduſca Bohemus apud Wolffium p. 182. Monachus Franciſcanus ad amplectendum Evangelium cives hortatur. Ex Gaſtio Wolff. t. 2. pag. 428. ** Cùm Marinus Caracciolus & Hieronymus Aleander Romani Oratores Eraſmo Coloniæ Anno 1520. Papæ verbis Epiſcopatum promitterent, ſi contra Lutherum pro Pontificia autoritate ſtylum ſtringeret, reſpondit ille. *Major eſt Lutherus, quam ut in illum ego ſcribam. Major eſt Lutherus, quam ut à me intelligatur. Planè Lutherus tantus eſt, ut plus erudiar & proficiam ex lectione unius*

pagellæ Lutheranæ, quam ex toto Thoma. Philippus in præfat: præfixa tomo 3. Latin. Lutheri recitat Eraſmi Roterodami de Luthero judicium, quod ſolitus fuerit dicere, *neminem eſſe Interpretem dexteriorem omnium, quorum extant literæ poſt Apoſtolos, Luthero.* Cum eodem elogio conſentit, quod Andreas Maſius Pontificis Scriptor in convivio Cœnobii Wingartenſis audientibus multis Pontificiis & Lutheranis teſtatus eſt, *in una ſcriptorum Lutheri pagina plus eſſe ſolidæ Theologiæ, quàm interdum in toto libro alicujus Patris.* Epiſcopus Roffenſis in Epiſtola ad Eraſmum Lutheri doctrinam mirificè laudat, *ac ſe cupere ait illum convenire, ſi poſſit commodè ut nonnulla ex illo quæreret, quæ ipſi malè habebant,* addit etiam *fuiſſe Lutherum Scripturarum ad miraculum usq; peritum,* optat modò *ut de Papa tacuiſſet.* Ut autem de Luthero, ita quoque de Lutheranis quos ita vocant, honeſtiùs judicant moderatiores Pontificii quàm Jeſuitæ. Secretarius Papæ Pauli IV. in actione an reſtaurandum ſit Concilium edit. Pfortz. Anno 59. ſtatuit *nihil periculoſius vel pernicioſius fieri, quàm ſi Proteſtantium Legati inter Epiſcopos in Concilio permittantur quæ voluerint loqui,* additâ hac ratione f.14. *quòd inter ipſos ſint multi ſolide docti & diu verſati atq; exercitati in ipſis Bibliorum fontibus & in veteribus Scriptoribus norint etiam linguas Græcam atque Hebræam.* Caſſand. in conſultatione egregium de Proteſtantibus fert teſtimonium & in libro de officio pii viri vocat eos *veræ Eccleſiæ membra,* quo nomine iraſcitur ipſi Bellarm. l.3. de Laicis. c.19.

SECTIO XIV.

De nota Eccleſiæ decima quarta, quam Bellarminus aſſignat, quæ eſt infelix exitus eorum, qui Eccleſiam oppugnant.

An infelix exitus adverſariorum ſit nota Eccleſiæ.

296. *Membrum primum.* Infelicem exitum adverſariorum eſſe notam Eccleſiæ demonſtraturus Bellarminus affert. 1. Scripturæ dictum Deut. 32. *Laudate gentes populum ejus, quia ſanguinem ſervorum ſuorum ulciſcetur & vindictam tribuet in hoſtes eorum,* ex quo colligit, *Deum etſi puniat ſuos & flagellet, tamen tandem projicere virgam in ignem.* 2. *Exitus tragicos tum perſecutorum Eccleſiæ tum hæreſiarcharum & apoſtatarum, qui miſerè tandem perierunt.* Ad claſſem priorem refert exempla *Pharaonis* Exod. 14. *Dathan & Abiron* Num. 16. *Iezabel* 4. Reg. 9. *Antiochi* 2. Maccab. 9. *Pilati* apud Euſeb. lib. 2. Hiſt. cap. 7. *Judæorum* apud Joſephum de bell. Jud. *Herodis Aſcalonitæ* apud Joſeph. lib. 17. antiq. cap. 9. *Herodis tetrarchæ* apud eund. lib. 18. antiq. cap. 14. *filiæ Herodis* dictæ *Herodiadis* apud Niceph. lib. 1. cap. 20. *Herodis Agrippæ* Actor. 12. *Neronis, Domitiani, Diocletiani, Galerij, Maximiani & Maximini* apud Euſeb. in Chron. & libr. 8. Hiſtor. Eccleſ. libr. 9. cap. ult. Ad claſſem poſteriorem refert exempla *Simonis Magi,* apud Hegeſippum libr. 3. de excidio Hieroſ. cap. 2. *Manichæi* (rectiùs Manes) apud Epiph. hæreſ 99. *Montani* apud Euſeb. lib. 5. Hiſt. cap. 16. *Donatiſtarum* apud Optat. libr. 2. contra Parmen. *Arij* apud Athanaſ. orat. 1. contra Arian. *Juliani apoſtatæ* apud Nazianz. orat. in Athan. *Valentis Ariani* apud Ruff. lib. 11. Hiſt. c. 13. *Neſtorij* apud Evagr. libr. 1. Hiſt. cap. 7. *Hunerici Regis Vandalorum Ariani* apud Vict. libr. 3. de perſec. Vand. *Anaſtaſii Eutychiani* apud Cedrenum, Zonaram & P. Diaconum in ipſius vita. Reſp. 1. infelicitas exitus vitæ æſtimatur vel ex aſpectu externo duntaxat vel ex vita antegreſſa. Si non ſolùm ex aſpectu externo, ſed etiam ex antegreſſæ vitæ impietate infelicitas æſtimetur, fatemur, & perſecutores & hæreſiarchas juſto Dei judicio horribiliter ut plurimum perire, ac Deum ſua judicia etiam in hac vita contra illos ſæpiùs oſtendere. Si verò ex nudo aſpectu externo infelicitas mortis æſtimetur, negari nequit, etiam ſanctiſſimos Dei Martyres judicio mundi miſerabilem ſortiri exitum. Proinde ex mortis qualitate abſoluti & ſimpliciter certi quippiam de ejuſdem infelicitate concludi nequit, ſed reſpicienda eſt doctrina, quam antea profeſſus eſt, qui miſerè videtur perire, & vita, quam antea egit, ſic ergo redit noſtra nota, quod ex doctrina de Eccleſia ſit pronunciandum. 2. fatemur quorundam qui Eccleſiam vel perſecutionibus vel hæreſibus turbarunt exitus fuiſſe tragicos & funeſtos, ſed hoc de omnibus affirmari nequit, quidam enim perſecutores, quidam etiam hæreſiarchæ pacatè deceſſiſſe leguntur. Interdum quidem Deus etiam in hac vita judicia ſua exercere incipit, ſed ut potiſſima præmia, ita etiam potiſſimæ pœnæ differuntur in alteram vitam. 3. exempla eorum, quæ Bellarminus commemorat, ſunt ab hac quæſtione planè aliena, illi n. nec Papam nec Eccleſiam Ruman. ſed Chriſtum & Eccleſiā Chriſti oppugnarunt, ideoque juſto Dei judicio miſerè perierunt. Afferenda verò erant talia exempla, quæ oſtenderent Papalis Eccleſiæ, quatenus talis, oppugnatores miſerè periiſſe. Potuiſſet ſanè Bellarminus exempla Imperatorum Romaoorum, q... ficibus Romanis excommunicati, var... pliciti & à propriis filiis ac ſubditis inſ... ortatu meretricis Babylonicæ oppugn... at. Itemque Martyrum, qui vel linguar... tamum adverſus notiſſimos Romanæ Eccl... ulus ſtringentes rogo ſtatim... vel al... ſupplicii genere è medio ſublati, ſe... exempla Romanæ ſedi parùm honorifica... ent. 4. quandoque eorum, qui in viſibilis Eccl... gremio ac conſortio vivunt propter antegreſſam vitæ impietatem exitus ſunt Tragici ac funeſti, ex quibus non poteſt colligi, quod Eccleſia, cui ratione externæ ſocietatis conjuncti fuerunt, non ſit vera Eccleſia. Ergo nec hæc nota eſt propria perpetua & inſeparabilis.

An Romanæ Eccleſiæ adverſarii infeliciter perierunt.

297. *Membrum ſecundum.* An infelix fuerit exitus eorum, qui Romanam Eccleſiam oppugnarunt, Bellarminus ad id probandum affert exempla *Lutheri*; quem ex Cochlæo repentinâ morte ſublatum eſſe ſcribit, poſtquam veſperi lætus & ſanus opiparam cœnam ſumſiſſet ac facetiis ſuis omnes ad riſum provocaſſet; *Zuinglij* in bello contra Catholicos trucidati; *Oecolampadij* in lecto ab uxore mortui inventi, cum veſperi ſanus cubitum iviſſet; *Carolſtadii* à Dæmone interfecti; *Calvini* vermibus conſumti & Dæmonibus invocatis cum blaſphemia mortui; ex Cochlæo & Bolſeco. Gulielmus Beſſeus Jeſ. Gallus in concept. Theol. Sabbath. poſt cineres pag. 102. auget mendacium. *Lutherus* (inquit) *bene potus & cibis diſtentus abſq; ullo pietatis ſigno cubitum ſecedens apud inferos pernoctarit.* Reſp. 1. Zuinglio, Oecolampadio, Carolſtadio & Calvino, quo fine vitam clauſerint, parum ſoliciti ſumus. De morte Oecolampadii Wolffgangus

gangus Capito & Simon Grynæus; in vita Oecolamp. Danæus in præfat. ſuper comment. Oecolamp. in Ezechiel. De morte Calvini Nicol. Gallaſius & Theodorus Beza longè alia ac diverſa referunt, quod nos in medio relinquimus. Bolſeci hoc non unum eſt mendacium, de quo à quibuſdam refertur, quod *cum lachrymis confeſſus ſit, ſe præter omne meritum convitiis Calvinum oneraſſe.* 2. De morte Lutheri extat Hiſtoria conſcripta à Juſto Jona Michaele Cœlio, & Johanne Aurifabro, qui coram Deo & in conſpectu Chriſti teſtantur, quod ſanctâ ſide & conſcientiâ obitus Hiſtoriam referant. Summam illorum omnium commemorat Sleidanus libr. 16. comment. pag. 488. hiſce verbis. Anno 1546. Lutherus ad Comites Mansfeldicos proficiſcitur vocatus ab iis componendi cauſa diſſidii. Priusquam Islebium veniret, quod erat ſub exitũ Januarii valetudine utebatur tenuiori. XVII. Februarii cœpit ægrotare graviùs ex pectore, erant cum eo filii tres, Johannes, Martinus, Paulus & alii quidam familiares, in his etiam Juſtus Jonas Halenſis Eccleſiæ Miniſter, & quanquam erat imbecillior, prandit tamen cum reliquis atque cœnavit. Inter cœnandum variis de rebus locutus hoc etiam inter alia rogabat, *num in illa ſempiterna vita ſimus alter alterum recogniturі?* cumque illi averent ex ipſo ſcire. *Quid*, inquit, *accidit Adamo? nunquam ille viderat Evam, ſed cùm formaret eam Deus altiſſimâ quiete ſopitus dormiebat, expergefactus cùm illam videret, non rogat quæ ſit aut unde veniat, ſed carnem eſſe de ſua carne dicit & os de oſſibus ſuis, qui verò ſciebat iſtud? Nimirum Spiritu ſancto plenus & vera Dei cognitione præditus ita pronunciabat, ad eundem modum etiam nos in altera vita renovabimur per Chriſtum; & parentes, uxores, liberos, & quicquid eſt, multò perfectius agnoſcemus, quam tunc Evam Adamus cognovit.* A cœna cùm divertiſſet precandi causâ, ſicut conſuevit, cœpit augeri dolor pectoris, ibi monitu quorundam uſus eſt cornu monocerotis ex vino, pòſt in minori lectulo hypocauſti per unam & alteram horam ſuaviter dormit, cùm evigilaſſet, in cubiculum ingreditur & ad quietem iterum ſe componit & ſalutatis amicis, qui aderant; *Orate*, inquit, *Deum, ut Evangelii doctrinam nobis conſervet, Pontifex enim & Concilium dira moliuntur.* Hæc ubi dixit, facto ſilentio dormit aliquandiu, ſed urgente vi morbi poſt mediam noctem excitatus queritur de anguſtia pectoris & præſentiens inſtare jam vitæ finem his omninò verbis Deum implorat. *Pater mi cœleſtis, Deus & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, Deus omnis cõſolationis, ago tibi gratias, q; filium tuũ Jeſũ Chriſtum mihi revelaſti, cui credidi, quem confeſſus ſum, quem amavi, quem celebravi, quem Pontifex Romanus & reliqua impiorum turba perſequitur & afficit contumelia, rogo te mi Domine Jeſu Chriſte ſuſcipe animulam meam, mi Pater cœleſtis, etiamſi divellor ex hac vita, licet corpus mihi jam ſit deponendum, certo tamen ſcio, me tecum permanſurum eſſe in ſempiternum, neque poſſe me tuis ex manibus à quoquam avelli.* Non multò poſt eam præcationem, ubi Spiritum ſuum in manus Dei ſemel & iterum commendaſſet, tanquam dormiturus paulatim è vita diſcedit, nullo cum corporis, qui quidem animadverti potuiſſet, cruciatu, fuit autem is annus Lutheri Climactericus 63. qui ſolet eſſe periculoſior. 3. Neve Schleidani & Melanchthonis fidem Bellarminus in dubium vocare queat; prodocimus Jacob. Auguſt. Thuanum Hiſtoricum Pontificium, qui lib. 2. Hiſt. pag. 30. eodem modo Lutheri obitum deſcribit. *Sub id tempus* (inquit) *Martinus Lutherus turbarum contra Pontificiam autoritatem concitatarum autor annos natus 63. in Patria Islebia, quod eſt Mansfeldicæ ditionis oppidum, moritur 12. Calend. Martias. illuc VVittenberga ubi docebat, à Mansfeldiis Comitibus vocatus & arbiter electus, ut diſſidium, quod inter ipſos de finibus & hereditate erat, componeret. Poſt cœnam proxime ante noctem, qua deceſſit, cùm rogaretur, num in illa altera vita ſimus alter alterum agnituri, ita eſſe ajebat & Sc[illegible] confirmabat. Ut certatim eum vivum mul[illegible] ſic nec morte quidem ab ejus amore divel[illegible]. Mansfeldii ſiquidem cadaver, quod hinc originem duceret, in ſuis finibus ſepeliri debere contendebant, ſed vicit Johan. Frederici autoritas, qui, ut VVitebergam referretur atque ibi terræ honorificè mandaretur, obtinuit, &c.* Surius ipſe in comment. rerum in orbe geſtar. pag. 474. edit. Anno 66. recitat ultimam illam Lutheri precationem. Quæ omnia mendacium impudenter effuſum in Cochlæi jugulum redigere meritò debent.

298. *Membrum tertium.* Quod ſi verò animus nobis eſſet, Tragicos exitus ac repentinas mortes Romanorum Pontificum commemorare, principium citiùs quàm exitum invenire poſſemus. *Anaſtaſius ſecundus*, quia ſine Concilio Epiſcoporum & Cleri communicavit Fotino & Achatium occultè revocare voluit, nutu divino percuſſus eſt, inteſtina ejiciendo. Faſc. temp. ætat. 6. ad an. 5673. *Zozimus primus* Epiſcopatus ſui die viceſimo ſubitâ morte correptus abiit. *Nicolaus tertius* ſubitò mortuus eſt. *Paulus ſecundus* moritur mediâ nocte nemine præſente, cùm lætus eadem die eſſet in Conſiſtorio & duos pepones ediſſet pridiè ante mortem. *Johannes X.* cervicali in os injecto in carcere ſuffocatus eſt. *Sylveſter II.* cùm in Baſilica S. crucis Romæ in Hieruſalem ſacrificaſſet, à Diabolo ex pacto extinctus eſt. *Alexander VI.* ex veneno periit, quod aliis paraverat. *Johannes decimus tertius* homo ſceleratiſſimus in adulterio deprehenſus & confoſſus periit. *Adrianus* Pontifex excommunicationem Henrico ſecundo denunciat, ipſe à Deo maledictus, cùm aquam è fonte haurire vellet, muſca in os ejus involans gutturi adhæſit, quâ miſerè ſuffocatus eſt. *Bonifacius ſeptimus* ſuorum ſcelerum conſcientiâ excruciatus ſubitaneâ morte periit. Ita referunt Platina, Balæus, Nauclerus, Sigebertus. &c. unde Johannes Sariſberienſis in *Polycrat.* libr. 6. cap. 24. ſcribit, *ſepniare Pontifices tàm brevi vivere ac tam repente mori, ne totam Eccleſiam corrumpant.* Exempla divinæ Nemeſeos ac horribilis vindictæ in perſecutores Eccleſiarum Evangelicarum & apoſtatas exercitæ poſſemus commemorare quàmplurima, ſi ex Tragicis defunctorum exemplis potiùs quàm ex ſanctis vivi *Dei* oraculis de religione judicare mallemus. Anno 1522. *Emſerus*, quem Caprum nominant, eo ipſo die, quo Alexium Croſnerum puram Evangelii doctrinam Dreſdæ publicè ac fideliter proponentem, mandato Ducis Georgii urbe excedere & importunis imprecationibus cum familia in exilium ire compuliſſet, ſubitanea morte miſerandis & triſtibus geſtibus extinctus eſt. Selnecc. in orat. de init. & progr. Auguſtan. Confeſſ. pag. 291. ** Ponchetus Archiep. Turonenſis primus Regi Galliæ autor fuit quæſitores inſtituendi, qui pios cremarent. Sed is febri ardentiſſimâ primò ita

De infelici exitu perſecutorum Evangelii.

uſtus fuit, ut exteriora membra illi putreſcerent, nec calur iſte membris articulatim diſſectis ſedari potuerit, qui tandem uſtorem combuſſit. Wolff. cent.16.ann.1513.p.72.** Anno 1524. Norimbergæ ſubitâ apoplexiâ extinctus eſt *Cancellarius Treverenſis*, qui biduo ante mortem in convivio gloriatus fuerat, *ante feſtum Martini abolendum eſſe Evangelium ferro.* Refert Lutherus tom.2. Epiſtolarum Epiſt. ad Hauſsmannum p.184. Anno 1527. *Doctor Halenſis Crau* in deſperationem propter abnegatam Evangelii doctrinam incidit hiſce antè horribilem obitum uſus ve *Ego negavi Chriſtum, ideò jam ſtat coram . & accuſat me.* Illam cogitationem præſtigiis aboli captus tàm fortiter conceperat, ut nullâ adhortatione aut conſolatione, nullis divinis promiſſionibus pareretur eam ſibi excuti, atque ita deſperavit & ſeipſum miſerè occidit. Lutherus in comment. c.3. Galat. tom. 4. Jenenſ. Lat. pag.63. Ann. eodem *Thomas Blanerus* (al. de Balvere) Regis Scotorum Conſiliarius ſummus, auror perſecutionis adverſus Doctores Evangelicos ſuſceptæ, cùm horam mortis jam ingruere intelligeret, ſe damnatum ac perditum eſſe aſſiduè clamavit. Cumque Monachi lecto aſſiſterent, eumque conſolari vellent. *Apagite*, inquit, *cum veſtris ineptiis, nunquam enim adduci potui, ut crederem, Deum eſſe, vel Satanam, infernum vel cœlum, & in pari precio tàm veſtram quàm Evangelicorum doctrinam habui, ſolam ſpectavi in meis conſiliis pecuniam, & ejus rei gratiâ Epiſcoporum cauſam egi, Regiq; autor fui, ut veſtros adverſarios ejiceret, idcirco nihil proderunt mihi veſtra vel Miſſa vel vigiliæ, ſum enim damnatus & Satanas jam conſtrictum me tenet, ut in abyſſum inferorum me abripiat.* In hac deſperatione miſerè eſt extinctus. Referunt Alex. Aleſius Scotus, Andreas Hondorpius in ſpeculo Hiſtoriali, Wolffius Cent.16. memorab. pag. 293. &c. Anno 30. in Comitiis Auguſtanis *ſex Comites ac Barones* datis mutuò dextris ſtipulati fuerant, ſeſe omnes vires ac facultates collaturos eſſe ad tollendos è medio Lutheranos, uti vocabant, ex quibus *Felix Comes Werdenbergius* affirmaverat, *ſi bellum adverſus Proteſtantes ſuſciperetur, ſe ſine ſtipendio propriis ſumtibus adverſus eos militaturum.* Hic ad cœnam vocaverat Abbatem Monaſterii dicti ad vineam vel hortum vinarium zum Weingarten ac ſuperiores minas repetiverat. Peractâ cœnâ cùm jam Abbas in hoſpitium abiiſſet, diſceſſerat & ipſe cubitum. Sequenti verò die manè mortuus in cubili repertus eſt & paulò poſt ſepulturæ fuit traditus. Quòd cùm audiſſet alius quidam ex Confœderatis in graviſſimum morbum & ipſe incidit. Referunt Georg. Spalatinus in Hiſtor. Auguſtæ geſtis Anno 30. quæ extant tom. 5. Jen. Germ. p.37. Ioh. Roſinus in vita Iohannis Electuris Saxonici lit. R.3. Ann. 41. *Hoffmannus* Papiſticæ religionis acerrimus propugnator iturus ad conventum Ratisbonenſem, ut Evangelicis reſiſteret, non procul ab Ulma in horribilibus mugitibus eſt mortuus. Refert Henr. Pantaleon libr.8. rerum in Eccleſia geſtarum, ubi addit, *Monachum quendam Dominicanum.* cùm doctrinam Evangelicam acerbè oppugnaret in ipſa concione percuſſum fulmine ſubitò eſſe mortuum, ac quendam alium magni nominis virum cùm audiviſſet cantilenam illam Eccleſiaſticam, Eine feſte Burg iſt unſer Gott/ rc. ac dixiſſet. Ich wil helffen die Burg zerſchieſſen oder will nicht leben / poſt triduum ſine confeſſione & invocatione DEI eſſe mortuum. ** Ambroſius Moibanus in lib. de mandato Chriſti. Anno 1536. edit. refert, quod Prælatus quidam cùm per omnem ſuam vitam ex mera pertinacia Evangelio fuiſſet adverſatus, idque verum eſſe Evangelium negaſſet, quia nimirum nulla ederet miracula, morbo correptus atque eo ad mortem uſque laborans dixerit. *Omnis Deus omnipotens, remitte mihi, quod tam pervicaciter Evangelium tuum, quod hodie prædicatur, contemſerim, idque nullam miracula faciendi vim habere protervè affirmaverim. Heu quam illud modò in agone meo veriſſimum eſt & aliàs in vita deprehendi, quod ſemper Deus mihi aliisq; meis ſimilibus Prælatis idem conantibus apertè reſtiterit, oſq; noſtrum ita inhibuerit, ut ne illud quidem apertre contra Evangelii tui prædicatores potuerimus. Illi profectò prædicatione tua omnem Miſſam, omne purgatorium noſtrum funditus ſubverterunt, quod ego cum omnibus aliis Papiſtis nunquam potui obtinere. Peto itaque veniam & imploro miſericordiam Dei, ne mihi imputare incredulitatem meam velit. Atque ita Prælatus iſte haud multò pòſt obdormivit.* Wolff. tom.2. memorab. pag.417.** Anno 43. moriens *Eccius* acerrimus Lutheri adverſarius de nulla alia re quàm de nummis locutus eſt, teſte Chronicon Carionis. Petrus Lembergius in Epiſtola de doctrina & morte Eccii Anno eodem edita totam rem pleniùs exponit. *Scis* (inquit) *quæ de morte Eccii ſparſa fuerit fama non ab iis, qui procul erant, & doctrinam ejus oderant, ſed qui officii causâ decumbenti quotidiè aſſuerant. Initio hominem, ſicut corpore firmo & robuſto fuit, contemſiſſe morbum, ſubinde admonitum ab amicis noluiſſe cavere occaſiones, quibus morbus alebatur. Cùm autem manifeſta ſigna apparerent Naturæ à morbo victæ & q. cedentis, ac non deeſſent, qui eum ad Confeſſionem & Euchariſtiam hortabantur, ne tùm quidem ſuorum acquieviſſe conſilio, donec tandem totus lecto affixus & jam mens mota eſſe non obſcure deprehenderetur, ibi Monachum egregie indoctum & tamen ut ejus funeſta oratio oſtendit, ad malodicendum non ineptum, ad lectum decumbentis Eccii ſacra feciſſe, porrecturum poſtea pro more Euchariſtiam: hoc animadverterit Eccius, necne, ignoro, hoc audio, cum juberetur, ut præpararet ſe ad ſumtionem πολλὰ παραφρονοῦντα dixiſſe de neſcio quibus quater mille aureis, hos ſi habeat, bene habitura omnia & triumphaturum ſe de cauſa. Non ita multò pòſt ſumſiſſe Euchariſtiam ac ſecuta mox, quæ talem vitæ conſuetudinem ſequi ſolent, ſcis enim quibus morbis, qui vino & Veneri nimium indulgent, ſunt obnoxii, & tandem non animadvertentibus iis, qui aſtabant, cum ſanguine purpuream vomuiſſe animam.* Hæc de Eccii morte Ingolſtadio nunciata ſunt, ac poſtea à multis magnis viris, quòd Comitia tùm Norimbergæ celebrarentur, huc perſcripta. Meminit hujus interitus Eccii etiam Lutherus in comment. cap.2. Hoſeæ tom.4. Jenenſ. Lat. pag. 607. & addit. *Non delectant pios hi horribiles caſus, mallent enim, ut omnes conferrent operam ſuam ad Evangelii doctrinam illuſtrandam ac propagandam, quam dum Evangelium blaſphemant, ſibi æternos cruciatus conciliant. Sed dum nullum blaſphemiarum modum faciunt, talibus exemplis opus eſt, ut Deus teſtetur ſe judicem eſſe & reprimat impiorum conatus, ut alii emendentur & Evangelio non ita ſe opponant.* Eodem Anno 43. mortuus eſt *Albertus Piggius* Papatus defenſor non poſtremus, de quo ſcribunt, fuiſſe illum in tumultu oppreſ-

ſum

ſum in magna hominum frequentia, unà cum pecunia illa, quam à Papa & Cardinalibus propter operam ſuam in cauſa Pontificia defendenda collocatam acceperat. Anno 45. horribili morte obiit *Iohannes Minerius* ſummus judicii & Senatus Aquenſis in Gallia Præfectus Waldenſium perſecutor crudeliſſimus, ut conſtat ex Schleidano libr. 16. comment. pag. 463. & Oſiandro Cent. 16. Hiſtor. Eccleſ. libr. 2. cap. 54. De hoc Minerio Pantaleon in Hiſtoria rerum in Eccleſia geſtarum ſcribit, *quod ex internis viſcerum flammis miſerè perierit, quod Medici eum non ſanare, imò nec aſpicere poſſent, quodq́; horrendas in Chriſtum blaſphemias evomens animam efflaverit.* Guarlacus Doctor Lovanienſis acerrimus Pontificiæ ſedis defenſor inter multas horrendas blaſphemias, quas in morbo ſuo evomuit, lamentabili voce cum Caino exclamavit, peccata ſua majora eſſe, quàm ut remitti poſſent atque ita deſperabundus expiravit, ut videre eſt in Epiſtola Claudii Senarclai ad Bucerum. De Munerio Prætore Lutetiano refert autor librorum de rebus in Gallia ob religionem geſtis ſub Henrico II. pag. 9. quòd *primus de cauſis Evangelicorum cognoverit ac multa in eos crudeliter perpetrarit.* Is poſtquam in Comitiſſæ Seniganæ causâ falſi damnatus eſſet, ex decreto Senatus variis in locis mulctam honorariam publicè perduxit, denique infami, omnibus tamen grato ſpectaculo, piloris ut loquuntur, circumductus fuit atque ita relegatus. Dicebat ille dum in carcere detineretur, *ſe agnoſcere eas, quas ſubiret, pœnas mercedem eſſe malè tractatorum Lutheranorum, nihilq́; poſthac in eos ſe tentaturum.* Unus item ex iis Conſiliariis, qui fidelium cauſis cognoſcendis atque dijudicandis vacarat, repentinâ morte paulò pòſt interiit. Anno 46. *Alphonſus Diazius* Hiſpanus fratrem ſuum Johannem per famulum crudeliter ob Evangelicæ doctrinæ profeſſionem ex inſidiis obtruncat, ut eſt apud Schleid. l. 17. comm. p. 491. cùm v. in fratricidâ pro merito non animadverteretur, factum divino judicio, ut in Concilio Tridentino muli ſui collo adhærens in deſperatione mortuus ſit. Ann. 1547. die 27. Aprilis cùm ob cladem & captivitatem Electoris Saxoniæ Johannis Friderici *Canonici Miſnenſes* in templo cathedrali ſupra modum jubilarent & hoc nomine hymnum *Te Deum laudamus*, decantarent, tùm Deus in malignorum & perverſorum illorum hominum ἐπιχαιρεκακίας exemplū atuit, manifeſtoq; ſigno ſe abominari pravorum gaudia declaravit. Actutum enim templum illud de cœlo fulmine tactum & incendio correptum ac deſuper omnia ædificia in cinerem redacta ſunt, campanæ & organa Muſicalia liqueſcentia perierunt & incendium illud à quarta pomeridiana ad ſextam matutinam alterius diei horam continuò duravit. Thomas Stibarus in Hiſtor. narrat. de vita Johan. Frider. Roſinus in vita Johan. Frider. lit. Ee. 3. D. Polandus Superint. Miſn. in præfat. conc. de Muſ. inſtrument. Hûc pertinet quod de *Hoxarienſibus* Roſinus ibidem commemorat. Oppidum eſt in Saxonia, quod appellatur Hoxar, in quo multi erant cives Auguſtanæ Confeſſioni addicti & miniſtrum etiam Eccleſiæ habebant purè docentem Evangelium. Hi ergo cùm audiviſſent de eventu hujus belli & Electoris captivitate, ſummum inde dolorem capiebant & triſtem caſum miſeris modis deplorabant, ſed Conſul ejus urbis *Bartholomæus Maſco* adhuc à Pontificiorum parte pendens iis inſultabat, ſubinde hæc verba repetens. *Hem ubi nunc eſt veſtrum Evangelium? ubi nunc veſtra Sacramenta? nunquid ex hac Cæſaris victoria manifeſtum ſit, quæ & ubi ſit vera Eccleſia atque religio?* Poſt hanc inſultationem domum abiens apparato ſplendido convivio invitabat ad ſe alios nonnullos Pontificiis corruptelis deditos, ut cum illis lætum ſumeret diem & exultaret ob belli exitum & piorum calamitatem, ſed iſta lætitia non diu durabat. Peracta enim cœna & convivis digreſſis, cùm & ipſe cubitum receſſiſſet, dolores & tormina ventris ſentiebat, quibus adeò affligebatur, ut circiter mediam noctem domeſtici ac familiares, quia videbant dolores ſubinde augeri & morbum ingraveſcere, mitterent accerſitum Paſtorem ejus urbis, licet inviſum Conſuli, quòd puram Evangelii doctrinam populo publicè proponeret, verùm antequam veniret Eccleſiæ miniſter, jam Conſul ſubitâ morte extinctus erat. Anno 48. in Comitiis Auguſtanis *Iohannes VI. Conſtantienſis Epiſcopus, Nobilis à VVeza*, ſive Veſalius juratus Evangelii hoſtis, qui in bello *Schmalcaldico* adverſæ partis molitiones non parum promoverat, ac ob id Cardinalitium galerum expectabat, ſubitaneâ morte ex hac vita ad tremendum Dei judicium evocatus eſt, idque factum noctu, cùm paucis horis priùs inter cœnandum horribilia urbi Conſtantienſi & Lutheranis in Diœceſi ſua habitantibus interminatus eſſet, hac voce uſus. Ich wil ſie putzen/ oder die Hand Gottes ſoll mich rühren. *Tractabo eos egregiè, aut manus Domini me tangat.* Hæc verò cum ita tetigit, ut mortuus in lecto inveniretur poſtero die à cubiculariis, qui horribilia ſe quædam eâ nocte audiſſe faſſi ſunt. Referunt Caſp. Bruſchius in annalibus Epiſcoporum Conſtantienſium, Sleidanus libr. 21. comment. pag. 641. & ex illis Wolfius Cent. 16. pag. 574. Anno eodem 48. ſecutus eſt horribilis *Franciſci Spiræ* interitus, quem Sleidanus pag. 649. hiſce verbis deſcribit. Eſt in agro Patavino Venetorum ditionis oppidum Citadella, hîc erat civis quidam homo forenſis & cauſidicus valdè exercitatus, Franciſcus Spira. Is incredibili quodam ardore cœpit complecti puriorem doctrinam & cùm indies magis atque magis proficeret, non domi tantùm apud amicos, quid ſentiret de ſingulis dogmatibus, verùm etiam paſſim apud omnes explicabat. Ea res non diu potuit eſſe occulta & tandem ad Legatum Pontificium, qui tùm erat Venetiis, Johannem Caſum Archiepiſcopum Beneventanum delata fuit. Ubi hoc Spira cognovit, facilè ſuum intellexit periculum. Cùm ergo diu multumq; in omnem partem deliberaſſet, tandem ſtatuit vocatus convenire Legatum. Itaque profectus Venetias & errorem ſuum, uti putabat vel metus causâ dicebat, confeſſus veniam poſcit & obſequentiam impoſterum pollicetur. Legatus, tametſi propter ſpontaneam Confeſſionem gaudebat, tamen exempli causâ jubet, ut domi reverſus antè dicta publicè revocet. Accipit ille conditionem & licet jam tùm inciperet ipſum pœnitere facti, tamen urgentibus amicis, qui non ipſius modò, ſed conjugis etiam & liberorum & facultatum ipſius ſpem totam in eo politam eſſe dicerent, obtemperavit. Verùm non multò pòſt in ægritudinem incidit tùm animi, tùm corporis, deque miſericordia Dei cœpit deſperare. De conſilio igitur amicorum Citadellâ defertur Patavium ut & Medicorum operam & Doctorum homi-

hominum paratam haberet conſolationem. Medici Johan. Paulus Craſſus, Bellacata, Friſimelega ſtatim ubi vidiſſent, ex vehementiori cogitatione natum morbum, nec ullum eſſe remedium præſtantius judicabant, quàm animi conſolationes. Frequentes igitur ad ipſum quotidiè veniebant homines docti & ſacræ Scripturæ teſtimoniis, quæ ſummam Dei miſericordiam nobis explicant, mentem illius ſanare ſtudebant. Ipſe verò *non inficiari quidem iſta, ſed ad ſe nihil pertinere, & quòd agnitam veritatem abjuraſſet metu periculi, deſtinatum ſe cruciatibus æternis & illos jam animo ſeſe perſentiſcere atq; videre, neque Deum amare poſſe, verùm horribiliter odiſſe dicebat*, in eoque perſtitit: neque jam cibum ampliùs capere volebat & cùm per vim ingereretur, ſubinde reſpuit. Cùm ergo fruſtrà conſumerentur omnia conſilia & ipſius tùm infirmitas corporis, tùm angor mentis indies magis atque magis augeſceret, domum relatus fuit atque ibi miſer in eo ſtatu ac deſperatione vitam finiit. Memorabilis hujus exempli meminit Flacius ejusque uſum oſtendit in præfat. lib. de Sectis, diſſenſionibus & contradict. Pontiſ. ad Senatum Venetum pag. 43. *Miſit*, inquit, *Deus hoc tempore viſitationis & illuſtrandæ religionis ſuæ cùm aliis omnibus gentibus ſuos quoſdam doctores & monitores, tum etiam veſtris Illuſtr. Dominationibus inter alios, duos nequaquam obſcuros Legatos ac verbi voluntatisq; ſuæ prædicatores, nempè Franciſcum Spiram & Rev. virum fratrem Baldum Lupetinum civem & cognatum, veritatisq; præceptorem meum. Quorum prior cum eſſet clarus vir, celebrisque cauſidicus, tum & ingenio, tum facundia, tum & eruditione multos alios præſtantes viros longè antecelleret, veritatemque ſincerioris religionis agnoviſſet & confeſſus eſſet & Antichriſti errores damnaſſet ac multos de veritate edocuiſſet, tandem iſtic à Pontificio Legato minis violentiaque coactus eſt agnitum Chriſti Evangelium contra conſcientiam damnare & abnegare. Verum Deus eum velut alterum Iudam, filiique ſui proditorem ſenſu iræ ſuæ feriit, in ipſiſſimum infernum projecit, & præſenti Dæmonum carnificina, ac planè tartareo horrendoque cruciatu viventem adhuc aliis tum perſecutoribus tum contemtoribus veritatis ſuæ in conſpicuum modùque omnibus expaveſcendum exemplum diu excarnificare clamantem ac vociferantem ſine fine in illuſtri ac frequentiſſimo loco publica Academia Patavij, ſe ob abjuratam damnatamque agnitam viventis Dei veritatem in æternum damnatū eſſe, &c. Quod profectò valdè memorabile Dei miraculum nulli omnino humanæ fraudi aut phyſicæ cauſæ tribui potuit, ut multi doctiſſimi viri ex omnibus profeſſionibus & nationibus qui eum coràm ſæpius inviſerunt & allocuti ſunt, teſtantur, quæ hiſtoria multorum publicis ſcriptis, omnibus fermè notioribus linguis editis evulgata celebrataque eſt.* Anno 52. Tragicus exitus *Creſcentij* Pontificii in Concil. Tridentino Legati contigit, quem Sleidanus lib. 23. comment. pag. 751. his omninò verbis deſcribit. Creſcentius valetudine detentus hærebat. Is nocturno ſpectro perterrefactus, ut ajunt, & ægrotare, ſimulque vitæ cœpit deſperare, quantumvis etiam familiares atque Medici conſolarentur, &c. Quâ cœperit occaſione ægrotare, conſtitueram ſilentio præterire, quòd ſuſpicio erat in ejus invidiam eſſe conſictum, ſed quoniam ipſius amici ac familiares, qui decumbentem aliquando conſolati ſunt, ita referunt, addendum eſſe putavi. Martii die 25. ſcribendis literis ad Pontificem valdè fuerat occupatus & laborem ad noctem uſque continuavit. Ibi ſurgens, ut ſe reficeret, ecce viſus eſt illi canis quidam ater inuſitatâ magnitudine, flammantibus oculis, auribus ad terram propè demiſſis ingredi & ad ipſum rectà contendere, deinde ſub menſam dilabi. Percuſſus & obſtupefactus ubi demum ſeſe collegit, famulum inclamat, qui erant in anteriori cubiculo, jubet adferri lumen & inveſtigari canem, cùm autem nuſquam appareret, ne in vicino quidem conclavi, gravem ſuſcepit cogitationem & in morbum incidit. Moribundus etiam ſubinde ſuis acclamaſſe fertur, ut canem, q[illegible]ctum conſcenderet, arcerent. Monachus quidam Monaſterienſis cùm in Suggeſtu contra Evangelii doctrinam vehementiſſimè inveheretur, ſubitò fulminis ictu occiſus fuit, ut Pantaleon annotavit. Heinricus Smithæus qui Evangelii profeſſionem Lovanii in Brabantia abjuravit domum rediens ſeipſum cum agno Dei collo appenſo ſuſpendit. Foxus in Martyr. pag. 2105. Anno 56. *Iacobus Latomus* hæreticæ pravitatis Inquiſitor Chriſtique fidelium perſecutor immaniſſimus in horrendam deſperationem incidit. Nam cùm ex ambitione contra conſcientiam veritatem Evangelii atrociter impugnaſſet, corpore vegeto & ſano ſubitâ trepidatione & terroribus ita perculſus eſt, ut quos ex amicis noverat doctiſſimos ad ſe accerſeret, ſuamque impietatem in extrema conſtitutus, deſperatione ultrò fateretur. *Grave eſt*, inquiens, *peccatum meum, qui prudens ſciensque in verbo Dei perſequendo & opprimendo aliis meam locavi operam. Quare adverſus Spiritum S. peccavi, nec ulla vel in hac vita, vel in æternum peccati mei condonatio mihi ſperanda eſt, ſed Diaboli & corpore & anima æternum ſum mancipium, adeoque jam in regnum ejus incorporatus: Quiamo haud porro Latomum ut hominem intuemini, ſed ut ipſum Diabolum, & ſi aperirentur vobis oculi, manus pedesque meos tetribus unguibus deformes & formidabiles deprehenderetis.* Per hæc ejus verba, qui aderant, viri docti ſupra modum territi ſunt, inter quos quidam Doctor Theologiæ, amicus ejus intimus conſolari eum cœpit & docere: *nullum peccatum grave adeò eſſe, quia per Dei miſericordiam condonetur*; ad quæ reſpondit Latomus, *ſibi non ignotas eſſe plurimas ex ſacris literis depromtas ſententias, quæ præclara admodum ſint & conſolationis pleniſſima, ſed deeſſe ſibi fidem & fiduciam in Deum. Et ne vobis dubium ſit, certa eſſe, quæ de mea damnatione locutus ſum, videbitis quod lecto jam affixus moriar. Sim autem vobis exemplo eaque de cauſa vos acerſi juſſi, ut per me moniti reſipiſcatis & in perſequendis fidelibus finem faciatis.* Hæc & plura cùm dixiſſet, inter horrendos mugitus mortuus eſt, atque oris ejus totiusque corporis apparuit fœditas, ut omnibus eſſet terrori. **Refert Selnecc. in orat. de Initiis & progreſſu. Aug. Conf. p. 29. Item ** Jobus Fincelius de miraculis ſui temporis & ex eo Wolff. cent. 16. memorab. p. 667. An. 58. 31. Martii exeruit ſe Nemeſis divina in *Epiſcopo Labacenſi* acerrimo Evangelicorum perſecutore Donaverdæ de paucis gradibus in templi egreſſu delapſo & cervicem hoc caſu frangente. Anno eodem 58. Uno atque eodem die, eademque ægritudine nimirum quartanâ elati fuerunt, *Maria Regina Angliæ & Reginaldus Polus Cardinalis* Pontificis Legatus, perſecutores doctrinæ Evangelicæ acerrimi referente Vergerio Dial. 5.

con-

contra Oſium f.165. Anno 1560. *Cancellarius Galliæ Oliverius* in miſerabili deſperatione mortuus eſt, cùm præcipuè ſuper exulto Annæburgio doleret, is inter alias deſperationis voces has jactabat. *O Cardinalis Lotharingiæ, tu in cauſa es, ut omnes in æternum damnemur*. Referunt Heinricus Petri & Beuterus. An. 65. *Ioachimus à Nenhauſen* Bohemiæ Cancellarius, hoſtis Eccleſiarum, quæ à Pontifice Romano ſejunctæ puriorem doctrinam profitebantur, acerrimus, dum Danubii pontem Viennæ tranſit rupto pontis jugo cum cilio & equis delapſus in Danubio ſubmerſus eſt. ** Valentinus Pacæus Theologiæ Licentiatus & Concionator Evangelii Lipſiæ ab Evangelica ſinceta religione deficiens & in Sueviam profectus Dillingæ ſeſe cum Pontificiis conjunxit, Evangeliiq; doctrinam blaſphemavit & virulenter irriſit. Cùm autem Lauingam expaciatus eſſet & deinde domum Dillingam verſus rediret, in itinere incidit in quendam, qui venabulum per os Valentini adverſum trajecit eumq; occidit, ſic ergò apoſtata ille miſerè periit. Anno 1558. Wigand. de apoſtaſ. Empſychovius in tetut. cauſar. Braunii p. 443. Oſiander Cent. 16. citatur infra pag. 1313. ** Refert Chytræus in Chron. Andreas Hondorpius in ſpeculo Hiſtoriali talem commemorat Hiſtoriam. *Bernburgi* ante aliquot annos bonarum literarum fuit Studioſus, qui ex Abbatis cujuſdam promotione Canonicatum in Cathedrali Eccleſia Magdæburgenſi adeptus eſt, hic cùm otium & tranquillitatē propter annuos reditus ſibi polliceretur & Babylonicæ meretricis ſignaculo gauderet, ſubitò in extremas deductus eſt anguſtias. Nam cùm aliquando equo vectus Magdæburgo egreſſus eſſet, iis Diabolici ſpectri dementatus eſt præſtigiis, ut ſe corpore & anima à Satana jamjam abreptum iri crederet, quod & factum eſſet, niſi ex Chriſti Salvatoris dicto, *Sic Deus dilexit mundum, &c.* conſolatione arrepta ſeipſum confortaſſet, eo enim dicto tanquam ſacro ſcuto tunc temporis Satanam à ſe abegit, ſed relicto fœtore peſſimo, qualis adultarum eſt veſtium. Mœſtus itaq; & animo turbidus domum revertitur, ubi cùm menſæ aſſideret fratrem lateri aſſixum habens; ſpectrum illud animo ejus obverſatur & in tantas eum denuò redigit anguſtias ut flebilibus gemitibus teſtaretur, *ſe Satanæ & corpore & anima eſſe proprium*, in qua deſperatione feſtino curſu in proximum puteum ſe præcipitat, ſed ex divina gratia urnam in aquis penſilem apprehendens ſe ſuſtentavit, illæſusq; inde extractus eſt. Ab eo tempore conſolando hominem hunc turbidum, gravibusq; tentationibus oppreſſum admodùm occupati fuerant Eccleſiarum ejus loci miniſtri animarum curam ſibi demandatam habentes. Sæpè enim numerò accidit, ut concioni ſacræ cùm intereſſet, tanti ſubitò eum opprimerent terrores, ut amentis inſtar in ſacrarium ſe proripiens ex Concionatoribus aliquem accerſeret, ſupplesque ab eo conſolatione ex verbo Dei deſumtâ ſe erigi peteret. Tantò ipſi Canonicatus iſte conſtitit, is mirabili Dei providentia in tentationibus conſervatus mavult jam plebeius eſſe civis, dummodò ſalvam habeat conſcientiam, quàm magnificus & dives Canonicus turpi conſcientiæ labe aſperſus. *De Carolo quinto, Henrico ſecundo, Franciſco ſecundo*, Galliæ Regibus Evangelicæ doctrinæ perſecutoribus hi conſcripti extant verſus:

Conſiliis Chriſtum oppugnans & fraudibus ingens
Regnum ille terror, Carolus,
Ipſis ridiculus pueris, furioſus & excors,
Totus repentè corruit.
Tuq; Henrice malis dum conſultoribus utens,
Sitis piorum ſanguinem,
Ipſe tuo vecors inopina cæde peremtus,
Terram imbuiſti ſanguine.
Henrici deinceps ſectans veſtigia Patris,
Franciſcus infelix puer.
Clamantem Chriſtum ſurdâ dum negligit aure,
Aure putrefacta corruit.
Verſuti, fatui, ſurdi hæc ſpectacula Reges,
Vos ſapere vel mori jubent.

Potuiſſet autem hoc carmen longiùs contexi ad *Carolum nonum, Henricum tertium, Henricum quartum*, quorum luctuoſi exitus omnibus noti ſunt. Memorabile cumprimis eſt, quod de *Henrici II.* obitu à Bucholzero, Chytræo, Nigrino & aliis Chronologis refertur. Is maxima ſuppliciorum crudelitate graſſabatur in eos, qui Pontificiis erroribus nuncium miſerant, quinimò comminatus fuerat, *ſe ex Lutheranorum cineribus montem maximæ altitudinis & latitudinis confecturum, cui vix ſimilis in Galliis extaret*. Cùm verò Pariſiis, Anno 59. nuptiæ regis Hiſpani celebrarentur & in ludis equeſtribus Dominum Mongomerium porrectâ haſtâ ad certamen equeſtre invitaret & invitum cogeret, Mongomerius cum Rege concurrens haſtam quidem eleganter ſuper Regis thoracem ferreum fregit, ſed galea Regis non ſatis clauſa admiſit tenuiſſima quædam fragmenta haſtæ Mongomerianæ, quæ ſupra oculum Regis per cranium in cerebrum penetrarunt, ex quo vulnere 10. Julii intra duodecimam & primam diei horam expiravit, quâ ipsâ horâ 10. Junii Senatores Pariſienſes Lutheraniſmi accuſatos Mongomerio captivandos & cuſtodiendos mandaverat, cui poſtea in ludo equeſtri propriâ manu haſtam, qua occiſus fuit, in manus tradiderat. Haſenmullerus in Hiſtoria Jeſuitarum cap. 11. pag. 425. & ſeqq. multa exempla apoſtatarum miſerè demortuorum adducit. ** Idem Haſenmull. in Hiſt. Jeſuit. p. 427. refert, *ſe audiviſſe ex Ieſuita Turriano, Ignatii Lojolæ comitem aſſiduum uſq; ad aram Miſſæ fuiſſe Dæmonem, à quo etiam ſæpe ita fuerit agitatus, ut in magna copia frigidiſſimum mortis ſudorem effuderit & poſtquam cum ii emere obierit, mortuum nigerrimo vultu conſpectum eſſe. Cum anno 1554. corpus ejus ad templum ab Alexandro Farneſio extructum transferre vellent Ieſuitæ, oſſa cadaveris non ſunt inventa, fingentibus ipſis, ea per Angelos forſan eſſe translata, quales Angeli fuerint, ipſi viderint. Nihil dicam, quam felices ſortiantur exitus ipſi Eſuvitæ, qui quo modo moriantur, vel ubi ſepeliantur, vix vicina domus novit, ad quos ægrotantes novitios & extraneos non admittunt, nam mira forſan viderent & audirent.* ** *Rabus* degener ille parentis optimi filius, apoſtata turpiſſimus cùm vino obrutus Colon. ad caſtra exiret, à militib. occiſus & ſine Sacramento mortuus eſt. *Caſparus Franck* Ingolſtadii moriturus neminē ad ſe admittere voluit, dicens: *Ego multa feci & ſcripſi contra conſcientiam, diſcedite a me omnes, jā ſum in foro judicii, brevi vel condemnabor, quod metuo, vel ſalvabor, cujus tamen nullam perſuaſionis rationem in corde meo ſentio*, ſicq; ſolus miſerè expiravit. ** *Stephanus Agricola* olim Paſtor Helbatenſis pagi in Comitatu Mansfeldenſi à religione Evangelica deficiens primò cum Sidonio

Michaele Merſburgenſi Epiſcopo in religione conſenſit, poſtea verò ad Papiſtas velut ſublatis ſignis manifeſtè ſe Dillingam contulit, inde progreſſus Romam uſq; ad ipſam Antichriſti ſedem, ibi palàm Evangelicam veritatem, quam antea profeſſus fuerat, abnegando, abſolutionem conſecutus eſt. Poſtea ſpe potiundi dignitatibus & reditibus Papiſticis in mari Adriatico in Germaniam reditutus navigans, conſcientiâ apoſtatici facinoris tantopere torquetur, ut cruciatus cordis finire cupiens, in mare ſe præcipitem daret. Wigand. de apoſtaſ. Emplychov. contra Braunium Decan. Colon. p. 444. ** Anno 83. Landspergæ frater quidam Jeſuitarum *Iohannes* nomine, qui veritatem Evangelii agnitam reliquerat & Jeſuiticum ordinem ingreſſus erat, miſerabiliter plane vitam cum morte commutavit, nullam enim conſolationem admittere voluit, quod Haſenmullerus ſeſe vidiſſe & audiviſſe ſcribit: *Afferebant* (inquit) *Jeſuita ad ipſum agnos orbiculares, roſaria, grana, imagines, ligneas cruces, ſigna benedicta, hoſtiam conſecratam &c. promittebant preces, Miſſas, ſuffragia: hortabantur illum, ut conſideret fratrum & ſanctorum merita, verùm fruſtra inania fundebant verba, ille enim viciſſim dicebat. Removete hac omnia, nam propterea, quod his credidi, jam damnabor.* Dicebam ego ipſi, *Crede in Ieſum Chriſtum.* Reſpondit miſer, *in hunc credidi, ſed turpiter illum abnegavi, mihi ex Ieſu factus eſt damnator. non poſſum ſalutem conſequi.* Et Petro Hiſpano dixit: *Quaſo aut me interficias, aut da mihi cultrum, ut meipſum transfodiam, nam totus flammis infernalibus ardeo.* Quæ audientes Jeſuitæ ob oculos illi ponebant crucis ſignum & herbas benedictas corpori admovebant; ille verò ait, *removete iſta, quibus oleum igni addidiſtis, nihil præterquam Dæmones meam animam unguibus apertis expectantes video, illis jam ſum traditus, nam Deum & verba ejus abnegavi,* ſicque miſer in deſperatione obiit. Noctu paratum ipſi eſt ſepulchrum. Cumq; mane Sacriſtanus aquam benedictam, priusquam corpus humaretur, foveæ infundere vellet, niger canis de ea proſilit, quo viſo frater Sacriſtanus aufugit territus, reliquis nuncians ſe Dæmonem vidiſſe &c. Hæc & plura illius generis ibidem commemorat Haſenmullerus. Talia quamplurima commemorat Foxus in Martyr. Eat nunc Bellarminus & ex infelici exitu de Eccleſiæ veritate judicandum eſſe diſputet.

SECTIO XV.

De nota Eccleſiæ decima quinta, quam Bellarminus aſſignat, quæ eſt felicitas temporalis.

An temporalis felicitas ſit nota Eccleſia.

299. *Membrum primum.* Sitne felicitas temporalis genuina & propria Eccleſiæ nota? Negamus 1. Scriptura teſtatur manifeſtis dictis & Hiſtoriæ illud comprobant plurimis exemplis, veram Eccleſiam in hac vita ſæpius fuiſſe cruci ſubjectam. Audiatur querela Eccleſiæ Iſraeliticæ Pſal. 129. v. 1. *Sæpè afflixerunt me à juventute mea, dicat nunc Iſrael, v. 2. ſæpe afflixerunt me à juventute mea, ſed non potuerunt mihi.* Cogitentur exilia Patriarcharum, ſervitus Iſraelitarum in Ægypto, commoratio per quadraginta annos in deſerto, abductio in captivitatem Babylonicam &c. ** Cùm Abrahamus in terra Canaan veram Dei notitiam docere & Eccleſias plantare cœpiſſet, fames ibidem exoritur Gen. 12. v. 10. Eliâ concionante, oritur annonæ caritas, non autem Prophetæ ſed impii Regis & Baaliticæ cohortis culpâ 1. Reg. 17. 18. 19. capp. Arnobius circa annum Chriſti 300. hoc gentilium commentum, quod doctrinæ imputari conſueverint temporum mala, octo libris repreſſit. Paulus etiam Oroſius, Presbyter Hiſpanus, Auguſtini & Hieronymi σύγχρονος libris. 7. Sodomitæ habitabant in loco fertiliſſimo & pulcerrimo. Quinque reguli Orientales non idcircò erant DEI populus, quod victoria potirentur. Gen. 14. Cùm populus Iſraeliticus à Babyloniis vinceretur inque captivitatem abduceretur, dicebant Moabitæ & Edomitæ Ez. 25. v. 8. *Ecce ſicut omnes gentes domus Iuda* id eſt Deus non magis curat populum Iudaicum, quam gentes alias, ſi eſſent populus DEI victoriam ab hoſtibus reportarent, nec in bello ſuperarentur. Idem Moabiticum & Edomiticum five Eſauiticum judicium eſt Bellarmini. ** *De* Eccleſia N. T. prædicit Chriſtus Joban. 16. v. 20. *Amen amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos autem contriſtabimini.* v. 33. *in mundo preſſuram habebitis.* Act. 14. v. 22. *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.* 2. Tim. 3. v. 12. *Omnes qui pie vivere volunt in Chriſto Ieſu, perſecutionem patientur.* Apoc. 12. v. 13. *Draco magnus, cùm projectus eſſet in terram, perſecutus eſt mulierem* (Eccleſiæ typum) v. 15. *& miſit ſerpens ex ore ſuo poſt mulierem aquam tanquam flumen, ut eam faceret trahi à flumine* (denotantur perſecutionum fluctus, quibus vera Eccleſia ſæpius eſt ſubjecta.) 2. Contra verò Scriptura dictis & Hiſtoriæ comprobant exemplis, Eccleſiam malignantium, adeoq; veræ Eccleſiæ hoſtes, felicitate temporali exultaſſe. Job. 21. verſ. 7. *Quare impii vivunt, ſeneſcunt confortati divitiis?* v. 8. *Semen eorum permanet coram eis.* v. 9. *Domus eorum ſunt pacatæ à timore & non eſt virga Dei ſuper illos* v. 13. *ducunt in bonis dies ſuos &c.* Pſal. 73. v. 5. *In labore hominum non ſunt & cum hominibus non flagellantur.* v. 12. *Ecce illi impii felices ſunt in ſeculo, obtinuerunt divitias &c.* Jerem. 12. v. 1. *Iuſtus quidem tu es Domine, ſi contendam tecum, veruntamen juſta loquar ad te. Quare via impiorum proſperatur? bene eſt omnibus qui prævaricantur & iniquè agunt.* v. 2. *Plantaſti eos ac radicem miſerunt, proficiunt & faciunt fructum.* Similem querelam contexit Habacuc cap. 1. v. 3. Quoties Philiſtæi, Ammonitæ, Midianitæ, Aſſyrii &c. victoriam ab Iſraelitis reportarunt? Quàm graves contra Chriſtianos perſecutiones primis tribus poſt Chriſtum natum ſeculis ab Imperatoribus Romanis ſunt motæ? Quoties Gothi, Vandali, Hunni Imperium Romanum ad Chriſtianiſmum perductum divexarunt? Quid hodiè Turca hoſtis Chriſtiani nominis agit? nonne ebrius eſt victoriis à Chriſtiano populo reportatis? Dan. 11. verſ. 36. de Antichriſto prædictum. *elevabitur & magnificabitur adverſus omnem Deum & diriget ur.* Ergo ſucceſſus temporalis felicitas Antichriſtianæ Eccleſiæ potius convenit. Abſit igitur, ut ex felicitate temporali, divitiis ſcilicet victoriis, ſplendore externo &c. de religionis & Eccleſiæ veritate judicium velimus ferre, maneat potiùs firmum fixum effatum Regis ſapientiſſimi, quòd ex ſucceſſu externo non poſſit de DEI gratia vel odio certi quippiam ſtatui Eccleſ. 9. verſ. 1.

Ne-

Neſcit homo, utrum amore vel odio dignus ſit, in quẽ locum ſic commentatur Hugo de S. Victore. *In Eccleſia neſcit homo aut amorem aut odium, quia beneficia temporalia indifferenter eveniunt bonis & malis, hæc indiſtinctio obtenebrat mentes hominum de providentia Dei*. 3. Intueamur Chriſtum Eccl. caput, quali tortuoſâ in mundo ſit uſus. Tota ipſius vita nihil aliud fuit in hoc mundo q̃ continua calamitatum tela, *non habuit ubi reclinaret caput* Matt. 8. v. 20. per multas easque graviſſimas *paſſiones in gloriam ſuam intravit* Luc. 24. v. 26. Quare cùm Eccleſia ſit corpus Chriſti myſticum, huic capiti ſuo eam oportet per tribulationes & perſecutiones *conformari* Rom. 8. v. 29. neq; enim *diſcipulus eſt ſupra Magiſtrum, nec ſervus ſupra Dominum* Matth. 10. v. 24. Luc. 6. v. 40. Joh. 13. v. 16. cap 15. v. 20. &c. Quòd ſi igitur ex felicitate vel infelicitate temporali de Eccleſia faciendum eſſet judicium, dicendum potiùs infelicitatem externam quàm felicitatem veræ Eccleſiæ in hoc mundo adhærere. Sed nec felicitas nec infelicitas temporalis eſt Eccleſiæ propria ac perpetua. Comparatur Eccleſia in Scripturis naviculæ Matth. 8. v. 23. Luc. 8. v. 22. Uti ergò navicula per mare interdum placidè & ſecundâ aurâ fertur: ita quoq; Eccleſia proſpero rerum curſu ac ſucceſſu quandoq; utitur. Sed ut facilè contingit ſurgentibus ventis & intumeſcentibus fluctibus Eccleſiam periclitari: ſic perſecutiones & adverſitates contra Eccleſiam facilè oriri poſſunt. 5. Eodem argumento à felicitate temporali docto idololatriam ſuam Eccleſia Iſraelitica propugnabat. Jerem. cap 44. v. 16. *Reſponderunt Ieremiæ omnes Iudæi, qui habitabant in terra Ægypti. Sermonem, quem locutus es nobis in nomine Domini, non audiemus ex te. v. 17. ſed facientes faciemus omne verbum, quod egredietur de ore noſtro, ut thymiama adoleamus Melecheth cœli & libemus ei libamina, ſicut fecimus nos & Patres noſtri in urbibus Iuda & in plateis Ieruſalem & ſaturati ſumus panibus & bene nobis erat, malumq́; non vidimus. v. 18. Ex eo autem tempore, quo ceſſavimus ſacrificare Reginæ cœli & libare ei libamina, indiguimus omnibus & gladio & fame conſumti ſumus.* Eodem planè armorum genere Ethnici contra Chriſtianos pugnantes idololatriam ſuam defenderunt. Symmachus in Epiſt. 30. apud Ambroſium diſputat, *permanendum eſſe in veteri religione Romanorum, quod illorum Reſpublica ampliſſima & florentiſſima fuit, quamdiu Iovem & Apollinem coluerunt*. Auguſt. lib. 1. de civit. Dei cap. 30. *Pagani afflicti rebus adverſis querebantur de Chriſtianis & Romanæ Reipubl. cladem in religionem noſtram referebant, quia diis ſuis ſacrificare prohiberentur*. lib. 2. de civit. Dei cap. 3. memorat vulgatum olim fuiſſe apud Ethnicos proverbium: *Pluvia defecit causâ Chriſtiani nominis*, in quæ verba ſic commentatur Ludovic. Vives. *Significat ita dictum illud fuiſſe ab impiis hominibus jactatum, ut quicquid mali accideret imputandum eſſe Chriſtianis judicarent*. Tertullianus. *Prætexentes ſanè ad odii defenſionem illam quoq́; vanitatem quod exiſtiment omnis publicæ cladis, omnis popularis incommodi Chriſtianos eſſe cauſam, Si Tiberis aſcendit in mœnia, ſi Nilus non aſcendit in arva, ſi cœlum ſtetit, ſi terra movit, ſi fames, ſi lues, ſtatim Chriſtianos ad leonem acclamatur*. Cyprian. contra Demetr.: *Sed enim cùm dicas plurimos conqueri, quod bella crebrius ſurgant, quod lues, quod fames ſæviant, quod imbres, quod pluvias ſerena longa ſuſpendant, nobis imputari, ultra tacere non oportet*. Hæc ibi vires. Idem Auguſt. lib 5. de civit. Dei cap. 22. commemoratis quibuſdam diuturnis veterum Romanorum bellis ſubjungit: *Hæc ideò commemoro, quoniam multi præteritarum rerum ignari, quidam etiam diſſimulatores ſuæ ſcientiæ, ſi temporibus Chriſtianis aliquod bellum paulò diuturnius trahi vident, illicò in noſtram religionem protervìſſimè inſiliunt, exclamantes, quod ſi illa non eſſet & vetere ritu Numina colerentur, jam Romanâ illâ virtute quâ adjuvante Marte & Bellona, tanta celeriter bella confecit, id quoq́; celerrimè finiretur*. Eodem argumento utitur Turca in Alcorano, unde dicit, *gladium ſibi divinitùs contra Chriſtianos eſſe traditum*. Eſt igitur argumentum illud, quo Bellarminus utitur, planè Ethnicum, Turcicum & Epicuræum, imò Diabolus ſplendore regnorum mundanorum ad idololatriam Chriſtum pellicere conatus fuit Matth. 4. v. 8. Luc. 4. v. 6. 6. Patres à felicitate temporali ad Eccleſiæ veritatem argumentum duci poſſe negant. Juſtinus in qq. & reſp. ad orthod. q. 126. pag. 368. quærit, *Quomodo Græciſmus & Paganiſmus non probetur eſſe ſanctior Chriſtianâ religione, quandoquidem quamdiu in urbe ille obtinuit, omnis ibi & in agris eorum proſperitas & rerum abundantia viguerit, idq́; cùm illa crebrò bellis premerentur, ex quo autem in eis Chriſtiana invaluit profeſſio, domibus & civibus & reliqua copiarum ubertate ſunt deſtituta & quia vix reliquias, quæ à Græcis olim extructa ſunt, ædificiorum retinentes, quod aliquando urbes fuerint, oſtendunt*. Reſpondet autem hoc modo: *Ex ubertate & prolixo proventu frugum domorumq; ut urbium & agrorum ſolitudine de ſanctitate eorum, qui aliis præſtant, conjecturam capere non licet, Domino Deo ex utilitate mortalium res hujuſmodi præbente atq; auferente, ſed ſanctitas eorum qui aliis ſunt præſtantiores, ex bonis, quæ animi deſtinatione ab eis perficiuntur, operibus dijudicatur. Enimvero ut homines Dæmonibus in ſacris hoſtiæ offerrentur & ut, qui Deo convenit, inanimis exhiberetur honor, Græcis rerum potentibus eſt factum. Chriſtianis autem invaleſcentibus uſitata hujuſmodi Græcorum ſive paganorum ſacra ſunt prohibita. Ex talibus ergò rebus tanquam quibuſdam notis Chriſtianorum ſanctitatem dignoſcere oportet & non ex frugum affluentia & ædificiis, non ex urbibus & agris*. Auguſt. in Epiſt. 120. ad Honorat. *Beneficentiſſimâ providentiâ omnipotens Deus terrenam felicitatem conceſſit & impiis, ne pro magno quæreretur à bonis*. lib. 1. de civ. Dei cap. 8. *Placuit divinæ providentiæ præparare inpoſterum bona juſtis, quibus non fruentur injuſti, & mala impiis, quibus non excruciabuntur boni. Iſta verò temporalia bona & mala utriſq; voluit eſſe communia, ut nec bona cupidiùs appetantur, quæ mali quoq; habere cernuntur, nec mala turpiter evitentur, quibus & boni plerumque afficiuntur*. ** Idem lib. de agone Chriſt. cap. 12. p. 320. *Eccleſia Catholica per totum orbem longè lateq; diffuſa impetus hoſtium frangens magis magiſq; roborata eſt non reſiſtendo ſed perferendo*. ** Idem lib. 2. de civit. Dei cap. 23. *Non magni pendamus terrenam felicitatem, quæ malis etiam plerunque conceditur, nec eam rurſus quaſi malam arbitremur, cùm etiam in ea multos pios ac bonos unius Dei cultores præpolluiſſe videamus*. libr. 18. de civit. Dei cap. 54. circa finem. *Ambæ civitates* (terrena & cœleſtis) *temporalib. vel bonis pariter utũtur vel malis pariter affliguntur, diverſâ fide, diverſâ ſpe*

di-

diverſo amore, donec ultimo judicio ſeparentur & percipiat unaquaq; ſuum finem, cujus nullus eſt finis. lib. de utilit. cred. cap. 1. hæreticum eum arbitratur, *qui alicujus temporalis commodi & maximè gloria principatusq; ſui causâ falſas opiniones ſequitur.* Arnob. lib. 2. adv. gent. pag. 120. *Nihil eſt nobis promiſſum ad hanc vitam, nec in carunculæ folliculo conſtitutis opis aliquid ſponſum eſt auxiliiq; decretum, quinimò edocti ſumus, minas omnes quæcunq; ſunt parvi ducere atq; æſtimare fortuna.* Contrà autem veræ Eccleſiæ conditionem ſic deſcribunt, quòd perſecutionibus ac preſſuris variis ſit ſubjecta. Tertullianus eam comparat *ſylvæ caduæ, quæ amputata altior exit*, quod Prudentius ſic expreſſit: *Perdere nos fruſtra Conſul Romane laboras, Nam velut in ſylvis decisa repullulat arbor, Et multi ex una veniunt radice nepotes, Sic noſtrorum uno centum de funere ſurgunt.* Idem Tertullianus: *Plures efficimur, quoties metimur à vobis, ſemen eſt ſanguis Chriſtianorum.* Et paulò ante: *Exquiſitior quæq; crudelitas veſtra illecebra eſt magis ſectæ &c.* Hieron. adverſ. error. Joh. Hieroſolym. ad Theophil. tom. 3. fol. 85. *Fundendo ſanguinem & patiendo magis quàm faciendo contumelias Chriſti ab initio ſemper fundata Eccleſia, crevit perſecutionibus, Martyriis coronata eſt.* Chryſoſtom. homil. 25. in 1. Corinth. crucem & perſecutiones dicit *eſſe characteres Evangelii.* Idem ſuper dictum Geneſ. 3. *Inimicitias ponam.* tom. 1. col. 553. ſcribit, *Eccleſiam in Confeſſoribus viciſſe, in Martyribus triumphatricem exiitiſſe.* Vigil. lib. 1. adverſ. Eutych. in princ. *Nihil novum, nihil peregrinum Eccleſiæ fortitudo experitur, talibus penè ab univerſis hæreticis quæſtionum turbinibus agitata triumphum de contrariis & immobilitatem ſortita eſt de adverſis.* 7. accedat ipſorum adverſariorum confeſſio. c. Si Eccleſia 23. q. 3. ex Auguſtino: *Si Eccleſia vera eſt, ipſa eſt, quæ perſecutionem patitur, non quæ facit. Quæratur ab Apoſtolo, quam Eccleſiam ſignificabat Sara, quando perſecutionem faciebat ancilla?* Anglo Remenſes in annotat. ſuis in cap. 5. Matth. *Facit Deus Solem ſuum oriri ſuper juſtos & injuſtos, unde facilè perſpicimus, hominum aut nationum proſperos ſucceſſus nullum ſignum aut teſtimonium eſſe verioris aut purioris religionis.* Claud. Eſpenſæus in 2. Tim. pag. 103. *crucem eſſe notam Eccleſiæ ſcribit.* Et pag. 100. *Prædixit Chriſtus labores, Pſeudochriſti proſpera.* Ribera comment. in cap. 11. Hebr. *Oportet ut credatur Deum eſſe remuneratorem omnium fidelium præſtantiori ratione, quam quâ in hac vita eos remunerat, quia ſæpe etiam ſine remuneratione ſancti ex hac vita diſcedunt, ut Abel à fratre interfectus.* Acoſta de temp. noviſſ. lib. 1. cap. 14. *Bella quamvis ex quo homines eſſe cœperint, nulla non ætas viderit, tamen poſt tempora Chriſtiana maximè orbem terrarum infeſtàrunt, ut coactus ſit Auguſtinus calumniis reſpondere eorum, qui iſtas calamitates legi Chriſtianæ tribuebant & revera regnorum conturbationes hæreſeon furori ſucceſſerunt, cùm tamen nihil accidit, quod non fuerit prædictum.* Nicol. Craſſus in antiparœneſi ad Baronium Patavii Anno 606. edita. *Scimus Ioſiam Regem Deo cariſſimum fuiſſe, qui tamen miſerè periit in eo calamitoſiſſimo prælio, quod intempeſtive commiſit cum Nechaone Ægyptio Rege, qui arma non inferebat ipſi ſed Aſſyriis. Ex noſtris etiam Ludovicus Rex, cujus egregia pietas omnium vocibus celebratur, Chriſtianæ religionis propagandæ ſtudio bis adverſâ fortunâ cum Saracenis congreſſus fuit. Nam primo prælio fuſus fugatusq; eſt & inſuper captus: altero peſtilentiæ vi magnam exercitus partem & vitam amiſit.* Et poſtea: *Plerunq; iis, quos Deus acceptiſſimos habet & præcipuo quodam benevolentiæ genere complectitur, res ex voto minime ſuccedunt, imo adverſa infeſtaq; videntur omnia, ut exitus, qui hominibus in hac vita evenire ſolent, qualiacunq; ſint, conſtare nullo modo poſſit, actiones ſuſceptæ ab iis, juſtæne an iniquæ ſint &c.* Quinimò Bellarminus ſeipſum audiat, ſic enim ſcribit l. 4. de Eccleſ. cap. 6. §. Jam vero: *Ut aquæ diluvii arcam Noæ attollebant, ita perſecutiones Eccleſiam non modo non deſtruunt, ſed etiam illuſtrant.* (Atqui ſi perſecutiones illuſtrant Eccleſiam, quomodo temporalis felicitas poterit eſſe Eccleſiæ nota? Confer eund. Bell. lib. 4. de Eccleſ. cap. 2. §. Quarta nota) Pergit Bell. *Itaq; Juſtinus in Triphone dicit, perſecutionem id eſſe Eccleſiæ, quod eſt vineis putatio, ut enim vinea putatione ad ubertatē provocatur, ita quoq; Eccleſia perſecutionib. creſcit. Et Tertull. cap. ult. Apologet. ſanguinē Martyrum eleganter ſemen Chriſtianorum vocat &c.* Atqui ſi Eccleſia perſecutionibus creſcit, perſecutiones potiùs q̄ temporalis felicitas ipſi conveniēt.

300. Videamus quomodo Bell. hoc loco probet, felicitatem temporalem divinitùs illis collatam, qui Eccleſiam defenderunt, eſſe Eccleſiæ notam. *Nunquam* (inquit) *Catholici Principes ex animo Deo adhæſerunt, quin facillime de hoſtibus triumpharent.* Ad quam theſin probandam adducit *victorias Abrahæ, Moſis, Ioſuæ, Gedeonis, Samuelis, Davidis, Ezechiæ, Ioſiæ, Maccabæorum in V. T. Proſperitatem & victorias Conſtantini, Theodoſii ſenioris, Honorii, Theodoſii junioris, Iuſtiniani ſenioris, Heraclii, Godefredi Bilionæi &c. ex Eccleſiaſtica Hiſtoria N. T.* & addit. *Imperatores Orientis ab eo tempore, quo propter diſſidium circa imagines ſe ab Eccleſia Rom. ſeparaverunt, ſemper indies deterius ſe habuiſſe, donec tandem imperium penitus amiſerunt. In Occidente verò Imperatores ſemper magis vel minus floruiſſe, ut magis vel minùs Romanæ Eccl. addicti fuerunt.* Reſp. 1. nemo noſtrûm negat Deum piis & Catholicis Regibus ſæpius præclaras victorias & magnam proſperitatem conceſſiſſe, ſed ex eo non poteſt inferri, quod felicitas temporalis ſit genuina & propria Eccleſiæ nota, ſiquidē victoriæ & proſperitates illæ non ſunt vel Catholicæ Eccl. vel Catholicis Regibus perpetuæ. 2. Adducit quidem Bellarminus aliquot exempla piorum Regum, qui glorioſos ab hoſtibus ſuis triumphos retulerunt, ſed inde non poteſt inferri generalis concluſio, quòd omnes pii & Catholici Reges ſemp triumphaverint, multò minùs inde inferri poteſt, quòd illi, qui non triumphant, non ſint Catholici Reges. 3. Oſtendunt hoc ipſa illa exempla quæ Bell. adducit. *Iacobus* Abrahæ nepos quot adverſis fuit exercitus & tamen familia ejus fuit vera Dei Eccleſia. Tempore *Moſis* Eccleſia Iſraelitarum preſſa fuit in ſervitute Ægyptiaca, poſt eductionem per quadraginta annos vagatur in deſerto. Joſuæ 7, 3. incolæ urbis Hai in prælio contra *Iſraelitas* evadunt ſuperiores, non quod religio ipſorum melior ſed quia Iſraelitæ juxta præſcriptum veræ religionis non vixerant. Tempore Judicum *pugnabant Philiſtæi contra Iſraelem & caſus eſt Iſrael & facta eſt plaga magna nimis & ceciderunt ex Iſrael triginta millia peditū & area Dei capta eſt.* 1. Reg. 4, 10. cùm paulò priùs ante allatam Dei aream quatuor millia in pugna contra Philiſtæos deſideraſſent verſ. 2.

Argumenta Bellarmini pro temporali felicitate.

Aſſy-

Digitized by Google

Aſſyrii & Babylonii prævaluerunt in prælio contra Iſraelitas. *Ioſias* Rex pientiſſimus contra Pharaonem Necho pugnans occiſus eſt in Megiddo. 4. Reg. 23. Tempore *Maccabæorum* adverſo Marte quandoq; pugnarunt Iſraelitæ 1. Maccab. 9. v. 2. De Alexandro Magno, Juſtinus & alii referunt, quod quocunq; profectus fuerit, victoriam ſecum comitem habuerit. Bello ſacro ſive expeditione ad recuperandam Hieroſolymam ſpecioſum prætextum obduxit Papa, pollicitus multorum annorum indulgentias, qui ad illud bellum ſe conferrent, ſed qua fortuna fuit geſtum? Omne robur Chriſtiani militis eò deductum, ibiq; fractum fuit. In ipſo templo Hieroſolymitano tantum cruoris humani effuſum, ut equi uſq; ad genua ſtarent in ſanguine humano. Ad Aſcalonem uno prælio cæſa ſunt centum millia &c. Tandem etiam Palæſtinam Imperatoribus Orientalibus Saraceni Anno 1187. eripuerunt anno 88. ex quo regnum Hieroſolymitanum penes Chriſtianos eſſe cœperat. Ab illo tempore quot victorias Turcæ a Chriſtianis reportarunt? 4. Accidit quandoque ut duo Reges in Eccleſia Catholica pugnent, num verò is qui vincitur, propterea fidem Catholicam amittit? 5. Diminutio Imperii Orientalis Pontifici Romano accepta ferenda eſt. Illius namq; fraudibus divulſio Imperii Orientalis & Occidentalis facta, undè porrò contigit, ut Græci ab Imperatoribus Occidentalibus deſerti ac hoſtibus ſuis copiarum viribus impares tandem à Turcis ſuperarentur. 6. Quorſum verò evaſit Imperium Occidentale a Romano Pontifice conſtitutum & juxta Bellarm. in lib. de transl. imp. à Leone III. in Carolum M. translatum, hodiè vix magni nominis umbra ſupereſt, ſic enim Boſſius de ruinis gent. adv. impi[illegible] politic. lib. 7. cap. 3. *Imperatoris poteſtas nunc adeo eſt extenuata, viresq; omnium Germanorum acciſa, ut ad deſperationem videantur adducta.* [illegible] larminus ipſe lib. 2. de Rom. Pont. cap. 2. §. p[illegible] cit: *Romanum Imperium jamfere deletum eſſe* [illegible]*nimus.* 7. I[illegible]p[illegible]eratores Latinos ſemper m[illegible] minusvé flor[illegible]*aci*, ut magis vel minus Rom[illegible] cleſiæ addi[illegible]*cti* [illegible]rint, cum veritate Hiſto[illegible] congruit. He[illegible]*ri*cus IV. fuit in ſummo ap[illegible] tificem Romanum odio, idem tamen [illegible] portavit victorias. Pontifex illum ana[illegible] bat & creabat alium Imperatorem Ru[illegible] Suevorum Regem miſſâ ad eum coronâ Imp[illegible] toriâ cum hac inſcriptione: *Petra dedit Petro, Petrus diad ma Rudolpho*, ſed ille in nullo prælio felix tandem ab Henrico in bello victus eſt. Poſtea ſecundum Imperatorem creavit Pontifex, qui à fœmina occiſus; mortuo ſecundo creavit tertium, qui in molendina captus ab Imperatore occiſus, tandem Papa ipſe de ſede ſua deturbatus & in carcerem conjectus eſt.

De felicitate Eccleſiæ Romanæ.

301. *Membrum ſecundum.* An proſpero rerum ſucceſſu ſemper fuerint uſi Eccleſiæ Romanæ defenſores. *Catholici* (ſcribit hoc loco Bellarminus) *in Helvetia, Germania, Gallia & Belgio multas victorias reportarunt ab hæreticis. Carolus V. miraculo divino victoriam retulit de Lutheranis,* Anno 1547. Stanislaus Hoſius in ſcripto contra Vergerium ſic rhetoricatur, *Carolus V. Imperator habuit ante pa*[illegible]*cos annos perexiguas copias, fuit totius fere Imperii præſidiis deſtitutus. Proteſtantes vero exercitum & numero* [illegible]*ſſimorum militum & omnibus rebus bello nec*[illegible]*ſſ*[illegible] *inſtructiſſimum contra Cæſarem collegerant. Sedit autem tunc Deus pro tribunali & quaſi latâ ſententia pronunciavit, Carolum V. Imperatorem ſua doctrinæ propugnatorem eſſe & Victoriam incruentam illi conceſſit.* Reſp. 1. Cur prætermittere voluit Angliam? Sixtus V. Pontif. Rom. Anno 1588. Elizabetham Angliæ Reginam anathematis fulmine percuſſit, regio titulo & omni autoritate exuit, omnes ejus ſubditos à juramento & obœdientia abſolvit, regnum Angliæ donavit Hiſpano. Is claſſem potentiſſimam diverſis in locis totum fermè triennium inſtruit, quæ conſtabat navibus militaribus grandibus 150. militibus veteranis ſelectiſſimis 20000. nautis 10000. tormentis 2650. Pyrio pulvere, globis, annonâ ac reliquis neceſſariis ad ſex menſes erat inſtructiſſima, in navibus erant altaria, celebrabantur Miſſæ, aderat magna multitudo Monachorum, quæ convertere debebat Anglos ad fidem Pontificiam. In maxima navi picta erat imago D. Virginis Mariæ additis hiſce verbis: *Vindica cauſam ſilii tui.* Hieronymus Vida *[illegible]* ante victoriam canens acclamabat: *Tu qua Romanas voluiſti ſpernere leges, Hiſpano diſcas ſubdere colla jugo.* Sed quid fit? Cum vix è conſpectu Hiſpaniæ in mare perveniſſet claſſis, adverſis rejecta ſuit ventis. Rex intelligens claſſem nondum affectam eſſe inſigni clade, denuò eam exire juſſit & Belgicam quandam claſſem adjecit. Ante quam verò hæ claſſes conjungerentur, Franciſcus Dracus Eques Anglus Hiſpanicam claſſem à tergo cœpit inſequi & oppugnare urens minoribus navigiis utpote agilioribus, cùm Hiſpanicæ eſſent magnæ & ad celerem motionem non ſatis idoneæ. Poſtmodùm octo naves vetuſtas pice, ſulphure, & aliis ejuſmodi rebus complens, illas incenſas commiſit vento vehementi, qui à tergo Hiſpanicam claſſem aſpirabat, quæ creberrimis incurſionibus & conflictibus labefactata, pugnâ navali victa & profligata fuit, exercitu Hiſpanorum numeroſiſſimo fuſo & fugato, triremibus multis captis, diſſipatis aut ſubverſis, plurimis belli Ducibus captis & præda ingenti in Reginæ poteſtatem redacta. 2. Cur præmittit *bella Pontificum* adverſus Imperatores Romanos & alios Dynaſtas infeliciter ſæpius geſta? Secretarius Pauli IV. act. 2. an decreta Concil. Trident. armis imperanda pag. 72. *Eugenius IV. contra Bohemos utpote ſchiſmaticos pugnaturus cruciatam indixit, ſed infauſtè atq; infeliciter, nam in illo bello periêre ferè omnes cruceſignati, ſchiſmatici verò victores evaſerunt.* 2. In præliis *Helveticis* & *Gallicis* Mars fuit ἀλλοπρόσαλλος. In *Scotia* Proteſtantes ſæpe fuerunt ſuperiores. De *Belgii* ſubjectione non habet quod magnopere glorietur Hiſpanus. ** Ieſuita Conzen de pace German. lib. 1. cap. 24. p. 340. Ann. 1557. *victo ad S. Quintinum Franciſco Rege Gallarum Calviniani inſoleſcentes & Regis adverſo prælio elati aliquid aggrediendum rati &c.* ** 4. *Bellum Schmalcaldicum* pacatiorem habuit exitum quàm Papa ſperaverat, unde Mendoza coram Cæſaris Legato conqueſtus eſt, *accidiſſe Pontifici id, quod eſt apud Eſaiam. Cùm expectaſſem ut ederet uvas, edidit labruſcas.* Henricus Merckelius Magdæburgenſ. Secret. in relatione de obſidione urbis liter. F. ij. refert, ſe ex ore Lazari Schvvendii Viennæ Auſtriacorum audiviſſe, quod Imperator CAROLUS paulò poſt iſtud bellum Oenponte dixerit, *ſe nullam apud Catholicos & Pontificem præſertim iniiſſe gratiam, quod non juſſiſſet Electori captivo caput*

præ-

præcidi & omnia per Germaniam munita loca deſtrui ac diſſipari. Sleidanus libro decimo nono comment. pag. 577. commemorat, die 22. Aprilis, quo Elector Joh. Frid. captus fuit, & aliquot pòſt diebus Solis aſpectum valdè fuiſſe triſtem, obſcurum, pallidum & velut caligine quadam circumdatum, ita quidem, ut pleriq; à Saxonia longiſſimè remoti & ignari quid ageretur, judicarent magni aliquid portendi, nec enim in Germania ſolum, ſed per Galliã etiam & Britanniam id fuit obſervatum & ita rem habere multa hominum millia teſtificari poſſunt. Merckel. in relat. dicta lit. D. ij. *Pius ille Princeps turbido cœlo à ſuis abreptus ſereno & luculentiſſimo cœlo ad ſuos eſt reverſus.* Quid Miſenæ Canonicis ob captivitatem Electoris pſallentibus ac jubilantibus contigerit, commemoratum fuit ſuperiùs. Quali fortunâ poſt iſtud bellum Carolus V fuerit uſus, ex eo apparet, quod Thomas Stybarus in Hiſt. relat. de vita Joh. Frid. & Henr. Merckel. in relat. de obſid. Magdeb. referunt, *ipſum ſæpenumero doluiſſe & pœnituiſſe, quod ſe inſtigari & exacerbari adverſus laudatiſſimum Electorem paſſus fuerit. Nam cùm Imperialem Magiſtratum abdicaſſet & fratri ſuo Ferdinando Regi adminiſtrationem ejus commiſiſſet, in Hiſpaniam conceſſit & in regia ſua juxta Monaſterium quoddam vitam conſumſit, ibi tunc omnes res ſuas geſtas, quarum viginti aut plures fuiſſe referunt in mappis depingi, easq; in Monaſterio parietibus circaitas affigi curavit. In iſtum circuitum Monaſterii illius ſæpe ſe deportari juſſit, ibidemq; coram mappis pictis ſedit ſecum ipſe recolens, quid in expeditionibus, obſeſſionibus, aciebus & alibi acciderit, quos Duces belli, quos Centuriones & Equitum Magiſtros habuerit, quâ uſus ſit fortunâ, quibus ſucceſſibus & infortuniis. Ubi devenit ad eas mappas, in quibus Schmalcaldenſe bellum & captivitas Electoris Saxonici depicta erant, ingemiſcens ac ſuſpirans dixit: Hunc ſi reliquiſſem, qualis fuerat, manſiſſem & ego qualis eram.* Poſſet etiam levi brachio Bellarmin admoneri, qualis exitus bellum Schmalcaldicũ tandem ſecutus ſit. ſed hæc nota ſunt ex Hiſtoriis.

An Eccleſ. Evangelica deſtituantur omni felicitate.

302. *Membrum tertium.* An Eccleſiæ Evangelicæ felicitas temporalis ſit conjuncta. Quemadmodum Diabolus in tentationibus Chriſti oſtentationem regnorum terrenorum ac pollicitationem ampliſſimæ potentiæ ad extremum reſervavit, ut ſi ceteris non proficeret, hac tamen Chriſtum ſuperaret: ita quoq; temporalis felicitas, quam poſtremo loco Bellarminus producit, in multorum cordibus eſt prima ac præcipua cauſa impellens ad defectionem ab Eccleſia Evangelica ad Papatum, externus enim ille ſplendor & promiſſio dignitatum honorum, divitiarum, &c. multorum oculos perſtringunt, ut malint pinguibus præbendis frui, quàm cum Chriſto eſurire. Pontificiis certè nihil magis in ore, quàm quod Miniſtris Eccleſiarum noſtrarum paupertatem, contẽtum & mundi odia objiciant, ſed Moſis exemplum ſecuti *opprobriũ Chriſti majores æſtimemus divitias q̃ omnes Ægypti theſauros* Hebr. 11, 26. Nec tamen omni felicitate temporali Confeſſores Evangelii deſtituti fuerunt hactenus. Præterquam enim pluribus aliis beneficiis corporalibus immenſa benignitate Deus nos cumulavit, quanti illud quæſo æſtimandum, quod pacem & tranquillitatem contra tot moliriones adverſariorum Germaniæ patriæ noſtræ dilectiſſimæ conceſſit hactenus, regionibus ac regnis vicinis perpetuo fermè bello ardentibus. Eam ut porrò nobis conſervet, toto pectore precamur, ut hac ratione ſub aliis Magiſtratus noſtri pacate protecti *quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & honeſtate* 1. Tim. 2. v. 2. ad gloriam divini nominis & animarum noſtrarum ſalutem ſempiternam.

CAPUT XII.

De cauſa finali Eccleſiæ.

303. Poſtquam de cauſa efficiente, materiali ac formali Eccleſiæ latiſſimè fuit dictum hactenus, reſtat ut de cauſa finali Eccleſiæ breviſſimis agamus. Deus ex immenſa bonitate ex perdito genere humano Eccleſiam ſibi colligit fine eo, ut habeat populum aliquem peculiarem, à quo in hac & æterna vita rectè agnoſcatur, colatur & glorificetur. Eſa. 61. v. 3. *Vocabuntur in ea arbores juſtitiæ plantatio Domini ut glorificetur.* Epheſ. 1. v. 11. *in Chriſto ſumus ſorte vocati* (ἐκληρώθημεν in ſortem ſive hæreditatem Domini, hoc eſt, in Eccleſiam vocari.) v. 12. *ut ſimus in laudem gloriæ ejus* 1. Pet. 2. verſ. 9. *Vos eſtis genus electum, regale Sacerdotium, gens ſancta, populus in acquiſitionem, ut virtutes annunciatis ejus, qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen ſuum.* Finis igitur vocationis ad Eccleſiam, adeoque conſervationis ac propagationis Eccleſiæ in hoc mundo geminus eſt. Subordinatus, hominum ſcilic. ex tenebris ad lucem converſio, ex ſtatu iræ in ſtatum gratiæ translatio, & vitæ æternæ hereditatio. Ac Principalis, Dei ſcilic. glorificatio. Nimirum ut oſtenderet Deus incomprehenſibiles gratiæ ſuæ divitias, noluit genus humanum æterni exitii vinculis, quibus protoplaſti & ſe & poſteros ſpontè involverant, manere conſtrictum, ideò Filium ſuum mundo Redemtorem miſit, & beneficia ejus per prædicationem Evangelii hominibus offert, per quam vocat eos in gratiæ regnum & Eccleſiæ conſortium. Huic vocationi ſanctæ ſi qui ...re Spiritus ſancti obſequuntur, illos transfert ...um gratiæ, in quo ipſum rectè agnoſcant, in ...te & juſtitia ipſi ſerviant & debita obſequia ...æſtent, ac poſt hanc vitam transfert eos, ... vera fide & cultu perſeverent in regnum ... quo Angelorum cœtui conſociati æter...um præconia ipſi cantent.

CAPUT XIII.

De uſu hujus loci.

Uſus hujus loci.

304. Agendum hoc loco eſſet de autoritate Eccleſiæ, quæ primarium eſt ipſius adjunctum, & quidem primò abſolutè, deinde comparatè reſpectu ſcil. Scripturarum ſacrarum, an Eccleſiæ, an Scripturæ major ſit autoritas. Sed quia quæſtiones illæ non poſſunt brevibus explicari & verò jam antè hic tractatus excreverit, ideò in alium locum battum quæſtionum ἐπίλυσιν rejicimus. Coronidis vice de uſu hujus articuli quædam ſubjungemus, qui in ſequentibus potiſſimùm conſiſtere videtur membris. 1. Ut veram Eccleſiam à Satanæ Synagoga diſcernentes ad illius conſortium unicè aſpiremus, nihil optabilius ducentes, quàm ut ſimus cives ac domeſtici Dei in hac civitate & domo Dei ſancta. Ad Eccleſiæ verò triumphantis palatium non patet aditus niſi per militantis Eccleſiæ προαύλιον ſive veſtibulum, nec Deum in cœlis habet Patrem, qui Eccleſiam in terris

non

non habet matrem. 2. Ut debitas Deo agamus gratias, quòd *vocaverit nos vocatione ſanctâ* 2. Timoth. 1. verſ. 9. & Eccleſiæ ſuæ cives nos fecerit, ut nobis quoque illud elogium competat Hebr. 12. v. 22. *Acceſſiſtis ad montem Sion & civitatem Dei viventis, Ieruſalem cœleſtem & multorum millium Angelorum frequentiam.* v. 23. *Et Eccleſiam primogenitorum qui conſcripti ſunt in cœlis & judicem omnium Deum & Spiritus juſtorum perfectorum.* 3. Ut inter Eccleſiæ cives adſcripti vitam ſanctam & vocatione noſtrâ dignam agamus, ne velut putrida & mortua membra ex hoc myſtico Chriſti corpore abſcindamur. 4. Ut concordiam in Eccleſia, quæ eſt *Dei domus* 1. Timoth. 3. v. 15. fideliter alamus, nec turbemus eam contentionibus non neceſſariis 1. Cor. 1. v. 10. *Obſecro vos fratres per nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, ut idipſum dicatis omnes & non ſint inter vos ſchiſmata.* 5. Ut piis & honeſtis Conſtitutionibus, quæ in Eccleſia feruntur, reverenter nos ſubmittamus, nec intempeſtivo Chriſtianæ libertatis uſu ſcandalum concitemus &c. 6. Ut promiſſiones de Eccleſiæ conſervatione firmâ fide amplexi petamus in ejus conſortio ad finem uſque vitæ conſervari, ut partem habeamus ſortis Sanctorum in lumine Coloſſ. 1. verſ. 22.

305. Definitio Eccleſiæ ex ſuperioribus poteſt conſtitui talis. *Definitio Eccleſiæ.* Eccleſia eſt cœtus hominum per prædicationem verbi & adminiſtrationem Sacramentorum ex mundo ad regnum Dei vocatorum & congregatorum, in quo cœtu ſunt electi juxta prænotionem *Patris*, verè ſcilicet ac perſeveranter in Chriſtum credentes, quibus mixti ſunt non ſancti, ſed tamen eandem doctrinam profitentes. Deus Pater, qui per Filium nos redemit, & per Spiritum ſanctum ad Eccleſiæ conſortium nos vocavit, conſervet nos in hoc regno gratiæ uſque ad finem vitæ noſtræ, ac tandem ad regnum cœleſtis gloriæ transferat, Amen.

uſtus fuit, ut exteriora membra illi putreſcerent, nec calor iſte membris articulatim diſſectis ſedari potuerit, qui tandem uſtorem combuſſit. Wolff. cent.16.ann.1513.p.72.** Anno 1524. Noribergæ ſubitâ apoplexiâ extinctus eſt *Cancellarius Trevirenſis*, qui biduo ante mortem in coovivio gloriatus fuerat, *ante feſtum Martini abolendum eſſe Evangelium ferro.* Refert Lutherus tom.2.Epiſtolarum Epiſt. ad Hauſsmannum p.184. Aooo 1527. *Doctor Hulenſis Cram* in deſperationem propter abnegatam Evangelii doctrinam incidit hiſce antè horribilem obitum uſus ve[illegible] *Ego negavi Chriſtum, ideò jam ſtat coram* [illegible] *& accuſat me.* Illam cogitationem præſtigiis [illegible] aboli captus tàm fortiter conceperat, ut nullâ adhortatione aut conſolatione, nullis divinis promiſſionibus pateretur eam ſibi excuti, atque ita deſperavit & ſeipſum miſerè occidit. Lutherus in comment.c.3. Galat. tom. 4. Jenenſ. Lat. pag.63. Ann. eodem *Thomas Blanerus* (al. de Balvere) Regis Scotorum Conſiliarius ſummus, autor perſecutionis adverſus Doctores Evangelicos ſuſceptæ, cùm horam mortis jam ingruere intelligeret, ſe damnatum ac perditum eſſe aſſiduè clamavit. Cumque Monachi lecto aſſiſterent, eumque conſolari vellent. *Apagite*, inquit, *cum veſtris ineptiis, nunquam enim adduci potui, ut crederem, Deum eſſe, vel Satanam, infernum vel cœlum, & in pari precio tàm veſtram quàm Evangelicorum doctrinam habui, ſolam ſpectavi in meis conſiliis pecuniam, & cjus rei gratiâ Epiſcoporum cauſam egi, Regiq; autor fui, ut veſtros adverſarios ejiceret, idcirco nihil proderunt mihi veſtræ vel Miſſæ vel vigiliæ, ſum enim damnatus & Satanas jam conſtrictum me tenet, ut in abyſſum inferorum me abripiat.* In hac deſperatiooe miſerè eſt extinctus. Referunt Alex. Alcſiua Scotus, Andreas Hondorpius in ſpeculo Hiſtoriali, Wolffius Cent.16.memorab.pag. 293.&c. Anno 30. in Comitiis Auguſtanis *ſex Comites ac Barones* datia mutuò dextria ſtipulati fuerant, ſeſe omnes vires ac facultates collaturos eſſe ad tollendos è medio Lutheranos, uti vocabaot, ex quibus *Felix Comes VVerdenbergius* affirmaverat, *ſi bellum adverſus Proteſtantes ſuſciperetur, ſe ſine ſtipendio propriis ſumtibus adverſus eos militaturum.* Hic ad cœnam vocaverat Abbatem Monaſterii dicti ad vineam vel hortum vinarium zum Weingarten ac ſuperiores minas repetiverat. Peractà cœnâ cùm jam Abbas in hoſpitium abiiſſet, diſceſſerat & ipſe cubitum. Sequenti verò die manè mortuus in cubili repertus eſt & paulò poſt ſepulturæ fuit traditus. Quòd cùm audiſſet alius quidam ex Confœderatis in graviſſimum morbum & ipſe incidit. Referunt Georg. Spalatinus in Hiſtor. Auguſtæ geſtis Anno 30. quæ extant tom. 5. Jen.Germ.p.37. Ioh. Roſinus in vita Iohannis Electoris Saxonici lit.R.3.Ann.41. *Hoffmannus* Papiſticæ religionis acerrimus propugnator iturus ad conventum Ratiabonenſem, ut Evangelicis reſiſteret, noo procul ab Ulma in horribilibus mugitibus eſt mortuus. Refert Henr.Pantaleon libr.8. rerum in Eccleſia geſtarum, ubi addit, *Monachum quendam Dominicanum*, cùm doctrinam Evangelicam acerbè oppugoaret in ipſa concione percuſſum fulmine ſubitò eſſe mortuum, ac quendam alium magni nominis virum cùm audiviſſet cantilenam illam Eccleſiaſticam, Eine feſte Burg iſt unſer Gott/ꝛc. ac dixiſſet. Ich wil helffen die Burg zerſchieſſen oder will nicht leben / poſt triduum ſine confeſſione & invocatione DEI eſſe mortuum. ** Ambroſius Morbanus in lib. de mandato Chriſti. Anno 1536. edit. refert, quod Prælatus quidam cùm per omnem ſuam vitam ex mera pertinacia Evangelio fuiſſet adverſatus, idque verum eſſe Evangelium negaſſet, quia nimirum nulla ederet miracula, morbo correptus atque eo ad mortem uſque laborans dixerit. *O mi Deus omnipotens, remitte mihi, quod tam pervicaciter Evangelium tuum, quod hodie prædicatur, contempſerim, idque nullam miraculi faciendi vim habere protervè affirmaverim. Heu quam illud modò in agone meo veriſſimum eſt & altas in vita deprehendi, quod ſemper Deus mihi aliisq; mei ſimilibus Prælatis idem conantibus apertè reſtiterit, oſq; noſtrum ita inhibuerit, ut ne illud quidem aperire contra Evangelij tui prædicatores potuerimus. Illi profectò prædicatione tua omnem Miſſam, omne purgatorium noſtrum funditus ſubverterunt, quod ego cum omnibus aliis Papiſtis nunquam potui obtinere. Peto itaque veniam & imploro miſericordiam Dei, ne mihi imputare incredulitatem meam velit. Atque ita Prælatus iſte haud multò poſt obdormivit.* Wolff.tom.2. memorab. pag.417.** Anno 43. moriens *Eccius* acerrimus Lutheri adverſarius de nulla alia re qoàm de nummis locutus eſt, teſte Chrooico Carionis. Petrus Lembergius in Epiſtola de doctrina & morte Eccii Anno eodem edita totam rem pleniùs exponit. *Scis* (inquit) *quæ de morte Eccij ſparſa fuerit fama non ubis, qui procul erant, & doctrinam ejus oderant. ſed qui officii cauſâ decumbenti quotidiè affuerant, Initio hominem, ſicut corpore firmo & robuſto fuit, contempſiſſe morbum, ſubinde admonitum ab amicis noluiſſe cavere occaſiones, quibus morbus alebatur. Cùm autem manifeſta ſigna apparerent Naturæ à morbo victæ & q. cedentis, ac non deeſſent, qui eum ad Confeſſionem & Euchariſtiam hortabantur, ne tùm quidem ſuorum acquieviſſe conſilio, donec tandem totus lecto affixus & jam mens mota eſſe non obſcure deprehenderetur, ibi Monachum egregie indoctum & tamen ut ejus funeſta oratio oſtendit, ad maledicendum non ineptum, ad lectum decumbentis Eccii ſacra feciſſe, porrecturum poſtea pro more Euchariſtiam: hoc animadverterit Eccius, necne, ignoro, hoc audio, cùm juberetur, ut pararet ſe ad ſumtionem πολλὰ παραφρονοῦντα dixiſſe de neſcio quibus quater mille aureis, hos ſi habeat, bene habitura omnia & triumphanturum ſi de cauſa. Non ita multò poſt ſumſiſſe Euchariſtiam ac ſecuta mox, quæ talem vitæ conſuetudinem ſequi ſolent, ſcis enim quibus morbis, qui vino & Veneri nimium indulgent, ſunt obnoxii, & tandem non animadvertentibus iis, qui aſtabant, cum ſanguine purpuream vomuiſſe animam.* Hæc de Eccii morte Ingolſtadio nunciata ſuot, ac poſtea à multis magnis viris, quòd Comitia tùm Norimbergæ celebrarentur, hûc perſcripta. Meminit hujus interitus Eccii etiam Lutherus in comment. cap.2. Hoſeæ tom.4. Jeoenſ. Lat. pag. 607. & addit. *Non delectant pios hi horribiles caſus, mallent enim, ut omnes conferrent operam ſuam ad Evangelii doctrinam illuſtrandam ac propagandam, quam dum Evangelium blaſphemant, ſibi æternos cruciatus ne concilient. Sed dum nullum blaſphemiarum modum faciunt, talibus exemplis opus eſt, ut Deus teſtetur ſe judicem eſſe & reprimat impiorum conatus, ut alii emendentur & Evangelio non ita ſe opponant.* Eodem Aono 43. mortuus eſt *Albertus Piggius* Papatus defenſor noo poſtremus, de quo ſcribunt, fuiſſe illum in tumultu oppreſ-

ſum

ſum in magna hominum frequentia, unà cum pecunia illa, quam à Papa & Cardinalibus propter operam ſuam in cauſa Pontificia defendenda collocatam acceperat. Anno 45. horribili morte obiit *Iohannes Minerius* ſummus judicii & Senatus Aquenſis in Gallia Præfectus Waldenſium perſecutor crudeliſſimus, ut conſtat ex Schleidano libr. 16. comment. pag. 463. & Oſiandro Cent. 16. Hiſtor. Ecclef. libr. 2. cap. 54. De hoc Minerio Pantaleon in Hiſtoria rerum in Eccleſia geſtarum ſcribit, *quod ex internis viſcerum flammis miſerè perierit, quòd Medici eum non ſanare, imò nec inſpicere poſſent, quodq́ horrendas in Chriſtum blaſphemias evomens animam efflaverit.* Guarlacus Doctor Lovanienſis acerrimus Pontificiæ ſedis defenſor inter multas horrendas blaſphemias, quas in morbo ſuo evomuit, lamentabili voce cum Caino exclamavit, peccata ſua majora eſſe, quàm ut remitti poſſent atque ita deſperabundus expiravit, ut videre eſt in Epiſtola Claudii Senarclai ad Bucerum. De Munerio Prætore Lutetiano refert autor librorum de rebus in Gallia ob religionem geſtis ſub Henrico II. pag. 9. quòd *primus de cauſis Evangelicorum cognoverit ac multa in eos crudeliter perpetrarit.* Is poſtquam in Comitiſſæ Senigaræ cauſâ falſi damnatus eſſet, ex decreto Senatus variis in locis mulctam honorariam publicè perduxit, denique infami, omnibus tamen grato ſpectaculo, piloriis ut loquuntur, circumductus fuit atque ita relegatus. Dicebat ille dum in carcere detineretur, *ſe agnoſcere eas, quas ſubiret, pœnas mercedem eſſe malè tractatorum Lutheranorum, nihilq́ poſthac in eos ſe tentaturum.* Unus item ex iis Conſiliariis, qui fidelium cauſis cognoſcendis atque dijudicandis vacarat, repentinâ morte paulò pòſt interiit. Anno 46. *Alphonſus Diazius* Hiſpanus fratrem ſuum Johannem per famulum crudeliter ob Evangelicæ doctrinæ profeſſionem ex inſidiis obtruncat, ut eſt apud Schleid. l. 17. comm. p. 491. cùm v. in fratricidã pro merito non animadverteretur, factum divino judicio, ut in Concilio Tridentino muli ſui collo adhærens in deſperatione mortuus ſit. Ann. 1547. die 27. Aprilis cùm ob cladem & captivitatem Electoris Saxoniæ Johannis Friderici *Canonici Miſnenſes* in templo cathedrali ſupra modum jubilarent & hoc nomine hymnum *Te Deum laudamus,* decantarent, tùm Deus in malignorum & perverſorum illorum hominum ἐπιχαιρεκακίαν exemplũ statuit, manifeſtoq; ſigno ſe abominari pravorum gaudia declaravit. Actutum enim templum illud de cœlo fulmine tactum & incendio correptum ac deſuper omnia ædificia in cinerem redacta ſunt, campanæ & organa Muſicalia liqueſcentia perierunt & incendium illud à quarta pomeridiana ad ſextam matutinam alterius diei horam continuò duravit. Thomas Stibarus in Hiſtor. narrat. de vita Johan. Frider. Roſinus in vita Johan. Frider. lit. Ee. 3. D. Polandus Superint. Miſn. in præfat. conc. de Muſ. inſtrument. Hûc pertinet quod de *Hoxurienſibus* Roſinus ibidem commemorat. Oppidum eſt in Saxonia, quod appellatur Hoxar, in quo multi erant cives Auguſtanæ Confeſſioni addicti & miniſtrum etiam Eccleſiæ habebant purè docentem Evangelium. Hi ergo cùm audiviſſent de eventu hujus belli & Electoria captivitate, ſummum inde dolorem capiebant & triſtem caſum miſeris modis deplorabant, ſed Conſul ejus urbis *Bartholomæus Maſco* adhuc à Pontificiorum parte pendens iis inſultabat, ſubinde hæc verba repetens. *Hem ubi nunc eſt veſtrum Evangelium? ubi nunc veſtra Sacramenta? nunquid ex hac Cæſaris victoria manifeſtum ſit, quæ & ubi ſit vera Eccleſia atque religio?* Poſt hanc inſultationem domum abiens apparato ſplendido convivio invitabat ad ſe alios nonnullos Pontificiis corruptelis deditos, ut cum illis lætum ſumeret diem & exultaret ob belli exitum & piorum calamitatem, ſed iſta lætitia non diu durabat. Peracta enim cœna & convivis digreſſis, cùm & ipſe cubitum ſeceſſiſſet, dolores & tormina ventris ſentiebat, quibus adeò affligebatur, ut circiter mediam noctem domeſtici ac familiares, quia videbant dolores ſubinde augeri & morbum ingraveſcere, mitterent accerſitum Paſtorem ejus urbis, licet inviſum Conſuli, quòd puram Evangelii doctrinam populo publicè proponeret, verùm antequam veniret Eccleſiæ miniſter, jam Conſul ſubitâ morte extinctus erat. Anno 48. in Comitiis Auguſtanis *Iohannes VI. Conſtantienſis Epiſcopus, Nobilis à Weza,* ſive Veſalius juratus Evangelii hoſtis, qui in bello *Schmalcaldico* adverſæ partis molitiones non parum promoverat, ac ob id Cardinalitium galerum expectabat, ſubitaneâ morte ex hac vita ad tremendum Dei judicium evocatus eſt, idque factum noctu, cùm paucis horis priùs inter cœnandum horribilia urbi Conſtantienſi & Lutheranis in Diœceſi ſua habitantibus interminatus eſſet, hac voce uſus. Jch wil ſie putzen/ oder die Hand Gottes ſoll mich rühren. *Tractabo eos egregiè, aut manus Domini me tangat.* Hæc verò eum ita tetigit, ut mortuus in lecto inveniretur poſtero die à cubiculariis, qui horribilia ſe quædam eâ nocte audiſſe faſſi ſunt. Referunt Caſp. Bruſchius in annalibus Epiſcoporum Conſtantienſium, Sleidanus libr. 21. comment. pag. 641. & ex illis Wolfius Cent. 16. pag. 574. Anno eodem 48. ſecutus eſt horribilis *Franciſci Spiræ* interitus, quem Sleidanus pag. 649. hiſce verbis deſcribit. Eſt in agro Patavino Venetorum ditionis oppidum Citadella, hîc erat civis quidam homo forenſis & cauſidicus valdè exercitatus, Franciſcus Spira. Is incredibili quodam ardore cœpit complecti puriorem doctrinam & cùm indies magis atque magis proficeret, non domi tantùm apud amicos, quid ſentiret de ſingulis dogmatibus, verùm etiam paſſim apud omnes explicabat. Ea res non diu potuit eſſe occulta & tandem ad Legatum Pontificium, qui tùm erat Venetiis, Johannem Caſum Archiepiſcopum Beneventanum delata fuit. Ubi hoc Spira cognovit, facilè ſuum intellexit periculum. Cùm ergo diu multumq; in omnem partem deliberaſſet, tandem ſtatuit vocatus convenire Legatum. Itaque profectus Venetias & errorem ſuum, uti putabat vel metus causâ dicebat, confeſſus veniam poſcit & obſequentiam impoſterum pollicetur. Legatus, tametſi propter ſpontaneam Confeſſionem gaudebat, tamen exempli causâ jubet, ut domi reverſus antè dicta publicè revocet. Accipit ille conditionem & licet jam tùm inciperet ipſum pœnitere facti, tamen urgentibus amicis, qui non ipſius modò, ſed conjugis etiam & liberorum & facultatum ipſius ſpem totam in eo poſitam eſſe dicerent, obtemperavit. Verùm non multò pòſt in ægritudinem incidit tùm animi, tùm corporis, deque miſericordia Dei cœpit deſperare. De conſilio igitur amicorum Citadellâ defertur Patavium ut & Medicorum operam & Doctorum homi-

hominum paratam habeteт conſolationem. Medici Johan. Paulus Craſſus, Bellacata, Friſimelega ſtatim ubi vidiſſent, ex vehementiori cogitatione natum morbum, nec ullum eſſe remedium præſtantius judicabant, quàm animi conſolationes. Frequentes igitur ad ipſum quotidiè veniebant homines docti & ſacræ Scripturæ teſtimoniis, quæ ſummam Dei miſericordiam nobis explicant, mentem illius ſanare ſtudebant. Ipſe verò *non inficiari quidem iſta, ſed ad ſe nihil pertinere, & quòd agnitam veritatem abjuraſſet meis periculis, deſtinatum ſe cruciatibus æternis & illos jam animo ſeſe perſentiſcere atq; videre, neque Deum amare poſſe, verùm horribiliter odiſſe dicebat*, in eoque perſtitit: neque jam cibum ampliùs capere volebat & cùm per vim ingereretur, ſubinde reſpuit. Cùm ergo fruſtrà conſumerentur omnia conſilia & ipſius tùm infirmitas corporis, tùm angor mentis indies magis atque magis augeſceret, domum relatus fuit atque ibi miſer in eo ſtatu ac deſperatione vitam finiit. Memorabilis hujus exempli meminit Flacius ejusque uſum oſtendit in præfat. lib. de Sectis, diſſenſionibus & contradict. Pontif. ad Senatum Venetum pag. 43. *Miſit*, inquit, *Deus hoc tempore viſitationis & illuſtrandæ religionis ſuæ cùm aliis omnibus gentibus ſuos quoſdam doctores & monitores, tum etiam veſtris Illuſtr. Dominationibus inter alios, duos nequaquam obſcuros Legatos ac verbi voluntatisq; ſuæ prædicatores, nempè Franciſcum Spiram & Rev. virum fratrem Baldum Lupetinum civem & cognatum, veritatisq; præceptorem meum. Quorum prior cum eſſet clarus vir, celebrisque cauſidicus, tum & ingenio, tum facundia, tum & eruditione multos alios præſtantes viros longè antecelleret, veritatemque ſincerioris religionis agnoviſſet & confeſſus eſſet & Antichriſti errores damnaſſet ac multos de veritate edocuiſſet, tandem iſtic à Pontificio Legato minis violentiaque coactus eſt agnitum Chriſti Evangelium contra conſcientiam damnare & abnegare. Verum Deus eum velut alterum Iudam, filiique ſui proditorem ſenſu iræ ſuæ ferit, in ipſiſſimum infernum projecit, & præſenti Dæmonum carnificina, ac planè tartareo horrendoque cruciatu viventem adhuc aliis tum perſecutoribus tum contemtoribus veritatis ſuæ in conſpicuum modisque omnibus expaveſcendum exemplum diu excarnificare clamantem ac vociferantem ſine fine in illuſtri ac frequentiſſimo loco publica Academia Patavij, ſe ob abjuratam damnatamque agnitam viventis Dei veritatem in æternum damnatū eſſe, &c. Quod profectò valdè memorabile Dei miraculum nullis omnino humana fraudi aut phyſica cauſæ tribui potuit, ut multi doctiſſimi viri ex omnibus profeſſionibus & nationibus qui eum coràm ſæpius inviſerunt & allocuti ſunt, teſtantur, quæ hiſtoria multorum publicis ſcriptis, omnibus fermè noſtris linguis editis evulgata celebrataque eſt.* Anno 52. Tragicus exitus *Creſcentij* Pontificii in Concil. Tridentino Legari contigit, quem Sleidanus lib. 23. comment. pag. 751. his omninò verbis deſcribit. Creſcentius valetudine detentus hærebat. Is nocturno ſpectro perterrefactus, ut ajunt, & ægrotare, ſimulque vitæ cœpit deſperare, quantumvis etiam familiares atque Medici eum conſolarentur, &c. Quâ cœperit occaſione ægrotare, conſtitueram ſilentio præterire, quod ſuſpicio erat in ejus invidiam eſſe conſictum, ſed quoniam ipſius amici ac familiares, qui decumbentem aliquando conſolati ſunt, ita referunt, addendum eſſe putavi. Martii die 25. ſcribendis literis ad Pontificem valdè fuerat occupatus & laborem ad noctem uſque continuavit. Ibi ſurgens, ut ſe reficeret, ecce viſus eſt illi canis quidam ater inuſitatâ magnitudine, flammantibus oculis, auribus ad terram propè demiſſis ingredi & ad ipſum rectà contendere, deinde ſub menſam dilabi. Percuſſus & obſtupefactus ubi demum ſeſe collegit, famulum inclamat, qui erant in anteriori cubiculo, jubet adferri lumen & inveſtigari canem, cùm autem nuſquam appareret, ne in vicino quidem conclavi, gravem ſuſcepit cogitationem & in morbum incidit. Moribundus etiam ſubinde ſuis acclamaſſe fertur, ut canem, qui lectum conſcenderet, arcerent. Monachus quidam Monaſterienſis cùm in Suggeſtu contra Evangelii doctrinam vehementiſſimè inveheretur, ſubitò fulminis ictu occiſus fuit, ut Pantaleon annotavit. Heinricus Smithæus qui Evangelii profeſſionem Lovanii in Brabantia abjuravit domum rediens ſeipſum cum agno Dei collo appenſo ſuſpendit. Foxus in Martyr. pag. 2105. Anno 56. *Iacobus Latomus* hæreticæ pravitatis Inquiſitor Chriſtique fidelium perſecutor immaniſſimus in horrendam deſperationem incidit. Nam cùm ex ambitione contra conſcientiam veritatem Evangelii atrociter impugnaſſet, corpore vegeto & ſano ſubitâ trepidatione & terroribus ita perculſus eſt, ut quos ex amicis noverat doctiſſimos ad ſe accerſeret, ſuamque impietatem in extrema conſtitutus, deſperatione ultrò fateretur. *Grave eſt*, inquiens, *peccatum meum, qui prudens ſciensque in verbo Dei perſequendo & opprimendo aliis meam locavi operam. Quare adverſus Spiritum S. peccavi, nec ulla vel in hac vita, vel in æternum peccati mei condonatio mihi ſperanda eſt, ſed Diaboli & corpore & anima æternum ſum mancipium, adeoque jam in regnum ejus incorporatus: Quinimo haud porro Latomum ut hominem intuemini, ſed ut ipſum Diabolum, & ſi aperirentur vobis oculi, manus pedesque meos teterrimis unguibus deformes & formidabiles deprehenderetis.* Per hæc ejus verba, qui aderant, viri docti ſupra modum territi ſunt, inter quos quidam Doctor Theologiæ, amicus ejus intimus conſolari eum cœpit & docere: *nullum peccatum grave adeò eſſe, quin per Dei miſericordiam condonetur*; ad quæ reſpondit Latomus, *ſibi non ignotas eſſe plurimas ex ſacris literis depromtas ſententias, quæ præclaræ admodum ſint & conſolationis pleniſſimæ, ſed deeſſe ſibi fidem & fiduciam in Deum. Et ne vobis dubium ſit, certa eſſe, quæ de mea damnatione locutus ſum, videbitis quod lecto jam affixus moriar. Sim autem vobis exemplo eaque de cauſa vos accerſi juſſi, ut per me moniti reſipiſcatis & in perſequendis fidelibus finem faciatis.* Hæc & plura cùm dixiſſet, inter horrendos mugitus mortuus eſt, atque oris ejus totiusque corporis apparuit fœditas, ut omnibus eſſet terrori. **Refert Selnecc. in orat. de Initiis & progreſſu. Aug. Conf. p. 29. Item ** Jobus Fincelius de miraculis ſui temporis & ex eo Wolff. cent. 16. memorab. p. 667. An. 58. 31. Martii exeruit ſe Nemeſis divina in *Epiſcopo Labacenſe* acerrimo Evangelicorum perſecutore Donaverdæ de paucis gradibus in templi egreſſu delapſo & cervicem hoc caſu frangente. Anno eodem 58. Uno atque eodem die, eademque ægritudine nimirum quartanâ elati fuerunt, *Maria Regina Angliæ & Reginaldus Polus Cardinalis* Pontificis Legatus, perſecutores doctrinæ Evangelicæ acerrimi referente Vergerio Dial. 1.

con-

contra Oſium f. 165. Anno 1560. *Cancellarius Galliæ Oliverius* in miſerabili deſperatione mortuus eſt, cùm præcipuè ſuper exulto Annæburgio doleret, is inter alias deſperationis voces has jactabat. *O Cardinalis Lotharingiæ, tu es cauſa es, ut omnes in æternum damnemur.* Referunt Heinricus Petri & Beuterus. An. 65. *Ioachimus à Neuhauſen* Bohemiæ Cancellarius, hoſtis Eccleſiarum, quæ à Pontifice Romano ſejunctæ puriorem doctrinam profitebantur, acerrimus, dum Danubii pontem Viennæ tranſit rupto pontis jugo cum citio & equis delapſus in Danubio ſubmerſus eſt. ** Valentinus Pacæus Theologiæ Licentiatus & Concionator Evangelii Lipſiæ ab Evangelica ſincera religione deficiens & in Sueviam profectus Dillingæ ſeſe cum Pontificiis conjunxit, Evangeliiq; doctrinam blaſphemavit & virulenter irriſit. Cùm autem Lauingam capaciatus eſſet & deinde domum Dillingam verſus rediret, in itinere incidit in quendam, qui venabulum per os Valentini adverſum trajecit eumq; occidit, ſic ergò apoſtata ille miſerè periit. Anno 1558. Wigand. de apoſtaſ. Empſychovius in refut. cauſar. Braunii p. 443. Oſiander Cent. 16. citatur infra pag. 1313. ** Refert Chytræus in Chron. Andreas Hondorpius in ſpeculo Hiſtoriali talem commemorat Hiſtoriam. *Bernburgi* ante aliquot annos bonarum literarum fuit Studioſus, qui ex Abbatis cujuſdam promotione Canonicatum in Cathedrali Eccleſia Magdæburgenſi adeptus eſt, hic cùm otium & tranquillitatē propter annuos reditus ſibi polliceretur & Babylonicæ meretricis ſignaculo gauderet, ſubitò in extremas deductus eſt anguſtias. Nam cùm aliquando equo vectus Magdæburgo egreſſus eſſet, iis Diabolici ſpectri dementatus eſt præſtigiis, ut ſe corpore & anima à Satana jamjam abreptum iri crederet, quod & factum eſſet, niſi ea Chriſti Salvatoris dicto, *Sic Deus dilexit mundum, &c.* conſolatione arrepta ſeipſum conſortaſſet, eo enim dicto tanquam ſacro ſcuto tunc temporis Satanam à ſe abegit, ſed relicto fœtore peſſimo, qualis adultarum eſt veſtium. Mœſtus itaq; & animo turbidus domum revertitur, ubi cùm menſæ aſſideret fratrem lateri affixum habens; ſpectrum illud animo ejus obverſatur & in tantas eum denuò redigit anguſtias ut flebilibus gemitibus teſtaretur, *ſe Satanæ & corpore & anima eſſe proprium*, in qua deſperatione feſtino curſu in proximum puteum ſe præcipitat, ſed ex divina gratia urnam in aquis penſilem apprehendens ſe ſuſtentavit, illæſusq; inde extractus eſt. Ab eo tempore conſolando hominem hunc turbidum, gravibusq; tentationibus oppreſſum admodùm occupati fuerant Eccleſiarum ejus loci miniſtri animarum curam ſibi demandatam habentes. Sæpè enim numerò accidit, ut concioni ſacræ cùm intereſſet, tanti ſubitò eum opprimerent terrores, ut amentis inſtar in ſacrarium ſe proripiens ex Concionatoribus aliquem acceſſeret, ſupplexque ab eo conſolatione ex verbo Dei deſumtâ ſe erigi peteret. Tantò ipſi Canonicatus iſte conſtitit, is mirabili Dei providentia in tentationibus conſervatus mavult jam plebeius eſſe civis, dummodò ſalvam habeat conſcientiam, quàm magnificus & dives Canonicus turpi conſcientiæ labe aſperſus. *De Carolo quinto, Henrico ſecundo, Franciſco ſecundo*, Galliæ Regibus Evangelicæ doctrinæ perſecutoribus hi conſcripti extant verſus:

Conſiliis Chriſtum oppugnans & fraudibus ingens
Regum ille terror, Carolus,
Ipſis ridiculus pueris, furioſus & excors,
Totus repentè corruit.
Tuq; Henrice malis dum conſultoribus utens,
Sitis piorum ſanguinem,
Ipſe tuo vecors inopina cæde peremtus,
Terram imbuiſti ſanguine.
Henrici deinceps ſectans veſtigia Patris,
Franciſcus infelix puer.
Clamantem Chriſtum ſurdâ dum negligit aure,
Aure putrefactâ corruit.
Verſuti, fatui, ſurdi hæc ſpectacula Reges,
Vos ſapere vel mori jubent.

Potuiſſet autem hoc carmen longiùs contexi ad *Carolum nonum, Henricum tertium, Henricum quartum*, quorum luctuoſi exitus omnibus noti ſunt. Memorabile cumprimis eſt, quod de *Henrici II.* obitu à Bucholzero, Chytræo, Nigrino & aliis Chronologis refertur. Is maxima ſuppliciorum crudelitate graſſabatur in eos, qui Pontificiis erroribus nuncium miſerant, quinimò comminatus fuerat, *ſe ex Lutheranorum cineribus montem maximæ altitudinis & latitudinis confecturum, cui vix ſimilis in Galliis extaret.* Cùm verò Pariſiis, Anno 59. nuptiæ regis Hiſpani celebrarentur & in ludis equeſtribus Dominum Mongomerinm porrectâ haſtâ ad certamen equeſtre invitaret & invitum cogeret, Mongomerius cum Rege concurrens haſtam quidem eleganter ſuper Regis thoracem ferreum fregit, ſed galea Regis non ſatis clauſa admiſit tenuiſſima quædam fragmenta haſtæ Mongomerianæ, quæ ſupra oculum Regis per cranium in cerebrum penetrarunt, ex quo vulnere 10. Julii intra duodecimam & primam diei horam expiravit, quâ ipsâ horâ 10. Junii Senatores Pariſienſes Lutheraniſmi accuſatos Mongomerio captivandos & cuſtodiendos mandaverat, cui poſtea in ludo equeſtri propriâ manu haſtam, qua occiſus fuit, in manus tradiderat. Haſenmullerus in Hiſtoria Jeſuitarum cap. 11. pag. 425. & ſeqq. multa exempla apoſtatarum miſerè demortuorum adducit. ** Idem Haſenmull. in Hiſt. Jeſuit. p. 427. refert, *ſe audiviſſe ex Jeſuita Turriano, Ignatii Lojolæ comitem aſſiduum uſq; ad aram Miſſæ fuiſſe Dæmonem, à quo etiam ſæpe ita fuerit agitatus, ut in magna copia frigidiſſimum mortis ſudorem effuderit & poſtquam cum tremore obierit, mortuum nigerrimo vultu conſpectum eſſe. Cum anno 1554. corpus ejus ad templum ab Alexandro Farneſio extructum transferre vellent Jeſuitæ, oſſa cadaveris non ſunt inventa, fingentibus ipſis, ea per Angelos forſan eſſe translata, quales Angeli fuerint, ipſi viderint. Nihil dicam, quam felices ſortiantur exitus ipſi Jeſuitæ, qui quo modo moriantur, vel ubi ſepeliantur, vix vicina domus novit, ad quos ægrotantes noviſſios & extraneos non admittunt, nam mira forſan viderent & audirent.* ** *Rabus* degener ille parentis optimi filius, apoſtata turpiſſimus cùm vino obrutus Colon. ad caſtra ea iret, à militib. occiſus & ſine Sacramento mortuus eſt. *Caſparus Franck* Ingolſtadii moriturus neminē ad ſe admittere voluit, dicens: *Ego multa feci & ſcripſi contra conſcientiam, diſcedite à me omnes, jā ſum in foro judicis, brevi vel condemnabor, quod metuo, vel ſalvabor, cujus tamen nullam perſuaſionis rationem in corde meo ſentio*, ſicq; ſolus miſerè expiravit. ** *Stephanus Agricola* olim Paſtor Helbarenſis pagi in Comitatu Mansfeldenſi à religione Evangelica deficiens primò cum Sidonio

Michaele Merſburgenſi Epiſcopo in religione conſenſit, poſtea verò ad Papiſtas velut ſublatis ſignis manifeſtè ſe Dillingam contulit, inde progreſſus Romam uſq; ad ipſam Antichriſti ſedem, ibi palàm Evangelicam veritatem, quam antea profeſſus fuerat, abnegando, abſolutionem conſecutus eſt. Poſtea ſpe potiundi dignitatibus & reditibus Papiſticis in mari Adriatico in Germaniam rediturus navigans, conſcientiâ apoſtatici facinoris tantopere torquetur, ut cruciatus cordis finire cupiens, in mare ſe præcipitem daret. Wigand. de apoſtaſ. Emptychov. contra Braunium Decan. Colon. p. 444. ** Anno 83. Landspergæ frater quidam Jeſuitarum *Iohannes* nomine, qui veritatem Evangelii agnitam reliquerat & Jeſuiticum ordinem ingreſſus erat, miſerabiliter plane vitam cum morte commutavit, nullam enim conſolationem admittere voluit, quod Haſenmullerus ſeſe vidiſſe & audiviſſe ſcribit: *Afferebant* (inquit) *Ieſuita ad ipſum agnos orbiculares, roſaria, grana, imagines, ligneas cruces, ſigna benedicta, hoſtiam conſecratam &c. promittebant preces, Miſſas, ſuffragia: hortabantur illum, ut conſideret fratrum & ſanctorum merita, verùm fruſtra inania fundebant verba, ille enim viciſſim dicebat. Removete hæc omnia, nam propterea, quod hæc credidi, jam damnabor.* Dicebam ego ipſi, *Crede in Ieſum Chriſtum.* Reſpondit miſer, *in hunc credidi, ſed turpiter illum abnegavi, mihi ex Ieſu factus eſt damnator, non poſſum ſalutem conſequi.* Et Petro Hiſpano dixit: *Quaſo aut me interficias, aut da mihi cultrum, ut meipſum transfodiam, nam totus flammis infernalibus ardeo.* Quæ audientes Jeſuitæ ob oculos illi ponebant crucis ſignum & herbas benedictas corpori admovebant; ille verò ait, *removete iſta, quibus oleum igni additis, nihil præterquam Dæmones meam animam unguibus apertis expectantes video, illis jam ſum traditus, nam Deum & verba ejus abnegavi,* ſicque miſer in deſperatione obiit. Noctu paratum ipſi eſt ſepulchrum. Cumq; mane Sacriſtanus aquam benedictam, priusquam corpus humaretur, foveæ infundere vellet, niger canis de ea proſilit, quo viſo frater Sacriſtanus aufugit territus, reliquis nuncians ſe Dæmonem vidiſſe &c. Hæc & plura illius generis ibidem commemorat Haſenmullerus. Talia quamplurima commemorat Foxus in Martyr. Eat nunc Bellarminus & ex infelici exitu de Eccleſiæ veritate judicandum eſſe diſputet.

SECTIO XV.

De nota Eccleſiæ decima quinta, quam Bellarminus aſſignat, quæ eſt felicitas temporalis.

An temporalis felicitas ſit nota Eccleſia.

299. *Membrum primum.* Sitne felicitas temporalis genuina & propria Eccleſiæ nota? Negamus 1. Scriptura teſtatur manifeſtis dictis & Hiſtoriæ illud comprobant plurimis exemplis, veram Eccleſiam in hac vita ſæpius fuiſſe cruci ſubjectam. Audiatur querela Eccleſiæ Iſraeliticæ Pſal. 129. v. 1. *Sæpè afflixerunt me à juventute mea, dicat nunc Iſrael, v. 2. ſæpe afflixerunt me à juventute mea, ſed non potuerunt mihi.* Cogitentur exilia Patriarcharum, ſervitus Iſraelitarum in Ægypto, commoratio per quadraginta annos in deſerto, abductio in captivitatem Babylonicam &c. ** Cùm Abrahamus in terra Canaan veram Dei notitiam docere & Eccleſias plantare cœpiſſet, fames ibidem exoritur Gen. 12. v. 10. Eliâ concionante, oritur annonæ caritas, non autem Prophetæ ſed impii Regis & Baalicæ cohortis culpâ 1. Reg. 17. 18. 19. capp. Arnobius circa annum Chriſti 300. hoc gentilium commentum, quod doctrinæ imputari conſueverint temporum mala, octo libris repreſſit. Paulus etiam Oroſius, Presbyter Hiſpanus, Auguſtini & Hieronymi σύγχρον⊛ libris. 7. Sodomitæ habitabant in loco fertiliſſimo & pulcerrimo. Quinque reguli Orientales non idcircò erant DEI populus, quod victoria potirentur. Gen. 14. Cùm populus Iſraeliticus à Babyloniis vinceretur inque captivitatem abduceretur, dicebant Moabitæ & Edomitæ Ez. 25. v. 8. *Ecce ſicut omnes gentes domus Iuda* id eſt Deus non magis curat populum Iudaicum, quam gentes alias, ſi eſſent populus DEI victoriam ab hoſtibus reportarent, nec in bello ſuperarentur. Idem Moabiticum & Edomiticum ſive Eſauiticum judicium eſt Bellarmini. ** De Eccleſia N. T. prædicit Chriſtus Joban. 16. v. 20. *Amen amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos autem contriſtabimini.* v. 33. *in mundo preſſuram habebitis.* Act. 14. v. 22. *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.* 2. Tim. 3. v. 12. *Omnes qui pie vivere volunt in Chriſto Ieſu, perſecutionem patientur.* Apoc. 12. v. 13. *Draco magnus, cùm projectus eſſet in terram, perſecutus eſt mulierem* (Eccleſiæ typum) v. 15. *& miſit ſerpens ex ore ſuo poſt mulierem aquam tanquam flumen, ut eam faceret trahi à flumine* (denotantur perſecutionum fluctus, quibus vera Eccleſia ſæpius eſt ſubjecta.) 2. Contra vero Scriptura dictis & Hiſtoriæ comprobant exemplis, Eccleſiam malignantium, adeoq; veræ Eccleſiæ hoſtes, felicitate temporali exultaſſe. Job. 21. verſ. 7. *Quare impii vivunt, ſeneſcunt confortati divitiis?* v. 8. *Semen eorum permanet coram eis.* v. 9. *Domus eorum ſunt pacatæ à timore & non eſt virga Dei ſuper illos* v. 13. *ducunt in bonis dies ſuos &c.* Pſal. 73. v. 5. *In labore hominum non ſunt & cum hominibus non flagellantur.* v. 12. *Ecce illi impii felices ſunt in ſeculo, obtinuerunt divitias &c.* Jerem. 12. v. 1. *Iuſtus quidem tu es Domine, ſi contendam tecum, veruntamen juſta loquar ad te. Quare via impiorum proſperatur? bene eſt omnibus qui prævaricantur & iniquè agunt.* v. 2. *Plantaſti eos ac radicem miſerunt, proficiunt & faciunt fructum.* Similem querelam contexit Habacuc cap. 1. v. 3. Quoties Philiſtæi, Ammonitæ, Midianitæ, Aſſyrii &c. victoriam ab Iſraelitis reportarunt? Quàm graves contra Chriſtianos perſecutiones primis tribus poſt Chriſtum natum ſeculis ab Imperatoribus Romanis ſunt motæ? Quoties Gothi, Vandali, Hunni Imperium Romanum ad Chriſtianiſmum perductum vexarunt? Quid hodiè Turca hoſtis Chriſtiani nominis agit? nonne ebrius eſt victoriis à Chriſtiano populo reportatis? Dan. 11. verſ. 36. de Antichriſto prædictum, *elevabitur & magnificabitur adverſus omnem Deum & dirigetur.* Ergo ſucceſſus temporalis felicitas Antichriſtianæ Eccleſiæ potius convenit. Abſit igitur, ut ex felicitate temporali, divitiis ſcilicet victoriis, ſplendore externo &c. de religionis & Eccleſiæ veritate judicium velimus ferre, maneat potiùs firmum fixum effatum Regis ſapientiſſimi, quòd ex ſucceſſu externo non poſſit de DEI gratia vel odio certi quippiam ſtatui Eccleſ. 9. verſ. 1.

Ne-

Neſcit homo, utrum amore vel odio dignus ſit; in quē locum ſic commentatur Hugo de S. Victore. *In Eccleſia neſcit homo aut amorem aut odium, quia beneficia temporalia indifferenter eveniunt bonis & malis, hac indiſtinctio obtenebrāt mentes hominum de providentia Dei.* 3. Intueamur Chriſtum Eccl. caput, quali fortunâ in mundo ſit uſus. Tota ipſius vita nihil aliud fuit in hoc mundo q̄ continua calamitatum tela, *non habuit ubi reclinaret caput* Matt. 8. v. 20. per multas easque graviſſimas *paſſiones in gloriam ſuam intravit* Luc. 24. v. 26. Quare cùm Eccleſia ſit corpus Chriſti myſticum, huic capiti ſuo eam oportet per tribulationes & perſecutiones *conformari* Rom. 8. v. 29. neq; enim *diſcipulus eſt ſupra Magiſtrum, nec ſervus ſupra Dominum* Matth. 10. v. 24. Luc. 6. v. 40. Joh. 13. v. 16. cap. 15. v. 20. &c. Quòd ſi igitur ex felicitate vel infelicitate temporali de Eccleſia faciendum eſſet judicium, dicendum potiùs infelicitatem externam quàm felicitatem veræ Eccleſiæ in hoc mundo adhærere. Sed nec felicitas nec infelicitas temporalis eſt Eccleſiæ propria ac perpetua. Comparatur Eccleſia in Scripturis naviculæ Matth. 8. v. 23. Luc. 8. v. 22. Uti ergò navicula per mare interdum placidè & ſecundâ aurâ fertur: ita quoq; Eccleſia proſpero rerum curſu ac ſucceſſu quandoq; utitur. Sed ut facilè contingit ſurgentibus ventis & intumeſcentibus fluctibus Eccleſiam periclitari: ſic perſecutiones & adverſitates contra Eccleſiam facilè oriri poſſunt. 5. Eodem argumento à felicitate temporali docto idololatriam ſuam Eccleſia Iſraelitica propugnabat. Jerem. cap 44. v. 16. *Reſponderunt Jeremiæ omnes Iudæi, qui habitabant in terra Ægypti. Sermonem, quem locutus es nobis in nomine Domini, non audiemus ex te.* v. 17. *ſed facientes faciemus omne verbum, quod egreditur de ore noſtro, ut thymiama adoleamus Melecheth cœli & libemus ei libamina, ſicut fecimus nos & Patres noſtri in urbibus Iuda & in plateis Ieruſalem & ſaturati ſumus panibus & bene nobis erat, malumq́, non vidimus.* v. 18. *Ex eo autem tempore, quo ceſſavimus ſacrificare Reginæ cœli & libare ei libamina, indiguimus omnibus & gladio & fame conſumti ſumus.* Eodem planè armorum genere Ethnici contra Chriſtianos pugnantes idololatriam ſuam defenderunt. Symmachus in Epiſt. 30. apud Ambroſium diſputat, *permanendum eſſe in veteri religione Romanorum, quod illorum Reſpublica ampliſſima & florentiſſima fuit, quamdiu Iovem & Apollinem coluerunt.* Auguſt. lib. 1. de civit. Dei cap. 30. *Pagani afflicti rebus adverſis querebantur de Chriſtianis & Romanæ Reipubl. cladem in religionem noſtram referebant, quia diis ſuis ſacrificare prohiberentur.* lib. 2. de civit. Dei cap. 3. memorat vulgatum olim fuiſſe apud Ethnicos proverbium: *Pluvia defecit cauſâ Chriſtiani nominis*, in quæ verba ſic commentatur Ludovic. Vives. *Significat ita dictum illud fuiſſe ab impiis hominibus jactatum, ut quicquid mali accideret imputandum eſſe Chriſtianis judicarent. Tertullianus. Prætexentes ſanè ad odii defenſionem illam quoq́, vanitatem quod exiſtiment omnis publicæ cladis, omnis popularis incommodi Chriſtianos eſſe cauſam, Si Tiberis aſcendit in mœnia, ſi Nilus non aſcendit in arva, ſi cœlum ſtetit, ſi terra movit, ſi fames, ſi lues, ſtatim Chriſtianos ad leonem acclamatur.* Cyprian. contra Demetr.: *Sed enim cùm dicas plurimos conqueri, quod bella crebrius ſurgant, quod lues, quod fames ſæviant, quod imbres, quod pluvias ſerena longa ſuſpendant, nobis imputari, ultra tacere non oportet.* Hæc ibi vires. Idem Auguſt. lib 5. de civit. Dei cap. 22. commemoratis quibuſdam diuturnis veterum Romanorum bellis ſubjungit: *Hæc ideò commemoro, quoniam multi præteritarum rerum ignari, quidam etiam diſſimulatores ſuæ ſcientiæ, ſi temporibus Chriſtianis aliquod bellum paulò diuturnius trahi vident, illicò in noſtram religionem protervíſſimè inſiliunt, exclamantes, quod ſi illa non eſſet & vetere ritu Numina colerentur, jam Romanâ illâ virtute quæ adjuvante Marte & Bellona, tanta celeriter bella confecit, id quoq́, celerrimè finiretur.* Eodem argumento utitur Turca in Alcorano, unde dicit, *gladium ſibi divinitùs contra Chriſtianos eſſe traditum.* Eſt igitur argumentum illud, quo Bellarminus utitur, planè Ethnicum, Turcicum & Epicuræum, imò Diabolus ſplendore regnorum mundanorum ad idololatriam Chriſtum pellicere conatus fuit Matth. 4. v. 8. Luc. 4. v. 6. 6. Patres à felicitate temporali ad Eccleſiæ veritatem argumentum duci poſſe negant. Juſtinus in qq. & reſp. ad orthod. q. 126. pag. 368. quærit, *Quomodo Græciſmus & Paganiſmus non probetur eſſe ſanctior Chriſtianâ religione, quandoquidem quamdiu in urbe ille obtinuit, omnis ibi & in agris eorum proſperitas & rerum abundantia viguerit, idq́, cùm illa crebrò bellis premerentur, ex quo autem in eis Chriſtiana invaluit profeſſio, domibus & civibus & reliqua copiarum ubertate ſunt deſtituta & quia vix reliquias, quæ à Græcis olim extructa ſunt, ædificiorum retinentes, quod aliquando urbes fuerint, oſtendunt.* Reſpondet autem hoc modo: *Ex ubertate & prolixo proventu frugum domorumq; ut urbium & agrorum ſolitudine de ſanctitate eorum, qui aliis præſtant, conjecturam capere non licet, Domino Deo ex utilitate mortalium res hujusmodi præbente atq; auferente, ſed ſanctitas eorum qui aliis ſunt præſtantiores. ex bonis, quæ animi deſtinatione ab eis perficiuntur, operibus dijudicatur. Enimvero ut homines Dæmonibus in ſacris hoſtiæ offerrentur & ut, qui Deo convenit, inanimis exhiberetur honor, Græcis rerum potentibus eſt factum. Chriſtianis autem invaleſcentibus nefaria hujusmodi Græcorum ſive paganorum ſacra ſunt prohibita. Ex talibus ergò rebus tanquam quibuſdam notis Chriſtianorum ſanctitatem dignoſcere oportet & non ex frugum affluentia & ædificiis, non ex urbibus & agris.* Auguſt. in Epiſt. 120. ad Honorat. *Beneficentiſſimâ providentiâ omnipotens Deus terrenam felicitatem conceſſit & impiis, ne pro magno quæreretur à bonis.* lib. 1. de civ. Dei cap. 8. *Placuit divinæ providentiæ præparare in poſterum bona juſtis, quibus non fruentur injuſti, & mala impiis, quibus non excruciabuntur boni. Iſta verò temporalia bona & mala utrisq; voluit eſſe communia, ut nec bona cupidiùs appetantur, quæ mali quoq; habere cernuntur, nec mala turpiter evitentur, quibus & boni plerumque afficiuntur.* ** Idem lib. de agone Chriſt. cap. 12. p. 320. *Eccleſia Catholica per totum orbem longè lateq; diffuſa impetus hoſtium frangens magis magisq; roborata eſt non reſiſtendo ſed perferendo.* ** Idem lib. 2. de civit. Dei cap. 23. *Non magni pendamus terrenam felicitatem, quæ malis etiam plerunque conceditur, nec eam rurſus quaſi malam arbitremur, cùm etiam in ea multos pios ac bonos unius Dei cultores præpolluiſſe videamus.* libr. 18. de civit. Dei cap. 54. circa finem. *Ambæ civitates* (terrena & cœleſtis) *temporalib. vel bonis pariter utūtur vel malis pariter affliguntur, diverſâ fide, diverſâ ſpe*

Digitized by Google

diverſo amore, donec ultimo judicio ſeparentur & percipiat unaquæq́; ſuum finem, cujus nullus eſt finis. lib. de utilit. cred. cap. 1. hæreticum eum arbitratur, *qui alicujus temporalis commodi & maximè gloriæ principatusq́; ſui causâ falſas opiniones ſequitur.* Arnob. lib. 2. adv. gent. pag. 120: *Nihil eſt nobis promiſſum ad hanc vitam, nec in carunculæ folliculo conſtitutis opis aliquid ſponſum eſt auxiliiq́; decretum, quinimò edocti ſumus, minas omnes quæcunq́; ſunt parvi ducere atq́; æſtimare fortunæ.* Contrà autem veræ Eccleſiæ conditionem ſic deſcribunt, quòd perſecutionibus ac preſſuris variis ſit ſubjecta. Tertullianus eam comparat *ſylvæ caduæ, quæ amputata altior exit*, quod Prudentius ſic expreſſit: *Perdere nos fruſtra Conſul Romane laboras, Nam velut in ſylvis deciſa repullulat arbor, Et multi ex una veniunt radice nepotes, Sic noſtrorum uno centum de funere ſurgunt.* Idem Tertullianus: *Plures efficimur, quoties metimur à vobis, ſemen eſt ſanguis Chriſtianorum.* Et paulò ante: *Exquiſitior quæq́; crudelitas veſtra illecebra eſt magis ſectæ &c.* Hieron. adverſ. error. Joh. Hieroſolym. ad Theophil. tom. 3. fol. 85. *Fundendo ſanguinem & patiendo magis quàm faciendo contumelias Chriſti ab initio ſemper fundata Eccleſia, crevit perſecutionibus, Martyriis coronata eſt.* Chryſoſtom. homil. 25. in 1. Corinth. crucem & perſecutiones dicit *eſſe characteres Evangelii.* Idem ſuper dictum Geneſ. 3. *Inimicitias ponam.* tom. 1. col. 553. ſcribit, *Eccleſiam in Confeſſoribus viciſſe, in Martyribus triumphatricem extitiſſe.* Vigil. lib. 1. adverſ. Eutych. in princ. *Nihil novum, nihil peregrinum Eccleſiæ fortitudo experitur, talibus penè ab univerſis hæreticis quæſtionum turbinibus agitata triumphum de contrariis & immobilitatem ſortita eſt de adverſis.* 7. accedat ipſorum adverſariorum confeſſio. c. Si Eccleſia 23. q. 3. ex Auguſtino: *Si Eccleſia vera eſt, ipſa eſt, quæ perſecutionem patitur, non quæ facit. Quæratur ab Apoſtolo, quam Eccleſiam ſignificabat Sara, quando perſecutionem faciebat ancilla?* Anglo Remenſes in annotat. ſuis in cap. 5. Matth. *Facit Deus Solem ſuum oriri ſuper juſtos & injuſtos, unde facilè perſpicimus, hominum aut nationum proſperos ſucceſſus nullum ſignum aut teſtimonium eſſe verioris aut purioris religionis.* Claud. Eſpenſæus in 2. Tim. pag. 103. *crucem eſſe notam Eccleſiæ ſcribit.* Et pag. 100. *Prædixit Chriſtus labores, Pſeudo Chriſti proſpera.* Ribera comment. in cap. 11. Hebr. *Oportet ut credatur Deum eſſe remuneratorem omnium fidelium præſtantiori ratione, quàm quâ in hac vita eos remunerat, quia ſæpe etiam ſine remuneratione ſancti ex hac vita diſcedunt, ut Abel à fratre interfectus.* Acoſta de temp. noviſſ. lib. 1. cap. 14. *Bella quamvis ex quo homines eſſe cœperunt, nulla non ætas viderit, tamen poſt tempora Chriſtiana maximè orbem terrarum infeſtârunt, ut coactus ſit Auguſtinus calumniis reſpondere eorum, qui iſtas calamitates legi Chriſtianæ tribuebant & reverà regnorum conturbationes hæreſeon furori ſucceſſerunt, cùm tamen nihil accidat, quod non fuerit prædictum.* Nicol. Craſſus in antiparœneſi ad Baronium Patavii Anno 606. edita. *Scimus Joſiam Regem Deo cariſſimum fuiſſe, qui tamen miſerè periit in eo calamitoſiſſimo prælio, quod intempeſtivè commiſit cum Nechaone Ægyptio Rege, qui arma non inferebat ipſi ſed Aſſyriis. Ex noſtris etiam Ludovicus Rex, cujus egregia pietas omnium vocibus celebratur, Chriſtianæ religionis propagandæ ſtudio bis adverſâ fortunâ cum Saracenis congreſſus fuit. Nam primo prælio fuſus fugatusq; eſt & inſuper captus: altero peſtilentiæ vi magnam exercitus partem & vitam amiſit.* Et poſtea: *Plerunq; iis, quos Deus accepciſſimos habet & præcipuo quodam benevolentiæ genere complectitur, res ex voto minimè ſuccedunt, imo adverſa infeſtaq; videntur omnia, ut ex iis, quæ hominibus in hac vita evenire ſolent, qualiacunq; ſint, conſtare nullo modo poſſit, actiones ſuſceptæ ab iis, juſtæne an iniquæ ſint &c.* Quinimò Bellarminus ſeipſum audiat, ſic enim ſcribit l. 4. de Eccleſ. cap. 6. §. Jam verò: *Ut aqua diluvii arcam Noæ attollebant, ita perſecutiones Eccleſiam non modo non deſtruunt, ſed etiam illuſtrant.* (Atqui ſi perſecutiones illuſtrant Eccleſiam, quomodo temporalis felicitas poterit eſſe Eccleſiæ nota? Conferatur Bell. lib. 4. de Eccleſ. cap. 2. §. Quarta nota) Pergit Bell. *Itaq; Juſtinus in Triphone dicit, perſecutionem id eſſe Eccleſiæ, quod eſt vineis putatio, ut enim vinea putatione ad ubertatē provocatur, ita quoq; Eccleſia perſecutionib. creſcit. Et Tertull. cap. ult. Apologet. ſanguinē Martyrum eleganter ſemen Chriſtianorum vocat &c.* Atqui ſi Eccleſia perſecutionibus creſcit, perſecutiones potiùs q̃ temporalis felicitas ipſi convenient.

Argumenta Bellarmini pro temporali felicitate.

300. Videamus quomodo Bell. hoc loco probet, felicitatem temporalem divinitùs illis collatam, qui Eccleſiam defenderunt, eſſe Eccleſiæ notam. *Nunquam* (inquit) *Catholici Principes ex animo Deo adhæſerunt, quin faciliìme de hoſtibus triumpharent.* Ad quam theſin probandam adducit *victorias Abrahæ, Moſis, Joſuæ, Gedeonis, Samuelis, Davidis, Ezechiæ, Joſiæ, Maccabæorum in V. T. Proſperitatem & victorias Conſtantini, Theodoſii ſenioris, Honorii, Theodoſii junioris, Juſtiniani ſenioris, Heraclii, Godefredi Bilionæi &c.* ex Eccleſiaſtica *Hiſtoria N. T.* & addit, *Imperatores Orientis ab eo tempore, quo propter diſſidium circa imagines ſe ab Eccleſia Rom. ſeparaverunt, ſemper indies deterius ſe habuiſſe, donec tandem imperium penitus amiſerunt. In Occidente verò Imperatores ſemper magis vel minus floruiſſe, ut magis vel minùs Romanæ Eccl. addicti fuerunt.* Reſp. 1. nemo noſtrûm negat Deum piis & Catholicis Regibus ſæpius præclaras victorias & magnam proſperitatem conceſſiſſe, ſed ex eo non poteſt inferri, quod felicitas temporalis ſit genuina & propria Eccleſiæ nota, ſiquidē victoriæ & proſperitates illæ non ſunt vel Catholicæ Eccl. vel Catholicis Regibus perpetuæ. 2. Adducit quidem Bellarminus aliquot exempla piorum Regum, qui glorioſos ab hoſtibus ſuis triumphos retulerunt, ſed inde non poteſt inferri generalis concluſio, quòd omnes pii & Catholici Reges ſemp triumphaverint, multò minùs inde inferri poteſt, quòd illi, qui non triumphant, non ſint Catholici Reges. 3. Oſtendunt hoc ipſa illa exempla quæ Bell. adducit. *Jacobus* Abrahæ nepos quot adverſis fuit exercitus & tamen familia ejus fuit vera Dei Eccleſia. Tempore *Moſis* Eccleſia Iſraelitarum preſſa fuit in ſervitute Ægyptiaca, poſt eductionem per quadraginta annos vagatur in deſerto. Joſuæ 7, 3. incolæ urbis Hai in prælio contra *Iſraelitas* evadunt ſuperiores, non quod religio ipſorum melior ſed quia Iſraelitæ juxta præſcriptum veræ religionis non vixerant. Tempore Judicum *pugnabant Philiſtæi contra Iſraelem & caſus eſt Iſrael & facta eſt plaga magna nimis & ceciderunt ex Iſrael triginta millia peditū & arca Dei capta eſt.* 1. Reg. 4, 10. cùm paulò priùs ante allatam Dei arcam quatuor millia in pugna contra Philiſtæos deſideraſſent verſ. 2.

Aſſy-

Aſſyrii & Babylonii prævaluerunt in prælio contra Iſraelitas. *Ioſias* Rex pientiſſimus contra Pharaonem Necho pugnans occiſus eſt in Megiddo. 4.Reg.23. Tempore *Maccabæorum* adverſo Marte quandoq; pugnarunt Iſraelitæ 1. Maccab. 9. v.2. De Alexandro Magno, Juſtinus & alii referunt, quod quocunq; profectus fuerit, victoriam ſecum comitem habuerit. Bello ſacro ſive expeditioni ad recuperandam Hieroſolymam ſpecioſum prætextum obduxit Papa, pollicitus multorum annorum indulgentias, qui ad illud bellum ſe conferrent, ſed qua fortuna fuit geſtum? Omne robur Chriſtiani militis eò deductum, ibiq; fractum fuit. In ipſo templo Hieroſolymitano tantum cruoris humani effuſum, ut equi uſq; ad genua ſtarent in ſanguine humano. Ad Aſcalonem uno prælio cæſa ſunt centum millia &c. Tandem etiam Palæſtinam Imperatoribus Orientalibus Saraceni Anno 1187. eripuerunt anno 88. ex quo regnum Hieroſolymitanum penes Chriſtianos eſſe cœperat. Ab illo tempore quot victorias Turcæ à Chriſtianis reportarunt? 4. Accidit quandoque ut duo Reges in Eccleſia Catholica pugnent, num verò is qui vincitur, propterea fidem Catholicam amittit? 5. Diminutio Imperii Orientalis Pontifici Romano accepta ferenda eſt. Illius namq; fraudibus divulſio Imperii Orientalis & Occidentalis facta, undè porrò contigit, ut Græci ab Imperatoribus Occidentalibus deſerti ac hoſtibus ſuis copiarum viribus impares tandem à Turcis ſuperarentur. 6. Quorſum verò evaſit Imperium Occidentale à Romano Pontifice conſtitutum & juxta Bellarm. in lib. de transl. imp. à Leone III. in Carolum M. translatum, hodiè vix magni nominis umbra ſupereſt, ſic enim Boſſius de ruinis gent. adv. imp. & politic. lib.7.cap.3. *Imperatorum poteſtas nunc adeo eſt extenuata, vireſq; omnium Germanorum accisa, ut ad deſperationem videantur adducta.* Bellarminus ipſe lib.2. de Rom. Pont. cap.2.§.pr... cit: *Romanum Imperium jam fere deletum eſſe ... nimus.* 7. I... ratores Latinos ſemper m... nusvè fortunati, ut magis vel minus Rom... clesiæ addicti ... riut, cum veritate Hiſto... congruit. He... ius IV. fuit in ſummo ... tificem Romanum odio, idem tamen ... portavit victorias. Pontifex illum ana... bat & creabat alium Imperatorem Ru... Suevorum Regem miſſâ ad eum coronâ Imp... toriâ cum hac inſcriptione: *Petra dedit Petro, Petrus diad. ma Rudolpho*, ſed ille in nullo prælio felix tandem ab Henrico in bello victus eſt. Poſtea ſecundum Imperatorem creavit Pontifex, qui à fœmina occiſus; mortuo ſecundo creavit tertium, qui in molendina captus ab Imperatore occiſus, tandem Papa ipſe de ſede ſua deturbatus & in carcerem conjectus eſt.

De felicitate Eccleſiæ Romanæ.

301. *Membrum ſecundum.* An proſpero rerum ſucceſſu ſemper fuerint uſi Eccleſiæ Romanæ defenſores. *Catholici* (ſcribit hoc loco Bellarminus) *in Helvetia, Germania, Gallia & Belgio multas victorias reportarunt ab hæreticis. Carolus V. miraculo divino victoriam retulit de Lutheranis*, Anno 1547. Stanislaus Hoſius in ſcripto contra Vergerium ſic rhetoricatur, *Carolus V. Imperator habuit ante pau... cos annos perexiguas copias, fuit totius fere Imperii præſidiis deſtitutus. Proteſtantes vero exercitum & numero ... ſſimorum militum & omnibus rebus bello neceſſariis inſtructiſſimum contra Cæſarem collegerant. Sedit autem tunc Deus pro tribunali & quaſi latâ ſententia pronunciavit, Carolum V. imperatorem ſuæ doctrinæ propugnatorem eſſe & Victoriam incruentam illi conceſſit.* Reſp. 1. Cur prætermittere voluit Angliam? Sixtus V. Pontif. Rom. Anno 1588. Elizabetham Angliæ Reginam anathematis fulmine percuſſit, regio titulo & omni autoritate exuit, omnes ejus ſubditos à juramento & obœdientia abſolvit, regnum Angliæ donavit Hiſpano. Is claſſem potentiſſimam diverſis in locis totum fermè triennium inſtruit, quæ conſtabat navibus militaribus grandibus 150. militibus veteranis ſelectiſſimis 20000. nautis 10000. tormentis 2650. Pyrio pulvere, globis, annonâ ac reliquis neceſſariis ad ſex menſes erat inſtructiſſima, in navibus erant altaria ... celebrabantur Miſſæ, aderat magna multitudo Monachorum, quæ convertere debebat Anglos ad fidem Pontificiam. In maxima navi picta erat imago D. Virginis Mariæ additis hiſce verbis: *Vindica cauſam filii tui.* Hieronymus Vida ... ante victoriam canens acclamabat: *Tu qua Romanas voluiſti ſpernere leges, Hiſpano diſcas ſubdere colla jugo.* Sed quid fit? Cum vix è conſpectu Hiſpaniæ in mare perveniſſet claſſis, adverſis rejecta fuit ventis. Rex intelligens claſſem nondum affectam, eſſe inſigni clade, denuò eam exire juſſit & Belgicam quandam claſſem adjecit. Antequam verò hæ claſſes conjungerentur, Franciſcus Dracus Eques Anglus Hiſpanicam claſſem à tergo cœpit inſequi & oppugnare utens minoribus navigiis utpote agilioribus, cùm Hiſpanicæ eſſent magnæ & ad celerem motionem non ſatis idoneæ. Poſtmodùm octo naves vetuſtas pice, ſulphure, & aliis ejuſmodi rebus complens, illas incenſas commiſit vento vehementi, qui à tergo Hiſpanicam claſſem aſpirabat, quæ creberrimis incurſionibus & conflictibus labefactata, pugnâ navali victa & profligata fuit, exercitu Hiſpanorum numeroſiſſimo fuſo & fugato, triremibus multis captis, diſſipatis aut ſubverſis, plurimis belli Ducibus captis & præda ingenti in Reginæ poteſtatem redactâ. 2. Cur prætermittit *bella Pontificum* adverſus Imperatores Romanos & alios Dynaſtas infeliciter ſæpius geſta? Secretarius Pauli IV. act.2. an decreta Concil. Trident. armis imperanda pag. 72. *Eugenius IV. contra Bohemos utpote ſchiſmaticos pugnaturus cruciatam indixit, ſed infauſtè atq; infeliciter, nam in illo bello periêre ferè omnes cruce ſignati, ſchiſmatici verò victores evaſerunt.* 2. In præliis *Helveticis* & *Gallicis* Mars fuit ἀλλοπρόσαλλ☉. In *Scotia* Proteſtantes ſæpe fuerunt ſuperiores. De *Belgis* ſubjectione non habet quod magnopere glorietur Hiſpanus. ** Ieſuita Conzen de pace German. lib.1. cap.24. p.340. Ano. 1557. *victo ad S. Quintinum Franciſco Rege Galliarum Calviniani inſoleſcentes & Regis adverſo prælio elati aliquid aggrediendum rati &c.* ** 4. *Bellum Schmalcaldicum* pacatiorem habuit exitum quàm Papa ſperaverat, unde Mendoza coram Cæſaris Legato conqueſtus eſt, *accidiſſe Pontifici id, quod eſt apud Eſaiam. Cùm expectaſſem ut ederet uvas, edidit labruſcas.* Henricus Merckelius Magdæburgenſ. Secret. in relatione de obſidione urbis liter. F. ij. refert, ſe ex ore Lazari Schvvendii Viennæ Auſtriacorum audiviſſe, quod Imperator CAROLUS paulò poſt iſtud bellum Oeniponte dixerit, *ſe nullam apud Catholicos & Pontificem præſertim iniiſſe gratiam, quod non juſſiſſet Electori captivo caput præ-*

non habet matrem. 2. Ut debitas Deo agamus gratias, quòd *vocaverit nos vocatione ſanctâ* 2. Timoth. 1. verſ. 9. & Eccleſiæ ſuæ cives nos fecerit, ut nobis quoque illud elogium competat Hebr. 12. v. 22. *Acceſſiſtis ad montem Sion & civitatem Dei viventis, Ieruſalem cœleſtem & multorum millium Angelorum frequentiam.* v. 23. *Et Eccleſiam primogenitorum qui conſcripti ſunt in cœlis & judicem omnium Deum & Spiritus juſtorum perfectorum.* 3. Ut inter Eccleſiæ cives adſcripti vitam ſanctam & vocatione noſtrâ dignam agamus, ne velut putrida & mortua membra ex hoc myſtico Chriſti corpore abſcindamur. 4. Ut concordiam in Eccleſia, quæ eſt *Dei domus* 1. Timoth. 3. v. 15. fideliter alamus, nec turbemus eam contentionibus non neceſſariis 1. Cor. 1. v. 10. *Obſecro vos fratres per nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, ut idipſum dicatis omnes & non ſint inter vos ſchiſmata.* 5. Ut piis & honeſtis Conſtitutionibus, quæ in Eccleſia ſeruntur, reverenter nos ſubmittamus, nec intempeſtivo Chriſtianæ libertatis uſu ſcandalum concitemus &c. 6. Ut promiſſiones de Eccleſiæ conſervatione firmâ fide amplexi petamus in ejus conſortio ad finem uſque vitæ conſervari, ut partem habeamus ſortis Sanctorum in lumine Coloſſ. 1. verſ. 22.

305. Definitio Eccleſiæ ex ſuperioribus poteſt conſtitui talis. Eccleſia eſt cœtus hominum per prædicationem verbi & adminiſtrationem Sacramentorum ex mundo ad regnum Dei vocatorum & congregatorum, in quo cœtu ſunt electi juxta prænotionem *Patris*, verè ſcilicet ac perſeveranter in Chriſtum credentes, quibus mixti ſunt non ſancti, ſed tamen eandem doctrinam profitentes. Deus Pater, qui per Filium nos redemit, & per Spiritum ſanctum ad Eccleſiæ conſortium nos vocavit, conſervet nos in hoc regno gratiæ uſque ad finem vitæ noſtræ, ac tandem ad regnum cœleſtis gloriæ transferat, Amen. *Definitio Eccleſiæ.*

INDEX GENERALIS SIVE PRIMUS,

Continens Materias & earum ordinem:

UBI AUTEM NOTANDUM, NUMERUM PAGINAM, LITTERAM verò paginæ faciem notare.

LOCUS I. DE COENA.

CAPUT I.

De Appellationibus S. Cœnæ.

COnnexio cum loco præcedenti, pag. 1. a.
Diſcrimen Baptiſmi & S. Cœnæ p. 1. a.
Appellationes Sacræ Cœnæ, p. 1. & quidem
I. Ex Scripturis in quibus dicitur,
A. Cœna Dominica, p. 1. b.
Appellationis primæ ratio p. 2. a.
B. Menſa & calix Domini, ib. C. Commmunicatio corporis & Sanguinis Chriſti, ib. D. Novum Teſtamentum pag. 2. b.
Appellationis quartæ ratio ibid.
Dubia circa hanc appellationem, p. 3. a.
α. quomodo S. Cœna dicatur & Novum Teſtamentum, & Nov. Teſtam. Sacramentum, ib.
β. Quomodo corpus & ſanguia Chriſti poſſint ſtatui Sigilla huius Teſtamenti, cum Chriſtus ſit Teſtator. ibid.
γ. An corpus & ſanguis Chriſti rectius dicantur legata, an ſigilla ib.
δ. quomodo corpus & ſaoguis Chriſti dicantur ſigilla huius Teſt. cùm non ineurrant in ſenſus. p. 3. b.
ε. Quare S. Cœnæ potius quàm baptiſmati tribuatur appellatio Teſtamenti? ib.
Eſt Fractio panis. ib.
II. Ex ſcriptoribus Eccleſiaſticis. ib.
1. Græcis, à quibus dicitur. 1. Εὐχαριστία. ibid.
Appellationis huius ratio ib. 2. σύναξις. p. 4. a.
3. ἀγάπη ibid. 4. λειτουργία ibid. 5. θυσία, προσφορά. ib. 6. μυστήριον. p. 4. b.
2. Latinis, qui vocant Sacramentum altaris & Miſſam. ibidem.
Etymologia vocis miſſa Hebraica. ib.
Periphraſes & encomia S. Cœnæ, p. 5. b.

CAPUT II.

De Vaticiniis ac typis, quibus in Vet. Teſt. hoc Sacramentum prænunciatum ac præfiguratum.

Vaticinia V. T. de S. Cœna. p. 6. a. Pſalmi. 22. v. 27. ib. Pſalmi 23. v. 1. ib. Pſalm. 111. v. 1. & ſeqq. ib. Proverb. 9. v. 2. p. 6. b. Eſa. 25. v. 6. ib. Typi Vet. Teſtam. ad S. Cœnam ſpectantes, ib. Arbor vitæ. ib. Panis & Vinum Melchiſedeci, ib. Agnus Paſchalis. p. 9. a. Manna & aqua deſerti. ibidem. Sanguis fœderis. pag. 7. b.
Panes propoſitionis ib. Carnes ſacrificiorum. p. 8. a.
Panis & vinum Davidis ibid. Menſa regia ib. Panis ſubcinericius Eliæ ib. Pallium Eliſæi ib. Convivium Ahasveri ib. Carbo igoitus. ibid.

CAPUT. III.

De cauſa efficiente principali ſive authore huius Sacramenti.

Author S. Cœnæ Chriſtus Jeſus, p. 8. a.
Qui eſt 1. θεάνθρωπος. p. 8. b. 2. Nov. Teſtam. mediator. ib. 3. Ejusdem cum Patre & SS. eſſentiæ. ibidem. 4. Fidelis teſtis. ib. 5. ſapiens & omniſcius. ib. Idem adhuc hodie in adminiſtratione Cœnæ præſens eſt. p. 9. 1.

CAPUT. IV.

De miniſtro ſeu diſpenſatore huius Sacramenti.

Diſpenſatio S. Cœnæ ſpectat ad miniſtros Eccleſiæ. pag. 9. a.
An miniſter Eccleſiæ ſibi Euchariſtiam diſpenſare poſſit. p. 10. a.

I N D E X

CAPVT. V.

De externis Symbolis ſive re terrena hoc Sacramento.

Externa hujus Sacramenti Symbola ſunt panis & vinum.p.10.b.
Quæritur 1.quare Deus hiſce & aliis elementis uti noluerit.11.a.
Quæritur 2. an elementa illa externa mutare liceat. pag.11.b.
Antitheſis errantium claſſes complectens.p.12.a.

CAP. VI.

Quæſtio III. an Panis Euchariſticus azymus vel fermentatus eſſe debeat. 12. b.

CAP. VII.

De placentulis orbicularibus quas hoſtias vocant.

Q.IV. An liceat uti panibus rotundis minoribus.14.a.
Argumenta coutraria. 14.b.

CAP. VIII.

De Cramate Euchariſtico.

Q. V. An vino Euchariſtico aquam miſcere neceſſarium ſit. p.15.a.
Argumenta pro parte quæſtionis negante.15.b.
Argumenta pro oeceſſitate mixtionis 1. Exemplum Chriſti.17.a. 2. Patrum autboritas.ibid.

CAP. IX.

De communione ſub una ſpecie.

Q. VI.an vinum benedictum diſtribuendum ſit omnibus communicantibus. 18. b.
Affirm. Quia.
I Inſtitutio Chriſti id requirit ibid.
Exceptio Bellarmini: hæc verba dici ſolis Apoſtolis. p. 19.a.
Alia ejusdem exceptio, Cœnam Domini non conſtare niſi una duntaxat ſpecie. 23.a.
Valentiani & Becani exceptio: diſtinguendum eſſe inter inſtitutionem & præceptum.24.a.
II. Quia Chriſtus utramque ſpeciem diſtribuit. p.25.a.
III. Quia D. Paulus utriusque ſpeciei uſum requirit. p.26.b.
Exceptiones Bellarmini I. aliam eſſe rationem Eccleſiæ Corinthiacæ 27.a. II. Apoſtolum præſcribere modum ſalutaris communionis 27. b. III. Diſtinguendum inter traditionem & præceptionem. ibid.
IV. Quia Teſtamenti integritas communionem ſub utraque ſpecie requirit. 28.b.
V. Quia Communio ſub una ſpecie adimit fidelibus conſolationem ex uſu Sacræ Cœnæ petendum. p. 29. a.
Argumenta pro communione ſub utraqne ſpecie ſecundaria. 29.b.
I. Bibitio aquæ ex petra profluentis. 29. b.
II. Mors Chriſti, non ſignificatur integre per unam ſpeciem ibid.
III. Si poteſt tolli pars Euchariſtiæ ergò & baptiſmi ibidem.
IV. Si poteſt tolli calix, ergò & panis 30.a.
V. Quibus datur remiſſio peccatorum, illis ſignum remiſſionis non debet negari ib.
VI. Quibus datur ſanguis Chriſti, illis Symbolum ſanguinis non eſt denegandum.30.b.
Teſtimonia Patrum pro aſtruenda communicatione ſub utraque ſpecie.ib. & ſeqq.
Teſtimonia ex jure Canonico.35.a.
De Conſtantienſis, Baſilienſis & Tridentini Conciliorum decretis. 36. b.
Teſtimonia ex ſcriptoribus Pontificiis recentioribus.37.a.
Communio ſub una ſpecie quando ſit decreta. p.38.b.
Diſſenſus eorum, qui communionem ſub una ſpecie propugnant. 39.a.
Bellarmini ἐγκλήματα Luthero in hac quæſtione intentata.41.a.
Ejusdem argumenta pro communione ſub una, quorum primum ex concomitantia petitum.41.b.
II. Totam Sacramenti rationem in una ſpecie reperiri. 43.b.
III. non ſumi majorem utilitatem ex communione ſub utraque quàm ſub una ſpecie.44.b.
IV. Nullum præceptum divinum de utraque ſpecie eſſe datum quod probat.46.b.
1. Ex figuris ibid. 2. Ex doctrina & exemplo Chriſti. 47.b. 3. Ex doctrina & uſu Apoſtolorum. 49. a.
4. Ex teſtimonio Veteris Eccleſiæ, quæ
α. nunquam improbavit communionem ſub una ſpecie. 49. b.
β. unam ſpeciem reliquit liberam. 50. a.
γ. variis ritibus idipſum manifeſtavit, quales ſunt
A. aſſervatio. 50. b. B. Communicatio domeſtica.51 a. C. Communicatio infantum, 51.b. D. Communicatio ægrotorũ.52.a. E. Communio Laica 52. b. F. Communio præſanctificatorum.53.a.
5. Ex conſenſu Eccleſiæ poſterioris 53.b.6. ab incommodis quæ neceſſitatem utriusque ſpeciei conſequuntur. qualia ſunt.
I. impoſſibilitas legem iſtam implendi.54.a. II. irreverentia Sacramenti.54.b. III. abſtemii à communione arcerentur. ibid. IV. penuria vini in quibusdam regionibus. ib.

CAP. X.

De retinendo τοῦ ῥητοῦ in verbis Cœnæ.

Vera corporis & ſanguinis Chriſti in Cœna præſentia. p.55.b.
Ea unicè nititur inſtitutione Chriſti.56.a.
Cur Lutherus quatuor fundamenta ponat, ib.
τὸ ῥητὸν in verbis Cœnæ retinendum probatur I. in genere, 56.b.
1. Ex conſenſu omnium prudentum ib. 2. ex requiſito legitimæ interpretationis.57.a. 3. ex natura præceptorum & articulorum fidei. ibid.
II. in ſpecie.58.a. ubi producitur.
A. Sacramenti proprietas.58.a. B. Teſtamenti qualitas.58.b. C. Chriſti inſtituentis majeſtas.59.b. D. Evangeliſtarum conformitas. 60. b. E. Tropi abſurditas.61.a. F. πληροφορίας fidei neceſſitas 62. a. G. Dicta Patrum.62.b.
Antitheſis adverſariorum. 63.a.
Explicatio verborum inſtitutionis.64.a.b.
Enumeratio Troporum quos adverſarii in verbis Cœnæ conſtituunt.65.b.
I. Claſſis Grammatica ad quam pertinet.

1.Carnl-

531

1, Catolſtad. 65.b.2. qui per δεικτικὸν intelligunt ſolum panem 66. 3. Joh. Alaſio qui δεικτικὸν hoc de tota actione exponit 66.b.4. qui relativum quod exponunt per quatenus. ibid. 5. Schvvenckfeldius 67.a. 6. qui verba ſic transponunt, quod pro vobis traditur eſt corpus meum. ibidem. 7. Campanus. ibid. 8. Beza. ibid.

Ad claſſem ſecundam Rhetoricam pertinent. I. Cinglius qui exponit per ſignificat. 67.a. II. Oecolampadius. 67.a. III. Qui corpus explicant per μνημόσυνον corporis 68.a. IV. qui corpus exponunt per teſſeram & ſigillum. b. V. qui corpus exponunt per efficaciam corporis. ib. VI. qui exponunt: hoc eſt jus in meo corpore. ib. VII. qui exponunt corpus pro inſtrumento offerente fidelibus corpus Chriſti. ib.

Ad claſſem tertiam logicam pertinent qui in attributione improprietatem logicam ſtatuunt. ib.

Tropi in verbis 1. Edite, bibite 69.a. 2. κοινωνία. ibid. 3. Teſtamentum ibidem. 4. rei fiunt corporis. ibidem.

Quidam dicunt ſeſe τὸ ῥητὸν retineri ibid.

Argumenta adverſariorum contra τὸ ῥητὸν.

Quorum I. literalis ſenſus tollit articulum fidei de veritate H. N. in Chriſto. 69. b. II. literalis ſenſus pugnat cum articulo aſcenſionis. 72.a. III. Verba Cœnæ κατὰ τὸ ῥητὸν accepta inferunt transſubſtantiationem. 73. a. IV. propoſitiones Sacramentales ſunt Sacramentaliter explicandæ. 73. b.

Propoſitiones Sacramentales in ſpecie examinantur.

Quæ ſunt 1. Circumciſio eſt fœdus. 74.a. 2. agnus eſt tranſitus ibidem. 3. Petra erat Chriſtus. 74. b. 4. Baptiſmus eſt lavacrum regenerationis. 75.a. 5. hoc poculum eſt Nov. Teſtamentum. ibidem. 6. Panis eſt κοινωνία corporis Chriſti. 75. b. 7. Chriſtus eſt ἱλαστήριον. ib.

V. in verbis Cœnæ prædicatur diſparatum de diſparato. 76.a.

Explicatio propoſitionis Eccleſiaſticæ panis eſt Corpus Chriſti 77. a. b.

Quid ſtatuendum de μετωνυμία Sacramentali adverſariorum. 78.a.

Propoſitiones adverſariorum ut ſunt. 1. iris eſt fœdus Dei. 2. ſeptem vaccæ ſunt 7. anni. 3. ſanguis eſt fœdus 4. Sabbathum eſt fœdus. 5. Sacrificia expiant peccata. 6. oſſa hæc univerſa domus Iſrael ipſa. 7. Johannes eſt Elias 8. Ager eſt mundus. 9. Chriſtus eſt vitis, 10. Paſcha noſtrum eſt Chriſtus. 11. duæ matres ſunt duo Teſtamenta 78. b. 12. ſeptem candelabra aurea ſunt ſeptem Eccleſiæ. 79.a.

VI. Particulæ In, Cum, Sub, diſcedunt à ῥητῷ. ibidem.

Photiniani quomodo verba Cœnæ exponant. pag. 80. b.

CAP. XI.

De vera, reali, & ſubſtantiali corporis & ſanguinis Chriſti in ſacra Cœna præſentia.

Qualis præſentia corporis & ſanguinis Chriſti in S. C. à nobis ſtatuatur. 81.a.

Confirmatio noſtræ ſententiæ per generalem quendam Syllogiſmum. 81.b.

Prima Claſſis argumentorum pro aſtruenda reali & ſubſtantiali corporis Chriſti præſentia, petitur ex Dominica inſtitutione. 82.a.

Secunda claſſis argumentorum noſtrorum petitur ex Paulo. 1. Corinth. 10. 83.b.

Tertia Claſſis argumentorum ex 1. Johan. 5. petitur. 84.b.

Teſtimonia Patrum. 85.a.

Antitheſis Calvinianorum. 87.b.

An de modo præſentiæ non a. de ipſa præſentia ſermo ſit. 88.b.

Num relatio importet veram relatorum præſentiam. pag. 89.a.

An fidei omnia ſint præſentia. 89.a.

Argumenta adverſariorum contra veram & realem corporis Chriſti in Cœna præſentiam. pag. 91.a.

Quorum 1. ad corpus Chriſti ſpiritualiter percipiendum ſufficit χειτικὴ & fidei præſentia. pag. 91.a.

2. Spiritus eſt qui vivificat caro non prodeſt quicquam. 91.b.

Argumenta minùs principalia quæ ſunt

I. Matth. 24. v. 23. ſi quis dixerit vobis ecce hic eſt Chriſtus &c. 93.a.

II. Matth. 28. v. 6. ſurrexit non eſt hîc, Marc. 14. v. 7. me non ſempar habetis Joh. 16. 28. relinquo mundum. ibidem.

III. Non novimus Chriſtum ſecundùm carnem. 1. Corinth. 5. v. 16. 93.b.

IV. Quæ ſurſum ſunt quærite ubi Chriſtus eſt Coloſ. 3 v. 1. 94.a.

V. Si Chriſtus in terris eſſet, ne quidem Pontifex foret Hebr. 8. v. 4.

Argumenta Philoſophica adverſariorum. Qualia ſunt

Omne corpus naturale eſt viſibile. 94.a.

2. Memoria eſt rerum abſentium. 95.a.

Neophotinianorum ſententia. 96.a.

CAP. XII.

De Transſubſtantiatione.

Transſubſtantiatio Pontificia impugnatur. 97.a.

I. Nec ſecundùm verba, nec ſecundùm rem in Scripturis habetur. ibid.

Exceptiones Bellarmini. ib.

II. Transſubſtantiatio pugnat cum Scriptura. 99.a.

Exceptiones Bellarmini de appellatione panis. p. 99.b.

Vocatur panis 1. quia ex pane factus, 100. b. 2. quia externam figuram panis retinet. ibidem. 3. quia habet effectus & proprietates panis p. 101.a. 4. quia more Hebraico omnis cibus dicitur panis. p. 101. b.

Ex loco Paulino 1. Corinth. 10. v. 16. contra Transſubſtantiationem concluditur. ib.

III. Transſubſtantiatio pugnat cum analogia fidei p. 102.a.

IV. Transſubſtantiatio evertit rei naturam de qua agit. 103.a.

V. Transſubſtantiationis dogma laborat perpetuis contradictionibus. 105.a.

VI. Transſubſtantiationis dogma parit multa abſurda. 108.a.

Dicta Patrum Transſubſtantiationi adverſa ibidem.

Origo Transſubſtantiationis. 111.b.

An in verbis Chriſti hoc eſt corpus meum transſubſtantiatio fundetur. 113.a.

Num in Eucbariſtia ſola accidentia pania locum habeant rei continentis.114.b.
Declaratio propoſitionum Sacramenralium per exempla.115.b. 1.propoſitionum perſonalium.ibid. 2.propoſitionis Johan.20. v.23. accipite Spiritum ſanctum 116.b. 3.propoſitionis.Johan.1. v.32.vidi Spiritum ſanctum deſcendentem.117.a. 4 propoſitionum de Angelis in aſſumpta forma corporea apparentibus.ib. 5.propoſitionum de ara Domini. ibid. 6. propoſitionum in vulgari loquendi conſuerudine.ib.
Quid ſtatuendum de propoſitione: Panis eſt corpus Chriſti. 118. a.
Teſtimonia Patrum pro ſtabilienda tranſſubſtantiatione excutiuntur.119.b.
Parrum teſtimonia in ſpecie conſiderantur utpote, 1. Juſtini 120.b. 2. Irenæi.ibid. 3. Tertulliani.ibid. 4. Cypriani.121.a. 5. Cyrilli Hieroſolym. 121.b. 6. Ambroſii 122.a. 7. Gregorii Nyſſeni ib. 8. Gaudentii.122.b. 9. Chryſoſtomi.ib. 10. Auguſtini. ibid. 11. Cyrilli Alexandrini. 123.a. 12. Euſebii Emiſſeni.ibid. 13. Remigii.123.b. 14. Gregorii.ib. 15. Bedæ. ib. 16. Damaſceni. ibid. 17. Theophylacti.124.a.
Quæ ea Conſiliis pro tranſſubſtantiatione adducuntur,examinantur,ibid.
I. Concilium Romanum anno 1059.124.b. II. Concilium Romanum anno 1079.ibid. III. Concilium Lateranenſe. Anno 1216. IV. Concilium Roman. anno 1413. ib. V. Concilium Conſtantienſe anno 1414.ib. VI. Concilium Florentinum.an.1439.ib.

CAP. XIII.

De conſecratione.

Forma S.Cœnæ.126.a.
Conſecratio Euchariſtiæ in quo conſiſtat. 126.b.
Duplex Dei benedictio.127.a.
Quatuor vicibus Chriſtus benedixit ib.
Euchariſtia Chriſti.127.b.
Quid complectatur Chriſti εὐλογία & εὐχαριστία. ibidem.
Quibus verbis Chriſtus conſecraverit.128.a.
Conſecratio qua miniſtri Eccleſiæ utuntur.129.a.
Explicatio loci Apoſtolici: Poculum benedictionis cui benedicimus.ibid.
Quæ & qualis ſit miniſtrorum conſecratio.129.b.
Quomodo pii veteres de conſecratione loquantur, ibidem.
Quid in conſecratione Pontificia deſideremus. p.132. a.
Quæſtio I. an conſecrationi addenda ſit oratio Dominica. 133.a.
Quæſt. II. an formatio figuræ Crucis ſuper panem & calicem improbanda ſit. ib.

CAP. XIV.

De fractione Panis.

Fractio eſt actio miniſterialis & præparatoria 133.b.
Antitheſis Calvinianorum. 134.a.
Argumenta contra repræſentativam fractionem. p.135.b.
Argumenta Calvinianorum pro neceſſitate fractionis.136.b.
Quorum 1. à Chriſti facto 136.b. 2. ab Apoſtolorum exemplo.138.a. 3. à primitivæ Eccleſiæ praxi ibid. 4. ex loco Apoſtolico. 1. Corinth.11. v.24. 138. b. 5. ea loco 1.Corinth.12.v.16. 139.a. 6. à dicto Paulino. 1. Corinth.10. v.17. 139. b. 7. ab authoritate Lutheri.140.a.
Ex Baptiſmo petitur inſtantia contra fractionis neceſſitatem. 140.a.

CAP. XV.

De diſtributione benedicti Panis & Vini.

Q.I. An ſacra Symbola communicantibus in manus danda.140.b.
Antitheſis. 141. b.
Q.II. Quid de Calvinianorum diſtributione ſtatuendum.142.a.
Q.III. Quid ſtatuendum de miſſis privatis ib.

CAP. XVI.

De manducatione & bibitione Sacramentali.

Objectum manducationis & bibitionis.143.a.
Antitheſis adverſariorum. ib.
Quænam ſit & dicatur manducatio Sacramentalis. p.143.b.
Fundamenta aſſertionis de manducatione Sacramentali. 144.b.
Teſtimonia Patrum. 146.a.
Argumenta Calvinianorum contra oralem manducationem quorum
I. Johan.6. traditam eſſe expoſitionem verbi Edite. 146.b. II. Verbum Edite de pane propriè, de corpore Chriſti metaphoricè intelligendum.147.b. III. manducatio propriè dicta eſt Phyſica. 149. a. IV. Edere eſt dentibus conterere.149.b. V. oralis manducatio eſt Capernaitica. 150.a. VI. Cibus ſpiritualis non poteſt percipi organo corporeo.150.b. VII. per oralem manducationem introducitur ſeparatio corporis & ſanguinis Chriſti. 152.a. VIII. Omnis promiſſio accipitur fide.152.b. IX. quicquid in os intrat in ventrem abit 153.b. X. Oralis manducatio planè eſt inutilis. ib.
Neophotinianorum ſententia.154.a.

CAP. XVII.

De repoſitione Sacramentali.

Argumenta contra repoſitionem panis Eochariſtici. 154. b. Quorum
I. pugnat cum Chriſti inſtitutione 154.b. adhoc exceptiones Bellarmini. ib. II. pugnat cum Apoſtolorũ eaemplo.155.b. III. pugnat cũ praxi primitivæ Eccleſiæ.ibid. IV. pugnat cum aſſertione Apoſtolica. 155. b. V. multis laborat incommodis ib. VI. repugnat naturæ Sacramentorum. 156.a. VII. pugnat cum typis V.T.ib.
Dicta Patrum contra repoſitionem.156.a.
Paſtophoria Veterum, ib.
Adverſariorum de repoſitione Sacramenti ſententia. pag.157.b.
Argumenta pro eadem.158.b.
Num Euchariſtia in eo differat à Baptiſmo, quòd ſit res permanens. 161.a.
Ritus primitivæ Eccleſiæ pro ſtabilienda repoſitione. p.163.a.
Quid ſtatuendum de aſſervatione Euchariſtiæ propter communionem ægrotorum.166.a.

CAP. XVIII.

De Circumgeſtatione Panis conſecrati, pag. 167.b.

Argumenta contra circumgeſtationem.169.a.
Feſtum corporis Chriſti.169.b.
Argumenta Pontificiorum pro ſtabilienda circumgeſtatione.170.b.
Exceptiones Bellarmini adverſus noſtra argumenta.171.b.

CAP. XIX.

De Veneratione Sacramenti.

Status quæſtionis de veneratione Eucbariſtiæ. pag. 172.b.
Contra Papiſticam Euchariſtiæ venerationem. pag.173.a.
Bellarmini de veneratione Euchariſtiæ diſputatio. 173.b.
Argumentum Pontificium pro adoratione Panis Euchariſtici.175.a.
Dicta Patrum de adoratione Euchariſtiæ.p.175.b.
Exceptiones Bellarmini ad noſtra argumenta. pag.176.b.

CAP. XX.

De fine & fructu Sacr. Cœn.

Tranſitio ad Doctrinam de Fructu Sacræ Cœnæ. p.177.a.
Dicta Veterum de fructu hujus Sacramenti.177.b.
Fines Cœnæ Principales ſunt duo. I. obſignatió promiſſionis Evangelicæ & fidei noſtræ cõfirmatio. 178.II. noſtra in Chriſtum inſitio & ſpiritualis ad vitam æternam nutritio.180.a.
Fines Sacræ Cœnæ minus principales.182.a.
Tridentinorum Patrum de fructu Cœnæ diſſertatio. p.182.b.
Bellarmini Diſputatio quòd fructus Euchariſtiæ non ſit remiſſio peccatorum.183.a.
Argumenta Bellarmini.184.a.
Dicta Veterum à Bellarmino adducta & rationes. p.184.b.
Exceptiones Bellarmini ad noſtra argumenta. p.185.b.
Neophotinianorum de hac re ſententia.187.a.

CAP. XXI.

De convivis ad hoc cœleſte admittendis.

Quibus inſtituta ſit S. Cœna ſcil. I. Chriſtianis.187.b. II. iis, qui ſe probare poſſunt. Excluduntur igitur 1. Hæretici. 188.a. 2. peccatores notorii ib. 3. Excommunicati.189.a. 4. obſeſſi, furioſi, dementes,189.b. 5. Perſonæ infames.ib.
Quæſt. I. de mutis an ad Cœnam admittendi ſint. p.189.b.
Quæſt. II. Quid cum abſtemiis agendum.190.a.
Quæſt. III. an etiam mortuis Euchariſtia inſtituta. p.190.b.
Quæſt. IV. an infantibus Euchariſtia danda ibid.
Quæſt. V. an Chriſtus ipſe Euchariſtia cum diſcipulis erit uſus 191.b.

CAP. XXII.

De manducatione indignorum.

Cur de indignorum manducatione agatur. p.192.b.
Quæſtio de indignorum manducatione explicatur. ibidem.
Fundamenta noſtræ ſententiæ de manducatione indignorum, quorum I. indigni percipiunt integrum Sacramentum. 194. b. II. Judas unà cum reliquis Apoſtolis Euchariſtia uſus eſt, 195.a. III. Paulus 1.Corinth.11. indignorum manducationem diſertè aſtruit. 195.b. ad hoc exceptiones adverſariorum. 196.b. IV. fides non pertinet ad ſubſtantiam Euchariſtiæ.197.b.
Dicta Veterum de indignorum manducatione. p.198.a.
Antitheſis adverſariorum. 199.a.
Argumenta contra manducationem indignorum.199. a. Quorum I. Caro Chriſti eſt vivifica 199.b. II. non poteſtis calicem Domini bibere & calicem dæmoniorum 1. Corinth.10.v.20. 200.b. III. accipere & rejicere ſunt contraria, indigni rejiciunt corpus Chriſti, 201.a. IV. pro ſolis credentibus Chriſtus in cruce mortuus. 201. b. V. nemo poteſt aliquid accipere ex Teſtamento Romano, niſi ſit civis Romanus, 202.a. VI. Chriſtus prohibet ſanctum dare canibus. Matth.7.v.6. VII. ad infideles non pertinet promiſſio gratiæ. 202.b.
Dicta Patrum contra manducationem indignorum. ibidem.

CAP. XXIII.

De vera & ſalutari præparatione ad dignum S. Cœnæ uſum.

Neceſſitas probationis. 203.a.
Quid ſit ſeipſum probare. 203.b.
Adminicula iſtius probationis 205. b. ut ſunt I. Publica ἐξομολόγησις. 205.b. II. privata peccatorum confeſſio ibid. III. ſcrutinium conſcientiæ ibidem. IV. reconciliatio cum proximo ibid. V. jejunium 206.a. VI. ἔντευξις Eccleſiæ.ibid.
Pontificiorum de præparatione ſententia.206.b.

CAP. XXIV.

De Circumſtantia temporis.

Tempus inſtitutionis pag. 207. b. Adminiſtrationis pag. 208.b.

CAP. XXV.

De Circumſtantia loci. 209.b.

Locus in quo adminiſtranda ſit S. Cœna. 209.b.
An in privatis ædibus celebranda Cœna. 210.a.
An in Altaribus Cœna Domini poſſit adminiſtrari. pag. 211.b.

CAP. XXVI.

De Ceremoniis hujus Sacramenti.

Regulæ de Ceremoniis Euchariſtiæ. 213. b.
Δεῖξις Euchariſtiæ. 214.a.
Uſus hujus loci. ib.
Definitio Euchariſtiæ, ibidem.

INDEX
LOCUS SECUNDUS.

DE ECCLESIA.

Connexio cum loco præcedente 217.a.
Loci huius dignitas & neceſſitas. ibid.

CAPUT I.
De Etymologia.

συναγωγὴ quid ſignificet 218.b.
Num Synagogæ appellatio Eccleſiæ Iſraeliticæ duntaxat conveniat.ib.
Quid קהל & עדה ſignificent 220.a.
Vocabulum מקרא ibid. עצרה ibid. Kirche ibid.

CAP. II.
De vocabuli homonymia.

ἐκκλησίας vox quot modis accipiatur 220.a.
Eccleſia pro loco conventus 220. b.
ἐκκλησίας diſtinctio 221.b.
Quot modis Eccleſia dicatur univerſalis 222. a.
Quare toti fidelium cætui tribuatur nomen Eccleſiæ, p.222.b.
Eccleſia militans & triumphana, ib.
Eccleſiæ particularis diſtinctio, 223.a.
Synecdochica ἐκκλησίας ſignificatio 223.b.

CAP. III.
De Synonymia vocabuli ſive de aliis Eccleſiæ appellationibus.

Eccleſia quo ſenſu dicatur communio ſanctorum, p. 224.b.
Metaphoricæ appellationes Eccleſiæ ubi occurrit.
I. Corpus Chriſti 225. a. collatio Eccleſiæ cum corpore humano ibid. collatio Eccleſiæ cum corpore Chriſti perſonali 225.b. II. Chriſti Sponſa.226.a. III. Regnum Cœlorum p. 227.a. IV. Civitas Dei 228.a. V. Domus Dei ibid. 228.b. VI. Vinea Domini 229. a. VII. In Cantico Canticorum vocatur Lilium, amica Chriſti, columba, ſoror Chriſti &c. ibidem.
Typi Eccleſiæ in Veteri Teſtament.1.Paradyſus 231.a. 2. Arca Noæ ib. 3. Vocatio Abrahæ 232. a. 4. rubus ardens in deſerto. 232. b. 5. Domus Iſraelitarum in Ægypto.233.b. 6. Tabernaculum in deſerto 233.a. 7.Domus Rahabis 234.a. 8. Hieroſolyma.234.b.
Allegoriæ ſimilitudines ac parabolæ N.T.235.a.
Appellationes & Encomia Eccleſiæ ex Patribus. 236.a.
Epitheta Eccleſiæ ex Symbolo Apoſtolico p.236.b. ſcil. quòd ſit I. una ib. II. Sancta.237.a. III. Catholica 237.b. IV. Apoſtolica.ib.

CAP. IV.

Quòd ſit Eccleſia.238.a.
Quemlibet ſalvandum oportere eſſe membrum Eccleſiæ. 238.b.

CAP. V.
De cauſa efficiente, Principali & Inſtrumentali Eccleſiæ.

Cauſa efficiens Principalis. 239.b.
Deus gratioſè præſens eſt in Eccleſia. 240.b.
Cauſa impulſiva vocationis divinæ ad Eccleſiam. pag 240.b.
Cauſa Inſtrumentalis collectionis Eccleſiæ.241.a.
Vocatio Eccleſiæ eſt I. Univerſalis.241.b.
Tria hominum genera in Eccleſia Iſraelitica. 242.a.
Vocatio & modus vocationis ſunt diſtinguenda. ib.
Vocatio gentium in N.T. 242.b.
II. Gratuita.244.a.
III. Seria.244.b.
Antitheſis Calvinianorum. ibid.

CAP. VI.
De materia Eccleſiæ, hoc eſt, ex quibus hominibus Eccleſia conſtet.

Duo hominum genera in Eccleſia congregantur. p. 245.a.
Eſſe in externo Eccleſiæ cætu quosdam non ſanctos. 245.b.
Eccleſiam eſſe propriè congregationem ſanctorum. 247.a.
Antitheſis Bellarmini.249.a.
Definitio Eccleſiæ ex ſententia Bellarmini.250.b.
Hæc omittit vera Eccleſiæ membra. 251.a.

SECTIO I.
De non baptizatis an illi ad Eccleſiam pertineant.

Quosdam non baptizatos ad Eccleſiam pertinere demonſtratur. 252.a.
Bellarmini antitheſis, omnes non baptizatos excluſos eſſe ab Eccleſia. 253.b.
Argumenta ex ſcriptoribus Eccleſiaſticis. 254.b.
Ratiocinatio Bellarmini contra Catechumenos. pag. 255.b.

SECTIO II.

De Hæreticis an illi ad Eccleſiam pertineant.255.b.

SECTIO. III.

De Schiſmaticis an ad Eccleſiam pertineant. 256.b.

SECTIO IV.

De Excommunicatis, an ad Eccleſiam pertineant. p.257.a.

SECTIO V.

De Electis, an illi ſoli pertineant ad Eccleſiam. 258.a.

SECTIO VI.

De non perfectis, an illi ſint in Eccleſia. 258.b.

SECTIO VII.

De magnis peccatoribus, an ſint in Eccleſia. 259.a.
Antitheſis Bellarmini 260.b.

SECTIO VIII.

De occultis infidelibus, an illi ſint Eccleſiæ membra. 261.a.

SECTIO IX.

De Angelis, an illi ſint Eccleſiæ membra. 261.b.

CAP. VII.
De diſtinctione inter Eccleſiam viſibilem & inviſibilem. 262. b.

Argumenta, quæ probant Eccleſiam inviſibilem I. Jerem. 31. v. 33. dabo legem meam in cordibus illorum 265.

265.b. II. Luc.17.v.20. Regnum Dei non venit cum obſervatione 266.a. III. Joh.4.v.23. Veri adoratores in Spiritu & veritate adorant. 266.b. IV. Hebr.12.v.28. acceſſiſtis ad montem Sion. 267.a. V. 1.Petr.2.v.5. ipſi tanquam lapides vivi ſuperædificamini domus ſpiritualis. ibidem. VI. Credimus Eccleſiam Catholicam, ergò eam non videmus. p.267.b.

Plura ſententiæ noſtræ argumenta. I. Eccleſia propriè eſt congregatio Sanctorum II. proprius Eccleſiæ ſplendor eſt internus. III. Soli Deo nota ſunt veræ Eccleſiæ membra. 268.b. IV. Sponſam ſuam ſolus Chriſtus novit. 269.a. V. oves ſuas ſolus paſtor novit.ib. VI. Corpus myſticum eſt inviſibile.ibid. VII. Eccleſiæ militia eſt inviſibilis ib. dicta Patrum de Eccleſia inviſibili. 269.b.

Antitheſis adverſariorum Eccleſiam eſſe viſibilem. p.271.a.

Argumenta. 271.b. & ſeqq.

CAP. VIII.

An Eccleſia poſſit deficere. 276.a.

Verus quæſtionis ſtatus. 277.a.

Argumenta quæ probant Eccleſiam poſſe deficere. I. primi parentes à Deo defecerunt. 278.a. II. Eccleſia Iſraelitica à Deo defecit. 278.b. III. Tempore Eliæ tota Eccleſia viſibilis defecerat. 279.b. IV. Querelæ Prophetarum de corrupto Eccleſiæ ſtatu. 281.b. V. Eccleſia viſibilis ceſſabit. 282.b. VI. Baſilienſe Concilium depoſuit Pontificem R. 284.a. VII. dicta Patrum. 285.a.

Porrò theſis probatur ex Hiſtoria Vet. Teſtam. quæ demonſtrat quod Eccleſia poſſit deficere. 286.a.

Ex Hiſtoria Nov. Teſt. 289.a.

Antitheſis Pontificiorum Eccleſiam non poſſe deficere. 291.a.

I. Dicta Scripturæ ut ſunt Matth.16.v.18. portæ inferorum non prævalebunt adverſus Eccleſiam 291.a. Matth.28.v.ult. Ecce ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſeculi. 292.a. Epheſ.4.v.11. dedit quoſdam Apoſtolos, &c. 292.b. Pſalmi 46.v.6. Deus fundavit Eccleſiam in æternum. 293.a. Eſa. 61. verſ.8. Fœdus perpetuum feriam cum illis. pag.293.a.

II. Parabolæ, 293.b.

III. Dicta de Regno Chriſti. 294.a.

IV. Dicta Veterum. 294.b.

V. Rationes. 295.a

CAP. IX.

Eccleſia an poſſit errare. 296.a.

Explicatio terminorum. 296.b.

Sententia Pontificiorum. 297.a.

ἐπίκρισις de ſententia Pontificiorum 299.b.

Totam Eccleſiam Catholicam non errare. 300.b.

Eccleſiam viſibilem errare poſſe probatur. I. quia tempore Michææ errabant omnes Prophetæ. 1.Reg.22. 301.a. II. Eſa.56.v.10. ſpeculatores ejus cæci omnes 302.a. III. Summi Sacerdotes in Concilio ſuo Chriſtum condemnârunt. 302.a.

Alia ſententiæ noſtræ argumenta quorum I. Eccleſia V. Teſtam. ſæpius erravit. 303.a. II. Extant prædictiones divinæ de magna quadã ſeductione. 302.b. III. Eccleſiæ particulares monentur ne errent neve ſeductoribus aures præbeant. 304.a. IV. Experientia teſtatur Eccleſiam Rom. erraſſe. 305.a. V. illorum qui Eccleſiam conſtituunt, ſcientia nondum eſt perfecta. ibid. VI. Eccleſia poteſt errare. p.305.b. VII. omnes paſtores Eccleſiarum errare poſſunt. ibid. VIII. dicta Veterum. ibidem. IX. aſſenſus quorundam Pontificiorum. 306.a.

Argumenta Bellarmini quibus probare conatur Eccleſiam non poſſe errare, quæ ſunt. I. 1.Tim.3.v.15. Contra ipſos Pontificios ob dictum urgeri poſſe docetur. 308.a. II. Chriſtus eſt Eccleſiæ Caput & Sponſus qui eam non patitur errare. 309.a. III. obligamur ad credendum Eccleſiæ 310.b. IV. Sanctitas Eccleſiæ requirit ut nihil niſi ſanctum in ea doceatur. 311.b. V. ſi Eccleſia poſſit errare, dogmata fidei incerta... vocaremur. 312.a. VI. Patres provocant ad Eccleſiam. 312.b.

Eccleſia repræſentativa an poſſit errare. 313.a.

Eccleſiam Romanam errare poſſe oſtenditur. 313.b. I. quia eſt particularis, ib. II. admonetur ne erroribus locum præbeat. 314.b. III. actu ipſo errat. ib. e.g. in loco de Scriptura ibid. de peccato originali. ibid. de libero arbitrio. 315.a. de lege divina. ibid. de Evangelio. ib. de Juſtificatione. ib. de fide. 315.b. de bonis operibus. 316.a. de Sacramentis. ib. de Eccleſia ibid. de Magiſtratu Politico. 316.b. de invocatione Sanctorum. ib.

CAP. X.

De notis Eccleſiæ in genere.

Probatur noſtra ſententia quod pura prædicatio verbi & legitima Sacramentorum adminiſtratio ſint notæ Eccleſiæ. I. ex Joh.12.v.27. Oves meæ vocem meam audiunt. 319.a. II. Epheſ.5.v.26. Chriſtus dilexit Eccleſiam & ſeipſum tradidit pro ea. 320.a. III. Matth.18.v.20. Ubi duo vel tres congregati ſunt. ib. IV. Iohan.12.v.35. illos dixit Deos ad quos ſermo Dei factus eſt. 321.a.

Alia ſententiæ noſtræ fundamenta à Bellarmino prætermiſſa, quorum I. hæ notæ ſoli Eccleſiæ conveniunt & à reliquis cœtibus eam diſtinguunt. 321.b. II. Verbo Dei & uſu Sacramentorum Eccleſia conſtituitur, congregatur, alitur, & conſervatur 322.a. III. per verbum & Sacramenta populus Dei ab aliis cœtibus diſtinguitur. 322.b. IV. Verbum & Sacramenta ſunt bona Eccleſiæ propria. ibid. V. ad Verbum Dei tanquam ad normam fides & morum Eccleſia eſt aſtricta 323.a. VI. per puram Verbi prædicationem Eccleſia vera à falſa diſtinguitur. 323.b. VII. amor & ſtudium verbi eſt nota Chriſtiani. ibid. VIII. dicta Patrum. 324.a. IX. Confeſſio ipſorum adverſariorum. 327.a.

Argumenta Bellarminini contra noſtras notas 327.b. quorum I. eſt generale 1. Lutherus omiſit notas in Symbolo Conſtantinopolitano aſſignatas. 328.a. 2. notæ hæ non ſunt ſufficientes. ib. II. ſpeciale a. contra puram verbi prædicationem quòd hæc nota α. ſit communis omnibus ſectis. 328.b. β. nõ ſit notior Eccleſia 329.a. γ. quòd ſit ſeparabilis ab Eccleſia. p.321.a.

Lutheranam Eccleſiam eſſe veram Eccleſiam ex notis illis deducitur. 332.a.

Contra: Eccleſiam Romanam non eſſe veram Eccleſiam. 332.b.

CAP. XI.

De notis Eccleſiæ à Bellarmino aſſignatis in ſpecie.

SECTIO. I.

De prima Eccleſiæ nota videlicet nomine Catholico, 334. a.

Origo hujus nominia ib. ſignificatio. 335. a. diſtinctio 335. b.

Ex nudo nomine non poſſe duci Argumentum. 336. a.

Nomen illud hæretici ſibi arrogant. 336. b.

Non cæpit cum Eccleſia. 337. b.

Num Rom. Eccleſia rectè vocetur Catholica 339 b.

An Eccleſia Lutheranorum ſit Catholica 341. a.

Hæretici nomen quot modis accipiatur. 342. a.

SECTIO II.

De ſecunda Eccleſiæ nota videlicet antiquitate.

Num antiquitas ſit nota Eccleſiæ. 343. a.

Argumenta noſtræ negativæ quorum I. deſumptum eſt ex Scripturia. 343. b. II. ex Patribus. 345. b. III. ex Jure Canonico & Civili. 346. a.

Argumenta Bellarmini pro Antiquitate horum 3. Deus eſt antiquior Diabolo. 346. a. II. prius ſeminatur bonum ſemen quàm Zizania. 346. b. III. Eccleſia Catholica eſt antiquiſſima. ib.

An Eccleſia Rom. ſit omnium antiquiſſima. 347. b.

Bellarmini diſcurſus de Romanæ Eccleſiæ antiquitate. 348. a.

An poſſint circumſtantiæ mutationis in Eccleſia Romana oſtendi ubi 1. de Authore 349. b. 2. de origine ib. 3. de tempore. 350. a. 4. de loco. 351. b. 5. de impugnationibus ibidem 6. de ſeparatione ibidem.

Num Eccleſia noſtra ſit nova. 351. b.

SECTIO. III.

De tertia Eccleſiæ nota duratione ſcilicet: diuturna. 353. b.

Argumenta Bellarmini pro duratione. 353. b.

An Eccleſia noſtra de duratione gloriari poſſit. 357. b.

Quomodo ſub Papatu conſervata fuerit Eccleſia. p. 358. b.

Papatui ſe oppoſuerunt 1. Waldenſes, 360. a. 2. Eccleſia Græca 361. b. 3. Imperatores ac Reges. 362. a. 4. Confeſſores & Martyres. ib.

SECTIO IV.

De quarta Eccleſiæ nota quę eſt amplitudo, multitudo, varietas credentium.

Hæc nota oppugnatur. 363. b.

Argumenta Bellarmini pro hac quorum I. Eccleſia eſt Catholica. 365. a. II. in V. Teſtam. propagatio Eccleſiæ in omnes gentes fuit prædicta. 366. a.

An Rom. Eccleſia ſit ampliſſima. p. 366. b.

De locali amplitudine Rom. Eccleſiæ. 367. a.

Status Eccleſiæ Chriſtianæ in omnibus mundi partibus. 367. b.

Gloriationes Bellarmini de amplitudine Eccleſiæ Romanæ. 369. a.

De Eccleſiis in novo orbe 370. b.

Num Eccleſiis Evangelicis amplitudo tribui queat, pag. 373. b.

SECTIO V.

De quinta Eccleſiæ nota ſcil. ſucceſſione Epiſcoporum.

Hanc non eſſe veram Eccleſiam notam probatur. I. quia Eccleſia non ſemper convenit. 374. b. II. Quia non convenit ſoli Eccleſiæ 375. b. III. quia ſine doctrinali ſucceſſione nihil valet. 377. a.

Argumenta Bellarmini pro ſucceſſione ex dictis Patrum 378. b. utpote I. Irenæi. 379. a. II. Tertulliani 379. b. III. Epiphanii ib. IV. Optati Milevitani ibid. V. Auguſtini ib.

Num in Roman. Eccleſia vigeat ſucceſſio Apoſtolica. 380. a.

An localis ſucceſſio in Eccleſia Romana habeat locum. p. 381. a.

Papa fœmina. 382. b.

An Epiſcopi Pontificii ſint ſucceſſores Apoſtolorum. p. 384. b.

An Miniſtri Evangelici ſint Apoſtolorum ſucceſſores. p. 386. b.

An extraordinaria ſucceſſio indigeat miraculis. 387. a.

Argumenta Bellarmini contra noſtram ſucceſſionem. p. 388. a.

SECTIO VI.

De ſexta Eccleſiæ nota conſpiratione doctrinæ cum Eccleſiæ antiqua.

An conſenſus cum Eccleſia antiqua ſit nota Eccleſiæ. 390. a.

Num Eccleſia Romana conſpiret in doctrina cum antiqua. 392. b.

Confeſſio Pontificiorum quod in quibuſdam deſtituantur ſuffragiis Patrum. 393. b.

Nam Eccleſia Evangelica conſenſu Veteris Eccleſiæ gaudeat. 396. a.

Variæ recenſentur hæreſes ut Simonianorum. 396. b. Florini 397. a. Origenis ibid. Peputianorum 398. a. Procli ibid. Novatianorum. 398. b. Sabellii. 399. a. Manichæorum ib. Donatiſtarum 400. a. Arianorum. 400. b. Aerianorum. 401. b. Joviniani 402. a. Vigilantii. 403. b. Pelagianorum 404. b. Neſtorianorum ib. Negantiũ durabilem corporis Chriſti in Cœna præſentiam. 405. a. Eutychianorum. 405 b. Xenaiæ 406. b. Lampetianorum. 407. a. Sacramentariorum ib.

Ritus gentiles in Eccleſiam Romanam recepti. 407. b.

Sectæ Philoſophorum ad Papatum aliquid contulerunt. 409. b.

Ritus à Judæis in Eccleſiam Romanam translati. p. 410. b.

Doctrina Romanorum eſt ἀνακεφαλαίωσις omnium verè hæreſium, utpote Pſeudo Apoſtolorum. 412. b. Simonianorum ib. Baſilidis. 413. b. Gnoſticorum. 414. a. Cerinthianorum. 414. b. Valentinianorum ib. Heracleonitarum. ibid. ἀνωνύμων. ib. Archonticorum ib. Angelicorum. 415. a. Marcitarum ibid. Marcionitarum. ib. Encratitarum, Montani. 415. b. Hieracitarum. ibid. Arabicorum. ibid. Origenis. 416. a. Meletianorum ib. Novatianorum ib. Samoſateni. ibid. Manichæorum. ibid. Euſtathii. 416. b. Priſcillianiſtarum. 417. a. Donatiſtarum. 417. b. Pelagianorum. ib. Neſtorianorum. 418. b. Meſſalianorum. 419. a. Collyridianorum. 419. b. Petri Gnaphæi ibidem. Armeniorum. ibid. Nudipedalium. ibidem. Pattalorinchitarum. ibidem. Gnoſimachorum. 420. a. Chriſtianocategororum. ibidem.

Digitized by Google

SECTIO VII.

De VII. Eccleſiæ nota unione membrorum inter ſe & cum capite.

An ſit nota.420.a.
Argumenta noſtræ ſententiæ.421.a.
Argumenta Bellarmini pro unione.422.a.
Dicta aliquot Patrum examinantur ut Irenæi. 423.a. Cypriani ib. Ambroſii. 423.b. Hieronymi.ibidem. Optati Milevitani.424.a. Auguſtini. ib.
An in Eccleſia Romana ſit unitas verè Catholica. p.426.a.
De conſenſu ſcriptorum ſacrorum ib. Patrum & Conciliorum. 426 b.
De conſenſu decretorum Pontificiorum.427.a.
De conſenſu Pontificiorum.429.a.
Diſſenſiones fidei Pontificiæ generalea.431.a. Speciale a. 431.b.
An in Eccleſiis Evangelicis ſit vera unitas.435.b.
Unitas Eccleſiarum Evangelicarum triplex.438.a.
Quid de diſſenſionibus in noſtra Eccleſia ſtatuendum. 438.b.

SECTIO VIII.

De octava Eccleſię nota quæ eſt ſanctitas doctrinę.

An hæc ſit nota Eccleſiæ.439.a.
An doctrina Eccleſiæ Romana ſit ſancta.439.b.
Errores Eccleſiæ Romanæ ib. Peccata.442.a.
Contra rationem an aliquid credendum. 449.b.
παράδοξα Eccleſiæ Romanæ. 450.a.
An doctrina Evangelicarum Eccleſiarum ſit ſancta. p.450.b.
Argumenta Bellarminini contra noſtræ doctrinæ ſanctitatem.452.a.

SECTIO IX.

De nona Eccleſię nota quę eſt efficacia doctrinę.

An hæc ſit nota Eccleſiæ.453.a.
An doctrina Romanæ Eccleſiæ ſit efficax. 455.a.
An doctrina Evangelicarum Eccleſiarum ſit efficax. 455.a.

SECTIO X.

De decima Eccleſię nota quę eſt vitę ſanctitas.

An hæc ſit nota Eccleſiæ. 455.b.
Argumenta Bellarmini pro hac nota. 457.a.
An vitæ ſanctitas Romanæ Eccleſiæ Doctoribus competat.457.b.
Sanctitas urbis Romæ 458.a. Romanorum Pontificum. 461.b. Cardinalium.463.b. Epiſcoporum & Clericorum. 465.a. Monachorum.467.b. Jeſuitarum.468.a. Pontificiæ plebis.470.b.
An vitæ ſanctitas ſit in Evangelicis Eccleſiis.471.a.
Bellarmini judicium de Lutheranis Doctoribus & auditoribus.474.a.

SECTIO XI.

De undecima Eccleſię nota gloria miraculorum.

An hæc ſit nota Eccleſiæ. 475.b.
Argumenta pro negante hæc ſunt: I. quia miracula facere videntur gentiles. 477.a. 2 Pſeudoprophetæ. 477.b. Exceptiones Bellarmini ad hoc argumentum. II. quia Eccleſiæ non ſemper conveniunt 481. a. III quia ſine doctrina nihil probant. 483.a.
Argumenta Bellarmini pro miraculis. 485.a.
Exceptiones ejusdem ad reſponſiones ſibi datas. p.486.b.
An miracula ſint ſufficientia fidei teſtimonia.488.a.
An in Eccleſia Romana vigeant miracula.488.b.
Fabuloſæ de miraculis narrationes. ib.
Miracula Pontificiorum quadam ſunt. 1. fallacia. 490. b. 2. Magica.492.a. 3. abſurda & pudenda ib. 4. Ludicra & puerilia. 492. b. 5. quædam confirmant idololatriam. 493.a. 6. quædam confirmant capita doctrinæ adhuc ſana 493.b.
Bellarmini gloriatio de Romanæ Eccleſiæ miraculis. ibidem.
An in Evangelicis Eccleſiis fiant miracula. 494.b.

SECTIO. XII.

De duodecima Eccleſię nota quę eſt lumen Propheticum.

An hæc ſit nota Eccleſiæ.496.b
Argumenta Bellarmini pro hâc nota. 498. a.
An in Eccleſia Romana vigeat lumen Propheticum. p.498.b.
An in Eccleſiis Evangelicis vigeat. 499.a.
Vaticinia de Luthero ex ſcripturis, 500.a. ex hiſtoriis. p. 501.b.

SECTIO. XIII.

De decima tertia Eccleſię nota quę eſt confeſſio adverſariorum.

An ſit nota Eccleſiæ 504.a.
An ab adverſariis teſtimonium detur Eccleſiæ Romanæ. 505.a.
An Pontificii doctrinæ Evangelicæ veritatis teſtimonium dent. 505.b.

SECTIO XIV.

De decima quarta nota quę eſt infelix exitus eorum qui Eccleſiā oppugnant.

An hæc ſit vera nota. 508.a.
An Romanæ Eccleſiæ adverſarii infeliciter perierint. p.508.b.
De infelici exitu perſecutorum Evangelii.509.b.

SECTIO XV.

De decima quinta Eccleſiæ nota quę eſt felicitas temporalis.

An hæc ſit vera nota. 514.a.
Pro hâc Bellarmini argumenta. 516. b.
De felicitate Eccleſiæ Romanæ.517.a.
An Eccleſiæ Evangelicæ deſtituantur omni felicitati. p.518.a.

CAP. XII.

De cauſa finali Eccleſiæ. 518. b.

CAP. XIII.

De uſu hujus loci. ibidem.

INDEX SECUNDUS, TOMI V.

Continens dictaSacræ Scripturæ partim explicata, partim ſic allegata, ut ex ipſa citatione dicti ſenſus appareat, partim à ſtrophis Adverſariorum vindicata.

EX VETERI TESTAMENTO.

Cap.	Verſ.		
1.	9	*Συναγωγὴ.*	218.b.
	22	*Benedixit.*	126.b.
2	3	*Benedixit diei ſeptimo.*	127.a.
	8	*Paradiſus.*	
	9	*arbor vitæ.*	p.6.b.181.b.
4	16	*à facie Domini.*	228.b.
	26	*captum eſt invocari.*	286.a.
6	14	*Arca Noa.*	231.a.
9	9	*Iris eſt fœdus Dei.*	78.b.
	20	*Noah vineæ plantator.*	229.b.
	27	*Iaphet habitet in*	243.a.
12	1	*vocavit Abraha.*	232.a.
	3	*in ſemine tuo.*	243.a
	10	*fames exoritur.*	514.b.
14	18	*panis & vinum Melchiſ.*	p.6.b.
17	10	*Circumciſio Dei fœdus.*	74.a.
18	14	*num impoſſibile Deo.*	70.a.450.a.
28	3	*συναγωγαὶ.*	218.b.
32	1	*caſtra Dei.*	76.b.
	3	*vidi Deum.*	119.a.
	10	*minor ſum cunctis.*	206.a.
	30	*vidi Deum.*	76.b.
41	26	*ſeptem vaccæ ſunt.*	78.b
	56	*fregit frumenta.*	139.a.
42	3	*frangitur.*	139.a.
48	14	*Iacobi benedictio.*	133.a.
49		*Teſtamentum Iacobi.*	59.b.
	10	*ipſi erit aggregatio.*	243.a.

EXODI.

Cap.	Verſ.		
3	2	*rubus ardens.*	232.b.
7	4	*Exercitus Dei.*	229.b.
	12	*ſerpentes.*	478.a.
7	22	*aquam in ſanguinem mutarunt.*	478.a.
	7	*ranas produxerunt.*	478.a.
12		*agnus Paſchalis.*	p.7.a.
	4	*omnis alienigena.*	187.b.
	7	*ſanguis agni.*	233.a.
	11	*agnus eſt tranſitus.*	74.b.
	34	*agnus eſt tranſitus.*	74.b.
13	9	*ſignum tranſitus.*	74.b.
	3	*συναγωγὴ.*	218.b.
	15	*Manna & aqua deſerti.*	7.a.
	19	*non relinquetis ex eo.*	156.a.
20	24	*in omni loco.*	95.b.
22	2	*reus ſanguinis.*	196.b.
24	3	*ſanguis fœderis.*	7.b.
	8	*ſanguis Teſtamenti.*	59.a.
		ſanguis eſt fœdus.	78.b.
25	30	*panes propoſitionis.*	7.b.
31.	16	*Sabbathum eſt fœdus.*	78.b.
32		*Aaronis Idololatr.a.*	278.b.
	25	*Populus nudatus.*	287.a.

LEVITICI.

Cap.	Verſ.		
1	4	*Sacrificia expiant.*	78.b.
2	11	*Panis azymus.*	12.b.
7	15	*non dimittet ex eo.*	156.a.
8	31	*carnes ſacrificiorum.*	8.a.
14	3	*συναγωγὴ.*	218.b.
23	2	מקרא	220.a.
26	11	*ponam tabernaculum.*	240.b.
	12	*inhabitabo in illis.*	228.b.

NUMERORUM.

Cap.	Verſ.		
3	12	*Levitas.*	233.a.
6.	23	*benedictio.*	127.a.
10	35	*Surge Iehovah.*	76.b.117.a.
20	4	*Eccleſia Domini.*	271.b.
	10	*aqua petræ.*	17.b.
21	10	*ſerpens æneus.*	100.b.

DEUTERONOMII.

Cap.	Verſ.		
4	2	*Non declinabitis.*	60.a.
	6	*obſervate & facite ſtatuta.*	322.a.
5	32	*non declinabitis.*	60.a.
7	6	*te elegit Deus.*	241.a.
13	1	*ſi ſurrexerit in medio.477.b.483.a.*	
16	10	*Spontanea oblatio.*	4.b.
18	20	*Propheta qui arrogantia.&c.*	483.b.
	18	*ponam verba.*	60.a.
19	7	*reus mortis.*	196.a.
		civitates refugii.	196.a.
21	1	*reus cadis.*	ibidem.

32.21.pro-

INDEX II. LOCORUM SCRIPTURÆ.

Cap. Verſ.

32 21 *provocabo eos.* 243.a.
31 *non eſt Deus noſter.* 504.a.
43 *jubilate gentes.* 243.a.

JUDICUM.

14 8 *Simſon.* 227.a.

RUTH.

3 15 *Menſus ſex hordea.* 74.b.

I. SAMUELIS.

2 10 *Cornu Chriſti.* 238.a.
25 43 *duæ uxores David.* 243.b.

II. SAMUELIS.

6 19 *panis & vinum Davidis.* p.8.a.
7 12 *ex lumbis.* 243.a.
firmabo regnum. 227.b.
9 13 *menſa Regia.* 8.a.

I. REGUM.

7 36 *tabula in templo Salomonis.* 234.a.
8 14 *Eccleſia Iſrael.* 272.a.313.b.
39 *tu ſolus noſti.* 269.a.
41 *alienigena.*
10 1 *E longinquo venit.* 243.b.
20 *Leones.* 100.b.
13 18 *Et ego Propheta ſum.* 496.a.
14 16 *Peccare fecit.* 288.a.
22 *fecit Iuda malum,* 281.a.
19 6 *panis ſubcinericius Eliæ.* 8.a.
18 *remanſi ego ſolus.* 265.a.280.a.
reliqui mihi. 268.b.
21 *Naboth occiſus in vinea.* 229.b.
22 *Pſeudopropheta.* 301.a.

II. REGUM.

2 13 *pallium Eliſæi.* p.8.a.
18 31 *comedite vitem.* 74.b.

I. PARALIP.

13 1 *Arca deportatio.* 172.a.

II. PARALIP.

9 1 *E longinque venit.* 243.b.
15 3 *ſine Deo vero.* 282.b.
30 22 *comederunt ſolennitate.* 74.b.

ESTHER.

1 3 *Convivium Ahaſveri.* 8.a.
5 1 *induta regno.* 74.b.

JOBI.

7 1 *militia hominis.* 222.b.
8 17 *συναγωγὴ.* 218.b.
21 7 *impii ſeneſcunt.* 514.b.
25 5 *Luna non ſplendet.* 230.b.

Cap. Verſ.

PSALMORUM.

2 6 *conſtitui Regem meum.* 227.b.238.b
8 *poſtula à me* 243.a.
dabo tibi gentes & terminos terræ. 366.a.
11 5 *Dominus probat juſtum.* 203.a.
14 4 *comedunt populum.* 147.b.
17 3 *probaſti.* 102.203.b.
18 44 *in caput gentium.* 243.a.
19 5 *in Sole poſuit tabernac.* 273.a.
22 27 *Edent pauperes.* 6.a.
28 *familiæ gentium.* 243.a.
23 1 *in paſcuis.* 6.a.
2 *aquarum refectionis.* ibid.
26 8 *diligo habitaculum.* 239.b.
5 *Eccleſiam malignantium.* 220.b.
27 4 *Vnum petii habitare in domo.* 228.a.
32 19 *ſicut vinum.* 74.b.
36 9 *fons vitæ.* 231.a.
coram facie Domini. 228.b.239.b.
45 4 *virga regni tui.* 227.b.
accingere gladio. ibid.
7 *ſedes tua.* 238.a.
14 *tota glorioſa intus.* 268.b.
17 *Pones eos principes in terra.* 464.a.
46 5 *civitas Dei.* 238.a.
rivuli fluminis. ibid. & 230.a.240.a
6 *Deus fundavit eam.* 293.a.
55 15 *in Domo Dei.* 228.a.
60 10 *Moab, Edom, Philiſtæi.* 243.a.
68 2 *ſurge Domine.* 76.b.117.a.
13 *Decus domus.* 226.b.
72 1 *da Regi judicium.* 227.b.
8 *à mari ad mare dominabitur.* 366.a. 243.a.
9 *omnes gentes ſervient ei.* 243.a.
15 *orabunt coram eo.* 232.a.
17 *Nomen ejus manebit in æternum.* 238.b.
73 5 *in labore hominum non ſunt.* 514.b.
80 9 *vitem de Ægypto.* 229.a.
84 2 *quàm dilecta tabernacula tua.* 239.b.
5 *in domo tua.* 228.a.
88 36 *thronus eius ſicut ſol.* 294.a.
89 37 *thronus eius.* 243.a 238.a.
38 *ſicut Sol in conſpectu.* 273.a.
94 14 *non derelinquet Deus plebem ſuã.* 238.a.
99 6 *in Sacerdotibus.* 279.a.
104 15 *vinum lætificat.* 229.a.
4 *Sceptrum fortitudinis.* 227.b.
110 2 *Sacerdos in æternum.* 238.b.
111 1 *confitebor.* 6.a.
117 1 *omnes gentes.* 243.a.
118 22 *ædificantes.* 241.a.
119 105 *Lucerna pedibus.* 234.a.
121 4 *non dormitat.* 235.b.
122 6 *rogate quæ ad pacem ſunt Ieruſalem.* 239.b.
129 1 *ſæpè adfluxerunt me.* 514.a.
136 4 *Deus facit mirabilia ſolus.* 476.b.
139 1 *probaſti me.* 203.b.
147 20 *non fecit taliter.* 242.b.322.b.
149 1 *cætus piorum.* 225.a.

PROVERBIORUM.

9 1 *Sapientia.* 6.b.
11 26 *frangentis framentum.* 139.b.

87.3.pro-

Cap.	Verſ.		
17	3	*probans Dominus.*	203.
29	18	*deficient Prophetia.*	323.a.

ECCLESIASTÆ.

3	19	*judicavit.*	204.a.
9	1	*neſcit homo.*	315.a.
	2	*mactavit victimas.*	6.b.

CANTICI CANTICORUM.

1	5	*nigra ſum.*	226.a.
	14	*amica Chriſti.*	229.b.
2	2	*Lilium inter ſpinas.*	229.b.
	12	*tempus putationis.*	229.a.
	13	*amica Chriſti.*	229.b.
		columba.	230.a.
	14	*foramina petra.*	230.a.
	15	*Vulpes & apri.*	229.b.
3	2	*circuibo civitatem.*	228.a.
4	7	*tota pulchra.*	248.a.
	9	*ſoror Chriſti.*	230.a.
	12	*hortus Dei concluſus.*	230.a.246.a.
	16	*hortus nucum.*	130.a.
5	2	*cor vigilat.*	235.b.
6	1	*areola aromatis.*	230.a.
	3	*acies ordinata.*	230.a.
	8	*Una.*	236.b.
	9	*pulchra & Luna.*	230.b.
	12	*Sulamitis.*	230.b.
7	1	*filia principis.*	230.b.
8	11	*vinea Salomonis.*	229.b.

ESAIÆ.

1	2	*Audite Cœli.*	282.a.
	3	*cognovit bos.*	281.b.
	8	*inſtar tugurii.*	358.a.
	9	*niſi Dominus reliquiſſet.*	281.b.302.a.
	21	*meretrix civitas.*	310.a.
2	1	*mons magnus.*	273.a.
	2	*omnes gentes.*	243.a.
3	14	*vineam meam depaſti eſtis.*	229.a.
4	5	*tabernaculum.*	233.b.
5	1	*vinea.229.c.6.1. vidi Dominum.*	319.a.
6	6	*carbo ignitus.*	8.a.
	13	*ſicut ilex.*	358.a.
	1	*vidi Deum.*	76.b.
9	2	*populus in tenebris vidit lucem.*	243.a.
11	10	*radix Ieſſe.*	243.a.
12	3	*ex fontibus Salutis.*	231.a.
19	16	*συναγωγὴ.*	218.b.
24	13	*quare manſerunt.*	302.a.
25	6	*convivium.*	6.b.
31	9	*ignis Domini.*	228.a.
33	20	*reſpice tabernaculum.*	233.a.
38	13	*quaſi leo contrivit.*	138.b.
42	4	*inter gentes.*	243.a.
	7	*in lucem gentium.*	ibidem.
45	15	*tantum in te Deus.*	240.b.
49	6	*in lucem gentium.*	243.a.
53	13	*attritus.*	138.b.
54	1	*filii deſerta multi.*	233.a.
	5	*maritus tuus.*	226.b.
54	2	*Locum tentorii.*	233.a.
55	4	*gentibus.*	243.b.
	11	*Non revertetur ad me vacuum.*	238.b.
	21	*Spiritus meus non recedet.*	240.b.
56	10	*ſpeculatores caci omnes.*	302.a.
58	7	*frange.*	139.b.
	21	*verba mea non recedent de ore tuo*	238.b.
	9	*hoc fœdus.*	293.a.
	ult.	*verba mea non recedent.*	323.
60	1	*illuminare.*	232.a.
	3	*ambulant gentes.*	243.b.
	19	*Sol.*	230.b.
	8	*fœdus perpetuum.*	293.a.
	10	*gaudens gaudebo.*	226.b.
62	5	*Sponſus ſuper ſponſam.*	226.b.
65	1	*ad gentem.*	243.b.
	2	*expandi manus meas.*	238.b.
	14	*Comedent, bibent.*	6.b.

JEREMIÆ.

2	8	*Sacerdotes non ſciverunt me.*	302.a.
	21	*Vinea.*	229.a.
	26	*confuſi ſunt domus.*	281.b.
3	4	*Dux adoleſcentia mea.*	226.b.
	8	*num quid vidiſti.*	282.a.
		Iſrael machata eſt.	310.a.
5	30	*Prophetabant mendacium.*	302.a.
6	13	*omnes faciunt mendacium.*	ibidem.
7	4	*Templum Domini.*	284.a.301.b.
8	8	*mendacium operatus eſt ſtylus mendax.*	302.a.
10	21	*ſtulte egerunt paſtores.*	ibidem.
12	1	*via impiorum proſperatur.*	514.b.
13	33	*dabo legem meam.*	265.b.
15	19	*ſi ſeparaveris preceoſum.*	363.a.
16	7	*non divident.*	139.b.
	9	*probans renes.*	203.b.
		pravum cor quis cognoſcet.	269.a.
23	25	*audivi qua dixerunt.*	496.b.
30	18	*ædificatur civitas.*	233.a.
		captivitas tabernaculorum.	233.a.
31	26	*ſuſcitatus ſum de ſomno.*	235.b.
	36	*deficiet.*	238.b.
44	15	*Συναγωγὴ.*	218.b.
	17	*Saturati ſumus.*	515.a.
50	6	*paſtores ſeduxerunt.*	302.a.
	9	*συναγωγὴ.*	218.b.
51	27	*Ararat, Menni & Aſcenez.*	500.
	33	*Triturabunt.*	ibid.
	48	*ab Aquilone venient vaſtatores.*	ibid.

THRENORUM.

4	4	*frangat.*	139.b.

EZECHIELIS.

3	7	*omnis domus.*	281.b.
7	26	*lex peribit à ſacerdote.*	302.a.
9	4	*Viri gementes & dolentes.*	281.b.
16	5	*Samaria non peccavit.*	425.a.
	10	*veſtivi te diſcoloribus.*	226.b.
18	23	*nolo mortem.*	241.b.
20	18	*nolite ambulare.*	343.b.
22	26	*Sacerdotes polluerunt ſanctuaria.*	302.a.
25	8	*Ecce ſicut omnes gentes Populus Iuda.*	514.b.
32	3	*ἐν ἐκκλησίᾳ.*	220.a.
33	11	*nolo mortem.*	241.b.
37	11	*oſſa hæc univerſa.*	78.b.
	7	*tabernaculum.*	233.b.
38	4	*συναγωγὴ.*	219.a.
41	1	*tabernaculum.*	233.b.

44.9.omnis

Cap. Verſ.

44 9 *omnis alienigena.* 248.a.
48 35 *Dominus ibi.* 240.b.

DANIELIS.

2 35 *mons magnus.* 273.a.
7 44 *regnum in æternum non diſſipatur.* 353.b.227.b.
14 *potentia eius æterna.* 238.b.
21 *populus ſanctus.* 362.b.
8 25 *ſine manu conterendus.* 500.a.
9 27 *ceſſabit hoſtia.* 282.b.
11 36 *magnificabitur.* 514.b.
juxta voluntatem. ibid.
38 *Deum Maoſim.* p.5.a.
44 *Turbabit illum fama ab Oriente &c.* 500.a.
12 41 *ſalvabuntur Edom, Moab, Ammon.* 359.a.

OSEÆ.

2 10 *non populo.* 243.b.
2 7 *revertar ad virum.* 226.b.
16 *maritus meus.* ibidem.
19 *deſponſabo.* 226.b.238.b.
23 *non populo.* 243.b.
14 6 *lilium.* 229.b.
8 *roborabuntur frumento.* p.6.b.

JOELIS.

2 14 *azarab.* 220.a.
28 *in noviſſimis diebus effundam.* 497.b.
32 *in monte Sion erit ſalvatio.* 238.b.
3 17 *alieni non intrabunt.* 248.a.

AMOS.

9 11 *tabernaculum.* 233.b.
Iona.c.1.3. à facie Domini. 228.b.

MICHEÆ.

4 1 *Mons.* 273.a.
2 *gentes accurrent.* 245.a.

ZEPHANIÆ.

3 4 *labia Sacerdotis.* 302.a.
12 *relinquam mihi.* 302.a.
populum egenum. ibid.

HAGGÆI.

2 8 *delitia gentium.* 343.b.

ZACHARIÆ.

6 12 *templum.* 234.a.
8 6 *ſi mirabile.* 450.a.
19 *veritas & pax.* 420.b.
9 17 *frumentum electorum.* p.6.b.
12 7 *tabernacula.* 233.b.
13 9 *probabo eos.* 203.b.

MALACHIÆ.

2 7 *labia Sacerdotis cuſtodiant ſapientiam.* 302.a.
4 5 *ecce ego mittam Eliam.* 500.b.

JUDITH.

6 2 *intra Eccleſiam.* 220.b.221.b.

SAPIENTIÆ.

5 2 *παράδοξον.* 450.a.
16 20 *quod quiſq; volebat.* 119.a.
18 1 *erat lux.* 232.b.

EX NOVO TESTAMENTO.

MATTHÆI.

3 2 *regnum cœlorum.* 227.b.
12 *purgabit aream.* 246.a.
16 *tanquam columbam.* 102.b.117.a.
4 17 *Vidi Spiritum ſanctum.* ibid.
5 *Civitas ſancta.* 362.b.
4 17 *Regnum Cœlorum.* 227.b.
5 1 *Mons.* 235.a.
14 *civitas ſupra montem.* 235.a.273.b.
16 *luceat lux veſtra.* 22.b.
17 *aut Prophetas.* 28.b.
22 *reus judicio.* 196.b.
6 33 *quærite primum.* 239.b.
7 6 *nolite ſanctum dare.* 187.b.188.a.
15 *cavete vobis.* 304.a.
16 *ex fructibus eorum.* 323.b.456.b.
22 *multi dicent.* 247.b.
miracula multa. 478.a.
prophetavimus. 497.a.
23 *nunquam novi vos.* ibid.
8 8 *non ſum dignus.* 206.a.
11 *multi ab Oriente.* 243.b.
23 *navis.* 235.a.515.a.
10 5 *in viam gentium.* 22.b.
11 14 *Iohannes eſt Elias.* 78.b.
20 *Væ tibi Corazin &c.* 486.b.
12 25 *Satan adverſus ſe diviſus.* 420.b.
13 2 *συνήχθησαν.* 119.a.
24 *bonum ſemen in agrum ſerit.* 323.a.346.b.
ager. 246.b.
unde Zizania. 348.b.
30 *ſinite utrunque creſcere.* 293.b.
38 *filii regni.* 227.b.
38 *ager eſt mundus.* 78.b.
47 *ſimile verriculo.* 246.a.
15 26 *non eſt bonum.* 243.b.
14 19 *ſublatis ad cœlum oculis benedixit.* 127.a.
15 36 *εὐχαριστήσας.* 127.b.
16 3 *faciem Cœli διακρίνειν.* 203.b.
15 17 *ingredituros.* 153.b.
26 *projicere canibus.* 402.b.243.b.
16 3 *ſcitis dijudicare.* 203.b.
11 *cavete à fermento Phariſæorum.* 358.b.
17 *caro & ſanguis.* 272.a.
Tu es Chriſtus. 76.a.
18 *Tu es Petrus.* 272.a.
Eccleſiam meam. 221.b.238.b.
ſuper hanc Petram. 272.a.
non prævalebunt. 248.a. 291.a.

Cap.	Verſ.		
	19	*claves regni.*	227.b.
18	7	*ut veniant ſcandala*	245.b.
	17	*ſi Eccleſiam non audierit.*	257.a.310.b.
		dic Eccleſiæ.	223.b.272.b.220.a.
	20	*ibi duo congregati.*	219.a.320.a.240.b.
19	4	*ab initio non erat ſic.*	343.b.
	26	*impoſſibile apud homines.*	450.a.
20	1	*Vinea.*	229.a.
		Paterfamilias.	240.b.
	16	*multi vocati.*	245.b.
21	33	*Vinea.*	229.a.
	42	*ædificantes.*	241.a.
22	2	*nuptiæ.*	227.a.
		Sponſa	ibid.
	3	*Rex.*	240.b.
	10	*convivium nuptiale.*	246.a.
	11	*Veſtis nuptialis.*	245.b.
23	2	*ſedentes in Cathedra Moſis audite* 311.a. 358.b.	
	3	*Hos audite.*	371.b.
	8	*unus Magiſter.*	311.a.
	12	*Cathedra Moſis.*	313.a.
	15	*Circumeunt mare.*	371.b.
	37	ὑπουαγωγεῖν.	218.b.
24	23	*ecce hic eſt Chriſtus.*	93.a.304.a.
	24	*dabunt ſigna magna.*	478.b.
		ſurgent multi.	303.b.
		ut ſi fieri poſſet ſeducerentur.	303.b.
25	1	*virgines fatuæ*	246.a.
26	11	*me non ſemper habetis.*	93.b.
	26	εὐλογήσας.	126.b.
	26	*Verba Cœnæ.*	
		Hoc eſt corpus meum.	113.a.
	27	εὐχαριστήσας.	p.4.a.126.b.
	27	*accepto poculo.*	10.b.
	27	*bibite omnes.*	19.a.
26	28	*pro multis effunditur.*	21.a.
	29	*genimen vitis.*	16.a.66.b.192.a.
27	53	*apparuerunt multis.*	95.a.
28	6	*non eſt hic.*	93.a.
	19	*prædicate Evangelium.*	242.b.
	20	*ecce vobiſcum ſum omnib. diebus.*	240.b.
	18	*omnis poteſtas.*	8.b.
	29	*vobiſcum ſum.*	292.a.

M A R C I.

Cap.	Verſ.		
1	12	εὐθέως.	195.a.
	27	*nova doctrina.*	243.b.
4	34	ἐπέλυε πάντα.	60.b.
4	36	*navis.*	235.a.
6	42	*Benedixit.*	127.a.
8	6	εὐχαριστήσας.	127.b.
8	7	*cùm benedixiſſet.*	127.a.
10	16	εὐλόγει.	127.a.
13	37	*omnibus dico.*	22.a.
14	7	*me non ſemper.*	93.a.
	21	*hoc eſt corpus meum.*	113.a.
	22	*verba Cœnæ.*	8.b.
		εὐχαριστήσας.	126.b.
		biberunt omnes.	20.a.
	23	*effuſus pro multis.*	21.a.
	25	*fructus vitis.*	16.a.
15	23	*non accepit.*	141.b.
16	15	*prædicate Evangelium omni creaturæ.* 242.b.	

L U C Æ.

Cap.	Verſ.		
	17	*Convertit corda Patrum ad filios.* 352.b.	
	33	*regni ejus non erit finis.*	238.b.
	38	*quomodo hoc fieri poteſt.*	450.a.
		non eſt impoſſibile apud Deum.	450.a.
2	52	*Ieſus proficiebat.*	226.a.
	22	*vidi Spiritum.*	76.b.
3		*tanquam columba.*	117.a.
5	26	παράδοξα.	450.a.
6	22	ἀφορίσωσιν.	257.a.
	45	*bonus homo de bono bonos.*	323.b.
7	5	*Synagoga.*	
	30	*ſpreverunt conſilium Dei.*	487.b.
8	22	*Navis.*	235.a.515.a.
9	16	*Benedixit.*	127.a.
11	20	*Regnum Dei.*	227.b.
12	32	*puſille grex.*	364.a.
14	16	*Cœna magna.*	243.b.
	22	εὐχαριστήσας.	p.4.a.126.b.
	26	*non odit.*	60.b.
16	29	*habent Moſen.*	483.b.
17	20	*regnum Dei non venit cum obſervatione* 266.a.227.b.	
	21	*ecce hîc*	93.a.
18	8	*inveniet fidem.*	283.a.303.b.363.b.
19	41	*lacryma Chriſti.*	244.b.
22	17	*gratias egit.*	127.b.
	18	*non bibam.*	191.b.
		de fructu vitis.	16.a.
	19	*Verba Cœnæ.*	64.
		hoc eſt corpus meum.	113.a.
		εὐχαριστήσας.	126.b.
		hoc facite.	19.a.
		in commemorationem.	95.a.
		quod pro vobis.	21.a.
		de hoc genimine vitis.	16.a.
	20	ὡσαύτως.	19.a. 23.a.
		poſtquam cœnavit.	23.a.
		Poculum effuſum.	83.a.
		Novum Teſtamentum.	p.2.b.75.a.82.b.
		ἐν αἵματί μου.	65.a.
	32	*rogavi pro te.*	314.a.
	42	τὸ ποτήριον.	65.a.
23	43	*hodie mecum eris.*	253.a.
	24	*Cœna Emauntica.*	48.a.
	6	*non eſt hîc.*	93.b.
	30	*accepit panem.*	p.13.a.20.b.
	30	*benedixit.*	127.b.
	44	*cùm eſſem vobiſcum.*	93.a.
	47	*prædicate Evangelium omni genti.*	366.a.
	50	εὐλόγησεν.	127.a.

JOHANNIS.

Cap.	Verſ.		
1	14	*Conſpeximus gloriam.*	76.a.
	32	*ſpecie columbæ.*	117.a.
	29	*Agnus Dei.*	201.a.
	19	*ſolvite templum hoc*	135.a.
3	2	*Degerat cum eſſe.*	80.a.
	5	*niſi quis renatus.*	240.
	16	*ſic Deus dilexit.*	ibid.
	23	*audit ſponſum.*	319.b.
4	23	*in Spiritu & veritate.*	266.b.
	35	*plena meſſis.*	242.b.
5	34	*non ab homine teſtimoniũ accipio.*	504.b.
	36	*opera quæ dedit.*	484.a.
		ſextum caput.	47.b.146.b.
6	11	εὐχαριστήσας.	127.b.
	23	εὐχαριστήσαντος.	127.b.
	32	*Verus panis.*	262.b.

49.Patres

Cap.	Verſ.		
	49	Patres ſunt mortui.	287.a.
	51	ex hoc pane.	202.b.
	53	niſi manducaveritis.	26.a. 148.a. 191.b.
	54	qui manducat carnem.	199.b.
	63	caro non prodeſt.	91.b.
	56	manet in me.	180.a.
	70	unus ex vobis.	60.b.
7	38	flumina aquæ vivæ.	230.a.
8	31	ſi in ſermone meo manſeritis	324.a. 11.b.
	39	ſi filii Abrahæ eſſetis.	246. a.
	49	glorifico Patrem.	450.b.
10	1	ovile.	246.a.
	2	per oſtium intrat.	240.a.
	12	Bonus paſtor.	p.6.a.
	14	cognoſco oves.	269.a.
	16	oves meæ vocem meam audiunt	238.b.
	27	oves meæ vocem meam audiunt.	319.b.
	35	ad quos ſermo Dei factus.	321.a.
	37	ſi non facio opera.	484.a.
	41	nullum ſignum facit.	387.b. 487.a.
11	41	gratias ago.	127.b.
	42	ſemper me audis	238.b.
	52	συναγαγεῖν.	219. a.
	48	verba mea.	60.a.
13	1	tranſeo ad Patrem.	73.a.
	2	cum Cœna fieret.	p.2.a.
	30	Iudas exivit εὐθέως.	195.a.
14	2	in domo Patris mei.	228.b.
	6	Chriſtus veritas.	8.b.
	11	Pater eſt in Filio.	80.a.
	18	non relinquam vos.	240.b.
	26	ſuggeret vobis.	309.b.
15	1	Chriſtus eſt vitis.	78.b. 246.a.
	3	mundi eſtis propter ſermonem.	321.a.
	5	palmites.	181.a.
		Ego vitis.	11.a.
	6	ſi quis in me	ibid.
	13	nemo majorem charitatem.	263.b.
	14	vos amici mei.	303.b.
	34	ſi opera non feciſſem.	486.a.
16	2	ἀποσυναγώγους.	257.a.
	13	Spiritus veritatis ducet vos.	310.b.
	20	plorabitis.	214.b.
	28	relinquo mundum.	93.a.
17	11	ſerva eos.	238.b.
	14	in mundo.	259.a.
	17	conſerva eos.	307.a.
	20	rogo etiam pro iis.	187.b.
	27	ut ſint unum.	420.
18	39	regnum meum.	227.b.
19	32	crura fracta.	138.b.
	30	accepit acetum.	141.b.
	34	exivit aqua.	17.b.
20	1	συνηγμένοι.	219.a.
	9	nondum noverant ſcripturas.	305.a.
	22	accipite Spiritum.	77.a. 116.b.

ACT. APOSTOLORUM.

Cap.	Verſ.		
1	6	cùm reſtitues.	305.a.
	8	eritis teſtes ad extrema terræ.	366.a.
2	2	domus Apoſtolorum.	235.b.
	5	ex omni natione.	242.a.
	17	in noviſſimis diebus effundam.	497.b.
	41	appoſiti fuerunt.	254.a.
	42	fractio panis.	p.3.b. 49.a.
		perſeverantes in doctrina &c.	323.a.
	46	fractio panis.	p.2.b. 138.a.
3	26	εὐλογοῦντα.	127.a.
4	31	συνηγμένοι.	219.a.
5	11	in Eccleſia.	219.a.
	38	ſi ex hominibus conſiliũ diſſolvetur.	354.a
7	38	in Eccleſia.	219.a. 223.a.
8	1	in Eccleſia.	ibid.
10	2	Timens Deum.	254.b.
	11	vidit vas deſcendens.	242.b.
	20	μηδὲν διακρινόμενος.	305.a.
	38	Deus erat cum illo.	80.a.
11	18	& gentibus.	243.a.
	26	συναχθῆναι.	219.a.
14	22	per multas tribulationes.	214.b.
	27	Συναγαγόντες.	219.a.
		retulerũt quæcunq; feciſſet Deus.	490.b.
15	3	deducti ab Eccleſia.	272.b.
	4	Enumeraverunt quæ feciſſet Deus	490.b
	6	συνήχθησαν.	219.a.
		in Synagogis Moſes legitur.	218.b. 358.b.
17	11	Berhœenſes ſcrutantes ſcripturas	323.b.
	19	novalia.	343.b.
	26	ut quærant Deum.	242.a.
18	7	Synagoga.	218.b.
	22	ſuſceptis ab Eccleſia.	272.b.
19	32	ἐκκλησία.	220.a.
	40	dimiſit Eccleſiam.	220.
	7	συνηγμένων.	219.a.
	7	ad frangendum panem.	p.3.b. 138.a.
		prima die Sabbathi.	208.b.
	11	Paulus frangit panem.	49.b.
	28	Eccleſia Dei.	272.b.
		poſuit vos Epiſcopos.	389.a.
		attendite.	272.b.
	29	lupi intrabunt poſt diſceſſum meũ.	377.a.
	30	ex vobis ipſis exurgent.	246.a.
22	16	abſolutio peccatorum.	75.a.
26	18	qui ſanctificantur.	
27	35	Sumens panem.	49.a.

ROMANORUM.

Cap.	Verſ.		
1	7	Vocatis ſanctis.	238.b.
	8	in toto mundo.	308.b.
	16	potentia Dei.	321.a.
	28	mens reproba.	203.b.
2	18	probare Dei voluntatem.	203.b.
	26	præputium.	273.b.
	28	Circumciſio carnis.	ibid.
		Iudæus in abſcondito. 246.a. 273.b.	448.b. 268.b.
3	2	eloquia Dei.	323.a.
	15	Chriſtus eſt ἱλαστήριον.	75.b.
	21	Iuſtitia Dei.	315.a.
	23	juſtificantur gratis.	ibid.
4	10	ſignum circumciſionis.	74.a.
	18	Abrahæ fides.	87.a. 315.b.
6	2	in mortem Chriſti baptiZati.	p.3.b.
	23	donum Dei eſt vita æterna.	316.a.
7	7	concupiſcentia.	ibid.
	14	lex ſpiritualis eſt.	316.a.
		ſub peccatum venundatus.	315.a.
	18	velle adjacet mihi.	316.a.
	23	repugnantem legi mentis.	222.b.
	9	qui Spiritum Chriſti non habet. 248.b. 258.a.	247.b.
	12	Debitores ſumus.	316.a.
	28	diligentibus Deum.	240.a.

INDEX II.

Cap.	Verſ.		
	29	*quos Deus prædeſtinavit.*	240.a.248.b.
		quos præſcivit &c.	248.b.
	30	*hos vocavit.*	238.b.
9	6	*Non omnes qui ex Iſrael ſunt Iſraelitæ.* 273.b.	
10	18	*in omnem terram exivit ſonus eorum.* 366.b.	
		quomodo invocabunt.	316.b.
	17	*Oleaſter.*	244.a.
	19	*fracti ſunt rami.*	303.b.
	22	*vide bonitatem.*	292.a.
		Tu excideris.	304.b.
	26	*Totus Iſrael ſalvus erit.*	242.b.
	28	*non pœnitet Deum.*	241.a.
12	2	*ut probetis.*	203.b.
	5	*multi unum corpus.*	247.a.
13	1	*omnis anima.*	316.b.
	8	*miniſter circumciſionis.*	244.a.
	9	*pro miſericordia glorificent.*	244.b.
16	4	*Eccleſia gentium.*	223.b.
	5	*Eccleſia Domeſtica.*	ibid.
	16	*Eccleſia Chriſti.*	ibid.
	17	*offendicula.*	304.b.
	23	*totius Eccleſia.*	221.b.
	25	*præconium.*	241.a.

I. CORINTHIORUM.

Cap.	Verſ.		
1	2	*Eccleſia Dei in Corintho.*	223.b.
		vocatis ſanctis.	258.b.
	3	*Chriſtus Sapientia.*	8.b.
	24	*Dei virtus.*	ibid.
	26	*videte vocationem.*	241.a.
3	4	*Ego ſum Pauli &c.*	338.a.
	9	*architectus.*	241.a.
		cooperari.	241.a.
	11	*fundamentum aliud.*	233.b.
	16	*Templum Dei.*	234.a.
		in nobis.	80.a.
5	2	*auferte malum.*	257.a.
	7	*Paſcha noſtrum eſt Chriſtus.*	78.b.
	12	*quid mihi de illis.*	187.b.
6	4	*in Eccleſia.*	224.a.
	5	Διακρίνειν.	203.b.
	15	*membra Chriſti.*	247.a.
9	13	*qui ſervit altari.*	212.b.
10	4	*eundem potum.*	17.b.29.b.
		petra erat Chriſtus.	74.b.
	16	*panis quem frangimus.* 49.b.66.b.155.b. 139.a.159.b.161.b.	
		Κοινωνία *corporis.* 19.a.75.b.83.b.101.b. 84.b.	
		Calix benedictus. 2.a.49.b.126.b.129.a.	
	17	*Vnus panis.* 100.a.139.b.184.b.254.b.	
		participamus.	84.b.
	20	*convenientibus vobis.*	p.4.a.
		non poteſtis.	200.b.
		Calix Domini.	200.b.
		Calix Dæmoniorum.	26.b.201.a.
	21	*menſa Domini.*	p.12.a.213.a.
11	10	*propter angelos.*	262.b.
	20	*Cœna Dominica.*	p.1.b.26.b.
	16	*contentioſus.*	230.b.
		in Eccleſiam.	221.a.
	19	*oportet eſſe hæreſes.*	256.a.246.a.
	20	*ſimiliter accepit.*	p.23.a.
	21	*propria Cœna.*	p.4.a.
	23	*Verba Cœnæ.*	20.a.
		in ea nocte.	208.a.
		tradidit.	26.b.
	24	*Hoc eſt Corpus meum.*	113.a.
		εὐχαριστήσας.	126.b.
		pro vobis frangitur.	138.b.
	25	*poſtquam cœnavit.*	23.a.
		hoc facite.	19.a.22.b.
		quotieſcunque.	208.b.
		Novum Teſtamentum.	p.2.b.
		in meo ſanguine.	65.a.82.b.
	26	*quotieſcunque mand.* pag.4.a.137.b 204.b.	
		panem hunc.	100.a.
		mortem Domini annunciabitis. p.27.a.	
		donec veniat.	238.b.
		calix Domini.	201.a.
		indigne.	193.a.
	27	*ederit aut biberit.*	28.b.196.a.
	28	*probet ſeipſum.*	27.a.188.a.203.a.
	31	*nos ipſos dijudicare.*	203.b
	29	*judicium ſibi ipſi.*	188.a.
		non diſcernens.	204.a.
	30	*multi imbecilles.*	194.a.
		dormiunt multi.	ib.
12	12	*corpus unum.*	225.b.
	13	*in uno Spiritu.*	254.b.
	14	*in Eccleſia.*	221.b.
13	3	*ſi tradidero corpus.*	265.b.
	9	*ex parte cognoſcimus.*	305.a.
14	4	*Eccleſia Dei.*	222.a.
	22	*lingua in ſignum.*	481.b.
	29	*reliqui dijudicent.*	203.b.
	33	*in Eccleſia.* 221.a. *ſanctorum.*	237.a.
15	3	*Tradidi vobis.*	27.b.
16	9	*perſecutus Eccleſiam.*	272.b.
	19	*Eccleſia Aſiæ.*	223.b.

II. CORINTHIORUM.

Cap.	Verſ.		
1	22	ἀῤῥαβὼν.	226.b.
3	8	*miniſterium Spiritus.*	309.b.
5	1	*Domum non manu factam.*	228.b
	6	*peregrinamur à Domino.*	90.b.
	7	*per fidem incedimus.*	268.a.
	16	*non novimus Chriſtum.*	93.b.
	19	*Deus erat in Chriſto.*	80.a.
6	16	*templum Dei.*	234.a.
		in cordibus noſtris.	80.a.
		inhabitabo in illis.	228.b.
8	1	*Eccleſia Macedoniæ.*	223.b.
11	2	*ſicut ſerpens &c.*	304.b.
		deſpondi vos.	226.b.
		virginem.	226.b.
	28	*cura mihi de omnibus Eccleſiis.*	304.b.
13	5	*probate vos.*	203.b.

GALATARUM.

Cap.	Verſ.		
1	2	*Eccleſia Galatiæ.*	223.b.
	8	*licet nos, aut Ang.*	323.a.
	13	*perſecutus Eccleſiam.*	272.b.
	20	*Chriſtus in me vivit.*	11.a.
3	1	*O inſenſati Galatæ. &c.*	304.b.
		faſcinum.	453.b.
	15	*hominis teſtamentum.*	58.b.
	23	*Chriſtum induerunt.*	42.a.
4	16	*mater quaſi ſurſum.*	248.b.

19 par.

Cap.	Verſ.		
	19	parturio.	227.a.
	24	ſunt duo teſtamenta.	79.a.
	26	Ieruſalem eſt mater.	234.b.
		quæ ſurſum.	253.a.
		mater fidelium.	227.a.
5	24	qui Chriſti ſunt	258.b.
6	1	ſi praeoccupatus fuerit.	281.b.
	4	probate opus.	203.b.

EPHESIORUM.

Cap.	Verſ.		
1	3	benedictus Deus.	240.a.
		benedicti.	127.a.
	10	ἀνακεφαλαιώσασθαι.	223.a.
		ἐν τοῖς οὐρανοῖς.	223.a.262.a.
	11	ſorte vocati.	240.b.518.b.
	14	arrha.	226.b.
	18	in ſanctis.	224.b.
	22	caput Eccleſiæ.	231.b.
	23	complementum corporis.	247.b
2	6	conſedere.	225.a.
	11	eratis gentes.	244.a.
	12	peregrini à teſtamentis.	187.b.
		extra Eccleſiam.	239.a.
	14	parietem ſolvit.	244.a.242.b.
	19	Concives ſanctorum.	228 a.
		domeſtici Dei.	228.a.228.b.
	20	extructa ſuper fundamentum Prophetarum.323.a.	
3	7	per fidem habitet.	42.a
	13	in cordibus noſtris.	80.a.
	17	per fidem Chriſtus.	61.a.
	20	Deus potens eſt.	8.b.
4	3	unitas Spiritus.	236.b.
	4	unum corpus.	225.a.
	11	dedit Apoſtolos &c.	292.b. 241.a. 225.a.
	12	ad coagmentationem corporis.	225.a.
	14	in virum adultum.	225.a.
	16	Chriſtus eſt caput &c.	239.a.
		Corpus.	225.a.
		congruenter coagmentatum.	247.b.
5	5	hæreditas in regno Chriſti.	179.a.
	8	lux in Domino	232.b.
	10	probantes.	203.b.
	24	caput Eccleſia.	221.b.
	25	Chriſto ſubjacet Eccleſia.	ibid.
	26	dilexit Eccleſiam	ibid. 226.b.
	27	mundans lavacro aqua in verbo.	320.a.
	28	glorioſa Eccleſia.	222.b.
6	10	induite armaturam.	ibid.
	12	non eſt nobis luctu.	ibid.

PHILIPPENSIUM.

Cap.	Verſ.		
1	16	ut probetis.	203.b.
3	2	Cavet.	188.a.
	6	Perſecutus Eccleſiam.	272.b.
2	15	luminaria.	232.b.

COLOSSENSIUM.

Cap.	Verſ.		
1	13	regnum filii.	227.b.
1	6	in toto mundo fructificat.	242.b.366.b.
	20	qua in Cœlis.	223.a.
	12	in partem ſortis ſanctorum.	225.a.
	20	placuit Deo per Chriſt. reconciliare. 223.a.	
	25	implet paſſiones.	226.a.
2	9	in Chriſto habitat.	8.b.80.a.
	17	futurarum rerum.	82 b.
	19	non tenent caput.	225.a.
		coagmentatum.	247.b.
		per commiſſuras.	225.a.
3	1	qua ſurſum ſunt.	94.a.
	3	vita abſcondita eſt in Chriſto.	264.b.
	13	induite viſcera miſericordiæ.	205.a.
4	15	in domo ejus Eccleſia.	223.b.

I. THESSALONICENſium.

Cap.	Verſ.		
1	1	Eccleſia Theſſal.	223.b.
	8	perſonuit ſermo Domini, &c.	304.b.
3	5	ne tentaſſet vos ille.	ibid.
	21	omnia probate.	203.b.

II. THESSALONICENſium.

Cap.	Verſ.		
1	10	in ſanctis ſuis.	224.b.
2	1	ἐπισυναγωγή.	218.b.
		veniet Chriſtus.	
	3	veneris defectio.	283.b.303.b.
	4	in templo Dei ſedebit.	358.b.377.a.
	5	præſtigia mendacia.	304.a.
	7	myſterium iniquitatis.	348.b.
	8	tunc revelabitur ἄνομος.	500.b.
	9	Antichriſti adventus.	363.b.
		κατ᾽ ἐνέργειαν.	363.a.480.a.
		prodigiis mendacibus.	477.a.479.b.

I. AD THIMOTHEUM.

Cap.	Verſ.		
	4	Deus vult omnes ſalvos.	241.b.
	7	Κύριος.	241.a.
	15	Dei domus quæ eſt Eccleſia.221.b.228.a. 248.b.240.b.	
		columna.	291.a.306.a.
	16	in carne	80.a.
4	1	Spiritus dicit quod diſcedent quidam. 304.a.377.a.	
	14	impoſitio manum presbyterii.	389. a. 220.a.
5	15	in domo Dei.	272.b.
		qua eſt Eccleſia.	272.b.
	20	coram omnibus argue.	223.b.
	22	ne communices peccatis alienis.	188.b.
6	3	ſi quis aliter docet.	9.a.303.b.
		in ſacris ſermonibus.	60.a.

II. AD TIMOTHEUM.

Cap.	Verſ.		
1	3	à progenitoribus	374.b.
	9	vocavit nos vocatione.	241.a.
		liberavit nos &c.	240.a.
2	17	gangrana.	453.b.
	19	firmum ſtat fundamentum Dei.	258.b.
		Novit Deus qui ſint ſui.	268.b.
3	9	hæretici non proficient ultra.	354.b.
	12	perſecutionem patientur.	414.b.
4	3	erit tempus &c.	304.a.

AD TITUM.

Cap.	Verſ.		
1	7	oportat Epiſcopum &c.	389.b.
3	5	Lavacrum regenerationis.	75.a.

AD PHILEMONEM.

Cap.	Verſ.		
	2	*Eccleſia Domeſtica.*	223.b.

I. PETRI.

Cap.	Verſ.		
1	5	*lapides vivi.*	248.b.
	9	*genus electum.*	244.a.
	12	*deſiderantes contemplari.*	262.b.
2	5	*domus ſpiritualis.*	228.b.248.b.267.a.
	9	*regale Sacerdotium.*	39.b.227.b.
		Genus Electum.	239.a.
	24	*Iuſtitia vivamus.*	205.a.
3	4	*ornatus cultus homo internus.*	248.b. 267.b.
5	2	*paſcite gregem.*	224.a.272.b.
	8	*Huic reſiſtite.*	222.b.
	17	*à domo Dei.*	228.b.

II. PETRI.

Cap.	Verſ.		
1	4	*divinæ naturæ conſortes.*	121.b.
	19	*habemus firmiorem.*	483.b.
2	1	*Pſeudo-Propheta.*	304.a.
		erunt in vobis.	363.b.
3	9	*Deus non vult aliquos perire.*	241.b.

I. JOHANNIS.

Cap.	Verſ.		
1	1	*vidimus.*	119.a.
2	2	*pro totius mundi.*	201.b.
	18	*Cavete à ſeductoribus.*	303.b.
	19	*ex nobis exiverunt.*	236.a.
	24	*ſi permanſeritis.*	303.b.
3	2	*non apparuit.*	264.a.
	5	*Chriſtus apparuit.*	205.a.
4	1	*probate Spiritus.*	203.b.304.b.
5	4	*hæc eſt victoria.*	222.a.
	6	*per aquam & ſanguinem.*	85.a.

HEBRÆORUM.

Cap.	Verſ.		
1	1	*multifariam, multiſque.*	241.a.
3	2	*in tota domo ejus.*	228.b.
		domus Dei ſumus.	228.b.
		ſi fiduciam retineamus.	303.b.
5	4	*Aaron vocatus.*	279.a.
	7	*exauditus eſt.*	238.b.
7	24	*perpetuum habet Sacerdotium.*	238.b.
8	1	*Pontifex.*	8.b.
	4	*Si Chriſtus in terris.*	93.b.94.b.
9	20	*ſanguis teſtamenti.*	59.a.
10	1	*futurorum bonorum.*	82.b.90.a.
	22	*Præfectus domus Dei.*	228.b.
	25	*non deſerentes congregationem.*	239.b.
		ἐπισυναγωγὴν.	218.b.
11	1	*fides eſt* ἔλεγχος *&c.*	268.a.
	10	*civitatem.*	228.a.
	16	*paravit civitatem.*	228.a.
12	22	*acceſſiſtis ad montem Sion. &c.*	223.a. 267.a.
		ad civitatem ſanctam.	228.a.
		ad Ieruſalem.	234.b.

Cap.	Verſ.		
		Angelorum cætum.	261.b.
	14	*futuram civitatem.*	228.a.

JACOBI.

Cap.	Verſ.		
2	2	*Synagoga.*	218.b
	5	*heredes regni.*	228.a.
	10	*omnium reus.*	196.a.

JUDÆ.

Cap.	Verſ.		
	9	Διακρίνων.	204.a
	12	Ἀγάπαις.	4.a

APOCALYPSEOS.

Cap.	Verſ.		
1	5	*fidelis teſtis.*	8.b.
		Chriſtus lavit nos.	205.a.
	19	*ſunt ſeptem Angeli.*	79.a.
	20	*ſeptem candelabra.*	235.b.
2	1	*Eccleſia Smyrnenſis.*	223.b.
		Angelo Eccleſiæ Epheſinæ.	224.a.
	5	*memor eſto unde excideris.*	304.b.
	6	*fecit nos Reges.*	205.a.
	8	*Eccleſia Smyrnenſium.*	223.b.
	9	*blaſphemaris ab his.*	336.a.
	12	*Eccleſia in Pergamo.*	223.b.
	15	*Tenentes Doctrinā Nicolaitarum.*	305.a.
3	11	*nomen civitatis.*	228.a.
	12	*Ieruſalem.*	234.b.
4	4	*corona aurea.*	223.a.
7	9	*palma.*	ibid.
11	2	*Civitatem ſanctam.*	228.a.237.a.
	3	*duo teſtes.*	387.a.
12	1	*mulier amicta Sole.*	236.a.
	6	*fugit in ſolitudinem.*	304.a.366.b.
12	13	*draco magnus*	514.b.
13	6	*tabernaculum.*	233.b.
	8	*adoraverunt beſtiam*	304.a.363.b.366.b.
	11	*beſtia de terra.*	456.a.
	16	*faciet omnes puſillos.*	420.b.
14	6	*vidi Angelum volantem.*	501.a.
17	1	*meretrix magna ſedet ſuper aquas multas.*	363.b.
	2	*fornicati ſunt.*	304.a.
	4	*erat mulier illa,*	456.a.
18	1	*vidi alium Angelum.*	501.a.
	3	*de vino ira.*	304.a.
18	4	*Exite de illa.*	362.b.
19	2	*Meretrix magna corrupit terram.*	364.a.
	7	*Nuptiæ agni.*	226.b.
20	9	*Civitatem dilectam.*	228.a.262.b.
21	2	*vidi civitatem ſanctam.*	234.b.
		Sicut ſponſam.	226.a.
		Hieroſolymam cœleſtem.	234.b.
	8	*Timidis & incredulis.*	239.a
	10	*Sponſa agni.*	269.a:
	12	*Duodecim Angeli.*	187.b.
	14	*Murus civitatis ſanctæ.*	307.b.
	23	*Civitas non eget Sole.*	230.b.
22	2	*lignum vitæ.*	181.b.231.a.
		lumine Solis non egent.	230.b.
	19	*Si quis diminuerit.*	60.a.

INDEX

INDEX III. AUTORUM, ALLEGATORUM, EXPLICATORUM ET vindicatorum.

Numerus notat paginam, Litteræ paginæ faciem.

ABen Ezra. de Hieroſolyma.234. b.

Acoſta de Indorum provncatione ad antiquitatem.345.a. Hiſpanorum crudelitate 371. a. de Indorum converſione 371. 377. a. de Hieronymo matrimonio iniquior. 393. b. de Antichriſti hypocriſi 456.b. de religione niſi ea æquitate ponderanda 457.a. de miraculis Jeſuitarum 490.b. de Jeſuitis ibid. de miraculis hæreticorum 479.b. hodie non neceſſarus 487. b. qui hodie non fiant 494.a. linguarum ignorantiam converſione Indorum retardare. 16. de felicitate temporali 516. a. de Antichriſto 456.b. de conſuetudine inveterata.345.a. de Indorum ſatisfactionibus 504.b.

Admonitio Neoſtadienſ. de τῷ ῥητῷ in verbis Cœnæ 63.b. Lutherum laudat 505.b.

Ado de Concilio Francofurtano 406. b.

Adrianus VI. de Romanæ Eccleſiæ abuſibus 348.a.

Adrichomius de dicto 2. Theſſal.23.283. b.

Ægid. Corrocet. de Pontificibus Romanis 461.b.

Ælius Lamprid. de imaginibus 407.a.

Ælius Spartian. de miraculis Adriani. 477.a.

Æmilius Paulus de παπολατρείᾳ 442.b.

Æneas Sylvius de communione ſub utraque 36.b. de Eccleſia latente 290.b. de Eccleſiæ R. mutatione 352.b. de parvo Rom. Eccleſiæ reſpectu 395. a. de Papa an ſupra Concilia 395.b. 433.a. de Eccleſiæ R. parvo reſpectu 423. a. de Pontifice Concilio ſubjiciendo 426.a.

Affelmannus de fractione panis 134.b.

Agricola Chriſtoph. de ſubſtantis panis & vini manente in Cœna 110.b. de ſucceſſione 381.a.

Aggrippa Henricus Cornelius de Papa fœmina 383.a. de Victore 423. a. de Scripturæ lectione 394.a. de ceremoniis 396.a. de ritibus gentilibus in Eccleſia Rom.408.a. de Irenæo Victori ſe opponēti.423.a. de imaginum cultu 442.b. de Faſtu ſtatus 463.b. de ejus cultu 442.a. de periurio Eucheni Papæ 444.a. de inquiſitionibus 454. b. de Epiſcopis & Clericis 466.b. de miraculis Pontificiorum 489.b.

Aymonius de Ludovico pio 101.a.

Alberic.à Roſate de Clericis 467.a.

Albertus Hardenberg de Chriſto cum morte confictante. pag. 60.a. de indignorum manducatione. p.192.b.

Albertus M. de verbis Chriſti : bibite pag. 25. b. de communione ſub utraque 36.a. de notis Eccleſiæ 327.a. de crucis adoratione 419.b.

Albertinus Arnoldus de Sylveſtre II. 462.a.

Albertus Pigghius de Emauntica Cœna 48. b. de communione ſub una.39.a.

Alcuinus de Miſſa. 5. a.

Aleaander Alenſis de communione ſub utraque 36. a. 39.a. 44. b. de mure ſpeciem panis comedente 106.b. de vera fide tempore paſſionis Chriſti 289.a. de Eccleſia an errare poſſit 306.a. de fractione panis 136.b. de adoratione crucis 419.b.

Aleaander ab Alexandro de columnis prætoriis. p.306.b.

Aleaander Aphrod. de vi æris 408.b.

Alexander Hajus de Jeſuitarum ſanctitate 468. b.

Alger Monacb. de fermentato. 13. a. de converſione panis 106.a.

Almain Jacobus cur Epiſcopi Pontificii Papæ non contradicant 430.a.

Alphonſus de caſtro de Emauntics Cœna 48. b. de voce Eccleſiæ 220. b. de hæreticis 255. b. de Papa an errare poſſit 300.a. de Acephalis 338.a. de flagellantibus ibidem. 338.a. de Agnoetis.348.b. de indulgentiis 394.b. de imagine Dei 397. b. de Meſſalinis 398.b. de Novatianis ib. de Aerianis 401.b. de Lampetianis 407.a. de decreto Cœleſtini 428. b. Concilium majus Papâ 433.a. de Donatiſtis,456.a. de miraculis.476.a.

Alſtedius de elementorum Cœnæ mutatione. 12.b. de Sacramentis 73.b. de unius vocis unica ſignificatione 147.b.

Ambroſius Epiſcopus Mediolanenſis de S. Cœna adultis poſt Baptiſmum data 1.a. de Cœnæ appellatione p. 2.a. de Miſſa. p.4.b. de Pſal.23. v.1. pag.6.a. de Eſa.65.14.b. de vino aqua miſto 17.b. de communione ſub utraque 19.a.33. a. de Melchiſedeco 46. b. de Manna & Aqua Petræ 47.a. de Chriſti corpore 71.b. de communicatione domeſtica 51.b. de Partic. In, Cùm, Sub, 80. b. de præſentia corporis Chriſti 86.a. de Chriſto Pontifice 94.b. de diſtinctione V. & Nov. Teſtam.87.a. de columba Spir. Sanct. 102. b. de pane Euchariſtico 86. b. de ſubſtantia panis & vini manentibus 108. b. de voce naturæ 121. a. de mutatione naturæ 122.a. de benedictione divina 126.b. de conſecratione 130. a. de repoſitione Sacramentali 163. a. de Baptiſmi aqua 175.b. de adoratione Sacramentali 176.a. de Jovinianis 403. a. de abuſu panis Euchariſtici, 164. de Veneratione Sacramenti 87.a. de fine & fructu Euchariſtiæ 177. b.178.a.180.a. de indignis 194.a. de præparatione ſui ipſius 207.b. de tempore uſurpationis 209.a. de altaribus 212.b.213.a. Oratio in uſu Cœnæ 215.b. de Eccleſia matre 227. a. de vinea Domini 229. b. de Eccleſiæ Luna.277.b. de Eccleſ.236.b. de Catechumenis 252.b. de Valentiniano 254.a. de Eccleſia inviſibili 269.b. de Cathedra Petri 291.b. de notis Eccleſiæ 325. a. de deſertione falſitatis 338. b. de Eccleſia Rom. 340.a. de Arianis 341. a. de antiquitate 344.a. de animabus fidelium Chriſtum ante judicium non viſuris 350.a. de Eccleſiæ comparatione

cum Luna p.364.a. de Chriſtianiſmi propagatione 373.a de ſucceſſione 378.a. de uoiate cum Eccleſia Romana 423.b. de Epiſcopi officio 385. b. de ordinatione Miniſtrorum 388. b. de miraculis mendacii 477.a. de Jovioiani hæreſi. 403.a. de Novatianis 416.a. de felicitate temporali.515.a.

Ambroſius Catharinus de conſecratione 128.b. Papam errare poſſe 300.a.395.a. de ſcriptis Patrum 392.a. de ſententiariis.409.b. de terra poſt judicium renovanda. 416.a. de peccato originis 417.b. 434.a. de prædeſtioatione ex operibus p. 418. b. Matrimonium quoad vinculum ſolvi per adulterium. p.435.a.

Amalarius de veſtibus ſacris 410.b.

Amlingius de capite ſexto Ioh.146.b.

Ammonius de voce ἐκκλησίας 218.a.

Amphilochios de aſſervatioue Sacramenti p.50.b. de communicatione ægrotorum 52.a.164.a.

Amsdorffius Nicolaus de diſſimilitudine ſcriptorum Lutheri 437.a.

Anacletus de ordinatione Epiſcopi 388.b.

Anatomia Marpurgenſis de hoſtiis 14. a. de fractione panis 134.b.

Andradius hominem ex puris naturalibus Deum ſuper omnia diligere 418.a. Gentes ex Philoſophia ſalvari poſſe. 418.b. de peccato originis 434.b. de fide 440.a. de Conſiſtorio Chriſti & Papæ unico 242. b. quod lex non omnia peccata prohibeat 449.a.

Andreas à Lobelzy de communione ſub utraque armenorum.35.a.

Angelocrator de fractione panis 134.b.

Angelica ſumma, de corpore Chriſti an vomitu ejiciatur 105.b. de verbis ad conſecrationẽ neceſſariis 105.b. de mure commedente ſpeciem Sacramenti 107.a. de conſecratione 132.a.160.a.173.b.

Angelus de Clavaſio de miſſa p.5.a. de pane tranſſubſtantiato in veneficii uſu 107.a. de hoc δεσποτικῷ 213.b. Papam in præceptis divinis diſpenſare poſſe 449.a.

Anglo Remenſes de impiis 247.b. de hæreticis 256.a. de electis 258.a. de Eccleſia tempore Eliæ 280.a. de abolitione ſacrificiæ miſſæ 283.a. de dicto 2. Theſſal.2.v.3.283.b.284.a. de Urbe Roma 357.b. de perſecutione Antichriſti 290.a. quòd in Eccleſiam ſit credendum 305.b. de Scripturæ verſione in vernaculam 394.a. Monachis matrimonium non concedunt, 413.a. nec laborem manuum 416.b. de oratione in lingua peregrina 445.a.

Anbaldenſes de altaribus 212.b.

Anales Auguſtani de Papa fœmina 383.a. cur Anglica dicta 384.b.

Gallici de Jacobo Clemente Moacho. pag.469.b.

Anonymus Calvinianus de orali manducatione. p.149.b.

Anshelmus de præſentia corporis & ſanguinis Chriſti in Cœna. 864.a. de manducatione indignorum 199.a. de legis impletione 451.b.

Anshelmus Havelbergenſis de mutatione Eccleſiæ Romanæ 352.a.

Antimachiavellius de picto imagine Virginis 491.b.

Antiqua Fides Cathorum: de manducatione indignorum 199.a.193.a.

Antoninus Archiepiſcopus Florentibus de indulgentiis 394.b. de Dominico 343.a.458.a.505.b. de mure comedente ſpeciem panis 107. a. de mutatione Eccleſiæ Romanæ 352. b. de Papa fœmina 383. a. 384.b. de indulgentiarum novitate 394.b. de liberis Canonicis 431. b. de immaculata conceptione Mariæ 434.b. de Clementis quinti Simonia 463. b. de creatione cardinalium 464.a.

Antonius de Roſellis de vitiis Clericorum. 467.a.

Aonius Palear. de aula Romana 461.a. de Alexandro ſexto.463.b.

Apologia Auguſt. Confeſſ. de miſſa 5. b. de præſeutia corporis Chriſti in Cœna 56.b.84.a. de altaribus 212 b. de Sanctorum oratione 403.b. de Sacra Cœna 407.b. de imagine quadam Mariæ 491.b. de Johan. Hil. 502.b. Bernhardum, Dominicum &c. quomodo voces ſanctos 805.b.

Apologia Bremenſium de partic. In, Cum, Sub, pag.80.b.

Apolodorus de tintinnabulis Proſerpinæ 408.b.

Appelius Ioh. de ἀπουσίᾳ Chriſti 95.b.

Apuleius de Miſſa 5.b.

Arboreus, quòd Papa errare poſſit 300.a.

Arretas de Eccleſia latente 290.b. de Antichriſto 355. b. de animabus fidelium Deum ante judicium non viſuris 350.a.

Arretius de principiis Theologiæ 70.b. de fractione panis 133.b.157.a.b. de ſexto capite Johannis 146. b.147.a. de loco adminiſtrationis Cœnæ 210.a. de manducatione indignorum 199.a.

Aretinus Franciſcus, benè vertit locum Chryſoſtomi 176.b.

Arias Montanus de panis & vini ſubſtantia in Cœna manente 111. b. de tabernaculo 233. b. de textu authentico 394.a.432.a. de liberis Canonicis. 431.b. de Jeſoitarum arrogantia 468.b.

Ariminenſis Creaturæ æternitatem non repugnare. 440.a.

Ariſtoteles de copula 61.b. de viſu 95.a. de memoria 95.b. de alimento nutriente 101.a. de accidentibus 103.b. de voce ἴυνχος 196.b. de ſcientia 317. a. de membro mortuo 261. a. de converſione alimenti 153.b. de notioribus naturâ 329.b. de prædicatione Synonymica 336.b.

Ariſtophanes de voce Eccleſiæ.220.a.

Armandus Jeſuita de Serveti hæreſi 399.a. de ſcortatione Clericorum 447.b.

Armiotus Jacobus de fructu Cœnæ 177.a.

Arnobius de Melchiſedeco 46. de Menſis ſacris 213.b. de Luna typo Eccleſiæ 230.b. de antiquitate 344.b. 346.a. de paucitate fidelium 364.b. de præſentia numinis in ſimulachris 409.a. gentiles thus iis incendunt 409.a. altaria erigunt ib. à certis certa petunt 409.a.

Arnolphus de Papa Antichriſto.355.b.

Aſilus Petrus de Romano Pontificæ antichriſto 356.a.

Aſtertanus de fictitis Pontificiorum miraculis. 490.b.

Athanaſius de communione ſub utraque 33.a. de fine & fructu Euchariſtiæ 181.b. de menſis ſacris 213.b. de Eccleſia latente 285 b. de Conciliis 311.b. de notis diſcipulorum Chriſti 324.a. de Arianis ſimulantibus Chriſtum.336.a. provocantibus ad traditiones 401.a. de concordia 420.b. de paucitate fidelium 364.b. de Ario traditionum Patrono 413.b. de miraculis hæreticorum 479.a. à quo appellationes Chriſtiani adepti 340.b. de Liberio 382.a.425.b. miracula cur fiant 481.a.

Auguſtinus de Appellatione Cœnæ 2.a. de Agapis 4. a. de Proverb.9.v.2. 6.b. de Cataphrygibus 12.a. de Artotyritis & Aquariis ib. de Severian. ib.6. de præceptis Scripturæ 24.a. de communione ſub utraq; 33.b. de Melchiſedeco 40.b. de Emauntica cœna. 48. a. de Manichæis 50. a. de aſſervatione Sacramentali 50.b. de communicatione infantum ib. &

52.a.de

52.a.de τοῦ ῥητοῦ 57.a.de Teſtamento Domini 59.a. de partic. In. cum.Sub.80.b.de duabus rebus in S. Cœna 87.a.de carne Chriſti 92.a.b. de ſigno 96.a. de autoritate ... 95.b.de columba Spir.S.102. b.de pane Euch... 85.b. de adoratione Sacramenti 87.a.de Matth.26.v.12. 93.b. Coloſſ.3.v.1. 94.a. de Chriſti variis reſpectib 96.a. de Conciliis 97.b.de ſerpente virgâ.101.b. de tranſſubſtantiatione 108.b. de conſecratione 123.a.130.b. de jejunio 125.b.de Luca 22.v.17. 127.b. de crucis formatione 133.b. de fractione panis 138.a. de orali manducatione 146.a.150.a. de Capernaitica 150.b. de repoſitione Sacramenti 156 b.164.a.de ejus adoratione 176. a. de fine & fructu Euchariſtiæ 181.a.b. de communione infantum 190.b. an Chriſtus Cœna uſus 191.b.de Juda proditore an primę Cœnæ interfuerit 195.a.de fide communicantium 197.b. de indignis 198.a.200.a.202.b. de præparatione ſui ipſius 204.b.207.b.de tempore inſtitutionis 208.a. uſurpationis 209.b.de Viatico C.D. 210.b.de altaribus 212.a.213.a. de Synagoga 129.a. de Eccleſia Baſilica 220. b. de Eccleſia univerſali 222.a. de diſtinctione Eccleſiæ 222.b.de loco Epheſ.5.v.28.ib. de Synecdoche 225.b. de virgine matre ib. Cantico Cantic.226.a.de arrha Sp.Sanct. 226 b. de Eccleſia matre 227.a. de Dei domo. 228.b. de palmite 229.a. de horto concluſo 230.a. de Luna 230.b. de Paradyſo typo Eccleſiæ 231.a.de Arca Noæ ibid.de Janua Eccleſiæ 231.b.de Bitumine arcæ 232.a.de rubu Moſis 232.b de tabernaculo 233.b. de Eccleſiæ appellationibus 236.b.de Eccleſia Catholica 237.b. de Donatiſtis 238.a. de Eccleſia extra quam nulla ſalus 239. b. de vocatione 242.b. de Converſione Judæorum ib. de veſte nuptiali 245.b. de Eccleſiæ comparatione cum agro.246.a.de bonis & malis in Eccleſia ib. de arca Noæ 246.b. de Juda ib. de Catharis 247.a. de Novatianis ib. de Eccleſia quid ſit 251.b. de Catechumenis 252.a. 253.b.255.a. de hæreticis 256.a.b.de Excommunicatis 257.a. de Electis 258.b.de Eccleſiæ mẽbris 261.a. de occultis infidelibus 261. b. de Eccleſia ſuper Petram fundata 265.a. de Eccleſia Catholica ib. Eccleſia ubi quærenda 264.b.de fide 268.a.de regno Dei 266.a. de congregatione fidelium 267.b.de pulchritudine filiæ regis 268. b. 269. a. de numero juſtorum ib. de Eccleſia inviſibili 269. b. 270. b. de Eccleſia in monte poſita 271.a. de Eccleſia Sole 273. a. de Eccleſiæ defectione 278.a. de reprehenſionibus Prophetarum 281.b. de paucitate bonorum 283.a.286. b. de dicto. 2. Theſſal.2.v.3.283.b. de perſecutione 289.b. de Eccleſiæ calamitate 290.b. perpetuitate 291.a. duratione 294.b. de Eccleſia latente 295. a. de Spirituali Virginitate 297. a. de præſtigiis mendacibus 304. a. an Eccleſia errare poſſit 305. b. de obedientia miniſterio debita 318.a. credere Eccleſiam 311.b. de provocatione ad Eccleſiam. 312.b. Eccleſia ubi quærenda 318.b. de Arianis non rebaptizatis 319.a.de Sacramentis 322.b.de multitudine beata 324. a. de notis Eccleſiæ 325. b. de hæreticis 328 b. de tabulis matrimonialibus 329. a.& 359.b. de Donatiſtis 331. b. de Sacra Scriptura 332. a. de Symbolo Apoſtolico 334.a. de Catholicis 335.b.de falſa gloriatione nominis ſine re 336. a. quòd omnes velint eſſe Catholici 337.a. de Pelagianis 337.b. Catholicos errare poſſe 339.a. de Eccleſia Rom. 340.a. de Chriſtianis 341.a. de veris hæreticis. 342. a. diſtinguit hæreticum ab eo qui credit hæretico 342.b. de duabus civitatibus 344.a. de antiquitate 345.b.346.a. utrum prior fuerit civi ſoli quàm poſt 347.a. de peccato originis 349. a. de Eccleſiæ mutatione 351.b. de incremento erroris 350.a. improbat ceremoniarum multitudinem 351. b. de paucitate fidelium 364. b. de ſucceſſione 378. a. 379. b. de animabus fidelium Deum ante judicium non viſuris 350.a. de duratione Eccleſiæ 353.b. de Eccleſiæ propagatione 373.a. de Petra & Petro 380. a. de ſucceſſione Petri 381. b. de miraculis 378. b. de traditionibus quæritur 391. a. de Patrum ſcriptis 391. b. de ſanguine Martyrum 393. b. de Eunomianis 396.b.de Catharis 399.a. & 416.a.de libero arbitrio 399.b. Donatiſtas irridet 400. b. eorum errores recenſet 417.b. de Aërianis 401. b. de Idolorum cultu apud gentiles 409. a. de Stoicis 410. a. poſt Chriſtum exortos propriè dici hæreticos 412.b de Apoſtolicis 413.a. de Carpocratian. 414. a.de Cataphrygibus ib.de Heracleonitis 414. b.de Cerinthianis ib.de Pepuzianis ib.de Hierarchiis Angelorum 415.a. de Angelicis ib. de Audianis ib. de Hieracitia 415.a.b. de Tatianis 415.b. de Hieracitis ib. de Arabicis ib.de Euchitis 416.a.Abelianis ib.de Manichæis 416.b.456 a.de Priſcillianis 417.a.de Apoſtolicis 417.b.de Pelagianis. 418.a.b. de Meſſalianis 419.a.de Circumcellionibus ib. de Nudipedalibus 419.b. de Pattolorinchitis ib. de Mirabiliariis ib. de unitate Eccleſiæ 420.b. 421.a. de pugna inter Chriſtianos 421.b.de Monarcha Romano 424. a. de Conciliis 427. a. de converſione gentilium 454.a. de Catharis 456.a. de vita doctorum 456.b. de ſanctitate Eccleſiæ 439.a. de Virginitate mentis 448.b. de libris Prophetarum 457.b. de miraculis 475.b.476.a. 477.a.483.b. 484.b.485.a. de fidei effectu 452 b. morem ſcripturæ eſſe de parte ut de toto loqui 475.a. de ſerpentibus Magorum 478. a. de Donatiſtis 479.a.480.a.de Apolonio Thyanæo 477.a. de miraculis hæreticorum 479.a. 483. a. hodiè non neceſſariis. 481.b. mũdi converſionẽ inter miracula numerat 494.b. de præſcientia dæmonum 497.a. de Abbate Johanne 498.b. de felicitate temporali 515.a.b. Ticonium laudat.504.b.

Auguſtinus de Ancona. de creatione Cardinalium. p.464.a.

Auguſtana Confeſſio. de libero arbitrio 399.b.de Eccleſia 400.a. de ritibus Eccleſiaſticis 400. b. de Deo ib. de amiſſione Spir.S.402.a.de peccato originis 404. b.de duabus naturis in Chriſto 405.b. de S.Cœna 407.b. de definitione Eccleſ. 224.a.de hypocritis in Eccleſia 245.b. de cauſa peccati 397. a. de pœnitentia 399.a.de Trinitate ib.

Aventinus Johannes. de Lombardo 112.a.de Gregorii VII. temporibus 350. b. quòd tum Antichriſtus cœperit 355. b. de invectionibus Colonienſis & Trevirenſis Epiſcoporum in Nicolaum I.ib.de Zacharia Papa 343.a.de Pontificibus Romanis 356. b. de Johanne 22.357.a. de Petri Epiſcopatu 381.a. de Concilio Francofurtano 406. b. de aqua luſtrali 409.b. depingit Gregorium VII. 462. a. de luxu Cleri Romani 465.b.

Averroes. ἀνθρωποφαγίαν Chriſtianis objicit 187. a.

Azorius. de vino aqua miſto 15.b. Coſtero mendaci arguit 128.b. de circumgeſtatione Sacramenti 169. b. de jejunio 396.a.416.b. de peccatorum diſtinctione 402.a. quòd Pontifex à juramẽto ſe ipſum abſolvere poſſit 444.a. de vidua lugente 445.a. quòd pro hæreticis non ſit orandum ibidem & 449.b.

B.

BAlæus Johannes. de Urbano quarto 167.b. de Antichriſto 356.b. de Leone X. 462.b.

Balduinus. de communione ſub utraque 25.a. de verbis Cœnæ 58.b. de typis Eccleſiæ. 235.a.

Balſamon. de communione Laica. 53.a.

Bandinus. de communione ſub utraque. 35.b.

Bannes Dominicus. de Eccleſia an errare poſſit 306.a. de exemptione ſubditorum à poteſtate hæretici Magiſtratus 446.a.

Banoſus Theophilus. de Petri Rami converſione p.352.a.

Barclaius de Poteſtate Papæ temporali. 433.b.

Barlaam de fermentato p.13.b.

Barlet de infanticidis clauſtralium 447.a.

Barronius de miſſa 4.b. de communione Laica 53.a. de aſſervatione Sacramenti 50.b. 51.a. de fractione panis 133.b. de judice controverſiarũ 299.b. de Apollinaris damnatione à Damaſo facta 53.a. de Petro dante Epiſcop. Bizantiis 376.b. de ſucceſſione ib. de Scriptis Patrum 392.b. de miraculo in urſo facto 492.b. de ritibus gentilibus in Eccleſia Rom. conſervatis 410.a. de Liberio. 425.b.

Barradius Sebaſtianus de Emauntica Cœna 48.b. de columba Sp.S. 102.b. de notis falſorum Prophetarum 323.b.

Bartholomæus. de lacaſa de Hiſpaoorum erodelitate 370.b.

Barthol. de Caranza. de Petri ſucceſſoribua. 381.b.

Bartſcius. de miraculis hodiernæ Eccleſiæ Romanæ. 494.a.

Baſilius. de communione ſub utraque 33.a. de repoſitione Sacramenti 164.a. de fine & fructu Euchariſtiæ 179.a.b. de iodignis 194.a. 198.a. de præparatione ſui ipſius 207.a. precatio ejusdem in Cœna 215.b. de Sacramentis 322.b. de Eccleſia inviſibili 269.b. de paucitate fidelium 285.a. 364.b. de notia Eccleſiæ 324.b. de S. Scriptura 332.a. de traditionibus 413.b. de Patrum ſcriptis 391.a.

Baumlerus de pane fermentato 13.b. de fractione panis 134.b.

Beatus Renanus. de miſſa p.5.a. de communione calicis 37.a. de verbis ſursùm corda 154.a. de Eccleſiæ Rom. prærogativa 379.a. de confeſſione auriculari 394.b. de vulva Mariæ adaperta 403.a. de gentiliſmi reliquiis in Paparu 407.b. 408.a.

Becanus Martinus. de diſtinctione inſtituti & præcepti 24.a. de communione ſub utraque 25.a. ſub una 40.a. de verbis Chriſti: bibite, 15.b. de verbis hoc eſt corpus meum 115.b. de Cypriano 163.b. de Eccleſia quam credimus 268.a. de Eccleſia inviſibili 263.a. de collatione Eccleſiæ cum Luna 277.b. de Idololatria Aaronis 278.b. de defectione Eccleſiæ 279.b. 280.a. Eccleſia an erret 297.b. de Eccleſiæ Rom. antiquitate 348.a. de paucitate fidelium 365.a. 453.b. de Eccleſia Catholica certè loco non adſtringenda 365.b. quòd Evangelicorum doctrioa non ſuccedat Apoſtolica. 386.b. de Papæ Dominio in temporalibus 433.b. de prædeſtinatione ex præviſia meritis 434.a. de efficacia gratiæ 434.b. de Luthero quòd bona opera damnet 396.b. quòd à Diabolo doctrinam de miſſa acceperit 472.b. de Donatiſtis 400.a. Vitia Luthero imponit. 473.b. de miraculia eiuſdem 394.b. de convitiis Lutheranorum Doctorum 474.a. quòd Chriſto miracula fuerint oeceſſatia 485.b. de miraculis circa Johannem factis 487.a.

Beda. de communione ægrotorum. 52.a. ſub utraque 54.a. de propoſitione Petra eſt Chriſtus 75.a. de traosſubſtantiatione 123.b. de repoſitione Sacramenti 157.a. de tabernaculo 233.b. de Eccleſia 236.b. de Cornelio 254.b. de Eccleſia inviſibili 270.b. de fundamento Eccleſiæ 307.b. notis 327.a. Catholica 340.a. mutatione 351.b.

Belethi de conſecratione 132.b.

Belgici Miniſtri. de manducatione indignorum. 199.a.

Bellarminus Robertus. de pane fermentato 13.a. azymo 14.a. de vino aqua miſto 15.b. 16.a.b. de genimine vitis ib. de verbis bibite omnes 19.a. de communione Laica 21.32. de una cœnæ ſpecie 23.a. ſibi ipſi contradicit ib. de præceptis ſcripturæ 24.a. de Papæ legibus 24.b. de diſtinctione præcepti, obligationis & doctrinæ ibid. de verbis Chriſti bibite 25.b. de manducatione Joh. 6. 26.a. de Eccleſia Coriothiaca 27.a de Epiſtola ad eandem 28.a. de traditione & præceptione 27.b. ſcurrilitas de corporali oblectatione in S. Cœna 29.a. de aqua Petri. 1. Cor. 10, 29.b. de duplici mortis Chriſti commemoratione ib. de vini ſpecie quòd non ſit pars eſſentialia ib. de ſublatione Calicis 30.a. de ſigno remiſſionia ib. contra teſtimonia Patrum de utraq; ſpecie, ut Ignatii 30.b. Juſtini 31.a. Origenis 31.b. Cypriaoi. 32.a. Ambroſii 33.a. Chryſoſtomi 33.b. Auguſtini ib. Gelaſii ib. Bedæ 34.b. Theophylacti ib. Paſchaſii ibid. Bernhardi 35.a. Concilii Conſtant. 36.b. contra Bohëmos ibid. de communione ſub una 39.a. in Lutherum convitia 41.a.b. de concomitantia 41.b. & ſeqq. de loco Actor. 2. 49.a. de Cœna Emauntica 48.a. de conſecrante ſine vino 48.b. de aſſervatiooe Sacramenti 50.b. de cõmunione domeſtica. 51.a. pro integritate Sacramenti ſub una 43.b. nullum eſſe datum præceptũm de communione ſub utraque 46.b. Eccleſiá veram nunquam improbaſſe com. ſub una 49.b. de communicatione infantum 51.b. ægrotorum 52.a. Laicorum 52.b. Præſanctiſicatorum 53.a. de conſuetudine Eccleſiæ poſterioris 53.b. de iocommodis communione ſub utraque 54.a.b. de τῷ ῥητῷ 56.b. 57.a. de nutritione Euchariſtiæ 85.b. de Transſubſtantiatione 97.a. de voce ὁμουσίας ib. de Tranſclementatione 97.b. de articulis fidei oon niſi ex ſcriptura probandia 98.a. de pronomine, Hoc. 99.a. de appellatione panis 99.b. de pane Euchariſtico ibid. de ſpecie ſenſibili 102.a. de Analogia minus principali 102.b. de Angelorum apparitionibus 103.a. de panis cooverſione ib. adductiva 103.b. 112.b. de ſucceſſione corporis Chriſti pane deſinente 104.b. de mutatione panis 106.a. de materiali panis 108.a. de re terrena 108.b. de Origene ibid. de Theodoreto 109.a. de Gelaſio 109.b. Transſubſtantiationis fundamentũ 112.b. de hoc δεικτικῷ 112.b. Concilia pro ſubſtãtiationis producit 113.b. de corpore Chriſti in pane 115.a.b. de propoſitionibus perſonalibus 116.b. de inſufflatione Sp. S. ib. de propoſitione columba eſt Spiritus. 117.a. de aſſumptionibus Angelorum ib. de arca ib. de diſpararis 118.b. de Patribus 119.b. Irenæo. 128.b. 120.b. Tertulliano ib. Cypriano 121.a. Cyrillo 121.b. Ambroſ. 122.a. Gregorio ib. Gaudentio 122.b. Chryſoſtomo ib. Auguſtino ib. Juſtino ib. pro Transſubſtantiatione ex Patribus. 120.a. oſque ad 124. ex Conciliis. 114.a. uſque ad 125.a. ex ratione 125.a. de conſecratione 128.b. contra Chemnitium 130.b. de collatione Euchariſtiæ & Baptiſmi ib. de Liturgia 133.a. de fractione

panis 136. b. de capite ſexto Joh. 164. b. de Paſtophorio 156. b. de conſuetudine 163. a. de repoſitione Sacramenti 154. b. 156. a. 157. b. 158. b. Circumgeſtatione. 170. b. 171. b. Veneratione 173. b. de fructu Cœnæ 183. a. de remiſſione peccatorum ib. de præparatione 206. b. de infantibus communicandis 191. a. de tempore inſtitutionis 208. a. de Synagoga 218. b. de Petro & Petra ib. de Eccleſiis tempore Apoſtolorum 219. a. 221. a. de Eccleſia laborante 222. b. de una perſona Eccleſiæ 224. a. de Eccleſia cur regnum dicatur 227. b. de Eccleſiæ unitate 237. a. de veris Eccleſiæ membris 247. b. de nomine Filii ib. Eccleſiæ definitio 250. b. de Pontifice Romano 251. a. de non baptizatis an ſint membra Eccleſiæ 252. a. de Catechumenis ib. de hæreticis 256. a. de Schiſmaticis 256. b. de Excommunicatis 257. a. de Electis an ſoli ad Eccleſiam pertineant 258. a. de perfectis 258. b. de peccatoribus in Eccleſia 259. a. de infidelibus occultis 261. a. de Angelis 261. b. de Eccleſia viſibili 264. b. 265. b. 441. a. de dicto Auguſtini 264. contra Auguſtinum 266. a. de Jerem. 13. verſ. 33. 265. a. Luca 17. verſ. 20. 266. a. Johan. 4. verſ. 23. 266. b. Hebr. 12. verſ. 22. 267. a. 1. Petr. 2. verſ. 5. ibid. de Eccleſia Catholica 267. b. de Eccleſia deficiente 278. a. de Eccleſia tempore paſſionis Chriſti 289. a. de perſecutionibus 290. a. Eccleſiam non poſſe deficere 291. & ſeqq. non errare poſſe 297. a. 441. b. Romanam errare non poſſe 297. b. de Judice controverſiarum ibid. de Pſeudoprophetis 301. a. de Concilio Chriſtum cōdemnante 302. a. de notis Eccleſiæ 317. b. divortia ſententiarum Lutheranis objicit 318. a. de ovibus Chriſti 319. b. de mandatione Eccleſiæ. 320. a. de congregatione in Chriſti nomine ib. contra notas Eccleſiæ Lutheranorum 321. a. 327. b. de arboribus bonis ex Matth. 7. 323. b. de loco Chryſoſtomi 324. b. Auguſtini 326. b. noſtras notas Eccleſiæ admittit 327. a. ſuas enumerat 333. b. de Arianis Catholicos ſe vocantibus 337. a. de C[illegible] lico quòd nota Eccleſiæ 338. a. de nomine Papæ 340. b. Lutheranos 341. a. de antiquitate quòd ſit nota Eccleſiæ 346. a. Adam & Evam Eccleſiam fuiſſe negat 346. b. quòd ſua Eccleſia quòd ſit antiquiſſima 348. a. de Papa capite omnium Eccleſiarum 350. b. quòd Lutherana Eccleſia ſit nova 352. a. 357. b. de duratione Eccleſiæ 353. b. de Romæ duratione 354. b. ſede Antichriſti 357. b. de Eccleſiæ amplitudine 364. a. de veris Eccleſiæ notis ibid. de paucitate fidelium 365. a. de Eccleſia Catholica 366. b. Romana ib. hujus amplitudine 367. a. 369. a. Lutherana velocitate 374. a. de Eccleſia Chriſti ib. de ſucceſſione 375. a. de ſucceſſione hæreticorum 372. b. de Petri Pontificatu 381. a. Papam in hæreſin prolapſum Papam eſſe deſinere 380. b. Papam fœminam fuiſſe negat 383. a. contra Lutheranorum ſucceſſionem 387. a. de Epiſcopis & Presbyteris 389. b. de conſenſu Eccleſiæ Romanæ cum doctrina antiqua 390. b. de Patribus quòd errent 392. b. de ſatisfactione 393. b. de Martyrio ibid. de Canone ib. de norma controverſiarum 394. a. de Tranſſubſtantiatione 395. a. de electione Pōtificis per Cardinales ibid. de Papa errante 395. b. infra Concilium ibid. de hæreſi Lutherana ex multis conflata 396. b. concedit hanc docere veram fidem non eſſe ſine operibus 396. b. de cauſa peccati 397. a. de cōcupiſcentia 398. a. 411. b. de Serveto 399. a. de carnis rebellione 399. b. de Polygamia Patriarcharum ibid. de Donatiſtis 400. b. de ſeſſione ad dextram & ſiniſtram 401. a. de traditionibus ib. de Arianis ib. de jejunio 40[illegible] b. de Lutheranis qui ſtatuunt omnes ſanctos æquè juſtos eſſe 403. b. de cælibatu jure divino ſacris ordinib. non annexo 404. a. de errore Vigilantii ibid. dubitat an paupertas Monachorum ſit ſancta 404. a. de Lutheranis quòd ſint Neſtoriani 405. a. quòd Patrum ſcripta non obligent. ib. de votis 407. a. de conſecratione campanarum 408. b. de Philoſophia occaſione hæreſiū 409. b. de aqua benedicta 410. b. de Enochi & Eliæ reditu 411. b. de incenſione thuris ante imagines 414. a. quòd matrimonium per votum alterius partis ſolvatur 417. a. de peccato Originis 417. b. 434. b. Fauſtum Regienſem inter Catholicos numerat 418. a. de λόγῳ extra carnem 418. b. de meritis operum ibidem. humanam naturam Chriſti regiæ purpuræ comparat ib. de ſcriptis Patrum 422. b de capite Eccleſiæ 422. b. de Eccleſiis Corinthiorum & Galatarum 421. b. de unitate fidei & doctrinæ 422. a. de Cypriano 423. b. de Pontifice an errare poſſit 426. b. huic non reſiſtendum 426. a. de Baptiſmo 419. a. de ſeparatione Græcorum ab Eccleſia Romana 425. a. de Liberio ib. de Papa dubio 426. a. de cōſenſu Scriptorum Pontificiorum 429. a. de Laicis paſtoribus ſuis obedientibus 429. b. an Papa ſit ſupra Concilium 426. a. de Antipapis 428. a. de IV. Libro Eſdræ & aliis Apocryphis 432. a. in materia de libris Canonicis ſibi contradicit ib. de ſenſu literali ib. de Papa quòd errare poſſit 432. b. de poteſtate Romana 440. b. de Scripturæ perfectione 432. b. negat quòd Chriſtus ſecundùm humanam naturam ſit noſter mediator 418. b. & 433. b. & 440. a. verè ſenſiſſe iram Dei 440. b. pro culpa tantùm non pro pœna ſatisfeciſſe ibid. de capite Eccleſiæ 441. a de Papæ poteſtate temporali 433. b. an ſit major Concilio ib. de efficacia gratiæ 434. a. b. de imagine Dei 434. a. de immaculata conceptione beatæ Virginis 434. b. 440. b. de Monachorum diſſidiis 435. b. 436. b. de cælibatu Sacerdotum 435. a. de reſurrectione Chriſti 441. a. de concordia Evangeliſtarum 435. b. 438. a. de Eccleſia ante Conſtantini Mag. tempora 436. b. manere interdum Eccleſiam ſine remedio efficaci 436. b. puram doctrinam poſſe eſſe in falſa Eccleſia 439. b. de fide in ſanctos ponenda 440. a. de communicatione Idiomatum ib. negat omnipræſentiam Chriſti ſecundùm humanam naturam 441. a. de tempore adventus Chriſti ad Judicium ib. de doctrinæ ſanctitate 439. a. b. de incertitudine fidei 441. b. de parentum contemptu 445. b. de poteſtate Papæ 446. a. de conjugio 447. b. Lutheranos neceſſitatem operum negare 448. b. de legis implende poſſibilitate 449. a. b. 451. b. fidei articulos non eſſe contra rationem 449. b. doctrinam Lutheranorum non eſſe ſanctam 452. a. de doctrinæ efficacia 453. a. de Gothis 454. a. de hypocritis 455. b. de ſanctitate vitæ ib. & 457. a. de Pontificis Romani vitiis 461. b. plebis Romanæ 470. b. 457. a. de Luthero 471. a. de Lutheranis doctoribus & auditoribus 474. a. de reprehenſione Apoſtolorum 474. b de miraculis 477. b. Antichriſti 479. b. Donatiſtarum 480. b. Novatianorum 481. a. aliorum 483. a. de dictis quibusdam Auguſtini 484. b. de miraculis Eccleſiæ Romanæ 488. a. 493. b. de Xapherio 490. a. de miraculis Lutheri 494. b. de lumine Prophetico 498. a. de infelici exitu adverſariorum 508. a. de obitu Lutheri 508. b. de confeſſione adverſariorū 504. a. Lutheri 505. a. Caſſandro iraſcitur. 508. a. de

perſecu-

perſecutione Eccleſiæ 516.b. de felicitate temporali. ibid.
Belloſoreſtus Franciſcus. de vita Clericorum.
Bennius Paulus. de efficacia gratiæ. 434.a.
Benno. de Gregotio VII. 164.a. de 5. Papis Diabolo ſe devoventibus 381.b.
Benzo Hieronymus. de Peruanis 373.a.
Bergius. per hoc in Cœna intelligit panem 66.b. Chriſtum Cœna uſum aſſit mat 191.b.
Bergomenſis Jacobus Philippus. de Papa fœmina. p.383.a.
Berlinenſis Politicus. de inpanatione. 81.a.
Betlinenſes Reformatores. de tempore inſtitutionis Cœnæ 208.a.
Betnhatdinus. de Mstis 442.a. de Franciſco 458.a. de vitiis in Ecceſis Rom. 460.a.
Bernhardus Glaravelenſes Apss de communione ſub uttaque 35.a. 54.a. de τῷ ῥητῷ 61.b. de Partic. In, Cum, Sub. 80.b. de duabus tebus in Cœna. 86.a. de ptæſentia corporis Chriſti in Cœna 86.a. de ftuctu Cœnæ 180.b. de manducatione indignotum 198.b. de Præparatione ſui ipſius 207.b. de Eccleſia ſorore Chriſti 230.a. ſcala Jacobi 236.b. de Eccleſia inviſibili 270.a. de Eccleſiæ defectione. 285.a. perpetuitate 294.b. mutatione 351.b. de Apoſtolicis hæreticis 338.a. de provocatione ad Patres 346.a. de Epiſcopis Romanis 356.a. 465.a. de Agapeto 382.a. de Canonicis 386.a. de fide ſpeciali 452.b. de aula Romana 461.a. de animabus Fidelium quòd Deum ante judicium non videant 350.a. de meritis operum 452.a. negat ſe miracula feciſſe. p.482.a.
Beſſeus Guilielmus. de obitu Lutheri. 508.b.
Beumlerus. de manducatione indignorum 193.a.
Beza Theodor. de Teſtamento. 1.b. Myſterio Cœnæ p.4.b. de mutatione elementorum eaternorum 12.b. de pane fermentato. 13.b. de tropo verborum Cœnæ 61.a. 67.a. de τῷ ῥητῷ 63.b. de viſione Cinglii 67.a. de principiis Theologiæ 70.b. de Sactamentis 73.b. de Partic. In, 79.a. 80.b. de impotentia Chriſti 82.a. de ἀπουσίᾳ Corporis Chriſti 87.b. 89.a. de carne Chriſti 92.a. de fractione panis. 133.b. 134.a. 138.a. de Baptiſmi ſignificatione 140.b. de ſumptione Euchariſtiæ 141.b. de orali manducatione 143.a. 145.a. 150.a. de loco adminiſtrationis 210.a. de altaribus 212.a.b. de indignis 193.a. 199.a.b. Neſtori errorem refutat 405.a.
Bibliander Theodorus. de modo ſumendi Cœnam. pag. 141.a.
Biel Gabriel. de communione ſub utrsqoe 33.a. 36.b. de capite 6. Joban. 40.a. 7.b. de corporis natutslis præſentia in plutibus locis 71.b. 406.a. de pane Euchariſtico 103.s. de virtute verborum Cœnæ 106.a. de tempore Transſubſtantiationis 106.b. an mus comedens ſpeciem Panis ſit adotandus. 107.a. de panis & vini ſubſtantia manente 111.a. Transſubſtantiationis fundamentum 111.a. 113.a. de adoratione panis 125.b. de conſecratione. 128.a. 132.b. de repoſitione Sacramenri 157.a. 405.b. veneratione. 173.a. de loco sdminiſtrationis Cœnæ. 210.b. de Eccleſia repræſentativa 298.a. de Eccleſia inviſibili 270.b. de Conſilio Prælati 313.a. de Patrum Seriptis 392.a. de peccato originis 417.b. de meritis operum 418.a. hominem ſuper omnia diligere Deum ex puris naturalibus 418.a. naturalia poſt lapſum an ſint integra. ibid. de indulgentiis 421.b. de morte Chriſti 440.b. de miraculis 476.a. de immaculata conceptione Marię 434.b. de peccatis venialibus ibdem. de Saerificulis creatoribus ſui creatoris 440.a. de Matia 442.a. de puris naturalibus. p.449.b.
Billtenins. de capite 6. Joh. 88.b.
Binderus. de mitaculis Pontificiis 493.b.
Bierm. de accidentibus 103.b.
Blanc. Stephanus de Papa fœmina 383.a.
Blaſius de Viega. de perſecutione Diocletiani. p.189.b.
Bocatius Joh. de Papa fœmina 383.a.
Bodinus. de Antonio ab Italis invocato 442.b. de Pontificiæ plebis vitiis 471.a.
Boërius. Papam in præceptis divinis diſpenſare poſſe. 449.b.
Bonaventura. de communicatione ſub utraque 36.b. de triplici modo eſſendi 72.b. de mure ſpeciem panis comedente to6.b. 107.a. de Hoc δεικτικῷ 113.b. de propoſitionibus perſonalibus 116.a. de fractione panis 136.b. de Sacramenti Transſubſtantiatione 173.b. de Chriſto quòd Cœna uſus fuerit 192.a. de adoratione crucis 419.b. de Franciſco 458.a. de prædictione fututorum. 497.b.
Bonfinius. Anton. de Eucbenio & Uladislao. 463.a.
Boquinus. de τῷ ῥητῷ 63.b.
Boſſius de eatenuata Imperatoris poteſtate. 517.a.
Boziis Thomas. de Maoua 119.a. de notis Eccleſiæ 333.b. per Eccleſiam Catbolicam ſolum Papam intelligit 441.a.
Bredenbachius Matthias. de inſtitutione Chriſti. 54.b.
Bredenbachius Tillmannus. de Miraculis Lutheri.
Brentius de molitoris conjuge 164.b. da transſubſtantiatione, 126.a. de m anducatione indignorum 200.b. de notis Eccleſ[illegible] 31.a. de incantation. Magicia in Papatu 492.a.
Brigittæ revelationes. de Monachorum vitiis. 467.b.
Brigtman. Thomas. oe Luthero. 501.b.
Brulchius, Cæſar. de exitu Job. 6. Epiſcopi Conſtantienſis. 511.
Bucanus Gui[illegible] a. de tropis in verbis Cœnæ 68.a.b. 69.a. de p[illegible]cipiis Theologiæ 70.a. 71.a. de Sacramentis [illegible] de fractione panis 133.b. 135.s. 139.b. de ſumptione [illegible]hatiſtiæ 141.b. de otali manducatione 143.a. 14[illegible] 150.b. de verbo Edite 147.b. de indignorum ma[n]ducatione 199.a. 89.a. de Angel. Eccleſ. 262.a.b. [d]e præſentia corporis Chriſti in Cœna 69.b. de caine Chriſti 92.a. de indignis 193.a. 199.b.
Bucerus. de hoſtiis p.16.a. de impanatione 81.a. de carne Chriſti 92.a. de indignorum [m]anducatione 193.a. de fide communicantium, de aſcenſione Chriſti 72.b. de vetbis Cœnæ 129.b.
Buchananus. de Antonio. 468.a.
Bucholzer. de Lutheri voto ſuper [illegible]iſenum. 496.a.
Budæus de particula [illegible] 28.b.
Budovvicius. de ritibus Græcorum in Euchariſtia. 35.a.
Bullinger. de pane fermentato 13.b. de τῷ ῥητῷ 63.a. de loco adminiſtrationis 211.a. de voce ſpeciei. 120.b.
Burchatd. de aſſervatione Sactamenti 51.a. de invariata Aug. Confeſſione 437.b.
Burenus vide Daniel.
Buſæus. de Chriſto Mediatore ſecundùm humanam naturam. 418.

Cœlius

C.

COelius Rhódiginius. de campanarum efficacia. 408.b.

Cæſar Ciſterrienſis. de Epiſcopis Pontificiis in Germania vix ſalvandis. 385.b.

Cæſar Pbilippus. de Eccleſia Angelica 262.a.

Cajetan. de communicatione ſub una 37. a. de Emauntica Cœna 48.b. de conſecratione ſine vino 48. b. de ſexto capite Johan. 40.a.47.b. de fractione panis. Act. 2.49.a. de ἀπουσίᾳ corporis Chriſti 87.b. de fractione corporis 138. b. de corpore Chriſti an vomitu ejiciatur 107.b. de conſecratione 128.b. de ſumtione Euchariſtiæ 142.a. de Eccleſia 248. a. de duratione Antichriſti Eccleſiæ p. 353. a. de ſcriptis Patrum 392.a. de cælibatu Sacerdot. 395. b. 435. a. de votis 407. a. de Papa quòd ſit major Concilio. 433.b. quòd Papa in hæreſim prolapſus deſinat eſſe Papa 380. b. de crucis adoratione 419.b. de perfectione Scripturæ 432. b. conjugium, quoad vinculum ſolvi per adulterium 435.a.

Calvinus Johannes. de mutatione elementorum Cœnæ pag.12. b. de azymo p.13.b. de corpore Chriſti in Cœna. 68.a. ejus præſentia in eadem 72.a. 88.a. 93. a. de τῷ ῥητῷ 63.a. de principiis Theologicis b. de columb. Sp.S. 76.b. de Partic. In, Cum, Sub, 80. b. de Matth. 26. v.11. 93.b. de carne Chriſti 92.a. de 2.Corinth.5. v.16. 94.a. de Hebr.8.v.4. 94. b. de corpore Chriſti ibid. de fractione panis 137.a. corporis 139. a. de baptiſmi ſignificatione p. 140.b. de modo diſtributionis 141.a. de capit 6. Joh. 146. b. de Juda proditore an primæ Cœnæ interfuerit 195. b. de manducatione indignorum 199. a. de loco adminiſtrationis Cœnæ 210.b. de Templis Papiſticis retinendis 212.a. de cauſa peccati. 397. a. Neſtorii errorem refutat 405. a.

Camerarius. de τῷ ῥητῷ 62.b. de Adolpho Epiſcopo Mersburgenſi 352. b.

Campanus Johan. de tropo Cœnæ 67.a.

Campianus. de cauſa peccati 397. a. de conſenſu Lutheri & Joviniani 402.a. de ſuorum perjuriis & fraudibus 468.b. de æquivocationibus ib.

Caniſius. de definitione Eccleſiæ 250.b.367.a. de notis Eccleſiæ pag.333. a. de diſſidiis Evangelicorum. p.435.b.

Canoues Apoſtolici. de communione Laica 52. b.

Canon Romanus. de oratione Euchariſtiæ 215.a.

Canus Melchior. de Gelaſio 109. b. de Eccleſia quæ Chriſtum damnavit 302. b. quòd errare poſſit. 306. a. de hæreticis nomen Catholicum affectantibus. 337. a. de ſcriptis Patrum 392.a. de Apocryphis V. Teſtament. 393.b. de peccato origenis p.394. a. de μιξοφιλοσοφοθεολογία 409.b. de Papa quòd ſit major Concilio 433.b. de miraculis 489.b. Baruch extra Canonem fecit 432. a. fontem Hebræum corruptum eſſe ibid. de reprehenſionibus ſermonis divini 475.a.

Capgravius Joh. de miraculis Pontificiorum ludicris 492.b.

Caraſſa Petrus. de Abuſibus Eccleſiæ Romanæ. 459.a.

Carthanus. de Iſlandia. 12.a.

Carolſtadius. de tropis in verbis Cœnæ 63. a. 65. 69. de voce Sacramenti 73.b. de Cœnæ neceſſitate 209. a. de cœlibatus impuritate in Papatu 447.b.

Carolus M. de communione ſub utraque 34.b. de imaginibus 406.b.

Carletanus. de Eccleſia oſtendente Scripturas. 330.b.

Caſaubonus Iſaacus. de fermentato 13. b. de præſentia corporis Chriſti 88.a. de viatico S. Cœnæ 211.a. de Eccleſia Catbolica 339. b. de diſſidiis Evangelicorum 436. a.

Caſſalius Caſparus. de communione ſub una. 39. a. 44. b.

Caſſander Georgius. de bibite omnes 20. b. de communicatione ſub utraque 34.a.35.a.54.a.37.a.50.a. 394.b. 395.a. ſub una 39.a. b. 44. b. de Sacerdotibus libamina offerentibus 47. a. contra Transſubſtantiationem 111. b. 119. b. de actione Sacramenti 161.b. circumgeſtatione 170.a. adoratione 175.b. de obedientia miniſterio debita 318.a. de notis Eccleſiæ 327. a. de 7. Sacramentis p. 394.b. ſola fide nos juſtificari ibid. de Transſubſtantiatione 395.a. de cœlibatu Sacerdotum. 395. b. 447. b. de cultu imaginum 396.a. de purgatorio ibid. de ceremoniis ibid. de concupiſcentia quomodo peccatum 398. b. de libero arbitrio 399. b. de Jejunio 402. a. de Sanctorum reliquiis 403.b. oratione 404.a. de aſſervatione S.Cœnæ 405.b. de imaginibus 406. b. de Mariolatria 419.b.442.a. de Cypriano 423.b. de interceſſione Sanctorum 442. b. de cauſa ruinæ Eccleſiæ p.472.a. de Monachorum vitiis 467.b. de Lutheranis 508. a.

Caſſianus. de Miſſa p.4.b.

Caſſiodorus. de Melchiſedeco. 46.b.

Catalogus Teſtium Veritatis. de Sigiſmundi Apophthegmata 458. b. de Andrea Proles 504.a.

Catechiſmus Jeſuiticus. de falſitate Viſionis Ignatii Lojolæ 490. a.

Racovienſis. de ἀπουσίᾳ corporis Chriſti. 81. a. 96. b. de fractione panis 136.b. de orali manducatione 143.b. Spirituali 153.a. de fidei confirmatione ex uſu Cœnæ 187.a.

Romanus. de accidentibus panis 106.a. de Synagoga V. T. 218.b. de Eccleſia inviſibili 270. b. de duabus Eccleſiæ notis 333.a. de cultu Angelorum 415.a. de concupiſcentia ante lapſum 418.a. de Chriſti imiſſa oblatione 440. b. de limbo Patrum ib. de aſſiſtentiâ Sp.S. qua Papæ aſſiſtit 441. a. remiſſa culpa non remitti pœnam 441.b.

Caro. de vinea. 229. a.

Cenſura Colonienſis. de communione ſub una 40. b. de fructu Cœnæ 182.b. de Juſtitia habituali 408. b. de fide 440. a. de Scriptura 441. a. de certitudine fidei 441.b. de conjugio 448.a. de operibus ſupererogationis 449.b.

Ceremoniale Romanum. de ſervitiis, quæ Imperator tenetur Papæ præſtare 446.a.

Ceſtrenſis. de Papa fœmina 383.a.

Chamierus Daniel. de modo diſtributionis Cœnæ 141. a. de cap.6. Joh.146.b. de abſtemiis 190.b. an Chriſtus Cœna uſus. 192. a.

Chemnitius Martinus. de S. Cœna adultis poſt baptiſmum data p.1.a. de appellationibus S. Cœnæ 5. b. de vino aqua miſto 15. a. 18. a. de communione Laicorum 21.b. 22.b. de phraſi poculum Nov. Teſtam. 75.a. de conſolatione ex uſu S. Cœnæ 29. a. ex præſentia Chriſti 91. a. de conſecratione 131. a. de communione in privato 167. a. de Sacramenti veneratione 172. b. reſervatione 161.b. hujus Cauſis 165.a. de Feſto corporis Chriſti 170. b. de fructu Cœnæ 177.b. 182.b. de manducatione indignorum 196. b. de Jejunio ante S. Cœnæ uſum 206. a. de nuptiis Matth.22. 227.a. de domo Dei 228.b. de Eccleſia extra quam nulla ſalus 239. a. de voce Ca-

tholicus 237.b. de deſerto Johan. Baptiſtæ 487.a. de præparatione ante Cœnæ uſum 206.b. de convocatione 218.a.
Chraſtorius de fractione panis 135.b.
Chronicon Argentoratenſe. de Papa fœmina.p.383.a.
Bergamenſe. de fermentato 13.b.
Cambidonenſe. de Papa fœmina.383.a.
Colonienſe. de circumgeſtatione Sacramenti 167.b.
Conſtantienſe. de Papa fœmina 383.a.
Hirſaugienſe. de Waldenſibus 360.b.
Iſanacenſe. de converſione Thuringorum. 454.b.
Vetus. de Papa fœmina 383.a.
Chryſologus. de piſcibus bonis & malis 246.a.
Chryſoſtomus. de appellationibus Cœnæ. 4.b. de Pſalm.23.v.1.p.6.a. de vino miſto 16.a. de communione ſub utraq; 33.a.b. 166.b. de aſſervatione vini 51.a. de præſentia Christi in Cœna 9.a. 85.b. 86.b. de Melote Eliſæi 72.a. de Partic In, Cùm, & Sub, 80.b. de diſtinctione Vet. & Nov. Teſtam. quoad Sacramenta. 87.a. de ſermone Chriſti. 3.b. de myſterio 4.b. de τῷ ῥητῷ Cœnæ 62.b. de carne Chriſti 92.b. de Philoſophia 94.b. de columba Sp. Sanct. p.102.b. de pane Euchariſtico p.122.b. de Transſubſtantiatione 108.b. de benedictione Domini. pag.126.b. de conſecratione p.130.a. de crucis formatione pag.133.a. de orali manducatione. 146.a. de repoſitione Sacramentali 156.b. de Chriſti adoratione 176.a. in Cœna. 176.b. de fine & fructu Euchariſtiæ p.177.b. 179.a. 180.a.b. 181.b. de admittendis ad S. Cœnam 188.b. de Sac. Cœna an Chriſtus uſus 191.b. de Confeſſione privata 105.b. de indignis 194.a. 198.b. 200.a. de Juda proditore 195.a. de probatione ſui 204.a. 207.b. de reconciliatione cum proximo 206.a. de tempore inſtitutionis p.208.a. quoties ad Cœnam accedendum. 209.b. de altaribus 213.a. oratio in uſu Sacr. Cœnæ 216.a. de ſanguine agni Paſchalis 233.a. de navicula 235.a. de Eccleſia p.236.b. Catholica 237.b. de Catechumenis 255.a. de perfectis 259.a. de Eccleſia inviſibili 269.b. Eliæ 280.b. de dicto 2. Theſſal. 2. verſ. 3. 283.b. de Eccleſia virgine 297.a. de perſecutione 289.b. de Eccleſia latente 290.b. de præſtigiis mendacibus 304.a. Eccleſiæ fundamentum veritas 307.b. de Spiritu Chriſti 309.b. de Magiſtratu Politico 316.b. de ovili Chriſti 319.b. de congregatione in nomine Chriſti 320.b. de notis Eccleſiæ 324.b. de probatione Eccleſiæ ex Scriptura 328.a. de deſertione falſitatis pag.338.b. de vero Chriſtiano 339.a. de denominatione à doctoribus 342.a. de antiquitate 344.a. de conſuetudine 345.b. de paucitate fidelium 364.b. de Eccleſiæ propagatione 373.a. de Cathedræ poſſeſſione 378.a. de Eccleſia virgine deflorata 381.a. de miraculis 387.b. de Libero arbitrio 393.a. de præſcientia dæmonum 497.a. de efficacia Idololatriæ 453.b. de vita doctorum 456.b. de animabus fidelium Deum ante judicium non viſuris 357.a. de Phariſaicis traditionibus 411.a. de diſſenſu Chriſtianorum 436.a. de Scriptura fidei norma 436.b. de miraculis mendacii 477.a. quòd hodie non neceſſaria ſint miracula 481.b. 482.a. de Apoſtolorum fide 483.b. mundi converſionem inter miracula ponit 494.b. de Eccleſiæ cruce 516.a.
Chytræus David. de figuris Cœnæ 46.b. de Eccleſiis quæ Papam non agnoſcunt 367.a. de Islandii Epiſcopis 367.b.
Claudius Eſpenſæus. de circumgeſtatione Cœnæ. 169.b. de exemptione Clericorum 395.b. Laicis lectio ſcripturæ conceſſa. 432.b. de Chriſto Mediatore ſecundùm utramque naturam 433.b. de Clericis concubinas alentibus. 447.b. de Aula Romana 461.a. de miraculis hæreticorum 479.b. de cõtemptu Scripturæ 445.b. de reformatione Pontificum 459.b. de corrupto populi Romani Statu 470.b. de prædictione futurorum 497.b. de cruce Eccleſiæ nota 516.a.
Claudius Sainctes. de communione ſub utraq; 19.a. de Manna 119.a.
Claudius Taurinenſis. de ſucceſſione.378.a.
Clemens Alexandrinus. de Euchariſtia 4.a. 17.b. de vino miſto 9. de Transſubſtantiatione 108.a. de menſis ſacris 213.b. de Eccleſia 236.b. inviſibili. 269.b. 270.a. de Eccleſiæ Catholicæ nota 324.a. de diſſidiis Chriſtianorum 421.a. 436.a. de Melchiſedeco. p.46.b. de conſuetudine. 345.b. de Baſilide. p.413.b.
Romanus. de communione ſub utraque 31.a. de repoſitione Sacramenti 156.a. de Idolorum cultu Gentilium 409.a. oratio ejus in uſu Sacræ Cœnæ. 114.b.
Clementius Clementinus Amerinus. vaticinatur de Luthero 503.a.
Clichrovæus. de cœlibatu Sacerdotum 435.a.
Cluniacenſis Petrus. de azymo p.13.a. de pane & vino Euchariſtiæ 11.b. de miraculis falſis Pontificiorum. pag.488.b.
Coccius Johannes Sabellicus. de Papa fœmina 383.a.
Cochleus. de fide 124.b. probatio liberi arbitrii 408.b. de puris naturalibus 449.a.
Colloquium Maulbrunnenſe. de propoſitione panis eſt corpus meum 73.a. 99.a.
Ratisbonenſe. de Scripturæ perfectione. 432.b.
Concordiæ liber. de fundamentis præſentiæ Chriſti in Cœna 56.a.b.
Confeſſio Petricovienſis. de authoritate Eccleſiæ. 441.b.
Waldenſium. de Transſubſtantiatione. 111.a.
Conymbricenſes. de alimento nutriente 101.a. de copula 61.b. de vermibus panis conſecrati 106.b. de vocabulo naturæ 121.b.
Concilium Agathenſe. de terna communione in anno 209.a.
Altiſiodorenſe. de communione mortuorum p.190.b.
Arelatenſe. prohibet conjugatis Sacerdotium p.426.b.
Arminenſe. de ὁμουσίῳ 426.b.
Baſilienſe. de communione ſub utraq; 36.b. quòd Papa errare poſſit 300.a.
Eugenium depoſuit p.284.a. Schiſmaticum pronunciavit 382.a.
Carthaginenſe. de Agapis 4.a. de mortuis communicandis 50.b. 190.b. contra reator primatui Romanorum Pontificum 351.b. vetat ullum ſummum Epiſcopum vocandum 424.b. hujus canon à Pontificiis depravatus ib. de liberis Canonicis 426.b.
Cæſaro Auguſtanum. de communione privata 164.a.
Colonienſe. de corpore Chriſti an vomitu ejiciatur 107.b. de reverentia Sacramenti. 167.b.

Conſtantienſe. de communione ſub utraq; 23.b.36.b. de inſtitutione & adminiſtratione Cœnæ. 25.b. de communione ſub una 38.b. de Iohan. 23. Papa 382. a. quòd Eccleſia propriè non ſit congregatio ſanctorum 441.a.

Conſtantinopolitanum I. an fateatur ſuam Eccleſiam eſſe novam 376. b. quòd primatus Pontifici Romano ſit tribuendus 426. b. III. de rebaptizandis hæreticis 376. b.

Epheſinum Catholicum & Apoſtolicum in Symbolo conjungit 334.b.

Florentinum. de fermentato 13. b. de Transſubſtantiatione 111.a.124. b. de baptizatis 254. b. de vino miſto 16.b.

Francoſurtanum. de imaginibus 351.b.406.b.

Gangrenſe. delectum ciborum improbat. 351.b.

Ilertenſe. de Clericis libidinoſis 53. a.

Laodicenum. de Agapis. 4. a. de cultoribus Angelorum 415.a. de ſecundis nuptiis 426.b.

Lateranenſe. de Transſubſtantiatione 97.a.112.a.124. b. de novis relig. ordinibus. 97.b.

Matiſconenſe. de reliquiis ſacrificiorum 110. b. de repoſitione Sacramenti 157.a.

Neocæſarienſe. de ſecundis nuptiis 426. b.

Nicenum. de præſentia Chriſti in Cœna 86. b. de Transſubſtantiatione 108.a. de communione privata 165. b. pœnitentium 139. a. de Symbolo Apoſtolico 344.b. de militibus 426.b. de imaginibus 426 b.

Romanum. de Transſubſtantiatione 124. b.

Rotomagenſe. de diſtributione Cœnæ 141.

Sardicenſe. de communione Laica. 53. a. de ὁμουσίῳ. 426.b.

Seleucienſe. de ὁμουσίῳ 426. b.

Toletanum. de aſſervatione Sacramenti concubinam habentem poſſe ad Cœnam admitti 426.b.

Triburienſe. de vino miſto 16.b.

Tridentinum. de communione ſub utraque 21. b. 23. b. ſub una 38. b. de communione parvulorum 191. a. de abuſibus Eccleſiæ Romanæ 348.a. de Traditionibus 411.b. de vino aqua miſto. 15.b. de Transſubſtantiatione 112. a. de repoſitione Sacramenti 157. b. de liberis Canonicis 431.b. de conjugio 435. a. de dubitatione 440.a.441.b. de charitate forma fidei ibid. de fide cum peccatis mortalibus conjuncta 440. a. ex Chriſto novo legis factorem facit 440.b. eundem quotidiè in Sacrificio offerri. ibid. de conceptione B. Virginis ib. de Transſubſtantiatione ib. de morte Chriſti ibid. de impletione legis 449.a.

Turonicum. de communicandis ægrotis 50. b.

Wormatienſe. de Eccleſia inviſibili 270. a. fures per Cœnam explorari poſſe 426.b.

Conſideratio Commonefactionis. (cujus authorem putant Urſinum eſſe) de hoſtiis 14. a. de præſentia corporis Chriſti 58.a. 89.b. de verbo Edite 147.b. 148.b. de tropo verborum Cœnæ 61. a. de ἀπουσίᾳ Chriſti in Cœna 87.b. 88.a. de orali manducatione 150.b. de indignis 194.b.199.a.202.b.

Conſtitutio Eccleſ. Electoral. de hæreticis ad Cœnam non admittendis 188. a. de indigna diſpenſatione Cœnæ 188.a.

Conſultatio. de communione ſub utraq; 37.a.

Contractus de tempore. de altaribus 213.a.

Conzen Adamus. de Auguſtana Confeſſione 373. b. de victo Franciſco Galliæ Rege 517.b.

Cornelius Canonicus Colonienſis. de peccato originis 418.a. 434.a.

D.

DAmaſcenus. de Cœna 5. b. de Melchiſedeco 7. a. de panibus propoſitionis 8. a. de carbone ignitæ Eſaiæ ibid. de Sacramento Cœnæ 62.b. de potentia Dei 82.a. de voce typi & figuræ 86. b. de Transſubſtantiatione 220.a. de conſecratione 123.b.130. b. de fine & fructu Euchariſtiæ 177. b. 180.b. de dignis & indignis 204. b. ipſius oratio in uſu Cœnæ 216.a. de præſentia dæmonum 497. a. de Paradyſo 231.a. de dicto 2. Theſſal. 2. v.3. 283. b. de Ethnophronis 410. b. de Ethnophronibus. 417. b. de Gnoſimagis 420.a. de Chriſtiano categoris ibid. de miraculis 482. a.

Damaſus. de perſecutione piorum 289.b. quo tempora Petrus Romam venerit 381. b. de Marcellino. 382.a.

Danæus. de principiis Theologicis 71. a. de impotentia Chriſti 82. a. de capite ſexto Johan. 146. b. de verbo ἐκκαλεῖν 218.a. de Baptiſmo 407.b.

Dantes Florentinus. de fabulis Pontificiorum. 489.b.

Deckerus Conradus. de Papa fœmina 383.a.

Delrio Martinus. de Diabolo miſſam ſuadente 473.b. de miraculis dæmonum 476.b. de miraculis hæreticorum 481.b. de Brigittæ revelationibus 498.b.

Demoſthenes. Eccleſiam pro loco Conventus ponit 220.b.

Dillingenſes Jeſuitæ. de Cœna 2.a.

Dionyſius Alexandrinus. de Cœnæ ſumptione 134.a.

Areopagita. de communicatione 2.b. de σύναξει 4.a. de appellationibus Cœnæ 5. b. de communione ſub utraq; 31.a. de Transſubſtantiatione 108.a. de adoratione Sacramenti 15. b. de ἀναγωγῇ S. Euchariſtiæ 214.a. de fractione panis. 138.a.

Carthuſianus. de Cœna Emauntica 48. b. de contradictionibus Scholaſticorum 431.a.

Diſcipulus de tempore. de miraculis deſinentibus. 481.b. de miraculo B. Virginis 492.b.

Dominicus à Soto. an Chriſtus Cœna uſus 192. à. de cœlibatu Sacerdotum 436. a.

Donatus Marcellus. de inedia miraculoſa. p.101.a.

Dorſchæus Johannes Georgius. de Waldenſibus. p.360.a.

Draxus Thomas de Luthero 507.a.

Dreſſerus. de Eccleſiis quæ Papam non agnoſcunt 367.b. de Luthero duce Saxoniæ 501. b. de Andrea proles 504.a.

Driedo. de notis Eccleſiæ 327.a. 333. a. Baruch extra canonem ponit 432.a. ut & hiſtoriam Suſannæ & alios ibidem.

Duarinus. de decretalibus 89.a. de Epiſcopis Pontificiis 385.b. de vitiis Clericorum. 467. a.

Dudithius. de communione ſub utraque 37.b.

Durandus. de miſſa 5. b. de vino aqua miſto 16. b. de communione ſub utraque 36.a. de verbis ad Transſubſtantiationem neceſſariis 105.b. de converſione panis 106.a. de corpore Chriſti an vomitu ejiciatur 107.b. de Subſtantia panis & vini manente 110. b. de aqua vino appoſita in transſubſtant. 106.b. de oratione Dominica adhibita 133.a. de crucis formatione 133. a. de fractione panis 136. b. de luminarium uſu 410. b. de peccato originis 417. b. 434. a. vermes quomodo in pane conſecrato naſcantur. 106.b. de Hoc δεικτικῶς 113.b. de Symonia Eccleſiæ Romanæ 413.a. ob maledictionem piſcib. poſt-

ponit carnes in jejunio 416.b. de unctione baptiſmali 417.a. de origine feſti omnium animarum. 473.a.

Durandus Mimatenſis. de requiſitis Teſtamenti 2.b.

Duræus. de Patribus 299.a.405.a. Chriſto Mediatori adjungit ſanctos 440.a.

E.

EBerus. de mutis communicandis.p.189.b.

Ecciua de communione ſub utraque 33.a.40.a. ſub una 46.b.de Eccleſia inviſibili 262.b.de Lutheranorum doctrinâ 332.a. de Prælatis ſui temporis. 385.b. de invocatione ſanctorum 395.b.de meritis operum 418.a.

Eckhard. Henricus. de ſumtione panis 141.b. de collatione Phariſæorum & Pontificiorum 412.b.

Ederus. de Canone 393.b. de prædictione futurorum. 497.b.

Egeſippus de Eccleſia virgine 391.a.

Eginardus. de Concilio Francofurtano 406.b.

Eiſengrin Mart. de S. Antonii concione 489.a.

Embdenſes de Teſtamento. 2.b.de cap.6.Ioh. 146.b. de indignis 193.a. de inſtitutione Cœnæ 208.a.

Emmertinus de Trinitate 399. a.

Empychonius. de diſſenſionibus Roman. Pontificum 427.b.de exitu.a.Valentini Pacæi. 513.a. Stephani Agricolæ.514.a.

Eobanus. de inſidiis Lutheri paratis 495.b.

Ephrem Sytus. de communione Cœnæ 86.b.

Ephrem Theopolitanus. de unione Sacramentali. 110.a.

Epiphanius.de συνάξει p.4. a. de Gnoſticis 12. a. de Ebionitis ib. Tatianis. ib. de panibus στρογγυλοειδέσι 14. a. de Melchiſedeco 46.b. pro τῆς ῥητῆς Cœnæ. 62.b.88.b.

Epiphanius.de bitumine arcæ Noæ 232.a. de navicula 235.b. de Novatianis 246.b. de Marcione 257.a. 269.b. de notis Eccleſiæ 324.b.de Arianis affectantibus nomen Catholici 337.a. de ſucceſſione 378.a. 379.b.381.b.de Aërianis 401.b.de Ebionæis 407.b de Meletiano Schiſmat.338.a.de Procli hęreſi 398.a. de Stoicis 410. a. de Eneratitis 415. a. de nomine Phariſæorum 411.a.de errorib. eorundem.412.b.& aliis 413.b. de Tatiano 456.b. de Samaritania 417. b. de Simone mago 413. a. de Sethianis 413. b. de Carpocrate 414. a. de Gnoſticis ibid. de Arcbonticia 414.b. de Helxaioſſenorum Patriarcha 415. a. de Marcionitis ibid. de Montano 415.b.de Hemerobaptiſtia 417.a. de Marcaſiis ib.de Priſcillianiſtia 417.a.de Sampſæis 419.a. de Meſſaliaris.419. a. de Helzai ibid. de Collyridianis 419.b. de Marco hæretico 478.b.

Epiſcopius Simon. de fructu Cœnæ.177. a. de defectu Eccleſiæ 276.b.de notis Eccleſiæ 317.a.

Eraſmus Sabin. Hofner. aliàs Hennanus Fabron : de Cœna an ſit articulus fidei. 88. b.

Eraſmua. de panis & vini ſubſtantia manente 111.b.de Transſubſtantiatione ibidem. 119. b. de Arianis 285.b. de Papa quòd errare poſſit. 300. a. de nota Eccleſiæ 327.a. de Epiſcopis Pontificiis 385.b. de ſcriptis Patrum 392.a. de cœlibatu 393.a.de ſola voce 394.b. de utraque ſpecie 395.a. de Transſubſtant. ibid. de cultu imaginum 396.a. de jejunio 402. b. de vulva Mariæ adaperta 403 a. de contentionibus inter Hieronymum & Vigilantium. 403. b. de imaginibus 406.b.de votis 407.a.de veneratione Sacramenti 405.b.de Eccleſia degenerante in pejus 409.b. de Irenæo.423.a. de peregrinationibus 447. a. de Monachorum vitiis 447.a. 465.b. 468.a. quòd matrimonium quoad vinculum ſolvatur per adulteriũ 435.a. de Luthero 437.b. de legendis ſanctorum 489.h.de Cancris noctu in Cœmiteriis apparentibus 491.b. de Paulino Judicium 52.b.de diſſidiis Pontificum 427.a. de libris canonicis 431.b. de textu authentico 432. a. de converſione Judæorum 455.a. de Blaſphemiis Romanorum 460.a.de malis Pontificibus 461.b. de Roberto Licio 464. a.de Epiſcopis ſui temporis 467.a.de vita Evangelicorum 471. a. de Eccleſia Pontificia tempore Lutheri 475.a. de fabulis Pontificiorum. 489. b. de ſucceſſore reformationis Lutheri 495.a. de Luthero 507 a.b.

Evagrius. de unione Sacramentali 110.b.de repoſitione Sacramenti 156.b. de Synodo Epheſina 309.a.

Eucherius. de Eccleſia 236. b. ejus notis 327.a.

Everhardus. de vana nominis jactantia 336.b.

Euſebius Cæſarienſis. de vaticiniis Cœnæ 6.a. de Cataphrygibus 12. a. de Melchiſedeco 46. 46. b. de communione ægrotorum 52.a. de μυστηρίῳ 120.a.de panis in manus ſumptione 141.a. de Evangelio Johannis 147.a.de Scriptis Clementis R.156.a. de repoſitione Sacramenti 166. b. de communione ſub utraque 166.b. de circumgeſtatione 169. a. de Aſiaticis à Victore communicatis 257. b. de eodem Victore 256.a.351.b.423.a. de Eccleſia poſt tempora Apoſtolorum 297. a. de Serapione 189. a. de Novatianis 398. b. de Jejunio 401. b. de Eccleſia Romana 316. b. de Eſſenis 410 .b. de Marcionitis 337.b.de Eccleſiæ corruptione 351.b. de ſucceſſione Epiſcoporum Romanorum 378.a. de tempore quo Petrus Romæ fuit 381.b. de hujus ſucceſſoribus ib. de Eccleſia virgine 390. a. de Patrum authoritate 391.a. imagines Petri & Pauli retentæ quare 408.b. de Idolorum cultu. 409.a. de Simonianis 413. b. de Baſilide ibidem. de Gregorio Taumaturgo. p.481.b.

Emiſſenus. de vino aqua miſto 17.b.de Transſubſtantiatione 108.b. de conſecratione 130.b. 123. a. de adoratione Sacramenti 176.a. quod Chriſtus Cœna uſus 191.b.de Eccleſiis exſtructis 220.b.de Florino 397.a.de Artemone 413. b. de miraculis particularibus 481. b. an hujus ſit ſermo de corpore Domini 123.a.

Euſtochius Bellajus. de Jeſuitarum arrogantia. pag.468.b.

Euthymius. quòd Chriſtus Cœna uſus 191. b. de animabus fidelium, quòd Deum ante judicium non videant 350.a.

Exercitium Pietatis. de communione ſub una. p.40.b.

F.

FAber Jacobus Stapulenſis. de communione ſub una 46.b. de norma controverſiarum 393. b. de peccato originis 434.a.

Fachineua. de Epiſtolis Juſtin. ad Papam contra Hottomannum.351.a.

Fagius Paulus. de traditionibus Phariſaicis.411.b.

Faſciculus Temporum. de Magiſtro aliquo ditato 430.a.de Anaſtaſii ſecundi exitu 509.b.

Ferdinandus Imperator. de communione ſub utraq; p.37.b.

Ferra-

Ferrarienſis Petrus. Papæ juriadictionem ſecularem negat 433.a.io vitam Clericorum invebitur 466.b. de Monaſteriorum abuſu 468.a.

Ferus. de Eccleſia Matth. 16.248.a. de Luce primogenia 104.b. de arca Noæ 231.a. de Apoſtolis miracula prædicantibus 490.b. de miraculis 484. b. de unitate 421.a.

Feſtos. de nomine.1.b.

Fincelius Jobus. de divo exitu latomi.512.b.

Flacius. de Bibite 25.b. de conſecratione 128. b. de fractione panis 138.b. de Waldenſibus 361. a. de concordia Papiſtica 429. a. de ordinaodis in Papatu 444.b. de Franciſco Spira 512.a.

Fornerus. de vitiis Clericorum 467.a. de Diabolo humeris Lutheri ioſidente 475.a.

Fortalitium fidei. de paucitate 290.b.

Foxus. de Eccleſia an errare poſſit.306.a. de imagine gratiæ 491.b. quòd Eccleſia nõ niſi ex verbo cognoſcatur 319.a. de Eccleſia. Rom. quòd non ſit vera Eccleſia 333.a. de ſanguine Draconis oſtenſo populo loco ſanguinis Chriſti 414.b. de martyrum variorum miraculis 495.b. de Diabolo à Luthero expulſo 496.a. de Epiſcopo Wintomienſi.506.a. de exitu Henrici Schmitæi.512.b.

Franciſcus de Victoria. de Hiſpanorum crudelitate erga Indos 370.b. de Carthuſienſibus 416.b. de miraculis Jeſuitarum 490.a. Pontificiorum magicis 492.a. Indicis 494.a.

Francus Sebaſtianus. de Epiſcopatu Romano 381.a. de miraculo ad templum Mariæ Formoſæ facto. 493.b.

Franzius Wolffgangus. de commuoiooe propria pag.10.b.

Freculphus. de Gothorum cooverſiooe. 454.a.

Friccius Andreas. ſupra Andr.

Fulco. de perſecutione Chriſtiaoorum. 289.b.

Fulgeotius. de Dei promiſſis 72.a. de Eccleſia columba.230.a. de malis & bonis io Eccleſia 246.a.

Functius. de Alexandro III.462.a. de Aogelo volaote per cælum.501.a.

G.

GAlatinus Petrus. de Traditionibus Pbariſaicis. p.411.b.

Gallus Johan. de mutis communicandis 190.a. de abſtemiis 190.b.

Gallaſius. de ſucceſſione. 374.b.

Gaſſarus Achilles. de Papa fœmina.383.a.

Gaudentius. de Tranſubſtantiatione 122.b. de viatico Cœnæ Domioicæ.210.b.

Gelaſius Cyticenus. de εὐχαριστίᾳ 4.a. de corpore & ſaoguine Chriſti.33.b.

Gelaſius Romanus. de communiooe ſub una.50.a. de pane Euchariſtico 109.b. de unione Sacramentali 110.a. de diviſione Sacramenti 156.a.

Geoebrardus. de communiooe præſanctificatorum. 53.a. de Papis apoſtaticis 300.a. de IV. Libro Esdræ 432.

Gerſon, de traditionibus Evaogeliſtarum 2,1 o. de cauſa oegati Laicis calicis 33.b. 55.a. de Concilio Conſtant.38.b. de communione ſub una 39. b. de ſubſtantia vini & panis maneote 111. a. de revelatione 168.b. de Eccleſia 218.b. 221.a. de papa à fide deviabili 300.a. de titib. Geotilium io Eccleſia R.410.a. de oneribus Pontificiis 412.a. de auferibilitate Papæ 425.b. de Clericorum ſanctitate 466.a. de peccatis venialibus 434. b. de ſanctitate Monachorum 467.b. de miraculis hodie ſuſpectis 482.b. de Legendis ſanctorum. 488. b. de miraculis magicis. 492.a.

Geſnerus. de corporibus glorificatis 94.b. de luce primogenea 104.b. de v.41.c.12. Dan.359.b. de reformatione Lutheri. 500.a.

Gibbonus Joh. de concomitantia 44.b.

Gieſſenſes Tom.I. de fractione panis 136.b.

Girardus Bernardus. de Papa fœmina.

Gilfridus. de Britannorum converſione 454.b.

Giraldus Cambrenſis. de luxu Monachorum. 468.a.

Glaſſius de propoſitione: paſcha eſt tranſitus 74.b.

Glorianus. de Schiſmate 257.a.

Gloſſa interl. de fractione panis. Act.2.49.a.

Ordinaria. de Rahab.234.b. de dicto Luc. 19. v. 8. p.253.b.

Gloſſa Juris Canonici, de mutatiooe panis in Cœna 103.b. de converſione panis.106.a. de bujus tempore. ibid. de mure comedeote panem conſecratum. 107.a. corrigitur à Gregorio.3. ibid. de feſto corporis Chriſti 168.a. quòd Papa errare poſſit.300.a. defioit hæreticum.343.a. de miraculis 488.a.

Glovianus. de Schiſmate Pontificum.428.a.

Gobelinus. de Pontificio IX.463.a.

Goclenius. de fractione panis 439.a. de copula 61.b. de tropo in verbis Cœnæ. 68.b.

Göddæus. de Teſtamento 59.b. duplici. 336.b.

Gothardus Georgius. de vita Pontificum. Roman. 461.b.

Gorophius Joh. quòd America veteribus nota 372.b.

Gotfridus Vetertienſis. de Papa fœmina 383.a.

Gratianus. de Confeſſiooe auriculari 394.b. de Canonibus Concilii Nicæni 165.b.

Gravamioa Germanicæ oavis. de Sacerdotum ruditate 385.a.

Graverus. de prædicatione denominativa 77.a. manducatione ſpirituali Calviniaoa 153.a.

Gregorius M. de boſtiis 14.a. de communione ſub utraq; 34.a. de ſangnine agni Paſchalis.47.a. de Emanntica Cœna 48.a. de aſſervatione Sacramenti. 57.a. de converſione panis in S. Cœna 123.b. de oratione Dominica io Cœna 133.a. de orali manducatione 146.b. de Benedicti facto 164. b. de manducatione iodignorum 198.b. de Luna typo Eccleſiæ 230.b. de arca Noæ typo Eccleſiæ 231. a. de tabernaculo 233.b. de capite & Eccleſia una perſona 269.a. de Eccleſia Catholica 340.b. abneget jus τῆς οἰκουμένης 351.a. de titulo univerſalis 369.b. de Epiſcoporum io Anglia ordinatione.388.b. de titulo Epiſcopi oniverſalis 395.a. de imaginibus 466.b. de fine & fructu Euchariſtiæ 178.b. de mortuis communicandis 190.b. de vinea Domioi 225.a. de horto Eccleſiæ 230.a. de agni Paſchalis ſanguine 233.a. de Eccleſia inviſibili 270.a.b. de notis Eccleſiæ 327.a. de miraculis 387.b. de Catechumenis.254.b. de piſcibus bonis & malis 246. a. de Arianis nomen Chriſti ſimulaotibus 336.a.

Nazianzenus. de communione ſub utraque 33.a. de aſſervatione vioi 51. a. de miracula 482.a. de aſſervatione panis 141.a. de ſanguioe Chriſti. 86.a. de iis qui dicuntur, ſed ſuot in Scriptura. 97.a. de aſſervatione Sacramentali 164. a. de adoratione Sacramenti 176.a. de fide 268.a. de Eccleſia Romana 240.a. de concordia pernicioſa: 420. a. de Eccleſia quod multitudine oon defioienda 364.a. de ſucceſſione 378.a. de unitate: 421.a.

Nyſſeoos de mutatiooe paois in S. Cœna 122.a. de manducatione orali. 150.a.

Turonenſis. de communicatione infantum.52.a.

Gregorius de Valentia. de vino aqua miſto 15. b. de diſcrimine inſtitutionis & præcepti 24. a. de communicatione Laicorum 27. a. 40. a. de cõcomitantia 42. a. de pane Eucharistico 108. b. de Gelaſio 109. b. de Hoc δευτικῷ 113. a. 114. a. de Patribus in negotio Tranſsubſtant. 119. b. de Manna 119. b. Chriſtus Cœna uſus 192. a. de Eccleſiis tempore paſſionis Chriſti 289. a. tempore perſecutionis 290. a. de reſolutione fidei in Pontificem Rom. 299. a. de notis Eccleſiæ 317. b. 323 b. 327. a. de Eccleſia Catholica 334. b. de paucitate fidelium 364. b. 365. a. de ſcriptis Patrum 392. b. de indulgentiis piis fraudibus 394. b. de cælibatu Sacerdot. 395. b. jure divino ordinibus non annexo 404. a. de peccato originis 404. b. de imaginibus 409. a. de reali communicatione 405. b. Chriſtum propter unionem perſonalem ſecundùm Humanam Naturam non eſſe Filium Dei 418. b. 440. a. de Mercatore Placentino 429. b. de fide 440. a. de crucis adoratione 419. b. de Septenario Sacramentorum 435. a. de tempore ultimo adventus Chriſti 441. a. de æquivocationibus 444. b. de Lutheranis. 448. b.

Gretſerus Jacobus de feſto corporis Chriſti 172. a. de vita Evangelicorum 471. a. de vaticinio Joh. Huſs. 512. a.

Grodiccius Stanislaus. de communione ſub una. 44. b. de miraculorum neceſſitate ad reformationem. 485. b.

Grynæus Johan. Jacobus. de corporis Chriſti diſtributione. 9. b. de τῷ ῥητῷ 63. b. de manducatione indignorum 199. a.

Guagninus Alexander. de Cœna Muſcovitorum. p. 50. b.

Guido. de Baptiſmo in nomine Mariæ facto. 445. a.

Guicciardinus. de occaſione Lutheranæ reformationis. 471. a.

Guilielmus Jacobus Monachus. de Papa fœmina. 383. a.

Guilielmus de montelandum. de communione ſub utraque 36. b.

Gualtherus Rudolphus. de cap. 6. Joh. 146. b. de præſentia corporis Chriſti. 88. a.

H.

HAmmelmannus. de Laicorum communione. pag. 22. a.

Hanfeld Georg. de cap. 6. Joh. 146. b.

Hardingus. de defectione Eccleſiæ 279. de Scripturæ lectione in vernaculam 394. a. de Concilio quòd Chriſtum condemnavit. 302. b.

Haſenmüllerus. de Lojola dæmonium ejiciente 443. b. de Cardinalibus 464. a. de infelici obitu cujusdam Jeſuitæ 513. b. de Papæ fœminæ effigie 383. a. de duobus Jeſuitis 469. a. de concione Antonii. 489. a. de miraculis Pontificiorum fictis 491. a.

Haymo. de communione ſub utraque 34. b. de fine Cœnæ. 178. b. 180. a.

Heilbrunnus Jacobus. de feſto corporis Chriſti. p. 172. a.

Hellopæus. de fractione panis. 135. a.

Hemmingius Nicolaus. de fractione panis 139. b. de Viatico S. Cœnæ. 210. b. de Miſſa Ægyptiorum. 368. b.

Henaldus Johan. de Papa fœmina. 383. a.

Henricus de Gorchern. quod Sacramentum ſit actio. 162. a.

Hermannus Æditnus. de Papa fœmina 383. a. de Monaſterio Ereſtheim. 467. b.

Herodotus. de atis 212. b.

Hervetus Gentianus. malè vertit locum Chryſoſtomi 176. b.

Heſſelbach. de tropo 68. b.

Heſſelbein. de fractione panis 135. a.

Heſſelius. de ſexto capite Joh. 40. a. 47. b.

Heſychius de appellatione Cœnæ 2. a. de præparatione ſui ipſius 207. b. de carnibus Sacrificiorum 8. a. de Partic. In, Cum, Sub, 80. b. contra tranſſubſtantiationem 110. b. de repoſitione Sacramentali. 156. b.

Hilarius de fine cœnæ 45. b. de τῷ ῥητῷ 57. a. 62. b. de Partic. In, Cum, Sub 80. b. de naturali Chriſti præſentia 85. b. de modo præſentiæ. 86. b. de participatione naturali 81. b. de fructu Cœnæ. 180. a. de manducatione indignorum 198. a. de rubo Moſis 232. b. de Eccleſia inviſibili. 281. a. de hæreticis. 328. b. de notis Eccleſiæ 324. b. de unitate. 421. a. de ceſſatione Sacrificii 281. b. de animab. fidelium Deum ante judicium non viſuris 350. a.

Hippocrates de pane 15. a.

Hieronymus. de Eſ. 65. v. 14. p. 6 b. de Zach. 9. v. 17. ibid. de communione ſub utraque 33. a. 166. b. de communicatione domeſtica 51. a. ægrotorum 52. a. de τῷ ῥητῷ 57. a. de Marci Evangelio 60. b. de textu Hebræo V. T. 74. b. de præſentia corporis Chriſti in S. Cœna 86. a. de diſtinctione Vet. & N. Teſtam. quoad Sacramenta 87. a de repoſitione Sacramentali 156. a. b. 184. a. de Matth. 26. v. 11. 93. b. de Evangelio Johannis. 147. b. de circumgeſtatione 169. a. de adoratione Chriſti 176. a. de Chriſto an S. Cœna uſus fuerit 191. b. de Juda proditore an interfuerit primæ Cœnæ. 195. a. de Viatico Cœnæ Sacræ 210. de loco Epheſ. 5. v. 28. 222. b. de Eccleſia Luna 230. b. de Paradiſo 231. a. de arca Noæ 231. a. 246. b. de Rahab 234. b. de Catechumenis. 252. a. de Eccleſia monte 273. de excommunicatis 257. a. de Eccleſia inviſibili 269. b. de Eccleſiis deficiente 285. a. de perſecutione 290. a. de Conciliis 97. b. de Eccleſia poſtquam ad Principes pervenit 297. a. de dicto Matth. 18. v. 17. 311. a. de Conciliis 311. b. de Eccleſia Romana 316. b. de notis Eccleſiæ 325. a. de hæreticis 328. b. quòd ab Arianis meritò vocetur hæreticus 337. b. de Catholicis 340. a. de antiquitate 345. b. Eccleſiam ſui temporis fecem appellat 351. b. de Felice Papa 382. a. de Chriſtianiſmi propagatione 373. a. de ſucceſſione 378. a. de Petri ſucceſſore 381. b de veris Apoſtolorum ſucceſſoribus 386. a. de Amos Propheta 387. a. de Eccleſiæ defectione 391. a. quòd Epiſcopus à Presbytero poſſit ordinari 389. b. de Patrum ſcriptis 391. b. de igne infernali 398. a. de Virginitate 402. b. de Vigilantii hæreſi 403. b. de Idolorum cultu gentilium 409. a. de Phariſæorum ſucceſſoribus 411. a. de Eliæ reditu 411. b. de ſacerdotibus gentilium 409. b. de Pelagianis 456. a. de Unitate 421. a. de poteſtate Papæ 424. a. de Parentum contemtu 445. b. turpitudinem vitæ in diſputatione Doctoribus nõ objicienda 456. b. quòd Thomas in Germania prædicarit 454. b. de hæreticorum ſanctitate 456. b. de miraculis 479. a. de Epimenide 497. a. de Gregorio Thaumaturgo. 481. b. de Phariſæis in Johannis necem conſentientibus 488. a. de Eccleſiæ perſecutionibus 516. a.

Himmel. de collatione Phariſæorum & Pontificiorum 412. b.

Hincmarus Remenſis. de Concilio Francofurtano. 406. a.

Hiſtoria Auguſt. Confeſſion. de Colloquio Marpurgenſi. 69. b.

Hoë

Hoë de conſenſu Pontificiæ religion. cum gentiliſmo. 407. b. de vita ſpurciſſima Pontificum. 462.b.
Hoffmeiſterus Johsn. de eſſe in Eccleſia 250.a 400.a. ſolâ fide 394.b. de libero arbitrio 399.b.
Höffnerus. de Eccleſis fuodsta ſuper petram. 292.a.
Holcottus. de Maria 442.a.
Holderus Wilhelmus. da condictionibus Transſubſtantiationis 105.a.
Holthuſius Joh. de genere Cœnæ 161.a.
Hoodorpius. de miraculis Pontificiorum. 492.b.
Honorius III. de conſecrstione 132.b. de reſervatione Sacramentali 166.b. de circumgeſtstione. 167.b.
Honorantius. de unica nota Eccleſiæ 333.s.
Horologium Eccleſisſticum Græcorum. de orstione in cœns 214.b.
Hoſius Stanislaus. de fractione panis Act. 2. 49. a. de communione ſub una 39. b. de Concilio Phariſæorom 289.a. de verbo Dei 297.b. de Concilio Chriſtum condemnante 302.b. de notis Eccleſiæ 327.a. 333. de Csroli V. Victoria 517.a.
Hoſpinianus: de hoſtiis 15.a. de votis in monaſteriis quondam non neceſſsriis 407.s.
Hoſtienſis de Psps & Chriſti Cooſiſtorio 442.b.
Hotomannus. de Epiſtolis Juſtin. ad Papsm. 350.b.
Huberus. de hoſtiis 14.a.
Hugo de S. Victore. de Miſſa p.5. a. de conſecrstione 132.b. de Eccleſia extra quam nulla ſslus 239. b. de Eccleſia inviſibili 270. a. de Epiſcopis Romsnis. 356.b. de corporis præſentis in pluribus locis 71.a. 406.a. de pace 421.a. de Epiſcopis & Clericis 466. a. de felici ſuccaſſu 515. s. de Melchiſedeco. 46.b.
Humbertus. de repoſitione Sacramentsli 157.a.
Hunnius Ægidius. de Cœns p. 3. a. de communione ſub una 39. a. de reformatione Lutheri 501.a. de fractione panis 138.b.
Huſs. Iohan. de Epiſcopu R. 386. a. de Papa fœmina. 383.a.
Hypius Andr. ſuprs Andreas.

I.

IAcobos Curio de Papa fœmina cur Anglica dicta. p.384.a.
Jacobus da Rebiria. de Wsldenſibus. 360.b.
Jacobus de Regis curis. de Pspa fœmina. 383.a.
Jacobus Remſingius. de notis Eccleſiæ 333. b. de multitudine fidelium nota Eccleſiæ 365. a. Lutheranos nullum ſsnctum hsbere. 474.a.
Jacobus de Vitrisco. 112.a.
Jacobus de Voragine. de feſto luminum 408.a.
Jsnſenius Cornelius Tacitus. de vino in calice 16.a. de verbo Bibite 26.a de cap. 6. Ioh. 40.a. 47.b. de Cœna Emauntica 48.a. de Cœna an Chriſtus uſus fuerit 191.b. de partu virginis 403.a. de miraculis Veſpaſisni 477.s.
Jeremiss Pstrisrch. Conſtantinopolitan. de communione ſub utraque 35. a. de szymo & fermentato. p.13.b.
Jeſuitæ Poſnonienſes. de notis Eccleſiæ. 333. de Arianis & Donatiſtis 337. a.
Ignatius de appellstione Cœnæ. p.2.a. & 5.b. de deſertionis fslſitate. 108.a. de antiquitate 345.b. de communicatione ſub utraque 30. b. de præſentia Chriſti in Cœna 86.a. de fructu S. Cœnæ. 281.b. de notis Eccleſiæ 324.a. de Schiſmate laudabili 338.b. Eccleſiam Rom. vocst. χωρίον 340.a.
Immanuel à Ssa. de Clerici rebellione. 446.b.
Inguen. de mure comedente ſpeciem panis. 107.a.
Innocentius. de pane azymo. 13.a. b. de Hoc δεικτικῷ. 113. b. de Transſub. 106.a. 119.b. de conſecratione 132.a. 166.a. de Phsriſæis Clericos ſui temporis confert 411.a. de infantibus communicandis 52.b. 191. a. de mure comedente psnem conſecratum 106.b. de Clero ſui temporis 465.b.
Interim liber. permittit communionem ſub utrâq; 38. b. Eccleſiam inviſibilem 271. a. de notis Eccleſiæ. 327.a.
Ioachim. Abb. de Epiſcopis Romanis. 501.b.
Ioach. Beringerius. de Tyrannico Hiſpanicæ Inquiſitionis myſterio 430.s.
Iocobanus Dominicus. de Papa fœmina 382.b.
Iohan. Bsptiſt. Mont. de Inſulanorum converſione. 372.a. de Eccleſia tempore paſſionis Chriſti 289. a. de Papa fœmina 383.a. de Simonia Eccleſiæ. Rom. 413.a.
Iohan. de Burgo. de mure ſpeciem psnis comedente. 106.b. de Hoc δεικτικῷ 113. b. de Transſubſtantiatione 173. b.
Jobsnnes à Daventris. de concupiſcentia 449.a. convitia in Luthersnos. 448.b.
Iohan. Gsllus. de motis communicandis 190.a. de abſtemiis. 190.b.
Johan. de Lambsheim. de miraculis Pontificiorum. 492.b.
Joban. à Lasko. de tropis in verbis Cœnæ. 66. b. 68. a.
Joan à Lovan. de Emauntica Cœna 48.a.
Job. de Lunecremata. sn Chriſtus Cœnæ uſus 192. a.
Johan. de Mandovilla. de Græco Eccleſiæ reſponſo ad literas Job. XXII. 361. b. 463.b.
Johsn. Marcoville. de Paps fœmina. 383.a.
Johannes Metropolita. de fermentato. p.13.b.
Jobao. Franciſcus Picus. Mirand. de panis & vini ſubſtantia manente 111. a. de Eccleſia inviſibili 270. a. de aula Romans 460.b. de voce Csiholica 334.s. de traditioonibus Phariſaicis 411.b. de libris Canonicis 431.b. de revelationibus Brigittæ 498.b.
Iohan. Münſter. de fractione psnis. 135.a. de altaribus 212.b.
Iohan. Pariſ. de Transſubſtantistione 111.a.
Ioh. Sarisburgienſ. de Epiſcopis Romanis Antichriſti. 356. a. de non electis. 382.b. de Phariſæis Clericos Pontificios confert. 411.a. de brevi vita Pontificiorum. 509.b.
Iohan. de Turrecremsta. de fide tempore paſſionis Chriſti 289. a. de Eccleſis an errare poſſit 506. a. quòd Papa in hæreſin prolapſus deſinat eſſe Papa. 380.b.
Ioſephus. de Statu Eccleſiæ Iudsicæ Tempore Antiochi. 288.b. de miraculis Msjorum 478. a. de columnis 306.b. de Iudæorũ ſectis. 188.b. 410.b. de Sadducæis ib. de Phariſæis 412. a. de Eſſeno Monach. futur. prædicente. 497.a. de Eſſæis. ibid.
Iovius Paulus de Leone X. 462. b.
Irenæus de Euchariſtis. p.3.b. de Agapis 4. a. de Marco Evan. 60.b. de vino Aqua miſto 15. a. de communiooe ſub utraque 31. b. de pane conſecrsto 55. b. de τρίγωνῳ 61. b. de præſentis corporis Chriſti in S. Cœna 85.a.b. 87.a. de Transſubſt. 108.a. de dusb. rebus in S. Cœna 96.b. 102.s. 108.b. 145.a. Panis eſt Corpus Domini 120.b. de conſecrstione 130. a. de manducatione Sacramentali. 146. a. de repoſitione

Sacramentali.161.a.163.b.de Johanne Evang.147. b. de fine & fructu Euchariſtiæ 181.b. de Synagoga Dei. 218. b. de vinea Domini 229. b. de Eccleſia 236. a. de Eccleſiæ Uoitate 236.b.de Apoſtolis. 237.b.de Eccleſia extra quam nulla ſalus. 239. a. de dicto 2. Theſſ.2.v.3. 334. a. de Scriptis Apoſtolorum 307. b. 308. a. de notis Eccleſiæ 324. a. de remiſſione ad Eccleſiam 329.b.de ſucceſſione 376. a. 377.b. 379.2. 381.b. pro Eceleſia Catholica in Symbolo Apoſtolico per totum mundum diſperſa. 334. a. de jactantia nominis 337. b. animas Sanctorum non videre Deum ante judiciom 350.a. de Antichriſto 412.b. de Simonianis 396.b.412.b.413.a. de Eccleſiæ propagatione 373.a. de Gnoſticis.414. a.de Valentinianis 414.b.de Hierarchiis Angelorū 414.b. de Marco hæretico 415.a. 478.b. de miraculis diſcipulorum Chriſti 481.b.de teſtimonio hoſtium.504.b.de Traditionibus 401.a. de conſenſu hæreticorum cum Philoſophis 409. b. de Phariſæorum Traditionibus 411. a. de Carpocratianis 413.b.414.2. de Marcoſiis 417.a.

Iſidorus Peluſiota.de communicatione p.2.b.de panibus propoſitionis 7.b.de Eccleſiæ nomine 221.a.de bona vita 474.b.de præſcientia dæmonum.497.a. de antiquitate 344.b. vitam bonam præſtare ſignis 495.b.

Iſidorus Hiſpalenſis.de communione ſub utraque 34. b. de Etymologia Clerici 411.a. de fauſto Regienſi. 418.a. de præſcientia Dæmonum 497.a.

Iſengrin Martious. de notis Eccleſiæ 327.a. de Maria in veteri Ottinga 443.a.de obſeſſa 493.a.

Julian.Anton.ſupra Anton.

Junius. de propoſitione Petra erat Chriſtus 75. a. de Angelica Eccleſia 261.b. de τῷ ῥητῷ Cœnæ 56.b.

Jus Canonicum.de Elementis Cœnæ.12.a.de vino miſto 15.b. de communione ſub utraque 33.b.35.a. de pane in Cœna manente 110. b. de conſecratione 130. b. de fractione 136.a.de conſuetudine 163.a.de fructu Cœnę 180.b.de probatione per Miſſam.182. b.de peccatoribus in Eccleſia 260.a. de Papa Deo. 340.b.412.b.definit hęreticum.342.a.b.de veritate conſuetudini præponenda. 346.a. quod Papa non ſit appellandus ſummus Sacerdos 351. a. Epiſcopus qui Simoniacè intrat, quòd non ſit Epiſcopus 355. b. quæ ſit vera ſucceſſio 378.b. quòd Schiſmatici nihil Juris in Eccleſia habeaot 382. a. de electiono Papæ. ibid. de Simonia ib. de ordinatione Epiſcopi.388. b. quod Patrum ſcripta non ſit norma fidei 392.a.de polygamia 399.b.de diſtinctione ordinum Eccleſiaſticorum 408. b. de nomine Clerici 411.a. de violatione legum Papalium 411.b. de hæreticorum miraculis 479. b. de aquariis 415.b. de limbo infantum ibid.de Bonaſianis 416.a.de Ebionitis.416.a. de Sacerdotibus conjugium probibet. 416.a.hujus contradictiones vide 427.a.de conjugio.448.2.

Juſtinus. de Myſterio.p.4.b. de communicatione ſub utraque 31.a.166.b. de communione ægrotorum. 52.a.54.b.210.b. de Diacono 53.a. de ἀνθρωποφαγίᾳ Chriſtianis objecta 87.a.de εὐχαριστίᾳ.p.1.a.p.3. b. de vino aqua miſto 15. a. de præſentia corporis Chriſti 86.a. de accident.104.2. de Tranſubſtant. 108.a. de unione Sacramentali 110. a. de μετουσίᾳ. 120.a. de conſecratione 120.b.129.b.de crucis formatione 133. a. de repoſit. Sacramentali 161.a. 163. b. de circumgeſtatione 169.a. de præparatione ſui ipſius 207.a. de Eccleſia 224.a. de vocatione Abrahæ 232.a. de rubo Moſis 232.b. de funiculo Rahab. 234.a.de Eccleſia 236.2.inviſibili 271.a. de paucitate fidelium 364. a. 453.b. de nominis jactatione 336.a. de Chriſtianiſmi propagatione 372.b. de antiquitate 344.a. 345. b. de Patrum ſcriptis 391. a. de vita Doctorum 456. b. de felicitate temporali 515. b.de animabus fidelium non viſuris Deum ante judicium 350.a. de aqua luſtrali 409. b.

Ivellus. de fractione panis.136. b.

Ivo. de fructu S. Cœnæ. 178. b.

K.

KEckerman. de tropis verborum Cœnæ 61.b.68.b. de particula In. 79. a. de relatorum præſentia 89. a. de Baptiſmi ſignificatione 140.b. de verbo. 147.b.de manducatione indignorum 199.b.de definitione Cœnæ 214. b.

Kemerius Paulus. de ubiquitate corporis Chriſti. 406.a.

Kleinvvizius Wilhelmus. de cap. 6. Johannis.146.b.

L.

LActant. de τῷ ῥητῷ.60. a. de Eccleſia extra quam nulla ſalus 236 b. 239. b. de Catholicis falſis 337. a.de Eccleſia Catholica 324.b. de animabus Deum non viſuris ante Judicium 350.a. de cultu Ethnirorum. 409. a. de cultu Idololatrico Gentilium. 409.a.

Lambertus Franciſcus. de vitiis Pontificiæ plebis. 471.a.

Lanfrancus.de pane Euchariſtico 100.b.de loco Ambroſii.122.a.

Langius Pactus. de Cardinalium avaritiâ.464.b.

Laogus.de Tranſſubſtant. 111.b.

Laonic. Chalcondyla. de Papa fœmina.384.a.

à Lapide Ioh. de condictionibus Tranſubſtantiationis 105. a.

à Lapide Cornelius. de Manna 119.a. de Vita Evangelicorum.471.a.

Latomus. de Communione ſub una 31.a.39.b.54.a.

Lavacrum conſcientiæ. de Luxu Clericorum. p.465.b.

Laiaverus Ludovicus. de fractione panis 140. a. de ſumtione Euchariſtię 141.a.de viſione Cinglii 67.a. Dominicanorum 491.a.de Jeſuita Auguſtano Diabolum ſe transformante.490.a.

Laurentius Iacobus. de Indorum converſione. p.371.a.

Laurentius Medices. oratio ejus ante Cœnæ uſum. p.217.a.

Leander Albert. de Papâ fœmina.382.b.

Lodeſma.de traditionibus. 414.a.

Lembergius Petrus. de infelici exitu Eccii 510. b.

Leo de miſſa 4.b. de manducatione orali 146.b.de Arianis nomine Eccleſiæ Dei decipientibus 336.a. de datis Chriſto in tempore 401. a. Paulum Petro æquat 424.b. de Synodo Chalcedonenſi 427. a. de Manichæis ſub una communicantibus 50.a.416.b.

Leonhard. Iohan. de c.6. Iob.146. b.

Lerius Iohan. de Braſilienſibus quod animæ immortalitatem credant 373.a.

Lermæus. de apparitione Ieſu Ignatio factâ. 490.2.

Leſſio.de novitate Eccleſiæ Lutheranæ 357.b.de converſione ad Eccleſiam.454.a.

Libertus. de Teſtamento. 59. b.

Lindanus Wilhelmus de Catholicis 337.b.de traditionibus 401.a. de Antiphonario Rom. 488.b.de canone Gelaſii 34.a.de communione ſub utraq; 38.b. de definitione Eccleſiæ 250.b.de Papa,nota Eccle-

ſiæ,

ſiæ, 333.a. de Symbolo Apoſtolico 334.a. de Iactāiia hæreticorū 337.a. de Abrahamo Idololatra. 400.a. de Eccleſia Affricana 425.a. fontes ſacros corruptos eſſe 432.a. de miraculis Lutheri. 496.a.

Lipſius Iuſtus. de Hiſpanorum crudelitate 370. b. de Clemente V. 405.a.

Liturgia Armeoorum. de Communione ſub utraq; 53. a.

Liturgia Chryſoſtomi. de fractione panis. 138.a.

Liturgia Iacobi. de μετυσίᾳ 120. a. de precibus Euchariſticis 214. b.

Liturgia Marci. de precibus Euchariſticis 214. b.

Liturgia Præſanctificatorum. de communione ſub utraque 53.a.

Livius. de Republica Romana in deterius mutatâ. 349. a.

Lorichius Gerardus. de communione ſub utraq; 38. b. ſub una 39.a.

Lobechus. de Eccleſia ubi quærenda. 264.b.

Lochmejer. de Transſubſtant. 415.a.

Lombardus. de ἐυχαριστίᾳ 4.a. de Manna 7.b. de vino aqua miſtico 16. b. de communione ſub utraque. 35. b. de converſione panis 106. a. 121. b. de mure ſpeciem panis comedente 106. b. de fractione panis 107.b. quando vixerit 111. b. 119. b. de Transſubſtant. ibid. de Excommunicatis 257. a. de Eccleſiæ membris 260.b. de converſione alimenti 153.b. de re Sacramenti 198.b. de fine legis 302.b. de ſententia Eccleſiæ 311.a. de Simonia 412. b. de diſſenſu Scholaſticor. 431. a. de Mediatore Chriſto tàm ſecundùm Humanam Naturam 433. b. de Deo creatore 440.a. Sanctos Chriſto mediatore adjungit. 441.a.

Lucas Franciſcus. Græcum & Hebræum textum eſſe authenticum 432.a.

Lucianus. Eccleſiam pro loco conventus ponit. 220.b.

Lucidus Ioh. de Papa fœmina 383.a.

Ludovicus Granatenſis. de Hiſpanorum crudelitate. 370.b. de Franciſci miraculis 493.a.

Ludovicus à Ponte. quod Chriſtus Cœna uſus. p. 191.b.

Ludolph. de Saxonis. de fractione panis. 136.b.

Luitprandus Ticinenſis. de Sergio III. adultero. p.462.b.

Lutherus. de communicatione propria p.10.b. de vino miſto 16.a. de Sacramentariis 64.a. eorum tropis 65.b. 66.b. petra eſt Chriſtus 759.a. de Bibite omnes 20.b. gradatio in verbis Cœnæ 29.a. 62. a. de ſuis ſcriptis 41. a. de concomitantia 43.a. de quatuor fundamentis S. Cœnæ 56.a. de prædicationibus Sacramentalibus 77.a. de voce EST. 78.a.b. de κοινωνίᾳ 84. b. de fundamentis negatæ præſentiæ Chriſti in Cœna 91.a. de carne Chriſti. 92.a. 94. a. de Hoc δειϰτιϰῷ. 114.a. de voce ſpeciei. 120.b. de Tranſſubſtantiatione 125.b. de fractione panis 137. b. 139.b. 140.a. de repoſitione Sacramentali 158. a. de Carolſtadio 158. b. de Veneratione Sacramenti 172.b. de fructu S. Cœnæ 182.a. 186.a. quoties Cœna adeunda 209.b. de ceremoniis Euchariſtiæ 214. a. de mutis communicantibus. 189. b. de Synecdoche Scripturæ uſitata. 273.a. de Eccleſia 236.b. de gentibus 242.a. de Eccleſia inviſibili. 263.a. Catholica. 328.a. vetat à ſe denominari. 341.a. ad Doctoratum ſuum provocat 388. a. de libro ſervi arbitrii 397. a. de ordinatione 389. b. de abſolutione extraordinaria 398.a. votum de Jejunio 402. a. de Patribus 405.a. de Neſtorianis in Papatu 418.b. de unitate Eccleſiæ Romanæ 431. a. de prioribus ſuis ſcriptis 437. a. de morte ſua 449. a. de Staupitio 452.a. de colloquiis menſalibus 472.a. de cauſa ſuæ reformationis 472.a. de Diabolo 473. a. ad Myconium ægrotantem 495. b. de Dæmonum ejectione 416.a. de ortu hæreticorum 436.a. de Doctore Gallico 448. b. de conviciis adverſariorum jactis 471.b. de miraculis hodiernis 496.a. de papatu per judicii diem Domum deſtruendo 499. a. de tempore adventus Domini ibid. ſe non libenter vaticinari 499.b. quòd bellum ſuo tempore non ſit futurum 500.a. de ſua reformatione 500. b. de obitu D. Craus 510.a. Thomæ de Balvero ibid. Eccij. p.510.b.

Lyra. de Zach. 9. v. 17. p. 6. b. de vino miſto. 17. a. de communicatione ſub utraque 36.b. de Cœna Emauntica 486.b. de 1. Cor. 10. v. 20. 200. b. de fractione panis Act. 2. 49.a. Actor. 20. 138.a. de Pontificis Romani Apoſtaſia 304.b. de ſucceſſione 375.b. de converſione Judæorum 242.b. de Eccleſia inviſibili 272.a. de dicto 2. Theſſ. 2. v. 3. 283.b. de perſecutione Antichriſti 290. a. de Pontificiorum miraculis fallacibus 490.b. de Prophetia 497.a.

Lyſerus Policarpus. de c. 6. Ioh. 147.a.

M.

MAchiavellus. de miraculis 493. a. de Alexandri VI. periuriis 463. b. de Populi Italici vitiis. p.471.a.

Macrobius. de aqua luſtrali 409.b.

Maffæus. de vita Ignatii 489. b.

Magdeburgenſes centuriæ. de Waldenſibus 360.a.

Majerus. de cap. 6. Ioh. p. 47. b. 48. a.

Major Iohan. de τῷ ῥητῷ 79.b. de muris veneratione; qui comedit ſpeciem panis 107.a. de ordinatione Epiſcoporum 388. b.

Maldonatus. de Cœna Dominica 2.a. de cap. 6. Joh. 47.b. de infantibus communicandis 190. b. de libero arbitrio 393. a. de confeſſione auriculari 394. b. de imagine Dei 397. b. de Novatianis 398. b. de jejunio 402.b. de partu virginis. 402. a. de Priſcillianiſtis 417.a. de matrimonio poſt votum 447. b. de furto pauperum 448.a. de æquivocationibus 448.b. de judicio judicis 449.a. de miraculis hæreticorum 479. b. Apoſtolorum 443. a. de Authore imperfecti operis 505. b. Latinam eſſe Græco corrigendam 432.a. de vita hæreticorum 474.b. an ex miraculis ſumendum argumentum 484. a. de Johanne qui nullum miraculum fecit. 487.a. de veris prædictionibus falſorum Prophetarum 497.b.

Malcotus Theodoricus. de verbo Bibite. 25.b.

Malleolus Felix. de ſeſſili Pontificia 383. b. de manu ſcribente hodie venenum Eccleſiæ infuſum eſt. 350.b.

Manardus. de odore 101. a.

Mantius. de Cypro 368. b.

Marbachius. de præſentia Chriſti in Cœna. 85.a.

Mariana aſſerit juriſdictionem Papæ ſecularem 433. b. patrocinia Regum docet 469.a.

Marinus Siculus. de Americâ veteribus nota 372. b.

Martus Joh. de Papa fœmina 383.a.

Marloratus de Cœlo 72. b. de κοινωνίᾳ 84.b. de Luc. 17. v. 21. 93.a. de viatico S. Cœnæ 210.b. de loco adminiſtrationis Cœnæ. 210. b.

Marnixius Philippus. de Eccleſiis Papam non agnoſcentibus. 367.a.

Marſilius Patavinus. de Eccleſia tempore paſſionis Chriſti 306.a. de Simonia 413. a. Papæ juriſdictionem ſecularem negat 433.b. de Cardinalibus.

Martinus

Martinus Minorita. de Papa fœmina 383.a.
Martinus Polonus. de Papa fœmina 383.a.
Martinius: de hoſtiis. pag. 15. de impotentia Chriſti. p.82.a.
Martyr Petrus. de principiis Theologiæ 70.b. de *ἀπουσίᾳ* corporis Chriſti 91.a. de propoſ. Petrus eſt Chriſtus 75.a. de cap.16. Johan.416.b. de indignis 193.b. de loco adminiſtrationis Cœnæ.210.b. de altaribus 212.b. de τῷ ῥητῷ 163. a. de impanatione pag.87.b.
Maſius Andreas ſupra Andreas.
Maſſæus Chriſtianus. de Papa fœmina 383.b.
Matthæus Pariſ. de Waldenſibus 306.b. de Franciſco 458.a. de Pontificibus Romanis 463.a.
Mattheſius. de Diabolo Lutheri 473.b. de veneno à Luthero concocto 495.a.
Mayerus. de abuſibus Eccleſiæ Pontificiæ 460.a.
Mayle Matthias. de Paulo reprehenſibili 27.a.
Mayronis Franciſcus. de conſecratione 130.b. de corporis naturalis præſentia p.71.b. in pluribus locis. p.406.a.
Medina Michael. de notis Eccleſiæ 333.b. de Epiſcopis & Presbyteris 389. a. de Aërianis 402.a.
Meiſnerus. de miſſa 4.b. de communione ſub utraq; 25.a. de tropo 62.b. 68. b. de particula In, 79. de præſentia rerum 95.b. de propoſitionibus perſonalibus 116.a. muſitatis. ibidem & 117. b. de fractione panis 135. a. de cauſis Eccleſiæ mutationis 351.b. de relatis 89. b. de unius vocis unicè ſignificatio 147. b. de columna & firmamento 306.b.
Melanchthon Philippus. de Laicorum communione 52.b. de verbis Cœnæ 62.b. de Carolſtadio 66.a. de fine & fructu Euchariſtię 179.a. de cap.6. Joh.146. b. obædientia miniſterio debita p.318. a. de fraude Dominicanorum 491. a. de Communione ſub utraq; 21.b. de pane Euchariſtico 84. b.
Menzerus. de fractione panis pag.134.b.138.b. de orali manducatione 146.a. de diſtinctione Tropiſtarum 65.b. de poculo Euchariſtico 75. b. de præſentia Chriſti in Cœna. pag. 91. a. de fine Euchariſtiæ. 178.a.
Mercerus. de voce קהל 219.a.
Meteranus. de fratre Cornelio 467. a.
Di Meaia Don Piero. de Papa fœmina 382. b.
Minutius Felix. de menſis ſacris. 213. b. de antiquitate 344.a.
Modeſtinus. de Teſtamento.p.a.b.186.a.
Morbanus Ambroſius. de infelici exitu cujusdam Prælati.10.b.
Molanus. de furto rei minimæ.448.a.
Molina. de æquivocationibus.444.b.
Molinæus Carolus. de Petri Epiſcopatu Romano 381. a. de Cardinalium vitiis 464.a.
Molithoræus Baruch. de Scherero 496.b.
Montaignes. de Jeſuitarum avaritia 470. a. nomen. p.490.a.
Mornæus Philippus. de principiis Theologiæ 71. a. de communione ſub utraque pag.35.a. de *ἀπουσίᾳ* Chriſti in Cœna 96.a. de altaribus 213. a. de Waldenſibus 360.a.
Mortonus. de miraculis Jeſuitarum 490.b.
Moſſellanus Petrus. de Luthero 507.a.
Munzerus Valentinus. de Papa fœmina 382.b.
Muſculus. de pane fermentato 13.b. de fractione panis 136.b.139.b. de infantibus communicandis 191.a. de loco adminiſtrationis 210.a. de principiis Theologiæ 70.b. de ſignificatione Baptiſmi 140.b.
Muſſus Cornelius. de Dei nomine 440.a. de miraculis hodie ceſſantibus 483.a.
Mylius. de tropis Calvinianorum in verbis Cœnæ 66. a. de quodam Profeſſore Lipſico 94.b.

N.

NAvarrus Martinus Azpilcueta. de æquivocationibus.444.b.
Nauclerus. de officio quod legitur in circumgeſtatione Sacramenti 168. a. de diſceſſione Pontificum à veſtigiis Petri 348. b. de Waldenſibus 360. b. omnes Papas à Sylveſtro II. ad Gregorium VII. fuiſſe magos 382.b. de Papa fœmina 383.a. de Concilio Piſano 433.a. de Alexandro III. 462.a.
Naum Jodocus. de relatis 89.b. de diſtributione Cœnæ 141.b. de altaribus 212.b.
Neander. de τῷ ῥητῷ Cœnæ 62. b. de Eccleſiis, qui Papam non agnoſcunt 367.b. de America veteribus nota 372.b.
Nebicius Guilielmus. de Waldenſibus 360.b.
Nicetas de Ethnophronis 410.b.417.b. de Hemerobaptiſtis 417. a. de Samplæis 419. a. de Gnoſimachis 420.a.
Nicephorus. de appellationibus S. Cœnæ p.5.b. de Cataphrygibus 12. a. de vino aqua miſto 17. b. de ſucceſſione Pontificia Judæorum 375.b. Alexandrinæ & Hieroſolymitanæ Eccleſiæ 376.a. Patriarcharum Conſtantinopol. catalogum habet 376. a. de Eccleſia Conſtantinopolitana ab Andrea fundata 376. b. de fœmina Macedoniana 50. a. de repoſitione Sacramentali 156. b. de loco ubi ſit Cœna adminiſtrata 210.a. de Pontificibus Judaicis.279.a. de Synodo Epheſina 309. a. de Simone Mago 412. b. de Armeniis 415 a. de Arabicis 415.b. de Acephalis 417.a. de Petro Gnaphæo 419. b. de Armeniis ibidem. de Gregorio Thaumaturgo p. 498. b. de Antonio ibid.
Nicolaus Cabaſita. de fractione panis 138. a.
Nicol. de Clemangis. de Cardinalib. 464.a. de Eccleſia Romana 460.a. de Epiſcopis & Clericis 466. a. 468. a. de conventu in nomine Chriſti. 320. b.
Nicol. Craſſus. de Epiſcopis & Clericis 467. a. de felicitate temporali 516.a.
Nicolai Philippus. de orali manducatione p.144.b. de Eccleſia Chriſtiana quam latè diffuſa 367.b.
Nicol. Florentinus. de Aula Romana 460.b.
Nicolaus I. Papa. quod paucitas non obſit fidei. 365. a.
Nicolaus Hemingius. de Miſſa Ægyptiorum. p.368.b.
Nigrinus Gregorius. de Petri Epiſcopatu Rom.381.a. de Papa fœmina 384.b.
Northauſen Caſparus. Lutheri dogmata plurima approbat.506.a.
Novatus. de Teſtimonio Adverſariorum.504.a.

O.

OCcam Wilhelmus, de panis & vini ſubſtantia manente 111. a. de Pontificibus ſceleratis 382.b. de peccato originis 434.b. Concilium eſſe ſuper Papam 433.a.
Oecumenius. de fractione panis Act.2. 49. a. de orali manducatione 146.a. de reis corporis Chriſti 196.a. de Cœna Pauli Act.27.49.a. de dijudicatione Cœnæ.204.b.
Oecolampadius. de memoria rerum 95.b. de ſexto capite

pite Johannis 146. b. de corpore Chriſti in Cœna 67.a. de voce ſpeciei 120.b. de loco adminiſtrationis Cœnæ 210. b.

Olaus M. de Eccleſiis Cathedralibus Islandiæ 367.b.

Onus Eccleſiæ. quæritur de Eccleſia Romana 333.a. de mixtura Philoſophiæ cum Theologia 409.b. Papæ jurisdictionem ſecularem negat 433.a. de Cardinalibus 464.b. de luxu Clericorum 465.a. de monialium ſanctitate 467. a.

Onuphrius. de Petri adventu Rom. 381. b. negat Antiochiâ Romam veniſſe 422. b. de diſſenſionibus Pontificum 428. a. de Alexandro VI. 462. b. de Clementis VII. avaritia 463. b.

Optatus Milevitan. de Teſtamento Domini 59. a. de altaribus 212.b.213.a.b. de ſucceſſione 379.b. de ſucceſſione Petri 381.b.

Origenes. de communione ſub utraque. 31.b. de cantiona in Cœna adhibenda. 54. b. de carnis militia. 57.b. de materia panis 108.b. de repoſitione Sacramentali 156. b. de adoratione Sacramenti 176.a. de indignorum manducatione 198.a. de Altaribus 212. a. de excommunicatis. 257. a. & 311. a. de Eccleſia inviſibili 213.b. 269. b. 271.a. viſibili 275.b. Petro qui Romæ fuerit 381. b. de aſſervatione Cœnæ 405. b. de duplici Eccleſia 262.a. de fidelium animabus Deum ante judicium non viſuris 350. a. de nomine Phariſæorum 411. b. de traditionibus eorundem ibidem.

Orthodoxús conſenſus. de τοῦ ῥητοῦ 63. b.

Oſiander. de Franciſcanis 491.a. de Epiſcopo Germaniæ 342.b. de Savauarola 502. b. de Johan. Minerii exitu 511.a. Valentini Pacæi. 513. a.

Oſorius. de Maria 419. b. in India Chriſtianos fuiſſe inventos 373.a. de Xaverio 490.a.

Oſtorndus. de fractione panis 136. b. de manducatione orali 143. b. Spirituali Calvinianorum 151.a. de præſentia Chriſti in Cœna p.81.a. de Eccleſia, p.217.a.

Otto Friſingenſis. de Tranſſubſtantiatione 110. b. de Papa fœmina 383.a.

Ovidius. de æris conſecratione 408.b.

P.

PAcianus. de Symbolo Apoſtolico 334.a. de Catholicis 336.a. Apoſtolos non appellatos fuiſſe Catholicos pag.337. b.

Pachymerius. de communicatione. 2. b. de μετουσίᾳ 120.a. de adoratione Sacramenti 175.b.

Pagninus Sanctes. de Miſſa p.4.b.

Palingenius. de Monachorum vitiis. 468. a.

Palmerius Julianus. de indulgentiis 168. b.

Pammelius. de appellationibus S. Cœnæ 2. a. de communione Laica 52.b. de ſermone Cypriani de Cœna 121.a.

N. Palladius Nicolaus. de fraudibus Monachorum. p.490. b.

Panormitanus. de communicatione ſub utraque 35.a. de Papa quòd errare poſſit 300. a. de Pontificibus 410. a. de vita eorundem 461. b. de Eccleſia deficiente pag. 290. b. de Chriſti & Papæ Conſiſtorio. p.442.b.

Pantaleon. Henr. de infelici exitu Hoffmanni. 510.a.

Pappus. de Meſſalianis 419.a. de hæreticis anonymis 414.b. de Agrippianis 417. b.

Paræus. de fractione panis. 134.a.138.a. de tropo verborum Cœnæ p.61. b. de viſione Cinglii 67.a. de ἱλαστηρίῳ 75.b.

Paſchalis. de Simonianorum erroribus 412.b.

Paſchaſius. de Pſal.31.v.p.6.a. de Zachar. 9. v.17. p.6. de τοῦ ῥητοῦ Cœnæ 62. b. de potentia Chriſti 86. b. de carne Chriſti 92.b. de Communione ſub utraq; p.34.b.

Paſquier Stephanus. de Wilhelmo Poſtello Jeſuita. p. 469.a.

Paſſeratius Joh. de avaritia Jeſuitarum 470. a.

Paulinus. de communione ægrotorum 52. b.

Paulus Ictus. de nominis & rei differentia 336.a.

Pauli III. Bulla. de communione ſub utraque 37.b. 39. b.

Pelagius Alvarus. de Simonia Eccleſiæ Roman. 413.a.

Pelargus. de Cœnæ adminiſtratione p.10.a. de tropis Cœnæ 65. b. de fractione panis. 137. a. de corporis fractione 139.a. de ſumptione panis 142. b. de cap. 6. Joh. 146.b. de orali manducatione 150.b. de communione indignorum. 193.b. 199.a. 201. a.

Pelicanus. de בָּכָה 74.b.

Pererius. de objecto fidei. 268.a. de ſcriptis Patrum. 392.a. de libero arbitrio 393.a. de imagine Dei 397. b. 434.a. de Abrahamo Idololatra 400.a. de Jejunio 402.b. de Antichriſto 456.a. de miraculis hæreticorum p. 479. b. Antichriſti 480. a. de prædictione futurorum 497. b. de libris Canonicis Vet. Teſt. 431. b.

Pereſius Martinus. de voracitate Monachorum. p.468. a.

Perkinſus. de τοῦ ῥητοῦ 63.b. de ἀπουσίᾳ corporis Chriſti in S. Cœna 88.a. 95.b. de ſexto capite Johannis 146. b. de verbis: hoc poculum eſt N. T. 75.a.

Perpinianus Guido. de Waldenſibus in Anglia. p.360.b.

Petrarchus Franciſcus. de Eccleſia Romana 309. a. de Papa fœmina 383. a. de Curia Papæ 407. de Cardinalibus 464. b. quòd Simon Magus Romæ revixerit 413.a. de Urbe Roma 460.a.

Petrus à Soto. de communione ſub utraque 34.a. 38.a. 39.b. 50. a. ſiniſtrè explicat Ambroſium p.122. a. de Canone Gelaſii p.34. a. quod Eccleſia errare non poſſit 297.b. de Virginitate 402.b. de merito Chriſti 440.b. de Sacra S. 441. a.

Petrus de Alliaco. de ſubſtantia panis & vini manente 111.a. de Eccleſia Romana 316.b. de Monachorum immunditie 467.b.

Petrus Flandrus. de Papa fœmina 383.a.

Petrus Matthæus. de Regicidis Jeſuitis 446.b. de moneta Joh. Huſs. 502.a.

Petrus de Palude. de communione ſub utraque 36. a. de ordinatione Epiſcoporum 388.b. de mure ſpeciem panis comedente. 107. a.

Petrus. de Tarantaſia 36.a.

Petrus de Vineis. Jurisdictionem ſecularem Papæ negat. 433.b.

Pezelius. de præſentia corporis Chriſti. 88.a. de τοῦ ῥητοῦ 69. a. de manducatione orali. 150. b.

Phœnicius Henricus. Lutherum commendat 506.b.

Philaſtrius. de Artotyritis 12. a. de Pattalorinchitis. p.419.b.

Philo Carpathius. de Luna Eccleſiæ 230.b.

Philo Judæus. de rubo Moſis 232.b.

Phrygio Paulus Conſtantinus. de Papa fœmina. p.383.a.

Pigghius Albertus. ex Scriptura cum hæreticis non diſputandum 432. b. de Papa quod major Concilio 433. b. de Scholaſticis 410. a. de peccato originis. 417.b. 434.a.

Pimenta

Pimenta. de defectu cognitionis linguarum 494.a. de Indis non furantibus 504. b.
Piſcator Herbon. de tropo verborum Cœnæ 62. a. 67.a. de ἀπουσίᾳ corporis Chriſti 87.b. de fractione pania 137. b. de indignorum manducatione 193.a.b. 199.a.b.
Piſecius. de ἀπουσίᾳ corporia Chriſti 96. b. de Eccleſia penitùs deficiente p. 276. a. de notis Eccleſiæ 317. a. de catibus Gentili-culæ Romanæ pag. 408.a. de ſanctitate Eccleſiæ nota 455. b. .
Piſtorius de Part. Quotiescunque 22.b. de articulis fidei non niſi ex ſcriptura probandis 98. a. de Hoe δεικτικῷ.114.a. de Eccleſia invisibili 263.a. de Rheno 265. b. de Eccleſia an errare poſſit 297.b. de Patribus 299.a. de diſtinctione promiſſionum Vet.& Nov. Teſtam. 303.b. de notis Eccleſiæ 327.b. 333.b. de paucitate fidelium 365.a. de Chriſto Mediatore ſecundùm H. N. 433.b. de Trinitate 399.a. 440.a. de fide 440. a. de Eccl. Lutheranæ origine 357. b. Lutherum accuſat 431.b. de Vaticinio Johan. Huſs. 502.a.
Platina. de pane fermentato 13. b. de vino aqua miſto 16.b. de Sylveſtro II. 382.a. de Gregorio VI. 482.b. de Johanne XVII. ibid. omnes à Sylveſtro II. ad Gregorium VII. uſq; fuiſſe magos 382. b. de Pontificum ſucceſſione 381.b. de Papa fœmina 383.a. de Jubilæo 395.b. de Epiſcopis & Clericis 465.a. 466. a. de Henrico VII. 106.a. de Miſſæ origine 353.a. de Anaſtaſio 382.a. de depoſitione Joh. 22. 425.b Leonis VIII. ibid. de diſſidio Stephani & Formoſi 426. b. de Clero Romano 458.b. de Bonifacio VII. 463. a. de Pauli II. faſtu 463.b. de Cardinalibus 464. b. de vitiis plebis Romanæ 475. a.
Plinius. de pane 24. b. de Columnis prætoriis 306.b.
Poggius. de ultimis verbis Hier. Pragenſis 502. a.
Polanus. de diſtributione S. Cœnæ 9.b. de tropo verborum Cœnæ 61. b. de corpore Chriſti in Cœna 68.a. pro ἀπουσίᾳ corporis Chriſti 96.a. de Angelica Eccleſia 262.a. de Petri ſucceſſoribus 381. b.
Polydor. Virgilius. de Miſſa 5. b. de pane fermentato 13 b. de vino aqua miſto 16.b. de circumgeſtatione 167.b. de loco adminiſtrationis 210.b. de Miſſæ origine 353.a. de Jubilæo 395.b. de cultu imaginũ 396. a. 409.a. de votis 407. a. de reliquiis gentiliſmi in Papiſmo 408.a. de loco Cypriani 423.b. de Britanniæ converſione 454.b. de origine Feſti omnium animarum 473.a.
Pomerius. de Feſto corporis Chriſti. 170.a.
Pontificale Rom. de circumgeſtatione Sacramenti. 169.a.
Poſſevinus. de Trinitate 399. a. de diſputatione cum Moſcoviæ Imperatore 368.a.
Prætorius. de fractione panis 139.a.
Primaſius. de Eccleſia latente 290. b.
Proſper. de vocatione p. 242. a. de Eccleſia inviſibili. 270.a. de vana jactantia nominis 336. a.
Puerperium Papæ. de Papa fœmina 383.a.

Q.

QUercet. Joſ. de pane. p.16. a.

R.

RAbanus. de Catechumenis 252.a.
Rainerus. de verbo bibite 25.b. de Waldenſibus 360.b. 361.a.
Radeccius Andr. de myſterio 4. de Manna pag. 7.a. de diſpenſatore Sacramentali 9. b. de verbis pro vobis effuſus 83.a. de ἀπουσίᾳ carnis & ſanguinis Chriſti in Cœna 96.b. de notis Eccleſiæ 317.a.
Ramus. de fractione panis 137. a. de corpore Chriſti in Cœna 68.a.
Ranulphus. de Papa fœmina 383.a. hujus nomine cui probari quidam.
Ratisbonenſes Jeſuitæ , quòd Eccleſia ex ſcripturæ poſſit 327.b.
Ravenspergerus. de Eccleſia Angelica 261. b.
Regino. de Concilio Francofurtano. 406.b.
Reihing Jacobus. de Eccleſia viſibili 273. a. de Cornelianis 337.a. de nomine Pontificii 340.b. de ſucceſſione doctrinæ 378. b.
Remigius. de communione ſub utraque 35.a. de pania conſecratione 123.b.
Renatus. de Hoc δεικτικῷ 113. b. de propoſ. panis eſt corpus Chriſti 123. a.
Rhenanus Beatus. de Miſſa. 5. a.
Renneccherus. de fractione panis. 135.a. 139.a.
Reuchlinius Andreas h.e. Valentinus Schmalzius. de loco adminiſtrationis Cœnæ 210. a.
Revelatio Brigittæ. de ſede Romana 458.b.
Reuſnerus. de Antipapis 381.b.
Ribadeneira. de Ignatio Lojola 489. b.
Ribera. de diſtinctione nominis à re 336. a. de Urbe Roma ſede Antichriſti p. 357. b. de paucitate fidelium 365.a. de prædictione futurorum 497. b. de felicitate temporali 516. a.
Richardus de media Villa. de communione ſub utraq; 36. a.
Richardus de S. Victore. de candelabro. 235.b.
Rodiginus Lud. Cœlius. de Papa fœmina 383. a.
Roffenſis. de Communione ſub utraq; 37.a. de Catholicis 337.b. de Luthero 437.b. 508.a. de ſcriptis Patrum 392. a. de indulgentiarum novitate 394. b. de Purgatorio 396.a. de miraculis creſcentibus hodie 483. a. negat Transſubſtantiationem probari ex ſcriptura 111.b. de Berengario 124. b. de conſecratione pag. 132. b. de Chriſto quod Cœna uſus. 192. a.
Rolle Winck Wernerus. de Papa fœmina 383.a.
Roſates. Papæ Jurisdictionem ſecularem negat. p. 433.b.
Roſinus Joh. de Joh. Friderico 19.a. de Felicis Baronis Wardenbergii exitu 510.a.
Roſſæo Wilhelmus. eum Magiſtratu hæreticus eſſe Tyrannum 446.a.
Rudolph. Flaviac. de Papa fœmina 383.a. primus hujus rei autor 384.b.
Ruffinus. de Paſtophoria 156.a. de communione privata 165.b. quod in Eccleſiam non credatur 311. b. de Rege Iberorum 390. a.
Ruebelius. de forma Cœnæ 126.a.
Rulandus Johan. Caſpar. de cælibatu Sacerdotum. p. 435.a.
Rungius. de agno qui eſt tranſitus 74. b. de miraculis Diabolicis & divinis 476.b. de communione ſub utraque. 38.b. de Eccleſia Chriſti Sponſa. 310.a.
Rupertus Tuitienſis. de ſanguine fœderis. 7. b. de panibus propoſitionis p. 8. a. de communione ſub utraque 35.a. de tabernaculo 233.b. de pane azymo 13. de converſione panis 106.a. de notis Eccleſiæ 327.a. de Eccleſia Romana non errante 297. b.

S.

SAbellicus. de Pauli III. faſtu. 463.b.
Sadeel. de Bezæ judicio 12.b. de τῷ ῥητῷ 69. b. de princi-

principiis Theologiæ 70.b. de voce Sacramenti 73.b. de ἀπουσίᾳ corporis Chriſti 87.b. de præſentia rei Spiritualis 151.a. de verbis poculum eſt N.T. 75.a. de figurata locutione 147.b. de indignorum manducatione 199.a.
Salmerou Alphunſus. de ſcriptis Patrum 392.b. de peccato originis Mariæ 394.a. de notis Eccleſiæ 333.a. de paucitate Eccleſiæ veræ 365.a. de luxuria Romaoorum 467.a. de miraculis hæreticorum 479.b. de Johanne nullum miraculum facientem 487.a.
Sandæus. de proteſtantium vita 474.b.
Sanderus. de notis Eccleſiæ 333.a.
Salvianus. de nudo nomine 336.a. de jactantia Arianorum 337.a.
Saluſtius. de ſubita mutatione Romanæ Reipublicæ in deterius 349.a.
Sanctius Caſpar. quæ à multis fiunt ſc. non omnibus adſcribere 475.a.
Scaliger. de Inſula Vendemao 12.a. de præſentia corporis naturalis 71.b. de aſſatis in verubus 94.b. de colore inviſibili ib. de accidentibus 103.b. 104.a. de Occam. 111.a. de Eſſæis 410.b.
Schegkius. Fides non eſt cauſa præſentiæ 90.a.
Schönfeld. de cap. 6. Joh. 146.b.
Sedulius Henric. de efficacia reliquiarum Franciſci 419.a.
Seelmatterus. de Evangelio Johannis. 147.a.
Selneccerus. de pane benedicto cœnæ, an eo Chriſtus uſus 192.a. de infelici exitu Emiſeni 509.b. Jacobi Latomi 512.b.
Scherer Georgius. de Eccleſia Catholica 365.b.
Scholiaſtes Theocriti. de pulſu campanarum. 408.b.
Schopperus. de abſtemiis 190.b.
Schleidanus. de communione ſub utraq; 38.a. de Clericis libidinoſis 386.a. de Adriano 459.a. de obitu Lutheri 509.a. de exitu Minerii 511.a. de Johan. Frideric. capto 218.a. de cenſu Pontificis ex meretricib. 447.b. de Leone X. 46 a.b. de vita Clericor. 467.a. de ſeditione Ruſticorũ 473.b. de Frãciſcanor. fraudibus 491.a. de Alphooſo Diazio 511.a. de horribili exitu Johan. VI. Epiſcopi Conſtantienſis 511.b. Franciſci Spiræ ib. Creſcentii 512.a.
Schmalzius Valentinus. de loco adminiſtrationis S. Cœoæ 210.a. de Eccleſia militante & triumphsota 223.a. de hypocritis in Eccleſia 247.a. 455.b. de ἀπουσίᾳ corporis & ſanguinis Chriſti in cœna 96.a. de confirmatione fidei per cœnam 187.a.
Schopperus Jacobus. de viſione Sigiſmundi Imperatoris 502.a.
Schurffius Hier. de Canone Gelaſii 34.a.
Scotus Marianus. de corporis naturalis præſentia 71.a. in pluribus locis 406.a. de panis annihilatione 103.a. de verbis ad transſubſtantiationem neceſſariis 505.b. de transſubſtantiatione 110.a. b. 112.b. de hoc δεικτικῷ 113.b. de converſione alimenti 153.b. de Papa fœmina 383.a. gentilium Philoſophiæ & Theologiæ mixtura 400.a. de peccato origina 417.b.
Scultetus. pro ἀπουσίᾳ corporis Chriſti 96.a.
Septem Caſtrenſis. de Turcorum miraculis. 479.a.
Septuaginta Interpretes. de Eccleſia uſurpant vocem Synagogæ 218.b.
Serarius Nicol. pro Euſebio de Eſſæis Chriſtianis 410.b.
Sigebertus Gemblacenſis. de Hildebrandi novitate 350.b. de Papa fœmina 383.a. de Johanne III. adultero 462.b.
Sigiſmundus ad Heberſtein. de Moſcovitarum odio

in Pontificem Romanum 368.a.
Sigonius Carolus. de perjurio Paſchalis II. 463.a. de antiquitate 345.a. de Pontificibus per vim ad Pontificatum elatis 382.a.
Simlerus. de impotentia Chriſti 82.a.
Sixtus Senenſis. de ſermone Cypriani de cœna 121.a. de concionatorum verbis 121.b. de Eccleſia inviſibili 269.b. de notis Eccleſiæ 333.b. de Arianis Catholicos ſe vocantibus 337.a. de Monachis Africanis 398.b. de Manichæis 400.a. de Priſcillianiſtis 417.a. de libris canonicis 431.b. Supplementum Eſther è canone rejicit 432.a. & ſubſeqq. alios ibid.
Slot Johan. de Transſubſtantiatione 112.b.
Smaragdus. de Eccleſia 236.b.
Smiglecius. de calicis uſu 28.b.
Socinus. de diſpenſatore S. cœnæ 10.a. de ἀπουσίᾳ corporis & ſang. Chriſti in cœna 96.b. de fructu cœnæ 177.a. de Eccleſia 217.a. quòd deficere poſſit 276.b. de Eccleſiæ ſanctitate 485.b.
Sohnius. de partic. in, cum, ſub. 80.b. de diſtributione cœnæ 141.b.
Soncinas. de tempore Transſubſtantiatonis 106.b. de Hoc δεικτικῷ 141.a. de conſecratione 132.a. quomodo vermes ex pane conſecrato naſcantur 106.b.
Socolovius de 20. notis Eccleſię 333.b.
Socrates. de Arianorum ſcriptis Thalia 401.a. de Ambroſio 254.a. de jejunio 401.b. de Evagrio ab uno Epiſcopo ordioato 388.b. de cultu Idolorum apud Gentiles 409.a. de Novatianis 479.a.
Sonnius Franciſcus. de paucitate fidelium 365.a. de limbo infantum 441.b.
Soaomen. de Catholicis 342.b. de fœmina Macedoniana 50.a. de Euſtathio 416.b.
Spalatinus Georgius. de obitu Wardenbergii Baronis Felicis 510.a.
Spangenberg Cyriacus. de inſidiis Luthero paratis 495.a. Lutherum eſſe Eliam 500.b.
Staphylus Joh. de moribus Romanorum. 461.a.
Stapletonus. de inſtitutione Cœnæ 20.b. de prohibitione legali 24.b. de Eccleſiæ membris 250.a. de hæreticis 255.b. de Eccleſia tempore Chriſti 288.b. de perſecutione Antichriſti 296.a. de Eccleſia quod non poſſit errare 297.b. de Patrib. 299.a. 405.a. de autoritate ſummi Pontificis 299.a. de Concilio Chriſtum condemnaote 302.b. de notis Eccleſiæ 317.b. 327.a. 333.a. falſorum Prophetarum. 323.b. b. de ſucceſſione vera 378.b. de merito quid apud Patres ſignificat 393.a. de Proteſtantium doctrina de fide viva 396.b. de Montano 415.b. de Pontificibus ſchiſmaticis 428.a. de libris Canonicis V.T. 431.b. b. de lege Dei 449.a. de ſanctitate Eccleſiæ 457.a. falſa facilius complecti quàm vera 453.b. de miraculis hæreticorum 459.b.
Stella Clericorum: de ſacrificiis 105.a. Deum creantibus 415.a. de Clericorum vitiis 466.a. de Pontificibus Romanis 461.b. de fœmina Papa 383.b. de Alexandro VII. 462.a.
Stella Didacus. miracula hodie non neceſſaria 482.b.
Stenius. an cœna ſit articulus fidei 88.b. de fractione panis 134.b. de cap. 6. Joh. 146.b.
Stephanus. de Phedericis de Teſtamento. 59.b.
Stephanus Joachimus. de Etymologia Eccleſiæ. 218.b.
Steuchus Aug. de Papa Deo 412.b. 442.b. de cœlo Deo coæterno 416.b. de morte 418.a.
Strigelius Victorinus. de τῷ ῥητῷ 63.b. de Bembo Cardinali 465.a.

Sumpſiua de imaginibus excavatis 491.b.
Surcius. de Paſchalis II. perjurio 463.a.
Subarus Thomas. de captivitate Johann. Friderici. 518.a.
Suarez Franciſcus. De vino aqua miſto 17. b. de capite 6. Joh. 47.b.146.b. de accidentibus 103.b. an Chriſtus cœna uſus 191. b. 192. a. de peccato originis in Maria 394.a. de cauſa peccati 397.a. de aſſervatione S. Cœnæ 434.a.
Suidas. de proſelytis 242.a. de particula ἐ. 28.b.
Surius Laur. de miraculis Lutheri 496.a. de ejus precatione ultima 509.b.
Suthvius Matthias. de cap. 6. Joh. 146.b.
Schwenckfeldius. de tropis cœnæ 67.a.
Sylvanus Jacobus. Jeſuitas vocat fidei Romanæ & principes 468.b.
Symmachus. de antiquitate 344.a.
Syneſius. de Eccleſia Catholica 238.a.

T.

TAcitus Cornelius. de miraculis Veſpaſiani. 477.a.
Taiſnerius Joh. de interitu doctrinæ Lutheranæ 354.a. de Religionis Lutheranæ interitu 499.a.
Tannerus Adamus. de tranſſubſtantiatione 111. b. de Lutheri falſis vaticiniis 499.b.
Tapperus Ruardus. de commonione ſub una 44. b. de ſexto capite Joh. 40.a.47.b. de communicatione domeſtica 51.b. de peccato originis 417. b. 434. a. 449. b. hominem ex toto corde Deum diligere poſſe 418.a. de fide 440. a. de ſatisfactione Chriſti 440.b. Chriſtum ſecūdum opera judicaturū 441.a.
Tarnovius Paulus. de particula ἐ. 28.b.
Tataretius Petrus. mortem Chriſti non eſſe abſolutè ceſſariam ad remiſſionem peccatorum 440.b.
Taubmannus. de pane 15.a.
Taulerus. de pane & vino in S. Cœna. p. 11. a. de fine & fructu Euchariſtiæ 180.a. de opere Redemptionis. 440.b.
Tertullianna. de appellatione Cœnæ 2.a. de Agapis 4.a. de extenſione Eccleſiæ 54.a. de cautione in Cœna adhibenda 54.b. de corpore & ſanguine Chriſti in S. cœna 31.b. de colūba Sp. S. 102.b. de præſentia Chriſti in cœna 85.a. panē facit corpus ſuum 87.a.102.b. de ἀνθρωποφαγίᾳ Chriſtianis objecta 87.a. de domum portatione 141.a. de manducatione Sacramētali 146.a. de repoſitione 161.a.164.a. de circumgeſtatione 169.a. de voce adorationis 176.b. de Chriſto, quòd cœna uſus 191.b. de arrhabone Spiritus 226.b. de Marcionitis 237.b. de Eccleſia 236. b. Apoſtolica 238.a. Catholica 265. b. particulariſſima 278.b. quòd illi commiſſa ſit Scriptura 307.b. de Catechumenia 255. a. de ſcriptis Apoſtolorum. 322.a. de Concilijs 311. b. de provocatione ad Eccleſiam 312.b. de notis Eccleſiæ 324.a. de Symb. Apoſtolico 334.a. de Eccleſię teſtimonio 329.a. de hæreticis 337.a.342.a. de antiquitate 344.a. 345.b. de paucitate fidelium 364.a. de Eccleſia quæ verè Apoſtolica 347.a. fidelium animæ an Deum viſuræ ante Judicium 350.a. de Chriſtianiſmi propagatione 372. b. de ſucceſſione 377.b.379.b. de præſcriptione veritatis 380.b. de ſucceſſore Petri 381. b. de Zepherino 382.a. de Gentilium Philoſophia 409.b. de Marcione 416.a. de infanticidis virginibus 447.a. de efficacia hæreſeos 453.b. de miraculis hæreticorum 479.a. Chriſti 484.a.
Textor Raviſius. de Cardinalis luxu 464.b.
Thalmannus Benedictus. de diſſenſu tropiſtarum 65.b. de c. 6. Johan. 146. b.
Theodoretus. de Cœnæ appellatione 2.a. de Pſ. 23. v. 1. p. 6.a. de Melchiſedeco 46.b. de hæreſi circa Cœnam 88.b. de Canonibus Conc. Niceni 165.b. de S. Cœna adultis poſt baptiſmū data a. de pane Euchariſtico 108.b. de ritu accipiendi panem 141.a. de orali manducatione 146.a. de adoratione Sacramēti 176.b. de Juda proditore an interfuerit primæ Cœnæ 195.b. de manducatione indignorum 198. b. de rubo ardente 232.b. de paucitate fidelium 364.b. de Conſtantino M. 391.a.436.b. de Audæanis 246.b. de animabus fidelium Deum ante judicium non viſuris 350.a. de Evagrio & uno Epiſc. ordinato 388.b. de Idolorum cultu gentilium 409.a. de aqua luſtrali 409.b. de cultoribus Angelorum 416.a. de Meletianis 416.a. de Meſſalianis 419.a. de Hieroſolyma matre Eccleſiarum 423. b. æternitatem non repugnare naturæ 440.a. Chriſtum pro originali peccato tùm ſatisfeciſſe 440.b. de hypocritis 456.b.
Theophylactus. de communione ſub utraq; 340.b. de tempore ſcriptionis Evangeliſtarum. 60.b. de Particulis, In, cum, ſub, 80. b. de carne Chriſti 92. b. de Col. 3. v. 1. 94.a. de Trāſſubſtant. 124. a. de orali mānducatione 146.a. 150.a. de Cirillo quod Cœna uſus 191.b. de Juda 169.a.195.a. de fidei raritate 283. b. de Joh. Baptiſta nullum ſignum edente 387.b. de animabus fidelium Deum ante judicium non viſuris 350.a. de hypocritis 456.b. de miraculis hæreticorum 479.a.
Theſaurus præconium Mariæ. de Maria matre miſericordiæ 442.a.
Thomas Saliſb. de conſecratione Sacramenti 173. b.
Thomas Aquinas. de Teſtamento 2.b. de Miſſa. 5.a. de vino aqua miſto 15.b.17. b. de communione ſub utraq; 36.a. ſub una 54.a. de columba Sp. S. 102. b. de pane Euchariſtico 103. b. hujus ſpecies quomodo nutriant 103.a. de accidentibus 103. b. an miraculo res à definitione poſſit ſeparari 104. b. de virtute verborum cœnæ 105.a. de verbis ad tranſſubſtātiationem neceſſariis 105. b. de cōverſione panis 106. a. de aqua vino appoſita in tranſſubſtātiatione 106. b. de accidentibus inebriantibus 106. b. de mure edente panem 107.a. de mure ſpeciem panis comedente 422.b. de Hoc δεικτικῶς 113.b. de autoritate Patrū 119.b. de propoſitione panis fit corpus Chriſti 122.b.123.a. de converſione alimenti 153. b. oratio in uſu cœnæ 216.b. hymnus ib. de arca Noæ 232.a. an Chriſtus cœna uſus 191 b. 192.a. de navicula Chriſti 235.b. de Angelica Eccleſia 262.b. de notis Eccleſiæ 327.a. de hæreſi. 342.b. de Patrum ſcriptis 378. b. 392.a. de homine moriente 40 .b. de πολυτοπίᾳ corporis Chriſti 406.a. de imaginibus 442. b. de crucis latria adoranda 414. a. 419. b. de unitate 420.b. de bigamo 429.a. de precibus horariis 445. b. de prædictione futurorum 497. b. de miraculis Antichriſti 480.a. de miraculorū diviſione 476. a.
Thuanus Jacobus Auguſt. de Petro Waldo 360. b. de Waldenſium confeſſione 361.b. de Cardinale Caraffa. 464.b. de Luthero & ejus obitu 509.b. de occaſione reformationis Lutheranæ 471.b.
Thyræus. de dignitate Cardinalium 464.a
Thucyd de συναγωγῇ 218.b. de Ἐκκλησίᾳ 220.a.
Tigurini. de impotentia Chriſti 82.a.
Tilemannus. de Teſtamento 59.b.
Tilenus. de hoſtiis 15.a.
Tiletanus. de verbo facite 25.b.
Tiraquellus. de Teſtamento 290.a.59.b.
Tilna Boſtrenſis. de animabus fidelium Deum ante judicium non viſuris 350.a.

Tole-

Toletus Franciſc.de pane azymo.14.a. de vino aqua miſto 16.b.de ovib. Chriſti 248.a. de prædeſtinatis 248.b.de dicto Joh.17.v.14.259.a. de Chriſtianis 260.a.de libero arbitr.393.a.de Eunomio & Luthero 396.b. de virgine vi cõpreſſa 403. b. de dilectione Dei 442.a. de æquivocationibus in juramento 442.b.448.b.de Sabbathi profanatione 445.a. de conjugio in vitiis parentibus contracto 445. b. de homicidio in furore commiſſo 447.a. de fraude in vẽditione commiſſa 448.a.de Judicio judicis 449. a.de concupiſcentia ib.de Johanne Bapt.487.b.

Toloſanus. de prædictionibus futurorum 497.b.

Toſſanus.de corpore Chriſti in cœna 67. a. κοινωνίᾳ 84.b.quod cœna ad cultum divinum pertineat. 88. b de carne Chriſti 92.a. de præſentia Chriſti 93. a. de reis corporis Chriſti 197.a.de Eccleſia Angelica 261.b.

Toſtatus Alphonſus.Papam errare poſſe 432.a.

Treutlerus. de Teſtamento 2.b.3.b.

Treutleri carmen,de Joh.Huſs.502.a.

Trelcatius.de Angelica Eccleſia 262. a.

Tribonianus Caſſius. de miraculis Lutheri 496.a.

Trithemius. de Papa fœmina 383.a. cur hãc hiſtoriam quidam non habeant 384.a. de ſententiariis 410.a. de miraculis fidelibus hodie non neceſſarijs 482.b. de miraculis 483.b.

Turco Papiſmus.de Parricidiis Jeſuitarum 470. a.

Turrianus Franciſcus. de Eccleſia 219.a.inviſibili 263. a.271.a.de Papa quòd ſit major Concilio 433.b.tertium Maccabæorum vult canonicum 432.a.

Turſelinus Horatius. de Maria 419.b.de miraculis Xaverii 494.b.

V.

VAlla Laurentius.Cœleſtinum Papam Neſtorianum affirmat 405.a. de fabulis Pontificiorum 489.b.

Valerius Anshelmus.ſupra Anſh.

Valerius Max. de votis Idolis factis 409.a.

Vaſquez.de imagine Dei 397.b.de Chriſto quòd cœna uſus 192.a.omnia peccata eſſe mortalia 404. b.

Ubertinus à Caſali. de meretrice Babylonica 460.a.

Vega Imman. de urbis Roman. defectione 357. b. de Inſulanorum converſione 372.b. de voce meriti apud Patres 393.a.de operib. non meritoriis 394. b. 435.a.de Proteſtãtium doctrina de juſtitia 397.a.de Novatianis 398.b. de Trinit.ex ſola traditione demonſtrabili 399.a.440.a.doctrinam A.C. de peccato originis approbat 404. b. de juſtitia imputativa 435.a. de tẽpore adventus Chriſti ultimi 441.a.

Velenus Ulricus.negat Petrum Romę præſediſſe 381.a

Venator.de fructu cœnæ 177.a.

Venderamus Hier.jurisdictionem Papæ temporalem negat 433.b.de Jeſuitarum hypocriſi 468.b.

Vergerius Petrus Paulus. de hæreticis 342.b.de diſceſſione à Rom. Eccleſia 363.a.de ſua ejectione 430.b. de emendanda Eccleſia Romana 385.a. de abuſibus Eccleſiæ Rom.348.b. de Cardinalibus 464. b. de exitu Mariæ Angliæ Reginæ & Reginaldi Poli 512.b.

Vigner Nicol.de Lombardo 112.a.de Benedicto XIII. 369.a.de ſucceſſione 381.a.

Villagagnonius Nicolaus. de Manna 119.a.

Vigilius. de Teſtamento 59.b.de Eccleſiæ comparatione cum luna 277.b.de ejus perſecutionib.516.a.

Villavinc.de Patrum ſcriptis 392.a.

Vincentius Lyrinenſis.de Catholica fide 237.b.de Catholicis 335.b. definitio Catholici 338.b.347. b. de meritis operum 418.a.de Arianis 285.b.de Eccleſiæ duratione 294.b.quod Eccleſia errare poſſit 306.a. de ſucceſſione hæreticorum 377.b. de efficacia hæreſeos 453.b.de Origenis ſanctitate 456.a.de falſorum Doctorum hypocriſi 456.b.

Vincentius.abſurdum miraculum Eccleſiæ Rom.narrat 492.a.

Vitus Miletus. de communione ſub una 39.a.54.a.

Vives Ludovicus. de Simonia Pontificiorum 385.a. de textu authentico 394.a. de Hieronymo 402. b. de de Scholaſtica Theologia 431.a. 409. b. de cultu ſanctorũ 442.b.de legenda aurea 489.a.ad textum authenticum provocat ibid. de Angelo Politiano 465.a.de felicitatem temporali 515.a.

Ulcurunnus Michael. Papę jurisdictionẽ negat 433.b.

Ulenbergius Caſparus. de quæſtionibus morientibus proponendis 360.a. de præſentia corporis Chriſti in cœna 56.a.

Ulricus Epiſcopus Auguſtanus: de Clericorum libidinibus 461.b.

Ulpianus.de Teſtamento.p.2.b.

Vngersdorffius.de Lutheri vaticiniis 499.a.

Volateranus Raphaël.de Innocentio VIII.& de Norvegiis.p.12.a.55.a.de Papa fœmina 383.a.

Volckelius Job.de diſpenſatore S.Cœnæ 9.b. de cap. 6.Joh.147.a.

Vorſtius.de tropis in verbis cœnę 65.b.67.a.de 6.cap. Joh.147.a.de S.Cœna,an Chriſtus uſus fuerit 192.a. de fractione panis 135.a.

Urſinus.de τῷ ῥητῷ 57.a. de partic.IN.79.a. de ἀπουσίᾳ corporis Chriſti 87. b.hoc poculum eſt N.T.75.a. de carne Chriſti 91.b. de mãducatione indignorum 202.b.de Eccleſia Angelica 262.b.

Urſpergenſis.de Petri ſucceſſoribus 381.b. de Johan. Dalburgio 97.b.de Concilio Francofur.406.b. de Gregorio VII.462.a.

W.

WAlafridus. de oratione Dominica in cœna adhibita 133.a.

Waſſeburgius Richardus. de Papa fœmina 383.a. de Luthero 507.b.

Weber.de pane Euchariſtiæ pro nobis crucifixo 83. a.

Wendelinus.de diſtributione Cœnæ 141.a. de Eccleſia Angelica 262.a.

Weſenbeccius.de Teſtamẽto 2.b.de convictione hæreticorum 380.b.de Waldenſibus 361.b.

Weſſelus.de diſſidiis ſententiariorum 431.a. de Epitaphio Sixti IV.462.b.

Weſtphalus Joach. de præſentia Chriſti in cœna.85.a.

Wicelius Georgius.de Communicatione Laica 53. a.

Wiclefus Joh.de ſubſtantia panis & vini manente 111. a.de articulo Eccleſiæ 248.b.

Widefart Wilhelm.de Emauntica cœna 48.b.

Wierus.de Magia.443.a.

Wigandus. de colloquio Marpurgenſi 69.b.de reformatione Lutheri 500.a.

Wilhelmus Auriacus. de crudelit ate Hiſpanorum in Indijs exercita 370.b.

Willetus.de ſucceſſione Patriarcharum Conſtantinopol.& Alexandrini 376.a.

Windeck Johan.Paulus. de interitu doctrinæ Lutheranæ 354.a.

Witackerus.de τῷ ῥητῷ 63. a.de principiis Theologiæ 71.a.de adſcenſione pugnãte cum verbis Chriſti in Cœna 72.a.de Juda proditore an interfuerit primæ cœnæ 195.b. de manducatione indignorum 202.a. de ſuſpenſo Eberhardo 446.b. de occultis infidelibus 261.b. quòd Pontificij in Anglia & Scotia libe-

rum religionis exercitium nōn habeant 370.a. de contradictionibus Pontificum 429.a.
Winthem. Vitus. de Monacho Tubingenſi, qui loco Evangeliorum.
Wolffius Job. de Papa fœmina 383. b. de Jeſuitarum parricidiis 470.a. de nomine Moſis & Chriſti 502. a. de Sixti IV. Sodomia 462. b. de Eugenio 463. a de fructu Dominicanorum 491. a. de vaticiniis de Luthero 499. b. 501. b. de Teſtimoniis adverſariorum pro Luthero 506. b. de obitu Poncheti 510. a. Thomæ Blaueri. ib. cujusdam Prælati 510. b. Joh. VI. Epiſcopi Conſtant. 511. b. Latomi 512. b.
VVolffius Joh. de templis Pontificiorum 212.a.
VVysbiecenſes Sacerdotes. de æquivocationib. 444. b.

X.

XAverius. de antiquitate, quam Indi objiciunt 345. de India 373. b. de ſibi adſcriptis miraculis ipſi tacent 490. b. defectum cognitionis linguarum remorari converſionem 494. a.
Xenophon. de μετουσίᾳ 120.a.

Z.

ZAbarella. de accidentibus 15.a. 103. b. de Tyrannide Pontificis Romani 424. a. de materia 104. a
Zanchius de hoſtiis 14. a. 15. a. de tropis in verbis cœnæ 68. a. de principiis Theologiæ 70. b. de Viatico Cœnæ Domini 211. a. de apparitione Chriſti 72. b. de fractione panis 134. a. 137. b. de altaribus 212. a. de Eccleſia Angelica 262. a.
Zezmannus. de antilogiis Lutheri 41. a.
Zegedinus. de τῷ ῥητῷ Cœnæ 63. a.
Zephyr Franciſcus. de præſentia corporis Chriſti in S. cœna 87. a.
Ziglerus. de obedientia Eccleſiæ Romanæ 46. a.
Zvvinglius. de carne Chriſti 91. b. de tropis cœnæ 65. b. de Carolſtadio 66. a. eſt exponit per ſignificat. 67. a. de cœna an ſit articulus fidei 88. b. de præſentia corporis Chriſti 89. a. nihil credendum quod ratio non comprehendit 91. a. de voce ſpeciei 120. b. de orali manducatione 143. a.

INDEX

540

INDEX QVARTVS RERVM ATQUE VERBORVM ILLVSTRIVM.

A.

Abelianorum hæreſis 415.b
Abrahæ fides 57.a. Vocatio typus Eccleſiæ 232.a.
Abſentia alia eſt rei, alia ſpeciei 95.b.
Abſentiam Chriſti in Cœna Calviniani quidam apertè profitentur 87.b.
Abſtemiorum communio 54.b. an admittendi ad S. Synaxin. 190.a.
Abuſus in Eccleſia Romana 443.b. Nominis divini 444.a.
Academici Philoſophi 409.b.
Acephalorum errores 417.a.
Acceſſus ad Eccleſiam alius externus, alius internus. 295.b
Accidentia non ſunt niſi in ſubjecto 103.b. accidentia ſola panis in Eucharistia an locum habeant res continentis 114.b. an nutriant 101.a.
Acies ordinata eſt Eccleſia 230.a.
Actiones in Sacramentis 161.162.
Actus Sacramentales tres 126.b.
Adam Eccleſiæ & principium fuit & pars quædam. 278.b.
Adminiſtratio Sacramentorum diverſo reſpectu eſt cauſa formalis Eccleſiæ & effectus ſeu officium Eccleſiæ 318.b.
Adolphus Epiſcopus Mersbargenſis noſtram de juſtificatione ſententiam approbat 352.b.
Adoratio panis Euchariſtici confirmatur à Pontificiis. 175.a. Bellarmini exceptiones 176.b.
Adrianus VI. profeſſus eſt in comitiis Norib. errores Eccleſiæ R. 316.b.
Adverſariorum infelix exitus an nota Eccleſiæ 508.a. an Romanæ Eccleſiæ adverſarii infeliciter perierint. 508.b.
Aerianorum hæreſis 401.b.
Ægrotorum communio 52.a.
Ægyptus 368.a. Ægyptii Apin colunt 286.b. hodie multi in locis Chriſti 368.b.
Æquipollentes propoſitiones 79.b.
Æthiopes 368.b.
Africana Eccleſia. 425.a.
Ἀγάπη 4.a.
Agapetus us Pontificatum Romanum occupavit. 382.a.
Ager eſt Eccleſia 246.a.
ἀγγελολατρεία 442.b.
ἁγιολατρεία ib.
Agnus Paſchalis typus S. Cœnæ 7.a. an in privatis ædibus conſumitus 211.a.
Agnus eſt tranſitus 74.b.
Ἀγοραὶ vel ἀγοραίαι 218.a.
Agrippinianorum errores 417.b.
Agro comparatur Eccleſia 246.a.
Ἀκαταληψία 408.b.
Albigenſes iidem qui Walderſes 361.a.
Alexandri I. inſtitutio de vino aqua mixta 12.a. 15.b. de azymo p. 3.a.
Allegoria Eccleſiæ 35.a.
Alleluja magnum. 6.b.
Altaria an abroganda 212.a. adverſariorum argumenta contra altaria 212.b.
America etiam veteribus nota 372.b.
Amica Chriſti eſt Eccleſia 229.b.
Amor & ſtudium verbi nota Chriſtiani 345.a.
Amplitudo ſive multitudo credentium an nota vera Eccleſiæ 363.a. Bellarmini pro hac nota argumẽta 365.a an Eccleſiis Evangelicis competat 373.b.
Anabaptiſtæ 247.a.
Analogia Sacramentalis duplex 73.b. alia principalis, alia minus principalis 102.a.
Antilogia Lutheri 41.a.
Ἀνάμνησις Chriſti 204.b.
Anaſtaſius Papa Neſtorianus 382.b. ejus exitus 509.b.
Angeli an ſint Eccleſiæ membra 261.b. volans per cœlum eſt Lutherus 501.a.
Angelorum apparitiones 262.a.
Angelicorum errores 415.a.
Angli Hiſpanos Catholicos vincunt 517.b
Antichriſtus quomodo dicatur ἀποστασία 283.b. quomodo ſit unus 349.b.
Antilogia Pontificum 427.b.
Antiquitas an ſit nota Eccleſiæ 343.a. alia vera alia apparens ibid. eſt vel prima vel poſt primam orta ibid. vel conjunctam habet divinam veritatem vel non ibid. ejus anima veritas doctrinæ 344.a. Bellarmini pro hac nota argumenta 346.a.
Antonius an Propheta 498.b.
Aphrica 368.b.
Apis 286.b.
Apollinaris de Chiliaſmo error 350.a.
Apoſtaſia Eccleſiæ Romanæ 443.a. à fide non eſt uno momento facta. 350.b.
Apoſtoli repræſentant totum populum Chriſtianum 187.b. in Eccleſia 347.a. an tempore Chriſti erraverint 303.a. Errores 305. quosnam in primâ cœna repræſentarint 19.a.
Apoſtolica Eccleſia 237.b. 334.b. unde dicatur 347.a.
Apoſtolicorum errores 417.b.
Apparitio Dei & Angelorum 76.b.
Appellationes Eccleſiæ. 236.a.
Aqua ex Petra profluentis bibite 7.a. 47.a.
Aqua vino mixta an tranſubſtantietur 16.b
Aquarii 12.a. 415.b.
Arabia in maritimis oris Chriſtianam religionem admittit. 368.b.
Arabicorum errores 415.b.
Ararat mons 500.b.
Arbor vitæ typus S. Cœnæ 6.b.
Arca Noæ typus Eccleſiæ 231.a.
Arca Dei ſolennis circumgeſtatio 171.b.
Arca Dei 246.b.
Archonticorum errores 414.b.
Area comparatur Eccleſiæ 246.a.
Ad argumentum Theologicum pertinet non tantùm veritas principii, ſed etiam legitima ejus applicatio. 42.a.
Arianorum hæreſis 400.b.
Armenii vocant Patriarchum ſuum Catholicum 336.b. Pontificem R. pro capite Eccleſiæ cognoſcere noluerunt 368.b. imagines baptizant 415.a. crucẽ adorant 419.b.

Arrba 226.b.
ἄρτος, quid propriè 13.a.
ἀρτολικασία 134.a.
ἀρτολατρεία.172.b.
ἀρτομαχία 12.b.
Articuli fidei nituntur litteræ 57.b.
Aſcenſio Chriſti ad cœlos an pugnet cum τῷ ῥητῷ verborum Cœnæ 72.a.
Aſcenetz, qui Populi 500.b.
Aſiatica Eccleſia 425.a.
Aſſervatio Sacramenti Cœnæ.50.b. quid de ea ſtatuendum 166.a.405.a.
Aut disjunctiva 28.b.
Athanaſius ab Eccleſia Romana ſeparatus 425.a.
Atheiſmus occultus in Papatu.442.a.
Audaani 246.b.415.a.
Auguſtana Confeſſio in totum terrarum orbem diſperſa 373.b.ejus mutatio 448.b.
Aurora dicitur Eccleſia 230.a.
Auguſtinus, an doctrinam ex miraculis, an vera miracula ex doctrina judicarit 484.b.
Aut particula non ſemper diſtinguit 28.b.
Azymo an in cœna utendum.12.b.
Avenioni per.70. annos Pontifex Romanus præſedit. 305.a.
Azymitæ.13.a.

B.

B Aaliticæ idololatria 287.a. Baalitiſmus in Papatu 445.a.
Babylonica captivitas 288.a.
Baptiſmus eſt ablutio peccatorum 75.a. Baptiſmi & Euchariſtiæ collatio. pagin.1.a. à Chriſto non eſt adminiſtratus 1.b. Baptiſmi materia 1.b. forma ibidem. finis ibidem. adjuncta ibidem. Sacramentum 73.b.
Baptizati qui non ſunt, an ad Eccleſiam pertineant. 252.a.
Baptizare quid propriè ſignificet.140.a.
Baruch an ſit in Canone 431.b.
Baſilidis error.314.b.
Baſilienſe Concilium 36.b.300.a.382.a.
Becani Martini liber Pariſiis per carnificem comburitur.469.a.
Beguardinorum errores 416.a.
Bellarminus.de Arianis 401.a.
Bellum ſacrum 517.a. Schmalcaldicum 517.b. civilia propter confeſſionem religionis 333.a.
Benedicti IX.Papæ laudes 382.a.
Benedictio alia divina, alia humana 126.b. divina eſt actio vel generalis vel ſpecialis 127.a.
Berengarius cogitur hæreſin abjurare 124.b.
Bernhardum cur S.dicamus 505.b.
Bibite inſtitut. Cœnæ eſt Imperativus 25.b. an pars eſſentialis 30.a.
Bibitio alia Spiritualis; alia Sacramentalis. 91.a.
Bernhardus cur appelletur Sanctus ab Auguſtana Confeſſione 505.b.
Bohemis conceſſa communio ſub utraq; 36.b.
Bona opera 316.a.
Bonifacius III. Titulum Oecumenici à Phoca impetravit 350.b.355.a. IIX. quomodo intravit 382.a.
Benoſiani errores 416.a.
Brachmanna 373.a.
Braſilienſes 370.b.
Bulla Pauli III. de communione ſub utraq; 37.b.
Byzantinorum Epiſcoporum ſucceſſio 376.b.

C.

C Ædes Pontificiorum 447.a.
Calix Domini 2.a. in calice Sacræ cœnæ vinum fuiſſe 15.a. calicis diſtributio eſt pars eſſentialis Cœnæ 25.b. calice ſublato an etiam poſſit tolli panis 30.a. calix Euchariſticus an ſignum remiſſionis ibidem. calicis diſtributio pars Sacræ Cœnæ eſſentialis. 35.a.
Calvini ſectatores in S. Cœna miniſtri actionem, & corporis Chriſti diſtributionem ſeparant.9.b.
Calvinianorum de vocatione ad Eccleſiam doctrina. 244.b.
Candelabro comparatur Eccleſia 235.b.
Canonici libri 393.b.
Canones Apoſtolorum ſunt ſuppoſititii 388.b.
Canticum canticorum 226.a.
Captivitas Babylonica 288.a.
Caput Eccleſiæ Chriſtus 225.a. Pontifex Romanus. 351.a.
Caput 6. Iohannis 146.b.
Carbo ignitus Eſaiæ 8.a.
Carbonarius credulus 429.b.
Cardinalium ſanctitas 463.b.
Carolus M. contra imaginum cultum 4. libros edit.362.a.
Caro ſpiritui oppoſita de corrupta intelligenda 92.b.
Carnes ſacrificiorum 8.a.
Carpocratiani 413.b.
Καταγγέλλειν 204.b.
Cathaphryges de Cœna 12.a.
Cathaphryges miſcebant Euchariſtiam cum ſanguine 414.b.
Cathari 247.a. ſunt Pontificii 399.a.
Catechumeni an ſalventur 252.a. ſunt in duplici differentia 252.a. non plenè inſtituti à cœna arcendi 185.a. an nullum habeant jus ad Sacramenta & alia, quæ ſunt Eccleſiæ univerſæ propria 225.b
Catholica Eccleſia 237.b. an nomen hoc Lutherus ex ſymbolo expunxerit 237.b. an Eccleſiæ nota 334.a. nominis origo ibid. ſignificatio 335.a. Eccleſia Catholica materiale. ibidem. formale. ibidem. Catholica dicitur etiam Eccleſia viſibilis ibidem. Catholicum eſt vel ſolo nomine, vel etiam rem conjunctam habet 335.b. Eccleſia Romana an ſit Catholica ex ſolo nomine 336.a. hoc nomen hæretici ſibi arrogant 336.b. non cœpit cum Eccleſia 337.b. quando cœpit 337.b. Bellarmini probat notæ argumenta 338.a.
Cauſa Eccleſiæ efficiens 239.b. impulſiva 240.b. inſtrumentalis 241.a.
Cereorum ardentium ortus 409.a.
Ceremoniæ Sacramenti Euchariſtici 213.b. Ceremoniarum farraginis inventum 396.a.
Cerinthianorum errores 414.b.
Chinenſes Chriſtianiſmi veſtigia ſint 373.a.
Chriſmatis conſecratio 443.b.
Chryſoſtomus. an autor Com.in Matthæum 122.b.
Chriſtianocategori.420.a.
Chriſtiana nota eſt amor verbi 323.b.
Chriſtus in adminiſtratione Cœnæ præſens eſt.pag.9.a an utramq; ſpeciem diſtribuerit 25.a. inſtituentis majeſtas 59.b. an ſacra Euchariſtia fuerit uſus 191.b. eſt cauſa efficiens & materia Sacramenti Cœnæ 95.b. quomodo hujus actio ſit noſtra inſtitutio 208.b. eſt caput Eccleſiæ 225.a. Chriſtus an pro ſolis credentib. ſit mortuus 201.b. an fuerit Papa 340.b. Angelorum caput 262.

262.b. caput & Sponſus an patiatur Eccleſiam errare 309.a. an Mediator ſecundùm utramque naturam. 433.b. omnis Chriſti actio noſtra inſtitutio 208.b. an etiam ſit Angelorum Mediator 223.a.

Chryſoſtomi ſtipula doctrinæ 393.a. an hujus ſint Homiliæ in Matthæum 286.a. an Arianus 324.b.

Cibus ſpiritualis an poſſit percipi organo corporali 150.b. mentis non ventris 154.a.

Circaſſi Chriſtiani ſunt 368.a.

Circumciſio eſt fœdus 74.a.

Circumgeſtatio panis conſecrati 167.b. argumenta contra eandem 169.a. pro eadem 170.b.

Circumcelliones hæretici 419.a.

Civitas Dei eſt Eccleſia 228.a. 246.b.

Clericis pœna eſt communio ſub una 52.b. non exempti è poteſtate civilis Magiſtratus 395.b. unde dicti 411.a. Cœlibatus Clericorum liber in V. Eccleſia 395.b. cur Eccleſia comparetur 227.a. jure divino ordinibus annexus 404.a. cœna Dominica à Chriſto inſtituta & adminiſtrata 1.a.b. materia 16.b. forma ibid. finis ibid. objectum ibid. adjuncta ibid. cur dicatur cœna 2.a. cur Dominica ib. cur communicatio ibid. cur Nov. Teſtamentum 2.b. & 186.a. Cœna Dominica.1.b. Sacramentum confirmationis 1.a. fractio panis 3.b. Catechumenis adultis poſt Baptiſmum data 1.a. S. Cœnæ & Baptiſmi diſcrimẽ 1.a. appellationes ex Scripturis.1.b.2.a. ex Scriptoribus Eccleſiaſticis 3.b. dicitur & Novum Teſtamentum & Novi Teſtamenti Sacramentum 3.a. 58.b. Periphraſes & encomia 5.b vaticinia Nov. T. de hoc Sacramento 6.a. Typi ibid. b. autor hujus Sacramenti 8.a. quo anno inſtituta ibid. de hujus miniſtro & diſpenſatore 9.a. hujus adminiſtratio num privato concedenda 9.b. externa ſymbola ſive res terrena hujus Sacramenti 10.a. cur hæc & naturalia elementa 11.a. an liceat mutare 11.b. Cœna non in una tantùm ſpecie inſtituta 23.a. eſt inſtitutio facti ſeu ritus 24.a. inſtitutio & adminiſtratio Cœnæ differunt formaliter 25.a. utilitas & fructus 44.b. fines 45.a. cur parvulis non detur 45.b. an nullum ſit datum præceptum de communione ſub utraq; 46.a. Cœna Emauntica 48.a. verborum inſtitutionis explicatio 64.a. cœna an Sacramentum 73.b. an articulus fidei 88.b. forma cœnæ 126.a. verba cœnæ alia ſunt προςατικὰ, alia περιςατικὰ 173.b. forma 126.a. finis & fructus 177.a. dicta veterum 184.b. fines Principales duo 178.a. minùs principales 182.a. Tridentinorum Patrum de fructu Cœnæ diſſertatio 182.b. de Convivis 187.b. an ſemel tantùm accipienda 209.a. de vera præparatione ad ſalutarem uſum 203.a. quando inſtituta 207.b.

Cognitio alia confuſa, alia diſtincta 330.a.

Κοινωνία triplex. 84.a.

Columba in qua apparuit Sp. S. an vera 102.b. columba appellatur Eccleſia 230.a.

Colloquium Marpurg. de præſentia corporis Chriſti 69.b.

Collyridianorum errores 419.b.

Columna quomodo dicatur Eccleſia 306.b.

Communicatio corporis & ſanguinis Chriſti ſub una ſpecie 18.b. 19. adimit fidelibus conſolationem 29.a. quando ſit decretum 38.b. diſſenſus eorum qui hanc defendunt 39.a. Bellarmini fulcra 41.a.b. an ejuſdem utilitatis cum communione ſub utraque 44.b. an à Patribus improbata 49.b. Com. domeſtica 51.a. infantum 51.b. ægrotorũ 52.a. Laica 52.b. præſanctificatorũ 53.a. ſub utraq; an ad accidentalia tãtùm pertineat 25.a. probatur 29.b. ex Patribus 30.b. an nullum ſit de hac præceptum 23.a. communicationis ſalutaris modum an Paulus tantùm præſcripſerit 27.b. Commun. ſub utraque incommoda 54.a.b.

Cœna S. quoties accedenda 209.a. à Græcis dicta ἐφόδιον τῆς ζωῆς 210.b. in quo loco adminiſtranda 209.b. an in privatis ædibus celebranda 210.a. argumenta adverſariorum 211.a. an in altaribus poſſit adminiſtrari 211.b. Ceremonia 213.b. uſus hujus loci 241.a. quid ibidem. Precationes veterum in uſu S. Cœnæ. 214.b.

Communicatio cur dicta 2.a.b. communicatio Domeſtica 51.a. infantum 51.b. ægrotorum 52.a. Laicorũ 52.b. præſanctificatorum 53.a. hujus ſub utraque incommoda à Bellarmino enumerata 54.a. abſtemiorum 54.b.

Communio Sanctorum 224.b. alia interna, alia externa ibidem. communicatio piorum tempore Chriſti cum Eccleſia Iſraelitica 274.b. communicatio ægrotorum 166.a. communicatio ſanctorum an idem quod Eccleſia 224.b. ſub una veteribus ignota. 395.a.

Concilia an errare poſſint 297.b. generalis convocandi poteſtas non competit Pontifici Romano 395.a. Concilium Lateranenſe 97.a. Nicenum. 86.b. 108.a. 165.b. Concilia plura errarunt 426.b. deponant Papã 433.

Concomitantia ſanguinis 41.b.

Concordia Papiſtica 429.a.

Concupiſcentia 315.a. quod non ſit peccatum probant Pontificii ex regula Ethicu 408.b. negatur in Papatu eſſe peccatum 440.a.

Confeſſio publica 205.b. privata ibidem. auricularis primitivæ Eccleſiæ incognita 394.b. confeſſorum tyrannidi contradicentium tres claſſes 361.b.

Confeſſio adverſariorum an genuina Eccleſiæ nota 504.a. negatur 504.b. an ab adverſariis teſtimonium detur Romanæ Eccleſiæ 505.a. an Pontificii doctrinæ Evangelicæ teſtimonium veritatis dent 505.b.

Confirmatio fidei 178.à.

Congregatio ſanctorum. 224.a.

Conjugium non neceſſario omnes obligat 404.à.

Conſecratio 128.a. in quo conſiſtat 126.b. quibus verbis facta fuerit 128.a. qua Miniſtri Eccleſiæ utantur 129.a. quæ & qualis ſit. 129.b. veteres quomodo conſecratione loquantur. 129.b. quid in conſecratione Pontificia deſideretur. 132.a. an conſecrationi addenda oratio Dominica. 133.a.

Conſcientia ſcrutiniũm 205.b.

Conſenſus cum Eccleſia antiqua an Eccleſiæ nota 390.a. Bellarmini pro hac argumenta 390.b. Scriptorum ſacrorum 426.a. Conciliorum 426.b. Pontificiorum decretorum 427.a. Pontificiorum. 429.a.

Conſtantinopolitana Eccleſia an Apoſtolica 176.b.

Conſuetudo 32.a. 53.b. 163.a poſtponenda veritati 346.à. illius natura 348.b.

Contarenus ad dictum Gelaſii obmutuit 110.a.

Contradictiones in fidei articulis 70.a.

Controverſiarum norma unica Sacra Scriptura. 393 b.

Converſionis modus Ieſuitis uſitatus 371.a. medium. ibidem. Indorum non eſt tanta, quanta jactatur. 371.a. converſio Gentilium triplex. 454.a.

Convivium Aſſueri 8.a. nuptiale 246.a

Conviva S. Cœnæ 187.b.

Copula verborum cœnæ nulla eſt 61.b.

Corpus & ſanguis Chriſti quomodo ſint ſigilla Teſtamenti, cùm Chriſtus ſit teſtator 3.a. an rectiùs dicantur legata quàm ſigilla 3.b quomodo dicantur ſigilla ibid. cùm non incurrant ſenſus. ibidem. an ſint hæreditas 28.b.

Corpus Chriſti 67.b. an ſit creatum 42.b. corporis Chriſti natura 71.a. naturalis præſentia ibid. durabilis in S. Cœna 405.a. corpus Chriſti quomodo de pane prædicetur 78.a. an omne naturale ſit viſibile 94.b. glorificata corpora non ſemper actu videntur 94.b.

Corpus myſticum 269.a. corpus hominis an poſſit manducari.

Corpus Domini triforme corpus & ſanguis Chriſti, quomodo ſint cibus & potus ſpiritualis 154.a.

Corinthiorum Epiſtola an ad omnes ſcripta 26.b. 28.a.

Crama Euchariſticum 15.a.

Credentium appellatio latior quàm electorum 224.a. an credentibus nullum crimen imputetur 250.a.

Credimus Eccleſiam Catholicam. 258 a.

Crocodili lachryma 244.b.

Crucis latria 419.b. formatio ſuper panem & calicem an improbanda 133.a.

Cynoſimachorum ignorantia 420.a.

Cyprianus an Roman. Pontificem agnoſcat pro Monarcha Eccleſiæ 423 a. quanti fecerit Tertullianum 504.b. Huic tributus ſermo de cœna non eſt ejus 121.a.

Cyprus 368.b.

D.

DAnielis apocrypha an ſint in Canone 432.a.

Dæmones an futura præſciant 497.a.

Decretalium autor 97.b. varii errores 98.a.

Dei gratioſa in Eccleſ. præſentia 240.b.

Δειπνῆσαι 23.b. Δεῖξις Euchariſtiæ 214.a. Θελητά duorum ſunt generum.

Deficere poteſt Eccleſ. 278.a.

Definitio S. Cœnæ 214.a. Eccleſiæ Bellarminiana 250.b. noſtra 271.b. 519.b.

Demonſtratio tria requirit 321.b.

Dementes ad S. Synaxin admittendi 189.b.

Deus Eccleſiæ gratioſè præſens eſt 240.b.

Diabolus an miracula facere poſſit 476.a.

Diaconi non conficiunt Sacramenta 53.a.

Διακρίνειν 203.b. διάκρισις 204.b.

Diſparatum de diſparato quomodo prædicetur 76.a. 118.a.

Diſſenſiones fidei Pontificiæ generales 431.a. ſpeciales 431.b. diſſenſiones in Eccleſiis Evangelicis 438.b.

Diſſidiorum cauſæ in Eccleſia 420.b.

Diſtributio cœnæ quomodo peragenda. 140.b.

Δοκιμάζειν 203.a.

Doctrina Lutheranorum, an & quomodo nova. 352.a.

Doctrinæ ſanctitas an Eccleſiæ nota 439.a. doctrina Romana Eccleſiæ an ſit ſancta 439.b. doctrina cœleſtis depravatio 445.b. Evangelicorum an ſit ſancta 450.b. Bellarmini contra ſanctitatem noſtræ doctrinæ argumenta 452.a. Efficacia an nota Eccleſiæ 453.a. an Romanum ſit efficax 454.a. an Evangelicarum 454.b. de Doctoribus Eccleſiæ judicandum non ex ipſorum vita, ſed doctrina 456. b. depravata in Papatu 445.a.

Dogmata mala Eccleſiæ Rom. quædam ſunt vera, quædam falſa 354.b.

Dominicus cur in Auguſtana confeſſione appelletur ſanctus 505.b. ejus laudes 458.a.

Dominicani Bernenſes 491.a.

Domus Dei eſt Eccleſia 228.a. 246.a. 248.b. domus Iſraelitarum in Ægypto typus Eccleſiæ 232.a.

Domus Rahabis typus ejuſdem 234.a. in qua acceperunt Apoſtoli Spiritum S. 235.b.

Donatiſtæ negarunt Eccleſiam Catholicam 238.a. omnimodè puram Eccleſiam voluerunt 247.a. periiſſe ex toto terrarum orbe 294.b. alios errores 331.b. 409.a. 417.b.

Dormire etiam de impiis in Scriptura dicitur 194 a.

Δόσις & λῆψις & modus δόσεως καὶ λήψεως differunt 140.b.

Duratio diuturna an Eccleſiæ nota 333. a. Bellarmini argumenta pro duratione Eccleſiæ Romanæ 353. b. an duratio ei competat 354.b.

E.

EBionitæ de elementis Cœnæ 12. a. obſervant ceremonias legis Vet. 416.a.

Ἐν ſæpè cauſam efficientem ſignificat 75.a.

Eccius contra Lutherum diſputaturus ob Eccleſiæ cur inceptat 296.b. ejus exitus 510.b.

Eccleſia. de hac quæſtio eſt neceſſaria 217.a. hujus ἐτυμολογία 218.a. ὁμωνυμία 220.a.

Eccleſiæ caput Chriſtus 225. a. interceſſio 205. a. loci hujus dignitas 217.a. cur non Synagogæ nomen potius Eccleſiæ N. T. tribuatur 218. b. Eccleſiæ vox quot modis accipiatur 220.a. pro loco conventus 220.b. diſtincta 221.b. univerſalis 222.a. Eccleſia dicitur tota fidelium multitudo 222.b. alia militans ibid. alia triumphans ibid. quam negant Photiniani 223.a. particularis diſtinctio ibid. alia primitiva, alia ſucceſſiva 223.b. alia magna, alia parva, ibid. Synecdochica Eccleſiæ ſignificatio ib. Synonymia vocis 224.a. repræſentativa ibidem. communio Sanctorum 224.b. metaphorica appellationes 225.a. collatio Eccleſiæ cum corpore humano ibid. cum corpore Chriſti perſonali 225.b. cum luna ibid.

Eccleſia Chriſti ſponſa 226.a & ſponſa & uxor. ibid. regnum cœlorum 227.a. Civitas Dei 228.a. domus Dei ib. Vinea Domini 229.a. lilium inter ſpinas 229.b. amica Chriſti. ibid. columba ibid. Soror Chriſti ibid. hortus concluſus 230.a. hortus unicum ib. fons ſignatus ibid. Terribilis ut acies ibid. Luna ibid. Sol ibid. Sulamitis 230.b. filia principis ib. typi in V. T. 231. a. allegoria, ſimilitudines & parabolæ N. T. 235.a. appellationes ex Patribus 236.a. ex ſymbolo Apoſtolico 236.b. Una ibid. ſancta 237.a. Catholica 237.b. Apoſtolica ibid. an ſit Eccleſia 238.a. extra Eccleſiam nulla ſalus 238.b. efficiens principalis 239.b. impulſiva 240.b. inſtrumentalis 241.a. materialis 245.a. in externa Eccleſiæ cœtu eſſe quædam non ſanctos 245.b. eſſe propriè congregationem ſanctorum 247.a. vera Eccleſiæ membra ibid. qui non habet Eccleſiam matrem 247.b. Bellarminus de Eccleſiæ membris ibid. an cœtus electorum 249.a. juſtorum & perfectorum ibid. an duplex à Lutheranis conſtituatur 249.b. dupliciter conſideratur ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν ibid. Bellarmino quid 250. b. non baptizati an ad Eccleſiam pertineant 52.a. an Catechumeni ibid. an hæretici 255.b. Schiſmatici 256.b. an excommunicati 257.a. an ſoli electi 258.a. Congregatio electorum ibidem. non perfecti an ad Eccleſiam pertineant 258.b. an peccatores magni 259.a. an occulti infideles 261.a. an Angeli 261.b. alia viſibilis alia inviſibilis 262.b. appellatio Eccleſiæ interdum generaliter, interdum ſpecialiter accipitur. 263.a. viſibilis & inviſibilis non cõtrariè oppoſita 263. a. 264.a Electorum inviſibilis ib. materialiter & formaliter accepta ibid. Catholica 265.a. eſſe inviſibilem probatur ib. 265.b. Catholicam credimus 267.b. ſplendor internus

ternus 268.b. vera membra ſoli Deo cognita ib. militans inviſibilis 269.a. eſſe viſibilem probat Bellarmin. 270.a. eandem probant ſcriptura dicta 270.b ortus & progreſſus 273.b. eſt ſocietas hominum 274.a. Eccleſiæ tenemur nos adjungere 275.a. acceſſus ad eandem duplex 275.b.

Eccleſia eſt congregatio hominum Sacramentis utentium 275.b. an poſſit deficere 276.a. an ad certam quandam ſedem alligata 276.b. ſplendor alius internus, alius externus 277.a. poſſe deficere probat hiſtoria Vet. Teſt. 278.a. 286.a. Nov. Teſtament. 289.a. non poſſe deficere probant Pontificii 291.a. an poſſit errare 296.a. Eccleſiæ Nov. Teſtament. facies ſive mutationes quatuor 297.a. totam Catholicam non errare 296.b. 300.b. viſibilem errare poſſe 301.a. Eccleſia Vet. Teſtam. ſæpè erravit 303.a. promiſſiones de conſervatione Eccleſiæ Vet. & Nov. Teſt. an ſint eadem ibidem. particulares monentur ne errent, neve ſeductoribus aures præbeant 304.a. Eccleſiam N.T. erraſſe experientia teſtatur 305.a. ſcientia illorum qui Eccleſiam conſtituunt nondum eſt perfecta ibidem. poteſt Eccleſia peccare 305.b. Paſtores illius poſſunt errare ibidem. firmamentum & columna veritatis 306.a. an fuerit columna, cum nondum erat ſcriptura 308.a. Chriſtus Eccleſiæ ſponſus & caput non patitur eam errare 309.a. Eccleſiæ ſanctitas requirit, ut non niſi ſanctum in ea reperiatur 311.b. cur dicatur ſancta ibidem. Eccleſia errante an dogmata in dubium vocentur 312.a. Patres provocant ad Eccleſiam 312.b. repræſentativa an errare poſſit 313.a. Romanã errare poſſe 313.b. erraſſe 314.b. de notis Eccleſiæ 317.a. Eccleſia vera quomodo falſæ opponetur 319.a. Eccleſia ad verbum Dei alligata 323.a. per purũ verbum à falſa diſtinguitur 323.b. Patrum teſtimonia de notis Eccleſiæ 324.a. ſi Eccleſia an ſcriptura notior 329.a. Eccleſiam Lutheranam eſſe veram 332.a. Pontificiorum falſam 332.b.

Eccleſia Catholica unde dicta 334.a. quo reſpectu ſic dicatur 335.a. an Romana rectè vocetur Catholica 339.b. an Lutherana ſit Catholica 341.a. 351.b. Eccleſiæ duratio 353.a. an Lutheranorum nova 351.b. quòmodo Eccleſia ſub Papatu conſervata fuerit 358.b. amplitudo & credentium multitudo 363.a. quatuor claſſes imperium Romani Pontificis non agnoſcentium 367.a. ſtatus in omnibus mundi partibus 367.b. Epiſcoporum ſucceſſio an nota Eccleſiæ 374.b. conſenſus cum Eccleſia antiqua an nota ſit Eccleſiæ 390.a. Eccleſiæ tempora diſtinguenda, cujus quatuor facies ib. Eccleſia tempore Tertulliani & Theodoſii ibid. hujus loci uſus 518.b. cauſa finalis ibid. quid 519.b.

Eccleſiis Evangelicis an amplitudo attribui poſſit 273.b. an conſenſu veteris gaudeant 396.a.

Eccleſiarum diſſenſiones 421.b.

Eccleſia in novo orbe 370.b.

Eccleſia Iſraelitica an fuerit univerſalis 221.b. Status Iſraelitici tempore Iudicum 303.a. Heli Sacerdotis 282.b. Regum ibidem. poſt reditum ex captivitate ibidem ante Chriſti nativitatem 283.a.

Edah 220.a.

ἐθελοθρησκεία 445.a.

Edite eſt Imperativus 25.b. edere an ſit, dentib. conterere 149.b. an duplex ſit ſignificatio in una voce 64.a. 147.b.

Ἑδραίωμα 360.b.

εἰκολατρεία 445.a.

ἐκκλησία 218.a.

Efficacia doctrinæ duplex 453.a.

Electio an ex operibus præviſis 434.a.

Electi an ſoli ad Eccleſiam pertineant 258.a. vel propriè, vel generaliter dicuntur ib. Electorum Eccleſia inviſibilis ibid.

Electio Pontificis per Cardinales eſt nova 395.a.

Elementis panis & vini cur Chriſtus uſus fuerit 11.a. elementorum externorum cum rebus cœleſtibus convenientia ib. an illa mutare liceat 11.b. quid elementi externi loco adhibeant hæretici 12.a. elementum Sacramenti non eſt accidentarium 45.a.

Elias typus Iohannis & Lutheri 500.b.

Emſeri exitus 598.b.

Encomia Eccleſiæ ex Patribus 236.a.

Encratitarum errores 413.a.

ἔνοχος 196.b.

ἔντευξις Eccleſiæ ante uſum cœnæ 206.a.

Entia conſociata non ſemper ſunt ejuſdem generis 262.b.

Epheſina Eccleſia multipliciter errav. 305.b.

Epicureorum doctrina 410.a.

Epiſcopi Rom. an non errandi privilegia obtineant 295.a. an ſint ſucceſſores Apoſtolorum 384.b. an veri Epiſcopi à tribus aliis ſint ordinandi 388.b. an in Concilio cõgregati ſimpliciter errare non poſſint 298.a. Pontificii an ſucceſſores Apoſtolorum 384.b. quales ſint 385.a. Epiſcoporum & Clericorum ſanctitas 465.a.

Epiſtola quædam N.T. cur dicantur Catholicæ 334.b.

Errare an poſſit Eccleſia 296.a. Errores ſunt duplices 296.b.

Errores alii ſunt in quæſtionibus fidei alii circa fidem 329.a. inter errores ipſos & pertinacem defenſionem 331.a.

Eſdræ liber quartus an ſit in Canone 432.a.

Eſſeni 497.a.

Eſt inſtitutionis Cœnæ 67.a.

Eſther ſupplementum an in Canone 432.a.

ἐθελοθρησκείαι Deo non placent 171.b.

Ethnicorum ritus ad Pontificios tranſlatos 407.b.

Ethnophrones hæretici 417.b.

Etymologia Eccleſiæ 218.a.

εὐχαριστία 3.b. Chriſti 29.b. 127.b. an differat à Baptiſmo in eo quod ſit res permanens 161.a. an ſit actio 161.b. delatio ad ægrotos 163.b. veneratio, ubi ſtatus quæſtionis 172.b. Papiſtica veneratio improbatur 173.a. Bellarm. diſputatio 173.b. an habeat finem diverſum à fine Baptiſmi ibid.

εὐλογία quid ſit 126.b.

Evangelium 315.a.

Evangelici Miniſtri an Apoſtolorum ſucceſſores 60.b. 286.b.

Evangeliſtarum in deſcriptione Cœnæ Dominicæ harmonia 60.a.

Euchitarum errores 415.b. 419.a.

εὐθέως interdum includit moram quandam 195.b.

Euſtathii errores 416.b.

Eutychianorum hæreſis 405.b.

Eunomiani 396.b.

Exitus horrendi aliquot multorum Eccleſiæ Evangelicæ hoſtium 509.b. & ſeqq.

Excommunicati an ad Eccleſiam pertineant 257.a. non admittendi ad S. Synaxin 189.a. injuſtè excommunicatus poteſt fieri ſalvus 275.b.

Extra Eccleſiam nulla eſt ſalus 238.b.

ἐξομολόγησις publica 205.b.

F.

Fabianus inſtituit quotannis ter communicare. 353.a.

Facies Eccleſiæ quatuor 296. & ſeq.

Facile inſt. Cœnæ eſt Imperativus 25.b.

Farenſis inſula habet Epiſcopum 367.b.

Fauſti Regienſis error. 418.a.

Felicitas temporalis an nota Eccleſiæ 514.a. Bellarm. probat

hâc nota argumenta 516.b. de felicitate Eccleſiæ Rom. 517.a. Evangelicæ 518.a.
Felix Papa Acatianus fuit 382.a.
Ferdinand. Imper. de religione Lutherana 506.b.
Fermentarij 13.a.
Feſtum corporis Chriſti 169.b. feſtorum multiplicatio in Papatu 170.b. 445.a.
Fides non opponitur Sacramentis 45.a. infirma quoq; eſt fides 193.b. an ad ſubſtantiam Euchariſtiæ pertineat 197.b. nova duplici dicitur ratione 485.a. fides πληρο-φορία 62.a. an fidei omnia ſint præſentia 89.a. fidem ſolam juſtificare 394.b. confirmat. uſu S. Cœnæ negant Photiniani 187.a.
Figurati vox ambigua 99.a.
Filiâ Principis Eccleſ. 230.b. Filij Dei Eccleſiæ vera membra 247.b.
Fines Sacramentorum 45.a. S. Cœnæ 177.a. principales 178.a. minus principales 182.a. Fines Eccleſiæ vocationis 518.b.
Flecei exclamatio de Luthero 397.a.
Floriniharesis 397.a.
Fœmina Papa 382.b.
Fons ſignatus eſt Eccleſia 230.a.
Forma S. Cœnæ in quo conſiſtat 126.a.
Formula quâ ſe Epiſcopi Pontifici obſtringunt 386.b.
Fractio panis 133.b. eſt actus miniſterialis & præparatorius ibidem. fractionis tempus ibid. antitheſis Calvinianorum 134. argumenta contra præſentativam fractionem 135. b. Calvinianorum 136. b. Eccleſiæ primitivæ praxis 138. a. inſtantia ex Baptiſmo 139. b. 140. a. quod frangitur pro vobis tripliciter explicatur. 138.b.
Franciſci laudes 458.a. miracula 493.a.
Franciſcus cur ſanctus appellatur in confeſſione Auguſtana 505.b.
Franciſci Spiræ exitus 511.b.
Franciſcanorum miracula 490.b.
Francofurtenſe concilium 406.b.
Friderici Sapientis Elect. Sax. dictum 297.b. II. Imper. querela de Rom. Pontifice 362.a.
Fructus cœnæ an ſub unâ ſpecie percipiantur 44. b. quinam ſint 177.a. dicta Patrum de iiſdem 177.b.
Furioſi an ad S. Cœnam admittendi 189.b.
Furti patroni Papiſtæ 448.a.

G.

GElaſius an fuerit Epiſcopus Romanus 109. b.
Genebrardi tritheiſmus 399.a.
Georgiani 368.a.
Gentium vocatio in V.T. prædicta 143. a. typis adumbrata 243.b. confirmata exemplis ibid. gentes V.T. non abſolutè ab Eccleſia excluſæ 241. b.
Gentiles an fecerint miracula 477.a.
Gnoſtici quid adhibeant in Cœna 12. a. aliquot herum errores 414.a.
Gnoſimachi 420.a.
Gothi ab Arianis decepti 454.a.
Græci fermentato in Cœna utuntur pane 13.a. ſub utraq; communicant 35.a.
Græca Eccleſia Pontifici ſemper cõtradixit 361.b. ſe vocat Catholicam 337.b. gloriatur de ſucceſſione 376.a.
Gregorius I. circa annum Chriſti 600. ſe Epiſcopum œcumenicum vocari noluit 355. a. Thaumaturgus quis 498.b.
Gregor. VII. P.R. qualis 124.b. magus 164.a. VI. & VII. VII. laudes 382.b.
Gregorius IX. circumgeſtationis cœnæ ceremonias auget. 167.b.
Gregorius Thaumaturgus an fuerit Propheta 498.b.
Gronlandia Chriſtiana eſt 367.b.
Gulielmus Aurifex publicè docet Papam eſſe Antichriſtum 356.b.

H.

HEbræus textus V.T. fons veritatis 74.b.
Hæreticus quis 342.a. hæretici an admittendi ad S. Cœnam 188.a. an ad Eccleſiam pertineant 255.b. nomen quot modis accipiatur 342.a. quid ad hæreſin requiratur 342.b. hæreſes etiam durant 354.a. Eccleſiæ Romanæ 443.a.
Hemerobaptiſtarum errores 417.a.
Henricus III. Imperator tres Papas depoſuit 362.a. IV. Hildebrando ſe oppoſuit ibid.
Heracleonitarum errores 414.b.
Helzai hæreticus 419.a.
Hieracitarum errores 415.a.
Hieronymi Pragenſis de Luthero vaticinium 502.a. Savanorolæ ib.
Hieroſolyma typus Eccleſiæ 224.b. 234.b. in ipſo meditullio orbis terræ ſita ibid. & 242.a.
ἱερουργεῖν p.4.a.
Hiſpania 370.b.
Hiſpanorum crudelitas 370.b. 371.a.
Hiſtoria Eccleſiæ V.T. 286.a.
Hoc δεικτικὸν 99.a.
Hoc facite 22.6.
Honorius Auguſtodunenſis, hujus invectiva in Papam 355.a.
Honorius Papa fuit Monotheleta 382.a.
Hortus concluſus eſt Eccleſia 246.a. unicus 230.a.
Hoſtiæ in S. Cœna 14.a. earum origo ib. ſunt verus panis 14.b.
Humbertus qualis 124.b.
Huſſi de Luthero vaticinium 501.b.
Huſſitæ puerulis communicant 191.a.
Hyginus inſtituit chriſma 350.a.

I.

ἢ particula triplex vis 28.b.
Iacobitarum errores 415.a.
Idololatria in Papatu 442.b.
ἱερουργία 4.a.
Jejunium 206.a. quod quadrageſimale patribus ignotum 396.a.
Iejunii leges à Montano ortæ 401.b.
Ieſuitarum nomen unde originem traxerit 468. b. arrogantia ib. Hypocriſis ib. fraudes ibid. ſanctitas ibid. miracula 495.a. converſionis modus ipſis uſitatus 370. b. parricidia 469.a. avaritia 470.a. medium converſionis 371.a.
Ignatius III. autor recluſionis Sacramenti 156.b.
Imago Dei 397.b. imago & ſimilitudo quomodo veteribus differant. ibid.
Imago gratiæ 491.b.
Imaginum cultus veteribus ignotus 396.a.
Immerſio in Baptiſmo 141.a.
Imperatores, qui ſe Papæ oppoſuerunt 362.a.
In, Cum & Sub 79.a.
India Thomam pro ſuo Apoſtolo venditat 368. b. hujus converſio 371.a.
Indigni qui ſint 193.a. triplices 193.a. duplices ibidem.
Indulgentia feſti corporis Chriſti 167.b. Papales ſunt novum figmentum 394.b.
Infames an admittendi ad Sacram Cœnam 189. b. 51.b. 190.b.

Infan-

Infantibus an Euchariſtia danda 190.b. infantes baptizati ſunt pars Eccleſiæ 359.b.
Infideles occulti an ad Eccleſiam pertineant 261.a.
Infernus 397.a.
Innocentius III. qualis 124.b. autor aſſervationis Sacramentalis 166.b. 353.a. tranſſubſtantiationem primus ſtatuit 350.a.
Inſabbatati per contumeliam vocantur Waldenſes. 361.a.
Inſitio noſtra in Chriſtum 181.a.
Inſtitutionis verbor. explicatio 19.a. & ſeqq. ſunt principium in materia de cœna 63.a.
Inſtitutioſtatus & ritus 24.a.
Interim 431.b.
Inviſibilis Eccleſia exoſa Pontificiis 262.b.
Invocatio Sanctorum prima Eccleſia ignota. 395.b.
Iohannis caput ſextum 146.147. cur cœnæ inſtitutionem omiſerit 147.a.
Iohannes XXIII. videtur cum Saducæis ſenſiſſe. 410.b.
Ioviniani hæreſis 402.a.
Iohannes Baptiſta an miracula fecerit 487.a. an fuerit ordinarius miniſter 487.b. An nihil docuerit contra communem tunc temporis doctrinam. ibid.
Iohannes XXIII. vitam æternam non credidit 382.a. XVII. per vim ingreſſus 382.b.
Irenæus an Romanum Pontificem agnoſcat pro capite Eccleſiæ 423.a.
Irreverentia Laicorum, an calicem tollat 54.b
Iſidori Peluſiotæ ætas 221.a.
Islandia vinum habet importatum 55.a. ſuos Epiſcopos 367.b.
Iſraelitarum in Eccleſia tria hominum genera. 242.a.
Italia 370.a.
Jubilæi anni Pontificiorum res nova 395.a.
Iudas proditor an primæ cœnæ interfuerit 145.a. ad cœnam admiſſus 188.b. Euchariſtiâ uſus 195.a.
Iudæus manifeſtus & occultus 248.b.
Iuda Regnum tempore Eliæ fuit Idololatricum. 280.b.
Iudæorum converſio an expectanda 242.b. Sect. 410.b.
Iudith in Canone 393.b.
Iuſtificatio 315.a.
Iuſtus quomodo in omni opere peccet 250.a.

K.

Kabal 220.a.
Κατάκλυσις 218.b.
Kirche *220.a.*
Κοινωνία triplex 83.b.

L.

LAc pro vino in Cœna oblatum 12.a
Laicis an Euchariſtia in manus danda 33.a.
Laica communio 52.b.
Λαμβάνειν 141.b.
Laponia Chriſtiana eſt 367.b.
Lampetianorum hæreſis 407.a.
Latomi Iacobi dirus exitus 512.b.
Latria 174.a.
Legata N.T. p.3.a.
Leonis X. Papæ cavillum 411.a.
Λειτουργία 4.a.
Liberius Papa Arianus 382.a.
Liberum arbitrium 315.a.
L[illegible] Eccleſia 229.b.
[illegible] in Sacramentis eſt pars eſſentialis [illegible]0.a.
Libri Canonici V.T. an in eo omnes fuerint in Canone Hebræorum 306.a.
Lombardus, autor doctrinæ de Tranſſubſtant. 118.b. 119.b. quando vixerit 119.b.
Ludovici Cardinal. Archiepiſcopi Arelatenſis querela de Eccleſiæ Rom. mutatione 352.a.
Ludovicus Imperator jus eligendi Papam ad ſe vocat. 362.a.
Ludovicus IV. Ioh. XXII. vocat Antichriſti præcurſorem 362.a.
Lucas Evangeliſta de Cœna 60.b.
Lutherus non hîc in fide nitimur 41.a. de ſuis ſcriptis ib. miſſio hujus fuit & ordinaria & extraordinaria 387.b. divinitus conſervatus 495.a. an ipſius corpus poſt mortem fœtorem intolerabilē emiſerit 496.a. an miracula edere tentarit ibid. cur nulla ediderit 486.a. an ipſius doctrina ſit nova. ibidem. ejus vocatio & ordinatio 388.a.b. quænam cauſa motus reformationem ſuſceperit 471.a. an ſuam doctrinam de abroganda Miſſa à Diabolo acceperit 472.b. an fuerit contentioſus 473.b. ejus de ſervo arbitrio liber. 397.a. non eſt primus fidei noſtræ autor 352.a. a Bellarmino vapulat 471.a. an futura prædixerit 499.a. ejus prædictiones. ibidem. de ipſo aliorum vaticinia 499.b. uſq; ad 504.a. an in enumerandis notis Eccleſiæ ſibi contrarius 318.a. an omiſerit notas in Symbolo Conſtantinopolitano Eccleſiæ adſignatas 325.a. ipſius & Eliæ collatio 500.b. de Papatu teſtimonium 505.a. cur Calviniani quandoq; & ipſum allegent 140.a.
Lutherana Eccleſia an ſit nova 351.b. hanc eſſe veram 332.a. Catholicam 341.a. an de duratione gloriari poſſit 357.b
Lutherana doctrina teſtimonium veritatis ab adverſariis datur 505.b.
Lutherani cur à Luthero nomen habeant 338.a. eorum ſucceſſionem refutat Bellarminus 388.a.
Lumen Propheticum an ſit nota Eccleſiæ 496.b. Argumenta Bellarmini pro hac nota 498.a. an vigeat in Eccleſia Romana 498.b. Evangelica 499.a.
Luna typus Eccleſiæ 230.b.
Lupanaria in Papatu 447.a.
Lux primogenea 104.b.

M.

MAcchabæorum tertius & IV. liber. an in Canone 431.b.
Magia in Papatu 164.a. multiplex regnat 443.a.
Magiſtratus Politici contemtus 446.a. in Papatu 446.a. ſeditio adverſus eundem ibid.
Mali an ſint vera Eccleſiæ membra. 260.b.
Mainlaudia habet Epiſcopum orthodoxum 367.b.
Manducatio & bibitio Sacramentalis diſtincta à ſpirituali 91.a. 142.b. multis modis differunt. 145.b. objectum 143.a. Calvinianorum antitheſis 143.a. argumenta 146.b. Sacramentalis quænam ſit 143.b. non eſt phyſica ib. cur corporalis appelletur 144.a. cur Spiritualis ib. fundamenta 144.b. generalis ac ſpecialis quomodo differant 145.a. teſtimonia Patrum. 146 a. manducatio oralis an Capernaitica 150.a. quomodo differant 150.b. manducatio corporalis Chriſti quomodo dicatur Spiritualis 151.b. oralis manducatio an introducat ſeparationem corporis & ſanguinis Chriſti 152.a. oralis manducatio an planè inutilis. 153.b.
Manducatio indignorum de hac cur docendum 192.b. quæſtio explicatur ibid. fundamenta illius à 194.b. uſq;

uſq; ad 199.a. antitheſis adverſariorum à p.199. uſque ad 203.a.

Manichæorum hereſis 399.a. Errores 416.a.

Manna typus cœnæ p.7.a.

Marcellinus Papa fuit Idololatra 382.a.

Marcitarum errores 415.a.

Marcionitarum errores 415.a.

Marcoſiorum error 417.a.

Marcus Evang. ſectator Petri 60.b.

Maria ſemper virgo 403.a. an peccato originis careat. 394.a. vulva ipſius in partu adaperta 403.a.

Marianus Scotus quis & quando fuerit 383.b.

Μαριολατρεία 419.b. 442.b.

Martinus Polonus. quis & quando fuerit 383.b.

Mater fidelium eſt Eccleſia 227.a.

Matthæus Evang. primæ cœnæ interfuit 60.b.

Mauritania nonnulla Chriſto hoſpitia præbet. 369.a.

Melchiſedeci panis & vinum 46.b.

Meletiani ſchiſma cauſa nominis Catholici 337.b. Meletiani 416.a.

Membrum Chriſti & Eccleſiæ dupliciter quis dicitur. 258.b.

Memoria an tantùm rerum abſentium 95.a.

Menus quid ſignificet 500.b.

Menſa Domini 2.a.

Menſa regia p.8.a.

Menſis an neceſſariò utendum in cœna adminiſtratione 212.a.

Meriti ſufficientia & efficacia 245.a.

Meſſalianorum hæreſis 398.b. errores 419.a.

Μετάληψις 120.a.

Μεταβολὴ 120.a.

Μεταποίησις 120.a.

Μετουσία 120.a.

Metonymia Sacramentaria 78.a.

Michael Epiſcopus Conſtant. azymis interdicit. 13.a.

מִקְרָא 220.a.

Militans Eccleſia 222.b.

Miniſter Eccleſiæ an ſibi Sacram Cœnam diſpenſare poſſit. 10.a.

Mirabiliarij 419.b.

Miracula an notæ veræ Eccleſiæ 475. b. contra hanc argumenta ibid. pro hac argumenta Bellarmini 485.a. miraculorum diviſiones ib. diabolus an miracula facere poſſit 476.a. miraculorum divinorum & Diabolicorum differentia 476.b. miracula falſa ib. non ſunt veræ notæ Eccleſiæ 477.a. faciunt Gentiles ib. Pſeudopropheta 477.b. Antichriſti dicuntur mendacia 477. a. confirmato Evangelio ceſſarunt 481.a. ſine doctrina nihil probant 483.a. ſunt doctrinæ ſigilla 483.b. cur Chriſtus toties ad ſua miracula provocet ibid. alia externa, alia interna 486.a. an ſufficientia fidei teſtimenta 488. an in Eccleſia Romana vigeant 488. b. fabuloſa Pontificiorum de miraculis narrationes ib. Pontificum fallacia 490.b. quædam magica 492.a. quædam abſurda & pudenda ibid. quædam ludrica & puerilia 492.b. quædam confirmāt idololatriam 493. b. quædam confirmant capita doctrinæ adhuc ſana 493.b. an in Evangelicis Eccleſiis fiant 494. b. an conveniant Eccleſiæ ſemper 481.a.

Miſſa & ejus etymologia p.4.b. non eſt nomen Hebraicum 5.a. privata miſſa 142.a.

Miſſio extraordinaria duplex 485.b.

Μιξοφιλοσοφοθεολογία 408.a.

Monachorum ſanctitas 467.b.

Monarchicus Papæ dominatus veteribus incognitus. 395.a.

Monaſteria olim libera à votis 407.a.

Mons in quo Chriſtus docuit Allegoria Eccleſiæ. 235.a.

Montani errores 415.b.

Morbi alij ſubitanei, alij lenti 348.b.

Morbi Lutheri deſcriptio 496.a.

Mors Chriſti non ſignificatur integrè per unam ſpeciem in S.Cœna 29.b.

Mortuis an Euchariſtia danda 190.b.

Moſis miracula 486. a. an fuerit ſummus Sacerdos. 279.a.

Mulier amicta ſole, ſignificat Eccleſiam 236.a.

Multitudo credentium an nota Eccleſiæ 363.a.

Muti an ad S.Cœnam admittendi 189.b.

Muſcovitæ fermētato utūtur 13. b. vino aqua miſto 15.b. ſub utraq; communicant 35.a. quomodo 50.b. pueros ad cœnam admittunt 190. b. Chriſtiani ſunt 367.b. Pontifici R. infenſi ſunt 368.a.

Mutationes Eccleſiæ ſunt ſubitaneæ, quædam lētæ 348.b.

Μυστήριον 4. b.

Μυσταγωγία ibid.

N.

NAtura vox 121.a.

Navicula comparatur Eccleſia 235.a.

Neophotinianorum ſententia de ἀπουσίᾳ corporis & ſanguinis in cœna 9. a. de manducatione Sacramentali 143.b. de orali 154.a. de fidei confirmatione per cœnam 187.a.

Neſtoriana hæreſis 404.b. 418.b.

Nicani concilij quot canones 165.b.

Nicolaus de Clemāgiis ſcripſit librum de corrupto Eccleſiæ R. ſtatu 316.b.

Nicolaitanorum error 416.a.

Nicolas Secundi Papæ conſtitutio de Papæ electione. 382.a.

Nihil habet rationem Sacramenti extra uſum. 157.b.

Nomen quaſi novimen. p.1.b. Chriſtianorum antiquius quam Catholicorum 334.a.

Nomina nuda non firma ſuppeditant argumenta. 336.a.

Notæ Eccleſiæ 317.a. aliæ propriæ & eſſentiales, aliæ communes & accidentales 317.a. debent eſſe immediatæ, propriæ, 321.b. aliæ ſunt notæ ratione eſſentiæ interna, aliæ ratione opinionis externa 328.b, noſtræ an ſint ſufficientes 328. a. à Pontificiis Eccleſiæ adſignatæ 332.b. Bellarmini refutantur in genere 327.b. 328. a. in ſpecie prima 334.a, ſecunda 343.a. tertia 353.a. quarta 363.a quinta 374. b. ſexta 390.a. ſeptima 420.a. octava 439. a. nona 453.a. decima 455.b. undecima 475.b. duodecima 496.b. decima tertia 504. decima quarta 508. a. decima quinta 514.a.

Notiora quædam ſunt natura, quædam nobis 329.b.

Novatiani 246.b. hæreſes 398.b. errores 416.a.

Novare & renovare ſunt diſtincta 352.b.

Novitas quædam vera, quædam apparens 352.b. Lutheranorum doctrina, an & quomodo nova 352.a.

Nudipedalium errores 419.b.

Numerus Epiſcoporum non facit concilio veritatem. 97.b.

Nuptiæ ſpirituales 227.a.

Nutritio Sacramentalis ad vitam æternam 180.a.

O.

OBſeſſi an ad S. Cœnam admittendi 189.b.

Obitus infelices Emſeri 509.a. Cranſii 510.a. Th. Blaveri

uerſi ibidem. *Felicis Comitis ibidem Hoffmanni ibidem. Eccij 510. b. Alberti Pigghij ibid. Minerij 511. Alphonſi Diazij ibidem. Bartholomæi Maſci ibidem. Iohannis Veſalii 511. b. Franciſci Spira ibidem. Creſcentii 512. Henrici Schmithas 512. b. Iacobi Latomi ibidem. Oliverii 513. a. Henrici II. Regis Galliæ ibidem. Caſpari Franck 513. b. Stephani Agricolæ 513. b.*

Oblationes pro defunctis ſcripturæ contraria. 401. b.

Odor, an nutriat 101. a.

Oleum infirmorum conſecratio 443. b.

Οἰκεμα quid Græcis p. 1. b.

Opera hominis juſtificati bona an mortalia 205. a. non ſunt meritoria 394. b.

Oratio pro defunctis 401. b.

Orchades Inſulas Gothi habent 367. b.

Ordinatio an fiat per Epiſcopos & quidem tres 388. b. ordinationis ritus ibidem. non temere omittendus. 389. a.

Oriens immunis à Papatu 361. b.

Origenis hæreſis 397. a. 416. a.

Origo vocis Catholicæ 334. a.

Οἰκονομία 21. a. 22. a. 26. b.

Oſſeni hæretici 419. a.

Otto Imperator jus eligendi Papam ad ſe trahit. 362. a.

Oves Chriſti in duplici differentia 319. b.

Ovile Chriſti eſt Eccleſia 235. b. 246. a.

P.

P*Alæſtina Chriſtianos habet 368. b.*

פֶּלֶא quid connotat 450. a.

Pallium Eliſæi p. 8. a.

Panis Melchiſedeci 6. b.

Panes propoſitionis 7. b.

Panis & vinum Davidis 8. a. ſubcineritius Eliæ 8. a. res terrena in S. Cœna 10. b. quare 11. a. Panis Eucharisticus an azymus ſit vel fermentatus 12. a. panes rotundi in Sacra Cœna 14. a. adverſariorum de pane Euchariſtico argumenta 14. b. panis veri definitio & partes 15. a. panis eſt corpus Chriſti 73. a. 77. b. 118. panis Euchariſticus an pro nobis crucifixus 83. a. panis apud Paulum quid Bellarmino 93. b. panis & vini diſtributio 140. b. an communicantibus in manus danda ibidem. de Calvinianorum diſtributione quid ſentiendum 142. a. panis conſecrati abuſus 162. a. b. panis & corpus Chriſti an conſtituant unum ſuppoſitum 174. b. panis conſecratus an eodem modo ſit unitus Chriſto, ac adſumpta humana natura Filio Dei ibid. panem Domini & panem Dominum comedere. 203. a.

Papa fœmina 382. b. unde fuerit 384. a. Papam errare poſſe 395. a. non eſſe ſuper Concilia ibid.

Παπολατρεία 442. b.

Papiſta 450. a.

Parabola de Eccleſia 235. a.

Paradiſus typus Eccleſiæ 231. a.

Paradoxa Romanæ Eccleſiæ 450. a.

Παράδοσιν vocat Paulus manducationem & bibitionem Sacramentalem 26. b.

פְּרֵס quid Hebræis 139. a.

Παροικία 223. b.

Parentum contemtus in Papatu 445. b.

Particula In, Cum, Sub. 79. a.

Paſchaliſtæ cœnæ adminiſtrationem certo diei alligarunt 208. b.

Paſtophoria veterum 156. a.

Patres ſcriptores Eccleſiaſtici cur dicantur 1. b. patrum teſtimonia de communicatione ſub utraque 30. b. an improbarint ſub una 49. b. quando audiendi 119. b. 405. a. patres quando & cur ad Eccleſiam provocarint 312. b. Patrum teſtimonia quanti facienda 378. b. Authoritas apud Pontificem 299. a. dicta de τῷ ῥητῷ verborum cœna 62. b. Sententia de ἀπουσίᾳ corporis Chriſti quomodo intelligenda 96. a. ipſorum ſcripta pro norma doctrinæ in Eccleſia non poſſunt admitti 390. b.

Patriarcharum quatuor ſedes 376. a.

Pattalorinchitarum errores 419. b.

Paucitas Eccleſiæ 364. a.

Pauperes de Lugduno iidem cum VValdenſibus 361. a.

Paupertas Monachorum 404. a.

Peccatum originis 314. b. omnes homines habent 394. a. peccati cauſa, 397. a. an peccatum ullum ſuâ naturâ veniale 404. b. nos non tollere peccatorum gradus. 402. a.

Peccatores notorii non admittendi ad S. Cœnam 188. a. qua moderatione tractandi ibid. magni an ad Eccleſiam pertineant 259. a.

Perfecti quinam 258. b. perfecti ad Eccleſiam pertinent 258. b. perjuria in Papatu 444. a.

Pelagianorum hæreſis 404. b. errores 417. b.

Peputiani 12. a. hæreſes hujus 398. a. 414. b.

Perjuria in Papatu levia 444. a.

Perſæ ignem quomodo colant 169. a. hodie Chriſtianos tolerant 368. b.

Perſecutorum Evangelii infelix exitus 509. b. vide ſupra obitus.

Perſecutio Diocletiani diriſſima 289. a.

Perſona una an conſtituat Eccleſiam 224. a.

Perſonarum Trinitatis diſtinctus operandi modus in Eccleſia 240. b.

Peruani 373. a.

פֶּסַח quid ſignificet 74. b.

Petra erat Chriſtus 74. b.

Petri Epiſcopatus 381. a. Papatus 340. b. quando Romam venerit non conſtat 350. a. 381. b.

Petrus Gnaphæus 419. b.

Placentula orbiculares 14. a.

Pianum 228. b.

Phaſe Iudaicum quo tempore celebratum 211. a.

Phariſæorum & Pontificiorum collatio 411. a.

Philippus Pulcer Galliæ Rex Bonifacio ſe opponit. 362. a.

Philoſophiæ principia non opponenda verbis Chriſti. 70. a.

Philoſophorum ſectæ aliquid ad Papatum tranſtulerunt 409. b. quatuor ſectæ ibid.

Photinianorum pro ἀπουσίᾳ corporis Chriſti præſentia 81. a. de manducatione Sacramentali 143. b. de fine cœnæ 177. a. quæſtionem de Eccleſia non neceſſariam judicant 217. a. diſtinctionem in militantem & triumphantem non admittunt 223. a. Eccleſiam penitus deficere ſtatuunt 276. a.

Pigghii exitus 510. b.

Poculum Euchariſticum 75. agni Paſchalis 191. b.

Pœnitentes ad Cœnam admiſſi 185. a.

Polygamia Patriarcharum 399. b.

Ponchetus primus Gallicæ inquiſitionis autor infeliciter periit 509. b.

Pontificia plebis ſanctitas 470. b.

Pontifex malus an ſit Eccleſiæ caput 260. b.

Pontifex Romanus an ſit Eccleſia 299. b. an errare poſſit 300. a. quales habeat Patres 285. b. plerique Magi. 164. a. 382. a.

Pontifices pleriq́; malis artibus Pontificatum adipiſcuntur 382.a. infames Magiâ & ſeditione, ſcortationibus, adulteriis & inceſtibus ibid. cædibus ac bellis, avaritia & ſimonia ibid. faſtu ibidem. plurimi infelicem exitum habuerunt 509.b.

Pontifici Phariſæi 411.a. miſſas celebrant promeritui. 190.b.

Pontificis Romani doctrina ἀνακεφαλαίωσις omnium hæreſium 412.b.

Pontificiorum confeſſio in quibus deſtituatur ſuffragiis Patrum 393.b. earundem contra omnes Symboli Apoſtolici articulos, errores, 439.b.

Poſſibilia Dei 71.a.

ποτήριον 65.a.

Præceptum & traditio an differant 27.b. Dei, ſecundum literam eſt accipiendum 57.b.

Prædicationes inuſitatæ 77.b. 117.b.

Prædicatio Evangelii diverſo reſpectu eſt cauſa formalis Eccleſiæ & effectus ſeu officium Eccleſiæ 318.b.

Prædicatio verbi an notior Eccleſiæ 329.a.

Prædictiones divinæ de magna quadam ſeductione 303.b prædictionum quatuor membra 499.b.

Præparatio ſalutaris ad dignum S. Cœnæ uſum 203.a. neceſſitas ib. Pontificiorum doctrina de præparatione 206.b. dicta Veterum 207.a.

Præſanctificatorum communio 53.a.

Præſentia alia naturalis, alia perſonalis, alia Sacramentalis 41.b. corporis & ſanguinis Chriſti in S. Cœna 55.b. quid ſit. ibid. vera & realis eſt ibid. probatur 56.a. 81.a.b. oppugnatur à Calvinianis 91.a. præſentia certamen an ſit tantùm de modo 88.b. præſentia fidei χιτικὴ 91.a. conſolationes ex præſentia corporis & ſanguinis Chriſti 91.a. Argumenta Philoſophica contra eandem 94.b. ex patribus 96.a. præſentia alia ſenſibilis, alia inſenſibilis 95.b.

Precationes Veterum in uſu S. Cœnæ 214.b.

Precioſi Iohannis Imperium 369.a.

Priſcillianiſtarum errores 417.a.

Probatio ſui ipſius 203.a quid ſit 203.b. hujus adminicula 205.b.

Procli hæreſis 398.a.

Promiſſio nititur littera 57.b. omnis an fide accipiatur 152.b. duplex in S. Cœna proponitur 202.b.

Prophetiæ donum non eſt bonum Eccleſiæ proprium. 496.b.

Propoſitiones ſunt duplices, perſonales & Sacramentales 77.b. hæ quomodo explicandæ 73.b. æquipollentes 79.b.

Propoſitiones Sacramentales in ſpecie examinantur 115.b. per exempla declarantur ibid. & ſequent. Sacramentales an ſacramentaliter intelligendæ 115.b. quid de hac ſentiendum panis eſt corpus Chriſti 118.a.

Proſelyti 241.a.

προσκομιδὴ p.4.a.

προσφορὰ 4.a.

Protoplaſti τὸ ῥητὸν relinquunt 57.a. an fuerint Eccleſia. 278.b.

Pſeudo Apoſtolorum doctrina 412.b. Pſeudoprophetæ faciunt miracula 477.b.

Purgatorii doctrina nova eſt 396.a.

Puritatis Eccleſiæ ſunt gradus 329.a.

Q.

Quarta decimani Tempus certum anni adminiſtrationi cœnæ aſſignarunt 208.b.

R.

Rahabis domus typus Eccleſiæ 234.a. funiculus Chriſti ibid.

Ramus Petrus. quâ occaſione fidem Pontificiam reliquerit 352.a.

Ratio renata & non renata 70.a. 449.b. an contra rationem aliquid credendum 449.b.

Reatus indignorum 192.b.

Recipere verbum duplici reſpectu dicitur 321.a.

Reconciliatio cum proximo 205.b.

Reges qui ſe Papæ oppoſuerunt 362.a.

Regnum cœlorum 227.a. Chriſti 294.a. Dei 266.a. Iſraeliticum diviſum 287.b.

Regula de ceremoniis Euchariſtiæ 213.b.

Relatio an inferat veram relatorum præſentiam 89.a. relatorum tria genera 89.b.

Relationes aliæ ſunt ſignificativæ, aliæ exhibitivæ 96.a. an inhæreant 103.b.

Religioſi 242.a.

Religio Lutherana ex ſcripturis refutari nequit 332.a.

Reliquiæ Sanctorum quomodo veneranda 403.b.

Remiſſa pro remiſſione 5.a.

Remiſſio peccatorum etiam Laicis datur 30.a. an fructus Euchariſtiæ 183.a. Bellarminus hoc negat ibid. negationem ex Patribus probat. 184.a. argumenta opponit ex ratione 184.b.

Repoſitio Sacramentalis 154.b. refutatur ib. adverſariorum de ea ſententia 157.b. defenditur 158.b. ritus primitivæ Eccleſiæ pro ſtabilienda repoſitione 163.a. ejus cauſa 165.a.

Repræſentativa Eccleſia quid ſit Pontificiis 313.a.

Res Sacramenti in duplici differentia apud Veteres ſumitur 198.b. terrena 10.b. cœleſtis 55.b.

Reſurrectionis teſtimonium Euchariſtiæ perceptio. 181.b.

ῥητὸν in verbis Cœnæ ſervandum 55.b. probatur 56.a. oppugnatur 63.a. 69.b.

Ritus Eccleſiæ Græcæ in Cœna 35.a.

Ritus Gentiles ab Eccleſia Romana recepti 407.b. à Iudæis in Eccleſiam Romanam tranſlati 410.b.

Rochardus Rex Phryſonum baptizandus, quid reſponderit 344.b.

Romana Eccleſia 291.b. 296.a. an errare poſſit 314.b. hodierna cum priſtina collatio ibidem. in doctrina de Sacra Scriptura ibidem. de peccato originali ibidem. de libero arbitrio 315.a. de lege divina ibid. de Evangelio ibid. de juſtificatione ibidem. de fide 315.b. de bonis operibus 316.a. de Sacramentis ibid. de Eccleſia ib. de Magiſtratu Politico 316.b. de invocatione Sanctorum ibid. non eſt vera Eccleſia 332.b.

Romana & vera Eccleſia in doctrina collatio ibid. an ſit Catholica ex ſolo nomine 339.b. an omnium antiquiſſima 347.b. an poſſint mutationes ipſius circumſtantiæ oſtendi 349.b. an duratio ipſi competat 353.b. an ſit ampliſſima 366.b. de locali ejus amplitudine 367.a. de hac Bellarmini ploratione 369.a. an vigeat ſucceſſione Apoſtolica 380.a. an conſpiret in doctrina cum antiqua 392.b. ipſius errores 393.b. 439.b. multa ex gentiliſmo habet 407.b. peccata 442.a. contra omnia decalogi præcepta ibid. Paradoxa 450.a. doctrina ejus an ſit efficax 454.a. Sanctitas urbis Romæ 458.a.

Rubus ardens in deſerto typus Eccleſiæ 232.b.

Rudolphus Flavienſis quis & quando vixerit. 384.b.

Ruperti Lyncoutenſis oratio. de Clericis Rom. curia 356.b.

S.

SAbbathi profanatio in Papatu 445.a.
Sabellii error 399.a.
Sacerdotes in Concilio Chriſtum condemnantes 302. a.
Sacramenta 316. a.ſeptem veteribus incognita.394.b. an vera vera Eccleſiæ nota 359.b. Sacramentis irreverentia 54 b.Nov.Teſt.proprietas 58.b. tota ejus ratio an in una ſpecie inveniatur 43.b.Symbola externa Sacramentis quo cultu honoranda 173.b.& ſeqq. Sacramentorum genus 144.b.
Sacramentum altaris 4. b. Sacramentorum vires. 45.a.
Sacramentaria hæreſis 407.a.
Sacramentaliter vox ambigua 115.b.
Saducæi 410.b.
Samaritanorum errores 412.b.
Samoſateni errores 416.a.
Sampſæorum errores 419.a.
Sanguis fœderis 7. b. ſanguis & aqua ex latere Chriſti profluens 36.a. an ſanguis Chriſti omnibus dandus 20.b.etiam Laicis 30.b.ſanguinis præſentia & ſumtio in S.Cœna differunt 42.b.ſanguis Nov.Teſt.eſt verus 82.b.
Sancta Eccleſia 237.a.Sanctum ibidem. Sancti quinam ſint 224. b. Sanctitas Eccleſiæ quid importet 311.b. Sanctorum appellatio latior quam Electorum 224. b. Sanctorum reliquiæ 403.b. Sanctitas an Eccleſiæ nota 455.b.doctrina,urbis & vita Romana 457.& ſeqq.vide vita ſanctitas.
ardicenſis Synodus à quibus congregata 53.a.
.hotlandia habet ſuum orthodoxum Epiſcopum. 367.b.
Schiſmatici an ad Eccleſiam pertineant 256. b. Schiſma laudabile 338.b.
Scholaſtici de communione ſub una 35.b.
Scholaſticorum ordines 431.a.
Scientia illorum,qui Eccleſiam conſtituunt, nondum eſt perfecta 305.a.
Scripturarum lectio omnibus concedenda 394.a.
Sola ſcriptura norma credendorum 393.b.
Scriptura contemtus in Papatu 445.b. formale & materiale 308.a. Scriptura vox non notat ſolos litterarum apices 327.b.formaliter & materialiter conſideratur 330.a.
σκιλιτολατρεία 442.b.
שבר quid Hebræis 139.a.
Scire quid ſit 317.a.
Seditio adverſus Magiſtratum in Papatu 446.a.
Secta Pontificia 423.a.425.a.
Semini comparatur Eccleſia 235.b.
Serapion 166.b.
Sermo Dei dupliciter recipitur 321.a.
Serpens æneus Moſaicus 102.b.
Serveti error 399.a.
Severianorum error.p.12.a.
Signa partim σημαντικὰ,partim μεταδοτικὰ 96.a.quid Patres appellent.ibid.
Sigilla N.T.p.3.a.
Similitudo & imago quomodo differant 397.b.
Sion mons 267.a.
Simonia 382.a.Simoniani 396.b.412.b.
Similitudines Eccleſiæ 235.a.
Simplices veram fidem ſub Papatu retinuerunt. 359.b.
Sodomia ab Archiepiſcopo laudata 448.a.
Sol typus Eccleſiæ 230. b.
Soror Chriſti eſt Eccleſia 230.a.
Sozimus I.ſubitâ morte correptus 509.b.
Species vox 120.a. quid ſignificet Proteſtantibus. 126.a.
Spiritualis domus 267.a.
Splendor Eccleſiæ internus alius, alius externus 354.b.
Sponſa Chriſti Eccleſia 226.a.248.b.269.a.
Status Eccleſiæ alius eſt purus,alius corruptus 331.a.
ςαυρολατρεία 442.b.
Steganographia Trithemii 443.a.
Stephani Pontificis crudelitas in demortuum anteceſſorem formoſum 355.b.
Stifelii prædictio de extremo Iudicio à Luthero refutata 499.a.
Stoicorum opiniones 410.a.
Suarezius Franciſci liber Pariſiis per carnificem comburitur 469.a.
ςύλος 300.b.ſubjectio ad Pontificem Rom. an de eſſentia Eccleſiæ 251.a.
Subſtantivi ſæpè eſt Ellipſis 74.a.
Succeſſionem quomodo Bellarminus probet 378.b.non eſt Eccleſiæ nota 374.b. alia localis & perſonalis, alia doctrinæ 374.a. ſine doctrinali localis nihil valet 355.a. 377.a.ſæpè interrupta eſt 381.b. localis eſt vel ordinaria,vel extraordinaria 386. b. poſterior an indigeat miraculis 387.a.
Sulamitis dicitur Eccleſia 230.b.
Suprematus Romani Pontificis olim incognitus 395.a.
Surſum corda 154.a.
Symbola externa in S. Cœna 11.a. non ſunt accidentaria 25.a.Laicis non ſunt deneganda 30.b.alia σημαντικὰ, alia μεταδοτικὰ 74.a.
Symbolum Apoſtolicum an ab Apoſtolis 334. a. origo vocis Catholicæ an ſit 334.a.
συναγωγὴ 218.b.
Synagoga appellatio an Eccleſiæ Iſraeliticæ duntaxat conveniat 218.b.
σύναξις vocatur cœna 4.a.210.a. an propterea in privatis ædibus non adminiſtranda 211.b.
Synecdoche alia Grammatica,alia Rhetorica 77.a. ſcripturis inuſitata 281.b.
Sylveſter Papa fuit magus 382.a.quomodo Pontificatum nactus.ibid.
Synodorum fructus exiguus 430.a.
Synodus Conſtant. ποτηριοκλεψίαν ſtabilivit 353.a.
Syria Eccleſiis præeſt Antiochenus Patriarcha 368.b.

T.

TAbernaculum in deſerto typus Eccleſiæ 233.a.
Tartaria magna etiam Chriſtianos habet. 368.a.
Tatiani.de elementis Sacræ Cœnæ 12. a. de conjugio 415 b.
Teleſphorus inſtituit quadrageſimam 350.a.
Tempus S. Cœnæ inſtitutionis 207.b. adminiſtrationis 208.b.durationis 209.b.
Tertulliani in ſcriptis plurimi occurrunt ἀκυρολογίαι & ἀρχαϊσμοὶ 31.b.
Teſſeradecatitæ certo anni die cœnæ adminiſtrationem allegarunt 208.b.
Teſtamentum novum.2.b.186.a. appellatio illius cur ſacræ cœnæ potius quàm Baptiſmo tribuatur 3.b. tabula Teſtamenti 29.a. qualitas 58.b. teſtamentaria verba in propria ſignificatione accipienda confirmatur Sacris Scripturis, Patrum teſtimoniis & ratio-

num momentis, legibus Imperatoriis, nec non aliorum pronunciatis 58.b. & ſeqq.

Teizalij impudentia 471.b.

Textum in V.T. Hebraum, in N. Græcum authenticam eſſe 394.a. fons veritatis 74.b.

Thaboritæ in Bohemia vocantur VValdenſes 361.a.

Theologia principium 431.b. Theologia in Papatu ibid. Lombardica 431.a. Scholaſtica ibidem. Monaſtica 431.b. Interimiſtica ib. Ieſuitica ibid. Symbolica non eſt argumentativa 29.b.

Thomas Aquinas columbâ aureâ à Pontifice donatus. 168.b.

Tobia liber an in Canone 431.b

Traditiones 411.a. traditio & præceptio an differant 27.b. traditio doctrinæ & ritus Sacramentalis differunt 28.a. pixis Pandoræ errorum Pontificiorum 413.b. ad circulum ducunt 98.a.

Tranſelementatio 97.b. Bellarmino quid 97.a. 113.a.

Transſubſtantiatio nec ſecundùm rem, nec verba in ſcriptura habetur 97.a. eſt vox barbara ibid. Pontificia impugnatur ibidem. pugnat cum Scriptura 99.a. cum analogia fidei 102.a. evertit rei naturam 103.a. naturam accidentium 103.b. naturam corporis & ſanguinis Chriſti 104.b. laborat perpetuis contradictionibus 105.a. panis an ſit transſubſtantiatus in veneficij uſu 105.b. converſio an ſit formalis vel ſubſtantialis 106.a. accidentia panis ubi fundentur poſt transſubſtantiationem. ibidem. quo tempore fiat ibidem. quid fiat de aqua vino appoſita 106.b. accidentia panis quomodo veneno inficiantur ibidem. quomodo vermes ex accidentibus naſcantur ibid. Chriſtus an inſtituerit verborum certam formam ad transſubſtantiationem neceſſariam 105.b. an fiat verbis Hoc eſt ibid. mure comedente panis ſpeciem quid de corpore Chriſti fiat 106.b. Corpus Chriſti an vomitu ejiciatur 107.a. quomodo panis Eucharisticus frangatur, cùm ſola accidentia ſuperſint 107.b. parit multa abſurda 108.a. dicta Patrum ipſi adverſa ibid. Pontificiorum 110.b. origo 111.b. an fundetur in verbis: Hoc eſt corpus meum 113.a. teſtimonia Patrum pro ſtabilienda ea 119.b. Conciliorum 124.a. rationes quibus ſtabiliri poſſit 125.a. ex Logica probatur ib. Veteribus incognita 395.a.

Tria hominum genera in Eccleſia Iſraelitica 242.a.

Tridentinorum Patrum de fructu Euchariſtiæ diſſertatio 182.b.

Triumphans Eccleſia 222.b.

Tropi in verbis Cœnæ abſurditas 61.a. ab adverſariis confictorum enumeratio 65.b.

Truberus Carniolanus quoſdam libros Scripturæ, Auguſtanam confeſſionem & Poſtillam Lutheri in linguam Henetam tranſtulit 368.a.

Turcia 368.a.

Typi V.T. de S. Cœna 6.a. Eccleſiæ 231.a.

Syona 4.a.

V.

VAldenſes iidem qui VValdenſes 361.a.

Valentinianorum errores 414.b.

Varietas credentium an nota Eccleſiæ 363.a.

Vaticinia Vet. Teſtam. de Sacra Cœna 6.a. de Luthero 499.b.

Veneratio Sacramenti 172.b.

Verborum inſtitutionis explicatio κατὰ τὸ ῥητὸν, intellectu an inferant transſubſtantiationem 73.a.

Verbum accedat ad elementum, & fit Sacramentum 158.b. Scriptum & prædicatum, unum & idem 308.a. verbi prædicatio, & Sacramentorum adminiſtratio, & cauſa finalis Eccleſiæ eſt, & officium & effectum Eccleſiæ 318.b. puritatis verbi gradus ibidem. & 319.a. verbo Dei & uſu Sacramentorum Eccleſia conſtituitur, congregatur & conſervatur 322.a. populum Dei ab aliis cætibus diſtinguunt ibidem. bonum Eccleſiæ proprium ibid. Amor & ſtudium verbi nota Chriſtiani 323.b. Verbi prædicatio an nota communis omnibus ſectis 328.b. an notior Eccleſia 329.a. an ſeparabilis ab Eccleſia 331.a.

Verriculo comparatur Eccleſia 246.a.

Veſpaſianus an cæcum & claudum ſanârit 477.a.

Vigilantij hæreſis 403.b.

Vigilius Papa Eutychianus 382.a. vi Pontificatum nactus 382.b.

Vincentius Lyrinenſis quando vixerit 347.b.

Vinea Domini eſt Eccleſia 229.a.

Vinum Melchiſedeci 6.b. Res terrena in S. Cœna 10.b. & quare 11.a.

Vinum Euchariſticum an aqua miſcendum 15.a. Argumenta pro parte negante 15.b. Affirmante 16.b. an diſtribuendum omnibus 18.b. & ſeqq. diſtributio ejus an pars eſſentialis 40.b. Vini penuria 54.b.

Vitæ ſanctitas non eſt Eccleſiæ nota 455.b. argumenta Bellar. pro hâc 417.b. Sanctitas urbis Romæ 458.a. Romanorum Pontificum 461.b. Cardinalium 463.b. Epiſcoporum & Clericorum 465.a. Monachorum 467.b. Ieſuitarum 468.a. pontificia plebis 470.b. an competat Eccleſiis Evangelicis 471.a.

Vitis 246.a.

Vna Eccleſia 236.b.

Vngnadius Baro Auguſtanam confeſſionem in Græcum verſam Principi Georgianorum tradidit 368.a.

Vnitas Eccleſiæ 420.a. duplex, alia abſoluta, alia fundamentalis. 421.a. in Eccleſia Romana an ſit verè Catholica 426.a. an ſit in Eccleſia Evangelica 435.b. & hac eſt triplex 1. Canonica. 2. Eccleſiaſtica. 3. Symbolica 438.a.

Vnitatis Lutheranorum & Pontificiorum diſcrimen. 438.b.

Vnio alia naturalis, alia perſonalis, alia Sacramentalis 41.b. Sacramentalis 115.b. Perſonalis & Sacramentalis diſtinctio 17.b. Perſonalis a Bellarmino declarata 174.b.

Vnio membrorum inter ſe & cum capite an propria & genuina Eccleſiæ nota 420.a. argumenta negantia. 420.b. adfirmantia 422.a.

Vocatio Eccleſiæ 241.a. eſt univerſalis 241.b. gratuita ibid. 244.a. ſeria ibid. & 244.b.

Vocatio & modus vocationis diſtinguenda 242.a. gentium in N.T. 242.b. prædicta in Vet. Teſt. vaticiniis 243.a. adumbrata typis 243.b. confirmata exemplis ibid.

Vocatio juxta Calvinianos alia externa, alia interna, alia efficax, alia inefficax 245.a.

Vocatio Abrahæ, typus Eccleſiæ 232.a.

Voluntas & facultas duo actionum principia 81.b. voluntas ſigni & beneplaciti 245.b. revelata & abſcondita ibid. abſoluta & conditionata 82.a.

Vota Monaſtica ſunt ἐθελοθρησκεία 407.a.

Vox una in una oratione ſimplici non habet duas ſignificationes 147.b.

Vrbanus IV. de veneratione Sacramenti 167.b.

Vvæ in Cœna oblatæ 12.a.

Vxor Chriſti Eccleſia 226.b.

VV.

WAldenſes ſe Papatui opponunt 360.a. quàm amplè ſe extenderint 360.b. confeſſio eorundem 361.a.

Xenaia

X.

Xenaia hæreſis 406.b.

Z.

Zacatora Inſulæ incolæ Chriſtiani ſunt 368.b.

Zacharias Papa, Mathematicum ſtatuentem Antipodas, habet, pro hæretico 343.a.

Zepherinus voluit ut omnes pubertatis nacti quotannis Euchariſtiam caperent 353.a. fuit Montaniſta. 382.a.

Zoſymus prærogativam quandam in Eccleſiam ſibi arrogavit 350.a.

Errata Tomi V.

P.2.l.29.a.leg.Apolog.l.40.leg.agni.p.2.b.l.14.leg.omniū.p.3.a.l.43.leg.hoſtiā.p.5.l.62.leg.ἀῤῥαβῶνα. 6.l. 29.leg.ad aquas p.10.l.10.leg.præſcripta.p.10.b.l.48.leg. primò enim omnium miniſter ſeu ſacerdos.l.in ſeq. poſt quando leg.recitat verba cœnæ & hiſce conſecrat externa ſymbola.p.13.b.l.3.leg. Epiſcop.l.4.leg.celebrato.p.15.l.45.leg.Hoſpin.16.b.l.18.dele vitē.p.17.b.l.12.leg.34.p.18.a.l.59.leg.Septentrionalib.p.20.a.l.62. leg.22.p.23.l.ult.leg.bibitio.pag.24.b.l.38.leg.ſi abſolutè pag.25.b.l.27.leg.manducatione.b.l.54.leg. Lovanii.p.28.b.l.42.leg.Particula.pag.31 a.l.17.leg.Chriſtiani.pag.32.b.l.33.leg. ſicque l.53.leg.eum.p.34.b.l.6.leg. humanum.ad marg.l.6.pro D.leg.B.Theophylacti.l.60.leg.eum.pag.35.a.l.31.leg. Armaniæ.pag.36.b.l.30. leg.quæſtionā.l.39.leg.uſitatam.38.l.37.leg.145.pag.42.l.2.leg.Pontificius.l.3.leg. comeſtio.p.43.a.l.ult. leg. Meiſſen.45.b.l.55.leg.fit.p.47.b.l.56.leg.Joh.6.p.53.b.l.60.leg.primitivæ.p.54 b.l.47.leg.mutatā. p.56.a.l. 8.leg.μετουσίας b.l.antepenult.leg. Bellarminum.p.57.a.l.21.leg.voce.p.61.b.l.41.leg. eſſe.63.a.l.50.leg. aſſertionem.p.68.a.l.33.leg.meum.b.l.52.leg. Sacramentariſmo l.65.leg.Zvvinglius.l.67.leg.axiomata.70.a.l.3. leg.dare.75.b.l.31.leg.16.l.59.leg. Chriſto.l.65.leg.eū.76.b.l.35.leg.4.68.79.b.l.8.leg.exhibitio.88.a.l.33.leg. porrigendo.l.54.leg.re amen.89.b.l.5.leg.patrē.90.b.l.42.leg.ſimul.92.a.l.17.leg.qui vivificat.93.b.l.14.leg. habebitis.l.48.leg.è ido.95.b.l.40.leg. occurrat.96.b.l.13.leg. idololatriæ.103.b.l.32.leg. definitionem. 104.a.l.31.leg.Zaba ..105.a.l.59.leg.additque ibidem.106.b.l.3.leg.Socin.107.a.l.34.leg.ventre.109.a.l. 38.leg.reſurrectionem.114.a.l.23.leg. contentum.117.a.l.45.leg.4.68.l.46.exurge.119.b.l.64.leg. Catholico.127.a.l.2.leg.ſeptim .129.b.l.20.dele partim.133.b.l.36.poſt urgetur,adde:vel propter diſtributionem 134. b.l.26.leg.Unterlaſſur. 140.b.l.57.leg.aliquod.141.a.l.penult.leg. inſimulantis 142.a.l.56.leg. ἰυχημοσύνη. 144.b.l.54.leg.Pierio.l.62.leg.toni.146.b.l.52.leg.Chamierus.152.a.l.58.leg. explicent.l.63.leg. audient. b.l. 61.leg.177.183.b.l.6.leg.κοινωνίας 157.a.l.2.leg.Matiſconenſe 158.a.l.antepenult.leg.inſtante 159.b.l.36.leg.quia circūgeſtatio.l.37.leg.& quia inſtitutione.160.b.l.28.leg.177.& 186.161.b.l.56.leg.1.Cor.10.163.a.l.7.leg.Evāgelio.165.a.l.60.leg.communionem.169.a.l.62.leg.Exuperius.172.a.l.31.leg.à Deo.174.b.l.64.leg.λόγῳ. 175. a.l.29.leg.λόγῳ.176.a.leg.num.l.60.a.leg.præſepio l.68.leg.reſpicere.177.b.l.6.leg.vitę.l.55.leg.arctiſſimè.180 a.l.10.leg.eum.18.leg.pro nobis.l.55.leg.56.183.b.l.47.leg.venialium.187.b.l.41.leg.Epheſii 190.b.l.42.leg. pectori.192.b.l.18.leg.cœtu dignorum.194.a.l.38.leg.Apoſtolus 196.a.l.40.leg.caſuale.204.a.l.antepen.leg. perficiendam.206.a.l.14.perduras.l.25.leg.Sacræ cœnæ ad marg.l.3.leg. Eccleſiæ.206.b.l.23.pro noſtra, lege omnia.l.63.leg.ſint.207.a.l.32.peccati.l.53.leg.requiri, & 207.b.l.14. portate peccata & ſi ſint quotidiana, vel non ſint mortifera 208.b.l.4.leg.præcedere.210.a.l.6.leg. Eccleſiæ.l.33.leg.cœnam.l.34.leg. quocunque. 211.a.l.36.leg.Matt.18 b.l.61.leg. prohibuiſſe.213.a.l.43.leg.1.Cor.10.b.l.16.leg.altaria.l.23.leg.capite XXVI. 215.a.lin.2.leg.in vitam.218.a.l.55.leg.davincti.223.a.lin.9.pro non leg. &.229.b.lin.44.leg. receiſa 230.a.l. 28.leg.Cant.b.l.38.leg.qui.232.a.l.7.leg.conglutinatio.234.a.l.35.ædificavit.238.b.l.41.pro 17.leg.7.241. l.54.leg.Tannero.242.a.l.32.leg.ἰυταμὰς.l.41.pro ad.leg.ac.b.l.ult.pro an.leg.ad.243.a.l.62.leg.dicit.246. a.l.3.lege viri.l.64.lege argentea.b.l.40.leg. Hîc.252.b.l.51.leg.exoptârint.254.ad marg.l.2.leg. ex ſcriptoribus.255.b.l.9.leg.habent 256.b.l.18.leg.diſcernendum.b.l.62.leg.paræcias.257.a.l.15.leg.ſciodam.b.l.18. pro in leg.inter.l.36.pro in.leg.inter. 259.a.l.49.leg. Toleto.b.l.45.pro ſic leg. ſi.260.a.l.3.leg. Toletus. 262.a.l.3.leg.Bucan.263.b.l.45.leg.unum.l.54.leg.ſocietatis.265.a.l.13.leg. diſtinctio.266.a.l.17.leg. Spiritibus.l.54.pro ſuam.leg. ſuum.267.a.l.15.leg.Heb.12.22.ad marg. ſimiliter.l.38.leg.& Eccleſiæ in cœlis 269. a.l.22.pro quæ ſibi.leg.quam ſic.l.28.leg.macula & ruga. b.l.25.leg.inciderant.l.penultim.l.apertè 271.a.l.7. leg.Deo.l.8.leg.eſt experta.275.b.l.4.leg.inter.276.a.l.19.leg.dicetur.277.a.l.32.leg. Majeſtas. 280.l.13.leg. ſalvis.281.b.l.18.leg.exercitam.l.20.leg.quâ.l.62.leg.conſtituant.282.a.l.41.leg. frondoſo.283.b.l.1.leg. prælatorum.286.b.l.45.leg.idola 291.b.l.44.leg.affixa.292.a.l.23.leg.illam.295.a.l.34.leg. hæreſes.296.a.l.44. leg.impiorum.298.a.l.7.leg.errant.301.a.l.41.leg.non curvaverunt.304.a.l.16.leg.à hue.b.l.45.leg. hodiernæ.310.b.l.19.lege.errorem.313.a.l.3.leg.aberrandi.317.b.l.37.leg.ſcripturas.l.46. poſt tyrannidis juga pone **.322.a.l.51.leg.capite 1.b.l.8.leg.hominum.324.a.l.65.poſt integrè ſervat ** 331.a.l.46.leg. erat.b.l.51.leg. Baptiſmi.336.b.l.19.leg.nominant.338.a.l.1.poſt 68.**.340.b.l.26.leg. quaſdam.342.a.l.47.leg.euſa. 351.a. l.61.leg. intellexiſſent.356.a.l.11.leg. vocatam.356.a.l.61.leg. ergò.357.b.l.14.leg. nequaquam.358.a. l.32.lege præter Judaicam & paganam.359.b.l.33.leg.filias.360.a.l.59.leg. de ea. 361.a.l.penultim.leg.vitam æternam.369.a.l.24.leg.ſolum.l.51.leg.hoſtem acerrimum.371.b.l.21.leg.jubebat. pagina 373.b.l.37. poſt partibus leg.duæ majores.377.b.l.32.leg. comburentur.378.a.l.29.leg. cenſeri.l.penultim.leg.doceant.b. l.40.leg.Scriptura.l.58.leg.apocryphas.380.a.l.1.leg.fidei.381.a.l.37.leg. ſeceſſionem.b.l.27.leg.afferri.l.40.

leg.Barthol.386.b.l.18.pro in.leg.nt.l.28.leg.ſucceſſorum.387.a.l.43.leg. in ordinaria. 392. b.l. 22.leg. deteriora. 397. a. l. 45. leg. naturæ. 399.b.l.63.pro & leg. ex. 403. a. lin.16. leg. faciant. 404. a.lin. 22.leg.cujus. 405.b.l.ultim. leg.ubiquit. 409. b.l.1.leg. Ungariæ.l.31. proſut.leg. aut. 410. a.l. antepenult. leg. gravi fuiſſe cenſura notatas. 411.a.l.ultim.leg.autoritatem 412.a.l.64.leg. fuerunt. l.65.leg.fuerint.413.b.l. 34. leg. adeoque 414. a.l. 9. leg.ad l.15 leg.perfectos.415. a.l.65.leg.miniſteria.415.b.l.49.leg.ſuperentur.416.a.l.45.leg. ipſam.417.a.l.18. leg. poſt ſuavitatis nullus ſenſus eſt. 422.a.l.2. leg. Smyrnenſes. 424.b.l.1.leg. nemini 425. a.l.14.leg.duratione.427.a.l.10.leg.Italiam.435.a.l.33.leg.Hypodiaconos. 436.a. l.ult. leg.conſentit. 439.a.l. 19.pro an leg.ad.440.a.l.50.leg.in. 442. a.l.23.leg. Holeottum.5448.a.l. 56.leg. dignum.b.lin.10.Toletus. l.31. leg.conſtat.451. a.lin.28. leg.conditione. 459.a.l. 53.leg. viliſſimo. 460.b. lin.35. leg. linguæ S. 461.a. lin.penultim. leg. aliis.469.a. l.51.leg. Satanæ. 474.a.l.5.leg.Libri.484.a.lin.3.leg.Johan. 10. 485.a.lin. 53. leg.audient. 486.b.l. 44.leg.diffamatum. 487.b.l.35. poſt: ergò non fuit. leg. ordinarius Sacerdos Leviticus Chriſtus de ipſo teſtatur quod fuerit. 489.a. l. 33.leg. religioſa. 492. b.l.17. prout leg. &. 493.a. l. 11. leg.crure. 494.b. lin.13. leg. Xaverius. 497.b.l.29. leg.Ederus. 499. b. l. 30. leg. eveniunt. 500. b. lin.5. leg. reſedit. 501.a.l.2.leg. ἀντικείμενον.l.23.leg.medium.506.b.lin.39.leg.præripiat. 508.a.l.7.Pontificius.508.b.l.67.leg. pernoctavit.ibid.leg. de Zvvinglio.511.a.l.49.leg. ſtatuit .b.l. 3.pro ſit.leg.fit.512.b.l.8.leg.erat. 513.l.1.leg. ingens.lin.27.leg.Mongomerinm.514.b.lin.46. leg.te. 515. a.lin. 31.leg. ducto. 518. b. lin. penultim. leg. πε-φύλιον.

FINIS TOMI QVINTI.

Digitized by Google